ALTOMARI (Donato Antonio ab)

Omnia, quae hucusque in lucem prodierunt, o= pera nunc primum in unum collecta ...a Joan= ne Altimaro..a mendis atque typographorum erroribus amnibus expurgata...Venetiis, De Maria, 1574 - In folio piena pergamena ori= ginale, bellissima insegna tip.al front. cc. nn.30, cc.379, cc.nn.3 con due grandi tb.f.t. del "de differentiis pulsuum". Numerosi e bei capolettera e testatine ornamentali.

L. 2.500.000

(Durling, 182. Elegante e rara bella edizione in caratteri rinascimentali. Nato a Napoli nel 1502 fu fra i grandi medici che contribu= irono a dare lustro all'Italia nel Rinasci= mento. Insegnante nella sua città di origine fu costretto a rifugiarsi a Roma a causa delle calunnie cui fu sottoposto dai colle= ghi invidiosi. Solo la particolare protezio= ne di Papa Paolo IV potè in seguito permet= tergli di tornare in patria reintegrato nei posti che egli aveva precedentemente occupa= to con grande onore. Galenista, seppe ripor= tare i precetti del grande autore greco, nel= la loro integrità non alterati dalle chiose degli scrittori e commentatori precedenti; De Renzi, III, 287, 293 e sgg.; Hirsch, I, 115; Bayle, I, 306; Pazzini, I, 699). Edizione piut= tosto rara manca a Wellcome, ecc.

B1225

DONATI

ANTONII AB ALTOMARI

MEDICI [illegible] PHILOSOPHI

NEAPOLITANI.

OMNIA, [illegible] IN LVCEM PRODIERVNT.

[illegible]

[illegible] atque typographorum [illegible]

[illegible] sexta pagina commonstrabit.

[illegible] Senatus Veneti, ac Regni Neapolitani

VENETIIS,

SVMPTIBVS [illegible] DE MARIA

[illegible] NEAPOLITANI.

[illegible]

DONATI
ANTONII AB ALTOMARI
MEDICI, ATQVE PHILOSOPHI NEAPOLITANI.

OMNIA, QVAE HVCVSQVE IN LVCEM PRODIERVNT,
Opera, nunc primum in vnum collecta, & ab eodem Auctore diligentiſſimè
recognita, & aucta: cum locis omnibus in margine additis. Et
denuò à Ioanne Altimaro auctoris filio medico etiam ac
philoſopho à mendis atque typographorum
erroribus omnibus expurgata.

Horum omnium Elenchum ſexta pagina commonſtrabit.

Cum Priuilegio Illuſtriſs. Senatus Veneti, ac Regni Neapolitani.

VENETIIS,
SVMPTIBVS IACOBI ANIELI DE MARIA,
BIBLIOPOLAE NEAPOLITANI.

Anno M. D. LXXIIII.

DONATVS ANTONIVS AB ALTOMARI,

VIRGILIO RICCARDO S.

CVM in vnum cogere mea opuſcula decreuiſſem, quæ iandiu ſparſa, fuſaque & mendis referta (typographorum negligentia) videbantur, ea qua es doctrina & diligentia fretus, dum Venetijs te contineres, ſub tuo aſpectu ſubijcere volui: fieri etenim non poteſt, quin propterea mendis non vacent: idque eo magis facere conſtitui, cum te mei defenſorem acerrimum ſemper agnouerim, in hac preſertim tam ſuſpitioſa & maledica temporum turbulentia, in qua nemo eſt qui locum barbaris obtrectatoribus non relinquat: Nec vt opera hæc eſſent præclara & ingenij mei monimenta effeci, ſed quò amicorum petitioni ſatisfacerem, & fructus extarent ocij pomeridiani ad Galen. ſemper & Hippocr. mentem ex noſtro inſtituto. Accipias igitur amice beneuoleque, vt decet, deque mea erga te beneuolentia aliquid agnoſcas. Accedit & de ſanitatis latitudine hoc paruum opuſculum nuper elucubratum his iam contractioribus noctibus meorum diſcipulorum, tuique (vt noſti) ſtudioſiſſimorum cauſa; quibus tum in me obſeruantia, tum etiam ſingulari amore, non potui, non ſatisfacere. Quòd ſi qui pertinacia adducti, aut maleuolentia potius ſuffuſi, audeant contradicere, ſciant non mihi ſed Galeno ſe contradicturos, quicum erraſſe malo, quàm ad aliorum mentem rectè ſapere: nec grauentur quid, quaque de re ſentiant ſcribere, vt non contradicendo tantum, ſed ſcribendo poſteritati prodeſſe videantur. erunt etenim ex noſtra Academia eis præſtantes tecum, qui partes non ſecundas ſubſtines, quantum in Galen. doctrina Neapoli profecerint. Vale, meque, vt ſoles, ama, & quoad fieri poteſt effice, ne mendoſe minuta hæc opuſcula ad nos veniant, in apertumque iterum referantur.

VIRGILIVS RICCARDVS SANSEVERINAS, AD STVDIOSOS.

HIPPOCR. *rei medicæ ceu primus inuentor, nec debitum ordinem dedit, nec quæque ad vnguem finiuit, obſcureque pro antiqua dicendi breuitate eſt interpretatus, artis tum huius nobilisſimæ copioſa ſemina reliquit, quæ plerique corruperunt: Diuiniſſimus Galen. vt optimus agricola ea cum commode ſeruit, auxit, tum perfecit, verum non abſque propter rei magnitudinem, atque difficultatem, in aliquibus obſcuritate, prolixitateque ac apparenti, in quibuſdam contradictione. Accedit vir Diuinus huiuſmet Artis Hippocrat. Galenique ſententiarum fideliſſimus cultor, qui in dies induſtrijs hominibus ac natura prudentibus non vulgarem vtilitatem afferre conatur. Diui ſenis ſemina optime exarando, ſparſim res à Galen. confuſeque tum prolixe tractatas, miro ordine colligendo, lucidiſſima oratione explanando, atque eum ab omni contradictione vindicat. Inter hæc viri ſtudioſiſſimi tractatum de venæ ſectione in vtero gerentibus ad mentem Senis, & Galeni lucidatum atque denuo recognitum habetis. Demum ex eius lucubrationibus de latitudine ſanitatis opuſculum emanat ex ſententia Galeni elicitum, cuius prælectione in libro Artis medicæ obſcurisſime à Galeno adiecta, ſole clariora nobis patefiunt, vniuerſaque dubia à confuſoribus ducta facillime eluuntur.*

Interea pro viro Diuiniſſimo multos annos præcamini: fortaſſe hunc Deus creauit: ne ignoremus poſſibilia ſcitu in re medica. Deerant loci præcit. lib. eos addidi. Verum doleo cum ſub meo aſpectu ſubieciſſe voluerit, putans me quandiu Venetijs commoraturum, ac vrgentem ob cauſam Bononiam accedere opus mihi eſt, ſpero tamen omni menda carentia opuſcula hæc in lucem prodibunt.

Valete. Venetijs.

XVI. *Calen.*

Martij.

IOAN. ALTIMARVS
AD LECTORES.

NE quis exiſtimet, me inanis gloriæ cupidum, paternum opus de re medica librariorum incuria mendis ſcatens priſco ſplendori reſtituiſſe; Animaduertat velim, publice vtilitatis cauſa debere vniuerſos quod in ſe eſt vniuerſis exhibere. Sic enim natura ducimur, vt aliquid in commune conferre oporteat: cùm non nobis ſolùm, ſed cæteris nati ſimus. Neque verò ob eam tantùm cauſam noſtræ fuerunt partes non ſinere paternos labores tam turpiter corruptos magno cum legentium incommodo per ſtudioſorum manus verſari, vt ſcilicet prodeſſem: verum me paterna coëgit pietas. Nam quod in externis fas eſt, quin potius laudandum ſit noſtrum conſilium vt patri conſuleremus? cùm poſt Deum Optimum Maximum parentibus præcipuum præſtare officium debeamus, monente philoſophorum principe, Deo, parentibus & magiſtris non poſſe parem gratiam referri. Parenti ſiquidem mihi conſuluiſſe videor, cùm typographorum inertia corruptum opus inſtaurarem, Magna nanque ſibi fieret iniuria, ſi quod ille integrum condiderat, turpe atque adulterinum ederetur. Fecimus idem in alio etiam genitoris opere, quod de Medendis humani corporis malis inſcribitur. Hoc ſimul cum reliquo quod emendandum ſupererat recognouimus, cùm nihil ſub ſole adeo ſincerum ſit quin perfici poſſit. Neque paruum fuit negocium, ij nouerint qui in huiuſcemodi verſati ſunt actionibus. Illud ſcio ſi cætera deſint, fieri non poſſe, quin ex hac ſaltem pietate laudem promereri contingat, præterquam quòd quàm ſit vtile opus alij viderint, cùm non ſit noſtrum res noſtras commendare. Res noſtras appello quæ fuere patris, quando pluris hanc, quàm rei familiaris hæreditatem faciam. Duas inſuper tabulas, alteram quidem de pulſuum differentijs, alteram verò de eorundem cauſis, cùm adhuc non promulgatæ magnopere deſiderentur, vtq́ omnia patris mei opera in vnum congeſta habeantur, huic poſtremæ editioni adieciſſe volui. Vt igitur omnia ſigillatim caſtigata remaneant, priuilegio per decennium iterum obtento ſub Iſaphili de Maria impreſſione edenda curaui.

Vale.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI MEDICI, AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI.

Quòd vtero gerentibus pro præſeruatione aborſus, venæ ſectio non competat: ex Hippocrat. & Galeni ſententia.

AD MARCVM ANTONIVM FALCONIVM.

PROOEMIVM.

QVONIAM nonnulli noſtri temporis Medici empirici potius quàm rationales, ad pauca reſpicientes, cum primum ad vtero gerentes mulieres accerſuntur incognita cauſa aborſus, à qua ſolent alias aborſum pati, vel quæ poſſet eſſe in futurum, nulla habita indicatione, à totius temperamento, nec à temperamento genitalium partium, ab habitu, ætate, conſuetudine, anni tempore, & denique anteacta vita, ſtatim ad ſanguinis miſſionem accedunt, eamque fieri iubent, tam ſi adſit ſanguinis fluor ex vteri vaſis, quàm ſi non adſit. Ex quo non parua noxa pauperculis mulieribus, verum etiam fœtui comparatur. Viſum fuit mihi, cum tu, chariſſime Marce Antoni, ſæpe, & alij quidam amici me nunc hortentur ad hoc, pauciſſimis quantum potero verbis diſſerere, quæ eo caſu mihi videantur: ſimul ſtudens & tibi gratificari, & poſteros pro viribus iuuare. Sed, vt clarius veritas eluceſcat: hunc ſeruabo ordinem. Primo ſuccinctam vteri conſtitutionem, eiusque ſympathiam, ſiue naturalem conſenſum deſcribam: Secundo conſtitutionem, formationem, ac alligationem fœtus cum ipſo vtero, & qualiter, & quo ſanguine nutriatur oſtendam. Tertio quot, quæue ſint in vniuerſum cauſæ aborſus dinumerabo. Quarto, veritatem quæſiti dilucidabo. Quinto, & vltimo obiectiones in contrarium tollam.

INDEX LIBRORVM TOTIVS OPERIS.

De Vtero gerentibus. Pag. 1
De Alteratione, Concoctione, Digeſtione, Præparatione, ac Purgatione. 7
De Sedimento in vrinis. 25
Quòd functiones principes iuxta Gal. decreta, anima non in cerebri ſinibus, ſed in ipſius corpore exerceat. 31
Quòd naturalis ſpiritus in Galen. doctrina admittatur: & non omnino ſit abolendus, ut quibuſdam viſum eſt. 38
Quòd exquiſita tertiana, ad eiuſdem Hippocratis & Galeni ſententiam, in genere acutorum morborum contineatur. 42
De Sanitatis latitudine. 49
De Medendis humani corporis malis: Ars medica. 60
De Medendis febribus. 260
De Peſtilenti febre. 351
De Mannæ differentijs, ac viribus, deque eas dignoſcendi uia & ratione. 365
De Vinaceorum facultate, ac vſu. 375

EORVM OMNIVM, QVAE TOTO HOC VOLVMINE DESCRIBVNTVR, CAPITVM INDEX.

Quòd vtero gerentibus pro præſeruatione aborſus venæ ſectio non competat ex Hippocr. & Galen. ſententia. Pag. 1
De Natura. 9
De Calido innato. ea.
Quòd Ars medica & medici ſint neceſſarii. ea.
De Alteratione. ea.
De Concoctione. 12
De Digeſtione. 15
De Præparatione. 17
De Purgatione. 19
An in principiis morborum, materia non turgente, purgante medicamento utendum ſit. 20
De Sedimento in urinis. 25
Quòd functiones principes iuxta Galeni decreta anima non in cerebri ſinibus, ſed in ipſius corpore exerceat. 31
Quòd Naturalis ſpiritus in Galeni doctrina admittatur, & non omnino abolendus ſit, ut quibuſdam uiſum fuit. 38
Quòd exquiſita tertiana ad Galeni ſententiam in genere acutorum morborum reponenda ſit. 42
De Sanitatis latitudine. 49

EORVM QVAE IN ARTE MEDICA DESCRIBVNTVR CAPITVM INDEX, IN QVO PRIOR NVMERVS CAPVT, POSTERIOR PAGINAM INDICAT.

DE Methodo Artis medicæ, deq; alijs ad eam rem aut neceſſarijs, aut ſcitu dignis in Præfat. pag. 60
De memoria deperdita. Cap. j. 66
De lethargo. Cap. ij. 68
De caro. Cap. iij. 69
De catoche, vel de catalepſi. Cap. iiij. 70
De comate, ſeu de cataphora. Cap. v. 71
De phrenitide. Cap. vj. 72
De melancholia. Cap. vij. 75
De furore, ſeu inſania. Cap. viij. 77
De lupina inſania. Cap. ix. 79
De capitis dolore. Cap. x. 80
De cephalæa. Cap. xj. 86
De hemicrania. Cap. xij. ea.
De conuulſione. Cap. xiij. 87
De reſolutione. Cap. xiiij. 89
De conuulſione canina. Cap. xv. 91
De incubo. Cap. xvj. 92
De vertigine, & tenebricoſa vertigine. Cap. xvij. ea.
De Epilepſia, ſeu morbo comitiali. Cap. xviij. 44
De Apoplexia. Cap. xix. 98
De lippitudine. Cap. xx. 100
De vngue oculi. Cap. xxj. 102
De ſugillatione. Cap. xxij. 103
De oculorum vlceribus. Cap. xxiij. ea.
De cicatricibus, & albuginibus. Cap. xxiiij. 104
De puſtulis. Cap. xxv. ea.
De procidentia oculi. Cap. xxvj. 105
De mydriaſi, ſeu pupillæ dilatatione. Cap. xxvij. ea.
De tabe pupillæ. Cap. xxviij. 106
De ſuffuſione. Cap. xxix. 107
De obſcuritate, ſeu offuſcatione oculorum. Cap. xxx. pag. 108
De nyctalope. Cap. xxxj. 109
De ægilope. Cap. xxxij. ea.
De aurium dolore. Cap. xxxiij. 110
De aurium ſonitu. Cap xxxiiij. 111
De difficili, ſeu graui auditu, et ſurditate. Cap. xxxv. pag. 112
De parotidibus. Cap xxxvj. 113
De læſione olfactus, & narium vitijs. Cap. xxxvij. pag. ea.
De ozænis. Cap. xxxviij. 114
De polypo. Cap xxxix. 115
De ſanguinis ex naribus eruptione. Cap. xl. ea.
De dentium dolore. Cap. xlj. 116
De aphthis. Cap. xlij. 118
De diſtillatione, raucedine, & grauedine. Cap. xliij. pag. 119
De inflammatione gurgulionis. Cap. xliiij. 121
De glandularum iuxta linguam inflammatione. Cap. xlv. 123
De angina. Cap. xlvj. ea.
De tuſſi. Cap. xlvij. 126
De difficultate ſpirandi. Cap. xlviij. 128
De cruenta ſputione. Cap. xlix. 130
De laterali dolore, ſeu morbo. Cap. l. 135
De pneumonia. Cap. l. 142
De empyemate, ſeu ſuppuratione. Cap. lij. 144
De tabe. Cap. liij 146
De palpitatione cordis. Cap. liiij. 149
De ſyncope. Cap. lv. 151
De lactis defectu. Cap. lvj. 155
De lactis redundantia. Cap. lvij. 156
De lacte in caſei ſpeciem, ſeu grumos conuerſo. Cap. lviij. 157
De mammarum inflammatione. Cap. lix. ea.
De cardiaco morbo, & cardialgia, ſeu cordis dolore. Cap. lx. 158
De canina appetentia. Cap lxj. 160
De citta, ſiue pica. Cap. lxij. 161
De bulimo, ſeu ingenti eſuritione. Cap. lxiij. 162
De cibi faſtidio, ſeu inappetentia. Cap. lxiiij. ea.
De immoderata ſiti. Cap. lxv. 164
De ſingultu. Cap. lxvj. 165
De ſupinitate, ſtomachi ſubuerſione nauſea, & vomitu. Cap. lxvij. 166
De inflammatione ſtomachi, vel ventriculi. Cap. lxviij. 169
De cruditate. Cap. lxix. 170
De inflatione ventriculi. Cap. lxx. 121
De leuitate inteſtinorum, & cœliaca, ſeu ventrali affectione. Cap. lxxj. 173
De cholera. Cap. lxxij. 175
De alui profluuio, ſeu ventris fluxu. Cap. lxxiij. 176
De dyſenteria, ſeu torminibus. Cap. lxxiiij. 180
De teneſmo, ſeu tineſmo. Cap. lxxv. 184
De hæmorrhoidibus. Cap lxxvj. 185
De ragadijs. Cap. lxxvij. 188
De procidente ano, vel de procidentia ani. Cap. lxxviij. 189
De colico affectu, ſeu coli dolore. Cap. lxxix. ea.
De ileo, ſeu volvulo. Cap. lxxx. 192
De lumbricis. Cap. lxxxj. 194
De Hepaticis, vel ijs, qui iocinoris imbecillitate laborant.

rant. Cap lxxxij. 197
De hepatis obſtructione. Cap.lxxxiij. 200
De inflammatione hepatis. Cap.lxxxiiij. 202
De ſcirrho, ſeu tumore ſcirrhoſo hepatis. Cap.lxxxv. pag. 205
De ictero, ſeu morbo regio. Cap.lxxxvj. 205
De nigro ictero. Cap.lxxxvij. 208
De inflammatione lienis. Cap.lxxxviij. 209
De ſcirrho lienis. Cap.lxxxix. 210
De malo corporis habitu. Cap.xc. 211
De aqua inter cutem, ſeu hydropico morbo. Cap.xc·. pag. 212
De diabete. Cap.xcij. 216
De ſanguinis renum profluuio. Cap.xciij. 217
De lapide renum. Cap. xciiij. 219
De inflammatione renum. Cap.xcv. 222
De exulceratione renum. Cap xcvj. 223
De ſtillicidio vrinæ. Cap.xcvij. 224
De difficultate vrinæ. Cap.xcviij. 226
De ſuppreſsione vrinæ. Cap.xcix. ea.
De his, qui in ſeipſis mingunt, vel de his, qui vrinam continere non poſſunt. Cap.c. 228
De lapide veſicæ, ſeu calculo. Cap.cj. 229
De inflammatione veſicæ. Cap cij. 230
De exulceratione veſicæ. Cap ciij. ea.
De ſeminis profluuio. Cap. ciiij. 231
De priapiſmo, & ſatyriaſi. Cap.cv. 233
De ignauis partibus genitalibus. Cap.cvj. 234
De vteri affectibus, & primo de menſium ſuppreſsione. Cap.cvij. 235
De immodica purgatione veteri, & ſanguinis profluuio. Cap.cviij. 238
De muliebri profluuio. Cap.cix. 239
De vteri ſtrangulatione, ſeu ſuffocatione. Cap.cx. pag. 240
De vteri prolapſu, ſeu procidentia. Cap.cxj. 242
De mola. Cap.cxij. ea.
De non concipientibus, ſiue ſterilibus. Cap.cxiij. pag. 244
De difficultate partus. Cap.cxiiij. 246
De ſecunda derelicta. Cap.cxv. 248
De vteri inflammatione. Cap.cxvj. 249
De exulceratione vteri. Cap.cxvj. 250
De Iſchiade, ſeu coxendicum dolore. Cap.cxviij. 251
De podagra, & arthritide, ſeu morbo articulari. Cap.cxix. 253

EORVM

EORVM QVAE IN LIBRIS DE MEDENDIS FEBRIBVS DESCRIBVNTVR CAPITVM ELENCHVS

PRIMÆ PARTIS.

PROOEMIVM.

QVA via vtendum in hac Methodo conſtituenda. Cap. j. pag. 260
Quid non ſit Methodus. Cap. ij. ea.
Quid ſit Methodus. Cap. iij. 261
Quo inuentionis inſtrumento, febrium auxilia inueſtiganda. Cap. iiij. ea.
Quid febris ſignificet, & quis calor ſit. Cap. v. 262
Explicantur variæ febris definitiones, ac oſtenditur in corporibus noſtris duplex eſſe calidum. Cap. vi. 263
Impugnatur Platonis opinio de calido innato. Cap. vij. ea.
Quid ſit innatum calidum apud Hippoc. & Galenum. Cap. viij. ea.
Quid ſit calidum acquiſititium. Cap. ix. 265
Qualis ſit febris natura, quæ ue eius definitio. Cap. x 266
Quòd febris ſubiectum ſit calidum innatum. Cap. xj. 267
Quot ſint primæ & eſſentiales febrium differentiæ. Cap. xij. ea.
Quòd nulla febris generari poſſet, quin cor afficiatur. Cap. xiij. 268
Quot, quibus ue modis febres omnes generari contingat. Cap. xiiij. ea.
Quid ſit febris diaria, & quomodo dignoſcatur. Cap. xv. 269
Febres ex putredine ortas via, & dignoſcendi ratio. Cap. xvj. 281
Cur febres hecticæ appellentur, & quomodo generantur. Cap. xvij. 272
Num omnes partes quæ ſolidæ appellantur in febribus hecticis accendantur & num ſemper cum ſiccitate copulentur, & quemadmodum cum Maraſmo conueniant & diſſideant. Cap. xviij. ea.
Quomodo vnum, duo, & tria, dici poſſint febrium hecticarum genera. Cap. xix. 274
Quæ ſint febrium hecticarum indicia communia, examinaturq́ exemplum Gal. de calce aqua conſperſa. Cap. xx. ea.
Cuiuſlibet febris hecticæ particularia indicia, & quod ab vrinis pro earum dignotione nullum ſumatur proprium indicium. Cap. xxj. 275
Quòd hæc noſtra Methodus per indicationem fiat, & quid ſit indicatio. Cap. xxij. 277
Aduerſus eos, qui parum rectè quid indicatio ſit, intellexerint: tum quid ex Gal. ſit indicans, indicatum: experientia, & analogiſmus. Cap. xxiij. ea.
Quomodo indicantibus, & coindicantibus vtendum: vt quòd falſo per contraindicantia, prohibentia intellexerint quidam, ſuperfluoq́ correpugnantia addiderint. Cap. xxiiij. 278
Quid per contraindicans & contraindicare in Gal. doctrina intelligendum ſit. Cap. xxv. 279
Quid ſit totius artis medicæ commune propoſitum, quid ue huius noſtræ methodi proprium: ac quæ ſit prima illa vniuerſaliſſima indicatio omnium præter naturam affectuum, à qua curandi Methodus exorditur. Cap. xxvj. 280
Quomodo prima illa omnium curationis indicationũ, quæ ex ipſo qui curatur affectu deſumitur, contrarietatem, ac contrarium docuit. Cap. xxvij. 281
Soluuntur rationes eorum, qui contrarietatem aduerſus Gal. curationem non indicare contendunt. Cap. xxviij. 282
Rationes, quibus quidam probare conantur, aerem curationem non indicare, diluuntur. Cap. xxix. 283
Soluuntur rationes eorum qui naturalem corporis temperiem pro morborum curatione nihil indicare contendunt. Cap. xxx. 285
Proponitur primorum trium ſcoporum indicantium diuiſio, ſoluiturq́ Gal. contradictio de indicatione quæ à morbo ſumitur. Cap. xxxj. 286
Aeris nos ambientis, & corporis temperiei in particulares ſcopos indicantes diuiſio. Cap. xxxij. 287
Diluuntur rationes eorum qui probare nituntur, ætatem, conſuetudinem, vitæ inſtitutum, ac alia quædam, curationem non indicare. Cap. xxxiij. 288
Num à viribus ſumenda ſit indicatio pro morborum curatione. Cap. xxxiiij. 289
Reſponſio ad obiectiones eorum, qui vires ad morborum curationem, nihil indicare, probare conantur. Cap. xxxv. 291
In quot quibus ue generibus præſidiorum materiæ contineantur. Cap xxxvj. 292
De temporis occaſione, & vnde capiendum ſit opportunum auxiliorum tempus. Cap. xxxvij. 293
Methodi medendi febres, quà febres ſunt, compendioſa repetitio. Cap. xxxviij. 295
Febrium hecticarum medẽdi methodus. Cap. xxxix. pag. 296
Continentium abſque putredine febrium, dignotionis, & generationis modus ac curationis via. Cap. xl. pag. 297
Febrium ex putredine ortarum curatiua methodus. Cap. xlj. 293
Methodus medendi humorum putredinem vbi eius cauſæ non adſint, ſed iam abierint. Cap. xlij. 300
Curatiua methodus putredinis humorum manentibus adhuc quæ eam excitarunt cauſis. Cap. xliij. 303

Abun

Abundantiæ humorum curatio. Cap.xliij. 302
Humorum craſsitiæ, aut lentitiæ obſtruentium, ac ipſius obſtructionis, & prohibitæ, tranſpirationis curatiua Methodus. Cap.xlv. 303
Methodus medendi putredinem, tam per totum animal diffuſam, quàm ſi in vna quadam parte conſiſtat. Cap. xlv. 304
Putredinis in quapiam parte exiſtentis, citra phlegmonem & cum phlegmone curatio. Cap. xlvij. pag. 305
Soluuntur rationes quibus quidam probare nituntur quòd indicationes quæ ab effectis partibus ſumuntur, ad curationem non conducunt. Cap. xlviij. pag. 307
Quibus potiſsima ratione vires cuſtodiantur, ac quomodo veſtiganda ſit nutrimenti quantitas. Cap. xlvix. 308
Nutrimenti qualitas ex quibus deſumenda ſit. Cap. l. 309
De particulari exhibendæ alimoniæ tempore. Cap.lj. pag. 310
Quo acceſsionis tempore præter inclinationem cibus cum maiori noxa offeratur ac quomodo in omnibus morbis inſtituenda ſit victus ratio. Cap.lij. 311
Quomodo eorum quæ indicant magnitudo ſpectanda, & quotuplex ea ſit: ac qua ratione vbi plures coeant indicationes magnæ, inter ſe conferendæ ſint Cap.liij. 312
Nonnullis exemplis, ratio ſpectandi indicationum magnitudines, examinatur. Cap.liiij. 314

SECVNDAE PARTIS CAPITA.

QVA via particulares febrium differentiæ inueſtigeutur, ac proponuntur quæ ex humorum putredine excitantur, diſſerendæ. Cap.j. 316
Qui per continuas & intermittentes febres intelligendum, cur vtræque fiant, & quomodo inter ſe diſſideant. Cap ij. ea.
Quot modis continuæ & intermittentes febres generari poſsint. Cap.iij. 317
Propter quid in intermittentibus, & non in continuus, rigor, horror, ſeu extremarum partium refrigeratio fiat: & quamobrem eadem in earum acceſsionum principijs fiant, & naturalis calor intus ſe colligat. Cap iiij. 319
Epiloganttur quæ dicta ſunt de cauſa motus caloris naturalis in principijs acceſsionum: Ac oſtenditur alia ratione ipſum moueri, ubi in viſceribus magna fuerit inflammatio orta, aut eryſipelas: confirmaturq́ intermittentes febres fieri non poſſe, niſi per corporis habitum humor putreſcens deferatur. Cap.v. 320
Quomodo tres intermittentium febrium differentiæ conueniant, & diſſideant inter ſe, & continuarum ex bile ortaruus ſubdiuiſio. Cap.vj. 321
Qua ratione ex putreſcente intra vaſa flaua bile febris ſynochos dicta accendatur, & quòd ſimiliter ex alijs humoribus generari poſsit, nedum ex ſolo ſanguine. Cap.vij. ea.
Qui per ſeu καύσους, febres ardentes ſit intelligendum. Cap.viij. 322
De continuarum febrium quæ plures acceſsiones habent conuenientia, & differentia: De epiala, & compoſitis febrium differentijs. Deq́ ſingulas particulares febres ex putredine ortas, curandi via. Cap.ix. 324
De quotidiani, tertiani, & quartani circuitus cauſa. Cap.x. 325
De quintanis, ſeptimanis, ac nonanis circuitibus, longitudine & breuitate, ac ordine, & perturbatione ordinis ipſarum acceſsionum. Cap.xj. 326
De febre ſanguinis, & quòd ipſe interdum putreſcat, permaneatq́ ſub forma propria, & febris ex eo orta, ſit ſanguinea. Cap. xij. 327
Quòd licet febris orta ex putreſcente ſanguine ſit ſanguinea, poteſt tamen biliosa appellari, quo fit vt non detur quartum genus febrium. Cap. xiij. pag. 328
Quòd febres ex putreſcente ſanguine ortæ, non ſint de genere ardentium. Cap. xiiij. 329
Quòd febres, quæ ex ſanguinis putredine generantur, ſint de genere acutorum morborum. Cap. xv. pag. 330

PARTIS TERTIAE SIVE EXERCITATIONIS CAPITA.

DE dignotione prognoſtico, ac curatione febrium ex putredine ſanguinis accenſarum. Cap.j. 332
De cauſi. id eſt ardentis febris dignotione, prognoſtico, ac curatione. Cap ij. 333
De exquiſitæ tertianæ dignotione, prognoſtico, & curatione. Cap. iij. 337
De tertianæ nothæ dignotione, prognoſtico, ac curatione. Cap.iiij. 338
Exquiſitæ quartanæ cauſa, dignotio, prognoſticum, ac curatio. Cap.v. 341
De exquiſitæ quotidianæ dignotione, cauſa, & prognoſtico & curatione. Cap.v. 344
De ſemitertianarum differentijs, earumq́ dignotione, prognoſtico, & curandi ratione. Cap. vij. 347
De febrium hecticarum prognoſtico, ac curatione. Cap.viij. 348
Hecticarum febrium cum tabe curatio. Cap.ix. 350

TRACTATVS DE PESTILENTI FEBRE CAPITA.

QVID per communes, quid ue per diſperſos, & diſsimiles morbos ſubintelligendum ſit, ac ex quibus cauſis proficiſcantur 1.351

Quot modis aër nos ambiens, qui communium morborum auctor eſt, in calido, frigido, humido, & ſicco, alteretur 2.ea.

Quòd peſtis è genere ſit vulgarium, & non aliorum communium morborum, & quomodo ab eis etiam diſsideat 3.353

Quòd vt peſtilentes morbi generentur opus eſt, nedum in manifeſtis qualitatibus, verum etiam in ſecundum totam ſubſtantiam aerem immutari 4.354

Quomodo ac quibus ex cauſis aer putreſcat: & quòd ex eo, & non abditis cauſis peſtilentes morbi fiant 5.ea.

Quid ſit febris peſtilens, & quòd nonniſi ex peſtilenti aeris ſtatu proficiſcatur: ſoluunturq́ rationes in contrarium 6.356

De modo generationis peſtilentium febrium, & quòd in nullo trium primorum genere contineatur 7.358

De peſtilentium febrium dignotione ac prognoſtico 8.359

De peſtilentium febrium curatione 9.360

Quomodo & quibus à peſtilentia quis præſeruari poſſit 10.362

F I N I S.

RERVM OMNIVM, QVAE HOC IN VOLVMINE CONTINENTVR INSIGNIORVM COPIOSISSIMVS INDEX.

ABORSVS, *in vtero gerentibus, cauſæ* 3
& ſeq. vſque ad fin. cap.
Abortus quid 4
Abſynthium intus, repurgare poteſt, foris non poteſt 304
Abſynthium in tertiana quando competit 338
Abundantia alijs etiam tollitur, quàm venæ ſectione, pag. 302
Abundantia humorum ante obſtructionem tollenda eſt ea.
Abundantia humorum qualibet fuerit, venam pro eius ſublatione ſecare oportet ea.
Abundantia flaua bilis vt plurimum pueros infeſtat 46
Acceſsionis & intermiſsionis tempora non indicant cibandi tempus 295
Acceſsiones exquiſitæ ſemitertianæ febris quales 343
Acria, ſalſa, & nitroſa atque etiam amara facultatem habent craſſos humores ac viſcidos tenuandi, & incidendi 17
Acria, ſi prægnans, amara vel aſpera præter conſuetudinem comederit, aborſum facit 3
Actio lienis quid ſit 208
Actiones partium duplices ſunt, pro duplici earum natura 60
Acutus quilibet morbus, tam cum febre, quàm ſine febre, lethalis eſt, vt pote, tam fœtum, quàm fœtantem perimens, ſecundum Galenum 3
Acuta febris, vel aliquo humorum putreſcente, vel membro inflammationem patiente generatur 45
Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur 44
Acuti morbi ſunt, quicunque propria tempora vſque ad finem velociter pertranſeunt ea. *& quomodo dignoſcantur* ea.
Acutorum morborum natura cum febre, preſertim, duplex eſt 45.47
Acutorum morborum omnium natura eſt, vt febrem continuam habeant ea.
Acutis in paſsionibus, in principijs, medicinis purgantibus raro vtimur 17
Aeger eo cæli ſtatu vti cogitur, in quo ægrotauit, velit, nolit, etiam in leuioribus morbis, vſquequo in alium aërem migrauerit 284
Aegilops quid ſit ea *eius cauſa* ea. *curatio* 110
Aetas & conſuetudo non immediate conferunt ad inuentionem remediorum, ſed immediate ad effectuum cognitionem 288
Aetas puerilis flaua bile vt plurimum infeſtatur 46
Aër, donec propriam ſeruat naturam, vel ſubſtantiam, putreſcere nullo modo & peſtilens reddi poteſt 356
Aër facilius quàm aqua calet, atque frigeſcit 367
Aër peſtilens quare huic & non illi animantium generi eſt infenſus 355
Aër in omnium morborum curatione ſpectandus eſt, pag. 284
Aër nos ambiens eſt tanquam cauſa ſine qua non ea.
Aër qua ratione indicatur, & qua ratione indicat, pag. ea.
Aëris diuiſio in præſentem cæli ſtatum 287
Aëris ambientis caliditas immodica cauſa fuit peſtilentiæ Athenis 356.357
Aeris frigiditas, pro diuerſa parte, quæ in hectica primum afficitur, admittenda eſt 296.297
abſque Aere neque ſanitas vlla ſeruari, nec morbus quiſpiam propulſari vnquam poteſt 284
Aer duobus modis mutatur 352
Affectæ partis cognitio ex quibus 60.61
Affectus per conſenſum quot modis fiant 62
Affectus trifariam magni redduntur ea.
Affectorum locorum notitia, quos præſtet vſus 60.61
Agarici laus 97
Alanthoides membrana (quæ Latine inteſtinalis dicitur) vnde & quomodo fiat 2.248
Alanthoides prius quàm Ammios in vtero fabricatur 2
Albugines in oculis vnde fiant 104. *ſigna, cauſæ, prognoſtica, curatio* ea.
Alexandri hiſtoria mirabilis de muliere quadam, pag. 162
Alienus calor, ſeu non naturalis, corruptionis cauſa eſt 11
Alimenti defectu per ſe fœtus deſtruitur 4
Alimenti quidquid ad iecur peruenit, ad ſanguinem immutatur, nec quidquam remanet inalteratum omnino atque immutatum 27
Alimentorum digeſtionem, à concoctione differre conſtat ex Galeno 15
Alopeciam curare ſi velis, primitus euacuatione vtere, quæ medicamentis purgantibus fit 24
Alteratio eſt mutatio in qualitate, ſeu demutatio eius, quæ prius fuit qualitatis 9
Alteratione & auxiliorum præparatiane vtimur

in ſe

Catalepſis quid ſit 70. eius cauſa ea. curandi ratio, pag. ea.
Caterina Sanſeuerina coxendicum dolore affecta, ex vinaceis maximum commodum adepta eſt 378
Cauſa diuerſitatis acceſſionum in febribus triplex, pag. 326.327
Cauſa externa ad affectus cognitionem confert, & non ad curationem 301
Cauſa nulla ſine patientis aptitudine agere poteſt, pag. 356.357
Cauſa per ſe aborſum faciens, non poteſt ab eo præſeruare 4
ex quacunque Cauſa per ſe fœtus deſtruitur, ex eadem nullo pacto poteſt præſeruari ea.
Cauſus quid ſit 322. eſt autem duplex: proprie dictus ea. & improprie dictus ea.
Cauſi, id eſt, ardentis febris dignotio 333. prognoſtica 334. curatio 335
Cephalalgia à cephalæa in quibus differat, & in quibus conueniat 86
Cephalalgia quid ſit 81. eius ſigna ea.. prognoſtica ea. curatio ea. & ſequent. vſque æd finem cap.
Cephalæa quid ſit 86. eius ſigna ea. cauſæ ea. curandi ratio ea.
Cerebrum tertio loco poſt iecur & cor, in fœtus generatione fit 5. & quare ea.
Cerebrum ipſum ſi quomodocunque incidas non prius ſenſum & motum amittit animal, quàm ad aliquem ventriculum vulnus penetrauerit 32
Cerebrum per palatum, nares & aures inanitur, pagina 64.65
Ceruicis vteri deſcriptio 1
Chirurgi quidam noſtri temporis non parum decepti, pag. 17
Cholera vnde nomen ſumpſerit 175
Cholera quid ſit 175. eius ſigna ea. cauſa ea. curatio, pag. 176
Chorij, id eſt Secundarum (eſt autem membrana illa, qua partus obuolutus ex vtero prodit) deſcriptio 1
Chryſoſtoma de Aquino Ruborum comes, ab apopoplexia ab authore ſanata 99
Chylus ex ventriculo aſſumptus ex ipſa veluti carne iocinoris alteratur, paulatimq́; in illius naturam vertitur 27
Cibamus acceſsionis initio, ſi ſolæ vires inediam non ferant 311
Cibus quandoque in acceſſus vigore dandus, & quando 311.312
Cibus inacceſſu vigore non dandus 310
Cibus quando dandus in febribus vnius acceſſus ea. plurium acceſſuum ea.
Cibi faſtidium vnde proueniat 162. eius cauſæ ea. curatio 163
Cibum damus neglecto acceſsionis tempore, cum quid acciderit vires diſſoluens 311
Cibi ex amigdalis confecti in febribus ardentibus omnino vitandi ſunt 335
Cochlearum ſtillatitium liquorem hectici non dandum 350
Coctio citius vt eueniat, bonum eſt circa principia euacuare 21
Coctiones indicij celeritatem portendunt 7
Coctione quodlibet dulce efficitur, in Ariſt. 376
Cœliaca vnde nomen ſumpſerit 173
Cœliacæ definitio ea. eius ſigna eadem curatio, pagina 174
Colicus affectus, ſeu coli dolor, quid ſit 189.190. eius ſigna ea. cauſæ 190. curatio ea.
Coma, ſeu Cataphora quid ſit 71. eius duæ ſpecies, pag. ea.
Comatis vigilis cauſa 71. curatio 72
Communes morbi qui dicantur, & quæ eorum ſpecies, pag. 352
Conceptus, antequam menſes veniant, fieri non valet 1
Concipiendi inſtrumenta qua de cauſa in mulieribus intus formata ſunt 1
Concoctio craſsiorem reddit vrinam 13.14
Concoctio à digeſtione quo modo & in quo differat, pagina 15
Concoctio naturalis maturatio eſt morbi 12
Concoctio quid ſecundum Ariſtot. 12. & quotuplex pag. ea.
Concoctio, licet à calore innato præcipue efficiatur, ab aliquo tamen exteriorum auxiliorum iuuari poteſt 13
Concoctio & digeſtio, ſicut & alia naturalia opera, ab innato calore perficiuntur 16
Concoctionem, & digeſtionem idem iuuare poteſt, pag. ea.
Concoctiones citius vt eueniant, melius eſt circa principia euacuare 23
Concoctum in quouis genere dulcior eſt 376
Condyloma quid ſit 187
Condylomata vnde dicta 188
Conſuetudo quid, ex Galeno 288
Continens febris ſine putredine non quæuis corpora inuadit 297
Continens febris citra putredinem oritur ex redundantia ad vaſa 298
Continens febris ſanguinis miſsione curatur ea.
Continentis febris ex ſanguine differentiæ tres 33
Continentes febres quæ ſub diarijs contineantur, pagina 297
Continua tertiana 321
Continua nulla exquiſita ſimplex dicitur 324
Continuæ febres quæ 316.317
Continuarum & intermittentium febrium cauſa, pag. ea.
Continuæ febres cur plures habent acceſsiones, pagina 317.318.
Continuæ febres cur ſint ſine rigore, prima cauſa 319. ſecunda ea.
Continuæ plurium acceſsionum in quo conueniunt 324. in quo item differunt ea.
Continuarum ex bile ſpecies duæ 321
Contraindicantia aliquando quid agendum ſit, indicant, aliquando id moderantur, aliquando contrarium indicant 291.292
Contraindicantium prima ſignificatio 279. ſecunda, pag. ea.
Contrarietas quatenus contrarietas, nihil vtile particulatim indicat 283

Contra

Contraria immoderatione eatenus vtimur, pro ſublatione eorum, quæ præter naturam ſunt, vt tum primum deſinamus, cum ad commoderatum peruenerimus 10

Contrarium eouſque pro eo quod exuperat, inducendum eſt, quoad particulam in ſymmetriam & habitum naturalem vindicaueris ea.

Contrariorum contraria ſunt remedia 10. 19.281.283

Conuulſio quid ſit 87. eius tres ſpecies, ſeu differentiæ ea. cauſæ ea. curatio ex inanitione 88. ex repletione ea. ex inflammatione 89. eius quæ fit per conſenſum ea.

Conuulſio canina quid ſit 91. eius ſigna ea. cauſæ ea. curatio 92

Conuulſiuus motus à voluntario in quo diſcrepat pag. 91

Conuerſatio cum peſtilenti morbo laborantibus periculoſa eſt, ne inde contagium contrahatur 355

Cor poſt iecur formari neceſſe eſt 2

Cor in omni febre hectica afficitur 272

Cor, quemadmodum ſubſtantiæ arteriarum initium exiſtit, ita ab eo illico motrix facultas ad ipſas delegatur, quæ ipſi cordi innata eſt 41

Cor poſt iecur quidem, ſed ante cerebrum in fœtibus gignitur 2

Cor eſt arteriarum, vitalis ſpiritus feruentisq́; ſanguinis principium & fons 39

Cordis generatio 2

Cordis dolor quid ſit 158

Cordis palpitatio quid ſit 147. eius ſigna ea. cauſa ea. curatio ea.

Corpus ſi ex toto integrum illæſumq́; duraret, taleq́; quale ipſum ab initio creator fabricatum reliquit, nequaquam correctore eguiſſet 7

Corpus quo modo dicatur ſalubre 50. & quotuplex ea.

Corporis præparatio quid 16

Corpora, vt à peſtilentia præſeruari poſſint, exiccauda ſunt, & pori aperiendi 362

Corpora humana, licet ex ſanguine conformentur, non tamen ex eo ſyncero, verum vt participe vtriuſque bilis & pituitæ 8

Corpora cuncta quæ purgantur, fluida fieri debent, priuſquam purgentur 18

Corpora noſtra præſidia deſiderant auxilijsq́; indigent 8

Corpora quantumcunque fuerint optime conſtituta, et temperata victus ratione vtantur: fieri tamen nequit, vt in eorum vrinis non aliquid ſubſideat, aut pendeat, aut ſupernatet 28

Corporum duplex eſt intemperies 10

Corruptum quod iam eſt, id alienum à natura eſt 11

Coxendicum dolor quid ſit 251. eius ſigna ea. cauſæ ea. curatio ea.

Coxendicum dolor, quibus communicet & differat à podagra & arthritide ea.

Cruditas quid ſit 170 eius ſigna ea. cauſæ ea. curatio 171

Cruditatis ſigna ſemper ſunt in morbi principio pag. 15

Cruda vrina quæ dicatur 271

Cruenta ſputio quid ſit 123. eius ſigna ea. curatio 131.132

Cruenti ſputi ex vaſorum exeſione curatio 134

Cruenti ſputi, ſi ex refrigeratis inſtrumentis ſpiritus fiat, curatio 353

Curatio febris ex putredine ſanguinis in aliam humoris ſpeciem transmutati 333

Curatio febrium hecticarum cum tabe 350

Curatio febris peſtilentis 359

Curatio febris factæ ab obſtructione ſanguinis 333

Curatio per ſe à medicis exercetur prænotio vero & dignotio propter curationem 60

Curationem febrium nullus Methodo proſecutus eſt, vſque ad Authorem, poſt Gal. & Hippoc. 262

DELIRII in febribus ardentibus cauſa 334

Dens vt doleat, tribus modis fieri poteſt pag. 116.117

Dentium dolor ea.

Dentium doloris curatio 117

Deperditæ memoriæ definitio 66

Deperditæ memoriæ ex pituitæ redundantia, curatio 67

Deperditam memoriam curandi ratio ea.

Deſtillatio quot modis dicatur 119

Diabetes quid ſit 216. eius ſigna ea. curatio 217

Diaria & hectica febris quo modo differunt 296. quid commune habent ea.

Diaria febris quid ſit 239.270. eius ſigna ea.

Diaria febris cur dicatur 270

Diaria febris ſemper à procatarctica cauſa oritur, ſed non ſemper immediate ea.

Diaria & hectica febris, tantum contrariorum auxiliorum adhibitione curantur 10

Diaria febris vt generetur, ſpiritum præter naturam calfactum eſſe neceſſe eſt 42

Diariæ pro cauſarum & corporis affectuum varietate, varias & particulares habent curationum indicationes 316

Diariæ febres morbi ſunt exigui temporis 44

Diariarum febrium cauſæ 316

Diarijs omnibus communis eſt materia & indicatio ea.

Diæreſis quid ſit 115

Difficultas partus quid ſit 246. eius cauſa 244. curatio ea.

Difficultas vrinæ quid ſit 225. eius cauſæ ea. curatio 226

Difficulter qui diſcunt, prompte memorantur pag. 33

Digerere quid ſit 15

Digeſtio eſt ordinata alimentorum diſtributio ea.

Digeſtio quæ fit circa humores ſeu excrementa, bifariam fieri poteſt 16

Digeſtio & concoctio à calore innato perficiuntur pag. ea.

Digeſtio quæ excrementorum eſt, ab ea, quæ eſt alimentorum, differt ea.

Digeſtionis alia definitio ea.

Dignotio inflammationis viſcerum à qua refrigerantur extrema, & principij acceſſionum, à quo etiam refrigerantur extrema 320

Dignotio continentis febris ex pulſu, caloris qualitate, & vrinis 298
Dignotio affectus eſt quibus fiat 61.62
Dionyſij Siciliæ tyranni ad captiuos excæcandos aſtutia 101
Diſcendi facilitas cerebri ſubſtantiam formarum facile ſuſceptiuam indicat 33
Diſcunt qui facile, difficulter memorantur ea.
Diſſectio corporum cuiuſlibet partis eſſentiæ proprietatem indicat 60
Diutinus ſi fuerit morbus, nullo pacto in principio medicamento purgante vtendum eſt 21
Dolor quid ſit 79.80
Dolor nunquid proprie dicatur alteratio, vel alterationis dignotio ea.
Dolor an ex quauis immutatione fiat 80
Dolor coxendicum quid ſit 247.248. *eius ſigna* ea. *cauſæ* ea. *curatio* 251
Dolor coli, ſeu colicus affectus, quid: eius ſigna, cauſæ, curandi ratio 189. & *ſeq. per totum cap.*
Doloris ſpecies partem affectam indicat 61
Doloris proprietas internorum affectuum eſt nota pag. 62
Doloris quot quæue ſint cauſæ 80
Doloris capitis ſpecies ſeu differentiæ tres ſunt 81
Doloris capitis vniuerſales cauſæ 82. *particulares pag.* ea.
Doloris capitis ex calida intemperie geniti ſigna ea. *ex frigida* ea. *ex ſicca* ea. *ex bilioſo ſucco* ea. *ex pituita* ea. *ex nigra bile* ea. & *ſeq.*
Doloris capitis prognoſtica ea.
Doloris capitis cura ex ſiccitate ea. *ex calida intemperie* ea. *ex redundante flaua bile* 83. *ex frigida intemperie* ea. *ex redundante pituita* ea. *ex plethora* 84. *ex flatuoſo ſpiritu* 84.85. *ex ebrietate* 85. *ex ictu aut caſu* ea. *in febribus* 86
Domus qualis eligenda in peſte 250. & 362
Dulce omne à moderato calore prouenit: idq́ fit dupliciter 376.377
Dulcium acinorum ſuccus calidior eſt reliquis vuarum ſuccis 376
Duplex eſt calidum: vnum naturale, alterum præter naturam 300
Dyſenteria quid ſit 180. *eius ſigna* ea. *curatio pag.* 182
Dyſpnœa proprie dicta quid ſit 129
Dyſentericis ſomnus optimum eſt remedium 182
EBRIETATEM *quæ impediant* 85
Si ex Ebrietate dolor capitis contingat, polygoni ramuli duo coronæ modo circumpoſiti ſanant 86
Elementum ignis in regione noſtra præpollet 264
Empirici & barbari quidam falſo probarunt nimiam cibi & potus repletionem 360
Empiricos ad experientiam duxit ſenſus 261
Empiricorum abuſus extirpandus eſt omnino 6
Ephemeri animalis natura 269
Ephemeræ febres, ſanguine tantum modo calefacto, non autem putreſcente fiunt 326.327
Epiala eſt ſimplex febris 323
Epiala febris 324. *eius differentia ab exquiſita & intermittente quotidiana* ea.
Epiala vnde dicta 346.347
Epialæ curatio ea.
Epialam febrem inducit vitrea & acida pituita modice putreſcens, ſi per eaſdem ſentientes corporis partes deferatur 345
Eryſipelas in vtero grauidis fore letale Galenus aſſerit 3
Eſus boni ſucci modicorum ciborum ad concoctionem perducit 13
Eucraſia eſt ſimilarium partium 50
Exceſſus cibi & potus ſæpe cauſa eſt, vt fœtus perdatur 3
Excrementa ſicut in corporibus ſanis coctionem indicant, non ſecus in corporibus morbo affectis indicabunt 12
Excrementa cocta quæ 12.13. *item cruda quæ pag.* ea.
Excrementa duo in ſanguinis generatione ſolum gignuntur 27
Excrementa ſemicocta ſimilia ſubinde fiunt corporibus, quæ aluntur, quorum corporum ſcilicet ſunt excrementa 28
Excrementa ſeminibus cucurbitæ ſimilia, latorum vermium ſunt indicia 62
Excrementorum ſpecies affectam partem indicant pag. 61
Excrementorum magnitudo partis affectæ eſt indicium ea.
Exercitatio omnis fit, cum particularia ſub eandem viam, ac rationem ducuntur 60
Experientia eſt eius quod frequenter, & eodem modo viſum eſt, comprehenſio atque memoria 6
Experientia quid ſit 278
Experientia authoris de Orientali & Italica manna 374
Exquiſita febris ardens dicitur à Galeno, continua circuitus habens, & continens 323
Exquiſitus cauſus quomodo generetur ea.
Exquiſitæ tertianæ dignotio 336.337. *prognoſtica* 337. *curatio* ea.
Exulceratio rerum quo modo fiat 223. *eius cauſæ* ea. *curatio* ea.
Exulcerati vteri ſigna 250. *cauſæ* ea. *curatio pag.* ea.
Exulceratæ veſicæ ſigna 230. *cauſæ* 268. *curatio pag.* 231
Externa cauſa ad affectus cognitionem confert, non autem ad curationem 301
FABRITIVS *Maramaldus ab apoplexia ab authore liberatus* 99
Familiare eſſe neceſſe eſt, id quod nutrit 376
Febris, cur cum perpetuo conſequatur inflammationes ratione putredinis, non tamen illa febris ſemper ſit ex genere febrium ex putredine ortarum 269
Febris ardens in quo conſiſtat 330
Febris acuta, vel aliquo humorum putreſcente fit, vel membro inflammationem patiente 45
Febris continens cum putredine, eſt ex ſanguine putreſcente, & ſanguinea, non bilioſa 329
Febris continua tertiana duplex 321
Febris diaria cur dicatur 269
Febris diaria quid ſit 270

Febris diaria ſemper à procatarctica cauſa oritur, ſed non ſemper immediate ea.
Febris eſt totius animalis calor immodicus 41
Febris ex putredine occupante vniuerſum corpus, quo modo generetur, & in quibus corporibus 304
Febris ex ſanguine putreſcente in omnibus, aut maioribus vaſis continens eſt: ſi in paruis quibuſdam, continua plurium acceſſionum 328
Febris ex ſanguine quibus in corporibus generetur pag. 333
Febris quæ in generatione eſt, tollitur ſublata cauſa, ſi exiguum ſit quod factum eſt, indicatioq́ vna eſt 299
Febris nulla generari poteſt, quin cor afficiatur pag. 268
Febris putrida tribus modis generari poteſt 43
Febris eſt præter naturam caliditas, maxime quidem in totum animal diffuſa, ſin minus, aut omnino, vel in pluribus partibus, vel in nobiliſsimis contenta 41.44
Febris, prout febris eſt, aqua frigida pota perpetuo eſt remedium 10
Febris cum fuerit, ardentiſsima, & magna, cunctæq́ vires ægroti ac concoctionis notæ planè euidentes ſint: tunc frigidam homini putrida febre laboranti tribuere audacter debemus ea
Febris peſtilens ex praua victus ratione oriri poteſt 357
Febris peſtilens vnde generetur ea.
Febris peſtilens in quo diſsideat, ab ijs quæ ex putredine oriuntur ea.
Febris peſtilens quid ſit 355
Febris peſtilens nedum in humoribus accendi poteſt, verum etiam in partibus ſolidis ipſius cordis 358
Febris continentis cauſa 298. tres eius differentiæ ea.
Febris natura qualis, quæ ue eius definitio 266. per totum caput
Febris cauſam antecedentem eſſe humorum putredinem teſtatur Gal. 11
Febris magnitudo ſi inſtet, tutius, cum oportet, aqua hordei vtendum eſt ea.
Febris ſubiectum eſt calidum innatum 267. & ſeq. per totum cap.
Febris quotidianæ caliditas humidior cum quadam acritudine, non cum primum manus admouetur, confeſtim occurrens, ſed per moram 344
Febris peſtilentis cauſa, apud Athenienſes erat immodica aeris caliditas 357
Febris peſtilentis cauſæ 358. eius ſigna 360. prognoſtica ea.
Febrim ſanamus, frigida adhibentes, non ſolum quæ talia ſunt, ſed ea quæ partim poteſtate, partim ex accidenti refrigerant 10
Febres continentes quæ ſub putridis febribus comprehendantur 297
Febres continentes quæ ſub diarijs contineantur pag. ea.
Febres cur hecticæ dicantur 272
Febres continuæ cur in infebricitationem non deſinant 317. intermittentes vero in eam deſinunt ea.
Febres intermittentes quomodo gignuntur ex putredine humorum extra vaſa 318
Febres intermittentes à rigore ſemper incipiunt pag. 319
Febres intermittentes quæ ſint 316
Febres omnes ex ſanguine in quo conueniunt 332
Febres per implexum complicatæ, & per confuſionem, quid 324
Febres quare quædam per circuitus repetant 43
Febres putridæ, quæ 299
Febrium commixtio per complexum, & confuſionem multiplex 324
Febrium generationis quinque modi 268
Febrium curationem Methodo nullus proſecutus eſt poſt Gal. & Hippoc. 262
Febrium intermittentium initijs cur calor naturalis ad corporis intima ſe colligit 319
Febrium primæ & eſſentiales differentiæ quot ſint 267. & ſeq. per totum cap.
Febrium putridarum indicium maximum exiſtit vrinæ cruditas 30
Febrium ex putredine ortarum ſigna 271
Febribus ardentibus ptiſana eſt accommodatiſsima pag. 17
Febribus in ardentiſsimis, ſi vſque ad animi defectionem ſanguis mittatur, ſtatim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur 330
Febrium omnium peſtilentium ortus eſt ex putredine 357
Ferrum acutiſsimum manifeſte obtuſius fit, ſi toto die ac nocte molliſsimam ceram incidas 23
Fibroſa ſubſtantia quæ dicatur 272
Ficus quid ſint 188
Fluidum corpus bifariam reddi poteſt 17
Fluor à ſputo ſanguinis in quo differat 130.131
Fluxionis pituitoſæ ſigna 253
Fluxionis bilioſæ ſigna ea.
in Fluxione duplex eſt genus curationis 16
Fœmina cum prægnans eſt, non laborat, nec languet, ſi ſingulis menſibus menſes non defluant 3
Fœmina, non niſi cum incipiunt, vel ceſſant menſes, concipere poteſt 1
ex Fœminarum ſemine non pauca ſequitur ipſi fœtui vtilitas 2
ex Fœminarum ſemine, ſtatim poſt coitum, nutritur fœtus ea.
Fœminas cur cephalæa vehementius teneat 86
Fœmineum ſemen multo minoris quantitatis eſt, quàm maris 2
Fœtus eſt, cum ſubſtantia carnea iam eſt, nec amplius ſeminalis apparet ea.
Fœtus in vtero gerentibus, non modo pro ſui prima conſtitutione, materiam poſtulat copioſam, verum etiam ad incrementum 1
Fœtus in vtero quo modo fiat, quaq́ ratione augmentum nutrimentumq́ ſuſcipiat ea.
Fœtus ex ſanguine, qui de matre in vterum deſcendit ex toto eius corpore ſingulis diebus, nutritur & augetur 2
in Fœtu aliquod membrum gigni abſque ſubſtantia ſanguinea impoſsibile eſt ea.
Fœtuum duplex principium ea.
Fœturæ primæ conſtitutio humidior eſt ac frigidior pag. ea.

Fraxinus & ornus in Italia inter ceteras arbores, inciſæ mannam ferunt 321
Fraxini duo ſunt genera ſecundum Theophraſtum pag. 369
Frictio mediocris modicam caliditatem efficere poteſt 13
Frigida aqua pota, febris, prout febris eſt, perpetuo eſt remedium 10
Frigida & ſicca, & ſi putreſcentis humoris qualitatibus opponantur, putredinemq́ quodammodo alterando inhibeant, concoquentia appellari haud poſſunt 12
Frigidæ intempeſtiuum potum quæ ſequantur incommoda 299
Frigidæ potus, & ſanguinis detractio, duo ſunt continentium febrium maxima remedia 333
Frigidam homini dare, ſi febris ardentiſsima fuerit, & vires cunctæ validæ, ac concoctionis notæ euidentes, audacter dare poſſumus 301
à Frigore quæcunque concreſcunt ſeu coagulantur à calido liquefiunt, & ſoluuntur: & econtra pag. 368. 374
Frigefacere ſi velis, medicinam elige, in qua maior ſit portio aquæ quàm ignis 10
Frigidior multo mulier viro eſt, & ob id imperfectior 1
Frigiditas in muliere vtilitatem non aſpernandam toti humano generi præbet ea.
Fructuum tunc perfecta eſt maturatio, quando ſemen, quod in ipſis eſt, poteſt efficere tale alterum, quale ipſum eſt 377
à Fructibus recentibus omnibus (præter quàm ſi acidi fuerint) abſtinere debet, qui à peſtilenti febre præſeruari deſiderat 362
Fuluius de Bernardis à dextra tibiæ, ſiniſtriq́ cruris dolore ex vinaceorum vſu liber euaſit 378
Furor, ſeu inſania quid ſit 78. *eius cauſæ* ea. *ſigna* ea. *prognoſtica* ea. *curatio* ea.
Futurorum prognoſtica ex præſentibus ſumuntur pag. 63

GALENVS *à iunioribus medicis reprehenſus pag.* 262
Galenus in peſtilenti aeris ſtatu, corpora in quibus ſuperfluitates redundabant, ſanabat purgationibus, nulla quidem concoctione præcedente 21
Galenus non vno libro methodum curandi febres tradidit, ſed ſparſim, & obſcure 262
Galeni hiſtoria, cum gargariſmo hortulanum quendam ab vua, paristhmijs & antiadibus ferè ſuffocatum ſanauit 125
Galenum carpit Aetius 187
Galli mollem & teneram carnem habent, ſuntq́ candidi 302
Generatio calculi cur ſenibus non competat 229
Generatio lactis animalibus maxime eſt vtilis pag. 155
Generationis calculi in renibus modus 200
Generationis febrium quinque modi 219
Generationis mannæ modus, tempus, ac locus 367
Genitalium partium impotentia quid ſit, eius cauſæ, & curatio 234
Genitura quid, ſecundum Hippocratem 1
Glandularum iuxta linguam inflammatio quid ſit pag. 123
Gratia authori habenda eſt, difficile opus aggreſſo pag. 262
Grauis, ſeu difficilis auditus quid ſit 112. *eius cauſæ* ea. *curatio* ea.
Grumi in lacte qua ratione fiant 157
Gubernatrices animæ facultates ſunt tres 290. *naturalis, vitalis, & animalis* ea.
Gurgulionis inflammatio quid ſit 121. *eius cauſæ, prognoſtica, curatio* 122
Gurgulionis inflammationis differentiæ duæ ea.
Gurgulionis, ſi citra inflammationem nimium humectus laxior fiat, & propterea linguæ radici, ac faucibus propenſus incumbat, curatio ea.

HABITVS *bonus quid ſit* 50
Habitus corporis malus 211
Habitus corporis quid 272
Habitus nihil aliud ſignificat, quàm ſtabilitatem ſeu permanentiam affectionis 50
Habitudo non ſtabilitatem, ac firmitudinem, ſed lubricitatem & inſtabilitatem affectionis facile ſolubilis & mutabilis ſignificat ea.
Hæmorrhoides quid ſint 185. *eius ſigna* 186. *cauſæ* ea. *curatio* ea.
Hæmorrhoidum differentiæ duæ 185
Hectica febris vt generetur, partes ſolidas præter naturam calfactas eſſe neceſſe eſt 42
Hectica & diaria febris tantum contrariorum auxiliorum adhibitione curantur 10
Hectica febris & diaria quo modo differunt 296. *quid habent commune* ea.
Hectica curatur refrigerantibus & humectantib. ea.
Hectica primum humiditatem partium propriam depaſcitur, deinde alias partes inuadit 272
Hectica an ſemper cum ſiccitate ſit coniuncta 273
Hectica quando incipiat ea. *increſcat* ea.
Hecticæ febris particularia indicia 93
Hecticæ tertiæ ſpeciei ſigna 276
Hecticæ in quo differant à ceteris colliquantibus pag. ea.
Hecticarum febrium hoc proprium atque inſeparabile indicium, vt allato cibo ſtatim hora vna aut duabus elapſis febris accendatur aucta caliditate 275
Hecticarum prognoſticum 348. *curatio* ea.
Hecticarum cum tabe curatio 349
Hecticarum febrium generandarum duplex via pag. 272
Hecticis omnibus commune eſt, vt puſillæ ac ſemper à principio ad finem vſque ſint æquales 274
Hecticis in febribus multa non occurrit humiditas pag. 274
Hecticis in febribus, pro earum dignotione nullum ex vrinis ſignum ſumitur 276
Hecticis in febribus inſpiciendæ ſunt ſemper vrinæ 277
Hemicrania quid ſit 221. *quæ conſideranda pro eius curatione* 87
Hepar quid 2
Hepar, cor cerebrum, & teſtes communiter vniuerſo corpori

corpori principia ſunt virtutum 40
Hepatis obſtructio quid ſit 200. curandi Methodus pag. 201
Hepatici ſeu iocinoroſi qui appellentur 197. eius ſigna 198. cauſæ ea. curandi ratio ea.
Hepaticus affectus, ſeu iecoris imbecillitas proprie quid ſit ea.
Heterrogenea quæ ſunt, calor ſecernit, ac ſeparat pag. 16
Hieronymo Alberto Philippi regis conſiliario, vinaceorum vſus mirum in modum contulit 378
Hippocrates verebatur in acutis paſſionibus, medicinis purgantibus vti in earum principijs 20
Hippocrates febrium curandarum Methodum inchoauit duntaxat 261.262
Hominis cuiuſque ſingulatim ſuum proprium eſt puris mouendi medicamentum 13
Homini cur mammæ pectori inhærent 155
Homines vt peſte laborent, opus eſt aerem adeo eſſe inquinamentis plenum, vt natura humana offendatur 354
Homogenea quæ ſunt, calor cogit, ac in vnum copulat 16
Hordei aqua pro extinguenda ſiti ſummopere ſiticuloſis eſt accommoda 11
Horror quid ſit 320
Horror intempeſtius cum febre inflammationis ad ſuppurationem tranſeuntis eſt indicium 62
Humor aliquis cum ſanguine in venis redundat ac putreſcit duobus modis: aut vt efficiat plethoram cum ad iectione, aut cacochymiam 317
Humores communibus elementis reſpondentes 264
Humores cur aliquando in vaſis, aliquando extra putreſcant 317
Humores turgentes mox à principio medicamento purgante ſunt educendi, ſi natura non valeat eos foras propellere 20
Humores ſi tenues ac bilioſi fuerint, inter initia ſunt euacuandi 23
Humores, qui tenues ſunt, omnes crudi ſunt: & vt concoquantur, robuſtam deſiderant naturam pag. 13.14
Humorum putredo antecedens cauſa eſt febris ſecundum Galenum 11
Humorum putredo duorum generum eſt 11
Humorum eorum duntaxat, qui in vaſis continentur, nota eſt vrina, neque eorum vllum planè nec manifeſtum, nec euidens ſignum habemus, præter ſolam vrinam 26
Humoribus crudis, ſeu vitioſis in ventriculo contentis, nullo pacto facienda eſt ſanguinis miſſio 4
Hydropicus morbus vnde nomen ſumpſerit 212
Hyemis partes tres 352
Hypochondriacæ melancholiæ ſigna 75. eius curatio pag. 77
ICTERVS, ſeu morbus regius quid ſit 205.206 eius ſigna ea. curatio 207
Icterus niger quid ſit 208. eius ſigna ea. curatio pag. ea.
Iecur quid 2. & quòd prius quàm cor & cerebrum in fœtibus gignitur 2
Iecur ipſum toti corpori idoneam procurat materiam ad alimentum 40
Iecur venis veluti manibus vtitur 25
Iecoris opus, omnibus particulis eſt pernéceſſarium pag. 305
Iecoris obſtructio quid ſit 200. eius ſigna ea curatio pag. 201
Iecoris ſcirrho laborantis indicia 204
Ignis in peſte ſuccendi debet 350
Ignis elementum in generatione noſtra præpollet pag. 264
Ignorantia vitium eſt indelebile, ſi cum ſuperbia ſit coniuncta 4.5
Ileus, ſeu voluulus, quid 192. eius ſigna ea. cauſæ 193 curatio ea.
Imbecillitas virium febris acceſſiones longiores efficit 42
Immoderata ſitis 164. eius cauſæ eadem curatio pag. 164.165
Immodica menſium purgatio quid ſit 238. eius ſigna ea. curatio ea.
Impedientia fieri aliquid conferunt ad inuentionem remediorum 279
Inappetentia quid ſit 162. eius cauſæ ea. curatio pag. 16. & ſeq.
Incubus quid 92. eiuſdem ſigna ea. cauſæ ea. curatio ea.
Indicia pro mannæ tam liquidæ quàm concretæ notitia 374
Indicia morborum oriuntur ex accidentium proprietate 62
Indicatio ſumitur à temperamento quod præſens erat cum cœpit morbus 286
Indicatio quid ſit 277. eius duo ſunt genera ea.
Indicatio ab obſeruatione & ratiocinatione differt pag. ea.
Indicatio omnium prima 280. hæc autem eſt plebi communis & ſine arte ea.
Indicatione inuenire opponitur inuentioni per experientiam 277
Indicationes multæ ex affecta parte pro morborum curatione ſumuntur 165
Indicationes à putredine duæ, à febre totidem 301. à à tranſpiratione prohibita, duæ ea. ab obſtructione duæ ea.
Indicationum magnitudo ex dignitate eorum quæ indicant, & propria eſſentia, ſpectanda eſt 313
Indicans & indicatum idem eſſe poteſt diuerſis rationibus 285
Indicium proprium atque inſeparabile febrium, quæ in humoribus accenduntur, eſt ſummiſſionis, ſeu contractionis pulſuum velocitas 271
Indicia propria febris ardentis duo ſunt 333
Indicium Picolhomineum Ducis Amalfiæ filium à phrenitide liberauit author 74
Inedia eſt cauſa aborſus 3.4
Infantes recenter nati plurimum habent calidi innati 264.265
Inflammatio hepatis quo modo generetur 202
Inflammatio lienis 209. eius cauſæ eadem curatio pag. ea.
Inflammatio renum 222. eius ſigna ea. cauſæ ea. curatio ea.

Inflammatio ſtomachi vnde, eius ſigna, cauſæ, curatio 169. & ſeq.
Inflammatio veſicæ quomodo fiat 230. *curatio, pagina* ea.
Inflammationis cum in abſceſſum vertitur, curatio, pag. 144
Inflammationis mammarum curatio 157
Inflammati vteri ſigna 249. *cauſæ ea. curatio, pagina* ea.
Inflammatorij affectus ex pulſatorio dolore deprehenduntur 62
Inflatio ventriculi quid ſit 172. *eius cauſæ ea. curatio* ea.
Innatus, ſiue ingenitus calor coctiones facit, ſecundum Galenum 11
Inſania lupina ſpecies eſt quædam melancholiæ, pagina 79
Inſalubre corpus quando dicatur 52
Intellectus promptitudo ſubtilem cerebri ſubſtantiam indicat, tarditas vero intellectus craſſam 33.34
Interiorum ſenſuum omnium primus & infimus eſt communis ſenſus 36
Intermittentes febres an aliquando fiant humore putreſcente per corpora ſententia non delato, & ob id ſine rigore, &c. 247
Intermittentes ſimplices exquiſitæ dici poſſunt, quo ad ſenſum 324
Intermittentium ſpecies tres 321. *in quo conueniant, & in quibus diſſideant* ea.
Intermittentium in principijs cur ſumma refrigerantur 319
Inuentionis cuiuſlibet duo ſunt inſtrumenta, pagina 261
Iuniores medici hallucinati ſunt 20.262
Iuniores medici in expoſitione verborum Galeni hallucinati ſunt 12.28.50.141.277.282.
Iunioribus medicis in notitiam deuenere nonnulla medicamenta purgantia prauæ qualitatis expertia, quæ apud antiquos fuere prorſus incognita, pagina 19
L*AC bubulum aut caprillum, ſi febris non vrgeat, tepidum recensq́ mulctum ac potatum, magnopere auxiliatur* 179
Lac temperatus eſt cibus, cum hoc quod depurgat, ſimulq́ ea quæ in corpore ſunt, contemperat, ac aluum ſiſtit 182
Lac quid ſit 155
Lactis defectus quid ſit 155. *eius ſigna ea. cauſæ ea. curatio* ea.
Lactis generatio animalibus apprime vtilis, pagina ea.
Lactis in grumos, ſeu caſei ſpeciem conuerſi deſcriptio 157. *cauſæ. ea. curatio* ea.
Lactis redundantia quid 156. *eius cauſæ ea. curatio, pag.* ea.
Lactis temperamentum 155
Lachrymæ inuoluntariæ cum alijs prauis ſymptomatis, mortem ſignificant 334
Lactantibus & puerperis ſæpius euenit, vt præ lactis redundantia ægrotent 156
Læſa actione partis affecta dignotio auſpicanda eſt, pag. 60.61
Læuitas inteſtinorum quid ſit 173. *eius ſigna ea. cauſæ* 174. *curatio* ea.
Lapis in renibus & in veſica duntaxat naſcitur, atque etiam in colo 62
Lapis renum quomodo fiat 219. *eius ſigna ea. cauſa ea. curatio* 220
Lapis in veſica, cur in pueris magis quàm in adultis generetur 229
Lapidem ex vrina fabuloſa deprehendimus 62
Lateralis morbus quid ſit 135. *eius ſigna ea. cauſæ* 136. *curatio* 137
Laudandus eſt potius medicus, qui curat per cibum, quàm qui per medicinam 20.21
Latio eſt prioris loci mutatio 9
Lethargus dicitur, cum marcor & inexpugnabilis pene dormiendi neceſſitas percipitur 68
Leo Rhoganus iuuenis noſtra ætate eruditiſsimus, pagina 26
Lethargus ab obliuione, ſeu deperdita memoria quibus differat, quibus etiam conueniat 69
Lethargus quis affectus ſit præter naturam, 68. *eius ſigna ea. cauſa ea. curatio* 69
in Libano monte quot annis mannæ decidit, pagina 367
Lienis inflammatio qua ratione curetur 209
Lienis ſcirrhus ea. eius ſigna 210. *curatio, pagina* ea.
Lingua non admodum nigra, arida, & aſpera, ſecuritatem, ac morbum fore breuem indicat, pag. 336
Lingua nigricans ardentem febrem portendit, pagina 62.333
Lippitudo quid ſit 100. *eius ſigna ea. cauſæ ea. curatio* 101
Lippitudinis differentiæ tres 100
Lipyria febres adeo ſunt lethales velut peſtilentes vere dictæ 356
Lipyriarum febrium curatio 337
Locus affectus ex ſymptomatum proprietate innoteſcit 61
Longis in morbis coctionem expectare ſemper oportet 20.21
Lora vinum dici non poteſt 375
Lora è vinaceis aqua madefactis qui fiat ea
Lora quandoque aquoſior, quandoque etiam meracior fieri poteſt, pro maiori vel minori quantitate aquæ ſuperinfuſæ ea.
Lumbrici vnde generentur 194. *eorum curatio, pagina* 196
Lumbrici in inteſtinis gignuntur 62.194
Lumbricorum tres differentiæ 195
Lupina inſania melancholiæ quædam eſt ſpecies 79. *eius cauſa atque curatio* 80
M*AMMAE ſi vtero gerenti repente graciles fiant, aborſus ſignum eſt* 5
Mammæ cur hominis pectori inhærent 155
Mammarum inflammationis vinacei triti cum ſale vtiles ſunt 376
Manna liquida quomodo generetur 365
Manna pruinæ quàm rori magis ſimilis eſt, eidemq́ in eius generatione proportione reſpondet, pag. ea.

Manna duplex, liquida & concreta: & vtriuſque generatio 365.367
Manna liquida, ſeu mel roſcidum rori: concreta vero, & quæ coagulata eſt, pruinæ correſpondet pag. 366
Manna in quibuſdam plantis, terris, ſeu lapidibus melius quàm in quibuſdam alijs conſeruatur pag. 367
Manna in fraxino & orno reperta ab aqua ſoluitur ac liqueſcit 368
Manna ſuper arborum, fruticum, herbarumq́ folia in differenter reperitur 367
Manna tam liquida quàm concreta decidit è cœlo anno 1546. in Goritiæ comitatu, ac Friuli patria menſe Maio & Iunio 368
Manna quæ in fraxino & orno, herbis ſeu lapidibus reperitur, non eſt ros, ſed pruinæ ſimilis è cœlo cadens ea.
Manna in fraxinis & ornis reperta, potiſſimum ſub Cane, eſt proprius dictarum arborum ſuccus pag. 370
Manna ex fraxinis & ornis inciſis emanat 371
Manna ex orno & fraxino collecta valde ſimiles facultates habet cum Arabum manna 373
Manna aërea & roſcida ſoluitur atque liqueſit à ſolis, ſeu ignis calore, atque à calida aqua: arborea vero minime 374
Manna arborea ab aërea calore diſſidet ea.
Manna vis in medicina 372
Manna materia qua coagulantur, diuerſa eſt 374
Materia, circa quam ars medica verſatur (id eſt corpus humanum) continue fluit mutationibus ac alterationibus, ſeu momentaneis tranſmutationibus obnoxium, faciliterq́ ab intrinſecus, & extrinſecis cauſis alteratur 20
Materia omnis præſidiorum quatuor generibus continetur 292
Materia refrigerantibus, & humectantibus duplex pag. 296
Materia ex qua roſcidum, ſeu aëreum mel generatur, eiuſdem eſt cum rore generis 366
Materiæ præſidiorum dexter vſus conſiſtit in quantitate, qualitate. & occaſione 292
Maturatio quid, ex Galeno 14
Maturatio fructuum perfectã quando dicatur 377
Maturationes à medico extrinſecus iuuari poſſunt pag. 13
Medicus eſt naturæ miniſter 8.9
Medicus in ægris quid primum inſpicere debeat pag. 60
Medicus eſt naturæ imitator 20
Medicus humorum in corpore redundantium præparationi abſque dubio opem ferre poteſt, pagina 17
Medici ſolius eſt, auxilia ægrotis in tempore adhibere 9
Medici terminus, quem nullo pacto tranſire debet, eſt vt tute medicetur 4.5.20
Medici intentis eſt, cauſam auferre, quæ poſſet aliquem præter naturam affectum futurum efficere pag. 4
Medicina eſt humani corporis moderatrix 7
Medicina medicis ipſis dignitate prior eſt 9
Medicinæ finis eſt ſanitas 7
Medicinæ totius communis ſcopus 280
Medicam artem in agendo, nihil æque coniecturalem efficit, vti cuiuſque remedij quantitas pag. 2
Medicamentum omne corporibus iucundum eſt pag. 3
Medicamentum purgans proprium attrahere humorem appetens, cum is non adſit, ſanguinem ac carnes colliquat, vt ex ipſis proprium attrahat humorem 19
Medicamentum quod ſemel in ventrem deuoratum eſt, quo minus omne deuoratum non ſit, fieri non poteſt ea.
Medicamentum purgans, quibus dare quadrabit, his medicamenti tantum propina, quantum in plurimis mediocriter vacuari tum noviſti, tum es expertus 20
Medicamenta poſt cibum ſumenda non ſunt, quæ ad vehementiorem diſtributionem faciunt, pagina 16
Medicamenta purgantia adhibenda eſſe, quomodo intelligendum 22
Medicamentorum occaſione ſequuntur aborſus, pagina 3
Medicamentis purgantibus vtendum ſi ſit, illud cum præmeditatione faciendum eſt 20
Medium febrium genus inter hecticas & putridas pag. 297
Melancholia quid ſit 75. propria eius indicia ea. prognoſtica 76. curandi ratio ea.
Melancholia quibus à furore diſſideat, & quibus conueniat 78
Melancholiæ tres ſpecies 76
Mellis genera duo apud Gal. 367
Memorantur alia quædam animalia præter hominem 83
Memoria craſſam, & propterea ſtabilem & formam cerebri ſubſtantiam indicat 32
Memoria deperdita quid 66
Memoria ex infrigidantibus cerebrum cauſis eiuſq́ intemperie frigida læditur 35
Memoriæ deperditæ quot, quæ ue ſint cauſæ, pagina 67
Menſium ſuppreſſio quid ſit 236. eius cauſæ ea. curatio ea.
Menſium immodica ſuppreſſio 238. eius ſigna ea. curatio ea.
Methodus quid ſit 261
Methodus medendi quid ſit ea.
Methodi medendi initium à morbi natura, pagina 260
Methodi medendi febres, quà febres ſunt, compendioſa repetitio 295
Methodus in vniuerſalibus, in particularibus exercitatio conſiſtit 60
Moderati caloris effectus hic eſt, vt rigentes excalfaciat, æſtuantes vero frigefaciat 378
Moderata dicuntur ea, quæ ſunt ſecundum naturam pag. 10
Mola quid ſit 243. eius ſigna ea. curatio ea.

Morbus acutus quis 330. 331
Morbus comitialis ſemper ad morbum in via conſequitur 113
Morbus comitialis quid ſit 94. *eius ſigna* 95. *cauſa ea. prognoſtica ea. curatio* 96
Morbus regius quid 205. 206. *eius ſigna ea. curatio* 207
Morbi cauſa ſi adeſt, ipſi cauſæ non morbo primo remedia adhibentur 300
Morbi comitialis differentiæ tres 95
Morbi comitialis peculiare ſignum eſt ſpuma, pagina ea.
Morbi ipſius concoctio princeps ſcopus eſt, qui penes temporis occaſionem purgantium medicamentorum perpendendus eſt 20
Morbi ſummus vigor non vt indicans cibum, ſed vt prohibens ſpectatur 309
Morbi tempora non indicant, ſed impediunt, pagina ea.
Morbi cum inchoant, ſi quid videtur mouendum moue 20. 23
Morbi in quibus futurum præſagiri poſsit 63
Morbi qui fiunt, duplices ſunt, aut tolluntur ſublata cauſa, aut ea ſublata remanet adhuc diſpoſitio, pag. 299
Morbi vniuerſales, ſeu communes qui dicantur, qui etiam particulares ſeu diſperſi 351
Morbo conſiſtente facilius natura concoquere valet pag. 20
Morbo conſiſtente, cum iam natura concoquit, ſuperfluum eſt euacuare 23
Morborum in principijs, materia non turgente, an purgante medicamento vtendum ſit 20
Morbificæ cauſæ quot, quæ ue ſint 63
Mors ſequitur, ſi cum virium infirmitate ſit phlegmone in parte principe 311
Motus eſt prioris habitus mutatio, ſecundum Gal. pag. 9
Mulier viro eſt imperfectior, non ſolum circa genitales partes, ſed etiam ſecundum totum 1
Mulier tanto mare eſt imperfectior quanto frigidior pag. ea.
Mulier à viro potiſsimum circa genitales partes diſcrepat: & quo modo ea.
Mulieris imperfectio vtilitatem maximam toti humano generi præſtat ea.
Mulieris frigiditas cauſa eſt (cum nō poſsit exacte concoquere, nec valde diſcutere ac digerere) quare benigni alimenti ſuperfluum aliquod ad fœtus educationem neceſſarium colligant ea.
Mulieres nonnunquam etiam nolentes aborſum faciunt 3
Mulieres præter naturam craſſæ non concipiunt, pagina ea.
in Mulieribus omnes partes, quæ viris inſunt, reperiuntur 1
in Mulieribus genitales partes intus conditæ ſunt, in viris autem ſunt extra ea.
Muliebre profluuium quid ſit 238. *eius ſigna ea. cauſæ* 239. *curandi methodus* ea.
Muſculi viſicæ ceruicem ambientis vſus eſt multiplex 228
Muſto omni quandiu feruet, ineſt dulcedo 377
Mutatio in corporibus duplex eſt, vna lationis ſecunda alterationis 9
NATIVVS *calor quo modo conſeruetur* 300
Natura hominum duplex eſt 8
Natura primaria eſt humani corporis opifex 7
Natura ægrotis ſanitatem comparat ea.
Natura plura ſignificat 288
Natura in omnibus auxiliatur, morbos indicat eorumq́ eſt medicatrix 8. 9
Natura quæ noſtra regit corpora, nihil aliud eſt, quàm calor naturalis 9
Natura eſt vniuerſa ſubſtantia ac temperies, quæ ex primis elementis conflatur, calido, frigido, humido & ſicco 8
Natura omnium artium, ac artificum ad medendum primaria ac potiſsima eſt 9
Natura noſtri corporis humida eſt, & calida ea.
Natura ex tribus partibus conſtat: ſpiritu, ſubſtantia carnoſa, & ex ijs quæ vere ſolidæ dicuntur, pagina 38
Natura humorum cauſa eſt, quare pituita quotidie, flaua bilis tertio, & nigra quarto quoq́ die acceſsionem pariat 325
Natura putredinis quæ, ſecundum Gal. 11
Naturæ noſtræ primæ, ſeu temperamenti tria ſunt, quæ ſubſtantiam compleuerunt: ſpiritus ſcilicet, ſanguis, & ſeminalis humiditas ex Galeno 8
Naturæ tunc medicus auxiliatur, cum auxilia in tempore, atque vt decet, ei porrigit, atque propinat, pagina 9
Naturæ imitator eſt medicus 20
Quæ ſecundum naturam ſunt, moderata dicuntur: quæ vero præter naturam, immoderata 10
Naturalis caloris vis 300
Naturalis caloris idem eſt motus in horrore, & refrigeratione extremorum, qui in rigore 320
Naturalis partus quo modo fiat 246
Nauſea quid ſit 167. *eius ſigna ead. curatio, pagina* ea.
Neapolitani qua ratione hecticis cibos parent, pagina 350
in Neapolitano regno pluribus in locis manna liquida decidere viſa eſt 368
Neruorum reſolutio quid ſit 89. *eius ſigna* 90. *curatio* ea.
Neutra tripliciter dicuntur 52
Nitroſa amaraq́ quæcunque ſunt, ad purgandos omnes meatus valent 17. 303
Nix & pruina idem ferè eſſe videntur 365
Niuis generatio ea.
Nothæ febres non compoſitæ ob id quod nothæ ſunt, ſed ſimplices non exquiſitæ 324
circa Nubes quemadmodum propter vaporum ad mediam aëris regionem eleuatorum infrigidationem tria proueniunt corpora, aqua videlicet, nix & grando: ita propter eaſdem cauſas in aëris parte inferiori duo corpora generantur, ros & pruina, pagina 365
Nutrimentum corporibus iucundum eſt 7
Nyctalope quid ſit 109. *eius cauſa ea. curatio, pagina* ea.

OBLI

OBLIVIO fluidam cerebri ſubſtantiam indicat 32
Obliuio à memoria deperdita quibus conueniat, quibus item differat 69
Obliuioſi fiunt quibus cerebrum refrigeratur 67
Obliuiſcuntur omnium lethargici velut amentes, pagina 68
Obſcuritas viſus quid ſit 108. eius cauſæ, & cauſarum ſigna ea. curatio ea.
Obſcuri morbi qui dicantur 62
Obſeruatio generationis mannæ in fraxinis & ornis, pag. 369
Obſtructionis cauſa quæ ſit 301
Obſtructionem venæ ſectio non curat 302
Occaſio temporis & auxiliorum quantitas ad rectè medendum plurimum confert 293
Occaſio ex temporis ex febris temporibus ſumitur, pagina ea.
Occaſio temporis ad rectè medendum maximi eſt momenti 20
Oculi ſoli ſuffuſione laborant 62
Oculorum vlcera quo modo fiant 1
Oculos componentium partium numerus 100
Odoratorum ſenſus, quo loco fiat 114
Olfactus læſio ea. eius ſigna ea.
Opera qua voluntario fiunt motu ſunt id duplici differentia 98
Opportunum purgantis medicamenti tempus quo rectè eo vti poſſumus, ſi materia turgeat, confeſtim circa initia 20
Orthopnœa quid ſit 129
Orthopnoici qui dicantur ea.
Oſcitant crebro lethargum patientes, & hianti ore aliquandiu perſiſtunt, tanquam claudere id obliti, pag. 68
Oxymel in febribus ſummopere prodeſt 17
Oxyſaccharo & oxymelite, vel aqua mulſa in ardentiſſimis febribus vtendum eſt ea.
Ozænæ quid ſint 114. curatio ea.
PALPITATIO quid ſit 149
Palpitatio cordis quid ſit 150. eius ſigna ea. cauſa ea. curatio 151
Palpitatio cordis à pulſu quo differat 150
Palpitationis & tremoris conuenientia & differentia 149
Palpitationum ortus ex frigore eſt ea.
Paralyſis quid 90
Parotides quid ſint 113. earum cauſæ ea. curatio, pagina 113
Particularia tempora quæ 310
Partium ſolidarum triplex ſubſtantia 272
quarum Partium ſiccitas inſtaurari poſſit, & quarum minime
Partus naturalis quo modo fiat 246
Partus difficultas quid ſit 246. eius cauſæ 247. curatio ea.
Pauſaniæ Syri hiſtoria 91
Pectori hominis mammæ cur inhæreant 155
Peripneumonia quid ſit 141. eius ſigna ea. cauſæ 143. curatio ea
Peſtis quæ minus periculoſa, & quæ periculoſior, pagina 359
Peſtis non à quouis cœli ſtatu, quamuis vehementi & diuturno oritur, ſed alij epidemij ſine peſte 313
Peſtis non eſt ex genere communium morborum, qui fiunt ex aëre anni temporibus immutato ea.
Peſtis cauſæ 355
Peſtis proprium eſt non ſolum vt plures perimat, ſed vt ex aëre originem ducat 357
Peſtilens febris ex humorum putredine generatur, pagina 358
Peſtilens febris improprie hectica & diaria dicitur, pag. ea.
Peſtilens febris ob aëris caliditatem immodicam, apud Athenienſes orta eſt 357
Peſtilens febres cum fiunt, omnibus accidunt, omnibusq́ communes ſunt 356
Peſtilens febres vtrum diariæ fiunt, cum ſpiritus non putreſcant 358
Peſtilentium febrium curatio 359
Peſtilentium febrium natura eſt duplex 356
è Peſtilentia ſeruati quidam, adeo omnium, quæ antea nouerant, obliti fuerunt, vt non ſolum ſuos familiares non agnoſcerent, ſed ne ſeipſos quidem, pag. 35
Phlegmone ſimiliarium primo, totius inſtrumenti per accidens 306
Phlegmone primo morbus eſt in quantitate, deinde in intemperie ea.
Phlegmone quid ſit 305
Phrenitis quid ſit 72. eius ſigna ea. curatio, pagina 73
Phrenitis duplex, & vtriuſque exempla 36
Phrenitis quo modo inflammatio dicatur 73
Phrenitici à reliquis delirantibus in quo differant, pag. 72
Pica morbus vnde dicatur 161
Pica quid ſit 161. eius ſigna ea. cauſæ. ea. curatio, pag. ea.
Pili vnde originem ducant 28
Pilulæ peſtilentiales Ruffi 363
Pituita quid ſit 325
Piſcium venationes quo modo ab his, qui circa Pontum habitant, fiant 366
Pituita ipſa, ſiue dulcis ſiue acida fuerit, quibus propria maturatio tribuitur, ex maturatione craſſior redditur 14
Pituita ſalſa in ſanguinis ſubſtantiam redire non valet 13
Pleuritis quid ſit 134. eius ſigna 135. cauſæ 136. curatio 137
Pleuriticorum pulſus qualis ſit 136
Podagra quid ſit 253. cauſæ. ea. curandi Methodus, pag. 254
Polypus quid ſit 115. curatio ea.
Polypo qualia medicamenta conferant ea.
Poſitus ipſe affectæ partis eſt indicium 61
Potus frigidæ quibus conditionibus offerendus 298
Prægnans ſi quid aſperum, acre, vel amarum præter conſuetudinem comederi, vel biberit, aborſum facit 3
Præparationi ars medica & medicus opitulantur, pagina 17
Præſagia vt eueniant, quæ requiruntur 63

Priapiſmus quid ſit 233. *cauſa ea. curatio* 234
Primus ſcopus, ſeu propoſitum in medendo 280
Principium dimidium eſt totius 260
Principia noſtrorum corporum proxima & alia mediata, ex primis quatuor communibus conſtant pag. 264
Principia quatuor omnium quæ oriuntur & intereunt ea.
Principia tria, tres quoque, quæ vitam noſtram gubernant, facultates ſunt in diuerſis corporis ſedibus 31. *& vbi ſit vniuſcuiuſque ſedes* ea.
Procidentia ani quid ſit, eius cauſa, & curandi ratio pag. 189
Procidentia oculi quid ſit 105
Profluuium alui aborſum facere poteſt 3
Profluuium muliebre quid ſit 239. *eius ſigna ea. cauſæ ea. curandi Methodus* ea.
Prognoſticæ artis vſus tres 63
Promptitudo intellectus, ſeu ingenium ſubtilem cerebri ſubſtantiam indicat 33
Pruina quid, & eius generatio 365. 366
Pruina in frigidioribus locis generatur ea.
Ptiſana extenuat & incidit, non modo citra calfactionem, verumetiam abſque exſiccatione 303
Ptiſanæ cremor in immodica febris caliditate maxime vtilis eſt 17
Pueri, & qui creſcunt, plurimum habent innati caloris 265
Pueris aliquando vena ſecanda, & quare 302
Pueris ferè omnibus ob voracitatem, & ob id, quòd vna ventriculi operatio non poteſt duobus ſimul ſufficere, augendo, ſcilicet, & alendo, multum ſedimenti in vrinis excernitur 28
Pulmonis vlcera ſunt ſanatu difficillima 146
Pulmonis exulcerati ſigna 147
Pulſus in diarijs febribus qualis 270
Pulſus commune febribus omnibus ex putredine ortis ſignum 333
Pupillæ tabes quid ſit 106
Pupillæ dilatatio quid ſit 105. *eius ſigna* 106. *cauſa ea. curatio* ea.
Purgatio in primis & vltimis menſibus timenda eſt grauidis 3
Purgationes ſeu medicationes non damus eis, qui corporis ſalubritatem habent 19
Purgationes ægris corporibus ſæpenumero aliquo redundante ſucco, ſeu putreſcente competunt ea.
Purgantia medicamenta quare dicantur ea.
Purgantia medicamenta vt plurimum potentia calida ſunt, febremq́; augent 20
Purgantia medicamenta, quoad fieri valet, eligenda ſunt, quæ malæ qualitatis ſint expertia 19
Pus vnde gignitur 11. 29
Puſtulæ quid ſint 104
Putredo quid ſit 300. 325
Putredinis in parte vna citra phlegmonem curatio 305. *cum phlegmone* ea.
Putredinis inhibitio, manente tamen humorum ſubſtantia, non niſi dupliciter fieri poteſt 11
Putredinis genus triplex 29
Putredinis cauſa efficiens, materialis, augens, pagina 301
Putredinis cauſæ adhuc permanentes per contraria tolluntur ea.
Putredinem humorum duorum generum eſſe Galenus aſſerit 11
Putredinem inhibere debet, qui febrem curare volet pag. 11. 12
Putrefactio quid 11. 354
Putrida febris quo modo generetur 42
Putridus aer ſi ſolidas cordis partes occupauit, neque venæ ſectione, neque purgatione vtendum pag. 361

Q*VALITAS alimenti morbo ſit contraria, ſimilis ſolidorum corporum temperaturæ pag.* 310
Qualitas caloris maximum ſignum humoris febrem facientis 331
Qualitas febrilis caloris non ſimplex eſt 263
Qualitas medicamenti pro ratione redundantis ſucci eligenda eſt 19
Qualitas nulla ſine ſubſtantia inueniri poteſt, pagina 10
Qualitates contrariæ plures, pluresq́; formæ in mixto reperiri poſſunt 267
Qualitates contrarias opponere debemus his, quæ præter naturam inualuerunt 19
Qualis fuerit eius natura, qui debet perferre purgationem, ad hoc ducere conuenit: & interdum vſque ad animi defectionem, ſi æger tolerare poſſit, pagina ea.
Quantitas auxiliorum ad rectè medendum plurimum confert 293
Quantitas bona purgantis medicamenti, ſi coniectura viribus accommodetur, magni momenti eſt pag. 19
Quantitas cibi vnde petatur 308
Quantitas cibi quid ſit ea.
Quantitas cibi & potus in peſte tanta exhiberi debet, quantam vires exigunt, vt ex ea ſeruari poſſint, vſque ad morbi ſummum vigorem, pagina 360
Quantitas cibi quandoque pro copia, quandoque pro forma, ſeu ſpecie apud Hippocratem, & Galenum ſumitur 308
Quantitas morbi ac virium conſideranda eſt ei, qui de morbo prædicere velit 334
Quantitatem cibi coindicantia 308
Quartanæ exquiſitæ ſpecies multæ 341
Quartanæ exquiſitæ cauſa ea. dignotio ea. prognoſtica ea. curatio 342
Quartanæ non exquiſitæ curatio 343
Quies, & calfactio moderata ad concoctionem perducunt 13
Quintanorum & ſeptimanorum circuituum cauſa pag. 326
Quo modo, & quibus à peſtilentia quis præſeruari poſſit 362
Quotidiana febris incipit ab extremorum frigefactione, atque horrore, potius quàm rigore, pagina 344
Quotidianæ febris ſigna 344. *prognoſtica* 345. *curatio* 345

RATIO

RATIONEM victus non indicant, ſed coindicant ætas, conſuetudo, &c. 345
Rationalis facultatis ſedes eſt in cerebro, pagina 32. 33
Ratiocinandi functio lædi poteſt, imaginandi, & memorandi facultatibus illæſis permanentibus, pag. 36
Ratiocinatricis animæ qualiſcunque ſit ſubſtantia, ſiue corporea, ſiue incorporea, eius habitaculum eſt in ipſo cerebri corpore 32
Refrigeratio quid 320
Refrigerantia citra adſtrictionem in hecticis, pagina 297
Refrigerantia quibus partibus admouenda ea.
Regionales morbi qui ſint 352
Renes ipſi non ſolas purgant venas ab excremento ſimul cum tenuiori ſanguine ipſum attrahentes, ſed arterias quoque 26
Renum calculi generatio 219
Renum exulceratio quo modo fiat 223. cauſæ ea. curatio ea.
Renum inflammationis ſigna 222. cauſa ea. curatio ea.
Renum lapis quo modo fiat 119
Rerum habenda eſt ratio in artibus rationalibus, & non de nominibus diſceptandum 277
Reſolutio neruorum quid ſit 90. eius ſigna ea. curatio ea.
in Reſolutione neruorum cur interim motus, interdum ſenſus duntaxat, quandoque ambo pereant, pag. ea.
Reſpiratio quis ac qualis motus ſit 98
Reſpiratio inter alias omnes functiones maxime eſt neceſſaria ea.
Rigor quid ſit 320
Rimæ quid ſint ea. eorum curatio 188
Robur virium febris acceſsiones breuiores facit, pagina 42
Ros & pruina in quibus conueniunt, & in quibus diſcrepunt 365
Ros & pluuia idem ſunt ea.
Ros in temperie ac temperatis locis magis quàm pruina generatur ea.
Roris generatio ea.
Rubra ſputa ſanguinis exuperantis ſunt indicia, pagina 328
SACRA res eſt conſilium, ſecundum Platonem, pag. 365
Salubre corpus quo modo dicatur 50
Sanguis aliquando putreſcere poteſt 327
Sanguis cum putreſcit, bilioſus fit, non ſtatim bilis, pag. 328
Sanguis duplex 317
Sanguis interdum putreſcens ſub eius forma permanere poterit, ita vt non confeſtim in alteram humoris naturam tranſeat 328
Sanguis non æqualiter ſecundum omnes ſui partes putreſcit 327
Sanguis ſyncerus in animalium corpore non reperitur, pag. 264. 317
Sanguinis ex vena miſsio, aborſus cauſa eſt, pagina 3.4
Sanguinis miſsio duos habet præcipuos ſcopos, pagina 3
Sanguinis miſsio facienda pro præſeruatione aborſus, dupliciter intelligi poteſt ea.
Sanguinis miſsio vtero gerentibus pro præſeruatione aborſus, fluente, vel non fluente ex vteri vaſis quibuſlibet ſanguine multo, aut ea iguo in primis, vel in medijs, ſeu in vltimis menſibus nullo pacto eſt facienda 4
Sanguinis miſsionem tutius eſſe iterare, quàm vſque ad animi deliquium educere 302
Sanguinis quantitas tanta à fœtu ipſo attrahitur, quanta indiget pro eius nutrimento ac augmento, pag. 5
Sanguinis quodlibet profluuium vni ex tribus cauſis tribuitur 115
Sanguinis renum profluuium 217. ſigna 218. curatio 218
Sanguinea febris quamuis ſit maxima, non propterea erit ardens 330
Sanies eſt tenue illud excrementum, quod in cauis vlceribus ſemper colligitur 26
ſi quis Sanus adhuc exiſtens in ſanguinis redundantis concurſa ſit poſitus, non ſtatim huic mitti ſannem eſt neceſſe 5
Sanis in corporibus vrina nullo pacto ſedimentum habebit, ſi tenuiter viuitur: copioſum vero, ſi largius: exiguum autem, ſi modice 26
Sanitas duplex 50
Sanitas ex temperatura elementorum in humano corpore efficitur 7
Sanitatis in ratione nemo eſt magis quàm athleta miſer 54
Sanitatis vniuerſa latitudo in tres partes diuiditur, pag. 51
Sarmenta quæ dicantur 39
Satyriaſio quid ſit 233. eius curatio 234
Scirrhus quid ſit 204. eius cauſa ea. curatio, pagina 205
Scopo ex communiſsimo, qui eſt contrarietas, qui alij oriantur 281
Secunda quid ſit 248. vnde nomen ſumpſerit ea. ſi derelicta ſit curatio ea.
Sedimentum in corporibus ſanis quid 27. eius generatio ea.
Sedimentum in ægris corporibus quid 29
Sedimentum habet vrina copioſum, quoties morbus ex humoribus crudis fatiget: nullum, aut certe minimum quoties ex bilioſis 26
Sedimentorum in vrinis notitia medicis eſt ſummopere neceſſaria 25
Segregatio abſque valido calido peragi nequit, pagina 16
Seleucides aues in Aſia locuſtas iugiter edunt, easq; celeriter excernunt 160
Semen, ſeu fœtus in primis menſibus, optimum ac ſyncerum ſanguinem ex venis matris allicit atque attrahit, non vitioſum, ſeu excrementoſum, pag. 5
Seminis & ſanguinis menſtrui temperatura 264
Seminis parua in vterum moles deijcitur, idq; nutritur & amplificatur ex ſanguine 8

Seminis

Seminis profluuium quid ſit 231. 232. eius cauſæ 232. curatio ea.
Semitertiana ex continuis eſt ſemper 238
Semitertiana febris vnde dicta 343. eius curatio pag. 349
Senibus & pueris, cur ſanguis non detrahendus pag. 302
Senſus fit ex alteratione, ac alterationis dignotione pag. 80
Serenitate & tranquillitate opus eſt, vt ros & pruina fiant 365.366
Siccitas quibus corrigenda 297
Siccitates noſtris in corporibus ſunt quatuor pag. 273
Signa febrium ex putredine ortarum 271
Singultus quid ſit 165. eius curatio 166
Singultus à vomitu quibus differat 165
Sitis immoderata vnde 164. eius cauſæ ea. curatio pag. 165
Situs & pruinæ differentia ex Ariſtotele 366
Somnus à balneo ea quæ concoqui poſſunt, maxime concoquit 13
Somnus in febribus tertianis initio acceſſionis vitandus 338
Sonitus aurium quid ſit 111
Splenici qui proprie dicantur 210
Spirandi difficultas quot modis ſumatur 128. eius differentiæ tres ea.
Spiritus animalis in ipſo cerebri corpore continetur pag. 32
Spiritus eſt quoddam corpus calidum, tenuiſsimæ ac leuiſsimæ ſubſtantiæ, ex aëre & tenuiſsima, leuiſsima, ac ſynceriſsima parte ſanguinis ſeu ſeminis genitum 38
Spiritus vitalis eſt, qui in corde & arterijs continetur pag. ea.
Sputi cruenti ex vaſorum exeſione curatio 134
Sputa pallida ſi fuerint, bilis exuperantis ſunt indicia 328
Spuitio cruenta quid ſit 95. eius curatio 132
Statum in priſtinum qui rediturus eſt, is eadem via, vnde digreſſus eſt, reuertatur 10
Sterilitas quid ſit 244. eius ſigna eadem curatio pag. 245
Stillicidium vrinæ quid ſit 224. cauſæ 225. curatio pag. ea.
Stomachi ſupinitas vnde 167
Stomachi, vel ventriculi inflammatio vnde fiat, eius ſigna, cauſæ, curatio 169. per totum cap.
Strangulatio vteri quid ſit 240. ſigna ea cauſæ 241. curatio ea.
Stultitia eſt intellectus ſeu diſcurſus amiſsio 32
Stupor quid ſit 90
Sudor quomodo efficiatur 26
Sudoris & vrinæ eadem eſt materia ea.
Suffuſio quid ſit 107. eius ſigna ea. curatio ea.
Suffuſionis differentiæ plures ea.
Sugillatio quid ſit 103. eius ſigna eadem curatio pag. ea.
Suppreſsio menſium quid ſit 236. eius cauſæ ea. curatio ea.
Suppreſsio vrinæ quid ſit 226. cauſæ ea. curatio 227
Suppuratio quot modis dicatur 144
Suppuratio proprie dicta quid ſit 144. eius ſigna ea. cauſæ 145. curatio ea.
Surdaſtri qui dicantur 112
Surditas quid ſit ea.
Symptomata ſi aliquod grauius cum febre ex putredine copuletur, quid agendum 315
Syncope quid ſignificet 151
Syncope quid ſit 152. eius cauſæ ea. curatio 153
Syncope quibus à lipothymia, ſeu lipophychia differat 152
in Syncope quare ſudores frigidi eueniant ea.
Synochus ex ſanguine minus acutus eſt, quàm contineus ex bile, & quare 330
Synochorum differentiæ tres 321
Synocham febrem ex bile ortam clara luce fatetur Galenus 322
TABES pupillæ quid ſit 106. eius ſigna ea. cauſæ ea. curatio ea.
Tabes pulmonis quid 146. eius ſigna 147. cauſæ ea. curatio ea.
Tabes ſiue maraſmus quando fit 273. incipiens ea. increſcens ea.
Tabis ſpecies tres 146
in Tabem incidunt maxime iuuenes 147
Tabe laboranti profluuium alui ſuperueniens lethale eſt ea.
Tabida febris, non tantum ſicca, ſed etiam calida paſſio eſt 275.276
Tabidorum pulſus languidus eſt ac paruus propter facultatis imbecillitatem 147
Tarditas intellectus craſſam cerebri ſubſtantiam indicat 33
Temperamenta ſingulorum perfecte dignoſci vix poſſunt 287
ex Temperamenti diuiſione oriuntur ſcopi 288
à Temperamento partis ſumitur indicatio, vt ipſum conſeruetur 307
Temperatura eorum auxiliorum, quæ naturam in maturationibus iuuant, commoderata, ac ſimilis ei corpori, cui admouetur, eſſe debet pag. 13
Tempeſtas humida calidaq; & pluuia quare ſit peſtilens 136
Tempus ante acceſſionem non indicat cibum dandum eſſe, ſed non prohibet 309
Temporis occaſio ad recte medendum plurimum confert 20
Tempora acceſſionis & intermiſsionis non indicant cibandi tempus 295
Temporum differentiæ duæ à medicis ſpectantur pag. 293
Tenebricoſa vertigo 92. quo modo ab epilepſia diſcernantur 93
Teneſmus quid ſit 184. eius ſigna ea. cauſæ ea. curatio ea.
Tenuis quilibet ſuccus crudus eſt 14
Tenues præter naturam exiſtentes quæ vtero gerunt neceſſario aborſum faciunt 3
Tenues ac bilioſi ſi fuerint humores, inter initia euacuādi ſunt 23

Terra

Terra Armeniam in febre peſtilentiali maxime commendantur 361
in Terra ipſa eſt etiam quædam humiditas 354
Tertiana febris duplex eſt, exquiſita tertiana ſimpliciter, & producta 42
Tertiana febris acutus eſt morbus 45
Tertiana, & febris ardens inter ceteras febres ſunt bilioſiſsimæ 46
Tertiana mixta cum atra bile, minus eſt formidanda, quàm cum pituita 339
Tertiana pura, eſt acuta propter ſubtilitatem materiei & eius caliditas eſt magna mordicatiua propter fortitudinem choleræ 47
Tertianæ duplicis ac triplicis curatio 338
Tertianæ plurimum extenſæ ſigna 339
Tertianæ puræ ſigna 337
Theriaca à Galeno in peſtilenti febre commendatur pag. 361
Theriaca vera hodie vix reperitur ea.
Theriaca non à ſe propellendo, ſed ad ſe trahendo venenum vacuat 362
Thoracis exulcerati ſigna 147
Thymi quid ſint 188. *vnde dicti* ea.
Topica remedia quando intempeſtiua 305
Tophi quomodo fiant 256. *eorum curatio* ea.
Tormina quæ dicantur 180
Tranſpiratio prohibita quæ cauſa eſt putredinis humorum ex qua febris, fit ab obſtructione 301
Tranſpirationis prohibitæ cauſæ variæ ea.
Troilus Spes vinaceorum vſus in podagra maxime ſubleuatus 378
Turba hominum, quantum fieri poteſt, ingredi domum prohibeatur in peſte 360
Turgentes humores ante concoctionem euacuare iuſsit Hippocrates 15
Turgentes humores medicamento purgante ſunt mox à principio educendi, ſi natura eos foras propellere non valeat 20
Tus & myrrha ſub Cane colliguntur 371
Tuſsis ex deſtillatione ortæ curatio 128
Tuſsis ſub qua differentia contineatur 126
Tuſsium genera duo ea.
Tuſsim ſedat manna, quæ ſuper tamariſcum cecidit pag. 366
Tympanites quid ſit 213. *eius ſigna ibi curatio* 215
VACVATIO *eſt multiplex* 300.306
Vacuatio per accidens refrigerat 306
Vacuantia citra calfactionem & exſiccationem medico eligenda ſunt 300
Vapores ex quibus generatur manna concreta, non eo indigent frigore, pro eorum concretione, quo nix & pruina, ſed minori: & quare 366
Venæ ſectio in peſtilenti febre quando, & quomodo fieri debeat 360. & *ſeq.*
Venæ ſectio omnibus febribus putridis competit pag. 305
Venæ ſectionem non ob multitudinem ſanguinis vacuandam facimus, ſed vt materiam quaſi per riuos transferamus 182
Venæ ſectio nec obſtructionem nec putredinem curat pag. 302
Venæ ſectio iterari poteſt in plethora ſimplici ea.
Venæ ſectionis loco quandoque purgatione vtimur pag. ea.
Venarum & arteriarum tale eſt excrementum, quale in lacte concreto ſerum 28
Venis, quæ ad ventriculum, & vniuerſa inteſtina pertinent, ineſt facultas quædam ſanguinis effectrix, qua ſuccum, qui ex cibis diſtribuitur, eiſdem in ſanguinem mutare naturale eſt 3
Venenum omne deleterium à foris impoſitis medicamentis vacuatur 362
Ventriculi inflatio quid ſit 172. *eius cauſæ* ea. *curatio* ea.
Ventriculi inflammatio vnde procedat eius ſigna, cauſæ, curatio 169. & *ſeq. per totum cap.*
Ventriculi poſtremi cerebri vulneratio maxime omnium animal lædit 32
Vermis miræ longitudinis, quem mulier quædam euacuatione proiecit 162
Vertigo quid 92. *eius cauſa* ea. *curatio* ea.
Ver quomodo calidum, & humidum intelligatur pag. 352
Veſicæ calculo laborantis ſigna 229. *curatio* ea.
Veſicæ exulceratæ ſigna 230
Veſicæ inflammatæ ſigna ea.
Victus ſpecies permultæ 236
Victus rationem à duobus ſcopis ſumunt Galenus & Hippocrates ea.
Vini potus modice calfacientis ad concoctionem perducit 13.19
Vini potus modice calfacientis ad pituitæ tum dulcis, tum acidæ concoctionem perficiendam maxime prodeſt 16
Vinacei qui dicantur 375. *vnde fiant* ea.
Vinacei omnibus vtiles ſunt 378
Vinacei etiam ſi torculari vuæ admodum expreſſæ fuerint, vini tamen proprietates retinent 375
Vinaceorum vniuerſa ſubſtantia frigida eſt, & ſicca, atque adſtringendi vim habet 376
Vinaceorum vſus 377
Vinaceorum vſu à graui morbo liberatus fuit author pag. 378
Vinaceis ſi quis vtatur ab initio, calculus in ipſo nunquam generabitur 379
Viperam veram ſuis cum conditionibus nunquam videre potuit author 361
Vir quare muliere eſt perfectior 1
Viri à mulieribus potiſsimum circa genitales partes diſcrepant ea.
Vires inter curatorios ſcopos non ſunt 286
Vires ex quibus dignoſcantur 64
Vires etſi contrario modo indicent, non propterea ad curationem non conferunt 291
Vires in febribus conſiderandæ, & quo modo 296
Vires quando contrario modo indicant 291
Vires quando remediorum vſum impediunt ea.
Vires ſeruantur vitæ cuſtodiæ cauſæ 290
Vires ſi fuerint imbecilliores, ſanguis mittendus non eſt, ſed deiectio mediocris adhibenda pag. 24
Virium propria conſeruatio 308
Virium robur febris acceſsiones breuiores facit, imbecillitas longiores 42

Viſceribus

Viſceribus eſt etiam ſua caro 202
Vita quid ſit 308
Vlcus cauum ſemper exiccantia, ac purgantia medicamenta deſiderat, & quare 28
Vmbilicus quid 2
Vniuerſalis Methodus ſine exercitatione multa in ſingularibus artificem bonum efficere non poteſt 60
Voluulus, ſeu ileus vnde nomen ſumpſerit 192
Vomitus quid ſit 167. eius cauſæ 168. curatio ea.
Vomitus ſanguinis curatio 133
Vrina optima eſt, non ſolum ſi ſedimentum habeat candidum & leue, ſed ſi æquale ſit per omne tempus, dum morbus indicatur 30
Vrina eſt ſerum humorum in venis contentorum 25. *quomodo generetur* ea.
Vrina cruda qua ratione concoqui dicatur 13
Vrina cruda quæ 271
Vrina in febribus diarijs qualis 270
Vrina vt excrementum aceruatur in venis & arterijs 25
Vrinæ ſtillicidium quid ſit 224. cauſæ 225. curatio ea.
Vrinæ difficultas quid ſit 225. eius cauſæ ea. curatio 226
Vrinæ incontinentia quid ſit 228. cauſæ ea. curatio ea.
Vrinæ redditio nec naturale opus eſt, nec animale, ſed ex vtriſque mixtum ea.
Vrinæ ſuppreſſio quid ſit 226. cauſæ ea. curatio 227
Vrinæ ſemper inſpiciendæ ſunt in ventris, thoracis, pulmonis ac neruorum affectibus 26
Vrinis quæ probè innatant, quanto inferius ſubſident, tanto magis laudantur 27
Vrinaculum quid 2
Vterus non alio pacto inſurgit ad fœtus excretionem, quàm expultricis facultatis officio, tam in naturali partu, quàm in abortu 3
Vteri aſperitas ad ſeminis retentionem vtilis eſt 1
Vteri exulcerati ſigna 249. cauſæ 250. curatio ea.
Vteri inflammati ſigna 249. cauſa ea. curatio ea.
Vteri in mulieribus deſcriptio 1
Vteri procidentia quid ſit, eius ſigna, cauſæ, & curatio 242. per totum cap.
Vteri ſtrangulatio quid ſit 241. ſigna 240. cauſæ 241. curatio 241
Vteri triplex offenſio 3
Vuæ auſteræ ſi ſuſpenſæ diutius fuerint, dulciores redduntur 376
Vuæ quibus exiguus eſt ſuccus, magis nutriunt: quibus autem vberior, minus quidem nutriunt, ſed promptius ſubſident ea.
Vuarum differentia multiplex ea.
Vuis à ſolari calore dulcedo prouenit, & fructibus omnibus maturatio 377
XENOCRATES *de aurium ſordibus deuorandis ſcripſit* 293
Xenophontis milites, cum per multam niuem iter feciſſent, oculis læſi fuerunt 101

FINIS.

DONATI ANTONII ALTIMARI DE VTERO GERENTIBVS:

CAPVT PRIMVM.

QVANTVM ad primum animaduertendum eſt, quòd licet homo inter omnia animalia ſit perfectiſsimus, & in eo ipſo rurſus vir muliere perfectior eſt, cuius perfectionis cauſa vt dicebat Ariſt.j. de Generat. animalium: & Gal.xiiij. de Vſu partium. eſt caloris exuberantia, tamen omnes partes quæ viris inſunt, in mulieribus reperiuntur. In vno tantum potiſsimum circa genitales partes diſcrepant, eo quòd in mulieribus hæ partes intus conditæ ſunt, in viris autem ſunt extra. Nimirum ergo ſi mulier tanto eſt mare imperfectior quanto frigidior, non ſolum ſecundùm genitales partes, ſed etiam ſecundùm totum. Quæ imperfectio vtilitatem non aſpernandam toti humano generi pręſtitit; fœtus enim dum vtero gerunt, non modo pro ſui prima conſtitutione, materiam poſtulabat copioſam, verumetiam ad eius incrementum. At ſi calidiſsima fuiſſet fœmina, tale alimentum præſtare non potuiſſet: nunc vero frigidior cum ſit, ne concoquere quidem exacte poteſt, nec valde diſcutere ac digerere: ſequitur vt propter earum frigidam intemperiem benigni alimenti ſuperfluum aliquod colligant. Quod alimentum dum in ætate florenti ſunt, tanquam ſuperfluum ſecernendo ab omnibus venis per earum quaſdam tranſmiſſum ad vterum, ſingulis menſibus cum prægnantes non fuerint, expellitur: Tempore vero impraegnationis ea excrementa ad fœtus educationem ſunt accommodata: cùm primæ fœturæ conſtitutio humidior ac frigidior extiterit, vt dicebat Gal. lib.ij. de Semine. Nec mirum ſi redundans iſte ſanguis, antequam concipiant, ad genitales partes ab omnibus earum partibus expellatur, cum hæ omnium ſint imbecillimæ, ac infirmiſsimæ, vt inquit idem Gal. citato lib.ij. de Semine: Mittuntur nanque per menſes in eas venas, quæ in vtero committuntur, nihil conferente ad eorum delationem ipſo vtero, vt liquet v. de Simplicium medicamentorum facultatibus. Hac ergo de cauſa concipiendi inſtrumenta in mulieribus intus formata ſunt. eſt enim vterus inſtrumentum commodum, tum ad ipſius mulieris, tum ad viri ſemen recipiendum, cum ſit eius familiariſsimus ſuccus, vt ait idem Gal.xiiij. de Vſu partium. ipſumque ex duabus tunicis compoſitum. Quarum exterior neruoſa eſt, interior vero venoſa, vt & diſtendi, & contrahi facile poſsit. exterior ſimplex atque vna, interior vero duplex, vt patet lib. de Diſſectione vteri. ſatiſque aſpera ipſa interior, & præcipue ad eius fundum, multiſque ramis venarum ac arteriarum intercepta, à lateribus proceſſus quoſdam mammillares habens ad vtraque ilia. Quos quidam cornua nuncupant, teſteſque ſeminarios meatus agnatos habent adiacentes ad fundum eius in vtroque latere vtrinque alterum iuxta cornua. Ad quam à caua vena, & à ſibi adiuncta arteria magna paulo infra eas, quæ ad renes tendunt, duæ venæ, & totidem arteriæ deferuntur: quarum altera à dextris ad dexteram, altera à ſiniſtris ad ſiniſtram vteri partem committitur: &, priuſquam in ipſam ingrediantur, ramulum quendam ad teſtes porrigunt, deinde corpori ipſius vteri vtraque vnita ipſum intexunt nonnullis ramis venarum, & arteriarum ab ipſis ortis (vt ſupra diximus.) Eius autem vteri ceruix muſculoſa cum ſit, carne dura, & cartilaginea conſtat, quo medio mulier menſes expurgat, maris genituram recipit, & fœtus in lucem egreditur (vt dicebat Gal.xiiij. de Vſu partium, & lib. de Diſſect. vteri)

Ariſt.1.de Gener.anim.c.2. & Gal.14. de vſu par.cap.6

Gal.2.de ſem. cap.5. Lib. & c.eod.

5.de Simplic. med.fac.c.22.

14.de vſu par. cap.11.

Lib.de diſſec. vteri, cap.6.

14.de vſu par. c.3.lib.de diſ. vteri, cap.7.

vteri) in qua ceruice ſunt aliæ quædam venæ,& arteriæ,quæ ipſam contexunt, ac nutritur eo ſanguine, qui per dictas venas per ipſam trahitur : diſciſſæ ſi quidem dictæ venæ ab eis , quæ ad ſedem tendunt apud os ſacrum , cum quibus ſimul quoddam neruorum iugum extenditur,ac diuiditur, ex eodem loco proficiſcens, ac per eandem viam ſimul ductum . Quorum neruorum craſsicies pro eorum vſu menſurata eſt : cuiuſque ceruicis extremitate vterus cunno committitur medijs quibuſdam tenuibus fibris,recto inteſtino,& veſicæ annectitur,ſacro item oſsi alligatur,firmis quibuſdam vinculis,& lumborum vertebris . Verum hæc vincula laxa ſunt omnia,vt late moueri,& transformari poſſit . Et quoniam non ſolum intra eum vterum ipſum ſemen in coitibus attrahere oportebat,verum etiam retinere eo tempore,quo mulier vtero gerit,nec non excernere, cum fœtus fuerit perfectus : ob eam cauſam genus omne fibrarum natura ipſi molita eſt,fibris quidem rectis ad ſeſe attrahens, tranſuerſis excernens, omnibuſque ſimul retinens,vt dicebat Gal.lib.xiiij.de Vſu partium,circa finem . Hæc quantum ad vteri conſtitutionem,& eius naturalem cum vicinis partibus conſenſum. Eum autem, quem habet cum alijs remotis,tum principalibus membris,breuitatis cauſa relinquo .

14.de vſu par. cap. vlt.

CAPVT II.

QVo vero ad id,quod ſecundo promiſimus,relicta opinione Ariſt.ij.lib.de Gen. anim.quæ fortaſſe ab aliquibus fuit male intellecta,quia nunc cum medicis verba facimus,conabimur eorum ſententiam proſequi,& potiſsimum Hippoc. & Gal. Qua de re ſciendum eſt, Quòd, cum fœmina conceptura eſt,(id vero eo tempore fieri conſentaneum eſt,quo vel incipiunt,vel ceſſant menſes : cum reliquo toto tempore,quo menſes expurgantur , concipere nullo modo poſſit) quoniam ſemen nequeat in vulua remanere,ſed à copia influentis ſanguinis eijcitur. Dico ergo, ꝙ & eo tempore, ſcilicet cum menſtruum non multum,ſed paucum effluit; vaſa vteri,quę interiorem eius partem penetrant,ex quibus menſes expurgantur,ora aperta habent . Et cum eo tempore ſemen à viro,ſimulq. & ab ipſa fœmina in vterum mittatur,ob eius vteri aſperitatem ipſi vtero adhæret : ſatiſq. alimēti ex paucitate confluentis ſanguinis habet . Qua de re,antequam menſes veniant, conceptus fieri non valet: tum quia ſemen viri alimēto caret,tum quia adherentiam nullam inuenit. imò cum lenis inueniatur vterus,defluit ſemen ipſum : aſpera ſiquidem magis idonea ſunt ad coaleſcendum quàm lenia (vt dicebat Gal.lib.de Diſſect.vteri.)Continuo igitur ſibi permanente ſemine tempore,quo ab vtero trahitur,cum ab omnibus eius partibus tanquam familiariſsimus ſuccus ſimili modo appetatur (vt idem fatetur . Gal.xiiij.de Vſu partium,& lib.j. de Semine) extenditur demum,ac dilatatur,poſtmodum ſui lentitia,ac craſitia,calidorumq. corporum adhæſione facile aſſequitur , vt ſtatim tota eius exterior pars , quæ vterum attingit in membranam concreſcat . Quæ membrana ab ipſo vtero velut fruſtulum quoddam à ferreo inſtrumento ſeparata eſt . & tantum ea in parte, quę maxime aſperata eſt vteri tunica (hoc vero eſt in vaſorum orificijs) connexa conſpicitur,non ſecus quàm videre eſt à dulciarijs piſtoribus,qui cum ſupra quoddam inſtrumentum calidum,ac latum liquidam aliquantulum pultem proijciunt; efficiunt placentas,ſeu cruſtulas: ita natura ex ſemine intra vterum proiecto, & extenſo membranam obducit: qualem dulciarius piſtor extra ex pulte cruſtulam,vetulamue perficit,vt volebat Gal.lib.j.de Semine . Quodcunque igitur huiuſmodi vaſorum orificijs ſemen attigerit,ſtatim alimentum per illa ad ſeſe trahit membrana ea in parte (vt puta quæ recens,ac tenera adhuc ſit) patefacto eius foramine aditum præbente . Quod quidem foramen poſtea temporis proceſſu vas efficitur vteri venis coalitum,ac ſimile . hanc membranam Græci chorion appellant,Latini vero ſecundas : per quam membranam arteriæ, & venæ penetrantes materias ex vtero ad fœtum tranſmittunt . Reliquum autem ſeminis omnes facultates, ac vires naturales inſitas habet,attrahentem vnam qua ſibi accommodata,ac familiaria trahit,retentiuam,ac immutatiuam qua ſibi cibum præparat : alteram vero expultricem,qua aliena, & ſuperuacua excernit,materias autem proprias,quas attrahit ab vtero, habet ſanguinem videlicet,& ſpiritum per orificia ſupradicta,quibus connexum eſt . Simul enim & ea,quæ ab vtero mandantur : per vaſa attrahuntur,& membrana ipſa magis,ac magis indureſcit,donec ad perfectam duriciem venerit,continuaturq. tota circumcirca,ipſum ſemen comprehendens: Solę tamen (vt dictum eſt) illæ partes perforatæ relinquuntur, per quas materiarum fit tranſmiſsio . Nam reliquus chorij ſinus interiorem partem vteri ſubſternit,ac tangit ſolummodo,ſine vlla coniunctione . inde ergo (vt diximus) orta ipſius chorij vaſa chorium ipſum intexunt ac inter ſeſe miſcentur,& coaleſcunt quadam tenui membrana connexa,cuius coaleſcentiæ modus eſt,velut ſi conſiderabis multas,ac tenues arboris radices, binas, & ternas inter ſeſe vniri , ac coniungi,vt ex his aliæ quędam maiores magnitudine,ſed numero pauciores oriantur : atque hę alias: & hoc tantiſper fieri,quoad in vnum coniunctæ omnes ad ſummam ſuperficiem terræ eam in partem arboris deſinant,quæ truncus vocatur : ita hæc vaſa chorij velut radices multæ,atque exiles inter ſe coaleſcunt,& vnitæ maiores,quàm prius erant, euadunt, numero

Lib. de diſſec. vteri, cap. vlt. 14. de vſu par. cap. 11. 1. de Sem.cap.4.

1.de Sem.c.4.

tamen pauciores, demum ſic maiores effectæ, vniuerſæ in duos quaſi truncos in venas videlicet venæ, in arterias arteriæ terminantur, ex vtraque parte tam dextera, quàm ſiniſtra circa vmbilicum fœtum ingredientes: Nihil enim aliud eſt vmbilicus niſi hæc quatuor vaſa, duæ ſcilicet venæ, & totidem arteriæ, in medio vrinaculum habentia. Qui meatus in fundum veſicæ infantis exortus à medicis vrinaculum nuncupatur: per quem lotium in tunicam aliam inteſtinalem dictam deriuat (vt infra dicemus.) Ex quibus patet partem nullam ipſius fœtus prius poſſe exiſtere, quàm ea, quæ in chorio ſunt vaſa, in quatuor antedicta capita coiuerint: cum ſingula fœtus membra tum ad eorum generationem, tum ad reliquam omnem diſpenſationem idoneo egeant alimento. Quod alimentum nullum aliud magis pro fœtu reperitur idoneum quàm quod à fœtante ſuppeditatur, ſanguis videlicet ex quatuor humoribus conſtans. Quamuis à dominio ſic appelletur (vt teſtatur Gal. lib. viij. de Hippocratis, & Plat. decretis.) Relinquitur ergo, quòd nullo pacto fieri poteſt, vt aliquod membrum in ipſo fœtu abſque ſubſtantia ſanguinea gignatur: vt idem Gal. inquit lib. de Fœtuum formatione, & lib. j. de Nat. humana. Quæ generatio (vt idem Gal. dicebat j. de Natur. facult.) non eſt ſimplex vna quædam naturæ operatio: ſed ex alteratione conſtat, & formatione. cum primum autem incipit ipſum animal gigni media alteratione, & formatione, id, quod primo ſemen erat, natura efficitur: vt dicebat Gal. ij. de Natur. facult. nam licet huiuſmodi facultates ſint in ipſomet ſemine, tamen propter materiæ defectum erant ocioſæ. Verum cum primum materiam attingit; circa ipſam operatur: non ab ipſa materia operationem ſumens, ſed circa ipſam manifeſtans operationem eius: Et quandiu ipſa materia indigeret, eius ſeminis facultates eſſent ocioſæ. propter quod Gal. in præcitato lib. ij. de Natur. facult. ſemen ipſum Phidiæ artifici aſſimilauit: ſanguinem autem ceræ; quamuis huiuſmodi operationes ſicut, & omnes aliæ ab ipſa natura perficiantur abſque ratione, & intellectu, vt volebat ipſemet Gal. de Intentione Hipp. lib. vj. de Locis affectis, & lib. de Fœtuum formatione circa finem. ſupradicta ergo quatuor vaſa, duæ ſcilicet venæ, & duæ arteriæ, non tamen inter ſe commixtæ, ſed venis ſemper cum venis, atque arterijs cum arterijs coëuntibus, per ſolum vmbilicum, & per nullam aliam partem fœtui inſeruntur: venæ quidem, ſtatim cum vmbilicum ſuperarunt, in ſe mutuo coëunt, vnaq. efficitur, quæ ſic progrediens ad hepatis ſimam inſeritur, demum illinc tanquam à venarum principio ad omnes partes diſtribuitur: ipſæ vero arteriæ in partem magnæ arteriæ, quæ eſt ad lumbos, per fundum veſicæ adhæreſcens, ac per totam ipſam velut per deſcenſum quendam, quouſque ad arteriam perueniat magnam, quæ ad lumbos, vt diximus: ibiq. inſeruntur. Cur vero venæ ſtatim in vmbilico in vnum ſint redactæ, arteriæ vero longo itinere permaneant duæ, Gal. xv. de Vſu partium optime declarat: Ego autem breuitatis cauſa relinquo. Protinus ergo natura vtrunque vaſorum iugum loco opportuno collocauit, per quæ velut per quoſdam truncos, fœtus ex matrice materias trahit ſanguinem videlicet, & ſpiritũ; medijs tamen velut radicibus vaſis, quæ chorion, ſeu ſecundas intexunt. Ex quibus ſequitur, & generatio, quæ efficitur (vt dictum eſt) media alteratione, & formatione, nutritio, & augmentatio fœtus: Nam quouſque ſeminis ſpecies in fœtu ipſo apparet, ea animalis conſtitutio non fœtus ab Hippocrate appellatur, ſed genitura: vbi vero ſanguine fuerit repletum, corq;, cerebrum, & iecur indiſtinctam quidem adhuc, & informem quãdam tamen coagulationem, & magnitudinem alicuius momenti præ ſe tulerint; hoc ſecundum tempus fabricæ, fœtum appellat. ſicque, cum ſubſtantia fœtus carnea iam eſt & non amplius ſeminalis apparet; vere fœtum tunc appellat Hippoc. Eſtque tertium tempus fabricæ, cum tria ſupradicta principia videre exquiſite poſſumus, & reliquorum omnium membrorum deſcriptio, ac delineatio apparet. Quartum tempus vero, & extremum eſt, cum brachia, & crura, ac omnia membra diſtincte abſoluta cernuntur: & tunc non amplius fœtum, ſed infantem appellat Hippocrates id, quod in vtero geſtatur: eo quia vt perfectum animal & palpitat, & mouetur. Sed id videlicet quatenus animal eſt, non habet à ſemine, ſed omnem generationem, ac formationem, quã à ſemine, habet vt planta, & non vt animal. principium autem motionum, vt animal habet, à progerminationibus trium principiorum eius, medijs neruis, arterijs, & venis: quia cerebro, corde, & hepate oriuntur, vt volebat Gal. j. lib. de Semine. Qua de re, quouſque ſupradicta tria membra fuerint exacte formata, & abſoluta; ſemen ipſum habet opificis rationem. ipſis vero exacte abſolutis, proprias functiones exercere incipiunt nullo alterius auxilio indigentes, ad propriam eorum functionem exercendam. Quocirca Gal. lib. j. de Semine poſuit fœtuum duplex principium, quorum vnum habent velut plantæ ab ipſo ſemine: reliquum vero velut animal habent à tribus principalibus membris cum iam perfecte formata ſunt, & abſoluta. Sequitur modo videamus ſermonis affinitate ducti, quod iſtorum trium principiorum in fœtu primo formetur: In quo digladiantur Philoſophi: tum ſtoici, & inter eos Criſippus: tum peripatetici, & pręcipue Ariſtoteles, cum ipſis medicis. Ego vero cum medicus ſim; eorum ſequar opinionem. Et quoniam (vt dictum eſt) fieri nullo pacto poteſt, vt aliquod membrum in fœtu ipſo gignatur abſque ſubſtantia ſanguinea, vt volebat Gal. lib. de Fœtuum formatione, videtur quòd id membrum, quod ſubſtantiam habet ipſi ſanguini quàm ſimillimam, quòd

8. de plac. Hipp. & Plat. cap. 4.
Lib. de fœt. for. cap. 2.
1. de Nat. hu. cõ. 18. & 27.
1. de Nat. fac. cap. 6.
2. de Nat. fac. cap. 3.
Lib. & c. eod.
6. de loc. affe. c. 6. lib. de for. fœt. cap. vlt.
15. de vſu par. cap. 4.
2. de ſem. c. 9
Lib. & c. eod.
Lib. de fœt. for. cap. 2.

iſtud membrum ex eo promptiſſime concreſcat. Cum ergo ipſum hepar non ſit aliud,quàm
quoddam parenchima (vt Græci dicunt) Latine vero quaſi quædam affuſio, vt inquit Gal.
6.de plac.Hippocr. & Plat. cap.8.10. Metho.med. cap. vlt. lib.vj.de Hippocratis,& Plat.Decretis,& lib.x.Meth.medendi, cum habeat ſimilitudinem in
ſubſtantia,& colore cum ipſo ſanguine,eiuſq. caro ſit ſanguinis concretio quędam; ſequitur
neceſſario,quòd ipſum primo inter hæc tria principia gignatur. Secundo cum dictum ſit, de
intentione Galeni fœtum ipſum vſque ad eius expreſſam,ac abſolutam formationem à ſemi-
ne ipſo velut plantam diſpenſari; ſequitur,quòd eo tempore,quo taliter diſpenſatur, nulla ſit
cordis ipſius neceſſitas,& ex conſequenti ſequitur cor ipſum poſt iecur formari. Tertio cum
ad ipſius cordis generationem ſanguine opus eſſet,& iſte ſanguis nulla conuenientiori via po-
tuiſſet ad ipſum diſtribui,quàm medijs ramis venæ cauæ,cuius ortus,& principium manifeſte
6.de plac.Hippoc.Plat.c.3. vſque ad 6. in ipſius hepatis gibba apparet,prout nonnullis rationibus diffuſe à Gal.probatur vj.de Hipp.
& Plat. Decretis. Sequitur neceſſario, quòd iecur ipſum primo: cor ſecundo, vltimo cere-
Libr. de for. fœt.cap.3. brum in fœtibus gignatur: prout quamdilucide ſe determinat Gal.lib.de Fœtuum formatio-
ne,ibique corrigit ea,quæ ipſemet dixerat de cordis generatione in commentarijs de ſemine,
Lib. & c.eod. cuius etiam opinionis voluit Gal.citato lib.de Fœtuum formatione,quòd fuerat Hippoc.lib.
de Nat.infantium, ſiue ipſe fuerit,qui eum ſcripſit,ſiue Polibus eius diſcipulus: taliter quod
per illud rubrum,quod in Pſaltriæ ancillæ genitura excuſſa, poſt ſex dies,apparuit,hepar in-
telligat Hippocrates, & non cor, vt aliqui interpretantur. Cur autem cerebrum vltimo poſt
Lib. & c.eod. iecur,& cor inſtitutum fuit; dicebat Gal.lib. de Fœtuum formatione: quia fœtui cerebro nõ
erat opus,cum neque videre,neque guſtare, neque olfacere, neque vlla alia functione ipſius
vti ipſum oporteret: nulla ſenſus tangendi,nulla imaginationis,nullaq. cogitationis,nec me-
moriæ ipſi neceſſitas eſt. Formatis denique hoc ordine tribus ſupradictis membris principi-
bus,alijſq. partibus,tum ventris,tum brachiorum,& crurium, ſequitur quartum tempus poſt
primam conceptionem,vt Hippocrates dicebat,in quo non amplius fœtus, ſed infans appella-
tur. Formato itaque,atque abſoluto infante in vtero eo modo quo dictum eſt: Quoniam ne
ceſſum erat in ipſo aliqua gigni excrementa, cum ſtatim ab eo fœtu exhalet quoddam vapo-
roſum excrementum,quod ſudori perfecti animalis conreſpondet,neceſſe fuit huic excremẽ
to membranam aliquam,in qua reponeretur,fabricari,totum vndequaque fœtum ipſum, ſeu
infantem circumplectentem: ſicque fabricata fuit ad hunc vſum membrana quædam, quæ
Amnios Græce appellatur: Latini Amiculum nominant: Lata quidem & craſſa, vt non ſolũ
ſudoris receptaculum efficeretur, verumetiam futuris motionibus membrorum fœtus poſſet
15.de vſu par. cap.5. perſiſtere,cuius ſudoris non parua exiſtit vtilitas ipſi fœtui: vt fatetur Gal.xv.de Vſu partiũ,
vtpote quia fœtus in eo quaſi innatans ſurſum tollitur,ac vehitur, vt minus fiat grauis his vin
culis, per quæ matrici cohæreſcit, & hac de cauſa, vt ipſe eodem loco dicebat, vt plurimum
præſeruat ab aborſu. Qui fortaſſe vtero gerentibus omnibus eueniret, niſi fœtus in huiuſmo
14.de vſu par. cap.10.11. 1.de Sem.c.7. 2.de Sem.c.1. & 4. di humore innatans leuior fieret. Et quia auctoritate Gal.lib.xiiij. de Vſu partium, & j. & ij.
lib.de Semine, Mulieres ipſę ſemen habent,idque cum concepturæ ſunt,eodem tempore cum
mare ex ſeminarijs vaſis,& teſtibus cornibus ipſius vteri medijs in eius cauitatem, emittunt;
ex hoc ſemine licet aquoſo, & imperfecto, non pauca ſequitur ipſi fœtui vtilitas: Nam cum
primum ſemen viri in vterum eijcitur, ex huiuſmodi fœminarum ſemine tanquam Natura
magis ipſi familiare quàm ſanguis; ſtatim dico,ex huiuſmodi fœminarum ſemine nutritur.
Tum vero ex eo quædam alia tunica Alanthoides Græce dicta, Latine inteſtinalis gignitur
ex figura ei nomen impoſitum, hæc membrana prius tamen fabricata quàm ſupradicta Am-
nios dicta,tenuis ac imbecillis, propterea quòd ex ſeroſiori ſemine fuit effecta, anguſtior ta-
men quàm ſupradicta. Quia fœmineum ſemen multo minoris quantitatis eſt, quàm maris,
longa vt vtriſque vteri cornibus appendatur: formati iam animalis vrinam excipit medio eo
meatu,qui in fundo veſicę infantis eſt exortus: quem meatum,vt ſupra diximus,vrinaculum
Medici appellant. Qui humor ad vrinæ inſtar cum tenuior,tum flauior,tum acrior eſt eo hu-
15.de vſu par. cap.5. 1.de Sem.c.7. & 10. 14.de vſu par. cap.11. more,qui intra Amiculum continetur, vt teſtatur Gal.xv.de Vſu partium,& lib.j.de Semine.
Horum duorum humorum communis vſus, aliæq. fœminarum ſeminis vtilitates latius con-
ſcribuntur à Gal.lib.j.de Semine,& lib.xiiij.de Vſu partium. Hac de cauſa relinquo hæc quan
tum ad ſuccinctam fœtus conſtitutionem,formationem,& cum vtero alligationem, quæ non
parum ad rem,quam diſſerere propoſuimus, conducere videntur: nequis forte aliena fore ar
bitretur,ac ſuperflua pro hac diſceptatione. Nutritur vero,& augetur ex ſanguine,qui de ma
tre in vterum deſcendit ex toto eius corpore ſingulis diebus. Deſcendit autem non propter-
ea quòd ex toto corpore,tanquam excrementum exiſtens,ad ipſum vterum,& per conſequẽs
ad fœtum ipſum expellatur,velut ſanguis,qui in ſingulis menſibus,mulieribus vtero non ge-
rentibus,expurgatur: Nam iſte ſanguis eo tempore,quo mulieres prægnantes non ſunt,à to-
to tanquam excrementum exiſtẽs expellitur,ipſo vtero nihil conferente ad eius delationem,
5.de Simplic. med. fac.c.22 vt diximus ſupra de intentione Gal.lib.v.de Simplicium medic.facult. Verum is ſanguis, qui
deſeruit pro alimento,ac augmento fœtus,velut eius vtile, ac familiare alimentum non ſingu
lis menſibus,ſed ſingulis diebus vi attractricis facultatis ipſius fœtus trahitur,prout in dies vi-

res habet attrahendi,& eo magis,ac magis indiget,vt volebat Hipp.lib.de Nat.infant. Nec ita excrementoſus eſt, velut ipſe, qui ſingulis menſibus expurgatur, cum ſit eius tenuiſsima, ac ſinceriſsima pars; & potiſsimum in primis menſibus. Trahitur ergo tanta eius quantitas, quanta ſufficiens eſt pro eius nutritione, & augmento. Hoc idem aſſeruit Gal.iiij. de cauſis ſympt. Vbi loquens de deprauati appetitus prægnantium cauſa,inter alia dicebat, quòd fœtus in primis menſibus paucum ad ſe ſanguinem, ac optimum trahit; quia pauco indiget alimento: cum parum ſit auctus. Vbi vero procedente tempore iam increuit; tunc plurimo eget alimento: & propter hoc magnam trahit ſanguinis copiam. Itaque trahit etiam aliquem vitioſum ſimul ſanguinem,& excrementoſum. Quę excrementa redundantia ab attracto ſanguine ſupra eius alimentum,in ſupradictas duas membranas expellit,ac reponit. Et propterea dicebat Hippoc.lib.de Nat.infant. Quòd,cum fœmina prægnans eſt; non laborat,nec languet,ſi ſingulis menſibus menſes non defluant: velut illæ,quæ vtero non gerunt: nam iſtę ea de re laborant; quia ſingulis menſibus ſanguis in corpore perturbatur,ac cum labore permouetur. His vero prægnantibus quiete,placide, ac ſenſim ſine aliquo labore in vtero venas ſingulis,vt dictum eſt,diebus vi attractricis facultatis fœtus, deſcendit,atque pro ſuo tum alimẽto,tum augmento,vt dictum eſt,per medias chorij venas, & demum per ipſius vmbilici vaſa ad hepar; & denuo eo abſoluto ab ipſo,medijs venis per totum corpus,& quamlibet eius partem diffunditur,ac diſtribuitur medijs facultatibus naturalibus,quę ipſis partibus naturaliter inſitæ ſunt. Ex quibus patet,quomodo,& quali ſanguine fœtus nutriatur,ac augeatur. quod quidem ignorare non debet,imò & memoriæ tenere, qui velit huius noſtri quæſiti veritatem percipere. hæc quò ad ſecundum.

1. de ſympto. cau. cap.7.

CAPVT III.

Reliqvvm eſt (quoniam,vt inquit Hippoc.j.lib.de Fœminarum affectib. Mulieres nonnunquam etiam nolentes aborſum faciunt) vt cauſas aborſus dinumeremus: nam & hæ quoque non parum conferunt ad huius quæſiti veritatem veſtigandam. His enim dinumeratis facile poterimus veritatem dilucidare: cum ipſa præſeruatio (vt dicebat Gal.lib.j.de Compoſit.medic. per genera) ſit ipſarum cauſarum effectus præter Naturam parientium: ſicut curatio primo ipſarum affectionum. Dicemusq́. omnes cauſas,quas poſuit Hippoc.tum citato lib.j.de Affect.fœm.tum lib.Aphor.v. demum ſi quæ fuerint à iunioribus Medicis conſcriptæ,eas quoque non præteribimus: dicebat enim Hippoc.ipſe,quòd ſi alicui fœminæ vtero gerenti caput pituitoſum fuerit,eaq́. pituita in ventriculum deſcendat,cum neceſſum ſit,ad id ſequi nonnullos cordis affectus pręter Naturam; diſſoluuntur itaque,ac imbecillæ redditæ fit aborſus. Sic etiam & in ingenti inedia, & in ciborum faſtidio, periculum eſt,quòd aborſus fiat, eadem de cauſa ſcilicet: quia imbecillæ redduntur. Hoc idem volebat fieri in largo ventris fluore: ita etiam ſi quod onus graue portauerit, ſi percutiatur, ſi ſaliat,ſi non comedat, ſi aliqua animi perturbatione vexetur, ſi terreatur,ſi fortiter clamet, ſi febriat, ſic etiam ſi crapuletur: nam immodicus cibus, ac potus ſæpe cauſa eſt,vt fœtus perdatur. Si vterus ipſe plenus fuerit flatuoſo ſpiritu; cauſa eſt, vt partus eijciatur; ſic ſi denſus valde: ſi magnus, paruus ue ſit vterus ipſe: ſi aliquo alio magno morbo,vel dolore laborat,& potiſsimum lumborum. Sunt etiam cauſæ quædam,quæ fœtum eijciunt: vt ſi quid acre, aſperum, vel amarum præter conſuetudinem comedant, vel bibant, & potiſsimum in primis menſibus, ita etiam ſi ea comedantur, ac bibantur, quæ valde ventrem commoueant: ex ſuperfluo item exercitio, ſeu labore, ex maxima ventris conſtrictione: ſequitur quoque nonnunquam aborſus. Hæ ſunt cauſæ,quæ eo ordine,quo conſcripſimus, ab Hippocrate dinumerantur eodem j.lib.de Fœminarum affectib.lib.autem Aphor.v. nonnulla tum ſupradictarum cauſarum,tum aliarum ab eodem ſcribuntur. Vnde Aphor.xxix.volebat,quòd in primis,& vltimis menſibus verenda eſſet grauidis purgatio tanquam de facili valens aborſum prouocare. & Aphor.xxx. dicebat quemlibet morbum acutum, tam cum febre,quàm ſine febre (vt exponit Gal. in cõmento, Vtero gerentibus) fore letale, vt pote, tam fœtum, quàm fœtantem perimens. Aphoriſ.xxxj. expreſſe volebat ſanguinis miſsionem ex vena fore cauſam aborſus. Et cauſam reddit Gal.in commento. In Aphoriſ.xxxiiij.voluit aui profluuium poſſe aborſum facere. Aphor.xxxvij. dicebat, Si mammæ vtero gerenti repente fiant graciles,abortit. Gal.autem in commento reddens rationem dicti Hippoc.in Aphor. aſſerebat non propter aliud ſignificari aborſum ex mammarum gracilitate,quàm propter alimenti defectum: qui alimenti defectus ſequitur,tum ad inediam, tum ad ſanguinis paucitatem,quæ eſt in venis cõmunibus vtero,& mammis. & hoc idem ſentiebat in ſequenti Aphoriſ.xxxviij.Aphor. autem xliij.dicebat Eryſipelas in vtero grauidis fore lætale. Vnde Gal.in cõmento dicebat,quòd ex neceſsitate fœtus eo caſu morietur. Aphoriſ.vero xliiij.ait, de his præter naturam tenues exiſtentes,quæ vtero gerunt,neceſſario aborſum pati,antequam fœtus naturaliter in lucem edatur,ac craſſeſcat. Et in xlvj. Quæcunque præter naturam craſſæ, non

1.cata. cap.1.

concipiunt: verum Aphoriſ.xlv. fatebatur cauſam aborſus in primis menſibus in corporibus
mediocribus, abſque alia occaſione manifeſta, ſemper fore muccorem nimium, acetabula vte
ri implentem, ac ex pondere ea diſrumpentem, non valentibus ſupradictis acetabulis propter
6. de loc.affe. dictum pondus fœtum continere. Cuius opinionis fuit Gal. in vj.lib. de Locis aff. & xv. de
cap.5. Vſu partium. & lib.de Diſſect. vteri. Et, licet ab Hippocrate (vt quilibet ſanæ mentis perci-
15.de vſu par. cipere poteſt) omnes ferè tam externæ, quàm internæ cauſæ aborſus in prædictis locis dinu-
cap.5. merentur, tamen iuniores Medici aliquas, quæ tacite ab Hippocrate tactæ videntur, dinume-
Lib. de Diſ rarunt. Et inter externas volunt, continentis nos aëris ſuperfluam frigiditatem, aut calidita-
ſect.vte.c.vlt. tem: velut, ſi talis intemperaturæ fuerit regio, & tempus anni, poſſe aborſum prouocare. quas
cauſas Hippoc. meminit lib. Aphor. iij. ita quoque & balneum ſuperflue, aut calidum, aut frigi-
dum. Addunt & coitus multitudinem. Et inter cauſas perterrefacientes, terremotus, toni-
trua, fulguris aſpectus, ac bombardæ ſonitus. Inter cauſas vero internas conſcripſerunt quaſ-
dam ex parte fœtus, & partium continentium eum, vt ſunt imbellicitas, aut mors ipſius fœtus,
15.de vſu par. mollificatio, aut ruptura aborſus à Gal.xv. de Vſu partium: vt puta ruptura membranæ, quæ
cap.5. Amiculum dicitur: quæ (vt ſupra diximus) humorem ad ſudoris inſtar continet, & in eo fœ
tus quaſi innatans, minus fit grauis ijs vinculis, per quæ vtero alligatur. Ea ergo diſrupta, cum
dicta humiditas effundatur; fœtus ipſe amplius in ea non innatans fit maxime grauis ſupradi
ctis vinculis. Quapropter neceſſum eſt, diſrumpantur, & per conſequens aborſus fiat. medi-
camentorum inſuper occaſione ſequuntur abortus, quæ vel abortum prouocant, vel alio quo
piam affectu fœtum perimunt, vel aliquas membranarum eius corrumpunt, ijdem incidunt, &
3.de Pot.nat. cum vterus ex diſtenſione male eſt affectus, eodem auctore iij.de Nat. facult. Ponunt etiam
cap.12. quaſdam alias cauſas ex parte fœtantis, vt puta oris matricis amplitudinem, propter quam nõ
poteſt poſt coitum ſequi perfecta conſtrictio, & per conſequens ſeminis retentio: item & te-
nuitatem ſeminis, ac paucitatem eius. propter quod non poſſunt ex eo generari membranę ita
valentes, vt fœtum ipſum valeant continere. Vltimo aiunt omnes intemperaturas tum vteri,
tum aliorum membrorum. Quæ cum ipſo vtero conſenſum habent, ſiue fuerint ſimplices,
ſiue compoſitæ, ſiue cum materia, ſiue abſque materia, fore cauſas aborſus: ſic habitus quo-
que mulierum, ſi molles, ac humidæ valde fuerint: licet concipiant, non poſſunt tamen vſque
ad præfinitum tempus fœtum continere, verum ante ipſum aborſum patiuntur. Hæ ſunt in
vniuerſum cauſæ aborſus, quę tum ab Hippocrate, tum à Gal. tum ab alijs iunioribus Medicis
conſcriptæ reperiuntur. communis autem omnibus iam dictis affectibus ipſa eſt vteri offen-
ſio, atque huius ipſius triplex eſt cauſa, aut moles nimia, aut pondus aliquod, aut morſus: mo
les, vbi amplius diſtendi vterus non valet: pondus, cum ſupra vires eius ſit, quod continet:
morſus, vbi vel humores, qui prius in membranis continebantur, his ruptis, in ipſum vterum
ſunt effuſi: vel etiam totus partus corruptus, & putris, ac in noxam ſaniem diſſolutus, vteri tu
nicam eius occaſione irritat, ac mordet. cum ergo horum aliquod non naturę ſponte, ſed vio
3.de Pot. nat. lenter incidat, abortus prouocatur: Gal. auctore iij.de Nat.facult. nam partus ſuccedunt vehe
cap.12. mentiſſimis motibus ipſius fœtus, vt ait Hippoc.lib.de Nat.infant. vterus vero non alio pacto
inſurgit ad fœtus excretionem, quàm expultricis facultatis officio tã in naturali partu, quàm
2. de Simpto. in abortu, vt liquet ij.de Cauſis ſympt. Verum in naturali partu ex naturæ ſponte, in abortu,
cau.cap.3. violenter, vt dictum eſt, ab aliqua dictarum cauſarum præter naturam irritata: eſt enim abor-
tus nil aliud, quàm violenta, & intempeſtiua fœtus editio: vt omnibus in confeſſo eſt. Reſtat
modo his ſic explicatis, vt ad veritatem quæſiti, eiuſq. dilucidationem properemus.

CAPVT IIII.

NVNC ad dilucidationem veritatis eius, quod principaliter quæſitum eſt, percur
ramus. &, vt ea clarius eluceſcat: primo animaduertendum eſt, quòd ab omni-
Lib. de Sang. bus Medicinę auctoribus conceſſum eſt, & præcipue à Gal. lib. de Sang. miſſione.
miſſ.c.11.12. &ix. de Meth.med. ſanguinis miſſionem duos habere principes ſcopos. Aut enim
9. Meth.med. fit pro euacuatione tãtum eorum ſuccorum, qui in venis continentur: aut pro auerſione cum
cap.11. euacuatione, tam ad longinqua quàm ad proxima: ſiue fiat ea ratione curationis, ſiue præſer-
uationis. Ex quo patet, quàm friuolæ ſint aliæ intentiones, quę à iunioribus Medicis inaniter
dictæ, ac inuentæ, & ab ipſis commentæ circa ipſam ſanguinis miſſionem fuere: nam, ſi quid
aliud ad eam ſequitur: illud eſt ſecundario, & per accidens. Eius autem principes, & per ſe
ſcopi, non ſunt alij præter ſupradictos duos. Quid vero ſit ſanguinis miſſio, tanquam omni-
Lib.de conſt. bus notum omitto. Secundo notandum eſt, quòd præſeruatio, quam Græci prophylacticem
art.med.c.19. vocant vera, ac ſincera, vt dicebat Gal.lib.de Conſtit.artis medicæ, & in lib. An tuenda ſanitas
lib. ad tranſ. ſpectet ad Medicum, vel Gymnaſticum, & lib.iij. artis Medic. proprie attinet ad affectum futu
cap.30.lib.ar. rum fieri, prohibendo eum: quamuis nondum ſit in corpore: tamen quia imminet periculũ,
med.cap.99. quod quamprimum fiat. Hoc autem perficit Artifex, delens, ac auferens eam cauſam, ex qua
affectus ipſe præter Naturam, quamprimum futurus eſt fieri, & non eam, ex qua ſenſibiliter
morbus

morbus gignitur: nam illa, quæ hanc aufert cauſam, non eſt ſincera,& pura prophylactice, cum ſit pars quædam artis curatricis. Dicitur autem aliquo modo prophylactice,ſeu præſeruatio: quia cauſam: quæ morbum creat,adimit: vt voluit Gal.xj.Meth.med. Hoc autem perficitur ſiue per alterantia,ſiue per euacuantia,ſi opus eſt: vel per vtrunque,Gal.auctore lib.de Conſtit.artis medicæ, circa finem. Nimirum ergo,ſi ſupra de intentione Gal.lib.j.de Compoſit.medic. per genera dicebamus præcautionem, ſeu præſeruationem primo, & per ſe fore cauſarum parientium affectus ipſos præter naturam exiſtentium. Tertio eſt animaduertendum, quòd Sanguinis miſſio facienda pro præſeruatione aborſus poteſt dupliciter intelligi: vno modo nullo apparente adhuc ſanguinis fluore ex vtero, ſiue fuerit ex venis, quæ in eius cauitate terminantur: ſiue ex venis, quæ ad ceruicem committuntur. Alio modo poſſumus loqui de ea apparente aliquo ſanguinis fluore ex quouis ſupradictorum locorum fuerit. Quarto notandum eſt, quòd diuidendo tempus fœtationis in tria tempora præcipua, poſſumus loqui de ſupradicta ſanguinis miſſione facienda,aut in tribus primis menſibus, aut in medijs,aut in vltimis. Notandum inſuper eſt & quinto,quòd,cum loquimur de ſupradicta ſanguinis miſſione facienda pro præſeruatione aborſus: de ea non aliter loquimur,quàm indicatione tantum ſumpta ab ea aborſus cauſa,quæ licet ipſum non cœpit facere: tamen facere poteſt in futurum. Ita quòd per ipſam ſanguinis miſſionem fœtum præſeruando prohibemus, ne aborſus in futurum fiat: & ſic loquimur de vera,ac ſincera eius præſeruatione: & non loquimur de ſupradicta ſanguinis miſſione,prout poſſet in vtero gerentibus curare nonnullos affectus præter Naturam,qui in ipſis gignuntur,ac fiunt. Sexto notandum eſt,ꝙ ſicuti perpetuo optimum eſt maxime tute curare,vt volebat Gal.xiiij.Meth.med.quod conſiſtit in tribus videlicet: in conſecutione intenti finis: aut ſaltem quem curas non lædas: & tertium, quod non facile vitium reuertatur: Propter quod percipiebat Gal. ipſe xij.Meth.med.ꝙ terminus Medici,qui contra morbum pugnat,quem nullo pacto tranſire debet,eſt, vt tute medicetur. Ita quoque in prophylactice,ſeu in præcautione proſequendum eſt: quia, cum in ea Medici intentio ſit cauſam auferre, quæ poſſet aliquem præter Naturam affectum futurum efficere (vt prius dictum eſt) debet id proſequi omni conatu,tam per alterantia,quàm per euacuantia cum eis,quæ maxime tuta ſunt: & cum quibus iam certus eſt: non poſſe aliquam corpori noxam inferre. Hoc idem volebat Hippoc.j.de Morbis vulg. ſub his verbis, Te ad hoc exerceto morbis, vt proſis: aut nequid noceas. Quibus ſic ſtantibus,dico aſſertiue abſque controuerſia vlla,ſanguinis miſſionem vtero gerentibus pro præſeruatione aborſus,fluente,vel non fluente ex vteri vaſis quibuſlibet,ſanguine multo,aut exiguo in primis,vel in medijs, ſeu in vltimis menſibus nullo pacto faciendam fore. Ad quam veritatem corroborandam afferam in medium nonnullas tum rationes, tum auctoritates: quarum rationum prima eſt. Omne illud,quod eſt per ſe cauſa faciens aborſum,non poteſt præſeruare ab eo: ſed ſanguinis miſſio eſt per ſe cauſa faciens aborſum. igitur non poteſt præſeruare ab eo. Maior patet: quia, ſi non; ſequeretur,quòd idem ſimul,& ſemel eſſet per ſe cauſa aborſus, & præſeruaret ab illo: quod eſt falſum,& impoſſibile. Minor eſt Hippoc. Aphoriſ xxxj. Quintæ particulę. Secunda ratio. Ex quacunque cauſa per ſe fœtus deſtruitur,ex eadem nullo pacto poteſt conſeruari: ſed alimenti defectu per ſe fœtus deſtruitur. igitur ex eo non poteſt conſeruari. Maior patet. Minor eſt Gal.in commento citati Aphoriſ.tunc arguitur ſic. Ex ſanguinis miſſione vtero gerentibus facta,per ſe ſequitur defectio alimenti fœtus, vt patet per Galenum in eodem loco. Igitur ex ſanguinis miſſione nullo pacto poteſt fœtus ipſe in vtero conſeruari. Tertia ratio. Si de quo minus videtur non ineſſe,& ineſt: ergo de quo magis. Sed minor noxa videtur,ꝙ fœtui inferatur ex inedia, & tamen ea eſt cauſa aborſus (vt patet per Gal. in commento Aphor.xxxj. & xxxvij. quintæ particulæ.) Ergo magis ſequetur ex ſanguinis miſſione: cum maior noxa ex ea fœtui inferatur. maior clara eſt apud omnes logicos. Quarta ratio. Si ex alui profluuio periculum eſt vtero gerentes abortire ſolum ratione euacuationis, vt volebat Gal.in commento Aphor.xxxiij. Quintæ particulæ. quæ euacuatio eſt aliorum humorum à ſanguine,quanto magis ex euacuatione per ſanguinis miſſionem,quæ ſanguinem euacuat, ex quo ſanguine fœtus nutritur,& per conſequens magis ei alimentum ſubtrahitur? Quinta ratio probans,ꝙ in primis menſibus nullo pacto pro præſeruatione aborſus competat ſanguinis miſſio,eſt iſta. Dictum eſt ſupra,præſeruationem fieri per ablationem cauſæ, quæ poſſet in futurum quamprimum aliquem affectum præter naturam in corpore gignere. Tunc argumentor ſic. Quæcunque corpora mediocria abſque occaſione manifeſta abortiunt in primis menſibus, eius cauſa eſt plenitudo muccoris in vteri acetabulis: quæ dicta acetabula diſrumpit: ſed ſanguinis miſſio nullo modo poteſt talem cauſam auferre ac prohibere,imò potius augere. igitur nullo pacto in primis menſibus ea facienda eſt. Et ſi diceretur, ꝙ poſſunt nonnulli alij ſenſibiles præter Naturam affectus manifeſti, atque occulti in dictis primis menſibus aborſum facere: qui affectus præter Naturam curari poſſent per ſanguinis miſſionem, & ita aborſus præpediri: tunc dico,quòd ea ſanguinis miſſio præcipue fit pro curatione dicti affectus præter Naturam. Quo caſu non eſt noſtra intentio de ea loqui: nam (vt diximus

11.Meth.meden.cap.2.
Lib. de Cōſt. art.med.c.19.
1.cat. cap.2.
Cap.13.
Cap.1.
1.epid.5.2. Text.50.

ſupra) loquimur hic de ſanguinis miſſione vtero gerentibus facienda, prout principaliter,& per ſe poſſet ab aborſu præſeruare, & non per curationem alicuius affectus præter Naturam: in quos poſſunt prægnantes incidere, & curari forſan per ſanguinis miſſionem: licet per eam (vt volebat Hippocr. citato Aphor.xxxj. Quintæ particulæ) ſemper noxa fœtui inferatur, & præcipue ſi alijs auxilijs curari non valeant: nam eo tempore, licet per ſanguinis miſſionem noxa immineat fœtui (vt diximus de intentione Hippocr.) tamen, quia alia ſalutis ratio non eſt, quàm ea,& ſi fuerit cum periculo: tentanda eſt, vt iubebat Gal. in his caſibus x. Meth. med. ex Thucydis conſilio, eius tamen quantitatem minuens. Quòd, ſi affectus ipſe præter Naturam ex ea curetur,& aborſus non ſequatur: hoc erit per accidens tum ratione quantitatis, & non qualitatis ſanguinis miſſionis: cum ratione ſui ſemper habeat aborſum facere, niſi à quãtitate labefactetur. tum quoque quòd ex tali ſanguinis miſſione maius ſequitur cõmodum, quàm incommodum auferens per eam maiorem aborſus cauſam. Et in hoc maxime hallucinantur nonnulli noſtri temporis Medici, qui quoſdam interdum præter Naturam affectus taliter curantes, ſiue occulti fuerint, ſiue manifeſti, putant ſe nonnunquam per ſanguinis miſſionem præſeruare vtero gerentes ab aborſu, nullum facientes diſcrimen inter curationem, ſeu non veram prophylacticem,& ſinceram prophylacticem: quamuis valde diſcrepent. Et hoc quoque dicendum erit eis, ſi aliquando in medijs, & vltimis menſibus forte in his caſibus præcipiatur ſanguinis miſſio alicui gerenti vtero,& aborſus non fiat. Sexta ratio ad idem. Humoribus crudis, ſeu vitioſis in ventriculo contentis, nullo pacto facienda eſt ſanguinis miſſio, vt volebat Gal. in lib. de Sanguinis miſſione. & ix. Meth. med. ſed vtero gerentibus ſemper, vel ſaltem vt plurimum tales humores in ventriculo continentur. Igitur eis non facienda eſt ſanguinis miſſio: nam per illam ſanguinis miſſionem tales humores crudi, vel vitioſi attrahuntur ad venas. & ſic non modo poſſunt eſſe cauſa aborſus, imò maximam noxam,& fortaſſe exitiũ inferre poſſunt ipſis vtero gerentibus. Secundo ex dicta ſanguinis miſſione ſequitur agitatio, & commotio quædam dictorum humorum in ventriculo contentorum, ad quam ſæpe animi deliquium, multoties ſyncopis,& quandoque mors ſequi ſolet. Tertio ex eorum commotione fit appetitus ablatio, ſeu deprauatio, ad quam ſequens inedia ſubtrahens fœtus alimentum poſſet aborſum facere. Quòd autem ſupradicti humores in vtero gerentium ventriculis contineantur, patet ex Gal. lib. iiij. de Cauſis ſympt. Verum, quòd in medijs,& vltimis menſibus nullo pacto debeat talis ſanguinis miſſio pro præſeruatione aborſus fieri, vnica ratione probatur ſic. Eo tempore, quo fœtus indiget multo, ac maiori alimento, nullo pacto id debet ei ſubtrahi: ſed in medijs,& vltimis menſibus, cum fœtus ſit maior, multo maiori indiget alimento. Igitur eo tempore pro eius conſeruatione nullo pacto erit ſanguinis miſſio facienda: imò, ſi fiat, ex ea potius ſequetur eius deſtructio: & mors, vt volebat Hippocr. Aphoriſ. citato xxxj. Quintæ particulæ,& Gal. in eius comment. Quòd autem prædicta ſanguinis miſſio non ſit facienda, nec in primis, nec medijs, nec in vltimis menſibus, iam patet ex ſententia Hippoc. in ſupradicto Aphor. vbi dicebat. Mulier vtero gerens ſanguine miſſo ex vena abortit,& magis, ſi fœtus ſit maior. hoc idem teſtatur Gal. in commento dicti Aphoriſ.& in nonnullis alijs locis. Vltimo cui dubium eſt, quòd, ſi potuiſſent vtero gerentes per ſanguinis miſſionem aliquo pacto præſeruari ab aborſu, illud literis mandaſſent tot, ac tanti auctores artis Medicæ, qui ante nos fuere, & præcipue Græci, qui inter omnes alios audaces extiterunt in ſanguinis miſſione facienda: verum, cum illud ab aliquo eorum ſcriptum non reperiatur, imò à cunctis interdicatur præcipue ab Hippoc.& Gal. Autumandum eſt nullo pacto fieri poſſe, ac debere, tum potiſſimum, cum Hippoc. ſingulæ cauſæ, quæ aborſum efficere poſſent, fuerunt notæ, ac ab eo conſcriptæ, vt ſupra annotauimus. Et tamen ab eo non modo dicta ſanguinis miſſio nullibi conſcripta reperitur, ac probatur, imò expreſſe in paulo ante citato Aphoriſ. prohibetur. ad hæc, ſi nulla earum, quas recenſuimus abortus cauſas venæ ſectione citra periculum auferri valet, tutius vero & abſque noxa alijs medijs auferri queat: quis negabit ab ea abſtinendum eſſe, ac alijs vtendum tutioribus auxilijs pro earundem cauſarum ſublatione: ſi modo medicus ſemper tute curare debeat. Concludamus ergo cum eo,& cum Gal. ac omnibus alijs medicæ artis eximijs auctoribus, nullo modo talem ſanguinis miſſionem pro aborſus præſeruatione faciendam fore. &, ſi qui eam præcipiant: quàm valde ſupradictis auctoribus ſe opponunt, ac à veritate deuiant.

10. Meth. meden. cap. 10.

Lib. de Sang. miſſ. cap. 20.
9. Meth. meden. cap. 5.

1. de Simpto. cau. cap. 7.

CAPVT V.

INSTABVNT forte aliqui in medium afferentes quaſdam aborſus cauſas, quę ab Hippocrate non fuerunt notæ, nec conſcriptæ. Pro quarum delatione aiunt, ꝙ ſanguinis miſſio pro præſeruatione aborſus competat, vt puta vtero gerentibus corpora habentibus plethorica, in quibus redundans ſanguis ſit multus, ſiue ea multitudo fuerit quò ad vaſa, ſiue quò ad vires (cum duplex ea ſit) vt volebat Gal. lib. de Multitudine,& lib. de Sanguinis miſſione: ſaltem in primis menſibus ne fœtus ipſe ab ea ſanguinis

Lib. de mul. c. 3.& de Sãg. miſſ. cap. 4.

nis multitudine ſuffocetur, quæcunque ea ſit, extat alia cauſa (vt aiunt) puta plenitudo vitioſi ſanguinis, ſi vtero gerentibus inſit. Quæ plenitudo ſanguinis vitioſi poteſt ſui vitio, eo ſanguine exiſtente inepto pro alimento fœtus ipſum perimere, & per conſequens aborſum proritare: potiſsimum ſi mulier conceperit, cum menſes incipiant fluere, & ſic eorum pars aliqua ſuperflua retineatur: quo caſu facta ſanguinis miſsione ex venis cubiti maxime interna, poſſe per eam hic vitioſus ſanguis reuelli, tum etiam iecur ipſum alterari, eiuſque concoctrix facultas vigorari, & ſic aborſus prohiberi. Dicunt tertio, quòd cum ſæpe vtero gerentibus eueniat ſanguinis fluor ex vteri vaſis, ex quo ſanguinis fluore aborſus accidere poteſt, tum fœtum ipſum ſuffocando, tum propter nimiam eius euacuationem alimentum ei ſubtrahendo: in hoc caſu ſanguinis miſsio ex venis cubiti, potiſsimum interna (vt diximus) ex eis, quæ ſunt vteri reuellendo, poſſet tum fluorem ipſum compeſcere, tum aborſum præſeruare. Hiſce rationibus concludunt ſanguinis miſsionem ſaltem in primis menſibus aliquibus vtero gerentibus ratione euacuationis, alijs vero ratione reuulſionis, ac hepatis alterationis poſſe, ac debere fieri, vt ab aborſu præſeruentur. Et ita abſque pudore aliquo tenaciter, ac prompte ſupradictas rationes in medium afferunt, vt ſe aliquid dicere putent: quamuis inania ab eis incognita, ac minus intellecta proferant, ipſe equidem tantæ eorum inſcitiæ miſereor potiſsimum, cum in ea fuerint inueterati. Qua de re deſperata eſt eorum ſalus: eſt enim indelebile vitium ignorantia, vt dicebat Gal. xiij. Meth. medendi: preſertim ſi cum ſuperbia ſit coniuncta. Sed ijs omiſsis ad eorum friuolas rationes hoc pacto reſpondebimus. Quantum ad primam dico, quòd, ſi bene Hippocratem libro de Natura infantium, & Galenum lib. iiij. de Cauſis ſymptomatum perlegiſſent; vtique non ignorarent alium eſſe modum, quo in mulieribus eo tempore cum vtero non gerunt, ſanguis ſingulis menſibus ad vterum ipſum defertur: & alium impregnationis tempore: nam dictum eſt ſupra de intentione Hippocratis in præcitato loco, & Galeni lib. v. de Simplicium medicamentorum facultatibus, quòd eo tempore, quo fœminæ non gerunt vtero, ſingulis menſibus tanquam quoddam ſuperfluum, & excrementoſum à toto corpore per venas, ad eas tandem, quæ in concauitatem vteri committuntur, ſanguis menſtruus expellitur, affatim ferè ac ſubito, & multus nullo inferente auxilio ipſo vtero ad eius attractionem, ſeu delationem: cum ſit ei tanquam excrementum. Verum tempore impregnationis non ſingulis menſibus, ſed ſingulis diebus (vt volebat Hippocrates in libro de Natura infantium.) per facultatem attractricem ipſius fœtus, ſiue ſeminis pro eius alimento trahitur tanta quantitas ſanguinis, quanta ei opus eſt pro eius alimento, ac augmento quiete, placide, ac paulatim prout in dies vires habet attrahendi robuſtiores, ac eo ſanguine magis, ac magis indiget. Si ergo ad ipſum ſemen, ſeu fœtum ſanguis non expellitur à toto, nec transmittitur cum labore affatim, ac ſubito, ſed ab ipſo trahitur paulatim abſque labore aliquo: quo modo poteſt ſemen ipſum, ſeu fœtus ipſe ſuffocari à ſanguinis multitudine exiſtente in ipſis vtero gerentibus, ſiue ea fuerit quò ad vaſa, ſiue quo ad vires? Equidem hoc dicere eſt valde à ratione alienum: tanta nempe quantitas ſanguinis attrahitur à fœtu ipſo, quanta indiget pro eius nutrimento, ac augmento. Et ſi per quàm rariſsime tales plethoriæ, ſeu ſanguinis copia talis in fœminarum aliqua reperiatur: quæ concipere valeat, & ſi concipiat: nunquam tanta ſanguinis copia aderit, vt ab ea fœtus ſuffocari poſsit. Verum iſti pauperculi, meo iudicio, decepti ſunt, opinantes eo modo ſanguinem deferri ad vterum tempore impregnationis: quo defertur eo tempore, quo vtero non gerunt, parum exercitati in commentarijs Hippocratis, & Galeni, & aliorum Medicinæ bonorum Auctorum. qua de re huiuſmodi cauſa ab Hippocrate, & Galeno conſcripta non reperitur: cum ea aborſum facere non valeat: niſi cum ſenſibiliter lædat aliquem præter naturam affectum prius pariens. Sed dato per poſsibile, vel impoſsibile, quòd poſsit fœmina aliqua plethorica adeo ſanguine abundans, ſiue in omnibus vaſis, ſiue ſecundum vires impregnari: licet hoc contradicat Hippocrati, & quòd verendum ſit per dictam ſanguinis multitudinem de ruptura alicuius venæ, vel de aliquo alio præternaturali affectu ipſius prægnantis potius, quàm de ſuffocatione fœtus, imò vereatur etiam de ſuffocatione fœtus: cur non memoriæ mandent dicta Galeni iiij. xij. xiiij. Method. medendi? dicebat etenim libro iiij. Methodi medendi. quòd, ſi quis ſanus adhuc exiſtens in ſanguinis redundantis concurſu ſit poſitus, non ſtatim huic mitti ſanguinem eſt neceſſe: imò in alio ſatisfacit inedia, in alio cibi parcitas, & in alio ſoluta aluus, vel purgatio, vel frequens balneum. In alijs vero ſola exercitatio, vel multa frictio abunde fuit ſatis. Si qua ergo vtero gerens ſanguine multo redundet, priuſquam ab eo ſenſibiliter lædatur, cur non præcepto Galeni melius erit (non dico inedia) ſed quòd cibi parcitas præcipiatur: non purgatio, vel balneum, ſed exercitatio, ſeu frictio multa potiſsimum ſuperiorum partium, quàm ſanguinis miſsio pro fœtus conſeruatione, aut prohibitione aborſus? Et eò magis, quia ijs auxilijs tutius præſeruabimus: nam ſaltem ſecurus eſt medicus prægnantem non lædere: imò ſupradictis auxilijs tutius ab aborſu præſeruabit. Quod exequi iubebat Gal. xij. xiiij. Method. medendi. illumque volebat fore optimum Medicum, qui tutius, & ſecurius operabatur. Ex quibus omnibus patet, quàm parui ſit momenti prima eorum ratio: & qualiter qui

13. Meth. meden. cap. 15.

1. de Sympto. cau. cap. 7.

5. de Simpl. med. fac. c. 22.

4. Meth. med. cap. 6.

12. Meth. meden. cap. 1. 14. eiuſdem cap. 13.

qui ita argumentantur, ſuam oſtendant ignorantiam tum circa anatomen, tum circa ipſius fœtus nutritionis modum. Ad ſecundam eorum rationem, cum dicebant debere fieri ſanguinis miſsionem pro preſeruatione ab aborſu ſaltem in primis menſibus, cum vtero gerentibus ſanguis redundet aliqualiter vitioſus: qui ſanguis vitioſus poſſet aborſum prouocare tanquã ineptus exiſtens pro fœtus alimento, ac ſuperfluus. Reſpondeo, ꝙ ſi bene perlegiſſent, ac intellexiſſent Hipp. lib. de Nat. infant. & Gal. lib. iiij. de Cauſis ſympt. precipue, & in cõment. Aphoriſ. xxxvij. Quintæ particulæ, & lib. de Atrabile. vtique cognouiſſent ſemen, ſeu fœtum in primis menſibus, quod optimum eſt, ac ſincerum, ſanguinem ex venis matris allicere, atque attrahere, & non vitioſum, ſeu excrementoſum: quamobrem fruſtra fieret ſanguinis miſsio ab eis: Verentes vitioſum ſanguinem tanquam ineptum pro fœtus alimento poſſe fœtum perimere, atque aborſum facere, cum ſemen ipſum, ſeu ipſe fœtus (vt dictum eſt) ex ſanguine non alliciat, nec attrahat, niſi ſincerum, ac optimum præcipue in primis menſibus. Et, ſi diceretur ab eis, ꝙ ſaltem in medijs, & vltimis menſibus poſſet is ſanguis vitioſus aborſum facere, & hac de re bonum eſſet pro fœtus præſeruatione, ac prohibitione aborſus in dictis menſibus fieri ſanguinis miſsionem. Reſpondeo, ꝙ, quamuis in medijs, & vltimis menſibus, quoniam fœtus maiori indiget alimento, etiam pro eo attrahat inſimul cum optimo ſanguine aliquod excrementoſum, ac vitioſum (vt volebat Gal. in præcitato iiij. lib. de Cauſ. ſympt.) Tamen dicebat ipſe, ꝙ abſumpto ab eo ſanguine attracto pro eius alimento, qui bonus eſt, ac optimus, quę ſuperabundat, partem excrementoſam, ac vitioſam, fœtus ipſe ad ſupradictas duas membranas: Amiculum videlicet, & inteſtinalem, ſua expultrice facultate expellit, ac reponit vſque ad præfinitum tempus partus. Et hoc modo non poteſt fœtus ipſe taliter lædi, vt fiat aborſus. Præterea his menſibus videlicet medijs, & vltimis fœtus eſt maior, maiori igitur indiget alimento. Sed per ſanguinis miſsionẽ illud ei ſubtraheretur, & per conſequens faceret potius aborſum, quàm preſeruaret ab eo, prout dictum eſt de intentione Hipp. Aphor. xxxj. Quintæ particulę, & Gal. in eius cõment. vlterius, cur non tutius eſt tam in primis menſibus, quàm in ſecundis, & vltimis ſupradictis vtero gerentibus optimam victus rationem precipere, quàm ſanguinem mittere, vt iſti volunt? Ex qua optima victus ratione, cum facilius, tum ſecurius efficitur dicti vitij ſanguinis correctio, ac ipſum gignentis iecinoris alteratio, & per conſequens aborſus preſeruatio. Si ab ea cauſa, (vt iſti aiunt) fieri poſſet tum potiſsimum, cum hæc ſit Gal. opinio, quam iubet exequendam in medijs, & vltimis menſibus eodem lib. iiij. de Cauſis ſympt. Nam in primis menſibus (vt diximus) huiuſmodi ſanguis non poteſt propter prenarratam cauſam aborſum facere. Et ita patet, qualiter ſit reſpondendum ad ſecundam eorum rationem. Quò vero ad tertiam, cum dicebant, ꝙ vtero gerentibus ſepe accidit aliquis ſanguinis fluor ex vaſis vteri: ex quo poteſt aborſus fieri, aut fœtum ipſum ſuffocando, aut propter nimiam ſanguinis euacuationem alimentum fœtui ſubtrahendo: quo caſu ſanguinis miſsio præcipue ex venis cubiti reuellendo, poſſet aborſum prohibere? Pro eius ſolutione notandum, ꝙ vt dictum eſt ſupra, quædam venæ ad vteri cauitatem deferuntur: quædam aliæ ad eius ceruicem cõmittuntur. Ea de re primo videndum eſt, à quibus venis fluor iſte ſanguis fiat: an videlicet ab eis, quæ ad cauitatem: vel ab eis, quę ad ceruicem cõmittuntur. Secundo quantitas ſanguinis, quę expellitur, eſt animaduertenda: nam, ſi fluor iſte ſanguinis fuerit per venas, quæ ad ceruicem vteri committuntur, qui fluor vt plurimum accidit ipſis vtero gerentibus (vt volebat Gal.) vj. de Locis affect. & in cõmento Aphor. lx. Quintę particulæ, fœtu ipſo pro ſui alimento vtẽte eo ſanguine, qui per venas eas (quę ad cauitatem vteri deferuntur) fertur: redditq. cauſam Gal. in eodem cõmento, cur potiſsimum vtero gerentibus accidat huiuſmodi fluor ſanguinis ex venis ceruicis, & non ab illis, quæ in cauitate ſunt: Nam ab illis chorium, ſeu ſecundæ pendent, vt ſupra dictum eſt. Propter quod nihil per illas in impregnationis tempore poteſt naturaliter excerni. ſi itaque taliter euenerit, non oportet vereri aborſum: Imò, cum talis ſanguinis fluor fiat per viam expurgationis totius corporis, potius ex eo ſequitur conſeruatio fętus quàm aborſus, potiſsimum ſi modum non exceſſerit. Quapropter nullo pacto eo caſu facienda eſt ſanguinis miſsio pro eius reulſione. Quòd ſi modum exceſſerit taliter, ꝙ pregnãs ex eo fluore fiat imbecillis: & mamillæ incipiant graciles fieri: eo caſu cum adſtringentibus talis fluor eſt compeſcendus. Et in hoc concors exiſtit tota medicorum turba ab Auicenna vſque ad noſtra tempora. Neque eorum aliquis quos viderim hucuſq; fuerit auſus talibus ſanguinem mittere. Et, ſi diceretur, ꝙ cum approximatione adſtringentium ſupradictorum bonum eſſet quoque reuulſionis gratia ſanguinem mittere, maxime venis cubiti. Reſpondebimus optimas fore reuulſiones: verum, quia inter eas ſunt quædam, quæ tutiores ſunt quàm ſanguinis miſsio, illæ perficiendæ ſunt, ſanguinis miſsione relicta. hæ vero ſunt velut cucurbitulæ in ſuperioribus partibus appoſitæ: & potiſsimum ſub mamillis, vt iubebat Hippocr. Aphor. l. quintæ part. inter eas quoque ſunt frictiones, & ligaturæ ſupradictarum partium ſuperiorum, quæ omnes abſque timore, & periculo, ac ſine fœtus noxa fieri poſſunt: non ſic autem ſanguinis miſsio. Et hac de cauſa, vt mea fert opinio, nemo eorum, qui ante nos fuere medicorum auſus fuit in hiſce caſibus ſanguinem mittere, certiorati ſiquidem illam vtero gerentibus

4. de ſym. cau. cap. 7.
Lib. de atra bile. cap. 8

1. de ſympto. cau. cap. 7.

6. de Loc. aff. cap. 5.

rentibus fieri non poſſe abſque maxima noxa tum earum, tum fœtus. Quòd ſi ponatur eundem ſanguinis fluorem ex vtero fore ex internis venis ipſius, quæ ad eius cauitatem committuntur, ex quibus, & cum quibus chorium, ac fœtus ipſi vtero alligantur: tunc dico, quoniam magnus adeſt timor aborſus, ꝙ quamprimum etiam ſi in quantitate modum non exceſſerit, compeſcendus venit per omnem modum adminiſtrationis applicando adſtringentia, & ab extra, & ab intra. Quem modum obſeruauerunt omnes medici, qui ante nos fuerũt à Gal. vſque ad noſtra tempora. Et, ſi adhuc diceretur, ꝙ ſaltem in hoc caſu facienda eſt ſanguinis miſſio reuulſionis gratia: Reſpondebitur, vt ſupra videlicet affirmando, ac laudando reuulſionem: verum, cum plures ſint eius ſpecies, & cum quamplurimis fiat modis, (vt dictum eſt) vtendum eſt eis, quæ cum hoc, ꝙ nullam noxam inferunt, tutius fiunt, quamuis (vt dixi) adſtringentium vſus ſit eius rationalis, ac propria curatio: licet vbi hanc ob cauſam ſanguinis fluor contingat: quocunque modo ex eiſdem vaſis profluat: difficile admodum ſit, aborſum prohibere, quocunque vtaris auxilio, quemadmodum & ratio dictat, & nos ſæpius obſeruauimus. Hæc mihi videntur ſufficienter dicta pro ſolutione prædictarum dubitationum, licet potuiſſem has fugere, memoriæ mandans ea, quæ dixi in v. Notando: ibi enim dicebam velle loqui de ſanguinis miſſione facienda, vel non facienda vtero gerentibus pro præſeruatione aborſus, indicatione tantum ſumpta à cauſa, ex qua poſſet in futurum aborſus fieri. Sed adhuc ab ea non fit, & non ab ea, quæ iam ſenſibiliter ipſum facit: illa nanque propria, ac ſincera dicitur prophylactice, ſeu præſeruatio, quæ ſe opponit cauſę, ex qua futurus eſt aliquis prę ter naturam affectus: nihilq. adhuc ſenſibiliter lædit: nam ea, quæ eſt pars artis curatricis, vt in morbo fienti ſe opponit cauſæ, quę morbum creat: & ex ipſa ſenſibiliter morbus gignitur, vt inquit Gal. xj. Meth. med. Modo cum pręſupponitur ſuperfluus ſanguinis fluor, dicitur aliquem præter Naturam affectum ſenſibiliter lædentem fore genitum, ex quo poteſt aborſus fieri. Et eo caſu, quando loquimur de ſanguinis miſſione facienda, præcipua intentio eſt curare ſupradictum affectum præter Naturam, qui ineſt, & ſenſibiliter lędit: ex cuius curatione poſſet ſecundarie, & per accidens aborſus impediri: quod eſt pręter intentionem noſtram, vt ſupra diximus: nam intentio noſtra, vt ſæpius explicauimus, eſt loqui de ſanguinis miſſione pro præſeruatione ab aborſu, prout pura, ac ſincera prophylactice dicitur: & non prout ipſa eſt pars artis curatricis in morbis fientibus. Et ſic delentur omnia dubia, quæ fieri poſſent de ſanguinis miſſione facienda vtero gerentibus in fluore præter Naturam ſanguinis ex vaſis, quibuſcunque fiat. Sic etiam tollitur dictum Auerrois vij. colliget cap. iiij. vbi volebat contra Hippoc. ſanguinis miſſionem, quando aderat repletio, qua fœtus non indigebat, tutius faciendam fore, quàm purgationem (vt præcipiebat Hippoc. Aphor. j. quartæ particulæ) loquuntur enim ambo in curatione acutorum morborum, & potiſſimum, ſi materia turgeat. A quibus morbis poſſunt vtero gerentes corripi, & non pro ſincera præſeruatione ab aborſu, prout loqui noſtra eſt intentio: neque enim negamus nos, ꝙ vbi quiſpiam præter naturam affectus vtero gerentibus fuerit genitus, à quo nedum abortus, ſed ipſius etiam vitæ periculum immineat, & pro eius ſublatione venę ſectionem deſideret, quòd ea vtendum ſit, moderatæ tamen, cum maius ex ea comparetur commodum quàm incommodum, licet periculo nõ vacet: ſublato per eam eodem affectu, qui magis, ac certius poterat abortum cauſare, idque in dies experimur: cunctis tamen alijs rite perpenſis, & feliciter ſemper ſucceſſit. Confugient fortaſſe à rationibus, & auctoritatibus deſtituti, ad experientiam, dicentes ſe multoties expertos eſſe ſanguinis miſſionem in ſupradictis tribus caſibus, vel in eorum aliquo, & præſeruaſſe ab aborſu. Verum hi velut (iudicio meo) prauis rationibus fuerunt decepti, volentes eis vti: ita valde magis de experientia loquentes, decipiuntur: ignorantes primo, quid ſit experientia. Quæ à Gal. lib. de hiſt. philoſophica hoc modo deſcribitur. Experientia eſt eiuſdem rei ſpecie plures memoriæ: & lib. de optima ſecta. experientia eſt, inquit, eius quod frequenter, & eodem modo viſum eſt comprehenſio, atque memoria. Nunquid ergo ea, quam ipſi dicunt, ſit vera experientia, ex ſupradicta deſcriptione patet. tum cum huic, vt dicebat Gal. iij. Meth. medendi longo vſu opus eſt: tum & tertio cum rationibus, & auctoritatibus omnium medicorum contradicat. Nunquid ea poſſit dici vera experientia, cum eam (vt dicebat Gal. ij. Meth. medendi) recta ratio ornet. Et ix. de Hippocratis, & Plat. decretis, & ix. Meth. med. & viij. de compoſit. medic. ſecundum locos dicebat, quàm infirmam, & imperfeſtam fore experientiam ſine ratione. Vltra hoc, ꝙ perículoſa eſt, vt dicebat Hippoc. j. Aphoriſ. primæ particulæ, & Gal. x. de Simpl. medic. facult. Is ergo, qui ei ſoli inſiſtit, errat, vt volebat Gal. iij. Meth. med. Abſit ergo, vt cum duo ſint omnium inuentionum inſtrumenta, vt aſſerebat idem Gal. iij. Meth. med. & lib. de Elem. j. quòd aliquis medicus ſoli experientiæ, abſque ratione inſiſtat: Quia ipſe inquit, ſemper artifex imperfectus erit, tanquam ſemper ad perfectionem alterum altero opus habeat, vt fatetur idem Gal. viij. de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Concludamus ergo, quòd, ſi fortaſſe aliquando huiuſmodi ſanguinis miſſionem pro præſeruatione ab aborſu, vtero gerentibus præceperunt: valde errauerunt, & maximo periculo ſe ipſos expoſuere, tum cum rationibus, & auctoritatibus, quibus hanc perficiant, careant: tum etiam

11. Meth. meden. cap. 2.

Cap. 11.

Cap. 1.

2. Meth. meden. c. 6. 9. de Placit. Hipp. & Plat. 9. Meth. med. & 8. cat. cap. 6. 10. de Simpl. med. fac. cap. de ſang. ve. 3. Meth. med. cap. 2. 3. Meth. med. & 1. de clem. c. 2. 8. cata. 1.

etiam cum loquentes de experientia eam ignorent: vt clare patet ex ſupradictis Hippocratis, & Gal. auctoritatibus. Extirpetur ergo huiuſmodi empiricorum abuſus: caueat demum quiſ que Medicus rationalis ab hiſce erroribus: damnetque, ſi quem audit ignarum empiricum aliquando, eam præcipere, Non immerito ergo, mi Marce Antoni, cum rationibus & auctori tatibus, tum etiam experientia perſuaſus, elapſis prope diebus in illuſtriſsima Maria Cardona Marchioniſſa Padulæ, cum vtero gereret nec in primo, nec in ſecundo, nec in tertio menſe etiam apparente eo tempore aliquali ſanguinis pauco ex vtero fluore, aſſueta aliàs in primis tribus menſibus aborſum pati, mediocriter, etiam ferè corpus habente abſque occaſione manifeſta: laxæ tamen albę, & mollis carnis, tum ratione ſexus, tum ratione proprij temperamen ti, regione, & tempore anni calidis, cui magna copia crudorum humorum, in eius ventriculo
8.cata. cap.3. redundabat: cuius ſignum erat continua ſubuerſio, & nauſea (vt volebat Gal. viij. de Compo ſitione medic. ſecundum locos) ſanguinem mittere prohibui. Et de nouo, ſi, Deo duce, iterum geret vtero, prohibeo, ac prohibebo. Et, ſi omnis tum ratio, tum experimentum mihi de ficeret: ſufficit abundanter ſupradictus millies citatus Aphor. xxxj. quintæ particulę. qui nul lo pacto in caſu illuſtriſsimæ ſupradictæ Dominæ ab aliquo poteſt refragari: eò magis, cum nec ratio vlla, aut auctoritas, vel experientia in contrarium reperiatur: quamuis non defuerint aliqui volentes, quòd in primo, & ſecundo menſe ante ſanguinis fluorem, bonum fuiſſet ſanguinem mittere, Et quidam alij aſſerentes nõ modo ante ſanguinis fluorem: verum etiam in tertio menſe apparente dicto ſanguinis fluore: quamuis pauco (vt tu mihi teſtis es) debuiſ ſe ſanguinem mitti: licet eo caſu ſtatim ſupradictæ Dominæ aliàs vena ſecta poſt horam, vel alteram abortierit. Qui quidem quantum deuiant, ac à veritate deuiaſſent, ſi ita perfeciſſent, & deuiabunt, ſi fortaſſe in prædicta Domina in eodem caſu præcipiant, ex omnibus ſupradictis tum rationibus, tum auctoritatibus, quilibet ſanæ mentis Medicus iudicet. Et tu ipſe, qui quidem optimi iudicij, bonoſque Medicinæ auctores, ac alijs interpretari non deſinis, facile dignoſcere potes.

VIde mi Falco, quanti valuerit apud me auctoritas tua: quanti etiam imperium: malui enim tibi morem gerere, quàm tuum imperium renuens inofficioſus haberi: & ſi innu meris, hiſque etiam quotidianis curandorum morborum occupationibus me poteram iuſte excuſare, Quibus perinde ac fluentibus, & creſcentibus vndis, ita penitus obruor: vt vix detur ex illis ad refocillandam vitam emergere. Tu tamen ſcribentis animum accipies potius, quàm doctrinam, vel ingenium. Et, ſi nihil in hoc opuſculo doctum, elaboratum, excultum, ac doctis tandem tuis auribus dignum afferam, non paruæ meæ doctrinæ, quàm tuę variarum ſcientiarum profunditati, temporiſque breuitati benigne precor aſcribas, vt, quando ita præcepiſti, tibi ipſi ſolum ignoſcas. Daturus equidem, ſi quid plus ocij nactus fuero, & hæc noſtra paruula hilari fronte te accepiſſe cognouero: fortaſſe doctiora, ac meliora. Tuumque Donatum Antonium Altimarum altiſsimæ tuæ eruditionis ſtudioſiſsimum, vt cœpiſti, ama, amplectere, & foue, ac diris maledicentium, ac virulentorum morſibus tuæ auctoritatis antidoto, vt par eſt, fortiter, ac animoſe tuere, cum potiſsimum veritatis inquiſitioni deditis, vt tu es, & non prophanis illis hæc paucula ſcripſerim.

Vale x v. Calend. Iulij

MDXLIII.

DE

DE ALTERATIONE, CONCOCTIONE, DIGESTIONE, PRAEPARATIONE, AC PVRGATIONE, EX HIPPOCRATIS, ET GALENI SENTENTIA.

METHODVS.

DONATO ANTONIO AB Altomari Auctore.

HIPPOCRATES, quem primum omnium medicorum, ac philoſo- 1.de Nat. fac.
phorum, qui ad eius manus peruenerunt, Gal. vbique fatetur: non c.13. in lib. q
ab re Epicuri Leucippi, atque Democriti opinionem, qui ex ato- ani. mo. ſeq.
mis, inſectilibus, ac incompactilibus corpora noſtra compaginata eſ tem.cor.c.7.8
ſe aſſerebant, lib. de Nat. humana primo, hoc pacto deſtruere nixus de decr. Hip.
eſt aſſerens. Mea vero eſt ſententia, ſi vnum ſit homo, nullo vnquam & Plat.cap.4.
dolore afficiatur: neque enim eſſet, à quo doleret, vbi vnum tantum 1. de Nat.hu.
foret: quòd ſi doleret, etiam neceſſario vnum quoque medicamen- text.5.
tum eſſet. Quam Hippocr. ſententiam Gal. lib. de Conſtit. artis me- Lib.de conſt.
dicę confirmauit: cum dixit, Nam vnum immutabile in aliud eſt, cum in quod tranſmutetur, ar. cap.8.
nõ habet. at immutabile inalterabile eſt, atq; impatibile. quod vero eſt impatibile, id vacat do
lore: ergo quod vnum eſt, id impatibile eſſe neceſſario ſequitur. Qua de re, ſi vnum ſpecie eſt
elementum: nihil in omnibus vnq̃ dolebit: at vero dolet. non eſt igitur elementum vnum.
Ad hæc lib. j. de Elem. dicebat, Nulla atomus aut alterari, aut ſentire natura apta eſt. ſi igitur Cap.2.
ex atomis corpora noſtra cõſtarent, aut ex tali aliqua natura vniformi, non doleremus: atomi Text.1.&2.
nanque omnes corpora exigua ſunt qualitatis expertia. Pari ratione ab eodem Hipp. eorũ opi
nio refellitur, qui vnum tantum ex quatuor primis elemẽtum eſſe aſſerebant, ex quo corpora
noſtra, & cetera oriri volũt. quorum quidam hominem, aërem eſſe, aut ignem: quidam aquã,
aut terram putabant. Nec minus idem ipſe Hipp. eodem lib. nonnullis rationibus eorum pla- Text.3.
cita deſtruit, qui hominem vnum tantum ſuccum eſſe exiſtimabant. quorum aliqui ſincerum
ſanguinem, aliorum ſuccorum expertem, vtriuſque videlicet bilis, & pituitæ: quidam pitui-
tam, aut bilem tantum eſſe dicebant. Quibus ſic deſtructis, ac penitus euerſis, ad alterã prauam
hæreſim diruendam accedit, quæ Empedoclis erat, his verbis: Proinde qui veriſimile eſt: ali
quid ab vno generari: cum nec à pluribus generentur, niſi mutuo temperamento conueniãt?
Voluit enim Empedocles ipſe corpora noſtra, ac cuncta alia ex quatuor elementis ficta eſſe, Text.12.
non tamen inter ſeſe confuſis, ſed fruſtulatim compactis, & ſeſe attingentibus, quæ ſententia
eiſdem argumentis conuincitur, quibus ea conuincebatur, quæ ex inſenſilibus, & impatilibus
primis corporibus, corpora noſtra ſenſilia gigni aſſerebãt. quam etiam opinionem Gal. repro
bauit lib. de Conſtit. artis medicæ. Quibus ita confutatis, Hipp. ipſe primus inter omnes, mox Cap.8.
eodem lib. de Nat. humana, ſtatuit elementa quatuor eſſe, eaq́. in mixto cõmiſceri, ac tempera Text.12.
ri (vbi ab Empedocle diſcrepat, qui elementa nec cõmiſceri, nec confundi in generatione aſ-
ſerebat, vt diximus: ſed fruſtulatim tantum compaginari, ac ſeſe attingere) ex quibus, inquã,
elementis quatuor ſimul, modo, & æquabilitate cõmixtis, corpora noſtra generari decretum Text.11.
reliquit. cum, ſi alterum alteri longe pręſtaret, & valentius infirmiori, nihil generaretur. qua-
tuor ergo ſupradicta prima, omnium corporum, quę generantur, & intereunt, ſimul cõmixta,
ac inter ſeſe mutuo temperata, nedum hominum, elementa cõmunia eſſe ſtatuit, quę ſummas, Text. 15. 16.
ac ſinceras qualitates habent primas. Et propterea quadam excellentia calida, frigida, ſicca, 17.&13.
& humida appellata ſunt. propriæ autem horum ſubſtantiæ nomina ſunt ignis, aqua, terra,
& aër,

Cōment. 13. Text. 17. & aër, ſumma caliditas igni, aëri humiditas, algor aquæ, ac ſiccitas terræ ineſt, vt teſtatur Gal.
in cōment. de Nat. humana j. Nimirum ergo, vt diximus, prædictas peruerſas opiniones Hip
poc. deſtruxit, ſuamq. veram ſtatuit: cum nec ab vno aliquid generari valeat, nec à pluribus,
niſi mutuo, temperamento conueniant, ac cōmiſceantur, modoq;, & ęquabilitate reſpondeāt.
Qua de re cum omnium corporum, quæ interitui, ac generationi ſubiacent: tum etiam homi
nis natura eiuſmodi ſit, neceſſarium eſt ipſum hominem non ex vna re conſtare, imò non tan
tum ex quatuor his elementis, verum ex peculiaribus, quamuis non proprijs, ſed omnibus ſan
guinem habentibus animalibus, cōmunibus, ſanguine videlicet, pituita, flaua, tum atra bile con
ſtat. hęcq. illi ſunt natura corporis, & propter hęc ægrotat, & valet. valet quidem, cum ea in
ter ſe virtutem, & copiam mediocriter habent temperatas, & potiſſimum ſi permixta ſint: cō
tra laborat, cum eorum quidquam fuerit minus, amplius ue, aut in corpore ſecretum, neque
cum omnibus confuſum: prout decretum reliquit idem Hippoc. eodem lib. de Nat. humana.
Et ſi omnes noſtri corporis partes ex ſanguine generantur, vt voluit Gal. viij. de Hippocr. &
Tex. 19. & 20 c. 4. cōm. 27. Plat. Decretis, & j. de Nat. humana: tamen non ex eo ſincero, atque impermixto, puro ſeu in
tegro, & alijs humoribus non confuſo, cum hic nūquam vtero gerentibus inſit. ſed ex eo, qui
per excellentiam id nomen ſortitus eſt, vtriuſque bilis, & pituitæ participe, corpora noſtra ge
nita ſunt, & demum edita in lucem, ex ipſo incrementum, & perfectionem accipiunt ex qua-
Cap. 4. dam quaſi materia, vt idem Gal. ſentit eodem lib. viij. de Hippocratis, & Plat. Decretis. Hinc
patet, ꝙ, ſi ex ſupradictorum temperatura ſanitas in humano corpore efficitur, & contra, ex
horum intemperaturis, morbi accidunt: nec corpus noſtrum impatibile, omniſq. affectionis
Cap. 4. expers eſt, velut adamas, aut quiduis id genus, teſte Gal. j. de Sanitate tuenda: vtrum alteratur,
corrumpitur, & vertitur, neque eundem ſeruat prioris ſtatus tenorem, propterea auxilium de
ſiderat. nam ſi impatibile atque inalterabile eſſet humanum corpus, ſemper optima conſtitu-
Cap. 84. tio perduraret, neque artis præſidio indigeret, vt ait Gal. lib. artis medicinalis. duabus autem
tranſmutationibus cum ſubijciatur, alterata ſimul, ac fluente eius ſubſtantia: (alteratur enim
refrigerata, calefacta, exiccata, & humectata: fluit autem, & ſecundum ſenſibiles excretiones,
ac per occultam tranſpirationem) duplici quoque eget reſtauratione: altera quę excedentes
Cap. 7. temperet qualitates: reliqua, quę locum repleat inanitum, vt voluit Gal. j. de Elem. Atq; hinc
Cap. 10. iiij. de Simplic. medic. facult. duplex innuit eſſe noſtris corporibus iucundum: alterum, quod
impleat id, quod euacuatum eſt, cuiuſmodi eſt nutrimentum: alterum, quod medeatur ei,
quod alteratum eſt, quod quidem eſt medicamentum. Noſtra denique ſubſtantia cum impa
tibilis non ſit, imò continuo oportet per ſe totam alterari, illudq. ratione primarum qualita-
tum effectricium elementorum, caliditatis videlicet, frigiditatis, humiditatis, & ſiccitatis, vici
ſim inter ſe agentium, & patientium, neceſſum eſt, vt corpora noſtra præſidia deſideret, ac au
xilijs indigeant: cum, ſi ex toto integrum, illæſumq. corpus duraret, taleq. quale ipſum ab ini
tio creator fabricatum reliquit, nequaquam correctore eguiſſet. at nūc, cum diffluat ſemper,
ac diſpereat: aliquo obſeruatore indiget, qui & quod diſſipatur, quantum, qualeq. ſit, cogni-
turus eſt, illicoq. tale, ac tantum viciſſim reponens, inſtaurabit: &, vt ſemel dicam, quod diſcu
Cap. 19. titur, atque euaneſcit, ingeri paulatim, atque reponi opus eſt, vt ait Gal. lib. An tuenda ſanitas
ſpectet ad medicum, vel ad gymnaſticum. velut, ſi eorum ſubſtantia alteratur, indiget aliquo,
Cap. 7. quod excedentes temperet qualitates, eodemmet Gal. teſte lib. j. de Elem. Quocirca ars quæ-
dam non ab re, quæ medicina nominatur, inuenta eſt, corporis humani gubernatrix. & licet à
Cap. vlt. prima eius conſtituta parte denominetur, vt idem Gal. ait eodem lib. ad Thraſybulum: tamē
eamet ars, quę vna eſt relatione ad vnum intentum finem, qui ſanitas eſt, circa quem omnes ar
Cap. 13. tes verſantur, cum vnum in ſingulis artibus, iſq. bonus finis ſit, eodem auctore eodem lib. ad
Thraſybulum: hanc, inquam, ſanitatem medica ars perpetuo procurat, ſiue eam tueatur, ſiue
perditam recuperet in humanis corporibus, cum in ſanis, ęgrotiſq. vna hæc ars medica modo
vno vitia emendet, ea videlicet corrigens: in nullo ſiquidem alio eadem vitia diſcrepantia, q̄
ſecundum quantum. At, cum ipſa perpetuo corporum vitia emendat, ac corrigit, propterea
correctrix ars appellatur. Quod ſi exacte, perfecteq. valētem hominem accipiat, in hocq. gra
du ipſum conſeruet, euecticen eam, id eſt boni habitus ſeruatricem vocamus. ſi vero eos, qui
iam morbum euaſerunt reficiat: analepticen, ſeu refectricen, vel inſtauratricen. Inter quas ea
quoque collocatur, quæ à medicis ſalubris proprie dicitur ac conſeruatiua ſimul. Hę quidem
tres partes ſub ea medicinæ parte connumerantur, quæ exigua vitia corrigit: inter ſe aut ratio
ne maioris, minoriſq. diſſentiunt. Eſtq. inſuper quædam alia prædictæ artis pars, quæ à medi
cis proprie prophylactice vocatur. Cui ſuccedit illa, quæ magna vitia tollit, quæ proprie cura
tiua dr̄. Cum ergo cunctæ hę partes circa vnum, ac idem propoſitum finem verſentur, qui nil
Cap. 29. aliud eſt, q̄ ſanitas, vt voluit Gal. eodem lib. ad Thraſyb. ſequitur, ꝙ vna tantum ſit ars medi-
In lib. ad Thraſib. c. 25. ca, per quam humani corporis vitia corriguntur in nōnullas partes diuiſa, prout magis, & mi
In lib. de flatib. prope pe- nus eſt vitium, quod corrigitur: hęcq. præſidia, atque auxilia, quibus indigent, porrigit, rela-
cti. tione tantum ad vnum finem, qui, vt diximus, ſanitas eſt: corpori videlicet, aut aliquid, vt ſu-
peruacuum detrahens: aut aliquid, quod deficiat adijciens, naturalemque modum ei compa-
rans,

rans,qui nil aliud eſt,quàm ſanitas ipſa. Hinc recte arbitror ab Hippoc.relatum fuiſſe,ꝙ medicina eſt appoſitio, & detractio; appoſitio quidem deficientium, detractio autem redundantium. verum,ſicut non vnius artis eſt opus facere,& alterius vitiatum corrigere,ſed eiuſdem, vt ait Gal.lib.An tuenda ſanitas ſpectet ad medicum,vel ad gymnaſticum,ita nec vnius opifi- Cap.26.
cis eſt corpora noſtra creare,alterius vero eorũdem corporum vitia corrigere. Atqui,cum natura primaria ſit humani corporis opifex,nos autem ab initio animal creare nõ potuimus, nec primam eius formationem inſtituere: ipſaq. iterum natura ægrotis ſanitatem comparat, nec alia profecto ratione fœtui in præſentia in lucem edito alimentum ſuppeditat. quin etiam ſimiliter nunc operatur,alit,digerit,excernit,omniaq;,vt ſemel dicam,in præſentia vt prius eadem ratione miniſtrat. ars ergo primaria naturæ eſt. Qua de re rite à priſcis ſapientibus dictũ eſt,naturam in omnibus auxiliari,naturam morbos iudicare,naturam morborum eſſe medicatricem: medicum autem eiuſdem eſſe miniſtrum: vt teſtatur Gal.eodem lib.ad Thraſybulũ, Cap.26.
necnon lib.j. de diebus decretorijs auctoritate Hippoc. aſſerit, quòd natura omnino ſufficit: Cap.11.
paritérq. medicum ibi appellat naturæ miniſtrum, non pharmacopolam quendam ex triuio, ſed re vera medicum. Cum denique naturæ morborum ſunt medicatrices,vt ait Hippoc.lib. Sec.5.tex.1.
vj.de morbis vulg. ac ipſa natura corpus alit, digerit, excernit,& omnino ſufficit, vt ſuperius diximus ex Hippocratis,& Galeni mente,eaq. eſt artifex,& animalibus conſulit,vt idem Gal. Sec.5.cõm.1.
teſtatur vj.de morbis vulgar. cum hoc commentariolo nil aliud dicendum proponam,quàm in 1.de po.na.
quot, & quibus medijs, ac quando poſſit ipſi naturæ à re vera medico,ac ipſius miniſtro cum cap.13.
oportet opitulari,præcipue in curandis morbis, prius quid per naturam ipſam intelligendum eſt,quidque ea ſit,ac quo pacto omnino ſufficiat, primum explanare licebit: deinde quomodo ea pro quibuſdam functionibus perfectius obeundis,ac quibus medijs iuuanda ſit,dilucidare non grauabor. At,quoniam ad artem maxime neceſſaria ſunt, quæ hic conſcribimus, preſertim quia pro tyronibus laborem hunc ſuſcepimus: ſi qua ſæpius repetimus (cum hoc melius ſit auctore Gal. in commento Aphor.xxij.lib.iiij.) culpandi minime erimus.

De Natura.

VNIVERSAM hominis naturam eſſe ſanguinem,pituitam,& bilem geminam, fla- Tex.18.
uam videlicet,& atram ab Hippoc.vt ſupra retulimus, j. de nat.humana decretum eſt: nam,licet,vt diximus,humana corpora ex ſanguine conformentur,non tamẽ ex eo ſincero,cum hic pregnantibus nunquam inſit, verum vt participe vtriuſque bilis,& pituitæ. Hæc quis inficias ibit corporis pleraſque partes ex ſemine gigni Gal.apertum eſſe? nam ſeminis parua in vterum deiecta moles eſt,nutriturq;, & amplificatur ex ſanguine. Nec vero id incognitum eſt,ex ſanguine quoque ſemen genitum eſſe. qua de re qui ex ſanguine corpora humana generari aſſerunt,at non ex eo mero & aliorum humorum experte,ſed ex eo,qui per excellentiam id nomen ſortitus eſt vtriuſque bilis,& pituitæ participe,nihil Galeno pugnabit, vt lucide videre licet apud eum lib.j. de natura humana. Quam quidem homi- Cõment.27.
num naturam duplicem quoque eſſe, videlicet tum omnium communem,tum cuiuſque propriam,ab Hippoc.j.de morbis vulgar.decretum eſt. qua de re,cum apud eundem ipſius naturę Sec.3.tex.1.
eſſentia in quatuor elementorum temperatione poſita ſit,ſequitur humani corporis naturam idem eſſe,quod temperamentum,ſeu temperaturam quatuor elementorum,humidi,ſicci,cali- Cõment.1.
di,& frigidi,vt patet Gal.ij.de Nat.humana, & in commento Aphor.ij.lib.iij. & xxxiiij.lib.ij. 1.de Vſu par.
quæ quidem natura,licet quæ opus eſt,efficiat,inerudita,& indocta,vt ait Hippoc.vj.de mor- cõm.2.
bis vulgar.tamen à Galeno ponitur eam eſſe artificem,animalibus conſulere,ac vim quandam eſſe inhabitantem in ipſis corporibus, quæ ab ea reguntur,eodem lib.vj. de morbis vulgarib. Sec.5.tex.
idque de mente Hippocratis. At quæ ſit ipſius naturæ ſubſtantia,quæ nos & finxit, & guber- com.2.
nat, ipſe Hippocrates non auſus eſt pronunciare, quanquam noſtræ creationis auctorem na- Tex.cõm.1.
turam appellat,prout omnibus hominibus mos eſt, teſte Gal.ix.de Hippocratis, & Plat.Decre- Cap.8.
tis. at idem Gal.lib.de temperamentis tertio,naturam ait eſſe vniuerſam ſubſtantiam,ac tem- Cap.4.
periem,quæ ex primis elementis conflatur,calido,frigido,humido,& ſicco. Quod autem hęc eadem natura,quæ humani corporis particulas effinxit,ac ſenſim adauget,omnino per eas totas ſit extenſa,vt quæ totas eas per totas non tantum extrinſecus fingat, nutriat, atque adaugeat, dilucide idemmet Galenus declarauit ij. de Naturalibus facult. hanc cuiuſque hominis Cap.3.
particularem naturam,vt dilucidius loquamur, ſubdiuidere licet in totius corporis tempera- 1.de Sem.c.13
mentum, & cuiuſque particulæ eiuſdem corporis naturam, ſeu proprium temperamentum, ipſam quidem gubernans. qua diuiſione Galenus vtitur in pleriſque locis, præcipue lib.j. de Compoſitione medic. ſecundum locos in principio. verum ipſius primæ noſtræ naturæ, ſeu Cap.1.
temperamenti tria ſunt,quæ ſubſtantiam compleuerunt,ſpiritus ſcilicet,ſanguis, & ſeminalis humiditas,vt ait Galenus in commento Aphor.xv.primi libri. Et libro xj.Methodi meden- Cap.1.
di fatetur, naturam ex tribus partibus conſtare: ex ſpiritus videlicet, & ex ſolidarum partium ſubſtantia, quæ partes ex genitali ſemine conditæ ſunt: & tertio ex carnoſa ſubſtantia,

quæ

quæ ex ſanguine gignitur. Et,ſi ſuperius relatum ſit à nobis cunctas noſtri corporis partes ex
ſanguine,non tamen ſincero,formari,idq. Gal.minime pugnare: diſtinctius ſi loqui velimus,
partes,quæ carnoſæ magis ſunt,ex ſanguine: quę vero ſolidiores in primo ortu,ex ſemine fie
Cap.5. ri: atque formari fatebimur,prout patet ex Gal.mente lib.j.de Semine,idque aduerſus Ariſt.
concludit. His ſic dilucidatis,cuilibet,vel parum in arte medica exercitato patet,quid per na
turam tum communem omnium hominum,tum cuiuſque propriam,ac demum ſingularum
partium,ex Hippocratis,& Gal.ſentētia intelligere debeamus. Verum,quia ſuperius relatum
eſt,naturam ipſam ab initio fuiſſe animalis opificem,eiq. demum alimentum ſuppeditare,di-
Cap.8. gerere,excernere,ac omnino ipſi miniſtrare,vt patet Galeno ex Hippoc.mente lib.ix.de Hip
Cap.26. pocratis,& Plat.Decretis,& lib.Num tuenda ſanitas ſpectet ad medicum,vel ad gymnaſticū:
Lib. de marc. nec minus apud Galenum ſæpenumero reperimus, calidum innatum hæc eadem in animanti
c.3.6.epi.5.v. bus perficere,vt patet in cōment.Aphor.xv.lib.j.ſub his verbis,Neque enim aliud quidquam
cō.5.8. de de- animal ab initio afformauit,ſic vti neque rurſus adauxit,aut vſque ad mortem enutriuit, præ-
cret. Hipp. & Plat.cap.7. terquam iſte calor innatus, de quo nunc habetur ſermo. hic igitur eſt omnium operum natu
ralium cauſa. Verum,quoniam in nonnullis locis, vt ſuperius diximus,& pariter in cōment.
Aphor.iij.lib.j.aſſeruit ſemper naturam,coctionem,alimenti diſtributionem,ſanguinis gene-
rationem,adiectionem,agglutinationem,atque aſſimilationem operari,velut maxime neceſ-
ſarium; diſcutiendum videtur,num Hippocrati,& Galeno,velut natura,& temperamentum,
vt ſupra retulimus,idem ſunt: ita quoque calor innatus,& natura,an in aliquo diſcrepant. Et,
cum ad amuſſim oſtenſum ſit,quid per naturam ſibi velint,pari ratione ſuccincte quoad poſ-
ſumus,quid per calidum innatum ex eorum mente intelligendum ſit,dilucidabimus: quò fa-
cilius quiſque diſcere valeat,num natura,& calor innatus idem ſint,vel in aliquo diſcrepent.

De calido innato.

NE quis decipiatur,de calido innato pro ſubſtantia,ac corpore calido, non autem
pro qualitate diſſerere proponimus. appellatur autem hæc ſubſtantia innatum ca
Cap.7. lidum ab efficaciſsima,quæ in eo eſt,qualitate: vt ſentit Gal.in commentario ad-
uerſus Lycum. id autem nil aliud eſt, quàm ſanguis, & ſemen, vt eodem loco ab
eo aſſeritur. necnon ab eodem auct. in cōment.Aphor.xv.lib.j. facultas nos gubernans calor
innatus appellatur: cuius eſſentia in ſpiritu vnà cum ſanguine, ſanguineiſq. viſceribus repoſi
Sec.4. cō.25. ta eſt,vt idem Gal.quoque teſtatur vj.de morbis vulg.& in cōment.xv.Apor.j.lib. Qua de re
eius ſubſtantia aërea eſt, & aquea, ſeu in ſanguine, & pituita ſubſiſtit: qualitate vero eſt con-
Cap.7. grue,ex frigiditate,& caliditate contemperatus,prout Gal.aſſerit viij.de Hippocratis, & Plat.
Cap.6. Decretis. Hinc Gal.ipſe lib.de palpitatione,tremore,rigore, & conuulſione, ipſum calidum
innatum eſſentiam ſeipſam mouentem,ſemperq. mobilem eſſe fatetur. Et,quia ſemper mobi
lis eſt,non intra tantum,extra ue mouetur: ſed alius alium motum ſemper excipit,quoniam,
ſi intra ſolum moueretur,immobilis ocius euaderet: extrorſus vero,ſi tantum moueretur,diſ-
ſiparetur,& periret. nunc autem modice ſucceuſus, ac modice adauctus perpetuo mouetur.
Succenditur quidem ad ima corporis lapſus,quo alatur appetens: obtinet enim & ipſe ex ſan
Cap.5. guine perſeuerantiam: quemadmodum ex lignis idoneis,qui in foco,eſt ignis,eodem Gal.te
ſte lib.de curandi ratione per ſanguinis miſsionem. At auctus,& expanſus affatim, ferme ex-
tingueretur. ꝙ autem extrorſus exeat à principio proprio, id obtinuit, quia calidum natura
eſt. at interiorem,& infernum ſtatum poſsidet,ꝙ frigoris alicuius ſit particeps,quandoquidē
mixtum ex calido,& frigido exiſtit. prima itaque caliditatis ratione eſt ſibimet motor. Ma-
gnum vero vſum ei frigiditas adiūgit: nam niſi frigus obſtaret,cum ſurſum ferri calor aptus
natus eſt: ſumma peteret,ſimulq. cum eo alimenta ferret. hunc ergo motum caloris, ne lon-
gius ꝓtenſus pereat,frigiditas ipſa impedit: dubium namq. eſſet,ne ſua leuitate,& ad ſuperna
impetu corpora deſereret. quare detinet frigiditas,& impedit,&vehementis elationis impetū
moratur. Verum,cum aſſeruimus calorem hunc innatum ſemper mobilem eſſe,ſeipſumq. mo
uere duplici motu,tum ad intra ab extra,tum ad extra ab intra, horum motuū quidam caloris
Cap.9. innati primus dicitur,teſte Gal.lib.iij.de Cauſis pulſuum,cum videlicet mouetur foras,& ex-
tra: ſecundus vero eius motus eſt; cum intro,& in ſeipſum mouetur. Nec ab re vnus iſtorū
motuum primus dr̄: nam à proprio principio,vt diximus,quia calidus natura eſt,obtinuit,vt
foras,ſurſum,& extra moueatur. Secundus aūt motus,propterea ſecundus appellatur,quia in
tro,& in ſe ipſum mouetur: non propter aliud, niſi propter alimentorum confectionem: &
non q̄a calidus natura ſit,quinimò in alimenta conficerentur,ipſeq. intus detineretur diu,vbi
abſolute ſucci confecti ſunt,neq; proprium ſuum motum primū, quo fertur foras repeteret,
intra firmus,immobilis ocius euaderet,cum vtrinque eſſet ocioſus,atq; ita permanēs nil aliud
eſſet,q̄ via ad mortem, ac eius extinctionem: ſubſtantiæ enim ſemper mobili mors eſt quies.
Hinc patet calidū innatum,ex Hipp.& Gal.ſententia,nil aliud eſſe,q̄ eſſentiam ſeipſam moue
tem,ſemperq. mobilem,vt ſupra retulimus,nec quidquā aliud eſſe naturam animalium preter

hoc

hoc calidum ſecundum Hippoc.opinionem,quam Gal.aſſerit in cõm.xv.Aphor.j.lib.& cõm.
Aphor.xxxvij.lib.iiij.ex mente eiuſdem Hippoc.aſſerit,Quæ noſtra corpora regit natura,ni-
hil aliud eſt,quàm calor naturalis: qui etiam nil aliud eſt,quàm ſanguinea ſubſtantia, ſimulq.
aërea,ſeu ſeminalis,vna cum ſpiritu,vt idem Gal.ait v.de Simpl.medic.facult.quod iterum de Cap.9.
natura ſuperius dictum eſt. Qua de re indubitanter nil aliud eſſe calorem innatum concluda
mus,quàm naturam,atque animam: imò natura, atque anima, de mente Hippoc.nihil præter
ipſum eſt,vt Gal.aſſerit lib.de tremore,rigore,palpitatione,& conuulſione. calidum ergo in- Cap.6.
natum,naturam,atque animam idem eſſe ex Hippoc.ſententia,vt ſupra oſtendimus, nemo aſ-
ſerere vereatur: velut & corporis naturam,idem quod temperamentum,eodem Gal.auctore 2.de Nat.hu.
lib.de Nat.humana,& lib.j.de Vſu partium,noſq. de eorum intentione illud citra controuer- com.1.
ſiam fatemur, & ſi, vt Chriſti aſſecla, & vt rei veritas eſt,aliud de noſtra anima ſentiam, quam 1.de Vſu par.
incorruptibilem, & immortalem firmiter teneo: licet Gal. de Ratiocinatricis animæ eſſentia cap.9.
aſſertiue loqui perpetuo veritus ſit.

Quòd ars medica, ac medici neceſſarij ſint.

VERVM, cum ſupra relatum ſit ex Hippocratis,& Galeni mente, naturam in om
nibus auxiliari,naturam morbos iudicare, naturam morborum eſſe medicatricẽ:
& in ſumma,naturam ſumma quadam prouidentia corpori noſtro proſpicere, ac
prorſus ſufficere,forſitan quiſpiam ex his ſuſpicabitur artem medicam,ac medi-
cos ipſos,tanquam ſuperfluos,tolli debere; cum natura ipſa omnino ſufficiat,cuncta admini
ſtrando ſeruandi animalis cauſa,cuius quoque primaria hęc eſt ars,vt diximus. At ſi quis ver
ba Galeni perlegerit vj.de morbis vulg.dilucide percipiet non mendacem eſſe,qui aſſerit à me Sec.2.tex.cõ-
dicis morbos curari: nec eum, qui artem medicam laborantium ſanatricem eſſe teſtatur: ea- men.1.
dem ratione nec illum,qui primum languoribus mederi exiſtimat. verum ergo eſt dicere, na
turam morbis mederi recte quoque,& artem medicam,ac medicum: vere inſuper,& eius eſſe
miniſtrum,ac auxilia ipſa congruenti qualitate,copia,& tempore exhibita: cum auxilia in tẽ-
pore ægrotis adhibere ſolius medici ſit,iſque auctor,ac occaſionis inuentor,diſtinguens opti
me per artem,quam didicit ſalubria, atque inſalubria. Quæ ergo primo languoribus mede-
tur,omnia congruentia in animalium corporibus operans, alens quidem cum alimento opus
eſt,ipſiſq. ſanguinem præparans,per quem egenas particulas nutriat,cibum in ventriculo con
ficiens,iterum vt ſanguis ipſe creari poſſit: & in ſumma quæ quatuor facultatibus animal re-
gens,omnia molitur,ac perficit,non modo ſanum animal tuendo,ſed etiam ęgroto ſanitatem
reſtituendo,natura quidem eſt dignitate antecellens cunctas alias ſanitatis effectrices cauſas;
cum omnes materiam ſibi parent, ac ſuggerant. Poſt quam ſecundo loco dignitate ſuccedit
ars ipſa medica,per quam medici fiunt. cuius artis vi medici ipſi vtentes,morbos pellunt, ac
auxilia ipſi naturæ parant,& miniſtrant. Tertium locum medicus obtinet: nam ars ipſa medi
ca medicis dignitate præſtat,vt aſſerit Galenus eodem citato loco: & propterea dignitate vl- eod.loco.
timos eſſe eos,qui medicis miniſtrant ad ſanitatem comparandam: & eos,qui materias præpa
rant,quos herbarios vocant. Hinc cõcludamus, naturam omnium artium,ac artificum ad me
dendum primariam,ac potiſſimam eſſe; poſtquam vt diximus,ſequitur ars ipſa medicatiua,
quæ naturæ miniſtra eſt. ſuccedit & medicus tertio loco, quem vbique tum naturæ,tum ip-
ſius artis miniſtrum Galenus appellat, præcipue primo de morbis vulg.& lib.j.de diebus de- Sec.2. cõ.45.
cretorijs: poſt quem ſequuntur ipſorum medicorum miniſtri materias,atque inſtrumenta ip &51. 1.de die
ſis medicis parantes. hi vero ſunt herbarij,vnguentarij,coqui,venam ſcindentes,clyſteres im bus decr.11.
mittentes,cataplaſmata adhibentes,& ſimiles alij. Qua de cauſa licet ſuperius relatum ſit, na-
turam omnino ſufficere,eamque morborum eſſe medicatricem,ac ipſius primariam eam eſſe
artem; tamen, quoniam ars ipſa medica in numero eſt earum, quæ effectrices nuncupantur,
reparatricium tamen,ac correptricium,in quibus duo præcipue inſpiciuntur,efficientis cauſę
videlicet potentia,& impotentia,& materiæ copia,vel inopia,vt ait Gal.lib.de Conſtitut.artis Cap.12.
medicæ: rarumq. eſt artem aliquam effectiuam inuenire nulla alia egentem, quæ aut inſtru-
menta fabricetur,aut materiam operi idoneam reddat. hac de re, licet natura ipſa vt efficiens
cauſa ſanitatis tum conſeruandæ,tum recuperandæ admodum potens eſſet cuncta perficere,
quantum ex ſe eſt; indigebat tamen & materiæ copia, quam extrinſecus ſuſcipere debebat;
cum in ſe non haberet. Huic non ab re ipſi naturæ ſuccurrunt,& alij miniſtri, preſertim cum
quædam in humanis corporibus fiant,quæ ipſi quidem naturæ, non tamen eius miniſtris ne-
gata ſunt: vt ſuperfluæ carnis abſciſio,aut luxati articuli repoſitio. At,cum inter eos,qui na-
turæ miniſtrant,quidam ſint,qui potius mediate,quàm immediate ei miniſtrare videntur (vt
hi,qui materias tantum,aut inſtrumenta parant,potius medicis ipſis immediate,quàm ipſi na-
turæ miniſtrant.) quidam vero ſunt,qui non tantum inſtrumenta,aut materias: verum quali
tatem,quantitatem,occaſionem,& vtendi modum ipſarum materiarum dignoſcentes, ea ra-
tione naturæ miniſtrant,vt potius auxiliorum,ac occaſionum inuentores ſint, quàm materiæ

auxiliorum: tunc enim auxilia dicimus naturæ miniſtrare, cum auxiliorum materiæ in tempore, atque, vt decet, ab aliquibus humanis corporibus applicantur, Gal. teſte xj. Meth. med. Cap. 1. Hinc non ab re Gal. j. de Diebus decretorijs eum medicum appellat naturæ miniſtrum, qui re Cap. 11. vera medicus eſt: & non qui pharmacopola ex triuio; cum hic tantum abſit à iuſta appellatione miniſtri naturæ, vt etiam maxime contrarium nomen ipſi conueniat magis, iniquo videlicet, & ipſius naturæ, & ægrotantium hoſte iure appellato. Is ergo, qui re vera medicus eſt, diſtinguereq. per artem didicit ſalubria ab inſalubribus quique vi eius artis, ac auxilijs vtens morbos pellere valet; quamuis non primo vt natura ipſa, ſed veluti ipſius naturæ adminiculator, atque miniſter; præterea nec ars ipſa medica, nec reuera medicus tolli debent pro humani corporis ſanitate tum ſeruanda, tum recuperanda; quanquam ars ipſa, vt diximus, per quam vere medici fiunt, dignitate prior ipſis ſit, vt ait Gal. vj. de morb. vulg. Sec. 5. com. 2. Cuncti vero alij, qui medicis miniſtrant, materias auxiliorum parantes, aut inſtrumenta idonea, potius medicorum, quàm naturæ miniſtri appellandi ſunt: cum nec qualitatem, nec quantitatem, aut occaſionem, vel vtendi modum cognoſcant. Quare eis digniores ſunt medici ipſi, velut etiam & auxilijs: medicis vero ars medicatiua: quæ rurſus, vt retulimus, naturæ miniſtra eſt, eius videlicet, qui vel curatur, vel præſeruatur, vel conſeruatur. Tunc ergo naturę medicus auxiliatur, vt ſæpius diximus; cum auxilia in tempore, atque, vt decet, ei porrigit, atque propinat. quòd ſi importune oblata fuerint; non amplius ſalubres cauſæ, neque auxilia dicentur. Porrò, cum in his adhibendis nonnullos noſtri temporis iuniores medicos hallucinari inſpiciam, qui intempeſtiue materias aliquas auxiliorum naturæ propinantes, ei opitulari ſe autumant, cum potius eam impediant, quàm ipſi miniſtrent, prauosq. errores committunt: non ſolum quia intempeſtiue auxiliorum materias naturę propinant, verum qui etiam cuncta confundunt: nam ſæpenumero alterantia, aut præparantia propinantes auxilia ſe naturæ adminiculari in concoctione, vel in digeſtione opinantur: & contra coctioni, vel digeſtioni, cum forte fortuna auxilientur, aſſerunt ſe parare expulſioni, aut præter præparationem tantum alterare putant, rogantibus amicis, vt quando, & quibus auxilijs naturæ opitulandum ſit, præcipue in propulſandis morbis, aut in ſola alteratione perficienda, aut concoctione, ſimul cum ea alteratione, vel digeſtione, ſeu præparatione, ac purgatione, dilucidare vellem; ſubij vt eis gratificarer, libẽter hoc onus: ſimulque vt ad propoſitam materiam ſtylum exercerem. Itaque de alteratione primo diſſerere decreui, tanquam quodam communi genere ad cuncta alia: nam abſque alteratione, nec concoctio, nec digeſtio, nec præparatio, aut purgatio fieri valet.

De Alteratione.

VELVT, cum corpus aliquod ab his, ſub quibus antea fuit, in nullo eſt immutatum, quieſcere id dicimus, vt Gal. aſſerit j. de Natur. facult. Cap. 2. ita equidem; ſi in aliquo ab ijs receſſerit, ſecundum illud id moueri dicimus, & cum nonnullis modis corpus à ſtatu, in quo erat, recedat; pari ratione multis etiam modis moueri dicetur. At, quoniam motum prioris eſſe habitus mutationem à Gal. aſſeritur lib. j. Meth. med. Cap. 6. ea vero immutatio dupliciter fit, eodem auctore lib. ij. Meth. Cap. 3. & lib. j. de Locis affectis: Cap. 3. quorum vnus lationis: alter alterationis dicitur. atque ea mutatio, quæ in loco agitur, latio appellatur: quæ vero in qualitate, alteratio. Latio ergo prioris loci mutatio erit. at alteratio à Galeno ij. Cap. 3. Meth. medendi aſſeritur, quòd eſt generatio qualitatis, aut affectus, ſeu diſpoſitio, vel mutatio eius, quod prius fuit. hæc autem fit, cum quæ prior in corpore qualitas erat, mutatur, & nunc noua gignitur. erit ergo alteratio mutatio in qualitate, ſeu demutatio eius, quæ prius fuit qualitatis, prout Gal. aſſeruit j. Meth. med. Cap. 6. hæ ergo ſunt primæ duæ, ſimplicesq. motus differentiæ; quanquam enim lationis motus prior, ſimpliciorq. ſit, cum auctio, diminutio, & generatio, licet in his quoque motibus prioris habitus ſit immutatio, veluti in prædictis: tamen cõpoſiti ſunt, & non ſimplices motus, vt ait Gal. j. de Natur. facult. Cap. 2. Verum in quacunque re alterationes fuerint, in ipſo fieri eſſentiam ſuam poſſident: cum, ſi quis ex albo niger, aut ex nigro fiat albus; is in colore mouetur: &, ſi quid prius dulce, poſtea fiat auſterum, vel ex auſtero dulce: eum in ſapore motum eſſe dicimus, amboq. in qualitate moueri: veluti qui ex calidiori frigidior fit, aut ex frigidiori calidior, vel ex ſicco fiat humidus, aut ex humido ſiccus; eum quoque moueri affirmamus, communeque his omnibus nomen alteratio eſt. Quoniam vero corpora noſtra, velut cuncta alia, quæ ortui, ac interitui obnoxia ſunt, vt ſuperius retulimus, duabus tranſmutationibus ſubijciuntur: vna fit, cum eorum ſubſtantia alteratur, quę non niſi calfacta, refrigerata, exſiccata, & humectata alteratur: nam ſolæ hæ qualitates totam tranſmutant per totam ſubſtantiam, teſte Gal. lib. j. de Elementis, Cap. 7. & lib. de Conſtitut. artis medicæ: Cap. 9. cuiuſlibetq. noſtri corporis propria ſubſtantia, in ſupradictarum primarum qualitatum quadam temperie eſt, ac proinde ſubſtantia facultatum, quibus ea reguntur, proprietas eſt temperamenti, prout Gal. aſſerit lib. de Multitudine. Cap. 3. Altera vero tranſmutatio efficitur, fluente eorum ſubſtantia, quæ non tantum per ſenſibiles excretiones fluit: verum & ſecundum illam,

quæ occulta nominatur tranſpiratio: nimirum ſi duplici quoque egeant reſtauratione: vna, quæ excedentes temperet qualitates: altera, quę locum repleat exinanitum, vt ſuperius dictum eſt. Verum quæ excedentes qualitates temperat, ſeu exuperantiam deſtruit, contraria debet eſſe qualitas excedenti, atque exuperanti: quæ vero defectum ſupplet, non eſt quidem contraria, ſed magis ſimillima eſſe debet ſubſtantiæ prius euacuatæ: nam vicem illius in animalibus obtinere oportet. hoc vero efficitur, cum ex ſubſtantia deperditæ ſimili corpora enutriũtur, quam ſubſtantiam, alimentum nominamus; licet hæc quoque, quæ corpora noſtra nutriunt, ea alterent, atque mutent ferè omnia, vt ait Gal. iij. de Temperamentis. hoc autem alimentum à Gal. j. de Simpl. medic. facult. dicitur eſſe quidquid ſubſtantiam noſtri corporis augere poteſt; quanquam auctore Hippocrate, id tripliciter dicatur: nam nutrimentum ipſe appellat, quod nutrit: nutrimentum quoque, quod veluti nutrimentum eſt: pariter & nutrimentum, quod nutriturum eſt, vt ait Gal. j. de Natur. facult. Illud vero, quod ſecundum ſolam qualitatem ſubſtantiam noſtri corporis alterat, medicinam, ſeu medicamentum appellamus. quod medicamentum à Gal. j. de Simpl. medic. facult. omne id dicitur, quod naturam noſtram alterare poteſt, abſque hoc, quòd ſubſtantiam corporis augeat. &, vt vno verbo dicam, ea, quæ aſſimilantur, omnia nutrimenta vocantur: reliqua vero omnia medicamenta appellantur. Eſt porrò & horum medicamentorum natura duplex, teſte Gal. iij. de Temperamentis; quippe vel cuiuſmodi ſunt aſſumpta, eiuſmodi etiam permanentia vincunt, ac corpus mutant. & hæc prorſus tum venenoſa, tum naturæ animalis corrupticia pharmaca ſunt. Vel mutationis initium ab animalis corpore conſecuta, poſtea corpus noſtrum alterant: quę multis modis dicũtur, vt patet Gal. eodem lib. iij. de Temperamentis. nos autem de prima medicamentorum natura penitus loqui non intendimus, nec de cunctis, quæ in ſecunda medicamentorum natura continentur: verum ſecundam in duas ſpecies diuidentes, quarum vna eſt, quæ ſecundum ſolam qualitatem ſubſtantiam alterans, enutrire tamen animal non valet, ſeu ſubſtantiam augere, aut exinanitum locum replere, velut de nutrimento diximus. Altera ſpecies eſt, quæ non tantum noſtri corporis ſubſtantiam alterat, cum hoc ꝙ neque exinanitum corpus replet, verum de corpore eam educit per quamcunque viam ſenſibiliter euacuans: quæ medicamenta purgantia à medicis nominari ſolent: redundant nanque in corpore quædam in quantitate, & quædam in qualitate, vt Gal. aſſerit xj. Meth. med. Cum ergo de alteratione, ac medicamentis alterantibus in hoc capitulo diſſerere propoſuimus; de eis loqui intendimus, quæ corpus alterare poſſunt abſque ſubſtantiæ diminutione, aut augmento: nam licet nonnullæ aliæ alterationes dici poſſent: & ea, quæ naturæ in ipſis actionibus opitulantur, alterantia quoque nominari nomine generis: hic tamen de ea, quæ excedentes in corporibus temperat qualitates, abſque hoc, quod corporis ſubſtantiam augeat, aut minuat, ſed eadem manente, ac ſeruata intelligendum eſt proprie ſumpta, pro mutatione tantum eius qualitatis, quę prius fuerat in corpore, & generatione alterius contrariæ, abſque hoc, quod aſſimilet, ſeu diſtribuat, diſſipet, atque ſubſtantiam euacuet. Hæc autem excedens qualitas erit, cum noſtri corporis ſubſtantia alteratur, refrigerata, calfacta, exiccata, & humectata, aut cum ex harum qualitatum diuerſis combinationibus afficiatur. quòd ſi vnam valeremus ſine ſubſtantia qualitatem inuenire; ea ſola vteremur, ac eam ſolam adhiberemus, vbi alterare neceſsitas vrgeret. nunc vero, cum nec vna qualitas ſine ſubſtantia inueniri poſſit, vt Galenus aſſerit lib. j. de Elementis: cogimur eas qualitates vnà cum earum ſubſtantijs corporibus adhibere, vt contraria qualitas in ipſis exuperans ab eis deſtruatur. Et, ſi quandoque exuperans ipſa qualitas in corporibus ſumma ſit; corpora accipimus, in quibus contraria qualitas in ſummo reperiatur, præcepto Gal. iij. de Temperamentis. velut, ſi in corpore ſumma ſit ſuperabundans frigiditas; ignem adhibemus. quòd, ſi ſuperabundans qualitas ſumma ſit caliditas; aquam afferimus. quo tempore elementis pro medicamentis vtimur, vſumq. ea medicinæ præbent, vt Galenus præcipit lib. j. de Elementis. Si vero à ſummo paulum recedat, aut plus à ſummo abſit ipſa ſuperabundans præter naturam in corpore qualitas; non amplius ipſis elementis pro medicamentis vtimur, ſed mixtum aliquod ex eis eligimus. veluti, ſi calfacere intendimus; medicinam eligimus, in qua maior ſit portio ignis, quàm contrarij elementi. vbi vero frigefacere volumus; vice verſa medicinam eligimus, in qua maior ſit portio aquæ, quàm ipſius ignis, quæ à ſummo quidẽ paulum, vel multum declinans ſit ad portionem ipſius receſſus, auctoritate Gal. iij. de Temperamentis, ſæpenumero vero contingit, quòd vtriſque ſimul opus eſt, alterare videlicet, & enutrire tuncque ſubſtantiam quærimus, quæ & alimenti, & medicamenti afferat vtilitatem. hæc autem veluti medicamenta corpus noſtrum alterant, ac afficiunt toto eo tempore, quo concoquuntur. at vbi concocta, ac aſſimilata ſunt; prorſus calorem naturalem augendo, vt alimenta omnia nutriunt, Galeno auctore iij. de Temperamentis. Cum ergo duæ ſint primarum indicationum differentiæ, vt teſtis eſt Gal. iij. Methodi medendi, quod ſecundum naturam ſe habet, videlicet ſui cuſtodiam indicans, & propterea quæ ſibi ſimilia ſunt poſtulans, & quod prę ter naturam eſt, ſublationem ſui, eoque contraria requirens: perit enim quidquid in contrarium, & à contrario, vt idem Galenus eodem loco, & lib. xj. eiuſdem; hinc non mirum, ſi ab

[Margin notes: 1. de Elem. c. 7 — Cap. 2. — Cap. 1. — 1. lib. de alim. prope prin. — Cap. 11. — Cap. 1. — Cap. 2. — Cap. 13. — Cap. 7. — Cap. 5. — Cap. 7. — Cap. 5. — Cap. 4. — Cap. 3. — Ibid. & 11. Metho. med. cap. 3.]

Hippocrate hoc aureum,æternæque veritatis præceptum recepimus,nempe contraria contrariorum eſſe remedia: hoc etenim neglecto, omnem medendi Methodum confundemus, vt eodem lib.xj.Methodi med.Galenus aſſerit. nam omnia,quæ præter naturam ſunt,ab his,quę ipſis ſunt contraria,curantur,ſiue morbi ſint,ſiue morborum cauſæ,ſiue ſymptomata morbi: quanquam morbus ſolus per ſe ſubſiſtens ſolus quoque curationem propriam ſuſcipit,isque præcipue contraria poſtulat remedia. At,ne quis decipiatur,cum contraria contrariorum eſſe remedia dicimus; non tantum ea, quæ poteſtate contraria ſunt intelligi volumus, verum etiam quæ actu, aut ex accidenti ſunt talia. & hoc de intentione Gal.xj. Methodi med. licet quod poteſtate,ſeu ſecundum potentiam tale ſit,præcipue à medicis audiatur: veluti, cum febris dicimus perpetuo remedia eſſe frigida: eoq. ipſam ſanare, per frigidum intelligendum eſt non tantum aqua frigida,quæ talis eſt in actu,ſed alia,quæ partim poteſtate,partim ex accidenti refrigerant,auctore Gal.xj.Meth. auferuntur ergo, quæ præter naturam ſunt omnia à ſuis contrarijs,præcepto Hippocratis. verum,quoniam quæ præter naturam ſunt,cuncta immoderata dicuntur: quæ vero ſecundum naturam,moderata,neceſſum eſt in omnibus immoderatis à contrarijs immoderatis (vt diximus) ad commoderatum regresſionem moliri. nam veluti viam quandam ire,quod præter naturam ſe habet,dum ad naturam redit,eandem quidem,ſed contrario itinere remeare oportet,vt ait Gal.lib.de Conſtit.artis medicæ, & lib. artis medicinalis. pariter lib.j. de articulis dicebat. Neceſſe autem eſt,vt qui in priſtinum ſtatum rediturus eſt,is eadem via,vnde eſt digreſſus,reuertatur. quod perinde eſt,ac ſi dicamus, vt contrarium iter faciat. Eatenus vero iubet Galenus contraria immoderatione vti pro ſublatione eorum, quæ præter naturam ſunt: vt tum primum deſinas, vbi ad commoderatum perueneris. Hoc inſuper communisſimum,ac generalisſimum Hippocratis præceptum, contrariorum contraria eſſe remedia,ſempiternæ veritatis eſt,in inſtrumentalium partium pręter naturam affectibus,vt Gal.fatetur lib.de Conſtitut.artis medicæ. Verum,quoniam non licet vllius artis ſcientiam nanciſci, niſi & methodum quandam habueris, per vniuerſalia vocata theoremata,& in particularibus te exemplis exercueris,auctoritate Gal.ix.Methodi medendi (cum cuilibet particulari diſpoſitioni præter naturam corporis contraria particularia inueniantur,quibus ea diſpoſitio auferri debet,eodem Gal.teſte lib.de Conſtitut.artis medicæ,loco præallegato,& lib.artis medicinalis) vt in particularibus exerceamur, relictis eis diſpoſitionibus,quæ in inſtrumentalibus partibus eueniunt: de eis tantum,quæ in ſimilaribus verba facientes,dicimus,quòd,cum calido affectui frigidum auxilium contrarium exiſtat, frigido autem calidum: eodem modo ſicco humectans,& humido exiccans: pariter calido ſimul,ac ſicco morbo, frigidum & humectans: veluti frigido & humido, calidum & exiccans contraria ſunt,& eadem ratione de ceteris intemperaturis,quæ in vniuerſum octo ſunt,quibus ſimplicia corpora ſunt obnoxia,vt patet ex Gal.lib.ix.& vij.Methodi med.& j.de Temperamentis: his vtendum eſſe cenſemus pro eorum affectuum curatione, quæ per alterantia proprie dicta, perficitur. quem curationis modum Gal.docuit ij.de Natur.facult.& vij.Methodi. At cum duplex corporum intemperies ſit: alia ſanitatis videlicet,& alia morbi ſanitatis quidem, quæ paulum à media temperie: morbi vero,quæ longisſime abeſt ab ea,vt ait Gal.ij. de Temperamentis: nos de morboſa intemperie,& non de ea,quæ ſanitatis eſt,hic verba facimus. Ea ergo alteratione bellisſime vtimur in eis præter naturam affectibus,qui amplius ab aliqua cauſa non fouentur: v.g.in hectica,& diaria febre, quæ tantum contrariorum auxiliorum adhibitione curantur. nam quæ contraria eis adhibentur,etiam ſi qualitatem,ſeu qualitates excedētes tranſmutent in alias qualitates contrarias, illud tamen perficiunt abſque vlla alia concoctione,digeſtione,præparatione,ſeu purgatione. & hoc pacto natura ipſa, ſiue calor innatus à medico in hiſce morbis adiuuandus eſt: quod auxilium proprie alteratio dicitur. hanc autem alterationem per eam molimur,quæ vel tota ſubſtantia,vel qualitate vna, duabus ue contraria ſint,teſte Gal.lib.de Conſtitut. artis medicæ, & v. de Simpl.medic.facult. ſupra dictas quidem qualitates cum ſuis ſubiectis,non tantum vt materias præparando,ac miniſtrādo, ſed vt auxilia,prout decet. Quicunque ergo iam facti ſunt morbi,& cauſa,quæ hos creauit, iam abijt,ſupradictam ſimplicem primam curationis indicationem habent: velut & illi,qui alteratis tantum qualitatibus in partibus morbi fiunt,nempe cōtrarium: ſemper enim pro eo,quod exuperat,inducendum eo vſque contrarium eſt,quoad particulam in ſymmetriam,& naturalem habitum vindicaueris,vt præcepit Gal.vij.Meth.med. hac inſuper alteratione, ac auxiliorum præparatione ſæpenumero vtimur in febribus,quæ ex putreſcentibus excitantur humoribus, quandoque frigidum adhibentes: nanque ipſius febris, prout febris eſt, aqua frigida pota perpetuo eſt remedium,vt Gal.xj.Meth.med.aſſerit: præcipue,cum febris ipſa fuerit ardentisſima,& magna,cunctæq. vires ægroti valentes ac conctionis notæ planè euidentes ſint: tunc nanque frigidam homini putrida febre laboranti tribuere audacter debemus, decreto eiuſdem Gal.eodem loco,& Pauli ſecundo de Arte medendi cap.xviij.quinimò id magis audebis; ſi frigidæ potioni inſueuerit,nullaque laborantis fuerit interna particula,princeps preſertim inflammata, aut imbecilla; præcepto eiuſdem Gal.ix. Methodi: nam licet tria præci-

Marginal notes: Cap.12. — Cap.9. — Cap.9. Ex lib.de flatib.,ppe prin. — Lib. de Cōſt. artis c.12.lib. art.med.c.89. 1.de arte cur. co.7. — Ex li. de flat. ibid.c.12. — Cap.6. — Lib.de conſt. art. c.12. lib. art.med.c.89. — 9.met.med.c. vlt. & 7. eiuſdem c.3.tū 1. de tēper. c.8. 8. de fac. nat. c.vlt.& 7.Metho.med.c.4. — Cap.4. — Lib.de conſt. art.med. c.19 5.de ſimp.medic. fac. c.18. 13. Meth. meden.c.7. — Cap.3. — Cap.9. — Loco citato.

pue ſint,quæ in propoſitis febribus ob putredinem ortis agendorum indicationem nobis prę Cap.5.
beant: vna,videlicet febris ipſa: altera,affectrix eius cauſa: & tertia,vis ipſa naturalis,vt x.Me
thodi Galenus decretum reliquit: tamē ſi intolerabilis ægro magnitudo febris ſit relicta cau Cap.1.
ſa,à qua prima ſumitur pro earum curatione indicatio (teſte Gal.eodem x.Methodi meden-
di) ad frigidam exhibendam,febriſq. extinctionem acceleramus. quæ,niſi occurras, ſui ma- Cap.1. & 6.
gnitudine præſentem perniciem afferret. At ipſe (cum perpetuo in frigidæ exhibitione cun-
cta,quæ requiruntur,haud facile ſit in febricitantibus reperire) ſi febris magnitudo inſtet; tu
tius,cum oportet,aqua hordei vtendum eſſe cenſerem,cum hæc non tantum febribus ardenti
bus accommodatiſſima ſit: quia omni ex parte ei opponitur refrigerans,& humectans: imò,
quia ſitim magis, quàm aqua ſola extinguit, cum citius digeratur,nonnullaq. alia commoda
ipſam ſequantur,vt patet ex Galeno lib.de ptiſana: eſt enim ipſa aqua hordei complicata quę Cap.5.
dam res ex hordeo,& aqua, cum proba concoctione; velut ptiſana ipſa,licet minus hordei,
quàm ipſa ptiſana,& plus aquæ aſſumat. quam Hippocrates pro extinguenda ſiti ſummope-
re ſiticuloſis approbat,quarto de Ratione victus in morbis acutis,& Gal. in eius commento. Tex.com.71.
At,cum vniuerſi febrium generis intemperies ſit calor,vt Gal. aſſerit xj. Methodi medendi; Cap.2.
nimirum,ſi ea intemperies per frigida ſanabitur,non tātum per ea,quæ actu talia ſunt,verum
per ea quoque quæ poteſtate,& interdum per ea,quæ ex accidenti refrigerant,aut etiam om-
nia ſimul commixta. Non ab re igitur febre ipſa indicante,vt retulimus,quæ poteſtate refri-
gerant adhibentes,eam curamus: quæ curatio alteratio tantum dici poteſt quibuſdam ſyru-
pis vtentes,qui alterare valent,vt ſunt violaceus,roſaceus,ex nimphæa,papauere,& eis, qui ex
vtroque cichorio domeſtico,vel agreſti parantur quanquam hi extergendi quandam vim ha
beant,ac conſtringendi,vt ait Gal.viij.de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Cap.8.
his quidem ſolis,tum quibuſdam eorum ſimul textis, ac ſæpenumero quoque frigidam per-
miſcentes, aut quorundam infrigidantium decoctum: quorum ſylua ſatis admodum apud
medicos nota eſt: hac eadem alteratione interdum vtimur,cum aduerſus harum febrium cau
ſam pugnamus, à qua prima indicatio ſumitur. quam cauſam putredinem eſſe teſtatur Gal. Cap.1.
lib.x.Methodi medendi,& xj.eiuſdem, ait humorum putredinem antecedentem cauſam eſſe Cap.9.
ipſius febris. Quare qui febrem curare volet,neceſſe eſt putredinem inhibeat. vt autem cui-
libet liquido conſtet,quo pacto putredinem inhibeamus aduerſus eam alteratione tantum pu
gnantes, primo de ipſis putredinis natura, ſecundo de eius ſpeciebus, & cauſis diſſeremus.
Quantum attinet ad primum, relicta opinione Ariſtotelis, qui quarto Meteor. textu vj. hoc
pacto naturam putredinis exponit,inquiens, Putrefactio eſt corruptio quædam in vnoquo-
que humido propriæ ſecundum naturam caliditatis ab aliena caliditate. hæc autem eſt, quæ
ambientis ad eam,quæ à Gal.ponitur,definitionem veniemus: ipſi nanque tanquam medico-
rum principi,pariterq. Hippocrati addicti ſumus: Gal.ergo xj.Methodi medendi hoc pacto Cap.8.
putredinis naturam deſcribit. nempe mutatio totius putreſcentis corporis ſubſtantiæ ad cor
ruptelam à calido externo: nam,cum geminum,de intentione Hippoc.vbique fateatur in cor
pore calidum eſſe: alterum,quod ingenitum,ſeu innatum vocatur alterum vero adſcititium,
ſeu non naturale,& alienum: à primo quidem coctiones fieri vbique aſſerit, præcipue vj. de 6.epid.5.4.
Morbis vulgaribus,& ij.de Differentijs febrium. contra vero calor ipſe alienus, ac præter na com.25.2. de
turam habet corrumpere primum quidem ſi in corporibus fuerit excitatus,ſuccos ipſos pro- dif.feb.c.9.
pter humiditatem,& putrefacit,& corrumpit: ſpatio vero tum adipem inuadit,tum etiam car
nem,vt Galenus aſſerit xj.Methodi,nimirum ſi putredinem ab aliena, ac externa caliditate o- Cap.8.
riri diximus: non autem à natiua,cuius munus eſt concoquere, & non corrumpere. hæc au-
tem humorum putredo,vt habetur à Gal.lib.j.de Differentijs febrium,duorum generum eſt; Cap.6.
licet,vt ipſe refert,ex horum duorum generum miſcella alia tertia euariet,quæ quidem mul-
tiplex exiſtit,quoniam & innumerabiles miſcellæ modi reperiuntur,cum alterum genus ma-
ioris,minoriſq. ratione ſuperet,& ſuperetur. Supradictorum autem duorum generum putre
dinis alterum fit ſuperante natura,alterum vero ſuperata,& euicta: ſuperante quidem, in in-
flammationibus,& ſimilibus collectioni tumoribus omnibus pus gignitur: in humoribus au-
tem,qui in venis,aut arterijs continentur,quiddam,quod puri proportione reſpondet, ſubſi-
dens in vrinis. Verum hæc putredo non ſimpliciter putredo exiſtit,ſed aliquid in ſe continet
coctionis: imò,vt dicemus de mente Galeni,potius concoctio, quàm putredo eſt appellan-
da; cum ſit putreſcentis corporis ſubſtantiæ mutatio, potius ad perfectionem quandam, q̄
ad corruptelam. Alterum vero genus putredinis eſt; cum vis concoquendi adeo imbecillis
facta eſt,vt nullam amplius facere poſſit in putreſcente ſuperfluitate ad optimum tranſmuta-
tionem.in qua ſuperfluitatis putredine ſecundum ſubſtantiam efficitur permutatio, ac multis
modis euariat illud,quod putreſcit. Tertium vero genus putredinis eſt,quod velut ſemipu-
tridum appellatur,non quidem ſuperante omnino natura ipſa,vt in primo genere: neque ſu-
perata,vt in ſecundo,ſed vtriſque adhuc cooperantibus,neutro tamen euicto.quod genus pu
tredinis multiforme eſt,ac multiplex, innumerabileſque differentiæ, pro eo quòd magis, &
minus concoctionem ſuſcipit. Attamen in commento Aphoriſmi xvij. ſecundi lib. Galenus

duo tantum genera dinumerat: vnum, quod potius ſecundum qualitatem tranſmutatio appellatur, parua ſcilicet alteratione ab alieno calore in humoribus ipſis effecta, nondum tamen habente maxime effatu dignam euerſionem, ad naturæ ſuæ contrarium. Aliud vero genus eſt, quod tam effatu dignam habet eam, quæ ad propriæ naturæ eſt contrarium euerſionem, vt non poſſit iterum ex naturæ coctione ad primam eius redire bonitatem, adeo ſcilicet imbecil la facta concoquendi vi, vt nullam amplius poſſit facere tranſmutationem ad perfectionem. & hæc proprie corruptio ab eo appellatur: nanque non amplius ad habitum naturalem redit.
Cap.5. At, quoniam cuncta, quæ putreſcunt, ex calido, & humido ſic afficiuntur, teſte Gal. iiij Meth.
9. Meth. med. cap.3. 3. Epid. 5. 3. com.1. & 22. med. ea quoque, quæ putreſcunt, tum calida, tum humida eſſe debent, eodem auctore ix. Methodi. & inſuper tertio de Morbis vulgaribus idem Galenus dicebat, Putredinem ex materia gigni humida, ex cauſa vero efficiente, extraneo, & præter naturam calore: & propterea quæ omni ex parte ſunt ſicca, putreſcere non videmus, vt aurum, & argentum: diſſerendum planè eſt, quo pacto putredo ipſa, quæ cauſa antecedens eſt ipſius febris, vt diximus, alterari valeat ſimplici alteratione, abſque hoc quòd concoquatur, digeratur, ſeu præparetur putreſcens ille ſuccus: hoc tamen prius pro certo habito, nos non de eo putredinis genere velle loqui, quod velut corruptela humorum eſt, vi conquendi omnino euicta, ſeu adeo imbecilli, vt ab ea nulla mutatio ad benignum putreſcentis excrementi fieri poſſit. nam talis putredo, ſeu humorum
Cap.10. Cap.8. corruptela euacuanda potius, quàm alteranda eſt, vt præcipit Gal. ix. Meth. & xj. nam quod corruptum iam eſt, id alienum à natura eſt. quod tale eſt, id ſe auferendum dictat, ac quàm primum id educere tentandum eſt: cum nulla ratione fieri poſſit, vt naturę gratiam recipiat, velut
Cap.3. idem Galenus aſſerit iij. de Sanitate tuenda. verum de altero genere, in quo veluti ſemiputreſcens, ſeu ſemimalus humor eſt, & in quod adhuc tum innatæ caliditatis, tum alienæ operatio efficitur, vnius quidem concoquendo, alterius putrefaciendo, & corrumpendo. hoc ergo genus putredinis, in quo humor veluti ſemiputreſcens, ſemimaluſq. eſt, alterandum eſſe alteratione, quæ alia à concoctione, digeſtione, ſeu præparatione ſit, intrepide aſſerimus: nam, ſi putreſcentes humores, ex quibus febris accenditur, duo hæc indicant immutationem eorum
Cap.89. videlicet manente ſubſtantia, & euacuationem, teſte Gal. lib. Artis medicinalis: ab eo, qui has febres curare volet, inhibenda prius putredo eſt, quæ antecedens cauſa earum febrium exiſtit, vt diximus. hęc autem inhibitio, manente tamen humorum ſubſtantia, vt perpetuo loquimur non niſi dupliciter fieri poteſt: aut adhibitis contrarijs qualitatibus ipſius putredinis, aut per aliam immutationem ipſum putreſcentem ſuccum, non tantum in contrarias qualitates alterando, ac immutando, verum perficiendo quodam modo, ac aſſimilando. quæ quidem im-
Cap.13. mutatio, ſeu alteratio concoctio dicitur. & propterea Gal. xj. Methodi decretum reliquit, in humorum putredine, & excretionem, & refrigerationem, & vētilationem, & ſemiputridorum concoctionem ex aduerſo reſpondere. Nunc vero, cum de prima immutatione loquamur; dicimus, quòd cum quicunque ſuccus putrefit, de mente Gal. calidus præter naturam, & humidus efficiatur, ac à calido, & humido id perpetiatur, vt retulimus, neceſſum eſt (communiſſimi Hippocr. pręcepti perpetuo veritate ſeruata, quòd contrariorum contraria ſint remedia) tales ſuccos ſeminalos, ſeu putreſcentes à medico ad contrarias qualitates, manēte eorum ſubſtantia, immutari. quæ immutatio à frigidis, ac ſiccis medicamentis ipſi naturæ paratis, & corporibus adhibitis optime perficitur. Hinc aceto ſitatem citri, ſuccum malorum punicorum acidorum, ac pomorum acidorum limoncelij, & limonum, omphacium, atque acetum, & ſimilia pro ea immutatione perficienda, putredineq. inhibenda, ac pro eius malæ qualitatis tranſmutatione facienda, eligimus ex dictis nonnulla medicamenta, ſeu ſyrupos parantes. quam al
Cap.9. terationem aliam à concoctione Galenus pręcepit xj. Methodi medendi, cum dixit, Putreſcentia, ſeminalaq. ſanare poſſunt, tum ea quæ alterare, tum ea, quæ concoquere valent, excitando, ac firmando eius naturæ facultatem, qua naturaliter concoquit. Nec minus videtur eundem
Cap.89. Gal. lib. Artis medicinalis, præallegato loco, per alterationem, qua putredo inhibetur manente ſubſtantia, duo hæc voluiſſe intelligere: & eam videlicet, quæ proprie alteratio dicitur: & concoctionem, quam tanquam magis vtilem, atque pręcipuam immediate exponit, preſertim cum cunctæ aliæ præter has alterationes ſubſtantiam euacuent, ſiue digeſtiones fuerint, ſiue præparationes, ſeu purgationes, vt infra declarabimus. Hinc patet nonnullos iuniores expoſitores in expoſitione ſupradictorum Galeni verborum fuiſſe hallucinatos: nanque autumarūt tantum de ea alteratione, quæ concoctio appellatur, Galenum intellexiſſe; cum, ſi de ea ſola locutus ibi fuiſſet, falſum penitus aſſereret, ſolam eam putredinem tollere manente ſubſtātia: nam hæc alteratio putreſcentis ſucci, quæ per contrarias qualitates putredinis efficitur, idem perficit, ac putredinem, quæ in generatione adhuc eſt ſubſtantia manente, inhibet. Inſuper nec illud effugeret, quin de inſufficientia damnaretur, aut pugnantia aſſereret, cum non tantū putreſcens ſuccus concoctione, & euacuatione curetur, imò alteratione alia, ac infrigidatio-
Cap.9. ne, de qua lib. xj. Methodi medendi verba fecit, vt ſuperius diximus. & propterea, vbi Græcus codex habet ἀλλὰ τὸ μὲν εἰρημένον εἶδος τῆς ἀλλοιώσεως, πέψις ἐστιν: quod Latine ſonat. Sed dicta quidem alterationis ſpecies concoctio eſt, forte deprauatus exiſtens, melius diceret, ἀλλὰ

τὸ μὲν

τὸ μὲν τῆς εἰρημένης ἀλλοιώσεως εἶδος πέψις ἐστίν. id eſt, ſed dictæ quidem alterationis ſpecies, con
coctio exiſtit. quòd, ſi velint per alterationem ſolam concoctionem eo loco Galenum intel-
lexiſſe, ſi valeant; eum ab inſufficientia, aut pugnantia abſoluant: quanquam neque hoc quid
quam noſtræ opinioni, ac veritati aduerſetur, quæ Galeni auctoritate xj. Methodi meden. ful Cap.9.
cita, ac confirmata eſt. Quidam alij concoctionem cum prædicta alteratione confundentes,
frigida, & ſicca proprie concoquentia eſſe aſſerunt: cum ea putredinem inhibeant, contrarias
qualitates putreſcentibus humoribus inducendo. At quantum iſti à veritate deuient, cum de
concoctione tractabimus, liquido oſtendemus: frigida enim, & ſicca, & ſi putreſcentis humo
ris qualitatibus opponantur, putredinemq. quodammodo alterando inhibeant; concoquen-
tia appellari haud poſſunt: nec concoctionem iuuare niſi quodammodo ex accidenti, immu-
tatis, videlicet putredinis qualitatibus, ex quarum immutatione concoctrix facultas forte va-
lentior redditur. Hinc concludamus putredinem, de qua modo loquimur, à medico alterari
poſſe per immutationem earum qualitatum, quæ ipſi putredini proprie inſunt à cõtrarijs qua
lit atibus, vt dictum eſt: ac per ea, quæ dictas contrarias qualitates poſſident, putredinem poſ
ſe ſiſti, ac inhiberi manente ſubſtantia, in qua ea conſiſtit, cum eis, quæ ſuperius cõſcripſimus.
quæ alteratio alia eſt à concoctione, digeſtione, ſeu præparatione. Et, ſi Galenus concoctio-
nes interdum alterationes appellat, & vim concoctricem alteratricem; nunquam tamen eas
cum prædicta alteratione confundit: quinimò ſecundo, & iij. de Natur. facultatib. concoctio Cap.4.
nem per alterationem definiuit: tertio etiam artis medicinalis concoctionem alterationis ſpe Cap.7.
ciem eſſe dixit. Sed mox obijciet quiſpiam, ſi putredinis occaſio vna eſt tranſpirationis prohi Cap.89.
bitio; quo pacto ea putredo inhiberi poſſit per frigida, & ſicca, cũ ea cauſam putredinis mea-
tus obſtruendo adaugeantur? Cui reſponſum ſit primo, non immoderatum debere eſſe infri
gidantium, & exiccantium vſum: ſecundo, quòd ex his maius ſequitur commodum, quàm
incommodum. Ad hæc quòd eis vti debemus frigidis, & ſiccis, quæ acidam qualitatem parti
cipant, tenuiſq. ſint ſubſtantiæ, ac humiditatis multæ admixtionem habeant; qualia ſunt ea,
quæ ſupra narrauimus: aut quæ acrimoniam poſſideant, vt acetum, & non eis, quæ valde ad-
ſtringentia ſunt terrenæ, ac craſſæ corporis conſiſtentiæ, ſeu ſubſtantiæ. Qua de re, cum aci-
dus ſapor potiſſimum gignatur, dum quid à calido mutatur incipiente concoquere; non ta-
men perfecte id ſuperante, vt Gal. aſſerit quarto de Simpl. medic. facultatib. acidamq. qualita- Cap.15.
tem frigidum ſubtile efficiat, tenuiumq. partium ſint acida, eodem auctore eodem libro: ſe- Loco citato.
quitur, quòd quamprimum penetrantia non obſtruant, cum hoc quòd putredinem inhibentia
maximum comparent commodum, ac ex pauca adſtrictione vaſa corroborẽtur, potiuſquam
propter oſculorum exiguitatem lædantur. Vlterius ea permiſceri poſſunt cum aliquo infri-
gidantium decocto, aut aliquo, quod liberare obſtructiones valeat, quorum copia magna pe-
nes medicæ artis auctores reperitur: & hoc pacto nedum putredinem non adaugent, ac tran-
ſpirationem prohibebunt, verum & cauſam oppugnabunt, & febrem pariter extinguent: il-
lud, quod ſine cunctatione agendum eſt præcepto Gal. x. Meth. med. ꝙ, ſi ea putredo per ſe ſo Cap.1.
la ſubſiſtat, vt ſæpius eſt videre, ipſiuſq. putredinis efficientes cauſæ non adſint; quid prohi-
beat prædictis auxilijs vti pro ea immutanda? nihil ſanè. & hęc de alteratione ſint dicta ſatis.

De Concoctione.

CVM tres in animalibus corporibus fiant alterationes, vt Galenus aſſerit lib. v. de Cap.6.
Simplicium medicamentorum facultatibus, quarum vna ſecundum naturam eſt,
cum videlicet in ventre cibus coquitur, aut in viſceribus, & vaſis, qui inibi genera-
tur ſuccus, vnde pars vnaquæque nutriatur: altera contra planè præter naturam,
nempe in putreſcentibus omnibus ab aliena caliditate: tertia media eſt, ac ex vtraque mixta,
partim primæ particeps, ac naturalis, partim huius contrariæ, quæ eſt præter naturã: dictumq.
ſatis in præcedentibus fuit, tam de ea alteratione, quæ præter naturam eſt mutatio ab aliena ca
liditate ſuperante, ac vincente, quàm de ea, quæ ex vtraque alteratione mixta eſt, quæ mutatio
tam à calore ingenito, quàm ab alieno prouenit, reſtat modo diſſerere, cum de ea alteratione,
quæ ſecundum naturam eſt & ab ingenito tantum calore perficitur; quam alterationem con
coctionem proprie dicimus: tum de alia alteratione, quæ ab ipſo etiam calido innato, ſed nõ
omnino vincente, verum ſuperante quodammodo efficitur: quam etiam alterationem con-
coctionem nominamus: nempe hæc quoque alteratio à calido innato ſuperante in humori-
bus putreſcentibus perficitur: & ſi putredinem eam dixerimus eſſe, ac inter putredinis ſpecies
dinumerauerimus, cum in ea actio quædam, quamuis modica, alienæ ſit caliditatis: tamen, qa
in ea alteratione naturalis caliditatis actio ſuperat, concoctio potius, quàm putredo appellari
meretur, Galeno auctore lib. j. de Differentijs febrium. Verum, vt dilucidius loquamur, haud Cap.6.
ignorandum eſt, primo illud quod Græci pepſin, quidam abuſiue digeſtionem vocant: nos,
qui per digeſtionem aliud quoddam Galeno intelligi volumus, clarioris doctrinæ gratia, pe-
pſin, quod Græci dicunt, concoctionem appellabimus. quę concoctio, licet ab Ariſt. iiij. Me-

Text.14. teor. hoc pacto definiatur. Concoctio eſt perfectio à naturali, & proprio calido ex oppoſitis paſsiuis: eaque in tres ſpecies diuidatur, maturationem videlicet, elixationem, & aſſationem: ac eis tres inſuper ſpecies cruditatis, ſeu concoctionis contrarias tribuat: nos, cum medici ſimus, Hippocrati, ac Galeno adhærentes, de ea velut de cunctis alijs ad eorum mentem diſſeremus. De duplici autem concoctione, quæ in corporibus noſtris efficitur à calido innato, Galenum loqui reperi: quarum vna eſt, quæ penes alimenta perficitur, ſimilis quidem exiſtens hepſeſi, ſeu elixationi, & propterea elixatio metaphorice appellatur: altera vero, quæ maturatio metaphorice ab eo dicitur, ſimilis exiſtens pepanſi, ſeu veræ maturationi. At de prima con
Cap.7. coctione, quæ attenditur penes alimenta elixationi ſimili, Galenus tractauit lib. iij. de Natur. facul. eamq. hoc pacto deſcribit: quòd nihil aliud eſt, quàm alteratio in propriam eius, quod nutritur, qualitatem. Verum luce clarius, de intentione Hippocratis, ab eodem Galeno defi
Cap.4. nitur, ſecundo de Natur. facult. vbi ait, concoctionem alterationem quandam eſſe, ac nutrientis in propriam qualitatem eius, quod nutritur, mutationem. De altera vero concoctione,
Cōment. 44. quæ maturationi ſimilis eſt, Galenus verba fecit, ſecundo de Ratione victus in morbis acutis,
Cap.19. & lib. de Conſtitut. artis medicæ circa finem. Verum, cum vtraque à calido innato perficia
Sec.2. cō.44. tur: de vtriſque ſimul locutus eſt lib. j. de Morbis vulgaribus his verbis, Concoctio enim naturalis maturatio eſt morbi. hæc autem concoctio in concoquentis ſubſtantiam deductio quædam eſt eius, quod concoquitur. ergo, vbi corpus bene habet, cumque ei, quod concoquitur, naturæ intercedit familiaritas cum concoquente, mutatio fit, & alteratio totius concoquendæ materiæ, aut maximæ partis eius, minimumq. ſuperat ſemicocti. at vero, quando pręter naturam affecta ſunt (quod accidit, vbi ſint à natura immutantis, & alterantis aliena) id, quod aſsimilatur, paucum eſt, ſemicoctum vero excrementum multum. Iam, ſicut in corporibus ſanis coctionem indicant excrementa, non ſecus in corporibus affectis indicabunt. in quibus verbis, vt liquido conſtat, voluit Galenus vtriuſque concoctionis conuenientiam, ac
Text.27. differentiam propalare. Nos autem de ea alimentorū concoctione, quæ ab Ariſt. iiij. Meteor. elixationi aſsimilatur, & propterea Metaphorice elixatio dicitur, hic loqui non intendimus.
ſ.4. com.23. At, quòd hæc alimentorum concoctio ſimilis ſit elixationi, Galenus cum Ariſtotele concor
Cap.7. dat, vt patet apud eum lib. vj. de Morbis vulgar. & iij. de Natur. facult. Verum, cum de concoctione loquimur, de ea intelligere volumus, quæ maturatio dicitur metaphorice, per ſimilitudinem eius, quam Græci pepanſin dicunt: Latini proprie maturationem appellant: quę in pericarpijs efficitur, vt patet apud Ariſt. eodem lib. iiij. Meteor. hæc autem penes excrementa at
Text.19. tenditur, ac crudos ſuccos, ex ſententia Hippoc. lib. j. de Morbis vulgaribus. & Galeni eodem
ſ.2. com.44. loco. Hanc autem maturationem metaphorice ſic appellatam, bifariam in humanis corpori
Com.44. bus fieri poſſe Gal. aſſerit ſecundo de Ratione victus in morbis acutis. nam aut qui concoquuntur redundantes ſucci in corpore, vere crudi ſunt, vt acida, vel dulcis pituita, nec putrefactio in eis magna exiſtit, imò quædam naturę familiaritas cum concoquente. qui quidem crudi ſucci exiſtentes reliquum perfectionis à calore innato aſſecuti, ac prorſus concocti, & exquiſite aſsimilati nutrire valent plus, minus ue pro modo putrefactionis: cum nec ipſi nutrire valeant, quamuis concocti ſint, ſi omnino præter naturam fuerint, ſeu à natura alieni, vt teſtis
Cap.2. eſt Gal. iij. de Cauſis ſympt. Verum harum duarum pituitæ ſpecierum altera facilius conco
Cap.19. quitur, vt quæ dulcis eſt, teſte Gal. lib. de Conſtitut. artis medicæ. Itaque prædicti ſucci in bonum ſanguinem verſi demum in membrorum ſubſtantiam conuertuntur, in toto, ſeu in parte, & hæc à Galeno proprie maturatio dicitur: natura enim ſemper nititur ſuis viribus vtens aſsimilare partibus nutriendis, quidquid fieri vtile poteſt, excernere autem id, quod minime
Cap.5. iſtiuſmodi eſt, eodem Gal. teſte lib. ij. de Differ. febr. Aut quæ redundant excrementa alia à prædictis ſuccis, in corpore: præter naturam affecta ſunt, ac à natura immutantis, & alterantis aliena. quę quidem, licet mutata, atque à natura ipſa euicta ſint (cum videlicet ipſa eis fortior fuerit, ac ſuo robore ea permutauerit) mutari tamen in ſubſtantiam aliti non valent, eoq. maxime, ſi magna in eis fuerit putrefactio, & ſi ſimilia ad quendam modum fiant membris ſolidioribus, verum non adeo, vt in ſubſtantiam conuertantur, cum non exquiſite aſsimilari valeant: vel quia ex eorum natura aſsimilationi exactæ pugnant, vt bilis tum flaua, tum atra: aut quia ſuſceperunt putredinis qualitatem magnam ab aliena caliditate. Ergo cum putrefactio magna eſt in aliquibus ſuccis, aut excrementum natura ſua tale, vt aſsimilari corpori humano exquiſite, ac conuerti in eius ſubſtantiam omnino nequeat, id quidem ad quendam modum ab ipſo calido innato perficitur, immutatur, ac ſimilis fit aliquo pacto ſolidioribus membris: verum non adeo, vt diximus, vt in eorum ſubſtantiam conuertatur, ſed à natura ipſa ſuperatum per talem concoctionem aptum redditur, vt expellatur: &, ſi non propterea, vt expellatur ab ea promptius, aut à medico: id euincere, concoquere, ac aſsimilare tentat: ſed vt apponatur, ac nutriat. quod, cum exacte perficere nequeat, velut ſuperfluum, ac excrementoſum ſecernit, & ad expellendum properat. quæ concoctio, licet etiam maturatio dici poſsit, non tamen proprie, vt ſuperius dicta, quæ penes crudos ſuccos attenditur: ſed generaliori, ac vniuerſaliori vocabulo concoctionis vtentes. Talis denique naturæ ſunt vtraque bilis, & qui Græce ichores

ce ichores dicuntur,teſte Gal.ij.de Ratione victus in morbis acutis. in quo cauſam reddidit, Com.30.
cur neutra bilis in ſanguinis ſubſtantiam redire valeat. eiuſdem naturæ eſt pituita ſalſa ex mẽ
te eiuſdem Galeni libro de Conſtitutione artis medicæ. Ob id Hippocrates cocta quidem Cap.19.
conſueuit vocare huiuſmodi excrementa,quæ à natura ipſa euicta ſunt: cruda vero, quæ non
ſunt euicta. Pari ratione & pus in phlegmonis, quæ concoquuntur,fieri ait: quanquam pars
nulla ex pure alimoniam accipiat, veluti accipit ex crudis iam dictis humoribus appellatis,
cum concocti ſunt. eadem ratione & vrinas crudas concoqui dicimus: & ſi corpus ex coctis
vrinis ali non poſſit: Sputum quoque in pulmonis,ſeu thoracis affectibus, lippitudines ocu-
lorum,& alia ſimilia excrementa,de quibus Galenus mentionem fecit libro de Totius morbi Cap.3.
temporibus. Concoctio ergo & pro generaliori,ac vniuerſali ſignificato,ſeu proprie ſumpta,
quam metaphorice maturationem nos appellamus,ea eſt apud Galenum,vt diximus. Proin-
de,cum hæ quoque concoctiones opus ſint naturæ,teſte Gal.j.de Morbis vulgaribus,& quin 5.2.com.45.
to de Simplicium medicamentorum facultatibus. necnon prędicti ſucci ſemiputridi,ſeu ex- Cap.6.
crementa talem maturationem à ſolidis corporibus conſequantur,ab ea vi naturæ,quæ per ſo
lida corpora protenſa eſt: nimirum, ſi aliquo pacto ea excrementa ſolidioribus quodammo-
do aſſimilantur corporibus, cum ab ipſa natura euicta ſunt,& propterea concocta appellan-
tur: licet ex eis corpus nutriri non valeat: vt pus,ac quod puri ſimilatur candidum ſedimen-
tum in vrina,aliaque nonnulla,vt diſerte declarauit Galenus lib.j.Prognoſticorum. At,quo- Cap.vlt.
niam de hac concoctionis ſpecie loquimur,quæ metaphorice maturatio appellatur,ſiue pro-
prie dicta,ſiue vniuerſaliori ſignificato ſumpta, cum eam dixerimus eſſe quandam deductio-
nem,mutationem,ſeu alterationem,ac quodammodo perfectionem,actioneſque omnes,pa-
riterque,& alterationes,in quacunque re fuerint,in ipſo fieri eſſentiam ſuam poſſideant, vt ait
Galenus libro ij.Methodi medendi. noſque perpetuo de ea, tanquam in fieri eſſentiam ſuam Cap.3.
poſſidente,intelligamus,& non in alterationis,ſeu in mutationis termino. his taliter ſuppoſi-
tis,licet hęc mutatio,ſeu alteratio actio ſit ipſius naturæ: quoniam in fieri eſſentiam ſuam poſ
ſidet,vt diximus: videndum eſt,an poſſit iuuari à medico: &,ſi poſſit,cum quibus. At,quòd
concoctio, licet à calore innato præcipue efficiatur: ab aliquo tamen exteriorum auxiliorum
iuuari poſſit,ſatis dilucide Ariſtot.iiij.Meteororum demonſtrauit, & Galenus in commento Text.15.
Aphoriſ.xxij.quinti libri. verum quòd vna concoctionis ſpecies, quæ proprie maturatio di-
citur, tum ab ingenito calido, tum ab externo perficiatur, ſi tamen ipſorum naturæ conue-
niens,ac familiare fuerit,vt caliditas ſolis penes omnes fructus: clarum eſt videre apud Gal. Cap.11.
lib.iiij.de Simplicium medic.facult. At,quòd tum naturales alterationes, quæ ab innato pro-
ueniunt calore,elixationi ſimiles, cum videlicet in ventre cibus concoquitur, aut in viſceri-
bus,& vaſis ſuccus,ex quo rurſum vnaquęque pars nutritur: tum etiam & maturationes,quas
metaphorice ſic appellari diximus,vt quæ videlicet in mouendo pure efficiuntur,à ſimili ex-
trinſecus calore pro ea concoctione perficienda iuuantur: ac naturæ medicus in hoc opitule-
tur, cum his quæ modice calfaciant, decretum reliquit Galenus lib.v. de Simplicium medic. Cap.60.
facultatibus,& quarto de Ratione victus in morbis acutis,& lib.de Conſtitut.artis medicæ. Com.44.
Non verendum eſt ergo maturationes ex Ariſtotelis, Galeniq. mente, extrinſecus à medico Cap.19.
iuuari poſſe. Verum,quoniam concoctioni perpetuo calidum opitulatur,ac cõfert, frigidum
vero renititur,& aduerſatur,teſte Gal.iij.de Ratione victus in morbis acutis. diſſerendum pla Cõment. 29.
nè eſt,à quibus calidis natura ipſa extrinſecus in maturationibus iuuari poſſit, ſiue hæ fiant in
dulci,vel acida pituita: ſiue in alijs excrementis,vel puris generatione. quod quidem inſuper Cap.6.
ipſemet Gal.optime nos docuit eodem lib.v.de Simpl.medicam.facultatib. aſſerens, ꝙ velut
ventris concoctioni conferunt ea, quæ copiam innatæ caliditatis cibos concoquentis adau-
gent,non tamen qualitatem: pariter illud,quod ad mouendum pus adhibetur medicamentũ,
talem debet caliditatem poſſidere,qualis eſt in naturis temperatis calor natiuus. At ſi iuſto ca
lidior natura fuerit,in eo corpore medicamen, quod pus mouebit,calidius ſit oportet, tanto
nimirum temperato calidius,quanto, & natura eius temperatam in caliditate exuperat. Hinc
concludit,cuiuſq. ſingulatim hominis ſuum proprium eſſe puris mouendi medicamentum, li
cet emplaſticum quoque eius generis medicamentum eſſe debeat, eodem Gal. auctore v. de Cap.6.
Simplicium medicam.facultatib. Qua de re temperatura eorum auxiliorum,quæ naturam in
maturationibus iuuant,commoderata,ac ſimilis ei corpori,cui admouetur,eſſe debet. Proin-
de non parum noſtri temporis quidã chirurgici decipiuntur,qui cunctis corporibus,naturis,
& ætatibus, ac particulis eiſdem medicamentis pro iuuanda natura circa puris generationem
vtuntur: iubente Gal. ꝙ hæc medicamenta, quæ pus mouent, cuiuſque ſingulatim hominis
propria eſſe debent. At, cum noſtra natura humida ſit,& calida, humida, calidaque medica-
menta huiuſmodi eſſe debent: non tamen corporis natura humidiora,ac calidiora, imò co-
gnatam,ac ſimillimam corporibus noſtris caliditatem,ac humiditatem poſſidentia, hinc tum
cibos,tum fomenta,ac cataplaſmata,frictiones modicas,& balnea,quæ mediocriter calfaciant
maturationes efficere Galenus aſſerit primo de Morbis vulg. & lib. de Conſtit. artis medicæ 5.2.cõm.44.
ait, Perducunt autem ad cõcoctionem quies,& calfactio moderata, boniq. ſucci modicorum Cap.19.
eſus

eſus ciborum,& modice calfacientis vini potus: at caliditatem modicam efficere poſſunt frictio mediocris,& commodi aquarum calidarum vſus,cibariaque,& medicamenta,quæ haud magnopere calfaciant: quanquam eo loco de maturatione proprie dicta loquatur, quæ tum dulci,tum acidæ pituitę competit. & idem Gal.lib.iiij.de Sanit.tuen.iuſſit,ſemicrudos humores tum vino,tum quiete,ac ſomno concoquere,ac vtiles reddere. & eodem lib.nihil eſſe aſſerit,quod æque concoquat ea,quæ concoqui poſſunt, vt ſomnus à balneo. Proinde toto cælo hallucinati ſunt,qui quibuſdam nominatis ſyrupis concoctioni opitulari aſſeruerunt: cum tātum ea ad concoctionem conferant,ac quodāmodo adiuuent,quæ calorem naturalem,vel fouent,vel in ſubſtantia augent. at,cum paucis,aut ferè nullis hoc datum ſit ſyrupis: ſequitur,vt pauci ſint,aut ferè nulli inter eos, quibus noſtris temporibus vtimur,qui poſſint calori naturali: ex ſeipſis aliquod adminiculum ferre pro concoctione, ſeu maturatione perficienda: niſi forte is,qui ex corticibus citri conficitur,cum cortex citri concoctioni nonnihil cōferat, ſi vt medicamento eo quis vtatur: licet vt alimentum coctioni renitatur,teſte Gal.ij.de Alimentorum facult.alij vero ſyrupi,cum quidam calidi vltra,quàm oportet,alij frigidi,alij humidi,vel ſicci ſint,quidam eorum corpus alterare,quidam præparare,digerere,ſeu euacuare aut per vētrem,aut per vrinam, aut per cutis occultos meatus materiam educentes valent: quanquam ex accidenti quidam ſint,qui quodammodo coctioni deſeruiant: vt hi,qui adſtringendi vim poſſident,aut hi,quibus ſomnum conciliamus. per ſe autem,ac vere, intrepide aſſerimus tantum ea,quæ calidum innatum,vel fouent,vel in ſubſtantia augent,ad concoctionem conducere: cum hæc actio,ſeu perfectio ſolius calidi innati ſit. & propterea ſola ea,quæ temperate calida ſunt,vt diximus,per ſe ei opitulantur, ac conferunt: velut etiam noſtris temporibus ſunt inter alimēta gallinarum iuuenum,ſeu gallinaceorum pullorum carnes per elixationem liquefactæ,quod ius conſummatum medicorum vulgus appellat,aut fortiter contuſæ,alteratæ prę cipue ex hordacea ptiſana ſimul permixta,ac cum eis decocta,magis,& minus pro naturæ corporum ratione,ſecundum quam,vt diximus,concoquentia euariari debent præcipue cum vires quodammodo imbecilles fuerint: & quæ redundant in corpore excrementa, in ſubſtantiam concoquentis mutari non valeant. Nec minus hallucinati ſunt,qui aſſeruerunt à frigidis concoctionem fieri,ſiue ſyrupi ſint,vt violaceus,roſaceus,ex nimphea, & vtroque cichorio, & alij nōnulli ſimiles,ſiue aqua ipſa frigida,cum Galenus ipſe decreuerit, frigidum perpetuo concoctioni aduerſari,lib.iij.de Ratione victus in morbis acutis. quinimò nec humor bilioſus ab eiſdem concoquitur, vt aiunt, bene alteratur. at hæc alteratio nullo pacto nec concoctio,nec maturatio dici meretur. Verum, cum ſupra relatum ſit maturationem in acida, vel dulci pituita,ſeu alijs putreſcentibus humoribus ab ea vi naturæ,quæ per ſolida corpora protenſa eſt,perfici: ac proinde, cum maturantur: ſolidis ipſis corporibus quodammodo aſſimilari,nunquid quodlibet, quod eo pacto maturatur, craſſius reddatur, quæret quiſpiam? At cui dubium eſt Ariſt.iiij.Meteor. aſſerere ex ſubtilibus ſemper craſſiora fieri, pepanſin, hoc eſt,maturationem paſſa omnia. Pariter & Alexander ait, Vniuerſaliter quæcunque pepanſin paſſa,ex tenuibus craſſiora reddantur. Et Gal.lib.j.de Morbis vulg.ait: Humores,qui tenues ſunt,omnes eſſe crudos: &,vt concoquantur,robuſtam deſiderare naturam. & lib.de Totius morbi temporibus aſſerit,tum ſaniem ipſam,tum vrinam,tum ſputum,lippitudines ue, quinetiam & humores,qui à cerebro per palatum, & nares defluunt,& denique cuncta excrementa in initio aquea, tenuiaque eſſe: cum vero quandam temporis proceſſu concoctionem accipiunt,craſſiora euadere,atque pauciora,potiſſimum in his morbis, ex quibus ægri ſeruantur. & lib.ij.Prognoſticorum ferè idem ait,quòd concoctio craſſiorem reddit,nō ſolum vrinam, ſed etiam deiectionem,item ſcreationem,atque etiam pituitam per diſtillationes,& grauedines,necnon per lippitudinem,& pus quoque in vlceribus. Ex quibus omnibus infertur,quòd quæcunque maturationem ſuſcipiunt, cum quodammodo ſolidioribus membris aſſimilentur,neceſſario craſſiora,ac pauciora euadunt: non tantum ex Ariſtotelis, & Alexandri mente: verum etiam Hippocratis,& Galeni. At non ſtatim ſequitur cuncta,quæ craſſiora reddūtur,ea eſſe concocta: cum craſſitudinis duæ ſint cauſæ, auctoritate Gal.ij.Prognoſt. calidum videlicet,& frigidum: calidum quidem euaporando,& frigidum adſtringendo. ceterum quęcunque à calido innato craſſiora redduntur,ea concocta eſſe dicimus,& non quę à frigido,ſeu non naturali calore: quæ quidem nedum coctioni opitulantur: imò penitus aduerſantur: pariter & ea,quæ ab ipſo craſſiora ſunt reddita. At iterum obſtrependo inſurget aduerſarius dicens,Si cūcta,quæ pepanſin patiuntur,hoc eſt,maturationem craſſiora euadere neceſſum eſt: fruſtra pituita ipſa,ac ſuccus melancholicus maturantur: cum craſſiores per eam maturationem redditi ad eorum expulſionem valentius reniterentur, atque aduerſarentur. Cui reſpondemus,pituitam ipſam ſiue dulcis,ſiue acida fuerit,quibus proprie pepanſis, hoc eſt,maturatio tribuitur, ex maturatione craſſiorem reddi: quoniam pepanſin paſſa, in concoquendis ſubſtantiam tranſire valet,& hoc pacto ſolidis membris aſſimilata,nulli dubium, quòd craſſior redditur, præcipue ſi in ea putrefactio non ſit. Quòd, ſi in ea aliqua putrefactio magna ſit, aut ſalſa fuerit pituita, vel atra bilis, ſiue aliud excrementum: licet eis maturatio

proprie

Marginal notes: Cap.4. — Loco citato. — Cap.37. — Com.29. — Tex.19. Alex.4. Metheor.com.9. Sec.1. cō.25. cap.3. — Com.33. — Cōment.38.

proprie non competat: tamen,quia vniuerſaliori vocabulo intelligẽtes ipſam maturationem,
dicuntur quoque hæc maturari,aſſerimus,ꝙ quodammodo pepanſin paſſa à ſolidis ipſis parti
culis,licet ab earum natura ſint aliena,cum nutrire non valeant: tamen quodammodo eis aſſi-
milantur,ac craſſiora redduntur; quoniam talia cũ natura ipſa maturat: neceſſum eſt,vt euin
cat: cumq. euicta ſunt,maturata vocare conſueuimus. &,cum concoctio omnia,vt diximus,
cogat,& incraſſet,teſte Gal.iiij.de Ratione victus in morbis acutis: neceſſe eſt ea quoque,cum Commen. 4.
concoquuntur, ac vincuntur: cogi, & incraſſari: alia tamen ratione, cum à calido innato id 4. Meteor.
perpetiantur. verum enimuero,ne quis decipiatur,magnam cum dico putreſcentiam,non de text. 18. & 2.
ea intelligere volo,quæ omnino aliena ſit,ac nulla ratione poſſit naturæ gratiam recipere: cũ prog. 33.
eam,vt ſupra retulimus,quamprimum educere ſit tentandum,teſte Gal.iiij. de Sanitate tuen- Cap. 3.
da. verum de ea intelligimus,in qua natura ipſa adhuc non eſt euicta. Magnam autem,& par
uam nominamus ratione maioris,vel minoris operationis caliditatis alienæ, nunquam tamen
ipſo calido innato euicto,imò ſemper cooperante, ac demum vincente. Verum, ſi ea excre-
menta taliter alterata, ac craſſiora reddita valentius expulſioni repugnant, cum ea in conco-
quendis ſubſtantiam tranſire non valeant, ad quid natura, ſeu medicus huic alterationi vaca-
bit? non propter aliud dicimus,quàm ꝙ concocta medicari iubet Hippocrates. nec ea craſſi-
tudo,quam à calido innato acquirunt,ineptitudinem eius parat expulſioni,velut ea,quæ à fri-
gido, ſeu calore immodico: quinimò taliter alterata, ac euicta cum nutrire non valeant: o-
cius ſecernuntur: nam,vt Galenus aſſerit,in cõmento Aphor.xxij.quarti lib.cum cruditas hu
morum adeſt: tunc aliquid bene euacuari eſt impoſſibile. Cuius rationem reddens ait,Opor
tere medicum naturæ miniſtrum ipſam perpetuo imitari. Verum, cum ipſa non ante humo-
res diſcernat,quàm prius concoxerit: nec prius expellat, quin prius diſcreuerit, eodem au-
ctore Aphor.xxij.primi lib.opus eſt,vt bona excrementorum euacuatio fiat, tam ab ipſa natu
ra quàm à medico,vt prius ea ab eadem natura ſecernantur, ac ſeparentur à bonis ſuccis: quæ
ſegregatio,ſeu diſcretio exacte fieri non valet: ſi concoctio ipſam non præeat. tunc nanque,
hoc eſt, poſt coctionem naturam ipſam habemus euacuationi adminiculantem: &, cum ipſi
euicti ſint, ac nutrire non valeant, tanquam excrementoſos,ac alienos ab eo, quod familiare
eſt ſegregans,expellere tentat. quod quidem prius,cum permixti eſſent cum familiaribus, in
fœliciter tentaret: nec id eſſet naturæ, ſed caſus ratione. nimirum denique ſi prædicti ſucci,
ſeu excrementa,licet vt alieni à natura immutantis,ac alterantis, in eius ſubſtantiam verti non
valeant: in ea tamen immutatione, cum ab ea euicti ſint, craſſiores aliquo pacto redduntur:
non enim vt craſſiores reddat natura, ipſos immutat, ac alterat: nec medicus ipſe, cum ei in
hoc opitulatur: verum,vt ſuperet,ac euincat,& denique aſſimilet. quibus ſuperatis,ac euictis
cum nutrire non valeant, nec perfecte aſſimilari: promptius ac facilius à familiaribus ſuccis
eos ſegreget,atque diſcernat,eiſq. ſegregatis commodius à natura,ſeu à medico expellantur.
quod quidem ægrius,& non abſque magna vi,ac noxa ipſius naturæ perficeretur, ſi prius vi-
delicet,quàm concocti,ac euicti eſſent,ac ſegregati,tentarentur expelli: ſimulq. familiarium
cum alienis expulſio fieret: vt liquido quiſque percipere valet de mente Hippocratis,& Gal.
in præallegatis locis. Ex quibus manifeſte patet,quantum delirarunt,qui aſſeruerunt matura
tionem,ſeu,vt ipſi dicunt abuſiue loquentes,digeſtionem in aliquo fieri poſſe cum eius ſubti-
liatione: cum perpetuo Hippocrate,& Gal.conſtet cuncta,quæ maturantur,craſſiora euade- Cap. 19.
re,vt diximus. Et ſi de ſalſa pituita,quam Gal.lib.de Conſtit.artis medicæ purgare iubet,op-
pugnare quiſpiam, eam ſaltem concoqui non debere. Reſpondemus, Galenum eo loco de
maturatione proprie dicta,quæ tum acidæ,tum dulci pituitæ competit,velle loqui. de qua in-
ſuper maturatione proprie dicta verba fecit quarto de Sanitate tuenda. cum dixit, Crudis,& Cap. 4.
ſemicoctis humoribus, qui ante ſanguinis perfectionem fuerunt per coctionem: acribus ve-
ro,ac mordacibus,eductionem competere. at noluit eo loco de maturatione communiter di
cta intelligere,quæ non tantum ſalſæ pituitę,verum non penitus corruptæ,vt idemmet aſſerit
quinto Meth.med. verum & vtræque bili,ac ichoribus ipſis tribuitur eomet auctore ſecundo 5. Meth. med.
de Ratione victus in morbis acutis. De vitrea vero pituita,licet frigidior ſit acida,tamẽ, quia Cap. 14.
acidę qualitatis eſt particeps,acida quoque appellari poteſt,& propterea non eſt habenda alia 2. reg. acu. 44.
ratio,quàm de ipſa acida: licet difficilius concoquatur, quia frigidior eſt, vt tantum tria ſint
pituitæ genera,eodem Gal. teſte ij. de Differentijs febrium,& iiij. de Ratione victus in morbis Cap. 6.
acutis. At mox inſtabit & non ab re aduerſarius,dicens,nunquid humores ipſi bilioſi, qui cũ Com. 13.
calidi,& tenues ſint,& ea de re paratiſſimi ad excretionem,vt Gal.aſſerit lib.iij.Prognoſtico- Com. 23.
rum. concoctione prius egeant, quàm excernantur. Circa quod digladiantur nonnulli no-
ſtri temporis medici,quidam aſſerentes concoctione non indigere: nam,cum mordaces ſint,
calidiores,ac tenuiores,transfluunt ab vna parte in aliam,ægrum grauiter infeſtant,ac quieſce
re non permittunt. cum ergo ipſi per corpus moueantur,naturamq. ad eos expellendos pro-
ritent,priuſquam in aliquam partem decumbant,præcipue principem,ſtatim euacuandi ſunt,
concoctione eorum non expectata, præcepto Hippocratis, & Galeni Aphoriſmo xxij. pri-
mi libri, & vj. de Morbis vulgaribus. Vlterius, ſi craſſos, atque tenaces humores fluxui

paratos

paratos reddimus,eos tenuando,ac incidendo,meatuſq. reſerãdo,vt patet Gal.Aphor.xxiiij.
Sec.2. cõ.32. lib.j.& ix.lib.ij.cur biliosos humores,tenues,fluxuiq. paratos exiſtentes, ac nullum lentorem
participantes,priuſquam purgemus, concoquere tentabimus: cum ex ea concoctione, craſſiores reddantur: quibus rationibus concludunt bilioſos humores concoqui non debere.
Sec.1. cõ.25. Quidam vero auctoritate Gal.j.de Morb.vulg.vbi ait,humores tenues omnes eſſe crudos, &,
vt concoquantur,robuſtam deſiderare naturam,inter quos bilioſum ſuccum tum Hippocrates,tum Gal. dinumerat: necnon auctoritate Hippoc.ij. de Ratione victus in morbis acutis,
Tex.44. vbi bilioſa cruda appellat,non ab re opinantur bilioſos ſuccos priuſquam expurgentur, cõcoqui debere: cum non mouere cruda idem Hippoc.iubeat Aphor.xxij.lib.j. Hiſce rationibus quidam flauam,ſeu pallidam bilem, antequam è corpore excernatur,concoqui præcipiunt. Alij,concoctione non expectata,ſtatim circa initia purgare iubent, vtrique ſuam fouentes opinionem Hippocratis,& Gal.auctoritatibus,prout ex prædictis apparet. Verum,vt tanti quęſiti veritas dilucidetur,attendenda nonnulla ſunt: primo,ꝙ flaua,ſeu pallida bilis, aut in corpore redundans ex vna in aliam partem transfluit,nec ſedem ſibi adhuc firmam ſtatuit: vel in quapiam parte firma decumbit: ſecundo, cum eam concoqui dicimus: triplici ratione poſſe intelligi: aut concoctione,qua familiaria alimenta in corpore concoquuntur,quam cõcoctionem,vt diximus, Ariſtoteles,& Gal.elixationi aſsimilant,ac hepſeſis Græce dicitur: aut de ea concoctione,quæ metaphorice maturatio dicitur,ſimili exiſtente maturationi proprie dictę, quæ in pericarpijs efficitur,eamq. Græci pepanſin nominant. &,cum hæc quoque duplex ſit: quædam proprie dicta, quæ tantum dulci, ſeu acidæ pituitæ tribuitur, vt ſuperius diximus: quædam vero vniuerſaliter dicta,quæ tum alijs ſuccis,ſeu excrementis,tum ichoribus ipſis tribuitur,pariter bifariam de ea loqui poſſumus. His prælibatis,aſſerimus flauam ipſam,ſeu pallidam bilem,ſiue in aliquam partem decumbat,ſiue de vna in aliam transfluat,ſeu turgeat,nullo pacto concoqui debere concoctione,quæ elixationi ſimilis eſt: cum ex ea alimenta conficiantur,ac in aliti ſubſtantiam conuertantur. pariter nec vllus alius ſuccus,ſeu excrementum tali concoctione in noſtris corporibus concoquitur pręter alimenta ipſa,quæ à caliditate,quę
Tex.27. in humido exiſtit,perficiuntur,ex intentione Ariſt.iiij.Meteor. Propalamus inſuper flauã,ſeu pallidam bilem in corpore redundantem,ſiue ex vna parte in aliam ea transfluat,ſiue turgeat, ſiue in earum aliqua firmetur,ac decumbat,nullo pacto concoctionem admittere,ſumpta cõcoctione pro maturatione metaphorica proprie dicta: cum ea,vt ſepius retulimus,tantum cõpetat his ſuccis,qui mutati,ac euicti à calido innato,reliquumq. perfectionis aſſecuti,& ꝑſus cocti corpus nutrire valent,ac in cõcoquentis ſubſtantiam verti,vt pituita ipſa dulcis,ſeu acida. ipſa autem bilis tum flaua,tum atra,cum vna ex ſanguine plus calefacto, altera ex eodem aſſato,atque aduſto gignatur,ſanguinis ſubſtantiam redire non valent,prout decretum reliqt
Com.30. Gal.ij.de Ratione victus in morbis acutis. qua de re talem maturationem flaua ipſa,ſeu pallida bilis nullo pacto admittit. Quòd,ſi de maturatione loquamur generaliter, ac vniuerſaliter dicta,ſecundum quam aliqua cocta,ſeu maturata vocare cõſueuimus,cum ab ipſa natura fuerint euicta. eaq. natura fuerint cauſis fortior,ac ipſas ſuo robore permutauerit, licet permutata,ac victa nulla pars ex eis alimoniam valeat accipere,tũc aut flaua, ſeu pallida ipſa bilis intra vaſa,aut in alium quempiam locũ decumbit ſua acrimonia,caliditate,ac tenuitate naturã haud ita proritans,ac impellens,vt ex vna parte in aliam expellatur,ac transfluat: & tunc aſſerimus eam non tm̃ concoqui poſſe,verum etiam debere,pręcipue ſi ſuperari,ac euinci ab ipſa natura
Com.44. poſſe exiſtimabis,præcepto Hippoc.Aphor.pręallegato,& Gal.ij.de Ratione victus in morbis acutis. quæ maturatio,eodem teſte,eodem loco,nil aliud eſt, q̃ eius à natura euictio. euincit aũt,cum eam permutauerit. quæ permutatio ex flaua,acri,& male olente, cum cruda præexiſteret: cocta poſtmodum pallidior,& minimum male olens efficitur. & propterea,licet, quia tenuis paratiſſima ad expulſionem ſit,quia tñ cruda,& tenuis,& quilibet tenuis ſuccus crudus
Sect.1. cõ.25. ſit,&,vt concoquatur, robuſtam natura deſiderat,vt Gal. aſſerit j. de Morbis vulg. propterea concoquenda prius eſt,vt cõcocta facilius diſcernatur,ac demum excernatur,velut de pituita relatum eſt. quam ſententiam confirmauit Alexander Trall.lib.j.cap.xvj. cuius hæc ſunt verba,loquens de flaua bile: humor nanque officium faceſcens,dicta ratione diſpoſitus,coctus, & tanquam ſubactus, ac domitus minore negocio ab euacuante medicamento profligitur, & exhauritur. Quòd,ſi denuo aduerſarius oppugnabit,aſſerens flauam bilem ex tali cõcoctione craſſiorem euadere,& ſic ęgrius expelli poſſe,ei rñſum volo,naturam non eò flauam bilem cõcoquere,vt craſſiorem reddat: imò, propterea ꝙ à natura euincitur, ac quodammodo ſolidioribus corporibus aſsimilatur, craſſior euadit,nec propterea concoquitur, vt craſſior fiat: verum,cum exacte aſsimilari nequeat poſt euictionem facilius,ac tutius expellitur: cum perpetuo verum ſit,vt diximus,naturam ipſam ægre expellere,ſi priuſquam excernat,non diſcreuerit: ægriuſque diſcernere, ſi antea non concoxerit. quod itidem confirmauit Galenus eo commentario, cui titulus eſt: Quos purgare conuenit, quibus medicamentis, & quando. concoquitur ergo tali concoctione flaua bilis, ſi in aliquam partem decumbat, quanquam ea concoctione craſſior euadat: nam non propterea concoquitur, vt talis efficiatur:

tur: nec propterea ꝙ talis efficitur, non tutius,& ſine corporis noxa purgabitur: cum à calido innato,& non ab immodico calore, ſeu à frigore eam craſsitudinem adeptaſit, & ea de re excretioni non aduerſatur: ſiquidem oportet coctionem prȩire,ſubſequi vero diſcretionem, & poſtea euacuationem,vt bona ſit criſis, auctoritate Gal. in cõm. Aphor. xxij. lib.j. aſſeruitq. humores,qui ſunt in aliqua corporis parte firmati,neque oportere aliquo mouere auxilio,neque medicari ante coctionem: tunc enim naturam ipſam habemus euacuationi adminiculantem. Hinc Hippoc.non ab re lib.j.de Morb.vulg.decretum reliquit,Coctiones celeritatem iudicij portendere,ſecuritatemq. ſalubrem,easq. coctiones fieri teſtatur Gal.eodem loco, natura ipſa cauſas noxias ſuperante. Patet itaque flauam bilem certam ſedem habentem,ac in quapiam parte firmatam,inibiq. putreſcentem,prædictam concoctionem, ſeu maturationem generaliter dictam admittere. At,ſi ea turgeat,agitetur,& de loco ad locum moueatur,ac transfluat (quia turgere nil aliud à Gal.dicitur eſſe, niſi cum humores vehementi motu agitantur, ac ab vno loco ad alium confluunt, dolores,& titillationes afferendo, ægrum quieſcere non permittentes,vt ſcriptum reliquit eo commentario,cui titulus eſt,Quos purgare cõuenit,&c. & in cõmento Aphor.xxij.lib.j.) eo caſu aſſerimus flauam bilem taliter conſtitutam, nullam concoctionis ſpeciem admittere: imò mox circa initia eam purgare conuenit: nam, cum in motu vehementiore ſit,ægrum infeſtans,faſtidiens, & quieſcere non permittens, priuſquam in aliqua ſede præcipue principi decumbat,naturȩ ipſi in expellendo auxiliantes,purgante medicamento vtendum eſt. quod quidem non tantum Hippocrates,& Gal.in ſuperius allegato Aphor.xxij.primi,& primo lib.iiij.nobis præceperunt: verum hoc ipſemet Gal.iubet lib.iiij. de Ratione victus in morbis acutis. ſub his verbis: nam vel ſtatim ab initio,priuſquam in partem aliquam confirmentur humores,medicandum: vel poſtea,cum ad maturitatem perducti fuerint: præcipue ſi maturari valent. pariter & cõmentario,cui titulus eſt,Quos purgare conuenit,ait,In his autem,qui ægrotant,ſi diuturnus futurus eſt morbus: expectanda ſemper erit concoctio: ſin breui ſoluendus inter initia,ſi modo à concitatis pendeat humoribus,purgare licet. & paulò inferius aſſeruit. Hos ergo humores euacuare conuenit in motu,agitatione,ac fluxu poſitos: qui vero aliqua parte corporis conſederunt neque vllo alio auxilio,nec medicamento prius mouendi ſunt,quàm concocti fuerint. Ex quibus omnibus lucide percipimus Galenum ſæpenumero flauam bilem concoqui poſſe, ac debere aſſeruiſſe, priuſquam purgetur,concoctione videlicet generaliter,ſeu vniuerſaliter dicta, prout videre licet apud eum libro ij.de Ratione victus in morbis acutis, vt diximus: ac de ea flaua bile intellexiſſe,quȩ in aliqua parte decumbit, ac ſedem propriam ſibi ſtatuit. Interdum autem compertum habemus apud eum calidos,acres,tenues ue ſuccos turgentes,mox circa initia purgandos eſſe,cum nullam propriam ac determinatam ſedem obſederint. qua de re flauam bilem antè concoctionẽ in his verbis purgare iubet,prout ſuperius in nonnullis locis, quæ citauimus, inſtituit: nam, cum ſuperabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur, nondum in aliqua parte firmati: tunc ad eos expellendos natura incitatur,& aliquo indiget manum porrigente,& hunc humorum motum ad aluum deducente,prout patet in cõmento Aphor.j.libri quarti. Tantæ igitur controuerſiæ,his ſic dilucidatis,veritas ſatis admodum liquet,ac ad mẽtem Hippocratis,& Gal.determinata eſt,ac quid ad prædictas opiniones ſit reſpondendum,liquido conſtat. At rurſus aduerſarius inſtabit, ſi Gal.in cõmento Aphor.xxij.lib.iiij. aſſerit, quo in tempore natura à cauſis morbum facientibus grauatur,adeſt autem cruditas humorũ, tunc aliquid bene euacuari eſt impoſsibile: & in fine eiuſdem cõmenti ait,Cum in morbi principio ſemper ſint ſigna cruditatis,mala erit talium humorum euacuatio: cur flaua bilis ipſa,licet turgeat, in principio euacuari ante concoctionem debeat, aut quo pacto bene euacuari poſſit? Verum nulli non patet Gal.in præallegatis locis de Euacuatione humorum,qui in aliqua parte firmati ſunt loqui: & non de eis,qui turgent: quibus,cum natura incitetur propter eorum motum,titillationem,ac mordacitatem ad eos expellendos: cogimur nos quoq; eam iuuando purgationem accelerare,priuſquam in aliqua principi ſede decumbant:& ſi nulla cõcoctio,nec diſcretio prȩeat,turgentes enim humores ante concoctionem euacuare in Aphor. xxij.lib.j. iuſſit Hippocrates. quare flauam bilem ſi turgeat circa initia, priuſquam in aliqua parte firmetur, nulla expectata concoctione, ſtatim præcepto Hippocratis, & Gal. purgare quiſpiam non vereatur: velut etiam interdum, & ſi non turgeat,ſed in quapiam parte firmetur,eam purgare cogimur, vt infra diſertiſsime oſtendemus de mente eiuſdem Hipp. & Gal.

Sec.2.tex.45.

Com.76.

Com.44.

De Digeſtione.

ETSI nonnulli noſtri temporis medici ad pauca reſpicientes nullam faciunt inter concoctionem,& digeſtionem differentiam,quantum tamen hi à veritate deuiãt, ac quo pacto hallucinati ſunt, ex Galeni,aliorumq. bonorum artis medicæ auctorum mente dilucidare decreui: cum id non paruam rei medicæ tyrunculis ſtudioſis vtilitatem afferat. ſæpe enim quoſdam medicos digeſtione pro cõcoctione,ac concoctione

coctione pro digeſtione æquiuoca ratione vtentes, ipſi cum audiant, in prauos labuntur errores. At nos veritatem inueſtigantes dicimus, ꝙ digeſtio proprie idem ſonat, quod diſtributio, diſtinctio, ſeu compoſitio ordinata. hinc digerere proprie idem eſt, quod ordinare, diſponere, diſtribuere, vel diſtinguere, vnde id, quod apud Græcos diatatto, ſeu dieutheto, vel diacoſmeo, vel diacrino ſignificat, id Latine ſonat, vt retuli, ordino, diſtinguo, digero, diſtribuo, guberno, diſpono: hinc diacoſmiſis, digeſtio, ſeu diſpoſitio, & diacoſmos digeſtio, diſtinctio, ſeu ordinata compoſitio dicitur, & diacriſis ſeparatio, diuiſio, ſeu diſcrimen. pariter quoque, quod Græci anadoſin dicũt, nos digeſtionem appellamus, & diadoſin diſtributionem. At hęc digeſtio, ſeu diſtributio penes alimenta proprie attenditur: cum anadoſin cibi diſtractionem à natiuo calore in proprium corpus proprie appellamus, velut etiam, & diadoſin: quanquam
Cap.6. & hæc inter ſe quodammodo diſcrepant, vt patet apud Gal. lib. ij. de Nat. facult. hæc autem digeſtio aliud non eſt, q̃ ordinata alimentorum diſtributio. Verum, ꝙ hæc à concoctione diſcrepet, patet apud Gal. lib. iiij. de Vſu partiũ. vbi talia profert verba, Quòd autem animalium
Cap.17. eod. cap. ventriculi ſedi minime cohæſerint, ſatis magno indicio eſt aliud eſſe oportere coquendi alimẽti inſtrumentum, aliud diſtribuendi. & parum infra aſſerit. Satis igitur conſtat aliam quidem
Cap.3. concoctionis, aliam autem anadoſeos oportuiſſe eſſe particulam. & lib. qui inſcribitur, Quòd animi mores corporis temperaturam ſequantur, loquens de vino ait, Nam re vera ſi cõmode eo vtaris: & concoctioni, & digeſtioni, & ſanguinis generationi, & nutritioni confert abunde.
Cap.2. & lib. iij. de Cauſis ſympt. hanc anadoſin, ſeu alimenti ex ventriculo in iecur, & ex iecinore in totum corpus diductionem, aliam ab alimentorum concoctione diſerte confirmauit: licet eã inter naturalia opera dinumeret. Ex quibus cuilibet conſtat apud Galenum alimentorum digeſtionem aliud à concoctione intelligi debere. &, ſi per pepſin digeſtionem improprie interdum intelligere poſſumus, per anadoſin tamen nunquam concoctionem ſignificari compertũ eſt: quinimò hanc digeſtionem, ſeu diſtributionem ab alijs facultatibus perfici, quàm à con-
Cap.7. coctrice, quia ab expultrice, ac attractrice ſimul, vt patet Gal. ij. de Natur. facult. aliaq. eſſe medicamenta, quæ ad digeſtionem, ſeu alimentorum diſtributionem faciunt: & alia, quæ concoctioni præſidium afferunt: ac alio, & alio tempore exhiberi debere decretum reliquit idem
eodem cap. Ante mediũ. Gal. iiij. de Sanitate tuenda. Hæc autem digeſtio, ſeu diſtributio hoc pacto libro definitionibus medicis deſcribitur. Digeſtio eſt concocti, ac confecti alimenti, & in ſanguinem conuerſi in corporis particulas omnes attractio, quam natiuus calor molitur. De hac autem digeſtione alimentorum hic loqui non intendimus, ſed de ea digeſtione, quę circa humores, ſeu excrementa, quæ pręternaturaliter in corpore, ſeu parte aliqua corporis detinentur, à calido innato perficitur. hæc autem bifariam fieri poteſt: vna, ſi quidem cum natura ipſa poſt concoctionẽ mouetur, pro digeſtione, ſeu diſtinctione ſemiputridi, ſeu ſemimali præternaturaliter detenti excrementi, & demum per ſenſibiles canales, ſeu aquæ ductus ſenſibiliter expellit, per aluum videlicet, vrinam, ſudorem, &c. quæ digeſtio, ſegregatio, ſeu diſtinctio proprie appellari meretur: improprie autem diſtributio. nec minus ea à calido innato perficitur, velut ea digeſtio, quæ alimentorum eſt medijs naturalibus facultatibus, attractrici quidem ex vna, ac ex altera expultrici, hæcq. inſuper alia eſt à dictorum excrementorum concoctione, eiq. ſuccedit, vt dicemus; quam forte Gręci diacriſin appellarent. Altera eſt digeſtio, quæ penes dicta excremẽta præternaturaliter quoque in corpore retenta ab ipſa natura perficitur, ac ea excrementa nõ vtique ſenſibiliter poſtea excernens velut in pędicta, ſed per halitum digerens, diſpergens, atque per poros cutis inſenſibiliter diſcutiens. quæ quidem digeſtio diaphoreſis proprie à Gręcis appellatur. hinc diaphoretice idem, quod vis diſcuſſoria ſonat, à verbo diaphoro, quod idem eſt Latine, quod digero, diſcutio, ſeu diſpergo. & propterea à quacunque cauſa corporis etiam ſubſtantia propria inſenſibiliter diſſipatur. hanc diſſipationem per halitum digeſtionem appellamus. de qua etiam veluti de ea, quæ alimentorum eſt digeſtione, loqui pauca pa-
Sec.4. tex. cõmen.20. ramus. At de ea locutus eſt Hipp lib. vj. de Morbis vulg. cum dixit vigiliam edacem & Gal. eodem loco ait, vigiliam edacem eſſe: quia corpus digerit, ac diſſoluit. & idem de vigilia xij. Me-
Cap.3. thodi med. voluit, ꝙ corpus digerat. Tantum ergo de ea digeſtione, quæ à natiuo calore aduerſus excrementa pręternaturaliter detenta, ſeu putreſcentia in corpore perficitur, tam ſi intra vaſa, quàm extra: tam ſi circa partes internas, quàm externas verba faciemus. Verum attendendum primo eſt, quòd, velut ea digeſtio, quæ circa alimenta ab innato calido perficitur, ab eorum alimentorum concoctione diſcrepat, ac eam concoctionem, ſi rite cuncta à natura in conficiendis alimentis perficiantur, ſubſequi debet: pari ratione ea digeſtio, quæ circa corporis excrementa, ſeu putridos humores in corpore pręternaturaliter detentos à natura ipſa, ſeu calore naturali paratur, ab ea concoctione, ſeu maturatione, quam circa ea excrementa molitur, valde diſcrepat. Et velut ea digeſtio, quæ alimentorum eſt, eorum concoctionem ſubſequi debet: eadem ratione hæc digeſtio, quæ excrementorum eſt, ſeu humorum putridorum, ſi per ſenſibiles vias expellendi ſunt, eorum maturationem conſequi debet. & propterea Galenus iuſſit, quòd, vt bene aliquid euacuetur, oportet concoctionem præire, ſubſequi vero diſcretionem, & poſtea euacuationem, in commento Aphoriſ. xxij. quarti, & xxij. lib. j.

Perficitur vero hæc digeſtio,ſeu ſegregatio,ſeu diſtinctio ab ipſa natura duabus eius facultati
bus medijs: poſt tamen perfectam operationem ipſius concoctricis: attractrici, videlicet, ex
vna,& expultrici ex altera. per primam ſiquidem quod familiare eſt,attrahens: at per excre-
tricem id,quod amplius in priſtinam naturam redire non valet,ſeu in alimentum tranſmuta-
ri,diſcernens,ac diſtinguens ab eo, quod familiare eſt,demum expellere tentat per ſenſibiles
excretiones. quam expulſionem ſi perficere non valeat eo tempore, vt infra dicemus: à me-
dico natura ipſa iuuanda eſt tum præparatione,tum etiam,ſi opus fuerit, purgatione. Verum
eam digeſtionem excrementorum,quæ per halitum fit,natura ipſa confeſtim nulla præceden
te concoctione ſæpe molitur. quinimò prius perficere tentat: per halitum,videlicet, digere-
re. ꝙ ſi non valeat,id concoquere procurat,& demum ea perfecta ſegregat,ac diſtinguit,nec
amplius per halitum digeſtionem æque aggreditur: nam per concoctionem craſſiora, vt ſu-
pra relatum eſt,excrementa reddita,non amplius vtique per halitum facile digeri valent,quæ
concocta ſunt,ſed ſecerni,& demum ſenſibiliter excerni poſtulant. & hac de re Gal. libro de — Cap.3.
Inæquali intemperie voluit eſſe in fluxione duplex genus curationis: vnum, quòd digeratur
quidquid humoris in particulam procubuit: alterum,ꝙ concoquatur. Verum digeſtio,dice-
bat,optanda maxime eſt: quoniam concoctionem hæc duo neceſſario ſequuntur: puris gene
ratio,& eius in aliquod ſpatium abſceſſio. ex quibus verbis palàm oſtendit, digeſtionem per
halitum excrementorum maturationem ſubſequi non debere,ſed potiſſimum eam præcede-
re. hanc eandem per halitum digeſtionem primo ante concoctionem exequendam iuſſit
Hippoc. in cura pleuritidis ij. de Ratione victus in morbis acutis in principio. Diſſerendum — Text.1.
autem modo à nobis eſt,nunquid ea digeſtio excrementorum,quę eorum cōcoctionem ſub-
ſequitur,diſtinctio,ſeu impropria diſtributio appellata,iuuari poſſit ab arte,& à medico: &,ſi
poſſit,cum quibus. Pro primo aſſerendum planè eſt,ꝙ,velut alimentorum digeſtioni quibuſ
dam auxilijs medici opitulantur,vt patet de mente Gal. iiij. de Sanitate tuenda. & lib. Quòd — Cap.6. & 7.
animi mores corporis temperaturas ſequantur,& primo de Sanitate tuenda,ac ſecundo,& q̄n — Cap.3.
to eiuſdem: pari modo natura ipſa à medico adiuuari poteſt pro digeſtione redundantium — 1. de San.tuē.
excrementorum perficienda,cum ea ex eadem natura perficiatur,eiſdemq. facultatibus me- — cap. 11. 2. de
dijs,vt ſupra relatum eſt. Quæ autem auxilia,ac qualia paranda ſunt ipſi naturæ à medico pro — San.tuen.c.2. & 5.de San.5.
hac digeſtione iuuanda non admodum patet: nam interdum reperitur Galenum aſſerere,idē
poſſe & concoctioni,& digeſtioni opem ferre,vt de vino enunciat in lib. Quòd animi mores — Cap.3.
corporis temperaturas ſequantur,loco ſuperius allegato. & vj. de Morbis vulg. ſæpenumero — Sec.4.cō.20.
idemmet ait,quædam digeſtionem iuuare,quæ tamen concoctionem impediunt, velut ij. de — Cap.2.
Sanitate tuenda. de exercitatione diſſeruit. quæ cum in corpus digeſtionem adiuuet, mini-
ſtrari tamen non debet,niſi alimenta ſeu ſucci,qui in ventre,aut vaſis continentur, optime cō
cocti ſint: aliàs periculum eſſet,ne,priuſquam per maturam concoctionem vtiles ſint: in om
nes animalis partes rapiantur. & lib.iiij.eiuſdem dicebat poſt cibum non eſſe ſumenda medi- — Cap.7.
camenta,quæ ad vehementiorem diſtributionem faciunt: nam tunc non diſtribui,ſed conco
qui,quæ ſumpta ſunt, eſt vtilius. quare melius eſt eo tempore vti aliquo præſidio ad conco-
ctionem, præcipue qui egent. ex quibus Galeni verbis liquido conſtat interdum eiſdem me-
dicamentis poſſe & concoctionem,& diſtributionem à medico iuuari, & ſæpenumero diuer-
ſis auxilijs. Sed,quò veritas clarior fiat,haud ignorandum eſt concoctionem ipſam,ac diſtri-
butionem,ſeu digeſtionem: velut & alia naturalia opera ab ipſo calore innato perfici,vt patet
Gal. in Cōment. Aphoriſ.xv.lib.j.& in commento Aphoriſ.vij.lib.ij.qua de re nec quempiam
præterire debet ea auxilia,quæ concoctionem inſimul,& digeſtionem adiuuant, talia à medi-
co paranda eſſe, vt calidum innatum, ſeu naturam ipſam roborent, atque adaugeant, vel ſal-
tem non diſſipent; ſed ſeruent. nec minus ſciendum eſt aliquem ſuccum, ſeu excrementum
promptius ex ſui natura poſſe & concoqui,& diſtribui,ſeu digeri: aliquem vero ægrius. His
ſic dilucidatis, conſtat cuique, ꝙ ea excrementa, quæ in corpore redundant, ſi facilioris ſint
maturationis,ac digeſtionis ex ſua natura,viribus ipſis non admodum imbecillioribus exiſtē-
tibus,poteſt à medico eiſdem auxilijs iuuari calidum innatum pro eorum concoctione,ſeu di
geſtione perficienda. & propterea Gal. lib. de Conſtitut. artis medicæ, pro dulcis pituitæ, ac — Cap.19.
acidæ concoctione perficienda modice calefacientis vini potum laudabat. de quo itidem vi-
no,vt diximus,libro, Quòd animi mores corporis ſequantur temperaturam,ſic ſcriptum reli- — Cap.3.
quit. nam re vera,ſi commode vtaris,& concoctioni,& digeſtioni,& ſanguinis generationi,&
nutritioni confert abunde. Pariter ergo & ipſius dulcis, ſeu acidæ pituitæ digeſtioni vinum
ipſum opitulabitur: cum eius concoctioni opem ferat. quòd ſi vires ipſæ quodammodo im-
becilliores fuerint,ac calor innatus non multus,ſimulq. excrementa ipſa redundantia, ex eo-
rum natura egre & concoctioni,ſeu maturationi,& digeſtioni obſequentia,non verendum eſ
ſe puto alijs auxilijs digeſtionem iuuari,& alijs concoctionem: nam, cum ea excrementa ve-
hementiori egeant digeſtione,ac ipſa natura non admodum robuſta exiſtit,eis indigent me-
dicamentis,quæ ad vehementiorem digeſtionem faciant,ac calidum innatum roborent, & au
geant. hæc autem calidiora eſſe debent,q̄ ea,quæ concoctionem adiuuant. cuius generis ſunt

frigidiora:

frigidiora: ac propterea craſſior pituita,& atra bilis. Ex quibus patet,quomodo Galeni verba intelligi debeant,cum ait,Idem poſſe,& concoctionem,& digeſtionem iuuare: & quo pacto intelligi debeant eiuſdem verba,cum aſſerit,quædam digeſtionem iuuare,non autem concoctionem,imò eam impedire. Nec mirum eſt,ſi ea,quæ corpus humanum excalfaciunt,calorem innatum augendo,aut ſaltem fouendo,veluti alimentorum digeſtionem,ſeu diſtributionem: ita quoque excrementorum,ſeu redũdantium putridorum ſuccorum digeſtionem,ſeu
4.meteo.tex. & com.1. ſecretionem procurent: nam teſte Ariſtotele, pariter & Alex.iiij.Meteor. Caloris natura eſt homogenea cogere,ac in vnum copulare: quæ vero heterogenea ſunt,ſecernere,ac ſeparare. cum vero redundans putridus ſuccus partes habeat heterogeneas,poſt eius concoctionem innatus ſecernere tentat,quod familiare eſt,attrahens: quod vero alienum,excernens. veluti in conficiendis alimentis in ventriculo,quidquid veluti terra,aut lapides in eis continetur,ſegregat: quod vero velut palea,& furfur in hepate exemplo peritorum præparando tritici, qui ſi quid terræ,aut lapidum,aut ſilueſtrium ſeminum admixtum ſit,quę pernicioſa corporibus eſ-
Cap.1.& 3. ſe ſolent,aut paleæ,& furfuris vtiliter purgant,prout Gal.aſſerit lib.iiij.de Vſu partium. Hæc autem operatio perficitur à calido innato,quatenus calidum innatum eſt,& quatenus calidũ. & propterea à calidis medicamentis auxiliari poteſt, quæ tamen non admodum temperamentum excedant: quia,ſi multum excederent, imbecillum reddentia innatum calorem digeſtionem potius impedirent,q̃ iuuarent: nam,licet cuiuſlibet calidi ſit heterogenea ſegregare: nõ tamen cuiuſlibet eſt ſecernere putridum humorem à non putrido: ſed tantum hoc opus innati caloris eſt. poſſunt tamen ei opem ferre & ea,quæ ipſum calidum fouent, & quæ ipſum augent,ſiue in ſubſtantia,ſiue in qualitate. Verum ea,quæ in qualitate augent, ſunt vehementius digerentia. qua de re eis vtimur,vbi vehementiori digeſtione opus eſt,quanq̃ hæc quoque calida non tantum calfacere debeant,vt ipſum innatum calorem valeant in igneam qualitatem tranſmutare. calor.n.adauctus vehementius alterat: modo tamen non eo incrementi
Cap.3. perueniat,vt iam colliquet: tunc nanq; ad omnia eſt inutilis,auctore Gal.iij.de Cauſis ſympt. &ſi hęc quoq; caliditas ignea poſſit extenuare,ac diſſoluere,vt patet Gal.in cõm.Aphor.xxvj. lib.ij.& Aphor.lvij.lib.iiij. Ex quibus patet, quo pacto auxilia iuuantia digeſtionem redundãtium putridorum excrementorum interdum ab eis,quæ maturationem adiuuant,non diſcrepent,& ſæpenumero calidiora,quàm ea,quæ concoctionem adiuuant,eſſe debeant,prout maiori,vel minori digeſtione natura egeat pro digerendis ſuccis prædictis ſemimalis. Inſuper & quæ vehementius digerant,calidiora eſſe debent,quàm quæ concoquunt: nam in digeſtione, vel ſecretione ſemimali ſucci non vna tantum facultas operatur,veluti in concoctione concoctrix,ſed duæ naturales facultates eodemmet tempore,attractrix ex vna,ac expultrix ex alia. Cum autem cunctæ hæ à calido innato perficiantur,ſi temperate calida adhibeantur; admodum imbecilla erit earum facultatum operatio: cum non ſatis ſit pro duabus facultatibus eomet tempore vehementer ſuam actionem perficientibus tanta caliditas,quanta ſoli concoctrici operanti abundans eſſet: verum maiori indigent, vt ſupra retulimus. proinde ſegregatio
Cap.13. abſque valido calore peragi nequit,vt Gal.teſtatur v.de Simpl.medic.facultatibus. horum autem medicamentorum materiæ admodum medicis notę ſunt,ex quibus tum decocta,tum ſyrupos,tum electaria,tum alijs modis ſibi talia auxilia præparant. Eſt ergo hæc digeſtio,ſeu ſecretio opus duarum facultatum naturalium,& propterea à concoctione diſcrepat,quę concoctricis tantum opus eſt: iuuaturq. vt plurimum ab alijs auxilijs,quàm ab eis,quę concoctioni opem ferunt,præcipue cum vehementiori indigemus digeſtione. eaq. alio tempore adhibenda ſunt; quia poſt concoctionem,ſi rite natura à talibus auxilijs iuuanda ſit,& præcipue eo tẽpore,quo ſæuiora cuncta ſymptomata apparent,ac ægri grauiter ſe habent,natura, ſeparante à bonis mala,& ad excernendum præparante,iuxta Hippocratis, & Gal.ſententiam Aphoriſ. xiij.lib.ij.ſi vnica expulſione morbi cauſa pellenda ſit. ſi autem non; eis vtẽdum eſt toto morbi tempore,quo cõcoctio apparet,vt eis adiuta natura,illud,quod concoxit,facilius ſecernat. Differt autem hæc digeſtio,quæ excrementorum eſt,ab ea, quæ alimentorum: cum in hac attractrix,non ita vt in illa operetur validius, ſed expultrix. De diaphoreſi autem, hoc eſt, per halitum digeſtione pauca admodum diſſeremus; cum à nonnullis abundantiſſime ſcripta reperiatur: tum quia ex his,quæ ſupra retulimus,& quid ea ſit,patet,& quibus auxilijs perficiatur,quia calidis,quanquam & hæc tepentem calorem obtinere debeant; vt lini ſemen,ac cha-
Cap.16. mæmelum,auctore Gal.xj.Meth.medendi. nec minus à balneo ſomnus malos ſuccos per ha-
Cap.4. litum digerit,vt idem Gal.aſſerit iiij.de Sanitate tuenda,&eodem libro,oleum deſcribit,ex flo-
Cap.8. ribus populi,quod ſine vlla morſione per halitum digerit. pariter & ex chamæmelo, & anetho medicamenta deſcribit,quæ per halitum digerere poſſunt. quę cuncta tepentem calorem poſſident,vt diximus: quanquam & prædictis calidiora quoque reperiantur, quæ calfacere, extenuare,diſſoluere, ac valenter digerere valent. his denique, ac ſimilibus vtendum eſt pro hac digeſtione iuuanda, quæ per halitum dicitur. at, quo tempore eis vtendum ſit, ſuperius relatum eſt. In quo vero ab eis,quæ concoctioni opitulantur,diſcrepent,Gal.v.de Simpliciũ
Cap.8. & 9. medicam.facult.perbelle declarauit,& hæc de digeſtione ſint dicta.

De Præparatione.

CVM ergo in hac excrementorum digeſtione,ſecretione,ſeu diſtinctione,quę ma
la ſunt à bonis ſeparans, ad excernendum natura præparat,vt ſentit Gal.in com
mento Aphoriſ.xiij.ſecundi lib. conſentaneum eſt diſſerere, quo pacto medico-
rum ope poſsit humorum excernendorum pręparationi opitulari,& quibus auxi
lijs: ſæpe enim redundans vitioſus ſuccus exiguis canalibus,per quos expelli debet, craſsior,
ac viſcoſior exiſtit. quare ab ipſa natura expelli nequit,ni canalium, ſiue foraminum hoſtia,
per quæ debet purgatio fieri,reſerentur,craſsities tenuetur,ac viſcoſitas eius,quod debet eua-
cuari,incidatur. Hinc corporis præparationem,teſte Galeno in cōment. Aphor.xxiiij.lib.j.nil
aliud eſſe affirmamus,quàm aliquod corpus purgationi imparatum paratum facere. hoc au-
tem eſſe imparatum bifariam præcipue fieri poteſt: aut ex parte ſuccorum redundantium,qui
purgandi ſunt: aut ex parte viarum,per quas redundantes ſucci expellendi ſunt,ac à pharma-
co trahendi. ſi ex parte ſuccorum; erit aut eorum craſsicies, vel tenacitas, ſiue lentor,vel v-
traq. ſimul. at ex parte foraminum,ſeu meatuum vna tantum cauſa eſſe poteſt, videlicet eo-
rum obſtructio, quæ omnia purgationem impediunt. & propterea non immerito eodem A-
phoriſ.xxiiij.lib.j.iuſsit Hippocrates,Raro in acutis paſsionibus in principijs medicinis purgā
tibus vti; nam,cum in ipſis morbis acutis facultas nobis non detur circa eorum principia præ
parandi corpora; raro circa ipſorum initia purgationes in bonum vſum nobis venient: opus
nanque eſt,vt purgatio omnibus recte procedat ſine torminibus,vertigine,faſtidio,difficulta
te,ſeu ægrorum diſſolutione,corpora quidem prius fluida facere,præcepto eiuſdem Hippoc.
Aphor.ix.lib.ij.quod quoque paſsim Galenus decretum reliquit eo commentario, qui inſcri
bitur,Quos purgare conuenit,&c. Verum,quòd medicorum auxilijs compluribus hoc perfi-
ci poſsit,cunctis equidem patet: nam,ſi nil aliud eſt corpora fluida facere,hoc eſt,purgationi
præparare,quàm craſſos ſuccos tenuare, viſcidos, incidere, ac foramina, per quæ huiuſmodi
ſucci pertranſire debent reſerare,vt patet Galeno in cōmento ſupradicti Aphor.ix.lib.ij.&vj. Sec.2. cō.32.
de morbis vulgarib.nonnullaq. inter medicos comperta ſint auxilia: quibus medijs poſſumus
talia in corporibus,cum opus ſit,operari: ſequitur,medicum humorum in corpore redundan
tium præparationi abſque dubio opem poſſe ferre. qua de re vj.de Morbis vulgarib.præcipit
ante epotum veratrum lauare,ac cibum ſumere,vt celerius purgatio fiat. hanc eandem ſenten
tiam reliquit Aphoriſ.xiij.lib.iiij. Et Gal. in commento Aphor.xxiiij.lib.j. non tantum hanc Sec.5. tex.cō.
facultatem præparandi medicis tribuit: imò nonnulla ibi dinumerat, ex quibus ipſi medici 29.
occaſionem arripere poſſunt pro prædicta pręparatione facienda. & inſuper eodem commen
to,poſtquam declarauit,quibus indiget is,qui purgandus eſt,aſſerit, quia oportet eius humo-
res quammaxime fieri poteſt,eſſe fluxui paratos,hoc eſt,tenues,nullum lentorem participan-
tes,& aperta eſſe foramina, (nam & nos iſta antea paramus,cum quempiam ſumus purgaturi)
& vt vno verbo dicam,hæc præparatio contrario modo ſe habet cum concoctione, ſeu dige-
ſtione: nam illa ex natura præcipue,& non arte fit: hæc vero ab arte potius,quàm ab ipſa na-
tura. præparationi ergo ars medica,& medicus opitulatur,nemine contrarium ſentiente,ſiue
per vomitum,ſiue per alui ſubductionem purgare velis. imò huius præparationis auctor præ
cipue medicus eſt,ipſi naturæ auxilia pro ea perficienda porrigens, ſine quibus ipſa forte per-
petuo omnino non aſſequeretur: at,cum quibus,nondum liquet. Verum,ſi pręparatio penes
redundantes ſuccos,craſſos,& tenaces attendatur: eis,quæ tenuant,ac incidunt, vtendum eſt:
de quibus libro de attenuante victus ratione talem protulit ſententiam, Si quid igitur olfa- Cap.8.
ctui,aut guſtui,aut vtrique ſimul acre,& mordicans,& calidum apparebit, ſcito id facultatem
habere tenuandi,ac incidendi: pariter & quæ eidem olfactui odorem bonum inferunt,& gu-
ſtui aromatis ſpeciem repræſentant. & demum ſubdit,Incidunt præterea,& quæ ſaporem ha
bent quendam nitroſum, aut ſalſum. nec minus his amara, tenuandi facultati ſunt prædita.
at eorum facultas aceto,& melle intenditur. Ex quibus colligo tum acria, tum ſalſa,nitroſa,
tum etiam & amara facultatem habere craſſos humores,ac viſcidos tenuandi,ac incidendi,de
mente Galeni,quorum ſi quis velit catalogum inſpicere,tum olerum,tum ſeminum, tum ip-
ſarum arborum,germinum,ac aliorum: ſupradictum Galeni librum de attenuante victus ra-
tione perlegat. Quædam vero ſummatim in commento xxiiij.lib.j.annotauit,vt in melicra-
to decoctum hyſſopi,origani,tragorigani,thymi,vel pulegij. Et viij.Methodi medendi non- Cap.4.
nulla quoque dinumerat tum in alimentorum, tum in pharmacorum ratione, vt ptiſanam,
mulſam,calamintham,hyſſopum,origanum,ſerpyllum,apium,pariter in mulſa incocta. Ve-
rum inter omnia præcipue in febribus,vt quod nec febrem accendat, oxymel ſummopere ex
tollit: quanquam & hæc pariter obſtructiones liberent. & lib.xj. eiuſdem ſummopere ptiſa- Cap.9.
nam,aquam mulſam,ac oxymel approbauit. In immodica tamen febris caliditate,omnibus
relictis,confugit ad ptiſanæ cremorem. quam ptiſanam,& detergere,& diſſecare,ac reſoluere
decretum reliquit quarto de ſanitate tuenda, & primo de ratione victus in morbis acutis; &
in eo commentario,quem de ptiſana compilauit. talia de ptiſana verba retulit,Sanè ne vllum Cap.4.

quidem alterum datur inuentu, quod ſiue vt medicamentum, ſeu tanquam nutrimentum exhibeatur, quod horum amborum compos ſit præter ptiſanam: inciſionis videlicet, & humectationis. præterea eodem commentario dicebat, Febribus ardentibus ptiſanam eſſe accommodatiſsimam: incidit enim, ac detergit, cum hoc quòd frigida ſit, & humida. Hac ergo, conſulo, vt medici in ardentiſsimis febribus vtantur; cum redundantium ſuccorum præparatione egent. nec minus tanquam præcipuo medicamento rogo, vtantur oxyſaccharo ipſo: ſecundo loco, oxymelite, vel aqua mulſa, præcipue febre non exiſtente valida: tertio loco ſupra dictorum aliquo decocto, aut ſolo, aut cum ptiſana, mulſa ue, prout morbus requirit, ac eius cauſa. &, ſi eorum facultas intendi velit; acetum addatur, & mel, præcepto eiuſdem Galeni lib. de attenuante victus ratione loco ſupra allegato. hæc quo ad præparationem, quæ penes redundantes purgandos ſuccos attenditur, dicta ſufficiant. Reliquum eſt de eis medicamentis, quæ præcipue detergunt, poros repurgant, ac infarctu liberant, & hoc pacto foramina, vias, vaſorumq. oſcula reſerant, diſſeramus. quæ à Gal. v. de Simplicium medicamentorum facultatibus bifariam conſiderantur. quædam nanque poros repurgantia medicamenta appellantur ab eo, vt patet eodem lib. & hæc in duo ſubdiuidit, genere quidem ſubſtantiæ minime diuerſa, verum ratione maioris, minoriſq. diſcrepantia ſunt: nam vtraque calida ſunt, tenuium partium nitroſa, ac amara. Horum autem medicamentorum quædam in ſuperficie ſordem auferunt, quæ extergentia, ſiue rhyptica nominantur: quædam vero abſtergendo etiam poros repurgant, quæ quidem ſupradictis ſubtiliorum ſunt partium, emplaſticis contraria. proinde hæc phractica, & cathartica quaſi expurgantia, & farctu liberantia dicas, appellantur. Quæcunque ergo nitroſa, amaraq. ſunt, ea ad purgandos meatus omnes valere noueris: quæ vero vlcerum ſordes, ac cutis vniuerſæ extergunt, non tantum hæc, ſed & viribus minora auferre poſſunt, vt dulcia tenuium partium, puta mel: ex cerealibus faba: ex fructibus amygdalæ, quæ edendo ſunt. quædam vero, licet meatus intus aſſumpta purgare valeant, poroſq. extergere: cuti tamen appoſita, quia eis quædam adſtrictio adiuncta eſt; repurgare nõ poſſunt: nam compoſita ſunt ex amara, acerbaq. facultate, ac occluditur meatuum exiguitas ab eorum adſtrictione; priuſquam in altum abſtergens ſubſtantia recipiatur, ac probè meatus expurgentur: vt abſinthium. at quædam ſunt, quæ vtrunque perficiunt, & intus ſumpta, & foris impoſita; vt erui, ac lupinorum farina: ſi amara fuerint; amygdalæ amaræ, vrticæ ſemen, ſcylla, & iris, &c. quædam vero huius generis medicamenta, præterquam quòd detergunt, ac infarctu liberant, vim quoque habent extenuandi, ac incidendi craſſos, lentoſq. humores: vt ſeriphon & abrotanum. quorum medicamentorum poros purgantium, ac abſtergentium, & ea de re obſtructiones ſoluentium, ac infarctu liberantium mentionem fecit Gal. viij. Methodi medendi: quo loco aſſerit vniuerſale documentum, quòd quæ deterſoriam habent facultatem tum intus ſumpta, tum foris admota obſtructiones ſoluunt: quanquam & ibi quoque nonnulla dinumeret, quæ cum hoc quòd obſtructiones ſoluunt, tenuant, ac incidunt craſſos, ac lentos humores, de quibus ſupra mentionem fecimus: nec minus, & quinto de ſimpliciũ medicamentorum facultatibus: loco ſuperius allegato innumeraq. talia comperiuntur apud alios artis medicæ auctores. quare particulatim, vt ea hic dinumerem, non eſt neceſſe. Quædam autem poros, foramina, ſeu meatus reſerantia à Galeno appellantur, quæ pariter in duplici ſunt differentia: nam quædam cutis meatus reſerant, quæ rarefacientia, ſeu areotica nuncupantur: quædam vero vaſorum oſcula reſerant, quæ aperientia, ſeu anaſtomotica appellantur, quorum medicamentorum contraria diuerſam etiam ſortiuntur appellationem: nam quæ poros contrahunt, condenſantia: quæ vero vaſorum oſcula occludunt, occludentia, conſtringentia, contrahentia, ſeu obſtruentia appellantur. differtque rarefacientium natura ab ea, quæ eſt aperientium: nam rarefacientium natura, & modice calida eſt, tum minime deſiccans, tenuiumque partium: aperientium vero tum craſſarum partium, tum acris, ac mordax natura eſt. Hæc vero cuncta licet quodammodo prædictis quæ extergere, incidere, obſtructioneſq. delere diximus, vicina ſint: non tamen vndiquaque ſimilia ſunt: vt cuilibet ex eis, quæ retulimus patere poteſt. verum rarefacientis quidem naturæ ſunt chamæmelum, ſemen lini, althæa, & alia huiuſmodi: aperientis vero facultatis ſunt, quæ acria, ſimulque terrena exiſtunt: vt cyclaminus, allia, cœpe, & huiuſmodi. quæ omnia à Gal. v. de Simp. medic. facultatibus facilius eſt videre; cum hic vniuerſalem quandam methodum inueniendorum medicamentorum, ac alimentorum, quibus naturæ in prædictis auxilia præbeamus, ſcribere intendimus, & non cuncta particulatim: & ſi qua deſcripſimus, gratia exempli habeantur. Præter autem hos præparationis modos alter ab Hippocrate ponitur, qui laxantibus, ac mollius corpus reddentibus, humoreſq. fundentibus perficitur, quem præparationis modum decretum reliquit ſexto de morbis vulgaribus, & Aphoriſ. xiij. lib. iiij. quibus locis iuſsit ante epotum veratrum, vt facilius, ac celerius fiat purgatio; corpora præhumectanda eſſe cibis, ac balneis, & quiete. verum, quoniam laxantium remediorum non ſimpliciter vna eſt ſpecies, vt patet Gal. v. de Simplicium medic. facultatibus; ea breuitatis cauſa relinquo: ſufficiat tamen, auctore Hippocrate, prædictis poſſe vti; vt corpora idonea ad purgationem reddantur (præcipue

[Margin notes: 1. de Ratione vict. com. 18. lib. de ptiſa. cap. vlt. — Cap. 5. — Cap. 3. — Cap. 12. — Cap. 4. — Cap. 12. — Cap. 14. — Sec. 5. ex cõ. 29. — Cap. 11.]

pue ſi violentisſimo medicamento vtendum ſit,vt veratrum eſt,de quo Hippocrates vtriſque locis mentionem fecit) in reliquis vero,ſi humores purgandi,crasſi,ac tenaces fuerint; antedictis attenuantibus,& incidentibus,vel ſimilibus vtendum eſt. Meatus vero,per quos ipſi purgandi ſunt,ac humores tranſmittuntur, & à medicamentis trahuntur, quæ vim purgatoriam habent; repurgandi,ac reſerandi ſunt cum his,quæ hanc facultatem posſident, quorum methodum ſuperius demonſtrauimus,ac ita purgatio in cunctis rectè procedet. Ex quibus patet,in quo differant ea,quæ præparandi facultatem obtinent ab eis,quæ concoctioni, aut digeſtioni opem ferre poſſunt. Sed mox quæret quiſpiam,nunquid in flauæ bilis redundantia,ſaltem ſi ea non turgeat; præparatio ante eius purgationem competat, vt ea citius, ac facilius è corpore educatur. Iuniores quidam in arte medica,ac in Hippocratis,& Galeni doctrina oppido quàm eruditisſimi,atque exercitatisſimi reſpondent,quòd cum flauæ bilis vacuatio facilis ſit, pituitæ vero,ac potisſimum eius quæ crasſior,& glutinoſior eſt,itemq. nigræ bilis difficilior auct.Gal.xiiij. Methodi med. ea de re præparatione haudquaquam indiget. Inſuper eorum opinio corroborari poteſt alia Galeni auctoritate iij.prognoſt.quo loco aſſerit,humores corporis calidiores, tenuioresq. paratisſimos eſſe ad excretionem, cuius naturæ ſunt bilioſi ſucci. qua de re præparatione nõ egent.Verum,pace tantorum virorum dixerim,ipſe ex Hippocratis,& Galeni mente aliter ſentio. ea de re,non quidem contradicendi ſtudio,ſed vt veritas pateſiat,quæ mihi videntur,de ea re proferre non grauabor. Bifariam,vt diximus,corpus poteſt fluidum reddi,ex mente Galeni,(Illud,quod Hippocrates iuſsit, vbi quiſpiam corpus purgare voluerit)aut humoribus extenuatis inciſis, ac abſterſis: vel omnibus meatibus reſeratis. cum ergo inciſio, ac extenuatio ſuccis crasſis, ac glutinoſis, ſeu lentis competat, vt patet Gal.xj.Methodi medendi,& in commento Aphor.ix.ſecundi lib.ac pleriſque alijs locis: bilioſus autem ſuccus haud talis ſit naturæ,ſeu eſſentiæ; conſequens eſt,vt talis præparatio ei præberi non debeat. At, cum ipſe Gal.iubeat in commento prædicti Aphor.ix. lib. j. & xj. Methodi medẽdi,ſingularum particularum meatus, qui his ad ſuperuacuorum emisſionem ſunt proprij,fluxiles reddere,vt inteſtino,ventriculo,meſenterio,& concauis iecinoris, inteſtinum rectum: renibus,veſicæ,iecinoris gibbis,venæ cauæ,arteriæ magnæ, & omnibus,quæ in lumbis habentur,eum,qui vrinis eſt delegatus: pulmonibus,& pectori, ipſam aſperam arteriam, & fauces; cerebro,& eius inuolucris eum,qui per palatum,& nares deſcendit, conſonum erit hanc ſaltem fluxibilitatem foraminum, ac meatuum, reſerationem in ipſa flauæ bilis redundantia,vbi non turgeat,ſaltem medicum parare poſſe,ac debere. Ad hæc Gal. in commento Aphor.xxiiij. lib.j. in acutis morbis, cum materia turget; non negat aliquem medicum poſſe arripere occaſionem in primis diebus dicta corpora præparandi, priuſquam vſurus ſit medicamento purgante. in quibus quidem morbis propter temporis anguſtiam, ac morborum prauitatem ſaltem hæc facultas præparandi nobis non datur, imò nec concoquendi, vt iuſsit Hippocr. Aphor. xxij. eiuſdem primi lib. ergo à fortiori, non negabitur nobis hæc facultas preparandi in his morbis acutis,in quibus ipſa flaua bilis non turget. Vlterius,ſi in inſtrumentali morbo,qui obſtructio eſt, contraria eſt recluſio, ſeu reſeratio, vt patet Gal.xj. Methodi medendi,quodlibetq. præter naturam ſuo medicetur contrario,cum pariant obſtructionem, vt Galenus aſſerit viij. Methodi medendi,& xj. tum humorum crasſitudo, tum lentitia, tum præter hæc & abundantia; ſequitur redundantiam flauæ bilis obſtructionem parientem viarum recluſione, ſeu reſeratione indigere pro eius purgatione. ſed hæc vna eſt præparationis ſpecies,vt ſuperius oſtendimus. Quare nemo eſt,qui eam eo caſu negabit, præcipue ſi ea flauæ bilis multitudo non ad tantam peruenerit magnitudinem, vt ſtatim circa initia medicum ipſam euacuare cogat,vt infra dicemus. Rurſus,ſi ea non turgente iuſſerunt Hippocrates, & Gal.ante eius purgationem concoqui debere, ſaltem concoctione generaliter dicta, vt patet ſecundo de Ratione victus in morbis acutis: nam ea euicta,ac permutata à calido innato facilius educitur; quanto fortius negandum non ſit vias,ac meatus, per quos tranſmittenda eſt, ac à medicamento trahenda recludendos, ac reſerandos eſſe, præcipue cum Hippocrates vniuerſaliter iubeat Aphor.ix.lib.ij. Quæ purgantur corpora cuncta prius fluida fieri debere, priuſquam purgentur. at non ita iuſsit concoctionem; cum perpetuo turgentiam materię ab ea excluſit. Verum,vt cunctis veritas hæc pateat; placuit verba Gal.viij.Meth.portare,quę talia ſunt, Cernimus enim aliquando etiam,quod multum eſt, cum ſimul totum confluit, obſtruendo hærere,infigiq. non minus quàm ea,quæ glutinoſa ſunt, & craſſa: ꝙ, ſi per meatus anguſtos eſt tranſitus; multo profecto magis retineri. Si denique quod multum eſt, præter id,quod glutinoſum ſit,ac craſſum obſtruit,hęret,infigitur,ac in vijs retinetur; quis adeo erit inſulſus,vt pro eius faciliori purgatione,ſeu euacuatione,repurgatione,ac reſeratione eorum meatuum,per quos purgari debet,prius non vtatur, etiam ſi flauæ bilis fuerit talis redundantia? nec minus placuit,vt quæ propoſuimus ex Galeni mente,veritas pateat,eiuſdem verba in libro de purgantium medicamentorum facultatibus in medium afferre,quæ talia ſunt,Ducat aliquis ad me quempiam ſine febre, cui in vniuerſum corpus amara bili redundauerit, ſpectetque poſt aliquos dies,cum hominem præparauero,mihiq. iam tempus inſtare viſum fuerit

Cap.17.
Com.23.
C.13.& c.8.
Cap.19.
Cap.13.
Cap.4.& 11.
Meth.8.&13.
Com.44.
Cap.4.
Cap.2.

rit exhibendi medicamenti alicuius,quod bilem expurget; quo pacto naturalem corporis ha
Cap.14. bitum eiuſmodi potione ipſi reſtituam? In quibus verbis diſerte Galenus in flauæ bilis redun
dantia præparatione vſus eſt ante purgationem. hanc quoque ſententiam confirmauit lib.j.
de Sanitate tuenda circa finem,cum dixit, Quòd,ſi vel craſſitudinis,vel abundantię,vel lento-
ris excrementorum vitio obſtructi meatus ſunt; tenuatoria victus ratio his apta erit. & pau-
lo ante dicebat, At flaua bile retenta, ſi quidem obſtructionis culpa id accidat; eo,qui exte-
nuat,victu vtendum. Præcipit ergo Galenus his,quæ hic aſſerit verbis,tenuatoriam victus ra
tionem: ſi flaua bilis propter obſtructionem præternaturaliter detineatur: quo victu prępa-
rationem molimur,vt diximus. vltimo,quis negabit eam præparationem,quam Hippocrates
commendat in præallegatis locis: corporum, videlicet præhumectationem, ac laxationem,
quæ quiete,alimentis humectantibus,ac dulcis aquæ balneis perficitur, vt facilior veniat pur-
gatio, ac recte procedat? nemo inquam, qui mentis ſit compos. Redundante denique flaua
bile,modo non turgeat, ſed obſtruendo aliqua corporis parte hæreat, ac retineatur, ſiue per
vniuerſum corpus,liquet ex Galeni ſententia, vt facilius purgetur,ac à medicamento traha-
tur,eam præparationem parari debere à medicis,quæ ſe tenet ex parte meatuum, ſeu foramì-
num,per quæ tranſmittenda eſt,ea quidem recludere,reſerare,ſeu extergendo repurgare. nec
minus & purgandi corporis præhumectatione,ac laxatione Hippocratis decreto, maximum
Cap.17. ei comparatur commodum. Ad eam autem auctoritatem Galeni, quam afferunt xiiij.Meth.
medendi, facilis eſt reſponſio: ait enim flauæ bilis vacuationem facilem eſſe relatione ad pi-
tuitam, & nigram bilem: nec propterea ante euacuationem præparationem interdicit: imò,
ſi ea præeat; facilior fiat vacuatio: aut ex ſua natura,quia ſubſtantiæ,ac eſſentiæ tenuis eſt,fa-
cile quidem vacuatur: nec ea ratione inciſione,ſeu attenuatione indiget. at,quoniam ſua mul
titudine valet obſtruere,hæret,ac infigitur,& in vijs retinetur; ea pręparatione indigebit,quę
penes meatuum reſerationem,ac repurgationem ſe tenet: ſi ea multitudo vinci,ac ſuperari ab
ipſa natura valeat. Et eadem ratione alteri Galeni auctoritati reſpondetur,cum ait tertio pro
Cōment. 23. gnoſticorum,Humores corporis calidiores paratiſſimos eſſe ad excretionem: nam, licet fla-
ua bilis ex ſui natura,cum calidior,ac tenuior ſit,paratiſſima ad excretionem fiat: tamen,quia
ſui redundantia,vt diximus,obſtrui,& in vijs retinetur; hac de re priuſquam purgetur,prædi
cta præparatione indiget. & propterea ad purgationem ineptos non tantum eos, qui multa
cruditate laborant,aut illa extenta habent,cenſet Gal.in commento xxiiij.Aphor.j.lib.verum
& quibus ignea,ac ſupra modum calida exiſtunt. nec paratos tantum exiſtimat,vbi humores
fuerint tenuati,ac inciſi,verum etiam vbi aperta ſint foramina,ac nullam habeant obſtructio-
nem,per quæ purgatio fieri debet. Verum ſtatim quæret aduerſarius, quibus medicamentis
talem præparationem in flauæ bilis redundantia parare valeamus; cum ferè cuncta,quę talem
facultatem obtinent,vt ſupra annotauimus,calida ſint, eoque flauam bilem adaugeant. Cui
reſponſum volo,quòd licet quandoque calidis vti poſſimus Gal.decreto in cōmento Aphor.
xxiiij.primi libri: tamen,vt verius id exequamur, nonnulla in arte medica reperiri, quæ qui-
dem facultatem habent extenuandi,& abſtergendi vias,ſeu poros repurgandi,ac reſerandi, &
citra calorem obſtructiones liberandi: nam quę deterſoriam facultatem obtinent,obſtructio
Cap.4. nes ſoluunt, teſte Gal.viij.Methodi medendi. inter quæ primo in alimentorum genere ptiſa-
Cap.8. na eſt, vt patet Galeno ſupra allegatis locis. at inter medicamenta, vtrunque eſt cichorium,
quod à Gal.viij.de compoſitione medic.ſecundum locos ſummopere extollitur pro exterſio
ne,ac recluſione oſculorum,venarum præcipue,quæ circa hepar,ſiue ſyrupi, ſiue decocta, ſi-
ue quouis alio modo ex eis medicamenta parentur. & non eſt mirum; nam amaram qualita-
Cap.12. tem participant,cum hoc quòd frigida ſunt,dictumq. eſt auctoritate eiuſdem Gal.v. de Sim
plicium medicam.facult.quæcunque reperiuntur tum nitroſa, tum amara ad purgandos mea
tus omnes valere. & vij.de Simplicium medic.facultat.decretum reliquit,Cuncta ferè amara
Cap.de calamintha. abſtergentia eſſe, ac expurgantia in iecinore præuenientes obſtructiones. Et pariter eodem
Cap.8. lib.viij.de Compoſitione pharmacorum ſecundum locos,ac iecinoris expurgationem,& mea
tuum operationem citra manifeſtam calfactionem,aut refrigerationem, veluti optimū phar-
macum,filicem laudauit,tanquam prædominantem qualitatem habentem amaram qualitatē.
Cap.4. Ad hæc à Dioſcoride lib.ij.cap.cxxiij.pariter à Galeno lib.ij.de alimentorum facultatibus, &
Cap.de cucu. octauo de Simplicium medicam.facult. ſemina peponum,ac cucumerum vim quandam habe
re extergendi, cuius beneficio vrinam ciunt, ponuntur. Idem pariter ſentit Paulus Aegineta
lib.j. de Arte medendi cap.viij. communiſque vſus practicantium eſt hodiernis temporibus
eis vti. Nec minus meo iudicio inter cuncta,quæ narrauimus,pro ea præparatione perficien
da eligendi ſunt ſyrupi, tum acetoſus ſimplex, tum oxyſaccharum, quod præ omnibus tum
ſyrupis,tum decoctis,tum aliorum generum medicamentis præferendum cenſeo. Quòd, ſi
cutis meatus reſerandi ſint; aquæ dulcis balneis,pariterque medicamentis rarefacientibus, ex
tergentibuſque vtendum eſt. quam vim moderate tum calida,tum & nonnulla frigida poſſi-
dere haud difficile eſt reperire,& apud Galenum,& apud alios artis medicæ auctores. His
denique auxilijs flaua bile redundante,ſi non turgeat, purgandi corporis præparatio à medi-
cis

cis paranda eſt; vt in eis purgatio recte procedat: cum his, quæ non tantum præparant, quin
imò & cauſæ aduerſantur, pariterque & morbis ipſis, qui ex flaua bile gignuntur. hinc eſt, ꝙ
alterabunt, & digeſtioni opem ferent, ac præparationi: veluti & nonnulla, quæ ſuperius an-
notauimus alterationi, & præparationi præſtant auxilium, inſimulq. nutriunt, ac concoquũt;
vt ptiſana. Quædam concoctioni, digeſtioni, & præparationi inſimul opitulantur; vt vinum
modice calfaciens moderate bibitum, ad hæc nutrit, ſudorem, vrinamque promouet, ac ſom-
num conciliat, teſte Gal. iiij. de Sanitate tuenda: non tamen; ſi craſſum ſit, & nigrum. Alia al- 4.de San.tuẽ.
terant, digerunt, & præparant cum extenuatione, & inciſione, ac excretionem promouent; vt cap.4.
aqua mulſa, & oxymel: eoque magis, ſi in eis, & præcipue in mulſa concoquantur hyſſopus,
aut calamintha, origanum, apium, ſerpillum, aut iris. Verum perpetuo menti tenendum, priuſ
quam obſtructionibus liberandis vacaueris; cum his, quæ vehementer aperiunt, aut detergũt,
ſtudeas vacuare redundantis ſucci maiorem partem: ac demum valenter aperientibus, vel de-
tergentibus vtaris, alioquin ipſas magis impingens, præcepto Gal. vij. Methodi medendi. & Cap.4.
ſi febris adſit, preſertim valida, pro liberandis obſtructionibus vtaris his, quæ citra calorem li
berare obſtructiones valent, eiuſdem Galeni præcepto xj. Methodi medendi. At quo tempo- Cap.10.
re pro expellendis excrementis, ac redundantibus ſuccis præparatione vtendum ſit, nondum
liquet ex dictis. verum hoc perpetuo obſeruandum eſt, ſi ante concoctionem purgandi ſunt;
vt ſi turgeant, quocunque tempore medicus poteſt, eam occaſionem arripere, ac exequi præ-
cepto Galeni in commento Aphoriſ. xxiiij. primi libri. quòd, ſi concoctione prius egeant,
quàm expurgentur; illud perficere, priuſquam concoctionis indicia appareant, minime ten-
tandum eſt: nam nec natura ipſa, niſi poſt concoctionem, ſecernens à bonis mala ad excer-
nendum præparat, auctoritate Galeni in commento xiij. Aphoriſ. ij. lib. ſupra allegati. & hæc
de Præparatione ſatis ſint.

De Purgatione.

HActenvs quo pacto ante purgationem paranda ſint corpora, vt eis facilius ve
niant, ac recte purgationes procedant, verba fecimus; reſtat modo de purgatio-
ne, ac purgantibus medicamentis diſſerere, vt eis quoque recte vti valeatis. Quàm
neceſſariæ autem, ac perutiles ſint quibuſdam corporibus purgationes, purgan-
tiaq. medicamenta, cunctis liquet: at quo pacto à venæ ſectione diſcrepent, belliſsime à Gale Cap.vlt.
no in eo cõmentario, quem aduerſus Iulianum compilauit, auctoritate Criſippi, Theophra- Cap.2.
ſti, Hippocratis, Platonis, ac Ariſtotelis demonſtrauit. Inſuper lib. de Purgantium medic. fa-
cultatib. nec minus ab eodem Hipp. Aphor. ij. lib. j. & ij. & iij. lib. iiij. quiuis percipere poteſt.
Gal. quoque eodem lib. de Pugnantium medicam. facultatib. aſſerit, quàm admiranda opera à Loco citato.
purgantibus medicamentis abſolui. quare de eorum medicamentorum neceſsitate, ac vtilita-
te, ſcribere non me intromitto. Verum primo de eis diſſerendum eſt, cur purgantia dicantur
medicamenta. quod quidem non propter aliud, vt Galenus aſſerit libro de purgantium me-
dicamentorum facultatib. quàm quòd ſanguinem à redundantibus in eo humoribus, ſeu ex- Cap.1.
crementis parum conſtituant, quouis modo illa excrementa expurgent, vt patet quinto de Cap.20.
Simplicium medicamen. facult. & propterea in commento Aphoriſ. ij. primi, & quarti lib. pur
gationem eſſe humorum, qui ſua qualitate moleſtant, euacuationem aſſerit. Qua de re cun-
ctarum euacuationem, quæ per pharmaca purgatoria fiunt, vnam eſſe communem intentio-
nem retulit: vt humor videlicet, redundans euacuetur. hinc Hippocrates eis, qui ſalubrita-
tem corporis habent, omnino medicationes, ſeu purgationes prohibuit Aphoriſmi xxxvj. &
xxxvij. ſecundi libri: nam purgans medicamentum proprium attrahere humorum appetens;
cum is non adſit, ſanguinem, ac carnes colliquat, vt ex ipſis proprium attrahat humorem, &
propterea Galenus in commento Aphor. xv. tertij lib. decretum reliquit, purgantia pharmaca
non niſi valde indigentibus, & ex longis interuallis vtilia eſſe. Verum liquet Hippocr. & Gal.
in Aphoriſ. xlvij. ſexti libri, corporibus paratis incidere in morbos, quamuis nondum in eos
inciderint; redundantis ſucci purgationem præcipere, præcipue in vere, velut & venæ ſectio-
nem his, qui plenitudinis paſsionibus ſubijciuntur. inſuper & hoc idem oſtendit Galenus in Cap.7.
eo commentario, qui inſcribitur, Quos purgare conueniat, quibus medicamentis, & quando:
& libro de curandi ratione per ſanguinis miſsionem, in quibus locis, ex vobiſmetipſis pote-
ſtis inſpicere, quibus corporibus paratis in morbos incidere, ineunte vere, & quibus in fine ve
ris, purgatio, vel venæ ſectio adhibenda ſit, vt ab eis morbis præſeruentur, in quos incidere pa
rati ſunt. nam non cuncti, qui ab aliquibus præter naturam affectibus vere præſeruantur, eo-
dem tempore purgandi ſunt, aut eis vena incidenda eſt: vt quidam iuniores noſtri temporis
medici ad pauca reſpicientes indifferenter præcipiunt, ac non parum in hac re hallucinantur.
His ergo corporibus paratis in morbos incurrere pro ratione redundantis ſucci, priuſquam
actu ægrotent; purgantibus medicamentis vtendum eſt, ſi aliquid aliud non prohibeat. Quæ
vero purgationes prohibeant, ſatis dilucide à Galeno preſertim libro ix. Methodi medendi, Cap.10.&13.

1. ad Glauc. c.14.tex.11. & lib.j. de Arte curatiua ad Glauconem oſtenſa ſunt, quare eadem hic enarrare ſuperfluum eſt. Inſuper quòd ægris corporibus ſæpenumero aliquo redundantes ſucco, ſeu putreſcente purgationes quoque competant, patet apud Hippoc.lib.ij.de Ratione victus in morbis acu-
Tex.76.&64 tis,& quarto eiuſdem & Aphoriſ.xxix.ſecundi libri,ij.primi,& xviij.quarti, ac nonnullis alijs
Cap.2. in locis. patet etiam Galeno in commentarijs prædictorum Aphoriſ.& lib.de purgantium me
Cap.vlt. dicamentorum facultatibus,& eo commentario,qui inſcribitur, Quos purgare conueniat,&c. ac in libro aduerſus Iulianum,& ſexcentis alijs in locis. Qualitas autem medicamenti eligenda eſt pro ratione redundantis ſucci: vt,ſi flaua,vel pallida bilis redundet; quę flauam,vel pallidam bilem purgant, adhibenda ſunt pharmaca: ſi pituita; quæ pituitam. pariter de ſeroſis humoribus,ſucco melancholico,vel atra bile dicendum erit. Quòd vero quibuſdam purgantibus pharmacis facultas quædam attractrix inſit,qua media quemlibet ſibi proprium, ac familiarem eligunt ſuccum,& attrahunt; licet aliquibus,vt Eraſiſtrato,ac Aſclepiadi, incogni-
Lib. de purg. me. fa. c.2.3. de ſimp. me. fac. cap.25.5. eiuſdē c.20.1 de nat. hum. com.27. tum fuerit,ſatis perlucide à Gal.lib.de purgantium medic.facult.& lib.iij.& v. de Simplicium medicamen.facult.& ab eodem Galeno ſimul & Hippocr.lib.j. de Natura humana oſtenſum eſt. At perpetuo,quoad fieri poſsit,purgans eligendum eſt medicamentum,quod præter id, quòd redundantem eliciat humorem,alijs,quæ præter naturam ſunt,aduerſetur: illud, quod Galenus præcipit primo de Arte curatiua ad Glauconem capite de cura tertianæ his verbis. Semper enim oportet contrarias qualitates opponere his, quæ præter naturam inualuerint:
Cap.1. cum hoc multo melius ſit,quàm quomodolibet euacuare. & lib.x.Methodi medendi loquens de febrium putridarum curatione ita retulit. Ac ſiquidem in idem conſentiant, & quæ febrem extinguunt,& quæ cauſam oppugnant,in quod vtraque conſpirant; cum vnum ſit,ſine cunctatione agendum eſt. Illud, quod perpetuo in omnibus morbis ipſe (velut in febribus iubet Galenus) quoad fieri poſsit exequendum cenſeo: nam contrariorum perpetuo contraria eſſe auxilia omnium,quæ præter naturam ſunt præceptum commune eſt,vt ſexcentis in lo
Cap.12. cis de mente Hippocratis apud Galenum compertum eſt,præcipue xj.Methodi medendi, & commento Aphoriſ.xxij.ſecundi lib. Nec minus purgantia medicamenta, quoad fieri valet, eligenda ſunt,quæ malæ qualitatis ſint expertia: quorum ampla ſylua apud Græcos, Arabes, ac Latinos facile reperitur, preſertim apud iuniores, quibus in notitiam deuenere nonnulla purgantia medicamenta prauæ qualitatis expertia, quæ quidem apud antiquos penitus incognita fuere; vt myrobalanorum plura genera, caſsia fiſtula, tamarindi,rhabarbarum, & forte manna,nonnullaq. alia,quæ breuitatis cauſa relinquo. Quòd vero magni etiam momenti ſit, ſi purgantis medicamenti quantitas bona coniectura viribus accommodetur; patet ex Hippocrate Aphoriſ.iij. ac xxiij. primi libri: nihil enim æque artem medicam in agendo coniecturalem efficit,vti cuiuſque remedij quantitas: nam quòd laboranti prębendum ſit medicamentum, aut bilem flauam, vel atram, pituitam,aut ſeroſum excrementum euacuans, exacte
Cap.12. quidem nouimus. Ceterum,quantum præberi debet,neſcimus,teſte Gal.lib. de Curandi ratione per ſanguinis miſsionem. at intentio quantitatis euacuationis non ſolum humorem reſpicit ſuperabundantem,ſed & hominis vires, qui euacuari debet; qualis enim fuerit eius natura,qui debet perferre purgationem, ad hoc ducere conuenit: & interdum vſque ad animi defectionem,ſi æger tolerare poſsit,eodem Hippocrate auctore Aphoriſmo eodem xxiij.primi libri,in his præcipue præter naturam affectibus,qui à Galeno narrantur in commento prædicti Aphoriſmi. & hoc non tantum in venæ ſectione,verum in purgatione ſeruare oportet; licet tutius in venæ ſectione,quàm purgatione illud exequamur. proinde præter eos præter naturam affectus, qui valde vrgent, vt videlicet adurentem febrem, vehementiſsimum dolorem,ac maximam inflammationem, aut ſimiles,perpetuo ſuaderem, ſi purgans medicamentum competat; potius, ſecundo, & tertio repetere, quàm ſemel euacuare priori purgatione minus vacuando,quàm humor redundans,ac ægroti vires poſtulant. velut de venæ ſectione,
Cap.12. niſi quid vrgeat, iuſsit Galenus eodem lib. de Curandi ratione per ſanguinis miſsionem loco ſuperius annotato: & in his quoque raro exquiſitiſsima vterer purgatione. nam quod ſemel in ventrem deuoratum eſt medicamentum,quo minus omne deuoratum non ſit,fieri non poteſt. Neque poſsibile eſt,vbi plus,quàm conueniat,iam purgetur homo,partem ablati auferre,adeo vt propter id incorrigibilis ſequeretur error,vt vitare non poſsis,aut eius,qui purgatur maximum detrimentum,aut interitum. illud,quod non tantum non comparatur,ex paulo minoris quantitatis,quàm redundans humor,ac vires exigant, euacuatione. verum maximum viribus eius,qui euacuatur,accedit commodum: nam minore iam facta materia,natura facilius ſupra reliquum aggreditur,quod concoquendum eſt concoquens: quod vero excernendum excernens. at ſi id perficere non valeat; repetenda purgatio eſt,quo modo tutius cu
Cap.13. rabitur, id quod fieri à medicis debere iuſsit Gal.xiiij.Methodi medendi, & ſecundo de Ra-
Cōment. 11. tione victus in morbis acutis. quanquam,ſi quis etiam propter ætatem,vel timiditatem permittere ſe medico ad ſanguinem vllo modo detrahendum nolit; huic quoque deijcienda largius aluus eſt,ſi id quoque ſuſpectum non habeat, auctoritate Gal.iiij. de Sanit.tuen. Artifi-
Cap.4. cioſa denique coniectura quantitas purgantis medicamenti cognoſcitur, velut ſingulorū alio

rum præſidiorum. Verum eius viri eſt de quantitate præſidiorum optime conijcere, qui vires omnium, quæ in arte ſunt, didicerit, memoriæ mandauerit, atque diligentia omni adhibita ſeſe in operibus artis exercuerit, vt Galenus præcipit ſecundo de Ratione victus in morbis acutis. & propterea idemmet Galenus eodem ij. lib. de Ratione victus in morbis acutis de quantitate purgationis in pleuritide ita aſſeruit. Quibus igitur dare medicamentum purgans quadrabit, his medicamenti tantum propina, quantum in plurimis mediocriter vacuari tum noui ſti tum ſis expertus. Quo pacto ergo quis quantitatem purgantium medicamentorum optime conijcere poſsit, planè oſtendimus: reſtat modo de tempore pauca diſſerere; quia ad rectè medendum plurimum temporis occaſio confert, teſte Gal. j. de Arte curatiua ad Glauconem circa principium. Verum, cum præ omnibus cognitu ſit difficillima; vides plerunque medicos non vulgares modo, ſed præexcellentes aberrare: hanc enim præcipitem apud Hippocratem eſſe conſtat, ac velut quantitas cuilibet eſt propria. Sed, cum nihil proprium poſsit ſermone explicari; de communi tum quantitate, tum temporis occaſione ſcribere tentaui: cum ad rectè medendum plurimum conferre videantur. adeo enim, vt diximus de mente Hipp. occaſio non tantum purgantium medicamentorum; verum omnium ferè medicorum operationum penes corpora humana momentanea, ac admodum pręceps eſt, & anguſtiſsima, vt ob id difficulter ſit cognoſcibilis: nec quiſquam eam agnoſcere valet, niſi qui diu fuerit in hoc exercitatus. nam materia, circa quam ars medica verſatur, dico corpus humanum, continue fluit mutationibus, ac alterationibus, ſeu momentaneis, vt ita dicam, transmutationibus obnoxium, faciliterque non ab extrinſecis modo, verum etiam ab intrinſecis cauſis alteratur. at, vt vos iuuenes ſtudioſi plus aliquid, quàm qui arte carent, de temporis occaſione aſſequi valeatis; ad ea, quæ communia ſunt ſcribenda, confugimus. erit autem opportunum purgantis medicamenti tempus, quò recte eo vti poſſumus; ſi materia turgeat confeſtim circa initia, prout decretum reliquit Hippocr. x. Aphor. iiij. lib. nam, cum ſuperabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur nondum in aliqua parte firmati; natura ad eos expellendos irritatur, quare indiget aliquo auxilio, quo medio natura ipſa valeat hunc humorum motum ad aluum deducere, ac eos foras propellere. Vt autem hoc rite perficiatur; nullum aliud præſtantius eſt, quàm purgans medicamentum propinare: aliàs aut robur virium diſſoluetur, vel febris caliditas augebitur, aut timor adeſt, ne in aliquod princeps membrum decūbant hi, qui per corpus vagantur humores. Sunt itaque mox à principio turgentes humores medicamento purgante educendi, ſi natura eos non valeat foras propellere. Quòd, ſi non turgeant, ſed aliqua in parte ſint humores firmati, non opus erit circa initia purgante medicamento vti. Siquidem quæ Hippocrates dinumerat incommoda quarto de Ratione victus in morbis acutis, neceſſario euenient, vt qui crudi ſint, purgationibus non cedant. hac de re idem Hippocrates iuſsit eos medicari non debere ante concoctionem, ſi euinci, ac ſuperari ab ipſa natura poſſe cogitabis: tunc enim præter id, quòd purgationi cedunt redundantes ſucci, naturam ipſam habemus euacuationi adminiculantem: ſiquidem ea videtur poſt concoctionem humores diſcernere, & demum eos expellere, vt ſuperius diximus. Quòd, ſi vbique locorum tum apud Hippocratem, & Galenum, cunctosque alios artis medicæ auctores liquet ipſius naturæ medicum imitatorem eſſe debere; liquido conſtat eo tempore, quo natura ſuperfluitates vtiliter expellit, ſi imperfecte ipſa moueatur, purgante medicamento medicum vti debere, ac id, quod deficit, ſupplere medicando: vt ex vtroque noxij humoris euacuatio recte fiat, natura quidem expellente, medicamento vero attrahente, prout Galenus aſſerit in commento Aphoriſ. xxij. primi libri. Hinc patet, quòd, cum raro humores ab vna parte ad aliam tranſfluant, ſeu turgeant, frequentiusque quietem habeant, ac in aliqua parte conſiſtant, in qua toto morbi tempore concoquuntur, raro in principijs vtendum eſſe purgantibus medicamentis: præcipue ſi redundans ſuccus valeat ab ipſa natura concoqui, ac euinci: at ſæpenumero, & frequentius poſt concoctionē. Eſt ergo princeps ſcopus, qui penes temporis occaſionem purgantium medicamentorum perpendendus eſt, ipſius morbi concoctio: ſi eius cauſa non turgeat, aut quiduis aliud non vrgeat. Aliud inſuper æque præcipuum eodem Hippocr. auctore Aphoriſ. nono ſecundi libri eſt purgandi corporis præparatio. propter quod verebatur ipſe etiam in acutis paſsionibus medicinis purgantibus in earum principijs vti, quia non dabatur medico facultas iſta præparandi corpora Aphoriſmo xxiiij. primi libri, aliàs præparatione ipſa neglecta, ſiquis alui ſubductionem procurauerit: difficiles non ſine torminibus, vertigine, faſtidio, diſſolutione, ac difficultate purgationes venient. Quo autem pacto, ac cum quibus purgandorum corporum præparatio procuranda ſit, ſupra retulimus. Hæ ergo duæ præcipue communiter penes tempus purgationum conditiones penſitandæ ſunt tam in præſeruatione, quàm in curatione, ſi materia non turgeat, aut quiduis aliud non vrgeat, vt infra dicemus. at particularia, quæ medicum perpendere oportet, longe plura ſunt. quæ cum à Gal. ix. & xj. Meth. meden. & eo commentario, qui inſcribitur, Quos purgare oportet, &c. & libro de arte curatiua ad Glauconem j. aliiſque pleriſque locis fuſiſsime tractentur, ea permittere viſum eſt.

Com. 37. Com. 11. Cap. 1. Cap. 10. Cap. 9.

Quæſtio, an in principijs morborum materia non turgente, purgante medicamento vtendum ſit.

QVAERET autem quiſpiam, an perpetuo ſeruandum ſit, ꝙ materia non turgente ea medicanda non ſit, neque in principijs, niſi poſt concoctionem, ac corporum præparationem. Iuniores quidam artis medicæ, inque Galeni, ac Hippocratis doctrina admodum eruditi ex eorum intentione in pleriſque locis tueri conantur, nullo pacto ante concoctionem, ni materia turgeat, vtẽdum eſſe in morborum principijs purgante medicamento: etiam eo, ex quo materia diminuitur: quod quidem hodiernis temporibus minoratiuum medicamentum appellant. illudq. cum auctoritatibus, tum rationibus contendere non deſinunt. At ipſe nonnullis Hippocratis, & Galeni auctoritatibus, rationibusq. impulſus contra ſentire cogor. Verum, vt dilucidius rei quæſitæ veritas pateat, primo quid ſentiam propalabo: ſecundo rationibus, ac auctoritatibus, quę à ſupradictis in contrarium ducuntur, reſponſiones tribuere conabor. Quantum ad primum attinet, cum Hippocr. xxiiij. lib. j. dico in morborum principijs, ſi vtendum ſit medicamentis purgantibus, illud cum pręmeditatione faciendum eſſe, diligenti videlicet examinatione preſertim, ſiue ægroti præparatione, ſiue recti iudicij expectatione, quibuſdam eorum, vel omnibus ſimul apprime perpenſis, prout Galenus in commento eiuſdem Aphoriſmi declaratum reliquit. non enim periculum minimum eſt vti purgante medicamento in principijs acutorum morborum: ſunt enim purgantia medicamenta vt plurimum potentia calida, febremq. augent, vt idem Galenus eodem commento optime declarauit. & propterea quarto de Ratione victus in morbis acutis iuſſit: rem iſtam ſecundum Aphoriſmorum mentem definiri oportere, ſcrutarique, quando in principijs purgatione vtendum ſit, & quando morbi concoctio expectanda. hinc Hippoc. Aphoriſ. xxix. ſecundi libri decretum reliquit, cum morbi inchoant, ſi quid videtur mouendum, moue: cum vero conſiſtunt, ac vigent, melius eſt quietem habere. diligens ergo examinatio in morborum initijs à medico facienda eſt, ſi debeat eo tempore vti purgante medicamento, aut non. quam diligentem examinationem ſummatim per capita in cunctis morbis faciendam præcepit Paul. ij. de Arte medica cap. ij. nam, ſi morbus ipſe ex toto genere exitialis fuerit, nihil nec eo tempore, nec alio mouere oportet: deplorati enim curandi non ſunt, ſed eis morbi finem prænunciare licet. in quo enim deſperata omnino ſalus eſt, imprudentis conſilij fuerit apud vulgum infamare præſidia, quæ multis fuere cauſa ſalutis. quam ſententiam reliquit Gal. xj. Meth. medendi, aſſeritq. ibi tempora, præſidiaq. his, quos ſaluari ſpes eſt, ſcribere. Et inſuper, ſi diligenti examinatione cunctorum, quæ oportet, rectum, ac perfectum iudicium in morbo aliquo acuto expectatur, vireſq. morbo præualere, eumq. ſuperare medicus minime veretur abſque vllo eius auxilio, præterquam conueniente ratione victus inſtituta, abſtinendum à medicamento purgante in eorum morborum initijs cenſerem: nam fruſtra id tentaretur, cum natura ex ſe abſque vllo alio auxilio ſufficiat vincere: longe enim præſtantiorem eſſe ſalubrem victum vniuerſum, quàm medicinam, auctor commentarij, quod Præſagium experientia confirmatum inſcribitur, circa finem ſcriptum reliquit. & lib. de Medicinis expertis compertum eſt, optime nos debere laudare virum, qui curat per cibum, quàm illum, qui curat per medicinam. ſi quis autem velit huiuſmodi cauſam diſcere; eodem loco reperiet. Pariter, ſi morbus fuerit diutinus, nullo pacto in principio medicamento purgante vtendum eſt: nam in longis morbis ſemper oportet expectare coctionem, ex ſententia Galeni in commento prædicti Aphoriſ. xxiiij. primi lib. Reliquum ergo eſt, vt in his morbis acutis purgante medicamento circa eorum initia vtendum ſit: qui, & ſi haud periculo vacant; tamen non ſunt ex toto genere pernicioſi, verum ſpes eſt, ꝙ exonerata natura à purgante medicamẽto, quod relinquitur, facilius poterit, & concoquere, & expellere, quod concoquendum, ac expellendum erit. at id non niſi in principijs perficiendum eſſe cenſent tum Hippocrates, tum Galenus; priuſquam robur corporis diſſoluatur, vel febris caliditas augeatur, aut ad aliquod princeps membrum decumbant, qui in corpore redundant humores, præcipue ſi per corpus vagantur, ac turgent: eſt enim eo tempore naturæ impetus, aut in toto corpore, vel ſaltem in partibus principalioribus ad ſuperfluorum excretionem. quare iuuandus erit hic motus naturæ medicamento purgante. age igitur Hippocrates propterea in quorundam morborum initijs pręcepit debere vti medicamento purgante: nam eo neglecto timor eſſet, ne vi morbi temporis proceſſu robur corporis diſſolueretur, vel febris caliditas augeretur, aut ad aliquod mẽbrum princeps redundantes decumbant humores, vt diſertiſſime Galenus cõmento Aphor. xiiij. libri declarauit. At, quoniam in quibuſdam morbis acutis à diuerſis cauſis hæc pericula impendunt; omnium voluit Hippocrates proferre ſententiam: &, cum nouiſſet præcipuam cauſam, propter quam in prædictis morbis ea nocumenta timenda eſſent, humorum turgentiam eſſe in his morbis, in quibus materia turget: illud primo, ac præcipue decretum reliquit Aphoriſmo xxij. & xxiiij. primi libri: pariter, cum non ignoraſſet ex alijs cauſis, licet non æque

Cõm. 22. 38.

Cap. 9.

In vltimis verbis.

In vltimis verbis.

que vt ex prædictis, poſſe prędicta pericula in quibuſdam alijs morbis imminere, ni in eorum principijs ægri purgentur, ne in neceſſarijs in arte deficeret, imò eam totam exigeret: iuſſit Aphor.xxix.lib.ij.in reliquis acutis morbis, in quibus eadem pericula impendunt, circa eorum initia medicum debere vti aut venæ ſectione, aut purgatione, prout morbus, ac eius cauſa expoſtularent. verum, cur illud in principio exequendum eſſe præcipiant; Aphor.xxx. ſequenti Hippocrates declarat. Galenus autem in commento prædicti Aphor.xxix.præter eam, quã Hippocrates aſsignat, aliam addit cauſam, propter quam melius eſt circa quorundam morborum initia euacuare: nam minorem iam factam materiam ait, Facilius morbo conſiſtente natura concoquere valet. vt autem coctio citius eueniat, bonum eſt circa principia euacuare. Ex quibus Galeni verbis facile quilibet percipere valet ex eius mente Hippocratem eo Aphoriſmo aliorum morborum ſententiam protuliſſe, quàm eorum, quorum materia turget: cum turgens materia nullo pacto quoad turgeat, concoqui ab ipſa natura poſsit: nam quæ concoquuntur, quieti permittenda ſunt, præcepto eiuſdem Hippocr. ac Gal.lib.ij. de Ratione victus in morbis acutis. ſi ergo turgens materia concoqui ab ipſa natura non valet, & propterea ſtatim medicanda circa initia eſt præcepto eiuſdem Hippocr. tum Aphoriſ.xxij. primi lib.tum x. quarti lib. fruſtra Galenus retuliſſet: propterea circa principia euacuandum eſſe, quo minorem iam factam materiam facilius poſsit natura concoquere, cum concoqui ea non poſsit, nec valeat. Ad hæc, ſi ſententia Hippoc.eodem Aphor.xxix. de turgente tantum materia verificaretur, ſuperfluus ſiquidem fuiſſet aphoriſmus: cum id præcepiſſet diſerte xxij. Aphor.j.lib.& xxiiij.eiuſdem ex Galeni mente, & x. Aphor.iiij.lib. Inſuper, ſi mens Hippocratis fuiſſet tantum, cum materia turgeat, aphoriſmum veritatem habere, cur nullam de turgentia mentionem fecit, prout in ſupradictis aphoriſmis? aut ſaltem, cur Galenus nec illud explicuit, prout diſertiſsime explicuit in commento Aphor. xxiiij. primi lib. in quo Hippocrates ipſe verbum nullum de turgentia fecerat? cum ergo nec Galenus de turgentia quidquam protulerit, audacter aſſerendum eſt, de alijs morbis eos voluiſſe intelligere in prędicto Aphor. xxix. quàm de his, in quibus materia turget. hi autem ſunt, qui aut ex multitudine, aut praua humorum qualitate, aut in præcipua aliqua parte fiunt: conſentaneum nanque erat, poſtquàm in his quoque verendum eſt, ne robur virium eis vigentibus diſſoluatur, febriſque caliditas augeatur, aut in aliqua parte principe decumbant redundantes ſucci, circa eorum morborum initia vacuandos eſſe. dico medicamento purgante, ſi morbus ex multitudine fiat aut propter ætatem, vel timiditatem, aut quiduis aliud, permittere ſe medico ad ſanguinem vllo modo detrahendum nolit, aut valeat, præcepto Gal. iiij. de Sanitate tuenda. & quinto eiuſdem: vel ſi exuperans quantitas fuerit, quæ purgatione auferenda ſit, cum non omnis venæ ſectione auferatur: eo nanque neglecto circa initia talium morborum quiſnam mentis compos non verebitur in eius morbi incremento, aut ſummo vigore, vel virium diſſolutionem, aut febris augmentum, vel in aliqua principe parte decubitum? Eadem quoque ratione ſi ex mala, ſeu praua qualitate humorum redundantium morbi gignantur, & circa eorum initia quis purgante medicamento non vtatur: paria, ac forte maiora pericula impendunt, ex eaque citius robur virium diſſoluetur, ſpiritus quidem primo, & humores: ſecundo loco pinguedinem, & carnes: tertio ſolida membra corrumpendo. & propterea Gal. ix. Methodi medendi: quod corruptum eſt, cum id alienum à natura ſit: mox auferendum eſſe præcipit. & lib. iiij. de Sanitate tuenda. aſſeruit, quod igitur omnino alienum eſt, nulla fieri ratione poteſt, vt id naturæ ſuæ gratiam recipiat: ſed educere id quamprimum eſt tentandum. Idem efficiet, ſi abſque nimia multitudine, aut praua qualitate aliquis ſuccus circa quampiam principem partem, aut in earum aliqua decumbat. quòd, ſi hæc tria, aut duo ſimul hominem infeſtarent: purgationem circa initia præcipere quis vereatur? & propterea in horum morborum initijs purgante medicamento (licet materia non turgeat) vtendum eſſe cenſeo: velut in eis, in quibus turget, cum eadem pericula impendant, aut forte in eorum aliquo longe maiora, & citius expectanda ſunt. quæ omnia inſpiciens Hippoc.in Aphor. xxix. ſuperius allegato, purgationes circa initia præcipere voluit, ſimulatque Galenus in eius commento; nam de turgentibus & prius locuti erant & poſterius mentionem facere debebant, Aphoriſmo videlicet x. quarti lib. Ad hæc, ſi de morbis, in quibus materia turget, tantum aphoriſmus ipſe intelligatur, ipſiusq. Hippocratis, ac Galeni mens eſſet, in hiſce morbis tantum vtiliter purgare, circa eorum initia præcipere, purgantia vtique aſſereret Hippocrates? nanque ſecundo de Ratione victus in morbis acutis decretum reliquit. In pleuritide cum ſub ſepto transuerſo partes dolor infeſtat: ventrem vel nigro veratro, vel peplio mollire: cum hæc dolorem ſedant. Sedant quoque & alia, quæ expurgant medicamenta. At nemini dubium eſt, cum Hippocrates pro pleuritidis cura ad venæ ſectionem, ſeu purgationem deuenit: prius fomentis vſum fuiſſe pro materiæ eius in halitum digeſtione: quibus ſi dolor non diminuatur, non propter aliud id effici Gal. declarauit in Comment.j.tex.eiuſdem ij. lib. de Ratione victus in morbis acutis. niſi propter humorum redundantiam, in toto corpore eſt. & propterea corpus totum inſigni aliqua euacuatione præuacuandum eſt. quæ in morbis acutis, vt ipſe aſſerit, aut per ventrem, aut per venæ

Cap.4.
Cap.vlt.
Cap.10.
Cap.3.
Tex.11.

venæ ſectionem fit. Ex quibus tum Hippocratis, tum Galeni verbis liquet in acutis morbis ex multitudine dependentibus, abſque hoc ꝙ materia turgeat, circa initia debere vti purgante medicamento, cum timor adſit eorum quæ ſupra retulimus: velut de pleuritide, in qua materia non turget, ſed ex multitudine, ſeu humorum redundantia gignitur, Hippocrates ipſe decretum reliquit. At dicet quiſpiam, propterea Hippocratem purgationem pręcipere: nam & Cap.3. in ipſa pleuritide materia turgens eſt. cui reſponſum volo lõge hoc ab Hippocratis, Galeniq. mente abeſſe, ac à veritate: nam humores turgere Gal. appellat octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos eos, qui nondum firmam aliquam inclinationem, ac ſtationem ad vnam partem habeant. & libro, Quos purgare conuenit, quibus medicamentis, & quando, ait. Tunc humores turgere, ac concitatos eſſe, cum motu vehementi agitantur, ac ab vno loco in alium confluentes hominem vexant doloreſque, ac titillationem afferendo ægrum quieſcere non permittunt. quod quidem ſecus eſſe in pleuritide, quis inquam non lucide inſpiciat? eſt enim ea inflammatio ſubcingentis membranæ, in qua humor decumbit incluſus in Cap.5. vno loco, ac circumſcriptus, non transfluens, veluti in inguinum inflammatione Galenus aſ- Cap.1. ſeruit lib. j. de Differentijs febrium, & ſecundo de Arte curatiua ad Glauconem circa principium inflammationem fieri dixit ſanguine ad particulam aliquam vniuerſim fluente, atque ob multitudinem ibi conculcato. qua de re nemo audebit humores in aliqua corporis parte firmatos, conculcatos, ac præter naturam detentos; cum ex eis aliqua determinata pars afficitur, aſſerere, quòd turgeant: quinimò ipſis turgentibus de facto pugnant. Et ſi Aphor. xxiiij. primi lib. raro iuſſerit in principijs acutorum morborum medicinis purgantibus vti, non propter aliud eſt, vt Galenus in eius commento declarauit, niſi quòd omnia id generis medicamenta ſunt potentia calida, febremq. augent. At noſtris temporibus nonnulla eius generis reperiuntur, & remiſſe calida, & frigida, quæ febrem augere non valent, ac ab Hippocrate, ſi ſuperſtes eſſet; minime damnarentur. & propterea, cum tale non afferant nocumentum in febribus; vitanda non ſunt, vbi eis vti oportet. Sunt præterea corpora adeo ingluuioſa, ac eò mala victus ratione hiſce temporibus vtuntur homines: vt, ſi eos circa initia acutorum morborum, qui ex multitudine, ſeu praua qualitate, aut in aliqua præcipua parte fiant, non purgabis, verendum ſit, vt diximus, ne eorum vires vi morbi diſſoluantur, aut in aliqua parte principe, qui in eorum corporibus redundant ſucci, præcipue ſi vitioſi fuerint, protinus decumbant. Præterea idem Galenus in peſtilenti aëris ſtatu corpora, in quibus ſuperfluitates redundabãt, Cap.4. ſanabat purgationibus, nulla quidem concoctione præcedente, vt ipſe teſtatur primo de dif- Cap.12. ferentijs febrium. & v. Methodi medendi aſſeruit, ex peſtilentia propterea fuiſſe quoſdam facile ſanatos, quòd præexiccatum his, repurgatumq. totum corpus fuerit; quippe cum & vomuerint ex his nonnulli, & omnibus venter profluxerit. Qua de re non verendum eſt in eorũdem morborum initijs vtendum eſſe medicamento purgante, præcipue cum valde periculoſi ſint, atque admodum mortiferi: & ni taliter eis circa initia ſuccurratur; natura prorſus ſuccumbet, prout optime Gal. declarauit in comm. xiij. Aphor. ij. lib. Vtendum eſt ergo medicamento purgante in aliorum morborum initijs, in quibus, & ſi materia non turgeat; aut multitudo, aut mala qualitas manifeſta, ſeu occulta, vt in nonnullis putridis febribus eſt: aut circa aliquod princeps membrum decumbit, prout Hippocratis, & Galeni auctoritatibus optime, ac nonnullis rationibus ſuperius demonſtrauimus. Et ſcilicet illud experientia comprobare, ipſe, qui ſexdecim ferè annos medendis ægris vacaui, adeo nullum ex huiuſmodi purgationibus in prædictis morbis, ſi quid aliud non prohibuit incommodum, reperi, quòd maximum perpetuo commodum eis comparaui, præcipue in putridis, ac malignis febribus: quæ ſaltem circa inflammationem ex putredine ortum habent. Nec minus illud expertus ſum in maximis doloribus, nulla concoctione præcedente, præcipue ventriculi, & inteſtinorum, adhibito prius diligenti examine, quòd purgatione, & non ſanguinis miſſione indigebant, purgans propinando medicamentum: & ſi eius materia minime turgeret. ex quo maximam perpetuo vtilitatem ægro adeptus ſum: inſtructus ſiquidem à Galeno in commento xxiij. Aphor. j. libri. At, quoniam in morborum initijs purgantia medicamenta adhibenda eſſe diximus: non de momentaneis, & abſque latitudine eorum initijs intelligendum eſſe velim: ſed de eis intelligendum eſt, quæ partes ſunt totius morbi, præfiniunturq. à manifeſtis, ac perfectis ſignis concoctionis, de quibus Hippocr. intellexit Aphoriſ. xxix. ſecundi libri, prout Galenus diſerte Cap.2. expoſuit libello de Totius morbi temporibus, vel de principio intelligendum eſt, vt Gal. intellexit in Commento Aphor. xxiiij. primi lib. vt ſe extendit ad primum, vel ſecundum diem. Illud quoque vel me tacente vos percipere velim, cum hic de purgante medicamento mentionem fecimus, de eo, quod per aluum, ſeu inferiorem ventrem, & non per alias corporis partes, quocunque modo redundantia excrementa purgat, intelligẽdum eſt: quod quidem quid ſit, ſupra definitum eſt. Reſtat modo cum ad auctoritates, quibus iuniores iſti medici ſuam hæreſim tueri conantur reſpondere: tum eorum rationes diluere.

verſus finem. Prima, quam in medium afferunt auctoritatem, Hippocratis eſt libro de Medicamentorũ facultatibus vbi habet, quòd his, qui validis, ac magnis febribus corripiuntur, medicamenta

purgantia

purgantia danda non ſunt. Cui reſponſum ſit me nunquam præcipere ea medicamenta purgatoria in morborum initijs, quæ vſu erant tempore Hippocratis: erant nanque ea valde calida,& propterea non tantum in magnis febribus, verum & æſtiuo tempore ſub cane,& ante canem ab Hippocrate erant interdicta: nam in febribus, præcipue magnis neceſſum erat ab ignea eorum calliditate eas augeri, velut æſtiuo tempore naturam ab hiſce medicamentis purgantibus adeo lædi, vt non valeret eorum acritudinem ferre, vt dilucide Galenus declarauit in commento xxiiij. Aphor. j. lib. & v. quarti lib. Verum ea approbo, quæ adeo aut remiſſe ſunt calida, aut frigida,&, ſi calida ſint, adeo à frigidis, & cum frigidis ſint quodammodo alterata, & permixta, vt febris caliditatem augere non valeant. huiuſmodi autem generis ſunt manna, caſsia fiſtula, tamarindi, ſuccus roſarum, vel violarum, aut aqua, in qua ea diluta, ſeu infuſa fuerint, myrobalanorum nonnulla genera, rhabardarum in aliqua frigida aqua infuſum, ac cum prædictorum aliquo permixtum. Quod quidem (licet ab aliquibus valde improbetur) perpetuo ipſe in morborum initijs, in quibus oportet præcipue in putridis, ac malignis febribus, vtendum cenſeo, ac conſulo: eſt enim purgans abſque violentia, cuiuſlibet magni exceſſus expers, niſi quòd calidum eſt, & ſiccum. at mixtione, & infuſione aliorum infrigidantium id corrigitur adeo, vt ab eo febris non augeatur. ab eoque præter purgationem illud habetur, quòd nec ventriculo, aut alicui alij principi membro nocumentum aliquod comparatur, prout à quibuſdam deſcribitur, ac experientia compertum eſt: quin potius prædicte partes ab eo roborantur ſua adſtringendi vi, qua pollet: nec eius purgandi vis ex infrigidantium mixtione labefactatur, aut imbecillior redditur, vt quidam male ſentiunt: nam à tota ſubſtantia, & non quia calidum purgat, velut nonnulla alia medicamenta purgantia. Inſuper & trifera eſt, quam perſicam nominamus, ac ipſum diacatholicon inter compoſita pharmaca, hæc ſunt ea purgantia medicamenta, quæ aut frigida ſunt, aut modice calida, preſertim ſi cum frigidis miſceantur: quibus cum febris ipſa non augeatur, vbi oportet, in morborum initijs ſalubriter purgare præcipimus. nec Hippocrates ipſe ſi nouiſſet, ea damnaſſet vtique, cum ex eis febris, vt diximus, non augeatur, maximumque ægris paretur commodum: nam ſi Hippocrates, & Galenus ſua tempeſtate in quorundam initijs morborum acutorum purgantia medicamenta, quæ calida,& acria ſunt, propinabant, non verentes, quod febribus comparabatur detrimentum pro maiori vtilitate percipienda ex humorum videlicet noxiorum euacuatione, quanto magis, quæ ſupra notauimus, cum tali periculo vacent, non prohibuiſſent? imò ſæpius vti iuſsiſſent.

Secūda Hippocratis auctoritas eſt quarto de Ratione victus in morbis acutis, quæ talis eſt, Quibus principio vrinæ, & nebuloſæ, & craſſæ exiſtunt, hos annuentibus ex ceteris purgare conuenit. quod, ſi vrinæ inter initia tenues fuerint, tales non purgabis. at, ſi videatur, clyſterem exhibebis. Cui reſponſum volo primo Hippocratem his verbis velle, cum vrinæ tenues fuerint, inter initia, ſi quid aliud non vrgeat, ac concoctio in futurum expectabitur, tales non purgabis. nec ego contrarium ſentio. at, ſi multitudo, mala qualitas, vel locus inſtet, hos purgare conſulo: nam ex noxiorum humorum euacuatione maior fiet vtilitas, quàm id, quod poſsit ex purgante medicamento ſequi detrimentum: de quibus morbis nequaquam Hippocrates ibi intelligere voluit. Adhæc eo loco per morborum initia noluit intelligere de eis, quę totius morbi ſunt pars vna, quique præfiniuntur à manifeſtis, ac perfectis indicijs concoctionis. hoc autem eius verba oſtendunt, cum dicat, Quibus principio vrinæ,& nebuloſæ,& craſſæ exiſtunt, per quas vrinas, eas Galenus intelligit, quæ albas habent nebulas, quæ concoctionis notæ exiſtunt. hæ autem concoctionis notæ, ſeu albæ nebulæ in morborum principijs apparere non poſſunt, ſumpto principio, prout vnum eſt de quatuor morbi temporibus, vt patet Galeno tum in commento xij. Aphoriſ. j. lib. tum lib. j. de Criſibus. pariter in commento xxij. Aphoriſmi quarti libri circa finem aſſerit ſemper in morbi principio eſſe ſigna cruditatis: ſed per principium primos dies ægritudinis intelligere voluit, quos primus præfinit quaternarius. quòd autem principium poſsit hoc modo ſumi, patet Gal. lib. j. de Criſibus. Iubet ergo Hippocrates in primis morbi diebus eos purgari debere, quibus vrinæ, & nebuloſæ, & craſſæ exiſtunt: tanquam tranſacto vniuerſali principio, ac concoctione præcedente. quibus autem circa primos dies tenues fuerint vrinæ tanquam ſumme crudo exiſtente morbo, iubet non purgare: ſed concoctionem expectare, eorumq. corpora quieti permittere, vngere, & æqualiter contegere, quò poſsit natura facilius concoquere. Imò hæc ſententia atteſtatur ſententiæ ſecundæ partis Aphoriſmi xxix. ſecundi lib. dicentis. Cum vero conſiſtunt, ac vigent, melius eſt quietem habere: quò enim tempore natura concoquit, aut vacare concoctioni debet, ſuperfluum eſt euacuare: imò concoctioni vacare debemus, & poſt concoctionem euacuare, ſi à natura non iudicentur, aut iudicata fuerint integre, quæ concocta ſunt. Et, ſi cruditatis indicia in morborum initijs apparere poſsint, imò perpetuo appareant, vt ſuperius diximus, tamen Hippocr. in text. præallegato iiij. de Ratione victus in morbis acutis. de principio non loquitur, vt eſt vnum de quatuor morbi temporibus: aliàs, cum ipſe aſſerat quibus principio vrinæ, & nebuloſæ, & craſſæ exiſtunt, &c. falſum eſſet, quod Galenus aſſerit ſemper in

Tex. 43.

Cap. 17. & 19

Cap. 19.

in

in morbi principio eſſe ſigna cruditatis: & quòd perfecti principij manifeſtum, & firmum eſt ſignum coctio manifeſta, vt patet apud eum lib. j. de Criſibus. Nec conſonum eſt in vno, eodemq. textu nos inſtruens, quando purgare conueniat, & quando nõ, diuerſa ratione de principio locutum fuiſſe. at, vt ego ſentio, talem Hippocrates voluit proferre ſententiam, in quibus circa initia, hoc eſt, primos morbi dies, tranſacto tamen vniuerſali principio, vrinæ craſſæ, & nebuloſæ exiſtunt, (quoniam concoctionis notæ ſunt) ceteris annuentibus purgans medicamentum propinandum eſt. quibus vero circa primos morbi dies vrinæ fuerint tenues, quia cruditatem ſummam indicant, morbi hi purgandi non ſunt, ſed quieti permittendi, &c. hoc eſt, naturæ pro morbi concoctione auxiliandum eſt: ſi eum concoqui poſſe ſperabis. ita quòd Hippocrates velit interdicere purgationes in primis diebus eius ęgritudinis, in qua ſumma ineſt cruditas: cum ſi eo tempore, quo natura vacare concoctioni debeat, purgans adhibebis medicamentum, præcipue ſi ſumme crudus ſit morbus, præter id, quòd ab eo æger non iuuabitur, maximo erit impedimento: nempe corpus vehementer mouens, ac humores cogitãs concoctionem impedit. at, ſi adiuuanda erit natura aliquibus externis auxilijs, ea eſſe debent, quæ coctioni opitulantur. & hoc modo Hippocr. auctoritas erit extra propoſitum. Vel, ſi forte eius auctoritas de principio vniuerſali morborum eſſet intelligenda, quod expreſſe negamus; dicendum erit, Hippocratem prohibere purgationem, quibus inter initia morborum vrinæ fuerint tenues, hoc eſt, in quibus ſumma ineſt cruditas. & hoc modo illud exponit Galenus in commento ſequentis textus, in quibus morbis neque ipſe in morborum principijs purgans medicamentum exhiberem: fiunt nanque hi ex craſſis, frigidis, ac lentis humoribus: quales ſunt ſuapte natura pituita, & nigra bilis, in quibus ſemper oportet coctionem expectare, velut tenues ſi fuerint, & aquoſi, inter initia euacuandi ſunt, decreto Galeni lib. Quos purgare conueniat, &c. & ſi ſupra retulimus hos quoque concoquendos, ac præparandos quodammodo eſſe, cum in aliqua parte fuerint firmati, illud profecto intelligendum erit, vbi ipſa natura valeat eos conquere, ac euincere: ſecus autem vbi non valeat.

(margin: Eod. cap.; Com. 44.)

Tertia Hippocratis auctoritas eſt iiij. de Ratione victus in morbis acutis, quæ talis eſt, Quicunque autem ea, quæ inflammantur, ſtatim morborum inter initia medicamento ſoluere conantur, hi non ſolum ab intenſa, inflammataq. parte nihil adimunt, cum non cedat, obſequaturque, quæ adhuc cruda eſt affectio, verum quoque, & quæ morbo aduerſa, & ſana ſunt, abſumunt, contabefaciuntq;: ductoq. ad imbecillitatem corpore morbus ſuperior euadit: qui, vbi morbus vicerit, remedium non habet. Cui auctoritati, ſi quiſpiam Hippocratis, & Galeni verba in eodem textu, ac præcedenti inſpiciat, facillime reſpondere valet. nam, cum Hippoc. in præcedenti textu catalogum cõſcripſiſſet omnium præter naturam affectuum, pro quorum curatione, ſanguinis miſſione, ac purgatione indigebant, venæq. ſectio purganti medicamento erat præferenda: ſanciſſetq. poſt ſanguinis miſſionem purgans medicamentum porrigendum eſſe, mox in præallegato textu ſubdit, Quod, ſi quis relicta venę ſectione, purgatione inter initia eorum morborum vtatur, ea incommoda, quæ ipſe narrat, neceſſario expectabit: nã in his, priuſquam ſanguis mittatur, purgationes interdicere oportet, prout optime Gal. in fine commenti illius textus declarat, hancq. fuiſſe Hippocratis mentem in textu ſuperius dicto aſſerit. Hinc in expoſitione eiuſdem textus recte ait, Ad ſanguinis miſionem propius deuenire præcipit Hippocrates, vbi vitioſi aliqui humores in partem aliquam confluant, atque in ea aceruentur. demum concludens aſſerit, in tota dictione Hippocratem præcipere ad ſanguinis miſſionem eſſe veniendum, deinde ad medicamentum: aliàs prædicta incommoda, quæ ab ipſo enarrantur, abſque dubio ægris euenient. Erit ergo hæc Hippocratis auctoritas extra chorum, cum nos purgationes inter initia non his morbis adhibendas eſſe, quibus præferenda eſt venæ ſectio, ea neglecta, præcipimus: ſed eis, quibus aut tantum purgatio confert, aut, ſi vtrunque auxilium competit, ipſa venæ ſectio prius fuerit exhibita: non enim nos præterit Hippocratem hoc loco, ac Gal. vj. de Morbis vulgaribus præcipere, quòd, ſi vtroque auxilio quiſpiã indigeat, à venæ ſectione incipiendum ſit, idque notiſſimum eſſe retulit. Quòd autem hęc fuerit mens Hippocratis, licet ex Galeni verbis in eiuſdem textus expoſitione admodum liqueat, ſi quis tamen recte inſpexerit eiuſdem Hippocratis verba lib. ij. eiuſdem de Ratione victus in morbis acutis, facile percipere valet: nam pugnantia vtique aſſereret, ſi hic voluiſſet in cunctis inflammationibus inter initia medicamenta interdicere, cum ipſemet dolore partes ſub ſepto tranſuerſo infeſtante in pleuritide, circa initia purgationem, & non venæ ſectionem præcipiat, eodem loco ſecundi de Ratione victus in morbis acutis. At, ſi pleuritis ipſa inflammatio eſt ſuccingentis membranæ, cui venerit in dubium Hippocratem vno loco in inflammationum initijs purgantia medicamenta damnare, & alio loco tanquam vtilia præcipere, & ita pugnantia aſſerere? Quòd, ſi ſimpliciter de cunctis inflammationibus Hippocrates ſermonem protuliſſet, damnaſſetque in earum initijs purgantia medicamenta (quod tamen pro falſo habemus) quiſnam negaret in eorum morborum initijs, qui aut à multitudine, aut à mala qualitate dependent, eorumque cauſa in aliquo loco citra phlegmonem aceruata, ac firmata, & preſertim in quibuſdam putridis, ac malignis febribus, purgationes

(margin: Text. 22.; Sec. 1. com. 6.; Tex. 22.; Text. 11.)

ipſas,

ipſis,cum ex eis ea pericula, quæ in inflammationibus ab Hippocrate narrantur, non immineant. cauſa ipſa non adeo valenter incluſa, ac circunſcripta, vt purgationibus omnino non aſſequatur, velut in inflammationibus tenaciter non detinetur: de quibus Hippocratis ſermo tantum ibi eſt, videlicet, de inflammationibus ipſis? quòd autem putridus humor in vna quapiam parte citra phlegmonem contineri poſſit, ac veluti in foco quodam principium febris eſſe, patet Galeno lib.xj. Methodi medendi.

Ad quartam Hippocratis auctoritatem, quam in medium afferunt, & eſt Aphor.xxij.lib.j. Concocta videlicet medicari,&c.ex his, quæ ſupra retulimus, facilis eſt reſponſio: nam, licet Hippocrates in ea ſententia purgationem præcipiat in initijs morborum in quibus materia turget, tanquam in his, in quibus præcipue exhibenda ſit, non tamen negat in initijs aliorum quoque morborum, in quibus medico mouere videtur, ſeu purgare, purgatione vti. in quibus & ſi materia non turgeat, ſuperari tamen, ac euinci ab ipſa natura non valet: imò, ni medicus ei circa initia opem ferat: prorſus ſuperabitur, vt patet Aphor.xxix.ſecundi libri. nec dictæ ſententiæ ſibi ipſis aduerſantur, imò ambæ veritatem obtinent: nam eadem ratione, vt diximus, qua turgens materia in morborum initijs euacuanda eſt, in quibuſdam alijs morbis, in quibus eadem pericula impendunt, verificari debet: in his videlicet, quos ſupra narrauimus, de quibus voluit quoque Hippocrates ipſe ſententiam ferre eodem Aphor.xxix.ſecundi lib. cum ibi de turgentia verbum nullum nec Hippocrates, nec Galenus in commento faciat. non ſunt ergo dictæ ſententiæ vna, nec ſibi inuicem aduerſantur. quare ambæ ſempiternæ veritatis. Parem ſimilitudinem quoque in Hippocr. Aphoriſmis eſt inuenire: nam in eodem Aphoriſ.xxij.primi, Concocta medicari præcipit: at Aphoriſ.ix.ſecundi libri, iubet, vbi quiſpiam corpora purgare voluerit, ea prius præparanda eſſe. non eſt idem concoctio, & præparatio, non ſibi ipſis Aphoriſmi iſti aduerſantur. quare ambæ ſententiæ veræ ſunt. Ad hæc non eſt dicendum, Hippocratem, prædicto Aphoriſ.xxij. primi libri. quæ fieri non valent, præcipere. Cum ergo nec in morbis, qui à multitudine fiunt, nec in his, quæ à mala, ſeu praua qualitate dependent, aut in valde periculoſis locis gignuntur, natura ipſa eorum cauſas concoquere valeat, ni prius ab ea, qua premitur velut ſarcina quadam, purgāte medicamento leuetur, quin potius ſuccumbet, nec prorſus eoſdem morbos ſuperare valebit: conſonum eſt in eiſdem morbis Aphoriſmum veritatem non habere, cum dixit Concocta medicari: nec de eiſdem morbis Hippocratem voluiſſe proferre ſententiam, ſed tantum de his, quorum materia à natura ipſa concoqui, ac euinci poſſit. Cap.4.

Inſuper quandam afferunt Galeni auctoritatem quarto de Sanitate tuenda. quę incipit, At ſi in eodem homine reliqua eadem ſint, ceterum in lapſo corpore ſanguis bonus exiguus ſit, crudi humores plurimi: huic nec ſanguis mittendus, nec alui deiectio,&c. Cui reſponſum volo, primo Galenum eo loco non de morborum curatione, ſed ſpontanearum laſſitudinum loqui, in quibus corpora nondum ſenſibiliter læſa ſunt, nec à ſolitis munijs impedita: nos autem perpetuo de ipſorum morborum curatione verba facimus. Secundo quis non percipiat, eam auctoritatem extra propoſitum eſſe, cum Gal. ſupponat in eodem homine ſanguinem bonum exiguum eſſe, crudoſque humores plurimos? quo caſu nec ipſe ſanguinem mittere, aut purgare auderem: imò pręcepto eiuſdem lib.xij. Methodi medendi, in crudorum humorum copia præcipue cum oris ventris offenſione, nec ſanguinis miſſionem, nec purgationem præciperem, cum eas non ſuſtineant, nec ferant. tertio quis adeo imbecillis erit ingenij, vt nō percipiat Galenum per crudos humores plurimos pituitoſos voluiſſe intelligere: cum paulo ſuperius dixiſſet, vno vocabulo appellare licere, vel crudum ſuccum, vel pituitam, quæ ex nondum perfecto ſanguine gignitur? eiuſque innumeræ ſunt particulares differentiæ, vt ipſe retulit. Cum ergo multa copia crudorum humorum, hoc eſt pituitoſorum in aliquo reperiatur corpore, ſanguiſq. in eo bonus, ac exiguus ſit, nulli in dubium veniet nec ſanguinem mittendum eſſe, nec aluum deijciendam. at, ſi tenues, & bilioſi fuerint, inter initia euacuādi ſunt, eiuſdem Galeni præcepto, libro. Quos purgare oportet,&c. præcipue ſi eorum multitudine, aut praua qualitate concoqui, ac euinci ab ipſa natura non valeant. Cap.5. Cap.3.

Alia auctoritas eſt Galeni eodem lib. Quos purgare conuenit, quæ talis eſt, Qui vero humores aliqua parte corporis conſederunt, neque vllo alio auxilio, neque medicamento prius mouendi ſunt, quàm concocti fuerint. cui breuiter dicamus verum eſſe, quod Galenus præcipit, ſi humores, qui in aliqua parte fixi ſunt, craſſi, frigidi, ac viſcidi fuerint: non autem, ſi tenues, & bilioſi eorum multitudine, ſeu mala qualitate, aut vtroque modo infeſtantes, qui vere crudi appellari non poſſunt, velut nec proprie cocti, cum à natura fuerint euicti. Vel clarius dicendum eſt, Galeni ſententiam veram eſſe, cum medicus certo ſciat naturam eos ſuccos, qui in aliqua parte fixi ſunt, ac conſederunt, poſſe, & valere concoquere, ſeu euincere: hi enim neque vllo alio auxilio, neque medicamento prius mouendi ſunt, quàm concocti fuerint, ſegregati, ac præparati, vt ſupra, cum de digeſtione, concoctione, & præparatione verba fecimus, oſtenſum eſt. at, ſi percipiat artificioſa quadam coniectura naturam ipſam prius ſuccumbere, quàm eos ſuccos concoquere poſſit, nullus equidem verebitur eos in morborum principio

cipio purgare, Hippocratis oraculo inſtructus, cum morbi inchoant, ſi quid videtur mouendum, moue. tales etenim purgationes non tantum, vt iſti aſſerunt, concoctionem non impediunt, imò ipſi opitulantur ex Gal. mente in cõmento prædicti Aphoriſ. xxix. lib. ij. &, ſi naturam eo tempore non admodum euacuationi adiutricem habemus, maius tamen ex hiſce purgationibus, quibus, & quando oportet, noxiorum humorum euacuatione ægris commodum comparatur, (cum ex hoc mortem euitemus) quàm incommodum ex aliquorum forte bono
Cap.9. rum ſuccorum ſimul eductione. &, ſi Gal. lib. j. de arte curatiua ad Glauconem in exquiſitæ tertianæ febris curatione parum purgantia medicamenta probaret, licet & hæc quoque probet, non propterea dicendum erit, purgationes eas non eſſe probandas in prædictorum à nobis morborum aliquo: hęc etenim febris ad ſummum in ſeptem periodis præfiniri ſolet: cauſamq. eius natura ipſa, preſertim ſi à medico parum fuerit adiuta, facile & concoquere, & ſeparare, ac expellere poteſt. quorum neutrum perficere valet in prædictis morbis, ſi ea circa eorum initia, cum oportet, purgante medicamento non exoneretur. At mox obijciunt dicentes, ſi non tantum in morbis, in quibus materia turget, verum & in his, qui ex multitudine, aut mala qualitate, aut loco aliquo ſatis periculoſo fiunt, vtendum ſit circa initia medicinis purgantibus: non raro, vt Hippoc. præcipit Aphor. xxiiij. lib. j. ſed crebro eis vti deberemus, cum ſæpiſſime hi morbi gignantur. Dicimus nos raro, imò per quàm rariſsime in principijs morborum acutorum eis medicamentis purgantibus vti debere, quæ tempore Hippocr. in vſu erant: cum ea valde calida exiſtentia, propterea febrem augerent. hanc enim cauſam reddit Gal. in commento prædicti Aphoriſmi. cur raro vtendum ſit in principijs acutorum morborum medicamentis purgantibus. At, ſi talia reperiantur, vt præter id, quòd febrem non augeant, fœliciter purgarent: vt ſunt nonnulla noſtris temporibus approbata, ac experta: de quibus ſupra mentionem fecimus: neſcio, cur eis vtendum non ſit in his acutis morbis, quos ſupra narrauimus, cum tale nocumentum non inferunt. vana eſt ergo hæc eorum ratio.

Alia ratio eſt, quòd medicamentum materiam diminuens, cum imbecille admodum ſit, atque adeo crudis humoribus, ac copioſis exiſtentibus, eis præualere non poſsit: aliàs à debiliori in fortius fieret actio, quod naturæ impoſsibile eſt, ideoq. illos tantum mouet, & non educit. Cui dicendum erit nos non adeo imbecille medicamentum purgans in morborum initijs probare, vt aduerſus copioſos humores pręualere non poſsit: verum adeo valens ſit, vt humoribus ipſis præualere poſsit, ac eorum partem aliquam purgare. nec adeo crudis, ac copioſis ſuccis exiſtentibus illud præcipimus, cum hi, vt diximus perpetuo, prius concoquendi, & præparandi, ac demum purgandi ſunt: verum in his crudis, ac copioſis humoribus inter initia illa probamus, qui non vere crudi, ſed nondum euicti ab ipſa natura ſunt, improprie crudi appellari merentur: vt eſt ipſa flaua, ſeu pallida bilis. nec dicendum erit aduerſus eos quoque, ſi copioſi ſint, medicamentum præualere non poſſe: nam, vt aſſeruimus, licet hoc medicamentũ minoratiuum, ac diminuens eſſe debeat: tamen artificioſa quadam coniectura tanta quantitas adhibenda erit, quanta poſsit aduerſus eos humores præualere, ac eorum partem aliquam educere, eam videlicet quam promptius, & expeditius educere valet: cum non æqualiter, & eodem tempore in totam redundantis humoris molem agat. quod quidem medicamentum materiam diminuens, vtero gerentibus ſi febre corripiantur ex vitioſis ſuccis. Gal. in commento Aphor. lv. lib. v. approbare cuique liquet. Inſuper medicamentum ipſum purgans efficacius, ac valentius eſt, vt trahat, quàm trahatur, aptiora enim, ac ad hoc efficaciora ſunt pur-
Cap.25. gantia medicamenta auctoritate Gal. iij. de Simplicium medicamentorum facultatibus. &,
Cap.8. cum ait, eſſe impoſsibile, vt à debiliori in fortius fiat actio, miror equidem tantum virum, cum Gal. iij. de Simplicium medicamentorum facultatibus velit, quòd minus calidum à magis cali
Cap.4. do calidius euadat, & quod magis calidum à minus calido contra afficiatur. & lib. iij. de Temperamentis, ait, acutiſsimum ferrum manifeſte obtuſius fieri, ſi toto die ac nocte molliſsimã ceram incidas: vt quod patiatur ab ipſa cera. agit igitur id, quod debilius eſt in id, quod fortius, Galeno auctore in prædictis locis.

Alia eorum ratio eſt, quòd ſi, cum crudi adhuc ſunt humores, eos purgatione dimouere tentes: nihil auxilij à natura expectes: cum ipſa poſt concoctionem ſecernat, ac poſt ſecretionem excernat, vt patet Gal. in commento Aphor. xxij. primi & quarti lib. Cui rationi ex prædictis reſponſio patet: nam, licet parum admodum ipſam naturam adminiculantem habeamus, cum non niſi irritata à purgante medicamento auxilietur: tamen ex horum humorum purgatione in prædictis morbis, vbi oportet, maius ſequitur commodum, cum mortem euitemus (quę quidem ea neglecta euitari non poſſet) quàm incommodum: quia à natura parum, aut nihil auxilietur, ſeu quia quorundam forte bonorum humorum ſimul cũ eis eductio fiat.

Inſuper aſſerunt aliam noxam ad huiuſmodi purgationes neceſſario ſequi: cum iudicationes, concoctioneſq. ab eis impediantur, ceteraq. naturæ auxilia tollantur: illudq. probare ten
Text.44. tant auctoritate Hippocr. iiij. de Ratione victus in morbis acutis. Cui pariter ex prædictis liquet reſponſio: nam eo tempore purgationes, iudicia, ac concoctiones perturbant, quo natura ipſa maxime concoctioni vacat, ac iudicia tentat, at, cum in initijs morborum, nec iudicia,

nec

nec perfectæ concoctiones ab ipſa natura fiant, ea à purgantibus medicamentis perturbari,ac
impediri non poſſunt: quinimò valde opitulantur, dicente Gal. in commento Aphor. xxix.
lib. ij. vt concoctiones citius eueniant: melius eſt circa principia euacuare: quò minorem iã
factam materiam facilius poſsit natura concoquere. morbo autem conſiſtente,cum iam natu
ra concoquit,ſuperfluum eſt euacuare. qua de re valde abſurdum eſt, ac Galeni dictis maxi-
me pugnat,dicere purgationes in morborum initijs(cum medico videantur) coctiones,ac iu-
dicationes impedire: & ſi Gal.in commento præallegati tex.iiij. de Ratione victus in morbis Com.44.
acutis dicat, Purgationes contrarias exiſtere coctioni humorum, intelligendum eſt, ſi propi-
nentur eo tempore, quo natura maxime concoctioni vacat. id autem eſt tranſacto vniuerſali
principio: nam eo tempore ab his motionibus,quæ à pharmaco fiunt,ceſſare debemus,preſer
tim in ſummo vigore: cum corpus vehementer mouentes frangant,exemplo aſſumpti,atque
deuorati in ventrem alimenti,quod vt optime concoquatur,à ceteris motionibus ceſſare cor-
pus debet,vt ſoli concoctioni vacet. &,ſi imbecillis fuerit facultas concoquendi, eo tempore
aliquo externo auxilio iuuanda eſt, vt Gal.eodem loco præcipit, Vel dictum Gal. veritatem Loco citato.
habet in morbis, in quibus ſumma ineſt cruditas, vt ipſe exponit in commento præallegati
textus: in quibus nec ipſi, niſi poſt concoctionem, ac præparationem purgationem proba-
mus: cum fiant hi ex frigidis,craſſis,ac lentis humoribus,vt diximus. At,ſi quis aliter eius di
cta exponere tentabit,cum in commento aphoriſmi xxix.lib.ij.contrarium ſentiat,in eius di-
ctis pugnantiam ſoluat Apollo: quanquam Gal. dicta aliter intelligere, ſeu exponere depra-
uati ſenſus, ac intellectus ſit.

Aliam quandam rationem in medium afferunt,quæ talis eſt, ſi in initijs febrium purgantia medicamenta exhibentur, aut febres ipſæ ſunt diutinæ,aut acutæ: ſi diutinæ, per concoctionem, aut per abſceſſum finiunt. quare non medicamentis purgantibus præcipue in initijs curari debent. Si acutæ,licet excretionibus finiant,illud tamen multis modis eſſe poterit aut ſanguinis è naribus fluore, aut ſudoribus,vel vomitibus: paucæ vero ſunt, quæ per ventris ſolutionem iudicantur. cum itaque raro natura in febribus,& acutis alijs morbis ventris deiectionem efficiat pro eorum curatione, raro etiam hanc ipſam purgãtibus medicamentis medicus procuret.qua de re noxium eſt febres ferè omnes alui deiectionibus perſanare velle,hæc ipſi. At nos facillime reſpondemus aſſerentes in principijs diutinarum febrium nunquam vti debere medicamentis purgantibus,vt ſæpius diximus. In acutis vero,in quibus, aut multitudo, aut mala qualitas,vel locus inſtat,& ſi natura per alui excretionem eas non finire debeat,tamẽ vtendum eſſe medicamentis purgantibus: eò magis,ſi ſoluenda erit febris ipſa per alui deiectionem: nam,licet iudicium per alias corporis partes futurum ſit,vt illud celerius, ac promptius ab ipſa natura fiat,eo tempore quo decet: optimum erit ipſam exonerare, illudque non niſi in principijs. alleuiata enim natura ipſa valentius poterit per quamcunque viam iudicia procurare: quæ tamen nunquam in morborum initijs critice procurat. Nec nos per hæc medicamenta purgantia omnino febres ipſas perfecte perſanare intendimus,ſed naturam ipſam, vt retulimus,per ea alleuiare: quò magis poſſit,ac vehemẽtius cauſam morbi aggredi, eamq. ſuperare,ac per quamcunque regionem ſibi magis conuenientem euacuare. Impedirentur autem iudicationes ex alui deiectione per purgans medicamentum, ſi eo tempore, quo natura iudicat,propinaretur. abſit tamen, vt illud præcipiamus: ſcimus enim hoc Hippocr. ſententijs aduerſari Aphor.xx. & xxj. lib.j. procuramus autem præcipue ventris deiectionem: cum hæc vniuerſalior ſit,ac expeditius in cunctis talibus,ſalubriusq. à nobis perfici queat. Quod vero de febre peſtilentiali aſſerunt, cauendum, videlicet,eſſe, ne per aluum medicus euacuet, quòd is motus naturæ inſtituto ex diametro pugnet, vtpote, quæ venenatos humores non per aluum,ſed per cutem potius excernere ſtudet. quapropter medicus motum hunc per ea, quæ ſudorem eliciunt, adiuuabit, & non per alui deiectionem: eadem quidem via refellitur: nam,licet quo tempore natura in febre peſtilentiali per cutem excernere ſtudet, medicus per eandem viam adiuuare debet,illud tamen efficiendum erit eo tempore, quo natura critice expellit. Illud autem eſſe non poterit ante ſecretionem, ac concoctionem. at neutrum iſtorum in earum initijs natura ipſa critice perficere tentat,teſte Gal.in comm.xxij. Aphor.iiij.lib. vbi habet, Quòd, quando aliquis incipit morbus,ſi quid excernitur,nihil tunc excernitur naturæ ratione,ſed ſunt omnia hæc caſus præter naturam earum,quæ ſunt in corpore diſpoſitionum quo enim in tempore à cauſis morbum facientibus natura grauatur, adeſt autem cruditas humorum: tunc aliquid bene euacuari eſt impoſsibile. hæc ille purgationes ergo in initijs febrium peſtilentialium exhibitæ non tantum naturæ opus non diſtrahunt,atq; impediunt,imò eam ſummopere adiuuant: cum nec ipſa eo tempore ad partes cutis expellat. & ſi expellit,illud erit ſymptomatis ratione, & propterea purgationem non impediet, neque tunc per eam viam iuuanda eſt,cum in medicationibus talia educere oportet, qualia ſponte prodeuntia vtilia.quæ vero contrario modo prodeunt,cohibere oportet Hippoc. decreto ij. Aphor. iiij.lib. Proinde in eis quoque febribus,in quibus criſis omnino ad partes cutis expectanda eſt, velut in his affectibus quos medicorum vulgus variolas,& morbillos appellant, circa initia, priusq̃

apparere

apparere cœperint, ſi admodum multa, vel vitioſa materia videatur, vt à natura ipſa ſuperari, ac euinci non poſſit, cunctis purgationi conſentientibus purgare medicamento audacter cenſeo eorum aliquo, quæ ſupra approbauimus; cum ex eo non modo nullum ſequetur incommodum, immo natura ipſa exonerata promptius, & expeditius criſim aggredietur, & perficiet. Sed ſtatim inſtabunt, ſi naturam in morborum initijs aliquid bene euacuare eſt impoſſibile, ergo & medicum. Huic autem reſponſum ſit, quòd, licet natura id eo tempore critice non tentet: tamen, cum medicus ſit eius auxiliator: vt ea ſuo congruo tempore poſſit perfecte operari, in morborum initijs exonerare debet: illudque non niſi purgante medicamento: minorata enim materia, facilius ſuo tempore poterit ipſa natura & concoquere, & expellere in his videlicet morbis, in quibus oportet.

Ex quibus, ſtudioſi iuuenes, liquet, quanti ſint roboris, & momenti auctoritates, rationesue, quibus hi eruditiſſimi viri ſuam hæreſin tueri conantur, in morborum, videlicet, initijs purgantia medicamenta non eſſe probanda, ni materia turgeat. patet inſuper, quàm perpetuæ veritatis exiſtat, ac quibus validiſſimis auctoritatibus & rationibus noſtra opinio firmata ſit, quòd ſcilicet non tantum vtiliter in initijs morborum, cum materia turget, medicamentis purgantibus vtendum ſit, verum & in quibuſdam, in quibus vel multitudo, vel mala qualitas, vel locus vrgeat: pariter & in maximis doloribus præcipue ventriculi, & inteſtinorum, qui euacuatione per purgationem indigent, priuſquam robur virium diſſoluatur. in multitudine ſiquidem, quòd ea purgante medicamento minoranda ſit, patet ex Galeni mente in commento Aphoriſ. xxix. ſecundi lib. nec valet quidquam, cum dicunt, de turgentia ibi Gal. loqui, cum
Cap.6. de ea ne verbum quidem vnum proferat. idem & quarto Methodi medendi. At mala qualitate vrgente, vt in peſtilentijs videre licet, quòd purgationibus vtendum ſit, patet Gal. j. de Dif
Cap.4. ferentijs febrium. vbi habet, At in quibus ſuperfluitates redundabant, hæc purgationibus ſa
Cap.10. nabamus. & lib. ix. Methodi medendi talia profert verba, Si igitur cum viribus imbecillis corruptela incidit, vtique quod affectus remedium eſt, id cum virtutis cuſtodia pugnat. Siquidem affectus vacuandum eſſe præcipit, idque vel vena inciſa, vel purgatione. harum autem neutrum ferent imbecillæ vires: quoniam igitur in omnibus eiuſmodi repugnantijs incerta ſuccurrendi ratio eſt, aliàs inſanabilis omnino affectus relinquetur, aliàs ſpatio, & ægre: idque ſi magnum nactus ſit medicum, ſanari poterit: oportet nanque, vbi indicationes ita ſibi ipſis aduerſantur, & paulatim, quod vitioſum eſt euacuare, & paulatim, quod ſalubre eſt, pro eo reponere, vocant medici eiuſmodi vitioſi ſucci curationem Græce epicraſim. Quid clarius, quòd in corruptela humorum, cum viribus imbecillis præcipue paulatim quod vitioſum eſt, euacuare Gal. præcipit? ea de re nulli in dubium venire debet in humorum corruptela circa initia minorante medicamento vti poſſe, prout Gal. hic iubet: etiam ſi vires imbecilles fue-
Cap.4. rint. & quarto de Sanitate tuenda. hoc idem præcipit ſub his verbis, Sin vires imbecilliores dehortantur, ſanguis mittendus haudquaquam eſt, ſed deiectio mediocris adhibenda. & Paulus lib. iij. de Arte medendi, cap. j. redundantibus vitioſis ſuccis pro alopecię cura iubet vti euacuatione primitus, quæ medicamentis purgantibus fit, Galenum ſectatus, qui hoc idem iuſſit
Cap.2. lib. j. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Quòd autem locus poſſit adeo vrgere, vt circa initia medico vtendum ſit purgante medicamento, patet ex Hippocrate tum
Tex.11. ſecundo, tum quarto de Ratione victus in morbis acutis: cum de cura pleuritidis verba facit.
Text.76. idemque Galenus aſſerit in commento prædicti tex. ij. de Ratione victus, cum videlicet febris vehemens non fuerit, hominiſque naturam noueris, ad medicamenti purgantis potum te conferes, ſi dolor ſub thorace fuerit, valdeque infeſtauerit. Et, licet in hac purgatione, cum loco redundantia quoque humorum de euacuatione indicet, præcipue tamen ex loco purgationem neceſſariam eſſe Hippocr. indicationem ſumit. At, ſi in pleuritide partes ſub ſepto tranſuerſo infeſtante adeo locus vrgeat, vt in initio medicamento purgante vtendum ſit, eò magis vrgebit, ſi materia in loco quopiam magis principe detineatur, vt in corde, cerebro, ſeu iecinore: eaque non venæ ſectione, ſed purgante medicamento vacuanda ſit. Inſuper, quòd maximus dolor, præcipue circa vias communes interdum adeo vrgere poſſit, quòd purgatione inter initia vtendum ſit, non tantum diminuente vt in prædictis, ſed valentiori, patet Galeno in
Tex. cõm. 11 commento xxiij. Aphoriſ. primi libri, & lib. ij. de Ratione victus in morbis acutis. Quinimò nec in his tantum doloribus, verum etiam & alijs interdum inter initia purgatione vti debemus, velut in capitis dolore præcipit Paulus lib. iij. cap. iiij. ſub his verbis. Quòd, ſi modum
Com.76. qualitas potius tranſilierit, purgatorio vtamur medicamento. & idem Gal. iij. de Morbis vulgaribus comment. iij. quamprimum hominem vacuare iubet, ſi dolore afficiatur ex plenitudine genito, quam vacuationem, aut per ventrem, aut per venæ ſectionem eo caſu fieri præcipit
Cõment. 1. lib. ij. de Ratione victus in morbis acutis in principio. Non immerito ergo tum hiſce rationibus, ac auctoritatibus, tum alijs ſuperius annotatis in hanc promoti fuimus veritatem, aſſerereque in alijs pleriſque præter naturam affectibus circa eorum initia, & ſi materia non turgeat, purgantibus medicamentis vtiliter vtendum eſſe, eis præcipue, quæ ſupra notauimus. Quapropter non video, quin magnopere non extollam ſaluberrimum vſum, quem noſtri

temporis eruditiſsimi medici Neapolitani quotidie exercent, medicamenta purgantia, ea præcipue, quæ ſupra approbauimus adhibentes non tantum in initijs morborum, in quibus materia turget, verum & in alijs, in quibus multitudo, mala qualitas, aut locus vrget: pariterque in maximis doloribus, qui curari per purgationem debent. illudque peculiariter obſeruant in initijs acutarum, putridarumque febrium, quę à multitudine, aut mala qualitate humorum fiunt (dico autem in ea multitudine, vt ſupra retulimus, quæ per purgationem reſcindenda eſt) adeoque in his nullum obſeruant ægrotis incommodum, vt perpetuo ferè maximam vtilitatem ipſis comparent. Illud tamen tacere non poſſum, quin improbem, quòd nonnulli eorum, iuniorum præcipue, in eiſdem medicamentis purgantibus in initijs morborum adhibendis, perpetuo quartum obſeruant diem: cum neque inter morbi initia aliquod remediorum huiuſmodi ægris adiungere oportet deſumpto à numero dierum ſcopo. Qua de re Galenus iiij. de Ratione victus in morbis acutis, & prima interdum die, & ſecunda, & quarta, interdum quinta, & non in quarta ſolum, quomodo iſti obſeruant, medicamenta dediſſe aſſerit. Com.76.

Cum ergo in principijs morborum purgantia medicamenta exhibenda ſint à ſupradictorum aliquo impulſo, non perpetuo quartus dies obſeruandus erit: cum id à Gal. damnetur. ſed, ſi poſsibile eſt, in prima, vel in ſecunda die, prout decretum reliquit idem Gal. in commento Aphoriſ. xxiiij. primi libri, quòd, ſi id poſsibile non erit, in quarta, vel in quinta die præcepto eiuſdem in loco ſuperius citato tribuendum erit, dummodo vniuerſale morbi principium adhuc præfinitum non ſit.

DONATI ANTONII
AB ALTOMARI
MEDICI AC PHILOSOPHI
NEAPOLITANI,
DE SEDIMENTO IN VRINIS
TRACTATVS.

AD IOANNEM FILIVM.

CVM nonnullos inſpexerim non modo iuniores, verum etiam ve-
teres medicos poſt Galenum varie de vrinarum ſedimentis conſcri
pſiſſe, quorum ne vllus quidem viſus eſt hucuſque(vt mea fert opi-
nio)Hippocratis, ac Galeni ſentẽtiam percepiſſe: & tu quoque non
ſemel duntaxat, ſed ſæpius hortatus eſſes, vt meam de eis ſenten-
tiam conſcriberem, ob id non ab re viſum fuit, quidquid cum eiſ-
dem de hac re ſententiam, paruo hoc in tractatu, & quoad potue-
rim ſuccincte pertractare, potiſsimum cum hæc diſceptatio non
minus perutilis, quàm neceſſaria ſit tibi, ceteriſq. neotericis noſtri
temporis medicis: etenim nedum in ſanis corporibus, verum etiam & in morbis ipſis preſer-
tim acutis cum febre, ac reliquis quibuſcunque febribus, quæ ex putreſcentibus ſuccis gene-
rantur aſsidue vrinas obſeruãtes de eis, ac earum ſedimento loquuntur, atque bonam, aut ma-
lam coctionem ſignificare fatentur, quid ſedimentum ſit, ac quomodo generetur cum in ſa-
nis, tum in ægris fortaſſe non intelligentes. Cum itaque & valde vtilis, ac non minus neceſſa-
ria ſit medicis ipſis ſedimentorum notitia tam pro ſanitatis conſeruatione, quàm pro morbo-
rum preſertim acutorum prognoſtico, ac curatione, quinimmo tanta eſt vis ſignorum ab vri-
na in morbis acutis, vt & ſolis ipſis credendum ſit, vt liquet vj. de morbis vulgaribus. Idcirco
volentes de ſedimento verba facere, quoniam ſimul cum vrina excernitur, nec citra ipſam con
ſpicere, ac de eo quidquam exacte proferre valemus, vt eiuſdem exquiſita habeatur notitia,
primum quid ſit vrina, & quomodo generetur, ac ſecernatur, oſtendemus: deinceps quid per
ſedimentum intelligendum, ac quid ſit, quis modus generationis eius, quæ ue cauſæ, ac quo
loco gignatur tum in ſanis, tum in ægris declarabimus. Quòd verò vrina(quã Greci χυλὸς ap
Ter. epi. ſec. pellant)ſerum ſit humorum in venis contentorum Hippoc. auctoritate, Gal. lib. iij. de Mor-
1.Com.5. bis vulgaribus ſcriptum reliquid: quemadmodum quòd ea vt excrementum aceruetur in ve-
nis, & arteriis: quale in lacte concreto ſerum ab eodem Galeno primo de ſanitate tuenda de-
Cap.12. cretum eſt: quod deinde renes à ſanguine ſecernentes ad veſicam ipſam tranſmittunt. Cum
primum vero alimentum in chylum à ventriculo immutatum eſt, atque concoctum per ve-
nas à iecinore ortas venæ portæ dictæ ramo, ex eodem ventriculo ad iecur deducitur: vtitur
nanque iecur eiſdem venis veluti manibus quibuſdam, quæ ex ventriculo ei cibum afferant
Cap.7. vt v. de Loc. affect. ſcriptum eſt. eumq. non ſolum attrahunt, ſed ipſi quodãmodo hepati præ
parant: quippe, cum natura ſint eidem aſsimiles, & primum germen ex illo ducãt, vt liquet iiij.
Cap.2. de Vſu partium: cumque iecur id nutrimẽtum ſuſceperit ab eiſdem venis veluti famulis qui-
buſdam quodammodo præparatum, & veluti rudem quandam delineationem, obſcuramq.
ſanguinis ſpeciem referens: eidem poſtremum inducit ornatum ad ſanguinis exacti genera-
tionem: quo tempore diſtributus à ventriculo ad ipſum χυλὸς à viſceris caliditate, veluti vi-
num muſteum feruet, concoquitur, ac alteratur in ſanguinis boni generationem. in qua ebul-
litione excrementum, quod in ipſo reperitur fœculentum, ac craſſum ſubſidet: innatat vero,
quod tenue eſt, & leue. Quibus ſcernendis natura inſtrumenta præparauit: ſplenem videlicet,
qui

qui craſſum, & limoſum attraheret: veſicam vero bilis, vt quæ leue, & flauum exciperet.
Poſtquam vero qui apparatur in hepate χυλὸς, hoc eſt, ſuccus ad animalis nutrimentum, prędicta duo excrementa depoſuit, & ab innata iecoris caliditate coctionem exactam eſt adeptus, ruber iam, & purus ſurſum ad gibbas eiuſdem iecinoris partes aſcendit. excipit autem ipſum illic vena quædam maxima ex gibbis eiuſdem hepatis enata (caua vena appellata) quę ad vtranque animalis partem fertur ſuperiorem ſimul, & inferiorem. diceres ſanè ipſam eſſe ceu aquę ductum quendam plenum ſanguine, riuos quamplurimos habentem magnos, & paruos in omnes animalis particulas diſtributos. In qua etiam vena adhuc humore quodam tenui, & aquoſo plenus eſt ſanguis: etenim neque ex ventriculo in venas commode tranſumi poterat chylus iam ex cibis factus, neque facile pertranſire venas, quæ ſunt in hepate, & multæ, & anguſtæ niſi tenuis quædam, & aquoſa humiditas tanquam vehiculum fuiſſet ei admixta: hunc etenim vſum præſtat animalibus aqua Gal. teſte iiij. de Vſu partium. ſiquidem ex ea nulla particula nutriri poteſt, neque diſtribui ex ventre, quod nutriturum eſt: poterat, niſi deductum Cap.5.
fuiſſet à quopiam ita liquido. Qua de re non abſque ratione Hippoc. humorem hũc tenuem, & aquoſum ὄχημα τροφῆς nuncupauit, hoc eſt, vehiculum nutrimenti ſimul cum appellatione vſum quoque eius oſtendens. Cum vero tenues hi, & ſeroſi humores ſuo functi fuerint officio: nec amplius oportebat in corpore eos permanere, tanquam onus alienum venis futuros: non enim egebat amplius ſanguis ipſe ſanè multo hoc vehiculo, vt qui tum per amplas vias illinc feratur, tum fluxilis magis à natura redditus ſit primum ab hepatis: deinde cordis calore: proinde renes à natura fabricati fuere ad eorum attractionem, ac ſanguinis ab eis expurgationem, vtrinque ipſi cauæ venæ adiacentes paulò infra iecur. Attrahunt autem humorem hunc per ampla quædam orificia, per quę neque purus, neque ſyncerus trahitur ſeroſus hic humor, ſed alterius cuiuſdam diuerſi generis admixtione adulteratus, ſanguinis videlicet humidioris, & tenuioris exiſtentis, ac ipſius flauæ bilis, quæ ſi non admodum craſſa fuerit, cum vrinis etiam ad veſicam permeat. at ſanguis cum eodem ſeroſo humore permixtus, vbi ad renes peruenit, ipſorum carni aſpergitur inſtar fœcis cuiuſdam, & inde paulatim vaporis modo in totam ipſam diſpergitur, adhæreſcit, vnitur, atque demum alimentum fit renibus. & propterea, ne ſimul cum vrinis quemadmodum tenue, bilioſum excrementum, ſanguis hic humidior, ac tenuior exiſtens è renibus elaboretur, denſum fuiſſe eorum corpus præſtitit Gal. teſte v. de Cap.7.
Vſu partium. Trahunt itaque renes ſeroſum hoc, ac tenue excrementum à vaſis ipſis ſimul cum humidiori, ac tenuiori ſanguine permixtum tanquam eorum proprio, ac familiari nutrimento: qui cum ad renes (vt dictum eſt) peruenerit: ſanguis pro eorum nutrimento detentus per totam eorum ſubſtantiam diſpergitur. At ſeroſus hic humor tenuis vi renum à ſanguine ſegregatus per meatus quoſdam prælongos, ac fortes (οὐρητῆρας Græci appellant) ad veſicam delegatur. quo fit, vt vrinæ (vt inquit Galenus eodem lib. v. de Vſu partium) vi re- Cap.5.
num à ſanguine ſegregentur, & illinc per οὐρητῆρας iam dictos ad veſicam emittantur, indeq. excernantur, quo tempore ratio ipſa iuſſerit. Verum, licet, cum primum ſanguis in cauam venam aſſumatur, confeſtim per riuulos quoſdam ab eadem ortos, ſatis amplos exiſtentes à dicto tenui, ac ſeroſo humore vi attractricis facultatis renum, ad quos inſeruntur, expurgetur propter eas, quas aſsignauimus cauſas: tamen nonnihil etiam illius retinetur, quò reliquus quoque ſanguis non modo per venas in omnes corporis partes pertinentes traducatur, verum etiam per arterias media eadem caua vena, quæ ſurſum aſcendens ad dextrum cordis ventriculum inſeritur. Quapropter renes ipſi non ſolas purgant venas ab eo excremento ſimul cum tenuiori ſanguine ipſum attrahentes, ſed arterias quoque alias (vt inquit Gal. v. de Vſu partiũ Cap.5.
aduerſus Eraſiſtratum) non conueniebat arterias renibus inſertas magnitudine fuiſſe venis æquales ad cauitatem eorum diuiſas, haud ſecus ac venas. Propterea itaque quòd arterias adeò magnas, ac venas natura renibus inſeruerit: cauſam nullam dicere poterimus, vt inquit Galenus citato loco, niſi quòd ipſi ſerum ſanguinis omne non modo ex venis, verumetiam ex arterijs per vniuerſum corpus diſtributis media eorum attractice facultate expurgant. Qua de re idem Gal. j. de Sanitate tuenda (vt diximus) non ab re ſcriptum reliquit hoc excrementum Cap.12.
ſeroſum in venis, & arterijs aceruari: quale in lacte concreto ſerum, quod deinceps renes ipſi à ſanguine ſecernentes ad veſicam tranſmittunt: nam vi renum à ſanguine ſegregatur; cum ex venis veniat, in renibusque percoletur vrina, ac in veſica aggregetur eodem Galeno auctore commento Aphoriſ. lxxvij. quarti libri, & propterea eorum duntaxat humorum, qui in vaſis continentur, nota eſt vrina. neque eorum vllum plane nec manifeſtum, nec euidẽs ſignum habemus præter ſolam vrinam, vt idem Gal. iiij. de Sanitate tuenda fatetur, quanquam ex ac- Cap.4.
cidenti indicia quoque eſſe poſſint vrinæ aliarum diſpoſitionum, vt liquet ij. Prognoſt. & ter- Com.26.
tio de Morbis vulgaribus comment. iij. Quapropter vrinæ ſemper inſpiciendæ ſunt in ven- 3.epid.ſec.3.
tris, thoracis, pulmonis, ac neruorum affectibus: nam bonæ ſi apparent, multum valent ad ſa- Cõment. 83.
lutem: contra, ſi prauæ amplificant ſimul ægri periculum, ex ſententia eiuſdem Galeni citato 3.Epid. ſec.2.
lib. iij. de Morbis vulg. cõm. ij. Ceterum animaduertere oportet, ꝙ, licet renes ipſi aſsidue iam com.6.
dictum excrementum ex vniuerſis cum arterijs, tum venis attrahant; non tamen adeò expur-

gare ab eo ſanguinem valent, vt nihil eius ſuperſit ita, vt, cum primum è vaſis excidit ſanguis, ac ſingulis animalis particulis apponitur, ſyncerus fuerit, & omnino ab hoc ſeroſo excremento (quod pro vehiculo ei permiſcetur) expurgatus, ſed ſimul cum eodem ſanguine nunc functum officio humidum; tenueq. ſupereſt aliquod, quale nimirum ſeroſum illud iam dictum, quod ex vaſis, id eſt, venis, & arterijs in veſicam defluit, ex ſententia Galeni citato primo lib. de Sanitate tuenda. Huic excremento nullus certus à natura præſcriptus meatus eſt, expellitur tamen facile partim in ſpeciem halitus ab inſito calore ſolutus, partim violento motu conſertim erumpens. appellant vero, quod ita excernitur, ſudorem. & hæc eſt illa pars vna alimenti, velut ſeroſa, & humida, quæ ipſi etiam gratia diſtributionis admiſcetur: cum primum alimentum ſingulis animalis partibus apponitur, vt liquet comment. Aphoriſ. xv. lib. iij. Omnem etenim qualitatis alimenti mutationem alterum craſsius, alterum tenuius excrementum ſequitur, quæ etiam per vniuerſum corpus ſemper perueniunt, vt tertio Methodi medendi ſcriptum eſt. & propterea qualiſcunque fuerit in corpore redundans ſuccus (vt inquit Gal. quarto de Sanitate tuenda) tale neceſſe eſt, vt appareat ſerum, ac ſudor quidem ſuccorum, qui in vniuerſo corpore abundant, nota eſt vrina vero eorum tantum, qui in vaſis continentur. Eadem itaque eſt materia ſudoris, & vrinæ, ſeroſa ſiquidem alimenti pars. Verum, dum intra vaſa conſiſtit à renibus ſegregata: vrina appellatur: cum à vaſis ſimul cum ſanguine excedit, qui cunctas animalis particulas nutrit, ſudor nuncupatur, ſi in halitum non fuerit à calore ſoluta, ſed per exiguos corporeæ molis, ac cutis meatus excernatur. Eiuſdem quoque generis exiſtit tenue illud excrementum, quod in canis vlceribus ſemper colligitur à Græcis ἰχὼρ appellatur, à Latinis ſanies dicitur. ex quo cum vlcus ſemper humidum reddatur, nec tempus vllum erit, quo exiccantibus non indigeat medicamentis ex Galeni ſententia eodem iij. Methodi medendi. Hæc quò ad ea, quæ de vrina pertractare polliciti ſumus: conducunt etenim non parum ad eum, quem intendimus de ſedimentis tractatum. Reliqua vero, quæ faciunt pro exacta vrinarum notitia tam conſiſtentiæ, quàm coloris earundem à veteribus Græcis, ac iunioribus quibuſdam Latinis, qui de eiſdem fuſius ſcripſerunt, petas, potiſsimum à Leone Rhogano noſtræ ætatis iuuene eruditiſsimo, & Hipp. & Gal. doctrinæ æmulatore laborioſo.

Cap. 12. (margin, beside "quod ex vaſis")
Cap. 3. / Cap. 4. (margin, beside "quarto de Sanitate tuenda")
Cap. 3. (margin, beside "vllum erit")

CAPVT II.

CONSVEVERVNT Hippoc. ac Gal. ea, quæ craſsiora, ac corpulentiora in vrinis conſiſtunt (& nos contenta vocamus) cõmuni appellatione παραφισάμενα: proprie vero pro ratione diuerſitatis loci, in quo permanent, diuerſimode appellare. Nam, ſi in fundo vaſis hoc reſideat: ab eis ὑπόστασις nuncupatur: Latini ſedimẽtum appellant. Si vero deſuper in vrina ſupernatet: ab eiſdem νεφέλη dicitur, à Latinis nebula, ſeu nubecula. At, ſi neque in ſummis eius, neque in fundo vaſis, ſed in media ſede ſublime, vel exquiſite medium, vel deorſum potiuſquam ſurſum exiſtat, id conſueuit Gal. ἐναιώρημα nominare, vt ij. prognoſt. ab eodem ſcriptum eſt, Latine autem ſublimamentum, aut ſuſpenſum dicitur, quanquam Hippoc. eodem modo conſueuerit nominare ſublimamentum, ſeu ſuſpenſum, & nebulam, ſeu nubeculam, vt idem Gal. fatetur citato lib. ij. prognoſt. licet alicubi ipſe Hippoc. ſublimamentum genituræ ſimile dixerit. ita vt è duobus alterum ſit: aut vt generalioris rei nomen exiſtat ἐναιώρημα apud ipſum, ſectionem habentis in nubeculam, & id, quod genituræ ſimile eſt: aut nunquam nubecula ab eo ſublimamentum appellatur, vt liquet ab eodem Gal. ibidem. Hanc quoque nubeculam Aphor. lxxj. lib. iiij. ἐπινέφελον vocauit. verum, quoniam hæc tam ſi ægris corporibus, quàm ſanis exiſtentibus generentur, eundem habent generationis modum, eandemq. cauſam efficientem, ac materialem, & locum, vbi generãtur (vt dilucidius infra patebit) ſecundum multitudinem, aut paucitatem, tenuitatem, ac craſſitiem materiæ, ac perfectiorem, vel minus perfectam actionem cauſæ efficientis eorundem duntaxat diſsidentia. Propterea quidquid de ſedimento dicemus, de ſuſpenſo, ac nubecula ſubaudiendum erit. Nanque in ſanis corporibus vrina nullo pacto ſedimentum habebit, ſi tenuiter: copioſum vero, ſi largius: exiguum vero, ſi modice viuitur. &, ſi id, quod naturæ ſubterfugit coctionem, ab eadem exacte quodam modo euictum ſit, in fundo vaſis reſidet: ſi autem non ita exacte, ſublimamentum aderit. At, ſi minus exacte, nubeculam in vrinis inſpiciemus. Etenim, cum à calore omnino quod concoquitur, non ſuperetur, id, quod humidius in eo exiſtit, ac tenuius, in flatum vertitur, qui eidem commixtus ſubſtantiæ eam ſubleuat, ac impedit, ne ſua grauitate deorſum deſcendat: & prout maior, vel minor quantitas ipſius flatus commixta fuerit, eò in ſuprema, vel media regione idem excrementum conſiſtit. ſimilis quoque ratio ferè eſt in ægris: nam ſedimentum habet vrina copioſum, quoties morbus ex humoribus crudis fatiget: nullo vero modo aut omnino minimum, quoties ex bilioſis. ſed ſatis eſt, ſi habeat nebulam, aut ſuſpenſum, Gal. teſte j. de Criſ. & ij. prognoſt. Pauca etenim portio humorum craſſorum, ac crudorum, vbi à calore ſuperãtur in fuliginoſum vaporem vertitur, multa autem remanet craſſa, quæ per vrinam excernitur. At, vbi bilioſi fuerint humores redũdantes,

Cõment. 26. (margin, beside "vel exquiſite medium")
Cõment. 26. (margin, beside "ſpenſum, & nebulam")
Cap. 12. / Cõment. 26. (margin, beside "ſi habeat nebulam")

teſ, contrarium euenit propter cauſam contrariam, vt dicemus. Verum, ſi in vno, eodemque morbo eadem contentorum differentia inſpiciatur, eidem cauſæ efficienti, quæ magis, vel minus materiam ſuperauerit, diuerſitatis cauſa tribuenda erit. Nam quæ minus euicta eſt, maiorem habebit flatuoſi ſpiritus permixtionem: & ſic in ſuprema parte, ſi mediocriter circa mediam regionem. Si vero perfecte fuerit euicta, in infima parte, ſeu in fundo vaſis reſidebit. quod igitur exquiſite concoctum, ſecretumq. eſt æquale, ac ſimilare, vtpote nullum habēs flatum, in fundum deſcendit vaſis vrinam cōtinentis: quod vero permixtum eſt aëreo quodam, & vaporoſo flatu id ſubductū ab eo, quod proportionale ſit quantitate ſubducentis, minusq;, & magis ſurſum fertur, vt ij. Prognoſt. à Gal. ſcriptum eſt. Et, vt vno verbo expediam, quę vrinis probè innatant, quanto inferius ſubſident, tanto magis laudantur ex Pauli ſententia cap. xiij. lib. ij. Per ſedimentum itaque intelligendum eſt id in vrina contentum, quod corpulētum exiſtens neque in ſummis eius, neque in media ſede, ſed in fundo vaſis permanet. Hoc in corporibus ſanis, de quibus primo pertractare intendimus, nihil aliud eſt, quàm ea alimenti pars, quæ in ſanguinis generatione naturæ refugit confectionem: neque vt ſanguis ab ea commutata, neque vt pus præter naturam cauſæ particeps Gal. auctore j. Prognoſt. Verum pro notitia generationis eius eſt animaduertendum primo tres fieri in corporibus noſtris in tribus diuerſis locis alterationes, ſeu concoctiones (prout ſæpe ſæpius in Gal. doctrina ſcriptum reperitur preſertim lib. j. progn. & iij. de Cauſ. ſympt. lib. de cibis boni, & mali ſucci viij. Meth. meden. ac alijs pleriſque in locis) quarum prima in ventriculo perficitur, in qua cibi ad idoneum ſanguini humorem commutantur: Secunda vero in iecore, ac venis, in qua humor ad ſanguinem transmutatur. Tertia, ac vltima in ſingulis animalis partibus, cum alimentum ipſum ſingulis nutriendis partibus apponitur, agglutinatur, atque aſſimilatur. communis autem ſcopus vniuſcuiuſque partis, ſeu inſtrumenti alimentum alterantis, ac concoquentis eſt, vt ſibi ipſi aſſimilet id, quod alteratur, ac ad propriam eius naturam deducat appropinquātem humorem, vt liquet ex Gal. eod. j. Progn. & iiij. de Vſu partium. Quapropter chylus ex ventriculo aſſumptus ex ipſa veluti carne iecinoris alteratur, paulatimque in illius naturam transmutatur, ac in ſanguinem vertitur. Nam ſecundum eius carnem, quæ eſt proprium ipſius corpus, primum ſanguinis gignendi eſt organum, & venarum principium. & propterea venis, quæ ad ventriculum, & vniuerſa inteſtina pertinent, ineſt facultas quædam ſanguinis effectrix, qua ſuccum, qui ex cibis diſtribuitur, eiſdem in ſanguinem mutare naturale eſt; priuſquam is ad hepar perueniat, licet ea ſit veluti rudis quædam delineatio, obſcuramq. ſanguinis ſpeciem referens. Inducit autem poſtremum ei ornatum ad ſanguinis exacti generationem iecur ipſum, vt eodem iiij. de Vſu partium ſcriptum eſt ita, vt quidquid ad iecur peruenit alimēti ad ſanguinem immutetur, nec quidquam remaneat inalteratum omnino, atque immutatum. Verum pro diuerſa alimentorum ratione, ac pro diuerſitate partium alimenti quædam magis, quædam minus ad ſanguinis formam immutantur. inſuper & quædam deteriores reliquiæ alimenti cum ſanguinis formam ſuſcipere non valeant, alterationem quandam adhuc ab eo ſuſcipientes, in excrementorum naturam mutantur. Nam & hæ quoque partes, ſeu alimenti excrementa conſonum eſt, vt alterationem quandam ab eo ſuſcipiant, cum tota ſubſtantia alimenti, quæ ad ipſum iecur peruenit, ab ipſo alteretur, atque immutetur: poſtquam officium vniuſcuiuſq; partis animalium (vt diximus) eſt ad propriam deducere naturam propinquantem humorem. Ex quibus liquet, quòd, ſi hæ alimenti partes, quæ dum in iecinore concoctio fit, excrementorum naturam habentes aliquam ſuſcipiunt alterationem, ac mutationem ab ipſo iecinore, & non omnino immutatę remanent, licet in ſanguinem conuerti non valeant, ꝙ nec reliquę, quę non adeo à ſanguinis natura alienæ ſunt (veluti excrementa ipſa bilis, videlicet flaua, ac nigra) omnino inalteratæ, ac immutatæ permanere poſſunt: potiſſimum cum ſimul cum ſanguine commixtæ, & ipſæ ad gibbam iecoris perueniant, ac cum eodem per cauam venam diſtribuantur. Quapropter toto (vt inquiunt) cœlo aberrarunt, qui vrinæ ſedimentum dixerunt eſſe particulam illam, quæ ex maſſa ptiſanaria aſſumpta in venis, ſua in ſpecie manens euaſit omnino inſanguificata: impoſsibile nanque eſt, vt eadem per venas permeans ad iecur adeo à natura ſanguinis ſit aliena, vt primo ab eis non aliquam ſuſcipiat alterationem, & demum ab ipſo iecinore, cum ſemper alterata ex dictis venis ab ea facultate, quam ab hepate ſuſcipiunt, ad ipſum perueniat: ac demum in eo permanens ab eodem ſaltem quodammodo immutetur, ac aſſimiletur: quamuis in verum ſanguinem commutari non valeat. & propterea quidquid in ſanguinis generatione naturæ ſubterfugit, confectionem dixit Gal. in vrinis ſubſidere, addens neque, vt ſanguis ab ea commutatum, hoc eſt, non adeo perfecte euictum, & aſſimilatum, vt ſanguis, & non ꝙ omnino inalteratum, ac inſanguificatum (vt quiſpiam dixerit) permaneat: aliàs aut non alimenti, ſed medicamenti omnino rationem obtineret, eius preſertim, quod venenoſum eſt, ac animalis naturam corrumpit, deleterium dictum, vt liquet iij. de Temperamētis ſaltem relatione facta ad iecur. aut omnino nulla poterit aſsignari cauſa, cur velut cetera duo excrementa in iecoris cauitate non ſecernatur, ſed ad gibbam cum reliquo ſanguine aſcēdat, atque ad cauam perueniat venam; cum neque propter tranſitus celeritatem id quoq; fieri

[Margin notes: Cōment. 36. — Cōment. vlt. — Cōment. vlt. Cap. 1. Cap. 5. Cap. 2. — Cōment. vlt. Cap. 12. — Cap. 3. — Cap. 2.]

poſſet. Etenim, ne breuiſsimo tempore in hepate manſiſſet ſuccus, qui ad ipſum ex ventriculo fertur, neq; ipſo diſtributionis impetu raptus celeriter totum viſcus peruaderet, ſed in eo diutius moraretur, vt perfectius alteraretur, tranſituum anguſtias molita eſt natura. & proinde venas, quæ ſunt in hepate omnium, quæ ſparguntur in vniuerſum corpus, tenuiſsimas fabricata
Cap.13. eſt ex Gal. ſententia, iiij. de Vſu partium. Niſi quiſpiam temere abſque vllo pudore fateatur, hanc chyli partem habere alas, & ideo velociſsime iecoris venas pertrāſire, ac inſanguificatam permanere. Secundo animaduertendum, ac mente reuoluendum eſt id, quod ex Gal. ſenten-
Cap.3. tia, iij. Meth. med. ſupra annotauimus, videlicet, ꝙ omnem qualitatis alimenti mutationem, alterum craſſum, alterum tenuius excrementum ſequitur: idque in ſingulis alimenti mutationibus luce clarius inſpicies, exorſus ab ea, quæ in ventriculo fit. in hac etenim craſſum illud excrementum (quod quidem exiſtit veluti in tritico lapides, ac terra) ſecernitur, paulatimq. impellitur per omnia inteſtina vſque ad rectum, ac deinceps per aluum expurgatur. reliquus autem cibus humido liquori percocto iam, & prius elaborato aſsimilis, indigenti autem adhuc perfectiori concoctione per tenues, ac exiguas venę portæ ſoboles ex ventriculo, ac inteſtinis ſurſum ad hepar fertur, vt paulò ante diximus. & propterea id, quod humidum, ac tenue, & aquoſum, ſeu ſeroſum in eo exiſtit (eius ſanè generis, ex quo vrina, ſudorq. proueniunt) ſecerni haudquaquam neceſſe erat: præſtat etenim ipſi chylo eundem, quem diximus vſum: neq; enim ex ventriculo in venas commode tranſumi poterat, neque facile pertranſire venas, quæ
Cap.5. ſunt in hepate, niſi tenuis quędam, & aquoſa talis humiditas tanquam vehiculum fuiſſet ei admixta, quemadmodum ſupra adnotauimus ex Gal. ſententia. de Vſu partium. Cumq. peruenit ad iecur, ſimilem quoque iterum ipſum inſert alimento purgationem, ac perfectiorem cōcoctionem: in hac etenim concoctione, quę in iecore fit, aliud tenue excrementum, quale eſt, quod florem in vino appellant: aliud craſſum: quale, quod fœx dicitur, etiam conſequitur. attrahitur primum à veſica, quę iecinori ſubijcitur, quod leue, ac flauum eſt, & bilis flaua appellatur: alterum vero, quod craſſum, & graue eſt, à liene, & nigra bilis fœx ſanguinis, ſeu melancholicus ſuccus nūcupatur, eodem Gal. auctore citato lib. iiij. de Vſu part. & lib. j. de San. tuen.
Cap.5. Hæc ſunt illa duo excrementa, quæ neceſſario conſequuntur ad eam alimenti mutationem,
Cap.12. quæ in iecinore perficitur, hoc eſt, ſanguinis generationem. Quapropter longe à veritate, ac Gal. doctrina deuiant qui in hac concoctione, hoc eſt, ſanguinis generatione, pręter iam dicta duo excrementa quædam alia gigni confitentur; cum neque plura, neque pauciora, quàm nuper dicta duo ex Gal. reperies, neque etiam veritati conſonum ſit plura in hac concoctione excrementa animaduertere, quàm in reliquis. Nam & in tertia quoque alimenti alteratione, cum videlicet alimentum ipſum ſingulis animalis partibus apponitur, ac aſsimilatur: ſimilia duntaxat duo excrementa conſequuntur: quorum vnum tenue exiſtit, alterum vero craſſum,
Cap.12. vt ex eodem Gal. liquet citato lib. j. de San. tuen. & commen. Aphor. xv. lib. iij. Verum de tenui ſuperius verba fecimus: cum de vrina pertractauimus. Id vero, quod craſſum exiſtit, ſeu ſemicocta quæpiam reliquia alimenti, quę aſsimilari nutriendæ parti nequiuit, & velut fuliginoſa ſuperfluitas eſt, quę in pluribus cibis deterioribus continetur, & naturę operationem ſubterfugit, vt neque aſsimilari corpori, quod nutritur, neque agglutinari valeat: huic nullum publice nomen eſt, quod videlicet nec vulgo eſt cognitum: verum eius nonnihil tranſpiratione, ſeu perſpiratione inſenſibili excernitur. &, vbi expelli nequeat, ab eodem pili originem ducunt, ac ſordes, quæ circa cutim ſemper aceruantur, vt liquet ex Gal. præcitatis locis. Huius quoque generis eſt, & illud craſſum excrementum, quod in cauis vlceribus ſemper colligitur, & ſordes etiam nuncupatur, à quo ſordidum vlcus redditur. & propterea nec tempus vllum eſt, in quo expurgantibus medicamentis non indigeat, quemadmodum & de exiccantibus ſupra dicebamus, ratione tenuis excrementi. quo fit, vt cauum vlcus ſemper exiccantia, ac expurgantia medicamenta deſideret; quoniam nullum adeſt tempus, in quo non ambo hæc in eo
Cap.3. colligantur excrementa ex Gal. ſententia iij. Meth. med. Verum, quoniam non exiguam quoque ſuſcipit alterationem, ſeu immutationem alimentum ipſum, dum intra vaſa continetur, non ſolum ſiquidem ab ea facultate, quam à iecinore ſuſcipiunt venæ, ſed ab eorundem vaſorum propria: propterea & in hac quoque alimenti immutatione, quæ eſt eorum propria, duo illa excrementa, quorum vnum tenue, alterum craſſum exiſtit, ſecerni neceſſe eſt: ſi Gal. ſententia, quam ſupra annotauimus, ſempiternam debeat habere veritatem. At de tenui excremēto nemo veretur, quòd in eiſdem vaſis aceruetur, & quòd venarum, & arteriarum excremen-
Cap.12. tum ſit, ac tale, quale in lacte concreto ſerum, vt ab eod. Gal. ſcriptum eſt citato lib. j. de Sanit. tuen. idq. renes facillime ad ſeſe trahunt ſimul cum tenui, ac aquoſo ſanguine permixtum, à reliquo ſanguine ſynceriori, ac craſsiori exiſtente ſecernentes ipſis, videlicet eundem attrahētibus, & vaſis retinentibus in ſeipſis craſsiorem ſanguinem: cum primum quidem ſanguis ab innata iecoris caliditate coctionem exactam fuerit adeptus, ac ruber iam effectus, & à duobus excrementis purus ſurſum ad gibbas partes hepatis aſcenderit, ac deinceps ad cauam venā peruenerit: tunc etenim à ſanguine idem ſeroſum excrementum tanquam ſuo functum officio, ac onus venarum, & arteriarum exiſtens, ſecernere decens erat, quanquam nonnihil adhuc

eiuſdem

eiuſdem remaneat intra vaſa cum ſanguine propter eundem vſum, vt ſuperius dictum eſt. Quamobrem putandum eſt non abſque forti ratione Hippocr. dixiſſe vrinam eſſe ſerum humorum in venis contentorum, & Galenum nos docuiſſe v. de Simpl. medic. facult. ea peculiariter, & vere vrinam ciere, à quibus ſanguis non extenuatur duntaxat, ſed & funditur, ac ſecernitur, non ſecus atque lac, quod coagulatur, ſeroſo videlicet, & tenui ſeorſum ſegregato: craſſo vero in ſeſe coëunte. Siquidem quò facillime ad ſe attrahant renes, quod in ſanguine aqueum, tenueque, ac ſeroſum eſt, vtraque hæc conferunt: nempe totius ſanguinis primum fuſio, deinde ſegregatio, quorum neutrum abſque valido calore peragi queat. Ceterum ſanguis hic rubeus, ac ab excremẽtis purus, quem vena caua ex gibbis iecinoris partibus excipit, etiam vbi fuerit à ſeroſo humore expurgatus, non omnino homogeneus, ac ſimilaris exiſtit. ita ꝙ ſingulæ alimenti partes ſint à iecinoris caliditate innata æqualiter euictę: ſed quædam magis, quædam minus perfecte in ſanguinis ſubſtantiam, ac colorem ſunt commutatæ prout magis, vel minus conſentientes, ac ſimiles fuerunt in ipſa ſanguinis generatione: quæ partes alimenti minus euictæ, veluti ſemicoctæ, quædam reliquiæ exiſtentes aſsimilari omnino, ac perfecte in ſanguinem commutari nequiuerunt: idque non propter aliud, quàm ratione prædictæ partis alimẽti, quæ ſuapte natura, licet quodammodo ab ea facultate, quæ ſanguinem gignit, dum ſanguis ipſe generatur, vincatur, ac ſuperetur; tamen ex ea perfectus ſanguis generari non valet. Hæc, inquam, alimenti portio ſic imperfecte euicta (in ſanguinis generatione) ſimul cum eo per venas, ac arterias diſtribuitur familiaritatem quandam, ac ſimilitudinem cum ipſo habens, quo in tempore à facultate alteratrice ipſorum vaſorum propria, quæ in eorum tunicis conſiſtit, ex proprio eorum temperamento orta, & non ea, quam à iecore participant venæ inſimul cum eo ſanguine, qui ab ipſis pro eorum nutrimento conficitur. aſsimilatur etiam quodammodo, & hęc alimenti portio quandam ſuſcipiens ab eis in colore preſertim, ac etiam ſubſtantia aſsimilationem. Verum, cum in earum nutrimentum omnino verti nequeat; quoniam in ſanguinis generatione non potuit omnino, ac perfecte in ſanguinem commutari, ſic quodammodo in colore, ac ſubſtantia tunicarum dictorum vaſorum aſsimilata (habent enim cõmutatricem hanc facultatem propriam, vt liquet vj. de Hippocr. ac Plat. Decr.) præter eam, Cap.8. quæ ex iecinore ad venas prouenit: eadem tanquam ſuperflua, ac aliena ab eorum facultate expultrice veluti omnes eorum exiſtens, excernitur; poſtquam agglutinari, ac omnino aſsimilari pro eorum nutrimento non valuit, licet fuerit eiſdem appoſita, & quodammodo (vt diximus) aſsimilata. Et, quoniam alia conuenientior, ac magis congrua non aderat via, quàm ea, quæ ad renes, & veſicam tendit, ea de re, quo tempore renes excrementum illud ſeroſum à ſingulis iam dictis vaſis attrahunt, & ipſa quoque vaſa excrementum hoc excernunt, velut onus quoque eorum exiſtens non minus, quàm tenue, ac aquoſum illud excrementum. quo fit, vt ſimul cum vrina ad veſicam deſcendat, ab ipſis quoque renibus tanquam ſuperfluum quoddam expulſum. & propterea album apparet, ac in vrina ſubſidet, ſimulq. cum ea excernitur ſedimentum intra vaſa, & non in iecinore in iij. ac nouiſsima concoctione, & non in ſecunda genitum: quo tempore ſanguis pro arteriarum, ac venarum nutritione apponitur, agglutinatur ac aſsimilatur in earum propriam naturam, & non eo, quo ſanguis generatur, cuius propria materia eſt quædam illius ſemicocti alimenti portio, quæ omnino in verum, ac perfectum ſanguinem commutari non valuit; dum ipſe generaretur: Hæc nanque ſimul cum ſanguine per venas, ac arterias permeans (vt diximus) ab eorundem caliditate innata quodammodo euicta, ac aſsimilata ſedimenti ſuſcipit formam, & quæ ad eam conſequuntur colorem, ſcilicet ac figuram, quæ prius in iecinore ſuſcipere non poterat, vt quidam falſo opinati ſunt, decepti ex Gal. verbis, j. Progn. cum dicebat, Quòd quantum alimenti in ſanguinis generatione naturæ confectionem ſubterfugerit, in vrinis ſubſidet, neque vt ſanguis ab ipſa commutatum, neque in generatione, vt pus præter naturam cauſæ particeps; licet id quoque generationem obtineat, quæ puri proportione reſpondeat: nam per hæc verba Gal. noluit vrinæ ſedimentum generari in ſanguinis generatione, quæ fit in iecore, cum eius naturam ſubterfugerit, ſed dixit id alimenti eſſe, quod ſubſidet in vrina tanquam materia: neque enim alia eſt materia generationis eius, quàm hæc. verum propriam eius generationem, ac formam, & colorem ſedimentum in venis, ac arterijs ſuſcipit. Nam propter eandem cauſam ſubſidet candidum in vrina ſedimentum (vt ipſe inquit eodem loco) propter quam pus candidum efficitur. ſed hoc propterea eſt eiuſmodi, quia quodammodo ſolidioribus corporibus aſsimilatur. ergo & ſedimentum propterea in vrina ſubſidet candidum, quia eiſdem ſolidioribus corporibus, hoc eſt, tunicis venarum, & arteriarum quodammodo aſsimilatur: etenim ſemicocta excrementa ſimilia ſubinde fiunt corporibus, quæ aluntur, quorum, ſcilicet ſunt excrementa, vt liquet vj. de Hippocr. & Plat. Decr. Hoc itaque eſt illud craſſum excrementum, quod in hac Cap.6. alimenti alteratione generatur nullam participans in eius generatione cauſam præter naturam: veluti pus, & ſedimentum, quod in ægris corporibus gignitur, vt in ſequentibus fuſius pertractabimus. Simul itaque cum Gal. concludimus, ſedimentum in vrinis ſanorum nihil aliud eſſe quàm eam alimenti partem, quæ in ſanguinis generatione naturæ ſubterfugit con-

Cap.13. Cõment. vlt.

fectionem, adeo vt perfecte in ſanguinem commutari non valeat: id nanque per venas, & arterias diſtributum ab earundem calore innato alteratum modo, quo dictum eſt, ſedimentum efficitur, ac earundem craſſum excrementum exiſtit: quidquid alij de eius generatione ſentiant: nam, velut in reliquis animalis partibus ſingulis ex ipſo, vnde aluntur ſucco excrementum quoddam craſſum naſcitur ceu ſemicoctæ quæpiam reliquiæ quæ aſsimilari nutriendis partibus nequiuerunt, vt ſuperius adnotauimus ex Gal. ſent.j. de Sanitate tuenda, ita quoque neceſſe eſt, quòd in venis, & arterijs ex ipſo, vnde aluntur ſucco, eiuſmodi craſſum ſequatur excrementum, ceu ſemicoctæ quæpiam reliquiæ, quæ omnino eiuſdem nutriendis partibus nequiuerunt aſsimilari; cum non aliter, nec ex alia materia nutrimentum ſuſcipiant, quàm ceteræ animalis partes, quinimò, cum hæ eædem ſemicoctæ reliquiæ, quæ aſsimilari nutriendis partibus nequeunt, ſimul cum ſanguine pro earum nutrimento diſtributo per eadem vaſa permeent, conſonum rationi exiſtit partem quampiam in eorum nutritione ſimilem quodammodo reddi corporibus eorundem, ac ſemicoctam etiam permanere, & ſimul cum vrinis excerni tanquam excrementum, idque non aliud eſt, quàm quod ſedimentum appellatur. Differt autem à pituita, quę ſimul etiam cum ſanguine per vaſa permeat hoc excrementum, quod ſedimentum appellamus: nam, licet illa à Gal. veluti ex dimidio coctum alimentum ſecundo de Natur. facult. eſſe dicatur, quemadmodum & ſedimentum nos eſſe fatemur, tamen ea alimenti pars, ex qua in ſanguinis generatione pituita gignitur conſentiens magis, ac ſimilis exiſtit pro ſanguinis perfecti generatione, quàm ea, ex qua demum ſedimento oritur: & propterea illa per vlteriorem coctionem in ſanguinem mutatur, hoc neque in ſanguinem exquiſite elaboratum, neque in vaſorum nutrimentum, cum ex deteriori, ac crudiori alimenti parte fuerit genitum, commutari valet. Et propterea quibus corporibus ſemicoctæ alimenti reliquiæ, quæ perfecte in ſanguinem commutari non valent, nec in alimentum venarum, & arteriarum plures fuerint, plus etiam ſedimenti cum vrinis excernitur, quemadmodum in pueris ferè omnibus, & perfectam ætatem habentibus, qui ocioſam vitam degunt, aut quouis alio modo pleni ſunt, conſpicere licet: nam pueris ob voracitatem, & ob id, quòd vna ventriculi operatio non poteſt duobus ſimul ſufficere augendo, ſcilicet & alendo antequam in ipſo ſufficienter alimentum coctum ſit, ipſum ad ſe corpus trahit. atque hinc fit, vt plurimum crudi humoris coaceruet. huius quoque concauſa exiſtit, quòd à cibo ludentes, proſilienteſq. mouentur, vt liquet primo de Criſib. & ſexto de Morb. vulgar. Nihil enim (vt idem Gal. inquit lib. de cibis boni, & mali ſucci) in cibarijs omnibus ad boni ſucci generationem tam pertinet, quàm ſi probè in ventriculo concoquentur: namque hæc & alteram, & tertiam concoctionem facilius admittunt. at, cum non probè in eo cibi concoquantur, vt in pueris propter aſsignatas cauſas, neque in ſecunda concoctione, quæ in iecore, & venis: neque in tertia, quæ ſingulis partibus efficitur, perfectam concoctionem admittent; propter has itaque cauſas in pueris, ſemicoctæ reliquiæ alimenti plures ſuperſtites ſunt, atque adeo vrinæ eorum ſatis multam habent ſubſidentiam, quamuis eorum alteratrix facultas robuſtior ſit, quàm in ceteris ætatibus, vt liquet ij. & iij. Prognoſt. & iij. de Cauſ. ſympt. in reliquis vero plus aggregatur huius ſemicocti alimenti, aut propter ſatietatem, aut propter deſidem vitam, vt eodem primo de Criſib. ſcriptum eſt. quemadmodum contra qui multum laborant, & pauciori cibo veſcuntur, eoq. facilis coctionis, & boni nutrimenti, cum paucum ſit, quod ſemicoctum relinquitur, paucum etiam habebunt in vrina ſedimentum, & interim nullum, ſed aut ſuſpenſum, aut nebulam. liquet inſuper ex iam dictis, quòd quantumcunque corpora fuerint optime conſtituta, & temperata victus ratione vtantur: fieri tamen nequit, vt in eorum vrinis non aliquid ſubſideat, aut pendeat, aut ſupernatet; cum perpetuo ex ipſa alimentorum natura aliquid ſemicocti remaneat alimenti in ſingulis corporibus: erit tamen in eiuſmodi corporibus quantitate, & qualitate moderatum, vt primo de Criſib. & iij. art. medic. à Gal. ſcriptum eſt, quanquam in eiſdem etiam corporibus, ſi vrina mingatur in primo tempore coctionis ſanguinis multam habebit ſubſidentiam, ſi ea perfecta minus ſubſidebit, vt idem Gal. inquit: nam, dum adhuc ſanguis coquitur, multæ ſuperſunt alimenti reliquiæ, quæ licet ægre coquantur, poſſunt tamen in toto reliquo coctionis tempore in ſanguinem commutari: eadem vero perfecta, pauciores ſunt, quæ relinquuntur partes ſemicocti alimenti, ac illæ duntaxat, quæ omnino aſsimilari, ac in ſanguinem commutari nequiuerunt propter ineptitudinem earum, vt ſupra adnotauimus. id quoque intelligere voluit Gal. eo.j. de Criſ. per humorem, qui crudus nominatur, cum dixit. In optime ſanis corporibus, ſi nunc mingatur in primo tempore coctionis ſanguinis ſubſidentiam habere albam leuem, & æqualem, ſed multam, quoniam plus de humore, qui crudus nominatur, cum ea excernitur, licet coctionis ſit ſignum exquiſitum, ſi talis vrina colorem etiam exquiſite ſeruauerit.

Cap. 12. Cap. vlt. Cap. 12. 6. epid. ſec. 3. Cõment. 15. Cap. 5. Cõment. 33. Cõment. 34. Cap. 3. Cap. 12. Cap. 12. Cap. 85. 1. de Criſib. cap. 12. Cap. 12.

CAPVT

CAPVT III.

VErvm de eo ſedimento, quòd in ægrotantium vrinis viſitur, non adeo ſimpliciter ſentiendum, nec eodem modo, quo ſedimentum in ſanis ipſum generari cum Gal. cenſemus. ſed, quoniam in febribus, quæ fiunt ex putreſcentibus intra vaſa humoribus magna ex parte ſedimentum animaduertimus, ac ab eo coctionis, aut cruditatis ſigna ſumimus. Hanc ob rem primo de hoc ſedimento inſtitui verba facere. Id vero nil aliud eſt (vt ex Gal. colligitur j. de Diff. feb. & iij. de Præſ. ex pulſib.) quàm pars quædã eiuſdem putreſcentis intra vaſa ſucci, puri proportione reſpondens, ſuperante tamen natura: nanque (vt ipſe refert) non ſimpliciter hæc putredo exiſtit, ſed aliquid in ſe continet coctionis remanente adhuc vi coquendi vaſorum, à qua interim qui putreſit humor, ad talem perue nit alterationem, cum nõ raro etiam eueniat, ꝙ eadem natura ſit ſuperata, quod quidem aliud genus putredinis eſt. ex quorum duorum generum miſcella alia tertia ſecũdum ſpeciem eua riat; quoniam & innumerabiles miſcellæ modi in eo, quod magis, & minus reperiuntur: de quibus duobus putredinis generibus, ac de ſubſidentijs eorum pertractare non intendimus, ſed de eo ſedimento, quod fit humoribus putreſcentibus intra vaſa, natura tamen ſuperante: habita nanque huius notitia haud ægre etiam de reliquis haberi poterit: pro quo animaduerſione dignum eſt, ꝙ licet putredinis natura (vt inquit Gal. xj. Meth. med.) ſit mutatio totius pu treſcentis corporis ſubſtantię ad corruptelam à calido externo; tamen, dum quiſpiam humor putreſcit; confeſtim duas ſuſcipit alterationes contrarias: quarum vna eſt præter naturam ca loris ipſum corrumpentis, ac alienum à natura reddentis: reliqua eſt ab eo, qui innatus, ſeu ſecundum naturam calor exiſtit, putreſcentem humorem ad contrarium alterans, ipſum perficiens, ac concoquens. At hæ duæ actiones, ſeu alterationes non ſemper æquales exiſtunt, ſed interim vna, interim altera actio reliquam vincit, atque exuperat. Quandoque vero magis, aut minus vna reliquam ſuperat, aut ab eadem ſuperatur. Et propterea triplex putredinis genus in vniuerſum reſultat, quanquam ex tertio genere ferè innumerabiles miſcellæ modi reperiãtur, vt liquet eodem lib. j. de Differ. febr. Ceterum, quia (vt ibidem ſcriptum eſt) quæcunque in abſceſsibus putredinis ſunt differentiæ, totidem in febribus, quæ ex putredine accendũtur, ſunt eorum, quæ in vrinis apparent formæ. Propterea nos quando ſedimentum diximus fieri ſuperante natura; intelligere volumus ipſum fieri ab vtriſque caloribus: quoniam eius mate ria putreſcens humor exiſtit: Verum quòd adeo exigua ſit præter naturam caloris actio in eius generatione, quòd ipſa natura, ſeu calor naturalis omnino eam ſuperauerit, atque euicerit: & propterea diſsidet hoc ſedimentum ab eo, quod ſubſidet in vrinis ſanorum; quoniam in illius generatione nullo modo ingreditur præternaturam caloris actio, vt liquet j. Prognoſtic. velut in eo, de quo modo verba facimus ex Galeni ſententia citato lib. j. de Differen. febr. quo loco aſſeruit id, quod ſubſidet in vrinis puri proportione reſpondere, ſuperante tamen natura. qua de cauſa talis putredo (vt ipſe inquit) non ſimpliciter putredo exiſtit, ſed aliquid in ſe continet coctionis. quare fit, vt, ſi pus pręter naturam ſit cauſæ particeps, ſimiliter & hoc ſedimentum eiuſdem particeps erit. Ex quibus patet error eorum, qui tenent, ſedimentum hoc eſſe homogeneum, ac eiuſdem ſpeciei cum eo, qui in ſanis generatur: differunt nanque ſe cundum efficientem eorum cauſam: nam illud caloris duntaxat naturalis opus exiſtit: hoc, licet ab eodem ſuperante integre extraneum fiat: tamen non adeo ſuperatum eſt, vt nihil in eius generatione operetur; quamuis minima, ac exigua ſit eius actio. & propterea ſemper ad vnam ſpeciem terminatur hoc ſedimentum, vnumq. ſuſcipit colorem, odorem, ac conſiſtentiam, quò fit, vt vrina optima, quæ ex tali putreſcente humore coctionem à continente vaſe ſuſcipiente perficitur, ſit, quæ album, lene, & æquale, & minime fœtidum ſedimentum habeat: peſsima autem, quæ in omnibus maxime contrario modo ſe habet, quæ vero intermedia exiſtit, quanto propius ad alteram acceſſerit, tantum aut melior, aut deterior erit, ex Galeni ſententia eodem lib. j. de Differ. febr. Cum itaque humorum putredo, quæ fit in vaſis, ſimilis ſit ei, quæ in inflammationibus, atque abſceſsibus accidit, alijſque collectionibus, hanc ob rem cum Gal. tenemus ſedimentum hoc eſſe partem quandam putreſcentium intra vaſa ſuccorum: nam, quemadmodum in eis ex materia putreſcente, ſuperante tamen natura fit pus, quod pars exiſtit materiæ facientis inflammationes, ſeu abſceſſus; eodem modo ex materia putreſcente intra vaſa natura ſuperante fit id, quod in vrina ſubſidet ſedimentum, vt citato primo libro de Differentijs febrium ſcriptum eſt. At quòd pus fiat ex tali materia putreſcente, Gal. verba oſtendunt Aphoriſ. xlvij. lib. ij. cum dixit, Pus ex ſanguine ortum habet, qui ſemimalam, vt quiſpiam dixerit, habet tranſmutationem: nam mala ſimpliciter cum putrefactione fit olida, ſicuti quæ ſimpliciter bona eſt ipſa nutritio partium animalis. At quæ pus generat, medium inter has obtinet locum, neque à ſolo calore extra naturam, neque à ſolo ſecundum naturam procedens: mixtus enim quodammodo ex vtriſque eſt calor inflammationis. Quibus ex verbis liquido infertur nedum ſedimentum vrinæ portionem quandam eſſe putreſcentium ſuccorum intra vaſa, verumetiam ipſum cum à calore præter naturam, tum ab eo, qui

Marginal notes: Cap. 6. / Cap. 7. (beside "ex pulſib."); Cap. 8. (beside "Meth. med."); Cap. 6. (beside "de Differ. febr."); Cõment. vlt. Cap. 6. (beside "j. Prognoſtic."); 2. de Diff. feb. cap. 6. (beside "eodem lib. j. de Differ. febr.")

qui ſecundum naturam exiſtit procedere, veluti ipſum pus, eo tamen, qui ſecundum naturam eſt, vincente. atque iterum patefit error eorum, qui volunt hoc ſedimentum eſſe eiuſdem ſpeciei cum eo, quod ſanorum eſt, & quod non ſit velut pars humorum, ſed quædam eorum ſuperfluitas illis commixta, quæ quidem fuit illud ex cibis, vt ipſi fatentur, quod aut nunc, aut in præteritis diebus refugit ſanguificationem: longe etenim hac eorum chimerizata (vt quiſpiã dixerit) opinione à Galeno ſententia, ac veritate recedunt; cum non modo differant ſecundum efficientem eorum cauſam, verumetiam & ſecundum materiam, neque ſedimentum hoc ſuperfluitas exiſtit (vt ipſi fatentur) ſed pars quædam putreſcentis ſuccinam, quemadmodum ex quadam veluti ebullitione, atque exuſtione ſanguinis, vbi is ex toto exuſtus fuerit, reſiduũ eius fit pus ceu ex lignorum exuſtione cinis (vt liquet ex Galeni eodem comment. Aphoriſ. xlvij. lib. ij.) ita quoque ex quadam veluti ebullitione putreſcentium intra vaſa ſuccorum ex ambobus caloribus, vt diximus, tandem vbi naturalis calor materiam ſuperauerit: id, quod tenue in ipſis exiſtit, fumoſum, aut fuliginoſum, natura expiratione, & contractione arteriarum expellit: quod vero craſſum, & veluti cinericium puri ſimile non perinde cum craſſum ſit, poteſt excernere, ſed per inſignes quoſdam meatus educit. & id eſt vrinæ ſedimentum ex Gal. ſenten. lib. iij. de Præſag. ex pulſ. Non ab re igitur ſedimentum habet copioſum vrina, quoties morbus ex humoribus crudis fatiget, ſeu ex ocio, & repletione febricitet quiſpiam, nam in his exiguum eſt quod tenue exiſtens, ac fuliginoſum poſſit expiratione, contractione arteriarum excerni multum vero, quod craſſum, & veluti cinericium. Contra vero euenit, quoties morbus ex bilioſis humoribus fiat, ſeu ex inedia, ſeu ex labore quiſpiam febricitet; minimum etenim, aut nullo modo ſedimentum habebit, ſed ſatis erit, ſi habeat ſublimamentum, aut nebulam propter contrarias cauſas. Hic itaque eſt modus generationis ſedimenti in corporibus laborantibus febre orta ex humorum putredine intra vaſa. cuius cauſa materialis putredo, ſeu putreſcens ſuccus exiſtit: efficiens vero calor præter naturam, inſimulq; naturalis, vincente tamen naturali, qui protenſus eſt per ſolida corpora, hoc eſt vaſorum tunicas. Locus autem vbi generatur, ſunt ipſa eadem vaſa. Verum nunquid pars ſit eius cauſæ febris, quam coniunctam appellant, an eius, quam antecedentem nuncupant; nondum liquet ex dictis. id vero clarum fiet ex dicẽdis, facta prius ſectione putridarum ac continuarum febrium, quæ quidem in Galeni doctrina xj. Meth. meden. ij. de Differentijs febrium, ac ij. de Criſibus, & alijs pleriſque locis, in duplici differen. exiſtunt. Nam quædam vnam duntaxat habent acceſsionem à principio ad finem vſque: quædam plures. In eis, quæ vnam habent acceſsionem, quoniam in his nulla eſt corporis pars, quæ præcipue ſit offenſa, ſed humores duntaxat, qui in maximis, ac calidiſsimis continentur, ob putrefactionem feruentes: & propterea vniuerſum tempus earum in vna conſumitur acceſsione (ex Gal. decreto ij. de Differ. febrium) quod excernitur ſedimentum, nulli in dubium venit, quòd pars erit eorum putreſcentium humorum, qui talis febris immediata cauſa exiſtunt, quam coniunctam appellant; cum aliam non habeant remotiorem cauſam antecedentem, eo quia vniuerſi eodem tempore putreſcentes eiuſdem febris cauſa fuere, nec ab eiſdem reliqui humores diſpoſitionem talem participant, vt demum & illi iterum putredinem participantes alteram faciant acceſsionem. In reliquis vero continuis, quæ plures acceſsiones habent, cum duas obtinent internas cauſas, quarum vna totius morbi cauſa exiſtit, & antecedentem nuncupant: altera vero cuiuslibet particularis acceſsionis, quam coniunctam vocant, in dubium venit cuiuſnam cauſæ ſedimentum pars exiſtat, cui reſponſum volo, quòd eius, quæ putredinis particeps eſt. &, quoniam ea actu putredine participat, ac putreſcens eſt, quæ particulares efficit acceſsiones, coniuncta à medicis vocatur: nos vero antecedentem magis propinquam vocamus. nam Gal. xj. Meth. medendi, humorum putredinem antecedentem quandam febris cauſam nuncupauit. propterea eiuſdem pars ſedimentum erit, & non eius, quæ antecedens, ac magis remota cauſa eſt, non particularium acceſsionum, ſed totius morbi: quoniam eadem licet quandam aptitudinem ſuſcipiat ad futuram putredinem capiendam ſemper ex ea portione, quæ actu putreſcit, ac particularem efficit acceſsionem, non tamen porſus putreſcentem eam quiſpiam dixerit. & propterea ſedimentum, quod quidem pars putredinis, ſeu putreſcentis ſucci exiſtit, vt ſuperius cum Gal. concluſimus, nullo modo excerni poteſt ex ea cauſa, quam ipſi antecedentem nuncupant: neque vt pars eiuſdem, neque vt ſuperfluitas, vt quibuſdam falſo viſum eſt: cum adhuc actu ipſa non putreſcat, nec putredinem habeat, neque ab eadem natura adeo euicta ſit, vt ex ea ſedimentum excerni poſſit: nam roborandas eſſe vires præcipit Galen. xj. Methodi medendi, quò putredinem ſuperantes ſuccos concoquant. quare non prius ſuccos concoquit natura, quàm putredinem ſuperauerit: etenim hæc iugiter, & magis ipſam infeſtat. neque eidem cauſæ antecedenti ex aduerſo reſpondet concoctio, ſed vacuatio, ſi multa ſit: extenuatio, ſi craſſa: & deterſio, ſeu diſſecatio, ſi glutinoſa: humorum autem putredini, & excretio, & refrigeratio, & ventilatio, & ſemiputridorum concoctio ex aduerſo reſpondent, vt idem Gal. inquit. Id vero luce clarius experientia comprobat, cum non modo continentes febres, quæ vnam duntaxat habent acceſsionem, ſed etiam eas continuas, quæ plures

[Margin notes: 3. de Præſag. pulſ. cap. 3. — Cap. 4. — Cap. 2. — Cap. 6. — Cap. vlt. — Cap. 9. — Cap. 9. — 11. Meth. meden. cap. 13.]

plures habent, ſæpenumero inſpiciamus per vrinas iudicare. Atqui iudicari haudquaquam poſſent niſi per eas, quæ putreſcit, cauſa earum excerneretur: idq́. non aliud, quàm ſedimentũ eſt. amplius Gal. citato lib. xj. Meth. med. decretum reliquit expellenda eſſe ea, quæ putruerũt per aluum, ſudorem, atque vrinas, & interim per vomitum: quotidieq́. illud in curandis febribus ex putredine ortis obſeruamus. Cap.9. Fruſtra itaque Gal. id inſtituiſſet, ac nos exequeremur, niſi quę putruerunt, per vrinas excernerentur. Ad hæc propter quid Gal. lib. iij. Artis med. in febribus, quæ ex putreſcentibus accenduntur ſuccis coctionem dixiſſet eſſe, quæ putredinem finit, ſeu quieſcere facit manente adhuc ſubſtantia: Cap.89. & eodem xj. Meth. med. putreſcentes humores concoquere inter alia iuſſiſſet, vt ipſos ſanes, Cap.9. niſi natura eorundem putreſcentium humorum coctionem præcipue intenderet. ex quibus demum, cum fuerint ab eadem ſuperati, atque euicti, ſedimentum excernitur modo, quo diximus. Eſt itaque pars putreſcentium intra vaſa ſuccorum vrinæ ſedimentum; cum ipſi à natura fuerint ſuperati, atque euicti: & non eorum, qui adhuc putreſcentes non ſunt ipſarum febrium putridarum antecedentes (vt iſti dicunt) cauſæ exiſtentium, qui ab eadem adhuc ſuperati, neque euicti ſunt. neque eſt ſuperfluitas quędam eorundem, vt quibuſdam placuit, velut ex iam dictis liquido conſtat. & propterea nil mirum, ſi in principio dictarum febrium ſedimentum in vrinis nõ appareat tam in eis, quæ vnicam habent acceſſionem, quàm in eis, quæ plures: etenim natura adhuc putreſcẽtem humorem haudquaquam ſuperauit adeo, vt craſſiorem partem putreſcentium humorum manifeſte, ac notatu dignam per vrinas valeat excernere, & proinde in eis quidpiam ſubſidere; quanquam id, quod tenue eſt, fumoſum, aut fuliginoſum natura exiſtens, quodammodo expiratione, & contractione arteriarum in nonnullis earum expellat. & hanc ob rem maximum (vt inquit Gal.) putridarum febrium indicium exiſtit vrinæ cruditas, quanquam etiam debilis concoctio proprium earundem indicium ſit: etenim proprium, ac inſeparabile huic febriũ generi eſt, vt vrinæ primæ vel omnino crudæ, vel debiliter coctæ principio aſſocientur, vt liquet lib. j. de Diff. feb. Hanc eandem ſententiam videtur Arabum princeps confirmare cap. vij. Cap.7. lib. iiij. ſent. j. tract. ij. cum dixit, quòd vrinæ in febribus acutis non habent in principijs earum ſedimen: deinde fiunt habentes ſedimen, & quòd ſedimen laudabile aliquid aliud non eſt niſi humor faciens ægritudinem, qui iam digeſtus eſt. Sed mox obijciet quiſpiam aſſerens, ſi vrinæ ſedimentum in continuis febribus ex putreſcentibus humoribus ortis eſt pars eius putreſcentis ſucci, qui particularem efficit acceſſionem: quomodo indicabit ſupra vniuerſum morbum in ijs febribus, quæ plures acceſſiones habent? Seu quomodo nobis oſtendet eam, quæ eſt totius morbi, cauſam, ac antecedens vocatur à medicis, eſſe coctam, ſi eiuſdem pars nõ exiſtit? Cui reſponſum ſit, quòd ea portio putreſcentium humorum, cuius pars ſedimentum exiſtit (vt ſuperius adnotauimus) licet actu putreſcat; ab antecedente, quæ eſt totius morbi cauſa, ſecreta eſt, quando particularem efficit acceſſionem. & vbi eadem in ſummo feruore exiſtit, quod huic continuum eſt, adeo calfacit, ac diſponit, vt, dum remiſerit eius calor, ac feruor idem iterum incaleſcat, putreſcat, atque efferueſcat, quouſque ſummum feruorem obtineat. eoque rurſus deferueſcente, & reliqua pars continua paulatim ſuccenditur, ac efferueſcit, ſeruaturque circuitus hic, quoad vniuerſa totius morbi antecedens cauſa (quæ vt talem ſuſcipiat alterationem, aptitudinem habet) fuerit conſumpta, ac in parte ſuperfluitates generante idem ſeruatur effectus, vt liquet ex ſententia eiuſdem Gal. j. & ij. de Diff. febr. Cap.5. Cum itaque ea humoris pars, quæ particularem efficit acceſſionem, Cap.vlt. in ſimilem eius naturam alteret, atque diſponat, antecedentem, quæ eſt totius morbi cauſam, & potiſſimum, ac magis id, quod ſibi continuum eſt, & id reliquum. propterea, quia ſemper ad continua diſpartitam continet caliditatem, ſuoque contactu vicinos humores ad putredinem trahit quod natura putreſcere aptum eſt: atque ordo hic (prout diximus) ſeruetur, quouſque morbus iudicetur, nec deferueſcere deſinit vnquam pars vna, quin altera ſibi continua non ſuccendatur, atque efferueſcat, aliàs cõtinua non eſſet febris, non ſine forti ratione poteſt vrinæ ſedimentum coctionem ſignificare cauſæ antecedentis, ac totius morbi; cum ſedimentum pars ſit putreſcentis ſucci, & putreſcẽs ſuccus pars antecedentis cauſæ. Qua de re qualis naturæ erunt partes, eiuſdem quoque & totum eſſe conuenit. Et ob hanc rem Hipp. vrinam optimam eſſe dicebat non ſolum ſi ſedimentum haberet candidum, & leue: ſed, ſi æquale eſſet per omne tempus, dum morbus iudicaretur: hæc nanq; ſedimenti ęqualitas cum eiuſdem albedine, & leuitate eſt: quę vniuerſum morbum, vniuerſamq́. eius cauſam antecedentem cõcoctam, atq; euictam eſſe à natura indicat: ſimiliter, ſi ſedimentum non æquale ſemper appareat, ſed interdum tale, qñq; diuerſum exiſtat; ſignum erit, ꝙ alius concoctus, deuictuſq́. à natura conditus in conceptaculis humor: alius incoctus exiſtat. & propterea morbus diuturnior erit, vt ex eiuſdem Hipp. & Gal. ſententia liquet ij. Progn. 2. Prognoſt. Cõment. 26. Siue igitur antecedens illa cauſa, quæ vniuerſum efficit morbum fuerit homogenea, ſeu ſimilaris, ſiue heterogenea, ſeu diſſimilaris, ſemper ſedimentũ indicabit, nũquid cocta ſit, vel ſemi cocta: cum eadem neceſſario participet diſpoſitionem, quam in ea, quę actu putreſcit, & particulares efficit acceſſiones, pars eius exiſtens per ſedimentum vrinę animaduertimus, potiſſimum vbi nõ vnum duntaxat inſpexerimus ſedimentum, ſed plura. id quod cõſiderandum

randum præcipue iuſſerunt Hippocr.& Gal. Verum quid de intermittentibus putridis febribus ſentiendum ſit,non ab re quæret quiſpiam,num ſedimentum antecedentis cauſæ (vt ipſi dicunt) pars ſit,vel coniunctæ,hoc eſt,eius,quę putreſcens eſt,& particulares efficit acceſsiones: quam nos cum Galeno antecedentem etiam vocamus cauſam, ſed magis propinquam ipſius febris putridæ continentem (quam ipſi dicunt coniunctam) non admittentes. Reſpondebimus nos,quòd, cum in intermittentibus febribus putreſcens humor,qui particulares efficit acceſsiones,haudquaquam intra vaſa exiſtat: propterea ex eo ſedimentum excerni minime putamus. Nam, cum id neceſſum ſit cum vrina excerni, & vrina nota ſit eorum duntaxat ſuccorum,qui in vaſis continentur,non modo ſecundum conſiſtentiam,&colorem,ſed etiam cum his,quæ in ea pendent, aut ſubſident (vt inquit Gal.iiij.de San.tuen.) reliquum eſt, vt ſupra reliquos humores,qui extra vaſa continentur,ſignificare non poſsit: potiſsimum quia notitiam eorum per reliqua ſigna habemus partim ex ſudore,ac colore: partim etiam ex temperamento,ætate,anni tempore,anteacta vita,& reliquis huiuſmodi. Conſonum itaque eſt idem ſedimentum in quibuſuis febribus intermittentibus ex humorum putredine ortis ab ea cauſa ſecerni,quæ antecedens,ac remotior febris eſt,& intra vaſa continetur: nam,cum hęc putredinis particeps non ſit,à calore duntaxat naturali alteratur,euincitur, ac quodammodo cõcoquitur,& aſsimilatur prædictis tunicis vaſorum,qua aſsimilata quodammodo,atque euicta, ſi de numero eorum humorum ſit, qui in eorum nutrimentum commutari omnino non valeat, confeſtim ab eiſdem vaſis velut ſuperfluum exiſtens repellitur,ac ſimul cum vrina excernitur tanquam pars quædam eorundem humorum intra vaſa redundantium à calore naturali vaſorum quodãmodo euicta. Non tamen negamus interim (quanquam ex accidenti, & raro) partem quampiam putreſcentis humoris extra vaſa particulares acceſsiones efficientis poſſe per vrinas expurgari,velut eiuſdem ſedimentum exiſtens à ſuperante calore aliarum partium ſolidarum,quam tunicarum vaſorum euictam,atque aſsimilatam,ac puri ſimilem redditam: nam interdum per veſicam,& renes omne animal expurgatur, aut partium aliquarum in eo excrementa quædam incidentia venis purgato ſanguine de renibus excernuntur, quemadmodum etiam,& abſceſſus quoque ſępenumero per vrinam expurgantur, vt liquet ex Gal.ij.Progn. vt plurimum autem ſedimentum, quod in vrinis viſitur in eiuſmodi febribus ex ea cauſa antecedente,quæ intra vaſa continetur,& non ex ea,quæ extra vaſa putreſcit,tanquam pars eiuſdem ſecernitur: poteſt nanque eadem à naturali calore vaſorum concoqui quodãmodo,ac per vrinam excerni,cum non magnopere,ac continue ab hac putredine extra vaſa exiſtẽte natura moleſtetur,quemadmodum ab ea,quæ intra vaſa conſiſtebat. Eadem quoque ratio exiſtit in corporibus non inculpatam ſanitatem habentibus,haudquaquam tamen ęgrotantibus, vbi humores in eis redundarint: nam,ſi in toto habitu contineantur,per alia ſigna, quam per vrinas, & earum ſedimenta dignoſcemus. At,ſi intra vaſa redundantes detineantur,per vrinas: & num ijdem cocti,vel crudi ſint,per ſedimenta ſimul cum ipſis vrinis animaduertimus earum etiam conſiſtentia,atque colore perpenſis. Verum diſsidet quoque ſedimentum hoc ab eo, quod in ſanis corporibus ſecernitur: nam illud eſt pars alimenti (vt diximus) hoc vero eſt pars redundantium ſuccorum intra vaſa,quanquam in efficiente cauſa communicent: nam vtriuſque natura, ſeu calor naturalis vaſorum efficiens cauſa exiſtit nullam ferente opem extraneo,ac pręter naturam calore: quoniam in eorum generatione eius actio prorſus non ingreditur. Ceterum non ab re quiſpiam hanc noſtram opinionem impugnabit aſſerens, ſi ſedimentum in ægrotantibus corporibus alterius ſit ſpeciei, ac diuerſæ naturæ ab eo, quod in ſanis generatur; quomodo,ac qua via valeamus in eiſdem ægrotantibus corporibus diſtinguere,quando ſedimentum ipſum ſit pars putreſcentis humoris,aut etiam non putreſcentis,ſi in eiſdem citra putredinem intra vaſa redundet,& quando ſit veluti reliquia quædam ſemicocti alimenti,quemadmodum diximus in ſanis corporibus generari. Nam & in his quoque ſemper aliqua alimẽti portio in ſanguinis generatione naturæ ſubterfugit confectionem: vel dicẽdum erit vnum in eiſdem corporibus ſedimentum excerni compoſitum ex vtriſque. Pro quo animaduertendum, ꝙ in dictis corporibus licet ex reliquijs ſemicocti alimenti quotidie ſedimentum aliquod ex naturali vaſorum facultate generetur; tamen, ſi idem cum putreſcentibus intra vaſa ſuccis,aut etiam citra putredinem redundantibus qui ab eodem innato calore euicti ſint, miſceatur,certum eſt,ꝙ in eorum naturam vertitur,potiſsimum cum ipſum exiguum ſit, humores vero redundantes multi. Qua de re vnicum erit ſedimentum,quod erit velut pars eorundem redundantium ſuccorum euictorum iam ab ipſa natura, qualiſcunque fuerit redundans ſuccus; etiam ſi putredinis,aut non putredinis particeps ſit. Nam impoſsibile eſt ſuam ſeruare naturam,cum primum iam dictis humoribus redundantibus cõmixtum ſit: quinimò cõfeſtim in eorum naturam mutetur. Verum,ſi contingat ſedimentum ipſum (quod diximus) in ſanis ſecerni ex ſemicoctis alimentis haudquaꝗ cum humoribus intra vaſa contentis permiſceri(id quod fieri poterit,ſi in quibuſdam vaſis ipſum genitum ſit,& in reliquis quibuſdã humores putreſcentes,aut non putreſcentes contineantur) putamus ipſum interim ſecerni poſſe diuerſum ab eo,quod ab ijſdem redũdantibus ſuccis excernitur. Qua de re tenemus duo ſedi

mentorum

Margin notes: 4.de San.tuē. cap.4. — 2.Progn. cõment.37.

mētorum genera in eiſdem corporibus modo iam dicto affectis ſecerni poſſe: quorum vnum pars erit redundantium intra vaſa ſuccorum tam ſi putridi, quàm non putridi extiterint. Reliquum vero portio quædam ſemicocti alimenti: imò quidquid in ſanguinis generatione naturæ confectionem ſubterfugerit, modo intra vaſa conſiſtat alia ab eis, in quibus redundantes ſucci continentur, & cum vrinis excernatur. Sed porrò non ab re adhuc quiſpiam quæret, qui fieri poſſit, vt vnum ab altero ſedimento in hiſce corporibus diſtinguere valeamus. Huic reſponſum ſit, quòd notitia habita qualis nam naturæ ſint redundantes ſucci, ac quantum fuerint ab ipſa natura euicti, cuius item conſiſtentiæ, ac coloris ſit vrina, qua cum ſedimentum excernitur, ac quale ſit ſedimentum ipſum, ſimiliter quale, ac quantum fuerit alimentum aſſumptum, haud ægre quiſpiam diſtinguere poterit, num quod excernitur ſedimentum, ex humoribus redundantibus, vel ex ſemicoctis alimentis fuerit genitum. Nam, ſi quantitate, & qualitate aſſumptis alimentis proportione reſpondeat, ſitque conſimilis conſiſtentiæ, ac coloris vrina ipſa tanquam pars ſemicocti alimenti, ipſum ſecerni putandum eſt, potiſſimum ſi neque eiuſdem ſedimenti conſiſtentia, nec color proportione reſpondeat qualitati, ac diſpoſitioni, & naturæ tum morbi, tum etiam redundantis ſucci. At, vbi ſedimentum ipſum naturæ, ac diſpoſitioni redundantium ſuccorum, ac morbi conſimile ſit tam conſiſtentia, & quantitate, quàm colore: ſitque eiuſdem rationis vrina colore, & ſubſtantia, nulli in dubium venit ſedimentum hoc tanquam partem eorundem redundantium humorum à natura euictorum excretum eſſe. Nec cuipiam à ratione alienum videri debet, quòd interdum mingatur vrina, cuius ſedimentum ſit ex ſemicoctis alimentis exortum: interim vero cum ſedimento, quod pars ſit redundantium ſuccorum intra vaſa, cum neque Hippocrati & Galeno alienum viſum ſit, interdum alium concoctum, atque deuictum à natura conditum eſſe in vaſis humorem, alium vero incoctum, & propterea interdum in vrinis ſedimentum apparere candidum, ac leue: interim vero longe diuerſum exiſtat ita, vt aliquis hanc ob rem poſſit vna die vrinam inculpabilem: altera vero ſequenti nocte, vel die culpabilem emittere, vt liquet ij. Prognoſt. Cōment. 26. Similiter quoque non inconuenit, quòd in ægrotantibus corporibus quandoque vrina cum ſedimento, quod pars ſit redundantium humorum, mingatur: interdum vero cum eo, quod ex alimentis ſecernitur: cum in diuerſis vaſis, & ab alia quoque materia, alioq. tempore vtrunque generetur. Eadem quoque ratio habenda erit de nubeculis, ac ſuſpenſis, ſi cum vrinis eadem excernantur, & non ſedimenta: aut ſi interim vnum, quandoque alterum in vrinis inſpiciatur. Neque obiter hæc animaduertenda erunt, ſed peraccurate perpendenda: nam ſæpenumero euenit, vt etiam non vulgares medici in hac re valde cæcutire videantur, ita vt ſedimentum ex alimentis ſecretum putent partem eſſe humorum in vaſis redundantium, ac eorundem coctionis ſignum exiſtere. Qua de re in prædictionibus valde decepti ſunt, ita vt quos prædixerant ægrotos euaſuros, non ſine maxima eorum ignominia quandoque interire conſpexerint. Hæc de ſedimentis ſanorum, ægrotorumque corporum, cum Hippocr. & Galeno ſentimus intelligentes de eis, quæ ſecundum naturam, & vera ſedimenta exiſtunt, & non de his, quæ æquiuoce, & præter naturam ſedimenta appellantur, veluti ea, quæ ſimilia ſunt farinæ craſſiori, ſquamoſa, ſeu furfuracea, aut, vt quiſpiam dixerit, arenuloſa, ac orobo ſimilia, & reliqua huiuſmodi. nam de his aliter cum eiſdem auctoribus ſentimus, neque de eis pertractare nunc propoſuimus: dabitur tamen fortaſſe de his, & aliquando ſcribendi locus, quanquam de eorum generatione nulla ferè adſit differentia inter auctores, qui de eis verba fecerunt. Si qua vero hoc in tractatu ſtudioſi ſæpius repetita animaduerterint, nos conſulto illud feciſſe putent: res etenim perutilis, ac ad artem neceſſaria, & cum tyronibus agenda erat: quod neque Hippocrates neque Galenus in ſimilibus veriti ſunt facere.

DONATI ANTONII ALTOMARI

TRIVM QVÆSITORVM NONDVM IN GALENI DOCTRINA DILVCIDATORVM COMPENDIVM.

Primum. Quòd functiones principes iuxta Galeni decreta, Anima non in cerebri ſinibus; ſed in ipſius corpore exerceat.

Secundum. Quòd naturalis ſpiritus in Galeni doctrina admittatur, & non omnino ſit dimittendus, vt quibuſdam viſum eſt.

Tertium. Quòd exquiſita Tertiana ad eiuſdem Hippocr. & Galeni ſententiam in genere acutorum morborum contineatur.

Quod functiones principes, iuxta Gal. decreta, Anima non in cerebri ſinibus, ſed in ipſius corpore exerceat.

Cap.7. 7.eiuſdem c.3

TRes eſſe animæ partes Platonis auctoritate Galenus v. de Hippoc. & Platonis Decr. & vij. eiuſdem ſcriptum reliquit ſubſtantijs, naturis, facultatibus, ac functionibus non tantum differentes, ſed corporis ſedibus. quò fit, vt tres quoque, quæ vitam noſtram gubernant, facultates, ac tria principia ſint in tribus diuerſis corporis ſedibus, velut aperte ex eiuſdem ſent. liquet. Horum principiorum vnum in capite collocatum eſſe aſſerit: idque munus habet per ſe quidem, vt imaginationem, memoriam, intellectionem, cogitationemque cauſet: per aliud vero, vt ſentientibus animalis membris ſenſus, ijs autem, quæ per appetitionem mouentur, motus originem præſtet. Alterum in corde ſitum eſſe voluit, eiusque opera, vt ex illius ſententia conſtat, ſunt animæ tenor, quem Tonon dicunt, & in his, quæ ratio iuſſerit inuicta conſtantia. Eiuſdem in perturbationibus eſt quaſi feruor quidam inſiti caloris, cùm anima vindictam de eo ſumere cupit, qui videtur offendiſſe, quæ ira appellatur. per aliud etiam id efficit, vt membris ſigillatim omnibus calorem, arterijsque illam micationis pulſus agitationem ſuppeditet. Reliquum, & tertium principium, ſeu facultatem in iecore ſedem obtinere dixit, vniuerſam in animali nutricationem procurans, cuius maxima pars & nobis, & ſanguineis omnibus ſanguinis eſt procreatio. Ad eandem hanc facultatem pertinent iucundarum rerum fruitio, in qua cum vehementius, quàm par eſt, mouetur, incontinentiam, intemperantiamque efficit. In hoc tamen hæ facultates, ſeu virtutes inter ſe diſcrepant, quòd prima rationalis, aliæ vero duæ irrationales appellantur: & quòd quæ in irrationalibus partibus exiſtunt virtutes, habitus quidam tantum, & potentiæ ſunt: in rationali autem non habitus modo, ac potentia: ſed ſcientia etiam eſt virtus: cum hæc ſola animæ pars ſcientiæ capax, participsque habeatur, reliquæ vero potentias quidem, & habitus ſiue bonos, ſiue malos poſſunt acquirere: ſcientiam vero, quoad rationis fuerint expertes, minime poſſunt. At relictis irrationalibus partibus, ſeu potentijs ad eam, quæ rationalis eſt, accedemus. huius ſedes ad Galeni mentem in cerebro exiſtit, atque ob id inter tria principia principaliſſimum eſt: huic enim natura tribuit imperare, dominari,

3.de Plat.Hippoc.& Pla.c.5 Cap.1.

corpusque hominis regere, cum opus eſt, velut liquet iij. de Hippocr. & Plat. Decret. (& ſi alia quadam ratione cor principatum obtineat, vt patet quinto de Loc.aff.) quamuis vtrum in eo tanquam in domicilio, ſeu arce, an tanquam corporis forma ab ipſo inſeparabilis hucuſque decretum non reperi, vt dicemus, niſi quòd cerebrum continet in ſe ipſo rationalem animam, veritus perpetuo, quid eſſet eius ſubſtantia, quam tanquam inueſtigari non neceſſariam pro his, quæ dicturi ſumus adhuc nos ſubticentes ad ea, quæ tractanda petijſti, deueniemus: An, ſcilicet principes animæ functiones iuxta Gal. doctrinam in vna cerebri parte, vel diuerſis perficiátur, ſeu in vno, vel diuerſis ſinibus, aut ventriculis. Pro huius dilucidatione animaduertas,

Lib. de Arte meden. Cap.12.

oportet principes functiones propterea appellari (Gal. teſte lib. artis med.) non ꝙ initiatæ in cerebro alijs cõmittantur partibus, vt motrix, & ſenſibilis operatio: ſed, quoniam à ſolo principio proueniunt, has quoq; proprias ipſius cerebri ij. de Loc.aff. nominauit, vt quę à nulla alia parte,

parte, vt inſtrumento fiant.& vij.de Hippoc.& Plat.decr.has functiones aſſeruit eſſe per ſe munera eius principij, quod in capite collocatum eſt, cum non per aliud eas cauſet, velut motum, & ſenſum. Harum vero differentiæ & ſi quamplures ab Auicen. & Auer. ponantur, quia tamen nec cum his barbaris, nec aliis quibuſcunque etiam Græcis, ſeu Latinis, ſed cum Gale.tantum res agenda erit, vt petijſti: ideo ad eius mentem tres ſtatuendæ ſunt, vt patet vij. de Hippocr.& Plat. decret. lib. Artis medic.& lib. de Diff. ſympt.quarum vnam phantaſiam, ſeu imaginationem, alteram cogitationem ſeu intellectum, & tertiam memoriam appellat. Has functiones cum in ſua propria ſede, hoc eſt, in cerebro anima ipſa perficiat (vt dictum eſt) citra aliam partem, ſeu organum, ipſumque cerebrum in plurimas diſcriminatum ſit partes, nonnulloſque in ſe contineat ſinus, ac ventres, duos quidem in eius anteriori parte, vnum in media, & reliquum in eius poſtrema parte: auſi ſunt quidam, licet temere, aſſerere ad Galeni mentẽ animam in diuerſis ſinibus operari, vtpote in anterioribus cerebri ſinibus, ſeu eius anteriori parte imaginationẽ, in medio cogitationem, ac intellectum in poſtremo, memoriã. At nos, quàm parum hi Galenus doctrinam guſtarint, qui talia fatentur, oſtẽdere conabimur, ſupponentes prius, quòd per imaginationem nil aliud velit Galenus intelligere, quàm ſpecierum, ſeu formarum receptionẽ à ſenſibus repræſentatarum, ſiue præſentibus ipſis, ſiue abſentibus obiectis ſenſibilibus. & propterea nullum modo facio diſcrimen in eius doctrina inter ſenſum cõmunem, & imaginatiuam: licet perſpicatiores quidã velint eò diſcrepare, quòd ſenſus communis recipiat præſentibus obiectis ſenſibus: phantaſia autem ſeu imaginatio conſeruet abſentibus ipſis. pariter per cogitatiuam intelligo diſcurſum, ſeu ratiocinationem, qua mediante anima diſcurrit, ratiocinaturque componendo, ſeu diuidendo ea, quæ in phantaſia ſeruata ſunt, nullum ſimiliter diſcrimen faciens modo inter cogitatiuam & intellectum: per memoriam vero intelligens illam formæ, ſeu ſpeciei reuocationem hactenus impreſſæ, ſeu ſigillatæ in ipſa phantaſia, ſeu imaginatiua, ſiue ea fuerit perfecte ſigillata, & impreſſa: & proinde prompte reuocetur, ſiue amiſſa ferè & abolita, vt ægre reuocetur, ex quacunque cauſa illud fiat, quamuis Ariſtot. vnam memoriam, alteram vero reminiſcentiam appellet, intelligens per memoriam tantum reuocationem illius formæ, ſeu ſpeciei hactenus in phantaſia impreſſæ, veluti pictura quædam, à qua paſsionem quandam recipiens ipſa imaginatiua ſigillatur, velut cera à ſigillante anulo. huius autem paſsionis habitum memoriam appellat Ariſt. aſſerens, memoriam eſſe phantaſmatis habitum, ea vero eſt præteritorum, ſed non præſentium, ſed futurorum. Hac facultate etiam participes ſunt (ad eius ſententiam) alia quædam animalia præter homines, inter quos quidam non ab re difficulter memorantur, aut immemores ſunt, vt ratione ætatis diuerſæ, pueri & ſenes, vtrique propter motum: tamen illi in augmento, hi vero in decremento multo ſunt. Et proinde his humidioribus exiſtentibus, tanquam in aquam fluentem incidente motu, & ſigillo, non manet phantaſma in anima, inquit ipſe: illis vero propter eſſe frigidos, ac duros non ineſt impreſsio, nec tangit, licet eam accipiant. At per reminiſcentiam, eam animæ functionem intelligit, qua ad venandam formam mouetur hactenus in phãtaſia impreſſam, verum nunc oblitam. &, cum magna ex parte hoc difficile fit, potiſsimum ſi longum fuerit interpoſitum tempus: propterea vt à ſimili, vel à contrario, aut propinquo, ac velut quodam vtens ſyllogiſmo reminiſcitur: eſt enim, vt ipſe inquit, reminiſci, vt ſyllogiſmus quidam. hoc autem eis ſolis accidit, quibus & deliberatiuum ineſt natura. Reuertendo igitur ad id, vnde digreſſa oratio eſt, dicimus cum Gal. tres eſſe principes animæ facultates, quarum munera, vt diximus, ſunt imaginari, cogitari, & memorari. at, cum ipſarum operationes circa phantaſmata ſint, quæ quidem in organis habent deſcribi propter eorum cum materia dependentiam, neceſſario has facultates organis perfici exiſtimandum eſt. Qua de re non immerito de hoc ipſarum organo in dubium venit, non ſiquidem vtrum ſit cor, aut cerebrum: quoniam luce clarius eſt apud Gal. cerebrum eſſe, vt retulimus, ſed an diuerſis, vel vno cerebri ſinu, aut ipſomet corpore cerebri perficiantur. Pro quo iterum animaduertas, oportet, ratiocinatricem animam, ſiue ea in cerebro ſit tanquam in arce, ſeu domicilio, ſiue velut quædam eiuſdem corporis forma, ſeu ipſiuſmet cerebri temperamentum, cui forte ſententiæ potiſsimum adhærere videtur Gal. eo lib. qui inſcribitur, Quòd animi mores corporis ſequantur temperaturas, cum plures habeat facultates, ſeu efficaces cauſas, eas medio animali ſpiritu perficere, qui neque eſt eius ſubſtantia, nec eiuſdem quaſi domicilium, vt Stoici ſenſerunt, ſed primum eius inſtrumentum: nam qualiſcunque ſit animæ ratiocinatricis ſubſtantia, ſiue corporea, ſiue incorporea, eius habitaculum eſt in ipſo cerebri corpore, vt eidem Gal. placuit vij. de Hippocr.& Plat. Decret. Spiritus autem animalis eius eſt primum inſtrumentum pro ſenſibilibus, ac voluntariis motibus perficiendis, vt ipſe teſtatur. & proinde, ſi exinanitus fuerit, minime animal vita priuat, ſed ſtupidum, ſenſu, motuq; erepto tantiſper reddit, quoadusq; collectus reſtituatur. Is, ſi animæ eſſet ſubſtantia, fieri nullo modo poſſet, quin ſimulatque ipſe eſſet euacuatus, continuo quoque animal non interiret. eſt denique animalis ſpiritus non animæ ſubſtantia, ac velut domicilium, ſed eius primum inſtrumentum ad Galeni ſententiam, qua ratione & animalis dicitur, qui ex vitali ſpiritu

Cap.vlt. 7. de Plat. Hipp.& Plat. cap.3.& vlt.

7.de Hipp. & Plat. pla. c.3. idem lib. art. med. c.12. de diff. ſimp. c.3.

Cap.3.

7.de Pla. Hippocr. & Plat. cap.3.

Loco citato.

perfectius

perfectius concocto (vt Gal.viſum eſt eod.vij. de Hippoc.& Plat.decr.) oritur. Oportuit nan que ipſum exquiſitiſsimam omnium immutationem adipiſci, quò aptum fieret animæ inſtru mentum. qua de re non immerito natura cum è vitali animalem hunc ſpiritum efficere ſtuderet,reticularem quendam contextum,quem Græci πλέγμα δικτυώδες dicũt, quaſi varium quendam labyrinthum iuxta cerebrum ad eius baſim fabricauit, velut proprijs oculis non ſemel dum eius anatomen adminiſtraremus, inſpexiſti, & ſi quidam falſo contrarium ſenſerint. Conſtruxit, inquam, hunc plexum quadam non parua portione ſoporariarum arteriarum aſſumpta,ac in tenuiſsimas partes diſciſſa,cancellatis fibris ad retis formam. Ex hac textura iterum tam magnum exoriens arteriarum par,quantum id,quod è ſoporarijs proceſſerat, à principio in cerebrum ingreditur, & cum alias partes, tum ventriculorum ambages multis ramulorum implicationibus inueſtit: quibus & in ventriculos ipſos, ac in eiuſdem cerebri corpus elaboratus iam vitalis ſpiritus diſtribuitur,ac in animalem vertitur: eius nanque generatio materiam habet propriam vitalem, inquam, ſpiritum, prout Gal. teſtatus eſt ix. de Vſu partium. Nam quo ad in arterijs continetur,vitalis eſt, & dicitur, prout idem Gal. ſcriptum reliquit vij.de Hippoc.& Plat.decre. velut is,qui in cerebro animalis eſt,& dicitur: ipſius nan que veluti fons cerebrum exiſtit,vt patet xij.Meth. medendi. rigaturq́. hic ſpiritus animalis, ac alitur non tantum ex eo, quem reticularis plexus ſuppeditat. verumetiam & ex aëre inſpirato,ac per nares attracto, vt patet lib. de Vſu pulſ. & de vtili reſpir. qui vero ſpiritus cerebri ventriculis incidunt prioribus,denuo conficiuntur,ac præparantur in eis noua quadam præpa ratione præter eam, quam fieri in reticulari plexu diximus: ac tum primum incipit nomen animalis ſpiritus ſubire,quamuis imperfectus adhuc is ſit,ac incoctus,ea de re conficitur prius in eis,ac præparatur,& demum à poſteriori ſinu excipitur per medium meatum,ſeu ventriculum ipſum transſumens,vt Gal. placuit viij. de Vſu partium. & ita demum exquiſite elaboratus animalis is ſpiritus primum exiſtit rationalis animæ inſtrumentum cum in ſenſibilibus actionibus omnibus perficiendis,tum in his,quæ à conſilio, & voluntate prodeunt, prout patet vij. de Hippoc. & Plat.Decr. & iiij. de Loc. aff. quamuis potiſsimum eo vtatur ſpiritu,qui in poſtremo ventriculo continetur tanquam exquiſitius elaborato, & eo, qui in medio, vt liquido conſtat iij. de Locis affectis cum dixit,animam in ſenſibilibus actionibus omnibus, ac in his, quę à conſilio, & voluntate prodeunt, ſpiritu vti animali tanquam primo ipſius inſtrumento, qui in ventriculis, maximeq́. poſtremo continetur, quamuis non contemnendus ſit medius ventriculus,perinde quaſi non principaliſsimus,ſeu valentiſsimus ſit: multis enim rationibus inducimur,vt hunc amplectamur: duos vero anteriores deſeramus.Ex quibus Galeni verbis conſtat, quòd quamuis anima ratiocinatrix pro inſtrumento vtatur animali ſpiritu contento in cerebri ſinibus,dum ſenſum & motum perficit: tamen eo maxime vtitur, qui in poſteriori continetur ventriculo, ac medio, vtpote, qui perfectior, ac maioris facultatis exiſtat,eo poſthabito,qui in anterioribus tanquam impuro adhuc,ac imperfecto exiſtente,& materiali magis,ac ad eius vſum inepto,cum in eis elaboretur,ac purgetur,vt diximus. quo fit,vt poſterioris cerebri ventriculus merito anterioribus minor factus ſit,vt idem Gal. aſſeruit viij. de Vſu partium.Inſuper propter hoc,ſi cerebrum ipſum quomodocunque incidas, non prius ſenſum, & motum amittit animal, quàm ad aliquem ventriculum vulnus penetrauerit: quin etiam patet,quòd poſtremi quidem ventriculi vulneratio maxime omnium animal lædit: ſecundo loco medij,& minima ex anterioribus vtriſque noxa contrahitur,eodem Gal. auctore vij. de Hippocr. & Plat. Decret. illud quod etiam experientia comprobauit in adoleſcente in Smyrna Ioniæ,qui ſuſcepto vulnere in altero anteriorum ventriculorum ſuperſtes tandẽ euaſit,vt tum viij.de Vſu partium.tum comm.Aphor.xviij. lib.vj. teſtatus eſt. Hic denique vſus habetur ab eo ſpiritu, quem arteriæ à retiformi plexu exortæ in cerebri ſinus eructant. At, quoniam nonnullæ earum progerminationes præter prædictas ad tenuem membranam percerebri corpus penetrantem inſeruntur,ad has quoque partes portionem non minimam vitalis illius ſpiritus prius in prædicto plexu elaborati eas deferre cenſendum eſt,vt etiam teſtatus eſt Gal.ix.de Vſu part.& vij.de Hippocr.& Plat.Decr.illudq́. liquido in diſſectionibus ſpectari poteſt. Ea de re animalem quoque ſpiritum in ipſo cerebri corpore contineri alienum à ratione non eſt nam,cum primum ex arterijs decidit in cerebri corpus, non amplius vitalis, ſed animalis eſt, & dicitur: cum ille in corde, & arterijs tantum locum habeat: hic vero in cerebro vt paulò antè retulimus. Nec id quoque Gal.latuit cum viij.de Vſu partium. talia protulit verba. Poſtea vero quàm in toto cerebri corpore non in ſolis eius ventriculis, quemadmo dum alibi demonſtrauimus,ſpiritus animalis multus continetur: exiſtimare oportet plurimũ etiam in cerebro poſteriore ipſum contineri, vt quod omnium,qui in totum corpus diſtribuuntur,neruorum futurum erat principium,mediaq́. illa interualla, quæ partes eius connectunt,ſpiritus eſſe vias. Ex quibus Gal.verbis conſtat,ſpiritum animalem,eumq́. multum in cerebri corpore contineri præter eum,qui in eius ſinibus habetur, de cuius vſu nullam vſque adhuc habemus prolatam à Gal. ſententiam: & ſi perpetuo compertum ſit apud eum ſpiritum animalem primum eſſe animæ inſtrumentum: & quòd eo,qui in cerebri ſinibus contine

Cap.4. Cap.3. Cap.5. Cap.5. Cap.11. Cap.3. & 4. Cap.2. Cap.7. Cap.12. Cap.10. Cap.4. & 7. Cap.3. Cap.13.

tur,

tur, ipſa vtatur pro ſenſibus,& motu perficiendis. at huius, quem in toto cerebri corpore eſſe fatetur, hucuſque vſum ab eo declaratum non reperi, præter id, quod in prædictis verbis habetur, de quo quid ſentiam in his, quæ conſequenter dicemus, pronunciabo. nunc autem tempeſtiuum eſt ventriculorum omnium cerebri vſus propalare, & demum ad propoſitæ rei veritatem accedere, inter quos anteriores iuxta Gal. doctrinam, octauo de Vſu partium: præ ter id, quòd ſpiritum animalem conficiunt, ac præparant ipſi cerebro, inſpirationem, & expirationem, efflationemque, efficiunt, atque etiam infernis ſuis partibus, quæ ſpectant ad nares, ſimul quidem ſunt olfactorium inſtrumentum, ſimul etiam veluti ductus quidam, ac canales ad ſuperfluorum effuxionem accommodi: ex partibus nanque ſibi propinquis neceſſario excrementa affluentia, cum loco inferiori ſint ſiti, ſæpenumero excipiunt. at, cur eos duos eſſe oportuit, eodem citato loco à Galeno declaratum eſt: nos vero, vt breuiloqui ſimul ſimus, derelinquimus modo. Eius autem ventriculi, qui in poſteriori parte exiſtit, munus eſt ipſum ſpiritum animalem ante iam in anterioribus ventriculis confectum tranſumere, ſimulque ſpinalis medullæ principium eſſe. Et, cum non liceret duas in animali facere ſpinas, neque duas ſpinales medullas, propterea duplex eſſe non potuit, velut anteriores duplices eſſe oportuit. Cap. 10.

Et, ſi Herophilus, cui aſſentire videtur Gal. omnium ventriculorum exiſtimarit hunc eſſe principaliſſimum: cum maiorum virium, maiorisque facultatis materias contineat: licet omnium ſit minimus: prædictos autem ſpiritus in prioribus ſinibus elaboratos nequaquam tranſumere poterat, ni inter ipſum, & eos meatus quidam eſſet, per quem, cum ſpiritus fieret in ipſum tranſumptio: tum cerebrum cum parencephalide, ſeu cerebello communicaret, & eſſet connexum: cum vnum ab alio craſſæ meningis duplicatione diremptum ſit, neceſſariumque eſſet aliqua parte cerebrum cerebello coniungi. Talem ergo præſtat hic meatus vſum, ſiue meatum ipſum, ſiue quartum totius cerebri ventriculum, ſiue perforationem duorum ventriculorum anteriorum nominare velis. Excipiens enim hic ſpiritum ex anterioribus ventriculi parencephalidi, ac poſteriori ventriculo tranſmittit, ſimulque cerebellum ipſum cum cerebro connectit. His ita iactis tanquam fundamentis, firmis, reliquum eſt eorum opinionem diruere, qui ad Gal. ſententiam aſſerere, auſi ſunt principes facultates in cerebri ſinibus perfici, easque nec in vno tantum: ſed diuerſis in anterioribus, videlicet imaginationem, in medio cogitationem, & in poſtremo memoriam, ſimul etiam noſtram opinionem, ac veritatem iuxta Gal. doctrinam ſtatuere. ignoro equidem, quo pacto Galeno illud adſcribere non erubeſcant: cum vbique locorum velit cerebri ventriculos ſpiritu animali plenos eſſe, quo ratiocinatrix anima vtitur ad ſenſus perficiendos, ac voluntarios motus. quòd, ſi in ipſis talis contineatur animalis ſpiritus, pro prædicto vſu, continueque eius portio aliqua diſſipetur, quæ regenerari deſideret, (qua ratione, vt diximus alimentum ei ſuppeditatur, & per inſpirationem, & per plexum reticularem.) quo pacto loca eſſe poſſunt principum facultatum, diſſipato, ac denuo genito aſſidue alio, & alio animali ſpiritu: cum nec ſpecies ſigillari, nec memorari: poſſunt, nec ſuper eas ratiocinari anima valeat propter continuum eorum motum? Adde, quòd nec idem ſpiritus à Gal. ponitur inſtrumentum animæ pro his principibus facultatibus obeundis, ſed pro ſenſu, & motu perficiendo, vt liquet quouis loco, quo de his verba facit. nec valet, ſi dixerit quiſpiam citra hos ſpiritus animales in prædictis ſinibus prædictas functiones perfici: cum perpetuo his ſpiritibus pleni ſunt, neque anima ipſa quidquam operatur citra animalem ſpiritum quam primum eius inſtrumentum ſemper Gal. appellat. & hac ratione animalis dicitur, vt patet quarto de Locis affect. & vij. de Hippoc. & Plat. Decr. non ergo perficiuntur in cerebri ſinibus principes animæ facultates. at, ſi quiſpiam velit non in eorum cauitate, ſed corpore, ſeu ſubſtantia eas perfici, quid aliud quæſo erit dicere, quàm quòd perficiantur in cerebri corpore: cum ventriculorum ſubſtantia alia non ſit, & diuerſa à reliquo cerebri corpore: nec maior ratio erit de hac, quàm de tota reliqua cerebri ſubſtantia? id quod probare intendimus. Amplius, ſi animalis ſpiritus propterea talis dicitur (vt Gal. viſum eſt. ſeptimo de Hippocr. & Plat. Decr.) quia primum eſt animæ inſtrumentum, cum non tantum is in cerebri ventriculis contineatur, verum & in toto eius corpore Galeno teſte octauo de Vſu partium. ſuperfluus hic eſſet, ſi principes facultates in cerebri ſinibus perficerentur: nam eo vteretur anima, velut in alijs ſenſibilibus, & motricibus functionibus vtitur. Verum, cum ipſam fruſtra in cerebri corpore contineri erroneum ſit aſſerere, decens erit fateri, quòd eo pro obeundis principibus operationibus vtatur anima. & ſic non in cerebri ventriculis, ſed in ipſius corpore eas perficit, animalique ſpiritu in eo contento vtitur pro primo inſtrumento, velut in externis functionibus vtitur eo, qui in ventriculis eſt, & reperitur: cum non alia ratione hic animalis dicatur, quàm is, qui in ventriculis eſt, nec alium poſſit præſtare vſum ipſi cerebro. Nam pro alimento innati ſpiritus eius abundans eſt, quæ per venas ſubſtantia ad ipſum diſtribuitur: & inſpirationis vſus, velut pro eius ſymmetria ſeruanda ea, quæ per arterias ſuppeditatur. Adhuc octauo de Vſu partium Gal. aduerſus Eraſiſtratum, qui propter variam cerebri compoſitionem: ac magis perplexam volebat homines cetera animantia mente, & ratiocinatione ſuperare, dixit eum non recte ſentire: nam & aſini habent cerebrum ad-

Cap. 2. & 7. Cap. 3. Cap. 13. Cap. 13.

modum perplexum, quos oportebat ſimplex omnino, ac ſine vllo plexu, & varietate habere, ſi verum eſſet, quod Eraſiſtratus aſſerebat. Et exinde aduerſus eum concludens ait quòd melius fuiſſet exiſtimare intellectum ſequi non compoſitionis varietatem, ſed corporis, quod cogitat, atque intelligit (quodcunque id ſit) bonam temperiem: neque enim bonitas, ac perfectio intellectus multitudini ſpiritus animalis potius videtur attribuenda, quàm qualitati. Ex bona ergo temperie corporis, quod cogitat atque intelligit, ac ſpiritus animalis qualitate optima ſequitur intellectus, & bonitas, & eius perfectio, quare & in corpore cerebri perfici, & intellectum, & ratiocinationem ac medio animali ſpiritu, qui in eo continetur. his verbis concludit Galenus de hoc animali ſpiritu, qui in toto cerebri corpore continetur, cum Eraſiſtrato verba faciens. Sed quid clarius, quàm quod ipſemet Galenus teſtatur tertio de Locis affect. aſſerens, ſanè cum ea, quæ per diſſectiones apparere ſolent, accurate conſideraremus? rationi conſonum videbatur, animam in cerebri corpore ſedem obtinere, atque in ipſo, & rationis vim, & ſenſibilium imaginum memoriam reſidere, ac primum inſtrumentum ipſius cum in ſenſibilibus actionibus omnibus, tum in his, quæ à conſilio & voluntate prodeunt: ſpiritum eſſe, qui in ipſius ventriculis, maximeque poſtremo continetur, in quibus verbis ſole clarius patet, principes animæ facultates, ac earum functiones Galenum velle in cerebri corpore reſidere & perfici, & non in ventriculis. Et hoc non ſine valida ratione: cum & ipſa anima rationalis, vt eidem Galeno placuit, in prædicto cerebri corpore collocetur, ac ſedem obtineat, cuiuſcunque ea fuerit ſubſtantiæ: ventriculi vero ipſi fabricati ſunt pro gignendo, ac continendo eo animali ſpiritu, quo tanquam inſtrumento ipſa anima vtitur ad obeundas reliquas eius functiones: ſenſibiles videlicet, & motrices voluntarias. Vt vero quilibet hanc Gal. ſententiam percipiat, eiuſdem verba prout in codice Græco iacent, inſpiciat: nam nos breuitati indulgentes hic ea tranſcribere recuſauimus. Idipſum confirmauit quarto de Locis affectis dicens, quòd, ſi aliquando tota anterior cerebri pars afficiatur, neceſſum eſt, & quæ exiſtunt circa ſupremum ipſius ventrem compati: lædi autem diſcurſiuas ipſarum actiones. quibus verbis oſtendit Gal. (ſi quis ea ſano modo intelligere velit) quòd affecto toto cerebro: anteriori videlicet, & poſtrema eius parte, neceſſum eſt, quòd diſcurſiuæ eius operationes lædantur: cum iuxta eius ſententiam in ipſius corpore reſideant. quare & eo affecto & eas affici neceſſarium erit, prout ipſe in prædictis verbis concludit. Nec quiſpiam decipiantur, quòd per hæc verba voluerit Gal. prædictas functiones principes perfici in ſupremo cerebri ventre, cum non propterea dixerit lædi diſcurſiuas operationes: quia ſupremus venter afficiatur: verum quia, cum læſa eſt tota anterior cerebri pars, & reliqua poſterior conſentit, cerebrumque ipſum propterea totum affectum, neceſſum eſt diſcurſiuas quoque functiones lædi: hæ enim partes, quæ ſunt circa ſupremum ventrem, poſteriores ſunt cerebri partes. Nec idem Gal. aſſeruit, quòd neceſſum ſit lædi ſupremum ventrem: propter quod quiſpiam forte coniectari potuiſſet, eo loco prædictas functiones principes perfici: verum dixit neceſſum eſſe ea, quæ ſunt circa ſupremum ipſius ventrem, compati: ea autem poſteriores cerebri partes ſunt, in quibus ſupremus venter fabricatus eſt, vt cuique in Anatome experto patere poteſt. At, vt quilibet percipiat hanc eſſe Gal. mentem, græcum codicem perlegat: nam nos, vt breues ſimus, eadem græca verba hic transferre noluimus. Libro quoque artis medicinalis, cum de cerebri ſignis verba facit, loquens de his, quæ ex principibus ſumuntur operationibus, retulit virtutem, & vitium earum eſſe ſeorſum indicia tantummodo ipſius principij ſcilicet, cerebri, cum à ſolo ipſo principio proueniant, & addidit. Promptitudo intellectus, ſeu ingenium quidem igitur ſubtilem cerebri ſubſtantiam indicat: tarditas vero intellectus craſſam. Diſcendi vero facilitas formarum facile ſuſceptiuam, memoria autem ſtabilem, ac firmam: ſicut & diſcendi difficultas formarum non facile ſuſceptiuam, & obliuio fluidam. Ex quibus Gal. verbis duo ad eius ſententiam excipere licet. Primum quòd cum principes operationes, earumque virtutes, & vitia tantummodo indicent ſupra ipſum cerebrum, eius videlicet indicantes ſubtilem, vel craſſam ſubſtantiam, mollem, vel duram, cum à ſolo ipſo principio proueniat, in ipſo quoque, ac ipſius corpore exerceri, non autem in eius ſinibus, velimus, nolimus annuere, opus eſt: cum ſupra ſubſtantiam, ac temperamentum arguant corporis totius, & non ventriculorum cerebri, prout eius verba ſonant. Secundum, quòd, ſi veritatem eius dicta habere debeant, cogimur fateri neque in diuerſis ſinibus eas perfici poſſe, & ſi in eis quiſpiam aſſentiat fieri. Nam, ſi diſcendi facilitas indicat ſubſtantiam cerebri facile formarum ſuſceptiuam, & per conſequens ſubtilem: memoria vero eius ſubſtantiam craſſam, & propterea ſtabilem, & firmam: velut tarditas quoque intellectus iterum craſſam indicat cerebri ſubſtantiam, neceſſario ſequitur ad eius dicta, quòd qui facile diſcunt, difficulter memorantur: & qui difficulter diſcunt, prompte memorantur, prout etiam Ariſtot. viſum eſt libro de memoria, & remin. quanquam velit ipſe has facultates manifeſtari tantum in cerebro, initium autem habere à corde, velut de reliquis quoque ſentit animalibus functionibus. at hoc veritatem nequaquam habere poſſet, ni ſupponerent ambo in eodem loco, ac ſede, hoc eſt, in cerebri corpore, vel in vno, eodemque ventriculo, prædictas principes facultates perfici: nam pone in diuerſis

Cap. 7.

Cap. 2.

Cap. 12.

Cap. vlt.

uerſis perfici ventriculis, vt pote in anterioribus imaginationem, vt iſti volunt, in medio cogitationem, in poſtremo memoriam, non ne ſimul compati poſſent facilis diſciplina, & ſtabilis memoria: cum in anterioribus ventriculis ſubtilitas, & mollities in poſtremo craſſities, & duritia ſeruari poſſet: pariter, & inſtabilis memoria cum diſcendi difficultate, oppoſitam ſcilicet ſeruantibus prædictis ventriculis temperaturam, ac ſubſtantiam: nullus inquam hoc formidaret, vt verum, ac poſſibile admittere. Reliquum eſt ergo, vt veritas verborum Gal. & Ariſtot. ſeruetur, principes animæ functiones in cerebri corpore perfici: aut ſaltem, ſi qui velint, quòd in eius ventriculis fiant (& ſi falſum ſit) vitare non poſſunt, quòd in vno tantum omnes, & non in diuerſis perfici debeant: aliàs falſa omnino Ariſtot. & Gal. aſſererent, vt oſtendimus. Quin etiam lib. ij. de motu muſcul. idem Gal. inueſtigans cauſam, cur pleraſque actionum voluntariarum mente non aſſequamur, aſſerit, quòd, ſi inſignes impreſſiones rerum in imaginationibus ſuſcipiat, anima eas perpetuo conſeruat: ſin obſcuras, & ſuperficiarias penitus, non conſeruat: atque illud eſt memoria tenere, alterum vero obliuiſci. & demum concludens cauſam dixit eam eſſe: quia non intenti actionibus tota mente fueramus. & propterea earum non recordamur: nam quod phantaſiatur animæ, quodcunque vtique ſit, hoc idem & memorari videtur. At, ſi quod phantaſiatur animæ, hoc idem memoratur, nec de vlla re præterita, qualis naturæ ſit, conſiderare poſſumus, ni eius meminerimus, & illud nequaquam fieri liceat, niſi prius conſeruetur quis noua dogmata introducens, velit fateri has functiones in diuerſis partibus, ac ſinibus perfici: cum eiuſdem animæ ſint munera: imò illud idem ipſius quod phantaſiatur etiam, & memoretur? cur vnum velit in anterioribus ventriculis ipſam, alterum in poſtremo excercere, quæ tradenda eſt diuerſitatis locorum cauſa? nulla inquam, quæ alicuius momenti ſit. non ergo perficiuntur prædictæ functiones in diuerſis cerebri ventriculis. Vlterius nec in ipſis anterioribus ventriculis imaginatio fieri poteſt, cum dictum ſit eos ad Galeni mentem inſpirationem, efflationemque ex cerebro efficere, ac animalem ſpiritum conficere, & præparare: quomodo phantaſmata in eis excipi, ac ſeruari valent, ſi perpetuo inſpirationem, & expirationem operentur, ac nondum confectum ſpiritum animalem ſuſcipientes conficiunt, ac præparant. Si per eos quoque notatu digna excrementa ex cerebro ſuſcepta ad nares expurgantur, ac ſuis infernis partibus, quæ ad nares ſpectant, olfactorium ſint inſtrumentum, ignoro, quo pacto quiſpiam ſibi perſuadere valeat, & qua ratione audeat illud Gal. adſcribere: qui cum tot horum ſinuum conſcripſiſſet vſus in pleriſque locis, & preſertim octauo de Vſu partium, nec per ſomnium talis vſus meminiſſe hucuſque compertum eſt. Satius denique erit dicere, cum eum vſum eis Gal. non tribuat, ipſo carere, quàm temere aſſerere, & de inſufficientia Gal. damnaret: aut quòd nunquam ipſe ſomniauit ei falſo adſcribere. &, ſi libro de oculis illud ſcriptum reperiatur, quiſnam ignorat eum eiuſdem auctoris non eſſe, ſed falſo ei adſcriptum: cum nec phraſim ſapiat Galenicam, vt cuique patere poteſt ex eiuſdem commentariorum lectione: & quædam reperiantur, quæ eius doctrinæ ſunt aduerſa, & preſertim ea, quæ de prædictis functionibus, ac cerebri ventriculis ibi conſcripta ſunt? At, quòd nec in poſtremo ventre adſit memoria, ac perficiatur, eiuſdem ventriculi ſitus demonſtrat: cum in cerebello, & non in cerebro collocetur: cumque anima in cerebro, & non in cerebello habitet iuxta Gal. mentem: tunc non ex ſe ipſo cerebrum hanc functionem perficeret, ſed medio aliquo, cerebello videlicet, & eius ſinu. qua de re memoria princeps functio dici non poſſet, cum non à ſolo principio proueniret, cerebro videlicet, ſed ex eo medio cerebello, ac eius ventriculo, aut ex cerebello duntaxat tanquam principio: quorum vtrunque & falſum eſt, & Galeno pugnat. accedit ad hæc, quòd idem Gal. libro artis medicinalis ex his principibus functionibus non ſupra cerebelli, ſed cerebri temperamentum voluit arguere, vt ex intellectu eorum verborum cuique patere poteſt. Vnde fruſtra de memoria diſſeruiſſet ex ea ſumens indicia pro cerebri temperamento, tanquam eiuſdem facultate principi, ſi in poſtremo perficeretur ſinu. Adde, quòd, cum hic ſinus in parencephalide ſitus ſpinalis medullæ ſit principium, receptaculumq. animalis ſpiritus, prius in anterioribus elaborati, quo anima ipſa pro ſenſibus, & voluntarijs motibus obeundis vtitur (vt prius dictum eſt) memoria in eo perfici nequit, vt pote ſemper prædicto animali ſpiritu pro motu, & ſenſu conſumpto, & recenter alio genito. nec quiſpiam alius vſus præter iam dictos poſtremi ventriculi à Galeno vnquam ſcriptus eſt. quare nullo modo ad eius ſententiam dicendum erit ipſum eſſe memoriæ ſedem, nec cuiuſuis alterius principis facultatis. &, ſi quis hoc aſſerere audeat, iterum aut de inſufficientia Gal. accuſabit, vel temere ei id, quod nunquam paſſus eſt, adſcribet. Quòd autem in medio ventriculo, ſeu meatu cogitationis, aut intellectus munus obire anima nequaquam valeat, facile erit intelligere, ſi eius vſus animaduertantur: eſt nanque via, ſeu meatus, per quem ſpiritus in anterioribus ventriculis confectus in poſtremum transmittitur. &, quia cerebellum à cerebro media craſſæ meningis duplicatione erat diremptum (vt diximus) neceſſumq. erat ea connecti, cerebrum quoque is meatus parencephalidi connectit. tranſitus ergo, via, ſeu meatus eſt hic ſinus animalis ſpiritus, quo aſſidue pro ſenſu, & motu perficiendo anima, ceu inſtrumento vtitur. quare cogitatio, diſcurſus, ſeu intellectus in eo nequaquam

Cap. 6.

8. de Vſu par. c. 10. 11. & 12.

lib. art. med. cap. 12.

quaquam perfici poteſt propter continuum motum prædicti animalis ſpiritus, ac eius aſſi-
duam, recentemq. renouationem, & inſtaurationem. quòd, ſi talem pręſtaret vſum, cum alios
8. de Vſu par. locis cit. & 7. de pla. Hipp. & Plat. cap.3. huius ventriculi vſus Galenus conſcripſiſſet viij. de Vſu partium. tertio de Locis affect. & vij.
de Hippocr. & Plat. Decr. ac alijs pleriſque locis: cur talem perpetuo ſubticuit, & ſi ſæpius de
cogitatione, & intellectu verba fecerit? cogeris velis, nolis, fateri, aut inſufficientem fuiſſe, aut
vſum hunc non nouiſſe, vel quod rectius eſt, talis ſententiæ nequaquam fuiſſe. Ex his con-
ſtat, quàm parum Gal. doctrinam guſtarint, qui eius decreto, ac ipſum in patronum ſibi ipſis
adhibentes auſi ſunt aſſerere principes animæ facultates in cerebri ſinibus perfici, earumque
munus animam in diuerſis ventriculis obire, vtpote in anterioribus imaginationem, in medio
cogitationem, ſeu intellectum, & in poſtremo memoriam ſedibus, atque inſtrumentis ipſas
ſeiungentes. ſimulq. liquet noſtra opinio, & veritas, cum ſatis admodum oſtenſum, ac proba-
tum ſit iuxta eius ſententiam nec in ſinibus, nec eiſdem diuerſis eas perfici poſſe, ſed in ipſo-
met cerebri corpore, in quo & ipſa reſidet anima, cuiuſcunque ſubſtantiæ fuerit ad mentem
eiuſdem Gal. ſiue incorporea quædam res ſit, & in eo velut in domicilio, ſeu arce reſideat, ſi-
ue corporea: & ſi corporea, ſiue ſit ipſius cerebri inſita caliditas, aut inſitus ſpiritus, aut tota
eius conſtitutio, quodcunque denique ſit anima, ipſa in ipſo cerebri collocanda corpore eſt
in Gal. doctrina (vt ſexcentis in locis ſcriptum reliquit) in ipſoq. eodem cerebri corpore has
functiones operari liquet iij. de Locis aff. Valeant ergo, qui has functiones ſecundum diuer-
Cap.7. ſas ſedes ſeiunxerunt, opinantes hanc fuiſſe Gal. ſententiam. Valeat inſuper Auer. qui in ſuo
Cap.20. colliget, & lib. de Mem. & rem. hoc idem ſentit, potiſſimum ſi illud ad mentem Ariſt. vel Gal.
Cap.2. fateatur: nam neque ipſe Ariſtot. ſecundum diuerſas cerebri ſedes eas perfici, ſeu manifeſtari
vllo in loco aſſerere auſus eſt: quinimò eodem lib. de Mem. & rem. oppoſitum ſentire con-
ſtat, velut ſupra oſtendimus. Non ergo perficiuntur facultates principes in cerebri ſinibus,
eiſq. diuerſis, ſed in ipſomet ipſius corpore, in quo & ratiocinatrix anima reſidet iuxta Gal.
ſententiam, vt abundantiſſime probatum eſt. At, ſi qua conſtituenda eſſet determinata ipſius
cerebri pars, in qua prædictæ omnes functiones perficerentur, vt quibuſdam viſum eſt, autu-
mantes ſe Galenum in patronum habere, & ſi (mea quidem ſententia) nulla forti ratione fre-
ti, aut auctoritate illud ſibi ipſis perſuaſerunt, erit tamen ea vnus ventriculus, & non diuerſi,
in quo omnes perficerentur. at propter aſſignatas à me cauſas nec poſterior, nec anteriores
eſſe potuerunt, probabilius propterea videretur eſſe medius, vt pote qui minores habeat cau-
ſas prohibendi, ne in eo perficiantur. Ex diuerſa inſuper eius conſtructione, ac varia illud quo
que coniectari poſſet, cum & corpus pſalloidis, conarion, vermiformis epiphyſis, & duo glu-
tia circa ipſum appareant. Idque denuo foueri poſſet ex verbis Gal. qui tertio de Hippocr. &
Cap.vlt. Plat. Decr. & iij. de Locis aff. hunc ventriculum principaliſſimum appellauit. Adhuc perſuade
Cap.7. ri id quoque poſſet ex his, quæ à Gal. habentur quarto de Locis aff. cum dixit, Quòd, ſi aliquã
Cap.2. do tota anterior cerebri pars afficiatur, ea, quæ ſunt circa ſupremum ipſius ventrem, ei conſen
tire neceſſe eſt, atque diſcurſiuas quoque actiones vitiari. quo loco per ſupremum cerebri vẽ-
trem medium ventriculum intellexit, ad cuius læſionem videtur iſtis, qui hæc aſſerunt, quòd
diſcurſiuæ cerebri operationes lædantur. quare quòd in ipſo perficiantur, non erit omnino
abſonum credere. at nos quo pacto hæc Gal. ſententia intelligenda ſit, ſupra oſtendimus. Vl
terius perſuaderi hoc idem poſſet ex his, quæ Gal. aſſerit eodem quarto de Loc. aff. cum de ſo
pore verba facit, qui priuatio eſt ſenſus, & motus ſpirandi facultate manente illæſa. dixit enim
eum quandoque prouenire poſſe, cum quis inter perforandum membranam negligenter, ac
vltra quàm res poſtulat meningophilace, id eſt meningis cuſtode premendo violauerit ita, vt
os caluariæ vehementer attritum cerebri ventriculos comprimat, maximeq. medium. Ex qui
bus verbis iterum patet medium ventriculum eſſe principaliſſimum inter cerebri vẽtriculos,
hoc autem eſſe: quia in eo principes perficiantur operationes, alienum à ratione non erit cre-
dere. Hæc itaque opinio, & ſi (vt retuli) non ſit ad Gal. mentem, vt ipſe ſentio: probabilior
tamen eſſe videtur, quàm ea, quæ vult animam prædictas functiones in diuerſis cerebri ſini-
bus obire: hæc nanque penitus abſona, ac aliena à Gal. doctrina eſt, vt ſupra probauimus: &
tanquam erronea, & omnino falſa abijcienda erit. quam opinionem cur quidam forte ad Gal.
mentem tanquam veram ſibi perſuaſerint, poſt pauca declarabimus: ea autem, quam nos pro
vera, ac firma ſtatuimus, iuxta Gal. decreta habenda erit: huic nanque eius dicta videntur eſſe
conſona, vt ex veris, ac lucidiſſimis aſſumptionibus, & auctoritatibus locupletius ſupra demõ-
ſtratum eſt. Huius autem diſſidiæ in Gal. dictis cauſa, quòd videlicet in corpore cerebri, aut
in medio ventriculo principes perficiantur operationes, nulla alia eſſe poterit, quàm quòd nul
libi in eius commentarijs reperiatur liquido ſuam explanaſſe ſententiam: forte quia non ſatis
illud perceptum, ac cogitatum ei fuerat, nec linealibus demonſtrationibus confirmare potuiſ-
ſet. quare ſine vlla demonſtratione illud confirmare indecens erat, ac philoſophi grauitate,
auctoritateq. indignum: vt enim de ipſius animæ ratiocinatricis ſubſtantia vbi locorum veri-
tus eſt firmam proferre ſententiam: pari ratione de eius principibus facultatibus: cum, ſi in-
corporea ea ſit, ac in cerebro velut in arce reſideat; eas functiones alio modo operari forte
cenſendum

cenſendum eſſet,quàm ſi inſitus calor,vel ſpiritus,aut tota ipſius cerebri conſtitutio,vel temperamentum ſit. Qua de re indubitanter aſſerere audeo,ꝙ,ſi anima incorporea quædam ſubſtantia ſit, ac in ipſo cerebri corpore veluti in domicilio habitet ad Gal. ſententiam; in ipſo quoq; cerebri corpore,vt diximus,eam principes operationes operari, & cum incorporea res quædam ſit,pro præcipuo organo ad eas obeundas,quia circa phantaſmata operatur,quæ dependẽtiam quandam cum materia habent,eo vtitur animali ſpiritu,qui in cerebri corpore dictus eſt contineri per ipſum principes facultates cerebri corpori diſpenſans, veluti eo, qui in ventriculis cõtinetur,vtitur (vt ſupra retulimus) pro ſenſibus,&voluntarijs motibus perficiendis in proprijs eorum inſtrumẽtis,ad quæ facultatem tranſmittit: conſonum nanque eſt hunc ſpiritum animalem,qui in cerebri corpore continetur,ocioſum non eſſe,ac nõ alia ratione animalem dici,quàm quod eius ſit primum inſtrumentum: velut millies declarauit Gal.nec inſuper animam eo vti oportet pro externis operationibus: cum abundans is ſit,qui in ventriculis habetur ad perficienda hęc munera deſtinatus,aptius ſiquidem exiſtens inſtrumentum,ac prõptius pro ipſis obeundis,q̃ is,qui in cerebri corpore exiſtit. Reliquum ergo eſt,ꝙ pro obeundis principibus functionibus anima hoc vtatur ſpiritu animali,qui in cerebri corpore continetur,velut primo eius inſtrumento,ſi incorporea ea ſit,ipſaq. functiones in eodem cerebri corpore perficiat,quo loco habitat. at,ſi corporea quædam res ipſa exiſtat,& hęc aut inſita caliditas,vel ſpiritus cerebri, aut tota ipſius conſtitutionis ſpecies,ſeu temperamẽtum ex ſeipſo has facultates habens,in ſemetipſo quoque prædictas functiones principes operari cenſendũ eſt: cum nulli alteri parti eas initiet, atque cõmittat (vt prius diximus) & ita pro obeũdis ipſis nullo indiget animali ſpiritu,nec etiam eo,qui in ipſomet corpore cerebri continetur: ſuſcipit nãque phantaſmata in ſeipſo, quæ & memoratur in eomet, & ſuper ea diſcurrit abſque alio animalis ſpiritus auxilio: cum eo non indigeat pro facultatis vehiculo, velut indiget in reliquis functionibus externis: habet nanque eas in ſemetipſo in propria eius conſtitutione, ſeu temperamẽto. & propterea ex ſe operari potens eſt,prout operatur citra alicuius animalis ſpiritus ſubſidium. At mox inſtaret quiſpiam ſpiritum aſſerens animalem in cerebri corpore cõſiſtentẽ ocioſum fore neceſſario,ſi eo anima non indigeat pro obeundis principibus functionibus. Cui reſpõſum ſit,non propterea ſuperuacaneum,ac ocioſum eſſe,quia pro perficiendis prædictis functionibus principibus nullam fert opem,ſi anima corporea quædam ſubſtantia ſit; nã eo vtetur anima pro ſenſibus perficiendis,cum longo tempore, aut vehementer ipſos in proprijs inſtrumentis operatur,& eo,qui in cerebello vtitur in diutinis, ac vehementiſsimis motibus voluntarijs: quod quidem olfeciſſe videtur Gal.viij.de Vſu part.cum aduerſus Eraſiſtratũ de varia cerebri conſtructione,ac perplexu verba fecit. Quare,licet eo ſpiritu animali,qui in ventriculis reſidet,pro obeundis prædictis externis functionibus tanquam primo inſtrumẽto vtatur anima,vt vbique locorum teſtatus eſt Gal.non tamen propterea indecens erit, ꝙ in huius defectu,cum ſcilicet vehementer ipſa ſenſum,& motum voluntarium operatur ad eorũ inſtrumenta facultatem tranſmittens,ꝙ hoc quoque animali ſpiritu,qui in cerebri corpore eſt, tanquam inſtrumento vtatur. Illud,quod nec vnq̃ viſus eſt Gal. negaſſe,mediaq. illa interualla,quæ partes tum cerebri,tum cerebelli connectunt,eiuſdem ſpiritus eſſe vias,vt idem Gal.teſtatur viij.de Vſu part. Nec inſuper hoc quidq̃ pugnat his quæ ſupra diximus de huius ſpiritus vſu: cum,ſi incorporea ſit anima,eo pręcipue tanq̃ primo inſtrumento ad exercendas principes iam dictas functiones in cerebri corpore vtatur: interimq. eo pro externis operationibus perficiendis abutitur: licet eo primo,qui in cerebri ventriculis continetur,pro inſtrumento vtatur,vt prius diximus.at,ſi anima res quædã corporea ſit,& eo non indigeat pro obeũdis principibus functionibus,cũ cerebrum in ſeipſo has habeat facultates,ac in ſemet eas ꝑficiat: reliquum eſt,vt hoc ſpiritu animali,qui in eo reſidet, pro reliquis eius operationibus externis exercendis vtatur: nam ꝓpterea animalis dr̃,quia animæ inſtrumentum exiſtit.&quamuis eo primo vtatur,qui in cerebri ventriculis continetur,pro vehiculo facultatũ ad externa organa ſenſus,& motus,vt Gal.viſum eſt: quia tñ ſæpenumero euenit,vt hic in vehementioribus, ac diutinis ſenſibilibus,& motricibus operationibus cõſumetur,ac ei paruum nutrimẽtum ex inſpiratione,& plexu reticulari ſuppeditetur: ea de re tunc hoc,qui in eius corpore eſt,pro eodẽ vſu vti alienum à ratione non eſt.Hic ergo tribuendus erit vſus huic animali ſpiritui,qui in cerebri corpore continetur,tam ſi incorporea,q̃ ſi corporea quędam res ſit anima,iuxta Gal.doctrinam,quę principes operationes,cuiuſcunq; fuerit naturę,ſeu ſubſtantię in cerebri corpore (vt relatum eſt)operatur: quod ſatis rationibus,& auctoritatibus,tanq̃ verum,ac Gal.decretis conſonum,abundantiſsime fulcitum eſt,ſi qua tamen coniectari, ſeu conſtitui poſſit ipſius cerebri pars,in qua eas perficiat,illa,ꝙ medius ſit ventriculus: opinari non ſatis pręter rationem eſt Gal.placita ſupponentibus nobis de anima noſtra: quanquã de ea perpetuo,quod de foris corpore organizato adueniat,quodq.ei delegata à Deo benedicto immortalis,& incorruptibilis creata ſit,&credam,& firmiter teneam.Perſuaſerunt vero ſibi quãplurimi,vt dictum eſt,ex Gal.ſententia,has principes facultates ſecretas,ac locis,ſedibuſq. ſeiunctas eſſe,decepti quidẽ ex his, quæ de earum operationum læſione aſſerit: cum etenim audiſſent phantaſiam aliàs

Cap.13.

Locis citatis.

lædi poſſe ſalua, ac conſtante ratione, & memoria: aliàs vero aut rationem, aut memoriam conturbari, reliquis duabus illæſis, atque valentibus; ſtatim concluſerunt iſthæc prouenire non poſſe, niſi quæ effectrices earum ſunt facultates locis, ac ſedibus diſiungerentur. Quòd vero vna earum lędi poſſit altera illæſa permanente, phrenitidis exemplo iiij. de Loc. aff. idem Gal. confirmauit. cuius duas conſcripſit ſpecies, ſeu ſimplices differentias, ex quibus deinceps tertia componitur, vt ipſe aſſerit: in quarum vna imaginatio tantum deprauatur, vt non modo in alijs, verum in ſeipſo expertum fuiſſe teſtatur: cum nanque æſtate febre ardente laboraret, putaretque feſtucas atri coloris ex cubili eminere, & floccos ſimiliter in veſtibus eſſe, eos auferre dum properaret, nihil ſub digitis eductum inueniens, accuratius rurſus, vehementiusque id efficere conabatur, cumque amicos audiſſet, qui ſecum aderant dicentes eum floccos euellere, & feſtucas colligere, illæſa in eo manente adhuc ratiocinandi facultate, reſpondit eos rectè dicere. proinde, vt ei auxilium ferrent, rogauit: ne phrenitis ipſum arriperet, adhibitisque auxilijs curatus fuit. In altera vero phrenitidis differentia accidit, quòd cogitatio, ſeu rationalis diſcurſus à naturali iudicio aberret: veluti Romæ cuidam, qui cum lanifico puero continebatur, eueniſſe ſcriptum eſt. hic intus ianuis obſeratis à cubili ſurgens ad feneſtram acceſſit, per quam & ipſe videri, & prætereuntes videre poterat. ex vitreis itaque vaſis ſingula oſtendens, interrogauit, impetrarent ne, vt ea proijceret. illi vero ridentes annuebant. tum ipſe deinceps proiecit omnia: cumq. interrogaret iterum, ne puerum proijci iuberent, eoque illi iuſſo, & illummet proiecit. huic nec imaginandi functio erat oblæſa, cum ſingula vaſa proprijs nomenclaturis probe nominauerit, neque nominum memoria erat deleta, tantum ergo cogitandi functio erat deprauata. Quòd autem ex his duabus differentijs tertia componi poſſit, licet exemplo non comprobauerit; eo tamen loco aſſeruit Gal. confirmauitque lib. de Diff. Sympt. cum dixit. Accidit plerunque, vt delirium ambas actiones obturbet, vt neque bene procedat imaginatio, neque debita fiat ratiocinatio. Interdum vna duntaxat læditur, veluti Theophilo medico ægrotanti euenit, cui imaginatio tantum oblæſa fuit: ac illi, cuius hiſtoriam ſupra narrauimus de lanifico, ſcilicet puero, iterum ibi facta mentione, cogitationem, ſeu diſcurſum duntaxat aberraſſe aſſeruit. Ceterum, quòd memorandi facultati idem quoque accidere poſſit, Thucididis teſtimonio eodem loco confirmauit: qui nonnullos è peſtilentia ſeruatos, adeo omnium, qui antea nouerant, fuiſſe oblitos cõmemorat, vt non ſolum ſuos familiares non agnoſcerent, ſed ne ſeipſos quidem. Ex his denique omnibus ſibi ipſis forte perſuaſerunt quidam ex Gal. ſententia in diuerſis ſedibus, atque locis prædictas functiones principes ab ipſa anima exerceri: cum vna lædi, altera illæſa permanente fieri haudquaquam poſſet: ſi in vno duntaxat loco cerebri perficerentur. Verum, cum nos aliter ſentiamus, rationes quoque aſſignare conabimur, quomodo, & ſi prædictæ functiones in vna, eademque ſede perficiantur (velut ſupra probauimus) poſſit interdum vna lædi, quæuis earum ſit, alijs permanentibus illæſis, in ducem tamen, atque patronum Gal. perpetuo adhibentes. Pro huius ergo dilucidatione illud pro comperto in eiuſdem Gal. doct. habendum erit, quòd ſiue corporea res quædam, ſiue incorporea ſit ratiocinatrix anima eius functiones principes, cum in cerebro ab eadem exerceantur ex quauis eiuſdem cerebri intemperie lædi poſſunt, ſiue ea per eſſentiam ſit, ſiue per conſenſum, quinimò non tantum ex eiuſdem intemperie, verum ex quouis alio vitio in prædicto cerebro exorto: &, vt ſummatim dicam, à quibuſuis ferè malis ipſius cerebri. Hoc non tantum percipi poteſt ex his, quæ Gal. dixit lib. de Diff. Sympt. de phrenitide, & iiij. de Loc. aff. vt ſupra annotauimus, per ea, quæ aſſerit de ſopore, verumetiam lib. ij. de Cau. Sympt. circa finem, & lib. Quòd animi mores corporis ſequantur temperaturam. prolixo ſermone illud comprobauit, cum dixit, Porrò à corporis malis vim animæ afferri, luce clarius in melancholijs, & phrenitidibus, & furoribus apparet: nanque vi morbi neque ſeipſos, neque neceſſarios agnoſcere. quod Thucidides quoque pluribus vſu veniſſe ait, & in morbo peſtilente non multos iam annos deſæuiente, quam vel ipſi vidimus. proinde eſſe videbitur, atque ob oculorum ſordes, ſeu ſuffuſionem facultate ipſa videndi nequaquam perpexa, non cernere, ac pro vno tria videre: ipſius viſoriæ facultatis non mediocris affectus eſt. id quod phrenitidi eſt ſimilis. Quod quidem Hippocratis, Platonis, & Ariſtotelis, auctoritatibus confirmare non piguit, veluti per otium quilibet videre poterit: Hippocratem, videlicet, lib. de Aëre, regio. & aquis, & in Aphoriſmis quamplurimis. Platonem vero in Timæo preſertim, ac in alijs eius libris: Ariſt. lib. de Part. anim. ac de eorundem hiſtoria, & ſi Ariſt. in ſanis tantum corporibus forte loquatur: Hippocratis tamen, atque Platonis dicta tam in ſanis, quàm ægris veritatem habent, vt ex eorum decretis quiuis percipere poterit. Immutantur denique animæ functiones à cerebri vitijs preſertim principes, ac quouis modo non tantum vitiantur, verum, ſi eius vitia ſupra modum augeantur: valent ipſam, ſi incorporea res ſit, à corpore ſeiungere, & tandem dirimere. Si vero quoddam cerebri temperamentum ſit, quæ ratiocinatur anima, cum eius facultates ex eiuſdem cerebri eſſentia, ſeu ſubſtantia conſequantur, oblæſo ipſius temperamento, neceſſario principes vitientur functiones oportet. & ſi, criminum affectio creuerit: deſtrui

Cap. 2.

Cap. 3.

Locis citatis. Cap. vlt. Cap. 5.

deſtrui omnino temperamentum eſt neceſſe, deleri facultates, & interitum ſequi: vt idem Gal.preallegato lib. Quòd animi mores corporis ſequantur temperaturas,decretum reliquit. Cap.3.
At quid in hoc teſtes adhibere Hippocr.Plat.Ariſt.Gal.opus eſt: cum id quotidie obſeruare experientia liceat: conſpicimus enim quolibet ferè die à diuerſis corporum malis diuerſas quoque noxas,diuerſimodeque principes animę functiones lædi,ipſo preſertim cerebro quo modolibet affecto: interdum vna, ſæpenumero duabus, & quandoque cunctis oblæſis, etſi quidam eruditi viri aliter ſentire videantur: nam & imaginationem, & memoriam lædi poſſe affirmant,nondum ratione deturbata. verum quòd ratio lædi poſſit,ſeu ratiocinatio,conſtante cum memoria,tum imaginatione,nequaquam conſentiunt: cum neque argumentatio vlla, vt ipſi fatentur,neque euentus vllus, nec vlla prorſus experientia illud commonſtret. Quomodo nanque fieri poterit (inquiunt) vt mens racionando labatur, atque vacillet, niſi commentitia quædam illuſio ab imaginibus irrepat,quæ illam obturbet? quòd, ſi afferatur phreneticus fictilia vaſa ab alto detrudens; dicunt,quòd hic ſi læſa mente male ratiocinabatur,neceſſe ſimul erat eundem perperam phantaſia comprehendere: nam quo ordine, qua ue connexione in veram rerum cognitionem; ſimiliter etiam in turbulentos errores,falſamque opinionem inducimur, atque rapimur, ſi qua horum efficiens cauſa non præceſſerit: non igitur fieri poteſt (vt iſti inquiunt) quòd ratiocinatio,ſeu mens offendatur,quin primus communis ſenſus,qui omnium interiorum primus,ac infimus eſt, ſeu phantaſia turbetur,ſeu lædatur. Atqui, cur in hanc ipſi ſententiam proruperint; non parum miror: cum eius oppoſitum & ratio,& auctoritas,& experientia commonſtret. Ratio quidem: nam,licet hę operationes quendam inter ſeipſas ordinem obtineant,vtpote qui ratiocinari non valeamus, ni imaginatiuæ opus præcedat: diſcurrit nanque mens, ſeu intellectus ſuper ea, quæ in phantaſia ſeruata ſunt phantaſmata,tam ſi valeat, quàm ſi non: interdum tamen diſcurſus oblædi poteſt in ſua propria eſſentia, cum actio,& facultas ſit ſeparata, atque ſeiuncta à communi ſenſu, & phantaſia, nulla ſuſcepta offenſa ab ipſius imaginaturæ oblæſione, nec à falſis imaginibus illuſa, ſeu decepta: nam quid quæſo obeſt, quòd imaginatio recte procedat in appræhendendis ſimplicibus,ipſa vero mens,ſeu intellectus diminute,ſeu deprauate,aut nequaquam circa ea operetur eius propria facultate læſa,& non à fictis ſimulacris,ſeu imaginibus illuſa: velut accidit, cum primo imaginatio læditur,& ei diſcurſus conſentit: dependet enim mentis operatio à phantaſia eò,videlicet,quòd ratiocinari nequit,niſi ſuper ea,quæ in imaginatiua detinentur phantaſmata, diſcurrat. at, quòd bene, vel male illum perficiat diſcurſum, ex ſe ipſa habuit primo: nam,cum valet,bene: cum vero male afficitur,non recte ratiocinatur interdum per ſe, ſæpenumero vero ſecundario oblæſa nulla prorſus offenſione ſuſcepta à communi ſenſu, ſeu phãtaſia; cum facultas,& actio ſit (vt diximus) ſeparata omnino,ac ſeiuncta ab ipſa imaginatiua. Nec,propterea quòd omnium interiorum ſenſuum primus,& infimus ſit communis ſenſus; perpetuo is prius debet turbari,ac offendi,quàm mens,& diſcurſus: nam, quamuis in vera rerum cognitione,cum hæ facultates valent, ac naturaliter operantur, is ſeruetur ordo,ac connexio,vt ratiocinari quidquam nequeat mens,ni phantaſia prius operetur, ac in ſeipſo phantaſmata, & ſimulacra detineat: in morboſis tamen affectibus perturbari poteſt hic ordo, ac connexio ſolui cum ex offendentium cauſarum,ſeu affectuum diuerſitate, tum ex maiori,vel minori prædictarum facultatum præparatione. ex quibus fit,vt modo vna,modo altera, aliàs vero cunctæ functiones lædantur, vt paulo poſt declarabimus. Teſtatur hoc idem Gal. in Cap.3.
quamplurimis locis, potiſsimum lib.de diff.Sympt. quòd, ſcilicet ratiocinandi functio lædi poſſit imaginandi,& memorandi facultatibus illæſis permanẽtibus. id quod phrenetici exemplo,qui obſeratis ianuis ſingula vaſa per feneſtram protulit,comprobauit. at, ſi velint, quòd huic quoque imaginandi actio fuiſſet oblæſa: Gal. eodem loco oppoſitum ſentit inquiens, Illi phrenetico neque imaginandi functionem fuiſſe læſam, neque nominum memoriam deletam: cum ſingula vaſa proprijs nomenclaturis probè nominauerit. quibus verbis,& id quoque deſtruitur,quod ipſi aſſerunt,quòd videlicet,cum quiſpiam male ratiocinatur de eiſdem, ſaltem opus eſt ſenſum communem,ſeu phantaſiam non recte fingere; licet de alijs recte imaginari contigerit: nam Gal.prædicto loco dicebat,quòd prænarrato phrenitico circa illa,quę male ratiocinabatur, imaginandi functio non erat læſa,nec nominum memoria deleta. quo fit,vt circa eadem iuxta Gal. decreta contingat quempiam non recte ratiocinari,memoria, & imaginandi functione permanentibus illæſis. Ad hæc tertio de Locis affect.cum de memo- Cap.5.
ria deperdita, ac ſtultitia verba facit, aſſerit ſtultitiam eſſe intellectus, ſeu diſcurſus amiſsionem: & quòd interdum accidat,vt vitiata ratione, memoria quoque lædatur, velut læſa memoria rationem quoque interdum lædi contingit: Nam vtraque affectio ex frigida cerebri intemperie ortum habet. Quibus verbis liquido oſtendit Gal. rationem duntaxat poſſe interdum vitiari,quandoque ſimul cum memoria, imaginandi functione nequaquam oblæſa, vt in ſtultitia, quam etiam in numero affectuum cogitandi functionem lædentium libro de Sympt.differentijs connumerauit,& non imaginationem. Hanc eandem ſententiam ſcripſit Cap.3.
Aëtius tetrabili ſermone,& cap.ij.tractans de phrenitide,dum dixit. Differentiæ autem phre-

nitidis plures ſunt, ſed tres principaliſsimæ: aut enim imaginatiua facultas ſolum læſa eſt, ſeruatur autem ipſis ratiocinatiua, & memoria: aut ratiocinatiua ſolum læſa eſt, ſeruatur autem imaginatiua, & memoria: aut etiam imaginatiua læſa eſt, ſeruatur autem memoria. Quid clarius, quàm ratiocinatiuam ſolum lædi poſſe in quibuſdam phrenitibus, imaginatiua, & memoria illæſis permanentibus, vt teſtatur Aëtius? quod quidem etſi nulla ratio, vel auctoritas commoſtraſſet; quotidiana experientia comprobat: vidimus etenim nos non ſemel, velut & alij quidam non vulgares medici frequenter obſeruarunt, in ægris non paucis mentis læſionem, imaginatiua haudquaquam. nec memoria affecta, nuperque, dum hæc conſcriberem, ijs, qui mecum aderant, obſeruari feci in quodam Franciſco Raimo nobili Capuanæ: cui cum ratiocinatio omnino propter febrem deprauata eſſet; nulla in imaginatione offenſa aderat; cum ſimplicia cuncta recte comprehenderet. Quòd, ſi ratio, auctoritas, ac experientia non imaginatiuam duntaxat, aut memoriam, verum & rationem, ſeu diſcurſum ſolum affici interdum poſſe commonſtrent: quoniam cunctæ hæ functiones iuxta Gal. ſententiam in vna, eademque ſede perficiuntur, in ipſo videlicet cerebri corpore, vt probatum eſt: non ab re in dubium venit, qua ratione id fieri queat: cum ſedibus non ſeiungantur. Cuius quidem cum non facile ſit rationem tradere, non mirum, ſi nonnulli non vulgares profecto, ſed eruditi viri prędictas facultates ad Gal. mentem locis, ſedibuſque ſeiungere auſi ſunt, vt prius diximus. At nos ex eiuſdem Gal. monimentis edocti conabimur huius rei cauſas aſsignare, quamuis eodem loco, eademque ſede prædictæ functiones perficiantur: in memoria rurſus reuocantes primo, quòd ex cerebri vitijs (vt probauimus) eædem facultates lædi poſſunt interdum vna, interdum altera, quandoque duæ, vel omnes ſimul: cum ab ipſo ſolo principio proueniant, in eiuſque proprio temperamento conſiſtant, velut cunctæ aliæ functiones eius (& ſi non tantum ab eo perficiantur) cuiuſcunque ſubſtantiæ fuerit anima. proinde nihil aliud eſſe facultatum eſſentiam, ſeu ſubſtantiam, quàm temperamenti proprietatem, quæ quidem cuilibet
Cap.3. parti propria, ac peculiaris inuenitur, à Gal. ſcriptum reperitur lib. de mult. & lib. v. de Locis
Cap.7. affect. quo fit, vt, ſi contingat hanc peculiarem temperiem à quauis cauſa, potiſsimum ex vna octo intemperaturarum perturbari: ipſis quoque viribus noxam accidere neceſſario oportet, magiſque peculiarem offenſam viribus excitari, prout illi debetur intemperantiæ, quem-
Cap.7. admodum Gal. quinto de Locis affect. & tertio de Cauſ. Sympt. docuit. proinde euenit, vt,
Cap.1. & 2. quamuis in vnamet alicuius partis temperamenti proprietate plures ſint facultates, ac eas ſtrenue exerceat, vbi temperatiſsima fuerit, & male fungatur, vbi intemperata fuerit pars: & ea-
Cap.4. ctenus male, quatenus intemperata fuerit, velut patet primo de Præſagitione expulſibus: videre tamen liceat non omnes illico offendi, cum intemperata pars efficitur, verum ſæpe vnam, interdum aliam, quandoque plures lædi conſpicimus: quemadmodum in naturalibus quoque facultatibus cuiuſuis partis quotidie obſeruamus: vna videlicet, vel duabus affectis alijs illæſis permanentibus. Cuius rei teſtimonium pariter reddit Gal. eodem quinto de Locis af-
Cap.7. fectis, cum de iecinoris affectibus verba facit. & ſexto vbi de renum affectibus, & proprie de
& 6. eiuſdem, cap.3. diabete pertractat, & magis vniuerſaliter tertio de Cauſ. Sympt. Illud quoque mente conci-
Cap.2. piendum, quòd, licet quædam facultates, cum valet pars, cuius ſunt propriæ, quodam ordine, quadam ue connexione, diuerſis temporibus ab ea exerceantur, vt videre licet in naturalibus ipſis viribus: nam primo pars vtitur familiarium attractione, deinceps eorundem retentione, & alteratione, vltimo loco, quod alienum eſt, excernit; peruertitur tamen ordo ſæpenumero, ſoluiturque connexio, cum eadem pars intemperata reddita ſit. quod quidem effici poſſe nequaquam arbitrandum eſt, niſi propterea quòd, cum ex diuerſis cauſis ipſa effici queat, pro ratione maioris, vel minoris præparationis dictarum facultatum, ac pro cauſarum diuerſitate modo vnam, modo alteram, vel plures lædi contingit: velut non tantum in facultatibus ipſis, verum etiam in febrium ſubiectis quotidie obſeruamus: nam, quamuis ſpiritus paratiores ſint, quàm humores, parteſque ſolidę ad calorem præter naturam ſuſcipiendum, cum tenuioris ſint ſubſtantiæ: omniſque tenuis ſubſtantia promptius alteretur, quàm craſſa, primo de
Cap.1. Differentijs febrium, & inſuper humores, quàm membra: non tamen perpetuo, quæ incipit
Cap.8. febris diaria eſt, ſed putrida, interdumque hectica eſſe poteſt, vt eodem primo de Differentijs febrium patet. cuius euentus cauſa aſsignatur prædictorum ſubiectorum maior, vel minor præparatio; cum magis lædi poſsit ab vna, vel altera cauſa, à qua primum homo cœpit febrire. Pari modo nec illud mirum videri debet, quòd cerebro diuerſimode affecto, quamuis in eodem loco, eademque ſede principes eius facultates perficiantur, in proprioque eius temperamento conſiſtant, vnam interdum, aut alteram, vel plures earum lædi contingat. &, quamuis cum ipſum cerebrum valet, imaginandi functio præcedat, ſubſequaturque ratio, & memoria, paratiorque ſit imaginatio, vt lædatur; non propterea, cum intemperatum redditur, neceſſario à quauis cauſa imaginandi functionem primo lædi oportet: verum indifferenter (vt de naturalibus facultatibus diximus) poſſunt vna, vel altera, aut plures lædi, prout paratior vna facultas inuenitur, vt lædatur magis ab vna, vel altera cauſa. Pro maiori ergo præparatione vnius, vel alterius facultatis ad hanc, vel illam offenſionem ſuſcipiendam, ac pro lædentis

diſpoſitionis

diſpoſitionis varietate contingit vnam modo, vel alteram plures, aut omnes principes facultates lædi, quamuis in vna, eademque ſede perficiantur, vt diximus. Concomitatur inſuper hæc diuerſa ipſius cerebri pars, quæ primo afficiatur: nam omnium principalium virium animæ affectus in cerebro conſiſtere apud omnes medicos in confeſſo eſt, velut tertio de Locis affect. teſtatur Gal. Et, ne tyrannorum ritu hæc affirmare videamus citra eiuſdem Gal. auctoritatem ad ipſum confugiemus. Is tertio de Locis affect. dinumeratis quibuſdam capitis, ac cerebri affectibus, ex quibus diuerſæ principes functiones turbantur, dixit eos differre tum pro diuerſitate diſpoſitionis, aut eo quòd magis, vel minus eædem intenduntur: vel varietate mixtionis dictarum diſpoſitionum, & hoc totum ex parte efficientium cauſarum, ac lædentium morborum, nanque ex infrigidantibus cerebrum cauſis, eiuſque intemperie frigida memoriam lædi contingit, & ſi eædem vehementius intendantur, ſimul cum memoria læditur ratio, quæ affectio ſtultitia nominatur. Similiter quoque accidit in lethargo, ac omnibus ſoporoſis affectionibus, & ſi ex his imaginationem quoque veluti reſolui contingat: conſueuit nanque (eodem Gal. auctore) frigida intemperies animales actiones torpidas efficere. id quod animalia, quæ per frigora latere coguntur, haud obſcure declarant, ac in frigidis medicamentis, & cibis videre licet. Ex quibus concludo ad Galen. ſententiam ſtultitiam, & obliuionem à frigore ortum habere: cum videlicet ex his cerebri corpus refrigeratum eſt, vt idem teſtatur ſecundo de Cauſ. Symptom. Verum, ſi non vehementius intendatur frigiditas: obliuionem cauſat, memoriamque lædit: ſi autem intendatur; ſtultitia oritur: atque mens, ſeu cogitandi functio impeditur, ac torpida efficitur, eodem auctore tertio de Locis affect. ex oppoſitis vero cauſis calfacientibus videlicet, velut oppoſiti morbi in cerebro excitantur, ipſo immodice calfacto, ita & oppoſita vitia vt vigiliæ, deliria, phrenitides, diuerſimodeque principes functiones læduntur: non tantum quia ex calidis afficiuntur diſpoſitionibus, ſed etiam quia leuiores, aut vehementiores exiſtunt. Nanque ex billioſis ſuccis febrem ardentem generantibus, ſi vapores ad caput aſcendant non multi, nec admodum acres: delirium oritur, eaque princeps facultas potiſſimum læditur, quæ minorem habet oppugnandi vim, vt lædatur. hæc vero phantaſia eſt. quare imaginandi functio tunc offenditur. At, ſi multi, acreſque, & vitioſi fuerint, non imaginatio, ſed cogitatio aberrabit. Quòd, ſi multi, ac admodum acres ſint: vtræque deprauantur. Nec diuerſa quoque ratione orta phrenitis nonnunquam mitior eſt, vtpote cum à pallida bile ortum habuerit, imaginandique facultas turbatur, ceu promptior, ac paratior, vt à leuioribus cauſis lædatur, preſertim calfacientibus. At, ſi vehementior fuerit, cum videlicet flaua bilis eam parit; promptius mens, ſeu ratio vitiatur, vtpote magis apta, vt ab hac offenſionem ſuſcipiat. vbi vero fuerit vehementiſſima ex eadem flaua bile excitata, adeo tamen acri, & calfacta, ac ferè præaſſata, vt velut ferina ſint deliramenta; euenit, vt tum imaginatio, tum cogitatio deprauentur. Ex his denique diſpoſitionibus calidis non modo aliæ, atque aliæ facultates læduntur principes, eo quòd magis, minuſque intenduntur, & ſecundum quòd magis, minuſque obnoxiæ ſunt hæ facultates his lædentibus cauſis: ſed ipſarum læſionis modus alius eſt ab eo, qui à diſpoſitionibus frigidis excitatur: ex ipſis nanque minus intenſis memoria primo. ꝙ ſi intendantur, ratio quoque læditur (vt diximus) ac imaginatio interdum, vt in veterno, & lethargo, læſioniſque modus velut deficiens eſt torpidus, ſeu reſolutus. At ex calidis diſpoſitionibus non ſiquidem vehementer auctis imaginandi facultas primo, & ſi intendantur mens, & ratio: ac, ſi vehementius intendantur: vtræque afficiuntur, eritque earum læſionis modus non deficiens, & reſolutus, ſed deprauatus, & errans. & proinde cerebrum, vbi in morboſam intemperiem incurrerit: neceſſario ſymptoma, quod intemperiei familiare eſt, inducit (vt iiij. de Præſag. ex pul. patet) nec tantum ex oppoſitis, ſeu diſpoſitionibus diuerſis cerebrum offendentibus contingit diuerſas principes functiones lædi, eaſque diuerſimode (prout promptius, aut ægrius quæque earum parata eſt) offenſam ſuſcipere. quinimò ex varietate mixtionis prædictarum cauſarum, quæ cum multiformiter commiſceri queant, varia cerebri vitia parient pro mixtionis modo, varias inſuper ex ipſis noxas contrahunt functiones principes: nam modo vna, modo altera vno, vel alio modo pro earundem etiam diuerſa præparationis ratione lædi conſpicitur. quæ quidem abnegare extremæ eſſet dementiæ: cum in dies illud quiuis in ægris curandis etiam parum exercitatus obſeruare valeat. Et, quamuis hæ functiones principes (vt diximus) in ipſius cerebri corpore perficiantur: non exigua tamen oritur in earum læſione differentia: cum videlicet cerebrum ipſum ſecundum diuerſas eius partes primo afficitur. Cuius rei non immemor Gal. iij. de Locis aff. teſtatus eſt cerebri affectus non tantum inter ſe differre mixtionis varietate, aut eo quòd magis, minus ue intenduntur eorum cauſæ, verum etiam, quia ventriculi cerebri interdum afficiuntur, interdum eius vaſa vniuerſa, interim humiditas, quæ per eius corpus diſperſa eſt, aut cum ipſummet cerebri corpus intemperatum redditur: non enim verendum eſt, quòd pro ratione diuerſarum cerebri partium primo affectarum poſſint, & ipſius varia oriri vitia, ac diuerſæ functiones lædi, quamuis hæ in ipſius cerebri corpore ab anima exerceantur: nam alia ratione conſentit cerebri

Cap. 5.
Cap. 5.
Cap. vlt.
Cap. 5.
Cap. 8.
Cap. 5.

cerebri corpus: cum eius ventriculi primo afficiuntur, alio modo cum eius vaſa, ſeu humiditas, quæ per ipſum diſperſa eſt. Diuerſa quoque ratione ipſæ functiones lædentur, ſi ipſius cerebri corpus præternaturam primo afficiatur. qua inſuper ratione euenit, vt interdum vna, interdum alia noxam ſuſcipiat, & ſi ſedibus non ſeiungantur. Ex quibus ſatis admodum demonſtratum eſſe cenſeo Gal. duce, atque auctore, qua ratione contingat, vnam interdum, vel alteram functionem principem turbari, aut quouis modo offendi altera illæſa permanente; quamuis in vno eodemque loco conſiſtant (vt diximus) ac ab ipſa anima in cerebri corpore exerceantur. quæ cum hucuſque à quibuſdam percipi non potuerint, conati fuerunt ad Gal. mentem, vt ipſi fatentur, licet falſo, prædictas functiones locis, ac ſedibus ſeiungere, maximam Galeno iniuriam inferentes: cum id apud eum ſcriptum nullibi reperiatur, quinimò ab eiuſdem monumentis alienum, eiuſque ſententiæ pugnans omnino eſt, vt ex his, quæ ſupra diximus, liquido conſtare poteſt.

DONATI ANTONII
ALTIMARI,

Quod naturalis ſpiritus in Galeni doctrina admittatur: & non omnino abolendus ſit, vt quibuſdam viſum fuit.

QVI naturalem ſpiritum in Galeni doctrina, tanquam non neceſſarium abnegant, hac prima ratione id probare conantur. Spiritus naturalis (inquiunt) ſi neceſſarius ſit non propter aliud vtique, niſi vt vehiculum naturalium facultatum exiſtat altricis preſertim) ad membra ipſa. Atqui hæ cognatæ cunctis partibus ſunt, veluti magneti lapidi vis, qua ferrum attrahere poteſt, Gal. auctore j. de Locis affect. circa finem. quare, vt eis ab aliqua parte vis hæc influat, Cap.vlt. ſuperuacaneum eſt. Non ergo ſpiritus naturalis ad partes ipſas naturales facultates ſuppetit; & propterea neque neceſſarius exiſtit. Poteſt & hæc eorum ratio corroborari Gal. auctoritate lib. ar. med. vbi de partium differentijs locutus quaſdam dinumerauit, quæ nec aliarum gubernationi præſunt, nec aliunde gubernantur: Cap.9. cum inſitas habent à natura potentias, à quibus reguntur: vt cartilago, membrana, os, ligamentum, &c. At, ſi ſpiritus naturalis nutriendi vim ad corporis partes deferat; nulla daretur prænarratæ differentiæ pars, & Gal. tanquam ſuperflua ponens condemnandus eſſet. Inſuper, cum partium eſſentia permanens non ſit, ſed continue difflet, ac mutetur, venis, & arterijs (Gal. teſte j. de Loc. aff.) indiguerunt, vt nutrimentum eis deferatur, ac innati caloris Cap.vlt. temperies ſeruetur. At per venas nutrimentum eis diſtribuitur, per arterias caloris ſymmetria ſeruatur. nullo ergo alio tertio, nec ſpiritu naturali opus erit. Deficit quoque materia pro ſpiritus naturalis generatione, vt hi opinantur: Nam, ſi qua eſſet materia, ex qua naturalis procrearetur ſpiritus, ea vitalis ſpiritus eſſet, ex quo etiam animalis gignitur. Huius vero generatio prima in corde fit, & ab eo in vniuerſum corpus per arterias diffunditur. qua de re, cum multo plures ſint noſtri corporis partes, quæ vi egent naturali quàm quæ animali: neceſſarium vtique eſſet magnas, imò maximas arterias ad iecur peruenire tantam vitalis ſpiritus copiam ſuppeditantes, quæ pro naturalis materia ſufficere poſſet. At per corporum diſſectionem, & Gal. iiij. de Vſu partium, conſtat ad ſimas tantum iecinoris partes, & eas quidem Cap.13. valde paruas, arterias inſeri, per quas tanta ſpiritus vitalis copia, vt ex ea naturalis gigni poſſet, non defertur: quam tamen multam eſſe oportuiſſet ſi ex ea naturales ſpiritus gigni deberent. At, ſi quiſpiam dixerit non hanc eſſe ſpiritus naturalis materiam, ſed ſanguinem, qui in iecore fit: eum eſſe non poſſe arguunt, cum is craſſus, ac turbulentus, necdum ab alijs humoribus emundatus ſit, vt idoneus fiat ad eius generationem: deficit ergo materia: Sed nec locum in iecinore eſſe, in quo poſſit naturalis ſpiritus generari, vtpote cum nulla in eo ſit cauitas, veluti in corde, & cerebro, manifeſte cernitur. qua de re deeſt & locus pro eius generatione. Præterea nec canales, ſeu meatus ſuppetunt, per quos, vbi genitus iam fuerit: valeat ad membra deferri: Niſi quiſpiam dixerit per venas vna cum ſanguine ſpiritum tranſire. quod tamen nec corpus venarum patitur vnica tantum tunica contentum: nec motus, ſeu pulſus indicat, qui venæ non ſecus, ac arteriæ adeſſe deberet. Vltimo loco non dari ſpiritum naturalem probant; cum nulla via pateat aëri quo is nutriri valeat, veluti animalis, & vitalis. deficeret ergo vnus eius nutrimenti modus. Qua de re, cum nec finis adſit, ob quem eum gigni oporteat: nec materia, ex qua vel generari, vel conſeruari poſſit: nec locus idoneus, in quo gignatur: nec via, per quam ad membra mittatur, ex prædictis probabilibus rationibus iure omitti, ac negari ad eorum mentem poteſt. Vt autem rei propoſitæ dilucidius veritatem aſſequi valeas, quid per ſpiritum intelligendum ſit animaduertas oportet. Eſt autem is ad Gal. mentem corpus quoddam calidum, tenuiſſimæ, ac leuiſſimæ ſubſtantiæ, ex aëre, & tenuiſſima, leuiſſima, ac ſynceriſſima parte ſanguinis, ſeu ſeminis genitum. Quòd corpus Cap.9. ſit calidum, patet v. de Simpl. med. fac. quo loco innatum ſpiritum calidum appellauit: & commentario aduerſus Lycum, ita de alijs dicendum cum ab eo calidaque materia originem Cap.7. ducant. At, quòd ſubſtantia eius ſit leuiſſima, ac tenuiſſima, apud eundem auctorem patet iij. de Natur. facultatib. vbi aſſeruit omnium, quæ in corpore ſunt leuiſſimum, Cap.14.

tenui

tenuiſsimumque eſſe ſpiritum. Quòd ex aëre, ac ſanguine halituoſo,& tenui gignatur, de-
Cap.17. cretum reliquit Gal.ſexto de Vſu partium,xj.ac xij.Methodi medendi ac ſexcentis alijs locis.
Cap.3. Quòd vero ex ſemine,xiiij. de Vſu partium, & lib. aduerſus Lycum, patet. Huius ſpiritus
Cap.5. Cap.9. & 10. duæ primæ differentiæ iuxta eiuſdem auctoris ſententiam aſsignari poſſunt: nam quidam fi-
Cap.7. xi,ac ſtabiles ſunt, qui innati ab eo appellantur quinto de Simpl. medic. facult. quidam vero
Cap.9. vagantes, ac errantes ſunt, & influentes. Hi vero ſpiritus,qui inſiti, ac innati dicuntur: cum
in omnibus animantis partibus contineantur,nō tamen vndequaque ſimiles, veluti nec etiam
ſanguis adeo in ſimplicibus, ac primis, ſolidiſque animalis partibus fixi, ac implantati ſunt
(ex ſanguinis,vt diximus,& ſeminis leuiſsima, ac tenuiſsima parte geniti) vt toto vitæ curri-
culo ijdem permaneant: & ſi eorum ſubſtantia quolibet ferè momento tum minor,tum ma-
ior conſpiciatur,nunquam tamen in totum diſsipatur. Nec parua eorum ſubſtantia in ſpatijs
inanibus dictarum partium ineſt: imò potius ea veluti materia quædam,leuiſsimam etiam-
num mutationem expoſcens eſt ad innati ſpiritus qualitatibus ſuis abſoluti generationem.
poterit autem hæc ſubſtantia ſpiritus innatus appellari: cum admodum ad naturalia opera
Cap.9. perficienda conducat,prout quinto de Simpl.medic.facult.Gal.viſum eſt. Hunc ſpiritum in-
natum in ſemine contineri, ſpumoſoque corpore, elemento ſtellarum proportione reſpon-
Cap.3. dentem,primumque fœtus principium eſſe Ariſt.ij. de Gener.animal. ſcriptum reliquit. At
Gal. vt qui non tantum ſemen effectiuum generationis fœtus principium voluit eſſe, ſed &
materiale, ſic nec ſanguinem menſtruum materiale principium, ſed effectiuum quoque licet
validiſsimum ſit in ſemine effectiuum, materiale pauciſsimum: in ſanguine contra, quod ad
materiam ſpectat plurimum,quod ad vim,& facultatem imbecillimum. Hunc innatum ſpi-
ritum non tantum ex ſeminis parte leuiſsima, ac tenuiſsima, verum & ſanguinis menſtrui ſi-
mili ſubſtantia gigni voluit: licet ex ſemine magis. qua ratione ſæpe apud eum reperies (vt
Cap.2. primo de Sanitate tuenda,& ij.de Natur.facult.)ſemen opificis rationem obtinere,ſanguinem
2. de po. na. vero materiæ ab eo, quod in eis præualet ipſis principij denominationem tribuens. ita vt ex
Cap.3. vtriſque ſimul permixtis velut vnum fiat agens, vnum motus principium, ſeu effectiuum, vt
vtrunque in vnum motum conſpirent, ac principium motus ſit idem: vt patet ex eius mente
Cap.1. tum ij.de Sem.tum xiiij.de Vſu partium,quanquam hæc vis,ſeu facultas in ſemine magis prin
Cap.8. cipatum obtineat,vt diximus: eſt nanque ipſius animæ inſtrumentum primum,etſi Stoici ip-
ſius ſubſtantiam eſſe autument. Hic ſpiritus eſt,qui omnes actiones naturales adauget, qui,
cum in pueris copioſiſsimus ſit, caliditate ſymmetrus ab Hippocr. Aphoriſ.xxiiij.lib.j. calor
innatus appellatur: & ſi is vere in triplici ſubſtantia contineatur: ea, quam diximus, ac reli-
qua tum ſanguinea. ex qua carnoſæ partes generantur: tum ſeroſa ſeminis parte,ex qua ſoli-
Cap.7. da finguntur. Quapropter Gal. hoc innatum calidum, quòd ἀρχήγονον, id eſt primogeni-
tum vocare Hippocr. conſueuit,nil aliud eſſe,quàm ſanguinem menſtruum, ſemenque retu-
lit lib.aduerſus Lycum,aſſerens ſe nihil nouiſſe præter hæc tertium: & propterea ijs,qui cre-
Cap.3. ſcunt,plurimus ineſt: & ijs,qui conſenuere,minimus. Errantium autem ſpirituum differen-
tiæ à Gal.vij.de Hippoc. & Plat.decretis duæ conſcribuntur: vna quarum vitalis ſpiritus: al-
tera animalis dicitur. Vitalem appellat eum,qui in corde,& arterijs continetur: eſt enim cor
6. de Plat. Hipp.& Plat. cap.8. eodem auctore ſexto eiuſdem,ſicuti arteriarum, ita & vitalis ſpiritus, feruentiſque ſanguinis
principium, & fons, quo ſpiritu vitali medio cor,ceu fons (vt diximus) inſiti caloris faculta-
tem quandam ſingulis partibus tranſmittit: per quam & earum poſsit intimi caloris tempe-
ries ſeruari, cuius gratia ſpiritus is à corde confluit caloris delator. Quanquam & alia quo-
que ratione pulſu, videlicet prædictum innatum partium calorem cuſtodiat, prout patet lib.
Cap.3. de Vſu pulſ. Proinde actiones ſuas perficiunt ſingulæ partes peculiari cordis temperie, qua
pereunte ipſarum quoque actiones perire neceſſe eſt: prout ipſe quinto de Locis affect. te-
Cap.1. ſtatur. Alia differentia animalis appellata, non quòd ſubſtantia animę ſit (vt Stoicis placuit)
ſed quòd primum eius inſtrumentum in cerebro continetur, preſertim in eius ventriculis po
ſteriori, & medio: hoc ſiquidem cum ipſa voluntarijs actionibus vnà cum ſenſibus præſi-
deat, ad ſenſus omnes tum ad eos motus,qui à conſilio,& voluntate prodeunt, vtitur ad præ-
dictorum inſtrumenta eo medio facultatem ſuppeditans. An vero tam vis, ſeu facultas,
quàm ſubſtantia ad prædicta ſenſus, & motus inſtrumenta influat,vel vis tantum,aut ad quæ
dam vis, ad quædam vero, & ſubſtantia, & facultas, cum ad rem propoſitam ſcire non confe-
Cap.5. rat: iure prætermittam. At lib.xij.Meth. med. cum de prædictis ſpiritibus verba feciſſet; aſ-
ſeruit,quòd ſi naturalis quoque aliquis eſt: vtique is in iecinore,& venis continebitur. Quo
loco & ſi ipſum dari non affirmet, nec omnino negauit: locum tamen ſignauit diuerſum à
prædictis: iecur videlicet,& venas, ſi daretur: eſt nanque & ipſum inter tres principes partes
dinumeratū,quibus animal gubernatur,altricis facultatis principium,& veluti fons, ſicut cor
Cap.10. caloris,& cerebrum ſentiendi,atque mouendi ab electione,Gal.teſte cum ix.Meth.med.tū v.
Cap.1. de Loc.aff.& vij.de Hip.& Plat.Decr. De hoc ergo principio altricis,ſeu naturalis facultatis in
Cap.3. dubiū venit,nunquid inſtar aliorum duorum principiorū: cerebri videlicet,& cordis alijs cor
poris partibus ſpiritum aliquem ſuppeditet loco,& vſu ab animali, & vitali diuerſum, genere
tamen

tamen eis conſimilem,vt qui vagans,& errans dicatur,qua ratione ab innato diſcrepet, natura
lis appellatus,vt qui à principio naturalis facultatis genitus,iecore videlicet,per eiuſdem pro-
prios canales,venas,ſcilicet in totum corpus diffundatur,quo medio naturales partium poten
tiæ,ſeu facultates,conſeruentur,quemadmodum à vitali à corde tranſmiſſo intimus earum ca
lor in ſymmetria conſeruatur.Quòd autem ſpiritus hic naturalis tanquam neceſſarius in Gal.
doctrina concedendus ſit,ex infra dicendis, cuiuis non tantum tibi, ſi admodum duræ ceruí-
cis non fuerit probare conabimur, præſuppoſito prius eo,quod Gal.xj.Meth.med. decretum Cap.1.
reliquit,Naturam ex tribus partibus conſtare : ſpiritu,ſubſtantia carnoſa,& ex ijs,quę vere ſo
lidæ dicuntur : ſingulaq. iſtarum trium propriam habere pro ſua natura cum qualitatem,tum
quantitatem . ac qualitas earum ex congrua temperie calidi,frigidi,humidi,& ſicci conſiſtit :
quantitas vero ſolidarum partium par ſemper manet numero duntaxat his, qui inaugentur.
qui vero abſoluti ſunt etiam magnitudine,ſed carnoſę ſubſtantiæ magnitudo variatur : etiam
ſi animal non augeatur : pari modo & ipſius ſpiritus ſubſtantia tantum non quolibet momen
to tum minor,tum maior conſpicitur . Virtus quoque dictarum partium , vel in his tribus ſi-
mul enumeratis additur , vel in eorum proprio temperamento conſiſtit perpetuo ſui cuſto-
diam requirens : cuſtodia vero ſimilium exhibitionem indicat, velut ſublatio contrariorum.
Proinde virium ſubſtantiam,quæ ex ſpiritu (vt diximus) carnoſa ſpecie,ac ſolidis ipſis com-
pletur, ſi eam cuſtodire velimus, ex his, quæ ſimilia ſunt moliri cuique ſuam cuſtodiam con-
uenit : nempe ei,quæ terrea eſt,eorum,quæ magis ſunt terrea : & ei,quæ humida,eorum,quæ
ſint humidiora . ad eundem modum & ei,quæ magis aërea , eorum , quæ plus huius ſubſtan-
tiæ in ſe habent,vt propria cuique menſura ſeruetur,adhibenda ſunt, Gal.auctoritate eodem,
xj.Meth.med. Ad hæc nulli in dubium venit (prout primo de Sanitate tuenda , & xij. Meth. Cap.3.
Gal.ſcriptum reliquit) fieri non poſſe,vt continuo noſtri corporis ſubſtantiæ quidquam non Cap.3.
vacuetur , aut immutetur , veluti nec vllo alio generabili corpori contingit. Proinde medici Cap.5.
officium eſt,vt quæ ſubſtantiæ portio defluit,eam apponendo reſarciat : quod alteraſcit in de
bitam temperiem per contrariam alterationem vindicet, vtrorunque materiam naturæ pro-
priam ſubminiſtrans. Harum porrò trium ſubſtantiarum nulla prorſus,& alterationi,& diſ-
ſipationi promptius ſubeſt,quàm ea,quæ ſpiritus,vt quæ tenuior, & halituoſior ſit . qua de re
ſi aſsidue ex ipſo calore aliqua portio digeritur,ſimulq. ab alijs cauſis,& alteratur, ſimili cor-
rigenda venit ſubſtantia : aliàs verendum eſſet,ne aſsidue diſsipata, nec per aliquod ſimillimũ
ſubſtantiæ prius euacuatæ,vel alterata,& in debitam temperiem per contrariam alterationem
non deducta,vt tum quantitas,tum qualitas,quò ad fieri licet,naturaliter ſe habeat,virium eſ-
ſentia,quibus corpus regitur totum,& quæuis eius pars vitietur,ac animal pereat,vel pars ali-
qua deperdatur . Ea de re lib.xj.Meth. Gal. ſpirituum cuſtodiam moliri ex reſpiratione , ac Cap.3.
tranſpiratione : & qui ex ſanguine attollitur vapore,vel eius attenuatione , ſeu in halitum ſo-
lutione, & quaſi aëratione, inquit, tanquam hæc ſit eorum ſpirituum omnium ſubſtantia ſi-
millima . Particulatim autem vitalis ſpiritus irrigatur,ac alitur, ſiue nutritur ex inſpiratione ,
& ſanguine : animalis vero ex inſpiratione,ac ſanguine tenuiori,quem reticularis plexus ſup-
peditat,prout xij.Meth.patet . & vij.de Hippoc.& Plat.Decr.dixit, ſpiritum animalem ex vi- Cap.5.
tali perfectius concocto oriri. Ac ſexto de Vſu part.hunc animalem ſpiritum aſſeruit exha- Cap.3.
lationem quandam eſſe ſanguinis benigni . Ex quibus patet,quòd , quamuis ex reſpiratione, Cap.17.
ſeu tranſpiratione,ſimulque & ſanguinis exhalatione (vt ita dixerim) ſpiritus quicunque gi-
gnitur,nutritur,ac cuſtoditur, præcipua tamen eius cuſtodia , ac nutritio eſt ex eiuſdem ſan-
guinis attenuatione, ſeu aeratione, in quo (mea quidem ſententia) tum inſiti, ſeu innati, tum
vagantes omnes,ſeu errantes ſpiritus, quodammodo conueniunt : cum hæc ſit maxime ſimi-
lis, ac familiaris eorum materia, potiſsimum innati : vnumquodque enim ea ſubſtantia , qua
primum genitum eſt,ali etiam perpetuo conſueuit , prout Gal. aſſeruit lib.j. de Semi.circa fi- Cap.16.
nem,licet ex aëre eorum qualitas æque , vel forte magis cuſtodiatur . quod voluit Hippocr. Hippo.lib.de
innuere lib.de alimento,dum dixit . Principium alimenti ſpiritus,os,guttur pulmo,& alia re- alimen. quod
ſpiratio . Nec te præterit innatum ſpiritum velut in alijs corporis partibus,ita in iecinore cõ- refert Gal.lib.
tineri : non enim fas eſt in alijs,& non in iecinore reperiri,eiuſque iecinoris naturam,faculta- de Vtil. reſp.
temq. in hoc potiſsimum ſpiritu conſiſtere, velut de alijs partibus ſupra relatum eſt . Quin- cap. vlt.
imò conſonum eſt iecur ipſum velut altricis, ſeu naturalis facultatis principium vnum ex tri-
bus corpus noſtrum gubernantibus, multam copiam ſpiritus innati in ſeipſo continere : non
enim ſibi ipſi duntaxat gubernando dat operam,ſed tanquam principium obtinens alijs parti-
bus materiam ad alimentum idoneum procurat . Amplius ſcio te non ignorare, quòd inna-
tus hic ſpiritus tam in iecinore, quàm in alijs corporis partibus aſsidua cuſtodia egeat : cum
tota moles animalium in perpetuo fluore ſit . &,ni ſimilis altera ſubſtantia pro ea, quæ deflu-
xit,reſtituta ſit (vt diximus) ac Galenus primo de Sanitate tuen. teſtatur,euaporabitur certe, Cap.2.
atque diſsipabitur vniuerſa,preſertim ſubſtantia hæc ſpiritus, quæ prompte propter ſui tenui
tatem euaporat , ac diſsipatur . Verum eius non tantum in quantitate iuſtus modus ſeruan-
dus eſt,ſed etiam in qualitate,quæ ſimilis eius temperiei ſubminiſtrari debet,quoad fieri poſ-
ſet.

ſet. &, ſi quale erat ipſum, quod effluxit, tale prorſus adiungere, agglutinareq́. ei per totum liceret; optimum id, ſaluberrimumq́. plane eſſet. Hic autem iuſtus ſeruandi modus non aliter
Cap.3. fieri valet Gal. teſte j. de Sanit. tuend. quàm cibi, potionis, reſpirationis & arteriarum motus ope. Vltimo non te fugit, quòd, licet cor veluti principium, & fons (vt prius diximus) innati caloris medijs arterijs ab eo ortis aliarum partium innatum calorem ſeruet, non tantum earum arteriarum motu, verum etiam medijs ſpiritibus, in ſiniſtro eius ventriculo ortis, qui vel-
Cap.3. uti vehiculum caloris à corde confluunt, Gal. auctore lib. de Vſu pulſ. ex his tamen ſpiritibus calorem vehentibus nullum aliud commodum partes, ad quas defertur, ſuſcipiunt, quàm vt intimi caloris temperies in eis ſeruetur. Hæc cuſtodia non tantum pulſu, verum etiam ex abundante naturæ gratia à prædictis confluentibus ſpiritibus fit: nam propter hoc naturam in
Cap.15. partibus inſeruiſſe arterias Gal. oſtendit quarto de Vſu part. Quare non ab re eundem vſum præſtabit hic ſpiritus vitalis innato ſpiritui, & non alium ipſum in propria temperie ſeruans,
Cap.3. Cap.17. ac qualitate decenti. & propterea voluit vij. de Hipp. & Plat. Decr. eo probe concocto animalem ſpiritum generari, & innatum. Imò vj. de Vſu part. propterea purum ſanguinem inquit, ac tenuem in arterijs contineri oportuit: quoniam ſpiritui animali, & non alijs partibus alimẽtum erat ſuppeditaturus. Excipiendæ ſunt tamen forte partes quædam, quamuis paucisſimę, vt pulmo, qui vaporoſiori, ac tenuiori ſanguine pro eius nutrimento indiguit. Is nanque ſanguis ſpirituoſus, & feruens in corde genitus, non etiam, velut qui è iecore ortus eſt, in alimen
Cap.6. tum proficiſcitur omnibus corporis partibus vj. de Hipp. & Plat. Decr. pari ratione nec vitalis ſpiritus, qui veluti cordis caloris vehiculum, partium, ad quas defertur ſymmetriam proprij calidi cuſtodit: & proinde innati ſpiritus earum, in quo potisſimum eſſentiam habent, in alimentum non proficiſcitur, ſed eum contemperando ſeruat animalis tantum materia, ac alimẽ
Loco præcit. 7. de Plat. tum iuxta Gal. ſententiam præcitato loco. nec ſolum ipſius innati ſpiritus, ſed carnoſarum, ac ſolidarum partium caloris ſymmetriam conſeruat, à corde tranſmiſſus. Nec quiſpiam fateri audebit animalem ſpiritum à cerebro diffuſum in innati ſpiritus alimentum tranſire: nam
Cap.3. hic (vt calles) primum animę inſtrumentum eſt, ad Gal. mentem vij de Hippoc. & Plat. Decr. tum ad ſenſus omneis, tum ad motus, qui ex appetitione fiunt perficiendos. Reliquum eſt præter eam, quam ex aëre habet cuſtodiam inſitus ſpiritus, vt aliqua ſubſtantia ei quàm ſimillima reperiatur, poſtquam ea, quæ eſt vitalis, aut animalis ſpiritus non eſt, velut animalibus ſpiritibus inuenta eſt. nec minus, & ipſius vitalis ſpiritus materia, ac ſimillima ſubſtantia inueniri debet, ex qua præter aërem gignatur, ac cuſtodiatur. His iactis fundamentis pro ſpiritus naturalis neceſsitate, talis prima poteſt erigi ratio. In quacunque corporis parte ſpiritus innatus reperitur. is pręter aëris inſpirationem, ſeu tranſpirationem quadam ſanguinis exhalatione, aut (vt ita dixerim) aëratione pro eius nutrimento, ac cuſtodia indiget: velut quicun-
Cap.3. que alius ſpiritus, Gal. Decr. xj. Meth. Sed in iecinore, quod vna eſt corporis pars, eaque princeps innatus ſpiritus reperitur, in quo potisſimum eius natura conſiſtit, ac virtus, vt ſuperius oſtendimus. quare & cuſtodia, & refectione eget, vt quæ difflatur portio eius, quoad fieri liceat reficiantur. hæc non eſt alia à ſanguinis exhalatione quàm ſpiritum vocamus, nec is vitalis eſt; quia non niſi in corde, & arterijs continetur, & ſymmetriam tantum partium ſeruat, nec animalis propter prædictas cauſas. quare iure naturalis appellandus erit; cum præter hos
Cap.5. nullus alius reperiatur ſpiritus, & ipſemet Gal. xij. Meth. aſſeruit. Quòd, ſi naturalis quoque aliquis ſpiritus eſt, vtique is iecinore, & venis continebitur. Præterea, ſi iecur principium altricis, ſeu vegetabilis facultatis eſt, propterea quòd materiam procurat idoneam ad alimen-
Cap.6. tum, toti corpori, ad Galeni mentem vj. de Hippocr. & Plat. Decr. iure omnibus eius partibus id ſuppeditare debet. At, cum partium eſſentia in triplici ſubſtantia conſiſtat (vt prędiximus) ſpirituoſa, carnoſa, & ſolida, ſingulis ſimillimum alimentum impartiri debet. quare inſito ſpiritui idoneam præſtat materiam, veluti & carnoſæ, & ſolidæ parti. Sed hæc non eſt alia, quàm tenuiſsima, & leuiſsima ſanguinis pars, quam etiam ſpiritum nominamus. nec is vitalis, aut animalis eſt: iure ergo naturalis appellandus. At, ſi quiſpiam dixerit iecur idoneam materiam ad alimentum procurare tantum carnoſarum, & ſolidarum partium, & non inſitorum ſpirituum, præter id, quòd minus ſcite dixerit, duo ſequuntur incommoda. Primum quòd iecur non ſit ſufficiens principium altricis facultatis, cum ſingulis partibus ſufficiens alimentum non ſuppeditet. & præter hoc aliud aſsignandum eſſet principium: quod ſpiritui innato materiam præſtet. hoc autem quantum à ratione alienum ſit: cuique patet: preſertim in Galeni doctrina exercitato: vniuerſam nanque in animali nutricationem iecur procurat, vt
Cap.3. ſeptimo de Hippocr. & Plat. Decr. ſcriptum reliquit. Ad hæc accedit, quòd ſicut ſe habet ſpiritus vitalis ad animalem, qui perfectius concoctus in ipſum vertitur, vt patet ſeptimo de Hip
Loco citato. pocr. & Plat. Decr. ſic ſe debet habere alius ſpiritus reſpectu vitalis, ex quo perfectius concocto ipſe oriatur. Sed hic non poteſt eſſe alius, quàm naturalis. ergo pro ortu, generatione, ac cuſtodia vitalis ſpiritus præter aërem neceſſarius eſt ſpiritus naturalis, preſertim cum is quoque animalis ſpiritus generationis materiam habeat præter eam, quæ ex inſpiratione, & humorum exhalatione, vt Galenus teſtatur eodem loco. Amplius, ſicut ſanguis tenuis, purus,

purus,& vaporoſus in corde, & arterijs contentus ex eo gignitur ſanguine, quamuis craſsior
ſit,qui prius in iecinore confectus ad cor per venas diſtribuitur,perfectius tamen in eo elabo-
ratus,ac concoctus: ſic ſpiritus vitalis præter aërem materiam ei quàm ſimillimam prædicti
ſanguinis exhalationem ſuſcipiens, perfectiusque elaborans cor in ipſo gignitur ſeptimo de
Hippoc.& Plat.Decr. quæ non niſi per eaſdem venas ad eum peruenit in iecinore genita, & Loco citato.
per venas diſtributa,quanquam craſsior & caliginoſior ſit. At, quòd hanc ſanguinis exhala-
tionem intra venas contentam ſpiritum naturalem nominemus,alienum non eſt: cum & ani-
malem ſexto de Vſu partium. Galenus dicat eſſe exhalationem quandam ſanguinis benigni, Cap.17.
qui tamen & ſyncerior,& tenuior naturali exiſtit. Inſuper,ſi nihil in noſtro corpore planè eſt
ſyncerum,ſed omnia omnibus mixta: non tamen æqualiter (vt Gal. teſtatur auctoritate Hip
pocr.lib.de Alim.vj. de Vſu part. iure in venis ipſis non tantum ſanguis, verumetiam ſpiritus Cap.16.
continebitur: velut in arterijs non tantum ſpiritus,ſed ſanguis,prout ipſe aduerſus Eraſiſtra-
tum probauit. At is,qui in venis ſpiritus continetur,nec animalis,nec vitalis dici poteſt: cum
vnus in cerebro,alter in corde,& arterijs contineatur. merito ergo naturalis dici debet. Vltra
hæc,ſi in venis aliquis continetur ſpiritus,is naturalis dici debet: cum xij. Methodi medendi. Cap.5.
Galenus dixerit, Si naturalis aliquis ſpiritus eſt, vtique is in iecinore,& venis continebitur:
ſed in ipſis ſpiritus continetur,vt idem ſexto de Vſu part. ſcriptum reliquit, dum aſſeruit arte Cap.16.
riam tenuem, ac purum, & vaporoſum ſanguinem continere: venam autem paucum, eun-
demq. caliginoſum aërem,ſeu ſpiritum: conſueuit nanque hæc Galenus confundere,vt patet
primo de Differ.febr.merito ergo naturalis eſt,& dici debet. preſertim cum eodem libro in- Cap.1.
quiat,ꝙ reliquæ particulæ omnes omnium ſunt participes & venæ,& arteriæ,quarum hæ qui- Cap.10.
dem exigui,& eiuſdem tenuis,atque vaporoſi ſanguinis: illæ vero paucisſimi, & ipſe ſpiritus
verum caliginoſi,& craſsi. Cum præterea tria ſint principia,quæ ad Gal. mentem corpus gu-
bernant, & quodlibet ipſorum propriam continet facultatem diuerſi generis inter ſe, ac toti
corpori quæuis ipſarum ex ſuo veluti fonte diſtribuatur,vt patet ix.Meth.& j.de Arte cur.ad
Glauc.ſi cerebrum,& cor proprijs ſpiritibus velut inſtrumentis vtentes ſuas proprias ſuppe- Cap.10.
tunt facultates, iecur pariter ſuam diſpenſans facultatem ſuo vtetur proprio ſpiritu tanquam Cap.14.
inſtrumento,cum & ipſum inter tria principia non minus,quàm reliqua corpus gubernet. At,
cum naturalis facultatis ſit principium,etiam ſpiritu naturali medio toti miniſtrabit: velut ce
rebrum animali,& cor vitali: hepar enim,cor,cerebrum,& teſtes cõmuniter vniuerſo corpori
principia ſunt virtutum: vt Gal.inquit ij.de Arte cur.ad Glauc. At,ſi quiſpiam dixerit contra Cap.2.
rium ſentire,lib. Artis med.& j.de Locis aff.ex his,quę paulo poſt dicemus,reſponſio patebit. Cap.9.
Spiritum ergo naturalem ad Galeni mentem & dari, & neceſſarium eſſe prædictis hiſce ratio- Cap.vlt.
nibus ꝓbatum eſſe reor: cum enim propter inſiti iecinoris ſpiritus, & aliarum partium inſtau
rationem,ac cuſtodiam,tum vt materia ſit vitalis ſpiritus,velut & is animalis in iecinoreq. ge-
neri tanquam naturalis facultatis,ſeu altricis fonte,ac principio,alijsq. partibus per venas trāſ
mitti pro earum prænarrato vſu. At,ſi quiſpiam adhuc eum inficiabitur aſſerēs, propter quid
de eo ambigue Galenus locutus fuerit xij.Meth.med.cum dixit,Quòd,ſi naturalis quoque a- Cap.5.
liquis ſpiritus eſt,vtique is quoque in iecinore,& venis continebitur. Ei reſponſum ſit,primo
eo loco Gal.ſpiritum naturalem non negaſſe: ſecundo ſub conditione loquens,locum,in quo
contineretur,aſsignaſſe: tertio quòd non mirum, ſi ſub conditione de eo verba fecit: nam, ſi
de vitali ſpiritu,qui euidentior erat,non æque aſſeruit euidentem eſſe demonſtrationem, vel-
uti de animali, eo minus euidens demonſtratio eſſe poterat ipſius naturalis, qui & puritate, &
tenuitate ab ipſo vitali deficit: eſt nanque craſsior,ac caliginoſior,veluti & ſanguis, qui in ip-
ſo generatur craſsior,& rubrior: at qui in corde tenuior, & flauior eſt ſexto de Hipp. & Plat. Cap.8.
Decr. neque euidentis alicuius motus (vt cerebrum, & cor) exiſtit iecur ipſum, eodem teſte
præcitato libro,quo euidens quoque naturalis in eo pateret ſpiritus. non ab re igitur ſub con
ditione de eo verba fecit,propterea quòd de eo ſatis euidentem demonſtrationem non habe-
ret,& non vt ipſum penitus negaret,vt quidam volunt. Conſueuit nanque de his rebus,qua-
rum euidentem demonſtrationem non haberet,nil temere pronunciare: ſed ſub dubio loqui,
veluti & de animæ ſubſtantia,& cauſa fœtuum formatrice vbique locorum, & preſertim lib.
de Fœtus formatione, & nono de Hippocr.& Plat.Decr. ambigue locutus eſt. Non igitur in Cap.vlt.
Galeni doctrina abnegandus eſt naturalis ſpiritus: quinimò propter prænarratas cauſas, ac Cap.9.
vſus, tanquam neceſſarius admittendus. Et, ſi linearibus exquiſitis demonſtrationibus, ac
euidentibus confirmari nequit,ſatius eſt probabilibus credere, & acquieſcere quàm ipſum pe
nitus negare,preſertim cum nec veritati,nec Galeni doctrinæ repugnet. Quinimò cum nono Cap.10.
Meth. fateatur, tres diuerſi generis facultates animal gubernare, qualibet toti corpori ex ſuo
veluti fonte diſtributa, de naturali facultate minime id verificari poſſet: cum ſingulis parti-
bus ſit cognata ad eius mentem, niſi ſpiritus hic naturalis vniuerſis à iecinore ſuppeditare-
tur, quo innati earum ſpiritus, quibus potisſimum naturales perficiunt, ac proprias fun-
ctiones ſeruentur, vt paulo poſt dicemus. Reliquum eſt rationes eorum, qui contra ſen-
tiunt, quas ſupra portauimus,diluere: quod quidem admodum erit facile. Nam ad primam,
qua

qua tentant ſpiritum naturalem deſtruere, propterea quòd vehiculum non eſt naturalium facultatum, cum nutriendi vis cuicunque parti inſita ſit, dicimus ad Galeni mentem, quòd è veſtigio cum noſtri corporis partes conſtructæ ſunt, cognatas habent eas, quas diximus vires naturales. & propterea, vt eis à iecinore per naturalem ſpiritum deferantur: opus non habent. At, cum earum eſſentia, & natura permanens non ſit, iure præter id, quòd à corde eis confluit, iecinore indigent, quod alimentum eis ſuppetat: eſt enim ipſum propterea altricis facultatis principium. Hoc alimentum vt ſupra probatum eſt, non tantum carnoſis, & ſolidis partibus, imò etiam innatis earum ſpiritibus, ſuppeditare debet, ex quo diſtributo alimento conuenienti, & ſimillimo, vt opus eſt, partium tum natura, tum virtus, quæ in prædictis tribus conſiſtit, potiſsimum tamen in ſpiritibus, conſeruetur. Naturalis ergo ſpiritus appellatur, non quòd naturalis potentiæ ſit vehiculum, ſed quia ad ipſas partes diſtributus alimentum præſtans, innato ſpiritui, quo præcipue operationes naturales perficiuntur, ipſas facultates ſeruare, ac in
Cap.10. partibus cuſtodire videtur. Ex quibus dicta Galeni ix. Meth.j. & ij. de Arte curat. ad Glau-
Cap.vlt. conem, & ſi pugnantia aſſerere appareat, cum his, quæ primo de Locis affect. aſſerit, & lib. Art.
Cap.9. medic. concordari poſſunt: nam, licet inſitæ ſint partibus quatuor naturales facultates, quas ex propria earum eſſentia, & natura perficiunt, preſertim in ſpiritu eis inſito, quia talis natura, ſeu eſſentia permanens non erat, aliquo indiguerunt principio inter reliqua, quod idoneam alimenti materiam ſuggerens tam carnoſæ & ſolidæ, quàm inſiti earum ſpiritus ſubſtantię eſſentiam, ac naturam earum conſeruaret, & per conſequens vires, ac naturales facultates earum, quæ in his conſiſtunt. hoc autem iecur eſt, hac ratione naturalis, ſeu altricis facultatis principium, ac ſpiritum naturalem ſuppeditans, & quodammodo vim, ſeu naturalem faculta-
Cap.vlt. tem toti corpori diſtribuens, vt ſeptimo & nono Meth. & primo de Arte curat. ad Glauc. ſen-
Cap.10. tire videtur Galenus ſuppeditatur denique ab hepate ſpiritus materia proprie, & non natura-
Cap.14. lis facultas: velut à cerebro animalis facultas, & non materia, præterquam ad oculos, & à corde pro caloris ſymmetria conſeruanda: vtraque materia, videlicet & vis, ſeu facultas princeps: nanque principium nuncupamus non modo quod vim, ſeu facultatem, verum etiam
Cap.6. quod materiam ſuppeditat, vt patet ſexto de Hippocr. & Plat. Decr. Pariter ad Galeni aucto-
Cap.9. ritatem libro Artis medic. liquet reſponſio: nam neque nos negamus quaſdam partes à ſeipſis gubernari inſitas à natura potentias habentes, à quibus reguntur, verum eas alimento non indigere alienum à ratione eſt aſſerere, cum iecur ipſum toti corpori idoneam procuret materiam ad alimentum, nec eas innato ſpiritu carere quiſpiam dixerit: cum in hoc earum potentiæ præcipue eſſentiam habeant. Non immerito ergo, cum huic quoque ſpiritui innato alterum iecur pro eius alimento, ac conſeruatione naturalem pariat. eo indiguerunt pro ſeruanda earum partium natura. At, ſi quiſpiam obiecerit non poſſe hunc ad eas peruenire, cum vaſa ad ipſas non perueniant? Reſponſum volo, eas permanere non poſſe citra alimentum: conſpicimus nanque in dies eas nutriri. quare ad eas illud deriuari neceſſum eſt: & ſi neque ve-
Cap.vlt. na eis inſeri conſpiciatur, prout Gal. aſſeruit tertio de Natur. facult. circa finem per quandam tamen quaſi traditionem, vel porrectionem, quam Græci διάδοσιν appellant, alimentum ad eas tranſſumitur, ſeu transfertur: quare eo magis ſpiritui innato earum diffunditur naturalis pro eius alimento, quo tenuior, ac leuior eſt, quàm reliqua ſanguinis pars, quæ pro carnoſa, ac ſoli
Cap.vlt. da earum reficienda ſubſtantia transfunditur, quanquam patentes ductus non ſint. Quòd autem Galenus ſcriptum reliquit primo de Locis affect. aſſerens, quòd ſi partium eſſentia permanens fuiſſet: neque arterijs, neque venis indiguiſſent: verum, quia nutrimento egent, ſeruareque oportet intimi caloris temperiem, hanc ob cauſam & venis, & arterijs indigebant: nihil obſtat, quò naturalis ſpiritus dari non debeat: nam per venas, per quas carnoſis, & ſolidis partibus alimenti materia diſtribuitur, per eaſdem ſpiritibus ipſis innatis idonea diffunditur materia, qua alantur, nec minus, & ſpiritui vitali, vt diximus, quæ ſanguinis in ipſis contenti exhalatio quædam eſt, purioris, ac ſyncerioris ſubſtantiæ, quàm ſubſtantiam ſpiritum appello naturalem, ſimillima exiſtens, & pro innati, & vitalis alimento. hæc ergo congrua fuit eorum ſpirituum via (per venas, videlicet) velut & aliarum partium nutrimenti. Pro eo etiam, quòd materia deſit pro ſpiritus naturalis generatione, vt ipſi opinantur, ipſum negari auſi ſunt. At nos cum ipſis aſſentimus ſpiritum vitalem nec poſſe eſſe, nec eſſe ſpiritus naturalis materiam: imò contra hunc illius. verum, cum aſſerunt, neque ſanguinem, qui in iecore conficitur poſſe eſſe, cum is craſſus ac turbulentus ſit, longe diſſentimus: nam, licet qui in iecore generatur ſanguis ex propria eius carnoſa parte, quæ rectius parenchyma dicitur, ac in venis continetur, craſſior, & turbulentior ſit, quàm is, qui in arterijs conſpicitur: tamen negandum nequaquam erit ex eo poſſe naturalem generari ſpiritum, qui pari ratione à vitali declinat, qui in corde & arterijs continetur, velut & ſanguis: nam & proprio eius temperamento, ac natura, peculiariq. cordis temperie, qua medijs arterijs participat, & ſi exiguæ ſint, quia tamen ſeruant caloris in
Cap.13. eo ſymmetriam, vt patet quarto de Vſu partium: poteſt propterea proprijs ſuis viribus vtens, quæ non minus in eius ſpirituoſa potiſsimum parte conſiſtunt alimenti materiam ad ſeipſum delatam aſsimilare pro eius alimento primo, ſecundario vero quod in eo redundat, velut ipſi

ſuperfluum toti diſpenſans. In hac aſsimilatione quis negaret ſimillimam ſpiritui innato ipſius ſubſtantiam conficere pro prædicti inſiti ſpiritus cuſtodia, ac alimento? hæc autem ab eiuſdem ſanguinis, qui in eo conficitur, exhalatione alia eſſe nequaquam poteſt: nam hæc ſexcenties dicta eſt ſimillimam eſſe ſpiritui ſubſtantiam ex ſanguinis tenuiori, ac ſynceriori parte genitam. At quæ ſufficiens eſt, pro ipſius inſiti ſpiritus alimento ab eo reponitur: quod autem redundat, veluti & reliquum ſanguinem ab eius parenchymate genitum, ad alias partes propellit tanquam ſuperfluum: qua ratione ipſum iecur in numero trium principiorum corpus diſpenſantium reponitur. Hæc eſt illa materia conformis, ac ſimillima pro generatione, ac alimento innati, ac vitalis ſpiritus. qua de re non tantum ſanguis, qui in iecinore conficitur, idonea poteſt eſſe materia pro naturali in eo ſpiritu generando, verum & eius cauſa efficiens ſimilis, ac proportionata pro eiuſdem ſpiritus generatione in eo reperitur. Spiritus ſiquidem innatus eius, in quo eiuſdem iecinoris natura preſertim conſiſtit, qua ratione ſpiritus quoque naturalis appellari meretur, ab ipſo quoque ſpiritus vim accipiens, veluti & is, qui à propria cordis natura, & potiſſimum ab eius ſpiritu inſito gignitur, vitalis, & qui à cerebro, animalis dicitur. adeſt ergo pro ſpiritus naturalis generatione iecinori abundans, ac apta materia, nec minus, & potens cauſa efficax. Cum autem nulla adſit in iecinore cauitas, veluti in corde, & cerebro, in quo poſſet naturalis ſpiritus generari, illum quoque hac ratione negarunt. At nos dicimus, quod, velut in eo viſcere pro ſanguinis generatione natura magnum vnum ſinum veluti ciſternam quandam non fabricauit, ne breuiſsimo tempore in eo ad ipſum tranſmiſſus ſuccus manſiſſet, ac in ſanguinis abſolutionem tranſmutari non potuiſſet, raptus ſiquidem ab impetu diſtributionis: & propterea, vt diutius in eo perſiſteret, ac perfecte alimentum alteraretur, ac in ſanguinem mutaretur, machinata natura eſt tranſituum, ſeu viarum anguſtias, quemadmodum in alijs locis hoc machinata eſt: vt in ventriculo pyloron, in inteſtinis inuolucra ante teſtes, arterias, & venas inuolutas, in capite plexum retiformem. In quibus partibus, cum natura voluerit diutius materias morari, tranſitum ipſis difficilem molita eſt, vt tradit Gal. quarto de Vſu partium. Pari ratione nec pro ſpirituum naturalium generatione talem in iecinore ſinum natura non fabricauit, cum materia eius diutius in eo non manſiſſet, tum quia attingi minime potuiſſet ab omnibus inſitis iecinoris ſpiritibus, à quibus ipſe naturalis gigni oportebat. Et propterea aut prædicti naturalis ſpiritus generatio prohibita eſſet, aut deterior fieret. Non ab re ergo permanens diutius ſanguis in tenuiſſimis iecinoris vaſis, & perfecti ſanguinis generationis cauſa fuit, & abſoluti ſpiritus naturalis. Quinimò, & in generatione animalis ſpiritus ex ipſo vitali hoc idem natura machinata eſt reticularem plexum conſtituens, in quo diutius vitalis ſpiritus permanens valeat perfecte in animalem tranſmutari. Sicut ergo ex iecinoris propria carnoſa ſubſtantia, ſeu parenchymate alimentum in tenuibus eius vaſis detentum poteſt perfecte in ſanguinem verti: ſic ex eiuſdem iecinoris inſito ſpiritu tenuior prædicti ſanguinis pars diu in ipſis detenta valet in naturalem ſpiritum verti. Accedit ad hæc, quòd nec ipſe adeo lucidus, & ſyncerus eſſe debebat, velut animalis, aut vitalis: ſed quantum vitalis ab animali deficit, tantum naturalis à vitali: vt poſſit ille æthereus, vitalis aëreus hic (cum vaporis ſimilitudinem gerat) vaporoſus appellari. non ergo deficit locus pro eius congrua generatione. Dum autem ſpiritum naturalem deſtruere conantur, quoniam canalis, aut meatus aliquis non ſuppetit, per quem valeat ad membra deferri, cum genitus fuerit, ſatis admodum ad hoc reſp. patet. Nam, veluti per arterias à corde ortas vitalis ſpiritus ad membra defertur, ita & per venas à iecinore ortas naturalis ad eadem membra pertranſit. Et, ſi dixerint in venis eum contineri non poſſe, cum vnicam tantum habeant tunicam, dicimus nos eam ſufficere pro naturalis ſpiritus detentione: nam, cum is non tenuis, ac aëreus ſit, veluti animalis, ac vitalis, ſed turbulentus, ac vaporoſus, vtpote ex craſsioris ſanguinis attenuatione, ſeu halitu genitus, propterea diſsipari, ac diſflari per venarum tunicas nequit. &, cum aſſerunt oportere inſuper eaſdem tunicas pulſare, veluti & arterias, non poſſum tantos viros non mirari ſupponentes per hæc verba propterea arterias continuo motu agitari: quia ſpiritus continent. at hoc quantum à Gal. mente alienum ſit, quilibet lib. an ſanguis in arte. natura contineatur, & vj. de Hippocr. & Plat. Decr. percipere poteſt, quibus locis aduerſus Eraſiſtratum arterias, non propterea quòd ſpiritus in earum cauitatibus continent, moueri, ſcriptum reliquit, ſed ob virtutem à corde in tunicas ipſarum tranſmiſſam. Nam, veluti ſubſtantiæ ipſarum initium cor exiſtit, ita ab eo illico motrix facultas ad ipſas delegatur, quæ ipſi cordi innata eſt. At, cum innatus motus diſtenſionis videlicet, iecinori non adſit, pariter, nec venis ab ipſo ortis, & ſi ſpiritum naturalem in eo genitum contineant: haudquaquam eo motu agitabuntur: cum nec arteriæ, propterea quòd ſpiritus ſunt receptacula, diſtenſionis, & contractionis motu moueantur: ſed quia talem ſuſcipiunt in earum tunicis à corde facultatem, vtpote ab eo ortis. Sufficientes igitur canales ac meatus naturalis ſpiritus venæ ſunt: cum & craſsiuſculæ naturæ is ſit: nec propterea eas continue diſtenſionis motu agitari opus eſt, veluti nec arteriæ, quia ſpiritus vitalis receptaculum ſunt. propterea mouentur, vt diximus. Vltimo loco, quia nec aëri patere viam conſpicitur, vt eo veluti & reliqui ſpiritus, is, qui naturalis dicitur, nutriatur, hac quoque ratione ipſum deſtruere conantur. Cui reſponſum volo, quòd nec hæc nutritionis via ſpiritui naturali deficit: nam ad ſimas

Cap.13.

Cap.vlt.
Cap.7.

Cap.13. eius partes arteriæ inſeruntur, vt Gal. patet quarto de Vſu partium. non propter aliud, niſi vt re-
frigerationem eis partibus ſuppeditent. quem vſum, & gibbæ hepatis partes quodammodo ex
continuo ſepti tranſuerſi motu eis vicino ſuſcipiunt, quod quidem abundans eſſet ſpiritui natu-
rali in iecinore contento pro aëris participatione, nam, cum craſsiuſculus, ac vaporoſior is ſit ſan
guinis potius exhalatione, quam aëre alitur, & pręter hæc nemo vnquam negabit apertiones ori-
ficiorum arteriarum ad venas, quas Græci ἀνασόμασεις appellant præter alios, quos præ-
ſtant vſus, propterea factas eſſe, vt reſpirationis, ac pulſuum vtilitas non tantum
cordi, & arterijs, ſed cum eis venis etiam diſtribueretur, prout decretum
Cap.17. reliquit Gal. ſexto de Vſu partium. per quas iecur quoque prom-
pte, & reſpirationis, & pulſuum vtilitatis particeps eſſe
poterit. Per dictas ergo reſerationes poſſunt, &
naturales ſpiritus in venis, & iecinore con
tenti tanta aëris vtilitate partici-
pare, quanta egent pro
eorum altera-
tione,
ac alimento. Ex
his ergo patet, quanti
momenti ſint eorum ratio
nes, qui naturalem ſpiritum ad
Galeni mentem penitus negarunt.

DONATI ANTONII ALTIMARI,

Quòd exquiſita tertiana ad Galeni ſententiam in genere acutorum morborum reponenda ſit.

HAVD iniuria medicorum plurimis hæſitare contingit, num tertiana
febris in acutorum morborum numero connumeranda ſit: cum & ter
tiana ipſa non vno modo dicatur, nec acuti morbi ſimplicis, ac vnius
tantum naturæ in Hippocr. & Galeni doctrina eſſe reperiantur. Duo
hæc igitur primam, atque præcipuam dubitandi cauſam præbuerunt.
Adde tertium, quia nec alicubi ferè compertum eſt Hippocr. aut Gal.
de hac re certam proferre ſententiam. Quapropter volens ipſe pro-
poſiti quæſiti veritatem indagare, ſimulque ab eorundem decretis non
decedens, quid ſentiam aſſerere: terminorum primo exactam notitiam
tradere, rationibus deinceps, & prædictorum preſertim auctoritatibus, quam ſentio, veritatem
fulcire conabor, & demum quas aduerſus in medium afferre conſueuerunt dubitationes, ſolue-
re non grauabor: vt exinde irrefragabilis propoſitæ rei veritas cunctis pateat. De febre ipſa 6. Epid. 5. p.
(quoniam eius eſſentia iuxta Gal. ſententiam ſexto de Morbis vulg. non ſecundum Hippoc. mo- com. 29.
do, ac preclariſsimos medicos, ſed etiam ſecundum communem omnium hominum conſenſum
eſt præter naturam caliditas, maxime quidem in totum animal diffuſa, ſin minus, aut omnino, vel
in pluribus partibus, vel in nobiliſsimis accenſa) velle nos modo, vt rem longiſsimis verbis tra-
ctare videamur diſſerere, num eius caliditas fuerit eadem, vel diuerſa cum naturali caliditate: &,
ſi eadem, nunquid numero, vel ſpecie, aut genere eadem: &, ſi diuerſa quibus differant, penitus
abſtinere decreuimus: cum & præter morem noſtrum ſermonem protelare opus eſſet, ſtudio-
ſiſque confuſionem potius, quàm doctrinam pareremus, & quæ ab alijs ſexcentis in locis prius
tradita ſunt, nulla exinde vtilitate percepta, hic conſcriberentur. Iure igitur hæc res Conci-
liatori, Gentili, Nicolo, ac huius claſsis alijs tractanda relinquatur. Tantum cum Gal. lib. de Cap. 2.
ca. morb. dicamus febrem eſſe totius animalis calorem immodicum: vel, vt viij. Meth. med. aſſe- Cap. 1.
rit, febrem calorem eſſe adeo immodice auctum, vt & hominem offendat, & actionem lædat: Cap. 1.
vel, vt comment. Aphoriſ. xvj. lib. j. vbi febrem retulit eſſe conuerſionem natiuæ caliditatis in
igneam. Huius tria eſſe genera primo de diff. feb. ſcriptum reliquit pro ratione triplicis ſubſtan
tiæ, quæ noſtri corporis naturam conſtituit Hippoc. auctore. quas ſubſtantias continentia, con-
tenta, & impetum facientia nominauit. Continentia appellans ipſius corporis partes ſolidas: con
tenta humores: & impetum facientia ſpiritus: febrilis nanque diſpoſitio aliàs ex alio de prædi-
ctis incipit, prout vna magis, quàm altera ſubſtantia ab vna, vel altera cauſa præter naturam calo-
rem ſuſcipere parata eſt. In quacunque enim earum primum ſuſcipitur præter naturam calidi-
tas, genus aliquod febrium conſtituitur: vt, ſi in ſpiritus, diaria dicta, febris generatur: ſi in hu-
moribus, putrida: ſi in partibus ſolidis, hectica gignitur. ſpiritus dico humores, & partes ſolidas
cordis, & non aliarum partium: cum, & ſi ſpiritus omnes totius corporis, & humores, vel ſolidæ
partes præter naturam calfactæ ſint, quæ vero in corde continentur, non ad huc, neque febris di-
ci poteſt, neque eſt: prout Gal. ſexcentis in locis, preſertim eodem lib. j. de diff. feb. teſtatus eſt: Loco citato.
ipſius nanque cordis aliquam prædictarum ſubſtantiarum calfactam eſſe præter naturam opus
eſt, ſi febris gigni velit: ſpiritum videlicet; ſi diaria: humores; ſi putrida: & partes ſolidas, ſi he
ctica; quamuis non ſemper prædictæ cordis ſubſtantiæ pro febrium generatione primo effician
tur, oporteat: contingit nanque ſæpenumero non in diaria duntaxat, vt ſpiritus alij primo calfa-
cti ſint præter naturam, vt animales, aut naturales, vel vitales illi, qui in arterijs continentur, ex
quibus deinceps ad eos pertranſit, qui in corde continentur, quo tempore, & diaria febris con-
ſtituitur. Quemadmodum de ea diaria, quæ ex inguinum inflammatione, æſtu, vel frigore or-
tum habet Gal. ſcriptum reliquit primo de Diff. febr. ac primo de Arte cur. ad Glauc. & ea, quæ Cap. 5.
ex cruditate excitatur, viij. Meth. med. ex his nanque cauſis alij ſpiritus primo præter naturam ca Cap. 2.
liditatem ſuſcipiunt, demum per conſenſum ad eos, qui in corde continentur, transfluens diaria Cap. 5. & 6.
generatur febris. At, ſi ex ira diaria febris excitetur, hi, qui in corde ſpiritus continentur, primo

 afficiuntur,

afficiuntur. verum hoc idem obſeruare licet in putridis febribus,quoties putreſcentes ſucci,aut
intra vaſa continentur,vel in vna eius determinata parte,aut inflammationem parientes,vel citra
phlegmonem in ea, veluti in foco quodam detenti febrem efficiunt: nam cunctis hiſce modis
Cap.4. putrida febris generari poteſt Gal. teſte xj. Meth. meden. Hi nanque putreſcentes ſucci primo
præter naturam caliditatem excipientes ijs,qui in corde continentur humoribus, deinde impartiunt,ac proinde febris generatur putrida. Quo fit, vt in hac febre ea pars primo afficiatur, in
qua putreſcens ſuccus continetur, aut inflammatio oritur, ex qua cor demum ſimul afficiatur,
oportet. dico ſecundum humores eius,quomodo de diaria quoque, de qua ſupra narrauimus,
exiſtimandum eſt. Pari modo de hectica febre dicendum erit: nam hæc interdum fit præter
naturam calore. primo partes ſolidas, iecinoris videlicet ventriculi,aut renum vel aliarum partium depaſcente, & demum ipſius cordis,quo tempore hectica febris dicitur. vt Gal. viſum eſt,
Cap.8. decimo Meth. med. licet igitur nullum febrium genus generari valeat,niſi cordis ſubſtantia aliqua in calfacto eſſe poſita ſit,vt ſpiritus eius in diaria, humores in putrida, & ſolidum corpus in
hectica: non tamen perpetuo in dictarum febrium generatione prædictæ cordis ſubſtantiæ primo afficiuntur, neque ipſum cor, ſed ſæpenumero euenit (velut in ſingulis febrium generibus,
oſtendimus) vt affectis ſpiritibus, vel humoribus, aut partibus ſolidis aliarum partium primo ad
eas, quæ in corde ſunt ſubſtantias communicata affectione,febris pro ratione ſubſtantiæ diuerſæ præter naturam calfactæ generetur. Hoc tanquam valde neceſſarium, ac vtile pro dictarum
febrium curatione, nec à quamplurimis hoc ſeculo obſeruatum prætermittere nolui: cum eam
partem, quæ primo afficitur, omnino inueſtigandam eſſe, pro optima cuiuſque vitij curatione
Cap.vlt. Gal. vbique præcipiat, ij. preſertim,& iij. lib.de Loc.affect. ei nanque auxilia adhibenda ſunt, vt
Cap.1. morbus curetur. Curationem vero pro ratione diuerſæ partis affectæ variandam eſſe decimo
Cap.8. Methodi medendi Gal.docuit,dum de hectica verba faciens aſſerit, alia debere remedia adhiberi, ſi cor: alia ſi iecur,vel ventriculus,aut renes primo afficiantur, alijſque partibus topica remedia applicanda ſunt: nam ſemper ei,quæ primo affecta eſt. Hoc etiam in putrida diaria febre
obſeruandum eſt, ſaltem pro topicis applicandis remedijs, qua ratione tot, tantaque topica remedia pro curandis febribus deſeruientia inuenta fuerunt: non enim indiſtincte partibus applicanda ſunt, prout maior medicorum pars hiſce temporibus conſueuit: ſed cognita parte, quæ
primo afficitur,eidem cum opus eſt,adhibeantur, non tamen propterea ipſo corde, tanquam in
febribus aut per eſſentiam, aut per conſenſum neceſſario affecto,ac membro exiſtente principi
derelicto: ſed ipſi ſemper in febribus ſuccurrendum quoque fore cenſemus: verum non vt perpetuo eo primo affecto,vt male quidam ſentiunt,aſſerentes in febribus ſemper eam primam partem affectam eſſe: Nam neque in diarijs, nec putridis, aut hecticis ſempiternæ veritatis eſſe ſupra ad Galeni mentem oſtendimus. Intereſt itaque medici exquiſite in qualibet febre partem, quæ primo afficitur, dignoſcere, vt ei etiam primo curatio dirigatur: nec in omnibus indiſtincte aſſerendum eſſe (vt ex his, quæ diximus, conſtat) cor primum eſſe ſemper, quod afficitur: vt noſtro æuo maior medicorum pars vno ore fatetur: ſemperque de eo ſollicitos nos
eſſe debere, vtpote quòd princeps membrum exiſtat, neceſſarioque in cuiuſuis febris generatione afficiatur, licet non ſemper primo. In numero vero febrium quæ quidem ex humorum
putredine conſiſtunt, tertiana exiſtit: neque enim magnus earum numerus eſt, vt Gal. inquit
Cap.9. ſecundo de Criſibus, & ſecundo de differentijs febrium,ſed omnes tres exiſtunt: biliosa, vide-
Cap.2. licet,melancholica,& pituitoſa,hoc eſt,tertiana,quartana,& quotidiana. Harum vero cuiuſque
differentia duplex exiſtit,intermittens,videlicet,& continua, ita vt omnes ſimplices febrium putridarum differentiæ ſex numero ſint: quamuis aliquæ aliæ differentiæ illis accedant: ex humoris,ſcilicet copia,quantitate,& qualitate putredinis,modo motus,& parte,in qua humor putre-
Cap.8. ſcit, vt idemmet Gal. teſtatur eo.ij. de differ.febr. Et, vt ad tertianam veniamus, de qua verba
facturi ſumus, alijs derelictis, præter id quòd quædam eſt continua, ſic dicta nomine generis:
multas tamen circuitiones particulares continens, & non vnam tantum, ſicut vera continua,
quæ continens dicitur febris, cuius omne tempus vna acceſſio eſt ab initio vſque ad finem, ſiue ea æqualis perſiſtat,aut paulatim decreſcat, vel paulatim creſcat: quædam vero intermittens,
ſeu ad integritatem deſinens: ipſam intermittentem,quæ tertio quoque die infeſtat pro ratione
diuerſæ longitudinis, vel breuitatis acceſſionis eius, & intermiſſionis, varijs nomenclaturis ap-
2.de Diff.feb. c. 8. 1.epid.5. 1. cõm.23. & 5. 2. cõm.25. 6.epid.5.2. cõment. 23. pellari apud Gal.inuenio,cum ij.de diff.feb.tum primo,& ſexto de Morbis vulg. Nam cui & acceſſionis tempus breue eſt,& initium cum rigore,&cum ſudore ſolutio,bilisq. vomitu,vel etiam
inferne aluo bilioſa deijciente,huic exquiſita tertiana nomen inditum eſt: cui autem horum aliquid deeſt,non amplius exquiſita,ſed tertiana ſimpliciter vocatur. Verum,ſi & intermiſſionem
minorem habuerit, ſcilicet acceſſione, tertianam hanc productam nominare licet: tametſi hæc
maioris, minoriſque ratione differentiam magnam obtineat: cum & magis productam vnam
admodum productam aliam, & maxime, ſeu plurimum productam reliquam nominet. Verum eas hoc modo definire quodammodo obſcurum eſt: cum & recentiores medici de eis quotidie certent, atque contendant, ne id quidem agnoſcentes ſe de nomine contendere. talem
igitur nominum ſubtilitatem quærere neceſſarium medicis non eſt: cum & recte curare tertia-
nam

nam valeant, ac eius euentum præſentire, inſpecta tantum acceſsionis, & intermiſsionis longitudine, & ſpecie, ſeu forma eius, quæ in ipſis tertianis variari contingit, velut in alijs quoque febribus per circuitum repetentibus, aut ex parte redundantis ſucci, & hoc vel quantitate, vel qualitate ipſius: nam, velut copioſior bilis longiores, pauca breuiores efficit acceſsiones, ſic tenuis, quàm craſſa, breuiores: craſſa vero, quàm tenuis, longiores parit. Vel virium ratione: nam virium robur breuiores: eæ vero imbecillæ multo longiores acceſsiones efficiunt. Totius quoque corporis conſtitutio cauſa eſt, vt interdum breuiores ſæpenumero longiores fiant acceſsiones: corpus nanque rarius quantum in ſe eſt, breuiores, denſius autem longiores efficit: facultas nanque valida promptius à ſe expellit id, quod alienum eſt. corporis autem raritas minime detinet id, quod effertur. quocirca ita affectis cito euacuari excrementum neceſſe eſt, ſi etiam alia ſimilia exiſtunt. Pari ratione quibus econtrario corpus afficitur, ijs neceſſe eſt longiorem eſſe excrementorum excretionem debiliter expellente facultate, detinente autem ea, quæ efferuntur meatuum anguſtia, ac corporis denſitate: omnibus autem prædictis inſimul concurrentibus aut breuiſsima, aut longiſsima acceſsio fit: nam ob paucitatem, biliſque tenuitatem, robur virium, & viarum amplitudinem breuiſsima fit acceſsio, longiſsima autem ob copiam, eiuſque craſsitiem, virium imbecillitatem, meatuumque anguſtiam, ſeu corporis denſitatem. Si vero prędicta omnia haud concurrant, ſed eorum quædam pro communicantium cauſarum diuerſitate, acceſsio magis, vel minus longa erit, vel breuis, in medio longiſsimæ, & breuiſsimæ non paruam ſecundum magis, & minus differentiam ſuſcipiens. liquet igitur ex his tertianæ acceſsionem propterea non ſemper eſſe æqualem: quia non perpetuo eadem bilis copia, eiuſdemque ſubſtantiæ putreſcit, nec in corporibus eandem ſemper conſtitutionem, ac vires æquales habentibus. & propterea hæc inſpiciens medicus cauſam prompte inueniens longitudinis, vel breuitatis acceſsionis eius rite eam curabit, eiuſque finem prænunciabit, etiam ſi quouis nomine ipſam appellet. At, vt clarior noſtra euadat oratio, quia ſingulis tertianis iuxta Gal. doctrinam ſuum cuique nomen impoſuimus, prout magis, vel minus earum acceſsio prolongatur, cum ſermo noſter de ea erit tertiana, cuius acceſsio duodecim horas non pertranſit, quæ maxima eſt eiuſdem acceſsionis longitudo, eam vel exquiſitam tertianam, vel abſoluto ſermone, ſimpliciq. appellatione tertianam nominato, prout & Græcorum conſuetudo eſt altero duorum modorum indifferenter eam appellare, vt ſexcentis in locis preſertim comment. Aphoriſ. lix. lib. iiij. teſtatur Gal. Cuius inſuper differentiæ quædam ex longitudine, & breuitate acceſsionis eius ortum habent: eius nanque acceſsio interdum vſque ad duodecim horas prolongatur, ſæpe numero ad decimam, & quandoque ad ſex, vel octo tantum, vel etiam ad pauciores, prout dicta flaua bilis, ex qua excitatur, in maiori fuerit, vel minori copia craſsioris, vel tenuoris ſubſtantiæ: ac in corporis diſpoſitione rara, vel denſa: & vires robuſtæ, vel imbecillæ fuerint. Verum, quoniam hæc tertiana de numero eſt morborum, qui per circuitus repetunt, quærendi propterea occaſio oritur, quamobrem febres quædam (in quarum numero tertiana eſt) per circuitus repetant. Huic Gal. ij. de differ. febr. paucíſsimis verbis ſatisfacere videtur: nam circuituum repetitio, inquit, aut oritur ex fluxione, quæ ex robuſtioribus partibus ad imbecillimas fit, cum videlicet in aliqua parte excrementum ex quauis cauſa generatur. demum eiuſdem partis expultrice facultate valida exiſtente reſeratis vijs, ac eodem excremento non admodum craſſo, nec multo exiſtente ad alias tranſmittitur, ac ex illis ad alias, quoad ad vnam quandam deueniat, quæ cunctis alijs imbecillior ſit. quo loco decumbens præter naturam calfactum ac putreſcens, febrem excitat, tantoque tempore per circuitus repetit, quanto eædem diſpoſitiones in mittentibus, & ſuſcipientibus partibus permaneant. Interdum, etſi pars, quæ excrementa tranſmittebat, amplius non mittat, qua ratione neque ab alijs ſuſcipiat, remanet tamen in ea parte, quæ prius excipiebat imbecillitas quædam, quo fit, vt febris oriri poſsit: quoniam ſibi ipſi excrementa generat, etſi ab alijs non excipiebat, velut ſi ea ab initio imbecilla fuerit ſibi ipſi excrementa generans, eaque expellere non valens cum imbecilla ea ſit, excrementum vero forte multum, aut craſſum, viæque obſeratæ, fit, vt ſibi ipſi initium febricitandi afferat, ſeruabiturque non minus eiuſdem febris circuituum repetitio quoad in prædictis partibus ſimiles diſpoſitiones permanſerint. Accidit & tertio, quòd quædam partes nec ab alijs ſuſcipiant excrementa, vt pote nulla exiſtente parte, quæ ea tranſmittat, verum præter naturam affectæ: vt, cum ſupra modum calefiant, aut doleant, ad ſeipſas excrementa trahunt. proinde fit, vt vbi putreſcant, qui trahuntur ſucci, febrem excitent. hoc modo fluxione orta tam ſi corpus plenum ſit, excrementiſque refertum, quàm ſi eiſdem vacet, admodum tamen larga exiſtente fluxione, vbi plenum: pauca vero, vbi excrementis vacet. nec ſecus tandiu per circuitus repetet dicta febris, quandiu calor, aut dolor in eiſdem partibus perſeuerantiam habeat. Tribus igitur modis iuxta Gal. ſententiam, ſecundo de differ. febr. quæuis putrida febris generari poteſt, quæ per circuitus redit, quamuis interdum eueniat, quòd non vna tantum, ſed plures prædictarum cauſarum communicent in febrium putridarum generatione, quæ circuitione fatigant, vt puta fluxio in aliqua parte ab alijs mittentibus excipiatur, & eiuſdem adſit imbecillitas, ita vt non tantum ſuſcipiat, ſed & ſibi ipſi excrementa generet, quibus in ea parte putreſcentibus ſi febris gignatur, duplicem habebit,

Cap. vlt.

Loco citato.

bebit,& generationis,& per circuitum repetitionis cauſam, prout Galenus ſecundo de Differentijs febrium,ſcriptum reliquit. Cauſæ igitur, quòd febres quædam per circuitum repetant, ac quiuis alij morbi, tot, ac tales ſunt. At, quòd ad integritatem aliquæ earum acceſsiones deſinant,non difficile eſt inuenire: nam,cum prioris acceſsionis tempus adeo breue fuerit, vt priuſquam ſecunda incipiat,iam prima deſierit, medium interuallum inter ſecundæ acceſsionis principium,& prioris finem totum ſine febre exiſtit. at,vbi ſecundæ prius incipiat, quàm prior omnino ſoluatur, nihil harum medium relinquitur. quare ad integritatem non deſinet. quærimus itaque nos de ea tertiana febre,nunquid ſit morbus acutus, quæ tertio quoque die per circuitus repetens eius acceſsio duodecim horas non pertranſit: quod tempus longiſsimum eſt, omninoque intermittit. eam pro clariori doctrina indifferenter, aut abſolute tertianam,aut cum additione exquiſitam, quò ab alijs differat, nominabimus. Hæc cauſam habet flauam bilem ſuperabundantem in toto corpore latam,ac motam. quo fit,vt in ea vehemens fiat rigor, bilis ſuperueniat vomitus, aut alui deiectio biliosa, vrinæ, ac ſudores biliosi, ab acutiſsimis continuis, maximeque adurentibus febribus hoc tantum diſcrepans, quod in illis bilioſis ſuccus vnà cum ſanguine intra venas contineatur, in hac per totum corpus defertur, ac per ſingulas eius partes diſſeminatur. diſtant ergo hæ febres inter ſe locis tantum,in quibus ſuperfluus contrahitur humor. conueniunt vero in cauſa: vtraque enim à flaua bile gignitur, vt Galenus inquit ſecundo de Criſibus. primo de Morbis vulgaribus,comment. Aphoriſ.lix.lib.iiij. & ſexcentis alijs in locis. Num autem hæc, & qualibet alia febris interdum ſymptoma, & non morbus dici, & eſſe poſsit,adeo quod,vt vulgus medicorum aſſerit,febris accidens,& non morbus dicatur, non minimam difficultatem habet: cum apud Galenum compertum ſit,nonnunquam febrem ſymptoma nominare,preſertim cum inflammationes ſequitur,vt patet commento Aphoriſ.xliiij.lib.vj. cum de ea febre loquitur,quæ ad inflammationem veſicæ conſequitur: aſſerit enim eam eſſe caſum eiuſdem inflammationis, & tertio de Locis affectis, de febre phreniticis orta, inquit, eam vnum quoddam ſymptoma, ſeu caſum cenſeri cerebri diſpoſitionum. idem quoque fateri videtur, & primo de Arte curandi ad Glauconem circa finem. & ſecundo eiuſdem circa principium, & primo de Differen. febrium,circa finem. cum de diaria diſſeruit, quæ ex æſtu, vel frigore ortum habet, febrem dixit interdum eſſe ſymptoma ſolius in capite diſpoſitionis, prætermittendo pro nunc ea, quæ ſcripſit comment. Aphoriſ.lxvj. & lxxiij. quarti libri, & xliij. ſeptimi libri, cum ad mentem antiquorum,& non iuxta propriam ſententiam illud conſcripſerit,velut liquido cuilibet eius ſcripta inſpicienti patere poteſt. At nos prædictis haudquaquam obſtantibus cum eomet Galeno indubitanter affirmare audemus nullam febrem quouis modo genitam poſſe nec dici,nec eſſe ſymptoma,ſed ſemper,quæcunque ea ſit, morbus eſt, & dicitur: illud tantum animaduertentes in eiuſdem Galeni doctrina, quòd, cum de ſymptomate bifariam loqui poſsimus, generatim ſcilicet,& ſpeciatim ſumpto, vt patet libro de Differentijs ſymptom. quando dicimus febrem non poſſe dici,nec eſſe ſymptomata,de eo intelligendum erit ſpeciatim, & non generatim dicto. nam neminem præterit non febrem tantum, aut quemuis alium morbum ſymptoma dici poſſe generatim ſumptum,ſed & morborum cauſas, & vniuerſaliter quidquid præter naturam corpori accidit,ſiue morbus ſit,ſiue cauſa, ſiue ſymptoma proprie dictum fuerit; verum de eo ſymptomate intelligendum erit,quod ſpeciatim ſumitur. hoc autem trifariam diſtinguitur à Galeno eodem libro de Differentijs ſympt. aliud nanque affectus noſtri corporis eſt,aliud functionum noxa,& reliquum excrementorum immodica excretio,aut ſuppreſſio. Quo ſuppoſito tanquam vero Galeni decreto,quod quæuis febris perpetuo morbus ſit, & non ſymptoma ſumpta ipſius morbi definitione,quæ à Galeno non modo lib. de Differ. morb. & ſymptom. verum ſexcentis alijs in locis conſcribitur, abſque vlla difficultate probari poteſt: nam,cum morbus ſit præter naturam affectus,à quo primo actiones impediuntur,febriſque perpetuo huiuſmodi ſit,ſemper enim functiones per ſe primo lædit: neceſſario ſequitur ſemper eſſe morbum. Ad hæc, ſi omnium medicorum conſenſu febris eſſentia eſt præter naturam caliditas in totum animal effuſa, vel in plurimis,aut ſaltem nobiliſsimis partibus accenſa,vt ſexto de Morbis vulgar.Gal.teſtatur; ergo perpetuo morbus erit in intemperie,velut ipſemet lib.de Differen.morb.ſentit,hæc autem intemperies vniuerſi febrium generis eſt calor eodem teſte xj. Metho. quo fit, vt frigidis ſemper curetur tanquam contrarijs ei exiſtentibus. Erit igitur quæuis febris ſemper morbus in intemperie,eaque calida: talis nanque eſt eius propria eſſentia, vt diximus. Rurſus,ſi ſymptoma ſit febris ſpeciatim ſumptum,cum id triplicem habeat differentiam, neceſſario in earum aliqua reponi deberet. at, quòd in nullo ſymptomatum genere ea collocari poſsit, facile deducitur: cum nec in genere noxæ functio non eſſe poterit: nam ipſa per ſe primo functiones lædit,& non eſt aliqua functionum noxa, vt patet per omnes functiones diſcurrenti: nec in genere affectus corporis connumerari poterit, cum hæc ſymptomata functiones non offendant, nec per ſe primo: verum febris ipſa eſt, quæ per ſe primo functiones lædit. In genere autem retentorum, vel excretorum immodice quis adeo erit inſulſus, vt febrem reponat? nemo inquam,& ſi per cuncta excrementa diſcurrat. Cum igitur in nullo ſymptomatum genere reponi febris valeat,relinquitur, vt nullo pacto quocunque modo ipſa oriatur, ſymptoma

ma

Marginal notes: cap.6. 1.epid. 2.côment.20. — Cap.7. — 1. ad Glauc. c.4.&5.3.reg. acut. & 1. ad Glauc. c. vlt. 2.ad Glau.c.1 1.de diff.febr. cap. vlt. — Cap.2. — 6.epid. ſ.p. côment. 29. Cap.5. Cap.2.

ma proprie dictum appellari poſſit, ſed ſemper morbus in intemperie, eaque calida. Et, ſi qui
eam quandoque morbum, interdum ſymptoma appellant, id faciunt, quoniam febris eſſentiam,
atque propriam naturam ignorant: nec minus eos præterit, quibus morbus à ſymptomate di-
ſtet. & propterea vnum cum altero confundunt. Quòd, ſi Galenus præcitatis locis, & alijs qui-
buſdam interdum febrem ſymptoma alicuius præter naturam affectus appellarit, non propterea
illico febrem eſſe ſymptoma dicendum erit ſpeciatim dictum: cum hoc & eius doctrinæ, & ve-
ritati ſatis pugnet, vt ſupra monſtratum eſt. Sed attendendum Symptoma nomen Græcum à
Græco verbo συμπίπτω deductum apud eoſdem Græcos nonnullos habere ſignificationes:
nam, velut verbum ipſum συμπίπτω ſignificat quandoque contingo, concido, interdum incur-
ro, competo, conſequor &c. ſic ſymptoma id, quod contingit conciſionem, concaſum, incur-
ſum, vel alicuius rei aſſeclam ſignificat. Quo fit, vt, cum ſymptoma dixerit febrem eſſe alicuius
diſpoſitionis præter naturam, nil aliud voluiſſe intelligere, quàm eam contingere cum dicto affe-
ctu, vel eiuſdem eſſe aſſeclam, ſeu ad eum conſequi, vt dilucidiſſime conſtat ex eius verbis in fine
primi libri de Arte cur. ad Glauc. & principio ſecundi cum de febribus, quæ inflammationibus Cap.vlt.
accidunt, ſeu contingunt, verba facit. Illud quod nec ignorauit doctiſſimus Leonicenus, qui
hoc modo nomen illud Symptoma libro j. de Different. febr. iuxta finem interpretatus eſt, cum Cap.vlt.
dixit. Eorum vero nonnullis febres ſolum capitis diſpoſitionem conſequi. & non dixit eiuſ-
dem diſpoſitionis eſſe Symptoma, velut Laurentianus, quod parum doctis non parui erroris cau
ſa eſſe potuit, prout quibuſdam vſque ad noſtra tempora fuit. Febrem igitur aliquam eſſe ſym-
ptoma proprie, & ſpeciatim dictum tanquam erroneum in Gal. doctrina, à veritateque valde alie
num quiuis aſſerere caueat: Nam qui arbitrantur interim eam ſymptoma cenſendam eſſe, ob id
ſunt accuſandi, vt Gal. inquit lib. de Differ. morb. quòd non expectantes, donec ab alijs confu- Cap.5.
tentur, ipſi ſeipſos reuincunt. quòd ſi illud reperiatur conſcriptum, modo, quo expoſuimus,
erit intelligendum, niſi forte Galenus ad aliorum mentem loquatur, vt in quibuſdam prædicto-
rum locorum patet. erit denique propterea tertiana febris morbus. num vero acutus, vel non
acutus nondum liquet. Pro huius dilucidatione animaduertas oportet, Gal. tertio Prognoſtic. Cõment. 10.
ſcriptum reliquiſſe duas eſſe temporum præfinitiones in morbis, qua ratione acuti, aut diutini di
cuntur, qui quidem ſic ab eo ſæpenumero illuſtrioris diſciplinæ gratia nominantur. verum, cum
non duæ tantum re vera morborum differentiæ ſint, ſed permultæ admodum, iccirco nec eos
laudat ſecundo de diebus decret. qui duas vniuerſas morborum ſpecies ponunt, neque vtran- Cap.12.
que deinde diuidunt: nec illos probat, qui tot eſſe dicunt, quot dierum decretoriorum circui-
tus: acutos propterea ſub hac ratione ſubdiuidens eodem loco aſſeruit quoſdam acutos eſſe,
quoſdam vero peracutos, iterum peracutos ſubdiuidit in exacte peracutos, qui quartam diem at
tingunt, & peracutos non exacte, qui ad ſeptimam vſque producuntur. deinceps inter acutos ait
alios eſſe exacte acutos, qui vſque ad decimamquartam producuntur: alios non exacte, qui vſ-
que ad vigeſimam durant: quanquam & hi quoque acuti ſint. eſt inſuper aliud morborum ge-
nus, quod ex delapſu acutum ad quadrageſimam vſque diem peruenit, ita vocatum, quòd acuto
quodam imperfecte iudicato intra diem vigeſimum, deinde vehementia eius confracta, reli-
quum eius intra quadrageſimum diem diſſolui conſueuit. nonnulli autem ſtatim ab initio velut
prohibiti, tardeq. moti, & nullam interea ſubitam mutationem moliti ad quadrageſimum diem
producunt. duplex autem horum quoque natura eſt, vel enim acceſſionum remiſſiones in in-
tegritatem finiunt, vel continua febris ſemper perdurat: tales etenim (vt ipſe aſſerit) acutorum
morborum naturæ adhærere videntur. iam alij manifeſto ſunt vtique diuturni, qui iterum pro
diuerſa ſecundum tempus eorum præfinitione diuerſas habere poſſunt ſpecies, ſeu differentias,
quas omnes, in varijs tamen locis Hippocr. in omnibus admirandus conſcripſit, ab ipſis euiden-
tibus ſermonem capiens. Exacte nanque peracutorum memoriam habet Aphoriſ. vij. lib. j. dum
dixit, Vbi morbus peracutus eſt, ſtatim extremos habet labores, & extreme tenuiſſimo victu
vtendum eſt, per extremos labores, vt Gal. fuit, intelligens acceſſiones, & caſus omnes maximos,
atque vehementiſſimos, cum in ipſis ſtatim morbi incidat vigor, in primis videlicet eius diebus,
hoc eſt, circa primos quatuor dies, vel paulo vlterius: in quo morbi ſummo vigore prædicta
duo maxima, ac vehementiſſima fiunt, acceſſiones ſcilicet, & caſus vniuerſi: peracutorum au-
tem non tamen exacte lib. j. de Ratione victus in morbis acutis ſub his verbis meminit, Sorbitio- Text. 44.
nem dare oportet neque multam, neque craſſam, ſed poſt ſeptimam, vel nonam, ſi validus ſit.
& iterum, Quibus vtique vel quinto, vel ſeptimo, vel nono fieri debeat morbi iudicatio, &c. at
de exacte acutis in Aphoriſ. xxiij. ſecundi libri, ſub his verbis ſcripſit. Acuti morbi in quatuor- Text.25.
decim diebus iudicantur. acutorum vero non exacte, tertio Prognoſtic. oblitus non fuit, cum Text.3.
inquiat. Itaque primus impetus hunc in modum finitur, ſecundus vero ad ſeptimum produci-
tur, tertius ad vndecimum, quartus ad decimumquartum, quintus ad decimumſeptimum, ſex-
tus ad vigeſimum. Hi ergo ex morbis acutiſſimis per quatuor ad viginti ex additione termi-
nantur. at eorum, qui ex delapſu, ſiue decidentia acuti nominantur, primo Prognoſt. mentio- Text.25.
nem fecit, dum talia protulit verba, Spirationis facilitatem exiſtimari oportet, perque magnam
vim habere ad ſalutem in omni morbo acuto, qui cum febre infeſtet, & quadrageſimo die iudi-

cetur, quin etiam ſexageſimi, octuageſimi, & centeſimi rurſus primo de morb. vulg. meminit, &
1. de Epi. ſ.3. tex.14. Aphoriſ. xxviij. tertij lib. ſcriptum reliquit nonnullos puerorum affectus diebus quadraginta finiri, quoſdam ſeptem menſibus, reliquos ſeptem annis, nonnullos vero ad pubertatem vſque peruenire. quæ omnia ſimul ad clariorem diſciplinam, & ægrorum vſum admodum vtilia ſunt: etenim ſua cuiuſque victus ſpecies eſt. At quoniam medicorum plurimis, qui ex ſola temporis præfinitione morbos diffiniunt, aberrare contingit, non tantum circa eorum appellationes, verum & rerum quoque ipſarum dignotiones confundunt: nam paruas, & à periculo remotas febres diarias ex frigore quodam, ſeu æſtu, vigilia, ebrietate, vel ira, aut alijs ſimilibus cauſis ortas, & ſi circa primos dies terminentur, nemo tamen vel idiota, vel medicus peracutas febres, ſeu morbos peracutos vocare conſueuit. nec ſecus morbum aliquem cum ſegni, lentoque motu cum interuallis à febre remiſsis, ſi vſque ad quadrageſimum extendatur, nemo ſanæ mentis acutum ex decidentia nominauerit: nec ſi in decimoquarto finit, acutum nuncupabit: quos tamen, ſi nudas temporis præfinitiones obſeruarit, acutos, vel peracutos eos appellare cogetur. propterea
Cap. 12. Gal. ſecundo de Diebus decr. Archigenem laudabat, qui non ſolis nudis temporibus, ſed motu, & natura magis acutum, vel peracutum morbum appellauit, eum talem eſſe aſſerens. qui propter motus velocitatem periculoſus exiſtit. quapropter lucidiſsimus Gal. cunctos, qui in hac re prouenire potuiſſent errores euitans, eodem loco dicebat, vides igitur nos, cum ſolutio interdum eandem temporis præfinitionem habet, vel acutum morbum, vel non acutum nuncupare eodem modo quandoque alium acutum alium diuturnum ipſo ſolo motu diſtinguentes: contingit nanque morbos quoſdam quarto, ſeptimo, decimoquarto, vigeſimo, vel quadrageſimo die terminari, qui non ſtatim acuti, vel peracuti dicendi ſunt, niſi eorum motu prius obſeruato. hic ſi celer, ſeu velox fuerit, ſic appellandi ſunt iuxta Gal. ſententiam: ſin autem ſegnis, & lentus, nullo pacto acuti dicendi, ſed alio nomine nuncupandi ſunt, etiamſi intra terminum acutorum (vt diximus) finiant. Quare ex motu preſertim, & non ex tempore tantum, morbos præfini-
Cap. vlt. ri iubet Gal. vt tertio de Diebus decreto. circa fin. decretum reliquit. nam qui breui tempore terminatur morbus, non autem celeriter mouetur, vt diaria febris, hunc Græci βραχυχρόνιον, hoc eſt, breuis temporis morbum, non autem acutum appellant. huic contrarius eſt, quem Græci πολυχρόνιον nos diuturnum, ſiue longi temporis morbum appellamus, ſiue quomodocunque aliter quis vocare ipſum malit. At acutus morbus, licet omnino brachichronius quaſi exigui temporis ſit; non tamen hac ratione acutus nuncupatur, ſed propter eius motus celeritatem acutus dicitur. quia vero ipſum celerrime quieſcere oportet, vt qui ad proprium finem properat (nam idem eſt celeriter moueri, ac ad terminum properare) erit propterea acutus morbus omnino, & brachichronius, hoc eſt, exigui temporis. Propter motus ergo celeritatem acutus dicitur. quòd vero diu morari (eo quòd celeriter mouetur) non poteſt, brachichronius appellabitur: ipſi vero acuto morbo tardus oppoſitus eſt, vt qui non celeriter, ſed ſegni, & tardo motu moueatur: hic omnino polychronius non eſt, etſi quilibet polychronius morbus ſit tardus: accidit enim, vt propter virium robur, aut corporis raritatem, paucitatem, ac tenuitatem humoris. ex quo fit, interdum brachichronius ſit: ita nec quilibet brachichronius acutus eſt; licet quilibet acutus exigui temporis omnino ſit: febres nanque diariæ morbi ſunt exigui temporis, non autem acuti morbi dicuntur: cum non celeri motu moueantur, neque magni ſint. Liquet igitur ex his, quòd licet quilibet morbus acutus ſit exigui temporis, ſeu brachichronius: non tamen hac ratione acutus appellatur, ſed talis dicitur, quia celeriter mouetur velociter, ſcilicet tempora eius propria pertranſiens, ac ad ſummum vigorem properans. hac ratione is morbus ei opponitur, qui tardus dicitur: quoniam ſegni, & lento motu mouetur. & propterea vnus ab altero iuxta Gal. ſententiam ſolo motu diſtinguitur. quod quidem confirma-
6. epid. ſ.p. Cōment. 129. uit ſexto de Morb. vulgar. cum dixit, Acutos morbos dicimus, quicunque propria tempora vſque in finem velociter pertranſeunt. & propterea non mirum, ſi ijdem ipſi acuti morbi pro diuerſa motus eorum celeritate magis, & minus acuti dicantur: nam, vbi ſtatim circa primos, videlicet quatuor dies extremos labores habeat, in ſummoque vigore conſiſtat: talis morbus cum velociſsimi, ſeu celerrimi motus ſit, exacte peracutus morbus dicetur. quòd, ſi in ſeptimo conſiſtat die; peracutus, non tamen exacte nominatur, velocioris quidem & ipſe motus exiſtens, non tamen adeo, vt is, qui in quarto, vel paulo vlterius conſiſtebat. ſi autem in decimoquarto die caſus vniuerſos, ac acceſsiones extremas habeat, & proinde in ſummo vigore conſiſtat: ſimpliciter acutus morbus nuncupabitur, celeriter quidem & ipſe propria tempora pertranſiens: verum non adeo vt qui in quarta, vel ſeptima conſiſtebat. At, ſi quidam morbi debiles, ac parui circa primos dies exiſtant, verum quarta, aut quinta die continui vehementes, acuti, ſeu celeres fieri incipiant, aut ſexto, vel ſeptimo die tales fiant; acuti, ſed non ſimpliciter dicuntur ad vigeſimum vſque diem, vel decimumſeptimum iudicati: adeo vt morbi continui acuties nũquam poſsit plures, quàm quatuordecim obtinere dies, vt liquet comment. Aphoriſ. xxiij. lib. & propterea hi quoque acuti ſunt. quidam vero celeriter à principio moti, imperfecteque intra diem vigeſimum iudicati, deinde confracta eius vehementia reliquum eius intra quadrageſimum diem diſſolui conſueuit. & propterea acuti ex delapſu, ſeu decidentia, aut acuti, qui in quadra-

ginta diebus iudicantur, appellari conſueuerunt. Sola itaque motus ſpecie acutus morbus quocunque modo talis dicatur, à diuturno, ſeu tardo diſtinguitur iuxta Gal. doctrinam ij. & iij. de diebus decreto, & ſexto de Morbis vulgar. cum ille veloci, ſeu celeri, hic vero ſegni, & tardo motu moueatur: quamuis omnis acutus morbus exigui temporis ſit, ac celer, omniſque diuturnus, id eſt longi temporis neceſſario tardus: non autem è contra, vt ſupra diximus. Proinde cum Gal. citra omnem ambiguitatem, ac controuerſiam audacter fateri audeo, tertianam febrem eſſe acutum morbum. nec ſcio, ſi quiſpiam vel idiota, vel medicus reperiatur, qui hoc idem confiteri vereatur: nam, ſi apud eum acuti morbi ſolo motu à diuturnis diſtinguuntur, & propterea hi acuti dicuntur, quia propria tempora vſque in finem velociter pertranſeunt: quod tertiana ſit huiuſmodi, cunctis liquet: etenim celeriter mouetur, adeoque velociter propria tempora pertranſit, vt interdum ſuo motu celeri ſeptem periodos non expectans (quod tempus ei longiſſimum eſt, vt patet Aphoriſ. lix. lib. iiij.) neque etiam vltra tertium progrediatur circuitum, velut Gal. inquit, ſecundo de Criſibus. quare erit tertiana febris morbus acutus. At, ſi quiſpiam dixerit adhuc eam non eſſe morbum acutum: quæritur, in quo morborum genere debeat reponi: non quidem inter polychronios: cum hi multi tempus morbi ſint, tertiana vero exigui: non in numero eorum, qui tardi appellantur: nam ea celeri motu, hi vero tardo, & ſegni mouentur. neque brachychronius morbus dicendus erit: quia, præterquam quòd exigui temporis tertiana morbus ſit, etiam celeriter mouetur. quod brachychronijs nullo pacto competit: hi enim pauci, & breuis temporis ſunt tantum, non autem celeriter mouentur, vt eſt videre in diarijs vocatis febribus. Qua de re, cum neque brachychronius, neque polychronius morbus tertiana ſit, neque tardus, qui vere acuto opponitur iuxta Gal. ſententiam iij. de diebus decret. neceſſario ſequitur, quòd in numero acutorum ſit: nam præter has nulla alia reperitur morbi differentia apud eum. Quòd, ſi hi morbi, qui celeriter iudicantur, & ad ſuum vigorem celerrime properant, ac magni ſunt à Gal. in commento Aphoriſ. xix. & xxiij. lib. ij. acuti dicuntur, atque ſunt, tertianam quis negabit acutum morbum, & eſſe, & dici, cum celerrime iudicetur, & magnus morbus ſit? quòd autem celerrime indicetur, cuiuis patet. magnum vero morbum eſſe ei patebit, qui quos magnos morbos Galen. appellat iiij. Methodi medendi, conſiderabit: trifariam enim dicit morbum eſſe magnum: vel propter afflictæ partis præſtantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel quia cacoethe. At tertiana non vna tantum ratione magnus morbus dici debet, vt puta quia princeps pars in ea læditur cor videlicet: cum hæc cuiuis generi febrium communis ſit. ac propterea, quia febris ei hæc magnitudo aduenit, Gal. auctore octauo Methodi medendi, verum & propter affectus magnitudinem morbus magnus appellari debet: eſt ſiquidem tertiana magna, & vehemens febris. quare præter id, quòd febris eſt, illi quoque magnitudo adeo notabilis accedit, vt relatione aliarum febrium magna, & vehemens dici poſſit, preſertim ſi ad diarias, hecticas, & putridas eas, quæ ex frigidis ſuccis ortum ducunt, comparetur. Cum igitur duplicem habeat magnitudinis cauſam, & non vnam tantum tertiana ipſa, celerrimeque ſua pertranſeat tempora, vt prius diximus; iure morbus acutus appellandus erit, ſi quæ Galen. aſſerit comment. Aphoriſ. xix. & xxiij. lib. ij. de acuto morb. vera eſſe concedemus. Eodem quoque comment. Aphoriſ. xix. lib. ij. duplicem fatetur eſſe acutorum morborum naturam cum febre preſertim: nam vel in humoribus calidis ſolis, qui nullum obſedere locum, ſed æqualiter in omnibus animalis partibus apti ſunt ex ſua natura generari, vel loco aliquo patiente fiunt, vt in morbo laterali, pulmonis inflammatione, & angina: cum ipſa tertiana ex calidis ſuccis, bilioſis videlicet, generetur, (calidioribus exiſtentibus cunctis alijs, qui in corpore ſunt, qui nullum obſedere locum determinatum, ſed per totum corpus deferuntur, vt patet ij. de Criſ.) quis adeo erit inſulſus, qui ipſam negabit eſſe morbum acutum ſecundum primam ſaltim eorum naturam? cum Gal. huiuſcemodi morbos acutos nuncupet, qui ex calidis humoribus ſolis generantur citra aliquem determinatum locum patientem, quamuis non ipſis ſecundum naturam ſe habentibus, ſed putreſcentibus tertiana fiat, vt Gal. viſum eſt ij. de Criſibus, cum dixit, Quòd febris acuta vel aliquo humorum putreſcente, vel membro inflammationem patiente generatur. Verum, cum nec pituita, nec melancholicus ſuccus putreſcens acutas febres pariat, vt cuique liquet: ex his nanque morbi longi, ſeu diutini fiunt eodem Gal. auctore comment. Aphoriſ. xix. lib. ij. ſequitur, quòd ex bile putreſcente febris acuta generetur. qua de re tertiana febris acuta erit: cum ex bile putreſcente ortum habeat. Ad hęc quis vnquam tertianam eſſe morbum acutum dubitabit, ſi Gal. verba inſpiciet, & intelliget, quæ cōment. Aphor. lix. lib. iiij. ſcripſit? ſunt autem talia. Sicuti igitur in morbis continuis acutorum quidem morborum terminus eſt quartuſdecimus: peracutorum vero ſeptimus: ſic in intermittentibus longiſſima tertiana febris terminum habet circuitum ſeptimum. Rurſus autem ſicuti in peracutis morbus poterat iudicari quinto, quarto, & tertio die, ſic & in tertiana eiſdem circuitibus fieri ſolutio poteſt non expectante natura ſeptimum. Cum igitur Galen. dixerit, ſicuti in morbis continuis acutorum quidem morborum terminus eſt quartuſdecimus, peracutorum ſeptimus, & demum addidit ſic in intermittentibus: quærendum eſt, de quibus intermittentibus loquitur, de acutis, videlicet, an de tardis, & diuturnis. Non eſt dicendum de tardis, & diuturnis, cum tertiana

Marginal notes: Cap. 12. — Cap. vlt. — 6. epid. 5. 1. cōment. 19 — Cap. 3. — Cap. vlt. — Cap. 6. — Cap. vlt. — Cap. 3. & 6. — Cap. 6.

tertiana non ſit huiuſmodi, præter id, quòd falſum eſſet illud, quod aſſerit, longiſſimum ſcilicet terminum earum eſſe circuitum ſeptimum: cum multæ non exquiſitæ tertianæ reperiantur, adeo tamen diuturnæ, vt non modo vltra ſeptimum circuitum protendantur, ſed vltra decimum, vigeſimum, & interdum quadrageſimum. Nec valet, ſi dixeris, de intermittentibus brachychronijs eum fuiſſe locutum: quoniam & comparatio fruſtra eſſet, & nihil vtile concluderet Gal. in prædictis verbis acutos morbos continuos cum brachychronijs intermittentibus comparans, qui alterius generis ſunt morbi præter id, quod iam probatum eſt tertianam de numero eorum non eſſe. Quare velis, nolis, fateri cogeris: quòd de intermittentibus acutis loquatur, cum dixit. Sic in intermittentibus longiſſima tertiana febris terminum habet circuitum ſeptimum, tertianam ipſam exquiſitam acutum morbum intermittentem nuncupans. quod inſuper verba eius ſonant: nam, cur prius oportuiſſet dicere ſicuti in morbis continuis acutorum quidem morborum, &c. fruſtra vtique appoſuiſſet verbum illud Continuis, ſed ſatius fuiſſet dicere, ſicuti in morbis acutis. verum, quoniam percipiebat Gal. quòd in numero acutorum morborum comprehenduntur, & continui, & intermittentes; propterea vtroſque comparauit, ſignificans, quòd velut ſe habet decimuſquartus dies in acutis continuis, quia vltimus eſt eorum terminus, ſic in intermittentibus acutis, vt in tertiana ipſa, vltimus terminus eſt circuitus ſeptimus: quod enim in continuis vna dies valet, hoc in intermittentibus acceſſio. & propterea tertiana poterit ante ſeptimum circuitum iudicari, vtputa in tertio, quarto, vel quinto circuitu, velut peracutus morbus in eiſdem diebus ſeptimum diem non expectans. erit denique tertiana exquiſita acutus morbus intermittens, ſi prępoſita Gal. verba veritatem contineant. Rurſus, ſi verum eſt bilioſum ſemper acutos morbos operari Gal. decreto comment. Aphoriſ. xxij. lib. vij. qui tertianam negabit eſſe morbum acutum eius ſententiæ, ac veritati ex aduerſo pugnabit: cum & ipſo ex bile ortum habeat. quinimò, ſi quis valet ex ſyncera bile morbus gigni, ille præcipuus erit exquiſita tertiana. At forte dices, Gal. pro ſemper intellexiſſe, vt plurimum, vt ſenſus ſit verborum eius bilioſum ſemper, hoc eſt, vt plurimum operari acutos morbos: poſſent forte Gal. verba hoc modo exponi, ni vſus fuiſſet aduerbio græco ἀεὶ, quod nullibi compertum eſt aliud Latine ſignificare, quàm ſemper quapropter hic pro ſemper exponere vt plurimum, ſiue magna ex parte penitus falſum eſt, vt cuilibet, qui græcas literas callet, manifeſto liquet. Erit itaque ob id acutus morbus tertiana; quia bilioſum ſemper acutos morbos operatur.
6. epid. 5. p. com. 29. Quòd inſuper tertiana febr. acuta ſit, pater ijs, qui Gal. verba inſpicientes ſexto de Morbis vulgaribus, ea intelligere velint: nam text. Hippocr. exponens, in quo febrium differentias conſcribit ſuper Hippoc. verba, aliæ vero acutæ, inquit Gal. de caliditate celeriter manui occurrente, ſuumque ipſius velocem motum oſtendente te intelligere opus eſt. ex quibus verbis conſtat, quòd eas febres acutas Hippocr. & Gal. appellant, quæ ſua caliditate celeriter manui occurrunt, ſuumque velocem motum oſtendunt. Atqui tertiana huiuſmodi eſt: ipſius nanque caliditas non velociter modo, ſed velociſſime manibus occurrit. quod cum pateat ad ſenſum, alia probatione minime indiget. tum igitur quia ſuum ipſius velocem motum oſtendit, hacque ratione eius caliditas celeriter manui occurrit: tum etiam quòd ſeptenis circuitibus, quod tempus longiſſimum eſt, iudicatur Hippoc. auctore.
Cap. 6. Aphoriſ. lix. lib. iiij. erit tertiana febris acuta. Libro quoque octauo de Hippoc. & Plat. decr. redarguens Plat. Gal. de cauſis generationis febris tertianæ, atque quotidianæ, inquit. acutiſſimas, & ardentiſſimas febres à flaua bile oriri: & tertiana ex ardentium genere eſſe. at, ſi tertiana ex genere ardentium febr. neceſſario & acuta febris erit: neque enim vna ardens febris eſt, quæ non acuta dici poſſit, vt in expoſitione febris acutæ patet.
Cap. 7. hoc idem confirmauit lib. de Palpit. trem. rigore, & conuulſione, dum dixit: Tritæi quidem exacti ſi qua nota euidens ſit, eſt à rigore: quòd, cum vehementibus rigoribus inuadant paroxyſmi, nullus autem vel non ſanæ mentis febrem hanc in ſucco frigido fieri affirmet: cum genere ardens ſit ij. cap. Vides igitur, quo pacto tertiana cum genere ſit ardens, acuta quoque febris dicenda erit, niſi aſſerere audeas ardentem aliquam febrem non eſſe acutam, quod penitus Hippoc. & Gal. doctrinæ, ac veritati pugnat: nam quæuis ea ſit, ex calidis procreatur ſuccis bilioſis, preſertim quorum natura eſt acutos morbos generare. qua ratione fit, vt, cum ardens febris à Gal. dicatur tertiana: non minus & acuta dici debet: cum enim ex bile ortum habeat, febris vtique erit multam, & acrem habens caliditatem eodem teſte quarto de Ratione victus,
4. reg. acu. cōment. 2. cuius naturæ acuta febris eſt. Amplius, cum quælibet continua febris idem habeat genus cum ſingulis intermittentibus, vtputa quotidiana continua cum intermittente, & quartana continua cum intermittente, & exquiſita febris ardens cum exquiſita tertiana, vt decretum reliquit
Cap. 6. Gal. ſecundo de Criſibus, & cum quatuor in vniuerſum ſint morborum genera ex motu, & tem-
Cap. vlt. pore diſtincta eodem Gal. teſte tertio de diebus decret. duo videlicet ex motu præcipue, & duo ex tempore, de neceſſitate ſequitur, quòd in eo genere, in quo reponitur quælibet prædictarum continuarum febrium, in eodem & intermittens reponatur ſibi correſpondens. at, cum in genere acutorum morborum, acutarumque febrium, quæ exquiſita ardens eſt, omnium conſenſu contineatur: in eodem quoque genere exquiſitam tertianam contineri oportet: aliàs diuerſum haberet genus ab ipſa exquiſita ardenti febre. quod manifeſte Gal. dictis pugnat præter id, quòd

id, quòd in nullo aliorum genere contineri poſſet, vt ſuperius oſtenſum eſt. quapropter optime Gal. eodem ſecundo libro de Criſibus dicebat, acutiſsimas, maximeque adurentes febres hoc ſolo à tertianis differre, quòd in his flauæ bilis humor in vaſis vnà cum ſanguine continetur: in tertianis vero, cum vehementer moueatur; per ſingulas corporis partes diſſeminatur: quamuis in eo, qui vtrunque facit morbum, humore communicent. Idem eſt ergo earum genus eadem ambarum cauſa, ambæ ex neceſsitate acutæ ſecundum magis, & minus tantum ratione locorum diuerſorum diſcrepantes, qua ratione exquiſita febris ardens poterit acutiſsima, atque ardentiſſima nuncupari, prout Gal. eam appellat: ipſa vero tertiana acuta, atque ardens, prout vbique locorum eius verba ſonant. Nec minus tertianam eſſe acutum morbum ex his, quæ Gal. ſecundo Prognoſtic. aſſerit, percipere poſſumus. quo loco diſcrimen afferens inter extremarum partium refrigerationem in diutinis morbis, & eam, quæ in acutis accidit circa acceſsionum principia, duplicem naturam acutorum conſcribens, qui cum febre fiunt, vnà cum inflammatione in viſceribus, & reliquam ſine ea dixit, quòd in morbis acutis cum inflammatione propter inflammationis magnitudinem in viſceribus fatigantis parum ſanguinis in omne permeat corpus, plurimum vero eius in parte inflammatione affecta includitur. & ob eam rem licet extremæ partes frigidæ ſint: mediæ tamen corporis partes, quæ ſunt thorax, & venter admodum calent. Horum morborum idemmet Gal. meminit commento Aphoriſmi xlviij. quarti libri, & primo ſeptimi libri eandem eorum afferens rationem. Demum ſubdit, At vero per morbos acutos interdum annotatio cum rigore præhendens aut refrigeratione, non ſolum extremas corporis partes, ſed etiam cutem circa coſtas, ac ventrem frigidas reddit, ea quidem circa viſcera vitium non oſtendit: Cum in hac verborum ſerie acutorum morborum Gal. meminerit, in quibus annotatio cum rigore præhendit, quærendum ab eo, de qua febre locutus ſit. non erit dicendum, quòd de quartana: quoniam, licet cum rigore inuadat: inter diuturnos morbos connumeratur. Ergo de tertiana: nam hæ duæ tantum febres cum rigore inuadunt. At ſi de tertiana, quæ cùm rigore inuadit, Gal. intellexerit, cum hoc proprium ſit ipſius exquiſitæ tertianæ: quis audebit eam negare eſſe morbum acutum? Dicet forte quiſpiam Galenum per rigorem horrorem voluiſſe intelligere: & propterea per acutam febrem cum rigore præhendentem ſemitertianam ſignificauit. quæ quidem ex Hippocratis ſententia primo de Morbis vulgaribus acuta eſt, aut de aliqua alia continua, quæ cum horrore inuadit intellexit: poſſunt enim quædam eſſe huiuſmodi Hippocrate auctore primo de Morbis vulgaribus, & Galeno primo de Arte curandi ad Glauconem. Huic obijci volo, nullibi Gal. per rigorem horrorem intellexiſſe: imò inter eos lib. x. Methodi medendi, & ſecundo de Cauſis ſympt. diſcrimen non minimum conſcripſit, aſſerens rigorem propter multitudinem, ac excrementorum acrimoniam, impetuſque celeritatem, cum per ſenſibilia corpora ferantur, atque ob laborantis virium infirmitatem fieri: contra horrorem excitari, vbi & qualitas eorum, & impetus velocitas eſt remiſſa, tum etiam copia minor, ac vis naturalis triſtanti obſiſtit ex diuerſis denique cauſis omnino cum fiant rigor, & horror: nequaquam poterit nec à Galeno nec ab alio quouis alterum cum altero confundi. qua de re nec de ſemitertiana Gal. dicta verificari poſſunt: cum eius non tantum cum horrore præhendat acceſsio, imò horrifica ſit, maiori ſcilicet acceſsionis parte ab horrore occupata, qui medium eſt rigoris, & frigoris, nec de continuarum aliqua intelligi poſſunt: cum omnis continua febris (vt idem teſtatur ſecundo de Differ. febr.) ſuapte natura, ſi exquiſita eſt: horrorem non habeat, neque rigorem: quamuis Hippoc. j. de Morbis vulgar. & Gal. j. de Arte cur. ad Glauc. aliquam ex continuis febrem incipere poſſe cum paruo rigore affirmauerint: qui tamen rigores paucisſimi, ac minimi ſunt vt Hippocr. eodem loco teſtatur, quem Galenus exponens aſſeruit per paucisſimos rigores Hippocratem horrorem voluiſſe indicare, cum nanque ſcriptum reperitur paruus, ſeu minimus, aut paucisſimus rigor: poſſumus, imò debemus horrorem intelligere: at non poſſumus ſi ſimpliciter rigor compertum ſit. Cum rigore igitur retulit Gal. ſecundo Prognoſtic. annotationes peracutos morbos præhendere, & non cum paucisſimo, ſiue paruo rigore. qua re de horrore minime intelligendum erit, ſed de vero rigore, qui non niſi in tertianis, & quartanis, cum earum acceſsiones inuadunt, conſpicitur. at cum nequeant eius dicta de quartana veritatem habere, non enim eſt ipſa morbus acutus: neceſſario de tertiana verificabuntur. & propterea inter acutos morbos connumeranda erit. Vlterius, ſi Hippoc. j. de Morbis vulg. ſemitertianam febrem appellat horrificam, continuam, & acutam, cum horrorem ſuſcipiat à quotidiana, & tertiana ſimul, quoniam medium quoddam eſt inter tertianæ rigorem, & frigus quotidianæ eueniens, continua autem ſit propter quotidianam, quæ continua eſt: quæret quiſpiam, à qua iſtarum febrium acuitatem habeat. & non erit dicendum, quòd à quotidiana: nam ipſa inter tardos morbos, ac diutinos comprehenditur, etiamſi continua ſit, & non inter acutos: quoniam non eſt celeris motus, nec ab vtriſque ſimul velut horrorem ſuſcipit, nam quod ex ſua natura quotidiana ſola non habet, etiam cum alteri coniungitur, ex ſe tribuere nequit. at acuitatem ipſa nequaquam habet, cum nec ipſa febris acuta ſit, vt tum ex eius motu, tum ex eius caloris qualitate conſtat. ergo nec, cum alteri febri copuletur; acuitatem illi præſtabit. relinquitur ob id propterea acutam febrem ſemitertianam dici: quoniam tertianam habet coniunctam. qua ratione

Cap. 3.

2. prog. cõ. 4.

1. epid. 5. p. text. 23.

1. epid. 5. p. tex. 34. ſec. 2. text. 25.

1. ad Glau. c. 5

Cap. 4.

Cap. 5.

Cap. 8.

Locis citatis ſupra.

Comment. 4.

1. epid. 5. p. text. 23.

ratione fit, vt, ſi per eam ſemitertiana acuta febris dicatur; quòd ipſa quoque tertiana febris acuta ſit: congruum inſuper erit, cum tria in ſe complectatur ſemitertiana: horrorem videlicet, continuitatem, & acutiem, vnum habeat ex quotidiana, continuitatem videlicet, reliquum ex tertiana, acutiem ſcilicet, tertium vero horrorem ab vtriſque. Quæ omnia confirmare videtur

Cap. 8. Gal. ſecundo de Differ. febr. dum inquit. Quòd, vbi tertiana exuperat febris; magis erit horrifica ſemitertiana, & aliquid rigoris in acceſſione aſſumit. ſtatim itaque calidior talis eſt, & ardentior, ac celerius peruenit ad conſiſtendi vigorem. vbi vero pituitoſus exuperat ſuccus; frigus extremarum partium exuperabit, & horror paruus erit, pulſuſque contractio fortior, ac diuturnior eſt, & lente acceſſio increſcit, multoque poſt tempore viget: non tamen ſitim efficit, neque ardorem. & poſt pauca ſubdit, Incrementum vero poſt initium propter tertianam facile ſuſcipit caliditatem, atque ad conſiſtendi vigorem feſtinat, propter pituitoſum autem tarde, citius igitur, aut tardius deuenit ad ſummum vigorem ſemitertiana, potiſſimum quæ non exquiſita eſt, prout tertiana magis, vel quotidiana in ea exuperat: nam exuperante tertiana celerius ad ſummum vigorem acceſſio deuenit, ſtatimque calidior, & ardentior erit talis febris. at, ſi quotidiana; & diuturnior erit, lenteque acceſſio increſcet, & multo poſt tempore vigebit, vt ex prædictis Gal. verbis conſtat. quo fit, vt nullo modo acuta appellari poſſit ſemitertiana propter quotidianam: cum ex ea oppoſitas penitus conditiones excipiat: tardum, videlicet motum, diuturnitatem: & neque ſitim, neque calorem cauſet: à tertiana vero celeritatem motus ardorem, caliditatemque maiorem, ac ſitim ſuſcipit: quæ omnia acutis febribus inſunt. quare, cum propter tertianam, quam coniunctam habet ſemitertiana, acuta febris dicatur, & ipſa quoque tertiana acuta febris erit. Quòd, ſi dixerit quiſpiam copulatam tertianam cum quotidiana, quando ſemitertiana fit, non eſſe exquiſitam, ſed notham; in idem incidet: nam nec acuta dici poteſt notha tertiana, niſi propter biliosum ſuccum, qui in ea redundat. qui cum ſyncerior ſit in exquiſita tertiana, quàm in non exquiſita: acutior erit ſemitertiana, quæ cum exquiſita tertiana compoſita eſt, quàm, ſi cum non exquiſita componatur. &, ſi cum non exquiſita copuletur quotidiana, licet ab ipſa tertiana acuitatem habeat, quæ non exquiſita eſt, præcipue tamen eam acquirit propter flauam bilem redundantem in ipſa tertiana notha, & non propter permixtionem alicuius alterius ſucci melancholici videlicet, vel pituitoſi, ex quibus, vt declarauimus in Gal.

Tex. 32. doctr. diutini, & non acuti morbi excitantur. Idem quoque Hippocr. tertio Prognoſticorum, tertianam morbum eſſe acutum aperte innuit: nam, cum de dolore capitis per febrem acutam non exitioſam verba faceret: ait, Hæc accidunt viris, & mulieribus potiſſimum in tertianis minoribus natu, etiam in illis magis vero, & in feb. continuis, & in veris tertianis. tertianas itaque abſque controuerſia hoc loco Hippocr. inter acutos dinumerauit morbos: eſt etenim liber Pro-

Cap. 7. gnoſtic. de Morbis acutis, vt ipſemet in principio dicti lib. fatetur, & Gal. primo de Criſibus, ac

Cap. vlt. eodem lib. Prognoſtic. confirmauit. At quid amplius in hoc tempus terere opus eſt, diuerſiſque rationibus, & auctoritatibus veritatem hanc fulcire tento? cum ipſemet Gal. eam commento Aphoriſ. xxix. tertij lib. apertiſſime fateatur. quo loco, cum Hippoc. in Aphoriſmo conſcripſiſſet nonnullos morbos, qui iuuenibus eueniunt, inter quos febrium meminit acutarum exponens Gal. Hippocr. verba inquit. Cum vero non ſat plenè de acutis febribus dixiſſet: neque enim dicere ſimpliciter oportebat acutas, quæ & in pueris nihilominus fieri videntur, ſed ex acutis tertianas maxime, & febres ardentes: hæ enim præ ceteris febribus ſunt bilioſiſſimæ, & plurimæ iuuenibus accidunt: quoniam & flaua bilis hac ipſa ſuperabundat ætate, in qua morbi tales in ſummo vigore conſiſtentibus accidunt. per quæ verba liquido oſtendit Galenus tertianam eſſe in numero acutorum morborum, acutarumque febrium. & reddens cauſam, cur ipſa, & ardens febris plurimum iuuenibus accidunt, dixit, Quoniam tertiana, & febris ardens inter ceteras febres ſunt bilioſiſſimæ; bilis vero plurima iuuenibus ratione ætatis redundat. Ex quibus verbis colligo bilioſas febres eſſe acutas omnes, & quanto bilioſiores fuerint, tanto acutiores. At, ſi quiſpiam forſan dixerit Gal. de continuis tertianis, & non de intermittentibus loqui, cum dixit, Sed ex acutis tertianas maxime; Ei reſponſum ſit, nullibi compertum eſſe apud Gal. per tertianam abſolute prolatam intellexiſſe continuam, veluti neque per quotidianam, vel quartanam, ſed perpetuo cum appoſitione continuam, vt in ſexcentis locis patet. imò commento Aphoriſ. lix. quarti libri, aſſeruit non modo Hippocratis, ſed omnium Græcorum conſuetudinem eſſe tertianam ipſam aliquando cum adiectione exquiſitam, aliquando ſimplici appellatione, tertianam ſcilicet tantummodo nominare: velut ipſe quoque conſueuit primo

1. epid. ſ. 2. de Morbis vulgaribus, & ſecundo de Differ. febr. non ſemel duntaxat eam ſimplici appellatione

tex. cõ. 19. c. 8 nominare. Qua de re, ſiquis vellet in prædictis Gal. verbis per tertianas continuas intelligere, non modo Hippocr. & omnium Græcorum conſuetudinem euerteret, verum eundem Galenum deſtrueret eum non intelligendo, eiuſque dictis falſum omnino, ac contrarium ſenſum tribuens. cum igitur per tertianam abſolute prolatam in Hippocr. & Gal. doctrina continuam intelligere omnino quiſpiam nequeat, eamque dixerit eſſe Gal. acutum morbum, ac acutam febrem, velut etiam iuſiſſime nonnullis rationibus probauimus, valeant perpetuo, qui eam non eſſe huiuſmodi pertinaciter ſibi ipſis perſuaſerunt ſuam ipſorum opinionem quibuſdam Gal.

dictis

dictis ſouere cogitantes: quæ quo veritas promptius pateat, in medium afferre, ac exponere non piguit, ſimulque eorum rationes, quibus ea tueri conantur, ſoluere non prætermittam. interim Arabum principem, qui Galeni opinioni, ac veritati adhæret non prætercam, potiſſimum cum Gal. ſe eſſe interpretem fateatur: libro enim quarto ſen. prima, tract. primo, cap. quarto inquit. Et tertiana pura, & cauſon ſunt de acutis valde, & eodem libro. & ſen. tract. ij. cap. iiij. dicebat. Et tertiana quidem pura eſt acuta propter ſubtilitatem materiei: & eius caliditas eſt magna mordicatiua propter fortitudinem choleræ. Qui tamen tertianam contendunt non eſſe morbum acutum, hac prima ratione credunt id confirmare: de ratione nanque morbi acuti ſi cum febre ſit, inquiunt, eſt, quòd ſi cum febre continua: ſed tertiana non eſt huiuſmodi. igitur non eſt morbus acutus. maiorem eſſe Gal. aſſerunt in commento Aphoriſ. xxx. quinti libri, quo loco dixit, Si enim ſit cum febre morbus: neceſſe eſt ipſum febres habere continuas: talis enim eſt morbus acutus. Huic primo reſponſum ſit falſum eſſe, quòd de natura omnium morborum acutorum, etiam eorum, qui cum febre ſunt, ſit: eſſe cum febre continua. &, cum illud confirmant: Gal. auctoritate dicimus, quòd velut apud Hippoc. illud verbum græcum ἀνάγκη, quod Latine ſonat neceſſario, non facit enunciationem talem, quòd impoſſibile ſit aliter ſe habere, ſeu perpetuam, vt idemmet Gal. teſtatur cum Aphor. lviij. lib. vj. ſed quòd magna ex parte ſolet ita accidere. & propterea non tantum in Aphoriſ. ſed in alijs quibuſdam eo vtitur, quamuis res ipſæ non ſemper eodem modo eueniant: & ſi figura dicendi perpetuitatem quandam indicet. Sic apud Gal. dicendum erit, quòd per illud verbum ἀνάγκη voluit intelligere, quòd magna ex parte conſueuit accidere, vt ſenſus verborum eius ſit: ſi enim cum febre morbus: neceſſe eſt ipſum, hoc eſt, magna ex parte febres habere continuas non propter hoc abnegans febrem aliquam intermittentem eſſe morbum acutum. vel rectius dicendum falſum eſſe id, quod primo aſſerunt, ac Gal. auctoritatem haud eſſe ad propoſitum: nam, cum duplex ſit acutorum morborum cum febre natura, vna in humoribus calidis, qui nullam obſedere propriam ſedem: altera cum loco aliquo patiente vtpote ortis in viſceribus inflammationibus quibuſdam, eodem Galeno auctore cõment. Aphoriſ. xix. ſecundi libri, cum Gal. dixit, Si enim ſit cum febre morbus, neceſſe eſt ipſum febres habere continuas: talis enim eſt morbus acutus. de eis intellexit morbis acutis, qui aliquo loco patiente fiunt, inflammatione, videlicet viſcus aliquod, & preſertim princeps fatigante. quorum morborum natura eſt, quòd neceſſario, atque perpetuo ſint cum febre continua: & non de eis verba fecit, qui in humoribus calidis fiunt, qui nullum obſedere proprium locum. id autem oſtendunt apertiſſime verba eius, dum aſſeruit. Si enim ſit cum febre morbus, vt ſecluderet eos ab his, qui ſine febre fiunt parte etiam aliqua patiente, vt apoplexia: neceſſe eſt, inquit, hunc eundem morbum febres habere continuas. præſupponit itaque primo aliquem fieri morbum acutum, ad quem febris ſequatur: illam demum aſſerens ex neceſſitate debere eſſe continuam: quod quidem in nullo alio acutorum morborum genere veritatem habere poſſet, niſi in his, quæ ſupra diximus inflammationibus ortis, videlicet, in viſcerum aliquo, vt in morbo laterali, pulmonis inflammatione, angina, & alijs huiuſcemodi morbis quaſdam determinatas ſedes fatigantibus. Ex quibus conſtat Gal. non id aſſerere, quòd iſti putant in prædictis verbis febrem, videlicet, omnem acutam neceſſario eſſe continuam: ſed eam dixit neceſſario eſſe continuam, quæ ad aliquem morbum acutum ſequitur, vtputa qui aliqua determinata parte patiente fit, velut in alicuius viſceris inflammatione conſpicitur, non propterea negans per hæc verba, quòd aliqua febris acuta, vt diximus, poſſit eſſe intermittens. & propterea hoc falſum eſt, quod iſti dicunt omnium acutorum morborum naturam propriam eſſe, vt febrem continuam habeant: cum in ea acutorum natura, quæ in humoribus calidis fit ſolis, qui nullum obſedere locum, ſed æqualiter in omnibus animalis partibus apti ſunt ex ſua natura generari, veritatem haud habeat, veluti ſupra probauimus. At mox quæ diximus, oppugnabit quiſpiam nullibi aſſerens horum morborum Hippocr. nec Gal. meminiſſe. Cui reſponſum dabimus, & horum ambos mentionem feciſſe, vt liquet his, qui non corticem tantum, ſed internam medullam eorum verborum guſtarunt: nam, cum Hippocr. primo Prognoſticorum ait, ſpirationis facilitatem exiſtimare oportet perquam magnam vim habere in omni morbo acuto, qui cum febre infeſtat, & quadrageſimo die iudicatur, nonne eorum morborum meminit acutorum, qui etiam cum febre intermittente fiunt, dum aſſeruit: qui cum febre infeſtat, non addens continua? At forte diceret quiſpiam, quòd, licet illud non appoſuerit: tamen de continuis tantum voluit intelligere: verum hic præter id, quod verba Hippoc. peruerteret, ac ea falſo intelligere oſtenderet, Galeno quoque è directo pugnat: cum, ſi de eis tantum loqui voluiſſet, appoſuiſſet vtique continua, haud ignorans, quòd per febrem ſimpliciter dictam intermittentem, & continuam, ac forte magis intermittentem, quiuis intelligere poſſet. pugnat quoque Galeno qui ſecundo de diebus decret. Hippocratem à quorundam calumnijs defendens, qui eidem impoſuerant ſibi pugnantia ſcripſiſſe de morbis acutis: cum aliter in Aphoriſmis, aliter in prognoſticis ab eo ſcriptum reperiatur. ponderans prædicta Hippocr. verba de facili ſpiratione in morbis acutis inquit, Quòd, niſi ipſe Hippocr. cognouiſſet acutorum duplicem naturam, non ſanè diſtinxiſſet cum appoſitione quadam ſuam ſentẽtiam: verum ſimpliciter dixiſſet,

Text.25.

Cap.12.

dixiſſet, quòd facilis ſpiratio in acutis morbis magnum valde momentum ad ſalutem habere putanda eſt. nunc autem, cum huiuſmodi dictionem ſimpliciter acutos declaraturam ſciret, non tamen ita, verum, cum his etiam alia complecti vellet, non ſine ratione appoſuit, primum, quibus febris copulatur non adſcribens continua, quòd abſolute acutorum erat proprium, quibus verbis cauſam Gal. reddit, cur in prædicta dictione, cum dixit, Qui cum febre infeſtat, non addidit continua, inquiens. Quia volebat Hippoc. id non tantum verificare in abſolute acutis, verum in alijs: nam, ſi voluiſſet eius dicta veritatem habere in abſolute acutis tantum, oppoſuiſſet illud verbum continua, quod abſolute acutorum erat proprium. cum igitur illud non abſolute adſcripſerit, & propterea, vt inquit Gal. dictum Hippoc. quod de facili ſpiratione ſcripſit, in alijs acutis verificatur, neceſſario ſequitur aliquem acutorum morborum, non tamen abſolu-
1. reg. acut. text.8. te, & ſimpliciter eſſe cum febre intermittente iuxta Hippocr. ſententiam. Sed mox quiſpiam rurſus inſtabit inquiens. Hoc, quod diximus Hippocr. pugnare, qui primo de Rat. vict. in morbis acutis fatetur acutorum morborum febres omnino eſſe continuas. huic reſponſum volo primo Hippocr. eorum meminiſſe acutorum morborum, quos priſci acutos nominabant: vt pleuritides, peripneumoniæ, phrenitides, &c. & propterea ad eorum mentem dixit, horum omnino febres eſſe continuas: nam hi tantum à priſcis acuti morbi nuncupabantur. vel dicas, ſi ex propria ſententia illud ſenſerit verbum τὸ ποίπαν; non ſemper omnino, ſed interdum magna ex parte Latine ſonat. quare in morbis acutis magna ex parte febres eſſe continuas Hippocr. retulit. id quod nec nos ſupra negauimus. vel & rectius, quòd de his acutis morbis ibi loquitur, qui proprie, & abſolute acuti nominantur. hi ſunt, cum determinata parte affecta inflammatione, videlicet, orta in aliquo viſcerum, velut ſeries verborum eius ſonat, vt quiuis poterit videre,
1. epid. ſ.3. text.3. quos inſuper idem Hippocr. primo de Morbis vulgar. acutiſsimos nuncupat maximos, ac grauiſsimos: in his nanque omnino febris eſt continua. at in alijs, qui alterius ſunt naturæ, non inconuenit interdum febres eſſe intermittentes, velut ſupra declarauimus. Non ergo Hippocrati pugnat dicere aliquem morbum eſſe acutum cum febre intermittente, modo de abſolute acutis non intelligatur, maximis, ac grauiſsimis morbis, velut ipſe primo Prognoſt. in prædicta
Text.25. dictione tacite confeſſus eſt, vt Gal. placuit. Verum quouis loco eum fateri inueniatur, acutos morbos omnino eſſe cum febre continua de abſolute acutis, maximis, grauiſsimis, & acutiſſimis intelligendum erit: hi nanque ſunt, qui omnino cum continentibus febribus fiunt, ac proprie acuti nominantur, vt Gal. viſum fuit libro tertio de Difficult. reſpir. ea parte, qua Hippocr.
Cap.9. verba primo de Rat. vict. conſcripta hoc modo exponit. Quòd vero aliqua intermittens fe-
Cōment. 4. bris acutus morbus ſit, apertiſsime Gal. oſtendit ſecundo Prognoſt. vt diximus ſupra. inſuper,
Cap.12. & ſecundo de diebus Decr. dum inquit, Nonnulli autem ſtatim ab initio morbi, velut prohibiti, tardeque moti, & nullam interea ſubitam mutationem moliti ad quadrageſimum producuntur. duplex autem horum quoque natura eſt: vel enim acceſsionum remiſsiones in exactam integritatem finiunt, vel continua febris ſemper durat. & ſubdit, Tales etenim acutorum naturæ adhęrere videntur, iam alij manifeſte ſunt diuturni. connumerat hic, vt liquet, Gal. morbos acutos cum febre intermittente: nam de his ſermonem faciens vltimo loco dixit, alios ab his, quos conſcripſerat, omnes eſſe diuturnos. hoc idem patere poterit cuiuis eius verba inſpicienti, quæ aſſerit de acutis morbis in commento Aphoriſ. xix. ſecundi libri, & quæ de tertiana ſcripſit comment. Aphoriſ. lix. quarti libri. Sed circa hoc iterum hæſitare contingit: nam idem Gal. comment. Aphoriſ. vij. primi libri, fatetur febres ab acutis morbis eſſe inſeparabiles, & commento prę citati Aphoriſmi xix. ſecundi libri in acutis morbis dixit febres omnino eſſe continuas. comment. quoque Aphoriſ. primi ſeptimi libri auctoritate Hippocr. ſcriptum reliquit acutos vocari morbos, quorum febres omnino ſunt continuæ. at, ſi eorum, quæ mox diximus, non fueris oblitus: promptiſsime hæc Gal. verba conciliabis: nam, cum dixit à morbis acutis febres eſſe inſeparabiles: de abſolute, ac exacte talibus locutus eſt: vt de cauſo, ſynochis, vel reliquis morbis, qui cum parte patiente fiunt inflammatione, videlicet orta in viſceribus, qui quidem abſolute acuti dicuntur. & propterea nec cum eis nos febrem intermittentem copulamus, verum in alia acutorum morborum natura illud fatemur, vt ſupra oſtendimus. Ad reliquas Gal. auctoritates bifariam quoque reſpondere poſſumus, vtputa ſimilem offerendo reſponſionem cum acutorum diſtinctione, & inſuper aſſerentes ipſum vti verbo τὸ πίπαν; quod non modo Latine ſignificat omnino, ſed plurimum, & magna ex parte, vt velit Gal. non omnino, ſed magna ex parte febres continuas à morbis acutis eſſe inſeparabiles, quamuis prima reſponſio congruen-
Cōment. 10. tior ſit. Atqui rurſus dices Gal. tertio Prognoſt. voluiſſe morbum acutum intelligi cum magnitudine quadam, ac febre continua. & ſubdit. Si enim non ita fit, quanquam circa decimumquartum ſoluatur diem, aut etiam citius, eiuſdem appellationis nequaquam cenſemus. At dicimus nos Gal. eo loco narrare differ. morb. ſecundum diuerſas temporum præfinitiones. quapropter circa ea ambigit, tum de morbo acuto, qui interdum decimumquartum diem pertranſit, protenditurque vſque ad vigeſimum: tum etiam quòd nonnulli alij morbi etiam ſi in quatuordecim diebus finiant, aut citius, acuti non ſunt appellandi, niſi hi & magnitudinem quandam habeant, & ſint cum febre continua: verum nanque fatetur, quoniam hi proprie acuti

acuti ab eodem Gal.nominantur,tertio de Difficul.reſp.& abſolute acuti nuncupantur ij.de Dibus decret. ꝙ alij ſint,qui non ita proprie abſolute, ſeu exacte acuti dicantur non negans: quinimò,& ij.Prognoſt.& ij.de Dieb.decr.ac comment.xix.Aphor.ij.lib.ſæpius citati, ſexcentiſque alijs in locis illorum meminit. qui autem exacte, ſeu abſolute acuti dicuntur, hi & magnitudinem habeant,ac febrem continuam oportet. at qui non ita abſolute ſunt,ſatius erit,quòd ad ſummum vigorem celerrime properant, ac magni ſunt iuxta eiuſdem Galeni ſententiam comment. Aphor.xxiij.lib.ij.ſiue continua fuerit febris,ſiue intermittens. Et,ne ſæpius eadem repetantur, dicimus,quòd vbicunque in Hippoc.& Gal.commentarijs fuerit compertum acutos morbos omnino eſſe cum febre continua,perpetuo de exacte,ſeu abſolute acutis intelligendum erit.quos morbos Hippoc.j.de Morbis vulg.acutiſsimos,maximos,ac grauiſsimos nuncupauit: &,vt Gal. exponit,tum in febribus eueniunt,quæ vocantur proprie ſynochi: tum in alijs,iuxta quæ ſingulis progrediuntur acceſsionibus,ac initia efficiunt,incrementa,vigores, & inclinationes manifeſtat,nec tamen ad integritatem veniunt. inter quos nolumus tertianam connumerari: verum fatemur in alia acutorum morborum natura comprehendi,nec id eorum dictis pugnare,imò ſatis conſonum eſſe cenſemus, vt abundantiſsime probatum eſt. Non eſt igitur de ratione cuiuſlibet acuti morbi,quòd ſit cum febre continua iuxta Hippoc.& Gal.decreta, ſed eorum tantum, qui exacte,ſeu abſolute tales dicuntur: quamuis quidam ſibi ipſis falſo illud perſuaſerint. Amplius tertianam non eſſe morbum acutum alia ratione probare tentant: nam, cum acuti morbi ex eorum natura periculoſi ſint; ipſa vero tertiana periculo vacet, vt patet auctoritate Hippocr. xliij.lib.iiij. & Gal. cum in eius commento, tum etiam primo de Arte cur.ad Glauc. dum aſſerit eam eſſe mitiſsimam, & minime periculoſam, vtpote quæ nec ex inflammatione aliqua, neque ex maligna humorum putredine occaſionem habeat, propterea quia intermittit. qua de re non erit morbus acutus. at quòd periculoſi ſint acuti morbi, cum Hippocr. confirmare conantur, qui primo de Rat. vict. inquit eorum plurimos enecare. & primo de Morbis vulgar. eos aſſerit præ ceteris omnibus eſſe lethales. hoc inſuper corroborant Gal. auctoritate ſecundo de Diebus decret. qui Archigenem ſummopere laudabat, quòd acutos morbos non nudis temporibus ſolis, ſed motu, & natura appellauerit, eos videlicet, quibus motus velox,& ſubito pericula adueniunt. hos quoque cum periculo coniunctos eſſe teſtatur idem Gal. ex propria ſententia eodemmet. libro primo de Morbis vulgar. At,ſi eorum memineris,quæ paulo ante diximus de acutis morbis; facillime huic rationi velut friuolæ, & exigui momenti reſponſio patebit. diximus nanque eorum morborum naturam duplicem eſſe: vnam citra aliquem determinatum locum affectum: reliquam cum loco aliquo patiente,ſeu inflammatione affecto, preſertim ſi princeps viſcus fuerit,& inflammatio magna. in his itaque,qui ſunt prioris naturæ,vt qui non ex inflammatione originem ducant,ſed ex humoribus calidis ſolis,ſi neque ex maligna humorum putredine occaſionem habeant, qui plurimi ſunt, proprium non eſt cum periculo eſſe: quinimò ferè cuncti,qui huius naturæ ſunt morbi,periculo vacant, preſertim ſi intermittant velut Galeno viſum fuit comment. præcitati Aphor.xliij.lib.iiij. horum quoque annotatio interdum cum rigore præhendit,aut refrigeratione,velut Gal. ſentit ſecundo libro Prognoſt. reliqui vero acuti morbi, qui loco aliquo patiente fiunt, & prorſus febres habent continuas abſolute, ac exacte acuti appellati: imò ab Hippoc.primo de Morbis vulgar.acutiſsimi,maximi,& grauiſsimi dicti, non modo periculoſi ſunt,vt placuit Archigeni,& Galeno, verum præ ceteris omnibus ſunt lethales,ac interficiunt, eodem Hippocr. auctore primo de Morbis vulgar. & primo de Rat. vict. in morbis acutis. cuius naturæ acutos morbos cum periculo coniunctos eſſe nemo ſanæ mentis negare audebit. At quòd de his, & non de alijs loquatur Hippocr. ex verborum eius lectione præcitatis locis cuilibet,vel parum erudito liquet, velut etiam doctiſsimus Gal.exponit. Quòd vero Archigenes ij.de Diebus decr. de his quoque ſermonem faciebat, cui non patebit, ſi Gal. verba inſpiciat,ac intelligat? dicebat enim,quòd Archigenes laudandus erat,qui non ſolum temporibus ſolis nudis,ſed motu,& natura magis acutum,vel peracutum morbum appellauerit, cui videlicet motus velox, & ſubita pericula adueniunt: non enim Archigenes quemlibet acutum morbum,ſed magis acutum,vel peracutum his conditionibus deſcribebat, vt Gal. phraſis indicat. atqui huiuſmodi morbos neque nos negamus cum periculo coniunctos eſſe, ſed alterius naturæ morbos acutos,qui non ita abſolute,ac proprie acuti ſunt. & propterea nec acutiſsimi,maximi,ac grauiſsimi appellantur, qui quidem in humoribus calidis ſolis fieri conſueuerunt, qui nullum obſedere locum: hos,inquam,fatemur interdum periculo vacare,preſertim ſi intermitmittant,vt tertiana,de qua loquimur,propter iam traditas cauſas. Non eſt igitur de ratione cuiuſlibet morbi acuti eſſe cum periculo,velut quidam imaginati ſunt: ſed tantum,quòd ſint velocioris motus,& magnitudinem habeant Gal.decreto cõment.Aphoriſ.xix. & xxiij.lib.ij. ſæpius citati. Et,ſi apud eius ſcripta compertum fuerit quandoque aſſerere acutos morbos cum periculo eſſe coniunctos: de his intelligendum erit, qui abſolute tales ſunt acutiſsimi, maximi, & grauiſsimi,velut Hippoc.& Archigenes quoque ſentit. At denuo aduerſus ea, quæ diximus inſtabunt,Hippoc. dicentes,ac Gal. nullibi horum acutorum morborum, qui ſine periculo ſunt, meminiſſe: immo ſemper de acutis verba facientes illos periculo coniunctos eſſe dixerunt.

Reſpond

Cap.9. Cap.12. Loco citato. 1.Epid.ſ.3. tex.3. 1. ad Glauc. cap.8. Tex.8. 1.epid.ſ.3. tex.3. Cap.12. 1.epid.ſ.3.c.3 Cõment.4. 1.epid. ſ.3. tex.3. 1. epid. loco citato 1. reg. acut. text.8. Cap.12.

Reſpondebimus nos & horum quoque non omnino eſſe oblitos,ſed interdum ſermonem feciſ-
Text. 2. ſe: nam Hipp.iij.Progn.cum inquit,Simpliciſsimæ enim febres,hoc eſt,placidiſsimæ,ac mitiſsi-
mæ,vt Gal.exponit,& ſignis firmatæ ſecuriſsimis,quarto die,aut citius deſinunt,de acutis febri-
bus ſimpliciſsimis,ac ſecuriſsimis locutus eſt, quas dixit iudicari quarta die,aut citius. Sed dicet
forte non de acutis febribus intelligere per hæc verba,ſed de diarijs. Atqui hoc aſſerere eſt Hipp.
non modo non intelligere,ſed eius omnino verba peruertere: cum & ipſemet,vt ſuperius anno-
tauimus, circa finem eiuſdem libri fateatur ſe cuncta eo libro conſcripſiſſe de acutis morbis, &
alijs quicunque ex his conſiſtunt. cum vero febres diariæ nec acutæ ſint,vt diximus,nec ex eorũ
morborum numero,qui ex acutis conſiſtunt: quoniam nec quarto die,aut citius deſinerent,ſed
vltra protenderentur,ſequitur ergo,ꝙ inter acutas cõnumerari debent prædictæ febres,quas ſim
pliciſsimas,ac ſecuriſsimas Hipp.nuncupauit. At,quid alia opus eſt ratione ad probandũ Hipp.
Cap.16. de Acutis febribus in ea verborum ſerie loqui: ſi Gal.hoc modo eadem verba exponit j.de Criſ.
aſſerens,ea de acutis febribus intelligi debere? ꝙ ſi ita eſt: meminit igitur Hipp. febrium acuta-
rum, quæ ſine periculo ſunt, in prædicta verborum ſerie. quapropter apud eum non omnis fe-
bris acuta erit cum periculo coniuncta; imò, ſi liceat Hipp.per Gal.exponere: forte per prædi-
Cap.8. ctas febres exquiſitæ tertianæ intelligẽdę ſunt: cum has Gal.j.de Arte cur.ad Glauc.mitiſsimas,
ac breuiſsimas appellauerit,præter id,ꝙ minime periculoſæ ſunt. aliàs dicant quæſo, de qua alia
febre Hipp.dicta verificari valeant,niſi de tertiana ipſa exquiſita ſecluſis diarijs,de quibus, vt di-
ximus, impoſsibile eſt Hipp. loqui: cum inter acutas febres nulla alia reperiatur,quæ mitior, &
ſimplicior (vt ita dixerim) ac ſecurior ea ſit? preſertim ſi febres quarto die,aut citius deſinant,vt
tradit Hipp. At,ſi velis aliquam aliarum acutarum febrium voluiſſe Hipp.intelligere, & non ex-
quiſitam tertianam: ſatis erit me monſtraſſe Hipp. febres acutas citra periculum interdum ſcri-
pſiſſe,& non cunctas,eius ſententia,periculo coniunctas eſſe,velut quidam ad eius mentem falſo
Cap.vlt. ſentiunt. Gal.inſuper Hipp.ac eorum,quæ diximus,non immemor,primo de dieb.decr.talia ver
ba retulit. Si quis primo die acuta febre infeſtetur,nullum autem periculoſum ſignum ipſi attule
rit,ſed in vrinis aliqua concoctionis nota inuenta fuerit,non extra quartum diem morbus ſolue
tur: quin etiam,ſi multa lethalia j.die ſtatim deprehendantur, morietur planè nõ extra quartum
diem. & ſubdit, At,ſi acute febricitet,nullum vero lethale adſit,imò nec aliqua concoctionis no
Cap.16. ta: fieri non poteſt,vt hic quartanus decedat. Et lib.j.de Criſ.loquẽs de præcognitione futuri vi
goris,quod quidem medicus minime ignorare debet: aliàs permultum errabit,inquit ipſe. Quid
enim,ſi aliquis primo ſtatim die nullum habens ſignum periculoſum,verum inſuper omnia ſalu
taria,acute quidem febricitet,vrinam aũt mingat bene coloratam,ac mediocriter craſſam,an non
in propatulo eſt medico,qui in artis operibus eſt exercitatus, hunc in primis quatuor diebus cri
ſim habiturum? & eò magis,ſi nebula aliqua,vel ſuſpenſio ibi adeſſet: atque etiam tanto plus, ſi
bona ſubſidentia. & poſt pauca iterum dicebat. Sicuti igitur,quæ omnia habet ſigna tutiſsima fe
bris acuta, in j.periodo decretoriorum dierum ſolutionem habet: ſic quæ iſti proxime adiacet
diem ſeptimum non tranſcendet. Non igitur proprium eſt acutarum febrium omnium eſſe cum
periculo,ſed earum quaſdam eſſe ſimpliciſsimas,ac tutiſsimas ſatis admodum cum Hipp.& Gal.
probatum eſſe cenſeo,velut nec eas penitus cũ febre continua eſſe niſi acutiſsimæ maximæ, vehe
mentiſsimæq; ſint: nanque de his veritatem habent Hipp.Gal.vnà,& Archigenis dicta, ſi apud
eos compertum ſit acutos morbos cum periculo coniunctos eſſe,ac cum febre continua non de
his,qui alterius naturæ ſunt,vt probauimus. Hac itaq; ratione conciliari poſſunt quæcunque in
eorum cõmentarijs ſcripta de acutis morbis comperta ſint; cum non vno modo de eis vbiq; lo-
corum ſentiant,ac pugnantia aſſerere videantur: nam interdum de abſolute acutis verba faciẽtes
pericula,& febres continuas habere aſſerunt,ſæpenumero citra periculum,ac febrem continuam
morbos quoſdam acutos eſſe affirmant: cum videlicet non de abſolute,ſeu exacte acutis loquun
tur,quamuis ipſi xiiij.diem non excedant,in quorum numero exquiſitam tertianam connumera
ri audacter affirmamus. Eſt nanque ipſa in numero acutorum morborum ſimpliciter dictorum,
non tamen abſolute,& exacte talium,ſed eorum,qui non abſolute dies dicuntur: cum non ſit fe
bris continua. quapropter & periculo vacat,vti diximus,& ſeptem circuitibus,quod tempus lon
giſsimum eſt,terminatur. quod etenim in continuis vna dies poteſt,hoc in intermittentibus ac-
Comment.7. ceſsio Gal.auct.iij.Progn.& cõm.Aphor.lix.lib.iiij.illud nanque, quod omnium acutorum mor
borum naturam complectitur,eſt motus celer,& magnitudo: cuncti etenim,& magni ſunt,& ce
leriter iudicantur,velut ſuperius ex Gal.ſententia cõm.Aphor.xix.& xxiij.lib.ij. probatum eſt.
quod nanque cum febre continua ſint,vel non,cum periculo,vel abſque eo,magis,vel minus acu
Cap.12. tum morbum denunciant,ſeu abſolute,vel nõ abſolute talem,vt patet apud Gal.ij.de Dieb.decr.
cum ex propria, tum ex Archigenis opin. Quibus igitur rationibus tertianam non eſſe morbum
acutum quidam probare nixi ſunt,tot,& tales exiſtunt. quę quantum valeant,quid ue momenti
obtineant,ex prænarratis liquet: per quæ non modo facile rationes hæ delentur: ſed, ſi reliquas
innumeras præ manibus habuerint; ex his,quę conſcripſimus,prompte reſponſio patebit.

FINIS.

DONATVS

DONATVS ANTONIVS ALTIMARVS,

ANELLO TVRBOLO, ET PADVANO GVGLIELMINO S. P. D.

PEtiiſtis quàm ſæpiſſime ſumma, quæ fieri potuit, diligentia (iuuenes peritiſſimi) vt ſcriberem, quid ſentiam de ſanitatis latitudine, quam Galenus breuiſſime, ac abſolutiſſime tradidit: ex quo factum eſt, vt tot, variæ, minimeque ſibi conſtantes extarent ſententiæ, quæ veſtros animos Euripi more paulo momento huc, vel illuc impulerunt. Quamobrem, ne meo ab officio diſcedere viderer, huic iuſtæ petitioni veſtræ, amicisque alijs ad hoc ipſum nos hortantibus, ſatisfacere conſtitui: & Galeno addictus ſucciſſiuis (vt aiunt) operis hæc ſcripſi: non enim intermittere ſtudia ſeria poſſum, ſed ne remittere quidem: aut relaxare ingenium: tantum abeſt, quin otiari valeam: & ſi quid ocij ſupereſt, in ægrotis curandis (vt noſtis) conſumere oportet. nec propterea meum inſtitutum non tenui. Verum quò vobis ſatisfaciam, ea ſcripta ſunt via, & ratione, vt facile quæcunque Gal olfecerit, percipere poteritis. Sed, ſi qui ſint, qui barbarorum, aut etiam recentiorum opiniones imitati ab eorum ſententia diſcedere nequeunt, & noſtræ huic opinioni nulli poſt Gal. memoriam ſcriptæ repugnauerint: Gal. ſe repugnaſſe ſciant: voſque ex illius ſententia omnia poteritis aſſerere.

Valete.

ANELLVS TVRBOLVS LECTORI S.

SOlent, Lector, quæ ab Altimari aduehuntur, noua eſſe, hominumque curioſitatem, quæ noua ſemper exoptat, allicere. Ecce ſanitatis, quam vocant, latitudinem ab Altimari ad nos transfretatam, te nunc ad legendum inuitat, atque allectat. ea certe ſi Galenum ſpectes, vetus eſt: ſin poſt Galenum ſcribentes, noua. ne mirere, nec temere deſpicias, priuſquam rem aſſequaris: ſcio enim te nec montes parere mures, nec Aegyptiorum templa viſurum. Interim admirabile de febribus opus propediem in apertum referendum expecta. Vale.

DONATI ANTONII ALTIMARI,

MEDICI AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI:

DE SANITATIS LATITVDINE.

SIQVIS exacte velit iuxta Galeni ſententiam numerum, ac ordinem ſalubrium corporum, neutrorum, ac inſalubrium dignoſcere, quæ ſanitate participant. hoc eſt, vt aiunt, ſanitatis latitudinem intelligere, opus eſt nonnulla pro hypotheſi prius aſſumere: quorum primum (1.de San.tuē. cap.5.) eſt, quid per ſanitatem intelligendum ſit: & cum eodem Galeno dicimus, quòd nil aliud, quàm eam corporis conſtitutionem intelligere volumus, in qua nec doloribus cruciamur, nec in vitæ actionibus impedimur, quam ſi quis velit alio nomine appellare quàm ὑγείαν, vt ipſe inquit, non reclamamus. Satis ſit omnium conſenſu comprobatum (De diff. mor. cap.2.) eſſe, quòd homines tunc ſe ſanos exiſtiment, cum partium corporis miniſterio, ad eas, quæ in vita neceſſariæ ſunt actiones, ſine aliquo vitio perfungi potuerint. At, cum corporis partes quædam ex ipſis elementis primo fiant, quæ ſimilares dicuntur: quædam vero ex compoſitione dictarum ſimilarium partium, quæ inſtrumentales appellantur, ſintque actiones quædam primæ, & ſimilarium partium: quædam ſecundæ, & inſtrumentariarum, animaduertas oportet ſecundo (1.de San.tuē. cap.4.) ſanitatem non ſolum & abſolute conſiſtere in medio temperamento, ſeu debita conuenientia, quam εὐκρασίαν & συμμετρίαν appellant, elementorum, ex quibus conſtamus. Sed ea duntaxat, quæ eſt ſimilarium partium, in ipſis conſiſtit: nam neque minus ſanitas conſiſtit in inſtrumentalibus partibus. conſtat autem ea ex numero, figura, magnitudine, ac compoſitione dictarum partium. Tertio ſcire licebit ſanitatem, quemadmodum etiam, & morbum in corporum affectione, ſeu conſtitutione conſiſtere, non in actione, ſiue actionis læſione, vt liquet primo de (Cap.5.) Sanitate tuenda. Et propterea dicebat Gal. lib. de differ. morb. (Cap.2.) [Hinc perſpicuum exiſtit, quòd ſanitas, non in operatione, ſed facultate, & potentia potius eſt definienda.] vt autem operari poſſimus, ſtructura efficit naturalis. in hac ergo conſiſtit ſanitas. vnde & hæc ipſa ad operationem vim obtinet cauſæ. ſiue igitur naturalem omnium partium corporis conſtitutionem ſanitatem appellare libuerit, ſiue operationum cauſam, in idem vterque incidit ſermo, vt ipſe Galenus fatetur. Erit itaque ſanitas affectio, ſeu conſtitutio naturalis, ſeu ſecundum naturam, actionem perficiens: Neque enim, ſi affectus ſecundum naturam ſe habeat, omnino etiam ſanitas exiſtit, vt Aegyptiorum nigritia, Gallorum candor, Scytharumque ruffus color, quorum nullum ſanitas eſt: quoniam ad aliquod opus ædendum nullus talis color cauſæ rationem obtinet, (Loco citato.) vt eodem primo de Sanitate tuenda patet. Quartum pro hypotheſi præſumptum eſto, quòd cum ſanitas, vt dictum eſt, ſymmetria quædam ſit, & omnis ſymmetria duplici ratione non ſolum perficitur, ſed etiam dicitur, vt Gal. inquit eodem loco: nam aliàs quæ ad ſummum peruenit & vere, prorſusque ſymmetria eſt, aliàs quæ ab huius abſolutione, perfectioneque paululum deficit: ita & ſanitatis ſymmetria duplex vtique fuerit, hæc quidem exacta, optima, abſoluta, & ſumma: illa paulò ab hac deficiens, non tamen eatenus, vt animali ſit grauis, ſed vſibus noſtris adhuc non ſit inepta. Prima ſanitas, quæ inſectilis ſimul eſt, & dicitur, cogitatione potius in animantium corpore vſurpatur, quàm ſolide ſubſiſtat. & eſto, quòd reperiri poſſit, de hac haudquaquam noſter erit ſermo, ſed ſilentio prætereunda: nam ſi hos duntaxat ſanos eſſe dixerimus, quorum ſingula membra ſuas abſolutiſſime obeunt functiones, fruſtra tentaremus ſanitatis latitudinem condere, cum ea vna ſola ſit, & inſectilis, vt prius diximus: de qua aſſerebat Gal. eo(Cap.5.)dem primo de Sanitate tuenda, quòd ſi ea ſola, ſanitas diceretur, & eos duntaxat ſanos eſſe diceremus, quorum ſingula membra functiones ſuas obeunt abſolutiſſime, ceteros, qui minus probè ſunt affecti, non eſſe ſanos, inutilis, irritaque eſſet ars de Sanitate tuenda, nam tali ratione nemo noſtrum ſanus exiſtit. quare nec etiam nobis quærenda talis ſanitas eſt, ſed, vt diximus, ſilentio prætereunda.

præterenda. De hoc etiam corpore lib. de optima noſtri corporis conſtitutione, aſſerebat Gal. quòd perquam rariſsimum eſt, & tanquam imago quædam normæ Polycleti, longiſsimoq. temporis interuallo gigni ſolet. de ea itaque ſanitate verba faciemus, quæ nec planè abſoluta, optima, ſummaque eſt, ſed paulò ab hac deficit. Et, quoniam ſanitas hæc neque anguſtum quippiam eſt, aut inſectile, aut omnino ſimplex, verum extendi ad idoneam latitudinem poteſt, maioris, minoris ue ratione diuidua, propterea huius affectus, quem ſanitatem dicimus, notabilem quandam latitudinem eſſe, cum Galeno aſſerimus, eodem libro de Opt. corp. conſtit. primo de Sanitate tuenda. lib. Artis med. & lib. de Differ. morb. Verum ſanitates hæ, licet multæ, variaq. ſint, vt dicemus, ratione, qua ſanitates ſunt, & communi omnium forma, vnde ſanitates dictæ ſunt, haudquaquam inter ſe diſsident, ſed maioris, minoriſque ratione: velut niuis candor ab eo qui in lacte viſitur, quatenus candor eſt, non diſsidet, ſed maioris, minoris ue ratione differt. ita quoque Platonis ſanitas ab ea, quæ in Socrate eſt, quatenus ſanitas, non differt: ſed eſt eadem cum ipſa. differunt autem altero quopiam, quod aliud planè non eſt, quàm maioris, minoriſq. ratio: quæ diſsimilitudo non ab alio naſcitur, quàm ab ipſa conſtitutione, vnde actio proficiſcitur: reſpondent etenim conſtitutionibus opera. qua de re quot ſunt functionum differentiæ, tot erunt conſtitutionum diſcrimina: Sed hæ numeroſæ ſunt. erunt ergo & conſtitutiones æque multæ. Nec inconuenit, quòd omnium, qui ſani ſunt, membrorum conſtitutio in ſymmetria conſiſtat, & quòd propterea multæ, variæque conſtitutionum ſymmetriæ ſint: Nam cuilibet ſectæ ſanitas ſymmetria quædam eſt: hæc autem ſymmetria, ſeu eucraſia, omnino inſectilis, atque indiuiſibilis non exiſtit. Præterea neque cuique violentum apparere debet medium temperamentum, ſeu debitam conuenientiam poſſe dici, quòd medio ad vnguem temperamento non ſit. nam vt potionem, & balneum εὔκρατον, hoc eſt, temperatum dicimus, non ſolum cum alterum huic, alterum illi tale eſt, ſed etiam cum ad eundem hominem in latitudine tale eſt, ſimiliter aërem nos ambientem temperatum dicimus, etiamſi in alterutram partem paululum ſit propenſus: ita quoque de medio temperamento ſentiendum eſt. Inſuper eodem primo de Sanitate tuenda. exemplo lyræ illud idem comprobauit Gal. In lyris enim conſonantiam ipſam, quæ ſumma, exactiſsimaque ſit, vnicam, atque inſectilem eſſe probabile eſt, quæ vero in vſus hominum venit, certe latitudinem habere. Sæpe nanque quàm per commode temperaſſe videaris, alter ſuperueniens Muſicus exactius temperauit. Nil miri itaque, ſi eucraſiam in ſatis amplam latitudinem extendunt omnes: ſiquidem nobis ad omnia vitæ munia ſenſus vbique iudex eſt, ipſoque etiam eucraſiam, & diſcraſiam iudicabimus, eodem Galeno teſte. Quapropter non immerito in naturali corporis noſtri conſtitutione illa maxima ſeruanda ſunt, quorum beneficio functiones obimus. Eſt nanque ſimilarium quidem partium eucraſia: inſtrumentariarum vero ipſarum conformatio, quæ conſtat ex earundem ſimiliarium forma, ſeu figura, poſitura, numero, & magnitudine functionum cauſa. Interim illud quoque haud ignorandum, quòd cuncta hæc quoque in latitudine quadam ſpectanda ſunt; & quòd longe melius eſt, ſatis amplam latitudinem ſanitati tribuere, quàm omnes homines perpetuo vrgentibus morbis premi: neque enim functionum imbecillitas morbi ſtatim nota eſt, abſolute ita, citraque exceptionem loquenti, niſi adiectum ſit, quæ præter naturam cuiuſque ſit: vt liquet eodem primo de Sanitate tuenda. & ſecundo de Temperamentis. idem confirmauit Gal. de Sanitatis latitudine. aſſerens aliam eſſe ſanitatis, & aliam morbi intemperiem: morbi quidem ea, quæ à media temperie longiſsime abeſt: ſanitatis, quæ paulùm. & ſeptimo Methodi medendi, ait [imbecilla vero actio, prout magis, minus ue talis eſt, aut ad ſanitatis tuendæ, aut ad medendi tractationem pertinet, leuiter quidem impedita ad priorem, grauius ad poſteriorem diſcernitur vtraque ex eo, quòd à conſuetis actionibus obeundis propter noxæ magnitudinem vel deſiſtatur, vel non deſiſtatur. Quantum igitur interuallum eſt inter id, quod perfectiſsime functionem obit, & id, quod manifeſte functionem aliquam habet oblæſam, tanta eſt profecto & ſanitatis, & diſtemperantiæ, quæ intra ſanitatem conſiſtit, latitudo. Ab hac proxima eſt intemperies morboſa, vt liquet eodem ſecundo de Temperamentis. Qua de re in eo ſtatu, ſiue conſtitutione, quæ ſanitas dicitur, non parua neceſſario ſtatuenda eſt latitudo. & ob id idem Gal. ſec. artis Med. inquit [quo fit, vt tota ſanitatis latitudo in tres partes, quarum ſingulæ latitudinem habent non paruam, diuidatur] Erit autem prima quidem ſalubrium corporum, Secunda neutrorum, Tertia inſalubrium. Nec minus ſcire opus eſt, quòd habitus nihil aliud ſignificat, quàm ſtabilitatem, ſeu permanentiam affectionis: nam cuiuſque rei, cum affectio bene adhærens, altiuſque defixa fuerit, habitus nominatur, vt patet lib. ad Traſyb. quemadmodum, quòd bonus habitus nil aliud eſt, quàm bene ſe habens habitus: nam, cum habitus ſtabilis quædam affectio ſit, bonus habitus nihil ei plus quàm bonitatem adijcit, vt idem Galenus, inquit, Loquor autem de bono habitu, qui naturalis exiſtit. Contrario modo ſe habet habitudo: nam non ſtabilitatem, ac firmitudinem: ſed lubricitatem, & inſtabilitatem affectionis facile ſolubilis, & mutabilis ſignificat. Quapropter non ab re Galeno eodem lib. concludebat geminam eſſe ſanitatem: hanc videlicet, quam cum latitudine conſideramus, quarum altera ſecundum habitum, altera ſecundum affectionem appellatur. Et iterum quæ in habitu dicitur ſanitas, alia in habitu duntaxat eſt: alia ſecundum

Cap.3. Cap.3. Cap.5. Cap.8. Cap.2. Loco citato. Cap.5. Cap.4. Cap.11. Cap.4. Cap.8. Cap.6.

Cap.2. cundum bonum habitum. atque hæc inſuper biſariam dici poteſt, vt lib.de Differ.morb.liquet: quoniam alia dicitur ſimpliciter boni habitus, alia optimi habitus, quem ſumme bonum habitũ
Cap.7. appellabat idem Galenus lib.ad Thraſyb. Hic etiam ſumme bonus habitus æquiuoce dictus ab Hippocrate ſcribitur Aphoriſ.iij.primi libri. ita, vt à Gal. habeamus ſanitatem in habitu, aut eſſe optimi, ſiue ſumme boni habitus, aut non optimi, ſed ſimpliciter boni, aut in habitu duntaxat ci
Cap.6. & 7. tra adiectionem optimi, ſiue boni. Reliqua vero relinquitur ſanitas, quæ ſecundum affectio-
Cap.2. nem dicitur eodem lib.ad Thraſyb. libro autem de Differ. morb. appellatur ſanitas minus va-
Cap.4. lens: & quinto de Sanitate tuenda fallax, & incerta per κατὰ σχέσιν dicta differens à firma, & con
Cap.6. eod. ſtante, quæ per κατὰ ἕξιν nominatur. Has etiam ſanitates quandoque duas dicit eſſe eodem li-
lib. cap.7. bro ad Thraſyb. vt diximus. quando, videlicet, ſuprema accipit earum genera: quandoque vero tres, cum ſanitatem ſecundum bonum habitum non ita exquiſite conſiderat, diuidens optimum à ſimpliciter bono habitu: quarum vnam dicit eſſe propter imbecillitatem inutilem, & hanc appellat ſecundum affectionem alteram ſanitatem in habitu, quæ non amplius imbecilla eſt, verum adhuc non robuſta dicitur, ſed actionibus media eſt inter ſanitatem ſecundum affectionem, & bonum habitum. alteram appellat ſanitatem ſecundum bonum habitum, quæ quidem robuſta ſanitas appellatur. Quibus ita ſuppoſitis vnà cum Gal. bona fronte concludimus eum non de alijs corporibus ſanis, ſignis, & cauſis ſermonem habuiſſe in lib. Artis medic. neque aliam diuerſam ab his ſanitatem conſideraſſe, quàm conſiderauit in lib.ad Thraſyb. aliàs aut hic ſuperfluus, aut ibi (hoc eſt libro ad Thraſyb.) fuiſſet diminutus, licet diuerſis vocibus vſus fuerit, vt qui artem ſub alio docendi genere tractauerit lib.Artis med. At, quomodo tales ſanitates diuerſæ, diuerſaque corpora ſana ordine quodam collocari poſſint, ita vt Galeni verba vbique locorum inter ſe conſentiant, non admodum facile mihi videtur, potiſsimum cum quotquot ſint auctores, qui de hac re ſcripſere (quos viderim) tot in eis diuerſas reperio opiniones. Nos vero breuiter, & facile cuncta Gal. dicta concordare conabimur: vt pauperculi artis medicæ Tyrones, ſaltem Galeni opinionem, ac veritatem valeant intelligere: quam hucuſque eos non intellexiſſe puto.

Sanitatis ergo quam in latitudine contemplamur, ea medij temperamenti exquiſite dicitur, ſeu optima conſtitutio appellatur: quæ nec vlli vitio obnoxia eſt, quod ſaltem ſenſu percipiatur. & qui talem habent ſanitatem, ex eo dignoſcuntur, quòd robuſtas habent operationes, & cauſis, quæ ægritudinem pariunt magis, quàm cetera corpora reſiſtunt. hoc etenim eſt illud corpus, quod magis vicinum exiſtit corpori abſolutiſsime temperato, ac conſtituto: quod corpus diximus potius cogitatione inueniri, & eſſe, veluti exemplar quoddam. nuncupatur autem ſimpliciter ſalubre, & eſt illud, quod ab ipſo naturæ ortu bonam habet temperaturam in ſimplicibus, & primis particulis, atque in his, quæ ex illis componuntur, inſtrumentis, eſt commenſuratum. eſt vero, & ipſum in duplici differentia: nam vel tale eſt ſemper, & ita ſimpliciter ſemper appellatur, quod quidem eſt optima temperantia præditum, ac maxime eſt commenſuratum: vel vt multum, quod à conſtitutione optima non valde admodum deficit, ſed exiguum, & breue aliquid, & propterea ſimpliciter vt multum dicitur. Diſtinguitur autem ab eo, quod ſemper tale eſt, quoniam re vera hæc corpora ſalubria, vt multum, in aliquo ſunt offenſa, non tamen id ſenſu comprehenditur, ſed ex eo, quod magis, minus ue in operationibus exiſtit. ac, quia cau
Cap.2. ſis, quæ ægritudinem pariunt, non æque reſiſtunt, vt illa ſemper talia: Hæc ſunt illa corpora,
Cap.7. quæ Galenus dicebat lib. de Differentijs morb. eſſe optime conſtituta, & optimi habitus, & lib. ad Thraſyb. ſumme boni habitus. neque mirum: nam, ſi in bono habitu non naturali, ſed apparenti, vt qui Athletarum exiſtit, Hippocr. conſiderauit ſumme bonum, vt patet Aphoriſ.iij. primi libri, eò magis in eo, qui vere, & naturalis & bonus eſt, reperitur is, qui optimus, ſeu ſumme bonus exiſtit. Conueniunt itaque hæc duo corpora ſemper, & vt multum ſalubria in optimo habitu, licet exquiſitior reperiatur in vno, quàm in altero, omnia etenim huic cum latitudine contemplamur. & propterea primum corpus in latitudine ſanitatis erit ſimpliciter ſalubre ſemper, ſecundum vero ſalubre ſimpliciter vt multum, quod à conſtitutione optima non valde admodum deficit, vt inquit Gal.primo artis medic. Succedunt tertio loco corpora, quæ à Galeno ſalubria nunc appellantur: ſalubre nunc corpus eſt, vt ipſe refert, quod in præſenti eſt ſanum. eſt vero & hoc eo tempore, quo ſanum exiſtit, bonam habens temperaturam, & commenſurationem, non tamen optimam, at ſibi propriam, de ijs nanque corporibus, vt mea fert ſenten-
Cap.8. tia, idem Galenus intelligebat textu quarto ſec.artis medic. poſtquam optimæ conſtitutionis ſigna declarauerat, hoc eſt, corporis ſimpliciter ſemper ſalubris, cum dicebat [eorum autem, quæ ab ipſa deficiunt, & adhuc tamen ſalubria exiſtunt, nonnulla quidem in conſimilium temperatura, lapſum aliquem paruum habent: nonnulla vero in inſtrumentariarum commenſuratione, & hoc quoque perexiguum] deinde ſubdebat [accidit autem hoc, vel in omnibus, vel in aliquibus, aut vtriſque:] in cuius textus expoſitione, cuncti, quos viderim, cæcutiunt, opinantes Gal. per ea verba intelligere ſalubria multum. quod quidem multis rationibus falſum eſſe oſtendam: primo quoniam corpora ſalubria multum nec errorem, neque lapſum aliquem habent in temperatura conſimilium, aut in inſtrumentorum commenſuratione, licet re vera & ipſa quoque in aliquo

aliquo ſint offenſa: verum non adeo vt error, ſeu lapſus, vere appellari poſſit. Rurſus, ſi de ſalubri multum intelligere voluiſſet, fruſtra addidiſſet illa verba [& adhuc tamen ſalubria exiſtunt] nam ſatis fuiſſet dixiſſe [eorum autem, quæ ab ipſa deficiunt] ſi voluiſſet nobis oſtendere id breue, ſeu exiguum, quo deficiunt ſalubria multum, à ſalubribus ſemper, & non etiam addidiſſet illa verba [& adhuc tamen ſalubria exiſtunt] Per quæ verba voluit potius vltimum gradum ſalubritatis nobis propalare, qui eſt corporis ſalubris vt nunc. Adhæc text. vj. reddi cauſa non poterit, cur iterum de eodem corpore vt multum ſalubri verba fecerit, ſi in quarto de eodem locutus eſſet: nec non in paucis quibuſdam verba diuerſa de eodem corpore protuliſſet: nam eodem text. vj. volens nobis oſtendere corpora ſalubria multum aſſerebat [quæ vero ab optima corporum conſtitutione breue aliquid deficiunt] id quod non dixit in tex. quarto per hęc verba [breue aliquid deficiunt] manifeſtauit ſalubre multum: ipſum nanque breue aliquid deficit à ſalubri ſemper. Deinceps dicebat [re vera quidem & ipſa in aliquo ſunt offenſa, non tamen id ſenſu comprehenditur] per quæ verba luce clarius demonſtrauit hanc offenſionem minorem eſſe ea, de qua locutus erat textu quartu, nam ibi dicebat lapſum, ſeu errorem aliquem habere, licet paruum: modo in plus ſe habet lapſum aliquem habere, quàm breue aliquid deficere, licet ille quoque paruus ſit. Vlterius in hoc text. vj. differentiam tradit inter hæc corpora ſalubria multum, & ſemper, docetque modum diſtinguendi, oſtendens nobis quàm difficile ſit ea dignoſcere, quoniam, licet re vera quidem in aliquo ſunt offenſa, ſeu oblæſa ſalubria multum, non tamen id poterat ſenſu comprehendi. id quod haudquaquam erat neceſſarium in corporibus ſalubribus vt nunc, quia eorum lapſus non erat ita exiguus. & propterea per alia verba ipſum figurauit, dum dixit ea lapſum aliquem paruum habere, & non dixit breue aliquid deficere: neque addidit hæc verba [re vera quidem & ipſa in aliquo ſunt offenſa, non tamen id ſenſu comprehenditur] docuit inſuper modum diſtinguendi hæc corpora ſalubria multum à ſemper talibus aſſerens [diſtinguuntur vero ex eo, quod magis, minus ue in operationibus exiſtit: ac quia cauſis, quæ ægritudinem pariunt, non æque reſiſtunt] minus itaque deficiunt ſalubria multum à ſalubribus ſemper, quàm ſalubria nunc. & propterea eorum offenſa, ſeu defectus, licet re vera ſit, non tamen ſenſu comprehendi poteſt: lapſus vero, ſeu error corporum ſalubrium vt nunc, non adeo exiguus eſt, nec adeo inſenſibilis, cum magis recedant à ſalubribus ſemper. Vlterius, ſi de ſalubribus vt nunc non tractaſſet Gal. eodem textu quarto, vtique eſſet diminutus, cum hæc corpora definiſſet in primo libro, diuiſiſque ſignis in principio ſecundi adhuc illorum meminiſſet, ſicut ceterorum ſalubrium, cum dicebat. [cum vero ſint ſalubria corpora, hęc quidem ſimpliciter, hæc vero vt nunc, quæ & beneuolentia dicuntur, &c.] cur demum ea ſilentio prætererit, ratio nulla aſsignari poſſet, poſtquam de ceteris omnibus verba fecerit, ſalubribus, neutris, & inſalubribus vſque ad textum decimum potiſſimum cum textu nono epilogando dixerit [& quidem ſigna ſanorum corporum, ſed, ſiue ſalubria, ſiue inſalubria, ſiue neutra exiſtant, quantitate diſtantiæ differunt] & deinceps textu decimo [optimæ igitur conſtitutionis corporis, inquit, indicia explicauimus, eorum vero, quæ ab ipſa deficiunt, totidem ſunt numero genera, quæ in magis, & minus ſecari poſſunt] vbi itaque eſſet enarratum hoc genus corporum ſalubrium vt nunc, quomodo eius ſigna duobus inuicem contrarijs terminis ſtatutis poſſent per quantitatem diſtantiæ diſcerni? cum potiſſimum dicendum non ſit ea extra cœtum corporum in latitudine ſanitatis poſitorum reperiri, & ſic eſſe extra eiuſdem ſanitatis latitudinem, neque confundi poſſunt, vt quidam falſo imaginantur, cum neutris ſimpliciter, aut inſalubribus ſimpliciter: nam prima corpora ſunt exquiſite media, atque æqualiter diſtantia, vt dicemus, ab vtriſque extremis: in medio autem amborum, inquit Galenus, hoc eſt, ſalubrium, & inſalubrium corporum collocantur ea, quæ neutra ſimpliciter appellantur, & quæ cum latitudine quadam. Cum ergo ſalubria nunc in numero ſalubrium contineantur, non poſſunt ſub neutris contineri, neque neutra appellari, ſub vllo neutrorum ſignificato, neque eorum conſtitutio ſimilis eſt alicui neutrorum conſtitutioni, vt liquet diſcurrendo per omnia neutra: nam neque corpora ſunt, quæ neutrius diſpoſitionis participent, neque ſimul contrariarum, neque aliquando vnius, aliquando alterius viciſſim. Hac etiam & fortiori ratione longe diſtabunt ab inſalubribus ſimpliciter: nam corpus ſalubre nunc, vt dictum eſt, bonam habet temperaturam, & commenſurationem, non tamen optimam, at ſibi propriam, vt Gal. ait. ſed inſalubria ſimpliciter ab ipſo ortu naturæ, vel in conſimilibus habent malam temperaturam, vel in inſtrumentarijs in commenſurationem, vel vtrunque vitium. & ſemper tale corpus eſt, quod ab ipſo naturæ ortu, vel peſimam in ſimplicibus habet temperaturam, & primis particulis omnibus, vel aliquibus, vel principalibus, aut in inſtrumentarijs incommenſuratum exiſtit, ſimiliter vel omnibus, vel quibuſdam, vel illis, quæ obtinent principatum. vt multum vero tale eſt, quod ab huius quidem vitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit, vt Gal. refert. Quare, cum corpora ſalubria nunc, bonam habeant temperaturam, & commenſurationem, inſalubria vero ſimpliciter peſsimam, nullo modo coincidere inter ſeſe poſſunt: nam & ipſa inſalubria multum, etſi non ita habeant peſsimam, habent tamen ſaltem malam, cum parum à ſemper talibus recedant. Non itaque bonam habebunt, quemadmodum ſalubria nunc. & propterea coincidere non poſſunt. quòd, ſi coincidere valerent, ac ſimul

Loco citato.

Cap. 7.

confunderentur, cur eſt, quòd Gal. illud ſubticuerit, nec vllibi illud ſcriptum reliquerit? Illud quoque vitari non poſſet, ſi confunderentur quòd neutra ſimpliciter primi ſignificati eſſe non poſſent exquiſite media ſaluberrimi, & inſaluberrimi, neque æqualiter diſtare ab vtriſque inuicem contrarijs terminis, optima ſcilicet corporis conſtitutione, nuperque facta ægritudine, ſi ſalubria nunc corpora, ſeparatim à neutris, & inſalubribus in ſanitatis latitudine non ſtatuerentur. ſed quiſpiam diceret propterea ſalubria nunc confundi debere cum neutris, ac inſalubribus ſimpliciter: nam, cum ſint nunc talia ab ortu eſſe non poſſunt. quare cogeris, velis, nolis aſſerere, quòd hæc corpora ab ortu erunt aut neutra, aut inſalubria ſimpliciter, hoc eſt, talem habebunt conſtitutionem, quam habent vel neutra, vel inſalubria ſimpliciter, vt pote quæ ab ortu ſunt talia. Nos vero dicimus, non propterea corpora ſalubria nunc appellari, quia in præſenti ſolum tempore ſunt ſana, neque pugnare vt nunc ſalubri, quòd à generatione tale ſit: quemadmodum neque etiam vt multum talia dicuntur, quia multo tempore ſana ſunt, ſed potius quia talem habent ab ortu conſtitutionem. ita quoque vt nunc talia dicuntur, quòd in quodam tempore, ſeu aliqua ætate, & non ſemper, aut multum ſana exiſtunt: quoniam talis eſt eorum temperatura, & commenſuratio bona, talem habent potentiam, in qua ſuppoſuimus ſanitatem conſiſtere à naturæ ortu, & non in tempore acquiſitam. quæ quidem licet ipſis propria ſit, non tamen optima eſt, vt ipſe Gal. inquit quam bonam temperaturam, ac commenſurationem à naturæ ortu habent. verum hæc conſtitutio dicitur ſalubritas nunc, quia non eſt ſicut ea, quæ ſimpliciter ſemper: neque ſicut ea, quæ ſimpliciter vt multum: ſed ab vtriſque deficit, licet exiguum quoddam. Erit ergo ſalubre nunc corpus id, quod in præſentia bene valet. eſt autem ſanè & hoc in eo, quo bene valet tempore, bonam habens temperaturam, & commenſurationem, non tamen optimam, ſed ſibi propriam ex Gal. ſententia, non à tempore acquiſitam, ſed ab ortu talem: nam neque in præſenti ſanum exiſteret, niſi talem eo tempore temperaturam, & commenſurationem bonam ab ortu naturæ ſibi propriam haberet: qua ratione ſalubre nunc appellatur. Id, quod probatur eiuſdem Gal. auctoritate quinto de Sanitate tuenda, quo loco aſſerebat, quòd corpora, quæ ab optima ſanitate deficiunt, tribus de cauſis proueniunt: aut quòd ſtatim in vtero vitioſo ſtatu fuerint: aut quòd qualibet de cauſa in non naturalem affectum poſt conceſſerint: aut ætatis ratione. ſed hæc corpora ſalubria nunc non dicuntur ab optima ſanitate deficere ætatis ratione, vt cuilibet in confeſſo eſt, neque etiam poſt ortum ab aliqua cauſa talia reddita ſunt (nam ſi hoc eſſet, à neutris, & ægris vt nunc, non diſcreparent: iſta nanque ſunt illa corpora, quæ ab optima ſanitate deficiunt, à qualitate cauſa in tempore contingente: id etenim quàm alienum eſſet aſſerere, nedum in Gal. ſed omnium medicorum doctrina, cuilibet planum eſſe poteſt.) Relinquitur ergo, quòd talem lapſum, ſeu errorem, per quem à perfectione, ſeu optima ſanitate deficiunt, ſtatim in vtero, & ab ipſo ortu naturæ habuerint. quapropter non repugnat corpori ſalubri, vt nunc eſſe à natura tale, quinimò magis repugnat ipſum aſſerere non eſſe ab ortu naturæ tale, tam Galeni doctrinæ, quàm veritati id quod nonnulli haudquaquam intelligere potuerunt. ob id dicimus nos diuerſam habere conſtitutionem à neutris, & inſalubribus ſimpliciter, eamque à naturæ ortu, licet in eius definitione illud Galenus non appoſuerit: nam ſatis ſibi erat appoſuiſſe in ſimpliciter ſalubri: quoniam neque in definitione vt multum ſalubris, neque vt multum inſalubris addidit illa verba [ab ortu naturæ] nec etiam illa verba conſcripſit in definitione neutri ſimpliciter tertij ſignificati, & tamen ſubintelligenda ſunt, præter id, quòd clarius intelligitur etiam natura ſalubris vt nunc, ſi illa verba non apponantur: nanque eius naturam, ac conſtitutionem longe melius intelligemus, quando in præſentia bene valet, & cum hoc etiam eodem tempore bonam habet, (vt inquit Gal.) temperaturam & commenſurationem, quàm ſi dixiſſet tale corpus bonam duntaxat habere temperaturam, & commenſurationem à naturæ ortu. neque etiam illud ſatis fuiſſet pro eius natura manifeſtanda: nam opus eſt, & quòd in præſenti ſanum ſit, & quòd talem habeat temperaturam, & commenſurationem bonam, vt ſalubre nunc ſit corpus: hoc etenim, quod in præſenti bene valeat, & ſanum ſit, præſupponit illud, quòd bonam habeat & ſibi propriam temperaturam, & commenſurationem ab ipſo naturæ ortu: aliàs neque bonam, neque ſibi propriam diceretur habere eo tempore, quo ſanum exiſtit, quemadmodum ſunt neutra, & inſalubria nunc, quæ ab optima ſanitate deficiunt à cauſis in tempore contingentibus. talem itaque à naturæ ortu corpora hæc ſortita ſunt conſtitutionem, vt quo tempore bene valent, & ſalubria nunc appellantur, non modo ſana ſint, ſed bonam etiam, vt ſæpius diximus, & ſibi ipſis propriam temperaturam, ac conſtitutionem habeant, quæ nulli ex alijs corporibus propria ſit. & propterea à neutris, & inſalubribus ſimpliciter corporibus differunt. differunt etiam, quoniam hæc corpora ſalubria nunc, quòd bonam habeant temperaturam, & conſtitutionem iure dicentur habere ſanitatem in bono habitu: reliqua vero neutra, & inſalubria ſimpliciter, licet ſanitatem habeant in habitu, vt liquet ex Galeno in eorum definitionibus, non tamen quiſpiam dixerit, ea ſanitatem habere in bono habitu, veluti ſalubria nunc. Hæc inſuper corpora ſalubria nunc appellata ſunt illa, de quibus dicebat Galenus lib. de Different. morb. quòd alia ſunt corpora ſimpliciter boni, non tamen optimi habitus: quæ & ſi ab ipſa optima conſtitutione deficiant, adhuc tamen ſalubria exiſtunt, & beneualentia dicuntur, vt idem ſecundo Artis medic. aſſerebat. collocantur

(Margin notes: "Cap.3." beside "ab ortu naturæ ſibi propriam haberet"; "Cap.2." beside "appellata ſunt illa, de quibus dicebat Galenus")

locantur etiam tertio loco in ſanitatis latitudine propter eas, quas diximus cauſas, quibus ſimul cum corporibus ſimpliciter ſalubribus ſemper, & vt multum, præeſt ea pars conſeruatiuæ artis, quæ εὐεκτική à Græcis nuncupatur, hoc eſt, boni habitus ſeruatrix: nam præter iam dicta tria genera ſalubrium corporum nullum aliud reperitur, quod in bono habitu ſanitatem habeat. qua ratione, & ſalubria corpora appellantur non modo quæ optimam corporis conſtitutionem habent, ſed quæ eiſdem proximiora ſunt: hæc etenim ſalubria corpora appellari præcepit Galenus tex. ix. ſecun. Artis medic. quemadmodum ea, quæ magis accedunt ad ea, quæ ægrotant inſalubria, inter media vero neutra. qua etiam ratione, & ſalubria nunc in ſanitatis latitudine conſtitui conſentaneum eſt: neque enim dixiſſet Galenus quòd quæ corpora proximiora ſunt optimæ conſtitutioni ſalubria ſunt, & appellantur, ni per ſalubria ſubintellexiſſet vt multum, & vt nunc ſalubria, ſed dixiſſet ſalubre, ſi vt multum ſalubre duntaxat intelligere voluiſſet: alienum ſiquidem à ratione eſt, ſi cuiuſque hominis priuatim ſanitatem vt multum, intelligere voluiſſet, hoc eſt, ſingula corpora ſalubria, vt multum. Cap. 8.

Cum vero, vt prius dictum eſt, vniuerſa ſanitatis latitudo in tres partes diuidatur: quarum prima erat ſalubrium corporum, & ſecunda neutrorum: declarata prima decens eſt ad ſecundam accedamus, & deinceps ad tertiam, quæ eſt inſalubrium: nam hæc quoque ſanitatis pars, vt inquit Galenus latitudinem habet non paruam, in medio vero ſalubrium, & inſalubrium collocantur. ait Gal. ea corpora, quæ neutra exquiſite, ſeu ſimpliciter appellantur, & quæ cum latitudine quadam: habent etenim & hæc corpora talem conſtitutionem, vt imbecilles edant actiones. Sed, quoniam neutra tripliciter dicuntur: quædam videlicet, quæ neutrius diſpoſitionis participant: quædam, quæ vtriuſque: & quædam, quæ aliquando quidem huius, aliquando illius, & vnumquodque horum poteſt eſſe ſemper, & vt multum, vel vt nunc tale, de his quæ ſemper, & vt multum talia exiſtunt, primo verba faciemus: nam hæc ſunt, vt demonſtrabimus, quæ ſalubria corpora in ſanitatis latitudine immediate conſequuntur: reliqua vero vt nunc talia poſtponemus: cum alter ſermo de ijs habendus ſit. aſſerimus itaque, quòd, licet ſecundum diuerſam neutri conſiderationem trifariam neutrum dici poſſit: quodlibet tamen eorum ad aliud comparatum ſecundum eandem rationem in eodem gradu dicetur ſanum, nec vnum magis altero. Exempli gratia, neutrum ſimpliciter primi ſignificati comparatum ad ſimpliciter ſecundi & tertij, ſub eadem ratione, hoc eſt, ſemper ad ſemper, & vt multum ad vt multum, eiuſdem ſanitatis participabunt, adeo quòd vnum non dicetur eſſe altero ſalubrius: ſunt etenim omnia talia neutra in medio ſalubrium, & inſalubrium collocata, & imbecillas edunt operationes, magiſquam ſalubria, minus autem quàm inſalubria æqualiter ab vtriſque extremis diſtantia, modo ſimpliciter exquiſite ſint. id vero dicimus propterea, quia, licet neutra primi ſignificati ſemper ſint exquiſite talia: reliqua tamen duo genera poſſunt, & exquiſite eſſe, & non exquiſite, cum ſint cum quadam latitudine: nanque poſſunt neutra ſecundi ſignificati plus de vno extremo, quàm de altero participare, & tertij ſignificati conſtitutionem habere, quòd maiori tempore & longiori, ſeu pluribus ætatibus participent vno, quàm altero extremo, hoc eſt, talem habere à natura potentiam. & propterea non amplius erunt ſimpliciter, & exquiſite neutra, ſed cum latitudine quadam, id quod voluit intelligere Galeno citato textu ſexto ſecundum Artis medic. cum dixit [in medio autem amborum collocantur ea, quæ neutra exquiſite, ſeu ſimpliciter appellantur, & quæ cum latitudine quadam] nam ſiue ἀκριβῶς, ſeu ἁπλῶς textus habeat: non ſolum neutra primi ſignificati, ſed ſecundi, & tertij, quæ ſimpliciter, & exquiſite talia exiſtunt, intelligi debent per neutra, quæ ſimpliciter, ſeu exquiſite appellantur. Quod vero neutra ſecundi ſignificati, duobus dicantur modis, patet primo Artis medic. textu duodecimo cum inquit [horum autem ipſorum ſecundum duobus dicitur modis, aut quia vtrunque contrariorum ex æquo participat, aut quia aliquando plus alterum] id quod ſimili ratione contingere neutro tertij ſignificati decens eſt, poſtquam aliquando quidem ſalubre, vt in vna ætate, aliquando vero inſalubre: vt in altera ætate viciſſim ſit, vt Galenus inquit, & propterea non refert, ſi illud particulatim non explicauerit breuitati indulgens. Attamen diſſident in ſanitate neutra ſecundi, & tertij ſignificati ſemper, & vt multum dicta, à neutris primi ſignificati, quando eadem non fuerint exquiſite talia, ſed cum quadam latitudine, ita vt vno magis, vel minus participent, ſi fuerint ſecundi ſignificati, vel ſi fuerint tertij, vno, vel altero extremorum maioris, vel minoris temporis ſpatio viciſſim, ſeu in pluribus ætatibus, participent. qua ratione dicuntur neutra cum latitudine: nam eo, quæ ſunt primi ſignificati, ſemper ſunt exquiſite talia, ac neutra ſemper diſpoſitione participant, ſiue ſimpliciter, ſiue vt nunc talia dicantur. vnde dicebat Galenus primo Artis medic. [neutrum iuxta primum ſignificatum eſſe corpus, quod exquiſite medium eſt, & ſaluberrimi, & inſaluberrimi corporis, & huius hoc quidem ſimpliciter tale, quod ab ipſo ortu naturæ ita eſt conſtitutum, hoc vero vt nunc, quod in præſenti tempore medium exquiſite exiſtit ſaluberrimi, atque inſaluberrimi corporis. ipſius autem ſimpliciter ſemper quidem tale eſt id, quod in omnibus ætatibus tale perdurat: vt multum autem, quod nonnullas recipit mutationes] patet itaque neutra ſimpliciter exquiſite media ſecundum quemlibet trium modorum eadem participare ſanitate, ac inſequi in ſanitatis latitudine ſalu-

Cap. 8. Cap. 5. Cap. 6.

bria nunc tam ſi fuerint ſemper, quàm vt multum. verum quæ vt multum ſunt talia, cum non adeo exacte ſint media, quemadmodum quæ ſemper neutra ſunt, ſed parum quodammodo ab eis recedant, ambigua forte quiſpiam fateri poterit, interim ad vnum, quandoque ad aliud extremum accedere, vel recedere magis. Nos vero, quò facilius Tyrones intelligant, in latitudine ſimul repoſuimus, preſertim cum exiguus valde fuerit hic receſſus. At, vbi ſimpliciter exquiſite non ſint neutra ſecundi, & tertij ſignificati, verum magis, vel maiori tempore ſalubritate participabunt, quoniam talem habent à natura potentiam. Ad ſalubria nunc magis accedunt, vbi talia ſemper fuerint, quàm ſi vt multum. Inſuper præcedent etiam in latitudine non ſolum neutra vt multum, ſed etiam ſemper primi ſignificati. & quæ multum ſunt talia, præcedent etiam alia, multum & ſemper talia exquiſite dicta, ſed inſequuntur eorum ſemper talia. vbi vero æqualiter vtriuſque extremi participantia fuerint, aut magis inſalubritatis, quàm ſalubritatis, ſeu maiori tempore eo modo ſe habebunt, vt diximus: nam, ſi exquiſite talia fieri, ſiue vt multum, ſiue ſemper, æqualiter vtique recedunt, vt neutra primi ſignificati, ſi vero magis, vel maiori tempore in ſalubritate participabunt, præferuntur in latitudine ſanitatis neutra primi ipſis neutris ſecundi, & tertij ſignificati, tam ſi multum, quàm ſi ſemper ſint talia, ſed vt multum præcedunt eorum ſemper talia: ſemper tamen facta relatione ad duo extrema, neutra omnia mediocriter dicentur ædere imbecillas actiones cum latitudine quadam. & in hoc genere noxæ continentur etiam neutra primi ſignificati, quamuis neutrius contrariarum actionum participent, ſcilicet neque eis, quæ in magnis diſtantijs, neque eis, quæ in paruis exiſtunt imbecillæ: habebunt tamen imbecillas actiones, quæ etiam neutrius contrariarum actionum participes exeunt. & hoc voluit dicere Gal. ij. Artis medic. text. viij. hæc quo ad ſecundam partem latitudinis ſanitatis, quæ neutrorum eſt.

Cap. 8.

Sequitur tertia, quæ eſt corporum inſalubrium, quæ iterum primo ſunt in duplici differentia: ſimpliciter videlicet, & vt nunc de corporibus vt nunc inſalubribus, quæ quidem actu ægrotant, non loquemur niſi quatenus ad ſanorum corporum dignotionem conducunt: cum ſint extra ſanitatis latitudinem, vt liquet ſecundo Artis medic. quanquam vitia omnium inſalubrium corporum iuxta quodlibet ſignificatum, vt ipſe Galenus refert eodem loco, conſiſtunt, aut in intemperatura conſimilium partium, aut ſtructura, ſeu commenſuratione inſtrumentalium vitiata, formatione, videlicet, numero, magnitudine, ſeu ſitu, aut in continuitate ipſarum, quæ communis vnitas appellatur. Diſtinguuntur autem hæc vitia, ſeu hæc corpora inter ſe ex ſenſibili operationum læſione. quare, vbi fuerint ſenſibiliter operationes oblæſæ, tunc inſalubre nunc dicitur, & hoc corpus actu ægrotare fatemur, extraque latitudinem ſanitatis contineri, neque aliud reperiri corpus præter hæc inſalubria nunc, quod non ſit intra ſanitatis latitudinem, vt dicemus. At inſalubria ſimpliciter, de quibus loquemur, à reliquis intra ſanitatem collocatis diſtinguuntur: quòd facile à cauſis, quæ morbos committendi vim habent, ſuperantur. &, quoniam in vigore operationum plurimum deficiunt: & propterea nemo mentis compos dicet hæc corpora coincidere cum ſalubribus nunc: cum hæc licet ab optima ſanitate deficiant, adhuc tamen ſalubria exiſtant, & paruum aliquem habeant lapſum, ſeu errorem, aut intemperatura conſimilium, aut inſtrumentariorum commenſuratione, & hoc etiam perexiguum in omnibus, vel quibuſdam, aut in vtriſque, vt patet citato textu quarto ſecundum Artis medic. Habent etiam bonam temperaturam, & commenſurationem, inſalubria vero ſimpliciter malam: nam inſalubre ſimpliciter corpus, inquit Galenus, eſt, quod ab ipſo ortu naturæ, vel in conſimilibus partibus malam habet temperaturam, vel in inſtrumentarijs commenſurationem, vel vtrunque vitium. Cum vero hoc etiam corpus inſalubre ſimpliciter bifariam dicatur, aliàs ſemper, aliàs vt multum, vt cetera iam dicta corpora ſalubria, & neutra, propterea ſemper tale eſt, quod ex ipſo naturæ ortu, vel peſſimam habet temperaturam in ſimplicibus, & primis particulis omnibus, vel aliquibus, vel ijs, quæ obtinent principatum, vel in inſtrumentarijs incommenſuratum eſt. Similiter autem in his vel omnibus, vel aliquibus, vel illis, quæ obtinent principatum. Vt multum vero inſalubre eſt, quod ab huius quidem vitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit. quo fit, vt abſque controuerſia, quæ multum inſalubria exiſtunt, immediate neutra corpora conſequantur in ſanitatis latitudine: deinceps quæ ſimpliciter ſemper talia dicuntur, quæ ſunt, velut vltimus terminus eius ſanitatis, quam ſecundum habitum eſſe diximus: nam licet eam non habeant in bono, nec optimo habitu, vt corpora ſalubria: habent tamen tam neutra, quàm inſalubria ſimpliciter ſanitatem in habitu. de quibus omnibus intelligere voluit Galenus libro de Differentijs morborum cum dixit [alia ſunt, quæ, etſi ſana dicuntur, non tamen boni ſunt habitus.] quaſi velit dicere, quòd, licet habeant ſanitatem in habitu, non tamen eam habent cum hac adiectione, Bonum: nam habere ſanitatem in habitu nil aliud eſt, quàm permanentem, & ſtabilem: habere autem in bono habitu eſt addere huic permanentiæ, & ſtabilitati bonitatem, vt patet lib. ad Thraſyb. Conueniunt ergo in hoc neutra ſimpliciter, & inſalubria ſimpliciter: quoniam vtraque dicuntur habere ſanitatem in habitu, & pro tanto deficiunt à ſalubribus corporibus ſimpliciter, & vt nunc, quæ ſanitatem habent in optimo, & bono habitu. Verum hæc etiam ſanitas in habitu, cum ſit in latitudine quadam, magis ſtabilem,

Loco citato.

Cap. 2.

Cap. 12.

lem, ac firmam eam habebunt ſimpliciter neutra, quàm ſimpliciter inſalubria, & inter inſalubria minus, quæ ſemper ſunt talia, quàm quæ multum: quemadmodum etiam inter neutra magis firmam, ac ſtabilem habent ſanitatem ea, quæ ad ſalubria magis accedunt, tam ſemper, quam vt multum, quàm illa neutra, quæ ſimpliciter, & exquiſite ſunt media: & hæc magis, quàm ea, quæ ad inſalubritatem plus vergunt: ſemper enim eandem ſeruabunt ſanitatis rationem, quam participant eo, quo ſcripſimus ordine in ſanitatis latitudine. iſtis inſuper corporibus neutris, & inſalubribus ſimpliciter, proſpicit ea pars artis conſeruatiuæ, quæ ſalubris nominatur, communi autem vocabulo, vt Gal. refert eodem libro ad Thraſyb. conſeruatiua ſimul, & ſalubris dicitur. Cap.30.

Cum vero totius ſanitatis latitudo in tres partes diuidatur, vt ſæpius dictum eſt: quarum prima eſt ſalubrium corporum, ſecunda neutrorum, & tertia inſalubrium, poſt quæ, vt inquit Galenus ſecundo Artis medic. ſequuntur, quæ iam ægrotant corpora, quæ ſenſibilibus operationum læſionibus diſtinguuntur, opinati ſunt quidam eorum, quæ reliqua ſunt, corporum nullum in ſanitatis latitudine ſituari, propterea quod Galenus poſt tertiam latitudinis partem, quæ quidem eſt inſalubrium ſimpliciter, dicebat ſequi corpora, quæ iam actu ægrotant. quare, inquiunt iſti, neutra vt nunc ſignificati contineri debere extra ſanitatis latitudinem. Sed pace eorum dixerim, præter iam dicta corpora adhuc in ſanitatis latitudine continentur cuncta tria neutrorum genera vt nunc. id quod cum Galeno demonſtrabimus, prius in memoriam reuocantes, quod ſupra cum Galeno ſuppoſuimus lib. ad Thraſy. duplicem, videlicet eſſe ſanitatem, quarum vna dicebatur ſecundum habitum, altera ſecundum affectionem. ſanitatem itaque ſecundum habitum, vt longiſsimis verbis declarauimus, diuiſit Galenus ſecundo Artis medic. in tres partes: poſtquam ſi tali ratione ſanitas conſideratur, ægrotantia corpora ſequuntur. At, quoniam, vt ipſemet teſtis eſt, ſunt quædam corpora, quæ licet actu non ægrotent, neque etiam ſanitatem in habitu habeant, eam tamen habent ſecundum affectionem, hoc eſt, inſtabilem, infirmam, atque inutilem. Qua de re & hæc quoque corpora, licet neutra à quibuſdam fuerint appellata, vt ipſemet Gal. fatetur eodem libro ad Thraſy. adhuc aſſerit ea ſana dici, & eſſe, eiſq. competere partem quandam conſeruatricis artis, quoniam in his etiam paucillum quoddam corrigimus: quæ vero pars artis paucillum corrigit, conſeruatiua appellatur, vt contradiſtinguitur ei parti artis, quæ multum ſemel corrigit, & medicatiua, ſeu curatiua nuncupatur. Verum, inquit ipſe, inter hanc artis partem, quæ exigua vitia corrigit, quæque in tres alias ſubdiuiditur partes: in euecticen ſcilicet, ſalubrem, & Analecticem, quidam quartam his particulam adiecerunt, quæ ab ipſis proprie Prophylactice, id eſt, præſeruatoria vocata fuit, facultatem oppoſitam habentem ei, quæ à morbo proxime liberatos recreat, hoc eſt, Analectice. & demum inquit [Haſce autem ambas ancipitis quodammodo eſſe naturæ inter contrarias totius artis partes nemo ambigit. Dico autem inter eam, quæ magna vitia, & eam, quæ parua corrigit: curatiua ſanè pars, quòd magna vitia, Euectice autem, atque ſalubris, quòd parua diſcutiant. Id quoque perſpicuum eſt: in medio autem ambarum interſtitio, inſtauratiua nominata, atque præſeruatoria poſitæ ſunt: nam, ſi ad ſalubrem, euecticemque comparentur, non exigua vitia emendant. ſi ad curatiuam, non magna. propterea & quicunque ambas has partes neutras appellauerunt, haud male mihi ſenſiſſe viſi ſunt] Hæc Galenus. quibus verbis clara luce videtur aſſerere has duas partes artis medicæ Analecticen videlicet, & Prophylacticen contineri ſub ea, quæ exigua vitia tollit, & conſeruatiua dicitur, differreque inter ſe maioris, minoriſq. ratione: magis enim parua caſtigat euecticen. qua ratione nos diximus proſpicere corporibus ſalubribus ſimpliciter & vt nunc, minus ſalubris, quàm neutris, & inſalubribus ſimpliciter, competere diximus. Hac adhuc minus Analectice, & Prophylactice, quàm prophylacticen, quidam adiecerunt tanquam quartam partem conſeruatiuæ artis. Deinceps ſubdebat Galenus. [quòd, cum hæ ambæ partes ſint ancipitis quodammodo naturæ, dico inter eam, quæ magna, & eam, quæ parua vitia diſſoluit, in medio interſtitio ambarum poſitæ. propterea haud male ſenſerunt, qui ambas neutras appellauerunt. Nam ſi ad ſalubrem, & euecticen comparentur, non exigua vitia emendant: ſi ad curatiuam, non magna.] Comprobat itaque Gal. eorum opinionem, qui has artis partes, neutras appellauerunt. Verum non propterea negat id, quod paulò antè concluſerat, eas videlicet, contineri ſub ea artis parte, quæ exigua vitia corrigit, ac conſeruatiua nuncupatur, licet non adeo perexigua vitia corrigant, quemadmodum ſalubris, & euectice. Si itaque conſeruatio per eundem Galenum non niſi ſanis corporibus debeatur, non ab re & hæc corpora, quibus hæ artis partes competunt ſub conſeruatione contentæ, adhuc ſana eſſe aſſerendum, quamuis neutra nuncupentur. Hæc igitur ſunt illa corpora, quæ ſanitatem habent ſecundum habitudinem, neutra vt nunc appellata. Quare poſt pauca idem Gal. concludens aſſerebat [in præſenti autem contemplatione de conſeruatrice artis humanum corpus gubernantis parte, tria diuiſionis membra ſupponantur: vnum de corporibus ſecundum habitudinem valentibus: alterum de iis, quæ in habitu ſana ſunt: tertium de bono habitu præditis:] nemo ergo ambigat hæc corpora, quæ ſanitatem ſecundum habitudinem habent, connumerari debere inter ea, quæ ſunt in latitudine ſanitatis: quæ quidem, vt dictum eſt, iure

Cap.8. Cap.6. Cap.30. Cap.8. Cap.30. Cap.31.

neutra

neutra vt nunc appellantur. Dico, quòd contineantur ſub ſanitate, & ſana dicantur ſecundum affectionem, quam etiam ſanitatem adhuc cum latitudine eſſe aſſerimus, quemadmodum ſanitatem ſecundum habitum diximus eſſe. quapropter poterit dici ſecunda hæc ſanitatis latitu-
Cap.8. do, de qua haudquaquam voluit intelligere libro ſecundo Artis medic. ea parte cum dixit [poſt quæ deinceps ſequuntur, quæ iam ægrotant corpora] nam de hac ſanitate adhuc verba non fecerat, ſed de ea duntaxat, quæ eſt ſecundum habitum, ac propria eſt eorum corporum, quæ à natura ſunt talia, licet hanc quoque poſtea non dereliquerit, ſiquidem de eiſdem neutris corpo-
Cap. 82. & vlt. ribus, quæ talem habent ſanitatem ſecundum affectionem lib. ij. verſus finem, & tertio, verba fecit, ſigna pro dignotione eorum, ac modum correctionis nobis tradens: quanquam non ſub ſanorum, ſed neutrorum genere collocauerit: ſunt etenim re vera hæc corpora neutra vt nunc. & ob id comprobauit eorum opinionem, qui volebant eas artis partes, quæ his corporibus præſunt, cum ſint ancipitis quodammodo naturæ, neutras appellari. qua ratione libro Artis med. à ſanitatis latitudine hæc corpora ſecluſit. liber vero ad Thraſybulum, ea ſub ſanitatis latitudine contineri voluit, coactus de omnibus corporibus, quibus ſalutis quomodolibet pars artis proſpiceret, ſeu conſeruatiua, quæ exigua vitia corrigit, verba facere, ne in aliquo aduerſus gymnaſtas deficeret, largius ſanitatem vſurpans tam in habitu, quàm in affectione: nam, cum hæc ſanitas in affectione infirma, ac parum conſtans ſit, neque ab ipſo naturæ ortu, ſed in tempore adepta interim à Galeno ſanitas κατὰ χέσιν, interim affectus medius morbi, & ſanitatis nuncupatur: ita etiam & corpora, quibus ea ineſt interim ſana, interim neutra appellat. & partes artis eiſdem proſpicientes ſæpe neutras, quandoque inter conſeruatrices ſalubres connumerauit. Cum autem hæc corpora in duplici ſint differentia: nam quædam corpora neutra conualeſcentiæ, quædam vero neutra decidentiæ nuncupantur, in aliquo dictorum trium neutrorum genere contineantur vtraque, non vtique facile eſt diſſerere, cum adhuc videamus, nonnullos inter ſeſe diſſentire. Præterea, num in vno neutrorum genere, ambo, vel in diuerſis contineantur, non minus inter ſe digladiantur. Nos vero, cum aliorum opiniones recenſere non decreuerimus, noſtram, quam veram eſſe cum Galeno putamus, ſtatuere conabimur, aſſerentes cum eo, quòd gemina exiſtente ſanitate, vna ſecundum habitum, altera ſecundum affectionem, quemadmodum illa ſecundum habitum latitudinem habet: ita quoque & hæc, quæ ſecundum affectionem dicitur. & propterea plura corpora ſub ea contineri opus eſt, quemadmodum in ea, quæ iam dicta eſt. Sunt autem hæc corpora ſingula neutrorum tria genera, quæ vt nunc appellantur: Verum illa non amplius ſub neutro primi, ſecundi, aut tertij ſignificati nominant. Sed quædam, quæ quidem iamiam morbum euaſerunt, ſeu à morbo conualeſcunt, conualeſcentia neutra nuncupant. quædam vero quibus ægritudinis iamiam imminet periculum, neutra decidentiæ dicunt. Videndum ergo, in quo neutrorum genere hæc duo neutra ſic appellata contineantur, & quomodo in participatione, ſeu ordine huius ſanitatis ſecundum affectionem dictæ ſe habeant. Quòd vero non in vno, eodemque neutrorum genere, vt nonnullis viſum eſt, ipſa
Cap.30. contineantur, ex Gal. j. liquet lib. ad Thraſyb. quo loco dicebat, quòd præſeruatoria vocata ars facultatem oppoſitam habet ei, quæ à morbo proxime liberatos recreat. Cum ergo inter ſe oppoſitæ ſint hæ partes conſeruatiuæ artis, non poterunt in vno neutrorum genere conuenire. &, ſi dixeris in eodem genere neutrorum contineri, reliqua duo neutra vbi collocabis? ac vbi etiam erit iſtius ſanitatis ſecundum affectionem latitudo? Dilucidius vero illud declarauit Galenus ſecundo Artis medic. tex. xcij. xciij. & xciiij. vbi loquens de ſignis futuræ ægritudinis, dicebat [neque in ambiguo eſt, quòd quæ ſigna ſunt vtrorunque ſignificatiua, neutra dicantur ſecundum vnum quoddam neutri vocabuli ſignificatum] & poſt pauca ſubdit [ſecundum vero alterum ſignificatum quæcunque his, qui à morbo referuntur, inſunt, ſigna neutra appellamus: neque in alio ſignificato accipiunt ea, quę ſenibus inſunt] Quibus verbis luce clarius oſtendit Gal. quòd quemadmodum ſigna, ita & corpora neutra decidentiæ, & conualeſcentiæ, quorum ſunt ſigna in diuerſo neutri ſignificato contineantur.

Ceterum, in quo ſignificato neutri continentur ea, quibus ægritudinis periculum imminet, & decidentiæ neutri vocantur, & in quo ea, quæ à morbis conualeſcunt, conualeſcentiæ dicta, hic labor eſt. Verum nos proculdubio cum Galeno aſſerimus neutra decidentia dicta, quibus pars ea artis proſpicit, quæ vere Prophylactice dicitur, ſimul atque conſeruatrix dici, & eſſe neutra ſecundi ſignificati. dico vere, & proprie Prophylactice, cuius officium eſt cauſam adimere, ex qua morbus futurus eſt fieri. Hæc enim pars conſeruatricis quædam exiſtit, quemadmodum illa, quæ non vere Prophylactice dicitur, cuius officium eſt cauſam adimere, quæ morbum iam creat, ſub curatrice continetur: imò ipſam curatricem etiam nominant, vt pa-
Cap.2. tet vndecimo Methodi medendi. Quòd vero hæc neutra ſint iuxta ſecundum ſignificatum,
Cap.82. quidquid velint alij, eiuſdem Gal. verba oſtendunt, citato loco ſecundo Artis medic. ſiquidem dicebat [horum corporum ſigna nonnulla quidem eſſe ex eorum genere, quæ ſecundum naturam ſunt, ſed permutata, vel quantitate, vel qualitate, vel temporibus, nonnulla ex his, quæ præter naturam: verum minora ijs, quæ ægritudinis adſunt. [Atque propterea ſubdebat [hæc corpora decidentię, ſeu eorum diſpoſitiones, quę ſunt in morbos caſura, eſſe ex neutrorū genere,

atque

atque vna ea, quæ ipſa indicant ſigna.] Si ergo, propterea ſunt ex neutrorum genere, quia eorum ſigna quædam ſunt ex genere eorum, quæ ſecundum naturam ſunt: & quædam ex genere eorum, quæ præter naturam, cui dubium, quòd velut ſigna vtriſque extremis participant, ita & corpora participare debent, cuius rationis ſunt ſecundi ſignificati neutra. Idem confirmauit paulò infra in verbis ſupra citatis, cum aſſerebat [neque in ambiguo eſt, quòd quæ ſunt vtrorunque indicatiua, neutra dicentur ſecundum vnum quoddam neutri vocabuli ſignificatum] quodnam, inquam, erit iſtud neutri vocabuli ſignificatum niſi ſecundi? poſtquam dicit eſſe vtrorunque indicatiua, hoc eſt, vtriuſque extremi, ſalubritatis videlicet, & inſalubritatis? Quidquid itaque alij ſentiant, cum Galeno concludimus, ac firmiter aſſerimus, neutra decidentiæ eſſe neutra, vt nunc ſecundi ſignificati. &, licet eius ſigna mediam habeant formam inter ea, quæ ſanis, & quæ ægrotantibus eueniunt, non propterea non dicentur vtrorunque indicatiua: quoniam vtriuſque extremi participant. & iccirco neutra ſunt, vt Gal. ſcriptum reliquit. Rurſus qua ratione quiſpiam dixerit neutra decidentiæ eſſe neutra primi ſignificati, ſi eadem neutra primi ſignificati exquiſite media ſunt ſaluberrimi, nec latitudinem habeant, æqualiterque diſtent ab vtriſque extremis, etiam quæ vt nunc ſunt talia, vt Gal. viſum eſt: iſta vero neutra decidentiæ, neque exquiſite media ſunt ſaluberrimi, & inſaluberrimi, amplamque latitudinem habent, prout contingit vno, vel altero extremorum, magis, aut minus participare, & quò magis, vel minus accedunt, vel recedunt ab vno, vel altero extremorum: non enim ſemper æqualiter participant decidentiæ neutra ſalubritate, & inſalubritate, ſed quædam magis ſalubritate, quædam inſalubritate magis, & contra. Hoc item magis, & minus adhuc plures habet gradus. Quamobrem hæc neutra decidentiæ inter ſe magnopere diſcrepant: qua ſcilicet ratione recedunt magis, vel minus à ſalubritate, acceduntque ad inſalubritatem. & propterea exquiſite neutra eſſe non poſſunt. ſub hoc neutrorum genere etiam ſanitas continetur, ſeu bonus habitus athletarum magis quoque, & minus ſuſcipiens, vt liquet Hippocr. & Gal. quibus quoque præeſt ea artis pars, quæ Prophylactice dicitur: habent etenim hæc corpora eadem ratione ſanitatem ſecundum affectionem, qua ipſa neutra decidentiæ dicta. & propterea eorum habitus ſtatim ſoluendus eſt, inquit Hippocr. potiſsimum vbi ad ſummum bonitatis peruenerit.

Cum vero eodem ſecundo Artis medic. hæc verba ſubſcribat Gal. [verum in altero ſignificato quæcunque conualeſcentibus ex morbis ſigna adſunt, neutra appellamus] nulli in dubium veniet, quòd quæ à morbis referuntur corpora conualeſcentiæ neutra appellata, in altero neutrorum ſignificato quàm in ſecundo, contineri debeant, & non in eodem, vt quidam volunt. Quare cum Gal. dicimus hæc corpora dici, & eſſe neutra primi ſignificati: nam hæc ſunt exquiſite media ſaluberrimi, & inſaluberrimi corporis, tam ſi fuerint ſimpliciter, quàm vt nunc talia: atqui conualeſcentiæ neutra ſunt huiuſmodi. erunt ergo neutra primi ſignificati. Quòd vero neutra conualeſcentiæ ſint exquiſite media ſaluberrimi, & inſaluberrimi corporis, liquet lib. ad Thraſyb. cum dicebat [in medio vero ambarum interſtitio, inſtauratiua nominata, atque præſeruatoria poſitæ ſunt: nam, ſi ad ſalubrem, euecticemque comparentur, non exigua emendant vitia: ſi ad curatiuam, non magna] ſi itaque in medio interſtitio poſita ſunt inſtauratiua, & præſeruatoria, & corpora, quibus præſeruatoria præeſt, neutra ſecundi ſignificati ſint, ſequitur, quòd corpora, quibus inſtauratiua proſpicit, cum non ſint in eodem neutrius ſignificato, quod ſint primi ſignificati: quæ quidem exquiſite media dicuntur. Nam corpora, quæ inſtauratione, ſeu refectione indigent, neque morbo amplius participant: quoniam ab eo ſunt liberata: neque ſanitate in habitu: quoniam eorum ſanitas adhuc imbecilla eſt alterius generis exiſtens, quàm ſanitas, quæ eſt ſecundum habitum. Quamuis ergo ambæ hæ artis conſeruatiuæ partes in medio interſtitio poſitæ ſint; non tamen ambæ ſecundum eandem rationem: Nam corpora, quibus ars præſeruatoria debetur, vt declarauimus, latitudinem habentia exquiſite media eſſe non poſſunt. Hæc vero neutra conualeſcentiæ dicta eandem latitudinem non habent. Nam confeſtim, quòd à morbo liberata ſunt, abſque vllo medio, ac latitudine conualeſcentia appellantur, ſanitatem habent ſecundum affectionem, & refectione indigent: quoniam propter imbecillitatem inutilis quodammodo eſt eorum ſanitas, & debiles habent actiones. Neque fateri poſſumus, cum primum à morbo liberantur hæc corpora eſſe magis, vel minus conualeſcentia, niſi poſtmodum temporis progreſſu, quando illorum ſanitas deſijt eſſe inutilis, atque ſint ab imbecillitate liberata, & in habitu ſanitatem acquiſierint, quo tempore amplius conualeſcentiæ neutra appellabimus. Quare dicimus hæc corpora eſſe neutra primi ſignificati: etenim neutro extremorum participant. & propterea, licet eius ſigna neutra etiam appellentur, tamen altero neutrorum ſignificato, vt Gal. aſſerebat, quàm ea, quæ indicant corpora, quibus periculum ægritudinis imminet, & neutra decidentiæ dicuntur. Quòd, ſi quiſpiam dixerit hæc non eſſe exquiſite media ſaluberrimi, & inſaluberrimi, & propterea non poſſe dici neutra primi ſignificati, reſpondebimus, quòd hoc quoque verificatur in iſtis corporibus: nam, cum in medio interſtitio poſita ſint inter corpora ſaluhria ſecundum habitum, & corpora ægrotantia, vt Gal. inquit eodem lib. ad Thraſyb. non ab re exquiſite media eſſe dicentur; quoniam neque ægritudine, à qua iam liberata ſunt, amplius participant: neque ſanitate in habitu ad quam nondum peruenerunt.

Cap.82.

Cap.30.

Cap.7.

peruenerunt. Et, quoniam hæc neutra dicimus eſſe vt nunc primi ſignificati: intelligimus quoque nunc exquiſite media eſſe ſaluberrimi,& inſaluberrimi: quoniam medium obtinent locum inter vniuerſa corpora, quæ ſanitatem habent in habitu, & corpora ægrotantia. Et hac ratione hæc etiam ſanitas ſecundum affectionem,quæ in hiſce corporibus reperitur,media exquiſite dicetur. ſi vero quiſpiam dixerit hæc corpora non eſſe ita exquiſite media,velut ea, quæ ſimpliciter neutra appellantur eiuſdem primi ſignificati, non prohibebimus, vt ſophiſticas vitemus rationes: ſunt etenim,quoad fieri poteſt,exquiſite media ſaluberrimi,& inſaluberrimi,neutro extremorum participantia, hoc eſt, neque ſanitate in habitu, neque ægritudine. Et propterea ſe-

Cap.82.
nes quoque ſub hoc neutrius ſignificato collocauit Gal.eodem ij. Artis med.& v.de Sanitate tuē-

Cap.4.
da. Habent etenim & ipſi ſenes affectum,qui planè non eſt exacte ſanitas,hoc eſt,ſanitas in habitu,quemadmodum iam dicta corpora conualeſcentium,ſed eorum affectus,vt ipſe inquit tam ſcilicet eorum, qui ex morbo conualeſcunt, quàm ſenum, vel morbi,& ſanitatis quidem medij ſunt,vel omnino eorum affectus non eſt eius ſanitatis, quæ firma, conſtanſque eſt, quàm κατὰ ἕξιν appellant: ſed eius potius, quæ fallax, incertaq. eſt,quàm κατὰ σχέσιν nominant,quanquam partem artis,quæ ſenum ſanitati proſpicit Hierocomicen, hanc vero Analecticen Græci nuncupant: ſi quis etiam velit poterit proculdubio cum Gal.tenere,quòd neutra conualeſcentiæ,(quę neutra vt nunc primi ſignificati diximus eſſe) in præſenti tempore ſunt exquiſite media ſaluberrimi,& inſaluberrimi corporis: nam,licet ſana ſint ſanitate ſecundum affectionem, quæ in tempore acquiritur,duntaxat poſſunt etiam dici exquiſite media ſaluberrimi,& inſaluberrimi: cum

Cap.4.
eorum affectus medius ſit morbi,& ſanitatis, vt Gal.inquit citato lib.v.de Sanitate tuenda,& propterea exquiſite media eo tempore dici poſſunt, cum neque vnius,neque alterius corporis conditionem aliquam participent: talia enim ſunt corpora exquiſite media,quocunque modo neutra primi ſignificati ſint,perpetuo per inſaluberrimum corpus intelligens cum Gal.id quod actu ægrotat,hoc eſt, inſalubre vt nunc.

Sed quid ſentiendum ſit de neutro vt nunc tertij ſignificati, poſtquam hæc duo conualeſcentiæ ſcilicet,& decidentiæ,primum eſſe primi ſignificati,alterum vero ſecundi concluſimus? Ne-

lib. art. med. cap.6.in fine.
que etiam apud Gal. adhuc reperio de hoc neutro vt nunc tertij ſignificati mentionem factam eſſe,niſi in fine primi libri Artis meden. Quòd,ſi ipſum ſanitatem etiam haberet ſecundum affectionem; hoc vtique dictum fuiſſet ab eo lib.ad Thraſyb. Vel forte dicendum eſt extra ſanitatis latitudinem reperiri. Dicimus breuiter cum Gal. aut hoc neutrum non dari. quoniam, vt ipſe inquit,in vno tempore, quòd ita eſt neutrum exquiſite quidem conſiſtere non contingit. Aut,ſi concedatur,vtpote tempus accipiendo cum latitudine,dicemus, quòd quæ corpora neutra talia ſunt, indifferenter continentur ſub neutris tam decidentiæ, quàm conualeſcentiæ: modo dicta corpora diuerſis rationibus fuerint conſiderata: nam, ſi neutrum decidentiæ conſideretur, non amplius vt vtriuſque extremorum particeps eſt ſolum, ſed etiam, vt habet quandam diſpoſitionem, ſecundum quam ex qualibet leui cauſa quamprimum in morbos incidere poteſt, aut ad ſanitatem redire; poſſumus dicere, quòd habebit quandam diſpoſitionem nunc, ſecundum quam aliquando ſanum, & aliquando ægrum eſſe poteſt, ita quoque de neutro conualeſcentiæ aſſerendum: nam, ſi ipſum non amplius conſideres vt corpus neutra diſpoſitione participans, ſed vt eius affectio, cum infirma, ac inſtabilis ſit, potentiam quandam nunc habet, vt à quauis leuiſſima noxa, ſi non recte tractetur, iterum incidat in morbum. &, ſi recte tractetur, pauco tempore acquiret ſanitatem in habitu, & deinde in bono habitu. vt Gal. ſentit

lib. art. med. cap.7.
lib. ad Traſyb. Dicemus ſub hac conſideratione poſſe etiam dici neutrum tertij ſignificati: quoniam in eodem tempore cum latitudine, videlicet quadam, aliquando ſanum,aliquando ægrum eſſe poterit, talem potentiam habens: Etenim, ſicut neutrorum ſigna ſub diuerſa con-

Cap.82.
ſideratione poſſunt diuerſimode appellari, vt liquet ſecundo Artis medic. ita & hæc neutra ſub diuerſa ratione poſſunt dici diuerſimode neutra vt nunc. Hæc ſunt denique ea corpora, quæ dicimus ſanitatem habere ſecundum affectionem. Verum inter hæc illa primo collocari debent in ſanitatis latitudine, quæ conualeſcentiæ neutra nuncupantur: Sunt etenim ab ægritudine magis remota, cum ab ea liberata ſint: illa vero decidentiæ dicta, magis propinqua,cum eandem participent. & propterea eis magis imminet periculum ægritudinis. Adhuc, ſi eadem corpora neutra conualeſcentiæ appellata contingat in morbos iterum incidere, neceſſum eſt, prius fiant neutra decidentiæ, & demum actu ægrotent, quemadmodum contingit reliquis corporibus in ſanitatis latitudine collocatis. Illa vero decidentiæ dicta confeſtim in morbos incidant, oportet: nec aliud habent medium, per quod pertranſeant, vt actu ægrotantia fiant. igitur poſt inſalubria ſimpliciter ſemper, reponi debent neutra conualeſcentia, & poſtea neutra decidentiæ, quæ in ſanitatis latitudine, vt communis exiſtentis ei, quæ ſecundum habitum, & ei, quæ ſecundum affectionem dicitur, vltimum gradum poſſident. Et ob id non

Cap.vlt.
ab re diximus in hoc eodem gradu reponi habitum athletarum: nam Hippocr. dicebat affectus athletarum non eſſe ſecundum naturam. Et Gal. in oratione ſuaſoria ad artes,neminem, inquit, reperiri, qui in ratione ſanitatis magis ſit, quàm athleta miſer. & propterea nomine ab eo non degenerarunt, ſiue à miſero, ſiue à miſeria denominati ſint: Quorum primum Græci

ἄθλιον,

ἀθλιόν, alterum ἀθλιότητα nominant. Hæc inſuper neutra vt nunc ſunt illa corpora, de quibus Cap.2.
Gal. dicebat libro de Differentijs morborum [quædam vero minus valent] Vltimo loco poſita
in tota latitudine ſanitatis ibi deſcripta, ſimul complicans corpora & ſecundum habitum, & ſe-
cundum affectionem ſana: nam poſtea dicebat [quædam autem iam ægrotant] quaſi velit, quòd
poſt dicta neutra vt nunc, quæ minus valent, ſequitur corpora, quæ iam ęgrotant, hoc eſt, vt nunc
ægra. Hæc eadem neutra decidentiæ, & conualeſcentię vulgus medicorum appellat neutra tran
ſitus: non ab re quidem: nam neutra decidentiæ ita appellantur: quoniam quodlibet corpus ſa
num, vt actu ægrotet, opus eſt tranſeat per neutra decidentiæ. eadem ratio eſt de neutris conua-
leſcentiæ: licet contrarium ſit in text. Nam cum primum corpora à morbis euadunt: neutra
conualeſcentiæ appellantur: Sunt tamen reuera (vt dictum eſt) ſana, ſaltem ſanitate ſecundum
affectionem. Sed quoniam nullus, vt inquit Gal. lib. ad Thraſyb. proculdubio mutilam, inuti-
lemque ſanitatem exoptat, ſed quàm fieri poteſt, abſolutiſsimam, ac firmiſsimam: propterea fa- Cap.11.
cta relatione ad ſanitatem ſecundum habitum, quam poſſunt, & debent acquirere, & deinde ad
eam, quæ eſt boni habitus poſſunt adhuc quodammodo dici media tranſitus. Qua etiam ratio-
ne, & ſanitas ſecundum habitum media dicetur inter ſanitatem ſecundum affectionem, & ſanita-
tem ſecundum bonum habitum: quoniam hæ duæ in melius ducendæ ſunt, tertia in optimo ſta
tu conſeruanda, vt eodem lib. ad Thraſyb. liquet.

Sequitur poſt dicta corpora morboſa affectio, qua laborant, quæ iam ægrotant corpora. Vo-
cantur autem à Gal. libro primo Artis med. in ſalubria nunc: Nam inſalubre nunc corpus (vt ip- Cap.31.
ſe inquit) eſt quod eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat. Neque obſcurum eſt, quòd & hoc ip
ſum eo, quo dicitur tempore ęgrotans, vel in conſimilibus malam habet temperaturam, vel in in-
ſtrumentarijs incommenſurationem, vel vtrunque. Hæc vero corpora, quæ iam ægrotant, di-
ſtinguuntur ab alijs inſalubribus ſenſibilibus operationum læſionibus, vt ſecundo Artis medic. Cap.8.
patet: nam terminus, qui vtrunque inſalubritatis modum diſtinguit, vt Gal. inquit, eſt opera-
tionum læſio ſenſibilis. neque alia nobis tradidit indicia, quibus eadem ſecerni inuicem poſsint:
id etiam paulò poſt confirmauit poſita ſanitatis latitudine, ac diuiſa: cum dicebat [poſt quæ de-
inceps ſequuntur, quæ iam ægrotant corpora, quæ ſenſibilibus operationum læſionibus diſtin-
guuntur.] libro vero de Differen. morborum deſcribens hæc corpora, & eorum gradus ita di- Cap.2.
cebat [quædam autem iam ægrotant, atque horum quoque ægrotatio quandoque leuior, quan
doque periculoſior: & hæc ipſa quandoque vehemens, nonnunquam periculum mediocre af-
fert] neque enim omnia corpora ſubdit Gal. ſana, vel ægra æqualiter affecta eſſe exiſtimare de-
bemus. qua de re horum etiam corporum tradi poteſt latitudo non parua, quæ tamen non eſt
præſentis negocij. Illud autem non prætercam de his corporibus inſalubribus nunc, quòd li-
cet dicantur ægrotantia, ac actu ægrotent eo tempore, quo talia dicuntur, ſemper tamen propter
id, quod addidit Gal. [neque obſcurum eſt, quòd & hoc ipſum eo, quo dicitur tempore ægro-
tans, vel in conſimilibus malam habet temperaturam, vel in inſtrumentarijs incommenſuratio-
nem, vel vtrunque] quòd poſſunt etiam eſſe hæc corpora ab ortu naturæ talia, quemadmodum
diximus de ſalubribus vt nunc, id quod in dies experimur: oriuntur etenim nonnulla corpora
actu ægrotantia, ſenſibiliter operationes læſas habentia: quæ, cum inſalubria non ſint, nec ſem-
per, nec vt multum, propter iam dictam cauſam, neceſſario, vt nunc inſalubria dicentur: quin-
imò hæc corpora vere, & proprie inſalubria vt nunc appellantur, in nullo alio ab alijs inſalubri-
bus diſsidentia, quàm ſenſibili operationum læſione, vt cum Gal. dictum eſt. Quòd ſi cetera
corpora etiam ſalubria ſimpliciter ſemper poſsint actu ægrotare, dicimus, quod talia non di-
centur inſalubria nunc: quia non habent neque in conſimilibus, neque in inſtrumentarijs, ne-
que in vtriſque malam temperaturam, aut incommenſurationem, neque etiam à naturæ ortu,
ſed bene dicuntur ægrotantia, & ægra nunc: quemadmodum etiam neutra, & inſalubria ſim-
pliciter, licet dici poſsint ſana nunc, non tamen ſalubria nunc eſſe dicentur: cum neque bonam,
neque à naturæ ortu in ſimplicibus habeant temperaturam, & in inſtrumentarijs commenſura-
tionem, id quod eſt de ratione corporum ſalubrium vt nunc. Si quis autem velit, quamuis im-
proprie, omnia etiam corpora, quæ iam ægritudinem patiuntur, etiam non à primo ortu, vt
nunc inſalubria appellare, quemadmodum videtur olfeciſſe Gal. ſecundo Artis medic. lxxviij.
cum dicebat [quæcunque vero vt nunc inſalubria ſunt, hoc eſt, ægritudinem patiuntur] nos Cap.75.
non reclamabimus, modo ſubſtantia, ſeu rei natura non immutetur, vt ſcias, videlicet alia eſſe
corpora inſalubria nunc ab ortu naturæ, quæ vere & proprie ita appellantur: & alia, quæ in tem-
pore ſunt talia improprie ſic dicta, proprie vero ægrotantia, ſeu ægra nunc appellata. De pri-
mis locutus eſt Gal. ij. Artis med. circa principium, quo loco de alijs quoque corporibus à natu- Cap.8.
ra talibus verba faciebat. de reliquis vero præcitato tex. lxxviij. vtraque tamen corpora ægrotan lib. art. med.
tia, hoc eſt, quæ actu ægrotant, & inſaluberrima quoque ab eodem Gal. nuncupari conſueuerũt: c.p.75.
vt liquet text. xvij. lib. j. Neque enim fas eſt hoc loco aliud corpus intelligere per inſaluberri- lib. art. med.
mum, vt quidam putant, quàm inſalubre nunc; cum hoc corpus poſuerit pro vno contrario ter cap.6.
mino in text. ix. ſecundi libri, cuius relatione, neutrum primi ſignificati dicitur exquiſite me- lib. art. med
dium ſemper: alioqui exquiſite diceretur medium relatione ad diuerſa corpora inſalubria, quod cap.8.
omnino

omnino eſſe non poſſet, poſita pro altero contrario termino optima corporis conſtitutione: quemadmodum Gal. vbique cenſet: quamuis eadem ſit habenda ratio de corporibus inſaluberrimis, quæ de inſalubribus, vt nunc habetur. neque etiam inſalubre corpus ſimpliciter ſemper inſaluberrimum appellari poterit, vbi pro contrario termino optimæ conſtitutioni nuper facta ægritudo ponatur: quemadmodum Gal. viſum eſt, cum multo inſalubrius eo fuerit inſalubre vt nunc, vt liquet in eiuſdem Gal. doctrina: ad vtroſque enim hos contrarios terminos relatione habita, docuit idem Gal. intermedia omnia corpora, quæ ſana ſunt, ſeu ſanitatem participant, dignoſcere, quantitate diſtantiæ inter ſeſe diſsidere, ac diuerſimode etiam appellari citato text. Loco citato. ix. ſec. artis medic. Sed quæres, qui fieri poſsit, vt ſalubria, & inſalubria nunc valeant à naturæ ortu eſſe talia, neutra vero nunc nullo modo? Dicas priora talem habere poſſe diſpoſitionem ab ortu, vt demonſtrauimus. At neutra vt nunc neceſſario opus eſt, vt talia ſint, ac dicantur, aliam prius habuiſſe diſpoſitionem, ita vt eandem neutralitatem vt nunc, ſemper aliæ diſpoſitiones prędant, vtpote ſanitatis, vel ægritudinis: nam, ſi primi ſignificati neutra vt nunc fuerint, vel ægritudo præceſsit, vt in conualeſcentibus: vel diuerſæ ætates, vt in ſenibus. Si vero ſecundi ſint ſignificati neutra vt nunc, ſanitatis diſpoſitio melior præcedet tam ſi neutra decidentiæ vere dicta ſint, quàm athletæ. & hac ratione neque vnius, neque alterius generis neutra nunc poſſunt à naturæ ortu eſſe talia, quemadmodum ſalubria, & inſalubria nunc.

Hæc ſunt (iuuenes ſtudioſi) quæ de ſanorum corporum ordine, ac numero, ſeu, vt inquiunt, de ſanitatis latitudine, cum Gal. ſentio, quamuis non propterea verear, quòd ob multas, quæ de ea proditæ ſunt opiniones, non paucos etiam habebit oppugnatores. illud tamen pro certo habeatis, quòd ſi qui ſint, qui aliter ſentiant, ad eorum, vel aliorum opinionem, non autem Galeni, id ſentire videntur. Vt vero nedum vos, ſed & ceteri omnes hanc, quam Galeni putamus eſſe ſententiam, facilius intelligere valeatis, ſequentem tabulam exarauimus.

FINIS.

IOANNIS FRANCISCI LOMB. NEAPOLIT.

Ωδὴ δίκωλος δίστροφος.

Ad docilem Lectorem.

Sectio venarum in grauidis , nec fiat Aborſus ,
Num bene conueniat ,
Coctio morborum vt fiat , ſuccusque paretur ;
Functio , & vtrum animæ
Princeps , in cerebri ſinibus , vel corpore detur ?
Spiritus an valeat ,
Admitti phyſicus? Febris ue Tritæa in acuta
Sede libens ſedeat ?
Mox ſit in vrinis ſani , & quid ὑπόστασις *ægri ;*
Quomodo ſeſe habeat .
Corporis humani Eucraſeos πλάτος , ἠδὲ πλατυσμός ,
Diſſerit iſte liber
ALTIMARI , longo viuet qui tempore ; Rhomæ
Dum caput orbis erit .
Diuinam iamiam expecta de Febribus artem
Lector adhuc Medicam :
O opus excelſum . Iouis ira abolere , vetuſtas ,
Quod nequit ignis edax .
O opus egregium . Quod ſolum liuida Momi
Obſtruere ora poteſt .
O opus eximium , claudit quod ſcripta Galeni ,
Hippocratisque ſenis .
At decet vt taceam ; calamus nam deficit omnis ,
Sepia , charta manus .
Expedit vt ſileam ; vitam ne Theſſalus ira
Finiat ante diem .
Præclara interea hæc capias Quæſita libenter ,
Lector amice precor .

IOAN. FRANCISCI NEAP. LOMB.

dactilicon cum ſenario Iambico.

AD LECTOREM.

Ιερὸς ἐστὶ βίβλος , κἀπέχει μυστήει ἀριθμοῦ
Μοῦ ἀνάγνως᾽ ὅθ᾽ ἑβδομαίου θαυμαστῶς.
Τὸν λαβὲ νῦν τέρπνη λυκάβαντος πάχαρος ὥρα,
ψυχῆ ἵν᾽ ἦ σοῦ ἡδονὴ , καὶ σώματι .
Ασπασίως Πυρετῶν μέθοδον μετ᾽ ἀκήματος ἀκμὴν
Σὺ προσδόκα καινοῦ ἔτους ἐν πάχαλι.
Ηεί γαρ ἐκπίθη κόσμοσ, τὰ Ζῶα γελῶσι,
Ποιεῖται Αιμα, παὶ τότ᾽ εὔκρατὲς πάγχυ.
Αρ Α᾽ναγνωστὰ ποθῶ σ᾽ εὔχεσθαι τῷ Θεῷ ἀντὶ
Πολυπόνου Α᾽λτιμάρου τ᾽ ῥώσεως.

FINIS.

LATITVDO SANITATIS
SECVNDVM HABITVM.

PRIMA PARS LATITVDINIS SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

Sanitas eſt conſtitutio naturalis actionem perficiens: ea vero quæ diuidua, ſeu cum latitudine, eſt duplex,

- *Altera ſecundum habitum.*
  - SALVBRIA.
    - *Secundum optimum habitum.*
      - *Salubria ſimpliciter ſemper.*
      - *Salubria ſimpliciter vt multum.*
    - *Secundum bonum habitum.*
      - *Salubria vt nunc.*
    - → I *conſeruatiua Euectice.*

SECVNDA PARS LATITVDINIS SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

  - NEVTRA.
    - *Secundum habitum ſimpliciter.*
      - *Neutra.*
        - *Exquiſite media.*
        - *Non exquiſite media.*
          - *Declinantia verſus ſalubria.*
            - *Neutra ſemper ſecundi ſignificati plus ſalubritate, quàm inſalubritate participantia.*
            - *Neutra ſemper tertij ſignificati plurimo tẽpore ſalubritate, quàm inſalubritate participãtia.*
            - *Neutra vt multum ſecundi ſignificati plus ſalubritate, quàm inſalubritate participantia.*
            - *Neutra vt multum tertij ſignificati plurimo tpẽ ſalubritate quàm inſalubritate participãtia.*
          - *Neutra ſimpliciter ſemper, & vt multum primi ſignificati.*
          - *Neutra ſimpliciter ſemper, & vt multum ſecundi ſignificati.*
          - *Neutra ſimpliciter ſemper, & vt multum tertij ſignificati.*
          - *Declinantia verſus inſalubria.*
            - *Neutra vt multum ſecundi ſignificati plus inſalubritate, quàm ſalubritate participantia.*
            - *Neutra vt multum tertij ſignificati plurimo tpẽ inſalubritate, quàm ſalubritate participãtia.*
            - *Neutra ſemper ſecundi ſignificati, plus inſalubritate, quàm ſalubritate participantia.*
            - *Neutra ſemper tertij ſignificati plurimo tẽpore inſalubritate, quàm ſalubritate participãtia.*
        - → II *conſeruatiua ſalubris.*

TERTIA PARS LATITVDINIS SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

  - INSALVBRIA.
      - *Inſalubria.*
        - *Inſalubre ſimpliciter vt multum.*
        - *Inſalubre ſimpliciter ſemper.*

LATITVDO SANITATIS SECVNDVM AFFECTIONEM.

- *Altera ſecundum affectionem.*
  - *Neutra vt nunc primi ſignificati.* — *neutra cõualeſcentiæ. ſenes.* → III *cõſeruatiuæ analeptica.*
  - *Neutra vt nunc ſecundi ſignificati.* — *neutra decidentia. Athletæ.* → IIII *conſeruatiua prophylactica.*
  - *Neutra vt nunc tertij ſignificati.* — *in vtriſque diuerſa ratione conſideratis continetur.*
  - *Inſalubre vt nunc extra ſanitatis latitudinem.* → V *curatrix.*

DONATI ANTONII AB ALTOMARI,

MEDICI AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI,

DE MEDENDIS HVMANI CORPORIS MALIS:

ARS MEDICA.

Nunc denuo ab eodem Auctore diligentiſſime recognita. Cui addita ſunt tria capita. De Hæmorrhoidibus. De Ragadijs, & Procidentia ani, quæ in alijs æditionibus deſiderabantur. Necnon loci omnes in margine maximo cum emolumento ſtudioſorum omnium.

PAVLO IIII. PONT. MAXIMO, ATQVE SANCTISSIMO:

DONATVS ANTONIVS AB ALTOMARI.

CVM maximam, præcipuamq́ue meæ ætatis partem in Medicinæ ſtudijs conſumpſiſſem P. M. atque Sanctiß. videre rq́ue omnia meæ profeſſionis ſpatia decurriſſe, ad ea demum me contuli, quæ (paucis demptis) totam penè Medicinam abſoluere viderentur. In quibus non ſucciſiuis (vt aiunt) operis, ſed diu, multumq́ue verſatus perfeci vt ſingularum humani corporis partium morbos cognoſcendi primum breuem modum, deinde in eis prædicendi, curandiq́ue omnibus indicarem, via quadam, ad methodo vſque à Galeno intacta, à nulloq́ue abſoluta. Quæ dum mecum commentarer, non defuere, qui in me turpiter eſſent maleuoli, meoq́ue de nomine & fama detrahere arbitrantes, varijs calumnijs, non religione, ſed maleuolentia, vt nigro notarer carbone, à patria non tantum eijcere, ſed etiam arcere conati ſunt: perfeceruntq́ue, vt & ſolum verterem, Romamq́ue adirem. Quamobrem meas lucubrationes omnes detraxi, & meridiationes, nec addere potui, quibus vti ſolebam. Vnde effectum eſt, vt opus iſtud, quod in manibus tunc habebam, iamdiu eſſet imperfectum, atque inelaboratum. Qua in calamitate cum te vnum præter ceteros, tua, qua es in omnes ſingulari humanitate, acerrimum mei defenſorem præſtitiſſes, meq́ue pro virili tueri non deſtitiſſes, non modo domum, & ad patriam, verum etiam ad priſtinam dignitatem, quam ſemper te fautore ſeruaui, ſum reſtitutus. datiq́ue ſunt mea ad ſtudia reditus, & quæ in illa calamitate propè oblanguerant opera, oculos ſuſtulerunt. Cumq́ue in illis noctes & dies vrgerer, quæ prius fuerant imperfecta, perfeci. Quod cum ita ſit, quidquid eſt hoc Medicæ artis, tibi vni acceptum referre debeo. Tuo igitur patrocinio, cui me totum tradidi, fretus, illud in apertum proferre conſtitui. Per te enim abſolutum, per te etiam inuidorum calumnijs vindicandum æquum eſſe duxi. Suſcipe igitur munuſculum hoc tranquillo animo, ſerenaq́ue fronte, tanquam ſignum quoddam meæ erga tuam ſanctitatem iuſtæ, ac debitæ ſeruitutis: velut etiam me illius auctorem in rebus aduerſis ſemper ſuſcepiſti, in quo animum, non rem inſpectes oro, nec alienum à tua dignitate ducas. Eſt enim ſapientis, & prudentis literas, earumq́ue cultores vtcunque amplecti. Nec me præterit, te arte Medica potius, quàm medicis ipſis oblectari. Huc accedit, quod cui magis in hac re ſit tribuendum, video neminem. Nam vt omittam, quæ te omnibus numeris abſolutum à pueritia reddiderunt, quid dicam de animi fortitudine? quam in maximis rebus gerendis, dubijsque ſuſtinendis, & ſemper declaraſti, & nuper præcipue, cum tota Italia inteſtino bello ardere cœpiſſet (cum & bella vitari interdum nequeant, vbi res vrgeat, pax autem ſemper ſeruanda, ſi fieri poteſt) ſicut initia illius obiter admiſiſti, ita extrema libenter, honorificentiſſime, & fortiter, es perſecutus, paceq́ue, ex omnium ſententia deſperata, tua vigilantia, maximaq́ue auctoritate effeciſti, vt omnia pacem eſſent habitura, & Philippum Regem noſtrum Sereniß. ea beneuolentia tibi reconciliaſti, vt te vnum, præter omnes (quot fuere vnquam) Pontifices Maximos, & ipſe admiretur, & noſtra etiam memoria: adeo, vt quæcunque tuo nutu, conſilioq́ue geſta ſunt, præclare ſancteq́ue geſta omnia arbitretur. Itaque omnes

nes Pontificem talem habuiſſe lætamur, nec iniuria. Quis enim vnquam in Deum ea religione fuit? Sanctæque Romanæ Eccleſiæ defenſor adeo aſſiduus, & veluti ſui patrimonij vehemens fortisque propugnator? Quid dicam de vitæ integritate? ſummaque in omnes charitate? Quid de domeſticarum rerum ordine, & publicarum adminiſtratione? Quæ omnia, vt in terris ad hunc magnum dignitatis gradum, atque ampliſſimum te extulerunt: ſic apud Deum æternam ſedem tibi paraſſe omnibus eſt exploratum. Ad quam nequamprimum, ſed multis poſt annis proficiſcaris, omnes, pro Reipub. Chriſtianæ commodis, maximaque pro illius fidei ſeruandæ neceſſitate, cupiunt, & optant. Vale Pontifex Sanctiß. & meæ (quamuis indignæ tanto Pontifice) ſeruitutis, eiusque ſemper augendæ voluntatis, ex animo tuo nunquam diſcedat memoria: meam enim tuorum erga me meritorum nulla vnquam delebit obliuio. Neapol. V. Kalen. Februarij. M. D. LX.

IOAN. MARTINVS EVSTACHIVS TEPSANVS ARTIVM, ET MEDICINAE PROFESSOR,

Auctoriſque diſcipulus, Artis medicæ candidatis S.

ACcipite ſtudioſiſſimi Iuuenes Altimari Medicam Artem nunc denuo excuſam, quæ ob multa adiecta, tam diuerſa exit ab illa, quæ altera æditione prodierat, vt penè alia eſſe videatur. Nam præterquam quod emendatiſſima nunc apparet, infinitis mendis, quibus illa altera ſcatebat, ſoluta, tum recognita diligentiſſime prima æditione, tum cura adhibita, ne inter imprimendum noui (id quod ſæpe accidit) errores orirentur. Accedit nunc in veſtri gratiam margineus noſter labor non inutilis (vt ſpero) nec contemnendus vbi Galeni pręcipue, aliorumque auctorum locos, quos conſulte auctor omiſit, ſigillatim veluti digito monſtramus. Quid quod & auctor nunc primum tria capita de Hæmorrhoidibus, & de Rimis, & de procidentia Ani, quæ priori deerant, adiecit. Adde quòd multa nunc adſunt locupletius declarata, lucidius expoſita, quàm plurima paſſim appoſita, vt facile cuiuis conferenti cum altera patere poteſt. Hanc ergo noſtram operam boni conſulite, & ſi qua legentibus occurrerint, quæ noſtram hanc quantumuis maximam diligentiam fugerint, librario notas inurite: qui ob id quod volumina ſuperiori anno excuſa, ad vnum omnia (pro vendibile opus) vendita fuerant, recentem impreſſionem accelerabat. Valete igitur noſtri memores, & magno Altimaro Neſtorea vita digniſſimo, febrium tractationem interim ingenti conatu parturienti, multos annos felicesque precaminor.

Rurſus valete.

IOANNIS FRANCISCI LOMBARDI

NEAPOL. ART. ET MED. DOCT.

Πρὸσ Ἀναγνώστω τὸν εὐφυῆ, καὶ εὐπειθῆ τὸ Διγλωτἀσκληπιαδικόν. ἔθει τοῦ Αὐσονίου γάλλου.

SI Lector cruciat magna ſitis tuas
Fauces, huius aquas nunc MARIS haurias
ALTI; ſume libens pocula dulcia,
Vincunt quæ Ambroſiam, & Νέκταρ Olympicon.
Morborum citius nam omne genus fugant;
Galeni vt placita, ac Hippocratis iubent.
Hinc ſit Barbaries en procul, & chorus,
Seruat qui fatui dogmata Θεϑάλου.
Felix terq; quater, cui ſuperi dabunt
Guſtare hos latices. ALTIMARVS meus
Præceptor (procul ò ſis reuerentia)
Nanque eſt Italiæ gloria totius.
Ἐνδείξεις πυρετῶν γράψει ὁ αὐτὸς αὖ,
Γαληνὸν μετὰ μηδεὶς τάχα γράψειν ἂς,
Γνείαν προθύμως λήψεται ὦ αἶσθ
Ος πάσχει πυρετοῖ᾽ ὠμὰ παθήματα.
Δείξει τ᾽ Μαλέας λαμπροτέραν τ᾽ ὁδὸν,
Γοῦ κρύπτουσι κέρατ᾽ οἱ Ἐλάφοι ὁρῶν:
Εὑρεῖν ἄς τις ἀνὴρ οὐχὶ δυνήσεται
Γαληνοῦ φανερῶς γράμμας, ἐν οὐδαμῶς.
Σχῶν πασῶν ἀκριβῶς ἔργον ὅλον Νόσων,
Οξεῖαι, χρονικαὶ εἴπε μὲν ὦσιν αὖ.
Τούτω δὸς χάριτας ῥ᾽ ἀνδρεῖ, φθόνου βέλη,
Ζαὶ λείπων φθονεροῦ βαύματα Ζωΐλου.

DONATI ANTONII

AB ALTOMARI,

MEDICI AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI,

DE MEDENDIS HVMANI CORPORIS MALIS,

ARS MEDICA.

METHODVS.

CVM de ſingulis humani corporis locis male affectis dignotionem, prognoſticum, ac curationem rationabili via, & Galeni Methodo poſt eum hucuſque intacta, à nulloque in lucem edita conſcribere propoſuerim. efflagitantibus quibuſdam amicis ſtudioſis, artisque medicæ candidatis, quò facillime in ſingulis malis quiuis eorum viam hanc aſſequi valeat, vniuerſalem methodum vno capite contentam prius deſcribendam fore putaui, ſub qua demum promptius in particularibus ſe exerceant. Fit nanque exercitatio omnis, cum particularia ſub eandem viam, ac rationem ducuntur. Viæ ſiquidem, & rationes vbi ſolæ ſine multifaria ſecundum ipſas exercitatione cognoſcuntur, haudquaquam poſſunt perfectos efficere diſcipulos, velut ſecundo de Locis affectis Galen. ſcriptum reliquit. Quapropter nono Methodi medendi non ab re decretum eſt ab eo, non licere vllius artis ſcientiam nanciſci, niſi & methodum quandam habueris per vniuerſalia vocata theoremata, & in particularibus te exemplis exercueris; nanque in vniuerſalibus methodus, in particularibus exercitatio conſiſtit. Et libro nono de Hippocr. & Plat. decretis dicebat. Vniuerſalis methodus ſine exercitatione multa in ſingularibus artificem bonum efficere non poteſt. Qua ergo via, ac ratione valeat quiſpiam affectam ſedem omnem, ac quemuis præter naturam affectum, eiusque cauſam dignoſcere, & eis cognitis quid deinde futurum ſit præſentire, & prædicere, ac demum ſi affectus is curari valeat, curare, iuxta Hippocratis, & Galen. monimenta potiſſimum hoc loco ſcribere aggrediar. In his nanque tribus continentur omnia quæ ad artem medicam ſpectant; nam commoda ea ſunt vel ad dignotionem, vel curationem, vel prognoſticum. Curatio autem per ſe à medicis exercetur, prænotio vero & dignotio propter curationem, vt Galen. inquit primo de Ratione victus in morbis acutis: & proinde in tres primarias partes artem medicam diuidi aſſerere melius erit, quàm in quinque, vt quibuſdam viſum fuit ex eiuſdem Galeni ſententia. Sub eandem deinceps viam, & rationem particulares omnes affectas partes, ipſosque affectus, & eorum cauſas proprias docere conabor, prout in ſingulis his patebit; cum non ſatis ſit, vt diximus, methodum nouiſſe, ſed multifaria inſuper exercitatione in his quæ particulatim occurrunt opus eſt, vt liquet primo de cauſis ſymptomatum; propterea quòd pro locorum differentia, ac affectuum præter naturam curationem quoque variari contingit. Quamuis oportet, vt Eraſiſtrato placuit, hominem exercitatiſſimæ conſiderationis eſſe, qui voluerit non ſolum ipſius affectus qualitatem, ſed affectum quoque locum probe dignoſcere, preſertim ſi in imò corporis lateant. Nam quæ in

2. de loc. aff. cap. 9.
9. Meth. c. 6.
Intẽtio. & lib. 9. de Hipp. & Pla. decr. &c. cap. 2.
Commen. 3.
Cap. 3.
Vide 1. de Locis aff. cap. 2.

ſuperficie ſunt conſtitutæ partes vna cum affectuum ſuorum ſpecie facile ſenſibus deprehenduntur. Sunt vero morbi non in manifeſto loco hærentes multi, atque hi qui ad interna vertuntur, vt Hippocr. inquit, libro de arte; quorum nullus eſt, quem oculis conſpicienti videre, ac cognoſcere contingit, & ab arte quoque obſcuri eſſe iudicati ſunt, & proinde obſcuri morbi appellati ſunt; qui cum oculorum conſpectum effugiant, mentis tamen oculis obtinentur, & ſuperantur, vt ipſe refert.

Paulò poſt medium.

Quid primo inueſtigandũ ſit in ægris. 1. de loc. aff. cap. 2. & 3. de Loc. aff. c. 1. & 3. Cap. 2. Cap. 3.

Primum denique quod in ægris medicum inſpicere oportet, vt Galeno viſum eſt primo, & tertio de Locis affectis eſt, quænam corporis pars ſit affecta, & nunquid ea per ſe afficiatur, vel alteri conſentiat. Quapropter ſemper incipere oportet à læſæ actionis inſtrumento, eiuſdem Gal. præcepto, eodem primo de Locis affectis. Quo inuento, ipſam deinceps diſpoſitionem quærere opus eſt; vt ex vtriſque ſimul totius curatiui generis indicatio ſumatur, vt apud eundem Gal. liquet tertio de Locis affectis. Verum quænam pars afficiatur, priuſquam eius natura, ſeu eſſentia ſit cognita, actio, ſeu vſus eius, & compoſitio, cum qua & ſocietas, quam cum alijs habet, comprehenditur, ratione quadam, ac via rite inueſtigabit nemo, vt primo de Locis affectis, & libro de conſtitutione artis medicæ patet.

1. de Loc. aff. cap. 2. Lib. de conſt. art. med. c. 16 Ars ſecandi corpora non ignoranda.

Nihil autem intereſt, ſi poſitionem aut compoſitionem, vel cum proximis ſocietatem dixeris. Hæc autem per artem ſecandi corpora accurate cognoſcere oportet, preſertim qualis ſit cuiuſlibet partis eſſentia, ac compoſitio; vt exinde earum cuiuſlibet, cum actiones, tum vſus manifeſtentur, non ſiquidem ſolis anatomicorum libris fidem adhibendo, qui magna ex parte infinitis erroribus pleni comprehenduntur, ſed proprijs oculis diligenter inſpiciendo. Cognita nanque hoc modo cuiuſuis partis ſubſtantia, ac compoſitione, actionem cuiuſque earum, quinetiam earundem vtilitates nullo negocio inuenies, ab ipſa partium natura doctus; cum videlicet exacte, vt diximus, partium eſſentiam ac, totam earum conſtructionem noueris, iuxta Gal. ſententiam ſecundo de Vſu partium.

2. de Vſu par. cap. 3. & 7. Cap. 1.

Hæc nanque corporum diſſectio, vt ipſe refert, ſe ipſum Gal. docuit, vt patet primo de Locis affectis cum alia permulta, tum cuiuſlibet partis eſſentiæ proprietatem. Hanc igitur anatomen proprijs oculis, ac ſæpius rectè inſpicere ab his, qui eam callent, conemini, vt quæ dicturi ſumus prompte intelligere valeatis. Nam ijs, qui eam ignorant, forte quæ dicemus, & ſi ratione dicta ſint, veluti inſomnia quædam videbuntur.

Quibus fuerit hoc opus conſcriptum.

Nos vero his qui corporum diſſectionem haud ignorant, ſed proprijs oculis mecum, vel ab alijs adminiſtratam probe, ac ſæpius inſpexerunt, has lucubrationes ſcribere paramus. Hi nanque, partium eſſentia, ac compoſitione cognita, earum cuiuſlibet, cum actionem, tum vſum haud ignorabunt, cum ſingulæ noſtri corporis partes aut peculiarem habeant actionem, aut aliquem præſtent vſum, pro comperto etiam habeant actiones partium duplices eſſe pro duplici earum natura, alteras ſimplicium, & ſimilarium, reliquas compoſitarum, ſeu inſtrumentalium, quæ ſiquidem partium actio motus eſt earundem factiuus.

Lib. de conſt. art. medi. c. 4. & 5. 1. de Vſu par. cap. 8. Anatomes vſus. Cap. 1.

Inſuper non præteribit eos quemlibet partium vſum aut gratia conſeruationis, & tutelæ fuiſſe, velut cauſam ſine qua non poteſt actio perfici, aut, vt melius eadem perficiatur: quorum omnium Galeno pro teſte habent tum libro de conſtitutione Artis medicæ, tum primo de Vſu partium, & vt vno perſtringam verbo, medico vſum præſtant conſectiones anatomicæ, non modo ad affectus noſcendos, ſed ad eos curandos, ac ad illorum præſagia; vt ſecundo de anatomicis adminiſtrationibus ab eodem Gal. dictum eſt. Qui igitur cuncta quæ diximus exacte nouerit, nonnihil vtilitatis ex his, quæ dicemus, exportabit.

Cap. 1.

Vt autem & hi mentem exerceant in affectorum locorum notitia, tres exercitationis modos, Eraſiſtrati auctoritate, Gal. ſecundo de Locis affectis propoſuit: Quorum vnus eſt circa ſingulas corporis partes, quas locos vocant. Alter circa cauſas, & diſpoſitiones. Tertius circa ſymptomatum differentias. His nanque rite cognitis, ac inter ſe diſtinctis, facile propoſitæ rei veritas percipi poteſt, ſingulorum per eam facta contemplatione. Veruntamen nos, vt quæ facilior ſit, & ne eadem bis repetamus, ea exercitationis via præcipue vtemur ad affectorum locorum notitiam, quæ quidem ex ſymptomatibus, ac eorum differentia procedit, cum hoc tamen, & reliqua quæ diximus, non negligentes. Ex hoc nanque genere eorum, quæ præter naturam ſunt, ſperandum eſt comparari poſſe exacte dignoſcendarum partium affectarum iudicium, velut Galeno ſcriptum reliquit libro de conſtitutione Artis medicæ.

Cap. 15. & 16 Notitia affectorum locorum, quos pſtet vſus. Cap. 1.

Quantum autem præſtet vſum affectorum locorum notitia in curandis ſingulis corporis vitijs, Gal. paſſim in cunctis fere ſuis commentarijs meminit, preſertim libro primo de Locis affectis. Nam quòd quilibet præter naturam affectus ſuo auferatur contrario, communiſſ. Hippocr. decreto, affectus ipſe indicat; vt ſi calidus, frigidis, & ſi frigidus, calidis. At quouſque, quomodo, aut qua materia id exequi liceat, affectus ipſe non indicat duntaxat, ſed ipſa pars affecta commonſtrat: quemadmodum de phlegmone in diuerſis partibus orta, pro ipſarum partium diuerſitate libro tertiodecimo Methodi Gal. docuit terminum, modum, ac diuerſam medicamentorum materiam eligere.

Cap. 6. & ſeq.

Quare ad vſum dextrum adiumentorum neceſſarium eſſe exacte ſcire partis curandæ ſubſtantiam, formationem, ac ſitum libro de conſtitutione Artis medicæ decretum reliquit.

Cap. 17. Cap. 11.

Quantam inſuper vim habeat hæc notitia in ea artis parte, quæ prognoſtica dicitur, & ſi ſexcentis in locis conſiteatur Gal. iiij. tamen de præſagitione ex

pulſibus

pulſibus per hæc verba palam oſtendit, cum dixit. Proinde cui ſtatus facultatis perſpectus ad vnguem ſit, locuſque affectus, & eius affectus, hic ad futura præſentienda eſt peritiſſimus, & tertio Methodi medendi aſſeruit, primum artis opus eſſe vt intelligas ſpera re ne id, quo tendis, debeas, an ſecus. Cuius rei cum duplex poſſit haberi cognitio, altera per experientiam, cui longo vſu eſt opus, altera per ipſius rei naturam; hæc ſiquidem cuiuſque particulæ ſubſtantiam exiſtimabit, tum actionem, & vſum, ac ſitum ipſum, à quibus procedens non ſolum quod ſanari non poteſt, præuidebit, ſed etiam quod recipere ſanitatem poteſt, de inueniendis ei remedijs deliberabit. Habes igitur ex his quantum conferat, cum ad curationem, tum ad prognoſticum partium affectarum notitia, ex Galeni monimentis. Præter id quòd nonnihil etiam afferat vtilitatis ad affectus dignotionem ipſius loci natura, cum ea fuerit cognita, veluti primo de locis affectis liquet. Reliquum denique erit poſtquam ea primo venit inueſtiganda, docere quomodo, ac qua via partem quampiam affectam dignoſcere valeamus. Cum vero ex nonnullis notis ipſa deprehendi poſſit, vt teſtatur Galenus primo de Locis affectis, à læſa tamen actione prius eius dignotio auſpicanda eſt; ex qua ſola, cum nulla alia pateret via, idemmet Galenus confeſſus eſt inueniſſe partem affectam tertio de Locis affectis. Eſt nanque cuiuſlibet partis affectæ proprium ſymptoma, propriæ actionis eiuſdem noxa ſiue ſimilarium, ſiue inſtrumentalium partium actio fuerit, ſingularum etenim animalis corporis actionum vnam eſſe propriam particulam, per quam fiunt, omnibus medicis in confeſſo eſt. Reliquæ vero quæ inſtrumentali parte continentur, eidem præſtant vſum, vt liquet ſecundo Methodi medendi. Quare actionem lædi neceſſe eſt, inſtrumento ipſam efficiente quomodolibet affecto, vt decretum reliquit Gal. eodem primo, & ſecundo de Locis affectis. Quæ vero actiones ſimilarium duntaxat partium ſunt, oblæſo earum proprio temperamento, & ipſas offendi neceſſe eſt. Non ab re igitur ex actione læſa diximus primo inueſtigari debere ipſam partem affectam, quomodolibet ipſa afficiatur. Nam velut naturalis actio neceſſario comitatur corporis ſtatum naturaliter ſe habentem, ſic contra, ſi à natura receſſerit actio, ſtatim præter naturam ſe habet, vt patet primo Methodi medendi, quæ aut non fit, aut male fit, diminute videlicet, aut deprauate. Nam ſi ventriculus affectus ſit, & eius propria actio, quæ eſt chylificatio, ſeu aſſumptorum ciborum confectio, ac propriæ eius qualitati aſſimilatio, vitiata erit, ſi iecur, hæmatoſis, hoc eſt, ſanguinis generatio neceſſario erit oblæſa. Quòd ſi pars, quæ afficitur, peculiari careat actione, verum aliquem præſtet vſum, is non ignorandus erit; cum & ipſe magnifice conducat ad affectorum locorum inuentionem. Hic enim omnibus partibus, vel nihil agentibus ineſt, Gal. teſte primo de Locis affectis. At vbi vnica duntaxat actio læſa eſt, & ſedes affectæ plures, tum noſtri inſtituti eſt, vt reliquorum varietate ſymptomatum eas diſcernendo, inueniamus, velut liquet quarto de Locis affectis. Indicant ſecundo partem affectam ipſæ excrementorum ſpecies, quorum excrementorum, quædam ad exquiſitam perducunt partis affectæ notitiam, vt quæ affectæ partis eſſentiæ proprietatem declarant, quædam vero artificioſam coniecturam producunt, quæ nobis perquam vtilis eſt, vtpote media exiſtens quodammodo inter exactam notitiam, & omnifariam ignorantiam, teſte Gal. primo de Locis affectis. Licet ea aliquando aberret, vt patet commento Aphoriſmi ſecundi quarti lib. Sumitur autem artificioſa hæc coniectura ex ea excrementorum natura, quæ in ipſa parte affecta continentur, ſiue natura, ſiue præter naturam. Declarant vero partis affectæ eſſentiæ proprietatem, ſi ea excernantur, quæ ſunt de propria eiuſdem partis ſubſtantia ſeu eſſentia. Vt ſi tuſſiendo aliquando aliquod expuatur bronchion, vlcus maximum in pulmone eſſe exiſtimamus ab eroſione, vel putredine ortum, cum pars eſſe non poſſit arteriæ aſperæ, quæ inter fauces & pulmonem exiſtit, vtpote tam grandi vlceratione haudquaquam potente in ea fieri, quin prius mors animal præoccupet: at in ipſo pulmone talis fieri poteſt, propter cauſas primo de locis affectis à Gal. traditas. Pariter ex ramentis cum alui deiectione per dyſenteriam excretis, inteſtina affecta eſſe dignoſcimus. Haud aliter ſi cum vrina carunculis ſimilia excrementa excernantur, renes affectos eſſe dignoſcimus. At ſi lamarum ſpeciem referant, in veſica vlcus eſſe oſtendunt, prout Hippocr. Aphoriſmis lxxvj. & lxxvij. & lxxxj. quarti libri ſcriptum reliquit. Quòd ſi magnitudinem quoque eorum interdum conſiderabis, haud obſcure, & affectam quoque ſedem indicabunt. Nam fruſtum vaſis tuſſiendo reiectum, ſi magnum fuerit, pulmonem affectum eſſe vlcere indicat. Etenim quæ ad aſperam arteriam in collo exiſtentem proueniunt vaſa, capillorum ferè ſpeciem referunt. Sic ſi tunica inteſtinorum per dyſenteriam eiecta magna conſpiciatur, ſitque latitudine, & craſſitudine his, quæ tenuia conſtituunt inteſtina, multo maior, non ab re conijciendum eſt, vlcerationem in craſſis inteſtinis conſiſtere. Interdum etiam ea, quæ ad naſcuntur, affectam ſedem oſtendunt. Nanque res adhærentes, eſſentiæ proprietatem obtinent, quemadmodum fungi capite fracto, membranam eſſe affectam indicant. Cuius præterea generis eſt cruſtula quædam, quæ ephelcis Græce dicitur. Nanque eius particulæ, à qua excernitur, vlcerationem portendit, vt vrinæ meatum, ſi cum vrina; ſpiritalium inſtrumentorum, ſi tuſſiendo; gulæ, & ventriculi, ſi vomitione, aliquod

inteſtino

Cap.1.

Cap.1. & 5. Affectæ partis cognitio ex quibus.

Cap 5. Ex læſa actione.

Cap.3.

Cap.6.

1. de Loc.aff. cap.2.

2. de Loc.aff. cap.9.

Cap.7.

Cap.2.

Cap.4. Ex excrementorum ſpecie

Cap.1. In principio.

Ex magnitudine excremẽtorum.

inteſtinorum affectum eſſe oſtendit, ſi per alui deiectionem excernatur. Ex alia excrementorum ſpecie, quæ in affecta parte quouis modo continentur, ipſa quoque deprehenditur, licet non exacta notitia, vt ex prædictis, ſed artificioſa quadam coniectura: Vt ſi per vulnus aliquod vrina excernatur, vrinarios meatus, vel veſicam; ſi ſtercus, inteſtinorum aliquod; ſi cibus, ventriculum vulneratum eſſe oſtendit. Sanguis quoque per vulnus ſaliendo reiectus vulneratam indicat arteriam. Efflatus ſpiritus inter reſpirandum per thoracem, membranam coſtas ſuccingentem vulneratam eſſe indicat. Eſt præterea alius notitiæ modus ex his excrementis, quæ in affecta parte præter naturam continentur, velut in renibus, aut veſica lapis, aut pus in thorace, vel ſanguinis grumus, qui Græce thrombos dicitur, vbicunque contineatur: aut alius quidam humor moleſtus, in animalis corpore genitus, vel extrinſecus ei aduenìens. Conferunt igitur modo quo diximus ad affectæ ſedis notitiam excrementa, cuiuſuis generis ſint. At ipſe poſitus affectam ipſam partem nimirum ſufficienter commonſtrare poteſt. Quippe durus in dextera hypochondriorum parte tumor, non lienis, ſed iocinoris affecti nota eſt. Quemadmodum ſi in ſiniſtra fuerit, non hepatis, ſed ſplenis affectum portendit. Poſitus inſuper, vbi ſimiliter ſe habeant excrementa, interdum affectam partem commonſtrat. Nam ſi membranoſæ tunicæ fruſtulum excernatur, vlcus alicubi eſſe oſtendit: verum in qua ſit particula, ex poſitu diſcere licebit. Nam ſi vomendo fuerit reiectum, gulæ, aut ventriculi, ſi tuſſiendo gutturis, ſeu aſperæ arteriæ, ſi ſcreando, faucium, ſi per ſedem, alicuius inteſtinorum, ſi per mulieris pudenda vteri affectum portendit. Intelligere nec minus opus eſt ipſius partis ſocietatem, quam cum proximis habet, quæ etiam in poſitionis vocabulo comprehenditur. Conducit nanque & hæc nonnihil ad affectorum locorum inuentionem: conſtat inſuper, quòd ſinguli dolores pro poſitus varietate, affectum locum oſtendere poſſunt. Quippe apparentibus per vomitum vlceris notis, vt diximus, animaduertendum erit, vtrum anteriores partes circa hypochondria, aut poſteriores circa dorſum, dolor infeſtet. Etenim, qui in anterioribus percipitur, ventriculum, qui vero in poſterioribus, gulam affectum occupare cenſendum eſt. Sic ſi in dextra hypochondriorum parte dolor adſit, iecur, ſi in ſiniſtra, lienem affectum eſſe indicat. Atqui ex diuerſa doloris ſpecie, licebit quoque affectam partem comprehendere, prout Galen. placuit ſecundo de Locis affectis. Nam pulſatorius dolor non niſi affectis arterijs per inflammatorios affectus prouenire poteſt: modo pars ipſa, in qua arterię conſiſtunt ſentire nata ſit. Quo fit, vt neque in peripneumonia, neque in laterali morbo pulſatorius dolor prouenire poſſit, pulmo nanque ſenſum non habet, quoniam nollus per totum corpus eius diſperſus eſt neruus: ſimiliter neque in hepate, aut renibus, propter ſimilem cauſam, talis apparet pulſatio. Membrana vero coſtas ſuccingens, cuius affectus lateralis morbus eſt, arterijs minime participat, vtpote quæ per intercoſtalia vocata ſpacia extendantur, & ad eam haudquaquam attingant. Qua de re nec ipſa taliter affecta, pulſatorius ſentitur dolor. Punctorius tamen dolor membranas affectas eſſe indicat. Nam ad eas proprie pertinet hęc doloris ſpecies, vt patet ſecundo de Locis affectis, & libro de conſtitutione Artis medicę. At grauis dolor in renum, & iocinoris inflammatione non ab re ſentitur. Nam vtrorunque horum viſcerum, velut etiam pulmonis adiacens membrana ſenſu potitur, per quam neruus diſpergitur, & propterea cum à tumore, qui in aliquo prędictorum viſcerum continetur, membrana ipſa diſtenditur, talis ſpeciei dolor ſentitur, qui grauis dicitur. Proinde Hippocr. primus omnium ſexto de Morbis vulgaribus ſcripſit. In renem dolor grauis, & poſt eum optimorum medicorum non pauci. Neque ipſorum dolorum vehementia, ſeu magnitudo, remiſsio, ſeu mediocritas ſpernenda erit, pro affectarum partium notitia. Sępenumero enim affectum locum coindicant, ſi Galen. credendum ſit, commento Aphoriſmi quinti libri ſexti. Quo loco Hippocr. ſcriptum reliquit. Dolores, qui fiunt in lateribus, & pectoribus, atque alijs partibus, ſi multum differant, perdiſcendum. Innoteſcit inſuper affectus locus ex proprijs quibuſdam ſymptomatibus ipſarum partium affectarum. Nam ore ventriculi affecto, faſtidium infeſtat. Propter hepatis imbecillitatem excrementa, quę per aluum deijciuntur, aquę, in qua carnes nuper mactatę ablutę, ſimilantur. Maxillę item rubræ apparent in peripneumonicis. Ex his igitur omnibus, vel ſi cuncta ea haberi non poſſunt, ex ipſorum nonnullis, vel quibuſdam, pars ipſa affecta comprehenditur. Quamuis nec totius corporis diſpoſitio, natura, ętas, ſeu conſuetudo deſpicienda ſit, veluti nec ea, quę pręceſsit victus ratio, omittenda erit: vt quiuis affectus locus facile pateſiat. Qua habita notitia, num ipſa proprie, ſeu primo, aut per conſenſum afficiatur perquirendum erit. Quod quidem non ex his quę diximus, ſed ex alijs deprehenditur. Voco autem partem proprie affectam, cum in ea permanens ſit diſpoſitio: Quem affectum Gręci Idiopathian nominant. A nulla enim parte tunc afficitur, ſed in ſeipſa continet permanentem diſpoſitionem. Veluti ex aduerſo dicimus per conſenſum aliquam partem affici, cum ab alia, vel cum alia afficitur, adhuc permanentem diſpoſitionem non continens, licet ea ab affectu non ſit penitus libera. Hanc partis affectionem Sympathian Græci appellant. Primarium autem partis affectum, qui ſecundario, ſeu

Ex poſitu.

Ex ſpecie doloris. Cap. 2. & ſeq.

2. de Loc. aff. cap. 5. Lib. de conſtit. art. medic. cap. 15.

Commentario 4.

Ex ſymptomatum proprietate.

Ex his, quæ præceſſerunt, ac concomitantur.

Nunquid proprie, & primo, aut per conſenſum, & ſecundario pars afficiatur.

ſeu poſteriori opponitur, Græci Propathian dicunt. Sæpenumero autem contingit, vt pars aliqua per conſenſum afficiatur, & propria affectione laboret, cum in ipſa permanens fiat diſpoſitio, quam non primario affectam, ſed ſecundario, & proprie ipſam tunc affici dicemus, Galeni auctoritate primo de Locis affectis. At quidquid ſit, propria, ſeu primaria pars affecta dignoſcenda erit, ac exacte diſtinguenda ab ea, quæ per conſenſum, & ſecundario afficitur. Nam huiuſmodi ſpeculatio, vt Gal. teſtatur ſecundo de Locis affectis in fine, non parum ad curationem conducit, cum ad curandi rationem non ſine manifeſta vtilitate imprimis pertineat, cui nam parti ſint remedia adaptanda, cognouiſſe: quæ non, niſi ei, quæ proprio, ſeu primario affectu laborat, propinanda ſunt. Nanque ea curata, nullus relinquitur in ea, quæ per conſenſum, & ſecundario afficitur præter naturam affectus, quoad in ea aliqua permanens fiat diſpoſitio. Cum ergo permanere in quapiam parte aliquis affectus conſpicitur, tunc dicimus ipſam proprie eſſe affectam, velut primario, ſeu primogenio affectu laborare affirmamus, cum à nulla alia prius affecta parte, affectione participet, ſed ipſa primo affecta ſit. Secundario autem affici partem dicimus, cum alia ante eam prius afficiatur, à qua demum, ſeu cum qua afficiatur & ipſa, velut per conſenſum quoque aſſerimus partem affici, quando cum alia, vel ab alia ſic afficitur, vt vna irritata, altera vehementius moleſtetur, remiſſa vero irritatione, quieſcat. Hæc ſiquidem coniectura communis eſt in omnibus affectis partibus, prout Galen. ſecundo de Locis affectis decretum reliquit. Quanquam in quibuſdam propria ſumantur indicia, velut de cerebro ipſemet eodem loco dicebat. Num vero eadem pars, vt ſimilaris, aut vt inſtrumentalis afficiatur, ex cognitione affectus, ac qualitatis eius dependet. Quare tempus erit, vt ad ipſius affectus notitiam accedamus; ac qua via quibus ue indicijs is dignoſci debeat, oſtendamus; cum non ſolum an aliqua afficiatur pars, vt ventriculus, vel iecur, aut alia huiuſmodi, à medico conſiderandum ſit, verum etiam quis affectus vrgeat, atque diſtinguere, quænam natæ affectibus propriæ ſint, & quænam partibus affectis, iuxta Galeni ſententiam primo de Locis affectis, quamuis paucæ admodum ſint ipſorum affectuum notæ, quæ non ſimiliter affectum locum oſtendant. Vt vero hunc pariter via quadam, ac ratione inueſtigemus, primum ſane definiendum eſſe cenſeo; cum tria ſint in vniuerſum rerum præter naturam genera, ex quonam eorum ſperari poſſit, vt comparetur iudicium dignoſcendi prædictos præter naturam affectus, ſeu morbos. At quoniam omnium ſymptomatum cauſa eſt ea corporis diſpoſitio, quæ morbus, vel affectus nominatur, nihil enim refert, ſiue morbum, ſiue affectum pro nunc eam quis nominet, iure ex ſymptomatibus ipſis morbi cognoſcuntur, vt quæ ipſorum ſint effectus, ac ipſi morbi, ſeu affectus, ad ea ſymptomata cauſæ rationem habeant, vt patet lib. de differentijs ſymptomatum, & libro de conſtitutione Artis medicæ. Ex his denique ſymptomatis affectuum, ſiue morborum notitia inueſtigabitur primo haud aliter, quàm de partis affectæ inuentione diſſeruimus. Nam quòd ſpecies morbi ex proprijs ſymptomatibus dignoſcatur, tertio de Criſibus Gal. teſtatur. Cum vero eorum ſymptomatum genus in tres dirimatur differentias, actionum videlicet offenſam, affectus corporis, & excernendorum immoderationes; ex his omnibus ſumi notæ poſſunt pro affectus, ſeu morbi notitia comparanda. Licet nonnulla eorum ex neceſſitate eos conſequantur, quæ ſymptomata pathognomonica, hoc eſt paſſionis ſignificatiua appellantur, ſiquidem certa ſunt morborum indicia, & vna cum morbo inuadunt: eiuſque, vt ita dixerim, eſſentiam conſtituunt, vt patet libro de conſtitutione artis medicæ, & tertio de Morbis vulgaribus. Quædam vero ſymptomata, non ex neceſſitate, ſed vel ſæpiſſime, vel raro, vel ancipiti opinione morbum conſequuntur, quæ morbi aut differentiam, aut mortem, aut magnitudinem indicant: & hæc quandoque ſimul inuadunt, aliquando ſuperueniunt, nonnunquam vero nullo pacto veniunt. Neque enim ſunt à morbo inſeparabilia, velut pathognomonica appellata, nec eius veluti ſubſtantiam conſtituunt, appellantur autem aſſidentia. Quapropter ſiue hanc præter naturam diſpoſitionem, morbum appellaueris, cum videlicet ea permanens ſit, ſiue affectum, cum videlicet motus alterationis ſit permanens, ipſam dignoſcere, preſertim ſi abditis partibus conſiſtat, ex dicendis tentandum eſt. Neque enim cuiuſuis eſt morboſam ſingularum, tum ſimplicium, tum inſtrumentalium partium diſpoſitionem reperire, cum in profundo ſint abditæ Galen. teſte, libro de conſtitutione Artis medicæ. Qua de re ſpeculationem quandam inuenire oportet, qua diſpoſitiones dignoſcamus vniuerſas; preſertim eas, quæ circa partes intimas conditæ fuerint. Proinde Galen. primo de Locis affectis, ratione quadam, ac via docuit eas dignoſcere. Primo quidem ex excrementis, vt ſi vlcus ſit, ex ramentis, ex ſabuloſa quoque vrina lapidem deprehendimus. Excrementa vero ſeminibus cucurbitæ ſimilia, latorum vermium indicia ſunt. Denique ex diuerſa excrementorum ſpecie interni affectus deprehenduntur, nec minus ex doloris proprietate, quamuis ſingulorum dolorum ſpecies nemo conſcribere poſſit, niſi ipſemet paſſus fuerit, ſitque medicus, qui interpretandi facultatem habeat, & qui prudenter, & ſine mollicie comprehendere ſuos affectus poſſit, dum laborat, vt Gal. teſtatur ſecundo de Locis affectis. Poteſt tamen affectus aliquis ex ipſa doloris proprietate dignoſci. Inflammatorij nanque

affectus

Cap.3.

Dignoſcendi modus.

In fine.

Affectus dignotio ex quibus.

Cap.5.

De differen. ſympto. cap. 4. & ſ. de conſtit. art. medicæ cap. 15.

Cap.4.

De conſt. art. med. ca. 15.

3. de morb. vulg. cõmentario. 3. con. 34.

Cap.15.

Cap.5.

Ex excrementis.

Ex proprietate doloris.

Cap.7.

affectus ex pulſatorio dolore deprehenduntur. Quamuis non ſingulis hæc doloris ſpecies eueniat, eſt tamen eorum propria. Ab accidentium quoque proprietate affectuum, ſiue morborum indicia oriuntur. Nam quibuſdam, vt Gal. placuit, per tabificos morbos, vngues adunci euadunt. Intempeſtiuus horror cum febre inflammationis ad ſuppurationem tranſeuntis, indicium eſt. Lingua nigricans ardentem febrem portendit. Ab ipſorum quoque locorum affectorum natura, morborum indicia ſumuntur, eo quòd quibuſdam ſolis partibus quidam morbus accidat, quibuſdam vero ſolis nunquam eueniat. Nanque ſoli oculi ſuffuſione laborant. Lapis in renibus, & in veſica duntaxat naſcitur, atque etiam, vt nonnullis placet, in colo. Lumbrici in inteſtinis gignuntur. Rurſus impoſsibile eſt, vt abſceſſum cor ſuſtineat, quemadmodum nec pulmo, neque ſyndeſmi dolorem. Ceterum paucæ admodum ſunt, vt diximus ipſorum affectuum notæ, quæ non ſimul locum affectum oſtendant. Etenim, vt actionum noxæ affectam duntaxat particulam, ita earum differentiæ ipſius affectum declarant; quæ ſolæ ipſorum affectuum ſunt propria ſigna, per accidens tamen ipſos ſequuntur. Variantur nanque noxarum differentiæ pro affectus tum ſpecie, tum magnitudine, vt patet ſecundo de Locis affectis. Cum his autem, & quæ præceſſerunt, perpendenda ſunt. Nam & ea non parum conferunt pro partis cum affectæ, tum ipſius affectus cognitione, vt liquet primo de Locis affectis. Qualis ergo præceſſerit victus ratio, quæ conſuetudo, ætas, anni tempus, regio, aëris conſtitutio, ſeu cæli ſtatus, ac reliqua conſideranda ſunt, totius corporis diſpoſitione non neglecta, vt valeamus quoad artificioſa coniectura permiſerit, diſtinguere, quis affectus vrgeat, cum aliqua pars non abdita affecta fuerit; quamuis quidam eorum ſcientifica notitia deprehendi poſsint, vt patet tertio de Locis affectis. Separandique ac diſcernendi ſunt, vt diximus, qui nam affectus fiant in partium propria eſſentia, & qui ipſis veluti inſtrumentis accidant, ac qui facti iam ſint affectus, ſeu morbi, & qui adhuc fiant, ſeu nondum pertinaciter inhæreant, quorum ſingula ex qualitatis affectus notitia prompte eluceſcunt. Interim ipſius morbi vis, ſeu magnitudo, ac mos ignorari non debent. Nam cum triplici genere morbus quilibet grandis, ſeu magnus ſit, aut propter præcellentiam partis, aut propter affectus magnitudinem, vel propter ipſius malignitatem, Galen. teſte quarto Method. quorum omnium primam indicationem inuenit Hippocr. propterea medicus nec ea ſpernere debet; verum cognito affectu, hæc ſingula de eo perpendat; ipſam ſiquidem affectus magnitudinem ex diſpoſitionis magnitudine, ac ipſam ſequentium propriorum ſymptomatum. Quòd ſi magnus propter præcellentiam partis fuerit morbus, ex præſtantiæ, partiſque affectæ natura dignoſcet. Morem vero, ſeu cacoethian, cum ex eorundem morborum differentia, tum ex ſymptomatibus, quæ ipſam conſequuntur, ſeu ſuperueniunt. Iis denique cognitis diſtinguere oportet eos, qui per conſenſum fiunt, à proprijs affectibus. Nam cum aliqua vitia proprijs accidentibus exacte diſcernuntur, ac eadem fuerint perpetua, neque alijs præcedentibus ſuperueniunt, tunc ea propria, ac primogenia appellamus. At cum proprijs accidentibus diſcerni nequeunt, nec perpetuo permanent, & ad alias affectiones conſequuntur, per conſenſum ipſa oriri dicimus, quod tribus modis fieri contingit, vt teſtatur Galen. primo, & tertio, de Locis affectis. Nam aut ex primo affectu humor quidam, vel vapor eleuatur ad aliam quampiam partem deueniens, in qua demum quiſpiam generatur præter naturam affectus, vt ſimilia ſuffuſioni ſymptomata, vel capitis dolor humoribus in ventriculo contentis, ad oculos, vel caput ex eis vaporibus delatis. Aut propter defectum materiæ, quam ab alijs partibus præparatam ſuſcipere aliqua pars conſueuit. Per conſenſum quoque affectus gignitur, ſi ea priuetur, vt vox vitiata, cum flatus, ſeu efflatio, materia vocis exiſtens, deperditur. Vel prohibita facultate aliqua, quæ ad quaſdam partes deſcendit, cum naturaliter operantur, propter aliquem affectum primarium illius partis, à qua facultas tranſmittitur, velut accidit crura reſolui propter ſpinalis medullæ inflammationem; & manus digitos ſenſum amittere, ea parte ſpinæ prius affecta, quæ ex circa dorſi initium. Læditur nanque vocalium inſtrumentorum, crurum, ac digitorum officium, quamuis ad ea quidquam præter naturam non perueniat; ſed quoniam carent eo, quod ſecundum naturam ad ipſa peruenire debet. Guttur nanque efflatum ſpiritum non recipit, nec vis ſentiendi digitis, aut mouendi cruribus impartitur, atque influit, & propterea eas partes affectas eſſe dicimus, per conſenſum tamen. Nam quoties alicui deeſt illud, ſine quo ſecundum naturam munere ſuo fungi non valet, ipſum iure affectum eſſe putandum eſt. Galeno teſte tertio de Locis affectis. Tot igitur modis per conſenſum pars aliqua affici poteſt. Fieri autem hæc conſortia tribus modis; aut propter viciniam, aut propter familiaritatem, vel generis, vel operis; liquet iij. de Morbis vulgaribus commentario primo, ac confirmatur ſecundo de Ratione victus, & primo de Cauſis ſympt. ab eodem Galeno. His prædictis indicijs, qui proprij affectus dicuntur, ab his, qui per conſenſum excitantur, ſeparandi, ac diſcernendi ſunt. Vbi vero connexi duo, tres ue, aut plures fuerint morbi, haud aliter dignoſcendi erunt, quàm ex excrementis, locorum natura, proprietate doloris, ac proprijs ſymptomatis, diuerſis ſiquidem exiſtentibus pro complicatorum morborum numero, ac natura. Quibus rite perceptis ad ipſius

Ex accidentiũ proprietate. 1. de loc. aff. cap. 5.

Ex loci natura.

Cap. 7.

Cap. 1.

Ex his quæ pceſſerunt.

Cap. 3.

Trifariam affectus redduntur magni. Cap. 6.

Modus dignoſcendi eos.

Quibus diſtinguantur affectus per eſſentiã ab his, qui per conſenſum fiunt. 1. de loc. affe. cap. 6. 3. de lo. aff. cap. 1.

Affectus per conſenſum quotmodis fiant.

Cap. 1.

2. de rat. vic. commen. 44. 2. de cauſ. ſymp. cap. 7.

effectus, ac affectarum partium cauſæ cognitionem deueniendum erit. Eo indemonſtrabili axiomate ductus, quòd nihil videlicet abſque cauſa fiat, preſertim ſi is quoque nunc fiat. Deinde inueſtigandum erit, num cauſa, quæ affectum efficit, in ipſa affecta parte contineatur, vel per ipſam tranſeat. Eſt nanque cauſa vnum genus eorum, quæ præter naturam ſunt; quæ diſpoſitio quidem eſt præter naturam, velut morbus actiones lædens, licet non primo, ſed ſecundario. Neque enim ipſam per ſe, ſed morbo interueniente actionem lædit; vt patet libro de differentijs ſymptomatum, quo ſolo à morbo diſtat. Dixi autem cauſam inueſtigandam eſſe, preſertim ſi affectus nunc quoque fiat, non ab re. Nam hanc proprie cauſam in confeſſo eſt apud omnes medicos appellari. Id enim quo tangente afficimur, & quo ſeparato quieſcit affectus, cauſam eſſe apud omnes homines in confeſſo eſt, dicebat Galeno primo de Locis affectis. Sic enim ignem vſtulationis, & gladium ſectionis cauſam eſſe credimus. Quanquam conſueuerunt Græci cauſam etiam quodammodo appellare, ſi nondum quidquam agat, ſed eo ſolum, quod poſſit agere, velut incoctio, auctor, & cauſa morborum dicitur, quamuis morbum nondum afferat, quemadmodum libro de conſtitutione Artis medicæ Gal. ſcriptum reliquit; nec minus, & id quod egit, deſijt vero agere, cauſam nominant, vt idem teſtatur libro de differentijs ſymptomatum. Quicunque igitur affectus præter naturam morbos præcedunt, cauſæ rationem obtinent, ac morbificæ cauſæ nominantur, ex Galeno ſententia eodem libro de differentijs ſymptomatum, & ſecundo Methodi. Quas morbificas cauſas in duplici eſſe differentia, primo Methodi medendi his verbis oſtendit. Quartum vero ab ijs genus ſtatuito, quod ſit morbificarum, ſeu inſalubrium cauſarum. Atque harum, quæ in ipſo animalis corpore conſiſtunt, internas nominant. Quæ extrinſecus, externas; niſi mauis, vt nunc vulgus medicorum conſueuit, illas antecedentes, has primitiuas vocare. Illud idem confirmauit libro de morborum cauſis, dum dixit, Redeamus igitur ad id, quod propoſitum nobis erat, Nempe, vt ſingulorum ſimplicium morborum cauſas explicemus, tum præcedentes, tum primitiuas. Neque enim fuerit abſurdum dilucidioris doctrinæ gratia, eas huiuſmodi nominibus diſtinguere, eas ſiquidem quæ in animali ipſo conſiſtunt, ſiue affectus ſint, ſiue motiones præter naturam, cauſas nominant morbos præcedentes. Quæ vero extrinſecus adueniunt, ſi vehementer alterant, immutantque corpus, eas primitiuas appellant. Ex quibus Gal. verbis luce clarius liquet, eum non niſi duplex ſtatuiſſe in ſalubrium, ſeu morbificarum cauſarum genus, nec præter eas dinumeraſſe, quas Arabes, & medicorum vulgus, coniunctas, ſeu continentes appellant. Et ſi interdum de eis meminerit non ex propria ſententia, ſed Stoicorum more locutus fuit, vt idem met, in libro aduerſus Iulianum fatetur, quanquam nec eaſdem inter cauſas poſuerit: niſi reponantur in numero eorum, quæ eſſentiam habent in fieri, quemadmodum aliæ cauſæ. Neque enim ex ijs ſunt, quæ abſolute eſſe dicantur: quanquam earundem affectus, ſeu habitus ex permanentium, conſtantiumque numero ſunt; vt liquet ſecundo Methodi medendi, vbi internæ fuerint preſertim. Nam tunc vere aliquam eſſe cauſam alicuius dicimus, cum agit, vt prædictum eſt. Qua ratione ſi in numero eorum, quæ in generatione eſſentiam habent, numeretur continens cauſa, ab antecedente non diſcrepabit. At ſi aliquo quodam modo ea ſumatur, vtpote quod habeat eſſe permanens, & abſolute, penitus à Galeni ſententia ſecludenda erit, qui morbum diſpoſitionem eſſe præter naturam retulit: qui per ſe primo functionem lædit: qua re coincidet cum morbo. Siue ergo externa, ſiue interna cauſa aliqua cuiuſuis morbi fuerit, via quadam, ac methodo ea inueſtiganda erit, parte affecta, ipſoque affectu, ſeu morbo prius cognitis, tam ſi adhuc agat, quæ vere cauſa appellatur, quàm ſi egit, deſijt vero agere, velut externa: quanquam hæc tantum pro affectus cognitione, qui actionem vitiat, cum videlicet rationem, & ſenſum lateat, inquirenda ſit, vt quarto Methodi medendi liquet, non enim ſolum affectum locum, verum etiam cauſam illi noxam inferentem conſiderandam eſſe decreuit Galeno ſecundo de Locis affectis. Quæ ſi adhuc agat, ab ipſius affectus, ſeu morbi ſpecie, ac ſymptomatibus, eorumque diuerſitate dignoſcitur, non modo quæ cauſa ſit, verum etiam vtrum ea, quæ affectum efficit, in parte contineatur tanquam in propria eſſentia, vel tanquam in inſtrumento, aut per ipſam pertranſeat, ex ſymptomatum inquam differentia, vt ex diuerſa noxa diuerſarum functionum, excrementorum varietate, ac corporis diuerſis affectibus, colore preſertim, ſeu ſapore, ex morbi ſpecie. Nam hæc præcipue cauſam indicat, vt ſi tertiana fuerit, bilem; ſi quotidiana, pituitam; ſi quartana, atram bilem cauſam eſſe indicat; aut ſi eryſipelas, bilem; ſi œdema, pituitam; ſi ſcirrhus, melancholiam. Quòd ſi morbus ſimilaris fuerit, & ipſa cauſa tanquam in propria eſſentia partis continebitur; ſi vero in compoſitione morbus erit, permanebit potiſsimum, & cauſa in parte affecta, tanquam in inſtrumento. At ſi permanens non fuerit affectus; nec ipſa cauſa in parte continebitur, ſed per ipſam veluti tranſibit partem, velut nec ipſe affectus permanens, ſeu conſtans erit. Hunc affectum Archigenes vmbram affectus appellare conſueuit. Totius quoque corporis diſpoſitio, temperamentum, ſeu ægrotantis natura, ætas, regio, tempus anni, victus ratio, conſuetudo, & vt vno verbo perſtringam, cuncta, quæ præceſſerunt, cauſam interim morborum opificem oſtendunt. Nam præter

Cauſæ cognitio.
Cap. 1.
Cap. 2.
Cap. 15.
Cap. 1.
De dif. ſymp. cap. 1.
2 meth. c. 1.
1. meth. c. 8.
Morbificæ cauſæ quot, quæ ue ſint.
Cap. 2.
Cap. 6.
Cap. 8.
4. meth. c. 3.
2. de Loc. aff. cap. 1. & 9.
Cap. 11.

præteritorum cognitio nihil aliud eſt, vt Galeno inquit, quarto de præſag. ex pulſ. quàm inuentio cauſarum, quæ affectus inducunt. At cum his addenda erit, cum ciborum, potionumque, tum medicamentorum quotidiana experientia, vt exquiſite, cum morbos, tum eorum opifices cauſas inuenire valeas.

Cap. 4.

Qua experientia vſus Gal. in quibuſdam coli dolore laborantibus, eos ſanauit, vt teſtatur primo de Locis affectis. Haud diſſimili ratione ea morbi cauſa inueſtiganda erit, quæ, licet egit, deſijt tamen agere. Nanque ex ipſa affectus ſpecie, natura ægrotantis, ætate, tempore anni, regione, aëris conſtitutione, præcedenti victus ratione, & alijs prædictis, inueſtiganda erit. Sed preſertim inquirere oportet, qui præceſſerunt in animantis corpore affectus, vt dignoſcas euidentes cauſas extrinſecus aduenientes, quas procatarcticas appellant. Quare, vt ſummatim dicam, intueri oportet cuncta, tam præſentia, quàm præterita ſymptomata; præſentia quidem ex ſe ipſo medicus inſpicere debet, præterita vero non à laborante ſolum, ſed ab ipſius familiaribus interrogando, perdiſcere; quò promptius, non modo locus affectus, ac morbus ipſe, ſed morbifica quoque cauſa, quæcunque ea ſit, comprehendatur.

Quamuis præteritorum cognitio magis neceſſaria fuerit pro cauſarum, quæ affectus inducunt, inuentione: velut præſentium, pro affectuum, & partium affectarum inuentione: vt patet eodem quarto de præſagitione ex pulſibus.

Cap. 11.

Quibus iam cognitis finem imponet medicus ei artis medicæ parti, quam dignoſcitiuam appellant, quæ reliquas duas, prognoſticam ſcilicet, & correctiuam merito præcedere debet. Nanque ex ea, & hæ oriuntur; vt nec prædici quidquam, aut corrigi valeat, ni prius ſingula, quæ diximus, medicus optime diſtinguat, ac primo cognoſcat.

Prognoſticorum.

Mox ad prognoſtica accedere debet, cum venientium præſagia, ſeu futurorum prognoſtica ex præſentibus ſumantur, inuento ſcilicet affectu, ac parte affecta, qui præſentes ſunt, cognitiſque eorum cauſis, ex eiſdem nanque ijs, quonam terminaturus morbus ſit, præcognoſcimus, & vſus dexter ſuppetit nobis adiumentorum Gal. auctoritate libro de conſtitutione Artis medicæ.

Cap. 16.
Tres artis Prognoſticæ vſus.
In principio.
Quæ in morbis prognoſticari debet.
4. de præſag. expud. c. 11.
3. de criſ. c. 5.
1. ad Glauco. cap. 8.
Lib. de cōſt. art. med. c. 18
Quæ medicus prædicere non valet.

Medicus nanque futura præſentiendo, ac prædicendo, triplicem comparat vſum, Hippocr. ac Gal. teſtibus primo Prognoſticorum. Nam cum fieri non poſſit, vt omnes ad ſanitatem ægri perducantur, mortis culpa eum vacare oſtendetur, ſi futura prædixerit; obtemperantesque ægrotos reddit, cum propenſius ipſi pareant; & de longinquo ipſi morbo obuiam it, multo ante remediorum tempus opportunum edocens. Quapropter hæc pars artis ſpernenda non erit, quæ in dignoſcendis euentis, quæ in morbis expectantur, conſiſtit. Quorum vnum ac primum quidem eſt, quò erumpet morbus ad exitium ne, an ad ſalutem præcognoſcere. Alterum ab hoc, quo potiſſimum tempore illud accidat. Tertium autem, quinam erit modus mortis, aut ſalutis: quæ omnia ex affectibus præſagiuntur, ex quibus morbi genus, & facultatis imbecillitas, vel robur dignoſcitur. Hæc nanque ſi inter ſe conferantur, futura præſagiuntur, vt quarto de præſagitione ex pulſibus, tertio de Criſibus, primo de Arte curatiua ad Glauconem, & libro de conſtitutione Artis medicæ teſtatur Galenus. At cum non omnia, quæ ſunt circa ægrotantem oritura, neceſſariam generationem obtineant; eorum, quæ non habent neceſſariam generationem: neque erit firma prædictio, cum de eis certam non poſſit medicus habere præcognitionem; vt ſi propter vicinorum tumultum, canes latrantes, aut iniucundos quoſdam nuncios inſomnis reddatur æger, nullo horum morbi ratione effecto, quinimò nec eorum omnium, quæ morbi ratione efficiuntur, certam præcognitionem habere poterit. Nam ſi ſuperfluus intra corpus humor aliquis in partem quampiam principem repente influat, aut ab ea in viliorem tranſeat, quò fit, vt eum, qui in princeps membrum illatus eſt, ſummum periculum; eum vero, qui non in primariam, ſed in viliorem partem tranſmigrauit, ſubita, ac inexpectata ſalus laborantis neceſſario ſequatur; in his ſtatibus, quò terminaturus ſit morbus, non exacte comperit medicus; ſed tantum prænoſcere in his licebit inconſtantiam, ac lubricitatem.

In qbus morbis præſagiri futurū poſſit.

At ſi permanentiam habuerit morbus, in quo non amplius diffluunt excrementa, ſed in locum vnum quendam graſſata, illum occuparunt, præſagiri in his futurum poteſt, ſi videlicet recte omnia circa ægrotum gerantur. Nam quæ perperam à quopiam aguntur, eæ cauſæ exiſtunt, vt aut morbi ſolutio prorogetur, aut mors anteuertat.

Cap. 18.

Propterea meminiſſe ſemper oportet, vt Galenus tradit libro de conſtitutione Artis medicæ, ſola optimi medici præſagia, curante quidem ipſo, euenire, ægroto autem nihil delinquente.

Quæ requirātur, vt pſagia eueniant.
Cōment. 6.

In hoc igitur morbi genere, cum virtutis imbecillitate, vel robore collato, futura præſentiri poſſunt; cum ſumma totius præſagitionis in morituris, conualituriſque ſit, quoties vis ægrotationis cum ægri facultate conferatur, Galeno teſte ſecundo Prognoſticorum. Cognita nanque morbi ſpecie ex proprijs ſymptomatibus, vt oſtendimus, ac eius magnitudine, ex quantitate eorundem ſymptomatum, aut partis affectæ præſtantia, cognitaque benignitate, vel malitia, ſeu, vt ita dixerim, more, quem dignoſces ex ipſius morbi differentia, ac ſuperuenientibus ſymptomatis, quod quidem maxime inſpiciendum eſſe iuſſit Galeno

Cap. 4.

tertio de Criſibus, adiuncta conſideratione temporis anni, naturæ, regionis, & ſimilium, nunquid æger ſeruabitur, aut morietur, inuenies;

Vires ex quibus dignoſcātur.

potiſſimum tamen ſi hæc tria reſpicies, ſpeciem, videlicet, morem, ac morbi magnitudinem, partis affectæ notitia non poſthabita, ſi qua eſt, quæ præcipue afficiatur: poſt quæ virium robur, vel imbecillitatem,

imbecillitatem,cum ex earum proprijs actionibus,tum ex commodo temperamento,vel intemperie partium, ex quibus vires proueniunt, dignoſcere oportet, tam eius,quæ ex corde prodit, quàm quæ ex hepate oritur, quàm etiam quæ ex cerebro originem ducit. Quamuis naturæ robur præcipue ex pulſuum actionibus agnoſcatur, vt patet libro de conſtitutione Artis medicæ,& libro de curand.rat.per venæ ſectionem. Tamen per quam potiſſimum facultatem ægro periculum immineat, medicus perpendere debet ipſius facultatis indicia bona, vel mala inſpiciens, velut Gal. placuit tertio Prognoſticorum. Nanque veluti obluctatoribus quibuſdam, ſemper duobus his medicus attentus eſſe debet,nempe morbo, & naturæ, ſeu viribus: & proinde ſanitatem, vel mortem non ex alijs meditationibus præſentiet,quàm ex morbi, & naturæ robore exacte cognito,ad hæc inquam duo capita cuncta rediguntur, eodemmet Galeno auctore libro primo de Arte curatiua ad Glauconem, & libro de conſtitutione Artis medicæ: Quibus ignoratis minime poterit exacte prænoſcere, ac prædicere. Deinde,& futuri ſtatus præcognitionem perdiſcere ſtudendum eſt; potiſſimum ſi criſi terminaturus morbus ſit. Neque hoc difficillimum fuerit,cognita morbi ſpecie, ac magnitudine. Horum denique cognitione habita,exacte quidquid de ægrotante futurum ſit,inueſtigari contingit, nunquid ſeruabitur,vel peribit. Nam vtrum aliquis portando oneri ſufficiat, ſciri minime poterit,hominis robore, oneris magnitudine, & itineris longitudine antea non perſpectis. Aegri nanque vires portanti onus, morbus vero oneri, tempus autem, quod vſque ad ſtatum extenditur, itineris longitudini reſpondet,prout Galeno tertio de Criſibus aſſeruit. Euadendum ergo, vel pereundum homini eſſe ex horum duorum altero robuſtiore cognito, morbo videlicet, vel natura, ſeu viribus prædictio facienda erit. Nam ſi vires adeo valide fuerint, vt poſſint morbum ſuperare, neceſſe eſt ægrotum euadere. Si vero contra, omnino morietur. Vires tamen nec omnium indiciorum exacte interſtinguere oportet, inter ſe comparando, non probe dignoſcere, & indicia certa, ac alia ſigna. Sunt nanque ea certa indicia, quæ indicant vires corpus gubernantes, quo pacto robore valeant, vel deficiant. Hæc nanque perpetuo ſi mala ſunt, malum; bona vero,bonum denunciant, vt patet tertio Prognoſticorum. Ex eiſdem quoque & terminum vtriuſque inueniet medicus: Quod tanquam ſecundum euentum in morbis expectandum prędignoſcendum eſſe dicebamus,morbi videlicet,ac naturæ robore exacte cognito. Nam eo tempore ægri euadent,cum morbum ſemel ſuperatura eſt natura. Morientur vero tunc temporis, cum facultatem morbus adeo proſternet, vt functio aliqua ad vitam neceſſaria,pereat. In propinquo autem morbi ſolutio erit,cum bene valuerit facultas,ac morbo fuerit valentior; is vero imbecillis,quòd ſi ea fuerit imbecilla,morbus vero validior,mors maturabit. Præſcriptionis autem tempus indicat magnitudo exceſſus. At quantum alter alterum ſuperet coctionibus,ac incoctionibus, hoc vero ex proprijs excrementis percipies. Quæ quidem in vaſis continentur, per vrinas; quæ in toto corpore,per ſudores; quæ in thorace,& pulmone, per ea quæ extuſſiuntur; quæ in ventriculo,& inteſtinis,per alui excrementa; quæ in veſica,& renibus, per ea quæ in vrinis deferuntur; quæ in ſuperiori ventre, ac ſtomacho, per ea quæ vomuntur; quæ vero per palatum, nares, vel aures excernuntur, quomodo cerebrum robore affectum ſit, declarabunt. Ita & de reliquis iudicandum excrementis. Nam commune in omnibus eſt, non prius diſſolui morbum poſſe, quàm aliquod in exeuntibus excrementis coctionis indicium apparuerit. Coctiones nanque omnes criſium celeritatem, ſecuritatemque ſalubrem portendunt. Cruda autem,& incocta, & quæ in malos conuertuntur abſceſſus, infectas iudicationes, vel labores, vel tempora,vel eorundem recidiuas, aut mortem ſignificant, auctore Hippocr. primo de Morbis vulgaribus. Præfinitum ergo tempus,quo vel pereundum,vel euadendum ſit homini,ex eo intelligas, quanto videlicet alter altero valentior ſit. Id vero coctionibus, & incoctionibus propriorum excrementorum percipitur. Nanque, vt dicebat Galeno primo de Criſibus ſummopere neceſſarium eſt,exquiſite ſcire dignoſcere,quantum inuicem ſuperant,& ſuperantur,& coctionis,& cruditatis ſigna. Habent enim vtraque non paruam inter ſe differentiam. Nam poſſunt,& integræ cruditatis ſigna,& debilis,mediocriter, aut parua ſatis apparere: velut & coctio debilis,ſeu obſcura, aut manifeſta, vel perfecta,& integra. Hæc igitur vniuerſa in primis etiam morbi diebus, quos primus præfinit quaternarius, preſertim ſi acutus ſit, exacte dignoſcenda ſunt, pro notitia temporis, quo potiſſimum ſalus, aut ægri exitium expectetur. Nanque vſus prædictionis eſt agnoſcere diem, quo morbus iudicandus eſt, Gal. auctore tertio Prognoſtic. Verum cum nec ſcribi, neque ſermone edoceri omnino ſingulorum quantitas poſſit, vt patet primo de Arte curatiua ad Glauconem; ex nulla tamen re poſſumus adeo ad exquiſitam eius peruenire notitiam, quantum ex crebra exercitatione circa quantitatis coniecturam. Neque enim bene prænoſcere valebimus, niſi horum ſingulorum magnitudinem diligenter penſitemus,eiuſdem morbi motu,nunquid videlicet acute,aut tarde moueatur,non neglecto. Modus autem ſalutis, aut mortis ex eiſdem fere patebit. Nam cognita morbi ſpecie, ac motu, naturæque inclinatione (cum neceſſario, vt animal pereat, aliquam facultatem, pro vita neceſſariam aboleri oporteat) cum ea aboletur, vel ipſam ſuffocans morbus, vel proſternens,vel partim proportione ſuffocans, & proſternens, eandem auferet. Id vero ex morbi natura, ſeu ſpecie, ac

loco

De conſt. art. med. cap. 18.
De cur. rat. p ſangui. miſſ. c. 14. com. 37

1. ad Glauco. cap. 8.
De conſt. art. med. cap. 18.

Primū quod in morbis p̄ſagiri debet.

Cap. 5.

Text. 39.
Secundum.

Cōm. 2. text. 44. & 45.

Cap. 19.

Cōment. 10.

Cap. 8.

Tertium.

loco affecto perdiſces. Sunt nanque morborum quidam, quorum natura eſt ſuffocare, vt thoracis, pulmonis, aut gutturis affectus, ſeu aſperæ arteriæ, qui vitalem ſuffocant facultatem, & nonnulli etiam qui ſtatim ipſum cor occupant, quemadmodum longi, ſeu vehementes dolores, ſtomachici affectus quidam, aut iocinoris affectus diuturni ipſum proſternunt, ac hecticæ febres omnes, & ipſius corporis cordis (quoquo modo fuerit genita) ingens intemperies. Ex ingenti quoque cerebri intemperie animalis facultatis imbecillitates excitantur, ex impletionibus ventriculorum eius, & obſtructionibus meatuum, qui in eos penetrant, ſuffocationes oriuntur eiuſdem animalis facultatis. Pari ratione de altrice, ſeu naturali facultate ſentiendum erit; & ſi perire omnino animal non poſſit, niſi cor afficiatur: & propterea ſemper mors ſequitur ad

Cap.1.

immodicas cordis intemperantias, vt quinto de Locis affectis patet. Similiter ſi euaſurus ſit æger, quis nam erit ſalutis modus, ex eiſdemmet intelliges, potiſſimum naturæ inclinatione, ſeu motu exacte perſpecto, viribus ipſis bene valentibus, ac morbo valentioribus exiſtentibus.

Cap.11.

Proinde merito cum Galeno iterum concludamus quarto de præſagitione ex pulſibus; quòd cui ſtatus facultatis perſpectus ad vnguem ſit, locuſque affectus, & eius affectus, hic ad futura præſentienda eſt peritiſſimus. At ſi libuerit præcognoſcere, nunquid criſi, vel non criſi terminandus ſit morbus, ac ex quibus id prænoſcere liceat, librum tertium de Criſibus conſulas: vbi

Pręcipue c.3. & 4. curatio.

Galenus illud ſcriptum reliquit; nos vero hic breuitati indulgentes prætermiſimus. Inuentis denique affecta parte, ipſo affectu, & cauſa, ex eorumque notitia ſelecto prognoſtico, reliquum erit, ſi curari affectus valeat, ad eius curationis modum accedere. Etenim medicinam eſſe in-

Circa principium.

quit Hippocr. lib. de arte, morbos ab ægris in totum tollere, & morborum vehementes impetus

In principio.

obtundere, & eorum qui à morbis victi ſunt, curationem non aggredi. Quorum itaque curationem aggrederis, communiſſimum eiuſdem Hippocr. axioma, libro de flatibus preſertim, ac nonnullis alijs in locis conſcriptum, perpetuo præ oculis habeto: Quòd omnia videlicet, quæ præter naturam ſunt, ab ijs, quæ ipſis ſunt contraria, curentur. Verum cum eorum duplex ſit

Cap.12.

prima differentia, vt ex Gal. patet vndecimo Methodi, alijs, per ſe ſubſiſtentibus, alijs vero in ipſo fieri, vt ita dicam, ſuam eſſentiam habentibus, non omnibus tamen ipſis ex vſu eſt ſemper mederi, ſed ijs quæ vere per ſe ſubſiſtunt: ex his nanque curationis indicio præſtatur. Nam id quod curationem deſiderat, aliud plane non eſt, quàm affectus, qui vitiat actionem, vt Gal. pla-

1. Meth. c. 9.
2. meth. c. 3.

cuit primo Methodi medendi; & ſecundo eiuſdem dicebat, non functionis vitio, ſed morbo ipſi, id eſt affectui præter naturam, qui actioni incommodat, applicamus remedia: & proinde neceſſe eſt remediorum inueniendorum initium ex morborum ipſorum natura ſumi, vt eidem

In principio.

Gal. viſum eſt tertio Methodi medendi. Si quidem abſurdum ſit, vt ipſe fatetur, aliud eſſe, quod curandi rationem præſcribat, aliud quod curetur: indicare enim de ſe quidquam magis poteſt, quàm de alio. Semper igitur comparandum eſt remedium, quod affectui ſit contrarium; ab ipſoque affectu prima indicatio ſumenda; ac illi demum remediorum indicatio, quæ à laborantis natura ſumitur, adijcienda ex Gal ſententia ſeptimo medendi. Nanque minima eſt ea,

Cap.13.

quæ ab ipſo ſumitur affectu, &, tantum initium, &, vt ſic dicam, carcer, vnde medendi ratio promouetur; cum is merito morborum curator ſit, cui facultas adeſt illa inueniendi: ex quibus perfici poſſit quod à prima indicatione ſuggeritur, ratione quadam, & methodo, ſi rationalis, & methodicus ſit medicus. Nam ſi per experientiam inuenerit, obſeruator, & empiricus eſt nominandus. Vnum itaque eſt in omnibus curationibus principium, tum & via, quæ ab eo principio ad finem vſque ducit, in omnibus particularibus morbis ſimilis eſt. Quare & ſi in ſingulis morbis priuata quædam methodus ſanandi videatur, commune tamen in omnibus genus vnum eſt: auſpicari etenim perpetuo oportet ab indicatione, quæ ab affectu, cui mederi para-

Cap.4.
A quo ſumēda ſit prima indicatio pro curatione.

mus, accipitur, quemadmodum quarto Method. Gal. ſcriptum reliquit: & demum examinare, ac diſcernere, an cauſa, quæ affectum excitauit, iam deſierit, an ipſum quoque nunc tum augeat, tum faciat. Methodos propterea de medicamentis diſcas oportet, ſi conſummate morbos ſis ſanaturus, ac, vt quæ particulatim ſunt agenda, prompte inuenias, doctus tum ab eo, quod prima indicatio dictat, tum vero ab ægræ partis natura, tum ambientis temperie, ac alijs his cognatis, vt eodem quarto Methodi medendi liquet. Quanti vero momenti ſit ea, quæ ab affectis

Cap.3.
Cap.20.

partibus præſtatur indicatio, pro ipſorum morborum curatione, ſexcentis in locis Gal. teſtatus eſt: ita vt in decimotertio Methodi ſcriptum reliquerit, nihil obſtare quo minus medicinam non ſex menſibus tantum, ſed ſex diebus totam addiſcas, ſi quis eam, quæ à partibus ipſis præſtatur, indicationem adimat. At qui ex ipſa affecta parte pro morborum curatione non vna tan-

Ab ipſa parte affecta nō vna dũtaxat indicatio ſumitur.
Prima Indicatio.

tum indicatio ſumitur, etenim ab ipſius temperamento prima ſumenda erit. Ipſa nanque menſuram præſcribit adhibendorum medicamentorum pro morborum abolitione, quando videlicet vberius, & diutius, & quando minus, ac breui tempore, calida, vel frigida, humida, vel ſicca medicamenta adhibere debeant; cum eatenus redeat ad naturam eorum quodque neceſſe eſt, quatenus à natura receſſerit: ac veluti quadam via retroferatur, quæ in diuerſum agat ei, quæ facta eſt in ipſo, transmutationi: quamuis & ipſa etiam partium ſubſtantia ſimul cum affectu, medicamenti genus commonſtret quoque, vt patet quinto Methodi medendi: velut modus vtendi ab ipſius forma, ac ſitu deſumitur, Secunda indicatio ab eius actione ſumitur: Nunquid,

Cap.11.
Secunda Indicatio.

videlicet

videlicet cunctis animalis partibus vtilis ſit, aut paucis quibuſdam, aut ſibi vni. Verum hæc in ijs intemperiei generibus deſeruit, quæ ex humoribus ſunt orta. Nam audacter euacuare licebit, ſi pars ſibi ſoli inſeruiat, prout affectus ſuadebit, virtuti tamen eius attendendo. At ſi opus partis neceſſariam ſit omnibus animalis particulis, veluti ventriculi, & iocinoris, non leuis adhibenda diligentia de robore virtutis eſt, ne hanc, magna ſemel vſus euacuatione, diſſoluas; quare cum cautione euacuandum, vt ne quid virtuti officias. At cum non par ſit actionum dignitas, ad portionem actionum dignitatis etiam cuiuſque partis proſpiciendum eſt robori: & propterea intelligendæ ſunt omnium particularum tum functiones, tum vſus, vt ſupra retulimus, ex quorum intelligentia haud difficulter inuenies, quatenus cuiuſque robur cuſtodiri oporteat. A figura etiam affectæ partis indicatio ipſius modi euacuandi excrementi ſuggeritur.

Tertia Indicatio.

Nam venter vomitu, deiectioneque inanitur. Inteſtina deiectione tantum, ſicut iocinoris caua. Renes vero, & iocinoris gibba, veſica, ſi multo vitioſo ſucco ſint referta, per deiectiones, & pharmaca deiectoria expurgantur; ſin modico ſint referta, per vrinarios meatus. Cerebrum vero per palatum, nares, & aures. Pectus, & pulmo, per aſperam arteriam, & fauces. A ſitu quoque affectæ partis indicatio dabitur ſanè non leuis, cum ad ſolidarum partium intemperiem, tum ad ſuccorum vitium.

Quarta Indicatio.

Nam qui per ſumma corporis intemperie laborant, ijs medicamenta, quæ intemperies requirit, applicabimus. Quibus autem in profundo corpore intemperies eſt, in his rationem interualli habebimus, vehementioribus vtentes medicamentis, quam intemperies requirat. Nam ſi eis vtaris, quæ intemperies requirit, multo imbecilliora, quàm vſus poſtulet ad locum peruenient. Ad euacuationes quoque ſitus nonnihil indicat, ſocietatem cum alijs particulis laborantis partis docens, & propterea per quæ, ac quomodo euacuare oporteat, ipſa partis poſitio præcipue demonſtrat, vt liquet ſecundo de Arte curatiua ad Glauconem, & quinto, ac xiij. Methodi. Nec ſpernenda erit indicatio, quam ſenſus partium acuitas, hebetudoque ſuppeditant, quando omne medicamen contemnunt, quæ tardi ſunt ſenſus, etiam ſi non leuiter rodant. At quæ acuti ſunt ſenſus, eorum vires dolore reſoluuntur.

2. ad glauc. cap.2.
5. meth. c. 11.
13. meth. c. 15
Quinta Indicatio.

Expedit igitur his non confertim, nec ſemel valentioribus auxilijs mederi, ſed tuto potius in tempore. At vbi tardus eſt ſenſus, in his etiam celeriter obire, quod iuſtum eſt, licet, ſemel vtendo remedio, quod ſit idoneum. Sumpta igitur ab ipſo morbo prima indicatione, ac prædictis omnibus de affecta parte optime perſpectis, ſeu ipſarum nonnullis, quæ contraria ſunt morbo, vna, vel duabus qualitatibus, aut tota ſubſtantia pro eius abolitione, propinanda ſunt, victus ratione primum inſtituta: quæ iterum ex ipſius morbi ſimulque affectæ partis notitia, præſtatur. Etenim vniuerſa morbo pugnare debet, quoad eius qualitatem ſpectat.

Victus ratio.

Similis vero ætati, conſuetudini, ac naturali temperamento inſtituatur, & ſi veræ alimoniæ ſcopus vnus tantum ſit communis prorſus cum ſanis, tum languentibus, facultatis, ſcilicet vitalis cuſtodia, vt patet apud Galen. j. de Ratione victus in morbis acutis.

Comm. 44.

Nanque morbus, ſuæ affectionis indicat auxilia, venæ ſectionem videlicet, clyſma, cataplaſma, oxymeli, aquam mulſam, atque aliorum vnumquodque. Virtutis vero cuſtodia ſolam indicat alimoniam: Quanquam morbi affectionem in cibandis ægris, non tanquam cibi indicatricem, ſed tanquam prohibitricem contemplamur. Vbi igitur non prohibuerit morbus, facultaſque præceperit, tunc nutrimus. Neque enim cibus morbi affectionem ſua ratione iuuabit, niſi vim etiam medicamenti obtineat, quæ contraria velut ipſa medicamenta, morbo eſſe debet, vt diximus. Ipſius vero quantitas mentienda erit, prout magis, vel minus vires indigent, ac morbus ipſe à cibo maiorem, vel minorem noxam ſuſcipere paratus eſt, quod idem eſt, ac ſi dixeris promptius, aut ægrius alimoniam prohibeat. Similis quoque ratio habenda erit in ſingulis alijs morbis, non ex intemperie tantum, ſed ex quauis alia cauſa ortis, cum non alia ratione curentur, quàm per contrariam victus rationem, ac medicamenta contraria, parte ipſa affecta, ac eius indicationibus non neglectis, vt ſupra decretum eſt.

Complicatorum affectuũ curandi ratio
Primus modus complicationis.

At ſi non vnus tantum fuerit præter naturam affectus, ſed duo, vel plures, primum exiſtimare licebit, à quo maxime diſcrimen ægro impendere videatur, vt ab eo non leue periculum immineat. Nam affectus, à quo primum, maximeque impendet homini periculum, hic primus curari debebit, vt patet iij. & vij. Meth. med. Quanquam interdum non primus modo, verumetiam ſolus. Ad id vero quod magis vrget, dirigi primum curantis conſilium debet, non tamen alterius cura omnino poſthabita, cum etiam aliquando omnibus pari ſtudio auxiliemur, ſi æqualiter vrgeant.

3. meth. c. 9.
7. meth. c. 12.

Vrgebit autem maxime affectus, vbi ipſe magnus fuerit, aut ex eius propria eſſentia, ſeu magnitudine, vel quia cacoëthes: aut propter affectæ partis præſtantiam, quam occupat, vt diximus Gal. auctoritate quarto Methodi medendi. Hac igitur via curari debent complicati affectus, vbi alter magis vrgeat. At ſi ita ſe habeant, vt vnus ſanari nequeat, niſi prius alter curetur, ad id, quod ordo dictat, eſt reſpiciendum, eo, ſcilicet primo curato, quo non curato, reliquus affectus curari non valet. Veluti ſi vlcus vna cum phlegmone conſiſtat, quamuis phlegmone ad vlcus conſequatur, curari tamen non valet vlcus, niſi prius phlegmone curetur, prout ſcriptum reliquit Gal. iij. Methodi medendi. At ſi vnus affectus cauſæ rationem obtineat, alter vero effectus, animaduertendum erit quis nam eorum augere, aut gignere reliquum poſſit: qui ue rurſus, vel gignatur, vel incrementum ab eo ſuſcipiat, illud pro comper-

Cap. 6.

to habens non poſſe ad perfectionem vllum affectum ſanari, manente adhuc ipſa, vnde natus eſt,
cauſa. Quanquam fieri aliquando poteſt, vt tanta ſit morbi, qui ſe habet, vt effectus, magnitudo,
vt præſentem perniciem, niſi occurras, afferat: quo caſu oportebit huic primo occurrere, deinde
Cap.1. de ad cauſam radire: vt à Gal. x. Meth. medendi decretum eſt, licet non amplius complicati tunc
affectus à medico, vt cauſa, & effectus conſiderentur, ſed vt vnus magis vrgeat, quàm alter. Qua
de re idem erit curationis modus, velut in prima affectuum complicatione diximus, qua ratione
interim fit, vt quamuis ſymptoma nullum ſeorſum curationem exigat, vtpote cum affectu, vnde
naſcitur, vna ceſſans, & proinde nullum ſymptoma, qua ſymptoma eſt, curationis rationem indi
cat, nec primam immutat: ex accidenti tamen ſymptomata quædam interdum curationem im-
mutant cauſæ, ſcilicet locum eo tempore habentia, quando adeo aucta ſint, vt lædant, aut virtu-
tem, aut affectionem; quò fit vt curandi ratione mutata, ſymptomata primum ſummouere co-
gamur. Quod iterum non, vt ſymptoma, ſed tanquam magis vrgens affectus à medico conſi-
deratur. Complicatur nanque non modo morbus cum morbo, & ſymptoma cum ſymptoma-
te, ſed morbus cum ſymptomate, ſeu ſymptoma cum morbo interdum. Cum videlicet grauio-
ra adeo ſint ſymptomata, vt eis proſpici maiore medentis ſolicitudine debeat. Nam ea, quæ ne-
ceſſario morbis ſuccedunt, tanquam effectus eorum, ceu prorſus non ſint, relinquimus. Sunt
etenim & morborum ſigna, & vna cum effectu, vnde oriuntur, ceſſant, ipſum vmbræ ritu comi-
Cap.12. tantia, vt patet xj. Meth. med. Cum igitur eo complicantur affectus, vt vnus cauſæ rationem obti
neat, reliquus vero effectus, qui vel gignatur, vel incrementum ab eo accipiat (nam ſi genitus ab
eo fuiſſet, nec amplius generaretur, aut incrementum ſuſciperet, nulla ſumeretur ab ipſo curati-
ua indicatio, tanquam alterius cauſa, vtpote eo non amplius lædente) ab eo affectu prima ſumen
da erit indicatio: ac is primo curandus, à quo alter gignitur, aut incrementum ſuſcipit, non alio
inquam modo, quàm, vt ſuperius demonſtrauimus, ſi morbus ille fuerit, ac ex ſe ipſo functiones
Cap.7. quaſdam primo offendat (ſubinde nanque morbus ex morbo naſcitur, vt teſtis eſt Galen. lib. de
differ. morb.) demum ad reliquum accedere, qui vt effectus ſe habet, cuique nanque eorum ſua
erit contrarietas, & ſi plura ſint morborum genera, vt liquet xj. Meth. Ita vt omnis exceſſus per
contrarium exceſſum ſanetur, vt ipſemet Gal. teſtatur viij. eiuſdem. Vbi vero qui generat, vel
auget affectum, non morbus, ſed morbi cauſa fuerit, ipſa cauſa ſpectanda erit, Gal. præcepto vij.
11. Method. cap. 2. Meth. med. Nanque hæ dum lædunt, curandi rationem immutant, ac interpellant, vt liquet duo-
8. Meth. cap. 1 decimo eiuſdem, cum ex eis prouidentiæ indicatio, & non curationis veræ, & propriæ præſtetur,
Cap. 12. quò fit, vt in ijs nec affectus ſimplex, nec ſanatio ſit. tamen prima indicatio ab ipſa ſumitur cau-
Cap. 1. ſa, ac procul dubio hæc primo ſananda erit. Interim tamen nec eius affectus, qui per eam geni-
tus eſt, ratio non habenda erit. Quinimò ſi in idem conſentiant, & quæ morbum curant, & quæ
Affectuũ qui fiunt differentiæ tres. cauſam oppugnant, ſine cunctatione id peragendum erit. Animaduertendum tamen in huiuſ-
modi implexibus, quòd nonnunquam à cauſa quapiam oritur affectus, ſed ita oritur, vt ſeparata
cauſa, haud quaquam affectus ipſe permanentem habeat diſpoſitionem. Interdum autem par-
tim iam affectus eſt, partim etiam dum fit. Sæpenumero, quanquam fieri deſinat ablata cauſa, per-
1. de Loc. aff. cap. 2. & 3. ſeuerans tamen manet diſpoſitio, vt primo de Locis affectis, & viij. Meth. med. teſtatur Gal. Pro-
inde ſi talis naturæ erit, qui à quapiam cauſa affectus oritur, vt ea ſublata permanere non valeat
8. Meth. c. 1. propter eius exiguitatem, propter quam interdum non apparet eſſe, ſummouenda tunc tantum
cauſa erit, nulla demum ipſius affectus habita ratione, cum propter eorum exiguitatem, ſeparata
cauſa faciente illico tales affectus finiantur, natura videlicet ipſos ſanante, nullo adhibito medica
mento. At ſi non adeo exiguus affectus ſit, ſed pars eius iam genita ſit, pars in gignendo, &
etiam dum fiat, vtrique conſulendum erit. Primum quidem ſummouendo, quæ ipſum efficit,
cauſam: deinde quod factum iam eſt ipſius auferendo, vtpote natura propter eius magnitudi-
nem abſque medicamento externo ipſum vincere non potente. Quòd ſi in idem conſentiant,
& quæ cauſam reſcindunt auxilia, & quæ affectum oppugnant, cum vnum ſit in quod vtraque
conſpirant, ſine cunctatione, vt diximus, id peragendam erit. Quanquam prima indicatio
perpetuo ab ipſa ſumitur cauſa, eaque nimirum prima ſananda erit. Etenim dum ipſa lædit,
curandi morbi rationem interpellat, vt oſtendimus. Interim tamen nec ipſius affectus, ſeu
morbi ratio non habenda erit, vt diximus, quinimò ſemper quo ad fieri poſſit, medicamento-
rum materia eligenda eſt, quæ cum hoc, quòd cauſam reſcindant, affectum ſaltem non au-
geant: Si ex eiſdem amborum ſublatio prouenire non poterit, commune præceptum Galen.
perpetuo obſeruantes lib. Artis medicæ, vt vnamquanque prius, quæ efficit cauſam reſcinda-
mus, deinde ita ad illam, quæ ab eadem cauſa facta eſt, ægritudinem accedamus, ſalubrium cau-
ſarum intentionem facientes: quod quidem medici opus mixtum iam eſt ex præſeruatione, &
curatione. Nam per cauſæ morbum efficientis abolitionem, illud quod factura erat cauſa illa,
prohibitum eſt fieri: & hoc pertinet ad artem præſeruatiuam. Quod vero iam factum eſt ex
morbo, propriam exigit curationem. Quare non immerito cum talia mixta ſint ex præſerua-
tione, ac curatione, interdum alias alia vtimur appellatione, cum proprio hoc opus no-
mine careat. Semper enim curatio prophylacticen ſibi quoque permiſtam habet. Nec ſecus
exequendum eſſe cenſerem, cum perſeuerans permaneat diſpoſitio, quanquam ablata cauſa fieri
deſinat,

deſinat. Quinimò ipſa cauſa prius ſublata, vniuerſa medici intentio (quamuis affectus fieri deſinat, quoniam perſeuerans manet diſpoſitio) pro ea diſpoſitione auferenda ſuis contrarijs occupari debet, modo quo ſupra retulimus, neglecta eo tempore cauſæ indicatione, vtpote non amplius lædente, ipſa iam ſublata. Vt vero ipſius efficientis cauſæ congrua fiat abſciſio, ea animaduertenda erunt, quæ in noſtra methodo breuiter conſcripſimus, vtpote ſi opus fuerit, ipſam prius concoquendo, ac præparando, & demum euacuando. Interim autem ſtatim circa initia ipſam euacuabis, prout vſus vrgebit, vtpote ſi materia turgeat, aut ea quæ ex turgentia immineant pericula, etiam ſi non turgeat. Quantitas vero quæ auferri debet, tum ex eiuſdem quantitate menſuratur, tum ex virium robore, vel imbecillitate maiori, vel minori: quod quidem ſummopere perpendendum iuſſit Gal. ix. Meth. med. Semper enim ad vires collatio facienda erit, vt quantum ipſæ permiſerint, aut prohibuerint, tantum ipſius cauſæ morbi auferamus, & non auferamus. Pro magnitudine etenim imbecillitatis impeditur vacuantium auxiliorum vſus, vt patet decimo eiuſdem Meth. med. Quòd ſi cum viribus imbecillibus corruptela humorum incidat, oportet & paulatim, quod vitioſum eſt, euacuare, & paulatim inuicem quod ſalubre eſt pro eo reponere, vt ix. Meth. med. ſcriptum eſt: vocant autem medici eiuſmodi vitioſi ſucci curationem græce epicraſin. Naturæ autem robur, prout ſuperius diximus iuxta Gal. ſententiam lib. de Cur. ratione per venæ ſectionem, & lib. de conſtit. Artis medicæ, ex ipſo preſertim pulſu dignoſcimus. Si vero adeo imbecilles interdum vires fuerint, vt omnino cauſæ abſciſionem prohibeant, ipſæ prius roborandæ ſunt, tanquam magnopere vrgentes, cauſæ eo tempore, ac morbi indicatione poſthabita; ac demum ad cauſam, ipſumque morbum redeundum erit, vt patet x. Meth. med. Nam virtus omnium prima cuſtodienda hominibus eſt, ac omnium ea prima indicatio eſt, quæ à virtute ſumitur, licet non ſit prima, vt quæ curationem doceat, cum ex numero curatricium indicationum non ſit, quamuis ex accidenti aliquando virtutis roboratio ad affectus curationem conducat. Verum prima eſt earum, quæ ad vitæ cuſtodiam pertinent. Nam neque vt valeamus, nec vt à morbis liberemur, ab ea quidquam proprium deſumimus, ſed vt viuamus, ex eiuſdem Gal. decreto ix. Meth. med. Quòd ſi affectus, ſeu morbi cauſa non amplius lædat, ac ipſum efficiat morbum, licet prius feciſſet, cum non amplius cauſa ſit, nec in corpore perſiſtat, aut actiones lædat, nulla ab ea ſumenda indicatio erit, pro eius ſublatione, aut eiuſdem affectus curatione, ſed tantum pro ipſius affectus notitia, vt diximus ex Galeni ſententia quarto Meth. med. Si vero ea nondum efficit, aut lædit, poterit tamen olim lædere, aut actu morbum efficere, hæc ad eam attinet artis partem, quæ vere prophylactice dicitur: de qua hoc loco ſermonem facere non intendimus. Nam quomodo ſanitas, quæ iam deperdita eſt, vendicanda ſit, & non quo pacto ea in corporibus ſeruanda, aut eadem corpora à morbis præcaueri debeant, pertractare aggredimur.

Cauſæ abſciſſio.

Cap.10.

Cap.2.

Cap.10.
De cur.ra.per venæ ſec.c.14
de conſt. art. med. cap. 18.

Cap. 1.

Cap.13.

Cap.1.

DE MEDENDIS
EXERCITATIO

Περὶ μνήμης ἀπολωλυίας, *Id eſt, De memoria deperdita.*

CAPVT PRIMVM.

2. de Loc.aff. cap.9.
3. de Loc.aff. cap.5. 6. & 7.
7. de Placitis cap.3.

CVM caput,ſeu cerebrum,quod in capite continetur,aut velut arx,ſedes, & domicilium ſit animæ rationatricis, vel ipſa anima forma ſit, aut temperamentum eiuſdem cerebri, vt Gal.viſum eſt tanquam in hac re ancipiti, in ſecundo,& tertio de Locis affectis,ac ſeptimo de Hipp.& Plat.decretis,& ſexcentis ferè alijs in locis, non ab re ab eiuſdem affectionibus exordiemur. Verum de eis,non velut ceteri, qui indiſtincte ſcripſerunt, tractare intendimus. Quidquid enim ſit ad Galen.mentem anima ipſa,cum ſemper de eius ſubſtantia anceps fuerit, & proinde confeſſus fuerit ipſius eſſentiam non nouiſſe, illud tamen, non modo eiuſdem auctoritate, ſed Hippocratis, Platonis, ac Ariſtotelis, pro comperto habetur, eam ob ſuſcipientis ipſam corporis alterationem immutari poſſe, & proinde interdum lædi; velut etiam experientia indies comprobari videmus, animæ, ſcilicet functiones à diuerſis præter naturam affectibus oblædi, quamuis eam incorruptibilem ac immortalem, vt Chriſti aſſecla, firmiter teneam. Propterea ratione diuerſarum læſionum animæ functionum, quæ ex diuerſis cauſantur præter naturam affectibus, eorundem ordinem quendam ſtatuemus. Nam cum quædam per ſe ac propriæ actiones ſint, quas ex ſe ipſa operatur, velut imaginari, cogitare, ac memorari; quædam vero munera per aliud exequatur,tanquam inſtrumentis quibuſdam, vt ſentire, medijs inſtrumentis ſenſus, & moueri, inſtrumentis motorijs, principium, ac

Ordo ſeruandus in capitis affectibus.

originem, & ſentiendi, & mouendi eis præſtans, vt liquet in Galen. doctrina; propterea eum duxi ordinem ſeruandum, vt primo de ijs affectibus ſermo habeatur, ex quibus principes animæ functiones læduntur. Secundo loco,de ijs, qui ſenſibiles operationes offendunt. Tertio vero,de ijs vitijs,quæ quomodocunque voluntarios motus impediunt. Vltimo,ſi qui ſint præter naturam affectus in capite orti, in quibus,aut cunctæ prædictæ animæ functiones, aut plures offendantur, de ijs etiam tractare non grauabor: quibus tandem enarratis, abſolutus erit ſermo de capitis affectibus. Et licet omnes ferè difficilis ſint cognitionis, cum nullum habeant loci affecti ſignum, quod ſenſibus dignoſcatur: nam neque tumor præter naturam, neque dolor, neque excretio,aut aliud quippiam apparet, quo valeamus partem affectam in eis dignoſcere, in

Cur prius de memoria deperdita.
Cap.4.
Cap.3.

memoria quidem deperdita id potiſſimum conſpicitur. Quapropter cum non admodum facilis ſit in ea affectione partis affectæ dignotio; cumque ſit ex numero earum affectionum, quæ raro euenire ſolent, vt teſtatur Galen. tertio de Locis affectis, in quibus remediorum inuentio ex vera demonſtratione procedens, quam hic ſectari potiſſimum intendimus, experientia longe præſtat,non ab re cum Galen. tertio de Locis affectis, ab hac exordiendum eſſe cenſui: cuius dignotionem, prognoſticum, ac curationem, via quadam, ac ratione, iuxta eiuſdem Galen. monimenta præcipue, & Hippocratis, ac aliorum græcorum, veterumque latinorum, Arabibus omnino poſthabitis, velut & aliorum quoque affectuum præter naturam, conſcribere paramus, illum, quem in præcedenti vniuerſali capite propoſuimus ordinem perpetuo ſeruantes. Propoſito nanque quolibet vitio, de quo diſſerendum erit, quis locus afficiatur primo inueſtigabimus, deinceps quis affectus præter naturam ſit, & quibus indicijs, cum ipſe, tum eius cauſa dignoſcantur, dilucidabimus. Quibus exacte cognitis, ad eiuſdem vitij prognoſtica primum, & deinde curationem rationabili quadam methodo deueniemus. Cum itaque quiſpiam omnium eorum, quæ prius nouerat, oblitus fuerit, huic memoriam deperditam eſſe fatemur, adeo, vt interdum eueniat, vt quidam eorum, & literarum, & artium in tantum obliti fuerint, vt ne nominum quidem ſuorum meminiſſent, prout Galen. teſtatur libro

Auctores quos ſectabimur.
Quis ordo ſeruetur in ſingulis affectibus.
Memoria deperdita quid.
De differen. ſymp. cap. 3.
2. de cauſis ſymp. c.vlt.
Quæ pars in ea affecta ſit.
Cap.3.
Cap.4.
Cap.vlt.

de differentijs, & ſecundo de cauſis ſymptomatum, Thucididem pro teſte inducens. Huius affectionis, quæ pars in ea affecta ſit, cum omnes affectarum partium notione indigeant, primo inueſtigabimus. Quæ quidem quòd ea ſit, qua princeps animæ vis continetur, nulli dubio eſt, quam ſola actionis læſio ſatis conducit ad dignoſcendum. Hæc nanque, cum nulla alia pateret via, Galeno ſatis erat, pro affectarum partium inuentione, velut ſcriptum reliquit tertio de Locis affectis, potiſſimum in hac affectione, in qua nullum affecti loci ſignum, quod præcipue eiuſdem ſit, haberi poteſt, videlicet, neque tumor præter naturam, neque dolor, neque excretio, neque aliud quippiam tale, nec ea affectio, ſi caluaria tantum affecta ſit, fieri poſſet, vt patet eodem tertio de Locis affectis, velut quod nec cerebrum ipſum ſecundum eius ventriculos afficiatur, idem Galen. ſecundo de Cauſis ſymptomat. decretum reliquit. Nam nec eius generatio, nec ſolutio ſubitaria eſt: relinquitur ergo iuxta eius doctrinam, quòd cerebrum ipſum ſecundum proprium eius corpus, in quo principes exercentur functiones in obliuione, ſeu deperdita memoria, affectum ſit. Ipſa vero affectio ſymptoma eſt in genere

noxæ

noxæ functionum animalium principum: in qua memorandi facultas non deprauata eſt, nec imbecilla reddita, ſed omnino abolita: quod prompte ex modo læſionis ipſius facultatis, ac ab ipſius notione patere poterit. Verum cum cuiuſuis ſymptomatis cauſa morbus ſit, vt liquet lib. de differentijs ſymptomat. eumque præcedere neceſſe ſit; ad quem cerebri morbum conſequatur, inueſtigandum erit: hunc vero omnino intemperiem, eamque frigidam ipſius cerebri, quæ animales actiones torpidas efficit, Galen. tertio de Locis affectis, ac ſecundo de Cauſis ſymptom. .. aſſeruit eſſe, medicamentorum exemplo, quæ hoc ſymptomat. facere poſſunt, quibus refrigerandi facultas ineſt, illud comprobans. Siquidem callida cauſa motum excitat, frigida autem ocioſum, & ad motiones pigrum reddit animal; id quod animalia quoque quæ per frigora latere coguntur, haud obſcure declarant: perinde enim ac ſi mortua eſſent, hyeme ob frigoris vim latitare ſolent, vt ipſemet Galen. aſſerit ſecundo & tertio de Locis affectis. Illud idem confirmauit Hippocr. tum libro de Morbo ſacro, tum in epiſtola de inſania, cum dixit. Obliuioſos fieri dum cerebrum perfrigeratur: hoc vero à pituita perpetiuntur, cum præter ſolitum morem compingitur. Verum nunquid ea ſola frigida cerebri intemperies ſit, vel cum humiditate, ſeu ſiccitate copulata, ex alijs quibuſdam ſignis deprehenditur; ſomnos ſiquidem obſeruando, vtrum videlicet vehementer, an modice ſomnolenti ſint, aut omnino non ſomnolenti, ſed quantum ad ſomnum pertinet ſecundum naturam ſe habeant. Nam ſi vehementer ſomnolenti ſint, frigidam ac humidam cerebri intemperiem, ſi omnino non ſomnolenti, frigidam, ac ſiccam, ſi vero modice ſomnolenti ſint, frigidam tantum intemperiem eſſe ſignificabit. Præterea conſiderandum eſt, num quippiam excernant, vel ex naribus, vel ab ore, quod quidem à capite defluat, aut ſiccæ appareant partes hæ: nam ſi multa excernantur, pariter humidam cum frigida copulatam intemperiem, at ſi aridiores huiuſmodi partes ſint, ſiccam, & frigidam, ſi vero quantum ad hæc pertinet, ſecundum naturam ſeſe habeant, frigidam tantum intemperiem deperditæ memoriæ cauſam eſſe oſtendunt. Nunquid autem hæc cerebri diſpoſitio ipſius primaria ſit, vel per conſenſum, nam ſic quoque exoriri poteſt, vt in quibuſdam morbis in abſceſſum declinantibus Galeno teſtatur ſecundo de Cauſis ſymptomatum diſcerni illud poteſt, ſi obſeruaueris, num prædicta affectio proprijs accidentibus dignoſci valeat, perpetuoque permaneat, ac ad alias affectiones non conſequatur: nam tum primario affectu cerebrum laborare conſtabit. Quòd ſi proprijs accidentibus diſcerni non valeat, neque perpetuo permaneat, atque ad alias affectiones conſequatur, per conſenſum memoriam offendi dicemus.

Quis affectus ꝑter naturam

Cap. 4. & 5.

Symptoma cum ſit, quem morbum ſectetur.

3. de Loc. aff. cap. 5.

2. de cauſis ſymp. cap. 7.

2. de Loc. aff. cap. vlt.

3. de Loc. aff. cap. 5.

De morbo ſacro circa finē.

Via diſtinguē di diuerſas cerebri intemperies, ad quas ſequitur.

Nunquid per eſſentiam, aut per conſenſum læſo cerebro, fiat.

Cap. 7.

Sunt qui velint alijs quoque cerebri partibus affectis, ac ex quibuſdam, præter dictas intemperiebus, eam oriri poſſe; quos, ſiue Græci, ſeu Arabes, vel Latini fuerint, cum à Galen. doctrina, ac Hippocr. magnopere deuient, Galen. inquam, vt liquet tertio de Locis affectis, & ſecundo de Cauſis ſymptomat. Hippocr. vero, vt præcitatis locis patet, preſertim cum eoſdem tanquam duces præcipue ſectari intendamus, breuitati modo indulgentes, miſſos faciemus. Huius autem affectionis cauſa cum interna, tum externa eſſe poterit: quòd ſi interna fuerit, vel redundans pituita, vel ſuccus melancholicus erit. At ſi pituita, non tantum ex modo dictis ſomnis, ac cerebri recrementis illud percipies, verum ex ægri habitu, ætate, ac temperatura, anni tempore, regione, & cœli ſtatu, ac præcedenti victus ratione; omnibus ſiquidem, aut ſaltem pluribus ad frigidum, & humidum vergentibus. Pariter, ſi redundans melancholicus ſuccus prædictæ affectionis cauſa fuerit, vt diximus, aderunt ſomni, tum excrementa, ac cuncta alia, quæ præceſſerunt ad frigidum, & ſiccum inclinabunt. Si vero nullum affuerit prædictorum humorum redundantiæ ſignum, ex aliqua externa cauſa ortum ducere coniectandum erit; preſertim ſi ex extrema ſenectute obliuio originem non ducat: idque potiſſimum percipies ex ægri, vel aſtantium relatione: vt ſi quiſpiam morbus prius præceſſerit, ſolutuſque in totum in obliuionem tranſierit: vel ex aſſumptione quorundam medicamentorum, quæ ingentem refrigerandi facultatem habeant: ſeu capiti quomodocunque adhibita fuerint. Ex immodicis quoque laboribus in ſtudijs, atque vigilijs, vel in alijs quibuſdam, ortum habere poterit; veluti in eo, qui circa diſciplinas, & in alio, qui vites colebat, propter labores Galen. nouit: vt patet tertio de Locis affectis. Ex alijs quoque infrigidantibus, quæ extrinſecus accidunt, ſi immoderatius occurrant, velut ſunt tum cibi, tum potiones ſuapte natura frigidiores, excitari poterit.

3. de Loc. aff. cap. 5.

2. de cauſis ſymp. cap. 7.

Quot quæuę ſint eius cauſæ.

Diuerſarum cauſarum indicia.

Cap. 5.

Quòd ſi modica fuerit ipſius memoriæ offenſio, ob minorem eueniet cerebri refrigerationem, & veluti quidam torpor eius erit, ac labes, nec omnino ea abolita erit, ſed diminuta, ſeu imbecilla. Si vero ſimul cum memoria ratio quoque deperdatur, quæ affectio fatuitas, ſiue ſtultitia nominatur, à Græcis μώρωσις dicta, licet ab eadem diſpoſitione procedat, vehementius tamen in hac intenditur iuxta eundem Galen. eodem tertio de Locis affectis, ac ſecundo de Cauſis ſymptomatum. At quoniam totius præſagitionis ſumma in morituris, conualituriſque eſt, quoties vis ægrotationis cum ægri facultate confertur; ſi enim morbus vehementior eſt, æger omnino morietur, ſi debilior quàm ægri facultas, haudquaquam morietur, vbi nihil erroris committatur Galen. teſte ſecundo prognoſticorum, propterea conſiderata hac affectione, quę ſuapte natura cerebrum, membrum ſiquidem princeps,

Locis citatis.

Prognoſticū

Comment. 6.

lædit, perpenſaque eius magnitudine, quanta videlicet fuerit, factaque demum relatione ad vires ipſas, cum ipſius cerebri, tum etiam totius corporis, vitaleſque, ac naturales, ſi affectus eis ſuperior inueniatur, vtique morietur æger; ſin contra, ſeruabitur: potiſsimum ſi alia conſenſerint, ætas videlicet, temperamentum, tempus anni, &c. Tempus autem coniectari poterit ex maiori, vel minori robore virium, & prædicti affectus, ac magnitudine exceſſus eorundem. Quæ, & ſi in alijs non dicantur, in cunctis tamen ſubintelligi affectibus debere volumus.

Quæ ſeruanda ſint in ſingulorum affectuum prognoſtico, & ſi non dicantur

Text.28.

Aëtius lib.6. cap.23.

Curādi ratio

Hippocr. vero lib. j. prædictionum, obliuionem malam eſſe retulit. Inſuper ex Aetij ſententia, capite de memoria amiſſa, valde timendum erit, quibus ea derepente deficit, alia vero ſana eſſe videntur, ne comitialis morbus eis ſuperueniat, aut ſideratio, vel reſolutio, aut quoddam aliud magnum cerebri malum. Pro cuius curatione illud primo animaduertendum erit, non tantum in hac, ſed in ſingulis ſequentibus affectionibus nos earum tantum curationes docere, quæ per eſſentiam ortum habent, ac primariæ, & propriæ ſunt, & non earum, quæ per conſenſum; cum eæ nullam propriam curationem requirant, ſed ſublatis primis, ac proprijs affectibus, quos inſequuntur, ſtatim & ipſæ auferuntur, vt liquet primo & ſecundo de Locis affectis.

1. de Loc. aff. cap.6.

2. de Loc. aff. cap.9.

Victus ratio.

Cap.14.

Quemadmodum ſi obliuio ad lethargum, vel ceteros ſoporiferos affectus inſequatur, aut ad morbum quempiam in abſceſſum declinantem. Summa vero huius affectionis medela eſt in calfaciendo vniuerſum ipſorum corpus intrinſecus, & extrinſecus, iuxta menſuram euariationis habitus naturalis, Aetio auctore. Proinde tam ſi ab interna, quàm ſi ab externa cauſa ortum ducat, aër ad calidum inclinet oportet. Nam cum ſine eo nec ſanitas tueri, nec morbus tolli poſsit, Galen. teſte nono Meth. medendi non immerito is primo alterandus erit; iſque ſit luminoſus, alienus ab aquilone, ac auſtro, cum vnus infrigidet, alter vero caput repleat. Caueat à multo ſomno, preſertim diurno, ac ſuper repletionem; ſed is ſit moderatus; velut & vigiliæ moderatæ quoque eſſe debent, cum & ſuperfluæ ſpiritus diſſoluant. Exercitium quoque moderatum, & pedum, & manuum, & interdum capitis cum frictionibus ex aſperis linteis magnopere confert: velut quies immodica, ac deſidioſa vita valde offendunt. Alui excrementa ſingulis diebus, ſi non à natura, ab arte educenda erunt: eorum nanque retentio caput offendit. Caueant ab immoderatis animi affectibus, preſertim mœſtitia, cura, ac ſolicitudine: nam iræ excitatio forte eis non nocebit. Cauenda eſt multa repletio alimentorum, & potuum, vitandaque ſunt edulia infrigidantia, craſſefacientia, & inflantia; multuſque aquæ, adhuc magis vini potus. Ab oleribus propterea omnibus frigefacientibus abſtinendum, fructibus, ac bellarijs, caſeoque, ac lacte. Verum, vt Aëtius teſtatur, alimentum conuenit friabile, & aliquo modo calefactorium, ac attenuatorium. Acriora autem alimenta, velut ſunt allia, thymbra, origanum, pulegium, ex interuallis exhibeantur. Sed & horum etiam copia vitanda erit. Cruditas quoque omnino cauenda, cum omni re magis mentem vitiet. Vinum his conuenit tenue, album, non valde vetus. Nam per moderatam caliditatem, vt ait Aëtius, tum alia non pauca poteſt, tum animam manſuefacit, & motum ei præbens concinnum, ac ſedatum, ad tripudium aptam facit. Veneris vero vſus ſit rariſsimus. neque enim ad totius corporis ſanitatem conducit, neque ad animæ ratiocinationes, ſi immoderatur fuerit, confert. Verum illud memoria tenendum erit, quòd ſi à frigida, & humida cauſa obliuio ortum duxerit, non tantum ad calidum, verum & ad ſiccum vniuerſa victus ratio declinabit. Si vero cum frigiditate ſiccitas fuerit commiſta, non modo ad calidum, verumetiam ad humidum vergat oportet; cum ex calido, & ſicco prorſus læderentur taliter affecti, velut experientia comprobauit Galen. in eo, qui ob laborem in ſtudijs effectus eras obliuioſus; ſimulque in eo, qui vites colebat.

3. de Loc. aff. cap.5.

Medicamentorum ratio.

Ex pituita.

Hoc autem cum non magno negocio fieri poſsit, breuitati indulgentes bona fronte omittimus. Medicamentorum vero ratio ea ſeruanda erit. Nam ſi ex pituitæ redundantia obliuio ortum duxerit, eam prius concoquendo, ac præparando, demum euacuare oportet: pro cuius concoctione, ac præparatione vtaris rhodomelle, accipiens eius vnc. j. & ß. ſyrupi de infuſione roſarum vnc. j. aut tantundem oximellis cum eodem ſyrupto de infuſione roſarum cum aquæ betonicæ, ſampſuchi, vel hyſſopi vnc. iij. vel iiij. aut ſampſuchum, hyſſopum, betonicam, ſerpillum, vel thymum in aqua mulſa decoquito: de qua vnc. iiij. vel v. ægro tribuantur: quibus pluries adhibitis ſecundum totum, vel partem concocta, ac præparata materia, eam euacuare licebit ex decocto myrobalanorum chebulorum pondere ℥. iiij. agarici trochiſcati ℥. j. vel ℈. iiij. florum ſtœchadis ℥. ß. cui adde ſyrupi de pluribus infuſionibus roſarum rubearum, aut roſarum perſicarum vnc. ij. vel iij. diacatholicon vnc. ß. aut confectionis de dactylis ℥. ij. vel iij. & ſi vnica vice tota cauſa auferri nequeat, quod ſæpius euenit, tum ſuapte natura, quia craſſus, & lentus humor eſt, tum ratione partis affectæ, iterum is præparandus, ac concoquendus erit cum eiſdem, vel valentioribus, vt ſyrupo de ſtœchade, aut oxymelle ſcyllino, eis iterum addendo ſyrupum de infuſione roſarum, permiſcendoque decoctum aliquod ex ſupradictis, & miſcendo, ſi videbitur, in eo pulegium, origanum, vel ſtœchadem; quo denuo concocto, ac præparato ex catapotijs arabicis, aureis, ſine quibus, vel aggregatiuis cum agarico

co

co permiſtis, euacuari poterit: ʒ.j. vel ℈. iiij. excipiens ex dictorum catapotiorum aliquo, addendo inſuper agarici trochiſcati ℈. ij. aut ʒ. j. redactiſque in formam catapotijs cum aqua ſampſuchi, vel betonicæ, rhodomelle, ſeu ſyrupo de ſtœchade: poſt quæ per duas vel tres horas. exhibeatur potio ex decocto myrobalanorum prædictorum ʒ. iij. in quo aut ſyrupum ex pluribus infuſionibus roſarum, aut mel aëreum ponderis vnc. ij. vel iij. diſſoluatur. Auxiliatur etiam ijs ſummopere purgatio ex hiera, preſertim Rufi, vt Paulo & Aëtio placuit. Verum quæ de quantitate medicamentorum hic ſcribimus gratia exempli habenda erunt; cum nec dici, nec ſcribi, nec præcipi ea poſſit, ex Galen. mente tertio Methodi medendi, quare coniectura quadam aſſequi licet. Nam nihil æque artem medicam in agendo coniecturalem efficit, vti cuiuſque remedij quantitas, eodem Galeno auctore lib. de curandi ratione per venæ ſectionem: & ſiquid in nobis eſt, ex nulla re adeo poſſumus ad exquiſitam eius peruenire notitiam, quantum ex crebra exercitatione circa eiuſdem quantitatis coniecturam, eodem Galen. teſte primo de Arte curatiua ad Glauconem. Minui igitur poteſt, vel augeri ſingulorum, quæ diximus, ac in ſingulis affectibus, quam dicemus, quantitas, pro diuerſo tum virium robore, temperamento, natura, ac ætate laborantis, & conſuetudine, regione, anni tempore, ac cœli ſtatu, & alijs. Nec aliter ſentiendum erit de modo eorum vſus, ac temporis occaſione; quæ præ omnibus eſt cognitu difficillima, vt liquet eodem libro primo de Arte curatiua ad Glauco. nam ad rectè medendum plurimum conferre videtur, & temporis occaſio, & auxiliorum quantitas. quod quidem perpetuo memoria tenendum conſulo. Placuit inſuper Paulo cap. vndecimo lib. iij. pro cura huius affectionis vti acribus clyſteribus, veluti ſi hieram compoſitam, vel Rufi apponas, agaricum, hieralogodion, aut aliquid tale in quantitate opportuna, miſcendo vnc. ij. vel iij. mellis roſacei, & iij. vel iiij. olei, vel communis, vel amygdalarum dulcium, chamæmelini, aut anethini cum decocto maluarum, mercurialis, foliorum betæ, florum chamæmeli, furfuris, & ſalis. At ſiquid reliqui fuerit in capite prædicti redundantis ſucci, ad particulares ipſius cerebri euacuationes te conferas oportet, apophlegmatiſmis vtens ijs, qui pituitam à capite attrahunt, compoſitis ex chiamaſtiche, & vua paſſa vinaceis detractis, interim addas zinziber, pyrethrum, aut nigellam, aut cubebas: ex quibus figurari poſſunt manſiles paſtilli. Interdum errhinis vtendum erit liquidis, preſertim ex decocto hordei cum corticibus, manipuli vnius ſampſuchi, hyſſopi, betonicæ, an̄ ʒ. iij. quo ſecundum artem confecto, ex eo ſumantur libræ duæ, vel tres, & additis ſucci foliorum, & radicum betæ vnc. iij. aut tantundem ſucci braſſicæ; vel, ſi validius quæras, ſucci cyclamini vnc. ij. quibus commiſtis calidis moderate, aut tepidis, naribus infuſis vtaris: & ſi fortiori indigeas, addere decocto poteris caſtorei, aut nigellæ ʒ. j. calaminthæ, origani, ſeu ſtœchadis ʒ. ij. Nec omnino ſternutatoria ſpernenda erunt, quæ ex pipere, caſtoreo, ſeu albo helleboro, diuiſim, vel coniunctim fieri poſſunt. Placuit etiam Aëtio poſt purgationem, ramentum eboris ʒ. j. pondere, aut cornu cerui tantundem, ſeu caſtoreum ſimiliter ʒ. j. pondere potum cum aqua mulſa magnopere huic affectioni prodeſſe, ac opitulari. Simili modo & ipſe laudarem ʒ. j. aut amei, vel ſucci rutæ, ſeu ſeminis vrticæ cum prædicta aqua mulſa, ſimiliter tantundem confectionis anacardinæ, aut aureæ alexandrinę, confectionis diambrę, diamuſchi dulcis, mithridati, aut theriacæ cum aqua mulſa, aut pauco vino albo. Ab extra vero irrigationes, quas Græci, ἐμβροχὰς vocant, ex alto cadentes torrentis ritu capiti prius abraſo adminiſtrari poſſunt, preſertim iuxta coronalem commiſſuram, qua parte cum ea laxior ſit, atque os tenuius, & rarius, prompte non tantum qualitates, ſed etiam ſubſtantiæ medicamentorum, preſertim ſi tenues fuerint, intro tranſmittuntur, Galen. teſte, ac in ſeipſo experto decimotertio Method. tum ſecundo de compoſitione medicamentorum ſecundos locos. Quæ ex aliquibus prædictorum medicamentorum parari poſſunt, veluti ex decocto hyſſopi, ſerpilli, thymi an̄. pug. ß. betonicæ, ſampſuchi, florum chamæmeli an̄. pug. j. florum ſtœchadis ʒ. iij. fiat decoctum, cui adde caſtorei ʒ. j. aceti vnc. j. Necnon tum parte eadem, tum poſterioris capitis partis in occipitio videlicet, ac iuxta primam, & ſecundam vertebram, vnctiones ex oleo nardino, nucis muſcatæ, ac de caſtoreo, coſtino, vel de piperibus fieri poterunt, pariter & ſacculi approximandi; vt Recip. hyſſopi, ſampſuchi, & florum ſtœchadis an̄ ʒ. j. caſtorei, nucis muſcatæ, ſpicæ, macis, an̄ ℈ j. corticum thuris, maſtiches, & ligni aloës an̄ ʒ. j. & ß. roſarum rubearum ſiccarum æquali pondere omnibus, contundantur, & formentur ſacelli. Illius tamen ſemper meminiſſe oportebit, etiamſi aliquando in ſermone relinquatur; non prius adhibenda eſſe topica vocata remedia; quam præmiſſa fuerit vniuerſi corporis curatio ex Galeno primo de compoſ. medic. ſecun. loc. & tertio de Locis affectis. Id enim commune præceptum eſt; quod in omnibus morbis obſeruare oportet. Quòd ſi ijs non ceſſerit affectio, vltimo loco ſinapiſmo vtendum erit, vt Aetio placuit non modo in occipite, vt ipſe refert, verum potius in ſyncipite, propter ſignatas cauſas. Frigida vero, & ſicca cerebri intemperie exiſtente, ex qua obliuio gignitur, ſi forte cum quapiam ſucci melancholici redundantia fuerit, is parandus primo erit expulſioni, id quod cum ſyrupo ex ſucco boraginis, vel fumariæ, permiſto cum ſyrupo ex infuſione roſarum, aquis betonicæ, lupu-

[Margin notes: De quātitate medicamēto rum quid ſentiendum ſit. 3. meth. c.3. — Cap.12. — Cap.8. — 1. de Arte curat. ad Glauc. cap.1. — 13. method. Cap. vlt. 2. de compo. med. ſec. loc. cap.1. — 1. de compo. med. ſec. loc. cap.1. & 8. 3. de Loc. aff. cap.3. — Ex melancholico ſucco.]

lorum, & meliſſæ perficies; quibus prout viſum fuerit pluries aſſumptis, infraſcripto medicamento purgante ducendus erit. Recip. myrobalanorum indorum ℥. iij. ſenæ, epithymi an̄ ℥. ij. florum lupulorum, fumariæ, & boraginis an̄ ℥. ij. & ß. fiat decoctum in aqua fontis, in cuius expreſsionis quantitate diſſolue mannæ electæ vnc. ij. diacatholicon ℥. vij. aut diaſenæ vnc. ß. vel ſyrupi domini Auguſtini vnc. iiij. fiat potio. Reliqua demum topica remedia ad humidum magis, quàm ad ſiccum vergant, tum vnctiones, de quibus mentionem fecimus, eis addendo oleum chamæmelinum, anethinum, ac amygdalarum dulcium. Irrigationibus autem prædictis iterum humectantia addendo exſiccantia demas, pariter & ſacellos pares oportet. Quòd ſi frigida tantum, & ſicca, aut ſolum frigida intemperies ſit, calfaciente, & humectante victu, ac eiuſdem qualitatis medicamentis alterantibus tum intus, tum extra vtendum erit, frigida, & ſicca exiſtente. Si vero frigida, tantum calefacientibus. At ſi ob extremam ſenectutem euenerit obliuio, non oportet curioſe aliquid moliri, ſed ſola conueniente victus ratione contentus eſſe. Si ex immodicis laboribus, ac alijs euacuationibus, refectoria diæta vti conuenit. Si ex frigidis medicamentis abſorptis, aut capiti adhibitis, & intus, & extra calida medicamenta approximanda erunt, ex ijs, quæ ſupra diximus. Ex quibus omnibus diligens medicus poterit non modo quamlibet obliuionem rationabili methodo curare, verumetiam & ipſius labem, ſeu, vt ita dixerim, torporem, in quo non abolita, ſed imbecilla redditur memorandi functio: prouenit ſiquidem ex eiſdem ferè cauſis, quamuis non admodum auctis, velut ſi ipſa deperdatur. Quapropter cognita cauſæ diuerſitate eiſdemmet medicamentis vtitor, ea tamen ſeligendo, quæ mitiora fuerint. At ſi cum ipſa memoria deperdita, ratio quoque deperdatur, quò fit vt ſtultitia, ſeu fatuitas generetur, pariter obſeruando, quæ prius à nobis dicta ſunt pro cauſæ dignotione, abſque labore pro eiuſdem affectionis ablatione iam dictis medicamentis vti poteris, ex eis tamen, quæ valentiora ſunt eligendo, cum ex vehementiori cerebri intemperie gignatur, Galeno teſte tertio de Locis affectis, velut ſuperius dictum eſt. Cap. 5.

περὶ ληθάργου, *De lethargo.* *Caput II.*

CVM maximam habeat cum deperdita memoria affinitatem is affectus, qui à Græcis ληθαργος, à Latinis interdum lethargus, interim veternus à quibuſdam appellatur, non ab re de eo hic verba faciemus. Nomen ſiquidem nactus eſt ἀπὸ τῆς λήθης, quod obliuio interpretatur, & ἀργὸς hoc eſt, iners proinde ληθαργος, obliuio iners, Latine dici poſſet, cum in ipſo marcor, & inexpugnabilis penè dormiendi neceſsitas percipiatur, velut Paulo, & Celſo viſum eſt cap. nono libri tertij, & cap. vigeſimo libri tertij. Quòd autem cerebrum in prædicto affectu afficiatur, liquet Galen. auctore decimotertio Meth. Paulo præcitato loco, ac Tralliano lib. primo cap. decimoquarto. Et inſuper quoniam nequeunt taliter affecti eorum quæ dicuntur meminiſſe, vt eidem Tralliano viſum eſt, illud potiſsimum patere poteſt. Quinimò cum ipſa memoria, ratio quoque perit, auctore Galeno tertio de Locis affectis, & lib. de differentijs ſymptomatum. In lethargo imaginationem lædi idem ſcriptum reliquit. Iure igitur cerebrum, in quo princeps pars animæ reſidet, in hoc affectu læditur, velut ex eius principum functionum læſione oſtendimus; & idipſum non ſecundùm eius ventriculos, ſed ſecundùm propriam eius ſubſtantiam, vt eodem tertio de Locis affectis, liquet. Verum quis affectus præter naturam ſit, nec inter Græcos, nec inter Latinos quempiam determinaſſe hucuſque reperi, quamuis Auicenna velit eum eſſe apoſtema phlegmaticum factum intra craneum. Galenus autem lib. decimotertio Meth. interim νόσημα, ipſum appellat, interdum ipſum ſub nomine πάθος comprehendit, quemadmodum etiam commento Aphoriſmi tertij ſecundi libri libro autem de ſympt. differentijs, inter ea ſymptomata, quæ principibus functionibus animæ eueniunt, ipſum connumerat, & propterea decimotertio meth. dicebat, hoc πάθος contrarium quodammodo eſſe ſecundum ideam phrenitidi. Verum cum & ipſe lethargus, vt dicemus, non tantum ex cerebri inflammatione orta à pituitoſo ſucco excitari poſsit, verumetiam ex ipſa pituita citra inflammationem in cerebro putrefacta, propterea inter ſymptomata ipſum connumerabimus functionum principum, memoriæ videlicet, ac rationis abolitæ, imaginationiſque infirmæ, & veluti deficientis, ſimul cum Galen. tertio de Locis affectis, & libro de differentijs ſymptom. Quod quidem affirmare videntur Pauli verba, dum aſſerit, lethargum eſſe noxam aliquam ratiocinatricis animæ: & Aetius cap. de memoria amiſſa dicebat, Pereunt autem ambo hæc, de memoria, & ratione loquens, in lethargo. Indicant hanc affectionem obliuio ipſa, vt diximus, cum inertia. Omnium nanque ve.uti amentes obliuiſcuntur, palpebris ſemper conniuere volunt, & conquieſcere. Vix reſpondent quocunque modo interpellentur. Oſcitant crebro, & hianti ore aliquandiu perſiſtunt, tanquam claudere id obliti. Cum violenter ab aſſidentibus excitantur, rurſus in ſomnum deferuntur; & dum ad mictionem vrgentur, porrecta ipſis matula,

ſeſe

Vnde nactus ſit nomen.

Quæ pars afficiatur. 13. met. c. 21.

3. de Loc. aff. cap. 5. De differen. ſymp. cap. 3.

Cap. 5. Quis affectus præter naturam ſit. Auicen. lib. 3. fen. 1. trac. 3. c. 7. Cap. 21.

3. de Loc. aff. cap. 5. De differen. ſymp. cap. 3. Aetius lib. 6. cap. 23. Affectionis ſigna.

ſeſe in manibus ipſam habere obliuiſcuntur. Febris lenta eos comitatur, pulſusque magni, molles, languidi, tardi, ac rari, & turbulenti, intermittentes potius, quàm intercurrentes; reſpiratioque rara, & imbecillis. Deijciunt per aluum lethargici magna ex parte liquidiora, quibus valde exigua vitæ ſpes eſt Hippocr. teſte libro tertio de Morbis. Nonnullis contra venter inareſcit, vrinam reddunt iumentis ſimilem, quidam ex eis tremiſcunt, & ſudoribus vndequaque madent, auctore Paulo.

Circa principium.

Quem cerebri morbum comitetur.

Comitatur autem is affectus frigidam, ac humidam cerebri intemperiem, cum obliuio, ſegnitia, ac altus ſomnus ex ipſa proficiſcantur, Galen. teſte eodem decimotertio Method. Hoc idem teſtatur Paulus, cum dixit, ex nimio frigore, ac cerebri humiditate hunc affectum contrahi.

Loco citato.

Quòd autem ea intemperies ex redundante pituita, eaque putreſcente originem ducat, idem Trallianus affirmat, dum aſſerit lethargum ex pituita ſuperante naſci, quæ cerebrum humectat, ac valide madefacit; & Paulus hoc idem aſſeruit, dicens, Ex pituita, quæ frigore nimio, & humiditate cerebrum imbuerit, ipſum oriri. At quòd ea putreſcat oportet, vt lethargus contrahatur, decretum reliquit Gal. decimotertio Method. & proinde cum febre incidit; nec ſine ea gigni poteſt. Propter quod non mirum, cum in capite humor frigidus redundat, ſi inſenſibilitas, immobilitasque hominem opprimat: ex frigore enim ſegnitia, velut ex calore immodico motus prouenit, vt patet eodem decimotertio Method.

Quæ ſit eius cauſa.

Citato loco.

Ex quibus liquet, etiamſi alia, quæ non præceſſerunt non conſideraueris, vt regionem, ætatem, anni tempus, victus rationem, &c. Lethargi cauſam pituitam eſſe in cerebro redundantem, eamque neceſſario putreſcentem, iuxta Galeni monimenta, ſiue cum inflammatione, ſiue citra inflammationem ea putreſcat. Proinde ipſum non perpetuo ſubſequi ad cerebri inflammationem ex pituita ortam, ſed interdum citra inflammationem ea tamen putreſcente ortum ducere cum Galen. audacter aſſerimus, quidquid velit Auicenna, ac reliqui ſimul cum eo ſentientes. Quod quidem clare oſtendunt verba eiuſdem Gal. commento Aphoriſmi tertij libri ſecundi, dum dixit, quæ refrigeratio quando fortis facta fuerit, cum humiditate quidem mixta facit τὰ ληθαργικὰ πάθη, hoc eſt, lethargicas affectiones, ſeu paſſiones, & primo prorrheticorum, cum aſſeruit lethargum fieri, cum locum eundem, in quo princeps animæ pars reſidet, humectarit, dilueritque pituita.

Comment. 1.

liquet inſuper, quòd licet lethargus quandam habeat cum obliuione proprie dicta affinitatem, nonnullis tamen inter ſe dirimuntur. Nam in obliuione memoria duntaxat ablata eſt, in lethargo nedum memoria, ſed etiam ratio aboletur, vt patet tertio de Locis affectis, & ſecundo de Cauſis ſympt. præter id quòd imaginatio infirma, ſeu deficiens redditur, eodem Galen. teſte libro de differentijs ſymptom. proinde obliuio cum iners ſeu ocioſa, lethargus dicatur, nec ambo omnino eandem ſectantur cerebri diſpoſitionem. Nam obliuio ad frigidam, tum frigidam & humidam, ac frigidam & ſiccam, indifferenter cerebri diſpoſitionem conſequi poteſt; at lethargus ad frigidam, & humidam tantum, vt præcitatis locis liquet. Quapropter non niſi à redundante pituita excitatur lethargus. Obliuio vero ab humore melancholico etiam, ac à ſola frigida cerebri intemperie, vt præcedenti cap. oſtendimus: adde quòd quamuis vtraque affectio à pituita excitari poſſit, in obliuione tamen non oportet, quòd ipſa putreſcat, velut in lethargo: nec quòd febris eam ſequatur, vt lethargum conſequitur neceſſario. & ſi Trallianus, & Aëtius non veri lethargi mentionem faciant, nos tantum de vero, ac genuino, qui per eſſentiam in cerebro gignitur, verba facimus.

Quibus conueniat, & differat lethargus ab obliuione, ſeu memoria deperdita.

3. de Loc. aff. cap. 5.

2. de cauſis ſymp. cap. vlt.

De differen. ſymp. cap. 3.

Prognoſtic. cap. 13.

Hic affectus, niſi ei ſuccurratur, cum ex genere acutorum ſit, Celſo auctore, celeriter iugulat. Galenus autem quarto de Cauſis pulſuum inſpiciens cum eius cauſam, tum partem ipſam affectam, aſſeruit, lethargum longe letaliorem eſſe peripneumonia. At Hippocr. libro ſecundo de Morbis ſcriptum reliquit, quòd lethargicus in ſeptem diebus moritur, ſi vero hos effugerit, ſanus euadit.

Prope finem.

Cum autem ex ijs, quæ diximus de hoc affectu, eius cauſa, ac parte affecta, maxima quædam ſimilitudo eſſe reperiatur eius cum memoria deperdita, licet in quibuſdam diſcrepent, vt cuilibet recte inſpicienti ea quæ ſcripſimus, patere poterit, propterea & eius curatio ferè ſimilis erit cum prædicta, paucis quibuſdam mutatis.

Curatio.

Locandus proinde æger eſt in domo tepida, ac lucida, & ſplendida: ita vt aër parum ad calidum & ſiccum inclinet. A ſomno potius excitandi ſunt, quàm is prouocandus ſit. odoramentis ex caſtoreo, funiculo lucernario extincto, galbano, ſagapeno, ſulfure, pice liquida, aut bitumine, Aëtio auctore: vel ex thymo, pulegio, hyſſopo, & origano in aceto decoctis, additoque caſtoreo, odoramentum fiat.

Lib. 6. cap. 3.

Eluatur aluus efficaciore clyſtere, ex hiera videlicet, agarico, aut ex eiſdem figuratæ glandes cum melle ſubdantur. Pedes, & manus fortiter confricentur, ligentur, & interdum pungantur; nonnunquam etiam pili in ipſis vehementius euellantur.

Victus ratio.

Cibi autem extenuantes eſſe debent, Tralliano teſte, vt cremor ptiſanæ, aut ptiſana ipſa, interdum ſola, interim cum oximelite permiſta; aut in qua hyſſopi coma fuerit decocta, vel pulegij, ſeu thymi, preſertim valida non exiſtente febre. Salutares etiam ſunt panis micæ ex apomelite, vel hydromelite datæ. Quòd ſi vires requirant, carnibus quoque veſcatur æger oportet, pullis videlicet gallinaceis, perdicibus, ſtarnis, phaſianis, turdis, merulis, ac montanis auiculis, quæ cinnamomo, vel caryophyllis condiantur. Oleribus vti poterunt fœniculo, oreoſelino, & aſparagis, vel in iure prædictarum

carnium

carnium bulliat parum ſampſuchi, hyſſopi, thymi, betonicæ, aut ſerpilli. Pro potu, vtantur hydromelite, vel vino albo aquoſo, tenui, & aſtringenti. Nam ipſum cum tempeſtiuo cibo datum, non mediocriter adiuuat, vt Celſo viſum eſt. A cibo autem non ab re extremæ partes, præcepto Pauli, vinciri debent per aliquod ſpatium, ne videlicet vapor ac caput aſcendat. Statim autem ab initio, ſi nihil prohibeat, in tali affectu incidenda vena eſt. Quod licet præceptum ſit Galeni decimotertio Method. cum eo itidem conueniunt Paulus, Aëtius, Trallianus. Vena autem incidenda eſt media, aut interna: Quantitas ſanguinis pro viribus euacuetur. At ſi ſanguinis miſſionem vires prohibeant, ætas, aut aliud quippiam, acribus clyſterijs aluus ducenda erit Pauli præcepto. Demum redundans ſuccus hyſſopi decocto in hydromelite, thymo, vel pulegio, rhodomelle, aut oxymelite, ſolis, aut permiſtis cum ſyrupo borraginis, vel ex infuſione roſarum, & aquis betonicæ, hyſſopi, vel ſampſuchi, & borraginis præparetur; ac demum purgetur aliquo purgante medicamento eorum, quæ conſcripſimus præcedenti capite pro cura deperditæ memoriæ ex frigiditate, & humiditate cerebri prouenientis. Interim capiti admouendum erit oxyrhodinum, idque in principio, cum repellendus à capite humor ſit, quiſquis is fuerit, vt eodem decimotertio Method. liquet. At procedente tempore miſcere, & incoquere poteris oxyrhodino, quæ extenuare ſimul poſſint, vt caſtoreum, pulegium, calamintham, thymum, & alia huiuſmodi. Fronſque illinienda erit, Tralliano auctore, aut caſtoreo, aut pilis humanis crematis, læuigatiſque ex aceto. Incoquantur etiam in aceto thymum, pulegium, & origanum aut aliqua id genus, ac naribus ſic affectorum admoueantur, miſcetoque cum eis caſtoreum: habent nanque vim huiuſmodi medicamenta calfaciendi, attenuandi, ac diſſecandi humoris craſſitudinem, ac lentitiem: ſimiliter ſi cornua capræ leui flamma torreantur, ac naribus fumus excipiatur, grauem ſomnum depellent, vt inquit Q. Serenus, idem labrum veneris, ſi teratur prius, & confuſum vino liqueſcat, ac bibatur, commendauit. Aſperis frictionibus vtendum, vt diximus erit, ac extremarum partium vnctionibus, & vinculis: nonnunquam pilos etiam in ipſis vehementius euellere oportet. Sternutamentis quoque interdum vtendum ex caſtoreo, pipere, ſeu helleboro; & ſi admiſerint, apophlegmatiſſimis quoque iam dictis in præcedenti capite. Mox palatum etiam, vt Galen. placuit, valentibus, & acribus medicamentis vngemus, velut mithridato, theriaca, diamoſcho, diambra, aut eclegmate pliris archoticon dicto, aut ſinapi cum melle. Quòd ſi ijs nec affectus diſcutiatur, caput radendum erit, & ex alto, velut torrentis ritu, medicamentum infraſcriptum fundendum erit, preſertim in ſyncipitis loco. Sumito ſerpillum, hyſſopum, ac thymum cum pauco caſtoreo, & in aceto, ac oleo coquito, & vtare: aut caſtoreum cum modico aceto terito, additoque oleo communi, vel irino, & caput irriga, vel fouendum erit aqua in qua laurus, aut ruta decocta ſit, & altero die imponendum caſtoreum, aut ruta ex aceto contrita, ſi Celſo credendum erit. Satureia quoque cum aceto frequenter infuſa, capiti adhibita, aut ex vino pota lethargicos etiam letaliter dormientes excitat, vt Plinius ſecundus refert, libro quarto de re medica cap. decimonono. Excitat item eos ruta trita ex aceto infuſa, & fronti admota, vt Apuleo Madaurenſi viſum eſt cap. xc. Occipitio quoque cucurbitæ ſunt affigendæ cum multa flamma circa primam, & ſecundam vertebram, interimque ſanguis ex his detrahendus erit, ſi opus fuerit. Quòd ſi neque hæc ſuffecerint, ſinapiſmus adhibendus erit ex caricis cum ſinapi aceto macerato. Summopere Trallianus extollit aſſumptionem caſtorei, preſertim vna hora ante acceſſionem per ſe exhibitum, aut cum oxymelite, ex cuius aſſumptione nouit ipſe multos hoc ſolo remedio euaſiſſe, propterea ipſum præterire nolui: poterit eius quantitas eſſe ℥. j. cum oxymellis ℥. j. aut tantundem vini albi aſtrigentis, aut hydromellis. Similiter recrementorum copia non exiſtente, coctioneque morbi apparente, balneum ſummopere laudauit, illud quod nec Aëtius, affectione tamen declinante, negauit, nec Paulus. Verum nullo pacto ægri caput eſt madefaciendum. Modus autem vſus eius ab eodem Tralliano prædicto cap. decimoquarto deſcribitur. Oportebit præterea frequenter eos ſolicitare ad naturæ excretiones, vt inquit Paulus, ad alui excrementa cum glandibus, ac clyſterijs; ad vrinam vero irrigando pubem cum oleo rotaceo, aut irino, cui adiectum ſit caſtorei paululum. Hæc pro huius vitij curatione ſufficiant: quod ſi quis mauult, non ſymptoma, ſed morbum appellare, à ſymptomate tamen nomen aſſumens, modo in curatione non erret, non reclamabimus.

Medicamentorum ratio. — Cap. 21. Venæ ſectio. — Purgatio. — Topica remedia. Cap. 21. — Verſus finem libri.

Περὶ κάρου, *De caro.* *Caput III.*

DECREVERAM de ea affectione, quæ à Græcis κάρος, ab Arabibus ſubeth appellatur, quam etiam & nos vt ὁμωνυμίαν vitemus, carum nominabimus, nondum verba facere, cum in eo, vt patebit, non tantum principes animæ functiones vitientur, verum ſenſibiles, atque voluntariæ motrices, Galeno teſte ſecundo de articulis, dum dixit, in caro omnes animæ operationes lædi, vt neque ſentiat, neque moueatur homo, neque intelligat, ſed & rationem, & memoriam, & ſenſum, & motum,

Commen. 18

tum, qui per appetitionem fit, oblæſos habeat. At quoniam maximam ipſe habet ſimilitudinem cum lethargo, Græcique omnes ferè poſt eum de caro mentionem faciunt, ea de re hoc loco & nos de eo tractabimus. Eſt nanque is veluti reſolutio quædam principis facultatis, imaginatricis preſertim, Galen. auctore libro de differentijs ſymptom. ac priuatio ſenſuum, vniuerſarumque motionum, ſpirandi tamen facultate manente illæſa, vt ab eodem ſcriptum eſt quarto de Locis affectis. In qua affectione quòd cerebrum afficiatur ex operationum eius læſione cuique patere poterit, confirmaturque à Galen. eodem quarto de Locis affectis, quo loco non modo in eo cerebrum affici aſſeruit, verum ipſum magis affici ſecundum ventres, quàm ſecundum corpus, ac magis ſecundum totam anteriorem partem eius, quàm poſteriorem, ſcriptum reliquit. Symptoma hoc affectus eſt in genere noxæ functionum animalium principum, preſertim imaginatricis abolitæ, ſenſibilium, ac motricum, ſpirandi tamen facultate excepta, quo ab apoplexia diſcrepat quamuis interdum, & ipſa quoque lædatur quodammodo, vt patet quinto de Locis affectis, vt in minori apoplexia, cum videlicet carus magnus fuerit, intellige, aliàs Galen. ſibijpſi pugnaret; & ſi Aëtius velit in cunctis ſoporiferis affectionibus memoriam: ac rationem perdi cap. de memoria amiſſa. Indicant ipſum non modo prædictarum functionum læſio, verum quòd taliter affectorum oculi ſemper ſunt clauſi, ac ſomno profundiſsimo detinentur, vt dum punguntur, ſentiant quidem, non tamen loquantur, neque oculos aperiant, Aëtio teſte. Propter quòd à lethargo differt, quoniam lethargici interrogati reſpondent, & non omnino ſine voce decumbunt. Præterea carum febris præcedit, vt Paulus teſtatur, eaque vehementior, lethargum vero ſubſequitur ignauior. Item carus ad nonnullos ſuperuenit affectus, vt dicemus, lethargus autem peculiarem cauſam obtinet, vt dictum eſt. Nanque ad cerebri frigidam intemperiem, preſertim ſecundum eius ventres, à frigido, craſſo, aut omnino viſcido humore ortam, inſequitur carus, Galen. auctore quarto de Locis affectis: qua ratione à lethargo non diſcrepat; verum hic vt pituitoſus humor putreſcat, non requirit; lethargus vero niſi putreſcat fieri nequit, vt decimotertio Methodi liquet, quò fit vt propterea à lethargo differat etiam, hac de cauſa genitus carus. Superuenit etiam alijs cerebri affectibus, alijſque cauſis, à quibus nec lethargus gigni poteſt, vt muſculis temporum affectis, ac quibuſdam acutis morbis, vt Hippocr. teſtatur ſecundo de articulis. Item cum oſſe quopiam terebra perforato, medius ventriculus fuerit attritus, carus hominem occupat, teſte Galen. eodem quarto de Locis affectis quemadmodum etiam ſiquis inter perforandam membranam negligenter, ac vltra quàm res expoſtulat, μηνιγγοφύλακι, premendo violauerit, carus accidere ſolet: ſic vbi os caluariæ vehementer attritum ipſius ventriculos comprimat, maximeque medium, carus ſuperuenire poteſt: veluti etiam ad vehementes dolores hic affectus ſequitur, conſidente videlicet robore ſpiritus animalis. Superuenire inſuper conſueuit febrium acceſsionibus, ac comitialibus. Ex quibus omnibus cauſis liquet cerebrum ipſum non vno modo ſemper affici, ſed diuerſimode pro diuerſitate cauſarum, cum hic affectus gignitur. Verum quoniam verus carus à frigida, ac humida cerebri intemperie à pituita orta, vt diximus, originem ducit, iſque preſertim curari ſolet, quem etiam facile dignoſces, tum ex ijs, quæ diximus, tum quòd nullam habeat aliarum, quas retulimus manifeſtam cauſam, idcirco alijs poſtpoſitis de hoc ſermonem facimus: etſi quilibet morboſus carus, de quo modo loquimur, malus ſemper ſit, Galen. auctore ſecundo prorrheticorum. Et vt breues ſimus, Aëtij auctoritate curandi ſunt taliter affecti, ſimiliter vt lethargici, valentioribus tamen attenuantibus, ac incidentibus vtendum erit. Stomachi quoque cataplaſmata vna cum hoc, quòd calfaciant, etiam corroborandi vim habere oportet; ſi is quoque pituita refertus, aut immodice frigidus ſit. Aliorum vero curationem nunc ſcribere tempeſtiuum non eſt; peculiares etenim curationes requirunt: quæ ſuis locis fortaſſe olim dicentur.

Caros q d ſit. De differen. ſymp cap. 3. 4. de Loc. aff. cap. 2.
Quæ pars in eo afficiatur. Loco citato.
Quis præter naturam affectus ſit.
Cap. 1.
Lib. 6. cap. 23
Lib. 6. cap. 5.
Ipſius affectionis ſigna.
Lib. 3. cap 9
Cap. 2.
Cap. 21.
Text. 7. 18. & 19.
Cap. 2.
Prognoſticū.
Curādi ratio.
2. prorrhet. comm. 28.
Aëtius lib. 6. cap. 5.

Περὶ κατοχῆς, ἢ καταλήψεως. *De catoche, vel de catalepſi.*

Caput *IIII.*

REFRIGERATO item primo ſenſitiuo, hoc eſt, cerebro, alius quidam affectus fieri conſueuit, verum non tantum eo refrigerato (vt dicemus) ſed areſacto ſimul, Galen. teſte commento tertij Aphoriſmi libri ſecundi. Affectus hic à Græcis interim κατοχὴ, interdum κατάληψις, dicitur, velut qui eo affectu laborant κατόχους, καὶ κατεχομένους veteres Græci appellabant; Latine vero ea affectio, deprehenſio, detentio, ſeu occupatio dici poteſt, à quibuſdam congelatio dicitur. Qui vero taliter affecti ſunt deprehenſi, detenti, ſeu occupati, ac congelati poſſent nuncupari. Eſt nanque affectus hic, ſubita quædam detentio, ſeu occupatio tum animæ tum corporis; qua qui corripitur repente in illo permanet habitu, quo correptus eſt, Paulo auctore cap. x. libri tertij. Ex cuius verbis liquet cerebrum affectum eſſe, cum is affectus gignitur, nec illud alia via indagari opus eſt, quàm ex eiuſdem operationum læſione: quanquam Gal. quarto de Locis affectis velit

Catalepſis q d ſit.
Quæ pars afficiatur.
Cap. 2.

posterio

poſteriores cerebri partes magis in hac affectione moleſtari, veluti in caro anterior pars magis

Quis affectus præter naturam ſit. Cap.3.

afficitur, ſymptomaque exiſtit (vt Galen. placuit libro de differentijs ſymptom.) in genere noxæ functionum animalium principum, & propriæ imaginationis reſolutæ, ſeu abolitæ; quanquam & reliquæ quodammodo animæ functiones in eo vitiantur, velut ex eiuſdem indicijs comprehendi poteſt, ſeruata tamen ſecundum naturam ſpiratione, velut in caro, ex ſententia

Eiuſdem affectionis ſigna. Cap.2. Lib.6. cap.4.

eiuſdem Galen. quarto de Locis affectis. Adeo enim hi mente detenti, ſeu occupati ſunt, vt veluti fixos oculos, ac palpebras habeant penitus immobiles; aliquando & eaſdem apertas habentes, aut nictitant, aut intente vident, adeo vt neque ſiquis manus oculis ipſorum obtendat, eos claudant, vt teſtis eſt Aëtius. Voce inſuper, ac ſenſu priuantur, neque audientes, neque reſpondentes: admouent autem manus ſuas aliquando ad caput, & oculos, ac nares, velut qui vellicentur, atque hoc non ſentiunt. Pulſus ſimilis quodammodo lethargicis eſt, non tamen ita languidus, nec mollis, iuxta Galeno ſententiam libro de pulſ. ad tyrones, & quarto de Cauſis pulſ. præterea horum pulſus æqualis eſt, lethargicorum vero inæqualis. Aluus, & vrinæ ſupprimuntur ijs propter ſenſuum ſtupiditatem. Spiritus eorum aliquando denſus, aliquando rarus, & per interualla quædam magnum ſpiritum ducunt: Quo malo quidam ex

De pulſ. ad tyr. cap. 11. 4. de cauſis pulſ. cap. 16. Commen. 55

Galen. condiſcipulis correptus fuit, vt ſecundo prorrheticorum liquet. Iacebat enim (vt ipſe inquit) veluti lignum prorſus inflexus, rigidusque atque extenſus, videbaturque oculis apertis aſtantes ita intueri, vt ne conniueret quidem, nihil tamen loquebatur, verum quæ loquerentur audire ſe dixit, quanquam non euidenter, clareque; nonnulla item, & memoria tenens referebat, præſenteſque omnes ſeſe conſpicere dicebat, ita vt quorundam actiones recordatus exponeret, ſed neque loqui poſſe, neque membrum vllum mouere fatebatur, cum videlicet conualuiſſet.

Ad quẽ cerebri morbum ſequatur. Animaduertenda ſunt Pauli verba de catocho.

Conſequitur autem frigidam, ac ſiccam cerebri intemperiem, vt diximus, auctoritate Gal. commento Aphoriſmi tertij, lib. ij. ex frigidiori, ſicciorique materia ortam, veluti Paulo placuit præallegato loco. Verum vt omonymiam vitent, qui eius verba perlegunt, animaduertant in primis eiuſdem auctoris verba, cap. x. libri tertij non de vera catalepſi, ſed de vigilanti comate verba facere: quod vitium aſſerebat idem auctor cap. vj. eiuſdem lib. antiquiores Galeno medicos κάτοχον vocaſſe; à quibuſdam autem Græcis κώμα dicitur, de quo in ſequentibus tractabimus. Demum vero alterum, atque diuerſum ait fieri κάτοχον à vigili comate, ſimplicem quidem non mixtam habentem cauſam, nimirum frigidiorem, ſicciooremque materiam, quæ poſteriore cerebri ventriculo repleto malum hoc excitat: quo qui corripitur, vt ipſe fatetur, repente, in illo permanet habitu, quo correptus eſt, ſtans ſcilicet, vel ſedens, clauſis oculis, aut reſpiciens, quibus verbis de eo catocho, de quo modo mentionem facimus, meminit, illud quod hucuſque pauci animaduerterunt, quamuis ad obſtructionem potius poſterioris ventriculi, quàm ad intemperiem poſteriorum cerebri partium conſequi ipſum velit.

Quæ ſit eius cauſa.

Eiuſdemmet cauſam attulit Aëtius, dum dixit ex atræ bilis humore contingere. Præter autem iam dictos caſus, id comprehendere valebis ex victus ratione præcedenti, conſuetudine, ætate, ac laborantis natura, tempore anni, regione, ac ceteris ad frigidum, & ſiccum vergentibus.

Cur vniuerſum corpus eiſdem ſtipet, ac rogatur. Locis citatis.

At quoniam vniuerſum corpus catochis ſtipatur, & cogitur, non laxatur, atque intumeſcit, velut lethargicis, ex Galen. ſententia lib. de pulſ. ad tyrones, & quarto de Cauſis pulſ. nec id abſque ratione contingit, cum catalepſis ex frigiditate, & ſiccitate, lethargus vero ex humiditate, & frigiditate ortum habeat: Quamuis Aëtius interdum ob ſanguinis multitudinem confertim caput occupantis, & idipſum ſuperimplentis fieri hanc affectionem velit; illudque teſtatur ſe vidiſſe in quodam adoleſcente multo ſanguine referto. Nos vero, qui in hoc, velut in alijs Galenum præcipue ſectamur, ex frigida tantum & ſicca cerebri intemperie ortum habere fatemur, eiuſque cauſam eſſe frigidum, ac ſiccum humorem. Aëtio autem dicere poterimus aut non veram fuiſſe catalepſim, quam ipſe in adoleſcente vidit, ſed catochon, hoc eſt, coma vigil; aut à fæculento ſanguine, eoque frigido, & ſicco exiſtente, propterea quòd magnam habet permiſtam copiam eius humoris, quem ſuccum melancholicum conſuerunt medici nuncupare, ipſam fuiſſe genitam, proinde à ſanguinis eruptione per nares facta, melancholici videlicet, adoleſcentem fuiſſe liberatum.

Prognoſticũ. Curãdi ratio. Ratio victus. Venæ ſectio.

Idemmet Aëtius aſſeruit catalepſim perículoſiorem eſſe, quàm lethargum, licet in febribus lethargo ſimilibus conſiſtat, proinde ſi ille periculoſior erat, hæc erit periculoſiſſima. Propterea confeſtim aer ad calidum, & humidum vergens eligatur. Cibi ſint ptiſanæ ſuccus, & ſimilia: potus conueniens eſt apomeli, aut aqua mulſa diutius cocta, aut vino vtatur aquoſo, albo, & tenui, ac ſubaſtringenti, optime diluto, nam cum caput non percutiat tale vinum, magnopere iuuabit: aqua autem ijs aduerſatur, cum & fluctuationes faciat, ſitim non ſedet, ſplenes excitet. quòd ſi æger multo ſanguine refertus ſit, vires, ac ætas non prohibeant, citra dilationem, eiuſdem auctoris decreto, vena ſuperna in cubito ſecanda erit, & pro viribus ſanguis detrahendus.

Medicamentorum ratio.

In alijs autem primum ventrem per clyſterem eluere oportet ex furfurum decocto, chamæmelini, borraginis, betæ, mercurialis, ac ſalis, in quo adijcias olei communis, chamæmelini, anethini, aut amygdalarum dulcium ℥. iiij. mellis roſacei ℥. ij. caſiæ tractæ ℥. j. diacatholicon ℥. ß. vel ℥. vij.

poſtea

poſtea vero cum prædicto decocto coquantur polypodij, ſenæ, epithymi an ℥. iiij. inſuper adde prædictis diaſenæ, aut confectionis hamech. ℥. iiij. At ſi non tantum clyſterijs æger indigeat, ſed purgante medicamento, aſſumpto prius aliquot vicibus, ſi affectus permiſerit, infraſcripto ſyrupo, Recipe ſyrupi de ſucco borraginis vnc. j. ß. ſyrupi de epithymo vnc. ß aquæ betonicæ, & lupulorum vnc. iij. hoc medicamento vti poterit. Recipe lupulorum, fumariæ, & boraginis an ℥. iij. ſenæ, polypodij, & epithymi an ℥. ij. fiat decoctum ſecundum artem, in quo diſſolue pulpæ caſſiæ vnc. j. ſyrupi domini Auguſtini vnc. iiij. ſacchari violacei, aut mannæ vnc. ij. aut loco ſyrupi domini Auguſtini ponatur vnc. ß. diacatholicon, aut diaſenæ. Caput vero irrigetur oleo dulci tepido, chamæmelino aut anethino: deinde coquatur in eis ſerpillum, aut hyſſopus, aut thymum. quòd ſi vrinæ craſſæ fuerint, præcepto Aëtij, anethi, & apij decoctum dandum erit. Totum autem eorum corpus anethino oleo inungatur, maxime in hyeme: & in quibus etiam tremor ſuccedit, caſtorei ℥. j. cum aqua mulſa ori infundatur. Reliqua pro eius curatione requiras partim cap. de melancholia, & quædam in cap. de perdita memoria, ac lethargo.

Purgatio.

Topica medicamenta.

Περὶ κώματος, ἢ καταφορᾶς. *De comate, ſeu de cataphora. Cap. V.*

DICET nonnulli varie de cataphora, ac comate tractarint, nos tamen Hippocratem, ac Galenum, in hoc, velut in reliquis ſectabimur, nanque conſuetudo eſt Hippocrati quamlibet cataphoram κῶμα appellare, vt lib. de comate, ac prorrheticorum primo Galen. teſtatur. Verum quod ab Hippocrate κῶμα à Galeno καταφορὰ nuncupatur, nihil aliud volentes ſignificare per cataphoram, ſeu coma, quàm quandam in ſomnum delationem, ſeu propenſionem, vt liquet cùm præcitatis locis, tum tertio de Morbis vulgaribus, in qua ſomni delatione, vt Galenus fatetur, nequeunt qui taliter affecti ſunt, vigilantium munia obire, non apertos habentes oculos, ſed conniuentes, ac palpebras claudere cupientes, ſimulque dormire ſperante. Verum quoniam horum quibuſdam contingit interdum, vt licet clauſas palpebras habeant, dormire tamen nequeant, ſed plurimum vigilent: quibuſdam vero euenit, vt mox dormiant, & profunde, & diu: propterea non immerito duas, iuxta Hippocratis ſententiam, cataphoræ ſpecies lib. de comate Galenus ſtatuit: quarum commune eſt, quòd eleuare non poſſunt oculos laborantes, ſed mox grauantur, & dormire volunt. Propterea velut commune ambarum ſpecierum, coma, ſeu cataphoram (vt diximus) appellare licet. Quamuis coma ſomno magis familiare fuerit, ac eius naturæ magis aſſimiletur. Harum vero ſpecierum eam, in qua dormiunt mox ægri, & profunde, & diu, Coma, ſeu cataphoram ſimpliciter interdum, interim vero cùm hac adiectione ſomnolentam, mos eſt ab Hippocrate, & Galeno nominari propter aſſignatam cauſam. Ea vero in qua licet non apertos habent oculos, ſed palpebras clauſas ſpe ſomni conciliandi, tamen dormire nequeunt, ſed plurimum vigilant, non amplius ſimpliciter coma, ſeu cataphora ab eiſdem nuncupatur, neque cum hac additione ſomnolenta, ſed coma vigil, ſeu cataphora non ſomnolenta dicitur. Hanc comatis ſpeciem Galeno antiquiores catochon appellabant, Paulo auctore, cap. ſexto libri tertij: de quo affectu cum capite decimo eiuſdem libri tractaſſet in primis verbis eiuſdem capitis; de alio quodam diuerſo catocho à vigilanti comate in fine meminit: quæ Pauli verba male à quibuſdam intellecta nonnullis iunioribus propter omonymiam maximi erroris cauſa fuere, veluti in præcedenti cap. notauimus. propterea nos, ne poſteris erroris anſam tribuamus, coma vigil, aut cataphoram non ſomnolentam, relicta catochi appellatione, nominabimus. Cuius inſomnis cataphoræ geminæ inſuper ſunt ſpecies, iuxta Hippocratis, & Galeni doctrinam; quarum altera pigra dicitur, reliqua vero nomine generis nuncupatur. Commune autem ambarum eſt, propter quod & maxime differunt à ſomnolenta, quoniam loquuntur, & delirant, nulli hærentia menti, & ad aſſurrectiones promptiſſimi ſunt, ſi phreniticis coincidant preſertim, quorum nullum ſomnolentis exiſtit cataphoris. At quidquid ſit de earum differentijs, illud tamen liquet in earundem quauis parte cerebrum eſſe affectum, vt patet Galeno, tum libro prorrheticorum j. tum iij. de Morbis vulgarib. Quod inſuper coniectari licet ex animalium functionum læſione in prædictis affectibus, preſertim principum, & maxime imaginatiuæ. Quòd autem quoduis prædictorum comatum ſymptoma ſit, ab eodem Galeno in præcitatis locis decretum eſt: verum quòd hoc ſymptoma imaginationi preſertim tribuatur, deficienti videlicet, & infirmæ exiſtenti, liquet libro de differ. ſympt. Cum autem quælibet cataphoræ ſeu comatis ſpecies ex proprijs, ac diuerſis ſignis dignoſcatur diſtincte, decreuimus cuiuſuis propria indicia conſcribere. Dignoſcitur nanque quæ ſomnolenta eſt cataphora, præter prædicta ſigna communia non ſolum ex graui ſomno, ſed quoniam difficilem habet expergefactionem, Galeno auctore commento Aphor. iij. lib. ij. & proinde libro de comate dicebat, quod hi dormiunt mox, & profunde, & diu; propriamque eſſe huiuſcemodi cataphoram lethargicorum, ac ſemper eis ineſſe fatetur, & quod immobiles præterea ſemper, & inuocibiles

Lib. de comate. cap. 2.
1. prorrhet. com. 1.
Coma, ſeu cataphora quid ſit.
3. de Morbis vulg. com. 1. Commen. 7.
Cataphoræ duæ ſpecies. cap. 2.
In quo communicent.
Prima ſpecies
Altera ſpecies
Pauli verba iterum perpẽdantur de catocho.
Inſomnis cataphora duplex.
Commune vtriſque.
Quis locus in cunctis afficiatur.
Locis allegatis.
Affectus præter naturã ſint. Cap. 3.
Somnolentæ cataphoræ ſigna.
Lib. de comate. cap. 2. & 3

Inſomnis ſigna.

cibiles iacent, eis qui profunde dormiunt, aſſimiles. At qui inſomni comate grauantur, vigiles, & verſuti ſunt, & ſi phreniticis aliquando coincidant, audientes vocem, & ſonum, faciliter ſurgunt; & ſi tetigeris partem corporis eorum, mox oculos eleuant, & ad tangentem aſpiciunt; & in ipſa in ſomnum delatione, vel manum mouent, vel crus, vel vniuerſum corpus eijciunt irrationabiliter, & repente, & deſipienter exiliunt, inſtar ſpaſmi: hæcque omnia faciunt, cum eo, quòd loquuntur aliqua non congrue. Hunc affectum medio loco ſtatuendum eſſe inter lethargum, & phrenitim Galeno viſum eſt libro de pulſibus ad tyrones, & tertio de Morbis vulgaribus, velut medios intercedentes inter plane vigiles, & dormientes, comate vigili affectos aſſeruit eſſe.

De pulſ. ad tyron. cap. 11.
3. de Morb. vulg. cõmentario 3. commen. 39.

Quòd ſi eo vigili comate capiantur (quod nomine generis appellatur) ita facile, & multum mobiles exiſtunt; vt neque deficiant clamantes valde, & moueant aliquam particulam vehementer; & ſi excitaueris eos, aut loquaris, aſpiciunt inconuenienter, & magis egrediuntur à ſe, & malum facere tentent, ac omnino in audiendo promptiſſimi fiunt, nihil relinquentes ab ijs, qui ſumme deſipiunt.

Vigilis comatis, quod nomine generis nuncupatur ſigna.

Si vero inſomni, ac pigra cataphora corripiantur, ſurgentes magis intelligunt, & non multum mouentur: & quamuis deſipiant, tamen nunc magis, quando commiſeris eos comati, ſecundum quod maxime licet eos diſcernere à cataphoris lethargicis.

Inſomnis, ac pigræ cataphoræ ſigna.
Comment. 1.
Comment. 7.
Diuerſæ comatũ cauſæ.
Lib. 6. cap. 7.

Ex quibus omnibus liquet recte à Galeno tertio de Morbis vulgaribus decretum eſſe comatoſos omnes, vel altis ſomnis, vel tenuibus, vel vigilijs detineri, prout diuerſimode cerebrum ipſum fuerit affectum. Nanque eo immodice irrigato, coma ſequitur, vt nonnullis vſuuenit ebrijs repleto in ipſa ebriatione capite, ac humectato valde; interdum autem ex ſolis vaporibus calidis, & humidis à ſubiectis partibus ad caput in febribus delatis, vt Aëtio viſum eſt, ipſumque implentibus affectio comatoſa excitatur. Subinde ob ſolam cerebri frigiditatem oritur, eſt inſuper cum ad ambas has intemperantias cerebri ſomnolentum coma ſuccedit, quo caſu profundior, & ſoporoſior ſomnus erit; velut tenuior, ſi ab aliqua ſola frigida, vel humida cerebri intemperantia ortum fuerit, quas varias cerebri intemperies promptiſſime dignoſces, ſi ea quæ conſcripſimus cap. de memoria deperdita, ac de lethargo conſideraueris.

Si ex virium infirmitate.

Si vero propter virium infirmitatem talis affectus fiat, adeo iam languentium, vt apertæ genæ ægri ſeruari non valeant, præter id, quòd ex ijs, quæ præceſſerunt, prompte dignoſces, ex ijs quoque facile deprehendes, quoniam ita affecti, poſtquam conniuerint, aut nihil prorſus, aut parum dormiunt, ſed vigilant, nec attollere tamen genas queunt, eorumque pulſus languidiſſimi, tardi, rari, & parui erunt, quo potiſſimum diſtinguuntur ab eo comate, quod committit humiditas, & algor. vigil autem coma oritur, cum tam bilioſus, quàm pituitoſus humor cerebro moleſtus fuerit, & propterea mixtam ipſi permanere affectionem eſt putandum, vt Galen. placuit, primo prorrheticorum.

Comatis vigilis cauſa.
Commen. 6.

Interim vero præ copia ſanguinis, cum bilis permiſtione acris, ac mordentis, poterit æger reddi tum comatoſus, tum vigilans, grauata quidem ob ſanguinis copiam cerebri facultate, ſed à bile vſque adeo irritata, vt ſomnus inhibeatur, vt idem præcitato loco teſtatur, quemadmodum, & libro de comate ſæpenumero ebrijs euenire dixit, vt vigiles ſimul, & comatoſi ſint repleto in ipſa ebriatione capite; deinde præ grauitate ad coma tracto, ſimul autem & à ſomno prohibito, multitudine indigeſta caput comprehendente.

In fine.

Vnde quemadmodum cauſam, ſic appellationem acquiſiuit compoſitam, vigil ſiquidem coma appellatum, Paulo teſte, cap. vj. libri tertij, & vniuerſaliter quidem bilioſo humore prædominante, phrenetizant tales vigilantes, pituitoſo autem dominante, comatoſe rurſus deferuntur, vt ipſe teſtatur; & quoties ad finem vſque, tum deſipientia, tum coma perſiſtunt, velut phreniticis euenire ſolet, tunc affectionem hanc ex phrenitide, & lethargo mixtam appellat Galen. eodem libro prorrheticorum primo quidam vero Typhomaniam vocauerunt.

Loco citato.
Typhomania

Contraria vero hominem prehendent ſymptomata, ita vt tum vigilet, tum leniter in ſomnum deferatur, & prout magis, vel minus deſipit, ſeu vigilat, aut ad ſomnum defertur, quiſnam prædictorum ſuccorum magis prædominetur, ac ex alijs vtriuſuis humoris redundantis proprijs indicijs prompte dignoſces.

Prognoſtica.

Pro cauſarum autem ipſius comatis diuerſitate, diuerſæ quoque eius prædictiones fieri poſſunt; exitioſiſſimum ſiquidem eſt, ſi propter infirmitatem virium talis affectus oriatur, nec minus exitioſum erit, ſi cum calidis, & ſiccis morbis inſignem cerebri refrigerationem ſequatur, ex Galen. ſententia, iij. de Morbis vulgaribus ſi vero frigidam, ac humidam cerebri intemperiem comitetur, quæ de lethargo prædiximus, de eo prædicenda erunt: minus tamen periculoſum erit, ſi ab vna tantum cerebri intemperatura ortum ducat, velut ſi ex contrarijs, magis.

Commentar. 1. comm. 7.
Curãdi ratio.

Diuerſa inſuper pro cauſæ ratione eiuſdem curatio tentanda erit, nam ſi ex humiditate tantum ſomnolentum coma originem ducat; his, quæ excitant, capiti admotis, curari debet, ex acerrimo videlicet aceto cum roſis, ac chamæmelo permiſto, eo irrigato, ac eiuſdem medicamenti euaporatione per nares ſuſcepta. Si ex frigiditate, anethinum oleum, ſeu chamæmelinum calfactum adhibe, ac inquantum intenta frigiditas ſit, intantum calefactoria augeantur, vt etiam pulegium, & rutam liceat aliquando in oleo coquere, Aëtio auctore. At ſi ex frigiditate, & humiditate ſimul excitetur, ſimili curatione, qua & lethargus. Ex virium autem imbecillitate ortum cum ijs, quæ eas inſtaurare valent, curare tentabis. Coma vero vigil, ſeu phreniticum, cum ex

permiſta,

permiſta, ac contraria cauſa originem ducat, contrarijs quoque medicamentis curare oportet: partim lethargi, quæ prius diximus: partim phrenitidis, de qua deinceps dicemus, Vtrum autem eorum ſuperare debeat, ex exuperante humore dignoſcitur: nam ſi pituita bilem ſuperarit, ad lethargi remedia declinandum erit magis: ſi vero bilis pituitam, ad phrenitidis magis, de cuius tum dignotione, tum curatione decens eſt, vt conſequenter tractemus.

Περὶ φρενίτιδος. *De phrenitide.* *Caput VI.*

MORTALES omnes (vt Gal. inquit primo prorrheticorum) phrenitim appellitant eam affectionem in qua φρένας, id eſt, mentem læſam eſſe vident, quam tum νοῦν, tum διάνοιαν Græci vocant. Proinde ab Hippocrate, eodem Galeno teſte præcitato loco, omnes qui mente læſi continue fuerint, phrenitici vocantur, ſola febre, ab ijs qui μαινόμενοι, appellantur, diſcrepantes, quoniam continuam dementiam cum febre acuta phrenitidem appellant. Hunc affectum Aëtius (Poſſidonij auctoritate) inflammationem eſſe membranarum cerebri cum febre acuta, delirium, & mentis perculſionem inducentem, aſſeruit. Paulus vero cap. vj. libri tertij ait, quòd phrenitis inflammatio membranarum cerebri eſt, aliquando quidem & ipſo cerebro coinflammato, aliquando vero præternaturali caliditate exiſtente in ipſo. Trallianus autem cap. xiij. libri primi, inflammationem teſtatur phrenitim eſſe cerebri, aut membranarum eius. Nos vero Galen. ſectantes cum eo ij. de Cauſis ſymptom. dicimus phrenitim inflammationem eſſe ſecundum cerebrum, & membranas eius: quod quidem ex eiuſdem Galeni verbis colligitur, quæ talia ſunt. Phrenitis nanque neque ſimpliciter in calidis conſiſtit ſuccis, ſed cum eo, quòd inflammationem efficiat ſecundum cerebrum, & membranas, & primo de Morbis vulgaribus ſcriptum reliquit, quòd vbi in cerebrum, eiuſque membranas flaua bilis fuerit impacta, phrenitides inducit. Qui vero cerebri naturaliter habentis munia nouerit, is ex horum offenſa, quod affectum ſit primum, deinde qualiſnam is morbus ſit, inuenire valebit (eodem Galeno teſte prorrheticorum primo) cum exacte definire, vtrum cerebrum, an membranæ ipſius primitiue afficiantur, haud magnam vtilitatem afferre poteſt: In vtraque enim diſpoſitione, vt Galen. ij. de Locis affectis viſum eſt capiti, ſuccurritur, Quapropter huic rei, non ita vehemens ſtudium adhibere oportet; preſertim cum ipſemet teſtetur phrenitim ipſam potius ex tenui meninge, quam ex cerebro gigni, vt patet quarto de Cauſis pulſuum: quanquam iiij. de præſagitione ex pulſibus, fateatur tenuem meningem, vt quæ cerebrum amplectatur, niſi vna cum eo nullum fere affectum ſubire poſſe, nec etiam cerebrum citra meningem, ſed ſtatim impartiri vnius affectus alteri oportet: & ſi dura meninx, quoniam longiſſime à cerebro diſſita eſt, affecta eſſe ſola poſſit. Quare exquiſita phrenitis in loco, in quo princeps animæ pars reſidet, generatur, vt liquet eodem primo prorrheticorum, ſiue autem is qui primo afficitur locus, cerebrum ſit, aut membrana tenuis, cum exigui ſit momenti quærere, ac nullius vſus, iuxta Galen. doctrinam, iure nos inquirere prætermittimus, tantum ſtudioſis liqueat cerebrum in ea affectum eſſe, illudque conſtare ex earundem functionum principum læſione, quæ in ipſo cerebro perficiuntur. Dixi autem non ab re exquiſitam phrenitim, nam quæ exquiſita non eſt, ex ſepti tranſuerſi inflammatione oritur; cuius vitio excitatum delirium parum ab eo, quod in vera apparet phrenitide, diſtat, adeo vt veteres putarint eodem ſepto tranſuerſo inflammatione affecto (vt Galen. teſtis eſt quinto de Locis affectis) homines phreniticos euadere; atque ob eandem ſuſpicionem φρένας, hoc eſt, mentem eam partem appellauerunt, tanquam ſapienti parti conferat quippiam. Verum nos quo pacto hæc non vera phrenitis, ab exquiſita, de qua verba faciemus, diſtinguenda ſit, deinceps oſtendemus; cum de vtriuſque ſignis pertractabimus. Illud tamen pro comperto habeatur, quòd quæuis functio in exquiſita phrenitide lædatur, cum & diuerſæ lædi poſſint, in ea vt dicemus, pro varia phrenitidis ſpecie, ſeu differentia, eius læſio, & perpetua, & prima erit, cum neceſſario cerebrum læſum eſſe oporteat primo, aut cum eius meninge. Quiſnam autem præter naturam affectus ſit phrenitis, ex iam dicta eius notione patere poterit; diximus nanque eam inflammationem eſſe. At cum in inflammatione duplex particulis affectus oriatur, vt libro de differentijs morb. & tertio de temperamentis liquet, vnus videlicet in quantitate, alter vero in qualitate; erit ergo phrenitis, cum de genere inflammationum ſit, morbus in compoſitione, primo, & proprie in magnitudine, velut quælibet alia phlegmone eſt, iuxta Galen. ſententiam xiij. Method. Poterit ſecundario dici morbus in intemperie, & ea calida; & tertio in continui ſolutione. Verum quomodo intelligenda ſit inflammatio, cum phrenitim inflammationem dicimus eſſe, in explorandis eiuſdem cauſis enucleabimus, nunc vero tempus eſt de eiuſdem indicijs pertractare. Exordiemur autem ex proprijs eiuſdem ſignis; quæ quidem cerebri affectionem oſtendunt: nam propria morborum ſigna ſunt, cum vel perpetuo, vel

Comment.4

1.Prorrhe. com.1.

Aet.lib.6.c.2. Phrenitis

Cap.vlt.

Commentar. 2.com.73.

Quæ pars phrenitide afficiat. com.4.

Cap.9.

4. de Cauſ. pulſ. cap. 14.

4.de præſa.ex pulſ.cap.9.

Exqſitæ phrenitidis locus affectus.commen.1.

2.de Loc. aff. cap.9.

In non exquiſita quæ pars primo afficiatur. cap.4.

Quis affect⁹ præter naturam ſit.

Lib. de diff. mor. cap.12.

3. de Tempe. c.5. cap.1. & ſeq.

Signa.

vel ſolis contingunt, cum autem neque ſolis inſunt, neque perpetuo, propria illorum ſigna non ſunt, ob eam rem phreniticorum ſignorum ea ſunt certiſsima, quæ perpetuo, & ſolis inſunt phreniticis, deinde ab his, quæ perpetuo, ſed non ſolis, velut Gal. primo prorrheticorum fatetur. Quapropter neque in vrinis, vt ipſe teſtatur, neque in deiectionibus, neque in ſudoribus, neque in vomitibus ſigna phrenitica ſunt. Adhuc autem & hæc ſigna phrenitidis bipartita ſunt, nam quædam eorum imminentem ipſam, ſeu iam exordientem, vel futuram dixeris, indicant: quædam vero ipſam factam, ſeu completam oſtendunt, iuxta Tralliani ſententiam præcitato loco, & Galen. quinto de Locis affectis. Verum quæ exordientis affectionis notæ ſunt, iure prognoſtica ſigna eius, quæ iam completa eſt, eſſe dixeris, vt liquet primo prorrheticorum, quamuis & ea quoque phrenitica indicia vocentur. Interim nanque vigiliæ præcedunt, ſiue etiam ſomni manifeſtis imaginibus turbati; ita vt & clament nonnulli, & exiliant, interdum vero adeo agreſtis accedit obliuio, vt laborantes aliqui cum matellam petiuiſſent, meiere tamen neglexerint, aut cum lotium emitterent, matellam ipſam prodere haudquaquam meminerint. Interdum maiori cum tumultu, aut temeritate reſpondent, preſertim vbi antea fuerint manſueti; atque hi omnes exiguo vtuntur potu propter mentis læſionem; ſpiratioque ipſis rara eſt, & magna; pulſus parui, & neruoſiores; nonnunquam occiput dolor infeſtat. Febris vero ſemper eſt continua. At cum ipſe affectus increuerit, ſeu inualeſcat, oculi eorum vehementer euadunt ſquallidi, aut ex altero ipſorum acris lacryma effunditur, ac deinde lippitudo innatat, & venæ ipſorum ſanguine plenæ videntur, ſanguiſque ex naribus ſtillat, quod tempore nihil (quod ex arte ad pruentiam pertinet) reſpondent. Floccos auellunt, & feſtucas carpunt, aridioreque febre torquentur, cui non ita magnæ in alterutram partem mutationes accedunt, quemadmodum in alijs quibuſdam febribus videre eſt, quæ per vigorem quidem grauiſsime infeſtant, inclinationes vero habent mitiores. Ad hæc lingua ſalebroſa quoque eſt, nonnulli interdum audiendo falli videntur, ac interim mœſti iacent, vix quidquam reſpondentes; atque dolorifica diſpoſitione affecti, vel acrius premente aliquo, haudquaquam ſentiunt. Hoc inquam modo exquiſita phrenitis paulatim euenire ſolet, quieſcere vero neque ſubito, neque aſſatim conſueuit, prout Galen. viſum eſt, eodem quinto de Locis affectis. Proinde licet perpetuum delirium ſepto tranſuerſo quoque inflammato, excitetur, & propterea quoquomodo cum eo, quod ad exquiſitam ſequitur phrenitim, conueniat; diſtinguitur tamen ab ea (iuxta Galen. ſententiam) ex oculorum accidentibus, & ſanguinis à naribus ſtillis, ac ſpirationis ſpecie, quæ in phreniticis magna eſt, & rara. Vbi vero à ſepto tranſuerſo delirium ortum fuerit, inæqualis eſt, vt modo exigua ſit, ac frequens, modo magna, & anguſtioſa. Rurſus præcordia intendi proprium indicium eſt illico ab initio ſepti tranſuerſi affecti, id quod affecto cerebro poſterius accidit, parato iam eo, non autem incipiente. Calor quoque circa caput & faciem vehementior eſt ijs, qui ob cerebri vitium delirant: & (vt ſummatim dicam) eorum ſignorum, quæ phrenitidem antecedere diximus, aut nullum apparet, aut ſi apparuerit aliquod, id perexiguum eſt in his, quibus ſeptum tranſuerſum inflammatione laborare incipit. Diſtinguuntur vero phrenitici à reliquis delirantibus, per conſenſum reliquarum partium cum febre acuta, quoniam in his non adeo valida fiunt deliria, non perpetua, ſeu aſsidua permanent, ſed auctam febrim ſequuntur, remiſſa vero ea, quieſcunt, vt patet ſecundo de Locis affectis quemadmodum, & ab ea inſania quæ græce μανία dicitur, ſola febre diſcrepat, vt antea meminimus. Huius autem exquiſitæ phrenitidis tres inquam inueniuntur ſpecies, ſeu differentiæ: quarum duæ ſimplices ſunt, ex quibus deinde tertia componitur, vt patet quarto de Locis affectis. Quippe ſunt quidem phrenitici, qui de ijs, quæ oculis offeruntur, recte quantum ad ſenſitiuam notitiam pertinet, ſeu ad imaginatiuam ſpectat, iudicant: cogitando vero à naturali iudicio aberrant. Alij rurſus cogitatione quidem minime falluntur, cum eis veluti errans ſit imaginationis motus, plerunque vero in vtriſque ſimul delirium conſiſtit, ſeſus videlicet, ſeu imaginationis, & cogitationis vitio laborantes, parum probe imaginando, ac parum apte ratiocinando. Attulitque idem Galen. exemplum lanifici pueri tum prædicto loco, tum libro de differentijs ſymptomat. pro declaranda prima differentia. Secundam autem differentiam non ſolum in alijs, verum in ſeipſo, cum puer adhuc ceſſet, expertum eſſe teſtatur. Illud quod Theophilo medico ægrotanti contigit, vt eodem libro quarto de Locis affectis, & de differentijs ſymptom. patet. Quomodo autem quiſpiam valeat prænominatas differentias, ſeu phrenitidis ſpecies ſigillatim dignoſcere prolixa oratione opus non eſt; cum ex deprauato cuiuſque functionis motu, aut ex vtriuſque, ſi compoſita fuerit, prompte percipiatur, ſiquis prius norit, quid ſit vtriuſque facultatis munus. Euenit autem interdum, vt illæſa ſeruetur memoria, interim vero vt ſimul cum eis afficiatur: at non propterea ſic temere in Galen. doctrina aſſerendum eſt has functiones in diuerſis cerebri partibus perfici, cum & vna lædi poſſit, altera illæſa permanente, quamuis Aëtius illud ſentiat, cum valde alienum ſit ab eius ſententia, vt in quodam noſtro compendio longiori diſcurſu oſtendimus, ac qua ratione illud fieri poſſit demonſtrauimus: quamuis in vno, eodem que loco, hoc eſt, in cerebri corpore,

perfician

Marginal notes:

Comm.4. Quæ ſint phrenitidis certiſſima ſigna, & q non.

Cap.4. Hæc quoque bifariá ſunt.

Commen. 4. Imminentis phrenitidis ſigna.

Factæ iã phrenitidis ſigna.

Cap.4. Quibus indicijs ipſa diſtinguatur ab ea quæ ex ſepto tranſuerſo oritur.

Loco citato.

Quibus à ceteris delirantibus diſtinguuntur.

Cap.9. Quibus à furore.

Exquiſitæ phrenitidis differentiæ tres.

Cap.2.

De dif. ſympto. cap.3.

4. de Loc.aff. cap.2.

De dif.ſympt. cap.3.

Quomodo dictæ tres differentiæ diſtinguantur.

Loco citato.

perficiantur. Illud tamen non omittam, priuſquam ad narrandas phrenitidis cauſas deueniam, cum ea ſit inflammatio, vt diximus, ſub quo inflammationis ſignificato comprehendantur. Nanque Gal. communiſsimo eius ſignificato vtens ſecundo de arte curatiua ad Glauc. dixit aliam eſſe ſiccam, aliam eſſe humidam inflammationem, nec ab ea ſub ſicca contineri poteſt, cum ex quibuſdam oriatur ſuccis, vt dicemus. Inſuper & hæc, quæ humida eſt, fieri poteſt ex cuiuſuis humoris ſuperabundantia, potiſsimum cum ſanguine, vt ſecundo de Locis affectis, ac commento Aphor. xxxiij. libri ſexti patet, communi quodam ſignificato ea vtens: quomodo nec ipſa phrenitis inflammatio dici poſſet, cum ea oriri non valeat ex cuiuſuis ſucci redundantia, etiam cum ſanguine permiſti, vt dicemus. Interim vero inflammationis nomine vtitur, velut etiam communi quodam non ad omnes inflammationes, ſed ad eas tantum, quæ ex calidis ſuccis ortum habent, ſiue is ſanguis fuerit, ſiue bilis flaua, aut ex ambobus ſimul humoribus genita fuerit: ſub quo ſignificato, & ipſa phrenitis comprehenditur: nam ex calidis ſuccis, quamuis non omnibus, originem ducit, vt infra patebit. Qua ratione fit, vt quamuis Gal. alio modo inflammationis nomine vtatur, & quanto magis proprie ipſam ſumendo, vt ſit tumor quidam ex ſanguine optimo, ac mediocrem craſsitudinem obtinente, præter naturam excitatus, cum vehementi dolore, calore, tenſione, ac pulſu; phrenitis tamen ipſa ab hac inflammationis appellatione ſecludatur; cum nec ipſa à ſanguine optimo, ac mediocrem craſsitudinem habente excitari poſsit. Ex quibus liquet phrenitim ipſam exquiſitam propterea inflammationem dici, quoniam ex calidis ſuccis ortum habet, non ſi quidem omnibus, ſed ex ipſa bile, cum videlicet locum, in quo princeps animæ pars reſidet, prehenderit, eodem Galeno teſte primo prorrheticorum. At quoniam ea non vnam tantum habet denominationem, & differentiam, cum alia pallida bilis dicatur, alia flaua, ſeu rufa, quæ iterum immoderatius excalfacta, aſſata flaua bilis nominatur; ex qua iſtarum exquiſita phrenitis excitetur, non iniuria quæret quiſpiam, cui reſpondebimus nos cum Gal. tertio de Locis affectis, ac Tralliano, præcitato loco, eam oriri poſſe ex quauis prænominata bile, nam interdum à pallida ortum contrahit: interim flaua eam parit: nonnunquam ab eadem flaua præaſſata gignitur. Illud vero hoc modo inueſtigare licebit, quando ex prædictarum aliqua excitetur: nanque ex pallida bile ſi generetur, mitior erit, & phrenitis, & delirium, & febris; illudque non abſque ratione: nam cum ſeroſo recremento flauæ bili commiſto pallidam conſtitui contingat, vt Gal. viſum eſt decimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, non mirum, ſi mitior ea fuerit. Si vero ex flaua bile excitetur, multo vehementior phrenitis erit, febres quoque maiores inducet: cum & ipſa flaua bilis propterea colore flaua ſit, quoniam pluſculum ex calfacta eſt, vt præcitato loco Gal. placuit. At vbi flaua bilis immoderatius ex calfacta, & plus æquo aduſta fuerit, ſeu præaſſata, phrenitim efficiens, dementia occurrit ferina, & melancholica: & propterea efferata dicitur: cuius ratio cunctis facile patere poterit. Patet denique ex his, ex qua bile phrenitis gigni poſsit, ac quibus indicijs eiuſdem cauſa inueſtiganda erit. At ſi quis dixerit Pauli auctoritate fretus cap. vj. lib. iij. ex redundante ſanguine phrenitim oriri poſſe; reſpondebimus nos, aut Paulum non de exquiſita phrenitide intellexiſſe, quæ ex ſanguine, cui admiſta fuerit flaua bilis gigni poſſet, vel de ſanguine ferueſcente, & tenuiſsimo ſecundum ſubſtantiam intelligere voluiſſe, qui flauæ quidem bili ſimilis exiſtit, aſsimileſque parit affectus, Gal. teſte ſecundo de arte curatiua ad Glauconem, quinimò & ipſe flaua bilis dici poteſt. Quapropter cum Gal. concludamus, exquiſitam phrenitim, quæ inflammationis cerebri, & membranarum eius exiſtit, ex pallida bile, aut flaua, ſeu eadem flaua præaſſata originem ducere. Quo autem pacto diuerſæ eius cauſæ dignoſci valeant, ex iam dictis liquet: reliquum eſt igitur, vt eius prognoſtica deſcribamus; deinceps vero curationem. Quòd autem ea acutiſsimus, periculoſiſsimuſque ſit affectus, omnibus in confeſſo eſt, iuxta Tralliani ſententiam, & Gal. 1. progn. vniuerſum phrenitidis genus exitiale eſſe teſtatur, ſimul cum Hipp. Verum idem Hippocrates Aphoriſmo liij. libri ſexti aſſeruit, deſipientias, quæ cum riſu fiunt, ſecuriores eſſe: quæ vero cum ſtudio, periculoſiores: quo loco per ſecuriores intellexit minus periculoſas: cum nulla deſipientia ſecura ſit, velut Gal. eodem loco exponit. Quo fit, vt hæc ſententia non aduerſetur ei, quæ dicta eſt primo progn. Hoc idem Celſus confirmauit lib. iij. c. xviij. dum dixit, interdum in acceſsione ægros deſipere, & loqui aliena: quod non quidem leue eſt, neque incidere poteſt, niſi in febre vehementi; non tamen æque peſtiferum eſt, vt phrenitis. Idemmet Hipp. Aphor. lxxij. lib. quarti vrinas albas, & perſpicuas malas eſſe in delirantibus dixit: & Gal. iij. de Morbis vulgaribus acutiſſimam eſſe phrenitidem teſtatur, quæ primo ſtatim die vna cum febre inuadit: atque omnes fatetur, qui ita phrenitide perciti eſſent, infra ſeptimum diem mortuos eſſe: perpaucos autem, hoſque raros, hunc ſuperaſſe, Grauiſsima quoque phrenitis eſt, quæ ex peruſta bile gignitur, vt Paulus inquit, At tempus eſt ad eius curationem accedere: pro qua, aër primo alterandus, hyeme quidem, vt Aëtio viſum eſt, ad tepidum, æſtate vero ad frigidum: nam dixit, Aeger igitur decumbat hyeme quidem in domo tepida, æſtate vero frigida. At Paulus voluit, quòd æger decumbat in loco tum lumine, tum temperie moderato, & varijs quibuſdam picturis libero. Vt vero hi concilientur, prohibendus eſt, mea quidem ſententia, aër extreme frigidus,

Quot modis in Gal. doctr. dicatur inflãmatio, quia quatuor 2. de Loc. aff. cap. 9.

Quomodo phrenitidis inflammatio dr.

Exquiſitæ phrenitidis cauſa. Comment. 1. Amaræ bilis differentiæ.

Cap. 7.

Modus dignoſcendi ex qua bile phrenitis fiat. Ca. de felle.

Dubium ex Pauli verbis. Reſponſio.

Cap. 1.

Prognoſtica. 1. prog. commen. 23.

1. prog. loco citato.

3. de morb. vulg. comm. 3. com. 75.

Curatio. Ratio victus.

etiam in æſtate: de quo noluit Aetius intelligere: quoniam & inflammationi nocua ſunt impenſe frigida, eiusque cauſam denſando, prohibent digeſtionem: nec impenſe calidus eligendus erit, etiam in hyeme, cum inflammationem & irritet, & foueat, ac eius cauſam adaugeat. Quod vero ad lucem, ſeu tenebras ſpectat, voluit Aëtius, quòd hi qui ad lucis ſplendorem reſipiſcunt, in lucida domo degant: at qui ad lucem efferantur, in tenebricoſa domo decumbant. Trallianus autem iuſſit aërem magis lucidum, quàm tenebroſum eligendum eſſe, vt æger per huius ſenſum ad conſuetorum perceptionem, ac conſcientiam perueniat. Quod vero ad aëris qualitates primas eligendas, quòd temperatus exiſtat, voluit, quo animalis ſpiritus temperie ipſius refocilletur, ac relaxetur, vitandusque ſit admodum craſſus, humidus, frigidus, aut calidus, propter aſſignatas cauſas. At Celſus quod ad tenebras attinet, aut lumen, hiſce vtitur verbis. Fere vero antiqui tales ægros in tenebris habebant, eo quòd eis contrarium eſſet exterreri, & ad quietem animi tenebras ipſas conferre aliquid iudicabant. At Aſclepiades tanquam tenebris ipſis terrentibus, in lumine habendos eſſe dixit. Neutrum tamen perpetuum eſt: alium enim lux, alium tenebræ magis turbant: reperiunturque, in quibus nullum diſcrimen deprehendi, vel hoc, vel illo modo poſſit. Optimum itaque eſt vtrunque experiri, & habere eum, qui tenebras horret, in luce, eum qui lucem, in tenebris. At vbi nullum tale diſcrimen eſt, æger, ſi vires habet, loco lucido, ſi non habet, obſcuro continendus eſt, quam Celſi ſententiam perpetuo ſeruandam eſſe cenſerem, quanquam prædicti omnes veritatem aſſerant, ſi eorundem mens rite percipiatur. Quantum vero ad motum, & quietem ſpectat, iuſſit Paulus phreniticos in quiete, quoad eius fieri licet, contineri, ſi diuites fuerint, à famulis, ſin pauperes, vinculis conuenit; nam inordinata motio vires proſternit, ac ægrotos macilentos reddit, potiſsimum delirantes, Gal. teſte commento Aphoriſmi xxviij. libri ſecundi. Alia etiam de cauſa pedes deligaturis conſtringi debent, nempe quo humores deorſum reuellantur, vt eidem Paulo placuit: huius quoque ſententiæ eſt & Trallianus: qui propterea inhibendum eſſe violentum motum aſſeruit, quoniam præter iam dicta, & morbum excitat, & ſommum impedit, de vinculis ſimilia proferens, quæ Paulus. De ſomno autem dicebat Celſus, Omnibus vero ſic affectis ſomnus, & difficilis, & præcipue neceſſarius eſt: ſub hoc enim plerique ſaneſcunt: propterea quæ ſomnum moliuntur, adhiberi debent intus, ac extra, de quibus in ſequentibus mentio fiet, ac omni ratione vigiliæ excidendæ ſunt Tralliano auctore. Subluenda interim alius eſt lenibus clyſterijs, decocto videlicet maluarum, violarum hordei, papaueris capitum, ac foliorum betæ, & pauco ſale, additis ℥.iij. vel iiij. olei violacei, vel de papauere, ſeu amygdalarum dulcium, duabus mellis violacei, & j. caſsiæ tractæ, ſeu caſsiæ fiſtulæ, licebitque interdum, ſi hæc non ſuffecerint, ℥. iij. vel iiij. diacatholicon addere. Ventris vero aſtrictio penitus vitanda erit, cum & morbum, & cauſam adaugeat. Ad locum autem quo æger decumbit, amici & quidem gratiſsimi ingrediantur: qui nunc blande ægrotum alloquantur, nunc acerbius corripiant, vt inquit Paulus. Celſus vero aduerſus omnium inſanientium animos aſſeruit neceſſarium eſſe gerere ſe pro cuiuſque natura: nam quorundam vani motus leuandi ſunt, ſicut in homine prædiuite famem timente accidit: cui ſubinde falſæ hæreditates enunciabantur, quorundam audacia cohercenda eſt, ſicut in ijs fit, in quibus continendis plagæ quoque adhibentur: quorundam etiam intempeſtiuus riſus, & obiurgatione, & minis prohibendus eſt: quorundam diſcutiendæ triſtes cogitationes, ad quod ſymphoniæ, & cymbala, ſtrepitusque proficiunt. Sæpius tamen aſſentiendum, quam repugnandum eſt, paulatimque & non euidenter ab his, quæ ſtulte dicentur, ad meliora mens eius abducenda eſt. Interdum etiam elicienda ipſius intentio, vt fit in hominibus ſtudioſis literarum, quibus liber legitur aut recte, ſi delectantur, aut perperam, ſi idipſum eos offendit; emendando enim conuertere animum incipiunt: quin etiam recitare, ſi qua meminerunt, cogendi ſunt. Ad cibum quoque quoſdam non deſiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocauerunt. Quare recte inquit Trallianus, quòd amici nonnulli admodum familiares ei aſsiſtere debent, vt etiam increpantes ipſum propter ea, quæ facit, reuereatur: neque vero domeſticus, aut cognatus, cuius cauſa aliquando triſtetur, aut cui iraſcatur, ingredi debet: quippe hoc irritare ægros, & commouere ſolet, & vt valde perturbentur, manifeſtam præbet occaſionem, nec etiam amici frequentes, & copioſi ad eum ingredi debent, propter cauſas ab eo aſsignatas. Quoad cibum attinet moderatio in eo quoque adhibenda: nam neque implendus æger eſt, ne inſaniat: neque ieiunio vtique vexandus eſt, ne imbecillitate in cardiacum incidat, quemadmodum Celſus teſtatur opus eſt autem eo auctore, cibo infirmo, maximeque ſorbitione: propterea ptiſana, velut primum omnium victus ratione phreniticis remedium adhibeatur, optime prius decocta, vt Tralliano viſum eſt. Inſuper & ipſius ſolus cremor vtilis eſt. Quòd ſi ægri prædicta auerſentur, panis in aqua calida intinctus iuuabit. Quòd ſi vires conſentiant, ipſa aqua hordei tantum vtare. Ex oleribus intybum, & lactuca elixa, ac alia olera frigida, cucurbitaque, in pauca tamen quantitatẽ exhiberi poteſt. Ex fructibus vti poſſunt malis, ac acidis pomis, & eiuſdem qualitatis ceraſijs. Pro potu vtantur aqua hordei iam dicta, aut aqua ex decocto ſeminum coriandrorum præparatorum, vel aqua ipſa decocta cum additione exigui ſucci acetoſitatis citri, aut ſucci malorum punicorum acidorum, ſiue ſucci pomorum

etiam acidorum. In quibus autem multæ vrgent vigiliæ, ſebris vero non vehementiſſima, ac vires ſunt imbecillæ, quædam quoque concoctio vrinarum in eis apparet, preſertim ſi cum ſani eſſent vino vti conſueuerint, & eo vti poſſunt, potiſſimum ſi os ventriculi eis imbecillum ſit. Commodiſſima nanque eſt ijs vini potio, ſi modice aſſumatur, Tralliano teſte; nam ferocitatem ipſorum mutat, ferinos mores ad hilaritatem transfert, ſomnumque conciliat, ac ſitim reſtinguit: eoque vtendum erit vino, quod Græci ὀλιγοφόρον appellant dilutum inquam, tenue, & aquoſum, ac album, modiceque aſtringens. Nam huiuſmodi vinum & ventriculum robuſtum efficit, cum hoc, quòd haudquaquam caput tentat, auctore Gal. v. de Locis aff. xij. Meth. medendi, & iij. de Ratione victus in morbis acutis. Proinde nulla futura mentis alienatio ex eius exhibitione timeri debet, vt Paulo viſum eſt. Frigidam autem aquam vitare omnino oportet, eo quòd tuta non ſit, at tutius erit tepida potius vti, vt placuit Tralliano, & potiſſimum ſi ſeptum transuerſum coaffectum ſit. Phrenitis vero ſtatim ab initio venam incidendam eſſe, modo valens virtus ſit, vt ſine noxa miſsionem ſanguinis toleret, ac nihil eorum prohibeat, quæ de ſecanda vena perpendenda ſunt, cuncti ferè Artis medicæ auctores cum Galeno xiij. Meth. conſentiunt, præter Aſclepiadem; qui perinde eſſe dixit his ſanguinem mitti, ac ſi trucidentur, rationem hanc ſecutus, quòd neque inſania eſſet, niſi febre intenta, neque ſanguis in remiſſione eius recte mitteretur: quem Celſus, & recte quidem improbauit, tum propter alia, tum quoniam continuata quoque febris habet tempora; quibus & ſi non remittit, non tamen creſcit.

5. de Loc. aff. cap. 6.
12. meth c. 4.
3. de rat. victus. com. 3.
Venæ ſectio. Cap. 21.

Sanguis ergo abſque controuerſia, alijs conſentientibus, ſtatim ijs mitti debet, tanquam primum omnium, & maximum futurum præſidium, prout omnes conueniunt. Verum Aëtius mediam cubiti venam ſecandam eſſe præcipit. Paulus vero protinus è cubito ſanguinem mitti debere iuſſit, ex qua autem vena, non meminit: quanquam illud ratione determinare haud difficile erit, nam ſi ab initio vſque ad quartum diem phrenitis irruat vigenti ætati, bonæque corporis habitudini, ac cuncta ſanguinis multitudinem indicent, ſecanda primo erit præcepto Aëtij, media vena. At ſi non adeo fuerit ſanguinis cum bile redundantia, & ex transmutatione alterius morbi phrenitis ſuccedat, potiſſimum ſi aliæ euacuationes præceſſerint, tunc humeralis, ſeu externa vena incidenda erit: quòd ſi phreniticus manum non porrigat, quòd ſæpe accidit, ex recta in fronte vena ſanguinis miſſio molienda erit, ex Tralliani, & Pauli ſententia. Facies autem id recte, ſi collum artificioſe faſcia lanea, ſeu linea conſtringas, vt vas attollatur. Quantitas autem pro viribus detrahatur, & minus quàm oporteat auferatur, ob plurimam, quæ in ipſis ex vehementi motu contingit, diſsipationem, ac exhalationem, & propter laxitudinem, at ſi videbitur, iteranda potius erit, vt ſi prior ex media facta fuerit, ſecundo loco ex externa, & tertio, ſi opus fuerit, ex frontis vena ſanguis detrahatur. Quòd ſi prior externa vena inciſa fuerit, ſecundo loco eadem frontis vena ſecetur, & vltimo, ſi opus fuerit, cucurbitulæ in occipitio figendæ, ex quibus ſanguis ſacrificatione trahatur: aut ſi noluerit æger brachium porrigere, & propterea recta in fronte vena fuerit inciſa, ſecunda vice, ſi oportebit, ex eadem ſanguis mittendus erit: & demum ſi intererit, cucurbitulæ in occipitio figendæ.

Quæ vena ſecanda ſit.

Quantitas ſanguinis auferenda.

Poſt ſanguinis euacuationem, caput oxyrrhodino madefaciendum erit, non tantum Galeni præcepto xiij. Meth. ſed ex communi omnium conſenſu, illudque in principio admouendum: nam repellendus à capite humor eſt ipſumque alterandum, ne immodica caliditate liberalius humores attrahat, atque iccirco eis repleatur: quanquam nec illud capiti admouere tentandum erit, nec aliud quodpiam medicamentum, niſi vniuerſi corporis curatione præmiſſa: id quod commune præceptum eſt in omnibus morbis, ac obſeruare oportet in cunctis topicis, hoc eſt, localibus vocatis remedijs, Galeni decreto, cum primo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, tum tertio de Locis aff. vt ſupra retulimus, quo etiam tempore odoriferum parari poteſt eundem præſtans vſum, excipiens aquæ roſarum, & myrtillorum ana ℥. iij. ſandalorum rubeorum, citrinorum, & corallorum rubeorum ana ℥. j. aceti roſacei ℥. j. & ß. miſceantur ſimul. Interim nonnulli alterantes ſyrupi competunt, vt roſaceus, violaceus, ex nymphæa, ex cichorio, ſeu endiuia, ac de papauere.

Oxyrrhodinum. Cap. 21.
Commune preceptum in admouendis topicis medicamentis.
1. de cõp. medic. ſect. loc. cap. 1. & 8.
3. de Loc. aff. cap. 3.

Verum nunquid purgatione, vbi opus fuerit, vtendum ſit, non admodum liquet, cum neminem græcorum inuenerim ipſam præcipere: quamuis Celſus videatur ipſam olfeciſſe, dum dixit, Nec minus deliberari poteſt an aluus ducenda ſit. Inter arabes, Auicenna proprio capite de cura phrenitidis, redundante flaua bile, magis quàm ſanguine, purgationem laudauit. Verum nos (licet Græci auctores de ea mentionem non fecerint, forte quod purgantia medicamenta ſint natura calida, humoreſque commoueant, & propterea inflammationem augeant, tum etiam quòd cum ea febris ſit vehemens) ipſam tamen non negabimus, vbi vſus fuerit, nec propterea tantis pugnabimus viris, cum nec ea medicamenta purgantia, quæ talis ſint naturæ, ac eorum temporibus reperiebantur, admittimus, ſed tantum ea, quæ cum hoc, quod feliciter purgant, ac fluentes ſuccos ad infernas partes reuellunt, nec inflammationem, nec febrem adaugent, imò & vtraſque mitigant, ac curant, quæ ſi nouiſſent, approbaſſent vtique, quanquam nec eamet, quæ ipſi nouerunt purgantia medicamenta damnent, licet non præcipiant. Nam & ipſe Galenus quarto Meth. medendi, auctoritate Hippocratis, interdum in morbis magnis, non modo venæ ſectione, verum, & purgatione reuulſionis tantum

Nunquid purgare eos conueniat.
Auic. lib. 3. fen. 1. tract. 3. cap. 3.
Cap. 6.
Quibus purgantibus medicamentis vtendum ſit.

gratia vtendum eſſe præcipit, etiam nulla humorum plenitudine exiſtente, aut redundantia vitioſi ſucci. Qua de re vtendum eſſe purgantibus medicamentis, quæ aut calida non ſint, aut parum caliditate participent, cum ipſis tamen frigida miſcenda medicamenta cenſerem: ea ſunt manna, caſſia fiſtula, ſaccharum violaceum, ſeu ſyrupus ex pluribus infuſionibus violarum, aut roſarum, tamarindi, & interdum diacatholicon, aut triphera perſica, ſeu rhabarbarum, modo cum aliquo prædictorum permiſta ſint, poterit autem ſic componi. Recipe tamarindorum ℥.j. fiat decoctum cum florum violarum borraginis, bugloſſi, & hordei mundi ana ℥. iij. in aqua: in cuius decocti iure diſſoluas mannæ electæ ℥.ij.ß. vel iij. aut caſſiæ fiſtulæ ℥.j.&ß. vel ſacchari violacei ℥.ij. ſeu ſyrupi ex pluribus infuſionibus violarum, aut roſarum ℥. iiij. adde demum rhabarbari vigorati infuſi ℥. j. vel ℈. iiij. diacotholicon, ſeu tripheræ perſicæ ℥. iij. vel iiij. & fiat potio. Verum ſi quis rhabarbarum auerſetur propter corporis temperaturam, ætatem, aut habitum, ſeu anni tempus, regionem, ac cæli ſtatum calidum, poterit reliquis bene vti, eorum quantitatem accommodando, prout rite videbitur.

Frictiones.

Interim quoque frictionibus vtendum leuibus pro reuulſione, eo potiſſimum tempore, & quo & delirium, & febris non valde auctæ fuerint, ſed potius remiſerint, & preſertim inferiores fricentur partes.

Quæ iterum ſeruanda ſint in adhibendis topicis.

Caput autem roſaceo cum modico aceto irrigetur, æſtatem quidem tepido, hyeme vero moderate calido, quod in cunctis alijs medicamentis ſeruandum erit topicis, & ſi ambiens frigidior fuerit, commodum eſt & chamæmelinum ex æquo ipſi admiſtum, velut ipſe illuſtrem Indicum Piccolhomineum, Ducis Amalfiæ filium hoc medicamento à phrenitide, cum à cunctis medicis eſſet deſtitutus, liberaui, facta ex eo irrigatione ſupra coronalem commiſſuram, capillis prius tonſis. Poterit inſuper parari decoctum ex roſis, violis, hyoſcyamo, lactucis, nymphæa, ac corticibus papaueris, cui miſcendo roſacei, & chamæmelini quantitatem moderatam, aut roſacei ſolum in aëris conſtitutione calida, ſeu æſtate, & albi aceti parum, irrigatio ſimiliter fieri poteſt: odorem quoque naribus obijcimus: ac nares ipſas intus, vel frontem ex ſimilibus medicamentis illiniemus, etiam cum

Cap. 21.

in ſummo incremento phrenitici fuerint, teſte Galeno xiij. Method. Quippe ſopire, vt ipſe aſſerit, ac ſtupefacere principem facultatem oportet, cerebrum ſcilicet, quod ſupra modum incaluit, refrigerando: ex quibus etiam aſſidue facies proluatur, vt Aetio viſum eſt. Vbi vero diu hoc vitium moram traxerit, Galeno, & Aëtio teſtibus, ea adhibenda medicamenta ſunt, quæ diſcutiant, ac craſſos vapores tranſpirare faciant, velut ſi ſerpillum, thymum, aut ſpondylium, melilotum, & althæa oleo coquantur roſaceo, vel chamæmelino, quo demum caput irrigandum, aut madefaciendum erit, atque vapor per nares ſuſcipiendus. Verum in hoc magnopere animaduertant medici rogo, ne ſic temere prædicta, ſeu alia, quæ diſcutiant medicamenta calida phreniticis admoueant, niſi tranſacto eius incremento, inclinanteque vigore ſummo; nam ſi prius approximentur, maximum parabunt diſcrimen, & forte ægrotantis perniciem, inflammationem ſiquidem augendo: nec minus animaduertant quæſo in approximandis velut vulgus medicorum hodierno tempore vtitur, catellis, ſeu gallis: cum ſi in principio, ac ſummo incremento eis vtaris, inflammationem irritabunt, & febrem. In fine vero ſummi vigoris, ac inclinatione recte forte eis vtaris: quo etiam tempore aquæ potabilis balneo temperate calido, preſertim vbi ſiccitas, & vigiliæ plurimæ vrgeant, lauare eos non nocebit, & ſi febricitent: cum ad bonam temperiem ex eo reuertantur, & in poſterum delirio, & febri liberentur, Tralliani decreto: poſt quod & liberaliter vngere conuenit:

Qua preſertim parte applicanda ſint topica internis capitis affectibus.

Illud præterea menti tenendum, quòd in quacunque phrenitidis differentia, ſeu quauis principe functione affecta, perpetuo medicamenta iuxta capitis commiſſuram coronalem approximanda ſunt; tum propterea, quòd non in diuerſis cerebri partibus prædictæ functiones exerceantur, ſed in eademmet ſede, iuxta Galeni ſententiam, vt alibi fuſius declarauimus; tum etiam quòd per eam partem promptius non modo facultas, ſed etiam ſubſtantia medicamentorum penetrare valet, velut prius in capite de lethargo ad mentem Galeni, dictum eſt.

In proprio quæſito.

Quæ ſomnū conciliēt medicamenta.

At cum dixerimus ſomnum, & ſolum maximum eſſe delirantium remedium propterea non immerito commemoranda hic duxi, quæ ipſum moliuntur, tam intus, quàm extra adhibita: nam pro oxyrrhodino, ac iam dicta irrigatione, poſſet caput irrigari cum oleo de nymphæa, violaceo, ſeu ex papauere, pauco aceto addito: aut decoctum fieri ex lactucæ folijs, violarumque tum floribus, tum folijs, hyoſcyamo, roſis, ſolano, capitibus papaueris albi, & nigri, ac mandragoræ pomis, ſeu radicibus, ſemper aceti parum miſcendo, ex eoque vel caput irrigando, vel ipſum olfaciendo. Naribus inſuper, ac temporibus cum pauco aceto populeone vnguento vti poteris, ac fronti. Sub ceruical papaueris capita, aut mandragoræ mala ſubdantur, vt præcipit Aetius. Confert etiam aliquid ad ſomnum ſilanus iuxta cadens, hoc eſt aquæ riuus, vt inquit Celſus, faciemque aſſidue prolui præcipito ex aqua, in qua papaueris tum albi, tum nigri capita ſint cocta;

Quæ obſeruanda ſint in exhibendis anodynis medicamentis torporem inferentibus.

in potu inſuper danda eſt aqua, in qua papauer, aut hyoſcyamus decocta ſint, vt idem Celſus refert pondere vnc. iij. aut ℥. j. alicuius ſomniferi antidoti, vt tripheræ magnæ, aut eius quæ requies dicitur, ſeu philonij romani, vel perſici tribuas: in quorum aſſumptione illud obſeruandum, ne in vigore, ſed in exacerbationis declinatione dentur. Ceterum aſſiduum vſum ſtupefacientium pharmacorum, potionum, irrigationum, ac illitionum vitare oportet; facile enim in his, vt Aetius refert, qui immodice perfrigerantur,

tranſitus,

tranſitus fit à phrenitide in lethargum: quò fit, vt quem obdormire volumus, excitare poſtea non poſſumus. Si etiam vires imbecillæ fuerint, tunc maxime vitabis nequid torpori, ſomnoque inducendo ac commodum exhibeas: nam in his, qui infirmas vires habent, Tralliano teſte, non vulgaris noxa, imò interdum mors talium potionem comitatur. Liquet igitur ex his non modo phrenitidis curandæ ratio, verum & immodicæ vigiliæ, necnon & delirij quouis modo in febribus geniti, cum videlicet adeo vrgeat, vt & ipſi quoque quamuis per conſenſum excitetur, ac febrium ſymptoma ſit, non abſque ratione ſuccurrere oporteat, ne videlicet ex eo cerebrum ipſum per ſe facile afficiatur.

περὶ μελαγχολίας. *De melancholia.* *Caput VII.*

SVB delirij nomine, quòd Græci παραφροσύνην appellant, non modo phrenitis, ac quod in acutis febribus excitari conſueuit, continentur, Galeno teſte ſecundo de Cauſis ſympt. verum etiam duæ aliæ ſpecies, ſeu differentiæ, quæ quidam citra febrem oriri ſolent: quarum vna melancholia tum à Græcis, tum à Latinis dicitur, reliqua vero μανία græce, latine inſania, ſeu furor nuncupatur, de his propterea non immerito pertractabimus, de melancholia prius verba facientes, quæ quoniam inter eos connumeratur affectus, vt Galeno viſum eſt ſecundo Meth. med. & tertio de Locis aff. qui à cauſa nomen ſumpſerunt, propterea melancholiæ nomen impoſitum ei eſt, quo fit, vt à Paulo lib. iij. cap. xiiij. ſic deſcribatur. Melancholia delirium quoddam eſt ſine febre, ex melancholico humore maxime naſcens, qui mentis ſedem occupauerit: nam quamuis non vnus ſit eius generationis modus, vt dicemus, cunctis tamen melancholicis commune eſt, quòd cerebrum eis afficiatur, ſiue per eſſentiam, ſiue per conſenſum, quod inſpiciens Paulus in eius deſcriptione innuit cerebrum in ea affici. Hoc idem Gal. ante ipſum tertio de Locis affectis decretum reliquerat. Patere inſuper poterit ex principis functionis læſione aliqua, cum dictum ſit eam quandam eſſe delirij ſpeciem, & propterea in ea neceſſarium eſſe aliquam lædi functionem principem, quæ non niſi in cerebro perficitur, qua de re & ipſum affectum erit; nam quòd in cerebro conſiſtant omnes principalium animę virium affectus, in confeſſo habent omnes medici, vt tertio de Locis affectis liquet. Nunquid autem vt inſtrumentalis, vel vt ſimilaris pars, cerebrum ipſum in melancholia afficiatur, idemmet Gal. eodem tertio de Locis affectis teſtatur, cum dixit. Vbi vero in ipſo cerebri corpore melancholicus ſuccus abundat, eam inſaniæ ſpeciem quam Græci μελαγχολίαν vocant, efficit: quò fit, vt neque ſubito eueniat, neque affatim ſoluatur, nam totius ſubſtantiæ cerebri temperies mutata eſt. ex quibus liquet cerebrum, vt ſimilarem partem, & non vt inſtrumentalem in melancholia læſum eſſe: quod quidem ante Gal. Hippoc. ſexto de Morb. vulg. confeſſus eſt, cum dixit. Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur, & contra, morbo comitiali laborantes efficiuntur melancholici; atque horum vtrumlibet magis accidit, prout vel in hanc, vel in illam partem infirmitas repit: ſi enim in corpus, epileptici, ſi vero in mentem, melancholici redduntur. Cum vero in hoc affectu cerebrum per eſſentiam læditur, propria ipſius melancholiæ ſymptomata, quæ infra narrabimus, auctiora videbuntur, nec alia ſymptomata in aliqua aliarum partium prius apparebunt. At ſi prima ſymptomata in aliqua corporis parte, vt puta circa ventriculum inceperint, & demum ipſis auctis melancholica ſequatur affectio, haud ab re exiſtimandum erit, primitiuam affectionem non in cerebro conſiſtere, ſed ipſum per conſenſum affici: quo caſu nec propria melancholiæ ſymptomata grauiora apparebunt, vt fuſius infra dicemus. Sufficiat autem modo non ignorare cerebrum neceſſario eſſe affectum in ipſa melancholia, quomodocunque ea excitetur. At nunquid morbus ſit hic affectus, vel ſymptoma, non omnes conſentiunt, quidam nanque, quòd in morborum numero reponatur, exiſtimarunt, qui licet magnæ auctoritatis viri ſint, parcant mihi, ſi aliter ſentiam cum Galeno, dicamque ſymptoma, & non morbum eſſe in genere noxæ functionum principum, cum earum quædam deprauata ſit functio, velut tertio de Locis aff. ac ſecundo de Cauſis ſympt. liquet; vbi ipſam παράνοιαν, hoc eſt, dementiam appellat, nec minus veniam dabunt ab eorum opinione recedere, qui tum imaginationem, tum cogitandi functionem in melancholia lædi aſſeruerunt: nam licet dixerimus ſymptoma eſſe principum functionum, non tamen cogitandi, nec memorandi functio in melancholica dementia, noxam ſuſcipiunt, prout Galeni verba ij. de Cauſis ſympt. liquido oſtendunt, dum dixit. Melancholicæ autem dementiæ variæ ſunt ſpecies, prout in ipſis particulatim doloſæ imaginationes apparent. Patet ex ijs verbis, imaginandi functionem, non cogitandi, nec memorandi læſam eſſe, hoc idem confirmauit Aëtius proprio capite de melancholia, dicens. Melancholica deliria multiformia quidem ſunt, ob particulares corruptas imaginationes, & Trallianus cap. xvij. lib. j. aſſerebat, quòd non omnes melancholici eadem ſymptomata ſuſtinent, neque ſimiliter eiſdem imaginationibus agitantur. Quòd igitur imaginatio tantum melancholicis lædatur, eaque deprauata ſit, ac veluti errans, ex iam dictis patet, cogitandi functione, ac memorandi manentibus illæſis, cum circa viſa decipiantur, & propterea cuiuſuis melancholiæ propria indicia ſunt, metus, & mœ-

2. de Cauſis ſymp. cap. 7.

2. meth. c. 2.
3. de Loc. aff. cap. 7.
Melancholia quid ſit.

Quæ pars in ea afficiatur. Cap. 7.

Cap. 5.
Nunquid vt ſimilaris, vel vt inſtrumentalis pars cerebrum afficiat. Cap. 7.

Sect. 7. in fin.

Quomodo diſtinguatur, ſi per eſſentiam, aut per conſenſum ipſum fuerit affectum.

Quis affectus præter naturam ſit.
3. de Loc. aff. cap. 7.
2. de Cauſ. Cap. 7.
Quæ animalis functio per ipſam offendatur. Cap. 7.

Lib. 6. cap. 9.

Propria melancholiæ indicia quæ.

ſtitia, abſque manifeſta cauſa: quemadmodum ſi propter cauſam manifeſtam hæc incipiant: longoque tempore perſeuerent, adhuc melancholiam ſignificant, prout Hippocrates, & Galenus decretum reliquerunt Aphor. xxiij. lib. ſexti. Metuunt enim, & triſtantur omnes, odioque habent homines, vt inquit Paulus, nec ſi roges eos, quamobrem mœreant, reddere cauſam poſſunt: nam ſine cauſa omnes mœſti ſunt, vt Galenus inquit, ac frequenter coguntur in lachrymas, & deſerta loca potius appetunt, hominumque incipiunt vitare conſortia: aliquando rurſus ſuam ſententiam redamnantes vitæ ſolatio delectantur, Theodoro Priſciano teſte lib. ij. cap. v. ad Timotheum: timent inſuper cuncti melancholici, nec aliquo tempore timor eos deſerit, licet non cunctis idem ſit timoris modus, quoniam præter naturam eis viſa non ſemper eodem genere contineantur, vt Galeno viſum eſt iij. de Loc. aff.

Cap.7.
Cur melancholicis timor, ac mœror accidat ſemper.
Cap.vlt.

Ceterum nihil mirum ſi eis timor, mœrorque accidat, ſiquidem eorum, quæ extra corpus ſunt, nihil videmus, quod nos perinde terreat, ac tenebræ. Ergo cum tenebræ rationalis animæ parti ſunt circunfuſæ, neceſſe eſt hominem timere, vt qui ſemper vna cum corpore ſuo timoris cauſam circunferat. Quod enim nobis extrinſecus fit, vt inquit Galenus ſecundo de Cauſis ſympt. altiſsimis tenebris circundatum nobis aërem, ad tempus aliquod occupantibus, id melancholiæ vitio laborantibus ab interno, & ipſo corpore contingit, vel nigra bile cerebrum occupante rationalis animæ ſedem, vel aliqua melancholici halitus exhalatione. qua ratione fit, vt nonnulli ipſorum mortem, atque alia quædam haudquaquam timenda, timere videantur;

Loco citato.

ſi quidem alius, vt Gal. iij. de Loc. aff. teſtatur, teſtam ſe factum putauit: atque iccirco obuiantibus cedebat, ne collideretur. Alter gallos cantare audiens, vt hi alarum, ſic ille brachiorum plauſu latera quatiens, animantium ſonum imitatus eſt. Fuit item alter timens ne Atlas, qui mundum ſuſtinere dicitur, grauatus ſub tanto onere, ipſum à ſe excuteret, atque ipſe cum ille collideretur, ac nos quoque cum ipſo periremus. Sunt autem alia huiuſmodi infinita eorum viſa, ſeu phantaſmata, vt propterea Trallianus dixerit, Nouimus autem eiuſmodi humorem etiam alias infinitas peregrinas, & multiplices imaginationes inducere poſſe. Differunt autem inter ſe melancholici; nam licet omnes timeant, mœreant, vitam damnent, odio habeant homines, non tamen omnes mori cupiunt: nam nonnulli mortem pertimeſcunt: quidam etiam adeo alieno, atque extraneo animo ſunt, vt qui ſimul & mortem metuant, & tamen mortem ſibi conſciſcant:

Cap.7.

cum præter naturam eis viſa, vt Gal. inquit eodem tertio de Locis affectis non ſemper eodem genere contineantur.

Ad quem cerebri morbũ conſequatur.
2. de Cauſis ſymp. cap.7.
3. de Loc. aff. cap.7.
14. meth. c.9.
Lib. de atrabile, cap.3.
Ex qua nigra bile generet, cũ duplex ſit.

Excitatur autem melancholica dæmentia, quæuis ea fuerit, ratiocinatricis animæ ſede, hoc eſt cerebro intemperato, ac tenebris ſimili reddito; porrò nigreſcit aliquando hic humor ſupercalefactus, aliquando ſuperfrigefactus, Aetio teſte: quæ intemperies rationabiliter frigida, & ſicca erit: quoniam melancholicus ſuccus hanc efficiens, talis eſt naturæ; quò fit, vt non modo, quòd tenebris ſimile à melancholico ſucco reddatur cerebrum, propterea melancholia gignatur: vt quidam falſo auſi ſunt Galeno imponere; verum etiam quia frigidum ipſum, & ſiccum ab eo redditum eſt, vt patet eodem ſecundo de Cauſis ſympt. Nam quamuis nigra bilis in duplici ſit differentia, vt liquet iij. de Locis aff. xiiij. Meth. lib. de atra bile, & ſexcentis alijs in locis; alia nanque eſt veluti fæx ſanguinis, quæ admodum ſpiſſa eſt, fæcibus vini haud abſimilis: quam nigram bilem melancholicum ſuccum, ſeu melancholicum ſanguinem nominare conſueuit Galenus. & hæc non recte atra bilis appellari poteſt; nominibus vero abutentes aliquando atram bilem vocamus; quoniam ſi non prius euacuetur, paulò poſt atra futura eſt, Gal. auctore commento Aphoriſmi liij. libri ſexti. Alia vero multo eſt eſſentiæ tenuioris, quàm prædicta; vomentibuſque eam, & olfacientibus acida videtur: etiam terram radit, attollit, & fermentat, atque ampullas, quales feruentibus iuſculis ſupernatare videmus, excitat: quæ ex præaſſata flaua bile, ſeu ſanguine, vel prædicto melancholico ſucco oriri conſueuit: & hæc proprie atra bilis nominatur: ex qua melancholica iam dicta affectio non excitatur: nam hic humor vbi in cerebro contineretur ferina deliramenta induceret, vt dicemus, cum de mania pertractabimus. Verum ex altera nigra bile, quæ rectius melancholicus ſuccus nuncupatur, melancholici fiunt, vt patet tertio de Locis affectis, & commento Aphoriſmi vndecimi libri ſexti,

3. de Loc. aff. cap.7.

quamuis quidam licet temere ex hac quoque atra bile melancholiam oriri ad Galeni ſententiam fateri auſi ſint. Sed quoniam iam dictus melancholicus ſuccus nonnunquam in toto corpore redundat, vniuerſo videlicet in venis ſanguine melancholico effecto; & propterea ipſum quoque cerebrum læditur: nonnunquam vero reliqui corporis ſanguine prorſus innocuo, ſolus is, qui in cerebro contentus eſt, alteratur, ſiue in ipſum aliunde deriuetur, aut in ipſomet genitus ſit. Interim contentus in ventriculi vaſis ſanguis craſſior, ac melancholicus, ſublataque ex eo ad cerebrum euaporatione, melancholica prius dicta ſymptomata excitat.

Tres melancholię ſpecies

Propterea earundem ſpecierum, quæ tres ſunt, vt liquet, ſeiunctim propria indicia conſcribemus, vt earum exacta habita notitia, promptius, ac rationabilius quiuis eas curare valeat, præcognoſcens quando cerebrum ſolum ipſum per eſſentiam afficiatur, ſeu ſimul cum toto corpore, vel ab ipſo ventriculo coafficiatur. Nam ſi & vniuerſum corpus melancholicus ſanguis occupauerit, cerebrum ſimul cum toto corpore affectum erit.

Cap.10.

Euenit autem hoc, vt patet ſecundo de arte curat. ad Glauconem: cum iecur ad generandum hanc ſuperfluitatem ſit aptum, & ratio victus per tales fuerit adhibita cibos, qui craſſum, & fæculentum

humorem procreare natura apti ſint: ac ipſe ſplen ſit natura imbecillior, vt quidquid de eo generetur, ad ſe minime trahere potens ſit. Quo fit vt eorundem corpora ſint macra, nigra, & hirſuta: ac venas latas habeant, qui ex tota melancholici ſunt natura.

Signa melancholię ex toto.

Qui vero ex acquiſititia per ſolicitudines, aut vigilias, hęmorrhoidum, aut menſtruorum ſuppreſsiones, ſeu prauorum ciborum eſus, tales facti ſunt: qui autem cibi ſuapte natura melancholicum ſanguinem pariunt, qui ue potus, tertio de Locis affectis fuſiſsime à Galeno enumerantur, qua victus ratione ſiquis fuerit educatus, maximam quandam licet coniecturam facere, ſuccum melancholicum in totum redundare.

Loco citato.

Si vero boni ſucci cibis vſus fuerit, reliqua conſiderare oportet; vt ipſius exercitationes, mœſtitiam, vigilias, ſolicitudines: & ad efficaciorem notitiam non parum confert anni tempus, præterita, ac præſens aëris conſtitutio, regio, ac laborantis ætas: & vt certiorem habeas cognitionem, cubiti venam ſeca, præcipue mediam, quæ communis eſt humerali, & axillari: & ſi fluens ſanguis melancholicus videatur, in vniuerſi corporis venis melancholicum ſanguinem contineri iudicabis: ac proinde ea vtaris, vt dicemus. At ſi fluens ſanguis non videatur melancholicus, iudica melancholicum ſuccum non in toto redundare corpore, ac ſtatim eum ſupprimas, vt iterum paulò poſt docebimus. Qua de re inquirendum erit, nunquid circa ventriculum prima inceperint ſymptomata, ipſiſque auctis melancholica ſequatur affectio: nam tunc licebit coniecturam facere in ipſo ventriculo ſanguinem ipſum melancholicum, tanquam in parte quadam inflammata contineri: ex quo facta ad cerebrum euaporatione, eoque intemperato, atque tenebroſo reddito, melancholia ipſa excitatur, cerebro ipſo per conſenſum affecto. Hunc affectum hypochondriacum, ac flatuoſum, libro tertio de Locis affectis Gal. nominauit.

Loco citato.

Signa melancholiæ hypochondriacæ.

Teſtantur autem eum hæc ſymptomata, nam præter metum, & mœſtitiam, cruditates, ac idique ructus accidunt, æſtus in præcordijs, flatus, interdum ventriculi vehementes dolores, ſumptoque cibo, maxime coctu difficili, ſputum humidum, idemque multum ſequitur: præcordia ei ſurſum conuelluntur: deinde alui deiectione, vomitu, proba concoctione, ructibuſque eleuatur is, qui ita laborat. At ſi neque circa ventriculum aliquod apparuerit prædictorum indicium, aut ſi apparuerit, paruum admodum ſit, neque ſigna affuerint redundantis in toto corpore ſanguinis melancholici, propria autem melancholiæ ſymptomata extiterint, metus videlicet, & mœſtitia, quæ veluti charactere quodam ipſam deſignant, Gal. tertio de Locis affectis, auctore, cerebrum ipſum primario affici, ac tertiam melancholiæ ſpeciem ortam eſſe, exiſtimandum erit ob melancholicum ſuccum in ipſo cerebro congeſtum, ſiue in ipſo genitus ſit, ſiue aliunde in ipſum deriuatus.

Citato loco.

Eius, quæ ſolo affecto cerebro accidit, ſigna.

His quippe ſic declaratis ad prognoſticum deuenientes dicimus, periculoſas eſſe permutationes ipſis melancholicis, cum vel apoplexiam, vel conuulſionem, vel furorem, vel cæcitatem ſignificent, vt Hippocr. inquit lvj. Aphor. lib. ſexti. Interim vero, eodem teſte, in morbum comitialem permutatur, vt patet ſexto de Morb. vulg. propterea non negligenda erit eius curatio circa initia, ne diutius protrahatur, ac in prædictos vergat affectus. circa initia nanque facilis eſt eius curatio: inueteratus enim & veluti in naturam conuerſus affectus, vt Alexander inquit, incurabilis propemodum euadit.

Melancholiæ prognoſtica.

Loco citato.

Vlterius cum ex melancholico ſucco excitetur, qui ſi non prius euacuetur, paulò poſt ſuperaſſatus in atram bilem vertitur, vt Gal. viſum eſt commento Aphoriſ. liij. libri ſexti, & maniam, hoc eſt, furorem efficit: hac quoque ratione confeſtim curanda melancholia erit. Cauendi inſuper ſunt timor, atque mœſtitia immodici ex externa quauis cauſa orti: nam ſi longo tempore perſeuerent, melancholiam ſignificabunt, vt liquet apud eundem Hippocr. Aphoriſ. xxiij. libri ſexti. Verum ſi ipſis melancholicis hæmorrhoides ſuperuenerint, bonum erit; & ſi varices, vel hæmorrhoides ſuperuenerint, eiuſdem melancholię fit ſolutio, vt idem Hipp. inquit Aphor. xj. & xxj. lib. ſexti. Frequentant autem in maſculis magis, & medijs ætatibus hæ affectiones, difficile vero in fœminis, vel alijs ætatibus, Cælio Aurel. teſte, cap. vj. lib. primi.

Modus curandi.

Ratio victus communis cuiuſlibet melã choliæ.

Vt vero ſingulæ iam dictæ melancholiæ ſpecies, ſeu differentiæ, rite curari valeant, victus rationem cunctis communem inſtituemus; deinceps earum cuiuſlibet propriam curationem præcipiemus. Sit itaque aër ad calidum & humidum vergens, non tenebroſus, aut grauiter olens, ſed lucidus, ac ſuaue olens. Interdicenda eſt vigilia immodica, quinimò ſomnus conſueto paulo longior conciliandus: omnique conatu, vt dormiant melancholici tentandum erit: nam magnopere confert pro eorum curatione. Debent etiam mediocriter per loca viridia, & amœna exerceri conuenienti tempore, excretis prius natura, vel arte alui excrementis: quæ diu detineri nullo pacto eſt permittendum. Prodeſt inſuper coram eis, non quæ metum & mœſtitiam afferre poſſunt, loqui; verum quæ his contraria ſunt, gaudia, hilaritates, bonam ſpem, ac animi conſtantiam, & ſecuritatem, vt ægri gaudeant, & lætentur: in hocque cantu, aut alijs muſicis inſtrumentis vtendum: & vt inquit Celſ. quærenda delectatio ex fabulis, ludiſque, quibus maxime capi ſanus aſſueuerat, laudanda ſiqua ſunt ipſius opera, & ante oculos eius ponenda: leuiterque obiurganda vana triſtitia. Eorum cibi ſint probi ſucci, mediocriter humidi, concoctu faciles, ac flatus exortes: attendendaque eſt in ijs, ægri diſpoſitio; cum non omnes ad omnes cibos ſimiliter diſpoſiti ſint. Plerunque tamen conueniunt panes clibano cocti, probe præparati. Carnes non viroſæ, nec pingues; gallinarum videlicet, pullorum, caponum, perdicum, phaſianorum, & ſtarnarum, preſertim iuuenum, oua gallinarum mollia, piſces

petroſi, & molles carne. Erinacei vero marini plurimum præſtant ad iucunditatem, & vtilitatem, Aëtio teſte. (Lib. 6. cap. 10) Conueniunt iterum hædinæ carnes. Ex oleribus conferunt ad communem victum dulcia cum prædictis carnibus decocta, vt borrago ſeu bugloſſum: interim lactucæ, intybi, & maluæ comedendæ ſunt, ex Plinij ſecundi auctoritate lib. v. cap. viij. Acriora vero loco pharmaci aliquando danda ſunt. Ptiſana quoque potisſimum vtendum: quæ cum aliquo prædictarum carnium iure paranda erit. Ex fructibus interim vti poterunt vuis, ac malis dulcibus, & vua paſſa. Vino vtantur tenui, albo, non valde veteri, pro potu, optime diluto, non tamen aceruatim eo vtantur; &, vt ſummatim dicam, victu humido, boniq́ue ſucci, ita affecti vtantur: quo ſimul cum frequentibus balneis (vbi non diuturnus factus fuerit hic affectus) Galenus ſe curaſſe tertio de Locis affectis teſtatur. (Cap. 9.) Vitent autem cuncta, quæ melancholicum ſuccum generare poſſunt, quorum ſylua locupletisſima habetur à Galeno eodem tertio libro de Locis affectis. (Loco citato.) nos vero breuitati indulgentes iure hoc prætermittimus: vnum tamen non omittam, quod valde ab Aëtio, & Paulo extollitur, aceti videlicet ſorbitio quàm acerrimi poſt omnem cibum, vbi iam dormire velit æger, idque modicum eſſe debet, vt voluit Paulus; aut cochlearij menſura, vt placuit Aëtio, forte quoniam attenuat, ac melancholicum ſuccum diſcutiat, vel quòd aſſumptorum ciborum vapores humidos confeſtim ad caput deferat; ſomnumq́ue propterea conciliet, illud probarunt. Qua de re ſiue iam dictis rationibus promoti, ſiue alijs fuerint, abſonum non erit eo vti, cum & tanti viri ipſum apptobarint. Prædicta communi victus ratione inſtituta, decens eſt ſingularum curationis proprium modum deſcribere, incipientes ab ea, in qua melancholicus ſanguis vniuerſum corpus occupauit, ac ipſum cerebrum.

(Curãdi ratio eius melãcholiæ, quę ex toto genita eſt. Venæ ſectio.) In hac principium curationis à venæ ſectione exordiendum erit, viribus ægri, ac alijs conſentientibus (iuxta Galeni ſententiam tertio de Locis affectis & aliorum Græcorum omnium, ac Celſi) (Citato loco.) præcipueque media, ſeu communis appellata incidenda erit, tantumq́ue ſanguinis extrahendum, quantum pro laborantis corporis habitu ſatis eſſe conieceris; ſinautem vires multam prima vice euacuationem non tolerant, neceſſe eſt tunc non modo ſemel, ſed etiam bis, & ſæpius quantum licet paulatim auferre, præcepto Tralliani: & ſi à brachio vacuatio fieri nequit, tentandum eſt à poplite, vel tali partibus moliri, idque potisſimum in muliebribus corporibus, aut in viris, quibus menſtruæ purgationes, vel hæmorrhoides detentæ fuerint: nam pro prædicti affectus curatione ſanguinis euacuatio eſt neceſſaria. Quare cum cubiti venas non manifeſtas inueneris, nihil minus iuuabis, ſi ex prædictis venis, vel quacunque alia parte ſanguinem detraxeris. (Paulò poſt principium.) Eſt nanque vt Hippocr. lib. de alimento aſſerit, confluxus vnus, conſpiratio vna, omnia conſentientia. (Loco citato.) Interpoſito deinde à venæ ſectione tempore, viribusq́ue recollectis per inferna purgare conuenit, Paulo auctore, ac Poſſidonio. (Aëtius lib. 6. cap. 10.) Verum prius concoctioni, ac præparationi redundantis ſucci vacandum erit: (Cõcoctio, & præparatio.) pro quibus ſyrupi adhibendi ſunt, vt de pomis, de corticibus citri, de ſucco borraginis, ſeu bugloſſi, de ſucco fumariæ, aut lupulorum, vel violaceus cum aquis meliſſophylli, lupulorum, aut bugloſſi, vt Recip. ſyrupi de pomis, & violacei, vel de corticibus citri ana ℥. j. aut de ſucco fumariæ, & violacei, vel de ſucco lupulorum, & fumariæ, & violacei, vel de ſucco lupulorum, & fumariæ tantundem, & additis aquæ meliſſophylli, & bugloſſi, aut lupulorum ℥. iiij. pluribus vicibus exhibeantur. (Clyſteres.) Per interpoſitoe autem dies aluus per clyſteres euacuari poterit, parato prius decocto ex folijs maluarum, violarum, betæ, mercurialis, borraginis, fumariæ, & lupulorum, furfure, ac pauco ſale adiectis, atque interdum addita, ſenæ, polypodij, vel epithymi ℥. ß. in eo diſſoluas ℥. iij. vel iiij. olei violacei, communis, vel amygdalarum dulcium, mellis roſacei ℥. ij. pulpæ casſiæ fiſtulæ ℥. j. diacatholicon ʒ. vj. vel vij. interim loco eius ʒ. iij. vel iiij. diaſenæ, vel compoſitionis hamech. Facta autem humoris coctione, ac præparatione, purgetur corpus hoc purgante medicamento. (Purgatio.) Quod recipit florum violarum, borraginis, fumariæ, & lupulorum ana ℥. ij. hordei mundi, ℥. iij. ſenæ, epithymi ana ʒ. ij. & ß. myrobalanorum indorum ʒ. j. & ß. vuarum paſſarum vinaceis detractis ℥. ß. pruna numero iij. ex quibus parato decocto, ac per colum transfuſo, in eo diſſoluas ℥. ij. vel iij. mannæ Calabriæ, vel ℥. j. & ß. caſſiæ fiſtulæ, vel iij. ſacchari violacei, aut ſyrupi ex pluribus infuſionibus violarum tantundem, diacatholicon ʒ. vij. ſeu diaſenæ, vel confectionis hamech ʒ. iij. vel iiij. & fiat potio. (Coctio, & p̃paratio iterũ.) Quod ſi nec huic purgationi cedat affectus, iterum parandus humor erit ex prædictorum ſyruporum aliquo, addita ℥. j. ſyrupi de epithymo, aut parum ſenæ aquis ſyruporum decoquere; quibus ſæpius (prout videbitur) aſſumptis, iterum æger purgari poterit, (Purgatio altera.) aut prædicto medicamento purgante, vel valentiori, ſi opus fuerit; vt picra, quæ epithymum accipit, velut Themiſon iubet, & Aëtius eius auctoritate deſcribit. Exhibet autem ipſe ex ea cochelarium magnum cum aqua mulſa: & ex modicis interuallis iterum, atque iterum dari præcipit. Confert inſuper epithymo, ac ſena, in aqua lactis maceratis purgare, vel ʒ. j. è catapotijs de lapide laxuli, ſeu de lapide armenio, quem ſummopere Trallianus extollit prius præparatum, videlicet exhibeas: ꝙ ſi ea aſſumere noluerit, aut inuitus capiat, cum vino, aut ouis mollisſimis excipiat, ita vt vitelli membrana leuiter aperta in medio illa conijciantur, præcepto Tralliani, pariter ℈. iiij. pilularum arabicarum exhibens, poſt quæ ſorbeat mannæ diſſolutæ in aqua lupulorum, vel borraginis, aut hordei ℥. ij. vel tantundem violacei ſacchari. Conducit etiam & lactis ſero aluum ſubducere, vt Aëtio placuit: quod

quod quidem per cocturam à lacte ſeparetur. Sit autem equinum,aut bubulum,ac præparatum eo modo, quo ipſe iubet: ex eo non infra quinque heminarum menſuram æger accipiat. Ab omni vero euacuatione idem Aëtius,iuſsit vtendum eſſe maluæ ſemine leuiſsime trito duarum drachmarum pondere, cum aquæ cyathis iij. Interim vero,vt ægris lætitia paretur, ſæpius pauca quantitas infraſcripti medicamenti danda erit, vt quæ animi tenebras abigere valeat, ac vires quodammodo recreare. Recipit autem ſacchari è bugloſſo, & fumaria, & lupulo, & violacei ana ʒ. j. ſacchari roſacei ʒ. ij. ſyrupi de pomis,& de infuſione roſarum, ac de corticibus citri ana ʒ. j. & ß. dianthus ʒ. iiij. confectionis diambræ ʒ. ij. vel diamargariton frigidi ʒ. iij. cum iiij. vel v. auri folijs conditum paretur.

Medicaméta poſt purgatio nem ſumẽda.

Poſt purgationem, dulcis aquæ balneis vtendum erit; cum non modo aliquam melancholici ſucci partem diſcutiant; verum & totum corpus contemperent,& propterea melancholicis magnopere opitulantur. At eorum caput tepida potius, quàm calida dulci aqua ſuperfundendum erit: luteiſque ouorum abſtergere, vt Trallianus præcipit. Quòd ſi mauis eorum caput torrentis ritu irrigare,poterit hoc modo parari. Recipit foliorum maluarum,violarum, altheæ, borraginis, & lupulorum, ſingulorum pug. j. florum chamæmeli manip. ß. florum ſtœchadis ʒ. iij. fiat ſecundum artem decoctum, & vtere capite prius abraſo; poſtquam irrigationem caput oleo amygdalarum dulcium,violaceo,chamæmelino, ſeu anethino vngendum erit. Odoramenta ſimiliter parari poſſunt: aquæ roſaceæ, & florum citrangulorum ʒ. iiij. aſſumens; in quibus florum nympheæ, violarum, meliſſophylli, maluarum, & altheæ ana ʒ. ij. decoquito, parumque aceti adijcito, & per nares ex eo vaporem ſuſcipiat æger. At ſi hæmorrhoidibus, aut menſibus ſuppreſsis, malum hoc fuerit concitatum, horum quoque purgationem moliemur, inquit Paulus.

Balneæ.

Vnguenta.

Odoraméũ.

Si vero ex primario cerebri affectu melancholici fiant, aſsiduis balneis, victuque boni ſucci,humido,ac flatus experte citra aliud efficax auxilium curare oportet: cum videlicet humor,qui moleſtat,nondum ob temporis longitudinem, ægre euacuetur,iuxta Pauli & Aëtij ſententiam; quam ex Galeno tertio de Locis affectis ſumpſerunt, dum dixit, Interim monendi ſunt mihi amici, qui me curantem viderunt; frequentibus balneis, victuq. humido,boniq. ſucci nullo alio adhibito pręſidio huiuſmodi me affectum curaſſe,vbi non dum ob longum temporis tractum nocuus humor multum euacuationi reſiſteret. Cum enim diuturnus iam factus fuerit, fortiora prædictis oportet adhibere remedia. Verum ipſemet eodem loco aſſerit, quòd vbi ſolum cerebrum affectum ſit, quod ad hanc diſpoſitionem attinet, ſanguinis detractione non indiget, quamuis ob aliam quampiam cauſam, ſanguis mitti poſsit: vtpote ſi æger (vt Aëtius inquit) multo ſanguine redundarit, & præſeruationis gratia ſanguinis detractionem faciamus. Quo caſu præciperem, & ipſe venam ſecari (quanquam ſolum cerebrum melancholicum habuerit ſanguinem) diuturno etiam exiſtente affectu: qui nec balneis, nec victu humido curari potuerit,nondum in μανίαν, hoc eſt, furorem verſo. Deinceps pręparato, ac concocto redundante ſucco purgans medicamentum exhibendum erit, idque ſi opus fuerit, iterandum; ac alijs paulò ante dictis medicamentis vtendum erit. At ſi multo ſanguine æger non redundarit,venę ſectione opus non habet: verum omiſſa ea, ad reliqua, quæ diximus medicamenta,confugiendum erit: quibus omnibus probe vti poterunt. Pro viribus autem nitendum erit omni modo, omnique artificio vti (cum in prędictis, tum in ijs, quibus malum à manifeſta quadam, & veluti primaria cauſa occaſionem habuerit; quę triſtitiam, metum, aût ſolicitudinem quandam efficere potuerit,diu perdurantes, pro diuerſa deprauatę imaginationis ſpecie) vt ab eadem reuocentur: aut ratione perſuadendo, aut aliud quiddam agendo eorum, quę ſubitam, & affatim mutationem efficere poſſunt. Plurimi nanque (vt Trallianus aſſerit) curati ſunt quodammodo, vel cum vidiſſent,audiuiſſentque ea, quæ conſequi deſiderabant. Ita nanque Philodotus medicus quendam, qui ſibi caput amputatum eſſe putabat, quòd tyrannus factus fuiſſet, curauit, impoſito repente capiti ipſius plumbeo pileo, vt grauitatem ſentiens, caput ſe recepiſſe rurſus putaret: quo plurimum gauiſus, vana imaginatione liberatus eſt. Pari ratione idem Trallianus fatetur duas mulieres curatas fuiſſe, quarum vna imaginans ſerpentem ſe deuoraſſe,citauit ei medicamento vomitum,ac anguem extinctum in vas, quod vomitionem excipiebat, immiſit: quem videns mulier, putans ſe vomitu reieciſſe, nimirum gaudens, à vana illa imaginatione liberata fuit. Reliqua vero ex longa viri peregrinatione melancholia correpta eſt, & iracunde omnibus reſpondens,eodem modo ſanata eſt: nam eius vir peregre reuerſus,nulli prædicens,ſed ſubito ingreſſus ſeipſum illi oſtendit. Præter ſpem igitur ipſum mulier conſpiciens,atque ita amplexa, multoque gaudio affecta, ſubito omni metu liberata eſt, ac ad ſtatum naturalem redijt, vt nulla alia indigeret curatione.

Melancholię, quæ ſolo affecto cerebro orit,curatio. Cap.7.

Quando ijs vena ſecanda ſit.

Purgatio.

Hypochondriaca vero, ac flatuoſa melancholia cum ea, quæ primario affecto cerebro oboritur, communia habet auxilia ventrem ſubducentia, vt Aëtius Rufi auctoritate teſtatur. Propterea primum bonæ coctionis curam habere oportet, poſtea vero purgare: & velut in hoc conueniunt, ita in venæ ſectione (mea quidem ſententia) ſentiendum erit: cum non niſi multo ſanguine ſi redundarit æger, ſeu præſeruationis gratia facienda erit, aut ſi melancholicus ſanguis, qui in ventriculo, ſeu vaſis eius continetur, ex aliquo viſcerum, liene videlicet (vt placuit Galeno quinto de Locis affectis, & ſexto eiuſdem circa principium) aut iecore ad ipſum fuerit deriuatus; tunc nanque

Hypochondriacæ, & flatuoſæ melancholiæ curatio.

Venæ ſectio 2. de Loc.aff. cap.6.

reuulſio

reuulſionis gratia ſeruans rectitudinem, præſeruationis item, interna vena vnius, vel alterius brachij ſecanda erit. **Syrupi.** Deinceps aliquem prædictorum ſyruporum pluribus vicibus (prout opus fuerit) exhibere, cum quo adijcere poterimus ſyrupum è corticibus citri, de infuſione roſarum, aut de abſinthio. Vt Recip. ſyrup. de ſucco fumariæ, borraginis, vel de pomis ℥. j. & v. ex infuſione roſarum, corticibus citri, vel abſinthio ℥. v. aquæ meliſſophylli, & lupulorum ℥. iij. poſt quę talis **Purgatio.** exhibeatur purgatio. Pulueris hierę ſimplicis Galeni excipe ℥. j. pulueris ſenę, epithymi ana ℥. v. aut diacatholicon ℥. vj. vel vij. cum ℥. j. caſſię fiſtulę, formetur bolus, vel loco caſſię fiſtulę (formatis ex prędictis catapotijs) ℥. ij. mannę, vel iij. ſyrupi domini Auguſtini cum aqua lupulorum exhibeantur. Huius claſſis medicamentis, vbi vrgeat neceſsitas, iterum, atque iterum iteratis vtaris, à valentioribus, atque à vehementioribus protinus abſtinendo: ne eorum, tum calore immodico, tum à remotis partibus attractione augeatur affectio. Prodeſt inſuper ijs moderate, & paulatim, velut etiam cunctis alijs melancholicis, aluum ſubducere. Verum in hac affectione hypochondriorum quoque ſolicitudo habenda erit; preſertim ne flatus in ipſis generetur. Propterea optimum eſt (Aëtio auctore) pulegij decoctum ſępe bibere, aut minoris centauri, & ante purgatoria, & poſt ipſa. Abſinthij autem decoctum aſsidue prębendum erit, verum poſtquam purgatus fuerit ęger, Aëtij, & Pauli decreto; adeo enim huic medicamento confiſus eſt Aëtius ipſe, vt ex ſolius vſu nouerit quoſdam ab hoc affectu liberatos. Danda inſuper eis ſunt, quę vrinam mouent, aniſum, daucus videlicet, petroſelinum, nardus, fęniculi ſylueſtris ſemen, & radix: nec prætermittendum eſt chamępityos, & chamędryos decoctum; aut ipſemet herbę aridę tritę potioni **Topica.** inſpergantur. Exterius autem fouebuntur & ipſa hypochondria ex oleo, in quo decocta fuerint ruta, anethum, abſinthium, pulegium, ſerpillum, agni ſemen, baccę lauri, aut folia eiuſdem tenera; hęc nanque dolores mitigant, & flatus diſcutiunt. Interdum in ſtomachi inflationibus, cuminum, & pulegium, vel aniſum in aceto coquere oportet, & per ſpongias ſtomachum fouere, ex Aetij ſententia: vel ex prędictis ſaccellos parabis, excipiens foliorum, & baccarum lauri, rutę, abſinthij, ſerpilli, & pulegij ana ℥. ij. vel iij. florum chamęmeli, fęni gręci, anethi ana ℥. iiij. cumini, aniſi, ſeminis fęniculi ana ℥. j. roſarum rubearum manip. j. contundantur, & fiant ſaccelli: qui irrorati pauco aceto, vel vino albo, calidi approximentur, ſępius eos mutando, ſupra ventriculum. Ceterum pręter hęc, cataplaſma adhibeas, in oleo decoquens aniſum, cuminum, apium, abſinthij, & artemiſiæ folia; quibus demum addatur cyperus, & roſmarinus leuiſsime triti; admoueaſque ipſum, diutiuſque permittas, & ante, & poſt cibum adhærere: quo ablato, locus contegatur operimento quodam accommodato, vt lana, vel ſtupa leuiſsima præillito loco ex nardino. **Cucurbitulę. Cap. vlt.** Ad flatus quoque digerendos cucurbitulis vti poteris: nam veluti incantamentum quoddam, ex flatuoſo ſpiritu dolorem ortum confeſtim leuant, Gal. teſte xij. Method. medendi. **Vomitus à cibis.** Quibus etiam vitium hoc diutius perdurauerit, præſentiſsimum remedium eſt ex longioribus interuallis, etiam à cibis vomitus, non tamen fortioribus vomitorijs vtendum: ſunt enim talia nocua, in his ęrumnam ventri, ac ſtomacho addentia, vt Aetius, inquit. Vtaris autem aceto, aut ſyrupo acetoſo, ſeu oxymelite cum aqua tepida pro vomitu ciendo: pretermittendus quoque erit vomitus ei, cuius ventriculus, ſeu ſtomachus debilis exiſtit. Interim nec melancholicorum caput, etiam ſi ea hypochondriaca, & flatuoſa ſit, omnino omittendum erit, quin ei opituleris cum his, quę ipſum roborare, ac humectare valent, irrigationibus, videlicet, inunctionibus, ac odoramentis ſuperius deſcriptis, quamuis à ventriculo ortum habuerit. **Syrupi noſtri deſcriptio ad hypochondriacam.** Poſtremo viſum eſt ſyrupum noſtrum, quo in prędicta affectione vti conſueuimus, non prætermittere; preſertim cum nonnullos, Deum teſtor, ex eius vſu melancholicos tales curauerimus, potiſsimum facta prius purgatione quadam. Is autem excipit hyſſopi, ſampſuchi, ſerpilli, meliſſophylli, & betonicę, ſingulorum manip. v. borraginis, lupulorum, ſcolopendrij, fumarię, capillorum veneris ana pugil. v. radicum cichorij, borraginis, fœniculi, & capparorum ana ℥. iiij. abſinthij, corticum citri ana manip. j. ſenę, epithymi ana ℥. iij. pulegij, florum chamęmeli, & minoris centauri ana ℥. ij. chamędryos, chamæpityos ana ℥. ij. & v. iunci odorati, ſpicæ, aniſi, dauci, ſeminis fœniculi, aſari ana ℥. j. paſſularum vinaceis detractis ℥. j. paretur ex his ſecundum artem decoctum: cuius excipe lib. iiij. adiecto ſucci pomorum dulcium, & acidorum, ſucci roſarum, & malorum punicorum acidorum ana lib. v. ſucci borraginis, & fumariæ, depurati ana lib. j. addito ſaccharum quantum ſatis ſit, & fiat ſyrupus: de quo ſumat æger ℥. iij. vice qualibet, deſuper bibens parum aquæ lupulorum, vel borraginis. Poterit inſuper, ſi videbitur, dictus ſyrupus cum pauco ligni aloës, vel cinnamomi odoratus reddi. Detur etiam melancholicis, preſertim hypochondriacis, ex quibuſdam interuallis, potiſsimum hyeme, & inchoante vere ℥. j. antidoti theriacæ poſt purgationes.

περὶ μανίας. *De furore, ſeu inſania.* *Caput VIII.*

3. de Loc. aff. cap. 7. 3. de Cauſis ſymp. c. vlt. AFFECTVS is, qui μανία Graece, Latine inſania, ſeu furor nuncupatur, non minus ſub eius delirij ſpecie continetur, quod quidem ſine febre eſt, quam ipſa melancholia, vt iij. de Locis affectis, & ij. de Cauſis ſymp. liquet. Quinimo tantam inter ſe cognationem eæ affectiones habent, vt interim furor pro melancholia, & melancholia

lia pro furore ſumatur apud artis medicæ auctores, preſertim Gal. qui Aphor. xxj. lib. vj. per μανίαν, hoc eſt, furorem, de quo Hippocr. in Aphoriſmo mentionem fecerat, non vere furorem, ſeu inſaniam, ſed melancholiam proprie dictam voluit Hippocratem intellexiſſe. & idemmet tertio de Locis affectis, de melancholia verba faciens, dicebat, quòd cum ea diuturna facta eſſet, fortiora exigebat remedia, fiebat autem affecto prius calidis diſpoſitionibus cerebro. Quod quidem de melancholia proprie dicta veritatem habere haudquaquam poteſt; cum ea ex frigida cerebri intemperie, ac frigidiori ſucco ortum habeat, vt in præcedenti capite declaratum eſt. Verum eiuſdem verba de furore intelligenda ſunt, qui & à mordacibus ſuccis, & interim à calidiori cerebri intemperatura naſcitur, eodemmet Gal. teſte ij. de Cauſis ſymp. Proinde non ab re nil aliud eſſe inſaniam, ſeu furorem Trallianus cap. vij. lib. iij. dicebat, quàm intenſionem melancholiæ ad maiorem feritatem. Intenſior nanque melancholia eſt non ſymptomatum modo, verum ipſius cerebri affectus, ac cauſæ ratione, vt infra patebit: etſi quodammodo ſecundum omnia hæc aſſimiles eſſe videantur. Propter quod nonnulli haud recte auctorum verba, ac ſententias Hippoc. preſertim, & Galen. intelligentes, in hac re non immerito hallucinati ſunt, putantes quòd perpetuo per μανίαν, furorem proprie dictum, intelligendum ſit, & per μελαγχολίαν, melancholiam proprie dictam, iuxta eorum doctrinam, quod quidem falſum eſſe oſtendimus. Nos igitur ὁμωνυμίαν vitantes, cum de mania, ſeu furore loquimur, de eo proprie dicto, ac à propria melancholia ſeiuncto intelligemus. Hunc quoque licet Plato in Phædro duplicem dixerit eſſe, quorum vnum mentis intentione ex corporis cauſa, vel origine fieri, alterum diuinum, ſiue immiſſum, eiuſque Apollinem inſpiratorem eſſe aſſeruit, vocatur autem nunc diuinatio. de primo tamen ſcripturi modo ſumus: qui, vt inquit Cœlius Aurel. alienatio mentis eſt ſine febribus, lib. j. chronicarum paſſionum cap. v. ſiue alienatio tardans in febribus, quo à phreniticis diſcernitur. Afficitur autem in hac affectione cerebrum, & vt pars ſimilaris exiſtens, velut & ipſa melancholia, ac cunctis alijs delirijs, etiam cum febre exiſtentibus, vt patet tum tertio de Locis affectis, tum commento Aphor. liij. lib. vij. Laborat autem cerebrum in hoc affectu, modo per conſenſum, modo primaria affectione, quo iterum cum melancholia conuenit, ac phrenitide diſtat: in qua non niſi primaria affectione cerebrum læditur, vt eodem iij. de Locis affectis liquet. Quanquam & ipſe furor tum à phrenitide, tum ab alijs delirijs in ardentibus febribus ortis diſtet, quoniam in his perpetuo febris adeſt, ipſe vero furor omni tempore ſine febre reperitur. Præter hæc percipi poteſt cerebrum in furore læſum eſſe, quoniam principales animæ vires oblæſæ ſunt. Nunquid autem ipſum cerebrum per eſſentiam, aut per conſenſum afficiatur, ex iam dictis indicijs, & in Methodo, ac cap. de memoria deperdita relatis dignoſcere ſtudendum erit. Quòd vero furor ſymptoma ſit principum facultatum, diſcere licebit ex ſecundo de Cauſis ſymptom. velut etiam quòd non diminute, nec ablate, ſed deprauate lædantur. Verum huçuſque in Gal. doctrina non reperi, quæ functio princeps in furore oblæſa ſit: quanquam Aët. cap. proprio de inſania illud fateatur: ait nanque laſam eſſe inſanientibus imaginationem, & rationem, ſeruari autem in ipſis memoriam; velut conijcturare licet ex cantilenis, quas familiares habent, preſertim ſi ex feruenti ſanguine originem ducat inſania. Cum ergo in inſania tum imaginatio, tum ratio, ſeu cogitatio læditur, hac quoque ratione ab ipſa melancholia diſcrepat: in qua non niſi imaginatio, vt diximus, oblæſa eſt. Quò fit, vt in hac affectione præter deprauatas imaginationes, errent quoque ægri in cogitandi functione. Ex quarum functionum læſionis modo, cum febris non adſit, & ipſe furor dignoſci poterit. Nam nunc iracundia, nunc hilaritate, nunc mœſtitudine, ſiue vanitate occupat mentem, nunc timore comminante inanium rerum: horum plurimis acceſſionis tempore oculi ſanguinolenti fiunt, atque attenti: accidunt etiam vigiliæ iuges, venarum extenſio, genarum rubor, corporis durities, atque aliena fortitudo, ex Cœlij Aureliani teſtimonio præcitato loco: preſertim, ſi prius cerebrum ipſum calidis diſpoſitionibus fuerit affectum, aut ſolicitudo, mœſtitia, ac vigiliæ immodicæ præceſſerunt, ſeu horum ſimilia: quibus quoque optime perpenſis, ad quem cerebri affectum furor conſequatur, percipere poteris: nanque non niſi ad calidam ipſius intemperiem, vt teſtis eſt Gal. eodem ij. de Cauſis ſymptomatum, ſiue ſola ea ſit, ſiue ex calidioribus ſuccis orta, vt ipſe teſtatur. Propter quod inſuper à melancholia diſtat, quæ à frigidiori cerebri intemperie ortum habet, vt diximus, ac cum phrenitide, alijſque delirijs cum febre ortis communicat. Percipies autem ſi hæc cerebri calida intemperies præter calidos, ac vitioſos ſuccos redundantes fuerit: quoniam nullum eorum vitioſorum ſuccorum redundantiæ ſignum aderit, ac forte, quia ex aliqua externa cauſa cerebrum calfaciente inſania orta ſit. At ſi calidorum, ac vitioſorum humorum occaſione cerebrum calfacientium furor genitus ſit, ex proprijs indicijs illud percipere poteris. Verum cum hic affectus ex melancholico ſucco fieri nequeat, ex eo nanque melancholia propria dicta gignetur, Gal. teſte iij. de Locis affectis, neque ex ſanguinis, ſeu bilis redundantia, niſi prius præaſſentur, ac in veræ atræ bilis naturam vertantur, ex qua atra bile mania ipſa excitatur, inueſtigandum erit prius, nunquid ex atra bile ex ſanguine orta, ſeu ex flaua bile, aut ſucco melancholico, præaſſatis ipſa generetur. (Nanque pituita nunquam ad tantam deuenire poteſt aſſationem, vt ex ea atra bilis fiat, iuxta Gal. doctrinam,

Cap. 7.

Quibus conueniat, & diſſideat furor à melancholia.

Cap. 7.
Quid ſit furor, Alexandri auctoritate.
Verſus finem dialogi.

Ex Cœlio Aureliano, quid ſit furor
Quæ pars in eo afficiatur.
3. de Loc. aff. cap. citato.
Loco citato.

Quis affect⁹ præter naturam ſit.
Cap. vlt.
Aët. lib. 6. c. 8

Eiuſdē ſigna.

Cap. 7.
Ad quem cerebri affectū conſequatur.

Furoris cauſę

Loco citato.

Vide Auic. li. 3. fen. 1. tract. 4. cap. 18.

nam,

nam, quidquid Arabes, & eorum ſectatores ſentiant) Deinceps ſi ab omnibus, vel quibuſdam,
quibus indicijs illud percipere poterimus. Quod ad primum attinet, Aetius cap. de inſania fate
tur eam oriri poſſe aliquando à multo ſanguine non putrefacto ad cerebrum confluente, qui
purus ſit, & multitudine ſolum affligat, velut in ebrijs, interdum flaua bile ei admiſta. Paulus
vero cap. xiiij. lib. iij. furorem excitari aſſerit, cum flauæ bilis ſupra modum exuſtæ in atram ſit
Furoris cauſa quæ, ex Gal. mutatio. At nos Galenum ſectantes aſſerimus interdum maniam ipſam ex feruenti ſanguine
delato per totum corpus, ac caput præcipue petente excitari poſſe: quoniam ſanguis talis ca-
put occupat, vt patet commento Aphor. xl. lib. v. Interim vero ex melancholico humore fit,
licet ex eo non ſemper, ſed cum ſupra modum exuſtus fuerit, aut putrefactus malignam indue-
Cap. citato. rit acritudinem, vt liquet apud eundem commento Aphor. lvj. lib. vj. Quòd autem ex præaſſata
flaua bile furor ipſe excitari poſſit, idem auctor teſtatur iij. de Locis affectis dum dixit. Quem-
admodum alter atræ bilis ſuccus, qui præaſſata flaua bile naſcitur, ferina deliramenta inducit,
modo ſine febre (innuens maniam) modo cum febre. phrenitim indicans (in cerebri corpore
abundans) & demum poſt pauca dicebat. Atque inſuper alia nonnunquam dementia occurrit
ferina, & melancholica, flaua bile præaſſata. Quinimò ex hac flaua bile præcipue furor gigni-
2. de Cauſis ſymp. c. vlt. tur, vt patet ij. de Cauſis ſympt. & commento Aphor. xxij. lib. iij. Ex ijs liquido conſtat cui-
uis ex Gal. monimentis, quòd ex feruenti ſanguine, & flaua bile præaſſata, ſupraque modum
exuſto melancholico ſucco mania ipſa, ſeu furor generari poteſt. Reſtat modo vt ad id, quod
ſecundo loco inueſtigandum erat, ſatisfaciamus, ac diſtinctiua indicia cuiuſuis redundantis ſuc
Signa furoris à feruenti ſanguine orti. ci conſcribamus. Nanque ſi ex feruenti ſanguine originem ducat inſania, erit cum immodico
riſu, videntibus ægris ſæpe ob oculos imagunculas quaſdam riſu dignas, & hilaris eſt ipſis facies,
ac aſſidue canunt. Aliquando enim ex contingentibus euaporationibus ſonitus circa aures ad-
ſunt, vt putent ſe tibicines quoſdam audire: & ipſis preſertim memoria ſeruatur, quamuis ima-
ginatio, & ratio oblæſæ ſint; ac ſimiles erunt deſipientiæ ipſis quodammodo cum eis, quæ ex
ebrietate contingunt, ſiue ortis ex ſola caliditate, ſine humore vitioſo: cum his quoque indi-
cijs totius corporis temperamentum, ætas, ac laborantis habitus, tempus anni, regio, aeris
conſtitutio, ac præcedens victus ratio conſideranda erunt, ſi ſimul cum prædictis ſignis feruen-
Eiuſdem ſi à præaſſata flaua bile fiat, ſigna. tis ſanguinis redundantiam atteſtentur. Quòd ſi ex flauæ bilis præaſſatæ redundantia oriatur
inſania, ferarum modo redduntur effrenes; vt etiam eos, qui imprudentius ipſis occurrunt, ma-
nu violenter tractent, vt inquit Paulus: ferina erit dementia, & melancholica, vt Gal. inquit iij.
de Locis affect. & quanto magis exuſta fuerit, eo magis inſaniæ ſatis furioſę erunt, velut ipſemet
Cap. 7. commento Aphor. liij. lib. vj. ſcriptum reliquit, vt iracundi ſint ęgri, temerarij, percuſſores,
& iniurioſi fiant, ſicut Aetio viſum eſt; ita vt eorum quidam iam propriam carnem guſtarunt,
& domeſticos velut inſidiatores tractarunt, occiderunt, percuſſerunt, & vulnerauerunt. Tem-
peramentum quoque eorum, ętas, habitus, & pręcedens victus ratio, aëris conſtitutio, tem-
Ex exuſto humore melancholico ſi fiat ſigna. pus anni, & regio redundantem bilem coindicabunt. Ex ipſo autem melancholico ſucco im-
modice exuſto ſi fiat furor, deliramenta cum immodicis metu, ac mœſtitia erunt, diutius inter-
dum taciturni fiunt, ac loqui auerſantur. Interim cum loqui incipiunt, & ſi diu locuti fuerint,
ſilere tamen nequeunt. Pariter eorum cum temperamentum, tum ętas, ac habitus ad melan-
cholicum vergunt, tempuſque anni, regio, aeris conſtitutio, ac præcedens victus ratio, melan-
cholici ſucci redundantiam commonſtrabunt. Cum ſingulis autem prędictis tribus manię cau-
ſis pręcedere ſolent ea, vt paulò ante dictum eſt, quę cerebrum duntaxat, aut totum corpus
ſimul cum eo, ac redundantes humores valeant calfacere, ac intantum exurere, vt poſſit furor
ipſe generari. Sunt autem ea, ſolicitudines, mœſtitiæ, ac vigiliæ immodicæ, præcedens phreni-
Parati ad furorem, qbus dignoſcatur. tis, aut alia inflammatio, ſeu æſtuatio, ac quæuis alia ipſius cerebri calida diſpoſitio. Nam plures
viſi ſunt, vt Galeni viſum eſt commento Aphor. xxiij. lib. vj. furore correpti, qui ab excandeſcen
tia, vel ira, vel mœſtitia principium habuere, prompte ſe habente corpore eo tempore ad inci-
dendum in tales affectiones. Si autem velis delapſuros in hanc affectionem dignoſcere, quæ
præcedunt ſigna, attendere oportet. Præcedit nanque capitis debilitas, riſus præter rationem
non aſſuetis id facere: ex facili occaſione iraſcuntur, aurium ſonitus adeſt; & ſplendores oculis
obuerſantur: præceduntque vigiliæ immodicæ, & curæ per vices repetentes, ac peregrinæ; gra-
uitas item, & vibratio capitis. Progreſſu vero temporis omnia hæc intenduntur; & appeten-
tiæ ipſis putidiores fiunt, ſed ad venerem prompti ſunt, & ideo aſſidue ſeminis in ſomnis effu-
ſiones ipſis fiunt, oculi cauantur, ſimulque intenti, ac fixi conſiſtunt: propter quod doctus me-
dicus his apparentibus, aut quibuſdam ex ipſis, poterit eis adhibere, quæ oportet: priuſquam ad
Prognoſtica. perfectam deſipientiam ægri perueniant. Nanque nulla deſipientia, vt teſtatur Gal. commen-
to Aphor. liij. lib. vj. ſecura eſt: licet minus periculoſæ ſint, quæ cum riſu fiunt, quoniam ex ſo-
la fiunt caliditate, ſine humore vitioſo: periculoſiſſimæ vero omnium temerariæ. In medio
autem ambarum ſunt, quæ cum ſtudio fiunt ex flaua bile ortum ducentes: quæ cum multum
exuſta fuerit, vt iam magis ad atræ bilis naturam accedat, inſaniæ ex ea fiunt temerariæ, & ſatis
furioſę, & propterea omnium ſunt periculoſiſſimæ. Ea autem inſania, quæ ex ſuperaſſato atro
humore contingit, licet periculoſa ſit, non tamen adeo pernicioſa eſt, velut quæ à flaua bile

præaſſata

præaſſata gignitur. Nam tanto pernicioſior eſt hæc atra bilis cenſenda ea, quæ generatur ab exu-
ſto humore atro, quanto nimirum & humor humore efficacior, ac ſtrenuior eſt. Gal. teſte lib. Cap.3.
de atra bile. Generatur autem furor frequentius in iuuenibus, ac medijs ætatibus, difficile in ſeni
bus, atque difficilius in pueris, vel mulieribus, Cœlio Aurel. auctore eodem lib.j.cap.v. Hippoc.
vero Aphor.v.lib.vij. ſcriptum reliquit. A furore difficultas inteſtinorum, vel aqua intercus, vel Curatio.
mentis alienatio, bonum: quorum cauſam Gal. tradidit in commento. Pro quorum curatione, Ratio victus
aër ad humidum vergat oportet, caliditate temperatus, aut ad frigidum parum vergens: mutare
item regiones debent, vt inquit Celſus, nec oportet eos eſſe vel ſolos, vel inter ignotos, vel inter
eos, quos aut contemnant, aut negligant. erunt præterea, vt idem Cœlius inquit, multorum in-
greſſus prohibendi, & maxime ignotorum. Somnus eis procuretur per quamcunque viam, ſiue
exterius, ſiue interius adhibitis ijs, quæ ipſum promouent. Quorum ſyluam in præcedenti cap.
reperias. Ante omnia vero, vt ait Paulus, in lecto vinciendi ſunt, ne vel ſibi, vel alteri noceant;
aut geſtandi lectulo penſili intra cubile quoddam inſanientibus dicatum. Communia nanque
ſunt, vt teſtatur Celſus, inſanientibus vehementer exerceri debere, & multa frictione vti. Aluum
quoque humidam habere eos oportet: quod ſi non ſponte fiat, clyſteribus ſubducatur lenibus,
iam dictis in præcedenti cap. quo loco etiam requiras, quomodo circa animi accidentia ſe habe-
re debeant. Victum autem tenuem exhibere conuenit, Aëtij decreto, preſertim circa initia, ſor-
bilem, liquidum, non multum, ventri commodum, & qui parum ſanguinis generare poteſt. A
vino penitus abſtinendum eſt, niſi ex metu inſania orta fuerit: nam in hoc inſaniæ genere ſolo,
rectè vinum datur, Celſo auctore. Vniuerſa ergo diæta ſtatuatur tenuis, concoctu facilis, ventri
commoda, flatus exors, habenſque vim contemperandi, hoc eſt, humectandi, magis quàm infri-
gidandi. Propter quod ptiſana vtendum, intybo, borragine, malua, cucurbita, & interdum lactu
ca. Procedente tempore, poſtulantibus viribus, carnibus vti poteris, potiſſimum contuſis galli-
narum, pullorum, perdicum, phaſianorum, & caſtratorum: in quarum carnium iure ptiſana
optime parari poſſet. Pro potu ſumant aquam hordei, aut decoctum, cum qua permiſceatur
ſuccus malorum punicorum dulcium, aut parum acidorum. Quòd ſi prædictos potus auerſen-
tur, vires indicent, ac aſſueti fuerint ægri vini potioni, illud quoque non omnino denegandum
erit, preſertim ſi ex ſucco melancholico exuſto mania fuerit genita; ſit autem album, tenue, a-
quoſum, ac ſubaſtringens, optimeque dilutum, potiſſimum inclinante malo. Admonendi in-
ſuper ſunt, vt ab omnibus edulijs, & potibus bilem gignentibus abſtineant, Aëtio teſte. prædi-
cta vero victus ratio cunctis inſanientibus communis exiſtit, paucis quibuſdam mutatis pro di-
uerſa cauſæ ratione. propriam autem curationem vnaquæque expoſtulat, licet conſimilem me-
lancholicis curationem recipiant, Paulò teſte. Nanque ſi ex feruenti ſanguine furor excitatur, Si ex feruenti
ante omnem aliam curationem ſanguinis miſſio adhibenda eſt, ſecandaque erit cubiti vena me- ſanguine fiat,
dia, ſeu externa; aut ſi hæ non appareant, tali vena incidenda erit, preſertim in mulieribus; quod curandi ratio
ſi neque hæc appareat, ad eas, quæ in ſummis manibus, ac pedibus, tranſeundum, Aëtio aucto-
re: & ſi vires robuſtæ ſint, quantum ſatis eſſe putaueris, ſtatim detrahito, prout Trallianus
cum Aëtio conuenit. Si autem vires multam prima vice euacuationem non tolerant, neceſſe
eſt non modo ſemel, ſed etiam bis, & ſæpius, quantum licet paulatim auferre. Poſt hæc ca-
put irrigare oportet roſaceo, cum pauco aceto, aut polygoni ſucco, vel oleo anethino, ſeu
melino, imbuta, videlicet, pecia lanea, ſeu linea oleo ſyncipiti imponatur, & frequentius re-
nouetur: aut accipe roſarum, violarum, ſolani, foliorum lactucæ ana p. v. corticum papaue-
ris albi ℥. ij. florum chamæmeli ℥. iiij. florum ſtœchadis ℥. j. & cum prius bullierint in debita
aquæ quantitate, additoque pauco aceto, iuxta coronalem commiſſuram, loco prius abraſo, ca-
put irrigato, cuncta vero non frigida actu, ſed tepida capiti applicentur. Hoc interim tempore
poſt venæ ſectionem, omni modo ſomnus procurandus erit cum his, quæ cap. de phrenitide re-
tulimus. Confidit autem Aetius valde pharmaco ex papaueris capitibus cum ptiſanæ ſucco,
aut aqua exhibito pondere cochlearis vnius, interdum non vna vice, ſed intermiſſa die vna, rur-
ſus exhibendo. Aſſerit enim, quòd vel ſolum hoc medicamentum ſolet poſt venæ ſectionem
perfecte liberare ab affectione, vna cum conuenienti diæta. At ſi res poſtulauerit, vena quoque
in fronte ſecanda erit, eodem Aetio teſte, preſertim ſi infarctus, impactuſque ſanguis in cere- Si ex flauabi
bro fuerit. Orta autem inſania ex præaſſata flaua bile, ad ea, quæ huiuſmodi humorem va- le præaſſetata
cuant, ſtatim veniendum eſt Tralliani præcepto, prius tamen eo concocto, ac præparato; tunc generetur, cu randi ratio.
nanque purgatio commode tibi ſuccedet. Perficies autem id, ſi ſyrupum violaceum, aut ro-
ſaceum exhibeas, aut è ſucco fumariæ, intybi, ſeu boraginis confectum, cum aquis appropria-
tis præcedenti capite, & cap. de phrenitide prædictis: purgabis quidem eos, aut aliquo eorum
medicamentorum, quæ in curatione melancholiæ approbauimus, vel infraſcripto, quod ex-
cipit florum violarum, fumariæ, lupulorum, borraginis, & hordei decorticati, nymphææ,
ſingulorum ℥.ij. paſſularum vinaceis detractis, & tamarindorum ana ℥.j. ex quibus facto decocto
extrahatur cum eo amygdalarum dulcium ſuccus, in quo per decem, vel duodecim horas ma-
cerentur, ℥. ij. myrobalanorum citrinarum, & ℥. j. indarum, & facta per colum tranſfuſione,
diſſoluas in ea mannæ ℥. iij. diacatholicon, aut diaſemæ ℥. iij. aut loco mannæ ℥. j. & ß. caſ-

ſiæ

ſiæ fiſtulæ. Ceterum ſi tali,vel alio dato medicamento corpus non abunde ſatis euacuatum eſſe deprehendas,vtpote,quia ei non cedat affectus, poſt aliquot dies præcedente tamen prius corpo ris præparatione, ac humoris concoctione, rurſus, aut prædictum medicamentum, vel aliud ex his, quæ in cura melancholiæ diximus, propinandum erit. Et ſi illud aſſumere recuſarint, aut molliſsimis ouis,vt Tralliano placuit,aut alijs cibis,vel ficubus pinguibus,vel palmulis,interdum etiam potionibus excipiant,vt Paulò viſum eſt. Balneis aquæ dulcis poſt hæc vtendum, inclinan te preſertim morbo,alijſque irrigationibus, & medicamentis topicis prædictis, addendo tamen quæ magis infrigidant, ac humectant. Nec minus ſomnus in his conciliandus erit, imò magis quàm in reliquis maniacis,ac melancholicis: prodeſt autem eis fœniculi magni ſylueſtris radix, & ſemen ex aqua quotidie pota poſt purgationem, præcepto Pauli, & Aëtij. Ex exuſto autem atro humore ſi furor incidat, non alio modo curandus erit, quàm melancholia. Propterea ſi in toto corpore talis ſuccus redundarit,ſimili curatione vtendum erit, quam præcepimus pro cura tione melancholiæ cum redundantia ſanguinis melancholici in vniuerſo corpore. At ſi furor excitetur ex atra bile prædicta, non tamen in toto redundante, ſed in cerebro tantum, ſimiliter curanda erit velut melancholia excitata ex redundante ſucco melancholico tantum in cerebro. quanquam perpetuo medicamentis humectantibus,ac infrigidantibus plus,pro curatione furoris,quàm melancholiæ vti poteris. Quòd ſi orta fuerit mania ex calida tantum cerebri intemperie,ſeu externa cauſa ipſum calfaciente,præter venæ ſectionem,ac purgationem eiſdemmet medicamentis curare oportet caput,ac totum corpus alterantibus. Per conſenſum vero furor ſi fuerit genitus,nulla alia peculiari indiget curatione: verum primogenio affectu curato,& ipſe quoque ceſſabit. Quòd ſi velis,ne per eſſentiam fiat,cerebrum preſeruare,iam dictis poteris topicis medicamentis rectè vti. Attendendæ item ſpecies alienationis,cuius accidentia,vt teſtatur Cœlius Aurel. præ citato loco,contrariorum coniectura erunt mitiganda; vt furioſum hilaritate re laxent nunciantes quidquam quod animum reſoluat: Sic nanque oportet contrarietate quadam alienationis corrigere qualitatem, quò animi quoque habitus ſanitatis mediocritatem agnoſcat.

Ratio curandi furorem, ſi fiat ex exuſto humore melancholico.

Περὶ λυκανθρωπίας. *De lupina inſania.* *Caput IX.*

Aëtius lib. 6. cap. 11. Paul. lib. 3. cap. 16.
Sedes affecta.
Quis præter naturam affectus ſit.

MALVM id,quod à Græcis λυκανθρωπία dicitur, Latine lupina inſania, ſpecies quædam melancholiæ eſt, Aëtio & Paulo teſtibus: qui nanque hoc affectu detinentur in Februario menſe noctu domo egreſsi lupos in cunctis imitantur, & donec dies illuceſcat,circa defunctorum monumenta plerunque vagantur, eaque maxime ape riunt: quo fit,vt prompte quæ pars in eis afficiatur dignoſci poſsit: quoniam cerebrum, pariter quis affectus præter naturam ſit,quæ ue ſit eius cauſa, quoniam ſymptoma in genere noxæ functionum principum, preſertim imaginationis, & cogitationis deprauatæ: nam memoria fortaſſe his oblæſa non eſt; velut percepi in quodam qui hoc affectu laborabat, & ſi hucuſque duos viderim tali affectione correptos. Ille nanque cum prius me nouiſſet, quadam die cum detentus hoc malo eſſet per iter obuiam mihi factus,ipſe vero timens ſeceſsi, at ille modicum me aſpiciens abijt; erat autem cum eo multitudo quædam hominum, ipſe quidem ferebat humeris crus integrum,ac tibiam defuncti cuiuſdam: hic demum curatus liber euaſit. Qui cum iterum mihi occurreret,nunquid timuiſſem interrogauit, cum in tali loco, dum inſanus erat, eum offendiſſem: ex quibus conſtat memoriam in eo non fuiſſe oblæſam. Dignoſcitur autem hic affectus ex his ſignis; quoniam facies eorum pallida eſt, oculi ſicci, ad videndum imbecilli, & non lachrymantur, ipſorumque oculos cauos videbis, linguam ſiccam, & ſaliuam omnino non profundunt. Sitis ipſis adeſt immodica; & tibias habent exulceratas immedicabiliter propter aſsiduos caſus, & canum morſus, qui frequenti per noctem eius partis offenſione accidunt: ex quibus quoque indicijs liquet quæ ſit eius cauſa, quoniam atra bilis. Curantur autem hi acceſsionis tempore venam ſecando, & ſanguinem ferè vſque ad animi deliquium euacuando, eoſque boni ſucci cibis nutriendo, ac balneis aquæ dulcis, ſi eis vtantur. deinde ſerum lactis per triduum præbendum erit, & non ſemel tantum, ſed bis, ter ue. Purgabitur autem æger hiera ex colocynthide, vt placuit Paulo & Aetio; aut ſi videatur aliquod prædictorum medicamentorum in cura melancholiæ præbeto: velut & poſt purgationes alia adhibenda ſunt eis, antea iam relata in cap. de melancholia, ac preſertim theriaca vtendum. Ad veſperam vero inualeſcente affectu irrigationibus capiti, ac odoramentis iam dictis ſomnum inducere tentandum eſt. Nares item & tempora populeone dicto vnguento illinantur: quandoque etiam ſomnifica medicamenta in potu exhibeantur, Aëtij præcepto.

Affectionis ſigna.

Cauſa.
Curãdi ratio

Περὶ

Περὶ κεφαλαλγίας. *De capitis dolore.* *Caput* X.

PRIVSQVAM ad eius affectus, qui à Græcis κεφαλαλγία, à Latinis capitis dolor
dicitur, tractationem accedamus, tanquam valde neceſſarium, ac vtile in quauis do-
loris generatione, tria inueſtigare propoſuimus. Primum quid ſit dolor. Secun-
dum ex quibus, & quot cauſis gignatur. Reliquum & tertio, in quo præter natu-
ram affectuum genere reponendus ſit. Quod ad primum id quod nos dolorem di
cimus, varijs nomenclaturis conſueuit à Græcis appellari: nam interim ὀδύνη ſæpe ἄλγημα, in-
terdum πόνος, quandoque ἄλγησις ab Hippocrate, & Galeno nuncupari aſſolet: quamuis alijs
etiam nominibus apud quoſdam Græcos auctores nominari reperies. Hunc vero triſtis, atque
grauis mutationis ſenſum eſſe in Gal. doctrina luce clarius patet, preſertim xij. Meth. j. de ſymp. Quid ſit dolor.
cauſis, ac ij. de Ratione victus in morbis acutis. At cum dixit ſenſum, neque omnes partes ſen-
ſiles ſint, manifeſtum eſt quæ prorſus ſunt inſenſiles, eas non dolituras; quò fit vt ſenſibilibus 12. method. cap. 7.
duntaxat partibus dolor accidat. Verum cum non perpetuo ſint dolitura corpora, quæ ſenſibi- 1. de Cauſis
lia ſunt, ſed multum eſſe videatur temporis quo non doleant; relinquitur certo aliquo tempore, ſymp. cap. 6.
quo ſcilicet excitatur in eis crucians affectus, neceſſe eſſe ea dolere: nam citra alterationem non 2. de rat. victus. com. 1.
fit dolor, cum citra eam ſenſus non fiat: neque in ijs, quæ ad perfectionem ſunt alterata, vt in he-
cticis febribus, dolor adeſt, Galeno teſte libro de inæquali intemperie. Non enim cum mutata Cap. 5.
particularum temperies iam eſt, ſiue, vt ſic loquar, in ipſo mutatum eſſe, dolent, ſed dum mutan-
tur, ſiue in ipſa mutatione, quemadmodum mirus dixit Hippocrates. Verum cum ex alteratio- Hippocr. 2.
ne, ac alterationis dignotione ſenſus fiat, vt liquet vij. de Hippocratis & Plat. decr. & j. de elemen aphoriſ. 47.
tis, non tamen alteratio ipſa, vt quidam putant, ſenſus eſt, ſed ipſa alterationis dignotio: nanque 7. decr. decr. cap. 6.
ſenſus inſtrumenta alterari etiam ſine ſenſu potuiſſent, vtputa ſi neruos non haberent, ac per eos 1. de elemen.
alterationis dignotionem. Et propterea non ſatis eſt ad voluptatis, doloriſque creationem, vt cap. 2.
vel leuis, vel grauis, ſeu aſpera in corpore motio efficiatur, ſed vtriſque his agitationibus earun- Nunquid do
dem dignotio quoque accedat neceſſe eſt, quæ proprie ſenſus dicitur, quinimò interdum hæc lor proprie di
duntaxat alterationis dignotio dolor appellatur, vt patet Aphor. vj. lib. ij. dum dixit, dolorem catur altera-
non ſentiunt. Hunc ergo ſenſum dolorem nos dicimus eſſe, qui penes alterationis dignotionem tio, vel altera
potiſſimum attenditur, & non penes alterationem ipſam: quamuis in eius generatione ea quo- tionis dignotio.
que neceſſaria ſit; cum neque ſenſus hic ſine patientis corporis immutatione vllo modo eſſe
poſſit. Improprie vero interdum appellauit Hippocrates ipſas diſpoſitiones, ſeu affectus, qui
cum dolore apti ſunt natura fieri, dolores, vt in principio iam dicti aphor. vj. lib. ij. liquet, cum in
quit. Quicunque dolentes parte aliqua corporis; vj. de Morbis vulg. quòd in cranone antiqui Commen. 1.
dolores frigidi, noui autem calidi, dicebat. Ceterum nec ex quauis immutatione, ſeu ſenſibilium tex. 7.
corporum alteratione progigni dolor conſueuit: quoniam ſi leuis, & exigua fuerit corporum An ex quauis
immutatio ſenſum quidem efficit; qui facultatem, & vim agentis dignoſcit, ac percipit, & pro- immutatione
prie naturalis ſenſus dicitur, non tamen dolorem inducit: nam prompte vnumquodque ſenſo- dolor fiat.
rium leuem hanc ex cognatis patitur mutationem, ſeu alterationem. Inſuper quod nec alteratio
ipſa ſenſim, paulatimque facta dolorem afferre animanti poſſit, primo de Cauſis ſympt. & xij. 1. de Cauſis
Meth. à Galeno decretum eſt. Et Propterea non cuiuſlibet immutationis ſenſus dolor eſſe di- ſymp. cap. 6.
citur, ſed eius, quæ grauis, vehemens, ac triſtis eſt vt diximus, tum confertim, tum etiam violen 12. met. c. 7.
ter facta. Huius nanque immutationis ſenſus exiſtere nullo modo poteſt ſine patientis corpo-
ris immutatione præter naturali, vt eodem vij. de Hippocr. & Plat. decretis liquet. Hoc itaque
intelligere volumus per triſtem, ac grauem mutationem; quæ quidem omnium: dolorum com
munis cauſa exiſtit, prout Gal. eodem j. de Cauſis ſympt. teſtatus eſt; illudque tum Platonis Cap. 6.
auctoritate in Timeo, tum etiam & ipſius Hippocr. confirmauit. Platonis inquam, dum dicebat, Plato in Ti-
quòd pathos præter naturam violenter, & affatim incidens dolorem excitat: cum vero ad natu meo poſt me
ralem habitum redit, idque rurſus affatim, delectationem inducit: at in delectatione, licet affatim dium.
ad naturalem habitum mutatio fiat, non tamen ea violenta eſt: nam ſi violenta quoque foret,
ſimiliter dolorem excitaret, vt idem Galenus teſtis eſt xij. Meth. med. Qua ratione conciliantur Locis citatis.
eius dicta prædicto loco cum his, quæ aſſeruerit j. de Cauſ. ſympt. de doloris, ac delectationis Hippocr. 2.
generatione. Hippocratis vero auctoritate, qui fatetur, quòd ab his, quæ naturam mutant, ac Aphoriſ. 47.
corrumpunt, dolores excitantur, hac quidem voce corrumpunt, & celeritatem, & vehementiam
transmutationis indicans, quemadmodum Galenus ipſe exponit. Quòd vero dolor præcipue
in ſenſu conſiſtat mutationis triſtis, hoc eſt, affatim, & violenter factæ, & non in ipſa mutatio-
ne, palam oſtendunt medicamenta, quæ à medicis excogitata ſunt pro eiuſdem curatione,
quando intendimus contra ipſum, velut ſymptoma pugnare, & non eius cauſam adimere: ſunt
nanque ea torporem inferentia, ac ſenſum auferentia à Græcis ἀνώδυνα, quaſi indoloroſa di-
cta: nam ſi cauſam eius auferendo, ipſum curabis, ita vtique, vt Galenus inquit xij. Meth. con- Cap. 7.
tra ſymptoma non pugnabis. His quippe ſic declaratis, reliquum eſt, vt ad id, quod ſecundo Quot, quæue
loco propoſuimus, accedamus: videlicet quot, quæ ue ſint triſtis huius, ſeu grauis mutatio- ſint doloris
nis, ac demum doloris cauſæ declarare; cum iam oſtenſum ſit vnam eſſe communiſſimam, cauſæ.

ac immediatam omnium dolorum cauſam, immutationem, videlicet, confertim, ac violenter factam corporibus ſenſibilibus. Hæc vero immutatio fit, vt quidam Galeno aſcribunt, à duabus cauſis, ſolutione, videlicet, continuitatis, aut alteratione aliqua: quidam alij aſſerunt vnam tantum meminiſſe cauſam ipſum Galenum, continuitatis, videlicet, diuiſionem. Si qui vero ſunt, qui velint eum alterationem aliquam duntaxat dolorem excitare, hi velut apertum mendacium aſſerentes, ac Gal. id quod nullibi ſomniauerit, attribuentes, ſeponendi ſunt, nulla alia confutatione

Cap. 3.

egentes, ſed tanquam mendaces condemnandi: quamuis Auer. iij. colliget, illud ſentiat, ac nonnullis rationibus idem tueri conetur aduerſus Galenum, & Auic. cap. xxxj. at illi, qui continuitatis ſolutionem duntaxat doloris cauſam eſſe ex Galeni ſententia contendunt, illud tueri conantur ex eiuſdem Gal. verbis iiij. de ſimplicium medic. facultatibus. Quo loco frigidum, ac calidum propterea mordacitatem inducere aſſerebat: quoniam vnum diuellendo, reliquum vero erodendo continuitatem ſoluebat, ac continuum corpus diſtrahebat; qua de re nec frigidum, nec calidum præter continuitatis ſolutionem, auctor doloris erit, vt iſti aſſerunt. Confirmant illud eiuſdem Gal. auctoritate iij. de fracturis, quo loco volens non prorſus à probabilitate eſſe alienum, omnes morbos appellare vlcera, quemadmodum Hippocr. ibidem aſſerebat, repentinam dicebat quoque mutationem in intemperatura ſolutionem ipſam continui efficere. Non erit ergo intemperies aliqua (vt iſti volunt) doloris cauſa ad Galeni ſententiam, niſi & continuum ſoluat: & proinde concludunt cum eo vnam tantum eſſe doloris cauſam, ſolutionem, videlicet continui.

Rationes eorum, qui ſolutionē dūtaxat continui, cauſam eſſe doloris, ex ſententia Gal. contendunt.
Cap. 1.
Commen. 34

Veruntamen nos, qui Galenum vbique locorum inſpeximus, quæ euidentia ſunt ſectari tanquam verum, ac ſummum medicum, cum eo aſſerimus non vnam duntaxat, ſed duas eſſe primas omnium dolorum cauſas. Quemadmodum & ipſe ſexcentis in locis lucidiſſime confeſſus eſt, preſertim lib. ij. art. med. ij. iiij. & vj. de Locis affect. xij. Meth. & ij. de Ratione victus in morbis acutis, ac lib. de inæquali intemperie. Immodica nanque intemperies, quæ inæqualis ſit, confertim ſenſibiles partes alterans, ſeu immutans, & violenter eaſdem partes dolore afficit, ac afficere valet citra vnitatis diſſolutionem: quemadmodum ipſis nullo modo præter naturam immutatis, ac à naturali ſtatu delapſis omnino dolorem non ſentimus, tanquam propria temperie fruentibus eiſdem partibus; & eodem modo ſi & ipſæ ſenſim alterentur, aut æqualiter alteratæ ſint, indoloroſæ permanent. Si igitur propriam temperiem ſenſibiles partes poſſidentes, aut leuiter, ſeu æqualiter alteratæ indoloroſæ ſunt, conſonum erit eaſdem præter naturaliter inæqualiter, ac violenter intemperatas redditas, dolorem ſentire: quod confirmauit Galen. j. de Cauſ. ſymptom. cum de dolore loquens dixit. Porrò vehementes eueniunt in tactu à naturali habitu tranſmutationes ob violentum calidi, frigidique occurſum. Similiter libro de inæquali intemperie de calida fluxione in muſculis loquens, dicebat arterias, & venas ipſorum præter cæteras partes eorum, vario dolore affici; cum interius à fluxione tum excalfiunt, tum extenduntur, ac diuelluntur: exterius non modo excalfiunt, ſed etiam premuntur, ac degrauantur: reliquæ particulæ aliæ comprimendo ſolum, vel incaleſcendo, aliæ vtroque genere laborant. Quid clarius quòd Galenus in his verbis aſſerit quaſdam muſculi partes, quòd incaleſcunt duntaxat dolorem ſentire? quaſdam vero quòd diſtendantur, ſeu diuellantur; nonnullæ propterea quòd vtroque modo afficiantur, doleant: amplius ij. de Loc. affectis dicebat. Verum in eryſipelate, & inflammatione, atque in totum in affectibus inflammatorijs non ſolum, quia intentæ ſunt partes, laborant, ſeu dolent, verum etiam quia intemperantia affectæ ſunt: ac ne hac quidem exiguam ad dolorem inducendum vim habente. & ſexto de Locis affectis de coli dolore verba faciens dicebat, frigidum craſſum, aut viſcoſum humorem, ſeu flatuoſum ſpiritum in corpore craſſo, denſoque genitum, ſed egredi nequeuntem, dolorem excitare: vehementem quidem geminam ob cauſam, intemperantiam, videlicet, & corporum, quibus continetur, tenſionem. His quippe locis cuiuis patere poterit Galenum intemperantiam, eamque inæqualem confertim, ac violenter factam, præter continui ſolutionem dolorem excitare, abſque dubio voluiſſe, & ſolutionem continui citra intemperantiam, ac ambas ſimul.

Opinio nr̄a de cauſis doloris cū Gal.
2. de art. med. cap. 8.
2. de Loc. aff. cap. 5.
4. de Loc. aff. cap. 7.
6. de Loc. aff. cap. 1.
12. meth. c. 7.
2. de rat. vict. comm. 1.
De inæqu. intemp. cap. 3.
Cap. 6.
Cap. 3.
Cap. 5.
Cap. 1.

Reliquum eſt eorum opinionem, qui cum Galeno putant ſolutionem duntaxat continui doloris cauſam eſſe, eorundem rationes ſoluentes diluamus. Ad primam eorum rationem, quam afferunt auctoritate vtentes Gal. iiij. de ſimpl. medic. facultat. dicimus primo, quòd quamuis ibidem Galenus doceat modum, quo calidum, & frigidum media ſolutione continui mordacitatem efficiant, nequaquam tamen negauit poſſe dolorem eadem excitare confertim, ac violenter ſenſibiles partes alterando, prout ſæpius in eius doctrina compertum eſt. Qua de re licet vnum docuit; non propterea alterum, quod in pleriſque locis ſcriptum reliquerat, negaſſe videtur, vt cuilibet patere poterit eius dicta ſanè intelligenti. Ad hæc non quodlibet calidum, aut frigidum media ſolutione continui mordacitatem inducit, vt eodem loco patet: ſed illud tantum, quod immoderatius auctum eſt, calidum, videlicet, adeo auctum, vt noſtram ſubſtantiam diuidat, diſtrahat, atque ſecet; frigidum vero quod ſupra quàm quòd contrahat: ac condenſat, etiam diuellendo partes mordicatione infeſtet, ac continuum ſoluat. Qua de re quis negabit? quòd quamuis vehemens repentina, ac violenta alteratio eſſe debeat, vt dolorem excitet, quòd priuſquam ad tantam deuenerit immoderantiam, quam exigit continui ſolutio ex ea

Salutio rationum opinionis contrariæ.
Cap. 1.
Reſponſio ad primam rationem.

orta,

orta, valeat confertim duntaxat, & ſemel totas ſenſibiles partes alterans, citra continui diuiſionem dolorem efficere? datur inquam immoderato immoderatius; vt proinde fiat, quòd ex inæquali intemperie, calida potiſsimum, vel frigida immoderata non extreme tamen, dolor excitetur, præter continui ſolutionem dolentis partis. Immoderatius autem aucta, de qua Gal. iiij. de ſimpl. med. fac. locutus eſt, dolorem gignit interueniente continui ſolutione: cum immodici caloris, ac frigoris hic terminus ſtatui poteſt, vt lib. de inæquali intemperie patet, quò fit, vt vnus minor, alter vero maior dolor exiſtat. Ad ſecundam eorum rationem, pro qua Galenum pro teſte inducebat lib. tertio de fracturis, facilis eſt reſponſio: nam quærens ibi Galenus tanquam probabile, ac veriſimile Hippocratis dictum ſeruare, qui aſſerebat poſſe quempiam omnes morbos vlcera appellare, licet non tanquam verum, quanquam non prorſus à probabilitate alienum, vt ipſe aſſerit, pro ſuſtinenda hac probabilitate ſubiunxit, omnem intemperaturam aliquam omnino continui diſſolutionem, ſi non ſenſui euidentem, ratione tamen contemplabilem, efficere; allegans ſe in præallegato loco quarto de ſimpl. med. facult. demonſtraſſe repentinam item mutationem in intemperatura ſolutionem quoque continui efficere, tanquam probabile ergo, ac veriſimile illud affirmat, non tamen omniquaque verum; & cum dicit repentinam mutationem in temperatura ſolutionem continui efficere, concedimus nos modo, quo ſupra diximus, dum vero ſubdidit, eam omino continui ſolutionem, ſi non ſenſui euidentem, ratione certe contemplabilem progignere, aſſerimus nos illud fateri, non quòd re vera ſit, ſed vt à calumnijs Hippocratis dicta liberet: propterea ait illud poſſe ratione contemplari tanquam probabile, & non penitus abſurdum. Nanque in hoc ea, quæ ſenſui euidentia ſunt, præter eius morem, vt liquet, tranſgreditur, & vt cunctis pateat me non inſomnia, ſed vera fateri, Gal. ipſum legat lib. de inæquali intemperie, dum huius Hippocratis dicti etiam meminit: ait nanque. Quippe vlcus vnitatis eſt diuiſio, immodicus vero calor, ac frigus proxime accedunt, vt vnitatem ſoluant, & non dixit, quod re vera ſoluant vnitatem: licet ea quoque euidens ſenſui non ſit, velut fatetur prædicto libro de fracturis, quamuis etiam de immodica loquatur intemperatura, & non de omni; cum de his quæ immodicæ valde non ſunt, forte nec illud veritatem habeat, quòd proxime accedant, vt vnitatem ſoluant. Quare licet proxime accedant, vt continuitatem ſoluant immodicæ intemperantię, potiſsimum calidæ, vel frigidæ, iuxta Galeni ſententiam, dolorem tamen efficere poſſunt citra continui ſolutionem: quamuis probabiliter loquendo à veritate prorſus alienum non ſit, cum proxime accedant, vt continuum ſoluant, eas aſſere continui diſſolutionem efficere: quemadmodum philoſophi mobile quoddam quieſcere aſſerunt, etiam ſi non vere quieſcat, ſed quieti proximum ſit, ac eundem motum, qui quieti proximus eſt, quietem appellare conſueuerunt, licet improprie. Ex quibus liquido conſtat in Galeni doctrina non modo continui ſolutionem (vt quibuſdam viſum eſt) dolorem excitare, verum etiam ipſam intemperiem inæqualem, ac interdum ambo concurrere pro doloris generatione: & propterea rei euidentiam conſecutus in omnibus ferè locis tum præallegatis, tum aliis ſexcentis illud teſtatus eſt. Hanc etiam ſententiam confirmauit lib. ii. de compoſ. med. ſecundum loc. dum dixit. Vehementiſsimi igitur capitis dolores fiunt iuxta caliditatem, & frigiditatem, maxime cum inæquales exiſtant. Moderati vero iuxta ſiccitatem: at ad humiditates nullus conſequitur dolor. Non enim propterea duntaxat, quòd efficaciſsimæ qualitates ſint caliditas, & frigiditas, ea de re cum inæquales ſint, vehementiſſimos excitant dolores ſimilarium partium affectiones proritantes ſimplices, ac inæquales, verum etiam quòd cum immodicæ valde fuerint, faciunt etiam quodammodo continui ſolutionem, vt ab eodem Galeno decretum eſt. Excitant igitur dolores vehementiſsimos, & quia intemperatas inæqualiter reddunt partes ſenſibiles, & quoniam erodendo, ſeu diuellendo continuitatem earum ſoluunt, cum immodicæ valde fuerint, vt diximus. Siccitas vero moderatos infert dolores, quoniam nec efficaciſsima qualitas eſt, velut prædictæ: & propterea ſuo occurſu non valet adeo violenter corpus contigere, vt media intemperie dolorem proriret, ſed tantum media ſolutione vnitatis, tendendo videlicet partes, quæ continuæ ſunt; & ſi neque tenſionem valde repentinam, & violenter moliatur. At humiditas nec vno, nec alio modo dolorem inferre poteſt ex ipſa, cum nec mutationem repentinam, ac violentam partis alicuius vt ſimilaris efficere valeat, neque continuitatem ſoluere poſsit, velut ſiccitas ipſa, aut alio modo, contundendo ſcilicet, ſecando aut erodendo. Nanque ex hiſce cauſis ſolui continuitas conſueuit, vt patet tum v. tum xii. Meth. med. & ſecundo de Cauſis ſympt. quo loco etiam decretum reliquit, humidum, & ſiccum niſi calori aut frigori coniungantur, citra violentiam corpus contingere: quia nec affatim, nec violenter ipſum immutare poſſunt, inefficaciores cum ſint qualitates. Hanc diuerſam ex varijs qualitatibus doloris generationem cum Galeno fatentur Aëtius cap. de dolore capitis, Trallianus cap. x. lib. j. & Paulus cap. iiij. lib. iij. Ad tertium autem deuenientes dicimus cum Gal. primo de Cauſis ſympt. quòd delectatio, & dolor omnibus ſenſibus contingunt, non tamen pari euidentia, ſed in oculis minus euidenter, quàm in ceteris: in tactu autem, & guſtu maxime luculenter, ab his deinceps in odoratu, & poſt hunc in auditu. At relicta delectatione, quæ nihil aliud eſt niſi reditus ad naturam, ſimul, & celeriter factus: hic nanque eſt, qui voluptatem affert, dicimus, ex maximis ſplendoribus viſum ipſum propter nimiam ſecretionem

Loco citato.
Cap. 6.
Ad ſecundã rationem eorum rñſio. com. 34.
Cap. 6.
Cap. 1.
5. met. cap. 2.
12. met. c. 7.
1. de Cauſis ſymp. cap. 6.
Aët. li. 6 c. 40
Quis affec. ? præter naturã ſi dolor.
1. de Cauſis ſympt.
Loco citato.

non modo laborare, ſed etiam corrumpi quandoque, afficitur quoque guſtus inſtrumentum dolore ab acutis, amaris, acerbis, ac acribus ſuccis. Contriſtant vero olfactum qui ex iam dictis ſuccis exhalant halitus. Auditum autem infeſtat vox aſpera, & maxima, & celerrima. Verum tactui accedunt magnæ mutationes naturæ à frigidi, calidique violento contactu: præterea ab his, quæ contundendi, vel ſecandi, vel diſtendendi, vel exedendi vim habent. Quapropter cum quærimus nos quis affectus præter naturam ſit dolor, non de omni dolore loquimur, qui ſingulis ſenſibus contingit, ſed de eo, qui omnium euidentior eſt: hic vero erit qui ſenſui tactus accidit ex vna, aut pluribus prædictarum cauſarum ortus, moleſtus quidam ſenſus exiſtens, vt volebat Plato, compoſitus ex violento ſimul, & quod confertim fit pathemate, ſenſitiuis corporibus accidente: nihil autem refert dicere vel moleſtum, vel doloroſum, vel dolorificum, vel laborioſum ſenſum: quemadmodum neque ipſum pathos, ſi triſtitiam, vel moleſtiam, vel dolorem, vel laborem, dolentiam ue appellaueris. Nam Plato, vt Galenus refert, pro eadem re in Timæo, & in Philebo dictis nominibus omnibus promiſcue vſus fuit, ac in alijs libris: ſimiliter & Hippocrates tum de nominibus, tum de rebus prædictis in eadem fuit ſententia, quanquam & hoc etiam pathos in alijs quoque ſenſibus deprehendi poſſit, vt prius diximus, in hoc vero videlicet tactu euidentius eſt. Verum cum tactus in dolore afficiatur ex præternaturali quadam patientis corporis immutatione, is nec morbus, nec cauſa morbi erit, ſed ſymptoma. Offenſa nanque eſt ipſius tactus actio ex his, quæ ipſum contriſtant; verum non adeo offenſa eſt, vt ea penitus ablata ſit: nam ſentit vtique non naturaliter tamen, ſed cum triſtitia, neque adeo imbecilla, ac difficilis eſt tactus actio, velut in torpore, ſeu ſtupore eſt videre. Relinquitur ergo, quòd cum non ablata, nec imbecilla, ſeu difficilis ſit ſenſus tactus actio in dolore, quòd neceſſario ea deprauata ſit propter violentam, vehementem, ac repentinam immutationem eius inſtrumento occurrentem: & propterea moleſtum, ac malum hunc ſenſum, ſeu laborioſum, qui ex prædicta immutatione perficitur, ſenſitiuis corporibus accedere neceſſarium eſt, iam dictam immutationem ſentientibus: omnem nanque prauam, ſeu malam ſenſionem bifariam dici à Galeno lib. de diff. ſympt. patet: nam vel idem quòd debiliter, vel idem quòd deprauate ſignificat, at cum in dolore non debiliter tactus ſentiat, reliquum eſt, vt cum mala ſit eius ſenſio, quòd ea deprauata ſit: Habet enim tactus ipſe inſigne hoc ſymptoma, & proprium præter reliquos ſenſus, nempe dolorem; vt eodem lib. de diff. ſympt. liquet. His quippe ſic declaratis reuerſi iterum ad id, à quo noſtra oratio diuerticulum ſumpſit, de capitis videlicet dolore dicimus, quòd licet de eo variæ reperiantur apud medicorum vulgus differentiæ, apud græcos tamen omnes quos vidi, preſertim Galenum, tres duntaxat de dolore capitis ſpecies, ſeu differentias reperi: quarum vna à Græcis κεφαλαλγια, à Latinis non aliter quàm capitis dolor nuncupatur, nomen ſi quidem ſumens ſimul ab affectu, & parte affecta, teſte Galeno ij. met. Altera κεφαλαῖα. Reliqua, & tertia ἡμικρανία dicitur, vt patet iiij. de Locis aff. De his igitur tribus differentijs nos ſeparatim verba faciemus ab ipſa cephalalgia exordientes: quæ nihil aliud eſt, quàm recens laborioſus ſenſus totius capitis, propter grauem eius mutationem, ſeu triſtem. Adhibitum autem eſt illud verbum recens, vt differat à cephalæa quæ, vt dicemus, capitis dolor diuturnus eſt, difficulterque ſolubilis, teſte Gal. eodem iij. de Locis aff. totius autem dictum eſt, quo ab hemicrania diſcrepet. At cum diximus capitis, eam nunc ſignificamus partem, quæ capillo tegitur, hoc inquam intellexit Celſus ſub nomine capitis, lib. iiij. cap. ij. illud quoque per iam dictam deſcriptionem conſtat, quæ afficitur in hac affectione, partem, caput eſſe: quòd coniectare licet ex ipſo dolore cum poſitu. At quoniam interdum extra caluariam affectio eſt, aliquando intra, & quandoque quidem omnium exteriorum, aut interiorum, interim non omnium, ſed vnius tantum corporum generis, arteriarum videlicet, aut venarum, aut neruorum, aut membranarum, aut cutis, vel ipſius denique cerebri; propterea difficillimum eſt, Gal. auctore ij. de compoſitione med. ſecundum locos, affectum locum dignoſcere, ſiue vnus, ſiue plures vno exiſtant; aut qui tandem hi ipſi extent. Illud tamen non ignorandum erit, nunquid intra caluariam affectio ſit, vel extra. Dignoſces vero ex ipſo dolore, ſi vſque ad oculorum fundamenta, ſeu radices extendatur necne: nam ſi non extendatur illucuſque dolor, extra caluariam erit affectio, vt Gal. iij. de Loc. aff. viſum eſt. Si vero ad oculorum fundamenta is extendatur, intra caluariam erit diſpoſitio, nam ab ipſo cerebro, & ab vtraque membrana, atque à vaſis, quæ in ipſis continentur veluti germina quædam ad oculos deducuntur, vt facile poſſit propterea vſque ad eos dolor extendi; etiam ſi ipſummet cerebrum in eius propria ſubſtantia affectum ſit: nam id quoque grauem, ac triſtem immutationem ſentit: & propterea dolore afficitur, vt teſtis eſt Gal. eodem ſecundo de compoſitione medic. ſecundum locos, lib. de multitudine, & iij. de Locis aff. Excitatur autem hic dolor, velut & reliqui omnes, vt diximus, aut ab inæquali intemperie confertim facta calida potiſſimum, ſeu frigida, aut à continuitatis ſolutione, ſeu ab vtriſque. Verum non ſatis erit, hoc ſcire, ſed ſi velimus cuilibet capitis dolori auxilia rationabiliter adhibere, & non indiſcriminatim, & citra diſtinctionem, opus eſt, cunctas affectiones, ex quibus capitis dolor excitari conſueuit, prænoſcere. Neque enim omnes ob vnam affectionem caput dolent, ſed tum ipſæ affectiones plures ſunt, tum curatio ipſarum ſingularum propria exiſtit, ex Galeni ſenten

Galen. 1. de Cauſ. ſympt. cap. 6.
Plato in Tymeo poſt medium.
Plato in Philebo ante medium.
Cap. 3.
Loco citato.
De capitis dolore ſermo iterum.
Quot ſunt eius ſpecies, ſeu dfīæ.
2. met. cap. 2.
3. de Loc. aff. cap. 9.
Cephalalgia quid ſit.
Cap. 9.
Quid per caput intelligendum ſit.
Quæ pars afficiatur.
Cap. 1.
Nunquid intra caluariā, vel extra caput affectū ſit
Cap. 9.
2. de comm. med. cap. 1.
Lib. de multr. cap. 11.
3. de Loc. aff. cap. 9.
Vniuerſales cauſæ doloris capitis.

ſententia, eodem ij. de compoſitione medic. ſecundum locos. Vna etenim affectio eſt, vt ibidem ipſe aſſerit, iuxta intemperiem ſimplicem citra humorum complexum. Alia ſecundum humorum qualitatem, quædam iuxta multitudinem duntaxat ipſorum humorum contingit: quibus etiam accedit ea, quæ fit, cum humores tranſitus liquorum, ac vaporum obturarunt. Et ad hæc alia eſt, cum ob imbecillitatem in quibuſdam capitis partibus flatuoſus ſpiritus innaſcitur: quandoque etiam ob aliquam externam cauſam, πρωκαταρκτικην Græci appellant, capitis dolor contingit; velut eſt externus ardor, frigiditas, ebrietas, plaga, & alia huiuſmodi. Ex hiſce ergo ſex diuerſis cauſis, vt Galeno viſum eſt, capitis dolores excitari poſſunt: ex quibus ipſum propter imbecillitatem ſuam facillime affici conſueuit: interim ob ſenſus exuperantiam, ſeu totius corporis plenitudinem, quamuis diffuſi, & veluti efferueſcentes humores interdum, ac vapores à magnis febribus ad caput aſcendant, & capitis dolorem efficiant, vt dicemus. Proinde docebimus nos quo pacto ſingulæ ex proprijs earum indicijs dignoſci valeant, vt demum eis cognitis, ratione, ac methodo curari poſſint, initium ſumentes ab eo, qui ex ſimplici duntaxat intemperie citra humorum complexum ortum habet: quamuis nec illud inuenire promptum ſit, ſed & exercitato homine indigeat, qui tum per rationis exercitium, tum per multam, & aſsiduam affectionis ægrorum inſpectionem eam cognoſcat. Nanque proprietates aliquæ quidem omnino dici non poſſunt; quædam vero ægre circa ægrotantium corpora oſtendi valent, vtpote quæ tantum ijs, qui eas ſæpe viderunt, cognitæ ſint: & propterea quòd coniecturale artis eſt, id maxime in affectionum cognitione conſiſtit, vt patet eodem ij. lib. de comp. med. ſecundum locos.

Particulares cauſæ eiuſdē. Cap. I.

Loco citato.

Si autem ex ſimplici intemperie capitis dolor proriretur calida, vel frigida, dolor vehementiſsimus erit, vt dictum eſt: nanque ex his duntaxat qualitatibus vehementiſsimi fiunt capitis dolores. Verum ſi calida fuerit intemperies, præter vehementiſsimum dolorem, capitis aderit calor quamprimum ei manum admoueris, ac oculorum rubor: frigidis aſperginibus oblectantur ægri, ex quibus maximum percipiunt adiumentum; præceſsitque alia extranea calfaciens cauſa.

Signa doloris capitis ex calida intemperie geniti.

Ex frigida intemperie.

At ſi ex frigida excitetur intemperie licet, vehementiſsimus dolor quoque ſit, tamen caput tactu calidum non deprehenditur, neque facies, & oculi rubeſcunt, nec arida, & collapſa apparet, ſed è contrario plena, & pallida, Tralliano teſte, eodem cap. x. primi libri, præceſsitque externa quædam infrigidans cauſa, & frigidis neque iuuantur ægri, neque gaudent, vt Galeno viſum eſt.

Ex ſicca intemperie.

Quòd ſi ex ſiccitate, ortum habuerint, moderati erunt capitis dolores, aridior deprehendetur capitis cutis citra alia indicia, quæ de calida intemperie diximus: aliquaque præceſsit exiccans cauſa, & à ſiccis medicamentis non modo non iuuantur ægri, ſed noxam ſuſcipiunt. Ad humidam vero intemperiem, quòd nullus conſequatur dolor, iam oſtendimus.

Si ex bilioſo ſucco.

Quòd ſi non ex ſimplici tantum intemperie capitis dolor excitetur, ſed cum humorum complexu, ſi bilioſus is fuerit, dolor præter vehementiam mordax quoque erit: ſimiliter cum totius capitis calore immodico, ac faciei pallore. Interim etiam os amareſcit, quemadmodum Paulus teſtatur eodem cap. quarto libri tertij, inſtructus à Galeno ſecundo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, & quæ præceſsit victus ratio flauam bilem coaceruauit; pariter temperatura calidior, ætas vigens, immodicæque ſollicitudines præceſſerunt.

Loco citato.

Ex pituita.

At ſi pituita redundante is fiat, præter iam dicta frigidæ intemperiei ſigna, tum victus ratio præcedens, tum reliqua concurrentia firmabunt; cuncta nanque pituitam ipſam coaceruarunt.

Ex nigrabile.

Ex plethora.

Nec minus ſi ab atra bile ortum ducat, cuncta aderunt indicia redundantis atræ bilis; quæ requiras cap. de melancholia. At ſi ex plenitudine quatuor humorum ex ęquo, ſeu ex ſanguine dolor capitis proritetur, aderit grauitatis ſenſus, aut tenſionis: faciei color rubeus, temperamentum, ætas, victus ratio, & reliqua concomitantia ſanguinis incrementum, ſeu humorum omnium ex æquo indicabunt.

Ex multitudine mordaciū humorū c. I.

Ex inflammatione.

Ex flatuoſo ſpiritu. Cap. 5.

Ex externis cauſis.

Quòd ſi eadem humorum multitudo cum obſtructione quapiam, ſeu obturatione caput dolore infeſtat, ſiquidem ea moderata fuerit cum grauitate prædicta, moderatus erit dolor; ſin fortis, fortiter dolebunt, & ſi mordacem qualitatem humorum multitudo complectatur, etiam iuxta hanc dolorem augebit, prout Galenus teſtatur præcitato lib. ij. de compoſ. medic. ſecund. locos. Verum ſi cum grauitate, aut tenſione, pulſus quoque aderit, inflammationem indicabit. Quemadmodum ſi tenſio aderit ſine grauitate, ac pulſu, ſpiritus flatuoſi multitudinem oſtendit, vt liquet primo de arte curatiua ad Glauconem, aderitque aurium ſonitus; & quæ præceſsit victus ratio, corporis natura, ac reliqua, ad ſpiritum flatuoſum generandum fuerunt idonea. Qui demum ob cauſam quampiam externam proritantur capitis dolores, vt externo ardore, frigiditate, ebrietate, plaga, odoratis item calidis, ac reliquis huiuſmodi, prompte ex ægri, ſeu aſtantium relatione percipi poſſunt. Quare vt diu in his dignoſcendis immoremur non oportet: quemadmodum ſi ob ſenſus exuperantiam dolor capitis infeſtet, velut in ore ſtomachi accidit quibuſdam, qui ipſum exacte ſenſilem habent, facillime à quauis cauſa in eum incidere parati ſunt, preſertim ab ipſis odoratis, adeo vt nonnulli ne thuris quidem odorem ferre poſsint, Galeno auctore iij. de Loc. aff.

3. de Loc. aff. cap. 9.

Doloris capitis prognoſtica.

At tempus eſt doloris capitis prognoſtica enunciare: cuius primum ab Hipp. Aphor. lxx. lib. iiij. ſcriptum eſt, dum dixit. Quibus febricitantibus vrinæ ſunt perturbatæ, quales ſunt iumentorum, ijs dolor capitis vel adeſt, vel aderit. Quoniam, vt inquit Galenus in commento, ſpiritus flatuoſus vna cum calore prompte fertur ad caput. Secundum prognoſticum eiuſdem Hipp. Ap. lj. lib. vj.

lib.vj.ſcriptum eſt,cum inquit. Quicunque ſani dolore capitis repente capiuntur, & ſtatim muti fiunt,& ſtertunt,in ſeptem diebus pereunt,niſi febris apprehenderit. Nam cum ſanis (vt Galenus aſſerit eodem commento) dolor in capite repente aduenerit, cauſam referre oportet non modo ad ſpiritum flatuoſum, ſed etiam ad materiæ vniuerſim fluentis multitudinem: quam ad cerebrum fuiſſe delatam indicant ſymptomata, quæ poſt dolorem ſuperuenerunt, ab Hippocrate in Aphor.annotata: per quæ etiam ſymptomata,quòd ſit quædam materia pituitoſa,commonſtratur: atque iccirco febris ſuperueniens diſpoſitionem ſoluit. Aphor. autem x. eiuſdem libri ſexti idem Hippoc. dicebat. Caput dolenti,& circum dolenti, ſeu vehementer laboranti, pus, vel aqua,vel ſanguis effluens per nares, aut os, aut aures, morbum ſoluit: quando videlicet propter inflammationem, Galeno teſte, vel crudorum humorum multitudinem in capite aceruatorum fieri dolorem contigerit: tunc nanque inflammatione ſuppurata, aut humore excreto ſolutio fit. iij. vero prognoſt. Capitis dolor vehemens inquit Hippocrates, & continuus cum febre, ſi quod ex indicijs extiterit exitioſis, letalis admodum eſt: & lib. iij. prædictionum dixit. Vterum gerentibus capitis dolores ſoporoſi cum grauitate fientes mali ſunt. Galenus primo de arte curatiua ad Glauconem ſcriptum reliquit, dolorem capitis inſeparabile eſſe indicium futuræ criſis, ſi à principio non inuaſerit, ſed vbi corpus perturbatur, ac agitatur naturam tentante ipſam per vomitum, aut per fluxum ſanguinis ex naribus. Reliquum eſt cuiuſuis doloris capitis curationem conſcribere, vnam tamen in omnibus communem intentionem habentes, cauſas videlicet,à quibus fiunt ſinguli, conſiderare: hæ ſiquidem tibi conuenientem curationem oſtendent non cuiuſuis doloris capitis tantum,ſed omnium aliorum ſymptomatum,vt liquet lib.primo de arte cur.ad Glauc. Verum nos non immerito initium faciemus ab ijs,qui à nudis duntaxat qualitatibus originem duxerunt,ac à procatarcticis cauſis. Nam cum recentes hi fuerint,facile curantur,cunctique optimi medici ab eis initium ſumpſerunt,vt patet ij.de comp.med. ſec. locos.

3. prognoſt. tex. 11.
3. prorr. tex. 11. cap. 15.
Loco citato. Cap.1.
Cap.22.

INSVPER viſum eſt,quo breuiores ſimus,ab eo capitis dolore qui ex ſiccitate oritur,cœpiſſe. Nanque ex ea,licet non vehementiſsimus,moderatus tamen gignitur, non tamen intemperie media: quoniam citra caliditatem,aut frigiditatem hoc pacto illum efficere non valeret, vt Galeno patet primo de Cauſis ſympt.ſed media continui ſolutione,hoc eſt,tenſione. Demum relicta humiditate,ex qua nec vno,nec alio modo ſola exiſtente excitari dolor poteſt, ad eos deueniemus,qui ex frigida,ſeu calida intemperie cum humorum redundantia,vel citra, ortum ducunt; alios,qui ex alijs iam dictis cauſis excitantur,non omittentes: quamuis plurimum, vel frigida intemperies caput viciat,vel humida,quinetiam & ambæ ſimul,vt xiij. Meth. med. apud Gal. legitur. Pro huius tamen ratione vniuerſa victus,ac medicamentorum ratio ad humidum vergere oportet. Talis ergo naturæ aër eligatur,ſomno vtatur longiori,vigilias vitet,quietem eligat. Caueat ab immodico exercitio,ac euacuatione immodica, animique affectibus immoderatis, preſertim mœrore. Cibi eligantur humectantes,boni ſucci,multi nutrimenti,vt recentium ouorum lutei,gallorum teſtes,gallinarum,ſeu pullorum caro: interdum perdicum,ac phaſianorum iuuenum; eorundemque animalium iuſculis interim veſcantur. Vinum bibant tenue,aquoſum,optime dilutum: dulcium aquarum calefactarum lauacris, vt quæ humectare poſſunt, vti conuenit. Capitis irrigationes faciendę,preſertim iuxta coronalem commiſſuram ex oleo amygdalino dulci,aut de cucurbita,vel violaceo,& chamæmelino ſimul mixtis. Interim vero cum prædictis oleis recentem aliquam pinguedinem miſceas,vt anſeris,gallinarum, vel vitulorum: pariter & recens butyrum,hiſque caput inungendum. Humida quoque errhina adminiſtrari poterunt ex prædictis tum oleis,tum pinguedinibus pullorum,ſeu Gallinarum iuſculis cōmiſtis, ac ſaccharo albo.

Cura doloris capitis ex ſiccitate. Cap.6.
Victus ratio.
Medicamētorum ratio.

CAPITIS autem dolor ex calore genitus,vt ſolis ardore,flammæ vicinitate,ſeu odoramentis calidis,alijſque huiuſmodi,curabitur,ſi aër,ac domus in qua æger decumbit,natura frigidi deligantur, aut qui noſtra induſtria ſic præparati ſint ex floribus, ac graminibus frigida facultatę præditis per domum ſparſis,roſis videlicet,violis,nymphææ floribus,pampinis, ſeu capreolis vitium, harundiniſque folijs, & huius claſsis reliquis. Refrigerabitur item ſi humi aqua frigida proiecta ſit,ac de vaſis in vaſa transfundantur. De ſomno maxima habenda erit cura,qui ſit conſueto longior; vigiliæ preſertim immodicæ penitus vitandæ,quies iniungenda, cum non modo his,verum omnibus,quibus caput dolet, augente adhuc, & vigente dolore quieſcere melius ſit, vt Apollonij auctoritate Gal. teſtatur ſecundo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Alui excrementa,ſi natura non excernantur,lenibus clyſteribus prouitanda ſunt: ex eorum nanque retentione capitis dolor augetur. Animi perturbationes, preſertim ira, ac furor penitus vitentur. Boni ſucci cibis, non tamen calfacientibus, imò natura frigidis ægrum nutrire oportet, neque eiſdem multis. Sunt autem tales panis ex aqua frigida lotus, ptiſanæ ſuccus. Ex oleribus, lactuca, intybum, portulaca. Ex piſcibus conueniunt petroſi, & teneris carnibus præditi. Ex carnibus, pullorum, gallinarum, ac columbarum pulli cum omphacio preſertim conditi, gallorum teſtes, atque alæ. Ex fructibus, malum punicum, vuæ paſſæ, pyra, ac mala,quæ apia dicuntur,interdum cruda, aliquando vero cocta condonari poſſunt. Abſtinendum

Cura doloris capitis ex calida intemperie orti.
Cap.1.
Loco citato.

vero ab his,quæ proprietatem quandam habent capitis dolorem inducendi, vt à palmarum glandibus,Gal.teſte; eruo,quercinis glandibus,lactis potu,viticis ſemine,ac nigris oliuis,vt Aët. viſum eſt, & ante ipſum eiuſdem Gal. ſecundo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos.

Aët.li.6.c.46
Gal.loco cit.

Pro potu vero,omnino aqua vtendum eſt: quòd ſi ex eius potu ventriculus ſubuertatur,in ea parum cinnamomi decoquatur, aut ſeminum coriandrorum præparatorum, vel miſceatur cum aqua ſuccus malorum punicorum acidorum,ſeu acidus ſyrupus,vel oxyſaccharum.Quòd ſi nec his bene habebit, & aquam bibere non poſſit, permittendus ei erit ex aquoſis vinis aquoſus potus,eiuſdem Gal. præcepto. Refrigerantibus item,ac modice aſtringentibus medicamentis, tenuiumque partium ſubſtantia præditis vtendum erit.

Medicamentorum ratio.

Quapropter in principio nil melius erit,quàm roſaceo probe apparato caput perfundere, ac æſtiuo tempore frigido exiſtente: optimumque erit ſi ex oleo crudo,quod omphacinum appellant, confectum ſit, nec id ipſum roſaceum vetus exiſtat: magis autem adhuc penetrare poterit, Trallia. teſte, ſi cum aceto illinatur: pauca autem eius quantitas adiecta ſit. Locus autem illitionis,perfuſionis,ſeu irrigationis ſit iuxta frontem,vbi piloſa pars capitis deſinit,ac iuxta vtrunque eius latus, vbi pili ipſi ad aures nectuntur.Verum inter omnes capitis partes,vt ſæpius diximus,ea,quæ iuxta ſynciput eſt,propter laxitatem coarticulationis iuxta coronalem ſuturam,& ob oſſium tenuitatem,& raritatem, facile tum caliditatem, tum frigiditatem omnium quæ adhibentur pharmacorum intro diſtribuit. Quare ſiue refrigerare oporteat ardorem,ſiue calfacere frigiditatem, aptiſſimus erit capitis iuxta ſynciput locus. Proximum à roſaceo chamæmelinum locum habet in his corporibus, quibus vehementem frigiditatem inducere veremur,qualia ſunt fœminarum, eunuchorum, ac puerorum,& aliorum quicunque molli carne præditi,albumque habentes colorem. Menſuram autem tum roſacei, tum chamæmelini, quod ad refrigerationem attinet,ex prædictis corporis habitibus,& ex ardoris magnitudine inuenire oportet,conſiderata ſimul ætate ægri,eiuſque & ambientis nos aëris temperie,ac reliquis huiuſmodi: atque ita demum,ſi oporteat,roſaceo addere ſemperuiui ſuccum,aut portulacæ,aut lactucæ,& polygoni,pampinorum vitis, ac vuarum immaturarum, & aliquando ſolani paululum. A papaueris vero, & mandragoræ ſucco abſtinendum: non enim citra damnum refrigerant, vt Galeno placuit.

Loco citato.

Nec minus vitanda, quæ cum refrigeratione magnopere aſtringunt: quòd ſi libuerit ex prædictis, aut alijs medicamenta componere, hoc modo parari poſſent. Olei roſacei excipe ℥. ij. aquæ roſaceæ ℥. j. aceti ℥. ß. aut prædicti ſucci ſemperuiui,portulacæ,ſeu lactucæ ℥. j. immiſceas, aut aliorum prædictorum infrigidantium medicamentorum tantundem. Poteris inſuper, & addere cremorem ſeminis cydoniorum, maluarum, aut althææ, ſeu pſyllij ℥. vel iiij. & loco roſacei, violaceo, de cucurbita, ac ex nymphæa oleo vti, & cum cera, ac pauco aceto ad vnguenti formam redigito: quod iam dictis locis adhiberi poterit, preſertim ſyncipiti, aut mori ſucco per linteolum expreſſo cum pari ſoſaceo vtitor. Sacelli item parari poterunt ex roſis, violis, hordeo, lentibus, ac nymphææ floribus prius contuſis. At ſi velis alijs quoque embrochis vti,excipe foliorum maluarum, violarum, & roſarum pug. ß. florum nymphææ ℥. iij. pampinorum, ſeu capreolorum vitium,portulacæ,ſeu ſemperuiui ſingulorum manip. j. chamæmeli, meliloti, & fœnigræci ana ℥. ij. coquantur ſecundum artem,& fiat embrocha,addendo aceti parum,preſertim,ſi dolor intra cranium ſit. Qua ratione permiſceri eum præcepimus in ſingulis iam dictis medicamentis, nec minus ægri odorem ſuſcipere poterunt ex aqua roſacea, & myrtillorum, cum exigua aceti portione: proderit quoque ſi hoc tempore per duas, vel tres horas ante cibum in mane æger aſſumat. ℥. j. & ß. ſyrupi de infuſione roſarum,aut ex nymphæa,vel violacei cum duabus, vel tribus vncijs aquæ borraginis,vel cichorij. Appollonij auctoritate mori ſucco per linteolum expreſſo, cum pari roſaceo caput aſſidue irrigari poterit: aut portulacæ folia tuſa per ſe, & cum polentæ floræ capiti imponito,aut ſolani,vel cupreſſi folia ſimiliter tuſa per ſe,& cum polentæ flore; vel vitis folia cocta trita cum mulſa aqua pariter imponito.

Vide Gal.loco citato.

Cura doloris capitis ex redundante flaua bile orti.
Victus ratio.
Medicamentorum ratio.

QVOD ſi non modo ex calida intemperie, ſed ex flauæ bilis redundantia dolor capitis genitus fuerit,non aër duntaxat,ſed cuncta,quæ ſæpius conſcripſimus, ad frigidum, ac humidum declinare opus erit,ita vt vniuerſa victus ratio non tantum frigida,ſed humidior ſit, oportet, & boni ſucci. Ceterum curandi ratio ſtatim à bilioſi humoris euacuatione auſpicanda erit. Verum vt probe hunc euacuare poſſis, humidiore prius victu opus eſt, balneiſque temperatis, vnctionibus,& aquæ potu liberaliore. Ita enim,vt inquit Trallianus, diffuſabilis, & veluti imbecillior facta, facilius à medicamento ipſam trahente euacuabitur. Quare ſi bilioſus humor copioſus nimium,& calidus fuerit,ita agere oportet. Quibus verbis Trallianus, & alteratione, & concoctione,ſimulatque præparatione,priuſquam purgetur,bilem indigere, potiſſimum vbi firmata in aliqua parte decumbit, lucidiſſime oſtendit: id quod nos fuſius in noſtra methodo probauimus.

De venæ ſectione quid ſentiendũ ſit.

Propterea non modo ex iam dictis illud probe exequi poſſes, verum etiam ſi exhibeas per aliquot dies ante purgationem ſyrupi de oxyſaccharo ℥. j. & ex infuſione roſarum ℥. ß. vel tantundem ſyrupi violacei, ſeu ex nymphæa, vel ex ſuccho cichorij confecti cum borraginis, ſeu intybi aquæ ℥. iij. Nunquid vero ante purgationem competat venæ ſectio, non ad-

modum liquet. At dicimus nos, quòd ſi bilis ſincera fuerit, aut alteri humori permiſta, quàm ſanguini, venam ſecare non oportet. Verum ſi ſanguini commiſta fuerit (id quod ſæpius accidit) alijs conſentientibus, venam ſecare non eſſet abſurdum: quod tum ratione, tum principis Arabum auctoritate probari poſſet, niſi nimium prolixius fierem: ſecandaque vena erit, vel media, vel humeralis, prout maior, vel minor fuerit eiuſdem bilis redundantia, ac maior, vel minor cum ſanguine commiſtio, non ſemel tantum, ſed ſi opus fuerit, ipſam iterare; cum non multa quantitas ſanguinis vnica vice extrahenda ſit. Apparente autem demum concoctione, abſque moleſtia, minorique negocio à purgante medicamento trahetur, promptiusque à natura ipſa excernetur bilis. Infraſcripto autem vtitor, quod excipit tamarindorum ʒ. vii. myrobal. citrinarum ʒ.ij. florum borag. violarum, & hordei decorticati ana ʒ.iij. fiat decoctum; in quo ʒ. ij. vel iij. mannæ electæ, & ʒ.ß. vel ℥. vii. diacatholicon diſſolue, & fiat potio: aut cum prædicto decocto diſſolue caſſiæ fiſtulæ ʒ. j. & ß. ſeu ſacchari violacei ʒ. ij. aut ſyrupi ex pluribus infuſionibus violarum, vel roſarum ʒ iij. rhabarbari in prædicto decocto infuſi cum ſpica ʒ.j. aut ℈.iiij. & cum ℥.ß. diacatholicon, aut ℥. ij. diaprunis ſolutiui, vel tantundem antidoti è ſucco roſaceo, fiat potio. Temporibus autem intermedijs clyſteribus vti non erit abſurdum, in hunc, vel ſimilem modum paratis. Maluarum, violarum, foliorum betæ, & borragin. ana manipu. j. excipe, ex quibus facto decocto permiſceantur olei violacei ʒ. iij. vel iiii. mellis roſacei ʒ. ij. caſſiæ tractæ, vel pulpæ caſſiæ fiſtulæ ʒ. j. ſalis parum. Et interdum (ſi videbitur) addere poteris hieræ picræ ſimplicis ʒ. ß. At ſi craſſior bilis fuerit, ac prædictis purgationibus non cedat, ex Galeni picra, agarico trochiſcato, ac rhabarbaro formatis catapotiis purgari poterit æger: ſumes agarici ℈. ii. rhabarbari, cum ſpica, & pulueris hieræ ſimplicis ana ʒ. ß. cum ſyrupo violaceo, & aqua betonicæ fiant catapotia: poſt quæ per duas vel tres horas ʒ. ii. mannæ, vel iii. ſyrupi ex pluribus infuſis, roſarum vel violarum aſſumat cum aqua borrag. intybi, aut cichorii, in qua prius ʒ. j. myrobal. citrinarum fuerit decocta. His quippe peractis ad topica medicamenta deueniendum erit: quæ ex iam dictis in cura doloris capitis ex ardore orti confici, ac parari poſſunt; vnum tantum animaduertentes, quòd frigidioribus, ac humidioribus pro cura doloris capitis ex bile orti, vti poſſumus, ac debemus. Inſuperque & errhinis ſimilis facultatis, humidis preſertim ex aqua hordei paratis: in qua foliorum maluarum, violarum, ac lactucæ, ſingulorum pug. j. decoquatur: cui ſuccum foliorum betæ adiicias, ac vtitor, lib. ii. prædicti decocti aſſumendo, & ʒ.iii. vel iiii. iam dicti ſucci. Cucurbitulas ſine ſcarificatione, ac crurum, & brachiorum frictiones non omnino omittens, ſed intercapedine quadam, temporibus congruis, eis vtare. Similiter ſi quando ex prædictis humoribus reliquiæ quædam relinquantur, ac iam dictis medicamentis minime cedant, vtpote tenuibus poris, ac meatibus impactæ, & ob id etiam capitis dolor perſeueret, cum roſaceo ipſo, aut aliis conſcriptis medicamentis refrigerantibus ea primum medicamenta miſcenda ſunt, quæ digerendi vim habeant, ac demum ſolis digerentibus, aut diſcutientibus vti, ſi oporteat; Perpetuo tñ ab his, quæ validam vim tum digerendi, tum diſcutiendi hñt, abſtinendum erit: cum & immodice quoque calida ea eſſe oporteret: & ꝑpea affectionem ipſam, cuius cauſa capitis dolor genitus eſt, irritarent magis, ac augerent, quam curarent. Horum aũt materiam, prout magis commoda videbitur, ex his, quæ in ſequenti dicentur, eligere poteris.

Auic. lib. 3. ſen. 1. tract. 2. cap. 11.

Purgatio.

Topica.

EX perfrigerato autem capite ſi excitetur dolor, aër frigidus vitandus, & omnino calidus eligendus erit. Somnus moderatus, non tamen ſolito longior. Motu quoque vtendum totius corporis, equitatione preſertim, & pedum ambulatione. Aluus iis humidior ſit, quàm ſicca, vt ſingulis diebus ventris recrementa excernantur natura, aut arte, cum glande videlicet, aut clyſtere. Vitent triſtitiam, ac graues cogitationes, alioſque immodicos animi affectus fugiant. Deuitent cunctos cibos, ac potus, qui refrigerare poſſunt, ac eligant oua recentia, & ſorbilia: gallinarum, pullorum, perdicum, & phaſianorum carnem. Necnon pro potu, vino vtantur tenuium partium, quod mediocriter extenuare, ac calfacere poteſt. Qua ratione fit, vt lauacra quoque calida plurimum conferant: & vt ſimpliciter dixerim, pro eius curatione calefacientibus vti oportet: verum pro intemperiei magnitudine remedium quoque variandum erit, iuxta Tralliani ſententiam. Proinde neque difficulter curatur capitis dolor ex frigiditate ortus, potiſſimum ambientis, ſi recens ſit, Gal. auctore ii. de comp. med. ſec. locos, vt interdum ſufficiat rutaceum oleum calidum ſyncipiti (vt dictum eſt) affuſum perfecte hominem liberare, vt ipſe teſtatur, loco autem rutacei, anethino, & chamæmelino vti poteris. Si vero vehementiori calfactione opus ſit, nardino, ſerpillino, aut amaracino, & irino. Frons quoque talibus inungatur, & narium, ac aurium meatus illinantur. Quidam etiam pedum veſtigia, ac ſedem ex eis illinunt, vt idem Gal. teſtatur præcitato loco. Confert inſuper excalfactis pannis caput calfacere, aut ex ſacellis ex milio, & ſale confectis, & prius calfactis ac pauco vino albo, ſeu aceto irrigatis. Poterunt parari inſuper, & alii ſacculi ex rutæ foliis, hyſſopi; ac ſerpylli ſingulorum pug. j. ſampſuchi, betonicæ ana ʒ. iii. florum ſtœchadis, ſpicæ ana ʒ. j. roſarum rubearum manip. ß. ſimiliter & vnguentum conficiatur ex olei rutacei, chamæmelini, & nardini ana ℥. j. hyſſopi, ſpicæ, florum ſtœchadis ana ℥. ß. maſtiches, thuris ana ʒ. j. & ceræ parum, & ſi videbitur, poteris interdum addere caſtorij ℈. j. Embrochæ pariter

Cura doloris capitis ex frigida intemperie orti.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

Cap. 1.

pariter nec omittantur paratæ ex decocto florum chamæmeli, fœnigræci, ſeminis lini, ſertulæ campanæ ana manip. ß. ſpicæ, florum ſtœchadis ana ℥.j. foliorum rutæ, hyſſopi, & ſampſuchi ana ℥.iij. Ex quibus quoque aut ſimilibus per nares vaporem ægri ſuſcipiant. Lauri inſuper folia tenera cum irino vnguento trita, capiti adhiberi poterunt, aut ſampſuchi ſimiliter folia cum vino trita, ſeu roſaceo, vel cyperum tuſum adipe anſerino admiſto capiti illinito. Conueniunt & fomenta interim per ſpongias calida imbutas, & expreſſas, maxime ſi in aqua lauri folia tenera fuerint incocta, aut ſampſuchi, vel cyperi. Prodeſt item oleum irinum cum ſerpyllo, & & exiguo aceto infuſum, vt inquit Marcellus: magis autem ſi aut iridis radix, aut peucedani ſuccus prioribus admiſtus fuerit: prodeſt etiam & ruta cum oleo irino, & exiguo aceto cocta, vt idem teſtatur. Hederæ inſuper folia molliſsima quæque trita cum aceto, & roſaceo aduerſum omnem dolorem capitis fronti illiniuntur, Plinio ſecundo auctore.

Cap. 1. Lib. 1. cap. 1. Cura doloris capitis ex redundante pituita orti.

GENITVS autem ex pituitoſis humoribus capitis dolor, curabitur primo aëre ad calidum, & ſiccum vergente: & ſi naturalis haberi non poſſit, arte paretur. Carnibus vtantur magna ex parte aſſis, interdum elixis, ſaluiæ folia adhibendo, aut betonicæ, ſerpylli, ſampſuchi, ſeu hyſſopi, Pro potu tenui vino vtantur, & ſi illud auerſentur, aqua, in qua decoctum ſit cinnamomum. Omniaque ipſos iuuant, quæ mediocriter extenuare, & calfacere poſſunt. Reliqua victus ratio ſimilis ſeruanda erit ei, quam præcepimus in prædicto capitis dolore ex frigiditate orto; illud tamen ſeruantes, quòd ad ſiccius quoque inclinet præter caliditatem. Pro extenuatione vero, ac inciſione prædicti redundantis ſucci, mellis roſacei excipe ℥.j. & ß. cum aqua hyſſopi, betonicæ, ſeu ſampſuchi ℥. iij. aut oxymellis ſimplicis tantundem, cum ℥. ß. ſyrupi de infuſ. roſarum. ſimiliter cum aliqua prædictarum aquarum. Quibus pluries iteratis, ac propterea prædictis ſuccis præparatis, ea, quæ purgandi pituitam vim obtinent medicamenta propinanda ſunt, velut, Recip. agarici trochiſcati ℈.iiij. diacatholicon iij. vj. vel diaphœnicon ℥.iij. pulpæ caſsiæ recenter extractæ ℥.j. cum ſaccharo fiat bolus. Vel ſumas agarici trochiſcati ℥.j. & ß. myrobalanorum chebularum ℥.ij. florum ſtœchadis ℥.j. fiat decoctum in aqua fontana, betonicæ ſeu hyſſopi, aut ſampſuchi: in quo diſſoluas ſyrupi de pluribus infuſ. roſarum rubearum ℥.iij. diacatholicon ℥. ß. aut diaphœnicon ℥. ij. fiat potio. Verum quoniam hoc malo affectis non ſemel tantum: purgatio conuenit, ſed bis, aut pluries: cum vni tantum purgationi ſua craſsitie, ac lentitie redundans ſuccus non recedat; ea de re iterum poſt vnam, vel alteram purgationem extenuandus, ac præparandus erit ex prædicto oxymelite, aut eodem ſcyllino, ſeu ſyrupo ex ſtœchade: quibus parum ſyrupi ex infuſione roſarum (ſi videbitur) addere poteris, & in aquis hyſſopi, ſerpilli, aut ſtœchadis parum decoquere. Et cum præparatus fuerit humor, ex catapotijs expurgari poterit: quæ recipiant pillularum arabicarum, ſine quibus, aut cocchiarum ℥. j. agarici trochiſcati ℈.ij. cum oxymelite, aut ſyrupo ex ſtœchade catapotia formentur. Poſt quæ per aliquod ſpacium ℥. iij. ſyrupi ex pluribus infuſ. roſarum rubearum, aut ij. ex tribus infuſ. roſarum perſicarum, vel domini Auguſtini cum aqua borrag. vel lupulorum exhibere poteris, aut ℥.j. pulpæ caſſiæ fiſtulæ. Conferunt etiam ijs clyſteres: tum vt ſuperflua recrementa in inteſtinis contenta extrahamus, tum etiam propter reuulſionem eorum, quæ ad caput in ijs ferri conſueuerunt, facto prius cocto ex maluis, borragine, ſampſucho, betonica, ſerpyllo, ac ſtœchade, furfure, & ſale: in quo diſſoluas olei anethini, chamæmelini, aut rutacei ℥. iij. mellis roſacei ℥. ij. benedictæ ℥.iiij. aut diaphœnicon tantundem, vel hieræ picræ ℥.vij. & agarici ℥.j. & ß. vel ℥.ij. miſceantur ſingula, & fiat cyſter. Ex eiuſdem etiam, vel ſimilibus glandes confici poterunt melle addito: vt ſi agarici ℥.ij. aſſumas, ſalis gemmæ, & pulueris hieræ ℥. j. cum melle quantum ſatis ſit, & figurentur glandes, quibus clyſteriorum vice vtitor. Nec omittendę erunt, reuulſionis gratia, frictiones brachiorum, ac crurum; necnon cucurbitulę citra ſcarificationem in occipitio, ac dorſo affixę poſt purgationem potiſsimum. A qua item ſeptimo quoque, vel octauo die, ſi aſſumant ℥. j. theriacę, aut mithridati, optimum erit, ſimiliter diambrę, vel diamoſchi. Nec minus hoc tempore apophlegmatiſmi conferunt, Tralliano teſte, qui ex vuę paſſę ℥. iij. hyſſopi, & ſampſuchi ſingulorum ℥. j. maſtiches ℥. ij. cum pauco melle, & cera paſtilli formentur: quorum vnus notabili quodam ſpacio commanducetur, aut ex piperis, & ſinapis ſingulorum ℥.j. hyſſopi, ſtaphidis agrię, origani, & pyrethri ℈. j. vuę paſſę ℥. iij. cum melle, & cera ijdem fingantur. Errhina etiam medicamenta per nares approximata, quæ naſalia appellant, preſertim mollia, & liquida valde conducunt in euacuanda à capite pituita. Componantur autem ex hyſſopi, ſampſuchi, & betonicæ decocto: de quo lib. ij. aſſumens, adde ſucci foliorum betæ, aut ſucci radicum eius ℥. iiij. vel lib. ß. vel ſi fortioribus indigeas tantundem ſucci braſsicæ, aut cyclamini adijcias. Poterit inſuper & à capite pituita expurgari cum his, quæ ſternutamenta prouitant: quare & interdum eis vtitor, vt puluere albi elebori, & caſtorij, piperis, aut nigellæ naribus indito, vel compoſito ex his. Et denique naribus odoramenta calida adhibere oportet, velut infraſcriptum, quod recipit ſampſuchi, corticum, & foliorum citri, hyſſopi, & rutæ ana ℈. ij. caſtorij, florum ſtœchadis ſingulorum ℈. j. ſtyracis calamitæ, ladani, ligni aloës ana ℥. ß. maſtiches, corticum thuris, ſpicæ, & caryophyllorum, maceris ana ℈. ß. ſandalorum rubeorum,

Medicamentorum ratio. Purgatio.

Clyſteres.

Glandes.

Cucurbitulę.

Apophlegmatiſmi.

Errhina.

Sternutoria.

Orbiculi odorati compoſitio.

& corallorum rubeorum, ſingulorum ℥.j. cum ſucco betonicæ, ſeu ſampſuchi, & cremore tragacanthi fiat orbiculus odoriferus, moſchi ac ambræ grana iij. vel iiij. addendo. His denique peractis, ad topica confugiendum eſt medicamenta, quæ diſijciendi, ac attenuandi, & diſſecandi vim habeant, preſertim ea, quæ in præcedenti capitis doloris curatione ex frigiditate notauimus. At ſi ex humore melancholico dolor capitis fiat, ſimili victus ratione, ac modo curationis vtendum erit, prout cap. de melancholia præcepimus. Qua de re vt iterum hic tractemus ſuperuacaneum puto, ſed cuncta quæ dici poſſent, eodem loco requiras.

Cura doloris capitis ex plethora geniti.

Ratio victus.

Si vero non ex redundantia pituitæ, aut vtriuſque bilis, ſed ſanguinis ſolius, aut quatuor humorum ex æquo auctorum dolor capitis excitetur: quam redundantiam, ſiue auctionem, multitudinem, ſeu plenitudinem appellant ſimpliciter dictam; pro eius curatione aër frigidus, & ſiccus eligendus erit; mediocriter exercendi ægri, ac mediocri ſomno vtantur: ſtudeas tamen pro virili, vt aluus eius humecta ſit, ſi non ſponte, cum clyſterijs arte perficiatur. Fugiant immodicos animi affectus. Vitent carnes, oua ſorbilia, & reliqua, quæ copioſe nutriunt. Veſcantur hordeacea ptiſana, aut frigidis oleribus, lactuca videlicet, cichorio, endiuia, portulaca, borragine, & ſimilibus. A vino abſtineant, ſed aquam hordei, aut in qua decoctum ſit parum cinnamomi, vel ſeminum coriandrorum præparatorum, bibant. Hunc autem capitis dolorem totius corporis euacuatione haud difficulter curabis, potiſſimum ſi in toto quidem corpore adſit plenitudo, nec in capite tantum. Quapropter media in cubito vena audacter ſtatim incidenda erit; & niſi quid prohibeat, notatu digna copia ſanguinis extrahenda. Quòd ſi id vires non ferant, non vnica duntaxat vice, ſed duabus aut pluribus ſanguinis miſſio erit facienda. Verum poſt primam, externa in cubito vena incidatur, velut etiam ſi non magna fuerit plethora, ab eiuſdem inciſione auſpicanda curatio erit. Similiter vbi caput propter eius imbecillitatem multitudinem contineat: quo caſu, ſaltem reuulſionis gratia, vena ſecanda erit externa, ſeu humeralis; demum ſi opus fuerit, frontis quoque vena incidatur. Veluti etiam clyſteribus, & his quidem interdum acribus, nexibus, ac frictionibus in partibus inferioribus, plurimis expedit vti, Galeno auctore primo de arte curatiua ad Glauconem. Ipſi quoque parti affectæ hoc tempore remedia adhibere conuenit: quæ à capite repellendi vim habeant primo, deinde ea, quæ diſſoluunt, atque euacuant, poſtremo vero corroborantibus vtendum. Repellit autem (eodem Galeno auctore) oleum immaturum, quod Græci omphacinum nominant, aut roſaceum, ſeu oxyrhodinum: qua de re ijs commode vti poteris, ac reliquis, quæ in cura doloris capitis ex ardore orti conſcripta ſunt. Deinde ex diſcuſſorijs medicamentis quippiam addendum erit, paulatim detractis pharmacis, quæ repellunt, vt chamæmelinum, & anethinum: aut ſi in oleo ſerpyllum, ſeu ſpondylium, ſampſuchum, aut hyſſopum decoxeris: quæ virium etiam aliquid capitis partibus adijciunt: & quæ debiles ſunt, roborant. vt proinde ipſis vſque ad integram ſanitatis reſtitutionem vtendum ſit, eiuſdem Galeni præcepto. Demum ſi oportuerit, per nares, & palatum expurgandi ſunt, ac ſternutamenta excitanda, & cucurbitulæ in occipitio cum ſcarificatione affigendæ. Irrigationibus quoque, ac alijs medicamentis, quæ vim diſcutiendi habeant paulo ante conſcriptis (vbi opus fuerit) commode vti poteris: nos vero breuitati indulgentes iterum ea non repetimus. Velut nec ſi ex iam dictis cauſis cum obturatione quoque capitis dolor fiat, quæuis earum ſit, nouam præcipiemus curationem, cum ex eiſdem ferè curari poſſit, cauſam videlicet auferendo, quæ obturauit.

Vena ſectio.

Cap. 15. Topica remedia.

Si ex flatuoſo ſpiritu oriatur dolor capitis, curatio.

At ſi ex flatuoſo ſpiritu redundante quiſpiam in dolorem capitis incidat, ſiue in reliquo corpore ſimul, ſiue in ipſo capite duntaxat, relicta victus ratione, quæ omnino talis eſſe debet, vt flatum non gignat: pro eius curatione, ſi in capite is non tantum genitus ſit, ſed ex corpore efferatur, in principio repulſoria curatione vtendum eſt: quod vbi moderate factum ſit, ex mitigatorijs, ac concoctorijs quippiam admiſcere ad repulſoria oportet. Deinde etiam diſcuſſoria addenda, ita vt paulatim repulſoria pharmaca detrahamus, donec ad contraria miſturam perueniat medicamentum ei, quam à principio habuit. ſiquidem influentem vaporem, ſeu ſpiritum repellere neceſſarium ſit: infartum autem concoquere, attenuare, eundemque ipſum diſcutere; ac circa ipſum affectam partem firmitatem inducere, ne videlicet quod influit, ſuſcipiat: attenuatum vero excernat, impactumque concoquat, & attenuet; prout ſcriptum reliquit Galenus ſecundo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Iuuat autem eos magnopere euacuatio alui prius per clyſterem validum: nam ex eo, præter id, quod ea quæ circa ventrem, meſaræum, ac circa hepatis ſima hærent, euacuantur; adhuc ea, quæ ad caput feruntur, reuelli contingit. Diſſoluas autem in eis præter ea, quæ iam dicta ſunt, interim benedictæ ℥. iiij. aut electuarij indi, ſeu diaphœnicon tantundem, vel diacatholicon, aut hieræ picræ ℥. vij. in clyſteriorum autem decoctum, quæ flatum etiam diſcutiunt, adijcienda erunt: vt ſemen aniſi, fœniculi, carei, aut cumini, aridæ quoque ficus, ac furfur. Corroborandumque interim affectum membrum, vt neque ipſum ventoſum flatum gignat, quodcunque id fuerit, ſiue ventriculus, aut aliquod inteſtinorum, ſeu iecur, aut lien, aut quoduis aliud. Poſt quæ ſi vna cum flatu calor in

Cap. 1. Clyſteriorũ vſus.

capite

capite prædominatur, roſaceum adhibendum erit, quod videlicet repulſorium, concoctorium, & mitigatorium, adhæc & diſcuſſorium ſit, vt Gal. viſum eſt eodem ſecundo de compoſ. medic. ſecundum locos: pariter & acetum, cum & repulſoriam ſimul, & attenuatoriam, imò & diſcuſſoriam habeat facultatem, eodem Galeno auctore. Verum per ſe ſolo aceto vtendum non erit, ob facultatis ipſius vehementiam; ſed cum eo roſacea aqua admiſcenda erit, vel etiam ipſum roſaceum, aut portulaca, polygonum, ſeu ſolanum. Si vero cum frigore flatus ſit, loco roſacei chamæmelino, aut anethino cum aceto vtaris, vel cum roſaceo etiam, & aceto ea permiſceas. At ſi augeſcat affectio, Archigenis auctoritate, irrigatio facienda erit ex ruta viridi cum aceto, & oleo trita, aut ex ſucco radicum iridis cum aceto: polygonum quoque cum ruta, oleo, & aceto dilutum adhibere conuenit; aut ſerpillum cum aceto, & oleo tritum, ſeu ſuccum è baccis lauri expreſſum cum aceto & ruta. Amygdalæ quoque amaræ delibratæ, tritæ cum aceto & oleo, irrigationis modo adhibitæ, aut cerati craſſitudine in linteolo fronti impoſitæ, cum primum affectio incipit augeri, magnopere conferunt. Quòd ſi cupias ſacculis potius vti, circa initia, ex milio, roſis, ſalicis folijs, & polygono, ſolano, ſeu portulaca eos parare poteris, & fronti, ac ſyncipiti adhibere. Poſtea vero prædictis ſampſuchum, ſerpillum, hyſſopum, ac rutam, lauri folia tenera, cyperumque adijcere valebis. Necnon odoramentis iam dictis, ſeu caſtorei, & muſci, aut amaraci vtaris; ſimiliter his, quæ ſternutamenta proritant. Poterunt inſuper ægri diacumini, aut dianiſi ℥. j. mane aſſumere, aut tantundem theriacæ, ſeu mithridati. Si autem flatuoſus ſpiritus, propter earundem imbecillitatem, in capitis quibuſdam partibus generetur: nam nec illud mirum eſt, neque impoſſibile, prout Galenus teſtatur eodem ſecundo libro de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, præter ea medicamenta, quæ repellendi vim habent, cum eis opus non ſit, cunctis iam dictis, aut eiſdem ſimilibus medicamentis vtare; parum etiam & in hac affectione conferunt, & ſi non noceant ea quæ intus aſſumuntur, preſertim diacuminum, & dianiſum.

Loco citato. Topica. Loco citato.

SVNT quibus caput aſſidue dolet, vbi vel liberalius vinum ingeſſerint, vel meracius, idque magis, ſi ſuapte natura calidum fuerit, vt teſtatur Galenus tertio de Locis affectis: vtpote quòd omnino quidem caput vaporibus replet, aliquando vero etiam humoribus calidis, cum & citra vini potum eiuſmodi ad caput prompte deferuntur. Pro eius curatione ſcopus primus vniuerſalis, & communis omnibus habendus erit, nempe euacuatio. Iubendi igitur ſunt, ſi crudum adhuc in eis vinum in ſtomacho fluctuet, vt tepida aqua hauſta vomant, per ſe ſola, aut pauco aceto, ſeu acetoſo ſyrupo permiſta. Quòd ſi etiam poſt concoctionem caput doleant, refrigerantibus vtendum eſt, ac replentibus, vt multitudo quidam euacuetur, caliditas vero frigefiat: quale eſt roſaceum per ſe, & cum aceto, aut hederæ, ſeu braſſicæ ſucco: quin & ipſa braſſicæ folia in aquam calidam macerata, capitique circumpoſita, ac alligata, naturaliter ebrietatem arcent, vt quæ vapores reſiccent. Propterea eiuſdem decoctæ vſus in id efficax eſt. Similiter ex leguminibus lens hos adiuuat, preſertim eos, qui humidiorem habent ventriculum: rutæ quoque folia trita cum aceto, admiſta eis roſa capiti tepide affuſa proſunt, Marcello auctore. Alijs quoque boni ſucci cibis vtendum (non tamen calfacientibus) vt ptiſanæ ſucco, ex oleribus lactuca, pane ex aqua loto: & interdum ouis ſorbilibus. Pro potu omnino aqua vtendum, aut vino tenui, albo, modico, potiſſimum ſi aquam bibere non poſſint. Poſt omnem vero cibum parum dandum eſt de malo punico, aut pomo, aut vua paſſa. Breuiter, vniuerſus cibus ſit boni ſucci, ſtomacho vtilis, & qui vapores arceat, Tralliano auctore. Ceterum ſomni, ac quietis cura in primis habenda erit: cum manifeſtum ſit, Galeno teſte, quod tum hos, tum omnes, qui caput dolent, augeſcente adhuc, & vigente dolore, quieſcere melius eſt: remittente vero, ac decreſcente, in locis aptis deambulare; & ante cibum quidem pluribus deambulationibus vtendum. Poſt acceptum vero cibum, breuibus, & lentis. Oportet aut neque multa comedere, neque ſtatim deambulare, ſed poſt duas, aut tres, aut etiam plures horas. Si vero poſt hæc probe dormire non poſſint, ad balneum quàm celerrime inducantur, calidaque aqua eis in balneo ſæpe affundatur. At ſi ex vaporibus, & humoribus in caput ſublatis reliquiæ quædam relinquatur tenuibus poris, ac meatibus impactæ; & ob id etiam capitis dolor perſeueret, à roſaceo quidem abſtinere expellit, & chamæmelino moderate calido, aut anethino primum, poſtea (ſi opus fuerit) irino vtendum. In balneo vero caput calida perfundatur, non ſolum ob id, vt quidpiam circa ipſum diſcutiatur, ſed & ſomni conciliandi gratia, vt Galenus præcipit ſecundo de compoſit. medicament. ſecundum locos. Quapropter etiam ſecundum, aut tertium quoque ad veſperam balneum apparandum eſt, acceptis ab eo lactucis ex aceto, verum aqua affuſa multa, vt acetum plane exæquet, niſi omnino aquoſum ſit ipſum acetum. Si quis autem velit ab ebrietate præſeruari præſumens ea, quæ ipſam arcent, quinque, aut ſeptem amygdalas amaras, à ieiuno comedat, Aëtio teſte: aut vinum abſinthites, ſeu myrteum præaſſumat. Prohibent inſuper & ebrietatem ipſam myrti baccæ præaſſumptæ, & braſſicæ cauliculi præcomeſti: at quæ ebrietatem extinguunt poſtea ingeſta, ſunt centaurei tenuis decoctum, ceruinum cornu, ac verbenacæ ſemen cum aqua.

Topica. Loco citato. Cura doloris capitis ex ebrietate orti. Cap. 10. 2. de compo. medi. ſecun. loc. cap. 1. Cap. 1. Quę ab ebrietate præſeruent. Lib. 6. c. 43.

Dolor

Cura doloris capitis ex ictu aut caſu orti. Victus ratio.

Dolor capitis etiam ex ictu, aut caſu accidit, inflammatione interim ſubſequente. quare eius curatio magno ſtudio tractanda erit, Tralliano teſte. Nam periculum inducit, dum humores copioſius ad ipſum caput confluunt. Quapropter pro eius curatione, à vino per initia, carnibus, & in totum ab omni victu valentiori, ſeu pleniori, preſertim ſi febris adeſt, ægros coërcere expedit: ptiſanæ vero cremorem, maluam decoctam, lactucam, intybum, & cucurbitam pro cibo exhibere conuenit. Pro potu aquam per ſe ſolam decoctam, aut cum ſemine coriandrorum præparatorum, vel pauciſsimo cinnamomo. Acida vero, acria, & ſalſa omnino vitanda ſunt. Adhæc quies, & corporis tranquillitas præcipiendæ, ac cibi parcitas: fugienda vero ſunt, ſol, balneum, clamor, & contentio. Quòd ſi plaga, aut caſus, vulneris aut contuſionis cauſa exiſtant, plures ſcopi erunt ad remediorum inuentionem, Gal. teſte ij. de compoſ. medic. ſecun. loc. Vnus quidem in vulnere, ad quod conglutinantibus, & inflammationem arcentibus pharmacis vti oportet; poſtquam vlceris labia conſtrinxerimus fibulis impoſitis, aut alijs, vt oportuerit. Alter vero ſcopus erit in contuſione, & tertius in doloribus: qui quandoque in ipſis ſolis percuſsis partibus fiunt. Plerunque vero etiam ad vicinas partes extenduntur propter continuitatem ſubſtantiæ, tum cutis ipſius, tum eius membranæ, quæ caluariam ambit, preſertim ſi vſque ad eam plaga penetret. Quòd ſi per communionem eiuſdem membranæ caluariam ambientis, quam ad duram cerebri membranam circa ſuturas habet, etiam intra caluariam inflammatio ipſa diſtribuatur: non abſque periculo eiuſmodi capitis dolor exiſtit. Contingit autem interdum in caſu, preſertim ex ſublimi facto, vt quædam circa cerebrum, aut membranas partes abrumpantur: quod vbi euenit, etiam amplius capitis dolor inualeſcit: ipſaque affectio tota ægre curabilis redditur, & periculum ingens, ac præceps imminet. Verum ſi oborta inflammatio ſolam cutem occupet, & non vlterius adhuc procedat, nihil negotij eſt, ſed dolor etiam, qui circa caput contingit, facile diſcutietur. Optimum itaque fuerit in his, Galeno auctore, niſi ętas prohibeat, & niſi vitalis facultas debilis appareat, à venæ ſectione curationis initium facere: ita nanque influxus reuelletur, vt Trallianus refert. Incidenda autem erit media, aut humeralis vena. A venę ſectione conuenientibus capitis irrigationibus vti oportet, oleo dulci ipſum perfundendo, lanis contegendo, fouendoque omni ex parte, vt ne caput rigeat: conueniunt quoque & fomenta per ſpongias aqua calida imbutas. Quòd ſi ætas, ſiue virium imbecillitas, aut etiam ambo ſimul ſanguinis detractionem fieri impediant, aluum per clyſterem euacuabimus reuulſionis ſimul, ac euacuationis gratia: atque inde auxilijs ad inflammationes commodis vtemur. Nanque incipientibus, & adhuc naſcentibus ipſis, roſaceum cum aceto; in vigore vero conſiſtentibus roſaceum ſolum adhibemus. Ipſis vero decreſcentibus, pharmacis laxantibus appellatis vtimur: quemadmodum in induratis inflammationibus abſinthium, ac pulegium roſaceo admiſcemus. At nec circa initia indefinite acetum roſaceo admiſcendum erit. Nanque cutis capitis, aut quæ poſt eam eſt membranæ caluariam ambientis inflãmationes citra quidem vehementem dolorem obortę, per exigui planè aceti ad roſaceum admiſtionem iuuari poſſunt: lędentur autem vbi magnę fuerint, doloremque vehementem induxerint. Similiter ſi craſſæ cerebri membranæ nudæ roſaceum offeratur, quemadmodum in his, quibus capitis oſsiculum aliquod exciſum eſt, fieri conſueuit, ſolum ipſum leniter tepefactum adhibemus. At ſi citra denudationem per capitis iuxta ſynciput partem, ſana, & integra exiſtente caluaria, roſaceum ad cerebri membranam peruenire velimus, acetum ei (vt eo perducat) admiſcemus. Quòd ſi vigiliæ vrgeant, etiam chamæmelino oleo, & non roſaceo duntaxat, ſubinde vero vtriſque commiſtis perfundere caput, debemus, plus & minus à magnitudine inflammationis, ægri temperamento, & ætate conſiderantes. Proderint quoque ijs roſæ, & irinum oleum aceto decoctum. Item roſæ aridæ folia macerata prius paſſo deinde cocta, atque trita, & ita impoſita, & fertula campana ſimiliter facta, vel myrti folia tenera ex vino trita cum myrrha, & pulegium ex vino tritum, & mala cydonia vino cocta, & trita, atque impoſita capiti plurimum proſunt, Marcello auctore. Si vero membrana cerebri fuerit vulnerata, egregie ipſam conglutinat, Archigenis decreto, calaminthę ſuccus infuſus, & farina milij arida inſperſa; deinde butyrum, & roſaceum, ac adeps ſuillus inſulſus, vetus, tepefacta, ac miſtim infuſa. Ceterum in contuſionibus citra deſperationem, ac fiſſuram circa caput factis, eodem Archigene, auctore polenta impoſita commoda eſt. Amplius vero & œſypum, atque ipſæ adeo lanæ ſordibus ſudoris ſuccidę eodem modo: magis autem proprie ſimilaginem ex aqua pro cataplaſmate imponens, aut origanum cum polenta. Hęc quamuis alterius negocij, atque operis ſint, hic tamen adſcripta, nihil incommodi afferent. In mediocribus autem capitis vulneribus, aut quibus omnino legitimo medico non opus eſt, in quibus nuditas per ſe non adeſt, pilos rademus, fibuliſque impoſitis conſtringemus, ac glutinantibus experimento cognitis vtemur, vt Archigeni viſum eſt; quanquam nec hoc ad pręſens negotium attineat.

Si ad caſum, ſeu ictum ſequat̃ vulnus, aut contuſio, curatio. Cap. 1.

Loco citato. Venæ ſectio. Topica.

Vide Galen. 2. de compo. med. ſec. loc. cap. 1. & 2.

Compoſ. ſec. loc. cap. 2.

Si alterius partis primo affectæ conſenſu dolor

Liqvet etiam quoniam non perpetuo capite primario affectu laborante, dolor accidit, ſed interim etiam condoleſcit, aliqua particula prius affecta, velut ventriculo, iocinore, aut ſtomacho, aut alia quapiam. At quia ſic vexatos ſanare licebit nihil capiti adhibentes, verum his ipſis

ipſis prius affectis partibus auxiliantes, Galen. & Aëtio teſtibus; propterea bona fronte huius curationem prætermiſimus. Patebit nanque cum de harum partium affectionibus verba faciemus.

capitis fiat, curandi ratio.
Gal. loco cit.
Aët. li. 6. c. 45

Cura doloris capitis geniti in febribus.
1. ad Glauc. cap. 15.

Evenit etiam capitis dolor ijs, qui vehementer febricitant: in quibus diligenter conſiderandum erit, num criſis ratione, an non oriatur. Nam ſi ſanguinis fluxum, aut vomitum decretorium ſignificabit, remedia quærenda non ſunt, Gal. teſte j. de Arte curatiua ad Glauc. Quoniam ea (Tralliano auctore) quæ admouerentur, præter quàm quòd nihil iuuarent, etiam naturam ſubinde impedirent. At quando ex magnitudine febrium humores diffuſi, ac veluti efferueſcentes ad caput aſcenderint, tunc medicamenta adhibere eſt neceſſarium, Gal. præcepto eodem lib. j. de Arte curat. ad Glauc. Vt vero prompte illud diſtinguas, ac cognoſcas, tria (vt eidem Gal. viſum eſt) conſideranda erunt. Primum quidem ſpecies ipſa febrium. Secundo loco, ſi ſit ad ſalutem morbus decliuis. Tertio vero ac potiſſimum totius morbi tempus perpendas; num videlicet in principio ſit, vel incremento, vel in ſummo vigore. Febre nanque non magnopere calida exiſtente, ac circa initia, preſertim ſi capitis dolor irruat, quin etiam febre valida exiſtente, cum iudicationem non portendat, curandus is eſt. At ſi ipſa valde vehemens fuerit, adſintq. ſalutis ſigna, ſuperueneritque capitis dolor, cum ipſa prope iudicationem venerit, tunc nihil tentare oportet medicamenta adhibendo: & ſi Galenus iuſſerit hæc perpendenda eſſe pro notitia morbi, num per excretionem criſim ſit habiturus: poterunt quoque ad hanc cognitionem tranſferri: maxime vero totius morbi tempus conſiderandum erit. In his ergo capitis doloribus, qui in principio cum febribus irruunt, vena ſecanda eſt poſt primam, aut ſecundam remiſſionem, Galeno & Aëtio teſtibus (niſi quid impediat) & preſertim in corporibus bonę habitudinis, & multo ſanguine refertis. Animaduertendum autem, num ob vapores à ventre ſublatos, aut ob alui ſuppreſſionem capitis dolor contingat. Quòd ſi ſerius poſt ſeptimum tandem irruat diem talis capitis dolor (qui criſim non ſignificet) pręuacuata aluo per clyſterem notabiliter, cucurbitę occipitio, vel ceruici affigendę ſunt, & capiti rigationes admouendę erunt; quę vim repellendi obtineant, frigidasque qualitates, ac vires, vt roſaceo quidem in calidioribus, ac hora ęſtiua, & cum exiguo aceto, chamæmelino vero, aut anethino frigidioribus habitudinis, ac hyeme, quinta aceti parte adiecta. Aliæ inſuper infuſiones, quę ex papauerum capitibus conſtant, expediunt, ex Galeni ſententia, eodem j. de Arte curat. ad Glauc. quarum materiam vbi de cura doloris capitis ex calida intemperie, ſeu bile orti, tractauimus, inquiras. Nec minus ſi diſijcientibus medicamentis indigeant, ea reperies eo loco, quo de cura doloris capitis ex pituita orti verba fecimus; perſeueranti tamen vehementer dolore, hyoſcyami folia viridia, aut papaueris cum roſaceo, pauco aceto, ac micis panis, ſyncipiti, & fronti approximanda erunt. Reliquæ vero ad capitis dolores ob febris magnitudinem obortos, medelę ad tractationem de febribus pertinent. Reſtat vltimo loco amuleta, quæ capiti coronę modo circumpoſita, & alligata dolorem eius arcent, conſcribere, Archigenis auctoritate: quæ quidem nullam medicam rationem habent dereliquentes: quæ vero ab eo iuxta medicam rationem tradita ſunt, referemus. Horum vnum eſt, polygoni duos ramulos coronæ modo imponito, preſertim ſi ex ardore, ſeu ebrietate dolor capitis contingat. Aliud, cichorium ęgri capiti imponito, maxime ſi ex ardore, ſeu etiam ebrietate doleat. Roſaceę iterum coronæ eoſdem iuuant, Galeni auctoritate. Callitricho quoque coronare caput conducit, quod adiantum appellatur. Philanthropo etiam herba appellata, coronari caput Archigenes iubet. Liberat item à capitis dolore verbenaca herba, tum coronæ modo circumpoſita, tum illita ex roſaceo, & aceto. Teſtudinis quoque paluſtris ſanguis ſyncipiti inſtillatus capitis dolorem iuuat, herbæque plantaginis radix in collo ſuſpenſa, capitis dolorem mirifice tollit, vt cap. de Arnogloſſa teſtatur Apuleius Madaurenſis.

Venæ ſectio.
Gal. loco cit.
Aët. li. 2. c. 42

Cucurbitulę.
Topica.

Cap. 15.

Amuleta. Vide Gal. 2. de compoſit. medi. ſec. lo. c. 2.
Gal. loco cit.

περὶ κεφαλαίας. De cephalæa. Caput XI.

Gravis quidem affectus, vehementer dolorificus, diuturnus, ac difficulter ſolubilis nonnunquam euenit in capite, à Græcis κεφαλαία, pariter & à Latinis nuncupatus. Qui capitis dolor ex facili occaſione vehementes habet acceſſiones, Gal. auctore iij. de Locis affectis, & ij. de compoſ. medic. ſecund. locos: adeo vt neque ſtrepitus, neque vocem vehementiorem, neque lumen ſplendidum, neque vini potum, neque medicamenta caput replentia tolerare poſſint ęgri; neque item motum: ſed in quiete, & tenebris, ob doloris vehementiam decumbere volunt. tanquam à malleo enim ſe percuti arbitrantur nonnulli: alii caput frangi, diſtendique ſentiunt: non paucis vero vſque ad oculorum radices dolor progreditur. Habet autem hęc affectio aliquando quidem continuos dolores; aliquando vero exacerbationes, & interualla, ſiue ordinata, ſiue inordinata. Intermittunt enim quandoque eiuſmodi exacerbationes, velut in comitiali morbo apprehenſis, interceditque tempus, quo perfecte liberati videntur: ſed vehementius fœminas tenet, vt inquit

3. de Loc. aff. cap. 9.
2. de compoſ. med. ſec. loc. cap. 2.
Signa.

Cœlius

Lib. 1. cap. 1.
Cur vehemẽtius fœminas teneat.
Quibus cum cephalalgia conueniat, & differat.

Cœlius Aurelianus, ob diligentiam capillorum. Conſtat igitur, quòd ſicuti cephalalgia, ſic etiam in hac affectione conſimilem aptitudinem capitis habent ægri: quia videlicet facillime ipſum afficitur, aut propter ipſius imbecillitatem, vel propter ſenſus exuperantiam: atque hoc eſt ipſis commune. Verum differunt, quòd per cephalæam affectæ capitis partes multo redduntur, quàm in cephalalgia debiliores: & veluti cephalalgiam patientibus quibuſdam capitis inuolucra dolore afficiebantur, alijs pericranium, id eſt, exterior caluariæ membrana: ita quoque in cephalæa contingit, prout quidam quibuſdam promptius has, vel illas capitis partes aptes habent, vt afficiantur. Diſcrimen autem num internæ, videlicet, capitis partes, aut externæ afficiantur, ab oculorum radicibus ſimiliter ſumitur, vt de cephalalgia diximus: conſiderando, ſcilicet, vtrum veniat ad eas malum, nec ne.

Cauſæ.

Totidem inſuper cauſæ eius eſſe poſſunt, quot de cephalalgia narrauimus, externis poſthabitis, ex quibus raro contingit hunc affectum generari, ſimilique via, ac ratione inueſtigandæ ipſæ ſunt: diligenterque animaduertendum eſt, atque attendendum ex qua cauſa originem trahat.

Curandi rõ.

Sic nanque affectus ipſe arte facilius ſolui poterit. Quapropter nec victus ratio diuerſa præcipienda erit ab ea, quam in prædictis capitis doloribus præcepimus, imò eadem pro cauſarum ſimilitudine. Similiter & curandi ratio. Nam ſi humorum, aut vaporum multitudinem cauſam eſſe reperies, ſiquidem propter totius corporis repletionem facta eſt, vniuerſo corpore euacuato, capitis dolorem ſanabis.

Venæ ſectio.

Qua de re venam ſecare oportet, ſi vires ferant: incidendaque eſt aut media, aut vena cubiti externa: & acrioribus vti clyſteribus conuenit. Et ſi adhuc ſanguis videatur redundare etiam ex naribus aperta vena, quantum ſanguinis ſatis eſſe videatur, detrahes. Si vero velut debile exiſtens caput ad ſe ſublatos humores, ac vapores excipiat, materiam reuellere oportet in totum corpus, atque ita particulæ mederi. Fiat itaque reuulſio per clyſteres, & ligaturas extremitatum, ac plures infernarum partium confrictiones.

Purgatio.

Interdum etiam (vbi nihil prohibeat) ſanguinis ex cubito detractione vtendum erit, mox purgare corpus conuenit ex aliquo iam dictorum ſupra medicamentorum. Poſt cuius corporis totius euacuationem, ſeu purgationem, tuto ad ea, quę caput euacuant, accedes, apophlegmatiſmos

Topica.

videlicet, & medicamenta alia, quæ naribus induntur, de quibus ſupra mentio facta eſt. Caput autem curabis repellentibus irrigationibus primo, deinde his, quæ digerendo, ſeu diſijciendo caput euacuant; admotis demum his, quæ firmitatem ei addere poſſunt. Repellit nanque eum omphacinum, & roſaceum per ſe, & cum aceto illitum; & quæ his ſunt ſimilia: de quibus in præcedentibus abunde diximus. Diſcutit autem oleum dulciſſimum calidum, & magis inueteratum, chamæmelinum, ſeu anethinum: ſi vero craſſior ſit humorum multitudo, ſpondylium, aut pulegij comam: ſi ſimbrium, aut folia lauri, mentham, ſeu calamintham in oleo concoquas, capitique adhibeas. Sic nanque multitudinem euacuabis. eadem hæc etiam firmitatem parti addunt, iuxta Galeni ſententiam.

2. de compo. med. sec. loc. cap. 2.

Quapropter vſque ad perfectam curationem eis vti conuenit. Omnium vero longe maxime diſcutit, & perfecte corroborat verbenaca recta, præcipue viridis, imò & arida cum radicibus, & ſimul cum ſerpillo oleo incocta, ſi ex ea caput perfuderis. Quin & ipſam per ſe verbenacam ſi oleo incoxeris, caputque inde rigaueris, omni capitis dolori antiquo ex frigiditate, aut ex craſſis humoribus orto medeberis, eodem Gal. teſte ij. de compoſ. medic. ſecundum locos.

Cap. 9.

Maxime etiam proſunt ſub aquario vaſe naſcentes aſelli, millepedæ appellati, ſi oleo incoquantur. Et hæc de cura cephalææ ex plenitudine ortæ ſatis. Nam reliqua, cum pro eiuſdem curatione, tum etiam ſi ex quauis alia cauſa excitetur, in præcedentibus locupletiſſime reperies. Quare in his non erit amplius ſermo protelandus, ſed ad curam hemicraniæ accedere tempeſtiuum erit.

Περὶ ἡμικρανίας. *De hemicrania.* Caput XII.

SED & alia quædam affectio doloroſa iuxta dimidiam capitis partem, aliquando dextram, interdum ſiniſtram contingit, quam hemicraniam appellant: diſtinguit autem dextram capitis partem à ſiniſtra, ſutura per longitudinem ipſius protracta: ſub qua intra capitis oſſa linea medium cerebrum diuidens protenditur: ad quam & peruenit anteriorum duorum ventriculorum ſeptum, vt patet iij. de Locis aff. &

Cap. 9.
Nonnullæ eius differentiæ.
Commune omnium.

aliquibus contingit, vt extra caluariam doloris ſenſus percipiatur. alij in capitis intimis partibus dolorem ſentiunt: aliqui vero temporum muſculos vehementer dolent. Cunctis autem vt plurimum per circuitus dolor exacerbatur, influxu, videlicet, vaporum, aut humorum, ſiue multorum, ſiue calidorum, ſiue frigidorum cauſam dolori ſuggerente. Euenit etiam interdum, vt quidam adeo vehementer doleant, vt neque manuum contactum facile ferant: in quibus palam eſt, membranam caluam ambientem eſſe affectam, & neque cutem ipſam immunem ab affectione omnino exiſtere: quemadmodum ſi in partibus, quæ intra caluam continentur, hoc eſt, cerebro, eiuſque membranis dolor ſentiatur: iſque vſque ad radices oculorum extendatur, liquido conſtabit, partes intra caluariam affectas eſſe, vt neque manuum contactu dolor irritetur.

Diuerſæ capitis partes, q̃ ĩ ea affici pñt.

Ex his conſtat quæ pars in hemicrania afficiatur; ac quomodo ea dignoſcenda ſit, in quo genere affectuum contineatur, cum dolor ſit: ac quot, quæue ſint eius cauſæ. Et quoniam

diximus

diximus ex vaporum,ſeu humorum influxu per circuitum exacerbari,rationabile eſt,Gal. decreto ij.de compoſ.medic. ſecundum locos,hunc influxum,ſiue per venas,ſiue per arterias, ſeu per vtraſque contingere; & interdum cum corpus,aut aliqua eius pars infra caput, vitiatos vapores, aut humores ſurſum mittat,interim vero cum ea ſola,quæ intra caluam continentur,quod in ipſis redundat excrementum,foras protrudant per iam dictas venas,ſeu arterias,ſiue per vtraſque. Siquis autem cupiat dignoſcere quando ex multitudine humorum, ſeu vaporum, & quando ex calidis,ſeu frigidis hemicraneus dolor excitetur,ex ſuperioribus capitibus notas petat. Pro quarum cauſarum varietate curationem quoque ipſam variari contingit. Nam vbi ipſam hemicraniam curare aggrederis, prius quali purgatione,aut venæ ſectione ægro opus erit, conſiderabis: atque ita deinde ad capitis auxilia progrediaris,venam ſecans,ſi multitudo cauſa fuerit, purgationibus vtens vbi ex vitioſis humoribus fiat. Atque ſi calidi fuerint,his quæ bilem expurgant,vtaris. Si frigidi, his quæ pituitam, aut ſuccum melancholicum. Quorum purgantium medicamentorum copiam præcedentibus capitibus comperies: quare ſtudioſi ex inde petant. Ad capitis auxilia deinde deueniens tum per digitos ſuæ manus, tum per linteum dimidiam frontis partem, & eam maxime,quæ circa temporum muſculum eſt, confricando excalfaciat æger; atque id ante irritationis tempus faciendum eſt. Poſt exacerbationem vero medicamentis hemicranicis à medicis appellatis, vtendum; ſiquidem multa caliditas in doloribus percipiatur, his, quæ refrigerans quippiam habent: citra vero hanc, his, quæ multum calfaciunt, vtendum. Vtriſque vero aliquid ex ijs, quæ firmitatem, ac robur addunt, miſceatur; quod aſtringentem videlicet habeat facultatem, prout Galenus eodem libro ſecundo de compoſitione medicamentorum decretum reliquit. Et quanquam ea pharmaca, per quæ inueterato capitis dolori medemur, hemicranicis quoque affectionibus auxiliantur: teſtatur tamen Aëtius quòd quadam naturæ proprietate, ſeu potentia, euphorbium hemicranicis maxime conferat, ſi cum aceto teratur. Et ſi dextrum tempus dolet,illinito ſiniſtrum. Si vero ſiniſtrum dolet,illinito dextrum. Idem quoque aſſeruit,quòd ſi inteſtina terræ terantur, & dolens tempus illinatur, mirifice proſunt. Similiter ſi cochlearum carne vtaris; aut ſi cochlearum carnis cinerem excipiens, ſtercus bubulum,& thus,æqualibus portionibus cum aceto trita, affectam partem illinas. Stœchadem quoque herbam cum aqua,aut mulſa coctam ſi exhibeas,in omni capitis dolore,velut ſolum,& maximum remedium erit,eodemmet auctore. Gal. autem in fine ij. lib. de compoſ. medic. ſecundum locos,his, qui ob frigidas cauſas hemicranico infeſtantur dolore commodiſſimum medicamentum eſſe aſſerit, ſi dimidiam frontis partem vna cum temporis muſculo ex euphorbio, oleo,& cera parato vnguento illinas,euphorbij ſumens ʒ.j. olei lib.j.ceræ quadrantem. Quòd ſi validius videbitur medicamentum, poterit euphorbij ʒ.ß. aſſumi, preſertim ſi euphorbium validum exiſtat,corpuſque molle, ac exactiori ſenſu præditum. Iuuat etiam hos ſi oleum tepidum in aurem inſtilletur,modico euphorbio ad oleum iniecto,eodem auctore,ſumito autem euphorbij ℈.j. olei dulcis ʒ. ij. quibus commiſtis gutta vna,vel duæ in auræ inſtillentur. Caueas autem hoc pharmacum in his,in quibus à calidis vaporibus, aut humoribus hemicrania gignitur. Hircinum fimum tritum cum aceto ſcillitico miſce, & fronti, & temporibus illine,hoc ad dolorem hemicranij ſedandum etiam in perpetuum prodeſt, vt inquit Marcellus. Subito vero ſi hemicranij dolor fuerit,thus,& myrrham,& ouum teres, ſimul etiam fronti induces,vel temporibus, eodem auctore. Minutæ item cochleæ tritæ, & fronti illitæ, & ceruini quoque cornu cinis cum aceto roſaceo mixtus, ac fronti impoſitus hemicranij dolorem emendant, Plin.ij. teſte cap. viij. lib.j. Reliquum eſt,vt quibus vti conſueui,tum in diuturnis capitis doloribus,tum in hemicranicis familiaria catapotia conſcribam. ex quibus ʒ. j. vel ℈. iiij. decimo vel quintodecimo quoque die omni tempore,preterquam in æſtate æger aſſumere poterit,bile redundante. Excipe pulueris hierę ſimplicis Galeni ʒ.ij. pilularum arabicarum ʒ.ij. trochiſcorum myrobalanorum citrinarum ʒ.j &ß. rhabarbari cum ſpica ℈.iiij. cum ſyrupo violaceo ſimul componantur, ſeruenturque compoſitio; & cum opus fuerit,ex ea ſumantur,vt diximus ʒ.j.vel ℈. iiij. à cœna per quinque vel ſex horas. deinde ſuperdormiat æger. Pituita vero redundante,agarici trochiſcati excipe ʒ. iij. pilularum arabicarum,& pulueris hieræ ſimplicis Galeni ana ʒ.j.&ß.florum ſtœchadis,& trochiſcorum myrobalanorum chebulorum,ſingulorum ʒ. j. cum ſyrupo ex ſtœchade, & oxymelite ſimul miſceantur; & cum oportunum videbitur ʒ. j. vel ℈. iiij. modo quo ſupradictum eſt, aſſumat æger pro qualibet vice. At ſi ex nigra bile dolor capitis genitus fuerit, prædictarum pilularum arabicarum ʒ. ij. excipias,pulueris ſenæ, & epithymi ana ʒ. ij. &ß. hieræ ſimplicis Galeni ʒ. j. &ß. trochiſcorum myrobalanorum indarum ℈. iiij. cum ſyrupo è fumaria, ac aqua meliſſophylli inſimul componantur: & cum vſus vrgeat,pariter vt prædictis,vtitor. Reliquum eſſet de aliorum ſenſuum affectionibus pertractare; ſed quoniam extra eam partem, quam caput ex Celſi ſententia nuncupauimus, quodammodo exiſtere videntur; propterea non ab re duxi prius defunctionis motricis voluntariæ noxis verba facere; necnon & de his vitijs, ex quibus omnes actiones animales læduntur: & deinde ad aliorum particularium ſenſuum læſiones pertractandas conuertar.

Cap.3.

Quæ conſiderāda ſunt pro eius curatione.

Cap.3. Topica.

Aët.li.7.c.29

Animaduerſio.

Cap.2.

Noſtrarum pilularum cōpoſitio.

Celſ.li.4 2.

περὶ σπασμοῦ. *De conuulſione.* Caput XIII.

Cap. 3.

QVONIAM motiuarum actionum prima ſymptomata ſunt, Galeni auctoritate lib.
de different. ſymptom. immobilitas,& vitioſa mobilitas, vitioſæ autem mobilita-
tis,alia diminutus, infirmuſque motus eſt: de quo cum de immobilitate pertracta-
bimus verba faciemus; alia vero prauus motus eſt: qui licet plures etiam habeat
differentias, vt liquet apud Galenum eodem loco: duximus tamen de vna earum,

Conuulſio quid ſit. Cap. 2.

hoc eſt, de conuulſiuo motu, prius diſſerere: quem quidem Græci σπασμὸν, Latini vero con-
uulſionem nuncupant, nomine ipſo indicante quid ſit, ac quomodo fiat. Nanque paſſio quæ-
dam eſt inuoluntaria, Galeno teſte, commento Aphor.xxxix. lib.vj. ad ſimilem diſpoſitionem
venientibus partibus neruoſis in ea,quam etiam in motibus voluntarijs aſſumunt. Nam in eum
ſitum neruos,muſculoſque conuulſio ducit,vt patet ſecundo de Cauſis ſymptomatum,in quem
ſi pro naturæ lege ſe haberent, ab animali virtute ducerentur, tractis videlicet, ſeu reuulſis ad
propria capita muſculis. Ex quibus conſtat conuulſionem in conuulſis partibus factam hac
ſola ratione à motu naturali voluntario, ſcilicet earum differre, quòd præter voluntatem fit, vt

Cap. 6. Motus conuulſiuus à voluntario, in quo diſcrepat.

Galeno tertio de Locis affectis viſum eſt. Omnis nanque motus, qui à voluntate procedit, at-
tractis muſculis in eas,quibus innaſcuntur partes, hoc eſt, eas, ad quas nerui inſeruntur, fieri vi-
detur: neque poteſt attractio fieri, niſi ad ſuam originem retrahatur muſculus. Itaque quem-
admodum in eo, qui ſecundum naturam habet, voluntas in cerebro iuxta neruorum originem
ordinata, motionis principium primis dat neruis, ac per ipſos muſculis; ita ſi ſine huiuſmodi
principio contingat muſculos retrahi, tunc conuulſio gignitur. Tendi igitur muſculos, & ad
initia propria retrahi,corporiſque, cui inhæſerint, partes ſecum trahere, eſt ſanis, & conuulſis

Cap. 8. Cõuulſionis tres ſpecies, ſeu drīæ. De different. ſymp. cap. 3. Lib. de tremore. cap. 8. Pau. li. 3. c. 10 Aët. li. 6. c. 38 Celſus lib. 4. cap. 3.

pariter commune, iuxta Galeni ſententiam libro de tremore, rigore, palpitatione, & conuul-
ſione. Verum illud inuoluntarie fieri, his quidem ineſt, qui naturaliter vtique non habeant:
at præcedente voluntate,motus quippe naturalis erit his, qui naturaliter habent. Huius autem
deprauatæ motionis tres ſtatuuntur ſpecies, ſeu differentiæ à Gal. lib. de differ. ſympt. & lib. de
tremore,rigore,& palpit.ac commento Aphor.lvij. lib.iiij. & alijs pleriſque in locis,tum etiam à
Paulo, Aëtio, ac Celſo: quarum vna τέτανος, alia ἐμπροσθότονος, reliqua vero ὀπισθότονος dicitur.
Nam cum corporis particulæ vna cum ceruice, ac capite in anteriora tenduntur, affectus hic
ἐμπροσθότονος nominatur: cum in poſteriora ὀπισθότονος. Cum vero æqualiter in alterutram
partem, & retro, videlicet, tenduntur, τέτανος nuncupatur. A Latinis vero quibuſdam prima
diſtentio ad anteriora. Altera diſtentio ad poſteriora,& reliqua diſtentio ſimpliciter. A Celſo
autem rigor neruorum, quælibet iſtarum appellatur,qui modo caput ſcapulis, modo mentum
pectori annectat,modo rectam,& immobilem ceruicem intendit,vt ipſe, inquit cap. iij. lib.iiij.

Quòd diuerſe partes in eis primo affici poſſunt. Cap. 6. & 10. Quomodo diſtinguendæ ſint.

Harum autem affectionum non perpetuo eadem eſt ſedes primo affecta. Nam interdum cere-
brum ipſum noxam ſuſcepit; interim ſpinalis medullæ initium; quandoque neruus aliquis,aut
muſculus,qui particulari motioni deputatus eſt. Id autem prompte dignoſces: nam ſi vna cum
toto corpore faciei quoque muſculi conuellantur,cerebrum ipſum affectum eſſe indicat, Gale-
no teſte, tertio de Locis affect. At ſi faciei partes, ſeu muſculi ſeruentur, ac illæſi permaneant,
ſpinæ initium affici ſciendum eſt. Vbi vero pars aliqua conuulſa ſit, neceſſum eſt neruum, aut
muſculum,qui eius motioni deputatus eſt,affici. Verum in iam dictis tribus differentijs, cum
in toto corpore conſtiterint, & non in vna determinata parte, vnum tantum diſcrimen haben-
dum erit; nunquid,videlicet,capitis,& faciei partes læſæ ſint,vel illæſæ permanſerint. Nam pri-
mo modo ſi euenerit, cerebrum ipſum affectum erit. Si ſecundo modo contingat, non cere-
brum,ſed principium ſpinalis medullæ ſecundum totum,aut ſecundum partem. Pro cognitio-
ne vero particularis conuulſionis determinatæ partis cuiuſdam, cum determinatus neruus, ſeu
muſculus afficiatur,ſummopere neceſſaria erit anatomes notitia,neruorum potiſſimum, & mu-
ſculorum. Cunctæ vero conuulſionis ſpecies,ſeu differentiæ ſymptomata ſunt in genere noxæ

Qui præter naturam affectus ſint. 2. de Cauſis ſymp. cap. 2. Lib. de tremore, cap. 5. Duæ ex Hip. conuulſionis cauſæ.

functionis motricis voluntariæ,eiuſque deprauatæ, à cauſa duntaxat præternaturali ortæ. Qua
ratione conuulſio à tremore diſcrepat: qui non modo à cauſa præternaturali,verum à functione
ipſa,licet irritata,ortum ducit; vt patet ij. de Cauſis ſympt. & lib.de tremore, rigore, & palpit.
Conuulſionum autem cauſas non immerito duas Hippocrates ſtatuit Aphor. xxxix. lib.vj. cum
dixit. Conuulſio fit vel ex repletione, vel inanitione. Nanque ex his duntaxat cauſis neruoſæ
partes conuelli poſſunt præter voluntatem: ex repletione,inquam,madefactis ipſis, ac irrigatis;
ita vt in tumorem præter naturam attollantur: & propterea conuellantur dilatatis ipſis ſecun-
dum latitudinem, earumque longitudine decurtata. Ex inanitione vero, vtpote ipſis neruoſis
corporibus violentius exſiccatis; vt propterea cogantur in ſe ipſa duci, contrahi, atque conuel-
li: quemadmodum etiam in lyrę chordis euenire conſueuit; vt intentis ipſis vehementer ob
ambientis aëris immodicam intemperiem nonnunquam rumpantur, ſi vel nimis aridus fuerit,
vel admodum humidus. Humiditas nanque ipſas madefaciens,ſiccitas vero contrahens,modo
quo lora quoque cum ad ignem exſiccantur, contrahi, tendique videntur: & ſol tergora are-
faciens contrahit. His quippe ita præcognitis haud difficile inuentu fuerit, vt Galeno tertio de

Cap.6.

Locis affectis, viſum eſt, vtrum ab ariditate, quæ eſt ab humidę eſſentię defectu, & euacuatione, an humoris plenitudine, quæ egeſtati aduerſatur, & ab Hippocrate repletio nominata eſt, affectus ipſe prodierit. Nanque cum conuulſio fit vel à labore, vel vigilijs, vel fame, vel ſolicitudine, vel arida, æſtuanteque febri, qualem in phreniticis videre eſt, & alijs huiuſmodi cauſam eius eſſe ariditatem, inanitionemque recte putabis. At ſi contigerit aliquem ſanum repente conuelli, vt ait Galenus commento xxvj. Aphor. ij. huiuſmodi conuulſionem fieri ex repletione eſt neceſſarium. Ita quoque ſi temulento cuipiam, ac omnino pleno homini, qui videlicet in ocio degat, id euenire conſpexeris.

Quibus ſignis dignoſcenda conuulſio ſit, nũ ex ariditate, vel repletione fiat.

Verum vbi propter defectum, ſeu euacuationem conuulſio excitatur, vel ex aliqua prædictarum cauſarum, vel ex aliquo præcedenti largo ſudore, aut vomitu, alui deiectione, aut ſanguinis profluuio, aut quapiam alia cauſa ſimili, haud difficile erit ipſam dignoſcere ex relatione preſertim ægroti, ſeu aſtantium.

Si ex inanitione fiat, cauſæ.

Si vero ex plenitudine conuulſio excitetur, bifariam illud euenire poterit, iuxta Galeni ſententiam lib. de tremore, rigore, conuul. & palpit. Nanque aut ex inflammatione principij neruorum, id eſt, cerebri, aut initij ſpinalis medullæ, ſeu alterius partis neruoſæ, aut ex ſuccorum copia circa iam dictas partes, ex qua ipſæ tendi cogantur. Id vero prompte diſcernas ex indicijs inflammationis, ſi ea fuerit. Quòd ſi præter eam, ex humorum duntaxat copia conuulſio excitata fuerit, nunquid ex multitudine ſimpliciter dicta, aut ex ea, quæ eſt vnius tantum ſucci redundantis, inueſtigare oportet, quanquam neruoſæ partes ex frigidis, & glutinoſis humoribus, ex quibus etiam nutriuntur, prompte repleantur, ac proinde ſæpius conuulſionem patiantur, teſte Galeno commento Aphoriſ. xxvj. libri ſecundi. Illudque non alia via, quàm ſupra docuimus, cum de dolore capitis verba fecimus. Ibi nanque reperias ſigna tum propriæ multitudinis, tum eius, quæ non ſimpliciter plenitudo dicitur: cum videlicet alius quiſpiam humor redundarit cum ſanguine; non ſanguis ſolus, nec omnes ex æquo aucti fuerint. Hæc igitur ſufficiant quoad cognitionem conuulſionis primario ortæ: de qua, iuxta Galeni ſententiam locutus fuit Hippocr. Aphoriſ. xxxix. libri ſexti, cum dixit. Conuulſio fit vel ex repletione, vel inanitione.

Si ex plenitudine fiat, cauſæ.
Loco citato.

Verum præter hanc conuulſionem, alia quædam eſt conuulſio, quæ per conſenſum accidit, eodem Galeno teſte commento Aphoriſmi primi libri quinti, & tertio de Locis affectis, hanc iuniores medici barbare loquentes, ſpaſmum non proportionatum ad materiam vocant; cum neque ex plenitudine neruoſarum partium, neque ob inanitionem earundem originem ducat, ſed vel à qualitate quadam, alteratis per continuationem partibus; & proinde ad neruorum principium aſcendente, aut à ſpiritali quadam ſubſtantia per iam dictas neruoſas partes tranſmiſſa fluida, aut veluti arida, quæ licet mole minima, facultate tamen quammaxima ſit, & ad neruorum principium delata; propter quod huiuſcemodi motu ipſum concutiatur, vt à ſe expellat quidquid fuerit id, quod à parte primo affecta ad ipſum effertur.

De conuulſione, quæ per cõſenſum fit. 3. de Loc. aff. cap.7.

Huius vero cauſa non modo externa eſſe poterit, ex ſcorpionum videlicet, phalangiorum, aut alterius venenoſi animalis ictu, verumetiam ex quapiam interna cauſa: ex qua ſimilis eſſentia generari poterit, non accedente cauſa extranea, velut Pelopis auctoritate, Galen. tertio de Locis affectis decretum reliquit. Hæc, inquam, vbi neruoſam aliquam partem occupauerit, per continuas partes (vt diximus) vſque ad neruorum principium transferri poterit: ac conuulſiuum motum (modo quo diximus) excitare. Hanc conuulſionem haud ægre percipies ex cognitione partis primario affecta: cuius modum in vniuerſali capite docuimus. Quòd ſi ab externa cauſa ortum ducat, eam ab ægro: aut aſtantibus diſcas. Si vero earum nulla præceſſerit, internam eſſe putabis: quemadmodum per conſenſum cum ore ventriculi, vbi fortius morderetur ab æruginoſo humore, qui potius exacta ærugo dici poterat, in quodam adoleſcente obſeruauit Galenus; cui cum totum corpus conuulſum eſſet, ærugine per vomitum vacuata febris ſtatim, & conuulſio ceſſauit, prout teſtatur commento Aphor. primi quinti lib. xij. Meth. med. & quinto de Locis affectis.

Diuerſæ cauſæ eiuſdem.

Loco citato.

12. Meth. c.8. 5. de Loc. aff. cap.6.

Atqui ſiquis velit & hanc quoque conuulſionem per conſenſum genitam, ex inanitione conuulſionem nuncupare, cum humores mordaces vim habeant exſiccandi, vt Galenus inquit, commento Aphoriſmi primi libri quinti, non reclamamus. Verum non adeo exitialis erit, quemadmodum ea conuulſio, quæ proprie ex inanitione gignitur, ob defectum ſcilicet humidæ eſſentiæ partium neruoſarum: ſed curari vtique poſſet, quia ex ſiccitate duntaxat, & non ex ſiccitate, quæ eſt ab humidæ eſſentiæ defectu, & vacuatione ortum ducit, vt videre licet apud eundem Galenum, cum commento prædicti Aphoriſmi, tum eodem xij. Method. med. in fine; & hoc modo intelligendo, quælibet conuulſio tam quæ primario, quàm quæ per conſenſum oritur, erit, ac dici poterit de repletione, aut de inanitione. ab immodico item frigido ſi conuulſio fiat, velut Hipp. Aphor. xvij. libri v. & Gal. xij. Meth. med. viſum eſt; ex plenitudine dicenda erit, quoniam neruoſorum corporum ſubſtantiam cogens ac conſtringens, frigidum ad difflandum difficilia efficit, & propterea vt repleantur, cauſa eſt, Gal. teſte commento Aphor. xiij. libri ſexti quamuis ſi corpus ſiccum fuerit, & ſuperfluis carens; poſſit ex frigore conuulſio ex ſiccitate fieri, nam penetrans in interiores partes corporum neruoſorum exugit, ac exprimit eas, & hac ratione ſicciores eas reddit, ac inanit, vt Philotheo placuit commento eiuſdem Aphor. xvij. lib. quinti. Maximum tamen, ac fere inſanabile malum ex conuulſio, ſi ex inanitione proprie fiat, vt Aëtio & Paulo viſum eſt, curatu perdifficile,

12. Meth. in fine.

Prognoſtica Aët. li.6. c.38 Pau. li.3. c.19

vel

vel potius quod curari omnino non poſsit, ſi febris occaſione potiſsimum contractum ſit, cum prius ſic affecti pereant, tempus excogitandi remedia negantes: quemadmodum Gal. xij. Meth. med. & in fine lib. de palpit. rigore, tremore, & conuulſione ſcriptum reliquit. Verum, qui à conuulſione, aut diſtentione neruorum tenetur ex repletione, Hippocr. auctore lvij. Aphor. iiii. lib. febre ſuperueniente liberatur, eadem die, aut ſequenti, aut omnino tertia, vt patet lib. de loc. in homine. Et idem auctor Aphor. xxvi. lib. ii. dicebat, febrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quàm febri conuulſionem. Et in epiſtola ad Demetrium dicebat. Conuulſiones omnibus morbis atræ bilis ſuccedentes atram bilem ſedant: faciles quoque eas eſſe ex vtero affecto, ſi ſine febre ſint, liquet in prænotionibus. Aphor. vero vj. lib. v. de tetano ſic decretum reliquit. Quicunque tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: Si vero hos effugerint, ſani fiunt. Reddit Galenus cauſam in commento, quoniam tetanus morbus peracutus eſt, vt qui compoſitus ſit ex emproſthotono, & opiſthotono. Et propterea citius in ipſo fit iudicatio, non tolerante natura longiori tempore tenſionis laborem: quo fit, vt in primo circuitu dierum iudicatoriorum paſsio iudicetur; quamuis neque pueris, neque ſenibus conuulſio fiat tetanica, Aëtio teſte. At Aphor. j. lib. v. conuulſionem ex helleboro letalem eſſe dixit, & ſecundo eiuſdem lib. conuulſionem ex vulnere letalem aſſeruit. Nam Gal. interprete, ex vulneribus conuulſiones, ratione ſequentis ipſius inflammationis fiunt, vbi partes neruoſas attigerit. Et primum quidem videntur conuelli, quæ à directo ſunt partium inflammatione laborantium: deinde cum & principium attigerit, paſsio ad totum extenditur corpus: toto vero vniuerſim corpore ab affectu immuni, ſi labrum, aut palpebra, aut lingua contrahatur, graue ſymptoma exiſtimandum eſt, vt Paulus aſſerit, quod maxima inuehat pericula: licet exiguæ partes affectæ videantur. Ceterum quantum ad curationem ſpectat, ſcire licet conuulſionem ex inanitione, & ſiccitate ortam (ſi modo ea curari poſsit) humectationem poſcere, Gal. teſte xii. Meth. med. vniuerſa igitur victus ratio, quòd humida ſit, oportet. Proinde aer ad humidum vergat. Somnus præcipiatur conſueto longior. Quieſcat æger: ab immodicisque animi affectibus caueat: ac nutriatur cunctis cibis humectantibus, ac ſorbitionibus pinguibus, concoctu facilibus, ac probe nutrientibus: quique facile per omnes corporis partes diſtribuantur. Quare contuſæ pullorum, ſeu gallinarum, aut phaſianorum carnes, & prædictorum aqua carnis quoque tribuatur: ſiue ex carnibus agnorum, hœdorum, aut caſtratorum: in quibus quandoque ponantur humectantia olera: preſertim ſi ſiccitas cum caliditate fuerit permiſta. Carnibus quoque prædictis veſci poterunt cum ptiſana, aut humidis oleribus decoctis. Deinceps cum cibis interim vtantur oleo amygd. dulci, ac ſaccharo. Pro potu (ſi immodica non affuerit caliditas) vino vtantur tenui, aquoſo: quòd ſi febris, ac immodicus calor affuerit, pro potu eligatur aqua hordei, aut aqua, in qua glycyrrhizæ parum, aut cinnamomi fuerit decoctum, vt promptius aqua penetret: ſeu violaceus ſyrupus permiſceatur. Oleo inſuper dulci, aut amygdalino, ſeu hydrelæo calido eos fouere competit, Pauli auctoritate: & ſi nihil prohibeat, etiam ad lauacrum tepidum eos deducere conuenit dulcis aquæ: poſt quod aliquo iam dictorum oleorum corpus inungendum erit, tepido eo exiſtente, Frictione leniſsima, temperatoque ſolio vtendum. Inſuper poſt balneum, quibus ipſum competit, ac citra balneum, quibus non competit, ægroto lac recenter mulctum, præbendum erit, quantitate congrua, aſininum, ſiue caprillum, pauco addito ſaccharo, ſi febris non aderit aut ſi ea admodum exigua fuerit. Conuulſiones vero quæ ſuccorum copia, aut inflammatione fiunt, liquido curabis, illam vacuans, huic proprijs ipſius auxiliis adhibitis, auctore Gal. lib. de trem. rigore, palpit. & conuulſ. ac poſt eum Aetio teſte. Qua de re nos eius conuulſionis, quæ ex plenitudine ortum ducit primo curationem præcipiemus: deinde ad eam, quæ ex inflammatione excitatur, deueniemus: poſthabita tamen ea, quæ ex plenitudine ac ſimpliciter dicta oritur. Nanque eius patebit curatio, cum de conuulſione orta ex inflammatione verba faciemus: cum vtriuſque ſimilis quodammodo curatio ſit, preſertim quod ad vniuerſalia ſpectat. At ſi ex aliorum ſuccorum redundantia, neruoſis partibus repletis, conuulſio fiat (potiſsimum ſi à frigidis, ac glutinoſis, ex quibus nerui ipſi nutriuntur) hac ratione erit curanda quæuis iam dictarum ſpecierum fuerit; cum omnes eadem ratione curentur, Celſo auctore eodem cap. iij. libri quarti. Proinde aër ad calidum, & ſiccum vergens eligatur. Ideoque in eo conclaui, in quo cubabit æger, eiuſdem Celſi decreto, ignis continuus eſſe debebit, maximeque tempore antelucano; quo præcipue frigus intenditur: cum ipſum frigus apprime cauendum ſit. Quinimò lib. de Loc. in homine, conuulſioni ſic mederi oportet, inquit Hippocrates, ignis ab vtraque lecti parte ſuccendatur, & mandragoræ radix in potu præbeatur minore pondere, quàm quod inſaniam facit: & ad tendines poſteriores ſacculi calidi imponantur. Somnus ſit mediocris: diurnus tamen fugiendus. Quies ægro præcipienda erit; atque partes, quæ contrahuntur, valenter continendæ ſunt, & inordinatis reſiſtendum motibus, Paulo teſte, oleoque perfricare eas oportet rutaceo, aut veteri, aut quodam ex hoc genere. Aluus ſit lenis. Gaudeant inſuper æger; & animi perturbationes aufugiat: primiſque tribus diebus tenuiſsimo vtatur victu. Nam dicebat Celſus, Sed diu vitandus cibus, quiſquis mandendus eſt, & ſorbitionibus vtendum. Proinde aut ſolius aquæ mulſæ, aut pauco ptiſanæ cremore contentus ſit,

deinde

Marginal notes: 12. Method. in fine. — Prope finem libri. — 3. prorrhet. tex. 17. — Aët. li. 6. c. 39 — Lib. 3. c. 19. — Côuulſionis ex inanitione curatio. — Loco citato. — Ratio victus. — Medicamẽtorum ratio. — Citato loco. — Curatio conuulſionis ex repletione. — Cap. vlt. — Aët. li. 6. c. 38 — Victus ratio. — Loco citato. — Loco citato.

deinde ouis ſorbilibus cibetur, aut à gallinarum pullis mollibus ius aliquod aſſumendum; in quo hyſſopi, aut ſerpilli, ſaluiæ, ſampſuchi, betonicæ, aut ſatureiæ parum fuerit decoctum. Aſſisque interdum carnibus gallinarum, pullorum, phaſianorum, perdicum, aliarumque auium montanarum veſci poterunt ægri: vuaque paſſa, ac pineis. Potus, præter id quòd exiguus eſſe debebit, aqua mulſa eligatur: cui etiam ſaluiæ parum, aut cinnamomi fuerit incoctum. A vini autem potu, preſertim circa initia, abſtineant. Nam vt inquit Celſus, eius vſus præcipue periculoſus: ideoque in longum tempus differendus eſt. Licebit tamen eo vti, vbi affectus bene proceſſerit; in parua tamen quantitate: cum & ipſum extenuando, ac calfaciendo conferat, Gal. teſte commento Aphor.v. lib.v. Auſpicandaq. ſtatim eius curatio à venæ ſectione erit, modo non penitus à ſanguine ſecretus, pituitoſus fuerit ſuccus redundans, cunctis alijs cõſentientibus.

Venæ ſectio quando com petat.

Sanguinem autem auferre conuenit ex media cubiti vena, non vniuerſim, ſed pluribus (ſi opus fuerit) vicibus: cum taliter affectis non tantum mittere ſanguinis oportet, quantum exigit morbus, ſed aliquid ſymptomati eſt relinquendum, Gal. auctore j. de Arte curat. ad Glauc. cuius cauſa ſæpe ſudores eueniunt, & vigiliæ moleſtant, & ægroti vires debilitantur, vt ipſe, inquit. Quòd ſi ſudores euenerint, linteis oleo madentibus abſtergere conuenit, vbi refrixerint, Paulo auctore. Partes inſuper, quæ conuelluntur, valenter continendæ ſunt, vt diximus, atque prædictis oleis perfricandæ: acribusq. clyſteribus vtendum erit. At ſi pituitoſi ſucci redundantes citra ſanguinis permiſtionem fuerint, hi primo extenuandi, calfaciendi, ac incidendi erunt, adeo vt ad expulſionem idonei ſint.

Cap.14.

Demum purgans medicamentum præbendum erit: præparabis autem aqua mulſa cum hyſſopi decocto, aut ſaluiæ, melle roſaceo, aut ſyrupo ex ſtœchade, cum aquis betonicæ, aut ſampſuchi. Purgabis vero catapotijs fœtidis, aut ex ſagapeno, cum agarici additione: excipiens pilularum prædictarum fœtidarum, aut ex ſagapeno ℥.j. vel ℈.iij. agarici trochiſchati ℥.j. vel ℈.ij. & cum aqua betonicæ, melle roſaceo, aut ſyrupo ex ſtœchade catapotia fiant. Poſt quorum aſſumptionem per aliquod ſpacium ſyrupi ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum, aut perſicarum cum aqua betonicæ, & borraginis diluti ℥.ij.iij. vel iiij. exhibere poteris, & ſi opportunum erit, iteranda purgatio erit, præparatione tamen præcedente. At ſi videbitur alijs purgantibus medicamentis vti, ea requiras cap. de cura doloris capitis ex pituita. Huius quoque conuulſionis optimum preſidium eſt febris ſuperueniens, quę per initia non fuerit, velut auctoritate Hippocratis, & Galeni Aphor. xxvj. lib. ij. liquet, & teſtatur Paulus cap. xx. lib. iij. Communis quoque non modo diſtentionis, ſed cuiuſlibet alterius conuulſionis ex plenitudine ortę ſine vlceratione, iuuenibus bene carnoſis, ac ęſtate media curatio ab Hippoc. & Gal. Aphor. xxv. lib. j. pręcipitur. Hęc autem eſt, multa frigidę aquę perfuſio: quę caloris reuocationem faciens, cum in prędictis fortis fuerit, propterea ex accidenti affectum ſanat: quanquam Paulus hoc prędidium damnet, tanquam periculoſiſſimum. Ipſeque vitandum cenſeo, niſi cuncta, quę diximus, conſentiant.

Purgatio.

Succurrit tum ipſis conuulſis ſucci centaurij tenuis potus, aut acanthij radicis ℥.j. vel ij. cum aquę mulſę ℥.ij. vel iij. vel myrrhę, ſeu caſtorij ℥.j. caſtoreum nanque omnium ſecuriſſimum, expeditiſſimum, ac maxime efficax eſt, Aëtio, & Paulo teſtibus, quòd ſi robuſti ſint, panacis liquoris, aut ammoniaci tantundem cum aqua mulſa bibant. Caput quoque purgandum errhinis, ac apophlegmatiſmis, cap. de memoria deperdita, ac de dolore capitis ex pituita iam dictis: & ſi opus fuerit, acrioribus quoque vtendum. Antidoti quoque anarcadinę theriacę, mithridati, diamoſchu, aut diambrę ℥.j. cum aqua mulſa pręberi poterit.

Quæ poſt purgationẽ tribuẽda ſint. Aët.li.3.c.39 Pau.li.6.c.20 Topica.

Ceruix inſuper, ac tota ſpina inungenda ex oleo de caſtoreo, nardino, coſtino, de nuce muſcata, aut de piperibus, aut hiperici, vel de vermibus terreſtribus parato, ſeparatim, aut permiſtis, prout videbitur, caſtoreumque tritum inſpergendum: & vbi perunxeris, deinde admouere veſicas bubulas, vel vtriculos oleo calido repletos, pręcepto Celſi: oleoque veteri, vel adipe quàm vetuſtiſſimo ceruicem, ſcapulas, & ſpinam perfricare oportet. Frictio nanque cum omnibus in homine vertebris vtilis ſit, tum his pręcipue, quę in collo ſunt. Propterea die, nocteque (interpoſitis tamen quibuſdam temporibus) hoc remedio vtendum erit, eodem Celſo auctore. Dum autem id intermittitur, cataplaſma locis iam dictis adhibeatur. Cuius materia ſit, vt Aëtio viſum eſt, fœnumgręcum, & ſemen lini, farina hordeacea, ac loliacea: quibus reſina terebinthina addatur, galbanum, & mel, ac oleum multum, in quo decocta fuerit ruta, conyza, artemiſia, aut libanotis: infarciaturque aliquando ammoniacum, ſit tamen molliſſimum, ac leue cataplaſma; eoque incumbente prędictas veſicas oleo calido ſemiplenas deſuper adhibeas; ne cataplaſma infrigidetur; aut calfactos ſacculos ex ſale, ſeu ex milio ſuperimponas.

Loco citato.

Neque erit inutile, preſertim ſi cerebrum affectum ſit, caput attonſum habere, idque irino oleo calido, aut iam dictorum aliquo madefacere: demum adeo ipſum velare, ne infrigidetur: ſacculumque ſuperimponere ex floribus ſtœchadis, hyſſopi, ſampſuchi, ac ſerpilli foliis, caſtoreo, ac macere confectum. Vitandę tamen erunt aſſiduę capitis irrigationes: caput enim inde repletur, nonnunquam etiam congruum erit in calidum oleum deſcendere, ac balneari ægrum, vel in aquam calidam, in qua fœnumgręcum decoctum ſit, ſaluię, ſeu rutę folia, & adiecta olei pars tertia; non tamen diutius in eo immorari: nam vt inquit Paulus in oleum deſcenſus maxime vires deiicit. Conferunt quoque ex aquis, ſulphureis, & aluminoſis balneę. Conuulſę quo-

Loco citato.

que partes pellibus luporum,aut vulpium veſtiri debent. Si vero vehementius dolor increuerit, admouendæ ceruicibus cucurbitulæ ſunt,ſic vt cutis incidatur,Celſi præcepto. Inquit Marcellus capite xviij. opiſthotonicis, & tetanicis lotium caprinum cum aqua mixtum efficaciter prodeſſe,ſi ieiunis potui detur: pariter ſi caſtorij,piperis albi, & petroſelini æquales portiones ſimul tundes,& cribrabis,atque inde cochleare vnum cum vno cocleari mellis, & aquæ calidæ cyathis duobus ieiuno ad diem dabis: ſummum opiſthotonicis eſſe remedium, & multis experimentis

Curatio conuulſionis ex inflammatione ortæ.

probatum ait,nec minus & arthriticis conferre. At ſi ex plenitudine,ſeu inflammatione conuulſio excitetur,vena ſecanda erit,liberaliterque ſanguinem auferre conuenit: modo pluribus vicibus id fiat, vt diximus, & non vniuerſim, propter iam aſsignatas cauſas. Demum clyſteribus, eiſque acribus vtendum: modo non adſit quod impediat,vnum,aut alterum. Quòd ſi inflammatio non cedat, eis vtendum erit medicamentis, quæ inflammatio ipſa exigit ſecundum diuerſa eius tempora,indicatione,quæ à parte affecta ſumitur, non neglecta, horum medicamentorum

13. met.c.56. & ſeq.

Cõuulſionis per conſenſum genitæ curatio.

Cap.vlt.

Cap.7.

methodum. à Gal.xiij.Meth.ſcriptam reperies: aut eorum copiam lib.de ſimpl.medic.facult. requiras. Quæ vero per conſenſum conuulſio efficitur,curata parte primario affecta, & ipſa quoque curabitur conuulſio: velut ſi ex rodentibus ſuccis, os ventriculi infeſtantibus conuulſio fiat; his per vomitum euacuatis,conuulſio ſedabitur, ſi opus erit, dando illi aquam tepidam bibere: quemadmodum Gal. adoleſcentem quendam ſimili conuulſione correptum xij. Meth. med.ſe curaſſe teſtatur. At ſi ex phalangiorum,ſcorpionis,aut alterius venenatæ feriæ ictu conuulſio excitetur: ad hanc rem in primis Gal. auctoritate iij. de Locis affectis conferunt vincula ſuperioribus partibus iniecta: ab his enim præſentaneum præſidium expectatur. Et ſi in aliquo digitorum ictus fuerit, is confeſtim reſcindendus erit: nam ex hoc ſaluus euadet; quemadmodum nonnulli ruſtici,quorum eodem loco Gal. meminit,ex tali reſciſsione euaſerunt,ac à periculo liberati ſunt: potiſsimum ſi ex viperis medicamentum potandum tribuatur ℥.j.videlicet exhibens cum pauco vino albo,ac tenui. At ſi partem abſcindendam tenuerit,facta ligatura,vt diximus,paulo ſupra affectam partem,ipſi parti affectæ medicamenta,quæ vehementer attrahunt, adhibenda erunt: tum excalfactoria,tum quæ citra calfactionem,id efficiant, veluti cucurbitulæ: pariter cauterium,& medicamenta quę cauteriis ſimiliter eſcharam efficiant,iuxta Galeni ſenten

Cap.6.

Cap.16.

tiam xiij. Meth. med. competunt: & ſi inueniri poterit quiſpiam, qui ore ſuo virus extrahat, id quoque maxime confert: & ipſe etiam Gal. theriacam ſupra affectam partem adhibere præcipit,lib. de theriaca ad Piſonem: cum & ea extrinſecus impoſita venenum trahat,aliaque innumera medicamenta pro diuerſo animalis venenoſi ictu à Paulo,& Aëtio conſcripta reperies: & proinde ea ſubticere libuit.Si vero ex immodico frigore conuulſio fiat,balneis,vnctionibus,frictionibus, ac reliquis calfacientibus medicamentis haud ægre curabitur.

Paul. lib. 5.
Aët. lib.13.

περὶ παραλύσεως. *De reſolutione.* *Caput* XIII.

QVOD is affectus, qui à Græcis πάρεσις, ſeu παράλυσις dicitur, à Latinis reſolutio nuncupetur, neque vnus eſt, qui non admittat. Verum nunquid vbi motus deperditus eſt, aut partium aliquarum ſenſus perit, vel cum tum ſentiendi, tum mouendi vis amiſſa fuerit, reſolutio ea affectio appelletur, non ita liquido conſtat. Nam Gal.cum tertio de Locis aff.tum j.de Cauſis ſympt. neruorum reſolutionem appellat,cum & ſenſus,& motus fuerit. Ceterum idemmet eodem tertio libro de Locis affectis dicebat, per neruorum reſolutionem interdum ſenſum duntaxat, interdum motum, nonnunquam ambo ſimul perire. Deinceps ſubdit. Itaque neruorum reſolutio potiſsimum dicitur,vbi motus deperditus eſt. Vbi vero partium aliquarum ſenſus perit,eam partem ſenſus expertem eſſe: reſolutam vero non adeo dicere conſueuimus, & ſi nonnulli hanc affectionem ſenſus reſolutionem vocitent. Ex quibus liquet,interdum Gal. motus deperditionem,interim ſenſus duntaxat, nonnunquam amborum ſimul amiſsionem, reſolutionem nuncupare: quanquam potiſsimum reſolutio apud eum dicatur, vbi motus deperditus ſit. At qui eius verba bene perpenderit,eum ſenſiſſe reperiet,exquiſitam, ſeu veram reſolutionem nuncupare, cum tum ſenſus, tum motus vim partes amiſerint: quam ſententiam ſectati ſunt Aëtius,& Paulus, necnon & Alexander Trallianus.Inſuper nec negare videtur,vbi motus,aut ſenſus duntaxat pereant,poſſe non veram,nec exquiſitam,ſed tamen reſolutionem appellari,nec minus collationem faciens inter motus,& ſenſus deperditionem,aſſeruit potiſsimum dici neruorum reſolutionem,vbi motus deperditus fuerit. Erit igitur iuxta Galeni decreta,exquiſita neruorum reſolutio,cum motus,tum ſenſus amiſsio: non ſiquidem neruorum omnium totius corporis: nam huiuſmodi affectio apoplexia appellatur,vt infra dicemus: ſed vbi alteri laterum,dextro, aut ſiniſtro, aut in aliquo particulari membro id euenerit. Quanquam ſi alteri alterum accidat, reſolutio nominabitur, eius ſcilicet partis,in qua conſiſtit affectus,interdum dextræ,interdum ſiniſtræ. At ſi in aliquo membrorum idem euenerit, vt in manu, vel crure, eiuſdem membri reſolutio eſſe dicetur: quamuis & vbi pereat motus duntaxat præcipue, aut ſenſus, reſolutio quodammodo appellari poſſit eodem modo, vt diximus: id quod etiam confirmauit Cœlius Aurelianus lib. ij. cap. j. cum

3. de Loc.aff. cap.10.
1. de Cauſis ſymp. cap. 5.
3. de Loc. aff. cap.10.

Aët.li.6. c.28
Paul. lib. 3. cap.18.
Alex. lib. 1. cap.16.

Neruoꝝ reſolutio q̃d ſit

cum dixit,Sed eſt,vel fiet paralyſis,nunc ſenſus, nunc motus, nunc vtriuſque. Nec prætereundum erit quòd Gal.eodem j.lib.de Cauſis ſympt.& iij. de Locis aff. de tertia quadam ſpecie,ſeu reſolutionis differentia pronunciauerit; vbi ex aliqua facta ſpinali medullæ diſpoſitione valida circa primum eius proceſſum, aut reliquis eius partibus, omnes æqualiter corporis partes ſuppoſitæ reſolutæ fuerint,ſiue ob luxatam aliquam ſpinæ vertebram.

Locis citatis.

Cur in neruorum reſolutione interim motus, interdum ſenſus duntaxat, quãdoq; ambo pereant.

At qui fiat, vt in neruorum reſolutione interim ſenſus pereat, illæſo ſeruato motu; interim motus, illæſo ſenſu; nonnunquam vtrique pereant: quanquam Galenus primo de Locis affectis & primo de Cauſis ſympt.illud enodauerit,cum eius verba obſcura aliquantiſper videantur, tyronibus preſertim hic explicare libuit. Illud prius tanquam manifeſtum, ac luce clarius in eiuſdem Galeni doctrina ſupponentes; quòd tam motrix, quàm ſenſitiua facultas à cerebro tanquam à fonte, & parte principe ad motus, & ſenſus inſtrumenta per neruos delabitur: qui ex ipſo cerebro orti eandem cum ipſo ſubſtantiam habent, niſi quatenus compactiori materia ſunt conſtituti, ne facile à quolibet paterentur.

1. de Loc.aff. cap.6.

1. de Cauſis ſymp.cap.5.

Quò fit, vt eatenus à cerebri natura receſſiſſe videantur, quatenus ex compactiori materia conſtituti induruerunt: qua ratione aſſiduo cerebri auxilio indiguerunt. Nam ſi tales, quale eſt cerebrum prorſus remanſiſſent, nulla eius ope indiguiſſent. Natura enim ita comparatum eſt, Galeno teſte ſeptimo de Hippocr. & Plat. decretis, vt ſubſtantiarum proprietates facultatum etiam ſibi conuenientium proprietates ſecum habeant.

Cap.5.

Vnde fit, vt quantum vnuſquiſque neruus à natura cerebri receſſerit,tantum etiam ſit à virtute, facultateque eius remotus, & ſic omnes cerebri continuitate, recentique ſemper, ac aſſidua ab eo informatione indigeant: velut,circunfuſus nobis aër continuo fulgore illuſtratur,& non in ſemel accepta mutatione perſeuerat: vtpote qui, dum continuam accipit mutationem, illuſtratur, nec ſublato illuſtrante, lux in eo permanet,ſed ſtatim fulgor cum illuſtrante euaneſcit. Non ab re igitur, ſi continua, ac recenti iam dicta informatione à quauis cauſa impedita, & facultas quoque à principe parte miſſa intercipiatur, ne ad animalis tum ſenſus, tum motus inſtrumenta pertranſeat, pro ratione diuerſorum neruorum affectorum.

Reſponſio.

Qua de re in his partibus,quæ duplici neruorum genere participant,vt in lingua,& oculis,nihil habet ambiguitatis,quòd moueantur quidem, ſed non ſentiant,aut illæſa ſentiendi facultate, rurſus non moueantur: & vtriſque ſimul affectis generibus neruorum nec moueantur, nec ſentiant. Verum in quibus membris duri duntaxat nerui inueniuntur,ſi ablata cute ſubiectus muſculus, qui nudus eſt, immobilis videatur, ſentiat vero tangentes, exiguam ei noxam accidiſſe putandum eſt. At ſi vehemens fuerit vitium, ſenſum, & motum ſimul lædi contingit. Senſum vero oblædi, ſeruato quidem motu in tali muſculo, fieri nequaquam poteſt:tantam ſiquidem muſculus ipſe animalis facultatis partem ſuſcepit,quanta ad ſenſus excitationem ſufficiat; ad eius vero motum non ſufficiat: quippe tactionis ſenſus pati aliquid potius,quàm agere deprehenditur: proinde ab exigua facultate functio eius perfici poteſt, vt quæ non ita validis egeat viribus ſentiendi facultas: & propterea nihil minus, imò etiam magis pati poſſunt partes, cum debiles fuerint. Efficit enim imbecillitas, vt facilius affectio à ſenſu dignoſcatur,Gal.teſte iiij. de Locis affectis,muſculorum vero motus in agendo,non in patiendo actionis efficaciam habet: quapropter plurima indiget animali facultate.

Cap.4.

Nunquam igitur accidere deprehendes, vt moueatur quidem nudus muſculus, ſed non ſentiat: cum per eundem neruum & mouendi, & ſentiendi facultatem ſuſcipiat, ſed aut ſentit, & non mouetur exigua exiſtente eius noxa,aut neque mouetur,neque ſentit: cum vehemens fuerit eiuſdem nerui vitium. At ſi ad membrum aliquod,pro motu, nerui ad muſculos inſerantur; pro ſenſu vero perficiendo,ad cutem peruenient (non enim qui per muſculos diſperſi ſunt nerui reliquias quaſdam ad cutem impartiunt,vt quibuſdam falſo viſum eſt)fieri inquam poterit, vt interim ſenſus, interdum motus,nonnunquam ambo ſimul pereant. Nam fieri poterit,vt adiacens illi cutis ſenſum amittat,eo affecto neruo,qui ad cutem inſeritur,ac per eam diſperſus eſt: qui vero per muſculos ſpargitur,noxa vacet: & proinde muſculus ipſe moueatur. At ſi is,qui per muſculum ſpargitur neruus offendatur, qui vero per cutem diſſeminatur, noxa vacet, non mouebitur quidem membrum ipſum, quamuis ſenſum non amiſerit, id vero ob hanc cauſam euenire ſolet, quòd neruus alterius læſus ſit, alterius vero manſit illæſus: & ſi ab vno principio originem duxerint, fuerint tamen in via diuiſi. Quòd ſi vtrique ſimul nerui afficiantur, & qui ad muſculum deuenit,& qui ad cutem peruenit,ſimul & ſenſus,& motus pereunt: cum videlicet commune principium affectum fuerit. Scies autem hoc,vbi exquiſite cognoueris communia ipſorum principia, exquiſite conſiderando,num cerebrum ipſum,vel ſpina ſit affecta in eius principio,aut aliqua alia vertebrarum. Hæc autem in neruorum diſſectione percipiuntur, quare ſolus ille, qui in his fuerit exercitatus,exquiſite ea conſiderare poterit, Galeno teſte primo de Locis affectis.

Cap.6.

Si cerebrum affectum ſit.

Nam cum non perpetuo vnus præfinitus afficiatur locus in ipſa reſolutione, ſed diuerſi affici poſſint, ſi cerebrum ipſum affectum ſit,non tamen ſecundum totum (quia apoplexia generaretur) ſed ſecundum partem dextram,vel ſiniſtram dignoſces: quoniam ſimul cum dextra, vel ſiniſtra parte corporis,faciei quoque partes reſoluuntur,dextræ,vel ſiniſtræ.

Si initium ſpinalis medullę

At ſi dempta facie,vna prædictarum corporis partium ſenſu, motuque priuabitur, circa primum ſpinæ proceſſum affectum conſiſtere conijcies. Verum media pars eius affecta erit, ea videlicet, quæ ſuperſtat, è regione

reſoluti lateris. Quòd ſi omnia inferiora membra, facie excepta, reſoluantur eodem in loco, hoc eſt, in eius initio ipſa ſpina offenſa eſt, tanquam omnium neruorum communis origo, qui ſub facie exiſtunt: verum non ſecundum partem, ſed ingenti affectione laborans, tota affecta erit.

Si aliqua alia pars.

At ſi accidat quandam duntaxat determinatam partem reſolutam eſſe, ea inueſtiganda pars erit, à qua neruos ſuſcepit: id quod in anatomice exercitatus haud obſcure inuenies: quemadmodum ſi & ipſamet ſpinalis medulla non ſecundum eiuſdem initium, ſed iuxta alias inferiores eius partes, ac vertebras lædatur, & ſuppoſitæ partes oblæſæ erunt: ſi ingens fuerit affectio, omnes: ſi exigua, & ſecundum partem oblæſæ ſit; partes quæ è directo ſuppoſitæ ſunt, afficientur. Qua propter ex anatome doctus locum primo affectum inuenire poteris, notitia præhabita, à qua ſpinalis medullæ parte, partes reſolutæ neruos ſuſpiciant: at quemadmodum dignoſcendum id ſit, ſcriptum reliquit Galenus tum primo de Cauſis ſymptomatum, tum tertio de Locis affectis.

1. de Cauſis ſymp. cap. 5. 3. de Loc. aff. cap. 10.

Quæ partes afficiantur in quauis reſolutione.

Cum igitur propter priuationem animalis facultatis quælibet reſolutio generetur, quæ à cerebro tanquam à primo principio medijs neruis, ac per ſpinalem medullam, tanquam per ſemitas, ad ſenſus, & motus inſtrumenta delegatur, non immerito cerebrum ipſum, aut ſpinalem medullam, ſeu particulares neruos quoſdam à cerebro, vel ſpinali medulla ortos, aut denique ipſamet inſtrumenta in qualibet reſolutione affici neceſſe eſt. At quo pacto illud diſtinguendum ſit, num videlicet vna, vel altera pars primo afficiatur, iuxta Galeni doctrinam, paulo ante oſtendimus.

Quis præter naturam affectus ſit reſolutio neruorum.

1. de Cauſis ſympt. cap. 5. 2. de Cauſis ſympt. cap. 2.

Stupor quid ſit.

Eſt vero reſolutio ſymptoma in genere noxæ functionum animalium motricum, & ſenſibilium: læditur nanque vtraque facultas in ea, non tamen diminute, veluti in ſtupore: qui nihil aliud eſt, quàm difficultas quædam ſentiendi, & mouendi, vt patet primo de Cauſis ſymptomatum, vel imperfecta quædam neruorum reſolutio, vt ſecundo de Cauſis ſymptomatum liquet: quanquam enim ſub eodem genere contineantur tum ſtupor, tum reſolutio, differunt tamen magnitudine, eodem Galeno teſte præcitato loco. Quapropter neruoſæ partes in reſolutione non difficulter ſentiunt, & mouentur, veluti in ſtupore; ſed neque mouentur, neque ſentiunt: & propterea vtraque facultas in ea ablata eſt, facultate enim animali omnino partes priuatæ ſunt, cum reſoluuntur.

Reſolutionis ſigna.

Cuius affectionis indicia ſcribere non opus erit: cum quiuis non medicus modo, ſed ferè vulgaris prompte ipſam dignoſcere valebit, cum viderit partem quampiam ſenſu, & motu priuatam eſſe.

Quem morbum ſectetur reſolutio neruorum.

Sectatur autem non vnum tantum morborum genus, ſed indifferenter pene ex quolibet oriri poteſt. Interdum nanque ex immodice frigida intemperie, cum frigidorum, viſcidorum, ac craſſorum ſuccorum abundantia, aut abſque ea, in altera cerebri parte, ſpina, ſeu particulari neruo excitari poteſt. Dignoſces inquam id prompte ex his, quæ narrauimus, ſignis, cap. de dolore capitis orto ex prædictis cauſis: nec minus inflammatione, ſeu ſcirrho in prædictarum partium aliqua ortis, delationem facultatis impedientibus, imò non modo ſi in eis, verum in vicinis partibus orti fuerint, neruos comprimentes, reſolutionem excitare poterunt: quod ex proprijs inflammationis, aut ſcirrhi ſignis comprehendes, qua ratione etiam & nerui ipſi comprimuntur, ac reſolutio excitatur ab aliquo corpore duro extrinſecus adueniente, aut vbi vel laqueo, vel manibus conſtringuntur: fiunt quoque & ipſi arctiores ex luxatis, fractis ue ſpinæ vertebris, aut alijs oſſibus. Similiter ad vulnus, ſeu vlcus, cum cerebri, ſeu ſpinalis medullæ, tum alterius particularis nerui ſequitur neruorum reſolutio: quorum morborum, ſeu cauſarum notitia ex proprijs eorum indicijs prompte haberi poterit: vel ſi externa fuerit cauſa, ex ægri, aſtantiumque relatione.

Prognoſt.

Reſolutio, quæ non per omnia membra, ſed in partibus fit, vt Celſus aſſerit cap. xxvij. lib. iij. nunquam acutus, ſæpe longus, ferè ſanabilis morbus eſt. Quòd vero in ſenibus, atque hyemis tempore frequenter hæc paſſio, difficile autem in calidis ætatibus, apud Cœlium Aurelianum liquet eodem libro ſecundo, cap. primo. Verum quæ à nerui diuiſione oritur reſolutio (Paulo teſte) inſanabilis eſt: nec minus ſi ex ſpinalis medullæ tranſuerſis inciſionibus, ſeu luxatione valida. Amplius ſi reſolutum membrum minuatur, aut eius color immutetur, non abſque ratione difficulter curabitur, aut forte non curabitur: non enim facultate animali duntaxat priuatum eſſe indicatur, verum & naturali, ac quodammodo vitali. Nunquid autem ea, quæ dextri lateris eſt reſolutio deterior ſit ea, quæ ſiniſtri, aut è contra, reliquis iunioribus cenſendum relinquo, nam quæ circa id dici poſſent magis forte puerilia viderentur, quàm huius rei exactiorem doctrinam afferrent.

Curatio.

Victus ratio.

Curabis autem eam, quæ à frigidis, craſſis, ac viſcidis ſuccis reſolutionem ortum habet, ſi ſimilis præcipiatur victus ratio, velut præcedenti capite de conuulſione ſtatuimus, vt vniuerſa videlicet ſit attenuatoria, ac ſiccior, Paulo & Aëtio teſtibus: modicisque cibis, eiſdemque ſiccis, ac potionibus vtantur ægri: ſitim propterea quoad poſſint, maxime ſuſtineant: & vt ſummatim dicam, in vniuerſum ſimili victus ratione vtantur. Et cum redundantem humorem euacuare oporteat, pro eius curatione (Aëtio teſte) nullum aptius in his reperire datur principium, quàm à venæ ſectione:

Venæ ſectio.

ſiquidem permiſerit ætas, habitus, tempus, ſtudium, prægreſſus victus, & reliqua, quæ prohibere ſolent venæ ſectionem: quæ fiat à partibus ſanioribus, & ne perfrigerentur ægri, oportet moderatam facere detractionem: per quam ſolum paululum imminuatur materia, quemadmodum Aëtius cõſulit.

Clyſteres.

Interpoſitis autem diebus quibuſdam à venæ ſectione, aluus clyſteribus ſubducatur, parato eorum decocto ex maluarũ, althææ, mercurialis, chamæmeli, betonicę, hyſſopi, &

ſampſu

ſampſuchi, ſingulorum manipul. ß. florum ſtœchadis, & foliorum rutæ, vtriuſque drach iij. decoquantur in aqua, quoad tertia pars abſumatur. Deinde accipiatur prædicti decocti lib. j. & ß. ſalis communis parum, olei communis, anethini, vel chamæmelini vnc. iij. mellis roſacei vnc. ij. hieræ picræ ſimplicis drach. vij. aut compoſitæ drach. iij. ſeu benedictæ laxatiuæ drach. iiij. aut confectionis de dactylis, ſeu antidoti indi tantundem. Interimque, ſi videbitur, trochiſcati agarici ſcrup. iiij. aut drach. ij. commiſcere poteris, & fiat clyſter. Poſt quæ non diuerſa ratione ab ea, quam in cura conuulſionis docuimus, ſyrupi, aut alia decocta, propinandi ſunt pro pituitoſorum redundantium humorum extenuatione, ac inciſione, vt expulſioni reddantur idonei. Quibus ſic paratis, purgatio exhibeatur aliqua ex his quæ iam dicto capite conſcripſimus, paulatim à lenioribus ad vehementiora progrediendo. Nanque non ſemel tantum, ſed ſæpius purgandi ſunt ægri, interpoſitis tamen ſemper diebus quibuſdam: etenim vbi pars reſoluta eſt (Celſo auctore) prouidet malo corporis, vel ſanguis miſſus, vel aluus ducta. Vtiliſſima autem eſt poſt purgationes theriaca, & mithridatum, vt Aëtius teſtatur; qua de re drach. j. alterius tribuatur.

Præparatio.

Purgatio.

Quæ poſt purgationem peragẽda ſint

Quòd ſi cerebrum primario affectum ſit, magnopere conducit poſthæc apophegmatiſmis, ſternutatorijs, ac naſalibus medicamentis caputpurgijs dictis vti: vtpote quæ à capite pituitam ducant. Quòd ſi ipſum affectum non ſit, neque eis vtendum erit, ſed talibus medicamentis, quæ cerebrum ipſum roborent. Nanque vniuerſa curatio in his à capite initium ſumit: hoc enim radix eſt, & principium totius affectionis, Aëtio auctore, inter quæ hoc vtare. ℞ecipe diambræ, antidoti pliris archoticon, & diamoſchu dulcis, ſingulorum ſcrup. j. pulueris hirundinis præparati ℥. ß. ſeminum coriandrorum præparatorum drach. j. ſacchari roſacei drach. iij. cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſacea, fiant tabellæ, ex quibus æger ſæpius parum in ore teneat.

Auxiliatur inſuper huic affectioni (vt Paulo, & Aëtio viſum eſt) aſſumptio caſtorij, aut opopanacis, aut ſagapeni pondere circiter ℥. j. cum aqua mulſa. Inſuper & antidotum ex triplici pipere, Paulo auctore. Sed & ſarmentorum vitis viridium decoctum à ieiunis aſſidue potum prodeſt valde partibus corporis reſolutis, vt teſtatur Aëtius. Quòd ſi caput primo affectum fuerit, aut ſpinalis medullæ initium, à iam dictis euacuationibus non erit incommodum circa occipitis cauitatem, quo loco ſpinalis medulla initium habet, vnctiones approximare ex oleo nardino, coſtino, de nuce muſcata, vulpino, de hyperico, caſtorio, aut è terrenis vermibus parato, & demum laurino, ſeu de piperibus, aut de euphorbio. At ſi mauis vnctiones componere, eiſque vti, excipe ex vulpino, nardino, & de nuce muſcata oleo, omnium ℥. iij. addaſque ſucci hyperici, & ſaluiæ, ſingulorum ℥. ij. caſtorij, ſagapeni, vtriuſque ℥. j. & ß. florum ſtœchadis ℥. ß. & cum pauca cera, exiguoque vino albo odorifero fiat vnguentum, vel ſacculus pariter paretur. ℞. hyſſopi, ſampſuchi, hyperici, ſaluiæ, rutæ, & foliorum lauri, ſingulorum ℥. ij. ſpicæ, maſtiches, caſtorij, florum ſtœchadis, ſingulorum ℈ ij. caryophyllorum, maceris, nucis muſchatæ ana ℈. ß. roſarum rubearum ſiccarum manip. ß. omnia contundantur, & ex eis ſacculi parentur. Non incommode inſuper fotus fieri poſſunt ex ſaluia, roſmarino, hyperico, herba paralyſi hodie vocata, hyſſopo: ſampſucho, betonica, pulegio, & calamintha, omnibus in vino albo decoctis, additiſque caſtorij ℥ ij. florum ſtœchadis, ac ſpicæ ana ℥. j. & ß. quibus ſæpius reiteratis cum ſpongijs, ſeu linteo, aliquod ex prædictis vnguentis, ſeu ſacculis ſuperimponi debet. Quòd ſi neque his morbus cedat, ſinapiſmis, aut per ignem cauterijs, ſiue per aliud medicamentum candens partem inurere non dubitabis, Aëtij ſententiam ſectatus. At ſi nec cerebrum; neque ſpinæ initium affectum fuerit, ſed ex reliquis eiuſdem medullæ ſpinalis partibus oriatur affectio, eis rite inueſtigatis, atque inuentis ſuper eaſdem iam dicta medicamenta approximare poteris. Simili ratione, & ſi aliquis particularis neruus fuerit affectus, eius origine primo inuenta, prædicta, aut ſimilia medicamenta adhibebis: quemadmodum Pauſaniam Syrum ſophiſtam, qui ſecundum duos minores ſiniſtræ manus digitos, atque medij partem dimidiam, in primis ſenſum difficilem habebat, poſtea eum omnino amiſit, male curantibus medicis, ſanauit Galenus, circa dorſi initium ea medicamenta, quæ illi digitis adaptauerant, adhibere iubens, à qua parte nerui, per quos ad manus digitos, preſertim iam dictos ſenſibilis tranſmittitur facultas, procedunt, velut tum j. tum iiij. de Locis affectis ſcriptum reliquit: nunquam tamen cerebrum deſpiciendum erit, & ſi primario non afficiatur. Prodeſt etiam reſoluti membri, ſeu torpentis ſummam cutem exaſperaſſe, Celſo auctore, vel vrticis cæſam, vel impoſito ſinapi, ſic vt vbi rubere cœperit corpus, hæc remoueantur, ſcylla quoque contrita, bulbique contriti cum thure recte imponuntur. Conducit quoque & cucurbitulas aliquando ſine ferro admouere: quinetiam fouere aqua calida marina, vel ſi ea non eſt, tamen ſalſa magnopere neceſſarium eſt. At ſi adſint balneæ calidæ naturales, ijs potiſſimum vtendum eſt: in eiſque præcipue reſoluta membra agitanda ſunt: in quarum defectu arte balneum parandum erit ex prædictarum herbarum decocto, ac reliquis calfacientibus, eoque in reſolutis partibus vtendum. Nam ſiquid aliud, conducent reſolutis membris, vt ad ea ſanguis, atque calor, & ſpiritus trahantur: quò fit, vt & melius alimentum trahant, ac concoquant, & recrementa repellant, & digerant. Poſt vero cucurbitulas, ſeu balneas, alienum non erit aliquo prædictorum vnguentorum affectum membrum linire, ac linteis ſeu vulpina pelle operire: aut

Vnguenta.

Sacculi.

Potus.

Sinapiſmi.
Cauteria.

Pauſaniæ Syri hiſtoria.

1. de Loc. aff. cap. 6.
4. de Loc. aff. cap. 4.

Quæ adhibenda ſint reſoluto membro.

aliud componere licebit in hunc modum. Recipe olei nardini & coſtini vnc. vnam, olei de piperibus,& de euphorbio ana drach. tres, ſucci herbæ, quam paralyſim vocant, ſaluiæ,& hyperici, ſingulorum drach. quatuor, florum ſtœchadis, calaminthæ, hyſſopi, ſingulorum ℥.j. caſtorij, baccarum lauri ana ℥.ß. ſeminis ſinapis ℈.ij. cum cera,& reſina terebinthina quod ſatis ſit, fiat vnguentum, ſeu ceratum. Si vero ex ingenti frigore citra humorum redundantiam reſolutio fiat, inuenta parte primario affecta prædictis medicamentis ſupra eam adhibitis, curabitur, cerebro, ac ipſamet parte reſoluta, omnino non neglectis, verum eis quoque auxilia (vt præcepimus) porrigas: poſthabitis tamen venæ ſectione, purgatione, ac reliquis connumeratis medicamentis, quæ vim vacuandi habeant; ſed alterantibus tantum, ac partes roborantibus vtendum. At ſi ex inflammatione, vel ſcirrho in prædictarum aliqua partium ortis reſolutio fiat, eiuſdem inflammationis, ſeu ſcirrhi curatione ſanabitur. Ab aliquo autem corpore duro extrinſecus adueniente, laqueo, vel manibus neruos conſtringentibus, ſi reſolutio excitetur, per eorundem ablationem prompte curabitur. Sic ſi ex fractis, aut luxatis ſpinæ vertebris, ſeu alijs oſſibus, ſi curari valeat orta reſolutio, ex luxationis ſeu fracturæ curatione ſanabitur. Similiter ſi ad vulnus, ſeu vlcus tum capitis, tum ſpinalis medullæ, aut aliorum particularium neruorum, ipſis curatis, dummodo curari valeant,& ipſa reſolutio perſanabitur: propterea ex iam dictis cauſis reſolutionem ortam curare prætermiſimus.

Si ex frigore reſolutio fiat, curatio.

Curatio, ſi ex alijs cauſis fiat.

περὶ σπάσμȣ κυνικοῦ. *De conuulſione canina.* *Caput XV.*

SERMONIS affinitate ducti de ea affectione tractare propoſuimus, quam Græci, σπασμὸν κυνικὸν, Latini caninam conuulſionem, medicorum vulgus oris torturam appellat, quæ nihil aliud eſt, quàm mandibularium muſculorum reſolutio, Aëtio teſte, ex qua in obliquum diſtorquetur os, naſus,& oculus,& in ſumma, dimidia faciei pars. In hac affectione interim cerebrum, non tamen ſecundum totum, verum ſecundum dimidiam eius partem afficitur, interdum nerui, qui à cerebro ad faciem deferuntur: nonnunquam vero partes ipſæ, quæ læſas actiones habent, proprio affectu laborant, Gal. auctore iiij. de Locis affectis, quarum partium primo affectarum diſcrimen per copulata ſymptomata facile deprehenditur. Nanque ſi cerebrum affectum ſit primo, non modo omnes faciei partes affici conſueuerunt, vt oculus quoque lædatur; verum etiam ſimul cum ea tota corporis medietas è directo ſuppoſita reſoluta erit, vt in præcedenti capite declarauimus. Si vero faciei tantum partes reſoluantur in alterutra duntaxat parte, omnes partes quibus à tertia coniugatione nerui adueniunt, vt temporarij, maſſeteresque muſculi, labra,& pinnæ narium reſoluuntur, ac ipſius linguæ, atque partium oris ſenſus duntaxat amittitur: quapropter neruum ipſum primario affectum eſſe putandum eſt, qui à tertia neruorum coniugatione procedit. At ſi forte fortuna vna quæpiam faciei particula, aut ſentiendi, aut mouendi, aut vtraque facultate lædatur, ea ſola cauſam diſpoſitionis continet, atque affecta eſt: velut ſi latus muſculus affectus ſit,& labrum ipſum, narium pinnæ, ac ferè tota mandibula,& gena vtraque reſoluta videbitur. Similiter accidit ſi ſupercilium vnum duntaxat fuerit reſolutum, aut palpebra: nanque affectus in ipſis tantum particulis continetur. Euenit autem cum latus muſculus fuerit reſolutus, qui dextram labri partem mouet, vt ipſa ad ſiniſtrum deflectatur, velut ſi is, qui ſiniſtram mouet, reſoluitur, ipſa trahatur ad dextram, vt ſemper in aduerſam partem deflecti contingat reſolutam partem: trahitur nanque ea à muſculis actionem facientibus, Galeno teſte libro de Cauſ. morb. Nec ſecus videbitur vbi quilibet alius faciei muſculus, vel neruus quodammodo fuerit affectus. Nam ſemper ipſa pars in diuerſum trahitur muſculum, vbi reſoluta fuerit, eodem Gal. auctore quarto de Locis affectis, impedita nanque facultate animali, quæ per neruos ad faciei partes delegatur à cerebro, non ab re partes ipſæ eadem animali facultate priuatæ relaxantur. Oppoſitæ vero, vtpote ſanæ exiſtentes, participeſque eiuſdem animalis facultatis, proprium munus perficiunt, preſertim muſculi, qui cum operantur, ad ſuum principium ſeipſos contrahunt: & propterea oppoſitum ad ſe trahunt. Qua de re non mirum ſi in hac affectione per accidens videatur figura vitiari, ac morbus in figura oriri: quoniam pars faciei à naturali figura deflectit: non tamen propter hoc canina conuulſio morbus in figura dici poterit: quanquam ad ipſam is ſequatur morbus, vt diximus, verum ſymptoma eſt in genere noxæ functionis animalis ſenſibilis,& motricis voluntariæ, ſi ſenſus,& motus deperditus fuerit, aut alterius ſenſibilis, ſeu motricis, ſi ſenſus, aut motus deperdatur: modus autem læſionis erit earum ablatio: Neque laborandum erit per multa ſigna pro eiuſdem affectionis notione, cum prompte à ſenſibus dignoſcatur, viſu videlicet,& tactu, cuius cauſæ non abſimiles videntur eſſe, quàm eæ, quas præcedenti capite de reſolutione narrauimus,& propterea hic conſcribere ſuperuacaneum eſſet: quamuis ex conuulſione quoque alterius partis faciei muſculorum poſſit & facies ipſa lædi, ac peruerti: adeo vt ſimiliter figura vitietur, veluti ex neruorum reſolutione, vt patet lib. de Cauſ. morborum: quæ quoniam curata conuulſione ſanabitur, propterea de ea non erit noſter ſermo. Indicant autem ſpaſmi cynici euentum dolor circa faciei oſſa,& ſtupor in cute eiuſdem,

Lib. 6. c. 30. Canina conuulſio q̄d ſit.

Cap. 2. Si cerebrum affectum ſit, ſignum.

Si faciei partes duntaxat, ſignum.

Si vna quæpiam pars, ſignum.

Cap. 7.

Cap. 5. Cur reſoluta pars ſemper in aduerſum trahatur muſculum.

Quis affectus prẹter naturam ſit conuulſio canina.

Signa. Cauſa.

Prognoſtica.

ac palpitatio multa in ea proueniens. Non deſpicienda erit eius curatio : nam ſi proteletur, fortaſſe ipſa ſperanda non eſt : ſed timendum erit ne in reſolutionem, aut morbum comitialem, vel apoplexiam mutetur. Propterea ſimili victus ratione ſeruata, quam cap. de conuulſione, & reſolutione inſtituimus, confeſtim pro ratione cauſæ ipſam facientis, ea reſcindenda erit, vtendumq́. & venæ ſectione, ſi opus fuerit, aut forti aliqua purgatione : & demum errhinis, ac apophlegmatiſmis valentioribus, & præter iam dictos, hoc vtare. ℞. radicis pyrethri, yinziberis, caſtorij ſingulorum ℈.ij. piperis, ſtaphidis agriæ ana ℈, j. maſtiches ʒ. ij. ſeminis ſinapis ʒ. ß. hyſſopi, origani ana ℈.iiij. vuæ paſſæ ʒ.iij. excipiantur omnia trita, & adhibita cera, ac pauco roſaceo melle, fiant paſtilli manſiles. Proderit etiam eiſdem ligatura, quæ in oppoſitum æqualiter veluti capiſtrum quoddam partem reſolutam deducat, Paulo teſte. Quibuſdam etiam & ſanguinis detractio ex vaſis linguæ ſubiectis confert, eodem auctore. Item cucurbitulæ in occipitio iuxta primam vertebram defixæ iuuant, vt ipſemet teſtatur. Reliquis inſuper medicamentis tum cerebrum roborantibus, cum topicis ſupra affectam primario partem adhibendis eis vtaris, quæ præcedenti cap. conſcripſimus. Verum quia non ea maxilla, quæ peruerſa eſſe apparet, ſed oppoſita, reſolutione infeſtatur, vt ex ipſa rei notitia liquet, & Paulo viſum eſt; iccirco reſolutæ parti (vbi oporteat) auxilia adhibenda ſunt : & non oppoſitæ, quemadmodum Aëtius præcipit. Et quoniam omnia hac affectione laborantibus commodant, quæ in reſolutione fuerunt relata : ea de re huic ſermoni finem imponamus, qua ratione & ab aliarum partium reſolutionis tractatione excuſatum eſſe velim.

Curatio.

Lib. 3. c. 14.

περὶ ἐφιάλτης. *De incubo.* *Caput XVI.*

VBI quiſpiam, cum ſomnum ingreditur, ſe grandi, quadam mole opprimi, inuadique ab alio, & premi imaginatur, ἐφιάλτης affectus is ab omnibus ferè Græcis nuncupatur, ἀπὸ τοῦ ἐφιάλλεσθαι, quod inuadere & premere ſignificat : nam hoc malo correpti ab aliquo ſe inuadi, & premi putant, vel quoniam homo quidam Ephialtes nominatus hunc affectum perpeſſus eſt, Paulo teſte cap. xv. libri tertij. At Themiſon (vt ipſe refert x. ſuarum epiſtolarum volumine) πνιγαλίωμα à ſuffocando nominauit. Tota autem medicorum turba Latine incubum, ſeu incubonem appellat, qui Aëtio teſte, auctoritate Poſſidonij, non eſt demon, ſed magis præludium, & proœmium morbi comitialis, aut inſaniæ, vel apoplexiæ. Hunc incubonem aliqui (vt refert Cœlius Aurelianus cap. iij. lib. j.) ab hominis forma, vel ſimilitudine nomen ducere dixerunt, aliqui à phantaſia, qua patientes afficiuntur : ſi quidem veluti aſcendere, atque inſidere ſuo pectori ſentiant quidquam. Quòd vero in hac affectione cerebrum lædatur, tum Pauli, tum Aetij auctoritate liquet. Conſtat inſuper ex operationum læſione : læduntur nanque in ea cum principes, tum motrices, ac ſenſibiles functiones. Nam difficilis eo detentos comitatur motus, torpidus in ſomno ſenſus, & ſuffocationis imaginatio, vt Paulus teſtatur : illudque non ab re, vt fatetur Aetius, nam eiſdem prohibentur facultates per neruos tranſire, oppletis ventriculis cerebri vaporibus craſſis, ac frigidis : qui affectum ægre excitabilem efficiunt, ac vix ad rectam actionem ægri producuntur. Ex quibus Aetij verbis liquet, non modo cerebrum in hoc vitio lædi, verum ipſum vt partem inſtrumentalem, & non ſimilarem oblæſum eſſe : afficitur nanque ſecundum eius ventres, vt ipſe teſtatur : hoc malum non morbus, ſed ſymptoma eſt in genere noxæ functionum animalium, omnium inquam : nam imaginatio in eo deprauata eſt, motus difficilis, & ſenſus torpidus, & propterea functiones hæ, aut debiliter fiunt, vt Paulo viſum eſt, aut non fiunt preſertim motrices, vt Aetio placuit, dum dixit. Vnde etiam immobiles penitus tales permanent quamuis demum permultam anxietatem diſcuſſo obſtruente ſpiritu, ac attenuato, & apertis meatibus, derepente excitentur. Præcedit hanc affectionem, eodem teſte, ſuffocatio, vocis priuatio, grauitas, & immobilitas, at comitatur eos, vt placuit Paulo, difficilis motus, torpidus in ſomno ſenſus, ſuffocationis imaginatio, & veluti ingruentis cuiuſdam mali occupatio. Vox ſupprimitur, aut incerta, nihilque ſignificans editur. eademque perpetiuntur incubo preſſi dum dormiunt, quæ morbo comitiali correpti patiuntur in exacerbationibus, Aetio teſte, & Paulo, & ferè non niſi in ſomni initio fit, cum primum à vigilijs, in quibus vapores diſſipantur, quieſcat innatus calor, & ad interna ſe conuertat vapores generans, ac eiſdem cerebrum opplendo, potiſſimum ſi eo tempore alimenta conficiat, non tamen perfecte euincat. Huius vitij cauſa, craſſus, ac frigidus vapor ad cerebrum delatus, eiuſque ventriculos obſtruens, ab eiſdem auctoribus aſſignatur, qua ratione fit, vt crapulæ, ac continuæ ſtomachi cruditates, ex quibus iam dicti vapores eleuentur, hunc affectum præcedant. Cui malo (vt eiſdem viſum eſt) per initia ſuccurrendum erit : inueteratum nanque, & aſsidue incidens grauius aliquod vitium nunciat, vt morbum comitialem, apoplexiam aut inſaniam, dum paulatim in cerebri ventriculis craſſus humor coaceruatur, ſuccurritur autem prohibendo ne iam dicti vapores cerebri cauitates occupent. Fiet vero hoc, ſi victu vtantur tenui, ac penitus flatus exorte, quapropter parce ſemper, verum parciſsime in cœna cibus ſumatur : qui boni ſit ſucci, facile concoquatur, modice alat, ac non inflet, aut vapores

Aët. lib. 6. cap. 12.

Quę pars afficiatur.

Morbus quē ſequitur.

Quis affectus præter naturam ſit.

Eiuſdem ſigna.

Cur in ſomni initio fiat.

Cauſæ.

Prognoſtica.

Curatio.

Victus ratio.

multos ad caput mittat. Vinum vitent, niſi album, aquoſum, ac ſubaſtringens ſit, moderate ſumptum, ac dilutum. In vltima menſa aſtringentibus vtantur cibis, vt piris, ſeu cydonijs, cum eorum cibis ea, quæ extenuandi vim habent, permiſcenda ſunt, vt hyſſopus, ſampſuchus, ſerpillum ſatureia, & alia huiuſmodi. A ſole, frigore, ventis, igne, ac fumo, diurno ſomno, ac ſtatim à cibo, cauendum erit. Curandos etiam oportet iacere loco lucido, atque mediocriter calido, adhibita requie animi, & corporis abſtinentia, vſque ad tertium diem, ex ſententia Cœlij Aureliani lib. j. cap. iij. & vt ſummatim dicam, ſimili victus ratione vtantur, quam vertiginoſis, ac comitialibus præcipiemus. Quòd ſi ſanguis redundarit, venam in cubito ſecare oportet, exteriorem, vel mediam, ſi vero vitioſi ſucci magis prædominantur, purgante medicamento ægri corpus euacuandum eſt, prius tamen exhibitis extenuantibus quibuſdam medicamentis pro eorundem humorum præparatione. Quibus paratis, ſi pituita fuerit is qui redundat humor, ex ſtomachicis pilulis, & Galeni hiera, aut ex eadem picra cum epithymo, & ſena, aut ex pilulis de lapide lazuli ægrum purgabis: quòd ſi mauis alijs purgantibus medicamentis vti, cap. de epilepſia, aut de vertigine ea requiras. A purgatione ea, quæ cum ventriculum, tum caput roborant, exhibeantur: diarrhodon videlicet, aromaticum roſatum, diamoſchu dulce, diambra, & alia huiuſmodi. Admouenda inſuper, purgato corpore vniuerſo, capiti localia medicamenta ſunt, irrigationes videlicet, ac inunctiones calidæ; apophlegmatiſmis, ac caputpurgijs ſimiliter vtendum: quorum omnium medicamentorum copiam cap. de morb. comitiali inuenies, & de apoplexia. At ſuccurrit particulatim ipſis, ex Aëtij, & Pauli ſententia, niger pæoniæ fructus, ſi quindecim eius grana trita cum aqua in potu exhibeantur, idque continue fiat, quoad æger ſanetur.

Venæ ſectio. Medicamentorum ratio.

Quæ à purgatione exhibẽda ſint.

περὶ δίνου καὶ σκοτοδίνου. *De vertigine, & tenebricoſa vertigine.* Cap. XVII.

ADEO magnam inter ſe cognationem habent affectus is qui à Græcis, preſertim Hippocrate, & Galeno interdum ἴλιγγος, vt patet Aphor. xvij. xxiij. & xxxj. lib. tertij interim δῖνος, vt liquet iiij. de Ratione victus, appellatur, & qui ab eiſdem σκοτόδινος nuncupatur, vt Aphor. xvij. lib. iiij. & eodem iiij. de Ratione victus conſtat: quorum affectuum primus à Latinis vertigo, reliquus vero tenebricoſa vertigo nuncupatur: à medicorum autem vulgo ſcotomia, vt auſi ſint quidam iuxta eorum ſententiam aſſerere inter ſe prædicta duo non differre. Nos vero non modo nomenclatura eos affectus, prædictorum auctoritate, diſcrepare putamus, verum etiam re ipſa, quòd autem nomine diſſideant, ex iam dictis liquet: at quòd reipſa diſtent, ex Gal. verbis iiij. de Ratione victus, patere poterit, dum aſſeruit, quòd quando quiſpiam imaginatur caput circumferri, tunc δῖνος, hoc eſt, vertigo dicitur, quando autem & tenebricoſa ſimul viſio cum hoc fit, σκοτόδινος, hoc eſt tenebricoſa vertigo vocatur; ab accidenti nomen, quòd repentinas oculis ingerat tenebras, vt ait Cœlius Aurelianus cap. ij. lib. j. Ex quibus verbis liquet aliud re ipſa eſſe, quòd caput duntaxat circumagi videatur: aliud vero quando ſimul cum eo tenebricoſa fuerit viſio, nanque in vertigine dicta (præter tenebricoſam viſionem) caput circumagi videtur duntaxat: in tenebricoſa vero vertigine ſimul cum capitis circumlatione tenebricoſa fit viſio. Propterea iuxta Hippocratis, & Galeni ſententiam aſſerimus, quòd vertigo ſit imaginatio quædam, quòd caput circumfertur, ſeu vertatur, σκοτόδινος autem ſit, quando quæcunque conſpiciuntur, circumagi videantur, ac derepente ſimul pereat ſenſus, viſus, cum ipſi ægroti putent tenebras circunfundi, quemadmodum Galeno viſum eſt, commento Aphoriſmi decimiſeptimi, libri quarti, & ſi per σκοτόδινον interpres male vertiginem intellexerit, ac interpretatus fuerit: nam in hac paſſione conſtitutos repentina viſus tenebratio, atque nebula, vt ex eodem Cælio Aureliano liquet, cum capitis vertigine conſequitur, vt omnia ſecum moueri exiſtiment. At in generationis modo ambo conuenire videntur, cum ob inordinatam ſpiritus flatuoſi motionem in partibus cerebri generentur, qui vel in capite localem habet generationem, vel ſurſum ex infernis fertur, vt quarto de Ratione victus in morbis acutis, & commento Aphor. xxxi. lib. iii. liquet, quò fit, vt eadem etiam pars in vtriſque afficiatur, nempe caput, vt conſtat de vertigine, commento Aphor. xxiii. lib. iii. & iiii. de Ratione victus in morbis acutis, & de tenebricoſa vertigine, tum eodem quarto de Ratione victus, tum tertio de Locis affect. Inſuper conformari poterit ex functionum læſione, in vtriſque nanque animales oblæduntur functiones: quamuis non omnino eædem, neque eodem modo: nanque in vertigine deprauate imaginatio, læditur diminuteque viſio, vel forte etiam deprauate interdum, vt patet Gal. iiii. de Ratione victus, & comm. xvii. Aphor. lib. iii. quam ſententiam ſectari etiam videtur Aëtius, cap. proprio de vertiginoſis. In tenebricoſa autem vertigine cum ipſa deprauata imaginatione, non viſionis imbecillitas, verum eius ablatio percipitur, nam præter id quòd cuncta videntur circumagi, derepente ſimul perit ſenſus, viſus, vt teſtatur Galenus commento Aphor. xvii. lib. iiii. putant enim ægroti tenebras circunfundi, adeo vt interdum cadant, vt patet iij. de Loc. aff. Qua de re vertigo ſymptoma erit in genere noxæ functionum cum imaginatiuæ deprauatæ, tum diuiſionis diminutæ, ſeu deprauatæ. At in tenebricoſa vertigine non modo imaginatiua

4. de ratio. vict. cõ. 42.
Quibus conueniant & differant vertigo & tenebricoſa vertigo.

Loco citato.

Vertigo quid ſit.
Quid ſit tenebricoſa vertigo.

Loco citato.
Quæ pars in eis afficiatur.
4. de ratio. vict. cõ. 42.
3. de Loc. aff. cap. 8.
Citato loco.
Aët. lib. 6. cap. 7.
3. de Loc. aff.
Loco citato.
Quis affectus præter naturam ſint ambæ affectiones.

ginatiua aberrat, ſed viſiua functio abolita eſt & interim motrix facultas, vt ex iam dictis liquet, & propterea affectiones prædictę ſecundum magis, & minus inter ſe diſcrepare palam videntur: nec idem ſunt, vt quibuſdam viſum eſt: & ſi in vtriſque imaginatiua facultas vitiata ſit, ac caput, ſeu cerebrum afficiatur, quanquam conati ſunt quidem Galeni ſectatores probare in hiſce affectionibus imaginationem non lędi: cum ſi lęderetur, aiunt, non putarent ęgri ſe eſſe deceptos: nam licet videatur eis caput circunuerti, aut quęcunque conſpiciunt, circumagi, ſciunt tamen falſam eſſe viſionem, & imaginationem. At qui nihil obſtat imaginationem læſam eſſe, ęgrumque cognoſcere verum, ſeu falſum illud quod imaginatur; cum hęc cognitio ratiocinatricis facultatis, ſeu cogitatiuę, & non amplius imaginatiuę ſit munus: quę conſtare poterit, imaginatiua obleſa exiſtente, vt in quibuſdam phrenitidibus apparet: & proinde quia falſum imaginatur, imaginatiua aberrat, quia vero dignoſcit ęger ſe falſa imaginari, ratio, ſeu cogitatio illęſa erit: quemadmodum de ſe ipſo teſtatur Galenus phrenitide laborans iiij. de Locis affectis. Rurſus ſi ad cerebrum prędictę affectiones attinent, quomodo viſibilis duntaxat facultas obleſa erit?

Nunquid in hiſce affectionibus lędatur imaginatio. Reſponſio.

Cap. 2.

In vtriſque igitur luce clarius patet, imaginatricem facultatem deprauatam eſſe: at diſſident, quòd in vertiginoſis ſenſus viſus non ſimul perit, velut in ſcotomaticis, nec concidunt ęgri, cum affectio mitior exiſtat: in ſcotomaticis vero, quoniam caput vehementius afficitur, ſenſus viſus repente deperditur adeo, vt interdum cadant, maxime vbi in circulum circunuertantur: ſiquidem ipſis ab vna ratione euenit id, quod ceteris à pluribus accidere ſolet, Gal. teſte iij. de Locis affectis: ſimiliter ſi alium quendam circunuerti viderint, ſiue rotam, aut trochum, aut ipſos quoque in aquis vortices, ſiue aliquid tale, idem perpetiuntur. Spiritus enim viſiuus ad trochum, ſiue aliud tale, qui circunuolutatur, allabens mouetur, & ſimul cum illo circunfertur, vt teſtatur Aëtius. quinimò & in ipſis citra circuitionem euenire videmus id, quod in alijs, cum in circo frequenter vertuntur, accidit, & proinde ex ipſa appellatione manifeſtus eſt, qualis ſit ſcotomaticus affectus, vt patet iij. de Locis aff. Diſcernitur vero ab epilepſia hæc paſſio ex Cælij Aureliani ſententia, ſiquidem neque ſenſibus priuat ægrotantes, neque ſpaſmo, id eſt, diuerſo raptu afficit. Nec quidquam refert, ſi Gal. eodem iij. de Locis aff. de ſcotomate duntaxat, hoc eſt, de tenebricoſa affectione verba fecerit, vertiginis autem non meminerit, cum eadem pars in vtriſque afficiatur: quod quidem inueſtigare eo libro propoſuerat, & inſuper quoniam de ſcotomate diſſerens, qui maior affectus eſt, quam vertigo, ſub eius tractatione, & vertigo ſubintelligi poterat.

Cap. 8.

Loco citato. Quomodo tenebroſa vertigo ab epilepſia diſcernatur.

Loco citato.

Quòd igitur iam dictæ affectiones non confundantur, nec eædem ſint, ac quomodo diſcrepent, & vna ab alia diſcerni queat, ex ſuperius dictis liquet. Sed quoniam vtraque bifariam oriri poteſt, tum primario affecto cerebro, tum per conſenſum ex ore ventriculi, Gal. auctore iij. de Locis aff. & Paulo cap. xij. lib. iij. propterea ſi ex primaria cerebri affectione dependeant, vehemens capitis dolor, grauitasque præcedet, aurium ſonitus: item olfactus læſio, & nonnullis etiam (vt Paulus teſtatur) guſtus, atque alterius cuiuſque ſenſus, qui à capite initium ſumit, ex Archigenis teſtimonio. Si vero ori ventriculi cerebrum conſentiat, ſtomachi morſum, quem Græci καρδιωγμὸν appellant, accerſit: ac nauſeam ægri præſentiunt, eodem Paulo auctore, & Galeno, ex Archigenis auctoritate eodem tertio de Locis affectis. At quoquomodo fiat, perpetuo ad inæqualem, turbulentum, & inordinatum motum flatuoſi ſpiritus in cerebro iam dictæ affectiones conſequuntur. ex quo animalis etiam ſpiritus in cerebro conſiſtens euertitur, vt Aetio viſum eſt, vt propterea non valeat ordinate, & vt decet, ad propria loca diſtribui: quò fit, vt ad morbum in via, hoc eſt, ad obſtructionem ex prędicto flatuoſo ſpiritu ortam, hæc ſymptomata inſequantur, ſimul atque inæqualem cerebri intemperiem.

3. de Loc. aff. Loco citato. Si primario affecto cerebro fiant, ſigna. Si per conſenſum ex ore ventricu. 3. de Loc. aff. cap. 8. Ad quem cerebri morbũ ſequantur. Cauſa. Locis citatis.

Verum cum non ſemper flatuoſus is ſpiritus in capite localem habeat generationem ex inæquali cerebri intemperie, vt patet tertio de Locis affectis, ſed interdum ſurſum ex infernis partibus feratur, Galen. teſte iiij. de Ratione victus, & commento Aphor. xxxj. libri iij. ex iam dictis ſignis illud dignoſcere poteris; ex grauitate, videlicet, capitis, ac eius dolore, aliorumque ſenſuum oblæſione, ſi in cerebro genitus ſit. At ſi ex ventriculi preſertim ore, aut alijs partibus ſurſum feratur, eiuſdem partis primo affectæ indicia præerunt. Generatur autem flatuoſus hic ſpiritus, non ſumme languente natiua caliditate, prout Gal. aſſerit eodem iiij. de Ratione victus cum ſi perfecte langueret, diſſoluere non inciperet, & propterea cum conatur calor ipſe natiuus corporis humores tum diſſoluere, tum effundere, verum ipſos tenuare, & per inuiſibilia foramina excernere non valeat, tunc ſpiritus flatuoſus ortum habet: & in capite contentus non ab re inæqualiter, & inordinate mouetur. qua etiam ratione fit, vt ſæpenumero hæc ſymptomata in iudicationibus fiant; conatur nanque eo tempore natura humores euincere, diſſoluere, & demum excernere. hic autem flatuoſus ſpiritus, ſi in cerebro generationem habeat, ex frigido, ac glutinoſo humore vt plurimum ortum ducit, Paulo teſte, & propterea ex quauis leui occaſione, calfacto capite, vtputa ſi ſub ſole æſtiuauerint, vertigo, ſeu ſcotoma excitatur. At ſi ori ventriculi, aut reliquis partibus cerebrum conſentiat, ex vitioſis, calidis, & acribus ſuccis in ipſis redundantibus, eiuſdem qualitatis vapores, ad caput delati potiſſimum iam dictas affectiones efficiunt, vt Aetio viſum eſt.

Flatuoſi ſpiritus generatio. Eodem loco. Cur in iudicationibus vertigines fiant.

Prognoſtica.

Facile etiam prædictis affectionibus corripiuntur, quibus conſuetę excretiones ſunt ſuppreſſæ: cruditates quoque, & ardores aſſidui, & ebrietates eas efficiunt, eodem Aetio auctore:

quæ omnia ex ægrotantium,ſeu aſtantium relatione percipi poterunt. Prædictæ autem affectiones paruifaciendæ non ſunt: nam vertigo proxima eſt morbo comitiali,& apoplexiæ, quemadmodum Gal. teſtatur commento Aphor. xvij. lib.iij. vtræque etiam affectiones medium quo-

Citato loco. dammodo obtinent,tum earum,quæ periculo vacant, tum pernicioſarum, eodem Gal. auct.iiij. de Ratione victus in morbis acut. non ergo penitus periculo vacant. Prompte enim, vt diximus de vertigine,ita & ſcotoma permutari poterit in affectus pernicioſiſſimos,vtpote,quòd proximi ſint eiſdem, preſertim morbo comitiali, & apoplexiæ: & ſi ea, quæ oculis obuerſantur, ſanguinolentiora ſe videre putent ægri, ad inſaniam magis apti ſunt, Aëtio teſte: in qua non imaginatio duntaxat,ſed & ratio læſa eſt,vt ipſe teſtatur. qui vero purpurea vident oculis obuerſari, apti ſunt (eodem Aëtio auctore) ad morbum comitialem tranſmutari. Vehementeſcit autem ſcotomatica paſſio hyeme, vt Cœlius Aurelianus, inquit, vel veris temporis initio, præterea ſæpe futuram denunciat epilepſiam, veteres denique (vt idem ait) paruam epilepſiam vocauerunt.

Curatio. Victus ratio. Quod autem ad earum curationem ſpectat,aër eligendus erit temperatus, purus, & lucidus: fugiant autem nebuloſum,& craſſum,nocturnum. A ventis pariter caueant, maxime auſtralibus. Radios ſolis & lunæ vitent: velut etiam aſpectum rerum velociter motarum, vt currentis fluminis,aut in circum,vt rotæ,& trochi,ac profundarum rerum aſpectum. Somnus ſit mediocris, non immediate poſt cibum, ſed ſaltem per duas horas poſt: viteturque diurnus,ac in loco multum calido factus: neque caput ipſum multum calidum teneat. Ventris excrementa nitendum, vt ſingulis diebus excernantur: in quo ſi natura auara fuerit, clyſteribus, vel glandibus ea excitanda erit. Exercitio vtendum erit temperato: in quo quantum poſſibile erit caput quieſcat: cuius vice frictionibus crebro vtendum, mane preſertim, priuſquam ſurgant: quæ à ſupernis partibus cœptæ ad infima deſinant. Ab animi affectibus, ſeu perturbationibus cauendum, preſertim ira,timore,& mœſtitia. Pariter & clamores, contentiones, & cantus fugiendi ſunt: venus quoque omnino vitanda eſt. Cibi eligendi ſunt boni ſucci,concoctu faciles, flatus exortes, ſtomacho,ac ventri commodi,ſintque modici. Propterea & ſatietas,non minus & fames vitanda erit. Vinum bibendum, verum modicum ſit,album, & tenuiſſimum, & non valde vetus, ne caput percutiat: qua ratione euaporantes cibi,quales ſunt cepa, allium, portum, atque id genus alij vitentur: & à cibo ea exhibeantur,quæ vim habeant aſtringendi,ne vapores ſurſum ad caput

Quæ in ipſa acceſſione facienda ſint. ferantur,& preſertim ſi vitio ſtomachi fiant prædictæ affectiones. In ipſa vero acceſſione excitare ægros conuenit tum odoratis medicamentis,tum frictionibus, & id genus alijs, Paulò auctore: quo tempore,& glandibus,aut clyſterijs vti præciperem. Poſſent autem glandes confici ex hiera,agarico,ſale gemmæ,& deſpumato melle. Clyſteres vero ex furfuris, mercurialis, maluarum,betæ,florum chamæmeli, & ſalis decocto, in quo ℥. iij. olei amygd. dulcium, communis,

Quæ facienda, vbi conquieuerint. Venæ ſectio. aut anethini,ij. mellis roſacei, & ℥. hieræ picræ Galeni adijcias, & vtare. Vbi vero conquieuerint, & vires robuſtæ fuerint, nihilque aduerſetur, vena ſecanda erit,ſiue principium affectionis fuerit, ſiue tempus iam progreſſum fecerit (Aetij præcepto, ac Pauli) humeralis, videlicet, ſeu externa, aut media, verum non aceruatim ſanguis euacuandus erit, cum ex qualibet occaſione ægri concidant,ſed pluribus detractionibus,ex quibuſdam interuallis vtentes, congruam explebimus menſuram. Hoc autem tempore caput irrigetur (ex Aetij ſententia)aceto,& roſaceo,ad-

Purgatio. miſto polygoni, aut hederę ſucco, pro cauſæ diuerſitate. Si vero aliquid ſanguinis detractionem impediat,aluus ſubducenda erit, primum acri clyſtere, poſtea purgante pharmaco, redundanti humori ſemper ipſum adaptando: quemadmodum idemmet Aetius pręcipit, pręcedente

Bile redundantia. tamen eius concoctione, ac pręparatione, bile ſiquidem redundante ex oxyſaccharo, & ſyrupo de infuſione roſarum, ſucco cichorij, & id genus alijs: hocque demum purgante medicamento vtendum. Corticum myrobalanorum citrinarum excipe ℥.iiij. fiat decoctum in aquis cordialibus; in quo diſſoluas mannę Calabrię ℥. ij. & ß. aut ſyrupi ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum ℥. iiij. antidoti diacatholicon ℥.vij. & fiat potio: etſi malum non ceſſerit, aliaque purgatione opus fuerit, catapotia formentur ex rhabarbari cum pauca ſpica,℥. j. & trochiſcati agarici, aut pulueris hierę ſimplicis ℈.ij. cum infuſione, vel ſucco roſarum: & poſt aliquod interuallum, vel mannę Calabrię ℥.ij. vel ſyrupi ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum ℥.iiij. in aqua cichorij,vel borraginis diſſolutas aſſumat. At ſi craſſus fuerit,qui redundarit ſuccus,pituita,videlicet,aut forte nigra bilis,ab eorum coctione,& pręparatione, quę ex his perficiatur, quę pręcepimus cap. de dolore capitis ex pituita, & cap. de melancholia, catapotia tribue ex arabicis pilulis, aut ſine quibus,aureis,vel cochijs,agarico addito. Poſt quę, ſi pituita redundarit, myrobalanorum chebularum decoctum,& ſyrupum ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum exhibe. Si nigra bilis,poſt catapotia,exhibe ſenę,epithymi ana ℥.j. corticum myrobalanorum indarum ℥.ij. in aqua fontana,vel lupulorum fiat decoctum. In quo ſacchari borraginati ℥.ij. diſſolue: aut ſy-

Si pituita redundarit, aut nigra bilis. A purgatione, quæ peragenda ſint. rupi prędicti ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum ℥.iij. Poſt quę cucurbitulę cum ſcarificatione ad occipitium affigendæ ſunt. mox apophlegmatiſmis pituitam à capite per os detrahentibus ſuperius iam dictis, vtendum. Naribuſque infundatur aqua hordei cum corticibus, cum anagallidis ſucco,aut radicis betę, vel cyclamini. Gargariſmis quoque vtaris ex origani, & pulegij decocto cum aceto mulſo, vt inquit Aetius. Odor inſuper ſuſcipiatur per nares ex amaraci,

raci, ſampſuchi, & hyſſopi, ac florum ſtœchadis decocto, caſtoreo pauco addito, & moſcho, ac aceto pauco. Ex pulegio item tuſo, vel origano, aut ſinapi cum aceto commiſto procurare ſternutamenta præcipit Theodorus Priſc. lib. ij. ad Timotheum, cap. iij. preſertim ſcotomaticis. Deinceps æger ad balneum ducatur, preſertim naturale aluminoſum, etſi caput in balneo ſupramodum incaluerit, aut valde calidum caput habeant ægri, roſaceo caput ipſum cum aceto irrigandum erit, in ſyncipite preſertim, & circa frontem, & tempora. Quòd ſi adhuc affectio perſeuerauerit, neque prædictis ceſſerit, preſertim ſi ex vaporibus calidioribus per arterias ſurſum elatis prædictæ affectiones fiant, arteriæ ipſæ iuxta tempora ſitæ ſupra aures incidendæ ſunt, non modo Gal. iij. de Locis affectis præcepto, verumetiam Pauli, & Aëtij: quarum inciſionis modum addiſces ex Paulo lib. vj. cap. iiij. Quanquam, vt Gal. aſſerit, non omnes huius auxilij beneficio curati fuerint: tum propterea quòd per altiores arterias, quæ ad cerebrum ex ipſius baſi per retiformem plexum aſcendunt, vaporoſus, calidusque ſpiritus interim elabitur, ac cerebrum implet, tum etiam, quòd ſpiritus flatuoſus poterit ex inæquali cerebri intemperie oriri: & proinde ſi prædictæ affectiones altero prædictorum modorum excitentur, nullam vtilitatem ex prædictarum arteriarum ſectione ęgri ſuſcipient. Quare priuſquam incidantur, ſummopere laborandum erit, vt exquiſite illud diſtinguatur. Inęqualis enim cerebri intemperies in contrarium alteranda erit, quemadmodum & conſuetæ excretiones detentę prouocandę ſunt, ſi earum retentio prędictarum affectionum cauſa ſit, cruditates, ardores, ac ebrietates corrigendę, ſi ex eiſdem ortum duxerint. At ſi ex humoribus in ventriculo, preſertim eius ore contentis, vaporoſus ſpiritus ad cerebrum delatus eas progignat, vomitu curari poterunt ex anethi, & raphani decocto, in quo acetoſus ſyrupus, aut oxymel permiſceatur: tepidumque potiſsimum à cibo aſſumatur. Quòd ſi non ſuffecerit, conducet etiam eos purgare ex picra Galeni, aut ſtomachicis pilulis, myrobalanorum citrinarum, aut chebularum decocto, & manna Calabriæ, ſeu ſyrupo ex pluribus infuſ. roſarum rubearum, pro ratione diuerſitatis vitioſi ſucci redundantis. Similiter ſi in alijs corporis partibus redundarint, eaſdem inſpiciendo, ex eiſdem quoque redundantes ſucci purgandi erunt, caput ipſum non deſpiciendo, imò ipſum ſemper roborare oportet, cum dictę affectiones ad cerebrum pertineant, licet per alterius partis conſenſum ipſum afficiatur, vt patet iij. de Locis affect. & propterea vertigines cito emendabis, vt inquit Marcellus in ſuo de medic. lib. cap. ij. ſi betę nigrę ſucco tempora perlinas: inſuper efficaciſsimum remedium eſſe ad abolendam eam, ſi abrotonum tritum in vini potione tepidum bibatur: vel cum oxymelle non acri accipiatur. Et hęc ſimul de vertiginis, & tenebricoſę vertiginis curatione dicta ſufficiant, cum non niſi ad inuicem ratione maioris, & minoris differant, vt iam diximus.

Inciſio arteriarum iuxta tempora. Cap. 8.

Si per conſenſum fiant, curatio.

Loco citato.

περὶ ἐπιληψίας. *De Epilepſia, ſeu morbo Comitiali.* Cap. XVIII.

CVM proxima ſit (Galeni auctoritate) vertigo ei affectioni, quam Gręci ἐπιληψίαν dicunt, non ab re de ea hic tractandum duxi. Conſueuerunt quoque eundem affectum (vt ex Tralliani verbis liquet) non modo ἐπιληψίαν, hoc eſt, ſupra comprehenſionem nuncupare, nam ſupernę partes in eo comprehenduntur, ſenſusque detinentur, verumetiam quidam hunc eundem affectum, ἱερὸν νόσημα, hoc eſt, ſacrum morbum: ſacrum etenim, & honoratum eſt cerebrum, quod in eo afficitur: alij vero, eo quòd validius, & contumax ad amouendum ſit, ἡράκλειον νόσημα, hoc eſt, herculeum morbum appellarunt; quemadmodum Gal. lib. vj. de Morbis vulg. teſtatur. Hippocrates autem puerilem morbum appellare conſueuit, vt libro de aëre, regionibus, & aquis, Galeno teſtante, patet. Quidam etiam falſa opinione decepti ſacrum morbum nominauerunt. Celſus vero cap. xxiij. lib. iij maiorem morbum, ſeu comitialem ipſum nominat, eo quòd laborantes in comitijs manifeſtabantur, interrumpebanturque ea, quo die aliquis concidiſſet: alij etiam aliter nominauerunt, vt idem Trallianus teſtatur. Sed quoniam parum noſtro conueniunt inſtituto, propterea cuncta ea ſcribere non oportet: ſatis etenim erit quoquomodo nominetur, quòd eius eſſentia, ſeu ſubſtantia non te fugiat. nanque vt teſtatur Gal. iij. de Locis aff. conuulſio eſt omnium corporis partium, non perpetua, ſed quę ex temporum accidit interuallis, cum mentis, ac ſenſuum oblęſione: quam ſententiam ſectatus eſt Paulus cap. xiij. lib. iij. cum dixit, quòd epilepſia totius corporis conuulſio exiſtit cum principium operationum lęſione. Differt igitur ab emproſthotono, opiſthotono, atque tetano, quę differentię ſunt verę conuulſionis, quoniam in iam dictis perpetua, in morbo comitiali ex temporum interuallis conuulſio accidit. Inſuper quia in vera conuulſione nullum fit principibus functionibus nocumentum, in morbo autem comitiali non modo functiones principes, verum & ſenſibiles operationes ſuſcipiunt detrimentum, quemadmodum ſcriptum reliquit Gal. eodem lib. iij. de Locis affect. & lib. de differ. ſymptomatum. Ceterum quòd cerebrum in hac affectione lędatur, liquido conſtat ex Galeno libro primo de Cauſis ſymptomatum, & tertio de Locis affectis, quo loco dicebat, Ex his igitur omnibus planè conſtat in cerebro hanc affectionem conſiſtere. Inſuper ex Aetio, qui in omnibus comitia

Trall. lib. 1. cap. 15.

6. de morbis vulgar. commentario 6. comm. vlt.

Cap. 7.

Morbus comitialis quid ſit.

Quibus à conuulſione, & diſtentione differat.

Quæ pars in eo afficiatur. 3. de Loc. aff. cap. 7.

De different. ſymp. cap. 3. 1. de cauſis ſymp. cap. 8. 3. de Loc. aff. cap. 7. Aëtius lib. 6. cap. 13.

comitialibus morbis cerebrum affectum eſſe,inquit: & Trallianus capitis vitium eſſe aſſerit: nec minus & ex Pauli verbis hoc idem confirmatur. Quòd ſi prædictorum auctoritates non ſuffecerint, ex proprijs cerebri functionibus læſis, cum principibus, tum motricibus, & ſenſibilibus, vt patet ex iam dicta eius definitione, illud patere poterit (& ſi plures ſint eius differentiæ, vt dicemus.) Nanque in omnibus commune eſt,quòd cerebrum afficiatur, eodem Galeno auctore tertio de Locis affectis & Aëtio,qui in hoc ipſum ſectatur. Verum nunquid cerebrum ipſum,vt ſimilaris pars,an vt inſtrumentalis noxam ſuſcipiat,nondum liquet. quamuis ſiquis Hippocratis verba ſexto de Morbis vulgaribus rite contemplauerit, dum dixit, Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur,& contra,morbo comitiali laborantes, efficiuntur melancholici; percipiet vtique,vt inſtrumentalem partem,hoc eſt, ſecundum ventres, & non tanquam ſimilarem affectum eſſe. & ſi nec Galen. illud indeterminatum reliquerit: nam iij. de Locis affectis dicebat. Igitur vt craſſus pituitæ ſuccus, ita hic quoque, de melancholico verba faciens,comitialem morbum ſolet efficere,vbi in meatibus ventriculorum cerebri continetur,ſiue is medius ſit, ſiue poſtremus: & ij.de Cauſis ſympt.ſub his verbis idem confirmauit,dum dixit. Quemadmodum & apoplexia,& morbus comitialis ob pituitæ in ventriculis ipſius cerebri aceruatæ multitudinem accidere videntur: & illud ratione comprobans ſubdebat, Proinde horum ſymptomatum tum generatio, tum ſolutio ſubitaria eſt, id quod per corporum intemperiem fieri haudquaquam poteſt: & eodem iij. de Locis affectis hoc idem approbans, hæc verba conſcripſit. Ceterum velox eius diſcuſſio,craſſum humorem ſpiritus meatum in cerebri ventriculis obſtruentem, hunc maxime affectum peperiſſe declarat: & paulò infra ſubdebat, Sed à craſſo ſemper humore hanc affectionem induci argumento eſt, quòd & ſubito fit, & ſoluitur confeſtim: nam ſubitariam meatuum obſtructionem à craſſo, viſcoſoque humore fieri conſtat. Afficitur igitur cerebrum,non vt ſimilaris pars,ſed vt inſtrumentaria, quoniam ſecundum eius ventres in morbo comitiali, vt liquido ex iam dictis patere poteſt: quamuis & corpus eius parum quodammodo coafficiatur,vt iiij. de Locis affectis liquet. Si quis autem altius inueſtigare velit num anteriores cerebri ventriculi,medius, ſeu poſtremus in comitiali morbo afficiatur, pro comperto in Galeni doctrina habebit, non anteriores, vt medicorum vulgus refert, ſed medium, aut poſtremum affici. Ait nanque Galen.iij. de Locis affectis, craſſum pituitæ ſuccum, aut melancholicum comitialem morbum efficere, vbi in ventriculorum meatibus retineantur,ſiue is medius ſit,ſiue poſtremus. igitur aut medius, aut poſtremus ventriculus, & non anteriores ex eius ſententia afficiuntur. Adhæc ſi impediente craſſo humore animalem ſpiritum, qui in ventriculis cerebri continetur, quominus poſſit exire, iam dicta affectio oriatur, eodem Galeno auctore: iſque animalis ſpiritus proprium ipſius animæ inſtrumentum ſit, tum in ſenſibilibus actionibus, tum in his, quæ à conſilio, & voluntate prodeunt, perficiendis: qui videlicet in ipſius cerebri ventriculis medio, maximeq. poſtremo, continetur; quis inquam inficias ibit eorum aliquem in comitiali morbo affectum eſſe,& non anteriores? præparant nanque, ac conficiunt ipſi cerebro animalem ſpiritum,& non confectum,ac preparatum continent,veluti poſtremus,& medius,duo anteriores ventriculi,vt patet viij. de Vſu par.& quamuis ſimul veluti ductus quidam ſint, ac canales ad ſuperfluorum effluxionem accommodi ad infernas perforationes in nares, alioquin animal, eodem Galeno teſte præcitato libro octauo de Vſu partium, apoplexijs frequenter prehenderetur,niſi viam quandam horum excrementorum,quæ ſæpe excipiunt, effluxui accommodam natura præparaſſet: & propterea foras per narium meatus eadem excerneret, non propterea dicendum erit, quòd obleſis eiſdem cerebri anterioribus ventriculis, comitialis morbus fieri poſſit. Cum neque apoplexia ex affectione ipſorum duntaxat generari poſſet, niſi & medio ac poſtremo ventriculo communicaretur affectio. opus nanque eſt in vtriſque affectibus, vt tam anterior cerebri pars, quàm poſterior afficiatur, vt patet iiij. de Locis affectis: propterea detentis præter naturam excrementis in anterioribus cerebri cauitatibus,niſi impartiantur medio, aut poſtremo, ſeu medio, & poſtremo ventriculis, nec epilepſia, nec apoplexia, iuxta Galeni ſententiam, generari poterit. Num vero iam dictus affectus morbus ſit in Galeni doctrina, vel ſymptoma, haud difficulter ex eiuſdem verbis percipi poterit. Nam quòd morbus ſimilaris non ſit, patet tum ſecundo de Cauſis ſymptomatum, tum tertio de Locis affectis, cum aſſeruit, non vt partem ſimilarem, ſed vt inſtrumentariam, cerebrum in hac affectione lædi. Propterea non mutando cerebri temperamentum cauſa aliqua comitialem morbum generat: ſed vbi ei nocet, veluti parti inſtrumentariæ: neque enim adeo eſſet ſubitaria eius tam generatio,quàm ſolutio. At quòd nec morbus ſit in compoſitione, vt quidam falſo ſentiunt,& ſi cerebrum tanquam inſtrumentum lædatur, ex eodem Galeno liquet præallegatis locis: dicebat nanque iij. de Locis affectis, quòd velox diſcuſſio huius affectionis, craſſum humorem ſpiritus meatum in cerebri ventriculis obſtruentem hunc maxime affectum peperiſſe declarat, & paulò infra ſubdebat, quòd impediente humore animalem ſpiritum, qui in ventriculis cerebri continetur, quo minus valeat exire, eadem exoriebatur affectio, & ſecundo de Cauſis ſymptomatum, morbum comitialem ob pituitæ in ventriculis cerebri aceruatæ multitudinem accidere. Sequitur ergo, vt ex prædictis conſtat Galeni verbis, comitialis morbus

[Margin notes: 3.de Loc. aff. cap.7. — Nunquid cerebrum vt ſimilaris,aut vt inſtrumentalis pars afficiatur. — Sect.in fine. — Loco citato. — Cap.vlt. — Cap.7. — Cap.2. — In quibus cerebri ventriculis hæc læſio fiat. — Cap.7. — Cap.10. — Cap.6. — Cap.2. — Quis præter naturam affectus ſit. — 2. de cauſis ſympt. c. vlt. 3.de Loc.aff. cap.7. — Loco citato. — Loco citato.]

morbus ad ventriculorum cerebri obſtructionem, quæ eſt morbus in via, & non eſt ipſa obſtructio prædictarum cauitatum morbus comitialis, velut quidam, licet falſo, aſſerere auſi ſunt. nec inſuper in alio genere morborum in compoſitione connumerari poterit, aut in continuitatis ſolutione: cum nec illud imaginari queat aliquis, & Gal. vbique locorum fateatur, affectum hunc preſertim per eſſentiam genitum perpetuo ad obſtructionem conſequi. Erit igitur connumerandus in ſymptomatum aliquo genere: quamuis à Celſo tanquam vetuſtiſſimo auctore, vt qui nullam fecerit inter ſymptoma, & morbum differentiam, morbus comitialis appelletur. In prædictorum enim ſymptomatum numero à Gal. lib. de differ. ſympt. connumeratur: nam cum deprauati motus ſymptomatum meminerit, ſic ad verbum ait, Si vero non ſolum totum corpus conuellitur, ſed principum quoque functionum prohibitio fiat, ſymptoma tale epilepſia nuncupatur. In genere ergo noxæ functionum ſymptoma exiſtit, non tamen naturalium, ſed animalium: quæ cum in triplici ſint differentia, in cunctis per morbum comitialem noxa exiſtit. Nanque cum de genere ſit conuulſionis, eodem Gal. teſte iij. de Locis aff. erit & in eo affectu motrix facultas deprauata. Inſuper cum is, qui ſic laborat, neque audiat, neque vllo ſenſu quippiam percipiat, vt idem Gal. eodem loco teſtatur, erunt quoque in eo affectu ſenſibiles omnes ſunctiones ablatæ. Ad hæc cum ratio ſimul cum memoria oblæſa ſit, cohibitæque ſint principes functiones omnes, vt idem Gal. lib. de differ. ſympt. & iij. de Locis affect. ſcriptum reliquit, iure fatendum erit in hoc ſymptomate cunctas animales functiones oblæſas eſſe: verum motricem facultatem deprauate: principes autem, & ſenſibiles ablate. Præcedit hoc vitium (Paulo auctore) corporis, animique ſtatus minime arbitrarius, triſtitia, & eorum, quæ perceperunt obliuio. Turbulentæ inſomniorum imagines. Capitis dolor, eiuſque repletio continua, ob iracundiam maxime, pallor faciei, & inordinatus linguæ motus. Nonnulli vero ipſam quoque mordent. Quamprimum autem malum hoc inuaſerit, vt idem Paulus teſtatur, ægri concidunt, conuelluntur que, ſtertunt, ac interdum impotens quædam vox eius ſuboritur, minime aliquid ſignificans. Verum peculiaris admodum eiuſdem vitij nota eſt oris ſpuma, cum alia communiter alijs quoque morbis euenire poſſint. Non deſunt etiam quibus vrina, & ſtercus præter voluntatem excernatur, nonnullis & genitura. Celſus autem dixit eiuſdem mali indicia eſſe, quòd homo ſubito concidit, ex ore ſpumæ mouentur: deinde interpoſito tempore ad ſe redit: & per ſeipſum conſurgit. At non ab re admodum peculiare indicium eſt huius affectionis oris ſpuma. Nam cum eiuſdem generatio ex duarum ſubſtantiarum mixtione conficiatur, tanquam ex materia, altera ſpirituoſa, videlicet, & altera humida, Galeno teſte comment. Aphor. xliij. lib. ij. & xxx. lib. vij. earum autem mixtio ambabus in multa perfractis, & multis mutuo complexu paruis ampullis ab ipſis effectis, fit. quem confractum, ac mixtionem nonnunquam violentus motus, & inæqualis, vel vtriuſque, vel alterius duntaxat ſubſtantiæ, nonnunquam vero fortis calor operatur; interim autem & ambæ concurrunt non ab re in ipſis comitialibus morbis, non ex immodico inquam calore, ſed propter motus vehementiam, ac inæqualitatem, & violentiam, quæ propter conuulſionem in eis fiunt, ſpuma generari conſueuit: quemadmodum idem Galen. commen. eiuſdem Aphor. xliij. teſtatur; potiſſimum cum in eiſdem corporibus iam dictæ duæ ſubſtantiæ reperiantur, ſpirituoſa, ſcilicet, & humida. id quod nec in vertigine (cum non adeo violentus fiat motus) euenire conſueuit, neque in apoplexia, cum non modo vehemens motus, imò neque vllus in ipſa appareat. Hippocrates vero libro de Morbo ſacro reddens cauſam huius dixit, Spuma vero ex ore prodit epilepticis ex pulmone: cum enim ſpiritus non ingrediatur in ipſum, ſpumeſcit, & ebullit, velut moriens. at lib. de flatibus aliam tradidit cauſam. Relinquitur propterea, vt ipſius comitialis morbi ſit peculiaris nota oris ſpuma. Verum quoniam non vno tantummodo is generationem habet, capite, videlicet primario laborante, ſed duobus adhuc alijs modis oriri poteſt, ita vt tres ſint eius differentiæ: quanquam omnibus commune ſit, quòd cerebrum afficiatur: quarum vna eſt, conſiſtente in ipſo cerebro affectu primo, & per ſe, id quod pluribus epilepticis euenire conſueuit. Altera eſt cum cerebrum ipſum ventriculo, & preſertim ori eius conſentit. Tertia vero morbi comitialis ſpecies, ſeu differentia, quanquam ea raro fiat, cum videlicet à parte aliqua inceperit affectus; qui deinde ægro etiam ſentiente, ad cerebrum vſque aſcendat, velut Gal. iij. de Locis affectis ſcriptum reliquit: quem Paulus, Trallianus, & Aetius ſectati ſunt. Hac de re quibus indicijs quælibet earum dignoſcenda ſit, ac ab alijs diſcernenda, operæprecium erit declarare. Qui primario capitis affectu comitiali morbo laborant, hoc modo argui poterunt, nanque, vt teſtatur Trallianus, capite grauantur, oculi obſcurantur, & caligant, tardeque ſentiunt: vehemens quoque in his conuulſio apparebit, vt patet tertio de Locis affectis. At quibus à ſtomacho vitium hoc oritur, palpitatio ipſius percipitur, & turbatio quædam, & eroſio. Item morbi acceſſionem tum potius ægri ſentiunt, irritanturque cum tarde ipſos cibum ſumere, aut nullum contingit, Tralliano & Paulo teſtibus: quemadmodum Galeno auctore quinto de Locis affectis, cuidam grammatico iuueni eueniebat; qui quoties vel nimis vehementer doceret, aut cogitaret, aut inediam ſuſtineret, aut iraſceretur, morbo comitiali corripiebatur, ortum ducente ex ipſo ore ventriculi primario affecto, vtpote, quòd facile ſentiret, & deinde per conſenſum

Cap. 3.

In quo gña ſymptomatũ reponatur. Cap. 7.

De differen. ſymp. cap. 3. 3. de Loc. aff. cap. 7.

Signa, quæ ipſum præcedunt.

Eiuſdem inuadentis ſigna.

Cur oris ſpuma peculiare ſit ſignũ morbi comitialis.

Tres comitialis morbi differentiæ.

3. de Loc. aff. citato loco.

Quibus indicijs quælibet earum dignoſcatur, ac ab alijs diſcernatur.

3. de Loc. aff. cap. 7.

Galeni hiſtoria 5. de Loc. aff. cap. 6.

ſum cerebro oblæſo. At ſi ob aliam quampiam particulam morbo comitiali laborant, diſtributionem mali ex eadem parte primario affecta ad ſuperiora, hoc eſt, ad cerebrum fieri manifeſto percipiunt, prędicuntque id quod futurum ipſis eſt, cum diſtributio vitij ad cerebrum vergere incipit, ſiue qualitas quædam ſit, quæ alteratis per continuationem partibus à parte affecta ad cerebrum aſcendat, aut ſpiritualis quædam ſubſtantia tranſmittatur. His etiam accedit, vt ſine vehementi conuulſione concidant, ſed veluti ſaliendo per interualla concuti videntur: quanquam & id commune etiam ſit his, qui à ſtomacho comitiali afficiuntur. Hanc differentiam comitialis morbi à crure initium habentis primum Gal. vidit, cum adoleſcens adhuc eſſet, in puero, qui tertiumdecimum ætatis annum agebat, narrante puero ipſo diſpoſitionem ipſam à crure initium capere, mox illinc recta aſcendere per femur, lumbos, ac per latera ad ceruicem, donec ad caput perueniret. quod cum primum tangeret ipſum haudquaquam ſibi conſtare dicebat. Verum quale eſſet id, quod ferebatur ad caput interrogatus puer, nihil habuit, quod reſponderet. Alius tamen adoleſcens mentis compos, qui ſatis poterat, & ſentire quod fiebat, & alteri enarrare, dicebat veluti frigidam quandam auram eſſe, id quod aſcendebat, vt patet iij. de Locis affectis. Tale etiam quiddam contingit in his, qui à ſcorpio, aut aliqua alia venenum iaculante beſtia icti ſunt. Ceterum cum ſymptoma ſit comitialis morbus, ad morbumque in cauitate, ſeu in via conſequatur, eius cauſa inueſtiganda erit: quæ à Galen. quoniam ſubito fit, ac ſoluitur confeſtim hæc affectio, quòd nulla alia eſſe poterit, quàm craſſus, lentuſque humor tertio de Locis affectis adſtruitur. Nam ſubitariam meatuum obſtructionem (vt ipſe refert) à craſſo, viſcidoque humore fieri conſtat. Atqui cum craſſi humores in duplici prima differentia reperiantur, pituitoſi, videlicet, & melancholici, non ab re ab eodem decretum eſt, quòd velut craſſus pituitæ ſuccus, ita & is qui atræ bilis naturam habet, comitialem morbum ſolet efficere: id quod confirmauit Paulus, dum dixit, morbi comitialis modo humorem pituitoſum, modo melancholicum cauſam eſſe. Tenuis nanque humor, calidusque exiſtens haud ita ſubito obſtructionem gignere valet, ſed longo forſan tempore auctus obſtruere poſſet, non tamen morbum comitialem progignere, qui ſubito fit, confeſtimque ſoluitur. Ij igitur ſocci ſunt, qui cerebri meatus obſtruentes, impedienteſque animalem ſpiritum, qui in eiſdem cerebri ventriculis continetur, quominus poſſit exire, morbi comitialis auctores fiunt. Verum nunquid vnus, vel alter in cauſa ſit, ne ſermo proteletur, percipere poteris ex his, quæ diximus indicijs ſucci melancholici cap. de melancholia, & pituitæ, cap. de dolore capitis orti ex pituita. Hæc de cauſis morbi comitialis primario affecto cerebro. At ſi per conſenſum fiat, ſicut diuerſus eſt generationis modus, ita diuerſæ eius cauſæ eſſe poterunt, quæ vbi ad cerebrum aſcenderint, ipſum affligentes morbi comitialis auctores fiunt. Sed mox non iniuria quæret aliquid, nunquid conuulſio comitialis dici poſſit de repletione, an de inanitione? cum ab Hippocrate decretum ſit Aphor. xxxix. lib. vj. eam vel ab vna, vel ab altera cauſa gigni poſſe: eadem ſententia quoque confirmata eſt à Galeno tertio de Locis affectis cui reſponſum volo ex Galeni verbis, commento Aphor. lxx. libri quinti, eam eſſe ex repletione: dicebat nanque conuulſionem ex euacuatione factam acutiſſimam eſſe, ac pernicioſiſſimam, eam vero, quæ ex repletione neruoſarum partium fit, qualis in morbo comitiali, neque acutiſſimam, neque ſimiliter periculoſam eſſe. Conuulſionem igitur Galenus in his verbis in morbo comitiali factam connumerat inter eas, quæ ex repletione neruoſarum partium fiunt. Verum adhuc inficias ibit, hoc veritatem forte habere poſſe in morbo comitiali per eſſentiam orto, at in eo, qui per conſenſum euenit, ſiue à ventriculi ore, ſiue ab alijs quibuſdam partibus, haudquaquàm veritatem habebit; cum nulla repletio partium neruoſarum in prædictis percipiatur, neque cerebri cauitates obſtruantur, cum in eis humor craſſus, ac viſcidus non comprehendatur, veluti in morbo comitiali per eſſentiam genito, primario ipſo cerebro affecto. Atqui dicemus nos perpetuo in quouis comitiali morbo conuulſionem fieri, neruorum principio ſeipſum quatiente, quò excutiat id quod noxium eſt, vt tertio de Locis affectis liquet, quocunque modo ipſe excitetur, verum ſi primario affecto cerebro exoriatur conuulſio, haud abſimilis eſt eis, quæ à ſpinali medulla principium habent, conuulſionibus, irrigata explantatione ex eo humore, qui in cerebro comitialibus comprehenditur, vniuſcuiuſque nerui: quemadmodum idemmet Galenus teſtatur eodem iij. de Locis affectis, & vj. de Morbis vulg. illud idem confirmauit, cum dixit, Cauſa autem morbi comitialis (intelligens de eo, qui per eſſentiam ortus eſt) craſſus & frigidus eſt ſuccus congregatus quidem in ventriculis cerebri, comprehendens autem & explantationes, ſcilicet neruorum, & maxime primum principium ſpinalis medullæ. Qua de re nemo vereri debet, conuulſionem hanc in numero earum eſſe, quæ ex plenitudine ſunt: repleti ſunt nanque in ea cerebri ventriculi, irrigati, ſeu humectati neruorum exortus, ac ſpinalis medullæ principium: de qua etiam conuulſione eius verba intelligi debent commento Aphor. lxx. lib. v. Verum de ea conuulſione, quæ in morbis comitialibus per conſenſum affecto cerebro contingit, non abſque ratione hæſitandum erit, num de repletione, aut de inanitione dici debeat; nanque in his quoque veluti ſaliendo per interualla concuti ægri videntur. At quòd neruorum principium, cerebrum, videlicet, huiuſcemodi motu concutiatur, vt à ſe expellat quidquid fuerit, quod à parte

primo

Margin notes:

Altera Galeni hiſtoria.

Cap. 7. Ad quem morbum ſequatur hæc affectio. Quæ ſit eius cauſa. Loco citato.

Num morbi comitialis conuulſio ſit de repletione, vel inanitione. 3. de Loc. aff. cap. 6. Reſponſio.

Cap. 7. 3. de Loc. aff. cap. 7. 6. de morbis vulgar. commentario 6. comm. vlt. Quid ſentiendum ſit de cõuulſione morbi comitialis per conſenſum geniti.

primo affecta ad ipſum affertur, nemo vereri debet, & Galenus tertio de Locis affectis decretum reliquit. propter hoc ergo epilepticæ in his fiunt conuulſiones. Sed ſi veritatem fateri velimus, ea neque de repletione, neque de inanitione dici poterit. Et ſi dixeris quamlibet conuulſionem, aut ex plenitudine, vel euacuatione fieri, iuxta præallegatam Hippocratis ſententiam, reſpondebimus nos illud veritatem habere in his, quæ per eſſentiam fiunt, conuulſionibus, & non in his, quæ per conſenſum, ex Galeni doctrina commento Aphor. j. libri quinti. Nanque in his ſimilis aliquis motus cerebro euenit, qualis ſtomacho interdum à re quapiam moleſtato accidere ſolet: quippe cum à ciborum mole grauatur, aut vbi corruptis cibis morſu infeſtatur, tunc nanque ſingultu affici conſpicitur. ſic etiam & cerebrum idem pati exiſtimandum erit, cum aliquod à parte primo affecta ad ipſum affertur; quæ licet mole minima, facultate tamen quammaxima eſt. Sed mox in dubium venit num morbus comitialis hoc modo per conſenſum genitus, velut & is, qui primario affecto cerebro fit, ad morbum in via, ſeu in cauitate ſequatur? Cui reſponſum volo, eum quoque ad morbum in via, ſeu in cauitate inſequi: nam licet humor craſſus in cerebri ventriculis ſpiritus meatum obſtruens non comprehendatur veluti in morbo comitiali per eſſentiam genito, conſtringuntur tamen in hac affectione ſpiritus meatus, ac cerebri ventriculi, cum primum cerebrum ipſum concutitur, vt à ſe expellat quodcunque fuerit id, quod contriſtat. atqui cauitates partium non modo læduntur, aut pereunt, eis obſtructis, conſtipatis, coaleſcentibus, aut in ſeſe reſidentibus: verumetiam conſtringuntur, iuxta Galeni decreta libro de Cauſis morborum. Ad morbum igitur in via ſemper comitialis morbus conſequitur, impedito animali ſpiritu, qui in cerebri ventriculis continetur, quominus exire poſſit.

Cap. 7. Quòd comitialis morbus ſemp ad morbum in via conſequatur.

Neque ab ariditate, ſeu vacuatione ortum ducere poteſt, quemadmodum Galenus ſcriptum reliquit eodem tertio de Locis affectis.

Citato loco. Quòd ab ariditate fieri ne queat.

id quod probauit ex eo, quòd ſubito fit, & confeſtim ſoluitur: etenim breui tempore fieri non poſſet, vt vel cerebrum, vel tenuior ipſius membrana ad tantam perueniret ariditatem, vt corio ſimile quippiam pati videretur. Accedit ad hæc, quòd in his, qui ſic laborant, ſenſus, & functiones principes confeſtim detinentur.

Prognoſtica.

Occupat autem hoc vitij genus maxime pueros, eoſque adhuc paruulos. deinde adoleſcentes, & iuuenes, minime vero ſenes, & decrepitos (Paulo teſte) cuius ſententiæ ſubſcribit Cœlius Aurelianus libro primo cap. iiij. & propterea (ni fallor) Hippocrates παιδικὸν νόσημα, hoc eſt, puerilem morbum conſueuit appellare. habetur hic affectus vnus ex longis affectibus, vt fatetur Trallianus: qui excellentem diligentiam, ſtudiumque requirit: etſi per initia neglectus fuerit, frequenter ij, qui eo detinentur, commoriuntur: id quod Paulus confirmauit, dum aſſeruit quòd pleriſque hic affectus longus eſſe ſolet, niſi crebris, & vehementiſſimis acceſſionibus, velut acutiſſimus affectus ſtatim iugulet. Nam ſi non pubertate, vel menſtruorum initio, aut puerperio ſolutus fuerit, vel ſi poſt hoc tempus remanſerit, ſæpe vſque ad mortis diem prorogatur, niſi congruam medici curationem fuerit aſſecutus. Celſus quoque teſtatur hunc morbum comitialem ſæpius viros, quàm fœminas occupare, ac ſolet quidem etiam longus eſſe vſque ad mortis diem, & vitæ non perículoſus: interdum tamen cum recens eſt, hominem conſumit; & ſæpe eum, ſi remedia non ſuſtulerunt, in pueris, veneris, in puellis, menſtruorum initium tollit. Magnæ ſiquidem fiunt corporis mutationes in pubertate, in fœminis maxime, propter menſtruorum eruptionem. Quare ſiqui morbi ne hac quidem ætate finiuntur, vſque ad longum tempus perdurare conſueuerunt, Gal. teſte commento Aphoriſmi xxviij. lib. iij. quanquam & ipſemet commento Aphor. vij. lib. v. ſcriptum reliquerit, certum eſſe, quòd neque omnibus ſanabitur morbus comitialis ex pubere ætate, niſi & alia recte geſſerint: neque quibus in hac accidit, omnino permanet, ſi bonam victus rationem adhibeant. Quapropter non ab re Hippocrates Aphor. xlv. lib. ij. dicebat, quòd quicunque pueri morbo comitiali laborant, mutatione maxime ætatis, temporum, & locorum, & victuum quoque liberantur, & Aphor. vij. lib. v. Quibuſcunque, ait, morbi comitiales fiunt ante pubertatem, mutationem accipiunt: quibuſcunque autem xxv. ferè commoriuntur, & vj. de Morbis vulg. ait, Infantium effulgeſcentiæ cum pubertate nonnunquam mutationes habent, &c. Et inſuper quòd magna ex parte epileptici fiunt melancholici, & melancholici epileptici, eodem vj. de Morbis vulg. ſcriptum reliquit.

6. de Morbis vulgar. commentario 1. Text. 4.

Aëtius vero teſtatur, quòd licet difficilem curationem habeat morbus comitialis recens natis paruulis ortus, non tamen ea deſperata eſt.

Cõmentario 7. in fine.

Irruit autem in omni tempore corporibus (vt refert Cœlius Aurel.) ſed magis verno: quo etiam tempore perículoſior eſt, Hippocr. auct. lib. de Sacro morbo. Inſuper eodem loco ſcriptum reliquit, ſacrum morbum inueteratum eſſe incurabilem: cur vero huic morbo obnoxij aliquando liberentur, maxime accedente hyeme, lib. de flatib. apud eundem Hipp. legitur.

Curatio. Cap. 1.

Quòd autem hoc vitio affectis extenuãs victus ratio conferat, cunctis artis medicę auctoribus liquet, potiſſimum Gal. qui lib. de attenuante victus ratione ſcriptum reliquit, epilepſias paruas quidẽ, & etiamnum incipientes eam penitus ſanare: inueteratas vero, ac conſumatas iuuare non mediocriter.

Victus ratio.

Vtilis eſt ergo victus ratio, quæ incidat, atq; extenuet: quemadmodum & Paulo etiam viſum eſt. Quapropter aër ad calidum, & ſiccum declinans eligendus erit, preſertim ſi ex pituitoſo ſucco morbus comitialis ortum ducat. Si vero ex melancholico ſucco, ad calidum inclinans eligatur, temperatus tamen in paſſiuis.

Somnus

Somnus quoque ſit eis moderatus,& nocturnus: diurnum autem omnino vitent. Exercitia, & frictiones proſunt etiam capiti, poſt reliquas omnes corporis partes adhibitæ, Paulo teſte. Aluus quòd lenis ſit,& non aſtricta eis procurandum erit, vt ventris excrementa deijciantur,& non detineantur, quòd ſi non ſponte ea deiecerint, glandibus, aut clyſteribus in eorum excretione natura proritanda erit. Deuitandus quoque erit liberalis coitus (quanquam moderatus proſit) Ab animi perturbationibus cauere debent immodicis: ſimiliter & ſolicitudines, negocia omnia, loci præcipitis conſpectum, omniumque torrentium fugere oportet, Celſo auctore: cibus conueniens ſumi debet, mediæ materiæ: & propterea eis non conueniunt neque ſorbitiones,alijque molles,& faciles cibi,neque caro,minimeque ſuilla,vt Celſo viſum eſt: quam ſententiam imitatus Alexander dicebat, At carnes vitari debent,donec in totum morbus fuerit diſcuſſus,& preſertim ſuillæ. Similiter etiam legumina, præcipue lenticula. Cum quo etiam conuenit Paulus, ſed panis tribuendus eſt optime fermentatus. Ex volatilibus vero interim carnes guſtare poterunt, gallinarum,videlicet, phaſianorum, auium montanarum, turdorum,& turturum,ac paſſerculorum, licet ex his minus pingues eligi debeant, Alexandro teſte, quæ decoqui debent cum extenuantium medicamentorum aliquo, vt hyſſopo, pulegio, ſerpillo, ſampſucho,anetho, & alijs huiuſmodi: capparorum frequenter eſus mirifice prodeſt, Paulò teſte: Ex oleribus, intybum, eaucalidem, gingidium, & decocta porra edant. A cepis,dauco,ſmyrnio abſtinendum; cum & caput repleant, comitialeſque offendant, Alexandro auctore. Non alienum quoque erit inter piſces erinaceum ſumere per interualla: & alios quoſdam,qui ſuper fluitate vacent, vt merulam ſcorpium, aut ſcarum. Fructus vero cauere admodum ſalubre eſt: quanquam voluptatis gratia modici,& magis à cibo offerendi ſunt. Nuces,& palmulæ vitandæ ſunt: at piſtacia, & vuas paſſas ſuper cibum ſumere poſſunt, preſertim quæ leuem aſtringendi vim habent. Coriandrum item ſi comedant, prohibet humores aſcendere in caput, quod maximum adiutorium eſt, Plin.ij. auctore, lib.v. cap. vij. preſertim ſi præparatum ſit eius ſemen. Vinum circuncidendum eſt, præcipue vetuſtum,ac meracum, & copioſius ſumptum, vtpote, quòd caput repleat: verum ſtomachi gratia, vt coctioni auxilietur (quoniam cruditates cauendæ ſunt) non ab re erit,mediocriter ipſum aſſumere. Sit autem album, & adſtringens, optime dilutum,vel aqua mulſa, ſeu aqua in qua cinnamomum, & coriandrorum pra paratorum ſemina fuerint decocta, pro potu vtantur. At ſi infans ſit æger, vel etiam lac aſſumit, nihil moliendum eſt, neque agendum quantum ad curationem attinet, Alexandri, & Pauli auctoritate. Nam ætate ad calidiorem, ſucciorem que ſtatum vergente, ac victu moderatiore, ſua ſponte plerunque morbus finitur, vt Hippocratis auctoritatibus, Aphoriſmo xlv. lib.ij. & vij. v. lib. liquet. Diſcutitur nanque in eis humiditas cerebri ventriculos replens hac ratione, adeo vt ſolius victus infantium, & eorum, qui lacte nutriuntur, ratio ſit habenda. Quo fit, vt iuuare nos, curamque habere oporteat, vt nutricis lac benignum ſit, & recrementis liberum, vt Trallianus refert, ſi infans lactens ſit. Fiet autem hoc, ſi eadem victus ratione vtatur nutrix, quam ſupra probauimus: hoc tamen ſeruato, quòd non valde extenuantibus vtendum ſit, ne plus vaſa vteri aperientibus, plurimumque ſanguinem menſtruum proritantibus, lac imminuatur. Propterea fœniculo,anetho,& aniſo, ac alijs viridibus vtantur, & non aridis,vt quæ magis ſint acria. Verum præter victus rationem nutricis inſtitutam, Poſsidonij auctoritate Aëtius quædam adhibenda auxilia conſcripſit infantibus ipſis, inter quæ puluis quidam capiti conſpergendus ex cypero, adianto, & iride eſt. Inſuper & illinitionem aſsiduam ex oleo anethino, irino, ac amaracino calidis laudauit: præcepitque eiſdem mel deſpumatum ad delingendum dandum eſſe, & collo alligandam pæoniæ radicem recentem, quæ ſemper ſtomachum contingat: cuius medicamenti auctor fuit Galenus ſexto de ſimpl. medicamentorum facultatibus, cap. de pæonia. Sed quoniam non his duntaxat infantulis, & lactentibus, ſed ablactatis, præter victus rationem vtiliter vtendi venia datur medicamentis: quemadmodum non ſemel duntaxat, imò ſæpius experientia probauimus: propterea & ea, quibus vti conſueui recenſere non grauabor. Nanque & glandibus paruis ex muris ſtercore, agarico, ſale gemmæ, & puluere hieræ ſimplicis, ac deſpumato melle vti poteris: nec minus & clyſterijs ex gallinarum, ſeu pullorum iure, pauco ſale, olei communis, ſeu amygdalarum dulcium ℥. ij. mellis roſacei ℥. j. trochiſcati agarici ℈. ij. aut hieræ picræ ſimplicis ℥. iij. vel ambobus ſimul compoſitis vtaris: preſertim ſi biennium tranſcenderit infans: lingendum quoque præbeto ſæpius parum antidoti pliris archoticon,diambræ, ſeu diamoſchu dulcis ℈. j. & ſyrupi de infuſione roſarum, ſeu mellis roſacei ℥. j. vel j. & ß. ſimul mixtis. Interim & antidoti mithridati tantundem accipias, preſertim ſi triennium, aut quadriennium exceſſerit, cum eodem melle roſaceo, aut ſyrupo de infuſione roſarum: necnon & puluerem capiti inſpergendum deſcribam, qui recipit hyſſopi, & ſampſuchi ſicci gra. iiij. corticum thuris, maſtiches ana gra. iij. ſpicæ, florum ſtœchadis, macis, ſingulorum gra.ij.caryophyllorum,nucis moſcatæ ana gra.j. roſarum rubearum ſiccarum ℥. iij. terantur omnia,& fiat puluis,qui capiti circa coronalem commiſſuram inſpergatur, aut ex eo paruuli ſacculi parentur,& prędictę capitis parti applicentur: non parum etiam conducit & infraſcriptus puluiſculus,ſi eis aſſumendus tribuatur:quo etiam quotidie vti conſueui. Excipit autē man

Victus ratio pueris ſeruanda.

Medicamentorum ratio.

næ

næ thuris, maſtiches gra.iiii. nucis moſcatæ, ſpicæ, cinnamomi, ſingulorum gra.ii. hirundinis præparatæ ℈.ß. ſeminis, & radicis pæoniæ gra.iij. pulueris oſsis cranei viri, ſi maſculus, fœminæ, ſi fœmina fuerit, gra.v. ſeminum coriandrorum præparatorum, & ſacchari candidi ana ℈.ij. ſacchari optimi lib.ß. miſceantur, & fiat puluis. Tempora quoque, & locus iuxta narium foramina ex antidoto mithridatico, ſucco rutę, ac pauco aceto illinantur: rutaque ipſa ſæpius odoranda erit, ac ſub ceruicali ſubſternenda. Interimque infraſcripto ſuffumigio vtitor. Rec. ladani ℈.j. corticum thuris, maſtiches, ſingulorum ℈.j. roſarum rubearum ℈.iiij. fiat puluis: quo ſuper prunas adhibito, infans, ac domus, in qua degit, leniter ſuffumigetur. Inungatur pręterea ſpinalis medullę principium ex oleo nardino, ſeu de nuce moſcata cum oleo roſaceo, ſeu amygdalarum dulcium permiſto. Qui vero poſt puerilem ætatem in hanc affectionem prolabuntur in ipſa acceſsione conuulſæ eorum partes dirigendæ, inungendæ, ac deligandę ſunt: atque ita continendę, vt in rectum dirigantur. deinde diſtento ore, vomitus proritandus erit: quò humores ex ſtomacho extrahantur, pituitaque auferatur digitis, aut pennis oleo illitis, irino preſertim demiſsis. Inſuper oportet medicamentis, quæ naribus adhibentur, ſenſum irritare: velut peucedano, cyrenaico ſucco, bitumine, aut cedrina pice. perſeuerante autem adhuc exacerbatione, glans immittenda erit, ex agarico, ſale gemmæ, hiera, & deſpumato melle confecta. Extrema partes fortiter vinciendæ ſunt, ac confricandæ, confidenterque caſtoreum, ſuccum ue cyrenaicum cum aceto mulſo ori infundere licebit, Aëtij præcepto. Acri inſuper poſthęc clyſtere vtaris, preſertim ipſis reuocatis, decocto, videlicet, centaurij, calaminthæ, ariſtolochię, mercurialis, florum chamęmeli, & furfuris cum ſale pauco: in quo ℥.iij. vel iiij. olei communis, ſeu anethini, mellis roſacei ℥.ij. agarici ℥.j. vel ℥.j. & ß. hieræ picræ ſimplicis ℥.vij. & antidoti indi, ſeu benedictæ laxatiuæ ℥.ij. vel iij. diſſoluas. Deinde recuperatis viribus, per Galeui hieram, agarico trochiſcato admiſto, ſeu alio conuenienti medicamento (vbi opus) purgetur. huiuſmodi ſanè eſt recentis, & acuti comitialis morbi curatio. quòd ſi neque his cedat, verum adhuc permaneat, curandus iam, vt longus eſt. hos ſiquidem oportet in longo aquæ potu continere, ex Pauli & Aëtij ſententia, quibus etiam (ſi nihil impedierit) venam ſecare confert, non tamen cubiti, ſed crurum potius, iuxta Gal. ſententiam, lib. de curandi ratione per venæ ſectionem, ac Celſi cap.xxiii. lib.iii. paululumque ſanguinis mittere oportet, eodem Celſo auctore, iuxta talum, ex vtroque crure venam incidens. Tempus autem erit adhibendæ venę ſectionis acceſsione tranſacta, aliis conſentientibus, vt apud Cælium Aurelianum legitur, quam etiam ex brachio faciendam admittit, quemadmodum & Paulus: tu vero tutius curans, ex cruribus potius ſanguinem detrahes. Intermiſsiſque demum aliquot diebus, purgans medicamentum exhibendum erit, redundante tamen ſucco prius præparato: qui ſi pituita fuerit, ex melle roſaceo, oxymelite ſimplici, aut ſcillino, ſeu ſyrupo de ſtœchade, aut hyſſopi, in aqua mulſa decocto, ſeu aliis huiuſmodi præparari poterit. Succo autem melancholico redundante, ſyrupus è fumaria tribuatur, vel ex lupulis, ſeu epithymo, aut ſenæ, ſeu epithymi in aqua mulſa decoctum, aut alius huiuſmodi ſimilis, cum quibus ſemper radicis pœoniæ decoctum commiſceri poterit. Poſtea vero non ſemel duntaxat, ſed bis, ter, & ſæpius (vbi opus fuerit) purgantibus medicamentis ęgri purgandi ſunt: cauendaque erit exquiſitiſsima in vnica vice euacuatio. Qua de re redundante pituita pilulis cocchiis, aureis, ſine quibus, aut de agarico ægrum purgabis, à quibus per duas ferè horas ℥.iii. vel ij. ſyrupi ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum, aut perſicarum exhibeas. At ſi à nigra bile hęc paſsio excitata fuerit, à prędictis hunc humorem præparantibus, quę eundem purgare poſſunt, tribuas, nempe ℥.j. aut ℈.iiij. ex pilulis arabicis, aut de lapide lazuli, vel de lapide armeno, ſeu tantundem pulueris ſenę, vel epithymi cum ℈.ij. aut ℥. j. pulueris hierę ſimplicis Galeni, catapotia conficias, à quibus per iam dictum ſpatium ℥.ij. vel iij. ſyrupi domini Auguſtini, aut prędicti ſyrupi ex pluribus infuſionibus roſarum abſorbere poterit ęger. Vbi vero ſufficienter purgati fuerint, ęgros ipſos lauare non erit inutile, ac cucurbitulas poſt tres dies cum ſcarificatione (ſi opus fuerit) ſcapulis affigere, ſeu in occipitio: & ſequenti die cataplaſma capiti adhibeas, ex pane cocto cum aqua mulſa, cum amygdalis amaris contrito, aut ſerpillo, aut calamintha, aut mentha, ſeu ruta, idque per triduum continuandum erit, ex Aëtij, & Pauli ſententia. Poſtea radendum eſt caput, & liniendum peucedani ſucco in acetọ diluto, vel ſpondylium, ſeu ſerpillum in aceto coquatur, aut iris, & eodem modo illinatur, inde medicamentis vti, quę ſternutamenta citant, hellebori, videlicet, caſtorij, ſeu piperis puluere naribus iniecto: aut liquidis errhinis vtaris ex aqua hordei, in qua ſampſuchus, aut amaracus, ſerpillum, calamintha, ſeu ruta fuerint decocta, & adiecto betę ſucco, iridis, aut cyclamini: nec minus vtiles ſunt & manſiles paſtilli, qui per os pituitam educant, ex hyſſopo, pulegio, pipere, caſtoreo, chia maſtichę, pirethro, vua paſſa, & cera confecti, vel alijs huiuſmodi ſuperius deſcriptis vtare: inungaturque ſpinę initium ex oleo coſtino, nardino, hyperici, de caſtoreo, aut de nuce moſchata. Quòd ſi neque his ceſſerit malum, ſinapiſmum capiti adhibe, eorundem Aëtij, & Pauli decreto, aut ferro candente in occipitio, & infra, quo loco ſumma vertebra cum capite committitur, aduras, iuxta Cornelij Celſi ſententiam: inuras autem duobus locis iam dictis, vt ipſe refert: vt per ea pernicioſus humor euadat, quòd ſi in duobus locis inuſtionē non perferant, ſaltem in vno ferro candente aduras, quo videlicet ſumma vertebra cum capite admittitur.

Reliquis à pueritia medicamento & ratio acceſsionis tempore.

Curatio eorũ lenij ab acceſsione.

Venæ ſectio. Lib.6. de cur. rat. per venæ ſectio. c.19.

Purgatio.

Poſt purgationem qbus vtendum ſit.

admittitur. Aſſumere autem caſtoreum cum aqua mulſa, ſummopere à Paulo laudatur: & oxymel ſcillinum quotidie potum. Aëtius vero (Dioſcoridis auctoritate) rutę ſyluestris ſemen cum aqua potum commendat, aut ſphondylium eodem modo, & loti arboris ramentorum cremorem, aut foliorum quinque folij ℥.j. quotidie potam. Vel ſi ad dies quinque, aut plures duorum cochleariorum menſura ramentorum eboris, ſingulis diebus, cum aqua mulſa aſſumatur. Similiter ſi æger ieiunus bibat quotidie ex coagulo leporis erui magnitudine, aqua diſſoluto: & ſi leporinum non adeſt, hœdino vtatur. Aſſumptionem autem leporini coaguli cum aceto ebibiti, tanquam valde vtilem morbo comitiali laborantibus Gal. x. de ſimplic. med. facult. ſummopere commendauit: confert etiam muſtellæ hepar ſine felle aſſum, ſi cum aqua ℥. iiij. dabis bibere, vt ait Plin. ij. lib. iij. cap. x. Ex compoſitis antidotum diambræ, diamoſchu dulcis, mithridatum, ac theriacam exhibere poteris. Sunt inſuper medicamenta quædam, quæ proprietate quadam, ac tota ſubſtantia huic malo aduerſantur: quæ quoniam copioſe à medicis conſcripta ſunt, conſulto prætermiſi, velut quædam quoque ſunt, quæ comitialem morbum arguunt, & eo affectos collabi faciunt ſuffita, vt bitumen, lapis gagates, cornu caprillum, & caprini hepatis aſſati odor, ſiue ipſum etiam hepar comeſtum, iuxta Pauli, & Aetij ſententiam.

Cap. de coagulo.

Quæ à proprietate morbum comitialem excitant.

Cura morbi comitialis per conſenſum geniti. 5. de Loc. aff. cap. 6.

Reliquum eſt, vt per conſenſum geniti morbi comitialis curam præcipiamus. Nam ſi ventriculo primario affecto fiat, oportet ægro præcipere, vt bonæ concoctionis ſtudioſus ſit, eamque accurate ei procurare, Gal. auctore, v. de Locis aff. quem ſectati ſunt Aetius, & Paulus, ita vt ex facili æger concoquat. Proinde panis optime præparatus circa tertiam, vel quartam horam diei exhibeatur, ſolus ſi non ſitiat: ſi vero ſiti crucietur, ex vino madidum albo, atque modice aſtringente: nam huiuſmodi vinum (eodem Gal. teſte) vt ventriculum robuſtum efficit, ita haudquaquam tentat caput: id quod facere ſolent ea, quæ vehementes vires obtinent. Dare quoque expedit, ſingulis annis bis, aut etiam ter medicamentum amarum ex aloe: totum nanque ventrem purgat, viresq; reparat: quo curationis modo iuuenem quendam grammaticum à prædicto affectu Gal. liberauit. Propterea non abre & alij ſimili modo affecti curabuntur: preſertim ſi in eis flaua bilis circa ventriculum decumbat. At ſi pituitoſum coaceruat ventriculus humorem, atque hinc caput male ſimul afficiat, & morbum comitialem inducat, proſpiciendum eſt ei (poſt prædicti ſucci præparationem, coctionem, & purgationem; quam non picra tantum, ſed & agarico ſolo, aut cum ea miſto, perficias) vt os ventriculi ab extra etiam irrigetur ex iis, quę calfaciunt, & corroborant, bis ſaltem, aut ter in menſe, Alexandri precepto, oleo chamæmelino, & abſynthino: quibus adijciantur ſtyrax, & maſtiche: quò preſtantius (vt ipſe refert) non reperitur: cum & calfacere, & quod imbecille eſt, firmare poteſt, vt probe concoquat. Illud tamen ſilentio præterire nolui, quòd non modo in his comitialibus morbis per conſenſum genitis, verum & in eis, qui per eſſentiam affecto cerebro oriuntur, agaricum ipſum non erit prætermittendum: cum & Dioſcoridis auctoritate, & Gal. lib. vj. de ſimpl. medic. facul. & Pauli eodem cap. xiij. lib. iij. morbo comitiali obnoxios ſua facultate ſanet: preſertim ſi ex craſſis, & viſcidis humoribus ipſe gignatur; quemadmodum neque nigrum veratrum pretereundum erit, potiſſimum ſi nigra bilis epilepſiæ cauſa fuerit, eiuſdem Dioſcoridis auctoritate: multum quoque prodeſt his, quibus ſtomachus primario affectus eſt, ſeſeli, & ſpondylij radix, ac ſemen, ſeu ariſtolochia rotunda trita, & ex aqua pota. Mirum quoque in modum opitulatur eis aſſidua crurum ſcarificatio in talo, ſeu poplite, eiſdem Aetio & Paulo teſtibus. Alios inſuper Gal. vidit conuulſione comitiali, ob oris ventriculi vitium correptos, cum aut non probe coxiſſent, aut vini, & quidem meracioris plurimum potaſſent, aut vbi veneri immodicæ operam dediſſent: quibus non alio modo ſuccurrendum erit, quàm prohibita eorum cauſa, eis procurare, & accurate concoctionem probam: nullum enim (vt inquit Alexander) eſt in omnibus quidem affectibus præſtantius auxilium, præcipue vero comitialibus.

Agarici laus. Dioſc. lib. 3. cap. 1. Gal. 6. ſimp. cap. de agar. Lib. 4. c. 134. Gal. 5. de Lo. affect. cap. 6.

Sin autem nec ventriculus, nec caput comitialis morbi originem habeant, ſed ex alia quadam particula initium ſumat, ſiue manus ea fuerit, ſiue pes, illi potiſſimum parti proſpiciendum erit, totaque curatio ei admouenda. Propterea imprimis conferunt vincula ſuperioribus partibus iniecta: ab ijs enim præſentaneum præſidium expectatur, Galeni præcepto iij. de Locis aff. id quod teſtatur expertum eſſe in viperarum, aſpidum, & ſcorpionum ictibus, quod magis incredibile eſt propter imminens ſubitariæ mortis periculum. Inſpexit quoque medicos ſanaſſe puerum, cuius morbus comitialis à crure oriri conſueuerat, curato in primis vniuerſo corpore, ligatoque in medio membro, ſupra eam, videlicet partem, quæ primaria diſpoſitione erat affecta, adhibitoque demum medicamine ex tapſia, aut ſinapi, parti ipſi affectæ. Poſt igitur totius corporis euacuationem, cum videlicet malum remittit, ea quæ adurere, ſeu exulcerare, extenuare, ac calfacere partem poſſunt medicamenta, parti affectæ imponenda ſunt: inter quæ lepidium à Paulo, & Alexandro commendatur: vel medicamentum ex tapſia, ſeu ſinapiſmus: quorum meminit Gal. eodem iij. de Locis aff. Poſt omnia commemorata, & theriacæ, & naturales balneæ locum obtinent; poſtremoque curandum ne caput inſolatu vratur, vt Paulo viſum eſt: & de comitialis morbi curatione quouis modo orti, hæc dicta ſufficiant.

Cap. 7. Gal. hiſtoria.

Loco citato.

Περὶ ἀποπληξίας. *De apoplexia.* *Caput* XIX.

EST inſuper morbus comitialis proximus quodammodo ei affectioni, quæ ἀποπληξία appellatur, vt Gal. inquit comm. Aphor. xlv. lib. ij. propterea non ab re poſt tractationem de morbo comitiali, de ea hic tractare intendimus. Poſſet Latine affectus hic attonitus nuncupari, cum à Celſo, hi, qui hac affectione laborant, cap. xxvj. lib. iij. attoniti nominentur: quorum (vt ipſe refert) & corpus, & mens ſtupet. Ab Alexandro vero cap. de reſolutione, hoc modo deſcribitur, quòd ipſa quidem eſt totius corporis ſenſus, & motus abolitio cum principis animæ functionum noxa: & Paulus cap. xviij. lib. iij. dicebat, apoplexiam appello, cum omnes corporis particulæ motum ſimul, & ſenſum amiſerunt, principalibusque animæ functionibus oblæſis. Aëtius item ſimiliter dixit, quòd eſt priuatio ſenſus, & motus totius corporis vna cum læſione principalium actionum derepente incidens. Gal. autem iij. de Locis affectis, ſic de ea ſcriptum reliquit. Cum igitur omnes pariter nerui, tum ſentiendi, tum mouendi vim amiſerint, apoplexia huiuſmodi affectio appellatur, & lib. de different. ſymptom. apoplexiam dixit eſſe affectionem, qua ſimul & totum corpus reſoluitur, & principes functiones cohibentur, in apoplexijs nanque totum corpus derepente ſenſu, ac motu priuatur: quanquam interim ſola reſtat reſpiratio, eodemmet Gal. auctore, commento Aphor. xlij. lib. ij. in hac denique affectione, quòd cerebrum affectum ſit, patet ab eodem Gal. iij. de Locis affectis, dum dixit, Igitur apoplexia omnibus animalibus actionibus noxam inferens, cerebrum affectum eſſe manifeſte declarat, & Paulus prææallegato loco ſcriptum reliquit, commune neruorum principium, hoc eſt, cerebrum in apoplexia affectum eſſe. Poterit nec minus, & illud ratione inueſtigari, ac ex operationum læſione tanquam ex ſigno inueniri. Læduntur nanque in prædicta affectione, velut ex iam dictis eius deſcriptionibus liquet, non modo ſenſibiles, & motrices animæ functiones omnes, verum & principes: quarum auctor, fons, ac principium cerebrum exiſtit. Ipſis ergo cunctis oblæſis, de neceſsitate, & cerebrum oblæſum erit, non modo ſecundum vnam eius partem, anteriorem, videlicet, aut poſteriorem, imò ſecundum vtranque in apoplexia, velut etiam in morbo comitiali, afficitur, vt patet quarto de Locis affectis. Verum cum ſubito eueniat, ſicut & comitialis morbus, cerebri ventriculos, eoſque principes primario affectos eſſe manifeſtum eſt, eiuſdem Galeni decreto tertio de Locis affectis, id quod confirmauit etiam ij. de Cauſis ſymptom. dum dixit, Quemadmodum, & apoplexia, & morbus comitialis ob pituitæ in ventriculis, ipſius, ſcilicet cerebri, aceruatæ multitudinem accidere videntur. Proinde horum ſymptomatum tum generatio, tum ſolutio ſubitaria eſt, quod per corporum intemperiem haudquaquam fieri poteſt. Propter repentinum ergo eius exortum, non propter intemperiem totius eſſentiæ cerebri, ſed ob craſſum, aut frigidum, aut viſcoſum humorem, principaliores cerebri ventriculos implentem fieri apoplexiam, indicium eſt, ex eiuſdem Galeni ſententia iij. de Locis affectis, & Aëtij, cap. de apoplexia. Atqui principes cerebri ventriculi, iuxta Galeni decretum, eodem iij. de Locis affect. poſtremus ſunt, & medius: quamuis in ea non modo principes cerebri ventriculi afficiantur, & corpus minus veluti in epilepſia, ſed & cerebri corpus quoque vna magis læditur, vt patet iiij. de Locis aff. cum dixit, Verum in caro, & morbo comitiali ventre magis, cerebri corpus minus, in apoplexia vero corpus magis affici ſolet. Nunquid vero apoplexia in morborum numero, aut ſymptomatum connumeranda ſit, ex prædictis eius deſcriptionibus patere poterit. Nanque cum omnimoda ſit ſenſus, & motus priuatio, ac principum facultatum cohibitio, non morbum, ſed ſymptoma eſſe faciendum erit, ſimul cum Galeno lib. de differ. & ij. de Cauſ. ſymptom. liquet inſuper hoc ſymptoma eſſe in genere noxæ functionum animalium, omnium inquam, motricum videlicet, ſenſibilium, & principum, non diminute, nec deprauate, ſed ablate. Qui hac affectione laborant, omni denique motu, & ſenſu carent, ac tanquam mortui viuunt, & oculis clauſis inſtar dormientium, decumbunt, ac ſtertunt, quemadmodum etiam profunde dormientibus accidit, licet ſecundum diuerſum modum, læditur quoque in his ſpirandi facultas, quo à caro diſcrepat apoplexia, vt patet quarto de Locis affectis, quinimò cum plures eiuſdem apoplexiæ differentiæ reperiantur, vt patet apud Hippocratem, & Galenum Aphor. xlij. lib. ij. & iij. de Loc. aff. ex nulla alia via eaſdem diſcernere poterimus: quàm ex vehementia, ſeu paruitate noxæ ipſius reſpirationis; ſic enim & affectionis magnitudinem, atque periculum maius, vel minus conijcere poterimus, vt iij. de Loc. aff. ab eodem Galeno decretum eſt. Nam ſi ipſa prohibeatur, vt nulla aſpicientibus videatur fieri ſpiratio (non quòd ſecundum rei naturam, nullo modo ſpirent laborantes, nam impoſsibile eſſet, vt omni ſpiratione exacte priuatum animal in vita ſeruari poſſet, cum ſpirationem à vita, & vitam à ſpiratione ſeparari non poſſe cuilibet pro comperto habeatur, adeo vt viuentem non ſpirare, & ſpirantem non viuere ſit impoſsibile, vt iiij. v. & vj. de Locis aff. Galenus ſcriptum reliquit) tunc igitur cum ita prohibeatur reſpiratio, vt ad ſenſum ægri non ſpirare videantur, maxima, & acutiſsima erit apoplexia, eodem Galeno, teſte commento Aphor. xlij. lib. ij. quamuis viuere etiam poſsint animalia quædam, & ſi nihil omnino ſpirent; vt cap. de vteri ſuffocatione dicemus. At ſi qui apoplectici ſpirant quidem, ſed magna cum vi, fortis adeſt ipſis apoplexia, adeo

Quid ſit apoplexia.
Alex. lib. 1. cap. 16.
Aët. li. 6. c. 27
Cap. 10.
Cap. 3.

Quæ pars in ea afficiatur.
Cap. 10.

Quòd cerebrum in ea vt inſtrumentalis, & non vt ſimilaris pars afficiatur.
Cap. 2.
3. de Loc. aff. cap. 7.
2. de Cauſis ſympt. c. vlt.

3. de Loc. aff. cap. 7.
Loco citato.

Quis affect⁹ præter naturam ſit.
De diff. ſymp. cap. 3.
2. de Cauſis ſymp. cap. 7.
Signa.

Cap. 2.
Quomodo dignoſcantur diuerſæ differentiæ apoplexiæ.
3. de Loc. aff. cap. 18.
Cap. vlt.
4. de Loc. aff. cap. 7.
5. de Loc. aff. cap. 1.
6. de Loc. aff. cap. 4.
Cap. 10.

vt Galeno iij. de Locis affectis, aſſerat omnium apoplecticorum peſſimam putandam eſſe ſpirationem, quæ & intermittitur, & magna cum violentia trahitur: quando videlicet, ad ſenſum ſpirent: nam ſi ipſis ea prohibeatur (vt diximus) omnium erit acutiſſima, ac maxima apoplexia; cum vero reſpirant, verum eo modo, quo diximus, fortis adeſt iſtis quoque apoplexia, & inter omnes alias, præter iam dictam, peſſima. Verum minus fortis adeſt illis, qui neque intentum, neque violentum, inæqualem tamen, atque inordinatum, ac præterea intermittentem habent anhelitum: velut ſi in aliquibus aliquem ſeruat ordinem ipſa reſpiratio, quamuis quodammodo ſpirandi facultas læſa ſit, debilior ſiquidem exiſtit hæc apoplexia: & ſi omnia fiant, quæ ſunt neceſſaria, vt patet eodem commento Aphor. xlij. lib. ij. forte curatur. Quatuor igitur, iuxta Galeni ſententiam, apoplexiæ differentiæ connumerari poſſunt, vt ex iam dictis eiuſdem Galeni verbis liquet: quamuis Hippocrates præallegato Aphor. xlij. duas tantum meminerit, quæ inter ſe ratione maioris, vel minoris noxæ ipſius reſpirationis diſcrepant. Quapropter eodem tertio de Locis affectis dicebat Galenus, Diſcernitur autem affectionis magnitudo, de apoplexia verba faciens, & noxæ, quam inſpirationi infert, vehementia: cum enim naturalem ordinem plurimum egreditur, magnam: cum vero paulum impedimenti eſt, paruam in cerebro noxam eſſe conijcere oportet. Et inſuper eodem iij. lib. de Loc. affect. aſſerit. Porrò in omnibus his affectibus, in quorum numero apoplexia quoque continetur, periculi magnitudinem, ex anhelitus magnitudine conijcere oportet. Sed non ab re mox quiſpiam à nobis quæret, qua ratione fiat, vt Galenus ex vehementia noxæ reſpirationis potius, quàm ex aliarum animalium functionum læſione vehementi, magnitudinem voluerit apoplexiæ ſignificare? cum & functiones omnes animales in ea oblæſæ ſint, vt dictum eſt. At qui reſpondebimus nos reſpirationem ipſam in numero earum actionum, quæ à conſilio, & voluntate prodeunt, eſſe, iuxta eiuſdem Galeni ſententiam ſecundo de motu muſculorum. Quapropter muſculorum munus eſt: eamq. ſi libera fuerit, ſolum ſeptum tranſuerſum, modo valeant vires, efficere ſolet: vbi vero ipſum ob infirmitatem ſpirandi munus perficere non valet, tunc intercoſtalium muſculorum concurrit auxilium: & ſi maiori egeat animal reſpiratione; thoracis muſculi omnes ſuperni, ad ſpirandi actionem requiruntur, vt liquet quarto de Locis affectis, verum cum opera quæ voluntario motu fiunt, in duplici reperiantur differentia, vt patet eodem libro ij. de motu muſculorum, nam alia penitus libera ſunt, alia vero affectibus corporis ſeruiunt: priora itaque perpetuo abſque impedimento à nobis fiunt: poſteriora vero non perpetuo, ſed in tempore quodam, & cum menſura: opus reſpirationis iuxta eiuſdem Galeni ſententiam, non ſub prima continetur differentia, ſed ſub ſecunda. Nam licet voluntatis ſit opus, & ſponte ab anima fiat, penitus ipſam retinere longo tempore non valemus citra mortis periculum: quemadmodum declarauit ſeruus barbarus, qui cum vehementi ira concitatus mortem ſibi conſciſcere decreuiſſet, proſtratus humi, reſpirationeq. cohibita, longo quidem tempore immobilis erat, poſtea vero paulum volutatus, hoc pacto mortuus eſt. Licet tamen nobis vſquequaque reſpirationem cohibere, quoad maxime neceſſitas vrgeat: periculum nanque eſſet, ne quis moreretur, niſi reſpirauerit: quo fit, vt ipſam penitus retinere arduum ſit: neque enim omnes ad moriendum ſunt procliues, etiam ſi infinitis malis conflictentur, iuxta eiuſdem Galeni ſententiam, eodem lib. de motu muſculorum. Et propterea idem Galenus libro de Vtilitate reſpirationis dicebat, ex eo apparere non vulgarem eſſe eius vtilitatem: quod ne momentum quidem temporis ea deperdita, ſufficere poſſimus: ex quo manifeſtum eſt, ad nullam particularem actionem, ſed ad ipſam vitam eam referre, atque neceſſariam eſſe, & propterea ſi ea priuemur, morimur. Seruatur nanque ex ea innati caloris ſymmetria, potiſſimum cordis, animaliſque ſpiritus nutritur, vt patet eodem lib. de Vtil. reſp. ac ſexcentis alijs in locis apud Galenum, ex quibus luce clarius excipi poterit, inter omnes animales functiones hanc maxime eſſe neceſſariam: nanque ea abolita, non animalis partem quampiam, ſeu actionem priuatam eſſe dicemus, ſed vita priuari aſſerimus; cum vita citra reſpirationem, & reſpiratio ſine vita eſſe non poſſit: hinc patet, quod & ſi cunctæ animales functiones in apoplexijs oblædantur, ipſa tamen reſpiratio, cum adeo maxime neceſſaria ſit pro vita, vltimo loco noxam patitur, curam habente natura ipſa de vitæ animalis conſeruatione, imò & ipſius ſpirationis maximus vſus neruorum facultatem ac operationem excitat. Probauit & illud ſigno Galenus ſumpto ex ſomno, tum tertio; tum quinto de Locis affectis, nam quamuis dormientes nulla alia voluntaria fungantur actione, ſed omnes ferè muſculorum actiones in eis exoluantur (ſola autem reſpiratio ſeruatur, quæ muſculorum thoracem mouentium munus eſt) ſenſuſque quodammodo expertes ſint: nam neque ipſa anima dormientium omnino quieſcit, vt patet eodem lib. ij. de motu muſculorum, ſed intermiſſionem quandam habet vigoris, quæ non perfecta quies dicitur: & propterea non penitus ſenſus expertes ſunt, neque omnino à voluntario motu ceſſant dormientes, ſic non in apoplexia duntaxat, ſed in omnibus ſoporoſis affectibus, quanquam neque ſentiat corpus, neque moueatur, ſola tamen reſpiratio ſeruatur, alias nec ipſum animal viueret, hoc autem fit propter eiuſdem reſpirationis vtilitatem, vt idem Galenus teſtatur eodem commento Aphor. xlij. lib. ij. quæ quidem neruorum vim excitat ad operationem: & ob hanc cauſam mirandum non erit, quomodo omnibus alijs muſculis motu

carenti

Marginalia:

Quòd quatuor ſint apoplexiæ differentiæ. Loco citato.

Cap. 7. Cur periculi magnitudinē Gal. in apoplexia voluerit ſignificari ex noxa reſpirationis. Cap. 5.

Reſpiratio quis ac qualis motus ſit. 4. de Loc. aff. cap. 7. 2. de motu muſ. cap. 6.

Opera quæ volūtario fiūt motu, ſunt in duplici differentia.

Serui barbari hiſtoria. 2. de motu muſcul. c. 6. De vtilita. reſpi. cap. 1. Cap. 1. & ſequentibus.

Quod inter oēs alias functiones reſpiratio ſit maxime neceſſaria. 3. de Loc. aff. cap. 7. 5. de Loc. aff. cap. 1. Cap. 4.

carentibus in apoplexijs, illi qui thoracem attollunt, quamuis difficulter moueantur, tamen plerunque, imò magna ex parte, vt ipſe inquit, muſculi omnes in apoplexijs operantur thoracem mouentes, & ſi raro prius omnes operabantur: quemadmodum & in vehementibus exercitijs, vbi anhelitus plurimus eſt neceſſarius: quanquam in apoplexijs non ob id, quòd auctus fuerit vſus reſpirationis, quem duplicem eſſe diximus: ſed quia vis ipſa eſt imbecillis, ideo omnes muſculi thoracis ſimul coguntur operari: cum ſi non operarentur, cordis quoque temperamentum ſolueretur, & animalis ipſius neceſſario ſequeretur interitus. Semper enim mors ad modicas ſequitur cordis intemperantias, vt patet quinto de Locis affectis, cum igitur apoplecticos mori contingat ob id, quòd ſpirare non poſſunt, vt tertio de Locis affectis, liquet: non ab re Galenus ex eiuſdem anhelitus nocumento periculi magnitudinem conijcere oportere decreuit. Nam ipſa ad ſenſum prohibita, perículoſiſſima ac maxima erit apoplexia. At ſi magna cum violentia trahatur, fortis inquam erit, & ipſa. Verum ſi inæqualis, & inordinata, ac intermittens ſpiratio fuerit, minus periculoſa erit apoplexia: quemadmodum in quibus aliquem ſeruat ordinem, debilior exiſtit, & ſi omnes apoplexiæ fiant, propterea quòd vis animalis non poteſt defluere ad partes infra caput exiſtentes. Paulus quoque in hoc, velut in reliquis Galenum ſectatus capite xviij. lib. iij. ſic ſcriptum reliquit. Seruatur itaque in apoplecticis modica quædam reſpiratio: quæ ſi permultum à naturali functione receſſerit, maximum infert malum, ſi paululum, exiguum. Et quoniam earum generatio ſubitaria eſt, vt diximus, non in ipſius cerebri corpore principaliter impedimentum eſſe ſignificatur, verum circa eiuſdem cerebri ventriculos, eoſque principes, vt oſtenſum eſt Galeni auctoritate, in quibus ſpiritus animalis continetur: quo veluti primo inſtrumento anima vtitur ad animales functiones exercendas. Iccirco non alia ratione ipſi ventriculi afficiuntur, quam & in epilepſia afficiebantur: cum idem locus in vtraque patiatur, Galeno teſte commento Aphor. xlv. lib. ij. Quare aut ad obſtructionem, aut ad conſtipationem, ſeu conſtructionem prædictorum ventriculorum ſuccedit apoplexia, ad morbum inquam in via. Quapropter aut frigidus, aut craſſus, ſeu viſcidus ſuccus eoſdem ventriculos affatim opplendo, apoplexiæ cauſa erit: qui non modo pituitoſus eſſe poterit, vt patet commento Aphor. xlij. lib. ij. & ij. de Cauſis ſymptom. verum etiam & melancholicus, quemadmodum teſtatur idem Galenus commento Aphor. lvj. lib. vj. quoniam vtriſque humoribus, vt ipſe aſſerit, communis eſt craſſitudo, & propterea frigidum, & craſſum humorem tam epilepſię, quàm apoplexiæ cauſam eſſe fatetur, commento eiuſdem Aphor. xlv. lib. ij. aut phlegmonoſam aliquam diſpoſitionem, quæ in ipſo cerebro ſit conſtituta, ſeu inflammatorium affectum, non ſiquidem ventriculos ipſos obſtruentem velut frigidus, & craſſus, ſeu viſcidus ſuccus; ſed eos conſtipantem apoplexiam gignere, idem Gal. ait commento Aphor. xlij. lib. ij. vocat autem inflammatorios affectus, vt patet ij. de Locis affect. inflammationem, eryſipelas, & abſceſſum. Conſueuit nanque maxima conſtipatio apoplexiam afferre, vt patet lib. de Cauſ. morb. ſimiliter ex immodico vini potu, aut immoderata etiam optimi ſucci ciborum ingeſtione, & eorum qui plurimum alimenti præbere poſſunt, ac vehementibus cruditatibus, admodumque frigidi aëris occurſu, caſu, aut capitis ictu apoplexia oriri poterit, non alia ratione, quàm oblæſis ipſius cerebri ventriculis, impeditoque propterea ipſius animalis ſpiritus, ac facultatis ad debitas partes tranſitu, quoniam hac ratione omnes apoplexiæ ortum ducunt. Gal. teſte præallegato comment. Aphor. xlij. lib. ij. Verum ſi ex pituitoſo, aut melancholico ſucco excitetur, ex proprijs eorundem ſuccorum redundantiæ ſignis, cap. de melancholia, & de capitis dolore ex pituita traditis, conijcere poteris, tum quia febris non aderit: quemadmodum ſi phlegmonoſa fuerit affectio ex proprijs cuiuſque affectus indicijs percipies, ac febre. Externas vero cauſas, quæ, qualeſue fuerint, ex aſtantium relatione intelligere poteris, potiſſimum ſi ante actam vitam tibi retulerint. De hac apoplexia in ſæpius allegato Aphor. xlij. lib. ij. Hippocr. hoc modo prognoſticum propalauit; quod ſoluere eam, quæ fortis eſt, impoſſibile erit; debilem vero, non facile. Et Paulus præallegato loco de ea præſenſit, dicens, quod apoplexia nequaquam, aut raro curatur, vt quæ mortem in propinquo minetur. Si vero etiam remedia ipſam ſuſtulerunt, plurimum cum partis cuiuſdam corporis reſolutione diſcedit: nam ſolutæ apoplexię creberrime ſuccedere ſolet vocata παραπληγία, in quam morbus comitialis non finitur, vt patet iiij. de Locis affectis quoniam in eo vniuerſo corpori conuulſio, & non reſolutio, veluti in apoplexia euenit: quæ cum actio deprauata ſit, minorem indicat noxam, quàm totius corporis reſolutio, in qua actio animalis omnino ablata eſt. Hæc quidem paſſio, inquit Theodorus Priſcianus cap. vij. lib. ij. ad Timotheum, acuta eſt, & nunquam penitus ſociata cum chronicis, nimium ſolicita, ſine febribus tamen. Aetius vero, Archigenis auctoritate, aſſerit apoplexiam ex ſui natura magnam eſſe, & vehementer acutam; contingereque, vt qui periculum effugerunt, in diuturnum morbum incidant, reſolutionis, videlicet, aliquarum partium, aut etiam totius corporis, aut violalæ rationis. At Cornelius ſic de ea ſcriptum reliquit, Solent autem, qui per omnia membra vehementer reſoluti ſunt, celeriter rapi, ac ſi correpti non ſunt, diutius quidem viuunt, ſed raro tamen ad ſanitatem perueniunt, & plerunque miſerum ſpiritum trahunt, memoria quoque amiſſa. Quòd autem quicunque ſani dolore capitis repente capiuntur, & ſtatim

[Margin notes:]
5. de Loc. aff. cap. 1.
3. de Loc. aff. cap. 10.
Concluditur ex Gal. periculi magnitudo in apoplexijs ex læſione reſpirationis.
Ad quem cerebri morbũ ſequatur.
Cauſæ.
2. de Cauſis ſympt. c. 7.
Cap. 3.
Cap. 3.
Cauſarum diuerſarum ſigna.
Prognoſtica.
Cap. 2.

muti fiunt & ſtertunt, in ſeptem diebus pereant, niſi febris apprehenderit, decretum reliquit Hippocrates Aphor. lj. lib. vj. & quòd apoplexiæ fiant maxime à quadrageſimo anno, vſque ad ſexageſimum Aphor. lvij. eiuſdem lib. preſertim ea, quæ ex atra bile fit: nullus enim morbus adeo eſt ſenili ætati familiaris, vt Gal. teſtatur comment. Aphor. xxxj. lib. iij. Quapropter Aëtius ſenibus magis in hyeme, & conſtitutione frigida, hanc affectionem accidere teſtatur. Atqui ex dictis concludimus nos forti apoplexiæ remedia non eſſe adhibenda; cum ſuapte natura exitialis ſit, Hipp. auctore: ſed ſi ea debilis, quam dignoſcere ex iam dictis docuimus, licet ſolutu, neque facilis ſit; opportunis tamen auxilijs adhibitis forte curari poterit, Galeno teſte: quemadmodum & nos non ſemel curauimus, potiſſimum in Illuſtri Fabritio Maramaldo, qui bis, diuerſis tamen temporibus, ab ea correptus, opportunis remedijs adhibitis, Deo fauente, liber euaſit: Necnon & Illuſtris Chriſoſtoma de Aquino Ruborum comes, quæ cum annos ageret fere ſexaginta in apoplexiam incidens, remedijs confeſtim adhibitis, ab ea liberata, principesque primo functiones recuperauit, deinceps cum in ſiniſtri lateris reſolutionem finita eſſet apoplexia, ſenſum primo cum brachij tum cruris, & motum deinde cruris antea, & demum brachij non longo poſt tempore adepta eſt. Qua de re leuis apoplexiæ curatio non prætermittenda erit, & cum ea quoque magna, & acuta ſit affectio, potius à præſidiorum, quam à victus ratione eius curatio auſpicanda eſſet, quemadmodum mos eſt pleriſque artis medicæ auctoribus. Verum nos, ne conſuetum ordinem peruertamus, pauca prius de vict. Ratione dicemus, mox vero ad eius curationem deueniemus. Collocetur igitur æger in aëre ad calidum decliui: cibis vtatur paucis leuibus, & calidis, deterſoria vi præditis, diſtributioniſque facilis, plerunque cum melle edulcatis, vt placuit Aëtio, qua ratione gallinarum, ſeu pullorum iure, in quo decoctus ſit hyſſopus, ſerpillum, ſpondylium, ſeu ſatureia, calamintha, aut ſampſuchus, vel denique ſaluiæ folia, vtendum. In quo iure panis quoque optimus macerari poterit. Pro potu, tutius erit vti aqua mulſa, aut apomelite cum micis panis, iuxta Pauli ſententiam: cauendumque à vini potione: quamuis ſi diutius malum proteletur, eo calente aqua temperato (Pauli decreto) vti poterit, ſtatim quoque prædictis taliter ægrotantibus ſanguis ex vena detrahendus erit, prædicto tamen eorum periculo, vt ait Aetius: quoniam ſanguinis detractio, vel occidit, vel liberat, Celſo auctore: adeo vt poſt ſanguinis miſſionem (vt ipſe refert) ſi non redit, & motus, & mens, nihil ſpei ſupereſt. Detractio autem ſanguinis è dextra manu fiat, humerali, aut media inciſa vena, vbi vires, ætas, & alia non dehortantur: affectus nanque magnitudo id præcipit, tanquam princeps ſcopus venæ ſectionis, Hippoc. & Gal. decretis. Verum copia ſanguinis, qui detrahitur, diuidenda erit: cum commouere oporteat tantum, non exoluere vires, & calorem extinguere, vt teſtatur Aetius; & propterea in euacuatione, pulſus, faciei color, ac inſpiratio inſpiciantur, vt ipſe refert, & ſi nihil mali conſequatur, etiam repetenda eſt detractio: quoniam aliud curationis genus vix vnquam ſanitatem reſtituit, vt placuit eidem Celſo. Poſt tamen venæ ſectionem, & vociferationes, & odoramenta excitatoria adhibeantur, ex caſtoreo, opopanace, aut galbano, ſeu ſagapeno, & aperto eorum ore, acetum mulſum inſtillandum erit, & pinnæ oleo irino imbutæ immittendæ ſunt, & vomitus prouocandus: totumque corpus oleo calido inungendum eſt, irino, nardino, coſtiuo, de caſtoreo, aut alijs huiuſmodi, vinculiſque, ac frictionibus vehementibus in extremis corporis partibus vtendum: & humeris plures cucurbitulæ affigendæ. Interim caput, prius abraſum, roſaceo cum aceto, in quo ſerpillum, aut ſpondylium fuerit decoctum, ſeu calamintha, irrigandum erit, ſeu chamæmelino, vel anethino, vt Paulo viſum eſt, aut anethi, chamæmeli, ſampſuchi, ſerpilli, hyſſopi, ſertulæ campanæ, ſingulorum pug. ß. florum ſtœchadis, origani, ſpicæ ℥. iij. in aquæ bulliant, ac vini portione æquali; quo medicamento ſimiliter caput irrigetur. Si vero hæc nihil profecerint, clyſteribus vtendum erit, ex decocto furfuris, mercurialis, minoris centaurij, rutæ, hyſſopi, pulegij, ſaluiæ, calaminthæ, ſingulorum manip. ß. polypodij ℥. ß. ſeminis fœniculi, aniſi ana ℥. ij. & parato ex eis ſecundum artem decocto, de eo recipe lib. j. & ß. in qua diſſoluas hieræ picræ compoſitæ ℥. ß. benedictæ ℥. iij. confectionis de dactylis, ſiue antidoti indi ℥. iiij. agarici ℥. j. & ß. mellis roſacei ℥. ij. ſalis communis, ſeu gemmæ parum, olei anethini, chamæmelini, ſeu rutacei ℥. iij. commiſtis omnibus fiat clyſter. Nec minus & glandes cõmendantur, quæ ex hiera ſimplici, ſeu hiera logodio, colocynthide, agarico, & ſale gemmæ, cum deſpumato melle formari poterunt. Interim helleborum addere poteris, aut ℥. ij. ex pilulis cochiis: ligentur autem filo, vt pro arbitrio extrahi poſſint, ſintque notabilis longitudinis, vtpote quinque, aut ſex digitorum. Verum ſi ægri, inepti ad venæ ſectionem fuerint, aut in prædictis malum quoque perſeuerarit, alienum non erit, medicamentum purgans eis præbere (ac non ſecus interim modo dictis præſidiis vti) quod ex pilulis cochiis, & agarico, pituita preſertim redundante, componatur: aut ex eiſdem pilulis, ſeu arabicis ſumpta ℥. j. cum veratri nigri ℈. j. aut ℥. ß. catapotia formentur, vel aliquod ex modo dictis purgantibus medicamentis præcedenti cap. de morbo comitiali, ſeligas, & quia permittit hæc affectio, ac cogit, vt Aetius teſtatur, vel temere omnia tentare, ſi vires permiſerint, cucurbitulæ quoque occipitio cum ſcarificatione defigendæ ſunt, theriacaque, mithridato, ac diambra poſt

Hiſtoria.

Curatio.
Victus ratio.

Venæ ſectio.

Reliqua medicamenta, q̃ apoplecticos excitant.

Clyſteres.

Glandes.

Purgatio.

Poſt purgationem, ſeu venæ ſectionẽ remedia.

purgationem vtendum: nec minus & ea, quæ ſternutamenta excitat, crebrius adhibita proſunt, vt puluis caſtorij, hellebori, ſeu piperis naribus inſperſus. Similiter conferunt quæ pituitam per os ducunt, apophlegmatiſmos nominant: parentur autem hoc modo. Recipe pyrethri, ſtaphidis agriæ, piperis ana ℥.ß. thymi, origani ana ℥.j. caſtorij ℈.j. maſtiches ℥.j.&ß. vuæ paſſæ ℥ ij. ceræ albę parum, miſceantur, & fiant manſiles paſtilli cum oxymelite, aut roſaceo melle: preſtat etiam & rubificantibus medicamentis vti, appellatis ſinapiſmis, ac alijs, quæcunque capiti admota calfaciendi, ac diſijciendi vim habeant, vbi preſertim ea, quæ diximus, medicamenta non ſuffecerint. Nec prætermittenda erit inunctio circa ſpinalis medullæ initium, ex oleo rutaceo, ſeu nardino, de caſtoreo, aut nuce moſchata. Et hæc de apoplexiæ curatione ſufficiant, modo ea curari valeat, vt diximus.

Περὶ ὀφθαλμίας. *De Lippitudine.* *Caput X.*

CVM inter omnia ſenſuum inſtrumenta oculus mirabili fabricæ excellentia præditus, ad cerebri naturam propius accedat, certiusque, ac ſubtilius, quàm reliqua proprium, ac primum ſenſibile habeat: ſiquidem in nullo alio inſtrumento inuenies, neque ipſam cerebri ſubſtantiam, neque tantam animalis ſpiritus copiam, quanta in oculo continetur, Gal. teſte, vij. de Hipp. & Plat. decr. propterea poſt cerebri, capitiſque affectus, de oculorum affectionibus tractare duxi: quorum actio videre eſt: eorum autem proprium ſenſibile eſt colorum genus: cum illos primos, & per ſe, & ſolus ex omnibus ſenſibus viſus percipiat, vt patet eodem vij. de Hippoc. & Plat. decr. Relicta itaque eorum admiranda conſtructione, temperamento, ac cunctarum eorundem partium vſu, velut fuſe tractatis ab omnibus artis medicæ auctoribus, preſertim Galen. lib. x. de Vſu part. aliiſque ſexcentis in locis: quia ex eiuſdem Gal. ſententia, in quolibet inſtrumento vna quæpiam reperitur peculiaris pars ſimilaris, cui primo, ac per ſe totius inſtrumenti actio committitur, aliæ vero cunctæ eidem præſtant vſum, ea de re in eiuſdem Galeni, aliorumque illuſtrium medicorum doctrina compertum eſt, viſus actionem cryſtallino humori, tanquam primæ inſtrumenti parti, tribuendam eſſe. Præſtant vero vſum reliqui humores gemini, vitreus, videlicet, & albugineus, ac tunicæ cunctæ propriæ, quæ tres non à Galeno duntaxat, ſed & Aëtio, aliiſque medicæ artis bonis auctoribus connumerantur; quarum vna interna magis, Græce ἀμφιβληστροειδής Latine verricularis, ſeu reticularis, ſecunda ῥαγοειδής, hoc eſt, vniformis, in cuius medio foramen exiſtit, quod pupillam vocant. Certia vero κερατοειδής, id eſt, corniformis tunica appellatur, potiſſimum à Gal. eodem x. de Vſu partium, & j. de Cauſ. ſymptom. ex his denique proprijs partibus totus componitur oculus. Eſt inſuper & alia oculi quarta tunica, ſeu membrana, quam Græci ἐπιπεφυκότα, Latini autem agnatam vocant: propterea quod alijs, quæ oculum ipſum conſtituunt tunicis forinſecus ex membrana os caluarię ambiente, quæ περικράνιον, dicitur, agnata ſit, ligamentum ſiquidem exiſtens toti oculo ad circunſita oſſa, cum quibus oculum ipſum colligat, ſimul autem & mouentes ipſum muſculos operit. Si quis autem velit prædictas tres proprias oculorum tunicas in anteriores, & poſteriores partes diuidere, & hac ratione alio nomine poſteriores earum partes nuncupare, vt nonnulli conſueuerunt, ac ſex, non tres duntaxat oculis proprias tunicas tribuere, cum ad rem tractandam nec obſit, nec conferat, non reclamamus: etiam ſi ex Galeni, ſeu alterius medicæ artis auctoris ſcriptis illud elicere conetur. Nos vero tres duntaxat oculorum tunicas connumerauimus, anteriores earundem partes à poſterioribus non ſegregantes: cum & vtraque earundem tunicarum pars, ſiue ante cryſtallinum humorem, ſiue poſt conſtiterit, eiuſdem ſit ſubſtantiæ, ac ab eodem loco, cerebro, videlicet, aut membranis eius, tenui, ſeu craſſa progerminetur, Hippocratem ſectati, qui lib. de loc. in homine dixit, Membranæ autem tres ſunt quæ oculos cuſtodiunt. Quartam autem, quæ agnata dicitur iure non velut propriam annotauimus: cum neque ex cerebro, aut aliqua eius membrana, ſed ex ea, quæ exterius os caluariæ ambit, pericrania dicta, originem ducat. Nuncupatur autem agnata, propterea quòd alijs, quę oculum ipſum conſtituunt tunicis, forinſecus agnata ſit, ligamentum exiſtens toti oculo ad circunſita oſſa, vt patet iiij. de compoſ. medic. ſecundum locos, & x. de Vſu part. Verum cunctę nedum pręnominatę tunicę, ſed etiam dicti humores, vt perfecte viſio ipſa abſoluatur, à natura conditi ſunt. Quò fit, vt ex triplici vitiorum genere (vt teſtatur Gal. j. de Cauſ. ſymp.) videndi actio lędi poſſit: quorum vnum eſt, cum primum ſentiendi inſtrumentum quippiam perpeſſum eſt, quod cryſtallinum humorem eſſe diximus. Alterum, cum miniſtrantium primo ſentiendi inſtrumento partium aliqua fuerit affecta, velut ſunt reliquę omnes oculi partes annotatę. Tertium eſt, cum ipſa ſentiendi potentia, quę à cerebro per neruum oculum ipſum deſcendentem procedit, quoquomodo fuerit impedita. Quidquid nanque ex ijs (quæ iam enumerauimus) fuerit oblęſum, animal vel male, vel nihil omnino videbit, hoc quidem commune eſt cuilibet ſentiendi actioni. Exordiemur autem nos ab ijs oculorum malis, quę eorundem partibus vſum aliquem prębentibus euenire ſolet,

Cap. 5.

Loco citato.

Per totum.

Numerus partium cōponentium oculos. Aët. lib. 7. c. 1.

10. de Vſu part. cap. 3. 1. de Cauſis ſymp. cap. 2.

In principio.

4. de compo. med. ſec. loc. cap. 2. 10. de Vſu part. cap. 7. Cap. 1. & 2.

Quòd triplici vitiorum genere videndi actio lædatur.

Cur de lippitudine prius tractetur.

initium ſumentes ab agnatę tunicę affectibus, vtpote, quę exterior magis ſit, ac à frequentisſima

Cap.2. Lippitudo quid ſit.

eiuſdem affectione, quàm Græci proprie ὀφθαλμίαν, Gal. auctore, eodem iiij de compoſ. medic. ſec. loc. vocant: Latini lippitudinem appellant, Quæ nihil aliud eſt (vt idem Gal. teſtatur eodem loco, & lib. de differ. morb.) quàm inflammatio eiuſdem agnatæ tunicæ, ſeu tunicæ os capitis, &

Quæ pars in ea afficiatur. Cap.13.

caluariam ambientis, aut, vt vulgus medicorum appellat, coniunctiuæ. Quòd autem in hoc vitio oculus perpetiatur, ad ſenſum liquet, & proprie prædicta agnata tunica: quamuis iuxta Gal. ſententiam eodem lib. de diff. morb. ex accidenti hoc vitium videatur eſſe oculi morbus, cum ad totum inſtrumentum non referatur: neque totius inſtrumenti primo morbus ſit, ſed in vna quadam ipſius particula ſimilari conſiſtat: qua etiam ratione fit, vt & ipſa videndi functio ex accidenti quoque ab ipſa lippitudine fuerit impedita: cum neque ipſa perfecte, inhęrenti membrana taliter affecta abſolui poſſit, & propterea, quòd oculus afficiatur, ex ipſa videndi functione

Quis præter naturā morbus. Loco citato.

oblæſa argui poterit: quamuis ex accidenti (vt diximus) fuerit impedita. Non enim totius inſtrumenti morbus eſt, ſed vnius tantum partis, quæ ſimilaris exiſtit; & ſimilarium corporum morbi ex accidenti (vt Galen. inquit lib. de differ. morb.) ad totum inſtrumentum referuntur, etiam ſi compoſiti ſint, vt phlegmone. Nec quiſpiam vereri debet, cum è numero inflammationum ſit lippitudo ipſa, morbum eſſe compoſitum in quantitate, ſeu magnitudine primo, in intemperie ſecundo, ac ſoluta continuitate forte tertio: eſt nanque phlegmone quælibet morbus

Cap.12. Signa eiuſdē.

compoſitus, eodem Galeno teſte lib. de differ. morb. Dignoſcitur ex dolore, ipſiuſque adnatæ tunicæ colore ad rubrum mutato, adeoque interdum in tumorem ea attollitur, vt ob id omnia, quæ circumcirca oculos ſita ſunt, vſque ad malas quandoque in vehementi lippitudine ſimul

Cap.2.

attollantur, vt patet iiij. de comp. med. ſec. loc. lachrymæ quoque ex oculis ipſis reſudant. Sed quoniam non vnius duntaxat differentiæ inflammatio in eadem tunica agnata excitari poteſt,

Aët. lib.7.c.2 & ſeq. Paul. lib. 3. cap. 22. Tres differentiæ inflammationis tunicæ agnatæ. Quibus indicijs quælibet earum dignoſcatur.

vt Aëtio, & Paulo teſtibus conſtat: maioris tamen, & minoris ratione differentes: quarum vna τάραξις Græce, Latine conturbatio, reliqua ὀφθαλμία, Latine lippitudo proprie, & tertia χήμωσις, quam etiam & Latini chemoſin dicunt, nuncupantur: propterea dignoſces facile primam, quæ nihil aliud eſt (Paulo auctore) quàm calor cum humiditate, & rubore à natura alieno, quod non ab interna, ſed à foris veniente cauſa aliqua orta ſit, ſole, videlicet, fumo, puluere, aut oleo, ſi hæc adſint; qua de re promptiſſime etiam ipſa ſoluitur. Vera autem lippitudo non extrinſecus tantum, ſed ex interna etiam cauſa excitatur, nec ita facile ſoluitur, velut perturbatio. Verum ſi adeo inflammatio magna ſit, & dolor vehemens, vt vtræque palpebræ ex vehementi inflammatione inuerſæ ſint, adeo vt vix oculi ab ipſis contegantur, & album oculi ſublimius euaſerit, rubrumque etiam magna ex parte nigrum occupet, non amplius lippitudo vere, ſed chemoſis

Lippitudinis cauſæ.

dicitur. At lippitudinis veræ cauſæ In triplici differentia eſſe poſſunt. Nam vel ex plenitudine totius corporis, ob quam agnata ipſa tunica repleta diſtenditur, excitatur; vel ob influentium humorum acrimoniam, ac morſum vehementius eroditur; vel propter aliquam extenſionem eius, ex craſſis ſuccis, ſpiritu ue flatuoſo genitam, & proinde vehementes ex his cauſis excitantur

Cap.22.

dolores; vt patet xiij. Meth. med. Qua de re cum diximus lippitudinem inflammationem eſſe, phlegmonem intelligi volumus, eo modo dictam, quo generationem habere poteſt ex quauis redundante ſubſtantia. Dignoſces autem, ſi propter totius corporis plenitudinem ſanguineus

Si ex ſanguine fiat ſigna. Lib. 2. cap.1.

humor influxerit, ac iam dictam inflammationem concitauerit: quoniam cuncta (vt Trallianus teſtatur) rubra, & ſanguinea ſunt, nedum agnata ipſa tunica, ſed & facies rubens, & humidior erit, venæ latiores, ſenſus grauitatis aderit, & pigritia ad conſuetas actiones. Lacryma neque rodens, neque acris apparebit: adde quòd temperamentum, & ægrotantis ætas, ſanguinis redundantiam

Ex acri humore ſigna.

atteſtabuntur, nec minus, & regio, & tempus anni, ac præcedens victus ratio. Verum ſi ex rodente, ac acri humore prouenerit, id tibi manifeſtabit, primum quòd totum corpus plethoricum nō apparebit, ſed potius vitioſo humore præditum; adhæc lacryma rodens, & acris aderit: quò fit, vt non ſolum oculorum anguli, ſed etiam malæ vehementer ex tali influxu rodantur, & exulcerentur, ægrique videantur vri, exiliantque roſionem non tolerantes. Nec minus ex his, quæ præceſſerunt, id percipere poteris: nam triſtitia, curæ, inſolatus, ira, & acrium eſus præceſſerunt,

Si ex craſſis ſuccis. Si ex ſpiritu flatuoſo, ſigna.

aderitque ætas, ac temperatura bilioſæ. Si autem ex redundante pituita inflammatio facta ſit, grauitas erit vehemens, caliditas parua, & rubedo agnatæ tunicæ exigua, cum aqua & facies, ac eiuſdem color communicabit. Similiter quæ pręceſſerunt, & concomitantur, pituitę redundantiam arguent, quòd ſi neque feruore, neque roſione, aut vehementi grauitate vrgente agnata oculi tunica extendatur, adeo, vt rumpi videatur, ac doleat, lachrymęque non appareant, aut paruæ, licet quandoque rubea videbitur eadem tunica, indicium erit ſpiritum eſſe, quid

Prognoſtica.

diſtendat, ac dolorem faciat. At ſi ab externa cauſa lippitudo originem ducat, ab ęgri, ſeu aſtantium relatu percipere poteris. Verum cum magnam partem ad vitę ſimul vſum, & dulcedinem conferant oculi noſtri, Celſo auctore lib. vj. cap. vj. ſumma quoque cura tuendi ſunt. Protinus autem, vt ipſe refert, orta lippitudine, quędam notę ſunt, ex quibus quid euenturum ſit, colligere poſſumus. Nam ſi ſimul & lacryma, & tumor, & craſſa pituita cœperint, ſi ea pituita lacrymæ mixta eſt, & ea lacryma calida eſt, pituita vero alba, & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus non eſt. At ſi lacryma multa, & calida, pitui-

tæ

tæ paulum, tumor modicus, idque in vno oculo eſt, longum id, ſed ſine periculo futurum eſt: Idque lippitudinis genus minime cum dolore eſt, ſed vix ante vigeſimum diem tollitur: nonnunquam per duos menſes durat, ſed quandoque finitur. Præterea ſi pituita alba, & mollis eſſe incipit, lacrymæque miſcentur, aut ſi ſimul hæ vtrunque oculum inuaſerunt, poteſt eſſe breuior, ſed periculum vlcerum eſt. Pituita autem ſicca, & arida dolorem quidem mouet, ſed maturius deſinit, niſi quid exulcerauit. At tumor magnus ſi ſine dolore eſt, & ſiccus, ſine vllo periculo eſt, ſi ſiccus quidem, ſed cum dolore eſt, ferè exulcerat: & nonnunquam ex eo caſu fit, vt palpebra cum oculo glutinetur: verum ante Celſum apud Hippocratem hæc eadem leguntur, libro ſecundo, prædictionum. Non ab re etiam Gal. libro tertio, Meth. med. maximam habendam eſſe curam circa lippitudinis curationem præcepit, cum ex curationis errore, quoſdam ægre confuſeque vidiſſe euenit: tempore vero, ſuffuſione, quam ὑπόχυσιν vocant, vel pupillæ nimia dilatatione, quam μυδρίασιν appellant, vel tabe, vel corrugatione, quam ῥυτίδωσιν nuncupant, fuiſſe occupatos, ex vſu potiſſimum ſtupefacientium medicamentorum. At hyeme ſicca, & aquilonia exiſtente, vere autem pluuioſo, & auſtrali, quòd neceſſe ſit præcipue mulieribus, & viris natura humidioribus, æſtate lippitudines fieri, decretum reliquit Hippocr. Aphor. xj. lib. iij. & Aphor. xvij. libri ſexti. Lippientem (inquit) alui profluuio corripi bonum. Quidam autem volunt, quòd in regionibus meridianis, multiplicetur, & remoueatur velociter lippitudo, ſuperueniente autem eis frigore, quòd difficilis eadem ipſis fiat, præterea quòd in regionibus, & temporibus frigidis lippitudo minoratur, verum ea, quæ oritur, praua ſit.

2. prædict. in medio libri. Cap. 2.

Curatio.
V ctus ratio.
1. de Cauſis ſympt. cap. 2.
10. de Vſu par. cap. 3.

Primo itaque die pro eius curatione, æger loco obſcuro cubare debet, iuxta Celſi ſententiam ſic vt à ſermone quoque abſtineat. Nam viſionis inſtrumentum ſplendorem citra moleſtiam tolerare non poteſt, Galeno teſte libro primo de Cauſis ſympt. & decimo de Vſu part. (quo loco exemplis illud comprobauit militum Xenophontis, qui cum per multam niuem iter feciſſent oculis læſi fuerunt: tum Dioniſij Siciliæ tyranni, qui ſuper carcerem domum clariſſimam, ac longe ſplendidiſſimam conſtruxerat, in quam diutiſſime infimo, ac caliginoſo loco carceratos educebat, atque ita cupide lucem intuiti occæcabantur.) Recreatur autem potiſſimum nigro, & cæruleo, aut viridi. Frigidus autem, aut calidus eligatur aër, non tamen immodice, pro cauſæ ratione. Somno moderato vtantur ægri, & preſertim nocturno. Exercitium vitent, quietem eligant; procurentque ſingulis diebus alui excrementa excernere, ita vt aluus ſi non natura, arte ſaltem lenior reddatur clyſterijs ſenibus, ſeu glandibus. Animi affectus omnes proculdubio vitent immodicos, à coituque abſtineant. Parco vtantur cibo, ac potu, preſertim inter initia: imò ſi fieri poteſt nullum cibum (Celſo auctore) ſumere debent, ne aquam quidem: ſin minus, certe quam minimum eius: nam prima omnium (vt ipſe teſtatur) in eiuſmodi caſu ſunt quies, & abſtinentia. Qualitas autem cibi eligatur eius qui humorem generat laudabilem, eos vitando, qui vaporoſi ſunt, ac tardæ concoctionis, & proinde carnium potiſſimum quadrupedum animalium, lactiſque vſus vitandus erit: cauendumque ab acetoſis, ſalſis, ac acribus. Pro potu, abſtinendum à vino eſt circa initia, potiſſimum veteri, ac vinoſo, ſed aqua vtantur, in qua coriandrorum præparatorum ſemina, ſeu hordeum, aut cinnamomum fuerint decocta, aut multæ permiſtionis aqua mulſa, preſertim cum ex craſſioribus humoribus lippitudo fiat, ac tempore anni frigido: quo caſu & vino quoque vti poterunt, albo tamen, & adſtringenti, tenui, & aquoſo.

Medicamentorum ratio.

Quo vero ad medicamentorum rationem attinet, breuiſſimo quodam ſermone, ſeu potius oraculo Hippocrates Aph. xxxj. lib. vj. ex quacunque cauſa vera lippitudo oriatur, decretum reliquit, dum dixit, Dolores oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ ſectio, aut medicamentum epotum ſoluit. Quamuis eorum tempora, & cauſas (Celſo auctore) parum explicuit, in quibus, vt ipſe teſtatur, medicinæ ſumma eſt, & ſi in eo Aphoriſ. nihil, vel falſum, vel quod fieri non poſſit, præcipiat, iiij. Meth. meden. teſtatur Gal. Verum quo pacto diſcernendum ſit, quando, quomodoque dictorum quoque ſit vtendum, in commento eiuſdem Aphoriſ. idem Galenus perbelle declarauit, iubens inquirendas eſſe diſpoſitiones, in quibus meri potio, aut balneum, fomentum, venæ ſectio, aut purgans medicamentum vtile ſit. Quoniam (Aëtio teſte) non eidem homini omnia auxilia hæc adhiberi iubet Hippocrates: ſed alij venæ ſectionem, alij purgatorium pharmacum, alij fomentum, alij balneum, alij vini potum. Et proinde cum ex plenitudine ortum duxerit, quæ diſtentione dolorem efficit, ſi nihil ex ſæpe relatis impedierit, venæ ſectio confert, eodem Galeno teſte decimotertio Method. quem ſectati ſunt Aëtius, Paulus, Alexander, ac Celſus. Venam autem ſecare oportet cubiti exteriorem, humeralem appellatam, atque eam, quæ ex directo eſt laborantis oculi: cum oculorum perſæpe dolores grauiſſimos è directo venæ, quam humeralem nominant, ſectio intra horæ vnius ſpacium compeſcuit, vt libro de curandi ratione per venæ ſectionem, Galenus teſtatur, & propterea dolentibus oculis (vt ipſe inquit) humeralis vocata vena, quæque ex ea deriuata eſt, in cubito inciſæ luculentum celeriter commodum afferunt; & vſque ad animi deliquium, vbi vehemens fuerit inflammatio, ſanguinem auferre idem permiſit Galenus: interim vero eadem vehementiori non exiſtente, viribuſque non admodum robuſtis, nec ætate florente, iterato ſanguinem mittere, poſt modicam ſanguinis miſſionem, iuſſit, interdum eodem die, ſi ita expedire videatur, interim

Cap. 2.

Lib. 7. cap. 5.

Si ex plenitudine fiat.
Venæ ſectio.
13. meth. c. 22
Aët. lib. 7. c. 8
Paul. loco citato. ſic Alexand. ac Celſus.

Cap. 16.

interim poſtridie. Atqui nos ſtante totius corporis plenitudine, mediam venam prius ſecare conſulimus: cum vix, aut forte nunquam cuncta ea concurrant, quæ vſque ad animi deliquum, ſanguinem auferre admittant. Qua demum peracta, ad humeralem incidendam deuenias. Neque illud pugnare prænominatis auctoribus cenſemus. Nam ſupernis duntaxat partibus ſanguine repletis, aut ætate, ac viribus, & reliquis non prohibentibus, eorum dicta veritatem habere putamus. At ſi cuncta hæc ſimul non conueniant modo quo diximus, ſanguinem mittere tutius eſſe nemo vereri debet; & ſi oportuerit, non ſemel tantum, ſed bis, aut ſæpius, humeralem venam ſecabis, ac cum ſcarificatione cucurbitulas in occipitio affiges.

Reuellentia. Cap.vlt.

Topica qualia in principio eſſe debeant. Cap.22.

Quæ cauẽda ſint.

Conueniet inſuper prædictos infernarum partium frictione curare: & ſi neceſſitas aliquando vrgeat, vincula artubus adhibere, & alui deiectionem procurare, ex Gal. ſententia eodem xiij. Meth. potiſſimum ſi bilioſi, & acres humores cum ſanguine redundarint: quo caſu paulò poſt ſanguinis miſſionem, purgationem adhibebis, Tralliano teſte: mox fomenta ipſi laboranti particulæ ex aqua dulci modice calida adhibenda ſunt, vt eodem xiij. Meth. liquet. Admouendaque inſuper ſunt circa initia pharmaca repulſoria, quæ non vehementem ſortita ſint adſtrictionem. Sed tum propria eorum ſubſtantia ſint moderatiora, tum lenitiui liquoris admiſtione adhuc magis talia fiant, potiſſimum vehementi dolore afflicti ſint ægri, aut propter inflammationis magnitudinem, aut ob influentium humorum acritudinem. Cauenda tamen ſunt, quæ vehementem ſortita ſunt adſtrictionem, vt diximus, cum ampliorem dolorem infligant, tunicas exaſperando, quam iuuent influxionum impetum repellendo: quæ vero mediocriter adſtringunt, lippitudinibus iam dictis commodiſſima exiſtunt, vt patet iiij. de compoſit. medic. ſec. loc.

4. de compo. med. ſec. loc. cap.1.

Lenitiui liquores qui ſint.

13. meth. c.22

Hippoc. vero lib. de vſu humidorum dicebat, vbi modica potabili in ſpongia vteris, optimum oculis eſt. Lenitiui autem liquores, quos dixi talibus admiſcendos eſſe; ſunt, eodem Galeno auctore prælegato loco, & xiij. Meth. medend. albus oui liquor, fœnigræci decoctum, & ad hæc lac ipſum, quod iuuenculæ, ſimulque boni ſucci fœminæ exiſtat, vberibus ipſius in cotem, in qua collyrium teritur, expreſſis; quo calidum adhuc oculis infundatur. Ab eis vero anodynis, hoc eſt, quæ ſenſum auferendo dolorem ſedant, ſummopere cauendum eſſe cenſeo: cum ipſa neque vehementes reprimant fluxiones, ſed excerni prohibeant: atque adeo ſi humores fluentes acres extiterint, corneam erodi contingit, ſi vero multi, magis irritari, ac vehementer extendi, ac ſi rumperetur: ex quibus niſi medicamentum fuerit ſummopere ſtupefaciens, dolores impatibiles excitantur, Galeno teſte commento Aphor. xxxj. libri ſexti. Si vero fuerit adeo vehementer ſtupefaciens, vt ex eo oculi maximam inflammationem non ſentiant, neceſſarium eſt ſimul quidem vim viſoriam offendi, adeo quòd ceſſante inflammatione, vel debiliter, vel nihil omnino videant; ſimul autem & quandam præduram diſpoſitionem, & quæ difficulter ſanari poſſit, in oculorum tunicis derelinqui: hac de re ſuſpecta habenda ſunt talia medicamenta, neque liberalius admouenda, etiamſi ingens dolor vrgeat. Sed à vehementibus ſtupefacientibus abſtinendum erit: quibus ſi forte vrgente maxima neceſſitate fueris vſus, poſtmodum ſanitatis tempore oculi excalfaciendi ſunt, velut & reliquæ partes omnes, ſi eis talia applicuiſſes, vt patet xij. Method. medend.

Cap.vlt.

Frons tamen illinienda erit ex plantaginis, ſolani, ſeu ſemperuiui ſucco, oui candido, roſaceo oleo, vel aqua, bolo armen. ac pauco aceto. Poterunt inſuper miſceri thus, ſantalum, hypociſtis, balauſtium, ac hordeacea farina: interim & croci parum: mirificeque dolorem finit, admodumque feruentes oculorum inflammationes concoquit, Tralliano teſte, ex lacte muliebri, vitellis ouorum, & roſaceo, ſimul mixtis, ſuperimpoſitum medicamentum. Iterum & crocus cum mica panis, luteiſque ouorum, ac roſaceo, vice autem roſacei aqua roſacea, preſertim roſarum albarum, vtere. Quòd ſi imponi cataplaſma res aliquando ſuadebit, papauerum capitibus in aqua diſcoctis, ac fœnigræci, vel hordei, vel lini ſeminis farina aquæ immiſta, cataplaſma conficies, ex Galeni ſententia eodem duodecimo methodo med. quo item in vehementi aurium dolore vti poteris.

Cap.8.

Si ex erodentibus ſuccis fiat, curatio.

Venæ ſectio.

At ſi ex vehementi acris humoris confluentis roſione dolor prouenerit, inflammatioque excitetur, ſi quodammodo cum ſanguine ijdem permiſti ſint, venam prius ſecare humeralem oportet, reuulſionis ſaltem gratia: dein purgantibus medicamentis, deorſum ſcilicet, & reuellendo, & euacuando curare conuenit: potiſſimum vbi billioſa humorum prauitas in toto corpore ſuperare videatur: tunc nanque ijs, quæ totum corpus purgant, recrementiſque liberant, vtitor, Tralliano teſte.

Lib.2. cap.2.

Nam ſi recrementa acria non in toto redundant corpore, ſed qualitate potius, quàm quantitate peccare videantur, ſolis balneis dulcis aquæ, & temperatis, ægrum citra dolorem liberabis, eodem Alexandro auctore: quemadmodum quendam liberauit tali dolore affectum, ex acrium videlicet humorum influxu, non tamen totius corporis eorundem plenitudine, Galenus ſolo balneo vſus, vt idemmet teſtatur commento Aphor. xxxj. libri ſexti.

Purgatio.

Verum vbi in toto corpore, non qualitate duntaxat, ſed quantitate etiam bilioſus ſuccus redundarit, & euacuari ipſum, & ad infernas partes reuellere oportet, purgantibus videlicet medicamentis, quæ ipſum expurgare valeant, manna ſcilicet cum tamarindorum decocto, aut caſſia fiſtula, ſeu ſyrupo ex pluribus infuſionibus roſarum, vel violarum, cum diacatholico, ac reliquis huiuſmodi medicamentis: nec minus & ante, & poſt medicamenta prædicta, alterantes ſyrupi præbendi ſunt, pro ante dicti humoris acrimonia, ſeu

mordaci

mordacitate domanda; velut violaceus, roſaceus, ex papauere, ſeu nymphæa conſectus, aut in-
tybi ſucco. Demum ipſi particulæ candidus oui liquor infundendus erit, quo per eum acris
fluxio ſine offenſa eluatur, iuxta Galeni ſententiam xiij.Meth.ac Pauli cap. xxij. libri tertij. At- 13. meth.lo-
qui magna cum conſideratione videntur veteres hoc caſu, ad oui deueniſſe humorem, cum mi- co citato.
nime mordens ſit, & glutinoſus: & propterea lenire aſperitates omnes, quaſcunque acris fluxio
excitat, valet. Accedit ad hæc, quòd cum craſſus, ac lentus ſit humor, conſtantius quàm tenuis,
& aquoſus, in loco permaneat, & cum abſque roſione ſit, ſi modice incaleat, dolorem maxime le-
niat, vt eodem xiij.Meth. med. patet. Nec minus & lacte iuuenculæ fœminæ, quæ boni ſit ſucci, Cap.vlt.
vti poteris: connumeratur etenim & ipſum inter lenitiuos liquores iiij.de compoſitione medic. Cap. 1. & 2.
ſecundum loc. vt diximus. Adhæc idipſum cum tenui oui humore, roſarumque albarum ſtilla-
titio liquore, ſeu aqua permiſtum commodum erit medicamentum, non ſemel tantum, aut bis
in die, ſed ter, quater, & ſæpius applicatum, vbi vehementior dolor vrgeat, tenuibus lineis linteis
in eo madefactis. Vbi autem concocta iam phlegmone ipſa fuerit, & ſimul corpus vacuum,
tum vtique lauationes in balneo his ſunt aptiſſimæ; nam & dolorem ſtatim ſedant, & fluxio-
nem quæ ad oculos fertur, ſiſtunt: maxima quidem eius parte inter lauandum per totum cor-
pus excreta, reliquo vero diluto ex Galeni ſententia eodem xiij.Meth. med. At ſi ex craſſorum, Cap.22.
frigidorumque humorum redundantia, flatuoſo ue ſpiritu lippitudo oriatur, vacuato prius Si ex craſſis
in his quoque toto corpore, auerſoque humorum momento deorſum, ipſam curabimus, Gal. ſuccis fiat, curatio.
decreto, eodem xiij.Meth. med. Euacuabitur autem corpus totum, ſi pituita redundarit, ea prius Cap citato.
præparata, ac concocta, cum his quæ ipſam purgant, quæ in cap. de dolore capitis ex pituita re-
peries. Nec ſecus ſi ſuccus redundans melancholicus ſit, cum his quæ ipſum purgant: quem-
admodum cap. de melancholia docuimus. Illud tamen non prætereundum in vtraque redundan-
tia, quòd ſi cum ſanguine commiſti fuerint prædicti frigidi, & craſſi ſucci, ante purgationem,
aut media, aut humeralis vena ſecanda erit; deinceps purgatio adhibenda. Si vero à ſanguine
abſoluti ſint, purgatione duntaxat vtaris: deorſum autem humorum impetum auertes frictioni-
bus vehementibus, vinculis, ac cucurbitulis. Abhinc mox localibus remedijs vtendum, non ta- Topica qua-
men ijs medicamentis, quæ repercutiunt, ac reprimunt, imò ijs, quæ euocant, atque digerunt, vt lia eſſe debent.
eodem xiij.Meth. ſcriptum reliquit Gal. & Paul. lib. iij. cap. xxij. Qua de re fouendi ſunt oculi
ex fœnigræci decocto, eo prius curioſe lauato, nequid illi, vel pulueris, vel ſabuli adhærens clam 13. method.
lateat. Eſt nanque medicamen hoc, Galeno teſte, omnium maxime quæ oculis applicantur, ſi- eodem loco.
ne offenſa digerens, ſimile quidem exiſtens quoad viſcoſitatem attinet albo, ouorum liquori,
diſcuſſoriam tamen habet facultatem, & moderate calfactoriam: & ob id multos dolores mi-
tigare conſueuit, vt patet quarto de compoſ. medic. ſecundum locos. Eſt præterea fomentum Cap.1.
oculis ipſis omnino adhibendum per ſpongiam ſemel, aut bis, ter, aut quater, vel ſæpius in die,
prout vehementior dolor vrgeat. Fit autem interdum fomentum non per fœnigræci duntaxat,
ſed meliloti, & eiuſdem fœnigræci decoctum. Verum meminiſſe oportet, quòd priuſquam to-
tum corpus purgaueris, nec iam dicta, nec aliud vllum medicamentum digerens, nedum oculis, Animaduer-
ſed nec alijs quibuſuis particulis applicare debes, vbi in toto corpore redundantia ſubeſt: im- ſio in applicā dis eis.
plebunt nanque potius, quàm educent, iuxta Gal. ſententiam eodem xiij.Meth. Qui de re expur- Cap. citato.
gato toto corpore à redundantibus ſuccis, craſſis, ac frigidis, non modo fœnigræci decocto, ve-
rumetiam & alijs digerentibus, ac diſcutientibus, ſeu euocantibus medicamentis vti poteris, ve-
lut ſi in aqua fœniculi eufragiæ, & albarum roſarum ℥. j. lotæ pompholygis, quam medicorum
vulgus tutiam appellat, aloëſque non lotæ ℥. ß. diſſoluas, aut ſi ſarcocollæ in lacte aſinæ, ſeu mu-
lieris nutritiæ ℥. j. aſſumas, aloës ℈. j. pompholygis ℥. ß. & in ℥. iij. aquæ fœniculi, & roſarum diſ-
ſoluas. Similiter ſi aloë ipſa ſola in aqua roſarum, & fœniculi diſſoluta, quantitate moderata
vtaris. Quòd ſi totum corpus mediocri habitu in humorum tum qualitate, tum modo fuerit,
ſed caput tantũ humorum redundantiam ad oculos tranſmittat, ipſum prius ſanandum eſſe con-
ſtat, eius affectu explorato, quem ſuperfluorum generatio comitatur, vt eodem xiij. Meth. med. Cap.vlt.
liquet: quinimò diutinas oculorum fluxiones curamus, oculis ipſis dimiſſis, atque ad capitis cu-
rationem conuerſi. Quòd ſi eius vitium ex genere intemperantiarum fuerit, ex ſibi contrarijs
curatio fiat. Plurimum nanque vel frigida intemperies caput vitiat, vel humida; nec dubium
eſt, quin ambæ etiam congrediantur, vt eodem decimotertio Meth. & ſecundo de Locis affe- 13. Meth.lo-
ctis, clare patet: rariores autem ſunt, quæ propter calorem, acrem oculis fluxionem immittant. co citato. 2. de Loc.aff.
Conducit propterea iam dictis medicamentorum vſus, interdum quæ per nares, & os pituitam cap.9.
eliciunt, appellantur autem errhina, & apophlegmatiſmi, quorum ſæpius in prædictis mentio-
nem fecimus. Vbi vero nec in toto corpore humorum copia adſit, nec à capite fluxio ad ocu-
los fiat, verum craſſus ſanguis oculorum venulas intendat, eoſque ſqualidos habeant, & pro-
pterea valde tumidas, ac plenas ſanguine (vt diximus) balneum eis præcipiendum temperamen- Balneum qñ
tum erit, quo meatus excalfacere, & laxare valeat: ac deinde vinum meracius exhibere, quo ne- conferat.
dum excalfacere, & meatus aperire valeat, verum ſanguinem effundere, atque euacuare potens
ſit, & ſui motus vehementia obſtructiones aperire, iuxta Galeni ſententiam Aphoriſ. xxxj. libri
ſexti quam confirmauit Alexander Trallianus, cum dixit, Poſt temperatum balneum vi- Alex.li.2.c.3
ni

ni potio facile in totum corpus, parteſque ſuperiores diſtribuitur, vt nonnihil eorum, quę obſtructionum pepererunt, non modo calore ipſius, ſed etiam motus celeritate extenuet, & expellat, ſimulque etiam particularum (vt diximus) imbecillitatem confirmet, vt ipſe quoque partem aliquam illorum, quæ inſident, extrudere poſſit. At ſi vini potione vti metuat æger, fomentum potius ex calida (cum ſit tutiſſimum, & omnino aliquam afferens vtilitatem, vel tanquam cauſa ſanitatis oculorum, vel tanquam ſignum ad dignotionem) admouendum erit: ſitque idipſum aut ex calida aqua, vel fœnigreci, ſertulę campanę, ſeu chamęmeli decocto, aut demum cunctis ſimul commiſtis. Vbi nanque ex eiſdem fouebis oculum, nihilque influit, conſtat totum corpus recrementis eſſe vacuum, ac fomentis inſiſtendum eſſe, quoniam diſcutiens eam, quę in ipſis continetur, ſuperfluitatem, oculis in totum ſanitatem reſtituit. Sin autem humor influat, & dolor, cum primum fomentum adhibetur, ſuo calore paulum remiſſus ſit, ſed paulò poſt iterum intendatur, tunc tanquam ſignum dignoſcitiuum proderit, ex quo nos diſpoſitionem comprehendentes, quòd euacuatione indigeat æger, ad totius corporis euacuationem peruenimus, aut per venæ ſectionem, eo magis plethorico exiſtente, ac ſanguine redundante, aut per purgationem, ſi vitioſi humores infeſtarint: neque enim difficile eſt admodum alterum ab altero diſtinguere, & propterea inter omnia connumerata fortia remedia doloris oculorum Aphor. xxxj. lib. vj. ab Hippoc. tutiſſimum eſt fomentum ipſum ex Galeni ſententia in commento eiuſdem Aphor.

Si ex flatuoſo duntaxat ſpiritu fiat, curatio.

Raro autem contingit ſpiritum duntaxat flatuoſum agnatam tunicam diſtendentem ophthalmiam cauſare: verum ſi contingit, vaporationibus ex milio, aut milio & furfure ſacellis paratis, curari poterit: aliiſque digerentibus, euocantibus, ac diſiicientibus medicamentis. quæ autem adſtringunt, ac repellunt, vitare oportet Gal. decreto xiij. Meth. med. In quibus vero chemoſis fortis contingit, oui luteum cum muſcæ carne terito, atque vbi ad cerati formam deducta fuerint, linteolo excepta impone, & confeſtim ſedant, Galeno teſte quarto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos.

Cap.22.

Cap.8.

περὶ πτερυγίου. *De vngue oculi.* Caput XXI.

Aët. lib. 7. c. 7

Vnguis quid ſit.

INTER alias affectiones agnatæ tunicæ ea à medicis connumeratur, preſertim ab Aëtio, quam πτερύγιον Græci vocant, à Latinis, vtpote à Celſo lib. vij. cap. vij. vnguis nuncupatur. Vulgus autem medicorum, vngulam appellat, qui (eodem Celſo auctore) membranula neruoſa eſt, oriens ab angulo oculorum, quæ nonnunquam ad pupillam quoque peruenit, eique officit, ſæpius à narium, interdum etiam à temporum parte naſcitur. Paulus vero libro tertio cap. xxij. vnguem dixit eſſe membranulam quandam neruoſam oculis ſeſe obtendentem, quæ ab angulo quidem oritur, ſed aduſque pupillam peruenit eamque vbi fuerit adaucta, obtegit: & libro ſexto cap. viij. dicebat, pterygion neruoſa membrana eſt, quæ ab oculi angulo maiore vt plurimum initium capiens, per minorem ad exteriora progreditur, officitque oculo, motum ipſius, & bulbi contractionem impediens, & quòd progrediens totam pupillam contegat. Eſt itaque membrana hæc neruoſa, vt ex iam dictis patet: incipit autem eius augmentum ſæpe ab angulo magno appellato, iuxta naſum; rarius autem à paruo, & adhuc rarius à ſuperna, vel inferna palpebra generatur, Aëtio teſte: extendi-

Lib.7.cap.58.

turque vſque ad nigrum ipſius oculi, & cum maior facta fuerit, etiam pupillam contegit, & viſum impedit, & propterea non ex accidenti, ſed primaria ratione pupillam obſcurat, viſus aciem aut vitioſam reddendo, aut omnino auferendo, iuxta Galeni ſententiam primo de Cauſis ſymptomatum. proprius propterea, & compoſitus eſt oculi morbus pterygion, totius videlicet inſtrumenti primo, cum eodem tempore multæ partes ipſius in eo afficiantur, vt libro de differen. morb. liquet.

1. de Cauſis ſympt. c. 2.

Cap.13.

Quæ pars afficiatur oculi

Nam licet in agnata tunica primum oriri incipiat, corneam tamen attingit; & vbi plurimum increuerit, pupillam obſcurat, viſumque impedit. Ex cuius viſus impedimento ſatis admodum conſtat oculum ipſum in hoc vitio affectum eſſe ſecundum plures partes ipſius: nam & agnata tunica primo, cornea ſecundo, & pupilla tertio oblæditur.

Quis præter naturam affectus ſit.

Et propterea ipſius oculi tanquam inſtrumenti primo, compoſitus morbus eſt pterygion, propter eam, quam diximus, rationem, in numero videlicet, ac in exceſſu (non tamen toto genere præter naturam, vt eſt lapis in veſica, & lumbrici) eo quòd primaria ratione, & non ex accidenti pupillam obſcurat, vt eodem lib. de differ. morb. liquet.

Loco citato.

Signa eiuſdē.

& quamuis nullis opus ſit ſignis, quibus vitium hoc deprehendatur, cum ad ſenſum pateat: cum Aëtio tamen dicimus, quòd in hoc malo album in oculo amplius augeſcit, aut caro ſuperexcreſcit, ex ſcabra quadam lippitudine, aut aſſiduis fluxionibus.

Cauſæ.

Cuius itaque occaſio magna ex parte ſcabra præcedens lippitudo eſt, aut aſſidua craſſorum, lentorumque humorum fluxio, hunc recentem, vt Celſus ait, non difficile eſt diſcutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur.

Prognoſtica.

Si inueterauit, iamque ei craſſitudo quoque acceſſit, excidi debet, faciliusque curationem recipiunt pterygia, quæ tenuia ſunt, & alba ex Pauli & Aëtij ſententia: qui etiam Paulus aſſerit magnos, & inueteratos vngues ſolam manum expoſtulare, recentiores vero, & magnitudine mediocres, præſidijs elidi abſtergentibus, qualia aſpritudini idonea ſunt, & albuginibus. Similem ſententiam ſcriptam reliquit Aëtius, dum dixit,

Ceterum

Ceterum ex pterygijs ea manu curare oportet, quæ aucta ad nigrum ſe extendunt: quæ vero parua, & in albo ſunt, ea conandum eſt, vt pharmacis comprimamus. Similiter quòd neque craſſa pterygia curanda ſunt, & euerſa, & eminentia, ac indurata, & quæ tempora per conſenſum afficiunt. Sunt enim, vt ipſe aſſerit, maligna, & cancerata. Vniuerſa victus ratio talis præcipienda erit, quæ craſſos, ac lentos humores extenuet, atque incidat: particulatim autem ex præcedentibus petas, preſertim cap. de dolore capitis ex pituita, ac de lethargo. Quatenus autem ad medicamentorum rationem attinet, relictis magnis, & inueteratis vnguibus, qui ſolam manum expoſtulant, Paulo teſte, ac ab eodem curationis modum diſces libro ſexto cap. xviij. ſimiliter & à Celſo cap. vij. lib. vij. recentiores, & magnitudine mediocres curare docebimus, qui abſtergentibus medicamentis, vt eidem Paulo viſum eſt, ac ijs quibus cicatrices in oculis extenuantur, curari poſſunt, Celſo auctore. Prius tamen vniuerſum corpus à craſsis, lentiſque humoribus purgandum erit, & non niſi primum aſſumptis ijs medicamentis, quæ craſſos, & viſcidos humores extenuandi, & incidendi vim habeant: craſsi nanque & lenti ſucci purgari non debent, niſi præparati prius fuerint. Horum autem præparatio ex iam dictis medicamentis fieri debet, & demum ijdem purgandi; quorum purgantium medicamentorum materias iterum ex præcedentibus capitibus ſtudioſi petant: neque enim decens eſt ſemper eadem repetere. Ab hinc ſouendus erit vnguis, aut ex aqua temperate calida, aut ex hordei, maluarum, althææ, & chamæmeli, ſeminis lini, ſeu fœnigræci decocto, quoad oculus calfiat. deinde quæ abſtergunt medicamenta admoueantur, ac repurgant. Inter quæ tanquam modicam habens abſtergendi vim, eſt thus ipſum in tenuiſsimum puluerem redactum. Item & ſepiæ teſta vſta cum ſale ammoniaco (vt Aëtio placuit) aut ſi cum pumice torrefacto, vinoque leuigato illinatur. Vehementem autem abſterſoriam facultatem habet æs vſtum; itemque ſquama eius, & flos, ac chalcitis quoque vſta, Galeno auctore quarto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Verum ſi talia pharmaca lauentur, exterſoria quidem adhuc manent, ſed tanto efficacia imbecilliora, quanto mordacitatis magis expertia fiunt, vt eidem Galeno viſum eſt. Non abſque ratione itaque eiſdem primo vſtis, ac locis vtere, deinceps ſi eis malum non cedat, non lotis; pariter & ſi opus fuerit, chalcantho, ſeu atramenro ſutorio vtare: nam vſtum primum, & lotum adhiberem, & ſi non ſuffecerit, vſtum duntaxat. Interea vero, quæ citra mordacitatem extergunt ex ſententia eiuſdem Galeni eodem loco connumeratur cerui cornu vſtum, & etiam caprarum: qua de re circa initia eiſdem vti poſſumus, ac cum thure mixtis. Nec erit abſonum, cum eiſdem medicamentis, preſertim generoſe abſtergentibus portionem quandam miſcere tragacanthi, ſeu gummi: ſunt enim mordacitatis, ac acrimoniæ expertia pharmaca, velut fœnigræci decoctum, tenuis ouorum liquor, & lac, vt plane conſtat eodem quarto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Paulus vero æs combuſtum, vel atramentum ſutorium ſimiliter combuſtum, cum gummi parte quadam, ac porcino, ſeu caprillo felle mixtum, tanquam efficax medicamentum approbat. Aëtius autem æs vſtum cum pueri incorrupti vrina commendat: & Trallianus ſepiæ teſtam crematam, leuigatamque ſimul cum ſale foſſili. Et hæc commemoraſſe ſufficiat medicamenta pro pterygij citra chirurgiam curatione: nam ſi ea indigeat, curationis modum ſcriptum reperias non modo à Paulo & Celſo (vt diximus) verumetiam ab Aëtio lib. vij. cap. lx.

Victus ratio. — Medicamentorum ratio. — Purgatio. — Topica. — Lib. 7. c. 59. — Cap. 4. — Cap. 4. — Cap. 4. — Trall. lib. 2. cap. 7. in fin.

περὶ ὑπωπίου. *De ſugillatione.* Caput XXII.

EX genere effuſionum, quas Græci ἐκχυμώσεις, καὶ ἐκχυμώματα appellant, eſt affectus is, qui ab eiſdem Græcis ὑπώπιον, καὶ ὑποφθάλμιον dicitur; à Paulo ὑπόσφαγμα, Latini autem oculorum ſugillationem, recentiores vero medici oculi maculam nuncupant. Nec alia ratione hoc vitium ſub oculis gignitur, velut nomen ipſum indicat, quàm in reliquis noſtri corporis partibus, cum videlicet tenuibus circa cutem vaſis contuſis, aut quomodolibet ruptis, ſanguis ipſe effunditur per fiſſuras in ſpacia quæ circum eadem vaſa circumiacent, non vno loco aceruatim, ac ſtatim ita excretus, Galeno teſte quinto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, in grumos coiens, ſed poſtquam per ſubſultationem, hoc eſt διαπήδησιν, vt ipſi appellant, effuſio ipſa facta eſt: contingit ſanè aliquando, vbi ita coierit, temporis proceſſu liueſcere, ac denigrari, parum nimirum grumulis ex diſperſo in multas cutis partes ſanguine coactis. Qua de re Aetius oculi ſugillationem dici aſſerit, cum ex ictu, ſeu plaga quadam, potiſsimum ruptis, aut contuſis vaſis in oculorum tunicis, ſanguis ſub tunicam ſubierit, & ſtatim quidem cruentus color oculi fuerit, poſtea vero liuidus. Quòd vero in hoc malo oculus afficiatur, nomen ipſum indicat, at quòd particulatim agnata tunica, ſeu cornea dicta, indifferenter affici poſſit; quæ exteriores quidem oculi tunicę ſunt, modus generationis eius oſtendit: ſenſus quoque indicat, quę earum fuerit affecta, alijs indicijs non indigens, nam ſub qua tunica cruentus ſtatim, poſtea vero liuidus color apparuerit, aut niger, eadem affecta erit. Verum ſi ex ſugillatione videndi functio non impediatur, ſymptoma eam eſſe dicimus in genere affectus corporis, eorum ſcilicet quę ad viſum pertinet.

Cap. 1. — Lib. 7. c. 20. — Quid ſit ſugillatio. — Quæ pars oculi in ea afficiatur. — Quis affectus præter naturam ſit.

At ſi viſionem impediat per ſe primo, vtpote magna exiſtens, & ſubcornea potiſſimum, aſſerimus non ſymptoma eſſe, ſed morbum in numero, ſeu quantitate, ſiue autem ſymptoma, ſiue morbus fuerit malum ipſum, ſtatim viſu comprehendi poterit: nam cruentus oculi color videbitur circa initia, progreſſu vero liueſcens, aut nigricans, putantque ægri rubra omnia quæ aſpiciunt,
Signa. cuius mali immediata cauſa eſt, vaſorum ruptio, aut contuſio. Eorum autem ruptionis cauſa,
Cauſa. potiſſimum externa, ex ictu, ſeu plaga eſt: quanquam licet raro, & interna eſſe poterit, vt nimia eorundem vaſorum repletio, aut ipſiuſmet ſanguinis in eiſdem venis contenti feruor exuperans, quarum cauſarum diſcretionem haud difficulter aſſequi poteris, externas videlicet ex ægri, ſeu aſtantium relatione percipies, internas vero ex teipſo perpendes: quibus perceptis confeſtim ad
Cap.1. eius curationem, priuſquàm denigreſcat, Galeni decreto, eodem quinto de compoſitione me-
Prognoſticũ. dicam. ſecundum locos, feſtinare debes. Nam ſi in grumos ſanguis coierit, ægerrime diſcuti po-
Curatio. teſt, & temporis progreſſu liueſcit oculus, atque denigratur. Venæ itaque ſectione (ſi opus fue-
Topica qualia eſſe debeant. rit) aut purgatione (ſi ea ægri indiguerint) præmiſſa, confeſtim pro eiuſdem affectus curatione ad topica medicamenta deueniendum erit: quæ non modo diſcutiendi vi prædita eſſe debent, verum parum quiddam ex aſtringentibus miſcendum erit: quoniam vaſorum tunicula, ex quibus ſanguis exilit, diſrupta eſt: quare ſi ex ſola ſimplici facultate diſcuſſoria pharmacum à principio adhibeatur, non ſolum quod effuſum eſt, diſcutiet, ſed & per fiſſuras aliquid attrahet ex ſanguine in contuſis venis contento. Poſtquam vero in ſuam naturam redierint venulæ, ad diſ-
Cap.1. cuſſoria pharmaca citra aſtringentium admiſtionem, opportune tranſeundum, ex Galeni ſententia, eodem quinto de compoſitione medicam. ſecundum locos, quinetiam & ex ipſis diſcuſſorijs pharmacis imbecilliora primum adhibenda eſſe idem conſulit Galenus, fortiora vero inueteratis, & denigratis admouenda. Inſtillatur itaque prædictis in oculo (Pauli decreto) ſanguis palumbi, vel columbæ, vel calidum lac muliebre, cui thuris paululum ſit adiectum, aut candidum oui tepidum infunditur, vt Aëtio viſum eſt, vel ſanguis turturis, ſeu columbæ. Celſus ve
Loco citato. ro prædictis ſanguinibus tanquam optimum anteponit hirundinis ſanguinem libro ſexto cap. vj. circa finem: quamuis reliquos quoque tanquam commodos approbet, ſequentibus autem diebus oculus ſæpe fouendus erit per ſpongiam cum abſynthij, aut hyſſopi decocto, iuxta eiuſ-
Citato loco. dem Aëtij ſententiam, aut ſertulæ campanæ, & fœnigræci primum, poſtea etiam ipſius tantum fœnigræci decocto, iuxta Galeni decreta, eodem quinto de compoſit. medicam. ſecund. loc. Poſt quæ braſſicæ folia decocta, & contrita ſuperimpoſita proſunt, & caſeus recens parumper ſalſus pari modo impoſitus, cum & ipſe mixtam quandam habeat facultatem, quare nihil abſurdi erit, eo etiam in principio vti. Eiuſdem quoque generis ſunt roſæ, melilotum, & crocus, vt eodem quinto de compoſ. medic. ſec. loc. liquet. Inueteratis autem ſugillationibus, & denigratis fortiora diſcutientia medicamenta admouenda erunt: inter quæ ſunt raphanus, hyſſopum, myrrha, ari radix, origanum, myricæ folia, & fructus, cardamomum, & reliqua innumera, quæ à Gal. præcitato loco connumerantur: ex quibus idonea medicamenta parari poterunt.

Περὶ ὀφθαλμῶν ἑλκῶν. *De oculorum vlceribus.* Cap. XXIII.

VNVM quidem genus eſt vlcerum in oculis, vt Paulus teſtatur cap. xxij. libri tertij,
Pars affecta. quamuis differentiæ ſpecificæ diuerſæ ſint, ac diuerſimode nuncupentur, vt idemmet auctor aſſerit, prout diuerſæ eiuſdem oculi partes exulcerari contingit, non vno etiam modo. Nanque tunica agnata interdum, interim corniformis, aut angulorum aliquis, ſeu palpebra eadem affectione laborant, quemadmodum Seueri aucto-
Affectus. ritate affirmat Aëtius. Quæ vero prædictarum partium exulcerata ſit, haud difficile dignoſci poterit: cum & prompte ſenſu viſus dijudicetur. Ipſe vero affectus morbus eſt in genere ſolutionis continui, viſionem incommodans, ſi fuerit notatu dignus, non ſolum ob id, quòd redundantem humorem coaceruat, ſed etiam quia efficit, vt criſtallinus humor ex breui ſpacio co
Cap.2. gatur cum circunfuſo ſplendore conuerſari, Galeno auctore libro primo de Cauſis ſymptomatum, preſertim ſi in corniformi genitum ſit vlcus, & quòd procedens quoque ad interiora vlcus
Cauſæ. verſus pupillam, aliquid aquoſi humoris foras effundit, atque hinc imminet periculum, ne ſic affectus, ad extremam perueniat cæcitatem. Cuius exulcerationis cauſa aliquando externa, ab aliqua videlicet re ad oculum illabente, eſſe poterit, aliquando interna, puta ex acrium humorum eroſione, à qua magna ex parte fit. At ſi externa fuerit cauſa, facile ex ægri, ſeu aſtantium loquela percipitur. Verum ſi ex acribus humoribus, ac cauſa interna fiat vlcus, ex qualitate doloris, pruriginoſa videlicet, aut punctoria, redundantis ſucci qualitas inueſtigari poterit, ægri ætate, ac temperamento, & victu, regione, anni tempore, aeris conſtitutione, ac reli-
Prognoſtica. quis non prætermiſſis. Quantum vero ad prognoſtica attinet, ſatis ſit noſſe, quòd vulnus ſeu vlcus corniformis tunicæ periculoſius ſit, quàm reliquarum partium oculi: & ſi ea ipſius pars, quæ pupillæ obiecta eſt, fuerit vlcerata, ſi vulnus ad interiora deſcendit, magna ex parte taliter
Cap.2. affecti obcæcantur, Galeno teſte eodem j. de Cauſis ſymptomatum. Quæ vero vlcera in agnata tunica oborta ſunt, non adeo periculum afferunt, velut prædicta. Ceterum ſiue in corniformi, ſeu

agnata

agnata tunica, ſiue palpebris, aut oculorum angulis, aut quacunque alia oculi parte vlcus fieri contingat, eandem ſecundum genus curationem requirit, quam & alia vlcera: quamuis ob partis naturam quam leniſſima adhibenda ſint medicamenta, iuxta Galeni ſententiam quarto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Nam medicamentorum ſylua, quæ proprie ad oculorum vlcera pertinet, vt idem teſtatur Galenus. itidem ſcopum habet, vt vlcus mundum ſeruetur, vtpote partium natura ipſum explente, & ad cicatricem perducente, quemadmodum in alijs vlceribus videre licet, vniuerſo tamen corpori præ omnibus prouidentia adhibita, quò id quod redundat in habitu tollatur, Aëtio auctore, per venæ ſectionem corpore exiſtente pleno, humeralis, ſeu mediæ venæ eiuſdem lateris, aut per purgationem, ſi humorum aderit, acrimonia, ex quibus vlcus fuerit exortum, ſiue per clyſterem. Quòd ſi cunctis his opus fuerit, omnibus etiam vtendum erit, Aëtio teſte. Nec minus humorum defluxus auertendus erit ad inferiores partes frictionibus, vinculis, ac cucurbitulis. Quibus autem purgantibus medicamentis vtendum ſit, vbi opus fuerit, pro ratione redundantis ſucci, eo prius concocto, ac præparato, ex ſæpius iam dictis ſtudioſi requirant, pariter & conuenientem victus rationem, abſtinendo potiſſimum à vino vſque ad declinationem, ac cauendo ea, quæ caput replent, & fluxionem irritant. Quod vero ad topica medicamenta attinet, ſi vlcus ſimul cum inflammatione infeſtet, curationem ex ijs, quæ inflammationem lenire poſſunt, & concoquere moliemur, non neglectis ijs, quæ ad vlcus proprie pertinent, ex Pauli, & Tralliani ſententia. Qua de re per initia collyrium album muliebri lacte diſſolutum immittendum erit, inſtillandumque ex oui albumine; & cataplaſma adhibendum, ex Aetij ſententia, ex ouo ſimul cum eius vitello, cum roſaceo, & vino, ita vt leniter tepefactum, & lana (vt ipſe teſtatur) exceptum imponatur: poterit etiam applicari, ſi ex linteo lineo excipiatur, Sequentibus autem diebus fomentum fiat ex roſarum decocto, aut meliloti, & infundatur lac muliebre cum ouo tepidum, adhibeanturque linimenta, maxime id quod ex capitibus papaueris, meliloto, croco & pane paratur, ex quo ſuperna duntaxat palpebra illinatur, quo aperiri poſſit oculus, & lacrymas influentes excernere, oculus quoque leniter deligetur, iuxta eiuſdem Aetij decreta. Sinautem vlcera ſordida fuerint, mulſa mediocriter diluta, & fœnigræci decocto vtemur, Paulo teſte, At ſi multa fuerit ſordes, ad fœnigræci ſuccum, parum mellis addere conuenit. Oportet autem fœnumgræcum ipſum exactiſſime purgare, ſæpe abluere, ac eo modo madefacere pura dulci aqua, quemadmodum idem Aetius docet lib vij. cap. xv. poſtquam autem purum factum eſt vlcus, à fœnigræci ſucco abſtinendum erit, & collyrio ex thure quod vim glutinandi, ac incarnandi obtinet, vtendum. Eo autem vtaris, quod ammoniacum, ſarcocollam, thus, ac crocum excipit, cum fœnigræci ſucco, & quandoque ceruſſam etiam lotam, ac amylum; nam quod aliter Græci conſcripſerunt, acrius quodammodo medicamentum eſſe videtur, præter id, quòd opium etiam excipiat, veruntamen interdum, robuſtis preſertim corporibus, & ipſo quoque vtare. Eo autem incarnato, ac explanato, ut etiam adhuc paulo profundiori exiſtente, adhibenda ſunt collyria, quæ cicatricem inducere poſſunt, preſertim id, quod Cleoni inſcribitur ab Aetio, & Paulo: eius autem compoſitionem inuenies apud Paulum libro ſeptimo capite decimoſexto, & apud Aetium libro ſeptimo capite centeſimoſeptimo. Nam vlcera oculorum eandem ſecundum genus curationem requirunt, quam alia vlcera, vt Galenus inquit quarto de compoſit. medic. ſecundum locos, quanquam ob partis naturam quàm leniſſima adhibenda ſint, vt diximus.

Curatio. Cap. 3. — Venæ ſectio. Purgatio. — Auerſiones. — Victus. Topica. — Paul. lib. 3. cap. 22. — Trall. lib. 2. cap. 5. — Aet. li. 7. c. 22 — Loco citato. — Cap. 3.

Περὶ οὐλῶν, καὶ λευκωμάτων. *De cicatricibus, & albuginibus.* Cap. XXIIII.

CVRATIS oculorum vlceribus, cicatrices in eis fiunt, quæ, Paulo teſte, cap. xxij. libri tertij, ſi per ſumma oculorum ſint, à Græcis interim οὐλαὶ, à quibuſdam vero νεφέλια, Latine cicatrices, ſeu nubeculæ appellantur, à quibuſdam vero albugines tenues. At ſi altiores fuerint, à Græcis λευκώματα, à Latinis vero albugines, & ab aliquibus craſſæ albugines nuncupantur. Poſſunt autem non ab re omnes prædictæ cicatrices albugines nuncupari, cum in oculi nigro albæ appareant. Denſata enim corniformi tunica, vt inquit Aetius, ſubiectus ipſi cæruleus color non amplius tranſlucet, ex quibus verbis liquet, quæ oculi pars in albuginibus afficiatur, nam corniformis tunica præcipue: connumerandæque inſuper & ipſæ ſunt inter morbos in numero, quòd ſi ſupereminentes fuerint, maxime albeſcunt, auctore Aetio. At ſi planæ, ſeu æquales, minus ſunt albæ, quæ vero magis cauæ quodammodo concolores ſunt nigro, earum cauſa minime inueſtiganda erit, cum præcedentia vlcera inſequantur. Verum ipſæ, vt teſtis eſt Cornelius Celſus lib. vj. cap. vj. duobus vitijs periclitantur, ne videlicet aut cauæ, aut craſſę ſint: qua ratione dicebat Aetius calloſas, ac diuturnas, & craſſas cicatrices curare non oportere; ſi vero ſuffuſio etiam, aut glaucedo affuerit (vt ipſe inquit) vanum eſt cicatrices extergere. Si quis autem eas exterere velit, quę curari poſſunt, victus rationem ęgro corpori accommodare debet, ex qua moderata materia, & boni ſucci, per vniuerſum corpus diffundantur, ex eiuſdem Aetij ſententia. Itaque ab omnibus acribus, ſalſis,

Lib. 7. c. 37. Pars affecta. Affectus. Signa. — Cauſæ. Prognoſtica. — Curatio. Victus.

ſis,ac craſſi ſucci cibis abſtinere oportet,& moderate boni ſucci eduliis vti, & probæ concoctio-
nis maxime curam gerere: nec minus & à multo vino abſtinere debet æger. Illitio autem o-

Topica qualia eſſe debeāt

culis facienda erit ante cibum, non ſtatim à lecto, neque ante cœnam, priori cibo bene conco-
cto,& vbi ventris excrementa prius depoſuerit, & capite, ac toto corpore leuis ſit æger. Secu-
rius autem erit, iuxta eiuſdem auctoris ſententiam, lenioribus extergentibus vti: nam quæ at-
tenuari poſſunt cicatrices, moderate pharmacis extergentibus curari poſſunt. Vitanda vero
ſunt acria, & quæ excoriant medicamenta; nam ſuccedentibus ex eis fluxionibus, itemque in-
flammationibus,& aliquando reſolutis cicatricibus vlcera magis profunda fiunt. Interea autem
medicamenta, quæ citra omnem moleſtiam recentes cicatrices exterunt, lac equinum exiſtit,

Aët.li.7.c.39.

cum modico melle aſſidue illitum, Aëtio teſte. Similiter etiam centaurij minoris ſuccus ex

Paul. loco citato.

melle,vt Paulo, & Tralliano viſum eſt, nec minus & anagallidis cæruleum florem habentis, aut

Tral.li.2.c.5.

chelidonij ſuccus cum melle,ſeu menthæ ſuccus, eodem Aëtio auctore. Extergunt quoque ci-

Loco citato.

tra mordacitatem, cornu cerui vſtum, velut etiam caprarum, Galeno teſte quarto de compoſi-

Cap.4.

tione medicamentorum ſecundum locos. inueteratas autem, ac altiores albugines tum abſter-
gentibus, tum diſcutientibus pharmacis curare tentandum, iuxta Pauli ſententiam. Inter quæ
tum Paulus ipſe,tum Trallianus ſepiæ teſtam combuſtam, & cum melle in pollinem redactam,
admodum probant. Aëtius butyrum liquefactum ſolum illitum, necnon rumicis hortenſis,
& plantaginis ſemen in teſta exuſtum, & in cinerem redactum, exacteque tritum approbat, Si-
militer pullorum hirundinum capita detracta,in olla exuſta,ac trita: galbanum quoque cum mel
le liquefactum,ac ſimiliter tritum adhibere præcipit. Nec minus vti poteris ære vſto, aut eiuſ-
dem æris ſquama,ſeu flore, prius tamen lotis, eiſque ſolis in puluerem redactis, aut cum melle
mixtis: poteritque inſpergi infraſcriptus puluis,qui excipit cornu cerui vſti ʒ j. ſepiæ teſte com-
buſtæ ʒ. ß. ſarcocollæ ʒ. j. & ß. ariſtolochiæ rotundæ ℈. j. ſacchari ʒ. iij. fiat puluis. Et ſi fortius
medicamentum reddere velis,myrrham,aut nitri ſpumam addas, æs vſtum, eiuſdemque ſqua-
mam,aut florem,quæ vt magis mordacitatis fiant expertia,lauentur prius, vt diximus. Hæc pro
curatione prædicti affectus commemoraſſe ſufficiat.

Περὶ φλυκταινῶν. De puſtulis. Caput XXV.

ORIVNTVR interdum in oculis,potiſſimum circa corniformem tunicam, quam-
uis,& in eorum albo,& in palpebris interim fieri poſſint, Aëtio teſte,puſtulæ quæ-

Aët.li.7.c.29.
Celſus lib.6. cap.6.

dam: quæ à Græcis φλύκταιναι, à Latinis, vtpote à Celſo, puſtulæ, à barbaris ve-
ſicæ nuncupantur. Hæ inquam,vt Paulus aſſerit, excreſcentiæ quædam ſunt cor-

Puſtulæ quid ſint.

niformis membranæ,ortę ex humore quodam ſubexcoriante ipſius compaginem:

Pau.li.3.c.22

Afficitur, itaque per hunc affectum oculus, preſertim ſecundum corniformem tunicam, vt ex

Pars affecta.

eiuſdem deſcriptione liquet,& cum illud ſenſu iudicari queat, non opus eſt alia indicia afferre.

Affectus.

Eſtque morbus in quantitate,ſeu magnitudine preſertim: quanquam & in intemperie, & in ſo-
luta continuitate ſimul morbus dici poſſit, cum de numero tumorum præter naturam ſit, ve-
rum cum eadem tunica corniformis ex quatuor veluti membranis denſiſſimis, ac fortiſſimis
conſtet,poſſunt interim ſub prima membrana prædictæ fieri puſtulæ, aliquando vero ſub ſecun
da,aut tertia,quapropter quædam in ſuperficie, quædam vero in profundo eius fiunt. Quòd ſi

Signa.

in ſuperficie,ſub prima videlicet membrana fieri contingant, colorem nigriorem præ ſe ferunt,
eodem Aëtio teſte. Si autem ſub ſecunda,aut tertia membrana conſiſtant, albidiore colore pu-
ſtulæ fiunt; nam licet iam dictarum puſtularum color naturalis niger ſit in profundo corni-
formis tunicæ cum fiunt, occultatur, eo quòd tunica corniformis alba eſt, & cornibus ſimilli-
ma. Inquantum igitur, vt idem Aëtius aſſerit, in profundo corniformis tunicæ puſtula occul-

Cauſæ.

tatur, intantum colorem aſſimilat, & maiorem dolorem inducit, & moleſtior eſt. Ex ijs ergo

Cauſarum ſigna.

interſtinguendæ ſunt puſtulæ, quæ in ſuperficie, ab ijs, quæ in profundo fiunt. Oriuntur au-
tem aut à ſanguine ob plenitudinem, aut ab acribus ſuccis, vt idem aſſerit Aëtius, quas cauſas
inter ſe diſtinguere, aut dignoſcere haud difficile erit, ſi & doloris qualitatem, ac magnitudi-
nem,ipſarumque puſtularum colorem,& ægri temperamentum, habitum, ætatem, ac eiuſdem
anteactam vitam, anni tempus, regionem, aeris conſtitutionem, ac reliqua optime perpendas.

Prognoſtica.

Verum ex quacunque cauſa orta fuerit puſtula, ſi ſuperficiaria fuerit, curatu facilis erit, diffici-
lis autem ſi profunda,etiam ſi tunica ipſa vlcerata ſit. Periculum nanque eſt ſi in profundo orta
ſit,ne reliquum corniformis tenue exiſtens rumpatur,& vniformis procidat, ac effluant oculi hu
mores: preſertim ſi iuxta pupillam ruptio fiat, vt Aetius aſſerit, aliudque graue conſequatur.
Nam inducta etiam talibus vlceribus cicatrice, homo non videbit propter inductas cicatrices.
Quomodo autem ſuperficialis orta puſtula ab vniformis tunicæ procidentia propter cornifor-

Curatio.
Ratio victus.

mis rupturam,ſeu corroſionem diſtinguatur, ſequenti capite explicabimus. Ceterum curandæ
puſtulæ ſunt primum, vt multiloquium, ſternutationes, iram, ſpiritus detentionem, ſplendo-
rem nimium caueamus. Inhibeanturque deambulationes, & alij motus ab initio. Cibos aſ-
ſumant molles, ac concoctu faciles. A vino abſtineant toto curationis tempore, ex Aetij ſen-
tentia.

tentia. Pro potu vero aqua vtantur hordei, vel coriandrorum, ſeu cinnamomi parum in ea decocto. Vtroque autem, cibo, ſcilicet, & potu vtantur exiguo. Et ſi totius corporis plenitudo infeſtarit, vena eis ſecanda erit, ſi quid eorum, quæ ſæpius diximus, non prohibeat, non ſemel tantum, ſed bis, & ſæpius, ſi opus fuerit. Secato autem humeralem, ſeu mediam: aut mediam primo, deinde humeralem, prout magis opportunum videbitur. Aluus quoque acri clyſtere excitetur, quo humorum defluxus deorſum vertatur. Pro quo etiam ſatisfaciunt frictiones, & infernarum partium vincula. Verum ſi humorum mordacitas, ſeu acrimonia puſtularum cauſa fuerit, purgatione potius vtendum erit, eis primum domitis, ac præparatis. Atqui vitanda ſunt ex Aëtij ſententia ea medicamenta, quæ vehementius purgant, & maxime, quæ ſtomacho ſunt magis infeſta. Quapropter manna, aut pulpa caſsiæ fiſtulæ, cum tamarindorum decocto, & antidoti diacatholicon pauco vti poteris, aut reliquis huiuſmodi, deinde ad topica deuenies medicamenta, quę licet leniter diſcutienda eſſe debent, eodem Aëtio teſte, tamen vbi recentes puſtulæ fuerint, & adhuc inflammatę, à leniter quoque aſtringentibus abſolui non debent: vitandæ tamen ſunt deligationes, tanquam eis infeſtiſsimæ. Verum cataplaſmata adhibere oportet, vbi inflammatio affuerit, maxime in principio, leuia quidem, ſed lata, vt Aëtius aſſerit. Ea vero ſunt tenuibus, ac mollibus linteolis illinienda, & ſuper totum oculum imponenda, ſupercilio, ac mala, & tempore ſimul comprehenſo: & ſinenda ſunt quandiu fuerint madida: poſtquam vero ſiccata fuerint, tollenda eaſunt, & alia imponenda, inter quæ commendat Aëtius ouorum albuginem, ac luteum tritum cum pauco croco, moderatoque paſſo, ac pane: additque ipſe opij modicum, id quod ipſe non auderem, ni maximus infeſtaret dolor, & in pauca quantitate: vel loco eius Recipe lycij, & croci ana ℈.j. ſarcocollæ ℈.j. & ß. thuris ℈.ij. cum duobus vitellis, ac albuginibus ouorum, & aqua roſacea, fiat liquidum collyrium, & cum mollibus linteolis (vt diximus) applicetur: aut guttatim in oculum inſtilletur. Procedente vero tempore ouum auferatur, poteritque addi myrrhæ parum, ac fœnigræci cremor. Verum vitandum eſt (vt diximus) ne oculus in his diutius deligetur: eſt enim eis hoc nocentiſsimum. proficiente autem curatione adhibendum erit medicamentum, quod ex thure, myrrha, & croco paratur, Aëtio teſte; fomentiſque vtendum calfacientibus: licet ab initio tepida adhiberi debeant, quæ quod reliquum eſt, diſcutere valeant. Parentur autem ex florum chamæmeli, fœnigræci, ſeminis lini, aut meliloti decocto. At ſi ob multitudinem puſtulæ rumpantur, aut ob acrimoniam erodatur, ac vlceretur corniformis tunica, earum curatio petenda erit cap. de oculorum vlceribus. Nec alia ratione pus, quod intra corniformem eſt generatum, curari debet, Gal. auctore, iiij. de compoſit. medic. ſecundum locos, quàm pharmacis diſcuſſorijs, iam dictis, & propterea de eo ſeparatim tractare non libuit, prius tamen vniuerſum corpus euacuato, ſi opus fuerit. At ſi eis medicamentis malum non ceſſerit, chirurgia indiget, prout Galenus docuit in fine xiiij. Meth. medendi.

Venæ ſectio.
Diuertentia.
Purgatio.
Topica qualia competãt.
Cap. 3.

Περὶ προπτώσεως. *De Procidentia oculi.* *Caput XXVI.*

CVM propter eroſionem, aut ruptionem corniformis tunicæ, potiſsimum cum vlcera profunda euadunt, pars quædam vuiformis, ſeu aciniformis tunicę procidit πρόπτωσις, à Græcis ῥαγοειδοῦς χιτῶνος, à Latinis vuiformis tunicúlę procidentia dicitur, à quibuſdam barbaris corneę ruptura appellatur. Deſcribitur autem à Paulo, quod procidentia eſt vuiformis tunicúlę, quę eroſa, rupta ue cornea tunica accidit. Ea inſuper cum nondum creuit, à Gręcis μυιοκέφαλος nominatur, eo quòd figura muſcę capiti ſimilis exiſtit, Paulo, & Aëtio teſtibus. Cum vero amplius creuerit, & eouſque, vt acinum vuę repręſentet, σταφύλωμα à Gręcis, à Latinis vuatio dicitur. At vbi plurimum aucta ſit, vt palpebras tranſiliat, μῆλον, a Gręcis, vtpote à Paulo, Latine malum vocatur. Verum vbi callum obducat, pręter id, quod extra palpebras tranſgrediatur, ab Aëtio, & Paulo ἧλος, Latine clauus nuncupatur: quoniam per omnia claui capiti ſimilis exiſtit. Affectus hic, quamuis oculi exiſtat; non tamen ſecundum omnes eius partes, ſed in eo tum corniformis, tum vuiformis tunica oblęſa eſt, corniformis inquam eroſa, vel rupta in ſoluta continuitate morbo afficitur. Ipſius vero vuiformis tunicę morbus in ſitu eſt, totiuſque oculi, in figura. Quapropter nec vna duntaxat pars in hoc affectu laborat, neque vno tantum affectu. quò fit, vt pupilla ipſa in iam dicto affectu diuulſa omnino ſit, ita vt aut non appareat, aut à ſitu, & figura eius ſit immutata: quo diſcriminatur oculi procidentia ab eiuſdem phlyctęna, ſeu puſtula, tum etiam, quòd id quod prolapſum eſt, nigrum, aut cęruleum apparet, in circuitu vero circa fundum eius partis, quę procidit, labia corroſę corniformis tunicę alba apparent, id quod in puſtula videre non licet: quoniam ea ſuperficialis exiſtens, ſimiliter vndique nigra eſt, licet non exacta nigredine. His itaque indicijs planè diſtinguere poteris affectum hunc à phlyctęna, ſeu puſtula, iuxta Aetij decreta cap. xxix. & xxxiij. lib. vij. Quomodo autem eius differentias, quas quatuor eſſe diximus, inter ſe diſtinguere liceat, ex ſupra relatis liquet: licet Aetius ipſorum etiam ſtaphylomatum differentias plures conſcribat, vtpote cum corniformis ipſa tunica fuerit eleuata, & eminentiam acino vuę ſimilem

Quid ſit oculi procidẽtia.
Paul. lib. 3. cap. 22.
Paul. loco citato.
Aët. li. 7. c. 33
Eiuſdẽ drīæ.
Quæ oculi partes oblædãtur in hoc affectu.
Quod affectus compoſitus ſit.
Quibus diſcriminetur a phlyctæna.
Lib. 7. c. 34.

ſimilem fecerit,aut ab humoribus intra ipſam collectis,aut ex puſtula quadam ſatis profunde inter eius partes conſiſtente : quæ duæ differentiæ licet tunicam ipſam corniformem eleuent, & incuruari faciant,non tamen ipſam rumpunt,ſeu exedunt. Et propterea eiuſdem eleuatio ſola,& non ruptura exiſtit. quo fit, vt neque id, quod prolapſum eſt,cæruleum, aut nigrum appareat: quemadmodum in vero ſtaphylomate; in quo diſrupta iam eſt corniformis tunica, & magnus vuiformis tunicæ prolapſus factus eſt: cui etiam ſententiæ adhærere videtur Celſus lib. vij. cap. vij. dum dixit,In ipſo autem oculo nonnunquam ſumma attollitur tunica, ſiue ruptis intus membranis aliquibus,ſiue laxatis; & ſimilis figura acino fit, vnde id σαφύλωμα Græci vocant. Verum cum has duas differentias non liceat (Paulo teſte) vera σαφυλώματα appellare: & inſuper earum curatio ab ea diuerſa exiſtat: cum vna inflammationis, reliqua puſtulæ curationem ſimilem requirat; propterea eas ſilentio prætereuntes,de veri prolapſus differentijs,quas quatuor eſſe diximus,ſermonem faciemus: cuius cauſa eroſio,aut ruptio corniformis tunicæ exiſtit,vt diximus.

Prognoſtica.

Ex quacunque ergo cauſa oculi procidentia ad μυιοκέφαλον degenerauerit, ſi medicamenta rite adhibeantur, curari poterit: quemadmodum etiam,licet ægre, recentia σαφυλώματα. Verum vbi alborem,aut callum contraxerint,nullus remedijs locus eſt,ex Pauli ſententia. Ea vero procidentia,quæ curationem admittit, vtpote, quæ ad μυιοκέφαλον degenerauerit, aut ad recentia σαφυλώματα, repellentibus,ſimul & adſtringentibus pharmacis illi opus eſt,Gal.auctoritate,iiij. de compoſ.medic.ſecundum locos. quem ſectati ſunt Paulus, & Aëtius. Eſt vero eius ſententia hæc.

Curatio. Cap.3. Paul. loco citato. Aët.li.7.c.33

Topica.

At vero vlcera quæ per eroſionem tunicæ corniformis fiunt,vt etiam ex vuiformi quid pronuat,manifeſtum eſt,quod tum propter ſeipſam,tum ob prolapſionem,repellentibus, & adſtringentibus pharmacis illis opus eſt: conandum vero,vt ex ipſis eligamus, quæ nullam aſpritudinem faciunt,ea ſunt folia roſarum,flores,& ſuccus,nardi ſpica,crocus,lycium, & hypociſtis. At vehementiorem his adſtringendi vim habent (vt teſtatur) acacia, & omphacium,item balauſtium,cytini,& gallæ omphacitides, poterunt itaque folia, & flores roſarum in vino adſtringenti decoqui,aut aqua pluuiali,ſi adſit inflammatio, aut calor immodicus, & in eo decocto ſpongiam imbutam ſupra affectum oculum applicare, aut ex plantagine, rubi folijs, virga paſtoris, & polygono,ac roſis,vt ſupra,parato decocto fotus fiant. Poterit inſuper ex folijs roſarum,ac cydonijs in vino adſtringenti,aut aqua pluuiali decoctis,acaciæ ℈.ij. croci ℈.ß. addilis,cataplaſma fieri,ac adhiberi,aut ex plantaginis,polygoni,& rubi folijs pariter decoctis,croci gra.iij. lycij,& hypociſtidis ſingulorum ℈.ß. nardi ſpicæ gra. iiij. additis, itidem cataplaſma componi: nec minus collyrium ex infraſcriptis conficiatur,quo ſalubriter vti poterit. Recipit autem aloës lotæ,pompholygis præparatæ, ſarcocollæ nutritæ ana ℈ ß. ſpicæ nardi, croci ana gra. v. ſtimmeos,ſeu ſtibeos vſti,& abluti,quod medicorum vulgus antimonium appellat ℈.j. cum cremore tragacanthi, aut fœnigreci,fiat collyrium,& vtare,aut omphacitides gallas tere,balauſtium,& cytinos, ac roſarum flores,& cum ſucco polygoni,aut virgę paſtoris,foliorum oliuæ,aut roſarum vtitor. Verum ſi inflammatio affuerit,mitioribus ſemper vtaris iam dictis medicamentis,ac ſimul cum ouo recenti ea infundas. Quæ vero σαφυλώματα prædictam curationem reſpuunt, chirurgia indigent, vt moderatum ægrotanti decorem conciliemus, non autem vt viſum abolitum reſtituamus : quæ quomodo adminiſtrari debeat, diſertiſsime à Paulo lib.vj. cap.xix. ſcriptum reperitur: & ab Aetio cap.xxxv. lib.vij. necnon à Celſo lib.vij. cap.vij. quo fit, vt nos breuitati indulgentes, id præterire ex propoſito cenſuimus. Pariter victus rationem ſcribere noluimus, cum non alia indigeant,quàm ea quam alijs oculorum affectibus laborantibus,in præcedentibus inſtituimus, preſertim cap. de vlceribus,& de puſtulis.

Περὶ μυδριάσεως. *De mydriaſi, ſeu pupillæ dilatatione.* Cap. XXVII.

Cap. 2.

LICET rhagoidis,ſeu vuiformis foramen,quod pupillam appellant, quatuor modis à naturali ſtatu immutari poſſit,Gal. teſte lib.j. de Cauſis ſymp. nempe vel ampliatum,vel imminutum, vel ruptum, vel in aliquam partem detortum, ſeu diuulſum, cum eius amplitudo,ſiue à natiuitate ſit, ſiue poſtea accedat,ſemper viſui incommodat; imminutio vero,quæ à natiuitate incepit,acutiſsimi viſus occaſio eſt: quæ vero poſtea accedit, praua exiſtit. Reliquorum vero vitiorum nullum, neque ſi à natiuitate, neque ſi poſt incidit, quidquam quod æſtimatione dignum ſit, viſui officit. Propterea duabus vltimis eius mutationibus à naturali ſtatu derelictis,de eiuſdem incremento, ſeu ampliatione primo,deinceps de eius imminutione tractare decreui.

Quid ſit pupillę dilatatio. Aët.li.7.c.52 Paul. lib. 3. cap.22.

Appellant autem μυδρίασιν Græci, pupillæ effuſionem, ſeu dilatationem Latini: cum pupilla ipſa colore quidem nihil euariat, multo vero latior, quàm pro naturali modo efficitur, vt aliquando ad iridis circulum accedat, Aëtio teſte, & Paulo.

Quæ pars afficiatur. Quis affectus præter naturam ſit.

Ex eo autem, quòd perpetuo hic affectus viſionem lædat, ſiue ab vtero, ſiue poſtea contingat, Galeni auctoritate, cenſendum eſt oculum ipſum oblæſum eſſe, non tamen totum, ſed ſecundum rhagoidis foramen, hoc eſt, pupillam, ea nanque à naturali ſtatu receſſit, & pro quantitate declinationis increſcit iterum ipſius viſionis noxa,

vt

vt idem Galenus teſtatur: eſtq. morbus in genere conformationis, quoniam immodice pupilla dilatata eſt. dicebat nanque Gal.lib. de diff.morb. quòd concauitatum morbi, ſiue obſtruantur, ſiue immodice pateant, omnes ad conformationis genus reducuntur: nam in omnibus his naturalis conformatio impedita videtur, cauitate, videlicet, ipſa à naturali mediocritate ſecundum exceſſum recedente. Pro cuius receſſus quantitate quandoque in totum viſus impeditur, interim vero vident ægri, verum obſcure, & quæ videntur ab ipſis omnia minora, quàm ſint, putantur eſſe, Paulo, & Aëtio teſtibus; neque id mirum, nam diffunditur in eis viſiuus ſpiritus. Quapropter ſiue in prima protinus conformatione, ſiue poſtea amplior fuerit pupilla, iuxta Galeni ſententiam, eodem j. de Cauſis ſymp. vniuerſus ipſam ſpiritus implere non ſufficit, vnde ipſum diffundi, diſſiparique neceſſe eſt, quo fit, vt natiua vitioſa ſit, & non naturalis vitio non careat, id quod non accidit in eius imminutione, vt dicemus; bonæ itaque viſioni ſemper incommodat pupillæ dilatatio, ſeu amplitudo, ceu ex iam dictis planè liquet. Eius autem cauſa humor excrementitius exiſtit, ex Pauli ſententia, qui aut aceruatim, aut paulatim affluit, ab eoque citra ſenſum, vt Aetio viſum eſt, vuiformis tunica diſtenditur, & pupilla amplius dilatatur. Sunt qui velint, Arabes preſertim, & qui eos ſectantur, communiter practicantes, ex ipſius vualis tunicæ deſiccatione interdum pupillæ dilatationem excitari, exemplo coriorum perforatorum, cum exſiccantur; dilatantur ſiquidem illorum foramina, vt ipſi aſſerunt. Quare ſic quoque euenire putant pupillæ, ſi immodice rhagoides tunica exſiccetur, neque nos illud negamus, preſertim cum Gal. illud fateatur lib. j. de Cauſis ſymp. dum dixit, continentem cauſam (vt ita dicam) dilatationis pupillæ eſſe rhagoidis tunicæ tenſionem, atque ipſam propria ipſius ratione bifariam tendi, aut exſiccatam, vt ſimilarem, aut humectatam vt inſtrumentum; ſiccitatis vero curatio difficilis eſt. Verum nos ſectantes Paulum, & Aetium in hoc, & tanquam ſæpius contingentem, ac curatu non ita difficilem, tantum eam, quam ipſi aſſignant cauſam dilatationis pupillæ admittimus modo, humorum, videlicet, effluxum: qui aceruatim, aut ſenſim, & paulatim ad vuiformem tunicam feruntur, à quibus ipſa amplius dilatatur, vt diximus: quòd ſi ſuapte natura pupillæ amplitudo fiat, omnino incurabilis exiſtit; ſi non naturalis ſit, ægre curabilis fit: nam cum membranoſa ſit tunica vuiformis, vbi ſemel diſtenta fuerit, induratur, neque facile amplius contrahi poteſt, Aetio teſte. Accidit autem hæc affectio magis pueris propter tunicarum debilitatem: inſuper, & his, qui ex natura nigros habent oculos, quoniam magnas etiam pupillas habent, & propterea facile in hanc affectionem delabuntur. Quæ vtique curari poteſt, pro eius curatione, attenuáte, vtendum eſt victus ratione, atque ventri commoda, vt teſtatur Aetius. A vino abſtinendum erint donec affectio fuerit ſoluta. Balnei vſus ſit rarior: deambulationibus lentis, ac plurimis, in locis vmbroſis vtendum erit, clyſterijſque, vt aluus humecta ſit, & materia ad infernas partes detrahatur. Similiterque infernarum partium frictione, & (ſi nihil impedierit, affueritque corpori plenitudo) venam ſecare oportet, in cubito humeralem, videlicet, vel mediam, aut purgantia medicamenta pro ratione redundantis ſucci adhibenda ſunt; quanquam nec ea pluribus vicibus exhibenda erunt, neque vehementer purgantia eſſe debent: quæ ſi fieri nequeant, Aetij, & Pauli decreto venas in angulis oculorum diuidere oportet: deinde cucurbitulam occipitio admouere, & marina aqua frontem, & oculos perfundere, hyeme tepida, æſtate frigida, tota etiam facies in aquam mittatur, oculis per tempus quoddam apertis, vt Aetius aſſerit: quòd ſi marina aqua non adſit, parum ſalis aquæ miſceatur, aut poſca aquoſa aſſumatur. Pharmacis autem ſupra affectum locum ſubadſtringentibus vtendum erit: nam ſi valde acria fuerint, humorum copiam attrahunt, diſtenduntq. membranas, & latiorem pupillam efficiunt: ſi vero vehementer adſtringant, aut immodice frigefaciant, membranas indurant, ampliuſque contrahent, ac coarctabunt pupillam: quod quidem incommodum eſt: nam hæc res pupillam ad tabem conducit. Sunt autem moderata aſtringentia, quibus vti poteris, Aetio teſte, roſa, crocus, ſpica nardi, cortex thuris, pompholyx, ſpodium, & acacia, &, vt ſummatim dicam, cuncta ea, quæ circa aſpritudinem adſtringunt, atque repellunt, exſiccant ue quorum mentio ex Gal. ſententia, in præcedenti capite facta eſt; ex quibus quoq; licebit, prout vſus exigit, medicamenta componere, eiſq. ſalubriter vti.

Cap.7. Signa. Cap.2. Cauſę. Vide Auic. lib. 3. fen. 3. tract.4. c.12. Cap.2. Prognoſtica. Curatio. Victus ratio.

περὶ φθίσεως. *De tabe pupillæ.* *Caput XXVIII.*

INTERIM quoque contingit, vt iam dictum rhagoidis foramen imminuatur, quam imminutionem Græci φθίσιν appellant, vt patet x. de Vſu partium; Latini vero tabem, ſeu diminutionem pupillæ vocant, medicorum vulgus pupillæ conſtrictionem. Eſt nanque affectus is oculi, quo pupilla fit anguſtior, obſcurior, atque rugoſior, Paulo auctore. Quòd vero affectus hic ipſius pupillæ duntaxat imminutæ ſit, nihil cornea priuatim affecta, quo circa, & alteri oculorum magna ex parte accidit, patet eodem x. de Vſu partium, ita vt cognitu facilis ſit, neminemque medicorum lateat, quandoquidem (vt Gal. teſtatur) ſanus oculus, qui in propinquo eſt, affecti vitium prodit. Afficitur ergo oculus in hac affectione ſecundum eius pupillam, poteritque affectus is ad conformationis genus

Cap.5. Tabes pupillæ quid ſit. Paul. lib. 3. cap. 22. Cap.5. Quę pars aſſiciatur.

Quis affectus præter naturam ſit. Signa.

reduci, cum naturalis conformatio corrumpatur, in ſpecie vero in cauitate, ſeu via foramine ipſo rhagoidis, hoc eſt, pupilla in ſe ipſam concidente, & propterea minori reddita, & quanquam cognitu facilis ſit is affectus, neminemque medicorum lateat, vt diximus, Galeni auctoritate, collatione facta eiuſdem ægri, ad oculum ſanum, tamen ex eo quod his maiora apparent, quàm pro naturali modo, quæ ab ipſis videntur propter pupillæ anguſtiam (vt Aëtio, & Paulo, viſum eſt) argui poterit.

Cauſæ. Aët. lib. 7. cap. 28.

Cauſam vero huius dixit Paulus eſſe denſationem, quæ ſiccitati potius tribuenda eſt; Aëtius vero ait pleriſque hoc contingere ex periculoſis debilitatibus, aut ingenti capitis dolore. Differt autem iuxta eorundem ſententiam pupillæ tabes ab oculi macie, ſeu atrophia: quòd in tabe pupilla duntaxat anguſtior, ac minor efficitur, macies vero totum oculi bulbum minorem, ac humiliorem reddit.

Cap. 2. Duas eſſe cauſas Gal. auctoritate.

Gal. vero j. de Cauſis ſympt. minorem reddi pupillam morbi vitio ob geminam cauſam fatetur, quarum vna eſt, ex parte ipſius rhagoidis tunicæ tantum, altera ex parte humoris tenuis albuginei dicti, qui medio loco inter ipſam rhagoidem, & cryſtallinum humorem effuſus conſiſtit. Atqui ſolius tunicæ affectus (vt ipſe refert) extenſio quædam, relaxatioque eſt: qualis vtique in externis ſubinde partibus accidit, cum in articulis ligamenta redundanti humore ſunt perfuſa, & ne quis opinetur, quòd ab eadem cauſa, eodemque affectu rhagoidis tunicæ excitari poſſint contraria vitia, pupillæ, videlicet, cum dilatatio, tum diminutio, eodem lib. j. de Cauſis ſymp. dicebat ampliationis pupillæ cauſam, vt ita dicam, coniunctam eſſe tenſionem ipſius rhagoidis tunicæ; ipſius vero imminutionis, ſeu paruitatis, eiuſdem rhagoidis tunicæ eſſe relaxationem, quapropter non ad eundem prædictæ tunicæ affectum dilatatio, & imminutio pupillæ conſequuntur.

Loco citato.

Sed prima ad tenſionem, reliqua vero ad relaxationem: Tenditur autem, aut exſiccata, vt pars ſimilaris, aut humectata, aut inſtrumentalis. Qua de re quamuis ex ipſius rhagoidis tunicæ humectatione interim pupillæ dilatatio fiat, non vt ſimilaris pars, ſed vt inſtrumentalis humectata erit, eodem Gal. auctore; cum vero propter humorem rhagoidis tunicæ minor redditur pupilla, eadem tunica non tenditur, neque vt inſtrumentalis pars afficitur, ſed ex humore relaxatur, atque humore perfuſa, vt ſimilaris pars humectatur. Si autem vitio albuginei humoris pupilla ipſa imminuta ſit, hoc vitium in eius defectu conſiſtit: cuius occaſione vuiformis tunica, euacuato interno eius loco, ac interna eius portione exſiccata, in ſe concidens contrahitur, ac rugatur, atque idcirco pupillam imminuit. Deterius autem ex talibus affectibus cernere contingit, non vtique propter pupillæ paruitatem, ſed quia pupillæ paruitas vitioſos iam dictos affectus ſequitur, quorum culpa neceſſario peius cernit oculus ſic affectus, & non propter pupillæ anguſtiam, eodem Gal. teſte: nanque ſi ad extenſionem, relaxationemque rhagoidis tunicæ, pupillæ imminutio ſequatur, redundanti humore ipſa perfuſa affectus hic cauſa erit, vt oculus deterius cernat, & non pupillę anguſtia. At ſi contracta, ac rugata eadem tunica ex albuginei humoris defectu in ſe ipſam concidat, atque pupillam imminuat, non propterea quòd pupilla imminuta ſit, ſed quoniam ſiccior efficitur cryſtallinus humor ex defectu albuginei, à quo largiter imbuebatur, & rhagoides tunica in ſe concidens, ſpatium quod inter ipſam, & cryſtallinum intereſt, anguſtius efficit: itaque fit, vt idem cryſtallinus humor cogatur paruo interſtitio cum externo ſplendore commercium habere, cumque ſine offenſa ſuſtinere non poſſe, carens vno ex munimentis, humore, videlicet, tenui, qui cum adeſſet, vna ex cauſis erat, propter quam ſine offenſa cryſtallinus humor ſplendorem ſuſtinebat; atque hæc quidem cauſa eſt, cur imminutus is, qui in pupilla eſt humor, tum deterius cernendi, tum foraminis rhagoidis tunicæ minoris reddendi ſit occaſio: quemadmodum ſi ipſa vuiformis tunica tendatur, vt corpus ſimilare ſiccata, poterit eſſe cauſa generandæ dilatationis pupillæ: eritque tunc dilatationis cauſa ipſius rhagoidis tunicæ tenſio ex ſiccitate. Parciori vero reddito humore, qui ſub eadem continetur, nec ipſa ſuapte natura ſiccata eſt, ſed per accidens, minori reddito iam dicto humore, nec propterea tenditur, ſed in ſe concidens contrahitur, ac rugatur: & idcirco pupillam imminuit, vtpote, non amplius protenſa, ac diſtenta à iam dicto humore ſub ea contento: quemadmodum accidit cribrorum tunicis: quæ ſi non extendantur, ipſarum foramina concidunt.

Loco citato.

Id ipſum etiam euenire poterit, vt teſtatur Gal. x. de Vſu part. ſi ad pupillam ipſam parcior ſpiritus à principio affluat: & propterea pupilla corrugetur, velut in ſenioribus, ac annoſiſſimis videre licet: quanquam & ipſis quoque rugoſa interdum fiat propter ſenectæ imbecillitatem corniformis tunica: & propterea male, aut prorſus non vident pupilla non immutata. Ex quibus conſtat ſpatium omne, quod eſt poſt humorem cryſtallinum, ſpiritu ſimul, & humore tenui aſſidue repleri oportere; & quòd in ceteris partibus humor, in ipſa vero potiſſimum pupilla ſpiritus ineſt plurimus. Nunquid vero imminutionis pupillæ cauſa tenuis humoris defectus, ſeu inopia ſit, aut ſpiritus, ſeu vuiformis tunicę laxitas propter humiditatem, diſtinguere haud admodum difficile erit, ſi ea quæ in oculis apparent, ætatem, temperamentum ægri, ac anteactam vitam, & reliqua perpendas.

Prognoſtica. Cap. 2.

Quod vero ad prognoſticum attinet, dicebat Gal. j. de Cauſ. ſympt. non ſemper malam eſſe pupillæ paruitatem: quoniam ea, quæ naturalis eſt, bona exiſtit: ſiquidem in minori pupilla colligitur ſpiritus, conſtringitur, ac denſatur: quæ omnia ad ſenſus bonitatem oculo conducunt. At ſi morbi vitio, & non naturæ, pupilla minor reddita ſit, mala quidem exiſtit, ac multo deterior efficitur, quam mediocris: quoniam vitioſos ſequitur affectus, vt ipſe aſſerit, eoque maxime inſanabilis

bilis eſt,ſi ex tenuis humoris defectu gignatur,minus autem innoxia eſt, ſi propter vuiformis hu
morem,minor reddita ſit pupilla. Nam difficilius eſt ſimilari corporis particulæ cuiuis, cum ſic-
cata eſt,humiditatem reſtituere,quàm eam, cum humectata eſt,ſiccare. Ex ſiccitate ergo ſi orta
fuerit pupillæ tabes, curationem porrò contrariam mydriaſi facere oportet, vt teſtatur Aëtius:
nam victus optimi ſucci, & ſorbilis eſſe debet. Vinum fuluum,atque odoratum eis adhibere o- Curatio.
portet. Somnus præcipi,vt cibum excipiat. Balnea quoque conueniunt ex aqua dulci,& capi- Victus ratio.
tis ex aqua calida perfuſio. Supernas partes exerceant,humeros, ac manus cum ſpiritus detentio Medicamentorum ratio.
ne,& caput ac facies diligenter confricandæ ſunt,oculique inſuper ſummis digitis: eademque fa
cies aqua calida proluatur,& caput poſt confricationem vnguento,quod moderate calfacere po-
teſt,illinatur,quale eſt irinum,& modico facto interſtitio,oculi rarefaciente, ac acriore medica-
mento humiditatem attrahente ſublinantur, cuiuſmodi eſt, quod excipit ammoniaci ℈ ij. aloës
℥.j.crocomagmatis ℥.ij.croci ℥.ß.æruginis æris ℈.j. in defectu crocomagmatis,croci doſis augea
tur,triturentur, & cum aqua pluuiali vtaris. At ſi ex humiditate vuiformem tunicam extenden
te, & relaxante tabes pupillæ fiat,curanda ea erit ex his,quæ præcedenti capite de pupillæ amplia
tione diximus,aut ex his,quæ pro cura ſuffuſionis dicemus: quamuis raro accidat. Et in ſum-
ma ea adhibeantur medicamenta,quæ vim degerendi,ac exſiccandi citra morſum habeant.

περὶ ὑποχύματος. *De ſuffuſione.* *Caput XIX.*

IVXTA ipſam quoque pupillam affectus quidam præter naturam oriri conſueuit,
qui à Græcis ὑπόχυμα,καὶ ὑπόχυσις, à Latinis ſuffuſio dicitur, Arabes aquam,medi
corum vulgus cataractam appellant. Qui affectus, Aëtio teſte,cap.lj. lib.vij. præter Vide Auic. lib. 3. fen. 3. tract.4. c.18.
fuſio,ſeu affuſio quędam humorum eſt circa pupillam congelatorum,vt vbi perfe-
cta fuerit viſum impediat: ſub diuerſis tamen verbis idem ſentire videtur Paulus Quid ſit ſuffuſio.
cap.xxij. lib.iij. cum dixit ὑπόχυμα humorum eſſe affuſionem, qui inter tunicam corniformem,
& cryſtalloidem concreſcentes viſum impediunt. Verum idemmet Paul.lib.vj.cap.xxj.ſuffuſio
nem retulit eſſe lenti humoris in corniformi membrana iuxta pupillam conſiſtentiam,quę viſum
impedit,aut certe ne perſpicue oculus cernat,efficit. Quibus verbis,ſiquis exacte ea perpendat,
videbitur Paulum diuerſimode in prędictis locis de ſuffuſione locutum eſſe: nam iij.lib.ὑπόχυμα Conciliantur
dixit eſſe affuſionem, vſus verbo gręco παρέγχυσις: in ſexto vero dixit eſſe conſiſtentiam, vſus Pauli verba.
verbo σύστασις. Verum idemmet auctor his ſatisfacere videtur prędicto cap.xxj. lib.vj.cum dice
bat de ijs ſuffuſionibus,quę nullam manus adminiſtrationem requirunt,quęque confirmatę non
erant, iij.lib. ſe pertractaſſe, de ijs autem, quę confirmatę ſunt,& ex toto concreuerunt,in vj.lib.
verba facere. Non mirum itaque ſi in iij.lib.ſuffuſionem per affuſionem deſcripſit,cum ipſam in
via,ac in fieri conſideraſſet,in ſexto vero per conſiſtentiam,ſeu concretionem, cum de iam con-
firmatis ſuffuſionibus diſſerere propoſuiſſet. Cum autem ſuffuſio ipſam viſionem impediat (Aë Pars affecta.
tio,& Paulo teſtibus) verendum non erit oculum in ea affectum eſſe, & proprie iuxta pupillam,
vt liquet ex traditis ab eiſdem deſcriptionibus,inter cryſtallinum,videlicet,humorem, & corni-
formem tunicam. Qui affectus cum per ſe primo functionem lædat,hoc eſt, ipſum videre, mor- Quis affectus ſit.
bus inquam eſt in compoſitione,& proprie in numero,non in defectu, ſed in exceſſu: connume
raturque inter eos morbos in numero, qui toto genere pręter naturam ſunt, velut lib. de differ. De different.
morb.& xiiij.Meth.med.liquido conſtat. Cuius vitij incipientis talia ſunt ſigna,vt Aëtio viſum morb. c. 18. 14.met.c.13.
eſt,quòd ita affectis veluti culices quidam parui, ac caliginoſa quædam oculis ſæpe obuerſari vi- Signa incipientis.
dentur: & quidam ex ipſis piliformia vident,alij velut lanarum filamenta, aut araneorum textu-
ras: quibuſdam circa lucernas circuli apparent,augeſcente deinde affectione, augeſcunt iam di-
cta ſymptomata.Hęc autem vbi apparuerint,aliquando (vt idem teſtatur Aëtius)pura pupilla ap Augeſcentis.
paret his,qui negligentius conſiderant: aliquando vero colorem maris refert. Verum vbi perfe Perfectæ.
cta fuerit ſuffuſio, æger non videbit: pupillaque colorem ad albedinem mutat: & omnino non
tranſlucet,quanquam plures ſint coloris ſpecies. Nam quædam ſuffuſiones aërem aſsimilant,ali
quæ vitrum referunt, aliæ albicantes ſunt, aliæ ad cęruleum colorem magis mutantur, alię vero
glauceſcunt. Omnes tamen ſuffuſione laborantes (vt inquit Paulus) lucem vident,aut multam, Suffuſionis
aut paucam,eoque diſcrimine ab hebetudine, & glaucomate affectis ſeparantur: cum ipſi lucem differentiæ plures.
omnino nullam cernant. Quòd ſi totum rhagoidis foramen à craſſo illic conſiſtente corpore ob Cap.2.
tenebratum ſit,vtique videre hominem prohibet, Gal.teſte j. de Cauſ. ſymp. Si vero non totum
foramen obtenebratum ſit,ſed aliqua pars eius pura ſuperſit,per illam,quę extrinſecus ſunt, ſin-
gula per ſe ſola,nihilo deterius,quàm antea,videbuntur: non tamen ſimiliter, vt antea vno tem-
pore multa: eo quod anguſtior,quàm prius,factus ſit viſus conus. At ſi in pupillę centro exigua
ſuffuſio conſtiterit reliquis,quę circa ſunt,partibus puris exiſtentibus,omnia ijs,qui ſic ſunt affe
cti, veluti feneſtras habere videntur: cum,quod in medio eſt, non cernitur, & quaſi exciſum vi-
detur. Verum ſi diuulſa,nec inter ſe coniuncta fuerint craſſa corpora,quę iuxta pupillam conſi-
ſtunt,fluitentque in tenui humore,ijs qui ſic ſe habent, tanquam culices quidam foris obuerſari

videntur. Sæpenumero etiam ex craſſioris quoque humoris conſiſtentia, tanquam idolum ali-
quod ſibi appareat, imaginantur. Eiuſmodi autem idoli apparitio plerunque incidit, poſtquam
à ſomno ſurgunt, vt idem inquit Gal. potiſſimum pueris, & ijs qui pluſculum biberunt, aut alias
capite ſunt oppleto: quamuis prędicta quoque ſymptomata oriri poſſint ex tenuis humoris eſ-
ſentia permutata, & alia quadam, ſi à naturali colore receſſerit, vt patet ibidem. Quibus autem in
dicijs confirmata, & quæ iam concreuit ſuffuſio, ab ea, quæ nondum confirmata eſt, diſcrimine-
tur, Paulus decretum reliquit eodem xxj. cap. lib. vj. ex Gal. doctrina. Pariter & ex eis, quæ confir
matæ ſunt, quæ ad eductionem manus adminiſtratione idonea reddantur, quæ ue non: quanquã

Loco citato.

nec id intactum reliquit Gal. qui eodem lib. j. de Cauſ. ſymp. ſcriptum reliquit quo pacto digno-
ſcendi ſunt ſuffuſi, ſi compuncta ſuffuſione viſum recepturi ſint, an non. Nam quibus altero ocu
lo conniuentibus, alterius pupillam dilatari contingit, ijs, ſi compunctio adminiſtretur, recipien-
di viſus fiducia eſt; quibus non dilatatur, horum nemo vnquam reuidit: neque ſi minimo cum
dolore, ac commodiſsime ijs eſt adminiſtrata compunctio. Interim vero contingit, ꝙ ſimilia ijs,
quæ ſuffuſis apparent ſymptomata aduenient, oculis ipſis nulla propria affectione moleſtatis, ſed
per conſenſum affectis, vbi exhalationes quædam à ventriculo aſcendant, potiſsimum quando

Quomodo dignoſcenda ſint ſymptomata ſimilia ſuffuſioni, & diſtinguenda ab his, quæ propria ſuffuſorum ſunt.

non probè concoxerunt. Et quibus adeo perfectus, ſyncerusq. viſus eſt, vt eum ne, vel minimum
ſenſibile fugiat, quippe purior natura cum cryſtallinus humor, cum tenuis, & aquoſus ijs exiſtit,
reſpondet autem magnitudo talium ſymptomatum in his ſemper pro affectus magnitudine:
quemadmodum & in alijs quoque, vt patet j. de Cauſ. ſymp. verum diſtinguenda ſunt hæc ſym-
ptomata, quæ à ventriculo oriuntur ſuffuſorum ſimilia, ab ijs, quæ in veris ſuffuſionibus apparẽt:
nam ſi ob humorum in ventriculo contentorum vitium oborta ſint, vtrique oculo ſimiliter ac-
cidunt; quæ vero per proprium oculorum affectum, alter duntaxat oculus prędictis viſis occupa

Cap. 2.

Cap. 2.

tur: & neque ſimul in vtroque incipiunt, neque ſimiliter apparent, vt iiij. de Locis aff. patet, dein
de ex tempore quoque ipſo diſtinguntur. Si enim tribus, quatuor ue, aut etiam pluribus menſi-
bus (vt Gal. ait) ſuffuſionis apparuerint ſymptomata, contemplantiq. tibi pupillam nihil tenebro
ſum videatur, ab ore ventriculi affectum procedere inuenies: ſi vero non ita multum temporis in
terceſsit, quęrendum eſt in primis, vtrum ex quo incepit affectus, ſingulis diebus perpetuo huiuſ
modi apparitio perſeuerauerit, nullo ſcilicet interueniente die, qui omni querela caruerit: an die
bus quibuſdam laborans exacte videatur conualuiſſe. Nam continuitas ſuffuſionem portendit;
intermiſsio vero, ꝙ malum à ventriculo prodierit, ſuſpicionem excitat: idq. magis ſi vbi perfe-
cte quis concoquens nullum ſibi viſum apparere fatetur: ſed multo magis, ſi cum apparuerint vi
ſa, mordicus in ore ventriculi doluit: maxime verò ſi poſt hęc vomendo eiecta re mordente, mi
tigata fuerint ſymptomata. Hęc ſunt quæ primo ſtatim die, cum videris hominem interrogãdo
diſcere debes: quando ſecundum naturam exquiſite ſe habuerint oculi. Vbi vero altera pupilla
tenebroſior, aut turbidior, aut non exacte pura videtur, ſuffuſionis eſſe initium cenſendum eſt:
& vt certius id iudicare valeas, tum ciborum, minus tamen quàm conſueuerit, aſſumptorum, &
nihil mali ſucci habentium, tum etiam ex aloë medicamenti, quod quidam picram, alij hieram
picram appellant, aſſumptionis experientia, Galeni auctoritate eodem iiij. de Locis aff. dignoſce-

Loco citato.

re tentabis. Cerebri quoque cognatione ſimilia ſuffuſis ſymptomata accidere ſolent in quibuſ-
dam phrenitidis ſpeciebus, primario, ſcilicet affecto cerebro, quod ex eiuſdem phrenitidis indi-
cijs percipi poterit. Sed quoniam tam ſi dicta ſymptomata ex ventriculi, quàm ſi ex cerebri con
ſenſu oriantur, veram ſuffuſionem non indicant: curabiturq. affectio partibus ipſis primario affe
ctis diligenter curatis: idcirco eis derelictis, ad veræ ſuffuſionis prognoſtica, ac curationem redi

Suffuſionis cauſa.

re tempus erit. Nam pro dignoſcenda eius cauſa opus non eſt diu laborare, cum ex frigidis, &

Prognoſtica.

craſſis, ſeu lentis ſuccis omnibus conſentientibus ortum ducat; de hac autem ſuffuſione Galen.

In fine.

xiiij. Meth. med. talia protulit verba, quòd ſuffuſio iam incipiens digeritur, vbi vero diu conſti-
tit, digeri nullo pacto poteſt. Et Celſus lib. vj. cap. vj. ſic dicebat. Suffuſio quoque quàm Græci
ὑπόχυσιν nominant, interdum oculi potentiæ, qua cernit, ſe opponit, quod ſi inueterauerit, manu
curandum eſt, inter initia nonnunquam etiam certis obſeruationibus diſcutitur, hoc idem con-
firmauit lib. vij. cap. vij. Paulus ὑποχύματα curari poſſe, ſed non omnia fatetur: proinde antequam
conſiſtat, ſuffuſione tentatis ſuccurrendum erit. Quæ autem citra manus adminiſtrationem cu-
rari poſſunt, & quæ chirurgiam requirant, ab eodem Paulo lib. vj. cap. xxj. ſcriptum reperitur, ſi-

Cap. 2.

militer quæ neutro dictorum modorum curari poſſunt, ſed omnino incurabiles fiunt. Quomo-

Quomodo ſuffuſio quæ glauceſcit à vera glaucedine diſcernatur.

do autem id diſcernatur, Gal. j. de Cauſis ſymp. docuit, vt paulò ante diximus, inter eas vero quæ
omnino incurabiles ſunt, ab Aetio connumerantur, quæ glauceſcunt ſuffuſiones, cum eæ fiant ab
humore iuxta pupillam vehementiſsime congelato, ac reſiccato, vt ipſæ teſtatur. Differt vero ea
ſuffuſio à glaucedine proprie dicta, quàm Græci γλαύκωμα appellant: nam ea (eodem Aetio te-

Aët. lib. 7. c. 2

ſte) mutatio proprie eſt, ſiccitaſque, ac concretio cryſtallini humoris ad glaucum colorem; &

10. de Vſu part. cap. 6.

ante Aetium illud idem ſcriptum reliquit Galenus x. de Vſu partium, quæ interdum cum ince-
perit, curari poterit, vt idem Aetius aſſerit. Suffuſione itaque tentatis victus ratio attenuato-

Curatio.

ria vniuerſa præcipienda erit, Pauli, & Aetij decreto: nec minus Celſus victum optimum

Victus ratio.

his eſſe, qui pituitam extenuat, fatetur. Aer propterea ad calidum, & ſiccum declinet.

Somnus conſueto ſit breuior, exercitium ſit moderatum, potiſſimum inferiorum partium; quo ſi vti non poterunt, eius loco earum frictionibus vtantur. Alui excrementa quotidie natura, aut arte excernant. Ab immodicis animi affectibus caueant, mœſtitia preſertim. In eorum cibis vtantur ijs, quæ extenuandi vim habent, vt hyſſopo, pulegio, ſatureia, ſampſucho, fœniculo, betonica, ſaluia, & reliquis. A vino vero abſtineant per totam curationem: cuius loco pro potu, aquam mulſam, vel ex cinnamomi decocto bibant, ab omnibusque replentibus caput abſtineant; itemque à balneo, niſi quis alterius occaſionis cauſa ad lauandum ſe cogatur, in quo paululum inſideat, citoque exeat. A piſcibus fructibusque, ac reliquis, quæ corpus humectare poſſunt, omnino abſtinendum erit.

Medicamentorum ratio.

Moxque curandi ſunt qui ea ſuffuſione tentantur, quæ nondum conſiſtentiam adepta eſt, circa initia, ſi nihil impediat, ſanguinis ex cubito detractione, vt Aetio, & Paulo viſum eſt, incidaturque aut media, aut externa, ſeu humeralis, prout magis expedire videbitur. Deinde nedum clyſterijs acrioribus, quorum formulas in prædictis requiras, verum etiam purgationibus vtare, prius tamen his, quæ extenuant, ac præparant redundantes ſuccos adhibitis, velut eſt tum oxymel ſimplex, tum ſcillinum, ſyrupus ex ſtœchade, aut hyſſopo, aut roſaceum mel cum aqua fœniculi, ſeu eufragiæ, hyſſopi, ſampſuchi, ſiue betonicæ. Præparatis autem redundantibus ſuccis, expurgari poterunt ex catapotijs cochijs, arabicis, aureis, ſine quibus, aut lucis, addito trochiſcato agarico. Aſſumas autem ℥.j. vel ℈.iiij. ex aliquibus iam dictarum pilularum cum ℈.ij. aut ℥.j. prædicti agarici, & cum ſucco fœniculi, aut eufragiæ, ſeu ſyrupo ex ſtœchade pilulas formato, ac vtitor: poſt quarum aſſumptionem per aliquod ſpatium ℥.iij. ſyrupi ex pluribus infuſ. roſarum rubearum ac duas mannæ electæ (ſi neceſſitas vrgeat) ægroto tribuas, vtpote ne corpus calefactum, & exſiccatum nimium ex pilularum aſſumptione relinquatur. A purgatione occipitio cucurbitulæ affigendæ ſunt, cute inciſa; aut ſanguinem ex fronte, vel naribus mittere oportet, Celſo auctore. Et ex interuallis apophlegmatiſmis, ac errhinis vtendum, quorum copiam in prædictis requiras, preſertim cap. de capitis dolore ex pituita orto; necnon familiaribus quibuſdam catapotijs vti poteris, quæ ſic componantur. Rec. agarici trochiſcati ℈.ij. pulueris hieræ ſimplicis Gal. ℥.ß. trochiſcorum ex mirobalanis chebulis ℈.j. cum ſucco, aut aqua fœniculi, ſeu ſyrupo ex ſtœchade pilulę formentur, ac exhibeantur.

Topica.

Ab hinc ad topica deueniendum eſt medicamenta: à mitioribusque incipiendum, cauendumque ab his, quæ impenſe ſiccant: nam licet valenter vacuent, quod reliquum eſt, ita cogunt, quòd ęgre, aut nunquam reſolui poſſit: ſed eis vtendum, quæ paulatim digerant, velut eſt mel cum oleo veteri, & fœniculi ſucco ex Aetij, & Pauli ſententia. Similiter & Oribaſij medicamentum quod ex caucalidis ſucco, chamædryos, & coronopi, ſingulorum æquis portionibus conficitur. Adiuuat inſuper (vt Paulus teſtatur) ipſius fœniculi decoctum per initia ſuperfuſum.

Tral. lib. 2. cap. 5.

Trallianus ex baccis lauri excorticatis, vrina pueri venerem non experti, læuigatis, & pauco gummi ſuffuſis vtiliter inungi aſſerit. Idem quoque ex felle perdicis cum melle, & ſucco fœniculi illinitionem faciendam eſſe pręcipit. Quidam fel galli ſimiliter cum melle, & fœniculi ſucco commendant: aut loco fęniculi, ſucco rutæ, vel eufragiæ, chelidonij, ſeu verbenæ vtuntur. Quidam alij puluerem conficiunt ex hyrundinum capitibus aduſtis, cum melle, eoque ſolo vtuntur. Tu autem permiſcere poteris aliquem ex prædictis ſuccis; & vtere, aut ex myrrha, & fœniculi, ſeu eufragiæ ſucco medicamentum componas: & ſi libuerit, mel quoque addas. Ipſe quoque interdum ea vti aqua conſueui, quam Neapoli pharmacopolę parare ſolent. Socialemque appellant. Cuius deſcriptio reperitur in quodam libro, qui Roſa Anglica nuncupatur, fœliciterque ſucceſſit: cuius compoſitionem hic ſubſcribere placuit. Rec. autem fœniculi, rutæ, eufragiæ, verbenæ, tormentillæ, betonicæ, roſarum, ſylueſtris endiuię, callitrichi, anagallidis, pampinellę, chelidonij, papyri, pęonię, foliorum vitis, apij, agrimonię, & caprifolij, ſingulorum partes ęquales; triturentur, & pridie ponantur tritę in vino albo: ſecunda in vrina pueri venerem non experti: tertia in lacte mulieris, & quarta in melle optimo: quo tempore diſtillentur, & quod extrahitur vſui reſeruetur. Hęc de cura ſuffuſionis nondum concretę, ac confirmatę: nam ea quę confirmata eſt (ſi curari poterit) manus adminiſtrationem requirit: quę quomodo perficienda ſit, Paulum conſule cap.xxj. lib.vj. & Celſum lib.vij. cap.vij.

Περὶ ἀμαυρώσεως. *De obſcuritate, ſeu offuſcatione oculorum.* Cap. XXX.

NVllo interdum in oculis malo apparente, contingit, vt cernendi ſenſus deperditus ſit, hunc affectum Gręci ἀμαύρωσιν, Latini offuſcationem, ſeu obſcuritatem viſus appellant, recentiores practicantes guttam ſerenam nominant, Eſt autem (Paulo auctore) perfectum, vt plurimum videndi impedimentum abſque manifeſto affectu circa oculum. Aetius vero eodem ferè modo prędictum affectum deſcripſit, quod eſt perfectum, vt plurimum videndi impedimentum citra manifeſtam circa oculum affectionem, pura, videlicet, apparente pupilla, vt minimum, aut ſemel in totum non videant. Differt autem affectio hęc ab ea, quam Gręci ἀμβλυωπίαν, Latini vero obtuſionem, ſeu hebetudinem viſus nuncupant: nam in hac nō omnino aufertur viſio, ſed notabiliter minor redditur, & proinde

Obſcuritas viſus quid ſit.
Paul. lib. 3. cap. 22.
Aët. li. 7. c. 48
Hebetudo viſus quid ſit.

eſt quędam videndi obſcuratio ab aliqua cauſa immanifeſta proueniens, vt idem teſtatur Paulus. Differunt itaque affectiones hæ ſecundum magis, & minus: increſcit nanque actionis noxa pro

Cap. 2. Quæ oculi pars in eis afficiatur, ſi paulatim fiat.

quantitate declinationis, ac affectus magnitudine, vt j. de Cauſis ſympt. patet, ſimilemque ferè curationem requirunt, & propterea vna derelicta, de reliqua mentionem fecimus. Verum quoniam prædicta affectio, quibuſdam paulatim, ac ſenſim conflatur, alijs autem confertim incidit; ſi paulatim fiat, læditur in ea oculus, quamuis non manifeſte, aut ſecundum eius viſiuum ſpiritum, dum incraſſatur, aut ſecundum tunicas, dum denſantur, & craſſefiunt; aut ſecundum humores, cum craſſi, aut viſcoſi redduntur. Interim viſiuus ſpiritus præter iam dictas cauſas imminuitur, & debilis fit, corruganturque nerui viſiui, ac tunicæ, vt in ſenibus accidit. At ſi confertim incidat hæc affectio, ſecundum viſiuos duntaxat neruos, oculus affectus erit, Gal. teſte iiij. de Locis aff. & Aëtio cap. xlviij. lib. vij. verum modo quouis generetur affectio hæc, perpetuo ſymptoma erit in genere noxæ functionis ſenſibilis, viſiuæ, videlicet: eritque ea ablata vt plurimum, interim autem diminuta valde, neque ex vno tantum morborum genere pullulat, imò ex quouis gigni poterit, ex intemperie, videlicet, mala compoſitione, aut vnitatis ſolutione prænominatarum oculi partium: quorum morborum cauſæ non paucæ eſſe poſſunt; cum ſi paulatim conflêtur affectio hæc, ex incraſſatu viſiuo ſpiritu, tunicis denſatis, ac craſſefactis, ſeu rugoſis effectis, aut humoribus in oculo craſſis, & viſcoſis redditis gigni poſſit; pariter ex ingenti triſtitia, præcedenti diuturno morbo, & collapſione, & velut corrugatione neruorum viſiuorum; ſpiritus etiam viſiui debilitate, & multa imminutione etiam fit: ex quibus etiam cauſis oculorum hebetudo progignitur. Repentina autem, & quę confertim incidit cauſa (vt teſtatur Aetius) eſt nerui viſiui obturatio à craſſis, ac viſcoſis humoribus confertim in ipſum illapſis, aut eiuſdem nerui reſolutio. Dignoſces autem dictorum humorum craſſorum, & viſcoſorum copiam, ſi ab eis neruus confertim obſtruatur, quoniam, vt tradit Aëtius, abſque alia cauſa neceſſe eſt capitis grauitatem conſequi, maxime in profundo, iuxta radices oculorum. At ſi ad eorundem viſiuorum neruorum reſolutionem affectio hæc conſequatur, tarde mouebitur oculus, aut omnino non mouebitur. Cum vero ex violenta plaga in caput facta, aut ex caſu à cerebri connexu ruptus fuerit neruus, primum quidem oculus prominentior fit: deinde cauatur, & non alitur. Pręcedunt autem (vt

Si confertim fiat, cauſæ. Cauſarum ſigna.

ipſemet teſtatur Aëtius) viſus obſcuritatem, ſeu oculorum offuſcationem aſſiduæ cruditates, & meri potus, & inſolatio, capitis inuſtio, ac ardor, aut perfrigeratio, aſſidua lectio poſt cibum, aut ſimiliter balnea poſt cibum, vomitus intempeſtiui, immodicus ac intempeſtiuus coitus, ſpiritus detentio violenta, vt in tubicinibus contingit: quæ omnia, & his ſimilia dum modice fiunt, viſus hebetudinem, dum vero immodice, offuſcationem efficiunt. Fit itaque aliquando offuſcatio ob fortes capitis plagas, aut caſus ex alto, reſoluto aliquando neruo viſiuo, aut rupto, aut per vehementem concuſſionem humorum copia illata, & viſiuum neruum obturante: quæ omnia, ex ægrorum, ſeu aſtantium aſſertione percipi poterunt, & vna cum prędictis ſignis prompte diſtin-

Prognoſtica.

gui. Paulatim vero offuſcatio ſi fiat, non admodum difficulter curari poterit: quemadmodum nec hebetudo, niſi ſenioribus accidit: nam à moderatis cauſis, & non ab immodicis ortum ducit. Verum ſi confertim ob fortes, videlicet, capitis plagas fiat, aut caſus ex alto, omnium mitiſſima erit, Aetio teſte, ea quę fit ex humorum copia illata propter vehementem concuſſionem, & viſi-

Curatio. Victus ratio.

uum neruum obturante. Pro curatione autem eius, ſiue confertim, ſiue paulatim fiat, aër moderatus eligatur: ſiue qui parum ad ſiccum vergat. Somno vtantur moderato, vitentque diurnum, curentque vt aluum facile ſolubilem habeant: idque ſaltem per cibos facito, qui etiam præ omnibus bonæ concoctionis eſſe debent: vitandique ſunt omnes craſſefacientes: imò extenuantes potius eligantur. Vitandus eſt vini potus, tolerandaque viriliter eſt aquæ potio, aut aquæ mulſæ, ſeu aquæ ex cinnamomi decocto. Exercitijs vtendum infernarum partium, & deambulationibus pluribus in vmbroſis locis, vt Aetio viſum eſt; caueant ab aſſiduo coitu, capitis inſolatione à vehementiorique motu à cibo, vt neque legant, aut ſcribant, balneus eis non conuenit, vitandæ ſunt iræ, indignationes, curæ pertinaces, & vehementes perturbationes, ac ti-

Si confertim fiat. Medicamentorum ratio. Venæ ſectio.

mores, preſertim poſt cibum: pariterque & aſſidui vomitus. Verum eos, quibus oculi confertim offuſcantur curare oportet vena cubiti inciſa, ſi plenitudine grauatus ſit ęger: validiſſimum enim auxilium in ipſis eſt venæ ſectio, vt teſtatur Aëtius. Incidatur autem humeralis, aut media, deinde inter poſitis aliquot diebus (vt idem Aëtius inquit) faſciam collo circundabimus, ac conſtringemus, & poſtquam frontis venæ eleuatæ fuerint, rurſus exoluemus: & hoc iterum, atque iterum faciemus, quò per ſpiritus motum humores obturati violenter concutiantur, poſtea eleuatas angulares venas ab vtraque naſi parte ſecare oportet, eodem Aëtio, & Paulo teſtibus, poſt hæc confeſtim cucurbitula occipitio affigenda eſt cum ſcarificatione: nam contingit plerunque (vt Aëtius aſſerit) ſtatim incumbente adhuc cucurbitula, hominem reſpicere. Paulus vero hirudi-

Purgatio.

nes temporibus admouere iuſſit, inferioreſque partes perfricare. Verum non oportet his duntaxat auxilijs contentum eſſe, ſed viribus reparatis poſtea corpus totum purgare conuenit, prius tamen redundantibus ſuccis præparatis: explebis autem ea vtraque ijs, quæ cap. de ſuffuſione retulimus: nanque communis eſt huius affectionis curatio ei, quam in affuſis diximus, Paulo auctore. Perſeuerante vero adhuc affectione, etiam his, quæ naribus infunduntur, medicamentis

vtendum

vtendum erit, ac apophlegmatiſmis ſuperius in capite de dolore capitis ex pituita conſcriptis. Ceterum ſi neque his malum cedat, preſertim ſi ex multis, ac craſsis ſuccis ad viſorios neruos delatis originem ducat; poſt omnia iam dicta auxilia, caput ſinapiſmo integendum erit, & quæ adurunt medicamenta occipiti admouenda ſunt, cauteria dicta, vt idem Aetius præcipit. At ſi viſus obſcuritas ſenſim accidat, ab angularibus venis euacuatio (velut dictum eſt) facienda erit ſtatim ab initio, his potiſsimum qui non multo ſanguine abundant, deinde cucurbita occipitio affigatur, poſtea purgatio fiat. Perſeuerante adhuc malo, per modo dicta medicamenta caput purgandum erit, reliquiſque paulo ante commemoratis medicamentis vtendum. Illitio autem oculorum in omni offuſcatione quouis modo conflata, per ſimplicia primum fiat, veluti per mel, aut vetus oleum, aut æqua portione ſimul hæc mixta, poſtea etiam alijs compoſitis vtare, velut eſt medicamentum à Paulo ſimul, & Aetio comprobatum. Id autem recipit croci ℥. j. myrrhæ tantundem, piperis gra. xv. ſpicæ nardi ℈. j. ſucci fœniculi ℥. xvj. ammoniaci thymiamatis ℥. j. mellis ℥. v. ad omnia leuiſsime trita fœniculi ſuccum affunde: deinde tere, ac reſicca, & admiſto melle, ænea pixide excipe, ac vtere. Verum ante illinitionem per ſpongiam in aqua calida marina tinctam fomentum adhibendum erit: aliquando etiam tota facies in marinam tepidam immittenda eſt. Incipientem quoque offuſcationem, aut ſuffuſionem (Gal. auctore iiij. de compoſit. medic. ſecund. locos, circa finem) perſanat omne fel cum marrubij ſucco, ac mel attico. Item ſi myrrhæ, & piperis ęquales partes aſſumas cum melle, aut ſi fœniculi ſuccum, & fel taurinum liquidum, paribus portionibus aſſumas, & mellis attici duplum, ac illinas, aut croci, & piperis æquas portiones felle taurino excipito, atque in collyria redigito, & illinito, quibus omnibus pro offuſcationis curatione vti poteris: nec minus & his, quæ paulo ante ſuffuſis approbauimus.

Si ſenſim fiat.

Topica vtriſque communia.

περὶ νυκτάλωπος. *De nyctalope.* *Caput* XXXI.

PRAETER dicta vitia quæ oculis contingunt, vnum quoddam oriri conſueuit, quòd Græci νυκτάλωπα, quidam nocturnam cæcitudinem, Plinius hos luſcioſos appellat. Celſus vero lib. ſexto, cap. vj. oculorum imbecillitatem nuncupat; ex qua (vt ipſe refert) ægri interdiu ſatis, noctu nihil cernunt: vt vero Aetio, & Paulo placuit, malum hoc eſt, quo per diem homo cernit, occidente vero ſole obſcurius, deinde noctu penitus nihil. Cum itaque videndi functio in hac affectione læſa ſit, vt ex eius deſcriptione liquet, cuique conſtat oculum affectum eſſe; neque enim fieri poteſt, vt cernendi functio oblæſa ſit ipſo oculo nequaquam affectio, cum actionis noxa qualiſcunque ſit, cuiuſlibet partis proprium eſt ſymptoma, vt patet ij. de Locis aff. Eſt inſuper affectio hæc ſymptoma in genere noxæ functionis animalis ſenſibilis, non ſiquidem ablatæ, nec deprauatæ, ſed debilis. Nam vt dictum eſt, qui tali affectione detinentur, die quidem vident, verum occidente ſole obſcurius, & noctu omnino nihil. Illud autem magis fieri videtur (vt inquit Aëtius) propter aliquam capitis imbecillitatem, & maxime viſiui ſpiritus craſsitudinem, itemque reliquorum oculi humorum, ac tunicarum. Hoc vitium (vt Celſus refert) in fœminam bene reſpondentibus menſtruis non cadit. Pro cuius curatione, victus ratio ex toto attenuatoria præcipienda eſt, vitandaque omnia craſſefacientia, ab initio etiam à vino abſtinendum eſt: & ſi bono habitu præditi fuerint ægri, curari debent ex venæ cubiti ſectione, humeralis videlicet, & deinde ex angulis oculorum ſanguis mittendus eſt, moxque ſi vitioſi redundarint humores, conuenienti pharmaco purgentur: aut per clyſteres aluus inaniatur. Quibus autem id perficiendum erit, ſæpius ſupra adnotauimus. Poſt vero vniuerſalem euacuationem, vtendum eſt his, quæ pituitam per os ducunt, & quæ per nares purgant, & ſternutationes quoque ciendæ ſunt: quorum iterum copiam in prædictis requiras. Verum inter ea, quæ naribus infundantur, tanquam maxime commodum ab Aëtio vnum conſcribitur: id autem recipit piperis, ſtaphidis agriæ, ſingulorum ℈. ij. ſinapis ℈. j. tundito, ac cribrato, & radicum betæ ſuccum adijcito, vt mellis liquidi conſiſtentia fiat, & contrita naribus infunde, ac attrahere iube, atque, vt ipſe aſſerit, hoc ad dies quinque, aut ſeptem facito. Poteris autem eiuſdem ſtaphidis agriæ, & piperis ℥. j. excipere, & ſinapis ℥. ß. foliorum ſampſuchi pug. ß. in aqua decoquito, cui quartam partem ſucci radicum betæ adijcito, & per nares attrahere iubeto. Inſuper præcipit idem Aetius, ac Paulus, vt ante cibum bibendum tribuatur hyſſopi decoctum, origani, aut rutæ, & ſi his remedijs affectus non aboletur, rurſus purgatio molienda erit, quam ipſi ex ſcammonio, & caſtoreo conficiunt, addit tamen Aetius ſal, verum ſi hoc medicamento vti libuerit, ſcammonij non ℥. ß. ſed ℈. ß. aut paulo plus aſſumas: nam purgatio hæc (vt idem teſtatur Aetius) ſæpe è veſtigio ab affectione liberauit, aut multo meliorem diſpoſitionem inducit. Et iterum poſt paucos dies dandum eſt purgatorium medicamentum pituitam, & bilem ducens; aut ſi paulo ante dicto medicamento vti nolueris, vtpote in debilioribus corporibus, infraſcripto, vtaris ipſum iterando, interpoſitis quibuſdam diebus, vt videbitur. Recipit autem pilularum lucis maiorum, aut arabicarum ℈. iiij. vel cochiarum ℥. j. cum ℈. j. aut ℥. j. agarici trochiſcati, formentur catapotia ex ſucco fœniculi, aut ſyrupo ex ſtœchade, & exhi

Plinius lib. 22. cap. 7. & lib. 28. c. 11. & alibi.

Galen. 6. de Morb. vulg. commen. 7. commen. 1.

Aët. li. 7. c. 46

Paul. lib. 3. cap. 22.

Quæ ſit nocturna cæcitudo.

Cap. 7.

Quæ pars afficiatur.

Quis præter naturam affectus.

Cauſa.

Prognoſticũ.

Curatio.

Victus ratio.

Venæ ſectio.

Purgatio.

Topica. & exhibeantur. Oculi vero illinantur melle deſpumato: quo iniecto ad ipſum continendum o-
culi ipſi claudantur,aut oleo vetuſtiſſimo ſimiliter illinantur,vel aluminis ſciſſi partes duæ, & ſa
lis amoniaci pars vna trita cum melle,aut muliebri lacte,ſublinantur: fel quoque hirci ex melle
illinitum paucis diebus vitium tollit,vt inquit Alexander. Quidam vero(Celſo auctore)contri-
to ſemine portulacæ mel adijciunt eatenus, ne id ex ſpecillo diſtillet, eoque inungunt. Verum
Alex.li.2.c.6. In fine. tum Celſus ipſe,tum Alexander,Paulus,& Aëtius cum Gal.iiij.de compoſit.medic.ſec.loc.ieco-
ris hircini ſaniem, quæ dum aſſatur effluit, colligere præcipiunt, atque hac oculos oblinire iu-
bent: iecurque ipſum maxime hircinum aſſatum cum ſale,ſin minus,caprillum ſi comedendum
exhibeatur, eis prodeſſe aſſerunt: ſimiliter ſi dum ipſum aſſatur, elatum vaporem apertis oculis
excipiant, vitandus tamen eſt perpetuo frequentior acriorum pharmacorum vſus: ipſum quo-
que fel capræ,perdicis, aut hirci ex interuallis cum melle illitum idem commendauit Aëtius, li-
De contrario affectu oculorum. Cap.2. cet etiam,vt Celſus inquit,iiſdem medicamentis inutiliter vti, quæ vel cicatrices, vel aſpritudi-
nem extenuant. Contingit vero quandoque, quamuis raro quibuſdam, vt noctu quidem me-
lius videant,interdiu autem deterius,& ſi noctu Luna appareat, nihil cernant, eodem Aetio te-
ſte,in quibus multum attenuari ſpiritum,aut tunicas rareſieri,& propterea ſpiritum diſſipari, ac
viſum obſcurari fatetur,noctu vero craſſeſieri, colligique ac ſenſum mouere. His autem opor-
tet(vt ipſe teſtatur) robur oculis addere,quanquam Herophilus vice verſa eos curabat, medica-
mentis videlicet,quæ ad eos,qui noctu non vident, magis faciebant: nam cum ſimul multus, ac
Cap.2. æthereus fuerit animalis ſpiritus,is res quæ diſtant,& videre,& exacte diſcernere poteſt, Gal. au-
ctore j. de Cauſis ſympt. cui vero paucus fuerit,ſed purus,is vt res propinqua plane diſcernit,ita
diſtantes haudquaquam videt. At ſi craſſior ſimul fuerit,& multus,res diſtantes videt quidem,
ſed non ad vnguem diſcernit; quemadmodum cui humidior ſimul fuerit, & exiguus, is neque
exacte, neque porrò videre poteſt. Cum itaque prædictis paucus, iſque tenuis ſpiritus fuerit,
aut idem propter rarefactas tunicas diſſipatur,mirari non oportet, ſi noctu melius, interdiu au-
tem deterius videant: cum ſimul noctu colligatur eiſdem, ac craſſeſiat animalis ſpiritus, & pro-
pterea ſenſum moueat.

Περὶ αἰγίλωπος. *De ægylope.* *Caput* XXXII.

INTER maiorem oculi angulum,& naſum quidam affectus oriri conſueuit, qui à
Aegilops qd ſit. Græcis αἰγίλωψ dicitur. Eſt autem Galeno auctore v. de compoſitione medica-
mentorum ſecundum locos, paruum quoddam abſceſſui ſimile tuberculum in-
ter naſi os,& magnum iuxta oculi angulum ortum, & rumpitur ſane ſæpe in angu-
lum; quibus verbis liquet ægilopa Galenum nominare tuberculum hoc, tam ſi diſ
Lib.3.c.22. Pars affecta. Affectus. ruptum fuerit,quàm ante eruptionem. Paulus vero(vtpote Galeno iunior)diſtinctius(mea qui-
dem ſententia) prædicti vitij meminit; retulit nanque ægilopa abſceſſum eſſe inter magnam ocu
li angulum,& naſum,qui ſi rumpatur,negligaturque in fiſtulam vertitur vſque ad os, priuſquam
vero erumpatur in vlcus,abſceſſus anchilops dicitur. Anchilopa itaque nũcupauit Paulus hoc
vitium priuſquam erumpatur in vlcus: eo autem in vlcus verſo,ac rupto, ægilopa. Pars quæ af-
ficitur cum in eius deſcriptione,tum ad ſenſum patet. Affectus ipſe morbus eſt in compoſitio-
ne primo,in magnitudine videlicet,& proprie in exceſſu: cum quo intemperies,ac ſoluta conti-
nuitas complicatur. Verum eo diſrupto, morbus erit in ſoluta continuitate primo, cum de ge-
nere vlcerum ſit. Progignitur autem à vitioſis ſuccis ad prædictam partem delatis, aut à toto,
Cauſa. Prognoſtica. Lib.7.c.85. vel à quibuſdam partibus tranſmiſſis. Eſt vero affectio hæc ægre curabilis (vt Aëtius teſtatur)
propter corporum tenuitatem,& ſubiecti oſſis putredinem,ſeu corruptionem: ob ſitus etiam vi
cinitatem (vt idem inquit) ipſi quoque oculo damnum infert, aliquando per naturale paruum
iuxta angulum foramen. Ipſe quoque Galenus præcitato loco, cum iam dictum malum in an-
gulum rumpitur ægre curabile reddi,niſi mature occurratur,aſſeruit: non enim poteſt ab acribus
medicamentis curari,cum ex eis oculus afficiatur, atque ita affectæ etiam partis inflammatio au-
geatur, nec ob id ſolum ægre affectio ipſa curabilis eſt, ſed propterea quod cum multa liquida
pharmaca in experimentum aſſumi poſſunt, ea non tolerat locus ipſe: neceſſario enim ex eis in
oculum aliquid influit,neque vero adhærere eiuſmodi queant citra obligationem,quæ totum o-
culum complectatur,quam impoſſibile eſt(eodem Galeno teſte)tot diebus aliquem perferre poſ
ſe,quot ad mali curationem requiruntur. Quapropter Apollonius(vt ipſe refert)nulla pharma
Curatio. Venæ ſectio. Purgatio. ca ad ægilopas ſcripſit.Archigenes vero paucis enumeratis,deinceps ad curationem ipſorum per
chirurgiam progreditur. Incipiente itaque inflammatione, victus ratione probe inſtituta pro
auerſione eius quod influit,eiuſdem lateris in cubito vena humeralis incidenda erit, ſi quid non
prohibeat,alijſque diuerſionibus, cucurbitulis inquam, frictionibus, ac vinculis vtendum. Ab
hinc redundantes quoque vitioſi ſucci purgante medicamento vacuari debent, ne poſthac am-
plius ad affectum locum fluant,eligendaque ea ſunt, quæ leniter purgandi vim habeant, pro ra-
tione tamen redundantis vitioſi ſucci, quo etiam tempore repellentia medicamenta iuxta affe-
ctam partem adhiberi poſſunt. Verum ſi perſeuerauerit affectio, tentandum eſt per diſcuſſoria
medica

medicamenta, quæ citra mordacitatem operantur, eam curare, Galeno, & Aetio teſtibus. Coaſficitur nanque oculus (vt diximus) ex acribus: & in ipſa affecta parte inflammatio augeſcit. In hunc ergo vſum probe facit medicamentum ex glaucio, & croco, vna cum perdicij herbę ſucco, quam parietariam vocant, compoſitum ſi imponatur, iuxta Pauli, & Alexandri ſententiam: crebro autem ipſum permutare oportet, vt idem Paulus refert, etenim ſtatim immutatum vim ſuam amittit, huius medicamenti vſu Trallianus teſtatur incipientes, & nondum in pus conuerſos ægilopas prohibuiſſe, ne in ſuppurationem mutarentur: & proinde eos curaſſe. Præterea ex alica cocta in aceto, & probe trita, quam etiam commendabat Paulus, non modo incipientes ægilopas, ſed etiam inueteratos iam, & in pus conuerſos mirabiliter ſe curaſſe teſtatur idem Trallianus: præcipitque vt probe leuigata imponi debeat: quòd ſi etiam pus inhæreſcens deprehendatur, rumpit ipſum, & vſque ad os penetrat, adeo validum eſt medicamentum, vt ipſe fatetur: ruta quoque ſatiua vna cum lixiuio, quod primum diſtillauerit, contrita, coctaque & impoſita pulchre ad modum ægilopas emendat, & ad vſque os permeat, per initia tamen hoc præſidium modice rodit, poſtea vero non item: ac mirum eſt (vt inquit Paulus) quòd ne cicatricem quidem indecoram hoc præſidium relinquat: vſu quoque probatum medicamentum quoddam Trallianus conſcripſit: Recipit autem id, internam arundinis membranam, id quod rotundum circa nodos inueniri conſueuit, acceptam melli inijcito, ac particulę affectę imponito, mutans quotidie quater; & vbi locum probe repurgaueris, mulſa cum ſpongia ocularia abluito; ad hęc (inquit) prędictam arundinis membranam per ſe imponito, & miraberis. Antequam vero ęgilops in pus vertatur, & poſtquam ruptus fuerit abſceſſus, cochleas cum teſtis ſuis tritas imponi pręcipit Paulus, interdum aloe, vel myrrha admiſta, habet nanque medicamentum hoc deſiccandi vim: probe quoque facit thus cum columbino ſtercore recenti impoſitum, vt Galenus Archigenis auctoritate v. de comp. med. ſec. locos teſtatur: aut erui farina cum melle. Curant quoque ęgilopas (ſi non profundum corruptum fuerit os) chamęmeli folia commanſa impoſita, aut maluę folia commanſa, ſi cum ſale imponantur, prius tamen quam diſrumpatur: radix item lilij recens ad emplaſtri formam trita, & impoſita ęgilopas curat, Aetio auctore: rumpit enim & repurgat, prout experientia cognitum eſt: & vſque ad perfectam curationem cicatrice includit. Arnogloſſa quoque herba cum modico ſale trita, & appoſita ęgilopas deſtruit, vt apud Plin. I I. lib. j. de re med. cap. xxiij. legitur: item nucis combuſtę cinis iniectus ſanat. At in quibus affectio diuturna os corrumpit, aut ad angulum in fiſtulam abijt, nec prędicta contulerint, ad chirurgiam confugiendum, quàm à Paulo petas, lib. vj. cap. xxij. ab Aetio lib. vj. cap. lxxxvj. à Celſo vero lib. vij. cap. vij.

Paul. loco citato. Alex. li. 2. c. 8. Cap. 2.

Περὶ ὠταλγίας. *De aurium dolore.* *Caput* XXXIII.

QVONIAM aurium vſum proximum à luminibus natura nobis dedit, Celſo auctore libro ſexto, cap. ſeptimo, ſecundumque locum obtinet auditus ſenſorium in tenuitate à viſu, velut guſtus ſenſorium in craſſitudine ſecundum locum obtinet à tactu, vt patet iiij. de Locis affectis propterea expediti ab oculorum affectibus, ad eos, qui in auribus euenire conſueuerunt, tranſeundum eſt, ab earum dolore primum exordientes: quoniam hoc potiſſimum ſymptoma artem ad curationem incitat, vt teſtatur Alexander: quanquam & ipſæ quouis morborum genere affici poſſint, vt primo de Cauſis ſymptomatum decretum reliquit Galenus, earum primo inſtrumento, aut partibus quæ illi vſum aliquem præſtant, ſeu audiendi facultate laborantibus, ex quorum omnium culpa lædi hanc functionem contingit. Nomen autem ſumpſit hæc affectio, cum ab affectu ipſo, tum à parte affecta, vt patet ij. Meth. medendi: verum cum hic dolor in euidentibus auriculis infeſtare poſſit, nec minus & interim affligit in profundo auditorij meatus, ad quem locum neruus auditorius peruenit, non ex longo interuallo ab ipſo cerebro, quem dolorem aurium proprie nominare conſueuerunt, vt teſtis eſt Gal. iij. prognoſt. cuius audiendi meatus finis vbi neruo dilatato coniungitur, proprium ac primum eſt audiendi inſtrumentum, ceteræ autem ipſarum partes eidem vſum præſtant, vt primo de Cauſis ſymptomatum liquet. Ea de re cum aurium dolorem dicimus, in quacunque earum parte, ex quauis cauſa ortus fuerit, intelligere volumus; quanquam potiſſimum de eo, qui in profundo oritur. Quòd vero in eo aures afficiantur ex ipſa liquet nomenclatura. At nunquid ſola circa meatum cutis, ſeu euidentes auriculæ affectæ ſint, vel ipſe auditorius meatus in profundo, ex ipſo doloris ſenſu, tum etiam ex eiuſdem vehementia diſcere licebit: vehementior nanque erit ſi in profundo fiat, vt eodem tertio prognoſticorum patet. Quis autem affectus ſit dolor, hic iterum aſſerere ſuperuacaneum eſt, cum id fuſius diſſeruimus cap. de dolore capitis, in principio. Inſequitur inſuper non aliter, quàm ceteri, dolor hic, interim ad earundem aurium inæqualem intemperiem, interdum ad earum continui ſolutionem, aut ſi vtroque modo affectæ ſint pro diuerſitate cauſarum, quæ earundem aurium dolores excitare ſolent, quas omnes Galenus tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos conſcripſit: docuitque ſimul modum dignoſcendi eas: à quo ceteri auctore Græci, Paulus, Aetius, Alexander ceperunt. Quidam nanque ex frigida intemperie ortum habent à frigidis ventis in peregrinationibus ſuſceptis, aut

Cap. 2. Alex. li. 3. c. 1. Cap. 3. Cap. 2. Com. 13. Primum audiendi inſtrumẽtum quid ſit. Cap. 3. Quid per aurium dolorẽ intelligatur. Partis affectæ notitia. Affectus quis ſit. Comm. 13. Cap. 1. Cauſæ.

aut ex balneis frigidis; quos dignoſces, ſi tum prægreſſa tum præſentia percontatus fuerit, antegreſſas quidem ex ægri, aut aſtantium relatione, præſentia vero ex teipſo, quoniam dolor alte infeſtabit, fixus quidem citra grauitatem, vel diſtentionem, vel ardorem.

Earũdem cauſarum ſigna.

Verum ſi ex calida conceptus fuerit intemperie dolor, ex prægreſſa quapiam inſolatione, ſeu æſtuatione, aut ventis calidis, ſeu medicatis aquis, in quibus quidam ob delitias ſe lauant, aut ob corporis commoditatem, id perdiſces, doloremque feruidum ſine grauitate, ſeu tenſione ſentient ægri. Quòd ſi ex frigidis glutinoſis, craſſiſque ſuccis proritetur dolor, qui obſtructione eum potius concitant, iterum artificioſa quadam coniectura deprehendes prægreſſa, & præſentia percontatus; cum cibi pituitoſi, & mali ſucci, ac potus frigidiores, humidioreſque præceſſerint: temperamentum, ac ætas frigidæ, ſimiliterque anni tempus, & regio, ac aëris conſtitutio: capitiſque, ac aurium grauitatem ægri ſentiunt. Verum ſi diſtentio quidem orta fuerit, grauitatem vero in capite, vel aure neutiquam percipiant ægri, fueritque antegreſſa frigiditas, ſpiritum flatuoſum & craſſum tranſitum non habentem, doloris cauſam eſſe manifeſto conſtabit, qui haud aliter quàm inflammatio partes diſtendens dolorem excitat. At ſi grauitas, diſtentioque ſimul, ac calor, & dolor pulſatilis, ſimulque etiam febricula quædam oboritur, inflammationem efficientem eſſe cauſam doloris, qui ſanguinis excalfacti influxu originem habuerit, bona ratione æſtimare licebit, quemadmodum Paulo, & Alexandro viſum eſt.

Paul. lib. 3. cap. 23.
Alex. loco citato.
Cap. 1.
Prognoſtica.

Excitantur autem interdum ex ichoribus, ſeu ſanioſis humoribus in aurium corpore genitis conſimiles dolores, quemadmodum ex mordacium humorum illapſu forinſecus facto contingunt, eodem Galeno teſte tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Quoniam vero maius imminet periculum in aurium affectionibus, quàm in oculorum vitijs, vt teſtatur Celſus: nam vitia oculorum intra ipſos nocent, aurium inflammationes, doloreſque interdum etiam ad dementiam, mortemque præcipitant; propterea inter initia protinus magis ſuccurrendum eſt, ne maiori periculo locus ſit, vt ipſe inquit.

Text. 13.

Non abſque itaque ratione Hippoc. iij. prognoſt. refert, quod aurium dolor cum febre continua ac vehementi difficilis eſt: periculum enim delirij, mortiſque imminet: nam natu minores ſeptimo die, aut citius ab hoc morbo interimuntur; natu vero maiores multo tardius. Febris enim ac delirium minus eos infeſtant; & aures eis ob id antea ſuppurentur, ſed per has ætates recidiuæ euenientes morborum, plurimos interimunt: minores vero natu priuſquam ſuppurentur aures, interimuntur.

Lib. 3. cap. 5.

Alexander autem, ſiue meatus auris (dicebat) ſiue alia ipſius quæpiam interna particula frequenter inflammatione laboret, acutiſſima pericula vicinia regionis, & genere ſubſtantiæ inducit: redditque ipſe rationem: nam neruus qui internam auris ſuperficiem ſublinit, cum ſit ſenſibilis, validos dolores, acutoſque excitat, vt etiam cerebrum in conſenſum perducat, ita vt febres, & deliria ſic affectis oboriantur: interim vero moriantur, nec minus cur citius iuuenes, quàm ſenes ex eodem affectu intereant, aſſerit: quanquam & ante ipſum non Hippocrates modo, verumetiam & Galenus eodem tertio prognoſticorum ſcriptum reliquerant.

Text. 14.

Cum itaque non ex vna duntaxat cauſa aurium dolor excitetur, quò fit vt neque vna ſit eiuſdem curandi, ſeu victus ratio, ſed iuxta cauſarum diuerſitatem diuerſimode quoque ſit inſtituenda; propterea cuiuſque cauſæ ſpeciatim victus inſtitutione prætermiſſa, quoniam ex his, quæ prius diximus, facile percipi poterit pro cauſarum varietate cuiuſuis doloris auris curationem præcipiemus, quæ cum multæ iam dictæ ſint, tantum numerum remediorum eſſe oportet, quantus eſt efficientium cauſarum.

Curatio, ſi ex frigiditate oriatur auriũ dolor.
Cap. 1.

Dolores igitur à ſola frigiditate obortos calfacientia medicamenta quàm celerrime curant, Galeno auctore tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, veluti eſt oleum amaracinum, nardinum, rutaceum, laurinum, aut de caſtoreo: quòd ſi maxima fuerit perfrigeratio, benefacit oleum, addito pipere exquiſitiſſime trito, aut ſi multum, veteri oleo exiguum omnino euphorbij admiſceas, ſtyracem, caſſiam, ſeu calamum odoratum: pariter quoque confert irinum oleum: & ruralibus quoque hominibus, ſi allium in oleo contundas, vel ferue facias, atque ita infundas, aut ſi magnam cepam exculpas, deinde oleo eam expleas, & in feruenti cinere moderate calfacias: atque ita auribus infundas.

Si ex caliditate, curatio.

At ſi ex calida intemperie aurium dolor originem duxerit, ſeu ex medicatis aquis, oui candidum in aurem demiſſum, ipſum mitigabit, ſi tepidum paulatim cum lacte muliebri infundatur. Plurimum vero iuuantur ex ſucco perdicij cum modico roſaceo, aut ſolani, ſeu coriandri vel haſtulæ regiæ: nec minus & amygdalino oleo, vel oleo in quo lumbrici, ſeu aſelli, qui in aquoſis & humidis degunt, fuerint incocti.

Si ex medicatis aquis curatio.

Coriandri item ſuccus cum lacte mulieris immixtus, & auriculæ infuſus dolorem mirifice tollit, vt Plinio ſecundo viſum eſt libro primo de re med. cap. x. Quòd ſi ex aqua medicata excitatus fuerit dolor circa auditorium meatum, oleum aſſidue infundere conuenit, quo ipſum eluamus, vt teſtatur Galenus: deinde lana molli extergere, rurſuſque infundere. Iuuantur quoque plurimum ex adipe anſerino, atque item vulpino: ſimiliter ſi oui candidum cum muliebri lacte tepido fuerit infuſum.

Commune præceptũ pro aurium curatione.
Aëtius lib. 6. cap. 75.

Pro communi nanque præcepte habendum erit, vt quidquid auribus adhibeatur, mediocriter calidum eſſe oporteat, ex communi omnium medicorum ſententia: poterit quoque per exuctionem ore aqua attrahi. Si vero quis vno pede auri affectæ proximo exiliat (vt inquit Aëtius) inclinans quodammodo ſeipſum aquam facile excernit.

Si ex flatuoſo ſpiritu aut frigidis ſuccis fiat, curatio.

At ſi ex flatuoſo ſpiritu, aut craſſo, lentoque humore aurium dolores fiant, eis vtendum medicamentis erit,

erit, quæ obturatione liberant, abſtergunt, atque incidunt, citra tamen vehementem roſionem, preſertim in quibus dolor magnus, & copiæ ſuſpicio ſubeſt: cuius generis ſunt album, & nigrum veratrum, amygdalæ amaræ, & ex tribus ariſtolochijs, quæcunque fuerit ad manum, & iris illyrica: iniicies autem & cinnamomum, ſi habueris, aut caſsiam, illo non præſente: nec minus & cucumeris ſylueſtris, ac bryoniæ radice, & centaurij magni: iterum radice, ſeu parui coma vtendum: & omnino omnia amara conferunt: nanque citra mordacitatem, & abſque moleſtia expurgant hæc meatus, diſijciunt, & diſſecant obturata, vt eodem iij. de compoſit. med. liquet: commendatur item à Paulo fel ouillum cum oleo communi, vel amygdalino, inſuper porri & cepæ ſuccus tepidus cum melle: aut origanum cum melle, & lacte muliebri, ſi inſtilletur. Ad vehementiores autem aurium obſtructiones fel caprillum cum ſucco porri inditum (vt ipſe inquit) confert. Alexander autem fel bubulum, aut ouillum inſtillatum, ſeu capræ vrinam continue infuſam commendat, ſimiliter ſi felle taurino floccum imbutum, læuigatumque auri imponas. Priuatim autem Paulus ad dolorem ob flatuoſum ſpiritum, refert quòd conferat ſtrenue cucumis ex aqua calida fota, aurique demiſſa. Conducit quoque vaporatio ex ruta, ſampſucho, caſtoreo, & milio. Verum ſi in toto corpore, aut ſaltem in capite prædictorum craſſorum humorum adſit redundantia, priuſquam modo dictis medicamentis vtaris, corpus totum, aut ſaltem caput purgante medicamento exonerabis, præcedente tamen eorum coctione, ac præparatione; alias fluxionis cauſam præbebunt, & dolor amplius irritabitur. Dolore autem auris ex inflammatione oborto, ſtatim ſanguis ex cubito mittendus eſt, media, ſeu humerali vena, velut plenitudo maior, vel minor, ac vires magis, vel minus valentiores videbuntur: deinde auxilia aggredi quæ inflammationes ſedare poſſunt, vt Alexandro, & Paulo viſum eſt: alijſque reuulſionibus vtendum frictionibus, vinculis, cucurbitulis, ac clyſterijs, aut humorum fluxus inhibeatur. Si & bilioſus ſanguis redundare videatur, à venæ ſectione, purgatione vtendum erit, quæ vim habeat leniter bilem educendi, hanc autem ſtudioſi ex prius dictis requirant, demum moderata exiſtente inflammatione roſaceum cum aceto tepefactum adhibendum erit. Oleum quoque dulce, & calens per ſpecillum lana inuolutum (Paulo teſte) continuo adhiberi poteſt, aut adeps anſerimus, ſeu vulpinus cum roſaceo: extrinſecus vero ea, quæ dolorem leniunt (vt ipſe teſtatur) materiamque impactam concoquunt, ſuperaccommodare oportet. Si vero vehemens fuerit ex inflammatione dolor, mitigabit ipſum (Aëtio auctore) oui candidum tenue cum lacte muliebri tepidum infuſum. Mitigant quoque feruentes inflammationes (eodem auctore) roſaceum cum auriculæ muris, aut polygoni, vel portulacæ, ſeu ramentorum cucurbitulæ ſucco, ſi tepide inſtillentur. Item aſelli, ſub hydrijs ſtabulantes, ſeu inteſtina terræ cum roſaceo cocta, ac oleum amygdalinum, quod inſuper cum aliquo prædictorum miſceri poterit. Vbi vero maximus, ac vehementiſsimus ex inflammatione dolor vrgeat, neceſſe eſt ſtupefacientibus ſenſum vti: cum videlicet propter dolorem ad mortis diſcrimen æger tendat; vtendum ijs tamen, quæ leniter ſenſum ſtupefaciunt, vt inquit Paulus; non enim mediocre periculum eſt, ne cerebrum neruo, per quem facultas audiendi erogatur vicinum, conſortij lege afficiatur: neque ſæpius eis vti oportet, ſed vbi coactus fueris ſemel duntaxat, aut iterum offerre conuenit, Alexandro auctore, preſertim ſi opio vtaris; miſcetur autem opium muliebri lacti, & oui candido: quæ ipſa & per ſe ſæpe aurium inflammationibus profuere, Galeno teſte tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Excipiatur autem opij pars vna, caſtorij partes duæ, & cum lacte mulieris, ſeu oui albumine, aut vino dulci tepido inſtillentur, Paulo auctore: quanquam Galenus velit, quod in vehementiſsimis doloribus pari menſura caſtoreum admiſcendum ſit, in non tam vehementibus dupla: verum multo ante vſum tempore præparatum id eſſe conuenit. Porrò hoc medicamentum, quod ex caſtoreo, & papaueris ſucco conficitur, non ſolum aurium ſedat dolorem, ſed etiam oculorum, & dentium, ſi auribus inſtilletur, vt xij. Methodo meden. patet. Verum eo vtendum eſt, cum maxime neceſsitas vrgeat, cum nonnihil (vt ipſe Galenus inquit) partes lædat, ac eas imbecilliores reddat ex refrigeratione; velut reliqua anodyna: niſi poſt in ſanitatis tempore eaſdem partes excalfeceris; liquor vero, quo hæc diluuntur ex multo ſapa ſit: multo enim magis quàm dulcia vina dolorem hæc ſedat: quomodo hæc miſcenda ſint à Galeno eodem tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, decretum eſt. Similiter quo pacto eadem aut ſimilia medicamenta auribus vehementer dolentibus iniicienda ſunt, docet. idem Aſclepiadis auctoritate, ſeroſum cruorem, qui à carnibus bubulis, dum torrentur, deſtillat, ſi calidus infundatur, commendat. Extrinſecus autem omni ex parte oleo calido, aut nardino, quod adipem anſerinum habeat, locus fouendus erit, aut roſaceo, ſeu amygdalino; & ſi doloris vehementia exigat, per ſpongias calente aqua imbutas, in qua chamæmeli flores, fœnumgræcum, & melilotum fuerint decocta, fomentum adhibere conuenit. Quòd ſi imponi cataplaſma aliquando ſuadebit, papauerum capitibus in aqua coctis, ac fœnigræci, vel hordei, vel lini ſeminis farina aquæ immiſſa cataplaſma conficies, ex eiuſdem Galeni ſententia eodem xij. Method. medend. Et ſi externa videantur auris inflammatione tentari, non alienum erit, farinam hordeaceam, aut triticeam ſapæ, aut vino dulci adſtrictionis experti incoctam cataplaſmatis modo inducere, Tralliani auctoritate. Vbi autem dolor inueterauerit, ac in pus inflammatio

Loco citato.

Lib. 3. cap. 1.

Si ex inflammatione fiat, curatio.

Lib. 6. cap. 80.

Lib. 3. cap. 5.

Cap. 1.

Cap. 8.

Loco citato.

Cap. 8.

Tral. loco cit.

tio degenerare incipiat, Pauli medicamento vtitor, quod ex lini ſeminis ſucco conficitur, vna cum roſaceo, aut chamęmelino; ſolutumque inſtillabis.

περὶ ἤχου τῶν ὤτων. *De aurium ſonitu.* Caput XXXIIII.

Aurium ſonitus quid ſit. Pars affecta.

ALIVD vitij genus aurium eſt, vbi aures intra ſeipſas ſonant, atque ex hoc quoque fit, ne externum ſonum accipiant, Celſo auctore, eodem cap. vij. lib. vj. quod vitium Gręci ἦχον vocant, Latini (vt Celſus) aurium intra ſeipſas ſonitum: medicorum vulgus, aurium tum ſonitum, tum tinnitum, ſeu ſibilum appellat. Eſt autem ſenſus ſonitus quidam intra ſeipſas aures externum ſonum impediens, ne ab ipſis accipiatur, quemadmodum ex eiuſdem Cornelij verbis percipi poteſt.

Affectus.

In qua affectione meatum auditorium, potiſſimum ſecundum eius extremitatem, vbi dilatatum neruum attingit, obleſum eſſe conſtat: cum & ipſe ſenſus audiendi, qui in iam dicta parte perficitur, affectus ſit. Affectio vero ipſa ſymptoma eſt in genere noxę functionis ſenſibilis deprauatę: ſentit enim andiendi facultas, id quod ſentire non deberet, & propterea eius actio deprauata dici debet.

Cauſæ.

Cuius affectionis cauſa neque vna eſſe poterit; nam interim ex flatuoſo ſpiritu generatur, quandoque ob exquiſitam ſenſus audiendi ſubtilitatem ex ore ventriculi exhalantibus vaporibus ad aures ipſas; quemadmodum in oculis ſimilia ſuffuſionis ſymptomata, Galeno teſte tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos,

Cap. 1.

partium etiam ex humore craſſo obſtructo, interdum ob ipſarum aurium imbecillitatem, quemadmodum in ijs, qui ex morbo ſe recolligunt accidere conſueuit, fit pręterea & ratione criſis (Tralliano teſte) vt in quibuſdam febribus euenit, quemadmodum Galeno etiam, & Paulo viſum eſt.

Trall. lib. 3. cap. 6. Gal. loco citato. Paul. lib. 3. cap. 23.

Signa cauſarum.

Propterea non conuenit citra artem, aut cognitionem, aut curationem auſpicari; quamuis certa cognitio dictarum cauſarum in principio haberi non poſſit, artificialem tamen quandam coniecturam ex cauſis forinſecus laceſſentibus (ſi quis ipſarum vires norit) facere licebit, vt ſi ex pręgreſſa capitis plaga, aut tali morbo, vel ex cruditate, ſeu largo vini potu, aut violento, & multo vomitu, vel ob pharmacorum auricularium vſum aurium ſonitus fiat: ægri quoque temperaturæ, & habitus dignotio ad inueniendam cauſam conducunt, vniuerſaque præcedens victus ratio: quinetiam ſi vel paulatim congregetur, vel coaceruatim irruat ſonitus, idipſum quoque ad inuentionem affectionis confert: inſuperque ſi per interualla repetat, vel continenter hoc ſymptoma perſeueret, vt teſtatur Galenus.

Ex ſpiritu flatuoſo.

Si igitur ſonitus nunc excitentur, nunc ceſſent, & ſpacio interpoſito reuertantur: intelligito ex ſpiritu flatuoſo, cui facilis non patet exitus prouenire; maxime ſi præceſſerint cibi, qui flatus generare poſſint, & multæ cruditates, vt Alexander teſtis eſt.

Ex auditus ſubtilitate.

Si vero ob flatum ventoſum, cui tranſitus interclusus ſit, ſonitus fieri ſuſpicatus quiſpiam fuerit, vt inquit Galenus, & ob hanc rem deſiccantibus, & attenuatorijs, ac diſcuſſorijs pharmacis admotis nihil profecerit, ſimulque apophlegmatiſmis vſus ſit, & toto capiti proſpexerit, tunc ſane ob auditus ſubtilitatem ſonitum fieri coniectandum erit: preſertim ſi acuto audiendi ſenſu æger præditus appareat: & propterea certa cognitio, poſt vſum pharmacorum artificiali coniectura exhibitorum huius preſertim cauſæ tempore contingit.

Ex humoribus craſſis, & viſcidis.

Quòd ſi propter humores craſſos, ac viſcidos ſonitus accidat, inde cognoſces, quòd neque repente oboriatur ſonitus, ſed paulatim increſcat. Inſuper quòd etiam grauitas percipiatur, præceſſerintque cruditates, balneorum intempeſtiuorum vſus, & alia quæ crudos humores generare ſolent.

Ob locorum imbecillitatem.

Verum ob locorum imbecillitatem, ſi ortus fuerit ſonitus, ex his quæ præceſſerunt colligere poteris, vtpote præcedentibus morbis quibuſdam, à quibus conualeſcunt ægri: ijs nanque accidere conſueuit.

In criſibus. Ex externis cauſis.

Si vero in febribus ſonitus fiant, aut harum criſibus prompte ex eiſdem cauſis progigni dignoſces. Ex cauſis vero externis ſi excitetur, quæ ſane ea fuerit, ex ægri, ſeu aſtantium ſermone patebit. Perpetuo autem permanente ſonitu, per eſſentiam aures affectas eſſe indicium erit: velut ſi per interualla repetat, per ſympathiam, hoc eſt, per conſenſum, vt interim quieſcat, deinde excitetur, poſt videlicet repletionem, aut inanitionem, vel motum, aut vehementem calorem, ſeu frigus.

Prognoſtica.

Leuiſſimum quidem hoc vitium eſt, vbi ex grauedine fit, peius vbi ex morbis, capitis ue longis doloribus incidit. Peſſimum, vbi magnis morbis venientibus, maximeque comitiali, prouenit, vt auctor eſt Celſus.

1. prorrhet. text. 18.

Hippocrates vero libro primo prædictionum dicebat, in febre ardenti ſonitibus aurium accedentibus cum viſus hebetudine, & grauitate in naribus accedente, melancholico modo mente mouentur.

Curatio.

Cuius quoque vitij curandi ratio pro cauſarum diuerſitate variari debet; propterea relicta victus ratione, quæ iterum neque vna duntaxat eſſe poterit, ſed pro cauſarum ratione inſtituenda erit: poteruntque ſtudioſi ex his, quæ diximus in præcedentibus, haud difficulter ipſam percipere; hic pro efficientium cauſarum varietate docebimus curationem.

Si ex ſpiritu flatuoſo, & craſſo, lentoq. humore fiat, curatio.

Si itaque ex flatuoſo craſſoque ſpiritu, aut humore lento, & craſſo aurium ſonitus ortus fuerit, totius corporis, aut capitis ſaltem, purgatione præmiſſa, preſertim vbi lenti, & craſſi redundarint ſucci, catapotijs arabicis, aut cochijs cum agarico, aut ſimilibus, errhinis quoque, ac apophlegmatiſmis, deſiccantia, ac attenuatoria, & diſcuſſoria pharmaca auribus ipſis admouere oportet, vt oleum amygdalarum amararum, aut oleum, in quo caſtoreum, cuminum, ſeu ruta, anethinum, ſeu

nardus

nardus fuerint incocta, quibus & acetum, & mel admiſcere poteris, ſi vehementius attenuare, ac diſcutere velis, quæ omnia affectæ auri inſtillentur: quam etiam inclinare poterunt adeo, vt per arundinem, ſeu aliud inſtrumentum vaporem intus ſuſcipiant ex aqua, in qua prius fuerint oleo decocta, ſampſuchus, ruta, ſtœchas, abſinthium, hyſſopus, pini folia, & origanum. Sacculi item parari poſſunt ex betonica, ſampſucho, ruta, hyſſopo, chamæmeli flore, pini, laurique folijs; qui calfacti auribus imponantur. Facit inſuper ad inueteratos aurium ſonitus (Aetio teſte, Apollonij auctoritate) caſtoreum, & ſpica nardi æquis portionibus cum aceto, & roſaceo, ſi inſtilletur. hoc idem commendant Galenus ex mente Archigenis tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos: & ad Apollonij mentem, porri ſuccum cum lacte muliebri, aut roſaceo infundendum præcipit. Similiter rutam, & cuminum pari menſura trita, & aceto diluta, admiſto melle ſi infundas: aut amygdalarum amararum oleum cum melle mixtum. Cepas quoque, & allium, & adipem anſerinum pari menſura trita, & excolata ſi infundas, conducit. Verum ſi ob ſenſus audiendi ſubtilitatem ſonitus fiat prædictis pharmacis, ex ſtupefacientibus ſenſum quippiam admiſcendum erit; velut eſt mandragoræ, aut papaueris ſuccus, iuxta Galeni ſententiam, aut roſaceum cum pauco aceto, at pauciſſimo opio vtendum; aut oleum, in quo inteſtina terræ cocta ſunt, infundendum erit, vt Aetius præcipit: verum magna cum prouidentia, ea quę ſenſum ſtupefaciunt, adhibenda erunt, minima quantitate, & à leuioribus ſemper inchoando. At ſi in febribus ſonitus fiant, minime interturbandi ſunt: vt plurimum enim ſtatim ſedantur, Galeno auctore, ac Paulo. Sin autem poſt morbum perſeuerauerit, abſinthij decocto foueri aures debent, vt eodem Paulo, atque Alexandro viſum eſt: & acetum, roſaceumque infundi, vel radiculæ ſuccum cum roſaceo, aut veratrum nigrum cum aceto injicito: vel aloem optimam cum vino mulſo, Aetij præcepto. At ſi propter imbecillitatem accidat aurium ſonitus, vt in conualeſcentibus euenit, temperatum aliquod oleum, non nimis calidum, aut frigidum, prout neceſsitas vrgeat, infundendum erit, chamæmelinum videlicet, anethinum, vel roſaceum. Per conſenſum vero preſertim à ventriculi ore orto aurium ſonitu eidem parti, quæ primo afficitur, proſpiciendum erit. Ex quauis autem cauſa ortus fuerit aurium ſonitus, vbi inueterauerit, confert hoc medicamentum, quod excipit ſeminis porri, & caryophyllorum ana ℈.j. moſchu gra. v. cum ſampſuchi, & rutæ decocto (interim pauco vino dulci addito) auribus inſtilletur.

Aët.li.6.c.78. Cap.1.

Si ob ſenſus ſubtilitatem fiat, curatio.

Si in febribus fiat.

Ex imbecillitate.

Per conſenſum ſi fiat.

Περὶ δυσηκοΐας, καὶ κωφώσεως. *De difficili, ſeu graui auditu, & ſurditate.*

Caput XXXV.

CONTINGIT inſuper, vt quiſpiam difficilius, ſeu grauius, aut omnino nihil audiat. Appellant autem primum vitium Græci δυσηκοΐαν, ἢ βαρυκοΐαν, ἢ ὑποκώφωσιν, Latini vero (vt Celſus) auditum grauem, interim difficilem appellant, eos vero qui hac affectione laborant ſubſurdos, aut etiam ſurdaſtros, ſiue grauiter, & difficulter audientes. Tales vero Græci ὑποκώφους, δυσηκόους, καὶ βαρυκόους, nuncupant, vt teſtis eſt Galenus tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos; vtpote qui exiguas voces penitus non audiunt, magnas autem vix percipiunt. Reliquum ſiquidem vitium à Græcis κώφωσις, à Latinis ſurditas dicitur, vbi auditus in totum offenſus fuerit; adeo vt neque magnas, neque exiguas voces ægri percipiant; his quippe affectionibus aures ipſæ perpetuo læduntur, vt ex earum oblæſa functione liquet: quanquam & ipſæ oblædi poſſunt per ſe, vt ſi earum audiendi primum inſtrumentum, aut aliqua alia pars eidem vſum præſtans afficiatur. Per accidens vero ſi earum facultas affecta ſit, neruo videlicet, per quem facultatem ſuſcipiunt, aut cerebro, à quo eiſdem facultas tranſmittitur, potiſſimum ea parte, vnde neruus oritur, perpetientibus, poterunt nanque ex accidenti aures affectæ dici, ſi earum facultas læſa ſit, ſiue ratione nerui, ſiue cerebri: quoniam eo tempore priuantur eo, quo præſente ſecundum naturam operabantur. Hunc læſionis modum meminit Galenus, cum primo, tum tertio de Locis affectis, quanquam hoc modo affectis auribus nullum vitium nec ſenſu, nec alia ratione ortum in eis manifeſtabitur; verum illæſo apparente aurium foramine: interim quoque & reliqui ſenſus, qui à cerebro etiam facultatem ſuſcipiunt, perpetiuntur, & in ipſo quoque cerebro aliquis læſionis ſenſus innoteſcit: quo caſu cerebrum affectum erit; aut præter audiendi facultatem nihil oblæſum eſt, & tunc neruum proprium affectum eſſe haud abſurde conijcimus, Galeno auctore quarto de Locis affectis. Verum quoquomodo orta ſit affectio hæc, ſymptoma exiſtit in genere noxæ functionum animalium ſenſibilium, & proprie ſenſus auditus; quæ functio non deprauata, ſed diminuta in primo affectu, in ſecundo vero ablata eſt. Inſequitur autem vtraque (vt teſtatur Galenus j. de differentijs ſympt.) aut morbum in intemperie, aut in compoſitione, aut in ſoluta vnitate. Verum cum quidam prædictorum morborum ex proprijs eorum indicijs prompte dignoſcantur, ſeorſumque propriam curationem requirant; nam non auditus duntaxat læſionem, ſed aliã quoque cum ea offenſam preſtare ſolent, veluti eſt vlcus, abſceſſus, quiuis pręter naturam tumor, obortus in aure callus, ſeu tuberculum; ea de re his prætermiſsis de ea duntaxat ſurditate, ſeu ſubſurditate loqui inſtituimus, quæ ex redundantibus ſuccis, calidis vel frigidis (media intemperie potiſſi

Surdaſtri qui. Auditus difficilis quis dicatur. Cap.1. Surditas qd. Quæ pars in eis afficiatur.

1. de Loc. aff. cap.6. 3. de Loc. aff. cap.1.

Quis affect⁹ pręter naturã ſit. 4. de Loc. aff. cap 2. Quos morbos ſectetur. 1. de differen. ſymp. cap. 3. Cauſæ.

Earundem ſigna.
Si ex bilioſis ſuccis, ſigna.
Si à craſsis humoribus, ſigna.
Prognoſtica.
Paul. lib. 3. cap. 23.
1. Prorrhet. text. 32.

potiſsimum) excitari conſueuit. Quamobrem dictarum cauſarum ſigna trademus, quibus recte iudicari, & inter ſe diſtingui valeant. Si enim à bilioſis humoribus ſurditas, vel ſubſurditas accidat ſurſum vergentibus; derepente, potiſsimumque in febribus infeſtare ſolent, natura, ætas, ac habitus bilioſi quoque erunt: ſimiliſque præceſſit victus ratio, tempus anni, regio, ac aeris conſtitutio. Si autem à craſsis humoribus ad aures decumbentibus oriantur, cum aurium, tum capitis grauitas aderit, ac reliqua quæ pituitoſos humores indicant: ob ſordes interim, quæ crebro in auribus gigni conſueuerunt, prędictę affectiones excitantur: quę quoniam & dignotione, & curatione facile patent, & tolluntur, propterea neque de his etiam mentionem fecimus. Quæcunque autem ab origine, vel paulo poſt, ſed longiſsimę, & abſolutę ſurditates conſtituuntur, nullo remedio eliduntur, Paulo teſte. Quę vero non abſolutę quidem ſed diuturnę tamen, & ipſę curationem non recipiunt, aut certe difficillimam, vt idem Paulus teſtatur. Surditas quoque (vt inquit Hippoc. lib. j. prędictionum) in morbis acutis, & turbulentis conſequens, mala eſt. Verum quę ob bilioſum humorem ad ſuperiora impetum facientem naſcuntur ſurditates, vacuationibus per medicamenta bilem ducentia ex facili abolentur. Quidam etiam ſua ſponte affectu liberantur, bile inferius deſcendente: quod quidem Hippoc. Aphor. xxviij. libri quarti confirmauit, cum dixit, Quibus bilioſæ deiectiones, ſuperueniente ſurditate ceſſant: & quibus ſurditas ſuperuenientibus bilioſis deiectionibus ceſſant: & eodem lib. Aphor. lx. ſcriptum reliquit.

Cap. 1.
Si ex bilioſo fiãt humore, curatio.
Alex. li. 3. c. 9.
Paul. loco citato.
Curatio, ſi ex frigidis, ac craſsis ſuccis fiant.
Purgatio.

Quibus in febribus aures obſurduerunt, ſanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata, ſoluit morbum. Valde quoque ſuſpectum habere oportet grauem auditum, vt tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos teſtatur Galenus: quoniam paulatim augeſcens temporis progreſſu perfectam ſurditatem inducit. Hæ affectiones, ſi ob bilioſum humorem ſurſum vergentem ortę ſint, ex facili aboleri poſſunt: nam quidam ſua ſponte à malo liberantur, bile inferius deſcendente, quemadmodum Hippocrates teſtatur; aut ſanguine ex naribus fluente. Quidam vero per medicamenta bilem ducentia eis exhibita, facilem curationem recipiunt, Alexandro, & Paulo teſtibus: quorum materias in præcedentibus ſtudioſi requirant. Victu quoque conuenienti contemperandi erunt, eoque bilioſus humor permutandus; cuius iterum ſæpius in prædictis mentionem fecimus. At ex crudis, craſsiſque humoribus prognatas ſurditates vel grauem auditum, vniuerſa victus ratione attenuatoria prius inſtituta, ſi nihil prohibeat, venæ ſectione curabis; media, aut externa inciſa in cubito vena, potiſsimum ſi recens fuerit affectio, aut cum ſanguine permiſti ſint redundantes crudi, craſsiſque ſucci; diutina autem exiſtente affectione, vel à ſanguine, abſolutis redundantibus prædictis ſuccis, vel ſiquid aliud venam incidere impedierit, omnino purgatione vtendum erit, humoribus prius tamen concoctis, ac præparatis: ex qua purgatione nedum totum corpus, ſed caput præcipue ex iam dictis ſuccis inaniatur: eaque non ſemel duntaxat, ſed bis, ac ſæpius (ſi opus fuerit) vtendum. hanc autem ex prius dictis eligere poteris, preſertim cap. de dolore capitis orto ex frigidis, craſsiſque ſuccis. A qua purgatione, medicamentis, quæ per os, & nares pituitam eliciunt (Alexandro, & Paulo auctoribus) vtare: necnon & eis, quæ ſternutamenta cient, Item & balneis ſua ſponte ſcaturientibus, & horum inopia, marinis aquis corpus abluere confert, prout ijdem auctores præcipiunt: omnique modo caput, ipſum preſertim vbi graue,

Cap. 1.

ac repletum fuerit, exſiccare ſaluberrimum erit, ſimulque corroborare, Galeni auctoritate tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, atque ex eiuſdem ſententia in ipſam

Topica.

aurem immittenda ſunt pharmaca, quæ craſſos, & viſcoſos humores findant, ac ſecent, attenuentque: ex quorum numero (præter ea, quæ ad ſonitus tradita ſunt) erit abſinthium cum aqua decoctum, ac per arundinem pro fomento adhibitum, ita vt alteram arundinis partem cauitati auris adaptes, alteram vero foramini operculi ollæ inſeras; quò vapor, qui exhalat, ad auditorium

Vide Galen. loco citato, & Aët. lib. 6. cap. 79.

meatum allabatur: vtaris autem hoc potiſsimum (Apollonij auctoritate) ad auditus grauitatem repentinam, & ob dolorem capitis obortam: bacciſque lauri, aut folijs eiuſdem in aqua decoctis ſimiliter vtitor, aut origano: itemque hyſſopo, aqua quoque marina, & aceto vti conuenit, omnis item piſcis fel, perdicis, aut capræ infuſum prodeſt, aut erinacei terreſtris cum oleo: fel inſuper tauri cum anguis ſenecta aceto exceptum, & aurium meatui inditum, grauem auditum ſoluit, Aëtio teſte: aut rutæ ſuccus cum melle, ſeu caſtoreum cum oleo anethino, vt Paulo viſum eſt.

Loco citato.

Fomentis quoque vtendum, quæ per ſpongias fiunt ex aliquo prædictorum decocto: & caſtoreum cum baccis lauri, & aceto permiſtum in aurem inſtilla. Nam mirifice conducit cum hoc, tum reliqua connumerata medicamenta, etſi valentiſsima ſint; ſuſtinet enim (vt inquit Gal. vj. Meth. med. in fine) auditorius meatus valentiſsima medicamenta: quamuis non ſolum vſque ad cerebri duram membranam pertineat, ſed etiam neruum contingit, qui in ipſum à cerebro deſcendit, vt diximus. Plin. II. lib. j. de re med. cap. xij. inquit, ꝙ ſuccus hederæ mundiſsimus cum vino inſtillatus plurimum facit: item allium, & cepulas cum adipe anſeris, ſi colas, & infundas: oua quoq; formicarum (vt idem refert) contrita ſurditatem aurium, quàm vetuſtiſsima ſit, ſanabunt: caprillum item fel inſtillatur grauiter audientibus, & prodeſt; ac bubulum lac cum felle caprino mixtum, & infuſum auriculis grauiter audientibus reſtituit auditum, eod. auct. Libro aũt de medicamentis,

In principio libri.

quæ ad manum ſunt Gal. aſcripto legitur, quòd leporis fel recens cum pari mellis portione mixtum, & in cepę corio tepefactum in aurem immiſſum ei, qui nihil audiat, auditum reſtituit.

Περὶ παρωτίδων. *De parotidibus.* Caput XXXVI.

POST aurium affectus, deinceps opportune viſum eſt de eo affectu agere, qui in
adenibus iuxtà aures adiacentibus oriri conſueuit: nominant autem hunc Græci
παρωτίδα, à Latinis quoque parotis nuncupatur. Sunt autem parotides ex inflamma
tionum genere, quæ glandulis circa aures affectis fiunt, Gal. teſte, iiij. de compoſ. Parotides qd ſint. Cap. 2.
medic. ſecundum locos. Ex quarum deſcriptione liquet, quæ partes in eis afficiantur, quia ade-
nes iuxta aures; quod abſque alio indicio, ſola inſpectione patebit. Affectus vero (cum è genere
inflammationum ſit) erit morbus in quantitate, propriè in exceſſu primo, ſicut reliquæ inflamma Pars affecta. Affectus.
tiones, ſecundario vero in intemperie, & ſoluta continuitate: id quod dignoſcere ad ſenſum lice
bit, abſque alia ſignorum inueſtigatione: Harum autem cauſa non vna duntaxat eſſe poterit: Cauſæ.
nam quandoque ex redundante ſanguine, eoque non immodice craſſo gignuntur: id quod di- Earundem ſigna.
gnoſces ex tumoribus magnis, rubriſque exiſtentibus, ex doloribus continuis vehementibus, at-
que grauantibus, & temperamento, ætate, & habitu, ſanguineis exiſtentibus, præcedenteque vi-
ctus ratione multum ſanguinem gignere potente, & reliquis huiuſmodi. Fiunt inſuper ex bilio
ſo ſanguine, ac tenuiori; quod cognoſcere licebit, eo quòd tumor ſit rubicundior citra grauita-
tem, igneus, eryſipelati perſimilis: ægerque videbitur tanquam ardere, & tangentes manifeſtam
caliditatem percipiunt, vt Alexander teſtis eſt. Quæ præceſſerunt, ac comitantur pariter bilem Lib. 3. c. 10.
redundantem arguent, vt habitus, ætas, temperamentum, ratio victus, ac reliqua. Verum ſi à me-
lancholico ſanguine prouenerint, neque ruborem habebunt, neque dolorem adeo ipſę inferunt,
ſed tumorem quendam ſcirrhoſum, quemadmodum ſi ex pituitoſo ſanguine fiant, laxum tumo
rem, qui œdema dicitur, repræſentabunt, nihil habens dolorificum, aut renitens: nec minus, &
quæ præceſſerunt melancholicum ſanguinem, aut pituitoſum apta fuerunt procreare. Conſue-
uerunt autem indifferenter cunctæ oriri, Galeno, & Paulo teſtibus, interim ex humoribus in ca- Gal. loco citato.
pite impactis, atque ab eo ad iam dictas partes tranſmiſsis, interdum autem citra capitis affectio- Paul. lib. 3. cap. 23.
nem in febribus, natura ſuperfluos humores ex vaſis effundens ad regionem inter cutem, & ſub-
iecta corpora deponit iudicatorie; quo tempore & glandulæ ex effuſis humoribus participant,
prædictoque affectu laborant. At Celſo auctore lib. vj. cap. xvj. parotides oriri ſolent modo in
ſecunda valetudine, ibi inflammatione orta, modo poſt longas febres, illuc impetu morbi con-
uerſo. Accurate igitur inſpici debet tum qualitas, tum quantitas materiæ influentis, & paroti-
das excitantis, vt inquit Alexander: nam quædam ipſarum ratione criſis concoctione apparente Prognoſtica.
fiunt, quæ neque prauæ, ſed curatu faciles exiſtunt: multoſque magnis periculis liberarunt; alię
vero ex copia cruda contingunt, quæ naturam grauant, ſimul, & nonnihil irritant: quare etiam
procedente tempore periclitantur, & medicis multa tentantibus, vix ad ſuppurationem, aut con-
coctionem perueniunt. Victu itaque congruo maxime, & ſubiecto affectui, cauſæq. eius effectri Curatio.
ci accommodato imprimis conſtituto, ſi ſanguis redundare videatur, per venæ ſectionem ipſum
euacuabis: preſertim ſi vires permittant, antequam vllam curationem parti adhibeas, Galeni, Venæ ſectio.
Pauli, ac Alexandri decreto: qui enim (vt inquit Alexander) nulla vacuatione præmiſſa, ſtatim
ad inducenda cataplaſmata tranſierunt, aut aliud, quod diſcutere, aut extrahere parotidas poteſt,
hi manifeſto auctores extiterunt, cur ægri ſtrangularentur. Incidenda tamen erit eiuſdem late- Topica.
ris humeralis vena. A ſanguinis autem miſſione ad topica deueniendum eſt medicamenta: quæ
minime repulſoria (veluti in reliquis inflammationibus vti conuenit) eſſe debent, preſertim cum
neque malignum ſit, neque multum quod influit, neque corpus humoribus ex æquo plenum ſit,
tunc nanque prima pars curatione partium inflammatarum à reprimentibus, ac repellentibus ex-
ordienda erit. Verum in parotidibus, ſiue paucum ſit quod influit, ſiue multum, benignum,
aut malignum, aut corpus ex æquo plenum, aut non plenum, Galeni decreto iij. de compoſit. Cap. 2.
medic. ſecundum locos, etiam præcedente totius corporis euacuatione nunquam eis vtendum
erit: & ſi Celſus eodem lib. vj. cap. xvj. interdum ea admittat, cum videlicet ſine morbo intumue-
rit; tutius tamen erit, ſi ab eis abſtineas ſemper, ſed maturari, & quamprimum aperiri commo-
dius eſt, vt ipſe inquit, preſertim ſi ex aduerſa valetudine fiant: quanquam conſiderandum ſit
(vt ipſemet teſtatur Galenus) num vehementi impetu fluxus illabatur, vel non: nam primo caſu
nihil nos curioſius agentes, iuxta Hippocratis ſententiam Aphor. xx. lib. j. omnia naturæ per-
mittimus. Si enim ſiue cucurbitam, ſiue aliud pharmacum humores ex alto ad cutem attrahens
admouerimus, vehemens dolor hominem apprehendit: vnde & vigiliæ fiunt, & febres ſucce-
dunt, ac vires exoluuntur, Galeno teſte, præcitato loco. Mitigare igitur, & non humorum in-
fluxui opitulari tunc potius conuenit per cataplaſmatum maxime lenientium vſum: veluti eſt,
quod ex frumenti, aut hordei, aut ſeminis lini farina, cum aqua mulſa, aut fœnigræci, ſeu al-
thææ, ſeu chamæmeli decocto conficitur. Item quod ex lapatho, ex axungia inſulſa conſtat, vt
inquit Paulus, & quæcunque alia, quæ ad hæc commoderate humectam habent caliditatem; per
quam mitigare dolores valent, ac influentes humores concoquere, ac ſuppurare poſſunt, in eun-
dem vſum corporibus preſertim mollibus, eunuchorum, puerorum, mulierum, & eorum, qui
teneram habent carnem, eiuſdem Galeni auctoritate, butyro iocum illinemus: & ſi vehemens

fuerit dolor, butyrum, & adipem ſuillum ſimul liquefaciemus, & modica cera adiecta, vt mol-
Lib.6. c.89. lius ceratum fiat (vt inquit Aetius) imponemus. At ſi non vehementi impetu influxus irruat,
humoreque adhuc alte deliteſcente, parotis in tumorem non attollatur, iuuari natura debet, vt
affligens humor ex profundo ad cutem attrahatur, pharmaca attractoria, aut fomenta aſſidua ad-
hibendo: atque ſi hęc nihil memorabile efficiant, etiam cucurbitam affigentes, vt inquit Galen.
Nam ſi in altum recurrat colluuies, periculum haud mediocre ſubſecuturum eſt, vt Paulus teſta-
tur: optimum vtique hic videbitur naturam adiuuare. Quòd ſi moderatæ fuerint parotides, ac
mitiores, vtpote, quòd neque multa copia influat, neque dolor vehemens adſit, neque caliditas
cum humore, ſanare eas poterimus facile (vt inquit Galenus, & Paulus) fotibus ex muria vten-
tes, & cataplaſmata magis calefacientia, & diſcutientia adhibentes, cum neque ipſę ad ſuppuratio
nem feſtinent, neque vehementem dolorem inducunt, veluti eſſet ceratum ex butyro, & œſypo
paratum, quod oſtrea vſta, aut bucinas, aut purpuras aſſumeret, vt inquit Aetius: vel ex eiſdem
oſtreis vſtis, anſerinoque adipe, veteri, inſulſo, & butyto, ac çera compoſitum: quod quidem effi
Cap.2. cacisſimum eſt, vt ipſe inquit: quamuis hęc eadem medicamenta ante Aetium Galenus conſcri
pſerit iij. de compoſit. medic. ſecundum locos: niſi quod pro adipe anſerino ſuillum appoſuit
veterem, inſulſum. Verum ſi non ita mitiores fuerint parotides, attractorijs pharmacis (vt dixi-
mus) ac diſcuſſorijs vtendum erit, fomenta aſſidua adhibendo ex florum chamęmeli, fœnigręci,
ſeminis lini, & ſertulæ campanæ decocto. Quòd ſi ex craſſiori humore, ac frigidiori excitentur,
in aqua, & vino decoctum parari debet ex prædictis, adijcique poterit hyſſopus, ſerpillum, ſam-
pſuchus, pulegium, & reliqua, quæ euidentiorem vim diſcutiendi habent. Poſt fotus ex oleo
amygdalino, chamæmelino, aut anethino locum illinemus: aut cataplaſma ex hordeacea farina,
& ſemine lini, in iure fœnigręci, chamæmeli, aut althææ decoctis adhibebimus. Frigidioribus
autem, & craſſioribus exiſtentibus ſuccis, oleo irino, aut liliorum alborum, ſampſuchino, aut ru-
taceo vtar, aut cataplaſmate ex erui, ſeminis lini, & fœnigræci farina cum ficuum ſiccarum, & cha
mæmeli iure decoctis, addita mulſa, & cum his cucurbitæ quoque affigendæ ſunt, preſertim ſi ni-
hil memorabile efficiant, bene item diſcutit parotidas iris illyrica contuſa, cocta ex paſſo more
Cap.44. farinæ hordeaceæ, calida bis, ter ue impoſita, vt inquit Scribonius Largus, eiuſdem iridis illiricæ
puluerem cum hordei farina in mellicrato decoctum commendat Theodorus Priſc. cap. viij.
lib.j. ad Timotheum. Quòd ſi ex his tumor non diſcutiatur, ſed etiam dolor perſeueret, neceſſe
eſt tandem, vt ad ea quæ ſuppurationem excitare, & materiam poſſunt concoquere digredia-
mur: velut eſt frumenti farina cum caricarum decocto, & oleo, item quod ex polline, & quod ex
fermento conſtat pharmacum, Galeni auctoritate: lapathum quoque, & axungia porcina, ſi in
hydrelæo coquantur, idem pręſtant, ex Alexandri ſententia. Poſtquam vero in pus parotides
tranſierint, materia mutata, id quod tibi innoteſcit ex rigore præter rationem, & febre, quæ prius
non erant, ac maiori dolore præcedentibus, tempore quo pus conficiebatur, ac demum delite-
ſcentibus, tunc aut per ſectionem pus elicere oportet, aut ſanè per acre medicamentum abſceſ-
ſum rumpere, aut tentare, vt ipſum per medicamenta attractoria, & tenuium partium vim haben
Cap.2. tia diſcutiamus, Galeno teſte eodem iij. de compoſ. medic. ſecundum locos. Verum ſi ipſæ pa-
rotides inueteratæ fuerint, citra omnem moleſtiam diſcuties, & emollies, ſi buccinas vſtas, & o-
ſtrea, omnia adipi veteri porcino liquato admiſceas, ac ſupra affectum locum adhibeas, Aetio te-
ſte: hoc idem efficiet, ſi prædictorum cinerem cum melle admiſceas, aut ſi ficus marina aqua in-
coctas, vel marrubium cum ſale imponas, ex Pauli ſententia, ſeu melius Archigenis: quoniam
Loco citato. eius eſſe hæc medicamenta fatetur Galenus tertio de compoſitione medicamentorum ſecun-
dum loc.

Περὶ βλάβης ὀσφρήσεος, καὶ ῥινὸς παθῶν. *De læſione olfactus, & narium vitijs.*

Caput XXXVII.

De inſtrumẽto odoratus cap.3. 4. de Loc.aff. cap.2.

CVM in ordine inſtrumentorum ſenſus, tertium locum ad dignoſcendam tenuem
ſubſtantiam odoratus teneat, Galeno teſte, cum libro de inſtrumento odoratus,
tum quarto de Locis affectis, & propterea in quatuor alijs ſenſorijs, tanquam me-
dium conſtituitur, ea de re abſolutis aurium affectibus, ad eos, qui olfaciendi facul-
tati, ac naribus contingunt, tranſeundum eſſe cenſui; prius tamen de ea odoratus
lęſione, quę non in meatibus naſi eſt, pertractare decreui: quę qualiſcunque fuerit, ſiue difficilis,
diminute, videlicet, ſeu ablate oblęſa functio, ſiue deprauata, noxa non eorum meatuum. qui na-
Pars affecta. ribus conſpiciuntur, erit, ſed vel anteriorum cerebri ventriculorum, aut eorum meatuum, qui
ἠθμοειδῆς Gręce, Latine coliformes appellantur, ex Gal. ſententia iij. de Locis aff. in fine: quẽ ſecta
Paul. lib.3. cap. 24. ti ſunt Paulus, & Aetius. Nanque (vt idem Gal. teſtatur) odoratorum ſenſus in prioribus cere-
Aë. li.6. c.96. bri finibus perficitur, elatis ad ipſos per iam dicta coli foramina vaporibus, cum natura in fabri-
candis cuiuſque ſenſus inſtrumentis, ſimilitudinem ſenſibilium ſecuta ſit: & propterea va-
poris

poris quodammodo ſimile proprium odoratus inſtrumentum eſſe oportebat, vt libro de inſtrumento odoratus liquet. In ipſis itaque cerebri anterioribus ventriculis, qui etiam vaporoſum quendam ſpiritum continent, vt patet viij. de Vſu part. odoratorum ſenſus perficitur, non ab re iuxta Gal. ſententiam. Quapropter olfaciendi facultate oblæſa, ad priores cerebri ventriculos referatur affectio, ſi ſimul cum ea vox non oblæſa ſit, ſed incolumis ſeruabitur: verum ſi vox quoque mali contagium ſenſerit, laborioſior quodammodo reddita, colatorijs oſſibus oblæſis affectio tribuenda erit, quemadmodum Paulus teſtatur. At ſi cerebri priores ventriculi affecti ſint, eorum affectio, aut ex intemperie ſola, aut etiam ex humorum copia oriri poteſt. Si vero colatorij meatus affecti ſint, obſtructio duntaxat eorum, & non intemperies ſola in cauſa eſſe poterit; & proinde licet odoratus oblæſio perpetuo ſymptoma ſit in genere noxæ functionis ſenſibilis proprie olfaciendi, ſiue ea functio diminuta ſit, ablata, ſeu deprauata, non ad vnum tamen genus morborum ſequitur: ſed ſi colatorij meatus affecti ſint, vtpote obſtructi (vt diximus) morbum in compoſitione, & proprie in via comitabitur, ipſis autem incolumibus exiſtentibus, anterioribus vero cerebri finibus affectis in intemperie morbum ſectabitur. Quibus autem indicijs olfaciendi læſio dignoſcatur, nequaquam ſcribere oportet; cum ex ipſius ægri relatione prompte modus læſionis eius percipi poſſit. At habita notitia, quod olfaciendi facultas ex affectione anteriorum cerebri ventriculorum oblęſa ſit, cum ipſi intemperatura quadam affecti ſint, mox qualis ſit ea ventriculorum cerebri, ac ipſius etiam cerebri intemperies inueſtigandum erit: quæ non alia via tibi innoteſcet, quàm ex his notis, quas conſcripſimus, cum de dolore capitis pertractauimus: ſiue ea intemperies ſit ſola, ſiue cum alicuius ſucci redundantia, propterea non eſt cur iterum de eis hic mentionem faciamus. Verum ſi odoratus offenſio obturatos colatorios meatus ſectetur, ex detentis præter conſuetudinem narium excrementis, muco, ac deſtillatione, vt plurimum prægreſſis, cum his quæ diximus percipi poterit: quanquam etiam ex malis quibuſdam redundantibus ſuccis prædicti meatus obſtrui poſſunt, ventriculique oppleri, ac aliena intemperie affici: qui ex proprijs eorum indicijs haud difficulter comprehenduntur, potiſſimum vbi de prauata functio fuerit; Non itaque deſpicienda hæc affectio erit, preſertim vbi anteriores cerebri ventriculi, nedum intemperie affecti, ſed humore oppleti ſint; quoniam præter id quod ſpiritus animalis, qui in ventriculis continetur, ac cerebrum ipſum intemperie quadam afficiatur, hæſitandum erit de futuro caro, morbo comitiali, aut apoplexia; humoribus ipſis diu detentis, ac adeo auctis, vt pleni ventriculi ſint, non anteriores modo, ſed medius ſaltem, aut etiam poſtremus cum eis, quemadmodum euenire ſolet, ſi ipſis plenis exiſtentibus tota nocte ſupini cubemus, Gal. teſte, lib. de inſtrumento odoratus. Inſuper ſi odorandi functio deprauata ſit, magna ex parte periculoſa exiſtit, preſertim ſi in acutis morbis accidat, & odor quiſpiam putridus, ac fœtidus ſentiatur. Verum ſi ex ſola cerebri intemperie olfaciendi facultas oblęſa ſit, contrarijs duntaxat remedijs curabitur, calidis, ſi frigida fuerit intemperies: & frigidis, ſi calida; humidis, ſi ſicca: & ſiccis, ſi humida fuerit: quemadmodum in cura doloris capitis oſtendimus. Ex humorum autem copia, ſiue cerebri ventriculos opplente, ſiue colatorios meatus obſtruente, ſi odorandi functio oblæſa ſit, ea prius, aut ſanguinis miſſione, aut purgatione vacuanda erit (vt inquit Paulus) prout ipſa humorum copia exigit: & deinde ad topica medicamenta deuenire. Sed quoniam magna ex parte, qui ventriculos opplent, ac colatorios meatus obſtruunt redundantes ſucci frigidi, ac craſſi ſunt, ea de re, ſi ita contingat, odoratum oblędi, vniuerſa victus ratio, quæ attenuatoriæ ſit facultatis, inſtituenda erit. Proinde domus in qua degunt taliter affecti, moderate calida ſit oportet, pro temporis anni ratione: in ſiccioribus locis diuerſentur: gymnaſijſque pro viribus vtantur, ac moderato ſomno nocturno: nam diurnus, & diuturnus incommodus eis exiſtit: dum autem dormiunt ceruicalia ſublimia habeant, & in latus reclinentur, non tamen ſecundum affectam partem, preſertim ſi contingat vnum ex colatorijs meatibus eſſe obturatum, vt inquit Aëtius, Archigenis auctoritate; ex interuallis quoque acrium rerum eſus adhibeatur. Hac victus ratione inſtituta, ac totius corporis purgatione præmiſſa, non ſemel duntaxat, ſed bis, & ſępius, ſi opus fuerit, preſertim ſi purgans medicamentum valentiſſimum non ſit, commodus erit vſus eorum pharmacorum, quę pituitam per os ducunt, quorum formulas ſupra requiras; aut ex ſtaphide ſylueſtri, maſtiche, & vua paſſa componas: nec minus, & caput ipſum per ea quæ naribus infunduntur, purgari debet, prius eis vtendo, quæ in pręcedentibus conſcripſimus: demum efficacioribus, ceu eſt elaterium cum lacte, aut cyclamini ſuccus. Ipſum quoque cyclaminum ſiccam tritum (vt inquit Aëtius) inſuffla, aut nigellam tuſam ac cribratam, & oleo vetuſtiſſimo addito probe tritam per nares infunde: & pharmacum per inſpirationem vehementius attrahere iube: aquam autem ægro in ore continendam exhibe; quo medicamento vſus fuit Galenus in quodam adoleſcente, qui à diuturna tum grauedine, tum deſtillatione odorandi ſenſum læſum habebat, vt patet libro de inſtrumento odoratus. Hic vbi per triduum hoc auxilio vſus fuiſſet, magnopere ab eo adiutus fuit: quarto autem die cum eodem medicamento ſic vſus eſſet, vt ſpiritum violentius, quàm antea attraheret, grauem in intimo capite morſum percepit; qui tamen, vt ſenſim leniretur, poſtera die penitus conualuit: vtiliter etiam nigella aſſumitur cum aceto, vt refert Aetius. Sternutatorio item vtendum, primum ſimpliciori, deinde efficaciori, quale eſt

Odoratorũ ſenſus, quo loco fiat.
Cap. 3.
Cap. 6.
Quibus indicijs dignoſcatur, quæ pars fuerit affecta.
Quis præter naturam affectus ſit.
Quos morbos ſectetur.
Cauſarum cognitio.
Prognoſtica.
Cap. 6.
Curatio.
Victus ratio.
Medicamentorum ratio.

Cap. 4.

veratrum album leuiſsime tritum; odoramenta quoque aſsidue adhibeantur, veluti eſt narciſſus, ſyſimbrium, aut ſerpillum odoratum, mentha, polium, & thymbra: quanquam omnium vtiliſsimum ſit caſtoreum aceto dilutum: quin & potum caſtoreum tritum cum aquæ mulſæ cyathis tribus, præ multis auxilijs proderit, eodem Aëtio teſte: verum efficacius redditur, aceti ſcillitici cyatho dimidio addito. Vtiliſsimum quoque ipſis exiſtit acetum ſcillinum quotidie à ieiunis trium cochleariorum acceptum. Ceterum ſi pertinacior fuerit affectio, adeo vt adhuc auxilio aliquo opus habeat, radendum eſt caput, & ſinapiſmus adhibendus vſque ad frontem: & ſi opus fuerit, ne dum fronti, ſed faciei, ac naſo adhibere oportet, & poſtea lauare: quin & theriacæ ſæpe aſſumptio magno erit præſidio, Paulo auctore.

περὶ ὀζαινῶν. *De ozænis.* Caput XXXVIII.

Ozænæ quid ſint. Aët. lib. 6. cap. 90. Alex. lib. 3. cap. 11. Pars affecta. Affectus. Cauſæ. Cap. 3. Prognoſtica. Curatio. Victus ratio. Paul. lib. 3. cap. 24. Medicamentorum ratio. Cap. 3. Topica capiti adhibenda. Topica naſo applicanda.

EX genere vero vlcerum ſunt ea narium vitia, quæ Græci ὀζαίνας, Latini quoque non alio modo quam ozænas appellant, ex fœdo odore quem habent, ſic dictæ. Sunt nanque ozænæ vlcera circa nares, pluresque cruſtas, & odorem fœdum habentia, Celſo auctore cap. viij. lib. vj. aut vlcera curatu difficilia, putredinoſa, grauiterq. olentia, vt ex Aetio, & Alexandro colligi poteſt. In quibus quod nares afficiantur, nullo alio indicio opus eſt, cum ex inſpectione patere poterit, ac ægri narratione; ſimiliter quod morbus ſint in ſoluta continuitate: nam in vlcerum genere continentur, vt diximus: id quod etiam viſu facile deprehendi poterit. Earum autem cauſa humores acres, ac putidi ſunt, ex ipſorumque influxu generantur, vt Gal. teſtis eſt iij. de compoſ. med. ſec. loc. Nam ſi acres ſolum fuerint humores, ægre curabilia vlcera producere conſueuerunt, non tamen graueolentia; eodem Gal. auctore præcitato loco. Relinquitur ergo, vt ozænæ ex acrium, & putredinoſorum humorum influxu procreentur: & propterea differre ab his vlceribus, quæ ex acrium duntaxat humorum influxu fiunt, non tamen graueolentia ſunt. De hoc malo ſciri quidem debet (vt inquit Celſus) quòd vix ei ſuccurri poſſit, nihilominus tamen quędam tentanda ſunt, quanquam curatu ſit difficile. Cibo itaque modico, qui neque acer, neque valentiſsimus ſit, eſt vtendum; pariter & potu: & ſi ſuſpicio adſit copiæ humorum in toto corpore redundantium, ea prius aut ſanguinis miſsione, aut purgatione auferenda erit, Paulo teſte. Demum quoniam ex capite in nares acriũ, ac vitiatorum humorum defluxus prouenit, quamprimum caput ſiccetur, ac roboretur oportet, Gal. auctore eodem iij. de compoſ. med. ſec. locos, eoque ſiccato, ac roborato ad naris purgationem progrediendum erit, ſcopo hoc in ozænis propoſito, vt affecta pars permiſtæ facultatis pharmaca, tum repellentia, tum diſcutientia reſiccetur: repellunt autem tum auſtera, tum acerba, quę communem adſtringentium appellationem habent; diſcutiunt vero calida, & ſicca facultate prędita. Qua de re caput ad cutem tondeatur, aſsidueque vehementer perfricetur: demum quæ ſiccandi, ac firmandi facultate prædita ſint ſyncipiti, ac toto capiti præraſo (vt dictum eſt) imponantur, veluti eſt oleum myrtinum, roſaceum, puluis corallorum, ac ſantalorum, roſarum rubearum ſiccarum, maſtiches, & mannæ thuris, acetum, & alia huiuſmodi: quorum ſyluam ſtudioſi petant cap. de dolore capitis. Ex Aetij autem, & Alexandri ſententia tale medicamentum imponi debet; excipit vero myrrhę, thuris, ſingulorum ℥.j. cochleas integras quinque, quibus ceram, & albumina ouorum duorum addito, commiſcetoque, ac medicamentum capiti cum linteo diebus ix. continuis inducito. Poſtquam itaque per prędicta caput corroboraueris, ad naſi curationem accedes, præpoſitum iam ſcopum habens: in narem itaque ipſam mel cum exiguo modo reſinæ terebinthinæ conijciatur, ex Celſi ſententia; quod ſpecillo quoque lana inuoluto fit, attrahatúrque ſpiritu is ſuccus, donec in ore guſtus eius ſentiatur: ſub his enim cruſtę reſoluuntur, quæ tamen per ſternutamenta elidi debent. At puris vlceribus (eodem Cornelio auctore) vapor aquæ calidę ſubijciendus eſt; deinde adhibendum aut lycium ex vino dilutum, aut menthæ, ſeu marrubij ſuccus, ſeu omphacium, ſic vt horum cuilibet mel adijciatur: inuoluendumque lana ſpecillum eſt, & in eo medicamento intingendum, eoque vlcera implenda ſunt; rurſusque linamentum inuolutum, & oblongum eodem medicamento illinendum, dimittendumque in narem eſt, & ab inferiore parte leniter deligandum, idque per hyemem, & ver, bis die, per æſtatem, & autumnum, ter die fieri debet. Verum Galenus (Archigenis auctoritate) calaminthæ ſuccum naribus infundendum in ozęnis pręcipit: aut ipſammet aridam calamintham per fiſtulam inſufflandam iubet, & ad naris vlcera ex malorum punicorum ſucco in ęneo vaſe ad medietatem cocto paratum medicamentum perline; aut malum punicum dulce, integrum, in vino coctum tertio, & forinſecus imponito: poteritque ex ceruſa, & argenti ſpuma ſimul contritis, eiſque dum teruntur, vinum, & oleum myrteum adijciendo, donec mellis craſsitudinem fecerit, medicamentum parari, eoque vlcus illiniri, eiuſdem Cornelij auctoritate. Interim ſi vetus fuerit vlcus preſertim, myrrham, plumbum vſtum, ac alumen prædicto vnguento permiſcere poteris, ſutorium atramentum vſtum, vel ſal ammoniacum, ſimulque cum his mel, & acetum, ex quibus conſtat cum ozęnarum, tum etiam aliorum narium vlcerum curatio. Vnum autem Aetij medicamentum

tum

tum ex mente Oribaſij prætermittere nolui, excipit autem ſpumę argenti,& ceruſę ʒ. vj. plumbi vſti,& loti ʒ.iiij. myrrhæ,aloës,ſingulorum ʒ.ij. gallarum ʒ. j. vino, & myrteo oleo dilutis vtere ad narium vlcera; facit etiam,& ad ſedis vitia,vlcera ſcilicet, ſeu rimas, eodem auctore.

Lib.6. c.93. Optimum medicamētū

περὶ πολύποδος. *De polypo.* Caput XXXIX.

VELVT ex vlcerum genere ozænæ,ſic quoque ex genere tumorum præter naturam affectus quidam in naribus generantur,qui à Græcis πολύποδες, à Latinis veluti à Celſo,polypi quoque nuncupantur. Sumpſit autem hic affectus nomen à ſimilitudine ad aliquid extra poſitum, velut elephantiaſis, & cancer, ab elephante, & cancro,cum quibus ſimilitudinem habent, vt teſtatur Galen.ij. Meth. med. propterea ab eodem Gal.iij.de compoſ.med.ſec.loc. aſſeritur polypum tumorem eſſe,qui præter naturam in naribus generatur, polypodis carni aſſimilis, iuxta ſubſtantiæ proprietatem: quem etiam ſectati ſunt Paulus,& Aetius; nam polypi marini carni proprietate eſſentiæ,& colore,& compage ſimilis exiſtit,eodem Aëtio teſte. Celſus vero cap.viij. lib.vj. dixit,quod polypus eſt caruncula, modo alba,modo ſubrubra, quæ narium oſſi inhæret, & modo ad labra pendens narem implet, modo retro per id foramen, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeo increſcit, vti poſt vuam conſpici poſſit, ſtrangulatque hominem, maxime auſtro, aut euro flante, fereque mollis eſt,raro dura,diſtatque polypus,iuxta eiuſdem Celſi ſententiam,à reliquis carunculis,quæ naribus naſcuntur: quoniam illæ ſimiles ſunt muliebribus mammis,ac in imis partibus narium, quę carnoſiſſimæ ſunt inhærent,& ſi eiuſdem naturæ ſint polypi,& carunculæ,quas Græci σαρκώματα appellant,Paulo auctore. Nares ergo in eiuſmodi affectionibus affectæ ſunt,vt ex iam dictis, ac oculorum inſpectione patere poteſt,ac affectus,ſeu morbus in quantitate exiſtunt, cum è genere tumorum præter naturam ſint,Galeni,Pauli,Aëtij, & Alexandri auctoritate: ex quorum eſſentiæ proprietate manifeſtum eſt (vt inquit Galenus,& Aetius,poſt eum) eos ex craſſis,& viſcoſis humoribus generari; quare non eſt, cur laboremus notas hic conſcribere, quibus morbum hunc dignoſcamus,cum ad ſenſum pateat,nec eas,quibus eiuſdem morbi cauſa dignoſci poſſit: quoniam manifeſtum eſt (inquit Gal.iij. de compoſit.medic.ſecun.locos) affectionem hanc ex craſſis,& viſcoſis humoribus generari: & proinde non ab re Celſus aſſeruit morbum hunc ferè quidem ferro curari,quamuis interdum medicamentis quibuſdam inareſcat. Verum ſi cancroſus ferè polypus fuerit: attingi non debet,vt idem teſtatur: quamuis magis ſpiritum impediat, & nares dilatet,raroq. talis polypus fiat,cum ſæpius mollis ſit. Ceterum liquet, in huiuſmodi affectibus conſiderata cuiuſque corporis natura, ſanguinem (ſi nihil impediat) mittendum eſſe: necnon medicamentum purgans offerendum (Alexandro teſte) debita prius victus ratione inſtituta: deinde caput radi, ſiccarique, ac roborari medicamentis appoſitis debet. Nam hæc communis cura ambobus his eſt, polypo, videlicet,& narium vlceribus, ſeu ozænis, auctore Gal.iij. de compoſit.medic. ſecundum locos, pituitam quoque per os educi conuenit, apophlegmatiſmis,videlicet,in pręcedentibus conſcriptis: nanque ex craſſis, & viſcoſis humoribus dictum eſt polypum generari: Qua etiam ratione fit, vt eis etiam topicis medicamentis, qui curari poſſunt polypi indigeant,quæ miſtam facultatem habeant,vt videlicet partim adſtringant,partim ſecent, & attenuent,partim etiam diſcutiant,& exſiccent, eodem Galeno auctore præcitato loco. Verum nequaquam ea adhibenda erunt,ni prius caput reſiccetur, ac corroboretur, ſi opus fuerit. Ante omnia venam ſecare,ac purgare oportet,vt diximus: quæ caput roborant, atque exſiccant præcedenti capite requiras,eiſque vtare, poſt quæ eunuchis maxime, aut corporibus mollibus, & humidis, vtpote quæ nullius pharmaci ferre poſſint adhibitionem, ſed ab omnibus irritantur,roſis aridis contuſis,ac probe tritis,atque inditis vtitor: magnopere enim citra omnem mordacitatem iuuamentum præſtant; quoniam aut nihil nocent, aut omnino citra moleſtiam opus ſuum perficiunt, vt teſtatur Galenus. Ipſe quoque tanquam probatiſſimum reperiſſe aſſerit, nedum polypis, ſed etiam ozænis, quod ex malis punicis conſtat pharmacum: ſint autem pari numero,ac magnitudine ex tribus eorum differentijs, auſteris ſcilicet, dulcibus, & acidis accepta,eaque recentia, & matura contundenda ſunt; atque integra diligenter conſtringenda, quo ſuccus ex eis exprimi poſſit,quem vbi modice decoxeris, ſi liquidior quàm oportet, videatur, ſtanneo vaſe depoſitum aſſeruarę oportet. Quod vero ab eo reliquum eſt ſolidum,& craſſum, rurſus diligenter contundendum eſt,vt à contuſione rurſus in pila atteri, ac leuigari poſſit, indeque collyriorum formæ effingi, quæ congruam ad ægri narem proportionem habeant. Induntur enim hæc in naris,quam polypus obſedit,meatum,quo citra mordacitatem, doloriſque conſenſum, qualem acria pharmaca excitare ſolent, per longiorem moram ipſum expurgent: quòd ſi humectior, & mollior tibi appareat polypus, plus ex auſteris malis punicis conijcies, ſi durior,ex acidis. Quoniam vero moleſtum eſt perpetuo collyrium ſuſtinere,licet etiam quandoque intermittere: atque interim ſuccum antea expreſſum, & in ſtanneo vaſe depoſitum, ac adſeruatum in nares infundere: atque etiam circa illas partes, iuxta quas naſus ad palatum per-

Lib 6. cap.8.
Quid ſit polypus.
2. met.cap.2.
3. de compo. med. ſec. loc. cap.3.
Paul. lib. 3. cap. 24.
Aët.li.6. c.90
Pars affecta.
Affectus pter naturam.
Cauſæ.
Cap.13.
Prognoſtica.
Curatio.
Cap.3.
Qualia medicamenta conferant.

foratus eſt, liquidum ipſum expreſſum ſuccum illinire, vel cum penna, vel cum lana, ſpecillo duos nucleos, ſiue cuſpides habenti obuoluta, nec parum etiam confert prędictum collyrium ex malis punicis effictum, ſi vbi exaruerit, probe contundatur, eribreturque, ac leuigetur, indeque in ſuffletur, aut etiam per ſpecilli nucleum indatur. Omnia autem hæc (vt teſtatur Galenus) aſſidue facere oportet, vt nunquam ab affecta parte pharmacum abſit, cum facile ab humiditate elua tur. Parari item poteſt medicamentum ex ſpumæ argenti ℥. iij. cerusæ ℥. iiij. malicorij ℥. ij. & aluminis ſciſſilis tantundem: quibus tuſis, & cribratis in mortarium coniectis, cum vino odorifero ad mellis craſſitudinem redigito: poſtea vero myrteo oleo affuſo conquaſſato, in pyxide plumbea ſeruato, vtitor. Poteris inſuper Pauli medicamento vti, robuſtis preſertim corporibus, aut ex eo, quod excipit atramentum ſutorium cum aceto, aut eo, quod recipit ſquamæ æris ℥. viij. atramenti ſutorij ℥. vj. ſandarachæ ℥. iij. veratri nigri ℥. ij. miſceantur, & naribus inſufflentur. Ad inueteratos autem polypos maxime commendauit Alexander puluerem ex quatuor metallicis compoſitum, chalcantho, videlicet, chalcitide, ære cremato, & miſy. Accipias autem hæc æquali pondere ſingula, & ſeorſum teras ex aceto, poſtea omnia ſimul miſceas ex vino ſubigens, donec glutinoſum fiat, ad mellis ſpiſſitudinem deinde in ollam recentem conijcias, quam operculo impoſito, lutoque oblitam in furnum dimittas, vt in carbones illa redigantur, dein furno exempta cum vino teras, atque iterum ſimiliter torrefacias, redigaſque in puluerem, eumque reponas, & cum neceſſitas poſtulat, vtare. Prædictis etiam medicamentis vti poteris ad reliqua narium ſarcomata, nonnullaque alia reperies apud artis medicæ eximios auctores, quæ nos breuitati indulgentes ex induſtria prætermiſimus.

περὶ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίας. *De ſanguinis ex naribus eruptione.* Cap. XL.

Cap. 4.
Pars affecta.
Affectus.

INTER narium affectus, quæ ex ipſis ſanguinis eruptiones fiunt, à Galeno iij. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos connumerantur, à Græcis ῥινῶν αἱμοῤῥαγίαι dictæ. Quapropter quod nares affectæ ſint, cunctis liquet, non tamen per eſſentiam ſemper afficiuntur: ſimiliter quod affectus ipſe ſymptoma ſit in genere excretorum immodice toto genere præter naturam. Verum id non vnum duntaxat morborum genus ſectatur, velut etiam reliquæ ſanguinis eruptiones, ſed interim Galeno teſte v. Method. medendi vaſorum diuiſionem, interdum eorum orificiorum reſerationem, quandoque earundem tunicarum rarefactionem ſequitur; quamuis non modo vaſis ipſis male affectis, ſed etiam ipſi ſanguini, aut denique facultati interdum occaſio tribuenda ſit, ex eiuſdem Galeni ſententia iij. de Cauſis ſymptomat. dico autem vaſa ipſa male affecta, vt cum molliora, vel duriora, ſeu tenuiora fuerint, à natura, ſeu aliqua ſuperueniente cauſa extra vterum vitiata; ſanguinem vero male affectum appello, vel cum adeo vitioſus ſit, vt vaſa, quibus continetur, erodat, vel cum adeo eſt auctus, vt à vaſis contineri non poſſit, vt interim ea diſrumpat, interdum eorum ora reſeret. Ex parte vero facultatis ſanguinis profluuium efficitur, cum ipſamet facultas ora vaſorum aperit. Non ab re itaque ſanguinis ex naribus eruptio vni ſaltem ex prædictis cauſis tribuenda erit. Nanque aut vaſis ipſis male affectis, venis ſcilicet aut arterijs, eorum ore, aut reſerato, aut tunica eorum diuiſa, vel rarefacta, propter quod & ſanguis, vel propter ἀναστόμωσιν, quam Græci, aut διαίρεσιν, aut διαπήδησιν è vaſis profluit: vel ſanguini ipſi, etiam male affecto, aut ipſi facultati, quæ ora vaſorum aperit, tempore quo excernit ea, quæ ſibi moleſta ſunt. Hinc Galenus prædicto libro quinto Methodi medendi anaſtomoſin fieri aſſerit, tum propter eorum imbecillitatem, tum etiam propter ſanguinis copiam, qui impetu quodam ad os vaſorum ruat; aut propter eiuſdem ſanguinis acrem quampiam, quæ illi extrinſecus incidat, qualitatem. Diæreſin vero, ſeu diuiſionem vaſorum, tum ex vulneratione, tum contuſione, tum ruptione fieri: aut diapedeſin ex ipſa quidem tunica rarefacta, ſanguine vero tenuato, oriri fatetur: quanquam etiam ex gracilium vaſorum ore adaperto fieri poſſit. Verum ſi ex parte vaſorum aliquo modo affectorum ſanguinis è naribus profluuium fiat, id dignoſcere haud difficile erit, ſiue interna, ſiue externa fuerit cauſa: nam neque indicia aderunt ſanguinis redundantiæ, neque is, qui profluit ſanguis, vitioſus apparebit, nec corpus cacochymum erit, aut criſis tempore in acutis morbis is excernitur. Si autem ex aliqua externa cauſa affecta fuerint vaſa, vt caſu ab alto, ictu, exercitio vehementi, mora in ſole, ac reliquis huiuſmodi, ex ægri, aut aſtantium aſſertione id percipere poteris. Verum ſi ex nulla externa cauſa vaſa affecta ſint, interna perquirenda, nunquid molliora, videlicet, fuerint: id quod à redundante humiditate percipies: aut duriora, ab ariditate; aut tenuiora ab inedia reddita ſint vaſa, ſeu à natura talia constructa fuerint: & proinde eorum ratione fuerint rupta, reſerata, ſeu rarefacta. Si vero nullum iſtorum adſit, videndum erit nunquid adeo auctus fuerit ſanguis, vt vaſis contineri non poſſit, & propterea erumpat, aut reſeret, id quod dignoſces ex ſignis, ſanguinis redundantiam indicantibus, aut ipſemet ſanguis non valde auctus, ſed vitioſus adeo ſit, vt vaſa, quibus continetur, erodat: id vero

Cap. 2.
Quot ſectetur morbos.

Cap. 2.
Quod quodlibet ſanguinis profluuiũ vni ex tribus cauſis tribuaẽ

Cap. 2.
Anaſtomoſis ex qbus cauſis.
Diæreſis.
Diapedeſis.
Si ratione vaſorum fiat, ſigna.

Si ſanguinis rõne, ſigna.

percipies,

percipies,tum ex qualitate eius,qui profluit,ſanguinis, tum ex reliquis ſignis cacochymum corpus indicantibus, & pro natura diuerſa ipſius cacochymiæ poterit etiam qualitas vitioſi ſanguinis indagari,num pituitoſus,videlicet,bilioſus,aut melancholicus fuerit,qua de re profluuij cauſa erit ſanguinis. Verum ſi neque affectorum vaſorum,aut affecti ſanguinis indicia adſint, præceſſeritque acutus quiſpiam morbus,ipſi facultati,ſeu naturę,quæ ea quæ ſibi moleſta ſunt,excernit,ora vaſorum aperienti tribuenda occaſio erit profluuij ex naribus ſanguinis: quod, vt ex prædictis elicere poteris, quandoque fit cum functionis alicuius noxa, interim vero ipſis viribus haudquaquam oblæſis, ſed robuſtis exiſtentibus: quamuis hoc profluuium toto genere præter naturam ſit, reſpectu excretæ ſubſtantiæ: præter naturam tamen dici non debet, ſi in tempore expellatur,hoc eſt,ſi id quod moleſtum eſt, expurgetur, id quod perpulchre decretum reliquit Gal. lib. j. de diff. ſympt. Verum ex quacunque fiat cauſa ſanguinis profluuium ex naribus, non deſpiciendus erit: nam cum ſuperfluit, ſeu longo tempore perſeuerauerit, timendum erit, aut animi deliquium, aut iocinoris imbecillitas, ac infrigidatio, & demum cachexia, & hydropiſis: quamuis auctoritate Hippocr. vj. de Morbis vulg. ijs,qui decolores mero modo ſunt, parum proſit, quibus vero colores rubicundi, non ſimiliter, & quibus capta ſunt quę facile tolerant, prodeſt; quibus ſecus,non: libro autem ʒ. prædictionum idemmet Hippocrates dicebat, Ex naribus erumpente ſanguine cum exiguis ſudoribus per frigeſcentia maligna, ac praua: item quòd poſt ſanguinis eruptionem nigrorum per aluum tranſitus,malum, praua etiam ſunt valde rubra. Eiuſdem auctoritate Aëtius lib.v.cap.cxxiiij. inquit,fluxum ſanguinis è naribus in quarta die in febribus flentem, peſſimum ſignum eſſe: multitudinem enim ſignificat in toto corpore, aut in capite: addit autem Hippocrates in coacis prænotionibus, ſi non aliud quid boni coinciderit, verum quinta,minus periculoſum eſſe, quanquam forte ea ſententia potius de narium ſtillicidio veritatem habeat,id nanque prauum eſſe ſignum,preſertim in ardentiſsimis febribus idem Hippocrates cum Gal. teſtatur, cum j. Prorrhet. tum j. de Morbis vulg. maxime ſi quarto fiat die, nam tunc abſoluta morbi malicia ſignificatur, vt apud eoſdem patet j. Prorrheticorum: nihil enim (inquit Gal.) eorum,quæ decretoria exiſtunt,exigue ſecerni conuenit, quapropter vnum duorum indicabit, aut copiam, quæ tolerari à facultate nequit, vel imbecillitatem naturæ, quæ proponit ſuperflua excernere,ſed non valet. Et propterea velut pernicioſiſsimum eſt in ardentibus febribus nares parum ſtillare,ſicut eis familiariſsimum exiſtit largum ſanguinis profluuium, preſertim in iunioribus minoribus natu,infra xxxv. annum ætatem argentibus; cum in hac ætate ſanguis plurimus ſit, facultas valentior, atque etiam calor exuperans, eiſdem Hippocrate, & Galeno teſtibus, tum j. tum iij. prognoſt. Fluere quoque ſanguinem ex naribus recto itinere commendauit Hippocrates; è contrario vero culpauit, cum eodem lib.iij. prædictionum dixit. Sanguinis eruptiones ex contrario malæ ſunt,velut in ſplene magno,ſi ex dextra nare fluat. lib.v. Aphor.xxxiij. idem inquit Hippoc. Menſtruis deficientibus ſanguis ex naribus fluens, bonum. Quod autem in criſibus ſanguis ex naribus profluuium quibuſdam indicijs præcognoſci poſſit, & quibus (imò quòd magnæ imperitiæ ſit id non præcognoſcere) ſcriptum reliquit Galen. tum iij. de Criſibus,tum j. de Arte curatiua ad Glauc.circa finem. Si autem victus ratio vniuerſa pro eius curatione (ſi vitio vaſorum, aut ipſius ſanguinis fiat) infrigidans, & adſtringens: tenuis quoque vbi ex ſanguinis copia fiat; boníque ſucci,& concoctu faciles cibi exhibeantur, potiſsimum vbi vitioſus fuerit ſanguis,ſintque contrariæ qualitatis redundantis ſucci in ſanguine. Verum is ſanguinis fluor,qui à facultate efficitur, quoad iudicatorius ſit,nulla particulari indiget victus ratione,aut curatione. Vbi vero concitata natura mediocritatem non obtinuit, ſed immodice ſanguis fluxerit, ita vt vires imbecilliores reddantur, ſimili victus ratione vtendum erit, ac curatione,quibus in prædictis vtimur; & propterea velut frigida, & adſtringenti victus ratione, ſic quoque frigidis,& adſtringentibus medicamentis pro eius curatione vtendum erit,Hippocr. decreto, cum Aphor.xxiij. lib.v. tum xxxvij. lib.vij. Verum nec omnino; nec ſine diſcrimine, nec omni tempore iam dicta medicamenta circa loca, vnde ſanguis profluit,ſunt adhibenda,Galeno auctore, v. Meth. med. ſed poſtquam in alia prius loca auerteris: auertitur autem ſanguis, atque ad alia membra conuertitur, tum ad contraria reuerſus, tum ad proxima deriuatus: propterea ſi reſolutus adhuc æger non ſit, vena ſub eo cubito incidenda erit, qui profuſioni è directo reſpondet (vt ipſe iubet) ſiquid aliud non prohibeat, & vbi paulum detraxeris, mox vnam horam intermittens, rurſus detrahes: poſt iterum, atque iterum, pro laborantis viribus. Hoc nanque auxilio reuulſorio,idemmet Galenus fatetur,lib. de curan. ratione per venæ ſectionem, validam ſanguinis ex naribus eruptionem ſedaſſe: expedit autem non multum, ac affatim ſanguinem educere,ſed paulatim, ac moderate, vt diximus. Hoc etiam tempore conuenit artuum frictione, deuinctioneque vti, tum hypochondrio directe ſuppoſito cucurbitam defigere: pręter hęc, priuſquam ad topica remedia confugias,iterum ad contraria reuellendum, vtendumque affixa in ſumma ceruice cucurbita: eſt nanque hæc ſanguinis ex naribus profuſionis auerſio, eodem Galeno teſte: hanc vero cucurbitam cum ſanguinis detractione occipitio agglutinari pręcepit Paulus, cum Aëtio. Verum ſi quid venæ ſectionem impediat, reliquis iam dictis reuulſorijs auxilijs vtare: ſcapulis etiam (ſi videbitur) cum ſcarificatione cucurbitas affigens, venæ ſe-

Si ex parte facultatis fiant, ſigna.

In fine.

Prognoſtica.

Cõmentario 3. tex. xxj.

Tex. 34. & 35

Paulò poſt principium.

1. prorrhetic. text. 1. & lib. 3. tex. 49.

1. de Morbis vulgar. commentario 2. tex. 62.

1. prorrh. tex.

Loco citato.

1. prognoſt. com. 33

3. prognoſt. Cõment. 12. Tex. 33.

3. de Criſib. Cap. vlt.

1. ad glauco. Cap. vlt.

Curatio.

Victus ratio qualis competat.

Medicamentorum ratio.

Cap. 6.

Venæ ſectio.

Cap. 11.

Paul. lib. 3. cap. 24.

Aët. li. 6. c. 94

Purgatio.

ctione derelicta: demum ad ea, quæ refrigerant, atque adſtringunt, topica medicamenta confugias. Et ſi purgatione quoque egeant, vtpote, vitioſo exiſtente ſanguine, ea quoque prius tribuenda erit, pro ratione vitioſi ſucci in ſanguine redundantis, decocto, videlicet, vtens myrobalanorum citrinarum, in quo ſyrupus ex pluribus infuſ. roſ. rub. aut manna cum rhabarbaro diſſoluantur, ſi bilis redundarit: At ſi pituta, agarici, & myrobalanorum chebularum decocto cum ſyrupo ex pluribus infuſ. roſ. rub. aut perſicarum vtitor. Atra vero bile redundante, ſenæ, epithymi, & myrobalanorum indarum decoctum cum dictorum ſyruporum aliquo exhibeas: nec minus aſſumere poſſit ſaccharum roſaceum, aut ſyrupum myrtinum, roſaceum, è papauere, ſeu ex nymphæa, quantitate moderata, vel è paſtillis de ſpodio, aut de terra lemnia, aut antidoti micletæ dictæ ʒ.j. cum ʒ. ij. aut iij. aquæ acetoſellæ, aut plantaginis. Extrinſecus vero, vniuerſo, videlicet, fronti medicamenta imponenda ſunt infrigidantia, ac adſtringentia, vt diximus, cuiuſmodi eſſet ſpongia ex aqua frigida, ſeu roſacea madida, ſæpius adhibita, aut hippureos ſuccus, quam caudam equinam vocant, ſeu herba ipſa trita fronti imponatur, ex Aetij ſententia: ſimiliter quoque ſaluiæ folia trita, aut gypſum oui candido ſubactum: quibus omnibus abſonum non erit parum aceti addere, ſeu linteum in aqua frigida, aut roſacea cum pauco aceto miſta, madefactum iterum, atque iterum imponas. Idemmet Aetius cochlearum carnes cum aceto tritas, aut cochleas vſtas, & tritas cum aceto imponi iuſſit: & Apollonij auctoritate cochlearum carnes cum thure tritas naribus indito, dixit: & ſanguis ſiſtetur, ijſdem etiam frontem intege: ex ſucco quoque polygoni, portulacæ, ſemperuiui, ſeu ſolani, ſi ʒ. ß. aſſumas, boli armeniæ, ac terræ lemniæ ana ʒ. ij. omphacitidis gallæ ʒ j. lapidis hæmatidis ʒ. j. & ß. cum ouorum albumine, pauco aceto, ac aqua roſacea medicamentum parabis, quod fronti imponatur, ex aqua etiam roſaceo, ac plantaginis, ſolani, & cichorij ſucco, pauco aceto addito, epithemata ſupra iecur adhiberi poſſunt, potiſſimum ſi ex dextra nare fluat ſanguis: naribus præterea ipſis medicamenta ſanguinem ſiſtentia indenda ſunt, veluti eſt medicamentum Galeni quinto Meth. med. ſcriptum ex manna thuris, & aloe, candidoque oui liquore confectum per contortum linamentum intus: extrinſecus vero leporis pilis additis, naribus admoueatur; aut ouorum teſtas vrito, ac terito, de quibus duas partes ſumito, & de galla omphacitide partem vnam, & linamento intorto aqua, aut aceto tincto excepta, indito, vt inquit Aetius: ipſum quoque gypſum oui candido ſubactum, nedum fronti, ſed naribus quoque imponendum aſſerit: vel thus confringito, & poligonij, aut porri ſucco diluito: in eoque linamentum obuolutum indito, Gal. auctore, iij. de compoſit. medic. ſec. locos. ex Heraclidæ auctoritate: ex cuius etiam ſententia menthiam tritam, aut ſpongiam ſiccam immittendam præcipit. Aetius vero aſininum ſtercus vſtum inſufflandum præcipit: aut eiuſdem aſinini ſtercoris recentis ſuccum, cum porri ſucco, & aceto per linamentum inditum: commodum inſuper eis eſt per ceram, aut linteola aures obturare, & in ore aquam pluuialem frigidam continere, caputque non in ſublime leuare, ſed alias partes, quæ infra caput ſunt ſublimes facere, eiuſdem Galeni decreto, præcitato loco. Paulus vero cinerem combuſtorum aſellorum domeſticorum inſpirandum præcipit, vel eorum ſuccum inſtillandum: lapidis quoque molaris aceto extincti vaporem naribus ſuſcipiendum conſulit. Inquit Marcellus ſuo libro de med. cap. x. quod infundere in aurem acetum acre, cuius è regione ſanguis pluit, aut in vtranque mittere, ſi ex vtraque nare manabit, confert: pariter inijcere intus in nare cochleæ viuæ carnem per ſe, aut cum thuris polline tritam, ipſæ item cochleæ tritæ cum aceto naribus inditæ, quamuis magnos fluores ſanguinis compeſcunt, eodem auctore.

Topica. Cap.4. Cap.4.

Περὶ ὀδονταλγίας. *De dentium dolore.* *Caput* XLI.

Cap.2.

INTER dentium affectus, is præcipuus eſſe videtur, qui à Græcis ὀδονταλγία, à Latinis dentium dolor dicitur, à ſymptomate, & parte affecta nomen ſumens, vt patet ſecundo Meth. med. Hic nanque maximis tormentis annumerari poteſt, vt inquit Celſus lib. vj. cap. ix. verum interim non manifeſte in ipſis apparet affectio, quemadmodum ſi ipſius dentis corpus fuerit affectum: & ſi quidam id affirmare contendant, aſſerentes, cum dens ſit os, dolore affici nequaquam poſſe: illud tamen cum ratione ex Gal. verbis libro ſexto decimo de Vſu partium, & lib. de oſſibus, dum aſſerit eos inter oſſa duntaxat euidentem ſentiendi vim habere, tum experientia in ſe ipſo, quinto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos confirmatur: percepit nanque manifeſte in ſemetipſo non dolentem modo, ſed etiam pulſantem dentem, quemadmodum carnoſæ partes inflammatione vexatæ conſueuerunt. Interdum vero propter affectum neruum, qui ex tertia coniugatione diſtributus, omnibus dentibus ad eorum radices ſubſternitur, dentium dolor excitatur. Non raro autem propter gingiuarum inflammationem, & ipſi dentes dolere videntur: quos iterum dolores idem Galenus tanquam in ſe ipſo expertus, fieri poſſe teſtatur, teſtimoniumque præbet id aſſerentibus eodem lib. v. de compoſit. medic. ſecund. locos. Atqui dentem in proprio eius corpore

16. de Vſu part. cap. 2. Lib. de oſſib. cap.5. Tribus modis fieri poſſe, vt dens doleat. 5. de compo. med. ſec. loc. cap. 8. Loco citato.

affectum

affectum percipies, quoniam ipſe æger dicit ſe ſentire circa corpus dentis dolorem in profundo obortum: nec vllum apparebit in gingiuis inflammationis indicium. Neruo autem ipſo affecto, qui ad radicem dentis ſubſtratus eſt, quanquam imaginationem confuſam, indiſcriminatam, & incertam pleriſque exhibeat: nanque videtur ac ſi ipſe dens doleat, in propria ſubſtantia affectus: id tamen percipere poteris ex vehementisſimo dolore, qui in profundo valde ab ægris ſentitur: nec ipſis dentes liuidi, aut quouis alio modo in eorum ſubſtantia, ſeu qualitate mutati apparent: ſimiliter nec gingiuæ, & exempto dente, parua adhuc doloris portio remanet, leuiori tantum dolore reddito ex dentis exemptione. At ſi inflammatis gingiuis dentium dolor excitetur, ex earum inſpectione prompte id percipere poteris. Ceterum quæcunque pars in dolore dentium affecta ſit, perpetuo dolor ipſe ſymptoma erit, veluti de reliquis doloribus in antedictis aſſeruimus: ſubſequiturque vel continuitatem ſolutam, vel inæqualem intemperiem, aut vtrunque: quò fit, vt & ipſe dentium dolor ex quacunque cauſa ſoluente continuum, ac inæqualem intemperiem potente inducere, progigni poſſit. Nos vero exordiemur à ſimplicibus intemperiebus, modum conſcribentes, quo ſingulæ dignoſci valeant, nanque eis cognitis manifeſtæ quoque compoſitæ percipi poterunt ex prædictarum intemperierum miſtura. Calida itaque exiſtente affectione ex intenſo dolore, ſubrufa facie, calidoque totius corporis temperamento, vigente ætate, tempore anni, regioneque & aeris ſtatu, ac ante acta vita conſimili percipies. Ex frigiditate vero, ſi dentes dolore afficiantur, ex contrarijs indicijs poterit innoteſcere, ex figuraque tum capitis, tum reliqui corporis, & ex ea, quæ præceſſit diæta, itemque exercitio, ac reliquis, quæ ad hunc ordinem referuntur, vt inquit Aetius. At ſi ab humiditate dolore dentes afficiantur, ex vniuerſi corporis miſtura in primis, ac capitis, quæ ad humidiorem vergit, tibi manifeſtabitur, ſi delicatius vixerint, domumque habuerint in humidiori loco ſitam, inſtet tempeſtas humida, & hora verna, cum afficitur, laxioreſque fiunt dentes vna cum circumadhærentibus corporibus, ac neceſſario mobiles, vt idem teſtatur Aetius, veluti eorum corroſio, ſeu perforatio ex humorum acrium, & erodentium influxu efficitur, ex Galeni ſententia: quanquam multis hæc laxitas: ac dentium mobilitas ex humiditate citra doloris ſenſum accidat: nam humiditas per ſe dolores inferre non conſueuit, imò ad eam nullus conſequitur dolor, Galeno auctore ſecundo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, quantum ad qualitates ipſius attinet, ob multitudinem tamen, inſtrumentalium partium morbum faciens, dolorem interim parit. Si vero à ſicca intemperie dolore afficiantur dentes, intolerabilis ferè eos, qui taliter afficiuntur, dolor concomitabitur: totius corporis temperamentum, & maxime caput ſicca intemperie erit affectum, ſitis aderit ſemper, niſi adſit frigiditas vna cum ſiccitate: minimum etiam ſputi eijciunt ſic affecti, præceſſitque autumnalis tempeſtatis conſtitutio, & vita erumnoſa, tenui accedente diæta: præterea regio ſicca, & ambientis nos aeris ſtatus conſimilis. Compoſitam autem intemperiem, ſi ea quæ diximus indicia complicabis, facile agnoſces, quæcunque ea ſit, propter quam doleant dentes: nam ſi verbi gratia, calida, & humida fuerit, totius corporis temperamentum ſanè calidum, & humectum erit: caputque habebit æger, quod facile eiuſmodi humiditate impleatur, cuius coma plurima eſt, & ſubrufa, regio calida, & humida, tempus anni vernum, aeris quoque ſtatus calidus, & humidus erit, qualis eſt auſtrinus. Sic quoque, ſi calida, & ſicca, aut frigida, & ſicca, ſeu frigida, & humida intemperies erit, ex iam dictarum ſimplicium intemperaturarum indicijs ſimul mixtis ipſam inueſtigabis. Verum ſi vna cum prædictarum qualitatum exceſſu, & humorum multitudo affuerit, cognoſcendus erit affligens humor, cum ex reliquis circa corpus ſignis, tum ex conſequenti dolore; flauæ nanque bili dolor pungitiuus comes exiſtit: pituitam vero ſequitur vna cum frigiditate diſtentio locorum; nigra vero bile affligente ſenſus aderit, velut ſi corpuſcula quædam in profundo confringantur. Vbi autem æqualiter omnes humores augeſcunt, multitudine horum in corpore coaceruata, grauitas concomitatur. Ex ſapore quoque ſpecies influentis humoris argui poterit: nam ſi amaritudinem ſenſu perceperint ægri, bilem; ſi ſalſedinem, pituitam, ſi acedinem, nigram bilem portendit. Ceterum quoniam per omnem ferè animantis ætatem, incrementum accipiunt dentes, idque non niſi ex nutrimento eis delato: nam impoſſibile eſt citra nutrimentum aliquam partem incrementum ſuſcipere: quantum autem augeſcunt, tantum in ciborum manſu deteruntur, Galeno teſte, id vero quod augeſcant, euidenter ſæpenumero apparet in his dentibus: qui exemptis oppoſiti ſunt, vtpote qui ſemper augeſcunt: propterea duabus affectionibus in vniuerſum ipſi obnoxij ſunt, & his quidem contrarijs, indigentiæ videlicet, & abundantiæ eius, quod defertur ad eos, alimenti. Verum inopia, aridiores, & macriores, alimentumque non ſentientes, & ob id tenuiores dentes reddit: redundantia vero conſimilem in eis affectionem excitare poteſt, qualis eſt circa carnoſas partes inflammatio, iuxta eiuſdem Galeni ſententiam præcitato libro quinto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. At fiat vtcunque dentium dolor (quoniam vt diximus Celſi auctoritate) ipſe quoque maximis tormentis annumerari poteſt, & Galenus lib. ij. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, inter maximos dolores ipſum annumerauit, propterea eius curatio paruifacienda non erit. Et idem Gal. lib. v. de compoſ. medicamentorum ſecundum locos, ſcriptum reliquit, dentium tenuitatem ob alimenti inopiam

Signa, ſi in propria ſubſtantia afficitur.
Si eiuſdẽ neruus ſigna.
Si propter gingiuas dẽs doleat, ſigna.
Affectus.
Cauſæ.
Diuerſarum cauſarum ſigna.
Lib. 8. c. 28.
Lib. 8. c. 29.
Corroſionis dẽtiũ cauſa.
Cap. 1.
Cap. 8.
Prognoſtica.
Cap. 1.
Cap. 8.

inopiam curari non poſſe,cum laxari,tum & moueri ipſos neceſſarium ſit: compage quoque ipſorum laxiore facta,nanque non ſolum ipſi dentes, ſed & locelli eos complectentes ſunt attenuati: quam dentium affectionem ſenibus accidere inquit citius,aut ſerius, velut etiam magis,aut minus.

Curatio doloris dentiũ ex caliditate. Victus ratio.

At ea dentium affectio,quæ proportionem ad inflammationem habet,præter id,quod magis iuuenes corripiat,curationem quoque recipit, qua de re ſi ex caliditate datium dolor excitetur,victus ratione inſtituta, vt decet, preſertim in cibo, & potu, quoniam ptiſana, alica, lactucis,& cucurbita,& quæcunque tandem his poteſtate ſunt propinqua veſci debent, eiſque modicis,mollibuſque vtendum,ne mandentis dentes irritent; id quod ſeruandum erit in quouis dentium dolore, ex quacunque fuerit ortus cauſa. A vino autem abſtineant, & aqua vtantur, in qua ſemina coriandrorum præparatorum fuerint decocta, aut cinnamomi minimum: frigidis quoque medicamentis pro eius curatione vtendum erit, eis tamen non immodice, preſertim actu frigidis, niſi vehementiſsimus dolor vrgeat: nanque ex immodice frigidis lædi dentes conſueuerunt,Hippocr. & Gal. teſtibus, Aphoriſ. xviij. libri quinti.

Medicamentorum ratio. Animaduerſione dignũ.

Illud item ſeruandum erit in cunctis adhibendis auxilijs, quod vbi gingiuæ affectæ fuerint, conuenientia ad hanc rem remedia locis affectis nudis adhibenda ſunt: quæ ſanè aut omnis mordacitatis expertia ſint, aut mediocriter acerba, & terrei temperamenti: quapropter acetum, vt acutum, & hoſtilem gladium deuita, inquit Aëtius: ſuo enim acore gingiuas corrodit: propterea maxime conſolatorium eis exiſtit(vbi forte doluerint,& inflammatæ fuerint) lac aſininum,vt ipſe teſtatur: pimpinella quoque herba trita, & appoſita tumorem gingiuarum emendat, vt inquit Trottula.

Lib. 8. c. 24.

Cap.58.

Vbi vero dentes ſolum patiuntur,aut cum eis ſimul ſubſtratus neruus, & pelliculæ, cum ipſis curatiuis pharmacis,ea quæ tenuium partium in ſua ſubſtantia exiſtunt,adijcimus,quo vis ipſorum in profundum perferatur: & ſiquidem calidus ſit morbus, ea quæ refrigerare poſſunt, & ſimul tenuium partium exiſtunt, commiſcemus: ſi vero frigidus, calida tenuium partium adnectimus. Hac de re calida exiſtente affectione (vt diximus) ad collutionem oris præparabimus in aceto albo decoctam radicem halicacabi,ſemperuiuum minus, portulacam, perdicium, quod parietariam vocant, & glycyrrhizam: ſi etiam cum vino violas decoxeris, & ore teneas, conducit, Q. Sereni auctoritate.

Serenus capi. de vitio dentium.

Quod ſi intolerabilis exiſtat caloris ſenſus (ex Aëtij ſententia) vtendum eſt hyoſcyami folijs,aut ſemine papaueris hortenſis, & ſemine lactucæ in aceto albo decoctis. Poterit quoque in ore detinendum exhiberi oleum roſaceum, ſeu myrteum cum pauco aceto albo permiſtum,quo item roſaceo cum modico aceto diluto,caput madefacere oportet, idemq́. auribus inſtillare,aut terrenos vermes oleo decoctos in propinquam aurem inſtilla, ex eiuſdem Aëtij decreto: eodemq́ue roſaceo,ſeu myrteo,aut ex nymphæa,vel papauere parato oleo,deforis partes (dolenti denti) vicinæ inungendæ ſunt.

Si ex frigiditate fiat dolor, curatio. Victus ratio. Medicamentorum ratio. Lib. 8. c. 28.

Si vero ex frigiditate dentes dolore afficiantur, vniuerſa victus ratione ad caliditatem vergente inſtituta prius, ita vt cibi ſint ptiſana cum pulegio decocta, aut cum ruta, aut cui poſt cocturam additum ſit piper; ſimiliter & alica, & inter olera petroſelinum,& reliqua ſimilia: potus autem ſit vinum,modicum tamen,ad oris tandem collutiones deuenies, eaſque præparabis ex origano, calamintha, hyſſopo, dictanno, ac ſatureia,in aceto,ſeu vino decoctis,aut tithymalli radicem, ſeu chamæleonis, eryngij, aut verbaſci,vel veratri nigri, & capparis radicem in eodem aceto, ſeu vino decoquas, vnumquodque enim eorum taliter decoctum, ac ore collutum dolores dentium ſedat, qui à frigiditate ſunt oborti, Aëtio auctore. Verum ad eos,quorum ſenſus citius afficitur, hæc in poſca decoquantur: pinguium quoque lignorum,veluti tedarum, ac picearum decoctum ipſis prodeſſe aſſerit. Contunduntur autem hæc,ac cum caricis decoquuntur, affuſo vino, eoque dentes colluuntur. Ipſas quoque tedas in oleo decoquere licebit,idque calidum in ore continere: quin & ipſas conquaſſatas ſola circa affectum maxime dentem, ore detinere, commodum exiſtit. Caput autem chamæmelino, anethino, irino, ſeu rutaceo madefacere confert; ſimiliter extrinſecus loca dolenti denti vicina: itemque auribus caſtoreum cum nardo in oleo decoctum infundatur. Suffitum quoque (preſertim ſi omnes ex æquo doleant) ex canis mortui dente (ita vt fumus inde progreſſus ore excipiatur) commendat Aëtius:

Loco citato.

deinde ipſum dentem vſtum, & modico aceto tritum, calidum in ore retinendum præbet. A totius etiam eſſentiæ proprietate ſenecta ſerpentis confert in vino, aut aceto cocta, vt patet vndecimo de ſimplicium medicamentorum facultate,eadem quoque exuſta,& trita, ac cum oleo ad melli ſolidi ſpiſsitudinem redacta, dolentique impoſita denti ſuccurrit, eodem Galeno teſte (ex Archigenis auctoritate) libro quinto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos.

Cap.proprio

Cap.9. Curatio doloris dentis ex humiditate orti. Victus ratio. Medicamentorum ratio.

Ex humiditate autem affectos dentes, eoſque vacillantes curare conuenit per victus rationem ad ſiccitatem vergentem, ac cum diuturni ore ciborum abſtinentia. Cibi itaque eis tribuendi ſint ſorbiles, alica, panis ex iure pullorum madidus, ſimila, aut oriza, ſeu polenta cum aqua mulſa: neque male conuenit eis milium,& lenticula, volucres montanæ, & ſicciores. Ex oleribus braſſica, & ſimilia. In potu aqua eſt exhibenda, ſed non multa, aut aqua mulſa: & ſi hanc ferre nequeunt, ad aquam modicum vini addatur. Tempore vero afflictionis fouere conuenit locum cum milio,& ſale: collutiones exhibendæ adſtringentes, & exſiccantes, aut ſalſæ, niſi gingiuæ ſimul ſint affectæ: quare gallas, quas omphacitides appellant, ex acri aceto decoctas, & alumen aceto permiſtum

exhibebi

exhibebimus: ſimiliter malicorium, citynos, myrti baccas, balauſtia, oliuas, & rubi folia, cupreſſi pilulas, ac rumicis ſilueſtris radicem, & quæcunque alia acerbam in ſe qualitatem complectuntur, cum aceto puro, aut poſca, ſeu vino ſi decoquas, conducunt, ſi eis colluere os præcipiamus, atque retinere adhibitum liquorem oportet ſupra locum dolentem diutius, Alexandri præcepto; parari tamen debet, vt ſenſui ægri maxime gratum, & conueniens ſit, ex Aëtij ſententia: nam iudicata, & perpenſa medicamentorum potentia, plus, aut minus exhibere oportet, iuxta etiam exuperantis humoris multitudinem: nec minus quoque conducit, ſi oliuarum albarum, contuſarum ſuccum accipias, & cum rutæ ſucco, ac melle permiſceas, eoque dolentes dentes confricaueris: poſtea vero inſpergas puluerem nardi indicæ cum pari pondere aluminis rotundi, & ſalis duplo, ex eiuſdem Aëtij teſtimonio. Nec etiam parum confert illitio ex confectione demoris, maxime ſi alumen ſciſſile habeat adiectum, & ex ea, quæ ex nucum ſucco apparatur; ſi etiam gallæ ℥. ij. & ß. myrrhæ ℥. j. & corticum mali punici tantundem accipias, & ex aceto vtare, magnopere prodeſt, Alexandro teſte; & vel alumen, & myrrham troglodyticem inſpergito: nam ſiccæ inſperſiones ſemper eis ſunt conuenientes, vt inquit Aëtius, aut cum aceto, ſeu melle illinito: pentaphylli quoque radix deſiccata, & in puluerem redacta, inſperſaque confert, velut etiam eiuſdem radix ex vino, aut aceto cocta confert, ſi ex ea dentes colluantur: ſimiliter & cornu cerui in poſca decoctum: innumeraque alia reperies conferentia, tum apud Galenum libro quinto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, tum apud Aetium libro octauo cap. vigeſimonono. Quod ſi ob ætatem ſenilem quibuſdam dentes laxentur, ac mobiles fiant, auxilium capiunt, & quodammodo iuuantur ex pharmacis adſtringentibus, quæ gingiuas confirment, denſent, & ad arctius complectendum dentes adiuuent: ſi vero ex percuſſione, aut caſu dentes laxentur, maximopere his prodeſt alumen ſciſſile cum myrrha troglodytica tritum, ac inſperſum: atque id vbertim, & continue facere oportet, vt idem teſtatur Aëtius; nam ipſos confirmat: ſtabilit quoque mobiles dentes (Pauli auctoritate) aloe inſperſa, vel rhus, vel alumen ſciſſile, aut galla, ſeu rubi radix per ſe, aut cum vino incocta. A ſiccitate autem dolore affectis dentibus cibus conueniens erit ſuccus ptiſanæ, micæ panis madefactæ ex gallinarum iure, cucurbitæ, maluæ, oua ſorbilia, & quæcunque ijs proſunt, qui humectatione indigent. Potus ſit vinum album, aquoſum, aqua dilutum: medicamenta autem auſtera, & acerba vitent; nam maxime contraria eis exiſtunt: minimum itaque adſtringentes, & mediocriter humectantes collutiones apparare oportet, vt aquam calidam per ſe, ex qua iterum per ſpongiam extrinſecus vapor admouendus erit: ex furfuris item decocto, aut radicis dulcis, ſeu maluæ collutio parari poterit: ſimiliter ex ptiſanæ ſucco, aut amylo cum ſapa, aqua calida diluta: lac etiam per ſe: maxime aſininum confert, & alia quæcunque his ſunt ſimilia, auctore Aëtio. Hactenus ergo ſimplicium intemperierum, ex quibus dentium dolor excitatur curam oſtendimus; manifeſta vero & ex his fiet ea, quam compoſitæ requirunt, nimirum & ex iam dictorum miſtura ſignorum cognoſcibiles, & ex oſtenſorum auxiliorum temperatura curam accipientes: qui enim formam tractandi ſimplices morbos cognouerit, in promptu habebit, & circa mixtos conuenientia remedia inuenire, potiſſimum ſi exceſſus iuxta qualitates tantum contigerit: nam tunc ſcopus curationis ad alterationem ſolam dirigendus eſt, ita vt contrarijs qualitatibus eam permutes. Eas vero intemperaturas, quæ vna cum qualitatum exceſſu cum ſubſtantia etiam quadam conſiſtunt, ſeu humorum multitudine, palam eſt primum oportere corpus euacuare, aut redundantem humorem per conuenientem purgationem detrahere: deinde eas ad temperiem reducere, niſi quid impedierit: cuius rei in omni corporis intemperie memorem eſſe conducit, ex Galeni, Pauli, & Aëtij ſententia. Qua de re ſi, ob humorum multitudinem, ſanguiniſque redundantiam dentium dolor excitatus fuerit, per venæ ſectionem euacuare conueniens erit: incidereque oportet venam humeralem appellatam, quæ ſi non contingat, eam, quæ media exiſtit, incidere conuenit, iuxta Aëtij decreta: incidatur tamen ea quæ è directo laborantibus dentibus ſita eſt: & ſi opus fuerit, venas ſub lingua quoque ſecabis, aut cucurbitas ſcapulis affiges. At ſi quid prohibeat venæ inciſionem facere, modico, & tenui victu ſuperfluum detrahito humorem, vt idem præcipit Aetius. Euacuato autem vniuerſo corpore, dolentibus dentibus ea adhibenda ſunt, quæ reprimunt, atque repellunt, demum ea, quæ partim repellunt, partim quoque diſcutiunt; paucæ tamen ſunt affectiones quæ repulſorijs tantum indigeant: nam hæ duntaxat, quæ minorem habent cauſam, & propterea cogimur ſæpius in principio etiam diſcutientia admiſcere, aut paulò poſt, vt ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, teſtatur Galenus. Quanquam ſi doleant propter gingiuarum inflammationem, præſentiſſimum remedium eſt, vtpote citra moleſtiam, & abſque aſperitate repellens, diſcutienſque citra mordacitatem, cuius rei inflammatis præcipue, vſus exiſtit, oleum inquam lentiſcinum caliditate temperatum, ore retentum: eſto autem id recens: nam vetus tanto recenti deterius eſt, quanto calidius, Galeno auctore quinto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, quem ſectatus eſt Paul. cap. xxvj. lib. iij. nec minus etiam ſi iuxta aliam partem dolor oriatur, eum ſedat lentiſcinum, vt idem teſtatur Galenus: magnopere tamen cauendum ab alterutris ipſorum intenſis, tanquam inflammatis doloroſis exiſtentibus: nanque à vehementer

adſtrin

Alex. lib. 3. cap. 13.

Aët. lib. 8. cap. 29.

Gal. lib. 5. c. 9

Paul. lib. 3. cap. 26.

Curatio doloris dentiũ exſiccitate.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

Lib. 8. c. 31.

Curatio doloris dentiũ ex multitudine humorum orti.

Venæ ſectio.

Lib. 8. c. 32.

Loco citato.

Topica qualia competãt.

Cap. 3.

Cap. 9.

Aët.li.8.c.20

adſtringentibus partes ſimile quiddam contuſioni perpetiuntur, earum ſubſtantia vehementer condenſata, ab acribus vero eroſioni quid ſimile contingit: merito igitur moderatum in vtraque facultate immoderatis præfertur, ex eiuſdem Galeni ſententia. Quapropter Aëtius poſt lentiſcinum oleum, aſininum lac in ore retentum commendabat; ſimiliter & ſapam, aut palmularum ſtillamentum eodem modo calidum ore retentum. Verum ad palmularum ſtillamentum, quo craſsities eius diluatur, aquam calidam affundendam eſſe iuſsit; valet etiam ſemperui minoris decoctum per ſe, aut cum roſaceo melle, ſapa, vel palmularum ſtillamento in ore retentum.

Quibus vtendum ſit, ſi dentes in ꝓpria ſubſtãtia, aut in ſubſtrato neruo, affecti ſint.

Dentibus autem ipſis in propria ſubſtantia affectis, aut ſubſtrato eis neruo, vehementiſsimis vtendum eſt medicamentis, ſiue quis repellere, ſiue diſcutere velit, & propterea (vt Galenus aſſerit) pleraque ipſorum ex acerrimo aceto præparantur. Colluatur itaque aceto, in quo decocta ſit galla, Paulo auctore, vel halicacabi radix, alterci ſemen, ſeu folia, ac ſolanum, vel myrti folia: nec minus & eis vti poteris medicamentis ſupra conſcripta pro cura doloris eorum orti ex calida, tum humida intemperie, ea inuicem miſcendo: poteris tamen proceſſu temporis, quę diſcutiendi facultatem habent, admiſcere, vt hyſſopum, melilotum, fœnumgręcum, altheam, pulegium, origanum, & alia eiuſmodi.

Si ex defluxu calidorũ humorum dentes doleant, curatio.

Ad ſtupefacientia autem medicamenta, niſi ſumma vrgente neceſsitate, deueniendum nequaquam erit, eiſque paulatim vtendum, & non niſi in humorum calidorum defluxu, qui ſi ex bilis redundantia fiat, ex qua interim eroduntur dentes, vniuerſi corporis, tum etiam capitis prius ratio habenda erit, ipſum purgando medicamentis, quę talem vim habeant: quorum mentio, tum cap. de dolore capitis ex bile, tum in pleriſque alijs locis, à nobis facta eſt. Poſtquam purgationem per reſiccationem vitiati influentis humoris ex localibus auxilijs factam, cura perficienda erit: quorum iterum ſyluam perquiras ex his, quę diximus pro cura doloris dentium ex caliditate, tum etiam ex caliditate, & humiditate.

Si ex confluxu frigido & ſuccorum, curatio.

Cap. 9.

Ceterum ſi dentium dolor ex frigidorum humorum confluxu ortum duxerit, poſt iterum eorum à toto corpore, ac à capite inanitionem (quo caſu præſtat valde apophlegmatiſmis vti, vt v. de compoſ. med. ſec. Loc. patet) quæ ſimilem habeant facultatem adſtringendi mediocriter, ac validiſsime diſcutiendi medicamenta, ac calida magis adhibenda ſunt: quemadmodum eſt ruta, ſeu polium, pulegium, origanum, hyſſopum, ſeu capparis radix ſi in aceto, aut vino decoquantur, ac ex eis collutio oris fiat. Conducunt quoque ea, quæ ſupra ſcripſimus, medicamenta pro curatione doloris dentium, cum ex frigida, tum ex humida intemperie.

Ad dentium foramina, ac liuiditatem.

Nec minus & iam ſuperius conſcripta auxilia conferunt, quædam ad dentium foramina, ſeu ad eos liuidos redditos, cum etiam ex humorũ vitiatorum influxu id patiantur. Si vero nulli prędictorum malum ipſum cedat, & dolor vehementer perſeueret, dens ipſe tollẽdus erit, potiſsimum ſi liuidus, aut perforatus, ac vacillans fuerit; idq́. aut medicamentis, quæ ab Artis medicæ auctoribus eximijs commendantur, aut ferro perficies:

Circa principium.

nam ſi corroſus fuerit dens, & mouetur, eximatur, inquit Hippoc. lib. de affectionib. ſi vero non corroſus eſt, neque mouetur, dolorem etiam exhibet, per vſtionem reſiccatur.

Ad dentium ſtuporem.

Stupori autem dentium benefacit portulaca commanducata, vel oleum quod immaturæ oliuæ fuderunt infricatum, vel amurca vetuſta in æreo vaſe cocta, donec mellis ſpiſsitudinem habeat, ſi perungatur, Paulo auctore, præcitato loco.

Περὶ ἀφθῶν. De aphthis. Caput XLII.

Pars affecta. 6. de compo. med. ſec.loc. cap. 4.

IN oris ſuperficie interim vlcerationes quædam igneæ quippiam caliditatis habentes exoriuntur, has Græci ἄφθας, medicorum vulgus alcolas appellat. Summa igitur oris pars cum ab eis occupetur, Gal. teſte vj. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, & commento Aphor. xxiiij. libri tertij, haudquaquam partem ipſam affectam inueſtigare difficile erit, cum ægrotantis ore adaperto prompte oculis eam cernere liceat; pariterque ad tactum iudicari poterit, cum calidiores, quàm conueniat, tumidioreſque oris ſummæ partes ſentiantur.

Affectus.

Affectus ipſe, cum exulceratio quædam ſit, liquet, neque alijs indicijs indiget pro eius cognitione, quàm viſu, & tactu, velut ipſa pars affecta.

Cauſæ, ſi lactentibus accidant.

Earum autem cauſa neque vna eſſe poterit: nam ſi lactentibus pueris excitentur, quibus vt plurimum fieri conſueuerunt, Galeno auctore, aut vitioſum lac nutricis, quod non paruam in ſe ſeroſam contineat partem, erit in cauſa, quoniam hęc pars vim habet abſtergendi, quam ob molliciem oris ſummæ partes lactentium infantium ſuſtinere nequeunt. Quare non mirum ſi in corporibus mollibus ex tali lacte per oris ſumma fiant exulcerationes, ex Galeni ſententia in commento eiuſdem Aphor. xxiiij. libri iij. id autem percipere poteris ipſa lactis qualitate inſpecta, aut ſi lac vitioſum non fuerit, propterea quòd ipſum non probe concoquunt infantes lactentes, ea de re contingit propter hanc cauſam, iam dictas exulcerationes oboriri, eodem Gal. teſte, lib. vj. de compoſit. medicamentorum ſecundum locos.

Cap. 4. Cauſę, ſi non lactentibus fiant.

Ijs vero, qui ad perfectam ætatem peruenerunt, ac non lactentibus pueris, nedum aphthæ fiunt propter acredinem eorum quæ bibuntur, ac comeduntur, verumetiam propter vitioſorum humorum ad os defluxum, vt lib. viij. cap. xxxix. inquit Aëtius. Ortas autem aphthas ex eorum quæ comeduntur, & bibuntur acrimonia, prompte ex ægrotantis,

tantis,ſeu aſtantium ſermone, ipſis interrogatis percipere poteris: reliquæ vero ex earum colore diuerſo comprehenduntur,nam rubicundiores cum fuerint,ſanguinem humorem præualere oſtendunt: flauiores autem amaram bilem: nec minus ſi tangas, immodicam percipies in eis caliditatem: quamuis valde maiorem in flauioribus, & ex bile dependentibus. At ſi albeſcentes fuerint,pituitoſiores. Liueſcentes vero,& nigreſcentes,atræ bilis ſuccum præualere oſtendunt, quas geminas,ſi tangas, haudquaquam immodice calidas reperies. Ex corporum inſuper temperatura,ætate,habitu, ac præcedente victus ratione, plenius id conijcies. Ex eis facile curantur,quæ pueris lactentibus fiunt,Galeno auctore: ijs quoque ætatis ratione maxime contingunt, vt inquit Hippocrates,præcitato Aphoriſmo xxiiij. libri tertij quæ vero accidunt ijs,qui ad perfectam ætatem peruenerunt,non ita facile: potiſſimum,vbi ob vitioſorum humorum defluxum excitentur, quamuis Celſus lib. vj. cap. xj. velit longe periculoſiſſimas aphthas eſſe in pueris: in viris autem,& mulieribus idem periculum non eſſe, cum non ita facile ab eis conſumantur; quibus ſuis verbis cum Galeno conciliatur,qui voluit facilius curari eas in pueris,vtpote quia ex moderate adſtringentibus ſedentur,id quod in adultis nequaquam fieri poteſt, aut per quam rariſſime; mitiores etenim ſunt in pueris lactentibus,quia ex mitiori cauſa fiunt, quamuis ætatis ratione ab eiſdem facilius quàm viri conſumantur, vt inquit Celſus: at ſi ab affluente vitioſo humore fiant aphthæ, vt inquit Galenus, tertio de Morbis vulgar. id quod ſæpius prouectoribus accidit,ſemper prodeunt cacoethes. Harum omnium periculoſiſſimæ exiſtunt,quæ ex atra bile originem duxerunt, propter humoris malignitatem: quæ vero diuturnæ fiunt, & progreſſu temporis putredinoſum quid acquirunt,ac malignæ euadunt,ægre ſolubiles ſunt; à medicisque nomæ appellantur,hoc eſt,depaſcentia vlcera,malo nimirum ſemper vlterius ſerpente, nec medicamentis cedente: vt propterea fortioribus indigeant medicamentis,vt patet eodem lib. ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Quæ itaque lactentibus pueris accidunt, ex his quæ moderate adſtringunt,ſedantur,vitioſo tamen prius nutricis lacte conuenientibus cibis,ac potibus contemperato: aut ſi idipſum probe non concoxerint infantes, vt probe concoquant,procurabis; ſimulque proſpicies & ipſi nutrici bonam concoctionem. Quapropter cibis leuibus alenda erit,& his,qui facile non corrumpuntur,vt præcitato loco Celſus præcipit,potio, ſi febricitat puer,aquæ, ſi ſine febre eſt, vini diluti præbenda erit: admiſcereque cibis conuenit lentem,cotonea mala,& ex pyris quippiam addere,ſorbis,meſpilis, ac cornis: quandoque etiam in cibos,qui manduntur, de lactuca, ſeride, ſolano, & portulaca permiſcere licet. Et ſi infans quid mandere queat, ea quoque tribuenda ſunt, vt mandantur: preſertim ſi valde inflammata fuerit aphtha,eſt quoque infantis os pharmacis illiniendum, preſertim ſi ſubrubras videris aphthas,in principio quidem ijs, quæ moderatiſſime adſtringunt, ac frigefaciunt: deinde vero ijs, quæ citra mordacitatem diſcutiunt. Si vero ſubflauas videris aphthas,ijſdem quidem vtendum, ſed magis refrigerantibus. At ſi pituitoſiores,& ſubalbidæ fuerint,adſtringentibus ſimul, & abſtergentibus vtendum erit,velut,ſi nigreſcentes fuerint,his,quæ generoſe diſcutiunt,vti licebit. In principio itaque ſi ſubrubræ fuerint aphthæ infantibus ipſis pharmaca illinenda ſunt,quæ moderatiſſime adſtringunt,& frigefaciunt, Galeno auctore, ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos,deinde vero ea, quæ citra mordacitatem diſcutiunt, nam moderatæ aphthæ maxime in tenellis corporibus moderatis pharmacis opus habent, vt ipſe aſſerit, cuius farinæ ſunt,ſyrupus ex ſucco roſarum,è portulaca, ex omphacio, aut ex plantagine, vel ex moris, ſeu rubi moris, aut ex malis punicis acidis: puluis quoque parari poſſet ex lentium farina, ex rhu, roſarum flore, ac eiſdem ipſis roſis ſiccis. Collutiones inſuper moderate adſtringentes ex rubi decocto,roſarum,aut plantaginis, balauſtiorum, & ſantalorum, admiſto aliquo ex iam dictis ſyrupis componantur,eiſdem quoque, ſi ſubflauas videris aphthas, vtitor: ſed magis refrigerantia eligas; quo caſu ſolani ſucco,aut eius decocto vti valde conducit. At ſi neque his malum cedat,adijcienda erunt prædictis,quæ citra mordacitatem diſcutiunt, vt mel roſaceum, aut vinum preſertim dulce, in quo prædictorum aliquod diſſoluatur, aut decoquatur. Albeſcentes vero, & pituitoſiores aphthas adſtringentibus ſimul, & detergentibus ſimiliter moderatis, curabis. Eiuſmodi ſunt, manna thuris, glycyrrhizæ ſuccus, nux cupreſſi, & maſtiche: hæc cum foliorum myrti, aut oleæ decocto miſceantur, & eo aphthæ illinantur: quæ iterum cum aliquo ex paulo ante commemoratis ſyrupis miſcere licebit. At ſi liuentes, & nigreſcentes fuerint aphthæ,ex vua paſſa exacinata,& aniſo tritis cum melle,ſeu melle roſaceo illinendæ erunt. Confert inſuper & florum chamæmeli, ſertulæ campanæ, anethi, ſeu fœnigræci puluis, qui pariter cum melle, ſeu roſaceo melle mixtus illiniri poterit: & ſi mitius velis parare medicamentum, puluerem ex aliquo iam dictorum cum ſyrupo myrtino, aut ex moris, ſeu portulaca permiſcebis. Ceterum, ſi in maioribus pueris, aut ætate perfectis aphthæ exoriantur, eiuſdem quoque generis pharmacorum facultatibus, auctis tantum ipſorum viribus vtendum erit: verum non æqualiter omnibus, ſed maxime eorum corporum naturas ſimul conſiderabis, num molles ſint, & humidæ, velut eunuchis, & mulieribus, ac pueris; aut duræ, & aridæ, veluti in piſcatoribus, nautis, venatoribus, atque agricolis: nanque robuſtioribus iſtis corporibus fortiora adhibenda erunt pharmaca, mollioribus debiliora, ex eiuſdem Galeni ſententia,

Signa.

Prognoſtica.

Celſus cum Galeno conciliatur.

3. de Morbis vulg. cõmentario 3.cõ.12

Cap.4. Curatio earum,ſi lactentibus accidãt.

Cap.4.

Si maioribus pueris,aut ætate perfectis fiant curatio.

Cap.vlt. Victus ratio.

ſententia, præcitato libro ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Quod vero ad victus rationem attinet, abſtinendum erit ab acribus, ſalſis, & acidis, tum edulijs, tum potibus, ac à cunctis, quæ vitioſos ſuccos generare poſſent; quemadmodum (Apollonij auctoritate) eodem loco præcipit Galenus: victuque alendi ſunt boni ſucci, facilisque concoctionis, cum aliquo ex prædictis oleribus, ſeu fructibus permiſto. Et ſi ſanguineus præualuerit ſuccus, priuſquam topicis vtaris medicamentis, vena ſecanda erit, ſi nihil impediat, interna, ſeu humeralis: & ſi opus fuerit, iteranda venæ ſectio erit. Siquid vero venæ ſectionem prohibeat, vt in pueris infra decimumquartum annum, ſanguinis miſſio per affixas cum ſcarificatione cucurbitas ſcapulis fiat, aut per hirudines, eodem loco, ſeu in cubito admotas, veluti Neapoli conſueuimus. At ſi hæc non ſuffecerint, ex venis ſub lingua ſanguis quoque prædictis mittendus erit. Quòd ſi totius corporis plenitudo non adſit, ſed quiſpiam vitioſus redundarit in toto corpore ſuccus, is primo vacuandus erit, adhibito purgante medicamento, quòd talem vim habeat, bilem ſcilicet educendi, ſi bilis; pituitam, ſi pituita, nigram bilem, ſi ſuccus melancholicus redundarit. Vacuato autem corpore, medicamenta, quibus adſtringendi facultas ineſt, admouenda ſunt à principio: conſequenter vero his, quæ vim diſcutiendi obtinent, admiſcenda erunt. Primo tamen moderatis, quæ ſupra retulimus, vtare. Quòd ſi ea non ſuffecerint, omphacio cum vino auſtero, & ſubaſtringente vtaris, aut rhus, quod ſumac appellant, oleæ, ſeu myrti albæ folia cum prædicto vino decoquantur, quo oris collutiones fiant: nec minus & gallarum decoctum cum vino confert, gallas inſuper contuſas, ſi in aqua decoquas, & cum præcolato decocto parem menſuram mellis permiſceas, rurſusque decoquas, donec ad mellis craſſioris ſpiſſitudinem redigatur, maximo remedio erit, vt inquit Aëtius, preſertim pueris, & inueterato iam malo: prædictis vero deinceps, ſi malum eis non cedat, fœnumgræcum, melilotum, glycyrrhizæ radicem, myrrham, aut aniſum permiſcere poteris, aut etiam ſal ipſum, ſi robuſtiora corpora fuerint, mandendæ inſuper ſunt oliuæ muria conditæ, cum adſtringant & diſcutiant, Apollonio teſte, nec minus portulaca melle tincta, ſi manducetur, confert. Ex erui quoque farina, & melle aphthæ extergendæ ſunt: & demum galla cum melle illinenda erit, vt auctoritate Archigenis, Galenus approbat, eodem ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum loc. ſimiliter miſy, alumen, & rhoëm cum melle. In perfectis etiam, & duris corporibus, ex propoſito idem Galenus eodem loco, miſyos vſum cum vino adſtringente per omnia commendat: poterit autem huius medicamenti vis (vt ipſe inquit) tum intendi, tum remitti, prout magis, vel minus vinum fuerit adſtringens: & prout craſſius, aut liquidius efficitur pharmacum ex miſyos, ac vini miſtura. Porro ſi in putredinem aphthæ vertantur, quas amplius aphthas appellare non conuenit, eodem Galeno teſte, præclare facit (vt inquit Aetius) ex gallarum decocto, & melle præſcripto illitio: nec minus egregie facit, centaurij minoris exuſti cinis, illinitus cum melle: priuatim vero conuenit cornu cerui tritum, aut atramentum ſutorium vſtum, cum melle etiam tritum, ſeu æris ærugo, ſiue ſquama ſimiliter cum melle: ſiccum item pharmacum, quod ex roſarum floribus, rhoë, croco, & coſto conſtat, magnopere confert, ſi cum melle illinatur, eodem Aëtio auctore, ſi vero proſerpant aphthæ, quæ nomæ appellantur, ſumme eis facit fœniculi radicis vſtæ cinis (ex monumentis Archigenis) per ſe, & cum melle illita, vt inquit Aëtius. Item amurca in æreo vaſe, donec in mellis craſſitudinem cogatur, decocta, ac illita: nec minus confert, gallarum, aluminis, & balauſtiorum puluis, æquales ſingulorum partes aſſumens, per ſe, aut cum melle illitus.

Sanguinis miſſio.

Purgatio.

Topica qualia adhibẽda.

Cap.vlt.

Περὶ καταῤῥου, βράγχου, καὶ κορύζης. *De deſtillatione, raucedine, & grauedine.*

Caput XLIII.

CONTINGIT non raro, vt capite male affecto, ſuperuacaneum quoddam ex eo in ſubiecta membra confluat, promptiſsime quidem in os, & nares impetum faciens, Gal. auctore, vj. de ſanitate tuenda: & licet diuerſas ſuſcipiat nomenclaturas, pro partium diuerſitate, quæ excrementa ſuſcipiunt, vt dicemus, tamen quo nomine nuncupetur ea affectio, quæ communis eſt omnibus, haud admodum liquet; nam (vt Celſus inquit, libro quarto cap. ſecundo) Hippocrates κόρυζαν nominare conſueuit, nunc vero (vt ipſe aſſerit, & nos quoque obſeruauimus) apud Græcos in grauedine hoc nomen ſeruatur, velut deſtillationes κατασταγμοὺς appellant. Cum itaque capitis fluxio ad ſubiectas partes indifferenter nullam habeat propriam nomenclaturam: nec apud Græcos, nec apud Latinos, ſeu Arabes, poterimus prout abuſus inſueuit, & Græcum nomen ſignificat κάταῤῥουν Græce, Latine defluxionem appellare: Cælius Aurelianus libro ſecundo cap. vij. influxionem nuncupauit, communiſsime tamen vocabulo ipſo vtens. Nam ſi communiter ſumatur pro omni defluxione, quæ ex capite ad pulmonem per aſperam arteriam fluit, aut pro omni ea quæ à capite per venas ad partes inferiores defluit, intelligi debet, Galeno teſte, commento Aphoriſ. xij. libri tertij. proprie autem κάταῤῥουν Græci nominant, vt idem Galenus aſſerit libro tertio de Cauſis ſympt. cum quod ſuperuacaneum eſt, à cerebro in os defluit; quem etiam Latine proprie deſtillationem nuncupare debemus:

Cap.9.

Quot modis deſtillatio dicatur, ſeu defluxio.

Deſtillationis communiſſime ſumptæ differentiæ plures.

3. de Cauſis ſymp.cap.4.

debemus: velut ſi in nares excrementum defluat, κόρυζαν Græci, grauedinem Latini appellant. At ſi in fauces, vt inquit Galenus præcitato loco, aut in laryngem, vt ſexto de ſanitate tuenda ipſe aſſerit, ex capite excrementa decidant, βράγχος à Græcis, raucitas à Latinis nominatur affectio: nam principio vocem raucam facit; procedente vero tempore paruam. Si vero longius etiam procedit malum totam adimit, vt patet eodem ſexto de ſanitate tuen. quamuis Paulus velit, cap. xxviij. lib. iij. Quòd ſi excrementitius humor per palatum, ex capite in fauces decumbat, κατάῤῥοος Græce, Latine deſtillatio nominari debeat, ſi vero in guttur, & aſperam arteriam deſtillet, vocatur tunc malum Græce βράγχος, vel ἀρτηριακόν: conciliari tamen cum Galeno poſſet de catarrho, quòd & ſi per palatum in fauces excrementum aliquod defluat, adhuc in ore ſuſcipitur; à quo & tum gula, tum aſpera arteria excrementi decurſum excipiunt, eodem Galeno auctore, ſexto de ſanitate tuenda. ſunt enim fauces ſpatium illud laxius, quod inter gulam, & guttur præiacet, vt liquet commento Aphor. xxxiiij. libri quarti, & tertio prognoſticorum quapropter & os cum his ſimul afficitur, & ore affecto, ac ſuperuacaneum excipiente, contingit, & eas quoque coaffici, vel dicas faucibus exiguum excrementum ſuſcipientibus fieri etiam catarrhum, quoniam vox nondum mutatur, & rauca redditur. Sic etiam de brancho diſſerendum erit, nam raucitas nedum gutture affecto, verumetiam & faucibus ipſis, multo tamen humore imbutis ſuperuenit, velut ex Galeni ſententia aſſeruimus: ſunt enim ambo vocis organa, vt ipſe inquit ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos: præcipue tamen fieri conſueuit, ſi in guttur, & aſperam arteriam excrementitius humor deſtillet, vt inquit Paulus. Ceterum, ſi in alias partes capiti ſubiectas ab eo fluxio procumbat, pro partium varietate diuerſas ſuſcipit nomenclaturas, vt ſi in gurgulionem vua, aut ſi aliter in tumorem attollitur, alio nomine, ſi in glandulis, quæ in oris termino vtrinque iacent, antiades, ſi in ijs, quæ proximæ eis ſunt, pariſthmiæ nuncupantur. Si in reliquas partes aliam quandam appellationem ſuſcipiunt, de quibus omnibus modo tractare non intendimus, ſed de tribus duntaxat prænominatis fluxionibus, catarrho videlicet proprie dicto, coryza, & brancho, hoc eſt, de deſtillatione proprie dicta, grauedine, & raucitate verba faciemus. Eſt autem tum his, tum reliquis omnibus non nominatis vitijs commune (vt inquit Paulus) deſcenſus excrementitij humoris ex capite in ſubiectas partes: quem deſcenſum, defluxionem, ſeu deſtillationem (quamuis communiſsimo vocabulo) nuncupare fas erit. Quod autem in hac affectione cerebrum primo oblæſum ſit, liquet ex Galeni verbis, tertio de Cauſis ſymptomatum, cum dixit, catarrhi, & coryzæ cauſa eſt cerebrum: & poſt pauca, iterum dicebat, ergo qualis in ventre paſsio ex mala concoctione fit, tale eſt in cerebro prædictorum vtrunque; patere inſuper illud poterit & ſexto de ſanitate tuenda: quo loco capiti in prædictis affectionibus proſpiciendum eſſe iuſſit, tanquam ipſius mali fonti. Ex ipſiuſmet quoque cerebri operationibus oblæſis, ac ex eiuſdem excrementis quantitate, & qualitate mutatis, confirmari poteſt. Quanquam cum eo in grauedine nares coafficiantur, in deſtillatione, ſeu catarrho, os ac interdum fauces: in raucitate larynx, ſeu aſpera arteria, aut ipſæ quoque fauces, ſi immodico humore imbutæ ſint. Affectio ipſa ſymptoma eſt in genere excretorum immodice, vt Gal. inquit, eodem iij. de Cauſis ſymptomatum, quod quidem interim ad ipſius cerebri intemperiem conſequitur calidam, vel frigidam, quo caſu vt ſimilaris pars ipſum afficitur. Interdum vero eo impleto, & velut inſtrumento oblæſo ſymptoma hoc excitatur, vt Galenus teſtis eſt præcitato libro tertio de Cauſis ſymptomatum. At tibi declarabunt, quænam fuerit capitis diſpoſitio ſiue calida, ſiue frigida, qualitas, & quantitas excrementorum, necnon cauſarum, quæ præceſſerunt contemplatio, Galeno auctore, tertio de Locis affectis. Cum itaque cuiuſlibet defluxus ex capite ad iam dictas partes cauſa ſit intemperies calida, aut frigida, cerebro tamen vt parte ſimilari affecto, aut multitudo vaporum, ſeu humorum in eo contentorum, ſi vt inſtrumentalis pars, cerebrum ipſum affectum ſit: quanquam eius affectio quoquomodo fiat, ſimilis ſit affectioni ventris ex mala concoctione, vt patet eodem tertio de Cauſis ſymptomatum: propterea ſingulæ diſpoſitiones proprijs indicijs inueniendæ ſunt. Nam ſi frigida fuerit, tum ex quantitate excrementorum, quæ maior erit, tum ex qualitate, quod frigida, ac minime mordacia ſint, cognoſces; caputque vndique & frons ijs diſtenditur, ac meatus, quos ethmoides vocant, clauduntur ne vox deorſum per nares tranſmeet, vt inquit Paulus: frigidaque præceſſit victus ratio, temperamentum potiſsimum cerebri, ac ætas, tempus anni, regio, ac aëris conſtitutio aquilonia. Hæc nanque frigida cerebri intemperies cogens amplius, & comprimens quodammodo caput (velut manus ſpongiam aqua imbutam) exprimit cerebrum ipſum, quo fit, vt ad loca capite inferiora eius excrementa decidant: adhęc cum quod ad ipſum cerebrum prouenit pro nutrimento, ſua frigiditate concoquere non poſſit, effectum ei velut excrementum, iterum ad infernas partes illud conuertitur, cum nequaquam continere valeat: nec minus cum ex infernis partibus in ipſum vapores aſcendant, nequaquam digeri, ac diſcuti ab eo valent: qui iterum multiplicati, ac craſsiores redditi, vt ad ſubiectas partes delegentur opus eſt, nullam ſiquidem in parte aliqua corporis plenitudinem digerit hyems, vt inquit Gal. comm. Aphor. xiij. lib. iij. Quare nec frigiditas confert, etenim frigida intemperies dum nihil abſumit humoris quodammodo incremento confert, eodem Gal. auctore, vj. de ſanitate tuenda, & j. de Morbis vulgaribus: qua ratione etiam fit, vt ex accidenti

Cap. 9. Loco citato.

Paulus cum Galeno conciliatur. Cap. citato. 3. prognoſt. comm. 16.

Cap. 1.

De quibus differentijs tractabitur.

Quid ſit omnibus cōe.

Quæ pars afficiatur. Cap. 4.

Cap. 9.

Quis pręter naturam affectus. Cap. 4. Cauſæ. Loco citato. Cauſarum cognitio. Cap. 5.

Cap. 4. Si ex frigida cerebri intemperie fiat, ſigna.

1. de Morbis vulg. com. 2. comm. 7.

accidenti propter frigidam intemperiem cerebrum repleatur, ac vt inſtrumentum à plenitudine infeſtetur; id quod præter iam dicta, ſi ex frigidis ſuccis fiat, dignoſces ex capitis, tum diſtentione, tum grauedine, citra tamen calorem, ac mordacitatem oculorum, ſeu faciei rubedinem: præceſſeruntque nonnulla, à quibus caput facile repleri frigidis humoribus potuit, vt nimia repletio, & preſertim frigidorum alimentorum, ac potuum, aut frequentes cruditates aſſumptorum ciborum, qui in ventre incocti perſeuerantes nequaquam infra excernuntur: ijs quoque ſi febris ſuperueniat, ab ea iuuantur, Paulo auctore, præcitato loco. At ſi ex æſtu grauedinem quiſpiam, deſtillationem, ſeu raucedinem concipiat, his particulæ quæ fluxionem ſuſcipiunt, incaleſcunt, acris, tenuiſque humor deſtillat, tum per nares, tum per os, facieſque rubeſcit, & naſus, vt idem inquit Paulus: Hos etiam magna ex parte febris comitatur, quamuis ab ea minime iuuentur, tumeſcere inſuper facit naſum, & interim exulceratur tum naſus ipſe, tum reliquæ partes fluxionem ſuſcipientes, cum ea acrior fuerit, Hippocrate auctore; libro de veteri medicina: & ſi manum fronti, capitique admoueas, immodice calentes has partes reperies, quòd ſi ætas, temperamentum, habitus, anni tempus, regio, aeriſque conſtitutio præceſſerint, ac fuerint calidæ, certius id manifeſtabunt. Eſt autem huius defluxus cauſa, calida cerebri intemperies, non ſiquidem cogens, ac conſtringens, veluti frigida, ſed cerebri humores extenuans, ac diſſoluens; attrahendo quoque per ſe, & ipſa caput replet, preſertim vbi vinum vltra modum potatum fuerit, aut copia ciborum, calidorumque præaſſumpta, aut balnea calidiora, ſeu largior perfuſio capitis ex aqua calida præceſſerint, nam & hæc ſuapte natura caput replent, quemadmodum auſtri, ac auſtrinæ pluuiæ, & cuncta, quorum natura calida eſt, & humida: omnia nanque talia apta ſunt caput replere, vt teſtatur Galenus commento Aphoriſ. v. libri tertij quo caſu præter iam dicta, aderit capitis quoque leuis dolor, ac grauitas cum manifeſto caliditatis ſenſu. Aptiores autem ſunt, qui temperaturam calidam capitis habent, vt ab externis cauſis in deſtillationes incidant, velut frigidam habentes temperaturam paratiores ſunt, vt ab internis cauſis deſtillationibus corripiantur. Verum ſi raucedines, & grauedines in valde ſenibus fiant, concoctionem non admittunt, inquit Hippocrates Aphoriſ. xl. libri ſecundi cum ex frigidis oriantur cauſis, & facultas eorum imbecilla ſit, ita vt eas concoquere non valeat, Celſus vero ſcriptum reliquit, quòd ſi in nares ex capite deſtillat humor, leue eſt; ſi in fauces, peius; ſi vero in pulmonem, peſſimum eſt; quòd ſi in aſperam arteriam deſtillet, peius erit, quàm ſi in fauces; non tamen ita peſſimum, vt ſi in pulmonem, quemadmodum cuilibet patere poterit. Cunctæ vero deſtillationes breues, & ſi neglectæ ſint, longæ eſſe conſueuerunt, vt idem inquit Celſus, nihilque peſtiferum, niſi quod pulmonem exulcerauit, eodem teſte: quanquam neque omnino ſalubris ſit, aut curatu facilis, ſi ex deſtillatione caput aſperæ arteriæ, aut ipſa eadem exulceretur, potiſſimum ſi ad eius cartilagineam ſubſtantiam peruaſerit, quemadmodum liquet ſeptimo de Vſu partium: conſiderare itaque oportet, cuiuſque deſtillationis præcedentem cauſam, ac præhabitam dietam, atque ita remedia contraria afferre, vt inquit Aetius. In vniuerſum autem pauco cibo, & quiete vtendum eſt, vitato etiam frigore, & calore, & preſertim ſi repentina fiat mutatio, modo ad frigus, modo ad calorem. Hæc nanque res (vt teſtatur Celſus cap.ij. lib.j. maxime grauedines, deſtillationeſque concitat: protinuſque abſtinendum eſſe à ſole, balneo, vino, & venere idem Celſus præcipit cap.ij. libro quarto temperatus ergo eligatur aer, vt neque impenſe calidus, aut frigidus ſit: verum ſi cauſa fuerit frigida, parum ad calidum inclinet; ſi calida, parum ad frigidum. Caueant ventos, cum auſtrinos, tum aquilonios, vitentque ſomnum longiorem, & diurnum, moderatus tamen in nocte confert; procurandumque erit, vt ſingulis diebus alui excrementa excernantur, ſi non natura, ſaltem arte, balanos, aut clyſteres adhibendo, abſtineantque ægri ab immodicis animi affectibus. Cibis vtantur concoctu facilibus, & boni ſucci cum frigidis aliquatenus, aut calfacientibus leniter permiſtis, prout diuerſa exigit diſpoſitio. Sorbitiones tamen maxime proſunt, vt inquit Paulus, aut amylum, ptiſana, oua ſorbilia, panis in aqua cum amygdalarum ſucco decoctus, aut cum pini fructibus, in cauſa frigida. Aëtius vero caſeum tenerum, ac recentem, tanquam vtilem, comeſtum commendat; & in frigida cauſa cauliculos braſsicæ, ipſamque braſsicam, coctos, & comeſtos: nec minus ſi à ieiunis ipſimet cauliculi crudi edantur, butyrum quoque eis vtile exiſtit, & quibuſdam robuſtioribus porri quoque probe cocti, potiſsimum in raucedine. In cauſa vero calida, lactucæ, cauliculos parumper ferueſactos comedant, etiamſi in poſca ipſos intingant: poterunt quoque vti pane dulciario confecto ex amygdalis ipſis, & ſaccharo, aut ex pini fructibus, & ſaccharo confectis, ſi ex frigida cauſa ortum habeat defluxus; caueant vaporoſos cibos, vt cepas, allia, ſinapi, ac reliquos. Prædictorum autem ciborum quantitas, præterquam quòd moderata perpetuo eſſe debeat, minor tamen in cœna, quàm in prandio ſit, & poſt cibum neque legant, neque ſcribant, Celſo auctore, cap. v. libro primo: pro potu deuitent vinum; loco cuius aqua hordei in calido defluxu, aut aqua, in qua parum radicis glycyrrhizæ, ſeu cinnamomi fuerit decoctum, in frigido vtantur, aut radicis glycyrrhizæ decocto: vel ipſammet radicem dulcem cum cinnamomo, in frigida, ſeu cum hordeo, in calida fluxione decoquas. Poterunt quoque qui ex frigiditate defluxu corripiuntur, aqua mulſa pro potu vti, aut aquoſo vino, ipſius vero potus quantitas ſit exigua,

Si ex calida intemperie ſigna.

Circa finem.

Prognoſtica.

Curatio.

Cap.7.
Lib.8.cap.53
Victus ratio.

gua, nam procurata ſitis multum confert, vt Theodorus Priſcianus inquit libro ſecundo ad Timotheum cap. vij. Quod vero ad medicamentorum rationem attinet, ex Galeni ſententia, ſexto de ſanitate tuenda, in quouis defluxu ex capite ad ſubiectas partes, capiti ſaltem proſpiciendum eſt, ipſumque ſanandum, veluti mali fontem, ac firmandum modo liceat, etenim origo, & principium catarrhi è capite naſcitur, eodem Theodoro Priſciano teſte. Qua de re ſi ab ipſa caliditate ſincera, aut frigiditate fluxiones contigerint, & nulla alia facultate participauerint, ſic ſane ſedabuntur, vt inquit Hippocrates libro de veteri medicina, vbi ex frigido in calidum permutatæ fuerint, & ex calido in frigidum. Vbi itaque calida præpolleat intemperies, ijs pugnandum eſt præſidijs, quæ dolori capitis ex tali cauſa contracto conueniunt, præſtatque æſtatis tempore eorum caput roſaceo perungi potiſſimum omphacino; frequentique balneo potabilis aquæ ægros fouere oportet, quo & calidos vapores, qui in capite ſunt, euocemus, & totum capitis temperamentum melius reddamus, Galeno teſte, eodem ſexto de ſanitate tuenda, ipſumque caput copioſiore aqua calida, moderate tamen perfundendum erit, vt inquit Paulus: nec propterea Celſo pugnabimus, qui protinus à balneo abſtinendum præcipiebat; nanque aut ſponte naſcentes aquas interdicebat, vel in frigida intemperie circa initia ipſum prohibebat. At ſi frigida intemperies caput infeſtet, calefacientibus iuxta præallegatam Hippocratis ſententiam, fluxio ſedabitur, in calidum intemperie permutata: caput itaque nardino, rutaceoque oleo perungi debet, Paulo teſte, irinum vero non ſolum illinitur, ſed etiam naribus inſtillatur, vel chamæmelino, ſeu anethino vtare. Verum ſi nedum calida fuerit cerebri intemperies, ſed calidi quoque in eo redundent ſucci, ac forte febris inuaſerit, totius corporis plenitudine exiſtente, ſanguis mittendus erit ex externa cubiti vena, quæ humeralis dicitur, ſiquid eam non prohibeat, eaque iteranda erit, ſi opus fuerit, potius quàm ſemel multam quantitatem ſanguinis extrahere: at ſi quid eam prohibeat, redundantes humores alijs euacuationibus purgare, ac deorſum trahere oportet, clyſterijs videlicet, cucurbitulis, frictionibus, ac purgantibus medicamentis; prius tamen quàm ea tribuantur, concoqui, ac temperari calidorum humorum acrimonia debet, ac eorum intemperantia: indigent enim hoc omnes fluxiones, quæ ex humorum acrimonia fiunt, teſte Hippocrate præcitato loco. Temperantur autem ſi ſyrupum violaceum, roſaceum, ex nymphæa, papauere, aut ex cannis tribuas cum aqua hordei, aut decocto radicis glycyrrhizæ, ſeu borraginis. Tribuas vero ℥. j. & ß. vel ij. ex prædictorum ſyruporum aliquo cum ℥. iij. ex aliqua prædictarum aquarum: quibus pluries aſſumptis purgare poteris ægrum ex caſſia fiſtula, ſeu manna ℥. ij. videlicet caſſiæ fiſtulæ, aut ij. vel iij. ipſius mannæ; & ſi videbitur addere poteris ℥. ß. ſeu ʒ. vij. antidoti diacatholicon, aut decoctum trochiſcati agarici ʒ. j. vel ℈. iiij. capitique demum applicentur ea topica medicamenta, quæ in capite de dolore capitis commemorata ſunt, balneis item dulcis aquæ, ac reliquis, quæ ſupra in calida intemperie approbauimus, vtendum; & cum ſomnum ingreditur, diacodium ore contineat, ſæpiuſque eo vtatur etiam ſi vigilet, poteriſque eum in tabellis conficere, velut Neapoli vtimur, preſertim his, qui liquidum medicamentum ipſum ſumere abhorrent; ſomnum etenim dulcem infert, & reprimit influxum, vt inquit Aëtius. Frigido autem redundante humore, preſertim in capite, per ea quæ talem purgant, medicamenta, corpus, & caput vacuabis: in quem vſum conferunt acres clyſteres, prius tamen quàm purgantia tribuas medicamenta, ex roſaceo melle, ſyrupo de glycyrrhiza, aut de hyſſopo, iuiubino, aut ex ſucco borraginis, præparari, ac concoqui redundans ſuccus debet, cum aqua betonicæ, aut ſampſuchi, & demum pilulis ex hiera, & agarico confectis euacuari, aut ex pilulis arabicis, aureis, & interdum cochijs, ac ſimilibus, poſt quas (ſi videbitur) ℥. ij. aut parum plus, vel minus roſcidi mellis, aut ſyrupi ex pluribus infuſionibus roſarum exhibe. Idoneum quoque erit, poſt vniuerſalem purgationem medicamen, quod pituitam per os educat, præbere, ac à capite cucurbitulis, frictionibus, ſeu vinculis humores retrahere, ipſumque prædictis calidis oleis irrigare. Item ſacelli capiti ipſi admouendi ſunt, qui taliter componantur. Recipe hyſſopi, ſampſuchi, florum chamæmeli, meliloti, ana ʒ. j. & ß. florum ſtœchadis, ſpicæ, ſingulorum ℈. j. maſtiches, ligni aloës, maceris, cuiuſque ʒ. ß. roſarum aridarum ʒ. iij. terantur ſingula, & in ſericum, ſeu tenuem linteum lineum immittantur, ſacculuſque formetur, & coronali ſuturæ imponatur, quo etiam loco ſinapiſmus, aut igneum cauterium (vbi diuturnior fuerit affectio) vtiliter adhiberi poterit. In vtroque item defluxu ex calida, aut frigida intemperie orto, ſuffimenta adhibere conuenit, ſi ex calida intemperie fiat, paretur vt infra. Recipe mannæ, ſeu corticis thuris, ladani, maſtiches, ſingulorum ℈. ß. ſantalorum rubeorum, & luteorum, & corallorum rubeorum ana ʒ. j. roſarum rubearum ſiccarum, incompletarum ʒ. iij. fiat puluis, & (vbi vſus exigat) carbonibus ignitis inſpergatur: frigida vero exiſtente cerebri intemperie, hoc modo ſuffimentum paretur, maceris, ligni aloës, ſpicæ, maſtiches, corticum, ſeu mannæ thuris, ſingulorum excipe ℈. ß. hyſſopi, & ſampſuchi ſiccæ ana ℈. j. ladani ʒ. j. florum ſtœchadis, & caryophyllorum ʒ. ß. roſarum rubearum ſiccarum ʒ. ij. vel iij. paretur puluis, & modo iam dicto vtare. Particulatim vero (vbi ad nares fluxio decumbat, ſi calida ea fuerit) conuenit ex aqua tepida per nares vaporem excipere; aut ex maluarum, hordei, violarumq., & florum chamæmeli decocto; frigida autem fluxione exiſtente, ex ſampſuchi, hyſſopi, ſerpilli, betonicæ,

Medicamentorum ratio. Cap. 9.

Loco citato.

Si ex calida cerebri intemperie fiat, curatio.

Cap. 9.

Si ex frigida.

Si ex calidorum ſuccorum redũdantia fiat, curatio.

Venæ ſectio.

Purgatio.

Topica.

Si ex frigidorum humorum redundantia fiat, curatio.

Purgatio.

Topica.

Suffitus.

Si ad nares defluat.

betonicæ, pulegij, ſeu betę decocto excipiendus vapor erit. Ex eiſdem quoque caput purgia fiant, quæ inſuper parari poterunt ex his, quæ cap. de dolore capitis cõmemorauimus, verum nequaquam fieri debent, niſi prius purgatum fuerit corpus, ac iam dictis medicamentis caput firmatum, aut ſaltem ipſi proſpectum, melanthii quoque, ſeu cumini vſti odorem ſuſcipere commendauit Paulus, frigida preſertim fluxione exiſtente, nec minus confert pulegium odorare: demittãtur autem ſingula in ſerico, aut lineo linteo.

Si in os defluat.

Si verò in os defluant calida fluxio, ex aqua hordei, violarum, aut maluarum decocto, cum glycyrrhizæ radice oris collutio fiat, frigida autem exiſtente fluxione ex hyſſopi, pulegij, ſampſuchi, ac aridarum ficuum decocto colluatur os, priuatim etiam & ipſi raucitati conferunt compoſitiones, quę ſub lingua tenentur ὑπογλωττίδας Græci appellant, quo paulatim eis linqueſcentibus, aſperæ arteriæ ſummum, id quod ipſum defluit, ſuſcipiat, paulatim etiam relaxatis muſculis ipſius gutturis.

Raucitati cõferentia.

Hoc autem ex induſtria fieri oportet, ne tuſſis excitetur, fiet autem ſi ſupinus cubet, iuxta Galeni ſententiam, iiij. & v. Method. medendi, ac vij. de compoſitione medicamentorum ſecundum loc. Talia ſunt pilulæ bechicæ dictæ, ac ea compoſitio, quam Neapoli aluſam vocamus. Conficitur autem ex amylo, tragacantha, amygdalis dulcibus, ſeu ipſarum oleo, & ſaccharo: poterit quoque hæc compoſitio in tabellis formari, nec minus & id pharmacum ſub lingua tenendum erit; quod loch de papauere nominant, ſi à cauſa calida raucitas fiat; & ſi à frigida, loch, quod ſanum, aut illud, quod de pino appellant.

4. Method. Cap. vlt.
5. Meth. c. 12.
7. de compoſ. medic. ſecun. loc. cap. 1.

Sæpius quoque veluti lambendo, diutiſsime tamen in ore tenens ſenſim, ac paulatim deglutiendo, aſſumat ex ſyrupo de cannis, aut ex dulcibus malis punicis, ex adianto, glycyrrhiza, ſeu hyſſopo, aut ex decocto, quod ex hordeo, radice dulci, vua paſſa, caricis, adianto, & hyſſopo paratum ſit, ſaccharum addendo, aut mel, ſi frigida fuerit cauſa. Præſtat item (ex Galeni ſententia, eodem vij. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos) glycyrrhizæ decoctum cum ſapa admiſtum: & ſi magis diſcutere, & extergere velis, caricarum decocto vtaris per ſe, aut cum aqua hordei, vel cum in aqua radix dulcis fuerit decocta. Reliqua, quæ pro curatione raucedinis conducunt, inferius requiras, cap. de tuſſi, priuatim autem valde confert, ſi ipſa glycyrrhizæ radix, aut eiuſdem ſuccus ſub lingua teneatur.

Cap. 1.

περὶ φλεγμονῆς κιονίδος. *De inflammatione gurgulionis.* *Cap. XLIIII.*

INFLAMMATVR ſæpenumero pars quædam, quæ circa os continetur carnoſa, in ſummo ſiquidem ore dependens, tanquam aliquod vocis plectrum exiſtens, Paulo auctore, lib. vj. cap. xxxj. apparebit autem ea, ſi quis aperto plurimum ore toto, linguam deprimat: hanc ipſam carunculam veteres Græci (vt inquit Gal. vj. de compoſit. medicam. ſecundum locos) duobus nominibus appellare conſueuerunt. Nominant nanque interim γαργαρεῶνα, interim vero κίονα, quod à Latinis gurgulio, & columna dicitur: à poſterioribus autem medicis ferè omnibus Græcis (vt ipſe aſſerit) κιονὶς, id eſt, columella, vocatur, quòd ſi quidam ſint, qui ςαφυλὴν, id eſt, vuam ipſam nuncupent, eorum meminiſſe non præſtat: nam non particula ipſa, ſed vna aliqua eius affectio ςαφυλὴ, hoc eſt, vua nominatur, cum ſcilicet vuæ acino ſimile ſummum gurgulionis appareat, vt inquit Aëtius, cap. xl. lib. viij. hanc etiam ſolam gurgulionis inflammationis ſpeciem Hippocrates vuam appellat, vt liquet apud Gal. lib. de tumor. præter naturam, in fine.

Cap. 3.

Duæ dñæ inflãmationis gurgulionis.

Fit autem vua cum pituita de capite ad gurgulionem deſcenderit, & gurgulio præceps dependet, ac fit rubicundus, eodem Hippocrate auctore, lib. ij. de Morb. temporis autem progreſſu nigreſcit: & eodem libro dicebat, vuam fieri, cum ſumma gurgulionis pars aqua impletur, & rotunda fit, ac perlucida, & ſpirationem intercipit: quanquam rarò (vt teſtatur Galenus præcitato libro ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos) hæc affectio circa columellam contingat, ſed valde ſæpe inflammetur, quemadmodum etiam & raro alia quædam affectio, quam lorum vocant, circa gurgulionem etiam accidit, cum videlicet nimium ignitus gurgulio ipſe gracileſcit, & loro ſimilis propendet, vt inquit Aëtius, vtrunque autem nomen (vt Paulus refert præcitato loco) à ſimilitudine factum eſt: nam ſi longior, tenuiſque fuerit, columella nuncupatur, ſi vero craſſior in rotunditatem creuerit, feraturque deorſum, vua dicitur.

Circa principia.

Pars affecta.

Inflammato itaque gurgulione, quomodolibet aperto plurimum ore toto (vt diximus) ſiquis linguam deprimat, eam partem affectam eſſe viſu dijudicabit, nulloque alio indigebit ſigno. Quòd vero ea affectio inflammatio ſit, morbus ſiquidem in compoſitione primo (vt ſæpe diximus) ex dolore, tumore, & rubedine ipſius columellæ, cum febre, ac deglutiendi difficultate dijudicabitur.

Affectus.
Cauſæ.

Prouenit autem affectus hic, cum ex capite ad gurgulionem ipſum fluxio defertur, quemadmodum ſexto de ſanitate tuenda, & tertio de Cauſis ſymptomatum liquet: hæc inquam fluxio cum ſanguinis, tum aliorum humorum à capite deſcendentium fieri poterit verum quo pacto id diſcerni queat, præcedenti cap. fuſius oſtendimus: quare vt hic iterum repetamus, ſuperuacaneum duximus. Inflammato gurgulione ac in tumorem aucto, vtendum erit, omnibus moliminibus, præter chirurgiam, ipſum curare, ac extenuare, Hippocrate auctore, tertio prognoſticor.

6. de ſanitat. tuen. cap. 9.
3. de Cauſis ſymp. cap. 4.
Prognoſtica. Text. 21.

nam quoad rubidus,magnusque fuerit gurgulio cum periculo ſecatur, & ſcarificatur: & cum ta
lem ſcarificationem, ſeu ſectionem ſanguinis fluor,& inflammatio comitabitur, eodem Hippo-
crate ac Galeno auctoribus,præcitato loco. Quòd ſi interdum chirurgia vti oporteat,cum vide-
licet,pars gurgulionis ſumma maior,ac liuida,ſeu orbiculata fuerit,ſuperior,vero tenuior,quem
affectum (vt diximus) vuam appellant; vbi aluum ſubduxeris præſtabit manus admoliri,vt ipſi-
met teſtantur,ne æger ſtranguletur,potisſimum vbi alijs adhibitis medicamentis malum non ce-
dat: nam neque in prædicta affectione ad eius exciſionem feſtinandum erit: quapropter vuæ ve
hemens inflammatio terrere quoque debet,Celſo auctore,lib.vj. cap.xiiij. quò fit, vt in hac affe- Curatio.
ctione abſtinentia neceſſaria ſit,vt ipſe,inquit. Conuenit vero eadem ferè victus ratio,quæ in re- Victus ratio.
liquis inflammationibus,potisſimum autem in principio, conducit quies, & inedia, vt ſexto de Cap.3.
compoſitione medicamentorum ſecundum locos, Archigenis auctoritate, teſtatur Galenus. Medicamentorum ratio.
Quod vero ad curandi rationem attinet, vbi vniuerſum corpus humorum multitudine fuerit re
fertum,aut eorundem malitia vitiatum,priuſquam ad localia remedia perueniamus,venæ ſectio,
aut purgatio adminiſtranda erit: acreſque clyſteres adhibendi, vt & vniuerſum corpus euacue-
tur,humorumque momentum,qui ad affectam partem feruntur, transferatur: hoc nanque & ra-
tionabile eſt,& multa experientia indicatum,ac cognitum,vt teſtis eſt Galenus, eodem libro vj. Loco citato.
de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, qua etiam ratione Celſus dicebat, quòd
& ſanguis recte mittitur, & ſi id aliqua res prohibeat, aluus vtiliter ducitur. Si itaque corporis
plenitudo adſit, vena cubiti ſtatim ſecanda erit (ſi nihil prohibeat) media, aut externa, prout Venæ ſectio.
maior, aut minor fuerit corporis plenitudo: cucurbitæque cum ſcarificatione ceruici affigen-
dæ: & ſi his nec cedat affectio, venæ ſub lingua ſecentur, eiuſdem Archigenis decreto: Aluus Diuerſiones.
præterea acri clyſtere, aut glande ſubducenda erit, reuulſionis nedum euacuationis gratia: in
quem etiam vſum frictionibus,ac vinculis extremarum partium,cucurbitulisque cum iuxta ſca-
pulas, tum iuxta nates vtare. Vitiatis vero humoribus redundantibus, qualiſcunque is fuerit,
purgandus erit, & ſi ſimul cum ſanguine fluxerit: nec alienum erit ante purgationem (reuulſio- Purgatio.
nis ſaltem gratia) humeralem venam in cubito ſecare, paucamque ſanguinis copiam extrahere,
ac demum purgationem adhibere,concoctis tamen ac pręparatis redundantibus ſuccis,ſi dabitur
occaſio,quo etiam tempore clyſteribus vti poteris. Sit autem purgans medicamentum non va-
lidum,ſed leniendo vacuans,veluti manna, caſsia fiſtula, ſyrupus ex pluribus infuſionibus roſa-
rum, aut violarum, cum quibus interim antidotum diacatholicon permiſceas, preſertim ſi re-
dundans ſuccus,aut corporis natura eius,qui purgari debeat,id exigat. His autem peractis, aut Topica quæ
ſi neutrum prædictorum adſit, ſtatim ad curationem per localia remedia peruenire debemus, competant.
quæ eius naturæ eſſe debent,vt fluxionem reprimant; quemadmodum in alijs omnibus morbis,
qui ex humorum influxu contingunt. Sint igitur adſtringentis facultatis, & ſiquidem modera-
tus ſit influxus moderate adſtringentis, quæ auſtera priuatim dicuntur: vbi vero vehementior
fuerit influxus, vehementioris adſtrictionis, quæ acerba nominantur: ambo enim adſtringunt,
ſed debilius auſtera, vehementius autem acerba, vt patet quarto de ſimpl. med. facult. & vj. de
compoſitione medicam. ſecundum loc. Collutiones itaque moderate, ſiquidem moderatus fue 4. de ſimplic. med. facult. cap.7.
rit influxus,ex palmulis decoctis, quandoque ſola aqua, quandoque modico melle incocto, vel 6. de compoſ. med. ſec. loc. cap.3.
ex roſarum decocto, pampinorum vitis,rubi,cytinorum,ſiliquarum, radicum mori,& malorum
auſterorum,ac pyrorum,ſorborum,interim cyperi parari poterunt. Fortiores vero (vbi vehe-
mentior fuerit influxus) ſunt, myrti, & baccarum eius decoctum, & ex acerbis cotoneis malis,
aut virgultorum tenerorum ilicis, arbuti, ſmilacis, & vniuerſi quercini generis, ſimiliterque &
glandium, meſpilorum item, & cornorum decoctum: at generoſisſimum eſt gallarum deco-
ctum,rhois culinarij,ac coriarij,myricæ fructus, vtriuſque mali punici floris, & putaminis: ho-
rum itaque vnumquodque, & ſingulatim, & cum alijs decoctum in aqua gargarizandum exhi-
bere oportet,iuxta Galeni ſententiam,vj. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, Loco citato.
& Aëtij præcitato loco: quin iuxta eorundem decreta, aridis quoque tritis columellam contin-
gere opus eſt,ita vt ſummiſſe,& paulatim ad ſuperiorem, & extrinſecam regionem afferantur,&
per cochleare,aut ſpecilli concauum ſupra linguam immittantur: ex his ipſis moderatæ quidem
ſunt roſæ,& flos ipſarum, & prædictarum plantarum germina exſiccata, ac hypociſtis, & om-
phacium ſiccum. Et ſi frigidior fuerit fluxio, aloë, cyperus, & iunci rotundi odorati flos, ac
rheon ponticum confert: pariter ſi fortioribus indigeas, rhus obſoniorum, ſiue culinarius con-
ducit, balauſtium, cytini, malicorium, galla, & magis exacte cum omphacitis fuerit: nec mi-
nus conferunt hypociſtidis, vuæ acerbæ, ac glycyrrhizæ ſucci, ad ſolem æſtiuum ex ſiccati,
adeo vt conteri queant. Vbi vero gurgulio à nimium adſtringentibus remedijs compreſſus
fuerit, tragacantho, ſarcocolla, & amylo vtendum erit. At vbi generatus affectus in gurgu-
lione maiorem habuerit cauſam, impoſsibile erit ipſum per repulſoria perfecte ſanare, vt inquit
Galenus, & maxime vbi ægri corpus fuerit humoribus multis refertum,aut particula affecta na-
tura debilis: ob id igitur cogimur, ſæpe quidem in principio, ſæpius vero paulò poſt admiſcere
quippiam ex diſcuſſorijs, & ſi dolor affuerit ſimul vehemens etiam ex mitigatorijs. itaque tunc
opus eſt vnicuique prędictorum pharmacorum aliquid ex diſcuſſorijs addere: & cum hęc om-

nino multa ſint, à mollioribus auſpicandum erit: ab acribus nanque inflammata exacerbantur, cuius farinæ ſunt chamemeli flores, fœnumgræcum, ſertula campana, anethum, althæa, radix iridis, mel, erui farina, thus, aut myrrha: & ſi mitigatorijs hoc tempore indigeas ex contuſa radice dulci, melle, & dulci aqua pari menſura ſimul coctis, medicamentum paratum cum prædictis admiſceas, aut id ſolum gargarizandum prębeto. Ceterum tu perſpecta (vt Gal. inquit) inflammationis magnitudine, ac caliditate, & conſiderata influxus quantitate, ampliusque copiam humorum in toto corpore per coniecturam aſſecutus, pharmaco, in quo aut adſtringentium, aut diſcutientium vis excellit, vteris. Procedente autem tempore, vbi iam dictis inflammatio non ceſſerit, diſcuſſoria medicamenta tuto adhiberi poſſunt, niſi ad duritiem vertatur ipſa gurgulionis inflammatio: nam tunc emollientibus medicamentis vtendum eſſet, quæ cuius naturę eſſe debeant lib. v. de ſimpl. medic. facul. requiras: (Cap. 6. 7. & 8.) cuiuſmodi ſunt, radix & folia althææ, ſemen lini, fœnumgræcum, & alia huiuſmodi, è quibus gargariſmata parari poſſunt: admiſcere eis item poteris hyſſopum, aut glycyrrhizam. Verum ſi ad ſupputationem inflammatio vergat, mitioribus collutionibus, & gargariſmis, eisque concoquentibus vtendum erit: quo caſu præſtat decoctum ex caricis per ſe ſolum, aut aqua mulſa permiſtum, ſeu ſapa, aut ptiſanę ſuccus, in quo vuæ paſſę ſint incoctę: radicis inſuper dulcis decoctum, aut furfurum lotura calida, id quod in reliquis omnibus ſeruandum erit medicamentis, vt temperate calida ſint. Ea vero ſuppurata, poſt puris eruptionem extergentibus, & deſiccantibus medicamentis curari debet, aqua hordei cum melle roſaceo miſta, aut aqua mulſa, & reliquis huiuſmodi. Euenit etiam aliquando, vt citra inflammationem nimium humectus gurgulio laxior fiat, & propterea linguę radici, ac faucibus propenſus incumbat, quemadmodum in deſtillationibus continuis contingit, Aëtio auctore;

De laxata columella.

quam affectionem Gręci γαργαρεῶνος χάλασιν, Latini laxatam columellam, barbari caſum vuę appellant, quę affectio quoniam eandem curandi rationem poſtulat, quam eius exigit inflammatio, propterea ſeorſum de ea pertractare noluimus. Pro ratione itaque confluentis ſucci venę ſectio, aut purgatio pręcipiatur, quibus corpus totum, ac caput primo vacuetur. His tandem peractis, collutionibus, gargariſmis, ac reliquis medicamentis aridis ſuperius deſcriptis vtaris, adſtringentibus, ſcilicet, & exſiccantibus. Priuatim autem (vbi ſubalbidus, & exanguior gurgulio ſit) ex origani triti in aqua, & aceto decocti, ac caricarum cremore miſto ad gargarizandum vtitor: aut loco origani, hyſſopo vtare: apium quoque, & lauri folia trita, & vino, aut lentis decocto diluta, gargarizato, Apollonio auctore. Arida quoque medicamenta parabis ex gallę omphacitidis, aluminis ſciſſi, ac ſalis ammoniaci partibus ęqualibus, quibus tritis, ac ſimul miſtis expleto cochleari vuam contingito: hoc autem velut validiſſimo medicamento vtare, repellendi, ac diſcutiendi vim habente, iuxta Galeni ſententiam eodem vj. de compoſit. medicam. ſecundum locos. (Loco citato.) puluis autem, quo vtimur nos, hic eſt. Recipe piperis, cinnamomi ſingulorum ℈ ß. corticum thuris, & gallarum ana ℈. j. roſarum rubearum ſiccarum ℥. ij. conterantur, ſin ulque, & modo quo ſupra vtare. (Cap. 53.) His, qui caſum vuulę patiuntur ſic ſubuenimus, inquit Trotula, puluerem zingiberis, pyrethri, & cinnamomi decoquimus in vino, & facimus gargarizare, & puluerem horum calidum vuulę apponimus, tu autem vtare hoc medicamento, vbi ex pituita fuerit laxatus gurgulio. Marcellus autem lib. de medicamentis cap. xiiij. braſſicę crudę folium leuiſſime tritum commendat, ex eo vero ſuccum exprimito, quo vua contacta potenter ſubleuatur. Cinis item teſtatum ex oſtreis, aut hirundinum exuſtarum cinis tenuiſſime contritus, cum melle miſtus, vuę illitus prodeſt; ſimiliter ſi roſę ſiccę part. ij. & myrti part. j. cum aqua mulſa decoquas, & gargarizandum prębeas. Denique nonnulla medicamenta, preſertim compoſita conſulto hic ſcribere pretermiſimus, pro cura preſertim inflammationis columellę, quę cap. de angina ſtudioſi requirant. Verum vbi cunctis iam dictis auxilijs gurgulionis malum non cedat, tam ſi oblongior, tenuiſque pręter naturam fuerit, quàm ſi in rotunditatem creuerit, eius ſummo vuę acino ſimili exiſtente, ne continuo irritatu tuſſis, vigilię, interim etiam ſtrangulatus ſubſequatur (vt inquit Paulus cap. xxxj. lib. vj.) is excidendus erit, modo quo ipſe pręcipit pręcitato loco, ac Aëtius cap. xlj. lib. viij. neque tamen feſtinandum erit ad eius exciſionem (vt diximus) Hippocratis auctoritate, lib. iij. prognoſt. & Gal. xiiij. Meth. med. ijs obſeruatis, quę tum ipſe, tum etiam cum eo Galenus, eodem loco pręcipiunt.

(3. prognoſt. tex. 21. 14. method. cap. 13.)

Περὶ ἀντιάδων φλεγμονῆς. *De glandularum iuxta linguam inflammatione.*

Caput XLV.

Cap. 4.

OMNIBVS hominibus caruncule quędam exigue naturales ex aduerſo in oris termino vtrinque iacent, Galeno teſte, iij. de Cauſis ſymptomatum: has Gręci ἀντιάδας (vt Aetius refert cap. xlviij. lib. viij.) Latini glandulas barbaram ſectantes medicinam amygdalas appellant: quamuis Galenus non partes ipſas, verum cum ipſę è defluxu, preſertim ex capite, tumore, aut inflammatione afficiantur ἀντιάδας pręcitato loco nuncupa

nuncupauit: Paulus autem per ἀντιάδας, tum libro ſexto cap. xxx. tum libro tertio cap. xxvj.
ſcirrhoſum tumorem pariſthmiorum intelligit. Si vero in contiguas his partes fluxio decum-
bat, ſeu inflammatio excitetur παρίσθμια, tum præcitato loco, tum commento Aphor. xxvj. lib. iij.
idem Galenus appellauit, dum aſſeruit παρίσθμια (quæ Latine tonſillas vertunt) inflammationes
eſſe locorum ad iſthmum attinentium: intelligit autem per iſthmum partem illam, quæ os & gu
lam interiacet: nominatur autem ita per metaphoram quandam ab his, qui proprie dicuntur
iſthmi, qui anguſti quidam terræ tranſitus ſunt, ſitæ inter duo maria. Hæ autem inflammatio-
nes nonnunquam ſolius tunicæ ſunt, ventri, gulę, faucibus, totique ori communis: nonnunquam
vero (vt idem inquit Galenus præcitato loco) & ſubiectorum ipſi muſculorum: quamuis has
partes & non eorum inflammationem, tum Paulus lib. iij. cap. xxvj. tum Aëtius lib. viij. cap. xlv.
παρίσθμια vocant, & Latini tonſillas vertunt, Celſum forte putantes imitari, qui lib. vj. cap. x. poſt-
quam de dentium dolore caput exegiſſet, de tonſillis, ac earum cura pertractat. At nunquid per
tonſillas, id quod Græci παρίσθμια dicunt, partes quaſdam intelligentes ſubaudire velit, aut quas
ἀντιάδας nuncupant, ſiue vtraſque, ex eiuſdem Celſi verbis haudquaquam percipi poterit, cum
dixit. Si vero tonſillæ ſine exulceratione per inflammationem intumuerunt &c. Nos autem
cum Galeno, quidquid alij ſentiant, per ἀντιάδας glandularum, quæ ſibi ex aduerſo in oris termi ἀντιάδες quid
no vtrinque iacent, præter naturam tumorem, ſeu inflammationem intelligi volumus, per πα ſint.
ρίσθμια vero, cum contiguæ his partes tale quippiam perpetiantur, à partibus ipſis affectis affe- παρίσθμια q(ui)d.
ctiones prædictæ fortaſſe talem nomenclaturam ſuſcipientes, deducto itaque ore manifeſte (vt
inquit Aëtius) apparent glandularum tumores maiores, citra quidem inflammationem earum Lib. 8. cap. 48
ſubſtantia concolores. Vbi vero inflammatæ fuerint, rubicundæ apparent, ac dolorem inferunt.
Si vero partes eis proximæ inflammentur, accidit ita affectis difficultas transglutiendi, dolor, ali- Partes affectę
quando etiam & febris, eodem Aëtio auctore, velut etiam glandulis ipſis inflammatis, nedum Lib. 8. cap. 45
transglutitionis, verumetiam & ſpirationis difficultas aderit: ex quibuſmet indicijs, & earundem
partium inflammatio percipi poterit. Quæ quiſnam morbus ſit, non ſemel duntaxat in pręce- Affectus.
dentibus diximus, nec opus erit eiuſdem inflammationis cauſas iterum repetere, cum ſimiles eſ-
ſe poterunt cum his, quæ gurgulionis inflammationem efficiunt: priuatim autem (vt refert Aë- Cauſæ.
tius) in modo dictis partibus inflammatio excitatur, παρίσθμια preſertim infantibus adhuc la- Loco citato.
ctentibus, ex hauſtu lactis, pueris propterea quòd multo cibo ſe explent, reliquis autem homini-
bus plerunque euenit à nimia meri potione, & à multa, ac auidiore deuoratione ciborum, maxi-
me acrium, & aſperorum; frequentisſime nanque (vt idem teſtatur Aëtius) παρίσθμια, quæ ton- Prognoſtica.
ſillas vocant, cum partes ſint calidæ, & humidæ inflammationem incurrunt, qua etiam affectione Eodem loco.
magis arripiuntur hi, qui plurimo ſanguine abundant, necnon infantes, & pueri, vtpote teneram
habentes miſturam, id quod Hippocrates, preſertim in pueris confirmauit, Aphor. xxvj. lib. iij. Curatio.
quoniam vero tam ἀντιάδες, quàm παρίσθμια dictæ, eandem ferè curationem exigunt, ac ſimilem
victus rationem requirunt, non ab re propterea vtrarunque inflammationum communem cura-
tionem hic conſcripſimus. Incipiente itaque inflammatione cibum ſubtrahere oportet, vt in-
quit Aetius, qui vero offeruntur, modici ſint, ſorbiles, & ventri commodi: cibus quoque in hac
valetudine (Celſo auctore) lenis eſſe debet, ne exaſperet, verum vbi tanta ſit inflammatio, vt ſpi- Victus ratio.
ritum impediat, à cibo (vt ipſe inquit) abſtinendum, neque adſumendum quidquam pręter a- Loco citato.
quam calidam eſt, exhibendus itaque his eſt aquæ potus, preſertim febre ſimul irruente, aut aqua
hordei, ſeu ea aqua in qua coriandrorum præparatorum ſemina fuerint decocta, aut etiam cinna
momi exiguum (& vt vno verbo dicam) ea victus ratio inſtituenda erit, quæ & in reliquis in-
flammationibus. Quòd ſi leuis fuerit inflammatio, circa initia gargariſmi adhibendi ſunt ad- Medicamen-
ſtringentes, & repellentes, id quod præcipiebat Celſus, cum dicebat, gargarizandumque eſt ex torum ratio.
reprimentibus, velut eſt roſarum, aut palmarum decoctum, mixæ, aut lenticulæ, aut ipſius etiam
furfuris ac reliquorum, quæ in principio inflammati gurgulionis aſſumuntur: cauendum ta-
men, ne mel in principio ad gargariſmos adijciamus, ne per acrimoniam malum irritemus, vt Aë
tius inquit. Remittente autem inflammatione, & decreſcente, mel in gargariſmos admiſcere
conuenit, eodem Aëtio, & Paulo teſtibus: quo etiam tempore calidiores gargariſmi proſunt, Animaduer-
quanquam etiam circa initia medicamenta actu tepida exhibenda ſunt, frigus enim non tolerant ſio circam to
inflammata, ſicut neque plurimum calorem, vt teſtatur Aetius. Vbi vero vehemens fuerit in- pica adhibēda
flammatio, adeo vt periculum ſuffocationis ſuſpectum ſit, priuſquam adſtringentia medicamen Venæ ſectio
ta adhibeantur, vena cubiti incidenda eſt, præcepto Aetij, repetita etiam ſanguinis detractione, quibus com-
maxime ſi iuuenis ſit æger, & multo ſanguine abundet. Vena autem incidenda erit externa, aut petat.
ſi multo ſanguine totum corpus fuerit refertum, media primum, & deinde externa. Et ſi venter
non probe egerat, injciendus eſt clyſter, aut glande immiſſa irritare oportet: nec abſonum erit,
ſi cum ſanguine calidi, ac vitioſi ſucci redundarint, preſertim ſi febris adſit, purgante medica-
mento vti, quod leniendo purget, quemadmodum præcedenti capite præcepimus. Poſt euacua- Purgatio.
tionem reprimentibus quoque vtendum eſt medicamentis, ſuperius iam dictis, deinde ptiſanæ
ſuccum, in quo decoctæ ſint vuæ paſſæ, gargarizent, aut calidam furfurum decoctionem, aut
ſapam tepefactam; vel decoctum radicis dulcis, aut ficuum, & hyſſopi decoctum. extrinſecus

 autem

autem leniter fouere conuenit ſpongijs expreſſis, ac madidis in aqua, in qua flores chamæmeli, althææ, maluarum folia, fœnumgræcum, ſeu ſertula campana fuerint decocta. Cataplaſmata quoque imponenda ſunt ex farina hordei, ſeminis lini, aut fœnigræci, aut his ſimul miſtis: verum ſi ex vſu acriorum collutionum, ſeu gargariſmorum inflammatio exaſperetur, & mordacitas inde accidat, Aëtij decreto, leniores gargariſmi colluendi ſunt, qualis eſt ſuccus ptiſanæ tepidus, aut lac etiam tepidum: permanente vero, ac immorante diutius inflammatione, atque vbi tonſillæ ipſæ ſubrubri coloris fuerint, neque melius à prædictorum remediorum admotione habuerint, permutationem in pus expectare oportet: cito enim tonſillæ abſcedunt, ex Aëtij ſententia.

Si abſcedunt tõſillæ ſigna.

Dignoſces autem (vt ipſe inquit) quoniam inflammationis ſigna augeſcunt, & exacerbationes ad veſperam fiunt fortiores cum horrore, & inæqualitate, aliquando etiam cum febre: quare hoc tempore coadiuuare oportet, vt quàm citiſsime ſuppuratio fiat, exhibeantur propterea gargariſmi calidiores, velut aqua mulſa calida, & decoctum caricarum, ac hyſſopi cum radice dulci. Extrinſecus vero cataplaſma imponatur, ex eiuſdem Aetij ſententia, ex hordeacea farina, & fœnogræco cum decocto caricarum, & althææ, ac melle, aut vapor aquæ calidæ intrinſecus, ſed aliquanto diutius admouendus erit, donec ea ſuppurentur, & per ſe aperiantur, vt Celſo viſum eſt. Confecto autem pure dolores minuuntur, & inflammationis tumor mollior redditus digito cedit. Quare tunc (vt Aetius præcipit) acriores collutiones exhibendæ ſunt, vt abſceſſus rumpantur: cuius generis ſunt pulegium, hyſſopum, thymum, calamintha, & thymbra in ſapa, aut aqua mulſa decocta, & gargarizata. Si vero pure ſubſtante non rumpuntur, hi tumores ex Celſi decreto, incidendi ſunt, deinde ex mulſo calido ad gargarizandum per ſe, poſtea etiam admiſto lenticulæ, vel roſarum decocto, atque id faciendum, donec in totum ſoluantur, ac penitus ad cicatricem perducantur, ex Aetij, & Pauli ſententia. Modico autem tumore exiſtente, ac exulceratione, ſurfurum cremori ad gargarizandum paulum mellis adijciendum eſt, & vbi plurima vlcera ſint, eodem furfurum cremore, vel lacte gargarizandum eſt, Celſi decreto. Modus autem ſectionis, ſi non per ſe aperiantur, ac ſituationis ægri, tum ante, tum poſt diſſectionem: ac patrato opere, quæ conducant auxilia, ab Aetio cap.xlv. & xlviij. lib.viij. & à Paulo cap.xxx. lib.vj. deſcribuntur.

Serpentium vlcerum eodem loco ortorum curatio.

At ſi prædictis partibus cruſtoſa, peſtilentia, ac ſerpentia vlcera oboriantur, ſiue ex præcedente influxu, ſeu inflammatione, ſiue ex quauis alia cauſa fiant, nulla fluxione præcedente, ceu præcedentibus aphthis, vt in pueris euenire conſueuit, aut nonnullis virginibus, circa vigoris ætatem menſium purgationem appetentibus, totius corporis curatione præmiſſa, ac reliquis diuerſionibus, & iam dictis medicamentis adhibitis pro earum curatione, priuatim (vt Paulus inquit) exhiberi debet medicamen diamoron ex aqua calida, vel aqua mulſa, quæ roſarum inſperſarum florem obtineat, vel coſtum, vel rhus ſiccum, ſeu decoctum. Aetius autem gargariſmos probat ex lenticulæ, myxarum, ac palmarum, ſeu furfurum decocto cum melle, & ptiſanæ ſucco: & poſt principium, hydromeliti iridem, coſtum, ac ariſtolochiam infarciendum præcipit, vel ſiccum pharmacum ex rhoe, flore roſarum, croco, & coſto adhibendum. At Paulus ex malo punico dulci cum cortice tuſo ſuccum exprimit, & eius partes ſex aſſumit, quæ vni mellis miſtæ coquuntur, donec eis mellis ſpiſſitudo ſit, quo medicamento perungi tonſillas præcipit. Similiter ſi partes duæ gallæ omphacitidis ſumantur, aluminis vna, & ſalis ammoniaci toſti tantundem, & aridum medicamentum ex eis apparatum approximes. Verum vbi poſt acria, irritantia ue medicamenta, ægri dolorem ſentiant cum radicis dulcis decocto amylo, ſeu tragacantho lenire oportet; & vbi vlcerum depaſtio conſtiterit, lacte gargarizandum erit, reliqua autem medicamenta à Paulo requiras, præcitato cap. xxvj. lib. iiij. & ab Aetio cap. xlvj. lib. viij.

περὶ κυνάλχης. *De angina.* *Caput XLVI.*

3. prognoſt. tex.16.
4. de Rat. victus, tex. 30.
Alex. loco citato.
Paul. lib. 3. cap.27.
4. de Loc.aff. cap.3.

NON procul à iam dictis partibus alterum morbi genus, ſi quod aliud quoque vitium acutiſsimum exiſtit, vt Trallianus refert lib.iiii. cap.j. peſtiferum, atque acutum, vt Celſus inquit lib. iiij. cap. iiij. quod quidem à veteribus medicis, vtpote, ab Hippocrate κυνάλχη appellatur, vt iij. prognoſt. liquet: quanquam idem affectus quarto de Ratione victus, ſiue Hippocratis ſit, ſiue alterius auctoris, συνάγχος nominetur, ἀπὸ κυνάγχειν ἢ σκυνάγχειν, hoc eſt, à ſuffocando dicta, à Latinis angina, Poſteriores autem Græci vt Alexander, & Paulus, ac quidam reliqui ante eos, quorum Galenus meminit, licet non nominatim, iiij. de Locis aff. & comm. Aphor. xxxiiij. lib. iiij. affectum hunc quadrifariam diuiſerunt, prout quatuor diuerſæ partes in eo affici poſſunt: nam internis gutturis muſculis inflammationem patientibus, σκυνάγχην, externis vero παρακυνάγχην nuncupant, pari modo interioribus faucium muſculis inflãmatis συνάγχη, externis vero παρασυνάγχη ab eiſdem appellatur, vt idem Gal. teſtis eſt præcitatis locis, Paul. cap. xxvij. lib. iij. & Trallianus pręcitato loco.

Anginę dñiæ quatuor.

Verum

Verum quoniam, vt Galenus inquit eodem iiij. de Ratione victus in morbis acutis, ad curationem nominibus opus nobis non eſt: nam tum primum homines res ipſas neglexerunt, cum nimio ſtudio nomina quærere inciperent. Propterea ad rem ipſam deuenientes dicimus, anginam inflammationem eſſe muſculorum gutturis, aut faucium: per anginam intelligentes omnes iam dictas inflammationes, tam ad guttur, quàm ad fauces peruenientes, per fauces internum oris locum, vbi ſimul gulæ, & gutturis partes extremæ conueniunt; per guttur vero eam aſperiæ arterię partem, quę eſt velut caput eius, muſculos autem earundem partium voco, tam internos, quàm externos, omnium prædictarum partium indicia communia ſunt, Celſo, & Aëtio teſtibus, tranſglutiendi tum cibi, tum potus difficultas, ac ſpiritus, vt Celſus, inquit, eis includitur. Iuxta Gal. vero ſententiam in cunctis ſpiratio quoquomodo deterior redditur, nullo exiſtente, vel in thorace, vel in pulmone vitio, qui in hoc, velut in reliquis, Hippocratem ſectatur. Verum vna pars cum afficitur, ab altera diſcerni poterit, velut magis, & minus tranſglutiendi difficultas, ſiue ſpirationis noxa fuerit, ac reliquis indicijs, nam vbi interni muſculi gutturis fuerint affecti, nihil coloris, caloris, & mollis conſpicuum erit, nec ceruice, nec in faucibus, vt iij. prognoſt. teſtatur Hippocrat. adeoque ſpirationis difficultas augetur, vt non niſi recta ceruice trahatur aër, ſenſus quoque anguſtiæ, ac dolor plurimus in gutture erit, & febris non leuis: vox inſuper ſimul cum ſpiratione læditur, vt patet quarto de Locis affectis. Externis vero duntaxat ipſius gutturis muſculis inflammationem patientibus, prædicta omnia aderunt, remiſſe tamen: nam neque anguſtiæ ſenſus, neque dolor, licet circa guttur adſint, adeo vehementes erunt, pariter nec ſpirandi difficultas. At ſi dolor ferè prædictis ſimilis adſit, calorque, rubor, ac moles fauces offendant, quæ omnia aperiendo os, ac linguam deorſum comprimendo, oculis cerni poſſunt, nec admodum difficulter ſpirent, fauces ipſas affectas eſſe iudicabis: interdum etiam lingua ipſa ſimiliter cum faucibus coafficitur, quemadmodum vbi non ſolum fauces, ſed ceruicem quoque rubor occupauerit, & forte pectus comprehenderit: nec vehementer ægri dolore affligantur, nec ferè difficulter ſpirent, & extrinſecus partes circa fauces inflammatæ cuilibet apparebunt, exteriores earum partes affectas eſſe nemo verebitur. At quæcunque prædictarum partium affecta ſit, affectus ipſe morbus erit in compoſitione primo, & proprie in magnitudine, cum inflammatio ſit: quem tum ex iam dictis, tum etiam ex dicendis indicijs, facile percipere valebis: nanque æger nec cibum deuorare, nec potionem poteſt, difficulter ſpirat, potiſſimum vbi gutturis partes afficiantur, interim ore conniuet, quandoque eo aperto aerem trahit, febriſque ſæpius aderit: accidit etiam eis potum aſſumptum quandoque ad nares reflecti: dolore quoque afficiuntur, & excedente interdum inflammatione, & lingua, & fauces in tumorem attolluntur. Omnium autem prædictarum inflammationum ortus ex fluxione eſt, eius præcipue, quæ ex capite defertur, quemadmodum Galenus teſtatur quarto de Ratione victus in morbis acutis: & quamuis fluxio hæc magna ex parte biliofior ſit, eodem Galeno auctore iij. prognoſt. ita vt perſpicue eryſipelas, aut inflammationem eryſipelati ſimiliorem committat: tamen eodem iiij. de Ratione victus in morbis acutis, vt iiij. de Cauſ. pulſuum, tum ex calida, acrique ac tenuis ſubſtantiæ humoris fluxione, tum etiam ex frigida, pituitoſa, craſſa, ac glutinoſa prouenire poſſe fatetur: quod nequaquam negare viſus eſt, eodem iii. prognoſt. & commento Aphoriſ. xxxiiii. lib. iiii. quinimò acres ipſas, ac tenues fluxiones, propterea quòd per anguſtiores venas facile penetrant: tales autem ſunt (vt ipſe refert) quæ guttura ambiunt, in ipſum potiſſimum decumbere ait. Contrarium autem in craſſis, frigidis, ac viſcoſis contingit, quod cum non ingrediantur vniuerſas venas quę admodum ſtrictę ſunt, in capacioribus detentę, veluti eę ſunt venę, quę in faucibus exiſtunt latiores, quàm eę quę gutturis, in ipſis ſiquidem impactę in pręter naturam tumorem eas attollunt: ex quibus Galeni verbis liquido conſtat, nedum anginas ex calidis ſuccis, verum etiam frigidis oriri poſſe, ac potiſſimum vbi fauces inflammantur ex frigidis ſuccis ortum habere; vbi vero gutturis partes ex calidioribus, ac tenuioribus. Verum quo pacto fluens redundans ſuccus percipi valeat, alijs quoque notis oſtendere conabimur: nanque gutturis muſculis inflammatis ſi ex ſanguine copioſo confluente inflammatio exoriatur, ſpirandi, ac deglutiendi difficultas maxima erit, maxima quoque anguſtia, & grauitas coniuncta erit, ac febris non exigua, corpuſque totum, ac caput plenum ſanguine videbitur. Temperamentum, habitus, ætas, anni tempus, regio, ac aeris conſtitutio, pręcedenſque victus ratio ſanguinis redundantiam atteſtabuntur. Bilioſa vero in prędictis muſculis defluxione decumbente, quę magna ex parte eſt, pręter ſpirationis, & deglutitionis difficultatem, quę non adeo vehemens, vt in prędicta aderit, velut nec anguſtia, citra ferè grauitatem plurimum dolorem, ac intolerabile quoddam incendium circa guttur ſentient ægri, morſum, ac acrimoniam, ſitim, ac oris amaritudinem; ſimulque acuta febris aderit magis: nec minus temperamentum, ætas, & habitus, præcedenſq. victus ratio, ac reliqua redundantem bilem manifeſtabunt. At ſi circa fauces prædictorum humorum fluxio fiat, ex maiori mole, calore, diuerſoque colore, præter iam dicta, vna ab altera ſecerni poterit: minor enim moles, maiorque calor, ac rubor ad flauum inclinans in bilioſa fluxione aderunt, velut maior moles, minorque calor, rubenſque color ad opacum inclinans, decumbentem ſanguinem indicabunt. Quòd ſi miſta fluxio fuerit ex vtriſque, &

4. de Rat. vic. comm. 70.

Angina quid ſit.

Partes quę afficiantur.

Communia ſigna.

Celſ. loco cit.

Aët. li. 8. c. 47

Tex. 16.

Propria ſigna cuiuslibet partis affectæ.

Cap. 3.

Affectus quis ſit angina.

Signa eiuſdē.

Cauſæ.

Comm. 30.

commen. 18.

4. de Rat. vic. comm. 20.

Quod nedū ex calida, ſed ex frigida quoque fluxione fieri poſſit angina

3. prognoſt. com. 18.

Si ex ſanguine copioſo fiat, ſigna.

Si ex bile, ſigna.

permiſta quoque iam dicta indicia erunt: & prout magis, & minus alter reliquum ſuperat, vincent quoque vnius, vel alterius indicia. At ſi frigidus, craſſuſque ſanguis, ad prædictas confluat partes, preſertim fauces quas potiſſimum (vt diximus Galeni auctoritate) infeſtare ſolet, paucus aderit dolor, tumor ferè citra ruborem, aut cum exiguo, & obſcuro laxior quodammodo apparebit, licet interdum craſsiori exiſtente humore durus conſiſtet, febris nulla aderit, aut forte exigua, & lenta. Corpus totum, ac preſertim caput pituitoſo ſanguine refertum erit, ac proinde temperamentum, ætas, habitus, tempus anni, præcedens victus ratio, ac reliqua, id promptius indicabunt: cum omnia frigidi ſanguinis, ac pituitoſi redundantiam atteſtentur.

Si ex frigidiori fiat ſanguine, ſigna.

2. de Morbis vulgar. ſect. 2. poſt mediũ 4. de Loc.aff. cap.3.

Verum præter iam dictas cauſas Hippocrates ſecundo de Morbis vulgaribus, & Galenus quarto de Locis affectis, quos ſectati ſunt Paulus, & Aëtius ex luxatis ad anteriores partes ceruicis vertebris anginam ipſam oriri poſſe fatentur. Vnde cauus apparet locus, & cum extra attingitur, dolore afficitur, vt inquit Aëtius, atque hæc ſpecies (vt ipſe refert) proprie κυνάγχη à veteribus eſt appellata. In qua etiam lingua ex proprijs locis excedit à luxata vertebra iuxta radicem ſuam impulſa, infeſtatque magis difficultas circa reſpirationem. Vnde coguntur aperto ore ſemper hiare, atque aërem attrahere, & citra ſuffocationis periculum (vt Galenus inquit quarto de Locis affectis) laborantes difficulter deglutiunt, atque dolore afficiuntur, idque præcipue cum potus eis per nares reſilit: hæc vero omnia, tum ex Hippocr. ij. de Morbis vulgar. tum ex Galeno quarto de Locis affectis tranſcripſit Aetius, & hanc pro quarta anginæ differentia connumerauit, cum vuam tantum poſuerit circa fauces ortam, reliquam in internis gutturis muſculis, alteram quoque vbi tam externi, quàm interni gutturis muſculi affecti fuerint: de qua etiam Galenus eodem iiij. de Locis affectis quorundam auctoritate commeminit: licet commento Aphoriſ.xxxiiij. lib.iiij. vnam dixerit inter quatuor anginæ differentias ab aliquibus poſitas, eſſe eam in qua externi gutturis muſculi affecti ſunt, & non vbi gutturis partes, tum externæ, tum internæ ſimiliter affectæ ſunt, velut quarto de Locis affectis aſſeruit. Verum dicimus nos primo Aetium non defeciſſe in narrandis anginæ differentijs cap.xlvij.lib.viij. nam prima differentia, quam poſuit, vbi fauces fuerint inflammatæ ſubintelligi poteſt, tam intus, quàm extra: & ſic παρασυνάγχην non dereliquit, Secundo aſſerimus Galenum ex aliorum auctoritate, vnam anginæ differentiam poſuiſſe, vbi externi gutturis muſculi fuerint affecti, aut externæ gutturis partes, vt commento Aphor.xxxiiij. lib.iiij. patet: nec propterea dictis ſuis pugnare videtur. cum quarto de Locis affectis fatetur quartam differentiam eſſe, vbi gutturis partes tum externæ, tum internæ affectæ ſunt: nam exteriorum primo meminit, quæ primo in eadem differentia afficiuntur: deinde ſi per conſenſum, magna ſiquidem fluxione exiſtente, interiores quoque gutturis partes afficiuntur, non propterea non eadem erit differentia cum ea, in qua minori exiſtente fluxione, externæ duntaxat gutturis partes inflammationem patiuntur. Ceterum eorum, qui anginam ex colli vertebris in anteriorem partem luxatis fieri proferunt, propterea vltimo loco mentionem fecimus, tum quoniam raro contingit affectio hæc, cum etiam quod in ea (vt primo prorrheticorum teſtatur Galenus) gutturis muſculi inflammatur: nonnunquam etiam ij, qui gulam gutturi iungunt. Quare etiam inflammatis quoque muſculis oritur angina hæc, & propterea anginam omnem non immerito diximus eſſe inflammationem, quæ in gutture, aut faucibus fit.

Loco citato. 2. de Morbis vulg. ſect. 2. poſt mediũ. Cap.3.

Cap.3.

Loco citato. Conciliantur Galeni verba & Aetius cũ eo.

Loco citato.

Comm. 11.

Prognoſtica.

Hæc inquam cum acutiſſimus affectus ſit, & ſtatim mortem inducat, Tralliano auctore, neceſſe eſt etiam protinus ad eius curationem feſtinare. Inter eas vero grauiſſima eſt, ac celerrime interimit, quæcunque nec in ceruice, nec in faucibus conſpicuum aliquid efficit: hæc enim & eadem die, & ſecunda, & tertia, & quarta ſtrangulat, vt inquit Hippocrates tertio prognoſt. nam cum in neutro prędictorum appareat aliquid pręter naturam exiſtimandum eſt intra gutturis corpora laceſſere inflammationem, ex qua ſtrangulantur, vt Galenus teſtatur, in prędicti textus Hippocratis expoſitione, de qua iterum Aphoriſ.xxxiiij. lib. iiij. ſic ſcriptum reliquit. Si febrem habenti ſuffocatio repente ſuperuenerit, nullo tumore in faucibus exiſtente, letale. At quęcunque dolorem ſimilem prędictę anginę infert, attollitur vero, ac ruborem in faucibus efficit, admodum quoque exitioſa eſt, ſed paulo longior quàm prędicta. Quibus vero fauces rubent, & ceruix, hęc diuturnior eſt, eodem Hippocrate auctore: maxime vero ex ea ſeruantur, ſi ceruix, ac pectus ruborem traxerit, neque ad interna reuertatur eryſipelas, gutture ſiquidem nequaquam patiente, ſed aut in ceruicem, aut in hęc vtraque decumbente. Securiſſima vero inflammatio erit, ſi rubor quàm maxime foras vertatur, id quod Aphor.xxxvij. lib.vj. comprobauit, cum dixit, ab angina habita, ſi tumor fiat in collo bonum; & Aphor.xlix. lib.vij. aſſerens, Ab angina habita, tumor, & rubor in pectore ſuperueniens bonum, extra enim vertitur morbus. Si autem in pulmonem conuerſio fiat, dementiam parit, fiuntque ex ea magna ex parte purulenti, vt eodem iij. prognoſt. liquet, de qua idem Hippocrates Aphor.x. lib.v. ſic ſcriptum reliquit. Quicunque ab angina liberantur, ijs ad pulmonem vertitur, & in ſeptem diebus pereunt, ſi vero hos effugerint, ſuppurantur, Atquę ad cutem tranſmutantur, aut à principio ita deferuntur fluxiones, quod ijs, quę in profundum decubuerunt, multo ſalubriores exiſtant, conſtant omnibus, vt quarto de Ratione victus inquit Galenus, Paulus vero inquit, pueris raro talem affectum oboriri, niſi cum ceruicis

Tex.16.

Tex.20.

Commen.30

uicis vertebræ affectæ loco excidunt, id quod Hippocrates innuit Aphor.xxiij. lib.iij. Verum illis (eodem Paulo teſte) ceu curationem non recipientibus, ac deploratis manum admoliri non oportet. Iuuenibus autem ferè accidit affectus hic, Aëtio teſte. Et propterea (Archigenis auctoritate) in principio tanquam compendiarium, & præceps auxilium omnis angina (vt ipſe inquit) venæ ſectionem requirit. Qua de re optima victus ratione inſtituta, ferè velut in reliquis inflammationibus, niſi quòd parciori tum cibo, tum potu in hac vtantur: nanque copioſiore periclitantur, vt Alexander teſtis eſt; ſintque humidi, molles, ac liquidi: quò fit, vt primum omnium idem Alexander, ac Paulus mulſam aquoſam exhibendam approbent, eaque tribus diebus vtendum, à tertio die cremorem ptiſanæ offerendum commendant cum dulci quadam potione, vt inquit Paulus. Vice autem aquæ mulſæ hoc tempore vti poterimus aqua hordei per ſe, aut cum ſaccharo, & deinde ptiſanæ cremore: moderatiore autem facta inflammatione, perliquida ouorum lutea tribuunt, non multa tamen, loco quorum (vbi vires exigant) ptiſana cum iure pulli confecta vtitor, aut optimo pane in tenues partes redacto, ac eodem pulli, ſeu gallinæ iure decocto vtaris, vel eo gallinarum, ſeu pullorum contuſorum iure, quod vulgus conſummatum brodium appellat, & in ſumma, cibi ægri viribus reſpondeant ex Pauli decreto. Protinus ergo anguina infeſtatis (ex Alexandri, Pauli, & Aëtij ſententia) venæ ſectionem adhibere neceſſe eſt, ſiquid eam fieri non prohibeat, verum ſanguis non vniuerſim, ſed pluribus interpoſitis vicibus euacuandus erit, quare etiam tertio, & quarto (vt Alexander aſſerit) ipſum detrahere oportet, Nam particulares euacuationes cauſam potius ex ipſis locis affectis elidunt: cumulata autem vniuerſimque facta euacuatio, animi defectionem excitat, ſuffocationiſque periculum propterea eis ſuperuenit, dum materia tota in affectam partem collectim prorumpit, aut perfacile à faucibus, aut gutture ad pulmonem defertur, & ineuitabile periculum infert. Venam vero cubiti incidere (vt prædictis viſum eſt) mediam, vbi corpus totum plethoricum eſt, aut humeralem è directo, vbi non ſit, vt mihi videtur, vel primo mediam, deinde humeralem incidas; pluribus etiam vicibus, ſi opus fuerit, neque tamen anguſtiorem facere venæ inciſionem conuenit, vt Aetius aſſerit, ne ſanguis velut percoletur, & craſſior eius pars intus remaneat, potiſſimum vbi craſſior ſanguis huius affectionis cauſa exiſtit. Confert autem in hac affectione corpus totum vacuare, ac excrementis ipſum vacare, geminam ob cauſam, vt Galenus inquit quarto de Ratione victus in morbis acutis, nempe tum ob eam, quæ à vacuatione eſt, reuulſionem, tum quod vacuato corpore, cum à parte affecta, quod influit, expellimus, id facilius conſentit, nihilque (ſi calido aliquo vaporare volueris) à corpore ipſo parti calfactæ mittetur. Corpus igitur totum præcitato loco Galenus vena ſecta vacuare iuſſit, & purgatione, & clyſteribus. In mulieribus (ex Tralliani decreto) vbi detentis menſibus in hanc affectionem incidunt, tali, ſeu malleoli vena incidenda eſt, moderateque ſanguis (vt diximus) educendus: nanque ex hac venæ ſectione duplex eis commodum ſubſequi ſolet, nempe conſuetarum vacuationum reditus, & affectus liberatio. Idem etiam in viris tentandum, ſi ipſos ſanguinem per venas, in ano extantes, vacuare ſolitos, didiceris. Quod ſi hæc parum proficiant, eas quoque venas incidere conuenit, quæ ſub lingua ſunt, neque multum differendum, ſed eodem die id facito, vt inquit Alexander, aut ſaltem ſequenti: id quod etiam quarto de Ratione victus ſcriptum reperitur, vbi habet, Sanguinem ergo ex brachijs detrahes, mox venas, quæ ſub lingua ſunt, ſecabis. Galenus vero de eis, eodem loco ſic aſſerebat, Venæ quæ ſub lingua ſunt, eam, quæ faucibus eſt, phlegmonem ſine medicamentis vacuant; & libro de curandi ratione per venæ ſectionem; talia protulit verba, Quocirca quæ in gutture, & arteria graui torquentur inflammatione, in principio quidem, aperta in cubito vena, poſt principium autem in ipſa lingua, magnifice prodeſt, inciſis videlicet venis, quæ in ea ſunt, ambabus. Poſt venæ ſectionem potiſſimum vbi alij humores redundarint, ſecundum erit (Celſo auctore) ducere aluum, id quod etiam præcipit Galenus prædicto libro quarto de Ratione victus in morbis acutis, cum dixit, corpus igitur totum vena ſecta vacuare oportet, & purgatione, & clyſteribus: primum nanque venam ſecare iuſſit, tanquam maxime neceſſarium, & deinde etiam purgatione, & clyſteribus vtendum, nam reuellitur per huiuſmodi euacuationem ab affectis quoque partibus. Verum ante eos Hippocr. libro de locis in homine. illud idem decretum reliquit, dum dixit, ſic affectis (loquens de angina à venis, quæ in brachijs ſunt ſanguinem detrahes, & ſimul aluum inferne ſubduces, quo id, quod morbum exhibet, detrahatur: ea de re etſi difficulter deglutire valeat, poſt venæ ſectionem purgans medicamentum tribuendum erit, leniendo tamen vacuas, velut eſt caſsia fiſtula, manna, ſyrupus ex pluribus infuſionibus roſarum, vel violarum, vel ipſummet ſaccharum violaceum. Et ſi ex craſsis ſuccis fluxio facta ſit, antidotum diacatholicon, aut agarici decoctum prædictis addas: confert nanque purgatio, vt Gal. inquit vj. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, gratia euacuandi vniuerſum corpus, & transferendi infra humorum momentum, qui ad affectas partes feruntur: conuenit etiam & clyſteribus vti, interdum etiam acrioribus, potiſsimum vbi aliquid venæ ſectionem, & purgationem prohibeat, aut eis exhibitis, adhuc malum non cedat: nec minus reuulſionis gratia conferunt extremarum partium frictiones, aut vincula, ſimiliter ſi pedes aqua calida foueantur, vt inquit Paulus. Cu-

Curatio. Victus ratio.

Medicamentorum ratio. Venæ ſectio.

Loco citato.

Tex. 30. Cap. 19.

Purgatio. Commen. 30 Poſt mediū. Cap. 3.

curbitulæ

curbitulæ item ſcapulis hac ratione affigendæ, citra ſcarificationem: & vbi malum longius progetur, poſt prædictas euacuationes, cum iam materia influere deſierit, cucurbitam cum ſcarificatione apponere oportet ſub mento, ſi tumor circa fauces, & maxillas perſiſtet. Si vero nullus extrinſecus tumor appareat, veluti in ea angina, quæ occulta appellatur, in qua gutturis partes, preſertim internæ afficiuntur, circa ceruicem cucurbitula admouenda erit iuxta primam, aut ſecundam vertebram, vel hirundines applicandæ. Quod vero ad localia medicamenta attinet, in vniuerſum id ſcire oportet, quòd neque reprimentia, ſeu adſtringentia ſola, neque diſcutientia prædictis affectibus conferunt, licet temporum ratione habita, alias repellentia, alias diſcutientia potius miſcenda ſunt, ceu in morbi initio repellentia potius, in ſtatu potiore ex parte diſcutientia, in declinatione vero, ea quæ valentius diſcutiunt adhibere oportet, Alexandro teſte: nanque nonnulli, qui admodum aſtringentibus duntaxat, aut diſcutientibus anginam curare tentarunt, in grauiora pericula ægros duxerunt, vel ſuffocationem acutiſſimam inducentes, vel inflammationem augentes. Hoc idem aſſerebat Galenus ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cum de gurgulionis inflammatione loquebatur. Paruæ etenim ſunt (vt ipſe inquit) & affectionis nomine vix dignatæ à medicis, quæ confeſtim ſedantur; quò fit, vt raro inueniantur, quę vno duntaxat medicamentorum genere indigeant, ſiue repulſorium, ſiue diſcuſſorium fuerit: facultati quoque auxiliorum aduertere oportet; etenim imbecilliora, molliora que medicamenta imbecillioribus, & mollioribus corporibus accommodanda ſunt, nempe pueris, mulieribus, & eunuchis, ac horum ſimilibus: valentiora autem durioribus, & fortioribus corporibus: ſemper enim quod adhibetur remedium, contrarium quidem ſuperanti affectui eſſe debet, familiare autem, & amicum ęgrotantis habitui, vt idem Trallianus refert. Itaque vbi initium ſit cum multa inflammatione, ea, quę leniter adſtringunt, offerenda ſunt primum, Aëtio teſte; velut eſt roſarum, lentium, myxarum, palmarumque decoctum, aut flos roſarum ex hydromelite, ſeu rhus cum hydromelite decoctus: ijs nanque per initia gargarizandum erit, vel (vt inquit Paulus) gargariſmi fiant ex eo medicamento ſimplici, quod ex moris eſt, cum rhus decocto, aut potius vtaris eo medicamento, quod ex ſylueſtribus moris conficitur: deinde eodem medicamento compoſito, quod mora recipit, vel eo, quod ex nucibus: quod medicamentum fatetur Galenus ex ſucco nucum viridium præparaſſe, nullo doctore vſus, cum ex Alexandria in patriam rediret, idque experientia comprobaſſe in quodam hortulano, ab vua, pariſthmijs, & antiadibus ferè ſuffocato, quo medicamento gargarizare iuſſit hortulanum: & quoniam valde tenuis ſuccus apparebat, præcoxit ipſum, & mel commenſuratę admiſcuit: atque vbi ad mellis compagem redactum eſſet, hortulano vtendum reliquit: & cum celerrimam videret vtilitatem ipſi inde oboriri, præſtabile ratus fuit in multis experiri, & ex eo ſufficiente experimento accepto, ſemper ipſo vſus fuit, & eo magis optimum iudicauit quod etiam coctum cum melle cum guſtaſſet, nihil inſuaue haberet: & propterea teſtatur eius vim ſe expertum eſſe multum aliorum ſtomaticorum facultatem excedentem. Sunt autem ea (vt idemmet teſtis eſt Galenus vj. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, id quod ex moris conſtat, & id quod ex ſucco rubi mororum præparatur; & tertium quod ex muſto, & quartum quod ex punicorum ſucco, & quintum id, quod per adſtringentia mala componitur: quæ omnia proprie quidem ſtomatica appellantur, quoniam ad vuas, pariſthmia, ac omnes quæ in ore fiunt derepente inflammationes conueniunt. Atqui ex iam dictis vtiliter gargariſmi, quibus quotidie vtor, componi poſſunt: Mirum enim (inquit Galenus præcitato loco) quàm mixturæ ipſorum vtiliores ſæpe fiant ipſo ſimplici vſu, vt ſi ℥. ij. medicamenti ex moris, & tantundem medicamenti ex ſucco nucum excipias, & cum aqua hordei libra vna, & aquæ roſarum ℥. iiij. ac aceti albi ℥. j. permiſceas, quo medicamento gargarizare iubeas: vel aquæ hordei lib. ij. recipe, in qua rhus ℥. iiij. decoquantur, ac addas myrtinæ aquæ lib. ß. medicamenti ex moris rubi, aut ex moris ℥. ij. medicamenti ex nucibus, aut ex malis punicis ℥. iiij. aceti albi ℥. ij. hoc etiam tempore in rotulis medicamentum paretur, quod aſſidue teneatur in ore, ac ſenſim deglutiatur. Accipit autem diacodij ℥. ii. pulueris hirundinis præparatæ ℈. j. ſeminum coriandrorum præparatorum ℥. j. ſacchari diſſoluti in aqua roſarum, quantum ſatis ſit. Procedente vero tempore (potiſſimum vbi frigida fuerit fluxio) addere poteris ℈. j. vel ii. antidoti diamoſchu dulcis, aut pliris archotici: quo etiam tempore ſæpius, paulatim tamen, ac ſenſim ex ſyrupo roſaceo, violaceo, iuiubino, de cannis, ac reliquis ſimilibus exhibere poterimus, iubentes, vt quàm diutiſſime in ore teneant, ac paulatim eum defluere permittant. Morbo vero increſcente, vigente, ac conſiſtente, ijs magis vtendum medicamentis, quibus diſcutiendi facultas ineſt, velut eſt caricarum, aut furfurum, ſeu glycyrrhizæ in aqua mulſa decoctum, aut hyſſopum, thymum, calamintha, ſeu pulegium, ſimiliter in aqua mulſa decocta, vel hordei, Recipe manip. ß. vuarum paſſarum ℥. j. palmularum, & caricarum, ac myxarum ana numero quinque, glycyrrhizæ ℥. iiii. hyſſopi ℥. iij. coquantur ſecundum artem in lib. ij. fontanæ aquæ, donec medietas abſumatur: cui decocto percolato, adiiciantur mellis roſacei ℥. ii. medicamenti ex moris ℥. j. & aceti albi parum, vel vice mellis roſacei & aceti, oxymelitis ſimplicis ℥. j. & ß. vel ℥. ij. commiſceas, & fiat gargariſmus: prædicto etiam decocto adiicere poteris thymum pulegium, calamintham,

Topica qualia eſſe debeant.

Gal. hiſtoria.

Cap. 1.

6. de compo. medic. ſecun. loc. cap. 3.

tham, origanum, fœnumgræcum, aut mentham odoratam, quam hedyoſmon vocant, potiſſimum vbi ex frigidis ac craſsis ſuccis orta fuerit inflammatio: ij nanque ſucci acrioribus indigent medicamentis, quæ ſcilicet ſecare, & in tenuia diuidere, & tum glutinoſa, tum craſſa confringere poſsint, auctore Galeno quarto de Ratione victus in morbis acutis: propterea & eodem tempore, medicamentis, quæ ad exteriorem ſuperficiem reuellere poſſunt, ac attractoria facultate polleant, ab extra vtendum erit; quæ etiam tum concoquere, tum diſcutere valeant: admouere igitur ſpongias oportet, quæ in calidum oleum demittantur, vt Celſus inquit. Nec minus conferent, ſi oleum fuerit chamæmelinum, aut anethinum, ſeu liliaceum, aut irinum, ſi materia fuerit frigidior, aut ex caſsia fiſtula, & oleo amygdalino, ſeu aliquo prędictorum cataplaſma fiat, ſeu ſeminis althęę, maluarum, & lini cremorem aſſumas, & cum fœnigręci, ac hordei farina, decoctoque chamęmeli, meliloti, & caricarum, cataplaſma formetur, atque applicetur. Inungitur quoque haud inutiliter locus ex oleo chamęmelino, anethino, ſeu amygdalino cum butyro, atque anſeris pinguedine: & ſi libeat œſypum, aut dialthęam immiſceas, vel eiſdem per ſe vtare, optimum quoque cataplaſma erit ab Alexando ſcriptum: conſtat nempe ex hordeacea farina, ſemine lini, palmulis ex aqua coctis, item croco, & mica panis ſimul incoctis, & (ſi videbitur) adijcere poteris ficus ſiccas. Placuit tandem quę à tota ferè ſubſtantia conferunt in fine conſcribere, quorum vnum à Galeno, Muſę auctoritate ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, & libro decimo de ſimplicium medicamentorum facultate conſcribitur: excipit autem caninum ſtercus album, quod quidem efficitur, vbi ſola oſſa cani edenda duobus continue diebus exhibeas, minimeque fœtens prouenit, hoc igitur accipito, & reſiccato, tritumque cribrato, & vſus tempore melle diluito, atque tunc vt deuoretur illinito quàm penitiſsime vt transglutire poſsint, aut alicui alio medicamento admiſceas, quod huic affectui congruat, velut eſt medicamentum ex moris, ſeu de nucibus, ſeu mel roſaceum: hoc enim pharmaco, inquit Galenus, fortius nullum nouimus neque in angina, neque in magnis pariſthmiis, aut his quibus ex glandulis ſuffocationis periculum imminet. Pręſtantiſsimum quoque remedium eſt (Paulo auctore, atque ſimiliter efficax) hirundinum vſtarum cinis: quamuis ante eum Gal. xi. de ſimplicium medicamentorum facult. ipſum cum melle commendaſſet: pariter (vt teſtatur Aetius) cochlearum in hortis repertarum citra teſtas, aut cancrorum vſtorum cinis cum melle confert. Si quis autem pullum hirundinis comederit (inquit Celſus) angina toto anno non periclitabitur; ſeruatumque eum ex ſale (cum his morbus vrget) comburi, carbonemque eius contritum in aquam mulſam, quę potui datur, infricari, & prodeſſe, quod medicamentum, quamuis idoneos auctores ex populo habeat (vt ipſe refert) tamen cum neque habere quidquam periculi poſsit, inſerendum ſuo operi credidit, & ſi in monumentis medicorum non legerit, quamuis ego legerim apud Gal. vj. de compoſitione medicamentorum ſec. loc. quo loco Archigenis medicamenta ad gurguliones inflammatos meminit: quinetiam ſi compluribus linis, & maxime marinæ purpuræ, collo viperæ iniectis, illis viperam præſoces, eaque poſtea cuiuſpiam collo obuincias, mirifice profuerit tum pariſthmijs, tum omnibus ijs, quæ in collo expullulant, Galeno auctore vj. de ſimplicium medicamentorum facult. Vbi vero in abſceſſum angina vergat, iuuanda natura erit cum his quæ præcedenti capite diximus, ſic quoque confecto pure cum his, quæ diſruptionem proritant, ac eo diſrupto cum his, quæ detergendi vim habent, quæ omnia ibi conſcriptas reperias.

Comm. 30. Topica.

Quæ à tota ſubſtantia cõferant.
6. de compo. med. ſec. loc. cap. 2.
10. de ſimpli. facul. c. proprio.

Cap. proprio

Cap. 3.

Cap. de pæonia.

περὶ βηχός. *De tuſſi.* *Caput XLVII.*

IN genere deprauatorum motuum tuſsis ipſa, quam Græci βῆχα appellant, continetur, vt ij. de Cauſ. ſympt. teſtatur Galenus. At cum deprauati motus in triplici ſint differentia, eodem auctore, in quorum numero ea reponenda ſit ineſtigabis: nam alij naturæ quidem ſunt opera, ſed vi coactæ à quapiam morboſa cauſa. Alij vero à morbo ſimul & natura efficiuntur, reliqui morboſos duntaxat comitantur affectus, natura ad eorum generationem ſuppetias minime ferente. Intelligit autem per naturam omnem facultatem, quæ animal regit, ſiue illa à voluntatis noſtræ imperio pendeat, ſiue ſecus: quapropter in prædictis verbis totum hoc facultatum genus, cuius beneficio ſeruatur animal, ex aduerſo opponit omni cauſæ præter naturali, quæ ipſum lædere, vel corrumpere poſsit. Prædictæ itaque facultatis opera ſunt, ſternutamentum, ſingultus, ac tuſsis, vt ipſe inquit, ſolius autem morbi palpitatio, & conuulſio, ſicut amborum, morbi inquam ac facultatis coëuntium ſimul, ſunt omnes motus torpidi, ac tremor. Tuſsis igitur à Galeno (vt liquet) in numero eorum motuum deprauatorum connumeratur, vt ex iam dictis conſtat, qui opera quidem facultatis ſunt coactæ violenter mouere à morboſa quapiam cauſa: propterea in numero ſymptomatum (vt dicemus) & non naturalium operationum merito eſſe cenſetur. Nam quandiu animal naturæ legibus gubernatur, nullus motus facultatum eius ſymptoma exiſtit, ſed tunc duntaxat, cum ab aliqua cauſa præternaturali ad excernendas functiones, quæuis earum fuerit irritata, quò fit, vt cum

Quot ſint deprauati motus differētię. Cap. 3.

Sub qua drīa tuſſis contineatur.

vt cum conſiſtat in corpore aliquid à natura alienum, inſurgatque ad ipſum deijciendum facultas aliqua expultrix, aliquando inſenſibiles omnino earum motus ſunt, aliquando ſenſibiles euadunt.

Quarũ partium tuſſis ſit deprauatus motus.

Verum cum prędicti deprauati motus non vni tantum corporis noſtri particulę adſcribantur, ſed diuerſis, prout eorum cauſę in diuerſis quoque partibus conſiſtunt, propterea tuſſim ipſam inſtrumentorum ſpiritus deprauatum motum eſſe, eumque non inſenſibilem, ſed ſenſibilem idem Galenus prę citato loco decretum reliquit: appello autem nunc ſpiritus inſtrumenta, pulmonem, aſperam arteriam, ac thoracem, vt neceſſe ſit aliquam, vel plures dictarum partium in tuſſi affectas eſſe: interim autem & fauces, vt quibuſdam tuſſibus patebit: quanquam igitur harum partium motus ſit tuſſis, nunquam tamen ad eum excitandum mouebitur animal, niſi à quopiam, quod præter naturam ſit, ſpiritus partes irritante fuerit impulſum, vt vero dilucidius percipiatur quænam pars determinate in tuſſi afficiatur, operæprecium erit ipſius tuſſis genera, ſeu differentias enarrare: ex his nanque nedum quæ pars afficiatur, verum & qui præter naturam affectus tuſſes ſint, ac inſuper modus generationis earum, patebit.

Duo tuſſium genera. Cap.3.

Quòd autem duo ſint prima tuſſium genera, ex Galeni ſententia liquet, libro ſecundo de Cauſis ſymptomatum, quorum vnum vehementem ſpiritus ad exteriora motionem nominat, illudque non immerito, nanque cum non poſſit pulmo tam vehementi motu concitari, vt id quod moleſtum ei eſt, exploderet, natura magna quadam ſolertia aliud remedium ſibi adinuenit: quippe cum externus aër in aſperam arteriam trahatur, quæ & cartilaginea, & dura eſt, nec contrahi propterea poſſit circa id, quod in ipſis continetur, incitatum hunc cogitauit ſpiritus exitum, vehementer ſiquidem ipſum ad exteriora mouendo: qui motus per eadem fit inſtrumenta, per quæ magnæ, & vehementes ſpiritus expulſiones fiunt, quas efflationes nominamus,

Vehemens, ſeu magna tuſſis q̃d ſit.

ita vt tuſſis hæc nihil aliud ſit (eodem Galeno auctore, præcitato loco) quam vehementiſſima efflatio, quæ plurimus ſpiritus celerrime foras erumpens impetu ſuo extrahit, exploditque excrementa meatus ipſius obſtruentia; adeo vt ſi prima efflatio non poſſit, ea quæ moleſta ſunt, excutere, non grauetur, & iterum, & tertio in ipſa irruere.

Generationis modus.
2. de Cauſis ſympt. cap.3.
5. de Loc. aff. cap.3.

Efficiunt itaque hanc tuſſim muſculi efflationem operantes, intercoſtales maxime, quamuis ipſa naturale quoddam ſymptoma ſit, vt eodem ſecundo de Cauſis ſymptomatum, & quinto de Locis affectis liquet, vt autem ipſum excitaretur, opus fuit vehementer admodum thoracem ipſum omni ex parte comprimi, quo robuſtius, id quod in vijs ſpiritus continetur, expellatur: motionis itaque initium ex facultate mouente thoracem in tuſſientibus eſt, violenta vero contractio eius facit, vt ſpiritus feratur foras vehementer, huius autem vehementia refert ſecum materiam conditam in

Commẽ. 43.

fiſtulis pulmonis, quæ quidem aſperæ arteriæ ſunt, Galeno auctore ij. prognoſt. cum itaque hoc modo id genus tuſſium gignatur, haudquaquam hæſitandum erit aſſerere ſymptoma eſſe (cum à cauſa præternaturali irritata natura ad hunc motum proritetur) functionum, non ſiquidem naturalium, expultricis videlicet, velut nauſea, & vomitus, ſed facultatis motricis voluntariæ: neque enim facultas expultrix, quæ ex naturalium numero vna eſt, hunc motum efficere poteſt:

5. de Loc.aff. cap.3.

Quis affectus præter naturam ſit.

& proinde Galenus facultatis, quæ à voluntatis imperio pendet, ſymptoma eſſe fatetur eodem libro ij. de Cauſis ſymptomat. quo motu perpetuo natura conatur, quidquid ſpiritum interceperit, reijcere, ſiue humor fuerit à capite defluens, vt in deſtillationibus, ſiue aliquid collectum in aſperis arterijs, vt in peripneumonia, & pleuritide, quare ſectatur hoc ſymptoma morbum in via, quia obſtructionem viarum ſpiritus: dignoſcique facile poteſt tuſſis hæc, quoniam non exigua, ſed valida erit, vehemens, ac violenta, nec ſupprimi, ſeu prohiberi poteſt omnino ne eueniat: vehementerque in ea thorax comprimitur, vt multam, eandemque confertam efflationem excitet, etenim ſine vehementi thoracis conſtrictione ſeu contractione, vehementer tuſſire nemo poteſt: vt liquet iiij. de Locis affectis inter tuſſiendum ſemper aliquid expuunt,

Cap.8.
Quẽ morbũ ſectetur.
Signa eiuſdẽ.

niſi valde aquoſa, aut lenta ſint eſſentia, ea quæ ſpiritus vias obſtruunt. Ceterum veluti vomitiones nauſeæ præcedere ſolent, ita tuſſim, quod Græce κέρχνος, dicitur: eſt autem id non tuſſis, ſed exiguus quidem ad tuſſiendum impetus. Præterea ſicuti nonnulli nauſearunt, nec tamen vomuerunt, ita nonnullis ſymptoma modo dictum incidit, nec tamen tuſſis propter cauſæ paruitatem eſt ſecuta, quippe interim ex parua faucium aſpredine, interim vero ex tenui aliquo, exiguoque prorſus humore contingit. in prædicta itaque tuſſi perpetuo viæ ſpiritus afficiuntur.

Pars affecta.
Cauſæ diuerſæ.

At ſi ſpiritus interceptio, ab humore à capite defluente fiat, aſpera ipſa arteria affecta erit: cuius autem naturæ fuerit, humor vias ſpiritus obſtruens, ex qualitate præcedentis deſtillationis percipere poteris, idque ſtudioſi petant cap. de catarrho, ſimul atque ex ſubſtantia, & diuerſa qualitate eius, quod per tuſſim propellitur, inueſtigandum erit. ad portionem autem eorum, quæ à capite defluunt, reſpondent ea, quæ inter bibendum, aut edendum in guttur, ac aſperas arterias delabuntur, patebit autem id ex eius, qui taliter affectus eſt, aut aſtantium relatione, præter vero hæc contingit interdum quod in aſperis arterijs, ac thoracis cauitate excrementum aliquod collectum ſit, & proinde vehemens tuſſis excitetur; quemadmodum in pleuritide, thoracis vomica, peripneumonia, ac tabe euenit: quæ omnia interſtingui poſſunt ex proprijs indicijs prædictarum affectionum: quæ vero cum titillatione partium ab vtraque palati parte contingunt tuſſes, palam oſtendunt (vt inquit Aëtius cap. liiij. libri octaui) defluxum

deſluxum à capite ad aſperam arteriam deferri, atque ad pulmonem, quas tuſſes malignas, & con
tu naces appellabat Paulus cap. xxviij. libri tertij. Eſt inſuper (eodem Galeno auctore prædicto Secundum ge
loco) ex inſtrumentorum reſpirationi ſeruientium intemperie ortum aliud tuſsis genus, in qua nus tuſsium.
nihil inter tuſsiendum ita affecti expuunt, neque violenta tuſsis eſt, neque coacta, ſed adeo exi-
gua, vt & ſupprimi, & ne eueniat prohiberi poſsit, idque vel in totum, vel magna ex parte:
itemque ſpiritus cohibitione non modo ea fieri prohibetur, ſed etiam ea ſanatur, modo admo-
dum magna non ſit, vt idem Galenus teſtatur: augetur nanque (vt ipſe inquit) ſpiritus cohibi-
tione in inſtrumentis ſpiritalibus calor, permeatque ſpiritus violenter à pectore preſſus, ac com-
pulſus per omnes anguſtos meatus: quibus vtriſque peractis æquantur omnia, atque ad tem-
peramenti æquabilitatem veniunt, potiſsimum ſi refrigeratis reſpirationis inſtrumentis orta
ſit. Verum quis affectus, præter naturam ſit tuſsis hæc, ac qua ratione fiat, quæ partes in ea
afficiantur, ac à quibus cauſis oriri poſsit, patebit, eo prius dilucidato, cur videlicet per inæ-
quales intemperaturas inſtrumentorum ſpiritus, tuſsis excitetur: nanque ex æquali intempe-
rie cum ea omnino ſine dolore ſit, haudquaquam gigni poteſt. Ex nanque ea veluti acqui-
ſititia quædam natura, vt Galenus inquit. Verum cum inæqualis oritur intemperies in qua-
piam parte ſentiendi vi prædita, quanta fuerit intemperantiæ magnitudo, tanta erit moleſtia,
quantoque eius cauſa, cum mordax ſit, non quieſcat, ſed moueatur, & citius moueatur, tan-
to quieſcente, ac ea quæ tarde mouetur, & minime mordax eſt, moleſtior exiſtit, ac citius ſen-
titur, quo fit vt irritatæ partes ad expellendum id, quod contriſtat, feſtinent, ſe ſe contrahen-
tes, ac conſtringentes, velut in rigoribus, atque horroribus eſt videre, in quibus vniuerſæ
partes ſimul ad expellendum mouentur, atque eo tempore totum corpus concuſsione, quaſ-
ſationeque vexatur, talis etiam motus & thoracis muſculis per inæquales intemperies depre-
henditur: eamque ob rem tuſsis quædam leuis ei non abſimilis affectui, quem Græci κερχὸν Modus gene
vocant, ijs ſuperuenit, concutiuntur enim muſculi, dum ſtudent ea quæ contriſtant à carne rationis eius.
ſua (vt inquit Galenus) per pulmones, & arterias expellere. In ceteris autem tuſsibus vehe-
menter eos pulmoni ſe inijcere, eſt monſtratum, quo multam, eandemque confertam effla-
tionem excitent, hæc itaque tuſsis, quæ ex ſpiritualium inſtrumentorum intemperie incidit, ex
eodem eſt cum concutientibus rigoribus, horroribuſque genere, eodem Galeno teſte, præcita- Cap. 4.
to ſecundo libro de Cauſis ſymptomatum differt autem, eo quod celerior eius ſit ſenſus: nam Quæ partes
reſpirationis inſtrumenta nunquam quieſcunt. Ex his itaque conſtat reſpirationis quoque or- in ea affician
gana in hac tuſsi affecta eſſe, preſertim thoracis muſculos, iuxta Galeni ſententiam, eamque ſym- tur. Quis affe-
ptoma eſſe functionum non animalium, vt vehementiſsima tuſsis, ſed naturalium, atque in- ctus præter
ter eas, ipſius excretricis: nanque vt expellant ea, quæ ipſis moleſta ſunt, concutiuntur mu- naturam ſit.
ſculi, ac tuſsim excitant, & non vehementer pulmonibus incumbunt, quo multum ſimul, & ce-
lerem efflatum moueant, totuſque ferè motus hic, velut de rigore teſtatur Galenus; ad natura-
lem facultatem referendus eſt: & ſi quodammodo cauſa præter naturam irritans concurrat ip-
ſa cogens, vt violenter moueatur. Talis igitur quoque eſt eiuſdem generationis modus, vt Quem inſe-
diximus, ad inæqualemque intemperiem ſequitur ipſorum organorum ſpiritus, & non ad via- quatur mor-
rum obſtructionem, vt aliud tuſsis genus, nec alijs indiget ſignis pro eius cognitione, quàm bum.
eis, quæ ſupra narrauimus: ſi quidem in ea nihil expuitur, nec eſt omnino valida, ac violenta, Signa eiuſdē.
ſed adeo praua, ac ſine vi, vt eam cohiberi, & generationem eius vel plurimum, vel omnino pro-
hiberi liceat, vt retulimus. Cuius quidem tuſsis cauſa, licet ij. de Cauſ. ſymptom. refrigeratio Cauſæ.
inſtrumentorum reſpirationis à Galeno dicatur eſſe, ab eodem tamen lib. vj. de Morbis vulgar. ab 2. de Cauſis
alijs quoque eorundem inſtrumentorum intemperantijs fieri poſſe non negatur: nanque cum ſympt. c. 4.
de non malignis tuſsibus, quas Hippocrates aridas, ac parum, ſeu leuiter irritantes, tum eodem
vj. de Morb. vulg. tum Aphoriſ. liiij. libri quarti appellat, ſermonem faceret, eas aut ob faucium, 6. de Morbis
arteriæ ue aſperitatem, aut inſtrumentorum ſpirabilium intemperiem oriri aſſerit; quam in- vulg. com. 2.
temperiem interim frigidam eſſe teſtatur vtpote in aquilonis conſtitutionibus, in quibus Hip- commen. 24.
pocrates Aphor. v. lib. iij. tuſſes, ac fauces excitari aſſerebat, non propter aliud (vt Galenus fate- Loco citato.
tur commento eiuſdem Aphor.) niſi propter inſtrumentorum reſpirationi obſeruientium in-
temperiem, & propter faucium aſperitatem aer nanque admodum frigidus inſpiratus, interdum
faucium, aſperæque arteriæ locos exaſperat, atque refrigerat, nonnunquam & toti pulmoni,
pectorique intemperiem affert: ſæpius vero & ambo hæc contingunt: quapropter ex his ari-
da, modicaque tuſsicula vexantur: quod autem ita ſit, ſignum eſt (vt inquit Galenus eodem vj. Loco citato.
de Morbis vulg.) ipſos, cum ſpiritum attrahunt, ad tuſsim prouocari, potiſsimum cum multus
ſubito aer ipſis loquentibus, & oſcitantibus, ac ore ſpiritum ducentibus intrauerit, ſed cum per
nares attrahunt, ac aerem extrinſecum quiſpiam in ædibus ipſorum calefecerit, tunc autem o-
mnino parum, aut nequaquam tuſsiunt. Quocirca & ob nares quidam panniculum ponentes
ita inſpirant, exacerbari tuſsim experti: cum aer externus frigidus multus ſubito membris
prius refrigeratis, atque exaſperatis, obuius fiat: nec minus ob vehementem æſtum, immodi-
camque ariditatem à circunfuſo aere generatur tuſsis hęc, eodem Galeno auctore, intempera-
tis ſiquidem inſtrumentis ſpiritus, ac iam dictis partibus exaſperatis, id quod ſepenumero
in febri

in febribus accidit, vt Paulus teſtatur: qui etiam Galenum ſectatus, ex ambabus intemperantijs tuſſim hanc excitari poſſe fatetur: in hac vero tuſſi aerem frigidum reſpirare deſiderant, eoque iuuantur, facileſque rubicunda apparet, ac ſiti moleſtantur ægri: Trallianus vero nedum ex iam dictis duabus, verum etiam ex reliquis intemperiebus tuſſim hanc excitari poſſe teſtatur, ſicca videlicet, & humida. At nos Galenum, & veritatem ſectati, ab humida intemperie nuda, tuſſim oriri poſſe nequaquam admittimus, neque enim mordax eſt, adeo vt motum hunc excitare poſſit, ac inæqualem intemperiem efficere: à ſicca tamen oriri poſſe non negamus: quanquam citra caliditatem, aut frigiditatem omnino id fieri, aut cogitari forte minime poſſit. Non ab re igitur ex calida, frigida ue intemperie, interim ſolis exiſtentibus, interdum vero cum ſiccitate permiſtis, exiguam hanc tuſſiculam proritari diximus: quomodo autem hæ interſtinguendæ ſint ex his quæ cap. de catarrho conſcripſimus, ſtudioſi petant: hæc iterum tuſſis arida, ac leuiter irritans, in qua nihil expuitur, ex puluere, fumo, alimentis, potionibuſque exaſperantibus interim generatur, quandoque (vt teſtatur Aetius) ex lumbricis ſtomachum infeſtantibus, & acri humore ipſum perturbante, ſimiliter & in his, qui ſtomachi morſum ſentiunt, euenit: nec minus & iocinore, ac liene, ſeu alijs quibuſdam partibus primo affectis, aridæ tuſſes quandoque proueniunt. Dignoſces autem eas ex proprijs indicijs prædictarum partium primo affectarum. Galenus vero commento Aphor. liiij. libri quarti, trifariam oriri poſſe teſtatur tuſſim aridam leuiter irritantem, nempe aut ab intemperie inſtrumentorum, quæ obſeruiunt reſpirationi, aut ex faucium aſpredine, vel aliquo tenui & pauco humore deſtillante. At ſi propterea quod craſſi, lentique ſucci firmiter infixi bronchijs ſint, vel quòd humor qui à capite ad aſperas arterias defluit, non aliter atque aqua ſit tenuis, arida tuſſis fiat, non amplius exigua, ac leuis ea erit, imò valida, ac vehementiſſima, quemadmodum quarto de Locis affectis, ſecundo prognoſticorum, primo de Morbis vulgaribus, ac ſecundo de Cauſis ſymptomatum, & reliquis pleriſque locis decretum reliquit Galenus. Si quis autem velit omnes enumeratas iam tuſſes in duas redigere differentias humidas videlicet, & ſiccas non aberrabit Celſum imitatus, qui de tuſſi ſic dicebat cap. iiij. lib. iiij. Ac modo arida eſt, modo pituitam citat; nobis autem ſatis ſit hæc annotaſſe pro diuerſarum tuſſium dignotione, & earum generatione diuerſa, ac cauſarum ex quibus fiunt, notitia: reliquum eſt de ipſarum prognoſtico diſſerere, ac curatione. Sit autem primum earundem prognoſticum, quòd quæcunque tuſſes ex deſtillante humore à capite oriuntur, ſiue ex alicuius ſpirabilium viſcerum vlcere, aut ex aliquo in iiſdem orto abſceſſu, ſiue ob ea, quæ vocantur empyemata, quæ ab Hippocrate ferinæ appellantur libro ſexto de Morbis vulgar. omnes malignæ ſunt, vt Galenus eodem loco teſtatur, maleficæ, ac contumaces, vt inquit Paulus; & propterea periculoſæ, nec paruifaciendæ ſunt, reliquæ vero tuſſes, quæ malignæ non ſunt, ab his ſiquidem diuerſæ, ac exiguæ dictæ, periculum, quantum in ipſis eſt, nominantur, ſuntque curatu faciles. Quòd vero tuſſes in aquilonia conſtitutione, ac hyeme generari magis aptæ ſunt, decretum reliquit Hippocrates Aphor. v. & xxiij. lib. iij. id quoque non prætereundum erit, quod ad validas, vehementiſſimaſque tuſſes, vbi diu protelentur propter vehementem thoracis motum, ſputum ſanguinis ſuperuenire conſueuit. Celſus autem tuſſim propter faucium exulcerationem ferè moleſtam eſſe aſſeruit: ſolent tamen (vt ipſe inquit) interdum per ſe quoque male habere, & vix cum vetus facta eſt, eliditur. Quoniam vero neque vnum duntaxat habent tuſſes ipſæ generationis, modum, nec cauſam vnam, propterea pro cauſarum diuerſitate earum quoque curationem variari contingit: quapropter ſi ex peripneumonia, pleuritide, empyemate, tabe, aut ſimili aliquo affectu in ſpiritalibus inſtrumentis orto, veluti etiam dyſpnœa, ſeu aſthmate tuſſis fiat, ex eorum affectuum curatione, vt in ſequentibus patebit, curabitur & ipſa. Si vero ex inæquali duntaxat intemperie ortum ducat, frigida ea exiſtente per calefacientia emendamus, vt inquit Aëtius: hæc inquam tuſſis (modo non valde magna fuerit) ex ſpiritus cohibitione, iuxta Galeni ſententiam, ſecundo de Cauſis ſympt. curari poterit, quemadmodum ſuperius dictum eſt. Caueant igitur taliter affecti frigidam inſpirationem, frigidum quoque cibum, ac potum; quinimò in calidis locis verſentur; calidis quoque cibis, ac potibus vtantur; eorumque pectora calidis vnguentis vngantur, vt chamæmelino, anethino, amygdalarum dulcium, butyro, ac anſeris, ſeu gallinæ pinguedine; & (vt ſummatim dicam) totum ſtudium ſit, vt thoracis partes, à frigidis defendantur, ac calidæ ſeruentur. At ſi ex calida intemperie, arida, ac exigua tuſſis proritetur, quemadmodum in febribus euenire contingit, contraria tum victus ratione, tum etiam medicamentorum vti oportet, ita vt cuncta ad frigidum vergant, atque humidum, ſi cum ſiccitate ea permiſta ſit. Quæ vero ab aſperitate tuſſes fiunt, per lenientia, & mordacitatem arcentia ſanantur, Aëtio teſte, qualia ſunt ex arteriacis compoſitionibus ſimpliciora: nonnullorum huiuſmodi medicamentorum cap. de catarrho; à nobis mentio facta eſt, cum raucedinis curam præcepimus. Reliquum eſt itaque, vt eius tuſſis, quæ ex deſtillante humore à capite originem ducit, curationem præcipiamus, qui ſi acris fuerit, ac tenuis, proba victus ratione inſtituta, modo, quo cap. de catarrho conſcripſimus (quamuis ſpeciatim in omni tuſſi vtilis ſit, ex Celſi auctoritate, peregrinatio, nauigatio longa, loca maritima, & natationes) per ea medicamenta quæ vim refrigerandi, ſpiſſandi, acrimoniamque obtundendi habeant, ſanabitur; aut

4. de Loc. aff. cap. 8. 2. prognoſt. comm. 43. 1. de Morbis vulg. cóm. 1. commen. 12. 2. de Cauſis ſymp. cap. 4. Prognoſtica. Comment. 2. commen. 24.

Curatio tuſſis ex inæquali intemperie frigida ortæ. Cap. 4.

Si ex calida intemperie oriatur, curatio.

Tuſſis ex deſtillatione ortæ, curatio. Si acris fuerit & tenuis deſtillatio.

aut (vt inquit Aëtius) per cuiuſdam pharmaci dolorem leuantis vſum, & per cibos boni ſucci: ſyrupo igitur violaceo, è papauere, de cannis, aut è ſucco borraginis vtare: vel, Recipe ſyrupi violacei ℥. j. de cannis ℥. ß. aquæ hordei, & borraginis ℥. iij. aut aquæ hordei ℥. iiij. v. vel vj. exhibeas cum pauco ſaccharo. quibus ſyrupis ſæpius aſſumptis ℥. ij. vel iij. mellis roridi, ſiue ij. caſsiæ fiſtulæ, aut iij. ſacchari violacei, ſeu ſyrupi ex pluribus infuſionibus violarum cum infraſcripto decocto exhibeas. Excipe hordei decorticati pug. j. florum violarum, & borraginis ana ℥. iij. iuiubarum numero quatuor, vuarum paſſarum mundatarum ℥. ß. glycyrrhizæ ℥. j. & ß. in aqua fontana fiat decoctum ſecundum artem, in quo mannam, caſsiam fiſtulam, ſaccharum, aut ſyrupum violaceum diſſoluas.

Purgatio.

Conuenit quoque in hunc vſum exhibere antidotum de papauere, diatragacanthæ, vel diapenidij ſine ſpeciebus, quæ ſub lingua diu teneantur, quo paulatim liqueſcentibus, aſperæ arteriæ ſummum, id quod in ipſum defluit, ſenſim ſuſcipiat, renitaturque ipſi oborienti tuſsi. Conducunt inſuper & bechicæ pilulæ, ac reliqua medicamenta arteriaca, quæ cap. de catarrho conſcripſimus. Inter alia vero potiſsimum confert infraſcriptum eclegma. Excipit autem ſacchari violacei, ac è borragine, ſingulorum ℥. j. ſucci glycyrrhizæ ℥. ij. diatragacanthæ frigidæ, & eclegmatis è papauere ana ℥. j. & ß. eius antidoti, quam electuarium regum nominant, ſine tamen ſpeciebus ℥. ij. ſyrupi violacei, de papauere, ac de cannis ſingulorum ℥. j. omnibus ſimul permiſtis fiat eclegma.

Quæ ori tenenda ſint.

Nec parum etiam confert, ſi ℥. j. vel ij. recentis olei amygd. dulcium tepidi cum pauco ſaccharo, mane, vel veſperi, longe à cibo tribuas, eodemque oleo, ac inſuper violaceo, vel ambobus ſimul miſtis thorax totus inungi poterit. Si vero craſſus, & viſcidus fuerit affligens humor, qui cauſa tuſsis exiſtat, per ea quæ extenuant, diſcindunt, medebimur ex Aëtij ſententia: qua de re ſimiliter eodem victu vtentes, quæ cap. de catarrho ex frigida cauſa orto inſtituimus, exhibenda ægrotantibus erunt: inter ſimplicia glycyrrhizæ, caricarum pinguium, adianti, aut hyſſopi decoctum in aqua fontana, cui parum mellis adijci poterit: aut ſi craſsior pituita fuerit, marrubij, ſcabioſæ, radicis iridis, ſeu enulæ campanæ decocto, ſimiliter adiecto pauco melle vtare.

Si ex frigidis, ac craſſis ſuccis defluentibus tuſsis fiat, curatio.

Præparantia.

At ſi compoſitis vti libeat, ſyrupum ex glycyrrhiza, ex iuiubis, adianto, hyſſopo, aut marrubio tribuas, mel etiam roſaceum, interim vero oxymel, cum ſimplex, tum ſcillinum. Quibus ſæpius propinatis, ægrotantis corpus (ſi videbitur opus eſſe) per ea quæ craſſos, ac lentos ſuccos purgant, euacuabis; inter quæ ſummopere confert agaricum, ex cuius ℥. j. & ß. ſeu ij. parato decocto, ac cum ℥. ij. caſsiæ fiſtulæ compoſitum medicamentum exhibe, vel ℥. j. & ß. prædictæ caſsiæ fiſtulæ excipe, ac ℥. j. & ß. trochiſcati agarici, & bolum conficito: ex eodem item agarico, & puluere hieræ ſimplicis Galeni pilulæ formari poſſunt, ac ægrotantibus exhiberi: poſt quæ, aut mellis roridi ℥. j. & ß. aut caſsiæ fiſtulæ tantundem; poſt aliquod ſpacium, cum infraſcripto decocto præbebis. Recipe hyſſopi, adianti ana ℥. iij. caricarum, & iuiubarum ana numero iiij. radicis glycyrrhizæ ℥. ij. vuarum paſſarum detractis vinaceis ℥. j. fiat decoctum. Si vero craſsior, ac tenacior fuerit pituitoſus ſuccus, radicis iridis, ac helenij, ſingularum ℥. j. & ß. radicis fœniculi ℥. j. marrubij ℥. ij. prædicto decocto addere poteris: nec minus loco prædictarum pilularum, licebit pilulis ex agarico compoſitis meſuæ, ſeu maſtichinis dictis, vti: poſt quas ſimili ratione præſcriptam potionem tribues: nam qui ob pituitæ craſsitudinem nihil educere poſſunt, vt inquit Aëtius, ab humectantibus plus emolumenti ſentiunt, maxime eo quòd quodammodo, ſi ſimul extenuatoria participant facultate: prodeſt quoque ijs ouum ſorbile aſſumere, pauco ſulphure adiecto, Celſo auctore.

Purgatio.

Eclegmata.

aut eclegma, quod officinis loch nuncupatur, ore tenendum, ſenſimque deuorandum erit, ſanum videlicet & expertum, aut id quod è pino nominatur, vel diapenidion cum ſpeciebus, ſeu diatragacantha calida, aut diahyſſopum Nicolai: quæ omnia cum ſaccharo in aqua adianti diſſoluto, ad tabellæ formam redigi poterunt, quò ægrotis gratiora fiant, & maiorem contrahant in ore moram, vel Recipe diahyſſopi Nicolai, diapenidion cum ſpeciebus, & eclegmatis è pino ana ℥. ij. pulueris glycyrrhizæ, amyli, gummi tragacanthi ana ℥. j. ſyrupi ex adianto, & vua paſſa, ac de hyſſopo ſingulorum ℥. j. omnia ſimul miſta ſæpius, paulatim, & ſenſim deuoranda præbeas. Aduerſus diuturnam tuſsim ficus aridæ coquuntur cum hyſſopo, & aqua, & ex ea aqua tuſsientibus propinatur, ex Plinio Secundo libro primo de re medica cap. lviij. thorax præterea extrinſecus inungatur ex oleo amygdalarum dulcium, liliaceo, irino, ſeu chamæmelino, adiectis pinguedinibus anſeris, ſeu gallinæ, ac butyro; vel in hunc modum vnguentum conficias. Excipe butyri recentis, pinguedinis anſeris ana ℥. ii. olei irini, & amygdalarum dulcium ana ℥. ii. farinæ fœnigræci, ſeminis lini, & althææ ana ℥. ß. radicis althææ, helenii, & glycyrrhizæ, ſingularum ℥. j. cum cera fiat vnguentum: nanque per calefacientia (vt inquit Aëtius) inſtrumentorum reſpirandi frigiditatem emendamus. Illud tamen in cura tuſsis ſummopere inſpiciendum (vt inquit Paulus) num & aliæ particulæ condoleſcant, verbi gratia, an caput, vel gurgulio deſtillet, aut aliis morbis conflictentur: nanque vbi his quàm fieri poteſt, optime erit proſpectum, curationem moliere. Aëtius quoque remedia quædam, quæ tuſſes ſedant preſertim à frigida cauſa ortas conſcripſit, inter quæ ſimplicia præcipua eſt ſtyrax, ſi nucis auellanæ magnitudine fuerit deuoratus: ficus quoque ſiccas pingues in vino dulci meraco madeſactas vna cum vino deuorandas exhibet ad mitigandas tuſſes: amplius terebinthinam, & mel

Ad diuturnã tuſsim.

coctum

coctum delingenda præbet,& vinum dulce dilutum inſuper ad ſorbendum; hoc nanque (vt ipſe aſſerit) attenuat,& educit. Ad eas autem tuſſes noctu moleſtiam inferentes, tãquam valde vtile, menthæ ramulos tres tritos affuſo aceti cochleari, ante ſomnum ad ſorbendum præbet: adiuuat enim concoctionem, ſtomacho vtile eſt, & craſſitiem diſcindit, vt ipſe, inquit: complura etiam alia compoſita medicamenta, quæ tuſſes ſedant, eodem loco conſcripſit, cap. videlicet liiij. lib. viij. quæ ſtudioſis facile patere poterunt: vnum tamen hic prætermittere nolui, tanquam magnopere conducens, ad mitigandas tuſſes potiſſimum inueteratas, & ex frigidis, craſſis, ac lentis ſuccis ortas. Excipit autem nucum pinearum torrefactarum, amyli, radicis dulcis, ſeminis vrticæ, ſeminis lini, cuiuſque ſextantem iridis, piperis, hyſſopi, ſeminis naſturtij, amygd. amararum, ſingulorum ℥.j. vt ipſe, inquit: verum ego ℥.ß. acciperem. Excipe melle probe deſpumato, & præbe ex eo cochlearium mediocre, ex eiuſdem auctoris ſententia. ſuffitus quoque ad eius ſententiam, admodum tuſſibus conducens, tanquam per experientiam ab eo inuentus ex ſtyrace, terebinthina, ſandaraca, ac maſtiche æqualibus partibus parari poterit, & vtare: caſtorij inſuper ſuffimen in carbonibus excitatum, & per inſpirationem attractum maxime iuuat frigidos, & humidos pulmonis, thoracis, cerebrique affectus, Alexandro teſte: idem quoque teſtatur, ſpectaſſe virum quendam longo tempore tuſſi valida vexatum, nec ab ea vnquam liberari potuit, quouſque calculum exquiſite figuratum, non aſperum, ſed valde leue, durum, & renitentem expuiſſet.

Ad tuſſim puerorum. Cap. 25.

Ad tuſſim vero acerrimam puerorum ſic ſubuenimus, inquit Trotula, accipe hyſſopum, ſerpillum, & in vino decoque, & da ad bibendum, vel grana iuniperi diſtemperamus cum vino, & damus ad bibendum: tu vero poteris eiſdem in aqua, vel aqua mulſa decoctis tutius vti.

Περὶ δυσπνοίας. *De difficultate ſpirandi.* *Caput XLVIII.*

Cap. 1. Quot modis ſumatur ſpirandi difficultas. Cap. 2. & ſeq. Cap. 7. Cap. 3. & 4.

SAEPENVMERO reſpirationi læſio quædam euenit, quæ à Græcis δύσπνοια, à Latinis ſpirandi difficultas nuncupatur, id autem (vt teſtatur Galen. lib. j. de difficultate reſp.) nomen ipſum ſufficienter demonſtrat. Verum ex hac appellatione, læſionis eius differentias diſcere non licet, quinimò Galenum ipſum de affectione hac diuerſis in locis varie locutum eſſe reperio: nanque prædicto lib. j. de difficul. reſpirat. quamlibet reſpirationis offenſam ſimplicem, aut compoſitam, ſiue exigua, ſiue magna fuerit, ſeu imbecilla, aut deprauata reſpiratio ſit, δύσπνοιαν, hoc eſt, difficultatem ſpirandi appellauit. Idem quoque confirmauit lib. iiij de Locis affectis, vbi ἄπνοιαν, quaſi non ſpirationem dixeris, duntaxat à quauis alia reſpirationis oblæſione ſeiunxit: hanc nanque dicebat, alium eſſe à dyſpnœa ſpirationis affectum: id vero non ab re, nam lib. de diff. ſympt. demonſtrauit quamlibet functionem bifariam lædi poſſe: nanque aut ea non fit, aut male fit, ſi non fit, eſt vnum genus læſionis, vocaturque ablata functio. At ſi male fiat, adhuc bifariam eſſe poterit, quia vel ipſa facultas debiliter, vel deprauate operatur: quo fit, vt vna debilis, reliqua vero deprauata actio dicatur, quanquam ambæ ſub vno (vt diximus) contineantur genere, eo ſcilicet, quòd male functio fiat: & proinde Galenus cunctas reſpirationis læſiones, propter quas imbecillior, aut deprauata ipſa redditur ſub nomine dyſpnœæ, ſeu ſpirandi difficultatis, in prædictis locis comprehendi voluit, tantum apnœam, id eſt, non ſpirationem, à qualibet reſpirationis offenſa ſeiungens, quem ſectatus Paulus cap. xxix. libro iij. cum de quibuſdam differentijs particularibus læſionis reſpirationis, aſthmate, videlicet, & orthopnœa verba feciſſet, in hæc prorupit verba, δύσπνοια, hoc eſt, ſpirandi difficultas communiter & his, & alijs compluribus affectibus ſuperuenit: verum ipſemet Galenus cum libro tertio de difficultate reſpirationis, tum etiam ſexto de Morbis vulgaribus, ſimul cum Hippocrate, δύσπνοιαν, hoc eſt, difficilem reſpirationem, eam reſpirationis oblæſionem nominat, in qua denſis ſpiritus redditur: quapropter de vna quadam ſpecie ipſius difficilis reſpirationis, in qua videlicet, ſpiritus denſatur, creberque efficitur, licet non valde, ipſam intelligi voluit, à reliquis ſeiunctam, aſthmate, videlicet, & orthopnœa.

3. de diffic. reſpi. cap. vlt. 6. de Morbis vulg. cõm. 3. text. 9. Cõmentario 4. com. 4. & alibi. Conciliantur Galeni verba de dyſpnœa. Difficultatis ſpirandi dñæ tres.

Poterunt autem ne in his tempus teramus, Galeni verba conciliari, ſiquis dixerit, in vno loco communiter hoc vocabulo dyſpnœæ vſum fuiſſe, in reliquo vero proprie, prout vna quædam ſpecies eſt, generis nomen aſſumens; quam proprie more Hippocratis denſum ſpiritum nuncupare fas eſt, & prout ſe intendit læſio, aliud atque aliud nomen habet: omne tamen malum in difficultate ſpirandi conſiſtit, vt libro iiij. cap. iiij. Celſus teſtatur. ſed hæc (vt ipſe inquit) dum modica eſt, neque ex toto ſtrangulat, δύσπνοια appellatur. Cum vehementior eſt vt ſpirare æger ſine ſono, & anhelatione non poſſit, ἆσθμα; cum acceſſit id quoque, ne niſi recta ceruice ſpiritus trahatur, ὀρθόπνοια.

In quibus cõueniant, & differant.

Idem quoque confirmauit Galenus prædictis locis, dum dixit, denſum ſpiritum difficilem ſignificare reſpirationem; & ſi magis increbuerit, hæc difficilis anhelitus ſpecies ἆσθμα, ſi vero maxime, ὀρθόπνοια nuncupatur. De his itaque tribus læſionis reſpirationis differentijs pertractare intendimus: quas omnes ſub dyſpnœæ nomine contineri prompte aſſerimus, ſub vno tamen læſionis modo ſecundum magis, & minus differentes, vtpote ſub denſo, ſeu crebro ſpiritu: nanque ſi is exigue denſus ſit, nomine generis dyſpnœa appellari poterit, vt ſupra ad Galeni,

leni, & Cornelij mentem demonſtrauimus: at ſi maior crebritas fuerit, ἆσθμα, ſi maxima, ita vt iacentes ægri ſuffocentur, ὀρθόπνοια nuncupatur. Quapropter idem Galenus ἆσθμα, hoc eſt, anhelationem, denſam, ſeu crebram quandam reſpirationem eſſe fatetur, tum ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, tum commento Aphor. xxvj. libri tertij citra febrem, qualis currentibus accidit, aut quouis alio modo ad vehementem ductis motionem à tali euentu nomen aſſumens, vt liquet tertio de Morbis vulgaribus. Verum in his quidem fit ob exercitium, quòd multa indiget animal reſpiratione; vbi autem non adeſt exercitium, ob anguſtiam earum, quæ ſunt in pulmone cauitatum. Eos vero, qui hac affectione laborant, conſueuerunt medici aſthmaticos, anheloſos, ſeu ſuſpirioſos nominare, Aetio, & Paulo teſtibus. Hos autem eſſe (Galeno auctore tertio de difficultate reſpirationis) qui denſum ſpiritum habent, & ſimul thoracem multum diſtendunt, plane conſtat. Orthopnœa vero, quæ recta ſpiratio à Latinis dicitur, ab hoc ſymptomate iterum nomen aſſumens, difficultatis ſpirandi quædam ſpecies eſt, in qua iacentes ſuffocantur, & vix recto thorace ſufficiunt, nihil dilatato dorſo, vt liquet ſecundo prorrheticorum: nec ab re cum iacent, ſeu decumbunt laborantes ſuffocari videntur; tunc nanque totus thorax (vt idem Gal. inquit, ij. de Locis affectis) ſupra ſpinam ipſam concidit: quo fit, vt arctior reddatur via ſpiritus: cum vero ſe erigunt extenſo thorace, ac collo recte arteriam ipſam aſperam dilatari contingit, principium quidem habens à gutture, & in pulmone diuiſa: atque etiam quæ ex ea in pulmonem diſtribuuntur propagines omnes, atque interim regionem augeri eis internam, eos vero, qui hac affectione laborant, Galenus eodem ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, orthopnoicos vocat, ſimiliter etiam Paulus, & Aetius: propterea quòd ad thoracis proportionem omnino totum corpus rectum habere coguntur ob timorem ſuffocationis, quin & ſtratum circa ſupernas partes, ad quas thorax ipſe reclinatur, ſibijpſis erectius faciunt, ne dormientes ſtrangulentur: minus eſt enim quòd inſpirant, quàm pro vſu reſpirationis, quamuis thorax plurimum ipſis dilatetur, vt idem Galenus inquit; cuius cauſam infra aſsignabimus: cum vero citra ſonum, & anhelationem ſimiliter ſine febre denſus afficiatur ſpiritus, hæc inquam affectio dyſpnœa proprie dicta appellari poterit, quæ nihil aliud erit, quàm crebra, ſeu denſa quædam reſpiratio citra ſonum, ac anhelationem, & febrem: in hoc nanque omnes prænominatæ ſpecies, ſeu differentiæ tres, communicant quòd videlicet febre careant, vt patet tertio de Morbis vulgaribus, & ſexto eiuſdem: nanque de his ſermo noſter erit, & non de eis, quæ cum febre fiunt, ad alias videlicet affectiones, ſeu inflammationes ſpiritalium, ſeu reliquarum partium ſubſequentes. in quibus etiam non facultas ipſa reſpirationem efficiens, neque vſus per ſe afficiuntur, ſed inſtrumenta ipſa, & inter ea aſpera ipſa arteria, quæ in collo, & thorace continentur, ſeu eius propagines, quæ in pulmones diſtribuuntur, id quod ſæpius accidit; ſunt etenim ſtrictiores, & propterea promptius obſtruuntur, ac conſtringuntur, ſeu anguſtiores redduntur, quemadmodum liquet quarto de Locis affectis ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, & commento prædicti Aphoriſ. xxvj. lib. tertij. Quod vero in huiuſmodi affectionibus tribus aſpera arteria afficiatur, ex eo patere poterit, quod quanquam thorax maxime dilatatur, & proinde magna fiat reſpiratio, quantitas tamen inſpirati aëris, magnitudini diſtentionis haudquaquam proportione reſpondet: parua ſiquidem eſt eius, qui inſpiratur quantitas, vt proinde cogantúr laborantes crebro, & celeriter ſpirare. Qua de re magnæ reſpirationis geminas eſſe differentias, ex Galeni ſententia liquet, quarto de Locis affectis, ac primo de difficultate reſpirationis, quarum vna penes magnitudinem diſtentionis, ſeu dilatationis à thorace procedentis attenditur: reliqua vero penes copiam eius ſubſtantiæ quæ inſpiratur, aëris videlicet. Semper itaque quantitas ſpiritus diſtentionibus thoracis ſimilis eſt, cum eiuſdem ſpiritus organa ſecundum naturam habent: cum vero præter naturam fuerit affecta, vt in prædictis affectionibus, ac reliquis quibuſdam, poſsibile eſt aliquando plurimum diſtendi thoracem, ſed parum externi aeris inſpirari, verum non ad omnium affectionum reſpirandi organorum proportionem, ſed ſolum aſperarum arteriarum inſpirationes fiunt, vt Galenus inquit, eodem libro primo de difficult. reſpirationis id vero ſenſu aliquo dignoſcere non licet, ſed ſufficit ipſum ſolum aerem inſpicere quantus inſpiratur, & quantus rurſus expiratur. Sed quoniam quempiam difficulter ſpirare, preſertim vbi in ea ſpiratione omnes thoracis muſculi mouentur, aut virium imbecillitate, aut vehementi in corde & pulmone calore, aut viarum ſpiritus anguſtia euenire poteſt, eodem Galeno teſte, quarto de Locis affectis, quamuis interdum duæ, aut tres, licet raro, ex iam dictis cauſis concurrere poſſint. Propterea quomodo id diſtinguere liceat, ipſemet Galenus eodem loco ſcriptum reliquit: nam ſi ob virium imbecillitatem duntaxat, id fiat, licet omnes thoracis muſculi, ac phrenes quoque moueantur, motum tamen ſenſim efficiunt, ſed neque frequens, neque rara omnino erit eorum actio, thoracisque dilatatio haudquaquam magna erit, nulla ab ore efficitur exſufflatio, & ſpiritus ex ſolis naribus emitti ſolet, & ſi per inſpirationem, narium pinnæ manifeſte contrahi videantur, id proſtrati roboris efficax indicium erit. Aucto vero in corde & pulmone calore omnibus quidem thoracis muſculis agit animal, ſed velox, frequens, & vehemens eſt eorum actio: & propterea vbi ob plurimum calorem ſpiratio difficilis eſt, præter magnitudinem, frequentiam, & celeritatem hoc

Anhelatio quid ſit. Cap. 6.

Comm. 4.

Anheloſi qui dicatur. Aet. lib. 8. cap. 57. Paul. loco citato. Cap. 11.

Orthopnœa quid ſit. Commen. 53 Cap. 5.

Cap. 6. Orthopnoici qui dicant.

Dyſpnœa ꝓprie dicta qd ſit.

3. de Morbis vulg. cõm. 2. comment. 4. 6. de Morbis vulg. cõm. 4. comment. 4.

Quæ pars in eiſdem afficiatur.

4. de Loc. aff. cap. 7. 4. de compoſ. med. ſecund. loc. cap. 6.

Signa.

Magnæ reſpirationis duæ differentiæ. 4. de Loc. aff. cap. 7. 1. de diffic. reſpi. cap. 13.

Cap. 13.

Quod quiſpiam difficulter ſpiret, ex vna triũ cauſarum prouenit. Cap. 7.

Ex virium imbecillitate ſigna.

Ex vehementi cordis, aut pulmonis calore, ſigna.

Ex ſpiritaliũ inſtrumentorum anguſtia ſigna.

quoque accedit, quòd calidus frequensque ex ſufflando producitur ſpiritus. At qui ob ſpiritalium inſtrumentorum anguſtiam difficulter ſpirant, totus quidem thorax magna ex parte eis, & celeriter, & frequenter dilatatur, ſed exſufflare omnino non conſueuerunt, neque calidum ſpiritum emittere: id enim aucti caloris proprium eſt. Ex his itaque indicijs difficilem ſpirationem ob ſpiritalium inſtrumentorum anguſtiam à reliquis diſtinguere poteris, de qua præſens ſermo habetur: & cum tres ſint eius differentiæ (vt diximus) cunctæ inter ſymptomata dinumerantur, functionis voluntariæ, reſpirationis inquam: eſt nanque ea in omnibus oblæſa, non ablate, vt in apnæa, ſed debiliter ſeu imbecille, aut interim quoque deprauate, vt in orthopnœa, licet raro.

Quibus ſignis vna dr̃ia ab altera ſecernatur.

Separatur autem vna ab alia quibuſdam proprijs indicijs, nanque in ea, quam dyſpnœam nomine generis appellari diximus, ſpiritus duntaxat denſus, iſque modice citra ſonum, & anhelationem apparet. In aſthmate vero, ſeu anhelatione, præter ſpiritus denſitatem maiorem, æger ſine ſono, & anhelatione, vt inquit Celſus, ſpirare non poteſt. At in orthopnœa nedum ſpiritus crebritas maior percipitur, ſed ita affecti non niſi recta ceruice ſpiritum trahere valent, & cum decumbunt, ſeu iacent, ſuffocari, ſeu ſtrangulari videntur. Ceterum his id commune exiſtit,

Quis affectus præter naturam ſit.
4. de Loc.aff. cap.7.
7. de compoſ. med. ſecund. loc. cap.6.

quòd aſperæ arteriæ anguſtiam ſequantur, vt quarto de Locis affectis, & ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos patet: manifeſtum nanque eſt (inquit Galenus) intrinſecus ipſis anguſtiam, ſeu coarctationem locorum factam eſſe præter naturam, quam etiam ægri ipſi non obſcuro ſenſu perceptant. Illud etiam approbauit prædicto commento Aphor. xxvj. libri tertij, quamuis etiam ſuppuratis, ob coaceruatum inter thoracem, & pulmonem humorem, ſeu pus, fiat locorum coarctatio, ſeu anguſtia, eodem Galeno teſte in prædictis locis, & commento Aphor. xxxiiij. libri quarti, de qua non eſt ad præſens ſermo.

Quem morbum ſectent.
Cap.7.
Cauſæ.

Ad morbum ergo in via ſuccedunt ſymptomata hæc, quamuis interdum viæ ipſæ obſtruantur, per quas aër inſpiratur, interim conſtringantur, ac coarctentur pro cauſarum diuerſitate, quæ iuxta (eiuſdem Galeni doctrinam, quarto de Locis affectis) plures eſſe poſſunt, licet à Paulo vna tantum aſſignetur cauſa, quæ quidem potiſſima exiſtit. Poteſt nanque anguſtia hæc citra febrem excitari, aut à tuberculo quopiam iuxta aſperam arteriam orto, eamque coarctante, aut à lentis, craſſis ue, ſeu multis ſuccis in bronchijs ipſis exiſtentibus, aut eiſdem ab alijs partibus ad eadem delatis, ipſamque aſperam arteriam obſtruentibus.

Earum cognitio.

Quæ omnia (vt Galenus inquit) per præterita accidentia diſcernere licebit: nanque ſi quis per bonam valetudinem, cum ſolitas actiones facere poteſt, ſic difficulter ſpirare incœperit, augeaturque ſymptoma, neque inter reſpirandum ſtertere videatur, ad hæc nihil expuit, crudi tuberculi ortum ſuſpicari oportet: quandoque vero iuxta leues pulmonis arterias ipſum oriri contingit, grauitatem ſentientes hi, veluti Antipatro medico contigit, demum temporis diuturnitate aſperas pulmonis arterias coarctans, ſpirandi difficultatem efficit. Si vero ſtertendo ſtrepitum fecerit reſpiratio, lentorum, craſſorumque humorum pertinaciter impactorum multitudinem, pulmonis bronchia moleſtare indicium eſt, cum & ipſa ſpirandi inſtrumenta non raro (vt inquit Galenus, commento Aphoriſmi vltimi libri iij.) proprium ſui algoris principium habeant: & propterea in ipſis multæ, ac craſſæ ſuperfluitates generentur. Verum ſi illico ab anguſtiæ ſenſu quis difficulter ſpirauerit, fluxionem vel à cerebro, vel à vicinis ſedibus in pulmonem irruentem portendit, idque ſæpe ex manifeſta cauſa repente accidit, proprijs deſtillationis ſignis exiſtentibus: pingui etenim (vt inquit Theodorus Priſcianus libro ſecundo ad Timotheum cap. xij.) & frigido phlegmate pulmonibus adhærente, cauernæ, vel meatus, quibus naturaliter ſpiritus redditur, & accipitur, concluduntur; & ex hoc impedimento ſuſpirium, vel anhelitus moleſtiſſimus naſcitur, vt ſedendo magis, quàm iacendo reſpirent. Verum ſi prædictæ affectiones ex alijs quibuſdam præter iam dictas cauſas, interdum oriantur, vtpote ex angina, peripneumonia, pleuritide, empyemate, aut ex tumore aliquo abſceſſui ſimili in pulmone genito, ſeu alijs huiuſmodi, licet de his non ſit præſens ſermo, ex proprijs tamen prædictorum affectuum notis interſtinguendæ ſunt, potiſſimum autem, quod non citra febrem erunt. Nos vero de eis, quæ ſine febre excitantur, nec quippiam purulentum in eis per ſputum reiectant ægri, verba facientes ad prognoſticum, ac curationem accedemus:

Cap.6.
Prognoſtica.

nanque eos proprie dyſpnoicos, hoc eſt, ægre ſpirantes vocare conſueuerunt medici, vt teſtatur Galenus ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos: quibus bronchia pulmonis, craſſis, & viſcoſis humoribus ſunt obfarta: horum denique & nos prognoſtica enunciabimus, ac curationem inſtituemus, & cum Celſo aſſerimus quam primam diximus eſſe differentiam, poſſe diutius trahi, duæ vero inſequentes, aſthma, & orthopnœa videlicet acutæ eſſe conſueuerunt: ob vehementiſſimas etenim acceſſiones ægros interim ſtrangulare ſolent, id quod diſpnœa proprie dicta nequaquam efficere valet, cum modica in ea conſiſtat ſpirandi difficultas. De aſthmate autem Gal. commento Aphor. xl. libri ſecundi, ſcriptum reliquit; velut de quibuſdam alijs morbis, qui ex frigidis humoribus ortum habent, ſi valde ſenibus excitetur, quod eos comitatur ad mortem. At Hippoc. Aphor. xlvj. lib. vj. dicebat, Quibus gibbi ex aſthmate, aut tuſſi fiunt, ante pubertatem moriuntur.

Curatio.

Cælius vero Aurel. lib. iij. cap. j. ſic ait, Grauat autem, atque præmit hæc paſſio magis mulieribus viros, & iuuenibus ſenes, atque pueros, & durioribus natura corporibus teneriora, hyberno, atque nocte magis, quàm die, vel æſtate. Ceterum communis prædictarum affectionum curatio

eſt

eſt per ea, quæ craſsitudinem, & viſcoſitatem humorum ſecant, atque attenuant, verum hæc ſiue pharmaca fuerint, ſiue victus, humiditatem quandam habere oportet, Galeno auctore, eodem ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Aer igitur eligatur ad calidum, & ſiccum parum vergens, vitandusque eſt frigidus, ac valde humidus. Somno vtantur moderato præcipue nocturno, caputque in lecto ſublime habeant, Celſo auctore; vitentque diurnum. Idem Celſus, prædicto loco, iacere ægrotantes altioribus ſtramentis, thorace, atque capite ſubleuato, loco lucido, atque calido iuſsit. Clyſterijs quoque aluus ducenda, preſertim vbi natura eadem humecta non ſit: prodeſt quoque nihil magis (vt inquit Celſus) quàm ambulatio lenta pene vſque ad laſsitudinem; frictio multa præcipue inferiorum partium, vel in ſole, vel ad ignem & per ſeipſum, & per alios vſque ad ſudorem. exercitio autem vtantur ante cibum. animi perturbationes immodicæ omnes fugiendæ ſunt; cibis vero lenibus (vt idem Celſus aſſerit) & ſorbitio nibus vtendum eſt, interdumque vino tenui auſtero: carnibus quoque gallinarum, pullorum, phaſianorum, perdicum, ſtarnarum, caponum, paruarumque auicularum montanarum vti poterunt, aſsis, aut elixis, cum pauco hyſſopo, oreoſelino, thymo, calamintha, aut fœniculo, aut reliquis huiuſmodi extenuantibus. Piſces vitent, fructus, ac omnia quæ craſſos, & lentos humores procreare poſſunt. Vini potus (Galeno teſte) eis conuenit, ſubſtantia tenuis, nec exiguus eis tribuendus potus erit, imò multus, vt ipſe inquit: nam humectatione multa opus habent, quo facile efferatur per tuſsim, id quod in bronchijs continetur. Exhibenda quoque pro potu aqua mulſa erit, Celſo auctore, cum qua vel parum hyſſopi, ſeu praſsij, vel contrita capparis radix ſit, aut quò ſuauior aqua mulſa fiat glycyrrhizæ radix decoquatur, eaque largiter vtantur. Quòd ſi neceſsitas vrgeat (vt inquit Paulus) nihilque prohibeat (vt ait Celſus) ante omnia vena incidenda erit; auxilium nanque eſt in ſanguinis detractione, & preſertim in orthopnœa ſicca ſine ſputis, vel tuſsi citra puris collectionem, vt Galeno viſum eſt quarto de Ratione victus in morb. acut. Verum Cælius Aurelianus dicebat, At ſi præfocatio coegerit, & vires permiſerint ægrotantis, adhibenda phlebotomia eſt: & Theodorus Priſcianus, contingit aliquando etiam medijs ætatibus, adhuc calidis hoc vitium aſſerebat, quos phlebotomo liberari neceſſe eſt; incidatur autem media, aut interna in cubito vena, nec multa ſanguinis copia detrahatur, ſed quantum vires patiuntur. At ſi neceſsitas non vrgeat venam ſecare, ea tribuenda medicamenta ſunt, quæ vim habeant humorum craſsitudinem, ac viſcoſitatem attenuandi, atque incidendi, & detergendi. Sed quoniam eiuſmodi pharmaca neceſſario quidem tuſſes mouent, vt ſeptimo de compoſitione medicament. ſecundum locos, & quinto de ſimpl. med. facult. liquet: quanquam, & bechica quoque ea dicantur in calidis, & tenuium partium ſubſtantijs contenta, quæ extenuandi vim habent, quo ab alijs bechicis diſcriminantur, quæ tuſsim ſedant, quorum natura incraſſandi exiſtit, & propterea in frigidis, & craſſarum partium eſſentijs inſunt: cum itaque neceſſario tuſſes moueant pharmaca, quæ eiuſmodi affectiones exigunt, nec facile per ſputum reijciatur quod abſterſum eſt ob craſsitudinem, non immerito iuxta Galeni ſententiam, humectatione multa opus habent, quò facile efferantur horum excrementa, propterea non ipſis duntaxat per ſe vtendum quæ incidunt, & extenuant, vt idem Galenus præcipit, quinto de ſimpl. medic. facult. ſed mixtis mellicrato, ptiſanæ, oxymeliti, aut dulcium vinorum cuipiam. Ad hæc eadem pharmaca eligi debent, quæ citra vehementem calfactionem extenuent, atque incidant, Galeno, & Aëtio teſtibus: craſsi etenim, & tenaces humores à vehementi palore viſcoſiores redduntur, glutinoſique, & vt difficulter auelli poſsint, & inſuper quemadmodum cauendum eſt ab his, quæ vehementer calfaciunt (propterea quod viſcoſi, & craſsi humores non ſolum nihil ab his auxilij ſentiunt, ſed etiam offenduntur) eodem modo (vt inquit Galenus loco citato) etiam quæ valde refrigerant vitanda ſunt: omnia enim craſſefaciunt, & cogunt, ac coaugent humores, eoſque ægre eluibiles reddunt, nec minus ab adſtringentibus pharmacis (eodemmet Galeno teſte) abſtinendum erit: maxime enim contraria ſunt eiuſmodi affectionibus: & ob id maxime eos iuuat acetum ſcillinum, & acetum mulſum ex eiuſmodi aceto confectum, atque ipſa adeo ſcilla aſſa cum melle, trita, & delincta, vt eidem Galeno viſum eſt, & poſt eum Paulo, & Aëtio, ſyrupi item ex hyſſopo, glycyrrhiza, è marrubio, roſaceum mel, ac ipſummet oxymel ſimplex conferunt, pro extenuandis, ac detergendis prædictis craſsis, ac frigidis ſuccis, ac ad euacuationem parandis. Quibus ſæpius aſſumptis, ac humoribus præparatis, ea propinanda erunt medicamenta, quæ craſſos, ac lentos humores vacuare valeant, atque inter ea quæ validiſsima ſunt, quem admodum Archigenis auctoritate, Aëtius cap. lvij. lib. viij. & Paulus cap. xxix. lib. iij. teſtantur: quæ, non ſemel tantum, ſed frequenter adhibenda erunt, vt eiſdem viſum eſt. Exhiberem autem primo ℥.j. & ß. caſsiæ fiſtulæ, diaphœnicon ℥.ij. agarici trochiſcati, & pulueris hieræ ſimplicis Galeni ana ℥. j. ex quibus paretur bolus: vel ex agarici trochiſcati ℈. iiij. & eiuſdem pulueris hieræ ℥.j. cum oxymelite formentur catapotia, ægroque tribuantur: poſt quæ per aliquod tempus ℥.ij. mellis roridi, ſeu ℥.j. & ß. caſsiæ fiſtulæ in aqua hordei diſſolutas aſſumant; aut ſi mauis pilulas ex agarico à Meſue deſcriptas exhibe, per interualla autem (vbi vſus expoſtulat) pilulas præbe ex ℥.j. trochiſcati agarici, & ℈.ij. pulueris hieræ ex oxymelite confectas, à quarum aſſumptione, poſt tamen perfectam euacuationem, gallinæ, aut caponis cum ptiſanæ cremore ius tribue.

Victus ratio. Cap. 6.

Venæ ſectio.

Comm. 12.

Medicamentorum ratio.

Cap. 6.
5. de ſimplic. med. facult. cap. 19.

Cap. 11.

Quæ poſt purgationem medicamenta exhibẽda ſint

Aluus præterea clyſteribus validioribus non raro eluenda: interim quoque exhibenda medicamenta ſunt, quæ valde ægre ſpirantibus auxiliantur, quemadmodum eſt ariſtolochiæ rotundæ decoctum, aut centaurij maioris radix, & minoris ſuccus, item ſtœchadis tritæ decoctum, radicis, ſeu fructuum ſpondylij, calaminthæ, hyſſopi, iridis, ac melanthij: quanquam prædictorum decoctum in aqua mulſa, magis quàm aquam commendarem: eiuſque ℥.iij. aut iiij. exhiberem: in quem vſum ex caricis radice glycyrrhizæ, & fœnogræco, vua paſſa, adianto, ac hyſſopo decoctum in aqua, ſeu aqua mulſa parare poteris, interim marrubium quoque addas: Vulpinus quoque pulmo ſi reſiccatus bibatur, aſthmaticos iuuat, Galeno teſte, xj. de ſimplicium medicamentorum facult. eundem item pulmonem quàm recentiſſimum aſſum, ſed ſine ferro coctum edendum præbet Celſus, qui & vulpinum quoque iecur vbi ſiccum, & aridum factum eſt commendat: poterit autem prædicti iocinoris, ſeu pulmonis vulpini aridi ℥.j. exhiberi cum aqua mulſa, aut ptiſana, quemadmodum & ipſe vtor, non ſemel tantum, ſed ſæpius. Conducunt inſuper ea medicamenta, quæ ore tenentur, ac ſenſim, & paulatim deglutiuntur, vim habentia attenuandi, ac detergendi craſſos, frigidos, ac lentos ſuccos, quorum præcedenti capite de tuſſi meminimus: priuatim autem hoc modo parare poteris. Excipe diapenidij, & diahyſſopi Nicolai, ſingulorum ℥.ij. diaireos Salamonis eiuſdem Nicolai ℥.j. diatragacanthi calidi ℥.j. & ß. ſyrupi ex glycyrrhiza, & iuiubini ana ℥.ij. & ß. mellis roſacei ℥.j. miſceantur omnia, & vtare. licebit autem quandoque vno, vel duobus ex iam dictis antidotis, & non omnibus cum prænominatis ſyrupis, aut alijs quibuſdam ad eundem vſum facientibus vti. Confert item potio theriacæ antidoti, ex Cælij Aureliani ſententia, & aquarum naturalium vſus: inſuper confert, ex decreto Theodori Priſciani, abrotoni puluis cum mellicrato, ſeu oxymelle, & caſtorij puluis, vt ipſe inquit, commodius operatur, ſi ſimiliter propinetur. Extrinſecus autem thoraci cataplaſmata imponenda ſunt, vt Paulo, & Aëtio viſum eſt, ex ficubus, & hordeacea farina, magis vero ex loliacea, habente reſinam, mel, & ceram admiſta: infarciri etiam poteſt ei iris, & manna: aut ex hordei farina cum reſina, cera, iride, & manna, ac aqua mulſa cataplaſma fiat. Poſt quæ, vnguenta etiam thoraci ſuperimponi poſſunt, quæ excalfaciant, vt irinum, anethinum, & rutaceum, ex Pauli ſententia, in quem vſum tale vnguentum confici poterit. Excipe ſeminis lini, fœnigræci, & althææ ana ℥.ij. radicis iridis ℥.j. & ß. olei irini, chamæmelini, & rutacei ana ℥.j. butyri recentis, & adipis anſeris, ſeu gallinæ, vtriuſque ℥.iij. ceræ quòd ſatis ſit, fiat vnguentum, prius tamen quàm thorax hoc vel alio vnguento illinatur, aſpero linteo fricandus erit, quo reſeratis meatibus, medicamentorum vis promptius ad profunda penetrare valeat: eſt nanque pectus, vt eidem Theodoro Priſciano viſum eſt, calidis vnguentis, & vaporibus defricandum. Ceterum inueterato malo, & omni medicina fruſtra adhibita, ad vſtionem confugiendum erit modo quò prædicto loco Aëtius præcipit. Verum ſi contingat ex crudo tuberculo prædictarum aliquam affectionem oriri (modo curari valeat) eadem, & ſimilia medicamenta propinanda ſunt, ex Galeni doctrina, quarto de Locis affectis, qui non modo Antipatri medico ſimilem iuſſit victus rationem, atque medicamenta adhiberi, verumetiam ei, qui paruo grandinis grano fruſtum quoddam haud abſimile excreuerat, medicamentum in potu dedit, quod aſthmaticis auxiliatur, & ſi tandem, velut etiam & Antipater medicus, mortuus fuerit.

Cap. de pulmone.

Topica.

Cap. 7.

Περὶ αἵματος πτύσεως. *De cruenta ſputione.* *Caput XLIX.*

Cap. 2.

Cruenta ſputio quid ſit.

Cap. 5.

Ex quibus partibus prouenire poſſit. In quo differat fluor à ſputo ſanguinis.

QVAMVIS quælibet ſanguinis eruptio toto genere præter naturam eſſe cenſeatur, eo excepto ſanguinis fluore, qui mulieribus ab vtero defluit, cum videlicet modum in quantitate non exceſſerit, vt tertio de Cauſis ſymptomatum, teſtatur Galenus, tamen hæc ſanguinis excretio, quæ à Græcis αἱμοπτοὴ, καὶ αἱμόπτυσις, ἢ αἵματος πτύσις nuncupatur, à Latinis vero ſanguinis expuitio, ſeu reiectatio, ſeu cruenta ſputio non modo inter alias ſanguinis expulſiones, verumetiam inter alios præter naturam affectus difficilior exiſtit: nam peſſimorum, longorumque morborum magna ex parte cauſa redditur, Alexandro teſte, cap. j. lib. vij. Eſt autem affectus hic ex ore quælibet ſanguinis excretio: ceterum cum per os à nonnullis corporis partibus ſanguis excerni poſſit, quæ omnes proprijs indicijs interſtinguuntur; eapropter modum quo ſingulæ dignoſcantur, ac à reliquis ſecernantur, primum docere tentabimus à Galeno inſtructi, quarto de Locis affectis quem reliqui Græci quos vidi, Arabes, ac Latini ſectati ſunt: inquit enim ipſe quòd conuenit inter medicos ſanguinem, aut è gula, & ventriculo, aut ex ſpiritalibus partibus, thorace videlicet, pulmone, ſeu aſpera arteria, aut ex faucibus, & gurgulione, vel ex ipſo proprio ore, ſeu ex gingiuis expelli. Illud tamen animaduertendum, vt inquit Cælius Aurelianus cap. ix. lib. ij. quòd differt fluor ſanguinis à ſputo, quòd neque fluor ſanguinis ſputus dici poteſt, paruam etenim materiæ ſignificationem ſputus refert, fluor plurimæ, neque ſputus ſanguinis fluor, ſupradicta ratione: paruam etenim materiam ſanguinis ex gingiuis, aut vua, aut faucibus emiſſam, ſputum magis quàm fluorem recte nuncupamus. differt ergo fluor à ſanguinis ſputo ratione plurimæ, aut exiguæ quantitatis ſanguinis, ac partium diuerſarum ex quibus profluit. Verum ſingulis

gulis iam dictis partibus proprius eſt reiectationis modus: nanque ſi ex gula, ventriculoque proueniat, vomitione expellitur, ex ſpiritalibus partibus, tuſſi, ex faucibus & gurgulione, ſcreatu. Si vero ex aliquo loco oris, aut gingiuarum, ſimplici expuitione expuitur: quamuis ipſemet Galenus teſtatur ſæpenumero conſpexiſſe ſanguinem à cerebro, & gurgulionis partibus internis ad fauces affatim deſcendentem tuſſiendo educi, vtpote qui ſubito gutturi irruens tuſſim mouere poterat. Quare diligenter animaduertere oportet, ne aliquando huiuſmodi ſanguinem ex ſpiritalibus inſtrumentis aſcendiſſe putemus, credamuſque hanc ſanguinis eruptionem eſſe quàm periculoſiſsimam, tanquam à pulmone vehementer affecto prouenientem. Verum ex dicendis patebit, qua via id interſtingui valeat, quamuis nonnunquam etiam accidat, vt pluribus ex ordine diebus quiſpiam ſanguinem excreet, & emungat, idque citra capitis vel dolorem, vel grauitatem præſentem, ſiue præteritam, neque aliquo præcedente ictu, propter deuoratam hirudinem, in ea oris parte adhærentem, qua ad nares foramen tendit. Quare hanc partem, & totum per nares meatum accurate & ſæpius conſiderare oportet; præterita quoque ſemper interrogando: nanque ex his rei ipſius veritatem facile conijcies: eadem ratione ex ventriculo quoque epota hirudine cruor euomitur, verum is ſiue ex ventriculo, ſiue naribus, ſiue ore feratur, tenuis erit, ſanieique ſpeciem refert, eodem Galeno teſte. Atqui relicta hirudine, ad dignoſcendas partes, ex quibus ex alijs cauſis ſanguis perfluit, accedamus: nam ſi è ſtomacho eductio fiat, præter quàm quòd vomitione excernitur, vt diximus, non magna erit ſanguinis eruptio; graciles etenim ſunt ſtomachi venæ, vt inquit Aëtius; & cum nauſea quoque ſanguis effertur, ac in deglutiendo mordacitas percipitur, maxime ſi adſtringentia, aut acria deglutiantur. Si vero ex ventriculo educatur, nauſeæ plurimæ comitantur, & vomitus; & ſi à cibo ſumpto eductio contingat, ſanguis cibis permiſtus, aliquando etiam pituita, & bile efferetur. At ſi ex hepate, vel ſplene ſanguis in ventrem deferatur, & ex eo demum vomitione expellatur, in alterutro viſcere aderit tumor, ac dolor, ipſeque ſanguis grumoſus, ac niger erit; & magis ſi à ſplene in ventrem delatus fuerit. Ex ſpiritalibus autem partibus licet tuſſi eijciatur ſanguis, inueſtigandum erit, num ex thorace, pulmone, aut aſpera arteria eductio fiat: nanque ſi thorax affectus erit, neque multus, neque ruber ſanguis erit, ſed nigricans, ac grumoſus ac minus calens, ceu è longinquo veniens. Dolores inſuper circa eum intenſiores ſunt, cum ad ipſum multi adueniant nerui, quibus facile dolores percipi poſſunt, muſculis præterea, oſſibuſque thorax abundat, vt inquit Galenus: interim ſanguis qui ex thorace effertur, fœtidum odorem de ſe præbet, & aliquando pure admiſtum eſt. Si vero ſpumans, & ſubalbidus, floridus, feruens, confertim, multuſque citra dolorem, aut eo multo remiſsiore exiſtente cum tuſſi ſanguis reijciatur, pulmonem affectum eſſe notum eſt, ex eiuſdem Galeni ſententia, tum quarto de Locis affectis, tum quinto Method. medend. eſt nanque pulmo laxus, & ab affectione tutus à ſexto, duntaxat neruorum cerebri coniugatione duos perquam tenues neruos per eius membranam diſperſos excipiens, qui haudquaquam per viſceris profunditatem extenduntur. At ſi paucus ſit qui cum tuſſi ſanguis effertur, ægrique doloris ſenſum iuxta aliquam arteriæ partem percipiant, ſitque ſanguis hic quodammodo pure permiſtus, aderitque etiam paucitas ſputi, ac tuſſis non valida, aſpera arteria affecta erit. Sanguis vero qui ex faucibus, & gurgulione ſcreatu effertur, vel ipſis primario affectis, aut per conſenſum à cerebro ſanguine deſcendente ad ipſas partes contingit. Verum ſi à capite deſcendat, præter id quod nedum ſcreatu, ſed tuſſi interim eijcitur, aderit ipſius palati titillatio, ac frequens excreatio, irritantur ægri ad tuſſim licet non valde tuſſiant, preſertim vbi quippiam ſubito gutturi irruat, aderitque capitis grauitas, aut dolor, aurium ſonitus, faciei rubor, venæ frontis emicant, vertigineſque accedunt, præceſsitque nimirum capitis ictus, frigiditas, aut calor, ſeu ebrietas, interim conſueta per nares ſanguinis excretio cohibita. At ſi abſque his cum ſcreatu ſanguis educatur, fauceſque ſeu gurgulionem ſanguinolenta inſpexeris, atque veluti exulcerata, eas partes per ſe affectas eſſe non dubitabis; veluti ſi ſimplici expuitione ſanguis expellatur, ex ore, ſeu gingiuis profluit, vt diximus; nec minus ſenſus dijudicabit. Interim vero accidit vt à capite per gulam, ſeu ſtomachum ſanguis in ventrem defluat, vomituque reijciatur, verum præter id quod cuncta iam dicta capitis ſymptomata præcedunt, ſanguis hic leuis, æqualis, atque immixtus erit, nec adeo craſſus, & colore nigro, & cum excreatione ſtatim ſe in linguam infert rotundus, facileque reijcitur per ſputum, ita igitur locos affectos in ſanguinis reiectatione internoſcere licebit. Affectus vero ipſe, quod ſymptoma ſit, à quacunque parte, & quouis modo excernatur, in genere excretorum præter naturam tota ſubſtantia, ſeu toto genere à naturali habitu recedens, Galeno liquet libro de differentijs ſymptomatum, quamuis interdum cum functionum noxa, interim vero citra noxam functionum expellitur, quemadmodum ſi ab aliqua parte in ventriculum fuerit deriuatus, iſque demum vomitione reiectus fuerit: diſtingues vero id ex eo, quod expurgatur, nunquid tanquam moleſtum excernatur, ſeu in tempore, vel non, quemadmodum ſupra declarauimus cap. de profluuio ſanguinis narium. Euenit autem, vtrouis modorum reijciatur, aut reſerato aliquo vaſis oſculo, aut rupto, aut eroſo vaſe, eodem Galeno teſte, tum libro de differentijs ſymptomatum, tum quarto de Locis affectis, quamuis quinto Method. med. per

Quibus indicijs diſtinguãtur partes, ex quibus cruenta ſputio prouenit.
4. de Loc. aff. loco citato.
Ex hirudine.
Loco citato.
Si ex ſtomacho prouenīat, ſigna.
Lib. 8. c. 59.
Ex ventriculo.
Si ex hepate, vel ſplene.
Si ex ſpiritalibus partibus, ſigna.
Ex thorace.
Citato loco.
Ex pulmone.
4. de Loc. aff. cap. 5.
5. Meth. c. 8.
Ex aſpera arteria.
Ex faucibus, & gurgulione.
Ex ore, ſeu gingiuis.
Quis præter naturam affectus ſit, cruenta ſputio.
Cap. vlt.
Lib. de differ. ſymp. c. vlt.
4. de Loc. aff. cap. 5.

5. meth. c.2. De diapedeſi nota. Cap.2.

diapedeſin quoque ſanguinem è vaſis profluere poſſe teſtatur. At quia id fieri haudquaquam poteſt, niſi ob exiguarum venarum reſerationem, ſeu rarefactionem tunicarum, vel propter eiuſdem ſanguinis tenuitatem, ſeri ſpeciem referentis, propterea (vt idem Galenus aſſerit, tertio de Cauſis ſymptomatum) vel ad vaſorum reſerationem, quam Græci ἀνασόμωσιν nuncupant, hic modus profluuij ſanguinis reduci debet, vel in genere cruentæ excretionis connumerari non debet, quippe cum ſeri ſpeciem referat ſanguis, qui profluit, qualis per iocinoris, renumque imbecillitatem ſubinde euenire ſolet; quò fit, vt nec quartum genus à iam dictis tribus, ſanguis qui per diapedeſin transcolatus, ſeu ſudoris modo tranſmiſſus à vaſis profluit, dici debeat: profluit itaque ex vaſis ſanguis, aut eorum oſculo aperto, aut ipſis ruptis, aut eroſis; atque apertio oſculorum inſtrumentalis morbus in via eſt nimis patefacta: ruptio vero, & eroſio in ſoluta continuitate continentur.

Quot modis è vaſis ſanguis perfluat.

Si ex vaſorũ ruptura fiat, ſigna. Cauſæ.

Verum ſi ex vaſorum ruptura fiat ex multi ſanguinis fluxione, ac confertim facta deprehendes, id quod vel ex externis, vel internis cauſis prouenire poteſt, externis ſiquidem, vt cum aliquis ex alto, vel in ludo, vel certamine ceciderit, aut cum alter ſuper alterum cadit, vel ex inanimatis corporibus aliquod graue, vt lapis, vel lignum hominem offenderit; item ſi ira cum exclamatione præceſſit; cytharœdis quoque, ac tragœdis certantibus acuta, vehementique voce vaſa interdum diſrumpuntur, vbi violenter clamare conantur, non præmiſſa pulmonis lenitione per præcedentes exclamationes, vt Galenus inquit eodem quarto de Locis affectis interim nulla ex prænarratis manifeſta extrinſecus adueniente cauſa, vas aliquod, tum in ceteris corporis particulis, tum in pulmone diſrumpi poteſt, ob ſanguinis abundantiam vel per ſe, vel vna cum crudo, & frigido, & flatuoſo ſpiritu venas extendente, cum videlicet vas ipſum extenſioni reſiſtit, aut ob frigus à vicinis partibus contractum, aut ob innatam intemperiem, quemadmodum & ipſa aqua frigida Hippocratis auctoritate venas frangit, xxiiij. Aphor. libri quinti, & ſexto de Morbis vulgaribus, commentario tertio, text. xiiij. Verum non per ſe ruptiones facit, ſed quia venarum tunicas frigiditate ſua duras, & extendi contumaces reddit, & vt rumpantur paratiores efficit. Erit igitur ruptionis cauſa, aut externa, vt quiuis vehemens motus, aut humorum abundantia, ſeu ſanguinis copia, vt diximus; vtriſque vero commune exiſtit ſanguinis effuſio repente, & coaceruatim facta.

Cap.8.

Si ex vaſorũ exeſione fiat, ſigna, & cauſæ. 4. de Loc. aff. cap.8. 5. Meth. c.6. 4. de Loc. aff. cap.5.

Si vero exeſo vaſe aliquo cruentum ſputum eijciatur, non confertim, ſed paulatim per modica interualla ſanguis reijcitur, præcedereque ſolent ſanguinis expuitionem exigua ſputa, vt inquit Galenus, atque acres in pulmonem à capite fluxiones, ſi ab eo ſanguis profluat, temporis vero diuturnitate, multi ſanguinis inter tuſſiendum eruptio fit, vt quinto Method. & quarto de Locis affectis liquet, & potiſſimum ſi nulla præceſſerit ex prænarratis externa cauſa, quocirca diligenter conſiderare oportet, num quippiam ſpumoſum ſimul educatur: id enim efficaciſſimum erit indicium, quod proprium pulmonis parenchyma fuerit exulceratum, haud ſecus ſi bronchi pars quædam, aut arteriæ, aut venæ tunica eijciatur, eædem ipſius pulmonis partes exeſæ erunt, quemadmodum Aphoriſ. xiij. libri quinti, & prædicto quarto libro de Locis affectis ſcriptum reliquit Galenus: præceſſit quoque acrium, prauorumque ciborum vſus, vel inedia, Paulo auctore.

4. de Loc. aff. cap.5. Si ex reſeratione fiat, ſigna, & cauſę.

At ſi nullum ex prædictis, præterquam plenitudo, interdum cruentum ſputum præceſſerit, vt inquit idem Paulus cap. xxxj. libri tertij, verum victus humidior, calidiorque, balnei immoderati vſus, calidi nimis loci inhabitatio anteceſſerint, fueritque anni tempus eiuſmodi, vt Galenus aſſerit, & vt ſummatim dicam, ſi tales calidæ diſpoſitiones præceſſerint, ex reſeratione oſculorum vaſorum, & non ex ruptione, aut exeſione proficiſci cruentam expuitionem iudicabis. At ex qua prædictarum cauſarum ſanguinis reiectatio fiat, qualiſcunque fuerit vaſorum affectus, partim ex ſeipſo, partim etiam ex ægri, ſeu aſtantium relatione haud difficulter percipere poterit medicus, qui ſumma cura prædicti affectus curationem aggrediatur propter imminens (vt inquit Paulus) ex immodica euacuatione periculum; ſiquidem copioſe euacuatus ſanguis quemadmodum in his qui iugulantur, mortem infert præſentaneam, ſi affectus remanet, in tabem tranſire minatur.

Prognoſtica.

Quòd autem cruenta expuitio periculoſa ſit, decretum reliquit Hippocrates Aphor. xxv. lib. iij. cum dixit, Sanguinem quidem ſupra ferri qualiſcunque ſit, malum; intelligens per ſupra ferri (vt Galenus exponit) eum ſanguinem qui per os excernitur. Aphor. vero xxxvij. lib. vij. ſic ſcriptum reliquit, quicunque euomunt ſanguinem, ſi ſine febre quidem, ſalutare: hoc eſt, vt inquit Galenus, curari poſſunt. ſubdit autem Hippocrates, ſi vero cum febre, malum. At ſi cum tuſſi ex pulmone emittatur ſanguis, & ſi quam maxima abſque febre fuerit, periculum imminet ne curari poſſit; & ſi durarit, omnino poſtea febres ſuccedent, Gal. teſte in commento eiuſdem Aphor. Verum ſi mulier ſanguinem euomuerit, menſtruis erumpentibus (vt idem Hippoc. inquit Aphor. xxxij. lib. v.) ſolutio fiet. A ſanguinis vero ſputo, puris ſputum malum eſſe, Aphor. xv. lib. vij. dicebat: nanque purulentum ſputum (vt in comm. ait Gal.) non omne ſputum ſanguinis ſequitur, ſed quod malignum exiſtit: tale autem eſt omnino ex pulmone, ex quo proueniente ſanguinis reiectatione, ea quæ intra tres dies non curatur, phlegmone deinde adueniente, omnino incurabilis affectio erit, potiſſimum ſi ex eroſione ortum ducat, eod. Gal. teſte v. Meth. med. Nanque ſanguinis euacuatio (Paulo teſte) quę fit exteſis vaſorum tunicis, nunquam commode cadit, facitque valetudini, etiam ſi ex pulmone non fiat; etenim grauiſsime nocet, vt inquit Celſus: quare difficilis eſt iudicanda curatio

Cap.8.11.13. & 14.

eorum,

eorum, quibus à pulmone ſanguis profluit, ex Sorani ſententia, & non impoſsibilis omnino: velut rurſus cuilibet patere poterit, ſanguinem ex ore, & gingiuis profluentem ceteris minimum periculoſum eſſe, quemadmodum ſi ex faucibus, interioribuſque partibus proceſſerit, & metus maior eſt, & cura maior adhibenda, eodem Celſo auctore, lib. iiij. cap. iiij. At ſi ex thorace ſanguis profluat, quòd minoris ſit periculi, quàm ſi ex pulmone, Galenus quinto Method. med. & iiij. de Locis affectis, ſcriptum reliquit, quo fit (vt patet Celſo) quòd modo minus, modo plus periculi habet ſanguinis expuitio, etenim ex capite veniens fluor, generaliter eſt curatione facillimus; ex ſtomacho, vel ventre, aut faucibus curabiles fluores approbamus: vlceratione facti difficiles curatione ab ijs, qui è ruptione fuerint effecti iudicantur: omnium vero difficilis, atque grauior curatione ex pulmone fluens ſanguis accipitur, ob iuge ſpirationis officium, vt liquet apud Cælium Aurelianum lib. ij. cap. xij. Quoniam vero non vnam requirunt cruentæ ſpuitiones victus rationem, ac curationem, ſed quodammodo diuerſam, propterea cruenti ſputi ex diſruptione, aut vaſorum apertione orti ex quauis parte prius victus rationem inſtituemus: nanque aut ſimilem aut paucisſimis diſcrepantem vaſorum diſruptio, ac reſeratio rationem victus, ſimulatque curationem expoſtulant, diuerſam vero ab his requirit eroſio, de qua vltimo loco pertractabimus: Sit autem eis cruentis expuitionibus, quæ ex iam dictis duobus vaſorum affectibus oriuntur, communis, ac proba victus ratio hæc. Aër continens eligatur ad frigidum, & ſiccum parum vergens, à calido vero, ac humido abſtineant: qua ratione auſtrinos flatus vitent. Somno vtantur moderato, preſertim nocturno, fugiantque diurnum: caputque cubantis ſublime ſit, preſertim ſi ex ſpiritalibus perfluat ſanguis, nec conclaue calidum, & incluſum exiſtat, aut mobile. Alui excrementa quotidie natura, aut arte clyſteribus preſertim lenibus excernatur. Conuenit eiſdem magnopere quies, ſecuritas, ac ſilentium, Celſo auctore: vitent itaque motum, ac exercitium, preſertim vbi ex ſpiritualibus partibus ſanguis profluxerit; item & magnam, ac frequentem reſpirationem, imò ſenſim reſpirent, ſemperque ſilentium agant, ac reliquam omnem quietem eligant, vt Gal. viſum eſt v. Meth. med. Animi quoque affectus immodicos, iram preſertim, omnino fugiant, pariterque & venerem. Quod vero ad cibum potionemque attinet, eligendi ſunt qui emplaſticam vim habeant, & refrigerent, vt eodem loco teſtatur Galenus, atque ſi valentior ſit æger, omne ferè nutrimentum circuncidendum erit; ſin aliter ſorbitionis quod ſatis eſt, exhibendum, potisſimum vbi pulmonis vas fuerit diſruptum. Quo fit vt Trallianus iuſſerit omnem cibum, qui prædictis exhibetur, debere vim mediocrem obturandi, ac leuiter adſtringendi habere, & neque quippiam calidum offerre, ſed omnia potius ſint temperata, & ad frigidius declinantia, etiam actu, licet non vehementer, vt inquit Aëtius, neque nimiam humectationem inferre debeant: pauci itaque cibi mediocriter frigidi, ac potus, & naturæ quoque adſtringentis exhibeantur; velut ptiſana, & eius cremor, alica, frumentaceum amylum, ſimilago valenter decocta, aut oriza: quæ omnia longe meliora fiunt, ſi aliquod adſtringens cum eis fuerit decoctum, aut eorundem ſuccus adiectus ſit, verbi gratia, cotoneum malum, pyrum ue, aut pomum aliud auſterum, malique punici grana, aut ſi non libeat talia cum ſorbitionibus decoquere, ſuccum alicuius eorum ſemper adijcias, nedum in prædictis ſorbitionibus, ſed in cunctis alijs eorum cibis, qui inſuper in aqua pluuia decoquantur; in qua etiam micæ panis imbutæ pro cibo conueniunt. Ex oleribus aſſumant ægri lactucam decoctam: interim ipſam in poſcam aquoſam intingentes, ſimiliter intybum; & portulacam, vel arnogloſſum, Balliano, & Paulo teſtibus. At ſi vires requirant, ex carnibus conuenit aſſumere gallinarum pullorum, phaſianorum, perdicum, columbarum, ſtarnarum, capreolorum, turdorum, ac reliquarum montanarum auium, gallorum quoque teſticulos, potisſimum aſſatos, anſerumque alas, non tamen veterum, necnon ventriculos, ouaque ipſarum abiectis albuminibus; ſimiliter & gallinarum lutea ſummopere commendauit Alexander: & vbi ſanguis expui deſierit (ex eiuſdem ſententia) pedes ſuum, & piſces ſaxatiles, aceto inter coquendum adiecto offerantur: vice quorum tum hœdi, ſeu etiam caſtrati (vt ita dixerim) pedibus vtare. Quòd ſi febris adſit, lac quoque tribuas, caprillum preſertim, aut aliquod ex prædictis cibis cum eo decoquas, potisſimum ijs, qui etiam per ſanitatem lac aſſumere conſueuerunt. Ex fugacibus fructibus exhibeantur qui modice adſtringant, vt mala præcipue decocta recenti mulſo, vel torrida, pyra, ſorba, meſpila, raro autem pini fructus, & vuas paſſas aſſumant; & ſi admodum ſiticuloſi fuerint, pepones, cucumerum medulla, ac vua penſilis exhiberi poterunt, eodem Tralliano teſte: à ficubus autem, piſtacijs, maximeque amygdalis abſtineant. Si febri careant, eorum potus ſit vinum aquoſum, modicum (vt inquit Paulus) pluuiali aqua dilutum: at ſi febris adſit, eadem pluuiali aqua pro potu vtantur, aut ea, in qua chalybs ignitus extinctus fuerit: ſeu coriandrorum præparatorum ſemina decocta ſint, eaque toſta, aut palmulæ, cydonia, pyra, vel reliqua adſtringentia poma, aut vitis pampini, portulacæ, ſeu arnogloſsi folia. Vbi vero vires imbecilliores fuerint, ſi vinum rubrum, craſſum, auſterumque tribueris, ex aliqua prædictarum aquarum dilutum, nihil nocebis. Quod vero ad curandi rationem attinet, ſanguinis reiectatio, quæ ex apertione oſculi eius vaſis contingit, per ea quæ dilatatum os obturant, curari debet, Galeno auctore ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum loc. obturant autem oſculum dilatatum

[Margin notes: 5. meth. c. 8. 5. de Loc. aff. cap 5. — Ibidem. — Curatio. Cruenti ſputi ex ruptione, ſeu vaſorum reſeratione facti. — Victus ratio. — Cap. 8. — Lib. 8. c. 62. — Medicamentorum ratio. Cap. 4.]

medicamenta, quæ vim habent adſtringendi: eius vero, quæ ex vaſis ruptura fit, curatio per eiuſdem conglutinationem perficitur, atqui conglutinatur ruptum per eadem medicamenta adſtringentia, & quæcunque ipſis in compoſitione miſcentur citra mordacitatem reſiccantia, & glutinoſum quiddam habentia: quæ idcirco quòd ex lenta, craſſaque ſubſtantia conſiſtunt, meatus obſtruunt, & Græci ἐμπλαστικὰ vocant, vt v. Meth. med. & iiij & v. de ſimpl. med. fac. liquet. Id vero in vtriſque prius animaduertendum, nunquid cauſa ruptionem efficiens deſierit, vel adhuc maneat: nanque ſi deſierit, primum ſiſtere ſanguinem expedit, poſt vero (vt inquit Gal. eodem v. Meth. med. (ruptum vas, aut reſeratum ſanare, eo conglutinato, vel obſtructo. Si autem permaneat adhuc efficiens cauſa, vtpote abundantia, ea quidem primo vacuanda erit; etenim manente ea, vas etiam plus rumpitur, aut reſeratur; ab hinc ſanguis ſupprimendus, moxque vlcus ipſum vaſis, vel eius partio curanda. Deſinente itaque effectrice cauſa, primum ſiſtere ſanguinem expediet, Galeni decreto; poſt, vlcus ſanare: obturato quidem quod perruptum eſt, auerſo autem, atque alioſum tranſlato, quod per id ferebatur: quando ſi id, eo quo inter initia, impetu confluat, oſculumque vaſis pari modo pateat, citius plane moriatur animans, quod profluuio laborat, quàm ſanguis ceſſet effluere: ſiſtitur porrò qui è vaſis profluit ſanguis, aut propterea quod amplius non confluit, aut quod occluſa diuiſio ſit, ſeu conniueat id quod reſeratum eſt, vel propter vtrunque, vt inquit Galenus eodem libro v. Method. medend. id quod ipſe dicit eſſe tutiſſimum. Hæ quidem ſunt communes curandi indicationes cuiuſuis cruentæ expuitionis, ex diuiſione, ſeu apertione vaſorum cuiuſlibet partis: eſt inſuper & aliud commune omnium internarum partium affectarum, vt idem Galenus quarto Meth. med. aſſerit, vt ea eligantur, quæ animalis naturæ maxime ſint familiaria, ſiue ea cibi ſint, ſiue medicamenta; fugiantur, reſpuanturque huic contraria. Verum quia quæ à partibus indicatio ſumitur, ea communibus, quæ iam dictæ ſunt curandi indicationibus, veluti auctarium in ſingulis affectibus accedit, iuxta quam rationem contingit & quodammodo curationem variare, ac interim cum prædictis contraria medicamenta miſcere, vt patebit, ea de re priuatim ex iam dictis cauſis cuiuſlibet ſanguinis reiectationis à quauis parte prouenientis, curationem inſtituere decreuimus: nam ſi ex gingiuis exit, portulacam manducaſſe ſatis eſt, Celſo auctore. Si ex ore, continuiſſe eo merum vinum, ſi id parum proficit, acetum; ſi inter hæc quoque grauiter erumpit (quia conſumere hominem poteſt) commodiſſimum eſt (vt ipſe inquit) impetum eius admota occipitio cucurbitula (ſic vt cutis quoque incidatur) auertere. Si id mulieri cui menſtrua non feruntur euenit, eandem cucurbitulam, inciſis inguinibus eius admouere: conducit autem eiſdem oris collutio ex plantaginis, polygoni, ac portulacæ decocto in aqua pluuia, pauco addito aceto, vel vino rubeo adſtringenti, aut ſucci eiuſdem portulacæ, polygoni, aut arnogloſſi aſſumptis ℥.iiij. cum roſaceæ, ſeu myrtinæ aquæ libra vna, permiſce, & vtare; addas (ſi lubet) aceti parum. Quòd ſi adhibitis his adhuc grauiter erumpat ſanguis, quo is auertatur, ſanguinem mittere, expedit, loco cucurbitulæ humeralem, aut mediam incidens: aut ſi mulier ſit, quæ laborat, cui menſtrua non feruntur, in talo venam ſecare expedit, pari ratione, vt ſanguis auertatur. Si vero ex locis circa fauces, aut gurgulionem ſanguis feratur, aut per palatum, gargarizare oportet ex adſtringentibus, frontique & capiti admouenda ſunt quæ ex naribus ſanguinem fundentibus accommodantur, Paulo teſte: quare ſufficiunt adſtringentia per collutiones, aut gargariſmata adhibita frigida; nam à calidis, & rarefacientibus collutionibus plus ſanguinis erumpit, vt inquit Aëtius, vel ea, quæ modo ſcripſimus, vel ex his, quæ dicemus, componantur; aut ea quæ capite de angina ſcripſimus, & de gurgulionis inflammatione huc transferas. Verum ſi à capite ſanguis feratur, multuſque ſit, qui defertur, euacuatione opus erit, ex eiuſdem Aëtij ſententia: quare citius (vt ipſe ait) per nares, aut per venæ alicuius inciſionem euacuare oportet, inferens ex eius verbis, aut ad propinqua deriuandum, aut ad longinquas partes diuertendum eſſe, ne per negligentiam conſuetudo fiat ſanguini in hos locos delabendi. Sin vero plurimus fuerit fluoris lapſus, acacia ex aceto frontis, atque temporum partes illiniendæ ſunt, & perſeuerante fluore, cucurbita quoque apponenda (ſubiecta flamma plurima) occipitio, ex Cælij Aureliani ſententia. At ſi ob deſtillationẽ, ſanguinem reiecerint, ad quamcunque partem feratur, aut quocunque modo excernatur, his venam incidere protinus in principio debes, vt Paulo, & Aëtio viſum eſt: ſecato autem humeralẽ, aut mediam, niſi vehementer acris humor deſtillauerit: nanq; huius curatio patebit, cum de eroſione tractabimus: ac pro virium modo ſanguis detrahatur: Acres quoque clyſteres adhibeantur, frictionibus multis, manibus, brachijs, ac cruribus vtantur; ac vinculis extremæ partes colligentur, poſtea raſo capiti pharmacum ex ſtercore ſylueſtrium columbarum impone, quemadmodum Romæ in ſplẽdida muliere peregit Gal. vt patet v. Meth. med. quem demum ſectati Aëtius, & Paulus, & ipſi quoque id ſcriptum reliquerunt: vel aliud ſimile, calidum medicamentum capiti imponas; vel candenti ferro inuſtio in capite fiat, ex Tralliani decreto: & velut idem Gal. interpoſitis tribus horis, in balneum demum mulierem duxit, ac lauit, deinde caput idoneo pilo contexit, nutriuitq. eam ſola ſorbitione, fructuſq. quoſdam auſteros dedit; deinde cum dormitura eſſet recentem, theriacam circiter quatuor menſes ante confectam tribuit, ad fabæque magnitudinem veſperi rurſus eam dedit, quamuis pridie hoc longe amplius accepiſſet, & tertio die mane

mel

Marginal notes:

5. meth. c. 3. 4. de ſimplic. fac. cap. 4. & lib. 5. cap. 8. & 10.

Quid primo animaduertẽdum ſit pro curatione. Cap. 3.

Cap. 5.

Quid 2. animaduertendum. Cap. 7.

Curatio. Cruenti ſputi, ſi ex gingiuis proueniat

Sanguinis miſſio.

Si ex faucibus ꝓueniat, curatio. Lib. 8. c. 59.

Loco citato. Si ex capite proueniat, curatio.

Si ob deſtillationem ſputio cruenta fiat, curatio. Paul. lib. 3. cap. 31. Aët. li. 8. c. 60

Cap. 13. Locis citatis.

mel coctum copioſe exhibuit, ac reliqua probe miniſtrauit, vt præcitato loco patet; pariter & tu ſimiliter affectos curabis. Quod ſi malum in vetuſtatem incidit, cucurbitula quoque occipitio deſigenda erit, iuxta Pauli ſententiam. At ſi neque his malum cedat, reliqua, quæ ab eodem Galeno citato loco, ac Aëtio, & Paulo conſcribuntur, commodiſsime adhibeantur, quoad curatio perficiatur. His vero qui ſanguinem euomunt (ex Archigenis ſententia) vena quoque ſtatim incidenda eſt, in cubito ſuperior, humeralis appellata, etiam ſi ex hepate in ipſum ventrem deferatur. Si vero à ſplene ſanguis feratur ad ventrem ipſum, incidenda vena erit, quæ inter paruum & annularem digitum in ſiniſtra manu eſt, ſic nanque probe, ac proprie auxiliaberis. Ceterum tum cibos, tum potus quodammodo magis adſtringentes, pariter & medicamenta, his qui ex ventre ſanguinem reiectant, non tamen vehementer adſtringentes, neque vehementer actu frigidos præbe. Qua de re vbi exiguum vas eſt, quod perruptum eſt, vel modice recluſum, ſic vt non multus ſit, qui ex eo profluit ſanguis, Galeni auctoritate, eodem v. Method. medend. ex vino nigro auſtero, vtilia medicamenta ſunt (præcedente tamen venæ ſectione non ſemel duntaxat, ſed bis, aut ter ſi opus fuerit) aloë, manna thuris, pini cortex, lemnium ſigillum, ac lapis hæmatices: quòd ſi nec genus id vini præſto ſit, coquenda in aqua ſunt (vt ipſe inquit) pluuia, addo ego, aut in qua chalybs ignitus fuerit extinctus, rubi germina, aut canirubi, myrti, lentiſci, ſeu hederæ; fructus quoque, ſiue cortex, ſiue germen, maxime cotoneorum, itemque myrtorum, & meſpilorum, ibi decoquantur, & (vt ſummatim dicam) omnium quibus adſtrictoria vis ineſt, idonea præſidia ſunt. Sin autem perruptum vas magnum eſt, aut vehementer recluſum hiat, vt propterea multus profluat ſanguis, vtique adſtringentibus magis medicamentis eſt opus, veluti balauſtio, hypociſtide, rhoë, omphacio, acacia, gallis immaturis, & malicorio. Ex Aëtij vero ſententia eis, qui ob apertionem oris venarum, aut rupturam ſanguinem reiectant, ac non tuſsiunt, optime conducunt acetum, & portulaca comeſta: efficacior quoque exiſtit eiuſdem portulacæ ſuccus bibitus, aut plantaginis, vel ſanguinariæ; poterunt vero cuiuſque ſucci ℥. iiij. v. vel vj. exhiberi. Decoctum inſuper radicis ſymphiti, atque ipſam quoque ſiccam tritam, potuique inſperſam commendat Aëtius; item centaurij radicis ℥. ij. aut lapidis hæmatitis ℥. j. aut radicis equiſeti tantundem ſummopere approbat. Centaurij radicem cum aqua febricitantibus, cum vino febre carentibus exhibet, lapidem hæmatitem cum ſucco mali punici; & (vt ſummatim dicam) curare eos oportet adſtringentibus, & refrigerantibus, prout decretum reliquit Hippocr. Aphoriſ. xxxvij. lib. vij. At ſanguine in ventriculo grumi inſtar concreto, iuſſit Paulus coagulum potandum eſſe, maxime leporinum aut thymum, vel thymbram cum aceto, vel etiam vacuari debent ex lacte ſciſsili, aut ex aloë, vt ipſe inquit; in quem vſum ſi poſcam tepidam ſorbeant, non parum confert. Poſſunt quoque extrinſecus profluenti particulæ, ventriculo videlicet, iocinori, aut ſpleni admoueri tum adſtringentia, tum citra adſtrictionem frigida: verum nec omnino, nec ſine diſcrimine, nec omni tempore loca, quæ circa particulam, vnde ſanguis profluit ſunt poſita, refrigeranda ſunt, ex Galeni ſententia, eodem quinto Method. medend. imò poſteaquam in alia prius loca auerteris, non ſemel tantum, ſed ſecundo, & tertio: ſi opus fuerit, nec ad vnam duntaxat partem, ſed ad plures, nec vno auerſionis modo, ſed compluribus vſus fueris: ſanguinis videlicet miſsione, artuum frictione, deuinctioneque: tunc nanque circa afflictam partem tum adſtringentia, tum frigida admoueri poſſunt, alias manifeſte læſos ægrotantes videbis, cum ſanguinem ipſum intro compellant, ac venas, quæ in alto ſunt, implere videantur, nec minus quo medicamentorum vis ad interna magis penetrare valeat, acetum cum eis permiſceri debet. Quare ventriculi partes ab extra illinias ex roſaceo, & melino, aut myrteo cum aceti modico, aut vino auſtero: immutentur autem crebrius, ne ſi excalfiant, rurſus ab eis ſanguinis commotio, ac irritatio quæpiam oriatur: poterunt inſuper epithemata in hunc modum parari. Excipe ſucci plantaginis, & portulacæ, ſeu ſanguinariæ, aut omphacij ana libram j. aquæ plantaginis, & roſarum ℥. viij. aceti ℥. ij. omnibus ſimul mixtis, fiant epithemata; quæ non minus conferunt, ſi ſupra iocinoris, aut lienis partes admoueantur, vbi ex his ſanguinis profluuium ortum ducat. Ex iocinore inſuper ſi fiat, nedum prædictis, ſed ſolani quoque, aut lactucæ ſucco vti poteris; nam in his frigido eſt vtendum, vt inquit Hippocr. Aphor. xxij. lib. v. vnde fluit ſanguis, aut fluxurus eſt, non ad ipſas, ſed circa ea, vnde influit. Si vero ex refrigeratis ſpiritus inſtrumentis ſanguinem reiecerint, his è veſtigio venam ſecare conuenit, ac bis eodem die, & deinde rurſus poſtridie bis, Galeni decreto v. Meth. med. ſi tamen ætas, aut vires non prohibeant, paulatim tamen euacuatio facienda erit, vt ad contrarium diuerſio fiat: eius enim gratia venæ ſectio adhibetur, vt inquit Aëtius: nec minus tempore intermedio, artuum, ac extremarum partium frictione, & ligatione vtare iuxta eorundem ſententiam; toti autem pectori ceratum, quod ex tapſia conficitur, poſt alteram ſanguinis detractionem, ſecundo die imponendum, mox veſperi, ne ſupra modum calfaciat, id auferendum præcipiebat idem Galenus, ac rurſus tertio die, ad tres horas imponendum. Cum vero ſpiritui delegatæ partes in naturali temperamento eſſent, & totum corpus vacuatum, diaſpermaton ad veſperam exhibebat, non ſemel duntaxat, eo quod ſomnum conciliabat, ſenſum doloris leuabat, & ſiccandi vim habebat, poſtremo Tabias ægrum dimittebat: loco autem cerati ex tapſia, ac medica

Vomitus ſanguinis curatio.

Cap. 5.

Lib. 8. c. 63.

Loco citato.

Si ſanguis in ventriculo inſtar grumi cõcreſcat, curatio.

Cap. 6.

Si cruenta ſputio fiat, refrigeratis inſtrũs ſpiritus, curatio.

Cap. 13.

Lib. 8. c. 61.

Loco citato.

medicamenti, quod diaſpermaton appellatur, alijs vtare ſimilem vim habentibus calfaciendi, & exſiccandi, ac ſomnum conciliandi, non tamen ſupra modum, quo naturale temperamentum ſpiritus inſtrumenta ſibi ipſis vendicent: mittas quoque, & tu ægrum Tabias, in loca, videlicet, iuxta poſita, ſi Neapoli, vel alijs in locis non valde remotis fuerit æger.

Si ex alijs cauſis eadē vaſa rumpantur, aut reſerent, curatio.

At qui ſpiritus vaſis diſruptis, aut eorum oris patefactis, ex quauis alia cauſa ſanguinem reijciunt, incidere ijs ſtatim venam conuenit, cubiti internam, vt Galenus præcipit eodem lib. v. Meth. medendi, & poſt eum Paulus, & Aëtius: à qua bis, terq; e poſtea ſanguis eſt detrahendus, paulatim tamen, gratia diuertendi: non enim euacuatione indigent tales, nimirum ab affectione ipſa euacuari, vt inquit Aëtius.

Cap. 8.
Lib. 8. c. 62.

Quod ſi cubiti venæ in conſpectum non venerint, etiam ex venis in talo ſanguinem mittere expedit, imò multo magis proficere teſtatur Alexander: nam ad longinquiores partes diuerſio fit. Cuius etiam cauſa artus omnes fricandi, vinciendique ſunt, poſtea vero quàm hęc facta fuerint, primum poſca, tum diluta, tum tepida potui eſt offerenda, quo ſi quis in viſcere trombus, id eſt, cruor concretus latitet, reſolutus expuatur, atque hoc nihil vetat, bis, ter ue, ternis horis facere, vt idem Gal. aſſerit: poteris autem eiuſdem poſcæ ℥. iij. vel iiij. aut ſaltem ij. qualibet vice exhibere.

Loco citato.

Ab ijs vero aliquod eorum, quæ tum explaſticam vim habeant, tum adſtringant, medicamentum exhibendum; idque aut ex poſca diluta primum, aut ex malorum, myrtorum ue, vel alicuius eiuſmodi mox dictorum adſtringentium decocto: inter omnia vero puluis radicis ſymphyti, althææ, vel equiſeti, aut earum decoctum confert; ſimiliter terra lemnia, bolus armenia, lapis hæmatices cum alicuius (ex prædictis adſtringentibus) decocto magnopere conducunt, Tralliano auctore: nec minus & cunctis prædictis adſtringentibus medicamentis commode vti poteris: illud tamen perpetuo ſeruari debet ex Galeni decreto tum iiij. Meth. med. tum vij. de compoſit. medic. ſec. locos, quod congruenti menſura prædictis medicamentis, in his, qui ex pulmone, aut thorace, aut aſperia arteria ſanguinem reiectant, miſceantur tum calida, tum tenuium partium exiſtentia; quamuis vaſorum rupturæ, ac reſerationi ſint infeſtiſſima, gratia, ſcilicet diſtributionis ipſorum medicamentorum: etenim adſtringentia, & viſcoſa, ac tenacia ſibijpſis vias præcludunt, quare opus habent facultate ipſis viam ſtruente, ac præparante.

4. meth. c. 7.
Documentū Galeni.
7. de compo. med. ſec. loc. cap. 4.

Quapropter omnibus medicamentis, quæ thoracis, & pulmonum vlceribus ſunt deſtinata, mel admiſcendum erit: eſt nanque ipſum veluti inſtrumentum quoddam digeſtionis eorum in corpus, ac celeris tranſitus, veluti vehiculum, vt patet eodem iiij. lib. Meth. meden. in huncmet vſum poſt venæ ſectionem, & poſcæ aſſumptionem, puluerem ex rhabarbaro ſine ſpica ℥. j. vel ℈. iiij. aſſumentes, mumia gra. v. (ſi ea haberi poterit) vel vj. rubeæque tinctorum gra. iij. vel iiij. cum adſtringenti vino rubeo, aut plantaginis aqua, exiguo aceto iniecto exhibemus: ex hoc nanque medicamento nedum concretus ſanguis reſoluitur, ſed foras propellitur, atque expurgatur, ruptumque vas, ſeu reſeratum ſanatur.

Cap. vlt.

Ex compoſitis medicamentis vtimur trochiſcis è ſpodio, aut terra lemnia, ſeu è ſuccino: ſimiliter & ſyrupis, myrtino, è portulaca, roſaceo, ſaccaroque roſaceo, roſaceoque melle, è quibus in commodiorem vſum compoſitum quoddam medicamentum parari poterit, vt Recipe ſyrupi myrtini, & è portulaca, ſingulorum ℥. ij. ſacchari, melliſque roſacei ana ℥. j. tragacanthi, amyli vtriuſque ℥. j. & ß. pulueris radicis ſymphiti, terræ lemniæ, boli armeniæ & lapidis hæmaticis ana ℈. ij. fiat in modum eclegmatis, iubeaſque ſæpius id in ore contineri, paulatimque æger ſupinus cubans permittat in aſperiam arteriam defluere, quomodo (vt inquit Galenus) nedum vis, ſed medicamenti ſubſtantia ſenſim, & paulatim per ipſam aſperam arteriam influit, vt iiij. & v. Meth. medendi liquet: prædicto quoque medicamento addere poteris (ſi videbitur) ℥. j. vel ℈. ij. alicuius ex prædictis trochiſcis, vel ſi malit æger in forma ſolida potius medicamentum ore continere, hoc modo paretur. Excipe diacodij ℥. ij. boli armeniæ, corallorum rubeorum, lapidis hæmaticis ana ℈. j. pulueris radicis ſymphiti, & terræ lemniæ, vtriuſque ℈. ß. tragacanthi, amyli, & gummi arabici ana ℥. ß. ſyrupi myrtini, aut de portulaca, & ſaccari roſacei ana ℥. iij. cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſacea, aut myrtillorum, quantum ſatis ſit, fiat medicamentum in tabellis.

Ruſus licet in prædictis infeſtiſſimum ſit illud genus pharmacorum, quod in tantum refrigerat, vt affectio ſtupefiat, Galeno auctore vij. de compoſit. medic. ſecundum locos, tamen etiam hæc quandoque admiſcentur medicamentis ad hæmoptoicos conuenienter paratis, vt quæ altiorem ſomnum, ac ſoporem inducant, & commodiſſima ſunt his, qui à tuſſi lancinantur, ſiſtentia nimirum ſanguinem, qui ad effectum vas defertur, atque hoc per ſuam frigiditatem, in quem vſum ℈. ij. vel ℥. j. philonij perſici, aut romani cum aſtringenti vino, aut plantaginis aqua exhibere ægris conſueuimus, non ſemel duntaxat, ſed bis, & ter, vbi opus fuerit, vrgente, videlicet, ſanguinis profluuio, nec prædictis medicamentis cedente: vireſque non imbecilliores fuerint.

Cap. 4.

Forinſecus autem pectori irrigatio adhibenda erit ex vino adſtringente, cum oleo roſaceo, aut myrteo, ex Aëtij ſententia, aut ſupra id, quod dolet imponenda extrinſecus ſpongia eſt, ex tepente poſca, vt inquit Paulus, & à ſeptimo die irrigatio fiat cum roſaceo, vel myrteo, vel lentiſcino: cui interim vinum auſterum ſit additum, interim acetum potiſſimum vbi multa ſanguinis fiat eruptio, & in æſtate, robuſto, & carnoſo exiſtente ægro, nec tuſſis adſit, preſertim valida; aut huiuſmodi cataplaſma admoueatur, quod ex palmis, acacia, alumine, malicorio,

Lib. 8. cap. 6.

malicorio, ſymphyto, hordei, & lentium farina apparatur, vt Aëtio viſum eſt, vel iuxta Pauli auctoritatem, ex farinæ pollinæ, & manna thuris cum aceto accommodentur; vel alumen, acaciam, vel malicorium, vel gallam cum aceto, vel palmulas cum polentis, & malis cydonijs in vino auſtero decoctis adhibeto: aut foliorum plantaginis, portulacæ, & ſanguinariæ manip. j. contundito, additoque mannæ, thuris, aluminis, malicorij ac radicis ſymphiti, ſingulorum ℥ j. hordeaceæque farinæ ℥. ij. palmularum, & cydoniorum in vino auſtero decoctorum ana ℥. iij. fiat cataplaſma cum poſca, aut vino auſtero; aliquando autem acaciam, aloëm, aut omphacium cum his permiſcere conuenit. At Galenus eodem lib. v. Method. medend. ex melino, roſoceo ue pectus madefieri (ſi æſtas ſit) vndique, ſin hyems, nardino vnguento præcipit: datque veniam, vt alijs quoque emplaſticis medicamentis vti poſsis, ſi placet: aſſeritque nonnullos hac affectione laborantes curaſſe, ad quos ſtatim vt malum ſenſerunt, acceſsit, quo cruentum adhuc vulnus fuerit, priuſquam phlegmonem excitet, nam ſi ea ſemel inuaſerit, exigua ſpes eſt, vt ipſe inquit, eius poſtea glutinandi, in longius tamen trahere poteſt tempus, potiſsimum pulmonis vaſis diſruptis. Quòd ſi reiectionem ſanguinis vaſe exeſo, ex quibuſcunque tandem partibus fieri contingat, per renutritionem eroſorum curabitur, Galeno teſte vij. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, renutriuntur autem corroſa (vt ipſe inquit) per cibos boni ſucci, & pharmaca carnem gignentia (ſarcotica à Græcis appellata) ea de re (vt teſtatur Alexander) non amplius medicamentis, aut cibis admodum adſtringentibus, aut acidis, ſed potius ijs, qui contemperare, mutare, & alterare humoris, qui eroſionem excitarit, acrimoniam poſſunt, vti oportet, niſi profuſior hæmorrhagia fuerit: nam tunc ijs, quæ vehementiſsime adſtringunt, vtendum medicamentis eſt, quoad vehemens eius impetus frangatur, vt teſtatur Galenus v. Method. medend. Quapropter ptiſana ægros alere conuenit, aut alica, ſeu reliquis cibis, quibus nihil adſit, aut ſalſum, aut acidum, imò nulla alia tenuis qualitas, ſed è contrario, quæ magis implentem, obturantemque ipſam reddere queant, ex mente Alexandri; velut eſt amylum frumentaceum. Ex oleribus competunt intybum, cichorium, bugloſſum, lactuca: procedente vero tempore, vbi vires infirmas habeant, citra ſalem offerre expedit carnes gallinarum, pullorum, caponum, perdicum, phaſianorum, ſtarnarum, turdorum, ac reliquarum montanarum auium, interim hœdorum, ſeu caſtratorum, vt ita dixerim, aut ſuum pedes cum ptiſana decoctos aſſumant; & (vt ſummatim dicam) cibis vtantur boni ſucci, vt diximus, qui etiam humoris influentis acrimoniam obtundere, & craſsiorem reddere poſsint, potiſsimum vbi ex acri deſtillatione, pulmoni, ſeu thoraci eroſio fiat; ab acidis, ſalſis, potiſsimum veteri caſeo abſtinentes, licet molli, atque recenti caſeo, preſertim caprillo, aut bubulo (vt Alexander inquit) commode vti poſſint, tanquam vtili exiſtente. Pro potu aqua vtantur decocta cum ſemine coriandrorum præparatorum, pauco cinnamomo, aut glycyrrhizæ radice; vino quoque (vbi aſſueti fuerint) eo vti aquoſo, aut parum rubeo, ſubadſtringenti, conuenit. Deſtillante autem acri humore, preſertim ad pulmonem, aut pectus, toti corpori, conſulendum erit, quo ſiſtatur eroſio, Galeni auctoritate, eodem v. Method. medend. & quamuis Paulus, & Alexander præcipiant caueri debere ſanguinis miſsionem preſertim vbi admodum acris fuerit deſtillatio, nam magna ex parte corpus eorum, qui ex eroſione ſanguinem reddunt, gracile, atque perſiccum eſt, tamen Galeni auctoritate freti, præcitato lib. v. Method. medend. vbi validi fuerint, multique ſanguinis, ijs ſtatim à principio ſanguis detrahendus erit, id quod nec Alexander nec Paulus negarunt. At ſi parum habere ſanguinis videbuntur, ij ad quendam ſuccum probiorem, proba victus ratione reduci debent, deinde ſanguinem detrahere poteris: & ſi res ſuaſerit, denuo ſanguinem mittere expedit, potiſsimum quibus veluti limus quidam vitioſus, & craſſus totus fuerit ſanguis: hoc itaque ſeruandum in venæ ſectione erit; vtriſque tamen id commune exiſtat, ne multa copia ſanguinis ſemel extrahatur, potiſsimum ijs qui parum habere ſanguinis videbuntur, eumque vitioſum. Sanguine vero detracto tum reficiendi ægri ſunt, tum purgandi, ac rurſus poſt purgationem reficiendi, & potiſsimum vbi ceu ſalſilaginem ſputum ſuum ſentire ſe aiunt, quamuis longo tempore omnino opus ſit, vt Galenus inquit, quo ſucci huiuſmodi corrigatur vitium. At vbi congeſtus fuerit vitioſus eiuſmodi, & ſi etiamnum ſanguinem non reiiciant, vt ab eo præſeruentur, quæ acres humores purgare poſſunt, medicamenta propinanda ſunt: prius tamen ipſis alteratis, ac contemperatis quodammodo, ex ſyrupi, videlicet violacei, roſacei, ex nymphæa, ſeu papauere, myrtini, aut de cannis exhibitione cum hordei, bugloſsi; ſeu borraginis aqua; quorum medicamentorum copiam, tum capite de deſtillatione, tum cap. de tuſsi, conſcripſimus. Illud autem perpetuo in eorum exhibitione ſeruabis, vt quæ magis familiaria, ac lenia ſunt eligas, viteſque acriora, calidiora, ac ſicciora; quæ inſuper non ſemel tantum præbeas, quinimò bis, & ſæpius, vbi oporteat: nam longo tempore (vt diximus) ex Galeni auctoritate, omnino opus eſt, vt ſucci corrigatur vitium, potiſsimum ſi ex eo in pulmone eroſio facta fuerit. Quapropter Galenus eos, qui plane deplorati non ſunt, omnes ſeruari fatetur per hæc tria, per ſanguinis videlicet miſſionem, purgationem, ea quæ caput roborant; non enim in huiuſmodi affectibus à paruis auxiliis incipiendum eſt, veluti Eraſiſtrato viſum fuit: nam in morbis, in quibus periculum non imminet, à paruis incipiendum auxiliis eſt, quòd ſi nihil profecerint, aggredienda maiora

Cap. 8. Cruenti ſputi ex vaſorum exeſione, curatio.

Cap. 4.

Cap. 6. Victus ratio.

Medicamentorum ratio. Venæ ſectio.

Cap. 13. & 14

Cap. 13. & 14

5. Meth. c. 14. Acris deſtillationis curatio.

5. Meth. c. 15.

iora ſunt, at vbi periculum maximum impendet, à maximis quoque auxilijs exordiendum eſt;
1. Aphor. 6. nam ad vltimos morbos vltima prorſus remedia maxime valere Hippocrates decretum reliquit: ea de re non immerito ſtatim circa initia venæ ſectione (ſi nihil prohibeat) ac purgatione vtendum: nec minus,& capiti confeſtim proſpiciendum, ne ex eo in pulmonem, aut pectus aliquid defluat, in quem vſum conducit ſi ℥.j. infraſcripti pulueris ſumatur. Excipit autem ſeminis hyoſcyami, & papaueris albi, ſingulorum ℈.ß. ſeminum coriandrorum præparatorum ℥. j. corticum thuris, gra. ij. maſtiches gra. iiij. pulueris hirundinis præparatæ ℥. ß. ſacchari ℥. iiij. tempus autem ſumendi eſt poſt dues, vel tres horas à cœna ante ſomnum, vel pilulas duas deuorent ex pilulis de cynogloſſa Nicolai, loco medicaminis, quod diaſpermaton appellatur. Ex cerati
5. Meth. c. 14. quoque vſu, quod fit ex thapſia, capiti prouidebitur, vt teſtatur Galenus in acri hac deſtillatione, vice cuius eo loco quo ſagittalis ſutura coronali committitur, aut ſinapiſmo, aut ignito cauterio vtare, vel ſi tutius eo vti volueris, quamuis minus quodammodo conferat, inter primam & ſe-
Cap. 14. cundam ceruicis vertebram locum inuras. Atque hæc quidem Galeno auctore, eodem v. Me-
Alexandri aduerſus Galenum ratione. thod. medendi in principio peragenda ſunt: aduerſus quem acerrime Alexander inſurgit: aſſerens capiti adhibenda non eſſe acriora medicamenta, quæ ex thapſia, aut columbarum ſtercore, aut ſinapi parantur, cum magis intemperatum caput reddant, & quæ ab eo in thoracem, aut pulmonem confluunt, acriora efficiunt: qua ratione humectantibus potius, refrigerantibuſque caput ipſum ſtatim inter initia vti debere præcipit, ac cauenda eſſe acria, ſiccantia,& calfacientia, vt quæ intemperiem capitis ad augeant, & eroſionem magis intendant, quàm curent: fieri enim nequit (vt idem Trallianus aſſerit) vt tuſſis deſinat, aut affectæ particulæ non exedantur, niſi acris, tenuiſque ex capite influxus ceſſauerit, id quod probè fiet, ſi quæ refrigerare, & humectare poſſunt, capiti admouerimus; propterea roſaceum, & per ſe, & cum frigida aqua modica admouendum præcipit: ad balneumque ægros ducendos eſſe; & cum hoc fiat, roſaceum, vel oxyrrhodinum frigidum ſuperinfundendum. At pace Tralliani dixerim,
Gal. defenſio. Gal. mox circa initia in acri deſtillatione, acria quoque medicamenta capiti adhibere, non quo ipſius intemperiem, quæ calida quoque eſt, curaret, verum vt excrementum, ſeu ſuperflua humiditas, licet acris, quæ à capite defluit, partim exſiccaretur, partim etiam ex intro foras traheretur, atque per cutim vacuaretur: de eo nanque in principio valde ſollicitum eſſe oportet, vt idemmet teſtis eſt Gal. præcitato lib. v. Meth. med. vt neque tuſſiant ægri, neque ex capite aliquid in pulmonem defluat: nam ſi fluat,& tuſſiant, neceſſe eſt & affectæ partes magis extendantur, atque ita temporis ſpacio omnino inſanabiles fieri, preſertim ſi pulmo affectus fuerit. Maius itaque commodum comparatur ægro ex deſtillationis inhibitione, tum propter eius exſiccationem, tum etiam reuulſionem, quam incommodum ex eo quod calidam intemperiem prædicta medicamenta adaugeant, quæ poſtea alterantibus, contemperantibuſque, ac lenientibus quibuſdam medicamentis adhibitis curari poterit: cum prius quæ redundant ſuperflua in quauis parte vacuanda ſint,& deinde partis intemperies corrigenda, vt apud omnes conuenit medicos, & non econtra, preſertim vbi ea ad partes confluant, in quibus niſi defluxus inhibeatur, omnino inſanabiles affectus pariunt, veluti in hac, de qua loquimur fluxione, contingeret. Vbi vero hæc non impenderent pericula, in calida fluxione poſt redundantium humorum vacuationem, ea quę infrigidant, pro eius alteratione, capiti admouere hęſitaret nemo, & non calida, cum ſi caput ex calida intemperie male habet, talia medicamenta noceant: vt igitur eius temperamentum melius reddamus, pręſtat ipſum roſaceo perungere, atque ęſtatis tempore pręſtantius erit, eo quod ex crudo oleo, quod omphacinum vocant, componitur, vti: quemadmodum
Cap. 9. idemmet Galen. pręcipit vj. de ſanitate tuenda, damnans medicamentum, quod ex thapſia, & ſinapi componitur, cum ex calida capitis intemperie fluxio fiat, eoſque balneari iubet, frequenti balneo potabilis aquę, quo & calidos vapores, qui in capite ſunt, euocemus, & totum capitis temperamentum melius reddamus: nec minus balneum ipſum prędictis libro quinto Meth.
Cap. 14. Med. commendauit. prędicti quoque ſunt (eodem Galeno teſte) qui maxime lac requirunt,
Loco citato. neglectoque eo omnium maxime ſunt inſanabiles, pręcipue vbi ex capite aliquid in pulmonem defluat, de quo Alexander, Galenum in hoc ſectatus talia protulit verba, Omnes autem lacte vtantur, molli recentique caſeo, preſertim caprillo, aut bubulo: neque enim medicamentum, aut cibus, aut aliud quippiam adeo accommodum ipſis eſt, aut vtile, atque lac, & qui per initia ſolo ipſo conſtanter longiori tempore vſi ſunt, omnes in totum conſanuerunt: aſſumant autem ipſum à balneo aquę dulcis ad vnguem temperate calidę, vtpote iucundiſſima cum ſit, non modo acres contemperat humores, vt diximus, verum etiam naturam ad explicandam ſe, atque ad dulcedinem, quam pręſtat, quoquo verſus extendendam prouocat, contraria, videlicet, ratione ijs, quę ſunt iniucunda, ab ijs enim recedit, fugitque ad profundum: inducta itaque capra, in ipſam, in qua ęger iacet, domum expedit, vt quam minimo tempore extractum ab vbe-
Cap. 6. Lib. 5. Meth. cap. 12. & 7. Meth. cap. 6. & alibi. ribus lac in aëre ambiente moretur; propterea quod (vt inquit Galenus ſeptimo Meth. medendi) celerrime mutari ſit aptum, ita vt calens adhuc ex mammillis in ęgri ventriculum, quàm ocyſſime transferatur: erit inſuper mellis tepidi pauxillum miſcendum, ex eiuſdem Galeni decreto, potiſſimum ſi cui cogi in ventriculo ſolet, erit quoque & ipſum mel, velut in-

ſtrumentum

ſtrumentum quoddam digeſtionis ipſius lactis, ac celeris tranſitus velut vehiculum, cum eo, quod nec vlceri nocebit, ex eiuſdem Gal. ſententia iiij. Meth. med. vt paulò ante dictum eſt. Sit autem lactis quantitas ab ℥.iij. vſque ad vj. pro diuerſa corporum natura, ætate, & conſuetudine, ac reliquis: mellis autem, vel roſacei mellis, quo ipſe potius vtor, quarta pars, aut medietas vnciæ vnius. Si vero profuſior ex eroſione hæmorrhagia accidat, ijs, quæ vehementiſsime adſtringunt (vt diximus) vtendum medicamentis eſt, quorum copiam etiam paulò ante conſcripſimus, quoad vehemens eius impetus frangatur. reliquo vero tempore ijs, quæ celerrime eroſionem lenire poſſunt, modice ſiccantibus, & ad cicatricem ducentibus vti licet, ex Tralliani ſententia, inter quæ principatum obtinet lapis hæmatites cum ſucco polygoni, aut etiam ex aqua ſola tepida, pauco vino, aut lacte exhibeatur. Tribuas vero eiuſdem lapidis hæmatitis in tenuiſsimum pollinem detriti ℈. j. aut ij. paulò amplius, minus ue, non ſemel duntaxat, ſed ſæpius. In eundem vſum conferunt bolus armenia, aut terra lemnia, ſi ſimili modo præbeantur. Sunt quoque & alia medicamenra ſimplicia, & compoſita, quibus ij curioſe vti debent, quæ ſiccam, & acrem qualitatem ſuſtinent, vbi malum prædictis non cedat, & phlegmone ſuperuenerit: quę tametſi non adeo opitulari poſsint, vt prædicta, eroſionem tamen adhuc latius ſerpere non permittunt, quæ porrò exhibenda etiam ægris ſunt, vt longiori tempore viuere poſsint: nanque ij ſaltem ex huiuſmodi medicamentis id lucri faciunt, ne (vt diximus) exulceratio vltra progrediatur, ac maior fiat, ſed ſiccata, ac veluti callo durata, longiori vita frui hominem permittat, quanquam omnino inſanabilis ſit, vt ex eiuſdem Galeni ſententia liquet, præcitato lib. v. Meth. med. & nos dicemus ſequenti capite de tabe.

Cap. vlt.
Cap. 14.

περὶ πλευρίτιδος. *De laterali dolore, ſeu morbo.* *Caput L.*

INTER eos affectus præter naturam, quibus à læſa particula nomen eſt inditum, vt patet ij. Meth. med. connumeratur is, qui à Græcis πλευρῖτις, à Latinis vero lateralis morbus nuncupatur, quamuis, ſi verbum verbo reddatur, non minus lateralis, quàm coſtalis dolor, ſeu morbus appellari deberet: nam quod à Græcis πλευρὰ dicitur, Latine nedum latus, verum etiam coſtas ſignificat. Qua ratione πλευρῖτις quoque non magis affectum lateralem, quàm coſtalem ſignificare poterit, verum quoniam improprie coſtalis diceretur, cum coſtæ ipſę haudquaquam in hoc vitio afficiantur, ea de re potius à Latinis lateralis, quam coſtalis morbus, ſeu dolor appellatur, etſi coſtæ ipſæ tam veræ, ſcilicet, quàm nothæ eas partes, quas Latini medici latera appellant, occupent. Quòd vero has partes Latini latera nuncupent, teſtis eſt Celſus cap. vj. lib. iiij. cum dixit, ſtomachus lateribus cingitur, intelligens per ſtomachum gulam ipſam, id quod etiam ſignificauit cap. v. eiuſdem iiij. cum dixit, Faucibus ſubeſt ſtomachus: & cap. j. eiuſdem dicebat, Stomachus interior ad ventriculum fertur. Latera itaque eas duntaxat partes (Celſo auctore) appellare debemus, quæ coſtis ipſis circunſcribuntur, & non eas quas Græci λαγόνας, καὶ κενεῶνας καὶ λαπάρας velut quidam intelligi volunt: harum nanque partium Latini nullum habent peculiare nomen, præterquam ſi ilia dicant, vulgo fianchi. Verum quoniam, non de quolibet laterum dolore hic pertractare intendimus, ſed de eo duntaxat, qui acutus morbus eſt, ac proprie πλευριτικὸς à Græcis nominatur, vt inquit Celſus: propterea licebit, hunc non dolorem, ſed morbum lateralem appellare, quo ab alijs laterum doloribus ſecernatur. Sunt nanque laterum complures partes, pręter coſtas, & cutim: nempe thoracis, & intercoſtales muſculi, cum interni, tum externi, nam duo ſunt huiuſmodi muſculorum genera, vt Gal. inquit v. de Locis aff. & præter has, ea exiſtit membrana, quę coſtas cingit, à Gręcis ὑμὴν ὑπεζωκὸς, καὶ περιζωκὸς, à Latinis ſubcingens, ſeu circumcingens membrana dicta. Quare cum morbum lateralem dicimus, non omnes aut plures laterum partes affectas eſſe intelligi volumus, ſed prędicta ſubcingentem coſtas membranam: quamuis vbi ipſa primario affectu infeſtatur, aliquando intercoſtalium muſculorum, internorum preſertim partes ei conſentiunt, quemadmodum & ipſis primo affectis contingit interdum membranam ipſam ſimiliter eis conſentire. Verum exquiſita pleuritis, de qua modo ſermonem facimus, erit, vbi cingens coſtas membrana primario affectu laborat, eodem Gal. auctore, pręcitato v. de Locis aff. Hęc (inquam) cum laterum pars vna ſit, non immerito à parte nomen ſumpſit; quę nihil aliud eſt, quàm inflammatio eiuſdem ſubcingentis coſtas membranę, vt lib. de conſt. art. med. ij. & v. de Loc. aff. iiij. de cauſ. pulſ. ij. de Criſib. & ſexcẽtis alijs in locis teſtatur Gal. quem etiam ſectati ſunt Paulus, Alexander, ac Aëtius in proprijs capitibus. Cum autem inflammationem dicimus, non ſiccam, ſed humidam intelligi volumus, nec vt ortam à ſanguine optimo, ac mediocrem craſsitudinem obtinente, aut bile duntaxat, ſed ex quouis affluente ſanguine, ſiue optimus fuerit, ſiue bilioſus, ſiue pituitoſus, ſiue melancholicus: nanque inflammatio vnaquęque ex alicuius humoris fit ſuperabundantia, Galeno teſte commento Aphor. xxxiij. lib. vj. Appellat itaque Galenus interdum inflammationem, ex quouis redundante fiat humore, ſiue ſanguis fuerit, ſiue alius quiſpiam, quemadmodum eodem comm. ij. & v. de Loc. affectis, lib. de conſtitut. artis med. ac ij. de differ. febr. & ferè innumeris alijs in locis patet. Hoc itaque modo

Cap. 2.
Lib. 8. cap. 6.
Cap. 3.
Quid p̃ morbũ lateralem intelligẽdũ ſit
Lateralis morbus quid ſit.
Citato cap. 3.
Lib. de conſt. art. med. c. 15
2. de Loc. aff. cap. 9.
5. de Loc. aff. cap. 3.
4. de Cauſis pulſ. cap. 8.
2. de Criſib. cap. 10.
Paul. lib. 3. cap. 33.
Alex. lib. 8. cap. 1.
Aët. lib. 8. cap. 68.
2. de Loc. aff. cap. 9.

do cum eodem Galeno, cum morbum lateralem, inflammationem ſubcingentis membranæ dicimus eſſe, inflammationem ipſam ſignificari volumus: ex quibus etiam liquet, quòd pars illa lateris, quę patitur in exquiſito morbo laterali, eſt membrana modo dicta, quæ coſtis ſubtenditur, quemadmodum ij. lib. de Criſ. v. de Locis affect. lib. de conſt. art. med. & pleriſque alijs in locis ſcriptum reliquit Galenus: id quod etiam ex nonnullis indicijs patebit: nam cum eadem membrana vnum ſit ex ſpirandi inſtrumentis, neceſſario ea oblæſa, animal difficilem habebit reſpirationem. Item ex proprio ſymptomate ipſorum etiam inſtrumentorum ſpiritus, tuſſi, videlicet, quę confeſtim ea affecta excitatur, tanquam naturale quoddam accidens, nedum ipſius verum etiam, & reliquarum partium reſpirationi ſeruientium. Inſuper ex dolore cum poſitu eam affectam eſſe, manifeſtabitur: ſed potiſſimum ex doloris ſpecie; quoniam pungens erit: nanque hic dolor circa membranas potiſſimum conſiſtit, ſentientes ſiquidem, vt patet ſecundo de Locis affectis. Quapropter ſubcingens membrana, quoniam neruoſa eſt, & patris affectæ ſubſtantia firmatur ad coſtam; quoniam in hac ſitus eſt perpeſſus locus, vt inquit Gal. lib. de conſtit. artis med. propterea dolorem inuehit neceſſario punctorium, cum inflammata ea ſit, longeque extenditur, & latiſſime quoque diffunditur dolor ipſe: quia quæ patitur pars, membrana eſt, ac ad plurimum ſpacij extenta. Quoniam vero nonnulla alia ſubcingentis membranæ affectæ indicia ſunt, quæ ſimul & affectum indicant: ea de re ipſius affectus dignotionem aggredientes, ſingulas communes notas examinabimus, ac ipſius affectus quoque proprias, qui cum phlegmone ſit, vt diximus, morbuſque in magnitudine, intemperie, ac ſoluta continuitate, ea ratione ex neceſſitate ſymptomata habebit, tumorem præter naturam, ruborem, ac dolorem: quorum duo, tumor, videlicet, & rubor nunc ſub ſermonem non cadunt: relinquitur ergo dolor ſolus, qui ad coſtas firmatur, pungenſque fit, vt diximus. Verum dolet homo, quoniam affectus phlegmone eſt: atqui ſpecies doloris punctoria exiſtit, propter aſſignatas cauſas: pulſatorius autem dolor in laterali morbo euenire non poteſt, vt Galenus inquit eodem ij. de Locis affectis, nanque is dolor per affectus inflammatorios fit, in corporibus ſenſibilibus. proprie & primario affectu exiſtente in ipſis arterijs, aut ſaltem per conſenſum affectis, eo quod vicinorum contactu premantur. Verum ſubcingentem coſtas tunicam haudquaquam attingunt arteriæ, & ſi ſenſu prædita ſit; neque ea inflammata per contractum eædem premi poſſunt, ſed vbi coſtis vicina ſit, neceſſario ea ab ipſis comprimitur: arteriæ vero quæ per intercoſtalia vocata ſpacia, & per craſſas, laxaſque laterum partes extenduntur, ac in profundo magis deliteſcunt, premi ab inflammata membrana haudquaquam poſſunt. Conſequitur item inflammationem hanc non modo difficultas reſpirationis in genere, ſed in ſpecie, frequens erit, & exigua, Galeno teſte, tum quinto de Locis affectis, tum lib. de conſt. art. med. nam licet inflammationis ratione magna eſſe deberet, vrgente vſu; prohibet tamen dolor quominus reſpirationis inſtrumenta plurimum attollantur: quo fit, vt reſpirationis actiones deſinant vſu nondum completo; vnde ad ſecundam reſpirationem pergere cito coguntur: itaque ſpiritus fiat paruus, ac creber neceſſe eſt: non autem multo tardus: etenim dolor non ita grauiter vexat thoracem, vt ex Galeno liquet lib. j. de different. reſp. ob motus velocitatem, ſicut ob dilatationis magnitudinem. Velocitas enim (quamuis circa ipſam actionem ſit doloroſa, tamen quia breui tempore omnem motum efficit) minus thoracem offendit: nanque feſtinat ad quietem, eamque quam celerrime aſſequi cupit, tanquam quæ ſola dolorem ex inflammatione lenire poſſit. At dilatationis magnitudo penitus moleſta eſt, tum propter violentiam motus, tum quod comprimit, & diſtendit inflammata, & omnibus modis thoracem dolore affligit: ob id igitur plus de magnitudine, quam de velocitate reſpiratio adimit. Verum pro ipſa (ob vrgentem vtilitatem) crebritas generatur: erit igitur in morbo laterali ſpiratio frequens, parua, non admodum tarda, ſed quodammodo celer propter iam dictas cauſas. Comitatur item lateralem morbum neceſſario febris, tum ob affectum, tum ob ſitum offenſæ particulæ: quippe quæ vicina ſit cordi, quorum ſi abſit alterum (vt Galenus aſſerit lib. de conſt. artis med.) non ex neceſſitate conſequetur febris: neque enim ſi phlegmone digitus doleat omnino febricitant: quoniam à corde longe abeſt, nec cum ſubcingentem membranam ſcirrhus, vel œdema occupauerit. Omni itaque parti, quæ inflammata ſit, hæc neceſſario duo accidunt, calor immodicus, & tenſio, eodem Gal. teſte lib. iiij. de Cauſis pulſ. Morbus nanque exiſtit in quantitate primo, & ſecundo in intemperie ipſa inflammatio, quæ (vbi pars nobilis ſit, ſeu cordi vicina, vel inſigni prædita inflammatione) vniuerſo corpori impartit ambo: calorem, ſcilicet immodicum, ac tenſionem: atqui immodicus calor (ex ſententia eiuſdem Galeni) qui vniuerſum corpus occupat, febris eſt. Non ab re igitur propter aſſignatas cauſas, lateralem morbum neceſſario febris conſequitur: itaque pleuriticis ipſis (eodem Galeno auctore) neceſſario accidit reſpirandi difficultas, & lateralis dolor, atque hic cum febre, & tuſſi, neque poſſibile eſt pleuriticum eſſe, cui non omnia hæc adſint, vt libro ſecundo de difficult. reſp. liquet. At qui cum febris adſit, vſum pulſus alterabit dilucide, & partis inflammatæ tenſio peruadet etiam arterias, quo fit, vt pleuritici pulſum habeant celerem vrgente vſu: & quia neruoſa eſt pars ipſa affecta, inſigniter erit, nedum ratione inflammationis, ſed ipſius etiam partis affectæ: nanquæ neruoſæ partes præter ceteras in inflammationibus tenduntur,

5. de Loc. aff. cap. 3. Lib. de conſt. art. med. c. 15. 2. de differen. feb. c. 9. Pars quæ in eo affecta eſt. 2. de Criſib. cap. 10. 5. de Loc. aff. cap. 3. Lib. de conſt. art. med. c. 15 Signa. Cap. 5. Cap. 15.

Quis affectus præter naturam ſit.

Signa eiuſdē.

Cap. 3.

5. de Loc. aff. cap. 3. Lib. de conſt. art. med. c. 15.

Cap. 9.

Qualis ſit ſpiratio in morbo laterali.

Cap. 15. Duo ab inflãmatione inſeparabilia. Cap. 7.

Cap. 8.

duntur, vt quæ ſint ſua ſponte etiam tenſæ, & quia fortiores ſunt, vna ſecum partes vicinas intendunt, atque ipſas arterias: quo fit, vt propter tenſionem duriores fiant, propter duritiem vero minor erit, quàm febri conueniat pulſus: quare vt & creber fiat par eſt, quod magnos pulſus calor poſtulet, refragetur autem durities, quantum enim ab vſu abſit magnitudo pulſus, reſarcit crebritas id quod vſui deficit. Habent igitur rectè omnes quos ex inflammatione febris corripuit pulſum durum: item & ob intemperiem arteriarum, inæqualem in vno occurſu; quæ ſi ambo coniuncta ſint, exiſtet dubio procul ſpecies illa pulſus, quæ veluti ſerrat tactum, vt alia pars arteriæ attolli videatur, alia non: eam enim imaginem concipit, qui tangit, vbi inæqualiter inſtrumentum durum occurrat, quæ inæqualitatis pulſus ſpecies, morbi lateralis proprium ſignum eſt, Galeno au ctore lib. de pulſ. ad tyrones: & quarto de Cauſis pulſ. Quamuis omni inflammationi communis fuerit, huic autem non ratione inflammationis modo, ſed pro loci affecti natura peculiaris magis exiſtit, ſiquidem partes neruoſiores, duriores edunt pulſus, magiſque ſerrantes, & minores, vt patet præcitatis locis, atque hæ quoque pulſuum differentiæ ex neceſſitate ſubcingentis membranæ phlegmonem conſequuntur. Ceterum quamuis tuſſis ab affectu ipſo ſeparari non poſſit; ſcreatio tamen poſt tuſſim inſeparabilis quidem minime eſt, ſed magna ex parte fit. Verum ſi excreent, colorabitur ſputum neceſſario, licet non ſemper eodem colore inficietur, ſed pro diuerſa natura excrementi in inflammata parte contenti, diuerſus excreationi aderit color, vt dicemus in cauſarum dignotione. Nam cum in inflammata parte multa ſimul, ac tenuis fuerit humiditas, & ipſa pars rara plurimum ex ea foras effluit, cum vero contra fluxus, paucus, craſſuſque, & ſpiſſum corpus fuerit, minime ad tuſſim irritat, & nihil ſpuunt, veluti, & cum prouenit copioſiſsime, tuſſiunt plurimum, nec pauca expuunt, vt patet eodem libro de conſtitut. artis med. Quòd vero dolor quandoque ad hypochondria, interim vero ad clauiculam perueniat, cauſa eſt; tum læſæ natura particulæ, tum inflammatio, quæ dolorem efficit extenſiuum. Si nanque ſupernæ partes ſubcingentis membranæ phlegmone conflictentur, ad clauiculam perueniet dolor, vt ipſa trahi deorſum videatur; ſi infernæ, dolor in hypochondrium erumpit. Verum hæc inter aſsidentia morbi lateralis ſigna connumerantur; fieri (inquam) poterit admodum parua inflammatio ad medium coſtarum, vt neutram ad partem efferatur: quandoque vero magna, in qua ad vtranque perueniet, neceſſario tamen vnum quodpiam ex prædictis conſequetur. Ad idem quoque genus aſsidentium attinet, quòd æger facilius in latus patiens, quàm in alterum decumbat: nam euenit interdum, quòd minus dolore afficiatur, ſi in non affectum latus decumbat, interim vero in vtrunque ſimiliter dolor excitatur; licet vnum ipſorum neceſſario pleuriticos comitetur, vt eodem libro de conſtit. art. med. Galenus fatetur. Nanque cum duplex ſit ſubcingens membrana, ſi pars eius exterior circa oſſa valentius phlegmone infeſtetur, facilius in oppoſitum declinantur ægri: opprimuntur enim ſi ſuper affecta cubent parte. Quòd ſi pars altera, quæ: intus eſt (id quod magna ex parte accidere conſueuit) in oppoſitum magis decumbentes dolebunt: ſuſpenſa enim ipſius eſt pars phlegmone vitiata, ſin in latus perpeſſum, minus. Non enim ad oſſa comprimitur, nec pendet, ſed ab horum vtroque libera euaſit, ac ſuper inoffenſa parte altera firmata eſt. At affectis ambabus ſubcingentis coſtas membranæ partibus, ſuper latere vtroque ſimiliter decumbunt. Non ab re igitur inter aſsidentia ſigna hæc à Galeno connumerantur, quorum natura eſt, non eſſe à morbo inſeparabilia, ſed aliquando ſimul inuadunt, aliquando ſuperueniunt, nonnunquam autem neque omnino veniunt, vt patet commento Aphoriſ. xij. libri j. & libro de conſtit. art. med. quoniam ex his ſunt, quæ ſæpe morbis accidunt, vt idem Galenus inquit tertio de Morbis vulgaribus. Ex eiſdem vero his omnibus magnitudo, ſeu paruitas prædicti morbi lateralis deſumitur, magnitudo, videlicet, ſeu paruitas in ſpecie ſua potiſsimum: nam velut ſi ingens fuerit dolor, iſque punctorius valde, maxima anhelitus difficultas, valida febris, ac ingens quoque tuſſis, aſcenderitque ſimul dolor ad iugulum, ac ad hypochondrium pertineat, decumbantque laborantes ſuper vtroque latere difficulter, nihilque cum tuſſi expuant, maximam fore inflammationem indicant; ſic ſi exigua prædicta fuerint, dolor videlicet, febris, anhelitus difficultas, ac tuſſis, cum qua aliquid expuant coloratum, ac prompte ſtatim, ad neutramque partem dolor efferatur, ac non ægre ſub vtroque latere decumbant, exiguam fore pleuritidem manifeſtabunt: nam ſpecies quidem morbi ex proprijs accidentibus dignoſcitur, magnitudo vero ex eorundem quantitate, Gal. teſte iij. de Criſibus. Sunt præterea alij laterum cum febre dolores, per quos ſpirationem exiguam reddi neceſſe eſt, ſed nullum redditur ſputum, vt in ea re nihil à pleuritide, ſine ſputo differre videantur. Verum hi facile (vt inquit Galenus libro quinto de Locis affectis) ab illis diſcerni poſſunt: nanque in his nulla omnino tuſſis eſt, aut forte exigua valde, illi vero, qui ſine ſputo morbo laterali laborant, ſicca tuſſi valde moleſtantur; præter hæc neque tenſionem, neque duritiem vllam refert pulſus; item non æque acuta febre laborant, neque adeo difficulter ſpirant, preſſoque nonnullis eorum extrinſecus inflammato loco dolere ſeſe fatentur, atque hi per ſputum non purgantur; quia ab initio nihil eius ſucci, qui inflammationem excitauit, ad thoracis ſpacium peruenire ſolet: verum concocta inflammatione (vt idem Gal. teſtatur) niſi pus prius diſcutiatur, ad cutem vſque attollitur,

Qualis ſit pleuriticorũ pulſus.

Lib. de pulſ. ad Tyr. c.11. 4. de Cauſis pulſ. cap.8.

Lib. de conſt. art. med. c.15

Cur dolor ad clauiculam perueniat, & interdum ad hypochõdria.

Cur facilius in altero laterum decũbat.

Lib. de conſt. art. med. c.15 3. de Morbis vulg. com.3. commen.34.

Ex quibus magnitudo, ſeu paruitas morbi lateralis arguitur.

Cap.4. Aliorum lateralium dolorum ſigna. Cap.3.

Loco citato

attollitur,atque inciditur: Interim quoque laborantes pulſatorium ſentiunt dolorem, vt patet
Cap.3.
ſecundo de Locis affectis vocantque iuniores medici pleuritidem hanc non veram, cum in exter
nis intercoſtalibus muſculis,& non in ſubcingenti membrana, ac muſculis internis illi continuis
inflammatio fiat; quemadmodum etiam Aëtij auctoritate, cap. vltimo lib. viij. ex cruditatibus
plurimis,cibiſque craſsis,ac pituitoſis,velut ſunt bulbi,ac fungi,& conſimiles crudi humores, vi-
ſcoſique, & tenaces in corpore generantur, qui aliquando repente ſe in vacuum thoracis locum
ingerunt, aut in ipſum etiam pulmonem: qui ſua multitudine ſubcingentem coſtas intrinſecus
membranam diſtendentes, inferunt dolores, quin etiam viam ſpiritus intercipientes vehemen-
tem ſpirandi difficultatem inducunt, vt imaginatio genitæ inflammationis inexpertis exhibea-
tur, quem etiam dolorem lateralem conſueuerunt recentiores medici, non veram pleuritidem
nuncupare; & velut prius dicta notha pleuritis dicitur ratione partis affectæ, hæc quoque ratio-
ne cauſæ non vera nuncupari poſſet, quæ quomodo dignoſcenda erit, ac ab exquiſita pleuriti-
de interſtinguenda, idem Aëtius præcitato loco fuſiſsime ſcriptum reliquit: nanque exquiſitæ
Exqſitæ pleuritidis cauſæ.
pleuritidis cauſa (Galeno auctore, libro de conſtit. art. med. ij. de Criſibus, ac ij. de Locis affe-
ctis,ij. de different. febr. ac pleriſque alijs in locis) affluens ſanguis eſt, aut optimus, medio-
Lib. de conſt. art.med.c.15.
cremque craſsitudinem habens, aut bilioſus, aut pituitoſus, aut melancholicus, quamuis ſæ-
2. de Criſib. cap. 10.
penumero magis bilioſus ſit: percipies autem horum quodlibet potiſsimum ſi expuant, ex di-
2.de Loc. aff. cap.9.
uerſo ſpuitionis colore; nanque coloratur ſputum pro humoris ratione, qui in parte inflam-
mata continetur. Quapropter rubrum quidem fit; vbi ſanguis in ſubcingentem membranam
2. de differen. febr.cap.9.
fluxerit, flauum, aut pallidum, ſi bilioſus fuerit ſanguis; ſpumans, & candidum, ſi pituitoſus;
Signa cauſarũ
nigrum, aut liuidum, ſi melancholicus. Ex corporis item temperatura, ætate, ac habitu, con-
ſuetudine, ac præcedente victus ratione, necnon anni tempore, regione, aëriſque conſtitutio-
ne, diuerſis, haud ægre qualis fuerit redundans ſanguis,qui morbum lateralem excitauerit, ſi-
mul cum prædictis ſputis percipere valebis. Ceterum fieri quoque poteſt,vt ob hepatis inflam-
mationem in notharum coſtarum loco quiſpiam doleat, intentis, videlicet, internis vinculis,
Quibus indicijs diſcernatũ lateralis morbus ab hepatis inflammatione. Cap.9.
quibus nonnullorum iecur coſtis alligatur, vt Galenus aſſerit ij. de Locis affectis, atque ſic do-
lor ad ſubcingentem coſtas membranam perueniat; ita vt pleuriticus eſſe videatur. Verum
nonnullis notis diſcernetur, eodem Galeno, ac Paulo teſtibus: Nam neque in iocinoris in-
flammatione punctorius aderit dolor, neque pulſus adeo durus, qui & ſerræ modo tactum ſe-
cet, velut in morbo laterali, & ſi affectus, qui proprie iecorarius nominatur, cum iocinoris in-
flammatione aderit, erunt alui ſedimenta ſimilia aquæ, in qua nuper mactata caro fuerit ablu-
ta, id quod haudquaquam in pleuritide euenit, ab exigua quoque tuſsi irritantur, qui hepatis
inflammatione laborant, eaque perpetuo ſicca erit. At thorace affecto tuſsis increſcit, & eo
Cap.9.
tempore omnino apparent ea, quæ tuſsiendo expuuntur, Galeno teſte,ij. de Locis aff. necnon
lingua,facies,& vniuerſi corporis color alteratur,iecore affecto, ac pallidi fiunt, decoremque a-
mittunt Paulo, & Tralliano teſtibus; aderitque dolor ad nothas coſtas in dextro laborantis la-
tere, grauatiuus magis, vt interim ægri iugulum ad infernas partes detrahi ſentiant. Hiſce no-
tis iocinoris inflammationem à laterali morbo interſtinguere valebis, quemadmodum Gale-
nus à Glaucone philoſopho ductus ad Siculum medicum iocinoris inflammatione laborantem
cognouit, quem prius tanquam pleuriticum curauerant medici, velut v. de Locis affectis ſcri-
Cap.7. Prognoſtica.
ptum reliquit. Reliquum eſt, vt ad prognoſtica deueniamus, quorum primum Hippocrates
Aphor.viij. lib.v. ſcriptum reliquit, dum dixit, Quicunque morbo laterali laborantes, in qua-
tuordecim diebus non repurgantur, ij ad ſuppurationem vertuntur: præfiniuit ergo tempus
purgationis morbi lateralis in hoc Aphor. Hippocrates, in quo ſi non fiat, in ſuppurationem ait
verti: & Aphor.xij. lib.j. dicebat, Si circa initia ſtatim in morbo laterali ſputum appareat,mor-
bum breuiat: ſi vero poſtea appareat, producit: intelligens per principium non ſtantaneum, &
citra latitudinem, nec prout eſt vnum de quatuor morbi temporibus, ſed prout extenditur vſ-
que ad tertium diem: triplici nanque modo iam dicto principium ipſum intelligi poteſt, ex
1. de Criſib. cap.6.&7.
Galeni ſententia,tum commen. prædicti Aphor.xxij.lib.j. tum j. de Criſibus. Quapropter cru-
1. Aphoriſm. comm.12.
diſsimum eſſe lateralem morbum, in quo nihil omnino expuitur, Galenus aſſerit, quem inco-
ctam pleuritidem nominant,ita vt vel celeriter hominem rapiat,vel longo temporis ſpatio finia-
5. de Loc.aff. cap.3.
tur,vt v. de Locis affectis liquet. Secundum ordinem obtinet ille morbus lateralis, in quo ſa-
nies tenuis expuitur: Tertium, in quo craſsior; & quartum, in quo perfectam habet conco-
ctionem. Quòd ſi apparuerit circa tertium, vel quartum diem, non contingit morbum tran-
ſcendere ſeptimum: in alijs vero ſingulis neceſſe eſt,vt pro concoctionis modo menſura tempo
ris conſequatur: quamuis magna ex parte (vt diximus) lateralis morbus terminum ſuę iudica-
tionis habeat quartumdecimum,& ſi non hunc,ſaltem omnino vigeſimum, vt eodem commen
Cõmentario 3.text.79.
to Aphor.xij.lib.j. patet: idque verificauit etiam in Anaxione,de quo Hippoc.iij. de Morb.vulg.
ſcriptum reliquit: quamuis ad trigeſimumquartum diem extentus fuerit morbus, quoniam ab
initio non expuebat,ſed & octauo die adhuc tuſſes ſiccæ ſubſequebantur; vt Hippoc. inquit eo-
dem loco. Ceterum ſi in pleuritide pulſus fuerit magnopere durus,paruus etiam atque creberri-
mus,indiciũ erit lethale,ita vt pleuriticus cũ tali pulſu nemo fuerit ſeruatus, ex Gal. decreto iiij.

de

de præſag.ex pulſ. Maximum quoque ſignum prognoſticum ipſius pleuritidis præbet pulſus ſerenitas: nam ſi ea remiſſa ſit, mollem, & probe maturandam inflammationem indicat; ſi vero magna, difficilem, & admodum crudam, quæ ſi cum imbecilli facultate coniuncta fuerit, periculum, ſi cum firma, aut tarde concoquentur, aut ad ſupputationem deflectet, aut tabidus eam excipiet marcor, ex Gal. decreto lib. de pulſ. ad Tyrones, & quarto de Cauſis pulſ. Screatio vero ſine dolore, cito, prompteque facta mitisſimum quidem eſt pleur. ſignum, potisſimum vbi permixta appareat cum ſcreatione admodum flaua bilis, Hippocr. auctore, ſecundo prognoſt. At ſi quod expuitur, concoctum fuerit, adhuc magis mitisſima erit, Galeno teſte, libro de conſtit. art. med. nihil vero expuere exitiale eſt, partim quòd fluxum declaret à phlegmone deuinctum, partim quod totus (propterea quoniam intus maneat) corrumpetur. Ex diuerſo item excreationis colore, prout diuerſam indicat inflammationis cauſam, poſſumus indicia prognoſtica aſſumere: nam pernicioſisſimus eſt melancholicus humor præpollens, id quod indicabit ſputum nigrum, aut liuidum: tum quod & prædictus ipſe ſit morbus peſſimus, & maxime erodat, concoquaturque ægre, nec facile expurgetur, vt Galenus inquit, eodem lib. de conſtit. art. med. tum quod plurimæ ſit caliditatis index, à qua aſſatus, genitus eſt. At æquisſimus omnium eſt ſanguis per cruentum ſputum, ac rubrum indicatus: vtpote qui dulcisſimus exiſtat, & concoctu facillimus. Reliqui vero duo humores inter hos medij ſunt, quod ad ſimplicitatem, malignitatemque attinet, Morbo vero laterali, ſi pulmonis inflammatio ſuperueniat, malum eſt, ex dictis Hippocr. Aphor. xj. lib. vij. cauſam reddit Galenus in commento; quo etiam loco aſſerit, quòd non admodum conſequi ſolet morbus lateralis ad inflammationem pulmonis. Ceterum ex quacunque cauſa morbus lateralis ortus fuerit, pro eius curatione talis inſtituatur victus ratio. Aër eligatur temperatus, parum tamen ad calidum inclinans: nam frigidum neruoſis partibus, eiſque affectis eſt inimicum, Hippoc. auctore, Aphor. xviij. lib. v. dolorem quoque inſuppurabilem facit. Somno vtantur longiori, quàm vigilia, à motu omnino abſtineant, iniungendaque quies erit. Aluus quoque aſsidue ſubducatur, lenioribus preſertim clyſteribus, cauendum tamen ab acrioribus. Immodicas animi perturbationes vitent, iram potisſimum, metum, ac mœſtitiam. Cibus ſit quam maxime tenuis, & lenis, præcipueque ſorbitio, vt placuit Celſo, eodem cap. vj. lib. iiij. Sorbitio autem ex ptiſana potisſimum, nihil vero detur (vt ipſe inquit) quod aut refrigeret corpus, aut fauces aſperet: qua ratione acria, acida ſalſa, & adſtringentia vitanda ſunt. Verum Alex. ptiſanæ cremorem largiter decoctum, donec id quod flatuoſum eſt, depoſuerit, pro cibo commendat: quòd ſi humor ægre ducatur, amygdala purgata, leuigataque ptiſanæ incoquenda commiſceto, vt ipſe inquit, quo humor magis eductioni paretur. Cremor item amygdalarum per ſe exhiberi poterit, eiuſdem præcepto, paululum ei mellis adijciens, præcipue ſi ex pituitoſo ſanguine pleuritis ortum ducat; commodius tamen erit, eiuſdem Tralliani ſententia, mane ptiſanę cremorem, veſperi amygdalarum ſuccum offerre. Noſtris vero temporibus expurgatis, ac contuſis amygdalis, cum eis & aqua panem decoctum pro cibo exhibemus, aut cum eiſdem amygdalis ptiſanam paramus: & ſi vires imbecilliores fuerint, in gallinarum iuſculo panis micas decoctas pro cibo exhibemus, potisſimum vbi alios cibos æger faſtidiat; ex amygdalis quoque & ſaccharo panes quidam dulciarij efficiuntur, quos prædictis pro cibo offerimus. Olera vitanda ſunt, niſi lingua ſcabra ſiticuloſaque, & febris ingens appareant: tunc enim abſurdum non erit (vt idem Alexander inquit) aut maluæ, aut intybi decoctum exhibere: ſimiliter cunctis pleuriticis dulcia mala decocta potisſimum dari poſſunt, ea preſertim quæ apia nominamus. Potus ſit aqua hordei, vel radicem glycyrrhizæ, ſeu paucum cinnamomum in ea decoquas: ipſa quoque aqua tepida per ſe exhiberi poterit, Alexandro auctore; interim & aqua mulſa, potisſimum vbi ex pituitoſo ſanguine ortum ducat pleuritis. Vbi vero paulum morbus ſe remiſit, alimenta pleniora, & vini quoque aliquid dari poteſt, ex Celſi ſententia: ſic etiam vbi vires admodum imbecillæ videantur inſtituta autem modo dicta victus ratione pleuriticis, diſſerendum primo erit, nunquid pro eiuſdem morbi lateralis curatione, perpetuo vtendum ſit inſigni, ſeu notatu digna vacuatione, quæ aut per ventrem, aut per venæ ſectionem fiat? hæ nanque in morbis acutis inſignes erunt vacuationes, Galeno teſte, primo de Ratione vict. cui reſponſum volo, quòd non perpetuo prædictis vacuationibus vtendum erit pro cuiuſuis pleuritidis curatione: nam cum laborantis phlegmone partis momentum omne conſiſtat, vt Galenus inquit libro de conſtitutione artis med. & xiij. Meth. med. in redundantis in ipſa ſanguinis euacuatione: vacuatio autem in his affectibus excogitata eſt duplex, aut tranſlato ad alias partes, qui in ægra continebatur, ſanguine, aut foris à corpore expulſo: at qui extra corpus educitur, aut ſenſibili effluxu, aut ratione tantum contemplabili perficitur. Si igitur fieri poterit, vt qui continetur in ſubcingentis membranæ plegmone ſanguis per halitum digeſtus, extra corpus educatur, & proinde pleuritis curetur, fruſtra quiſpiam tentabit validiora auxilia afferre, venæ inquam ſectionem, aut purgationem: cum abſque ijs curari ea poſſit. Probe autem id perficies, vbi exigua pleuritis fuerit, ac mitisſima, & in toto corpore humorum non aderit redundantia, id quod magnus Hippocrates nos docuit libro ſecundo de Ratione victus in morbis acut. cum dixit, lateris dolorem, ſiue is per exordia fuerit, ſiue poſtea obortus ſit, tentare calidis fomentis diſſoluere, non ab re exiſtit; nempe

[Margin notes:]
Li. de pulſi. ad Tyr. c. 11. & 4. de cauſis pulſ. cap. 8.
2. prognoſt. tex. 43. & 44.
Lib. de conſt. art. med. c. 16.
Cap. 16.
Morbi lateralis curatio.
Lib. 6. cap. 1.
Loco citato.
Quòd non perpetuo inſigni vacuatione morbus lateralis curari debeat.
Comm. 1.
Lib. de cōſt. art. med. c. 17. & 13. Meth. cap. 9.
Text. 1.

nempe fomenta calida (vt Gal. in commento inquit) cutim ipſam ad reſpirationem rariorem efficiunt, inflammationiſque ſanguinem tum tenuare, tum per halitum digerere conſueuerunt; quæ ſi facta fuerint, non ſolum ſanguinis aliquid euacuabitur, verum quoque & affectæ, quæ minus diſtenduntur partes mitius exinde, & manſuetius dolebunt: id autem proueniet ſemper, vbi non adſit in toto corpore humorum redundantia, ac morbus lateralis mitis ſit: qua curationis ratione ipſemet Galenus teſtatur quendam ægrotum citra venæ ſectionem curaſſe, alijs congruentibus remedijs vtens, qui morbo laterali, eoque miti laborabat, vt patet ſexto de Morbis vulgaribus ſimilis ſententiæ eſt Celſus, qui ſuperuacuum eſſe auxilium ſanguinis miſſionem teſtatur, ſi leuior fuerit pleuritis, quemadmodum ſerum, vbi vetuſtior caſus ſit: Alexander quoque hanc ſententiam ſcriptam reliquit, cum dixit, Ne igitur temere ſanguinem dimittas, neque purges, vt vulgo faciunt, niſi exquiſite didiceris humorem qui inflammationem peperit copioſum eſſe, & in toto corpore ſuperare. Relinquo Paulum qui (vbi vires non patiantur) neutrum facere oportere iuſſit tanquam cuilibet medico notum, & Aetium, qui de notha pleuritide verba faciens, ſic aſſerebat, Quòd ſi mediocris infeſtet dolor, & non pungitiuus, neque adſit tuſſis, neque febris acuta, non eſt opus magna remedia adhibere. Verum citra controuerſiam in vera pleuritide, viribus valentibus, cum Hippocrate, Galeno, ac Tralliano firmiter concludimus (modo mitior ſit pleuritis, citra humorum in toto corpore redundantiam) nec venæ ſectione, nec purgatione vtendum eſſe, verum eam curari debere calidis fomentis, ac reliquis medicamentis, quæ digerendi per halitum, cutimque rarefaciendi vim habeant: quomodo autem ea parari debeant, infra patebit. Sed mox quæret quiſpiam nunquid non habita adhuc notitia diſtincta, quod in toto corpore humorum redundantia non adſit, poſſumus indifferenter calidis fomentis recte vti, nulla præcedente ſanguinis miſſione, aut purgatione? Cui reſponſum ſit, quòd & calidis fomentis vti poteris; nam & ea maxime tibi copiam manifeſtabunt, vt inquit Alexander, vtpote ſi fomentis dolor non mitigetur, vt idem Hippocrates ſimul cum Galeno eodem ſecundo de Ratione victus in morbis acutis ſcriptum reliquerunt: & proinde periculum faciendum eſſe iubent calfactionibus, fomentiſque calidis; deinde ſi ijs minime fuerit ſolutus morbus, quinimò dolorem augeri contingat (propterea quòd pars quæ calore afficitur, plus trahit, quàm euaporet) abſtinere ab eis oportet: nam quæ calfaciunt ſuapte natura, hæc vt quod vicinis continetur partibus, digerunt, ſic & quod redundat, ex propinquis trahunt. Quare non diutius calfaciendum erit, vbi fomenta dolorem non ſoluerint; quoniam in toto corpore humorum redundantiam adeſſe indicant: & propterea corpus totum inſigni aliqua euacuatione præuacuabis, vt Galenus inquit, quemadmodum ſi fomentorum, & ſacculorum vſu (vt ait Alexander) dolor moderatior euadit, vt etiam æger manifeſto recreationem ſentiat, copiam non eſſe intelligito, ac cum fiducia fomentis vtitor, & auxilia parti inducito; diſcuties enim id quod offendit, quodque inflammationem excitarit. Quapropter ſecuriſſimum erit in omni pleuritide fomentum adhibere, tanquam omnino aliquam afferens vtilitatem, vel vt cauſa ſanitatis, & auxilium corpore non exiſtente pleno, vel tanquam ſignum ad dignotionem, nec minus & eo tempore aliquod afferens mediocre leuamen, ex quo nos diſpoſitionem comprehendentes, ad totius corporis vacuationem peruenimus, quemadmodum pro curatione doloris oculorum commento Aphoriſ. xxxj. libri ſexti, Galenus decretum reliquit. Cum itaque anceps fueris, ac nondum exacte noueris, num lateralis morbus exiguus, ſeu mitis fuerit nec ne, ac non omnino perceperis corpus totum plenum eſſe, aut in eo humorum redundantiam non adeſſe, tuto calidis fomentis primo vtare: nam vel ipſum ſanabis, aut ex eiſdem nedum dolor mitigabitur, ſed augeri eum videbis, & tunc redundantiam humorum in toto corpore indicantibus corpus totum inſigni aliqua vacuatione præuacuabis, vt diximus ex Galeni ſententia. Hac quoque curandi via vſus fuit Hippocrates in Anaxione pleuritico, cui adhibitis fotibus primo, cum dolor nihil remittebatur, & febris intenderetur, ac grauius in ſeptimo ſe haberet, octaua die venam ſecuit, vt patet eodem tertio de Morbis vulgaribus. Lateris igitur dolorem, ſiue is per exordia fuerit, ſiue poſtea obortus ſit, tentare calidis fomentis diſſoluere, non ab re exiſtit, inquit Hippocrates: in qua Hippocratis ſententia nonnulli allucinantur, opinantes eum talia adhibere medicamenta, non vt eiſdem pleuritis curetur, ſi totum corpus humorum redundantia vacabit, ſed vt dignoſcatur duntaxat, ac manifeſta affectio ſit: verum qui talia effutiunt, non animaduertunt ignorantiæ notam Hippocrati tribuere, qui non noniſſet exacte morbum lateralem, priuſquam fomenta calida adhibuiſſet, id quod de tanto viro haudquaquam aſſerendum erit: ſimulatque pateſaciunt eorum inſcitiam in curandis inflammationibus; in quibus momentum omne (vt dictum eſt ex Galeni mente) conſiſtit in vacuatione ſanguinis, qui in ipſa inflammata parte continetur: atqui vnum, ac præcipuum vacuantium auxiliorum genus, per iam dicta fomenta calida perficitur, quæ extra corpus educunt ſanguinem tenuantia, ac per halitum digerentia: tentat itaque Hippocrates prædictis calidis fomentis dolorem diſſoluere primo, vt qui non ignorauerit hac via inflammationes curari poſſe, ac debere. id quòd Galenus confirmauit, libro de inæquali intemperie, dum dixit, verum digeſtio optanda maxime curato eſt: de inflammatione loquens. Verum vbi ex humorum in toto corpore redundantia hic

curationis

Commen. 3. comm. vlt.

Nunquid indifferenter in omni morbo laterali, nulla præcedente inſigni vacuatione, poſſumus calidis fomentis vti. Text. 1.

Cur Anaxioni fuerit octaua die ſecta vena. Comment. 3 Text. 79.

Allucinatio quorundam in dictis Hippocratis.

Cap. 3.

curationis modus impeditus fuerit, vtpote ſi ex ijs dolorem augeri contingat, immutandus tunc erit curationis modus, ex eiuſdem Hippocratis, ac Galeni ſententia, id auferens primo quòd talem curationem interpellat, aliquo inſigni auxilio, venæ inquam ſectione, aut purgatione, vel vtriſque: deinde iterum ad calida fomenta rediens, ſiquid inflammationis relictum ſit, eiſdem curabis: nam vehementes dolores à corporis vacuatione leniendos eſſe, præcipit Paulus prædictis fotibus, ac ſacculis calidis, cum videlicet exacte noueris in toto corpore humorum adeſſe redundantiam. At ſi id non exquiſite cognoueris, ſtatim à principio eis vtare, ex Hippocr. Galeni, ac Alexandri monumentis, ſimul atque & rationibus prius dictis inſtructus. Ceterum, vbi in toto corpore aderit humorum redundantia, vt inſigni aliqua ipſum totum corpus euacuatione indigeat, cum bifariam ea fieri poſsit, venæ inquam ſectione, aut purgatione, diuiniſsimus Hippocrates, vtpote qui pro vacuatione per conferentia loca facienda, humorum propenſionem, partiſque affectæ naturam ſemper conſpexerit, vt Aphoriſ. xxj. j. & ix. lib. iiij. liquet, cum dolor ad clauiculam pertigerit, interdum cubiti venam ſecari iuſsit. Si vero eas, quæ ſub ſepto tranſuerſo ſunt partes, dolor infeſtauerit, nullumque ad clauiculam ſignum fecerit, inflammatis videlicet thoracis inferioribus partibus, prope ſeptum tranſuerſum, per inferiorem ventrem purgare præcipit, quemadmodum ſecundo de Ratione vict. ab eo decretum eſt, & quarto eiuſdem ſcriptum reperitur. Hanc quoque ſententiam poſt Hippocratem ſectati ſunt Paulus, Aetius, & Alexander, idque perpetuo ſeruandum eſſe cenſerem, duobus duntaxat prius conſideratis; quorum primum eſt eiuſdem Hippocr. lib. de med. purg. quòd laborantes videlicet validiſsimis febribus correpti non fuerint, nam ijs medicamenta purgatoria dare non oportet, donec remiſerit febris, vt ipſe inquit: qua ratione in acutis morbis raro, & in principijs purgantibus medicamentis vtendum eſt, eodem Hippocrate auctore, Aphoriſ. xxiiij. libri primi. Secundum, quòd magnopere animaduertere oportet; eſt ipſius laborantis natura, quæ niſi exacte cognita fuerit, eamque expertus fueris, quomodo in medicamentis purgantibus ſe gerat, metus erit, ne eo exhibitio plus iuſto vacues, vel nullo pacto vacuationem moueas, aut ſi moueris, non tamen ſufficienter vacues: quæ omnia (vt inquit Galenus eodem libro ſecundo de Ratione victus in morbis acutis) magnas in morbis acutis pariunt offenſas, preſertim ſi cum febre fuerint, neque facile emendantur. Cum itaque febris in pleuritide vehemens non fuerit, hominiſque naturam noueris, atque expertus fueris, ſi dolor inferiores thoracis partes prope ſeptum tranſuerſum infeſtauerit, ad hypochondriumque ſe extenderit, ad medicamenti purgantis potum te conferes, iuxta Hippocratis atque Galeni decreta. Verum quoniam ſæpius, imò ſæpiſſime pleuritim febris vehementiſsima comitatur, etiam ſi dolor ad inferiores partes finiatur, laborantium natura magna ex parte incognita eſt, qualiſnam ſit, quinimò adamuſsim ipſam nouiſſe non liceat, vt libro de curan. ration. per venæ ſectionem, liquet, nam ſi cuiuſque priuatim naturam explorare ad vnguem ſcirem (vt Galenus aſſerit tertio Method. medend.) vtique qualem fuiſſe Aeſculapium mente concipio, talem me eſſe putarem: ea propter etiamſi ad hypochondrium dolor peruenerit, tutius multo exiſtit per venæ ſectionem, quàm purgationem vacuare; & ſi minus auxilium ſequatur: nullum nanque ex eo quod per venæ ſectionem fit, periculum impendet, eo diſcrimen maximum ſubeunte, quod per purgationem tentatur, potiſsimum ſi vt diximus) laborantis naturam expertus non fueris: nanque alij difficulter natura purgantur, alij modico aſſumpto medicamento purgantur copioſe, ex eiuſdem Galeni ſententia, eodem libro ſecundo de Ratione vict. in morb. acut. nec propterea ipſum ab Hippocr. ſententia receſiſſe opinandum erit, vt quidam temere autumati ſunt, nempe idem Hippocrates primo de Morbis vulgaribus dicebat, Te ad hoc exerceto, morbis vt proſis, aut ne quid noceas. At proderit pleuritico cuilibet (ſi humorum adſit redundantia in toto) venam ſecare, idque ſecurius multo exiſtit, Galeno teſte, ſi febris vehemens fuerit, incognitaque ac inexperta laborantis natura, nullumque per venæ ſectionem, veluti per purgationem, periculum impendet. Igitur venam audacter ſecabis, dolore etiam ad inferna deſcendente; quamuis ex ea minus conſequatur auxilium, ſic nanque tuto curabis: nam vt tuto cures, tria propria ſunt, quibus intentus ſis, oportet, Galeno auctore, xiiij. Method. medend. quorum vnum, primumque eſt, vt omnino abſolutionem operis conſequaris: alterum, vt ſicubi non conſequaris, ſaltem cubantem non lædas, tertium, vt vitium non facile reuertatur: præcipit nanque Hippocrates in ea duntaxat pleuritide, in qua dolor ad iugulum vſque peruenerit, venam ſecare; in ea vero in qua ad imas partes dolor ſe extenderit, purgationem dummodo febris vehementiſsima non ſit, alias ſibijpſi pugnaret, vt qui in præcitatis locis contrarium aſſeruit. Atqui nec ipſe negaſſet (vtpote cum periculoſum ſit eiſdem purgans medicamentum) cognitam prius, atque expertam debere eſſe ægrotantis naturam, vt Galenus inquit: Verum vbi hæc non adſint, cum tutius per venæ ſectionem curare poteris, ea indifferenter vti, ſi virtus, aut ætas, ac reliqua non prohibeant, neque ipſe inficiaretur, potiſsimum cum morbis prodeſſe, aut ſaltem nequit nocere, nos exercendos eſſe doceat, vt diximus, id quod nec Celſus negaſſe videtur, cum dixerit, Remedium vero eſt magni, & recentis doloris ſanguis miſſus. At cum decretum ſit tutius eſſe ſemper venam ſecare in his, qui euacuatione totius corporis egent, quàm purgante medicamento vti, mox venit

Num exiſtente humorum redũdantia in totò, ſemper exordiẽda ſit curatio à venæ ſectione.

2. de rat. vict. tex. 10. & 11.

4. de rat. victus, tex. 73. 74. 75. & 76.

Quod ſeruanda ſit Hipp. ſent. in cura morbi lateralis.

Commen. 11

Cap. 14.

3. meth. c. 7.

Quòd tutius ſit ſemper venam ſecare ex Gal. decreto.

Quòd Gal. in hoc non contradicat Hippocr.

Commen. 11

1. de Morbis vulg. com. 2. tex. 49.

Gal. 2. de rat. vict. còm. 13.

Cap. 1.

Ex qua vena ſanguis mittẽdus ſit.

in dubium, ex qua vena ſanguis mittendus erit, idque non ab re, nam in hoc nedum Arabes
cum Græcis, ac ipſimet Græci auctores, inter ſe, verumetiam iuniores medici, etiam hi, qui
Galeni doctrinam profitentur, magnopere digladiantur. Verum nos quibuſdam prius præli-
batis, id quod cum Hippocrate, & Galeno ſentiendum ſit, de hac re breuiter enunciabimus,
Lib. de curan. rat. per venæ ſectio. per totum, pręcipue cap. 19. — quorum primum, ac præcipuum eſt, iuxta Galeni ſententiam, cum libro de Cur. rat per venæ ſe-
ctionem, tum nono Method. medend. quòd venæ ſectio interim ſanguinis vacuandi cauſa ad-
hibetur, ceu vacuantium præſidiorum vna; probe autem hanc adminiſtrari conuenit, cum ſan-
guis ipſe fiat naturæ inutilis; atqui bifariam contingit eum naturæ inutilem fieri, vel cum pro-
9. meth. c. 11. — priam qualitatem ad vnguem non ſeruat, vt nec amplius nutrire poſſit, ſicut prius cum vtilis
Primum ſuppoſitum. — erat, vel cum ita multitudine creuerit, vt aut vires premat, plethoram quoad vires generans, aut
tum venas, tum arterias, vel diſtendat, vel findat, vel obſtruat, quoad vaſa eo tempore plethó-
ra genita. interim vero ceu reuulſorium auxilium ſit, ea vtimur, vt humorum vehementiorem
impetum ad diuerſam partem reuocet, vel per propinqua deriuet. Nam non contemnenda ve-
Cap. 11. — næ ſectio eſt, tanquam non ſit auxilium reuulſorium, vt Galenus inquit eodem libro de Cur. rat.
per venæ ſectionem, cum per eam auertatur ſanguis, atque ad alia membra conuertatur; idque
bifariam fieri poterit, vel ad proxima deriuatus, vel ad contraria reuulſus, vt diximus, illud
Cap. 3. — παροχέτευσιν, hoc ἀντίσπασιν, Græci vocant, vt idemmet libro quinto Method. medend. te-
Secundum ſuppoſitum. — ſtatur Galenus, verum perpetuo memoriæ tenendum, ex eiuſdem Galeni decreto, quod ſiue vt
vna vacuantium præſidiorum venæ ſectione vtaris, ſiue pro reuulſorio auxilio, ſemper poſtu-
Cap. 11. — lat valentes vires, quæ modo vacuationis eius reſpondeant, ad hæc nanque reſpicientes ſangui-
Tertium ſuppoſitum. — nem detrahimus, alias ſemel, alias bis, vel ter, vel ſæpius, vt ipſe inquit eodem nono Method. me-
dend. Accedit ad hæc quòd licet deriuatio ſemper ad vicina loca fiat, reuulſio tamen ad con-
traria efficitur, non vno duntaxat modo, ſed humoribus ſurſum fluentibus, deorſum reuulſio
molienda erit; deorſum vero, ſi ſurſum: ſin ad dextram inclinent, ad ſiniſtram, vero abeunti-
bus, in aduerſam partem; intro autem vergentibus, foras; ac rurſus foras ruentibus, intro: ſic
quæ retrorſum fluxiones fiunt, reuocabis antrorſum: quæ vero antrorſum, contra retrorſum;
5. meth. c. 3. — quemadmodum cap. de reuulſ. Galenus ſcriptum reliquit, quinto Method. medend. & Aphoriſ-
mo lxviij. libri quinti, fit itaque ad contraria auerſio, vel ſecundum longitudinem, vel ſecundum
Cap. citato. — latitudinem, aut ſecundum profundum, in qua duæ continentur differentiæ, tum ea, quæ eſt an-
te, & retro, tum ea, quæ eſt intus extra: & propterea libro quinto Meth. med. eius meminit, quæ
intus extra, & è contra habetur, & commento præcitati aphoriſmi eius duntaxat, quæ eſt ante, &
retro, & è contra: cum in vniuerſum, ſecundum tres dimenſiones ad contraria auerſio fieri poſ-
ſit. Ea vero quæ fit ſecundum profundum, ſub diuerſa ratione bifariam conſiderari valeat: &
ne quis temere pro ſanguinis auerſione indiſcriminatim diuerſione, aut deriuatione vtatur, idem
Quartũ ſuppoſitum. — Galenus (Hippocratis auctoritate, nam & hæc quoque Hippoc. inuenta ſunt) tum lib. de Cur. rat.
Cap. 19. — per venæ ſectionem, tum quarto Method. med. & ſecundo de Arte cur. ad Glauc. docuit nos eiſ-
4. meth. c. 9. — dem vtiliter vti: nam incipientibus fluxionibus, ac toto tempore quo etiamnum fluxio valenter
2. ad Glauc. cap. 2. — irruit, ad contraria reuellere ſtudendum erit: in inueteratis autem, ac vbi fluxio ferè iam reſtitit,
expedit magis per vicina deriuare; Neque illud ſatis admodum eſſe putes pro reuulſione, aut de-
Quintũ ſuppoſitum. — riuatione perficienda, niſi & hoc potiſſimum animaduertas, quod eiſdem geminam ob cauſam
vti poteris, aut pro auerſione duntaxat, ac inhibitione impetus fluentium humorum, ipſum ad di-
uerſam partem reuocando, vel per propinqua deriuando, quo caſu id, quod influit, aut fluxu-
rum eſt, tantum reuulſione, aut deriuatione prohibemus, nominabimuſque eas diuerſiones ſim-
pliciter, ſi ad longinqua, atque contraria, & ſimpliciter deriuationes, ſi ad proxima ſanguis, ſeu
fluxionis impetus per eas conuertatur; de qua ſimpliciter diuerſione, ac deriuatione, meminit
Cap. 11. — Gal. præcitato lib. ix. Meth. med. quo loco cum tractaſſet de venæ ſectione tanquam vna vacuan-
tium præſidiorum, confeſtim de ea mentionem fecit, qua vtimur pro reuulſione duntaxat, aut
Cap. 3. — deriuatione fluentium humorum; de eiſdem quoque v. Meth. med. verba fecit, cum dixit, eas eſ-
Cap. 15. — ſe omnis immodicæ euacuationis communia remedia, ac propterea ab Hippoc. inuenta: & lib. de
Curandi rat. per venæ ſect. in immodicis ſanguinis eruptionibus, reuulſionis cauſa venam ſecare
Comm. 53. — iuſsit: nam citiſsime ex ea conſpicuam videbis vtilitatem, ſi in directum adhibeatur; & iij. pror-
rheticorum, dicebat, Nempe & nos ſæpius auxilium experti ſumus, venæ inquam ſectionem, per-
ſpicue per eam immoderatam ſanguinis lationem ſiſtentes: neque enim per eam (vt ipſe inquit)
vacuationis, ſed reuulſionis gratia ſectionem facimus. Quapropter & recto tramite eam fieri
præcipit, quod ab Hippocr. κατ' ἴξιν, dictum eſt: id inſuper exequendum iuſsit in inflammatio-
nibus ipſis, preſertim circa initia, vbi totum corpus plenum ſanguine appareat, ſecundo de Art.
cur. ad Glauconem, dum aſſeruit, Semper enim fluxionis motum ad contrarium trahere expedit,
Cap. 2. — & xiij. Meth. med. indicationem curationis phlegmonarum, quæ adhuc in generatione ſunt, prio-
Cap. 6. — rem vacuatione eſſe inhibitionem confluentis ad affectum locum ſanguinis aſſerebat: nam quæ
phlegmonæ adhuc in generatione ſunt, earum cauſas prius abſcindere oportet, vt eodem loco
patet; & paulò poſt dicebat præceptum in contrarium auerſionis eſſe in omnibus talibus com-
mune, potiſsimum ſi totum corpus male ſit affectum: nanque in his ad partes, quæ maxime

longinquæ ſunt, ſemper auerſionem facies; ſiquidem longiſsime à tentata fluxione parte auellere, nequaquam ad eam trahere conuenit. hoc idem confirmauit lib. Art. med. inquiens, Si igitur vniuerſum corpus plus æquo plenum fuerit, per patientem locum minime vacuandum, neque elaborandum, vt quod influxit, retrocedat, cum corpus plenum non admittat, ſed prius totum corpus euacuare oportet, aut omnino ad contraria loca retrahere, quod patienti particulę influit: quo perfecto opere à parte prius repellendum, mox diſpergendum. Poteris inſuper & ſecundo reuulſione, ſeu deriuatione vti non ſimpliciter, & exquiſite, pro ſcopo habens auerſionem duntaxat fluentium humorum, aut eorum, qui fluxuri ſunt, ſeu immodicæ euacuationis curationem, ſed eum qui in parte affectæ continetur, qui in ſimul cum diuerſione, aut deriuatione euacuatur. Sed quoniam in huiuſmodi diuerſione, ſeu deriuatione duo perficiuntur, euacuatio videlicet humoris in parte affecta contenti (& cum is non per eandem partem euacuetur, verum per remotas, aut propinquas prædictæ parti affectæ) inſimul cum iam dicta euacuatione, reuulſio quoque ſeu deriuatio fit; vnde cum mixtum quoddam opus ſit, ex vacuatione, & auerſione, interim Galenus reuulſiones cum euacuatione, aut vacuationes cum reuulſione nominat; & iam ex mente Hippocr. & vt patet commento Aphoriſ. lxix. libri quinti, cum ait, Non ſolum ſtudet Hippocrates vbi opus ſit, euacuare, ſed etiam reuulſorie euacuare, ſeu cum reuulſione; ſic quoque libro de Cur. rat. per venæ ſectionem, aſſerebat, incipientes plegmonas reuulſorie euacuare oportere: & paulo infra inquit, Quippe reuulſiones cum euacuatione adhiberi magis debent in fluxionibus incipientibus: & lib. ſecundo de Ratione victus in morb. acut. Cum igitur (dicebat) ſuperiorum condolentia ſignum fecerit, venam in cubito ſecare eam oportet, quæ ſanguinem ab affecta parte, & magis, & velocius tum reuellere, tum vacuare poſſit: xiij. quoque Method. medend. de curatione inflammati iocinoris verba faciens, quæ protulit verba. Ergo pariter tum reuellendus, tum educendus qui ad iecur fluit ſanguis eſt, interna in dextro cubito ſecta vena: interim vero euacuationes eas duntaxat appellat, aut reuulſiones, aut deriuationes; iuxta etiam Hippocratis ſententiam, quamuis improprie ſic dicantur, quemadmodum liquet ſecundo de Arte cur. ad Glauconem, cum dixit, At ex poſitu indicatio neque ipſa negligenda eſt: nam per quæ euacuare oporteat, atque quomodo, ipſa præcipue demonſtrat: fluentium igitur humorum retractio (ſic enim Hippocrates nominat) eorum autem qui iam membrum obſederunt, deriuatio medela eſt: & demum ſubdit; vtcunque autem euacuationis genus per communes venas fieri præcipit: nam proximarum (vt ipſemet Galenus inquit, libro de conſtit. Artis med. (communiumque affectæ particulæ venarum euacuatio optima eſt, atque facillima. Neque id mirum videri debet: nam cum mixtum quoddam opus ex huiuſmodi reuulſionibus, ac deriuationibus fiat, quod quidem proprio nomine carere videatur: idcirco alias alia Galenus cum Hippocrate vtitur appellatione, quemadmodum cum morbos fientes curamus, quæ curatio mista eſt ex præſeruatione, & curatione, proprio carentes nomine, interim præſeruationem, nonnunquam vero curationem, quandoque vero curationem cum præſeruatione nuncupamus, vt commento Aphoriſmi xxij. libri ſecundi, liquet, & xj. & xiij. Methodi medendi. Cum igitur non per patientem particulam ipſam, humorem qui in ea continetur, euacuent prædictæ reuulſiones, ac deriuationes, ſed per alias partes ipſi coniunctas, ac per proximas, ſeu communes venas, poſſent haud obſcure abuacuationes appellari, Græce vero non κενώσεις, ſed ἀποκενώσεις dici: quo etiam vocabulo vtitur Galenus libro de Art. med. de cura inflammationis loquens, vniuerſo preſertim corpore plus æquo pleno exiſtente: quamuis repellentia quoque medicamenta ex numero eorum ſint, quæ per patientem locum minime euacuant, ſed per tranſlationem ad alias partes: nam quamuis momentum omne laborantis phlegmone partis (vt prius diximus, ex Galeni ſententia xiij. Method. medendi) in redundantis in ipſa ſanguinis vacuatione conſiſtat, vacuatio tamen hæc duplex excogitata eſt, vt ipſe eodem loco inquit, aut tranſlato ad alias partes, qui in ægra continebatur, ſanguine, aut foras à corpore expulſo; gemina autem eſt dictarum vacuationum vtraque: quò fit, vt quadruplex in vniuerſum oriatur vacuantium auxiliorum genus: nam tranſlationis ad alias partes ſanguinis alterum genus eſt, vbi ipſa pars, quæ plegmone laborat, ſanguinem abigit, id quod ex adſtringentium, ac infrigidantium medicamentorum appoſitione perficitur. Alterum genus eſt, cum hæ quæ integræ ſunt, ad ſe trahunt, ipſis tamen prius exinanitis, aut quomodolibet aliter eiſdem ad ſe trahentibus. Eius tamen quæ extra corpus educit, alterum ſenſibili effluxu, alterum vero ratione tantum contemplabili perficitur. Hiſce itaque duobus modis tam reuulſione, quàm deriuatione iuxta Hippocratis, & Galeni ſententiam, commode vti poteris. Verum id neutiquam prætereundum eſt, ex eorundem decreto, quòd velut natura ſanguinis eruptione criſim efficiens rectitudinem quandam ſeruat, taliſque eruptio ſummum commodum laborantibus affert, quibus vero contra euenit, nihil iuuat, aut etiam interdum nocet, quòd vires ſcilicet citra morbi leuamen deijciat, atque exoluat. Non enim (vt Galenus inquit libro de Curandi Ratione per venæ ſectionem) in liene turgente, ex dextra nare erumpens ſanguis, nec in iecora ex ſiniſtra, vllam fert vtilitatem, ſed ſi recto fiat tramite: hoc nanque vnum eſt ex his, quæ requiruntur in perfecta, & indeficiente iudicatione, vt patet commento Aphoriſmi xx. libri primi. Sic, inquam, nos in diuerſionibus, ac deriuationibus

Cap. 95. Cap. 19. Commen. 10 Cap. 11. Cap. 2. Cap. 17. 11. Meth. c. 2. 13. Meth. c. 2. Cap. 95. Cap. 9. Sextum ſuppoſitum. Cap. 15.

bus ſeruare debemus, velut Hippocrates diligenter obſeruatus, memoriæ prodidit, ſcilicet κατ' ἴξιν, hoc eſt, in rectum, ſeu ſecundum rectitudinem ipſas efficientes: nam reuulſio quibus in directum adhibetur, euidentem vtilitatem celeriter oſtendit, quibus contra, haud etiam: à membris igitur, quæ è directo ſunt affectis partibus, propterea quòd viciniores venæ ſunt, atque magis è directo, ac plus inter ſeſe communicant, vena ſecanda erit, id enim per κατ' ἴξιν, ſecundo

Cap.2. de Arte curat. ad Glauconem, Galenus intelligi voluit, redditque rationem xiiij. de Vſu par-

Cap.7. tium, ex Hippocratis ſententia: quoniam partes, quæ ſecundum rectitudinem ſunt ſitæ, neceſſario plus inter ſeſe communicant, ac fruuntur. Quapropter proximarum, communiumque

Lib. de conſt. art. med. c.17 affectæ particulæ venarum euacuationem optimam eſſe, atque facillimam idem Galenus aſſerebat, libro de conſtitut. art. med. vt paulo ante diximus: & libro de palpit. trem. rig. & con-

Lib. de palpit. cap.5. uulſ. ſcriptum ab eo eſt, ſemper à communibus venis ſectionem faciendam eſſe, cum ſi alias ſe-

Cap.15. cueris, neque ſanabis affectum, perpetuo vero quod eſt ſanum, lædes: id autem potiſſimum ſer-

Lib. de Cur. rat. per ven. ſect. c.15.16. & 19. uandum erit in reuulſionibus, quæ pro compeſcendis immodicis ſanguinis eruptionibus adhibentur, quemadmodum libro de Curandi rat. per venæ ſectionem, liquet: nec minus & in diuerſionibus, ſeu deriuationibus cum euacuatione, cum diuerſione, aut deriuatione, vt patet eo-

13. met. c.11. 2. ad Glauc. cap.2. dem libro de Cur. ratio. per venæ ſect. xiij. Method. & ſecundo de Arte curatiua ad Glauconem: quo loco tam de diuerſione, quàm de deriuatione cum euacuatione loquitur; ait enim. Vtrunque autem euacuationis genus per communes venas fieri præcipit Hippocrates, veluti in locis muliebribus in contrarium trahes, ſi eas, quæ in cubito ſunt, ſecueris venas, aut mamillis cucurbitas appoſueris, vel manus concalefeceris, & fricueris, atque alligaueris. Deriuabis autem, ſi eas, quæ in genibus, aut talis, venas diuiſeris, & cucurbitas coxis applicueris, & crura calefeceris, ac perfricueris, atque alligaueris: & ſiquidem in parte dextra locorum paſſio fuerit, à dextra manu, aut crure detraxeris ſanguinem: ſi vero in ſiniſtra, à membris, quæ illi è directo ſunt. hoc ipſum nanque eſt, quod ab Hippocrate κατ' ἴξιν dicitur, perpetuo in omnibus, quæ phlegmone afficiuntur partibus obſeruandum, tam pro euacuatione reuulſoria, quàm cum deriuatione,

Cap.11. prout idem Galenus præcitato libro xiij. Meth. med. decretum reliquit. In his denique diuerſionibus, ac deriuationibus, nedum κατ' ἴξιν, id eſt, rectitudinem ſeruandam eſſe cenſemus, verum & maiorem rectitudinem, hoc eſt, venarum maiorem communionem ac propinquitatem, propter

Septimum ſuppoſitum. iam dictas cauſas. In reliquis vero reuulſionibus, quæ pro inhibitione duntaxat fluentium humorum adhibentur, ſat erit rectitudinem ſeruare, adeo, vt obliquitas vitetur, appello autem obliquitatem, eam quæ ſecundum duas differentias, aut plures iam dictas, affectæ parti opponeretur: vt ſi iocinore inflammato, ex ſiniſtro crure ſanguinem detraxeris: liene vero, ex dextro: aut ſi dexter oculus inflammatus eſſet, ex ſiniſtra manu, aut crure: & ſi ſiniſter, in dextra manu, aut crure. Nam cum venarum diſtributio oblique non fiat, ſed rectè magna ex parte, aut ægre confluentis ad affectum locum ſanguinis fieret inhibitio, aut forte nequaquam fieret. Quapropter cum opus fuerit huiuſmodi reuulſione vti pro inhibitione duntaxat confluentis ſucci, ea ſeruanda rectitudo erit, quæ è regione, ſeu diametro parti affectæ ſit, non ſecundum duas, aut plures reuulſionis differentias, ſed ſecundum vnam tantum, vtputa ex ſurſum deorſum, vel econtra, aut à dextris ad ſiniſtra, contraque ex ſiniſtris ad dextra: ſic quoque in reliquis ſeruandum erit reuulſionis differentijs, quæ ſcilicet fiunt foris intro, ac retrorſum ad antrorſum: & econtra: non enim per has reuulſiones, ſanguinem in inflammata parte contentum euacuare intendimus, nec immodicum ſanguinis profluuium cohibere, ſed tantum fluxionis impetum coërcere, ac ad contrarias, longiſſimaſque partes auertere, id quod in inflammationibus, quæ in generatione

Cap.6. adhuc ſunt, ex Galeni decreto xiij. Methodi medendi, prius exequendum erit; preſertim vbi ex toto corpore, aut alijs quibuſdam partibus ſuperfluum alicui particulæ tranſmittatur, vt in ea phlegmone excitetur, quò fit, vt per quamlibet vnam reuulſionis ſpeciem, ex iam dictis, ſeruata etiam rectitudine, fieri poſſit; alias ſuperflue à Galeno proprio capite de reuulſione, libro quin

5. Meth. c.3. to Methodi medendi, & commento Aphoriſmi lxviij. libri quinti, conſcriptæ fuiſſent. Idem

13. Meth. c.5. quoque eodem decimotertio Methodi medendi, corpore exiſtente pleno, in cura phlegmones, quæ ad vlcera conſequitur, manu laborante, ex cruribus ſanguinem mittere præcipit, & altero crurum male habente, ex reliquo ſanguinem mittere: quo loco tum de ea, quæ ſecundum longitudinem, tum etiam de ea, quæ ſecundum latitudinem fit, diuerſione (vt liquet mentionem fecit. Nec quidquam valet, ſi dixeris, in membris extremis id duntaxat veritatem habere, vt quidam ſentiunt; nam hoc eidem Galeno pugnat, qui ſecundo de Arte cur. ad Glauconem, decretum reliquit, Patientibus membris extremis, de phlegmone loquens, à coniunctis euacuationem faciendam eſſe, ſiue retrahere velis, ſiue deriuare, quemadmodum paulo ſupra de inflam-

Cap.2. mato iocinore, & liene ſimiliter concluſerat. Hoc inſuper confirmauit Hippocrates libro ſe-

2. de nat. hom. tex.9. cundo de nat. hom. ac libro de oſſium nat. cum dixit, Operam dare oportet, vt quam longiſſime à locis, vbi dolores fieri ſolent, ſanguiſque colligi, ſanguinem mittamus, idque pro reuulſione

De oſſium natur. paulò antè medium. duntaxat perficienda, vt ex eius verbis liquet. Nec obſtat, ſi dixeris Hippocr. dicta veritatem habere in ea præſeruatione, cum ſcilicet periculum imminet ne in futurum inflammatio procreetur, & non in ea, quæ iam orta eſt, ac in generatione exiſtit: nam pari ratione qua per

reuulſio

reuulſionem prohibetur phlegmones generatio in his corporibus, in quibus nondum oriri cœperit inflammatio, ea præſeruando à futura inflammatione: ſimiliter, & in his in quibus in generatione adhuc eſt, nec dum abſolutionem nacta ſit, per reuulſionem duntaxat, ne augeatur, prohibetur: idque medicinæ artis parti ſimiliter, quæ futurum morbum præcauet, ſubijcitur, velut in prædictis, atque ſimiliter prophylactice dicitur: quamuis ea pure, ſynceréque prophylactice dicatur, cum nondum ſenſibiliter morbus ex cauſa gignatur, ſed futurus eſt: in hac vero cum ſenſibiliter generetur, licet nondum abſolutionem nactus ſit, prophylactice dici poterit, quamuis non pure, ac ſyncere: Nam quod generatum ex ea eſt, id medicinæ artis parti quæ morbos curat, ſubijcitur, quod vero in generatione adhuc eſt, parti, quæ futurum morbum præcauet, vt liquet apud Galenum eodem xj. & xiij. Methodi medendi. Vnica igitur indicatio in vtriſque eſt: aſſimilis quoque eſt ſcopus, nempe inhibitio ſanguinis, ne ad locum qui affici conſueuit, aut afficitur, confluat; prophylactice quoque vtraque eſt, & propterea rectitudine ſeruata quoad poſſit, vt diximus, quarumuis vna ex modo dictis reuulſionis differentijs, pro ea perficienda vti poteris, æſtimata tamen tum phlegmones magnitudine, tum corporis totius ſtatu, poſitionéque partis affectæ, cum qua ſocietas quoque comprehenditur, quàm cum alijs partibus habet, vt patet libro de conſtitut. art. med. Ex his itaque conſtat quid intelligendum ſit pro eo quod ab Hippocrate κατ' ἴξιν dicitur, hoc eſt, ſecundum rectitudinem: nanque partium è directo poſitionem, propter quam & neceſſario plus communicant inter ſeſe per eorum vaſa, ac propinquiores ſunt inflammatis partibus, quàm hæ quæ non è directo ſunt poſitæ, & non intelligendum eſſe rectitudinem fibrarum, quæ in venis ſunt, prout quibuſdam viſum fuit, id quod nec ad Hippocratis, nec ad Galeni ſententiam veritatem habere poteſt, cum eam indicationem, quæ à partium poſitione ſumitur, earumque figuratione, laborantes partes, non qua ſimilares ſunt, ſed qua inſtrumentales indicent, vt xiij. Methodi medendi, ac nonnullis alijs in locis teſtatur Galenus: & propterea de inſtrumentalium partium poſitione verificatur rectitudo: & non fibrarum, quæ in venis exiſtunt: nam auerſionis in contrarium, quæ ab Hippocrate antiſpaſis dicitur, non à ſubſtantia, ſed à curandi membri poſitu inuentio præſtatur, vt idem Galenus inquit, xiiij. Methodi medendi. Ad hæc cum prædicti auctores nouerint fibras in venis contineri, cum non earum rectitudinem ſeruandam eſſe in venæ ſectione pro diuerſione, aut deriuatione ſtatuerint, potiſſimum Gal. libro de Curandi Ratione per venæ ſectionem, & ſecundo de Arte curat. ad Glauconem, ac reliquis in locis, in quibus hoc Hippocratis verbum declarat, de inſufficientia proculdubio notari poſſent. Amplius cum cunctis medicis liqueat, ſanguinis vacuationem ſecta vena, eiuſque attractionem conſecutione ad vacuum fieri, nullum propterea præſtabunt vſum rectæ venarum fibræ pro eius vacuatione, potiſſimum cum conſueuerint qui venas incidunt, iuxta inciſionem, partem ipſam, in qua vena ſecanda eſt, doloroſis vinculis alligare, multiſque frictionibus, interim etiam balneis aquæ calidæ, quo maior fiat attractio ad ſectam venam vti, vt propterea minime opus ſit venarum fibris, etiam rectis, in hunc vſum, quinimò nec etiam tranſuerſis, quanquam vſum præſtent venarum fibræ pro ſanguinis per vniuerſum corpus diſtributione, quò promptius ſingulæ partes nutriri valeant: ſunt etenim communia totius corporis inſtrumenta, vt liquet xvj. de Vſu partium. His denique iactis fundamentis firmis pro venæ ſectione adhibenda, ad propalandam noſtram opinionem, ac veritatem, quam de venæ ſectione in pleuritide, efficienda ſentimus, accedere tempeſtiuum eſt. Pro qua audacter, ac citra controuerſiam cum Hippocrate libro ſecundo de Ratione victus, ſimul atque Galeno tum eodem loco tum quarto eiuſdem, & libro de Curandi ratione per venæ ſectionem, in pleuritide venam cubiti internam ſecandam eſſe cenſemus recto à latere dolente tramite. Quòd & ſi ab Hippocrate aperte præcitato libro ſecundo de Ratione vict. non dicatur, ſubintelligendum erit, nedum ad Galeni, ſed omnium medicorum ſententiam, idque manifeſto ſcriptum reperitur lib. iiii. de Ratione vict. modo Hippocratis fuerit. Expedit enim iam dictam venam ſecare, quoniam, vt inquit Galenus, partem eam quæ phlegmone obſidetur, tum celeriter, tum quàm ceteras partes magis in acutis preſertim morbis vacuare contendimus. At ſectio prædictæ venæ (vt idemmet teſtis eſt) ſanguinem ab affecta parte, & magis, & velocius, tum reuellere, tum vacuare poteſt. Vt igitur optima ſit, atque facillima inflammatæ partis euacuatio, à proximis, atque communibus venis ea perficienda erit; atqui prædicta interna cubiti vena è directo laborantis lateris, & maiorem communitatem, atque propinquitatem cum affecta parte habet, quàm reliquæ, per quas poſſet ſanguis ab affecta parte tum reuelli, tum vacuari. Non ab re igitur ſi cum reuulſione ſanguinem qui in inflammata parte continetur, vacuare contendimus, eam incidas venam oportet: eritque ſanguinis vacuandi terminus coloris mutatio, vt ex eodem Hippocr. ſcriptum eſt, aſſerente, Neque vt copioſe ſanguis detrahatur eſt cunctandum, ſed eouſque auferendus, donec rubidior multo, vel pro puro, rubidoque liuidus fluxerit: redditque Gal. rationem dictorum Hippoc. tum eodem ij. de Rat. vict. tum lib. de Cur. rat. per ven. ſect. nam alius eſt qui in phlegmone continetur ſanguis, quam qui ſecundum naturam, vtpote plus excalfactus. Quapropter ſi antea crudior erat, rubrior modo, & flauior efficitur ſin: eiuſmodi prius fuerat, liuidior erit, aut ad atredinem vergit pro maiori, minori ue aſſatione, ſeu aduſtione.

11. Meth. c. 2.
13. Meth. c. 2.

Cap. 16.
Quid per κατ' ἴξιν intelligendum ſit.

Cap. 7.

Cap. 8.

Lib. de Cur. rat. per ven. ſect. cap. 15.
2. ad Glauc. cap. 2.

Cap. 1.
De ſecanda vena quid ſentiendum.
2. de Rat. victus, tex. 10.
4. de Rat. victus, tex. 73.
Lib. de Cur. rat. per ven. ſect. cap. 16.
2. de Rat. victus, tex. 10.
4. de Rat. victus, tex. 73.
2. de Rat. victus, cōm. 10.
Quando è directo laborātis lateris facienda ſit.
Terminus euacuationis à quo iudicabitur.
2. de Rat. victus, tex. cit.
2. de Rat. victus, cōm. cit.
Lib. de Cur. Rat. per venæ ſect. c. 6.

Coloris igitur mutatio, ſanguinis ex particula inflammata tranſlationem ſufficienter commonſtrat: & propterea hic erit modus vacuationis, atque menſura, quę affectui peculiaris exiſtit, ſiquidem ſignum conſtituit Hipp. aſſumpti in ſectam venam ex plegmone ſanguinis mutationem in eo apparere; quem ſectatus Gal. pari ratione pro reuulſione ſimul cum vacuatione perficienda in pleuritide lib. de Cur. rat. per venæ ſectionem dicebat. Quin & pleuriticis, quæ è directo laborantis lateris adhibita fuit ſanguinis miſsio, clariſsimam ſæpe vtilitatem attulit; quæ vero ex brachio oppoſito, aut omnino obſcuram, aut certe poſt temporis interuallum. Nemo itaque vereatur vbi ſimul vnica venę ſectione, tum reuellere, tum vacuare velit, ac poſsit in morbo laterali venam cubiti internam ſecare, quę è directo laborantis lateris ſita eſt: ea vero non apparente, eiuſdem cubiti mediam: quod ſi nec ea apparuerit, humeralis incidatur, prout Gal. viſum eſt, eodem ij. lib. de Rat. vict. in morb. acut. eritq. huius venę ſectionis vacuandi ſanguinis terminus, eiuſdem (vt diximus) coloris mutatio. Ceterum quoniam non omni ex parte coloris ſanguinis mutatio expectanda eſt, ſecta vena in pleuritide, vt Gal. inquit, eodem lib. de Cur. rat. per venæ ſect. imò verum eſt, vbi antequam exiſtat, ceſſare conueniat, idq. duplici nomine, vt ipſe aſſerit, ob infirmas videlicet vires, quę tantam copiam vacuare prohibent, aut ob phlegmones prauitatem: nanque interdum nihil ab ea emittitur, ſed inibi ſanguis fortiter conſtrictus eſt, per quam venæ ſectionẽ reuulſio duntaxat, & non reuulſio, & euacuatio ſimul fieret: propterea non ab re in dubium venit, num perpetuo ſeruandum erit in cura pleuritidis, quòd ea incidatur interna cubiti vena, quæ è directo laborantis lateris ſita eſt? vel liceat interdum à reliquis partibus ſanguinem mittere, etiã pro reuulſione duntaxat perficienda? Pro quo animaduertendum, quòd præter iam dictas duas præcipuas cauſas de pleuritide traditas, nonnulla alia ſunt, quæ multam ſimul copiam ſanguinis euacuari prohibent, etiam ſi affectus id indicabit, velut ſcriptum reperitur apud Gal. tum lib. de Cur. rat. per venæ ſect. tum iiij. de Rat. vict. in morb. acut. j. de Arte cur. ad Glauc. & reliquis pleriſque locis. Ea ſunt, laborantis temperies cum calida, ſcilicet, & humida fuerit: nam ſuapte natura corpora hæc prompte difflantur, qua etiam ratione, & pueris ipſis cum, videlicet, pubertatem attigerint, quod ad ætates attinet, minus detrahimus, quàm plenitudo, ſeu affectus cõmonet: dixi autem non inconſulto, cum pubertatem attigerint, ne quis opinetur admiſiſſe Gal. veris pueris venę ſect. vſque ad xiiij. annum: interdicit enim eis vbique locorum eam: & proinde cum dicit lib. de Cur. rat. per venę ſect. Quod minus detrahimus, quod ad ętates quidem attinet in pueris, de eis intelligendum erit qui pubertatem attigerint, ſic nanque & eodem libro parum ante præſcripta verba eos nominauerat: etiam poſt xiiij. annum. Quod vero ad corporis habitus, in candidis, & quibus mollis, teneraq. eſt caro, minus etiam detrahimus: Similiter in regionibus anni temporibus, ac aëris conſtitutionibus immodice calidis, aut frigidis largam vacuationem fugimus, licet cuncta hæc ſub virium imbecillitate ferè contineantur. Cum itaque tot ſint, quæ exquiſitam venæ ſectionem fieri impediant; audacter aſſerimus eandem internam cubiti venam è directo laborantis lateris incidi debere, eaq. non bis duntaxat, ſed ter, & ſæpius, vbi opus fuerit, etiam reuulſionis tantum gratia, cum aliquod ex prędictis vſque ad coloris mutationem fieri prohibeat: quamuis ex ea (vt Gal. inquit) parti quæ phlegmone obſeſſa eſt, minus futurum ſit auxilium: modo fluxio nõ valenter irruat, velut conſueuit in primis morbi diebus, aut corpus totum non ſit ex ęquo plenum. Verum vbi ea vehementer irruat, aut in corpore toto humorum adſit redundantia, cum debilitate virium, nullo pacto pro reuulſione duntaxat eiuſdem lateris venam primo in cubito ſecandam eſſe putamus, ſed ad partes, quæ maxime longinquę ſunt, diuertere prius oportet, atq; magis in aduerſum trahere, ſeruata tamen perpetuo Hipp. rectitudine, quę in reuulſione dũtaxat efficienda ſeruari poteſt, ac debet; vtpote, quæ non ſecundum duas, vel plures, ſed vnam tantum reuulſionis, ſeu oppoſitionis, differentiam fiat. Nam quamuis ex ea minus ſequatur auxilium laboranti particulę, multo tamen ſecurius exiſtit; cum non ad ipſam per hanc venæ ſectionem fluxio magis proritetur, ac trahatur, quemadmodum ſi ex eodem latere venæ ſectio fieret; imò ipſa per eam inhibetur, cum ad partes, quæ maxime longinquæ ſunt, attractio fiat. Id nanq; perpetuo ſeruari oportere in cunctis venæ ſectionibus, quę tantum pro reuulſione adhibentur, ac fluxionũ inhibitione, ex paulò ſupra conſcriptis auctoritatibus Hipp. ac Gal. conſtat: & Aët. lib. v. cap. c. illud confirmauit, cum de doloris curatione verba fecit, inquiens, Siquidem igitur multitudo fuerit quę diſtendit, viribus fortibus exiſtentibus, vena ſecetur, & ex magna vena inflammatę autem dolenti parti propinqua ſanguis auferatur. Si vero debiles fuerint vires, reuulſio fiat, & deriuatio ſurſum, aut deorſum, aut vtrinque, aut per frictiones. Nec vtiq; Gal. illud negauit in morbo laterali, cũ lib. de cur. rat. per venę ſect. dixit, Quin & pleuriticis, quę è directo laborantis lateris adhibita fuit ſanguinis miſsio, clariſsimam ſępe vtilitatẽ attulit, quę vero ex brachio oppoſito, aut omnino obſcurã, aut certe poſt tpis interuallum. Nunquid aliud voluit per hęc verba ſignificare? niſi ꝙ clariſsimam vtilitatem affert venę ſectio è directo laborantis lateris adhibita? nanq; per eam celeriter clariſsima vtilitas ægrotanti affertur. Sed qm̃ nouerat iam id obſeruari perpetuo haudquaquam poſſe, ꝑ eas quas prius tradiderat cauſas, quas etiam modo narrauimus, ſæpe id dixit obſeruari debere, & non ſemper, vſus verbo πολλάκις, & non ἀεὶ; ſubditq. demum cum id obſeruari non potuerit perpetuo, quod licet non tantam afferat vtilitatem, nec ita cerelem, nec ex brachio

Cap. 16.

Comm. 10.

Cap. 14.

Num ſemper ex eodem latere facienda ſit venæ ſectio.

Cap. 14. Cap. 19. 1. ad Glauc. cap. 14.

Cap. 13.

2. de Rat. victus. cõm. 10.

Quòd non perpetuo è directo laborãtis lateris venę ſectio ſit facienda.

Cap. 16.

oppoſito fieri debet, cum dixit. Quæ vero ex brachio oppoſito, aut omnino obſcuram, aut certe poſt temporis interuallum: fruſtra nanque appoſuiſſet verba hæc, niſi quandoque ea vti deberemus: preſertim cum prius ſecta vena ex eodem latere, ſæpe, & non ſemper clariſſimam vtilitatem attuliſſe dixiſſet. Accedit ad hæc, quod & conferre confitetur venæ ſectionem ex oppoſito brachio, quamuis obſcura ſit conferentia, aut poſt temporis interuallum; idque non præter rationem. Nam cum per hanc venæ ſectionem reuulſio tantum fiat confluentis ſucci ad affectam partem, & non euacuetur ſanguis, qui in ea continetur, nec propterea dolor confeſtim ſedetur: ea de re rectè Galenus inquit, per hanc venæ inciſionem obſcuram fieri, aut poſt temporis interuallum ægrotantibus vtilitatem, relatione ad eam, quæ è directo laborantis lateris efficitur, pro reuulſione ſimul, ac euacuatione. Hoc idem confirmauit Aëtius, qui libro tertio, cap. xij. ex Galeni ſententia pro reuulſione, ſimul ac euacuatione perficienda, venam è directo affecti lateris ſecandam præcipit: lib. vero viij. cap. lxviij. (ex Archigenis monumentis) venam incidere oportet, inquit, vt dictum eſt, in brachio, non eo quod recta ab inflammato latere procedit, ſed oppoſito: Sanguinis autem multitudo non vſque ad animi deliquium extrahatur, ſed modicum extrahere oportet, & poſt ſufficientem temporis inter capedinem, rurſus repetita inciſione modicum auferre. Quo loco venæ ſectionem adhibendam eſſe pro reuulſione duntaxat perficienda, putandum eſt, cum non liceat tantum virum ſibimet pugnantia conſcripſiſſe, vt quidam volunt: quamuis in vtriſque locis ſecundum mentem aliorum locutus fuerit Galeni ſcilicet in vno, Archigenis in alio. Ex oppoſito itaque brachio venam interdum ſecandam eſſe reuulſionis tantum gratia in morbo laterali, cum in generatione adhuc ſit, fluxio valenter irruat, aut corpus totum humoribus plenum fuerit, ex Galeni, ac Aëtij ſententia liquet; cum videlicet laborantes vnicam venæ ſectionem, quæ vſque ad coloris ſanguinis mutationem fieret, pro reuulſione ſimul, ac euacuatione, propter aliquam ex prædictis cauſis, ferre non valeant: nanque in his inflammationibus, quæ in generatione adhuc ſunt, prior vacuatione inhibitio facienda eſt confluentis ad affectum locum ſanguinis. Quapropter longiſſime à tentata fluxione parte auellere, & nequaquam ad eam trahere conuenit: id autem potiſſimum ſeruari debet, vbi à toto, vel reliquis eiuſdem partibus, ſuperflua affectæ parti tranſmittuntur: Semper etenim fluxionis motum ad contrarium trahere expedit, dicebat idem Galenus ij. de Arte cur. ad Glaucon. Si vero fluxionis cauſa ex ipſa parte quam phlegmone vexat, oriatur, vtpote quæ calidior ſit facta, aut dolore vrgetur, quippe ſatis conſtat eiuſdem Galeni præcepto xiij. Method. medend. affectum illum principio tibi eſſe ſanandum, & mox quidquid iam phlegmones factum eſt: nam ſemper quæ phlegmonæ adhuc in generatione ſunt, earum cauſa prius abſcindere oportet, vt eodem libro patet. Quapropter toto (vt inquiunt) cœlo, (vt mea fert opinio) errarunt, qui iuxta Galeni doctrinam voluerunt perpetuo pro cura pleuritidis eiuſdem lateris venam incidendam eſſe, freti ex paulo ante dicta auctoritate ipſius, in qua (vt cuilibet patere poterit) à Galeno perpetuo id ſeruandum eſſe non præcipitur: quamuis ſæpius dixerit, vtilitatem clariſſimam eam afferre; imò, propterea quòd ſæpius dixit, id ſemper obſeruari noluit, ac ſi dixiſſet, quandoque ex ea vtilitatem non prouenire, imò potius laboranti incommodum, veluti ſi fieret, redundantia in toto corpore exiſtente, circa morbi initia, fluxioneque valida irruente, & vires, aut quodpiam aliud ex prædictis vſque ad coloris mutationem eam fieri prohiberent: quo caſu, ſatius, imò tutius erit, iuxta eiuſdem Galeni decreta ex oppoſito brachio ſanguinem mittere reuulſionis tantum gratia, quamuis ex ea inflammatæ parti minus futurum ſit auxilium, quæ ad contrarium iuxta latitudinem fieret, vt ſi iuxta tali venas, è directo tamen laborantis lateris venam incidas, per quam reuulſio duntaxat fiat, ſecundum longitudinis oppoſitionem, ijs potiſſimum, quibus hæmorrhoides, aut menſes detenti fuerint, à qua confeſtim eadem die, ſi vires permiſerint, aut in ſequenti eam incidas venam in cubito, quæ è directo eſt laborantis lateris, etiam ſi per eam reuulſio tantum fiat: nam quanto maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tanto reuulſionem efficaciorem effeceris, vt Gal. inquit eodem lib. de Cur. rat. per venæ ſectionem. Et propterea facta prima venæ ſectione ex oppoſito cubito, aut eiuſdem lateris crure, ſtatim ad ſecandam (vt diximus) eiuſdem affecti lateris in cubito venã deuenias eamque non ſemel incidas, imò bis, ter, ac ſæpius, vbi opus fuerit, repetas, ſi quid non prohibeat; quoad ſanguis qui in obſeſſa phlegmone parte cõtinebatur, per eam vacuetur; id quod dignoſces præcipue, ex eiuſdem ſanguinis coloris mutatione, ac doloris ſedatione. At mox non deerit, qui noſtram hanc opinionem impugnabit, aſſerens, ꝙ ſi ſectio venæ è directo laborantis lateris pro reuulſione duntaxat interdum adhibeatur, & ea ab affecta parte reuellit, vt palam conſtat, cum ipſa à nobis non prohibeatur, etiam exiſtente in toto corpore plenitudine, ac valenter fluentibus ſuccis ad affectam partem, præcedente tamen oppoſiti cubiti, aut eiuſdem lateris citra talum ſanguinis miſſione; cur pari ratione etiam à principio nulla facta in reliquis partibus remotioribus venæ ſectione, pro eadem duntaxat reuulſione perficienda ipſa non incidenda erit? Cui reſponſum volo, quod licet per ſectionem venæ in cubito è directo laborantis lateris interdum reuulſio tantum perficiatur, vt prius dictum eſt, tamen ſi tempore quo fluxio valenter irruit, ſeu corpus multis humoribus refertum ſit, vt ſæpe contingit, pro reuulſione duntaxat ea incidatur,

Loco citato.

Cap. 2.

Cap. 6.

Quorundam Galenicorũ allucinatio.

Loco citato.

Cap. 12.

Dubium.

tur, maius affert ægrotanti incommodum, quàm commodum: nam inanitis per venæ ſectionem venis brachij eiuſdem lateris, cum viciniores ſint affectæ parti, quàm reliquæ, quæ in oppoſito brachio, aut eiuſdem lateris crure exiſtunt, irritatur quidem per eam ad affectam partem humorum defluxus conſecutione ad vacuum ipſis attrahentibus: Nec quidquam valet, ſi dixeris eas potius à parte phlegmone obſeſſa trahere, quàm reliquis partibus: nam præter reliqua, quæ dici poſſent, illud tantum ſatis eſſe puto, quod apud Galenum legitur iij. de natur. facul. quod in ſucceſſione ad id quod vacuatur, quod leuiſſimum, tenuiſſimumque, prius ei quod vacuatur ſuccedit, quàm id quod grauius eſt, & craſſius. Atqui craſſior eſt qui in parte phlegmone obſeſſa ſanguis continetur, inibique fortiter conſtrictus, nec leuiter in eiuſdem ſpatijs inanibus impactus, ac ex vaſis ad eadem effuſus, & proinde ægrius, quàm à ceteris corporis partibus ab inanitis venis trahitur: quod ſi velis ſaltem à naturali facultate vaſorum eum ſanguinem trahi, quid ſtultius, cum id quod familiare eſt, & non alienum (velut ſanguis, qui in inflammata parte conſiſtit) ab attractrice facultate promptius trahatur. Potius itaque attrahit venæ ſectio hæc ad inflammatam partem quam reuellit, ſi in principio nulla facta à iam dictis remotioribus partibus venæ ſectione adhibeatur: & propterea magnopere vitanda erit, niſi pro reuulſione ſimul, ac euacuatione adhibeatur, aut pro reuulſione duntaxat vbi corpus totum plenum non fuerit, ſeu poſt primos morbi dies, cum fluxio non vehementer irruat, quemadmodum ex his, quæ ſupra diximus, liquet: tunc etenim nec fluxio irritabitur, & promptius ſanguis in affecta phlegmone parte contentus, per eadem vaſa, per quæ erat effuſus, remeabit, ſi eum quoque euacuare tentabis cum reuulſione per iteratam venæ ſectionem, modo nullum eorum quæ diximus, eum euacuari prohibeat. Verum vbi corpus totum vitioſis quoque ſcateat ſuccis, ac recrementis plenum appareat, & circa imas potiſſimum thoracis partes dolor excruciet, nec dolor per venæ ſectionem adhuc conquieuerit, à venæ ſectione, aluus nedum clyſterijs, verum etiam purgantibus medicamentis ſubducenda erit, ex Tralliani ſententia cap. j. lib. vj. modo vires valeant: nam ſi imbecilliores fuerint, nedum leuibus clyſterijs, verum etiam acribus vtendum, Paulo auctore. Et ſi paulò cum Galeno medicamenta purgantia nulla præcedente venæ ſectione quodammodo propter traditas cauſas, vitauimus: nam tutius eſſe fatemur ſemper in morbo laterali, qui euacuatione totius corporis indiget, venæ ſectione primo vti, non negauimus tamen poſt venæ ſectionem, interdum purgans medicamentum poſſe conferre, cum ſcilicet adſint ea, quæ modo diximus. Verum ea eligenda ſunt, ex quibus prænarrata à Galeno pericula non impendeant: & non ea pharmaca quæ fortiter ſoluunt, de quibus Aëtius lib. viij. cap. lxviij. ſic ſcriptum reliquit, Aluus autem aſsidue ſubducatur, in maximis preſertim doloribus, ſed tamen cauendum ne fortiora ſolutiua exhibeantur. Hæc inquam purgantia medicamenta tempore, quo Galenus vixit, vſui erant, quæ cane peius & angue fugienda ſunt pro cura morbi lateralis, propter cauſas ſuperius aſsignatas. Verum eis potiſſimum vtendum erit, quæ leniendo purgant, aut per tuſſim repurgationi opitulantur, aut ſaltem non aduerſentur. Ea ſunt hoc noſtro æuo, caſſia fiſtula, manna, ſaccharum violaceum, aut ſyrupus ex pluribus infuſionibus violarum. Diaprunum non laxatiuum Nicolai: quibus etiam interdum pro ratione redundantis ſucci admiſcere poteris, aut diacatholicon, aut rhabarbarum, vel agaricum: quantitas autem iſtorum lenientium iam dictorum ratione, exigua ſit, oportet. Nec Galenus illud negaſſe videtur, quamuis ante venæ ſectionem cum prædicta non concurrant, purgans medicamentum vitauerit; ſimul etenim cum Hippocrate iiij. de Ratione victus in morb. acut. venam primo ſecandam eſſe, & deinde purgans medicamentum exhibendum in internis inflammationibus, & non è contrario decretum reliquit, idque ſecure, & mediocriter porrigendum inquit Hippoc. vbi vtroque indigeant auxilio. Redundante itaque bile, ex caſſiæ fiſtulæ ℥. j. & ß. & diapruni lenitiui ℥. ß. bolus confici poterit: poſt cuius aſſumptionem ℥. ij. vel ℥. ij. & ß. mannæ diſſolutę in infraſcripto decocto tribuere poteris, quod recipit hordei mundi ℥. iij. florum borraginis, & violarum, ſingulorum ℥. ij. radicis glycyrrhizæ ℥. j. vuarum paſſarum mundatarum ℥. iiij. adianti ℥. j. & ß. iuiubarum, num. iiij. bulliant ſecundum artem in aqua fontana: deinde ℥. iij. vel iiij. eiuſdem decocti aſſume, in quibus iam dictam mannam diſſoluas. Si autem æger (vt plerique ſolent) caſſiam fiſtulam aſſumere abhorreat, cum eadem manna diapru. lenitiui ℥. ß. ac rhabarbari optimi vigorati infuſi in parte prędicti decocti, ac per lineum linteum transfuſi ℥. j. miſceantur. At ſi pituitoſus fuerit redundans, in vicem diapru. lenit. cum caſſia fiſtula ℥. ß. diacatholicon, & agar. trochiſ. ℥. j. addas, ſicque bolum conficias: aut ſi potionem potius aſſumere eligat, prędicto decocto ficus aridas ac palmulas ij. vel iij. & hyſopi ℥. ij. adijcias: in cuius decocti quantitate, quę ſatis ſit, agarici troch. ℥. j. vel ℈. iiij. leuiter decoquantur; in quo iure ℥. j. ß. caſſię fiſtulę, aut ij. mellis roridi diſſoluantur, cum ℥. ß. diacath. Pari ratione ſi atra bilis redundabit, decocto addendum erit ſenę, & epithymi, vtriuſque ℥. ij. in quo demum diſſoluas ℥. j. & ß. aut ij. caſſiæ fiſtulæ cum ℥. ß. aut ℥. vij. diacatho. aut loco caſſiæ fiſtulæ, manna vtare, potiſſimum ſi eam abhorreant laborantes. Nec minus loco mannæ, preſertim pauperibus; aut in locis vbi ea deſit, ſaccharo violaceo, aut ſyrupo ex pluribus infuſ. viol. vti poteris: quemadmodum in robuſtioribus etiam corporibus, vice diapru. lenitiui, etiam laxatiua

vtare

Cap. 14.

Purgatio.

Tex. 21.

vtare, & vice diacath. confectione de dact. potiſſimum pituita redundante, id tamen perpetuo ſeruandum erit, vt ex eis, quæ fortiter purgant, etiam robuſtis corporibus multa quantitas non tribuatur, ſemperque mixta ſint cum multo maiori copia prædictorum lenientium medicamentorum, ita vt eorum quantitas ℥. ij. non excedat. Interim autem medici exhibere non negligant ea medicamenta, quæ ad facilem excreationem, ac thoracis expurgationem conducunt, diuerſa tamen, prout diuerſitas humoris gignentis inflammationem requirit: nam ſi ſanguis, aut bilis fuerit, violaceum ſyrupum, aut è cannis, ſeu vua paſſa, vel ex adianto tribuas, interdum vero iuiubinum ſimplicem: compoſitum vero, aut eum qui ex glycyrrhiza, ſeu hyſſopo conficitur, ſeu etiam è marrubio exhibere poteris, ſi morbus lateralis ex craſſioribus ſuccis fuerit ortus. Quod ſi æger maluerit aquis permixtos potius abſorbere eos, aquam borraginis, aut hordei, ſeu adianti permiſceas, vel aquam in qua glycyrrhizæ radix fuerit decocta: Nonnulla item ecligmata hypoglottidaſq. in hunc vſum parari poſſunt, quæ ſtudioſi iuuenes requirant, cap. tum de catarrh. tum de tuſſi. Sed qm̃ Hipp. præcipiebat à principio lateris dolores tentare calidis foribus diſſoluere, tempeſtiuum videtur, ad eos deſcribendos deuenire: eos nanque conſcribere diſtulimus vſque in hunc locum, ne interceptus fuiſſet ſermo de venę ſectione ac purgatione adhibenda. Erit itaq; (eo dem Hipp. teſte ij. de Rat. vict. in morbis acutis) inter omnia fomenta calida probatiſſimum (nam à frigidis nemo veretur abſtinendum eſſe) id quod ex aqua calida in vtre, vel veſica, aut alio vaſculo poſita, fit: quamuis vtilis etiam ſit, vt ipſe, inquit, & ſpongiæ mollis, magnæq. atque ex aqua calida expreſſæ applicatio: verum fomentum linteo veſtiendum erit, propter eas quas ipſe præcitato loco reddit cauſas: hi ſiquidem humidi potus inflammationibus, quæ à complicatione bilioſo ſucco factæ ſunt, opitulantur, ex Gal. ſententia eodem ij. lib. de Rat. vict. in morb. acut. velut ſicci ijs, quæ à tenui, aquoſoq. ſanguine exortę ſunt, cum perpetuo contraria contrariorum ſint remedia. Loco autem prædicti fotus in eundem vſum parari poſſent, ſi prius in aqua radicem, & folia althææ, flores chamæmeli, fœnumgræcum, ſertulam campanam, ac ſemen lini decoquas, ac demum aliquo prædictorum modorum fotus applices: ex eiſdem quoque ſacelli parari poſſent, qui etiam calidi, veluti fotus, extrinſecus adhibeantur. Si vero ab aquoſo, tenuique ſanguine exorta fuerit inflammatio, tertio fotuum genere ab Hippoc. conſcripto vtare. Eſt autem fomentum ipſum ſiccum ex ſale, milioque frictis, torrefactis, atque in ſacculis concluſis paratum: beneuolum ſiquidem, leue, atque iucundum eſt milium, vt ipſe inquit Hippocrates: Poteris inſuper & in hunc eundem vſum, ex chamæmeli floribus, furfure, ac milio ſaccellos componere: vel ex milio, ſale, ſemine lini, ac fœnogræco, modo ſicci ſemper applicentur. At ſi ſuſpitio fuerit, craſſos, viſcoſoſque humores, in ea quæ phlegmone obſidetur parte collectos eſſe, ſecundo ab Hipp. fotus genere conſcripto, vtarę. conſtat autem ex hordeo, ac eruo, prius tamen eis conciſis, comminutiſque, & demum ex aceto, & aqua excoctis: ita diluto aceto ex aqua, vt paulò acidius ſit, quàm vt quis bibere poſſit. Hæc itaque ſemina madefacta perfuſaque, & feruefacta in ſacculos coniecta lateri dolenti apponantur: in hunc etiam vſum confert furfur appoſitum: eodem Hippoc. teſte, & in hunc quoque vſum ſaccellis vtare ex hordeo conciſo, ac ſurfure, addito hyſſopo, ac pulegio, ſimiliter madefactis ex diluto aceto: nempe hoc pacto tum blandior, tum efficacior erit fotus; Trallianus vero (vbi melancholicus abundat humor) fomentum potius ex furfuribus in iure chamæmeli decoctis commendat, tanquam excellentiſſimum, & prope ad omnem dolorem conueniens; perpetuo tamen conſulo, vt ab eo incipias fotu, qui periculo omni vacat. Is autem eſt, qui minime mordet, humidusque exiſtit; ſic nanque & Hippocrates cœpit. Nempe (vt inquit Gal.) tametſi nihil aduerſus malum fecerit, non tamen magnum, & inſigne affert detrimentum, veluti hi qui ex aceto, vel orobo, aut ſale fiunt: qui niſi propitiam, conuenientemque conſequantur affectionem, non ſolum non ſalutares erunt, verum quoque & malum augebunt. Propterea ab eis te inchoare non oportet, niſi exactam habueris notitiam eius, qui in inflammata parte euincit, humoris. Hanc vero dignotionem, cum ſcientificam habere nequeas, ſed coniecturalem: propterea (vt diximus) tutius erit, ab his inchoare fomentis, quæ quàm cetera magis auxilio eſſe tibi videbuntur. Quòd ſi nihil præſidij tuleris, ad alia etiam te transferre conueniet: quinetiam poſt fotus vtiliter admoueri poſſunt vnguenta eiuſdem rationis calfacientia, vt Recipe olei amygd. dulc. ℥. j. butyri recentis ℥. ß. vel loco olei amygd. dulc. chamæmelino, aut anethino vtare; & in vicem butyri, anſeris ſeu gallinæ pinguedo accipiatur; potiſſimum vbi ex frigidiori ſucco inflammatio orta fuerit: in quem etiam vſum, hordei, fœnigræci, & ſeminis lini farinam addere poteris, vel œſypum, & dialthæam compoſitam Nicolai, aut eiuſdem ſimplicem: aut ex folijs, & radicibus maluarum, & althææ contuſis, atque in aqua decoctis, adiectiſque olei anethini, vel chamæmelini, & amygd. dulc. vtriuſque ℥. j. ſeminis lini, fœnigræci, ac hordei farina, fiat cataplaſma. Ad curandum ſummopere eſt, ſi cataplaſma imponatur, vt calidum permaneat: permanebit autem, ſi oleo calido veſicam ſemiplenam frequenter cataplaſmati admoueas, ex Aëtij præcepto. Poſt ſeptimum autem diem (vt idem inquit Aëtius) ſi eodem modo dolor perſiſtat, cucurbita lateri affigenda eſt, & cutis ſcarificanda: manifeſtiſſima enim in pleuriticis (vt ipſe refert) vtilitas ex cucurbitulæ appoſitione apparet. Celſus vero (vbi lenior, ſiue vetuſtior fuerit lateris dolor) ad cucur

Fotus. 2. de Rat. victus, tex. 1. Tex. 2. Eodem lib. tex. 4. Si inflammationis cauſa ſit bilioſus ſanguis. Comment. 2. Si aquoſus ſanguis. Eodem lib. text. 6. Si craſſior & viſcoſior fuerit ſanguis.

Lib. citato. Text. 5. Lib. citato. Commen. 2.

Vnguenta. Lib. 8. cap. 68 Cucurbitula. Lib. 4. cap. 6.

ad cucurbitulas confugiendum eſſe (ante ſumma cute inciſa) præcipit. Verum ne in errorem
Lib.6. cap.1. incidas in cucurbitularum adhibitione, ſeruanda erit Alexandri ſententia; qui dixit, commodius, & tutius eſſe hac vti curatione in quibus parua copia eſt vacuandum. Nam per eam quod in affecta parte continetur, ex alto extrahitur, atque hoc facto mirari licet, quomodo inde etiam dolor, qualiſcunque fuerit, licet vehementiſſimus conquieuerit, vt neque fomento, neque alio præſidio indiguerit. At ſi inflammatio membranæ coſtas ſubcingentis ex iam dictis diſcuti non valeat, ſed in ſuppurationem permutetur, hanc permutationem coadiuuare oportet: cum quibus vero fiat, ſequenti capite de ſuppuratione patebit: quicunque enim dolor
Tex. 52. (inquit Hippocrates ſecundo prognoſt.) in his affligit ſedibus, hoc eſt, thorace, & pulmone non deſinens, neque ſcreationis purgatione ventris ſubductione, neque venæ ſectione, ac medicamento, & victus ratione, in ſuppurationem verti ſciendum eſt.

περὶ πνευμονίας. *De pneumonia.* *Caput L I.*

Cap.2. Peripneumonia quid ſit.

ET hic quoque affectus, quem περιπνευμονίαν, ſeu πνευμονίαν, vel (vt Celſo viſum eſt cap.vij. lib.iiij.) περιπνευμόνικον Græci vocant, Latini vero & περιπνευμονίαν quoque, interim vero pulmoniam appellant, inter eos morbos connumeratur à Galeno ij. Method. medendi quibus à læſa particula nomen fuit inditum. Eſt nanque (vt Celſus inquit) vehemens, & acutus pulmonis morbus. Paulus vero cap.xxx. lib.iij. peripneumoniam, pulmonis inflammationem eſſe teſtatur. At Aëtius cap.lxvj. lib.viij. eandem dixit pulmonis eſſe inflammationem cum febre acuta. Cuncti vero, licet ſub diuerſis verbis in eandemmet videntur ferè coincidere ſententiam, quod ſcilicet pe-
2. de Loc.aff. cap.9. ripneumonia pulmonis inflammatio ſit: quam etiam ſententiam ſcriptam reliquit Galenus ij. &
4. de Loc.aff. cap.8. iiij. de Locis affectis, lib. de pulſ. ad tyrones, & iiij. de Cauſ. pulſ. Nec alio modo per inflammationem hic intelligendum erit, quàm præcedenti cap. de pleuritide intelleximus: poterit nan-
Lib. de pulſ. ad Tyr. c.11. que inflammatio hæc (vt in ſequentibus diſſeremus) nedum ex ſanguine optimo, ac laudabili, mediocremque craſſitudinem habente initium ſumere, verum etiam & ex eodem pituitoſo,
4. de Cauſis pulſ. cap.12. aut bilioſo, aut melancholico exiſtente, vt patet apud eundem Galenum præcit. lib.ij. de Locis affectis, & commento Aphor. xxxiij. lib. vj. cum dicebat, pulmonem aptum natura eſſe, cum raræ, ac laxæ ſubſtantiæ particeps ſit, ad omnes humores ſuſcipiendos. Sed mox aduerſus
2. de Loc.aff. cap.9. ea quæ diximus, non ab re inſtabit quiſpiam aſſerens Galenum iiij. de Cauſ. pulſ. cum de pe-
Dubium. ripneumonicorum pulſibus pertractat, fateri pulmonem, cum laxus ſit, & mollis, fiſtuliſque ina-
Cap. 12. nibus vndique infinitis cauus, à pituitoſiore, atque craſſiori ſanguine inflammari, cum ſubtilis, bilioſuſque fluat ferè, nec cum viſcere vlla ratione cohæreſcere poteſt: Cui reſponſum ſit, Ga-
Loco citato. lenum præcitato loco, tum etiam ij. de Locis affectis propter viſceris laxitatem, ac mollitiem, & raritatem aſſeruiſſe pulmonem promptius ex pituitoſo ſanguine inflammari, ac etiam magis, quemadmodum & ſubcingentem membranam ex bilioſo magis, non tamen negaſſe vtraſque
Citato c. 12. partes ab vtriſque etiam inflammari poſſe, cum iiij. de Cauſ. pulſ. ſic dicebat. Siquidem bilioſioris munus eſt cogere, ſiccare, tendere, indurare: quæ quando minus ſæpe pulmonem infeſtat,
Citato cap.9. ſanè erit rara quoque pulſus durities: & ij. de Locis affect. dicebat. Quin etiam in laterali morbo ſæpenumero magis bilioſum, in peripneumonia vero magis pituitoſum ſequi conſueuit. Non itaque negauit Galenus omnino pulmonem inflammari poſſe ex bilioſiori ſanguine: ſed id raro contingere: ſæpius vero, ac magis à pituitoſiore ſanguine inflammationem in ipſo oriri
Pars affecta. propter iam dictas cauſas, vbique confirmauit. Afficitur autem in hoc affectu pulmo ex quouis humore originem ducat, vt ex eius deſcriptione liquet, inſuper ex ſpirandi difficultate, quæ neceſſario comitatur, eo quod affecta particula ſpiritus eſt inſtrumentum, ſic etiam ex tuſſi, quæ neceſſario eis accidit. Quare ex ſpirandi difficultate. ac tuſſi ipſum affectum eſſe conijcere poterimns: ſed quoniam maxima pars ſignorum huius affectionis, communis eſt tum parti ipſi affectæ, tum etiam affectui: propterea ne eadem bis repetamus, cuncta narrabimus, quæ affectum ipſum ac partem affectam indicant, pro comperto habentes, quod cum vitium hoc ſit
Quis affectus præter naturam ſit. inflammatio, morbus vtique erit in quantitate primo, & ij. in intempe. indicant autem inflammatum pulmonem immodica ſpirandi difficultas, atque anguſtia, adeo vt ſuffocari laborantes videantur, ac recti ſedere conentur: nam hoc pacto facilius ſentiunt totum thoracem dila-
Signa. tari: quippe qui decumbentibus in ſe ſe concidit; eo quod pectoris partes ad ſpinam declinant,
2. de Loc. aff. cap.9. qua erecta thorax etiam ſimul fertur, non amplius ſe ipſum grauans, vt patet ij. & iiij. de Locis
5. de Loc.aff. cap.7. 8. aff. quin etiam calidam ſentiunt eandem reſpirationem, maxime ſi eryſipelatis particeps fuerit inflammatio. Quocirca (vbi plurimum efflant) iuuari videntur; ac multum aërem frigidum attrahere concupiſcunt. Inſuper grauitatis cuiuſdam thoraci incumbentis ſenſum ſępenumero percipiunt, ac dolorem ex imò ad ipſum peruenire, & ad ſpinam: ibi enim & mẽbranę ipſum ambientes ſuſpenduntur. Vehementi autem dolore pulmo nunquam cruciatur, verum pp iã dictas membranas,

branas, & grauitatis ſenſum, & aliquando extenſionem quandam, vel ad pectus, vel ad ſpinam percipere poteſt, vt iam diximus ex Galeni ſententia quarto de Locis affectis, præterea acuta quoque febris incidit pulmone inflammato: at ſi intolerabile fuerit incendium, vt Galenus, inquit eodem iiij. de Locis affectis, anguſtiæ vero grauitatiſque ſenſus minor, eryſipelas ipſum vexare cenſendum eſt. Quibus ſic definitis, ſi eryſipelas phlegmonodes, aut phlegmone eryſipelatodes ſit, haud difficulter deprehendetur. Si vero inter tuſsiendum ſputum expuunt, id veluti in pleuritide, modo hoc, aliâs, alio colore infectum videbitur, pro ratione diuerſi humoris inflammationem excitantis. Proprium item in peripneumonicis ſignum eſt, Galeno teſte j. de Locis affectis, quod maxillæ rubræ appareant, pulſus vero magnus, languidus, molliſque atque inæqualis, & vndoſus eſt, interim quoque dicrotus: & cum acute omnes febricitent peripneumonici, nonnihilque comatis habeant, vtrum horum excellat, maxime ratione crebritatis pulſus inuenitur: nam vbi ardentior febris fuerit, pulſus abunde creber erit. Si vero comatoſior ſit, minus creber, vt patet libro de pulſ. ad tyrones, & iiij. de Cauſis pulſ. quo loco ſtudioſi requirant cauſas, propter quas prædictæ pulſuum differentiæ in peripneumonicis fiant. Nonnulla quoque alia ſymptomata peripneumoniam comitantur, vt anxietas, impotentia, iactatio, lingua flaua, licet temporis progreſſu nigreſcat, Hippocrate libro tertio de Morbis, & libro de diebus iud. auctore: interdum etiam delirium, oculi intumeſcunt, vt inquit Paulus, naſus in ſumma fit ſimus, & venæ temporum eleuantur, vt Aëtio viſum eſt, ac proſtratus eſt appetitus. Simili autem via ex quo humore ortum duxerit, indagabis, quam de pleuritide docuimus: nam licet ſæpenumero ex pituitoſiori ſanguine gignatur, ex alijs quoque humoribus fieri poterit, vt prius dictum eſt; idque potiſsimum percipies, ſi cum expuant quidquam, ex eiuſdem ſputi colore diuerſo: nanque ſi rubrum fuerit, ſanguinem; ſi flauum, aut ruſum, ſeu pallidum, bilioſum ſanguinem; ſi ſpumoſum, & candidum, pituitoſum; ſi vero nigrum, aut liuidum apparuerit, melancholicum ſanguinem inflammationis cauſam eſſe ſignificabit, quemadmodum ſecundo de Locis affectis, & ſecundo prognoſticorum à Galeno ſcriptum reperitur. At ſi nihil expuant, ex alijs id coniectari licebit, ex maiori, ſcilicet, vel minori calore, ſeu incendio, quod in thorace percipitur, ex maiori, minori ue anguſtia, reſpirationis difficultate, ac grauitatis ſenſu, temperamento, ætate, habituque diuerſo, regione, aëris conſtitutione, anniique tempore, ac præcedente victus ratione. Verum ex quoquis redundante fiat ſucco pulmonis inflammatio, ea affectus origo eſt. Id vero genus morbi (vt inquit Celſus) plus periculi, quàm doloris habet. Iudicatur (Hippocr. auctore ſecundo, & tertio lib. de Morbis, ac lib. affect.) breuiſsimus quidem in diebus ſeptem, aut quatuordecim: longiſsimus vero in duobus de viginti; pauci autem hunc morbum effugiunt: verum poſtquam vigeſimum diem tranſgreſſus fuerit, non amplius moritur: ſed pus ſpuit, pectus dolet, & tuſsis: nam ex hoc morbo fiunt etiam pectore ſuppurati, ſi non in iudicatorijs diebus pulmo fuerit purgatus. At ſi ſcreatio flaua non multo permiſta ſangnine inter initia excernatur, ſalutaris admodum pulmonis inflammatio eſt, ſi ſeptimo die, pigrius ue, minus ſecura eſt, eodem Hippocrate auctore ſecundo prognoſticorum. Quæ vero peripneumonia cum virtutis imbecillitate fit, pernicioſa eſt, Galeno teſte tertio prorrheticorum, & decimo Meth. medendi nanque vna ſalus tum pleuriticis (vt ipſe refert) tum peripneumonicis, adde etiam, & ſynanchicis: ipſum virium robur: Harum etenim partium inflammationes, veluti etiam ventriculi, & iocinoris, non modo ijs, qui tam imbecillis ſunt viribus, ſed etiam ijs, qui valentiores ipſis ſunt, mortiferæ eſſe ſolent; ſi vero quid per tuſsim efferatur in peripneumonia ſpumoſum, ac bilioſum eſt, & aliquando cruentum, & floridum vehementer, vt Aëtio placuit, quod etiam peſſimæ ſignificationis exiſtit: & ſi mortale quidem malum fuerit, vigiliæ amplius aderunt, aut ſomni breues, ſtuporem ac delirium inducentes, & imaginatione mentem viciſsim perturbante, non ſentiunt valde præſentia mala; extremitates frigidæ, vngues liuidi incuruantur; quarta, aut ad ſummum ſeptima die hi moriuntur. Verum ſi ad ſalutem permutetur morbus (vt idem fatetur Aëtius) ſanguinis eruptio ex naribus abundanter ſequitur, aut alui exturbatio, multis exeuntibus bilioſis, & ſpumoſis humoribus: aliquando autem inflammatione in pus commutata, per ventrem, aut vrinam pus excernitur, ſtatimque ab omni moleſtia liberantur: at ſi in pulmonem irruperit aceruatim, aut ſuffocat, aut cum grauibus acceſsionibus in tabem permutatur. A pulmonis autem inflammatione phrenitis, malum eſt, vt inquit Hippocrates Aphoriſ. xij. libri ſeptimi, & in coacis prænotionibus legitur, quòd peripneumoniæ ex pleuritide tranſmutatæ ſecuriores ſunt his, quæ ab initio fiunt, licet ſi ſuperuenerint, ſint malæ, vt patet xj. Aphoriſm. eiuſdem libri ſeptimi. Quantum vero ad victus rationem attinet, pro eius curatione, eadem ferè, quæ pleuriticis inſtituta fuit, vtantur, niſi quod magis extenuatoria opus habent: Dicebat etenim Aëtius, cibus ſit extenuatorius: verum quod ad ipſum attinet cibum (vt teſtatur Celſus) neque ſalſis opus erit, neque acribus, neque amaris, neque aluum adſtringentibus, ſed paulò leuioribus. Quare primis diebus danda erit ſorbitio ptiſanæ, aut etiam ipſa ptiſana cum melle: recte quoque ſumeretur, & recens butyrum (vt Paulus inquit) vel ipſum etiam cum ptiſana, cum aqua iterum recens adeps coqui poteſt, ex

Celſi

Citato cap. 8.
Cap. 3.
Lib. de pulſ. ad Tyr. c. 11.
4. de Cauſis pulſ. cap. 12.
3. de morb. verſus mediũ
De diebus iudic. in fine.
Paul. lib. 3. cap. 30.
Cauſæ.
Aët. lib. 8. cap. 66.
Signa cauſarum
2. de Loc. aff. cap. 9.
2. prognoſt. comm. 47.
Lib. 8. cap. 7.
Prognoſtica.
2. de morbis in medio.
3. de morbis loco citato.
De affect. in principio.
Tex. 50.
Comment. 4.
10. meth. c. 5.
Loco citato.
Paulò poſt medium.
Curatio.
Loco citato.

Celſi auctoritate; ea vero ſit gallinarum, aut anſerum. Nam primis diebus ſorbitiones dulciores eſſe oportet, iuxta Hippocrat. ſententiam libro tertio de morbis, ſic enim (vt ipſe inquit) id quod conſedit, ac compactum eſt, potiſsimum elueris, ac commoueris: quarta autem die, & quinta, & ſexta non amplius dulces, ſed pingues, nam ad ſputum ſurſum excreandum conducunt. Poteris inſuper in ptiſana decoquere (iuxta Aetij ſententiam) parum hyſſopi, aut origani, potiſsimum vbi à frigidioribus ſuccis inflammatio fuerit orta: & poſt quartum, quintum, aut ſextum diem, cum pinguia admittat Hippoc. prædictam ptiſanam cum pullorum, aut gallinarum iure pingui pararem: vel macerato in iam dicto iure pane, in quo parum etiam, aut hyſſopi, aut origani fuiſſet decoctum vtare; tribuendaq. ſunt ſorbilia oua, vt refert Celſus; panis ex aqua mulſa, & nuclei pinei ex melle, aut (ſi libeat) etiam ex ſaccharo. Potus autem quod ad quantitatem attinet, ſit exiguus; humiditas enim noxia pulmoni exiſtit, vt Aëtius inquit: quare primis diebus vinum dare conuenit dulce, album, aquoſum, paulatim frequenter bibendum, vt Hippocr. viſum eſt, lib. ij. de Morbis, eoq. preſertim vtendum, vbi inflammatio ex frigidiori ſanguine ortum habeat, ac laborantes admodum elegantes, delitioſique fuerint: reliquis vero pro potu aqua hordei (præcipue non decorticati) tribuenda erit, vel aqua, in qua glycyrrhizæ radix fuerit decocta, aut vua paſſa vinaceis detractis, vel aqua mulſa, in qua etiam parum hyſſopi decoctum ſit: propinari item poterit pro potu ficuum cum pauco hyſſopo decoctum, ex Pauli ſententia. At virtutis tuendæ gratia (vt ipſe inquit) crebrius potui aſſumetur aqua mulſa per ſe, aut cum nucleis pineis. Reliqua quæ ad victus rationem attinent, pręcedenti capite ſtudioſi requirant: Oportet autem (ſi ſatis validæ vires ſunt) ſanguinem mittere, ex Celſi ſententia: quam etiam confirmauit Aëtius cum dixit, Itaque (ſi nihil obſtiterit) ſtatim vena ſecanda erit in cubito, ex quacunque cauſa, ac quouis modo genita ſit peripneumonia: quamuis Paulus velit in ijs, qui ex alijs morbis in hunc decidunt, ſanguinis detractionem vitandam eſſe, maxime ſi diu hoc in ſtatu fuerint: vel ſi per initia ſanguinem miſerint. Sin autem peripneumonia ſtatim ab initio inuaſerit (vt ipſe fatetur) ſanguinem mittere, ſi vires id permittant, ex vſu eſt. Quibus verbis pugnare videtur Paulus Aëtij, ac Celſi ſententiæ: quamuis nedum non pugnant verba eius prædictorum ſententiæ, ſed ipſam confirmant: non enim propterea quod morbus diuturnus fuerit, vel quod per initia ſanguis miſſus fuerit, his qui ex alijs morbis in hunc decidunt, proprie ſanguinem mittere prohibet Paulus, ſed quod vires conſonum ſit hoc auxilium eiſdem prohibere, vtpote imbecilliores exiſtentes: quo caſu nec Celſus, nec Aetius venæ ſectionem admitterent: nanque Celſus dicebat, ſi ſatis validæ vires ſunt: & Aetius, ſi nihil obſtiterit. Secare itaque venam oportet ſtatim circa initia, in quauis peripneumonia, ſi validæ vires fuerint, ac nihil aliud obſtiterit: & in cubito internam, ac ex vtraque brachio ſanguis extrahendus, ſi ſuſtinuerint vires, primum quidem modicus, & non vſque ad animi defectionem; vt videlicet adſeruetur ad repetendam detractionem, ex Aetij ſententia. At ſiquid venæ ſectionem prohibuerit, cucurbitulas thoraci admouere oportet, ac lateribus defigere, quibus tantum elicietur ſanguinis, quantum vires ferunt, vt Paulus refert; vel acri clyſtere aluum ſubluere oportet. At ſi neque ijs morbus cedat, preſertim in primis quatuor, aut quinque diebus, purgante medicamento aluum ſubducere licebit, & hoc paulo amplius, quò & febres obtuſiores ſint, & dolores leuiores, quemadmodum Hippocr. ſcriptum reliquit lib. iij. de morbis. Eligantur autem ea, quæ leniendo purgant: cuius generis ſunt noſtris temporibus, manna, caſsia fiſtula, ac antidotus diacatholicon, ſeu diaprunum non laxatiuum, quorum decentem quantitatem aſſumens cum aliquo ex decoctis præcedenti cap. de pleuritide deſcriptis diſſoluas, ac potui donato, oportet autem infernam aluum (vt præcitato loco inquit Hippoc.) neque valde ſuppreſſam eſſe, vt febres non ſint acutæ, neque valde egerere, quo ſaliua ſurſum educi poſsit, & æger viribus valeat. Confert itaque peripneumonicis purgatio, iuxta Hippoc. ſententiam, preſertim ſi prædicto modo ea vtare, ac modo dictis medicamentis purgantibus: nec parum conferunt diutiſsimæ frictiones, ſi bis quotidie fiant in ſcapulis: proxime ab his in brachijs, & pedibus, & cruribus, leuiter contra pulmonem, vt teſtatur Celſus. Interim vero, vt prompte ac celerrime pulmo expurgetur, curandum erit: in quem vſum conferunt ſyrupi ex adianto, glycyrrhiza, vua paſſa: aut, ſi crebro, aſſumantur pariter nonnulla ecligmata, aut hipoglottides, ſeu bechicæ pilulæ tribui poſſunt; quæ omnia cap. de catarrho, ac de tuſsi requiras: & poſt vniuerſales euacuationes, potiones quaſdam dare conuenit; inter quas à Celſo, & Paulo hyſſopi decoctum, cui ficus arida ſit incocta, præſtat; aut aqua mulſa, in qua vel hyſſopum, vel ruta decocta ſit, aut iris ſicca trita inſtar duum cochlearium aquæ mulſæ inſpergenda, vel ipſamet mulſa, in qua iris ſit cocta, præbeatur. Quibus etiam pro ratione redundantis ſucci adijcere poteris hordeum, vuam paſſam, adiantum, glycyrrhizæ radicem, iuiubas, marrubium, aut origanum, ſeu helenij radicem: valentioribus nanque hic morbus medicamentis indiget, maiorique extenuandi facultate præditis, quàm pleuritis. Ceterum ab extra proſunt aduerſus dolores impoſita calida fomenta, quæ digerendi vim habeant, ac diſcutiendi, quorum mentio præcedenti cap. facta eſt: poſt quæ thoracis partes illinantur ex oleo amygdalarum dulcium, & amararum, aut anethino, ſeu chamæmelino, irino, aut rutaceo; addaſque ſi libeat prædictis oleis gallinarum, ſeu anſerum

Marginal notes: Loco citato. — Venæ ſectio. — Cucurbitula. — Purgatio. — Loco citato.

anſerum pinguedinem, ac butyrum inſulſum, vel œſypum liquidam. Quod ſi mauis, ceratum conficias ex butyri recentis, adipis anſeris, vtriuſque ℥. j. olei rutacei, ac vtriuſque amygdalæ ana ℥. ß. pulueris iridis, & hyſſopi ſiccæ, ſingulorum ℈. ij. œſypi liquidæ ℥. iij. ceræ, quod ſatis ſit, fiat ceratum. Cataplaſma item paretur hoc modo. Recipe radicum, & foliorum althææ, & maluarum ana manip. ß. contundantur, & adde cremoris ſeminis lini, althææ, & fœnigræci ana ℥. ij. iridis, & hyſſopi, quæ tenuiſſime ſint trita, ſingulorum ℥. j. butyri, & œſypi liquidæ ana ℥. j. & ß. olei chamæmelini, & rutacei ana ℥. j. cum aqua mulſa, aut cum reſina terebinthina cataplaſma conficiatur; quorum pectus, tum latera contegantur: optimum etiam erit eadem cataplaſmati inſpergere ſeminis lini, ac fœnigræci tenuiſſimum pollinem. Aetius vero, ac Paulus valde commendant medicamentum compoſitum ex cera, reſina terebinthina, medulla ceruina, butyro, œſypo liquida, iride ſicca tenuiſſime trita, & etiam nardino vnguento, vt inquit Paulus: ſint autem horum partes æquales, vt ait Aetius:

Πεϱὶ ἐμπυήματος. *De empyemate, ſeu ſuppuratione.*

Caput LII.

MORBVS qui à Græcis ἐμπύημα, à Latinis ſuppuratio, ſeu purulentia dicitur: & propterea qui hoc morbo laborant ἐμπυικοὶ καὶ ἔμπυοι Græce, Latine vero ſuppurati, & purulenti appellantur, non vno duntaxat modo in Hippoc. & Galeni doctrina intelligi conſueuit. Nanque interdum omnem tranſmutationem quę fit ad pus, in quacunque parte fiat, per ſuppurationem intelligunt, vt patet Aphor. viij. v. & xlv. lib. vij. & lib. prognoſt. preſertim j. & ij. interim vero ſolos eos, qui in thorace, ac pulmone vniuerſum pus contentum habent, prius tamen prædictis partibus inflammatione affectis, purulentos nominant: vt dicatur ſuppuratio hoc modo tranſmutatio, ſeu alteratio prædictarum inflammationum ad pus, vt liquet, tum commento citati Aphor. viij. lib. v. tum etiam ij. prognoſticorum. Tertio modo per ſuppurationem proprie, ac præcipue intelligunt, non ſiquidem conuerſionem inflammationis lateris, ſeu pulmonis ad pus, ſed collectionem, ſeu effuſionem puris in ſpatio thoracis, atque pulmonis intermedio, poſt prædictæ ſuppurationis diſruptionem. Sic quoque præcipue ſuppuratos nuncupant eos, quibus inter thoracem, atque pulmonem aceruatum pus eſt, vt commento Aphor. xlv. vj. & xxvij. & viij. & xv. v. lib. patet, ac etiam ij. prognoſt. Cum itaque hiſce tribus modis ſuppuratio, ſeu purulentia in Hippocratis, & Galeni doctrina intelligi poſſit, de ea quæ primo modo ſumitur, nequaquam pertractare propoſuimus, cum de thoracis, ac pulmonis affectibus, & non de his, qui indifferenter in ſingulis corporis partibus prouenire poſſunt, hic verba facimus. Et cum magna ex parte, ac præcipue ſuppuratos nominent Hippocrates & Galenus eos, qui pus habent in ſpatio inter thoracem, atque pulmonem, vt præcitatis locis liquet, propterea de hac ſuppuratione potiſſimum pertractare intendimus: quamuis affinitate ſermonis nonnulla quoque dicemus de conuerſione, ſeu tranſmutatione inflammationis lateris, ſeu pulmonis in pus, quod quidem adhuc in parte inflammatione affecta vniuerſum continetur; & ſi hic affectus non præcipue ſuppuratio, aut purulentia dici poſſit, vt dictum eſt. Afficitur vero perpetuo in vere purulentis thorax, preſertim ſecundum eius cauitatem, hoc eſt, intermediam regionem quæ inter thoracem atque pulmonem eſt: quapropter anguſtiam ſentiunt laborantes loci illius pure repleta intermedia ea regione: accidítque eis anhelitus difficultas ac tuſſis, & in imò thoracis grauitas quędam ſentitur. Verum ſi nondum pus in idem ſpacium effuſum ſit, ſed vniuerſum conſtiterit in parte prius inflammatione affecta, pulmonem, aut ſubcingentem membranam affectam eſſe dignoſces, ex præcedente peripneumonia aut pleuritide, quæ haudquaquam adhibitis ſubſidijs diſcuſſæ fuerunt. Præter hæc, ſi in pulmone pus contineatur, & in vtraque parte potius, quàm in altera, dextra ſcilicet, & ſiniſtra pus colligitur, in vtriſque incidens veluti quoddam onus perſentiſcit æger, & æque calidiores ambæ partes ſentiuntur, neque ægrius, aut promptius in vno latere, quàm in alio cubabit. Si vero ſuppuratio in altero latere tantummodo fuerit, in altera quoque partē thoracis, dextra, ſcilicet, aut ſiniſtra potius quàm in vtraque pus collectum erit, neque in dextra parte exiſtens, in ſiniſtram, neque è contrario in ſiniſtra, tranſmeare in dextram poteſt. Ceterum pars affecta cognoſcitur, quia calidior eſt, quàm reliqua, & in eadem quoque duntaxat dolorem, ſeu grauitatem ſentiet æger: & eo in incolume latus cubante, veluti onus deſuper aliquod illi pendere videtur, vt apud Hippocr. atque Gal. legitur ſecundo prognoſt. Suppuratio itaque præcipue dicta, quæ nihil aliud eſt, quàm collectio puris inter thoracem, & pulmonem, vt prius diximus, morbus eſt in numero toto genere pręter naturam, ac in exceſſu, vt lib. de different. morb. patet. At ea ſuppuratio, quę tranſmutatio eſt, ſeu conuerſio inflammationis lateris, aut pulmonis ad pus, cum eodem tempore fiat abſceſſus dictarum partium, morbus poſſet dici in magnitudine, velut quoduis aliud genus abſceſſuum, ex

Quot modis dicatur ſuppuratio. Vide 1. prog. comm. 40. & 2. progno. comm. 60. 2. prognoſt. comm. 60.

De qua ſuppuratione tractabitur. 2. prognoſt. Loco citato.

Pars affecta.

Tex. & com ment. 59.
Suppuratio proprie dicta quid ſit.
De different. morb. c. 8.
Quis affectus præter naturam eſt. 14. meth. c. 12
Lib. de differ. morb. c. 8.
Signa inflam mationis cũ in abſceſſum vertitur.

ex Galeni ſententia xiiij. Meth. med. Vtraque tamen morborum genera in numero ſcilicet, & magnitudine, ſub vno prædicamentorum genere continentur, vtpote ſub quantitate, velut patet eodem lib. de differ. morb. Verum vt clarior fiat prædictarum ſuppurationum dignotio, eas ſeparatim diſtinguere voluimus, ac pro earum diſtincta notitia, primo indicia trademus ipſius ſuppurationis, quam abſceſſum nuncupauimus, ſecundo diſruptionis ipſius abſceſſus, & tertio effuſionis, ſeu collectionis puris inter thoracem, atque pulmonem, quæ proprie, ac præcipue ſuppuratio dicitur. Dignoſces autem inflammationis tranſmutationem ad pus, cum adhibitis opportunis ſubſidijs, ac proba inſtituta victus ratione in præcedenti inflammatione dolor non deſinat, adhuc rigor laborantem prehendit propter puris acrimoniam, ac mordacitatem, quodquidem adiuncta corpora erodit, talemque rigorem febris comitabitur vehementior admodum, quàm ea, quæ præceſſerat; eueniet que ægrotis ponderis cuiuſdam (in loco quo dolore afficiebantur) ſenſus. Ex pondere itaque, rigore, ac febre multo vehementius affligente, quàm anterior, ſuppurationis initium percipitur, vt liquet apud Hipp. & Gal. ij. prognoſt. & apud Alexandrum cap. de purulentis: nam dum pus conficitur, dolores, ac febres accidunt magis, quàm iam confecto, ex eiuſdem Hipp. ſententia Aphor. xlvij. lib. ij. aderitque grauitas pectoris, tuſsis valida, & ſicca cum dolore, aliquando etiam cum humiditate, ob quam releuari quoque videntur, vt inquit Paulus. Verum licet confecto pure, & dolor, & febris mitiores fiant, tamen inſtante tempore diſruptionis ipſius, vehementius cum horrore quodam iterum febricitabunt, ac in ſermonis proprietate conturbantur, offenduntur que ſpiritu, adeo vt difficilius, quàm antea ſpirent, ex eiuſdem Pauli teſtimonio. Rupto autem abſceſſu, ac effuſo pure inter thoracem, ac pulmonem, vehementes febres quieſcunt, & magna ex parte dolor quoque, licet indeſinenter febricitent habituali quadam febre: grauitatis autem ſenſus remanet intus in profundo thoracis: ſimulque transfluere aliquid apparet iuxta multiplices reclinationis permutationes, & maxime cum ab vno latere in alterum decumbunt, tunc ſanè multitudo puris manifeſtatur, & fluctuationis cuiuſdam ſonitus ſæpe ſenſibiliter in reclinationibus ipſorum auditur, prout legitur apud Galenum libro iiij. de Locis affectis, & apud Aëtium libro viij. cap. lxv. totuſque thorax iiſdem attollitur; etſi neque calidus ſit ipſorum ſpiritus, neque etiam exſufflando emittatur, niſi adurens fortaſſe febris acceſſerit, vt idem teſtatur Galenus, potiſsimum vbi magna puris quantitas collecta ſit. Educitur quoque eiſdem pus nunc purum, nunc fæculentum, vt inquit Paulus: ex pulſu item poteris diuerſa ſuppurationis tempora interſtinguere: nam initio ſuppurationis ſtatim ſuppurati pulſum habebunt, qualem habere ſolent in vigore inflammationis: nam hoc tempore initium eſt ſuppurationum: erit itaque pulſus durior, quàm antea, & vibratus magis, ſed minor, quàm dudum, non tamen languidior, quin etiam crebrior, ac celer: nonnunquam etiam erit inæqualis, & inordinatus; verum omnibus erit hecticus; quoniam perpetuo eſt illa in motu arteriarum agitatio, donec fiat eruptio: licet cum pus prope maturum ſit, æqualior fit pulſus, cum vero eruptio fiat, languidior, latior, tardior, & rarior pulſus redditur, vt libro de pulſi. ad Tyro. & iiij. de Cauſis pulſ. ſcriptum eſt. Hippocrates vero eodem ij. libro prognoſt. omnes purulentos dignoſci his indicijs fatetur, nam principio febris non dimittet, ſed interdiu tenuior, noctu vero vehementior eſt. Copia ſudoris elicitur, ac tuſsiendi cupiditas adeſt: quamuis nec quidquam commendatione dignum expuant. Oculi caui redduntur, genæ rubent, vngues curuantur: digiti vero potiſsimum ſummi caleſcunt, atque in pedibus tumores conſiſtunt, procedente, videlicet, tempore, neque cibum appetunt; ac puſtulę circa corpus erumpunt: quorum omnium Gal. eodem loco cauſam reddit. At quoniam ſuppuratio non ex vna duntaxat cauſa oriri poteſt, eas propterea inueſtigare conabimur: interim nanque ex inflammatione in pus verſa, & demum diſrupta, ſiue ſubcingentis, aut alterius thoracis membranæ, ſiue pulmonis fieri poterit: velut ex iam dictis liquet, ac etiam Paulus, & Aëtius teſtantur. Quandoque vero propter ſanguinis eruptionem, vlcere ad cicatricem non perducto oriri poterit, vt idem Paulus inquit. Ex angina quoque cum ab ea ægri liberantur, & ad pulmonem vertitur, ſi non in ſeptem diebus pereant, ſed eos effugerint, ſuppuratio fit, quemadmodum Aphoriſmo x. libri v. ab Hippocrate, & Galeno ſcriptum eſt. Quæcunque vero prædictarum cauſarum ſuppurationem excitauerit, haud ægre dignoſci poterit, ex proprijs eorundem affectuum ſignis, vt ſi pleuritis, aut peripneumonia, aut ſanguinis eruptio, ſeu angina præceſſerit. Ex confluxu etiam è capite ad thoracem manante (vt Paulus aſſerit) ortum ducit quandoque ſuppuratio, ſeu (vt inquit Aëtius) ex ſeroſo, aut pituitoſo humore, ex reliquo corpore in vacuum thoracis delapſo, iſthicque putrefacto: id quod confirmari videtur ab Hippocrate, ſimul atque Galeno Aphoriſ. xxxviij. lib. vij. cum dixit Hippocrates, Deſtillationes in ventrem ſuperiorem ſuppurantur intra xx. dies: & lib. j. de Morbis, ab eodem Hippocrate, dum aſſeruit ſuppuratos interim fieri, cum pituita de capite copioſa, & aceruatim in ſuperiorem ventrem fluxerit, putreſcit, & in pus vertitur: Nec minus & huius cauſæ notitiam habebis, ſi præcedentem deſtillationem conſiderabis, ac eiuſdem ſigna pernotabis. Verum qui fiat, vt ex deſtillatione, ſeu ex dilapſu pituitoſi preſertim, & ſeroſi humoris ex reliquo corpore in vacuum thoracis ſuppuratio gignatur, non ab re dubitabit quiſpiam, cum ſuppuratio (vt ſuperius definitum

Tex. & commen. 58.
Alex. lib. 7. cap. 2.
Paul. lib. 3. cap. 32.
Signa diſruptionis abſceſſus.
Loco citato.
Suppurationis proprie dictæ ſigna.
4. de Loc. aff. cap. 8.
4. de Loc. aff. cap. 7.
Quales ſint ſuppuratorũ pulſus.
Lib. de pulſ. ad Tyr. c. 11.
4. de Cauſis pulſ. cap. 9.
2. prognoſt. tex. 60.
Cauſæ ſuppurationis.
1. de morbis, verſus medium.
Dubium.

finitum eſt) aut mutatio ſit inflammationis ad pus, aut effuſio quædam, ſeu collectio puris inter thoracem, & pulmonem: quod vero pus generationem habeat, aut vbi contuſa caro fuerit, aut ex humore, qui phlegmonem produxit, apud Galenum legitur quinto de ſimplic. med. facult. inſuper (vt idemmet Galenus teſtatur primo de different. febr.) pus generationem habet per inflammationes, & phymatoſos tumores omnes, ſuperante quidem natura, quemadmodum in humoribus intra vaſa putreſcentibus, id quod ſubſidet in vrina, proportione puri correſpondet. Qua de re quocunque modo ſuppuratione ſumpta, cum ſemper pus contineat, ſiue collectum in parte prius inflammata, ſiue effuſum inter pulmonem, & thoracem, oriri nequaquam poterit propter confluxum humorum à capite, aut ex reliquo corpore ad thoracis partes manantem, vt Paulus, & Aëtius aſſerunt, ſeu ex deſtillatione, vt inquit Hippocrates, & Galenus præcitato Aphoriſmo xxxvij. libri ſeptimi, cum neceſſum ſit ipſum fieri, aut ex carne contuſa (id quod in ſuppuratione iam dicta minime contingit) vel ex præcedenti phlegmone non diſcuſſa, ſeu tuberculo, ad pus transmutatis: non igitur generari poterit ex deſtillatione, ſeu delapſu humorum ex reliquo corpore in vacuum thoracis ſuppuratio. Verum ſiquis Hippocratis, ac reliquorum iam dictorum verba ſanè intelligere velit, ipſos prompte à calumnia liberabit; nam deſtillationes in ventrem ſuperiorem intra viginti dies ſuppurari, hoc eſt, concoqui, ſuperari, & euinci, ac ſimiles puri reddi, & non vere in pus verti docuit Hippocrates, id quod Galenus diſertisſime declarauit, commento Aphoriſ. xxx. eiuſdem libri ſeptimi, cum dicebat, loquens de his, quibus fiunt à capite ad pulmonem fluxiones manifeſtæ. Verum hi neque ſpumoſa per ſedem excernunt, neque cum tuſſi expuunt, & tamen ſæpius manifeſte quæ ſunt in viſcere, hoc eſt, pulmone aſperæ arteriæ ſunt eo oppletæ, quod defluxit à capite, quod iam concoctum eſt puri ſimile, ſed ſpumoſum minime: concoctæ itaque deſtillationes in ſuperiori ventre, hoc eſt, thorace, puri ſimiles fiunt, vt inquit Galenus, & non vere ſuppurantur. Quare ex eis ſimilitudinariæ quædam, & non veræ ſuppurationes interdum gignuntur, ex Galeni ſententia: cum verum pus ex eiſdem progigni nequeat. Quomodo etiam interpretari poſſunt & Pauli verba, vel intelligas ex confluxu à capite manante ad thoracis partes, phlegmonem prius generari poſſe, & ex ea ſuppurationem per eiuſdem phlegmones tranſmutationem ad pus. Erit itaque non immediata, ſed mediata cauſa ſuppurationis deſtillatio, ſi hoc modo interpretentur Pauli verba. Quod vero Aëtius ſuppuratos non vere fieri ex ſeroſo, aut pituitoſo humore in vacuum thoracis delapſo, isthicque putrefacto intellexerit, ſed æquiuoce, ac ſimilitudinarie ex eiuſdem verbis liquet, cum dixit, Nouimus autem quoſdam citra febrem ſuppuratos, ex iam dicta cauſa, &c. Paulo enim ſupra retulerat ſuppuratos indeſinenter febricitare febre hectica. Qua de re ſibijpſi pugnaret, ſi poſt pauca verba eoſdem citra febrem nouiſſe aſſeruiſſet; niſi per eos citra febrem ſuppuratos non vere ſuppuratos intellexiſſet; vel dicas fieri ſuppuratos, ſi pituita ex capite deſtillet ad pulmonem, ex qua temporis progreſſu exaſperatur pulmo, & intus exulceratur à pituita inhærente, ac putreſcente, vt viſum fuit Hippocrati libro de morb. primo, & ſi tabidi potius, quàm ſuppurati hi nuncupari poſſint. Verum de cauſis ſuppurationis ſatis ſit hæc dixiſſe: ſed ad eiuſdem prognoſtica deueniamus, aſſerentes quòd ſuppuratorum hi potisſimum ſuperſunt (vt inquit Hippocrates ſecundo prognoſtic.) quos febris eodem dimiſerit die poſt eruptionem, ac cibum citius appetunt, & ſiti liberati ſunt, & venter exigua, ac conſiſtentia deijcit, & pus album, leue, concolorque eſt, ac vacans, pituita, & abſque labore, ac valida tuſſi expurgatur. Itaque optime quidem ſic, ac celerrime iudicantur, ſin minus, quibus ad hæc proxime accedunt: moriuntur vero ij, quos febris non deſerit, aut cum videatur deſerere, denuo recaleſcens innoteſcit: & ſitiunt, nec cibum appetunt, aluus humida eſt, pus viride, liuidumque ſpuunt, vel pituitoſum, ſpumoſumque: pereunt ergo, ſi hæc omnia adſint. At horum quibus alia adueniunt, alia non, ij partim intereunt, partim in multo tempore incolumes euadunt: verum ex indicijs omnibus, quæ in ijs exiſtunt, de ceteris quoque vniuerſis coniectandum. De ijs vero ſuppuratis, ac purulentis, qui ex pulmonia fiunt, eodem ſecundo prognoſticorum. Hippocrates ſic ſcriptum reliquit, Quòd ſi maiores natu fuerint, potius intereunt: per alias vero ſuppurationes, minores natu potius moriuntur. Etenim (vt inquit Galenus in commento) in purulentis ex pulmonia, quia propter excreationem ſanari debent, viribus propterea egent validioribus, & ob id potius minores natu, quàm maiores ſeruantur. In ceteris vero ſuppurationibus, minores natu antea moriuntur propter vehementiores dolores, ac febres, quæ magis dum ſuppurationes fiunt, illis accidunt: quò fit, vt propter magnitudinem febrium, ac doloris, morte præoccupentur. De ijs vero qui ex morbo laterali ſuppurantur, talem protulit ſententiam Aphor. xv. lib. v. quòd ſi in quadraginta diebus purgantur à die, à qua fit eruptio, liberantur, ſi vero non, ad tabem tranſeunt. Conuerſa autem inflammatione lateris, aut pulmonis in ſuppurationem, rumpitur nonnunquam ſurſum verſus, quando etiam periculoſior eſt, Aëtio, & Paulo teſtibus: aliquando vero deorſum. Verum ſi ſurſum erumpitur, ſi non quàm citisſime pus per ſputum reijciatur, tabidi fiunt, vt inquit Aëtius: & (vt Paulus aſſerit) illud idem confirmans, niſi eiſdem ſumma adhibeatur diligentia, protinus purulenta illa collectio tabem accerſit, pulmone exulcerationem contrahente. Quæ vero ſuppurationes inferius tendunt, ac rumpuntur, non adeo periculoſiores exiſtunt,

5. de ſimpl. med. fac. c. 5.
1. de differen. febr. cap. 6.

Reſponſio.

Loco citato.
Prognoſtica.
2. prognoſt. text. 63.

Text. 69.

cum in aluum, & inteſtina, aut in veſicam tranſfundantur per vaſa quædam tranſmiſsione ad ea
membra facta; quem puris expurgationis modum, pulmonis, aut thoracis vomica diſrupta, di-
ſertiſsime Gal. ſexto de Locis affectis, & commento Aphor. xxx. libri ſeptimi, docuit; in his ita-
que locis illum ſtudioſi requirant: ij vero ſuppurati, quibus propter magnam puris copiam in-
ter thoracem, & pulmonem collectam totus thorax in reſpiratione attollitur, celerrime ſuffocan
Cap. 7. tur, ex Galeni teſtimonio quarto de Locis aff. tum ob affectum ipſum, vt ipſe refert, tum quod
vires omnibus ſuppuratis defeſſæ, ſiquidem propter pugnam ex neceſsitate imbecilliores reddun
Cap. 3. tur. Verum quinto de Locis affectis, de ſuppuratis aduerſus Eraſiſtratum ſic dicebat, quòd ve-
lut non paucos perire, ita & alios complures ſeruari viderat: quorum ſiquis per ſingulos dies re-
iecti puris quantitatem collegerit, interdum ſex, aut octo heminas, interim quindecim, atque in-
terdum plures totam ſummam æquare inueniet. Quis autem ſit ſuppuratorum per expuitiones
Loco citato. purgationis modus, habetur à Galeno eodem quinto de Locis aff. nanque expirationis tempore
vniuerſo thorace vehementer conſtricto per validam tuſsim (ſine qua fieri nequit) pus, quod in-
ter ipſum & pulmonem continetur comprimendo cogit, atque ad pulmonem ipſum impellit
concedente pulmonis membrana eiuſdem puris, ac ſimiliter cuiuſuis alterius excrementi pene-
trationem: etenim thorax vehementer admodum hoc tempore pulmonem omni ex parte com-
primit; & demum, cum & maiores ſint in earum extremitate aſperæ arteriæ partes, quàm venæ,
& arteriæ leues, ac multo ampliora habeant ora, nec ita concidant, neque omnifariam concludan-
tur, propterea quòd cartilagineæ ſint, in aſperas ipſius pulmonis arterias recipitur, & non in le-
Curatio. ues, ac venas, ac deinceps expuitur. Qui autem ſuppuratione laborant aërem inhabitent, ſic-
cum, in calido, & frigido temperatum, vel paulo ad calidum vergentem, ac in quiete diligenter
cuſtodiendi ſunt, à motu, ſeu exercitio cauentes: ſomno quoque temperato vtantur, & ſi ruptu-
Victus ratio. ræ tempus inſtauerit, ſuper ſanum latus decumbant, Paulo auctore: ſingulis diebus alui excre-
menta excernant, ſi non ſponte, ſaltem clyſteribus, preſertim lenibus: nanque exonerata natura
ab eiuſmodi excrementis, promptius ſuppurationi vacabit, ipſam maturando, aut rumpendo, aut
expurgando. Immodicæ animi affectiones vitandæ erunt, preſertim metus, & mœſtitia: nu-
triendi vero ſunt ex ptiſanæ ſucco, & aqua mulſa, vt inquit Aëtius: nam mulſa quouis tempore
exhibita, nihil ægrum offendit, Tralliano teſte: quamuis nec ipſa vniuerſim, ſed paulatim exhi-
Cap. 6. beri debeat: nam omnis potus modicus eſſe debet, in ijs qui alicubi abſceſſum habent, vt Gale-
nus teſtatur ſeptimo de compoſitione medic. ſecundum loc. Verum (vbi infirmæ vires fuerint)
maior cura ipſarum habenda eſt: & propterea cibis boni ſucci, & concoctu facilibus vti debent,
ptiſanæ cremorem parantes, aut ipſammet totam ptiſanam decoquentes in gallinarum, ſeu pul-
lorum gallinaceorum, phaſianorum, aut perdicum, ſeu columbarum iure: quorum etiam carnes,
edant, veluti etiam & turdos, aliaſque aues montanas, ac gallorum teſtes. Et quia iura (vt inquit
Alexander) vlcera magis detergunt, ventremque humidiorem efficiunt, propterea modo dicta-
rum carnium iure vtantur, thymo, hyſſopo, ore oſelino, aut fœniculo adiecto; braſsica, aut aſpa-
rago, vel malua, vbi bilioſum corpus fuerit, aut ſalſum quid expuant, & febris valida. Interim ve-
ro vti poterunt piſtacijs, amygdalis, vua paſſa, ac nucleis pineis, verum non copioſius ex eis aſſu-
mant, & ſi abſtergere poſſint: nam ægre concoquuntur, & propter oleoſam ipſorum partem a-
lios cibos in ventriculo interim corrumpunt, vt apud eundem Alexandrum legitur. Potus ve-
Cap. 6. ro (vt diximus) ſit aqua mulſa, aut aqua hordei, vel vinum tenuis ſubſtantiæ, vt Galenus præcipit,
eodem libro ſeptimo de compoſ. med. ſec. loc. ſit autem vinum (vbi eo ægri indigeant) paucum,
ad dulcedinem declinans, vt inquit Aetius: poterit quoque & aqua probe cocta offerri, iuxta
eiuſdem ſententiam: ab aceto autem, & omni alio vinoſo genere, & ab aqua quoque frigida ab-
Medicamentorum ratio. ſtineant, vt ipſe præcipit. Cum autem ſuppuratio fieri incipit, puris confectio, ſeu concoctio iu-
uanda erit, vt Paulus refert: nanque vnum ex naturalibus operibus, quod quidem concoctio quę
5. de ſimpl. fac. cap. 5. dam exiſtit, eſt ea quæ in pus fit conuerſio, vt apud Gal. legitur quinto de ſimpl. facult. & primo
1. de differen. febr. cap 6. de differ. febr. Qua de re quod ad mouendum pus adhibetur medicamentum, tale eſſe debet,
qualis eſt in naturis temperatis calor natiuus, modice ſiquidem humectans, & excalfaciens, vt
Quæ medicamenta puris generationi opitulentur. neque excellat, neque inferius ſit temperatura corporis ipſum immutantis, ſed quoad fieri poſſit
ſimillimum, quemadmodum eodem quinto lib. de ſimplic. med. facult. liquet. itidem quod em-
plaſticum ſit oportet, quo tenaciter corporis poris, ſiue meatibus illitum inhæreat, vt ibidem pa-
Cap. 5. tet. Primum itaque cum ſuppuratio fit, fomentis per ſpongias natura adiuuanda erit, vt Paulus
aſſerit: nec illud citra rationem fieri iuſsit: nam inter omnia, quæ ad puris generationem confe-
runt, aptiſsima eſt perfuſio aquæ temperate calidæ, aut cui additum ſit oleum, quod hydrelæon
Cap. 8. Græci vocant; & ex ijs, quæ irrigantur, oleum temperatum, iuxta eiuſdem Galeni decreta, præci
tato libro quinto de ſimpl. med. facult. Farina quoque triticea pura, aut panis purus modice co-
ctus cum hydrelæo confert: inſuper & adeps ſuillus, vitulinus, gallinaceus, ſeu anſerum, cum
maluæ, ſeu althææ radice permiſtus: vel cataplaſma fiat, preſertim tardantibus ſuppurationibus
ex carycis decoctis, hordeacea farina, althææ radice, columbino ſtercore, & modica reſina tere-
binthina, ex Pauli, & Aetij ſententia. Ceratum quoque conficere poteris ex butyro, ruta, iri-
de, baccis lauri, vt Aetius inquit, cui radicem maluæ, aut althææ, adipem ex prædictis, farinam

hordeaceam, aut triticeam, oleum commune, amygdalarum dulcium, aut chamæmelinum, ſimulatque ceram addere poteris. Quo item tempore ius ex contuſis carnibus gallinarum, aut gallinaceorum pullorum, perdicum, phaſianorum, aut ſtarnarum paratum, etiam cum ptiſana permiſtum aſſumere ægri poterunt, preſertim vbi imbecilliores vires fuerint, cum non parum eis conducat pro puris generatione. Pure autem genito, quæ abſceſſum rumpunt adhibenda erunt, velut eſt mulſæ ſorbitio interpoſito tempore, & ptiſanæ cremoris cum melle: & ſi valentiores ægri fuerint (vt Paulus refert) decoctum hyſſopi, & thymi cum melle: item ſalſorum eſum commendat, & catapotia ex hiera diacolocynthide, à quibus abſtinere conſulo, niſi valde robuſta ſint corpora, quibus hæc tribuantur: potius vero ſyrupum ex hyſſopo, aut è marrubio crebrius ad hunc vſum præberem. Conducit quoque non parum ad abſceſſus rupturam, ſuper ſanum latus decubitus: legitur etiam apud Hippocratem libro de locis in homine, quod purulentis, cum excreationem facere oportet pluribus cibis, & ſalſis, ac pinguibus vtendum eſt, & vino auſtero, & cum ſic habet tuſſis inducenda. Ab extra vero vtile eſt (vt Aëtius inquit) cataplaſma ex ſolo ſtercore caprino, preſertim vbi ruptura tardauerit. Verum rupto abſceſſu adiuuare oportet puris excreationem, quocunque repere cognoſcatur, ex decreto eiuſdem Aëtij. Nam ſi ad aluum proreptet, magis emollientia offerenda ſunt: ſi ad veſicam ſerpat, ea quæ vrinam magis cient adhibenda: ſi vero per tuſſim puris repurgatio fiat, nihil conuenientius, aut familiarius exhiberi poterit, quàm ptiſana optimo melle permiſta: item dari poterit (vt Paulo viſum eſt) hyſſopi, iridis, aut dulcis radicis decoctum in mulſa diluta; cui quoque ſententiæ adſtipulatur Aëtius: item & radicis dulcis ſuccus commanducatus confert: Et ſi pus, quod expuitur, fœdi odoris, ac ſordidum fuerit, fœnigræci cremorem cum palmulis pinguibus decoctum dare confert, horum inopia, ficus quoque ſiccas modicas incoquere. Præſtat etiam, ſi mellis paulum admiſceas, vbi cremorem exhibiturus es, vt Alexander ſcriptum reliquit: per aliquod tamen tempus ante cibum potius ipſum dato: Benefaciunt quoque (eodem auctore) hyſſopum, thymum, aut iris contuſa, ſeu pulegium, ſeorſum aſſumpta, aut cum melle mixta: nam generoſe (vt ipſe inquit) repurgant: Idem quoque medicamentum commendat, quod recipit nucem pineam, quæ copioſam reſinam peculiarem ſibi circundatam habeat, cum marrubio recenti decoctam, deinde mellis modicum decocto miſceto, & rurſus hoc vſque ad melleam craſſitiem incoquito, & vtitor; in quem etiam vſum conducunt, mel roſaceum, ſyrupus ex adianto, è glycyrrhiza, de hyſſopo & marrubio: Vtilis quoque ad puris repurgationem exiſtit alliorum præcipue coctorum comeſtio, robuſtis preſertim, vt Aëtius fatetur. Interea ex hyſſopi puluere, vel abrotoni, mixtis ſe minibus in decoctione pinguium carycarum medicamentum paratur: Similiter etiam terebinthina munda in menſura vnius cochlearis, ieiunus quàm maxime, & viribus reparatis datur, ex Theodori Priſciani ſententia libro ſecundo ad Timoth. par.ij. cap. x. Ceterum vndecunque puris excretio contingat, eodem Aëtio teſte, ea quæ vrinam cient, cibis commode admiſcentur: quamuis hoc pugnare videtur Galeni verbis libro quinto de ſimpl. med. facul. cum aſſeruit medicamenta vrinam cientia acriora eſſe, & valde excalfacientia, quæ omnia aduerſa ſunt puris ex thorace expuitioni. Quippe cum natura eorum ſit, tum excalfactoria, exſiccatoriaque, tum etiam ſecretoria, & coactoria. Quod vero coactum eſt atque exſiccatum, haud etiam facile expuitur: proinde huiuſmodi medicamenta, quæ expuitioni ex thorace puris opitulantur, incidendi, atque extenuandi, & detergendi vim habeant oportet, ſed non tamen inſigniter calidam, ne videlicet valide deſiccent, veluti ea, quæ vrinam valenter ciunt. Atqui nodus hic bifariam ſolui poterit, primo quòd Galenus acriora medicamenta dixit plurimam mouere vrinam (cum nonnulla alia eam ciere poſſint, quæ acriora non ſunt) quæ inſuper puris ex thorace expuitioni aduerſa eſſe fatetur: cum ſimul cum caliditate valenter deſiccent: & propterea ab eo peculiariter hæc dicuntur vretica, ſiue vrinam mouentia, non quia hæc ſolum vrinas moueant (quoniam & alia quoque medicamenta, quæ non adeo calida ſunt, neque deſiccant, vrinam prouocant) ſed quia iam dicta medicamenta ſolas vrinas mouent, propterea peculiariter vretica nuncupantur, à quibus abſtinendum eſſe pro puris ex thorace expurgatione, eo dem loco præcipit, & non ab his, quæ non adeo calida, & ſicca, ſeu acria ſunt, & ab Aetio commendantur. At ſiquis velit, cuncta quæ vrinam ciunt ab eodem Aëtio commendari, dicimus nos, quòd eiſdem etiam vti poſſumus, modo quo præcipit Aëtius, ea ſcilicet cibis admiſcentes, quæ ſuapte uatura humidiora, ſint vtpote ptiſanæ, aut cuipiam iuri ex prænominatis; id quod neque Galenus ipſe negauit, cum præcitato libro quinto de ſimplic. med. facult. dixerit eadem medicamenta vretica, acria, plurimum mouentia vrinam commoditatis gratia, pro expurgando ex thorace pure, cum ſorbitiunculis, potionibuſque humectantibus exhiberi poſſe: obtunditur etenim prædictorum medicamentorum caliditas, ac ſiccitas immodica ex admiſtione ſorbitionum, ac aliorum ciborum, ſeu potionum humectantium. Quòd ſi diuturnior affectus fuerit, imbecillæ vires, ac febrilis calor moderatior euaſerit, neque thorax multum puris contineat, lac (vt inquit Alexander) dari debet, aſininum præcipue, vbi ſordidum ac fœdi odoris pus expurgatione indigens exiſtat; hoc enim omnibus alijs antecellit, vt ipſe inquit: poſt ipſum equinum propinandum erit, quod aſinino ad omnia ſit perſimile. At ſi horum animantium ægri lac

Quæ competant puro genito.

In medio. Quæ competant medicamenta ſuppurationi ꝓprie dictæ.

Cap. 12.

Dubium. Reſponſio. Cap. 12.

nolint aſſumere, dabitur ipſis ſecundo loco bubulum, aut caprillum: nam & ſi non adeo purgantem vim obtineat horum lac, nutriendo tamen amplius quiddam alijs præſtare poteſt: & ſi timor abſit, ne ægri ventriculum lactis corrumpat potio, ſatius erit ipſum incoquere: nam decoctio bonam ſeroſi partem auferet, vt etiam ipſum efficax euadet ad ventrem retinendum. Commodius quoque adhuc, & vtile efficies, ſi calculos fluuiales candentes, excuſſoſque inijcias, aut ferramenta eodem modo ignita. Vſus denique lactis vlcus purgare, carne obducere, & totum corpus, pluſquam vniuerſa nutrire poterit, vt idem Alexander inquit: verum de hoc in ſequenti capite fuſius pertractabimus.

Περὶ τῆς φθίσεως. *De tabe.* *Caput LIII.*

Tabis ſpecies tres.

QVAMVIS diutius, ſæpe & perículoſius tabes eos male habeat, quos inuaſit, vt legitur apud Celſum cap. xxij. lib. iij. tamen plures ſunt eius ſpecies, vt ipſe inquit; quarum vna eſt, qua corpus non alitur, & naturaliter ſemper aliquibus decedentibus, nullis vero in eorum loco ſubeuntibus ſumma macies oritur, & niſi occurritur, tollit, hanc tabis ſpeciem ἀτροφίαν, Græci vocant: Altera ſpecies eſt, quam Græci καχεξίαν appellant, vbi malus corporis habitus eſt, ideoque omnia alimenta corrumpuntur. Tertia eſt, longeque periculoſiſſima ſpecies, quam Græci (vt ipſe inquit) φθίσιν nominauerunt, quemadmodum Hippocrates nonnullis in locis, preſertim Aphoriſmo xvj. libri ſeptimi, nominauit: licet hanc etiam Græci potiſſimum Athenienſes (vt Galenus in commento refert) φθοὴν appellant.

Tabes, quæ phthiſis appellatur tribus ẽt modis dr̃.

De hac itaque tertia ſpecie, quam Græci φθίσιν, aut φθοὴν, nuncupare conſueuerunt, Latini tabem, reliquis duabus poſthabitis, pertractare intendimus: quamuis & hæc quoque φθίσις, ſeu tabes, non vno modo in Galeni doctrina intelligatur: nam tabidos interim nominat eos omnes, quomodocunque extrema macie confectos quocunque extenuentur modo: Interdum vero illos ſolum, quibus pulmo eſt exulceratus: quandoque autem eos, qui natura proni, ſeu apti ſunt

1. de Morbis vulg. commẽtario 1. commento 18.

ad hunc morbum, veluti videre licet commento Aphoriſmi x. & xiij. lib. iij. & viij. iiij. ac j. de Morbis vulg. & ſexcentis alijs in locis. Nos vero per tabidos audiri volumus, non eos, qui extreme emaciati ſunt quomodocunque, nec eos qui parati ſunt ad hunc morbum, vtpote anguſto, & reſtricto thorace exiſtentes, vt à tergo in morem alarum promineant operta ſcoptula, quos proprie Græci πτερυγώδεις, quaſi alatos vocant, & quibus à capite ad pulmonem fluxio defertur:

Cap. 12.

nanque hi quoque facile tabeſcunt, cum caput facile impleatur, ſpiritusque organis multas deſtillationes demittat: Galeno teſte, eodem primo libro de Morbis vulgaribus. Verum eos duntaxat, quibus pulmo exulceratus eſt: veluti per tabem intelligi volumus vlceroſam diſpoſitionem in pulmone exiſtentem, quam idem Galenus deſcribens commento præcitati Aphor. xvj. libri vij. totius corporis extenuationem eſſe dixit, cum febre tenui, ſeu exigua, conſequentem ad inſanabilia pulmonis vlcera. Voluit quoque Hippocrates libro ſecundo de morbis, ac libro de internis affectionibus, tres item eſſe tabis ſpecies, quarum prima à pituita fit è capite ad pulmonem confluente; ſecunda à labore; tertia à ſpinali, ſeu dorſali medulla, quæ maxime corripit recentes ſponſos, & veneri deditos. Nos vero (vt diximus) reliquis omnibus poſthabitis tabis ſpeciebus, ſeu differentijs, de ea verba faciemus, quæ totius corporis extenuatio eſt, cum febre lenta, conſequens ad inſanabilia pulmonis vlcera, Galenum ſectati: aut ſiquis vellet breuiorem afferre definitionem, eam nominabit tabem, de qua ſermo habendus erit, quæ vlceroſa pulmonis diſpoſitio eſt, quemadmodum Galenus eam nuncupauit Aphoriſ. xj. libri quinti, & decimo libri tertij, & poſt eum Aëtius cap. lxvij. lib. viij. & Paulus cap. xxxij. libri tertij, quamuis auctor libri de definitionibus medicis, per tabem proprie dictam, nedum pulmonis vlcerationem, verumetiam thoracis, vel faucium ſubintelligi voluit, quam & tuſſicula, & debiles comitantur febres, atque in eis corpus conficitur.

Commentario 1. cõm. 18
De qua tabe hic tractetur.
Quid ſit.
2. de Morbis, paulò poſt medium.
De internis affect. circa princip.
Quòd hæc ẽt tabes bifariã dicatur.
De definit. medicis, in medio.

Exquiſita itaque tabes (ex Hippocratis & Galeni monumentis) erit corporis conſumptio, ſeu colliquatio cum febre lenta, ex pulmonis vlcere: quamuis improprie, ac non exquiſite tabes nuncupari poſſit ea quoque totius corporis demolitio, ſeu extenuatio, quæ thoracis, aut faucium, ſeu aſperæ arteriæ vlcera comitatur, preſertim vbi non exactum adeo ſermonem occaſio requirat: licet reuera, qui hoc modo laborant tabidi non ſint, eandem tamen curationem exigunt: tabeſcit ſiquidem, & in his temporis progreſſu corpus totum veluti in proprie dictis tabidis, preſertim ſi in thorace, aut aſpera arteria exulceratio fiat: propterea quòd cor ipſum ſimiliter eiſdem ſiccari oporteat: abſque enim principis membri paſſione fieri non poteſt, vt animal in toto afficiatur, vt libro de maraſmo, decretum reliquit Galenus, quamuis non æqualiter ſingulæ corporis partes tabeſcant: Verum cor, & iecur, minus quàm partes aliæ attenuantur in tabidis: cor ſiquidem, quoniam facultate trahendi vehementi pollet, quapropter ſanguinem valentiſſime attrahit, & non priuſquam vltima ſit membris omnibus inopia, ipſum alimento caret: iecur vero, quòd ſanguis totus inde initium habuerit, vt apud Galenum legitur præcitato libro de maraſmo. Id vero quòd in ſingulis partibus, & præcipue in corde (vt diximus) per tabem primo demolitur, humor eſt in eiſdem inſitus, ac per loca media partium

Cap. 1.

ſimila

ſimilarium diſperſus, ex quo membra primum aluntur, verum quouſque in corpore cordis aliquid ipſius ſeruatur, licet propius veram tabem accedant, tabidi re vera appellandi non ſunt. Cum vero ad carnoſum genus conſumptio pertranſit, aut ad fibroſam, ſeu membranoſam ſubſtantiam, omnimoda facta conſumptione ob ebullitionem iam dicti humoris inſiti, exquiſitus tunc marcor exiſtit, vt legitur apud Galenum ſeptimo & decimo Meth. medendi, ac primo de differ. febr. Nos vero qui adeo exacto ſermone de extenuatione loqui non intendimus, & ſi de ea loquamur, quæ vlcera pulmonis, aſperæ arteriæ, aut thoracis conſequitur, quoniam exſiccato humore duntaxat, diſperſo per loca media partium ſimilarium, cordis præcipue, ac totius corporis, eiuſdem corporis exſiccatio quædam, ac extenuatio fit, adhuc tabem eam eſſe dicimus: nam licet perpetuo exulceratio præcedat, non tamen ex ea confeſtim carnoſarum partium, aut fibroſarum, ſeu membranoſarum conſumptio ſequitur, ſed prius nuper dictus humor conſumitur. Ex tuſſi autem, ac anhelitus difficultate aliquam prædictarum partium affectam eſſe conijcere poteris: quæ autem earum ſit, ex alijs quibuſdam ſignis comprehendas: nam pulmo ſi fuerit, plurimum erit quod per ſputum reijcitur, dolor non aderit, ſiquidem pulmonis vlcera dolor non comitatur, Galeno teſte, quarto de Locis affectis. Et ſi in eius parenchymate exulceratio ſit, ex eiuſdem pulmonis eſſentiæ proprietate percipies, cum ipſius pulmonis caruncula per tuſſim reijciatur; haud ſecus ſi bronchij pars quædam tuſſiendo reijciatur, ſecundum aſperam arteriam pulmonem exulceratum eſſe exiſtimamus: quin potius totum bronchion reijci neceſſe eſt. Similiter ſi arteriæ quæpiam, aut vena in eo exulcerata fuerit, ipſarum quoque portionem aliquam, preſertim vbi fruſtum vaſis haud paruum fuerit, tuſſiendo expui oportet. orto vero in aſpera arteria vlcere, præter hoc quòd ſputum purulentum apparet, dolorem quoque in loco affecto laborans ſentire conſueuit: ipſum vero per ea, quæ ſcreantur, quia exigua ſunt, ab vlcere quod in pulmone natum eſt, diſcerni poteſt: quippe ab vlceribus pulmonis plurimum reijcitur. Ita quoque videmus interdum per exulcerationem excreari ex gutture corpuſculum aliquod à ligula (Græci ἐπιγλωττίδα vocant) cum pars ipſa afficitur: id vero non ſolum hoc indicio deprehenditur, verumetiam ex eo, quòd in vlcerato loco doloris ſenſu laborans infeſtatur, veluti de aſpera arteria dictum iam eſt. At ſi nullus in prædictis partibus dolor ſentiatur, nec aliquod iam dictorum ſignorum adſit, verum cum purulento ſputo in thoracis parte aliqua maniſeſte ſenſus doloris adſit, thoracem affectum eſſe cenſeto. Affectus hic cum exulceratio ſit, morbus plane erit in ſoluta continuitate. Dignoſcitur autem ex frequenti tuſſi, per quam pus excreatur, interdum cruentum aliquid, vt inquit Celſus, quòd ſi in ignem impoſitum ſit, mali odoris erit. Comitatur autem neceſſario affectum hunc totius corporis extenuatio, ac carnium conſumptio, & febris quædam lenta, ſeu exigua, vt patet commento Aphoriſmi xvj. libri ſeptimi, potiſſimum vbi pulmo exulceratus fuerit. Vt vero Celſo viſum eſt, febricula leuis fit, quæ etiam cum quieuit, tamen & repetit: verum proprium vlcerationis indicium eſt (vt ipſe Galenus inquit primo, & ſexto de Locis affectis) vocatum ramentum, ſeu cruſtula quædam eius particulæ, à qua excernitur, Græce ephelcis dicta; ſpiritalium inſtrumentorum, ſi tuſſiendo excernatur: proprietas vero eſſentiæ eiuſdem affectæ partis proprium indicium eſt. Diſcernunt præterea plurimi purulentum liquorem vt ex Cælio Aureliano liquet, libro ſecundo cap. xiiij. phlegmata carbonibus imponentes, quò exuſta probentur. nam tetri odoris eſſe neceſſe eſt, omne quod natura fuerit mutatum, velut ex defluxione carnis veniens: item in aquam mittunt ægrotantium ſputamina, etenim naturalia facile ſoluuntur, vitiata vero, atque mutata perſeuerant, quadam tenuitate coacta, & ſubſidunt, ſiquidem ſint grauia, & contra naturam ex defluxione carnis venientia: verum cum confirmata tabes fuerit, præter carnium conſumptionem, genæ liueſcunt, vngues curuantur, exalbidi, vel pallidi apparent: & malo iam vincente, capilli de capite defluunt: aluique profluuium ſuperuenit Hippocrate auctore: præcordia ſurſum conuelluntur, ſitis ipſos magis conficit, cibique faſtidium vrget; & id quod ſurſum vergit, ac per ſputum reijcitur, vehementer fœdi odoris eſt, vt inquit Paulus. At tabidorum pulſus languidus eſt, ac paruus propter facultatis imbecillitatem; non nimium celer, vt plerique febricitantes habent, quòd non detineantur vrente febre: Habent item tabidi pulſum hecticum, hoc eſt, vndequaque ſimilem, quoniam & febrem habent hecticam: ſic enim à febre, quæ vniuerſum corporis habitum occupauit, appellatur pulſus, vt libro quarto de Cauſis pulſuum, ſcriptum reliquit Galenus. Oritur ferè à capite tabes, inde in pulmonem deſtillat, huicque exulceratio accedit, ex Celſi decreto: etenim quæ capitis deſtillationes tuſſim primo concitant hominibus, & raucedinem, neque tandem conſiſtunt, tabem generant, Galeno teſte, primo de Morbis vulgaribus, cuius duæ ſunt maximæ differentiæ, vt ipſe refert; vna ex illis, quos caput demittit, fluxibus conſtat; altera, quæ ab ipſius pulmonis malis proficiſcitur, omninoque poſtquam expuitur ſanguis, potiſſimum vaſe rupto: ſæpenumero etiam fluxione impleto viſcere hoc; alia de cauſa ex partibus alijs, non ex capite. Aëtius vero pulmonis exulcerationem ad ſanguinis ſpuitiones præcitato loco conſequi fatetur: cum videlicet ſanguinis eruptione ſuppreſſa, vlcus non fuerit conglutinatum, neque cicatrix inducta: conſequitur etiam in ſuppuratis, & peripneumonicis, item aliquando in affectionibus pleuriticis. Quo autem modo interſtinguendæ ſunt

7. meth. c.6. 10. Met. c. vlt. 1. de differen. febr. cap. 9.

Partis affectæ ſigna. Cap. 8. Pulmonis exulcerati ſigna.

Aſperæ arteriæ exulceratæ ſigna.

Signa exulcerati thoracis. Quis affectus præter naturam ſit. Signa.

1. de Loc. aff. cap. 1. 6. de Loc. aff. cap. 3.

5. Aphor. 11. & 12.

Cauſæ. Cap. 11. Comment. 1. commen. 17.

prædictæ tabis cauſæ,facile patere poterit,ſiquis eas,quæ præceſſerunt deſtillationes ſanguinis reiectationes,ſuppurationes, peripneumonias, ac pleuritides, ex his, quæ in proprijs earum affectionum capitibus retulimus, conſiderauerit: reliquum eſt, vt prognoſtica aggrediamur.

Prognoſtica.

Sit autem primum,quod licet vlcera creberrime in pulmone fieri poſſint,curationem tamen(vt quibuſdam viſum fuit) nequaquam admittunt: aut (vt aliqui putant) difficulter admodum ſanantur,quemadmodum liquet,tum quarto de Locis affectis,tum quinto Method. medend.

4. de Loc.aff. cap.5.
5. Meth. c.8. & 11.

Ipſe vero Galenus difficillima ſanatu eſſe pulmonis vlcera fatetur, vt quæ ne citra tuſſim expurgari poſſint: & ſi tuſſim excites, laceraueris: itaque quaſi per mutuas operas malum ijs in orbem redit: tum etiam quòd ea,quæ idonea vlceribus medicamenta ſunt,contingere vlcus,ſicuti in ventriculo,non poſſunt: vt quòd per medium interuallum,ferè vim ſuam amittunt. Et præterea, quod præter id, quod tuſſiendo lacerantur, reſpirando etiam mouentur: & proinde concludebat eodem quinto Methodi medendi,quòd cum in pulmone ruptum vas eſt,ſcire aperte licet (niſi protinus antequam phlegmone excitetur, glutinatum ſit) id poſtea inſanabile fore.

Cur pulmonis vlcera ſint ſanatu difficillima.
Cap.11.

Quòd ſi aliquando curetur,relinquitur tamen in ipſo res quædam calloſa,fiſtuloſaque, quæ tractu temporis à leui occaſione expelli ſolet,vt quarto de Locis affectis,liquet: quamuis ſi exanthemata quædam in pulmone ſint orta propter vlcerum ſiccitatem, ſanari poſſint, preſertim vbi aſpera, & ſcabioſa fuerint, vt idem Galenus teſtatur libro quinto Methodi medendi, quemadmodum & omnino inſanabiles ſunt,qui ex ſucci vitioſi eroſione vlcus in pulmone habent, cum longo tempore omnino opus ſit,vt ſucci corrigatur vitium.

Cap.5.
5.Meth.c.12. & 14.

At quæ in thorace vlcera fiunt, non omnino veluti iam dicta,curationi reſiſtunt,etiam ſi diuturna fuerint,vt eodem quarto de Locis affectis, liquet: etenim quæ ex pectore educuntur,triplex compendium præ ijs,quæ ex pulmone vacuantur,habent: nam & vaſa ipſa multo ſunt minora,& ſanies in ſpacium interius effluit,& in ſumma magis carnoſum eſt pectus,quàm pulmo, vt patet eodem quinto Meth. med.

Cur non omnino curationi reſiſtãt thoracis vlcera.
Cap.5.
Cap.8.

Ceterum vlcera, quæ in aſperæ arteriæ interiore ſunt tunica,& potiſſimum,quæ ſummæ eius parti, quã λάρυγγα, vocant,ſunt vicina,aut etiam in ipſa, hæc & curationem recipiunt, & nos non paucos (vt Galenus præcitato loco inquit) eorum,qui ita ſunt afflicti,ſanauimus, quorundam autem eorum hiſtoriam ibidem conſcripſit, potiſſimum vbi interna eiuſdem aſperæ arteriæ tunica exulcerata fuerit: nanque ea ſanatu eſt facillima,ac omnis,qui in ea ortus fuerit affectus, facile ſedatur, niſi forte aliquando à putredine aliqua magna ipſius portio quædam corroſa cartilaginem nudam penitus deſtiterit.

5.Meth.c.12.

Verum ſi ipſius cartilagines exulceratæ ſint,aut inſanabiles, aut ſanatu difficillimæ erunt: nanque cartilaginum affectus (vt Galenus teſtis eſt, libro ſeptimo de Vſu partium) omnino inſanabiles ſunt, aut ſanatu quàm difficillimi. Qua de re priuſquam malum ad cartilaginem peruaſerit,aſperæ arteriæ exulceratio protinus etiam vt ſanetur, laborandum erit.

Cap.7.

In tabem vero incidunt,maxime iuuenes,Hippocrate auctore, Aphoriſmo xxix.libri tertij,in eam tamen potiſſimum (vt Galenus in commen.inquit)quæ ad ſputum ſanguinis conſequitur: Illum vero non ob ætatis imbecillitatem,ſed ob incontinentiam,ſeu intemperatum victum. Hoc idem confirmauit Hippocrates Aphor.ix. libri v. cum dixit, tabes fiunt præcipue ætatibus à xviij. vſque ad xxxv. annum, & Celſus morbum hunc ætate firmiſſima maxime oriri cenſuit, id eſt, ab anno xij.ad annum xxxv.

Non multo poſt principium.

At qui tabe moleſtantur,ſi ſputum quod extuſſiunt,graue oleat iniectum carbonibus,& capilli à capite defluunt,lethale: quibuſcunque etiam tabe laborantibus, capilli à capite defluunt, ijs alui profluuio ſuperueniente moriuntur. Tabe item laboranti profluuium alui ſuperueniens, lethale, vt Aphoriſmo xj. xij. & xiiij. libri quinti,patet. Verum idem Hippocrates de tabidis ſic ſcriptum reliquit, Aphoriſmo xvj. libri ſeptimi,à puris ſputo phthiſis, & fluxus: cum vero ſputum retinetur,moriuntur: modum ſiquidem oſtendens in hiſce verbis, vt Galenus in commen.refert,illorum qui ex tabe moriuntur; eouſque enim extenuati viuunt, donec per ea quæ expuunt, poſſunt pulmonem expurgare: cum vero intus manent, obſerantur quidem viæ ſpiritus,patientes vero ſtrangulantur. Quod autem autumnus tabidis malus ſit,Aphoriſmo decimo libri tertij,patet: ſimiliter quòd nec per ſuperiora, ſed per inferiora medicandi ſunt,propter inſtrumentorum,quæ reſpirationi obſeruiunt, imbecillitatem, liquet Aphoriſmo viij.libri iiij. Ceterum idem Hippocrates libro ſecundo prædictionum, hæc de tabidis ſcripta reliquit. oportet enim eum,qui probe liberari volet, facile ſputum per tuſſim reijcere: & id eſſe album,& æquale, & eiuſdem coloris, ac ab inflammatione alienum: quod vero à capite defluit,ad nares conuerti,febrem autem non inuadere,vt ne à cœnis prohibeatur,neque ſitiat: venter autem egerat quotidie, & id quod egerit ſit durum,copia pro ratione ciborum ingeſtorum. Hominem vero quàm minime tenuem eſſe oportet, pectus autem laudare conuenit quadrangulum & hirſutum,& os ipſius paruum ſit,& robuſte carnoſum, quicunque enim hæc omnia habuerit, maxime ſuperſtes erit; qui vero nihil horum habet, interitui proximus eſt. Huic malo inter initia protinus occurrere neceſſe eſt, ex Celſi decreto; neque enim (vt ipſe inquit) facile is morbus cum inueterauerit euincitur. Atqui nos cum de ſputo ſanguinis verba fecimus, cruentorum adhuc vulnerum, tum pulmonis, tum aliorum inſtrumentorum reſpirationi deſeruientium, curandi modum inſtituimus. Reliquum erit, vt reliquorum vlcerum in eiſdem partibus ortorum curationem conſcribamus, & ſi ea, quæ in pulmone hæſerunt, vel difficiliora

liora ad curandum ſint, vel eorum curatio perfici omnino nequeat, propter iam dictas cauſas; ne tamen tanquam deplorati deſtituantur, quomodo hi tractandi erunt, ac reliqui, qui in alijs par tibus iam dictis ab vlcere oblæſi; ſunt curandi, docebimus: id tamen prius commonefacientes, quòd & ſi nonnullæ traditæ ſint pulmonis, thoracis, ſeu aſperæ arteriæ vlcerum cauſæ, de ipſis haudquaquam ſermo faciendus erit, cum in præcedentibus ſingularum cauſarum curationem præſcripſerimus. Quare ſiqua earum adhuc permanſerit, ex iam dictis curationem petas: modo autem de tabe duntaxat, quatenus vlcera pulmonis, thoracis, ſeu aſperæ arteriæ conſequitur, deque ipſis vlceribus agemus. Initio itaque aër eligendus ad ſiccum parum vergens; in calore vero, & frigore temperatus, quemadmodum Galeni tempore in Tabijs habebatur; locus ſiquidem inter Surrentum, & Neapolim, mediocris altitudinis, velut ipſe quinto Method. medend. deſcribit, & nos proprijs oculis non ſemel duntaxat vidimus. Sol item & frigus propterea vitandi ſunt: verum (vbi vires patiantur) opus eſt longa nauigatione, cœli mutatione, ſic vt denſius, quàm id eſt, ex quo diſcedit æger, petatur, ideoque aptiſsime Alexandriam ex Italia itur, vt ait Celſus, potiſsimum vbi à deſtillatione tabidi fiant: ſomno indulgendum; nocturno tamen, ac moderaro vtantur. Exercitia immodica vitent, aut modica exercitatione, ſeu ambulatione potius, preſertim vbi remiſerit febris, vtantur; vel lenibus frictionibus ante cibum. Aluus lenis, licet conferat, non tamen immodice cienda erit. Abſtineant ab ira, triſtitia, alijſque immodicis animi affectibus, tum à negocijs, omnibuſque rebus, quæ ſolicitare animum poſſunt, necnon à venere: cruditatemque omnino vitent. Cibi eorum ſint ſorbitiones ex ptiſana, alica, amylo, vel oryza, lacte adiecto, vt inquit idem Celſus: vel parentur huiuſmodi ſorbitiones cum lacte amygdalarum, gallinarum, ſeu pullorum iure, caponum, perdicum, ſeu phaſianorum: aut ſimul cum pedibus vitulorum, hœdorum, aut caſtratorum decoquantur: Exhibeantur item prædictæ carnes contuſæ, aut earum ſuccus, quem conſummatum ius appellant: adiecta ptiſana, aut eius cremore exiguo. Aëtius vero amygdalas amaras cum ptiſana decoquere bonum eſſe dixit. Conferunt item cancri fluuiatiles, crudi, triti, cum lacte potati, aut cocti in cibo ſumpti, aſsidue iure eorum inſuper abſorpto, vt idem inquit Aetius: hœdi quoque lactantis, capreolorum, ſeu vitulorum carnes interdum guſtare poterunt: turdorum quoque, ac aliarum paruarum auium. Verum licet, qui ita ſe habent, non pauco indigeant nutrimento: quoniam vero tum inualidæ partes ad attrahendum ſunt, tum etiam ad concoquendum; vt nequeant; propterea, quòd mediocre eſt, concoquere: ea de re paulatim hos, & ſæpius cibare oportet, ita vt ſemel, aut bis eos cibaſſe ſatis non ſit; qua de re ter eos cibare conuenit, quemadmodum in refectoria vocata victus ratione, quoad gracillima corpora ſint, obſeruari iuſsit Galenus ſeptimo Methodi medendi. Sitque alimentum in vniuerſum quod ſine negocio & trahatur, ac promptius alendis partibus aſsimiletur: nam non aliud eſt, quòd nutrimentum deſiderat, & aliud quod ipſum conficit; ſed quod nutriendum eſt, ipſum ſibi & nutrimentum attrahit, & mutat, & concoquit, & adiungit, & aſsimilat, vt eodem vij. Method. medend. liquet. Cuius rei gratia non ab re nihil lacte præſtantius eſſe videtur, quemadmodum Galenus libro de maraſmo, de cibis boni, & mali ſucci, & quinto, & vij. Method. medend. & ſexcentis alijs in locis ſcriptum reliquit: & & ante ipſum Hippocrates, Aphoriſmo lxiiij. lib. v. & poſt eum vno ore medici omnes: eo quòd omnium ferè, quæ mandimus, lac optimum, optimi eſt ſucci, ac multi alimenti, vt iij. de alim. facul. patet, ac medicorum omnium auctoritate, libro de cibis boni, & mali ſucci, confirmauit Galenus, prompteque concoquitur, ac diſtribuitur. Erit autem optimum, vbi nullam externam qualitatem, odore, guſtu ue præſeferat, ſed eſto quàm dulciſsimum, & ſibiipſi continuum; & pro ut lacti conuenit, ſplendens: ſuper omnia quoad eius fieri poteſt, ſimiles habeto partes. Quo vero tale fiat lac ea ſeruanda ſunt, quæ Galenus docuit vij. Meth. med. idem quoque optimum lac, nedum vt alimentum, verumetiam vt medicamentum ſummopere conducit: nanque thoracis ac pulmonis partibus lac omne eſt vtile: necnon & ijs, qui quauis ex cauſa tabe laborant, aut vlcus habent in pulmone, vt tertio de aliment. facul. apud Galenum legitur; detergit etenim, ac vlcera repurgat ſeroſa eius ſubſtantia, & conſolidat caſeoſa, febrique aduerſatur. Quapropter nonnulli (vt idem auctor teſtatur lib. de cibis boni, & mali ſucci) pulmonis vlceribus affectos potione tantum lactis curari putant: antea ſcilicet, quàm ea ipſa vlcera amplientur, calloſaque fiant: ſed præ ceteris lac muliebre, tanquam naturæ eiuſdem, nobiſque cognatum, ac accommodatum ab alijs medicis, præcipueque ab Herodoto, Euryphone, & Prodico celebratur. Vbera quidem more infantium, illorum iudicio ab ita affectis ſugenda ſunt: quemadmodum eodem libro de cibis boni, & mali ſucci, ſeptimo Method. medend, & libro de maraſmo, ſcriptum reliquit Galenus, verum cum hoc plurimis non placeat, melius eſt calens adhuc ex mammillis id in ægri ventriculum, quàm ocyſsime transferri, propterea quòd celerrime mutari ſit aptum: & proinde aſtante animali ſtatim mulctum ipſum bibant, oportet. Quòd ſi muliebre lac ſibi exhiberi recuſent, aſininum ipſis dare conueniet: id enim reliquis omnibus vtilius eſt, quippe cum tenuiſsimum ſit, ac ſeroſum valde, & minime coaguletur, & quoquouerſus ocyſsime in corpus digeritur: quod etiamſi non adſit (licet omnium conuenientiſsimum phthiſicis ſit) bubulum, aut caprillum exhibendum erit, Aëtio auctore: nam caprinum inter cetera lactis genera

Curatio.

Victus ratio. Cap. 12.

Cap.6.

Cap.6.
Lib. de maraſmo, c.vlt.
De cib. boni, & mali ſucci, cap. 3.
5. Meth. c.12.
7. Meth. c.6.
3. de alimen. facul. cap. 15.
Lib. de cibis boni & mali ſucci, cap. 3.
Cap.6.
Cap. 15. & 16
Cap. 3.

Lib. de cibis boni & mali ſuc. cap. 3.
7. Meth. c.6.
Lib. de maraſmo, cap. vlt.

moderate ſe habet; cum non admodum pingue, craſſum ue ſit, ob idque medium quoque eſſe
cenſetur, quod in corporibus noſtris præſtat. igitur lac ipſum per ſe eſt his dandum, tum etiam
mellis tepidi pauxillulum immiſcendum, ſi cui cogi in ventriculo ſolet, aut ſacchari, ſeu roſa-
cei mellis, prout ego vtor, potiſſimum vbi caprinum ſit lac: nam id ſine melle ſumptum peri-
Cap.3. culoſum eſt, vt conſtat præcitato libro de cibis boni, & mali ſucci. Quantitas vero eius, quod
aſſumitur, moderata ſit, ita vt non excedat, potiſſimum circa initia ℥.iij. vel iiij. procedente ve-
ro tempore (ſi opus fuerit) quantitatem adaugeas, inſpecta tamen natura, ætate, ac ægrotantis
conſuetudine, ſi lacte delectatur. Poſt cuius aſſumptionem, & quieſcant ægri, nec dormiant,
aut alium cibum, potiſſimum vinum, ſumant, ne ipſum in ventriculo corrumpatur, aut ad
caput vaporet: cauendus tamen lactis vſus erit, vbi valida tabidi febre corripiuntur; cum eis
duntaxat dare conueniat, qui non valde multum febricitant, ex Hippocr. ſententia Aphor. lxiiij.
lib. v. quo caſu ptiſana, eiusque cremore vtare, modo prius dicto paratis. Inter fructus con-
ducunt vuæ paſſæ, ficus, nuces pineæ, & amygdala, ac palmulæ. Eorum vero potus ſit aqua
cæleſtis, vt inquit Paulus, aut mulſa inde confecta: ipſam quoque aquam mulſam per ſe, &
cum amylo, aut iride, & radice dulci in ea decoctis commendat Aëtius. Vice cuius aqua hor-
dei ex hordeo non decorticato, ac toſto, ſola, aut glycyrrhizæ radice etiam decocta vti pote-
runt: poteriſque in ea cancros quoque fluuiales decoquere, aut ſaltem eos cum ptiſana deco-
ctos, aut lacte (vt diximus) tribuas. Vino quoque interdum pro potu vtantur leni, & auſtero,
vt Celſo viſum eſt, mediocri tamen valde menſura, vt ait Aëtius, vbi preſertim vires indicabunt,
Dubium. & febris remiſſa fuerit. At cum mel calidis maraſmis, ac hecticæ febri aduerſiſſimum ſit, vt
Lib. de maraſmo, cap. 9. libro de maraſmo, & x. Methodi medendi liquet, quippe cum protinus vertatur in bilem, & ſic-
10. Meth. c. 11 ciores, acrioriſque caloris febres reddat, non ab re hæſitabit quiſpiam in Aëtium, & Paulum,
Reſpõſio prima. propter quid tabidis aquam mulſam bibendam admittant? Atqui dices non abſolutum mel,
Impugnatio. id quod auerſatur Galenus, eoſdem admittere, ſed aquam mulſam, in qua mellis caliditas per-
mixtione aquæ obtunditur, preſertim vbi dilutior fiat. Verum niſi Gal. eodem x. Methodi
medendi nedum mel, ſed etiam aquam mulſam in hecticis febribus vitaſſet, ex iam dictis forte
liberari à calumnia poſſent Aëtius, & Paulus; ſed cum ab ea etiam quoad fieri poſſit, abſtinen-
dum eſſe iuſſerit, nullius momenti nuper data reſponſio eſſe videtur; ſed aliter, & rectius dicen-
Rñſio vera. dum erit. Quod hecticæ febri, ſeu maraſmo exurenti duntaxat aduerſiſſima eſt aqua mulſa,
potiſſimum quæ non admodum diluta eſt propter traditas à Galeno cauſas; quo caſu neque eam
prædicti auctores tribuerent: verum tabidis ipſam commendarunt, vtpote, quibus præcipuus
morbuus, vlcus eſt, licet & febris hectica, & marcor ipſum ſequantur. Mel autem non modo
quia detergendi vim habet vlceri non nocebit, verum digeſtionis aliorum medicamentorum in
corpus inſtrumentum erit, ac celeris tranſitus veluti vehiculum: qua de re omnibus medica-
mentis, quę thoracis, & pulmonis vlceribus ſunt deſtinata, ipſum admiſcendum eſſe pręcepit
Cap.7. Galenus iiij. Methodi med. Maius itaque ex vſu aquæ mulſę commodum conſequitur ipſis ta-
bidis ex abſterſione (cum princeps eorum morbus vlcus ſit) quàm incommodum; propterea
quòd marcori, & hecticę febri, qui ſecundarij eorum affectus ſunt, vtpote vlcus ipſum conſe-
quentes, aduerſetur, preſertim vbi dilutior fuerit, vt diximus. Et quoniam Paulus tanquam
optimum auxilium boli armenię potionem commendauit, propterea ipſa cum eadem aqua mul-
ſa exhibita conducet, aut inſperſum in ptiſana, ſeu eius cremore, quantitate ℈. j. aut ℥. ß. pro
Cap.11. qualibet vice. Aëtius vero eiuſdem boli armenię ℥. j. ex vino tenui albo, tanquam efficax me-
dicamentum commendat: nec minus confert ſaccharum roſaceum ſępius exhibitum per ſe,
aut cum ptiſanę cremore: interdum etiam & herbam ſanguinalem ex aceto, vel plantaginem
eſſe, vtile eſt, vt apud Celſum legitur: item plantaginis ſuccus per ſe, vel marrubium ex mel-
le coctum, ita vt illius cyathus ſorbeatur, huius cochleare plenum paulatim delingatur: vel in-
ter ſe mixta, & cocta reſinę terebinthinę pars dimidia, butyri, & mellis pars altera, ab eodem
auctore commendatur. Et vt ſummatim dicam, medicari pulmonis vlceribus oportet (vt
Aëtius refert) eo apparatu, quo facile ſurſum efferantur humores, cura ſimul adhibita, ne a-
lij congregentur: excogitata autem à medicis proinde ſunt, vbi expurgandum ex pectore, &
pulmone pus eſt, fortiſſima, vt inquit Galenus quinto Methodi medendi, (quęque maxime
diſſecant) pharmaca: in quem vſum ſummopere conducit, pręter iam dicta aqua mulſa per ſe,
& cum amylo, aut iride & radice dulci in ea decoctis, vel hyſſopo, ſeu marrubio, aut toſtum
hordeum non decorticatum, ſi in ea coquatur. ſimiliter ſyrupus è glycyrrhiza, ex adianto, de
hyſſopo, aut marrubio, quibus mellis roſacei pauxillum miſcere poteris, interim & myrtinum
ſyrupum: & (ſi febris obſtiterit) aquam hordei prædictis ſyrupis permiſceas. Poterit inſuper
& tale parari medicamentum inſtar ecligmatis, de quo paulatim delingatur, modo quo docui-
mus capite de ſpuitione ſanguinis cum tuſſi, id autem excipit ecligmatis è pulmone vulpis, & è
pino, amborum ℥. j. ſyrupi myrtini, de hyſſopo, mellis roſacei, ac ſyrupi è glycyrrhiza ana ℥. j. ß.
boli armeniæ, terræ lemniæ, & lapidis hæmatitis ana ℈. j. radicis ſymphyti ℥. ij. diatragacanthæ
℥. iij. miſceantur, & formetur ecligma: & vbi medicamentum è pulmone vulpis haberi non po-
terit, tantundem eiuſdem pulmonis vulpis arte præparati adijcias, aut ex adianto, glycyr-
rhiza,

rhiza, & eodem pulmone vulpis, ſemine fœniculi, amylo, ac tragacantho puluis paretur, de quo quotidie ℥. j. cum ſaccharo roſaceo, aut ſyrupo ex adianto, ſeu marrubio, ptiſana, vel aqua mulſa tribuatur. Quòd ſi ℥.ij. carnium gallinarum, vel caponum aſſumas, amyli, & tragacanthæ, ſingulorum ℈.j. diapenidon, vel confectionis regum ſine ſpeciebus ℥.ij. margaritarum ℥.j. ſeminum melonum ℥.iiij. & cum ſaccharo diluto in aqua roſarum morſulos formare iuſſeris, non parum adiumenti afferes, preſertim ſi cum ptiſana, aut aqua mulſa quotidie mane, vnum, vel duos ipſorum dabis. Pro vlceris autem ex ſiccatione, quæ quidem eorum communis finis eſt, valida non exiſtente febre, proderit tabidis per interualla exhibita Mithridatis antidotus, aut Theriaca, Aëtij, & Pauli decreto: necnon Ambroſia, & Athanaſia, quibus omnibus pro forti pulmonis exſiccatione, vſus fuit Galenus, vt patet quarto de Locis affectis, qua via tabidi id ſaltem lucrifaciunt, vt vlcus nec vltra progrediatur, nec maius fiat, ſed ſiccatum, ac ceu callo duratum longiori vita frui eos ſinat, ſi omnia præſidia fuerint rite adminiſtrata, vt capite de cruenta ſpuitione, dictum eſt. Extrinſecus vero per initia, vbi conquieuerit malum, cataplaſmata applicentur, ex althææ folijs tritis, ſemine lini, ac tenuiſſimo polline, quæ cum decoctione fœnigræci; & althææ, vel maluæ, oleo, ac melle admiſceantur, ex Pauli, & Aëtij ſententia. Deinde poſt temporis intercapedinem (vt ipſimet inquiunt) ad cerata tranſeundum, ex butyro, oleo laurino, ac cera apparata: at tempore repurgationis epithemate vtendum eſt, vt ait Aëtius, ex terebinthina, & oleo cyprino, butyro, & medulla ceruina, adipe taurino, iridiſque farina, & œſypo, æqualibus omnibus partibus commiſtis, loco autem cyprini olei, irinum, laurinum, aut rutaceum aſſumas. Tempore autem quo cicatrix obducitur, oleum myrtinum, aut roſaceum extrinſecus thoraci inungendum, interim adiectis alumine, acacia, malicorio, hypociſtide, galla; & rhoë obſoniorum: addendo etiam (vbi opus fuerit) ammoniacum, viſcum quercinum, picem, ac ceram, apijque ſemen, ex eiuſdem Aetij ſententia. Quòd ſi tuſſis moleſta grauiter affligat, thymus tritus; & hyſſopum cum ſucco radicis dulcis, ac melle cocto excepta, formataque ſub lingua tenenda dentur, vt ijdem auctores ſentiunt. Verum tum medicamentum hoc, tum & quod vis aliud humidum, quod ad eiuſmodi curanda vlcera faceret, ægro ſupino cubanti exhiberi debent, iubentes id in ore continere, paulatimque permittere in aſperam arteriam defluere ex Galeni decreto (vt diximus) quarto & quinto Method. medend. Qua ratione nedum pulmonis vlcera, ſed & thoracis, aſperæ arteriæ, ac gutturis curari debent: influit enim ſic ſenſim, & paulatim de medicamento aliquid ſenſibiliter, & manifeſte in ipſam aſperam arteriam, & per eam ad pulmonem, ac pectus. Cauterium vero nec ex his, quæ actu, neque ex his, quæ potentia inurendi vim habent, tabidorum capiti vllum adhiberi debet, pro tabis curatione, niſi malum à fluxu acrium humorum ex capite factum ſit, ac fiat, aut, nondum tabidi ſint, ſed morbo tabifico opportuni, vtpote quibus caput facile impletur, ac ipſum ſpiritus organis multas deſtillationes dimittat: hi nanque ex cauterio capiti adhibito, preſertim qua parte ſagittalis ſutura coronali committitur, aut occipitio inter primam, & ſecundam vertebram, quo loco tutius fiet, non exiguum commodum ſuſcipiunt: quemadmodum Galenus docuit quinto Method. medend. in eiſdem obſeruari: licet nec de his, quæ igne fiunt cauterijs, nec de determinata capitis parte loquatur. Reliquis vero maximum affert incommodum, cum altera cauſa ſit extenuationis eorum, nec quidquam eis auxilietur, ex quacunque alia cauſa tabidi facti fuerint: & proinde cum neque vnus reperiatur auctor artis medicæ, qui ipſum commendarit, abſtinendum propterea ab eo erit.

Curatio tabidorum cum exſiccantibus Cap.8.

Topica.

4. Meth. c.7.
5. Meth. c.12.
Cauterium. Cap.14.

περὶ παλμοῦ καρδίας. *De palpitatione cordis.*

Caput LIIII.

VENIVNT quoque non raro & ipſi cordi (quod veluti innati caloris fons eſt) ſiue ipſo primarie affecto, ſiue ceteris quibuſdam partibus conſentiente, affectus præter naturam quidam non pauci, inter quos is exiſtit, qui à Græcis παλμὸς καρδίας, Latine cordis palpitatio dicitur à ſymptomate, & parte affecta ſimul nomen aſſumens; Quamuis interim quidam non cordis palpitationem, ſed tremorem appellent; licet perperam, vt dicemus. Quidam alij recentiores medici cardiacam, ſed temere nuncupant: cum tam καρδιακή, quàm καρδιαλγία, quàm etiam καρδιωγμὸς non ipſius viſceris, quod in thorace continetur, cordis (inquam) affectiones ſint, ſed ipſius oris ventriculi, quod mos erat Græcis, veluti & iam dictum viſcus καρδίαν, hoc eſt, cor appellare, vt ſecundo de Hippocr. & Platonis decretis, Aphoriſ. xvij. & lxv. libri quarti notauit Galenus, ac nonnullis alijs in locis. Verum de his paulò poſt, cum de ventriculi vitijs loquemur, verba faciemus. Nunc autem ſatis ſit monſtraſſe, haud recte recentiores medicos cordis palpitationem cardiacam nominare: cum cordis palpitatio ipſius principis viſceris, quod in media thoracis ſede collocatum eſt, affectio ſit; cardiaca vero non huius viſceris affectus eſt, ſed oris ventriculi, vt in ſequentibus patebit. Vt vero pateat quid ſit cordis palpitatio, ac quomodo cordis tremor appellari haudquaquam poſſit, differen

Cap.8.

diſſerendum primo erit quid ſit palpitatio, & ſecundo quibus diſcriminetur à tremore. Quod palpitatio dilatatio quædam præter naturam in particula ſit, ſignificauit Gal. ij. de Cauſis ſympt. quod vero eadem partium eleuatio quædam præter naturam ſit, atque depreſsio idem Gal. docuit lib. de palpit. trem. rig. & conuulſ. quo fit, vt omnibus corporibus, quæ dilatari poſſunt, affectio hæc incidat: ſunt porrò ea omnia quæ naturaliter ſunt mollia, ita vt tum dilatationem ſui tolerare, tum rurſus in ſe ſidere poſsint: & propterea in cute ſæpe incidit: nonnunquam in ſubiectis muſculis, non in poſtremis autem ventriculo, veſica, vtero, inteſtinis iocinore, liene, ſepto tranſuerſo, corde, ac arterijs: & proinde affectio hæc neque voluntariæ virtutis propria eſt, nec inſtrumentorum ad hanc ſpectantium, ſed indifferenter cunctarum partium, quæ diſtendi, dilatarique poſſunt: qua etiam ratione fit, vt neque os, neque membrana, cartilago ue vnquam palpitent, neque neruus, quòd cauo vacent, & propterea dilatari non poſſunt, vt eodem lib. ij. de Cauſis ſymptom. & lib. de palpit. trem. rig. &c. Galenus decretum reliquit. Verum cum partes ipſas, quæ palpitant, ex ſeipſis non dilatari liqueat, quia neque vis aliqua naturalis eis ineſt, quæ id efficiat: nam ſemper ijs ineſſet, & cum ſanæ eſſent præcipue, modo autem cum neque ſemper, neque bene habentibus inſit; conſtat talem dilatationem, ſeu diſtentionem, eleuationem, ac depreſsionem, in palpitatione præter naturam eſſe, vtrium, necnon fabrorum follium ritu: impletæ nanque partes dilatantur, & cum dilatantur ſeſe implent, veluti arteriæ. Eſt itaque motus hic palpitationis non ſponte factus elatis palpitantium, atque delatis partibus: verum quæ in palpitantibus membris eleuationes corporum cernuntur, & depreſſus, ab implentibus quaſi extenſiones ſunt, & elationes: è contrario inanitorum ſunt depreſsiones. Quapropter dilatationes tales, cum præter naturam ſint, opus eſt (vt Galenus inquit præcitato libro ſecundo de Cauſis ſymptom.) ab aliqua, quæ in ipſas influat ſubſtantia fiant, & hanc vnam è duabus eſſe credibile eſt, vel ſuccum quempiam, vel aëream aliquam naturam. At quo minus ſuccus ſit, repugnat palpitationis tum motus, tum ſolutionis celeritas, vt quæ & illico fiat, & ſtatim deſinat. Succus autem nullus, aut ita celeriter influit, aut refluit: itaque neceſſe eſt, cauſam vnde palpitatio exoritur; aëream eſſe ſubſtantiam: verum ſi hæc tum exigua, tum ſubtilium eſſet partium, facile per corpus transflueret. Non alienum igitur à ratione eſt, ſubſtantiam quandam craſſarum partium halituoſamque eſſe tum quantitate, relatione ad locum in quo conſiſtit, ſemper ſatis magnam: dilatat ergo, vt veriſimile eſt, attolitque, ac inflat partem, quoad truſa, & compulſa ad ſui generis perſpiret ſubſtantiam: & ſi corpus cauitatem habuerit, hanc implet, & quæ completa eſt, extollit, ac diſtendit, ſi autem non, inter corpora duo congeſta, ſibi ventrem acquiſititium molitur, & vnum ab altero diſtans reddit. Quapropter rationabiliter ijs, quibus perfrigerata eſt aliqua particula, palpitationes accidunt, vt apud eundem Galenum legitur eodem libro ſecundo de Cauſis ſymptomatum, quippe quòd ab ea ſub naturali ipſius ſtatu attenuatum, omninoque per naturalem animalis calorem concoctum effinxit, id nunc vbi eadem propter frigus reddita eſt imbecilla, & halituoſius, & craſſarum partium efficitur: ita vt neque facile ſicut prius perſpirat: interim anguſtia quoque viarum accedente: quoniam autem nebuloſus ſpiritus, & ater, flatuoſus ue, vt diximus eſt palpitationis cauſa, idcirco totus motus præter naturam eſt, à cauſa præternaturali duntaxat ortus, vt eodem libro ſecundo de Cauſis ſymptomatum liquet. Et propter iam dictas cauſas generationis eius, frigidiores ætates, natura corporis frigidior, regio frigida, tempus anni frigidum, ocioſa vita, ſacietas, & temulentiæ, cibi frigidi, atque flatuoſi: & ad ſummum quotquot corpora infrigidant palpitationes facile generant. Horum autem contraria illas illico extinguunt: quæ enim calfaciunt, ſpiritus tenuant, corpora tranſpirabilia, laxaque efficiunt: denſant è contrario frigida, cogunt, & corporum meatus arctiores reddunt, ſpiritus craſsiores, glutinoſos, atque atros faciunt; vt facile propria craſitie, & ambientium corporum anguſtia tranſitu carentes detineantur. Palpitationum itaque ortus ex frigore eſt: & proinde veteres medici remedia palpitationibus, quæ calfacere, & tenuare poſsint, repererunt, quemadmodum ab eodem Galeno ſcriptum eſt libro de palpit. trem. rig. & conuulſ. Is vero affectus, qui à Græcis τρομός à Latinis tremor dicitur, inuoluntarius ſurſum, & deorſum motus eſt, motarum partium ab inuicem, vt patet apud Galenum præcitato loco: quò fit, vt à palpitatione diſcrepet, quoniam non idem eſt ſurſum ferri, & eleuari, neque deorſum ferri, & deprimi. Nam quæ ſurſum feruntur, & deorſum, cum alio priorem locum mutant, vt in tremore videre licet: eleuata autem, & depreſſa ſeruantia antiquam ſedem, (vt in palpitationibus inſpicitur) ambientis nunc aliquid aſſumunt, nunc deperdunt: moueri itaque non ſponte, ſed inuoluntarie, & præter naturam vtriſque commune eſt. Verum palpitationibus proprium eſt, maiorem, & minorem locum, non relicto primo occupare; tremoribus autem adeo loca commutare, ne in eadem ſede maneant: qui licet præter naturam motus ſit, non tamen totus ex cauſa præter naturali fit, ſicuti in palpitatione, & conuulſione, ſed mixtus quodammodo eſt ex cauſa, quæ præter naturam ſit, & animali virtute: etenim tremit, qui non decreuerit mouere membra nemo, ex Galeni decreto libro de palpit. tremo. rig. &c. eſt itaque tremoris motus compoſitus, qualis eſt, arteriarum pulſus, & preſertim formicantis pulſus non abſimilis. Non tanquam in hoc pulſu arteriæ

Palpitatio q d ſit.
Cap. 2.
Cap. 5.
Quarum partium ſit affectio, palpitatio.
Cap. 2.
Lib. de palp. cap. 5.
Palpitationis cuiuſq; cauſa immediata.
Cap. citato.
Loco citato.
Quis motus præter naturam ſit palpitatio.
Cap. citato.
Reliquæ remotæ palpitationis cauſæ.
Cap. 5.
Tremor q d ſit.
Tremoris, & palpitationis conuenientia & differentia.
Quis motus præter naturã ſit tremor.
Cap. 4.

arteriæ motus in minima ſpatij intercapedine agitur; ſic in tremore animalis particula, quæcunque ab imbecilla virtute mouetur: viciſsitudo autem motus non ab vna perficitur natura, ſicut in arterijs, ſed ex pugna virtutis, & ponderis corporis, & ſi omnino huius ſymptomatis generatio cum conatu ſit mouendi, eſt tamen cum virtutis infirmitate. Quare inuicem vincente, victaque potentia, mutuoque ſemper contrarijs ſuccedentibus motibus tremor efficitur: licebitque liquido cerni eorum pugnam, nec virtute membrum decidere ſinente, veluti in paralyſi, nec pondere permittente virtutem id ſublatum ſeruare, ita vt cum valens erat, ſed ineunte motione vna, alteram huic aduerſam, quaſi adiunctam dici etiam reperias, vt quæ ſurſum verſus latio fit, quæ ad inferius excipiat, ab ea ſubinde præpedita, imperfecta ſemper vtraque remanente: quo ſæpius affecto, & ſurſum verſus delationem, ea quæ fit deorſum inſequente, & huic quæ ſurſum verſus fiat, iterum adiuncta, vt diximus, partibus locum continue mutantibus, motus duplex fit, & compoſitus, quæ affectio tremor nuncupatur, motu deorſum grauitate facto, & viribus ſurſum verſus itidem mouentibus. Ex quibus clara luce patet, quam diſsimilis ſit affectio hæc à palpitatione, ac quo pacto prædictis ſymptomatis ab inuicem differant: neque inſuper idem, qui afficitur locus in trementibus, ac palpitantibus exiſtit: nam tremor inualidæ virtutis actio eſt: & propterea mouentis virtutis affectus, & non inſtrumentorum, vt patet eodem libro de palpitatione tremore rigore, &c. & tertio de Morbis vulgaribus, impediri nanque ſolent operationes non ab inſtrumentis ſolis, ſed à viribus. In ipſa vero palpitatione facultas haudquaquam læditur, ſed inſtrumenta, ſeu partes ipſæ, quæcunque præter naturam dilatari poſſunt, vt prius dictum eſt: & propterea partibus alioquin penitus immotis accidit. Tremor vero ſemper inualidi, atque impotentis eſt ſymptoma, cum imbecillitas ſit virtutis motiuæ corporis, neque vna cauſæ ſpecies, quæ tremores efficiat, reperitur, veluti palpitationum; quarum ortus ex frigore ſemper eſt, ac nebuloſo, craſſo, vaporeoque ſpiritu, vt paulò ante demonſtrauimus. Neque remediorum vnum genus tremoribus, vt palpitationibus exiſtit, quemadmodum eodem libro de palpitatione tremore, & rigore ſcriptum reliquit Galen. quo item loco, ac lib. ij. de Cauſis ſymptom. & iij. de Morbis vulgaribus diuerſas tremoris cauſas conſcriptas diſcere poteris. Differt itaque palpitatio à tremore ex Gal. ſententia; tum quia non idem affectus præter naturam eſt vterque, neque accidentia eadem; nec qui afficitur locus idem exiſtit; neque cauſa etiam, ſi quæ diximus diligenter attendas. Errarunt propterea toto (vt inquiunt) cœlo, qui cordis palpitationem cum tremore confuderunt, cum neque in vno palpitatio cum tremore conueniat, vt ex ſuperius relatis liquet. Accedit ad hæc, quod & ſi quodammodo conuenire poſſent, adhuc falſo aſſererent tremorem poſſe in corde excitari, cum affectio hæc perpetuo conſequatur facultatis motricis voluntariæ imbecillitatem: nec tremor fieri poteſt nullum aggredienti motum voluntarium: agit etenim in tremoribus voluntas ſemper, ab eiſque inſeparabilis eſt, quemadmodum à Gal. ſcriptum eſt, cum lib. ij. de Cauſis ſympt. tum lib. de palp. trem. rig. & conuul. in corde vero talis facultas haudquaquam reperitur: neque enim nerui ad ipſum pertingunt, vt delatores prędictę facultatis, ſed quodammodò ſenſus duntaxat (vtpote vt dignoſceret ea, quę ſibi laborem afferrent) quemadmodum natura etiam diſtribuit hepati, lieni, ac renibus: nam eadem omnino inſertionis horum neruorum eſt ratio, quemadmodum xlv. vj. & xiiij. de Vſu partium liquet, ne ſcilicet ſenſu omni carerent, ne ue plantæ penitus eſſent. Quapropter neque ad ipſum proprie, veluti ad ſenſus inſtrumenta nerui perueniunt, nec etiam velut ad motus voluntarij inſtrumenta: nam quamuis cor caro ſit dura, & ęgre patibilis, ex fibris multiplicibus conflata; & propterea quodammodo muſculis videri poſsit perſimile, diſcrepat tamen ab ipſis perſpicue, non vna duntaxat ratione, vt ab eodem Gal. ſcriptum eſt pręcitato libro vj. de Vſu partium, & exinde etiam factum eſt, vt quod actionis animalis inſtrumentum non eſſet, nullam actionem animalem habens, ſed naturalem, vt paucisſimis etiam iei opus fuerit neruis: tremere itaque cor propter iam dictas cauſas haudquaquam poteſt; licet ſępenumero palpitare compertum ſit. Verum affectionem hanc neutiquam tremorem appellare poteris, ſed palpitationem, quę nihil aliud eſt, quàm ipſius cordis eleuatio quędam pręter naturam, atque depresſio, vel ipſiuſmet cordis dilatatio quędam pręter naturam: neque enim ex ſe ipſo cor in palpitationibus dilatatur, velut in pulſu, licet motio, quę ex palpitatione fit, ex corde etiam fiat, non tamen ſecundum naturam: & propterea motus cordis, qui in pulſibus fit, eſt operatio, qui vero in palpitationibus, eſt affectio, vt à Galen. decretum eſt libro ſexto, de Hippocrat. & Platon. decretis verum affectio appellatur in ſecundo ſignificato, ſecundum quod affectionem intelligebat motum contra naturam, oppoſitum ei, qui ſecundum naturam erat, atque operatio dicebatur. Eſt nanque ſymptoma in genere deprauati motus toto genere præter naturam, ita vt totus motus præter naturam ſit, paucus ſimul, tarduſque, & rarus, Galeno teſte ij. de Cauſis ſymptom. Dignoſcitur autem facile cordis palpitatio ex ægri relatione: nanque cor ipſum præter pulſum palpitare ſentiunt, tanquam diuerſam exiſtentem motionem à pulſu, quem proprium cordis motum appellamus: inſuper & medici ipſi manu adhibita cum ſupra thoracem, loco quo cor ipſum ſitum eſt, tum tangendo arterias ipſas, ſentient liquido in vtriſque locis hunc palpitationis motum longe diuerſum, ab eo qui

ſecundum

Modus generationis tremoris.

Cuius facultatis ſit affectus tremor.
Comment. 1.
Cōmento 2.

Cap. 5.
Cap. 2.
3. de Morb. comment. 1.
Cōm. 2. & 4.
Quibus differat palpitatio à tremore, cōcluditur.

Error eorum qui non nouerunt prædicta.

2. de Cauſis ſymp. cap. 2.
Cap. 3. & 5.

5. de Vſu par. cap. 13.
5. de Vſu par. cap. 9. & 10.
6. de Vſu par. cap. 18.
14. de Vſu partium, cap. 13.
Cap. 8.

Quid ſit cordis palpitatio
Quo differat cordis palpitatio, à pulſu.
Cap. 8.

Quis affectus præter naturam ſit. Palpitatio.
Cap. 2.
Signa.

ſecundum naturam eſt, ac pulſus appellatur: eritque ſpiratio eorum exigua, & rara; nec minus, & vniuerſas ferè ipſius pulſus inæqualitatis differentias, ex eo quod cor ipſum affectum ſit, percipient: atque id commune ſignum, tum partis affectæ, hoc eſt, ipſius cordis, tum affectus erit.

Quę cordis morbum ſectetur.

At quoniam palpitationum ortus ex frigore eſt, vt diximus: non ab re intemperiem frigidam ipſius cordis palpitationem ſectari, fatendum erit: & quoniam ſi cauitatem habet pars quæ palpitatione afficitur, extollitur ea, ac diſtenditur à cauſa faciente eam; ſi autem non, inter duo corpora congeſta ventrem acquiſititium ſibi molitur, vnumque ab altero diſtantem reddit, vt patet libro de palp. trem. rig. & conuulſ. propterea ad vnitatis quodammodo ſolutionem etiam conſequi palpitationem aſſerere non erit abſonum.

Cap. 5. Cauſa. Lib. de palpi. cap. 5. 2. de Cauſis ſymp. cap. 2.

Cuius affectionis cauſa in vniuerſum vnicam eſſe aſſeritur à Galeno tum præcitato loco, tum etiam ij. de Cauſis ſymptom. Ea autem eſt craſſus, nebuloſus, aër, flatuoſus ue ſpiritus, vel quomodocunque aliter ipſum appelles: & idcirco (vt ipſe aſſerit) frigidiores corporis naturæ, ætates, regiones, anni tempora, otioſa vita, ſacietas, & temulentiæ, cibi frigidi, ac flatuoſi, & quotquot corpora infrigidant, à palpitationibus facile præhenduntur, & horum contraria illas illico extinguunt. Verum hęc affectio (vt idem Galenus inquit libro v. de Locis affectis) aut per ſe euenit ipſi cordi, aut cum ſuſpitione quadam, quod in humore cor ipſum moueatur: neque enim mirum videri debet tantam humoris multitudinem cumulari aliquando in ambiente cor tunica, περικάρδιος dicta, vt ipſum, ne attollatur, impediri poſſit. Ex aliquo item tumore præter naturam in eadem ambiente cor tunica, duro ſiquidem, aut humorem in ſe continente, qualem puſtulæ, quas Græci hydatidas vocant, emittere ſolent, oriri poterit cordis palpitatio; quemadmodum experientia comprobauit in gallo, ac ſimia, quæ emaciari in dies videtur, Galenus.

Cap. 2.

Pluribus etiam integra valetudine degentibus, tum adoleſcentibus, tum adultis ſubito, ſine alio manifeſto ſymptomate, palpitatio viſceris huius euenire viſa eſt: cunctis tamen ſiue per ſe, corde ipſo affecto; ſiue per conſenſum à frigidis cauſis prouenire putandum eſt; cum ex frigore palpitationum ſit ortus, vt diximus eiuſdem Galeni ſententia; calfacientibuſque, ac tenuantibus remedijs curentur, prout veteres medici innuerunt; ac attenuante victu, vt dicemus. Quo fit, vt nedum Arabes, verum & iuniores medici quidam, etiam qui Galeni doctrinam profitentur, longe ab eius ſententia aberrent, dum aſſerunt, ex calida cordis intemperie eius palpitationem oriri poſſe; quod omnino eiuſdem Galeni doctrinæ pugnare videtur, quemadmodum clara luce patet in præcitatis locis, libro videlicet ſecundo de Cauſis ſymptom. & libro de palpit. tremo. rig. &c.

Vide Auic. lib. 3. fen. 11. tract. cap. 1. Rhazen in 9. ad Manſorē cap. proprio & alios Arabes. Arabum, & iuniorũ Galenicorum error notatur. 2. de Cauſis ſymp. cap. 2. Lib. de palp. cap. 5.

Nec minus temere audent frigidis medicamentis cordis palpitationem curare, cum perpetuo calidis (vt dicemus) curanda ſit. Quod ſi pro eorundem opinionis confirmatione putent eſſe Galeni verba in commento Aphor. lxv. lib. iiij. quo loco aſſerere videtur ex maximo incendio vitalis facultatis, quæ in corde conſiſtit, palpitationem oriri poſſe, non minus, quàm in prædictis cæcutiunt. Nam ibi Galenus ponderans verbum καρδιωγμὸν, ab Hippocr. in Aphor. poſitum, dicebat ipſum bifariam intelligi poſſe, vno modo, vt idem ſignificet, quod καρδιαλγία, ſecundo modo, vt nonnullis viſum eſt, motum quendam cordis, palpitationi ſimilem per καρδιωγμὸν intelligentes, hoc eſt crebrum, & velocem cordis motum, & præcipue ſimilem palpitationi. Hic nanque affectus extremum malum portendit, vim ſcilicet vitalem, vt Galenus, inquit, maximo incendio laborare ſignificans: oriri itaque poteſt, vt ex Galeni verbis liquet, affectus καρδιωγμὸς dictus, ex immodico cordis incendio, in quo crebro, & velociter ipſum cor moueri neceſſe eſt, attamen nequaquam motus hic palpitatio recte nuncupabitur, licet ei ſimilis exiſtat; etenim à facultate ipſa motio huiuſcemodi fiet, licet fuerit immodica, ac irritata facultas ipſa, & non omnino à cauſa præternaturali; craſſo, videlicet, ac nebuloſo ſpiritu, vt palpitatio. Verum forte dicent ſaltem ex Pauli ſententia, illud verum eſſe, quod ſcilicet ex calida cordis intemperie palpitatio excitari poſſit: nam cap. xxxiiij. libri tertij dicebat, itidem valentes cordis palpitationes ſæpe ex ſanguinis in eo concepti copia, aut feruore contrahuntur. Atqui dicimus nos de forti cordis palpitatione Paulum verba facere, per quam non aliud intelligere voluiſſe putandum eſt, quàm crebrum, & velocem cordis motum; ſimilem palpitationi exiſtentem, quemadmodum per καρδιωγμὸν Galen. intellexit, & non de vera palpitatione; quæ eſt partium præter naturam quædam dilatatio: nam hæc cum non niſi à flatuoſo ſpiritu oriri poſſit, vt Galenus inquit, à cordis feruore haudquaquam gigni poteſt, vt luce clarius patet ex his, quæ diximus.

Prognoſtica. Cap. 2.

Quantum vero ad eius prognoſticum attinet, non negligenda circa initia eius curatio erit: nam ſi augeatur, aut diutius perdurauerit, ad ſyncopem permutabitur, & demum ad mortem, eamque repentinam, ob conſequentem virtutis, videlicet, vitalis imbecillitatem; veluti ille cuius meminit Galenus Aphoriſm. xlj. libri ſecundi, cui dum exolueretur, cor fortiter palpitabat, derepente mortuus eſt, non aliter quàm illi, qui acutiſſimis cordis affectibus, quos ſyncopas vocant, arrepti ſubito intereunt. Quinto autem libro de Locis affectis aſſeruit Galenus cordis palpitationem, licet tum adoleſcentibus, tum adultis euenire ea poſſit, magna tamen ex parte ijs accidit, qui ætatem agunt quinquaginta quidem annis inferiorem, ſed quæ quadraginta annos excedat. Ceterum quamuis nonnulli ab hoc ſymptomate planè liberati ſint per venæ ſectionem, victumque extenuantem, ac medicamenta ſimilia, vt ipſe inquit,

nihil

nihilominus omnes ante ſenectutem morte præuenti ſunt. Verum alij quidem per acutas febres, alij vero cum ſani degerent, affatim ſyncope intercepti interierunt, quamuis vnus, vel duo citra ſyncopem alia quadam mortis ſpecie perierint. Ceterum pro palpitationis curatione, aër eligatur ad caliditatem, & ſiccitatem declinans, ſitque grauis odoris expers; quinimò vt ſuauiter oleat, arte paretur: ſunt nanque odorata omnia cordi familiaria, ſomnus ſit moderatus: vitentque vigilias, immodicas preſertim: motu etiam, & exercitio temperato vtantur: aluus ſeruetur lenis: & ſi id natura non fiat, arte ſuppleatur, clyſteribus, ſcilicet, aut balanis. Immodicos etiam animi affectus vitare debent, præcipue mœſtitiam, & metum, atque etiam lætitiam immodicam. Et quia vniuerſa victus ratio (Galeno teſte v. de Locis affectis) attenuatoria eſſe debet, Propterea tales eligantur cibi immodicæ humiditatis, ac flatus expertes, ſintque boni nutrimenti, ac facilis concoctionis: quapropter carnes pullorum gallinaceorum, gallinarum, ſtarnarum, phaſianorum, perdicum, merularum, turdorum, ac aliarum paruarum auium montanarum eligantur: necnon interdum hædorum, vitulorum, leporum, ac capreolorum: eis autem vtantur aſsis, interim elixis, hyſſopo, fœniculo, aut ſerpyllo, ſatureia, vel melliſſophyllo, ſampſucho, ſeu pulegio, interim etiam boragine, ſeu pimpinella: nec minus in prædictarum carnium iure piper, cinnamomum, macer, aut cariophylli in puluerem prius redacti inijciantur. Potus ſit vinum dulce, ſubſtantia tenui, colore flauum, ſeu ſuluum, vetus potius quàm nouellum, vel mediæ ætatis, dilutum aqua, in qua borago, melliſſophyllon, vel pimpinella fuerit decocta. Et quoniam omnes palpitatione affectos ſanguinis detractio iuuat, vt teſtis eſt Galenus eodem libro quinto de Locis affectis, propterea ſtatim circa initia (ſi virtus, aut ætas, ſeu aliud quippiam non prohibeat) vena ſecanda erit, interna dextri cubiti, ſi totius corporis plenitudo adſit, aut ſiniſtri, ea non exiſtente. Eſt nanque morbus hic magnus, ſaltem ratione partis affectæ, quapropter & ſi intemperatum ad frigidum in hoc affectu ſit cor, quia tamen princeps viſcus eſt, aut ſaltem reuulſionis gratia venæ ſectio confert, prohibens ne ad ipſum excrementa confluant, tum quòd imbecillum ſit, tum etiam ne propter hunc præter naturam palpitationis motum excrementa quoque trahat. Qua ratione Gal. non curare eos venæ ſectionem dixit, ſed iuuare, eos vero liberatos eſſe, qui poſt ſanguinis miſsionem tenuante victu, medicamentiſque ſimilibus vſi ſunt: hæc (inquam ſunt) quæ palpitationem curant, victu, ſcilicet extenuans, ac extenuantia medicamenta, quamuis ipſa venæ ſectio iuuet. Nec mirum id eſt, nam ea reuellit: victus autem, & medicamenta cum extenuent, diſſipent, atque diſcutiant; palpitationis cauſam, quæ ſpiritus flatuoſus, & craſſus eſt, omnino adimunt, intemperantiamque ipſius cordis frigidam corrigunt, ſimulatque ipſum corroborant. Qua de re neque multa ſanguinis copia per venæ ſectionem vacuanda eſt; ſed potius (ſi opus fuerit) iteranda ea erit: nam quanto maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tanto reuulſionem efficaciorem effeceris, vt à Galeno decretum eſt, libro de Cur. rat. per venæ ſectionem, & nos in præcedentibus annotauimus. A venæ ſectione, quæ extenuant medicamenta, ac calfaciunt, tribuenda ſunt: in quem vſum conducunt, diambra, diamoſchus, cum dulcis, tum amarus; confectio de cinnamomo, de xyloaloë, diacalamenthum, dianiſum; aromaticum roſaceum, theriaca, aut mythridatum, qualibet vice ʒ.j. exhibens cum ʒ.ij. prædicti vini, aut ʒ. iij. aquæ melliſſophylli, boraginis, aut florum citrangulorum. Poterunt inſuper prædicta in morſulis formari, excipiens diambræ, vel diamoſchu ʒ.j. ſimiliter confectionis de xyloaloë, aut de cinnamomo: adijcias autem ſeminum melonum ʒ.ß. & cum ſaccharo diluto in aqua roſacea, aut melliſſophylli, morſuli formentur: ſit autem quilibet ponderis ʒ.j. quorum vnum pro qualibet vice dato, ex ſyrupo item de pomis, corticibus citri, ac roſaceo ſimul mixtis, aliquo ex prædictis antidotis addito, liquidum medicamentum fieri poterit, ex quo paulatim ſæpius aſſumat æger. Ex Plinio Secundo libro ij. de re medica habetur cap. xiiij. quod ſi coſtum ad cordis pulſum, panacem, & fœnumgræcum æquis ponderibus in puluerem rediges, & cum melle attico repones commixtum, & (cum opus fuerit) cochlear plenum ieiunus cum aqua calida bibas, per triduum confert: ariſtolochiam item rotundam in puluerem rediges, vt idem inquit; & ex eo denarios tres ex vino per triduum bibes: Item rhaponticum ex vino veteri tritum, ieiuno potui dabis. Exterius inſuper epithemata imponantur, quæ in hunc modum fiant. Recipe aquæ melliſſophylli, florum citrangulorum ana lib.ß. aquæ roſaceæ, & boraginis, cuiuslibet ʒ.iij. maceris, caryophyllorum, cinnamomi ana ʒ.j. ligni aloes, corticum citri, ſemini ozimi ana ʒ.ij. ambræ, moſchu, ana gra. v. croci gra. iiij. vini odoriferi ʒ. ij. commixtis omnibus fiant cordi epithemata. Ex oleo quoque coſtino, ac nardino, amygdalino, & roſaceo, puluere ligni aloes, cinnamomi ac maceris, exiguoque croco, & galla moſchata, ceræ quod ſatis ſit, ac pauco vino albo odorifero, fiat vnguentum, quo vtare. Sacculorum etiam vſus non minus conducit, qui ſic parentur. Recipe florum boraginis, roriſmarini, citrangulorum, ſampſuchi, melliſſophylli, & ſerpylli ana ʒ. ij. ligni aloës, corticum citri, maceris ana ʒ.j. cinnamomi, caryophyllorum, ac ſeminis ozimi, ana ℈.ij. roſarum rubearum ʒ. iiij. croci ℈.ß. oſsis de corde cerui num. j. contuſis omnibus fiat ſacculus ex ſerico, cordique imponatur.

At ſi cum frigida cordis intemperie, frigidorum quoque adſit humorum redundantia, prius

Curatio.
Victus ratio.

Citato cap.2.

Loco citato.
Venæ ſectio.

Medicamentorum ratio.

Cap. 12.

Topica.

Si pituitoſus redũdarit humor præparatio, ac purgatio.

priuſquam prædicta medicamenta adhibeantur, à venæ ſectione, ea quæ iam dictos ſuccos concoquendi, præparandiq. vim habent, tribuenda ſunt: & dein quæ purgant, quiuis fuerit redundans ſuccus, ſiue pituitoſus, ſiue melancholicus: pituitoſo autem exiſtente mel roſaceum, oxymel ſimplex, compoſitum, aut ſcillinum cum ſyrupo è corticibus citri, aut de hyſſopo, & aqua, in qua betonicæ, ſampſuchi, pulegij, origani, aut melliſſophylli folia fuerint decocta, tribue: quibus ſæpius aſſumptis, ac parato proinde, & concocto redundante pituitoſo ſucco, purgetur, vt infra. Recipe agarici trochiſcati ʒ. j. vel ℈. iiij. corticum myrobalanorum chebularum ʒ. ij. florum boraginis, & lupulorum, ſingulorum ʒ. iij. fiat decoctum in aqua fontana; ſecundum artẽ, in quo ʒ. vj. diacatholicon, aut iij. confectionis de dactylis cum ʒ. iij. vel iiij. ſyrupi ex pluribus infuſ. roſ. rub. aut ʒ. ij. ſyrupi ex tribus infuſ. roſ. perſ. potui dato: vel catapotia formato ex ʒ. j. pulueris hieræ ſimplicis, & altera ʒ. ſeu ℈. iiij. trochiſcati agarici, cum oxymelite & præbeantur. Poſt quæ per aliquod tempus duas, ſcilicet, vel tres horas ʒ. iij. vel iiij. ſyrupi ex pluribus infuſ. roſ. rub. aut D. Auguſtini tribue. A purgatione vero (prout vſus requiret) ſupradictis medicamentis vtare. Si vero melancholicus redundarit ſuccus, vt ſæpius contingit, ſimiliter pręparandus, ac concoquendus primo erit, ex ſyrupo de pomis, è corticibus citri, de ſucco boraginis, ſeu fumariæ, lupulorum, aut de epithymo cum melliſſophylli, boraginis, aut lupulorum aqua: quo deinde cocto, ac præparato, purgans medicamentum exhibendum erit, vt Recipe ſenæ, epithymi ana ʒ. ij. corticum myrobalanorum indarum ʒ. iiij. florum boraginis, fumarię, lupulorum, ſingulorum ʒ. j. fiat decoctum in aqua fontana, in quo diſſolue diaſenæ ʒ. iiij. aut diacatholicon ʒ. vij. & aerei mellis ʒ. ij. & ß. aut ſyrupi D. Auguſtini ʒ. iij. ſeu ſyrupi ex pluribus infuſ. roſ. rub. tantundem. At ſi magis expediet catapotia exhibere ea ex ʒ. j. pilularum de lapide lazuli, aut de lapide armenio, & ℈. ij. agarici trochiſcati, aut ʒ. j. pulueris hierę ſimplicis formato. Poſt quorum aſſumptionem modo, quo ſupra diximus ʒ. ij. ſacchari boraginati, aut tantundem mannæ electæ cum aqua boraginis, aut lupulorum præbeto: & deinde (prout vrgeat vſus) prædictis alterantibus medicamentis vtare.

Si melancholicus redundarit humor, p̃paratio, & purgatio.

Excuſatio.

Id tamen prætereundum non erit, quod dum purgante medicamento redundantem ſuccum vacuas, perpetuo ea, quæ cor ipſum roborant, permiſcenda erunt. Quomodo autem dignoſcas pituitoſum, aut melancholicum redundantem ſuccum, cum ſępius in præcedentibus dictum ſit, fruſtra putauimus hoc loco iterum repetere: nam præter ſymptomata diuerſa, diuerſa quoque victus ratio præceſſit, temperamentum, habitus, ætas, tempus anni, regio, aeris conſtitutio, ac reliqua.

Περὶ συγκοπῆς. *De ſyncope.* *Caput LV.*

ACVTISSIMVS cordis affectus, quem Græci συγκοπὴν vocant, vt patet commento Aphor. xlj. lib. ij. Latini vero (cum proprio careant nomine) ſyncopem etiam appellant: quamuis magna ex parte cum ea affectione, quæ λειποθυμία dicitur, Latine animi defectus, communicet, tamen non omnino idem ſignificare videtur, ſed ab ea diſcrepat, quinimò & res ipſa diuerſa eſt: Nam λειποθυμία nomen compoſitum à verbo gręco λείπω, quod Latine ſonat, linquo, ſeu deficio, & θυμὸς, Latine animus, deliquium, ſeu defectionem animi ſignificat: qua ratione quidam putarunt aliud eſſe γειποθυμίαν, à λειποψυχία, cum λειποθυμία, animi defectum, λειποψυχία autem non animi, ſed animæ defectionem ſignificet: compoſitum etenim nomen eſt à verbo λείπο, & ψυχὴ, quæ non animus, ſed anima Latine dicitur. Verum quamuis nominum ſignificata inſpicienti diſſentire videantur, reperitur tamen apud Hippocr. interdum vno, quandoque altero vſum fuiſſe, volens in re idem intelligere, vt patet Aphor. xxiij. j. & viij. lib. vij. Nec minus & in Gal. doctrina confundi, pro confeſſo habetur, tum præcitatis locis, tum etiam j. de Arte cur. ad Glauc. & xij. Meth. med. nam in primo præcitato loco, verbo λειπωθυμία vtitur, lib. autem xij. Meth. med. λειπωθυμία idem per vtranque intelligens, quapropter audacter dicimus re ipſa prædicta nomina haudquaquam diſſentire, ſed confundi inuicem ex Hippoc. & Gal. ſententia: nam eadem eſt pars quæ afficitur in vtriſque, idem ſymptoma, ac ad eadem diſpoſitiones, ſeu cauſas conſequuntur: quamuis etiam ſunt, qui velint neque ipſam λειποθυμίαν ab eo affectu, quem Græci ἔκλυσιν nuncupant, Latini exolutionem, diſſentire, auctoritate quadam freti ipſius Gal. pręcitato lib. j. de Arte cur. ad Glauc. & ſi eo loco aliorum medicorum auctoritate loquatur. Nam quod inter ſe diſcrepent, ab Hipp. decretum eſt eodem Aphor. viij. lib. vij. cum dixit, Ἐπὶ φύματος ἔσω ῥήξιος ἔκλυσις ἔμετος καὶ λειποψυχίη γίνεται; Similiter à Paulo cap. xxxiiij. lib. iij. qui inter ſyncopes indicia cum exolutionem, tum animi defectum connumerauit. Verum quidquid ſit de eclyſi, hoc eſt, exolutione, ſatis ſit nunc demonſtraſſe λειποθυμίαν, à λειποψυχία re ipſa non differre, ita vt quidquid de vnò dicitur, de reliquo quoque dictum putetur. Nam nihil aliud per ea ſignificare volumus, quàm animi defectum, per animum intelligentes, animam ipſam animoſam, quę ex Gal. decreto ſedem in corde habet: cum itaque deficit animoſitas, tenor, ac promptitudo hæc animæ, ex quacunque cauſa ortum habeat, λειποθυμία, aut λειποψυχία appellatur. At quod à Græcis συγκοπὴ nominatur,

1. ad Glauc. cap. 14.
12. meth. c. 5.
λειποθυμία.
λειποψυχία.
ἔκλυσις.
Cap. 14.

natur, à verbo συγκόπτω, Latine ſerio, verbero, ſeu concido deriuatum eſt, ita vt etiam animi conciſionem Latine ſignificare poſſit; licet affectus quodammodo ſimilis ſit animi deliquio, ab eo tamen diſcrepat. Nam (vt Galenus inquit) defectus animi præcedere conſueuit ſyncopem ipſam, vt patet eodem primo de Arte cur. ad Glauc. & idemmet prædicto lib. xij. Meth. med. inter lipopſychiam, & ſyncopen differentiam tradit, cum maiorem cauſam ſyncope requirat, quàm lipopſychia, & ſi eadem poſſit vtriuſque eſſe, tamen prout maior, aut minor exiſtit, vnam, vel alteram affectionem efficit. Hoc idem confirmauit Aetius lib. v. cap. xcvj. quamuis cap. cj. eiuſdem libri, ſub nomine λειποθυμίας communiter ſumptæ; quod comprehendi poſſit, & ſyncope, teſtetur, proprie tamen, quod inter ſe differant, oſtendit: nam animi deliquium (vt ipſe inquit) de repente incidit, ſenſu, & motu hominem priuans, & omnino non ſudant: ſyncope vero, & vigilantes, & dormientes inuadit, & omnino cum ſudoribus qui συγκοπτικοὶ appellari ſolent. Ex his itaque conſtat, qua ratione ſyncope ab animi defectu diſſentit; nanque non idem ſignificat, nec idem eſt defectus animi, & conciſio; maiorem etenim læſionem, ac virium calamitatem portendit conciſio, quam defectus, licet ex eadem cauſa fieri poſſint, & non alia ratione curentur: quapropter de ſyncope verba facientes, patebit quoque, & defectus animi curatio. Eſt denique ſyncope (Galeno teſte xij. Meth. medendi præceps virium lapſus: quem ſectatus Paulus cap. xxxiiij. lib. iii. eam dixit eſſe confertum, ſeu ſimul totum virium collapſum. Dixit autem non ab re confertum, & Galenus præcipitem: nam ſi ſenſim paulatimque fieret virium collapſus, non vtique ſyncope diceretur: verum cum eſſentia virium, quibus regitur corpus, tum in ſpiritu, in ſolidorum corporum temperamento conſiſtat; & propterea hæc integra ſeruari debent, vt qualitate, tum quantitate, quoad fieri licet, naturaliter ſe habeant, vt liquet eodem xij. Methodi medendi conſonum erit, vt cum vires labuntur, aut ſpiritus, vel ſolida corpora non naturaliter ſe habeant, qualitate, vel quantitate ipſorum immutata, potiſſimum ipſa corpora ſolida, in quibus vtique vel maxime conſiſtere virium ſubſtantia videtur: nam ad robur virtutis conſeruandum, & ad ſyncopalem acceſſionem, quominus derepente incidat cauendam, ſingulare præſidium eſt temperamenti cuſtodia: ante omnia quidem trium principiorum, mox vero reliquarum partium, quæcunque in conſortium affectus principia ſecum ex facili trahunt, cuiuſmodi eſt ventriculi os, propter exquiſitum eius ſenſum. Si itaque in ſyncope vires collabuntur, ſpiritus, aut ſolida corpora offendi opus erit, cum in his vires conſiſtant, vt diximus. Verum cum vires, quæ animal gubernant, tres diuerſi inter ſe generis ſint, vt legitur apud Galenum quinto de Locis affectis, ix. Methodi medendi, & vj. de Hippocr. & Plat. decretis, & ſexcentis alijs in locis, cum ſyncopen dixerimus præcipitem eſſe virium lapſum, quarum virium intelligendum ſit, non ab re quæret quiſpiam, nunquid, videlicet, naturalium, aut animalium, aut vitalium? Et quoniam ſenſu, & motu priuatur homo cum ſyncope afficitur, non abſque ratione animales vires offenſas eſſe diceret quiſpiam: verum quamuis animales functiones ſint ſenſus, & motus, offendanturque ipſæ in ſyncope; non propterea facultatem animalem duntaxat, ac primo oblæſam in ea eſſe fatendum erit, quinimò omnes eſſe aſſerimus, ſed primo vitalem: & ſi non perpetuo in ſyncopes generatione facultas ipſa, aut cor ipſum primo lædantur; dicimus tamen ſyncopen haudquaquam gigni poſſe, niſi facultas ipſa vitalis, ſeu cor ipſum afficiatur: quo offenſo, & reliquas vires, ſeu principes partes in quibus conſiſtunt, neceſſario offendi oportet. Simul etenim cum ipſo omnes vitiantur partes, nedum principes ipſæ, vt inquit Galenus v. de Locis affectis, cum & ipſæ peculiari cordis temperie actiones ſuas perficiant, hac denique pereunte actiones quoque ipſarum perire neceſſe eſt, ſimulatque cerebri, & iecoris. Horum vero temperie deperdita, non oportet cordis ſimul actionem perire: ſeruatur etenim caloris ſymmetria in ſingulis partibus ab ipſo corde, tanquam innati caloris fonte, ac principio, medijs arterijs, quamuis per venas etiam, & alia vniuerſa confluat à corde calor, longe tamen minor quàm per arterias, vt Galenus aſſerit libro de Vſu pulſu, cumque illi à nullo calor confluat, ſed alijs ab illo, conſentaneum erit, vt cum à naturali ſtatu receſſerit, ac non amplius in peculiari, ac propria temperie perſiſtat, quod reliquæ partes omnes detrimentum patiantur, ac actiones earum pereant, priuatæ ſiquidem eo qui prius confluebat calore, quo ſeruatæ in proprio temperamento actiones perficiebant. Propterea igitur ſyncope præceps eſt omnium virium lapſus: nam in ea cor ipſum afficitur, ad cuius oblæſionem, nedum cerebri, & iecoris, tanquam principium partium functiones, atque vires offenduntur, ſed reliquarum omnium. Nec propterea negamus interdum ſyncopen oriri poſſe corde ipſo non primario affecto, ſed reliquis quibuſdam partibus conſentiente; quinimò (veluti ceteræ corporis partes) cor ipſum primario affectu laborare poteſt, interim vero ceteris partibus conſentiens, quemadmodum in ſtomachica ſyncopa, de qua Galenus mentionem fecit, tum quinto de Locis affectis, tum xij. Meth. meden. liquido videre licet: Aſſerimus tamen, quod ni cor afficiatur, quomodocunque affectum ſit, progigni ſyncope haudquaquam poſſit: quamuis cerebrum, iecur ventriculus, aut quæuis alia corporis pars etiam vehementer, vel diutius affecta ſit: cum ex nullo prædictarum partium affectu poſſint derepente, affatim, ſeu ſimul totæ vires collabi; quemadmodum neque animal omnino perire poteſt, niſi cor afficiatur, cum

Syncope quid ſignificet. 1. ad Glauc. cap. 14.

Cap. 5. Quibus ſyncope à lipothymia, ſeu lipopſychia differat.

Cap. 5. Syncope quid ſit.

5. de Loc. aff. cap. 1. 9. met. c. 10. 5. de Plat. & Hipp. decret. cap. 4. & lib. 6. cap. 1. & ſeq. Quarum virium lapſus ſit ſyncope.

Cap. 1.

Cap. 2. & 3.

5. de Loc. aff. cap. 6. 12. meth. c. 2. & 3.

Cap.1.

cum ſemper mors ad immodicas ſequatur cordis intemperantias, Gal. teſte eodem v. de Locis aff. Ex quo virium præcipiti collapſu patebit liquido cor ipſum in ſyncope affectum eſſe, neque ipſum ſtrenue munus ſuum obire poteſt, cum oblæſum ſit: quapropter, & pulſuum paruitas, ac imbecillitas, frigidaque extrema conſequuntur. Affectus ipſe ſymptoma eſt in genere noxæ functionum omnium, primo tamen vitalium: læduntur autem vires non modo diminute, vt in λειποθυμίᾳ, ſed magis, & quaſi ablate interdum, ſaltem quoad ſenſum. Eius vero ſigna ſunt (vt inquit Paulus) reſolutio, ac animi defectus, pulſuum paruitas extrema frigida, & in ſudorem prorumpentia: apparet autem ſudor, preſertim circa caput, vultum, ac ceruicem, ex Hippocr. ac Galen. auctoritate, lib. j. prognoſt. qui ſudores ſyncoptici appellari ſolent; quæ omnia innati calidi ſuffocationem, aut extinctionem portendunt: vtroque enim modo pro ratione diuerſarum cauſarum in ſyncope innatum calidum offendi ſolet. Propter quid autem in ſyncope ſudores, & hi quidem frigidi appareant, in lipothymia autem non, adhuc non liquet. Dicimus autem nos propterea id euenire: quia cum in ſyncope vires magnopere oblæſæ ſint, confugiatque calor innatus ad cor, tanquam ad propriam arcem, derelinquenſque partes externas: id quod in eis, preſertim in partibus ſolidis, continetur, humidum retineri neutique valet, quinimò tanquam deſtitutum ab innato calido, facultateque retentrice haudquaquam eum continere potente, ad externas cutis partes confluit, ac ſudor propterea gignitur, non ſiquidem ex excrementitia duntaxat humiditate, ſed propria etiam ſolidarum partium. Frigidi vero ſunt tales ſudores, quoniam ea, quæ ſolida corpora regit natura, quæ ſecundum Hippocratem eſt calor naturalis, vel omnino extinguitur, vel proxima eſt extinctioni; qua de re infrigidatis partibus ſolidis propter iam dictam cauſam, quidquid ex eis profluit, quod frigidum ſit oportet. Et propterea qui profluunt ſudores in ſyncope neceſſario frigidi ſunt: quoniam (vt dictum eſt) in ſyncope innatum calidum, aut extinguitur, aut extinctioni proximum eſt: & non ab re ſyncoptici nuncupantur; quia cum ſyncope proueniunt, non autem cum lipothymia: quoniam in ea non adeo vires labuntur; nec ad hoc deuenit calidum innatum (licet afficiatur) vt ferè extinguatur, aut extinctioni proximum ſit, neque ſolidæ partes in lipothymia, velut in ſyncope à natura, quæ eas regit, ita deſtituuntur; cum minor ſit cordis affectio in lipothymia, quàm in ſyncope: & propterea neque ſudores, neque frigidi in lipothymia apparent, imò qui ita affecti ſunt, omnino non ſudant, vt inquit Aëtius. Ceterum quoniam cor in ſyncope interdum proprio affectu, interim vero per conſenſum laborare ſolet, dignoſces quando ipſum ceteris partibus conſentit ex proprijs indicijs earum partium primo affectarum, ac ſymptomatis quibuſdam, quæ quidem ſyncopem antecedunt; quemadmodum ſi affecto ore ventriculi ſyncope conſequatur, quæ ſtomachica dicitur, vomitus, nauſea, aut dolor eiuſdem partis, ſeu morſus quidam præceſſit: ſic quoque affectis primo reliquis partibus, corde vero conſentiente, dicendum erit. Verum ſi nullum præceſſerit ſignum alicuius partis affectæ, & ſyncope oriatur, nulluſque alius affectus ipſam anteceſſerit, præterquam ſi immodica fuerit aliqua animi excandeſcentia, ſeu affectio, cor primario affectum eſſe iudicabis. Vtcunque autem fiat ſyncope, aut ſortem duntaxat conſequitur cordis intemperiem, vel cum vitioſo, ſeu venenoſo humore, nonnunquam vero eryſipelas, aut inflammationem, aut alium quempiam præter naturam tumorem ipſius ſectatur. Verum ſi ob inflammationem, vel eryſipelas excitetur ſyncope, antequam augeantur huiuſmodi affectus, animal corrumpitur: non ſic autem ſi ob ſimplicem cordis intemperiem ſyncope excitetur, ſiue æqualis, ſiue inæqualis ea fuerit, vt patet libro v. de Locis affectis. Ex hoc itaque diſtinguere poteris, cum ſyncope genita ſit per proprias ſimilarium partium intemperies: nam ea ſubitam mortem non inducit: quemadmodum ea, quæ ad inſtrumentales partes pertinet, quæ ſubito enecare poteſt, prius tamen præcedentibus quandoque ſignis quibuſdam: quorum vnum ſcriptum eſt ab Hippocr. præcitato Aphoriſ. xlj. lib. ij. cum dixit, Qui ſæpe, & multum exoluuntur ſine cauſa manifeſta: ij repente moriuntur. Syncopes vero cauſæ quamuis nonnullæ eſſe poſſint, cunctæ tamen, aut cordis ſpiritus, vel ſolidum eius corpus offendunt: vtraque vero ſubſtantia bifariam lædi poteſt, quantitate ſcilicet, vel qualitate mutata (nam nedum eorum ſubſtantia certa eſſe quantitate deſiderat: verum etiam & qualitate.) Quæcunque itaque cauſa ſyncopen excitat, aut prædictorum corporum ſolidorum, aut ſpirituum eſſentiam corrumpit, vel ſaltem eorum temperiem mutat; quemadmodum apud Galenum legitur xij. Meth. medendi, nanque in his duabus ſubſtantijs virium eſſentia conſiſtit; quæ inſuper ſic cuſtodiendæ ſunt, vt tum qualitate, tum quantitate (quoad fieri licet) naturaliter ſe habeant. Alterantur autem ſpiritus, tum ex vitioſis redundantibus ſuccis, tum ex ambientis malitia, qui aliàs alia de cauſa in hanc eſt mutatus, vtpote ex metallis, caminis, aut baratris; aut ex leguminum putredine, olerum, vel animalium, aut ſi halitum ex ſtagnis, vel paludibus, vel fluminibus recipiat: item ex venenatis facultatibus, aut animalium, quæ virus reiectant, venenis. Nec mirum ſi ſpiritus ex ambientis malitia, ac vitioſis ſuccis alterentur: nanque ex tenuiori, ac puriori ſanguine, ſimulque ex aëre, qui optima temperie ſit, atque ab omni inquinamento puriſſimus, per inſpirationem attracto nutriuntur. At ipſius ſpiritus corruptio, tum ex ingenti dolore, ac crebris motibus, cuius generis, & vigiliæ ſunt, tum ex immodica eius

tenui

Marginal notes:

Quæ pars in ſyncope afficiatur.

Quis affectus præter naturam ſit. Lib. 3. c. 34. Tex. & commen. 26.

Propter quid in ſyncope ſudores frigidi eueniunt, & ĩ lipothymia nequaquam.

Lib. 8. c. 101. Quibus diſcernatur indicijs, ſi per eſſentiam, aut per cõſenſum ĩ ſyncope cor afficiatur.

Ad quos cordis affectus ꝯſequatur ſyncope. Cap. 2.

Syncopes cauſæ.

Quæ in vniuerſum ſint ſyncopes cauſæ. Cap. 5.

Ex q̃bus cauſis ſpiritus alterentur.

tenuitate, & continente eum corporis raritudine prouenire poteſt, tum vero ante hæc omnia ex ipſo reſpirato prohibito, & nutrimenti defectu. Item ex animi affectibus, veluti eſt timor ſubitus, & vehemens, & quæ contraria huic timori eſt, voluptas maxima, hoc eſt, gaudij exceſſu: triſtitia etiam, anxietas, ira, & cura eo genere ſunt noxiæ, quo frequentes vigiliæ, ſpirituſque corrumpendo vires reſoluunt. Ex his itaque cauſis alias ſpiritus alterantur, vt diximus, alias corrumpuntur: aliquando ex parte digeruntur; non raro autem hæc vtraque perpetiuntur.

Ex quibus cauſis ſpiritus corrũpantur.

Virium vero lapſus, qui ad ſolidorum corporum digeſtam ſubſtantiam ſuccedit, cauſam habere poterit, longiſſimos præcedentes morbos, extenuato ægro ex atrophia, id eſt, nutrimenti defectu; præterea ex febribus acutis, quæ corpus liquant, excitari contingit. Eorum vero corporum temperies mutata prouenire poteſt, vel ex immodico calore, vel frigore, vel humiditate, vel ſiccitate, aut horum aliquibus copulatis: ſuccedunt autem & ſyncopæ immodicæ ventris inanitioni, vel principiorum intemperiei, aut in his qui aliena loquuntur, etiam propter motum; & (vt ſummatim iterum dicam) quæcunque ſpiritus, aut corpora ſolida mutant, aut corrumpere poſſunt, ſyncopen generare valent.

Ex quibus cauſis digerat̃ ſolidorũ corporum ſubſtãtia.

Ex quibus alteretur.

Quarum cauſarum cognitio magna ex parte ex aſtantium ſermone patebit, quaſdam vero ex te ipſo cognoſcere poteris. Nos vero earum, quæ non ita facile patere poſſunt, ſigna conſcribemus, vtpote ſi ex magna crudorum humorum copia, ex cruditatibus, vel alia quapiam occaſione congeſta ſyncope excitetur, vna cum oris ventris (quod ſtomacum vocant) offenſione: his nanque, & præcordia inflata, & totum corpus ampliori mole, quàm pro naturæ modo, cernitur: tum color alijs ad albidius, quàm pro naturali habitu, & aqua intercute laborantium magis ſimile eſt mutatis: nonnullis etiam ad nigrius, aut liuidius, quos medici plumbei palloris appellant. Omnibus vero pulſus minores ſunt, quàm pro caloris ratione, ſi febricitauerint; præterea obſcuri, omninoque inæquales, ſæpe ea inæqualitate, quam ſiſtematicem Græci vocant: ſemper vero ea, quæ in vno eſt ictu, vt legitur apud Gal. xij. Methodi medendi, & Aëtium cap. xcvj. lib. v. ac Paulum cap. xxxvj. libro ſecundo.

Si ſyncopes cauſa fuerit cruditatis humorum maxima copia, ſigna.

12. Meth. c. 3.

Eos vero, quibus ex flaua bile, quæ os ventriculi infeſtet ſyncope incidit, cum ex reliquis, tum etiam ex aſſidua oris ventriculi mordicatione, anxietate, vellicatione, ac dolore cognoſces.

Signa ſyncopes ortæ ex flaua bile os ventriculi infeſtante.

At ſiquis adeo prætenues ſuccos, ac ſpiritus habeat, vt ocyſſime exhalent; adeoque imbecillam habeat per vniuerſam corporis molem retentricem facultatem: expultricem autem immoderatius concitatam: vt propterea in ſyncopem incidat, in eiuſmodi affectibus, mortifera illa ſpecies in facie celeriter apparet: naſus videlicet acutus, oculi caui, adſtricta tempora, & reliqua, quæ deinceps ab Hippocrate, primo prognoſticorum ſunt conſcripta: quamuis aluus non multum excreuerit, neque vigilauerint, aut triſtes fuerint, aut fame affecti ægri ipſi; ex his nanque minus malum eſt, quàm ſi abſque his emaciati fuerint, eodem Hippocrate auctore: & Galenus cum primo prognoſticorum, tum xij. Methodi medendi, quem ſectati ſunt Aëtius cap. xcviij. libro quinto, & Paulus cap. xxxvij. libro ſecundo.

Si ex ſuccorũ tenuitate, & corporis raritate fiat, ſigna.

Tex. 6. & 7.

1. prognoſt. tex. & cõm. 8.

12. meth. c. 6.

Prognoſtica.

Verum ſi ſyncope valida fuerit, medicinæ locus non eſt, vt idem inquit Paulus cap. xxxiiij. libro tertio. At ſi vires adhuc tantillum conſtant, aliquando ad ſanitatem recurſus eſt, vt ipſe refert. Ceterum vbi cor proprio affectu laborauerit in ſyncope, valido exiſtente animæ robore; ex quibus vis animi affectibus ipſa excitetur, nunquam æger ſuccumbet, Galeno teſte quinto de Locis affectis.

Cap. 1.

Si vero propter eius intemperiem ſyncope eueniat, pernicioſior erit, quàm ex cerebri intemperie; quemadmodum hæc periculoſior eſt, quàm ſi iecur primo affectum fuerit, vt teſtatur Paulus cap. xxxviij. lib. ij. & Aetius cap. xcix. lib. v. quamuis non ita ſubito ſyncopæ necare poſſint, quæ ex cordis intemperie oriuntur, quàm illæ, quæ inſtrumentales eius morbos ſectantur, vt patet eodem libro quinto de Locis affectis.

Cap. 2.

Peſtifera autem eſt ſyncope illa, quæ extenuato ſpiritu ac ſanguine originem trahit, potiſſimum vbi imbecillitas adſit retentricis facultatis totius corporis, ac expultrix immoderatius concitata fuerit. Prorſus autem exitioſa ſyncope erit, ſi corpore crudis ſuccis referto generetur, aut ex redundante flaua bile os ventriculi infeſtante: ſiue ex extenuatis ſuccis, vbi iecur, vel ventriculum phlegmone obſederit, quemadmodum ſcriptum reliquit Galenus eodem xij. Methodi medendi.

Cap. 6.

Verum ſi citra phlegmonem ſtomachicæ ſyncopæ fiant ventriculi ore affecto primo, ac conſentiente corde, curationem magna ex parte admittunt: nam minus periculoſæ ſunt, quàm ſi excitatæ fuerint ex aliquo trium principiorum, quemadmodum colligi poteſt ex Galeni verbis, præcitato libro xij. Method. medend.

Cap. 3.

Curatio.

Quoniam vero quæ habentur indicationes ex ſymptomatibus, & morbis, non ſimpliciter, ſed ſecundum cauſam, à qua ſingulæ fiunt, conſiderate oportet, vt liquet primo de Arte cur. ad Glauc. propterea non vnus modus curationis, cuiuſuis ſyncopes erit, ſed ſingulæ earum propriam curam deſiderant pro diuerſitate cauſarum; ex quibus excitantur: in vno tamen omnes communicant; quod ſi deprehenſus ſyncope cubans eſt omnis ſolicitudo medentis ad ſymptoma vertitur; ſi nedum ea premitur, vtriuſque curam habebit, & vt ſymptoma non incidat: & vt morbus paulatim diſcutiatur, vt patet apud Galenum eodem libro duodecimo Methodi medendi.

1. ad Glauc. cap. 14.

Cap. 6.

In quibus cõueniant omnes ſyncopes pro earum curatione.

Nec minus & in alio quoque conueniunt, quòd ſiue per eſſentiam fuerit orta ſyncope, ſiue per conſenſum affecto corde, ſemper ipſi proſpiciendum erit, cum & principaliſſimum viſcus ſit, ſaltem quoad vitam: & propterea robur eius

perpetuo ſeruandum erit, nec ſyncope aliqua gigni poteſt (vt prius diximus) niſi & ipſum cor afficiatur. Si itaque ex ambientis malitia ſyncope fiat, proſpiciendum erit, vt is ad optimam temperiem mutetur, atque arte odoratus fiat. Si vero ex venenatis facultatibus, aut ex animalium quæ virus reiectant, venenis excitata fuerit ſyncope, eis vtendum erit, quæ ἀλεξιφάρμακα, Græci nnncupant, vtriſque proprijs: ex ingenti dolore, curanda cauſa doloris erit: ex crebris, & inordinatis motibus, quies iniungenda: ex reſpiratione prohibita, reſpiratio procuranda, ſublata cauſa quæ ipſam prohibebat: ex animi affectibus, ſtatim ab eo affectu reuocandi: poſtmodum vero conueniens paſſioni cura eſt afferenda. Si vero ex aliqua trium principiorum intemperie fuerit excitata; per contrariam intemperiem: moderate tamen vindicatam, ſyncope curabitur. Sic ſi ob inflammationis magnitudinem, aut vehementis febris malignitatem, ſyncopæ generentur, proprijs curationibus, inflammationis ſcilicet, aut febris, curandæ ſunt, tempore quo ſyncope deprehenſi cubantes non ſint. Verum quoniam ſæpius accidit, vt ex immodica quapiam euacuatione, nec animi defectus, ſed ſyncope eueniat, & ſimiliter ferè ſuccurrendum erit cuilibet repente ſyncope ingruenti, velut huic: propterea curationis eius, cum iam inuaſerit, mentionem primo faciemus, relicta eius curatione, ſi ea ægri non laborent: quoniam pro diuerſitate affectuum, ad quos ſequitur immodica euacuatio, curari eo tempore debet, quemadmodum & reliquæ omnes ex quibuſuis cauſis fuerit ortæ. Occurrendum eſt igitur, cum repente eius acceſſio ingruat, frigida faciem aſpergendo, & nares apprehendendo: conuenit etiam & os ventriculi perfricare, ac iubere, vt euomant, ſtomachum irritando, digiti, vel pennæ immiſsione. Conducit item manus, vel pedes alligare: verum oportet nexus fieri plures, ac fortiores circa manus, quando per inferiores partes fiunt euacuationes, quemadmodum quando per hæmorrhoidas ſanguis profluit, aut ventris profluuia adſunt, vel per vterum exeunt in mulieribus menſes. Contra autem fit in fluxibus ſanguinis factis per nares, atque vomitibus, in quibus crura ſunt vehementius alliganda: in vniuerſum autem (vt Galenus inquit primo de Art.curat.ad Glauconem) aut ad communia membris patientibus in aduerſum trahere oportet, aut ad ea in quibus eſt euacationis origo. Atque ideo quæ ex vteris fiunt immodicæ euacuationes, cucurbitulæ mammillis appoſitæ ſtatim ſedant; quæ vero ex naribus, hepati, ac ſpleni ſecundum narem patientem. At ſi ex vtriſque naribus multus ſanguis effluat, vtrique viſceri ſunt adijciendæ: talibus etiam auxiliatur vinum aquoſum, vetus, frigida dilutum, & preſertim quando ad ventriculum fluunt humores, niſi aliquid vini exhibitionem prohibeat eorum, quæ à Galeno primo de Arte curatiua ad Glauconem, conſcribuntur. Ex varijs quoque odoramentis eos reuocare conuenit: nam humida, & potus, necnon odorata, preſertim ad recuperandas vires citiſsime optima ſunt, Hippocrate auctore, libro de aliment. & Aphoriſ.xj. libri ſecundi, ſimul cum Galeno. In vini autem exhibitione num frigidum, vel calidum exhibendum ſit, ægrotantis natura, conſuetudo, ætas, & ambientis aeris temperatura conſideranda ſunt: atque hæc reſpiciens diſtinguere oportet, num calidum, vel frigidum exhibendum ſit: ipſis vero locis, ex quibus profluuium prouenit, imponere oportet ea, quæ corroborandi vim habeant. Verum ſi ob ſudoris multitudinem animi defectus, vel ſyncope excitetur, eis quæ adſtringunt, ac cutem refrigerant, vtendum erit. Vinum præterea frigida dilutum, velut dictum eſt, etiam his commodum exiſtit: nihil autem omnino calidum offerre conuenit, neque crura, nec manus ligare oportet, neque cogere ad vomitum, aut vllo modo mouere. Aerem quoque domus alterare opus eſt, eis quæ frigida, atque adſtringenti qualitate, participant; vt myrtorum folijs, roſis, ac pampinis vitis, pauimentum conſternentes, frigidoſque ventorum flatus ventilabris etiam inducentes. Verum nihil horum, vbi ad ventrem fluxiones fiant, confert: nam quo magis cutem denſaueris, tanto ipſæ magis augentur: eis vero balneæ aptiſsimæ ſunt. confert etiam immodico ſudore ſudantibus partibus illinire myrtinum, roſaceum, aut cotoneorum oleum: quæ omnia à Galeno primo de Art.cur.ad Glauconem, & ab Aetio cap.cij. libri quinti, ſcripta reperies. Quomodo autem vindicandi ſint ægri à quauis particulari ingruenti ſyncope, ſeu animi defectu, apud eoſdem auctores præcitatis locis ſtudioſi requirant: quamuis ab vtriſque de animi defectu verba fiant: idem tamen de ſyncope intelligendum erit, ſi ab eiſdem cauſis excitetur: neque enim alio diſcrepant, quàm maioris minoris ue ratione, vt diximus. Nos vero eius ſyncopes curam aggrediemur, quæ ob magnam crudorum ſuccorum copiam vna cum oris ventris offenſione excitatur, & primo eorum curam præcipiemus, qui nondum ea premuntur, vtriuſque curam habentes, vt & ipſa non incidat, & vt morbus paulatim diſcutiatur, quamuis celerius hunc diſcuteremus, ſi nullus ſymptomatis ſubeſſet metus. Nanque, qui multitudine crudi ſucci grauatur, hunc (ſi modo iuſtam ſemel vacuationem ferre poſſet, nec metus aliquis ſyncopes impenderet) ſemel arbitror, vacuatum à morbo explicaremus, vt duodecimo methodi medendi, Galenus inquit. Quapropter licet vacuationem deſiderent, nulli tamen ſanguis mitti ſine maximo diſpendio ſolet: quò fit, vt nec ſanguinis miſsionem, nec purgationem ſubſtineant, vtpote quod ſine his ſyncope ſubito adoritur. Degant itaque tales in domo puræ lucis, nec madente: aer eligatur calidus media temperie: quapropter reclinandi in domo ſunt; æſtate quidem, quæ frigeat, hyeme, quæ caleat; cum aduerſiſsimus eis ſit aer ambiens, quoties vel nimium calidus

Ingruĕtis ſyncopes curatio

Cap.14.

Loco citato. Lib. de alim. in fine.

1. ad Glauc. cap.14.

Curatio ſyncopes ex crudorum ſuccorum copia ortæ.

Cap.6.

Victus ratio.

calidus eſt, vel nimium frigidus. Ex calido etenim crudi humores diffunduntur, & per totum corpus diffluunt, vt liquati propterea metuendum ſit, ne ad pulmones, & cor ferantur, aliquando etiam, ne ad cerebrum ſubeant: cum longe præſtet, vt circa iecur, & primas venas ſubſiſtant. Qua ratione iterum aduerſiſsima his balnea ſunt. Ab aëre vero, & in domibus immodice frigidis, ſucci, qui crudi ſunt & inepti ad concoquendum, manent, & obturationes hepatis augent, ſi paruæ fuerint, ſi vero non fuerint, generant propter craſsitiem detenti, & impacti. Somno vtantur, atque vigilijs moderatis: nanque vberior ſomnus, neque his eſt ſalutaris, cum nec crudos ſuccos digeri ſinat, & viſcera grauiora reddat, ſed ſiquis alius affectus eſt (vt Galenus teſtatur) qui ſomnum & vigilias modicas deſideret, hic profecto in his eſt, quippe ſomnus concoquit, vigiliæ digerunt: Pari ratione motus vitandus erit, quies vero præcipienda: ſeruandumque inuiolabiliter eſt, ne vel cibum, vel ſorbitionem, vel aquam exhibeas, vel omnino liberaliter bibere ſinas, niſi mulſa tribus primis diebus duntaxat vtantur, in qua hyſſopum coctum fuerit: & ſi nullum occurrat incommodum, eadem aqua mulſa duntaxat, in qua incoctum hyſſopum ſit, vſque ad ſeptimum vtare; ſiquidem longiſsimam (vt Galenus aſſerit) qui ita ſunt affecti, cibi abſtinentiam ferunt, corpore ſcilicet ex crudis ipſis, quos continet ſuccis, concoquendis, alito: quare nec eadem aqua mulſa copioſe ſemel exhibenda erit. Si tamen vehementer non febricitent, his & aquoſum vinum idoneum ab initio ſtatim eſt; & in eo diluto panem quoque exhibere conuenit, modo in aliquo viſcere phlegmone non adſit. Et ſi non ſolum crudi ſucci ſint, ſed etiam eo corruptionis peruenerint, vt concoqui ad perfectionem non queant, ſi forte horum deſperata ſalus non ſit, ægro mulſam faſtidiente, vel aluo fluente, ad ptiſanæ cremorem eſt transeundum: & ſicubi crudos affatim ſuccos eſſe animaduerteris, oxymel pro mulſa eſſe exhibere aſsidue debebis. Quòd ſi huius aſsiduus vſus tædio eſſe cœperit, transire inſimul ad mulſam, & ptiſanam conueniet: dein rurſus ad oxymel reuerti: & ſi æſtas ſit, atque æger frigidæ potioni aſſuetus, frigidum huic oxymel dabis: ſin hyems ſit, omnibus calidum: tum his, qui calidæ, tum his, qui frigidæ inſueuerunt, offeres; æque, vt ſi immodicus æſtatis tempore æſtus ſit, etiam qui calidæ aſſueti ſunt, frigidum, ſi nullum ſit his viſcus ad iniuriam opportunum. At quoniam hi cum vacuari poſtulent, vacuantia præſidia non ferunt: ea de re nulla alia idonea vacuatio inuenta eſt, à Galeno preſertim, eodem xij. Methodi medendi, ab Aëtio confirmata cap. xcvj. libri quinti, & Paulo cap. xxxvj. libri ſecundi, præter eam, quæ ex frictione paratur. Incipere vero in principio ſtatim morbi oportet frictiones, linteis non admodum mollibus, ſed aſpredinis mediocre quid habentibus, ac primum à cruribus ſuperne deorſum, dehinc tota brachia ab humeris vſque ſuperne deorſum ſimili modo ſunt fricanda: poſtulat enim ægrotus ſimul per eas frictiones, & calefieri, & aliquid digeri: licet conducant etiam vberiores frictiones ad ſomnum alliciendum. At vbi artus omnes abunde calere videantur, & metus eſt, ne quis ex multitudine frictionis contuſa iam carne, laſsitudinis ſenſus ſuperueniat, oleo relaxante vtendum eſt, quale eſt, quod dulciſsimum eſt: & ſi hyems fuerit, nihilo deterius erit ad digerentium aliquod oleum tranſire, quale eſt chamæmelinum, aut anethinum, quo oleo vngere artus, & fricare quàm plurimum debebis, poſtea oleum detergere, atque ad ſpinam dorſi tranſire, hancque totam fricare primum ſicca frictione, poſtea oleo. Ab hac rurſus ad crura te conferes, ab his ad brachia, exinde denuo ad ſpinam, ita totum agens diem. Conſiderare item oportet in his, quæ ad aluum ſpectant; & ſi ſua ſponte commode non deijciat: pulſus vero robore mediocri ſit, ac magnitudine, & æqualis, præterea minime interciſus, audacter per inferius aliquid infundes. Cataplaſmatis autem, & perfuſionibus minime vtendum eſt, prius quàm ſuperuacua magna ex parte partim vacuata ſint, partim concocta: nanque hi, qui aſsidue prædictis medicamentis præcordia vexant, potius in eiuſmodi affectibus phlegmones excitant: licebit vero eis vti, tempore quo diximus. non tamen duntaxat relaxantibus, ſed eos plurimum fouere oportet oleo, in quo abſynthium ebullierit: vel emplaſtrum adhibere ipſi ventriculo, quod fit ex palmulis, vino, farina hordei, croco, aloe, & maſtiche, ac madefacere etiam maſtichino, ſeu nardino; poſtea vero hyſſopum in mellicrato decoctum, aut diatrionpipereon, aut diaſpoliticon medicamen exhibere non inconuenit: & ad eundem modum medicamenta quæcunque offerenda ſunt extenuantia, calfacientiaque ſaltem ea, quæ ſumere febricitans homo poterit, ſi febricitauerit. Qua ratione, & propter eam etiam, quam ſupra aſſignauimus, nimium calida medicamenta vitanda ſunt: & ſi qui laborant, ſenes ſint, poſt quanque cibationem aquoſum vinum præbendum erit, magiſque etiam ſi interpoſita quietis ſpacia mediocria ſint: Qui ſane ex eiuſmodi ſuccis laborant, hos quotidie acceſsiones exercent, præcipueque ad veſperam, & noctu, non mane, nec vſque ad meridiem. Si vero ad hos (cum ſyncope eos iam premit) ſis accitus; ſi ea quæ retulimus loca phlegmone vacent, panem exhibebis non multum, vino fuluo madefactum, quod celerem in corpus digeſtionem adiuuet, ſtatimque ad frictiones venies; quas etiam pro tradito iam modo adminiſtrabis: ac ſiquidem æſtas ſit, aut regio naturaliter calens, & ęſtuans, vel ſtatus cœli vehementer calidus, cum frigida vinum dabis, ſi nihil eiuſmodi ſit, iam calida; quę tamen ſecundo, & tertio dabitur potio, omnino calidam exhibendam curabis, quippe ad vniuerſam eam curationem (cuius gratia

12. Meth. c. 3.

Loco citato.

Medicamentorum ratio. 12. Meth. c. 3.

Curatio prædictæ ſyncopes ingruentis.

frictiones adhibitæ ſunt) calor præſtat, vtpote crudorum ſuccorum concoctionem adiuuans, Galeno & Aëtio teſtibus, in præcitatis locis. Nec parum conducit ſi prædictis diamoſchu dulcis, aut confectionis diambræ parum cum pauco vino exhibeas: odoramentis quoque animum reuocare conuenit; parentur autem hoc modo. Recipe aquæ roſarum, florum citrangulorum, & melliſſoph. ana ʒ.ij. corticum citri, ligni aloës, ſingulorum ʒ.j. moſchu, & ambar vtriuſque gra. iij. aceti ʒ.j. Interim autem neque cor ipſum negligendum erit, ne ei ſuccurratur ab extra adhibitis medicamentis, epithematibus ſcilicet, vel ſacculis, vt infra. Recipe aquæ melliſſoph. florum citrangulorum, & roriſmarini ana lib. ß. aquæ roſaceæ ʒ.iiij. ligni aloës, corticum citri, ſingulorum ʒ.ij. cinnamomi, caryophyllorum, vtriuſque ʒ.ß. croci gra. v. oſſis de corde cerui nu. ij. moſchu, & ambar, ſingulorum gran. iiij. vini fului odoriferi veteris ʒ. iiij. miſceantur, & ſupra cor epithemata fiant. Item ex floribus melliſſoph. roriſmarini, & citrangulorum, ſampſuchi, & ſerpylli cum cinnamomo, croco, caryophyllis, corticibus citri, roſis ſiccis, ac ligno aloës ſimul mixtis, & contuſis, additis gra. iij. moſchu, & totidem ambar, cum ſerico ſaccelli fiant.

Syncopes ex flaua bile curatio.

Victus ratio.

Qui vero ex vitioſis calidis ſuccis redundantibus, ſeu flaua bile, quæ os ventriculi infeſtet, ſyncope vexantur, tempore, quo ea non premuntur, contraria quàm prædicti curatione curandi ſunt. Nam in aëre ad frigidum vergente degere debent; ſomno longiori vti, ac cibis, & potibus frigidioribus, vt ptiſanæ cremore, aut pane non multo, ſed modico, huncque ex vino aquoſo frigida diluto, tribuas: confeſtimque tentandum erit, vt bilis ipſa expurgetur, quæ ſua acrimonia, ac mordicatione os ventriculi infeſtat, per vomitum ſi fieri poterit, quem digitos aut pennas demittendo irritare oportet, aut aquæ calidæ, ſeu hydrelæi potu, vel tantillum aceti aquæ calidæ imponas, aut ſyrupi acetoſi ſimplicis.

Medicamentorum ratio.

Quòd ſi neque ſic euomere poſſunt, aluus cienda erit, ex tamarindorum decocto, ac manna; quandoque etiam rhabarbari parum adijciendo: illud tamen animaduertas, quòd neque hi immodice ſemel vacuandi ſunt, cum exquiſitas euacuationes non ferant. Ad hunc etiam vſum clyſterijs, eiſque lenibus vti conuenit; poſtea vero cum maior pars redundantis ſucci fuerit expurgata, omnibus modis membra ipſa, ventriculum preſertim, corroborare oportet, oxyſaccharum, ſyrupumque granatorum acidorum, aut ex acetoſitate citri, è pomis, aut de corticibus citri cum iam dictis permiſtum, ante, & poſt purgationem indeſinenter tribuas. A purgatione vero abſinthij decoctum præbere conuenit.

Eiuſdem ſyncopes imprimentis curatio.

12. Method. cap.4.

At ſi in ſyncopen prædicti inciderint, his exhibendus eſt frigidus potus: ſit tamen tunc vinum, quod & calidum natura ſit, vt deductionem in corpus promoueat: id vero ſeruandum erit omnibus, quos ſyncope male habet: diſtribui nanque per corpus nutrimentum, quod ſumptum eſt, non in ventre manere volumus: propterea ex vinis ea deligenda ſunt, quæ & flauo ſint colore: & ſubſtantia tenui, & ætate vetera, ac boni odoris, licet talia (vt Galenus refert) & boni odoris continuo ſint: igitur commodiſsima his vina erunt, quæ cum naturaliter auſtera ſint, ſenſilem iam adſtringendi vim propter vetuſtatem non exhibent, calorem tamen admodum habent. Quandoquidem hæc omnia quæ requirimus in ijs, quorum ſtomachus amara bile vexatur, efficient: cum & iucunde ſumantur, & tum concoctionem, tum digeſtionem in corpus promoueant, & ſucci vitium mitigent, & corporis habitum excalfaciant, & ſtomachum ipſum firment: in prædicti vero vini penuria; aut vbi caput fuerit imbecillum, vel oblæſum, vina deligenda ſunt aquoſa, & antiqua: talia nanque: tametſi non valenter excalfaciant, tamen facile in omne corpus deducuntur, caputque minime tentant, velut fulua: omnia autem auſtera vina, tum noua, itemque craſſa fugere oportet, vt idem Galenus præcipit eodem duodecimo Methodi medendi.

Cap.4.

Nec etiam inconuenit, ſi eiſdem diamarg. frigidi exiguum quippiam cum pauco vino, vel ſyrupo de pomis, ſeu oxyſaccharo tribuas: odoramentumque naribus adhibeas; quod recipit aquæ roſaceæ, myrtillorum, ac nymphææ ana ʒ.iij. ſantalorum, ac corallorum rubeorum, cuiuſlibet ʒ.j. & ß. corticum citri ℈ j. ambar, ſeu moſchu gra. ij. aceti albi ʒ.j. omnibus ſimul mixtis fiat odoramentum. Cordi item epithemata imponere conuenit, quæ ſic parentur. Recipe aquæ boraginis, acetoſellæ roſaceæ, & melliſſoph. ana ʒ.iiij. ſantalorum omnium, & corallorum rubeorum, ſingulorum ʒ.ij. corticum citri, ligni aloës, cuiuſlibet ʒ.ß. croci gran. iij. moſchu gra. ij. oſſis de corde cerui num. j. vini fului odoriferi ʒ.ij. miſceantur, & fiant epithemata. Sacellos item componas ex floribus boraginis, violarum, nymphææ, melliſſoph. ac roſis, quibus parum croci, ligni aloes, ac corticum citri, & ambar quoque gran. ij. addas; necnon ſantalorum, & corallorum rubeorum ana ʒ.iij. & cum ſerico fiant ſacculi.

Syncopes ex tenuibus humoribus curatio.

Qui vero ob prætenues ſuccos ſyncope opprimuntur, ſic vt ocyſsime exhalent, accedente quoque corporis raritudine; diuerſa ratione curandi ſunt, quàm illi, qui ob crudorum humorum copiam ſyncope laborant, cum eos paulatim, & aſsidue vacuare iuſsimus: propterea quòd ſimul multam euacuationem ferre non poterant: hos vero paulatim, & aſsidue nutrire oportet, ex omnium medicorum ſententia: quamuis ſi à principio viribus adhuc valentibus curandos ſuſceperimus; nec paulatim eos cibabimus: poſſunt nanque hi, vel quod liberius ſemel datum eſt, nutrimentum ſuperare: nutrire itaque hos oportet, ſicut etiam corporis ſumma denſare, non ſecus quàm priorum rarefacere; cum etenim maxime hi affectus diſsideant, etiam præſidiorum ſpeciem diuerſiſsimam requirunt; frigidum ergo his aerem, adſtringentemque comprobauimus, roſis,

aut myrti folijs, ſeu vitium pampinis in domo ſubſtratis: vngendi quoque ſunt adſtringentibus vnguentis, omphacino videlicet, aut roſaceo, melino, aut myrtino: & ſi exurantur, miſcere oportet aliquid ex refrigerantibus, veluti portulacæ, ſolani, aut vuæ acerbæ ſuccum; præcordijs vero, & ſtomacho cataplaſma admouebitur ex palmulis, roſis, œnanthe, acacia, hypociſtide, & alumine; capiti autem, atque fronti omphacinum, vel roſaceum imponatur per ſe, aut cum gummi. Cibi his dandi ſunt, qui non admodum prompte diffluant, quemadmodum Galenus, Paulus, & Aetius ſentiunt, vt panis, & ſorbitio ex alica, fructus auſteri, qui non facile corrumpantur, tum ipſi per ſe, tum vero & cum pane; velut ſunt cydonia, mala punica acida, & auſtera, amarenæ, pyra quædam, & hi, quos vulgus azarolas vocat. Dabis etiam aliquando & oua, præcipueque & horum vitellos: album nanque eorum ægre concoquitur, vt patet xij. Method. medend. præterea gallinaceorum qui lacte ſint aliti teſtes, itemque ſuillum cerebrum, probe tamen aſſum tribuendum, vt ipſe inquit, vel in albo iure legitime elixum; porrò, & anetho iniectis. Vinum autem his aquoſum neceſſarium inter initia eſt, ſumptum poſt cibum. Denique omni ratione agendum, vt & ſuccorum materiam craſſiorem reddas, & cutim denſes, & exhalationem inhibeas: quòd ſi ex ſententia omnia nobis reſponderint. etiam carnei his aliquid nutrimenti poſt alia dabimus, potiſſimum poſt quartum diem, Gal. decreto, eodem xij. Methodi medendi. Ex his itaque conſtat qualiter ſyncope ſuccurrendum erit: paucæ etenim ſunt, vel forte neque vna, quæ ex his quæ hic conſcripſimus, curari non valeat, modo curari poſſit.

Cap. 6.

Loco citato.

De lactis defectu. *Caput L V I.*

QVAMVIS affectio hæc infantibus magis, qnàm mulieribus grauis ſit, ex Aetij teſtimonio, cap. xxxiij. lib. xvj. & propterea conuenientius fuiſſet alio loco de ea pertractare; tamen quia hic de affectibus in ſpiritus inſtrumentis ortis ſermo nobis inſtitutus eſt, in quibus certe thorax, & cor exiſtit; ob id quoque & mammillarum affectuum non ab re quoque meminimus; vt quæ incumbant thoraci, & cor contegant, Gal. teſte vij. de Vſu partium, poſtquam de reliquis inſtrumentorum ſpiritus, ac cordis affectionibus verba fecimus. Merito autem pectori homini mammæ inhærent: nam aptiſſimus omnium hic ipſis locus eſt, tum propter alios vſus, quos Gal. eodem vij. de Vſu partium, connumerauit, tum etiam quod in eo loco in mulieribus copioſiſſimum benigni alimenti ſuperfluum colligi poteſt, lac videlicet, cuius cauſa extiterunt. nam hanc primam, ac maximam animalibus (vt ipſe inquit) præbent vtilitatem: quod quidem cum vtilis alimenti ſuperfluum ſit, cibus exacte confectus, in eo potiſſimum loco conſtituere eas conueniebat, vbi facillime ſimul, & citiſſime elaborati lactis copia perfecte conſiſtere poterat. Nam cum tenera adhuc ſunt, atque imbecilla recens nata animalia, edulia ſolida nondum poſſunt conficere: & ob eam certe cauſam natura, perinde ac ſi vtero adhuc gererentur, alimentum ex matre ipſis comparauit pro conceptus nutritione, vt xiiij. de Vſu partium, decretum reliquit Galenus. Hoc ſiquidem alimentum nihil aliud eſt, quàm quædam veluti ſuperfluitas nutrimenti partis ipſum generantis, ſimilis quidem naturæ ipſius exiſtens: Qua de re cum quidam in mammis adenes exiſtant, vim habentes, id quod ad eos influit alimentum alterandi, ac ſibijpſis aſſimilandi, quoniam exangues, & albi hi ſunt proprium efficiunt humorem talem, qualis eſt lac, & plus talis efficiunt, quando plus alimenti defertur ad ipſos, ex Galeni ſententia commento Aphoriſ. xxxix. libri quinti. Cum itaque humor hic, qui veluti ſuperfluitas alimenti eſt ipſarum mamillarum generantium ipſum, quo conceptus ex eo nutriatur, vt retulimus, vel admodum exiguus exiſtat, vel omnino deficiat, lactis defectum appellamus. Quòd vero in hac affectione mammillæ afficiantur, ex his quæ diximus, liquet, cum principem ipſæ vſum, qui gratia generationis lactis exiſtit, vt paulo ante dictum eſt, non præſtent, potiſſimum tempore, quo præſtare debent, de quo modo loquimur. Eſt autem id à partu, quando iam fœtus natus fuerit, totoque lactationis tempore: etenim mirabili quadam arte natura fecit, vt mammæ maximum habeant cum matricibus conſenſum. Nanque cum partes vtraſque ad vnum opus obeundum comparaſſet, ipſas per vaſa coniunxit, modo quo Galenus declarauit libro vij. & xiiij. de Vſu partium, ac libro de ven. diſſect. partim quidem ex partibus, quæ ſunt ſupra phrenas ad inferna deducendo, partim ex inferioribus ſurſum: Neceſſe nanque erat has particulas per vaſa coniungi, vt quando in matricibus fœtus augeretur, ac conformaretur, illi ſoli venæ communes ex vtriſque alimentum affundant: quando vero natus fuerit, mammis rurſum alimentum totum affluat. Quò fit, vt lac menſtruo germanum eſſe inquiat Hippocrates, & quòd eodem tempore menſtrua belle procedere nequeant, & fœmina lactare, vt Gal. aſſerit: Ad hæc libro v. de ſimplic. med. facult. dicebat, Proinde quibus menſes mediocriter feruntur, ijs lac in mammillis non colligitur; quibus vero hoc large ſuppetit, ijs plane menſes ſupprimuntur. Hoc itaque tempore, ac reliquo toto quo mulier lactauerit, ſi lac deficiat, mammillas affectas eſſe non ab re fatemur, ſiue per eſſentiam, ſiue per conſenſum affectæ ſint. Earum vero affectus ſymptoma eſt in genere retentorum immodice: nam (vt inquit Galenus) commento

Cap. 22. in fine.

Cur homini mammæ pectori inhæreant.

Eodem c. 22.

Quid ſit lac.

Cap. 8.

Quid intelligendum ſit p lactis defectum.

Quæ pars afficiatur.

Lib. 7. de Vſu part. cap. 22. 14. de Vſu part. cap. 5. De venarum diſſect. cap. 5. & 8.

Cap. 21.

Quis affectus præter naturam ſit defect9 lactis.

prædicti Aphoriſmi xxxix. libri quinti, hoc commune eſt omnibus animalis partibus, quæ aptæ ſunt humores aliquos vtiles generare, aut partibus alijs, aut ad generis propagationem, aut ad conceptus nutritionem, eſſe humorem illum quandam veluti ſuperfluitatem alimenti partis ipſum generantis. Nam quantum alimenti ab ipſa parte alterati fuerit nutrito corpori exquiſite aſſimilatum, illi apponitur parti, ac nutrit eam: ſuperfluum vero derelictum ſimilis quidem naturæ partis humor exiſtit; verum eiuſdem partis veluti excrementum eſt: cum autem hoc excrementum deficit, non ab re dicimus affectionem hanc contineri in genere excrementorum retentorum immodice. At quoniam lactis materia ſanguis eſt in venis contentus, quantitate, ac qualitate contemperatus, tum ab alijs partibus tranſmiſſus, tum etiam à mammis ipſis attractus, vt quinto de ſimplic. med. facult. eſt videre: propterea non ab re ipſum ſanguinem contemplari, eodem loco præcipit Galenus, quo prompte inueniatur cauſa paucitatis, aut omnino defectus lactis. Nanque inuenies quod aut paucior eſt quàm conueniat, aut deterior, vt ipſe inquit; paucior autem eſſe poterit, vel quod in toto corpore exiguus affuerit ſanguis; vel quod licet exiguus in toto non fuerit, parcior à mammillis attrahitur: id autem interſtinguere poteris ex totius corporis temperamento, ac habitu ſicciore exiſtente: ex immodicis item ſanguinis, aut aliorum humorum euacuationibus præcedentibus, vehementibus exercitijs, laboribus, vigilijs, fame, mœrore, vel ſolicitudine, aut arida, æſtuanteque febri, vel id genus alijs: quæcunque pluſquam expediat, corpus deſiccauerint, ac calfecerint: hæc enim ſunt, quæ inter alia lac lædunt, ipſumque prouenire prohibent, vt legitur apud Galenum eodem libro quinto de ſimpl. medic. facult. nedum ſanguinem ipſum minorem reddentia, ſed partim etiam qualitatem ipſius vitiantia: quamuis & immodice refrigerantia huiuſmodi quoque naturæ ſint. Si vero hæc non adſint, inſpexeris autem aridas, macilentas, ac graciles mammillas ipſas, ob propriam earum imbecillitatem, ac aridam intemperiem prouenire lactis defectum conijcere poteris, vtpote quæ non valeant tantam, quanta indigent pro lactis generatione, ſanguinis copiam attrahere. At ſi propterea quòd ſanguis deterior, ſeu vitioſus fuerit, lac ipſum deficiat, vtpote bilioſus, aut pituitoſus, vel melancholicus exiſtens, id tum ex lactis colore, tum ſubſtantia, & ſapore potiſſimum interſtinguere poteris, preſertim ſi non omnino defecerit, non tamen poſthabita cognitione temperamenti, habituſque totius corporis, & ætatis. Nanque ſi bilioſus fuerit; præter eius tenuitatem, ac flauitiam, amari quodammodo ſaporis lac erit, aderitque temperamentum bilioſum, habitus gracilis, ac ætas florens. Si vero pituitoſus ſanguis fuerit, craſſioris ſubſtantiæ, albi, aut pallidi coloris, acidi ſaporis, odoriſque lac exiſtit; lactantiſque temperies, habitus, ac ætas pituitoſi quoque erunt, quemadmodum ſi vehementioris fuerit ſpiſſitudinis, ac paucitatis, obſcurioriſque, ac quodammodo nigri coloris lac ipſum, & reliqua quæ diximus melancholica, fuerint, melancholicum quoque ſanguinem adeſſe ſignificabunt. Hæc tamen affectio quamuis infantibus magis, quàm mulieribus grauis ſit, vt diximus, non propterea deſpicienda erit, cum abſque aliquo eiuſdem mulieris præter naturam affectu etiam gigni nõ poſſit. Quapropter vbi imminuitur lac, aut omnino extinguitur, vel corrumpitur, aut ſpiſſatur, vel attenuatur; præſtat quidem alterius nutricis lac præbere, quemadmodum Aëtius præcipit libro quarto capite ſexto. Sin autem id non permittat res aliqua inſtans, victu nutrix curanda eſt, vt ne in morbum incidat infans, vt ipſe inquit; ac ipſa ſibi quoque meliorem vindicet ſanitatem. Itaque ſi lactis defectus ex ſanguinis paucitate proueniat, vniuerſam victus rationem mulier expoſcit humectantem, & excalfacientem, Galeno teſte, quinto de ſimplic. medic. facul. Similia item & medicamenta, ſiquidem quæ non deſiccant, & modice excalfaciunt, lacti generando vtilia ſunt: ac merito dicta ſunt lactis procreatricem habere facultatem; quamuis ea numero ſint perquam exigua, vt idem Galenus inquit. Nam lactis, velut etiam ſeminis effectrices facultates partim in medicamentis duntaxat, partim in alimentis conſiſtunt: in medicamentis, cum ſuccos pituitoſos excalfacientes in ſanguinem vertimus: in alimentis autem, ſecundum totius ſubſtantiæ ſimilitudinem; vbi videlicet boni ſint ſucci, & humida, ac tepide calida, ceu eſt ipſum lac medium habens temperamentum, quod ad calorem attinet, pituitæ, & ſanguinis: licet non æque ab vtroque abſit, ſed longius abeſt à pituita, propius autem accedit ad ſanguinem, vt eodem quinto de ſimplic. med. facult. liquet; id quod etiam patebit, ſi eiuſdem triplicem diuerſam ſubſtantiam, ex qua componitur, conſiderabis, primam quidem craſſam, ex qua caſeus conficitur; alteram pinguem, ex qua butyrum; & tertiam aqueam, quam ſerum nuncupamus: nam ex hiſce, pinguis maxime temperata eſt; craſſa vero paulum ab ea declinat; aquea autem frigida, & humida eſt, vt idem Galenus teſtatur, quarto de ſimplic. medic. facult. Quapropter alimentum augere, & melioris ſucci cibos dare oportet; panem videlicet optimum, gallinarum, pullorum gallinaceorum, ac columbarum iuuenum, perdicum, & phaſianorum carnem, hœdorum, vitulorum: & caſtratornm, inſuper & oua recentia, preſertim ſorbilia. Ex fructibus vuas paſſas, amygdalaſque dulces. Pro potu vinum, aut aquoſum, aut flauum, tenue, moderate aqua dilutum, vel vinum dulce potui tribuatur, ac ſorbitionibus vtantur, vt Paulus iubet, libro primo cap. quarto. Caueant exercitium immoderatum: verum ſupernarum partium exercitijs vti poſſunt; vberumque frictione moderata, ac fomentis per ſpongias,

Aëtio

Qua via inueſtiganda ſit cauſa defectus lactis.
Cap. 21.
Eodem lib. 5. cap. 20.
Signa ſi ex ſanguinis defectu proueniat.
Cap. 20.
Si vitioſus ſanguis cauſa fuerit, ſigna.
Prognoſtica.
Curatio, ſi ex defectu ſanguinis proueniat.
Cap. 20.
Loco citato.
Lactis temperamentum.
Loco citato.
Cap. 16.
Victus ratio.
Curatio.

Aetio teſte. Vitent animi affectus immodicos, mœſtitiam preſertim. Medicamenta vero, & ſi lacti generando proficere aliquid poſſint, non tamen frequenter ipſis vti, præcitato loco præcipit Paulus; eorum tamen quibus vti poterunt, in fine mentio fiet. Si vero quia deterior ſanguis ſit, propterea lac deficiat, ſiquidem bilioſus fuerit ſanguis, primum purgationem deſiderat, mox victum, quem modo dicebamus, vt eodem libro quinto de ſimplic. med. facult. docet Galenus. Eligatur autem purgans medicamentum, quod leuiter bilem expurgat, ac non exſiccet; veluti eſt, manna, caſſia fiſtula, ſyrupus ex pluribus infuſionibus violarum, aut roſarum, tum rubearum, tum perſicarum; prius tamen ſyrupum exhibens ex ſucco intybi, aut boraginis, vel ex infuſionibus roſarum, vt facilius bilis expurgetur. Pari quoque ratione nigra bilis, ſi ea cauſa vitioſi ſanguinis fuerit, ac defectus lactis, expurganda erit medicamento, quod talem vim habeat, nec tamen exſiccet, veluti eſt diacatholicon, ſeu ſyrupus domini Auguſtini, ſi cum manna, aut caſſia fiſtula ea permiſceas. Verum ſi pituitoſus fuerit ſanguis, medicamenta requirit, Galeno teſte excalfacientia aut primo, aut ſecundo ordine, non tamen deſiccantia: nam hæc pituitoſos humores excalfacientia, in ſanguinem vertunt; & non ipſius ſanguinis humorem depaſcunt, ac ipſum craſſiorem, ſimulque pauciorem efficiunt, vt ea quæ deſiccant. Verum inter ea potiora ſunt, quæ non tantum ſunt medicamenta, ſed & nutrimenta, vt ipſe inquit; velut eruca, fœniculum, anethum, cum etiamnum virentes, & humidæ fuerint: nam ſiccæ pluſquam oportet excalfaciunt, & deſiccant. In hunc etiam vſum conferunt, ſmyrnium, apium, ſyon, & polium; eaque virentia, priuſquam ſiccentur, ex eiuſdem Galeni ſententia. Similiter etiam confert fœniculi radix, & ſemen, ptiſanæ incocta, ex Pauli teſtimonio: item cytiſi folia ex vino nigro, aut ptiſana, melanthium dulce, & anethum, paſtinacæ radix, atque ſemen, quæ calida prius irrorata admouenda ſunt, vt ipſe Paulus refert, Confert quoque lini ſemen cum melle delingere, vt inquit Aetius, aut ſeſamum crudum cum vino dulci: item naturaliter facit lapis galactites dictus pro amuleto alligatus, & aqua diſſolutus, ac potatus, vt ipſemet fatetur Aetius lib. xvj. cap. xxxiij. inteſtina quoque terræ, ſi quinque, aut ſeptem teras, aut plures, ac cum duobus, vel tribus recentibus gallinarum ouis decoquas, pauco fœniculo, aut anetho addito, atque ex his ferculum parabis, non parum ad multitudinem, ac bonitatem lactis comparandum conferet. Similiter etiam ſi ea prius vino albo abluta in puluerem redigantur: & cum vino dulci ℥.j. vel ij. prædicti pulueris exhibeas. Ex Hippocr. libro primo de Morb. muliebribus, habetur, quòd ſi lac fuerit extinctum, porrum tritum, & aqua dilutum bibendum dandum erit; calida mulier lauetur, & braſſicam edat ſed & cytiſi folia ſimul coquat, & ſuccum ſorbeat; bibat etiam fœniculi ſuccum, ſeu ſemen, & de radicibus fœniculi, & hordeum molitum, ac butyrum ſimul coquito, frigefacito, ac bibenda præbeto: bonum eſt & hippomaratrum, & hippoſelinum, & cytiſus: hæc omnia (vt ipſe inquit) ſimul multum lac faciunt, & augent: viticis item fructus in vino bibendum dato; & betæ ſuccus potatus, multum lac facit; & naſturtium in vino potum commodum eſt, eodem auctore: hæc eadem ferè confirmauit libro de natura muliebri.

Citato lib. 5. cap. 6.

Si ex deteriori ſanguine proueniat lactis defectus, curatio.

Cap. 20.

Qualia medicamenta facultatem hñt generãdi lac. Loco citato.

Loco citato. Præcitato loco. Præcitato loco. Lib. 4. cap. 6.

Paulò ante medium.

Prope finem.

De lactis redundantia. Caput LVII.

CVM lac velut ſuperfluitas quædam alimenti vberum ſit, vt paulo ante aſſeruimus, non ab re contingit interdum, quando plus alimenti ad ea defertur, adeo hoc ipſum redundare, vt ex eius ampliori plenitudine mulier grauetur, ac doleat, ita, vt copiam eius ferre nequeat, preſertim cum è mammis non effluat, & propterea intus detinetur. Contingit autem hoc ſæpius puerperis, non raro autem & reliquis lactantibus. Talis autem mammillarum affectus facile percipi poterit, tum viſu, & tactu, tum etiam ipſius mulieris ſermone. Qualitas vero affectus cauſa morbi eſt, in quantitate videlicet, & proprie in exceſſu, qui ex ipſa prouenit lactis copia, ſi in mammis detineatur, etenim lactis copia, velut quælibet alia plenitudo, cauſa morbi erit, cuius iterum cauſa eſt boni ſanguinis multitudo, quemadmodum è diuerſo eiuſdem lactis defectus ex parciori, aut vitioſo ſanguine originem ducit, vt præcedenti cap. diximus. Potiſſimum vero plurimum colligitur lac, oppletis ſanguine communibus venis, quæ à mammis pertingunt ad vteros. Euenit autem, & id mulieribus vtero gerentibus, ob conceptus imbecillitatem interdum: interim vero cum neque grauida eſt, neque peperit, ſed ei menſtrua defecerunt, Hippocrate auctore, Aphoriſ. xxxix. & lij. libri quinti, de quibus modo noſter ſermo non erit, cum de his duntaxat verba faciemus, quibus à partu, aut reliquo lactationis tempore, adeo creuerit in mammillis lac, vt propterea mulieres grauentur, ac doleant; ita, vt metus ſit, ne vbera inflammatione corripiantur. Si vero lac multum è mammis effluat, non amplius cauſa morbi, ſed ſymptoma erit, ſub genere excretorum immodice contentum; nec formidandum erit ex eo quempiam præter naturam affectum in mammis ipſis futurum eſſe aut fieri: & propterea nec de hac etiam lactis abundantia hic loqui intendimus. Verum huic affectui, de quo modo verba facimus, ſtatim ſuccurrendum erit, alioquin metuendum eſt, ne mammillarum inflammationem pariat, vel inſtar caſei lac cogatur, ſeu in grumos vertatur: & ſi vitiatum quoque lac fuerit, mammarum vaſa exulcerat, ſcabiem,

Affectæ partes. Affectus qualitas.

Cauſa.

Prognoſtica.

panos,& papularum eruptiones quoque producit,vt inquit Aetius. Quapropter vbi imminuere ipſum voles, cibos minus alentes, & paucisſimos dato, vt ipſemet refert Aëtius. Exiguum quoque potum tribuas,aquam, videlicet,& non vinum; cauendum nanque ab eo erit. Frictiones, vincula, ac infernarum partium exercitia præcipienda ſunt. Ceterum (vt Soranus inquit) vbi mammæ aſsidue doleant, neque à mulieribus, neque ab infantibus exugi oportere (nam ſuctione plus materiæ attrahi aſſerit) id quod confirmauit Paulus cap. xxxv. lib. iij. Nos vero ex Aëtij ſententia cap.xxxiiij. lib.xvj. ab adultis,ac peritis mulieribus, quòd puerperarum mammæ leniter exugantur,non negamus,preſertim vbi non immodice doleant, ſeu inflammatę ſint: effertur nanque foras leni hac exuctione, quòd in mammillis lac continetur, neque plus materiæ ad eas trahitur. Et propterea inflammationem per eam fieri prohibetur, potiusque proritatur: in vniuerſum autem prohibenda ſunt ea, quæ multum, ac optimum ſanguinem procreare poſſunt: & proinde nil præſtantius, quàm circa initia, ſi quid non impedierit, poplitis,ſeu tali venam ſecare,copioſumque ſanguinem ex ea vacuare permittas, vbi vires ferant,eaque iteranda, ſi opus fuerit. Et ſi altera mammillarum magis oblæſa ſit,è directo vena ſecanda erit; potiſsimum autem id ſeruandum erit puerperis, vbi menſes detineantur, totiſque viribus præter venæ ſectionem eos prouocare conandum: nam quibus menſes mediocriter feruntur, vt prius diximus ex Galeni ſententia, ijs lac in mammillis multum preſertim non colligitur. At ſi non propterea quòd menſes præter naturam detenti ſint, ſed quia in toto corpore ſanguinis redundantia adſit, lactis quoque copia immodica oriatur, media, quæ in cubito eſt vena, aut interna primo ſecanda erit; & prout vires ferunt, ſanguis extrahendus: deinde tali quoque vena incidatur, & eis quæ modice repellunt vtare; potiſsimum vbi lactis,redundantia non fuerit à partu. Quapropter ſpongia pura,molli poſca è gelida imbuta, expreſſaque ſuper mammas faſcijs accommodanda erit, vel palmulæ cum pane, ac poſca tritæ, deinde vincire eas, ac moderate conſtringere oportet,iuxta Aëtij,& Pauli ſententiam; vel ouo toto cum roſaceo vtendum erit,aut linteum aceto imbutum imponito, & aſsidue humectato; vel lentes aqua marina coquito; & cum decocto quidem mammas abluito; ipſas autem lentes contuſas imponito; aut myrti etiam decocto ipſas perfundito. Quòd ſi lac omnino reſtinguere malueris,alumen,& pſyllium cum aceto, & coriandri ſucco,ac roſaceo adhibeto, ex Aëtij teſtimonio. Poterit quoque portulacæ ſuccus cum fabacea,ac lentium farina adijci, vel ex cremore fœnigræci,ſeminis lini,& althææ cum ſucco coriandri,aut portulacæ,farina hordei,ac lentium,adiectis oleo roſaceo, aceto, ac cera medicamentum paretur,quo mammæ illiniantur. Cuminum quoque cum aceto illinitum lac imminuit, eodem Aetio teſte: ſimiliter eius decoctum cum modico croco oblinitum, aut fœnigræci ſuccus cum apio viridi,mentha,aut ruta,farina lentium,roſaceo,ac poſca imponatur. Quòd ſi neque his lac imminuatur,vel reſtinguatur,aut ſi à partu lac omnino reſtinguere malueris (id quod aſsidue huius ciuitatis mulieres, nobiles preſertim, ac diuites expetunt, cum lactare nolint, ac nequeant) non amplius eis,quæ repellunt,ac reprimunt,ſed quæ ipſum exſiccant, ac digerunt medicamentis,tanquam tutioribus exiſtentibus vtendum erit; adhibitis tamen prius per vincula,cucurbitulas,frictiones,ſeu venæ tali ſectionem,diuerſionibus,prout poſtulabit vſus. Huius autem generis medicamenta,quibus vti conſueui,hic conſcribam; quibus veluti miraculo quodam cunctas, quæ ad manus meas peruenerunt,puerperas adeo feliciter curaui, vt lac omnino è mammis extinxiſſem, illud cogi, & caſeari non permittens, ac à futura inflammatione penitus mammas liberaui. Excipio autem fœniculi,apij,oreoſelini, maluarum, & althææ cum radicibus, cuiuſlibet p.j. foliorum lauri, & florum chamæmeli, ſingulorum m. ß. quibus in aqua arte decoctis, ac in largiori vaſe proiectis, tectis deſuper panno lineo mammillis, eas fouere præcipio; dein eodem decocto mammas abluere,ac poſt ablutionem roſaceo omphacino illinire, quo tempore,vt leniter quoque exugantur permitto, vt reliquum quod in mammis continetur lac fuſum, ac liquatum promptius foras effluat, nec materia aliqua ad eas trahatur. Reſinæ terebinthinæ deinceps quantitatem,quæ ſatis ſit,aſſumens,vino albo,& odorifero,ac aqua roſacea ſępius abluere iubeo, cui duo, aut tria oua tota,ac croci ℈. j. adijcere permitto, & in emplaſt.formam,ſeu cerati, cera addita redigi; quod ſuper lineo linteo, eoque craſſo extenſum, perforato tamen in duabus partibus, ex quibus mammillarum papillæ extra prominere poſsint, imponi, ac faſcijs circumligari, moderateque conſtringi præcipio.

Singula autem dicta iterari facio bis ſaltem in die, mane, videlicet,& veſperi, ante cibum; ita vt prius mammę foueantur, abluantur deinceps,& illinantur, exuganturq. leniter, & demum emplaſtrum prædictum imponatur, & faſcijs moderate conſtringantur, ac ligentur.

Curatio. Lib.16.c.36. Lib.4.cap.6. Victus ratio. Venæ ſectio. Lib.5. de ſimplic.med.fac. cap.21. Localium medicamentorum ratio. Aët. lib.16. cap.35. Paul. lib.3. cap.35. Citato libro 16.cap.35. Lib.4.cap.6.

De

De lacte in caſei ſpeciem, ſeu grumos conuerſo. Caput LVIII.

ACCIDIT etiam plerunque à partu preſertim, Paulo teſte, vt lac in mammillis caſei modo coaguletur, ſeu in grumos concreſcat; neque enim idem eſt, vt nonnulli ſentiunt, lac in caſei ſpeciem coagulari, & idem in grumos coire; neque omnino in cauſis generationis ijdemmet affectus conueniunt, vt dicemus: Ambo autem morbi in numero, ſeu magnitudine dici poſſunt, cum in quantitate comprehendantur, atque in exceſſu eiuſdem: vtrunque quoque vitium cum facile tactu, ac ægrotantis ſermonibus comprehendi poſſit, haud alijs pro eius dignotione indiget notis: Ex lactis item copia, vel eiuſdem craſsitie, tanquam ex materia originem ducunt affectus ambo: Vtrum autem eorum cauſa ſit, prompte dignoſcere valebis ex indicijs abundantiæ lactis, ſi ea cauſa extiterit; aut ex eiuſdem lactis craſsitie, modo ex ea excitentur. Itaque ſiue craſſum fuerit lac, ſiue multum indifferenter in caſei formam redigi poteſt, aut in grumos conuerti, tum ex immodica mammillarum caliditate, tum ex immoderata earundem frigiditate, velut efficienti cauſa, prima ſiquidem exſiccando, ac ſecernendo id quod tenue, ac ſeroſum in ipſo conſiſtit: reliqua vero adſtringendo, ad cogendo vniuerſam eius ſubſtantiam; in grumos tamen concreſcere ipſum nequaquam à caliditate valet, ſed à frigiditate duntaxat, quemadmodum extrauaſatus ſanguis, veluti nec inſtar caſei coagulari, niſi à caliditate poterit, vt Gal. auctoritate mox probabimus; & ſi plerique etiam, qui Gal. doctrinam profitentur aliter ſentiant: cuius nanque conſtat, lac non alio modo, quàm ſanguinem in grumos conuerti: at is non niſi vbi extrauaſatus, frigefactus fuerit, in grumos vertitur: & propterea æger frigore exoluitur, ac pene examinatur; pulſuſque imminuitur, ac frequens apparet, & denique male ſe habet, ex eiuſdem Gal. teſtimonio vj. de Locis affectis, & lib. de cib. boni, & mali ſucci, ac comm. Aphoriſ. xx. lib. vj. Quòd vero lac coagulari nequeat, niſi à valido calore, apud eundem liquet v. de ſimplic. medic. facult. indiget nanque vt coaguletur, quòd ſeroſum eius ac tenue ſeorſum fuſum ſegregetur, quòd vero craſſum in eo eſt, in ſeſe coëat: id autem (vt ipſe inquit) abſque valido calore peragi nequit: cuius quoque naturæ eſſe debent ea, quæ vrinam ciunt: nempe excalfactoria, exſiccatoriaque; tum etiam ſecretoria, ac coarctoria. Illud idem confirmarunt Paulus, & Aëtius, diuerſam inſtituentes curationem, ac alia medicamenta, pro lactis caſeatione, & pro eiuſdem in grumos conuerſione: à frigore itaque lac grumeſcit, & à calore caſei modo cogitur, vt patet ex dictis. Quomodo autem interſtinguere valeas concretum, ac grumeſcens lac à frigida intemperie, aut ipſummet caſei modo coactum ab intemperie calida, non opus eſt, vt hic conſcribam, cum quiuis prompte ex earundem temperierum proprijs ſignis conijcere poterit. Id vero haudquaquam prætereundum eſt, quòd niſi quamprimum grumeſcens, ſeu caſeatum lac curetur, aut inflammationem pariet, aut mammarum exulcerationem, preſertim ſi vitiatum lac fuerit. Qua de re vbi ipſum ab immodico calore caſeatum ſit, victus ratione ad frigidum inclinante inſtituta, eiſdem ferè medicamentis, preſertim circa initia vtendum erit; quæ in præcedenti cap. conſcripſimus, Pauli, & Aëtij auctoritate: Priuatim autem deinceps (eodem Aëtio teſte) conferunt furfures in aceto cocti cum rutæ decocto ſupra mammas impoſiti: idem facit mentha polentæ admiſta, & iuglans cum ruta, ac melle, vt ipſe inquit. Cuminum item priuatim, vel cum polenta, & crocus cum lacte, ac muriæ fomentum, & apium viride impoſitum (quod etiam grumos lactis diſſoluit) magnopere conducunt, vt apud eundem Aetium legitur, cap. xxxv. lib. xvj. Folia item ſolani, ſeu halicacabi cum braſſicæ folijs, ſi contundantur, pauca myrrha, ac croco adiectis, & exiguo aceto non minus conducunt: ſimiliter ſi ex fœnigræci, ſeminis lini, & althææ decocto cum oleo violaceo, & exiguo aceto epithemata fiant: Proderit quoque ſi mentham contundas, & cum hordei, ac fœnigræci, althææ, & ſeminis lini farina, oleo roſaceo, ac pauco aceto permiſceas, & ſuper imponas. At vbi in grumos conuerſum lac fuerit, victus ratione vtendum extenuante eſt, ac ad calidum inclinante: ſimilibus quoque medicamentis; in quem vſum lentes aqua marina, aut muria decoctæ, ſi eiſdem vtaris, quemadmodum præcedenti cap. dictum eſt; aut etiam cumini decocto cum modico croco, haud exiguam afferent vtilitatem. Paulus vero cap. xxxv. lib. iij. pane ex hydrelæo, aut mulſo, aut cum perdicio herba viridi vti conſuluit: Similiter ſuperfuſione calentis olei dulcis, aut fotu calidæ aquæ, vel decocto fœnigræci, althææ, ſeu apij mammillas fouere iuſſit: In talem item vſum, chamæmelum, fœnumgræcum, althæam, ac anethum eligas. Delinire vero mammillas conuenit (vt ipſe inquit) polline farinaceo cum ſemine lini, aut fœnogræco cum hydromelite, aut etiam ſeſamo, quod cum melle, aut butyro ſit leuigatum. Poteris inſuper tritici farinam cum furfure eiſdem permiſcere: oleis quoque amygd. dulcium, chamæmelino, aut anethino mammillæ inungendæ ſunt. Coagulum quoque leporinum, preſertim ſi cum pauco aceto, butyro, aut aliquo prædictorum oleorum illinatur, in grumos conuerſum lac ſummopere diſſoluit: nam & in ventre concretum lac curat, Gal. auct. lib. de med. paratu facilibus, in fine: potũ cum vino coagulum, & cum aceto ſimili modo epotum, nedũ lac, ſed & ſanguinem in ventre concretum diſſoluit, vt patet x. de ſimpl. med. fac. Betæ itẽ folia ſi tandiu oleo fuerint incocta, quoad intabuerint, cũ pane, & fabarũ farina, paucoq. oleo ſeſamino, ac cera ꝑ miſta, & impoſita conferũt.

Lib. 3. c. 35.
Affectus.
Cauſæ.
Si in grumos cõcreſcat, cauſa efficiens.
Si inſtar caſei coaguletur, cauſa efficiẽs.
6. de Loc. aff. cap. 3.
Lib. de cibis boni & mali ſucci, cap. 3.
5. de ſimpl. facult. cap. 12.
Paul. lib. 3. cap. 35.
Aët. lib. 16. c. 34. & 35.
Prognoſtica.
Curatio caſeati lactis.
Lib. 16. c. 35.
Lactis in grumos cõuerſi, curatio.
Cap. de coagulo.

De

De mammarum inflammatione. *Caput* L I X.

SICVT ceteræ corporis partes, ita quoque vbera interdum inflammari ſolent, illud tamen præter reliquas peculiariter habent, quod nedum ex confluente ad ea ſanguine, verumetiam ob lactis copiam, aut eiuſdem caſei inſtar coagulationem inflammatione affici conſueuerunt.

Partis affectæ & affectus cognitio.

Quibus inflammatis non admodum laborare oportet in tradendis ſignis, pro eiuſdem affectus, ac partis affectæ cognitiones nam facile ad ſenſum patebunt.

Cauſæ.

Verum cum eiuſdem inflammationis gemina cauſa eſſe poterit, ſanguis inquam, aut coagulatum lac, prima cauſa quouis tempore ipſam excitare valet, & proprijs indicijs prompte dignoſci; reliqua vero non niſi puerperis, aut vtero gerentibus, ſeu quibus menſes detenti fuerint præter naturam: vno etenim iam trium dictorum modorum mulieres lac in mammillis habent, ac abundantius habent; interſtingues autem id, tum ex præcedenti lactis abundantia, tum etiam ex eiuſdem coagulatione.

Prognoſtica.

Ex quacunque vero cauſa mammillarum inflammatio fuerit excitata, non ſpernenda erit eius curatio: nam cum laxior, ac adenoſa earum ſubſtantia ſit, nec multum obtineant innatum calidnm, metus erit, ne in ſcirrhoſum tumorem, & demum in canceroſum vergat, aut ea ſuppurata, ac ad abſceſſum progrediente, exedens vlcus conſequatur.

Curatio.

In curandi autem ratione, prius recta victus ratione inſtituta, obſeruandum primo erit, vt ſi ex confluente ſanguine, aut etiam ex lactis coagulatione, menſibus præter naturam detentis inflammatio fuerit excitata, ſanguis mittatur, ex eiuſdem lateris vena tali; potiſſimum ſi detenti menſes fuerint, aut ex interna, vel media ſimiliter eiuſdem cubiti vena; & (ſi opus fuerit) non ſemel duntaxat, ſed bis, & ter vena ſecanda erit.

Venæ ſectio. Purgatio.

Inſuper à venæ ſectione, purgante medicamento vtare, eo tamen quod leniendo purgat, velut manna, caſſia fiſtula, ſaccharum violaceum; & interdum prædictis antidotum diacatholicon addere poteris.

Topica qualia eſſe debeãt

Poſt hæc ad ea, quę reprimunt, ſeu repellunt medicamenta, non tamen valida confugiendum. Tutius autem eis vti poteris, ſi quæ digerendi vim habent medicamenta, cum eis permiſceas, in quem vſum maxime conuenit, ſi madefacti lintei ex aceto vini albi cum gelida aqua mammis imponantur, ac pluries iterentur: Aut paretur decoctum ex floribus chamæmeli, cui æqualis portio olei roſacei, & pauca quantitas aceti albi admiſceatur, & ſimiliter vtare. Vel excipe ſucci ſolani, & olei roſacei, ſingulorum ℥.ij. aquæ, in qua fœnigræci, florum chamæmeli, & ſeminis lini ana ℥. iij. fuerint decoctæ, ℥.iij. aceti ℥.j.ß. miſceantur, & mammillis (modo iam dicto) impone. Vbi vero inſpexeris prædicta medicamenta parum admodum conferre, potiſſimum tranſacto inflammationis initio, ad ea quæ magis digerunt, ac diſcutiunt, progrediendum erit: quapropter hoc medicamento vtitor. Recipe florum chamæmeli, meliloti, fœnigræci, althææ, ſeminis lini, & anethi, ſingulorum manip.j. ebulliant in iuſtæ quantitatis aqua; deinde adde olei roſacei, & chamæmelini, aut anethini, vtriuſque ℥.ij. aceti albi ℥.j. & madefactis in eo ſpongijs, aut linteis lineis, mammis ſępius imponantur. Ex farina item fabarum, fœnigræci, & ſeminis lini, ac hordei, & pane contrito, in aqua decoctis cum oleo ſeſamino, & anethino, additis duobus vitellis ouorum, & croci, ac myrrhæ ana ℈.j. emplaſtrum formari poterit, ac mammis ſuperimponi. Vel ex radicibus, ac folijs althææ decoctis, ſeminis lini, ac fœnigræci farina, cum oxymelite medicamentum paretur, ac vtitor. Seſamum quoque tritum, butyro admiſto, moderateque tepefactum quotidie bis impoſitum commendauit Aëtius.

Lib.16. c.37.

Similiter ſi medullæ panis aqua madefactæ, ac tritæ partes duas aſſumpſeris, & perdicij herbæ tuſæ partem vnam, ac cerati liquidi partem vnam, & dimidiam, ſimulque permiſceas, & bis in die imponas, auctoritate eiuſdem conducet. Si vero diſcuti inflammatio haudquaquam valeat, prædictis medicamentis, ac reliquis ſimiliter diſcutientibus ſæpius adhibitis: pro eiuſdem ſuppuratione auxiliari conuenit, calida, ac humida temperate medicamenta adhibens, quæ emplaſticam quoque vim habeant; hęc nanque maturationi, ac ſuppurationi opitulantur, Gal. teſte v. de ſimpl. med. facult. quo loco vberem eorum materiam reperies. Inflammatione autem in pus tranſmutata, ad eius diſruptionem deueniendum erit, ferro, aut medicamentis acrioribus.

Cap.8.

Verum ſi ad duritiem inflammatio vergat, ea, quę molliendi vim habent, adhibere conuenit; in quem vſum laudauit Aetius cap.xxxviij. lib.xvj. ſemen lini, aut fœnigræci, aceto mulſo coctum, & impoſitum; aut ſeſamum illotum modice toſtum cum melle tritum, & calidum appoſitum: vel ſtercus caninum album terebinthina exceptum ſuperimpoſitum. Ceterum ſi ex coagulato lactæ inflammatio fuerit excitata, eiuſdem circa initia vtendum medicamentis erit, quæ paulò antę, coagulato lacti conferre diximus. Verum ſi neque eis inflammatio cedat, ad ea, quæ modo commemorauimus, medicamenta progrediendum erit.

περὶ καρδιακῆς, ἢ καρδιακοῦ, καὶ καρδιαλγίας. *Id eſt de cardiaco morbo, & cardialgia, ſeu cordis dolore.* *Caput L X.*

CVM iam tempeſtiuum ſit de ventriculi affectibus pertractare, non ab re fuerit ipſum primo in duas, easque maximas, ac præcipuas partes ſecare, quemadmodum mos eſt apud omnes medicos preſertim Gal. lib.v.& vj. de Locis aff. quarum vna, quæ ſuperior eſt, gulæque continua ex multis neruis ſenſificis eſt contexta: altera vero quæ huic continuatur, ad inteſtinorum vſque exortum extenditur. Vtraque autem earum in animalibus proprio fungitur munere, ac pro vtilitatis differentia, cum earum quælibet læditur, diuerſa eis euenire conſueuerunt ſymptomata, quanquam interdum ſimilibus quibuſdam afficiantur affectibus. Ceterum proprium munus primæ partis (quam os, ſeu ventriculi oſtium nuncupant) eſt ciborum appetentia, quemadmodum reliquæ (quam eiuſdem ventriculi ſpatium, ſeu cauitatem appellare ſolent) eorundem ciborum concoctio. Prioris itaque partis nos primo præter naturam affectus conſcribemus, deinceps autem & alterius, hoc eſt cauitatis eius, quam primam partem Græci diuerſimode appellare ſolent, nam interdum καρδίαν, hoc eſt cor, propter ſymptomatum vehementiam, quæ inducere videtur ſimilia eis, quæ proueniunt ex eo viſcere, quod ſua natura pulſat, ac in thorace continetur, dum afficitur, & proprie cor appellatur, nominant, veteres preſertim, vt liquet v. de Locis aff. j. de Cauſis ſymptom. ij. de Hipp. & Plat. decretis, & comment. Aphor. xvij. & lxv. lib. iiij. Interim vero non καρδίαν, ſed στόμαχος conſueto nomine, non vetuſtis duntaxat Philoſophis, ſeu medicis etiam nominatur, eodemmet Galeno teſte præcitato lib. j. de Cauſis ſymptom. & viij. de compoſit. med. ſec. loc. Quanquam στόμαχον proprie eam partem quæ inter fauces, & os ventriculi media eſt, quam etiam veteres Græci vſque ad Ariſtotelis ſeculum οἰσοφάγον nuncupabant, poſt eum appellare conſueuerunt, Latine autem gula dicitur, vt patet eodem v. de Locis aff. nonnunquam tamen os ventris ita vocant, vt xiij. Meth. med. legitur, non ſolum medici, vt idem Gal. inquit iij. de Locis aff. verum etiam & homines vniuerſi vulgo ſic nominant, vt eodem j. de Cauſis ſymptom. liquet. Celſus vero per ſtomachum quandoque intellexit gulam, interim quoque ventriculi inferiorem partem ſic nominat, vt videre licet apud eundem lib. iiij. cap. j. verum quidquid ſit de huius particulæ nomenclatura, quam nos ventriculi os, ſeu oſtium appellauimus, nonnullis præter naturam affectibus conflictari ea ſolet, vt patet citato lib. v. de Locis aff. innumeraq. & varia ſymptomata hominibus, vbi offenſionem acceperit, inferre conſueuit ex Tralliani ſententia cap. v. lib. vij. At cum in ipſo quidam oriatur affectus conſentientibus ei quibuſdam alijs partibus, preſertim principibus, corde videlicet, aut cerebro, corde ſiquidem propter exactam, quam habet ſentiendi vim ac eius cum corde vicinitatem, cerebro vero propter magnos, quos ſuſcipit molleis neruos per ſextam coniugationem ab eodem cerebro ortam, ob quam etiam cauſam os ventriculi ſenſu acutiſſimo præditum eſt, ac deficientis alimenti præter ceteras quasque præter exactiſſimam ſentiendi facultatem habet, ita vt nullum membrorum, aut ita exactum habeat ſenſum, aut ita vtrunque principium vna ſecum afficiat, ſicut os ventriculi, vt patet j. de Cauſis ſymptomatum, quidam vero ipſi peculiares ſunt, ac ad propriam eius rationem pertinent, vt eodem lib. j. de Cauſis ſymptom. & v. de Locis aff. ſcriptum eſt. Nos primis derelictis, ex quibus os ventriculi cum affectum ſit aliarum particularum actionibus nocere conſueuit (vt diximus) eos aggrediemur eiuſdem oris ventriculi pręter naturam affectus, qui eidem proprij ſunt, & peculiares, ab eoque noſtram exordiemur orationem, qui valde moleſtus eſſe videtur, adeo, vt cum augetur etiam propter eius (vt diximus) exactiſſimum quem habet ſenſum, cor ad conſenſum trahat, ac eidem noxam traſmittere videatur, etſi tunc ſtomachicæ ſyncopæ fieri debeant, & non is affectus, de quo modo mentionem facimus, qui ab altera eius appellatione nomen ſortitus eſt, vt liquet primo de Cauſis ſymptomatum, cuius affectus adhuc apud Græcos treis diuerſas reperio denominationes; nam interdum καρδιαλγία, interdum καρδιωγμὸς, quandoque καρδιακὴ dicitur: pro quo animaduertere dignum eſt, quod hæc tria nedum nomine diſcrepant (vt cuique patet) verum etiam & re ipſa, vt oſtendemus, (quamuis quidam aliter ſentiant,) Nam καρδιαλγία nomen aſſumens (vt Galenus inquit ij. Methodi medendi) à parte affecta, & affectu ipſo ex καρδία inquam tanquam parte, & ἀλγία tanquam affectu, cordis dolorem ſignificat: veruntamen ne quis decipiatur, cordis cum dicimus, non illius cordis quod in thorace continetur ſubintelligi volumus, ſed oris ventriculi, quemadmodum paſſim liquet ex Galeni doctrina, & potiſſimum in præcitatis locis, nanque huius cordis, hoc eſt, oris ventriculi affectio eſt καρδιαλγία, vt ab eodem Galeno decretum eſt ſecundo de Hippocr. & Plat. decretis, & non alterius neque alterum omnem oris ventriculi dolorem καρδιαλγίαν, ſeu cordis dolorem appellamus (vt quibuſdam falſo viſum eſt) ſed illum tantum (vt ipſe inquit) qui fit, cum acrimonia humorum proritat, ac ipſum mordet, & proinde v. de Vſu partium καρδιαλγίαν eſſe dicebat, mordacitatem oris ventriculi. Accidit vero (vt eodem ij. de Hippocr. & Plat. decretis patet) affectio hæc nedum ægritudine vexatis, verum etiam ijs, qui diutius paulò ieiunium tolerarint,

preſertim

5. de Loc. aff. cap. 6.
6. de Loc. aff. cap. 1.
5. de Loc. aff. cap. 6.
1. de Cauſis pulſ. cap. 7.
2. de Hippoc. decre. cap. 8.
1. de Cauſis ſymp. cap. 7.
8. de compoſ. med. ſecund. loc. cap. 5.
5. de Loc. aff. cap. 5.
13. Meth. c. 7.
1. de Cauſis ſymp. cap. 7.
5. de Loc. aff. cap. 1.
Cap. 7.
1. de Cauſis ſympt. loco citato.
5. de Loc. aff. cap. 6.
1. de Cauſis ſympt. loco citato.
καρδιαλγία.
καρδιωγμὸς.
καρδιακὴ.
Quomodo inter ſe differant.
Cap. 2.
καρδιαλγία q d ſit.
Cap. 8.
Cap. 4.
Cap. 8.

preſertim cum vehementi exercitatione fatigati cibum nullum aſſumpſerint, quemadmodum etiam & morſu hic in mœroribus ſentitur, efficit nanque mœror veluti vehementior exercitatio vt flaua bilis in ventriculum confluat, à qua poſtea irritati, & morſi homines cordis dolore laborant.

καρδιωγμὸς q d ſit.

καρδιωγμὸς vero ex καρδία, & ὠγμὸς compoſitum à Gal. comm. Aphor. xvij. lib. iiij. ſic deſcribitur: καρδιωγμὸς eſt morſus cordis, hoc eſt oris ventriculi, quare ſi hoc modo καρδιωγμὸς intelligatur cum καρδιαλγία coincidet: verum commento Aphor. lxv. eiuſdem lib. iiij. quorundam auctoritate per καρδιωγμὸν non cordis, hoc eſt oris ventriculi dolorem intelligi aſſerit, ſed motum quendam ipſius viſceris, cordis inquam, palpitationi ſimilem. Qua de re ſic ipſum interpretando ſatis admodum à καρδιαλγία diſſideret, cum non amplius oris ventriculi, ſed ipſius cordis proprie affectus eſſet, etenim crebrum eſſe, & velocem cordis motum, & præcipue palpitationi ſimilem καρδιωγμὸν aſſerit.

καρδιακὴ quid ſit.

At καρδιακὴ Græce, affectus, ſeu morbus cardiacus Latine dictus ex Alexand. ſententia cap. xj. lib. vij. & Celſi cap. xix. lib. iij. ſtomachi quoque vitium eſt, vt idem Trallianus fatetur, quod quidem accidit, vbi humores praui erodentes, & virulenti in ore ventriculi collecti fuerint, aut eo confluxerint. Is autem affectus nihil aliud eſt (vt Celſus inquit) quàm nimia imbecillitas corporis, quod ſtomacho languente immodico ſudore digeritur: lib. vero de definitionibus medicis ſcribitur, quòd cardiaca diſpoſitio eſt innati caloris labefactatio, & languor fit plerunqne confligante ore ventriculi, & ſtomacho cum ſudorum immodica vi.

Quæ pars in eis afficiatur.

Verum quod os ventris primum ſit quod in ipſis cardiacis afficiatur, per conſenſum tamen vehementer oblædens cor ipſum, propter vicinitatem ab Aëtio ſcriptum eſt libro ix. cap. primo, non tamen adeo vt ſyncope oriatur. Ex his itaque conſtat hos treis affectus quamuis in parte affecta, ac cauſa quodammodo inter ſe communicent, tamen inter ſe ipſos nedum nomine, ſed re ipſa quoque diſſidere.

Concluditur eorum dřa. Cap. 7.

Nam καρδιαλγία perpetuo affectus eſt oris ventriculi, eiuſque infeſtum eſt ſymptoma, & ad ſenſum tactus refertur, à ſuccis mordentibus proueniens, vt patet j. de Cauſis ſymptomatum, καρδιωγμὸς vero interim non oris ventriculi, ſed eius viſceris, quod in thorace continetur, affectum quendam apud quoſdam (vt diximus) ſignificat, qua iterum ratione à cardiaco morbo diſtat: qui etiam ipſe perpetuo eſt oris ventriculi affectus, veluti paulò ante demonſtrauimus ex Aëtij, Celſi, & Tralliani ſententia. Verum enimuero morbus ipſe cardiacus à καρδιαλγία maximopere diſſidere videtur, nam cum acuta, & æſtuoſa febri euenit (vt Aëtius teſtatur) ac nedum à mordentibus, & erodentibus ſuccis ortum ducit, ſed eis venenoſis, ſeu virulentis exiſtentibus, vt Tralliano viſum eſt. Acciditque in eo nimia (vt dicemus) corporis imbecillitas, quod immodico ſudore digeritur, qui ſudor ſupra conſuetudinem ex toto thorace, facie, ceruice, atque capite etiam prorumpit, glutinoſus: extremis tantummodo partibus, ſiccioribus, atque frigentibus (Aetio, & Celſo teſtibus) adeo vt propè in ſyncopen incidant taliter affecti. At καρδιαλγία ex acrimonia duntaxat humorum proritante, ac mordente os ventriculi, cum videlicet ſumme biliosi fuerint, & non ex eorum quoque venenoſitate, ſeu virulentia efficitur, ſentiunt quoque hunc ventriculi morſum (quem καρδιαλγίαν appellamus) non tantum ægritudine vexati, verum etiam ij, qui diutius paulò ieiunium tolerarint, preſertim ſi aliqua vehementi exercitatione fuerint fatigati, pariter etiam & mœrore confecti (vt Galeno viſum eſt) neque adeo immodico ſudore digeruntur, aut imbecilliores ſunt toto corpore cardialgici, velut cardiaci, fit etiam καρδιαλγία citra febrem, eamque acutam interdum, id quod nequaquam fieri poteſt in cardiaco morbo, vt diximus.

Aduerſus eos qui dictos affectus non diſſidere putant.

Quantum igitur delirarint, ac à Galeni doctrina, & à veritate receſſerint qui καρδιαλγίαν cum cardiaco affectu confundi putarunt, ex iam dictis luce clarius liquet, ſed toto (vt inquiunt) cœlo à veritate lapſi ſunt,

Contra eos, qui cordis eſſe affectus putarunt.

qui eaſdem affectiones non ori ventriculi, ſed cordi tribuerunt, cum perpetuo in vtriſque affectibus ventriculi oſtium afficiatur (vt oſtenſum eſt ex Galeni, Aetij, & Tralliani ſententia) ſimiliter quoque dicendum, & de καρδιωγμῷ iuxta Galeni decreta præcitatis Aphor. xvij. & lxv. libri quarti quamuis interdum quidam velint (vt diximus) per καρδιωγμὸν cordis affectionem intelligere, de qua non eſt modo ſermo faciendus.

Quod os vẽtriculi afficiatur, ſigna. Cap. 8.

Quod vero os ventriculi in eis afficiatur, patere poterit ex nonnullis indicijs. Nam in καρδιαλγία angor quidam, ac dolor cum quodam morſu, ac roſione ſentitur in inferioribus thoracis partibus proprie ſub pectoris chartilagine (vt Gal. inquit eodem lib. ij. de Hipp. & Plat. decretis) quare ex dolore cum poſitu, os ventriculi affectum eſſe conijciendum. Nec minus, quinimò magis circa eundem locum dolor cum morſu & eroſione ſentitur in cardiaco morbo cum vehementius ventriculi afficiatur oſtium, adeo vt accedat deſperatio quædam, angor animi, & corporis iactatio (vt Aëtius refert.)

Quis affectus præter naturam ſint.

Quod vero vtrique affectus ſymptomata ſint maioris, minoriſque duntaxat ratione diſſidentia in genere noxæ functionum animalium ſenſitiuarum, ac proprie ſenſus tactus cuiuis patere poterit. Nam in dolorum genere continentur, cum vtrique affectus dolores ſint cum eroſione, & morſu, licet in cardiaco morbo maior ſit offenſio, nam languor, labefactatio, ac exolutio innati caloris, ac totius corporis ſequitur, adeo vt quidam

Eorundem ſigna. Lib. 7. cap. 11

(Tralliano auctore) qui valde ſenſibile os ventriculi habent, ſtatim intereant, cum immodicam humorum eroſionem ſuſtinere nequeant: præter autem angorem, eroſionem, ac morſum, qui in καρδιαλγία ſentiuntur in ore ventriculi, conſueuit quibuſdam bilis exactæ vomitus euenire,

interim

interim vero deſcendit idem humor, & ex aluo ſumme bilioſa egeruntur, vt teſtis eſt Galenus Cap.8.
eodem ij. lib. de Hippocr. & Plat. decr. Quod autem febris non neceſſario accidat καρδιαλγία oſtendunt eiuſdem Galeni verba eodem loco dum dixit, neque ægritudine vexatis tantum, verum etiam ijs, qui diutius paulò ieiunium tolerarint, accidit, vt morſus hos ventriculi ſentiant. At in cardiaco morbo præter id quod ipſe cum acuta febre, & maxime æſtuoſa euenit (vt Aëtio, & Theodoro Priſciano viſum eſt) pulſus aderit denſus, & obſcurus ijs qui eo morbo affliguntur, extremarum partium frigiditas, ſudores circa faciem, & ad pectus vſque glutinoſi; inueniesque odorem corporis eorum terreſtrem nares percellentem, & pulſus circa ipſum cor vehementiores, ac magnos. Accedunt ad hæc deſperatio, angor animi, & corporis iactatio, Licebit autem protinus ſcire morbum cardiacum eſſe, (vt Celſus inquit) vbi venarum exigui, imbecilliique pulſus ſunt. Sudor autem ſupra conſuetudinem, & modo, & tempore ex toto thorace, & ceruicibus, atque etiam capite prorumpit, pedibus tantummodo, & cruribus ſiccioribus atque frigentibus, ex his denique indicijs dignoſces cum καρδιαλγίαν, tum cardiacum morbum.
Quæ vitia ambo conſequuntur, nedum calidam oris ventriculi intemperiem, verum etiam, & Cauſæ.
eiuſdem eroſionem, ac morſum, quæ eroſio ſolutio continui eſt, vt patet quarto de ſimpl medic. facult. Horum autem affectuum cauſa humor eſt acris, & mordens quomodocunque in ore Cap.1.
ventriculi contineatur, ſeu ad ipſum confluat, quamuis præter acrimoniam, & morſum, virulentus, ſeu venenoſus, ac malæ qualitatis particeps ſit oportet in cardiaco morbo (vt Tralliano viſum eſt) & proinde non mirum ſi ex lumbricis etiam ſurſum ad os ventriculi aſcendentibus, ac eidem roſionem, ac morſum inferentibus (vt idem Alexander inquit) poſſit interdum cardiacus oriri morbus. Verum vbi humores praui rodentes hunc excitent morbum, ex proprijs indicijs redundantiæ talis ſucci, ætate temperamento, anni tempore, victus ratione præcedente, ac reliquis prompte dignoſces, ſi vero ex lumbricis ad os ventriculi aſcendentibus exoriatur cardiacus morbus, ex proprijs lumbricorum indicijs illud percipies, ſimul cum victus ratione præcedente, ac alijs modo dictis, nec aliter percipies vbi ex inflammatione oriatur, quàm ex proprijs ſignis inflammationis, ſimiliter ſi καρδιαλγία ex præcedenti ieiunio, cum vehementi aliqua exercitatione, aut ex mœrore immodico fuerit orta, non magno negocio ex ægri, aut aſtantium ſermonibus id percipies. De καρδιωγμῶ autem; quantum ad prognoſticum ſpectat Prognoſtica.
ſcriptum reliquit Hippocrates Aphoriſ.lxv. libri quarti. Quòd ſi febrientibus accidat malum eſt. Propterea quòd ventriculi mordetur os, atque ob id malus eſt caſus, vt inquit Galenus in comment. modo cordis morſum ſignificet, qua etiam ratione & καρδιαλγία in febribus iudicanda eſt mala. Si vero ſine febre, aut alijs minime ægritudine vexatis incidat, non adeo mala erit, neque periculoſa. At cardiacus morbus cum in acuta febri, & maxime æſtuoſa fiat, perpetuo periculum minatur, confirmat id eius cauſa, cum à rodentibus, ac venenoſis ſuccis fiat, ſeu ab alicuius viſceris inflammatione, adeo vt quidam os ventriculi valde ſenſile habentes, cum immodicam humorum eroſionem ſuſtinere nequeant, ſtatim ex eo intereant, (vt Alexander inquit) Nec minus periculoſus erit cardiacus morbus à lumbricis aſcendentibus ad ipſum os ventriculi ortus, nam hæ beſtiæ (vt ipſe refert Alexander) adeo repentinam mortem, & ſyncopas non minus quam pernicioſi humores inferunt, vt nonnulli ſtatim cum à lumbricis rouuntur, intereant. Hæc autem paſſio (vt Theodorus Priſcianus ait libro ſecundo ad Timotheum capite xij.) frequentius iuuenibus, quam ceteris ætatibus euenire conſueuit, in augmento ęgritudinis, hoc eſt circa diem ſextum, & quam maxime eo tempore, quo ęſtas calidior incanduerit. Quantum vero ad curationem ſpectat, cum prędicti affectus ratione Curatio.
maioris, minoriſque (vt diximus) differant propterea nos communem eorum tum victus, tum medicamentorum rationem inſtituemus, qua de re aër frigidus eligi debet, ita vt ſolem domus, in qua decumbit ęger, non admittat, ſitque minime alta, ſed depreſſior, nec valde lucida, feneſtris tamen patentibus ſic, vt perflatus quoque aliquis accedat, vt Aëtio, ac Celſo viſum Victus ratio.
eſt, leuique veſte, ac molli, & vſu priore detrita contegantur ægri potiſſimum in cardiaco morbo, pauimentumque irroretur, ac folijs conſternatur myrti, quercus, maxime vero vitis, atque ipſis etiam roſis: Somnus eis competit moderatus, vigilię tamen immodicę vitandę ſunt, quies pręcipienda eſt, ita vt omnis ferè motus quamuis exiguus interdicatur, Aluus vt ſit lenis magnopere confert, quare ſi non natura, arte ſaltem cum glandibus, aut clyſteribus lenibus ſic ſeruanda erit. Immodici animi affectus vitandi ſunt preſertim mœror, quoniam hic ex ſe ipſo cardialgiam excitat, vt prius ex Galeni mente diximus. Cibus autem eſſe debet ex infirmiſſima materia, & ſtomaco aptus (vt Celſo viſum eſt) Vt vero Alexander Alex. lib.7.
inquit, qui præterquam quod refrigeret, etiam particulam reſolutam poſſit confirmare, non cap.12.
multus quidem, ſed ſæpe tamen nocte, ac die dandus eſt, vt nutriat neque oneret: Qua de re panis ex aqua frigida, aut ex vino albo, & tenui, frigidoque, ac diluto tribuendus eſt, ex Aëtij teſtimonio, interim vero paulatim ipſis offerri debent, quæ ægre concoquuntur, & noxiorum humorum roſioni, ac acrimoniæ reſiſtunt, veluti ſunt ventriculi anſerum, pedes ſuilli, ex volucribus macræ, & non fœtidæ, in ptiſanæ decoctione eliquatæ, aut etiam per ſe, quæ etiam frigida exhibentur, ſi caloris ſenſus circa ſtomachum ſit, & æger inflammatione

non vexetur, alijs calida exhibenda ſunt (vt idem Aëtius inquit.) Atqui probe refrigerant, corroborantque tum mali punici grana comeſta, tum ſuccus eorum, ad hæc mala non admodum dulcia, ſed mediocriter adſtringentia, pira perſica, & vuæ, quæ auſterum frigidumque ſuccum obtinent. Conueniunt inſuper lactucæ cum aceto, pulli gallinacei, perdices, phaſiani, turdi, merulæ, ac reliquæ aues montanæ cum omphacio, vel mali medici, ſeu limoncelij acido conditi. Hipp. vero lib. ij. de Morbis vulgaribus mulieri cui os ventriculi dolebat, & nihil remittebat, dolor polentæ pollinem in mali punici ſucco inſperſum ſemel in die in cibo tribuens ipſam curauit, & non remouebat, vt ipſe inquit. Potus ſit aqua hordei, aut ſeminum coriandrorum præparatorum decoctum, ſeu aqua, in qua exigua cinnamomi quantitas fuerit decocta, & niſi neceſſe ſit, ad vinum feſtinare non oportet, vt inquit Celſus. Si autem verendum ſit ne deficiat æger, vinum tenue, album, dilutum tribuendum eſt, frigidum vbi æger inflammatione non vexetur, & immodici caloris ſenſus circa ſtomachum ſit, alijs vero calidus potus tribuendus erit. Quod ſi ſtomachus reſolutus parum continet, & ante cibum, & poſt eum, ſponte vomere oportet, rurſusque poſt vomitum cibum ſumat, Celſo auctore, Si vero (vt inquit Aëtius) nulla ſtercora inteſtino tecto ſubſideant, neque alias etiam excrementorum multitudo inſit inteſtinis, ægri autem cibum non ſentiant, & tabeſcant, ptiſanæ ſuccum, aut alicæ, per clyſterem infundere oportet tepefactum, conquaſſato cum eo ouo crudo. Vltra hoc enim quod ea quæ ſtomachum inferne moleſtia afficiunt, euocat, & educit, etiam alimentum optime corpori ſufficit, ex languore ob non acceptum cibum viſcere affecto, ſiquidem id quoque (vt Celſus inquit) vires tuetur, hoc item potu vtantur, qui reliquos cibos continere non valent. Excipiantur micæ panis mediocriter torrefactæ, macerentur in vino auſtero, tenui, & albo, & demum fortiter exprimantur, & ex eodem vino ſingulis tribus, vel quatuor horis exhibeantur ℥. iij. vel iiij. donec pulſus robuſtior fiat, ſitque vinum frigidum, vbi immodicus fuerit circa ſtomachum caloris ſenſus, & inflammatio non adſit. Alijs vero tribuatur dilutum & calidum, idque potiſſimum cardiacis, confeſtim vero circa initia proritandus vomitus erit, leuioribus quibuſdam vt egelida aqua cum pauco aceto, Acetoſo ſyrupo, aut oxyſaccharo, preſertim ijs, qui natura ad vomitum proni ſunt. Quod ſi mordaces ſucci in ventriculi ore contenti vomitu excerni nequeant, per inferiorem aluum protinus purgandi ſunt eo medicamento, quod cum hoc quod vim habeat prædictos expurgandi ſuccos, etiam ventriculum ipſum roboret, nec admodum calidum ſit. Qua de re tamarindorum excipiens ℥.j. factoque ex eis decocto in fontana aqua, in ipſo diſſoluens mellis aërij ℥.iij. rhab. infuſ. in ℥.ij. ſucci roſarum ℥.j. vel ℈.iiij. ſpicæ grana iij. vel iiij. pro potu tribuas, vel loco mellis aerij tantundem ſyrup. ex pluribus infuſ. roſ. rubearum, vel ℥.iiij. permiſceas, poſt hæc ea quæ os ventriculi roborare valent intus, & extra adhibenda ſunt, intus ſiquidem ſyr. ex oxyſaccharo, ex infuſione, vel ſucco roſarum, aut ex malis punicis, ſeu de pomis, vel de acido mali medici, extra vero auxiliantur (vt inquit Aetius) folia rubi cum pane, aut myrti folia, ipſæque myrti baccæ, aut pampini vitis, aut plantago cum pane, aut mala cotonea, & palmæ ſtomacho, ac ſiniſtræ mammæ impoſitæ, vt ipſe inquit. At imbecillioribus ſufficiat polentam cum palmis imponere: aut palmas in vino madefactas excipe, & adiectis aloe, & maſtiche ſimul tere, deinde affuſa cera & oleo roſaceo, ſeu melino ſimul miſce, & vtere eodem modo: Quod ſi ex palmis, œnanthe, acacia, roſis, alumine, hypociſtide, & rhoe cataplaſma conficias, atque imponas, vt ſiniſtram mammam, & ventrem ipſum complectatur, ſudores reprimit (vt idem inquit Aetius) ſtomachumque & cor ipſum firmitatis auctorem placat, & cohibet. Exſudantibus vero partibus, ſudorem prohibere oportet, id autem præſtat oleum acerbum, vel roſaceum (vt inquit Celſus) vel melinum, aut myrteum, quorum aliquo corpus leuiter perungendum eſt, vel myrtus trita ſicca inſpergatur (ex Aetij decreto) vel œnanthe, aut hordeum in primis quidem collo, & thoraci, & locis ſub alis, ac inguinibus ea ſunt adhibenda. Eodem modo auxiliatur malicorium cum manna inſperſum, aut galla per ſe. Illinuntur etiam ad coercendos ſudores (vt idem auctor inquit) oleum myrteum, œnanthinum, roſaceum, melinum, & lentiſcinum: circumlita etiam ſudores cohibent manna, & amylum candido oui excepta. Extremæ vero corporis partes refrigeratæ concalefaciendæ ſunt cum multa frictione ipſarum partium, linteiſque calidis adhibitis, aut alijs calefacientibus. Quòd ſi ex viſceribus, quoddam inflammatum ſit, & propterea cardialgia, aut cardiacus morbus fiat, eadem inflammatio curanda erit. Si ex aſcendentibus lumbricis, ea medicamenta tribuenda erunt, quæ ipſos tum interficere, tum etiam è corpore expellere valeant, expelles autem, ſi prius enecaueris, necabis autem amaris medicamentis, vt Galenus inquit xiiij. Method. med. & nos infra docebimus. Si vero cardialgia ijs, qui diutius paulo ieiunium tolerarunt, accidat, ijs conſulendum eſt, vt non tarde, ſed citius cibum capiant, vitentque ieiunium. Similiter ſi ex mœrore flaua bilis in ventriculum confluat, aut ex vehementiori exercitatione, vitandi & mœror, & vehementior exercitatio erunt. Cunctis vero varia odoramenta offerri debent, preſertim roſæ, & vinum (vt Celſo viſum eſt) aut aquæ roſaceæ, & myrtillorum excipe ℥. iij. vini odoriferi ℥. ij. ſantalorum ℥. ij. & fiat odoramentum.

Sectio. 2. in principio.

Purgatio.

Topica.

Cap. 19.

Odoramenta

περὶ

περὶ κυνώδεος ὀρέξιος. *Id eſt de canina appetentia.* *Caput* L X I.

QVEMADMODVM ſtirpibus, vtpote terræ affixis terram, ſic quoque hominibus, ceteriſque animantibus natura pro nutrimenti veluti penu, ventrem fabricauit, vt liquet apud Hippocr. lib. de humoribus, & apud Gal. lib. j. de Cauſis ſymptom. Tribuit autem animalibus ipſis & penuriæ ſenſum, quo ſcilicet ad cibum, potionemque proritata tempore expleantur, vocaturque huiuſmodi implendi deſiderium appetentia, quæ ex penuriæ quidem ſenſu fit, cum ſecundum naturam exiſtit, quando, ſcilicet venæ ex ipſo ventriculo veluti emulgentes, ſugenteſque aliquid trahunt, non ferens autem eum ſuctum ventriculus, ſed veluti diuulſus offenſæ eius medelam cibum comparat. Verum ſuctus quidem ipſius ſenſus, fames eſt: atqui ſuctionem naturalis omnium partium appetentia præcedit, tamen ea naturale quidem opus eſt, non animale, vt quæ modo dicta eſt. Talem autem appetentiam vacuatio præcedit. Qua de re neceſſum eſt ex Galeni decreto pręcitato loco, ad hoc, vt ſecundum naturam excitetur hæc animalis appetentia, quatuor ordine quodam ſymptomata ſeſe deinceps ſequentia præcedant. Primum nanque omnium totius corporis inanitio, ſeu vacuatio eſt, ſecundum naturalis euacuatarum partium appetentia, tertium ventriculi ſuctus, quartum ipſius ſuctus ſenſus, Quintum vero iam dicta ventriculi animalis appetentia. Verum cum præter naturam ſit appetentia hæc animalis, vitioſaque redditur, propterea quod in quantitate modum excedit, à quibuſdam (vt Galenus teſtatur tum præcitato j. de Cauſis ſymptom. tum comment. Aphoriſ. xxj. libri ſecundi) κυνώδης ὄρεξις Græce, dicitur Latine canina appetentia, non ab re ſic nuncupata, quoniam in hac affectione ægri vomunt pituitam, & cibum cum aſſumunt, retinere nequeunt, ac poſt vomitum ſtatim alium appetunt, quemadmodum canes (vt Alexand. viſum eſt cap. v. libri ſeptimi) In his enim qui canina vocata appetentia vexantur (vt inquit Galenus vj. de Locis) videmus quod affatim impleti paulò poſt aut euomunt, aut fluore deijciunt. Nam non potens ipſe ventriculus deuoratorum pondus ſuſtinere, multa impetuoſe ingerere, atque ea celeriter excernere cogitur. Id quod etiam & animalibus quibuſdam integra valetudine degentibus accidere ſolet (vt ipſe inquit) in quibuſdam, ſcilicet auiculis, quas ſeleucidas in Aſia vocant, quippe quæ iugiter locuſtas edunt, eaſque celeriter excernunt.

Lib. de humoribus in medio.
1. de Cauſis ſympt. cap. 7.
Quatuor accidentia ordine quodã ſeſe conſequẽtia, quę ventriculi appetẽtiam præcedunt, cũ ſecundum naturã appetit.
1. de Cauſis ſymp. loco citato.
Canina appetentia cur nũcupetur.
Cap. 3.
Quid ſit.

Eſtque (vt eidem Galeno placuit præcitato comment. Aphor. xxj. libri ſecundi) vehemens & inſedabilis ciborum appetentia: quam non neceſſe eſt vt quatuor iam dicta ſymptomata naturalia ordine præcedant, vt dicemus: ſed affectio quædam præter naturam eſt ipſius oris ventriculi, vt liquet tum j. de Cauſis ſymptom. tum etiam v. de Locis affectis. Nam eius proprium munus eſt ipſa animalis appetentia, cuius gratia ad ipſum par neruorum, haud mediocre à cerebro, ex ſexta, ſcilicet eius coniugatione defertur, & diſſeminatur, & ob eam cauſam pars hæc ventriculi ſenſu acutiſſimo prædita eſt, vt liquet tum quarto, tum nono de Vſu partium, & licet hoc neruorum par in alias etiam ventriculi partes vſque ad fundum ipſius protendatur, tamen quia maxima ſui parte os ventriculi contexit, minor vero in alias partes vſque ad fundum diſſeminatur, propterea non toti ventriculo ſenſus alimenti deficientis, ad quem ſequitur animalis appetentia, (quamuis prædictis neruis participet) donata eſt facultas hæc, ſed ipſi ori duntaxat, vtpote quod exactioris, ac acutioris ſenſus exiſtit, cum maiorem prędictorum neruorum participet portionem. Pari ratione nec lęſio prędictę appetentię animalis quomodocunque fuerit, toti ventriculo tribuenda erit, ſed potiſſimum eius primę parti, quę eſt circa os, nam quamuis ſimilibus diſpoſitionibus, quales ſunt illę, quæ in ore ventriculi fiunt, interdum afficiatur ventriculi ſpacium, atque ſimilia quoque ei adueniant ſymptomata, quoniam longe maiorem inferunt violentiam ea, quę in ipſius ore contingunt (vt Galenus teſtatur quinto de Locis affectis.) Idcirco medici ea quę in parte ventriculi inferiori eueniunt, perinde, ac ſi omnino non fiant, & deſpicere, & contemnere ſolent. Non ab re itaque in ipſa canina appetentia inſtrumentum appetentię lęſum eſſe, hoc eſt os ventriculi cum Galeno quinto de Locis affectis decernimus: & quamuis exigua quędam non magnopere modum excedens reliquis ventriculi partibus affectis gigni poſſit, eam tamen perinde, ac ſi omnino non fieret, deſpicimus, ac contemnimus. Neque alio indicio indigemus pro notitia iam dictæ partis affectę, oris inquam ventriculi, cum ex eius proprię facultatis oblęſione iam pateat. Ipſa vero affectio ſymptoma eſt in genere noxę functionum animalium, atque ipſius ſenſus tactus, nanque offenſus ventriculus ipſe, & veluti diuulſus ab aliqua cauſa pręter naturali, non ferens talem diuulſionem, quę per immodicam ſuctionem fit, ad iam dictam excitatur vitioſam appetentiam in quantitate modum excedentem, & propterea vitioſa dicitur, & ipſa functio deprauata eſt, non diminuta, nec ablata.

Quæ pars in ea afficiatur.
1. de Cauſis ſymp. cap. 7.
5. de Loc. aff. cap. 6.
4. de Vſu partium, cap. 7.
9. de Vſu partium, cap. 11.
Cap. 6.
Loco citato.
Quis affectus pręter naturam ſit.

In hac affectione ęgri plures cibos appetunt, & cum appetitum cohibere nequeant (vt inquit Aëtius capite xxj. libri noni) in ingerendis nimijs cibis modum excedunt, deinde multitudine eorum aggrauati, & abſumptos citra nocumentum ferre non potentes ad vomitum diuertunt, deinde rurſus cibo ſe explentes iterum ad vomitum reuertuntur, quemadmodum canes. Hoc autem immodicum implendi deſiderium naturalis affectus ſimilitudine ex morſu oris ventriculi conſimili exiſtente ſuctu naturaliter effecto,

Signa.
Cauſæ.

effecto, perpetuo generationem habet, & propterea ex tactorio genere ſymptoma eſt, veluti
Cap.7. quodlibet aliud, quod circa os ventris contingit, vt liquet j. de Cauſis ſympt. Verum hic mor-
ſus non ex vnica duntaxat cauſa proritatur, nam quandoque propter ſolam intemperaturam oris
ventriculi frigidiorem exiſtentem fit, interim vero propter humores acidos vitioſos, ac frigi-
Cauſarum cognitio. dos, quos exorbuit os ventriculi, vt patet apud Gal. commen. præcitati Aphor. xxj. lib. ij. At ſi ex
frigida intemperie fiat, egeſtiones multæ ex ipſorum ventribus procedent, crudis exiſtentibus
nimirum cibis, aut ſemicoctis. Si vero adfuerint acidi quoque ſucci, aderunt ſimul cum his
acidi quoque ructus, nec mirum ſi frigida intemperies, frigidique vitioſi ſucci in ore ventriculi
redundantes propter frigus, alimenti, & non potus deſiderium excitent. Nam frigiditas tunicas
ipſius ventriculi cum vacuat, tum etiam cogendo, ac conſtringendo ad maiorem appetentiam irri
Loco citato. Ibidem. tat, vt Gal. inquit j. de Cauſis ſymptomatum. Qua ratione fit, vt non parum ad eſuriem fri-
giditas eorum quæ in ventre habentur, conferat, etſi libro j. de Cauſis ſymptomatum frigidæ
duntaxat intemperiei non meminerit, velut comment. Aphor. xxj. lib. ij. voluit tamen eam conti-
neri ſub frigidis ſuccis, nanque ipſi non alio modo, quàm propter frigus caninam excitant appe-
tentiam, vt ipſe inquit, poterit inſuper & morſus hic ſimilis ſuctui ex immodica totius corporis
digeſtione, ac vacuatione cum inops reddatur, alimenti originem trahere, ita vt altera ſit ex Ga-
leni ſententia cauſa caninæ appetentiæ, verum hæc immodica vacuatio duplicem habere pote-
rit cauſam, quia aut ex caloris robore, vel ex retentricis facultatis imbecillitate fieri poteſt, vt ipſe
Cap. citato. inquit eodem libro j. de Cauſis ſymptom. Interſtinguas autem ſi à caloris robore fiat euacua-
Alex. lib. 7. tio, & per conſequens canina appetentia, quoniam (vt inquit Alexander) neque ſiti carent æ-
cap. 5. gri, neque acidum humorem vomunt, veluti ſupradicti, nam immoderata caliditas tale quid ac-
cidere non permittit, vt quæ omnia facile in vaporem diſſoluat, & latenti perſpiratu extenuet,
atque digerat, vnde etiam aluus his magis adſtricta eſt, quàm citata, imò ventris egeſtiones lon-
ge pauciores procedunt, quàm pro eorum quæ ingeruntur, modo, ac proportione, & ſterco-
ra quæ egeruntur ægri, exiſtunt ſicciora (auctore Aëtio cap. xxij. præcitati libri) verum ijs qui
Loco citato. ob retentricis in vniuerſo corpore facultatis infirmitatem laborant (vt idem inquit Alexander)
cibi minime cocti, & ſubinde alterationem non experti excernuntur: quare etiam tales conti-
nuis illorum corruptionibus laborant. Breuibus autem verbis ſic has duas cauſas interſtingue-
Cap.7. re docebat Gal. j. de Cauſis ſymptom. quoniam in hac plurima ſumptorum incidit deiectio,
alia vero ceu conflata ex totius habitus vacuatione alimentum in corpus deduci: quapropter
longe pauciores aderunt ventris egeſtiones Hippocr. vero, & Gal. in præcitato Aphor. xxj. libri
ſecundi hanc cauſam, ſcilicet totius corporis vacuationem, non tetigerunt. Nam de ea dun-
taxat mentionem fecerunt, quæ vini potione curatur, à qua inſuper cauſa potiſsimum affectus
Aët. lib. 9. hic conſtituitur, vt Paulo viſum eſt cap. lj. libro ij. ex hoc autem affectu aliquando & ad vomen-
cap. 21. di conſuetudinem delabuntur, (vt inquit Aetius) ſæpe etiam & alijs affectionibus obnoxij fiunt,
Prognoſtica. cœliacis, videlicet, & dyſentericis, atquæ aquæ intercutem. Propterea quod priuſquam prio-
res cibi ſint concocti alios ingerant. Quidam etiam volunt quod vbi diu perdurauerit canina
appetentia, quandoque permutatur in βούλιμον, interim in ſoporem, & interdum ad mortem.
Ea vero canina appetentia, quæ ex immodica diſsipatione ortum ducit, ſi priuſquam ad ſum-
Cap. 2. mum peruenerit, eam cognoueris (vt Gal. teſtatur vj. de Locis aff.) non difficulter curabitur.
Curatio. Nam vbi quis duplum conſuetorum alimentorum aſſumpſerit, neque corpus ali videatur, idque
citra alui fluorem, hunc affectum non ſolum priuati, verum & medici paruipendunt. Cum
vero triplum ingerit idoneis auxilijs liberari poteſt, priuſquam, ſcilicet ad quadruplum, vel ad
quintuplum perueniat. Qua de re non omnino paruifacienda erit affectio hæc, ſed mox pro
Victus ratio. eius curatione ſi ex frigida intemperie, aut frigidis ſuccis excitetur, aer eligatur ad calidum,
& ſiccum inclinans. Vitandæ ſunt vigiliæ immodicæ, ac ſomnus omni conatu alliciendus
erit. Exercitium moderatum confert, prius tamen alui excrementa natura, vel arte ducantur.
Inter animi affectus vitandi potiſsimum ſunt timor, & mœſtitia. Quod vero ad cibum, & po-
tum attinet, inquit Galenus præcitato Aphoriſ. xxj. lib. ij. quòd qui famem caninam patiun-
tur, ijs vini potus, non cibi multitudo remedium eſt, & ſubdit, equidem multos ipſe ſanaui,
qui indeſinenter fameſcebant, vinum ipſis abundanter exhibens, ex eorum genere quæ mul-
tum calefaciunt, quæ colorem flauum habent, vel rubeum abſque adſtrictione; ſiquidem o-
portet cum ad prandium accedunt, primum illis afferre pinguia edulia, atque (vt ita dixerim)
oleagina, & quæcunque alia ex multo parantur oleo. Poſtea vero vnum aliquod ex vinis quæ
diximus etiam ſi nondum ſitiant, ad potandum dare oportet, ſtatim enim ſedatur ipſis fames,
& talem longo tempore victum exhibendo, ceſſat omnino. hæc Gal. Alexand. vero ferè ea-
dem aſſerens dixit vtendum eſſe calidioribus, preſertim vino mero, cibis pinguibus, & omni-
bus oleoſis, ac carnibus ſuillis, hæc enim comeſta (vt ipſe inquit) prius exſaturant ipſos, & im-
modicam eorum appetentiam obtundunt, vt in poſterum copioſiorem cibum nolint aſſume-
re. Potum etiam (vt inquit Aetius) præbebimus ante cibum, multum, ac aceruatim biben-
dum calidum ſanè, aut certe tepidiorem. Item ſorbitiones appetitum deſtruentes exhibendæ
erunt, veluti ſunt pultes cum melle multo, & oleo plurimo, aut adipe anſerino, gallinaceo, aut
ſuillo.

ſuillo. cerebella item, & pinguiores volucrum partes, ac piſcium eodem modo, & ex oleribus, malua, conueniunt & omnino quæ appetitum auertunt, ac ſatietatem inducunt, & magno cumulo accepta modice alunt. Admiſcere etiam conuenit panibus (dum fermentantur) acriora, & vrinam cientia: ſimiliter & vino quod in potu ſumunt, vt idem inquit Aëtius, veluti eſt cuminum, aniſum, petroſelinum, & quæ eius generis exiſtunt. Ad vinum etiam, & piper, & mel, & ſpica nardi vltra ea, quæ dicta ſunt, adijciantur. Abſtinere vero oportet ab omnibus acidis, ac adſtringentibus cibis, & potibus, maxime vero à fructibus. Eorum autem bellaria ſint piſtachia, amygdalæ, nuces pineæ, colymbades etiam oliuæ ex melle exhibendæ ſunt, etſi neque his cedat affectio, ea quæ diſſecare, ac repurgare, calefacereque poſſunt in cibis quoque annectemus, veluti ſunt allia, porrum, thymus, ſatureia, origanum, pulegium, & quæ his ſimilia exiſtunt, pariter & oxymel ſimplex, aut ſcillinum, aut ipſummet roſaceum mel cum aliquo ex iam dictis decocto præbebimus, & vbi cognouerimus quòd humores pituitoſi, & acidi in ipſo ventris ore fuerint impacti, ac veluti aqua in ſpongiam imbibiti, eos quoque purgabimus ex hiera. Nanque hæc non tantum calefacere poteſt, vt inquit Aëtius, ſed diſſecare, ac repurgare, extrahere ex profundo oris ventris imbibitum humorem, & per aluum inferne euacuare. quin & robur ventri addit, vt ne facile nociuum humorem ſuſcipiat. Poteris autem ℥.ij. exhibere ex vino cum aqua calida, diluto, vel ℥.j. & ß. eiuſdem excipiens & ℈.ij. trochiſcati agarici. Addens, catapotia formato, ac præbeto nedum ſemel, ſed bis, & ter, vbi opus fuerit. Si vero ex immodica totius corporis diſſipatione canina appetentia excitetur, abſtinendum erit à continenti calido, ac vini potu, & ab omnibus, quæ tum extrinſecus, tum intrinſecus calefacere poſſunt, Aëtio teſte. Qua de re aër frigidus eligatur, quies iniungatur, ſomnuſque mediocris, omninoque immodicæ vigiliæ vitentur. Et ſi ex immodico calore diſſipatio fiat, clyſterijs vtendum eſt lenibus, caueantque ægri ab immodicis animi affectibus, preſertim ira. Cibi eis exhibendi ſunt ſtabiles, & ægre corruptibiles. Vinum (vt diximus) omnino ipſis dandum non eſt, ſed aquæ potu vtantur, vel ſeminum coriandrorum præparatorum decocto. Cutem autem ipſorum condenſare, ac ſpiſſiorem reddere oportet cum oleo quopiam adſtringenti, vtpote omphacino, myrteo, aut roſaceo, interim eis admixto alumine ſciſſo in aceto acerrimo prius trito. Conferunt item & lauacra frigida, ſi nihil id fieri prohibeat. A balneis vero calidis abſtineant, illinire quoque conuenit eorum cutem ex infraſcripto vnguento, Quod R. ſucci plantaginis, & ſemperuiui ana ℥.ß. ſantalorum rubeorum, ſanguinis draconis, & boli armeniæ, ſingul. ℥.iij. olei myrtini, cytoniorum, & roſacei omphacini ana ℥.j. farinæ hordei ℥.iiij. ouorum albuminis ℥.ß. aceti parum, & ceræ quantum ſufficiens ſit, fiat vnguentum.

Medicamentorum ratio.

Si fiat ex immodica corporis diſſipatione, curatio

περὶ κίττης, ἢ μαλακίας. *Id eſt de citta, ſiue pica.* Cap. LXII.

1. de Cauſis ſymp. cap. 7.

Pica vnde dicta ſit.

ACCIDIT nonnunquam nedum mulieribus vtero gerentibus, verum etiam, & viris deprauata quædam appetentia, non quidem in quantitate modum excedens, ſed in qualitate: prauas etenim qualitates appetunt (Galeno auctore libro primo de Cauſis ſympt. & Aetio lib. ix. cap. xxiij.) quæ affectio à Græcis κίττα & μαλακία dicitur, à Latinis pica, quæ ſecundum quoſdam à pica auicula nomen accepit, ſecundum alios ab hederæ ſimilitudine, quæ κίττος Græcis vocatur, nam ſicuti illa varijs plantis (prout occurrunt) ſe implicare ſolet, ita mulieres ex pica laborantes varia edulia appetunt, atque ea contraria, quæ tum voluptatem, tum inſuauitatem guſtanti exhibent (eodem Aetio teſte cap. x. libro xvj.) Eſt autem affectio hæc (vt idem auctor aſſerit) ſtomachi languor cum nauſea, & auerſione ciborum, bilis, ac pituitæ vomitum inducens, vel vt teſtatur cap. xxiij. libro nono. Concupiſcentia quædam eſt vitioſarum qualitatum ciborum. Nam acida, & acerba interdum, nonnunquam acria quoque, interim vero vel cimoliam terram, vel teſtas, vel extinctos carbones, aut alios huiuſmodi cibos abſurdos appetunt, vt Galenus inquit eodem primo de Cauſis ſymptom. Quod vero in hac affectione ventriculi oſtium conflictetur ab eodem Galeno liquet præcitato loco, & v. de Locis affectis patet, inſuper & ex eius propria functionis offenſa, quæ appetentia eſt. Quod autem ſymptoma ſit, ac noxa eiuſdem appetentiæ, quæ deprauata eſt, in qualitate tamen, & non in quantitate, velut canina appetentia excedens, liquet ex eodem Galeno, præcitato libro primo de Cauſis ſymptom. Aberrat enim facultas hæc appetendi, cum non cibos, quinimò prauas appetat qualitates, vtpote (vt diximus) acida, acerba, acria, cimoliam terram; vel teſtas, ſeu extinctos carbones, aut alios huiuſmodi abſurdos cibos. Apparent etiam taliter affectis aſſiduæ expuitiones, oris ventris morſus, ac anxietates. Inſequitur autem prauam eiuſdem oris ventriculi intemperiem, cum eius tunicæ prauo aliquo excremento fuerint imbutæ, quò fit, vt mulierculis vitioſo humore repletis euenire ſoleat affectio hæc, maxime cum vterum ferunt. Pro varietate autem vitioſi humoris prædicta varia, ac peregrina edulia appetunt, & propterea alio ſigno non indigent pro eorum dignotione, quanquam etiam & per vomitum ijdem manifeſtari conſueuerint. Aſſolet affectio hæc (Aëtio auctore) vtero gerentibus fieri ferè circa

Quid ea ſit.
1. de Cauſis ſymp. loco citato.
Quæ pars in ea afficiatur.
5. de Loc. aff. cap. 6.
Loco citato.
Quis affect⁹ præter naturá ſit pica.
Picæ ſigna.
Cauſæ.
Prognoſtica.

quadrageſimum diem à conceptu, & ſæpe vſque ad quartum menſem durat. At Galenus complures ait, vtero gerentes huiuſmodi vitio laborant vſque ad ſecundum, ac tertium menſem, in quarto vero quieſcunt, partim quòd vomitione vitiati humore expurgantur, partim quòd concoquuntur, vtpote exiguum cibi tum ſumente muliere ob faſtidium, partim etiam quòd multitudo vacuatione ſit diminuta, quippe primis duobus menſibus fœtus paucum ad ſe ſanguinem attrahit, eo quòd parum adhuc auctus ſit. Vbi vero iam creuit, tunc plurimo indiget alimento, atque tunc non id, quod optimum eſt è venis allicit, verum etiam quia maiorem alimenti copiam requirit, aliquid vitioſi ſimul attrahit, & ita fit, vt vniuerſum corpus plenum eſſe deſinat, & minori humorum vitio crucietur. Idem quoque affectus nonnunquam & viris ipſis accidit, cum humor quiſpiam vitiatus, ad os ventris fuerit delapſus, vt diximus, qui neque deſpiciendus eſt.

Curatio.
Victus ratio.

Pro curatione autem affectionis huius victus ratio prius inſtituenda erit diuerſa pro varietate vitioſi, & praui redundantis humoris. Verum cunctis commune eſt, vt cibis vtantur moderatis, qui neque facile corrumpantur. Quapropter panis ſucco cotoneorum, aut malorum punicorum maceratus confert, ſimiliter cichorium. Ex auibus deligendæ ſunt, quæ neque pingues, neque viroſæ ſint. Conueniunt item pedes, ac roſtra, & ventriculi porcorum, & erinacei marini recentes. Sint tamen omnia (vt diximus) quantitate moderata, & ſi cibos auerſentur, obſoniorum varietate, ac iucunditate illectentur. Abſtineant tamen à dulcibus obſonijs, verum ijs, qui terram appetunt nihil ita prodeſt veluti amylum recens. Cunctis vero confert ante cibum oliuas albas, muria conditas cum pane molli exhibere, aut quinque, vel ſeptem amygdalas amaras. Poſt cibum autem vuæ paſſæ, mala punica, ac pyra exhibeantur. Sit etiam potus moderatus, ne alimenta ventriculo innatent, ac vinum fuluum, odoratum, antiquum, & ſubadſtringens bibant. Quòd ſi vinum auerſentur, aquam ex cinnamomi decocto putabunt.

Medicamentorum ratio.

Vomitus.

Si vero ſtomachus ab acri, acido ue, aut ſalſo humore mordetur, ad excitandum vomitum, tepidam aquam bibere poterunt, vt humor affligens reuomatur. Nec quidquam erit incommodi, ſi difficilior fiat vomitus, addere parum aceti, aut acetoſi ſyrupi, & ſi craſſius fuerit quod euomunt, & ob viſcoſitatem difficulter excernatur, raphani etiam decoctum cum aceto mulſo exhibebimus. Nam omni ſtudio conandum eſt, vt infeſtus humor citra moleſtiam per vomitum educatur, preſertim ipſis vtero gerentibus, quibus in hoc caſu purgans medicamentum exhibendum non eſt, vtpote cum affectus hic in primis menſibus oriatur.

Purgans medicamentum.

In quibus omnino vitauit Hippocrates Aphor. j. libri quarti, purgantia medicamenta exhibere, ea preſertim, quæ huic affectioni commoda eſſent. Verum viris ipſis ſi accidat hæc affectio, & per vomitum ſedari nequeat, purgans medicamentum exhibebis, prius tamen quibuſdam ſyrupis adhibitis pro ratione redundantiæ praui ſucci, veluti eſt ſyrupus ex oxyſaccharo acetoſus, oxymel ſimplex, atque ipſum ſcillinum, ſi opus fuerit. Sit autem purgans medicamentum ex picra Galeni compoſitum, atque ipſo rhabarbaro, ſeu agarico, prout redundans prauus ſuccus requirit. Euacuato autem plurimo vitioſo humore, exhibendus eſt eis, (vt inquit Aëtius præcitato cap. xxiij. libro ix.) mali punici dulcis ſuccus, mentha ſicca inſperſa, item portulacæ cremor, & ipſa quoque in cibo ſumpta confert, polygoni decoctum potum, ſimiliter etiam anethi, & rhapontici, ac ſpicæ nardi cremor, item intybi ſuccus, vel ipſa herba cruda, aut cocta aſſidue comeſta:

Topica.

forinſecus autem adhibita languido ſtocho conferunt (vt idem Aëtius aſſerit cap. decimo, libro xvj.) œnanthe, balauſtium, roſæ, cytini, myrtus, ſmyrnij coma, fœniculi ſemen cum vino cataplaſmatis modo adhibita, addita etiam galla, aut cumino, aut abſynthio, palmularum item carnes vino coctas, aut maceratas, tritas pro emplaſtro imponere prodeſt, aut mala cotonea cum poſca trita, roſaceo, vel nardino cerato excepta, addito croco aut lanam ſuccidam, vel linteolum vino, & oleo, aut aceto & oleo, vel roſaceo, & aceto, aut nardino & vino imbuito, & ſtomacho adhibeto, morſus enim (vt ipſe inquit) & ſtomachi puncturas mitigant.

περὶ βυλίμου. *Id eſt de bulino, ſeu ingenti eſuritione.* Cap. LXIII.

βύλιμος quid.
Cap. 7.

CVM ventriculi oſtium indigentia, ſimul ac refrigeratione, & imbecillitate virium laborauerit, ſymptoma quoddam in eo excitatur, quod à Græcis βούλιμος, à Latinis autem ingens fames, ſeu vehemens eſuritio dicitur, Galeno auctore, libro primo de Cauſ. ſympt. βοῦ etenim dictio græca alijs adiecta vocibus vim habet augendi ſignificationes earum. Quæ affectio ab eodem Galeno comm. Aphoriſ. xxj. libri ij. ſic deſcribitur, quod eſt labefactatio facultatis à frigore externo, quæ à fame quidem inchoauit, ſed non habet eam amplius adiunctam.

Quæ pars in eo afficiatur. Loco citato.

Quòd vero in hac affectione os ventriculi affectum ſit, liquet eodem libro primo de Cauſis ſympt. Nam ipſe Galenus eam connumerat inter affectiones, quæ ori ventriculi contingunt, cum dixit, quod βούλιμος eſt ſymptoma ex indigentia ſimul imbecillitateque, & refrigeratione huius loci, hoc eſt oris ventris ortum.

Quis affectus preter naturam ſit.

Patet inſuper quod hæc affectio ſympt. ſit in genere noxiæ functionum propriæ ipſius appetentiæ deprauatæ. Verum quamuis in hoc communicet cum canina appetentia, differt tamen ab ea,

quoniam licet à fame quidem & ea ingenti βούλιμος inchoët, velut & appetentia canina propter
virtutis tamen concidentiam, quoniam in animi deliquium ſtatim incidunt qui βουλίμῳ labo-
rant, imò ipſe βούλιμος (vt idem Galenus inquit libro primo de Arte curat. ad Glauconem) nihil 1. ad Glauco.
aliud eſt, quàm animi defectus, propterea eam famem non habet amplius adiunctam βούλιμος, ve- cap. 14.
luti canina appetentia. Præterea (vt ipſemet Galenus inquit eodem comm. Aphoriſ. xxj. libri ij. Quibus diffe
vniuerſalior eſt canina appetentia, ipſe vero βούλιμος affectus magis ſpecialis, atque particularis, rat à canina
præter quod in cauſa etiam differant, vt dicemus. Nam à frigore externo perpetuo ferè βούλιμος appetentia. βούλιμος.
exoritur, ipſa autem canina appetentia ex reliquis nonnullis alijs cauſis (vt diximus) Dignoſcitur Cap. 14.
autem affectio hæc, quoniam in principio fames multa adeſt, quæ tamen non vſquequaque per- Eiuſdem affe
durat. Nam poſtea repente animo linquuntur cum extremarum partium refrigeratione, & ſpi- ctus ſigna.
ritus defectione, vt Aëtius inquit cap. vj. lib. ix. Cum itaque tria neceſſario concurrant in huius Modis gene-
ſympt. generatione, indigentia ſcilicet, imbecillitas, & refrigeratio ipſius oris ventriculi, non ab rationis eius.
re videndum eſt, quomodo hæc tria ordine ſe conſequantur. Atqui dicendum ex Galeni, at-
que Aëtij ſententia frigiditatem oris ventriculi primo neceſſariam eſſe, qua demum fames exci-
tetur, eaque valida, ingens, ac vehemens propter duas cauſas cap. de canina appetentia traditas,
quæ non niſi à valida ipſius oris ventriculi refrigeratione ortum habet. Verum cum ipſa quo-
que immodice creuerit, neceſſario imbecillitas ipſius facultati, ac ex conſequenti virium ſequi-
tur labefactatio geminam ob cauſam, tum quia omnis immodica intemperies vires exoluit, vt
liquet comm. Aphoriſ. xx. lib. ij. & tertio de Cauſis ſymptomat. & propterea licet frigiditas oris 3. de Cauſis
ventriculi appetentiam augeat, in tantum tamen eam augeri contingit, vt appetitus deficiat, ſymp. cap. 1.
quemadmodum ipſis ſenibus accidit, licet nedum os ventriculi, ſed totum corpus frigidum ha-
beant, eodem Galeno teſte præcitato Aphor. Tum etiam quoniam aucta eiuſdem oris ventricu
li refrigeratione immodice, propter eius exactum ſenſum, ac ratione viciniæ, eam ipſi cordi im-
partitur, ipſumque valde refrigerans, non ab re cauſa exiſtit, vt animi deliquium accidat, imò pro
pterea Galenus hanc affectionem dixit nihil aliud eſſe, quàm animi defectum, vt ipſe Aetius præ-
citato loco de βουλίμῳ ſic ſcriptum reliquit, βούλιμος ex ſtomachi frigiditate oboritur, indigen- Cauſæ.
tiaque, ac virium imbecillitate, & ab externo frigore ferè in totum initium capit. Oritur nanque
hæc ingens fames ſimul cum virium imbecillitate ex refrigeratione oris ventriculi, quæ ſemper
ferè ab externo frigore ortum ducit, & propterea peregrinationes (vt inquit Aetius) & itinera Prognoſtica.
longa, maxime per niuem facta per affectionem hanc inducunt, proinde quidem in locis deſer-
tis, aut in balneo in hoc malum collapſi ex inſtanti perierunt auxilij facultate deſtituti. Quapro- Curatio.
pter auxilia confeſtim pro eius curatione adhibebis. Nanque aſsidui etiam βούλιμοι & exoluunt,
& in animi deliquia incidunt, quibus ægre auxilium reperitur ex eiuſdem Aetij auctoritate. Et
quoniam affectio hæc frigiditas eſt iuncta ſiccitati (vt Galenus inquit quinto de ſimplicium me- 5. de ſimplic.
dicamentorum facult.) propterea eius ſanatio per contraria perficitur, vt ipſe aſſerit, calidis ſiqui facult. cap. 4.
dem, & humidis tum cibis, tum medicamentis. Idcirco ſi in vijs quidam ex ingenti fame animo
linquantur, eos reuocabimus (vt octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, Cap. 4.
idem Gal. Archigenis auctoritate ſcriptum reliquit) odoramentis aceti, aut pulegij, aut quæ for-
te obtingit, terra aceto macerata, aut malis, ſeu pyris, aut alijs ſimilibus fructibus, qui ad manus
ſunt. Inſuper panem odorandum dabimus, preſertim ſi recens fuerit, & ingerere ipſum quo-
que cogemus, necnon caſeum boni odoris, præterea & ſuillam carnem aſſatam, ac coctam, & in
vniuerſum omne, quod valde nutrit, & potiſſimum ea, quæ odorem nidoroſum, ac probe condi-
tum habent. Per huiuſmodi enim odores (vt idem Galenus aſſerit præcitato loco) vt plurimum
tales reuocantur. Hoc etiam tempore & extremæ ipſorum partes conſtringendæ ſunt, ma-
nuum, ac pedum ſummitates calidæ aquæ feruentiori imponendæ ſunt, ipſique excitandi tum
maxillarum punctura, tum capillorum, ac aurium diſtentione. Ipſis vero ab exolutione, & ani-
mi deliquio reuocatis, panem in vino dilutum, aut etiam aliud quidpiam ex ijs, quæ aceruatim
reficere vires poſſunt, exhibebis, veluti ſunt oua ſorbia. Compendioſiſſimum enim auxilium
(vt inquit Aetius) ex cibo ſperare poſſunt, quem etiam ſi oblatum acceptare non poſſunt, ori in-
dere oportet violenter, cogereque vt ipſum transglutiant, eueſtigio enim, & à fame & ab animi
deliquio liberantur, & celeriter excitantur. Vitabimus autem omnino in his, qui hac affectione
ſunt apprehenſi, longiorem cibi dilatationem, ac inediam, & ne alternis tantum diebus ci-
bum offeramus. Verum ſolerti ratiocinatione facta ſingulis horis ſimpliciſsimum, modicumque
cibum dabimus. At ſi in febribus contingat hanc affectionem oriri, nam ſic quoque excitari Curatio, ſi in
poteſt, vt Aëtio viſum eſt præcitato loco, & Paulo cap. quinquageſimo libri ſecundi: licet tamen febribus acci
ea raro accidat, inſpiciendum eſt quo acceſsionis tempore contingat, nam ſi in remiſsione, ſeu dat.
declinatione febrilium exacerbationum irruat, intrepide eis cibi ſunt offerendi, quos dixi-
mus. Si vero in principio eueniat, aut in vigore apparuerit, per prædicta odoramenta conabi-
mur eos primo reuocare, potiſſimum pane calido vaporem adhuc mittente, vel polenta, aqua,
ſeu poſca madefacta. Frictio quoque tunc temporis extremarum partium adhibeatur, & ca-
taplaſma ex palmis, aut malis cotoneis in vino diluto decoctis ventriculo applicetur, atque hæc
vſque ad remiſsionem facere oportet, vt opportune cibum offeramus. Quòd ſi ex his ni-

hilo melius habeant, audendum eſt per ciborum ingeſtionem auxilium offerre vnam, atque alteram in vino madefactam buccellam panis tribuentes, vt exinde refocillati vſque ad remiſsionis tempus perueniant, in quo tum corporis curatio, tum ſufficiens cibus ordinetur. Nam neque Galenus ipſe veritus eſt in principio, incremento, ac ſummo vigore exacerbationum febrilium, potiſsimum calidis, & ſiccis corporibus, quibus etiam ſtomachus fuerit imbecillus cibum offerre, non vni duntaxat, aut alteri, ſed pluribus, vbi vſus poſtularet, præſertim panem ex vino dilutum, vt liquido conſtat apud eundem lib. x. Meth. medend. Nouit etiam Alex. (vt ipſe inquit cap. vj. lib. vij.) mulierem quandam, quæ adeo ingenti fame laborabat, vt nunquam ſaturari ſe diceret, verum & roſionem in ſtomacho ſentiebat, & capite dolebat, cui exhibita hiera pro purgante medicamento vermem euacuatione proiecit longitudine (vt ipſe refert) duodecim cubitorum, atque tunc immoderata, & furioſa appetentia conquieuit. Propter quod innotuit eam beſtiam fuiſſe cauſam, quæ ad cibum ſumendum ægram compelleret, atque omnia conſumeret, & non affectio βούλιμος dicta. Si vero à frigidis in ore ventriculi, & ſiccis redundantibus ſuccis hæc affectio excitetur, ijdem prius concoquendi, præparandi, ac expurgandi ſunt. Nanque iam dictis commode vtare acceſsionis tempore, vt ab animi deliquio reuocentur.

10. Method. c. 3. 4. 5. & 6.

Alexandri hiſtoria de muliere quadam

Sic parenti meo piæ memoriæ dum quando miles ... annorum ... erat, congeſtus de perpetua fame quam niſi perſæpe cibum ingereret ſentiebat a multis annis ... multa fruſtra expertus: tandem a parente meo ... (me puero) pilulis de Rhabarb. liberatus eſt: vermibus excretis. Quorum unus menſuras germanorum duas longitudine adæquabat, alter vermis cum fecibus poſteriori die exturbatus unius menſuræ longitudini reſpondit. A°

Περὶ ἀνορεξίας, καὶ ἀσιτίας, καὶ ἀποσιτίης. *Hoc eſt: De cibi faſtidio, ſeu inappetentia.* Caput LXIIII.

Cap. 7.

CONTINGIT non raro (vt Galenus inquit, primo de Cauſis ſymptomatum) vt ſuctionis ſenſus in ore ventriculi pereat, vel ſuctio non fiat, aut corpus ipſum non inaniatur, & propterea affectio quædam excitetur, quæ à Græcis communiter ἀνορεξία dicitur, à Galeno interdum ἀσιτία, vt patet commento Aphoriſ. xvij. libri quarti: ab Hippocrate autem cum præcitato Aphoriſmo, tum etiam Aphoriſmo tertio libri ſexti, ἀποσιτίη nuncupatur, & Aphoriſ. lxj. libri v. ἄση, cibi faſtidium ab Hippocrate & Galeno appellatur, à Latinis modo cibi faſtidium, interim inappetentia dicitur, quanquam inter ἀσίτους, & ἀποσίτους, hæc differentia tradatur à Galeno primo de Morbis vulg. quòd illi appetentia carentes cibum non ſumunt, reliqui oblatos faſtidiunt, quæ quidem affectio contraria exiſtit caninæ appetentiæ. Nanque in illa immodice appetunt, in hac nullo modo, ac nihil appetunt ægrotantes. In qua affectione, quòd os ventriculi læſum ſit, patet à Gal. præcitato lib. j. de Cauſis ſymptomatum, & comm. Aphor. iij. libri vj. Inſuper, & ab eius propriæ functionis oblæſione. Nanque ipſa appetentia nedum oblæſa eſt, ſed omnino abolita, vt eodem j. de Cauſ. ſympt. liquet, & propterea ſymptoma eſt in genere noxæ functionis animalis, & proprie ipſius appetentię ablatę, neceſſario conſequens aut ad deperditionem ſenſus ſuctionis venarum, quem famem naturalem ipſius ventriculi appellauit Galenus eodem j. de Cauſis ſymptomatum, aut quòd exuctio non fiat, aut quòd corpus non euacuetur, vt diximus, quinimò (vt idem Galenus teſtatur eodem loco) ex eiſdem etiam affectionibus non quidem pereuntibus, ſed propius ad abolitionem accedentibus, imbecilla, ſeu exigua oritur appetentia, & propterea quæ de inappetentiæ curatione dicemus, deſeruire etiam poterunt pro ipſius exiguæ, ſeu imbecillæ correctione. Dictarum vero affectionum, ſeu inappetentiæ (vt Alexander inquit cap. vij. lib. vij.) aut intemperies quædam, aut humores in ſtomacho contenti cauſæ ſunt, ſimiliter (vt Paulus aſſerit cap. xxxvij. libri iij.) duæ faſtidij cauſæ eſſe poterunt, aut vitioſa ſtomachi intemperies, aut humorum redundantia. Nanque ſi humorum adſit redundantia vtique inanitio non fiet, potiſsimum ſi nedum in ore ventriculi, ſed in vniuerſo corpore fuerit. Si vero vitioſa quapiam intẽperie ſtomachus laborauerit, ſiue cum humore, ſiue abſque eo, vnum duorum neceſſario conſequitur, quoniam aut non ſentiet ſuctionẽ ventriculus, aut eadem non fiet. Etenim ſi talis fuerit intemperies, vt omnino ſenſus ipſius oris ventriculi deſtruatur, vtique ſuctionem non ſentit, idque fieri poteſt, aut eo primario affecto, aut per conſenſum cerebri, ſeu ſextę coniugationis neruorum, ſimiliter & ſuctio non fiet, aut cum non adſit diſsipatio, ſeu inanitio, aut quòd reliquæ corporis partes propter earum imbecillitatem non ſugant, etiam ſi inanitio fiat. Qua de re dicebat Galenus præcitato lib. j. de Cauſis ſympt. quòd velut ad excitandam famem frigus in ventriculo non parum confert. Nam & vacua reddit corpora (vt cap. de canina appetentia, diximus) ac ipſorum tunicam cogens, conſtringenſque famem ſuſcitat, ita inter potiſsimas, continentesque cauſas, quibus fames impeditur, calor numeratur, Quippe qui ſolida corpora laxando diſſoluit, atque ad attractionis functionem reddit imbecilliora, humida vero fundendo ac aliquando ſupramodum extendit. Quamuis interdum frigida quoque oris ventriculi intemperies immodica ipſam excitare poſsit, vt liquet commento Aphor. xx. lib. ij. Hæc nanque vires corporis emortuas reddit, & deijcit, vnde etiam cibi faſtidij cauſa efficitur, Alexandro auctore, præcitato loco. Teſtantur autem calidam ventriculi intemperiem (Paulo teſte) ſitis, oleoque ructus, ſi cibus præter voluntatem ſit aſſumptus; item ſi frigidiora potius, & elaboratu peruicacia hac detenti queant concoquere. Frigidam vero intemperiem contraria indicant, neque enim in hac ægri ſitiunt, neque frigida ſuſtinent, & acida nonnun-

Commentario 1. cõmento 28.

1. de Cauſis ſympt. cap. 7.

In cibi faſtidio, ſeu inappetentia, quæ pars afficiat.

Loco citato.

Quis præter naturam affectus ſit.

Citato loco.

Cauſæ.

Cauſæ magis particulares.

Loco citato.

quam

quam eructant. Si vero vna cum calida intemperie biliosorum adſit redundantia humorum, roſionem, ac morſum ventriculi ſentiunt laborantes, nauſeaque magis & ſiti conficiuntur, & ſi humores computruerint, hi etiam interdum febricitabunt, vt Paulus aſſerit. Pariter ſi cum frigida intemperie craſſi, viſcoſique ſucci redundarint, ij nec roſionem ventriculi, nec ſitim experiuntur omnino. Communiter autem omnibus ſuperuenit nauſea, etſi in ventriculi ſinus humores ſe receperint, etiam ex his ipſis vomitus erumpit. Si vero infarcti tunicis adhæreſcunt, etiam eo quod ingeſſerant ſurſum educto, nauſea ſolum, non vomitu premuntur ægrotantes, præterquam cum cibos aſſumpſerint. Immodica autem corporis plenitudo preſertim humorum crudorum inanitionem prohibens, ſi inappetentiæ cauſa fuerit, quemadmodum vrſis, & quibuſdam latentibus alijs animalibus euenit, quæ per multum tempus à cibo abſtinent, maxime hyberno tempore, haud difficulter dignoſci poterit. Similiter etiam ſi propter quampiam aliam cauſam, vtpote cutis denſitatem, aut otioſam vitam impedita fuerit inanitio, & per conſequens excitata inappetentia. At ſi calidi fuerint vitioſi ſucci totum corpus occupantes præter alia ſigna, rigor aderit, & febris cum cibi faſtidio, ſeu inappetentia. Quæ haud negligenda erit, cum opus ſit ad vitam neceſſarium ipſa appetentia, Galeno teſte, Aphoriſ. iij. libri vj. Quamuis ſi iuxta principium morborum acceſſerit, aut iuxta vigorem cum vires adhuc ſuſtinere poſſunt, nihil moleſtiarum infert, Aëtio auctore, cap. xx. lib. ix. Modico enim alimento ægri opus habent, vt ipſe inquit. Si vero in declinatione totius morbi appetitus perditio accedat, aut in diuturna imbecillitate, aut viribus debilitatis, aut ex immodica euacuatione, periculo non vacat, ex eiuſdem auctoris ſententia. Augetur etiam affectio hæc & ab ætate. Incommode enim hoc malo pueri afficiuntur, vtpote qui voraces natura ſunt, & aſſiduo fomite opus habent. Quare magnus præter naturam exceſſus ſignificatur, ſi pueri appetitus perditione fuerint affecti. Calida itaque intemperies os ventriculi infeſtans, ac cibi faſtidium excitans, refrigerante victu curari debet (Paulo & Alex. teſtib.) Quapropter frigidus aër eligendus erit, moderatus ſomnus, atque vigilia, & quies magis præcipiendæ ſunt. Alui excrementa ſingulis diebus educenda ſaltem arte clyſterijs lenibus, ſi natura defecerit. Iram vitent, anxietates, ac reliquas animi perturbationes immodicas. Cibi quoque refrigerantes exhibeantur, præcipue qui ex aceto parantur. Qua de re panis poſca imbutus eſui, ipſaque poſca potui detur (vt inquit Paulus) conueniunt quoque lactuca, & cichorium ex aceto, vel poſca, & quæcunque alia è contrario intemperiei calidæ ſuperanti reſiſtunt. Similiter & aqua per ſe frigida, ſi moderate bibatur, confert. Nam immoderatus infrigidantium vſus non modo non iuuat, ſed etiam ſæpe inſanabilem morbum efficit, vt Paulus refert. Præterea cibi apparentur plures, & varij, ac optimo apparatu, & vltra dulcedine etiam allicientes, & appetitum irritantes, ac multi alimenti, & omnia, quæ exhibentur (vt Aëtius inquit) eiuſmodi eſſe conuenit, vt facile deuorari poſſint. Quæ enim multa commanducatione indigent, iniucunditatem quandam afferunt, & appetentiam euertunt. Quapropter oua ſorbilia interdum, & gallorum teſtes, & ex volucribus non graueolentes, & montanæ exhibeantur, quò ſufficiens alimentum corpori offeratur, Necnon pedes ſuilli in decoctione plurimum eliquati, idque commune ſit cibi faſtidio ex quacunque cauſa orto. Conandum eſt etiam vt per odoramenta appetitum reuocemus ex poſca, aut vino diluto, aut malorum cotoneorum, ſeu odoratorum pyrorum decocto, vel aquæ roſatæ excipe ℥.iiij. aceti, vini albi ℥.j. ſantalorum omnium ℥. ij. miſceantur & fiat odoramentum. Extrinſecus vero eis, quæ fouere ſtomachum & corroborare queant, ac calidam intemperiem alterare, vtendum, veluti eſt oleum roſaceum, omphacinum, ac cytoniorum, vel dictis oleis additis ſucci lactucæ, cichorij, portulacæ, vel ſolani ℥.j. ſantalorum, & corallorum rubeorum ℈. j. cum pauco aceto, ac exigua cera fiat vnguentum, quo vtare. Vel cytonium accipias & in poſca decoquito, contundito, ac ſtomacho imponito. Quo etiam tempore moderata corporis frictione, atque etiam pedum, ac manuum palpatione, ac contrectatione accuratiore vti conuenit, eodem Aëtio teſte. Saccellos item parare poteris ex roſis, violis, corallis, ac ſantalis, qui parum poſca inſperſi ſtomacho applicentur. Si vero nedum ex calida intemperie, ſed etiam ex mordacium bilioſorum humorum redundantia cibi faſtidium proritetur, priuſquam alia adhibeatur curatio, prædictos humores, aut vomitu, aut per aluum reijciendos curabimus. Per vomitum quidem vbi facilius æger vomat, quibus etiam facilior reddi poteſt, copioſa aqua tepida exhibita ſola, aut pauco aceto, ſeu ſyrupo acetoſo addito. Satius etiam fuerit (vt Paulus & Alexander teſtantur) ſi priuſquam tepidam exhibueris, humectantia ægro exhibeas alimenta, veluti ptiſanæ cremorem, vel ouorum lutea, deinde exiguo tempore interpoſito, vomitum prouocaueris. Nanque his ſine noxa erit & vtiliſſimus, vt Alexander inquit, At ſi difficilius æger vomuerit, melius erit materiam ad ventrem prouocare copioſiore, temperatoque alimento prius humectatam, Ita nanque ea purgantibus medicamentis prompte obedire poterit, vt refert idem Alexander. qua etiam ratione aquam hordei pauco ſaccharo addito exhibere poteris, aut ſyrupum violaceum, vel ex infuſione roſarum, ſeu de ſucco cichorij cum eadem aqua hordei, aut cichorij, vel lactucæ, vt humores alterentur, ac contemperentur, quibus aliquot vicibus aſſumptis, purgans medicamentum propinabis, eſto autem id quod ſtomachum non offendat, aut calidam intemperiem

Prognoſtica.

Curatio, ſi ex calida oritur intemperie.

Si ſimul cum calida intemperie vitioſi ſucci redundarint, curatio.

augeat. In quem vſum ʒ.iij. mellis aerij, aut ʒ.iiij. ſyr. ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum cum tamarindorum decocto exhibebis, vel loco prædictorum caſſia fiſtula vtare, & interim ſi videbitur ʒ. j. rhab. vigorati in aqua hordei, aut cichorij macerati, & per colum transfuſi prædictis adijcere poteris. Deinde ad ea, quæ ſtomachum ipſum intus, & extra alterant, ac roborant, modo à nobis conſcripta redeas, quo etiam tempore miua cytoniorum ſimplici, ac ſyrupo ex citri acido vti poteris per ſe, aut cum aqua hordei, vel cichorij. Item cytonium ipſum ſaccharo conditum confert, vel eorundem cytoniorum ſuccus cum aceto & melle permixtus

In fine. modo quo Gal. docet, ſexto de ſanitate tuen. tribuatur. Qui autem ob frigiditatem cibos faſtidiunt, contrarijs etiam medendi ſunt tum cibis, tum medicamentis, ac reliquis, quæ in victus ratione continentur.

Si ex frigida intẽperie inappetẽtia fiat, curatio.

Inter cibos vero magnopere commendauit Alexander ius columbæ, & vuas paſſas, etenim ipſæ ſtomacho ſunt gratæ, contemperantque maligna, & cruda concoquunt, & præter id quod non ſubito corrumpuntur, nutriunt. Pro potu quoque vinum vetus, & conditum confert. Item decoctum rutæ, aniſi, & petroſelini. Inſuper alia his & alimenti, & medicamenti nomine conueniunt, Paulo & Alexandro teſtibus. Decoctum etiam cinnamomi, aut piperis ex aqua calida communi conducit, vel etiam ipſum medicamentum, quod inſcribitur diatrionpipereon præbebis, aut diacalaminthes dictum. Ijs enim ſi quotidie vtatur is,

Cap. 10. quem frigidus venter infeſtat, nihil incommodi ſentiet, Galeno auctore, ſexto de ſanitate tuenda, veluti quibus venter, aut frigidus eſt, aut etiam temperatus. Ceterum, ſi ad frigus propenſior (vt ipſe refert) ijs aptum medicamentum eſt, quod diaſpoliticon vocant. Ex horum quoque numero eſt theriaca, quæ cum ſtomacho ſit idonea, maligna quoque contemperat. Vnde etiam ijs (vt Alexander inquit) quos humida recrementa maligna, & praua infeſtant, recte hoc antidotum exhibetur, vt vna quoque vice datum appetitum abolitum frequenter reuocauerit. Conducit præterea non parum ſucci abſynthij potio, ſeu ſyrup. ex eo confectus. Ceterum quibus ſtomachus nimium refrigeratus eſt (vt idem fatetur Alexander) etiam medicamenta ex pipere, & gingibere confecta porrigere neceſſe eſt, quorum numero etiam id habetur, quod ex malis cotonis paratur adiectum habens piper, myrrham, aut liguſticum, aut coſtum,

In fine. aut pulegium, vel ſatius iuxta Galeni ſententiam (eodem ſexto de ſanitate tuenda) ſic componas. Accipies (vt ipſe inquit) ſucci malorum cotoneorum, quæ dulciora, maioraque ſunt, ac minus acerba, Strutia in Aſia vocata, ſextarios Romanos duos, quibus mellis optimi tantundem miſcebis, aceti ſextarium vnum, & ſemiſſem, & cum ſuper prunas modice coxeris, & ſpumam detraxeris, immittes ʒ. iij. gingiberis, piperis albi ʒ. ii. deinde rurſus in ſimili igne recoques, donec mellis craſſitudo exiſtat, qua vtique craſſitudine ſtomachica medicamenta præparari ſolent, idque maxime dandum eſt ieiunis mediocris myſtri modo, Quanquam nec ſi à cibo ſit ſumptum, quidquam lædit. Commode quoque dabitur etiam ſi prius pranſus quiſpiam ante cœnam id ſumpſerit, maxime tamen tempeſtiue id duabus horis, aut tribus ante cibum obtuleris. Verum ſi medio temperamento ventres habeant, ita vt nec bilioſum excrementum, nec pituitoſum congerant, ijs piperis, & gingiberis dimidium eius, qui prædictus eſt modi, ſat erit, Vt ſit piperis ℥.j. gingiberis ʒ.ij. quemadmodum ſi immoderata frigiditas temperiem vitiat, ijs quatuor gingiberis, piperis tres, aut duas & ſemis vncias inijcias. Hoc nanque medicamentum tum ad appetentiam excitandam ijs, quibus ea languet, tum ad concoctionem ijs, qui parum feliciter cibos concoquunt, vtile eſt, & in ſumma ventri robur conciliat. In quauis tamen intemperie dicta, poteris medietatem piperis, ac gingiberis aſſumere, alias erit medicamentum admodum acre, vt ipſe expertus fui. Quandoque præterea ex citrio quod conficiunt medicamentum, non parum prodeſt cum melle preſertim. Extrinſecus vero vtendum eis quæ fouere ſtomachum, & corroborare queunt, veluti oleum eſt maſtichinum, de abſynthio, nardinum. Poteris item hunc in modum inunctionem parare, Recipe menthæ ſiccæ, ligni aloes, ſingul. ℈.j. maſtiches ʒ.iij. aloes ʒ.ij. ſucci abſynthij ℥.iiij. olei nardini, & maſtichini ana ʒ. ß. ceræ quod ſatis ſit, fiat vnguentum. Vel ſacculos componas excipiens menthæ vtriuſque, ac abſynthii cuiuſlibet p. vnum, corticum citri, ligni aloes, maſtiches, cinnamomi ana ʒ.ii. maceris, galangæ ana ʒ.j. roſarum ſiccarum p.ii. omnibus rite contuſis, ſacculi figurentur ad formam ſcuti, qui per ſe, vel in vino græco, ſeu guarneto macerati prius, applicentur, ac pluries iterentur. Emplaſtrum quoque conficere poteris ex palmulis, aloe, maſtiche, vino, & hordei farina, ac croco, adiectis oleo nardino, ac abſynthii ſucco, necnon ceræ & terebinthinæ parum. Sin autem nedum ex frigida intemperie, ſed ex viſcoſis humoribus cibi faſtidium ortum fuerit, ipſos extenuando, incidendo, ac abſtergendo medeberis, ea adhibendo, quæ ex oxymelite, ſeu muria componuntur, vt ſunt cappares ex oxymelite parati, oliuæ, quæ ex muria, aut oxymelite condiuntur, ac ſinapi cum oxymelite, & aceto comeſtum, etſi largius detergere volueris, etiam oxymelite Iuliano dicto vtere, Paulo & Alexand. auctoribus, in quem etiam vſum ſi hæc non ſuffecerint, ea compoſitio, quam picram vocant, accommodata eſt. Nam acrimonia ac calore eorum, quæ

Cap. 10. in ſe habet, craſſos, ac lentos ſuccos diſſecat, ac detergit, Galeno auctore, eodem ſexto de ſanitate tuenda. Verum aſſidue vti hoc medicamento non licet (vt ipſe inquit) ſed ſingulis ſeptem, vel decem diebus eam exhibere poteris pondere ʒ. j. ß. aut ʒ. ii. exhibitis etiam prius, quæ

iam

iam dictos humores præparare valent, vt mel roſaceum, aut ipſum oxymel, etiam ſcillinum ſi opus fuerit, aut id medicamentum, quod ex malis cotoneis paratur, quod mox ex Galeni mente conſcripſimus, dabis. Verum eiuſdem nedum ℥.j. ſed ij. vel iij. exhibere poteris, & quandoque plus, & demum ea condonanda ſunt, quorum ſupra meminimus, potiſsimum diatrion pipereon, diacalaminthes, aut theriacæ ℥.j. eorum pro qualibet vice tribuens cum pauco vino odorifero, aut aqua mulſa. Hiſque conducit (ſi non difficulter vomant) vomitus, qui cum aqua tepida, & oxymelite proritetur. Inſuper & alijs medicamentis conſcriptis extrinſecus vtare, ac exercitijs, & frictionibus valentiſsimis, quin etiam & digitorum in os immiſsione ſtomachus tur batus ſæpe ad excipiendos cibos eſt conuerſus ex Pauli, & Aëtij auctoritate. Quare hoc ipſum tum ante curationem, tum poſt eam eſt faciendum. Euomuntur enim aliquando biliosa, aut pituitoſa quædam, quæ perditi appetitus in quibuſdam ſunt cauſa, atque ita ab hac acceſsione eos liberabis. Si vero ex virium imbecillitate appetitus perditio contingat, conſiderare oportet qualis intemperies vires exoluat, & per contraria eam ipſam corrigere. At ſi propterea quòd ſuctio non ſentitur, cibi faſtidium accidat, cerebro, aut neruis ab eodem ipſi ſtomacho diſtributis, proſpiciendum erit, & cognita eiuſdem cauſa, eam prius auferre neceſſe eſt. Si autem propterea quòd totum corpus plenum exiſtat, eiuſdem corporis inanitione non peracta inappetentia fiat, idem vacuandum eſt, diuerſimode tamen pro varietate redundantis ſucci, quo caſu etiam valentiores exercitationes conferunt, ijs etiam quæ cutem rarefaciunt, vtpote balneis, ac frictionibus vti oportet, vbi ex cutis denſitate eadem inanitio non fiat. Ceterum, ſi ob alicuius viſceris inflammationem, aut obturationem appetentia deperdatur, illius etiam habere curam conuenit, vt inquit Aëtius. At ſi ex vlcere in ſtomacho, aut ventriculo exiſtente ortum ducat inappetentia, ab omnibus acribus & cibis, & potionibus abſtinere oportet, ac vti medicamentis, quæ leniunt, puta ſorbitionibus ex oleo, tum ijs quæ ex amylo, lemnia terra, & lacte, vel quæ melle paucisſimo conficiuntur, vt quæ purgent citra roſionem ex Pauli decreto. Extra vero ex palmulis, & cydoniorum carne, & polenta epithema facies, & ceratum ex melino, vel roſaceo cum ammoniaco, & thure.

περὶ δίψης σφοδρᾶς. *Id eſt, De immoderata ſiti.* *Cap. LXV.*

IN potionis appetentia totidem quoque fiunt ſymptomata, quot accidunt circa cibi appetentiam, atque ijs etiam ſimilia Galeno auctore, primo de Cauſis ſymptomatum. Nanque interim abolitum omnino eſt deſiderium potus, quandoque vero diminutum, quæ quidem ex eiſdem cauſis ortum habent, exceſſu, defectuque duntaxat differentibus, de quibus ſymptomatibus modo tractare non intendimus, verum de ea potionis appetentia mentionem faciemus, quæ vitioſa eſt, & ad portionem ſe habet cum ea, quæ circa alimentum eſt praua, aliquando quidem immodicum poſtulans potum, interim vero alieni per eam deſiderantur, perinde ac cibi.

Cap.7.

Hoc ſymptoma ſiue ingentem, ſiue immoderatam, ſiue vehementem ſitim appellabis, perpetuo in eo venter, & preſertim eius os affectum erit, vt liquet ex Gal. cum primo de Cauſis ſymptomatum, tum ſexto de Locis aff. Quanquam non ſemper primario ipſum afficiatur, ſed quandoque per conſenſum, vel iocinore, & maxime ſima eius parte, vel pulmone, vel meſenterij venis, ſeu ieiuno inflammatis ex ſententia eiuſdem Gal. præcitato libro ſexto de Locis affectis, & Alex. cap. viij. lib. vij. Dignoſces autem cum per conſenſum ab aliqua prædictarum partium inflammatione os ventriculi fuerit affectum, ex proprijs ſignis inflammationum earundem partium. At ſi primario oblæſum ſit, nullum tale apparebit indicium inflammationis prædictarum partium.

Quæ pars afficiatur in immoderata ſiti 1. de Cauſis ſymp.cap.7. 6. de Loc.aff. cap.2. 6.de Loc. aff. loco citato.

Quòd vero os ventriculi in hac affectione oblæſum ſit, ex eius etiam proprij muneris offenſione (quod quidem appetentia cum cibi, tum potus eſt) cuilibet patere poterit. At quòd ingens ſitis ſympt. ſit in genere noxæ functionum, atque ipſius appetentiæ deprauatæ, luce clarius eſt. Nec pro eius ſymptomatis notitia alia conſcribenda ſunt indicia, cum res ipſa ex laborantium relatione patefiat. Quanquam non ſemper vnum ſectetur oris ventriculi morbum. Nanque aut ventriculus calida, aut ſicca, aut vtraque intemperie affectus eſt, & maxime os ipſius, vt idem Galenus inquit præcitato ſexto de Locis affectis. Et propterea tum ipſe lib. primo de Cauſis ſymptomatum, & primo ue ſimpl. medic. facult. tum etiam Aetius libro quinto cap. cxix. & libro ix. cap. iiij. ac Paulus libro ſecundo cap. lij. & Alexander eodem cap. viij. lib. vij. ſitim oriri teſtati ſunt aut ob penuriam humiditatis, aut ob abundantiam caliditatis.

Quis affectus præter naturam ſit. Ingentis ſitis cauſæ. 6. de Loc.aff. cap. 2. 1. de Cauſis ſymp.cap.7.

1. de ſimplic. med. facult. cap.30.

Verum nedum ex nudis hiſce intemperiebus, ſed cum vitioſis quibuſdam coniunctis humoribus, qui ſalſi, aut bilioſi ſint, ventrem mordentibus excitari poterit quandoque, teſtante Galeno j. de Cauſis ſymptomatum. Nec mirum ſi ab eis potio magis, quàm cibus appetitur. Nam præter quàm quod ab ijs calefiat, ſicceturque ventriculus (vt ipſe refert) quæ vtique ſitis cauſæ ſunt, etiam liquari, fundique tum in eo, tum venis ſuccos contingit. Fundendorum autem ſuccorum ſymptoma, ea quibus continentur, implet: quemadmodum contra frigiditas vacuat. Deſiderantur etiam prædictis ſuccis in ventris tunicis redundantibus alieni

Loco citato.

X iiij potus

potus quandoque, perinde vtique ac cibi, pro dominantis vitioſi ſucci ratione. Atque hoc quidem in longo tempore ijs, qui vitioſa victus ratione ſunt vſi, ſuperuenit. Aliquando autem & immodica ſitis ex naturali humido ipſius oris ventriculi in eo veluti feruente oritur, vt patet eodem j. de Cauſis ſympt. id quòd etiam fieri nequit, niſi ab excedente eiuſdem oris ventriculi caliditate. Et propterea non ab re decretum eſt à iam dictis auctoribus præcitatis locis, necnon & à Gal. iterum Aphor. xix. lib. iiij. ingentem ſitim aut ob humoris inopiam, aut ob caloris copiam, aut propter vtrunque excitari. Nec admodum difficile erit dictas cauſas interſtinguere. Nam ſi ob humoris inopiam excitetur, tum ex infirmi loquela, tum ex ijs quæ præceſſerunt facile percipies, vtpote ſi ex defectu potus ſitis aduenerit, aut ab ea affectione, quam diabetem nuncupant, ſeu ex aliqua copioſa euacuatione præcedente orta fuerit. Poterunt & eiuſdem eſſe cauſa ij, qui pertinaciter ſibi ſuſtinere ſitim imperauerint, aut in nauigio ex aquæ dulcis defectu marinam biberint. Verum ſi ob caloris copiam ea fiet citra acrium humorum redundantiam, præter immodicam ſitim excedentem, in ventriculo ſentient laborantes caliditatem. Id autem contingit interdum ex alicuius medicamenti aſſumptione, quod calidum, acre, ac mordax fuerit. At ſi ex caliditate, & ſiccitate ſimul copulatis quidam ſiti premantur in febribus ardentibus, & adurentibus omnibus, ac æſtate, & graui æſtu laborabunt. Etenim in his preſertim febrientibus caliditas multa eſt, & ſiccitas ſuccedit, multa humiditate per violentiam febris conſumpta (Aetio teſte eodem cap. cxix. lib. v.) Si autem ſimul cum caliditate vitioſi adſint ſucci redundantes ſalſi, aut bilioſi, haud difficulter ex ijs, quæ præcedenti cap. diximus, interſtinguere poteris, preſertim ex oris ſapore diuerſo, ſalſo, aut amaro. Quanquam ſi ſalſi humoris copia in ventre fuerit congeſta (quem admodum accidit in aquæ intercutem affuſionibus) aut pituita ſalſa ventri illita inhæſerit (vt Gal. fatetur j. de ſimpl. med. fac.) ex caliditate ſimul cum humiditate coniuncta ſitis orta erit. Si autem bilioſi redundarint ſucci, à calida & ſicca ventriculi diſpoſitione ſitis proueniet, cum talis fuerit naturę is ſuccus. Fiunt quoque nonnulli ſitibundi ex immodico vini meracioris potu, preſertim veteris, ac ciborum calidorum eſu, & qui quandoque viperas deuorarunt, aut qui vinum, in quo talis ſerpens fuerit merſa, biberunt, non ob aliam cauſam, quàm earum aliquam, quas ſupra diximus. Verum ne quis decipiatur, animaduertendum nos ingentis ſitis, quæ in ægris excitatur corporibus, & non exiguæ, modicæ, ſeu ſuperficialis, quæ in ſanis quandoque corporibus oriri conſueuit, verba feciſſe. Nanque licet ea ob ſiccitatem etiam, aut caliditatem fiat, tamen neque à toto corpore, neque ex magno ventriculi partium affectu excitatur, Galeno auctore vj. de Morbis vulg. Sed (vt ipſe inquit Eraſiſtrati auctoritate) areſcentibus, aut incalentibus locis illis, per quos ab ore ad ventriculum humor delabitur, fieri conſueuit. Et propterea ſi areſcentibus locis illis fiat, ſomnus remedio eſt, corporis penitioribus, atque iam dictis locis madefactis, vtpote per ſomnum ſanguine ad interiora delapſo (vt ipſe inquit Gal.) vel quia idem ſomnus humores concoquit, vt teſtatur Aetius. Verum ſi ob caliditatem iam dictarum partium ſuperficialis ſitis aderit, atque à ſomno expergefactis, vigilantibus facile ſedabitur. Caleſcunt enim dum in ſtomacho cibi concoquuntur, calido quodam halitu ad eas partes delato, quæ caliditas cum in vigilijs circa ſuperficiem expanditur, à tali ſiti facile liberantur, euaneſcente ſiquidem calefactarum partium caliditate. Verum ſi ob comeſtorum, epotorumque calorem ventriculo excalfacto, à ſomno ſiticuloſi fiant, abſque externo ſubſidio per vigilias ſitis non ſedabitur, & propter ea Hippoc. eodem vj. de Morbis vulg. dicebat, ſiti ſuperficiali ſomnus medela eſt. Siti vero ex ſomno, vigilia quibuſdam, & Aphor. xxvij. libri v. qui noctu bibere appetunt (inquit) ijs admodum ſitientibus ſi ſuper dormierint bonum. Neque enim omnibus à ſomno excitatis ab eodem affectu ſitis oboritur. Verum ingentis ſitis, de qua modo ſermo habetur, non paruifacienda curatio eſt, cum ſi nimium inualeſcat, ex ea ægri perire poterunt, quemadmodum Galenus nonnullos vidit immodice ſitientes perire ex diuerſis cauſis, ac modis quoque diuerſis, vt patet apud eundem præcitato lib. j. de Cauſis ſympt. At pro eius curatione non ſemper refrigerantibus, humectantibuſque vtendum erit, ſed vbi cauſam accurate diſtinxeris, atque internoueris, ita tandem congrua adhibenda curatio eſt, Alexand. teſte præcitato cap. viij. lib. vij. & proinde ijs, qui ex ſiccitate ſitiunt, humectantia conueniunt, ita vt aer humidior conſueto eligatur, temperatus tamen in calore, & frigore. Somnus ſolito longior conuenit, nanque hoc duntaxat curari hæc ſitis conſueuit. Quies etiam præcipienda erit. Nam & ipſa ex accidenti humectat, ſaltem ſeruans humiditatem, eam ſcilicet, quæ ex cibo prouenit, non exſiccans, vt patet apud Gal. comm. Aphor. xiij. lib. iij. cibi quoque, & potus humidiores ſint. Et ſi ex immodica euacuatione fuerit ſiccitas orta, erunt cibi eligendi nedum humidiores, ſed qui multum, ac prompte nutriant, optimique alimenti, & qui facilius concoquantur, veluti contuſa, ſeu iura ex carnibus gallinarum, aut pullorum, ptiſana, ſeu eius cremore adiecto. Potus ſit aqua, aut vinum album, tenue, ſubaſtringens multa aqua permixtum. Si vero ex defectu potus fuerit excitata, abundanter ijs tribuendus erit, viribus conſentientibus. At ſi ex diabetica diſpoſitione, ea curanda erit. Verum vbi ex caloris copia orta ſit ſitis, ſi ob caliditatem eduliorum, aut ob multum vini meracioris potum excitata fuerit, medela eſt, frigidæ potus, Galeno teſte vj. de Morbis vulgaribus, & Aetio præcitato cap. cxix. lib. quinti. Similiter & ex eiuſdem Aetij auctoritate, vbi longo iam tempore ſtomachus æſtuat, radicis

Citato cap.

Cap. 30.

Commentario 4. cõm. 23

Citato lib. 5. cap. 119.

Loco citato.

Prognoſtica.

Cap. citato.
Curatio.

Galen. 6. de Morb. vulg. loco citato.

dicis dulcis ſuccus potatus auxiliatur, atque ipſa etiam radix ex aqua item pampinorum vitis, cremor,& portulacæ ſuccus, vt apud eundem patet capite quarto libri ix. eodem pacto cucumeris ſatiui ſemen commanducatum, vel decorticatum,& tritum, & ex aqua potatum. Nec minus prodeſt tum lactucæ, tum portulacæ ſemen manducatum,& ex aqua potatum. Vniuerſa autem victus ratio in his ad frigidum vergat. Vbi vero cum caliditate coeat humiditas,& propterea ſitis fiat, optima eius medela acetum eſt, vt Galenus inquit, primo de ſimplicium medicamentorum facultatibus. Cap.30. Poterit inſuper & eiſdem exhiberi mali medici, ſeu limoncelii ſuccus cum aqua frigida, item malorum cytoniorum, vel pampinorum vitis, vel mali punici ſuccus ſorbitioni per ſe, aut cum aqua datus confert. At vbi ex calore ſimul, ac ſiccitate ſitis fuerit orta, optima medela eſt (Galeno teſte ibidem) acetum vt quod ſtrenue refrigeret,& quouis expedite permeet, & aqua, quæ ſupra quàm quod refrigeret, omnium ſit vel humidiſsima. Nihil enim eſt aqua humidius (vt ipſe inquit.) Componi autem inter ſe debent, vt facile potari poſsint, dico acetum & aqua. Id quod ex ſumentis guſtu,& non noſtro iudicium facere oportet, rati tunc fore conuenientiſsimum,& proinde etiam vtile, cum eidem fuerit iucundum. Ab extra vero conducit ſanguinariæ, intybi, ſonchi, pampinorum vitis, ſeu portulacæ ſuccus cum aqua roſacea, ac pauco aceto permixtus, ſi frigidus ſtomacho adhibeatur. Vniuerſa vero victus ratio frigida, & humida præcipiatur. Verum ſi in febrientibus ſitis accidat, lenimenta quædam ſitis excogitanda ſunt, ex Aetii ſententia, quandoquidem & menſuram,& tempora potus decernere oportet. Nam ſi ſine detrimento bibere poſſent ægri quando vellent, hanc ſane ſitis medelam ſtatim amplecterentur, ſed quoniam intempeſtiue ſumptus potus non ſolum ſitim non extinguit, ſed etiam contra auget, propterea non ab re, eadem (vt diximus) lenimenta ſitis excogitanda ſunt, quibus oportet vti in principiis, ac exacerbationum augmentis, quo tempore potus prohiberi debet. In vigoribus autem primum per gargariſmos, & collutiones oris ſqualłorem corporis mitigare oportet. Deinde declinatione incipiente potum dare. In remiſsione vero etiam nolentes aliquando cogendi ſunt, vt potum aſſumant. Mitigare itaque oportet hanc ſitim per irrigationem capitis ex oleo frigidiſsimo, vel roſaceo, Paulo & Aetio teſtibus, optime etiam facit (vt inquit Paulus) nigræ lactucæ ſemen commanducatum. Ad hæc cucumeris ſemen in ore retentum, vel portulacæ viridis ſeminis, ſimiliter & peponis, ſuccique radicis dulcis, & tragacanthi ſingulas partes æquales aſſume, & cum ſaccharo ad fabæ magnitudinem reducito, ac vtere. Aut ſeminis cucumeris ſatiui excipe ℥.iiij. tragacanthi ℥.ij. tragacanthum contundito,& cribrato, ſemen vero conterito,& cum crudorum ouorum recentium albumine, ac ſaccharo catapotia formato, & ex his vnum ſub lingua tenendum exhibeatur, vt paulatim diſſolutum deglutiatur. Adieci autem ſaccharum his medicamentis quo iucundiora fiant, quod in aqua roſacea diſſoluatur. Conducit etiam melonis indi ſemen, aut eiuſdem parua fruſtula, eius ſubſtantiæ, quæ eſt inter externum corticem,& internam medullam, ſi in ore detineantur. Ex ſucco etiam malorum punicorum, vel pampinorum vitis, aut cytoniorum cum aqua permixtis, in acceſsionum vigore, gargariſmi, & oris collutiones faciendæ ſunt. Pariter & ex vino albo aquoſo multa aqua permixto. At in declinatione exacerbationum vbi incœperit, ac in earum remiſsione potum dare conuenit aquæ frigidæ vbi omnia conſentiant, ſeu pauco aceto adiecto, vt diximus, ex Galeni ſententia, vel ℥.iij. ſyrupi acetoſi ſimplicis; aut ex oxyſaccharo aſſumas, ac frigidæ permiſceas, vel vt tutius exequaris non aquæ frigidæ, ſed aquæ hordei miſcebis. Verum vbi vitioſus quiſpiam humor in ventriculo contineatur, billioſus ſi fuerit, ac prædicta refrigerantia, & humectantia non ſuffecerint, ita vt ex eiſdem alteretur, ac contemperetur, per vomitum vacuari procurandum eſt, cum his, quæ præcedenti cap. diximus, modo laborans non difficulter vomat. Nam ſi difficulter vomuerit, per inferiora purgandus erit lenientibus duntaxat medicamentis, vtputa caſsia fiſtula, melle aereo, ſaccharo violaceo, aut ſyrupo ex pluribus infuſionibus violarum, vel roſarum cum tamarindorum decocto. Deinceps, quæ diximus medicamenta intus,& extra ſitim arcentia, propinentur. Pariter ſi pituitoſus, ac ſalſus fuerit is qui redundat ſuccus, quæ abſtergunt, ac repurgant eundem humorem, offerre conuenit, veluti eſt ptiſana ac eius cremor, radicis glycyrrhizæ decoctum ex aqua, ac ipſummet roſaceum mel, ſeu diluta aqua mulſa, & vbi hæc detergere non valuerint, quæ purgant adhibeto, caſsiam, videlicet, fiſtulam cum trochiſcato agarico, aut diacat. & deinde ad ea, quæ ſitim arcent, præſertim ex calida, & humida affectione ortam, præbenda te conuertas. Huiuſmodi ſitim à ſalſa pituita ortam nouit Alexander per ſalſos cibos (vt ipſe inquit) finitam fuiſſe. Quæ vero ſitis ex inflammatione oritur, cuiuſuis prædictarum partium curata inflammatione ſedabitur.

Sitis curatio in febrientibus. Lib.5. c.119

nei

περὶ λυγμοῦ. *Ideſt, De ſingultu.* *Caput LXVI.*

Singultus q.d ſit.

ORITVR interim veluti conuulſiua oris ventriculi affectio, ſiue ſtomachi conuulſio quædam, quæ à Græcis λυγμὸς, quandoque autem ab Hippocrate λύγξ dicitur, à Latinis autem ſingultus nuncupatur, qui motus quidam eſt vehemens, ac violentus ſtomachi, quo rem infeſtantem expellere conatur, vt ex Gal. ſententia liquet, cum tertio de Cauſis ſymptomatum, tum commento Aphor.xxxix. lib.vj.

Cap. 2.

Quibus ſingultus à vomitu differat.

Hic quidem motus (licet eiuſdem generis ſit cum vomitibus) fortior tamen illis, ac vehementior eſt, cum per eum ſtomachus appetat, ac conetur eorum aliquid expellere, quæ in ipſo continentur. Non ſiquidem in eius latiori ſpatio, ſed in ipſo ventris corpore, atque ea, quæ ſunt in ipſius ore penitiora, at quòd ea quæ veluti abſorpſerit ſtomachus, ſeu ventriculi os, quæ quidem per ſingultum excernere tentat ventriculus ipſe, vehementiori motu indigeant, vt expellantur, quàm ea quæ in capacitate ventris continentur, & per vomitum expelluntur; omnibus ferè clare patet, mediocris itaque in vomitibus erit ſtomachi motus, ſiquidem per vomitum ea duntaxat appetit expellere, quæ in ventriculi ſpatio latiori continentur, fortior autem, & vehementior in ſingultu, cum ea, quæ ſunt in ipſius ore penitiore, atque in ipſo ventris corpore infarcta, expellere tentat ventriculus, vt liquido conſtat apud Galenum præcitato libro tertio de Cauſis ſymptomatum, & commento Aphoriſ.xxxix. lib. vj.

Cap.2.
Vide Auic. lib.3. fen. 13. tract.5. c.19.
3.de Loc. aff. cap.7.
5.de Loc. aff. cap.6.
Quæ pars in ſingultu afficiatur.

Valeant ergo Arabes, & eorum doctrinam ſectantes, qui contrarium ſentiunt. In hac affectione quòd os ventriculi affectum ſit præcipue, patet apud Galenum tum præcitatis locis, tum etiam tertio, & quinto de Locis affectis, cum pars hæc, vt ſæpius diximus, exactioris ſit ſenſus, quandoque ex eiuſdem Galeni ſententia commento Aphor.iij.lib.vij.nedum os ventriculi, verumetiam totus ventriculus ipſe. Nonnunquam etiam & pars ea, quæ proprie ſtomachus appellatur, gulam nominant, affici poteſt, licet non adeo exactioris ſit ſenſus.

Qu s affect᷒ præter naturã ſit ſingultus.
Cap. 1.

Affectio hæc cum contineatur ſub communi genere motuum illegitimorum, ſeu deprauatorum, vt liquet ex Gal.lib.ij.de Cauſis ſymptomatum, & maxime eorum, qui à facultate fiunt, à cauſa tamen præternaturali irritata. Propterea nulli in dubium venit, quòd ſimptoma ſit, in genere noxæ functionum naturalium ipſius ſtomachi deprauatarum. Nanque non vnius duntaxat facultatis opus, ſeu deprauatus motus eſt, ſed duarum ex eiuſdem

Cap.2.

Galeni decreto præcitato lib.iij. de Cauſis ſymptomatum, nempe expultricis, & retentricis. Miſcentur etenim tum morbi, tum ſymptomata interdum tam expultricis, quàm retentricis facultatis, vt ipſe refert. Verum primum quidem expultricis motus eſt non legitimus, ſecundo loco retentricis, ac complectentis facultatis eiuſdem ventriculi, vt ipſe Gal.inquit. Qua ratione nemo inficias ibit nos ipſum dixiſſe illegitimum eſſe motum expultricis ventriculi facultatis, cum eiuſdem primo noxa ſit, ſecundario vero ipſius retentricis. Primo nanque per hunc prauum cupit, ventriculus, media expultrice facultate, id quod contriſtat reijcere. Secundario vero cum praue venter ſingultit, retentrix quoque facultas oblæditur, cum praue, & non naturaliter cibos complectatur: propter eundem illegitimum, ſeu conuulſiuum ventriculi motum, (ſiquidem conuulſio in totum non eſt, ſed veluti conuulſio quædam, & ambarum virtutum commune ſymptoma) vt eidem Galeno placuit, idque non ab re, nanque conuulſio ſolis accidit muſculis, ventriculus autem, nec ſtomachus muſculus eſt. Sed in hac affectione ſimili tum affectu, tum motu mouentur, eis quibus inſtrumenta reſpirationi ſeruientia per tuſſim ex intemperie ortam, omnibus nimirum ventriculi partibus, quod contriſtat expellentibus.

Bifariam poſſe ſingultus generari.

Quòd vero ob geminam cauſam excitari poſſit, ab Hippocrate decretum eſt Aphor.xxxix. lib.vj. Inanitionem, inquam, vel repletionem, veluti & ipſa conuulſio proprie dicta. Illud idem confirmauit Galenus commento Aphor.xiij. eiuſdem lib.vj. Quanquam magna ex parte à plenitudine, raro autem ex inanitione fiat ſingultus, vt ipſe inquit. Hos ſectati ſunt Paulus libro ſecundo cap. lvj. Alexander cap. xv. libri ſeptimi, & Aetius libro nono cap. v.

Dubium aduerſus Hip.
Cap.3.

Verum circa hanc Hippocratis ſententiam hæſitare videtur Galenus libro octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, aſſerens quòd ipſe in conuulſione tertiam aliquam cauſam ſupra euacuationem, & repletionem nondum reperit, ſingultum autem ſine his fieri vidit, vtpote ex acribus humoribus, aut ſeroſis, & medicatis ſtomachum mordentibus, quos vbi vomitu reiecerint, ſtatim ſingultu liberantur. Quinetiam ex deuorato pharmaco ex tribus piperis generibus conſtante, vel ipſomet pipere tenuiter cribrato, ſi ſtatim vinum poſtea biberint, & preſertim calida aqua temperatum, omnino ſingultiunt, calore quidem potus piper ad interiora deuehente, ſua vero acrimonia ipſo

8.de compoſ. med. ſec.loc. cap.3.
3.de Loc. aff. cap.7.

ventriculum moleſtante, vt ipſe Gal.refert præcitato commento Aphor.xxxix. libri vj. ex quorum numero ipſe erat, vt patet tum præcitato libro octauo de compoſitione medicament.ſecundum locos, tum tertio de Locis affectis. Amplius & à cibo in mordacem qualitatem corrupto, quinetiam ex rigore, ſeu frigiditate oris ventris ſingultus excitatur, vt ipſe refert, Quanquam etiam aſſerat dignum conſideratione eſſe, num ob nimium euacuationem fiat ſingultus, veluti & conuulſio. Id tamen admittendum erit, ex Hippocratis auctoritate, quamuis raro accidat. Ex quibus liquet non ſolum ex repletione, & inanitione ſingultum fieri poſſe, verumetiam ex nonnullis alijs cauſis morſum ipſi ventriculo inferentibus, ob immodicam videlicet calidita-

tem,

tem,vel frigiditatem. Quòd vero vehemens caliditas,atque frigiditas morſum inferant,ac media continui ſolutione,dolorem proritent,liquet ex Gal.iiij.de ſimplic.med.facult.quamuis vna erodendo, reliqua vero diluendo id efficiat. Quòd etiam præter inanitionem, & repletionem iam dictæ cauſæ ſingultum excitare valeant, confirmatum eſt à Paulo, Aëtio, & Alex. præcitatis locis,verum ne calumnia Hippocr. aliqua tribuatur,ac de inſufficientia damnetur, nec Galen. & reliqui iam dicti auctores vt ſuperflui condemnentur, dicere poſſumus primo Hippocr. præcipuas vniuerſaleis,ac maximas tantum cauſas recenſuiſſe ipſius ſingultus,quæ ſunt inanitio,& repletio, reliquas vero particulares tanquam manifeſtas omiſiſſe, quas demum Galenus,& reliqui particulatim enarrarunt. Vel rectius dicamus, quòd quamuis plures eſſe poſſint particulares ſingultus cauſæ præter repletionem,& inanitionem, cunctæ tamen ad eas reduci poſſunt. Nanque cum omnes morſus ratione, vt diximus, ipſum efficiant, aut calfacientes cauſæ erunt, ac humores calidi, acres, & mordaces, & ſic quiſnam vereatur quòd vim habentes exiccandi, dicere poterimus, ex inanitione ſingultum fieri ex talibus cauſis? Quemadmodum ipſemet Galenus decretum reliquit Aphoriſmo primo libri quinti, vel non calfacientes,ſed infrigidantes ventriculum ipſum immodice, propterea ſingultum excitabunt, quo caſu quis etiam verebitur, quòd ſingultus hic reducetur ad eum, qui ex plenitudine oritur? Nam cum rigor,& frigiditas omnia neruoſa corpora efficiant ad difflandum difficilia, ſunt cauſa vt hæc repleantur, atque ideo ſingultus inde exiſtant,vt teſtis eſt Galenus commento Aphor. xiij. lib.vj. Non itaque defecit Hippocrates in narrandis cauſis ſingultus, nam conſiderata rei natura,duæ duntaxat vniuerſales (quas ipſe refert) erunt, Nec de ſuperfluo Gal. & reliqui condemnari poſſunt, vt qui ſpeciatim magis, ac manifeſtas cauſas præter inanitionem, & repletionem conſcripſerint, licet ad eaſdem reduci poſſint cunctæ, quæ dictæ ſunt, vt reliquæ, quæ ab alijs narrantur: quemadmodum ſi in febribus ſingultus fiat, ſtomacho preſertim, aut aliquo alio viſcere inflammato. Tot itaque ſingultus cauſæ eſſe poſſunt particulares, licet vniuerſales tantum duæ ſint. Quæ omnes particulatim facile dignoſci queunt. Nam ſi ab inanitione excitetur, ex præcedentibus cauſis inanientibus, vt immodico ſanguinis fluore,aut alui profluuio, ſeu reliquis huiuſmodi dignoſcere valebis. Si ex repletione, aderunt & plenitudinis ſigna,ſic ſi ex acribus humoribus, & medicata qualitate præditis, eorum ſigna aderunt, & vbi vomitu eos reiecerint, ſtatim à ſingultu liberantur,veluti etiam ſi ex cibo corrupto in mordacem qualitatem aliqui ſingultiant, hi quoque à vomitu ſtatim liberantur. Similiter ex rigore oris ventris, aut ob eiuſdem partis frigiditatem, vel ex deuorato pharmaco ex tribus piperis generibus ſingultire continget, ex relatione ægri facile percipi poterit. Quamuis pueris maxime ob corruptionem alimenti in ventre, aut ob eiuſdem partis frigiditatem ſingultus accidat,Galeno teſte,octauo de compoſit.med. ſecun. locos. Fruſtra itaque conterendum tempus erit in narrandis alijs ſignis cauſarum ſingultus, cum prompte quælibet earum percipi poterit, tum ex ægroti ſermone,tum etiam ex ijs, quæ ſupra diximus, Verum ſingultus ex inanitione ſi fiat, ſiue ex immodico ſanguinis fluore, aut ex nimia purgatione, ſemper malum erit,Hippocrate auctore,Aphor.iij. & iiij. lib. v. Nec minus, & malum erit vbi à vomitu ſingultus excitetur. Indicat enim vel cerebrum neruorum principium, vel ventriculum pati non mediocrem inflammationem, ex ſententia Hippocratis & Gal. Aphor. iij. lib. vii. Similiter & malum erit ſi ab ileo ſingultus fiat, vt liquet apud eundem Hippocrat. Aphor.x. præcitati libri ſeptimi. At ſi ſingultus in altiore ſopore, aut animi deliquio, aut tetanis obortus fuerit, mortem non longe abeſſe præſagit, vt inquit Aëtius: & ſingultu tamen correptum ſternutatio ſuperueniens liberat,inquit Hippocrates Aphor.xiii.libri ſexti,quando ſcilicet ex plenitudine fiat, vt Galenus exponit. Vbi autem ex euacuatione ortus fuerit ſingultus, curabitur per alimenti conuenientis aſſumptionem, & per ea quæ defectum explent, eodem Aëtio teſte. & ſi perſeuerauerit adhuc immodicus ſanguinis fluor,aut alui profluuium eiſdem proſpiciendum erit,iis maxime conducit oleum amygdalarum dulcium potum per ſe, aut cum aqua tepida, pariter & ptiſanæ cremor per ſe, vel cum contuſa pullorum carne. Si vero ex frigiditate,calfacientibus curari debet (Galeno & Aëtio teſtibus) tum cibis,tum medicamentis. Quapropter in potu ruta cum vino exhibenda eſt,aut apium,cuminum,calamintha,aſarum,pulegium,dictamum,aut nardus celtica,quodlibet eorum per ſe, aut ſimul mixta in aqua mulſa decocta,vel etiam ſeſeli,& daucus,ſeu caſtorium ex Gal. Aëtii, & Pauli ſententia,vel ſyr. de mentha, ſeu è corticibus citri paratum exhibe. Interim quoque ℥.j.diacalaminthes,aromatici roſati, aut diarhodon,ſeu diacinnamomi cum exiguo vino,aut aqua mulſa prębebis. Foueri etiam extrinſecus debet ſtomachus oleo,in quo ruta,cuminum,& abſynthium ſint decocta, vt idem Aëtius inquit. Inſuper oleo maſtichino,nardino,coſtino ab extra vti poteris, ſimiliter & ſacelli parentur ex vtraque mentha,abſynthio,calamintha,ac pulegio ana p.j. macere,caryophyllis, cinnamomo ana ℥.ij.corticibus citri,ligno aloës,& chiamaſtiche ana ℥.j.contuſis omnibus ſacelli formentur, ac calidi per ſe, ſeu parum inſperſi vino albo odorifero applicentur. Quòd ſi ſimul cum frigitate, frigidorum, viſcoſorumque humorum copia adſit, extenuantibus, & incidentibus vtendum eſt, Alexandro auctore, inter quæ ſummopere acetum ſcillinum approbat, ac ipſum oxymel ſcillinum. Paulus vero, ac Aëtius eis, qui integræ ſunt ætatis ℥. j. caſtorij ex poſca potui

Cap.1. Reſolutio.

Cap.3. Prognoſtica. Curatio, ſi fiat ex inanitione.

Si ex frigiditate.

Si ex frigidorum humorum copia.

potui tribuunt, quinetiam & ipſum forinſecus (vt aiunt) impoſitum cum oleo ſicyonio, aut antiquo commodum exiſtit. Denique (vt Paulus refert) ſpiritus retentio potens eſt remedium. Ab extra vero vſus (vt inquit Trallianus) fuit caſtorio, ſtyrace, & maſtiche, oleo ipſa incoquens, agitabatque inter coquendum oleum ruta, & ex eo ſtomachum vehementer fouebat, & vbi hæc non ſuffecerint, per vomitum modo dicti ſucci vacuandi ſunt, preſertim ſi facile vomant, qui etiam iuuari poterit ex potu aquæ tepidæ cum oxymelite, etiam ſcillino ſi opus fuerit. Et ſi ægre euomant, per inferna ex hiera, & agarico (niſi quid prohibeat) vel tutius per clyſteres purgabis, qui ex eodem agarico, & hiera, roſaceoque melle diacatho. aut medicamento ex dactylis parari poterunt, oleo, & ſale adiectis cum mercurialis, caricarum, florum chamæmeli, foliorum betæ, ac maluarum decocto. Curat item ſternutatio ſingultum à plenitudine ortum, Hippocr. & Gal. teſtibus præcitato Aphor. xiij. lib. vj. Nam violento opus eſt motu, vt veluti concuſſæ ipſum efficientes humiditates diffluentur, atque euacuentur, hoc autem facit ſternutatio (vt Gal. inquit) pariter & vomitus ſufficiens erit ipſius medela, vt liquet eodem viij. de compoſ. medic. ſec. loc. Qua ratione etiam ex Aëtij decreto, confert extremarum partium adſtrictio, compreſſio ſpiritus, vociferatio concinna cum plurimo clamore; deambulatio longa, & concitata, geſtatio, atque adhuc magis equitatio, & cucurbitulæ cum plurima flamma pectori, ſtomacho, & dorſo affixæ. Vbi vero ob caliditatem, mordacemque acrimoniam ſingultus fiat, primum vomitum reperiemus ſufficientem medelam, Gal. & Aëtio teſtibus. Quod ſi excrementa rodentia, & corrupta fuerint, ijs vtendum eſſe conſtat (vt inquit Trallianus) quæ contemperant, & ſimul id quod rodit, abſtergere poſſunt. Quapropter temperata aqua, & pane ea imbuto, ac copioſa ptiſana vtendum, item piſciculo aliquo, qui aceti paulum habeat, & pullis columbarum. Obtunditur etiam dictorum excrementorum mordacitas, ſi intybi ſuccus fuerit potatus, item cucumeris ſemen decorticatum, tritumque bibitum, & lactucæ ſemen, eodem modo: adhæc portulacæ ſuccus potatus, ipſaque portulaca in cibo ſumpta, & myxarum decoctum in potu acceptum, maximeque omnium tamen præſtat (vt inquit Aëtius) lac recens mulctum, potatum, id vero ſit aſininum, aut caprillum: adhuc exhiberi poterit vtiliter ſyr. violaceus, ex nymphæa, de papauere, ac de infuſ. roſarum, ſeu de ſucco cichorij. Conducunt etiam pariter & hæc, ſi ex cibis in mordacem qualitatem corruptis aliquis ſingultiat, prius tamen præcedente vomitu, vt diximus. Sic etiam ſi ſingultus fiat ex ſeroſis quibuſcunque, & medicatis humoribus, ſtomachum mordentibus. Verum vbi mordacitas ex ijs non alteretur, abſtergatur, ac diſcutiatur ijs quæ ſenſus ſtupefactionem inducunt, vti opus erit ex eiuſdem Gal. & Aëtij decreto. In quem vſum ℥.j. medicamenti Philonij perſici, aut romani exhiberi poterit. Quanquam ipſi pharmacum quoddam mixtam quandam facultatem habens alterandi, diſcutiendi, attenuandi, ac reſiccandi, & ſenſum obtundendi conſcribant, quo etiam, ſi videbitur, vti poteris. Nam Gal. præcitato lib. viij. de compoſ. medic. ſecundum locos, nedum idem medicamentum Aſclepiadis auctoritate conſcripſit, ſed particulatim quodlibet medicamentum ſimplex, quod in ipſo ingreditur, expoſuit, ac eius vires examinauit. Ab extra vero oleum roſaceum, citoniorum, de papauere, ac ex nymphæa applicari poterunt quodlibet eorum per ſe, aut cum aliquo aliorum permixtum, adijciens ſolani, aut portulacæ, lactucæ, ſeu intybi ſuccum, nec non aceti parum. Verum ſi ob ipſius ventriculi, aut alterius viſceris inflammationem ſingultus fiat, ex eiuſdem inflammationis curatione ſedabitur. Id vero ex ijs quæ paulò poſt dicemus, patebit. Similiter ſi fiat ex ſpiritu flatuoſo, eis quæ ipſum diſcutiunt intus, ac extra adhibitis ſoluitur, Conſulto etiam prætermiſimus particularem victus rationem ſingultus, prout diuerſa exigebat eius cauſa, ne nimium prolixi eſſemus, tum quoniam ſtudioſi ex ijs, quæ diximus in alijs ſtomachi affectionibus pro cauſarum diuerſitate petere poterunt.

Curatio ſingultus à caliditate orti.

Cap.3.

Περὶ ὑπτιασμοῦ, ἀνατροπῆς, ναυτίας, ἢ ναυτιάσεως καὶ ἐμέτου. *Id eſt de ſupinitate, ſtomachi ſubuerſione, nauſea, & vomitu. Caput LXVII.*

QVAMVIS venter cum pro naturæ lege ſe habeat, trahat quidem ad ſe ſuperne per ſtomachum, deorſum vero excernat, tamen cum ab aliquo, quod morſu, pondere ue contriſtet, vexatur, eijcere id ſtatim cupit, & quocunque vergit, id quod offendit, eo abutitur ad expulſionem, & interdum ſi toti ipſi ventriculo talis affectus contingat, vtroque etiam eius ore vtitur ad expellendum Galeno teſte tertio de Cauſis ſymptomatum. Non ab re itaque in hoc expulſionis conatu, in eo plures excitari poſſunt deprauati motus, ac ſymptomata expultricis eiuſdem ventriculi facultatis. Verum nos poſthabitis his, quæ proueniunt, cum venter eijcere caput per infernum os in pyloro exiſtens, quoniam de his infra pertractabimus, de eis mentionem faciemus deprauatis motibus expultricis facultatis ventriculi, qui (præter iam dictos) ipſi accidunt, cum cupiat id, quod contriſtat, excernere per ſupernum os in gula exiſtens. Ij autem plures ſunt, prout diuerſimode offenſus ventriculus ipſe à diuerſis fuerit. Nam quidam eſt, qui à nonnullis

Cap.2.

Græcis

Græcis ὑπτιασμὸς τοῦ σομαχοῦ Latine vero ſupinitas ſtomachi appellatur, qui affectus contingit quandoque iuxta intemperiem quamcunque ipſius ſtomachi, citra tamen vitiatos humores. Fit etiam per humiditatem multam quidem, non tamen malignæ qualitatis, vt liquet ex Gal.viij. de compoſit.medic.ſecundum locos. Irriguus enim ſtomachus (vt ipſe inquit) per largam humectationem ſimiliter vt ligamenta neruorum, laſſatur.

Cap.3.

Quidam vero à Græcis ἀνατροπὴ, à Latinis ſubuerſio dicitur. Quanquam hæc vox indifferenter duo ſignificare poterit ex eiuſdem Galeni auctoritate. Nam quandoque appetitus proditionem ſic appellare poſſumus: interim vero nauſeoſas affectiones ab accepto cibo fientes: contingit etenim quandoque hoc vnum ſolum ſymptoma accepto cibo, vt ſi paulò fortiori motu moueantur, ſtatim vomant. Appellant aliqui etiam taleis ſtomachicos. Verum hæc affectio quandoque ad ſolam oris ventris debilitatem ſequitur, quod cibos amplecti, eisq́ue obuolui non poteſt, velut tota ventris amplitudo ſolet. Quandoque vero & cum vitiatæ alicuius, modicæ tamen humiditas, complexu, Nam multa quemadmodum & valde vitiata citra cibum nauſeam efficit (vt poſterius dicemus) quam nauſeam Græci cum ναυτίαν, tum ναυτίησιν appellare ſolent. Quandoque ipſa ventriculi vis ad alium deprauatum excitetur motum, vt quæ ipſum contriſtant, detrudat, qui licet non idem ſit cum ſingultu, eiuſdem tamen generis eſt, vt eidem Gal. liquet comment. Aphor. xxxix. lib.vj. maioris, ac minoris ratione differentes. Nam vehementior ille, mediocris autem hic ſtomachi motus exiſtit (vt præcedenti capite dictum eſt.) Appellatur vero à Græcis ἔμετος, à Latini vomitus. Verum quanquam quatuor hi affectus nominati paulò inter ſe diſſideant, tamen nos quoniam primus, qui ſtomachi ſupinitas appellatur, facillime curabilis eſt, quia aut adſtringentibus ſolis, aut quæ ſiccare humiditatem poſſunt, ac conſtringere laxatum corpus, curabitur, aut alterantibus, vel eiſdem ſimul mixtis, de quibus in cura nauſeæ, & vomitus mentio fiet, amplius verba de eo non faciemus, velut neque de ea, quam Græci ἀνατροπήν, Latini ſubuerſionem nuncupant. Nam ſi ea ἀνορεξίαν hoc eſt appetitus perditionem ſignificabit, iam eius curam conſcripſimus. Si vero per eam intelligatur id ſymptoma, quod accedit ſumpto cibo, vt ſi paulò fortiori motu moueantur, ſtatim vomant, ex ijs etiam, quæ nauſeæ, & vomitus curabuntur, curari poterit, potiſſimum cum parum à nauſea diſcrepet, quando à modice vitiata humiditate exoritur. Verum ſi ob oris ventriculi ſolum fiat imbecillitatem, curabitur vt ſupinitas. Reliquum eſt vt conſuetum morem ſeruando, de nauſea, & vomitu à nobis ſermo fiat. Ij nanque maximam inter ſe cognationem habent, ac vnus reliquum præcedit. Nam nauſea vomitionem præcedit, licet non perpetuo ad nauſeam vomitus conſequatur, cum nonnulli nauſearunt, nec tamen vomuerunt, vt Galenus inquit ij. de Cauſis ſymptom. ſimiliter Paulus cap.clv. lib.ij. dicebat, nonnulli vero turbantur, ſed nihil euomunt, humore ipſis tunicis imbibito.

Nauſeæ cum vomitu conuenientia, & differentia.
2. de Cauſis ſymp.cap.4

Quæ nauſea deprauatus eſt quidam expultricis facultatis ventriculi motus, quo venter ipſe ea quæ eius corpus contriſtant, quàm citiſſime per ſtomachum vacuare appetit, vel breuius, irritus quidam eſt conatus ad vomendum; vt quidam volunt, ſeu inanis quædam vomendi irritatio, hæc interdum ad vomitum impellit (vt diximus.) Interim vero & citra vomitionem fit, vt ex Galeni mente declaratum eſt.

Nauſea q̄d ſit
Vomitus q. ſit.
Cap.3.

At vomitus prauus quoque eſt eiuſdem expultricis facultatis ventriculi motus, quo ea quæ in eius capacitate, ſeu latiori ſpatio exiſtunt, ac ipſum contriſtant, & in ſe fluitant, reijciat quam citiſſime per ſtomachum, vt ex eiuſdem Gal. verbis colligi poteſt prȩcitato lib.ij. de Cauſis ſymp. Ex quibus facile quiſpiam colligere poterit tum conuenientiam, tum etiam & differentiam inter nauſeam, & vomitum.

Quæ pars in eis afficiatur.
2. de Cauſis ſymp.cap.3.
5. de Loc.aff. cap.6.

Quod vero in ambabus hiſce affectionibus os ventris potiſſimum afficiatur, liquet apud Galen. cum ij. de Cauſis ſymptom. tum etiam v. de Locis aff. Dixi autem non ab re potiſſimum, quoniam & totius ventriculi affectiones eſſe poſſunt, quemadmodum & reliquæ iam dictæ, vt apud eundem Gal. liquet præcitato lib.v. de Locis aff. & cũ nemo ſit qui vereatur ventriculum in hiſce affectionibus oblædi, easq́. eſſe proprias eiuſdem affectiones, citra quȩ ſymptomata nihil è ventre per os efferri poteſt, ex ſententia eiuſdẽ Galeni comment. Aphor. xliij. lib.ij. propterea in hoc ſermo protelandus, & tempus conterendum non eſt, etſi ventriculus per ſe quandoque per conſenſum, maxime in vomitu afficiatur, vt ex cauſarum enarratione patebit.

Loco citato.

Qui affectus præter naturã ſint.
Cap.3.

Verum qui affectus præter naturam ſint, non admodum liquet, cum Galen. quandoque naturalis expultricis facultatis ſymptomata appellet. Interim vero eiuſmodi motus licet praui ſint, naturæ opera nuncupet, vt eodem ij. lib. de Cauſis ſymptom. ſcriptum eſt. At ſi quis eiuſdem verba probe intellexerit, pro comperto habebit, vtrunque verum exiſtere. Nam cum nullum animal nauſeare, aut vomere ab aliquo doceatur, imò à ſeipſo, ac à propria eius natura, (ſeu vt ita dixerim) à principio intrinſeco, & per conſequens naturaliter hos exerceat motus, cui in dubium venerit motus hos naturæ eſſe opera? At quoniam nunquam natura ipſa taleis exorditur motus, niſi grauata, aut ſtimulata à quapiam præter naturam cauſa, quæ naturam ſic violenter moueri cogit, propterea inter ſymptomata, quæ præter naturam ſunt, annumerantur, ex illo ſiquidem ſymptom. genere ſunt, in quibus cauſa aliqua quæ præter naturam eſt, ad taleis actiones naturam ſtimulat. Hinc fit, vt ſymptomata potius, quàm naturæ opera appellari mereantur, cum nunquam ex ſe ipſa natura taleis exordiretur motus, niſi à cauſa aliqua præternaturali fuiſſet ſtimulata. Et propterea

propterea

pterea non motus ſecundum naturam,ſeu actiones, ſed affectiones potius appellari merentur, quia quodammodo ab alio,& non omnino à ſe natura in hoc opere motum habet, irritata, ſcilicet,ac coacta à præternaturali (vt diximus) cauſa. Contrahit etiam ſeipſum ventriculus circum ea, quæ ab ipſo excernuntur ad eum modum id quod in ſe continet, extrudens, quo manus noſtræ aliquid exprimunt, vt Galenus inquit. Facultas autem, quæ motum ei præſtat, vna è quatuor naturalibus eſt, expultrix, ſcilicet appellata, cuius propriæ facultatis ſymptomata ſunt

Loco citato.

nauſea,& vomitus,ex Galeni decreto eodem ij.lib.de Cauſis ſymptom. Eiuſdem nanque praui motus ſunt, vt diximus. Verum licet vomitus toto genere præter naturam ſit, tamen ſi tempeſtiue fiat, hoc eſt cum id quod contriſtat, expellitur, ad animalis commodum per eum, non erit ſymptoma in genere læſionis actionum, ſed alteri generi ſymptom. ſubijcitur,quod ſcilicet eſt affectuum præter naturam, ex Galeni decreto lib. de differ. ſymptom. in fine. Sic quoque de nauſea ſentiendum erit, ſi ad eam talis conſequatur vomitus. Semper etenim præter naturam quempiam affectuum conſequuntur.

Nauſeæ ſigna Aët.li.9.c.10

Dignoſcitur autem nauſea quando ipſa in illa inani vomendi irritatione lancinat tantum ventriculum ipſum, & nullum humorem educit, Aetio teſte. Diſtinguitur etiam à ſubuerſione, quoniam ea non niſi cibo aſſumpto, hæc autem ſine cibo aſſumpto fit, ex Pauli ſententia eodem cap. liiij. lib. ij. Quamuis Gal. aliam præter hanc afferat diuerſitatis cauſam,quoniam ea aut propter ſolam ventris debilitatem, aut cum vitiatæ alicuius,modicæ tamen,humiditatis complexu fit, hæc vero ex multa, & etiam valde vitiata, citra quoque cibum afficitur. Vomitus autem ſigna fruſtra quiſpiam conſcribere tentauerit. Verum à nauſea ipſe differt,quia per vomitum perpetuo aliquid extra excernitur, per nauſeam autem nequaquam, quamuis ad eam (vt diximus) vomitiones interim conſequantur, interim vero non.

Nauſeę,& vomitus cauſæ.

Hæc ſymptomata non nullos ſectantur ventriculi morbo, qui diuerſimode à diuerſis quoque cauſis oriri poſſunt, ea propter vt manifeſtior fiat eorum morborum cum dignotio, tum curatio; ad dignoſcendas eorum cauſas me conuertam, quoniam, & in his quoque non exiguam inueniemus inter dicta ſymptomata differentiam: Sunt vero in vniuerſam duæ præcipue prædictorum ſymptomatum cauſæ, nempe copia, vel humorum vitium, ſeu prauitas. Copia ſiquidem ventriculum grauando, prauitas autem, ſeu vitium morſum inferendo affligens, vt patet apud Galenum cum ij. & iij. de ſymptom. Cauſis tum viij. de compoſit. medic. ſecundum locos,& apud Alex. cap.xiij. lib.vij.

2. de Cauſis ſymp.cap.3.
3 de Cauſis ſymp.cap.2.
8.de compoſ. med. ſec. loc. cap.3.

Atqui copia humorum ex pondere, ac tenſione, quæ in ventriculo ſentiuntur, percipi poterit,ita vt cum eos ferre non poteſt ventriculus,ad nauſeam ſeu vomitum excitetur. Verum ſi ciborum fuerit hæc copia,facile ex ægri,vel adſtantium ſermone percipi poterit,quemadmodum ſi ſine cibis tenſio,ſeu pondus ſentiatur,humorum eſſe copiam coniectandum erit. At ſi non multi,ſed praui humores fuerint, qui ventriculum obſederunt,ſi billioſi fuerint, oris amaritudo, ſitis, atque ardor ſimul cum morſu in ore ventriculi, & inappetentia aderit, & abſumpti cibi in amaram,ſeu nidoroſam qualitatem vertuntur; quemadmodum ſi frigidi fuerint neque ſiticuloſus erit æger, neque ardorem in ore ventris ſentiet, ſed econtra frigus, & quandoque immodice appetet, percipietque in ore acidam qualitatem, aceſcentque in ventre cibi aſſumpti, & ſi dulcis fuerit pituita,eandem ſentiet in ore qualitatem, verum ſi ſalſa ſit,ſitis quoque in his augebitur, minueturque appetentia, ac fortaſſe abolebitur,preter id quod ſimilem quoque ſentiet in ore qualitatem. Quod ſi vomitus ad has cauſas conſequatur,facilius per vomitionem redundans ſuccus dignoſci poterit,tum viſu à medico,tum guſtu à laborante. Verum vbi ſanioſi,ſeroſi ue,ac tenues fuerint redundantes humores,non ſolum ante cibos, ſed & poſt acceptum cibum vomitum inducunt, perpetuo nimirum motu verſati ex Aetij ſententia cap.x. lib.ix. Ex vitioſis autem cibis deuoratis, aut vbi in ventriculo fuerint corrupti,ſi vomitus fiat, facile quoque ex laborantis, aut adſtantium relatione ſimul cum vomitionum qualitate percipitur. Atqui neque hoc ſatis erit pro cauſarum dignotione,ſed diligenter conſiderare oportet, num in ventrem duntaxat tales redundent ſucci, an ex aliqua quadam parte, ſeu ex vniuerſo corpore humores in ventrem confluant. Ad hæc num in lato ventriculi ſpacio contineantur, eoque fluitent, innatentque,an in eius corpore infarcti, aut infixi fuerint? ſeu eius tunicis adhæreſcant, qui generantur in ventriculo humores, aut ab alijs partibus tranſmittantur? Hæc nanque cognitu perquam neceſſaria ſunt, viroque indigent exercitatæ conſiderationis. Nam ſi vniuerſum corpus fuerit affectum, plethoricum quidem ex plethoræ ſignis id iudicabis. Si ex vitioſis humoribus repletum, id ipſum ex colore, & eruptionibus papularum circa cutem cognoſcitur, atque ex ipſa adeo vrina (vt inquit Aetius.) Quòd ſi non ab vniuerſo corpore, ſed ab aliqua eius parte vt capite, ſplene ſeu hepate humor ad ventriculum fuerit tranſmiſſus, æger ipſe primum affecti membri læſionem ſentiet. Aut enim caloris ſenſus iuxta affectum membrum ipſi contingit, aut frigoris, aut grauitatis, aut etiam tactui noſtro durum ſuccumbit. Nec nauſea intenſa, & crebrior, ſi ipſa excitetur, aut vomitus, ſi is quoque fiat, crebrior, & intentus erit, ſed leuior & inſigni aliquo ſpatio interpoſito vrgebit, totiuſque præter hæc corporis habitus perpetuo conſiderandus erit. Ab ijs illud exiſtimandum erit, quanam victus ratione ſit vſus, vtrum ne frequenti cruditati, aut ſatietati inciderit, idque in otioſa vita, ac præcipue præter conſuetudinem, an contra. Illud deinde perpendendum

dendum an aliud membrum corporis certo temporum circuitu vexari ſolitum nunc non vexetur, vel aliqua conſueta excretio ijs retenta ſit. Verum ſi nihil horum adſit, & crebre, intenſeque, nulloque inſigni ſpatio interpoſito vrgebunt prædictæ affectiones: certum eſt ventrem ipſum per ſe, ac primario affectum eſſe, redundanteſque humores in eo eſſe genitos. Num vero in latiori eius ſpatio contineantur, ac fluitent redundantes ſucci, vel in eius corpore adhæreſcant, ſeu infixi ſint, hoc modo interſtingues. Etenim ſi vomitus ſtatim poſt nauſeam obortam, etiam citra violentiam comitetur, humorem noxium in lato ventriculi ſpatio eſſe non dubie cenſendum. Sin autem nauſea quidem excitata fuerit, verum nihil notatu dignum per vomitiones efferatur, humores noxios, ſi bibilioſi ſint, vel ſeroſi, in ore ventriculi abſorptos eſſe, vel ſi viſcoſi ſunt, ipſi ori ventriculi infixos eſſe, intelligito ex Tralliani decreto. Nam cum humor quiſpiam in ipſis ventriculi tunicis contineatur, nauſea quidem vexabit, ſed inanis, & ſine vomitu, & quæ irritat duntaxat, nullum humorem euacuans, Galeno auctore j. de Locis affectis. Cap.4. Quamuis humores craſſi, ac viſcidi, qui ſuperficiei ventris infarcti adhærent, ante cibum etiam magis nauſeas, atque inaneis vomitiones moueant, & propterea nil mirum ſi ex talibus oriatur ſuccis nauſea, quod vomitus eam non ſequatur, potiſſimum ſi expultricis facultatis quoque adſit imbecillitas, veluti etiam non raro euenit, quod ea robuſta exiſtente, humoribuſque tenuibus in ventriculi tuniculis exiſtentibus, exigua quædam eorum portio ex nauſea violenta in ventriculi capacitatem effundatur, ac proinde excitato vomitu per os eijciatur, & hæc eſſe in cauſa mihi videtur, quod interim vomitus nauſeam cõmitetur, quandoqne vero citra vomitum nauſea fiat. Quanquam ſuccis etiam in ventriculi ſpatio conſiſtentibus, nauſea illa exigua, quæ vomitum præcedit, excitetur ſimilis eis affectui, quem Græci κέρχνον dicunt, qui tuſim præcedere ſolet ex Galeno auctore eodem ij. lib. de Cauſis ſymptom. id quod etiam Aetius confirmauit, licet à quibuſdam praue eius verba fuerint intellecta. 2. de Cauſis ſymp cap.4. At ſi quiſpiam ſcire cupiat cur abſorpti, ſeu infarcti in tunicis ventriculi humores ipſius corpus moleſtantes, preſertim qui morſum inferant calidi, vel frigidi exiſtentes ſingultum potius quàm nauſeam efficiant? Dubium. Reſpondebimus nos eos cum non adeo morſum inferant, nauſeam excitare, cum vero mordacitatem validam efficiunt, ſingultum promouere, & propterea non ſemper humores etiam mordaces in ventriculi corpore impacti ſingultum efficiunt. Ratio. Neque etiam nauſeam, ſed quandoque vnum, interim alterum ſymptoma excitant propter iam dictam cauſam. Verum à vomitu ſingultus, & oculorum rubor malum eſſe inquit Hippocrates Aphoriſ. iij. lib. vij. Prognoſtica. Aphor. 10. lib.7. quemadmodum etiam à tuberculi introrſum ruptione vomitiones ſi fiant, malæ ſunt, eodem auctore Aphor. viij. eiuſdem libri, & iterum ab ileo malus eſt vomitus, vt idem inquit, quoniam is non ſemper adeſt, ſed quando exitiales ilei ſunt Galeno auctore comment. Aphoriſ. x. lib. vij. Nauſea vero quandoque (vt quidam volunt) ſignum criſium exiſtit, interim vero ſignum malum, vt in febribus peſtilentibus: quando in conualeſcentibus multiplicatur, indicat recidiuam. At vomitio vtiliſſima eſt, ſi pituita ac bile permixta quammaxime fuerit, ſi non multa nec craſſa ſit. Sincerior enim deterior eſt, ſiue fuerit porracea, aut liuida, aut nigra, quicunque ex his fuerit color, malum eſſe cenſendum eſt, auctore Hippocrate ij. prognoſtic. Exitiale quoque admodum eſt, ſi idem homo omnes vomit colores. Et ſi vomitio liuida graue oleat ocyſſimam indicat mortem, & (vt ſummatim dicam) omnis ſubputris, ac ſubfœtidus odor in omni vomitione malus eſt, Hippocrate auctore præcitato loco. Text.38. & ſeq. Quod autem interdum vomitus valetudinis cauſa rectè fiat experimentis credens Celſus approbauit. Curatio. Commonet tamen, ne quis qui valere, & ſeneſcere volet, hoc quotidianum habeat, vt liquet lib. j. cap. iij. Pro dictarum autem affectionum curatione illud primum animaduertendum eſt, quod vbi ex immodica humiditate citra vitiatos humores fiant, quæ velut mador quiſpiam circa affectam partem exiſtens ſola quantitate, & copia affligat, & veluti irriguum os ventris reddat, aut totum ventrem ob eandem multam humiditatem exolutum, ac laxum habeant laborantes, vtiliſſimus adſtringentium eduliorum, potuum, ac pharmacorum vſus exiſtit, languido nimirum, exolutoque tunc reddito ventriculo ipſo admodum laxatorum articulorum, vt liquet apud Galenum viij. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Cap.2. Quemadmodum vbi vitiati fuerint redundantes circa ventrem, & ſtomachum humores, in maximum perueniunt detrimentum ægri, ex adſtringentium eduliorum, potuum, ac pharmacorum vſu, ex ſententia eiuſdem Gal. præcitato loco, & Pauli cap. liiij. lib. ij. Verum ſi iam dicti ſucci præter id quod vitioſi non ſint, frigiditatem permixtam habeant, calfacientia prædictis adſtringentibus miſceri debent ex eorundem auctorum decreto: humida nanque intemperies ſiue ſola conſiſtat, ſiue cum calore, frigore ue coniuncta ſit, omnium facillime curatur, vt patet vij. Meth. med. De odoratis nota. Ad hæc ſciendum, quòd veluti graueolentia omnia ſtomachum ſubuertere ſolent, ſic odorata corroborare. Cap. 9. Quapropter cum ea multipliciter auxilientur ſtomacho, ob vitiatos ſeroſos humores ſubuerſo, nedum in medicamentis ipſis, verumetiam in cibis permiſcenda erunt. Et quoniam diximus per conſenſum quandoque à toto, vel à quapiam corporis parte affectiones has gigni poſſe, quę quidem curari haudquaquam poſſunt, niſi prius totum corpus, aut primario affecta pars curetur, ita tamen, vt neque eodem tempore ventrem ipſum negligamus Galeno eodem auctore præcitato 7.Meth.c.11. Victus ratio.

præcitato loco. Propterea de ijs à nobis ſermo non fiet, ſed eius duntaxat nauſeæ, & vomitus curationem aggrediemur, qui cauſam habent nedum in ventriculo contentam, ſed in ipſo etiam genitam, quo fit vt propterea etiam de nauſea, & vomitu ex bile ortis verba non faciamus, cum neque ipſa in ventriculo oriri poſsit, niſi ab alijs partibus, iocinore preſertim, aut eiuſdem bilis veſica ad ipſum tranſmittatur. Aer itaque eligatur, ad calidum vergens, item ſomnus, quies, ac etiam moderata inedia competunt Alexandro & Paulo teſtibus. Hoc enim victu (vt inquit Alexander) pituita non ſolum alteratur, extenuaturque, ſed etiam in ſanguinem benignum, probumque conuertitur vt eiuſmodi quoque humor per inopiam alimenti nutrire poſsit, preſertim vbi dulcis fuerit. Quanquam in vomitionibus frequenter & paulatim cibus offerendus eſt (vt inquit Paulus) preſertim vbi bilioſi fuerint. Decubitus autem ſurſum vergens in omnibus quomodocunque nauſeantibus, & vomentibus adornetur in conuenienti, & affectioni contraria domo, Aetio auctore præcitato loco. Vbi autem vires inediam etiam moderatam non ferant, contuſæ carnes, ac iura pullorum, ſeu gallinarum tribui poterunt pro cibis, modo eorum quantitas modica fuerit, cum quibuſdam odoratis paratæ, vt cinnamomo, caryophyllis, ſeu aniſo, cotoneis etiam, aut mali punici granis ſimul incoctis, aut exiguo omphacio, & aqua roſacea adiectis. Quòd ſi contuſas carnes, ſeu iura aſſumere noluerint, poterunt ipſas quoque carnes gallinarum, pullorum gallinaceorum, columbarum iuuenum, phaſianorum, perdicum, turturum, turdorum merularum, leporum, ac capreolorum iuuenum, commode pro cibis capere, & interim eaſdem aſſas adiectis prædictis odoratis, interdum etiam elixas, & præter iam dicta odorata decoqui cum eis poſſunt hyſſopum, pulegium, ſerpillum, ſampſuchus, fœniculum, oreoſelinum, thymus, & reliqua huius claſsis, potiſsimum vbi craſſa, & tenax pituita in cauſa fuerit, & tunicis adhæreſcens, atque impacta. Pro potu vinum exhibeatur ruffum, ſubadſtringens, & vetuſtius, vt inquit Aetius, vel aqua mulſa, Vinum nanque adeo calefacit ventriculum, vt in qualitate eius calorem non intendat, licet eiuſdem ſubſtantiam augeat, & mel deſpumatum ip-

Cap.7. ſum per ſe optimum nutrimentum frigido ventriculo eſt, vt liquet vj. Meth. med. A cibis autem ſemper cotonea mala, meſpila, corna, ſorba eos fructus quos azarolas vocant, aut alia pyra adſtringentia, ſeu mala punica guſtare poterunt. Exiguam autem quantitatem de eis capiant, vt cibum duntaxat continere valeant. At quod natura, vel arte alui excrementa ſubducere quotidie conferat, ac vitare immodicos animi affectus, cuilibet patere poterit. Ceterum vbi tenues, ac ſeroſi fuerint vitiati humores, qui ſtomacho impacti nauſeam efficiunt, confeſtim vomitu eijciendi ſunt, qui digitis, aut pennis immiſsis proritari debet, vel liberaliori tepidæ potu, ſeu tenuiſsimo ptiſanæ ſucco exhibito, vt Alexand. & Aetio viſum eſt vel etiam mulſa ex Galeni, &

Medicamentorum ratio. 7. Meth.c.11. Pauli ſententia. Verum eo caſu tam ptiſanæ cremoris, quàm aquæ mulſæ ſumendum plus eſt ex eiuſdem Galeni decreto vij. Methodi medendi, quàm vel nutrimenti, vel etiam deiectionis cauſa ſumeretur. Idoneum quoque eſt (eodem auctore ibidem) ſi mulſa, in qua incoctum abſynthium ſit, bibatur. Nam id quoque (vt ipſe inquit) tenues ſuccos, quicunque, videlicet, in ipſius ventriculi ore continentur, commode deorſum impellit. At ſi difficulter vomant, nedum prædicta mulſa, in qua incoctum abſynthium ſit, vti poterunt, verum & alijs quoque purgantibus medicamentis, quibus prædicti redundantes ſeroſi ſucci deorſum impellantur. Sunt autem ad eiuſmodi affectus, vbi ſcilicet vitioſi ſucci in ventriculi tunicis fuerunt recepti, idonea pharmaca, ex genere eorum quæ modice purgent, ſicut eorum vis ſuper ventriculi, & inteſtinorum loca non aſcendat, aut ſi quid vltra vaſa quoque in meſenterio contingat, ſpeciatim vero quæ

Cap.11. ex aloë componuntur, ſunt aptiſsima, & ſi illa præſto non ſint, aloe ipſa per ſe, vt liquet eodem vij. Methodi medendi. Nam vbi humiditas vitiata tunicas ventris, perrigat picra ex aloe vtilis

Cap.2. eſt expurgans humiditatem, eodem Galeno auctore viij. de compoſit. medic. ſecundum locos. Exhibeantur itaque ipſius medicamenti ex aloe, & potiſsimum ea elota ʒ. ij. aut ipſiuſmet aloes (vbi ipſius medicamentum haberi nequit) ʒ. j. vel ʒ. j. ß. formatis ex ea ſeu iam dicto medicamento compoſito, catapotijs, poſtque per aliquod tempus ʒ. ij. vel iij. ſyr. ex pluribus infuſ. roſarum rubearum, vel perſicarum exhibere conuenit, vel ʒ. ß. prædicti medicamenti ex aloe aſſumens diacath. ʒ. iiij. cum ʒ. j. pulpæ caſsiæ fiſtulæ bolus figuretur, ac tribuatur. Poteris quoque vice prædicti medicamenti ʒ. j. elotæ aloes admiſcere, nanque ea licet purget minus, roborat tamen ventriculum magis, vt eidem Gal. viſum eſt. Verum quibus lenta pituita ventriculo eſt infixa, ijs prius exhibenda ſunt quæcunque hanc diſſecent, poſtea purgandum. Quòd ſi ad vomendum ſunt idonei, non inutile erit per radiculam ex oxymelite euomere, eodem Gal.

Loco citato. auctore præcitato lib. vij. Methodi medendi. Si vero inepti ad vomendum ſint, nedum ipſum oxymel tribuendum erit, quo frigidi, craſſi, & glutinoſi humores attenuentur, ac diſſecentur, verum etiam & ipſum oxymel ſcyllinum cum aliquorum incidentium, repurgantium, calefacientiumque decocto, veluti eſt hyſſopum, ſerpyllum, pulegium, abſynthium, fœniculi, & oreoſelini, ac capparorum radix, quibus ſæpius aſſumptis, prædictum quoque pharmacum ex aloë præberi poterit, & ſi videbitur, robuſtis potiſsimum corporibus trochiſcatum addas agaricum, ex eo ʒ. j. aſſumens. Verum vbi pituitoſi ſucci acidi, aut dulces fuerint, eos concoquere tentandum eſt, ipſi naturæ in hoc opem ferendo, quiete, inedia, & ſomno (vt diximus) ac alijs,

quæ

quæ concoctioni tum intus, tum extra opitulantur. His quoque peractis ad ea, quæ ſtomachum, ac ventriculum ipſum roborant, ipſorumque intemperiem alterant intus, ac extra adhibita confugiendum eſt. Quapropter medicamentum, quod ex calamintha conſtat, ſeu pharmacum ex tribus piperis generibus, aut aliud quoddam conſimile commodum exiſtit, ex vino tenui, aut aqua potatum ſi ʒ.j. eorum exhibeas, in quem vſum confert diacinnamomum, aromaticum roſaceum, dianiſum, ac medicamentum ex xyloaloë confectum, inſuper diarhodon, ſi ſimili pondere eodem modo exhibeantur. Foriníecus autem (vt inquit Aëtius) ſtomacho maſtichem chiam vnguento nardino dilutam, & tritam, purpureaque lana exceptam imponito. Vel recipe chiæ maſtiches, & aloës ana ʒ. j. diluantur, & diſſoluantur in oleo de abſynthio, ac nardino, & ſimiliter cum purpurea lana ventriculo imponantur, aut olei maſtichini, & de abſynthio, ac nardini, ſingul. ʒ.j. excipe, & menthæ ſiccæ, cinnamomi, maceris, & galangæ ana ʒ. j. chiæ maſtiches ʒ. iiij. permiſce, & cum pauca cera vnguentum facito, ac imponito. Item vtriuſque menthæ, & abſynthij ana p.j. excipe, cinnamomi, chiæ maſtiches, & ligni aloës ana ʒ.ij. corticum citri, maceris, calami odorati ana ʒ. ß. caryophyllorum ℈.j. roſarum rubearum ſiccarum manipulum ß. Omnia contundito, ſimulque miſceto, & ſacellos in ſcutiformi figura formato, ac ſtomacho imponito, qui inſuper macerari in vino græco, aut guarneto poterunt, in quo abſynthij parum fuerit decoctum, & ſæpius iterati calidi applicentur. Verum vbi emplaſtris magis vti volueris, chiam maſtichem aſſume, quæ in oleo nardino, ac de abſynthio diluatur, ac maceretur quantum ſatis ſit, ac dimidiam quantitatem eius, ipſius aloes adijce, adeo vt in emplaſtri formam redigantur, in corioque ſcuti formam obtinente extendas, & vtere, & ſi mauis cinnamomi, maceris, caryophyllorum, ac calami odorati exiguum puluerem addere poteris, ex torrido item pane, vino græco, aut guarneto macerato, & vtraque mentha, ac abſynthio contuſis, ac cinnamomi, aloes, & chiæ maſtiches puluere optimum medicamentum ad frigidum, ac laxatum ſtomachum parabis. Sæpe tamen accidit, vt in ipſo ventriculi ſinu contentus humor vomitum excitet, qui humor per vomitum etiam expurgatus cauſa eſt, vt prior vomitus facile quieſcat, & propterea non ab re prouocari etiam debet cum aliquo ex prædictis vomitus. Pari etiam ratione vbi multa, aut corrupta alimenta in eo taliter contineantur. Nanque vtilis eſt vomitus plenis, & biliosis omnibus ſi vel nimium ſe replerunt, vel parum concoxerunt. Nam ſiue plus eſt quàm quod concoqui poſſit, periclitari ne corrumpatur non oportet. Si vero corruptum eſt, nihil commodius eſt, quàm id qua via prædictum expelli poteſt, eijcere, Celſo auctore eodem cap. iij. libri primi. Id quod dicere ſolent medici, Vomitus vomitu curatur. Quanquam non propterea euertunt Hippoc. ſempiternæ veritatis axioma, quod videlicet contrariorum contraria ſunt remedia, & quod curatio perpetuo à contrarijs fiat, cum per vomitum humores euacuantur, qui nauſeam, & vomitum ſtomacho inferebant; & propterea per contrarium fit curatio. Nam prorſus euacuare alienum, naturæque inimicum humorem, eiuſdem retentioni contrarium eſt, Gal. auctore vj. de Morbis vulgar. reſcindit etenim vomitus eum affectum, ob quem prius & nauſeabundi ægri erant, & vomebant cauſa per eum abſciſſa. Verum vſque adeo iuuari à medico vomitus debet, quo ad naturæ commodum fiat, ac per eum id quod contriſtat, expellatur: vbi autem immodicus fuerit, nec ad animalis commodum fiat, ſed per eum id quod non deberet expelli, excernitur, & propterea non conferat, is reprimi debet Hippocr. auctore Aphoriſ. ij. primi, & ii. libri quarti. Quo caſu (vt inquit Aetius) extremæ corporis partes fricentur, manibuſque calefactis palpentur, & violentius adſtringantur, deinde pedes, & manus in aquam ſolito calidiorem demittantur. Stomachus quoque abſynthii cremore irrigetur, apio inſuper, cumino, aut petroſelino adiuncto, vtraque mentha, ac ſpica, necnon cinnamomo, & chia maſtiche, ſeu calamo odorato, macere, & galanga, pauco vino adſtringente odorifero addito. Ex iis quoque epithemata fiant, vbi prædicti fuerint redundantes ſucci frigidi. Nam ſi calidi fuerint à toto, vel ab aliis partibus tranſmiſſi, ſantalum, roſa, corallum, ac alia infrigidantia abſynthij cremori adiungenda ſunt. Odoramenta etiam, vbi immodicus fuerit vomitus, naribus olfacienda admoueantur, ex eiuſdem Aetij decreto, velut ſunt roſæ, mala cotonea, pulegium, mentha, ſpica nardi, vel ex aqua roſacea, myrtina, ac florum citrangulorum cum pauco aceto roſaceo odoramentum fiat. Poteris inſuper addere ſantalos, citri corticis, ambræ, ſeu moſci parum. Ceterum affectione diutius permanente, & cibis præ morbo non retentis, cucurbita ad os ventris cum plurima flamma affigatur, donec locus rubefiat, atque ipſa adhuc affixa, cibus præbeatur, ex eiuſdem Aetij monumentis, ac Pauli cap. lv. lib. ij. Cibus autem frequenter, & paulatim dari debet, vt dictum eſt antea, poſt quem ſemper aliquod adſtringens præbeas. Ex palmulis quoque, malicorio, & galla, vino adſtringenti incoctis, & pane toſto ſimul contrito, puluereque chiæ maſtiches, ac cinnamomi cataplaſma applicandum parari poterit. Et ſi bilioſi fuerint ſucci, ac calida ventriculi intemperies acacia, hypociſtis, balauſtium, rhu cataplaſmati adiungantur, ac prædicta in poſca decoquantur. Ad quotidianas autem nauſeas, & aceſcentem cibum, ac vomitus, coriandri ſemen tenuiſſime tritum cochleari menſura veluti farinam aquæ inſperſum bibendum præbet Aetius, aut maſtiches cochleare ex frigida aqua, vel lactucæ albæ ſemen cochleari menſura ex aqua

Comment. 2
Comment. 9.

ijs qui ſtomacho exuruntur. Ad vomitum reſtinguendum confert ex Plin. II. ſententia lib.ij. cap.xj. ſi maſtiches ℥.j. cumini denarium vnum accipias ſeparatim trita, poſtea vua paſſa enucleata permiſceas, & linteo inductum ſtomacho ſuppones, ſimiliter menthæ cacumina cum ſucco mali granati trita, & potui data, & ad eos, qui cibum continere non poſſunt, & eijciunt, betonicæ denarios duos accipe, mellis decocti, quod ſufficiat paſtillos facito, & ex his paſtillum vnum glutiat, ex aquæ calidæ cyathis duobus, vt ipſe inquit, Sanguinis autem vomitus cap. de cruenta ſpuitione ſtudioſi remedia petant.

Περὶ φλεγμονῆς τοῦ ςομάχου ἢ κοιλίας. *Id eſt, De inflammatione ſtomachi, vel ventriculi.* Caput LXVIII.

VELVTI ceteræ corporis partes, ſic quoque ſtomachus inflammatione tentari poteſt, quæ licet varijs modis in Gal. doctrina intelligi poſſit, hic ea duntaxat, quæ ex calidis redundantibus ſuccis oriri conſueuit, per φλεγμονὴν hoc inflammationem intelligi volumus, ſiue ſanguis fuerit, ſiue bilis, aut vterque quomodocunque permixtus. Cum itaque ea oritur ſiue in ore, ſiue in alia quauis ventriculi parte, ex dolore ſimul cum poſitu pars ipſa affecta facile dignoſcitur, ſimiliter & ex proprij eiuſdem partis muneris oblæſione, appetentię ſiquidem, ſi in ore ventriculi, concoctionis autem, ſi in eius cauitate excitetur. At quòd ipſa morbus compoſitus ſit in magnitudine primo, & ſecundo in intemperie, & tertio in ſoluta continuitate, luce clarius patet apud Gal. cum lib. de differ. morb. tum iij. de temp. lib. de inæquali intemperie, ac reliquis pleriſque locis. Quapropter non ab re eam inſequuntur tumor præter naturam, grauitatis, ac multi caloris ſenſus, & dolor circa partem affectã, accedunt ad hæc ſitis valida, & febris ardens, tumor autem & calor etiam tactu à medico iudicari queunt. Nauſea quoque conſequetur, propterea quòd inflammationis cauſa in ventriculi tunicis contineatur. Verum vbi bilioſus magis redundet ſuccus, ita vt inflammatio eryſipelatis naturam referat, vehementer erit ardor, ſitis immoderatior, ac ardentiſſima febris, ſed minor tumor, ac grauitas. Ex quibus etiam ſignis interſtingui poterit diuerſa cauſa eiuſdem inflammationis, præcedente victus ratione, ætate, temperamento, anni tempore, ac reliquis non prætermiſſis. At vbi ſtomachus inflammationem ſuſtinuerit, magna opus eſt diligentia, vt inquit Alex. cap. xiiij. lib. vij. Quoniam maximum morbum, & neceſſitatem corpori affert. Quòd ſi imbecillis fuerint viribus, qui ea laborant, mortifera vt plurimum eſſe ſolet. Quamuis nedum ij, ſed etiam qui valentiores ipſis ſunt, ab ea interimi conſueuerunt. Nam quibus vel iecur, vel ventriculum phlegmone obſidet, veluti pleuriticis peripneumonicis, ac ſynanchicis vna ſalus eſt, videlicet, ipſum virium robur, ex Gal. decreto x. Meth. med. Pro eius itaque curatione aër temperatus, ſeu parum ad frigidum vergens eligatur. Somnus item moderatus, aut paulò breuior. Nam ſi longior fiat quàm oportet, potius ipſa inflammatio augeretur, detento inſimul in tali ſomno intus, nedum præter naturam calido innato, ſed alieno, & eo qui pręter naturam eſt, ad quorum detentionem non immerito inflammatio ipſa (vt diximus) augeretur, Similiter quies iniungenda eſt, motuſq. vitandus, nam prima ſunt (vt inquit Celſus cap. v. lib. iiij.) quies, & abſtinentia. Et ſi aluus ſuapte natura humecta non ſit, lenibus cyſteribus lenienda erit. Immodici animi affectus non parum nocent, & propterea vitandi ſunt. Quantum vero ad cibum, & potum attinet, dicebat Gal. xiij. Meth. med. quòd in inflammatione cum iocinoris, tum ventriculi exquiſitiſſimo victu eſt opus, quippe cum munus eorum toti animali commune ſit, acceditque omnibus animalis partibus maximum incommodum, ſiue non probè concoctum alimentum ſit, ſiue non rite in ſanguinem conuerſum. Quanquam commune ſit in qualibet partium internarum inflammatione tenuiſſimo vti victu, modo vires valeant. Speciatim autem vti poſſunt qui ſtomachi, aut ventriculi inflammatione laborant, pro cibo, ptiſana, ſeu eius cremore, & ſi eryſipelatis magis naturam referat, vti poterunt lactuca, cichorio, ſeu endiuia, quam vulgus ſcariolam vocat, in aqua hordei decoctis, aut in paruorum pullorum gallinaceorum iure. Pro potu aqua hordei vtantur, aut ea, in qua ſemina coriandrorum præparatorum fuerint decocta, ſeu exiguum cinnamomum, cui iterum adijcere poteris ſucci malorum punicorum acidorum parum. A vino autem, & carnibus quibuſcunque omnino abſtinendum, quoad vires valeant. Confeſtim autem, modo nihil prohibeat, vena ſecanda erit, eaq. interna, preſertim vbi totius corporis plenitudo adſit omnium humorum ex æquo, aut ipſius ſanguinis, & prout vires ferunt, ſanguinis quantitas extrahatur, etſi opus fuerit denuo repetatur. Vbi vero bilis redundauerit magis, eadem quoque vena ſecanda erit, minor tamen ſanguinis quantitas educenda. Vtendumque pariter in vtriſque frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, ac reliquis diuerſionibus, preſertim circa initia, ac omnino à medicamine, quod aluum deijciat, abſtinendum eo tempore eſt, quo phlegmone ventriculum, aut inteſtina occupare cœperit, ſiquidem longiſſime à tentata fluxione parte quod redundat reuellere, nequaquam ad eam trahere conuenit, ex eiuſdem Gal. ſententia præcitato lib. xiij. Meth. meden. Poſt hæc ad ea, quæ extrinſecus applicant

Partis affectę dignotio.
Quis affectus præter naturam ſit inflãmatio.
Eiuſdem inflãmationis ſigna.
De different. morb. cap. 12
3. de tempe. cap. 5.
Lib. de inæqua. intemp. cap. 3.
Cauſæ.
Prognoſtica.
Cap. 5.
Curatio.
Victus ratio.
Cap. 13.
Medicamentorum ratio.
Venæ ſectio.
Purgatio nũ exhibenda ſit
Cap. 11.
Topica.

applicantur,confugiendum eſt, quæ mixtæ facultatis eſſe debent, quemadmodum in inflammatione iocinoris dicemus, idque non in generatione phlegmones modo (vt Gal. inquit) nam id omnium inflammationum commune eſt,quando etiam ſi quis repellentibus tantum illo tempore vtatur,non peccet,ſed etiam cum nec affluat amplius quidquam,nec repelli poſſit, id quod in laborante particula continetur, propterea quod tunc multus in ea ſanguis contineatur,iſque craſſior,atque vehementer impactus,& virtus partis iam debilior eſt, vtpote cum in ſuo vigore conſiſtat,quo tempore vna duntaxat quæ à phlegmone ſumitur,agendorum eſt indicatio, hanc διαφόρων Græci vocant, huic tamen ea,quæ à parte affecta ſumitur indicatio eodem etiam tempore copulanda erit. Quæ quoniam ex numero earum eſt,quarum munus toti corpori eſt ex vſu,ſiue os eius,ſiue cauitas afficiatur,propterea robur eiuſdem ſeruari debet. Non ab re itaque coëuntibus contrarijs indicationibus,compoſitum quoque eſſe medicamentum oportet,eodem Gal.teſte præcitato lib.xiij. Meth.med. Id quod commune exiſtit omnibus partibus,quarum functiones vtiles toti corpori exiſtunt,vt ipſe inquit. Ob hanc igitur cauſam à principio ad finem vſque mixta curatio eſſe debet ex adſtringentibus,ac laxantibus. Attendendum autem(vt inquit Alex.) qua re magis opus ſit, atque cuius copia magis intendi debeat: quamuis circa initia ſemper adſtringentia intendi debeant. Nam etſi eis duntaxat vtaris eo tempore non peccabis, ex Gal. auctoritate,vt diximus eodem xiij.Meth.med. Cap.16. Qua de re oleum omphacinum,roſaceum,aut citoniorum adhiberi poterit,vel etiam de abſynthio, potiſſimum vbi non valida fuerit inflammatio, aut feruor ingens: vel ex roſis, & abſynthio parte vna, floribus chamæmelini, radicibus,ac folijs althææ parte media in aqua pluuiali decoctum fiat, & pauco aceto, aut vino albo aquoſo addito epithemata fiant. Inſuper ex oleo roſaceo omphacino,maſtichino,ac de abſynt.ana ℥ j. chamæmelino,& amygdalarum dulcium ana ʒ.v.puluere ſantalorum,& corallorum rubeorum,ac roſarum rubearum ſing. ʒ.ij. ceræ quod ſatis ſit, modicoque vino albo, aut aceto addito vnguentum fiat,& vtere. Loco citato. Quòd ſi maiora adſtringentia requirat affectus,œnanthen,hypociſtin,balauſtium, rhu obſoniorum,flores roſarum, ac reliqua huiuſmodi adijcere poteris, quæ ventriculo tum refrigerando, tum vero firmando ſunt idonea. Quemadmodum vbi laxantibus magis indigeas, vtpote in incremento,aut ſummo vigore inflammatione exiſtente,prædictis, quæ laxant miſcenda,ac augenda ſunt,veluti chamęmelum,althęa,ſemen lini,melilotum,fœnumgræcum,adeps anſerinus,ſeu gallinaceus,oleum chamæmelinum,anethinum,liliaceum,maſtichinum,ac vtriuſque amygdalæ,quibus omnibus,aut quibuſdam ſimul permixtis varia medicamenta, prout vſus expoſtulabit componere valebis,cum epithemata, tum cataplaſmata,tum etiam vnguenta. Aëtius vero cataplaſmata huiuſmodi inflammationibus maxime conuenientia fieri præcipit ex hordeo, ſemine lini,melle,vnguento nardino,modicoque vino,adiecta maſtiche,& abſynthij coma. Lib.9.cap.16 Verum vbi moderata fuerit inflammatio etiam Gal.ceratum ſufficiens eſt,cuius deſcriptio habetur viij. Meth. med. Cap.5. Et vbi ſtomachus magis corroborari poſtulet,aloën augere conuenit,admiſcereque cum eo aut ſuccum abſynthij,aut œnanthen, aut ſuccum capreolorum vitis. Quo tempore purgatio pręberi poſſit Ceterum vbi phlegmone prorſus inclinauerit,deijciendi ventris cauſa,qui prorſus non deiecerit, nihil lædes, ſi ʒ.ij. mellis aerei cum decocto ʒ.j. tamarindo. exhineas,aut ʒ.iiij. ſyr.ex pluribus infuſionibus roſarum,vel violarum vbi vehementior ſentiatur ardor. Cap.15. Amplius ſi ʒ.j.aut ʒ.j.&ß. caſſiæ fiſtulæ cum cichorij decocto, aut aqua hordei præbeas,nedum nihil nocebis,ſed ſummopere proficies. Nam neque veretur Gal.hoc tempore etiam in iocinoris inflammatione (vt dicemus) vbi cauum eius afficiatur,purgantia medicamenta,modo valentiora non ſint,exhibere. Imò etiam & valentiora cum ptiſana permixta approbat,vt patet eodem xiij. Meth. med. v.g.filiculam,& corticem nigri veratri,quamuis ab hiſce adeo valentibus medicamentis abſtinere perpetuo,potiſſimum in internis inflammationibus,conſulerem. Loco citato. Si quid vero ſcirrhoſum relictum è phlegmone eſt, ita vt emollientia requirat,etiam corroborantia,ac adſtringentia cum eis permiſceri debent,ex Tralliani decreto, Aët. loco cit. Paul. lib. 3. cap.36. quorum medicamentorum magna copia apud eundem reperitur,necnon apud Aëtium, & Paulum, & propterea vt ea conſcribam ſuperfluum fore putaui.

Περὶ ἀπεψίας. Id eſt, De cruditate.

Caput LXIX.

IN alteratrice ventriculi facultate (quam concoctricem appellant, veluti & ipſam actionem, ſeu alterationem,concoctionem, quæ nihil aliud eſt, quàm ciborum inconuenientem animali qualitatem alteratio,ex Gal. ſententia lib. de differ. ſympt. Cap.4. Fit autem ea à ventriculo cibum ſibi aſſimilante,propter certam quandam elementorum temperiem,quæ proprietatem corporis eiuſdem efficit) accidit quandoque fruſtratio,quæ quidem ipſius alterationis,ſeu concoctionis ſymptoma eſt, eodem Gal. teſte iij. de Cauſ. ſympt. Cap.1. Verum cum fruſtratur,propterea quod nulla omnino alteratio fiat,id ſymptoma præcipue à Græcis ἀπεψία, à Latinis cruditas nominatur, modo quo in animi functionibus immobilitas,& inſenſibilitas dicitur, ſignificantibus his vocibus actionis amiſſionem, ac priuationem.

tionem. Quandoque vitioſa alteratio fit, quæ iterum à Græcis ἀπεψία, à Latinis quoque cruditas nuncupatur, ſignificatur tamen non ſicut prius priuatio, ſed deprauatio duntaxat ipſius alterationis. Cum autem deprauatio hæc duplex eſſe poſſit, vel quod tarde, & nondum conuenientem mutationem cibus ſuſcipiat, vel quod corrumpatur omnino, ita vt naturæ gratiam prorſus recipere nequeat, priorem quidem Græci βραδυπεψίαν, Latini tardam concoctionem nominare ſolent, ſecunda vero nomen proprium non inuenit, vt patet eodem iij. de Cauſ. ſymp. Sed quoniam diximus ἀπεψίαν nominari poſſe tam priuationem concoctionis, quam etiam eius deprauationem, tamen quia æquiuoce quæ vitioſa facta eſt, cum ea quæ omnino non fit, ſic nominamus. Propterea clarioris doctrinæ gratia, priuationem alterationis ἀπεψίαν, eius vero vitium δυσπεψίαν, ſicuti tarditatem ſeu imbecillam alterationem βραδυπεψίαν nominabimus. Erit nanque βραδυπεψία, ſiue concoctionis tarditas mutatio quædam inconuenientem qualitatem, ſed ægre, & ſpatio longiore, nam velut inchoata, & deficiens in ea actio eſt. ἀπεψία omnimoda priuatio eiuſdem actionis. δυσπεψία vero alteratio in alteram qualitatem, non tamen in eam, quæ ſecundum naturam eſt, vt liquet apud eundem Galenum præcitato libro tertio de Cauſis ſymptomatum. Et quanquam cruditas proprie nuncupetur ea concoctionis fruſtratio, in qua omnimode priuata eſt actio, ita quòd alteratio non fiat, nam concoquendi tarditas (vt diximus) βραδυπεψία & eiuſdem operis prauitas δυσπεψία proprie nominari poterunt, omnes tamen nos vniuerſali vocabulo vtentes cruditates nominabimus, cum in qualibet earum concoctio ipſa fruſtretur, vt diximus, & ex eiſdem ferè cauſis oriantur, maioris duntaxat, & minoris ratione diſſidentibus. At quia concoctionis opus in partibus ab ipſius ventriculi ore inferioribus fieri nemo negat, neceſſe eſt (vt Galenus inquit quinto de locis affectis) hanc ipſam partem cum non bene diſpoſita fuerit, cruditatum eſſe cauſam. Non ab re igitur ventriculus ipſe ſecundum eius ſpatium ſeu cauitatem oblæſus eſt, cum & ipſum coctionis inſtrumentum ſit à natura fabricatum, quomodocunque concoctio vitiata fuerit, modo vitia eiuſdem à quopiam externo errore non proueniant. Fieri nanque poterit cruditas aliqua (vt dicemus) abſque hoc quod ventriculus afficiatur, vt apud eundem Galenum liquet cum j. & v. de Locis affectis, tum tertio de Cauſis ſymptomatum. Quapropter licet prædicta tria concoctionis ſymptomata dixerimus, eiuſdem functionis fruſtrationem inſequi, non tamen ſemper intelligendum erit, quòd facultas ipſa fuerit læſa. Nam cum ab aliquo errore externo aliquod prædictorum efficiatur, nequaquam ipſa facultas læſionem patitnr. Erunt itaque facultate ipſa oblæſa prædicta ſymptomata in genere noxæ functionum naturalium alteratricis, videlicet. Verum in vno ſymptomate, vtputa in βραδυπεψία ipſa actio erit diminuta, in ἀπεψία ablata, & in δυσπεψία deprauata. Duo autem priora ſymptomata facile dignoſcuntur. Nam ciborum aſſumptorum qualitas, ſiue ructare velint, ſiue vomere, planè ſeruatur, licet in βραδυπεψία accidi quandoque ructus fiant, interim ventriculus halituoſo impletur ſpiritu. Verum deprauatam concoctionem ructus iniucundus proueniens manifeſte indicabit, qui modo vnum, modo alterum vitioſum ſaporem præ ſe fert. Et ſi per aluum corrupti cibi deijciantur, neceſſario aderit deiectionum graucolentia. Cauſa autem eorum ſymptomatum communis, alteratricis facultatis fruſtratio eſt, vt ſæpe diximus. Prima vero eiuſdem fruſtrationis cauſarum genera duo ſunt, vt idem Gal. inquit præcitato lib. iij. de Cauſis ſymptomatum. Alterum ex facultate ipſa læſa, Alterum ab externo quopiam errore proueniens. Virtutis autem læſio adhuc bifariam eſſe poteſt, aut culpa propriæ ſubſtantiæ ex aliqua primarum qualitatum intemperie, vtpote, cum præter naturam calfacta, infrigidata, humectata, aut exiccata fuerit. Vel læditur virtus ipſa ab aliquo inſtrumentali morbo, vt eryſipelate, phlegmone, œdemate, ſcirrho, abſceſſu, & alijs huiuſmodi, quorum omnium occaſione venter facultate eius concoctrice oblæſa male concoquit. Verum in eiuſdem ventriculi temperamenti vitijs propria eius ſubſtantia labefactata concoctio læditur, in ceteris morbis, qui tantum ſunt inſtrumentales duntaxat impedita. Qui vero ex intemperie ſimul, & inſtrumentali morbo compoſiti affectus ſunt, vtroque modo ſunt noxij, ex ſententia eiuſdem Galeni præcitato loco. Ex tot itaque internis cauſis affectus ventriculus male concoquit. Verum ipſo minime affecto, à nonnullis etiam cauſis concoctio impediri poteſt, vt propter cibi, ac potionis immodicam copiam, vel propter eorum qualitatem alienam, aut propter intempeſtiuitatem, intelligo autem per intempeſtiuitatem, acceptionem ciborum antequam prior cibus probe ſubierit, ac etiam præter conſuetam horam, ſimiliter propter incongruum ordinem, vel ſomnum exiguum, aut vitioſum excrementum. Quanquam ſi ex eo concoctionem fruſtrari contingat (etiam ventriculo ipſo minime affecto) inter internas cauſas connumerari debet. Cum denique tot poſſint eſſe fruſtratæ concoctionis cauſæ, qua via ipſæ ſecernendæ, ac dignoſcendæ ſint, non ab re diſſerendum putaui. Verum ſi ex immodica cibi, ac potionis copia, vel praua eorundem qualitate, ſeu intempeſtiuitate, vel incongruo ordine, aut exiguo ſomno prædicta ſymptomata excitentur, haud ægre ex laborante ipſo, ſeu adſtante percipi poterit. Interim vero vbi corruptela aſſumptorum ſequatur, ex ipſa corruptionis differentia, alimentorum qualitas præaſſumpta argui poterit. Nam ſi in fumoſam qualitatem corruptela vergat, argumentum eſt ex calidioribus, magiſque bilioſis cibis prouenire.

Cap. 1.

ἀπεψία. δυσπεψία. βραδυπεψία.

Cap. 1. Quid per cruditatem intelligendum ſit.

Quæ pars in cruditate afficiatur. Cap. 6.

Quis affectus præter naturã ſit cruditas. 1. de Loc. aff. cap. 3. 5. de Loc. aff. cap. 6. 3. de Cauſis ſympt. cap. 1.

Signa.

Cauſæ. Loco citato.

prouenire. Si vero ad acidam, ex ijs qui frigidiores natura ſunt, magiſque pituitoſi. At ſi in ventriculo cibi non ſuapte natura in fumum tranſmutentur, & quiſpiam fumoſum ructum emittat, efficientem huius cauſam calidam ipſius ventriculi intemperiem eſſe conijciendum erit. Si vero ſaporem acidum referunt, eam frigidam eſſe neceſſe eſt, quamuis ſimiliter in excrementis fiat cum in ipſo ventriculo contineantur: nam acidas qualitates quidem creant, quæ pituitoſa ſunt & frigida. Fumoſa vero quæ calida, & bilioſa, vt liquet eodem libro iij. de Cauſis ſymptomatum. Vt vero diſtinguas vtrum intemperies aliqua duntaxat calida, vel frigida, an vitioſus quiſpiam humor ventrem infeſtet, dare oportet cibos, qui ſuapte natura modo corruptionis, quàm maxime aduerſentur, ex Galeni auctoritate, primo de Locis affectis, vt panem illis, qui in fumum tranſmutare cibum conſueuerunt, mel autem ijs, qui acidum à cibo ſaporem percipiunt, deinde conſiderare excrementa tum ea, quæ euomuntur, tum quæ per aluum deijciuntur, num humor aliquis cum illis quidem bilioſus, ac calidus, cum ijs autem pituitoſus, ac frigidus excernatur, an nullo vacuato humore ipſa exiguam quandam mutationem habeant. Nam ſi ſine humore perquam exigua in ipſis facta mutatione, deijci videbis, intemperie duntaxat ventriculum laborare percipies. Si vero humor quoque deijciatur, qui cibum corrumpere poſſit, videbis cibos huiuſmodi humore ſubmerſos, & ab ipſius ventriculi actione manifeſtius alteratos. Verum vbi in tunicis ventriculi impactum contineatur excrementum, id quod ex inani nauſea, ſiue vomitu, quæ irritat duntaxat, & nullum humorem euacuat, dignoſces. Si calidum fuerit, præter nauſeam ſitis vehemens aderit, & interdum febris. Si frigidum, maior ciborum cupiditas excitabitur, nec ſiti, nec febri affligentur. Sed quoniam in eiuſmodi intemperies, calidam, videlicet, & frigidam breui perducitur ventriculus, in humiditate vero, & ſiccitate, adeo intemperatus venter eſſe, vt actionem amittat, non poteſt ſine prolixo temporis ſpatio, vt inquit Galenus præcitato lib. iij. de Cauſis ſymptomatum: propterea humidæ, & ſiccæ eius intemperantiæ ſigna conſcribere prætermiſimus, Quamuis humidam intemperiem præceſſiſſe debet hydrops, ſiccam vero vel ſenium, vel maraſmus, vt idem Galenus inquit, & propterea ex eiſdem dignoſci poſſent. Similiter ex affectibus dictarum intemperierum, nam ſicuti frigido ſuperante, frigidi affectus excitari ſolent, & calido contrarij, eodem modo ex ſicco ſicci, ex humido contrarij affectus fiunt. Si vero ab inſtrumentalibus quibuſdam morbis prædicta ſymptomata oriantur, ex eorundem inſtrumentalium morborum proprijs indicijs dignoſci queunt, quorum partim in præcedentibus tradita eſt notitia, partim etiam ex dicendis præſtabitur. Nunc autem tempeſtiuum erit, cum valde ex vſu ſit, inueſtigare, ex qua prædictarum cauſarum parata ſit excitari βραδυπεψία, ſeu ἀπεψία, vel δυσπεψία. Pro quo dicimus, quòd promptius βραδυπεψία, oritur ex exiguo ſomno, ex cibis, qui difficulter corrumpuntur, & ſi vltra quàm vires tolerant, ſumantur, ex eiuſdem Galeni auctoritate præcitato loco, & Aetij cap. xxiiij. lib. ix. Quemadmodum vbi citra corruptelam concoctionis omnino priuatio ſit, ita vt quales accepti ſunt cibi, tales permaneant iuxta omnem eorum qualitatem, quæ proprie ἀπεψία dicitur, ſcire licet prorſus ſuperatum eſſe ventriculum, aut ab immodica ciborum multitudine, vt ad virtutis imbecillitatem, vel à valido frigore, ſeu ob vehementem inſiti caloris refrigerationem, vt apud eoſdem liquet. Adeo enim in tali ſtatu venter non concoquit, vt etiam concoquere prorſus non tentet. Circa mediocres etiam, & conſuetos cibos ſi nihil in totum effecerit ventriculus, maximam eiuſdem eſſe intemperiem prodit. Ceterum ſi cum corruptione cruditas oboritur, quæ proprie δυσπεψία dicitur, ex calida, vel frigida intemperie, preſertimque ex calida excitatur, cum nullum eſculentum vehementer calfactum durare imputre poſſit, vt liquet apud eundem Galenum. Similiter ex recrementis calidis, aut frigidis, aut vitioſis ciborum qualitatibus iuxta ventrem conſiſtentibus. Aliquando etiam ex inordinata ſumptione ciborum, aut potuum, aut intempeſtiuitate fit, vt apud eundem Aetium patet. Ex quibus itaque cauſis quodlibet prædictorum ſymptomatum oriri paratum ſit, ex his liquido conſtat. Quare ad eorum prognoſtica veniamus, ac curationem. Etenim vitanda maxime cruditas aſſidua eſt, cum ex ea vitioſi humores, morbique gignantur, ſiue ex boni, ſiue ex mali ſucci cibis fuerit orta, quanquam ea deterior ſit, quam vitioſi ſucci cibaria effecerunt, vt liquet à Galeno libro de Cibis boni, & mali ſucci. Quodcunque tamen prædictorum ſymptomatum ex cibis oritur, ex facili corrigetur. Quòd autem ex vltimo virtutis collapſu in lienteriam, aut tympaniam hydropem finitur, Galeno teſte eodem iij. de Cauſis ſymptomatum, omnes quoque magnæ ventriculi intemperies, veluti & aliarum partium virtutem deijciunt, vt ibidem patet, & commento Aphor. xx. lib. ij. Et propterea cum circa mediocres, & conſuetos cibos nihil in totum effecerit, maximam oſtendit ventris intemperiem, vt dictum eſt. Peſſima autem in amara bili abundantibus naturis cruditas eſt, citiſſimeque febrem accendit, in qua cibi in nidorulentam, & fumoſam qualitatem corrumpuntur, quando ea, quæ in acidam vertit, vt raro talibus naturis contingit, ita minus nocet, eodem Galen. auctore viij. Meth. meden. Nidoroſa etiam, ac fumoſa cruditas minus eiſdem noxia eſt, ſi aluus lubrica fuerit, ſin aſtringitur, grauis eſt, ſiquidem ex adſtrictione eius vitioſæ naturæ in febres prompte incidunt, preſertim ſi ad ſolita conuertantur opera, eodem Galeno auctore ibidem. Omnium etiam prædictorum

Si ob calidã, aut frigidam intemperiem ventriculi fiat cruditas, ſigna.

Loco citato.

Cap. 4.

Citato loco.

Si ob ſiccam, vel humidam

Prognoſtica.

Cap. 11.

Cap. 1.

Cap. 5.

trium ſymptomatum peſſimum eſt ἀπεψία, ſi vitio facultatis fiat, ſicuti βραδυπεψία, minus af-
Curatio. fert periculi. Cauſa vero ex prædictis colligi poterit. Nequis autem in cruditatem incidat, inquit Aetius, curatione in omnibus prædictis eſt vtendum, vt neque in multitudine eorum, quæ in cibo accipiuntur, neque in qualitate, neque in acceptionis opportunitate, neque in ordine delinquant, & vt quæcunque concoquere valeant, ea tantum ingerant, & non quæ appetitus expo-
Victus ratio. ſtulat. Menſuræ enim maxime omnium diligentem reſpectum habere oportet, appetitumque refrenare, & neque pluſquam vires tolerent, accipere, neque quæ natura difficulter concoquuntur iuxta etiam tempus accipiendi cibi, neque impetuoſe, neque aceruatim, neque ſolidis partibus, aut abſque commanducatione eos ingerere oportet, neque etiam potus cibum interpellet, id enim vnionem ciborum impedit, ſingulosque ventri innatare facit, vt idem Aetius refert. Somnus autem, & quies conferunt. Hæc communiter pro victus ratione ſeruanda in cunctis prædictis ſymptomatibus dicta ſatis. Nam ſi ſeparatim cuiuslibet victus rationem conſcribere tentaremus, diuerſa quidem inſtituenda eſſet pro cauſarum diuerſitate, vtputa, ſi ex intemperie calida, aut excrementis calidis excitarentur, contraria victus ratio præcipienda eſſet, pariter ſi ex frigida intemperie, aut excrementis frigidis, ad calidum vergentem victum inſtituere oporteret. Quas victus rationes diuerſas poterunt etiam ſtudioſi ex ijs, quæ in præcedentibus ventriculi affecti-
Medicamentorum ratio. bus præcepimus, petere. Nec ſecus & medicamentorum rationem reperient, tam ſi calida fuerit, quàm frigida ventriculi intemperies citra humores, vel cum humorum redundantia, potiſſimum cap. de nauſea, & vomitu. Ibi etenim & quæ alterant, purgant, ac roborant pro vtraque intemperie, ac vtriſque excrementis corrigendis abundanter conſcripta reperient. At ſi ex aliquo inſtrumentali morbo prædicta excitentur ſymptomata, nemini in dubium venit, quòd in eorum curatione, & ipſa quoque delentur. Verum vbi ex alimentorum multitudine, quæ concoqui nequit, aut eorum vitioſa qualitate cruditas fiat, confeſtim procurandum erit vomitu, aut purgatione per infernas partes ipſos expurgari, eijciendus etenim eſt cibus ſi coacuit intus, aut computruit, ex Celſi auctoritate lib. iiij. cap. v. Dico vomitu ſi laborantes facile vomant ſuapte na-
Cap. 4. tura, nam cogere eum, qui vomere non poteſt, abſurdum eſt, ex Gal. decreto j. de Locis aff. Erit quoque ijs, qui ſuapte natura facile euomere poſſunt, vomitus proritandus, quo promptius euomant potu aquæ tepidæ multæ, pauco aceto, aut ſyrupo acetoſo permixto, ſeu oxymelite. At ſi vomere haudquaquam valeant, preſertim vbi multum, aut corruptum nutrimentum notabiliter ad inferiora ventris ſit motum, adiuuandum eſt, vt citius deſcendat, aut glande ſubdita, aut leui
Cap. 5. per inferius infuſione, per clyſteres videlicet, vt viij. Meth. med. à Gal. ſcriptum eſt, veluti etiam ſi crudum, aut diminute concoctum in ſuperiori ventriculi parte alimentum adhuc conſiſtat, modo concoqui poſſit, aliquid diatrionpipereon dabis ſimpliciſſimi quidem, modo quo ab eo-
Cap. 5. dem Gal. lib. iiij. de Sanit. tuen. ſcriptum eſt, Vel ſi id haberi nequit, tantundem piperis longi, aut albi, ſi hoc adſit, aut nigri exhibere conuenit. Similiter extrinſecus adhibitis concoctio iuuanda erit, vt ſi expanſa manu os ventris apprehendatur, aut puerulus carnoſus admoueantur, vt Aëtius refert. Nam quid æque concoctioni ventris conferre nouimus atque corpus humanum illi
6. de ſimplic. medic. facult. cap. 6. impoſitum, Gal. auctore, v. de ſimpl. med. facult. & vij. Meth. med. Proinde quidam puellos boni habitus noctu admouentes per quietem longe euidentiſſimum adiumentum ſentiunt, eiuſdem
7. Meth. c. 7. quoque vtilitatis gratia quidam paruos catellos per quietem ventri imponunt, vt apud eundem liquet præcitatis locis. Verum ſeruandum ante omnia eſt, ne puellus humecta ſit cute, qui enim noctu ſudore profunduntur, refrigerant potius, quàm calfaciant, vt ipſe Galen. inquit, neque ijs duntaxat, ſed reliquis quoque medicamentis moderate calidis ab extra adhibitis concoctio iu-
Cap. 5. uari poterit, Quorum ſyluam habes in præcedentibus conſcriptam, & à Galen. viij. Meth. med. Quòd ſi non ex alimentorum praua qualitate, ſed intempeſtiuitate, aut inordinata eorum ſumptione, ſeu exiguo ſomno, cum corruptela cruditas generetur, non alia ratione curari debet, quàm ſi ex prædicta alimentorum vitioſa qualitate, aut multitudine fuiſſet excitata. Illud tamen particulatim attendendum erit, quòd quibus ob flauæ bilis copiam, in ventriculo contentam, vel calidam admodum eiuſdem intemperiem δυσπεψία, ſeu cruditas cum corruptela accidit, cibos corruptu difficiles; difficileſque concoctu offerre conuenit. Nam quæ concoctu difficilia ſunt, non facile alterantur, ac corrumpuntur, ſed ſi in multum calorem inciderint, concoquuntur ma-
Cap. 1. gis, quàm ſi moderato occurrerint ex Gal. decreto j. de alim. facul. quod etiam confirmauit Celſus eodem cap. v. lib. iiij.

Περὶ πνευματώσεως, καὶ ἐμφυσήματος γαστρός. *Id eſt, De inflatione ventriculi.* *Caput* LXX.

PRAETER iam dictos affectus accidit quandoque ipſi ventriculo, vt inſtrumento coctionis, retentrice, ſeu complectente ipſius facultate imbecilla exiſtente, affectus quidam, qui à Græcis, preſertim à Paulo cap. xxxviij. lib. iij. & à Gal. iij. de Cau-
Cap. 2. ſis ſymptomatum, πνευμάτωσις γαστρὸς dicitur, quamuis quandoque ab eodem Galeno (vt patet xiiij. Methodi medendi) ἐμφύσημα nuncupetur, à Latinis autem inflatio ventriculi

triculi appellatur . qui affectus nihil aliud eſt, quàm eiuſdem ventriculi diſtentio, & dolor ex
flatuoſo ſpiritu. Nam cum flatuoſus ſpiritus in eo gignitur, aut per os excernitur, & ſic ru- Cap.7.
ctum creat, aut per ſedem, quo caſu ſonorum, ſilentem ue flatum gignit, vel ipſe neutra parte Quid ſit infla-
emittitur, & ſic affectum creat, qui inflatio vocatur ex Galeni auctoritate tertio de Cauſis ſym- tio ventriculi.
ptomatum. Ventre, ſcilicet impotente ad excrementoſum, nebuloſumque excernendum
ſpiritum, quos omneis Hippocrat. ſimul cum Galeno vltimo Aphor. lib. v. πνευματώδεις, hoc Cap. 2.
eſt, ventoſos appellat. Inflationis vero generatio vitio retentricis, & complectentis facultatis
prouenit, nam eius probitas in duobus conſiſtit, cum videlicet, tempus complectendi cibi cum
tempore concoquendi exæquat, ac cum cibos proſus vndique conſtringit, ita vt nullum locum
relinquat inter ventrem, & cibos vacuum, ex eiuſdem Galeni ſententia. Verum iniuſtum
complectendi tempus excretio celer, & ciborum in inferiori ventre corruptela conſequuntur.
Imbecillum vero ciborum complexum modo clydones, hoc eſt, fluctuationes cum ſonitu ſuc-
cedunt, modo vero inflationes. Differunt autem hi duo affectus, quamuis ambo imbecillam
retentricem facultatem conſequantur, ſeu eam prorſus non complectentem, tum ratione ma-
teriæ, tum etiam ratione cauſæ efficientis, vt apud eundem Galenum liquet præcitato libro ter- Loco citato.
tio de Cauſis ſymptomatum. Verum relicta fluctuatione cum ſonitu, quam Græci κλυδῶνα
appellant, quæ citra potionem fieri non poteſt, ſed ventre valenter perfrigerato, vel cum in eo
nihil contineatur, quod verti in flatum poſſit, efficitur, ad inflationis tractationem deuenia-
mus, aſſerentes primo quòd in ea venter vt coctionis inſtrumentum afficitur, vt eodem libro
de differentijs ſymptomatum liquet. Id vero liquido patere poterit ex fruſtrata eiuſdem pro-
pria ventriculi coctione, propterea quòd retentrix, ſeu complectens facultas non vndique
prorſus cibos conſtringit propter eius imbecillitatem, ſed locum quendam vacuum derelin-
quit inter ventrem, & cibos. Accedit ad hæc eiuſdem ventriculi diſtentio, ac circa eundem tu-
mor. Hic affectus à Galeno xiiij. Methodi medendi, inter morbos reponitur in quantitate, Quæ pars in
ſeu magnitudine. Verum ab œdemate diſcrepat, quoniam œdema prementibus nobis cedit, inflatione affi-
digitique admodum alte in ipſum deſcendunt. Inflatio vero digitis preſſa veſtigium non reti- ciatur.
net, ac ſonitum veluti tympanum reddit, ex eiuſdem Galeni decretis eodem xiiij. Meth. me- Cap.4.
dendi. Grauitas quoque, & diſtentio nedum circa ventrem ipſum, ſed iuxta totum pectus. Cap.7.
Aliquando vero retro iuxta collum, ac dorſum, atque ipſa vertibula irruit. ſæpe autem & vtrin- Quis præter
queoccupatos tenet. Aliquando & tumorem circa os ventris efficit, ructuſque inanes fiunt naturam affe-
modice alleuantes, & inhibitio flatuum, qui per aluum excerni conſueuerunt. Quibuſdam ctus ſit.
eorum dolores accidunt, & appetitus proditiones, ac capitis dolor, vt patet ex Aëtio Archige- Quomodo
nis auctoritate, cap. xxvij. lib. ix. Si vero ante perfectam reſtitutionem cibum accipiant, am- ab œdemate
plius membra ipſa inflantur, & cum dolore diſtenduntur, leuantur autem alimento inferne ſub- differat.
eunte, & flatibus, ſiue per ructus, ſiue per inteſtina excluſis, vt idem Aëtius inquit. Vbi vero Loco citato.
flatuoſus ſpiritus per inteſtina mouetur, multiformes edit ſonitus, quorum non omnes nomina
ſunt ſortiti. Verum prudenti viro ex diuerſis ſonitus differentijs quale, quantumque excre-
mentum ſit, ac quo maxime loco voluatur indicare poteſt (vt eodem tertio de Cauſis ſympto-
matum, apud Galenum legitur.) Ipſius itaque inflationis cauſa ſpiritus flatuoſus exiſtit (vt
eodem xiiij. Meth. meden. à Galeno ſcriptum eſt.) Verum quoniam oportet medicum non ſo- Cap.2.
lum ſymptom. agnoſcendorum facultatem habere, ac generationis eorum inueniendæ peritum Cauſæ.
eſſe, ſed etiam modi quo generentur, qui inter effectricium cauſarum differentias numeratur ex Loco citato.
eiuſdem Gal. ſententia præcitato lib. tertio de Cauſis ſymptomatum. Propterea non ab re ſue- Modus gene-
rit modum generationis eiuſdem flatuoſi ſpiritus, ac inflationis diſſerere. Fit nanque (vt Gal. rationis.
inquit) halituoſorum ſpirituum, ſeu flatuum generatio in ipſis, quæ in ventre ſunt locis, ſuccis Cap.1.
quibuſdam pituitoſis, vel cibis inibi à deficiente calore in halitum ſolutis, ſyncera enim frigidi- Flatuoſi ſpiri-
tas prorſum halitum non facit, quòd ſcilicet ea nec attenuat omnino, nec conficit, nec alimen- tus generatio
tum diſſoluit. Fortis autem calor cum longo interuallo nutrimentum ſuperet, amplius quàm pro ex qbus fiat.
halitu generando id attenuat, niſi tamen flatuoſum ſit natura. Nam tunc gignitur quidem ſpi-
ritus turbidus, ac (vt ſic dicam) nebuloſus, exiguus tamen, & breuis temporis, ita vt vno, vel alte-
ro ructu vacuetur. Verum calor mediocris, qui in cibos agit quidem, ſed diminute, is eos quo-
dammodo diſſoluit, non tamen prorſus conficit minoris efficaciæ exiſtens, atque hinc oritur fla
tuoſus ſpiritus. Nam tanquam extrinſecus tum frigidiſſimi ſtatus ſunt ſereni, ſolentque magis
flante borea fieri, tum calidiſſimi, qui æſtatis tempore incidunt ambientem aërem purum red-
dunt: qui vero inter hos ſunt, nebulam gignunt. Itidem in animalibus, neque in caloris ſumma
imbecillitate, nec cum idem nimium eſt vehemens, ſed in alijs (qui inter hos ſunt) ſtatibus fla-
tuoſum excrementum gignitur, quemadmodum decretum reliquit Galenus præcitato lib. iij. de Cap.2.
Cauſis ſymptomatum. Patet igitur ex ijs flatuoſi ſpiritus generationis modus, quoniam ex hu- Concluditur
moribus, vel cibis languida caliditate in vapores diſſolutis, in ventriculo generatur, vt liquet a- modus gene-
pud eoſdem Paulum, & Aëtium præcitatis locis, & cum ipſe expelli nequeat, eodem ventre rationis infla-
impotente ad excernendum, intus detentum prædictum affectum (quem inflationem ventri- tionis.
culi vocamus) creat. Verum ſi ex flatuoſis cibis inflatio oriatur, ex exiguo, & breuis temporis

Cauſarum di uerſarum no titia.

ſpiritu flatuoſo orto, qui vno, vel altero ructu vacuatur, comprehendi poterit. At ſi ex eiſdem cibis natura ſiquidem non flatuoſis, ſed in vapores per mediocrem caliditatem reſolutis, inflatio fiat, ab aſſumptione eorundem paulò poſt tempore inflatio generabitur, & proinde ex laborantium, ſeu aſtantium ſermone id prompte percipies. Verum ſi neque aſſumptio ciborum præceſſerit, neque eorundem natura flatuoſorum, pituitoſos humores in ventriculo contentos, ac in halitum ſolutos, inflationis cauſam eſſe exiſtimabis. Nam ſi ex atræ bilis in eundem ventriculum effuſione flatus quidam generetur, quam affectionem hypochondriacam, ac flatuoſam nominant, præter reliqua peculiariter metus, & mœſtitia aderunt, quemadmodum cap. de melancholia, diſſeruimus, & propterea non eſt cur hic iterum de ea mentionem faciamus. Quantum

Prognoſtica.

vero ad prognoſtica ſpectat, non omnino deſpicienda eius curatio eſt. Nam vbi diu perdurauerit, metus erit ne in hydropem ſiccam præcipue terminetur, & ſi multiplicetur ventriculi inflatio in conualeſcentibus recidiuam ſignificabit, nanque qui à morbis immodice ſe ſatiant, flatuoſi, ac toto corporis habitu turgidi redduntur, vt eodem tertio de Cauſis ſymptomatum, à Galeno decretum eſt. Quòd vero qui morbo regio laborant non multum ventoſi ſunt, ab

Cap. 1.

Hippocrate Aphor. lxxij. lib. v. ſcriptum eſt. Indicatio vero curationis omnium inflationum communis eſt, Galeno auctore xiiij. Meth. meden. Vt quòd præter naturam eſt vacuetur, in quocunque id contineatur loco. Propria vero poſt hanc communem eſt, vt tenuiſsimis, & calidis poteſtate medicamentis id perficiatur. Qua de re aër eligendus erit ad calidum vergens, ſomnus ſolito longior concilietur, nam vbi ſomnus acceſſerit, inquit Paulus, etiam ex toto le-

Curatio.
Cap. 7.
Victus ratio.
Cap. 3.

uat affectos, mirifice etenim concoctionem iuuat, vt patet xij. Meth. meden. Exercitatio primo leuis, deinde maior adhibenda eſt, maximeque ea, quæ ſuperiores partes moueat, quod genus (vt Celſus refert cap. v. lib. iiij.) in omnibus ſtomachi vitijs aptiſsimum eſt. Frictiones item extremarum corporis partium ſi adhibeantur, conferunt. Aluus omnino ſit lenis, & vbi fuerit adſtricta citra dilationem clyſter infundendus (ex Aëtij ſententia.) Interponenda quoque abſtinentia eſt, ex decreto eiuſdem Celſi. Nam inedia actioni huic neceſſaria exiſtit, Aëtio teſte, preſertim vbi ex diſſolutis in vaporem cibis orta fuerit inflatio. At ſi eam ferre non poſſint, cibi exhibendi ſunt calidi, minimeque inflantes: eodem modo calidæ potiones, ſintque concoctu faciles, & boni ſucci, quantitate exigui, diuidantur autem ex ſententia eiuſdem Aëtij, ita vt in prandio tertiam, in cœna vero reliquas duas accipiant partes. Fructuum vero, ac olerum humidorum eſum ſemper habeant ſuſpectum. Potus cibum non interpellet, per omnem

Medicamentorum ratio.

tamen cibum vinum meracius exhibeatur, at non multum. Nam multum potum tanquam infeſtiſsimum hoſtem deuitent, vt liquet apud eundem Aëtium, & ſi non ita diu ante cibum ſumpſerit, aut cibus fuerit natura flatuoſus præaſſumptus, primum vomere præcipe, cui auxiliari poteris potione aliqua earum, quas præcedente cap. commemorauimus. Poſt vero vomitum eos fouere oportet ex oleo, quod tenuium ſit partium, quandoque rutam habeat incoctam, aut ali-

Loco citato.

quod calidorum ſeminum, cuiuſmodi ſunt cumini, apij, & petroſelini, ex Galeni decr. eodem xiiij. Meth. meden. Quandoque vero diutius perſeuerante affectione, maiorique exiſtente frigiditate præter iam dicta, daucus, baccæ lauri, nigellæ, & rutæ ſemen oleo incoquantur, ac ex eo irrigationes fiant. Interim etiam proſunt calida, & ſicca, fomenta, quæ ex milio, aut etiam milio, & furfure parari poſſunt, preſertim ſi mediocris fuerit dolor. Vel ex ſemine lini, hordeacea, & loliacea farina cumina, & ſemine anethi, aut apij, aut fœniculi, oleo rutaceo, aut hydromelite cataplaſma conficiatur, Quandoque vero admiſcendum eſt oleum laurinum, vel tragoriganum, centaurij coma, aut eryngij ſemen, vel radix, baccæ lauri, aut melanthium. Cucurbitulæ etiam cum multa flamma admotæ bonæ magnitudinis vmbilicum vndique comprehendentes toto ſymptomate frequenter vniuerſim liberant, vt Paulo viſum eſt, licet ante eum

Loco citato.

Galenus præcitato libro xiiij. Meth. meden. de ea ſic ſcriptum reliquerit, Aliquando vero & cucurbita magna bis, ter ue ſine inciſione medio ventri affixa, tanta vero ac taliter applicata

Cap. vlt.

etiam totum vmbilicum comprehendet, & xij. lib. eiuſdem pro curatione doloris ex ſpiritu flatuoſo orti propriam quandam curationem ex cucurbita cum flamma copioſa ſubinde admota moliri teſtatur, videbiturque tibi (vt ipſe inquit) præſidium hoc in huiuſmodi affectibus incantamenti cuiuſquam ſimile quid efficere, ſiue in inteſtinis, ſiue in quauis corporis particula talis dolor fuerit excitatus, illico enim cucurbitula admota, qui ſpiritu flatuoſo cruciantur tum à dolore liberi, tum omnino ſani redduntur. Glandes quoque interim confidenter, & citra dilationem ſupponendæ ſunt ex rebus flatum diſcutientibus formatæ, velut eſt rutæ ſemen, & cuminum æquali pondere cum melle cocto, aut ex rutæ folijs contuſis, cumino, pauco ſale, & caricis ſimul inuolutis balanos confice. Poteris inſuper clyſteribus vti, quos ſic parabis.
Recipe foliorum rutæ, florum chamæmeli, pulegij, & calaminthæ an. manip. ß. ſeminis aniſi, fœniculi, dauci, & cumini ana ʒ. iij. furfuris. p. j. caricarum num. iiij. fiat decoctum ſecundum artem, de quo libram vnam aſſumito, adijcitoque ʒ. iiij. olei anethini, chamæmelini, vel rutacei, mellis roſacei ʒ. ij. confectionis de dactylis ʒ. iij. diacath. ʒ. vij. vel benedictæ ʒ iij. miſce, & fiat clyſter pauco ſale addito. Vtilis quoque eis exiſtit in ieiunio potio abſinthij, aut hyſſopi, aut rutæ, vt Celſus refert, ariſtolochia inſuper longa, ſiue rotunda ℥. pondere potata flatum diſſoluit,

diſſoluit,& tarde concoquentes iuuat,quod & calaminthę decoctum,aut etiam polium cum melle modico,& paucisſimo pipere tenuisſime trito facit ex Aetij teſtimonio. Similiter ouillus talus,aut ſuis,vt Paulo viſum eſt, vſtus, & potatus, torminibus, ac inflationibus medetur. Vtile etiam eſt caſtorium ex poſca bibitum ℥.j.pondere acceptum,& acetum ſcillinum,tum ante, tum poſt cibum,aut ante ſomnum, ſi ipſum abſorbeant, vt patet apud eundem Aetium. Nec minus confert ſi ℥.j.exhibeatur confectionis de cinnamomo,aut de xyloaloe,dianiſi,aut diacumini,diacalaminthæ,aut diatrionpipereon cum exiguo vino diluto. At ſi ex pituitoſis humoribus in halitum diſſolutis cum in ventre contineantur,inflatio fiat,priuſquam tales euacuentur ſucci, nullum prædictorum medicamentorum exhibendum erit,euacuabuntur porrò aut vomitu, ſi laborantes natura proni ad vomitum ſint (exhibito quandoque aliquo ex ſupraſcriptis medicamentis quæ vomitum facilem reddunt,etenim eis neceſſarius modo in ieiunio,modo poſt cibum vomitus eſt,vt apud Celſum liquet)aut per inferiorem ventrem,eis tamen prius concoctis, ac præparatis,vel per clyſteres, & eos quidem acres ſi fieri poterit: mirifice etenim ij ex acrium iniectione leuantur,vt Galenus refert,aut per aliquod purgans medicamentum eorum,quæ cap.de vomitu, & nauſea,commemorauimus. Nam indigent interdum,qui inflationem patiuntur,alui ductione,ex Celſi ſententia. Poterit tamen & ante purgationem,vbi ex flatuoſo ſpiritu genito ex prædictis humoribus pituitoſis ingens dolor vrgeat,admoueri cum flamma copioſa cucurbita, quo ventoſus prius digeratur ſpiritus.Poſt id euacuandus humor eſt,ex Gal.decr.xij.Meth.med.quoniam ijs illico ad tempus dolor cucurbitula ſedabitur,quamuis redeat(vt ipſe Gal.inquit)vel ſequente nocte,vel poſtridie,vel etiam tertio die ſimilis dolor.Cum vero per vomitum,aut aluum expurgatus fuerit redundans in ventriculo pituitoſus ſuccus, omnibus prædictis medicamentis intus,& extra vti poteris, prout magis videbitur expedire. Illud quoque (ex eiuſdem Cornelij Celſi decreto)in omnibus ſtomachi vitijs recipiendum eſt,vt quomodo ſe quiſque æger refecerit,eo vt ſanus vtatur. Nam redit huic imbecillitas ſua,niſi eiuſdem defendatur bona valetudo, quibus reddita eſt. Redit autem bona valetudo, vt vno verbo dicam, ijs qui ex flatuoſo ſpiritu dolorem, ſeu digerentibus adhibitis, & extenuantibus tum cibis, tum per ſedem iniectionibus, tum cataplaſmatis,tum humidis ſiccisque fomentis,vt ex Gal.patet eodem xij. Meth. med.

Cap.8.

Cap.8.

Περὶ λειεντερίας, καὶ κοιλιακῆς διαθέσεως. *Id eſt, De læuitate inteſtinorum; & cæliaca, ſeu ventrali affectione. Cap. LXXI.*

CVM eadem retentrix, ſeu complectens ventriculi facultas tempus retinendi, ac complectendi cibos cum concoquendi tempore haud exæquat, ſi prorſus eos non complectatur,affectus quidam oritur,qui à Græcis λειεντερία, à Latinis ventriculi, ac inteſtinorum læuitas dicitur. Quòd ſi eadem non vſque ad conſummatam concoctionem retineat,& complectatur,alter excitari ſolet affectus,qui à Gręcis κοιλιακὴ, à Latinis cœliaca, ſeu ventralis affectio dicitur. Iniuſtum nanque complectendi tempus (vt Gal. inquit libro de differentijs ſymptomatum) omnino diminuta ciborum concoctio excipit. Deinceps vero, vel celer ciborum exitus, vel eorum in ventre corruptela. At celeris ciborum exitus inſeparabilia ſymptomata ſunt deiectionis humiditas, & digeſtio in corpus diminuta. Verum prima affectio, quam λειεντερίαν, Græci nominant (vt quibuſdam eorum antiquioribus viſum eſt) tale nomen ſortita eſt: quoniam qui prius talem ei indiderunt appellationem,fieri ipſam putabant propter intrinſecæ ſuperficiei inteſtinorum læuitatem, ob quam cibos in eis contentos non amplius retinent, quemadmodum retinebant cum ſuam ſeruarent ſibi à natura inditam aſperitatem. Cuius etiam ſententiæ videtur eſſe Aetius cap.lj.libri noni. Cum dixit, lienteria quemadmodum ipſum nomen indicat, læuor quiſpiam inteſtinorum eſt. Quam opinionem tanquam erroneam Gal. commento Aphoriſmi j. libri ſexti, reprobauit, aſſerens quod in pluribus alijs, qui primi rebus nomina impoſuerunt, ſunt collaudandi, non tamen in læuitate inteſtinorum. Cauſam autem erroris eorum aſſeruit eſſe ignorantiam cauſarum, propter quas aliqua excrementa intempeſtiue excernantur, ſicuti in ventriculo veloces ciborum exitus, neque enim inteſtinorum læuitas eſt, vt ipſi opinabantur, ſed aliæ cauſæ, prout infra dicemus. Nec minus ignorant quòd ipſius ventriculi proprium eſt cibos amplecti, ac circunſtringendo certo tempore retinere,& poſtea ad inferiora demittere, idque proprio eius temperamento perficere, & non cum ſuam ſeruat à natura inditam aſperitatem. Maxima autem affectionis huius proprietas in cita ponitur deiectione, propter quòd cibi omnino incocti permanent. Quo fit, vt inteſtinorum læuitas nil aliud ſit (vt eodem Galeno auctore præcitato commento Aphoriſmi primi libri ſexti, ac xxij. tertij, & xij. libri quarti) quàm velox exitus eorum quæ comeduntur,atque bibuntur,quæ talia deijciuntur,qualia fuere deuorata,cum neque ſecundum conſiſtentiam, neque ſecundum colorem,vel odorem, vel vllam omnino qualitatem in ventriculo facta fuerit mutatio ciborum. Quare ſi quis vellet breuiorem huius affectionis afferre definitionem,diceret eam eſſe carentiam coctionis,vt idem Galenus inquit. Altera vero affectio,quam

Cap.4.

Læuitas inteſtinorum vnde nomē ſumpſerit ſecundum quoſdā.

Impugnat Galenus prædictorum opinionem.

Quid ſit inteſtinorum læuitas.

cœliacam

Cœliaca vnde nomẽ ſumpſerit. Cœliaca.

cœliacam nominauimus,ab ea quę afficitur parte,nomen aſſumens, ex Aëtij ſentẽtia cap. xxxvij. lib. ix. velox quidam eſt exitus eorum quæ per os aſſumuntur , verum non omnino crudorum , & incoctorum . Nam in ea affectione ſolum læuia, & humecta excrementa egeruntur , ventre pro imbecillitate ea digerere nequeunte,vt ipſe inquit,quapropter nec concoquuntur omnino , nec digeruntur alimenta,ſed humentia , imperfecteque cocta redduntur , neque ita celeriter ea quæ aſſumpta ſunt in cœliacis egeruntur, quemadmodum in lientericis. Sunt vero ambo hi affectus cum ventriculi , tum inteſtinorum ſimul communes , quemadmodum Galenus teſtatur

Quæ pars in eis afficiatur. Cap.1.

ſexto de Locis affectis neque enim abſurdum eſt ſymptomata quædam inteſtinis & ventriculo ſimul affectis euenire,vt ipſe inquit. Idem confirmauit præcitato Aphoriſ.xij.libri quarti. Cum dixit inteſtinorum læuitatem conſequi ad omnium quæ ad aluum pertinent , inſtrumentorum intemperaturas,hoc eſt,ipſius ventriculi , in quem cibos deuoramus, & eorum quæ illos ex hoc ſuſcipiunt, atque tranſmittunt, inteſtinorum . Inſuper & ex excrementis illud argui poterit. Ambo etiam ſymptomata ſunt in genere noxæ functionum naturalium,retentricis videlicet, & non concoctricis, vt quidam putarunt. Neque enim (vt Galenus inquit eodem commento Aphoriſmi primi libri ſexti) quia omnino incocti permanent cibi, ideo cito deijciuntur, ſed quia

Qui affectus præter naturã ſint.

cito deijciuntur, idcirco nullam habent coctionem. Quibus verbis liquet propterea cibos non concoqui in prædictis affectibus,quoniam citius deijciuntur. Id autem prouenit ex offenſa (vt diximus) retentricis facultatis, impotentis ſiquidem tanto tempore cibos detinere,quanto indigeret concoctrix facultas pro eorum concoctione, & deprauato motu expultricis intempeſtiue priuſquam abſoluta concoctio ſit,expellentis. Verum quanquam ambæ (vt diximus) affectiones eiuſdem facultatis ſymptomata ſint, vtputa retentricis, in vna tamen eadem diminuta eſt,

Quomodo inter ſe communicent, & differant. Cap.4.

vt in cœliaca, in qua cibos non complectitur vſque ad conſummatam concoctionem: in altera vero abolita eſt. Quòd vero in inteſtinorum læuitate prorſus retentrix facultas cibos non complectatur,ſed omnimoda fiat eius actionis priuatio, apud Galenum liquet eodem libro de differentijs ſymptomatum. At quod in cœliaca affectione non omnino ablata ſit prædictæ facultatis actio,liquet ex Aetio præcitato loco,& Paulo cap.xl.lib.iij. Et quoniam læuitas inteſtinorum

Cap.2. Cœliacæ ſigna.

ſubito euenire non poteſt,vt patet ſexto de Locis affectis, propterea cœliaca præcedere eam ſolet: nam ab initio paruo quodam tempore cibi in ventriculo retinentur,procedente autem,atque aucta paſſione, ne hoc quidem (vt eodem commento Aphoriſmi primi libri ſexti) liquet, preſertim vbi ventriculus frigidior fuerit,læuia autem & humecta excrementa egeruntur ventre prę imbecillitate ea digerere nequeunte,& non cibi crudi, & incocti inferne prodeunt in cœliaca affectione, vt Aetio viſum eſt; ſequitur autem cœliacos aſſidua egeſtio, aliquando fœtida cum animi deliquij ſenſu, cibumque auerſantur, ac decolores, & vehementer graciles fiunt, vt etiam Paulus teſtatur. Languida cum ſit,& imbecilla ventriculi facultas in cœliacis, nec concoquuntur, nec digeruntur alimenta, ſed cruda humentia, imperfectaque redduntur aluo continenter fluida, quanquam quæ aſſumpta ſunt non ita celerius, veluti in inteſtinorum læuitate, egerantur, verum in inteſtinorum læuitate (vt Hippocrates teſtatur libro de affect.) cibi ſecedunt non putrefacti liquidi, dolor autem non adeſt, & corpus attenuatur. Vt vero Aetio viſum eſt cap. lj. libri noni. Cibi crudi in ea, & nihil immutati excernuntur, imò talia deijciuntur, qualia fuere deuorata ex Galeni ſententia. Aegri quoque cibum non ſentiunt, & malum corporis habitum acquirunt, quòd vtrunque malum incorrigibile exiſtit. Succedit enim (vt

Signa læuitatis inteſtinorum. Ante mediũ. Cap.2.

idem Aetius inquit) aſſidua excretio cibi colore ſubalbida, inæqualis, & aquoſiſſima citra ſanguinis, ac bilis complexum, atque intenſa eſt cruditas in lientericis (vt Paulus refert) vt alimenti aſſumpti genus ex ijs, quæ egeruntur, aperte cognoſcatur, atque hac nota potiſſimum à cœliacis diſcernitur. Quapropter Galenus præcitato commento Aphoriſmi primi libri ſexti paucisſimis verbis læuitatis inteſtinorum ſigna perſtrinxit,cum dixit, Atque ideo nos,& alij medici plurimi citam ciborum nullam habentium coctionem, deiectionem dicimus eſſe læuitatem inteſtinorum. Id autem quod in vtriſque affectionibus excernitur, ſymptoma eſt in genere excretorum immodice,vt in tertio de Cauſis ſymptomatum,liquet. Nam tum multitudine,tum qualitate præter naturam eſt noxam,vt diximus,perpetuo retentricis facultatis ventriculi, ac inteſtinorum inſequens. Ex his itaque liquet in quo conueniant, ac quibus diſcriminentur inter ſe cœliaca affectio,& læuitas inteſtinorum. Verum cum eædem cauſæ, maioris duntaxat,ac minoris ratione differentes, vtriuſque affectionis eſſe poſſint, quas trademus cauſas læuitatis inteſtinorum, eædem intelligendæ ſunt de ventrali affectione. Et quoniam (vt ſæpenumero

Cap.4. Quos morbos comitẽt hæc ſymptomata. Quomodo vnum genus morborum, ab altero ſecernatur.

dictum eſt ex Galeni ſententia libro de differentijs ſymptomatum) ſemper quodlibet ſymptoma à morbo aliquo ortum habet, non ab re iam dicta ſymptomata aliquem conſequuntur ventriculi morbum. Iſque genere duplex eſſe poteſt, vt ex Galeni liquet præcitatis aphoriſmis,aut intemperies aliqua, propter quam imbecilla redditur retentrix facultas tam ventriculi,quàm inteſtinorum, vel exulceratio occupans ſuperficiem earundem partium ſimilis illis quæ in ore fiunt, quas Græci ἄφθας nominant. Verum vnam ab alia hoc modo diſcernes ex eiuſdem Galeni ſententia: nam in illa quæ accidit propter ventriculi,atque inteſtinorum imbecillitatem, abſque vllo doloris ſenſu fiunt deiectiones: in ea vero quæ ex exulceratione proficiſcitur,

ineſt

ineſt quidam morſus ſenſus cum deiectiones fiunt. Hæc autem exulceratio à quorundam humorum mordacitate, ac acritudine, totius ventriculi, ac inteſtinorum abraſa ſuperficie ortum habet. Et quamuis ipſæ vires non multum patiantur, ſi hac ratione fiat læuitas inteſtinorum, neceſſarium tamen eſt, vt permeantibus cibis partes exulceratæ dolorem ſentiant, & ideo illos propellant, atque ex ipſis citiſsime emittant. Hoc vero in omnibus partibus facto, velox ciborum exitus conſequetur, & nullum fiet initium coctionis. Oboritur autem frequenter dyſenteria magna præcedente, & ex profunda vlceratione cicatrice denſa, & leui ſuccedente ex Aetij auctoritate. Idem ferme confirmauit Celſus cap. xvj. libri quarti. Cum dixit ex torminibus interdum inteſtinorum læuitas oritur, quæ continere nihil poſſunt, & quidquid aſſumptum eſt, imperfectum protinus reddunt. Qua de re faciliter percipi poterit lienteria, ſi ex acribus, ac mordentibus ſuccis ventriculi, ac inteſtinorum ſuperficiem exulcerantibus originem trahat. At ea læuitas inteſtinorum, quæ potentiæ retentricis ſequitur imbecillitatem, omnino quidem fit (vt diximus) ex intemperatura. Verum ea nonnunquam habitualis eſt, ſic nanque nominant illam, quæ ipſo corporis habitu læſo fit, vel propter humorem aliquem qui in ventriculo, atque inteſtinis continetur, euenit ex ſententia eiuſdem Galeni præcitatis aphoriſmis, & velut eadem ventriculi intemperatura calida, vel frigida eſſe poterit, licet ſæpius frigida, vt liquet apud omnes artis medicæ auctores, raro autem calida: pariter ſi eædem cum humore fuerint, idem humor aut calidus, aut frigidus erit, raro tamen calidus, cum & ipſe præterquam quod cum deiectionibus excerneretur, forte etiam exulcerationem pareret. Propterea diſtinguenda eſt primo vna ab altera temperatura, & ſecundo vnus ab altero humore. Verum ne longiores ſimus, ac eadem ſæpius repetamus, qui exacte hæc velint interſtinguere cap. de nauſea, & vomitu, ac etiam cap. de cruditate propria ſigna reperient. Interim nos ad prognoſtica deueniamus. Erit itaque primum ipſius cœliacæ affectionis, quòd ſi diutius duret, ad magnam omnino deſperationem res deuenit, ægris ad conuenientem diætam pigreſcentibus. Et ſi affectus autumno incipiens ad hyemem vſque ſe extendat, difficilius omnino curatur, ex Aëtij ſententia præcitato loco. Cum vero inſeparabilia ſymptomata ſint celeris exitus ciborum, qui ad diminutam concoctionem conſequetur, propter iniuſtum complectendi tempus, deiectionis humiditas, & digeſtio in corpus diminuta (vt diximus ex Galeni ſententia libro de differentijs ſymptomatum) ſi eadem cœliaca prorogabitur, neceſſario atrophia conſequetur, propter diminutam in corpus alimentorum digeſtionem. Alexander autem de cœliaca cap. viij. lib. viij. ſic retulit, Hic morbus curatione initio adhibita facile tollitur, poſtea vero difficilius. Vbi autem inueterauerit, tarde remouetur. De lienteria vero ſic ſcriptum reliquit Galenus commento Aphoriſ. j. libri ſexti. Quòd quæ fit humorum acritudine totius ventriculi atque inteſtinorum abraſa ſuperficie, ceſſante humorum malignitate, ſtatim ſanatur cibis ac potibus qui vim denſandi habent. Quòd ſi longiori tempore perſeueret, in alteram paſsionem transmutatur, quæ dyſenteria, hoc eſt difficultas inteſtinorum nominatur. In longis autem læuitatibus inteſtinorum ſi ructus acidus ſuperueniet, quod prius non erat, ſignum bonum, eſt inquit Hippocrates præcitato Aphoriſmo. Indicat enim (vt Aetius refert) eodem cap. lj. lib. noni. Ructus acidus iucundi quidpiam factum eſſe, & ventrem, ac inteſtina non velut inanima, cibum ſinere pertranſire. Verum non ſimpliciter dixit Hippocrates bonum eſſe ſignum acidos ructus in læuitatibus inteſtinorum, ſed primum quidem in longis adiecit, deinde addidit, Vbi prius non fuerit, pro veritate eiuſdem ſententiæ, quæ omnia à Galeno præcitato Aphoriſmo primo libri ſexti, diligenter expoſita ſunt. Etenim illis læuitatibus inteſtinorum, quæ neque adhuc incipiunt, neque ex pituita fiunt, non inſunt acidi ructus. Quod ſi aliquando fiant, vt idem Galenus inquit, ſignificant tantiſper cibum in ventriculo retineri, donec principium mutationis accipiat, & naturam ſuorum operum reminiſci. Ipſæ iterum inteſtinorum læuitates cum ſpirandi difficultate, & lateris punctura, in tabem deſinunt, ex eiuſdem Hippocratis ſententia in coacis prænotionibus. Et quoniam eodem medicationis ductu vtendum eſt in læuitate inteſtinorum, quoad cœliacos, & dyſentericos (vt Aetius refert) propterea quæ dicemus de vnius curatione, etiam alterius ſubintelligenda erunt. Commune itaque vtriſque erit (vt idem auctor refert) quòd vim retentiuam, ac concoctoriam facultatem tum ventris, tum inteſtinorum omni modo refocillare oportet. Quòd ſane per ciborum conuenientium exhibitionem fieri poteſt, perque diætam refocillandis ac reſtituendis viribus aptam. Nam ſi ab exulceratione ſuperficiei ventriculi, atque inteſtinorum propter humorum acritudinem inteſtinorum læuitas fiat, modus curationis eius patebit in cura dyſenteriæ. Particulatim etiam nos præcipiemus curationis viam, primo lienteriæ ex calida intemperie, ſeu calidis etiam ſuccis, adhuc non exulcerantibus ſi redundarint, ortæ, ſecundo eius quæ ex intemperie frigida, ac frigidis etiam ſuccis redundantibus. Et cum vna tutiſsima, & compendioſiſsima via ad affectionis extirpationem diæta exiſtat, eodem Aetio teſte, propterea mora ſolito, de ea primo mentionem faciemus. Eligatur itaque aer ad frigidum vergens. Somni ſolito longiores præcipiantur, potiſsimum nocte, nam diurni nocentiſsimi ſunt, niſi laſſationis ſenſus adſit, aut nox vigilata præceſſerit. Veſpere autem à cœna dormiendum, maxime vbi à ſomno ſurrexerit, ad deambulationem prodibit, ita vt pro viribus aggrediatur, deinde frictionem ſimplicem adhibeas,

Cauſæ.

Aët. lib. 9. cap. vlt.

Prognoſtica.

Lib.9. cap.37

Cap.4.

Verſus finem libri.

Curandi Methodus.

Si ex calida intẽperie fuerit orta, curatio.

Lib.9. c.37.

Victus ratio.

adhibeas, parce videlicet, & minime confricando, maxime ventrem. Ceterum à prandio etiam deambulationibus indulgendum eſt, & animi aliqua laxamenta adhibenda, vt idem Aëtius inquit.

Aët. loco cit.

Nam exercitationes, & frictiones huic morbo neceſſariæ ſunt, eodem Celſo auctore præcitato loco. Vitet immodicos animi affectus, preſertim iram. Cibi eis conueniunt qui non nimis adſtringunt, & reprimunt, ſed qui adſtringentes facile concoqui, & in totum corpus diſtribui poſſunt, vt placuit eidem Alexandro pręcitato loco. Quapropter cibi ex chondro, oryza, & halica, & ſimilibus, cum quibus adſtringens aliquod decoquatur, pyrum ſcilicet, malum cydonium, meſpilum, & id genus alia exhibeantur ex Pauli, & Aëtij teſtimonio. Panis item bene elaboratus tribuatur, ac etiam ſimilago cum eiſdem adſtringentibus in pullorum iure decocta, ſimiliter intybus, & cichorium, carnes etiam exhibendę ex gallinis iuuenibus, columbis, perdicibus, phaſianis, & montanis paſſerculis, & ex alijs quoque auibus, quę non ſunt pingues, pręter paluſtres. Ex pedeſtribus etiam tenerrimę, & friabiliores competunt, preſertim leporum, & capreolorum, concoctis ſimul quibuſdam fructibus adſtringentibus, vt cydonijs, pomis, aut myrti baccis. Quę interim aſſę exhibeantur, in quorum ventre aliquod prędictorum adſtringentium reponatur, & inter aſſandum aſſidue aqua roſacea, ac omphacio, & germinibus myrti irrorentur, vitella item ouorum aſſa & aceto intincta commendantur ab Alexand. Ex fructibus etiam conueniunt vua modica penſilis, citonia poma, ac pyra, ſorba, meſpila, & corna, ac reliqui adſtringentes ſimiles. Verum mediocritas in illis ſeruanda erit, atque hi ipſi (vt inquit Aëtius) cum pane exhibendi ſunt, ac etiam ante reliquos cibos. Verum ſi fieri poterit duobus, tribus ue diebus à cibo abſtinere oportet, vt Alexandro viſum eſt. Nam adſeruandi in inedia ſunt ſi ferre queant, aut certe omnino modico cibi vſu, ex eiuſdem Aetij ſententia. At ſi id ferre non poſſint, proſpiciendum eſt, ſi quidquam aliud vt cibum diuidamus. Duas itaque tertias partes cibi in cœnam reſeruantes, atque ipſum etiam (qui in prandio exhibetur) panem dimidiatum per ſe ſumat, reliquum vero cum obſonio ſimplici (vt ex eodem Aetio liquet.) Verum non inſalubriter poteris duarum cibationum quantitatem tribus vicibus impartiri, ſeruēturque eadem ratio cibandi, vt in cœna maior exhibeatur quantitas. Potus erit vinum aquoſum, tenue, ſubadſtringens, quantitate autem exhibeatur paucum, & nec cibum interpellet, ſed poſt omnem cibum prębeatur: multus enim potus (vt inquit Aetius) ventris fluxionibus infeſtiſsimus exiſtit. Satis item ijs proderit lactis potus, ita vt in principio calidum, & recens mulctum detur, poſtea vero ad medietatem decoctum, aut etiam ad tertias, hoc enim modo exhibitum ſimul ſiſtit, ac temperat fluxiones, id autem ſit caprillum, vel ouillum. In omni autem fluore ventris, tum in hoc præcipue (vt Celſo viſum eſt) ſeruandum, vt cum pleraque vtilia ſint, qualis eſt plantago, & rubi, & quidquid malicorio mixtum eſt, ea potiſsimum ex his dentur, quæ maxime æger volet, deinde ſi omnia iſta faſtidiet, ad excitandam cibi cupiditatem, interponatur aliquid minus vtile, ſed magis gratum. Parum etenim deterior potus, aut

Medicamentorum ratio.

cibus, ſuauior autem, melioribus quidem, ſed minus ſuauibus eſt præferendus, vt patet Aphoriſ. xxxviij. libri ſecundi. At vbi nedum calida intemperies, ſed acres, & mordaces ſucci in inteſtinis, & ventriculo redundantes læuitatis inteſtinorum cauſæ ſint, priuſquam vires extreme deficiant, conuenienti purgatione vtendum erit, prius tamen ſi occaſio dabitur, concoquendi, ac præparandi ipſi ſunt ſyrupo ex infuſ. ſeu ſucco roſ. videlicet ex ſucco cichorij, myrtino, ſeu oxyſaccharo, ſucco cytoniorum, quem miuam appellant, aut oxalidis, ſeu citri acido cum aqua plantaginis, aut oxalidis ſimul permixtis, deinde ſequens tribuatur purgans medicamentum,

Purgatio.

quod recipit corticum mirobalanorum citrinarum ℥. iij. tamarindorum ℥. vij. paretur arte decoctum in aqua cichorij, & acetoſellæ, in cuius quantitate ſufficienti diſſolue mellis aërij ℥. j. ß. vel ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum ℥. iij. rhabarbari optimi in parte prædicti decocti macerati ℥. j. fiat potus. Quòd vero purgatio talibus competat, patet apud Aëtium cap. præcitato ſcilicet xxxvij. lib. noni.

Quę poſt purgationem p̄benda ſint.

A purgatione vero per adſtringentes potus operæprecium eſt eis opem ferre, veluti eſt plantaginis ſemen tritum, ſiccum, ac potatum. Proderit etiam & lapathi, ſeu oxylapathi ſemen tritum. Cancri etiam marini, vel fluuiatilis teſtam vſtam cochlearij menſura, ſi præbeas cum aqua confert, calicum item papaueris torrefactorum ℥. j. ante ſomnum cum vino diluto potata, Quinetiam ſemen capitis papaueris tritum exhibitum egregie auxiliatur, mirabiliter autem acerba, & immatura mora proſunt ſicca, trita in potu exhibita. Eodem modo & rubi mora immatura, & acerba, ex eiuſdem Aëtij decreto, aut quinque folij radicis decoctum potui dato. Item rubi radicis ſimiliter, vt Alexandro viſum eſt. In hunc etiam vſum ſyrup. de ribes, aut qui ex incompletis, & aridis roſis conficitur, conferunt. Et ſi cum eis ℥. j. cornu cerui vſti, aut ſeminis plantaginis, vel oxalidis præbeas, conducunt magis. Similiter etiam confert ſi ℥. j. trochiſc. de ſpodio, vel de terra lemnia tribuatur, bonum eſt etiam corticis quercinæ glandis decoctum, itemque pelliculæ decoctum, quæ ſub cortice quercus reperitur, vt etiam Aëtio placuit. Quidam quoque (vt ab eodem Aëtio, & Paulo ſcribitur) gallinarum ventriculis vtuntur deſiccatis, ac tritis potui inſperſis. Nec minus eis commoda ſunt, quæ vrinam cient, cum deriuationem moliantur, fluxionemque ſæpe transferant, veluti eſt apium, fœniculum, aniſum, adiantum, acorum ex prædictorum auctorum decreto, in quem vſum

ſyrupo

ſyrupo ex duabus, vel tribus radicibus, aut de byzantijs, permixto cum eo qui ex abſynthio conficitur, aut myrtino, vel ex infuſione roſarum cum aliquo prædictorum decocto vti conuenit, nequaquam enim negligendum eſt ventriculi, aut inteſtinorum robur. Eo etiam tempore quo vrinam cientia tribuuntur, eorum etiam quantitas minor eſſe debet, licet cauendum ſit, ne nimium largus etiam fiat eorundem vſus. Mirabiliter quoque vomitus efficaces ſunt, tum à cœna, tum ieiuno facti, maxime ſi humores in ventre collectos percipiemus. Nam ſi in inteſtinis contineantur, non poſſunt per vomitus euacuari, ex Galeni ſententia commento Aphoriſ. xij. libri quarti. Iuuandus quoque eiſdem erit vomitus ex aliquo eorum, quæ ſæpius in præcedentibus adnotauimus. Perpetuò tamen animaduertas, vt proni ſint laborantes natura ad vomendum, nam ſi difficulter euomant, nequaquam his proritandus erit. Ab extra inſuper ventriculo, & inteſtinis auxiliari oportet. Quapropter illinantur oleo citoniorum, myrtino, vel roſaceo, aut de abſynthio, vel olei citoniorum, & roſacei, ſingulorum ℥. j. Recipe, olei de abſynthio ℥. ß. ſantalorum, & corallorum rubeorum ana ℥. ij. hypociſtidis, balauſtiorum, & acaciæ ana ℥. j. chiæ maſtiches ℥. ß. & cum pauca cera, ac vino adſtringenti vnguentum ſeu ceratum conficito, & vtere: citonium item in vino adſtringenti decoctum, ac contuſum ſi accipias, adijciasque hypociſtidis, & boli armenij ℥. j. corallorum, & ſantalorum rubeorum ana ℥. ij. chiæ maſtiches ℥. ß. magnopere proderit ſi eo venter illinatur. Saccellos item parabis in eundem vſum ex purpureis roſis ſiccis, ſantalis, corallis, balauſtio, hypociſtide, corticum citri, cinnamomi, ac chiæ maſtiches pauca quantitate addita: ijdem etiam ſi in ſucco citoniorum, & aqua roſacea præmacerentur, & pluribus vicibus ventri applicentur modice calidi, magnopere proderunt. Verum ſi ex intemperie duntaxat calida citra acrium humorum redundantiam cœliaca, aut lienteria orta fuerit, eiſdem quoque medicamentis vtendum erit intus, ac extra exhibitis, relictis tamen eis, quæ purgationem moliuntur, ac vrinam ciunt, quibus etiam nec vomitus promoueri debet, ſed tantum alterantibus, atque adſtringentibus modo dictis medicamentis vtare. Sin autem ex frigida intemperie, aut pituitoſis ſuccis inteſtinorum læuitas, ſeu cœliaca fiat; aër eligatur ad calidum vergens, contrarij quoque cibi adhibeantur ad calidum ſcilicet vergentes, cum quibus etiam nonnulla calida, ac ventriculo ipſi grata admiſceantur, veluti eſt aniſum, cuminum, cinnamomum, galanga, calamus odoratus, & caryophylli, ac reliqua ſimilia. Competunt adhuc & braſſicæ bis coctionem expertæ, ex Pauli, & Aëtij ſententia. Vinum autem eis tribuatur calidius, ac vetuſtius modice dilutum cum pluuiali aqua. Reliqua pro victus ratione ſeruanda ſunt, vt præcepimus ſupra. Verum ſi cum frigida intemperie pituitoſa adſint excrementa, ea prius concoquenda, ac præparanda ſunt cum ſyrupo ex abſynthio, ex mentha, & corticibus citri, aut myrtino cum melle roſaceo, aut oxymelite ſimplici. Demum aut vomitu expurganda ſunt (preſertim ſi in ventriculo conſiſtant, iſque iuuandus erit cum ijs quæ ſæpius in præcedentibus adnotauimus, modo proni ad vomendum laborantes ſint) aut purgans medicamentum præbendum eſt, ita vt per aluum expurgentur. In quem vſum infraſcripto vtare. Recipe corticum myrobalanorum chebularum ℥. iiij. infundantur in aqua meliſſæ, & boraginis, & facta forti expreſſione in ea diſſolue ſyr. è pluribus infuſionibus roſarum perſicarum ℥. ij. agarici ℥. j. fiat potio, vel ℥. j. aut ℈. iiij. puluer is hieræ ſimplicis Gal. & ℈. ij. prædicti agarici excipe, & catapotia formato, ac præbeto, poſt quæ iterum aſſumant mane, & veſperi ante cibum per duas ſaltem, vel treis horas ℈. ß. ſyr. aut ex abſynthio, aut ex mentha cum pauco puluere cinnamomi, galangæ, aut calami odorati, aut cum aliquo prædictorum adſtrigentium medicamentorum eadem permiſceas, ac præbeas. Confert etiam ſi thuris granum fabæ magnitudine in vini nigri cyatho vno diſſolutum ſanguinariæ ſucco pari menſura admixtum præbeas, aut radicis pæoniæ decoctum, atque ipſa etiam radix ſicca trita potui inſperſa, vt inquit Aëtius. Similiter ſi chiæ maſtiches tantundem ac eodem modo exhibeas, nec minus antidoti theriacæ, aut mithridati, aut micletæ ſi ℥. j. cuiuſlibet dabis, proderit, preſertim cum pauco vino adſtringenti. commode quoque in ijs vti poteris prædictis vrinam cientibus, & calidioribus, atque acrioribus. Extrinſecus vero oleum maſtichinum, de abſynthio, mirtinum, ac nardinum adhiberi conuenit, aut vnguentum ſic conficito, Recipe olei maſtichini, & mirtini ana ℥. j. de abſynthio ℥. ß. cinnamomi galangæ, & maceris ana ℥. ß. ſpicæ ℈. ij. chiæ maſtiches ℥ j. cum cera, & vino odorato fiat vnguentum. Sin autem mauis ſaccellis vti, vtriuſque menthæ, & abſynthij, ſingulorum p. j. aſſume chiæ maſtiches, cinnamomi, ligni aloës, & corticum citri, cuiuſlibet ℥. ij. caryophyllorum, maceris, galangæ, & calami odorati ana ℥. j. roſar. rubear. ſiccarum manip. j. ß. figurentur ſacculi ſcutiformes, qui pauco vino odorato calido inſperſi ſæpius iterentur, vel in vino græco, aut guarneto, & pauco cydoniorum ſucco macerati calidi applicentur, ac iterentur ſæpius. Eorum etiam vnus ſemper ſupra ventrem adhibitus, ac alligatus confert. Emplaſtrum quoque ex chia maſtiche diſſoluta in oleo nardino, & de abſynthio adhiberi poterit, quemadmodum etiam & Galeni ceratum ſtomachicum dictum, aut emplaſtrum ex galia, quæ omnia præter tamen purgationem, ac vomitum, & ea quæ vrinam ciunt, conducunt, ſi prædictæ affectiones ex intemperie duntaxat frigida ventriculi, vel inteſtinorum fuerint ortæ. Et cum in omni fluore ventris, tum in hoc præcipue neceſſarium eſt (vt Celſus refert) non

Vomitus.

Topica.

Si ex frigida intemperie dicta ſymptomata excitentur, curatio.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

Vomitus.

Medicamentum purgans.

Quæ à purgatione exhibēda ſint.

Topica.

non quoties libet deſidere,ſed quoties neceſſe eſt,vt hæc ipſa mora in conſuetudinem ferendi oneris inteſtina deducat. Propterea id prætermittere nolui,nam non parum conducet, ſi illud laborantibus præcipiatur,quemadmodum etiam, & medicamentum noſtrum, quo vti conſueuimus. Id autem recipit vtriuſque menthæ contuſæ,& abſynthij ana manip.j. micæ panis torrefacti ℥.j.cinnamomi,aloes,maſtiches,galangæ ana ℈.ij. vini odorati,ſeu aceti,& aquæ roſaceæ quantum ſatis ſit,miſceantur,& ventri applicetur abunde calens: nam tale eſſe conuenit cum primum imponitur, talium vnumquodque: quippe quæ tepida ſunt omnia ventriculi firmitudinem diſſoluunt, Gal. teſte viij. Method. medend.

Cap.5.

Περὶ τῆς χολέρας. *Id eſt, De cholera.* *Cap. LXXII.*

CVM totus ventriculus ab aliquo, quod morſu, pondere ue contriſtet vexatur, idque ſtatim eijcere cupiat,ſuperno, infernoque ore ad excernendum vtens, affectus quidam gignitur,qui à Græcis χολέρα,vt patet iii.de Cauſ.ſympt.à Latinis ſimiliter cholera dicitur, quamuis barbarum ſectantes medicinam cholericam ſeu cholericam paſsionem nuncupent, nomen ſumens, vt idem Gal. fatetur ii. Meth. med.à cauſa putata,quamuis id non ex propria ſententia fateatur,ſed medicorum auctoritate,qui ſunt à Cnido. Huius quoque ſententiæ videtur eſſe Celſus lib.iiii.cap.xi.cum dixit,Ergo eo nomine morbum hunc χολέραν Græci nominarunt, cum prius bilem eſſe eius cauſam aſſeruiſſet.

Cap.2.
Cholera vnde nomẽ ſumpſerit.
Cap.2.

Huius autem contrarium ſentit Alex.qui cap.xvi.lib.vii.de hac affectione verba faciens dicebat, Ne autem quis affectum hunc ideo χολέραν vocari putet,quòd à bile omnino fieri conſueuerit, ſed quia materia quæ per ventrem effertur, ex inteſtinis videtur excerni,inteſtina vero χολάδας veteres appellabant,vt etiam Homerus teſtatur his verbis κέχυντο χαμαὶ χολάδες,quod eſt fuſa erant humi inteſtina. Qua de re huius gratia affectum hunc (vt idem Alex. inquit) veteres χολέραν nuncuparunt,eo magis cum non ab vna duntaxat cauſa, bile videlicet (vt ipſe teſtatur) affectio hæc excitari ſoleat.

Quid ſit cholera.

Sed quidquid velint de eius nomenclatura, nihil aliud eſt affectio hæc (vt apud eundem Alexandrum præcitato loco patet) quàm immoderata perturbatio, quæ per aluum,& vomitum propter ſtomachi ſubuerſionem,offenſionemque prouenit. Paulus vero cap.xxxix. libro iij. dixit,quod cholera eſt immodica ventriculi perturbatio ſupra, infraque erumpens,& auctor libri,qui inſcribitur de definitionibus medicis,in ſecunda deſcriptione eiuſdem affectus ait, quod cholera eſt acutus affectus cum vomitibus bilioſis multis, aluique deiectionibus.

Quæ pars in ea affecta ſit.

Verum quænam pars in hoc affectu oblæſa ſit, non admodum liquet, nam Celſus præcitato loco circa principium capitis aſſeruit,choleram commune ſtomachi, atque inteſtinorum vitium videri poſſe,nam ſimul & deiectio, & vomitus adeſt. In calce vero eiuſdem capitis dicebat,ſed hic quidem morbus & acutus eſt,& inter inteſtina, ſtomachumque verſatur, ſic, vt cuius potiſsimum partis ſit, non facile dici poſsit. At cum totus ventriculus per eius ſuperiores partes ſtomacho,hoc eſt gulæ continuus ſit,per inferiores vero ad inteſtinorum vſque exortum extendatur,Gal.auctoritate vj.de Locis affectis,non ab re hæſitauit Celſus cum inſpexiſſet bilem in hac affectione ſupra,infraque erumpere, cuius potiſsimum partis affectus eſſet, quanquam ex præcitata Galeni auctoritate,tum ex verbis eiuſdem lib.iij.de Cauſis ſymptomatum,cum de hac affectione verba facit,facile patere poterit,ventriculum ipſum in hoc vitio affici, non tamen ſecundum ſuperiorem duntaxat,aut inferiorem eius partem ſed ſecundum totum,cum dixit,quod ſi toti illi talis affectus aliquando contingat, etiam vtroque ore ſimul vtitur ad expulſionem, veluti in vocatis choleris.

Cap.1.
Cap.2.

Ipſe itaque ventriculus totus primo afficitur,coafficiuntur autem cum eo tum ſtomachus,tum inteſtina ipſa, cum id quod eum contriſtat vtroque oſculo expellere tentet,per ſupernum quidem quod in gula,ſeu ſtomacho exiſtit, per infernum vero, quod in pyloro. Quod vero hæ partes ſimul affectæ ſint,oſtendunt (eodem Celſo auctore) plura indicia inter quæ vnum eſt,quod ſimul & deiectio,& vomitus accidunt. Et præter hæc inflatio eſt,ac inteſtina torquentur.

Cap.2.
Quis affectus præter naturã ſit cholera.
Eiuſdem affectus ſigna.
Cauſæ.

Verum ſicut nauſea, & vomitus expultricis facultatis ventriculi praui motus ſint,pari ratione,& cholera ipſa, vt patet iij. de Cauſ. ſymptom. Quare ſymptoma eſt in genere noxæ facultatum naturalium, & proprie expultricis deprauatæ (quæ proprie cholera dicitur.) Nam quandoque citra eiuſdem facultatis noxam fit, licet perpetuo aliquem præter naturam affectum conſequatur,veluti ſupra de vomitu dictum eſt,quanquam eam non proprie choleram nominant, vt ſi fiat propter ciborum quantitatem Alexand. auctore. Eius autem indicia ſunt (vt inquit Aetius cap.xij.libro ix.) Vomitus bilioſus,& nidoroſus,& acidus ad plures horas continue perſeuerans,& venter inferne eadem excernit,ſequiturque ſitis,& exudatio, impeditus pulſus, muſculorumque, manuum, ac pedum, maxime vero ſurarum contractio, & tenſio, & (vt refert Celſus) nedum bilis ſupra, infraque erumpit,ſed primum aquæ ſimilis, deinde vt in ea recens caro lota eſſe videatur,interdum alba, nonnunquam nigra, vel varia, Verum (vt Paulus teſtatur) ciborum cruditas apparet,quæ nonnunquam ex magna alimentorum prauitate, interim ex vitioſorum humorum ſuperfluo trahit originem. Nam neque ex vna duntaxat cauſa

excitatur,

excitatur, ſed etiam multis, vt Alex.viſum eſt. Nempe ob copioſiorem cibum aſſumptum, ac corruptum, quia concoqui non potuerit. Item ob prauorum humorum, ac ciborum, ſeu potionum (ſtomachum preſertim offendentium) qualitatem, qualis eſt (vt ipſe inquit) pepo, & pingues, dulceſque & oleoſi cibi. Gignitur etiam ex copia bilis naturam ſurſum ac deorſum ad excernendum irritantis. Necnon ob nonnulla frigida applicata. Aut frigidarum aquarum vſum, ſi eas bibant, aut in eis diu natauerint. Nonnullæ etiam aliæ particulares cibi, & potus, cholericæ bilis ſurſum, ac deorſum eruptionis eſſe poterunt cauſæ, vt vij. de Morbis vulg. liquet. Quæ cauſæ omnes facile interſtingui poterunt. Nempe alimentorum aſſumptorum copiam, aut eorundem (ac etiam potionum) prauam qualitatem ex laborantis, ſeu adſtantium loquela percipies, veluti etiam ſi præceſſerit vſus frigidarum aquarum, aut frigidorum medicamentorum ab extra adhibitorum. Verum vbi ex copia bilis, ſeu aliorum prauorum ſuccorum redundantia cholera fuerit excitata, ex proprijs eorundem humorum ſignis, ac ſæpius iam dictis eos diſcernes. Quod vero cholera acutiſsimus ſit affectus, ſyncopem inſignem, immodicamque virium reſolutionem inducens, omnibus in confeſſo eſt, vt inquit Alexander. Idcirco accurate internoſci, & celerrime curari merito poſtulat, etenim dilatio in omnibus acutis morbis nociua eſt. In hoc autem affectu, etiam exigua, ac leuis curandi mora, haud ſimplicem offenſam, ſed etiam abſolutam ſubinde tabem (quæ phtiſis dicitur) conciliat. Idque ferè confirmauit Celſus, cum dixit. Neque tamen vlli morbo minori momento ſuccurritur. Cholericæ vero affectiones magis in ęſtate fiunt, & febres intermittentes, & quibus errores accidunt, eę quandoque malignę fiunt, & ad morbos acutos perueniunt, vt eodem vij. de Morbis vulgaribus. Hippocrat. ſcriptum reliquit. Quoniam vero nulli morbo (vt diximus) minori, quàm huic, momento ſuccurritur, propterea relicta victus ratione, quę ferè eadem eſt cum ea, quam inſtituimus pręcedenti capite de lęuitate inteſtinorum, niſi quod leuiter adſtringentia, nedum in cibis ipſis permiſceri debent, aut parum ante aſſumis, ſed etiam poſt eos cum ſimul ingruat vomitus, & alui fluor, quanquam & ea quoque moderata eſſe debent, nec à principio, nam ſi quis in principio, aut coaceruatim ea quæ efferuntur cohibere aggrediatur, Is maioris mali auctor erit, ex Aetij ſententia præcitato capite duodecimo libri noni, inutilia enim cum ſint (vt ipſe inquit) euacuatione opus habent, qua de re conuenit, ſi ea non ſponte ferantur, opportune potius irritare, nos reliquam aggrediemur curationem. Corruptis itaque in ventriculo cibis ſiue propter eorum copiam, ſiue prauam qualitatem, aqua tepida exhibita ægrum vomere iubeto, potiſſimum, vbi purum ſit quod per ventrem, aut vomitum excernatur, ſed nauſeent, vellicenturque ægri. Quo caſu etiam aqua mulſa vtendum erit, vt quæ aluum, & vomitum ſine noxa irritare poteſt, vt Alexander refert. Verum ſi eam non libenter ſumant, modo dicta tepida aqua ipſis liberalior dari debet, atque vomitus ſollicitari, aut digitis, aut pennis, donec corrupta abunde euacuata tibi eſſe videantur. Per vomitus etenim opportunam prouocationem vomitus ipſe ſoluitur, & ceſſat (eodem Aëtio teſte) Quòd ſi poſt aquæ tepidæ potum vomitus incidat, miſcuiſſe tamen nouam materiam corruptæ prodeſt, parſque ſanitatis eſt vomitum eſſe ſuppreſſum, ex Celſi ſententia. Quo tempore etiam ſomnum ægris præcipere oportet, ac quietem, & præcordiorum fotum (vt idem Alexander aſſerit.) A ſomno vero paulatim cibo reficiantur, ita vt cruditas tantum vitetur. Niſi enim quid impedimenti fuerit, celerrime rurſus ad naturalem ſtatum reuertuntur, potiſsimum, ſi corruptio ob copiam ciborum fuerit oborta, quanquam neque huiuſmodi affectum proprie choleram nominant. Nec minus vbi procliuiora fuerint corrupta alimenta, vt per aluum excernantur, eademque via natura expellere tentet, conuenit iuuare excretionem per ſedem, purgantibus tamen medicamentis leuioribus vtendo, diuerſis, pro natura corruptorum alimentorum, preſertim eis quorum mentionem fecimus præcedenti capite. Quæ iterum in pauca exhibeantur quantitate, ne in grauiora pericula ægri ex immodica vacuatione ducantur. Id quoque ſeruandum erit vbi bilis, ſeu quiuis alui ſuccus vitioſus, ac corruptus ad excretionem procliuis naturam irritare videatur, nihil autem mentione dignum, vel per aluum deſcendat, vel per vomitum erumpat. Verum vomitus per ſolam aquam tepidam irritetur, derelicta aqua mulſa. Aluus vero ducatur aliquo prædictorum cap. præcedenti annotatorum, prout diuerſus requirit redundans humor. Cum vero humorum excretio quieuerit, venter oleo maſtichino, de abſynthio, vel nardino cum vino exiguo fouendus, & probi ſucci cibo vtendum erit. At ſi immodica fiat inanitio, ita quod vehementer, & vomitus, & deiectio vexent, cauendum penitus ne quidquam tribuatur, quod vomitum, vel aluum ciat, ſed imbecillus ventriculus refici ijs deuoratis debet, ſi fieri poteſt, quæ corroborant, & recreare queant, nempe victu, & medicina (vt liquet ex eodem Alexand.) Exhibendi itaque ſunt in cibo pulli tum gallinacei, tum columbini, perdices, phaſiani, turdi, & reliquæ montanæ auiculæ. Inſuper poterit parari iuſculum ex aliquo prædictorum, preſertim pullorum gallinaceorum cum omphacio, & pauca aqua roſacea, aut eorundem carnes contuſæ cum eiſdem ſimul mixtæ: hoc etiam tempore & ante, & poſt cibum maiora adſtringentia adhiberi poterunt, veluti meſpila, & ſorba, citonia, & corna, & hi fructus, quas vulgus azarolas vocat, mala punica, & reliqua pyra adſtringentia. Et vbi bilis adſit copia, ptiſanæ cremor erit idoneus

Verſus finem libri.

Prognoſtica.

Loco citato.
Curatio.

Vomitus.

Medicamentum purgans.

Topica.
Animaduerſio.

Quę deuorāda ſint, vbi bilis adſit copia

idoneus refrigeratus. Item lactuca refrigerata,pauco aceto adiecto,ſimiliter etiam intybus, vt Alex. refert. Nec erit abſonum offerre mediocriter aquæ frigidæ potum cyathi menſura. Cauendum tamen erit ne nimium frigida exiſtat,aut aceruatim exhibeatur, cui pampinorum vitis, aut mali punici acidi ſuccus modicus inſtilletur,vel in eadem aqua capreolorum vitis decoctum fiat,aut roſarum,aut œnanthes,ſeu rhu,cui etiam menthæ pauxillum ſit adiectum. Item eiuſdem acidi mali punici ſuccus cum menthæ ſucco abſorbendus detur, multa tamen quantitate ſuccus mali punici,menthæ ſuccum excedat. In quem etiam vſum ſyr.ex omphacio, è ribes, ex citri acido,ac ſucco malorum punicorum acidorum, item myrtinum, & ex infuſione roſarum ſiccarum, & incompletarum cum pauca quantitate eius qui ex mentha conficitur, tribuere poteris, nec minus cataplaſmata,vnguenta,ac alia topica medicamenta ventri imponenda ſunt, quæ vim adſtringendi,ac ventriculum roborandi vim habeant, quorum copiam requiras præcedenti cap. Particulatim autem ex palmulis,œnanthe,hypociſtide,acacia,rhu, & malicorio, ſuccoque eiuſdem cataplaſma confici poterit,& ventriculo adhiberi ex Aetij,& Pauli ſententia, vel ſemperuiuum, & lactuca cum mica panis, roſaceoque excepta imponatur. Quandoque vero capreolorum vitijs,aut vuæ acerbæ,aut poligonij ſuccus cum cerato probe confecto miſcebitur, & maxime iuuabit, vt inquit Alex. At vbi intolerabilis effuſio exiſtat, adeo vt fluxio ſiſti nequeat, vires vrgeant,& extremorum refrigeratione, conuulſioneſque, & animi defectio oriantur, ad vinum transeundum eſt mediocriter adſtringens, neque viribus validum, & quod dulce quidem ſit,non autem odorum,idque cum mica panis exhibeatur,aut in ipſo eadem maceretur,exprimaturque, atque ita paulatim, & per interualla cochleare abſorbeant. Nam vinum omnium maxime ſubito, & celeriter vires collapſas refocillare poteſt. Ac multos noui (vt inquit Alex.) ex ſola illius potione præter ſpem mortis periculum euaſiſſe. Salutare quoque erit, ſi eidem vino menthæ decoctum admiſceatur. Nam ſaluberrimum medicamentum erit, vt idem auctor aſſerit,preſertim vbi vomitus diutius perſeueret: omnique modo eiſdem ſomnus procurandus eſt, & quies. At ſi ne his quidem auxilijs cibum retineant, magnopere conducit cucurbitulas admouere, ſtatim cum æger illum aſſumpſerit contra ventriculum ipſum. Nam valide retrahendo vomitum fieri prohibent. Præterea ſi diutius adhærent,concoctionem iuuat & ventrem, ne amplius profluat,cohibent, eodem Alex.teſte. Aluo autem adhuc egerente (vt inquit Aëtius) amylum cum decoctione capitum papaueris per clyſterem infundatur. Simul etenim cohibet, & refrigerat ſomnumque inducit,vt ipſe refert. Frictiones quoque per manus adhibitæ quietæ, & mites, præterea extremorum deligaturæ, eiſdem conducunt, & ſi quidem, aluus vrget, plures brachijs,& iuncturis,quibus illa cum manibus committuntur, cum frictiones, tum vincula inijcienda ſunt. Sin autem vomitus,tum femora tum talos conſtringi, & paululum ipſa diſſoluendo rurſus deligare oportet,vt patet ex eodem Tralliano,quò materiam ſemper in contrarium reuellamus,odoramenta quoque naribus admoueantur,ac illitiones ſoporiferæ circa frontem,vbi vigiliæ torqueant. At ſi extremæ corporis partes frigent, vngendæ ſunt calido oleo,cui ceræ paululum ſit adiectum, calidiſque fomentis nutriendæ (ex Celſi auctoritate) & ad conuulſorias contractiones in muſculis factas calida linimenta ex oleo modico imbuta circumponere oportet, tum cerata liquida,quibus adiectum ſit aliquid caſtorij,& irini olei, ex Pauli, & Aëtij ſententia, quo etiam tempore interponenda potio abſynthij eſt, vt idem Celſus fatetur.

Cataplaſmata.

Vbi intolerabilis exiſtat effuſio.

Cucurbitulę.

Frictiones, & vincula.

Si vigiliæ torqueant.

Si extremæ partes frigeāt

Περὶ τῆς διαῤῥοίας, καὶ ῥοώδους. *Id eſt, De alui profluuio, ſeu ventris fluxu.*

Caput LXXIII.

VBI, & liquida aluus,& ſæpius quàm ex conſuetudine fertur,affectus quidam exoritur,qui à Græcis διάῤῥοια communiter,ſimulatque ab Hippoc.xxv.& xxx. lib.iij.ac xxxii.vj.aliiſque pleriſque locis appellari conſueuit. Quanquam ab eodem Hipp. & Gal. quandoque ῥοώδης nuncupetur, vt patet j. de Morbis vulg.à Latinis autem diarrhœa,ſeu alui profluuium,quamuis à Celſo cap.xix. lib.iiii.ventris fluxus nominatur,qui copioſior fluxio eſt alui,diuturna,ſine phlegmone,& exulceratione, vt lib. de definit. medicis,ſcriptum eſt,vel (vt liquet apud Gal.eodem j. de Morbis vulg.) deiectio eſt, & ſemper, aſſidue humidorum excrementorum,ſine dictis affectibus, (vt ipſe inquit) qui affectus prius ab eo deſcripti erant,dyſenteria,videlicet,lienteria,& tineſmus. Cum itaque aluus fluxione laborat, ſeu humidior efficitur citra cruentas deiectiones, tenſionem, ac incoctorum ciborum excretionem,alui profluuium eſt,& dicitur. In quo quænam pars primo afficiatur,non admodum patet, nam licet deiectio optima,quæ mollis,conſtanſque eſt,& eo tempore ſecreta, quo ſecunda valetudine aſſueuit,quantitateque eſt pro ratione cibi aſſumpti, colore ſubrufa, nec admodum graueolens,non ſolum inferiorem ventrem bene valere oſtendit, ſed etiam nihil in eum decumbere ex aliis viſceribus præter naturam,ex Hippocr.& Gal.ſententia ij.prog. intelligendo per inferiorem ventrem ventriculum ipſum,& item ieiunum ſimul cum inteſtino omni,vt Gal.aſſerit. non tamen

Comment.2. Tex.& comment.7.& 36.

Alui profluuium qd ſit.

Lib. definit. med. poſt medium.

Cōment. 2.

Cōment. 36.

Dubia eſt pars affecta.

Tex.& comment. 13.

1. de Criſib. cap. 11.

tamen contraria deiectio (vt patet ex Galeno ibidem,& primo de Criſibus) confeſtim indicabit eundem inferiorem ventrem præter naturam ſe habere. Nam quandoque permutabitur tum in ſubſtantia,& colore,tum etiam copia, ex permixtione alicuius confluentis humoris. Neque etiam ſeruabitur tempus ſecretionis aſſuetum,& tamen venter inferior bene valebit. Sed à iecore,aut liene,aut aliqua quauis alia parte,ſeu corpore toto, vel duabus, ſeu pluribus in eundem ventrem confluere contingit excrementa aliqua. Qua de re alui deiectiones, vbi præter naturam ſe habeant, ventrem interdum ſolum eſſe affectum ſignificant. Sæpe vero decumbentis aliunde materiæ in eum indicia habent. Atque hæc multiplicia ſunt, prout multæ quoque partes, vel corpus totum (vt diximus) eandem materiam, ſeu humores in iam dictum ventrem demittunt. Idque aut critice eſſe poterit, vtputa cum per eos totum corpus, aut iecur, vel quæpiam alia pars expurgatur, interim vero ſymptomatice. Quo caſu affectionem aut corporis omnis,aut partis alicuius, (vt diximus) aut aliquarum indicabunt. Ex quibus liquido conſtat in diarrhœa non perpetuo vnam affectam eſſe partem,neque etiam ventriculum, aut inteſtina duntaxat, ſed interim iecur, aut lienem, ſeu cerebrum, aut corpus totum affectum eſſe citra ventriculi, aut inteſtinorum oblæſionem. Interdum vero contingit quod ventriculus ipſe, aut inteſtinorum aliquod afficiatur corpore toto, aut reliquis eiuſdem corporis partibus bene valentibus. Et quoniam tum pro prognoſtico, tum etiam pro curatione huius affectionis magnopere conducit determinatæ partis primario affectæ cognitio, veluti in cunctis alijs præter naturam affectibus neceſſarium eſſe monſtrauimus, ea de re id docere conabimur. Interſtingues nanque ſi à toto corpore diarrhœa fiat, quoniam aderunt alicuius redundantis ſucci in toto ſigna, ſiue in toto habitu fuerint, aut in vniuerſis vaſis, qualiſcunque etiam fuerit redundans ſuccus. Particulariter autem ea conſcripta reperies apud Galenum cum lib. de plenitudine, tum etiam iiij. de ſanitat. tuenda. ac alijs pleriſque locis. Præter id quod ocioſa quoque vita præceſſit, conſueti exercitij dimiſsio, ac ingeſtorum ciborum, & potuum copia, aut conſuetæ alicuius excretionis retentio, neque vllum aderit ſignum particularis partis affectæ. Verum ſi à toto fiat propter eiuſdem corporis liquationem, cum portio carnis, quæ colliquatur in ventrem defluit,tunc per aluum excernitur deiectio exigua, glutinoſa, opima, admodum graueolens. Pariter ſi propter vniuerſi corporis retentricis facultatis imbecillitatem ex totius corporis extenuatione præcedente,ardentiſsimaque febre,ſeu hectica,ſeu etiam tabe, id conijcere poteris, quemadmodum Hippocr. ſcriptum reliquit Aphoriſ. xj. xij. & xiiij. lib. v. Cerebro autem affecto ſpumoſa aderunt excrementa,vt idem inquit Hippocr. Aphoriſ. xxx. lib. vij. nec minus & imbecillitatis eius apparebunt indicia, ac deſtillationes, & quandoque dolor. Quæ omnia ſcripta reperies cap. de dolore capitis, ac deſtillatione. Conſueuit quoque vitio cerebri orta diarrhœa in ſomno potiſsimum longiori magis, quàm in vigilijs generari. A iecinore vero vbi ortum fuerit alui profluuium, vt plurimum chiloſæ erunt alui deiectiones, probe tamen ventriculi coctione celebrata, potiſsimum ſi attractrix iocinoris facultas oblæſa fuerit, idque non ob aliud (vt dicemus) quàm propter diſtributionis imbecillitatem, niſi plus cibi fuerit aſſumptum, quàm hepar indigeat, aut citius fuerit deiectus propter ventriculi, & inteſtinorum retentricis facultatis imbecillitatem. Id quod dignoſcere valebis ex ijs, quæ diximus cap. de leuitate inteſtinorum. Interim quoque bilis multitudo in deiectionibus apparebit, ac ſigna aderunt aut inflammationis, aut immodicæ caliditatis eiuſdem, quemadmodum ſi ab eius obſtructione proueniat, obſtructionis quoque aderunt ſigna. Sic ſi alius quiſpiam affectus iocinoris præter iam dictos affuerit, ex proprijs eius notis id manifeſtabitur. Nos vero de eis in ſequentibus fuſiſsime pertractabimus. Sed quoniam idem iecur non ſolum ſua ipſius excrementa, ſaniemque, & humores præter naturam demittit in ventrem, ſed etiam corporis totius, quandoquidem venter per id omnibus corporis partibus copulatur, ac per illud recipit excrementa earum, vt liquet ex Galeni ij. prognoſtic. Propterea id diſtinguere poteris ex ſignis iam traditis. Si totum corpus fuerit affectum aut ſi aliæ partes quædam, ex earundem partium affectarum proprijs indicijs. Verum ſi à ſplene diarrhœa proueniat, vt plurimum deiectiones ad nigrum vergentes, aut etiam nigræ erunt, patebuntque particulares eius ægritudines ex proprijs earum indicijs, de quibus à nobis loco proprio mentio fiet. Accidit interim ab oris,ſeu linguæ affectione alui profluuium,ab oris ſiquidem,vt in pueris cum dentire incipiunt, maxime cum caninos ædunt dentes. Quoniam alimentum non bene concoquitur, neque diſtribuitur,vt patet Aphor. xxv. lib. iij. A lingua vero,vt in blæſis,quemadmodum liquet Aphoriſ. xxxij. lib. vj. Quoniam ijs qui balbi natura ſunt contingit aut cerebrum habere humidum, aut linguam, aut vtrunque, atque inde fluentes humiditates in ventrem ſuſcipi, vnde & longis profluuijs capiuntur,quemadmodum Gal. ſcriptum reliquit cõm. iam dicti Aphor. At ſi nullum aderit vniuerſi corporis affecti,aut prædictarum partium affectarum ſignum, ventriculum, ſeu inteſtina affici putandum eſt. Alimenta quoque interim non probe concocta cum humidioribus deiectionibus,admodumque aquoſis apparebunt. Neque tale alui profluuium determinatas habebit periodos,deiectiones tamen aderunt crebræ,& exiguæ,vt plurimum albæ, & pituitoſæ. Interdum nauſea,& vomitus infeſtabunt,ac alia quædam ſymptomata, quæ imbecillitatem

Quòd non vna duntaxat pars in diarrhœa afficiat.

Quibus indicijs dignoſcēda ſit pars affecta in diarrhœa.

Lib. de plen. cap. 11.

4. de ſanitat. tuen. cap. 4.

Si ventriculus, aut inteſtina afficiant, ſigna.

retentricis ventriculi,& inteſtinorum ſignificabunt. Quæ omnia cap.de lienteria,& vomitu oſtendimus. Verum inter reliqua,vbi diuturnum fuerit alui profluuium,propriam ventriculi paſſionem indicat ex Galeni decreto commen. præcitati Aphoriſ.xxxij. lib.vj. Quod vero quodlibet alui profluuium ſymptoma ſit in genere excretorum immodice, nemo veretur, nam quæ in eo excernuntur, aut tota ſubſtantia, aut quantitate, aut qualitate à naturali recedunt. Item quod (veluti reliqua ſymptomata) omnino morbis ſuccedat,vel continenter, vel alijs ſymptomatibus intercedentibus, cuiuis patet. Etenim ſemper cauſam aliquam habet præter naturam, quæ ad talem motum, ſeu actionem naturam ſtimulat,ex Galeni ſententia ij. de Cauſis ſympt. Ad hæc etiam quod ex neceſsitate ventris profluuia eueniant,vel coctione,vel diſtributione fruſtrata (niſi ad inteſtinorum exulcerationem conſequantur) liquet apud eundem Galenum commen. Aphoriſ.xxv. & xxx. lib.iij. Non tamen neceſſario aut retentrix, aut expultrix facultas in eis oblæſa eſt, ex eiuſdem Galeni auctoritate libro de different. ſymptomat. Nam licet tum alimentum non bene concoquitur, neque diſtribuitur, conſueuit alui profluuium euenire, imò abſque ijs fieri non poteſt, tamen cum ipſum, aut non probe concoctum ſit, aut non diſtributum,vt decet,interim ſymptomatice,hoc eſt non ad animalis commodum, neque tempeſtiue excernitur. Interdum autem tempeſtiue, & ad animalis commodum, cum prouidentia ſcilicet de eius ſalute, & cum virtutis robore. Id quod maxime in hac affectione attendendum eſt pro eius curatione. At quomodolibet fiat alui profluuium, crebriores, ac liquidiores deiectiones aderunt,cum leuiori,ac tolerabili interdum dolore, interim autem grauiſsimo, vt Celſus fatetur cap.xix.lib.quarto. Verum nunquid ea, quæ deijciuntur bonæ ſint ſecretionis indicia,aut ſecus,ſic interſtingues. Nam ſi madens,ſeu aquoſa deiectio crebro,& paulatim,aut vniuerſim,& ſæpe deijciatur,ac cum ſtridore, grauiſsimoque dolore, ſymptomatis rationem obtinebit,ac ſymptomatica erit,natura non per ſe expurgante, ſed ex aliquo irritamento ſtimulata, neque inde vtilitas vlla prouenit, imò talis euacuatio prauæ diſpoſitionis erit ſignum, vt liquet commen. Aphoriſ.ij. libri iiij. Idque potiſsimum,vbi in principio apparuerit, nulla concoctione præcedente,& in febribus. At ſi multo interpoſito tempore, ac vniuerſim, citra ſtridorem, cum exiguo aut nullo dolore excernatur,præceſſerintque coctionis ſigna,ac proportionata corporis diſpoſitioni fuerit alui deiectio, ægerque facile toleret, & iuuetur ex tali euacuatione, leuius ſe habens,virtuſque robuſtior euadat, tunc bonæ ſecretionis indicium erit, quia natura expellit per ſe, atque expurgat noxios redundantes ſuccos, qui corpus infeſtabant. Vtcunque vero fiat diarrhœa,eius cauſa erit,aut male concoctus,aut male diſtributus cibus in inferiori ventre, vel humor quiſpiam ad eum confluens à toto vel aliqua corporis parte critice, aut ſymptomatice diductione à finibus concidente,& propterea vel iocinoris, vel reliquarum corporis partium concoctione, ſeu diſtributione oblæſa tale quoque fit alui profluuium, cum & quælibet madens deiectio fiat, vt teſtis eſt Galenus eodem ſecundo prognoſtic. propterea quod non fuerit ex ventriculo diductio ad iecur,vel quia de iecore, vel liene aliquid defluxerit in eum. Cum nanque humorum ſuperabundantia per aluum expurgatur,alui profluuia fiunt, ex eiuſdem Galeni teſtimonio comment. Aphoriſ.xvj. libri tertij. Ex quorum permixtione cum alui deiectionibus (vt diximus) variari contingit, non ſolum deiectionum color, verum etiam conſiſtentia, atque odor, item & copia, neque etiam ſeruabitur tempus ſecretionis aſſuetum, verum ſi quis velit non proprie, ſed vniuerſaliori vocabulo hanc affectionem alui profluuium nuncupare, cum in ea nec concoctio ventriculi, ſeu inteſtinorum, nec diſtributio ex eodem ventre inferiori ad iecur fuerint per ſe læſæ, vel fateri in hac quoque affectione concoctionem, aut diſtributionem ventriculi, vel inteſtinorum oblæſam eſſe (& propterea alui profluuium dici) licet non per ſe, & primo, non reclamabimus. Nos vero diarrhœam, ſeu alui profluuium dicimus quancunque humidorum excrementorum crebram deiectionem iuxta Galeni ſententiam primo de Morbis vulgar. (vt ſuperius adnotauimus.) At vbi admodum aquoſa deiectio fuerit, minimeque graueolens ad candidum potius vergens, quàm croceum, ſeu nigrum, & interim ſpumoſa, alimenti non probam concoctionem, ſeu eiuſdem imperfectam diſtributionem indicabit,aderuntque nonnulla ſigna eorum, quæ ventrem ipſum affectum oſtendebant. Verum ſi ex alimentorum copia, aut eorundem mala qualitate talia fiant excrementa, ex ægro, ſeu aſsiſtentibus id percipere valebis, quo caſu, nec coctio, nec diſtributio per ſe oblæſa erunt. Vbi vero ruffa, ſeu admodum crocea alui deiectio fuerit, bilem eſſe cauſam iudica, potiſsimum ſi ætas, temperamentum, habitus bilioſi fuerint, ac tempus anni, regio, & aëris conſtitutio ad calidum vergent, ſimiliter & anteacta vita. Sic ſi pituitoſæ, aut melancholicæ deiectiones fuerint, ac modo dicto ad pituitam, vel ad melancholiam vergant, pituitam, aut melancholiam alui profluuii cauſam eſſe putabis. Quòd ſi ſyntectica, fuerint alui excrementa, id quod in calidiſsimis, ac peſtiferis febribus contingit, ſi in corporibus generentur humidis, ac mollibus, & pinguibus, vt liquet x. Method. meden. colliquationem tum carnis, tum adipis ſignificabunt, habebuntque diuerſum curationis modum: cum iis videlicet, quæ refrigerant,& humectant corpus, nutrientes nos, ac quamprimum frigidam exhibentes, vt fuſius dicetur, cum de febribus ſermo habebitur. Vno autem die fluere aluum (vt inquit Celſus præcitato

Quis affectus pręter naturam ſit.

Cap.3.

Cap.4.

Modus dignoſcendi nũ critice, vel ſymptomatice per alui ꝓfluuium excernantur.

Commen.14

Commen. 2.

Cõment. 35.

Cauſarum cognitio.

Cap.vlt.

præcitato loco) ſæpe pro valetudine eſt, atque etiam pluribus dum febris adſit, & intra ſeptimum diem id conquieſcat. Purgatur enim corpus, vt ipſe inquit, & quod intus læſurum erat, vtiliter effunditur. Verum ſpacium periculoſum eſt, interdum enim tormina, ac febriculas excitat, viresque conſumit. Alexander vero cap.v. lib. viij. dicebat alui profluuij in febribus difficiliorem eſſe curationem, animaduerſionemque, & coniecturam requirere. Quòd vero balbi à diuturno alui profluuio capiantur, liquet apud Hippocr. Aphoriſ. xxxij. libri vj. ſimiliter quòd longo alui laboranti profluuio ſpontaneus vomitus ſuperueniens morbum ſoluit, Aphoriſ. xv. eiuſdem libri ſcriptum eſt, quemadmodum quod exigua deiectio glutinoſa, candida, & ſubcrocea mala ſit, potiſsimum vbi leuis fuerit: exitioſior vero ſi nigra, aut liuida, aut opima, aut fœtida, diuturnior, ſi verſicolor ſit, ſed nihilominus etiam exitialis, idemmet Hippocr. ſcriptum reliquit ij. prognoſticorum. Quantum ad curationem ſpectat, animaduertendum, quod licet alui profluuium tum in febribus, tum citra febres eueniat, & in febribus difficilior ſit eius curatio, ex Alexandri & Aëtij ſententia; tamen ſi citra febrem contingat, neque facilis eadem erit, cum & ipſa diarrhœa (vt diximus) aut per viam ſymptomatis, ac vacuationem ſymptomaticam, vel per modum iudicationis prouenire poſsit. Et propterea non ſemper eodem modo curanda erit. Facta nanque per modum criſis, ita quod per eam totum corpus, aut aliqua eiuſdem corporis pars expurgetur, ac vtiliter ea excernantur quæ ſint corporis commodo, minime reprimere, ſeu inhibere conuenit, ne materia in aliam conuerſa partem, prauos alios affectus generet, veluti phrenitim, aut lethargum, ſeu pernicioſas parotidas, vt eidem Alexand. ac Aëtio viſum eſt. Sed cum ſalubriter à natura aliena euacuantur, aut vſque quo eadem omnem curam ſuam impenderit, expectare oportet, aut ipſius etiam motus adiuuare, nam (vt idem Alexander fatetur) vidit quandoque ventrem initio affectus ad quartum, quintum ue diem profluxiſſe, & poſtea fluorem, aut per ſe, aut medici auxilio ſubſtitiſſe, vnde ægri in magnum periculum inciderunt, vtpote in aliquem prædictorum affectuum. Quid plura? Hippoc. Aphor.xx. libri j. decretum reliquit, quæ iudicantur, & iudicata ſunt integre, neque mouere, neque nouare aliquid, ſiue medicamentis, ſiue aliter irritando, ſed ſinere oportet, & Galenus in cõm. dicebat, Nos Hippocratem docere, quando ſit totum ipſi naturæ permittendum, quod ad curam pertinet ægrotantis, nihil aliud nobis agentibus, niſi victum conuenientem inſtituentibus. quando etiam non ſit totum ipſi naturæ permittendum, ſed aliquid nos oportet operari, & proinde cum integra iudicatio facta iam eſt, vel adhuc fit, totum naturæ permittere, & nihil nos nouare oportet. Vbi vero non integre iudicatur, aut iudicatum eſt, id quod deficit, ſupplere nos conuenit, id quod etiam confirmauit ix. Meth. meden. & libro primo de Arte curat. ad Glaucon. cum dixit. Sed neque ſi fuerit febris cum profluuio ventris, alia eſt opus euacuatione. Verum hæc ſola ſufficit, quamuis non ſit pro multitudinis ratione, quicunque enim his plus adimere fore neceſſarium putantes, aut ſanguinem mittere, aut ventrem mouere tentarunt, in grauiora pericula duxerunt. Redeuntes itaque ad ea, vnde oratio diuerſa eſt, dicimus cum Hippocrate & Galeno, ac reliquis præcitatis auctoribus, quod cum integre iudicatio facta iam eſt per alui profluuium, vel adhuc fit, totum naturæ permittendum erit, nihil aliud nobis agentibus, niſi victum conuenientem inſtituentibus. Erit autem conueniens victus, quod ad eius quantitatem, prout vires requirunt, ac reliqua, quod ad qualitatem ſpectat, diuerſus pro diuerſo redundante humore, & vt ſummatim dicam, ſimilis ei, quem inſtituimus cap. de cruditate, de lienteria, aut cholera, donec ipſa ſe natura componat, & ad integram perueniat ſanitatem. At ſi non integre videatur iudicare, ac ſegnis natura in euacuando fuerit, motum eius adiuuare oportet, & ſi critice euacuet, vt prædictis Alexand. & Aëtio viſum eſt; ſeu id quod deficit ſupplere nos conuenit, vt Galeno placuit præcitato comment. Aphoriſ. xx. libri primi, quo ex coniunctis ambobus perficiatur, quod poſtules, ex eiuſdem Galeni auctoritate præcitato lib.ix. Method. meden. Sed mox quiſpiam inficias ibit, aſſerens pugnare hoc eiuſdem Galeni ſententiæ nunc citatę primo de Arte curat. ad Glaucon. vbi pręcipit, quòd quamuis euacuatio non ſit pro multitudinis ratione, tamen ea ſola ſufficit quę à natura fit, nec alia opus eſt euacuatione. Cui reſponſum ſit Gal. non ſibijpſi pugnantia conſcripſiſſe, ſi quis ea, quę pręcitato commen. ac primo de Arte curat. ſcripta reliquit, rectè inſpexerit, nam licet quo tempore natura corpus expurgat, id quod excernit, non ſit pro multitudinis redundantis humoris ratione eo tempore: confidendum autem ei ſit, quod in futurum valeat ipſum integre expurgare, cui in dubium venerit totum naturæ eſſe permittendum, & nihil innouandum vt diximus. Id quod conſulere voluit idem Galenus præcitato libro primo de Arte curat. ad Glauc. At ſi quæ iudicantur, tempore, quo iudicantur, neque integre à natura iudicentur, neque omnino fidendum, quod ab ea in futurum perfecte, & integre iudicari valeant, tunc oportet (vt idem Galenus præcipit præcitati Aphoriſ. commen.) id quod deficit nos ſupplere, & hanc ſententiam ſectati ſunt Aëtius, & Alexan. vt ſuperius dictum eſt. Iuuanda itaque ipſa natura erit pro curatione diarrhœæ cum non integre, perfecte, ac indeficienter ipſa iudicauerit, aut iudicat, neque fides habetur eam poſſe in futurum integre iudicare, & corpus perfecte expurgare, per eandem ſiquidem viam, per quam natura expellere tentauerit. Nanque ducere oportet quo

Prognoſtica.

2.prognoſt. tex.21.22. & 23.

Quæ attendēda ſint circa eius curationem.

Aët. lib. 9. cap.35.

Cap.5. 1. ad Glauc. cap. 14.

Concluditur curandi via.

Qualis victus competat.

Cap.5. Dubium. Loco citato.

Reſponſio.

Loco citato.

maxime natura vergit per loca conferentia, eo ducere iuſſit Hippocr. Aphor. xxj. libri primi. Quo loco ſubdebat Gal. quòd quæ videlicet, neque iudicantur, neque integre ſunt iudicata, illa ſunt, quæ ducere oportet per locum, ad quem ex conferentibus natura vergit.

Si ex corruptis cibis fiat, medicamentorum ratio.

Corruptis igitur cibis in cauſa diarrhœæ exiſtentibus, pro natura corruptelæ eorundem aſſumptorum ciborum purgandi erunt. Nam ſi ad frigidum corruptela vergat, medicamentis, quæ frigidos expurgant ſuccos, vti oportet. Si ad calidum, quæ calidos humores expurgant propinanda ſunt, quemadmodum cap. de vomitu, & lienteria ſcriptum eſt. Deinceps vero eis quæ ventrem roborant eodem loco conſcriptis vtendum.

Si ex bile fiat, curatio per medicaméta.

Verum vbi billioſæ fuerint alui deiectiones bile ad inferiorem ventrem confluente, eadem prius contemperata, domata, euicta, ac præparata ex oxyſaccharo, ſeu ſyr. ex infuſ. roſarum, aut cichorij ſucco, tale purgans medicamentum exhiberi poterit. Recipe tamarindo. ℥. j. fiat decoctum in aqua cichorij, & acetoſellæ, in cuius expreſſione diſſoluas rhabar. ʒ. j. vel ℈. iiij. cui exiguum quid ſpicæ fuerit additum, maceretur autem per aliquod ſpatium aut in ℥. j. ß. ſit ſucci roſarum, aut in parte prædicti decocti, & abſque hoc, quod per colum transfuſum, miſceantur ei mellis aërei ℥. ij. aut ℥. j. ß. & exhibeatur. Poteris etiam prædicto decocto addere corticum myrobalanorum citrinarum ʒ. j. vel ʒ. ij. Perpetuo autem tam in hoc, quàm in quolibet alio alui profluuio, vbi purgans medicamentum præbetur, moderatum ſit oportet, ne ex immodica euacuatione vires proſternantur. Pari ratione adſtringentia magis, vel minus admiſcenda erunt cum purgantibus medicamentis, prout magis, vel minus aluus profluuio laborat, ac vires ipſæ magis, vel minus euacuare permittunt, ac plus, vel minus ventris partes fuerint imbecillæ.

Si ex pituita oriatur, curatio.

Vbi vero pituitoſus fuerit redundans ſuccus, eodem prius concocto, ac præparato ex melle roſaceo, ſeu ex oxymellite, ſyrup. è ſucco boraginis, vel è corticibus citri, aut reliquis ſimilibus, idem expurgandus erit, aut ex agarici decocto cum ſyrupo è pluribus infuſionib. roſarum vel rubearum, vel perſicarum, & diacatho. vel loco prædictorum ſyruporum ℥. j. mellis aërei adijcito, aut ex eodem agarico ſimul cum rhabar. ac pauca ſpica formato catapotia, & vtare. Poſt quæ aliquod leniens medicamentum exhiberi poterit, & ſi videbitur, prædictis medicamentis ʒ. j. aut ʒ. ij. myrobalanorum chebularum adijcere poteris.

De Agarico nota.

Cap. proprio

6. de ſimplic. fac. cap. de agarico.

Aduerſus Meſuem.

Quanquam noſtris temporibus cane peius, & angue Medici quidam theſſalici pro curatione alui profluuij agaricum vitent, quadam Ioannis Meſues auctoritate (ab eiſdem praue intellecta) freti, quod videlicet læſionem aliquam imbecillis viſceribus imprimat, ea debilitans, vt propterea indigeat permixtione abſtergentium cum ipſo, velut ipſe inquit. Verum cum agaricum ipſum primo guſtu dulce ſit, ſed paulo poſt ſubamarum, ac acrimoniæ quandam ſpeciem temporis ſpatio inducens, leuiculæque adſtrictionis ſit particeps, & propterea digerendi vim habeat, incidendi, ac expurgandi infarctus viſcerum, ex Galeni auctoritate vj. de ſimplic. medic. facult. Ad hæc cum omnibus in vniuerſum interioribus vitijs accommodatum ſit, vt liquet apud Dioſcoridem cap. primo libro iij. miror Ioannem Meſuem talia proferentem, & à quo ſapiente (vt ipſe inquit) ea tranſcripſerit. At ſi & illud quoque admittatur, per eundemmet liquet permixtione abſtergentium cum ipſo id vitari poſſe, quod ſcilicet læſionem non imprimat in viſceribus, ea debilitans. Ipſe vero cum ſæpius eo vſus fuerim & in decocto, & in ſubſtantia, vbi vſus expoſtulauit, ingentem ſemper vtilitatem ex eo prouenire conſpexi, nullumque incommodum ægris ex eius aſſumptione exortum fuit, nedum pro curatione alui profluuij, verum etiam dyſenteriæ proprie dictæ, ac hepaticæ, veluti nuper in Ferdinando de Capua primogenito filio Illuſtris Ducis Termularum expertus ſum, qui cum bis in catapotijs ſimul cum rhab. ipſum exhibuiſſem, præter aliorum medicorum votum, ex eo perfecte curatus fuit, tum ex alui profluuio, tum etiam ex hepatico affectu, quibus decem ferè menſibus laborauerat. Erat autem affectio hepatica ex frigida iocinoris intemperie orta, aluique profluuium pituitoſum. Tuto itaque, ac cum ratione agarici diluto, ſeu decocto, aut etiam eo in catapotijs redacto cum pauco rhab. ac chebulis pro cura alui profluuij pituitoſi vtare. Et vt Ioanni Meſuæ ſatisfacias, ac empiricis iſtis hodiernis medicis, qui vires medicamentorum ignorant, & quod ex eis proueniant diuerſæ operationes, cum diuerſarum, ac inæqualium ſint ſubſtantiarum neſciunt, aliquod abſtergentium ei permiſceto. Etenim quauis ætate non deerunt ſemper noui Theſſali, veluti huc vſque adeo non defuerunt.

Si ex atra bile fiat, curatio.

Si vero ex ſucco melancholico fuerit excitata diarrhœa, idem è fumariæ ſucco parato ſyr. aut boraginis, ſeu lupulorum cum eo, qui ex infuſione fit roſarum, aut è corticibus citri cum aquis melliſſophylli, lupulorum, & oxalidis prius concoctus, ac præparatus, expurgandus quoque erit ex infraſcripto medicamento, quod recipit ſenæ, epithymi ana ʒ. iii. corticum myrobalanorum indarum ʒ. ii. fiat decoctum in aqua cæleſti, vel acetoſellæ, & boraginis, in quo ʒ. ii. aërei mellis, aut ʒ. iii. ſyr. ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum, cum ʒ. ß. diacatho. diſſoluas.

Clyſteres.

Interim quoque qualiſcunque fuerit redundans humor, clyſteribus vtendum erit, ex hordei non decorticati, ac torrefacti decocto, gallinarum, ſeu pullorum gallinaceorum iure, ſaccharo rubeo vocato, ac oleo roſaceo paratis, preſertim vbi bilis redundarit. Pituita autem redundante in vicem olei roſacei chamæmelino, aut anethino vtendum, & loco ſacchari rubei, roſaceo melle. Similiter etiam vbi nigra bilis deiiciatur, eiſdem, vel ſimilibus vtare.

A purga

Vbi diutius pſeuerauerit alui pfluuiū.

A purgatione vero, vel vbi alui profluuium diutius perſeuerauerit vires conſumens, ac habitum colliquans, tunc ſanè ſiſtere ei oportet, tum per ea, quæ per os ſumuntur, tum quæ per anum infunduntur, atque ea, quæ forinſecus imponuntur, ex Aëtii decreto, & etiam Alexan. Nam cum euacuatio modum excedit (vt inquit Paulus cap. lviij. libro ij.) cohibenda aluus eſt. Verum vbi bilioſa, & pura recrementa fuerint, non ſtatim admodum adſtringentibus medicamentis cohibere oportet, ſed in magis ſalubria ea permutanda ſunt, ac contemperanda, iuxta eiuſdem Alexandri & Aëtij ſententiam, velut ſunt cibi bonum, atque paulo craſsiorem ſuccum generantes, cuiuſmodi ptiſana eſt, & eius cremor, ex Pauli auctoritate. Poterit autem ea parari ex torrefacto hordeo prope contuſo, ſeu extenuato, & aquæ pluuiali adiectis mali punici acidi granis, ac oxalidis folijs, aut in iure gallinarum, ſeu pullorum gallinaceorum, eiſdem quoque adiectis, hordeum ſic paratum decoquatur. Bilioſus nanque humor cibis lenientibus magis, vt deſcendat, quam in corpore retineatur, eſt ſollicitandus, vt inquit Alexan. alias totum morbum grauiorem efficit, & nonnulla alia ſymptomata gignit, vt ipſe refert. Verum ad taleis bilioſas fluxiones nullum compendioſius remedium reperitur, vt prædictis Alexand. & Aëtio viſum eſt, quàm lac bubulum, aut caprillum. Qua de re ſi febris non vrgeat, tepidum, recenſque mulctum, ac potatum magnopere auxiliatur, aut ad ignem decoctum, & aſsidue agitatum, donec ad tertias ſit redactum, ſimiliter etiam, ſi per ſilices fluuiales ignitos, & candentes ferri laminas in ipſo extinctas coctum fuerit, potui datum iuuat. Spuma vero dum lac coquitur penna, aut cochleari auferri debet. Hoc nanque nullum præſentius remedium, vt Alexander inquit, ad bilioſas fluxiones inuenire licet. Si vero ſimul cum alui profluuio bilioſo, febris quoque vrgeat, lac ipſum purum aſſumptum plus noxæ, quàm commodi afferre ſolet, quare ipſum exhibere vitabimus. Verum ſi quarta pars aquæ lacti miſceatur, coquaturque vna, donec dimidium totius conſumatur, ipſum exhiberi poterit abſque periculo, vt eiſdem Aëtio, & Alexandro viſum eſt. Sed mox obijciet quiſpiam aſſerens hoc repugnare Hippocr. atque Galeni ſententiæ Aphoriſ. lxiiij. libri quinti, quo loco malum eſſe lac, quibus in febribus acutis bilioſæ ſunt deiectiones ſcriptum eſt, quoniam, in nidorem celerrime verteretur. Cui reſpondebimus nos primo Hippocr. ac Gal. decretum veritatem habere, cum nulla præceſſerit corporis euacuatio, ſed multa adhuc adſit in corpore bilis copia, & febris acuta ſit valida. Nos vero poſt purgationem ipſum probauimus, ac febre non adeo valida exiſtente. Secundo, & melius, quod cum ſimul aderunt bilioſæ deiectiones, & febris, aut lac ipſum non competit, vt Hippoc. & Galeno viſum eſt, aut ſi exhibetur, id affuſa aquæ quarta parte, & decoctum (vt diximus) donec dimidium totius conſumatur, exhibendum erit, quo modo exhibitum approbarunt Aëtius, & Alex. nec Hippoc. & Gal. illud negarunt. Etenim vitarunt, purum ipſum lac, & non prædicto modo præparatum. Verum adhuc Gal. verba præcitato commen. Aphor. lxiiij. libri v. præbent dubitandi anſam, nam non ſolum vtriſque ſimul iunctis, bilioſis ſcilicet deiectionibus, & acuta febre noxium eſſe lac ipſe ex intentione Hippocr. ſtatuit, ſed etiam ſeorſum in alterutro aduerſatur, vt ipſe inquit. Qua de re nec ſi abſque febre acuta fuerit alui profluuium, tribuendum eſſet ex Gal. ſententia. Nam in vniuerſum, eo auctore celerrime ab omnibus cauſis calidis in nidorem conuertitur, niſi eſſet quod ex ijs quæ diximus prima reſponſione primi dubij, facile nodus hic diſſoluitur, neque enim magna exiſtente ſynceræ bilis copia, nullaque præcedente, aut exigua euacuatione lac probamus. Nec probarunt eo caſu Alexand. & Aetius, ſed eo tempore ipſum exhiberi præcipiunt, quo diutius perſeuerauerint fluxiones bilioſæ, adeo vt & habitum veluti colliquent, ac vires conſumant, quo tempore lac ipſum euinci, ac mutari, à bilioſo excremento, cum exiguum ſit, in nidorem non valeat, citiuſque diſtribuitur, cum partes refectione indigeant. Vel dicas ex prædictorum ſententia, vbi hæſitabis ne in nidorem conuertatur lac, quod ipſum ad ignem decoctum, aut per fluuiales ſilices, ſeu ferri laminas ignitas paratum, tuto exhiberi poterit; & ſic ſententiæ Galeni non repugnabit. Tale ſiquidem lac ſic præparatum, non adeo prompte in nidorem vertetur, veluti ſi purum exhiberetur, & cum hoc quod aluum non ſubducit, contrarium etiam efficit, eodem Galeno auctore tertio de alimentis facul. & x. de ſimplicium medicamentorum facultatibus. Quò fit, vt optimum ſit remedium dyſynteriæ, & omnium ventris acrium fluxionum, vt ipſe inquit. Et vbi affectio adhuc non ceſſerit, vireſque admodum ex bilioſis deiectionibus immodicis imbecillæ redditæ ſint, adſtringentibus quoque ſiſtere oportet ſyr. ex citri acido, aut è ribes paratum exhibens, pariter, & myrtinum, & eum qui ex infuſione roſarum ſiccarum, ac cydoniorum ſucco conficitur, & ſi videbitur, puluerem margaritarum, cornu cerui vſti, & ſeminum oxalidis, ac plantaginis adijcere poteris, eiuſdem pulueris aſſumens ℈. j. vel ij. cum ℥. j. vel ℥. ii. alicuius ex prædictis ſyrupis. Nec minus confert, & roſaceum ſaccharum vetuſtum cum aqua oxalidis, vel plantaginis exhibitum, & vbi hæc non ſuffecerint, ad trociſchos de ſpodio, ſeu è ſuccino deueniendum erit, ſeu de terra lemnia. Similiter per ea, quæ per aluum infunduntur auxiliari oportet, ex decocto videlicet plantaginis, rhu obſoniorum, balauſtiorum, hypociſtidis, ac hordei non decorticati, ac torrefacti, cuius decocti aſſumpta ſufficienti quantitate ℥. ii. vel ℥. iii. olei roſacei omphacini, & tantundem ſacchari rubei, & ℥. ij. vel ℥. iij. ſucci

De lacte nota.

Cap. 15. 10. de ſimpli. fac. cap. de lacte.

Quo tempore adſtringentibus vtendū ſit, bile redundante.

Quæ per os exhibēda ſint

Quæ per aluū infundēda

Topica.

iij. ſucci plantaginis, aut portulacæ, duoſque ouorum vitellos adijcias, & vtare. Extrinſecus vero irrigationes adhibeantur ex oleo omphacino, roſaceo, myrteo, ſeu citoniorum cum vino, quarta videlicet, vini parte ei admixta, ſit autem vinum album, & ſubadſtringens. Poteris inſuper malicorium, gallas, cupreſſi pilulas balauſtium, hypociſtim, & reliqua quoque adſtringentia in ipſa irrigatione incoquere, ſimiliter ceratis, vnguentis, emplaſtris, ac reliquis

Pituita, aut atra bile redũdante.

medicamentis cap. de lienteria, & vomitu conſcriptis vtare. Ad alias quoque alui fluxiones, vbi ſufficiens iam euacuatio ſit facta, fluxioque ipſa adhuc perſeueret, adſtringentibus etiam medicamentis eis reſiſtere oportet, quomodocunque adhibitis, ſiue per os ſumantur, ſiue per aluum infundantur, aut extrinſecus imponantur, vt diximus, Qua de re ſyr. ex abſynthio, è corticibus citri, myrtinum, & eum, qui ex mentha conficitur præbeto, aut diacotoneon cum

Sumenda per os.

ſpeciebus, potiſſimum autem eo medicamento, quod à Galeno vj. de ſanitate tuenda ex ſucco cotoneorum, zinzibere, ac pipere albo, aceto, & melle conficitur, vtare. Minui autem poterit, & piper, & zinziber, prout venter magis, & minus frigida intemperie laborat. Cum prædictis item ſyr. ℈.j. aut ℥. ß. infraſcripti pulueris exhibe, qui recipit vtriuſque menthæ ſiccæ ℥. ij. cinnamomi, maceris, galangæ ſingulo. ℈.j. ſeminis plantaginis, cornu cerui vſti, & ſeminis oxalidis ana ℥. ij. fiat puluis, in quem etiam vſum ſi recenti theriaca, aut mithridato vtaris, non parum confert. Nec minus & ℥. j. vel ℈. ij. trociſchorum è ſpodio, ſeu è terra lemnia, ſi tribuantur cum iam dictorum ſyruporum aliquo conducit, mora etiam immatura, & adhuc acerba ad ſolem pluribus diebus deſiccata, deinde trita, & repoſita, vſuque expetente bibita magnum pharmacum alui reſtrictiuum fiunt, vt ad diuturnas etiam cœliacas affectiones commode exhibean-

In fine.

Infuſa p̃ aluũ

tur, aliaſque omnes, quæ fluidæ exiſtunt, atque etiam dyſenterias, ex Aëtij auctoritate. Contunduntur quoque eadem mora, & obſonijs admiſcentur quemadmodum etiam rhus culinarius conſueuit. Magis tamen aluum cohibent rubi mora immatura, & acerba eodem modo exſiccata, & in potu exhibita, vt idem inquit Aëtius. Decoctum inſuper ex folijs, & corticibus pini, pilulis cupreſſi, furfure, gallis, ac foliorum plantaginis cum oleo myrtino, aut maſtichino per anum infundas. Nec minus extrinſecus ex oleo maſtichino, myrtino, de abſynthio cum tertia,

Topica.

aut quarta vini odorati parte admixta, irrigationes competunt. Similiter ex oleo nardino, aut coſtino, & ſi mauis vnguentum, hoc modo parabis, Recipe chiæ maſtiches, corticum thuris ana ℥. iij. pulueris menthæ, & cinnamomi ana ℥. j. ß. olei nardini ℥. ß. olei maſtichini, & de abſynthio, ſingulorum ℥. j. vini odorati, & ceræ quantum ſatis ſit, fiat vnguentum. In oleo quoque nardino, ac de abſynthio ſi ℥. j. ß. chiæ maſtiches diſſoluas, & in emplaſtri formam redigas, atque ventri ſuperimponas, magnopere confert. Pariter & emplaſtrum è galia, aut id, quod à Galeno

Loco citato.

deſcribitur primo de Arte curatiua ad Glauconem. Conſtat autem ex palmulis, vino, farina hordei, croco, aloe, ac maſtiche. Adhibebis etiam ventri ſacculos ex milio, ſale, aut panico factos, aut etiam ex furfure, & hordeo torrefacto. Nam hi quoque fluxiones deſiccant, vt Alexandro viſum eſt, nec minus & ex cumino, & apij ſemine. Nam & ij vrinam quoque cient, cum & hoc etiam tempore conferat ea exhibere quæ vrinam ciunt, fluxioneſque ad inteſtina eo diuertunt, vt eiſdem Alexandro & Aetio viſum eſt. Diuerſa ſiquidem pro redundantis humoris diuerſitate, nam quibus ſupramodum humida aluus deprehenditur, ijs potum minorem exhibebimus, ac præterea illi viam ad veſicam parabimus, Galeno teſte commento Aphoriſmi vltimi libri quarti. Ceterum extremæ corporis partes nempe brachia, & crura, cum deligari debent, tum etiam fricari, nam & hæ quoque alui fluxiones diuertunt. quo etiam tempore & reliquis partibus ad ventrem fluxionem mittentibus, ſi ita fieri contingat alui profluuium proſpi-

Si quod excernitur per alui profluuium fuerit ſymptomatis rõne, curatio.

ciendum erit, prout affectæ partis diſpoſitio exigit. Vbi vero alui profluuium ortum fuerit, natura non per ſe corpus expurgante, ſed propter aliquod irritamentum, aut quia præ multitudine à vaſis redundantes non contineantur ſucci, ita vt quidquid excernatur, ſymptomatis ratione ſit, neque inde vlla proueniat vtilitas, imò talis euacuatio prauæ diſpoſitionis ſit ſignum, potiſſimum ſi cum febre copulatur, ſiue ſimul cum ea inuadens, ſiue ad eam ſequatur (circa initia tamen) ſiue ipſum alui profluuium febrem præcedat, & deinceps ipſa conſequatur, tunc neque totum naturæ permittendum erit, nec ipſam iuuare oportet. Quinimò ipſum alui profluuium cohibere neceſſarium erit, iuxta Hippocratis decretum Aphoriſ. ij. libri quarti, cum dixit, in medicationibus talia educere è corpore, qualia ſponte prodeunt, vtile. Quæ vero contrario modo prodeunt, cohibere oportet, neque enim in hoc imitari naturam debemus, cum

Victus ratio.

ex eius euacuatione nulla proueniat corpori vtilitas. Qua de re vbi vires, aut ætas non prohibeant, in hoc alui profluuio audacter vena ſecanda erit, vt & ipſum alui profluuium cohibeatur, ac qui confluunt ad ventrem redundantes ſucci, cum quo non oportet, vergant, re-

Cõmentar. 2. tex. 29.

uellantur, ex eiuſdem Hippocratis ſententia, ſexto de Morbis vulgaribus, cum dixit, reuellere, ſi quo non oportet, vergant: & ſi ex toto confluant ſucci, media vena ſecanda erit. Si ex iocinore, interna dextri cubiti, ſi ex liene, ſiniſtra. Si ex capite, externa cubiti vena incidatur. Verum non tanta ſanguinis copia exhaurienda erit, quantam exigit diſpoſitio, ſed minor, & potius, ſi oportuerit, iterari debet, quàm ſimul multam ſanguinis copiam educere. Et ſi quiſpiam

Comm. 116.

obijceret aſſerens id aduerſari Galeni ſententiæ, quarto de Ratione victus in morbis acutis, cum

dicebat,

dicebat,fluente aluo,ſanguinem non detrahes,nam ſi poſt detractionem perſeuerat fluor, virtutem proſternet, reſpondebimus nos Galeni verba veritatem habere aluo critice fluente, & non ſymptomatice, id quod nos etiam cum eo aſſerimus. Verum ſi ſymptomatice fluxerit, venæ ſectionem eum non prohibere, quemadmodum nos admittimus. Quanquam etiam & de immodica ſanguinis miſſione,immodicoque alui fluore,coctione, vel diſtributione ceſſante etiam orto,ibi loquatur,id quod oſtendunt eius verba,cum dixit, nam ſi poſt detractionem perſeueret fluor,virtutem proſternit. Quo caſu neque nos talem conſuleremus ſanguinis miſsionem. Similiter eiuſdem Galeni verba intelligenda ſunt,conſcripta j. de Arte curatiua ad Glauc. cum dixit. Quicunque enim ijs (loquens de alui profluuio cum febre) plus adimere fore neceſſarium putantes,aut ſanguinem mittere,aut ventrem vomere tentarunt, in grauiora pericula duxerunt. Neque enim aluo fluente ſanguinem mittere oportet,ſi id quod excernitur, fuerit naturæ ratione,ac exinde iuuetur animal; velut etiam neque ſecanda vena erit, ſi alui profluuium adeo modum exceſſerit,vt vires proſternat,vires etenim tunc eam prohibebunt,& eo magis,ſi eadem copioſa fieret. Verum vbi circa initia alui profluuij, preſertim cum febre coniuncti,exacte noueris naturam ex irritamento aliquo,aut ex multitudine grauatam,per aluum excernere, neque exinde vtilitas proueniat animali (vt diximus) venam ſecabis, iam dictis Hippocratis auctoritatibus fretus,ac etiam Gal.comm.Aphor.xxij.lib.iiij.cum dixit.Quando aliquis incipit morbus,ſi quid excernitur,nihil tunc excernitur naturæ ratione,ſed ſunt omnia ſymptomata earum,quæ præter naturam ſunt diſpoſitionum. Quo enim in tempore à cauſis morbum facientibus natura grauatur,& adeſt cruditas humorum, tunc aliquid vtiliter euacuari eſt impoſsibile, ſiquidem oportet coctionem præire,ſubſequi vero diſcretionem,& poſtea euacuationem,vt bona ſit criſis. Nec illud ratio,&auctoritas duntaxat affirmant,verumetiam experientia ipſa comprobat.Nam cum ferè annis vigintiquinq; in curandis ægris vacauerim, ſæpiusq. mihi talia occurrerint præ manibus alui profluuia, cum venam ſecari iuſsiſſem, ſemper ægris bene ſucceſsiſſe conſpeximus, nec vnquam quidpiam mali ſuperuenit.Hac item ratione frictionibus,vinculis,ac alijs extremarum partium reuulſionibus ſalubriter vtendum eſſe conſulo,& vbi iam dictis reuulſionibus tale alui profluuium etiam non ceſſerit, prædictis quoque tum medicamentis, tum cibis adſtringentibus intus,extraque adhibitis,ac per ſedem iectis vtare. Nam omnino quibuſuis modis cohibere tale alui profluuium oportet,cum ex eo nullum animali paretur commodum. Nec illud obliuioni vnquam tradas rogo.Nam qui aliter curare tentarunt,nedum in grauiora pericula ægros duxerunt, ſed exitij cauſa fuere. Si vero ob retentricis facultatis imbecillitatem orta fuerit diarrhœa,ea exhibenda ſunt medicamenta, quæ ad alias immodicas alui fluxiones approbauimus, intus vel extra, prout requirit intemperies, quæ imbecillitatis cauſa exiſtit.

Conciliantur Gal. ſententiæ in diuerſis locis.

Cap.citato.

περὶ δυσεντερίας. *Id eſt, De dyſenteria, ſeu torminibus.*

Caput LXXIIII.

INTER inteſtinorum mala,tormina eſſe conſueuerunt, δυσεντερίαν Græci vocant, Celſo auctore,cap.xv.lib.iiij. Idque nomen ipſum indicat,Nam ex numero eorum affectuum qui nomen à læſa particula ſumpſerunt,exiſtit,vt liquet ij. Meth.med. Inteſtina etenim à Græcis ἔντερα nuncupantur. Cælius Aurel.lib.iiij.cap.vj.dicebat à difficultate officij paſsio nomen accepit dyſenteria. Sunt qui difficultatem inteſtinorum eam appellant. Nos vero quandoque dyſenteriam,interim tormina affectum hunc nominabimus. Neque mirum,ſi Celſus,ceterique Latini tormina affectum hunc nuncupent,nanque exulceratione inteſtina ipſa dolore torquentur in prædicto affectu. Verum in præſentiarum nomen dyſenteriæ proprie audire oportet: Vtpote quod ex appellatione ipſa inteſtinorum vlcus ſignificatur,vt liquet apud Gal.vj.de Loc.aff. Nam quamuis tum recentiores medici,tum antiquorum non pauci hanc ſolam dyſenteriam nuncupant,vt idem Gal.teſtatur lib.ij.de Loc.aff.eorum tamen nonnulli non ſolum hanc,ſed aliam quoque, quæ cruenta ob excretorum ſpeciem nominatur,dyſenteriam appellant,vt ipſe inquit,inter quos Hippoc. eſt,quod lib.iiij. de articulis,vocabulo dyſenteriæ vſus eſt,non pro vlceratione inteſtinorum,ſed pro cruenta ex inteſtinis proluuie,vt Gal.teſtatur in expoſitione eorundem verborum Hippocratis.Sunt etenim ſanguinolentæ excretionis (in vniuerſum) differentiæ quatuor,prout idem Gal. ſcriptum reliquit iii. de Cauſ. ſympt.quatuor ſuccedentes affectibus.Vna quidem ipſius ſanguinis(in iis quibus aliquis artuum eſt abſciſſus,vel qui exercitationem dimiſerunt)per circuitum repetens,& hæc quoque ſolet mulieribus retentis menſtruis accidere,vt apud eundem Gal.liquet v.de Loc.aff. Altera,cum ex imbecillitate iocinoris aquoſus ſanguis deiicitur,quem vtique loturæ carnis ſimilem dicunt. Tertia eſt,cum melancholici,ſplendentiſque ſanguinis deiectio fit. Quarta,& vltima eſt,cum & minutim,& exiguo tempore expulſio facta viſitur,alias quidem veri ſanguinis,alias concreti, in hac & puris non raro exiguum aliquid excernitur,etiam vlcerum cruſtulæ, quæ Græce ἐφελκίδες dicuntur. Præterea membranoſa quædam corpora,quæ inteſtinorum ſunt particulæ,ſed & ſtercus

Cap.2.

Cap.1.

Cap.5.

Tex.40.

Sanguinolentæ excretionis differẽtia quatuor.

Prima.

3. de Cauſis ſymp.cap.2.

5. de Loc.aff cap.7.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

De qua ſermo habebit. Cap. 2.

ſuper his collectum ſæpenumero excernitur, ſanguinis in ſe guttas habens. De qua nos duntaxat pertractare intendimus, cum ipſa proprie dyſenteriæ nomine appellari mereatur, imò nonnulli ſolam ipſam dyſenteriam nominandam eſſe cenſent, vt apud Galenum liquet, nedum in præcitatis locis, ſed etiam tertio de Cauſis ſymptomatum, & apud Alexan. cap. vij. libri octaui. De reliquis vero tribus iam dictis cruentis excretionibus pertractare fuſius diſtulimus, cum de iocinoris affectibus verba faciemus. Hæc autem nihil aliud eſt, quàm eorundem inteſtinorum exulceratio, vt eodem tertio de Cauſ. ſymptomatum, ſecundo & ſexto de Locis affectis, apud Galenum liquet, & quarto de articulis, ac ſexcentis alijs in locis. Cælius Aurel. eam dixit eſſe inteſtinorum rheumatiſmum cum vlceratione. Ab Aëtio vero cap. xliij. libri ix. ſic deſcribitur, Dyſenteria proprie exulceratio eſt inteſtinorum ſerpendo depaſcens. Nam ſiue dyſenteria ipſa adhuc fiat, vtpote mordaci humore inteſtina abradente, atque abſtergente (quamuis id quod factum eſt nondum videatur) ſiue facta, atque constructa ſit, ſemper inteſtina ipſa exulcerata eſſe dicimus, ac affectum ipſum dyſenteriam nuncupabimus, vt apud eundem Gal. liquet, cum j. de Locis aff. tum etiam commento Aphor. xxiiij. & xxvj. lib. iiij. Etſi lib. j. de Locis aff. cum mordax humor ab initio inteſtina abſtergit, atque abradit, priuſquam ea exulceret, fateatur affectum ipſum nondum dyſenteriam dici, tamen eodem libro paucis interpoſitis verbis, diſpoſitionem hanc ſub dyſenteriæ ſpecie comprehendi aſſerit. Id quod etiam confirmauit commento præcitati Aphor. xxiiij. & xxvj. lib. iiij. Et ne videatur pugnantia aſſerere, ambiguitas facile ſoluitur ex ijs, quæ paulò ante diximus ex eius decretis in præcitatis locis. Nam cum primum ex mordaci ſucco abſterguntur, ac vt ita dixerim, abraduntur inteſtina, antequam vlcus in eis induxerit, quoniam id quod factum eſt, ferè non ſentitur, tamen dyſenteria eſt, & appellatur, nondum tamen facta, atque constructa, ſed quæ adhuc fit, & propterea tum Galenus in expoſitione prædictorum Aphoriſmorum, ac etiam vj. de Locis affectis, tum etiam Aëtius, tres poſuerunt dyſenteriæ gradus, ſiue differentias, quorum vnus gradus eſt, cum quædam corpora pinguia excernuntur, poſt hæc vbi ramenta quædam inteſtinorum abraſa eorum ſuperficie interiori, quæ membranoſa exiſtit, ſuccedit. Et tertia differentia cum aliquid ex ipſa abraditur ſubſtantia inteſtinorum, quo tempore non adhuc fieri dyſenteriam, ſed iam factam, atque constructam eſſe dicimus, vt ipſe Galenus inquit. Quòd vero in hoc affectu inteſtina oblæſa ſint, communi conſenſu Græci omnes, & Latini fatentur. Poterit etiam id patere ex dolore cum poſitu, atque ex ipſis excrementis, ſimulatque impedita ipſorum inteſtinorum functione, diſtributione inquam. Verum nunquid in ſuperioribus inteſtinis, ac tenuioribus, vel in humilioribus, ac craſſioribus vlcus conſiſtat, cum non mediocriter ad eius curationem hoc noſſe conducat, iſto modo diſcernas. Nam vbi abraſiones ſolæ excernuntur, conſiderandum eſt, vt idem Galenus inquit præcitato libro ſexto de Locis affectis num pingue quidpiam ſimul cum ipſis deijciatur. Quoniam ſi ita euenerit, in craſſis inteſtinis vlcus conſiſtere credendum eſt. Si vero cruor excernatur intueri oportet, vtrum is reliquis excrementis ita ſit admixtus, vt vniuerſus miſceatur vniuerſis, an pars eius aliqua reliquis ſupernatet. Etenim ſi admixtus eſt, in ſuperioribus, ſi vero ſupernatet, in humilioribus inteſtinis vlcus eſſe portendit. Verum vbi neque deiectiones ijs, quæ ab vlcere emanant admodum permixtæ, neque omnino diſcretæ apparent, conijciendum eſt in medijs potius inteſtinis affectum exiſtere, Tralliano auctore lib. viij. cap. vij. Id quod etiam in abraſis excrementis videre eſt, licet non ita manifeſte, vt in cruore. Similis quoque ratio eſt de cruſtulis. Nam & ipſæ quodnam inteſtinum fuerit oblæſum, declarant, tum ab eſſentia propria, tum etiam modo, quo vel commiſceri reliquis excrementis, vel vni eorum parti ſupernatare videantur. Etenim ſi latitudine, & craſſitudine fuerint multo maiores, quàm tenuia inteſtina exigerent, vlcerationem in craſſis inteſtinis conſiſtere indicant, vt patet eodem primo de Locis affectis. Aëtius vero cum circa inteſtina craſſa vlceratio contingit, ſtercora ait quæ egeruntur, multa eſſe, & coaceruata cum flatibus, & aliquando etiam ſpumoſa, pinguia quoque cruenta recrementis admixta apparent, inexplebiliſque edendi appetitus oboritur. Tenuibus autem inteſtinis vlceratis dolores circa vmbilicum conſiſtunt, bilioſaque, & porri colorem habentia, atque omnino variegata, ſtercori commixta plurimum excernuntur, citra tamen ramentorum complexum cum torminibus, & mordacitate, deſperationeque, ac exolutione, vt non procul ab animi deliquio ægri abſint: à ſitique infeſtantur, & febricitant, ſtercus quoque crudius ab eis prodit, & ſi ieiunum inteſtinum exulceratum ſit (quod raro accidit) egeſtiones crudiores apparent, nigriorem ſanguinem vehementer implicatum habentes, bilemque abunde flauam, ſitis multa, itemque nauſea affligunt. Vomunt etiam aliquando, ac cibos aduerſantur, dolor vehemens ſupra vmbilicum conſidet, & quandoque febres malignæ oriuntur, fiuntque ita affecti decolores, & ad animi deliquium vſque ſudant. Vires etiam ipſorum cito deficiunt, neque procul ab interitu abſunt, roſione etiam infeſtante non ſtatim, ſed poſt aliquod tempus æger ad excernendum vrgetur, vt inquit Alexander, & (vt ſummatim dicam) ex raſura ipſa, & exitus tempore, & ex miſtione cum ſtercore, vtrum in craſſis, an in tenuibus inteſtinis vlcus ſit, conijciendum erit, Galeno teſte, eodem primo de Locis affectis. Affectus hic in quacunque inteſtinorum parte oboritur,

Loco citato. 2. de Loc. aff. cap. 5. 6. de Loc. aff. cap. 1. 4. de art. comment. 40.

Dyſenteria proprie dicta quid ſit. 1. de Loc. aff. cap. 2. 1. de Loc. aff. loco citato.

Soluitur contradictio in dictis Galeni de dyſenteria.

Cap. 1. Tres gradus dyſenteriæ proprie dictæ.

Pars affecta in dyſenteria proprie dicta.

Loco citato. Num craſſa, aut tenuia inteſtina fuerint affecta, ſigna diſtinctiua.

Cap. 1.

Cap. 4.

Quis affe[illegible] præter natu[illegible] ſit dyſenteria proprie dicta
6. de Loc. aff. cap 1.
12. Meth. c. 7.
Quibus diffe[illegible]rat ab hepaticis cruẽtis deiectionibus
6. de Loc. aff. loco citato.
Propriæ dyſenteriæ no[illegible]

oboritur, ſemper morbus eſt in ſoluta continuitate, vt ex eius deſcriptione liquet, facileque ex eius indicijs deprehendi poteſt, vt Galenus teſtatur cum ſexto de Locis affectis, tum etiam xij. Method. meden. quo loco, cum pleuritidis, tum etiam dyſenteriæ agnitionem ſcientificam eſſe certis videlicet definitiſque notis comparatam, & non coniecturalem inquit. Verum prius ea diſcernenda erit ab ijs, quæ ab hepate profluunt cruentis, iam dictis dyſenterijs, nam in hepaticis excretionibus nihil abraſum expellitur, atque interdum duorum, aut trium dierum interuallo ſupprimitur euacuatio, deinde rurſus redit malum, excernunturque excrementa prioribus multo peiora, id vero per inteſtinorum vlcera haudquaquam apparet, quoniam in ijs, neque affatim, neque ex longis temporum interuallis laborantes deijcere conſueuerunt, eodem Galeno teſte, lib. ſexto de Locis affectis. Ab hepate item ab initio tenuis ſanguinis ſanies deijcitur, deinde aucto malo craſſus humor fæcibus vini haud abſimilis, vt idem Galenus inquit. Ex ijs itaque interſtingues dyſenteriam hanc proprie dictam ab ijs quæ ab hepate procedunt. Quarum diſtinctam dignotionem, cum de iocinoris affectibus verba fient, conſcribemus. Reliquum eſt modo ipſius dyſenteriæ notas conſcribere, tum vniuerſalis, tum etiam particularis cuiuſlibet dictarum trium differentiarum. Primum etenim commune cuiuſlibet dyſenteriæ ſignum eſt, quòd ſemper etiam præcedunt mordaces quidam inteſtinorum dolores, vt liquet ſecundo de Locis affectis cum & ipſa à mordaci (vt dicemus) humore inteſtinum erodente, fieri ſolet, protinus etiam ab ipſius initio & ipſe mordax humor excernitur, quem deinde interaneorum abraſiones ſequuntur, poſtea parum cruoris ſimul excerni videtur, vt ſexto de Locis affectis, ſcriptum eſt, minutim, & exiguo tempore, aliàs veri ſanguinis, aliàs concreti, eodem Galeno teſte tertio de Cauſ. ſymptomatum. Non raro etiam & puris exiguum aliquod excernitur, & vlcerum cruſtulæ Græce ἐφελκίδες dicuntur. Præterea & membranoſa quædam corpora, quæ inteſtinorum ſunt particulæ, ſed & ſtercus ſuper ijs collectum ſæpenumero excernitur ſanguinis in ſe guttas habens, vt ipſe inquit, vt autem Celſo viſum eſt, quoniam in dyſenteria intus inteſtina exulcerantur, ex ijs cruor manat, vt ipſe refert, modo cum ſtercore aliquo ſemper liquido, modo cum quibuſdam, quaſi mucoſis excernitur, interdum ſimul quædam carnoſa deſcendunt, frequens deijciendi cupiditas, dolorque in ano eſt, cum eodem dolore exiguum aliquid demittitur. Atque eo quoque tormentum intenditur, idque poſt tempus aliquod leuatur, exiguaque requies eſt, ſomnus interpellatur, febriculaque oritur. Hippocrates vero libro de affect. ait, quòd in dyſenteria dolor adeſt per totum ventrem, & tormina, & egerit bilem, ac pituitam, & ſanguinem combuſtum. Hiſce itaque notis tormina diſcernes. Eius vero gradus, quos treis eſſe animaduertimus, ſic diſtingues. Primum etenim egeſtio malum auſpicabitur (vt Aëtius fatetur) cum rugitibus ſubpinguibus, ac biliosis, pinguedine nimirum, quæ intrinſecus inteſtinis adhæret paulatim circunliquefacta, & quibuſdam quidem cum torminibus, quibuſdam abſque ijs excretiones contingunt. Breuibus autem verbis Gal. commen. citati Aphoriſmi xxvj. lib. quarti dicebat quòd cum dyſenteria adhuc conſtituitur, quædam corpora pinguia primum excernuntur, poſthæc niſi finire anticipauerint, quædam ramenta ipſorum inteſtinorum, abraſa eorum ſuperficie interiore, quæ membranoſa exiſtit, & denſa: hæc ſecundum dyſenteriæ gradum ſignificabunt, licet adhuc etiam fientem dyſenteriam hanc nominabimus. Hoc quoque tempore ſimul cum ipſis abraſionibus cruor ſimul excerni videbitur. At vbi altius exulceratio penetrauerit, ac aliquid ex ipſa ſubſtantia inteſtinorum abraditur, adeo magnæ inteſtinorum partes excernuntur, vt poſſimus eas carnes nominare, quo tempore adhuc fieri dyſenteriam, ſed iam factam, atque conſtructam eſſe dicimus, atque hic tertius eſt dyſenteriæ gradus. Aëtius vero aſſerit hoc tempore ſordes pelliculas admixtas habentes expelli, & ſi non celeriter cohibeatur, compendio vicinos locos depaſcitur. Sanioſa vero quædam excernuntur, qualia ab occiſorum corporibus defluere conſueuerunt. Id etiam confirmauit Paulus cum dixit, excernuntur primum biliosa varia, deinde ſubcruenta, poſtremo ſaniei ſimilia, cuiuſmodi à mortuorum cadaueribus ſolent profluere. Oritur autem dyſenteria interdum ab externis cauſis, interim vero ab internis. Externis quidem, vt à nimio frigore, ardore, venenatorum pharmacorum potu, peregrinorumque, & acrium ciborum acceptione. Iam etiam & à cruditatibus, & quæ ijs ſimilia exiſtunt, quorum ſingula abſque labore, vel aſtantium relatione percipies. At internæ cauſæ cuncti humores acres, atque mordaces eſſe poterunt, ſiue à toto, ſiue ab aliqua corporis parte ad inteſtina confluant, ſiue in ipſis fuerint geniti. Hi vero ſunt, aut flaua bilis, à qua magna ex parte incipit dyſenteria, vt liquet comment. Aphoriſmi xxiiij. lib. quarti, aut atra, vt ibidem apud Hippocratem & Galenum legitur, vel etiam ipſa ſalſa pituita, eodem Galeno teſte, commento Aphoriſ. xij. lib. tertij. Verum quiſnam eorum dyſenteriam efficiat, diſtingues ex qualitate eorum quæ excernuntur, ſimul cum ætate, ac temperamento ægrotantis, tempore anni, vita anteacta, ac reliquis ſimilibus. Quòd vero pleroſque dyſentericos teneſmus præcedere ſoleat, apud Aetium, & Paulum, atque Alexandrum præcitatis locis liquet. Poterit quoque ex inflammatione dyſenteria fieri, quam ex eiuſdem inflammationis ſignis facile percipies. At quantum ad prognoſtica ſpectat. Dyſenteria quæ adhuc fit mordaci humore abradente, ac abſtergente inteſtina, ita vt quædam corpora pinguia duntaxat excernan

Cap. 5.
Citato loco
Cap. 2.
Ante mediũ libri.
Tres gradus dyſenteriæ proprie dictæ, quomodo diſtinguantur.
Lib. 3. c. 42.
Cauſæ.
Externæ.
Internæ.
Prognoſtica.

excernantur, facile curari poterit ablata cauſa ipſam faciente, Natura videlicet ipſam ſanante etiam abſque externo auxilio, velut reliquos ſimiles conſueuit exiguos affectus ſanare, Cap.2. Galeni auctoritate primo de Locis affectis. Verum vbi iam facta eſt, atque conſtructa, ita vt veluti carunculæ, hoc eſt magnæ inteſtinorum partes excernantur, letalis ſiquidem eſt talis dyſenteria, ex eiuſdem Galeni atque Hippocratis ſententia Aphor.xxvj. lib. iiij. Nam, vt inquit Galenus, neque caro concreſcere, neque cicatrix obduci in tali poteſt exulceratione. At ſi in dyſenteria non adeo magnæ inteſtinorum partes excernantur, nec corpora duntaxat pinguia, ſed veluti ramenta quædam ipſorum inteſtinorum, eorum ſuperficie interiore abraſa, quæ membranoſa exiſtit, & denſa, epidermidi quæ extimam cutis corporis ambit, ſimilis, nec adeo prompte curabitur, vt ea, de qua primo mentionem fecimus, nec adeo ægre, vel letalis erit, ſicuti ea, in qua veluti carunculæ deijciuntur, cum media quodammodo exiſtat inter vnam, & reliquam, vt ex Galeni verbis elicitur præcitato commento Aphor.xxvj. lib.iiij. In longis quoque dyſenterijs cibi faſtidium malum eſſe ſignum, inquit Hippocr. Aphoriſmo tertio lib. vj. & cum febre peius. Graues quoque ſunt dyſenteriæ, quæ cum vehementi inflammatione oboriuntur, quæque cum febri, ac deperditione appetitus, vt inquit Aëtius. Peſſimæ vero ſunt, in quibus quæ excernuntur, porri aſpectum habent, ſuntque nigra plurima, varia, graueolentia, & quæ vna cum excrementis ſordes pelliculis magnis commixtas excernunt. Mulieres item, quàm viri, ſenes, & pueri, quàm iuuenes, & in ſtatus vigore conſiſtentes difficilius curam accipiunt, vt idem Aetius refert. Ceterum in inteſtino recto, atque colo conſiſtens dyſenteria facile curabilis exiſtit. Quæ vero in tenuibus inteſtinis, difficulter curatur, maxime vero in ieiuno, ex eiuſdem Aetij decreto. verum vbi longo tempore id malum inueterauerit, aut tollit hominem, vt Celſus refert, aut etiam ſi finitur, excruciat. Orta autem dyſenteria à flaua bile ſæpe curari poterit, quemadmodum ſi ab atra bile fiat, inſanabilis omnino exiſtit, cum nihil differat à cancro vlcerato, Galeno teſte commento Aphor.xxiiij. lib.iiij. in quo Aphoriſmo dyſenteriam, ſi ab atra bile incœperit, letalem eſſe decretum reliquit Hippocrates. Idem confirmauit Aetius, hanc Hippocratis & Galeni ſententiam dilucidius ſcribens, cum dixit, ſi igitur ab acribus cibis, aut à flaua bile dyſenteria oboriatur, ferè in totum ipſam curamus. Si vero ab atra bile initium ſumat, ſiquidem ratione iudicationis febrilium morborum atra bilis excernatur, tranſituque ſuo inteſtinum diſtendat, etiam hanc curare non deſperamus. Si vero ſua ſponte nullo præcedente febrili morbo, neque concoctione bona apparente, atra bilis excernatur, immedicabilis dyſenteria ex ea oborta exiſtit, nihilque à cancro exulcerato differt, eſtque omnino letalis, nanque morbis quibuſlibet incipientibus, ſi atra bilis, vel ſuperne, vel

Conciliatur Gal. ſententiæ diuerſæ de atra bile.

inferne exierit, letale eſt inquit Hippocrates Aphoriſmo xxij. libri quarti, etſi lib. de atra bile, Galenus velit ſemper exactæ bilis atræ humorem letaliter excerni, experientia id comprobans in illa peſtilentia prolixiore æſtate orta, in qua, qui puram, exactamque atram bilem deiecerunt,

Lib. de atra bile, c.3. & 4.

omnes periere, non propterea ſibiipſi commento præcitati Aphoriſmi xxij. libri quarti, nec Aetio pugnat, nam vbi exacta fuerit atra bilis abſque ſignis coctionis, ſemper letaliter excernitur, ac exitialis caſus eſt, præcedentibus autem coctionis ſignis, vbi ea excernatur, neque pura, neque exacta atra bilis erit, ſed bonam ſignificabit euacuationem, cum à natura corpus expurgetur, vt idem Galenus inquit præcitato Aphor. Quinimò à qualibet deiectione ſyncera, hoc eſt, impermixta aquoſæ humiditati, ſiue humor, qui eijcitur, flaua ſit bilis, ſiue atra, dyſenteria malum, vt inquit Aphor.xxiij. libri ſeptimi. Lienoſis etiam ſuperueniens dyſenteria bonum inquit Hippocrates Aphor.xlviij. lib.vj. quando humores craſſi, ac melancholici, qui lieni erant infarcti, tranſponuntur, ac euacuantur. Neque hæc ſententia aduerſatur Aphor. xxiiij. lib.iiij. Nam ibi de atra bile, hic de ſucco melancholico loquitur, ex quo etiam dyſenteria oriri poteſt. Quòd ſi eadem immoderata, ac diuturnior fiat, malum eſt, vt liquet Aphor. xliij. eiuſdem lib.vj. At vbi à pituita ſalſa longiori tempore mordente, atque abradente inteſtina, orta fuerit dyſenteria, crudeliſſima ea exiſtit, eodem Gal. auctore comm. Aphor.xij. lib.iij. & propterea perículoſior, quàm ſi fiat ex bilioſo humore, nam bilioſus humor tranſeundo affligit, hic autem cum ſit lentus moram trahit, & ſua cunctatione amplius exulcerat, ſuoque lentore, & tranſitu per inteſtina inhæret, ac tardans ſemper aliquid deterit, vt idem Galenus inquit. Non autem ita exitialis erit, vt ea, quæ ex atra bile oritur. Dyſentericus (inquit Soranus Epheſius) ſi poſt aurem ſiniſtram papula in modum orobi innata fuerit, cum ſiti admodum

Curatio.

frequenti, vigeſimo die morietur. Ceterum pro dyſenteriæ curatione aër primo ad ſiccum porrò vergens eligendus erit, in actiuis tamen temperatus, aut modice ad calidum, vel frigidum

Victus ratio. Aët.li.9.c.45.

declinans, prout diuerſa exigit cauſa, à qua dyſenteria oritur. Quies quoque præcipienda erit, ac motus omnino vitandus, oportet etenim imprimis conquieſcere, vt inquit Celſus, ſiquidem omnis agitatio exulcerat, & Aetius principium curationis dyſentericorum à quiete, & modico cibo fieri dixit. Somnus item procurandus, vitandæque vigiliæ ſunt, cum optimum reme-

Loco citato.

dium dyſentericis ſomnus ſit, eodem Aëtio auctore. Si alui excrementa præter naturam detineantur, nulli in dubium venit ea excerni debere per ea quæ per aluum infunduntur, & hoc eſt per lenes clyſteres, cum ab eorum retentione non parum inteſtinorum exulceratio augeatur.

Similiter vitandi ſunt omnes immodici animi affectus. Quod ad cibum attinet, circa initia tenui victu, ac modico cibo vtendum eſt, etenim dyſentericus propter inteſtinorum, & ventris imbecillitatem, vt Alexander inquit, haud multum poteſt concoquere, preſertim cum febricitat, quamuis quantum exhiberi debeat, ex ægri viribus maxime exiſtimandum ſit. Qua de re cibi, qui non multum nutriant, nec tarde concoquantur, exhibendi, quantitateque (vt diximus) modica, & ſi vires permiſerint, primis ſaltem duobus diebus abſtinentium indicimus, eodem Alexandro auctore. Nam ijs tenuiſſimo victus opus eſt, Galeni decreto libro quarto de Articulis, preſertim vbi, & iocinoris quoque adſit imbecillitas, ac plenitudinis affectio. Tribus autem diebus exactis, lac propinamus, preſertim vbi febris permiſerit, communi Alexandri & Aëtij ſententia, eſt nanque id temperatus cibus, cum hoc quod depurgat, ſimulque ea, quæ in corpore ſunt, contemperat, & poſtremo aluum ſiſtit, vt Aetio viſum eſt, & (vt ſummatim dicam) ex Galeni ſententia x. de ſimplic. medicam. facultat. ac iij. de alimentorum facultat. optimum eſt remedium dyſenteriæ, & omnium ventris acrium fluxionum, preſertim vbi aliam quampiam deſiccantem facultatem habuerit adiunctam, eam (vt ipſe inquit) à lapidibus, qui prædecocto ipſi inijciuntur igniti, accipit, eo vſque autem lac decoqui debet, dum pleraque ſeroſi in eo humoris abſumpta pars fuerit, nec minus, ſi ferreos in ipſum cylindros candentes inijcies, eandem, aut etiam facultatem meliorem lacti adijcies, nam ferrum adſtringentis quoque facultatis eſt particeps. Facile tamen lac ſic paratum in ventriculo in caſeum cogitur, vt idem Galenus teſtatur præcitato libro tertio de alimentorum facultatibus, ob id mel illi admiſcemus, quin & aquam etiam, preſertim pluuialem, vt plerique medicorum factitant, affundere ſecurius fuerit, quartæ nimirum lactis parti affuſam, deinde cum paululum fuerit decoctum exhibeatur, nam & citra noxam etiam febricitantibus tale lac exhiberi poterit, Alexandro teſte. Verum ſi huic lacti ſic præparato parum ſtercoris canis, ſola oſſa per duos dies comedentis, deſiccati, ac in puluerem redacti permiſceas, mirabile etiam dyſenteriæ medicamentum, à Galeno expertum (vt liquet eodem decimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus) exiſtit. Procedente vero tempore, prædictum lac poterit ad dimidium decoqui, & deinde etiam ad tertiam (vt Aetius inquit.) Quouis autem morbi tempore lac caprillum eligi debet, & huius penuria vaccinum, vt eidem Alexandro viſum eſt. Nec propterea Galeni ac Hippocratis ſententiæ pugnabis Aphoriſmo lxiiij. libri quinti, vt præcedenti cap. de diarrhœa, diſſeruimus. A lactis acceptione, panem madefactum offerri oportet, vt idem Aetius inquit. Præbebunt etiam, nedum nutrimentum, ſed medicamentum optimum, pultes ex lacte apparatæ, veluti oryza, amylum, ſimilago, aut ipſa etiam ptiſana torrefacta cum aqua pluuiali parata, ſimiliter & oua lacti commiſta. Poterunt etiam & ex milio, ac panico prædictæ pultes cum lacte parari, aut ex ſiccis, & contritis panibus, & vbi adhuc fluxus perſeuerauerit, ea quæ adſtringunt, ac aluum ſiſtunt pultibus admiſcere oportet, veluti ſunt mali punici acidi grana, mala cytonia, ſorba, preſertim ſicca, aut pyra, meſpila, corna, ſeu hi fructus, quos amarenas, quosq. azarolas vulgus appellat. Præſtabit item prædictorum aliquod in aqua, vnde pultes fiunt incoquere: ſit autem ea pluuialis, vel in gallinarum, ſeu gallinaceorum pullorum iure prædictæ pultes fiant, & pariter aliquod prædictorum adſtringentium admiſcebis, preſertim vbi quomodolibet paratum lac, in acidam, vel nidoroſam qualitatem eis commutetur. Nec minus oxalis, plantago, portulaca, cichorium, intubus ſatiua, aut etiam braſſica quandoque, modo fuerit biſcocta, in iam dicto iure decoqui poterit, & quamuis olera non valde probentur in dyſenteria, prædicta tamen modice deguſtare poterunt, Aetio, & Alexandro teſtibus. Danda ſunt inſuper ouorum aſſatorum lutea, modo in aceto per aliquod ſpatium fuerint præmacerata.

Carnes autem, eo quòd multum nutriunt, & tarde concoquantur, dyſentericis non valde commode exiſtunt, vt eiſdem Aetio, & Alexandro viſum eſt, tamen eis qui diuturno malo vexantur, dandæ ſunt, maxime vero volucrum eligendæ primo, deinceps ſylueſtrium ferarum: proinde turdi, perdices, turtures, merulæ, gregalium columbarum pulli, ſtarnæ, phaſiani, ac ſimiles exhiberi poterunt, ebulliant autem primum in poſca myrti baccis cum eis incoctis, vt idem Aetius fatetur, & deinde aſſentur. Præſtabit etiam ſi ipſis euiſceratis inijciantur myrti baccæ, ſorba ſicca, corna, meſpila, pyra adſtringentia, aut mala cotonea, deinceps conſuantur, & aſſentur. Nec minus ſi elixentur, & eadem adſtringentia cum eiſdem carnibus decoqui poſſunt, parumque oxalidis, intybi, aut plantaginis adijciendum, fiatque elixatio in pluuiali aqua, & vbi vires imbecilliores fuerint, ex prædictarum auium carnibus contuſum, aut ius quod conſummatum appellant, parari poterit pauco omphacio, & ſtillatitia aqua roſacea, myrtina, aut oxalidis adiectis. Id quod etiam fieri poterit ex caponum, gallinarum, aut gallinaceorum pullorum carnibus. Nec minus proderit, ſi eiſdem aſſatis modo quo diximus, ac demum fortiter expreſſis, qui prouenit ſuccus dyſentericis exhibeatur. Ex pedeſtribus vero interdum carnes exhiberi poterunt leporum, capreolorum, ac hœdorum prius in poſca decoctis, & deinde ſimiliter aſſatis. Fructus quoque adſtringentes guſtare poterunt, quamuis parce eis vtendum ſit, veluti ſorba, corna, meſpila, mala cotonea, ac viridia pyra cocta, necnon & malum punicum, preſertim auſterum, aut acidum: cum eis tamen panis mandi debet, eo quòd facile

(vt inquit

Comm. 40.

De lacte nota

10. de ſimpli. med. facul. ca. de lacte.

3. de alimen. facul. cap. 15.

Cap. 15.

Cap. de lacte

(vt inquit Alexander) corrumpantur. Nec minus, & amarenis, ac azarolis dictis vti poterunt. Pro potu à principio aqua pluuia vtendum eſt, ex Pauli, & Aëtij decreto, & ſi ea haberi nequit, fontana vtendum, in qua prædicti adſtringentes fructus fuerint decocti, preſertim rhus obſoniorum, aut oxalis, vel plantago. Poſtea vero, vbi vires fuerint deiectæ, aut ſtomachus laborauerit, vinum quoque propinandum eſt, ex eorundem ſententia. Sit autem adſtringens, & non valde vetuſtum, ac pluuiali aqua dilutum, ſeu fontana, in qua oxalidis, plantaginis ue folia fuerint decocta. Ceterum vbi ad exulcerata inteſtina adhuc à toto, aut ab alijs corporis partibus vitioſus ſuccus confluxit, priuſquam vlceri ſuccurratur, fluxionem ipſam auertere ſtudebimus, ac eum qui redundat ſuccum vacuare,& ſi auerſio hæc non ſit vlceris,quatenus vlcus eſt, curatio, ex Galeni decreto quarto Meth.med. quanquam illud quoque excerpſerit, vt ipſemet fatetur ex Hippocratis doctrina, illudque preſertim ſeruandum erit, vbi non vtilia ab ipſa natura ſponte ferantur, ſeu critice euacuantur, ſed ſymptomatice, Qua de re qualiſcunque fuerit vitioſus ſuccus, qui ad inteſtina cum ſanguine confluit, ipſa exulcerans, ſiue à toto, ſiue ab aliqua confluat parte, modo critica non fiat expulſio, viribus, ac alijs conſentientibus, venæ ſectio in brachio adhibenda erit, preſertim circa primos morbi dies, & ſi febris adſit, ac totius corporis plenitudo, tutius ſanguis mittendus erit, ex Alexandri ſententia cap.vj. lib. viij. Id quod etiam confirmauit cap.vij. eiuſdem lib. Verum dicta venæ ſectio paulatim adminiſtrari debet,vt ipſe,inquit,ita vt neque vniuerſum, neque copioſum educatur, ne ægri vires imbecilliores hinc reddantur. Aetius quoque cap. xlv. lib. ix. vbi ſanguinis impetus vehementer in dyſenteria vrgeat, aut etiam, ſi maxima ſubeſt inflammatio, preſertim in ijs qui plurimo ſanguine abundant, venam incidendam eſſe præcipit, ſi vires non reſiſtant, & maxime in quibus conſueta ſanguinis excretio cohibetur. Auferre autem ſanguinem oportet (vt idemmet Aetius teſtatur) neque multum, neque coaceruatim, quemadmodum præcipiebat Alexander. Nam ab vtroque venter conturbatur, quanquam ipſe Aetius in dextro cubito venam humeralem appellatam ſecare iuſſit, cum non ſimiliter vena hac inciſa, vires labefactentur, vt ipſe, inquit, & inſenſibiliter quodammodo, furtimque ſanguis auferatur. Quòd ſi hæc non appareat, neceſſario media ſecanda erit. Ceterum fiſſura omnino tenuis eſſe debet. Nam non ob multitudinem ſanguinis vacuandam ſectionem facimus, ſed vt materiam quaſi per riuos transferamus, vt ipſe refert. Paucus autem ſanguis etiam multo tempore miſſus inflammationem mitigat, & ſanguinis ad inteſtina confluxum reuellit, innatumque calorem ſenſim refrigerans, ſomnum magis, quàm animi deliquium inducit, eſt quippe optimum remedium dyſentericis ſomnus. At ſi male admodum affecto iocinore flauæ bili admixtus ſanguis ab eo ad inteſtina deferatur, ita vt ſtrigmenta quoque inteſtinorum deijciantur, ſumma inteſtinorum tunica humoris acrimonia deraſa, quiſnam verebitur internam in dextro cubito venam ſecare, nedum reuulſionis gratia, verumetiam ipſiuſmet iocinoris alterationis? Cum plerique medici in hoc caſu, qui ſolam inteſtinorum exulcerationem, neglecto iocinore curare conſueuerunt, in cauſa ſunt, vt ægri moriantur ex Galeni ſententia libro quarto de Articulis. Rurſus vbi vehementiſsimus infeſtauerit dolor, propter rodentium humorum acrimoniam ad inteſtina à toto, ſeu ab aliqua corporis parte confluentium, & propterea verenda ſit phlegmonis generatio, aut virium defectus, cui abſonum videbitur venam ſecari debere? cum & idem Galenus in maximis doloribus nullum maius inuenerit remedium, quàm vſque ad animi defectum venam ſecare, aut purgare, vt patet commento Aphor. xxiij. lib. j. Quanquam nos venam ſecandam dicimus, vbi cuncta eam admiſerint, nec vſque ad animi defectum, ſed paulatim, ac ſenſim, ne vires imbecilliores reddantur, ipſam probamus, prout Aetius, & Alexander probarunt. Valeant itaque barbaram ſectantes medicinam, ac theſſalici noſtri temporis medici, qui nunquam pro dyſenteriæ curatione venæ ſectionem admittunt, nec admittendam eſſe cenſent nulla auctoritate, ac ratione fulciti, niſi quòd ſic longo tempore in ægrorum necem male obſeruarunt. Nam viribus, ætate, ac alijs conſentientibus circa initia, reuulſionis gratia, vbi magna adſit humorum copia potiſsimum, aut ſanguinis impetus vehementer vrgeat, ſeu maxima adſit inflammatio, aut dolor vehemens, ſiue iecur fuerit, modo quo diximus male affectum, ſemper exordienda curatio erit à iam dicta venæ ſectione. Id quod longa experientia, & diebus non longe elapſis etiam comprobauimus. Nam cum duo magnifici Ioannis Ferdinandi Rocchi filij dyſenteria affecti eſſent eodem tempore, ac ex ſimili cauſa, quanquam vnus per tres, aut quatuor dies prius in dyſenteriam incidiſſet, is (quoniam à præcedente medico non fuit ſanguis ei miſſus, quamuis alia fuiſſent debita adhibita medicamenta) tandem interijt. Alteri vero, cui nos fuimus accerſiti, licet grauior fuiſſet in eo ortu dyſenteria, vires, ac ætas, & habitus imbecilles, non tamen adeo, vt ſanguinis miſſionem prohiberent, priori medico inuito me præcipiente fuit ſanguis miſſus, ſanguine miſſo, ſtatim melius ſe habuit,ac deinceps debitis alijs medicamentis adhibitis,liber euaſit, vixit, & adhuc viuit. Ei tamen (quoniam ætas reluctabatur, cum nondum vndecimum ægeret annum) non fuit vena ſecta, ſed hirudines in cubito adhibitæ (id quod ſeruandum eſſe cenſemus in cunctis infra decimumquartum annum.) Nam licet eis ſanguis mittendus ſit, ſi ea adſint, quæ ſupra notauimus.

Medicamentorum ratio. Cap. 5. & 6.

Venæ ſectio.

Loco citato.

Quibus ab initio vena ſecanda ſit, concluditur.

uimus, tamen ijs non per venæ ſectionem, ſed per hirudines, aut cucurbitulas, extrahi debet. Nonnullos etiam alios dyſentericos à venæ ſectione liberatos,& nos vidimus, & qui mecum aſſuerunt,aſſeclæ teſtes ſunt,quemadmodum etiam Deum teſtor me veritatem fateri,& firmiter tenere, quòd liberatus fuiſſet quondam excellens Don Gutterius de Cardines filius Don Leonardi,ſi ei iterata fuiſſet venæ ſectio. Is nanque ætate adoleſcens,cum ex malo affecto iocinore, ex confluente birioſo ſanguine ab eo ad inteſtina, in grauiſſimam incidiſſet dyſenteriam, cum vehementiſſimo inteſtinorum dolore, ſeu potius inflammatione, ac febre, fuit à me accerſito ei vena ſecta interna dextri cubiti,duæque vel tres ad ſummum extractæ ſanguinis vnciæ, ſecunda ægritudinis die,& cum adhuc dyſenteria perſeueraſſet, & dolor, & febris valida, iterum venam ſecare mihi viſum fuit, viribus iam conſentientibus, verum altero ſuperueniente medico barbaram ſectante medicinam, ac Eraſiſtrateo circa venæ ſectionem exiſtente penitus aſſentiri noluit, quinimò nec auctoritatibus, nec rationibus conquieſcens, primam quoque venæ ſectionem condemnauit, potiſſimum cum reliquis adhibitis medicamentis adſtringentibus, reſiccantibus,ac mordacitatem obtundentibus infra decimumquartum inualeſcente ſemper dyſenteria, dolore ac febre morte præuentus fuerit. Hic ex numero fuit eorum, qui à Galeno damnantur libro quarto de Articulis. Nam neglecto iocinore ſolam inteſtinorum exulcerationem curare tentabat, & propterea cauſa fuit vt æger moreretur,adeo vt de eius morte coram Deo rationem reddere debeat. Nuper quoque dum hæc conſcriberem excellens Aſcanius Caracciolus,cum dyſenteria,tineſmo, ac febre laboraſſet, ex venæ ſectione internæ dextri cubiti, incunctanter abſque alio auxilio liberatus fuit. At ſi quid ſanguinis miſſionem fieri prohibeat, aut poſt eam adhuc vitioſi redundabunt ſucci, ita vt inteſtinorum vlcera adhuc efficiant, aut augeant, purgationem adhibere non erit alienum, quam iterum velut venæ ſectionem non vniuerſam, ſed per vicem tentabimus, eodem Alexandro teſte. Etenim fieri nequit, vt inteſtinorum vlcera curentur manente adhuc ea, quæ ipſa efficit, aut auget, cauſa. Quanquam ſi ijdem humores prompte per vomitum euacuari poſſent, id potius tentandum eſſe cenſerem, cum per eum,nedum eorum euacuatio fieret, verumetiam & diuerſio. Id quod vbi fluxio valenter irruat, exequendum eſſe iuſſit pro vlcerum curatione Galenus quarto Meth. medendi, dum dixit,Vtique ſi in ſuperioribus vlcus conſiſtat, per inferna purgantes, ſin autem in inferioribus ſit, ſuperiorem ventrem vacuantes. At ſi per vomitum facile, qui redundant ſucci purgari nequeant, per aluum eos vacuare non erit alienum. Nam etſi per exulceratas partes pertranſeant, extra tamen educuntur per conferentia, ac communia loca. Neque id per vehementia pharmaca tentandum erit, ſed per mitiora, ac familiaria, quæ inſuper vlceri nocumentum non inferant. Quorum copiam noſtris temporibus inuenire haud difficile erit. Ijs itaque medicamentis purgantibus leuem quandam adſtrictionem etiam habentibus, ſiue vlcus in ſuperioribus conſiſtat inteſtinis, vel inferioribus, aut medijs, tute vtare, cum neque hæc medicamenta purgantia ſint vlceris, quatenus vlcus eſt, curatiua, etenim quæ proprie prædicta vlcera curant, pro locorum diuerſitate, diuerſimode etiam adhiberi debent, vt infra dicemus.

Comm. 40.

Medicamentum purgans.

Vomitus.

Cap. 6.

Curatio dyſenteriæ ex redundante bile ortæ.

Quare ſi ex redundante bile dyſenteria fiat, adhibitis prius (ſi occaſio dabitur) quibuſdam ſyrupis, veluti is, qui ex infuſione roſarum, cichorij, aut oxalidis ſucco, aut omphacio paratur, cum eiuſdem intubi, oxalidis, aut plantaginis aqua permixtis, hoc purgans medicamentum dato. Recipe tamarindorum ℥. j. corticum myrobalanorum citrinarum ℥. ij. fiat decoctum in aqua oxalidis, aut plantaginis, & cichorij, in quo mellis aerei ℥. j. aut ℥. ij. rhab. in prædicto decocto macerati, & non colo tranſfuſi ʒ. j. aut ℈. iiij. & ſyrup. de infuſione roſarum ℥. ij. diſſolue, & præbeto. Quòd ſi nec iam dicto medicamento redundans bilis ceſſerit, prædictis, aut alijs magis adſtringentibus ſyrupis prius adhibitis, veluti is eſt, qui ribes, myrto, aut citri acetoſitate paratur, iterum medicamentum purgans dari debet, quod quidem maiorem adſtringendi vim habeat, ac minorem purgandi. Quapropter in plantaginis, & oxalidis aqua ℥. iiij. aut ℥. ß. corticum myrobalanorum citrinarum decoquito, atque in ea mellis aërei ℥. j. aut ℥. ß. & rhab. parum torrefacti ℈. ij. vel ℈. j. cum ſyrupo de infuſione roſarum ℥. j. adijcito, & ſi opus fuerit, tam dictas myrobalanos, quàm rhab. plus torrefacito.

Si ex ſalſa pituita, curatio.

Diosc. lib. 3. cap. 1. Gal. 6. ſimpl. cap. proprio.

Si ex atra bile fiat, curatio.

Vbi vero qui redundat ſuccus, ſalſa pituita fuerit, ſyrup. ex ſucco boraginis, & myrtino, de infuſione roſarum, aut etiam roſaceo melle, cum plantaginis, aut oxalidis aqua, aut etiam abſynthii decocto, adhibitis prius, quibus iam dicta pituita purgationi paratior fiat, ex chebularum myrobalanorum decocto, aut etiam agarico ſi opus fuerit (Nanque & ipſum dyſentericis confert, ex Dioſcoridis auctoritate, leuiculæque adſtrictionis eſt particeps, vt Gal. viſum eſt, & nos longo tempore eo vſi fuimus, nullumque incommodum vnquam conſecutum fuiſſe obſeruauimus) ac prædictis aëreo melle, & ſyrup. de infuſione roſarum, ſeu myrtino, rhabarbaroque, modo quo diximus parato, medicamentum purgans tribue, & vbi vſus expoſtulauerit, idipſum iterare conuenit. Nec minus, vbi dyſenteriæ cauſa atra bilis fuerit, ea prius parata ex ſucci fumariæ,boraginis,aut oxalidis,infuſionis roſarum, aut pomorum ſyrupo, quod bilem atram purgare valeat medicamentum dato,quod recipit ſenæ,epithymi ana ℥.ii. corticum myrobalanorum indarum ℥.iij. aut ℥. iiii. fiat arte decoctum in aqua oxalidis, aut plantaginis, &

boraginis,

boraginis, ſeu lupulorum, in quo iterum mellis aërei ℥. j. ß. aut ℥. ij. rhab. (vt prius dictum eſt) macerati ℥. j. & ſyrup. de infuſione roſarum ℥. ij. adijcito. Idque etiam iterare conuenit, ſi redundans prædictus perſeuerauerit ſuccus, myrobalanoſque, & rhab. torrefacere ſi opus erit.

A purgatione qualia cõpetant medicamenta.

Nam quæ ſecundo, aut tertio loco exhibentur medicamenta purgantia, minorem purgandi vim, ac maiorem adſtringendi habere debent, & propterea à purgatione, qualiſcunque redundauerit ſuccus, quamuis amplius exulcerationem non pariat, aut augeat, perſeuerante tamen adhuc dyſenteria, adſtringentia medicamenta, necnon exſiccantia, ac obtundentia exhiberi debent, quemadmodum vniuerſo medicorum cœtui viſum eſt, quanquam etiam poſt purgationem, preſertim vbi adhuc quiſpiam reliquus fuerit redundans ſuccus, ea quæ vrinam ciunt ab Aetio, & Celſo commendentur: quibus etiam & ipſe vtor, aliquot adſtringentibus permixtis.

Quæ vrinam ciunt, quibus conueniant.

Proſunt etenim ea, quæ vrinam mouent (vt inquit Celſus) in aliam paıtem humorem auertendo, ſi ea conſecuta ſunt, ſi non ſunt conſecuta, noxam augent, ita quod, vt ipſe refert, niſi in quibus prompte id facere conſueuerunt, non ſunt adhibenda.

Quibus infuſa magis, & quibus epota medicamẽta conferant.

Verum ad ea quæ modo diximus medicamenta accedendum erit, ea etenim ſunt, quæ aluum ſiſtunt; quoniam corpora plus iuſto laxata adſtringunt, vel influentes humores obducentia, ac inſpiſſantia, vel reſiccantia inteſtinorum vlcera ſunt, quanquam eamet, neque indifferenter via eadem approximari debeant, nam ſi in craſsis inteſtinis vlcera fiant, ijs quæ per ſedem inijciuntur remedijs magis egent, quippe cui magis ſunt propinqua, quæ vero in tenuibus habentur ab epotis medicamentis præſidium magis ſuſcipiunt, vt patet apud Galenum tum v. Meth. meden. tum ſexto de Locis aff. Quamuis quæ in tenuibus habentur vlcera quæ ue medio ſitu poſita ſunt, ambo etiam re-

4. Meth. c.7.

quirunt, & quæ ſuperne ſumuntur, & quæ per ſedem infunduntur, eodem Galeno teſte libro quarto Meth. meden. Verum quæ vicina ventriculo ſunt inteſtina, ſi exulcerata ſint, ijs per comeſta, & bibita ſuccurritur. Quæ vero inferius ſunt ſita, per ea quæ inijciuntur, quando neque ad ea quæ vicina ventriculo ſunt, ſubire poteſt, quod per ſedem infunditur, nec integris viribus ad inferiora pertingere, quod per os ſit ingeſtum.

Quæ per os ingerẽda ſint.

Supponatur igitur in ſuperioribus, atque gracilibus inteſtinis vlcus haberi, & propterea magis iuuari per ea, quæ per os aſſumuntur, ſyrup. è myrto, è ribes, aut omphacio, vel è ſucco oxalidis, ſeu ex infuſione roſarum, ac earundem incompletarum, & interim quoque aridarum paratus tribuatur. Similiter is qui ex plantaginis ſucco, portulacæ, aut etiam polygoni paratur, cum quibus ℈. j. adijci poterit infraſcripti pulueris, quo ipſe vtor. Hic recipit ſeminum roſarum, oxalidis, plantaginis, ac portulacæ, ſingulorum ℈. j. corallorum rubeorum, & cornu cerui vſti, cuiuſlibet ℥. j. amyli, draganti ana ℥. ß. Hic etiam exhiberi poterit cum vetuſto ſacchаro roſaceo, aut cum eo medicamento, quod conficitur ex tota ſubſtantia, ſeu ſucco citoniorum, aut eorum fructuum, quos amarenas, aut etiam, quos corna vocant, & ſaccharo. Quòd ſi nec is ſufficiat ex paſtillis de ſpodio, ſuccino, ſeu terra lemnia ℈. j. vel ℥. ß. cum prædictorum ſyruporum aliquo tribuatur, aut ℥. j. mıeletæ Nicolai. In hunc etiam vſum conferunt mora acerba in ſole deſiccata, & trita, aut etiam mora rubi ſimiliter deſiccata, & trita cum aliquo liquore, aut obſonijs inſperſa, Paulo, & Aetio teſtibus, althææ radicis, aut rubi, ſeu hippuris decoctum ex aqua (vt eiſdem viſum eſt) potiſsimum pluuiali, aut etiam radicis foliorum, ſeu ſeminis ſymphyti decoctum in eadem aqua, aut vino auſtero conducit. Nec minus cortex thuris tritus, ac potatus, aut etiam maceris cortex, & mali punici flores conferunt, ex Aetij teſtimonio, potiſsimum vbi ex ſalſa pituita genitum fuit vlcus corporibus, ac naturis pituitoſis, & præter alia ſanguinis eruptiones ſiſtunt. Similiter, ſi coaguli leporis ℥. j. potui detur ex ſapa, vt eiſdem Aetio, & Alexandro viſum eſt, & quo vetuſtius coagulum eſt, eo præſtantius, nam tale profluuio alui mederi præcipue poteſt, atque etiam quod leporis eſt (vt inquit Ariſt. iij. de natura animalium, cap. xxj.) ſed laudatiſsimum eſt hinnuli, vt ipſe refert. Stercus quoque canum ſola oſſa vorantium cum chalibeato lacte ma-

10. de ſimpl. fac. cap. de ſtercore canum. Paul. lib. 3. cap. 42.

gnopere conferre dyſentericis teſtatur Galenus x. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, quem ſecutus eſt Paulus cap. proprio de torminibus, erinaceorum item teſtæ vſtæ, oſtreorum, & cancrorum, tam fluuialium, quàm marinorum tritæ, ac etiam cornu ceruinum vſtum reſiccatum (vt inquit Aetius) inteſtinorum vlcera curant. Vtiliſsimus etiam exiſtit portulacæ ſuccus potus dyſentericis, aut etiam ipſa portulaca cocta, & comeſta. Nec minus conducit plantaginis ſemen, folia, & radix, & lapathi ſilueſtris ſemen. Verum ſi pluribus diebus nihil remedia alia iuuerunt, vetuſque iam vitium eſt, aquæ bene frigidæ potio abſumpta vlcera adſtringit, & initium ſecandæ valetudinis facit, Celſo auctore. Sed vbi venter ſuppreſſus eſt, protinus ad calidam potionem reuertendum eſt, vt ipſe inquit. Illud tamen memoriæ ſemper mandandum, quod communis omnium internarum partium indicatio eſt, vt ea eligantur, quæ animalis naturæ maxime ſint familiaria, ſiue ea cibi ſint, ſiue medicamenta: fugiantur, reſpuanturque huic

Cap. 7.

contraria, eodem Galeno auctore quarto Meth. med. Quapropter medicamenta quæ ex opio, alterco, nigro papauere, aut mandragora componuntur, vitari omnino debent, niſi forte maxime vrgeat neceſsitas, ex Tralliani ſententia, nam licet ſomno dolorem leuare videantur, & propterea venter retineri conſpiciatur, tamen humores in vnum collecti poſtea ſine intermiſsione deijciuntur, capiteque grauato, ac viribus labefactatis ventrem reddunt deteriorem, & maius cibi

faſtidium

faſtidium inducunt. Craſſis vero inteſtinis exulceratis, eis quæ per ſedem infunduntur, vt diximus, potius vtendum erit cum & ea quoque magis conferant. Quanquam ſi eiſdem etiam vtaris, tenuibus inteſtinis affectis, nihil nocebis, quemadmodum ſi ea, quæ per os aſſumenda conſcripſimus, eis tribuas quibus craſſa inteſtina exulcerata ſunt, nihil afferas nocumentum. Eandem tamen facultatem habere debent hæc medicamenta, vtpote adſtringendi, obtundendi, & reſiccandi, & vbi vlcera ſordida fuerint, eis vtendum etiam, quæ vim habent detergendi. Excipe igitur circa initia aquæ hordei torrefacti cum corticibus, & iuris gallinarum, ſeu pullorum gallinaceorum ſalis expertis cuiuſlibet libram ſemis, quibus adde vitellos ouorum numero duos, olei roſacei ℥. j. ß. & ℥. ij. ſacchari rubei, aut mellis roſacei (ſi pituitoſi dyſenterici fuerint potiſsimum) tantundem, & fiat clyſter, & ſi ſanguinis copia profluat, polygoni, aut arnogloſſa ſucci ℥. ij. vel ℥. iij. adijce. Nec minus confert aſinini ſtercoris ſuccus, maxime ſi à paſtura montana, & adſtringente prodeat animal, vt inquit Aëtius, potiſsimum ſi ſtercus plantaginis ſucco fuerit madefactum, deinde expreſſum, & infuſum. Quod ſi dolor vehementer vrgeat caprillum ſeuum, vt quod inter alia ſit dyſentericis vtiliſsimum, quia & facilius concreſcit, & inteſtinis inungitur, plurimoque tempore inhæret, nec habet acrimoniam, vt hircinum, Galeno auctore j. iiij. xj. de ſimp. med. facult. & alijs pleriſque locis. Aut ſi id haberi nequit, hircinum: vel anſerinus, ſeu gallinaceus adeps prædicto clyſteri adijciatur, pondere ℥. j. aut ℥. ij. ſimiliter & oleum roſaceum augeatur, ſitque roſaceum omphacinum. Hæc tamen, veluti etiam & ouorum vitelli, vbi dolor non vrgeat, vitari debent quoad fieri poteſt, quoniam vlceris curationem impediunt, aut exigua ſit eorum quantitas, hoc etiam tempore ſi cremoris oryzæ, tragacanthi, aut gummi, aut amyli ℥. j. aut ℥. ß. permiſceas, conferet. Quòd ſi maiori egeas adſtrictione, ac reſiccatione, in modo dicta aqua hordei, foliorum plantaginis, polygoni, ac portulacæ pugillum ß. decoques, roſarum rubearum ℥. iij. balauſtiorum, hypociſtidis, ana ℥. ij. cui per colum tranſfuſo ſeui caprilli ℥. ß. olei roſacei ℥. j. ſacchari rubei ℥. ij. aut ſacchari roſacei vetuſti tantundem, ſucci plantaginis, aut portulacæ ℥. j. ß. miſceto, & fiat clyſter, & ſi magis adſtringere volueris, luti armeni, & ſanguinis draconis ana ℥. j. adijce, vel tantundem paſtillorum de ſpodio, ſeu terra lemnia, aut ſuccino, quemadmodum ſi magnopere dolor vrgeat, ſtupefacientia etiam medicamenta permiſcere poteris. Nanque tutius per ſedem, quam per os adhibentur, vtpote ℥. ß. aut ℈. ii. Philonii perſici, aut catapotiorum de cynogloſſa, ſeu eius medicamenti, quod à Nicolao Requies appellatur. Vbi vero vlcera inteſtina depaſcantur, eis quæ cruſtam inducunt, vtentur, Paulo, Alexandro, & Aetio teſtibus (Etſi vlcera hæc paruam omnino ſalutis ſpem promittant, vt inquit Aetius, potiſsimum ſi in tenuioribus conſiſtant inteſtinis) Verum nos medicamenta, quæ cruſtam inducunt per ſedem infuſa probamus, vbi vlcus ſerpendo depaſcens circa craſſa inteſtina conſiſtit. Horum autem copia apud eoſdem auctores, ac etiam apud Gal. lib. ix. de compoſit. med. ſecundum locos reperitur. At ſi ex venenatorum pharmacorum potu oborta fuerit dyſenteria, ijs quæ in venenorum potu conueniunt, erit vtendum, vt idem Aetius fatetur. Sunt autem remedia huiuſmodi in triplici differentia, vomitoria, videlicet, obtundentia, atque extinguentia. In quorum numero etiam acria comprehenduntur, vt ipſe inquit. Cataplaſmata vero, fomenta, ac vnguenta, ſeu cerata ventri imponenda haud magnopere probamus, potiſsimum vbi frigida, atque adſtringentia fuerint. Nam quò magis cutem denſaueris, tanto magis fluxiones augebunt, vt Galenus inquit primo de Arte curat. ad Glauc. Vbi vero cogeris vehementi vrgente dolore, eiſdem vti, perpetuo acetum permiſceas, vt medicamentorum facultas altius ad inteſtina penetrare valeat, aut vini albi, & tenuis modicum. Sintque ea nec facultate, nec actu admodum frigida. Horum autem medicamentorum, quoniam multa copia apud artis medicæ auctores eximios reperitur, propterea conſulto de his nos non meminimus.

Quæ per ſedem infundẽda ſint.

1. de ſimplic. fac. cap. 34.
Lib. 4. cap. 5.
Lib. 11. de ſimplic. fac. cap. de pinguedine.

Cap. 5.

Cap. 14.

Περὶ τηνεσμοῦ. *Id eſt, De teneſmo, ſeu tineſmo.* *Caput LXXV.*

EX eodem (quo iam dicta dyſenteria) genere eſt, & qui à Græcis τηνεσμὸς, à Latinis quibuſdam teneſmus, à Plinio vero tenaſmus appellatur, quanquam apud eoſdem Græcos interim τεινεσμός, cum ει, vt patet cum primo, & tertio de Morb. vulg. tum etiam aliis pleriſque locis in Hippoc. & Galeni doctrina, quandoque vero cum ει, ſcriptum reperitur, vt videre licet apud Celſum cap. xviii. lib. iiii. Id vero non abre. Nam conſueuerunt doricam ſectantes linguam pro, ει, η, vſurpare, nec minus & apud Hippocratem, vt liquet Aphoriſ. xxvii. libri ſeptimi, non τηνεσμὸς, ſed τεινεσμὸς, nuncupari ſolet pro, ε, etiam dorice, α, vſurpans quo fit vt etiam Latine nedum tineſmus, ſeu teneſmus, ſed etiam tenaſmus appellari valeat, quemadmodum Plinius affectum hunc appellare conſueuit. Nec quoque talis appellatio barbara dici poterit propter iam traditas rationes. Nam proprio, & Latino nomine nos carentes, nomenclaturam à Græcis vſurpamus, & indifferenter prædictis nominibus vti poterimus. Nomen vero ſumpſit ab ipſo ſymptomate, vt apud Galenum conſtat ſecundo Meth. med. & comment. prædicti Aphoriſ. xxvii. lib. ſeptimi, quoniam in eo tenſio quædam circa inteſti

Plin. lib. 28. cap. 14.
Comment. 2. 1. de Morbis vulg. cõm. 2. tex. 7. & 35.
3. de Morbis vulg. cõm. 3. tex. 53.

Cap. 2.
Teneſmus vnde nomẽ ſumpſerit.

inteſtinum rectum ſit, ob quam, cum cacare vehementer appetant ægri, continuo exurgunt, vt idem ſit, quod deſidendi quædam cupiditas aſſidua, aut inanis quædam egerendi voluntas, ſeu (vt inquit Paulus cap.xlj. libro tertio) continua, & implacabilis deſidendi cupiditas, qua nihil præter modica cruenta, vel mucoſa egeritur. Id quod etiam Aetius confirmauit cap.xliiij. libro nono, cum dixit, eſt autem affectio hæc ad excernendum promptitudo, quæ differri, ac deuitari non poteſt, nihil tamen, præterquam pauca cruentum aſpectum habentia propellens; & poſtea quædam mucoſa. Qui quidem affectus ſymptomata infert dyſenteriæ ſimilia, nixus tamen multo vehementiores habet, vt eodem libro tertio de Cauſis ſymptomatum liquet, eandem quoque habens cauſam ac diſpoſitionem, vt patet commento præcitati Aphor. Conuenit itaque cum proprie dicta dyſenteria teneſmus in diſpoſitione, cauſa, & ſymptom. niſi quod ea fiunt vehementiora, preſertim nixus, ex Gal. ſententia. Differunt autem loco, ſeu parte affecta, nam dyſenteria proprie dicta indifferenter in cunctis inteſtinis excitari poteſt, præterquam in inteſtino recto, teneſmus vero non niſi in eodem inteſtino recto oriri conſueuit, vt liquet apud Galenum, cum præcitato libro tertio de Cauſis ſymptomatum, tum etiam ſexto de Locis affectis, commento præcitati Aphor. & alijs pleriſque locis. Id etiam confirmauit Alexander, cap.ix. libro octauo, cum dixit, teneſmus recti inteſtini affectus eſt, indicant etiam ipſum affectum eſſe vehemens tenſio, ac dolor cum poſitu, ac prompta deijciendi cupiditas, paucis admodum ſequentibus excrementis, & quòd per totum morbi ſpatium ijs quæ à ſupernis deſcendunt, haudquaquam miſceri videntur. Affectus hic, velut & dyſenteria, morbus eſt in ſoluta continuitate, quoniam prædicti inteſtini recti exulceratio eſt, vt liquet apud Galenum præcitatis locis. Et propterea licet ab initio excrementa pituitoſa, & pinguia ſint, progreſſu tamen temporis, vt liquet eodem ſexto de Locis affectis, etiam ramenti ſpecie deijciuntur. Comitantur etiam affectum hunc conatus, & implacabilis deſidendi cupiditas cum flatibus. Deſcendunt autem per aluum mucoſa cum graui diſtentionis ſenſu, necnon aquoſa, & interdum poſt recrementa ſanguis deſtillat, eodem Alexandro auctore. Celſus vero ſic de eo ſcriptum reliquit. In hoc æque, ac in torminibus frequens deſidendi cupiditas eſt, æque dolor, vbi aliquid excernitur. Deſcendunt autem pituitæ, muciſque ſimilia, interdum etiam leuiter ſubcruenta, ſed ijs interponuntur nonnunquam ex cibo quoque rectè coacta. At Hippocr. libro de Affectio. ait, Quod vbi teneſmus apprehenderit, ſecedit ſanguis, ac mucus, & dolor fit in ventre inferiore, maxime vbi ad ſeceſſum deuenerit. Scribunt tamen nonnulli (vt Galenus aſſerit eodem ſexto de Locis affectis) quod à forti excernendi conatu præcedente dolore vehementi aliqui lapides calloſos deiecerunt, ijs qui in veſica naſcuntur haud abſimiles. Id quod neque ipſe vidit, neque alium qui viderit, vnquam audiuit. Affectus hic cum eiuſdem ſit generis cum dyſenteria (vt diximus) haud quoque circa eiuſdem cauſas ab ea diſcrepabit, Galeno teſte commento Aphor. xxvij. lib.vij. modo ipſæ circa rectum inteſtinum exulcerationem pariant, nam citra eam teneſmus dici non poterit. Quanquam ſint, qui velint, quod à iam dictis dyſenteriæ cauſis, tum externis, tum internis citra exulcerationem fieri poſſit teneſmus, necnon & à quibuſdam alijs. Verum hunc teneſmum mendoſum, ſeu non verum appellant, præcipue arabes, & qui eos ſectantur. Nos vero cum Galeno aſſerimus teneſmum nec dici, nec appellari poſſe, etiam ſi quiſpiam dolorificus affectus à quapiam cauſa in inteſtino recto fuerit ortus, niſi adſit eiuſdem abraſio, ſeu exulceratio. Quomodo autem diſtinguendæ ſunt, ac dignoſcendæ teneſmi cauſæ diuerſæ, à præcedenti cap. petas. Quanquam ſi propter ſtercorum multitudinem eueniat grauis diſtentionis ſenſus, circa imum ventrem aderit, eruntque alui excrementa præter naturam detenta. Hæc autem multitudo non in cæco inteſtino, vt quibuſdam viſum eſt (pace tantorum virorum dixerim) cum hoc in hominibus inteſtinum adeo exiguum ſit, vt nullum ferè habeat vſum, neque intra ipſum fæces excipi poſſunt, velut in noſtris anatomis ſæpius inſpeximus. Verum in eodemmet aderit inteſtino recto, vel cum primo colo alligatum eſt, vel in alia eius parte. Quod vero teneſmus neque acutis, neque longis morbis annumerari debeat, cum & facile tollatur, neque vnquam per ſe iugulet, liquet apud Celſum præcitato loco. Quod ſi vtero gerenti ſuperuenerit, faciat abortum, Aphoriſ.xxvij. lib.vij. ab Hippocrate ſcriptum eſt, id autem non ab re. Quoniam (vt inquit Galenus iij. de Morb. vulg.) dolorificus, & moleſtus affectus eſt, dolorificus quidem propter tenſionem, moleſtus autem, quòd aſſidue deſidendum ſit. Quare & propter vehementes, atque frequentes exurrectiones, conceptus abortitur, quando etiam ex omnibus alijs fortibus motibus, atque doloribus mulieres grauidæ ſolent abortire. Pro cuius curatione proprior ratio victus talis ſit, qualem in tormina ſupra præcepimus, Celſo auctore, cibos quidem (vt inquit Alexander) boni ſucci, concoctu faciles, & leuiter adſtringentes exhibentes. Quod vero ad medicamentorum rationem attinet, id primo animaduertendum erit, num à cauſa quapiam teneſmus adhuc fiat, vel augeatur, vel ipſe iam factus deſinente eius cauſa amplius non fiat. Nam ſi adhuc fiat, pro cauſarum diuerſitate, curandi ratio variari debet, quemadmodum de dyſenteria decretum eſt. Et propterea ea prius auferri debet, vel venæ ſectione, ſi plethoricum fuerit corpus, ſeu ab inflammatione teneſmus originem ducat, vel purgatione,

ſi ab

Quid ſit.

Quibus cum dyſenteria cõueniat.

Cap.2.

Quibus differat conueniat

Quæ pars in eo afficiatur.

Cap. 2.

6. de Loc.aff. cap.1.

Quis affect⁹ præter naturam ſit.

Loco citato.

Signa.

Ante mediũ libri.

Cauſæ.

Prognoſtica.

Comment.3.

Commen.53

Curatio.

Venæ ſectio.

ſi ab acribus, mordacibusque ſuccis in toto corpore redundantibus fuerit ortus, & licet id à iunioribus etiam Galenicis medicis cane peius, & angue vitandum eſſe conſultum fuerit, tamen præter rationes, quæ hic afferri poſſent, Actuarij auctoritas capite vj. libro quarto ſufficiens eſſe debet. Ea autem talis eſt. Ceterum quia teneſmi ex mordacibus, ſalſiſque humoribus inteſtino recto impactis oriuntur. num ij in toto corpore abundent expendemus, ac mediocriter purgantibus educentes, ægrum ab aſſidua exurgendi moleſtia liberabimus. Nemo igitur vereatur vbi plethoricum fuerit corpus, & alia non prohibeant, ſeu ab inflammatione fuerit ortus teneſmus venam ſecare, non ſemel duntaxat, ſed ſæpius, ſi opus fuerit, cum pro euacuatione, tum etiam pro reuulſione perficienda priuſquam ad ea ſe conuertat medicamenta, quæ teneſmum ipſum curant. Haud quoque diſſimili ratione, ſi vitioſi fuerint in toto redundantes ſucci ad inteſtinum rectum confluentes, audacter medicamento purgante, pro redundantis ſucci ratione, vti debemus, quemadmodum præcedenti cap. de dyſenteria docuimus, vtputa ſi flaua bilis redundauerit, medicamento eam purgante vtare, ſi ſalſa pituita, aut atra bilis, medicamentis quæ eoſdem ſuccos purgandi vim habent, vti oportet, prius tamen eis concoctis, ac præparatis, ſi eadem occaſio dabitur. Quanquam nec eadem medicamenta magnopere acria, ac quæ vehementem purgandi vim habeant, eſſe debent, cum quibus perpetuo, quæ leuiter adſtringunt permiſcenda ſunt, quemadmodum præcedenti cap. monuimus. Verum ſi ex ſtercorum multitudine teneſmus excitetur, tentandum primo eſt leuibus clyſteribus, aut etiam aliquanto acrioribus eandem moliri, & vbi non ſuffecerint, ad lenientia medicamenta purgantia tranſeundum erit, veluti eſt manna, caſſia fiſtula, ſaccharum violaceum, ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum, aut perſicarum, & ſi opus fuerit aliquid diacath. addendum. Nam & Paulus medicamentum, quod emolliat per os aſſumptum hoc in caſu probat. Cum vero teneſmi cauſa fuerit abſciſſa, aut idem non amplius à cauſa dependeat, aut eadem exigua ſit, cum diſcutientibus, tum modice adſtringentibus laborans ſedes moueri debet, cum ex eiſdem quoque ægro opem feramus, eodem Actuario auctore, totiſque viribus, clyſteribus, alijſque topicis medicamentis ipſum curare nitendum erit, eiſdemque adhuc diuerſis, prout diuerſæ fuerint cauſæ, quæ ipſum effecerunt. Nam ſi inflammatio fuerit, facta venæ ſectione, & adhuc eadem perſeuerante, ptiſanæ ſuccus cum paucis roſis, ſimul cum eo decoctis infundi debet (Aëtio teſte) vel decoctum paretur ex hordeo non decorticato, & torrefacto, ac plantaginis folijs, cuius ℥. viij. aut libram vnam aſſumens, adiectis olei roſacei ℥. iij. & recentibus ouis totis ſine corticibus numero ij. ſimulque permixtis fiat clyſter. Ad eundem vſum inijci debet lac recenter mulctum caprillum, potiſſimum cum oleo roſaceo. Ceterum lumbis præcipue circa os ſacrum, ſedi, ac pubi, & interfœmineo, perineon Græci appellant, fotus, ac illinitiones adhiberi debent oleo myrteo, roſaceo, ipſoque omphacino, pauco vino albo adiecto. Quòd ſi dolor intendatur, fotus ex fœnugræci, maluarum, roſarum rubearum, althææque, ac ſeminis lini decoctum fiant. Vel in eorundem iure inſeſſiones faciant ægri, cum efficaciſſima in teneſmi affectione fomenta ſint ſedi admota, eodem Aetio auctore. Procedente vero tempore reiectis roſis, ex reliquis, adhibitis chamæmeli floribus, ac meliloto fomentum paretur, & oleo roſaceo, ſeu myrtino chamæmelinum, ac anethinum permiſcere oportet, & temporis proceſſu eiſdem ſolis vti. A bilioſis autem humoribus, ſi teneſmus fuerit, ortus clyſteres fiant ex hordei, & foliorum plantaginis decocto, in pullorum gallinaceorum iure, ſacchari rubei, & olei roſacei, omphacini, ſingulorum ℥. ij. adiectis, & vitellis ouorum numero duobus, aut ex caprillo lacte, ſaccharo rubeo, & oleo roſaceo, pariterque fotus, inſeſſiones, ac illinitiones ex maluarum, althææ, roſarum, violarum, ac hordei decocto, & ex oleo roſaceo omphacino, myrteo, & amygdalarum dulcium fiant, vel ex oleo roſaceo, recenti butyro, & adype anſerino cum modica cera ſolutis, interius anus vngatur, vt Tralliano viſum eſt, potiſſimum vbi vehementius dolor vrgeat. Poſſunt inſuper verbenæ decocto inferiores partes foueri, aut in aqua calida ægri deſidere, Celſo auctore. Poſthæc ea quæ adſtringunt, ſimulatque contemperant inijcienda ſunt, vt decoctum ex rubi, myrthi, ſeu plantaginis folijs, roſis, cytinis, hypociſtide, balauſtio, ac hordeo, cui olei roſacei omphacini, ac ſacchari rubei ℥. ij. addas, ac vitellos duos ouorum, vbi ingens dolor adſit. At ſi dolor abſit, aut is exiguus fuerit, oleum roſaceum, ac ouorum vitelli auferantur. Si vero pituita ſit, quę ęgrum infeſtauerit, ac teneſmum excitauerit, fueritque adhuc exigua quantitas in recto inteſtino eiuſdem impacta, detergentibus huiuſmodi clyſteribus vtare primo, ac leuiter adſtringentibus, deinde adſtringentia magis, ac exiccantia medicamenta adhibeas, quæ etiam ad calidum vergant, vt Recipe hordei cum corticibus, ac cicerum rubeorum ana P. j. ſurfuris P. ß. corticum pini, foliorum lauri, & florum chamæmeli ana manip. ß. pilularum cupreſſi numero iiij. fiat decoctum in aqua pluuiali, aut iure pullorum gallinaceorum, è quo excipe lib. j. & adde olei anethini, chamæmelini ℥. ij. ſi dolor vrgeat, vitellos ouorum numero ij. mellis roſacei ℥. ij. miſceantur, & fiat clyſter. Pariter circa pectinem, ſedem, & fœmen calida fomenta, ac etiam olea adhibere oportet, fiant autem fotus, ſeu inſeſſiones ex floribus chamæmeli, meliloto, fœnogræco, anetho, corticibus pini, lauri, ac cupreſſi folijs, malicorio, ac myrti baccis, parato decocto ex tribus partibus aquæ pluuialis, &

Purgatio.

Si ex ſtercorum multitudine fiat teneſmus curatio.

Quę per ſedē infundenda ſint.

Topica.

Si à bile, curatio.

Si ex pituita, curatio.

vna vini adſtringentis. Illinitio autem ex iam dicto oleo anethino, aut chamæmelino fiat, liliaceo, irino, aut rutaceo. In hunc etiam vſum conferunt ſacculi ex furfure in vino adſtringenti decocto parati, ſi ſedi admoueantur. Per propriam quoque experientiam ab Aëtio commendatur later perquam vetuſtus, & à fumo denigratus vna cum contentis in eo palleis, ſi tundatur, deinde feruenti aceto ſubactus, linteoloque alligatus ſubdatur ſedi. Id vero ſtatim ab excretione admoueri debet, & maxime ſi dolor infeſtet, demum prædicto hordei, ac cicerum decocto malicorium, lentes, myrti baccæ, ac gallæ adijci debent, corticem pini, cupreſſi pilulas non prætermittendo.
Anodyna q̃n competant. Idque infundi debet per ſedem, mellis roſacei ℥.ij. adiectis. Quod ſi vigiliæ vna cum dolore perſeuerante conſequantur, neque prædictis cedat affectio, ſedi aliquod ſoporiferum collyrium ſubdetur, vt inquit Aëtius. Aut alicui ex prædictis clyſteribus ſolani, hyoſciami, aut mandragoræ decoctum adijciatur. Eorundem autem quantitas exigua ſit, neque ea adhibeantur, niſi maxima vrgente neceſſitate. At ſi teneſmum frigus præceſſerit, eiſdem calidis, diſcutientibuſque fotibus, inſeſſionibus, ſacculis, ac vnguentis vti licebit, & ſimilibus, prout vſus expoſtulabit.

περὶ τῶν αἱμοῤῥοΐδων. *Id eſt, De hæmorrhoidibus.* *Caput LXXVI.*

IN ſanguine generando quidquid admodum craſſum, ac terreum ex ciborum natura in nutrimentum fertur, nec commode à naturali calore alteratur, ſed prorſus eam quæ in iocinore fit, mutationem, ſubterfugit, id lien ad ſe trahit: quod vero mediocri eſt craſſitudine, ac plane à iocinore abſolutum, ſimul cum ſanguine in omnem partem diffunditur: requirit etenim ſanguis in non paucis animalis partibus craſſitudinem quandam, vt liquet ſecundo de natur. facult.
Cap. vlt. ac ſeponitur quidem tanta taliſque iam dicti ſucci portio, quanta, qualiſque, ſi in totum ferretur corpus, noxam aliquam inferret. Cum igitur naturalis temperatura hunc humorem paucum generauerit, & ratio victus adhibita confert, & ſplen ſatis attrahit ex eo qui generatur, haudquaquam huiuſmodi excrementi copia in venis generatur: at vbi contraria eueniunt dico) autem contraria, vt ſcilicet hæpar ad generandam huiuſmodi ſuperfluitatem ſit aptum, ſit etiam ratio victus per tales cibos adhibita, qui craſſum, & fæculentum humorem natura apti ſint procreare, ſplen vero ſit natura imbecillior, & quidquid de ea ſuperfluitate generatur ad ſe minime trahere potens, in hoc inquam corpore turbidus fit, ac craſſeſcit, qui in venis generatur ſanguis, & nonnunquam à venis eiſdem habentibus (ſicut alia omnia) vim excernendi id quod extraneum eſt, ad ſedis vaſa, quædam reponitur, interimque propter multitudinem, & craſſitudinem eiuſdem ſanguinis, eorundem vaſorum ora aperiuntur, atque per eadem vaſa excernitur: quam affe-
Quid ſint hæmorrhoides. 2. ad Glauco. cap. 10. 6. de Morbis vulg. commẽtario 3. text. 37. & cõm. 5. text. 25. ctionem Græci αἱμοῤῥοΐδας, appellant, vt liquet ſecundo de Arte curatiua ad Glauconem, ſexto de Morbis vulgaribus, & commento Aphoriſ. xij. libri ſexti, nam αἱμοῤῥοῒς, nil aliud ſignificare videtur, quàm ſanguinis profluuium per venas ſedis, idem confirmatur auctoritate eiuſdem Galeni libro de atra bile, cum dixit, ſæpenumero autem natura recludens venam vaſorum quæ ſunt in ſede, talem permixtum ſanguini humorem excreuit, loquens de melanchocholico ſucco, quo & nomen ſymptomati imponunt αἱμοῤῥοΐδας, Latini quoque alio proprio nomine carentes eodem modo affectionem hanc hæmorrhoida, ſiue hæmorrhoidas appellant.
Cap. 1. Vnde nomen ſumpſerit. Sumpſit itaque appellationis originem hæmorrhois à ſanguinis fluxu, vt liquet ex præcitatis Galeni ſententijs, & ab Aëtio cap. v. libro xiiij. qui etiam affectum hunc aſſeruit eſſe velut dilatationem quandam locorum in ſede factam vaſis quibuſdam iſthic apertis, & progreſſu temporis callosioribus factis. Verum quamuis ſæpius accidat, quod dilatatis, ac admodum impletis iam dictis venis ob copiam ſanguinis fæculenti, ac craſſi, vt diximus, quod per eas ſanguis excernatur: & propterea tale ſortitus ſit nomen affectus hic: tamen non ideo ſi is non excernatur, modo dilatatæ, impletæ, ac inflatæ eædem ſint venæ ex iam dicto craſſiore ſanguine, hæmorrhoides quoque appellari non debent.
Hæmorrhoidũ duæ drīæ. Quapropter Aetius præcitato loco duas hæmorrhoidum dicebat eſſe differentias: quoniam aliæ ſunt cæcæ, aliæ ſunt apertæ, cæcæ: quæ omni tempore inflatæ ſunt, & nihil excernunt: apertæ vero ſunt, quæ per tempora ſanguinem effundunt, idem confirmauit Paulus cap. lix. libro tertio.
Pars quæ afficitur. Pars quæ afficitur in ambabus differentijs, adeo oculis conſpicua eſt, vt nullo alio ſigno opus habeat, quoniam ſemper venę ſedis affectę ſint: quanquam non adeo conſpicuum ſit, neque mihi ita certum, num dictę ſedis venę pro-
Venę ſedis vnde oriantur. germinationes ſint venę portę dictę, vt quibuſdam viſum eſt, vel venę magnę chyli, ſeu cauę appellatę, vel vtriuſque, cum ex vtriuſque rami ad eandem partem pertineant, & ex porta venę maiores: quamuis Hippocratis & Galeni doctrinę magis conſentiat eas ramos eſſe venę cauę propter ipſius Galeni verba, tum ſecundo de nat. facul. tum ij. de Arte curatiua ad Glauconem, cap.
Cap. 9. 2. ad Glauc. cap. 10. 6. de Loc. aff. in principio. Locis citatis. de cancris, & vj. de Locis affectis, & Hippoc. Aphor. xj. & xxj. libri ſexti. Nam ſi perpetuo vbi minus quàm iuſtum eſt atrum ſuccum ad ſe trahit lien, vt ſanguis impurior craſſior, ac nigrior; ſic vniuerſum corpus redditur decolor, non propter aliud, niſi quod eius facultate attrahente imbecilliori reddita, ſanguis in vniuerſum corpus impurus tranſmittitur vt liquet tertio de nat. facult.

& vj.de Locis affectis, & deinceps ab ipſis venis vim excernendi habentibus ad venas ſedis quandoque delegatur: vt patet ij.de Arte curatiua ad Glauconem, & per eaſdem excernitur: neceſſario ſequitur eas venæ cauæ dictæ, & non portæ eſſe ramos, Cum non prius excernatur quam per vniuerſa totius corporis vaſa fuerit diffuſus, tam ſi ad vniuerſam cutim, quàm ſi ad varices, aut ad iam dicta ſedis vaſa decumbat, aut ad quampiam aliam partem, quæ imbecillior fuerit. Ad hæc ſi propterea melancholia, & nephritide laborantibus hæmorrhoides conferunt non ſolum ratione euacuationis, ſed qualitate humoris euacuati: quoniam pellit natura ad partes ignobiliores eos, qui tales affectus efficiunt, humores, preſertim cum melancholici, ac craſſi fuerint, vt liquet citatis Aphoriſmis, cui in dubium venerit tales humores per ramos cauæ, & non portæ venæ ad dicta ſedis vaſa permutari, atque transferri tanquam per conuenientiora loca, per quæ promptius, ac facilius talis fiat permutatio. nulli inquam. Audacter itaque cum Hippocr. & Galeno, tenemus (quidquid alij ſentiant) hæmorrhoidas ramos eſſe venæ cauæ potius quàm portæ, quamuis ex porta maiores forte progerminationes, quàm ex caua ad eundem pertineant locum. Ceterum, licet huic affectui nomen inditum ſit hæmorrhois, propter ſanguinem, qui magna ex parte cum ſucco melancholico à natura recludente horum vaſorum ora excerni conſueuit, & propterea dici poſſet eſſe ſymptoma in genere excretorum immodice toto genere præter naturam, quemadmodum & reliquæ hæmorrhagiæ, præter menſium profluuium: tamen illud non ita facile aſſererem, cum nonnullæ ſint hæmorrhoides cæcæ, vt diximus ex Aëtij & Pauli auctoritate, & nos indies crebro obſeruamus, ex quibus ne tantillum quidem ſanguinis profluit. Qua ratione nec hæmorrhoides nuncupari deberent, neque ſymptomata eſſe in genere excretorum immodice, niſi quiſpiam diceret id raro euenire, cum etiam ex eiſdem cæcis ſemper aliquid profluat ſanguinis, licet minimum ſit. quòd ſi nec omnino quippiam excernatur, non propterea hæmorrhoides nominari non debent; cum omnes ſic appellatæ ſint, propterea quòd ſæpenumero, & non ſemper, vt inquit Galenus citato libro de atra bile, natura ſanguini permixtum humorem melancholicum recludens dictorum vaſorum ora, per eadem excernit. Quod item confirmari poſſet Celſi auctoritate cap. xviij. libro ſexto, cum dixit tertium vitium eſt ora venarum tanquam ex capitulis quibuſdam ſurgentia, quòd ſæpe ſanguinem fundunt αἱμοῤῥοΐδας, Græci vocant. At ſi quis propterea aſſereret hæmorrhoidas non ſymptoma eſſe, ſed morbum, non ſimilarium, ſed inſtrumentalium partium, & proprie in cauitate, eadem non adſtricta, aut conſtipata, ſed dilatata, aut patefacta, non reclamarem. Nam Aëtius dicebat quod hæmorrhois eſt dilatatio venarum ſedis, ad quam dilatationem ſi earum ora reſerabantur, ſanguinis fluor conſequebatur, & ſic apertæ dicebantur hęmorrhoides, ſi vero vaſorum ora haudquaquam aperiuntur, nihil excernitur, etiam ſi ipſę venę admodum dilatatę ſint, & impletę, & propterea cęcę appellantur, communis eſt itaque vaſorum dilatatio cunctis hęmorrhoidibus, & non ſanguinis per ea excretio. Quare morbum potius, quàm ſymptoma aſſerendum erit. Illud quoque cum Galeno affirmari poterit. Nam cum ex eodem humore melancholico varices, & hęmorrhoides fiant, vt liquet ij. de Arte curatiua ad Glauconem, & Aphoriſ. xxj. libri ſexti, & libro de atra bile, quemadmodum varices fiunt, cum fœmorum & crurum venę latiores fiunt: ita quoque & hęmorrhoides, cum ſedis venę dilatantur, quinimò omnes dilatatas venas antiqui medici κίρσους appellant, vt ipſe inquit libro de tumore pręter naturam. Quare cum diſtentis, ampliatis, ac dilatatis venis ſedis hęmorrhoides cunctę fiant, & non cum ex eis ſanguis profluit (id enim ſymptoma eſt earum, quod ſæpe eis aduenit, non autem ſemper) propterea morbum potius, quàm ſymptoma eſſe non ab re quiſpiam dixerit, quamuis à ſymptomate nomen ſumpſerit, quod magna ex parte ei ſuperuenire ſolet. Nam illa venarum ſedis ampliatio, ſeu dilatatio proprie hęmorrhois eſt, non autem illud ſanguinis profluuium, quod non ſolum ipſis venis dilatatis ſed etiam patefactis orificijs earundem conſequitur, potiſſimum cum non perpetuo id omnibus ſuperuenire contingat, vt dictum eſt. Cognoſces autem eas non difficulter: oculis enim conſpicuę ſunt, interna quoque ſedis pars intumeſcit, & capita venarum ſupereminent, & in internam inteſtini recti partem velut vuę acini lucidę apparent: cęcę dolorem vehementem excitant, potiſſimum dum à ſtercore exeunte comprimuntur, quamuis cęcę plus doloris, quàm apertę afferant, teſte Oribaſio libro nono ſui compendij cap. xlij. nihilque cruenti excernunt. Apertę vero ſanguinem eiaculantur, maxime quidem vna cum ſtercore, aliquando etiam ſine ſtercore, vt inquit Hippoc. lib. de hęmorrho. plurimis quoque habentibus hęmorrhoidas adeſt dolor vniuerſi corporis proprius eis, vtpote citrinus ad viriditatem declinans, vt quibuſdam viſum eſt. Si vero accidat quod hęmorrhoides magis interius fiant, ſi vehementer exprimatur ęger, ſedeſque prius aqua calida foueatur, conſpicuę fient tam ſi cęcę, quàm ſi apertę ſint. Verum quòd hęmorrhoides originem habeant ex copia melancholici ſucci, ſeu fęcis ſanguinis aut ex eodem ſanguine multo fęculento, & craſſiori exiſtente: cum videlicet iecur ac vniuerſę venę eundem humorem à ſe ipſis excernentes, in dictas ſedis venas reponunt, liquet apud Gal. lib. de atra bile & ij. de Arte curat. ad Glauc. ac luce clarius comm. Aphoriſ. xij. lib. vj. cum dicebat, hęmorrhoidas fieri impoſſibile eſt abſque hoc, quòd propter multitudinem, & craſſitudinem

Cap. citato.

Affectus præter naturam.

Cap. 4.

Cap. 10.
Cap. 4.
Cap. 19.

Affect⁹ ſigna.

Vide Auic. l. 3. fen. 17. c. 2

Cauſæ.

Cap. 4.
Cap. 10.

tudinem ſanguinis, ora quarundam venarum aperiantur, hępate ad ipſas reponente fęcem, &
quandoque ſanguinem melancholicum. Atqui iam diximus nos circa initia huius ſermonis,
quibus corporibus, & à quibus cauſis talis coaceruentur ſucci ſeu ſanguinis melancholici co-
pia: quę vbi non adeo multa fuerit, & dictorum vaſorum ſedis expultrix facultas non vehe-
menter irritata, ac retentrix non admodum imbecilla, cęcę fiunt hęmorrhoides: quemadmo-
dum vbi contrarium euenerit, apertę: ex quibus ſanguis profluit craſſus, niger, & fęculentus
magna ex parte, dico magna ex parte: nam quandoque contingit, quòd ſanguis per eaſdem ve-
nas profluat, natura duntaxat multitudinem ſanguinis euacuante: quemadmodum accidit ſan-
guinem per nares effundentibus: nonnunquam patefactis eiſdem venis ex ſanguinis impetu ad
eas irruentis, id natura haudquaquam tempeſtiue ad animalis commodum efficiente: quò fit,
vt effuſus ſanguis interdum niger non ſit, interim quoque accidit vt natura atri ſanguinis, ſeu
ſucci euacuandi cauſa venam aperiat, quo malo ſanguine euacuato, bonus etiam ſubſequa-
tur vbi diutius patefactum remaneat os eiuſdem venę, neque prius fuerit occluſum. Quare
audacter cum Galeno tenemus quòd licet magna ex parte per has venas ater ſanguis, ac ſuccus
melancholicus per modum fęcis genitus expurgari conſueuit, tamen non omnis hęmorrhois
talem melancholiam bilem, aut melancholicum ſanguinem euacuat: vt liquet vj. de Morbis
Comment.5. vulgaribus. Neque propterea Galenus ſibi ipſi pugnantia ſcripſit. cum comment. præcita-
Cõmento 25. to Aphoriſ. xij. libri ſexti, dixerit hæmorrhoidas fieri impoſsibile eſſe, præter multitudinem,
Cõtradictio. & craſsitudinem ſanguinis, hæpate ad eas venas reponente ſanguinem quandoque melancho-
licum, & ipſius fæcem: nam de veris loquebatur hæmorrhoidibus eo loco, quæ ex huiuſmo-
di humoribus vere, & proprie, vt plurimum ortum habent. At libro ſexto de Morbis vulgari-
bus, omnes connumerauit cauſas, ex quibus per ſedis venas ſanguis profluere conſueuit, tan-
quam neceſſarium pro faciliori intelligentia textus Hippocr. ac veritate ſententiæ eiuſdem tex-
Conciliatio. tus: quam opinionem teſtari videtur Actuarius in ſua medendi Methodo libro primo, cap.xx.
Loco citato. quo loco præter melancholici ſucci redundantiam alias quoque nonnullas meminit cauſas, ex
quibus per ſedis venas ſanguinem profluere accidit, vtpote ijs qui ſolita exercitia omiſerunt,
aut pleniore victu vti cœperunt quàm antea, vel quibus conſuetæ è nare, aut vtero (ceu in mu-
lieribus) excretiones ſupprimuntur, aut quibus mos erat venam tundere, alia ue quapiam ra-
tione ſanguinem euacuare, & conſuetudinem mutarunt: vt iam quia corpus vniuerſum perua-
Signa cauſa- dat, copia imbecillitasque adſit, ijs inquam hæmorrhoides oboriuntur. At vbi melancholi-
rum. cus ſuccus, ſiue ater ſanguis ex eiſdem profluit venis, haud ægre ex eius colore, ac ſubſtan-
tia dignoſcitur. Si vero alterius ſit coloris ſuam ſeruans naturam, ſi propter eius multitudi-
nem natura ipſum excernat, ex quibuſdam, aut omnibus modo iam dictis cauſis præcedenti-
bus illud percipere poteris: ſimiliter ex natura, habitu, & ætate ægrotantis, ac ex eo quod ſe-
Prognoſtica. quitur, vtputa conferentia. Quemadmodum vbi idem ſanguis immodice profluat, vel poſt
nigri ſanguinis excretionem, natura haudquaquam potente propter eius imbecillitatem, ac
conceptaculorum diutinam reſerationem bonum ſanguinem retinere, vt eodem ſanguine im-
petu quodam ad eadem vaſa irruente oris eorundem patefactis, aut ſi propter multitudinem,
ſanguinis copiam prius vacuare tentaſſet, & demum propter eorundem vaſorum apertionem,
ac retentricis imbecillitatem, eundem reprimere non valeret, ex contrario iudicari poterit.
Neque enim ægri facile tolerabunt: quinimò decolores, ac omnino in dies imbecilliores red-
duntur. Quapropter quemadmodum hæc affectio à multis morbis tutos reddit, quando vi-
delicet melancholici ſucci copia per has venas vacuatur, aut non immodice ſanguis profluit, vt
Cõmentar.3. liquet ex Hippocrat. vj. de Morbis vulgaribus cum dixit hæmorrhoidibus laborantes, neque
Tex.37. morbo laterali neque pulmonis inflammatione, neque phagadæna, neque furunculis, neque
terminthis, neque lepra, neque alijs fortaſſe ſimilibus morbis (ſupplendum eſt) capiuntur,
inquit Galenus. Ita quoque cum contrarium euenerit, nonnullorum malorum cauſa ho-
minibus exiſtit, nam & deformitatem, & miſeram vitam hæmorrhoides inducunt: multos etiam
vita priuant, & deformitatem quidem propter coloris totius corporis vitium ex euacuatione
ſuccedens: miſeram vero vitam propter corporis debilitatem, quandoque etiam de vita peri-
clitantur ſic affecti, cum ob excedentem euacuationem perfrigeratum hæpar aquam intercu-
tem operatur Aëtio teſte præcitato cap. v. libri xiiij. Quæ omnia idem Hippoc. in Aphor. ſcri-
bere haudquaquam oblitus, nam quod ſuperuenientes hæmorrhoides à nonnullis alijs malis li-
berent laborantes, decretum reliquit Aphoriſ.xj. lib.vj. cum dixit. Melancholia & nephritide
laborantibus hæmorrhoides ſuperuenientes bonum. Neque enim ſolum ratione euacuatio-
nis, vt inquit Galenus in comm. ſed etiam ipſa qualitate humoris euacuati hæmorrhoides iam
dictas affectiones ſanant. Hæ enim ſanguinem craſſum conſueuerunt euacuare humore ple-
num melancholico, & Aphor.xxj. eiuſdem vj. dicebat, in inſanientibus ſi varices, vel hæmor-
rhoides ſuperuenerint, inſanię ſolutio fit, propter eandem cauſam. Quemadmodum, quod ſi
quis tentauerit iter intercludere his, quibus conſueuit per hęmorrhoidas longo tempore talis
ſuccus euacuari, quod periculum eſt, ne in tabem, aut aquam intercutem incidant, idem Hippo-
crates Aphor.xij. eiuſdem libri, ſub his verbis docuit, à diuturnis ſanato hęmorrhoidibus ſi vna

non ſeruatur, periculum eſt aquam intercutem, aut tabem aduenire. Hinc eſt quod non ab re decreuerit Aphor.xxv.lib.iiii.quod vbi ſanguis infra deiiciatur (hoc eſt per hęmorrhoidas vt inquit Galenus in comm.) bonum eſt, quando videlicet hominis natura multum talem accumulauerit ſanguinem. Nam aliter vt Galenus teſtatur, non eſt aſſuefaciendum ei, quę fit per hęmorrhoidas euacuationi, quæ periculoſam habet vtranque immoderantiam, quo vel ſupramodum ſanguis excernatur, vel ex toto ſupprimitur, ex quibus liquet quantum aberrent nonnulli hac noſtra tempeſtate medici, qui ferè indifferenter cunctis laborantibus, hirudines ſedis venis adhibere iubent, etiam ſi non conſueuerit talis ex eiſdem venis ſuccus, ſeu ſanguis confluere, neque hominis natura multum talem cumulauerit. Hęmorrhoidas item inquit Soranus ępheſuis cap. xviii. habenres ſi in plantis puſtulę multę nigro colore affuſę ſuboriantur xxviii. die moriuntur. Paulus vero de eiſdem ſic ſcriptum reliquit pręcitato loco, venulis, quę in ano extant iuſto largius inanitis, habitum in aquam ſubtercute reſolui contingit, & affectos infeliciter cibos ſentire, ac contabeſcere, periculum quoque eſt ne largum etiam ſanguinis profluuium accidat, quemadmodum, ne idem in totum ſupprimatur, vnde laborioſa eſt curatio. Quod quidem ad curandi rationem attinet, vbi cęcę fuerint hęmorrhoides, aut modicę ex eis ſanguis fluxerit, ea vtendum eſt victus ratione, quam cap. de melancholia inſtituimus, adeo vt per eam inhibeatur, ne multa copia talis melancholici ſucci generetur, ſed quoad fieri poſſit exigua, vt quæ à liene facile expurgari valeat. Verum vbi magnos circa ſedem dolores excitauerint cæcæ, quando ex arido ſtercore exeunte comprimuntur, & propterea vehementes fiant dolores, aluus non ſemel duntaxat, ſed ſæpe mollienda erit. Solet enim oriri inflammatio, maxime vbi dura aluus eum locum læſit, vt inquit Celſus præcitato loco, qua de re mollibus, ac lenibus clyſteribus aluus ſubducenda erit, ex decocto foliorum maluarum, violarum ac betæ in gallinarum iure, additis ʒ. iij. vel iiij. olei viol. aut amygd. dulc. ʒ. ij. ſacchari, & ʒ. j. adipis anſeris, aut renum caprarum, in quem etiam vſum confert ʒ. j. vel j. ß. caſſiæ fiſtulæ per horam ante cibum deuorata; confeſtimque malleoli vena incidenda non ſemel duntaxat, ſed bis, vbi opus fuerit, & vires conſentiant, ac corpus ſanguine potiſſimum craſſo, & melancholico plenum fuerit: nam in cruribus ſectæ venæ hæmorrhoides prouocant Galeni auctoritate libro de Curan. ratione per venæ ſectionem: præter id quod per deriuationem ſanguis qui in eis continetur, vacuatur, ac dolor ſedatur: apponenda quoque vbi vehemens perſeuerauerit dolor, quæ illum mitigare poſſunt. Quare in aqua dulci modice calida deſidendum eſt, aut decoctis in ea maluarum, althææ, & violarum folijs, interim meliloto, fœnugræco, chamæmelo, lini ſemine, & anetho: item & vbi hæc non ſuffecerint hyoſcyami, ac lactucæ folia, & papaueris, tum albi, tum nigri cortices adijci poterunt, & vbi deſidere æger in ea nō potuerit, ſpongiæ in iam dicto decocto irrigatæ, & madefactæ dolenti loco adhibeantur, fouendus inſuper locus erit ex ouorum vitellis, roſarum folijs, oleo roſaceo, & cera parato medicamento: quandoque miſceri poterit mica panis in aqua dulci mediocriter decocta: idque ſi intus fuerint hæmorrhoides digito illinendum, ſi extra ſuper illitum lineum panniculum imponendum eſt. Poteris inſuper, vbi iam dictum medicamentum dolorem non ſedauerit, infraſcripto vti, quod recipit foliorum althęę, meliloti ana manipu. ß. adipis anſeris ʒ. ij. vitelli ouorum numero iij. olei roſacei & de ſem. lini ana ʒ. cerę albę parum miſce, & fiat vnguentum, & in vehementiſſimo dolore, infraſcripto quoque vtaris: ex foliorum hyoſcyami manip. ß. violarum, & lactucę tantundem, bulliant in aqua, & exprimantur, deinde in dicta aqua maceretur mica panis, cui adde vitelli ouorum num. ij. cremoris ſeminis lini & fœnugręci ana ʒ. ij. olei roſacei ʒ. ij. miſceantur, & vtare modo iam dicto. Vbi vero prędicta non contulerint ſanguinem ab ijs vacuare oportet hoc adhibito medicamento, ex olei de chryſomelis, de ſem. lini, amygdala. amararum, ac nuclei perſicorum ana ʒ. ſucci cępę, & ciclaminis ana ʒ. ij. ſtercoris columbini ʒ. iiij. medullę, ſeu ſepi ceruini ʒ. iij. cum pauca cera fiat vnguentum. Vel fricentur dictę hęmorrhoides cum fici folijs, aut lineis linteis aſperis, & craſſis: & vbi hęc non contulerint, aut ęgri ferre nequeant, hirudines imponantur eiſdem hęmorrhoidibus: nam ex eis aperiri abſque dolore conſueuerunt, prout indies obſeruamus: & vbi opus fuerit, iterari debent: nam magnopere conferunt, vbi caute adhibeantur, aperiunt item eas perdicij herbę folia viridia aſsidue affricta, inſuper & mercurialis trita & velut glans immiſſa, & fel bubulum per lanę tomentum inditum Aëtio teſte eodem lib. iiij. cap. vj. Vbi vero apertæ fuerint hęmorrhoides, ſi modice ex eis profluat ſanguis, adeo vt vires nequaquam imbecilliores reddantur, eadem victus ratione vtendum, potiſſimum ſi ſanguis niger, & craſſus fuerit, ac per certa interualla fluere conſueuerit: neque aliter eas ſupprimere tentandum, tum quoniam à multis liberant vitijs, vt ſupra annotauimus Hippocrat. auctore, tum etiam quòd ſi quis eas curare tentauerit, quidam cum ſanguinis exitum non haberent, inclinata in pręcordia, ac viſcera materia, ſubitis, & grauiſſimis morbis correpti ſunt, vt inquit Celſus pręcitato loco, illi inquam, qui ſanguinis profluuio imbecilliores non fiunt. Quod inſuper idem Hippoc. decretum reliquit Aphoriſ. xii. lib. vj. cum dixit, à diuturnis ſanato hęmorrhoidibus, ſi vna non ſeruatur, periculum eſt aquam inter cutem, vel tabem aduenire, conſuluit itaque Hippoc. in hac ſententia iuxta Galeni expoſitionem,

Ratio curandi cæcas hæmorrhoidas. Victus ratio.

Venæ ſectio.

Cap. 19.

Medicamenta topica.

Curati hæmorrhoidum apertarum. Victus ra io.

vnam ſaltem ſeruare hæmorrhoidem, vt per hanc vacuetur fæculentia, ac vitioſa materia hæpatis: preſertim in quibus ſolita eſt tempore longo per tales venas excerni ſiquis eas ſanare tentauerit, aliàs prædicta ab Hippoc. vitia ſuperuenire periculum eſt. Aëtius vero illa Hippoc. verba (Si vna non ſeruatur) aliter exponit. Ait enim Hippoc. noluiſſe quòd vna hæmorrhois ſeruari debeat ad ſanguinis excretionem, vt Gal. ſentit, ſed dixit, ſi vna non ſeruatur, hoc eſt, ſi non adſeruetur, id eſt, ſi non conuenienti diæta vtetur poſt earum ſanationem. Probat ex eiuſdem Hippocr. verbis in eodem Aphor. nam dixit hæmorrhoidas inueteratas ſananti: eſt autem ſanatio perfecta liberatio, & legitima curatio. Quare concludit ipſe cum Hippoc. quòd non oporteat aliquam hęmorrhoidem relinquere, ſed omnes excindere, & poſt perfectam curationem ipſarum, per conuenientem diætam ad naturalem ſtatum corpus curatum reducere, incidereque cubiti venam tempore opportuno, quo videlicet coaceruatus in corpore ſanguis euacuatur. Hoc itaque modo poſſibile eſt incolumes euadere, nulla penitus hæmorrhoide relicta. Atqui vera erit perpetuo Hippoc. ſententia quomodolibet fuerit intellecta: ſiquis enim hæmorrhoidas inueteratas ſanare tentauerit, aut vnam ipſarum relinquere debet, aut ſi nullam penitus dereliquerit, præſeruare eo modo detentos oportet, conuenienti victus ratione, ne talis ſucci copia gignatur, etſi qua fuerit genita, venæ ſectione ſtatis quibuſdam temporibus vacuare, præcipue ineunte vere. At ſi immodice ſanguinem fundant, quoniam ex immodica profuſione ad extremam frigiditatem hominem ducunt, ac ſæpe aquam intercutem acceſſiuerunt, vt liquet ij. de nat. facult. confeſtim vbi robur virium deijciatur, ſupprimendæ ſunt, ſimili propterea victus ratione inſtituta, quam cap. de cruenta ſpuitione præcepimus (niſi quod vbi vires plurimum proſternantur facilis concoctionis, ac multi, & boni nutrimenti cibi ſemper exhibeantur, cum quibuſdam adſtringentibus permiſti: ſimiliter & in potu vinum adſtringens) ſi vires ferant, interna cubiti dextri vena incidenda erit reuulſionis gratia. Nam vbi cohibere voles hæmorrhoidas, quæ in brachio ſunt venas ſecare conuenit Galeno auctore lib. de Cur. rat. per venæ ſectionem: quando videlicet veremur ne in tantam immoderationem hæmorrhoidum euacuatio euadat, vt hominem vel protinus interimat, vel aquæ intercutem obnoxium, aut cachecticum, hoc eſt mali habitus reddat. Quod ſi vires venæ ſectionem non ferant, hypochondrijs cucurbitulæ affigendæ ſunt, manus item, ac brachia vincienda, & frictiones aſperæ eiſdem partibus adhibendæ. Intra corpus interim quæ adſtringunt ſumenda, vt ſyr. ex infuſione roſarum, preſertim aridarum, & incompletarum, myrtinus, miua citoniorum, è rhibes, aut ex oxalidis ſucco, ſeu plantaginis, paratus cum eiuſdem plantaginis, aut oxalidis aqua: etſi non adeo extremæ imbecillitatis vires fuerint, ſed mediocrem ferre poſſunt purgationem, redundantibus vitioſis ſuccis in ſanguine, (vt magna ex parte prouenire proſpeximus immodicum ſanguinis per hæmorrhoidas profluuium) purgans aliquod medic. propinandum erit, ex eis quæ præterquam quod leuem habeant vim purgandi talem vitioſum ſuccum redundantem (quiuis is fuerit) facultatem inſuper habeant adſtringendi, quemadmodum ſunt myrobalanorum tria genera, rhabar. agar. & ſyr. ex pluribus infuſ. roſarum rubearum: inſuper & ſyrup. domini Auguſt. ex his poteris purgans medicamentum diuerſimode componere pro diuerſa ratione redundantis ſucci. Sit autem eius quantitas virium robori potius, quam quantitati humoris redundantis accommodata, deinceps ad alia adſtringentia confugiendum, tam intus, quàm foris adhibita. Intus ſumenda cap. de ſpuitione cruenta requiras. Conducunt item ſi ℈. ij. lapidis hæmatitis tribuas cum ℥. iij. aut iiij. poſcæ. Aut ℞. lapidis hæmatites ℈. j. radicis ſymphiti, & althææ ana ʒ. ß. boli armeniæ ℈. ß. chiæ maſtiches gra. iiij. fiat puluis, qui cum ℥ ij. vini adſtringentis aut ℥ iij. decoctionis aquæ ſanguinariæ præbeatur, nec minus confert ſi ʒ j. tryphæræ ſaracenicæ, aut tryphærę Fœnonis dictę, aut theriacę corporibus maxime frigidioribus, ac pituitoſis, & melancholicis exhibeas cum ʒ. ij. aut iij. vini adſtringentis, aut ſi ʒ. j. trochiſcorum de ſpodio, aut de terra lemnia, aut de ſuccino, calidioribus preſertim corporibus cum ℥. ii. aut iii. aquę plantaginis, aut acetoſellę propinabis, extrinſecus quoque ea adhibenda ſunt, quę ſanguinem reprimere valent, vt inſeſſus in aqua ex verbenis. Celſo auctore, aut in aqua pluuiali fiat decoctum roſarum aridarum, foliorum plantaginis, & myrtillorum, & in eo deſideat ęger, interim malicorium, gallę, cytini, balauſtium, & magna imminente neceſſitate, hyoſcyamus, alumen, papauer album, & nigrum quoque, ſi opus fuerit, pręditco decocto adijciatur. In corporibus vero frigidioribus in vino adſtringenti pręditca decoquantur, aut ſaltem, permixto eo cum dicta aqua pluuiali, folia inſuper, ac flores verbaſci admiſceantur. Quòd ſi quis in eo deſidere non poterit, ſpongię in dicto decocto madefactę, affectę parti adhibeantur, ex iam dictis etiam ſacelli parari poterunt, qui in vino adſtringenti prius irrigati admoueantur: vel infraſcriptus puluis inſpergatur, ac ligetur, qui recipit aloës ʒ. ii. corticum thuris ʒ. j. balauſtiorum, ſanguinis draconis, terrę lemnię ana ℈. j. gallarum, malicorii & ſeminis roſarum ana ʒ. j. fiat puluis tenuiſsimus. Hoc inſuper medicamento vti poteris ℞. ſucci plantaginis, ſanguinarię, & ſolani ana ʒ. ii. aloes, corticum thuris, terrę lemnię ana ʒ. ii. ß. olei myrtini, maſtichini, & roſacei ana ʒ. j. albuminis ouorum ʒ. vii. cęrę, & aceti, ſeu vini adſtringentis parum, fiat vnguentum. Aetius pręcitato loco, tanquam mirum in modum ſanguinem ſiſtentia commendauit aloen,

squamam

Marginal notes: Aëtius Galenum carpit. — Venæ ſectio. — Concordia. — Curatio hæmorrhoidum nimis profluentium. Cap. 8. — Victus ratio. — Venæ ſectio. Cap. 19. — Quæ per os exhibenda. — Purgatio. — Quæ extrinſecus adhibẽda.

ſquamam ferri,aut plumbum vſtum cum poſca impoſitum. Inter cetera vero medicamenta,illud preſtantisſimum,ac vnicum exiſtit,quò à Galeno deſcribitur v.Meth.med. ex aloë,& thure, ouique candido compoſitum,adeo vt ad mellis craſsitudinem deueniat:dein leporis mollisſimis pilis excipitur,& vaſis ipſis vnde ſanguis profluit liberaliter,imponitur, quinimò, & toti vlceri, vbi ipſum circa vaſa fuerit: alligaturque forinſecus faſcia ex tenui linteo. Modum autem adminiſtrandi,ac ipſum diuerſimode componendi, ex eodem loco ſtudioſi petant. Illud tamen non prætermittant, quod in duris corporibus plus aloës immiſcendum erit, in mollibus vero plus thuris, vt ipſe inquit. Oribaſius cap.xviij. lib.xix. hæmorrhoidas nimium apertas ſiſtere inquit aloën illitam,aut diſſolutam, & impoſitam, ſiſtit etiam perfuſio ex poſca, in qua ferri ſquama, plumbumque vſtum ſit, vt ipſe refert.

Cap.4.

περὶ ῥαγάδων. *Id eſt, De ragadijs.* *Caput* LXXVII.

INTER alia quoque multa,tædijque plena mala, quæ ſedes recipit: quod primum ſæpe & pluribus locis in ea fit,cutis exciditur. Quod malum Græci ῥαγάδια καὶ ῥαγάδας vocant,Latini fiſſuras,ſeu rimas. Quæ quidem fiſſuræ,ſeu rimæ,non perpetuo ſunt cum calloſis labris, vt quidam recentiores ſentiunt, ſed tantummodo, cum diuturniores fiunt,tunc etenim indurantur, & calloſa earum labia redduntur vt inquit Aëtius cap.iij.lib.xiiij.Paulus quoque cap.lxxv.lib.iij.Rimas,tum recentes,tum diuturnas,& quæ callum contraxerint meminit:quanquam de his quæ in vulua,non autem in ano fiunt loquatur. Quare cutis ſedis ſciſſuræ ſunt rimæ, interim quoque cum calloſis labris morbus in ſolutione continui exiſtentes fiunt vero quandoque in extrema ipſius inteſtini recti parte quam anum nuncupant: interim autem in muſculo eundem anum adſtringente, ac claudente, quem σφιγκτῆρα Græci nuncupant eodem Aëtio auctore. Hoc malum adeo oculis conſpicuum eſt,vt alijs haudquaquam indigeat notis pro eius cognitione,tam ſi recens fuerit, & citra labiorum duritiem,ſeu callum,quàm ſi diuturnum,adeo vt labra intumuerint & obcalluerint,ſeu callum contraxerint. Nec minus prompte pars,quæ afficitur oculis obuiam fit,ſiue anus,ſiue muſculus ipſum adſtringens,ſeu claudens fuerit. Habent autem rimæ non vnam duntaxat generationis cauſam,non aliquando ex influentium humorum mordacitate,ac acrimonia conſiſtunt: interim ob inflammationem,aut condylomatum diſtentionem, circumſitæ partes fiſſuram ſuſtinent. Si ex confluentibus mordacibus ſuccis fiant,indicia eorundem aderunt citra condylomatum præſentiam: quinimò cum non aderunt condylomata,citra alia indicia, humores acres eſſe cauſam iudicabis. Quòd ſi circa ſedem aliquod aderit condyloma,adeo intumeſcens,ac circumſitas partes diſtendens,vt cutis findatur,ipſum rimæ cauſam eſſe non dubitabis. Eſt autem condyloma, vt inquit Celſus cap.xiiij.lib.vj. tuberculum,quod ex quadam inflammatione naſci ſolet, quanquam Paulus cap.xviij.lib.vj.non quodlibet tuberculum inſequens harum partium inflammationem, ſed ipſum obcalleſcens condyloma appellauerit, vt qui manu ipſum curare intendebat: & propterea recens tuberculum, non condyloma, ſed abſolute tuberculum nuncupabat: cum vero contraxerit callum,Tunc condyloma appellari aſſerebat,tam ſi inflammatio,quàm ſi rimæ ipſum præceſſerint. Qua etiam ratione rimas ipſum præcedere fatetur, cum per rimas, eas ſedis fiſſuras intelligat,quæ calloſa habent labra,& manus curationem deſiderant. Celſus vero tuberculum quodlibet ex inflammatione ortum,ſiue recens fuerit,& non dum callum contraxerit, ſiue diuturnum & obcalleſcens condylomatis nomine nuncupauit,nec minus & Aët.cap.iij. libro xiiij.per condylomata,quodlibet circa ſedem ortum tuberculum,tam molle,quàm durum,& calloſum,tam recens,quam diuturnum ſignificari voluit, vt liquet ex eius verbis. Præterea ipſum fieri,cum ruga aliqua corporum in ano reduplicatorum inſurgit, ac præter naturam intumeſcit, ſcriptum reliquit: nam cum ſinuoſus ſit anus,coagmentatas habet rugas: vbi vero earum aliqua præter naturam intumuerit,tunc ſanè fit condyloma,aliquando extra inflammationem exiſtens, & molle: interim vero cum inflammatione durum,ac doloroſum: à ſimilitudine forte extremorum in pugno clauſo in quatuor digitis nodorum appellat condylomata. Quo fit vt à thymis, qui in eadem parte oriri conſueuerunt, condylomata differant: nam thymi tuberculoſæ quædam eminentiæ ſunt doloris expertes,præter naturam auctæ,aſperæ,oblongæ,ſubrubræ,interim albicantis coloris,preſertim vbi manſueti fuerint,à cacuminibus eiuſdem nominis herbæ in montibus naſcentis ſic appellati: quæ eminentiæ vbi paruæ fuerint,thymi, vbi vero magnitudine excedunt,ficus appellantur,eodem Aetio auctore cap.iiij.eiuſdem libri. Quòd autem rimæ multi tædij plena ſint mala,ex Celſo patet,eodem cap.xviij. libri ſexti, propterea vbi recentes fuerint, confeſtim eas curare tentandum eſt, vtpote quę medicamentis cedant, nam cum protelatur earum cura,indurantur,& earum labra calloſa fiunt: quo tempore non amplius medicamenta, ſed chirurgiam adhibere oportet,vt inquit Aetius pręcitato loco. Ceterum, quòd ſedis vitia omnia ob multas cauſas difficilem curationem accipiunt,ſcriptum reliquit Gal.ix.de compoſit. medic. ſecund. loc. quoniam & multo ſenſu particula hęc prędicta eſt, & propterea per acriora &

Quid ſint rimæ.
Quis affect⁹.
Pars affecta.
Cauſæ rimarum.
Cauſarum ſigna.
Condyloma quid ſit.
Condylomata vnde dicta.
Quibus differāt à thymis.
Thymi vnde dicti.
Ficus quid.
Prognoſtica.
Cap.6.

auſteriora pharmaca facile irritatur. præterea & ipſe excrementorum alimenti tranſitus per ſe mordax eſt, & magis vbi eruperit bilis ipſa, & ſeroſi quidam humores. Item quoniam neque ſtatum tempus habent medici ad imponenda medicamenta, cum plerunque minime conuenienti tempore ægri ad excernendum concitentur, quia etiam humiditas, & caliditas eiuſdem loci ſiccantibus, ſimulque frigefacientibus opus habent, non parum confert ad hoc, vt ægre cura bilis ani affectio exiſtat, ſiquidem mordent adſtringentia, locus vero ſubtili ſenſu præditus acrimoniam ferre non poteſt: quod etiam confirmauit ſub eiſdem verbis Aëtius cap. j. lib. xiiij.

Curatio. Pro earum itaque curatione vniuerſa victus ratio ad humidum inclinans inſtitui debet, & propterea, nec acribus cibis vtendum, neque aſperis, nec aluum comprimentibus, nec aridum quidem quidquam ſatis vtile eſt, niſi admodum paulum vt Celſus teſtatur. Quapropter liquida, læuia, pinguia, glutinoſa meliora ſunt, vt ipſe, inquit. Vino etiam leni vti nihil prohibet, talis autem victus non propterea ita inſtituitur, quia talem exigat affectus: nam contrarium potius deſideraret: ſed quoniam acria, aſpera, mordacia, adſtringentia, & ſicca, aut mordaces ſuccos generant, ex quibus rimæ, & earum dolor magis irritarentur ex eorum cum alui excrementis tranſitu, aut eadem ſaltim alui excrementa ob ea aridiora reddita ſuo tranſitu curationem, ſeu conglutinationem impedirent: idcirco tali victu vtendum eſſe omnes præcipiunt. Huius generis cibi ſunt gallinarum, pullorum, phaſianorum, vitulinæ, hœdinæ, & veruecinæ carnes elixæ, & præcipue earum iura pinguia: maluæ item ſpinachia, borago, endiuia, cichorium: & ptiſana, ſi in eiſdem iuſculis decoquantur, conferunt, ſimiliter ſi oua recentia ſorbilia tribuantur, & reliqui cibi cibutyro, & adipe anſeris, aut gallinæ, aut lacte amygdalarum dulcium parati, & huius generis reliqui: nec minus quies præcipienda erit, eodem Celſo auctore, ſomnus concilietur, animi perturbationes vitent, præcipue immodicas, aluus mollis ſeruetur, quæ ſi non natura, arte ſaltim mollienda clyſteribus lenibus, & pinguibus: interim per ea quæ ore ſumuntur lenientia, vt pruna, vel caſſia fiſtula in parua quantitate, paulò ante cibum ſumpta.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio. Purgatio. Quòd vero ad reliquam medicamentorum rationem attinet, ſi rimæ ob confluentes acres, ac mordaces ſuccos fuerint ortæ, eiſdem proſpiciendum eſt, deinde ad topica confugiendum medicamenta. Quare eiſdem præparatis, contemperatis, ac concoctis purgans medicamentum adhibeas, quod ſuapte natura tale ſit, vt tales humores ducat citra acrimoniam, ac mordacitatem, quin id & quoniam cibis, ac etiam medicamentis ſemper vitare oportet, huius generis ſunt mel aëreum, manna appellant, caſſia fiſtula, ſaccharum viol. ſyr. è pluribus infuſionibus roſarum rubearum, vel viol. & interim ſyr. domini Auguſtini, aut diacath. cum dictorum aliquo permixtum. Si vero propter condylomata acciderint rimæ, non minus inter initia eiſdem purgantibus medicamentis vtendum erit, & vbi eadem inflammata fuerint, vena prius ſecanda erit in cubito reuulſionis cauſa, & deinceps purgans medicamentum adhibendum, necnon ſi opus fuerit vena in talo etiam incidatur, pro deriuatione ſimulatque euacuatione ſanguinis in inflammatione contenti. Ceterum rimæ abſque inflammatione, quemadmodum & reliqua ſedis vitia, ea medicamenta deſiderant, quæ citra morſum, ac aſpritudinem adſtringunt, vt liquet ex Galeni eodem nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cuius generis eſt infraſcriptum vnguentum, quod recipit ceruſſæ, argenti ſpumæ ana ℥. j. pomphol. lotæ ℥. j. ſem. roſ. ℥. ij. ſucci plantaginis ℥. j. ℥. ij. oui aſſati vitellum vnum, adipis anſeris ℥. ij. excipiantur omnia cum roſaceo, & vtare, vel raſuram linteolorum vrito, eiuſque cinerem cum pari amylo tritum ſucco foliorum oleæ admixto, illinito, vt ſcriptum reliquit Galenus Aſclepiadis auctoritate, eodem libro nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos: in vicem vero ſucci foliorum oleæ, plantaginis ſucco vti poteris. idem quoque Galenus lib. j. eiuſdem Apollonij auct. tanquam optimum medicamentum approbauit infraſcriptum ad ani rugas intumeſcentes, rimaſque, ac fiſſuras ſedis, ad vlceraque dolentia, & omnia alia, quæ ex fortiorum pharmacorum vſu exacerbata ſunt: etenim egregie ea lenit etiamſi ſerpendo exedentia, aut etiam canceroſa, aut quomodocunque maligna exiſtunt. quo etiam medicamento cum ſæpius vſus fuerim perpetuo ingentem ex eo vtilitatem prouenire obſeruaui. Componitur autem ex olei roſacei, aut myrtei, vt ipſe inquit, hæmina, hoc eſt ℥. ix. in pilam plumbeam infuſa, & plumbeo piſtillo tandiu agitata, donec craſſum, & ſubnigrum oleum reddatur, deinde ſeorſum ſpumæ argenti libram vna, & ceruſſæ tantundem terito, oleoque admiſceto, & vtere, prius tamen affecto loco eloto, & ſiccato, id quod fieri poſſet ex roſarum, gallarum, foliorum plantaginis, & radicis ſymphyti decocto in tribus partibus aquæ pluuialis, & vna vini dulcis albi, & odoriferi, & vbi ingens, & ardens fuerit ſedis dolor oui aſſati, vitellum, vino albo terito, & cerato roſaceo exceptum illinito ex eiuſdem Galeni auctoritate eodem nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Aëtius vero cap. iij. eiuſdem lib. xiiij. magnopere commendauit hoc medicamentum videlicet, Reſinam pinus ſiccam cum roſaceo terito, donec ſtrigmentoſa fiat, & oui aſſati vitellum admiſceto, ac illinito, ex cuius auctoritate hoc etiam vti poteris. Recipe pompholygis lotæ, & plumbi vſti loti an. ℥. ij. ceruſſæ, & ſpumæ argenti an. ℥. j. amyli, gummi tragacanthi an. ℥. j. thuris & radice ſymphyti an. ℥. ij. omnia probe terito, & ad ceratum roſaceum admiſceto, ac affectum locum illinito, huic etiam medicamento quandoque adijci poterit

Marginalia: Venæ ſectio. — Topica. — Cap. 6. — Cap. 7. — Cap. 8. — Cap. 7.

poterit ſucci plantaginis,vel centaurij minoris ℥.j. ſeu halicacabi corticis radicis ℥.ij. interim aluminis ſciſsi, & gallarum an. ℥.j. Interim ex eo aliquod minuere licebit, prout magis, vel minus ſiccæ aut humidæ,doloroſæ, vel citra dolorem magis, minus ue profundæ fuerint iam dictæ ſedis rimæ. Cuncta nanque prædicta medicamenta ſeparatim, & coniunctim ab eodem Aëtio commendantur, quæ item non minus condylomatis vbi recentia fuerint, conferunt; nam vt ipſe dicebat in ſumma,perfuſiones in condylomatis adſtringentes eſſe oportet,& medicamenta ipſorum adſtrictione quadam participare debent: cum vero nedum condylomata ipſa, ſed & rimæ diuturniores fiunt,indurantur,ac calloſæ fiunt, & proinde prædictis medicamentis haudquaquam cedunt,chirurgiam deſiderant,tam earundem rimarum labra calloſa reddita,quàm iam dicta condylomata (niſi medicamento ex cartha vſta Gal. roſaceo potiſsimum diluto prius diſijciantur) quem curationis modum hic ſcribere non intendimus,ſtudioſi vero petant ex Aetij præcitato loco,& Paul.cap.lxxx.lib.vj. quemadmodum & thymorum,tam ſi manſueti,quàm ſi maligni fuerint, ac ficuum, & verrucarum, ſeu acrochordonum curationem cap. iiij. citati lib. xiiij. apud Aet. reperient, non admodum à prædicta diſsidentem.

περὶ τοῦ προπίπτοντος, ἢ τῆς προπτώσιος ἀρχοῦ. *Id eſt, De procidente ano, vel de procidentia ani.* *Caput LXXVIII.*

PRAETER iam dictum muſculum anum adſtringentem,ac claudentem,quem Græci σφιγκτῆρα nuncupant, qui etiam eiuſdem ſedi tranſuerſus circumiectus eſt, reliqui duo muſculi à natura fabricati ſunt obliqui, quorum munus exiſtit ſedem ipſam ſurſum attollere,vtrinque vnus,inſerti eidem ſedi,ne in crebris, ac violentis alui deiectionibus,alijſque conatibus prompte ſedes ipſa extra prolaberetur: quibus aliquando affectis contingit quandoque,vt & ſedes foras procidat: quem affectum ani procidentiam Latini appellant,Celſo auctore cap.xviij.lib.vj. Græci vero πρώπτωσιν ἀρχοῦ, ἢ προπίπτοντα ἀρχόν,morbus ſiquidem in compoſitione exiſtens,& proprie in ſitu, relicta enim ſua propria ſede anus foras prolabitur,adeo patens oculis,vt aliis non indigeat indiciis pro ſui cognitione, nec minus & pars quæ affecta eſt,quoniam anus ipſe,licet quandoque per ſe, interim per conſenſum afficiatur, affectis primo muſculis ipſum ſurſum attollentibus: at afficitur per ſe & primo anus cum inflammatione tentatur, & adeo magna, vt ſua grauitate cogat muſculos ipſum attollentes cum contrahuntur,violenter diſtendi: quo fit,vt ipſi quoque muſculi ſaltem per conſenſum affecti ſint,ſi ob hanc cauſam anus extra prolabatur, cum præter voluntatem ipſi diſtendantur, ob inflammationis tumorem, ac grauitatem coacti. Interim nullo proprio affectu laborans anus procidit ob reſolutionem eorundem muſculorum, aut ob quampiam aliam cauſam illos imbecillos reddentem, ita vt ſurſum retrahere ipſum iam foras prolapſum nequeant: quo caſu dicimus non propter aliud anum affectum eſſe, niſi quòd à propria exciderit ſede ob muſculorum aliquod vitium.

Quid ſit: Auicennæ recidētia.

Quis affectus præter naturam.

Pars affecta.

Cauſæ.

Ceterum, ſi ob inflammationem anus procidat, haud ægre dignoſci poterit, per indicia eiuſdem inflammationis,dolorem inquam,tumorem, tenſionem, ac ruborem. Verum vbi citra inflammationem à proprio loco exciderit anus ob reſolutionem,ſeu ſtuporem,aut imbecillitatem muſculorum prouenire putandum eſt, quæ licet ex nonnullis cauſis externis & internis prouenire poſſunt,quarum facilis eſt dignotio, magna ex parte ex eorundem muſculorum frigida & humida intemperie cum humorum præſentia,vel abſque ea reſolutionem,aut imbecillitatem patiuntur.

Cauſarum ſigna.

Ceterum medici omnes conueniunt,facilius curari poſſe hunc affectum, ſi ſine inflammatione, quàm ſi cum inflammatione fiat: item quòd & iam ſi ſine inflammatione generetur,vt quamprimum introducatur anus,ac curetur affectio conādum ſit,ne temporis diuturnitate, ſtructura mali inueterata iam aduſtionem peruenire oporteat: quanquam hanc partem inurere haud magnopere periculoſum exiſtat, cum extremitas hæc inteſtini recti pars principalis non ſit,quinimò dum oritur,& ſecatur,nullum periculum inducit,vt inquit Aet. cap.viii. lib.xiiii.

Prognoſtica.

Cum primum itaque anus procidit,conſiderari debet,purum ne id ſit, quòd prouolutum,an humore mucoſo circundatum ex Celſi auctoritate præcitato loco: præterea cum dixerimus,& cum inflammatione,& citra eam contingere, id quoque exacte dignoſcendum erit: nam ſi anus nulla tentatur inflammatione, nec humore mucoſo fuerit circundatus, illico intro reponendus erit,ac in priſtinum locum reſtituendus, id quod digitis leniter,ac ſenſim ipſum retrudendo,fieri poteſt,prius tamen in aqua deſidere homo debet,aut ſalſa,aut cum verbenis,vel malicorio incocta,decreto eiuſdem Celſi,aut abluatur anus ex decocto foliorum myrti, malicorii, rhu obſoniorum,roſarum,gallarum,balauſtiorum,acaciæ, & hypociſtidis in aqua, vel vino adſtringenti,vbi potiſsimum humidior fuerit anus, deinde aridus inſpergatur puluis, ne repoſitus iterum excidat. Recipe foliorum roſarum, & mirtillorum vtriuſque ℥. iii. ſem. roſ. & cornu cerui vſti ſingulorum ℥. j. rhu obſoniorum ℥. j. thuris ℥. j. ß. fiat puluis. Vbi vero multo mucoſo humore anus circundatus fuerit,tunc potiſsimum in aqua ſalſa æger deſidere debet, aut vino auſtero abluendus,ac detergendus anus erit,in quo etiam ſi opus fuerit,gallæ, myrrha, cupreſsi pilulæ,

Curandi ratio.

Curatio procidentiæ ſine inflammatione.

Topica remedia.

pilulæ,ac pinus cortex incoquenda ſunt,deinde infraſcriptum aridum medicamentum inſpergere licebit,ex myrrhæ,thuris an.℥.ij. pilularum cupreſſi,aluminis,gallarum an.℥.j.ß.ceruſſæ,ſeminis roſarum,rhu obſoniorum an.℥.j. fiat puluis. poteris & medicamento Gal. auctoritate Aſclepiadis vti. Recipe gallæ omphacinæ,malicorij ſicci, rhois coriarij ſingulorum ℥.ij. plumbi vſti ℥.iiij. ſpumæ argenti ℥.viij. trita inſpergito,vel hoc alio eiuſdem. Recipe corticis pinus,ſpumę argenti, mannæ ſingulorum ℥.ij. pilularum cupreſſi aridarum ℥.ij. plumbaginis ℥.ij. trita inſperge, vbi prælaueris vino acerbo : itidem & hoc etiam vtare ex eiuſdem auctoritate. Recipe balauſtiorum ℥.j.malicorij ℥.ij.ſeminis hyoſcyami ℥.ij. ceruſſæ ℥.viij. myrrhæ ℥.ij. plumbi loti ℥.ij. tritis vtitor, nec minus & reliquis ibidem ix. de compoſitione medicament. ſecundum locos, deſcriptis medicamentis vti poteris. Iuuat item,vt inquit Paulus cap.lx.lib.iij. vrina ipſius ægri calens adhuc ſuperfuſa. Aëtius,tanquam proprium ipſius medicamentum commendat pręcitato loco,infraſcriptum,quòd recipit fructus ericæ, gallarum, acaciæ, ceruſſę, ſucci hypociſtidis, corticis pini,myrrhæ,thuris æquales partes,ſiccas inſperge,inquit, vbi vino auſtero ſedem prius laueris,licet à Gal.eodem ix.de compoſit.medic. ſecundum locos, prius Aſclepiadis auctoritate fuerit deſcriptum, & à Paulo ſimiliter loco citato. Subinde vero cum taliter repoſitus fuerit anus,ne denuo excidat, probè deligandus erit, cruribus, etiam inter ſe deuinctis, vt inquit Celſus. Id tamen animaduertere oportet, quòd in pueris ſi contingat hic affectus, adſtringentium vſum remittere oportet, & mitiora adhibere ex Aëtij decreto. Ad hæc quòd vbi res vrgeat, ita vt iam dictis medicamentis non cedat affectio, etiam lumbis adſtringentia cataplaſmata imponenda ſunt ex palmulis,malis cotoneis,& ſimilibus eiuſdem Aetij auctoritate, & ſedi etiam ſimilia. At ſi propterea inflammationem prolapſus anus intro reponi non valeat,eadem prius curanda erit, venę ſectione prius adhibita in cubito, & ſi opus fuerit etiam in talo, preſertim vbi in generatione fuerit,ac plenitudo adſit. Sedi quoque potiſſimum apponenda inter initia, quæ leniter adſtringunt,vt oleum roſaceum tepidum, deinde paulatim chamæmelinum, aut anethinum adijciatur,aliaq́.apponantur medicamenta leuiter digerentia,ac etiam ſedantia dolorem,in quem vſum confert, deſidere ægrum in aqua calida, in qua maluæ, & althææ folia fuerint decocta, aut flores chamæmeli,fœnumgræcum, ſertula campana, ſemen lini, & anethum. At ſi nolit in eandem aquam deſcendere, ſpongiæ madefactæ in prædicto decocto ſæpius adhibeantur, & deinceps oleo chamæmelino,aut anethino,& roſaceo inungatur anus, atque aliquo prædictorum aridorum medicamentorum inſpergatur. Eligantur autem,quę minus calida,& minus adſtringentia,ac mitiora fuerint,ligeturq́ue vt ſupra, poſtquam intus repoſitus fuerit, ne iterum procidat. Victus ratio vbi adſit inflammatio,qualis in reliquis inflammationibus fuerit inſtituta, præcipiatur,ſi citra inflammationem contingat affectus hic,victus ſit boni ſucci,& vinum detur aquoſius, vt refert Aetius præcitato loco.

Cap.6. — *Citato loco.* — *De pueris nota.* — *Curatio procidentium in flammatione. Venæ ſectio. Topica.* — *Ratio victus.*

Περὶ κωλικῆς διαθέσεως. *Id eſt, De colico affectu, ſeu coli dolore.*
Caput LXXIX.

EST aliud vitij genus, quod in laxiori inteſtino (à Gręcis colo nuncupato) gigni conſueuit, à Paulo κωλικὴ διάθεσις nominatum, à Latinis vero colicus affectus, ſeu coli,vel colicus dolor,quanquam Celſus morbum inteſtini plenioris eum appellet cap.xiiij. lib.iiij. Vulgus autem medicorum colicam. Vtcunque tamen affectus hic ab ea,quę afficitur parte denominationem aſſumpſit, inteſtino, videlicet, colo dicto,quod quidem in hac affectione oblæſum eſt,cuius affectio dolor exiſtit.Verum quoniam ipſius partis affectæ,ac affectus ſigna adeo inter ſe confuſa ſunt, ac permixta, vt ne vnum ferè ſit, quod vnum tantum ſignificare poſſit altero excepto, ſunt vero & eadem numeroſa quidem, licet nec ex eiſdem exacta haberi poſſit notitia,ſed artificioſa potius quædam coniectura, vt patet ex Gal.xij.Meth. med. propterea eadem enarrabimus ſigna,ſic confuſe,vt ex eiſdem,tum partis affectę,tum ipſius affectus notitia coniectura quadam,artificioſa tamen (vt diximus) haberi poſſit. Et quoniam diximus eiuſdem laxioris inteſtini affectus dolorem eſſe, qui in quonam pręter naturam affectuum genere reponatur,dictum à nobis eſt cap. de dolore capitis. Propterea percipi poteſt primo affectus hic ex vehementiſſimo dolore in intimo ventre terebro perforanti ſimili,aut per quem palus videatur in dolente loco infixus,vt ij.de Locis aff. patet,aliaque apparebunt ſymptomata,quę ad affectum iam dictum inteſtinum pertinent.Nam protinus inflatio quędam,& extenſio,& flatus complures,& tormina,ac excrementa,ſi ab aluo deijciuntur flatibus plena videbuntur.Ea autem diſcernere licebit,ſi ſuper aquam natent,ac bubulo ſtercori ſimilentur. Quinetiam,vt inquit Gal.eodem ij.de Loc.aff.cibi tum cupiditas,tum concoctio deterior euadit & pręſens,& pręcedens,& quę ſequitur.Accidit etenim in hac affectione,& ventriculum male affici,vt qui parti primario affectę continenter adhęreat.Inſuper & eoſdem colicos nominatos affectus magna ex parte pręcedit,& cruditas,& ſpiritus flatuoſus, & vomitus, & nauſea, quę multo tempore inanis permanet,necnon in pręcordijs mordacitas,faſtidium, & indigentia plurima, vt ibidem

Lib. 3. c. 43. — *Quæ pars afficiatur in coli dolore.* — *Cap.7. Signa tum affectus,tũ partis affectæ.* — *Cap.5.* — *Loco citato.*

ibidem ex eodem Galeno patet, & quoniam ab ea parte, qua dolor ſentitur, nullum indicium ſumi poteſt, qui magis colon, quàm tenue inteſtinum dolor afficiat, licet minor ſit, qui in tenuioribus conſiſtit, propterea quo modo interſtinguendi ſunt, ſequenti cap. docebimus. Nunc autem eo quòd hæc eadem doloris ſpecies euenire poteſt cum lapis in renibus, aut vreteris fuerit impactus, quod quidem diſcerni non poteſt, niſi quis accidentia, quæ poſtea conſequuntur, expectauerit eodem Galeno auctore ſecundo, & ſexto de Locis affectis, quo fit vt nedum vulgares, verumetiam & peritiſsimi medici decipi ſoleant, adeo difficilis eſt ab initio horum affectuum diſtinctio, quemadmodum & ipſe Galenus deceptus fuit, qui credens ſe à calculo in altero vreterum impacto dolore affici, iniecto ei rutaceo oleo, ſimulque cum eo grauiſsimo cum dolore excreto humore vitreo (à Praxagora appellato) ſtatimque dolore ſedato, cognouit, neque lapidem fuiſſe cauſam, neque in vreteris, aut renibus locum fuiſſe affectum, ſed in inteſtinis potius, præcipue vero craſsioribus. Ea de re quibus indicijs, & quomodo hi affectus interſtingui poterunt, hic conſcribam. Quamuis ob huiuſmodi ignorantiam circa doloris potiſsimum initium, quantum ad doloris mitigationem attinet, nullam laboranti noxam inducamus, ſi ijſdem medicamentis vtamur. Siquidem vtriuſque doloris præſidia omnia communia ſunt, & quidem calorifica imprimis, ſiue ea extrinſecus adhibeantur, ſiue inijciantur, Tempore vero ſubſequente oportet diuerſa auxilia adhibere, vt eidem Galeno præcitatis locis viſum eſt. Symptomata itaque, quorum magna eſt in ijs affectibus copia, diligenter intueri oportet. Nam in coli dolore ſæpenumero dolor veluti circuire videtur, atque plurima loca occupare, qui modo in hac, modo in illa parte vehementior fit. Nephritici vero dolores eodem in loco ſtabiles iugiter infeſtant. Quòd ſi dolor in loco fuerit renibus altiore, manifeſtum colicæ indicium portendit. Quanquam ſi vno loco, vbi ſcilicet renes ponuntur, ſtabilis conſtiterit, nihil ad notitiam poteſt poſitus ipſe conferre, & proinde aliæ notæ conſiderandæ ſunt, nam & nauſea, & vomitus multo grauiores, & magis aſsidui aderunt dolente colo, euomuntque ita laborantes, & bilioſa, & pituitoſa quædam, atque corrupta, quibus præaſſumpti quoque cibi aliquid admixtum videtur, ac retinent etiam magis excrementa, vt nec flatum quidem, neque ructum excernere poſſint, quæ omnia, vt Galenus inquit eodem ſexto de Locis affectis, colicis duntaxat euenire ſolent, ſed alia quidem magis, alia vero minus. Inſuper & colicorum cruciatus multo magis, quàm nephriticorum lenientibus mitigantur clyſteribus, & ſi quid ab aluo deijciatur (vt diximus) id flatuoſum quodammodo eſt, & ſæpenumero aquæ ſupernatare conſueuit ſimilem habens bubulo ſtercori conſiſtentiam, quemadmodum ſi lapis dolorem excitauerit, ipſe interdum ſolus, interdum vnà cum cruore excernitur, maxime ſi vel aſper, vel acutus fuerit. Ac ſi poſtea vrinas inſpexeris, ſabuloſa quædam ſubſidere inuenies, licet nephritici ab initio dilutas, puraſque reddant vrinas, quo fit, vt nephritici cum vrina lapide exeunte à dolore liberentur. Verum ſi in colo affectus conſtiterit, neque lapis, neque cruor, neque arena, ſed humor aliquis pituitoſus, ac craſſus ſubſidere videbitur, vt eidem Galeno viſum eſt præcitato libro ſecundo de Locis affectis. & licet coli dolores vehementes dextra magis parte eueniant, omnino negandum non erit in ſiniſtra quoque parte eos gigni poſſe, cum colon ipſum à dextris partibus, quas Græci λαγόνας nuncupant, ad ſiniſtras cincturæ modo deferatur, Paulo auctore, cap. xliij. lib. iij. & adeo ab infernis ſiniſtris partibus ad ſuperiores dextræ reuertitur, donec ſæpenumero, & lienem, & iecur attingat, atque etiam ventriculo continenter adhæreat, Galeno teſte, cum ſecundo, tum ſexto de Locis affectis. Quanquam & id ſæpius proprijs oculis inſpexerimus in anatomicis noſtris adminiſtrationibus. Dolor hic colicus plures ob cauſas oboritur, vehementiſsimus quidem, licet interdum mitior fieri poſsit, quemadmodum is, qui in tenuibus conſiſtit inteſtinis, cum videlicet à leuiori cauſa fit, veluti eodem ſecundo de Locis affectis, liquet, præcipuas tamen quatuor habet internas cauſas, quemadmodum xij. Method. medendi, à Galeno ſcriptum eſt, & à Paulo cap. xliij. lib. iij. Hæ nanque ſunt, quæ potiſsimum vehementer calfacientes, vel refrigerantes, vel ſubſtantiam diuidentes coli dolorem excitant, citra quæ dolor, neque in vna parte generari poteſt, vt liquet eodem xij. Meth. meden. ſunt autem hæ quatuor cauſæ, craſſus, pituitoſuſque humor, cum intra coli membranulas ſubſidet, ſpiritus craſſus, ac flatulentus præter naturam in colo retentus, qui nec illinc tranſmitti poteſt, vel inflammatio, cum iam dictum inteſtinum male habeat: aut acris mordaxque ſuccus ipſum infeſtans, ac vehementer affligens. Percipitur autem, ſi humor craſſus, ac pituitoſus coli dolorem excitat, quoniam ij per totum abdomen in alto excruciantur, ac inteſtinum ipſum pertundi, ſeu perforari quaſi ſentiunt, tormina quoque affligunt, ructus, nauſea, vomitio cuiuſlibet humoris, ſed pituitæ potiſsimum. Aluus grauiter impedita nihil reddit, ac ne ſpiritum quidem tranſmittit. Stercus etiam quandoque excretum bouino ſimile videtur, leue, & flatus plenum, ex Pauli teſtimonio præcitato loco, præceſsitque continuus ciborum, quàm maxime frigidorum, craſsique ſucci vſus, ſatietas, cruditas, ocium, & id generis ſimilia (vt ipſe inquit) grauiuſque dolorem hunc irritabunt frigidiores cibi, ac potus aſſumpti, veluti ex contrariis ſedari percipies, aut ſaltem mitiorem fieri cognoſces. At ſi ex flatuoſo ſpiritu coli dolor fiat, tenſionem magis experiuntur laborantes, atque rugitum ſentiunt, præceſsitque flatus generantium

2. de Loc. aff. cap 5.
6 de Loc. aff. cap. 1.

Quib⁹ ſignis coli dolor, à renum dolore ex calculo, diſtinguatur.

Cap. 1.

Cap. 5.

Locis citatis.
Coli doloris cauſæ.
2. de Loc. aff.
Citato loco.
12. Meth. c. 7. & 8.

Cap. 7.

Si à pituita fiat coli dolor, ſigna.

Si ex ſpiritu flatuoſo, ſigna.

nerantium, ciborum, ac potuum vſus, velut ſunt olera, & fructus, aqua frigida, & reliqua huiuſmodi.

Si ex inflammatione fiat indicia.

Si vero ab inflammatione coli dolor excitetur, interdum quendam feruorem ægri ſentient, aderitque febris non ignaua, vrinæque retentio, ſimul & ſtercoris, pulſus iuxta ventrem moleſtabit, ſimiliter ſitis, ardor, nauſea, bilis potius vomitiones, quæ nihil leuant malum, vrgebunt.

Ex acribus, mordacibusq. ſuccis, ſi fiat, ſigna.

At ſi acres, mordaceſque ſucci coli moueant dolorem, ſicut eos qui propter inflammationem eundem experiuntur, ſic etiam hos ardor, ſitis, & vigilia torquebunt, ſed minus ac illos, imò & febriculæ aderunt, vrina reddetur acris, & bilioſa deijcient, ac ſæpe & alui deiectio maiorem excitabit cruciatum, grauiuſque irritant calidiores cibi, potuſque aſſumpti, ex eiuſdem Pauli ſententia, veluti è contrario magnopere iuuantur ex contrario tum cibo, tum potu. Id autem magnopere attendendum eſt pro huius affectis dignotione. Nam agnitiones affectuum, quæ ex coniecturalibus notis incipiunt, cum eorum quæ proſunt, obſuntque, cognitione ſunt coniunctæ, Galeno auctore eodem xij. Meth. meden.

Loco citato.
Prognoſtica.

Inter omnes vero colicas affectiones ea, quæ ex inflammatione ortum ducit, eſt grauiſſima, Paulò teſte, vt quæ in ileum tranſitionem minetur.

Cap. 5.

Vehementiſſimi quoque coli dolores periculoſiores ſunt, quàm mitiores, vtpote, qui à læuioribus cauſis fiant, Galeno auctore ij. de Locis aff. & vbi non omnino excrementa detineantur, neque in vna ipſius coli parte fixus dolor ſentiatur, adhuc minus periculoſus erit coli dolor. Similiter & minus minatur periculum, cum clyſteribus iniectis aliquod excrementum deijciatur, aut flatuoſus quiſpiam ſpiritus, ex qua deiectione dolor leuetur, quàm ſi nec quidquam per eos excernatur, nec dolor leuetur. Alexander vero cap. j. lib. x. ſic de colico affectu ſcriptum reliquit. Quod grauis quidam morbus, & dolorificus ſit, ac vehementes cruciatus inducit, quia inteſtinum colum dictum denſum eſt, craſſum, & neruoſum, ac nihil quod in illum confluit, facile diſcuti poſſit, quemadmodum in tenuioribus inteſtinis.

Curatio, ſi ex craſſis ac lentis ſuccis excitetur coli dolor.

Huius affectionis curatio pro cauſarum diuerſitate variari debet. Nam ſi ex craſſis lentiſque ſuccis excitetur, in vniuerſum (Aëtio auctore cap. xxx. lib. ix.) cuncta, quæ colicis exhibentur, attenuatoriæ diætæ eſſe debent, & propterea (vt Paulus inquit) victus ratio vtilis erit calidior, ac ſiccior, talis ergo qualitatis aër eligatur.

Victus ratio.

Et quanquam per initia morbi à cibo abſtinere melius ſit, nam niſi finito tormento, rectè, neque cibus, neque potio aſſumitur, vt Celſus præcitato loco teſtatur, deinceps tamen illi offerendi ſunt, qui boni ſucci, ac concoctu faciles exiſtunt, ita vt ſacietas, cruditaſque vitentur, vt Paulus refert, cum quibus acria quoque aſſumi poſſunt, ac reliqua, quæ vim habent extenuandi, & incidendi. Sit itaque panis, neque aridus, neque calidus, vt inquit Aetius, in clibano coctus, aut ſi is non adſit, in furno. Ex carnibus conueniunt imprimis volucrium, ſecundo loco piſcium quorundam, vt eorum qui in petris degunt, tertio ordine terreſtres carnes habent. In quorum genere omnia inconſueta reprobanda ſunt, vt patet ex eodem Aetio, conſueta vero eligenda. Quare ex volucrium genere gallinæ omnibus præſtantiores ſunt, deinde perdices, turtures, columbæ iuuenes, ac phaſiani, fugiendaque ſunt omnia, quæ in aquis degunt, tanquam graueolentia, & quæ ſuperfluitatibus multis abundent, hœdinæ quoque carnes, & vitulinæ ex quadrupedum genere exhiberi poſſunt, & paucæ quædam ex ſylueſtribus feris, varietatis gratia. Inter olera, fœniculo, apio, aſparago, ac oreoſelino vti conuenit. Verum ea non cruda, ſed cum prædictarum carnium iure decocta, in quo inſuper decoqui poterit exigua quantitas ſampſuchi, ſerpilli, ſatureiæ, thymi, pulegij, aut origani, preſertim ſi febris abſit, quo iure duntaxat à iam dicta cauſa colicos in primis ſaltem diebus nutrire conſueui. Leguminum vſus vitari debet, ptiſana excepta, quæ cum lapatho in ea colliquato commoda exiſtit, vt Aetius refert, aut vice lapathi, ſatureia, ſerpillo, vel hyſſopo, vel prædictorum aliquo vtare. Prædictorum autem ciborum quantitas moderata exiſtat, ne venter in multis cibis conficiendis fatigetur. carnes præterea, ac piſces elixati potius, quàm toſti præbeantur, ne ſiccitas excrementa apprehendat, iucunditatis etiam, & gratificandi ſtomacho gratia, vua alba dulcis, præ ariditate corrugata cum pane præbeatur, Aetio auctore, ac ficus maturæ, cuticula auulſa, porra item, allia, ac cæpę exhiberi poterunt, maxime ijs, qui talibus non offenduntur, vt Paulus inquit.

Cap. 8.

Inter hęc vero allium, ſi cum pane comedatur, ſummopere à Galeno duodecimo Methodo medendi, commendatur, preſertim vbi dolor inteſtinorum citra febrem fuerit, cum ipſum ex eorum ciborum genere ſit, qui & flatum diſcutiunt, & minime ſitim generant, & propterea ipſum agreſtium theriacam appellabat. Vinum pro potu ſit ſubaſtringens, album, tenue, perlucidum, mediocri ętate, temperatura dilutiore, modiceque bibatur, vt ex Aetio liquet. Quòd ſi ſitis à cibo accedat, aqua calida prębeatur, inſenſiſſima enim ipſis frigida exiſtit, vt ipſe, inquit, ſimiles quoque de reliquis entibus non naturalibus (quorum conſulto, vt breuitati indulgeamus, non meminimus) ratio habenda erit, vt videlicet attenuent, calfaciant, ac exſiccent.

Medicamentorum ratio.

Quod vero ad medicamentorum rationem attinet, illud primum animaduertendum, quòd licet eis vtendum ſit, quę ſimul incidere, & concoquere craſſos humores valent, id quòd attenuantia medicamenta pręſtant, ea tamen vehementer calida eſſe non debent, imò quę valenter excalfaciunt, vitare omnino oportet. Quippe cum lenti omnes, craſſique, & frigidi humores ab ijs quę calfaciunt, niſi etiam valenter digerant, liquantur, ac in flatum mutantur. Quo fit, vt à nullo in huiuſmodi ſuccis tam ſit

metuendum

metuendum, quàm à calore, qui eos liquet, atque in flatum vertat, ſed digerere non valeat, Galeno auctore xij. Meth. meden. Horum quoque ipſorum ea maxime deligenda ſunt, quæ magis flatum diſcutiunt, magiſque ſiccant, ſimiliter alieniſsima ſunt, quæ torporem inducunt, cauenduſque magnopere in huiuſmodi affectibus eorum vſus, vt patet à Galeno ibidem, cum neque huiuſmodi ſuccos comitetur (modo ſoli ſint) dolor vehemens. At ſi ex accidenti aliquo coniunctus his ſit halituoſus ſpiritus, grauiſsimis omnino doloribus, qui ita ſe habent, cruciantur, ſed nec propterea quæ torporem inducunt, tribuenda ſunt. Nam licet ad tempus quidem, qui tale medicamen biberunt, prorſus indolentes reddantur, affectus tamen is omnino ſit maior. Nam & inteſtinorum tunicæ medicamentorum frigiditate denſiores, minuſque flatui tranſmittendo habiles redduntur, & humor ipſe tum craſsior, tum ad motum ineptior euadit. Itaque & ſpatio longiori ad ægri curationem, & medico, qui egregie in arte ſit exercitatus, eſt opus, vt idemmet fatetur Galenus eodem loco. Niſi enim certa ratione poſtmodum curationem aggredietur, verendum erit, ne ſucci ſecundo in flatuoſum ſpiritum verſi, eundem dolorem renouent, vnde rurſus ſtupefacientium aliquid medicamentorum exhiberi ſit opus, eadem, ſcilicet neceſsitate vrgente, ac pari modo tertio, & quarto, & ſæpe deinceps, quoad homo inſanabilis effectus in malum totius corporis habitum perueniat, & poſt longa tandem tædia pereat. Et propterea qui generoſi animi, forteſque ſunt, ſi mediocri vtuntur victu, tutius longiori in tempore percurantur, quàm qui violenter calefacientibus, aut etiam torporem inducentibus medicamentis vtuntur, ex eiuſdem Galeni ſententia. Quanquam vbi vehementiſsimus fuerit dolor, qui alijs medicamentis mitior fieri non potuerit, ijs quæ mediocriter leniunt, ac dolorem mitigant, non autem quæ valenter ſtuporem inducunt, vti licebit. Nam ea omnino vitari oportet, ex Pauli teſtimonio, id quod nec etiam negauit Galenus eodem xij. Meth. med. vbi preſertim febris quoque adſit. Verum quæ & qualia eſſe debent hæc medicamenta, infra docebimus. In principio itaque ſtatim congrui injciantur clyſteres ex communi oleo, etenim Paulo auctore, ſæpe vitream ſimul cum fæcibus pituitam expulit, ac dolorem ſubito finiuit talis clyſter, aut ex eodem oleo, in quo prius fuerit decocta ruta, ſeu ſemen aliquod, quod flatum diſſipet, ex Galeni ſententia ſecundo de Locis affectis, & duodecimo Meth. medendi, & Paulo præcitato loco, liquato prius in prædicto oleo adipe anſerino, in cuius penuria gallinaceo vtendum. Curandumque imprimis eſt, vt expers ſit ſalis, nec admodum vetus, vt patet eodem duodecimo Method. medendi. Nec minus & clyſteres parari poſſunt ex oleo chamæmelino, vel anethino, cum eodem adipe anſerino, ſeu gallinaceo, aut etiam recenti butyro; quòd ſi neque ex ijs dolores remittuntur, conducunt mirifice in hunc modum clyſteres parati. Recipe foliorum maluarum, althææ, mercurialis, & betæ, ana manipulum vnum anethi, rutæ, foliorum chamæmeli, fœnugræci, & ſeminis lini, ſingulorum manipulum *ß*. aniſi, fœniculi, & cumini, ana ʒ. ij. fiat decoctum in aqua fontana, cuius per colum transfuſi, accipe lib. j. vel lib. j. *ß*. mellis roſacei ʒ. ij. olei chamæmelini, anethini, vel rutacei ʒ. iiij. ſalis communis ʒ. iij. diacath. ʒ. vij. aut confectionis de dactylis ʒ iiij. vel hieræ picræ ſimplicis ʒ. *ß*. & fiat clyſter. interim vbi hæc non ſuffecerint benedictæ, vel hieræ picræ compoſitæ ʒ. iiij. adijcere poteris. Nec minus etiam confert, ſi ʒ. j. adipis anſerini, vel gallinacei, aut recentis butyri addas. Quòd ſi ob doloris vehementiam etiam clyſteres non retinuerint, glans aluo demittenda, ex Pauli decreto. Componatur autem ex melle probè decocto, cumino, ſemine fœniculi, ruta, hiera, ſale gemma, & agarico, hunc in modum. Mellis cocti excipe ad ſufficientiam, pulueris hieræ ex ſeptem rebus, agarici, & ſalis gemmæ, ſingulorum ʒ. j. foliorum rutæ ʒ. ij. fœniculi, & cumini ana ℈. j. formentur glandes longiuſculæ digitorum ferè ſex, eiuſdem Pauli teſtimonio. Hoc etiam tempore fomentum ſiccum ex milio adhibendum eſt, Galeno teſte eodem duodecimo Meth. medendi. Vel ex milio, furfure, chamæmeli floribus, meliloto, fœnugręco, lini ſemine, & anetho ſacculi componantur, & incalfactis lateribus, vinoque albo irroratis prius calfiant, & applicentur. Fotus item mirifice conducunt, ſi ita fiant. Recipe foliorum, & radicum althęę, & maluarum ana p. j. florum chamęmeli, fœnugręci, ſeminis lini, anethi, meliloti, ſingulorum manipul. *ß*. aniſi, cumini, & ſeminis fœniculi ana ʒ. iii. bulliant in hydrelęo, & cum ſpongiis dolentibus partibus applicentur. Inſuper & inſeſſus valde vtiles ſunt ex decocto fœnugręci, althęę, & chamęmeli, artemiſię, anethi, lauri, & ſimilium (vt inquit Paulus.) Item in oleum calidum, aut hydrelęon deſcendere alienum non eſt, vt ipſe refert. A balneo vero bibant abſynthii, & cumini ęqua proportione decoctum, quo etiam tempore vinum abſynthites conuenientiſsimum ad colicos pharmacum exiſtit, ſi pręlibatione, à balneo, ſeu exercitio, opus habeant, eſtque eis non ſitientibus valde commodum, ſi cyathi temperati menſura ante aridorum ciborum comeſtionem accipiatur, vt inquit Aëtius. Conferunt non minus quoque cataplaſmata, & illitiones, vt: Recipe foliorum, & radicum maluarum, & althęę, ana manipulum vnum, farinę ſeminis lini, fœnugræci, & milii cuiuſlibet ʒ. *ß*. aniſi, ſeminis fœniculi, & cumini, ſingulorum ʒ. ii. miſceantur, & cum oleo anethino, chamęmelino, aut rutaceo, & oxymelite fiat cataplaſma. Illitiones ex eiſdem fiant oleis adiecto butyro recenti, aut adipe anſerino, ſeu gallinaceo, & interim fœnugręci, aut ſeminis lini, ſeu althęę cremore. Vomitus præterea, ſi quis

Cap.8.

Cap. 8.

Clyſteres.

2. de Loc. aff. cap. 5.

12. Meth. c. 8.

Cap. 8.

Glandes.

Fomenta.

Loco citato.

Sacculi.

Inſeſſus.

Balneum.

Aët. li. 9. c. 31

Cataplaſmata.

Illitiones.

Vomitus.

Lib.9. c.30.

quis facile vomat, ante cœnam præ omnibus auxiliatur, Aëtio teſte, & ſi dolor non conquieuerit, propinandum erit ipſis medicamentum diatrionpipereon, vel theriaca, vt inquit Paulus. Et vbi pituita fuerit extenuata (eodem Paulo auctore) pugnante medicamento vtendum, hiera preſertim. Illud idem confirmauit Aëtius, dum dixit. Poſt dies vero ſeptem purgatio ex hiera Archigenis ſuſcipiatur. Poteris autem purgans medicamentum hunc in modum componere.

Aët. loco cit. Medicamentum purgans.

Recipe pulpæ caſſiæ recenter tractæ ℥.j.ß. diacat. ℥.vij. pulueris hieræ ſimplicis ℥.j.ß. fiat bolus. Vel ſic. Recipe confectionis de dactylis ℥.iiij. pulueris hieræ ſimplicis ℥.j. pulpæ caſſiæ recenter extractæ ℥.j. vel ℥.j.ß. fiat bolus, Aut ℥.iij. excipe ſyrup. de tribus infuſionibus roſarum (quas damaſcenas vocant) & ℥.iiij. diaphinicon, aut ℥.vij. diacath. & cum aqua boraginis, & abſynthij fiat potio. Verum vbi dolor adhuc vehemens fuerit, neque ex iam dictis remiſſus ſit, iterum ij (quos ſuprà monuimus clyſteres ex oleo, & adipe confectos) inijciendi ſunt adiecta etiamnum

Loco citato.

caſtorei, & papaueris ſucci vtriuſque fabæ non amplius magnitudine, ex Galeni præcepto eodem xij. Meth. med. Tu autem minori quantitate tutius vti poteris, vtpote ciceris magnitudine. Commendat etenim & eodem loco Galenus medicamentum, quod ex caſtoreo, & papaueris ſucco conficitur, ad oculorum, dentium, ac etiam aurium dolores, ſi idem auribus inſtilletur, & Paulus ex caſtoreo paſtillum approbat in coli dolore ex craſſis, ac frigidis, & lentis ſuccis orto, vbi is vehemens fuerit, nedum per inferiores partes, ac aluum inditum, ſed etiam potum. In quem etiam vſum in præſcriptis clyſteribus, papaueris capita, folia item ſolani, aut etiam hyoſcyami ſimul cum alijs iam dictis decoqui poſſent, perpetuo tamen (vt diximus) ea quæ valenter ſtuporem inducunt cauentes, propter ſuperius aſſignatas cauſas.

Si ex ſpiritu flatuoſo fiat, curatio. Cap.8.

At ſi flatulentus ſpiritus doloris auctor fuerit, eiſdem quoque medicamentis vtendum erit. Nanque ſimilis eſt eorum omnium curatio, tam ſcilicet ſi ex craſſis, glutinoſis ue, aut frigidis ſuccis, quàm ſi ex flatuoſo ſpiritu dolores excitentur, vt patet eodem xij. Meth. med. Poteris tamen tam clyſteribus, quàm reliquis medicamentis extrinſecus adhibitis ea quæ magis flatum diſcutiunt, permiſcere, ac eorum quantitatem augere, vt cuminum, aniſum, ſemen fœniculi, pulegium, origanum, calaminth†am, furfur, milium, careum, daucum, anethum, & ſimilia. Inſuper ℥.j. dianiſi, aut diacumini, ſeu diacalaminthæ cum pauco vino albo præbere poteris. Propriam

Cap.vlt.

tamen curationem quandam ſortitus eſt is dolor, qui ſpiritum flatuoſum comitatur ex cucurbita, ſcilicet cum flamma copioſa ſubinde admota, quemadmodum à Galeno eodem xij. Meth. med. decretum eſt. Videbiturque tibi (vt ipſe inquit) præſidium hoc in huiuſmodi affectibus incantamenti cuiuſpiam ſimile quid efficere, ſiue inteſtinis, ſiue in quauis corporis particula fuerit excitatus, illico enim cucurbita admota, qui ſpiritu flatuoſo cruciantur, tum à dolore liberi, tum omnino ſani redduntur. Quos vero non ſpiritus modo flatuoſus, ſed etiam humor quiſpiam, vnde is oritur, male habet, ijs illico ad tempus dolor ſedatur, redit tamen vel in ſequente nocte, vel poſtridie, vel etiam tertia die ſimilis dolor, ac potiſſimum vbi in victu aliquid deliquerint, aut importunius particulas excalfecerint. Tibi vero hoc quoque maximum indicium affectus erit, ac curationem pro ratione proſequeris, nec impenſe particulas excalfaciens, extenuatoria curationis ratione vtens, vt dictum eſt, dolore tamen prius per cucurbitulam ſedato, cum per eam ventoſus digeratur ſpiritus.

Coli doloris ex inflammatione orti, curatio. Venæ ſectio. Loco citato.

Vbi autem inſlammatio inteſtinum exercet, victu tenui vtendum erit, ac febricitantium proprio, quouſque inflammatio diſcutiatur (vt inquit Paulus.) Speciatim vero eo victu vti poterunt ægri, quem cap. de ventriculi inflammatione, inſtituimus, ac protinus vbi vires ægri valentes fuerint, ſanguis mittendus erit, Galeno teſte eodem lib. xij. Meth. med. venaque in cubito aperienda, ex eiuſdem Pauli decreto, preſertim interna. Quòd ſi vrina etiam propter inflammationis magnitudinem retineatur, ex malleolo quoque ſanguis detrahi debet, eodem auctore. Prædicta item admoueri poſſunt præſidia, præter quàm quæ acria ſunt, & valenter purgant, magiſque lenientibus clyſteribus vtendum, cataplaſmatibus, ac irrigationibus, vbi dolor per ſanguinis miſſionem ſedatus non fuerit, ſed adhuc perſiſtet, indicat enim profecto in ægrotante particula impactum eſſe quod contriſtat, nec minus patet, & quòd curatio ipſa per digerentia medicamenta ſit molienda, vt

Cap.8. Clyſteres.

liquet præcitato libro xii. Methodi med. Componantur itaque lenientes clyſteres. Recipe foliorum maluarum, althææ, & violarum, ſingulorum manipulum j. hordei p. j. ß. fiat decoctum, cui adde olei violacei, vel amygdalarum dulcium, ſeu roſacei ℥. iiii. ſacchari rubei, aut violacei mellis ℥. ii. pulpæ caſſiæ nouiter extractæ ℥. j. adipis recentis anſeris, vel gallinæ ℥. iiii. fiat clyſter. Procedente vero tempore, fœnugræcum, chamæmelum, ſemen lini, aut anethum prædicto decocto adiicies, ſimiliter in vicem olei violacei, vel amygdalarum dulcium, ſeu roſacei, chamæmelino, vel anethino vtare. Non minus etiam confert circa initia, ſi aſininum lac cum caſſia fiſtula, & oleo amygdalarum dulcium per ſedem infundatur. Quantum

Cap. 7. & 8. Ex acribus, ac mordacibus ſuccis, ſi coli dolor fiat, curatio.

vero ad cataplaſmata, irrigationes, ſacculos, fotus, inſeſſus, balnea, ac reliqua topica medicamenta attinet, prædictis vti poteris, ea quæ minus acria, & quæ magis lenientia ſunt eligens. Nec minus in oleum deſcendere conuenit, vt Paulo viſum, ac cucurbitulas ipſis defigere. Sin mordens humor eſt, qui affligit, aduerſiſſima huic ſunt quæ extenuant, & calfaciunt, ex Galeni ſententia eodem duodecimo Methodi medendi. Quapropter abſtinendum (vt inquit

Paulus)

Paulus) ab acribus omnibus cum cibis, tum medicamentis, fotuque, & irrigationibus, item
cataplaſmatibus, & vini potione potiſſimum veteris. Vniuerſus autem in ſumma victus ſit hu-
midior, ac frigidior, vt idem Paulus refert. Cibi vero (ex Galeni decreto) exhibendi ijs ſunt,
qui etiam boni ſint ſucci, nec facile corrumpantur (ptiſana potiſſimum) adiectis mali punici
granis. Sed quoniam (vt idem Galenus teſtatur) huius generis affectus poſtulat, ſi modo cu- Quę per ſedē iniJcienda ſint.
randus eſt, vt ea quæ contriſtant, vacuentur, propterea ſtatim per ſedem iniJcere conuenit, quod
eluere huiuſmodi humorem ſit aptum, id autem deterſiuum omnino eſſe oportet, & cum ta-
lium pleraque mordicent, commodiſſime ex ijs, aliquod deligitur, cui morſus abſit. Eius
generis maxime eſt ptiſanæ cremor, vt liquet præcitato lib. xij. Meth. med. aut idem cremor Cap. vlt.
ptiſanæ cum roſaceo, ſeu ſucco ſeminis lini infundatur, ex Pauli teſtimonio, vel decoctum
maluarum, althææ, fœnugræci, ſeminis lini, chamæmeli, & violarum, cum recenti adipe an-
ſeris, vel gallinæ, ac etiam roſaceo. Poteris item vitellos oui numero ij. & ℥. j. pulpæ caſſiæ no-
uiter tractæ adijcere, quibus omnibus ſimul commixtis fiat clyſter. Quòd ſi neque hæc ſuffi- Purgans medicamentum.
ciant, vt mordens humor vacuetur, propterea quòd in ipſis inteſtini tunicis imbibitus ſit, pur-
gans medicamentum exhibendum erit. In quem vſum aptiſſimum medicamentum eſt ama-
rum, quod ex aloë componitur, vulgo picram appellant, ex Galeni decreto, cum primo de 1. de Loc. aff. cap. 4.
Locis affectis, tum xij. Methodi medendi, quem ſectati ſunt Paulus, & Aëtius, eiuſque aut 12. Meth. c. 7.
ſemel tantnm exhibere, vt hominem iuſte purgare poſſit, viribus conſentientibus, aut in qui-
buſdam interuallis paulatim, & moderate purgationem faciens. Poteris autem ipſam hieram
cum rorido melle, aut caſſia fiſtula, ſaccharo violaceo, ſeu ſyrup. ex pluribus infuſionibus
violarum, vel roſarum permiſcere: aut in eundem vſum ℥. ij. mellis roridi, ſeu ℥. j. ß. pulpæ caſ-
ſiæ fiſtulæ cum ℥. ß. diacath. aut ℥. vij. eiuſdem cum aqua hordei præbeas. Si autem omnino
fieri nequeat, vt ea quæ contriſtant, vacuentur, affectus hic per epicraſin, hoc eſt contempe-
ramentum, ſanandus eſt, eodem Galeno auctore. Quapropter cum cibis, tum medicamen- Epicraſis.
tis, qui temperare infeſtantem humorem poſſunt, vti oportet, vt ptiſana, intubo, cichorio,
endiuia, lactuca, ſyrup. etiam violaceo, roſaceo, ſeu ex ſucco cichorij, vel endiuiæ paratis,
ſimiliter & balneis ex dulci aqua vtendum, vt Paulus refert. Si vero id quoque fieri non poſſit, Anodyna.
ea quæ torporem inferunt medicamenta, exhibeantur, vt liquet apud eundem Galenum eodem Cap. 8.
xij. Methodi medendi, quæ minus hos affectus, quàm alios lædunt, licet ſint & reliquorum
communia. Nam ſimul omnino refrigerant, & ſiccant talia medicamenta. Qua ratione, non
ſolum, vt ſenſui torporem inducentia ſalutaria ſunt, ſed etiam vt humorum tenuitatem cogen-
tia, atque craſſantia, præterea vehementem calorem refrigerantia, in quem vſum ℥. j. philonij
perſici, aut romani, aut ℈. ij. exhibere poteris, aut tantundem eius compoſitionis, quam try-
pheram magnam, ſeu eius, quam requiem magnam nuncupant, tutius tamen erit, ea prius cum
ijs quæ per ſedem infunduntur, permiſcere, & vbi non ſuffecerint, eadem deuoranda permittas.
Reliquum eſt, vt ea conſcribamus, quæ indifferenter colicis exhiberi poſſunt, quorum quædam Quæ indifferenter colicis præberi poſſint.
à tota ſubſtantia conducunt, ceu lupinum ſtercus ex vino albo, & tenuis conſiſtentiæ epotum.
Interim vero ex aqua, idque non tantum in ipſis paroxyſmis, ſed etiam in interuallis, potiſſi-
mum ſi phlegmone vacent ægri. Horum quoſdam ego vidi, inquit Galenus x. de ſimplic. Cap. proprio de ſtercore lupino.
medicam. facult. non amplius inuadi, & qui erant inuaſi, non amplius id grauiter paſſos, ſed
nec poſt paucum temporis. Accipiendum eſt etiam albidius potius ſtercus, quale vbi oſſa co-
mederint, ſolent excernere, & quod in terram non delabatur, ſed in ſpinis, fruticibus, vepribus,
herbiſque proceribus. Ea enim eſt luporum natura, quæ canum, vt ſuſpenſo altero poſterio-
rum crurum, & meient, & cacent in eminenti quopiam ex terra. Inuenitur etiam in illorum
ſtercore nonnihil oſſium deuorati animalis, quod item ipſum contundens, ac conterens cum
iam dicto ſtercore bibendum præbeto, vt diximus. Poterit & idem ſtercus, ex eiuſdem Galeni
ſententia, inſtar amuleti ægroti partibus vacuis, quas Græci λαγόνας vocant, alligari vinculo
confecto ex lana ouis, quæ à lupo eſſet laniata. Quòd ſi talis non adeſſet lana, ex pelle ceruina
lorum confici poſſet, quo ſtercus contineatur, ac prædicta loca præcingantur, modum autem
illigationis reperies apud Galenum pręcitato loco. Aetius galeritam auem, quæ in capite vel- Aët. li. 9. c. 31
uti criſtam, ſiue galeam ex pennis ſponte naturę enatam habet, & circa vias reperitur, hye-
me preſertim, commendat, ſi in ſimplici iure decocta, aſſidueque vna cum iure accipiatur.
Verum ante eum ſecundo de ſimplic. medicam. facult. à Galeno eodem modo, ſi ſumatur, Cap. proprio
commendata eſt. Hác etiam auem, quę Alauda dicitur, ſiue ea aſſata in cibo ſumatur, ſiue cum plu
mis combuſta, & in cinerem redacta, ac diligentiſſime trita, ſi ex ea, terna cochlearia ex aqua
calida potui per triduum exhibeantur, ſummopere commendat Marcellus ſuo libro de me-
dicamentis, cap. xxix. Caſtorium item aſſidue potatum totius affectionis apparatum demo- Aët. loco cit.
litur, omnibuſque medicamentis pręſtare repertum eſt, vt Aetius inquit. Datur eius ℥. j. in
tribus cyathis optimę aquæ mulſę. Thymi cacumina inſuper in aqua ad tertias decoquito, & ad
percolatum decoctum mel deſpumatum adiicito, bibendumque præbeto, ex eiuſdem teſtimo-
nio. Adhuc mentham viridem aliquandiu decoquito, ex eodem auctore, decoctumq. bibendum
ad dies tres exhibeto, & nunquam dolore afficietur. Marrubium quoq; in vino mulſo decoctum

bibendum

bibendum præbeto, à quo nedum æger (vt ipſe inquit) liberabitur, ſed neque vnquam poſtea incidet in affectionem. Plinius II. lib. ij. de re medica cap. xxx. tanquam expertum commendat cochleas tres in olla noua clauſas, & circundatas, ac in furno combuſtas, ſi earum puluerem in vino, aut vbi volueris dabis. Alexander cap. j. lib. x. id ſcriptum reliquit. Iecur caprillum aduſtum læuigato, datoque ex vino potui, multum ipſis auxiliatur. Item vmbilicum infantis nuper nati præciſi paulululum in argentum, aut aurum includito, cum modico ſale, qui geſtat hoc alligatum, dolore prorſus non corripietur.

Περὶ εἰλεοῦ, ἢ χορδάψου. *Id eſt, De ileo, ſeu voluulo.* Cap. LXXX.

Celſ. li. 4. c. 13

Ileos, ſeu voluulus vnde nomen ſumpſerit.

2. Meth. c. 2.

SAEPE vero, & in tenuiore inteſtino (ſimilis quodammodo ei, qui in pleniori) affectus quidam oritur, quem Græci εἴλεον, interim χόρδαψον appellant, Latini vero voluulum, ſeu ileum, Celſus tenuioris inteſtini morbum, Barbaram ſectantes medicinam iliacam paſſionem nominant à ſymptomate (vt inquit Gal. ij. Meth. med.) nomen ſumens, nam εἰλέω, verbum Græcum, Latine verto, ſeu voluo ſignificat; inde εἴλεος, quaſi verſus, ſeu circunuolutus, quoniam ægris dolor circunuolutus accedat, Aëtio teſte cap. xxviij. lib. ix. Nec minus ſi χόρδαψος appelletur, & nomen à ſymptomate ſumpſit. Nam χορδεύω, verbum Græcum, idem Latine ſignificat, quòd inchordo, implico, ſeu irretio. Quare cum in hoc affectu tumor emineat in tenuium inteſtinorum parte, vt videatur inteſtinum

6. de Loc. aff. cap. 1.

ad chordæ ſimilitudinem conuolutum (Gal. auctore vj. de Locis aff.) propterea non ab re ab hoc ſymptomate, ſi χόρδαψος appelletur, nomen ſumpſit. Quòd vero morbus ſit peracutus, qui grauiſſimos moueat dolores, liquet à Paulo cap. xliiij. lib. iij. ſeu quòd affectio ſit inteſtinorum letalem dolorem inferens, patet apud Aëtium præcitato loco. At quòd inteſtina in eo afficiantur, &

Pars affecta.

6. de Loc. aff. citato loco.

inter ea, quæ ſublimia ſunt, atque gracilia, non autem craſſa, liquet apud Gal. commento Aphor. xliiij. lib. vj. ac vj. de Locis aff. cum dixit, Atque interdum alij quoque dolores, & quidem vehementiſſimi in ſublimioribus inteſtinorum partibus eueniunt, grauiter vomitionibus cruciantes,

Signa.

adeo vt nonnulli ſub fine ſtercus quoque euomere conſpiciantur. A quo affectu vix vnquam aliquis potuit ſanus euadere. Hunc ileon quidam, nonnulli chordapſum appellant. Ex vehementiſſimo itaque dolore in ſublimioribus inteſtinorum partibus eueniente, ac ex tumore apparente in eiſdem partibus, ad ſimilitudinem chordæ conuolutæ, ac vomitionibus grauiter moleſtantibus, eo quia ventriculo inteſtinum hoc vicinum eſt, pars hæc inteſtinorum, quod affecta ſit

Dubium.

nobis innoteſcere poteſt. Et ſi quiſpiam oppugnabit dolorem hunc, relatione ad eum qui in colo excitatur, vehementiſſimum eſſe non poſſe, id quod manifeſtauit Gal. cum ij. de Locis aff. vbi

Cap. 5.

dixit, igitur ex huiuſmodi doloribus ij, qui vehementiſſimi ſunt, haud ab re in craſſis inteſtinis conſiſtere putantur, qui vero mitiores ſunt, ex duobus, alterum neceſſarium eſt, aut quod in his

Cap. 1.

ipſis ſunt, ſed à leuiori cauſa, aut quod in tenuibus conſiſtant inteſtinis, tum eodem vj. de Locis aff. dum aſſeruit, ergo probabile eſt frigidum, eundemq. craſſum, aut viſcoſum humorem, ſeu flatuoſum ſpiritum in corpore craſſo, denſoq. genitum, ſed egredi nequeuntem dolorem excitare, vehementem quidem geminam ob cauſam, intemperantiam, ſcilicet, & corporum, quibus continetur, tenſionem, longum vero, quia difficulter vacuatur, nam corpora ambientia, tum ob craſſitudinem, tum ob ſpiſſitudinem ipſum arcere poſſunt, tenuium autem inteſtinorum tunicæ raræ, tenuique eſſentia conſtant, vt non ita diu huiuſmodi cauſas continere poſſint, neque propterea etiam tendi, & proinde dolor neque tam vehemens, neque tam perſeuerans eſſe poteſt, ſicuti in colo accidit, ex eiuſdem Gal. ſententia: non propterea tamen in ſe ipſo conſideratus dolor, qui in voluulo excitatur, vehementiſſimus non eſt, licet non adeo, vt is, qui colum cruciat. Non

Reſolutio.

igitur ſibi ipſi contradicit Galenus, neque eius ſententiæ in præcitatis locis inter ſe pugnant, ſed ambæ veræ ſunt. Symptomateque eſt voluulus in genere noxæ functionum naturalium ipſorum inteſtinorum, excretricis, videlicet, & proprie ipſius ablatæ, vt lib. de differ. & iij. de Cauſis

Cap. 4.

3. de Cauſis ſymp. cap. 2.

ſymptomatum patet. Nanque in eo (vt idem Gal. teſtatur comment. Aphor. xliiij. vj. & x. lib. vij.) nihil exit inferius, ne quidem ſi quiſpiam acerrimo vtatur clyſtere, idque proprium eſt,

Quis affectus præter naturam ſit ileos, ſeu voluulus.

atque inſeparabile huius paſſionis ſignum, ſeu ſymptoma, & commento Aphor. xxij. lib. iij. dicebat, quod voluuli, ſeu ilei, ſunt cibi ſuperfluitatum, quæ per aluum inferiorem excernuntur, retentiones, quæ magna ex parte fiunt ex alicuius inteſtinorum partis inflammatione.

Signa.

Vomitus autem non ſemper adeſt, & ſi quando exitialis fuerit voluulus, ſtercoris quoque vomitus aduenit, dolores aderunt ad præcordia, potum continere non poſſunt, & tormina cum doloribus in ventre: quemadmodum mulieri, quæ apud Tiſamenum decumbebat, voluuloque de-

3. de Morbis vulg. cõmenta. 2. tex. 6.

tinebatur, euenit, Hippocr. teſte iij. de Morbis vulg. Vt vero Aëtio viſum eſt, accedit talibus ægris dolor circunuolutus, ſtomachi nimia humectatio, exolutio, ructus inanes nihil leuantes, murmura inteſtinorum, cohibitio perfecta ſtercoris, & flatuum. Si vero intendatur affectio (vt ipſe inquit) omnia ſurſum feruntur, ob idque & vomitus pituitæ, ac bilis accedit, frigiditas totius corporis, dolorque, plurimis etiam ſpirandi difficultas, morituris autem amplius ſudor

frigidus,

frigidus, vrinæ difficultas, podex ita adſtrictus, vt neque ſpecilli extremum ſuſcipere poſsit, aliquando & ſtercus vomitu reijcitur. Euenit autem id, quoniam inteſtina media eorum complexione, ſeu conſtrictione, quam latis, ſeu tranſuerſis eorum fibris perficiunt, cum nec pondus, nec acrimoniam excrementorum tolerare valent, ea excernere, expellereque, quam longiſsime à ſeipſis nituntur, potiſsimum id inteſtinum, in quo affectus hic oritur. Cum vero prohibitum ſit id deorſum, & per ſe non potens ſe hac via exonerare propter factam in partibus inferioribus obſtructionem, cogitur contra naturam violenter mouere, & ad loca ſuperiora materiam noxiam extrudere, quoniam motus hic conſtringendi, complectendique inferne incipit. Ad quem etiam modum & acer ſuccus, & crepitus quoque deſcendere prohibitus, interim ex tam violenta inteſtinorum conſtrictione ad ventrem præter naturam reuertitur, deinde ad exitum properat, quemadmodum apud Galenum conſtat commento præcitati Aphoriſmi x. libri ſeptimi iij. de Nat. facultat. & tertio de Cauſis ſymptomatum. Quod vero intercluſa uia exitus iam dictorum excrementorum, hæc affectio fiat, omnium ferè medicorum conſenſu teſtatur Galenus præcitato commento Aphor. xliiij. lib. vj. Et quoniam meatus, ſeu viæ poſſunt intercludi, ac aboleri propter coalitum, anguſtiam, obſtructionem, compreſsionem, ac ſubſidentiam, propterea quæcunque cauſæ tales poſſunt in cauitatibus, ſeu meatibus inteſtinorum affectus excitare, poſſunt etiam, & ileum, ſeu voluulum gignere. Cunctæ autem reducuntur vel ad intemperiem, vel propter collectiones aliquas non naturales ipſius inteſtini tenuioris, vel propter ipſa, quæ in eo continentur excrementa, eodem Galeno teſte tertio de Cauſis ſymptomatum. Quapropter licet idem Galenus in commento præcitati Aphor. inflammationem, ſcyrrhum, vel abſceſſum, ac obſtructionem ſtercoris ſicci, & duri in aliquod iam dicti inteſtini volumen impacti tantam poſſe facere loci anguſtationem, vt nihil poſſit ad inferiora tranſmitti, & per conſequens ileum oriri fateatur, de reliquis vero cauſis, vtputa de humoribus craſsis, atque tenacibus dubitare videatur: tamen veniam præbet cuique ſi libeat, hanc inter cauſas ilei ponere, & etiam ſi quid aliud dicatur præter hoc: non enim negauit Galenus ex alijs cauſis, quàm ex inflammatione, vel obſtructione aridi ſtercoris poſſe voluulum excitari, ſed frequenter, ac ſæpenumero, ac magis probabiliter, & à pluribus confirmatum eſſe, quòd à prædictis excitetur cauſis, ita vt vj. de Locis affectis, ſic ſcriptum reliquerit. Itaque non ab re viſum eſt medicis antiquioribus, vel ab inflammatione, vel obſtructione aridi ſtercoris huiuſmodi tenuium inteſtinorum affectus oriri, de voluulo, ſeu chordapſo verba faciens. Concludimus itaque cum Galeno, quòd quamuis prædictæ duæ cauſæ præcipuæ ſint ipſius voluuli, inflammatio inquam, & obſtructio ſicci ſtercoris: tamen quæcunque alia valet adeo intercludere viam exitus, aut tantam facere loci anguſtationem, vt nihil poſsit ad inferiora tranſmitti, ſufficiens quoque eſt voluulum ipſum excitare, ſiue dicta intercluſio ſit per coalitum, ſiue per anguſtiam, ſiue per obſtructionem, ſeu compreſsionem, aut ſubſidentiam. Et propterea ab Aëtio præcitato loco nonnullæ narrantur voluuli cauſæ, vt continua ciborum corruptio, preſertim ſi multi, aut varij accipiantur & non aſſueti, maximeque ex pinguibus carnibus, ſimiliter & ex plagis quibuſdam, frigore vehementi, & aceruata frigidæ potione, maxime ſi ab exudantibus accipiatur, affectus hic excitari poteſt. Item contingit ijs quibus inteſtinum in ſcrotum vnà cum ſtercore delapſum eſt, indeque violenter retruſum, ex eoque inflammatum exiſtit. Fit autem ob veneni potionem, & ob induratum ſtercus circa tenuia inteſtina impactum. Singulæ autem prædictæ cauſę facile dignoſci poterunt. Externę quidem, ex ęgroti, ſeu adſtantium loquela. Internę autem, ex te ipſo proprijs ſignis, ac eorum, quę pręceſſerunt perpenſione, & reliquis, quę ſubſequuntur. Sic enim inflammationem ab obſtructione aridi ſtercoris proprie ſecernes, aut ſi propter eius delapſum in ſcrotum ortus ſit voluulus vel etiam quiſpiam alius redundans, ſuccus potiſsimum frigidus, craſſus, & lentus, licet non admodum probabile ſit, vt diximus ex Galeni ſententia, ex prędictis ſuccis adeo poſſe fieri prędicti inteſtini anguſtationem, vt nihil valeat ad inferiora tranſmitti. Quòd vero ab ileo vomitus, ſingultus, deſipientia, vel conuulſio malum ſit, decretum reliquit Hippocrates pręcitato Aphoriſmo x. libri ſeptimi. Nam vomitus (vt inquit Galenus eodem loco) non ſemper in ileis adeſt, ſed quando exitiales ſunt, & ſi vehementius diſtorqueantur, (vt ipſe ait) ſtercus eis ſuperiora petit, atque ſingultiunt. Quidam vero deſipiunt, & conuelluntur compatiente neruorum principio ſtomachi paſsioni, vt ipſe refert. Si vomitus autem ſtercoris contingat, exitialis erit affectus, à quo vix vnquam quis potuit ſanus euadere, vt eodem commento Aphor. xliiij. & vj. de Locis affectis. Quòd vero hic voluulus acutiſsimum ſit malum, ac quòd periculoſus ſit omnis voluulus, idem Galenus teſtatur iij. de Morbis vulgaribus. De quo Paulus ſic ſcriptum reliquit. Qui enim hoc malo ſunt oppreſsi, miſerabili tandem morte pereunt, ſtercus per os reddentes. Familiaris autem hæc affectio exiſtit ętati puerili, vt Aëtius inquit, euadunt tamen beneficio humiditatis. Senibus vero non valde familiaris eſt, ſi tamen ipſi in hanc affectionem incidant, ferè nunquam conualeſcunt. Iliacorum vero paſsio acuta eſt, & ſub anguſto tempore periculoſa, Theodoro Priſciano auctore cap. ix. lib. ij. ad Timotheum. Eius autem curatio pro cauſarum diuerſitate variari contingit. Quòd ſi ab inflammatione

Cap.13.
3. de Cauſis ſymp. cap.2.
Cauſæ.
3. de Cauſis ſympt. loco citato.
Cap.1.
Prognoſtica.
Aphoriſ.44. lib 6.
6. de Loc. aff. cap.1.
3. de Morbis vulg loco cit.
Curatio, ſi ex inflammatione fiat.

Venæ ſectio.

matione ortum ducat, alijs conſentientibus, à venæ ſectione exordienda curatio erit, vt omnes conſentiunt, & ratio dictat, eaque iteranda, ſi opus fuerit. Incidatur autem interna cubiti vena, eadem victus ratione inſtituta, ac reliquis medicamentis adhibitis, quæ in cura coli doloris ex inflammatione præcepimus: id tamen ſeruantes, tam in ileo orto ab inflammatione, quàm ex quauis alia cauſa, quòd medicamenta, quæ per os voranda præbentur, magis competunt, quàm in coli dolore ſumpta à poſitu indicatione, prout capite de dyſenteria recenſuimus.

Purgatio.

Quapropter à venæ ſectione vno, vel altero leniente clyſtere adhibito, (prout præcedente capite docuimus) confeſtim medicamentum leniendo purgans exhiberi debet, ceu eſt manna, caſſia fiſtula, ſaccharum violaceum, ſeu ſyrupus ex pluribus infuſionibus violarum, & interdum cum aliquo prædictorum ℥.ß. vel ℥. vij. diacatholicon adijcere. Sæpe etenim id auxilij ſatis eſt, vt inquit Celſus, tumore preſertim in vmbilico exiſtente.

Si fiat ex ſtercorum multitudine curatio.

At ſi ex ſiccorum ſtercorum multitudine, facta obſtructione, ileos excitetur, quæ ſtercus ipſum emolliunt, atque humectant, & per aluum ſubducunt, tribuenda eſſe cenſeo, veluti eſt ius pingue gallinarum, ſeu pullorum, aut phaſianorum, aut in eorundem iure decocta ptiſana. Pariter conueniunt lenientes clyſteres poſt prædictorum aſſumptionem, qui ſic parentur. Recipe foliorum maluarum, violarum, mercurialis, & althææ, cuiuſlibet manip. j. florum chamæmeli, fœnugræci manip. ß. ſalis communis parum, bulliant in aliquo prædictorum iurium, cuius decocti per colum transfuſi, aſſumpta ſufficienti quantitate, adijcias olei communis, amygdalarum dulcium, aut chamæmelini, aut anethini ℥. iij. mellis roſacei ℥. ii. quibus ſimul commiſtis fiat clyſter. Interim poteris butyri recentis, aut adipis anſerinis ℥.ß. addere. Nec erit alienum (potiſſimum vbi ęgri ventriculus valeat) ℥. iiii. vel libram ß. olei communis dulcis, aut tantundem olei amygdalarum dulcium abſorbendum præbere, & vbi hæc non ſuffecerint, audacter aliquod medicamentum purgans, eorum, quæ modo meminimus, præbeto.

Cap. 94.

Nam obſtructio quæ fit à ſtercore duro, quod interſepit inteſtinum (vt Galenus teſtis eſt lib. art. medic.) primum quidem habebit duritiei remedium ex humidis, pinguibuſque clyſteribus: demum ex acribus euacuationem expoſcet, in hunc etiam vſum (vtpote vtrunque perficiens) confert ius galli à Meſue deſcriptum.

Cap. proprio

Extrinſecus inſuper irrigationes, fomenta, ac cataplaſmata, quæ emolliendi vim habeant, ac leniendi, applicentur. Quorum copiam præcedenti cap. reperies. Commodum eſt etiam in oleum calidum deſcendere, aut in balneum deſidere ex aqua, & oleo refertum. In aqua vero prius decoqui poſſunt malua, aut althæa.

Si ex humoribus craſſis fieri contingat voluulus, curatio.

Si autem contingat ab humoribus craſſis, ac tenacibus voluulum excitari, ſimili modo curari debebit, quo & curari debere præcepimus coli dolorem ortum ex eadem cauſa.

Si ex cruditate.

At ſi ex cruditate, ſeu ex ciborum corruptione voluulus fuerit excitatus, ſi adhuc crudus, ſeu corruptus cibus ventri inſidere videatur, confeſtim æger cogendus eſt, vt vomat, ſumpta aqua tepida cum pauco aceto, aut ſyrup. acetoſo, aut etiam aqua mulſa, ſimiliter tepida. Verum ſi nihil ciborum crudorum in ventre contineatur, omni conatu (vt inquit Aëtius) enitendum eſt, quo tum flatus, tum ſtercora infra trahantur, idque per glandes, illitioneſque, & clyſteres, vt ipſe refert, atque magna diligentia in ſingulis adhibita perficiendum. Purgans medicamentum, vbi prædicta non ſuffecerint, exhibeatur, ex hiera, videlicet, & confectione de dactylis, aut diacath. cum aliquo prædictorum lenientium medicamentorum compoſitum. Eſt etiam vſitatum, & accommodatum anethi decoctum potum, ex Pauli, & Aëtij auctoritate. A potu autem panem in aquam feruentem conijce, eiuſque fruſta calida confeſtim edenda præbe, vt ijdem inquiunt Aëtius, & Paulus, idque preſertim ſi ab inflammatione voluulus ortus non fuerit. Item ſi anethum ipſum in aqua, & oleo decoquatur, atque ita bibatur, deinde fruſta panis ex aqua feruenti præbeantur mirum in modum ægri iuuantur, ex Oribaſij ſententia. Commodum eſt etiam maluæ ſemen tritum, ac potui inſperſum, eodem Aetio teſte. Nec minus opitulabitur chamæmeli decoctum, quod quidem, vt ſi quid aliud hypochondriis, ac reliquis viſceribus, quæ circa hypochondria ſunt, gratum exiſtit, condenſata corpora rarefaciens, indurata emolliens, ac tenſa relaxans, doloreſque ſedat, ac mitigat Galeno teſte

Cap. 9.

iij. de ſimplic. medicament. facult. quin & tale quoque eſſe lini ſemen, vetus ſermo prædicat (vt ipſe inquit) quamuis minus chamæmelo ſit viſceribus gratum, minuſque calidum, & præterea eſſentiæ craſſæ, hæc inquam medicamenta præberi poſſunt voluulo ex quauis prædictarum cauſarum orto, præterquam ſi ab inflammatione fuerit excitatus.

Quibus podex fouẽdus ſit.

Fouendus inſuper & podex erit per ſpongias calidas indifferenter voluulis ex quauis cauſa ortis, nedum eo tempore, quo glandes fuerint appoſitæ, vt Aetius inquit, ſed in reliquis quoque temporibus, vt ex eis qui ad imum inteſtinum poſitus eſt muſculus, relaxetur, nec ab ipſo conſtrictionis motus incipiat. Ex folijs itaque maluarum, althææ, chamæmeli, ac ſeminis lini decoctum in aqua, & oleo paretur, ac per ſpongias calidum applicetur ſæpius. Vel in eodem decocto inſideat æger.

Curatio ſi fiat voluulus ex deuorato veneno ſo pharmaco.

Doloribus vero adhuc perſeuerantibus, & maxime quibus infuſi clyſteres non infra rurſus prodeunt, etiam ea quæ dolorem leuant, exhibenda ſunt, itemque conuenientes antidoti ante ſomnum, ex decreto Aetii, ceu ex viperis theriaca exiſtit Andromachi, poſt eam vero, quæ mithridati nomen habet. Si vero à veneno ſo pharmaco quis in voluulum incidat, aquam tepidam multum bibendam dabimus, vomereque cogemus. Deinde oleum calidum in potu dandum,

aut

aut iura pinguia, vt denuo vomant ex moderato eorum potu. Deinde ita parumper quieſcant, & poſtea theriacen accipiant cum vino diſſolutam, quemadmodum Aëtius, & Paulus pręcipiunt. Et ſi adhuc perſeuerauerit, purgante medicamento vtare aliquo eorum, quæ ſupra commemorauimus. Quòd ſi ex inteſtinis in ſcrotum prolapſu voluulus contingat, confeſtim tentandum eſt, vt decubitu ſurſum verſus vergente adornato delapſum inteſtinum ad inguinum partes retrudatur, atque poſt leuiter citra violentiam, ac compreſſionem ligamento adhibito contineatur, vt patet ex pręcitatorum auctorum ſententia. Reſiſtit ileo diſcerpti veſpertilionis ſanguis ventri illinitus, Item ſenectus ſerpentium decocta cum roſaceo in vaſe ſtanneo, ſi ventri illiniatur, ceu apud Plinium ſecundum legitur lib. ij. de re medica cap. xxxiij.

περὶ τῶν ἑλμίνθων. *Id eſt, De lumbricis.*

Caput LXXXI.

QVEMADMODVM in magno Mundo animalia quædam non ex ſeminibus, ſed ex putredine generationem habent, ita quoque proportionabiliter in paruo mundo ex eadem putredine parua quędam animalia gigni conſueuerunt, quę Gręci ἕλμινθας, Latini vero lumbricos appellare ſolent. Quanquam apud Græcos, preſertim Gal. quod Gręci ἕλμινθα nuncupant, modo quid commune intelligitur omnium lumbricorum differentiarum, vt liquet j. de Locis aff. Vbi cum à locis ipſis morborum indicia ſumere præciperet, dicebat, lumbrici in inteſtinis gignuntur, vſus verbo ἕλμινθες. Hoc nanque quod commune ſit cunctis lumbricorum differentijs infra patebit. Illud idem confirmauit Paul. cap. lvij. lib. iiij. cum dixit, tres eſſe vniuerſas ἑλμίνθων, hoc eſt lumbricorum differentias, & ab Ariſtotele quoque ſic ſcriptum eſt lib. v. de Nat. animalium cap. xix. ἕλμινθες, hoc eſt lumbrici, quorum genera tria ſunt, &c. Interim vero per ἕλμινθα duas duntaxat lumbricorum differentias intelligere videtur idem Gal. quemadmodum patet lib. de differ. morb. quo loco dinumerans eos affectus, qui toto genere in numero ſunt præter naturam, ait, quemadmodum ſunt, ἕλμινθες, καὶ ἀσκαρίδες, vbi luce clarius liquet per ἕλμινθας, nedum teretes lumbricos intellexiſſe, verum etiam & latos, qui nec minus toto genere præter naturam ſunt, veluti & teretes. Quamuis Hippocr. Aphor. xxvj. lib. iij. illos στρογγύλους ἕλμινθας appellet, hoc eſt teretes, & idem Gal. ſimul cum Hippocr. xiiij. Meth. med. teretes στρογγύλους nuncupauit, latos autem πλατείας cum dicebat, εἴτε ἕλμινθες, εἴτ' οὖν στρογγύλαι τινὲς ὦσιν, εἴτε καὶ πλατεῖαι, hoc eſt lumbrici, ſiue hi teretes ſint, ſiue etiam lati. Sic etiam Paulus ἕλμινθας, στρογγύλους teretes, & πλατείας latos nuncupat. Quemadmodum etiam & Ariſt. præcitato loco, quamuis etiam latos alicubi κειρίας nominet idem Galenus, vt patebit. Non raro autem Gal. per ἕλμινθα vnam duntaxat lumbricorum differentiam, eorum, videlicet, qui teretes Latine dicuntur, ſubintelligit, ceu liquido conſtat præcitato lib. xiiij. Meth. med. Vbi eorum, qui toto genere præter naturam ſunt affectuum meminit, poſt enarratas abſceſſuum tres differentias, nedum ſemel, ſed bis dicebat in vno loco ἕλμινθες, καὶ ἀσκαρίδες, καὶ κειρίαι, & poſt pauca iterum ἀσκαρίδες τε, καὶ κειρίαι, καὶ ἕλμινθες, quo etiam modo Aëtius teretes lumbricos ἕλμινθας duntaxat appellat, vt liquet lib. ix. cap. xxxix. Ex quibus omnibus liquet Galenum inconſtantem haudquaquam fuiſſe, licet diuerſis in locis diuerſimode de lumbricis verba feciſſet. Perpetuo enim in eius doctrina palam eſt tres eorum differentias conſcripſiſſe, vt præcitato lib. xiiij. Meth. eſt videre, & comm. Aphor. xxvj. lib. iij. Quarum vna ἕλμις, ſeu ἕλμις στρογγύλος, altera ἕλμις πλατεῖα, ſeu κειρία, reliqua, & tertia ἀσκαρὶς dicta eſt, in hiſce etenim locis particulatim, ac diſtincte magis de eis loqui fas erat, id quod in reliquis iam dictis nequaquam neceſſarium fuiſſet. Audacter igitur cum eo, Paulo inſimul ac Aëtio tres tenemus eſſe vniuerſas lumbricorum differentias, ſeu ſpecies, teretum, videlicet, latorum, ac Aſcaridum, ſeu tenuium. Quod ſi Hippocr. Aphor. præcitato xxvj. lib. iij. duarum tantum meminit, teretum, videlicet, & Aſcaridum, non propterea tertiam negauit differentiam, quæ eſt latorum, quinimò dicens ἕλμινθες στρογγύλαι, aliam ἑλμίνθων olfecit differentiam, quæ eſt latorum, alias ſuffeciſſet ei dixiſſe ἕλμινθες καὶ ἀσκαρίδες, nec addidiſſet illud στρογγύλαι. Adde quòd propterea latum lumbricum ſubticuit eodem loco, quoniam (vt Galenus inquit in comment.) rarior eſt eius generatio, tum etiam quod neque eius erat propoſitum de omnibus agere paſſionibus, quæ mortalibus accidunt, ſed de illis tantum, quæ ſingulis ætatibus accidunt, Atqui lati lumbrici generatio ea ætate fieri nequaquam poterat. Nec propterea ſibijpſi aduerſatur, etiam ſi liber de morb. ſit germanus eiuſdem Hippocr. & non Polybi, ſeu alterius cuiuſdam; cum libro iiij. eiuſdem de teretibus, ac latis duntaxat mentionem fecerit, aſcaridas ſubticens. Nam duo eodem loco diſſerere intendebat de lumbricis, vt cuilibet eius verba recte intelligenti patere poterit, quorum vnum erat, nunquid vtraque differentia gigni potuiſſet in puero adhuc in vtero exiſtente, ſecundum propoſitum erat, nunquid lati, veluti rotundi parerent: cum itaque tenuis lumbricus ἀσκαρὶς dictus, nec infantibus oriatur, donec vtero geruntur, vt ex eius verbis colligi poteſt, nec præ eius tenuitate parere potuiſſet, nam ex eo nihil procreari aliud poteſt, ex

Cap. 5.

Cap. 8.

Cap. vlt.

Cap. 17. & 18

14. meth. c. 17 18. & 19.

Tres eſſe lumbricorũ dĩas

4. de Morb. verſus fine.

Ariſtotelis ſententia præcitato cap.xix. lib. v. de Natura animalium, iure aſcaridas miſſos fecit, & tantum teretum,& latorum meminit. Sed quid Celſo dicendum ſit,qui cap.xvij.lib.iiij. duas tantum lumbricorum tetigit differentias,latorum,videlicet,& teretum,cum dixit,nonnunquam autem lumbrici quoque occupant aluum, ijque modo ex inferioribus partibus, modo fœdius ore redduntur,atque interdum latos eos, qui peiores ſunt, interdum teretes videmus. An quia vel aſcarides non nouit,vel cum adeo exigui ſint,ac tenues,ac in infima,& ignobiliori parte orti, nullumque ex eis prauum ſequatur ſymptoma, eos paruifecit, nec in aliorum numero complexus eſt? Auicennas autem licet obſcure, ac confuſe (vt eius mos eſt) de eis loquatur, adeo vt quatuor lumbricorum differentias admittere videatur, ſi quis eius verba intro inſpiciat, tres etiã duntaxat poſuit Paulum ſectatus, id quod argui poteſt ex diuerſitate materiæ, ex qua generantur,quam triplicem eſſe aſſerit,ex cuius diuerſitate voluit eorum quoque diuerſitatem argui poſſe. Communicant autem diuerſæ eorum differentiȩ in materia generationis quodammodo. Quoniam (vt inquit Ariſt.) in excrementis oriuntur, adhuc intra animantem contentis, & vt refert Galenus comment. præcitati Aphor. xxvj. lib. iij. ex putredine generationem habent ex corruptis cibis preſertim orta. Hoc autem excrementum, ſeu putredo (vt iſti aſſerunt) cruda, craſſa, pituitoſaque materia eſt, putredinique accommoda, Paulo auctore. Nec propterea ab Ariſtotele diſcrepat, qui neque negauit talia debere eſſe excrementa, ſed ſatius ei fuit vniuerſaliori vocabulo vti. Eſt etenim in excrementorum numero cruda,craſſa,ac pituitoſa materia, & putredini accommoda in inteſtinis contenta, vel ſaltem alui excrementis quodammodo permixta eſt. Ex reliquis vero humoribus nullum lumbricorum genus gigni poteſt. Nam bilioſus ſuccus, nedum improportionata materia eorum exiſtit, verum eos ſua amaritudine, & acrimonia perimit,vt inquit Paulus. Et ſi quando flaua bilis vna cum lumbricis infra, aut etiam vomitu eruperit, ipſos quidem inteſtina obſidere, humorem vero bilioſum ventriculi os, aut aliam quampiam particulam occupare ſcito, vt ipſe fatetur. Neque ex atrabile oriri poſſunt cum frigida, & ſicca exiſtens, longinqua ab animalis tum proportionalitate, tum vita exiſtit. Quapropter non ab re dicebat Paulus,quod hæ duæ ſubſtantiȩ alimenti naturam egreſſæ lumbricis procreandis ineptæ redduntur. Nec minus inepta materia eorum, ſanguis exiſtit, quoniam ſubſtantiæ proprietatem, ac proportionem habet pro nutrimento partium hominis, & non pro lumbricorum generatione, intraque vaſa continetur. Quod ſi accidat præter naturam ad inteſtina effundi, aut infrigidatus in grumos vertitur, aut calfactus ſuppuratur,interim autem liueſcit,aut alio quodammodo corrumpitur,ita vt omnino impoſsibile ſit, vt ſanguis permaneat, Galeno auctore commento Aphor. xx. lib. vj. Quapropter ex ſanguine lumbricos procreari impoſsibile eſt. Conueniunt etiam in agente, qui calor eſt non abſolute putridus. Etenim ſola putredo non eſt ſufficiens ad eos generandos, vt inquit Galenus, ſed & calore plurimo indiget, naturali inquam, qui materiam obtineat, idoneam ſiquidem ad talium animalium generationem. Non itaque imbecillus, ac exiguus requiritur calor innatus pro lumbricorum generatione, ſed validus, ac plurimus. Quoniam ſi talis fuerit, vt in valde tenellis exiſtit, nondum poterit tam putridam materiam obtinere, ex eiuſdem Galeni ſententia. Nam quamuis plurimum habeant ipſi inſitum calidum, vt patet xiiij. Aphor.lib. j. ratione ætatis, illud tamen habent cum humiditate permixtum, quoniam plurimum ſanguinis habent, Galeno teſte tertio prognoſticorum. Necnon propterea,quia cibi copiam, aut lactis ingerunt atque inordinatam, magnam quoque crudi, ac pituitoſi ſucci quopiam cumulant, quæ cum ab eodem eorundem calore obtineri nequeat, vt qui non adeo validus exiſtat, ea de re in valde tenellis lumbrici generari non poſſunt. Corrumpit itaque, ac idoneam quodammodo efficit materiam putredinis calor, in cruda, craſſa, ac pituitoſa materia exiſtens: perficit autem inquantum poteſt, informat, ac præparat, modo quo poteſt ipſam obtinens innatus,vt exinde lumbrici procreentur. Nihil etenim putreſcens, ſed concoctum gignitur, vt inquit Ariſt. iij. de Gen. anim. capite xj. loquens de animalibus, quæ ſponte oriuntur. Neque ipſi lumbrici ea ratione, qua in vniuerſo generantur, pro eiuſdem expurgatione. Nam ſatis eſt pro inteſtinorum expurgatione, ſeu abſterſione flauæ bilis ad inteſtina effuſio, vt patet quinto de Vſu partium. Sed potius id, quod melius, natura eligens, putredinem eam haudquaquam derelinquens, nec omnino eam obtinere valens, quod melius eſt eligit, ipſamque lumbricorum ſpeciebus informat. Ariſt. quoque quarto Meteor. dicebat, animalia fieri in iis quæ putreſcunt, propterea quod ſegregata caliditas naturalis exiſtens, hoc eſt ab ijs quæ putreſcunt propter aduentum alienȩ caliditatis: eadem caliditas naturalis relatione ad id quod ex putredine generatur animali vſque adeo materiam putreſcentem obtinet, quod conſtare facit ſegregata, hoc eſt putrida excrementa, ea concoquens, & exinde ea conſtituens, vt liquet citato loco de generatio. animalium, id quod in valde tenellis perficere nequit (vt Galeno viſum eſt) Nec minus & in loco conuenienti conuenientiam habent. Quoniam ſingulæ iam dictæ tres lumbricorum differentiȩ in inteſtinis generationem obtinent, quemadmodum apud Galenum libro primo de Locis affect. vbi morborum indicia ſumens à locis ipſis, eo quòd quibuſdam locis ſolis morbus hic accidat, quibuſdam vero ſolis nunquam eueniat, dicebat, quippe ſoli oculi ſuffuſione laborant, lapis in

renibus,

Auic. lib. 3. fen. 16. tract. 5. cap. 1.

Quod in materia cõicent.

Quod ſimiliter in efficiente eorum cauſa conueniãt.

Cõment. 28.

Cap. 4.

Cap. 1. tex. 13

Cap. 5.

Quod in loco etiam conueniant.

renibus, & veſica duntaxat naſcitur, atque (vt nonnullis placet) & in colo, ἕλμινθες, id eſt lumbrici in inteſtinis gignuntur. Ex quibus patet toto cœlo aberrare eos, qui in ventriculo lumbricos generari poſſe Galen. aſcripſerunt male eiuſdem verba intelligentes commento Aphor. præcitati xxvj. lib. iij. cum dicebat. Cibus autem puerulis nonnunquam corrumpitur in ventre, & præcipue inferiore, verum caliditas in valde tenellis nondum materiam obtinet. Nanque ſi paucis interpoſitis verbis in eodem comment. perlegiſſent Galen. noluiſſe ventriculum intelligere in præcitatis verbis, ſed inteſtina percepiſſent; dicebat etenim idem Galenus. Aliud vero genus lumbricorum eſt rotundorum, ſeu teretum, qui in ſuperioribus magis inteſtinis generantur, adeo quod ad ipſum quandoque ventriculum aſcendunt. Noluit itaque Galen. per ventrem, eumque inferiorem ventriculum intelligere, ſed inteſtina, vt patet. Eſt nanque, nedum eius mos, verum etiam & Hippocrat. (quemadmodum legitur ij. prognoſticorum) per inferiorem ventrem, nedum ventriculum ipſum, ſed ieiunum, atque vniuerſa inteſtina intelligere. Ceterum conceſſo, quod etiam ventriculum ſubintelligat Galenus, cum dixit, plerunque in ventre puerilis cibus corrumpitur, quo medio demonſtrabis lumbricos voluiſſe in eo gigni poſſe? cum poſſit cibus in eo corrumpi? nec propterea lumbricos in eo gigni, quoniam ab eodem ventriculi proprio calore ita corruptus cibus nequit adeo obtineri. neque corruptus fuiſſet, ſi eum euincere, ac obtinere potuiſſet, ſed cum primum ad inteſtina deſcenderit, ibi generantur, id confirmauit paulò infra, cum dixit, in ſuperioribus magis inteſtinis teretes lumbricos generari, adeo quod quandoque ad ipſum ventriculum aſcendunt, & non dixit, quod in ipſo generantur. Secundo etiam de ratione victus in morbis acutis, ſub proritationis nomine morſum comprehendens, quem acris humor in inteſtinis, ſiue in ventriculo, & preſertim ipſius ore parit, & vigiliæ, (inquit Galenus) & ira, & mœror, & lumbrici, qui ab inteſtinis ad ventrem vſque aſcendunt. Cui ergo in dubium venerit hic aperte Galen. negaſſe lumbricos in ventriculo oriri poſſe. Quoniam cum de morſu inteſtinorum, ventriculi, & preſertim oris eius verba feciſſet, ac de eius cauſis, inter quas lumbricos connumerauit, non vtique dixiſſet, qui ab inteſtinis ad ventrem vſque aſcendunt, ſed qui in ipſo ventre generantur, aut ſaltem id addidiſſet, ſi inſufficientiam euitare voluiſſet, poſſent etenim pariter morſum ventriculi cauſare lumbrici in eo geniti, ſi generari poſſent, ceu ijdem ab inteſtinis ad eundem aſcendentes. Id etiam confirmauit Ariſtot. quarto Meteororum, cum dixit. In coctione animalia non generantur, & cetera. Nam in ea aut Hepſeſis fit, cum cibi perfecte concoquuntur, aut Molynſis, hoc eſt cruditas ei oppoſita, ex quarum neutra lumbrici gigni poſſunt; niſi prius excrementa, quæ hepſeſim ſubterfugiunt, fuerint ſegregata atque corrupta: quamprimum autem fuerint ſegregata, ea inteſtina excipiunt, vbi putreſcentia, vtpote, deſtituta à ventriculi calore, idonea lumbricorum materia fiunt, continentium partium calore adeo ea euincente, vt alia generet animalia. Id enim eſt quod Ariſt. dicebat. Digeſtum eſt enim in ſuperiori ventre, putreſcit autem in inferiori ſegregatum. Pariter & Paulus, qui de teretibus lumbricis verba faciens ait, eos in gracilibus plerunque inteſtinis conſiſtere, & ſuperiorem ventriculum ſubire, ideoque frequenter per os deijciuntur, quibuſdam, & è naribus redduntur. Celſus autem lumbricos aluum occupare dixit, quanquam fœdius interdum ore reddantur. Theodorus vero Priſcianus libro ij. ad Timotheum cap. xvij. ſi lumbricos aliquando ſtomachum, aliquoties inferiora poſſidere ſcriptum reliquit, haud propterea eos in ſtomacho generari dixit: quandoquidem tum ſtomachum poſſidebunt, cum ad ipſum aſcenderint, veluti Galen. & Paulus præcitatis locis ſcriptum reliquerunt, & non quia in eo geniti ſint. Id quod haudquaquam ipſe fatetur, qui item tres eorum eſſe differentias eodem loco aſſeruit. Ceterum quamuis iam dictæ tres lumbricorum differentiæ in materia efficiente, ac loco communicent vniuerſaliter, ſi quis tamen magis particulariter ea ſcrutari voluerit, differre inter ſe inueniet, tum materia, quoniam licet ea putredo ſit, vnam ſpeciem quam alteram à maiori, vel minori putredine ortum habere reperiet, ſic etiam ex multa, vel pauca materia putrefacta. Nec minus diuerſitatem quandam reperiet in agente, nam quamuis eorum omnium generatio à calore plurimo fiat, tamen idem calor reſpectu diuerſarum differentiarum lumbricorum iam dictarum, quandam habebit in eius magnitudine differentiam. In loco quoque (licet vniuerſaliter, vt diximus, communicent) quoniam non niſi in inteſtinis generari poſſunt, differunt tamen: quoniam teretes in ſuperioribus magis inteſtinis generantur, aſcarides in parte maxime inferiori craſſi inteſtini. Ipſe vero lumbricus latus, qui & longiſſimus quoque eſt, ſæpe per tota extenditur inteſtina, quamuis rarior ſit eius generatio, (vt inquit Galenus præcitato commento Aphor. xxvj. lib. iij.) licet in tenuibus preſertim oriri incipiat, Aëtio auctore cap. xl. lib. ix. Quo fit vt propterea diuerſa ſit eorum forma, ſeu figura. At quidquid tandem ſit de eorum conuenientia, ac differentia, quod inteſtina afficiantur, qualiſcunque fuerit lumbricus genitus, ex iam dictis liquet, licet in teretibus inteſtina, gracilia preſertim, in aſcaridibus craſſum, ſeu rectum, & in latis, vbi longius extendantur, tam tenuia, quàm craſſa affecta ſint. Patet inſuper eos morbos eſſe in numero, tota ſubſtantia præter naturam, quemadmodum Galenus teſtatur libro de differ. morb. & xiij. Method. meden. Ex cuius ſententia eorum ruit opinio, qui volunt lumbricos

Quod in ventriculo, lumbrici non generantur.

Tex. & comment. 13.

Cõment. 55.

Cap. 3. tex. 28

Quibus inter ſe differunt, dictæ tres lũbricorũ dr̃iæ.

Pars affecta quæ ſit.

Cap. 8.
Cap. 19.

in inteſtinis genitos aliquem præſtare vſum, pro eorum, videlicet, expurgatione, ſeu deterſione. Nam cum tota ſubſtantia præter naturam ſint, nulla ratione fieri poteſt, vt actionem aliquam, aut vſum naturalem animatis corporibus præſtent: quinimò eas potius impediunt, atque vitiant, nonnullos, eoſque non ſpernendos præter naturam affectus generantes: referuntur etenim & actiones, & vſus ſecundum naturam, ad partes ſecundum naturam noſtri corporis exiſtentes. Cum itaque neque partes, neque ſecundum naturam ſint, ſed toto genere præter naturam (vt diximus) valeant, qui talia ad pauca reſpicientes, temerarie effutiunt. Nos vero ad eorum indicia deſcendemus, primo teretum, cum inter alios frequentiores fiant, cum febribus, & citra febres, atque ſpeciem habeant omnibus perſpicuam, Paulò teſte, ſimiles nanque ſunt vermibus in terra ortis, quos Græci ἔντερα γῆς, hoc eſt inteſtina terræ appellant, vulgus oniſculos vocat. Secundo latorum, & tertio aſcaridum, ſeu tenuium. Conſcribuntur autem teretum non pauca ab Aëtio, & Paulo inditia, quamuis (vt Paulus inquit) non omnia in omnibus ſigna inquirere oporteat, ſed plurima, aut nonnulla eorum. Sequitur autem eos qui rotundos lumbricos continent, incredibilis morſus ſtomachi, ventris, ac inteſtinorum, tuſſes exiguæ cum ſiccitate irritantes. In ſomno tremunt, & præter rationem exurgunt nonnulli, & cum clamore expergefiunt, & iterum ſopiuntur, quoſdam comitatur ſingultus, quidam vero, & linguam foras protendunt, oculoſque claudunt, & taciturni ſunt, excitanteſque moleſte ferunt, ob imbecillitatem vigilare nequeuntes, & dentibus frendent, ac ſuperuacue mandunt, preſertim ſi infantes fuerint, & quidam eorum neglecti motu pulſus deſtituuntur, ac refrigerantur, atque eorum inſtar, qui animo linquuntur, tenuem quendam, ac frigidum ſudorem exſudant, & vt plurimum liueſcunt. Contingit autem aliquando faciem eis fieri rubicundam, maxime circa malas, verum color hic rurſus in pallorem ſolito maiorem tranſit. Quidam etiam pulſum inæqualem habent, obſcurum, deficientem, ac recurrentem. Alijs etiam appetitus perditio accedit, & febres augeſcunt inordinatæ, quæ cum extremorum perfrictiones tertia, interim quarta die, vel nocte acceſſionem ſine ratione habent. Alij inſtar delirantium peregrina in ſomnis loquuntur, interim cum clamore præter rationem exurgunt, citoque rurſus collabuntur. Alij decubitum tranſmutant continue dormientes, angoreque vexantur, & ex loco ad locum ſeſe viciſſim proiectant, atque multi inuocales omnino perſiſtunt. Interim præter id, quod cibum auerſantur, ſi quid acceperint, illi nauſeabundi vix deglutire poſſunt. Pleriſque vero aluus deſcendit corruptos cibos egerens, & tympani modo venter eis inflatur, & quidam etiam oculos ſanguine ſuffuſos habent. Cuncta vero hæc accidunt, tum ab ipſis animalibus in inteſtinis obuolutis, ſeu cum per eadem ſerpunt, ac redunt, & morſum inferunt, tum ex febrili calore prauos vapores ad cerebrum tranſmittente, ex putrida in ventre collecta humiditate exhalantes, vt Paulus refert. Ex ea item, quæ præceſſit victus ratione poteris lumbricorum generationem percipere, nanque craſſorum nimirum, & quæ difficulter conficiuntur, alimentorum vſus præceſſit, ac eadem largius ingeſta fuere, & maxime frumentacea, eoſdem item comperies balneis à cibo vſos fuiſſe, vt teſtatur Aëtius. Cum vero qui latus appellatur lumbricis, mutatio ſit, (ſi ita dicere libeat) ſeu permutatio membranæ intrinſecus tenuia inteſtina ambientis in corpus quoddam viuum, ex Aëtio, vt autem Paulus inquit, mutatio eſt adnatæ in interiori inteſtino membranæ in materiam animalis modo mobilem, quæ ſæpe tota redditur longitudine incredibili, & in his, qui febre carent abundat, quandoque in longis, ac diuturnis morbis etiam cum febre accidit, propterea non ab re continuo ſtomachi morſus infert, & ad cibos incorrigibilem appetitum, nam quod animatum euaſit (vt Paulus refert) in inteſtinis obiectum alimentum rapit, vt alio ſtatim opus ſit, & niſi aſſumpſerit, inteſtina roduntur, ceterum ea, quæ accipiuntur, non ſubcenturiata, ſeu copioſe digeruntur, ſed cito excernuntur: ijs occupatos comitatur corporis gracilitas, etiam impotentia, ſeu imbecillitas cum tarditate, nam quod viuificatum eſt in inteſtinis, vbi recens exhibitum cibum conſumpſit, poſtea ex ipſo ſolido corpore rodit. At certiſſimum, & minime fallax indicium eius erit, ſi cum recrementis, quædam ſemini cucurbitæ, ſeu cucumeris ſimilia excernantur, auctore Hippocrate libro iiij. de morb. quem ſectati ſunt Galenus primo de Locis affectis, & Paulus, ac Aëtius locis præcitatis. Decipiuntur autem qui talia excrementa eiuſdem lumbrici partus eſſe dicunt, ab Ariſt. illud capientes præcitato cap. xix. lib. v. de Nat. animal. cum dixit, latum autem illud ſolum inteſtino adhærens parit ſimile cucumeris ſeminis, quo indicio medici id genus lumbrici ineſſe intelligunt. Non enim intellexit Ariſt. tale excrementum ſimile cucumeris, ſeu cucurbitæ ſemini eſſe lati lumbrici partum, tanquam aliud animal, ſed veluti quoddam proprium ipſius excrementum, ſeu pars eiuſdem. Sunt etenim excrementa, ex quibus medici in affectarum ſedium, ſeu earundem affectuum notitiam deueniant in triplici differentia, vt patet, tum primo, tum iij. de Locis affectis. Nam aliquando partes ſunt ſedium affectarum, aut ipſorum affectuum, quæ eorum eſſentia ſoluta, vel diſſecta excernuntur. Interdum ea quæ in ipſis continentur, nonnunquam aliquod, quod morboſas diſpoſitiones ſequitur, excrementum excernitus. In primo itaque excrementorum genere continentur recrementa illa ſemini cucumeris, ſeu cucurbitæ ſimilia, ſi excernantur,

Quis affectus præter naturã ſint lumbrici.

Teretum lũbricoꝶ ſigna.

Lib. 9. c. 39.

Aët. li. 9. c. 40. Pau. li. 4. c. 57

Lati lumbrici ſigna.

Hippoc. li. 4. de morb. verſus finem. 1. de Loc. aff. cap. 5.

1. de Loc. aff. cap. 1. 3. de Loc. aff. cap. 3.

nantur, quoniam tanquam partes latorum vermium eorundem certiſsimum, ac minime fallax indicium ſunt, vt quàm dilucidiſsime patet apud Galenum eodem primo de Locis affectis, vbi de affectuum notis, quæ ex excrementis deprehenduntur, verba faciens, quæ proprie ſunt ipſorum affectuum, vt ramentum vlceris, inquit, ſi in vrina ſabuloſum reſidet, lapidis, cucurbitæ vero ſeminibus ſimilia excrementa latorum vermium indicia ſunt. Inquit itaque Ariſtot. medicos ex iam dictorum excrementorum inditio, intelligere id genus lumbrici ineſſe, non tanquam ex fœtibus, ſeu pullis eiuſdem, cum ipſum (Hippocr. auctoritate) non pariat, ſed tanquam pars ſubſtantiæ, ſeu eſſentiæ, ac proprium excrementum eiuſdem lati vermis exiſtens. Ex hoc etenim excrementorum genere non in artificioſam coniecturam, ſed in exactam notitiam deuenimus tum affectus, tum partis affectæ, vt latius eodem primo de Locis affectis eſt videre. Huius enim lati lumbrici quandoque partes conciſæ prodeunt, quæ ſemel ſanè exolutæ non amplius ſecundario congregantur. Interim & ipſi integri excernuntur, vt incredibilem magnitudinis de ſe præbeant aſpectum, ex Aëtij teſtimonio. Sunt quoque (vt diximus) aſcarides lumbricorum ſpecies vna, circa extrema inteſtini recti, & ani fibulæ initio, σφιγκτῆρα à Græcis appellatum conſiſtentes (vt liquet ex Aëtio, & Paulo) vehementem pruritum ijs locis inferentes, ex quo vehementi huius loci pruritu, ac aſsidua ad egerendum irritatione, & ipſi dignoſci poterunt: hi quoque vt plurimum ab excretione melius ſe habent. Et plurimi eorum manifeſte apparent in iumentis male cibum concoquentibus, quorum malam coctionem fœtor indicat excrementorum, Galeno auctore comment. præcitati Aphoriſmi. Quapropter & eorundem indicia, (vt Aëtius aſſerit) potiſsimum ex graueolentia excrementorum ſumuntur, indicant enim prauos aſſumptos cibos, ac eorundem corruptiones, & frigiditates, ex quibus ſpecies hæc lumbricorum generatur, velut eidem Aëtio, tum etiam Paulo viſum eſt. Omnium vero trium ſpecierum communis, ac vniuerſalis cauſa (vt diximus) putredo eſt, ex Galeni teſtimonio. Paulus autem crudam, craſſam pituitoſamque materiam, ac putredini accommodam omnium generum originem, ac cauſam eſſe ſcriptum reliquit, ceu ſupra adnotauimus. Qua de re cur amplius de eorum cauſa pertractare debeamus, non inuenio. Reliquum eſt vt ad prognoſtica veniamus. Quorum primum Hippocr. eſt ſecundo prognoſticorum, cum dixit. Lumbricos quoque teretes eunte in iudicationem morbo deſcendere idoneum eſt, magnam autem curam habere conuenit circa eorum curationem; preſertim teretum, nam multi, nulla lumbricorum cura habita (vt inquit Paulus) exeſi ab ipſis ſunt, & conuulſi interierunt. Alij produnt ſe lumbricos vidiſſe, qui ex inguinibus ægri eruperint, vt ipſe refert. Quod autem in infantibus, & pueris, atque ijs, qui ad pubertatem accedunt, maxime abundent teretes lumbrici, ſcriptum reliquit Aëtius ex Herodoti auctoritate præcitato loco. Item quod peiores ex ipſis cenſentur maiores minoribus, paucis multi, & albis rubri, viuentes etiam mortuis deteriores ſunt. Circa initia autem morborum, preſertim febrium generati ſubſtantiam ſuam ex ſubiacente corruptione capiunt, circa vigorem vero ex malitia morbi: circa declinationem autem ex permutatione omnium in melius, qui ſanè citius ſeparantur. Natura etenim ipſos reliquorum recrementorum inſtar foras propellit, vt idem auctor, ſimul & Paulus fatentur. Inter omnes autem lumbricorum ſpecies minus periculoſi eſſe cenſentur ij qui aſcarides nominantur, quamuis forte ex deteriori gignantur materia, tum quia tenues, & exigui ſunt, tum etiam quod in loco generentur à principibus partibus remotiſsimo, inteſtino inquam recto. Præterea quoniam cum alui deiectionibus facile excernuntur, necnon adhibita medicamenta ſtatim eos attingunt, minus vero quam teretes ij in pueris gignuntur. Teretes autem ipſis peculiares ſunt, vt ex Galen. & Paulò liquet. Inter reliquas autem duas differentias, latos, videlicet, & teretes, lati peiores ſunt, quàm teretes, Celſo auctore. Pro lumbricorum autem curatione, primo victus rationem inſtituemus vniuerſalem, ac communem cunctis iam dictis tribus ſpeciebus, deinde particularem per medicamenta curationem, prout quælibet ſpecies exigit, conſcribemus, à teretibus exorſi. Aer itaque eligatur ad calidum, & ſiccum parum vergens, potiſsimum, vbi febris non adſit, ſomno mediocri vtantur, ac potius nocturno, quàm diurno, eoque non à cibo ſtatim, ſed per duas ſaltem horas. Exercitium confert, veluti vita deſidioſa, ſeu longum ocium lædit. Id autem prandium præcedat. Aluus lenis eſſe debet, quod ſi id ſponte non fiat, balano, aut clyſtere citanda erit. Vitentque animi affectus omnes immodicos, veluti iram, triſtitiam, timorem, & id genus reliquas perturbationes, potiſsimum à cibo. Quod vero ad eorum cibos attinet, probi ſucci eſſe debent, & qui facile in membra digerantur, nec lumbricorum effectricem cauſam foueant, vel adaugeant, nec etiam vires ſuperari permittant. Quamobrem & vinum aquoſum exhibebimus pro potu, vt Paulus refert, liberalius autem ipſos nutrire ob hoc ipſum oportet, ne alimenti expertes lumbrici roſiones pariant. Dabitur autem cibus tum præcipue, cum non omnino inaniti fuerint (vt ipſe inquit) Quod ſi inſimul alui profluuium adſit, ex quo lumbricos magis abundare ſciendum eſt cibo non diſtributo, ſorbiles ægris cibi dari debent, admixtis quibuſdam etiam adſtringentibus, verbi gratia, pyris, ſorbis, aut malis punicis, præcipue acidis, ijdem etiam ſorbiles cibi infantibus præbendi ſunt, quemadmodum ijs etiam qui cibum auerſantur, eodem Paulo auctore, veluti ſunt

Cap. 5.

Lib. 9. c. 40.

Aët. li. 9. c. 41
Pau. li. 4 c. 58.
Aſcaridum ſigna.

Communis lumbricorũ cauſa.

Prognoſtica.
Text. 18.

Lib. 4. c. 57.

Lib. 9. cap. 39.

Lumbricorum curatio.

Victus ratio.

contuſæ pullorum,aut gallinarum carnes,ſeu eorundem iura,in quibus iam dictæ carnes prius liquatæ ſunt,brodia conſumata vulgus appellat. Reliquis, prædictorum pullorum, gallinarum, phaſianorum, ſtarnarum, columbarum iuuenum, turdorum, merularum, ac aliarum paruarum auium montanarum, carnes exhibeantur. Cappares quoque, & colymbades cum aceto conducunt. Inter olera vtrunque intubum, ſonchus, ac ſenecio competunt, preſertim ſi cum prędictis carnibus decoquantur,in quibus etiam ea quæ extenuandi vim poſſident, miſceri poſſunt, potiſsimum ſi febris non adſit, veluti perpetuo vitari debent, quæ infrigidandi vim habent, ac craſſam, lentamq́ue pituitam gignere poſſunt, ceu legumina ſunt, piſces, lac, caſeus, preſertim vetus, panis non fermentatus, & cuncti cibi, qui ex eo parari poſſint. Quantitas autem prædictorum ciborum multa pro vna vice non ſit, ſed ſæpius exiguo cibo vtendum. Porrò cum & ipſi è genere eorum ſint, quæ tota ſubſtantia præter naturam ſint, prorſus quoque eos è corpore expelli conueniet, ex Galeni decreto xiiij. Method. meden. Expelles autem (vt ipſe inquit) ſi prius necaueris. Necabis vero amaris medicamentis, viuentes nanque obſiſtunt inteſtinis adhærentes. At mortui vna cum ſtercore expelluntur, expelluntur cum hoc etiam viui, ſed ſtupeſacti, & vti quiſpiam dixerit, ſemimortui facti. Verum quoniam non ita vehementiora medicamenta deſiderant teretes, quemadmodum lati, & aſcarides, vt patet eodem xiiij. Method. meden. propterea de medicamentis, quæ teretibus competunt primo pertractabimus, quorum primum abſinthium eſt, ab eodem Galeno ibidem deſcriptum, preſertim ſi pueri non fuerint, ipſius autem cremor aſſumatur, aut etiam abrotoni, vt inquit Aëtius. Pueris vero myxarum decoctum mentha admixta præbeatur,ex eodem auctore, febre non exiſtente, aut ſi eadem ſit exigua. Illud etenim animaduertendum eſt, quod ſi febris adſit, & eorum curatio, cum ea quæ febricitantibus conuenit, coincidat, mitioribus, ac ſimplicioribus ſanè remedijs vti oportet, ab acribus autem febres magis exacuuntur. Potui igitur dabitur (vt Paulò viſum eſt) chamæmelorum, vel myxariorum decoctum, aut etiam ipſamet myxaria decocta eſui præbeantur, vel eorundem decoctum chamæmelorum cum modico roſaceo, vt Aëtius aſſerit. Item ſereos ſuccos, aut coriandri ſemen cum aqua calida, vel cum poſca. Similiter & auriculæ muris decoctum, vel cornu ceruini ramentum, ac olei immaturi amariſsimi cochlearia duo abſorbeant. Nam qua amarum eſt (vt idem Paulus fatetur) lumbricos occidit, qua lubricum,detrahens ipſos eum ſtercore reddit. Sunt etenim amara omnia nedum ad interficiendos lumbricos idonea,verum etiam ad fętum viuum enecandum,& mortuum eijciendum, quemadmodum liquet viij. de Simplicium medicamentorum facult. cap. de Filice, ac etiam de myrrha. Et propterea idem oleum omphacinum cum ptiſana decoctum præberi debet, Aetio teſte. Cunctis vero tam infantibus, quàm adultis febrientibus, vel non febrientibus, ex eiuſdem auctoris teſtimonio confidenter exhiberi poſſunt, etiam ſi trimeſtres fuerint infantes, vermes terreni cum ſapa. Si vero ſapam non admittant cum hydromelite, aut vt libet præbeto, nihil veritus. Neque vtilitate contempta, ſeptem numero dato. Nos vero cum ſyrup. ex aceto ſitate citri infraſcripti puluiſculi ℥.j.indifferenter infantibus,ac adultis febrientibus, & non febrientibus exhibere conſueuimus. Qui recipit ſeminis, quod lumbricorum vocant,℥.ij. cornu ceruini vſti,ſeminis citri,& portulacæ ana ℥.j.& ß. fiat puluis. Item eiuſdem acetoſitatis citri ℥. j. & ℥. ß. ſucci menthæ aſſumentes, laborantibus ſæpe ſalubriter tribuimus. Cataplaſma inſuper (ex Aetij teſtimonio) confici poterit ex lupinorum farina in hydromelite decocta, illudq́ue imponendum. Vmbilicus autem felle taurino illiniatur, aut melanthio cum lacte muliebri trito, ſeu abſynthio, aut abrotono pinguibus ficubus admixtis. Inſuper vniuerſa ſpina ex medulla ceruina inungatur. Humido etiam fotu ex oleo chamæmelino, vino, abſynthio, & aloë præcordijs accommodato (vt inquit Paulus) vtare, preſertim ſi ægrotantes inflammationem, ſeu diſtentionem in viſceribus experiantur. Atqui nos ex theriaca, terra lemnia, luto armeno, aqua roſacea, ac aceto medicamentum parantes temporibus, naribus, iugulo, ac carpis vtriſque applicari præcipimus. Ex vtraque item mentha, & abſynthio, ac perſicæ folijs inſimul contuſis adiecto aloes puluere, lupinorum farina, atque torrefactis micis panis cum aceto, & aqua roſacea medicamentum ventriculo imponendum paramus. Interim chiam maſtichen, ac cinnamomum adijcientes. Inſuper ex abſynthij, ac perſicæ folijs contuſis, felle taurino, aloe, ac farina lupinorum adiectis, cum oleo de abſynthio, & amygdalarum amararum cataplaſma ex oxymelite paramus, vmbilicoque imponimus. In quem etiam vſum Paulus ceratum probat ſumptis aloes, abſynthij, farinæ lupinorum, ſeriphij, melanthij, ſingulo.℈.vj. ceræ ℥.j.ß chamæmelini quod ſatis eſt, felle taurino arida læuigantur, & ceratum conficitur. Si autem febres non moleſtant, quinimò ad integritatem, aut totius morbi declinationem ventum eſt, acrioribus, ac efficacioribus medicamentis vtendum erit, preſertim robuſtis corporibus. In quem vſum ſeriphij decoctum, vel calaminthæ, ſeu ptereos vtendum, vel cardamomi ſemen, vel mali punici acidi radicis ius ad tertias redactum præbeto, vel ſantonicum, vel abrotonum, vel etiam ambo ſimul cum melle in catapotia coacta, vt inquit Paulus, aut braſſicæ, ſeu erucæ ſemen leuigatur, ſeu abſynthium ſolum, quod etiam frequenter abunde fuit. Similiter ſi terni lotæ aloes ℈ præbeantur, remedium eſt laudatiſsimum, eodem auctore, acetum

Medicamentorum ratio. Cap.vlt.

Cap. 19. Teretum lũbricorum medicamenta.

re, acetum etiam ſcyllinum preſertim ætate prouectioribus confert, vt ipſe inquit, chamæpithyos, marrubij, ac etiam helenij decoctum, thymi & pulegij. At Celſus contritum ſemen vrticæ, aut braſsicæ, aut cumini cum aqua, vel mentham cum eadem, vel abſynthium decoctum, vel hyſſopum ex aqua mulſa, vel naſturtij ſemen cum aceto contritum, & pueris dari iubet. Prodeſt inſuper ab inferioribus partibus mulſam inijcere copioſiorem, quo lumbrici mellis dulcedine illecti deorſum deſcendant, vt idem inquit Paulus. Nos vero in hunc vſum conſueuimus cum pauco ſale, aut ſaccharo lac per clyſterem inijcere aſininum, aut caprillum. Quandoque vero ex gallinarum, ſeu pullorum iure, ſaccharo, & ouorum luteis clyſterem componimus, ac inijciendum mandamus. Si autem putrefacti lumbrici in alto corporis, aut per pharmacorum potiones enecati non excernantur, ſed potius vapores ſurſum mittant, educendi ſunt, aut aloës, (vt inquit Paulus) aut medicamenti amari ex ea confecti potione. In quem etiam vſum, ſi febris valida infeſtet, rhabarbarum cum melle rorido in myxarum, ac tamarindorum decocto diſſolutum præbere conſueuimus. Quandoque etiam, febre valida non exiſtente, agaricum imponimus, ac cum prædictis commixtum exhibemus. Neque enim (vt ipſe Paulus refert) expers præſidij erit mediocris alui euacuatio: & in vniuerſum omnia, quæ lumbricos educunt, aut per acredinem occidendo, aut per amaritiem ſubducendo, aut ad excretionem irritando, aut per conſequentem ad ea quæ exhibentur, lumbricitatem efficacia cognoſcuntur, vt liquet ex Aëtio. At ſi qui ſunt, qui lumbricis cum alui profluuio infeſtentur, eos fluorem inſpiſſando, & concoctionem, tum per cibos, tum per cataplaſmata in melius permutando curare oportet. Inquantum enim fluxiones inualeſcunt, tantum etiam lumbricorum generatio augetur, vt idem Aëtius teſtatur. Qua de re præpotationibus vtendum erit, inter quas plantaginis ſuccus eſt præferendus, ipſamque plantaginem aridam abſumant, nam ex æquo vtrique & fluori, & lumbricis efficax eſt. Licebit autem & in hoc caſu vermibus terrenis, quemadmodum antea dictum eſt, vti. Conijcienda item ſunt in cataplaſmata ad fluxiones ſiſtendas concinnata ea, quæ ad lumbricos ſunt prædicta, & quæ fluorem non exacerbant, velut eſt abſynthium, abrotonum, ſantonicum, malicorium, acacia, & balauſtium, galla, pteris, eiſque ſimilia cum cruda, hordeaceaque farina (vt liquet ex Aëtio, & Paulo.) Inſuper extrinſecus ventri imponatur medicamentum ex aloë, melino, & vino. Hoc etiam appetentiam excitat: ſæpius autem & abſynthium cum eiſdem miſceatur, vt inquit Paulus. Latorum vero lumbricorum curatio licet cum præcedenti concordet, ex Aetij, & Pauli teſtimonio, quare iam dictis etiam vti poſſumus, tamen vt Galeno viſum eſt xiiij. Method. meden. id quod etiam videtur confirmare Celſus præcitato loco, vehementiora medicamenta lati lumbrici deſiderant, quàm teretes. Huiuſmodi eſt filix (inquit Galenus eodem loco) maxime radix eius, vt idem Galenus ſcriptum reliquit octauo de Simplicium medicamentorum facultatibus, latum enim lumbricum interficit, ſi quis eam ℥. iiij. in melicrato ebibat, vt ipſe refert. Ad quem modum mirum non eſt partum viuum enecare, & mortuum eijcere. Item centaurij decoctum potum, & ab inferioribus partibus inditum, calaminthæ, dictamni, vel pulegij confert, vt ex Paulo liquet. Poterunt etiam & in potu vermes terreni (vt dictum eſt) exhiberi. Proprie autem ad ipſos facit auriculæ muris ſuccus duorum cyathorum menſura cum vno cyti cyatho potatus, celerrime nanque ipſos educit, vt liquet ex Aëtio. Nec minus aqua potui dari debet, in qua lupini, aut cortex mori decoctus ſit, aut cui adiectum ſit contritum, vel hyſſopum, vel piperis acetabulum, vel ſcammoniæ paululum, vt Celſus teſtatur. Vel in hunc modum (ex Aetio) medicamentum paretur. Recipe corticis radicis mali punicæ acidæ in ſuprema parte delibrati, piperis, cuiuſque ℥. iiij. cardamomi ℥. vj. marrubij ℥. ij. mellis deſpumati quantum ſufficit, præbe ex eo cochlearium, poſt allij comeſtionem (vt ipſe præcipit.) Id quoque medicamentum Paulus ſcriptum reliquit. Verum vt ex toto affectus diſcutiatur, vt idem inquit, theriacen quoque exhibebis. Pari modo, & qui aſcarides nominantur, vehementiora medicamenta deſiderant, ex eiuſdem Galeni decreto, minimeque eorum curatio negligenda eſt, ſed citra dilationem perfici (vt inquit Aetius) debet. Quare acri muria infuſa, aut abſynthij decocto oleo admixto vacuandi ſunt, vel centaurij decocto cum nitro, & melle, aut abſynthij, aut chamæleontis, aut hyſſopi, vel pulegij, ſeu calaminthæ, aut lupinorum. Infantes vero glandibus ex melle cum ſalis momento vacuari debent, vt inquit Paulus. Poteris & tu prædictis glandibus adijcere ſtercoris murium, ſalis gemmæ, agarici, ac pulueris hieræ ſimplicis parum. Vbi vero recrementa prodierint, affectus locus illiniendus eſt ſimplicibus quibuſdam medicamentis, vt acacia, hypociſtidis, rhoiſque ſucco cum alumine liquido, aut alio, eiuſdem generis adſtringenti medicamento. Coacta etenim ab adſtringentibus affecta pars corroboratur, aptitudinemque ad animalculorum generationem amittit, atque aſcaridas ipſos excludit, vt liquet ex Aetio. Eadem quoque, ac ſimilia adſtringentia in aqua maris, aut adſtringenti vino decoquantur, & eo calido aluus foueatur, ac irrigetur. Ceterum ab eodem Aetio medicamentum pueris, & ijs qui perfectæ ſunt ætatis conuenientiſsimum ſcriptum eſt, id vero eſt. Carnem veterem ſalitam pinguedine deraſa ſublongam, & rotundam formabimus, atque ita adaptatam prodici, ac adſtrictiori ani parti intrudemus, ligamentoque adhibito, quandiu ſuſtinere poſsint, inditam ſiuemus, deinde ſoluemus, prædictaque infundemus, atque illinemus.

Latorum lũbricorum curatio, per medicamenta.
Cap. 19.
8. de ſimplic. facult. cap. de filice.

Aſcaridum medicamẽta.
14. Meth. in fine.
Aët. li. 9. c. 41
Lib. 4. c. 58.

Idem

Idem etiam remedium ſæpius repetentes, in quam etiam figuram caſei, preſertim quod vulgus
ſiculum nominat, portio quædam ſi redigatur, melleque illinatur, ac ſæpius immittatur, confert;
vt nos non raro experti ſumus. Conducit quoque ad teretes educendos etiam infantibus.

περὶ ἡπατικῶν. *Id eſt, De hepaticis, vel ijs, qui iocinoris imbecillitate laborant.* Caput LXXXXII.

HVIC parti, quemadmodum & ceteris omnibus, duplex morborum genus euenire
Cap.5. conſueuit, Gal. teſte v. de Locis aff. Quorum vnum à ſola intemperie citra tumo-
rem præter naturam ortum habet, alterum vbi vna cum intemperie tumor quoque
infeſtat, vt inflammatio, eryſipelas, ſcirrhus, inflatio, aut à craſsis, & viſcoſis humori
bus obturatio (idque in extremis vaſorum partibus) interdum etiam abſceſſus, aut
Hepatici, ſeu iocinoroſi q appellentur. 5. de Loc.aff. cap. 7. 8. de compo. med. ſec. loc. cap.6. 3. de Cauſis ſymp. cap. 2.
exulceratio ipſum exercent, vt liquet ex Paulo cap. xlvj. lib. iij. Nos vero de ijs hepaticis affecti-
bus pertractare hic intendimus, in quibus affectus ipſe, iocinoris imbecillitas duntaxat eſt, nan-
que hos ſolos proprie iocinoroſos, ſeu hepaticos medici nominare conſueuerunt, quando videli
cet, citra aliquod manifeſtum in viſcere malum in proprijs actionibus debilitatur, tunc etenim ę-
grum hepaticum appellant, vt liquet apud Galenum, cum v. de Locis affectis, & viij. de compoſi-
tione medicamentorum ſecundum locos, tum etiam tertio de Cauſis ſymptomatum, quem po-
ſtea ſectati ſunt Paulus præcitato loco, Aëtius cap. j. lib. x. & Alexander cap. iij. lib. viij. quemad-
modum etiam cœliacos, & ſtomachicos vocare conſueuerunt eos, qui neque inflammationem,
neque aliquem alium præter naturam tumorem in viſceribus habent, ſed tantum imbecillitate la
borat ventriculus, ſeu ſtomachus. Cum vero viſcus hoc non vnam duntaxat, ſed plures actio-
num facultates habeat, contingatque ſæpe vnam ipſarum præcipue lædi, interim duas, & tres, at-
Cap.6. que etiam omnes quatuor ſimul, vt liquet apud Galenum præcitatis locis, preſertim eodem octa-
uo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, munus autem vnius eſt attrahere cibum
& alimentum in ſeſe, alterius vero ipſum attractum obuoluere, & continere donec permutans ip-
ſum ſuiipſius faciat partem, quæ facultas (permutans ſcilicet) principaliſsima, & ferè prima ip-
ſius eſt, quam alteratiuam vocamus, hæc inquam concoquere, permutare, ſeu alterare, atque aſsi-
milare ſibijpſi alimentum debet, at ea, quæ iuxta hanc alterationem remanent recrementa per
aliam facultatem, quam excretiuam & expulſoriam nominamus, expelluntur, harumque fa-
cultatum quædam omnibus corporis noſtri partibus communes eſſe dignoſcantur, ceu attra-
ctrix, retentrix, & expultrix, velut etiam reliqua, quæ generatim alteratrix nuncupatur, ſpe-
ciatim vero huic viſceri (quam principaliſsimam eius nominauimus) ſanguifica appellari ſolet,
5. de Loc.aff. cap.7. 6. de Hippoc. & Plat. decr. cap.4. & 8.
vt eodem quinto de Locis affectis, patet, ac ſexto de Hippocratis & Platonis Decretis, propter-
ea cum iocinoris imbecillitatem dicimus, non eam, ex qua facultates illæ, quæ communes ſunt
ſingulis corporis partibus, imbecilles redduntur, intelligere volumus. Nam ſi hoc modo ſub-
intelligeretur, non propria eſſet iocinoris affectio, ſed communis ſingulis corporis partibus,
veluti & tres illæ facultates attractrix videlicet, retentrix, ac expultrix communes ſunt, ſed
eiuſdem iocinoris propriæ facultatis imbecillitatem ſubintelligimus. Appellamus autem eam
propriam, propterea quòd nulli alteri corporis parti communis ſit, ceu ceteræ modo dictæ, &
quamuis ea contineatur ſub alteratrice facultate generatim dicta, ſpeciatim tamen ſanguifica
vocatur, ex propria dicti iocinoris eſſentia, ſeu ſubſtantia, ac peculiari quadam eiuſdem tem-
perie orta, ex qua ſubſtantiæ proprietate, ac ſpecie propriam quoque eſſe functionem opor-
tet, veluti in ſingulis alijs inſtrumentarijs partibus, ex ſubſtantiæ proprietate propria quædam
functio conſequitur, & propterea redditum à ventre ſuccum ſibijpſi ſimilem efficit, maxime
nanque rubrum & ipſum cernitur, perinde ac ſanguis, idcirco carni, ſubſtantiæque ſuæ, quæ
à quibuſdam medicis parenchyma nuncupatur, quaſi interfuſionem dixeris, prædictum ſuc-
cum ſimilem efficit. Nam vnumquodque inſtrumentarium animalis membrum compoſitum
cum ſit ex alijs ſimplicioribus partibus, proprium quiddam in ſubſtantia ita adeptum eſt, vt ni-
hil aliud in vniuerſo animalis corpore ſimile reperiatur. Nihil itaque mirandum eſt, ſi iecoris
corpus ex propria ſua natura functionem propriam conſecutum ſit, quæ quidem ſanguinis ge-
6. de Hippoc. decr. cap.8. 4. de Vſu par. cap.3.
neratio exiſtit (Galeno auctore præcitato libro ſexto de Hippocratis, & Platonis Decretis,
& quarto de Vſu partium) cum vnumquodque membrum ſucco ſubſtantiæ ſuæ quàm ſimil-
limo nutriatur, eumque ſibi alterando, & immutando præparet. Sanguinis igitur genera-
tionem nihil aliud, niſi caro iecoris procurabit, quæ quidem caro, ſicut ſupra demonſtraui-
mus, proprium corpus iecoris eſt. Cum itaque hæc oblæſa eſt propter imbecillitatem dun-
taxat ex aliqua intemperie ortam, tum hepaticum affectum peculiariter ipſum nominabimus,
ac ægrum hepaticum appellabimus. Nec quiſpiam mirari debet, quòd affecto iocinore, ac
eiuſdem propria ſubſtantia oblæſa, ceu quauis alia noſtri corporis parte, vna duntaxat eiuſ-
dem functio vitietur, reliquis illæſis permanentibus, licet omnes ex proprio temperamento, ac
ſubſtantia eiuſdem oriantur, nec quòd omnes eius virtutes ſimul lædantur, aut aliæ magis,

aliæ minus, aliæ illæſæ in totum ſint (vt Galenus ſcriptum reliquit tertio de Cauſis ſymptomatum) non enim omnes (vt ipſe inquit) ſimilem inſtrumentis ſtatum requirunt, quo fit, vt licet tota particula ſecundum eius temperamenti proprietatem agat, tamen in quolibet inſtrumento aliàs alia ſacultas, vel fortior, vel imbecillior ſit, facta ad actionem relatione, vt eodem quinto de Locis affectis, liquet. Verum cum functio hæc peculiaris ipſius iocinoris exiſtens trifariam, velut quælibet alia, lædi poſsit, neque etiamſi quomodolibet ipſa oblædatur, hepaticum nominabimus. Nam ſi ablata eſſet, aut eadem vitiata, nequaquam hepaticus affectus dici poſſet, ſed cum ipſa duntaxat diminuta fuerit (vt liquet apud Galenum eodem octauo libro de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, & tertio de Cauſis ſymptomatum) quo loco ſimilem affectum iocinori incidere in hepaticis dixit, ijs qui imbecillo ventri accidunt, quando is quidem appetit, ſed cibos, quos ſibi admouet, cum non concoquat iiſdem grauatur, & ſemicoctos ad inteſtina demittat, atque is quidem ad vomitum quoque concitatur. Iecur autem, cum vomitione aliquid ad portionem facit, quòd nutrimentum per vaſa quæ in meſenterio ſunt, veluti per ora quædam attraxit, rurſus per eadem ſemicoctum ablegat. Quo fit, vt hoc ſymptoma (vt ipſe refert) ſemicoctorum ciborum vomitioni ad portionem ſe habeat. Verum quanquam id accidat circa initia, nondum magnam debilitatem hepate habente, ſed adhuc concoquere, & alimentum alterare velut in formam ſanguinis potente, aucta tamen affectione, diſtributum alimentum diminute concoctum ad ſanguinem in viſcere prius exiſtentem admiſcetur, corrumpiturque temporis progreſſu etiam hic vna cum alimento circa ipſum non concocto, vt præcitato lib. octauo de compoſit. medic. ſecund. locos, patet: exinde fit, vt nedum diminute, ſed etiam deprauate functio oblæſa ſit. Ex ijs itaque conſtat affectionem hepaticam, de qua hic verba facimus, nihil aliud eſſe, quàm imbecillitatem actionis propriæ eiuſdem iocinoris ex aliqua intemperie ortam, citra aliquod aliud manifeſtum in viſcere malum. Nam omnium facultatum eſſentiam in peculiaribus partium temperaturis conſiſtere clarum eſt in Galeni doctrina, preſertim libro primo de præſagitione ex pulſibus, lib. de multitudine, ac quinto de Locis affectis. Proinde non ab re, cum iecur ad aliquam octo intemperaturarum labitur, viribus ipſius, ac propriæ eius facultati noxa accidit. Quòd vero in hac affectione iecur oblæſum ſit, ex eiuſdem propriæ facultatis noxa liquet. Percipitur autem ea ex ſpecie excretionis (veluti etiam aſsimilarunt, qui ante Galenum fuere maxime ſimili carnium loturæ, preſertim cruentarum, atque recenter enectarum. Quinimò ſi quis id, quod excernitur, aquoſum ſanguinem nominet, clare quoque illud interpretari videtur, quemadmodum ſcriptum eſt ab eodem Galeno præcitatis locis tertio ſcilicet de Cauſis ſymptomatum, octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, & quinto de Locis affectis. Nam ſi fæci ſanguinis ſimilia per aluum excrementa deijciantur, ita quod qui excernitur ſanguis & nigrior quam pro natura, & ſplendens apparuerit, vtpote ſanguine, & nigra bile commixtis, licet iecur affectum quoque eſſe conijciendum ſit (vt eodem quinto de Locis affectis, liquet) indicium tamen eſt ipſius hepatis ſuperaſſantis ſanguinem. Quare eius affectio humidæ deiectioni ventris eſt aſsimilis, quæ ad exactam quidem perducta eſt concoctionem, non tamen diductionem eſt conſecuta, Nam ſicuti hanc quoque venter omnino ab ipſa grauatus excernere cupit, ſic iecur vbi affatim diducti in ipſum nutrimenti fructum cepit, non patitur id amplius apud ſe morari. Cum vero id recta progredi quauis ex cauſa nequeat, neceſſe eſt retro ad ventrem recurrat, & propterea is, quem mox diximus, ſanguis in tali affectione apparet, in qua non in propria eſſentia, veluti in modo dicta affectione iecur affectum eſt, nec peculiaris eius actio oblæſa, ſed propter fruſtratam ſanguinis diductionem ab eius multitudine grauatum, cum amplius retineri non poſsit, neceſſum eſt retro iterum ad ventrem, ac inteſtina recurrat. Deuenit autem ad dictum ſtatum, qui ex ventre in iecur deductus eſt ſuccus, cum is, propterea quòd vlterius in corpus non diducitur, inibi diutius moratur. A nonnullis autem talis excretionis ſpecies dyſenteria quoque nominatur, vt liquet tertio de Cauſis ſymptomat. ceu prædicta cruenta deiectio, quæ ex iocinoris imbecillitate prouenit, appellari conſueuit eodem Galeno teſte libro quarto de articulis. Quamuis errent (vt ipſe inquit quinto de Locis affectis) hunc affectum putantes eſſe dyſenteriam. Alexander hepaticam dyſenteriam appellat. Interim vero contingit, quòd pars aliqua cum affecta ſit, viribus ipſius iam factis robuſtioribus, preſertim ob expultricis facultatis robur, per ipſum hepar expurgetur, etiam dum integra conſtat valetudine: ſed tantum ratione plenitudinis affecta, & proinde excretio ſequitur ſynceri ſanguinis, ſimilis ei, qui ab hoſtia interfecta profundi conſueuit, ac per circuitum repetit. Id autem euenire ſolet, vel mutilato aliquo membro, aut vbi quis in exercitatione educatus ad otium ſe conuerterit, vel etiam mulieribus retentis menſtruis, qui etiam affectus à nonnullis cruenta dyſenteria vocatur, in qua affectione neque iecur ipſum oblæſum eſt, quamuis per ipſum partium aliqua purgetur, propter aliquam iam dictarum cauſarum. Cum itaque ſanguinolentæ excretionis per ſedem (præter eam, quam in propria iam dicta dyſenteria euenire diximus) tres ſint differentiæ, vt eodem tertio de Cauſis ſymptomatum, ſcriptum eſt, ea duntaxat iecur in eius propria eſſentia, ac facultate oblæſum eſſe oſtendit, in qua per aluum excernitur ſanguinolentus humor, talis conſiſtentiæ, velut ſi quis ſanguinem

Cap. 3.
Cap. 7.
8. de compoſ. med. ſec. loc. cap. 6.
3. de Cauſis ſymp. cap. 2.
Cap. 6.
Quid ſit proprie hepaticus affectus, ſeu iecoris imbecillitas.
Lib. 1. de præſag. ex pulſ. cap. 4.
Lib. de mult. cap. 3.
5. de Loc. aff. cap. 7.
Partis affectæ dignotio.
3. de Cauſis ſymp. cap. 2.
8. de compoſ. med. ſec. loc. cap. 6.
5. de Loc. aff. cap. 7.
Loco citato.
Cap. 2.
4. de Art. comment. 40.
5. de Loc. aff. loco citato.
Alex. li. 8. c. 3.
Sanguinolentæ excretionis differétiæ quot ſint.
Cap. citato.

ſanguinem cum aqua confudiſſet, ſeu velut ſi quis victimæ recens mactatæ carnes aqua lauiſſet (vt diximus.) Nam in alijs duabus, aut iecur oblæſum non eſt, aut ſecundum aliam quandam facultatem noxam patitur, in qna item affectione ſenſim homo, moraque temporis læſionem in alimento, & colore contrahit, ceu ſexto de Hippocratis, & Platonis Decretis ſcriptum eſt. Ex quo duntaxat colore iecur affectum eſſe nouit Galenus (vt patet quinto de Locis affectis.) Quòd vero ex eiuſdem propriæ facultatis læſionis modo qualitas affectus percipi poteſt, nulli in dubium venit. Eſt autem is ſympt. in genere noxæ functionum naturalium, alteratricis ſcilicet, ac magis ſpeciatim ſanguificæ ipſius iocinoris, quæ non ablata, neque deprauata eſt, ſed diminuta, ac imbecilla. Cuius imbecillitatis cauſa quæuis intemperies eſſe poterit, vt ex iam dictis colligitur, & licet hæc intemperies poſſit generari circa contentas in ipſo iocinore venas & arterias, & iuxta materias in ſpatijs ipſarum contentas, necnon iuxta propriam ipſius hepatis ſubſtantiam, quam Eraſiſtratus παρέγχυμα Græce appellat, affuſionem, ſeu perfuſionem Latine dixeris, vt eodem octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, à Galeno ſcriptum eſt, quoniam facultas hæc, quæ ſanguifica dicitur, in iocinoris proprio corpore, ſeu propria ſubſtantia conſiſtit (vt ſexto de Hippocr. & Platonis Decret. liquet) propterea & eadem ſubſtantia, ſeu idem corpus intemperatum reddi oportet, quo affectus hic generationem habeat, non negantes, quòd interim primo, interdum vero ſecundario ipſum oblædi poſſit, tunicis videlicet vaſorum, aut humoribus in eorum cauitatibus contentis, ſiue vtriſque primario affectis. Calida igitur intemperie circa hepar exiſtente, imbecillitatemque iocinoris generante, colliquationes fiunt primum humorum, deinde etiam carnis ipſius hepatis, & euacuatur per ventrem bilis craſſa, graueolens, & abunde colorata, quemadmodum in peſtilentibus febribus contingit, aſſat præterea eadem, & adurit cum contentos in ipſo humores, tum eos, qui per meſenterij venas deferuntur. Item in ea inappetentia adeſt, ſitis vehemens, febris inſignis, ac vitioſorum humorum vomitus, Galeno teſte octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, & quinto de Locis affectis. Sæpe etiam æruginoſa vomunt, ac ſimiles apparent deiectiones. Linguam habent ſcabram, corpus ſiccum, & gracilius videtur tanquam iecore colliquente, & in cruentas ſanies contabeſcente. Temporis autem ſpatio etiam ex ipſa ſubſtantia tandem particulæ longe fœtidiſſimæ deferri cernuntur, Alexandro teſte præcitato capite tertio libri octaui. Ceterum (vt ipſe inquit) ex temperamento ægri, ætate, anni tempore, & prægreſſo victu reliquum licet firmioris cognitionis gratia capere. Nam temperamento calidi ſunt, & tenues habitu, piloſque denſos habent, curis dediti, & animo iracundi. Qui vero ex frigida iocinoris intemperie laborant, eis neque aſſiduæ excretiones, neque multæ fiunt, durat tamen affectus diutius, & per aliquos dies profluet ipſis venter maiori copia, cuius neque fœtor ſimilis eſt ijs, quæ ex calore ſunt liquefacta, neque color ſimilis, aut compages, verum minus graueolentia ab his excernuntur, ſpeciem putrefacti ſanguinis, non colliquatæ carnis habentia, aliquando id quod excernitur, veluti ſanguis niger apparebit, verum diligenter conſideranti neque ſanguis niger eſt, neque grumus, ſed velut limus quidam ſanguinis craſſi, qui prope ad atram bilem accedat, & plures, ac ægre iudicabiles colores circa eiuſmodi affectionem in egeſtionibus apparent, & nonnulli eorum, non ſolum non perdunt cibi cupiditatem, verumetiam interdum multo magis, quàm antea ſe appetere aiunt, contentos autem in iocinore humores craſſos, atque ad fluxum, & motum contumaces reddunt, id vero, quod ad ipſum fertur & pituitoſum, & crudum, & ſemicoctum efficiunt, quemadmodum Galenus præcitatis locis ſcriptum reliquit, facies in iſtis non collabitur, febris tamen languida in eis apparet, reliquum etiam corpus, temperamentumque ad frigidius magis inclinare videtur, ad hæc præcedens victus talis deprehenditur, item vita ocioſior, balnea copioſiora, & intempeſtiua, eaque poſt cibum, vt ex Paulo, ac Alexandro liquet. Vbi autem ſicca fuerit iecoris intemperies, recrementa ſicciora erunt, corpus ſiccius, & tenuius, ſitim magis conciliat, & deiectiones alui paucæ, & craſſiores apparebunt. Quemadmodum, ſi humida fuerit neque ſitim efficiet, neque ſiccitatem, ſed magis etiam linguæ humiditatem, neque vlla ſitis vrget, & vultus, totumque corpus diu non collabitur. Poſtea autem deiectiones ventris plurimæ apparent, magiſque tenues, & aquoſiores reddit humores, vt liquet ex præcitatis auctoribus. Si autem humida, vel ſicca intemperies calidæ, vel frigidæ fuerit admixta, hæcmet indicia ipſam demonſtrabunt inſimul permixta, & prout varie permiſcentur, varias indicabunt compoſitas temperaturas. Huius affectionis curatio haudquaquam deſpicienda eſt, quoniam nonnulli, propter curantium inſcitiam (vt Galenus inquit quarto de articulis) perierunt. Quomodo autem cauſa fuere medici, vt ægri morerentur, ibidem declarauit. Ex calida item intemperie, ſi iocinoris imbecillitas fiat, quamprimum rite curari debet. Nam temporis ſpatio colliquationes ex ea fiunt, primum humorum, deinde etiam carnis ipſius hepatis, quinimò totum corpus abſumitur (vt ex Galeno, & Paulo liquet.) Nec minus, ſi ex frigida intemperie ortum duxerit, paruifacienda non erit eius curatio. Nam tractu temporis, corrupto in viſcere ſanguine, febris ſuperuenire ſolet, quæ tamen ab imperitis medicis vſque adeo negligitur, vt laborantem interdum nequaquam febricitare putent, quinimò ſi vltro ea intemperies frigida augeatur, permutabitur ad aquam

6. de Hippoc. decr. cap. 3.
Loco citato.
Quis affectus ſit.
Cauſæ.
Cap. 6.
Cap. 8.
Si ex calida intemperie fiat, ſigna.
Locis citatis.
Si ex frigida intemperie laborāt, ſigna.
Si ex ſicca, ſigna.
Humidæ intēperiei ſigna.
Prognoſtica. Commen. 40.
Gal. 8. de cōp. med. ſec. loc. cap. 6.
Pau. li 3. c. 46

Cap. vlt. Curandi Methodus.

ad aquam intercutem, quemadmodum idem Galenus quinto de Locis affectis, ſcriptum reliquit. Scopus autem curationis in huiuſmodi affectionibus communis, ac primus eſt, iuxta intemperiei contrarietatem, hoc eſt, vt intemperiem ad contrarium deducamus. Peculiaris autem vnicuique per cuiuſque contrarietatem: nam calidam diſpoſitionem ſemper refrigerare oportet, frigidam vero calefacere, ſimiliter humidam exſiccare, & ſiccam humectare, Galeno, & Aëtio teſtibus. Ceterum pro eo ſcopo perficiendo, quę à parte affecta ſumitur, indicatio adiicienda eſt, cum princeps membrum ſit iecur, vniuerſo corpori diſpenſans alimenti materiam. Qua de re omnibus hepaticis remediis, pro quacunque intemperie curanda, tum quę per os ſumuntur, tum quę forinſecus imponuntur, aliquid ex adſtringentibus admiſcere oportet, quo firmitas viſceri conſeruetur. Id quod ſcriptum reliquit Galenus xiii. Methodi medendi, quem poſtea ſectati ſunt Paulus, & Aetius. Si igitur calida fuerit iocinoris intemperies, aer eligendus eſt ad frigidum vergens, ſomnus moderatus, atque nocturnus, quies præcipienda, curareque oportet vt aluus humecta ſit. Quòd ſi natura perfici nequeat, arte perficiatur lenientibus clyſteribus. Immodicæ animi perturbationes cauendæ ſunt, ira preſertim, curæ, ac ſolicitudines. In vniuerſum autem cibi erunt, qui mediocriter refrigerant, nec obſtruant, vt inquit Paulus, atque illi magis deligendi ſunt, qui probe diſtribuuntur, & robur, temperiemque inducunt, & vim abſtergendis viſceribus, aperiendiſque efficaciam habeant, Alexan. teſte. Quapropter cremor ptiſanæ, atque etiam ipſa ptiſana magnopere conducunt, Seris item, & cichorium interim crudum, interim coctum cum coriandro aſſumptum. Item decoctum ipſius, ſuccuſque epotus, denique mulſæ iniectus & calidis, & frigidis iocinoris vitijs opitulatur, vt inquit Paulus, eiuſdem quoque generis ſunt intubus, & ſonchus, & cetera, eiuſdem Pauli, & Alexandri auctoritate. In hunc etiam vſum lactuca quoque dabitur cum apij radice, & betæ percocta, aut eadem per ſe, licet commodior ſit, ſi acetum intercoquendum recipiat, vt idem refert Alexander. Quandoque eadem, & reliqua modo dicta olera in gallinarum, ſeu pullorum iure decoquantur, quamuis multa iura, preſertim pinguia vitanda ſunt, eorundem etiam pullorum, ſeu gallinarum, perdicorum, ſeu phaſianorum, turdorum, aut turturum, & paruarum auium carnes guſtare poterunt, cum aliquo prædictorum olerum decoctas, anſerum quoque ventres conferunt, quemadmodum anates, ac omnia, quæ in paludibus degunt, nequaquam offerri debent. Saxatiles piſces offerri poſſunt, & ſi non admodum magna fuerit calida intemperies, aut obſtructio iocinoris, cibos validos offerre conuenit, qui ægre conficiantur, vt patet ex eodem Alexandro. Ceterum fructus pomacei, pepones, mala dulcia, & cotonea bene matura præberi poſſunt, item malorum punicorum grana, & ante cibum modicum, & cum pane dare conuenit, nam iecur admodum imbecille, & ſtomachum collapſum firmare poſſunt, vt idem inquit Alexander, maxime ſi æger ingenti ſiti crucietur. Præberi inſuper poſſunt ceraſia, & pyra adſtringentia, ſorba, vel meſpila, non tamen ſæpius adhibita. Caſtaneæ quoque tuto ſumuntur, nam boni ſucci ſunt, & non cito à calidis intemperiebus corrumpuntur, preſertim decoctæ. Verum nihil adeo hepaticis opitulatur, vt vua paſſa, quæ licet contemptibilis videri poſſit, ob familiarem eius vſum, vt Galenus inquit octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, hoc ipſum tamen (vt ipſe refert) eam facit vtiliorem, nam cum familiaris nobis ſit, intantum adſtringens eſt, quantum opus habet viſcus affectum. Habet autem & vim concoctoriam crudorum humorum, & vim coërcendi maligna, eſtque ipſa haud facile putredini obnoxia, & vltra hæc ſecundum totam ſubſtantiam viſceri ipſi familiaris eſt, & propria. Nuces autem, piſtachia, & nuces pineas vitare oportet vt inimica (eodem Alexandro auctore.) Pro potu vinum omnino circuncidatur, niſi alteram ob cauſam (nempe ſtomachi imbecillitatem) illud requirant, tunc etenim tenue, & quod Græci ὀλιγοφόρον vocant, & dilutum aliquod exhibeatur, vt Paulus præcipit. Verum pro eo vtantur ſucco malorum punicorum acidorum, aut aqua hordei, ſeu aqua in qua cichorium fuerit decoctum, aut ſeris, ſiue ſonchus, adiectis coriandri ſeminibus præparatis, Aſclepiadis auctoritate. Gal. viij. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, nonnulla medicamenta pro huius affectionis curatione approbauit, inter quæ primum eſt, ſi ſucci cichorij cyathum vnum cum aquæ calidæ cyathis tribus dabis, mellis attici cochleario addito, quod medicamentum, Aſclepiades Antonij Muſæ eſſe dicebat, aut picridis recentis, ſeu ſeridis recentis ſucci cyathum vnum cum aquæ mulſæ calidæ cyathis tribus. Eſt nanque prædictorum olerum, preſertim cichorij, & ſeridis facultas ſubfrigida, & ſubamara, ac moderate adſtringens, & propter has qualitates optima pharmaca calidis intemperaturis ipſius hepatis exiſtunt, vltra hoc enim quod moderate refrigerant, amplius & robur viſceri addunt per adſtrictoriam facultatem, inſuperque commiſſuras oſculorum venarum in ſima viſceris parte ad eas, quæ in gibba ſunt, extergunt, neque frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem abſque adſtrictione, aut amaritudine poſſident, facere ſolent. Vtilis autem non ſolum ſuccus ipſorum eſt, tum recens, tum exſiccatus, ſed & ipſa olera exſiccata, tuſaque, ac trita potui inſperſa, & eorum decoctum in potu acceptum, ſimiliter & radices ipſorum, preſertim cichorij. Eiuſdem quoque Aſclepiadis auctoritate medicamentum approbat ex radicis chamæpithyos ℥. viij. radicis cichori ℥. iij. contuſis, & melle cocto exceptis,

Gal.8. de cōpoſ. med. ſec. loc. cap. 6. Aët.li.10.c.1.

13. Meth cap. 16. & 17. Victus ratio ſi ex calida hepatis intemperie fiat hepaticus affectus.

Cap.7.

Cap.8. Medicamentorum ratio.

exceptis, ſi eiuſdem nucis ponticæ magnitudinem præbeas, & aquæ calidæ cyathos tres inſuper bibendos. Atqui melius forte eſſet radicis chamępithyos ʒ.iiij.radicis cichorij ʒ. viij. aſſumere.
8.de compoſ. med. ſec. loc. cap.9. Ex Archigene autem trifolij acidi decoctum ad tertias, & per triduum bibendum, datum pro vice cyathum vnum commendat, aut radicis, rubi corticis heminam vnam, cum aquæ congio vno in nouo vaſculo ad reſiduum quartę partis coquito, & ad ſuccum per noctem ſubdio expoſitum mellis cyathos ſex admiſceto, & ieiunis ad triduum bibendum dato. Similiter ſenecionis decoctum, tanquam valde commodum approbat. Actius quoque pręter ſeridis, ac intubi ſuccum, ſęnecionis etiam ſuccum, aut decoctum, ſeu etiam perdicij ſuccum commendabat.
Cap.7. Quinetiam Philonis antidotus ſemel tamen exhibita (vt ipſe refert) omnem aliquando calidam intemperiem mirabiliter ſanauit, id quod prius ſcriptum reliquerat Gal. eodem octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum loc. Nec mirum ſi ſemel tantum exhiberi debeat, quoniam (vt idemmet Galenus teſtatur) nullum hepaticum pharmacum vehementer refrigerans eſſe debet. Nos vero ex cichorij ſucco,ſeu hortulanę(quam ſcariolam vocant) ſyrup. parari pręcipimus,ac prędictis exhibemus,interim oxyſaccharum, aut ſyrup. ex ſucco, vel infuſione roſarum adijcientes. Item in morſulis medicamentum componimus,quod recipit triaſantalorum ʒ.i diarhodon abbatis ℈.j.ſeminis cichorij ℈ ß. vuarum paſſarum ʒ.iij. ſeminum melonum ʒ. iiij. ſacchari diſſoluti in aqua roſarum, & cichorij quantum ſatis ſit, formentur morſuli,quorum quilibet ſit ponderit ʒ j.exhibeaturque cum pauca aqua, in qua folia, & radices cichorij, vel hortulanæ endiuiæ fuerint decoctæ. Extrinſecus autem epithemata adhiberi poſ-
Topica. ſunt. Vt Recipe ſucci cichorij,& hortulanæ endiuiæ,& lactucæ, ſeu ſolani, ſingulorum ʒ.iiij. aquæ roſarum rubearum,& cichorij,ſeu endiuiæ ana lib.j.ſantalorum,corallorum rubeorum, cuiuſlibet ʒ.iiij.aceti albi ʒ.ij. miſceantur,& fiant epithemata,æſtate ſubfrigida,hyeme vero actu calida. Poteris inſuper hoc vnguento vti. Recipe olei roſacei,de abſynthio,myrtini, & de papauere, ſeu nymphæa ana ʒ.j. ſantalorum omnium, & corallorum rubeorum ana ʒ.ij. ſucci cichorij,& lactucæ, ſingulorum ʒ. ß. aceti parum,& ceræ quantum ſufficit, fiat vnguentum. Inſuper ex folijs plantaginis,& cichorij,ac malo cotoneo in aqua, & oleo roſaceo decoctis, ac contuſis, adiecta hordeacea farina, & exiguo croco cum pauco aceto, fiat cataplaſma, & vtere. At vbi
Si ex frigida intemperie iecur laboret, curatio. Victus ratio. frigida intemperie iecur laboret, contrarijs pugnandum eſt. Quapropter vniuerſa victus ratio ad calidum vergere opus eſt. Cibi qui prompte concoquantur, ac boni nutrimenti ſint offerendi,hinc panis cum vino recte aſſumitur,Alexandro, & Paulo teſtibus, ex oleribus braſſica bis,ter ue incocta potius conuenit in gallinarum,pullorum,ſeu perdicum iure,phaſianorum, aut ſtarnarum, item carnes prædictarum gallinarum, perdicum, phaſianorum, pullorum, ſtarnarum,aut turdorum, aliarumque paruarum auium guſtare, atque anſerum ventriculos, vt inquit Alexander. In quarum carnium iure ſerpillum, ſatureia, hyſſopum, fœniculus, ſampſuchus, oreoſelinum,ac ſimilia decoqui poterunt,condiendaque iura ſunt cinnamomo, aut caryophyllis,interim quoque, ſed raro, prædictas carnes aſſas edant, preſertim cum alios cibos ægri faſtidiant. Inter piſces maxime omnium mullus, etiamſi aſſetur, conducit. Inſuper caſtaneæ mediocriter aſſæ iuuant, ſi non admodum crebro edantur. Conueniunt quoque & vuæ paſſæ. Piſtachia autem, & amygdalæ caueri debent, eo quòd facile corrumpantur, & oleoſa ſint, prompteque in bilem mutentur,& recrementum aſperius reddant, vt hinc venter magis, crebriuſque irritetur,vt ex eodem Tralliano libro octauo cap.iiij. liquet. Pro potu vino vtantur, preſertim tenui,& odorifero, nam ipſum conuenientiſſimum exiſtit, quoniam nutrit, concoquit, roborat,& putrefactioni reſiſtit,& ſi intemperies ex humiditate facta ſit, & frigiditate, eam citra om-
Cap.7. Medicamentorum ratio. nem moleſtiam,ac ſecure ſanat,Galeno teſte eodem octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Quod ad medicamentorum rationem attinet, calfacientia adhibeantur. Verum magis, minus ue calfacientia, pro frigiditatis obtinentis magnitudine accommodare oportet, vt idem inquit Trallianus, in quem vſum filicis, vel anethi ſucci cyathum vnum cum
Gal. lib. cir. cap.8. aquæ mulſæ cyathis tribus dato, ex Aſclepiadis auctoritate. Item nardi celticæ partes tres, abſynthij partem vnam,tuſa,& cribrata melle cocto excipito,& myſtrum delingendum dato. Vel Recipe aniſi,ſeminis apij, aſari, amygdalarum amararum mundatarum, ſingulorum ʒ. iiij. præpara cum aqua, & reduc in paſtillos, ac exhibe ʒ. j. cum vini diluti cyathis tribus: febrientibus autem cum aqua mulſa, aut coſti triti cochlearium præbe cum aquæ mulſæ calidæ cyathis tribus. Inſuper fœniculi recipe ʒ.j.petroſelini ʒ.ij.aniſi, amygdalarum amararum, abſynthij, ſingulorum ʒ.j.croci,myrrhæ vtriuſque obolos tres,excipe aqua, ac redige in paſtillos, & dato ʒ.j. vt ſupra dictum eſt. Hæc ex Aſclepiade. Verum eorum medicamentorum quædam magis,quædam minus excalfaciunt, vt liquet ex componentibus ipſa. Propterea eiſdem vtare, prout intemperies exigit. Similis quoque ratio habeatur omnium,quæ infra conſcribentur intus,& ex-
8.de compoſ. med. ſec. loc. cap.7. tra adhibita. Atqui idem Galenus præcitato loco antidotum Cyphoidem,ex Andromachi auctoritate magnopere commendat,ac cuncta,quę eius compoſitionem ingrediuntur,accurate examinat. Eius autem deſcriptio talis eſt. Recipe vuæ paſſæ carnis ʒ.xxv. alias centum, croci ʒ. j. alias obolos iii.calami ʒ.ii. ß. bdellii ʒ.ii. ß. caſsię ſeſqui drachmam,cinnamomi obolos iii. ſpicę nardi ʒ.ii.floris iunci odorati ʒ.ii.ß.myrrhę ʒ.iiii.terebinthinę ʒ.iiii.ramentorũ aſpalathi ʒ.ii.mel

lis ʒ xvj.

lis ℥.xvj.vini,quod ſatis eſt. Aëtius calefacientibus,ac firmitatem addentibus vtendum eſſe pręcipit,velut eſt,nardi ſpica,capnium,ſemen pelecini, & quę his ſimilia exiſtunt. In quem etiam vſum miro quodammodo conducit compoſitum Galeni ex malorum cotoneorum ſucco medicamentum in fine libri ſexti de ſanitate tuenda deſcriptum, non magis ſalutare (vt ipſe refert) iis quibus ventriculus imbecillus eſt, quàm iis quibus inualidum iecur exiſtit, ceu ipſe in nonnullis,preſertim in primo genito filio illuſtris Ducis Thermularum expertus fui, qui ex iocinoris intemperie frigida, hepatica dyſenteria (vt dicunt) laborabat, quibuſdam tunc temporis medici inuitis,corpore tamen prius purgato, vt cap. de diarrhœa, ſcriptum eſt. Eius autem compoſitionem, ac aſſumendi modum cap. de ἀνορεξίᾳ, ſtudioſi requirant. Poteris etiam in eundem vſum præbere ſyrup. ex abſynthio, ex fumariæ ſucco, aut de byzantijs cum additione, ſeu de eupatorio,ac nonnulla antidota calefacientia, ceu aromaticum roſaceum, dianiſum, diacinnamomum, diarhodon abbatis, diacalamyntham, & reliqua huiuſcemodi, vel hoc noſtro efficaciſsimo medicamento vtare, Recipe ſeminis aniſi, fœniculi, apij, & plantaginis ſingul. grana iiij. coſti, glycyrrhizæ ana ℈.j. caſsiæ ligneæ,cinnamomi vtriuſque ℈.ß. vuarum paſſarum ℥. iij. croci, ſpicæ, calami aromatici, & ſchænu anthus, ana grana ij. ß. cornu cerui vſti, & amygdalarum amararum cuiuſlibet ℥.j. ſeminum melonum ℥.iiij. ſacchari diſſoluti in aqua roſacea quantum ſatis ſit, formentur paſtilli, quorum vnum vice qualibet aſſumat cum exiguo vino albo odorifero. Si vero tractu temporis, ob frigidam intemperiem humor etiam pituitoſus ſanguini permixtus in viſcere putreſcat, ſeu corrumpatur, retineaturque in ipſo iocinore, aut venis circa ipſum, ac febris ſuperueniat, ipſum euacuare oportet, his medicamentis, quæ nedum educendi pituitam facultatem habent, ſed etiam viſcus ipſum roborandi, cuius farinæ agaricum eſt (Paulo anctore) quem ſectatus eſt Arabum princeps. Id quod nedum ratio, & auctoritas, ſed experientia comprobat. Nanque prædicto ægro, reliquis medicis omnino pugnantibus audacter exhibui, exigua quantitate myrobalanorum chebularum, ac rhabarbari adiecta, nedum ſemel, ſed bis, ac feliciter ſucceſſit, ceu in nonnullis alijs & ante, & poſt eum expertus fui, quemadmodum cap. de diarrhœa,fuſius conſcripſimus. Nec minus, ſi circa ipſum iecur biliosſus retineatur ſuccus,medicamento ipſum educente purgandus erit, quod vim etiam habeat ipſum corroborandi, veluti rhabarbarum eſt,ac reliqua, quæ eodem cap.de diarrhœa, ac dyſenteria, recenſuimus. Nanque in hunc vſum (vt Paulus refert) idonea medicamenta, quæ ad cœliacos, & dyſentericos ſcripta ſunt, deligi debent. Extrinſecus vero illitiones faciendæ ſunt ex oleo chamæmelino,nardino,anethino, ſampſuchino, & lentiſcino, ſeu de abſynthio. Vel in hunc modum vnguentum paretur, Recipe ſucci eupatorii,marrubii,& fumariæ ana ℥. iij. aſari,ſpicæ nardi,& celticæ ana ℈. j. cinnamomi, iunci odorati, & ligni aloës ana ℈.ß. olei roſacei,chamæmelini,& de abſynthio ana ℥.j. ceræ quod ſatis ſit, & aceti parum, miſceantur, & fiat vnguentum. Item ex fœnugræci,farina hordeacea,ſeminis lini, ac lupinorum ana ℥. iiij. florum chamæmeli,eupatorij,abſynthij,meliloti,& iunci odorati,ſingul. ℈.j. myrrhæ,maſtiches, & corticum thuris,cuiuſlibet ℥.ß. olei anethini,nardini,roſacei, ac de abſynthio, cuiuſlibet ℥.j. ceræ, quod ſatis ſit,fiat ceratum,& vtare. Nec minus & epithemata quoque conueniunt,quæ in hunc modum parentur. Recipe ſucci eupatorii, marrubii, fumariæ, ac cichorii ana lib.ß. deinde Recipe radicis capparorum,filicis,& cichorii, cuiuſlibet ℥.iii. abſynthii, florum chamæmeli, ac foliorum plantaginis ana P.ß. chamædryos,chamæpityos ℥.iiii. ſeminis dauci,aniſi, & fœniculi ana ℥.j. ſpicæ,ſtœchadis ℥.j.ß. fiat decoctum ſecundum artem in aquæ pluuialis ſufficienti quantitate,de quo Recipe lib.ii. miſcetoque cum prædictis ſuccis,ac aceti ℥.ij. adiicito, & vtare. At quoniam humidæ huius viſceris affectiones exolutum, & imbecille ipſum facere ſolent, veluti ſunt articuli laxati,ſiue cum frigiditate,ſiue cum caliditate,ſiue ſine his laxatis ipſius ſola conſtiterit,penitus adſtringentibus pharmacis opus habent (Gal. auctore viii. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos.) Verum hoc(vt ipſe inquit)aut cum calfacientium mixtura,ſi frigida qualitas prædominetur,aut cum refrigerantium, ſi calida. Aëtius vero in humida intemperie,iiſdem oleis diſcutientia,ac reſiccantia incoquenda præcipiebat, veluti eſt iris, cuminum, ac ruta. Olea autem,quæ ipſe conſcripſerat,erant chamæmelinum,lentiſcinum,nardinum, abſynthinum, ac roſaceum. Similiter vbi ſicca iecur laborauerit intemperie, per contraria curanda erit, atque (vt inquit Aëtius) humectans victus ratio commoda exiſtit, ac balnea ſufficiunt dulcium aquarum,quanquam cerata,epithemata,ac fomenta extra (quæ humectare poſſunt) adhibere non erit alienum. Nunquam tamen ab his,quæ vim adſtringendi habent, abſoluenda erunt. Vnum tandem reſtat medicamentum conſcribendum, quod indifferenter cuilibet hepatis imbecillitati à quacunque cauſa ortæ præberi poterit. Nanque à proprietate totius ſubſtantiæ efficax exiſtit, non autem ſecundum vnam, aut alteram qualitatem, cuius abunde experimentum habuiſſe fatetur Gal. præcitato loco, quem ſectati ſunt Aëtius, & Paulus. Id autem lupinum iecur exiſtit,cuius diligenter triti pondere ℥.j.cum vino aliquo dulci prębetur,quamuis febricitantibus manifeſta febre, aut non obſcure, melius ſit ex aqua calida pharmacum præbere, aut ex aliquo prędictorum ſuccorum,veluti eſt ſeridis, aut cichorii eiuſdem Galeni precepto. Quanquam idemmet xj.de ſimpl.medic. facult. de lupino iecore,ſic ſcriptum reliquerit. Iecur

lupinum

Purgans medicamentum quando exhibendum ſit.

Auic.lib.3. fen.14. tract. 2.cap.3.

Topica.

Si humida fuerit iocinoris intemperies, curatio.

Cap.8.

Siccæ intemperiei curatio

8.de compoſ. med. ſec. loc. cap.8.

8.de compoſ. med. ſec. loc. cap.8.
6.de compoſ. med. ſec. loc. cap.2.

lupinum ſæpenumero in medicamen indidi hepaticum,quod ex eupatorio conficitur,nec tamen, quod mentione dignum ſit amplius præſtare comperi,ad illud videlicet comparans,quod ſine ipſo componitur,forte quoniam per ſe ſolum exhiberi debet,quemadmodum præcitato lib. viij.& vj.de compoſit.med.ſec.loc.ſcriptum reliquit,& non alijs commixtum,quę manifeſtis qualitatibus operantur. Nam ipſum à totius ſubſtantię proprietate efficax eſt,vt diximus; aut Aſclepiadis verba ſunt,dum dixit, cuius abunde experimentum habemus: cuius etiam auctoritate hoc medicamentum etiam à tota ſubſtantia efficax commendauit, videlicet: Cochlearum trium carnem valde probe terito, & affuſis vini nigri cyathis tribus calfacito, & bibendum dato.

περὶ τοῦ ἥπατος ἐμφράξεως. *Id eſt, De hepatis obſtructione.*

Caput LXXXIII.

INTER alios inſtrumentales affectus,quibus crebro iecur laborare contingit, potiſſimum is eſt,qui à Græcis ἔμφραξις, à Latinis obturatio,oppilatio, ſeu obſtructio
Cap. 17.
dicitur,idque geminam ob cauſam,ob eius videlicet conſtitutionem,ac eiuſdem actionem (Galeno auctore lib. de conſtitutione Artis medicæ) ob conſtitutionem inquam,nam venæ, quæ à portis in ſima prædicti viſceris vniuerſa finduntur, ac in tenuiſſimas extremitates finiuntur, quod quidem haud obſcure apparet, oſcillis, quæ in gibbo ſunt diſtributæ,à caua vena ortæ ſenſu obſcuro committuntur, nam quomodo per ſua ora ipſæ
Cap.7.
inter ſe coniungantur,videre nequaquam poſſumus. Nemo tamen dubitat (vt liquet ex eodem Galeno quinto de Locis affectis) ſed omnes ferè medici ex vno ore enunciant, quòd cibus vniuerſo corpori diſtributus,ex omnibus ſimarum partium venis exiens, ad gibbas partes per dictas extremitates tranſumitur. Alimentum etenim omne ſurſum ex ventriculo ad locum vnum affertur iecoris, quem ab hoc ipſo, quod nunc dictum eſt, portam nominant, cum neque vrbes introire quis poteſt, antequam in portas peruaſerit, neque prius penetrare in iecur alimentum, quàm ad id loci peruenerit. Inde autem in ſima vniuerſa diſtribuitur iecoris, poſtea per quos diximus fines in gibbum tranſumitur. Ob dictorum ergo vaſorum anguſtiam nil mirum, ſi crebris obſtructionibus iecur laborat. Additur & ſecunda cauſa, quæ eſt eius actio αἱμάτωσις,inquam,hoc eſt,ſanguificatio,eſt nanque ſanguinis officina (vt diximus) vniuerſo corpori eum pro alimento ſuppeditans. Quo fit, vt ob copiam permeantis ſubſtantiæ adhuc cre-
Cap. 17.
bro viſcus obſtructione corripiatur, quemadmodum à Galeno eodem libro de conſtitutione Artis medicæ, ſcriptum eſt. Verum cum in eo non vna tantum adſit cauitas, quæ vitiatam humiditatem ſuſcipere poſſit,veluti venter,& inteſtina, ſed tot ſint numero, quot ſunt arteriæ, & venæ,& hæ omnes anguſta oſcula habeant, qua parte ſima huius viſceris cum gibbis coëunt, ac committuntur, propterea eiſdem partibus totidem etiam obſtructiones, ſeu oppilationes ge-
Cap.6.
nerari contingit, vt ab eodem Galeno octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, decretum eſt. Ceterum cum partium cauitates multifariam lædantur, vt propterea
Cap.7.
quandoque coaleſcant, interim conſtipentur, ſeu conſtringantur, aut in ſeſe reſideant, aut obſtruantur, quandoque vero ipſarum oſcula aperiantur, vt liquet libro de Cauſis morbor. Apertione hac relicta, ſimul & coaleſcentia, conſtipatione, reſidentia, ac conſtrictione, hoc loco nos de obſtructione earum duntaxat verba facere intendimus, prout vnus duntaxat ipſius viſceris affectus exiſtit, non cum altero morbo compoſitus, veluti phlegmone eſt eryſipelas, aut reli-
Iecoris obſtructio quid ſit.
qua huiuſmodi. Eſt autem ea læſio, ſeu amiſſio prædictarum iocinoris cauitatum, ex infarctu alicuius ſubſtantiæ, humoris videlicet, ſeu flatuoſi ſpiritus, quemadmodum ex Galeno colli-
Cap.7.
gitur, quinto de Locis affectis, ac alijs pleriſque locis. Ex quibus error patet eorum, Arabum
Vide Auic. lib.3. fen.14. tract.2.cap.4.
preſertim,qui volunt interim iecur ipſum in eius propria ſubſtantia,quæ παρέγχυμα,dicitur obſtructione laborare. Nanque perpetuo in extremis iam dictis vaſorum partibus fieri conſueuit, veluti præcitatis locis apud Galenum ſcriptum reperitur. Nec in eadem viſceris ſubſtantia cauitates, aut viæ adeo ſenſiles ſunt, vt eædem obſtrui poſſint, quanquam ſpatia quædam, tantum ratione contemplabilia,in ipſo,velut in reliquis partibus,reperiantur, iuxta quæ etiamſi op-
De different. morb. cap.7.
pleta ſint præter naturam obſtructio, ſeu oppilatio non dicitur, vt libro de differen. & de cauſis morb. ſcriptum eſt. Afficitur itaque iecur in hoc affectu non vt ſimilaris pars, ſed vt inſtru-
De cauſis morb. cap.7.
mentum ſecundum prædictas partes, venas,ſcilicet,& arterias,per quas ἀνάδοσις, ſeu diſtributio
Pars affecta.
alimenti efficitur. Dignoſcimus autem ipſum obſtructione laborare, vt ex Galeno percipitur
Eiuſdem partis affectæ ſigna.
ſecundo,& quinto de Locis affectis, tum ex dolore cum poſitu, tum etiam ex qualitate prædicti doloris. Nam in dextra hypochondriorum parte dolorem ſentiunt laborantes, eumque gra-
2. de Loc.aff. cap.8.
uatiuum,& præcordia etiam veluti ſuſpenſa,quanquam dolor hinc interim fit obtuſus, aliquando vero vehemens(vt inquit Aëtius cap.ſecundo lib.x.)qui iterum aſſerit quandoque abſque fe-
5. de Loc.aff. cap.7.
bre,quandoque cum febre eſſe,quanquam Gal.præcitato libro ſecundo de Locis affectis,(quem ſecuti ſunt Paul.cap.xlvj.libri tertij,& Alex.cap.ij. libri octaui) velit hunc ſenſum doloris graua-
2. de Loc.aff. cap.8.
tiui in dextra præcordiorum parte citra febrem euenire, cum in obſtructione (vt ipſe refert)

tum

tum etiam cum hepar dura diſpoſitione laborat. Verum non propterea condemnandus venit Aetius. Nam idemmet Galenus lib. de conſtitutione Artis medicæ, febrem ſuperuenire iocinoris obſtructioni, cum ea multiplex fuerit, teſtatum reliquit. Qua de re non ex propria obſtructionis natura febris conſequitur, ſed cum ea multiplex fuerit, & propterea bene dicebat Aetius, quandoque ſine febre eſſe, & quandoque cum febre. In recenti nanque, ac exigua, & non multa exiſtente iocinoris obſtructione febris non excitatur, in diutina vero, ac multa non mirum, ſi ea conſequatur, magnitudinis tamen, & diuturnitatis ratione, quinimò idem Galenus octauo Method. medendi, dicebat obſtructionis magnitudinem diſcerni ex ipſa magnitudine febris, vt quæ ex maiore obſtructione, maior, ex minore, minor fiat. Similiter ſi ea inueterata ſit, nedum in hepate, ſed in omni membro putrefactionem operatur, febremque accendit, Aetio auctore, breui etenim tempore putrefactio conſequitur ab obſtructione ex vitioſis humoribus in frigidis intemperaturis, in calidis vero non cito, ſed temporis progreſſu accedit, vt liquet ex Gal. octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, & conſequenter ad putredinem febris. Affectus hic morbus exiſtit non in intemperie, ſed inſtrumentalis in via, ſeu cauitate. Nec in eo viæ, ſeu cauitates hepatis apertæ, ſeu dilatatæ ſunt (vt diximus) ſed obſtructæ, ac infarctæ, vt propterea alimenti, ſeu ſanguinis diſtributio per totum corpus, aut non fiat, aut diminute fiat. Hæc nanque eſt illa actio, quam per ſe primo iocinoris obſtructio lædit (Galeno auctore libro de differentijs morb.) Nec per alias diuerſas notas quiſquam inueſtigare tentabit affectum hunc, quàm per eaſdem, per quas iecur ipſum hoc morbo affectum eſſe nouimus. Quanquam de hac obſtructione non admodum certæ habeantur coniecturæ, vt patet eodem quinto de Locis affectis. Eſt vero obſtructio ex eodem genere ægritudinum, quæ quidem ex lentis, ac craſſis humoribus fiunt (eodem Galeno teſte libro Art. med.) quanquam præcitato libro quinto de Locis aff. nedum à craſſis, & viſcoſis humoribus iocinoris obſtructionem fieri faſſus eſt, ſed halituoſo quoque ſpiritu ibi concluſo, cui non pateat exitus. Confirmauit idem Aetius præcitato loco, cum dixit, iocinoris oppilationes fieri à flatibus nebuloſis, & concoctu difficilibus, aliquando autem & à craſſis humoribus, viſcoſiſque in finibus venarum ex ſima hepatis parte natarum, per quas ex ventre, ac inteſtinis alimenti digeſtio ad hepar contingit. Nec propterea quiſpiam audeat de inſufficientia Gal. condemnare, vt qui lib. Art. medic. vnam duntaxat meminerit obſtructionis cauſam, cum & præcipuam ſcripſerit, & reliquam ibidem non negauerit. Dignoſcitur autem cum vaporoſi, & craſſi flatus multitudo coaceruetur, quæ exitum non habet, quoniam non grauitatis ſolum, ſed etiam diſtentionis ſenſum ſentiunt laborantes, vt liquet ex eodem Galeno, & Aetio. Cum vero obſtructiones à craſſis, viſcidiſque humoribus ortum habent, grauitatis duntaxat ſenſus percipitur circa dextrum ilium. Fiunt item & iocinoris, velut etiam reliquarum partium obſtructiones ex aliorum calidorum humorum multitudine. Nam ob copiam permeantis ſubſtantiæ ipſum crebro obſtructione corripi, pro vna præcipua cauſa Galenus præcitato libro de conſtitutione Artis medicæ, teſtatus eſt, octauo item Method. medendi. Cernimus (dicebat) aliquando etiam quòd multum eſt, cum ſimul totum confluit obſtruendo hærere, infigique non minus, quàm ea quæ glutinoſa ſunt, & craſſa. Quòd ſi per meatus anguſtos eſt tranſitus, multo profecto magis retineri: propterea quia, quod multum eſt, quamuis tenax, & craſſum non ſit, obſtructionem parere poteſt, vt eodem viij. & xj. Method. meden. ſcriptum reperitur. Verum quoniam non admodum crebro id euenit, & ſi euenerit cum febribus copulantur obſtructiones ex humorum copia ortæ, putredine eas conſequente, quemadmodum præcitatis locis, apud Galenum liquet. Nos vero de ea obſtructione tractare propoſuimus, quæ per ſe ſola citra alium complicatum morbum iecur exerceat. Propterea fit, quòd Græcos ſectantes auctores, Galenum inquam, Paulum, Aetium, ac Alexandrum duarum duntaxat prædictæ obſtructionis cauſarum meminerimus, ſpiritus videlicet flatuoſi, ac craſſorum, viſcoſorumque humorum, ex hiſce nanque cauſis iocinoris obſtructio per ſe ſola, & circa initia, cum multiplex non fuerit, etiam ſine febre excitari conſueuit. Reliquas, quæ mox à principio cum febre inuadunt, à calidorum humorum multitudine, ac putredine ortas, cum de febribus verba faciemus poſtponentes. Nam ſi ex craſſitie prædictorum calidorum ſuccorum etiam obſtructiones iocinoris generentur, haud difficile erit eas dignoſcere. Nec alium requirunt curationis modum, quàm reliquæ, niſi quod non adeo calidiora attenuantia exigunt, vt dicemus. Verum quoniam oppilatio omnis inueterata, non tantum in hepate, ſed in omni membro putrefactionem operetur, ac febrem accendit, vt Aetius inquit, propterea celerrime eas curare oportet, citius autem, ac breui tempore infrigidis conſequitur intemperaturis, in calidis vero non ita citius, ſed temporis progreſſu, ſi ex vitioſis humoribus contingant (Galeno auctore viij. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos) nec minus & aqua intercus conſequi poterit viſcoſis, frigidis, ac craſſis humoribus diu in iocinoris vaſis conſiſtentibus ex quibus vaſa ipſa primo infrigidentur, & demum ipſius iocinoris propria ſubſtantia, ad cuius infrigidationem perpetuo ſequitur aqua intercus (vt liquet v. de Loc. aff.) Quod vero totius etiam corporis extenuatio, ex eius diuturnitate neceſſario conſequatur propter alimenti penuriam, quam Græci ἀτροφίαν dicunt, cuilibet patere poterit, nec alia indiget ratione, ſeu auctoritate.

Num ſemper iecoris obſtructionem febris ſequat. Lib. de conſt. art. med. c. 17

Cap. 4.

Quis affectus præter naturã ſit obſtructio

Cap. 6.

Cap. 7.

Loco citato. Cauſæ. Lib. art. med. cap. 94. 5. de Loc. aff. loco citato.

Cap. 94.

Si ex halituoſo ſpiritu fiat, ſigna. Galen. 5. de Loc. aff. loco citato.

Si ex craſſis, ac viſcidis humoribus. Lib. de conſt. art. med. c. 17. 8. Meth. c. 4.

8. Meth. c. 4. 11. Meth. c. 4.

Prognoſtica.

Cap. 6.

Loco citato.

Pro huius obſtructionis curatione vnica habetur indicatio morbo contraria. Ea autem apertio eſt, Galeno teſte lib. Art. medic. Cauſæ vero ſalubres ſunt abſtergentia, atque incidentia medicamina, vt ipſe inquit, Quamobrem erit ipſius medela priuſquam fiat obſtructio multiplex, & homo febricitet, ingeſtio tenuantium ciborum, ac medicaminum: vt apud eundem Galenum liquet libro de conſtitutione Artis medicæ. Hoc idem confirmauit Aëtius, dum dixit, quare attenuantium, & opilationem diſſoluentium quàm celerrimus requiritur vſus, & Alexan. huic ſe ſubſcripſit ſententiæ, dum aſſeruit. Cum igitur obſtructionem eſſe animaduerteris, cum fiducia medicamentis vtitor, quæ incidunt, & extenuant. Aër itaque eligatur ad calidum vergens, ſomno vtantur moderato, ac nocturno potius, nam vigiliæ quoque moderate conferunt. Quies vitanda erit, nam exercitatio maxime idonea exiſtit, vt liquet primo de ſanitate tuenda, eaque magis confert, quàm medicamenta diſſoluentia, & diſſecantia, propter cauſas ibi traditas. Alui excrementa, ſi non natura, arte ſaltem clyſteribus, aut lenibus glandibus expurgentur ſingulis diebus, animique affectus immodici omnino vitandi. Cibi eiſdem dandi ſunt calidiores, & qui reſerandi facultatem habeant, ex Pauli auctoritate. Cuius farinæ ſunt aſparagus, cappares, fœniculum. Carnes item guſtari poterunt pullorum gallinarum, turdorum, merularum, phaſianorum, perdicum, ac aliarum paruarum auium montanarum, quæ item decoquantur cum fœniculo, hyſſopo, oreoſelino, ſatureia, pulegio, apio, ſampſucho, cichorio, intubo, aut reliquis huiuſmodi. Nec negligenda erit ptiſana, preſertim vbi ad calidum vergant craſſi redundantes ſucci, ipſa nanque inter omnia quæ vt medicamenta, ſeu vt nutrimenta exhibentur, principatum obtinet, inter ea, quæ modice attenuant, ac incidunt cum corporis madefactione, ac optima nutritione, vt à Galeno decretum eſt libro de ptiſana. Vitandaque ſunt omnia alimenta, quæ craſſum ſuccum generant, balnea crebra, & ea potiſſimum à cibo, eodem Paulo auctore. Vinum autem tenue, & vetus vtile eſt pro potu, vt eidem Paulo viſum eſt. Præter hæc quàm celerrimus requiritur vſus attenuantium, & oppilationem diſſoluentium medicamentorum (vt diximus) ex Aëtij ſententia, inter quæ magnopere confert iecur lupi aridum, tritum, & cochleario datum ex vino dulci (Paulo teſte) Similiter Plantaginis radix, & ſemen, foliaque, ſicca, trita, ſiue per ſe vnumquodque, ſiue ſimul exhibeantur. Item anagallidis, quæ cæruleum florem habet, ſuccus, ac radicis dulcis decoctum. Pellicini item, qui in frumentis naſcitur, ſemen tritum cochlearij menſura cum vino, aut aqua mulſa in potu acceptum præclare, & citra moleſtiam ab oppilatione liberat, ſimulque firmitatem, tum hepati, tum ſtomacho addit. Capnium, quod fumariam appellant, ſucco eius expreſſo, & deſiccato, ſi reponatur, & in paſtillos redigatur ſemel exhibitus, dolorem omnem adimit, ter autem præbitus in totum ab affectione liberat, vltra hoc quod & firmitatem viſceribus addit, decoctum quoque huius herbæ potatum ſimilem efficaciam habet, etiam ſi valde febricitent ægri. Aliquando autem herba ipſa exſiccatur, contuſaque, & cribrata cochlearis menſura præbetur, ex Aëtij teſtimonio. Quod ſi craſſiores glutinoſioreſque ſint humores, ex quibus obſtructio orta fuerit, preſertim in hepatis gibbo, validiora tribuenda erunt medicamenta, & propterea eupatorium tribuendum erit ex oxymelite. Similiter quoque ſtœchas tum cocta, tum trita data, ſpica nardi, ac chamæmelum, marrubium, lauri cortex tritus, ac potatus, amygdalæ amaræ, ari, ac acori radix, & aſarum, apium, abſynthium, caſſia lignea, rhaponticum, aniſum, fœniculi ſemen, viticis, ac dauci ſemen, ſimiliter & centaurii decoctum, ac lupinorum, flos iunci odorati, item Galli veteris decocti ius, ac etiam ciceris decoctum, quæ omnia tum ab Aëtio, tum à Paulo, & Alexandro commendantur. Ex quibus licebit varia medicamenta componere, & potiſſimum decocta. In quem etiam vſum (vbi ad calidum vergant craſſi obſtruentes ſucci) ſyrup. ex ſucco cichorii aut endiuiæ, quam ſcariolam vocant, oxyſaccharo, ſeu acetoſo ſimplici, ac vulgato ex tribus radicibus Gentilis cum aceto, ſeu è fumaria vti poteris. Et ſi frigidiores ſint, ac viſcoſi, qui redundant ſucci, ſyrup. ex abſynthio, ex hyſſopo, marrubio, de byzantiis, de quinque radicibus Meſue, de eupatorio, oxymelle, tum ſimplici, tum compoſito, ac etiam ſcillino vtare. Poteris etiam eos præbere cum aliquo prædictorum medicamentorum decocto. Nec minus exhibere licebit quandoque paſtillos ex medicamento, quod ex tribus generibus ſantalorum componitur, & ex ſemine melonum cum ſaccharo formatos aut ex diarhodon Abbatis, ac prædictis melonum ſeminibus. Interim trociſchis de eupatorio, de abſynthio, ſeu de rhabarbaro. Reliqua vero, quæ extrinſecus admoueri poſſent, epithemata ſcilicet, vnguenta, ac cerata ſtudio ſi præcedenti capite requirant. Quo loco frigidæ iocinoris intemperiei curationem inſtituimus. Si vero multæ fuerint iocinoris obſtructiones, non ſolum tenuantium ciborum, ac medicaminum ingeſtio ſufficiens erit pro earum curatione, ſed etiam euacuatio eſt neceſſaria (Galeno teſte præcitato libro de conſtitutione Artis medicæ) Id quod nec etiam negauit Paulus vbi morbus in vetuſtatem inciderit, cum dicebat, ſi morbus in vetuſtatem incidit, etiam venæ ſectio, purgatioque adhibenda, ſi nihil prohibet. Qua de re venæ ſectio fiat, vbi reliqua non prohibeant, humoribus preſertim ad calidum vergentibus, ac eorum quoque copia moleſtantibus, potiſſimum vbi eadem obſtructio adhuc quoque fiat, ex interna dextri cubiti vena. Nam curabitur quod obſtructionis iam factum eſt per ea quæ

obſtructa

Curandi methodus. Cap.94.

Cap.17.

Victus ratio. Cap.14.

In fine.

Medicamentorum ratio.

Quando venæ ſectione, & purgãte medicamẽto vtẽdum ſit. Cap.17.

obſtructa liberant, propulſabitur quod futurum eſt, ſi affluxum confluentium humorum com-
peſcas,quemadmodum xj. Meth. meden. à Gal. ſcriptum eſt. Propulſabitur itaque quod futu- Cap.10.
rum eſt ipſius obſtructionis, ſaltem ex iam dicta venæ ſectione, quoniam defluxum obſtruen-
tium ſuccorum per eam inhibebis. Vel ſi inueterata eadem ſit cum putrefactionem operetur,
ac febrem accendat. Huic quoque nonnihil præſidij afferet, reliquis conſentientibus ex Pau-
li teſtimonio. Quomodo autem purgatio facienda ſit, ſi ea quoque fuerit neceſſaria pro mul-
tæ, ſeu diuturnæ iocinoris obſtructionis curatione, cum figura, ſeu formatio, tum etiam ſitus
eiuſdem viſceris indicabit, per quæ ſcilicet loca eam facere oporteat, nam quæ in ſimis ieco-
ris ſunt excrementa, ad inteſtinum: quæ vero in gibbis, per vrinas euacuabimus, eodem Gale- Cap.17.
no auctore præcitato libro de conſtit. Artis medicæ. Quanquam etiam eadem iocinoris gibba,
ſi multo vitioſo ſucco ſit referta, per deiectiones,& pharmaca deiectoria καθαρτικὰ Græci vocant, καθαρτικὰ.
expurgari debeant,ſi vero mediocri,per vrinarios meatus, ex decreto eiuſdem Gal.vij. Method. Cap. vltimo.
meden. Qua de re ſic intelligi debent eiuſdem Galeni verba ij. de Arte curatiua ad Glaucon. 2. ad Glauc. cap.2.
xiij. Method. meden. ac reliquis in locis,vbi dixit,& quidem laborantibus gibbis partibus hepa- 13.Met.c.10.
tis,quod per vrinam trahere oporteat,concauis autem per excretionem inferiorem,ſitus ipſe vi-
ſceris indicat,nanque quando mediocriter vitioſo ſucco ſunt referta, & non quando multo ex-
poni debent,quoniam tunc etiam per deiectiones eadem gibba expurgantur, vt eodem vij. Me-
thod. meden. decretum eſt. Neque prius ad detergendas obſtructiones accedere debemus ni- In fine.
ſi vitioſi ſucci maiore parte emiſſa, alioquin metus eſt, ſi obſtructionibus liberandis priuſquam
vacuaueris,ſtudeas,ne ipſas magis impingas, ex eiuſdem Galeni præcepto octauo Method. me- Cap.4.
dendi, etiam lib. xj. eiuſdem ſic dicebat. Oſtenſum enim in prioribus libris eſt, ſi his auxilijs, 11.Met.c.10.
quæ obſtructiones eximant, vti, non vacuata prius abundantia, velimus; fore vt non modo nihil proficiamus, ſed etiam affectum maiorem reddamus, pugnantibus ſcilicet inter ſe indicationibus. At ſi vacuata prius multitudine ad curandam obſtructionem accedamus, medicamentis his quæ obſtructiones expediant, erit opus. Cum igitur ex vitioſorum ſuccorum abundantia iocinoris obſtructiones fiunt multæ cum febre,ſeu diutinæ, priuſquam prædictis obſtructionem laborantibus vtaris, purgans medicamentum pro diuerſitate redundantis ſucci exhiberi debet, quod quidem per aluum expurget, potiſſimum, ſi in eiuſmodi hepatis ſima ortæ fuerint, aut licet in gibbis generationem habent, eadem ſit multo vitioſo ſucco referta, nam ſi mediocri, per vrinales meatus expurgare oportet, ea quæ vrinam ciunt exhibendo. Vbi itaque ad calidum vergant obſtruentes ſucci, nec nimiam craſſitudinem habeant, hoc purgante medicamento vtare. Recipe rhabarbari optimi cum ſpica, ac ſquinanto vigorati ℈. iiij. vel ℥. j. ß. maceretur per decem, vel xij. horas in aqua cichorij, ſeu intubi, demum per colum transfundatur,& adijce, vel pulpæ caſſiæ recenter extractæ ℥.j. ß. vel mellis roridi ℥.ij. diacatholi. ℥.vij. miſceantur,& fiat potio cum aqua intubi, aut cichorij. Poteris item potiſſimum vbi craſſiores fuerint redundantes ſucci,inuicem rhabarbari,agarico trochiſcato vti, vel decoctum in prædicta aqua cichorij,vel intubi ℥.j. agarici fiat,quo demum expreſſo, ac per colum transfuſo, ℥.ij. mellis roridi adijciantur,ac ℈.iiij.rhabarbari vt ſupra macerati,& ℥.iiij. vel ℥. ß. diacath. Catapotia item formari poterunt ex eodem agarico,& rhabarbaro ℥.j. vtriuſque accipientes,& cum ſucco cichorij, intubi, vel fumariæ, vel ſyr. ex eiſdem paratis formentur catapotia. Poſt quæ per aliquod tempus ℥.ij.mellis roridi,vel iij. ſyr. de cichorea Nicoli præbeantur,quanquam hicmet ſyr. cum melle rorido,ac rhabarbaro vt ſupra parato,calidis redundantibus ſuccis, commode exhiberi poterit,quemadmodum ſi magis craſſi,ac lenti fuerint redundantes ſucci,catapotia de rhabarbaro, vel de agarico,aut pilulas aggregatiuas exhibere conuenit,quibus ſemper adijcere poteris agaricum,ſeu rhabarbarum,prout vnum magis, quàm alterum redundans ſuccus exigit ℥.j. aſſumens ex aliquo prædictorum catapotiorum,ſeu ℈.iiij.& ℈.ij.ſeu ℥.j.prædicti agarici trochiſcati,aut rhabarbari cum ſpica,ſeu ſquinanto,& cum ſyr. ex ſucco cichorij,fumariæ,aut intubi compoſito catapotia figurentur,demum corpore vacuato, quæ ſupra conſcripſimus medicamenta obſtructiones eximentia,propinari debent. Nam vitioſi ſucci maiori parte emiſſa,ad detergendas obſtructiones accedere debemus: extrinſecus quoque ea adhibeantur,quæ præcedenti capite, pro frigidæ iocinoris intemperiei curatione, annotauimus.

Περὶ φλεγμονῆς τοῦ ἥπατος. *Id eſt, De inflammatione hepatis.*

Caput LXXXIIII.

NON raro autem, & idem iecur inflammatione laborare contingit quæ haud aliter 10.Meth. c.3.
in ipſo, quàm in ceteris noſtri corporis partibus gigni conſueuit, nec etiam ab alia 13.Met. c.13.
cauſa. Nam communis omnium phlegmonarum generatio (Galeno auctore x. 14 Meth. c.2.
xiij.& xiiij.Method. meden. lib. de tumo. præter naturam,& de inæquali intempe- De tumor. pter nat. c. 2.
rie, ac ceteris pleriſque locis) ex ſanguinis influxu eſt copioſioris, quàm pars po- De inæqua.in temperie. c.3.
ſtulet. Hic vero ſanguis cum in aliquam animalis partem procubuit, maiora eius vaſa protinus

 diſtendun

Inflammatio quomodo generetur. Cauſæ generationis eiuſdem. Cap. 2.

diſtenduntur, vtpote abundantiæ continendæ non ſufficientia, ab his deinceps, quæ minora ſunt, mox vbi nec in ijs ſatis continetur, exudat foras in ea ampla ſpacia, quæ inter vaſa ſunt, ſic etiam vt omnia, quæ in carne habentur, loca occupet. Eſt enim viſceribus quoque ſua quædam caro, quam quidam Græce παρέγχυμα vocant, in quam ſanguis ex refertis vaſis halitus ſpecie exudans inflammationem gignit, vt patet eodem xiiij. Method. medend. Influit autem copioſior hic ſanguis alia quapiam, alijſque particulis eum aliquando mittentibus, ac ea quæ phlegmone laborare incipit recipiente, aliquando particula quæ affligitur, hunc ad ſe trahente, vtpote cum morboſo calore, aut dolore excruciatur. Partes autem quæ mittunt, aut copia, aut qualitate, aut vtroque nomine moleſtatæ tranſmittunt, vt liquet eodem xiij. Method. meden. & ſexcentis alijs in locis, de qua inflammatione cum nonnulla fuerint in præcedentibus à nobis dicta, preſertim cap. de pleuritide, hic quoque de ea protelare ſermonem non libuit, ſed tantum de ea dixiſſe ſatis ſit: quod per inflammationem, eam quæ proprie ſic appellatur, & à copia optimi ſanguinis generationem habet, ſubintelligere volumus. Et propterea ad dignotionem affectæ partis deſcendentes dicimus, iecur ipſum deprehendi quod inflammatione laboret ex dolore cum poſitu, quoniam in dextro latere ad nothas coſtas dolor à laborantibus ſentitur, & cum magnam trahunt ſpirationem, vehementius excruciat, ſentiuntque in eadem dextra præcordiorum parte grauitatem, & interim iugulum ad infernas partes detrahi. Nam id non omnibus commune eſt, ſed ijs tantum, quibus iecur coſtis alligatur, atque ſic dolor ad ſuccingentem coſtas membranam peruenit. Ex longis quoque interuallis tuſſis exigua, arida, & qua nihil expuunt, moleſtare ſolet, atque ſpiratio parua, & crebra, quemadmodum ij. & v. de Locis affectis, à Galeno ſcriptum eſt. Quod autem inflammatio ſit quæ iecur exerceat, tum ex eiſdem quibuſdam ſignis, tum ex reliquis dicendis percipi poterit, nam & linguæ color imprimis quidem ruber, deinde niger apparebit, aderitque cibi vehemens faſtidium, ſitis inexhauſta, vomitus tum ſyncerae bilis, tum eius, quæ ouorum vitellis ſimilatur, quæ poſtea æruginis aliquando colorem referre conſpicitur: aluus quoque conſtringitur, niſi vna cum viſceri huius imbecillitate inflammationem excitari contingat, vt liquet eodem v. de Locis affectis, à Galeno, ab Aëtio cap. iij. libri x. & Paulo cap. xlvj. libri iij. Color corporis ſubuertitur in arquati morbi ſpeciem permutatus, & ſingultus quoque conſequuntur, ac acceſſionis tempore quidam delirio apprehenduntur, ac acre lotium excernunt, (vt liquet ex Aëtio,) qui etiam fatetur, quod febris adeſt acuta, inæqualis, quæ plerunque ad veſperam, & noctem exacerbatur. Quod vero febrem ad iocinoris inflammationem comitari neceſſe ſit, à Galeno decretum eſt eodem ſecundo de Locis affectis. Verum quod ea acuta ſit, nequaquam faſſus eſt, niſi præcitato quinto de Locis affectis. Vbi de eryſipelate verba faciens ſcriptum reliquit, ardentes febres, ac vehementiſſimas euenire, cum ipſum in iocinore, ventriculo, aut pulmone fuerit ortum, vel inflammatio eryſipelatis particeps fuerit, quinimò libro prorrheticorum ij. phlegmone in iocinore, vel ventre orta quod non continuo, ac perpetuo maligna, nec acuta conſequatur febris, decretum reliquit. Nam inflammationum magnitudinem perpetuo febris ex proportione ſequitur. Et propterea niſi valentes iecur inflammari contingat, licet febris excitetur, quoniam princeps viſcus eſt, tamen ea acuta non erit, niſi eadem inflammatio magna ſit, pro cuius magnitudinis proportione ipſa quoque & maior, & vehementior excitabitur, de qua forte Aëtius intelligere voluit, cum dixit, febris adeſt acuta, inæqualis. Sic quoque Alexandri verba intelligi debent, cum dixit, exiguam hepatis inflammationem non ſtatim febrem inducere, ſcilicet vehementem, & acutam, aliter falſum eſſet, nam orta inflammatione in eo, cum princeps membrum ſit, vniuerſo corpori impertit & tenſionem, & calorem immodicum, qui febris eſt, eodem Galeno teſte quarto de Cauſis pulſuum, & propterea neceſſario (vt ipſe ſecundo de Locis affectis ſcriptum reliquit) ipſam iecoris inflammationem febris comitatur. Pulſus, velut in ceteris inflammationibus, durus aderit, inæqualis quodammodo, ac veluti ſerrans tactum, licet non adeo, ac ſi neruoſæ partes inflammatæ eſſent, quinimò & maior erit, ac celerior, cum & in parte conſiſtat, venis, & arterijs conſita, vt liquet eodem iiij. de Cauſ. pulſuum, & iiij. de præſagitione ex pulſibus quo inditio potiſſimum iocinoris inflammatio ab ea, quæ in ſuccingente membrana exorta eſt, ſecernitur, licet & alia quædam ſint, quæ capite de pleuritide annotauimus, quo fit, vt eadem hic tranſcribere ſuperuacaneum ſit. At quia interdum muſculis hepati incumbentibus inflammatis quidam decepti, eiuſdem viſceris eam inflammationem eſſe ſuſpicati ſunt, propterea viſum eſt, quo pacto diſtinguendæ ſint prædictæ affectiones, conſcribere. Etenim iocinore inflammato, tumor ſecundum lineamenta, rotundus, figura videlicet ipſius hepatis, ſuccumbit, vt Aëtius fatetur, qui etiam ad corporis decubitum ſimul conformatur, maior enim apparet corpore ad ſiniſtrum latus reclinato, minor autem rurſus ad dextrum reuoluto, nimirum hepate ſub nothas cedente coſtas, neque viſui, neque tactui ſimiliter ſuccumbente. Amplius autem (vt idem inquit Aëtius) in hepatis inflammatione incumbens cuticula naturali modo habere conſpicitur; muſculis autem inflammatis cutis circumtenditur, vt ſi quis digitis apprehenſam attrahere velit, ea minime ſequatur, proprijſſime autem tactus diſcernet ſiue in alto, ſiue in ſuperficie inflammatio ipſa conſiſtat,

13. Meth. c. 3.
Quid per inflammationē intelligatur.
Quib⁹ ſignis dignoſcamus iecur inflammatione laborare.

2. de Loc. aff. cap. 8. & 9.
5. de Loc. aff. cap. 7.
Alia inflāmationis ſigna.
Loco citato.

Quod non ſemper iecoris inflammationem comitetur febris acuta.
2. de Loc. aff. cap. 8.
5. de Loc. aff. loco citato.
2. prorrhetic. commen. 20.
Alex. li. 8. c. 1

4. de Cauſis pulſ. cap. 7.
2. de Loc. aff. cap. 8.
4. de Cauſis pulſ. cap. 7.
4. de preſa. ex pulſ. cap. 4.

Quibus inditijs diſtinguatur iecoris inflāmatio ab ea q̄ muſculorum abdominis.

ſiſtat, rectorum denique muſculorum tumores præter naturam oblongi, atque per totum ventrem extenſi videntur, vmbilicum (veluti hæc quoque muſculorum coniugatio) comprehendentes. Quapropter haud obſcura eſt eorum dignotio, vtpote quos & poſitus & figura declarat, accedente adhæc, quod ipſi à nullo exteriori muſculo conteguntur, Galeno auctore præcitato libro quinto de Locis affectis. Hæc autem obliquis quoque muſculis, qui à thorace deſcendunt, ſunt communia, vt ipſe inquit, ſed multo difficilior eſt notitia muſculorum, qui ijs ſubiecti ſunt, difficillima vero tranſuerſorum. Cum ergo iecur intra hos muſculos ſub peritonæo poſitum ſit, cum tribus contegatur muſculis, fieri non poteſt, vt tactus aliquam ipſius notitiam præſtet, niſi vel magna in ipſo oriatur inflammatio, vel incumbentes ei muſculi extenuentur, vt liquet ex Gal. eodem loco. Et propterea ſi in gibba parte conſiſtat inflammatio, præcipue ſi ingens ea fuerit, perfacile vel ſolo tactu dignoſci poteſt. Ea nanque hanc propriam à muſculorum tumoribus ſortitur differentiam, quod moles ſub manibus ad coaceruatam circumſcriptionem deſinit: quippe ſoli iocinori proprium eſt, vt tumoris cumulum vniuerſum habeat circumſcriptum, ſed muſculus quilibet, cum totus ſibi continuus ſit inflammationis ipſius moles ſenſim diminui conſueuit. Simarum autem partium inflammationes per alia potius ſymptomata, quàm per tactum inueſtigare oportet, vt liquet eodem v. de Locis affectis. Num vero in eadem ſima hepatis parte inflammatio ſit orta, an in eius gibba interſtingues. Nam quæ in ſimis eueniunt magis, quàm illæ, quæ in gibbo fiunt, faſtidium, nauſeam, vomitum bilioſum, ſitimque ingentem inducunt: quæ vero in gibba parte oriuntur, maiori quàm illæ inter ſpirandum dolore laborantem excruciant, magiſque tuſſim excitant, atque dolorem vſque ad dextræ partis iugulum, adeo vt detrahi videatur, extendunt, (vt ibidem à Galeno ſcriptum eſt.) Quamuis (vt idem teſtatur) in neutra prædictarum partium exquiſite diſtincta inflammatio poſſit conſiſtere, nam omnium eius partium carnes inter ſeſe continuantur. Quis vero, ac quotuplex morbus ſit inflammatio, in præcedentibus ſæpius dictum eſt. Quod autem eius cauſa ſanguis optimus ſit, mediocremque craſſitudinem obtinens, ex nullo alio inditio clarius patere poterit, quàm ex eadem morbi ſpecie, ex qua neceſſario eius cauſa arguitur, vt liquet Aphoriſ. ij. libri primi. Reliquum eſt vt ad eius prognoſtica transeamus, quorum primum Hippocrat. eſt Aphoriſ. xvij. libri vij. Cum dixit. In hepatis inflammatione ſingultus malum. Nam ſemper ſingultus iocinoris inflammationem comitatur, ſed quando ea in magnitudinem attollitur, ac ferueſcit, in quo feruore ſtomachus ad compaſſionem trahitur, nonnunquam propter neruorum communicationem. Quare (vt Galenus comment. eiuſdem Aphoriſ. dicebat) tunc ſolum compaſſio fit ſtomacho cum hepate quando inflammatio, & maxima, & peſſima fuerit, nonnunquam etiam bile multum calida, & multa in huius viſceris inflammationibus genita, ac confluente ad inteſtinorum principium, qua ſuperfluitante, atque ad ventriculum recurrente, contingit os eius morderi, atque ideo ſingultire. Quidam autem arbitrantur magnitudinem inflammationis ventriculum premere, ac ſingultum facere, non habente exitum ſpiritu. Verum fiat ex quauis cauſa ſingultus propter hepatis inflammationem, ſemper malum eſt, quoniam eam maximam, atque peſſimam eſſe ſignificat, Gal. auctoritate præcitato Aphor. & comment. Aphoriſ. lviij. libri v. Si vero iocinoris inflammationem vehemens, atque acuta febris comitetur, malum quoque eſt. Nam valenter idem viſcus inflammatum eſſe oſtendit, quemadmodum ſi eadem febris exigua, & non acuta fuerit, minus malum portendit, quia exiguam quoque eſſe inflammationem ſignificat: propterea quod inflammationum magnitudinem perpetuo febris ex proportione conſequitur, Galeno teſte ij. prorrhetic. At ſi eadem febris acutiſſima, vehementiſſimaque fuerit, ac vehementiſſima quoque ſitis laborantes excruciet, peſſimum erit inditium. quoniam inflammationem eryſipelatis participem, aut ipſummet eryſipelas in iocinore ortum ſignificabit: quæ febres magna ex parte (vt liquet v. de Locis affectis) in tabem tranſmutantur. Idemmet Galenus x. Method. meden. de iocinoris inflammatione ſic ſcriptum reliquit. Quod ſi in abunde calido, & ſicco corpore generetur, potiſſimum ſi notatu digna fuerit, omnino æger morietur, propterea quod imbecillis ſit viribus, atque vna ſalus tum ijs, tum etiam pleuriticis, & peripneumonicis, & qui angina, ſeu ventriculi inflammatione laborant, eſt ipſum virium robur (vt ipſe inquit) & nos in præcedentibus capit. adnotauimus. Quantum ad eius curationem ſpectat, exquiſitiſſimo victu eſt opus, æque ac ſi ventriculus ſic laboret, (vt eodem capite ſcriptum eſt) quoniam munus eius viſceris toti animali eſt commune, acceditque omnibus animalis partibus maximum commodum, vbi non probe concoctum alimentum ſit, ſiue non in ſanguinem rite fuerit conuerſum, vt ab eodem Galeno xiij. Method. meden. decretum eſt: cibi propterea eligantur, qui tenui ſint conſiſtentia, recrementorum, ac mordentis qualitatis expertes ſed tamen citra morſum detergant, huiuſmodi eſſet mulſa, niſi eſſet quod (vt Galenus eodem xiij. Method. meden. fatetur) omnibus dulcibus tum iecur, tum lien maxime intumeſcit: ſupereſt igitur, vt quæ culpa vacet in cibo, ptiſana ſit, quippe quæ ſine morſu detergit, eodem Galeno teſte. Præterea & ipſius ptiſanæ cremor his idoneus eſt, vt qui vim habeat aperiendi, & abſtergendi, præterquam quod affectas partes non affligit, aut calefacit, vt liquet ex Alexan. Eadem quoque ptiſana in gallinaceorum

Loco citato.

Loco citato.

Si inflammatio in gibba, aut ſima iecoris parte ſit orta, quibus ſignis comprehendatur.

Cauſa.

Prognoſtica.

Commen. 20

Cap. vlt.

10. Meth. c. 5.

Curatio.

13. Met. c. 13.

Victus ratio.

Cap. 14.

pullorum iure, viribus preſertim exiſtentibus imbecillis parari poterit, ſimiliter & phaſianorum, ſtarnarum, iuuenum columbarum, perdicum, turdorum, merularum, ac aliarum paruarum auium, quarum etiam carnes quandoque guſtare poterunt, & etiam eas contuſas, ſi vires exigunt. Nec minus in earum carnium iure olera quoque decocta interim aſſumant, preſertim vbi inflammatio feruens fuerit, ſeu eryſipelatis particeps, veluti eſt intubum, cichorium, ſenecium, ſonchus, & reliqua huiuſmodi, quæ vim habent detergendi, & digeſtionis vias ab obturatione vindicandi cum leuicula quadam iocinoris refrigeratione, ac adſtrictione. Nam à vehementer refrigerantibus, ac adſtringentibus cauendum eſt, quoniam iocinoris phlegmonis ſunt incommoda, preſertim ſi in cauo viſceris conſiſtant, arctant enim os meatus bilis, ac bilem ipſam excerni prohibent, præter eas anguſtias, quas facit ipſa phlegmone, & (vt inquit Alexander) propterea quod conſtringunt, contrahuntque tumores, ad diſcutiendum difficiles ipſos reddunt. Ob quod neque malum punicum exhiberi debet, (vt eidem Galeno ac Alexandro viſum eſt) Sic etiam vinum pro potu magnopere vitandum, vt quod omni feruenti inflammationi in totum ſit aduerſarium (eodem Alexandro auctore) Sed pro potu aqua hordei vtendum, aut aqua, in qua prius cichorium, aut intubum fuerit decoctum, vel etiam parum radicis glycyrrhizæ. Confert item, vbi eiuſdem viſceris gibba fuerint inflammata, pro cibo ptiſanam, aut eius cremorem cum apij decocto exhibere, quoniam modice vrinam mouet.

Medicamentorum ratio.
Lib. de conſt. art. med. c. 17.
13. Meth. c. 2. & 9.
Venæ ſectio.

Reliqua vero, quæ ad victus rationem pertinent, ſi ad caput de ventriculi inflammatione confugias, ſcripta reperies. Ceterum quoniam omnium phlegmonarum primus ſcopus eſt euacuatio humoris, qui in partem phlegmone conflictatam graſſatur, vt lib. de conſtitutione Artis medicæ, & eodem xiij. Method. meden. liquet, quo pacto ipſum educere conueniat ex poſitu, ac formatione deſumitur. Propterea vbi totum corpus inanitione indigeat (ipſa inflammatione adhuc in generatione exiſtente) ſi vires tolerant, ac etiam ætas, ad ſanguinis miſſionem confeſtim confugiendum erit, per quam tum reuellendus, tum educendus, qui ad iecur fluit, ſanguis eſt, interna dextri cubiti vena ſecta, propterea quod & è regione, ſeu directo, & ampla via cum vena, quæ caua dicitur ſocietatem habet: hac non apparente, media ſecanda eſt. Quod ſi nec ea ſe oſtenderit, reliqua, ac tertia eſt incidenda, quæ humeralis dicitur, ex Gal. decreto eodem xiij. Method. meden. quem demum ſectati ſunt Aëtius, Paulus, & Alexan.

13. Met. c. 11.

Modum vero vacuationis, tum ex redundantiæ modo, tum ex ætate, natura, tempore anni, regione, conſuetudine, & ante hæc ipſa laborantis virtute inuenies, vt eidem Gal. viſum eſt. Quoniam ſi id ferre queunt, ſemel quantum ſatis eſt, detrahendum. Si vero non, per vices partitum Aëtio teſte. Hæc autem venæ inciſio opportune in prima, & ſecunda die contingit: ſi vero dolores vrgeant, & adſint vires, etiam ſeptima venæ inciſionem facimus, vt ipſe inquit.

Topica.

A venæ ſectione, vbi totum corpus plenum fuerit (vt ſuppoſuimus) ad topica remedia confugiendum eſt, quibus vacuari poſſit id quod in phlegmone obſeſſa parte continetur. Hæc nanque communis eſt indicatio curationis omnium phlegmonarum (vt diximus) Nam antea prius quam totum corpus à recrementis liberum fecerimus, cauendum eſt ne ea applicemus (vt Alexander inquit) In quorum adhibitione duo perpetuo ſeruanda ſunt, quorum primum eſt, ne frigida admoueas, etiam ſi inter initia adhibeantur, aliàs magis noxæ, quàm vtilitatis cauſæ erunt: ſecundum eſt, quod eadem medicamenta nunquam abſolui debent ab his, quæ mediocriter adſtringendi vim habent, indicatione ſumpta à parte affecta, propterea quod animalibus altricis facultatis principium ſit, & venoſum ab hoc oritur genus, vt ideo eius robur ſeruandum ſit.

Quæ animaduertenda ſint circa.
Topica medicamenta.

Quo fit vt etiam eo tempore, quo quidquam amplius non influit, nec repelli quod in laborante particula continetur, poſſit, adhuc mixtæ facultatis eſſe debent medicamenta, vt ex eodem Galeno liquet præcitato libro xiij. Methodi medendi. Nam coëuntibus vna contrarijs indicationibus, compoſitum quoque eſſe medicamentum oportet, quo etiam tempore clyſteres, ijdemque lenes inijci debent, maxime ſi non ſponte egerat aluus. Fiat itaque illinitio extrinſecus in hepatis regione ex oleo roſaceo, aut lentiſcino, aut melino, aut œnanthino (vt ait Aëtius) pariter & ex myrtino, aut eodem oleo roſaceo cum oleo amygdalarum dulcium, vel amararum permixto, ſeu abſynthite, & procedente tempore eodem oleo roſaceo, myrtino, ſeu cydoniorum cum maſtichino, chamæmelino, ſeu anethino permixto vtare. Et ſumpta à ſitu viſceris indicatione parum aceti, aut vini albi miſceto. Quod ſi libeat cataplaſmatis vti ex farina hordeacea, fœnugræci, & ſeminis lini cum palmulis, vel malis cotoneis, meliloti flore, abſynthio, & chamæmelino conficiantur (Paulo auctore) pauco etiam aceto, vel vino albo addito. Inſuper ex ſeminis lini, fœnugræci, hordeaceaque farina, aut triticea, his vel omnibus, vel vno aliquo ex eis, aut quibuſdam in aqua mulſa decoctis, admixtis abſynthio, maſtiche, ac meliloto fiat cataplaſma, ex Aëtij ſententia, cui etiam, veluti & cunctis reliquis medicamentis aceti, aut vini albi parum inijcito. Quod ſi vehementior fuerit ardor, mala cotonea, aut oleum roſaceum, vel cytoniorum adduntur, item plantaginis, cichorij, aut intubi folia contuſa. Epithemata quoque hunc in modum parabis. Recipe roſarum rubearum, foliorum plantaginis, cichorij, ſeu hortulanæ endiuiæ, ana P. j. florum chamæmeli, meliloti, abſynthij, & anethi ana P. ß. bulliant in aqua pluuiali, demum adde ſucci cichorij, &

Cap. 16.

endiuiæ,ſingulo.lib.j.aceti ℥.ij.miſceantur,& fiant epithemata. Poterunt item ex prædictis cum cerata,tum etiam emplaſtra formari, ac eiſdem vti, illud perpetuo animaduertens, quod quantum inflammatio ab eius principio recedit, in tantum relaxantia, ſeu digerentia vires præſidiorum adſtringentium vincere debent, licet ſemper (vt diximus) ea mixtæ facultatis eſſe neceſſum ſit. Procedente vero tempore, ſi in gibba viſceris parte phlegmone conſiſtat, vbi phlegmone iam concoquitur nedum eis quæ modice vrinas mouent, ſed etiam valentioribus vti licebit, aſaro inquam, nardo celtica, phu, hoc eſt valeriana, petroſelino, ſmyrnio, & meo, ex Galeni auctoritate, inſuper & oxymel ipſis dandum eſt, vt Paulus refert. Item ſyrup. de byzantijs cum additione,de tribus radicibus,ac de eupatorio, nonnulla etiam decocta tum eorum, quæ diximus,tum etiam & aliorum medicamentorum,quæ vrinam ciunt, concinnati poterunt, ac eiſdem præberi. Verum ſi cauum eiuſdem viſceris inflammatione afficiatur,procedente (vt diximus) tempore,per ventrem eos vacuare licebit,ex eiuſdem Galeni ſententia præcitato libro xiij.Meth.med.quem ſectatus eſt Paulus,licet eandem per aluum purgationem,cum iecur phlegmone laborare incipit,tanquam valde nocuam, cum maximam excitaret phlegmonem, eodem loco prohibuerit,quæ vacuatio cum videlicet phlegmone iam concoquitur,vel inclinauerit, partim per clyſteres fieri poteſt,partim per ea medicamenta,quæ per os ſumuntur,vt eiſdem auctoribus viſum eſt,quos primum quidem ex aqua mulſa cum ſale fieri præcipiunt, poſtea vero in remiſſione videlicet hyſſopum,vel origanum,vel minus centaurium,aut cnicum, ſeu colocynthidem imponi iubent. Sed tutius hunc in modum parari poterunt. Recipe foliorum maluarum, althææ,& betæ ana P. j. mercurialis,& centaurij minoris,cuiuſlibet P.ß. ſalis communis parum, fiat decoctum,cuius recipe lib.j. aut lib.ß. & adiectis ℥.iij. vel iiij. olei communis,amygdalarum dulcium,vel chamæmelini,& ℥.ij.mellis roſacei,ac ℥.j.caſſiæ fiſtulæ,necnon ℥.vij.diacath. fiat clyſter. Vbi vero per clyſteres phlegmone curari non valeat, purgans medicamentum audacter exhibere licebit,eo cibis admixto, quemadmodum à Galeno eodem xiij. Method. med. decretum eſt,veluti vrtica eſt,mercurialis,epithymum,ac filicula,ſeu polypodium,& reliqua, quæ ipſæ dicit quod modice aluum deijciunt. Verum in remiſſionibus tum ijs ipſis audacius, quàm antea vtendum,tum vero quæ ijs ſunt valentiora partim ptiſana coctis,partim tuſis, ac in molliſſimum puluerem redactis, quæ vel ex ptiſana, vel ex aqua exhibeantur. Et idem quoque Galenus filiculæ aliquid in ptiſana, ac nigri veratri corticem aliquando incoxit, ac præbuit. At qui noſtris temporibus mitiora,ac tutiora medicamenta comperiuntur,quibus vti poterimus,vtputa mel aëreum,caſſia fiſtula,ſyrup.ex pluribus infuſionibus roſarum tum purpurearum,tum perſicarum, diacatho. tryphera perſica,ac etiam rhabarbarum: ex quibus etiam ſimul mixtis hunc in modum purgantia medicamenta parari poterunt,Recipe mellis aërei ℥.ij.vel iij.aut tantundem prædictorum ſyrup.diacatho.℥.vj.trypheræ perſicæ ℥.iiij. cum aqua cichorij fiat potio. Inuicem quoque mellis aërei ℥.j.ß.caſſiæ fiſtulæ,aut ℥.ij.cum prædictis exhibeatur,vel rhabarbari cum ſpica recipe ℥.j. ſeu ℈.iiij. maceretur in ℥.ij. per noctem ſucci roſarum,demum per colum transfuſi ℥. ij.ß. mellis aerei adiectis,& ℥.ß.diacath.aut ℥.iiij. trypheræ perſicæ,fiat potio cum aqua intubi,aut cichorij,& ſi mauis pro melle aereo tantundem prædictorum ſyr.aut ℥.j.caſſiæ fiſtulę commiſceas. Verum vbi neque eiſdem inflammatio conquieuerit,ſed ad ſuppurationem permutetur, adiuuare naturam oportet, vt quam celerrime puris generatio fiat. Cum autem perfecta ſuppuratio fuerit, abſceſſus quoque rupturam adiuuare licebit, & poſt eius eruptionem per eandem viam, per quam puris tranſmutatio contingit,iuuanda quoque natura erit,ſiue per ſedem,aut vrinam, aut etiam os tranſmiſſio fiat, quibus vero medicamentis eadem perficere oporteat, copioſiſſime ab Aetio cap.iiij. lib.x. conſcripta ſunt,ac etiam à Paulo præcitato loco,& propterea nos breuitati indulgentes ea hic non tranſtulimus. Si vero in ſcirrhi naturam prædicta inflammatio vergat,eius curationem ſequenti cap.requiras. Quod ſi fluxionis ad ipſum iecur cauſa ex ipſomet oriatur,adeo vt propterea ad ipſum multum confluat ſanguinis,ac phlegmone generetur,ne amplius phlegmone increſcat, auferri hæc quoque cauſa debet primo, & quia hoc bifariam eſſe poterit, aut propter aliquem calorem præter naturam in ipſo iocinore exiſtentem, aut propter eiuſdem dolorem,inuenta quæ ipſarum cauſarum phlegmonem excitat, eam prius pro eius curatione auferre tentabis,vt eodem xiij.Method.meden.à Galeno ſcriptum eſt,& deinceps ad prædicta topica medicamenta te conuertas.

Gal.13. Met. cap.15.

Cap. 5. De purgante medicamēto quid ſentiendum ſit.

Loco citato.

Cap.6.

περὶ σκίῤῥου καὶ σκληρώματος τοῦ ἥπατος. *Id eſt, De ſcirrho, ſeu tumore ſcirrhoſo hepatis.* *Caput LXXXV.*

NEc minus & eadem iocinoris ſubſtantia, vtpote quæ naturaliter lutoſum quidpiam continet, (veluti medicus quidam Gal. tempore per iocum dicebat) maxime opportuna eſt duris tumoribus, quos Græci σκίῤῥους, καὶ σκληρούς, & quandoque σκληρώματα appellant,nos vero ſcirrhos,ſeu tumores ſcirrhoſos nuncupamus. Eſt autem affectus hic,quem ſcirrhum nominamus, tumor durus, qui ſine dolore eſt,

Vide 13.Met. cap.16.

Quid ſit ſcirrhus.

non tamen omnino ſine ſenſu. Quanquam ſi quis velit quod tumor ſit præter naturam durus, & omnino inſenſilis, is vero affectus, qui σκλήρωμα à Græcis dicitur, Latine ſcirrhoſus tumor ſit non omnino durus, neque omnino inſenſilis, non reclamabimus, cum de nominibus altercatio ſit, quemadmodum Galen. xiiij. Meth. med.decretum reliquit.

Cap.6.
Scirrhi differentia duplex
Cap.4.

Illud tamen animaduertentes,quod duplex eiuſdem ſcirrhi differentia ſit, vt habetur à Galeno ij.de Arte cur.ad Glauc. Quarum vna exquiſitus ſcirrhus dicitur tumor præter naturam exiſtens ſenſu priuatus, duruſque. Reliqua non exquiſitus appellatur, qui non omnino inſenſibilis eſt, difficulter tamen ſentitur, vt ipſe inquit, qui dupliciter à medicis vocatur, vt patet xiiij. Method.meden.

Cap.6.

Nempe vel ſcirrhus, propterea quòd ex ſcirrhorum genere ſit, vel ſcirrhoſus tumor. Nam & quod Græci σκλήρωμα vocant, ſub ſcirrhorum genere comprehenditur,Paulo auctore,cap.lxviij. lib. iij. Sunt nanque inter eos ſcirrhos quidam, qui vbi plurimum increuerint, ſimulatque indurati fuerint, non modo dolore carent (vt Galenus inquit v. de ſimplic. medic. facult.) verum etiam ſenſum exiguum, aut etiam nullum habent reliquum.

Cap.8.
Iocinoris ſcirrho laborantis indicia

Dignoſcitur autem cum iecur tali laborat affectu manifeſtius, quàm ſi inflammatum eſſet, ac multo euidentius, eo quod eius moles durior ſit, & in huiuſcemodi diſpoſitione extenuata ſunt corpora, quæ ei incumbunt, verum tractu temporis quamuis magis increſcat ſcirrhi cumulus, non tamen æque facile fuerit per tactum ipſum cognoſcere, intercipiente, ſcilicet iudicium aqua inter cutem, quæ illico ſcirrhum ſequi conſueuit (eodem Galeno auctore v. de Locis affectis.)

Cap.7.

Multo etiam minore dolore iecur vexatur in ſcirrho, quàm in inflammatione, Aëtio teſte cap. vj. lib. x. Color etiam vniuerſi corporis (vt ipſe refert) nigredinem pallore permixtam permutatur, venter, & pedes intumeſcunt, ſupernæ corporis partes gracileſcunt, & corpus ipſum tepeſcit. Aliquando autem aluus multa, & tenuia excernit, propterea quod his ſufficienter anguſtata ſunt ora vaſorum, per quæ tranſmittitur cibus ex ſimis hepatis partibus in conuexas (vt Galenus refert eodem ij.libro de Arte curat.ad Glauconem,) Vrinæ vero à principio quidem multæ, verum vbi iam ad aquam intercutem dilapſi ſunt, omnino paucæ (vt patet ex eodem Aëtio)

Cap.5.
Quis affectus præter naturam ſit ſcirrhus.
13.Meth.c.4.
& 14. Meth. cap.6.
5. de ſimplic. fac. c.6. & 8.

Quod vero affectus hic morbus ſit in quantitate primo (quoniam in genere tumorum præter naturam exiſtit) ſexcentis in locis liquet in Galen. doctrina, preſertim xiij. & xiiij. Method. medendi. Secundo in intemperie, quoniam frigidus affectus eſt, vt v. de ſimplicium medicamentorum facult. legitur, & tertio in ſoluta continuitate, quoniam (vt diximus) ex genere eſt tumorum præter naturam. Cuius affectus indicia non alia requiras, quàm ea quæ ſupra narrauimus, pro dignotione partis affectæ, preſertim ex tumore, duro quidem exiſtente cum exiguo, aut nullo dolore, interim ſenſu priuato, quandoque non omnino inſenſili.

Cauſæ.
Cap.4.

Eius autem cauſa eſt humor lentus, & craſſus inſolubiliter partibus induratis infixus, (vt liquet eodem lib.ij. de Arte cur. ad Glauc.) qui interdum ſtatim à principio congregatur,& paulatim augetur, crebrius autem medicorum imperitia paratur cum vehementer eryſipelata,& inflammationes adſtringunt, & infrigidant.

Cap.10.

Id vero commune eſt omnibus ſcirrhis à quacunque cauſa ortum habeant, vt libro de tumor, præter naturam ſcriptum eſt. Perpetuo tamen ex humore craſſo, & frigido ortum ducunt, quales ſunt in animalium corporibus, bilis atra, & ſuperexſiccata pituita, & proinde ſcirrhoſi tumores omnino, aut pituitoſæ ſunt ſubſtantiæ, aut atra biliariæ, aut ex vtraque mixti, vt eodem v. de Simplic. medic. facult. liquet, & xiiij. Meth. med.

5.de ſimpl.facult.cap.8.
4.Meth.c.4.
Cap.4.

Et propterea etiam duri fiunt. Nam cum omnia dura fiant, aut reſiccatione, aut concretione, aut nimia impletione, vel harum quapiam coniugatione, eodem Galeno teſte præcitato lib.v. de Simpl. medicament.facult. ſcirrhi, ſeu ſcirrhoſi tumores ex frigidi humoris impletione, ſimulatque congelati, ſeu concreti à vehementi frigore generantur, propter quod aut inſenſiles omnino ſunt, aut exigui ſenſus participes, cum exiguo etiam, aut nullo dolore conſiſtentes, vt præcitato libro v. de Simpl. medicamentorum facult. decretum eſt.

Cap.8.
Quomodo diuerſa ſcirrhi cauſa ſit dignoſcenda.
Cap.10.

Verum nunquid à craſſo, & glutinoſo humore, ac pituitoſo originem ducant, an ex ea nigra bile, quæ veluti fæx ſanguinis exiſtit, differens ab ea, quæ proprie atra bilis nuncupatur,à qua non ſcirrhoſi tumores, ſed cancri gignuntur, ex colore inquit Galenus præcitato libro de tumor. præter naturam interſtinguere valebis. Sed cum ſcirrhoſi tumores, de quibus hic verba facimus, eorum colore dignoſci non valeant, dicimus nos quòd ex vniuerſi corporis colore ſecerni poſſunt. Nanque ſi ex nigra bile orti fuerint, color totius corporis ad nigrius declinabit. Si vero ex craſſa, lentaque pituita originem traxerint, ad albidius: aliquando veluti plumbi colorem habent. Nam pro diuerſa natura redundantium in iocinore humorum, ex quibus prædicti affectus fuerint excitati, quod totum corpus ſimili colore inficiatur, nemini in dubium venit: cum viſcus ſit princeps toti corpori alimenti materiam ſuppeditans.

Cap.vlt.

Proinde Galenus faſſus eſt v. de Locis affectis ſæpenumero ſolo colore comprehendiſſe, modo iecur, modo ſplenem eſſe affectum. Inſuper ex ætate, temperamento,regione, anni tempore ac præcedenti victus ratione illud confirmare poteris. Et vbi prædicti ſucci permixti fuerint,idem color,ac eadem quæ ſumuntur ex modo dictis, indicia permixta erunt.

Prognoſtica.
14.Meth.c.6.
2. ad Glauc. cap.4.
2. ad Glauc. cap.5.

Ceterum ex quacunque cauſa in iocinore exquiſiti ſcirrhi fuerint orti, omnino ſine ſenſu perſiſtentes, omnino quoque inſanabiles ſunt, velut in ceteris etiam partibus (vt liquet apud Gal.xiiij.Meth. med. & ij. de Arte curatiua ad Glauc.) Quanquam neque is,qui difficulter ſentitur,

ſentitur, facile curationem admittat (vt ipſe inquit) eodem quoque ij. de Arte curatiua ad Glau
conem de hepatis ſcirrho ſic ſcriptum reliquit, quod ab initio quidem ſæpius ipſum ſanaue-
rit: vbi vero ad plures dies forte fuerit extenſus, neque ipſe potuit ſanare, neque alium vidit,
qui poſſet. Nam omnibus ijs, qui ita affecti ſunt ex neceſſitate ſubſequitur aqua intercus. Pere-
unt autem quamplurimi in tempore longo: quidam etiam breui, qui ventris profluuio labo-
rant. Propterea Paulus præcitato loco dicebat, ſi vero iecur induratum fuerit, parum in medi-
cina ſpei eſt, affectu in aquam ſubtercutem decidente. Qui autem iocinoris ſcirrhoſi tumores,
preſertim circa eorum initia curari poterunt, ea curationis ratio, quæ muſculoſarum partium
ſcirrhis competit, ſanare eos conſueuit, Galeno teſte eodem ſecundo de Arte curatiua ad Glau-
conem. Quoniam viſcus hoc fortia medicamenta non perfert, veluti ſplen (vt ipſe inquit.) Cap. r.
Communis autem curandi ſcirrhum indicatio eſt, vt quod præter naturam in particula conti-
netur, totum vacuetur, vt xiiij. Method. meden. ſcriptum eſt. Id vero perficitur nedum medi- Methodus cu rādi ſcirrhos.
camentis extrinſecus adhibitis, verum eis, quæ in potu ſumuntur vim habentibus aperiendi, at-
que extergendi eum, qui in viſcere continetur, humorem, ac etiam victus ratione conuenien- Cap. 4.
ti adhibita. Et propterea ex his ſcirrhoſus tumor in hepate factus ſanari poterit, ex eiuſdem
Galeni teſtimonio præcitato libro ſecundo de Arte curatiua ad Glauconem. Ea de re nos pri
mo victus rationem conuenientem præcipiemus, ſecundo quæ in potu medicamenta ſumun- Victus ratio. Cap. 5.
tur, & tertio, quæ foras adhibentur, conſcribemus. Verum quantum ad victus rationem ſpe-
ctat cum eadem victus ratione vtendum ſit, qua in obſtructionibus liberandis vtimur, breuiſſi-
mis verbis eam abſoluemus. Nam cibi, qui facile concoquuntur eis exhibendi ſunt, quique &
inciſoriam vim, & repurgantem complectuntur, vt inquit Aëtius. Neque etiam inepte eis a-
crium rerum comeſtiones ſunt, ſi per interualla, & poſt exercitia, ac geſtationes ſumantur. Pro
ratione etiam motuum, & exercitiorum tum quantitatem, tum qualitatem ciborum augere o-
portet. Vitanda ſunt craſſa, & viſcoſa edulia, atque ea quæ difficulter concoquuntur, ſic etiam
& dulcia omnia: quoniam (vt diximus) hepati affecto nocentiſſima ſunt. Vinum pro potu com Medicamentorum ratio.
petit tenue, odorum (moderata quantitate acceptum) Reliqua vero, quæ ad victus rationem
ſpectant, ſupra cap. de obſtruct. requiras. In potu autem ſumantur cuncta ea quæ in renibus
contentos lapides comminuere apta ſunt, quibus admiſcere oportet aliquid ex ijs, quæ vrinam
mouere poſſunt, Galeno auctore præcitato libro ij. de Arte curatiua ad Glauconem quem ſe- Cap. 5.
ctatus eſt Paulus, cum dixit. Potiones expediunt, quæ anguſtias viſceris recludunt, abſter-
guntque: huiuſmodi ſunt quæ vrinam ciant, & calculos confringunt. Ad hæc ea quæ nuper
ad iecoris obſtructionem dicta à nobis ſunt. Non eſt igitur cur hic ſpeciatim de eis mentio-
nem facere debeamus, cum infra locupletiſſime de his quæ calculum confringunt, atque vri-
nam citant, pertractaturi ſimus: fuſius vero pertractauerimus de his, quæ iecoris obſtructio-
nem liberant, eiſdem igitur locis ſtudioſi ea requirant. Vnum tamen ex Aëtio non prætermit-
tant, vtpote anagallidis, quæ cæruleum florem habet ſuccum, qui exiccatus, itemque liquidus
ex aqua mulſa, immoderatis autem febribus ex aceto mulſo, potatus confert. Similiter etiam
ſi viticis torrefacti, aut radicis eupatorij ℥. j. eodem modo exhibeatur. Ceterum cum affectus
hic ex ſuperfluo humore ſimul cum frigiditate trahat originem, idcirco compoſitam eſſe eius
medelam oportet, ob refrigerationem ſcilicet, excalfacientia poſcente affectu, ob alienam ve-
ro, & ſuperuacaneam humiditatem, euacuantia. Attamen vitanda ea ſunt, quæ immodice vim
habent calfaciendi, ac valide exiccandi, nedum intus aſſumpta, verum etiam deforis admota.
Nanque (vt Galenus inquit quinto de ſimplicium medicamentorum faculta.) nullus ſcirrho- Cap. 6.
ſus tumor curari valet neque à valide exiccantibus, neque à fortiter excalfacientibus, neque ab
ijs, quæ vtraque hæc præſtare poſſunt, propter cauſas ab eo ibidem traditas. Et propterea ſo-
la ea, quæ calfaciunt, ſed non admodum, vnaque exiccant non magnopere eiuſmodi affectus ſa-
nare poſſunt: vocanturque Græce μαλακτικὰ, Latine emollientia, eodem ſimul tempore vtrun- Emolliēs medicamentum quod dicatur.
que agentia: nempe quod congelatum eſt fundentia, & ſenſim per halitum digerentia: pecu-
liariter etenim medicamentum emolliens non de omnibus induratis, ex quauis cauſa dicitur, Cap. 4.
ſed de ijs, quæ congelatione induruerunt, magiſque ſi in eis contentus ſit humor præter na-
turam: veluti in hiſce ſcirrhoſis tumoribus: quemadmodum idem Galen. teſtis eſt præcitato
lib. v. de ſimplic. medicamentorum facultate. Cuius farinæ ſunt ea medicamenta (vt diximus)
quæ calorem habent tepidum, humiditatem vero nec multam, nec omnino minimam, & pro-
pterea modice exiccantia. Nanque oportet induratum corpus à medicamento, quod auxilio
futurum ſit, ſimile quid pati ijs, quæ ſub ſole funduntur, aliàs ſi quis medicamenta, quæ vehe-
menter diſſoluunt, trahunt, ac digerunt, induratis corporibus adhibuerit, eiſque vacuare ten-
tet, nec ijs vtatur, quæ excalfaciendo molliunt, ac liquant, huic licet paucis primis diebus egregie
proceſſiſſe curatio videbitur, quod de affectu tamen reſtabit tantum inſanabile erit: ſiquidem to
to, quod in eo tenuium partium erat, digeſto: quod reliquum eſt veluti lapidoſa concretio lin-
quetur (Galeno auctore eodem ij. de Arte curatiua ad Glauconem, & xiiij. Meth. meden.) Hac 2. ad Glauc. cap. 14.
igitur de cauſa ad ſcirrhoſos affectus (vt diximus) nullum vehementer excalfaciens, ſiccanſque 14. Meth. c. 4.
medicamentum aptum: ſed ea tantum, quæ cum molliendo digerere poſſunt, ex eiuſdem

Galeni

14.Meth.c.5. Galeni ſententia. Quanquam eiſdem,indicatione ſumpta à parte affecta,quæ ſemper, vt Galen. inquit eodem xiiij. Meth. med.in omnibus tum morbis,tum ſymptomatibus in memoria habenda erit, ea quæ adſtringendi vim habent,admiſcenda ſunt,ita tamen, vt ſemper, quæ digerendi, diſſoluendi,ac molliendi vim habent, adſtringentia ſuperent. Quapropter augere oportet ea, quæ ratione inflammationis ipſius apponuntur cum cataplaſmata, tum etiam & fomenta, ex Galeni & Aëtij ſententia,& fortiora quædam annectenda ſunt. Ea autem conſtabunt ex abſynthij coma,nardo,tum inda,tum celtica,croco,œnanthe,maſtichæ,chia,nardino,ac lentiſcino vnguento,adhuc autem & maſtichino, & melino (vt ipſi inquiunt) His igitur ammoniacum, thymiama,& bdellium, althææque radicem,ceruinam,ſeu vitulinam medullam,ac anſeris,ſeu gallinæ adipem miſcere oportet. Nec minus & aliquid eorum,quæ incidere poſſunt, admiſcendum
Cap.5. eſt, vt eodem ij. de Arte curatiua ad Glauc. & xiiij. Meth.med.liquet. Hæc etenim incipientem
14.Meth.c.5. in hepate ſcirrhum ſanare poterunt conuenienti ſimul adhibita diæta, ſimulque medicamentis aperientibus, atque abſtergentibus humorem, qui in viſcere continetur. Poterunt autem hunc
Topica. in modum medicamenta parari. Recipe abſynthij P.ß.foliorum,& radicum althææ ana manip. j. bulliant in oleo communi, quo ſæpius per ſpongias ſupra hepar fomentum admoueatur, dein recipe olei de abſynthio,& maſtichini,ſingul.ʒ.j.nardini,& cytoniorum,cuiuſlibet ʒ.ß.ſpicæ nardi,indicæ,vel celticæ ana ʒ.ß. croci ℈.ß. adipis anſeris,ſeu gallinæ,& medullæ ceruinæ, ſeu vitulinæ ana ʒ.j. ceræ quantum ſatis ſit,& aceti parum,fiat vnguentum,quod mane, & veſperi applicetur, præcedentibus ſemper prædictis fotibus. Procedente vero tempore addere poteris prædicto vnguento ʒ.ß.vel ʒ.j.ammoniaci,aut bdellij humentioris exiſtentis, ſiue ſtyracis ſimiliter humentioris, quæ prius aceto diſſoluantur, & ſi mauis in cataplaſmatis formam redigere, folia excipe, ſimulque radices maluarum, ac althææ quantitate cuiuſlibet manip.j. & cum modice prius fuerint decocta,contundantur,adijceque adipis anſeris,ſeu gallinæ ʒ.ij. lenti cremoris fœnugræci, ſeminis lini, & althææ ana ʒ. iij. olei maſtichini,lentiſcini, & de abſynthio ana ʒ. j. ammoniaci, ſeu bdellij in aceto diſſoluti ʒ. iij. miſceantur, & fiat cataplaſma cum oxymelite, quod item præcedente ſemper fomento adhibeatur. Interim addere poteris nardi ſpicam,indicam,aut celticam, cuiuſlibet ʒ. j. aſſumens,& croci ℈.ß. Illud tamen perpetuo ſeruandum erit,ne admodum fortibus medicamentis vtare, cum ea viſcus hoc non perferat, vt diximus ex Galeni auctoritate. Et proinde non audeas quæſo ſupra medicamenta, quæ vehementer diſcutiunt, trahunt, ac digerunt, niſi eorum exigua ſumatur quantitas, admiſceaturque lenibus ſemper medicamentis nuper conſcriptis. Nec eadem vnquam omnino ab adſtringentibus abſoluantur: qua habita methodo, poteris ex connumeratis medicamentis varios (vt vſus requirit) potus, diuerſaque cataplaſmata,ac vnguenta componere tum lenia, à quibus ſemper incipias, tum valida, tum mediocria: & proinde huic capiti finem imponimus. Illud tamen animaduertentes, quod vbi multo ſanguine abundauerint laborantes, priuſquam modo dictis medicamentis vtaris, vena ſecanda erit interna dextri cubiti. Et ſi copia adſit pituitoſi, vel melancholici ſucci, ij quoque prius purgandi ſunt. Sæpius autem talia pharmaca fuerunt adnotata, preſertim cap. de melancholia, & de obſtructione iocinoris.

Περὶ ἰκτέρου. *Id eſt, De ictero, ſeu morbo regio.* *Cap. LXXXVI.*

IN excrementorum ſeparatione, omnino ea non peracta, vel non rite, ſymptomata quædam fiunt, aliqua nomine proprio vacantia, alia vero vulgo nominata,
Lib.de differ. ſymp.c.4. 3. de Cauſis ſymp. c.vlt. veluti ἴκτερος, à Græcis dictum, quemadmodum Galenus teſtatur libro de differ. & iij. de Cauſis ſymptomatum. Hunc affectum Latini quandoque icterum, interim auriginoſum nominant: Celſus autem & arquatum, & interdum regium mor-
Morbus regius quid ſit. bum appellat, vt liquet cap. xxiiij. lib.iij. Medicorum vulgus icteritiam nuncupat. Cur autem morbus regius nominetur hic affectus, ab eodem Cornelio præcitato loco oſtenditur. Verum cur Græci affectum hunc ἴκτερον nuncupent, ab Aëtio cap.xvij. lib. x. declaratur, Ait enim ἴκτερος, à ſimilitudine ad animalculum, quod ἴκτις, id eſt, viuerra appellatur, nominatus eſt. Eſt autem id animalculum muſtella ſylueſtris, quæ auricolores oculos habet: ſed quidquid ſit de eius nomine, hoc pacto ipſum deſcribit eodem loco, quòd biliosi humoris circum corpus effuſio eſt, ob ſecernentis eum facultatis debilitatem, quæ cum ſegregare, & ad proprios excretionis locos demittere non valet. Paulus quoque cap.l. lib.iij. dicebat, regium morbum eſſe bilis per totum corpus effuſionem, modo atræ, de qua in lienoſis dictum eſt, modo flauæ. Atqui nos de eo ictero verba facimus, qui effuſio eſt flauæ bilis per totum corpus, hæc tamen effuſio vere, &
Quod flaua bilis, vt non rite expurgetur, trifariam contingit. proprie icteros dicitur: nam de atræ bilis effuſione in ſequentibus pertractabimus. Et cum dixerimus affectum hunc vitio ſegregationis excrementorum prouenire, de eo excremento intelligimus, quod flaua bilis appellatur. Hæc inquam, cum non omnino, vel non rite ſegregatur, ac expurgatur, per totum corpus cum ſanguine diffuſa, huius mali auctor eſt. Verum cum ex tri-
Cap. 2. plici cauſa id prouenire poſſit, vt tertio de Cauſis ſymptomatum, à Galeno ſcriptum eſt, nanque

vel

vel vitio particulæ, quę excrementum ipſum expurgat, vel ratione viarum, per quas expurgat, vel vitio ipſiuſmet excrementi, quo fit, vt non perpetuo in morbo regio idem locus affectus ſit, neque etiam iecur (vt à Gal. demonſtratum eſt v. de Locis affectis) quamuis interdum ipſum afficiatur, item neque ipſa veſica bilis ſemper afficitur (vt eodem lib. ſcriptum eſt, ſimiliter à Paulo, & Aëtio præcitatis locis) propterea nos cum numeroſæ ſint morbi regij differentiæ (eodem Paulo auctore) pro earum diuerſitate conabimur affectas partes inuenire, cum aliæ partes afficiantur, ſi eiuſdem excrementi vitio morbus regius proueniat, aliæ ſi propter viarum anguſtiam, vel propter ipſius particulæ expurgantis imbecillitatem. Quòd vero bilioſum hoc excrementum veſica, quæ iocinori ſubeſt, expurget, liquet apud Galenum præcitato libro tertio de Cauſis ſymptomatum, iiij. de Vſu partium, ac quinto de Locis aff. & ſexcentis alijs in locis. Cum itaque non vnus locus perpetuo in morbo regio afficiatur, errauerintque qui hepatis affectionem in omnibus ictericis adeſſe putauerunt (vt inquit Aetius) iure indagandum putaui quot partes in eo affici poſſunt, ac quo modo, & quibus notis interſtingui poterunt. Atqui compertum eſt in Galeni, Pauli, atque Aetij doctrina in quouis morbo regio aut iecur, aut veſicam bilis, vel vniuerſum corpus affectum eſſe. Quapropter vbi iecur affectum ſit, excrementa alui flaua bile vehementer colorata, ſimiliter & vrinæ videbuntur, pariter & ſudores, ſi ij quoque effundantur. Excrementorum nanque proprietatem in morbo regio conſiderare perquam neceſſarium eſt, vt v. de Locis aff. decretum eſt, preſertim ſi cum eis eorum, quæ præceſſerunt, memoriam habuerimus. Interim febris quoque aderit, ac præcordiorum in dextra parte dolor, quandoque vero citra dolorem, ac grauitatem, & febrem, feruorem ea parte ſentient, aderitque ſitis, ac corporis exſiccatio, ac eiuſdem coloris varia mutatio, manifeſte etenim quandoque videmus (eodem Galeno teſte præcitato loco) iocinoris ſecundum naturam temperie mutata, vniuerſum corpus herbis candenti pallore infectis ſimilari, interdum plumbeum, aut etiam magis fuſcum referre colorem, interdum etiam alias quaſdam ineffabiles colorum proprietates, quæ iocinore ſuo munere non rectè fungente, accidere ſolent. At vbi citra febrem morbus regius accidat, vrgente in dextra præcordiorum parte grauitatis cuiuſdam ſenſu, & alba ſint, quæ per aluum deijciuntur, ac ſtatim vrinæ bilioſiſſimæ, & affatim excernantur, veſicæ bilis vitio talem morbum regium fieri haudquaquam verendum eſt. Verum ſi non vniuerſim, ſed paulatim morbus regius procreetur, ſic vt nullum ferè ex commemoratis adſit (vt Paulus teſtatur) ſintq. alui excrementa proxima conſuetis ſimiliter & vrinæ, fiatque cutis pruriginoſior, ac magis arida vitio vniuerſi corporis, ſeu ſolidis partibus nimio calore intemperatis, hunc procreari morbum regium manifeſtum erit. Ceterum quæuis pars in eo afficiatur, perpetuo icterus ſymptoma eſt, eorum genere quæ in corporis affectibus conſiſtunt. Et cum primæ eorum differentiæ numero quatuor ſint; ſub viſibilibus comprehenditur, quæ in coloribus qui pręter naturam ſunt, conſiſtunt, idque non alicuius, vel aliquarum partium, ſed vniuerſi corporis, Galeno auctore libro de differentijs ſymptomatum. Communiter autem omnibus ictericis pigrities, & tumor grauans ad motum corporis contingit, & ad dulces cibos animum habent alienatum, amaros vero non admodum auerſantur, & varijs imaginationibus vexantur, pruritus etiam vniuerſi corporis comitatur, ac difficulter exudant: alba oculorum, & partes faciei temporibus propinquę, itemque malę pallorem oſtendunt, venę etiam ſub lingua repletę reperiuntur, & abundantem humorem ſignificant, Aetio auctore. At, vt inquit Celſus, color eum morbum detegit, maxime oculorum, in quibus quod album eſſe debet, fit luteum, ſoletque accedere, & ſitis, & dolor capitis, & frequens ſingultus, & pręcordiorum dextra parte durities: & vbi corporis vehemens motus eſt, ſpiritus difficultas, membrorumque reſolutio. Atqui vbi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbeſcit. Verum licet morbus regius (quomodocunque fuerit ortus) perpetuo ſympt. ſub eodem genere ſit, ac bilioſi excrementi ſeparatione fruſtrata fiat, vt dictum eſt, quęcunque etiam pars in eo primo affecta ſit, tamen non ſemper in eo ſegregatrix facultas olæſa eſt, neque ad functionum noxam ſequitur, veſica bilis imbecilla exiſtente in ſeipſa, ita vt non valeat, aut ipſam bilem attrahere, vel eandem expellere, ſed interim viarum anguſtiam conſequitur: quandoque vero ex ipſiuſmet excrementi vitio fit, vt diximus. Id quod etiam forte innuere voluit Aetius, quamuis eius verba videantur aſſerere, ſemper icterum ob ſecernentis bilem facultatis debilitatem oriri. Nanque ſubdit demum, quę eam ſegregare, & ad proprios excretionis locos demittere non valet, quòd nedum ob facultatis imbecillitatem, verumetiam ob viarum anguſtiam, ac excrementi vitium fieri poteſt. Propterea id perfecte dignoſcere, atque exacte interſtinguere operęprecium duxi. Ex quibus inſimul patebit eiuſdem morbi regij cauſarum diuerſitas. Oritur itaque interdum morbus regius ex iocinoris inflammatione, propter quam ſanguis omnino à bile ipſa expurgari nequit, imò vna cum ipſo ſanguine bilis per totum corpus defertur, & hinc morbus regius generatur, propterea quòd & eiuſdem bilis copia ob eandem cauſam in eodem viſcere gignitur, & conſtipatio quędam fit, ſeu anguſtia locorum, per quos ipſa bilis ex venis transfertur ad canales veſicæ bilem recipientis, vt Galenus inquit commento Aphoriſmi lxiij. libri quarti. Cuius quidem morbi regij indicia ſunt præcordiorum dextra parte dolor, bilioſæ deiectiones,

Cap.7.

3. de Cauſis ſymp. cap. 2. 4. de Vſu par. cap. 12. 5. de Loc. aff. cap. 7.

Quot partes affici poſſunt in morbo regio.

Si iecur ſit affectum, ſigna Cap.7.

Si veſica bilis

Si vniuerſi corporis vitio proueniat morbus regi' ſigna.

Quis affect' præter naturam ſit morbus regius. Cap. 5.

Signa eiuſdẽ.

Cauſæ.

Si ob hepatis inflammationem fiat morbus regius, ſigna. Cap.1.

Si ex eiuſdem iecoris intemperie calida fiat, ſigna.

deiectiones, & febris, vt inquit Paulus. Nanque ij omnino febricitant, Galeno teſte nono de compoſitione medic. ſecundum locos. Similiter & vrinæ flaua bile vehementer coloratæ videbuntur. At ſi citra grauitatem feruor in ipſo exiſtat, ea ſola iecoris calida intemperie vitium gignitur, vt idem Paulus teſtatur. Ex qua calida intemperie cum multa copia bilis progignatur, quæ præ multitudine expurgari nequit, eadem per totum corpus diffuſa, propter eiuſdem excrementi copiam, icterus excitatur. Nec minus & ex obſtructione, non ſiquidem paruorum vaſorum per ſubſtantiam iocinoris diſtributorum, per quæ alimenti, ac ſanguinis digeſtio in vniuerſum corpus fit, ſed eorum locorum, per quos transfertur bilis ad canales ipſam recipientes ex eadem veſica bilis ortos, ac per iocinoris ſubſtantiam extentos, vt patet commento præcitati Aphoriſmi, excitatur morbus regius propter viarum vitium, hoc eſt ipſarum obſtructionem: qua etiam ratione anguſtatis, videlicet, iam dictis vijs ex eiuſdem viſceris ſcirrho, morbus regius generari poterit. Verum ſi ſcirrhus fuerit cauſa, eiuſdem indicia præcedenti cap. de ſcirrho, requiras. Si vero ex obſtructione ortus fuerit, ſine febre permanebunt ægri (eodem Galeno teſte præcitato libro nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos.) Necnon & grauitas quædam in eadem dextra præcordiorum parte aderit, preſertim inter vehementer reſpirandum, nullumque aderit ſcirrhi indicium. Quod ſi abſque febre alba deijciantur alui excrementa; veſicæ fellis (vt diximus) malum oſtenditur. Verum id bifariam eſſe poterit, nanque vel ob eius imbecillitatem, propterea quia bilioſum humorem veluti conſueuit in ſe ex hepate non attrahit, & ob id impurum ſanguinem reliquit. Quanquam etiam contingat eandem nimis repleri, & pp repletionis multitudinem idem excrementum expelli ad inteſtina nequeat: & excretrice inſimul facultate exiſtente imbecilla. Poterit & ſecundo morbus regius vitio viarum ex ipſa veſica ortarum oriri, vtpote, cum ipſæ obſtructæ fuerint: & hoc, vel cum obſtructæ fuerint viæ, per quas ex iocinore ad ipſam veſicam bilioſum excrementum trahitur: vel eæ per quas ab eadem veſica ad inteſtina propellitur: quippe omnibus prædictis modis non expurgatus à bile ſanguis in totum corpus diffunditur, ac morbus arquatus efficitur. Ex viarum vitio, ſi propter earum obſtructionem fieri contingat. Ex imbecillitate vero ſeparatricis facultatis, ſi eadem veſica bilis in attrahendo, ſeu excernendo prædictum ſuccum propter aliquam eius intemperiem fuerit debilis. Nanque fellis folliculus, cum inter naturalia inſtrumenta connumeretur, vnicum habet veluti reliqua imbecillitatis principium à partis intemperie ortum, vt eodem quinto de Locis affectis, in fine, Galeno viſum eſt. Atqui interſtingues, ſi ob meatuum ipſius obſtructionem fiat morbus regius; nanque cum albis excrementis grauitatis cuiuſdam ſenſus circa dextrum hypochondrium vrgebit citra febrim. At ſi propter eius imbecillitatem fiat, talia excrementa citra grauitatem deijciuntur, vtriſque tamen ſtatim vrinæ bilioſiſſimæ affatim excernuntur, vt inquit Paulus. Ceterum, ſi hoc vitium febriente ægro repente, ac cumulatim ſuperueniens febrem finierit, criſim teſtatur, materia ex alto foras prorumpente, proruente nimirum ad cutem bilioſo humore ratione bonæ iudicationis, vt ex Paulo, & Galeno liquet: qui morbus regius, ex excrementi vitio quoque generationem habet, eo ſiquidem craſsiori exiſtente, potius quàm multo. Nam ſi tenuis eadem fuiſſet bilis, vtique & in eadem criſi foras propulſata fuiſſet. Id quoque confirmabunt alui excrementa, & vrinæ, quoniam vtraque ſecundum naturam ſe habebunt, & ob eam cauſam nullum viſceris affectum declarabunt. Contingit etiam citra febrem aliquando ſanguine in bilem exagitato, propter corruptionem aliquam peregrinam ortam ex noxij medicamenti potione, aut venenatarum beſtiarum morſu, quod propterea morbus regius fiat, Aëtio, & Paulo teſtibus. Quòd vero ex ferarum morſu fieri ſoleat, exemplo probat Galenus quinto de Locis affectis, cuiuſdam imperialis ſerui, qui viperarum venationi deputatus erat, cum à vipera morſus eſſet. Huic vniuerſi corporis color fuit mutatus, adeo vt porri colorem referret. Ex multitudine quoque bilioſi excrementi, & hic morbus regius ortus, propterea, quòd ſanguis extranea quadam corruptione in bilem fuit verſus. Neque etiam difficulter is dignoſci poterit, ſi ab aliqua prædictarum duarum cauſarum fuerit ortus, ægrotantis, aut aſtantium interrogatione percepta, quæ earundem præceſſerit cauſa. Si vero non vniuerſim, ſed paulatim procreetur morbus regius, nullumque ex commemoratis adſit, ita vt neque dolor, neque grauitas circa ilia infeſtet, neque febris præceſſerit, plurimam in vniuerſo corpore procreari bilem perpendere debemus. Idque bifariam eſſe poterit, vel propter ſolidarum partium calorem immodicum, vel ratione alimenti, quod ipſis diſtribuitur. Ex vtraque tamen cauſa propter excrementi multitudinem icterus oritur, quoniam cum expurgari nequit, vna cum ſanguine per totum corpus defertur. Vna autem ab altera cauſa diſtinguitur, interrogatione facta eorum, quæ præceſſerunt. Nam ſi multo tempore calidioribus cibis, ac potibus vſus fuerit æger, ciborum vitio tribuenda erit occaſio: vbi vero hæc non præceſſerint, ex calida vniuerſi corporis intemperie, audacter morbum regium excitari cenſeto. Tot itaque ſunt morbi regij differentiæ à diuerſis cauſis ortæ: quæ iam dictis ſignis facile dignoſci, ac inter ſe diſtingui poterunt. Reliquum eſt, vt eiuſdem prognoſtica enunciemus: quorum primum Hippocr. eſt Aphor. lxij. lib. iiij. dum inquit, Quibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimum accidit, malum. Nã cum iudicatorius eſſe non

Si ex obſtructione, ſeu iocinoris ſcirrho fiat morbus regius, ſigna.

Cap. 1.

Si vitio veſicæ fellis oriatur, ſigna.

Signa morbi regij ex criſi. Locis citatis.

Si ab aliqua cauſa externa fiat ſigna. Cap. 7.

Si vniuerſi corporis vitio fiat, ſigna.

Prognoſtica.

ſe non poſſit, ſed ſymptomaticus potius, iocinore male ſe habente (vt in comment. Galenus aſſerit) nec propter aliud malum ipſius hepatis ante ſeptimum oriri poſſit morbus regius, quàm ex inflammatione, vel obſtructione eiuſdem viſceris, cum citius non poſſit iudicatorie bilis perduci in corpus: quoduis prædictorum affectuum conſequatur, ſemper malum eſt, nec poſt ſeptimum, ſi propter eoſdem affectus iocinoris excitetur, periculo vacabit, vt liquet ex eodem Galeno ibidem. Hoc idem confirmauit tertio de Morbis vulgaribus, Galenus, cum dixit, Reduc item ad memoriam ante concoctum morbum crebro te audiuiſſe nullum quemlibet abſceſſum proficere, nedum auriginoſum, is enim impediri ſignificat bilem, quo minus ex viſcere expurgetur, & per ventrem effundatur, vel propter oppilationem eius, vel propter inflammationem. Verum morbo iam concocto decretorie interim natura ad cutem excrementum effundit, cum quorundam aliorum humorum, tum flauæ bilis. At huius Hippocr. ſententiæ contrarium quarto de Ratione victus, ſcriptum reperitur, Ait enim auctor, in bilioſa febre morbus regius cum rigore ante ſeptimum diem enatus, morbum ſoluit. Si vero abſque rigore præter occaſionem ſuperuenerit, peſtiferum. Niſi eſſet quòd (vt Galenus refert in expoſitione prædictæ ſententiæ) neque ante ſeptimum cum rigore enatus morbus regius febrem ſoluit. Sed ita diſtinguere oportet, quòd febrientibus morbus regius ſuperuenit, interdum quidem tanquam affectionis hepatis ſymptoma, quod malum eſt (vt diximus ex eius ſententia) interdum quoque, & natura poſt coctionem per cutim excernere contendente, ſed nequeunte, veluti in abſceſſibus omnibus fieri conſueuit, quod nequaquam malum eſt, imò ſi cum rigore fiat, morbum ſoluit in bilioſa febre: quoniam & natura vehementiori motu mouetur ad expellendam bilem, eam, quæ mordacior, ac acrior eſt, id quod per rigorem ſignificatur. Et licet ipſa eadem bilis ante ſeptimum iudicatorie efferri ſit impoſſibile (vt patet commento eiuſdem Aphoriſ. lxij. lib. iiij.) bene tamen decretorie ad cutim effundi poterit (vt eodem tertio de Morbis vulgaribus, inquit.) In bilioſa, ſcilicet febre, citra aliquem iocinoris affectum, vtputa inflammationem, ſeu obſtructionem (vt diximus) morbo iam concocto, & potiſſimum vbi per aliam viam natura eandem poſtea bilem excernere valuit, per aluum, videlicet, aut veſicam, vel largum ſanguinis profluuium, quemadmodum Hippocrates, & Galenus primo de Morbis vulgaribus, ſcriptum reliquerunt. Idem quoque Hippocrates Aphoriſmo lxiij. eiuſdem libri quarti, dicebat. Quibus in febribus morbus regius ſeptimo, vel nono, vel vndecimo, vel decimoquarto ſuperuenerit bonum, niſi dextrum hypocondrium obduruerit: ſi vero non, non bonum, & Aphor. xlij. lib. vj. ſic de morbo regio ſcriptum reliquit. Morbo regio laborantibus, ſi fiat hepar durum, malum. Celſus vero Dioclis auctoritate teſtatur, quòd ſi morbus regius poſt febrem oriatur, ex toto proderit, ſi poſt hunc febris, occidet. Quantum vero ad curationis rationem ſpectat, ſi icterici fiant ratione bonæ iudicationis in febribus, facile hi curantur (Galeno teſte nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, & Aëtio cap. xviij. libri x.) ex aquarum potabilium balneis, ac olei diſcuſſorij affrictu, & omnibus cutem rarefacientibus, quale eſt anethinum oleum, & chamæmelinum, irinum, & amaracinum. Similiter, ſi (vt inquit Aetius) roſmarinus herba oleo incocta ipſum plurimum diſcuſſorium facit; cum his præterea victus adhibendus eſt humidior, qui humorum craſſitudinem moderate extenuare poſſit, vt eidem Galeno viſum eſt quinto de Locis affectis, & Aëtio præcitato loco, quanquam idem Galenus eodem loco præceperit taliter laborantibus, vt aqua ſuapte etiam natura calida, & cui diſcutiendi vis eſſet, vterentur. Ex his nanque quidam bonam valetudinem conſecutus fuit, vt ipſe inquit. Si vero ex letalis veneni potione, aut ex virulentorum animalium morſibus quiſpiam, ictero corripiatur, ijs vtendum erit alexipharmacis, quæ aduerſus talia ſuo loco conſcribentur: quanquam Galenus imperialem ſeruum viperarum venationi deputatum, cum à vipera morſus eſſet, per theriacæ potionem curauerit, vt eodem quinto de Locis affectis, teſtatur, & propterea eadem vti poteris. At vbi ex ſolidarum partium calore immodico in regium morbum inciderint, ad ſanitatem reducentur (Paulo auctore) cibis humidis, & mediocriter refrigerantibus, ptiſana, ſcilicet, intubo, ſeri, cichorio, piſcibuſque, & vino tenui aquoſo, necnon ſimplici frictione, exercitijs moderatis, vnctione, ac balneis (vt ipſe inquit) quæ ex potabili aqua tepida fiant, in qua decoquantur medicamenta frigida, & humida: qua etiam ratione curabitur, ſi ratione alimenti, quòd ipſis partibus diſtribuitur, fuerit excitatus morbus regius. Verum ſi non vniuerſo corpore primario affecto, ſed iocinore male ſe habente morbus regius excitetur, quiuis fuerit eius affectus, ſiue calida intemperies, ſiue inflammatio, vel obſtructio, ſeu ſcirrhus, non alia ratione indigebit, quàm ea, quæ à nobis prius inſtituta eſt, pro eorundem affectuum curatione: quare non eſt cur iterum hic eandem repetamus, ſed illam in hoc caput transferre oportet. Reſtat itaque, vt eius morbi regij curationem præcipiamus, qui vitio veſicæ bilis excitatur. Hic omnino his, quæ obſtructiones aperiunt, cibis, potibus, & medicamentis extenuantibus, deinde his, quæ bilem ducere poſſunt, curari deſiderat, Galeno auctore quinto de Locis affectis. Propterea aër temperatus eligatur, aut parum ad calidum vergens, ſomno item moderato vtantur, nocturno potiſſimum, lecto etiam, & conclaui cultiore clauſo loco, ludis, laſciuia, per quæ mens exhilaretur (vt Celſus inquit.) Conueniunt item

3. de Morbis vulg. cõm. 1. comm. 5.

Tex. 81.

Loco citato.

Comment. 2. Text. & comment. 64.

Curatio morbi regis, ſi criſis ratione fiat

Cap. 1.

Cap. vlt.

Si ab aliqua externa, & venenoſa cauſa fiat, curatio.

Loco citato.

Si ex immodico calore partium ſolidarum.

Si iocinore male ſe hñte oriatur curatio.

Si veſicæ bilis vitio ſit ortus morbus regius, curandi ratio.

In fine.

Ratio victus. item exercitationes, & geſtationes (vt Aëtius refert.) Per omne etenim tempus vtendum eſt exercitatione, frictione, ſi hyems eſt, balneo: ſi æſtas, frigidis natationibus, ex eiuſdem Celſi ſententia. Alui excrementa quotidie expurgari debent: quæ ſi non natura excernantur, clyſteres adhiberi debent. Clyſter enim, eodem Aëtio teſte, propter ſtercorum euacuationem ſpirandi facilitatem inducit, inteſtinaque irritando, ac mordendo humores ad cutis ſuperficiem delatos ad ipſa retrahit, & reuellit, preſertim vbi acrior fuerit. Animi affectus immodicos vitent, vtantur tamen animi laxamento, ac iucunditate: Nam maximum adiutorium, & magis vtilis eſt ægrotantibus animi puriſsima laxatio, ſiue ſerenitas, Cælio Aureliano teſte capite quinto libri tertij. Cibi eligantur faciles concoctu, ſimulque inciſorij, & attenuatorij, vt patet ex eodem Aetio. Ex volucrum quidem genere maxime montanæ, vt ſtarnæ, phaſiani, turdi, merulæ, ac reliquæ aues paruæ. In earum vero penuria, gallinis, ac gallinaceis pullis vtantur, cum quibus olera ea decoqui poterunt, quæ vim extenuandi, ac vrinam ciendi habeant, veluti ſeris, intubum, aſparagus, oreoſelinum, fœniculum, ſerpillum, ſmyrnium, carduus, & eryngium, daucus, ac reliqua huiuſmodi. Inter quadrupedum etiam carnes, ferinæ manſuetis magis ſunt aptæ: quibus etiam interim vti poterunt, capreolorum preſertim, à fructibus abſtinendum eſt: amygdalæ modice ſumi poſſunt. Pro potu vinum conuenit album, ſubadſtringens, neque valde vetuſtum, vt eidem Aetio viſum eſt. Vbique tamen mediocritas optima cenſetur, vt ipſe inquit. Verum vbi meatus veſicæ bilis vtrique ſunt obſtipati, vel alter duntaxat,

Venæ ſectio. vt Paulus teſtatur, conſilium eſt venam in dextro cubito ſecare, nanque duo maxima remedia in huiuſmodi ictericis principatum obtinent, (vt inquit Aetius) ſectio videlicet venæ, & purgatio, potiſsimum, vbi multitudo ſanguinis vna cum bile in toto corpore abundat. In his nanque nihil venæ inciſione commodius fieri poterit, ſi nihil impediat. Sanguis autem particulatim, & per vices detrahendus erit, ne per coaceruatam euacuationem vires ægri proſternantur.

Purgationis, ac aliorum medicamentorum ratio. Cap. 7. At purgationes magis propriæ, & familiares huic morbo exiſtunt (vt idem Aetius teſtatur Rufi auctoritate) propterea tutius eis vti debemus, potiſsimum vbi ſanguinis multitudo vna cum bile in toto corpore non redundet, neque circa iecur dolor, aut diſtentio infeſtet. Et propterea Galenus quinto de Locis affectis, prætermiſit venæ ſectionem, & purgationem commendauit. Quanquam neque his vti debeamus, ni prius humores edulijs, ac potionibus itemque

Locis citatis. pharmacis prius fuerint attenuati, atque obturationes deoppilatæ, præcepto Galeni præcitato libro quinto de Locis affectis, & Aetij præcitato loco. Purgationes nanque in principio datæ, priuſquam bilis fuerit attenuata, ac vaſa fuerint reſerata maximi mali cauſam præbuerunt. Ex quibus colligi poteſt bilem interim præparatione, ac attenuatione indigere; quemadmodum in noſtra methodo. Vt vero attenuetur humor, reſerenturque viæ, ictericis dari poterit apij, vel adianti, vel lapathi decoctum ad tertias. Vtilis quoque eſt abſynthij cremor per ſe, & cichorij ſucci cyathi bini, aut terni per ſe, aut cum vino poti. Similiter & verbenacæ rectæ, aut oxalidis decoctum, vt liquet ex Aetio, & Paulo. Si quis autem velit eos, quibus vtimur, prædictorum loco ſyrup. adhibere pro extenuatione, & reſeratione perficienda, caput conſulat de iocinoris obſtructione: qua reſeratione, ac extenuatione peracta, medicamentum, quod bilem ducere poſsit, exhibe, iuxta Galeni ſententiam. Sit autem forte pharmacum purgatiuum, vt iubet Aetius, nam ictericis purgationes exhibendæ fortiores ſunt. Etenim ob ventris ſiccitatem imbecilliores, in efficaces in ipſis cognoſcuntur, vt ipſe inquit. Adde & ſecundo, quòd parum quidem habemus in tali purgatione naturam adminiculantem, nanque vel attrahere, vel expellere ob copiam, ſeu obſtructionem bilem nequit ipſa veſica bilis, vt diximus, in prædictis ictericis, imbecilla ſiquidem exiſtente eius ſeparatrice, ac expultrice facultate. Vt autem noxij humoris prompte fiat euacuatio, vtriſque indigemus, natura ſiquidem expellente, & medicamento attrahente, quemadmodum ipſe Galenus commento Aphoriſmi xxij. libri primi, ſcriptum reliquit. Poterit autem purgans pharmacum ex caſsia fiſtula, ſeu melle rorido, rhabarbaro, ſeu agarico, diacath. & tryphera componi hunc in modum, Recipe mellis roridi ʒ.ij.ß. vel caſſiæ fiſtulæ ʒ. j.ß. rhabarbari cum ſpica in ʒ. j.ß. ſucci roſarum macerati, & per colum transfuſi ℈ iiij. diacath. ʒ. vij. tryphera perſicæ ʒ. iiij. cum aqua cichorij, vel lupulorum, in qua prius ʒ. j. agarici, ſeu ℈. iiij. fuerint decocti, fiat potio. At ſi neque dicta purgatione liberari potuerint, ijs rurſus valentioribus ad aperiendum datis potionibus, medicamentum quod vehementius purget, exhibendum erit, ita vt etiam ad finem purgationis, vna cum vehementiſsima mordacitate bilis excernatur, quæ cærulea magis ſit, quàm flaua, vt inquit Aetius ex Rufi auctoritate, & Gal. præcitato loco. Propterea cum cremore abſynthij nardus indica, ac iunci rotundi odorati flores adijciantur. Item conuenit pulegij, aut calaminthæ decoctum, Prodeſt etiam rumex ſatiuus, anchuſæ radix, rubeæ tinctorum radix, chamæpityos, roriſmarini, & ariſtolochie, item ſerpillum, hypericum, & eius generis plurima alia, ſingula in aqua ad tertias decocta cum vino dulci bibenda prebeto, aut contundito, & cribrato, ac ſingul. ʒ. j. dato, vt inquit Aetius. Datur item valde commode cornu ceruini ramentum cochlearij menſura, petroſelinum, aniſum, aſarum, leucanthemos, & buphthalmos. Galenus Archigenis auctoritate eodem nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, coagulum leporis commendat, ſi cum me-

raco

raco ad dies quinque, vel ſex præbeatur: quibus ſæpius adhibitis, aut vice eorum exhibitis ſyr. qui validiorem vim habent extenuandi,incidendi,ac reſerandi, ſeu vrinam ciendi præcitato cap. adnotatis,validius,quàm nuper dictum medicamentum purgans prębendum erit,adijciens ℥.iiij. eclegmatis de ſucco roſarum,aut diaprunis ſolutiui,vel catapotia formabis,ſumens pilularum aggregatiuarum ℥.j.aut ℈.iiij. cum altera ℥. rhabarbari cum ſpica,ſeu agarici trochiſcati, quæ oxymelite excipiantur,& catapotia formentur; poſt quæ potionem exhibebis ex mellis acetei ℥.ij.aut ſacchari violacei tantundem cum aqua cichorij,aut boraginis,& in robuſtis corporibus cum prædictis catapotijs grana iiij.aut v.diacrydij permiſcebis. Verum vitandam probamus frequentem, & variam medicaminum potationem,qua fella deducere promittuntur,ſiue ventriflua,ſiue vrinalia fuerint (vt Celſus Aurel.inquit) propter cauſas ab eodem ibidem traditas. Quòd ſi circa oculos,& faciem vitiatus duntaxat color relinquatur,narium infuſis vtendum erit anagallidis, videlicet,ſucco,aut ſucco radicis betæ,& ſi fortiori indigeant,cyclamini ſucco,aut melanthio cum aceto,ex Aetij auctoritate. Acetum vero acerrimum,ſi naribus attrahunt in ſolio deſidens, contineatque etiam preſſis naribus pauliſper mirifice conducit, Paulo auctore.

περὶ μέλανος ἰκτέρου. *Ideſt, De nigro ictero.*

Caput LXXXVII.

CVM triplex ſit in venarum concoctione excrementum,Gal.auctore iij.de Cauſis ſympt. Quorum vnum (vt diximus) amara bilis eſt,atque ab ea veſica,quæ iocinori ſubeſt,expurgatur. Alterum nigra bilis,ſeu melancholicum excrementum appellatur,quod lien expurgat,eodem Gal.teſte pręcitato loco ij. de Nat.facul.ac iiij. de Vſu par. Tertium ſeroſum exiſtit excrementum,quod renes expurgant,non ab re cum eiuſdem nigrę bilis ſeparatio,ſeu ſegregatio, vel omnino peracta non fuerit,vel non rite, ſymptoma quoddam ſit, nomine proprio vacans, quemadmodum idem Gal. ſcriptum reliquit lib.de differ. & iij. de Cauſis ſympt. Nanque ſeparationis excrementorum à ſanguine fruſtratio neceſſario coloris ſymptomata inducit, vt ipſe inquit. Verum id ſympt. quod melancholico excremento ſuccedit, proprio nomine caret, A Paulò vero cap.xlix.lib.iii. μέλας ἴκτερος, hoc eſt, niger icterus,ſeu ater morbus regius appellatur. Qui nihil aliud eſt (vt ex eodem auctore colligitur) quàm delatio quædam ſanguinis impuri inexpurgata ab eo nigra in vniuerſum corpus. Parum autem commode, veluti & reliqua excrementa iam dicta purgabitur, vel proprii inſtrumenti expurgantis imbecillitate, vel viis, per quas expurgatur, quomodocunque obſtructis,vel ratione ipſiuſmet excrementi,cum immodica fuerit eius quantitas. Atqui conſtat, nedum Hippocratis, & Platonis auctoritate, verumetiam tum medicorum, tum philoſophorum nonnullorum,vt liquet ex eodem Gal.eodem ii. de Nat. facul. iiii. de Vſu part. & lib. de atra bile, (quanquam Eraſiſtratus aliter ſenſerit) lienem vnum eſſe viſcus ex his,quæ ſanguinem purgant,atque iecur,quoniam ad ſe quidquid in ſanguine limoſum,craſſum,ac melancholicum eſt (veluti in vino fæx,aut in oleo amurca) trahit per vas venoſum,tanquam per ſtomachum quendam. Id autem non protinus in ventriculum per aliud vas excernit, ſed prius per multum otium conficit, atque immutat: ita vt quidquid in ſuccum huic viſceri maxime conuenientem fuerit elaboratum,alimentum eidem efficiatur,quòd vero ab ea quę in ſplene ſit elaboratione,excidit,tanquam omnino inutile ad nutriendum, per alium quendam modo dictum venoſum ſtomachum,lien ipſe ad ventriculum eructat. Verum quanquam plures partes inſtrumentum hoc conſtituant, facultas tamen hæc quam habet ad ſeipſum trahendi ſuccos melancholicos, in eius proprio corpore (quod nonnulli parenchyma, id eſt affuſionem vocant) conſiſtit. Quapropter rarum admodum,ac laxum,inſtar ſpongię cuiuſdam effectum eſt viſcus hoc,vt craſſos facile attrahat,& excipiat,eodem Gal.teſte iiii. de Vſu par. Quo fit,vt præter eius quatuor facultates,quas ſuæ conſeruationis gratia habet, veluti reliquæ omnes particulæ, ex earum genere ſit, quæ per accidens magnopere habent totum corpus iuuare,vt ix. de compoſit.medic.ſec.loc. à Gal. ſcriptum eſt,trahens in ſeipſum ex hepate,vt diximus, veluti fæcem ſanguinis: per quam actionem vniuerſo corpori ad humorum bonitatem confert. Quare vbi imbecillitate affectus eſt, præſertim attrahendi facultate facta imbecilliore,vniuerſum corpus colore nigrius euadit; quoniam ſanguis ex iecore in ipſum impurus tranſmittitur: & propterea inter alia ſymptomata,quę cum hepate communia habet (ſunt autem & ea multa: niſi quod quædam magis,quædam vero minus euenire ſolent,vt ſexto de Locis aff. habetur) id quoque ſymptoma, quod ad coloris rationem pertinet, cum eodem commune obtinuit. Quanquam in hoc vniuerſum corpus,vt ipſe Gal. inquit,magis nigricare videtur. Etenim regii morbi, qui à liene ægrotante ortum habent, nigriores ſunt,itemque vlcerum cicatrices nigræ,vt ſecundo de Naturalibus facultatibus, liquet: Quòd itaque affectus præter naturam lien, atrum morbum regium conſtituat, luce clarius patet in Galeni, & Pauli doctrina. At quòd idem affectus ſit præter naturam, coniectari poterit ex eo, quòd vbi ſuo munere

Cap.2.

2. de Natur. facul.cap.9.
4.de Vſu par. cap.15.
De differen. ſymp.cap.4.
3. de Cauſis ſymp. c.vlt.
Quid ſit icterus niger, ſeu ater morbus regius.

2.de Natur. facul. cap.9.
4.de Vſu partium, cap.15.
Lib. de atra bile, cap.6.
Lienis actio.

Cap. 15.
Lienis vſus vniuerſo corpore.
Cap.2.

In princip.
Quòd ſi liem afficiatur, ſigna.
Cap.9.

munere vitioſe fungitur, coloris vitia magis, ac magis ad nigrum declinando toti corpori impartit, vt lib. de atra bile, ſcriptum eſt.

Cap.6.

Item quod manifeſte quandoque videbitur vniuerſum corpus herbis candenti pallore infectis ſimilari; interdum plumbeum, aut etiam magis fuſcum referre colorem, interdum etiam alias quaſdam ineffabiles colorum proprietates: quæ licet iocinore ſuo munere non rectè fungente, accidere ſoleant, tamen ob ſplenis quoque vitia huiuſmodi quoque colores eueniunt. Verum multo nigriores, quàm ab hepate, ex Gal. ſententia v. de Locis aff.

Cap.7.

Indicat etiam lienem affectum eſſe dolor ſub ſiniſtro hypochondrio (Aetio teſte cap.vij. lib.x.) aut diſtentio, aut grauitas, ſeu tumor, qui in eadem parte ſubiacet, & dum conuertuntur, veluti aliquid ex illis locis conuellatur, imaginatio contingit, vt ipſe refert.

Quis affectus præter naturam ſit icterus niger.

Quòd vero affectus hic ſimiliter ſymptoma exiſtat in genere affectus corporis, & in eorum numero, quæ viſibilia dicuntur, ac totius corporis, lib. de differ. & iij. de Cauſis ſymptomatum, liquet.

Signa eiuſdē.

De different. ſympt. cap.5. 3. de Cauſis ſympt. c.vlt.

Eius autem indicia ſunt, nam hoc vitio affectos conſequitur triſtitia præter rationem, & mordacitas eorum, quæ circa ventrem ſunt, difficultaſque ſpirandi, cibos auerſantur, & nigra lotia excernunt: aliquando autem & per interualla quædam corpora ipſorum tepeſcunt: ſtercora vero calcanthi colorem referunt, & aluus reſiccatur, vt liquet ex Aetio cap.xvij. lib.x. Inter omnia vero ſigna, id præcipuum exiſtit, ater videlicet vniuerſi corporis color.

Cauſæ.

Verum non diuerſa ratione ab ea, quam præcedenti capite conſcripſimus, fruſtratio ſeparationis huius excrementi à ſanguine, aut ex eiuſdem lienis imbecillitate, facultate attractrice exiſtente infirma, vel meatus per quem illud attrahit, obſtructione prouenire poterit. At vbi meatus obſtructio adſit, grauitas, & diſtentio, vel etiam dolor lienem exercebit. Si vero nihil eorum euenerit, attrahendi potentiæ imbecillitas indicabitur: prout ſcriptum reliquit Paulus præcitato loco. Eius vero imbecillitatis cauſa cunctæ intemperantiæ eſſe poterunt, cum ſimplices, tum compoſitæ: quæ quomodo dignoſcendæ ac inter ſe diſtinguendæ ſint, Aetius fuſiſſime docuit præcitato cap.vij. lib.x. Et inter reliqua ſigna, tanquam certum, & compendioſum intemperiei ſplenis eſt id, quod ſumitur ab his, quæ eduntur, ac bibuntur, ac ex eis quæ foriſecus cuticulæ iuxta ſiniſtrum hypocondrium accedunt, nunquid conferant, vel lædant, calida, ſeu frigida fuerint, quæ eduntur, ac bibuntur, aut quæ foris admouentur. Nam frigida intemperies ab omnibus cibus, ac potibus, qui efficaciter refrigerare poſſunt, augebitur, ac manifeſte magis ſplenem lædent, ſic & ab ijs, quæ foris admouentur. Eandem vero intemperiem omnia calida iuuabunt. Sic quoque de calida ſplenis intemperie, ac reliquis ſentiendum erit, vt liquet ab Aetio ibidem. Quòd ſi forte fortuna ex lienis inflammatione, ſeu ſcirrho ater morbus regius fuerit excitatus, ex eorundem proprijs ſignis iudicari poterit, de quibus in ſequentibus pertractabimus. Sed quoniam eiuſdem excrementi vitio, non minus poteſt affectus hic gigni, quàm morbus regius proprie dictus, cum ipſum fuerit multum, nullo proprio affectu liene laborante, propterea hoc quoque dignoſcere non erit inutile. Prompte autem id percipies, quoniam nullum aderit ex prædictis ſignis lienem affectum indicantibus, pręterea neque idem totius corporis color adeo nigricantior erit. Ceterum cum hæc excrementi multitudo à geminis cauſis oriri poſſit, quarum vna eſt ipſa iocinoris intemperies, & reliqua eſt ciborum vitium, id interſtinguere poteris ex ijs quæ pręceſſerunt. Nunquid vſus pręceſſerit eorum ciborum, ac potuum, qui melancholicę naturę fuerint, nec ne? Nam vbi talis pręceſſerit victus aſſumptis cibis, ac potibus, qui craſſum, & fęculentum humorem procreare natura apti ſunt, ex vitio victus rationis prouenire atrum morbum regium iudicabis.

Cap.44.

Vbi vero talis non pręceſſerit victus ratio, aderintque ſigna frigidi, ac ſicci hepatis, à Galeno libro art. medic. adnotata, ac reliqua quę ipſum affectum eſſe indicabunt, vitio hepatis, quod ad generandum huiuſcemodi excrementum ſit aptum, prouenire putabis. Quandoque etiam vtroque viſcere laborante regius morbus euenire poterit, nigriore, quàm pro conſuetudine veri morbi regij ſubſequente colore, ita vt putaretur flaua bilis fuligini eſſe permixta, vt Galenus inquit ſexto de Locis affectis, aderuntque indicia alia iam dicta differenter affecti tum hepatis, tum lienis.

In princip.

Prognoſtica.

Quòd vero omnino grauius afficiantur ij, in quibus atrę bilis humor vna cum ſanguine ad cutem eſt delatus, quàm in quibus pallida, ſeu flaua bilis, ab Aëtio ſcriptum eſt cap.xvij. libri decimi. Idem quoque ater morbus regius, ſi diu perſeuerauerit, nec obſequatur medicamentis rite adhibitis, ac cedat, malum eſt. Nam conſentiente iocinore, aqua intercus ſuccedet, vt liquet ex eodem Aetio. Vrina vero, ſi ſuam ſeruauerit naturalem diſpoſitionem in atro morbo regio, ſalubre erit indicium; exiguam nanque indicabit lienis affectionem, nec adhuc eidem iecur conſentire.

Curandi Methodus.

In vniuerſum autem quantum ad eius curationem ſpectat, ſi ex lienis intemperantijs ortum duxerit, eas tum per cibos, ac potus, tum per ſimpliciſſima pharmaca, ac fomentorum irrigationes, quę intemperiei contraria ſunt, corrigere oportet, Aetio auctore. Et quoniam (vt inquit Paulus) lienis intemperies eandem cum iocinore curationem poſtulant, & ſi quis velit, particulatim earum curationem inueniet apud Aetium capite viij. lib.x. propterea breuitati indulgentes, eandem particulariter conſcribere recuſauimus. Poterunt tamen ſtudioſi caput de iocinoris imbecillitate conſulere. Vnum tamen non pretermittam; quòd vbi accidat per aliquam eiuſdem lienis intemperiem, aut viarum obſtructionem, ſeu etiam iocinoris intemperaturam;

turam; quòd per vniuerſum corpus vna cum ſanguine multa copia nigræ bilis fuerit coaceruata, alijs conſentientibus, ſecanda primo vena erit cubiti interna ſiniſtri, liene affecto obſtructione, vel intemperie: dextri autem, ſi iecur fuerit affectum. haud tamen multa copia ſanguinis extrahenda erit, ſed potius, ſi opus fuerit iterari debet. Nam, quòd perpetuo per venæ ſectionem ingentem conſpexerit vtilitatem in lienis affectibus, à Galeno ſcriptum eſt libro de Curandi ratione per venæ ſectionem: multum etenim (vt ipſe inquit) iuuat afflictum lienem ſanguinis ex ſiniſtro brachio detractio: nec minus hepati opem feret, ſi ex dextro cubito ſanguis auferatur. Si vero non cum ſanguine permixta nigra bilis redundauerit per vniuerſum corpus, aut quidpiam aliud venæ ſectionem impedierit, eadem ſucci melancholici copia, ſeu multitudo ex quacunque cauſa fuerit orta, purgatione exhaurienda erit, eodem humore prius concocto, ac præparato. Nam in redundantia humoris melancholici ſanguinem mittere præſtat; aut certe omnino medicamento vti atram bilem expurgante, vt liquet eodem libro de Curandi ratione per venæ ſectionem. Verum quibus præparari, ac purgari debeat, cap. de melancholia, ſtudioſi requirant. gratia autem exempli pro neotericis ex ſyrup. ſucci ſumariæ, aut de pomis cum oxymelite, & aqua lupulorum, ac ſcolopendrij, concocto, ac parato humore eiſdem ſæpius aſſumptis, hoc purgans medicamentum præberi poterit, Recipe ſcolopendrij, lupulorum, & boraginis ana ℥. iij. vuæ paſſæ decorticatæ ℥. iiij. ſenæ, epithimi cuiuſlibet ℥. ij. ß. myrobalanorum indarum ℥. j. ß. fiat decoctum in aqua fontis, & in eo per colum transfuſo diſſolue caſsiæ fiſtulæ ℥. j. ß. aut mellis roridi ℥. ij. ß. diacath. ℥. vij. confectionis hamech, aut eclegmatis indi ℥. ij. vel diaſenæ ℥. iiij. fiat potio. Euacuato tandem vitioſo redundante ſucco in toto, vel in parte, ſi propter obſtructionem meatus, per quem lien ad ſe limoſum ſanguinem attrahit, excitatus fuerit ater morbus regius, eadem victus ratione extenuante, ac eiſdem quoque medicamentis vtendum erit; quibus vti præcepimus pro curatione obſtructionis iocinoris. validiora tamen inter ea eligenda, nanque lien ſine moleſtia validiora medicamenta tolerat, vt liquet apud Galenum ſecundo de Arte curatiua ad Glauconem. Cum eiſdem tamen ſemper aliquid ex adſtringentium genere admiſceatur. Id autem nedum in obſtructione curanda, ſed in cunctis alijs lienis affectibus ſeruandum erit, opus nanque eſt ipſius naturalem firmitatem cuſtodire, quo conueniens ipſi alimentum attrahat, quoniam per hanc actionem vniuerſo corpori ad humorum bonitatem confert (vt diximus ex Galeni auctoritate nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos.) Ea autem potiſsimum, quæ extenuandi vim habent pharmaca citra manifeſtam calfactionem eligantur, inter quæ magnopere, tanquam huic viſceri commoda, ſunt acetum, & acetum mulſum; preſertim vbi idem viſcus, nedum obſtructione laboret, ſed induratum fuerit, vt patet ex Galeno ibidem. Verum cum eiſdem exhiberi poterit decoctum corticum radicum capparorum, aut ſcolopendrij, vel radicis, ſeu germinum myricæ; nam quale medicamentum iocinori eſt abſynthium, tale eſt lieni capparis cortex: & quale rurſus iocinori eupatorium, tale eſt lieni ſcolopendrium (vt liquet decimotertio Methodi medendi.) Siquidem ſimilia genere medicamenta ambo viſcera poſtulant, ceterum tanto valentiora lienis, quanto craſsiori vtitur alimento, vt ipſe Galenus refert. Ex quibus cum liqueat, qua methodo curari debeant lienis tum intemperantiæ, tum obſtructiones, non eſt cur ſeorſum de eis iterum mentionem faciamus. Vbi autem ater morbus regius ex lienis inflammatione, ſeu ſcirrho fuerit excitatus, eadem inflammatione curata, ſeu ſcirrho, & ipſe quoque curationem recipiet. Nos vero in ſequentibus eorundem affectuum curationem præcipiemus. Ex intemperie autem iocinoris ortus præcedente prius venæ ſectione, aut purgatione, vel vtriſque (vt diximus) in toto, vel in maiori parte melancholici ſucci redundantis facta euacuatione, vbi eius copia adſit, per contraria eiuſdem iocinoris intemperiem corrigere oportet, tam cibos, quàm potus, quàm etiam medicamenta, eo non neglecto, quod perpetuo ea quæ adſtringunt, permiſcere oporteat: quibus autem particulatim eadem intemperies corrigenda ſit, capite de imbecillitate iocinoris, ſtudioſi reperient. Nec minus, ſi vitio alimentorum, ac potuum vim habentium ſuccum melancholicum gignendi, ortus fuerit ater morbus regius, contraria etiam victus ratio adhibenda erit, quam locupletiſsime conſcripſimus capite de melancholia. Ea igitur huc transferenda ſunt pro optima victus ratione prædictis inſtituenda. Si vero vtriſque ſimul viſceribus laborantibus regius morbus euenerit, ſtante redundantia vtriuſque bilis cum ſanguine, vena ſecanda erit vtriuſque cubiti interna; & pro ratione maioris redundantiæ alterius bilis, ac magnitudine affectus alterius viſceris, maior ex vno, quàm altero cubito quantitas ſanguinis exhauriatur: quanquam ſemper eadem venæ ſectio moderata eſſe debeat. Victus ratio quoque communis eſſe debet, vtriſque viſceribus conducens. Similiter & purgatio, vbi adhuc facta venæ ſectione vtrique ſucci per vniuerſum corpus redundent. In quem vſum præparatis eiſdem ſuccis ex ſyrup. ex ſucco fumariæ, & cichorij, atque oxymelite, & aqua boraginis, & lupulorum, & hortulanæ endiuiæ hoc medicamentum purgans præbeatur. Recipe florum boraginis, lupulorum, fumariæ ana ℥. iiij. vuæ paſſæ decorticatæ ℥. ß. ſenæ, epithymi an. ℥. ij. eupatorii, abſynthii, ſcolopendrii, & radicum capparorum ana ℥. j. ß. fiat decoctum in aqua fontis, & in eo per colum transfuſo diſſolue caſsiæ fiſtulę ℥. j. ß. aut mellis roridi ℥. ij. rhabarbari optimi cum

Venæ ſectio.

Cap. 16.

Purgatio.

Cap. 10.

Cap. 5.

Cap. 1.

Cap. 17.

ſpica præmacerati in parte prædicti decocti per diem, aut noctem, & deinde per colum transfuſi ℥.j. aut ℈.iiij. diacath. ℥.vj. diaſenæ, vel eclegmatis indi ℥.ij. vel iij. miſceantur, & fiat potus. A purgatione vtrique viſceri conſulendum, magis autem, aut minus vni, vel alteri, prout vnus viſceris affectus, vel alter magis vrgebit, nunquam tamen altero derelicto.

περὶ τῆς φλεγμονῆς τοῦ σπληνός. *Id eſt, De inflammatione lienis.*

Caput LXXXVIII.

6. de Loc. aff. in principio. 13. Met. c. 17

QVAMVIS rarius (vt Alexander inquit capite x. libri viij.) quàm alia viſcera lien inflammatione conflictetur, interim tamen & ipſum inflammari contingit, vt liquet apud Galenum ſexto de Locis affectis, xiij. Methodi medendi, & alijs pleriſque locis. Cuius inflammationes facile ob duritiem, tangendo deprehenduntur, vt ipſe inquit, Inſuper & ex ijs, quæ de iocinore diximus, facile etiam inueniuntur notæ, quibus lienis affectus diſcernantur. Quapropter cum nonnulla in præcedentibus, nedum de iocinore, verumetiam & de ipſa inflammatione dicta ſint, non opus eſt hic eadem repetere, ſed ad tradenda indicia inflammati lienis deueniam.

Inflammati lienis ſigna. Pau. li. 3. c. 49 Alex. loco citato.

Sunt autem ea dolor ſiniſtri hypochondrij, ac etiam feruor, diſtentio, tumor, & multa grauitas vehementer vrgens, Paulo, & Alexandro teſtibus, qui tumor ob duritiem facile tangendo deprehenditur, vt diximus ex Galeni ſententia, preſertim proceſſu temporis. Nanque imprimis, dum ſcilicet humor adhuc fluit, lienis tumor apparet humidior, vt teſtatur Alexander.

Cur lienis inflammatio durior ſit.

Nec mirum ſi lienis inflammationes duriores deprehendantur: nam ſanguis, qui ad eum pro nutrimento deuenit limoſus, fæculentus, ac craſſus exiſtit. Ex quo cum inflammationes fiant, neceſſum eſt eas duriores fieri. Ex his itaque notis facile quiſpiam, tum partem ipſam affectam, tum affectum ipſum dignoſcere poterit. Quis autem affectus ſit inflammatio, ſexcenties in præcedentibus dictum eſt. Verum hic per inflammationem non proprie dictam intelligere oportet. Nanque rarius ex ſanguine optimo, ac mediocrem craſſitudinem habente, ipſam in liene oriri contingit, ſed ſæpius (vt mox dicemus) ex ſanguine craſſiori excitatur. quo fit, vt neque laborandum ſit in inueſtigandis ſignis pro dignotione

Cauſæ.

cauſæ eiuſdem inflammationis, cum ſemper ferè ex iam dicto ſanguine fæculento, limoſo, ac craſſo generationem habeat; facileque poſſit dignoſci, vbi forte fortuna à ſanguine optimo, vel bilioſo exiſtente ipſa inflammatio fuerit excitata, preſertim ex ijs quæ præceſſerunt, temperamento, ætate, habitu, anni tempore, victus ratione, ac reliquis. Cognoſces autem (vt inquit Aëtius cap. x. libri x.) irruentis humoris magnitudinem ex magnitudine, & velocitate generationis ipſius inflammationis.

Prognoſtica.

Inflammato autem liene, ſi ex ſiniſtra nare ſanguis erumpat, magnam fert vtilitatem. Nam quibuſcunque κατ᾽ ἴξιν eruptio ſanguinis accidit, ſummum id commodum laborantibus affert: quemadmodum Hippocrates memoriæ prodidit: quibus vero contra euenit, nihil iuuat, aut etiam interdum nocet, quòd vires

Cap. 15.

ſcilicet citra morbi leuamen deijciat, atque exoluat, vt libro de Curandi ratione per venæ ſectionem, à Galeno ſcriptum eſt. Inſuper quamuis rarius, quàm cetera viſcera lien inflammatione tentetur, tamen ſi in eo excitetur, magna cum diligentia curanda erit, aliàs nedum praua conſequentur ſymptomata, verumetiam temporis proceſſu perniciem cauſabit, potiſſimum

Curatio.

ſi eadem in ſcirrhum vertatur. Pro eius itaque curatione ratio victus ſimilis inſtituenda erit ei, quam in ceteris viſceris inflammationibus præcepimus, ſolo ptiſanæ cremore ægrum nutrientes, potiſſimum circa initia, illius vero penuria aqua, & ſolo pane, atque interim vinum

Ratio victus.

tenue, albumque exhibeatur, Alexandro teſte, preſertim vbi inflammatio diutius proteletur, quo tempore etiam auicularum carnes montanarum, pullorumque, ac gallinarum concedendæ

Ordo curationis.

ſunt. Quòd vero ad reliqua attinet, primum ſanguis detrahendus eſt, deinde purgationes adhiberi, poſtea medicamenta extrinſecus imponi debent, vt liquet ex eodem Alexandro.

Venæ ſectio.

Nam ſi venæ ſectio omnibus viſceribns inflammatis præſentiſſimum eſt remedium, maxime certe in lienis inflammatione adhibenda eſt, ſi nihil contra ſuadeat, nempe ætas, aut vires, aut locus, aut conſuetudo, aut aëris conſtitutio, aut præcedens ciborum cruditas, aut magnum ven-

13. Met. c. 11.

tris profluuium, vt ipſe inquit. Secanda autem vena eſt ſiniſtri cubiti, vt liquet xiij. Methodi me-

Lib. de Cur. rat. per ven. ſect. cap. 16.

dendi. Multum nanque iuuat afflictum lienem ſanguinis ex ſiniſtro brachio detractio, vt liquet eodem libro de Curandi ratione per venæ ſectionem, & nos præcedenti capite adnotauimus, atque eadem interna; quòd ſi ea non appareat, media ferienda eſt, ſi ne ipſa quidem in conſpectum proueniat, humeraria incidenda erit. Quòd ſi nec ipſa quoque conſpiciatur, ea quæ minimo digito vicina eſt, aperiri debet, ex decreto eiuſdem Tralliani. Quòd vero huius venæ in extrema manu exiſtentis, ſectio conferat, pro lienis inflammati curatione, confirmauit Pau-

Cap. 16.

lus præcitato loco. Id quod forte innuere voluit Galenus eodem libro de Curandi ratione per venæ ſectionem. Quanquam quidam negatiue literam legant. Præſtat autem non ſemel quan-

Loco citato.

tum conueniat extraxiſſe, ſed in duos dies id partiri ſatius eſt, vt idem Galenus refert. Sic nanque extrahendus ſanguis eſt, ne vitalis facultas deficiat, vt Alexander aſſerit. Poſt ſanguinis

miſsionem

miſsionem ea dari oportet quæ aluum ſolent ducere. Sunt tamen ea medicamenta, quæ alui ducendæ idonea ſunt, lenia eligenda; ex eiuſdem Alexandri teſtimonio, preſertim per initia. Lien etenim per initia purgari poteſt, tamen proceſſu temporis validiores purgationes exhiberi poſſunt, vt ipſe refert. Purgatio. Hac nanque via duntaxat lienis ſuperflua vacuari debent: nam ea quæ per renes agitur, nulla huic viſceri vacuando via patet: proinde vbi phlegmone premitur, deiectorijs id medicamentis, tum detergimus, tum laceſsimus, quo dimittat, deponatque ſuperuacua, atque id potiſsimum medicamentum deiectorium ſuperne exhibendum erit, à ſitu, ſocietateque ſumpta indicatione, quemadmodum à Galeno eodem decimotertio Methodi medendi, decretum eſt, Cap. 17. quamuis venter etiam per clyſterem aſsidue elui debeat, & maxime ſi venæ incidendæ medela relinquatur, ex Aëtij ſententia, & præcipue in morbi initio, vel incremento, vt inquit Alexander. Verum priuſquam purgans medicamentum exhibeatur, parari humor debet ex oxymelite, ſerapio è ſucco fumariæ, ſeu boraginis cum aquis meliſſæ, & lupulorum. deinde hunc in modum purgetur æger. Primo recipe florum fumariæ, lupulorum, boraginis, violarum, & hordei, ſingulorum ℥.iij. ſenæ, epithymi, ſingulorum ℥.ij. vuæ paſſæ decorticatæ ℥.ß. fiat decoctum in aqua fontis, in quo per colum transfuſo diſſolue mellis roridi ℥.ij.ß. aut caſsiæ fiſtulæ ℥.j.ß. & diacath. ℥.vj. vel vij. & fiat potio. At vbi neque huic purgationi ceſſerit inflammatio, procedente tempore, ſi opus fuerit, validius exhibebis purgans medicamentum, quantitatem ſenæ, & epithymi in decocto adaugens, adijciensque polypodium, ac cnicum, & in vicem diacath. eclegmatis indi ℥.iiij. aut diaſenæ tantundem apponens. A purgatione medicamenta extrinſecus imponi debent quæ citra euidentem calorem extenuent, admixtis quibuſdam etiam adſtringentibus, iuxta Pauli doctrinam. Topica qualia eſſe debeāt Nam ea mixtæ facultatis eſſe debent, nedum in generatione phlegmones, ſed etiam cum nec affluat amplius quidquam: quanquam ſi quis in principio repellentibus tantum vtatur, non peccet, Gal. auctore xiij. Meth. med. Cap. 16. Communis tamen indicatio (vt ipſe inquit) omnibus his partibus, quarum munus eiuſmodi eſt, vt toti corpori ſint ex vſu, vt medicamenta exigant, quæ mixtæ facultatis ſint. Et propterea nec lienem tantum relaxantibus curare oportet, cum hic quoque ex iocinore quidquid limoſi, & melancholici eſt, expurget, propterea ſcilicet, quòd ex eo humore nutritur, & quinimò ſemper eius robori conſulendum eſt, relaxantibus, quæ adſtringunt medicamenta adijciendo, eodem Gal. & Alexandro teſtibus. Gal. 13. Met. cap. 17. Alex. lib. 8. cap. 10. Sint autem adſtringentia medicamenta robuſta, vbi fluoris impetus fortis contingat; moderata vero vbi mediocris. Quapropter ſi moderata fuerit inflammatio ſplenis, ex vino veteri, ac auſtero, tenuiumque partium, oleo dulci permixto fotus adhiberi debent, lana ſuccida excepto medicamento (vt inquit Aëtius) vel linteis, & vbi maior ſit caliditas, oleum ſit roſaceum, aut omphacinum. In cuius penuria eiuſdem oliuæ folia, aut rubi, aut mali arboris, atque etiam ipſa mala in oleo decoquantur: & quædam tenuium partium addantur, velut eſt abſynthium, & pulegium, item lentiſcinum, & melinum oleum prædicto vino admixtum ſuperuenire confert, aut cum prædictis linteis lineis ſæpius ſiniſtrum hypochondrium fouere, vel ex olei anethini, vel chamæmelini ℥.j. & roſacei, ſeu cytoniorum, & myrtini, ſingul. ℥.j.ß. pauco vino, ac cera vnguentum parabis. Verum vbi forti impetu fluxus feratur, acetum pro vino effundendum eſt, ſimiliter ſi nimius calor infeſtet (vt liquet ex Aëtio, & Alexandro.) Poſt fomenta autem cataplaſmata imponi debent, quorum primum ex Aëtio ex hordeacea, & loliacea farina cum poſca, & mellis, ac olei omnino paucisſima menſura, in quibus abſynthium, ac pulegium ſint decocta, formari poteſt. Vel hunc in modum ipſum componas. Farinæ fœnugræci, ſeminis lini, ac hordeaceę excipe, cuiuſlibet ℥.j.ß. caricarum aceto quàm acerrimo maceratarum ℥.j. adipis anſeris, & butyri recentis ſingul. ℥.iiij. olei anethini, chamæmelini, & roſacei, ſing. ℥.j. omnibus prius tunſis, ac ſimul commixtis cum pauco oxymelite, fiat cataplaſma. Vtimur etiam aliquando, ex eiuſdem Aetij ſententia, ob cataplaſmatum penuriam ad ſplenem inflammatum furfuribus in vino, aut poſca, & oleo decoctis: quibus etiam abſynthium, & pulegium, aut thymum, aut origanum, aut lauri folia, aut artemiſiam, & reliqua incidendi, ac attenuandi vi prædita, adijcimus, non feruente videlicet inflammatione, & corpore præuacuato. Nam ſi quiſpiam corpore non euacuato calidioribus vtatur medicamentis, ipſe ſibi ſcirrhi auctor fiet, eodem Aetio teſte: Paulus vero ſtercus caprillum cum cruda polenta coctum, ex poſca illitum commendat. Tu quoque ex prædictis diuerſa etiam medicamenta parare poteris, prout vſus expoſtulabit, methodum ſemper ſeruans, vt relaxantibus, ac digerentibus medicamentis, quædam ex adſtringentibus permiſceas.

Περὶ σκίῤῥου τοῦ σπληνός. *Id eſt, De ſcirrho lienis.*

Caput LXXXIX.

RARIVS quàm alia viſcera lienem inflammatione conflictari præcedenti cap. ex Alexandri teſtimonio notauimus, opportuniſsimum autem eum eſſe ad ſcirrhum, veluti & iecur, quanquam ipſe propterea quòd rarioris ſit ſubſtantiæ, crebrius, quàm iecur ſcirrhoſis vitijs affligatur propter nutrimenti, quo vtitur, ſpeciem, Cap. 16.

 à Galeno

à Galeno decretum eſt libro xiij. Methodi medendi. Nutritur etenim craſſo ſanguine, vt monſtratum eſt; qui veluti limus purioris exiſtit. Propterea de hoc affectu pertractare intendimus.

Qui proprie ſplenici appellantur.

Conſueuerunt autem eos, qui induratam ſplenis affectionem habent proprie medici ſplenicos appellare, vt nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, à Galeno ſcriptum eſt.

Cap. 2. In princip.

Summatim vero de eo verba faciemus, cum ſuſiſsime verba fecerimus cap. de iocinoris ſcirrho, & ex ijs, quæ de iocinore diximus facile inueniantur notæ, (vt ſexto, de Locis affectis, ſcriptum eſt) quibus lienis affectus diſcernantur, & ſplen ipſe multa etiam habet accidentia cum hepate communia. Ea de re ad tradenda eius indicia accedamus. Sunt autem tumor cum duritie ſub ſiniſtro hypochondrio; os fœtet, gingiuæ exeduntur, vlcera in cruribus cicatricem

Paul. lib. 3. c. 49. Scirrho. lienis ſigna.

non recipiunt, vt teſtatur Paulus. Celſus vero ait cap. nono libri iiij. quod lien vbi affectus eſt, intumeſcit, ſimulque cum eo pars ſiniſtra, eaque dura eſt, & prementi renititur; venter intentus eſt, aliquis etiam cruribus eſt tumor, vlcera aut omnino non ſaneſcunt, aut certe cicatricem vix recipiunt. In intenſa ambulatione curſuque, dolor, & quædam difficultas eſt. Idem fere confirmauit Aëtius cap. xj. lib. x. cum dixit, immedicabilia enim vlcera hoc modo affecti habebunt, & maxime circa crura; addidit tamen, & colorem corporis vitiatum ad nigredinem vergentem. Nec putandum eſt ab alijs cauſis oriri poſſe lienis ſcirrhum, quàm ex eis, à quibus he-

Cauſæ.

patis ſcirrhus generatur. Communes quoque habet cum eo, & generationis geminos modos.

Si ex flatuoſo ſpiritu lien induretur ſigna

Nanque vel à principio paulatim congregatur, & augetur, ac in magnum tumorem attollitur, vel medicorum imperitia paratur. id quod crebrius accidere conſueuit, vbi vehementer inflammationes, & eryſipelata adſtringunt, & refrigerant. Sed quoniam ex flatuoſo quoque ſpiritu indurari quodammodo quandoque ſplen videtur, atque renitens eſſe, propterea à vero ſcirrho interſtingues. Nanque ſi flatus cauſa fuerit, tactui tumor non pertinaciter reſiſtet, imò impoſita manu ad tactum cedit, & lien punctionem, tenſionemque experietur, citra tamen pondus, duritiem, ac grauitatem. Verum vbi cum renitentia, tumore, ac duritie, grauitas cum pondere in ſiniſtro hypochondrio percipiatur, ex humore lento, & craſſo lieni indurato infixo, tumorem durum ortum eſſe iudicabis, quem proprie ſcirrhum, ſeu ſcirrhoſum tumorem appellamus. Ex hoc quod conſentiente iocinore, potiſsimum, vbi diutinus fuerit, aqua

Prognoſt. 5. de Loc. aff. cap. 7. 6. de Loc. aff. in principio. 2. ad Glauco. cap. 4.

inter cutem generari poſſit, liquet apud Galenum v. & vj. de Locis affectis. At quòd ſi fuerit exquiſitus, omnino incurabilis ſit, ab eodem Gal. ſcriptum eſt ij. de Arte curat. ad Glauconem. Reliqua ſcirrhi prognoſtica cap. de ſcirrho iocinoris requiras.

Curatio. Cap. 17. Ratio victus.

Quantum vero ad eius curationem attinet, pro victus ratione laborantibus ipſis conuenientia nutrimenta ſunt, genere quidem eadem, quæ ſcirrho iocinoris laborantibus competunt, maioris, minoriſque duntaxat ratione differentiæ, vt idem Gal. teſtis eſt. xiij. Method. meden. Itaque & ſi capparis ex oxymelite edatur, vtilis ſanè eſt vtrique viſceri. Ceterum nec ipſa pari modo, nec ſimiliter mixtum habeat oximel. Nam & ipſa copioſior, & ex minus diluto oxymelite lieni erit vtilior, atque hæc differentia eſt, quæ ex maioris, minoriſque ratione accepta eſt, vt ipſe inquit. Cauenda tamen ſunt dulcia omnia; nam ex his tum iecur, tum lien maxime intumeſcere conſueuit. Similiter glutinoſi cibi vitandi, atque ij exhibendi ſunt, qui concoctu ſint faciles, & bonum ac tenuem ſuccum generent, ſimulque cum ijs offerant, quæ extenuant, obſtructiones eximunt, ac detergunt: acida vero maxime conueniunt, Celſo auctore. Vino autem vtantur non valde veteri, quod aquæ permiſceatur; in qua ferrum ſæpe ignitum ſit extinctum, vt refert Aëtius. Et quoniam hoc vitium quies auget, propterea exercitatione, & labore opus eſt: habita tamen ratione, ne febre mixta, ſi nimium proceſſerit, excitetur. Vnctiones, frictioneſque, & ſudores neceſſarij ſunt, eodem Celſo auctore. Plurimum nanque fiduciæ in exercitijs ponendum, quibus ante cibum vti conuenit, corpore ſuperfluitatibus non abundante: ex eorum autem genere ex ſuperabundanti faciunt deambulationes, & curſus: & noui ſanè aliquos, qui ex

Venæ ſectio.

his ſolis ab omni affectione ſint liberati, vt idem Aëtius teſtatur cap. xiij. lib. x. Reliquam victus rationem particulatim ſtudioſi cap. de ſcirrho iocinoris requirant. Ceterum vbi laborantes prædicti multo ſanguine abundant, internam in ſiniſtro cubito venam ſecare commodum

Lib. 10. c. 11.

eſt, vt liquet ex Aëtio: neque tamen multa ſanguinis copia ferenda erit. A venæ ſectione, ſi multus redundarit craſſus, ſeu lentus ſuccus eo prius præparato ex aceto mulſo, ac ſyrup. è ſucco fumariæ, ſeu aceto ſimplici, & melle roſaceo, nanque acetum, & acetum mulſum huic viſceri commoda ſunt, vt pote ſecare, & attenuare craſſos humores potentia citra calefactionem,

Cap. 2.

vt inquit Galenus, nono de compoſit. medicam. ſecundum locos, purgans medicamentum exhibendum erit, pro ratione redundantis ſucci. Nam pituita redundante, quæ eandem expur-

Purgatio.

gant medicamenta, exhibeantur. Si vero melancholicus ſuccus, quæ ipſum expurgant, præbeto; deinde potiones quaſdam, ac topica medicamenta, quæ induratum ſplenem curare valent, adhibeas. Sint autem & potiones ipſæ fortiſsimæ: ſimiliter & quæ de foris medicamenta applican-

Cap. 5.

tur: nam eas ſine moleſtia ſplen tolerat, vt ſecundo de Arte curatiua ad Glauconem, à Galeno decretum eſt. E quorum numero primas partes ſibi vendicant cortices radicum capparis, & ſcolopendrium, & myricæ radix, atque germina: omnibus huiuſcemodi in aceto, vel oxymelite coctis, vt ipſe inquit. Attenuantibus itaque opus habet induratus lien pharmacis citra manifeſtam

calidita

caliditatem, cuius gratia valde amara medicamenta ipſi offerimus, ac quædam ipſi ex auſteris miſcemus, vt eodem nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos ſcriptum eſt. Potui denique ieiuno dari debet abſynthium incoctum, at poſt cibum aqua à ferrario fabro, in qua candens ferrum ſubinde extinctum ſit: hæc enim vel præcipue lienem coërcet, quod animaduerſum eſt in his animalibus quæ apud hos fabros educata exiguos lienes habent, vt liquet ex Celſo. Hæc aqua, in qua ignitum ferrum ſæpe ſit extinctum, febricitantibus ſola, non febrientibus vero cum vino, auctoritate Archigenis, à Galeno nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos commendatur. Conuenientisſimum etenim ſpleni in ſcirrhum indurato remedium exiſtit, ferrum, aqua, aut vino, aut poſca extinctum. Ea ipſa enim aqua, aut vinum, aut poſca in principio exhibita iucunda, & vtiliſſima exiſtit, & per plures ex ordine dies datur, Aëtio teſte. Datur autem per ſe aqua cyathis tribus, febri vero carentibus, cum vini, vel aceti cyatho vno, vt inquit Paulus. Ceterum eis qui corpora natura habent calidiora, preſertim ſcirrho non inueterato, citra moleſtiam myricæ folia dantur, virgultaque, & radix ſcolopendrium item, & rumicis ſylueſtris, maxime vero acuti ſemen, foliaque, & radix: probe etiam facit anchuſa, ſi radicis eius ℥. j. detur. Item polytricon, & capnij decoctum ad tertias redactum, folia ſalicis, & cortex, item & radix limonij, quod & cynogloſſum vocatur, hiſce vtendum eſſe præcipit Aetius in prædictis naturis & in principio affectionis, nanque à mitioribus auſpicari oportet, vt ipſe inquit. Verum in inueteratis ſcirrhis, & corporibus agreſtioribus, atque eis qui omnem corporis habitum habent frigidiorem, exhiberi poſſunt triſſago, gentianæ radix, calamintha, pulegium, cyclamini radix, ſcordium, trifolij bitumen olentis ſemen, hyperici coma, acori, aſari, & eringij radix, viticis ſemen torrefactum, centaurii minoris ſuccus, etiam ſi ſit exſiccatus, chamæpitys, polium, anagalidis, quæ cæruleum habet florem, ſuccus. Item dracunculi radix, tum viridis, tum ſicca. Omnia vero iam dicta medicamenta ſimplicia in principio cum poſca diluta coquantur; poſtea vero meraciores, progreſſu autem temporis etiam ipſa contuſa, & cribrata cum aceto, aut aceto mulſo exhibentur. Certam autem vniuſcuiuſque horum menſuram definire difficile, & periculoſum eſt, cum diuerſæ eorum, qui ea accipiunt, ſint naturæ. Quare in principio parum quid ex vnoquoque exhibendum, & pro ratione deinde exhibitionis menſura augenda, iuxta ipſius pharmaci, atque etiam ægri vires, ex eiuſdem Aetii ſententia. Licebit item, nedum ſingulis prædictis ſimplicibus pharmacis per ſe vti, verum & duo item vel tria, aut quatuor permixta æqualiter, vel inæqualiter præbere. Præter iam dicta medicamenta, ſerpillum cum aceto, aut panacis radicem viridem cum aqua mulſa, vel ſemen, aut corticis radicis periclymenij, & ſeminis eius quantum tribus digitis apprehendi poteſt, in vino albo meraco calido ieiunis bibendum ad dies quadraginta exhibitum, aut vulpis hepar ſiccum cum aceto mulſo ſimiliter bibendum exhibitum commendauit Gal. ix. de compoſit. medic. ſecundum locos, ex Archigenis auctoritate. In adhibendis autem topicis medicamentis eadem ſeruanda methodus erit, quam ſeruari præcepimus cap. de ſcirrho iocinoris: ſemper etenim emollientem, & diſcuſſoriam medicamentorum facultatem præcellere oportet, quibus parum quiddam eorum, quæ adſtringendi vim habent admiſcendum eſt, Gal. auctore ij. de Arte curat. ad Glaucon. ac Aetio præcitato loco, niſi quod tutior erit vſus aceti in lienis ſcirrho, etiam à principio, cum naturaliter rarus ſit, nec eſt quod metuas, ne quis neruus eius vi lædatur, quemadmodum in tendonibus, ac neruoſi muſculi partibus, vt liquet xiiii. Method. medend. In hunc vſum capparis cortex ex aceto contritus, illitusque, item & ſalicis cortex conſimiliter illitus, necnon & centaurii ſuccus, ac cinis fabrorum cum cruda polenta ex oxymelite illitus, aut etiam lupinorum farina magnopere conferunt, ex Pauli auctoritate; nec minus & ammoniacum (vt ipſe inquit) cum aceto applicatum lieni ſæpe profluit. Poſſunt item & fotus hoc modo parari; Recipe centaurii minoris, & ſcolopendrii ana manip. j. corticum radicum capparorum ℥. ß. radicum, & foliorum althææ ana manip. ß. bulliant in aceti, & olei partibus æqualibus, & cum ſpongiis fiant fotus; quibus ſæpius admotis, infraſcriptum adhibeto vnguentum. Recipe olei amygdalarum amararum, liliacei, irini, & de capparibus, ſingulor. ℥. j. ſucci ſcolopendrii, & centaurii minoris, cuiuſlibet ℥. iiii. corticum radicum capparorum, & myricæ, cuiuſlibet ℥. ii. adipis anſerini, ſeu gallinacei ℥. iii. medullæ ceruinæ, ſeu vitulinæ ℥. ii. ß. ammoniaci in aceto diſſoluti ℥. ß. aceti, & cerę quantum ſatis ſit, fiat vnguentum. Proceſſu tamen temporis inuicem vitulinæ medullę ſeuum tum hircinum, tum taurinum, ac etiam caprillum adiici poterit, augerique quantitas ammoniaci, ac adiiciendum bdellium, & galbanum, quę prius in aceto diſſoluantur; ſimiliter & ſtyrax, ſeu oppopanax, cyclamini, ac cynogloſi ſuccus, lentus cremor, ſeu farina ſeminis lini, fœnugręci, ac althęę: ex quibus poterunt varia medicamenta componi, & prout affectus exigit, tum addere, tum adimere ea quę emolliunt, attenuant, diſcutiunt, & robur addunt. Verum capparis cortex (vt inquit Aetius) admixtus vltra hoc, quod diſſecat, & repurgat, etiam ſplenem corroborat, multiſque modis huic rei capparis aptus eſt. Nam & ipſum cum cibo aſſumere, & muriam eius cum aceto ſorbere commodum eſt: quinetiam extrinſecus radicem contritam, vel corticem eius cum furfuribus, aut ipſum capparim cum melle contritum imponere expedit,

Qualia præbenda medicamẽta ſint poſt purgationem. Cap. 2.

Loco citato.

Lib. 10. c. 11.

Loco citato.

Loco citato.

Topica qualia eſſe debeāt

Cap. 5.

Cap. 5.

expedit, vt Celſus inquit. Quemadmodum etiam ammoniacum cum aceto ad luti craſsitudinem redactum non pauci lieni quidam imponentes, eius ſcirrhum curarunt; idque ſolum ei curando ſæpe ſatis fuit, vt liquet ex Gal. eodem xiiij. Meth. med.

Cap. 5.

περὶ καχεξίας. *Id eſt, De malo corporis habitu.* *Caput* XC.

CVM vniuerſus corporis habitus in aquoſitatem diffunditur, affectus quidam oritur, qui à Græcis καχεξία à Latinis malus corporis habitus nuncupatur, principium ſiquidem exiſtens hydropicarum paſsionum, vt inquit Paulus cap. xlvij. libri tertij. In qua affectione (Aëtio teſte cap. xix. lib. x.) vniuerſa corporis miſcella laxior fit, ac emolleſcit. Ex cuius verbis liquet, quod non vna duntaxat pars, ſed totius corporis habitus oblæſus ſit in hac affectione. Per totius autem corporis habitum nunc intelligentes partes maxime, quæ primæ oculis ſubijciuntur; ſunt autem eæ, muſculi, qui omnia oſſa ambiunt, Gal. teſte lib. de Artis medic. cutem quoque ab eis non ſecludentes, nanque & ipſa quoque coafficitur, vt liquet, necnon & partes internæ; quæ oculis non ſubijciuntur. Vniuerſum etenim corpus in hac affectione cum virore albicans redditur ac inualidum: ita vt crura inter eundem vacillent, vt refert Aëtius, & in principio quidem concoctiones impediuntur, manente etiamdum appetitu, poſtea vero & faſtidium accedit, & reſpiratio ipſis fit rara, ac debilis, quæ motibus, & actionibus condenſatur: aluus etiam inæqualia recrementa excernit (vt ipſe refert.) At in quo genere affectuum præter naturam reponatur, adhuc nec in Galeni doctrina, nec in aliorum græcorum, quos legerim, reperi, niſi quod libro primo Meth. med. aduerſus Olympicum, qui non rite pathos, ac ſymptoma finiuerat, pathos etiam cum morbo confundens, vbi concluſerat aduerſus eum, non omnem mutationem ab eo, quod ſecundum naturam ſe habet (etiam ſi permanentia illi adſit) ad id quod præter naturam eſt, morbum eſſe, inquit, coloris vitium atque atrophiam in ſymptoma. & nequaquam morborum numero connumerari; quemadmodum etiam κακοχυμία, & καχεξία, quamuis præter naturam ſint, & permanentia ipſis accedat, adhuc inter morbos non numerabuntur, niſi illud adijciatur, quod ab eiſdem aliqua actio lædatur. Videtur itaque in his verbis Gal. velle καχεξίαν inter ſymptomata numerari, quamuis & præter naturam ſit, & permanentia ei accedat, quoad ab ea nondum actio aliqua lædatur. Nam quod illæſæ ſeruantur omnes actiones, etiam ſi millies corpus fuerit alteratum, mutatúmque: nullus tamen eorum affectuum adhuc morbus eſt, vt ipſe Galenus inquit: quod enim curationem deſiderat. aliud planè non eſt, quàm affectus, qui vitiat actionem. Verum vbi καχεξία, ſeu malus corporis habitus, nedū permanentiam habeat, ſed actiones vitiat, negandum non erit morbum eſſe (vt ex eiuſdem Galeni verbis patere poteſt, ac etiam liquido conſtat ex Aetio, qui vult, nedum naturales actiones, ſed etiam animales, motrices, videlicet, obladi ab hoc affectu) Concludamus itaque, aut malum corporis habitum ſymptoma eſſe in genere affectuum corporis, & proprie viſibilium, fruſtratam totius corporis coctionem, ſeu nutritionem inſequens propter frigidam, ac humidam vniuerſi habitus intemperaturam, vel eundem morbum eſſe, ſi ſumatur pro hac eadem intemperantia frigida, & humida totius corporis, quoniam ab ea, & propter eam iam dictæ actiones oblæſæ ſunt, & totius corporis color vitiatus exiſtit cum virore albicans, vt ex ſententia Aetij dictum eſt, idque non ab re. Nam licet quæ in corpore animalis ſunt, omnia gubernentur calido, frigido, humido, & ſicco; quemadmodum lib. ij. de Nat. facult. à Galeno omnium philoſophorum optimorum auctoritate decretum eſt, tamen calidum in ijs, (vt ipſe refert) tum ad alias actiones, tum vero præcipue ad ſuccorum generationem plurimum valet. Vel ſi mauis, dicas hoc vitium totius habitus conſiderari, vel reſpectu coloris ipſius, & ſic erit ſymptom. affectus corporis; vel reſpectu eſſentiæ eiuſdem, quæ in eius temperamento conſiſtit, & tunc erit morbus, quoniam hoc vitium temperamenti, erit intemperies frigida, & humida, quam neceſſario ſequitur vitioſus color, ſeu decoloratio totius. Verum hæc eadem totius corporis habitus immodica refrigeratio, ac mollities ex nulla alia re, quàm ex ſanguificationis defectu prouenire poterit, quæ vbi immodice amplius augeatur, generandi hydropis cauſa erit, vt dicemus. Et propterea Paulus principium aquæ inter cutem appellauit hanc affectionem, & Arabum princeps diſpoſitionem antecedentem hydropiſim. Quo fit, vt neque generari idem malus corporis habitus poſſit, niſi & iecur ipſum ſiue primario, ſiue per conſenſum fuerit affectum, ac imbecillum redditum propter frigidam eius intemperaturam ob quam ſanguinem optimum generare nequit, ac pro nutrimento vniuerſo corpori eum ſuppeditare, ſed ipſum frigidiorem, ſeroſiorem, & (vt ita dixerim) magis pituitoſum generat, ac diſtribuit. Et propterea (vt inquit Aetius) vt plurimum hæc affectio ex longo morbo congregatur, aut ex viſcere quopiam in ſcirrhum indurato conſequitur, maxime hepate, & ſplene, neque raro in dyſenteria diuturna, & affectionibus cœliacis contingit; item ob conſuetam aliquam cohibitam excretionem. Sæpenumero ex immodica ſanguinis profuſione, in viris preſertim per hæmorrhoides, aut in mulieribus per menſtruas purgationes; quemadmodum & aqua intercus generari conſueuit;

Quod totius corporis habitus afficiatur.

Cap. 50.

Signa huius affectionis.

Cap. 9.

Dubium eſt, quis affectus præter naturam ſit.

Concluditur, quis affectus præter naturā ſit.

Cap. 8.

Lib. 10. c. 19.

conſueuit; & (vt in vniuerſum dicam) quæcunque cauſæ iecur ipſum, ac vniuerſum habitum infrigidare valent, ſiue internæ, ſiue externæ fuerint, huiuſmodi affectionem generare poterunt: quas dignoſcere haud difficile erit, tum ex te ipſo, tum etiam ex laborantium, ſeu adſtantium loquela. **Prognoſtica.** Capiuntur autem hac affectione maxime ſenes (vt inquit Aëtius) qui etiam maxime liberantur, imò & pueri, qui facile pereunt propter vitalis firmitatis debilitatem, & quod ob cutis raritatem ſucci in eis facile tranſpirant. At qui in vigore ſunt, raro incidunt, & facile ſe inde extricant. Non negligenda autem erit huius affectus curatio. Nam ſi diutius protelabitur, in aquam intercutem tranſit, eodem Aëtio auctore. **Curatio.** Quod vero ad eius curationem attinet, aër eligendus eſt ad calidum, & ſiccum vergens: ſomnus moderatus ſit, ac nocturnus, longus autem, atque diurnus omnino vitetur: moderatis deambulationibus, geſtationibus, vociferationibus, & frictionibus ſiccis per linteola ex lino crudo vtendum. **Victus ratio.** Poſt quæ & exercitamenta moderata conducunt (eodem Aetio teſte) Aluus humecta ſit natura, vel arte cum clyſteribus, ac glandibus. Cibi eis offerantur ſimplices, & qui facile concoqui poſſunt, optimumque ſanguinem gignere: vitanda ſunt omnia bellaria, item nidoroſa, graueolentia, humoris craſſi, viſcoſa, & quæ difficulter concoquuntur. Vinum autem conuenit eis album, tenue, & odorum, vt liquet ex eodem Aetio. At aquæ potus omnino vitandus erit, & in vniuerſum victus ſit tenuis, & ſiccus, vt inquit Paulus: *Paul.li.3.c.47* verum diæta vniuerſa viribus reparandis ſit apta, per quam (vt refert Aetius) ſpes eſt, eos qui huic malo ſunt impliciti, ad reſtitutionem in integrum peruenturos. **Venæ ſectio.** Verum ſi ex conſuetæ excretionis cohibitione affecto contingat, prouocare, ac irritare eam ipſam excretionem oportet, vt liquet ex eodem Aetio, aut venam incidere in cubito, ſi nihil ſit, quod id fieri prohibeat, paulatim, ac partitis vicibus per triduum ſanguinem detrahendo, eodem Aetio, ac Paulo teſtibus. **Purgatio.** At ſi venæ inciſio impediatur, aut vitioſorum humorum copia laborant ægrotantes, ipſos purgare oportet (relicta venæ ſectione, quæ eiſdem noxia eſt) non ſemel duntaxat, ſed ſæpius, ac paulatim, vbi vſus poſtulabit. Purgans autem medicamentum ex hiera, rhabarbaro, agarico, ac myrobalanis parari poterit. **Quæ à purgatione cõferãt.** Particulatim autem conferentia medicamenta purgantia ſequenti capite de aqua inter cutem conſcripta ſtudioſi reperient: poſt quæ mirifice quoque iuuat ipſos abſynthij potio aſsidua; aut ſyr. eius ac aquarum naturalium vſus; primum aluminoſarum, nitroſarumque, mox ſulphuroſarum, vt inquit Paulus. Hæ nanque aquæ naturales calidæ, robori ac viribus reparandis conducunt ex Aetij ſententia. Conferunt item eis theriacæ, ac mithridati antidotus, ſimiliter diacurcuma, ſeu dialacca, ſi ℥.j. ſeparatim eorum cuiuslibet cum vino albo tenui, ac odorato tribuatur, ſeu cum abſynthij cremore, nec minus, & eiſdem vtendum erit antidotis, theriaca videlicet, & mithridato, ſi ex immodico ſanguinis profluuio excitatus fuerit malus corporis habitus, præcipue tamen eis confert vniuerſa victus ratio, quæ viribus reparandis ſit apta. Perpetuo autem ex quacunque cauſa ortum duxerit, hepati ſuccurrendum erit, ipſumque roborare oportet, cum ſanguificationis inſtrumentum ſit, ac ſanguinis officina, vt in præcedentibus dictum eſt. Vberius autem ſequenti capite de aqua inter cutem idonea medicamenta pro curatione mali habitus reperies, propterea huic capiti finem imponimus. Vbi autem ex ſcirrho, aut alio quopiam proprio affectu iocinoris, aut ſplenis, ſeu alterius cuiuſpiam viſceris, malus corporis habitus fuerit ortus, pro ratione affectus, medelam ipſis adhibere conuenit (prout in præcedentibus docuimus) per auxilia ad ſingulos ipſorum ſupra conſcripta.

Περὶ ὑδρωπίσεως, ὕδρωπος καὶ ὕδερος. *Id eſt, De aqua inter cutem, ſeu hydropico morbo. Caput XCI.*

NON quemadmodum Eraſiſtrato viſum eſt propter viarum anguſtiam impedita ſanguinis diſtributione per iecur ad vniuerſas corporis partes, tantum eo qui magis tenuis, atque aquoſus eſt tranſumpto, ita vt is duntaxat per vniuerſum corpus vehatur, ſyncerus autem ſanguis in viſceris ſubſtantia permaneat, ſed ſanguificandi facultate vitiata, ex Galeni ſententia non raro is gignitur affectus, *5. de Loc. aff. cap.7.* quem Græci quandoque ὑδρώπισιν, interim ὕδρωπα, ſæpius vero ὕδερον nuncupant, *6. de Loc. aff. in principio.* Latini autem aquam inter cutem, ſeu hydropicum morbum, vt liquet apud Celſum cap.xxj. libri tertij, à ſymptomate nomen ſumens, *2. de Natur. facul. cap. 8.* ſiquidem aquoſus humor hanc paſsionem neceſſario comitatur (Cœlio Aureliano teſte capite viij. libri tertij, ac Plinio ſecundo libro iij. cap. xij.) **Aqua inter cutem vnde nomen ſumpſerit.** Cuius differentiæ à quibuſdam duæ duntaxat connumerantur, quidam autem quatuor eſſe hydropum differentias affirmant, vt iiij. de Ratione victus ſcriptum eſt. *Comment. 3.* Veruntamen, nedum Galenus præcitato loco prædictorum opiniones tanquam erroneas condemnauit, ſed tres hydropum ſtatuit eſſe differentias, *5. de Loc. aff. cap.7.* id quod etiam confirmauit libro v. de Locis affectis, & iiij. de Cauſis pulſuum. *4. de Cauſis pulſ. cap. 24.* Eundem autem ſectati ſunt Aetius cap.xx. libri decimi Paulus cap.xlviij. libri tertij. Alex.cap.j. libri ix. & Celſus præcitato loco. Nos vero cum de earundem cauſis pertractabimus, quod neque plures, neque pauciores eſſe poterunt, demonſtrabimus. Quarum vna τυμπανίτης, altera ἀσκίτης, & tertia

Quot ſint ei⁹ differentiæ. Eius differentiæ cur ſic appellentur.

tertia ἀνάσαρκα, ἢ ὑποσάρκα, ἢ κατασάρκα, ἢ λευκοφλεγματία, ἢ σαρκίτης, ἢ ἐπισαρκίδιον, ἢ ὑποσαρκίδιον appellatur. Tympanites quidem à tympano ſic appellata, quoniam in tali affectione imus venter percuſſus talem ſonum edit, qualem tympanum, Galeno teſte comment. Aphoriſ. xj. lib.iiij. quo loco Hippocr. ξηρὸν ὕδρωπα nuncupauit, quemadmodum ἀσκίτης ſic dicta eſt, quod ἀσκοῦ, hoc eſt vtris modo in peritonæo humor continetur, vt liquet eodem loco. Et tertia differentia ſic appellata eſt, quoniam per carnem, vel ſub carne, vel iuxta carnem, ſeu ſecundum carnem, vel ſupra, ſeu infra carnem humor continetur, aut propterea ipſam λευκοφλεγματίαν nominant, vt quæ pituita liuida conſtet, vel ſui quidem ratione ſemper alba, ſed quæ propter mixtionem quorundam aliorum humorum verum mutet colorem, vt liquet apud Gal. comment. Aphor. xxix. lib.vij. Communis autem omnium (vt inquit Celſus) eſt humoris nimia abundantia, ob quam ne vlcera quidem in his ægris facile ſaneſcunt, vt patet etiam apud Hippocr. & Galen. Aphor. viij. lib. vj. At quoniam cuiuſuis aquæ inter cutem communis genitura eſt, vbi ſanguificationis officium intercidat (vt liquet apud Galenum ij. prognoſticorum) ea de re neceſſum eſt (quoniam iecur eius facultatis, quæ ſanguinem gignit inſtrumentum exiſtit) vt ipſum vitietur in huiuſmodi affectibus, quinimò niſi hepar afficiatur, vt quinto de Locis affectis ſcriptum eſt, haudquaquam aqua intercus fieri poteſt, & ſi non ſemper ob primariam eius affectionem excitetur, licet hoc quoque ſit quàm frequentiſsimum, ſed interim iecur ipſum per conſenſum afficitur aliarum partium, quæ aut eidem vicinæ ſunt, aut ſocietatem, ſeu conſortium quoddam cum eo habent medijs conceptaculis, venis, videlicet, quemadmodum ab eodem Galeno tum quinto de Locis affectis, tum ij. prognoſticorum decretum eſt. Quod autem interim primario iecur, interim lege conſortij, quod cum alijs partibus habet, iam dictis aquæ inter cutem ſpeciebus afficiatur, ab Alexandro, & Paulo præcitatis locis confirmatum eſt. Atqui dignoſces num ipſum primo affectum ſit, ex Hippocr. & Galeni teſtimonio eodem ij. Prognoſticorum, ex cupiditate quadam, ſeu propenſione, quam ægrotantes ad tuſſiendum obtinent. Nam incitati ipſi ad tuſsim, tanquam ad accidens, ſtatim ab hoc deſiſtunt, tantummodo tentantes initium tuſsiendi, etenim iecoris moles incidens præcordijs, facit anguſtiam in pulmone, ob quam ad tuſsim ægri veniunt fruſtra, ceu auxiliaturam affectui naturalis facultatis, nequaquam habentes miniſterium, continuo deſinunt. Ob hæc itaque propenſiores ita affecti ad tuſsim redduntur, ſed eis cito tale deficit munus, propterea quòd nihil dignum commentatione excreant. Dignoſcitur etiam ex paucitate, ac ariditate deiectionum, nam venter non deijcit niſi dura, ac pro neceſsitate imperpeſsis exiſtentibus inteſtinis, vel lactibus (vt Galenus inquit) nec vitiato alimento, neque grauitatis ab eo partibus, etenim bene valent, nec alui fluor infeſtat, manentque diutius inibi reliquiæ alimenti, quæ partim mittuntur ad intimam peritonæi ſedem, partim inflammatione iecoris torrentur, preſertim ſi ad acutum morbum conſequatur aqua intercus: aderunt quoque & reliqua ſigna, quæ ipſum primario affectum indicabunt aliquo prædictorum affectuum, quorum indicia proprijs eorum capitibus requiras.

Communis cauſa generationis omniũ trium dria℞. Comment. 1. Cap.7. Quę pars afficiatur, quare iecur ſemper. 5. de Loc. aff. cap.7. 2. Prognoſt. comment.1. Alex.lib.9.c.2 Paul.li.3.c.48 Si iecur primario afficiat ſigna. Tex.& cõm.5

Si per conſenſum iecur afficiatur, ſigna.

Vbi autem nullum tale præceſſerit ſignum primario affecti iocinoris, ac venter magis profluuijs infeſtetur, ſitque alui fluor diutinus, neque dolorem exoluens, neque molliens ventrem, ventriculi, vel inteſtinorum, maximeque ieiuni vitio (meſentericis venis medijs) iecur ipſum per conſenſum oblæſum erit. Nanque ex prædictis partibus affectis potiſsimum venæ debiles fiunt, per quas iecur ad ſe trahit alimentum, ita fit, vt nequaquam deſeruiant viſceri ad diductionem, & cum in tenuioribus inteſtinis maneat, grauata ab eo, vtpote, debilia, ſtatim id omne pellunt deorſum, atque hæc alui fluoris in huiuſmodi aqua inter cutem cauſa eſt, eodem Galeno teſte præcitato ij. Prognoſticorum. Altera cauſa eſt, quoniam & alimentum corrumpitur, ac bilis copia in inteſtinis colligitur, & ob eam rem eadem admodum mordentur, proindeque incitantur ad excernendum contenta ibi excrementa, idque potiſsimum accidit, vbi inflammatione vexentur, & propterea fluor hic alui neque dolorem ſedat, neque ventrem mollit, cum per eum aquæ inter cutis cauſa non vacuetur. At ſi indurato liene, ſeu infrigidato aut quomodolibet aliter affecto, eique conſentiente iocinore aqua inter cutem genita fuerit, ex prædictis ſignis indurati lienis, aut aliter affecti patebit. Sic etiam, ſi vel pulmonis, vel ſepti tranſuerſi, aut renum occaſione iecur affectum fuerit, eorundem viſcerum affectorum ſigna præcedent, qualitas autem affectus ipſius iocinoris frigida perpetuo intemperies exiſtit, nanque niſi ipſum primario infrigidatum ſit, aut ad ipſum frigus impertiatur à reliquis iam dictis partibus primario refrigeratis, aqua inter cutem ſubſequi poteſt minime, vt ab eodem Galeno v.& vj. de Locis affectis decretum eſt, quæ frigida intemperies, nedum ad omnes eiuſdem iecoris venas peruenire debet, verum quoque ad eius corpus, quod παρέγχυμα Græci dicunt, nanque ſecundum hoc propriæ eius facultatis, quæ ſanguinem gignit, inſtrumentum eſt. Et propterea vbi vitiatum ſit, actionem quoq; eius vitiari oportet, adeo vt non amplius cibos in ſanguinem, ſed in aliam qualitatem tranſmutet ſeroſam, ac tenuem inquam ſuperfluitatem, aut pituitoſum humorem, ſeu flatum, & proinde fit, vt trifariam duntaxat aqua inter cutem conſtitui poſsit. Nec obſtat ea aqua inter cutem, quæ ad acutos morbos ſequitur, nanque ab ijs quoque iecur tam grauiter afficitur calida, & ſæpenumero ſicca quoque intemperie,

Comment. 1.

Ad quem iecoris affectũ aqua inter cutem cõſequat. 5. de Loc.aff. cap. 5. 6. de Loc. aff. in principio.

Quod nõ niſi tres aquæ inter cutem differentiæ eſſe poſsint. Loco citato.

intemperie, vt cibum in ſanguinem tranſmutare nequeat, vt liquet eodem vj. de Locis affectis, ita vt valeamus abſque controuerſia aſſerere, hanc etiam aquam inter cutem ex frigida iocinoris intemperatura ortum habere, priuatiue ſaltem, admodum imbecillo eius inſito calore reddito, quo medio ſanguinem gignit, ex iam dicta præter naturam eiuſdem caliditate in eo genita. Atqui frigida hæc iocinoris intemperies haud æque in gignendis iam dictis aquæ inter cutem ſpeciebus ſe habet. Nanque à maiore frigiditate generatur aquoſus hydrops, quem aſcitim vocant, à minore autem tympanites. Etenim humida ſubſtantia in flatuoſum aërem ſine aliquo calore tranſmutari nequit, vt inquit Gal. præcitato comm. Aphoriſ. xj. lib. iiij. Sed quemadmodum aſcites à maiori frigiditate, quam tympanites excitatur (vt diximus) pari ratione & anaſarca, ſeu leucophlegmatia à frigidiori iocinoris intemperie, quàm aſcites, ortum ducit, quoniam totum habitum pituitæ plenum habent laborantes, Galeno auctore iiij. de Ratio.

Comment. 3.

victus, quanto etenim pituitoſum excrementum ſeroſo, ac tenui humore frigidius exiſtit, tanto anaſarca, quæ ex iam dicto pituitoſo excremento excitatur, à frigidiori intemperie generationem habebit, quàm aſcites, qui ex ſeroſo excremento producitur. Accedit item, quod

Lib. 10. c. 20.

(vt fatetur Aëtius) talis humor tenuis, & ſeroſus, qui aſcitis cauſa exiſtit, ſalſus eſt, & putrefactus, vt propterea largiorem potum appetant, qui aſcite laborant, quàm reliqui hydropici.

Quid ſit anaſarca.
Loco citato.

Eſt itaque anaſarca, ſeu leucophlegmatia pituitoſi humoris in toto corpore collectio, ſeu per omnem corporis miſellam diſſeminatio (vt inquit Aëtius) ita vt inſtar ſpongiarum, aut papyri vniuerſa caro permadefacta appareat, atque ob id totum corpus ſimiliter, vt hypochondria, intumeſcit, ac mortuo ſimile euadit.

Aſcites q d ſit.

Aſcites autem collectio aquoſi humoris exiſtit plurima inter membranam, peritonæum appellatam, & inteſtina, vt vere vtris modo membrana ipſa repleta eſſe videatur, ſpatium etenim quod inter peritonæum, & partes ei ſubiacentes eſt, aquoſo humore impletur, Galeno teſte v. de Locis affectis.

5. de Loc. aff. cap 7.
Aët. lib. 10. cap. 20.

Aliquando vero vbi peius habent ægri vſque ad fæmora tumor producitur, vt idem Aëtius aſſerit.

Tympanites quid ſit.

Tympanites autem plurima collectio eſt ſuperflui flatus aere repleti in iiſdem ventris incumbentibus locis, vt in principio ſola inflatio eſſe videatur, poſtea tamen flatus inſpiſſatur, & veluti nubilus redditur, atque ita vna cum flatu, quaſi nebuloſus humor conſiſtit, atque congregatur, vt liquet ex eodem Aetio.

Quis affectus præter naturã ſit aqua inter cutem.

Ex quibus liquet quamlibet aquæ inter cutem differentiam, ſeu ſpeciem morbum eſſe in quantitate, ſeu magnitudine. Nanque ex genere præter naturam tumorum exiſtunt, vt liquet lib. de tumor. præter naturam circa finem, id quod confirmauit idem Gal. de aſcite lib. xiiij. Method. meden. quo loco eam in numero eorum tumorum, qui præter naturam conſiſtunt, connumerauit, qui etiam toto genere præter naturam ſunt.

Lib. de tumor. cap. 20.
14. Meth. c. 13
Lib. de differ. ſympt. cap. 4.

Nec obſtat, quod idem Gal. lib. de different. ſympt. inter ea ſymptomata, quæ incidunt in ſanguinis generatione fruſtrata, hydropis vitia connumerauit, nam vel ſymptoma vniuerſaliter dictum voluit intelligere, vel per vitia aquæ intercutis, eius cauſam immediatam intellexit, quæ quidem ſymptoma eſt incidens in ſanguinis generatione (vt ipſe inquit) non peracta, vel non rite peracta. Communiter autem omnis aqua inter cutem ſpirandi difficultatem, tumorem, & grauitatem, ac vitiatum colorem inducit, ex virore nimirum albicantibus ægris, faſtidiunt & cibum, potum autem largiorem plurimi appetunt, maxime qui ex aſcite laborant, etenim humor, qui in locis detinetur, ſalſus eſt, & putrefactus; quare, & ſitis, & febris augeſcit: ferè enim in totum plurimi ex hydropicis febriunt, vt ab eodem Aetio ſcriptum eſt.

Aquæ inter cutem cõia ſigna.
Comm. 2. & 3

Commune item omnis aquæ inter cutem eſt pedes intumeſcere, quippe cum procul à calidisſimis partibus abſint, vt liquet ex Galeni ij. Prognoſticor.

Aſcites quibus ſignis dignoſcatur.

Particulatim autem aſcites inde internoſci debet, quod fluctuationes excitentur ex humore, qui veluti in vtre quodam contentus circumuoluatur.

Quibus Tympanites.
Lib. 9. cap. 2.

Tympanites autem, quòd vbi nos ferimus ventrem tympani modo ſtrepitum quendam elidere videatur, vt inquit Alex. Et propterea in huiuſmodi aquis inter cutem humor ſit, an ſpiritus, qui in regionibus ventris continetur tactu explorare non valemus, niſi cauata preſſu cute: etenim frequenter non cauari conſpicies in ſynceris aſcitis, & aqua inter cutem, quam tympanitem vocant. Sed ad veram notitiam comparandam pulſare cogimur abdomen, vt attendamus, ſi veluti tympanum reſonet. Secundo loco aliter componere hominem & in latera conuertere, quo fluctuationem aliquam exaudiamus, ac nobis ſtrepitus in modum tympani ſpiritum annunciat, fluctuatio humorem: vno vero admoto tactu diſtentum abdomen non deprehendas ex aere ſit, an ex aqua, tametſi cutis his, & quidquid carnoſum erat ſecundum peritonæum, & craſſa cute tectum contabuit, quemadmodum à Galeno libro iiij. de dignoſcend. pulſibus ſcriptum eſt.

Cap. 3.
Anaſarcæ ſigna.

Anaſarca vero hinc deprehenditur, quod æger carnes habeat emortuo corpori ſimiles, & totum corpus intumeſcat, ac vbi nos digito id imprimimus, cauitas oboriatur, cumque imprimere delierimus, non ſtatim in priſtinum reuertatur, vt apud eundem Alexandrum legitur.

Loco citato.

Ceterum quæuis prædictarum ſpecierum aquæ inter cutem ad iocinoris refrigerationem (vt iam dictum eſt) conſequitur: etenim citra eiuſdem refrigerationem impoſsibile eſt aliquem in hydropem incidere, Galeno & Aetio teſtibus.

Gal. 5. de loc. aff. cap. 7.
Aët. lib. 10. cap. 20.

Hæc autem refrigeratio, aut per ſe, aut per conſenſum fieri poteſt, vt diximus. Et propterea ex nonnullis cauſis iecur ipſum refrigerantibus aqua intercus oriri poterit, vtpote ex immodica hæmorrhoidum profuſione, aut ex eiſdem diuturnis

diuturnis ſuppreſſis, ſimiliter ex menſtruæ purgationis omnimoda ceſſatione, aut immodica vacuatione, aut ex immodico muliebri profluuio, vt liquet ex Galen. ij. de Nat. facult. & v. de Locis affectis. Pariter ex intempeſtiua, ac immodica aquæ frigidæ potione iecur affatim refrigerari poteſt, ac ſtatim aquam inter cutem induci, quanquam ſic affecti (vt Galenus eodem v. de Locis affectis aſſerit) ob refrigeratum os ventriculi, vehementi ciborum deſiderio teneantur, oppoſito modo quàm ceteri hydropici. Similiter ſi ipſum iecur ſcirrho afficiatur, vel ipſum, ſplene indurato, ſeu refrigerato, coafficiatur, aut ieiuno, ſeu reliquis inteſtinis iuxta ipſum, aut meſenterio, vel pulmone, vel renibus, ſeu ſepto tranſuerſo, ſimili ratione primario affectis. Multi autem & à podagra, & à coxendicum dolore vexati aquam inter cutem inciderunt: frequentiſsime etiam eos, qui cibum non ſentiunt, & malo corporis habitu prædıti ſunt, itemque ab arquato infeſtatos hydrops corripit, item quoſdam eorum, qui non niſi recta ceruice ſpirant, cœliaca affectione laborant, ac dyſenteria, in aquam inter cutem deduci nouimus (vt inquit Aëtius) ſæpe etiam febribus longis ſuperuenit (vt inquit Paulus) & interdum ad morbos acutos conſequitur, ex Hippocrat. ſententia ſecundo Prognoſtic. cum ex eis ſanguificationis officium intercidit, adeo vt iecur cibum in ſanguinem tranſmutare nequeat: quæ omnia & dignoſcere, haudque ægre interſtinguere licebit, ex prædictarum partium affectarum, ac prædictorum affectuum dignotione, per enarrata in proprijs locis, ac capitibus ſigna, & propterea eadem breuitatis cauſa ſcribere recuſauimus: quædam autem ex infirmorum, ſeu adſtantium loquela prompte percipies. Huic autem affectioni non minus fœminæ, quàm viri fiunt obnoxij: pueri vero vt plurimum ab hydrope ſarcite apprehenduntur, quæ quandoque curabilis fit. Eſt tamen tympanites omnino periculoſus, minus eo aſcites: ſarcites quoque aliquando curabilis fit, per ea quæ cuti adhibentur humorem detrahentia ac reſiccantia pharmaca (vt idem Aëtius inquit) Omnes autem inueterati hydropes, & qui iam habitum corrumpunt, ſunt periculoſi (vt ipſe fatetur) Sæpe vero hoc malum per ſe incipit, ſæpe alteri vetuſto morbo, maximeque quartanæ ſuperuenit. Inter initia tamen non difficillima curatio eſt; at ſi malum inueterauerit, non ſine magna moleſtia diſcutitur, Celſo auctore, faciliusque in ſeruis, quàm in liberis tollitur, quia cum deſideret famem, ſitim, mille alia tædia, longamque patientiam, promptius his ſuccurritur, qui facile coguntur, quàm quibus inutilis libertas eſt. Sed ne hi quidem, qui ſub alio ſunt, ſi ex toto ſibi temperare non poſſunt, ad ſalutem perducuntur, vt idem refert Cornelius. Omnis item aqua inter cutem, ſi ex acuto morbo exiſtit, mala eſt, vt liquet apud Hippocratem eodem ſecundo prognoſticorum non enim ſedat febrem, ſed dolorem admodum infert, ac mortem, vt ipſe inquit. Quod vero aqua inter cutem laborantibus vlcera in corpore facta difficulter ſanentur, idem ſcriptum reliquit Aphor. viij. lib. vj. & Aphoriſ. xiiii. eiuſdem. Hydrope correpto, (inquit) ſi aqua è venis in ventrem defluxerit, ſoluitur morbus, quemadmodum, ſi eiſdem tuſſis ſuperuenerit, quod malum ſit, decretum eſt ab eo Aphor. xxxv. vj. Vel quod deſperati ſint (vt liquet Aphor. xlvij. vij.) Si quis autem leucophlegmatia detineatur, & fortis ventris fluxio ſuperuenerit, à morbo liberatur, vt patet Aphoriſ. xxix. lib. vij. Nanque (vt Gal. inquit) ex forti, ſeu diuturno alui profluuio, ſoluitur albæ pituitæ ſuperabundantia. Verum licet difficilis ſit aquoſæ affectionis curatio, & plurimo artis auxilio opus habeat (vt inquit Aetius) inter initia tamen non difficillima curatio eſt, Celſo auctore, cuius prima, & principaliſsima pars ratio victus exiſtit nedum in aqua inter cutem, verum etiam in omnibus affectibus, & potiſsimum periculoſis (Alex. teſte) Ea de re communem omnibus ſpeciebus aquæ inter cutem victus rationem inſtituemus, deinceps particularem aggrediemur cuiuſque curationem. Aer itaque eligatur ad calidum, & ſiccum vergens, moderata autem ſit, & probè temperata ipſa domus ſecundum anni tempus (vt inquit Aetius) Lectus non valde mollis ſit, ijs preſertim, qui anaſarca laborant, ſubſternantur etiam arundinum folia, & herbæ reſiccantes, velut eſt, vitex, pulegium, calamintha, & ſimilia, opercula etiam ipſa, quibus teguntur, apparentur duriora: nimirum eſt etenim quantum huiuſmodi per ſomnum reſiccent, vt conſtet iam quoſdam frumenti aceruis obuolutos, & abſconditos à ſomno ſurrexiſſe firmos, ac reſiccatos, vt liquet ex eodem Aetio, qui item ſomnus eiſdem competit moderatus, aut paulo breuior conſueto: nanque vigiliæ moderatæ non minus conferunt: digerunt etenim (vt liquet ex Galeno xij. Method. meden.) motus inſuper, ſi quid aliud (vt Trallianus refert) hydropicis conducit, præcipue qui fit per mare, equum, & lecticam. Ijs autem, qui viribus conſtant etiam ambulatio eſt vtiliſsima: pariter frictiones hydropicis adhiberi debent, nanque externos corporis meatus rarefaciunt, humores extenuant, ac diſcutiunt (eodem Alexandro teſte) Celſus quoque multum ambulandum, currendumque aliquando eſſe præcipit, quanquam inter initia idem, quietem, ſitim, ac inediam, pro huius affectus curatione probauerit. Addidit etiam, quod ſuperiores maxime partes ſic perfricandæ ſunt, vt ſpiritum ipſe contineat, euocandus eſt ſudor, non exercitatione tantummodo, ſed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, ſimilibuſque alijs, maximeque vtiles naturales, & ſiccæ ſudationes ſunt, quales ſuper Baias habemus in myrtetis (vt ipſe refert) modo autem vulgo ſudatorium Trituli forte appellatur. Aluus quoque in ſingulis hydropicis ſeruanda lenis eſt, ſi non natura, ſaltem arte clyſteribus lenientibus,

Aquæ inter cutem cauſæ. Cap. 8.
5. de Loc. aff. cap. 7.
Loco citato.
2. prognoſtic. tex. 1.
Prognoſtica.
2. prognoſtic. text. 1.
Aët. lib. 10. cap. 21.
Alex. li. 9. c. 3.
Victus ratio communis ſingulis aquæ inter cutem ſpeciebus.
Aët. lib. 10. in fine.
Loco citato.
12. Meth. c. 3.
Trall. li. 9. c. 3.
Loco citato.
Sudatorium Trituli.

nientibus,aut glandibus vtens. Cibus autem eſſe debet ex media materia, ſed tamen generis durioris (vt refert Celſus) Sit autem vniuerſus facilis concoctu, & ſufficienter coactus, exolutus enim aptus eſt,vt in aquoſitatem commutetur (Aetio auctore) Melius nanque ita affectis eſt dare(Galeno teſte iiij. de Ratione victus) quæ probe concoquere poſſint. Proſpiciendum etenim Aët. lib. 10. cap.32. eſt,vt alimentum, quod ad iecur peruenit, facile ſit ad diſtribuendum, & nequaquam impediatur, quo minus in corporis partes diſpenſetur,vt fatetur. Alexan. Quare optimum alimentum 4. de Rat. victus, com 3. ipſis eſt panis fornaceus probe fermentatus, qui ſemina flatibus diſcutiendis apta contineat, vt Lib 9.cap. citato. aniſi, aut cumini, aut fœniculi, Cuius etiam copia vitari debet, vt liquet ex eodem Alexandro,vel panis ſit optimus clibanites, qui ſalem, ammium, & fœniculum habeat, admixtum, vt Loco citato. refert Aetius. Loco citato. Ex auibus conueniunt perdices, turtures, phaſiani, turdi, merulæ, & ſtarnæ, & reliqui minuti paſſerculi: qui pingues non ſint. Interim gallinæ, ac gallinacei pulli, quanquam feræ manſuetis præponi debeant, vt teſtatur idem Trallianus. Ex quadrupedum item carnibus moderate comedant, & eas potius, quæ non ſunt pingues, præcipue ferinas, vt ceruinas, aprinas, & caprearum, ac leporum, quarum ius cum extenuante cibo paretur, apio, videlicet, petroſelino, dauco, eruca, pulegio, rapa, caucalide, coronopo, eryngio, paſtinaca, porrò capitato, ac alijs, preſertim hominibus ruralibus, has eaſdem maxime aſſas, ſi gratæ ſunt, aſſumere ipſos alienum non eſt. Verum tam aſſatis, quàm elixatis ſemper aromatica quædam redolentia adijcias, preſertim cinnamomum, aut caryophyllos. Ex piſcibus guſtari poterunt cancri, locuſtæ, & erinacei recentes. A leguminibus vero abſtineant in totum. Inter bellaria concedendæ ſunt palmulæ, nuces, amygdalæ, vua penſilis, ac vua paſſa, mala punica, pyra cocta, ac caricæ: omnia tamen moderatæ,neque omnia quotidie. In vniuerſum tamen maximam ciborum partem in cœna accipiant, quandoque etiam aſſatas cochleas, atque oua inſuper aſſata guſtare poterunt, vt Aetio viſum eſt. Pro potu ſit vinum tenue, preſertim vetus. Item & quod vrinam ciet. Aqua in vniuerſum vitanda eſt, verum quoniam incommodus eſt eis plurimus potus, tantum præbendum erit, quantum ad infringendam aliquo modo ſitim, ſufficiat, nanque potio non vltra danda eſt, quam vt vitam ſuſtineat, optimaque eſt, quæ vrinam mouet, vt à Celſo ſcriptum eſt. Si tamen intenſa ſitis inſtet, parum quid delibandum dabimus, ſolatij tamen gratia, & leniendæ ſitis: dulcia vero vina, & vinum mulſum vitanda ſunt, nanque ex his ſitis non ſedatur, epotum tamen acetum optima eiſdem medela eſt, vt liquet primo de ſimplicium medicamentorum facultatibus. Quòd ſi velint factitijs vinis vti,id ſit abſynthites, præcipue quod ſpicam nardi copioſiorem recipit, vel apiatum, alijs autem abſtineant, ex Alexandri Cap.30. teſtimonio, & vt ſummatim dicam cum Galeno iiij. de Ratione victus in morbis acutis, quam Com.3. minimum bibere,& quam plurimum laborare prædictis confert,nempe talis viuendi modus calfacit, & ſiccat. Hæc quod ad communem victus rationem attinet, dicta ſint ſatis. Quantum Cõmunis medicamentorũ ratio. vero ad medicamentorum rationem attinet, communis etiam omnium curatio ab euacuatione incipienda eſt,Paulo, & Alexandro teſtibus: Paul. lib. 3. cap.48. quanquam aſcites,& tympanites purgans medicamentum duntaxat quod aquam educat, requirunt: Anaſarca vero interdum venæ ſectione, vt ipſi referunt: quinimò hic ſolus hydrops,cum incipit,Galeno teſte iiij.de Ratione victus, interdum Alex. lib. 9. cap.2. ſanguinis detractione indiget, cum ſcilicet ex retentione vel hæmorrhoidarum,vel muliebrium, vel ex quapiam, quæ ita plethorica ſit cauſa inceperit. Com.3. Tympaniam vero, & aſcitem (vt ipſe inquit) nullus per ſanguinis miſſionem ſanare eſt auſus. Huius itaque ſpeciei aquæ inter cutem propriam medicamentorum rationem aggredientes dicimus cum Galeno, circa initia Anaſarcæ curatio propria. venam ſecandam eſſe, preſertim cum ex modo dictis cauſis fuerit orta. Venæ ſectio. Nam licet ex ſanguine frigidiore naſcatur, & frigiditatis ratione illa non indigeat, tamen quoniam copiæ detractio naturam leuat, vt hæc minorem illam effectam facile ſuperet, non alienum, ſed rationi conſentaneum eſt venæ ſectione vti, Alexandro teſte. Loco citato. Nam propè ad extinctionem accedente naturali caliditate, vt igni contingat in hac affectione, etenim quemadmodum ignis propè extinguitur immiſſis lignis, tum humidis, tum multis, niſi quis multitudinem ſuſtulerit, ſic & in frigidiore ob copiam ſanguine, vbi calor natiuus propè extinguitur præſentiſſimum eſt remedium ſanguinis miſſio: quo tempore periculum ita prehenderit, vt liquet ex eodem Gal. Com.3. præcitato lib.iiij. de Ratione victus in morbis acutis. Ante omnem itaque aliam curationem venæ ſectio adhibenda eſt, ſi vires, ac reliqua permiſerint, ſecandaque interna cubiti dextri vena erit. Ea nanque vena velociſſime, & plurimum ex ijs, quæ principes ſunt, partibus corpus Comm.24. vacuat, ex Galeni ſententia eodem iiij. de Ratione victus in morbis acutis. Nec vnica vice multa ſanguinis copia exhaurienda eſt, ne vires deijciantur, ſed ſatius erit, vbi oporteat, ipſam iterare, ac paulatim, & tuto magis euacuare, quam feſtinando vna cum morbo etiam ægrum è medio tollere. Verum vbi vires non permiſerint, ſed imbecillæ ſint, aut ex quauis alia cauſa, quam ex iam dictis, anaſarca originem duxerit, ſanguinis miſſio vitari debet: ſed copia pituitoſi excrementi per vniuerſum corpus redundantis purgante medicamento vacuari debet. Purgatio. Sic etiam vbi opus fuerit, facta venæ ſectione eadem purgatione vtare, quæ Lib.9.cap.2. iterum per vices tentanda erit, ex ſententia eiuſdem Alexandri à lenioribus inchoando, & demum ad ea, quæ paulo valentius purgare queunt, tranſire, prius tamen humore ipſo

præparato,

præparato,ac vijs reſeratis per ea medicamenta, quæ extenuandi, incidendi, ac meatus aperiendi vim habent: ea ſunt ſyrup. ex abſynthio, eupatorio, de byzantijs,oxymel ſimplex, ac ſcillinum, ſeu ſyr. ex hyſſopo, qui exhibeantur cum aliquo etiam extenuantium, ac aperientium medicamentorum decocto, quorum copiam cap. de iocinoris obſtructione, requiras, pariter cap. de eiuſdem iocinoris imbecillitate: quibus ſæpius adhibitis purgans medicamentum tribuendum erit, quod conficiatur, vt infra. Recipe pulueris hieræ ſimplicis Gal. ℥. j. agarici trochiſcati, ac rhabarbari vigorati, ſingulorum ℈.ij. formentur pilulæ cum oxymelite. A quibus per aliquod tempus exhibeantur ℨ.ij. vel iij. ſyrup. è pluribus infuſionibus roſarum cum aqua cichorij. At vbi hęc purgatio ſatis non ſit, iterum quę maiorem vim habent extenuandi, ac aperiendi medicamenta exhibeto (eorum, quæ modo recenſuimus) poſt quorum vſum ad ea quę paulò valentius purgare queunt, tranſito: veluti ſunt catapotia ex rhabarbaro, ſeu ex agarico, idque non vna vice faciundum erit, ſed pluribus, prout vſus vrgebit. Semper tamen à mitioribus ad valentiora tranſeundum. Necnon cum eiſdem medicamentis perpetuo ea miſceri debent, quę vim habent adijciendi iecori robur, quemadmodum rhabarbarum eſt, ac myrobalani, preſertim chebulæ. In hunc etiam vſum conferunt paſtilli de rhabarbaro, de abſynthio, ſeu eupatorio, ſi per vices exhibeantur. Quo etiam tempore, vbi ab his purgantibus medicamentis ſe abſtinuerint ęgri, vti poterunt aromatico roſaceo, antidoto diarhodon, dialacca, vel diacurcuma eorundem ℨ.j. deuorantes cum exiguo vino albo, aut aqua ex abſynthij decocto. In quem adhuc vſum; ſi tantundem mithridati, ſeu theriacæ aſſumpſerint, non parum confert. Præbenda etiam erunt ea, quę vrinam cient, velut eſt daucus, ſeſeli, cardamomum, radicum aſparagi, aut trifolij decoctum, aut etiam triſſaginis, ſimiliter etiam ſi ℨ. j. eiuſdem radicis trifolij, aut eryngii ſiccæ, vel ſeminis viticis tantundem cum vini cyathis tribus exhibeatur, commode vrinam ciēt, vt liquet ex Aetio cap. xxxi. lib. x. Maximum item eiſdem auxilium præſtat vomitus, vt ex eodem Aetio liquet. Extrinſecus vero ea adhiberi medicamenta licebit, quę vim immodicum humorem exſiccandi habeant. Quapropter & in puluere volutationibus vtendum eſt. Aliquando etiam & arena probe à ſole ignita, aut pellibus ſimiliter à ſole ferueſactis ægrum occulere oportet; capite tantum velato, & facie cum ſpongia aſſidue exterſa, eodem Aetio auctore: fluuiatiles etenim, ac marinæ arenæ cōmunem vim poſſident omnium lapidum, ſiquidem exſiccant tumentem ab aqua inter cutem carnem, ægroto, videlicet in eis excalfactis decumbente, ex Gal. auctoritate, ix. de Simpl. med. facul. Poſt hęc aqua marina, aut aluminoſa, aut ſulphurea lauentur ęgri, etenim aliquibus, qui ad huiuſmodi lauacra aſſueuerunt, ea ipſa, tum ad delendum morbum, tum ad habitum valentiorem reddendum ſuffecerunt. Optime etiam conuenit & his cataplaſmatum admotio, eorum preſertim, quę reſiccare ſimul, & viſceribus firmitatem addere poſſunt, quemadmodum ſtercus bubulum eſt conuenienter reſiccatum, non inepte cum poſca, aut aceto mulſo impoſitum, infarcta ſulphuris quarta parte, ſimiliter & cochleæ crudæ tritæ, & impoſitæ, agglutinantur etenim, neque diſcedunt, priuſquam vniuerſus humor reſiccetur (eodem Aetio teſte) quanquam ante eum Gal. xi. de Simpl. med. facul. illud ſcriptum reliquerit, cum dixit. Porrò cochleæ, quæ vſtionem non ſunt expertæ: ſi tritæ vna cum teſtis imponantur, & toti ventri aqua inter cutem laborantium, & in arthriticis, articulorum tumoribus ægre quidem diuelli poterunt: ceterum impenſe deſiccant & ſanè inhærere ſinere oportet, quoad ſponte decidant: fermentum etiam ſale multo permixtum commode adhibetur, aut panis cum puluere hyſſopi, aut fabacea farina, aqua marina, & melle coacta, pari abſynthii modo adiecto. Vel ſic cataplaſma conficies, Recipe caricarum, & fermenti, cuiuſlibet ℥. j. farinæ hordeaceæ, loliaceæ, fabaceę, fœnugræci, & ſeminis lini, ana manip. ß. radicum, & foliorum ebuli, & abſynthii, ana manip. j. ß. hyſſopi, & origani, ana ℥. iiii. ſulphuris ℥. iii. miſceantur, & cum poſca, aut oxymelite fiat cataplaſma. Si vero corpora tenuiora ſint, quemadmodum puerorum, & aliorum, qui mollem carnem habent: quæ reprimunt cataplaſmata magis adhibere oportet, qualia ſunt malicorium, rhus culinarius, mala cotonea, myrti baccæ, & vitis pampini, aliquando quidem per ſe, aliquando inuicem permixta cum quibuſdam eorum medicamentorum reſiccantium, quorum ſupra mentionem fecimus. Verum vbi prædictis affectio non ceſſerit, efficacius auxilium adhibere oportet, quod chirurgia præſtat, fiſſuras in quam circa internum talum infligere oportet, in loco quatuor digitorum ſpatio ſupra talum eminente, ea profunditate, qua quis in venæ ſectione vtatur, ita vt per aliquot dies, per eaſdem humor frequens feratur, quemadmodum Celſo, & Aetio viſum eſt, neque periculum vllum hic verendum eſt, velut in hydropis aſcitæ pertuſione, non enim coaceruatim, quemadmodum illi euacuantur: & ſi quis velit excretione plurima facta eam cohibere, nihil vetuerit ipſas in talis fiſſuras linamentis obturare, ligamentiſque conſtringere: atque vbi rurſus prodire quid velimus, laxatis ligamentis, & ablatis linamentis, geſtatoque, ac moto ęgro excretionem irritabis, vt idem inquit Aetius. Ea autem ſpecies aquæ inter cutem, quæ aſcites appellatur, non minus (vt diximus) ab euacuatione initium curationis exigit, quanquam non venæ ſectionem, ſed purgans medicamentum requirat. A tenui nanque, ac ſeroſo humore originem ducere ſuperius concluſum eſt, & à Gal. decretum iii. de Cauſis ſymptom. Is itaque primo præparari debet ſyrupus è corticibus citri, melle roſaceo, aut oxymelite, & demum infraſcripto medicamento purgante

Vrinā cientia

Vomitus.

Quæ extrinſecus admouenda ſint.

Lib. 10. c. 28.

Cap. de pyrite

Aët. lib. 10. cap. 29.

Galen. 11. de ſimpl. medic. facult. cap. de cochleis.

Celſus lib. 3. cap. 21.

Aët. lib. 10. cap. 30.

Aſcites quō curari debeat.

purgante expurgari: quod recipit pulueris hieræ ſimplicis Gal.ʒ.j. agarici trochiſcati,& rhabar- Cap.2.
bari vigorati ana ʒ.ß.formentur pilulæ cum oxymelite: à quarum aſſumptione per aliquod tem
pus infraſcripta potio exhibeatur,quæ recipit corticum myrobalanorum chebularum ʒ.iij. citri Purgatio.
narum ʒ.j. fiat decoctum in aqua cichorij,& abſynthij,in quo ʒ.ij.ſyr. domini Auguſtini,ac tan
tundem ſyrup.ex pluribus infuſionibus roſarum diſſoluas,deinceps iterum adhibitis ſyrupis ma
gis extenuantibus,vt eo qui ex tribus radicibus conficitur,aut ex duabus, vel quinque radicibus
Meſuæ,oxymelle ſimplici,aut ſcillino,ſeu ſyrup. de byzantijs, vel de eupatorio cum ſyrupo de
abſynthio,& aquis fœniculi,& meliſſæ,iterum purgans medicamentum exhibeatur, quod parari
poterit ex pilulis de agarico, vel de rhabarbaro eiuſdem Meſuæ cum pulueribus hieræ ſimplicis,
vel pilulas noſtras tribuas,quarum ſæpius experientiam habuimus, & citra noxam pluries ſingu-
lis ſeptem, vel decem diebus exhiberi poterunt; mirabiliter etenim ſeroſos purgant humores
citra aliquod nocumentum notatu dignum: Conficiuntur autem hoc modo, Recipe foliorum Dioſc. lib. 4.
plantæ,quam communiter ſeplaſiarij mezereon appellant, & proprie eius, quam nuncupat Dio- cap.153.
ſcorides chamælæam, ʒ.ij. vel iij. infundantur per xxiiij. horas in ſufficienti quantitate aceti vini Pilulæ ꝓprie expertæ.
albi,in quo prius mala cydonia fuerint decocta, demum in vmbra exſiccentur, & iterum parato
decocto ex pomis dulcibus,& acetoſis,in eodem aceto vini albi prædicta folia infundantur,vt ſu-
pra,ac exſiccentur. Contundantur, & eiſdem adijce hieræ picræ ſimplicis tantundem, & cum
ſucco radicis iridis fiant paſtilli, & ſeruentur,quorum doſis eſt ʒ. j. vel ℈.ij. pro qualibet vice.
Interim vero ʒ.ß. agarici trochiſcati, aut rhabarbari vigorati, & tantundem trochiſcorum ex
myrobalanis chebulis adijcere poteris: eiſdem nanque catapotijs (Deum teſtor) me nonnullos
hac ſpecie aquæ intercutem laborantes ſæpius, per interualla eis exhibitis,perfecte curaſſe. Nec
etiam parum conferunt pro curatione aliarum aquæ inter cutem ſpecierum,vbi eadem purgatio-
ne indigeant: quemadmodum hoc in anno MDLVII. obſeruauimus in illuſtriſſimo Petro An-
tonio Sanſeuerino Biſignani principe,qui cum aſcite,ſimulatque anaſarca,laboraret adeo, vt fe-
rè à cunctis pro deplorato haberetur,vbi ter,aut quater dicta catapotia per interualla deuorauit,
liber euaſit, teſtes ſunt nonnulli cum medici, tum magnates, qui ipſum aqua inter cutem labo-
rantem,ac demum ab ea ſolutum,& liberatum inſpexerunt, quanquam non exiguam etiam huic
opem tulerit ſudatorium Trituli hodie vocatum, cuius ſupra meminimus. Ceterum mirifice
confert pro educenda hydropicorum aqua, ſeu humore ſeroſo decoctum radicis ſambuci, ſeu
ebuli in vino. Nanque eadem vtriſque vis eſt,& cutem ſubeuntibus aquis auxiliantur,Dioſco-
ride auctore; licet & à Paulo, & Alexandro ſuccus corticis radicis ſambuci commendetur, ſi in Dioſc. lib. 4. cap.155.
vino potui exhibeatur: quidam etiam ex iunioribus ſuccum marinæ braſſicæ cum vino, aut ſa- Paul. lib 3. cap.48.
pa,ſeu aqua lactis approbant: (hodie vulgus medicorum ſoldanam, ſeu ſoldanellam appellat.)
Cuius vſum non valde admitto: nanque ventriculo mirifice aduerſatur,& ipſe pluries experien- Alexan.lib.6. cap.2.
tia vidi noxam inferre, potius quàm auxilium aliquod hydropicis præſtare, imò quoſdam citius
perijſſe obſeruaui. Verum (vt Aëtio viſum eſt) per interualla longiora pharmacis aquam ducen Lib.10. c.29.
tibus omnibus vti conuenit. Nam incommodus eſt eorum vſus,vtpote,qui vires ipſas diſſoluit,
vt ipſe inquit. Tutius propterea erit per interualla,ac eadem non longiora (vt diximus) noſtris
pilulis vti: quæ cum hoc, quòd aquam ducunt, vires haudquaquam diſſoluunt. Ijs vero, quæ
vrinam ciunt per modica interſtitia vtendum eſt,eodem Aëtio teſte, ea ſunt trifolium, bitumen Quæ vrinam ciunt.
olens,ſi eiuſdem ℥ j.ex vino præbeatur,aut iunci odorati, nardi, ſeu aſari ſimiliter ex vino deco- Loco citato.
ctum; vel ſi ſeminis viticis ℥ j.ex vino tribuas. Conducit item anagallidis cæruleæ ſuccus per ſe,
aut cicerum decoctum, ſeu ſeminis hyperici ʒ. j. ex vino, ſimiliter ſi polium, aut ſampſuchum ex
vino decoctum bibendum præbeatur. Præter etiam opinionem faciunt vermes terreni cocti,triti
ex vino potati,vt liquet ex eodem Aëtio: vel erinaceum terreſtrem excoriato,eiuſque carnem in Citato loco.
ſole exſiccato, ac ʒ.j. ex vino tritam præbeto. Toto itaque curationis tempore aliquo iſtorum
potuum vtendum erit, ex ſententia eiuſdem Aetij, qui etiam non parum approbauit ſuccum ſo- Ibidem.
lani hortenſis expreſſum,ſi quotidie,donec perfecte curentur,cyathum vnum bibendum præbe-
bis: multam etenim aquam per aluum ducit. Paulus vero ſcriptum reliquit,quòd ſtercoris bu-
buli vſti cochlear ex vino potum quotidie ſtrenue auxiliatur. Poteris inſuper,& eiſdem vti me-
dicamentis, quæ pro curatione anaſarcæ commemorauimus. Clyſteres etiam adhibendi ſunt Clyſteres.
acres,niſi venter ſua ſponte humeſcat: tunc enim exſiccare ipſum magis conuenit,vt inquit Pau
lus. fiat itaque ex mercuriali, polypodio,floribus chamæmeli,caricis,& ebuli,tum folijs, tum ra
dicibus decoctum; cuius recipe lib.j.aut lib.j.ß.& in eo diſſolue mellis deſpumati, aut mellis ro-
ſacei ℥.ii.olei anethini,rutacei,vel chamæmelini ℥.iiii.hieræ picræ ſimplicis ʒ.vii.aut diacath. tan-
tundem, vel confectionis de dactylis, ſeu antidoti indi, vel benedictæ laxatiuæ ʒ.iiii. ſalis com-
munis ʒ.iii. commiſceantur omnia,& fiat clyſter. Interim quoque agarici ʒ.j.aut ʒ.j.ß. adiicere
poteris. Extrinſecus vero præter ea quæ pro curatione anaſarcæ conſcripſimus, quibus etiam Topica.
omnibus tuto vti poteris, cataplaſmata adhiberi poterunt circa initia ex farina hordeacea, al-
thæa,ac caricis cum aceto mulſo compoſita. Poſt principium autem efficaciora ſunt cataplaſma
ta adhibenda ex farina fabacea,lupinorum,& fœnugræci,ac loliaceæ cum caricis,abſynthio,hyſ-
ſopo,origano, ac aceto mulſo, ex Aëtii auctoritate. aliudque admirandum, & minime præter-
eundum

eundum (vt ipſe inquit) ex armentariæ bouis ſtercore, poſca, ſiue aceto mulſo quarta parte ſul-
phuris viui inſperſa conficiendum præcipit. Similiter ſi ſtercoris columbini partem vnam ac-
cipias,& caprini tantundem,& buphthalmi,ſeu leucanthemi ſimiliter tantundem,& tuſa in acer-
rimo aceto,ac melle coquantur,optimum erit (vt ipſe refert) ad aſcitem medicamentum. Aliud
Lib.10. c.22. cui teſtimonium præbet Oribaſius (vt ipſe dicit) eſt. Recipe fœnugræci trientem,farinæ hordea
ceæ quadrantem,ſtercoris columbini trientem,reſinæ pinus ſiccæ lib.j. picis lib.j.ceræ lib.j.axun
giæ veteris lib.ij. quæ eliquari poſſunt,eliquato, & ad alia in mortario contuſa,& cum aceto trita
affundito. Si vero neque prædictis ceſſerit remedijs,cute compuncta (quam Græci παρακέντησιν
dicunt) pernicioſus humor elici debet, modo, quo Paulus ſcriptum reliquit cap.l. lib.vj. caueri
tamen debet tanquam valde periculoſa vniuerſa eiuſdem euacuatio,quemadmodum ab Hippoc.
Tympanitæ curatio propria. & Gal.decretum eſt Aphor.xxvij.lib.vj. Ipſa quoque aquæ inter cutem differentia,quæ tympani
tes vocatur purgantia medicamenta,& quę vniuerſum corpus emaciant,atque etiam,quę vrinam
ciunt,exigit. Similiter & quæ extenuare,& digerere ſpiritus flatuoſos poſſunt, tum intrinſecus,
tum extrinſecus adhibere oportet,Paulo auctore. Etenim verendum non eſt ſimul cum flatuo-
ſo ſpiritu in hac aquæ inter cutem differentia ſeroſos quoſdam, ac tenues humores redundare,
qui in flatuoſum aërem à diminuto calore transmutantur: quinimò vanum eſt, ac intellectu ca-
rens,ſine vllo humore ſuperfluo laborantem hydropem vocare,Cælio Aureliano teſte. Et pro-
Purgatio. pterea eiſdem purgantibus medicamentis pro eius curatione vtare,quæ pro aſcitis curatione præ
cepimus; eiſdemque redundantem humorem præparantibus, atque etiam vrinam cientibus.
Perpetuo tamen prædictis adijciantur ea,quæ flatum diſſipant,vt ſemen fœniculi,aniſi,cumini,&
ammi. ſimiliter & prædictis antidotis diacuminum, aut dianiſum commiſceatur. Non temere
etiam,& conſcriptis clyſteribus,in eorum decocto cuminum,etiam aniſum, fœniculi ſemen, ac
rutæ folia,origani,pulegij,ſeu calaminthæ permiſcebis,ac furfur. Glandes item magnopere auxi
liantur,ſi ex folijs rutæ,cumino,ac caricis,exiguoque ſale figurentur,vel in hunc modum. Reci
pe mellis deſpumati ad ſufficientiam,ſeminis aniſi,fœniculi,& cumini ana ℥. j. agarici,ſalis gem-
mæ,& pulueris hieræ,ſingulorum ℈.iiij. miſceantur,& fiant balani. Capite vero de coli dolore,
ſtudioſi reliquos clyſteres,ſeu balanos requirent,& pro curatione iſtius affectus vtantur. Venter
Topica. etiam quotidie foueatur ex ſaccellis,qui ſic componantur. Recipe milij,ſalis,& furfuris, ſingu-
lorum manip.j.ſeminis aniſi,apij,fœniculi,dauci,& cumini ana ℥.iij.florum chamæmeli,meliloti,
& fœnugræci ana ℥.iiij.foliorum rutæ,lauri,& pulegij,cuiuſlibet manip. ß. contundantur contun
denda,& fiant ſaccelli,qui calfacti in latere ignito,vino albo inſperſo, applicentur, ac ſæpius ite-
rentur. Cucurbitulæ quoque leues crebro toti ventri affigantur,Paulo auctore. Poteris item ſa-
lubriter vti commemoratis cataplaſmatibus, potiſſimum,ſi eiſdem quædam ex ſeminibus flatus
diſcutientibus commiſceas, vel in hunc modum ipſum componas. Recipe farinæ fœnugræci,
loliaceæ,& hordeaceæ ana manip.j.abſynthij,& foliorum rutæ,cuiuſlibet P.j.ſeminis apij,fœnicu
li,& cumini ana ℥.iiij. ſeminis aniſi,ammeos,& dauci ana ℥.iij. cum melle, vino, & oleo quantum
Lib.10. c.22. ſatis ſit, fiat cataplaſma. Vel iuxta Aëtij ſententiam hunc in modum cataplaſma componas,ſter-
coris caprini recipe ſextantem,tantundemque ſtercoris bubuli, & columbini, farinæ fabaceæ ſeſ-
quiunciam,calaminthæ,ſalis nitri,ſeminis apij,ſeminis dauci,ſeminis fœniculi,& cumini, cuiuſ-
que ℥.j. panis aridi quadrantem,mellis ſeſquiunciam, terebinthinæ quadrantem,miſce,& vtitor.
Aquæ inter cutem cum febre, curatio. At ſi cum aqua intercutem febris quoque complicetur, admodum calidis auxilijs vtendum non
eſt,neque in viſceribus,neque in cibis,aut potibus,aut antidotis,aut purgationibus,vt inquit Ale
Lib.9. cap. 3. xander. Etenim nullum valde calfaciens ipſos iuuare poteſt. Nam huiuſmodi medicamenta
ſitim ipſorum augent,& febrem incendunt,& cauſas inflammantes magis adhuc exurunt, inten-
duntque malum,vt ipſe inquit. Cum igitur ab aqua ſimul intercutem,& igne laborantes corri-
piantur, vndequaque dubia curatio eſt, ſiue calfacere, ſiue refrigerare quidpiam velis. Nanque
neceſſe eſt,vt refrigerantia omnino aquam intercutem adaugeant,calfacientia rurſus febrim. Sa-
tius itaque eſt in huiuſmodi mixtam curationem adhibere, & ei, quod magis vrget,quatenus li-
Loco citato. cet,inſiſtere,vt liquet ex eodem Alexandro. Nec metuendum eſt,vbi febres vehementiores ap-
paruerint,refrigerantia potius tunc exhibere. Nam vbi inuicem copulentur morbi,eatenus ha-
bebunt communem curationis indicationem, quatenus copulabuntur, vel nobis, ſcilicet ad id
quod magis vrget obuiantibus,non tamen alterius cura omnino poſthabita,vel omnibus pari ſtu
Cap.2. dio auxiliantibus, quemadmodum Gal. commento Aphor. xvj. lib.j. (de eadem aqua in-
tercutem cum febre complicata verba faciens) ſcriptum reliquit. Ea colliquatione
item,ſeu reſolutione ſuccorum,qui in venis continentur, eiſdem in ſeroſam
ſaniem ſolutis,vbi renes eoſdem trahere non valeant, ſubitanei hy-
dropum ſtatus oriri conſueuerunt, venis eiuſmodi ſerum in
ventrem mittentibus,aut toti corpori id partientibus,
vt liquet iij. de Cauſis ſympt. Verum de hac ne-
dum ſanguinis,ſed etiam carnis,ſeu totius
corporis colliquatione alias per-
tractabimus.

περὶ διαβήτου. *Id eſt, De diabete.* Caput XCII.

QVONIAM triplex erat (vt diximus) in venarum concoctione excrementum, ac triplicia quoque inſtrumenta, quæ ipſa expurgant à natura fabricata, cum de duobus iam verba fecerimus, bilioſo inquam, ac melancholico, pertractauerimusque de cunctis vitijs, quæ circa eorum ſecretionem, ac inſtrumenta ipſa expurgantia eueniunt, reliquum eſt de eo quod adhuc ſupereſt excremento verba facere, quod quidem tenue, atque aquoſum exiſtit, Grȩci οὖρον, nos vrinam appellamus, cuncta ſymptomata, quæ circa eius ſeparationem contingunt, ac omnia vitia, quæ inſtrumentis pro eius ſegregatione fabricatis, euenire ſolent, conſcribentes. Conſtruxit etenim natura, quo id à ſanguine ſecerneret renes, quorum vi vrinæ à ſanguine ſegregantur, atque illinc per vreteras ad veſicam emittuntur, indeque excernuntur, quo, ſcilicet tempore ratio ipſa iuſſerit (à Galeno auctore v. de Vſu par.) quanquam Eraſiſtratus, Aſclepiades, ac Lycus aliter, ſed falſo ſenſerint, vt liquet j. de facul. natur. Circa quam renum facultatem nonnulli affectus præter naturam oriri poſſunt ipſam impedientes, aut deprauantes, in quorum numero (quamuis rariſſime euenire ſoleat, vt apud eundem Galenum liquet ſexto de Locis affectis, nanque non niſi bis ipſum videre potuit) vnus eſt, qui à Græcis διαβήτης, quandoque διψακὸς, interim ὕδροψ εἰς ἀμίδα, quandoque vero διάρροια εἰς οὖρα appellatur, Galeno teſte libro ſexto de Locis affectis, primo de Criſibus, & libro de differentijs ſymptom. Latini vero diabetem, vel aquam intercutem, ſeu hydropem in vas vrinale, interim vero diarrhœam in vrina vocant: etenim prout diuerſimode affectio hæc conſiderabitur, diuerſa quoque nomina ſortietur. Nam ſi celerem vrinæ tranſitum, ſeu traductionem, diabetem nominabimus, à verbo διαβαίνω, quod Latine traijcio, pertranſeo, ſeu traduco ſonat, ſic nominabitur. Quidam vero ingentem, ac inexplebilem, quæ hunc affectum conſequitur, ſitim animaduertentes, διψακὸν ipſum appellarunt, à verbo δίψης, quod idem eſt, quòd ſitis. Vnde διψακὸν, quaſi vehemenrer ſitiens dicitur. Alij magnam vrinæ copiam inſpicientes, aquam intercutem ad matellam, ſeu vrinæ profluuium nominarunt. Verum quidquid ſit de eius nomine, nam neque vt idoneum ei nomen imponamus, id ſcrutari animus eſt, ſed vt curationis viam tum ex loco affecto, tum ex ipſa diſpoſitione inueniamus, vt Gal. inquit. Quapropter diabetes nihil aliud eſt (Aëtio teſte cap. j. lib. xj.) quàm affectio diuturna circa renes conſiſtens multum potum inducens, vna cum hoc quod quidquid bibitur ſimul vt acceptum eſt, per vrinas reijcitur. Vt vero Paulo viſum cap. xlv. lib. iij. potionis tranſmiſſio eſt protinus qualis fuerit aſſumpta. Ex Galeni autem auctoritate eodem libro vj. de Locis affectis. Velox exitus exiſtit per vrinam, ac exuberanter eius quod potatum eſt, eodem à ſua qualitate non mutato. Propterea tum eodem loco, tum etiam primo de Criſibus ſimilem dixit eſſe affectum hunc ventriculi, inteſtinorumque læuitati, quod ad tranſitus celeritatem pertinet, potiſſimum ei, in qua vehementiſſima quoque excitatur ciborum cupiditas, ac etiam caninæ appetentiæ: nam quemadmodum in his, qui canina vocata appetentia vexantur, in ore ventriculi cupiditate exiſtente, videmus vt affatim impleti, paulò poſt aut euomant, aut alui fluore deijciant, non potente ventriculo ipſo deuoratorum pondus ſuſtinere, ita renibus quoque accidit ſeroſæ humiditatis cupiditas vna cum virium imbecillitate, vnde & humiditatem affatim attrahere, ac eam deinde in veſicam impellere coguntur. Verum non propterea quòd affatim, celeriterque ad veſicam vrina defertur, ventriculi, aut inteſtinorum preſertim tenuium imbecillitati cauſa referenda eſt, nam ſi ob id, quòd potum ſuſtinere non poſſunt ad excretionem properant, quid obſtat, quo minus per ſedem excernatur, quemadmodum in lȩuitatibus inteſtinorum fieri videmus: tranſmiſſionem item à totius ventriculi partibus ad hepar, non propter hepatis, aut venarum, in lactibus, aut ventre. aut earum, quæ ab hepate exortæ ad renes tendunt, imbecillitatem fieri didicimus: quinimò iecur ex ventriculo per meſenterij venas (veluti arbores à terra per radices) cibum ad ſeſe allicit, eis veluti manibus quibuſdam vtens, quemadmodum ab eodem Galeno libro quinto de Locis affectis, & tertio de Naturalibus facultatibus ſcriptum eſt. Et propterea abſonum eſt affectum hunc referre ventriculi, inteſtinorum, hepatis, aut venarum, quæ in meſenterio ſunt, ſeu earum, quæ ab hepate exortæ ad renes tendunt imbecillitati, neque etiam veſicæ: nam neque ea à renibus vrinam trahit, ſed ipſi per vreteras excernendo in veſicam mittunt, quemadmodum neque inteſtina à ventriculo attrahunt, vt patet eodem ſexto de Locis affectis. Reliquum itaque eſt poſtquam renes ipſi, id quod aquoſum in ſanguine eſt, ad ſe alliciunt, vt in hac affectione eorum potius imbecillitas accuſanda ſit, & non aliarum partium, per quas potus tranſire ſolet, ex eiuſdem Galeni teſtimonio præcitato libro ſexto de Locis affectis. Modus autem generationis eius eſt, quoniam imprimis renes trahunt ſanguinis ſerum ex venis, quæ cum totum attraxerint, videaturque ſanguis in venis huiuſmodi humiditate ſpoliatus, exſiccata tum vaſa humorem trahunt ex hepate, deinde hoc ex inteſtinis, & ventriculo. Cum vero exſiccatæ fuerint venæ, quæ in ore ventriculi ſunt, potum deſiderat homo, deinde exhibita potione, venæ ex hepate ad ventriculum venientes, vtpote aridæ totam ſapiunt, atque ex his aliæ deinceps, donec ad renes perueniat

5. de Vſu partium, cap. 5.
1. de facult. natur. cap. 15. 16. & 17.
Cap 2.
Cur diuerſimode affectio nuncupetur.
6 de Loc. aff. cap. 2.
1. de Criſib. cap. 12.
Lib. de diff. ſympt. c. vlt.
Lib. 6 de Loc. aff. cap. 2.
Diabetes quid ſit.
Cap. 2.
Cap. 12.
5. de Loc. aff. cap. 7.
3. de natur. facul. cap. 13.
Cap. 2.
Quæ pars affecta ſit in diabete.
Loco citato.
Modus generationis eius.

tranſum

tranſumptio per eorundem attractionem facta. Eſt itaque diabetes proprius renum affectus, qui caninæ in ore ventriculi cupiditati proportione reſpondet, accedente præterea retentricis facultatis imbecillitate, vtpote, quæ continere diutius vrinam non valeat, quemadmodum eodem ſexto de Locis aff. à Galeno decretum eſt.

Loco citato. Dubium. Solutio.

Atqui obijciet quiſpiam, cum infirmi fuerint renes, quomodo fieri poteſt, vt tam celeriter vrinam ad ſeſe attrahant? An dicere poſſumus ex Galeno, quòd quemadmodum in ventriculo quibuſdam lientericis vehementiſsima excitatur ciborum cupiditas, ita in renibus quoque cupiditatem ſimul oriri, atque hanc ob cauſam eos vrinam per concauam venam ad ſeſe trahere, ſed illico ab attractionis impetu grauari cenſendum eſt. Vnde licet infirmi fuerint renes, propter ingentem, quam habent ſeroſæ humiditatis cupiditatem, cum affatim attrahunt, ac deinde cum eandem continere non valeant, in veſicam impellere coguntur.

Quis affectus præter naturã ſit diabetes. Cap. vlt.

Eſt itaque affectus hic ſymptoma in genere excretorum immodice, vt liquet lib. de differentijs ſymptomatum, excedens à naturali ſtatu, nedum quantitate, ſed qualitate: idque noxam functionum conſequitur ipſorum renum. Nanque ad eos pertinere affectionem hanc, ſupra demonſtrauimus. Verum cuiuſnam eorundem renum facultatis læſio fuerit, inquirendum eſt.

Cap. 2.

Nanque Galenus præcitato lib. vj. de Locis affectis, aſſerere videtur, tum attractricem, cum etiam retentricem eorum facultatem oblæſam eſſe.

Cap. 12. Quæ renum facultas in diabete oblęſa ſit

Libro vero primo de Criſibus virtutem retentricem ſimul, atque etiam alteratricem eorundem renum extinctas, ſeu ablatas eſſe in hac affectione aſſerit, dum dixit. Verum hæc paſsio talis eſt, qualis circa alluum læuitas inteſtinorum. extinctio, vt diceret quiſpiam vtriuſque virtutis, & retentricis, & alteratricis. Deinde poſt pauca concludit. Idcirco peſsimum eſſe affectum vrinæ profluuium, quando duplex eſt vitium.

Conciliantur diuerſæ Gal. ſententiæ.

At ſi fas eſt verum fateri, vbique locorum Galenus veritatem conſcripſit, nam vt hæc generetur affectio, neceſſum eſt, vt ipſi renes affatim humiditatem ſeroſam attrahant, eorum vehementi cupiditate præcedente, aliàs nulla omnino inſignis vrinæ copia ad renes perueniret. Accedit præterea retentricis facultatis imbecillitas, quoniam citra hanc non tanta celeritate ſequeretur vrinæ profluuium, quamuis multa copia eiuſdem ad renes perueniret, propter cuius facultatis imbecillitatem, cum eam detinere non valeat tanto tempore, quanto indigeret alteratrix facultas pro eius alteratione, ex conſequenti ſequitur & eiuſdem alterationis ablatio; quò fit, vt id quod biberunt laborantes, exuberanter reddant, eo à ſua qualitate non mutato.

Quòd tres diuerſæ renum facultates oblædantur, in diabete concluditur. Cap. 2.

Tres denique facultates offenſæ ſunt in vrinæ profluuio, attractrix, videlicet, retentrix, & alteratrix ipſorum renum. Verum attractrix primo, & deprauate, quoniam immoderate attrahit: & propterea ſimilat Galenus hanc renum appetentiam, propter quam attrahunt, cupiditati in ore ventriculi, cum canina moleſtatur appetentia. Subſequitur deinceps retentricis facultatis noxa, quæ adeo imbecilla exiſtit, vt ablata dici poſsit. Hanc eandem conſequitur & alteratricis ipſorum ablatio, ſeu extinctio, cuius licet non meminerit libro ſexto de Locis affectis in eius tamen verbis comprehenditur, cum dixit, quòd infirmi in hac affectione exuberanter id quod biberunt, reddunt, eo à ſua qualitate non mutato.

Loco citato. Dubium.

Siquis autem inficias ibit, Pauli verba in medium ducens, vbi habet. Origo ipſius ex retentricis renum facultatis impotentia contrahitur, attractricis autem tanto robore, vt totum corpus ob immodicum calorem exhauriat, volens per hæc verba, quòd attractrix renum facultas non fuerit in hac affectione oblæſa, propterea quòd eam robuſtam eſſe Paulus aſſerat,

Solutio.

dicimus non propterea inoffenſam eſſe eandem facultatem, quia immoderate attrahat. Nec propterea facultas ſimpliciter robuſta appellanda erit, cum immoderate operetur, nanque ſanitas incommode ratione conſiſtit, nec Paulus ſimpliciter eam robuſtam, ac ſanam eſſe fatetur, imò ægram, & oblæſam eſſe, dum dixit, tanto robore, vt totum corpus ob immodicum calorem exhauriat. Id quod etiam declarauit Aëtius, dum ait. Ceterum proprius renum affectus diabetes exiſtit, qui videlicet, immoderate humorem appetunt. Nec minus & Alexander idem confirmauit capite octauo lib. ix. inquiens. Fit autem ob retentricis renum facultatis imbecillitatem, & propter attractricis robur, quæ ob caliditatem, non humores ſolum venarum, ſed etiam totius corporis immoderatius attrahere compellitur.

Quibus indicijs diabetes dignoſcatur.

Concomitatur autem eos, qui prædicta affectione laborant, pertinax ſitis, adeo vt neque vlla ſatietas ex alicuius liquoris exhibitione contingat, aliquando, & ſitis ſupra ſitim inexplebiliter ægros vrget, hoc eſt, vt aſsidue potum aſſumere cogantur, neque tamen ſatiantur, propterea quòd citiſsime per lotium expellitur potatum, vt idem inquit Aetius. Quòd vero ſubinde bibentes ægri exuberanter quoque reddunt id quod biberunt, eo à ſua qualitate non mutato, liquet apud Galenum eodem ſexto de Locis affectis.

Cap. 2.

Viſcera quoque ipſis vri videntur, anxij ſunt, ac animo dubij, & non longe poſt moriuntur: igne amplius ardere ſe putant, acceditque ſitis, & mictio feſtina, & quamuis aliquando parum per vrinam retineant, intumeſcunt lumbi, teſtes, & coxæ. Quòd ſi adhuc amplius mordens caliditas in viſceribus augeatur, ſuperior venter corrugatur, & venę in ipſo eleuantur, vniuerſum habitum gracilem habent, & tabes totius corporis grauis accedit, quemadmodum idem Aetius ex Aretæi auctoritate ſcriptum reliquit, pręcitato loco.

Cauſæ.

Hęc autem functionum noxa ob immodicam ipſorum renum caliditatem exoritur, quemadmodum ab Alexandro, & Paulo decretum eſt. Quapropter aduerſus hanc vtrique pugnandum eſſe ſcriptum reliquerunt.

Aetius vero vitioſos humores in ipſo renum corpore imbibitos affectionem hanc inducere teſtatur. Vt vero hi concilientur, aſſerendum eſt interim abſque vitioſorum ſuccorum redundantia ob calidam renum immodicam intemperiem affectionem ipſam oriri, velut Paulus, & Alexander teſtantur: quandoque vero cum eorundem humorum præſentia, vbi in renum corpore fuerint imbibiti (vt Aetio viſum eſt) qui,aut bilioſi, aut pituitoſi ſalſi erunt. At ſi calida duntaxat aderit intemperies, haud ægre dignoſci poterit, ſimiliter, ſi iam dicti humores in renibus,aut in vniuerſo corpore redundabunt,ex his,quæ in præcedentibus ſæpius conſcripſimus. Reliquum eſt, vt ad eiuſdem prognoſtica transeamus, quorum primum ex Alexandro Prognoſtica. colligitur, quod magnopere attendendum eſt pro eiuſdem curatione, nam ob immodicam renum caliditatem,non ſolum humorem venarum, verumetiam totius corporis immoderatius attrahere compelluntur,vt ipſe inquit, & propterea totius corporis ſiccitas, & tabes diuturnitate temporis neceſſario conſequitur, potiſſimum quia hæc affectio paulatim cum inceperit, increſcit,vt eius principium,& incrementum vix percipiantur,ſed dum ad ſtatum peruenerit,adeo vt videatur ſubito aduenire, Galeno teſte ſexto de Locis affectis, propterea quòd renum deſiderium non animale,veluti ventriculi eſt,ſed naturale. Quòd vero peſſimum ſit vitium vrinæ pro- Cap.2. fluuium,quoniam duplex eſt,ex Galeno conſtat libro primo de Criſib.etenim quanto plures inſtrumentorum cuiuſque generis actiones,& vires impeditæ fuerint, aut ex toto perierint, tanto Cap.12. deterior eſt morbus,vt ipſe refert. Pro cuius curatione (vt liquet ex eodem Paulo, & Alexandro) aduerſus immodicum renum calorem pugnandum eſt, refrigerando quidem partem, & Curandi Methodus. confirmando,contemperando autem totum corpus,& humectando, quoniam id neceſſario ſiccum ob largam vrinarum excretionem deprehenditur. At Aetius qui non nudam voluit eſſe calidam renum intemperiem diabetis cauſam, inquit. Scopus igitur in curationibus nobis ſit, vt humorum acrimoniam deleamus,ſanguinemque, ac cum eo permixtum ſeroſum humorem ad motum tardiorem reddamus, & renum intemperiem corrigamus. Vtcunque tamen ſit, aer Ratio victus. eligatur ad frigidum, & humidum vergens. Somnus præcipiatur ſolito longior. Exercitium, & immodicus motus vitetur,ſed quies iniungantur. Aluus ſit lenis natura,vel arte, nam iecur calidius euadens in hac affectione, ventrem ſicciorem efficit, dum ciborum humiditatem attrahit, & exhaurit. Vitent animi affectus immoderatos, cibi eligantur, qui difficulter conficiuntur, nec liquidi ſint (vt ait Paulus) nec facile in vrinam conuertantur, attenuenturque, Alexandro teſte,ſintque craſſi,bonique ſucci,mordacitate carentes, & qui acrimoniam obtundere poſſint, ac frigidi, ex ſententia Aetij. In quantitate etiam neceſſario copioſiores exhibeantur, & craſſi,vt perdurare poſſint,ex Alexandri decreto. Propterea inter carnes,ſuillæ macræ, & probe coctæ conueniunt, potiſſimum pedes, & roſtra, item leporum, & capreolorum, pedes item vitulini, hœdorum, ac caſtratorum, caſeus recens compactus citra ſaltem, & lac per ſilices, aut ferrum ignitum ſciſſum, ſeroſo humore adempto, oua etiam ſorbilia, & ex oleribus intubum, ſeris, portulaca, aut lactuca. Inter piſces ſaxatiles eligantur. Inter fructus pyra, poma, mala punica: ſimiliter caſtaneas comedere alienum non eſt. Alexandro teſte. Vitanda ſunt ſalſa omnia, & acria, nemoque in iuſcula injiciat aut aniſum, aut cuminum, aut huiuſmodi aliquod ſemen,vel ea quæ vrinas prouocant, ex Alexandri decreto. Potio quoque his ſolita amplior dari debet,vt neque in totum ſitim fieri permittamus,ſitque eadem frigida,eligaturque vinum ruffum, craſſum frigida amplius dilutum: nanque vinum corporis miſcellam ad dulcorem permutat (Aetio teſte) & omnes humores optimos reddit,ex Galeni commento Aphoriſmi lvj. lib.vij. Poterit inſuper pro potu exhiberi aqua hordei,ex toſto hordeo confecta,aut ſuccus malorum punicorum cum frigida permixtus,vel decoctum myrtillorum,pomorum, ſeu pyrorum adſtringentium, & pro ſorbitione ptiſanæ ſuccus frigidus, ſimilago, & alica ad ſorbitionis formam apparata probantur, ex auctoritate eiuſdem Aetij. Ceterum mox vbi occeperit malum, Venæ ſectio. nondum ad perfectionem progreſſum, optimum eſt cubiti venam ſecare, & moderate ſanguinem auferre,ex eiuſdem Aetij, & Pauli ſententia. Et vbi in renum corpore vitioſi fuerint imbibiti humores, vtendum eſt etiam mediocriter vrinam cientibus, quæ vitiatum in renes imbibitum humorem repurgare poſſint. Verum ſi inueteratum ſit malum,neque venæ ſectio adhiberi debet,nec quidquam exhiberi,quod vrinam cit,concidunt enim in inueteratis vires, & ex venæ inciſione totum corpus acrius redditur,& vrinam cientia in ipſis multiplicant malum, quemadmodum maximum huic affectioni remedium eſt, vt ſtatim potum reuomatur: ſit autem per- Purgatio. quam frigidus ipſe potus,vt liquet ab Aetio,& Paulo. At vbi vitioſi in toto redundarint ſucci, quòd purgante medicamento vtendum ſit,nemini in dubium venit,eis prius concoctis, ac præparatis ex ſyr.roſaceo,myrtino,& nymphæa,violaceo,aut eo,qui ex ſucco boraginis paratur,ſeu oxalidis. Sit autem purgans medicamentum lene, quod bilem, aut ſalſam pituitam cum quapiam alteratione,ac adſtrictione expurgare valeat: veluti eſt mel roridum,caſſia fiſtula,tamarindi,myrobalani tum citrinæ,tum chebulæ,ſyr.ex pluribus infuſionibus roſarum,ſaccharum violaceum, & interim diacath. Ex his itaque poterit purgans medicamentum parari, quibuſdam eorum ſimul permixtis, prout vſus poſtulabit: materia etiam ipſa ad exſudationem diuertenda eſt: optima vero erit (vt inquit Aretæus) in dolio facta euaporatio ad exſudandum, eo

modo, vt caput extra dolium promineat, frigidumque aërem attrahat, reliquum vero corpus omne caleſiat, in cuius vicem non parum confert naturale balneum, quod apud Puteolos reperitur (balneolum appellatum.) Nam ex eo, nedum materia ipſa ad exſudationem diuertitur, verum renes ipſi corroborantur. Ab ipſo autem, & ante ipſum ex aliquo infraſcriptorum medicamentorum illiniri poterunt renes. A balneo item ℥.j. vel j.ß. ſacchari roſacei cum li.ß. aut li.j. aquæ hordei prius torrefacti, & oxalidis tribuatur, qua curationis via huc vſque reliquis rite adhibitis diuerſis in temporibus duos perfecte curaui, Excellentem videlicet Ioannem Franciſcum Carrafam, & magnificum Vicentium Marcellum. At vbi hæc non ſuffecerint, aut ex calida duntaxat renum intemperie ortum fuerit vrinæ profluuium, ſanguinariæ ſuccus ex vino nigro aſsidue præbeatur, ex ſententia Pauli, & Aetij. Similiter palmularum, aut baccarum myrti dilutum & etiam pyrorum, ac ſymphyti cremor. Nec minus conferunt vermes terreni ex aliquo prædictorum ſuccorum decocti: ſyrupo item ex omphacio, è ribes, myrtinus, ex infuſione roſarum, & oxalidis ſucco, ſeu plantaginis, vel portulacæ exhiberi poterunt. Similiter paſtilli deſpodio, vel terra lemnia, ſeu de ſuccino. Quòd ſi prædicta auxilia fruſtra adhibeantur affectioque ipſa augeſcat, non abſurdum fuerit etiam ſtuporem inducentibus vti, ex Aetij decreto. In quem vſum ℈.ij. vel ℥.j. Philonij perſicæ, ſeu romani, vel nouellæ theriacæ cum polygoni ſucco, ſeu decocto, ac pauco vino nigro præbeto. Extrinſecus autem ad lumbos, ſeu renes, pectinem, & hypochondrium preſertim dextrum illitiones, vnguenta, ac cataplaſma refrigerantia adhibenda ſunt, eodem Paulo, & Aetio teſtibus. In quem vſum ex oleo roſaceo omphacino, præcipue citoniorum, & myrtino, adhuc etiam ex oleo de papauere, ſeu de nymphæa cum pauco aceto, ac cera illinitio confert. Vel hunc in modum vnguentum componas iecori adhibendum. Santalorum omnium excipe ℥.ij. ſucci plantaginis & cichorij, cuiuſlibet ℥.j. olei roſacei, & myrtini ana ℥.j.ß. ceræ, & aceti parum, fiat vnguentum. Renibus autem, & pectini infraſcriptum adhibeatur, quod recipit ſucci lactucæ, & portulacæ, ac foliorum pampinorum vitis, ſeu ſolani, ſeu vmbilici veneris, ſingulorum ℥.j. farinæ hordei ℥.ß. gummi tragacanthi infuſi in aqua roſacea ℥.iij. cremoris ſeminum citoniorum ℥.iiij. olei roſacei, myrtini, & de nymphæa ana ℥.j. hypociſtidis, balauſtiorum, corallorum rubeorum, & rhu obſoniorum ana ℈.ij. aceti, & ceræ parum, fiat vnguentum. Proceſſu etiam temporis adijci poterit papaueris ſuccus, ſeu hyoſcyami, cremor etiam ſeminum papaueris, & oleum eiuſdem. Et ſi mauis cataplaſmatibus magis vti, folia recipe hyoſcyami, papaueris, ſolani, ac roſarum ſingularum manip.j. portulacæ, vmbilici veneris, cuiuſlibet manip.ß. cremoris ſeminum papaueris, & cotoneorum ana ℥.iij. farinæ hordeaceæ P.j.ß ſantalorum, & corallorum rubeorum, ac balauſtiorum, ſingul. ℥.j. olei roſacei, myrtini, & citoniorum ana ℥.j. quæ contundenda ſunt, contundantur, miſceantur, & cum ſucco ſolani, ſeu foliorum vitis cataplaſma fiat pauco aceto addito, quibus etiam adijcere poteris, vbi hæc non ſuffecerint, ea quæ magis torporem inducunt, pariter & quæ validius adſtringunt. Nec minus, ſi libeat, poteris ex eiſdem emplaſtra conficere. Infunditur etiam vtiliter eiſdem oleum, in quo vermes terreni ſint decocti, aut aliquod ex ſoporiferis medicamentis, ex ſententia Aetij.

Balnea.

Quæ demum deuoráda ſint

Anodyna.

Topica.

Περὶ αἱμοῤῥαγίας νεφρῶν. Id eſt, De ſanguinis renum profluuio.

Caput XCIII.

Cap. 14.

CVM trifariam ſint alimenti inſtrumenta, vt liquet v. de Vſu part. Nam quædam ſunt prima, & principaliſsima, quæ ſcilicet concoquunt, vtileque alimentum alijs tranſmittunt, quædam & ſecunda, quæ purgant, quæ deducunt, & quæ excrementum excipiunt, & tertia ſunt, quæ excernendis excrementis ſunt deſtinata, adhuc genere duplicia exiſtentia, vt ibidem patet. Inter ea quæ ſecundo loco connumerauimus, renes quòd contineantur, palam eſt. ſunt etenim inſtrumenta ſanguinem purgantia, id quod aquoſum in eo eſt, ſecernentes, vt diximus. Verum cum id non per admodum tenuia, atque prorſus anguſta vaſa, velut vtraque veſica, attrahant, ſed per duo admodum magna, ac ampla, quorum alterum oritur ab arteria, quæ ſpinæ incubat, alterum à vena caua, iure putandum eſt, id excrementum non purum, atque exacte ſyncerum trahere, ſed diuerſi cuiuſdam alterius generis admixtione adulteratum, atque permixtum. Nam multum quidem bilis flauæ, ac multum ſanguinis, preſertim quod in eo humidius eſt, ac tenuius attrahunt. Verum biliosi excrementi quidquid non admodum craſſum fuerit, cum vrinis permeat, ſanguis vero carni ipſum renum aſpergitur, inſtar fæcis cuiuſdam. Inde iam paulatim vaporis modo in totam ipſam inſpergitur, adhæreſcit, vnitur, atque demum alimentum fit renibus. Et propterea, ne cum vrinis per aliquod foraminum, quæ in dictis renibus habentur, quemadmodum tenue biliosum, ita & ſanguis elaberetur, præſtitit eorum corpus denſum eſſe: licet id quoque ad facilem huius humidi attractionem conferat, quemadmodum ab eodem Galeno præcitato lib. v. de Vſu part. ſcriptum eſt. Accidit autem interdum ſimul cum ipſis vrinis, propter eorundem renum imbecillitatem, aut aliam quampiam cauſam, vt idemmet tenuis ſanguis elabatur, & propterea tenuis quædam

Cap. 6. & 7.

ſanguinis

ſanguinis ſanies mingatur, ſimilis excrementis, quæ in hepaticorum affectuum initio excernuntur, niſi quòd magis videtur cruenta. Hanc affectionem græci αἱμοῤῥαγίαν νεφρῶν, latini ſanguinis renum profluuium nuncupant. Quanquam vbi per circuitum quendam (quemadmodum ora venarum in ano extantium αἱμοῤῥοΐδας dicunt) renes ſanguinis profluuio laborent, ſic etiam appellent, vt patet ex Paulo capite xlv.lib.iij.& Aëtio capite ij.& iij.lib.xj. quinimò, ſi propter rupturam, vel eroſionem venarum in renibus conſiſtentium eueniat tale ſanguinis profluuium, haud aliter nominandus erit talis affectus, ex eiuſdem Aëtij teſtimonio, ita vt quomodolibet qualiſcunque ſanguis à renibus cum vrinis excernatur, eorundem ſanguinis profluuium nominare licebit. Quòd vero renes afficiantur, cum tenuis ſanies ſanguinis mingitur, ac ad eos attineat hæc affectio, liquet apud Gal.vj.de Loc.aff.& iij.de Cauſ. ſympt. Horum nanque (vt diximus) munus exiſtit, hanc tenuem ſanguinis ſaniem ſecernere, eaque nutriri: quòd ſi ea non nutriantur, eoſdem læſos eſſe, palam exiſtit. Nec minus, ſi per circuitus quoſdam ſanguis profluat, manifeſtum erit, eum è renibus excerni, eo quòd ipſi ægri excreti ſanguinis tranſitum iuxta renum locum ſæpe ſenſu percipiunt, & maxime cum vrinæ admixtus ſanguis reperitur, Aetio teſte præcitato cap.iij. lib.xj. Quòd ſi contingat propter vaſorum rupturam à renibus ſanguinem mingi, ex eo quod repente profluat, renes affectos eſſe dijudicabis, Hippoc. auctore Aphoriſmo lxxviij.lib.iiij. cum dixit. Quicunque ſponte ſanguinem mingunt, ijs à renibus venula rupta ſignificatur. Ab eroſione vero profluens, ex dolore cum poſitu liquido renes affectos eſſe argui poterit. Cunctæ autem iam dictæ differentiæ quatuor ſymptomata ſunt in genere excretorum immodice toto genere præter naturam, vt liquet lib.de diff.& iij.de Cauſ.ſymptomatum, quanquam ad diuerſas renum diſpoſitiones conſequantur. Nanque ſi ſanguinolentum ſerum mingatur, eius cauſa erit diſpoſitio haud abſimilis ei, qualem in iecore diximus imbecillitatem eſſe. Inſuper cum ora, aut meatus, vtcunque nominare volueris, per quos ex concaua vena in renes vrina percolatur, ſupramodum dilatantur, Galeno auctore eodem vj.de Locis aff. admodum tamen tenuis, & aquoſus erit ſanguis. Si propter renum imbecillitatem excernatur, ſimilis excrementis, quæ in hepaticorum affectuum initio excernuntur, niſi quod tenuis hæc ſanies ſanguinis magis cruenta videtur, vt vj.de Locis aff. ſcriptum eſt. Eritque cum noxa functionis, tum retentricis, tum etiam alteratricis ipſorum renum: quæ ex aliqua intemperie ortum habebit. Ad morbum itaque in intemperie conſequetur tale ſanguinis profluuium. At ſi propter amplitudinem oſculorum vaſorum fiat, vrinam ad renes excolantium, erit iam dicti ſymptomatis cauſa morbus in via, eaque dilatata, idque percipies, quoniam nedum tenuis ſaties ſanguinis meietur, ſed quiddam etiam ex ſanguine venæ laxatum emittunt, & alia itidem craſſa, adeo, vt poſtquam ea quæ micta ſunt, conſtiterint, ſubſidentia quædam in vaſe reperiantur, & ſuperne quædam concreta, marinum maxime pulmonem ſimilitudine referentia, concocto; ac diſtributo cibo in venas, & nihil, aut omnino parum dolent ęgri, eiectoque lotio leuati melius habent, vt Aetio viſum eſt. neque vniuerſim ora vaſorum aperta ſanguinem effundunt, preſertim cum apertio parua fuerit ſed paulatim, atque tenui ore percolatum, eodem Galeno teſte præcitato comm. Aphor. lxxviij. lib.iiij. Sed mox non ab re quæret quiſpiam. Num inter ſanguinis profluuia contineatur hæc ſeroſi ſanguinis excretio. Item cum ex vaſis ſanguis profluat, vel propter eorum rupturam, ſeu eroſionem, vel propter reſerationem, vel διαπήδησιν, quonam iſtorum modorum hæc tenuis ſanguinis ſanies profluet? An quoniam diapedeſis bifariam oriri contingit tunica ſiquidem ipſa vaſorum rarefacta, & ſanguine tenuato, vel ex gracilium vaſorum ore adaperto, vt liquet v. Meth. med. Dicimus nos, quòd vbi fiat ex exiguorum vaſorum adapertione, tale ſeroſi ſanguinis profluuium ſub anaſtomoſi continetur. Vbi vero propter debilitatem ipſorum renum prædictum ſanguinis ſerum meitur, improprie ſanguinis, proprie vero ſeri profluuium dicitur. Nanque ſanguinolentum ſerum eſt, quod excernitur, ex Galeni ſententia iij. de Cauſ. ſymptom. quo loco, propter iam dictam cauſam, ſanguinis diapedeſin, tanquam quartum genus excretionis omnino excipit, quemadmodum etiam cap. de cruenta ſpuitione adnotauimus. Sanguis vero per circuitum excretus ab ipſis renibus, non minus ſymptoma eſt in genere excretorum immodice, ac ad eorundem vaſorum reſerationem conſequitur, nec circa initia aderit noxa alicuius facultatis dictorum renum, ſed ab excretice facultate (quemadmodum per hæmorrhoidas fieri contingit) ſanguis excernitur. Quapropter circa initia citra vllum aliquem dolorem expellitur, leuantur ægri propter eius excretionem, & fortiores fiunt. Vbi vero diuturnior fuerit affectio, abſque læſione retentricis eorum facultatis fieri non poterit. Dignoſces autem affectionem hanc, quoniam excreti ſanguinis ipſi ægri tranſitum iuxta renum locum ſæpe percipiunt. Item quoniam vrinæ admixtus ſanguis reperitur, præceſſitque victus ratio multum ſanguinem generans, aut conſueti alicuius exercitij omiſſio, ſeu cuiuſdam membri mutilatio, aut quæpiam alia naturalis cruenta excretio præter naturam retenta eſt, ſimiliter ſi propter rupturam in renibus ſanguinis profluuium fiat, ſymptoma erit, vt reliqua ſolutionem continui conſequens. Eritque is affatim purus, & multus excretus, ac repente, vt ſuperius dictum eſt, ſeruabitque naturalem ſanguinis colorem. Cuius cauſa, & ipſius ſanguinis copia erit, aut propterea quod graue vnus leuarit quiſpiam, ſeu valde ſaltarit, aut ex alto ceciderit, vel aliud quidpiam

Quòd renes in hac affectione oblædantur, ſigna. 6. de Loc. aff. cap.2. 3. de Cauſis ſymp. cap.2.

Affectus ꝑter naturam quis ſit affectio hæc. De differen. ſymp. c.vlt. 3. de Cauſis ſymp.cap.2.

Si tenuis ſanies ſanguinis mingatur, cauſæ. Cap. 2. Cap.2.

Lib.11.cap.2

Dubium.

Reſolutio. Cap.2.

Cap.2.

Cauſæ ſi per circuitum ſanguis, mingatur, & ſigna.

Si propter rupturam.

Aët. lib. 11. cap. 3.
Si per eroſionem.

piam tale violentum pertulerit, vt liquet ex Gal. comm. præcitati Aphoriſ. lxxviij. lib. iiij. & Aëtio præcitato loco. Idem quoque ſymptoma erit, ſi per eroſionem vaſorum renum ſanguis excernatur, inſequiturque dictorum vaſorum continui ſolutionem, quoniam exulcerationem, ſeu eroſionem. Is tamen ſanguis ſenſim, & paulatim excernetur, dolor renes excruciabit, aderuntque alia eroſionis, ſiue exulcerationis indicia. Cauſam habebit acres ſuccos ex ſupernis defluentes, vt fuſius declarabimus ſequenti cap. de vlcere renum. Qui autem propter renum imbecillitatem, aut eorundem vaſorum reſerationem, tenue ſanguinis ſerum mingunt, non negligenter tractandi ſunt, ſed magna cum diligentia circa initia eos curare oportet, nam temporis progreſſu extenuantur, & emaciantur omnes, & magis adhuc ij, qui plus ſanguinis mictu excernunt, Aëtio auctore. Neque etiam deſpiciendi ſunt, qui per circuitus ſanguinem è renibus excernunt. Nam licet in principio, propterea quòd citra vllum aliquem dolorem excernitur, nihil in totum mali formident ægri, vbi tamen diuturnior fuerit affectio, & aliquando cohibeatur, quod pro more excerni conſueuit, grauitatem inducit, aliorumque peſſimorum morborum cauſa exiſtit, ſanguine nimirum ad alias particulas dilabente: qua ratione articulares affectiones in aliquibus accidunt, aut vertigines, aut deliria, & inſaniæ, aut oculorum cæcitates, vt plurimum vero in malum corporis habitum, & hydropem delabendi aptitudo inde oboritur, eodem Aëtio teſte. Si vero ob venam ruptam ſanguis profluat, quàm celerrime etiam præſidia adhibere oportet, nam verendum eſt, ne ob nimiam ſanguinis copiam excretam, corpus totum inaniatur, ac infrigidetur, & propterea in lipothymiam, ſyncopen, & demum in mortem incidant, aut propter concretum ſanguinem, & in grumum verſum, ſi in veſica detineatur, timor eſt, ne omnino vrina ſupprimatur, conſequaturque etiam animi defectio, & color pallidus, ac reliqua praua ſymptomata, quæ ad grumos vocatos ſequi ſolent, vt apud Gal. vj. de Loc. affect. At is qui per eroſionem ſanguis meitur, quàm celerrime circa initia curari debet. Nam temporis proceſſu difficilioris curationis exiſtet, quemadmodum cap. de renum exulceratione dicemus. Quantum vero ad curationem ſpectat, ſimilis victus ratio inſtituenda erit, quam cap. de cruenta ſpuitione præcepimus. Quod vero ad medicamentorum rationem attinet, ea primo conſcribemus, quæ cruentæ excretioni per vrinam conferunt ortæ propter renum debilitatem, aut amplitudinem oſculorum vrinas ad renes excolantium, licet ex Pauli auctoritate, eis quoque medicamentis vti poſſumus, quæ ad ſanguinis ſputum inſcribuntur. Qua ratione à principio his conuenit quies, cibi adſtringentes, & vinum nigrum in potu, potiſſimum vbi vires imbecilles fuerint. Ab ijs vero quæ vrinam ciunt, & à coitu omnino abſtinendum, vt inquit Aetius. maxime vero confert ſanguinariæ ſuccus, & radicis ſymphyti decoctum: adhæc tragacanthus in vino nigro macerata, eodem auctore. Item cornu ceruini vſti ℥.j. ex vino, aut lapidis hæmatitæ ℥.j. Necnon folia ſalicis trita cum vino, ramentorum loti arboris cremor, & radicis ſpinæ albæ decoctum, vt idem Aetio viſum eſt. Paulus vero præter ſymphyti radicem, & tragacanthum vino maceratam, polygoni, & plantaginis ſuccum cum poſca commendauit. Ex quibus item ſuccis cum ſaccharo ſyrup. parari poterunt, pauco aceto addito, ac exhiberi, vel in eorum vicem ſyrup. myrtinus, & de infuſione roſarum ſiccarum præbeantur, eiſdem inſuper addere poteris ℥. j. radicis ſymphyti, cornu cerui vſti, aut lapidis hæmatitæ, ſeu boli armeniæ præparatæ pauco aceto addito, aut prædicti pulueres cum oxyſaccharo adhibeantur, & vbi non ſuffecerint cum prædictis ſyrup. ℥. j. ex paſtillis de ſpodio, ſeu terræ lemniæ vel de ſuccino addere poteris. Nec minus confert, ſi cum poſca exhibeantur. Extrinſecus autem renibus, & lumbis imponi poterunt ea, quæ ad ſanguinis per ſputum reiectiones ſunt deſcripta, & quæcunque vna cum eo quod adſtringunt, & reſiccant, etiam robur addere poſſunt, vt inquit Aetius. Cuius farinæ ſunt rubi folia, myrti, ac quercus, item myrti baccæ, malicorium, & balauſtium, & perdicij folia, & ſimilia (vt eidem Aetio viſum eſt) cum poſca, aut vino adſtringenti impoſita. Ex quibus, ac alijs ſimilibus ſimul permixtis omnibus, vel quibuſdam poterunt etiam topica medicamenta hunc in modum parari. Recipe foliorum rubi, myrti, & quercus, ſingul. manip. ß. malicorij, & balauſtiorum ana ℥.iij. farinæ hordei P.j. olei roſacei ℥.ij. cum poſca fiat cataplaſma. Aut recipe palmularum in vino adſtringenti, aut poſca decoctarum ℥.iij. foliorum plantaginis manip.j. gummi tragacanthæ, & ſucci ſemperuiui ana ℥.j. aluminis, ac aciæ, hypociſtidis, ſingul. ℥.ij. olei myrtini, & roſacei ana ℥.j. ß. farinæ hordei P. ß. fiat cataplaſma. Si vero per circuitus quoſdam, aut propter venæ rupturam in renibus factam ſanguis excernatur, conandum eſt ſtatim in principio, vt ſanguinis impetus cohibeatur. Itaque venæ ſectio in cubito commoda eſt eis, quibus ob venam ruptam ſanguis promanat, ſtatim in principio. Ijs vero qui per circuitum ſanguinem excernunt, paulò ante circuitum adhibita, Aetio teſte: niſi etiam ſanguinis impetus vergat, ac cogat, vt cohibeatur. Nanque tunc etiam ipſo circuitu vena ſecanda erit. Ceterum ſanguinis detractionem partiri melius erit, vt paulatim eius reuulſio, & diuerſio fiat, eodem Aetio auctore. Potiones item conueniunt hæmoptoicis aptæ, & quædam ex prædictis. Loci autem circa renes ſpongijs poſca imbutis irrigentur, aut linteis cum roſaceo, & aceto, ex eiuſdem Aetij auctoritate, poſthæc vnguentis, emplaſtris, ac medicamentis reliquis, tum ſuperius, tum cap. de cruenta ſpuitione deſcriptis vtendum erit. Et vbi

Prognoſtica.
Lib. 11. cap. 2
Lib. citato. c. 3
Cap. 3.
Curatio ſi tenuis ſanies ſanguinis mingatur.
Potiones.
Lib. citato c. 2
Aët. loco cit.
Topica.
Loco citato.
Si per circuitum, aut propter venæ rupturam ſanguis mingat, curatio.
Venæ ſectio.
Lib. cit. c. 3.
Loco citato.
Reliqua medicamenta quæ competant.
Eodem loco.

ſanguinis excretio ceſſauerit,dięta vtendum eſt, vnde non multus ſanguis gignatur, maxime in his, qui per circuitum excreuerunt, ſuntque ſupernę corporis partes aſsidue exercendę. In his vero qui ob venam ruptam ſanguinem mingunt,ſi exulceratio in locis relinquatur,aut eadem ex ulceratio ob acres defluentes humores fuerit orta, & ſic ab eroſione venarum fuerit ortum ſanguinis profluuium,ipſam eroſionem,ſeu exulcerationem, poſt ſanguinis ſuppreſsionem curabimus,per ea quę capite de exulceratione dicentur. Reliquum eſt,vt priuſquam huic capiti finem imponam,emplaſtrum optimum,ex Aetio conſcribam,quod recipit cerę ℥.j.ß.vitellorum ouorum numero xj.palmularum numero x.croci ℥.j.(quanquam Aetius plus croci appoſuerit)aceti, & roſacei quantum ſatis eſt, miſceantur, & fiat emplaſtrum. Eodem loco.

περὶ λιθιάσεως νεφρῶν. *Id eſt, De lapide renum.* Caput XCIIII.

NON raro autem accidit,vt renes ipſi,ſiue ſecundum eorum cauitem, ſiue ſubſtantiam,affectu quodam laborent,quem proprie Græci νεφρῖτιν,ſiue λιθίασιν appellant, In principio. quanquam νεφρῖτιν quoque nominare conſueuerunt,affectum omnem renum, ſiue ſimilaris ſit,ſiue inſtrumentalis, ſiue communis, proprie tamen ipſam intelligendo, nihil aliud νεφρῖτις ſignificat, quàm λιθίασιν, vt patet libro de renum affectuum dignotione,ac curatione, Galeno aſcripto, Latine autem calculi, ſiue lapidis morbum appellamus,quo morbo ex natura loci,præter ipſos, non niſi veſica laborare ſolet, & vt quibuſdam viſum eſt, etiam colon (Galeno auctore j. de Locis affectis) Affectus vero hic nil aliud eſt, quàm Cap 5. corpuſculum quoddam durum toto genere præter naturam inſtar lapidis,ſeu tophi,in ſubſtantia,ſeu ſinibus ipſorum renum genitum. Percipies autem in eo renes affectos eſſe ex dolore cum Quid ſit affectus hic. poſitu,qui iugiter in renum loco fixus,ac ſtabilis infeſtabit in dextra parte, ſi dexter, in ſiniſtra vero,ſi ſiniſter fuerit affectus: ſimiliter è regione affecti renis ſtupor femoris aderit, nam ſi dextrum femur ſtupor occupauerit, dexter ren, ſi leuum, ſiniſter ægrotabit. Quòd renes afficiantur, ſigna. Nec minus affectum renem conijcere poterimus ex retracto teſte, nam ſi dexter teſticulus retrahatur, dextrum renem,ſi ſiniſter, ſiniſtrum pati argumento eſt, idemque eſt teſtis indolebit, Paulo auctore. Id Paul. lib. 3. cap. 45. vero non niſi propter conſenſum vaſorum dorſo incumbentium cauæ ſcilicet venæ, ac magnæ arteriæ,quibus medijs tum crura, tum teſtes renibus conſentiunt, vt in diſſectionibus videre licet,ac liquet ex Galeni vj.de Morb. vulg. & libro de renum affectorum dignotione, ac curatione eidem aſcripto. 6. de Morbis vulg. comm. 1 comm. 5. Reliqua vero indicia(quoniam & affectum ipſum indicabunt) idcirco & in eiuſdem dignotione eadem narrabimus. Eſt nanque affectus hic morbus in numero, proprie in exceſſu, toto genere præter naturam, Galeno auctore libro de differ. morb. qui ex qualitate Lib. de renum affectorum dignot. paulò poſt principiũ doloris primo percipi poteſt. Nam grauem in renibus laborantes dolorem,aculeique infixi inſtar ſentiunt,vt liquet ex eodem Paulo. Hippoc. vero quod in renem dolor adſit grauis potiſſimum cum cibo impleti ſunt, vj. de Morbis vulg. ſcriptum reliquit,per quem dolorem duo intelligi poſſe Galenus aſſerit, aut grauem, tanquam alicuius grauis loco incumbentis ſenſum inferentem,aut acerbum,etenim vtrunque verum eſt in renibus fieri, diuerſis tamen temporibus. Cap. 8. Quis affectus præter naturã ſit, & quibus ſignis cognoſcatur calcul⁹. In calculorum nanque creatione,atque exitu grauiſsime dolent, reliquo autem tempore, vt rei cuiuſpiam grauis loco incumbentis dolorem percipiunt cum perexiguis neruis præditi ſint, quanquam à doloris qualitate renum calculus cum impactus fuerit à coli dolore plane diſcerni 6. de Morbis vulg. loco cit. non poſsit,niſi quis accidentia,quæ poſtea conſequuntur,expectauerit,vt liquet ij.& vj.de Locis affectis. 2. de Loc. aff. cap. 5. Excitatur autem dolor hic in renibus,vt Hippoc. viſum eſt, eo potiſsimum tempore, quo ægri cibo replentur, quodcunque per cibum ſignificetur, cum duo in eius doctrina ſignificare poſsit, 6. de Loc. aff. cap. 1. aſſumpta videlicet cibaria, ex quibus ſanguinis multitudo creatur: & alimenti recrementa,quæ in inteſtinis colliguntur, Galeno auctore, eodem vj. de Morb. vulg. Loco citato. Inter initia quoque pituitoſi vomitus fiunt per peritonæum ipſis copulato ventriculo, in quo huiuſmodi ſuccus creatur, potiſsimum ſi craſſi,naturaque pituitoſiores extiterint laborantes. Verum vbi increuerit, perſeuaueritque affectus,ita patientibus vomitus æruginoſus ſuperuenit ob dolores,ac vigilias corrupto ſanguine (vt Gal.inquit) idque maxime cum vna febricitauerint, & inedia macerati fuerint. Loco citato. A quibus vomitibus leuiores ægri euadunt cum cibi euacuati ſunt,& ab acceſsionibus quidem liberantur,ſed non ab affectu,eodem Gal. teſte, arenulæque rubeæ ſubſident, & cruentum meiunt. Cap. 1. hæc ex Hippoc. Cruentum autem meiunt, nedum propterea quod cum anguloſus ſit egrediens calculus, proximas particulas vulnerat, & cruorem euocat, verum quoniam ſi patentior fiat meatus ex vena caua in renem pertinens,vt præcedenti cap. docuimus, ſanguis autem liquidus ſit,neque multus,neque viſcidus,cruentum quoque ita lotium reddetur, vt eodem vj.de Morbis vulgaribus,Galenus ſcriptum reliquit, quanquam nephritici ab initio dilutas,puraſque reddunt vrinas,deinde ſequentibus diebus craſſum aliquid in ipſis ſubſidere videtur,demum omnino arenoſæ minguntur,vt vj. de Locis aff. à Galeno ſcriptum eſt, lapide vero cum vrina exeunte,& à dolore liberantur,& ſimul locus affectus manifeſtabitur, nullusque relinquetur quæſtioni locus,vt idem Gal.inquit,nunquid videlicet coli,vel renum partes affectæ fuerint.

Lib.11.cap.4. rint. Vt vero Aëtio viſum eſt, in prædicto affectu accedit ægris loci dolor, tumore nuſquam foris apparente, niſi inflammatio per lapillos producatur, ſpina ægre flecti poteſt, & totum corpus admodum pigrum eſt, crura torpent, & maxime crus reni affecto propinquum: vrinæ circa obturationis principium paucæ, aquoſæ minguntur, poſtea vero perfecta earum ſuppreſſio contingit; aluus nihil excernit, verum promptitudines multas ad egerendum facit: excernitur etiam aliquando ſanguis propter violentiam calculorum, preſertim aſperorum. Ceterum vbi lapis è renibus fuerit emotus, & ad veſicam delatus, vrinæ multæ prodeunt arenoſam ſubſidentiam habentes, & aluus ſimiliter large egerit. Senſum autem æger percipit veluti calculo à renibus ad veſicam tranſeunte. Quibus vero indicijs renum dolor à coli dolor ſecernendus ſit, à Gal. præcitato lib. vj. de Locis affectis, decretum eſt, & nos cap. de coli dolore fuſius cõ ſcripſimus. (Cap. 1.) Reliquum eſt vt eiuſdem calculi cauſas, materialem potiſſimum, ac efficientem reperiamus. (Materialis cauſa calculi.) A materiali exordientes, hanc craſſum, terreumque humorem eſſe à Paulo præcitato cap. xlv. lib. iij. decretum eſt. Quòd vero calculi originem ducant ex materia craſſa, ac tenaci, modo craſſitudinem maiorem, modo tenacitatem, ac modo vtranque paribus portionibus habente, eodem vj. de Morbis vulgaribus teſtatur Galenus, (Loco citato.) & libro de renum affectorum dignotione, ac curatione: (Lib. de ren. aff. dign. in principio.) quanquam etiam ex purulento humore, aut ex purulento, pituitoſioreque compoſito (quemadmodum & in articulorum morbis euenire conſueuit) nonnunquam tophi in animalis corpore creari poſſint, ac ſimiliter in renibus lapides concreſcere, vt idem Galenus teſtatur. Vbi autem ex ſola pituita craſſa, & viſcida calculus fuerit ortus, vrinarum ſubſidentia ſimilis colori aliorum tophorum, qui in aquis ſponte calidis, multis in regionibus, lapidibus adnaſci, accreſcereque cernuntur, cinerei erit coloris. Verum vbi parum ſanguinis cum pituita craſſa, & lenta mixtum ſit, vrinarum ſubſidentiæ color pro ſucci maiori copia euadet: nonnunquam veluti ex pallido, alboque mixtus, aut ex rubro, & albo, aut ex flauo, & albo: nonnunquam vero & ruffus erit, pariter quoque & arenulæ, quæ in vrinis ſubſident, ipſo ſiquidem ſanguinis colore ad colorum differentias faciente: qui neque hominibus exquiſite ruber ſemper eſt, ſed interdum quidem ad atrius, interdum ad flauius, & ruffius vergit, eodem Galeno teſte: quo fit, vt & ipſi etiam lapides inter ſe colore reperiantur differentes, ſimiliter & arenulæ in vrinis ſubſidentes ob diuerſam materiam, ex quibus fiunt: nigri enim, & ſubalbidi, & pallidi reperiuntur, vt inquit, Aëtius quandoque etiam & ruffi reuera, id quod ſæpius accidit: & propterea Hippocrat. (Loco citato.) arenulas ruffas in vrinis ſubſidere aſſeruit, tanquam eo ſæpius contingente: quanquam per ruffum colorem potuit omnes iam dictos intelligere præter cinereum, vt teſtatur Galenus. Non ab re itaque Aëtius materialem cauſam generationis calculorum aſſiduas eſſe cruditates inquit, vnde materiæ incoctæ, ac crudæ multitudo congregatur, & Alexan. ſimul cum Galeno, humores craſſos, ac lentos eſſe fatetur, cap. iiij. libri ix. quandoque ſolos exiſtentes, interim exiguo ſanguini permixtos. (Effectrix cauſa calculi.) Effectrix vero eorum cauſa eſt ignea renum caliditas, vt inquiunt Alexander & Paulus, ſeu ardor circa renes, vt fatetur Aetius. A frigore autem ipſi generari non valent, nanque fieri non poteſt vt viuo corpori tantum frigus accidat, quo concreſcere valeat in homine lapis, quemadmodum fieri in externis videmus, (Loco citato.) vt liquet eodem libro de renum affectorum dignotione, ac curatione: quanquam non ſemper ex eodem calore, ſed quandoque vehementi, interim autem non ita vehementi procreentur, prout eorum materia magis apta eſt vt induretur, ob quam etiam caliditatis diuerſitatem lapides quoque colore differunt. (Qua parte renum calculi generentur.) Locus autem generationis eorum renes ſunt, ac (vt quibuſdam viſum eſt) in eorum duntaxat cauitatibus concreſcunt. Verum nos cum Hippocrate & Gal. tum libro ij. de natura humana, tum vj. de Morb. vulgar. ac libro de renum affectorum dignotione, ac curatione, abſque controuerſia tenemus eos, (2. de Natur. hum. tex. 18. 6. de Morbis vulg. & lib. de ren. aff. dign. locis citatis.) nedum in renum ſinibus poſſe concreſcere, verum etiam & in eorum carnibus procreari. Et quod quocunque loco generationem habeant, in renem adſit grauis dolor, ſiue per grauem acerbus ſignificetur, ſiue tanquam alicuius grauis loco incumbentis ſenſum inferentem intelligamus, diuerſis tamen temporibus. Nam ſi in renum cauis fuerint orti, in ſolo per vrinarios, meatus tranſitu grauiſſime dolent laborantes. Si vero in ipſa renum carne fuerint creati, non ſolum inter exeundum, verum etiam creationis tempore dolorem inferunt. Pariter & quando in renum ſinus peruadunt. (Modus generationis calculi in renibus.) Modus autem generationis talis exiſtit. Nam cum renes quidquid ſeroſi, tenuiſque cum ſanguine in vaſis permixtum eſt, ad ſeipſos attrahant (vt ſuperius demonſtrauimus) meatibus id in renum ventriculos percolantibus latius patefactis, aliquid etiam ex craſſioribus ſuccis ſimul illabitur. Quando igitur iſtud calefactum in renis cauo, ad tophi conſiſtentiam redactum fuerit, ſi renum vis expulſoria omne id vna cum lotio obſtruxerit, arenoſæ in ipſo ſubſidentiæ fiunt. Quòd ſi renis cauo impactum tenacius inhæreſcat aliquid aliud eiuſdem materiæ ex vena caua ſuſcipiens, ſibique apponens, plus augetur: ſemper enim quod recens influit, priori circuncidatur, atque ita inſigni magnitudine tophus grandeſcit, exuſto, areſactoque craſſo, & viſcido humore, atque ad tophi corpulentiam redacto. Cum vero in renum carnibus generantur, proportione tophis in articulorum morbo genitis correſpondent, (Locis citatis.) vt liquet ex Galeni Hippocratis auctoritate ij. de natura humana, & vj. de Morbis vulgaribus. Nam ſi idem ſanguis, qui in renes deriuatur craſſior, ac pituitoſior ſeipſo exiſtens, ſeu etiam

ad atram

ad atram bilem vergens per venas,& arterias in renum ſubſtantiam feratur quantitate, vel qualitate,aut conſiſtentia excedens, adſtringitur , detentuſque concipit caliditatem præter naturam, quæ amplius eum denſat, agglutinat, & aſſat, aſſatumque ipſum in terram, & lapidem commutat, quemadmodum ſi in cauitatem eorum delatus eſſet (vtroque etenim modo lapides fieri poſſe in renibus clarum eſt) cum ſuccus tenax,& craſſus tempore aliquo aſſatur in ijs, atque exſiccatur,vt eodem lib.de renum affectorum dignotione,ac curatione ſcriptum eſt. Talis itaque

Paulò poſt principium.

eſt calculi in renibus generatio ex humoribus craſſis,& viſcoſis,tanquam ex materia,& ignea eorum caliditate tanquam efficiente,veluti etiam in externis videmus. Nam ex igne, & tali materia idonea figuli omnia vaſa conficiunt,ita vt ne ab aqua quidem vnquam diſſolui poſſint, vt inquit Alexan.

Prognoſtica.

Affectus hic inter initia magna cum diligentia curari debet, nanque vbi perſeuerauerit,ac magnopere increuerit ob dolores,ac vigilias ſanguis corrumpitur, & æruginoſus vomitus ſuperuenit (Galeno auctore) Vel magnum imminet periculum,ne vires à vigilijs,& conſtanti dolore deijciantur,vt inquit Alex.

Loco citato.

Quod vero in adultis,ac in declinante potius ætate magis, quàm pueris renum hic affectus contingat, idem Gal. teſtatur vj. de Morbis vulgar. quemadmodum veſicæ calculis pueri frequentius quàm ætate prouecti, vt fatetur Aëtius: idque non niſi ob diuerſitatem caloris, qui in adultis craſſos ſuccos cogit, atque inſpiſſat, in pueris vero fundit, atque diſſoluit, quemadmodum fuſius cap. de lapide veſicæ declarabimus.

Comment. 3. comm. 15.
Aët. loco cit.

In renibus vero conſiſtunt lapides aut parui, aut maiores, & aliquando quidem pauciores, aliquando plures magnitudine,& forma, colore, & aſperitate, & multitudine inter ſe differentes. Ex eorum autem numero rotundi, & leues facile excernuntur non item qui alia quacunque forma præditi ſunt,maxime tamen oblongi, & aſperi difficulter excernuntur, Aëtio teſte.

Curatio.

Pro curatione aër eligatur purus,ac temperatus, ſomnus quoad fieri poteſt conciliandus parum conſueto longior,quies vitanda: eſt enim deſidia valde noxia,deambulationes autem, & exercitia mediocria conueniunt,quæ pro ætatis, habitus, roboriſque ægrotantis ratione corpus exercere valeant.

Victus ratio.

Nam magnæ exercitationes non conueniunt,veluti equitationes,aut armis,aut lucta,aut pancratio certare, aut humum fodere, aut id genus aliud facere, Galeno teſte eodem ſexto de Morbis vulgaribus.

Comment. 1. comm.citato.

Sit aluus ſoluta aſſidue, modo ne inſtet aliud quidpiam,cum nanque hæc probe excernit, vrinæ profluent libere. Ab immodicis animi affectibus caueant, præterquam quòd iraſcantur interdum. Moderatus autem cibus,& bonæ cõcoctiones præcipiantur; ſatietates enim,& cruditates non ſolum exaſperant morbum,ſed etiam (cum non adſit) generant, vt liquet ex eodem Aëtio: etenim non impleri cuiuſque ætatis, & corporis habitus commune documentum eſt,Galeno teſte.

Aët. lib. 11. cap. 6.
Loco citato.

Cibi itaque eligantur,è quibus neque ſatietates, neque cruditates contingant. Cauendum propterea ab his,qui duram ſubſtantiam habent,ac ægre concoquuntur, à caſeo preſertim: nam qui frequentius eo veſcuntur, lapides in renibus eis ſuboriuntur, Galeno auctore vj.de Morbis vulgar.

Comment. 3. comm. 15.

Similiter etiam abſtinendum eſt & ab omnibus acribus,dulcibus, craſſis, tenacibus,ac pinguibus. Quapropter ptiſanam,vel eius cremorem adhibere conuenit, vel gallinarum,ſeu pullorum,ſtarnarum, vel phaſianorum ius,aut in eorum iure panis maceratus tribuatur, & vbi vires requirent contuſa caro gallinarum, ſeu pullorum præbeatur. Vinum autem ſit admodum tenue, & album non valde vetus: dulcia vero, & nigra vina vitanda ſunt, tanquam calculoſis inepta: ſit autem aqua lymphatum puriſſima, & purgata, atque decocta. Et vbi renum hic affectus ſubito inuadat,& qui laborat, cibo nuper refectus ſit, cibique adhuc ſint incocti, aut ſemicocti, aut omnem aliam curationem pro doloris mitigatione, (niſi quidquam impedimento ſit) vomitum prouocare expedit,vt eodem libro de digno. & curat. renum affectorum ſcriptum eſt.

Vomitus.

Nam leuiores quidem à vomitibus euadunt ægrotantes,Hippocr.& Gal. teſtibus præcitato libro vj.de Morbis vulgaribus,quoniam ab acceſſionibus, ſed non ab affectu liberantur,cum cibis vacui ſunt,vt Galenus aſſerit: qua item ratione,ex eiuſdem Galeni ſententia, & alimenti recrementa, quæ in inteſtinis colliguntur, ſub cibi nomine comprehenduntur, confeſtim euacuari debent per idoneos clyſteres,modo nihil obſtet: idque omnibus calculoſis commune eſt, etiam ſi dolores paulatim irruant, & non repente incidant: qui ex furfurum decocto caricarum,fœnugræci,ac ariſtolochiæ parari debent,vt inquit Aëtius: & ſi quidem decenter euacuentur, ſinere, ſi vero non, etiam bis, aut ter infundere, quibus adijcere poteris olei communis ℥. iiij. mellis roſacei ℥. ij. ac ſalis communis parum. Vel ex maluarum, althææ, mercurialis, ac betæ folijs, caricis, ac furfure decoctum paretur pauco ſale addito. Cui adijcias olei communis,anethini, vel chamæmelini ℥. iiij. mellis roſacei ℥.ij.ß. pulpæ caſsiæ nouiter extractæ ℥.j. Et ſi ex his aluus non ſufficienter excreuerit,℥.ß.diacath. aut hieræ picræ ſimplicis,vel ℥. iij. confectionis de dactylis,ſeu electuarij indi adijcias,nec minus & ℥.j.butyri recentis,aut adipis anſerini.

Longe poſt principium.
Comment. 1. comm. 5.
Clyſteres.
Lib. 11. cap. 5.

Ceterum vbi venter ſufficienter excreuerit,quædam infundere oportet,ex eiuſdem Aëtij præcepto, quæ corpuſculorum circa lapidem ſitorum inflammationes lenire, & laxare poſſunt: id ipſum vero oleum anethinum facere poterit adipe gallinaceo recenti in eo eliquato,ſeu anſerino, aut etiam butyro; quæ ſi non adſint etiam fœnugræcum, & althææ radicem oleo decoctam infundemus. Et vbi lapis in renibus adeo fuerit obturatus, vt vehementiſſimos obtulerit dolores, ſi quid aliud non prohibeat, vena cubiti propinquæ manus in corpore ex repletione

Loco citato.

Lib.11.cap.5.
Venæ ſectio.
Comment.1. tex.5.
Diuerſæ ſententiæ de venæ ſectione.
Cõciliantur.

tione affecto ſecanda eſt,ex Aetij teſtimonio. Nanque eis qui ſanguinis multitudinem congregarunt,hæc venæ ſectio commoda exiſtit,vt ipſe inquit, Hippocr. vero lib.vj. de Morbis vulgar. cum opus fuerit,iuuenibus preſertim popliti venam incidere iubet,vbi ſanguis multus, aut craſſus in venis abundet, vt Galenus inquit. Nam (vt ipſe aſſerit) membra ſupra iecur cubiti venæ ſectionem poſtulant,infra vero crurum in poplitibus, videlicet, aut omnino ſaltem iuxta malleolos. Libro autem de renum affectorum digno. ac curat. hæ oppoſitæ ſententiæ conciliantur. Scriptum nanque ibidem eſt, quòd vbi valida fuerit virtus, venam quæ in poplite eſt aperimus, vel quæ ad malleolos; ſin imbecillis, venam, quæ eſt in cubito. Nam ſi virtute debili infra euacuabimus,retentrix facultas,quæ eſt imbecillis non retinebit,ſed vniuerſa in præceps rapietur, & partem aſsiduo defluxu impetet, ſuccis,videlicet, in locum imbecillem perpetuo procumbentibus. Sed cum perpetuo venæ ſectio in Hippocr.& Gal.doctrina virium robur exigat,non video eiſdem imbecillis exiſtentibus cur vena ſecanda ſit etiam ea, quæ in cubito exiſtit. Propterea cum eodem Galen. lib. de Cur. rat. per venæ ſectionem,ſic de ea ſentirem,ac iam dictos auctores conciliarem,ait nanque ambiguum eſſe num renes partibus ſuperioribus, an inferioribus aſcribi debeant,& propterea eis affectis neque perpetuo in cubito ſecta vena,neque etiam in poplite,aut malleolis iuuantur, ſed vbi recens fuerit phlegmone, copiaque ſanguinis affuerit, vena cubiti ſecanda eſt: quibus vero affectio ineſt,quam proprie nephritim nominant,eam quæ in poplite eſt, ſecare expedit, aut certe quæ in malleolis ſunt. Reuulſionis itaque gratia, vbi copia ſanguinis affuerit,& timor ne ex ingenti dolore phlegmone excitetur, Aetius venam cubiti propinquæ manus ſecari iuſsit, vt ex eius verbis patere poterit. Hippocr. vero euacuationis gratia cum reuulſione, ſeu deriuatione, vbi ſanguis multus, aut craſſus in venis abundet, cum eundem ſurſum reuellere promptum non ſit, ſed magis expeditum per inferiores partes euacuare, ſeu per conuenientiorem regionem, qua maxime natura vergit (vt ſui moris eſt) poplitis venam ſecare præcepit è directo,videlicet,affecti renis, cum rectitudinem perpetuo ſeruandam eſſe iuſſerit. Verum quæcunque vena incidatur,multo minus euacuandum eſt, quàm ipſa repletionis copia expoſtulat, neque enim (vt inquit Aetius) futurum ſperamus vt omnino cito è renibus excidat lapis, preſertim ſi magnus exiſtat, Quare ſeruare oportet ſanguinem in eam, quæ cum tempore futura eſt in corpore expenſam.

Propria opinio.
Cap.18.

Medicamentum purgans.

A venæ ſectione, vbi etiam vitioſo humore ægri abundabunt, purgans medicamentum, quod abundanti humori conueniens ſit, præbendum eſt, neque omittendum hoc eſt, niſi aliud quippiam id fieri prohibeat, notiſsimum nanque eſt (vt inquit Galenus eodem ſexto de Morbis vulgaribus) quòd ſi vtroque auxilio homo indigeat, à venæ ſectione incipiendum eſt, quoniam ſi per ſanguinis miſsionem corpus prius vacuatum fuerit, purgans medicamentum exhibitum venas, & arterias, & inanes corporis regiones inuenit non oppletas, quo fit vt abſque vllo impedimento in totum corpus permeet ad attrahendum ſuccos, facilliméque fiat eorum euacuatio per vaſorum ſpatia, & fuſionem, tenuitatemque ſuccorum. Nam ſi vaſa ſanguine repleta ſint, & purgans medicamentum dederis, non poterit propter plenitudinem in corpus differri, vnde fit, vt ſubſtet, & nihil efficiat, aut ſi quidquam facit, male faciat, vt liquet libro de renum affectorum dignotione, ac curatione. Pariter vbi ſanguinis multitudo non affuerit, ſed vitioſi duntaxat humores redundarint, eiſdem purgatio apta eſt, citra venæ ſectionem pro ratione redundantis ſucci. In quem vſum bile redundante, mel roridum, ſeu caſsia fiſtula præbeatur; alijs vero craſsioribus redundantibus ſuccis, vtpote bile atra, vel pituita, prædictis diacatho. aut confectionem de dactylis, & puluerem hieræ ſimplicis adijcere poteris hunc in modum. Pulpæ caſsiæ recipe ℥. j.ß. vel ℥. ij. diacath. ℥. vij. vel confectionis de dactylis ℥. iiij. pulueris hieræ ſimplicis, & pulueris radicis glycyrrhizæ ana ℥. j. fiat bolus: vel parato decocto ex eadem radice glycyrrhizæ, floribus cordialibus, vua paſſa, & ſebeſten, in eo ℥.ij. vel ℥ ij.ß. roridi mellis, & ℥. vj. diacath. vel ℥.iij. confectionis de dactylis diſſoluas.

Loco citato.

Loco citato.

A purgatione quæ medicamenta adhibẽda ſint.

Toto autem corpore expurgato quæ laxare meatus, ac renum corpora mollire valent, medicamenta adhibenda ſunt, fomentis vtens ex decocto foliorum maluarum, foliorum, ac radicum althææ, florum chamęmeli, fœnugræci, ſeminis lini, & radicis graminis in hydreleço, & cum ſpongijs ſepius ſupra affectum renem adhibeas. Ex eiſdem quoque inſeſsiones parari poterunt. At omnium (vt inquit Alexander) optimum eſt balneum,vt quod non ſolum mitiget, ſed etiam curare poſsit: id vero ex dulci aqua fiat, aut ex hydreleço dolore adhuc vehementius infeſtante, & renum regio, ac lumborum inungatur infraſcripto vnguento, quod recipit olei chamęmelini, vel anethini, & amygdalarum dulcium ana ℥. j.ß. adipis anſeris, vel gallinacei,& butyri recentis ana ℥.iij. cerę quod ſatis ſit, fiat vnguentum, interim adijciens oleum quod ex ſcorpionibus paratur, aut ex eodem cum recenti butyro, & oleo amygdalarum dulcium, ac cera, vnguentum fiat. Poſt fomenta vero, inſeſsiones, ac balnea; adhuc cataplaſmata conueniunt. Inter quę hoc primo vtare; farinę tritici recipe, ſeminis lini, & fœnugręci, cuiuſlibet manipu. j. olei anethini, vel chamæmelini, & amygdalarum dulcium ana ℥. j. ß. mellis ℥. ij. reſinæ terebinthinæ ℥. j. radicis althææ contuſæ ℥. iiij. miſceantur arte, & fiat cataplaſma, prius prædictis farinis in modo dicta decoctione decoctis, optimum quoque cataplaſma fiet ex lupinorum farina, hordeacea, ac ſeminis lini in aqua, & oleo decoctis.

In deco

In decoctione autem althææ, ac peucedani radix, ac chamæmelum admiſceatur. Bonum eſt
etiam (vt inquit Aëtius) panem paſſo decoctum circa lumbos,& ventrem imponere, neque ta- Lib.11.cap.5.
men erit abſurdum pectini,ac veſicæ eadem vnguenta,ac cataplaſmata adhibere: & ne quampri-
mum frigeſcant,calefactorio extra ea contegere oportet,id quod commode fieri poteſt per ſac-
cellos ex milio, furfure, ac floribus chamæmeli paratos, ac in latere pauco vino inſperſo calfa-
ctos. Conducunt etiam non parum cucurbitulæ abſque inciſione adhibitæ, quæ ſæpe lapidem
celeriter adeo transferunt, vt ſubitam eius mali leuationem comparare poſſint, lapide nimirum
in locum ampliorem tranſlato ſupra à renibus initium facientes ad inguina per obliquam earun-
dem partium (quas ilia appellant) poſitionem procedentes: quo loco frequenter dolores ince-
dunt propter ſitum meatuum,qui vreteres appellantur: quemadmodum libro de renum affecto Locis citatis.
rum dignotione,ac curatione,& ab Aëtio ſcriptum eſt: quanquam ea,quæ vias dilatant,ac renes
laxant, non immodice adhibere conueniet, nanque emollitio, & laxatio virium robur exoluit,
ſed tantiſper eis vtendum eſt, quantiſper eis lapis in rene hæret. Cucurbitulas item iam dictas, Quo tempore vrinam cié tia, ac ea quæ lapidem com minuunt exhi benda ſunt.
vbi dolores vehementius infeſtant,adhibere non conuenit, ſed ipſis aliquantulum lenitis, & in-
flammatione non impediente, ex eiuſdem Aëtij ſententia, quo etiam tempore ea quæ vrinam
cient,ac lapidem frangunt,exhibere tempeſtiuum eſt. Etenim transmoto lapide,& ex ſede agi-
tato dolores quieſcunt, vt ipſemet teſtatur Aëtius. Quæ vero calculoſis auxiliantur, vnica fa- Cap. 1.
cultate indigent quæ ſecare, & abſtergere cum manifeſta caliditate poteſt, Galeno teſte x. de
compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Talia autem ſunt omnia ferè amara, vt ipſe
inquit. A valde tamen calidis,ac diureticis omnino abſtinendum eſt,preſertim à longo eorum
vſu. Nam effectricem calculorum cauſam adaugent dum renes intemperatos, igneoſque per
caliditatem reddunt, vt prompte alios aſſare calculos poſſint, licet factos comminuant, Ale-
xandro teſte. Admodum itaque calida,ac acria medicamenta ſtudioſe vitari debent, vnde cal-
culoſis quæ valde calfaciant dari nullo modo conuenit,vt liquet vj.de ſanitate tuenda. Quòd ſi Cap.11.
neceſſitas te cogat eiſdem vti,ſemel,aut bis eis vtare,& demum deſiſtere ab eis debes ex eiuſdem
Alexandri teſtimonio. Qua de re extenuantibus, ac incidentibus citra magnum calorem vten-
dum eſt, ſed quæ tepidam (vt ita dixerim) facultatem habeant. Hæc etenim paulatim citra no-
xam lapidem comminuunt, nec eum duriorem reddunt. Sed hæſitaret forte aliquis, ſi curatio Dubium.
quælibet per ſuum contrarium efficitur, quomodo lapidem poſſint comminuere quæ tepidam
facultatem habent, cum à calore fuerit genitus? Cui reſpondebimus nos, quòd cum calculus Solutio.
ab intemperie, & valido calore ſit factus, ob id merito exhibemus quæ tepidam facultatem ob-
tinent, vt quæ contraria his ſint, à quibus lapis eſt effectus, ſi quidem tepida ceu minus calida
ſunt valde calidis contraria, vt liquet eodem libro de Renum affectorum dignotione atque cu-
ratione. Hæc itaque medicamenta,quæ minimum caloris poſſident, calloſas ſeu tophaceas con In medio.
ſiſtentias incidere ſunt idonea,Galeno auctore v.de ſimpl.medic.facult.veluti ſunt radices regio- Cap.12.
rum aſparagorum,& rubi, & betonica, & polium, ac acetum ſcillinum, & vitrum combuſtum
& quæ eius generis ſunt, eodem teſte. Præter hæc autem à Paulo graminis radix, adiantum,
althææ ſemen,ſpongiarum calculi,cicer nigrum,ſeu eius ius,phu, meon, aſaron, carpeſinon, &
ſaxiphragia commendantur. Sion vero,& ſcolyini radix,atque eryſimon eſu,& potu proſunt,
vt idem Paulus teſtatur. Alexan. vero cardui decoctum cum apio, ſeu etiam decoctum radicis
quinquefolij cum oxymelite tanquam valde efficax commendat, in vicem autem quinquefo-
lij eryngij decoctum, aut eryſimi præbet. Similiter & radices graminis, & plantaginis radix,
& folia, atque ſemen, ius cicerum, viticis ſemen, & amygdala ab eodem commendantur. Præ-
ter hæc etiam peucedani radix, atque ipſa radicula, paliuri ſemen, & tribuli decoctum, radix
cyperi althææ ſemen, & radix, rumicis domeſtici radix, & vermes terreni cocti approbantur,
quorum ſingula partim decocta,partim tenuiſſime trita præbeto bibenda,vt ipſe refert. Vbi ve-
ro hæc non ſuffecerint,ad valentiora medicamenta tranſire oportet,quæ(vt Aetius fatetur) com
munia etiam ſunt & calculoſæ veſicæ remedia,inter quæ ſunt præcipua lapis iudaicus,cicadæ ſic
cæ ſine pennis ac pedibus contuſæ,ac hircinus ſanguis inarefactus,qui præexiſtentes lapides ſol-
uit, atque ita per lotium excerni eos facit, vt etiam alij amplius non gignantur, præterea dolo-
rem ſedat,Aetio auctore. Quomodo autem is parari debeat,ab eodem auctore cap.xij. libri xj.
ſcriptum eſt. Accedunt adhæc alia, quæ à tota ſubſtantia magnopere conducere videntur, in-
ter quæ paſſerculus quidam inter ſepes & murum victum quæritans troglodytes appellatus ab
Aetio,& Paulo conſcribitur,cuius deſcriptio ab eodem Paulo cap.xlv.libri iij.& Aetio cap.xj.li-
bri xj.ſcripta eſt. Hic ſale conditus,& in cibo crudus acceptus,morbum perfecte ſanat, in poſte
rumque generari prohibet. Conditur autem,ac diuerſis modis præparatur, quemadmodum ab
eiſdem auctoribus in præcitatis locis ſcriptum eſt. Aetius item hoc etiam medicamentum,tan- Loco citato.
quam efficaciſſimum ſcriptum reliquit. Leporis pellem in ollulam conijce, & in furnum de-
mitte: atque vbi vſta fuerit,vt probe conteri poſſit,acceptam tere, & ex ipſa cochlearium vnum
cum vino ieiunis in ſolij aquæ calidæ inſcenſu præbe: aſplenij quoque decoctnm (quod vulgus
ceterach nominat) cum oxymelite non parum confert,nam & ipſum lapides frangit,Galeno te- Cap. de aſpleno.
ſte vj.de ſimplicium medicamentorum facultatib. Vltimo loco noſtrum,quo vtimur,puluerem
conſcri

conſcribere libuit, quo perpetuo vſus ſum, & præter id, quod nullam noxam affert, mirifice lapidem comminuit; recipit autem ſeminis althææ, & violarum albarum, ſingulorum grana v. lithoſpermatis, & radicis glycyrrhizæ ana ℈. ß. lapidis iudaici, & ſpongiæ, cuiuſlibet grana tria, pulueris oſsium dactylorum, ceraſorum, & meſpilorum ana ℈. ſeminum melonum ℥. iiij. fiat puluis, cuius ℥. j. pro qualibet vice cum ℥. ij. vini albi aquoſi aut oxymelitis, aut iij. decocti aſplenij in aqua parati, ac exiguo aceto addito tribuatur. Interim vero corporibus, preſertim natura frigidioribus, ſeminis apij, aſparagorum, cinnamomi, ac ſaxifragię, cuiuſlibet gra. vij. adijcere poteris. Vbi vero doloris vehementia, ac vigiliæ infeſtauerint, & magnum vitæ immineat periculum, viribus preſertim conſentientibus cum his quę torporem inducunt, ſuccurrendum erit, ex Pauli, & Aëtij ſententia, præbeaturque Philonis medicamenti, aut theriacę nouellæ ℥. j. cum ℥. ij. vini albi aquoſi.

Præſeruatione alij renaſcantur calculi. Cap. 11.

Vt vero poſt exactum lapidem, alij non renaſcantur, ſi obeſa fuerint corpora, audacter exquiſite extenuans victus præcipiendus erit. Vbi autem calidiora fuerint corpora, atque gracilia, neque extenuantem victum, nec medicamenta, quę extenuare poſſunt, requirunt, cum ea gracili corpori ſint inimiciſsima, ſed mediam eſſe conuenit inter extenuantem, impingentemque victus eorum rationem, Gal. auctore vj. de Sanit. tuen. & Aëtio cap. xv. lib. xj. Scopus nanque eſt, ne craſſior, aut frigidior materia, quæ ad calculorum generationem idonea eſt, congregetur, ſed contra ſtudendum eſt, vt bonam temperiem conciliemus, & extenuantibus citra magnum calorem vtamur, vt inquit Alex. Qua de re in temperatis locis degant, in quibus anni tempora, & horæ nimio feruore non infeſtent, frigora tamen magis, quàm æſtus cauenda, aſſumantur etiam ocioſæ deambulationes, & exercitia moderata: etenim ſegnities, & ocium eis nocent. Ceterum ventrem ſemper probè laxum habere oportet: ſomno vtantur moderato, neque culcitris indormiant ex anſerum plumis confectis: hæ ſiquidem renes valde calefaciunt, eodem Alex. auctore. Caueant cibos ſubſtantiæ duræ, & qui ægre manducatione atteruntur; item eos, qui multam ſubſtantiam habent, plurimumque nutriunt, & qui aceruatim digeruntur, antequam perfecte coquantur, & qui grauis ſunt qualitatis, ſeu difficulter commutantur, ac ſupernatant, & ægre per aluum ſubeunt, & inflant, item eos, qui meatus obſtruunt, aut aliàs diutius corporibus inſident, ex Aetij ſententia. Sit autem cibus boni ſucci, & moderatus (vt inquit Paulus) rarusque leguminum omnis generis, frumentaceorumque vſus. A caſeo, & lacte, & quę ex ipſis præparantur, caueant: nam omne lac, præter aſininum, eis incommodum exiſtit: propterea quod ceteris omnibus eſt tenuius, aſininum, ideo confert ex eiuſdem Galeni & Aëtij ſententia: præ omnibus vero ſatietatem vitare oportet. Vino vtantur tenui vrinam ciente, non valde veteri. Nam dulcia vina calculoſis ſunt nociua, ſimiliter, & nigra, & ſummatim omnia quæ craſſi ſunt ſucci, ac nimis calida, ſeu acria nocent. Omnibus vero confert calculoſis, vt à cœna ſæpe vomant: ſimiliter ante omnem cibum bibere aquam tepidam. Nihil etenim renes adeo recrementis vacuos, temperatoſque reddit, vt non amplius calculos procreare poſsint, nam temporis ſpatio, igneus ipſorum calor à tempore aquæ extinguitur. Quare probè faciunt qui bibunt etiam in medio cibi aquam, aut vinum refrigeratum, aut roſaceum, aut violatum, vt idem Alex. inquit. Paulus vero à balneo ieiuno ante vinum, aquam temperatam potandam exhibet, tanquam omnium præſentiſsimum remedium ad calculos arcendos. Similiter etiam vbi inter prandendum frigidam ſuperbiberit, approbat: oxymel quoque cum quodam ſimpliciore vrinam ciente, veluti adianto, apio, graminiſque decocto commendat. Alexander vero paluſtris aſparagi decoctum, eryngij, & quinque folij herbę approbat, pariter (vt diximus) & plantaginis, tum radicem, tum vero folia, & ſemen, ac cicerum ius. Vbi autem ſanguis abundare videatur, curioſe inſpicienda eſt temporis opportunitas, vt venam ſecemus, ex Aëtii, & Pauli teſtimonio, fiat autem ea è cubiti vena interna, nec multa ſanguinis copia vice vna educatur, ſed potius vbi oportet, eandem iterare expedit. Quòd ſi vitioſorum humorum copiam perſentiſcant, purgationibus conuenientibus vti oportet, ex ſententia eorundem auctorum, pro ratione redundantis ſucci, quemadmodum ſupra meminimus. Per interualla quoque ea bibant, quæ vrinam ciere poſſunt, tam ſimplicia, quàm compoſita, quorum etiam ſupra mentionem fecimus: inter quæ eſt acori, graminis, nardi, calami aromatici, aſari, dauci, oreoſelini, hyperici, & roriſmarini decoctum: ex his ſingula, eiſque ſimilia, tum per ſe, tum inuicem permixta præbeto: nam vrinam manifeſte mouent, vt inquit Aetius. Ex pro cibis vtantur paſtinaca valde cocta, fœniculo, ſio, carduo, pulegio, atque calamintha. Ab eodem quoque naturalium aquarum vſus (verum non ſæpe) tanquam conuenientiſsimus commendatur. Similiter ſi per plures dies radicis eryngij decoctum, aut triſſaginis, dictamni, ſeu radicis tribuli bibant. Semel item in hebdomada mirifice confert, aut bis in menſe præbere ℥. j. prædictæ pellis leporis, vt ſupra præparatæ cum aſplenij decocto, ſeu cicerum iure, vel pauco vino albo, & tenui, aut tantundem nuper ſcripti noſtri pulueris ſimiliter præbeto.

Περὶ φλεγμονῆς τῶν νεφρῶν. *Id eſt, De inflammatione renum.* Cap. XCV.

HAVD ſecus, quàm ceteras corporis partes ex copia influentis ſanguinis & renes ipſos inflammatione tentari contingit, preſertim vbi in carnoſam eorum partem confluat. Dignoſces autem quòd renes afficiuntur, ex dolore cum poſitu, qui circa primam dorſi vertebram paululum ſupra ſpurias coſtas (preſertim ſi dexter ren fuerit affectus) aderit, diſtenditurque dolor ſurſum vſque ad hepar, & deorſum vſque ad veſicam, & pudendum, lumboſque, & coxendices, pectinem, ac femora. Conſequitur, & ſtupor propinqui cruris, dextri inquam, Aetio auctore cap. xvj. lib. xj. At ſi ſiniſter ren fuerit affectus, circa eaſdem regiones dolor aderit, parte ſiniſtra, ſiniſtrique cruris conſequetur ſtupor. Quòd ſi ambo afficiantur, circa ambas partes percipietur dolor, amborumque crurum ſtupor conſequetur. Ex nonnullis etiam alijs indicijs idem inueſtigari poſſet, niſi eſſet, quod eadem qualitatem quoque affectus indicant, inflammationem inquam. Et propterea pro eius notitia eadem dinumerabimus. Quis vero affectus præter naturam ſit inflammatio, non ſemel duntaxat in præcedentibus dictum eſt. Indicant vero eam, ex Pauli teſtimonio, ardor, ac dolor cum grauitate, febricula, mentis alienatio, vomitio bilis ſyncerae, & vrinæ reddendæ difficultas: addit Aetius quòd neque recta erigi poſſunt ægrotantes, neque pedibus ingredi, & ſiue ſternutatio, ſiue aliqua alia concuſſio irruat, vehementi dolore lancinantur, frigent eorum extrema, & magis ſuræ, ac pedes, adeſt vrinæ emittendæ difficultas, minguntque aſſidue, ac laborioſe, in principio quidem tenuia, & aquoſa, in quibus nihil ſubſidet. Inflammatione vero in peius proficiente, rubicundiora, deinde etiam craſſa, & mucoſa, adſuntque febres vehementes. Quòd ſi adhuc amplius inflammatio augeſcat, hæc omnia fiunt vehementiora, acceditque his nauſea, morſus ſtomachi, & vomitus bilis, & quidam vſque ad animi deliquium anguntur, & exſudant. Siſtitur ipſis venter adeo, vt inflentur, & aſſidue ructus emittant. Sequitur faſtidium vehemens, & quibuſdam continuæ fiunt exacerbationes, quibuſdam vero per interualla. In vniuerſum autem (vt eidem Aetio viſum eſt) ventris egeſtio, & vrinæ multa excretio dolores ipſos præcedunt, teſtaturque accedere ægris dolorem pulſatilem retro, iuxta primam dorſi vertebram. Id quod pugnare videtur Paulo, qui dixit dolorem cum grauitate adeſſe, pariter & Gal. ij. de Locis aff. vbi aſſeruit grauem dolorem, nedum proprium hepati eſſe, ſed ſpleni quoque, ac renibus inflammatis communem. Atqui dicere poſſumus Gal. ac Paulum de inflammatione quatenus inflammatio eſt, ortaque in carnoſa renum parte verba feciſſe, Aetium vero de magna inflammatione, magiſque in ceteris renum partibus vrgente: quod etiam confirmauit Galen. comment. Aphor. v. lib. vj. cum dixit. Quòd ſi renum pars carnoſa patiatur inflammationem, dolor eſt grauis, alijs vero partibus, quæ ſunt in rene, patientibus, velut eſt tunica, quæ renes obtegit, venter eorum interior, arteriæ, & venæ, quæ ad hunc terminantur, ac etiam productiones vaſorum vrinariorum dolor ſentitur acutus, & eodem etiam ij. de Locis aff. cum dixit. Pulſum cum dolore factum ſequi inflammatorios affectus notatu dignos, & cum maiores fuerint, idque ſemper in ipſis arterijs, atque in continentibus ipſas partibus, quas & ob anguſtiam premunt, & cum attolluntur veluti percutiunt, modo pars affecta ſentire nata ſit: inſeruntur itaque ad renes arteriæ, eædemque magnæ, vt ex anatome liquet, neque renes ſenſus expertes ſunt, propter neruum ad eos diſtributum, preſertim ad eorum membranam, ac externam ſuperficiem. Qua de re fit, vt cum ingens fuerit in eiſdem partibus orta inflammatio, affectis, aut preſſis iam dictis arteriis, & veluti inflammatos renes percutientibus, pulſatilis quoque dolor ſentiatur, qua etiam ratione Aetius febres vehementes in eiuſmodi inflammationibus adeſſe teſtatur notatu dignis, ac in peius proficientibus iam dictis inflammationibus. Paulus vero febriculam, cum exigua, & circa initia fuerit inflammatio. Si autem ad ſuppurationem renum inflammationes vertantur, cuncta prædicta ſymptomata, ac acceſſiones extenduntur, & febres cum horrore irruent, atque id maxime circa veſperam, eruntque inordinatæ, & dolores cum horrore interpellato ac vario infeſtare videntur, vt liquet ex Galen. vj. de Locis affectis. Nam dum pus gignitur, dolores, ac febres magis eueniunt, vt inquit Hippocr. Aphoriſ. xlvij. libri ij. Tumor item circa ilia quodammodo apparebit, & vehementis caloris ſenſus ægrotos circa renes affligit, minguntque ruffa, & pura (vt cap. xviij. eiuſdem libri inquit Aetius) Quòd ſi in ſanam partem inclinat æger ex affecta, grauitatem magnam magis ſe ſentire dicit, quàm antea quàm inflammatio in abſceſſum perueniſſet, Alexand. teſte cap. v. libri ix. Nam circa renem dolentem veluti ſuſpenſi cuiuſdam ponderis ſenſum percipiet vt ait Gal. vj. de Locis affectis. Perfecta autem ſuppuratione, & febrium, & dolorum acceſſiones minores contingent, & grauitatis ſenſus magis circa affectum renem infeſtabit, ac tempore rupturæ magis exacerbantur, ad quam etiam cum ipſis vrinis puris excretio conſequitur, & nonnulla alia, de quibus ſequenti cap. verba faciemus. Ceterum ob plurimas cauſas renes inflammari contingit, vt liquet ex eodem Aetio, nam plagæ, & attritiones, pharmacorum potiones, & humores corrupti inflammationem generant, & preſertim equitationes continuæ, & vehementes, vt ipſe inquit: quorum notitia facile haberi poterit. Verum in eiſdem inflammationibus ſi vrinæ prodeant

Signa renum affectorum.

Lib. 3. cap. 45.

Inflammationis renum ſigna.

Cap. 8.

Cap. 3.

Si ad ſuppuratione vergat inflammatio, ſigna.

Cap. 2.

Loco citato.

Cauſæ.

Prognoſtica.

multæ,

multæ,& craſſæ,in quibus bonum eſt,quod ſubſidet, quoniam ipſæ maxime iudicant, ac ſecer-
nunt morbum, propterea quod inflammationis concoctionem indicant, bonum portendunt,
quemadmodum,ſi vrinæ aquoſæ, puræ, ac perlucentes prodeant, ægre morbum ſecerni indi-
cabunt, eodem Aëtio teſte. Conferunt etiam renum paſſionibus hæmorrhoides ſuperuenien-
tes, vtpote, quæ velut fæcem ſanguinis vacuare ſunt natæ, ex Hippoc.& Gal. ſententia Aphor.
Victus ratio. xj.lib.vj. Victus ratio pro inflammationis renum curatione ſimilis inſtituenda erit ferè ei,quam
in inflammatione iocinoris præcepimus, niſi quod (vt inquit Aetius) licet à primo die à cibo
abſtinere debeant, non tamen in multos dies inediam extendere oportet: etenim vrinæ purio-
res, & acriores per inediam redditæ (vt ipſe inquit) vehementiſsimos morſus infligunt. Qua-
propter in principio ſorbitionibus tenuibus morſus lenientibus ægros nutrire oportet, veluti eſt
ptiſanæ ſuccus, & aquæ calidæ potus. In cuius vicem aqua hordei, ſeu ea in qua coriandro-
rum præparatorum ſemina fuerint decocta, vti poterunt. Vitent autem aquam mulſam in
principio, prius quàm concoctæ fuerint inflammationes, ac vſum eorum quę vrinam ciunt:
oblędunt enim mordaces humores inflammatis partibus inducendo, eodem Aetio auctore.
Nam vbi in veſica, vel renibus phlegmone eſt cœpta, medicamenta quæ vrinas prouocant, bi-
benda haudquaquam danda ſunt. Sed ad partes quę maxime longinquæ ſunt, ſemper reuul-
ſio facienda erit, ex Galeni decreto xiij. Method. medend. extimata tamen tum phlegmones
magnitudine, tum corporis totius ſtatu. Quapropter ſanguis detrahendus ſtatim eſt, preſer-
tim vbi maiori acumine renes affligantur,& vehementior exurgat dolor, ex Pauli, & Aetii ſen-
tentia, vel omnibus ſuccis ex ęquo redundantibus, ſeu ipſo ſanguine exuperante, vt inquit
Alexand. At quę vena ſecanda ſit, non admodum liquet. Nam Aetius venam cubiti ſecare
Cap.11. iuſſit, Galen. vero xiij. Method. meden. renibus, veſica, pudendo, & vtero phlegmone labo-
Venæ ſectio. rantibus, eas quę in cruribus ſunt ſitę, venas eſſe ſecanda pręcepit, potiſsimum quę circa popli-
tem ſunt,ſin minus, eas quę iuxta malleolum; perpetuo autem, quę è directo ſunt poſitę,quam-
uis in eodem libro paulò ante dictam ſententiam, ad partes maxime longinquas reuulſionem
fieri in iam dictis inflammationibus iuſſerit: ambę tamen ſententię verę ſunt. Nam vbi reuel-
lere duntaxat opus ſit,in contrarium ac maxime longinquas partes perficienda erit, & propterea
venam cubiti,eamque internam ſecare conuenit. Si vero vacuare ſimul cum deriuatione inten-
13. Meth. lo- dat medicus, crurum venę, quę è directo ſunt ſitę affecto reni, ſecandę ſunt. Nam (vt ipſe in-
co citato. quit) ſtatim prima vacuationis diuerſitas pro particularum diuerſitate variatur; & propterea vn-
de, aut quomodo vacuatio ſit facienda ęger ipſe docet locus. Hinc cum eodem Galeno con-
cludamus quod vbi recens fuerit phlegmone, copiaque ſanguinis affuerit, reuulſionis potiſsi-
mum gratia ex cubito vena ſecanda eſt. At ſi nec recens fuerit, nec ſanguinis multitudo adſit,
euacuandi preſertim cauſa, eam ſecare expedit quę in poplite eſt, aut quę in malleolis, quem-
Cap.18. admodum idem Galenus libro de Cur. ratio. per venę ſectionem ſcriptum reliquit. Vel ſi ma-
uis primo eam,quę in cubito eſt pro reuulſione ſecabis, deinceps (ſi opus fuerit) eam quę in mal
leolis pro euacuatione rectitudine ſeruata, nam & Aetius quoque repetitam ſanguinis detra-
ctionem commendauit. Verum priuſquam ad venę ſectionem deuenias, clyſteres adhibendi
ſunt ex maluę decocto, aut ſemine lini, & fœnugręci cum oleo, & melle, aut ex ptiſanę ſucco
Clyſteres. cum oleo,& melle,ex eiuſdem Aetij ſententia. Ceterum copia non multa infundenda eſt,ne re-
pleta inteſtina comprimant renes: & vbi ſtercora prodierint,oleum anethinum cum butyro qui
buſdam adipibus in his eliquatis, anſerino, videlicet, aut gallinaceo, inijciantur, vt ipſe inquit:
aut ex maluarum,betę,ac violarum foliis,& hordeo decoctum paretur,cuius recipe lib.j.aut lib.j.
ß. & adde olei violacei ℥. iiii. aut chamęmelini, vel anethini ℥. iii. mellis roſacei ℥. ii. ſalis com-
munis parum, caſſię tractę, aut pulpę caſſię fiſtulę ℥. j. butyri recentis,& adipis anſeris, ſeu gla-
linacei, cuiuslibet ℥.iiii. vel ℥.ß. miſceantur,& fiat clyſter. Interim (ſi videbitur) addere pote-
ris ℥.ß. vel ℥.iiii. diacath. Ceterum ſi vitioſus quiſpiam humor, preſertim acris, & knbilioſus cum
ſanguine redundarit, à venę ſectione purgationem adhibere conuenit, quę humorem prępol-
Purgatio. lentem educere poſſit. Verum exhibenda nequaquam erit priuſquam humorem contempe-
raueris, ac ſolutu facilem paraueris, aut ſi craſſus fuerit, ipſum extenuaueris, ex Alexan. teſti-
monio, potiſsimum vbi virtus vitioſum humorem euincere, ac ſuperare nequeat. Et propterea
inter initia humoribus exiſtentibus crudis, & inflammatione ipſa ferueſcente,nequaquam pur-
gans medicamentum exhibendum eſt, vt liquet ex eodem Alexan. id quod etiam annuere vi-
detur Aetius cum dixit,neque etiam purgatiuum pharmacum exhibendum, veluti quidam con-
ſueuerunt: quanquam & idem Aetius vehementiora medicamenta purgantia vitauerit. Nos
vero nec eadem, humore etiam contemperato, concocto, ac pręparato etiam poſt initia pro-
bamus, ſed ea duntaxat, quę vim habent redundantem humorem leniendo expurgare, veluti
tamarindi, caſsia fiſtula, mel aereum, ſaccharum violaceum, ſyrup. ex pluribus infuſionibus
roſarum, aut violarum, & interim diacath. Hiſce itaque vti poteris medicamentis purgantibus
ſeparatim, aut quibuſdam eorum ſimul permixtis, vbi vitioſi in corpore redundarint ſucci, eis
prius concoctis, ac pręparatis, vt dictum eſt. Nam conquieſcere oportet in renum morbis, cu-
bare molliter, ſoluere aluum, ſi aliter non reſpondet, etiam ducere, vt inquit Celſus capite x.
lib.iiij.

Topica.

lib.iiij. Quòd ſi poſt dicta auxilia adhuc inflammatio inualuerit, extrinſecus etiam inter initia feruente adhuc inflammatione refrigerantia admouere conuenit, potiſſimum vbi bilioſus fuerit ſanguis, qui inflammationem excitauit, reneſque ardorem igneum ſentiant, veluti eſt oleum roſaceum, & ipſum omphacinum, ſeu melinum pauco aceto addito, & ſucco polygoni, aut portulacæ. Aut ex oleo roſaceo, vel melino luteis ouorum, polygoni ſucco, aceto pauco & cera ceratum fiat, & ſupra renes accommodetur, ex Pauli ſententia. Alex. vero ex roſaceo, pauco aceto, ſucco polygoni, aut portulacæ, & cera ceratum fieri iuſſit, quo nullum reperitur efficacius, vt ipſe inquit. In incremento autem ipſius inflammationis aliquod prædictis medicamentis admiſcendum eſt, quod digerendi, ac diſcutiendi vim habeat, veluti eſt chamæmelum, & eius oleum, fœnugræcum, ſemen lini, ſertula campana, & althæa, ac nonnulli etiam recentes adipes, vt gallinaceus, & anſerinus: declinatione autem facta, ea quæ plus diſcutiunt miſcenda ſunt, veluti eſt chamæpitys, polium, abrotonum, triſſago, aſarum, flos iunci odorati, & reliqua huiuſmodi, & ad cataplaſmata procedendum, quæ ex farina fœnugræci, & ſeminis lini fiant, hordeacea, ac fabacea, radicibus, ac foliis althææ in iure chamæmeli decoctis, additoque oleo chamæmelino, ſeu anethino, & chamæpitys, ſeu triſſaginis, vel alterius ex prædictis pharmacis parum, cum aqua mulſa, ſeu cum ſapa, potiſſimum vbi etiam craſſior videbitur eſſe, quæ derelicta eſt, materia. Hoc etiam tempore confert fotibus per ſpongias vti ex decocto chamæmeli, ſeminis lini, anethi, ac althææ foliis, & radicibus, pauculo calamo aromatico, ac flore iunci odorati addito, ac pauco etiam aceto. Nec minus & calefacientibus balneis tuto vtare, eiſdem quoque in incremento inflammationis, ac ſummo vigore tuto vti poteris, vbi quæ inflammationem parit materia, craſſior fuerit, quanquam ne id prætereundum eſt, ex Alex. & Pauli auctoritate, quod admodum calida vitanda ſunt, ne materia, quæ in parte inflammata continetur, in pus conuertatur. Item quę impendio refrigerant non minus vitare oportet, ex eorundem ſententia, ne quamprimum renes inflammati indurentur, potiſſimum cum ipſi ſuapte natura facile ſcirrhis deprehendantur, tum propter eorum ſubſtantię qualitatem, tum etiam propter excrementorum naturam, quę per ipſos dilabuntur, vt liquet xiij. Meth. med. At vbi perfecte concoctę fuerint inflammationes, & quieuerint dolores, tunc etiam per vrinam cientia purgandum. Quapropter tribuenda ſunt, acorum, phu, petroſelinum, gramen, caſia, chamępitys, & polium, ex Aetij decreto. Horum vnumquodque (vt ipſe inquit) ex aqua coquendum eſt, & cum vino, & melle bibendum, in cibiſque tribuenda ſunt fœniculum, apium, daucus, paſtinacę probe percoctę, crithma, ſcandix, & gingidium. Verum ſi inflammatio ad puris permutationem vertatur, quàm celerrime adiuuare oportet tum ſuppurationem, tum puris eruptionem, ex eiuſdem Aetij doctrina. In quem vſum conferunt ſpongię fotus gratia admotę, aſſidue imbutę aqua, & oleo: aut eędem decocto imbuantur foliorum, & radicum althęę, chamæmeli, fœnugręci, & ſeminis lini, & ſępius (vt ſupra) calidę admoueantur. Eundem vſum prębebit cataplaſma ex farina hordeacea cum ficuum & althęę ex aqua mulſa decocto. Bonum quoque eſt ipſas ficus admiſcere tritas, & abſynthij comam contuſam, vel ex eadem farina hordeacea, & erui oleo, & reſina terebinthina cum melle, & ficubus pinguibus cataplaſma fiat. Interim addere poteris cardamomi, vel columbę ſtercoris parum, vt Paulo viſum eſt. Et vbi maligna fuerit inflammatio ex putreſcentibus humoribus orta, quos ex febrium acrimonia cognoſces, etiam roſę in cataplaſmata commiſcendę, myrtique baccę, & erui, ac lentis farinę: hęc etenim humorum putrefactioni reſiſtunt. vt eidem Aetio placuit. Genite vero pure, ipſius eruptio procuranda erit, in quem vſum ea, quę vrinam ducunt in potu exhibeantur, veluti cucumeris ſemen decorticatum ex aqua mulſa, palmulis in ipſa in coctis: danda etiam iris eſt cum melle deſpumato delingenda, eodem Aetio teſte, aut fœniculum, glycyrrhizę, iridiſque radicem in aqua mulſa decoquito, ac exhibeto, vel etiam chamępityos, fœniculi, pulegij, vel origani, & aliorum ſimilium decoctum in potu prębeto, remorantem quoque rupturam iuuant cuminum cum paſſo, & ruta cum vino mulſo (vt idem fatetur Aetius) At quę prębenda ſint poſt abſceſſus rupturam pro puris repurgatione, ac quomodo id dignoſcendum ſit, ſeq. cap. docebimus.

Cap. 16.

Vrinam cientia quo tpe exhibēda ſint.

Puris generationi quando opitulandum ſit, & cū q̄bus

Quæ tribuenda ſint pro abſceſſus ruptura.

περὶ ἑλκώσεως τῶν νεφρῶν. *Id eſt, De exulceratione renum.*

Caput XCVI.

QVONIAM non ſolum poſt abſceſſus rupturam contingit renes ipſos exulcerari, ſed ab aliis quibuſdam cauſis, vt dicemus, propterea de hac exulceratione verba facere intendimus. Appellant autem gręci affectum hunc quandoque ἕλκος, interim ἕλκωσιν, latine vero vlcus, & exulceratio dicitur. Nihil autem aliud eſt, quàm continui ſolutio in carnoſa ſubſtantia contingens, nam ſi in aliis partibus eueniat, cum in omnibus incidere poſſit, diuerſa quoque nomina ſortitur, vt liquet iiij. & vj. Meth. med. Qua de re renum exulcerationem appellabimus eorundem ſolutam continuitatem. Ex dolore vero cum grauitate circa lumbos, ſi ambo affecti fuerint, conijcies, eos affectos eſſe; & alter, ſi dexter, in dextra parte, ſi ſiniſter, in ſiniſtra dolor ſentietur. Sunt vero nonnulla alia ſigna, ex quibus renes

4. Meth. c. 1.
6. Meth. c. 1.
Quid intelligendum ſit p renum exulcerationem.

Signa renum affectorum. bus renes exulcerati dignoſcuntur, quæ cum ſimul, & affectum, & ſedem affectam indicent, propterea nos in eiuſdem affectus dignotione cuncta dinumerabimus. Eſt porrò affectus hic ſub eo morbo, qui communis à Gal. appellatur, contentus, ſolutio continui dictus, & proprie in carnoſa parte, hoc eſt renum parenchymate eueniens: quo fit, vt præter lumborum dolorem cum grauitate ſine impedimento vrinam reddant, cui pus mixtum reperitur carnoſis particulis innatantibus (Paulo auctore) Gal. autem vj. de Locis aff. ſcriptum reliquit perſeuerantis vlceris notas (ex abſceſſu potiſſimum orti) ex vrina haud obſcure deprehendi: adde quod laborans creberrime in affecto rene dolorem ſentit, atque interdum cum vrina exiguum pus, veluti ab vlcere excernitur, ſimiliter ramentum nonnunquam cum vrina expelli videtur, per partes quaſdam ipſius vrinæ inæqualiter diſperſum, mediam conditionem ſeruans in eius commixtione pus ipſum, ac interim ſanguis quoque cum vrina excernitur, qui eroſi iam vlceris indicium eſt. Nam ſi ſanguinem, aut pus mingat pluribus, videlicet, diebus, ac menſibus, aut renum, aut veſicæ exulcerationem ſignificat, Hippoc. & Gal. auctoribus Aphor. lxxv. lib. iiij. In qua vero earum partium euenerit, dolor diſtinguit, qui in differentibus accidit locis, & ea quæ cum vrinis excernuntur, adeo vt ſi velut carunculæ paruæ cum vrina craſſa vna exeant, proprie renum exulcerationem ſignificabunt, vt lxxvj. Aphor. iiij. lib. ab Hippoc. & Gal. decretum eſt, etenim vocatum quidem ramentum vlceris, eſſentiæ vero proprietas affectæ partis proprium indicium eſt, eodem Gal. auctore vj. de Locis aff. Ceterum ſi diſrupto abſceſſui exulceratio ſuccedat, carunculæ paruæ oblongæ cum vrina excernuntur, & ſi maligna fuerint vlcera, humores fœtidi, liuidi, & mucoſi. Si vero benigna fuerint, etiam pus ipſum album, & æquale, & leue abſque odore graui, & paucum reperietur, vt inquit Aëtius, præceſſeruntque alia præcedentis abſceſſus indicia, velut præcedenti cap. adnotauimus; quemadmodum ſi diſrupto, vel exeſo vaſe aliquo renum exulceratio conſequatur, eiuſdem ruptionis, ſeu exeſionis ſigna præcedent, quæ cap. de profluuio ſanguinis renum fuſius demonſtrauimus. Nec minus & lapidis ſigna præcedent, ſi ex eo pererodente exulceratio contingat. At ſi propterea quod acres, & mordentes ſucci vrinæ permixti per renes pertranſeunt, ijdem exulcerentur, eorundem acrium, ac mordacium ſuccorum inditia redundantium aderunt, quæ nedum ex vrinis percipi poterunt, ſed ex temperamento, ætate, habitu, anni tempore, præcedentique victus ratione, ac reliquis, nullumque aderit indicium rupti, ſeu eroſi vaſis, nec ruptionis abſceſſus, aut lapidis. Ex his etenim quatuor cauſis internis renum exulceratio oritur, vt liquet ex Pauli teſtimonio. Poteſt inſuper quandoque ex externarum cauſarum aliqua excitari, vt ex aſſumptione alicuius medicamenti vim habentis renes erodendi, ac exulcerandi, aut ex illato vulnere. Id quod ex infirmi, ſeu aſtantium loquela prompte conijcies. Exacto autem ſtudio laborandum eſt, vt renum vlcus cicatrice inducatur, quod niſi illico contingerit, difficiliorem reddet curationem, Gal. auctoritate vj. de Locis affectis, quamuis minoris malitiæ ſint renum, quàm veſicæ vlcera: quoniam carnoſæ partes, quam neruoſæ facilioris ſunt curationis. Tamen noſſe oportet omnem exulcerationem, & veſicæ, & renum ægre curabilem eſſe, preſertim quæ ex eroſione ſit oborta, adeo quòd paucos nouimus, qui ab ea perfecte ſint liberati, vt liquet ex Aëtio. licet recentia vlcera non adeo ægre vt diutina curari poſſint, ſiue in renibus, ſiue in veſica fuerint orta. Renum quoque, & veſicæ vitia in ſenioribus difficulter ſanantur, vt inquit Hippocr. Aphor. vj. lib. vj. quoniam & earum partium opus indeſinens eſt (quiete autem opus eſt, ſiquid ſanari debeat) & quia excrementum acre exacerbare natum eſt. Multo autem difficilius ſanantur in ſenibus renum, & veſicæ paſſiones, quoniam & omnes alij morbi præcipue longi, vt teſtis eſt Gal. comm. eiuſdem Aphor. Quinimò ijdem diuturnis morbis correpti ferè commoriuntur, vt eidem Hipp. viſum eſt Aphor. xxxix. lib. ij. Pro cuius exulcerationis curatione aër eligi debet ad ſiccum inclinans, in actiuis temperatus, aut paulò ad calidum vergens; frigidus autem vitari debet. Nam ipſum vlceribus mordax eſt, vt liquet Aphor. xx. lib. v. ſomnus moderatus, aut conſueto longior præcipiatur, cum immodicæ vigiliæ obſint: quies iniungenda eſt, vitentque ægri omnem delaſſationem, ac efferuentem geſtationem, maxime quæ fit in equo, & omnem vehementem concitationem, & è conuerſo perpetuum ocium, ex Aëtij decreto cap. xxx. lib. xj. In vicem autem exercitij ægrum decumbentem molliter fricare ſingulis diebus mane conuenit. Repletiones omnes vitari debent, quinimò mollienda aluus erit mollibus, ac lenientibus clyſteribus, vbi natura fæces quotidie non excernantur. Animi affectus immodici omnino inhibeantur, ſimiliter & coitus, nam omnibus renum, & veſicæ affectionibus infenſiſſimus eſt, & maxime ſenibus, ac natura imbecillioribus, vt inquit Aëtius. Cruditates autem cauendæ ſunt, & ne quid crudum in cibo accipiant, neque quod ægre concoquitur, aut facile corrumpitur, aut inflationem parit, ſumant. Maxime tamen vitare debent quæ facile aceſcunt, & quæ craſſi humoris ſunt, quæ ægre ſecernuntur, quæ vrinam cient, & quæ amplius ventrem perturbant: item omnia acria, efferuentia, & quæ accepta amplius adſtringunt, & magis reſiccant, & non nutriunt, & quę ſtomacho inimica ſunt, & quæcunque bilem, aut pituitam pręcipue gignere poſſunt. Idoneus autem cibus erit ptiſanę cremor, aut eademmet ptiſana, aut amylum, aut ſimilago lota cum lacte cocta dandum & lac ouis permixtum, & iuſculum gallinę pingue, ex Aëtij decretis. Item oua gallinarum tepida, & molliſ

Margin notes (in order, left margin):

Vlceris renũ ſigna.
Paul. lib. 3. cap. 45.
6. de Loc. aff. cap. 2.
6. de Loc. aff. cap. 3.
Cauſæ internæ.
Externæ cauſæ.
Prognoſtica.
6. de Loc. aff. cap. 2.
Curatio.
Victus ratio.

& molliſsima,ſi edantur,valde proficiunt. Ego ſane noui quendam (vt inquit Alex.) qui oua, quamprimum eſſent poſita ſorbebat citra coctionem,dicebatque ſe plurimum adiuuari, & roſiones,ac dolores,qui circa veſicam oriebantur,mitiores fieri,vt ferre poſſet,affirmabat. Ex oleribus conueniunt malua,ſeris,rumex,portulaca,aſparagus paluſtris,cucumis,& lactuca, omnia tamen cocta, nanque hæc morſus obtundunt: nec quidquam crudum vorent, cruda etenim olera tam renum, quàm veſicæ vlceribus inimica ſunt, ex ſententia eiuſdem Aëtij. Ceterúm pane vtantur recenti decenter apparato. Carnibus gallinarum, pullorum, phaſianorum, ſtarnarum, & reliquarum volucrium montanarum teneram carnem habentium, & non antiquarum. Ex pedeſtribus autem conuenientiores ſunt hœdorum extremitates. Ex piſcibus conueniunt aſelli parui, & qui gobij appellantur, gammari, locuſtæ, & fluuiales cancri, qui velut remedium præbeantur,vt ait Aëtius. Erinaceus quoque recens familiariter permittatur. Ex bellarijs vua paſſa non incommoda eſt. Similiter conueniunt nuces pineæ recentes duabus aquis maceratæ,piſtachia,& amygdalæ virides,maturæ tamen & probè mundatæ,ſiccæ vero non vetuſtæ,ſed præmaceratæ,& decorticatæ. Voluptatis quoque gratia acetum modicum concedendum. Eduliorum autem varietates,& ſuperflua condimenta,omniaque nidoroſa, graueolentia, & putrida inhibenda ſunt. Sint item omnia,quæ in cibo ſumuntur,mediocris multitudinis, etiam ſi vtilia eſſe ferantur. Multus etiam potus,& meracior,ac ieiunis potus omnes incommodi exiſtunt. A frigidæ quoque potu in totum abſtinendum,cum frigidum vlceribus (vt diximus ex Hipp.auctoritate) fuerit inimicum. Aqua tamen pluuia non corrupta omnino alijs melior exiſtit(vt inquit Aëtius) quæ tamen actu non ſit nimis frigida. Vtantur autem pro potu tutius vino albo adſtringenti diluto,aut aqua,in aqua hordeum torrefactum, & radix glycyrrhizæ fuerint decocta. Confert item pro potu vti aqua mulſa,vbi vlcus non fuerit ex vitioſis ſuccis, & mordacibus ortum.

Medicamentorum ratio.

Quod ſi ex iam dictis acribus, & mordacibus humoribus renum vlcus contingat, ab eorundem humorum purgatione curatio auſpicanda erit,ipſis tamen prius concoctis, ac præparatis. Sit autem medicamentum purgans,quod leniendo ſoluat. Veluti eſt mel aëreum, ſaccharum violaceum,caſsia fiſtula,& ſyrup.ex pluribus infuſionibus roſarum.

Purgans medicamentum.

Interim modicum dia cath. adijcere poteris,& vt eorum morſus obtundatur,ſyrupis vti licebit ex malua,cichorio, ſeu hortulana endiuia (quam ſcariolam vocant) confectis, item eis, qui ex portulaca, violis, nymphæa,roſis,ſeu papauere conficiuntur. Quanquam vomitu etiam eos,& forte tutius euacuare licebit,vbi ad eum fuerint potiſsimum parati. Nam non ſolum ad repletiones vomitus laudatur, verum ſi quis omni menſe audacter vomat,forſan & renum vlcus,& quidquid inde mali accedere poſſet diſſoluet, Aetio teſte.

Quæ vlcera repurgant.

Poſt quæ ad ea quæ vlcera repurgant, præbenda te conuertas: quanquam ea (ex quacunq; alia cauſa fuerint iam dicta vlcera exorta) confeſtim præbenda ſunt. Inter quæ magnopere conducit lac, preſertim cum melle, aſininum potiſsimum, aut equinum: fit autem recens mulctum,ac calidum,animali in domum,vbi æger decumbit, deducto, nanque & aliorum etiam internorum vlcerum optimum eſt pharmacum,& graui puri maxime amicum & corpus probè nutrit,vt inquit Aetius. Confert etiam aquæ mulſæ aquoſę potio,necnon & cremor ptiſanę cum modico melle (vt inquit Alex.) aut fęnugręci decoctum cum melle, ſeu cucumeris ſemen cum paſſo (vt voluit Paulus) Vel maluarum, ſeu cucumeris, aut melonum ſemen cum eadem aqua mulſa,aut adianti,equiſeti,ſeu graminis decocto prębeas. Inſuper & decoctum parabis ex hordeo cum corticibus torrefacto,adianto,ac glycyrrhizæ radice,cuius ℥.iij. vel ℥.iiij. cum ℥.j. ß.ſeminis melonum,ac cucumeris exhibeas. Paſtillos quoque ex melonum, ſeu cucumeris ſemine,ac maluarum,& halicacabi cum abraſa radice glycyrrhizæ,ac tragacantho, ac vua paſſa, & ſaccharo conficias: quorum vnum, vel duos vice qualibet cum prædicto decocto, ſeu aquoſa aqua mulſa dabis. Ex his vero quæ vrinam ducunt, ſimpliciora ſuperius iam dicta ad repurganda etiam renum vlcera bibantur. Etenim à ſitu, & figura partium indicatione ſumpta in renum,& veſicæ vitijs,nedum mel ipſum,ſed etiam eorum,quę vrinas mouent quidpiam vlcerum medicamentis miſceri oportebit, ex Galen. auctoritate iiij. Meth.med. Paulus eis qui per vrinam pus reddunt,bolum armeniam prębet, aut ferularum combuſtarum cinerem quantum tribus digitis comprehendi poteſt ex paſſo. Exhiberi autem poterit cuiuslibet eorum ℥. j. cum aqua mulſa, aut lacte, potiſsimum vbi munda fuerint vlcera: quod inde tibi palam fiet, ſi neque tectorium etiam vlceri obductum cum vrinis excretum appareat, neque etiam pus excretum ſit fęculentum, ſed ſubalbum, leue, & ęquale,& paucum, ex Aetij auctoritate.

4. Meth. c.7.
Quę exſiccāt, ac agglutinant qñ competāt.

Hoc etenim tempore pro his quę vrinam ciunt, quę exſiccant, adſtringunt, ac cogunt, tum alimenta, tum medicamenta, ſimul atque ea quę conglutinant, adhiberi debent. In quem vſum hoc noſtro medicamento vtare, exſiccat etenim, conglutinat, atque adſtringit cum hoc, quod dolorem ſedat. Excipit vero vuę paſſę, phiſticorum, pinei fructus, & amygdalarum dulcium torrefactarum, cuiuſlibet ℥ ß. ſeminis althęę, & halicacabi ana ℈.j. ſeminis lactucę, & hyoſcyami ℈.ß. amyli, tragacanthi ana ℈.j.ß. radicis dulcis ℈.ij.ß. ſeminum melonum, & cucumeris ana ℥. iij. boli armenię, ſeu cineris ferularum combuſtarum ℈.ij. ſacchari diſſoluti in aqua roſarum, & capillorum veneris quantum ſatis ſit, fiant in morſulis. Ad inueterata autem renum vlcera, ea pharmaca aſſumenda ſunt, quę ad exulceratam veſicam deſcribentur. Extrinſecus

quoque

quoque quæ renes exſiccare, ac roborare poſſunt admoueantur, vnguenta, cerata, cataplaſma, ſeu emplaſtra, quæ ex oleo myrtino, citoniorum, roſaceo, ac maſtichino, polygoni, ſeu plantaginis ſucco, maſtiche, thuris cortice, bolo armenia, ſantalis, hordeacea, ſeu fabacea farina, ouorum albugine, cera, & aceto, ac ſimilibus conficiantur. Hæc ſtudioſi ſuſius conſcripta cap. de veſicæ vlcere reperient.

περὶ ϛραγγουρίας. *Id eſt, De ſtillicidio vrinæ.* Cap. XCVII.

NON ſatis erat (vt diximus) pro eo excremento, quod græci οὖρον, latini vrinam, ſeu lotium appellant, excernendo, naturam renes fabricaſſe, nam cum eos iuxta iecur, quo promptius tale excrementum à ſanguine ſecerneretur collocaſſet, nec eodem loco commode excernere potuiſſet, iure quibuſdam prælongis meatibus, ac fortibus, à græcis vreteris dictis, indiguerunt, quibus medijs vi renum eadem vrina ſecreta ad proprium receptaculum deueniſſet: ij etenim ſunt, qui renes veſicæ committunt, qua ratione in infernis partibus, vt commode tale excrementum excerneretur, veſicam tanquam ciſternam quandam, ac proprium eius receptaculum conſtruxit, vt proinde ipſa quoque veſica inter alimenti inſtrumenta ſecunda ratione à natura fabricata merito connumerari mereatur, inter ea potiſſimum, quæ excrementa excipiunt. Eius itaque munus eſt, vt ſuſceptum lotium ſtatuto tempore, cum ſcilicet ratio iuſſerit, foras propellat, Gal. auctore v. de Vſu part. Propria nanque eius actio eſt (vt idem Galen. teſtatur vj. de Locis aff.) vrinæ excretio.

Veſicæ mun'. 5. de Vſu par. cap. 5. 6. de Loc. aff. cap. 3.

Num vero tale excrementum veſica attrahat, an à renibus duntaxat ad ipſam excernatur, Gal. reperio diuerſis in locis aliter ſentire, Nam vj. de Locis aff. veſicam non trahere à renibus, quemad modum neque inteſtina à ventriculo, ſed renes per vreteras excernendo in veſicam mittere, ventriculum autem in ieiunum per eam partem (quam Herophilus dodecadactylon vocat) ſcriptum reliquit. At v. de Vſu part. oppoſitum ſentire videtur, cum dixit. Porrò veſica, non ea ſolum quæ bilem, ſed & quæ vrinam recipit, purum vtraque, atque ab alijs ſecretum cum attrahant excrementum proprium, iure optimo vaſa alia alimentum ſibi ipſis ſuppeditatura flagitarunt. Atqui nos vbique locorum Gal. veritatem fateri aſſerimus, nam non à renibus, priuſquam ab eis ad vreteras excreta fuerit, vrinam veſica attrahit, ſed ab vreteris ipſis poſtquam ad eas vi renum fuerit expulſa, alias non minus veſicæ, quam renum vitio paſſio διαβήτης appellata ortum deducere poſſet. Attrahit itaque lotium veſica ab vreteris ſuis vtens fibris rectis, quas non alia ratione à natura obtinuit, quàm vt tale excrementum attraheret, & non à renibus (vt dictum eſt) Quòd ſi quis inficias ibit, qui fieri poſſit vt alienum, atque excrementoſum ab eadem veſica, aut quauis alia parte trahatur, cum facultas hæc partibus inſita ſit omnibus, vt familiaria, & non aliena, ac excrementoſa attrahant? Cum eodem Gal. reſpondebimus nos, veſicam non pro ſui nutrimento lotium attrahere, ſed vt inſtrumentum à natura fabricatum ipſum recipiat, ac ſtato tempore (vt diximus) excernat, & quanquam ſuperfluum quoddam ſit vrina, ac excrementoſum, adhuc ipſa vt naturale inſtrumentum affinitatem quandam, cognationem, ac familiaritatem (vt ita dixerim) cum eo habet, ſeu ſaltem qualitatis communitatem quandam, lotio potiſſimum, ac eadem veſica ſecundum naturam ſe habentibus, alias neque trahere huiuſmodi excrementum potuiſſet, neque innoxie, ac citra dolorem notabili quodam tempore retinere, vt ex eodem Gal. liquet præcitato lib. v. de Vſu part.

Num veſicæ vrinam attrahat à renibus. Cap. 2. Cap. 7. Dilucidatio verborum Galen. diuerſis in locis.

Cap. 10.

Quidquid tandem ſit, ſæpenumero contingit, vt eiuſdem veſicæ functio multifariam oblædatur, ipſa aut proprijs, aut communibus affectibus præter naturam offenſa. De quibus iam tempeſtiuum eſt verba facere, ab eis exordientes, qui ipſi ſoli proprij ſunt, quorum vnus, atque præcipuus is eſt, quem Græci ϛραγγουρίαν appellant, eodem Gal. auctore vj. de Loc. aff. & iij. de Cauſ. ſympt. Latini vero vrinæ ſtillicidium nuncupant. Quod vero vrinæ ſtillicidium ſignificet vrinæ ſtillatim excretionem, nomen ipſum oſtendit, vt inquit Gal. comm. Aphor. xlviij. lib. vij. Nam quando aliquis parum, & frequenter mingit, paſſio vrinæ ſtillicidium nominatur, eodem Gal. auctore comm. Aphor. lxviij. lib. v. Eandem ſententiam confirmauit Aëtius cap. xix. lib. xj. cum dicit. Stranguria autem appellatur cum paulatim, & guttatim vrinæ deſtillant, & aſſiduam ad mingendum irritationem faciunt. At quòd ſolius veſicæ proprium ſymptoma ſit vrinæ ſtillicidium, præter id quod Gal. ſcriptum reliquerit vj. de Loc. affect. ipſius propriæ actionis læſio oſtendit, quæ eſt vrinæ excretio. Immoderatius etenim excretrix facultas in hac affectione mouetur. Quanquam eadem veſica non perpetuo proprio, ac primario affectu laboret, ſed interim ex accidenti, ac per conſenſum pro diuerſitate cauſarum, ex quibus tale vitium excitatur, vt dicemus. Porrò quòd affectio hæc ſympt. ſit in genere excretorum immodice, deprauatum motum excreticis veſicæ facultatis inſequens, ex eodem Gal. liquet lib. de diff. & iij. de Cauſ. ſympt. Excitatur autem excretoria vis ad immodicum motum quotiens retentiua facultas, vel ex multitudine excrementorum, acrimonia ue, vel ex propria imbecillitate laborat, vt eodem iij. de Cauſ. ſympt. ſcriptum eſt. Quapropter non ab re duas eſſe in vniuerſum cauſas ſtillicidij vrinæ cum Gal. fatemur comm. Aporiſ. xvj. iij. lib. lviij. v. & xlviij. vj. Quarum vna eiuſdem

6. de Loc. aff. cap. 3. 3. de Cauſis ſympt. cap. 2. Quid per vrinæ ſtillicidiũ intelligẽdum ſit. Quod veſica in eo afficiat. Cap. 3. Quis affectus præter naturam ſit vrinæ ſtillicidium. Lib. de differen. ſymp. c. 5. 3. de Cauſis ſympt. cap. 2.

eiuſdem vrinæ acritudo exiſtit, reliqua vero potentiæ retentiuæ, quæ eſt in veſica imbecillitas: aſſiduæ etenim excretiones fiunt, vel propter imbecillitatem, vel demorſum, eodem auctore iij. de Cauſis ſymptom. Quamuis vbi acrimonia in cauſa ſit nedum ex humoribus acribus, qui in venis exiſtunt, & per renes, & veſicam expurgantur, fieri poſſit vrinæ ſtillicidium, ſed interim ob renum vitium, preſertim ipſis purulentis exiſtentibus, oriri poterit, Hippoc. auctore præcitato Aphor. lviij. lib. v. Aliquando etiam ob alias partes, quæ cum vrinis humorum ſuorum vitia, aut pus, vbi abſceſſus aliquis infeſtauerit, tranſmittere poſſunt. Id vero interſtinguere valebis. Nam ſi ex humoribus intra vaſa redundantibus acrioribus proritetur affectus hic, vrinæ ipſæ oſtendent, & totus habitus ad acriorem, bilioſioremque erit conuerſus, Alex. teſte cap. vj. lib. ix. Si vero ob purulentos renes, aut aliud eorum vitium acriores fient vrinæ, ex his quæ in præcedentibus conſcripſimus pro renum affectorum dignotione perdiſces. Nec minus, ſi ex alia quapiam parte mordaces ſucci, aut pus cum vrina excernantur, & propterea vrina acrior fiat, prompte dignoſcere valebis ex proprijs indicijs talium affectuum, ac partium affectarum. Ex quibus omnibus cauſis veſica ipſa non per proprium affectum laborabit, ſed vrinæ vitio morſum ſentiens, ad excretionem excitatur. Et propterea vrinæ ſtillicidium non eiuſdem proprius dicetur affectus, ſed ſymptoma (vt Gal. inquit eodem vj. de Locis affectis) Poſſunt inſuper & vrinarum acritudines fieri à quibuſdam intemperaturis, & præcipue ab ea quæ eſt ſecundum caliditatem, tum ab ea quæ eſt ſecundum caliditatem, & humiditatem, & tertia ab ea quæ eſt ſecundum caliditatem, & ſiccitatem, auctoritate Gal. comm. præcitati Aphor. xvj. lib. iij. Quo loco animaduertant ſtudioſi codicem, tum græcum, tum latinum eſſe deprauatum, cum dicat, tertio ab ea quæ eſt ſecundum humiditatem, quod cum aperte falſum ſit, caſtigandus locus erit, qui dicat, tertio ab ea quæ eſt ſecundum caliditatem, & ſiccitatem, vel ab ea, quæ eſt ſecundum ſiccitatem, à qua immodica tamen exiſtente in eodem commento dixerat fieri poſſe vrinæ ſtillicidium. Id enim Gal. phraſis ac ratio oſtendit. Verum vbi neque vna iam dictarum cauſarum affuerit, veſicam ipſam proprie, ac primario affectam eſſe propter eius imbecillitatem conijciendum erit. Imbecillitas autem, aut propter eiuſdem intemperaturam aliquam, ſeu tumorem præter naturam, aut vlcus contingit, vt in præcitatis Aphor. à Gal. decretum eſt, & vj. de Locis affectis. Omnis autem immodica intemperatura imbecillam reddere veſicam poteſt, preſertim autem frigida, eodem Gal. teſte præcitato comm. Aphor. xlviij. lib. vij. & vj. de Locis affectis. Tunc etenim planè grauari videtur, vel pauco admodum contento in ipſa humore, vt idem Gal. inquit. Ceterum cum ab intemperie veſica imbecillior redditur eius eſſentia oblæſa, lęditur propria ipſius actio, quę (vt diximus) eſt vrinę excretio. Ob frigidam autem intemperiem, ſi veſica fuerit reddita imbecillior, & vrina magis alba apparebit, & ea quę pręceſſerunt frigidiora fuere, tum victus, tum balnea, ſimiliter temperamentum, & ętas, ac reliqua, id prompte indicabunt. Nec admodum difficile erit percipere, ſi ex quapiam alia immoderata intemperie (licet raro id eueniat) eadem veſica imbecillior facta fuerit. Similiter, ſi ob inſtrumentales affectus eiuſdem veſicę talis fuerit orta imbecillitas, cum & ipſi imbecillitatem interdum inducere poſſint, ex ſententia eiuſdem Gal. eodem vj. de Locis affectis haud ęgre perdiſcere valebis, tum ex te ipſo, tum ex his, quę infra dicemus, veluti ſi inflammatio, eryſipelas, aut abſceſſus, aliquid ue tale in ea fuerint orta, aut etiam vlcus aliquod. Nec te pręteribit quod interim per compatiendi rationem veſica patiente, vtero videlicet, aut recto inteſtino inflammatis, poſſit & vrinę ſtillicidium excitari, nam vicinitatis ratione pati veſicam eſt neceſſarium, vt quę intemperaturam participet, & inflammationem, & pręter ea prematur, atque anguſtetur à tumoribus pręter naturam, qui in illis exiſtunt, Hippoc. & Gal. teſtibus iam citato Aphor. lviij. lib. v. Idque ex proprijs indicijs dictarum partium inflammatione laborantium percipies. Ceterum ſi ob vrinę acrimoniam vrinę ſtillicidium exordium ſumat, ęger aſſidue ad mictionem cogendus eſt, & plurima aqua calida dulcis exhibenda in potu. Nam ſi acre recrementum diutius in veſica moretur, partes ipſas corrodit, & exulcerat, Aëtio teſte. Quod ſi ſenioribus talis affectio eueniat, difficulter ſanabitur, veluti & quodlibet aliud renum, & veſicę vitium, vt Hippoc. viſum eſt Aphor. vj. lib. vj. Idque potiſsimum fiet, vbi ex frigida intemperie cum frigidorum humorum redundantia ortum habebit: timor etenim erit ne ad mortem vſque eos comitetur, quemadmodum & alij frigidi, ac diuturni morbi, vt liquet comm. Aphor. xl. lib. ij. Porrò ſi ab acribus ſuccis intra vaſa redundantibus, bilioſis inquam vrinę ſtillicidium contrahatur, eis in vniuerſum vtendum erit, quę alterant, humectant, ac contemperant, Paulo, & Alex. teſtibus. Quapropter aer eligendus eſt in paſsiuis ad humidum inclinans, in actiuis temperatus, ſomnus moderatus, aut conſueto parum longior, vigilię immodicę vitentur, quieſcant ęgrotantes, & exercitium vitent. Aluus ſeruetur lenis, ſi non natura, ſaltem arte lenibus clyſteribus. Animi accidentia vitanda, ſunt preſertim ira. A cibis calidis, acribus aut ſalſis omnino abſtinendum, & à tarda comeſtione, vt inquit Paulus. Quapropter his vtilis eſt ptiſana, eiuſque cremor per ſe, interdum etiam cum lacte, vbi magna pars acrimonię finierit, quoniam lac (vt inquit Alex.) corrumpitur, ſi qualitate ſicca, & acri prępollente multum exhibeatur. Poterit inſuper eadem ptiſana cum pullorum, aut gallinarum iure parari, ſeu etiam cum amygda

Cauſæ. Loco citato. Cap. 2.

Cap. 3.

6. de Loc. aff. cap. citato.

6. de Loc. aff. loco citato.

Cap. 3.

Prognoſtica.

Curatio ſtillicidij vrinæ, ſi ex acrimonia eiuſdem vrinæ proueniat. Victus ratio.

amygdalarum dulcium cremo. Inter piſces quoque ſaxatiles eligi poſſunt, & inter olera lactuca, bugloſſum, malua, ac portulaca. Pro potu vinum præberi non debet, niſi id dulce ſit, optimeque dilutum, & eis exhibeatur, qui alio potu vti non valent, propter eiuſdem vini conſuetudinem, aut corporis imbecillitatem. Reliquis vero pro potu aqua præbenda eſt dulcis, calida, quemadmodum Aëtius, & Alex. iubent.

Medicamentorum ratio.

In vicem cuius aqua etiam hordei, aut decocta aqua dulcis cum pauco ſaccharo roſaceo permixta, ſeu radicis glycyrrhizæ decoctum præberi poterit. Optimum quoque eſt & lac ipſum calidum potatum, vt inquit Aëtius, & amylum cum lacte decoctum, itemque cum palmarum decocto abſorbendum præbere.

Purgatio.

Quòd ſi neque his contemperetur redundans ſuccus, ac eius acrimonia obtundatur, tunc exuperantem vitioſum humorem quàm celerrime purgare oportet, alijſque medicamentis contemperantibus, ac morſum obtundentibus vtendum. In quem vſum conferunt mel aëreum, caſſia fiſtula, ſaccharum violaceum, ac ſyr. ex pluribus infuſionibus violarum, aut etiam roſarum, poteruntque ℥. iij. mellis aërei, aut ſacchari violacei, ſeu ℥.ij. caſſiæ fiſtulæ cum myxarum, vuæ paſſæ, radicis glycyrrhizæ, ac hordei decocto, ſeu aqua lactis exhiberi.

Alterantia, & cõtemperãtia

A dicta purgatione, & ante eam ſyr. etiam violaceus, ex infuſione roſarum, ex nymphæa, papauere, aut bugloſſi ſucco paratus contemperandi gratia commode exhibeatur. In hunc etiam vſum exhibita purgatione cremor ſeminis citruli, cucumeris, vel melonis competit cum aqua hordei, aut palmularum, ſeu radicis glycyrrhizæ decocto, vel paſtilli hunc in modum parati præbeantur. Recipe ſeminis melonis, citruli, & cucumeris ana ℥. ij. vuæ paſſæ, & ſucci radicis glycyrrhizæ ana ℥ j. ſeminis lactucæ, portulacæ, ſingul. ℈. ß. amyli ℈. j. ß. ſacchari in aqua roſacea diſſoluti, quantum ſatis ſit, miſceantur, & fiant paſtilli.

Clyſteres.

Clyſteres quoque interim adhibeantur parato decocto, ex hordeo, folijs maluarum, althææ, betæ, ac violarum, exiguoque ſale, cui adijcito olei violacei ℥.iiij. mellis violacei ℥.ij. caſſiæ fiſtulæ ℥.j. miſceantur, & fiat clyſter.

Balnea. Fotus.

His quoque apta ſunt continua aquæ dulcis balnea, vt Alex. & Paulo viſum eſt. Inſuper & continuis fomentis (vt inquit Aëtius) vti oportet circa pubem adhibitis ex decocto foliorum maluarum, violarum, & althææ, roſarum, florum chamęmeli, ac fœnugręci paratis, inungendęque partes circa veſicam ex oleo violaceo, de nymphęa, ſeu papauere, amygdalarum dulcium, ac roſaceo. Quòd ſi acrimonia adhuc augeatur, etiam per colem lac ipſum cum amylo in veſicam inijciatur, vt inquit Aëtius. Confert item in hunc vſum lac ipſum per ſe, caprillum potiſſimum, item cremor ſeminis papaueris, melonis, ſeu cucumeris, ac etiam maluarum, & altheę cum aqua hordei, in qua etiam radix glycyrrhizę fuerit decocta, ſi inijciatur.

Si ob frigidã veſicæ intemperiem oriat̃, curatio.

At ſi vrinę ſtillicidium ob frigidam veſicę intemperiem fieri contingat, ijs quę calfacere poſſunt, & in victu, & in medicamentis vti neceſſe eſt, Tralliano auctore. Cibis itaque, & potibus validioribus vtantur. Inter olera apio, ac dauco, fœniculo, ſeu oreoſelino. Pro potu vinum calidius his eſt idoneum. Similiter & aromatum decoctiones in potu exhibere conuenit, vt inquit Aetius, aut artemiſię, ſeu ſcordij decoctum, ex Alex. auctoritate. Item conuenit theriacam prębere in potu cum paſſo, & vino mulſo, vt eidem Aetio viſum eſt. Nec minus confert oleo rutaceo calido pectinem fouere, ac ęgrum in ſampſuchi, aut rutę decoctum deſidere, imumque ventrem contegere, ac calfacere. Aliquando & per ſedem oleum rutaceum infundere, ex ſententia eiuſdem Aetij. Conueniunt item quę vrinam ciunt, tum cibi, tum medicamenta, ex eiuſdem Aetij, & Pauli auctoritate, & inſuper confert aquis naturalibus pro balneis vti, & reliquis calidis vnguentis, Alexandro teſte. quorum ſpeciatim ſyluam ſequenti capite ſtudioſi inuenient. At ſi ex alia quapiam intemperie vrinę ſtillicidium excitari contingat (quamuis raro id eueniat) perpetuo ſuo curabitur contrario: quemadmodum ſi aliud membrum primo ſit affectum, & idipſum per veſicam expurgetur, aut vicinitatis ratione per conſenſum offendat, manifeſtum eſt illud primo curari debere, ita tamen, vt neque veſicam negligamus, vt inquit Aetius.

Περὶ δυσουρίας. *Id eſt, De difficultate vrinæ.*

Caput XCVIII.

NEc minus, & inter eos pręter naturam affectus, qui ſoli veſicæ proprij ſunt, connumerandus eſt is, qui à Gręcis δυσουρία, à Latinis vero vrinę difficultas dicitur, cum videlicet meiere ęger cupit, & cum vi vrinę excernuntur, vt inquit Aetius cap. xix. libri xj.

Quid per vrinæ difficultatem intelligẽdum ſit.

Quanquam à Gal. comm. Aphor. xlviij. lib. vij. bifariam mingendi difficultas interpretetur. Vno modo quando cum dolore fit mictio: alio, quando cum difficultate aliqua, adeo quòd vix veſica operetur. Hinc Trallianus cap. vj. lib. ix. dicebat. Vrinę difficultas partim cum dolore, partim ſine dolore oritur. Id autem (vt dicemus) euenit ob cauſarum, ex quibus oritur, varietatem. Siue itaque cum dolore, ſiue citra dolorem, ſed cum difficultate aliqua, adeo vt vix veſica operetur, fiat hęc affectio, perpetuo vrinę difficultatem eam nominabimus, ex Galeni decreto pręcitato loco.

Pars affecta.

Quòd vero, nedum veſica, ſed ipſa ſola in hac affectione ſemper laboret, ex eius functione obleſa patere poterit, quę vrinæ excretio eſt, vt pręcedenti cap. notauimus. Hęc etenim ita obleſa eſt, vt imbecilla, & veluti torpens reddita ſit. Similiter ex dolore

ex dolore cum poſitu, ſi cum dolore mictio fiat. At quòd ſymptoma ſit in genere retentorum, vel excretorum immodice, libro de different. & tertio de Cauſis ſymptomatum, ſcriptum eſt. Ex eius quoque excretionis modo liquere id poterit, nanque cum dolore, aut ſaltem cum difficultate fit mictio. Vbi autem cum dolore fuerit, ex inflammatione, aut abſceſſu, vlceratione, inæquali intemperatura, aut ſpiritu flatuoſo ortum habebit. Si vero motus duntaxat difficilis fuerit, aut propter potentiæ imbecillitatem, vel tumorem contra naturam (indoloroſum inquam) excitabitur, ex eiuſdem Galeni ſententia præcitato Aphoriſmo xlviij. libri ſeptimi. Verum ſi dolor cum grauitatis ſenſu fuerit, quod inflammatione, aut abſceſſu veſica infeſtetur, ſuſpicandum eſt. Diſtingues autem inflammationem ab abſceſſu ex alijs proprijs eorundem morborum indicijs. At ſi cum dolore pus quoque cum vrina excernatur citra grauitatem, ſed cum vehementi roſione, vlcerationem in cauſa eſſe iudicabis. Sed ſi abſque grauitate, verum cum diſtentione ſola dolor in veſica percipiatur, ſpiritum copioſum, ac flatuoſum difficultatis vrinę cauſam eſſe ſuſpicabimur, Alexandro teſte. Vbi autem nullum tale affuerit indicium, & cum dolore mictio fiat difficilis, ex inæquali eiuſdem veſicæ intemperatura eandem vrinæ difficultatem oriri cenſeto. Verum quanquam ea, & calida, & frigida, & etiam ſicca quandoque eſſe poſſit, ſæpenumero ex frigida contingit: etenim veſica exanguis, & frigida eſt, & propterea à cauſis frigidis pluſquam aliæ partes, promptius afficitur, quemadmodum euenit in aquilonis flatu. Tunc nanque vrinæ difficultates oriri conſueuerunt, Hippocrate & Gal. teſtibus Aphor. v. libri iij. Id autem percipere poteris, nedum ex aquilonis flatu, ſed ex reliquis quoque cauſis infrigidantibus, quæ præceſſerunt, atque etiam ex ætate, temperatura, vrinæque tenuitate, & albore, ex Pauli auctoritate. At ſi ex reliquis inæqualibus intemperaturis excitari contingat cum dolore vrinæ difficultas (quanquam non ſæpius id contingat) ex proprijs earundem indicijs, haud ægre percipi poterit, quemadmodum interim contingit in ardentiſſimis, ac ſicciſſimis febribus, vt Aëtio, & Paulo viſum eſt. Ex eiſdem quoque intemperaturis, licet non inæqualibus dolorem inferentibus, redditur potentiæ imbecillitas, ex qua citra dolorem cum difficultate mictio fit, licet præcipue ex frigida, quæ haud aliter dignoſcuntur, quàm prædictæ: quanquam vbi cum frigiditate ſimul pituitoſus humor redundet, præter alborem vrina craſſa apparebit, Paulo teſte, necnon & alia aderunt indicia redundantis pituitæ: potiſſimum ſi in toto redundarit, & demum ad veſicam demittatur, eiuſdem veſicæ ceruicem obſtruens. Ex tumore item quopiam præter naturam (eodem Galeno auctore) difficilis quandoque fit motus in vrinæ excretione, de eo tamen intelligendum eſt, qui dolorem non parit. Nam de his iam meminerat inter eas cauſas, quæ cum dolore faciebant vrinæ difficultatem. Sunt vero hi, ſcirrhi, & œdematoſi tumores, qui quonam modo dignoſcendi ſunt, prompte cuilibet patere poterit, ex proprijs eorundem tumorum indicijs. Quare non eſt cur hic ea particulatim conſcribam. Porrò ſi vrinæ difficultas in ardentiſſimis, ac malignis febribus fiat, mala eſt. Nam nedum veſicam affligi ſignificat, ſed indicium eſt, quòd omnes neruoſæ partes ſint affectæ, ex Aëtij teſtimonio. Verum ex alijs cauſis vbi oriatur, tanto ſalubrior erit, quanto dolore vacabit. Ex frigida tamen intemperie ſi excitetur, ſenibus periculoſior eſt, veluti & ceteri morbi frigidi. Verum vbi ex ea reddita fuerit imbecilla veſica, adeo vt eius actio lædatur, & mingendi difficultas iam originem traxerit, pro eius curatione aer eligatur ad calidum vergens. Somnus moderatus, ac moderatum exercitium. Cibi in quantitate modici, & boni ſucci, in qualitate vero ad calidum vergentes, qui & vrinæ quoque ciendæ facultatem habeant. Propterea cum eis vtendum eſt oreoſelino, apio, fœniculo, aſparago, dauco, & reliquis ſimilibus: qui item cum aromatibus præparentur, cinnamomo videlicet, caryophyllis, macere, galanga, zingibere, necnon & aniſo. Vino quoque vtantur calidiori, imò etiam eo, quod cum aromatibus quibuſdam eſt compoſitum, quemadmodum id eſt, quod vulgus Neapoli hypocraſſum appellat. Competit quoque & aqua mulſa cum aromatibus quibuſdam parata. Pro medicamentis, eis vtantur, quæ calfaciendi, ac vrinam ciendi vim habent, vt diximus, quemadmodum eſt ſcordij, & artemiſiæ decoctum, hyſſopi, pulegij, fœniculi, origani, vel thymi cum aqua mulſa: nec minus interdum theriaca, aut mithridatum, diagalanga, aut diacinnamomum, aut diacalamenthum, aut dianiſum præberi poterit, prædictorum ſcilicet ʒ. j. aſſumens cum vini albi ℥. iij. aut tantundem prædictę aquę mulſę. Extrinſecus quoque fouendę ſunt partes circa veſicam ex decocto pulegij, ſampſuchi, origani, & foliorum rutę, calaminthę, florum chamęmeli, & fœnugręci. Fiat autem quandoque decoctum, nedum in aqua, ſed etiam in vino albo, aut in duabus partibus aquę, & vna vini, prout magis expedire videbitur. Ex quibus quoque inſeſſus parari poterunt. Item eędem partes illinendę oleo anethino, chamęmelino, rutaceo, irino, nardino, de caſtoreo, & reliquis ſimilibus. Clyſteres quoque inijciantur ex florum chamęmeli, pulegij, furfuris, ac caricarum decocto, pauco ſale communi addito, ac ℥. iiij. olei rutacei, anethini, vel irini, & ℥. ij. mellis roſacei, aut mellis communis deſpumati adiectis. Vbi vero cum frigida intemperie ſimul pituitoſi ſucci redundarint, nedum in veſica, ſed in toto corpore; priuſquam ad iam dicta medicamenta deuenias, ijdem concoquendi, pręparandi, ac purgandi ſunt. Pręparentur autem melle roſaceo, oxymelite ſimplici, aut ſcillino cum ſyrupo è ſucco boraginis, vel è corticibus citri, & aquis fœniculi, lupulorum, meliſſę, ſeu betonicę.

Quis affectus præter naturā ſit.
De different. ſymp. cap. 5.
3. de Cauſis ſymp. cap. 2.
Cauſæ.
Cauſarum ſigna.
Lib. 3. cap. 45.
7. Aphoriſm. comm. 48.
Prognoſtica.
Lib. 11. c. 20.
Curatio, ſi ex frigida intemperie oriatur mingendi difficultas.
Victus ratio.
Medicamentorum ratio.
Si cum frigida intemperie frigidi quoq; ſucci redundent, curatio.

Purgẽtur vero agarico,pulueribus hieræ ſimplicis,caſſia fiſtula,diacath. ſeu confectionẽ de dactylis. Vel ſi mauis catapotijs vtare fœtidis, ſeu de ſagapeno cum agarico permixtis. At ſi in veſica duntaxat prędicti ſucci redundent,benefacit etiam compoſitum oxymel & mulſa,decoctum radicis rhamni,ac origani,quod mirifice iuuat,vt inquit Alexander. Item vtendum eſt hyſſopi, pulegij,origani,vel thymi decoctis cum aqua mulſa, ex Pauli auctoritate, interimque vtendum prædictis medicamentis extrinſecus adhibitis. Quòd ſi ex flatuoſo ſpiritu dyſuria gignatur, quæ flatum diſcutiant,medicamentis intus, & extra exhibitis vtendum erit: quorum copiam requirant ſtudioſi cap.de coli dolore. Ex ceteris item veſicæ intemperantijs,ſi excitetur,perpetuo eorum contraria medentur.Quapropter ſi in ardentibus,ac malignis febribus fiat vrinæ difficultas,fouendæ partes ſunt imi ventris,pectinis,inguinum,& coxendicum oleis,ſuperfuſionibus,fotibus,ac cataplaſmatis,quæ laxandi,ac humectandi vim habeant cum exiguo,aut nullo calore. In quem vſum conuenit oleum chamęmelinum,anethinum,oleum commune dulce,fotus,ac ſuperfuſiones,ex maluarum,althææ,ac fœnugræci decocto: ſimiliter & inſeſſiones,quæ etiam ſalubriter in hydrelæo fient,ex Pauli teſtimonio. Et ſi aluus quoque adſtricta fuerit,prædictorum decoctum oleo communi,anethino, chamæmelino, aut amygdalarum dulcium addito inijciatur. Si vero difficultatis vrinæ cauſa fuerit inflammatio,abſceſſus,vlceratio, vel quiuis alius tumor præter naturam,ex eorundem vitiorum curatione, quorum in ſequentibus mentionem faciemus, curabitur.

περὶ τῆς ἰσχουρίας. *Id eſt, De ſuppreſſione vrinæ.* *Caput XCIX.*

Cap.3. Quid p ἰσχουρίαν intelligendum ſit.

VESICAE inſuper, velut vrinæ receptaculo, ac meiendi inſtrumento id ſymptoma ſuperuenire ſolet,quòd à Græcis ἰσχουρία, à Latinis ſuppreſsio vrinæ dicitur, quinimò ipſi ſoli proprium eſt,Galeno teſte ſexto de Locis affectis. Quòd vero iſchuria vrinæ ſuppreſſæ affectionem ſignificet, ipſum nomen declarat. Aegris enim in totum in hac affectione vrina ſupprimitur,ac cohibetur, vt liquet ex Aetio cap.xxj. lib.xj. Quanquam nos ex Galeni ſententia,non quamlibet vrinæ ſuppreſsionem,ſeu cohibitionem ἰσχουρίαν appellamus, cum dixerimus eam ſolius veſicæ proprium eſſe ſymptoma, ſed illam duntaxat, in qua in veſica vrina omnino ſupprimitur. Supprimi nanque poteſt vrina ipſa veſica haudquaquam affecta,ſed renibus,vel vreteris,eodem Gal.teſte j.de Locis aff.verum hanc vrinæ detentionem,ſeu cohibitionem(licet vulgus medicorum non ſecus ἰσχουρίαν vocet)ἰσχουρία tamen non eſt,cum videlicet vrina in veſicam omnino non venit, vt liquet ex Gal.iij. de Cauſis ſymptomatum. Permittendi tamen ſunt (vt ipſe inquit) ita nominare, cum propriam eius affectionis appellationem non habeant. Non tamen latere debebit amborum affectuum differentia, ſiquidem alter eorum eſt cum veſica quidem eſt plena,ſed nihil excernitur, de quo modo tractare intendimus,alter cum vacua eſt nihil omnino in ſe continens. Ea de re diximus veram iſchuriam eſſe omnimodam vrinæ cohibitionem in veſica,quæ ſola, & neceſſario in hac affectione laborat, quoniam propria eius actio,quæ eſt vrinæ excretio,oblæſa eſt: adeo vt ab ea nihil excernatur, tumorque aliquis apparebit in pube ſatis euidenter in circunſcriptione veſicam impletam eſſe oſtendens,vt liquet ex Gal.eodem j. de Locis aff. Quòd vero ſymptoma ſit in genere retentorum immodice,teſtis eſt idem Gal.lib.de diff. & iij. de Cauſis ſympt. In totum etenim vrina detinetur,atque ſupprimitur. Id vero bifariam fieri poteſt,decreto eiuſdem Gal.eodem iij. de Cauſis ſympt.& j. ac vj. de Locis aff. quoniam vel occluſum eſt eius os,vel ſi hoc ſe pro lege naturæ habet,ipſa ad ſeſe adſtringendam,ac lotium foras extrudendum eſt imbecilla. Qua de re hic affectus cum plena veſica vrinæ eſt,eademque ſupprimitur, interim noxam propriæ functionis eius conſequitur,quoniam præter eius imbecillitatem non valet ſeipſam contrahere, ac vrinam foras propellere,interim vero eadem illæſa exiſtente,occluſo tamen eius ore efficitur.Redditur autem in lotio excernendo veſica ipſa imbecilla in hac affectione dupliciter,vel propter quampiam eius intemperiem,preſertim frigidam, vel obtuſo eius ſenſu: ita vt laborans veſicam impletam vrina non ſentiat ob affectos eiuſdem veſicæ neruos, citra tamen expultricis eius facultatis læſionem, cum videlicet proprij veſicæ nerui afficiuntur. Tunc etenim immodice extenta ipſa veſica propter vrinæ multitudinem,quam in ſe continere non ſentit(inter dormiendum potiſsimum) ſeipſam contrahere non ualet,nihilque excernitur, contractrice eius facultate læſa propter immoderatam tenſionem. Id quod etiam interdum euenire ſolet alijs quibuſdam ſanis, cum urgentibus negocijs,uel in concionibus,uel ſenatu,uel foro,uel conuiuio, uel propter aliquam ſimilem cauſam longo tempore urinam retinuerint; fuit etenim & ueſica ipſa uelut quodlibet aliud naturale inſtrumentum neruorum particeps,ut quæ moleſtiam ſibi exhiberent ſenſu quoque,uelut reliqua dignoſceret; quibus adeo affectis,ut torpeat ueſicæ ſenſus,quod immodice repleatur,ac immoderate extendatur ueſica accidit: quapropter & contractrix eius facultas læditur, quoniam in ſeipſam contrahi medijs tranſuerſalibus fibris,quibus in tali actione utitur, haudquaquam poteſt. Quo fit ut urina ſupprimatur, nec excerni quidquam eius poſsit, citra tamen expultricis

Cap. 1.

Duplex ἰσχουρία.

Cap.2. De qua tractetur.

Quæ pars in ea afficitur.

Cap.1. De different. ſympt. c.vlt.

Quis affectus præter naturã ſit.

3. de Cauſis ſymp.cap.2.

6. de Loc. aff. cap.3.

Cauſæ.

Veſica bifariã in hac affectione imbecilla reddi poteſt.

facultatis

facultatis læſionem: nanque ipſa expelleret vtique, ſi contractrix facultas, quæ excretionem præcedit, ſuum munus perficeret: quippe veſicæ officium (vt patet eodem ſexto de Locis affectis) vnicum eſt, contractio inquam: imbecilla itaque redditur veſica in hac affectione, aut ad ſeſe conſtringendam, aut ad lotium foras excernendum, eius corpore adeo affecto, vt quod in ea continetur, exprimere non poſſit. Verum primi cauſa eſt immoderata extenſio propter immodicam repletionem, quinimò quantum amplitudo ipſius veſicæ expleta circuntenditur, tanto anguſtior ſeipſo fit meatus, vt inquit Aetius, reliqui vero intemperatura aliqua, ſæpiſſime autem frigida. At ſi ex occluſo eius ore, ſeu meatu, quem vrinæ fiſtulam vocant, vrinæ ſuppreſſio fiat, in vniuerſum tribus modis fieri poteſt: aut enim corpus ipſius intantum tumorem præter naturam attollitur, vt meatus inde occupetur: quemadmodum ſi inflammatione, ſcirrho, vel abſceſſu, vel alio quouis tumore fuerit affectum. Interim & clauditur propter meatus conuiuentiam ex nimia ſiccitate, aut aliquid ei præter naturam innaſcitur, velut caruncula, vel callus, aut à re quapiam obſtruitur meatus, veluti à lapide, pure, grumo, vel craſſo, lentoque humore. Qua de re hæc omnia diſtinguere oportet, non ſolum ex præſentibus ſymptomatibus, ſed etiam ijs quæ præterierunt. Præſentia ex teipſo inſpicias oportet. Præterita vero non ſolum à laborantibus, ſed etiam ab ipſius familiaribus interrogando perdiſcere, ex Galeni auctoritate primo de Locis affectis. Vbi autem ex veſicæ imbecillitate orta fuerit vrinæ ſuppreſſio ſic percipies, nam ſi hominem ita figuraueris, vt de cliuis ſit ceruicis veſicæ poſitus, ac manibus tumorem præter naturam compreſſeris, vtique expelletur vrina: quemadmodum ſi ita nihil profeceris vrinæ fiſtulam conſtipatam eſſe cognoſces. Verum nunquid expultrix duntaxat facultas ipſius fuerit oblæſa, vel torpidus fuerit ipſius veſicæ ſenſus propter proprios eius neruos affectos, adhuc non liquet, ſed illud hoc pacto diſtingues. Nam ſi propter excretricis facultatis læſionem originem ſumpſerit, cum fieri non poſſit, niſi propter aliquam intemperaturam, preſertim frigidam ipſius veſicæ, ex proprijs intemperaturæ indicijs, quæ præcedenti capite notauimus, haud ægre dignoſcere valebis. Quòd ſi nullum tale affuerit indicium, præceſſeritque læſio aliqua ſpinalis medullæ, vt verbi gratia, ſi fuerint ipſius ad externas partes vertebræ luxatæ eo loco, quoad veſicam proprij nerui diſtribuuntur: ſimiliter ſi quomodolibet prædicti nerui fuerint affecti, ita vt animalis facultas ad veſicam non pertingat, ex obtuſo, ſeu reſoluto eius veſicæ ſenſu cauſari vrinæ ſuppreſſionem cenſeto, proprijs veſicæ neruis affectis, atque ipſa propter immodicam repletionem immoderate extenſa. Verum ſi ſanis quibuſdam corporibus vrinæ ſuppreſſio accidat, propterea quòd longo tempore propter aliquam vrgentiam ipſam detinuerint, ex eorundem loquela, & quòd nullus alius præceſſerit præter naturam affectus, qui ipſam cohibere potuerit, facile percipies. At vbi vrinę cohibitio non ex corpore eiuſdem affecto, ſeu imbecillitate proueniet, ſed occluſo eius ore (vt diximus) figurato etiam ęgro adeo vt decliuis ſit ceruicis veſicę poſitus, ac manibus tumore pręter naturam compreſſo, minime expelletur vrina. Occluditur autem vel ab inflammatione (vt dictum eſt) vel ſcirrho, vel abſceſſu, vel alio quouis tumore pręter naturam. Sed inflammatio ex proprijs eiuſdem ſignis, tumore videlicet, dolore, ac febre, & reliquis dicendis, cap. proprio dignoſcetur. Similiter ſcirrhus, vel abſceſſus, aut alius quiuis tumor pręter naturam. Si autem ob carunculam aliquam ab vlcere innatam veſicę ceruix obſtruatur, ex pręcedentibus vlceris notis, & ex eo, quòd demiſſa ęnea fiſtula, vrina vacuatur, intelligere poſſumus. Interim cum vrinę excretione ſequuntur & cruor, & carnis fragmenta, Galeno teſte primo de Locis affectis. Verum ſi fuerit tophus, ſeu callus in ceruice veſicę innatus, pręter id, quod longo temporis ſpatio ex craſſo, lentoque humore paulatim naſci poteſt, neque forte vlceris ſigna pręcedent, neque ortę carunculę ſigna aderunt. Quòd ſi à lapide meatus obſtruatur, antę vrinę cohibitionem lapidis indicia apparuerunt, vrina videlicet aquę ſimilis, in qua ſubſident ſabuloſa quędam, inſuper quòd pudendum aſſidue ſcalpant taliter affecti, poſtea vero vrina derepente ſupprimitur, aliaque ſigna pręceſſerunt generati lapidis, aut in renibus, quę eodem capite conſcripſimus, aut in veſica, quę proprio capite conſcribemus. At nulla lapidis nota retentam vrinam pręcedente, ſi ſanguis effluxerit, par eſt, vt grumus vrinę fiſtulam obturet, quocirca demiſſa per colem fiſtula, paulum vrinę reddunt: qua deinde extracta, in ipſius ore grumi indicium apparet; quanquam fieri poſſit, vbi vlcerata fuit veſica, vt paulatim in ipſa grumus concreſcat, uel non pręcedente ſanguinis fluore, ex eiuſdem Galeni ſententia primo, & ſexto de Locis affectis, ad quos grumos, qui in ueſica continentur, ueluti etiam ad alios, qui in inteſtinis, uentriculo, atque thorace, animi defectio, & color pallidus ſequi ſolet, pulſus uero paruus, obſcurus, frequenſque apparet, & laborans ipſe cum anxietate reſoluitur, adeo ut mirari aliquis poſſit, quęnam ſit huius euentus cauſa, ut eodem ſexto de Locis affectis, ſcriptum eſt, quam nos breuitati indulgentes omittimus, potiſſimum cum ſtudioſi apud eundem Galenum pręcitato loco, libro de cibis boni, & mali ſucci, ac alijs plerique perlegere eam poſſint. Probabiliter quoque conijcies cum pus eundem meatum obſtruxerit, ſi renes, aut ueſica, aut alia quępiam pars, quę per ueſicam expurgari poteſt, ante affectu aliquo laborauerint, per quem talem, tantumque pus colligi potuerit, tenueque pus prius cum urina profluere uiſum eſt, quemadmodum ubi ob

Cap. 3.

Lib. 11. c. 21.

Ex quibus, & quot cauſis veſicæ os occludatur.

Cap. 1.

Si ex veſicæ imbecillitate oriatur ſuppreſſio vrinę, ſigna.

Si ex obtuſo veſicæ ſenſu oriatur, ſigna.

Si ex externa cauſa aliqua.

Signa, ſi ex occluſo ore veſicæ vrina ſupprimatur.

Loco citato.

Locis citatis.

Cap. 3.

Cap. 3.

craſſum, lentumque humorem obſtruatur, eiuſdem humoris redundantis indicia aderunt, quæ nos cap. de difficultate vrinæ adnotauimus, ſimiliter ex præcedentium notitia in huiuſmodi coniecturam inducimur, ex præcedenti videlicet victus ratione, nam cibis craſsis, lentiſque, ac multis, & in ocio educatus eſt æger. Neque negligenda erit vniuerſi corporis diſpoſitio. Conniuente autem iam dicto meatu ex immodica ſiccitate, exſiccantes quoque cauſæ præceſſerunt, veluti contingit in ardentiſsimis, ac ſiccisſimis febribus, in quibus laborantem ſæpenumero nec

Prognoſtica.

loqui poſſe videmus, niſi os madefecerit. Porrò vrinæ ſuppresſionem, quæ ob ſauciatam ſpinam, aut caſum, aut vertebræ luxationem, aut ob letales acceſsionum concurſus ſuborta eſt, impoſsibile eſt curare. Quare caute remedia adhibere oportet, vt inquit Aëtius cap. xxiiij. lib. xj. Idem quoque auctor citato loco dicebat, quod cum ex his, qui paralyſi exolutam veſicam habent, alij præter voluntatem vrinam emittunt, alij autem lotium non excernunt, minus periculo ſunt obnoxij, qui præter voluntatem eam emittunt, ac magis hi, quibus detinetur, nam lotio ſuppreſſo veſica, & lumbi eis diſtenduntur, ſimiliterque pecten, femora autem tumefacta habent, & cum non eijciant lotium, ſubiecta membra mortificantur, neque ita longe poſt moriuntur, vt ipſe inquit. Quòd vero pernicioſa etiam ſit vrinæ ſuppreſsio ex concreto

Loco citato.

ſanguine, ſeu grumo, decretum reliquit Gal. vj. de Locis affectis. Nam & putredo partium, & marcor ipſum ſequi ſolet, vt ipſe inquit, & licet nonnullis medicamenta exhibuiſſet pro eius curatione, nihilominus omnes perierunt, vno quodam ſeruato ſolutis grumis, quos paulò poſt

Curatio.

cum vrina excreuit. Curandi vero ratio non vna duntaxat erit, cum plures ſint eiuſdem cauſæ, ſed pro cauſarum diuerſitate variatur. Qua de re ſi propter veſicæ imbecillitatem generetur, citra tamen caſum, relicta victus ratione, quam cap. de ſtillicidio vrinæ reperies, primo figu-

Cap. 3.

randus erit æger modo, quo iuxta Galeni ſententiam diximus, ac manibus tumor præter naturam comprimi, ita vt vrina expellatur, muſculi quoque abdominis, maxime medij ægrotantis manibus, ſeu alterius comprimantur, iuxta Gal. præcepta, vj. de Locis affectis. Deinceps aſsidui inſeſſus, ſeu fotus in fœnugræci, ſeminis lini, althææ, rutæ, ſampſuchi, ac artemiſiæ decoctum cum oleo eis apparentur, & loci ex oleo rutaceo calido ſæpe per diem, & noctem, & maxime poſt inſeſſus irrigentur, & perfundantur. Cucurbitæ etiam locis affigantur, & cataplaſmata imponenda ex cruda hordeacea farina, ex vino dulci, & mulſo, vt teſtatur Aë-

Lib. 11. c. 24.

tius, preſertim ſi obtuſus fuerit veſicæ ſenſus. Inſuper confert, ſi vnguento hoc irrigentur loci. Recipe olei nardini, coſtini, & rutacei ana ℥. j. olei de ſcorpionibus, & irini, ſingulorum ℥. ß. maſtiches, florum ſtœchadis ana ℥. ij. caſtorei ℥. j. ſagapeni, & bdellij ana ℥. ß. diſſoluantur gummi in vino albo, & addita cera fiat vnguentum. In hunc etiam vſum confert vnguentum, dialthæa dictum, & reliqua medicamenta conſcripta capite de difficultate vrinæ tam intus, quàm extra adhibita. Et vbi propter ęgrum veſicę ſenſum contigerit, pręter inſeſſus, ac irrigationes iam dictas, excitare eius actionem oportet, nitro, aut nitri ſpuma ad meatum admotis, aut cimicibus contritis. Quòd ſi ita non procedat, ad catheterum vſum confugiendum

Lib. 11. c. 21.

& per hoc ipſum inſtrumentum immiſſum vrinę prolectandę, Aetio teſte. Vrinam ducentia nequaquam bibant, ne multitudine eius veſica diſtendatur: quibus etiam confert caſtoreum, itemque theriacam in potu propinare, & poſt euacuationes, ſinapiſmi tum pectini, tum lum-

Lib. 11. c. 24.

bis optimi ſunt, vt eidem Aetio viſum eſt: à quibus cerata, quę partes mitigent, & malagmata odora imponantur, vt ipſe inquit. Viſcera quoque erinacei terreſtris exſiccata, ac ſuffita, ęgro vndequaque contecto, vrinam ſuppreſſam ſanant. Oportet autem ipſa ſale condire, ac exſiccare, quin & in potu accepta ſicca, trita quantum tribus digitis apprehendi poteſt, ex vino iuuant. Carnis item erinacei in ſole exſiccati ℥. j. in vino data confert. Vermes quoque terre-

Lib. 11. c. 23.

nos tres, aut quinque tritos ex vino mulſo, aut aqua mulſa prębeto, eiuſdem Aetij pręcepto. Item forinſecus artemiſię folia cum myrrha trita, pectini, & imò ventri illinantur, ſeu perdicium herbam terito, & affuſo oleo feruefacito, atque veſicę imponito: ſed & ſedes quoque his illinenda eſt, quibus obtuſus eſt veſicę ſenſus, ex decocto origani, thymi, anethi, ac centaurij cum oleo rutaceo, pauco admixto caſtoreo. Infundimus etiam per colem oleum rutaceum, de ſcorpionibus, aut nardinum, ſeu irinum, etiam pauco caſtoreo addito, ut ueſicę actio reuocetur. Si uero craſsi humores in cauſa ſint, fomentis, inſeſsionibus, ac cataplaſmatis iam dictis, cura concredenda eſt, ac reliquis utendum, quę capite de difficultate urinę conſcripſimus. Ab his autem quę urinam ciunt, in totum abſtinendum. In ſanis autem, ſi accidat (ut dictum eſt) ob negociorum importunitatem, aut aliquod tale ſimile, ut lotium diutius retentum ueſicam debilem reddat, auxiliari oportet ipſis ambabus ſupra imum uentrem admotis, ac urina lente expreſſa. In ardentiſsimis, ac acutiſsimis febribus ſi hoc ſymptoma accidat, in fine pręcedentis cap. curationem reperies. Si uero propter inflammationem, aut alium quempiam pręter naturam tumorem urina ſupprimatur, ex proprijs eorundem cap. curatio petenda erit, quemadmodum ſi ob carunculam, aut callum retenta fuerit, per emollientia, ac relaxantia remedia, ac urinę fiſtulam dilatantia curanda erit, & ubi ea non ſuffecerint, ęnea fiſtula, ſeu argentea demittenda erit, uulgus ſyringam uocat. Vbi uero multitudo, ac craſsities puris ueſicę ceruicem obſtruxerit, per eadem medicamenta mollientia, ac relaxantia, necnon, & incidentia cura tentanda erit,

erit, intus,& extra huiuſmodi medicamentis adhibitis. Quòd ſi nec his finem aſſequaris, modo dicta æneа, ſeu argentea fiſtula immittenda erit. At ſi ex lapide veſicæ ceruix fuerit obſtructa, ex proprio cap.curandi ratio petatur. Verum vt lapis ex meatu recedat, ſupino figurato ægro, vt crura reliquo corpore ſint ſublimiora, multifariam ipſum concuties, quibus peractis iube vt æger vrinam reddere tentet. Quòd ſi nihilominus vrina adhuc ſupprimatur, rurſus concute, ſed vehementius,atque ſi ſic quoque permanſerit,demiſſa ænea fiſtula,ſimul & lapidem à ceruice repelles,& vrinam reuocabis,Galeno teſte j.& vj.de Loc.aff. Vbi vero grumus veſicæ fiſtulam obturet,medicamentum quod lapidem terere poſſit,ex oxymelle, atque ipſum quoque oxymel per ſe in potu dandum erit,præcepto eiuſdem Galeni præcitato lib.vj.de Locis affectis. Artemiſia quoque in potu præbenda eſt,rubi, aut betæ ſuccus, leporis coagulum, aut hœdi, vnumquodque cum aceto mulſo,ex Aëtij auctoritate cap.xxvij.lib.xj. Quòd ſi hoc modo nihil proficias,neceſſitatem inducet catheteris adhibendi: per quem vbi vrinas eduxerimus, rurſus prædicta in potu exhibeantur. Si vero neque ſic grumi diſſoluantur,intercapedinem inter anum & pudendum (περίνεον Græcis dictam) inferne diſſecare oportet, vt eidem Aëtio viſum eſt.

1. de Loc. aff. cap.1. 6. de Loc. aff. cap.3. Cap 3. Loco citato.

περὶ ἐνουρούντων. *Id eſt, De his qui in ſeipſis mingunt, vel de his qui vrinam continere non poſſunt.* Caput C.

LICET muſculi,tanquam motus voluntarij inſtrumenta à natura fuerint fabricati, nihilominus & quidam eorum quodammodo inter alimenti inſtrumenta,quæ tertia ratione ſuperfluorum inquam gratia fuerint conſtructa,numerari poſſunt,quoniam excernendis excrementis fuerunt deſtinati, Galeno teſte v. de Vſu partium, qui adhuc genere duplices ſunt: quoniam alij tempeſtiuum effluuium incitant, alij vero intempeſtiuum ipſorum cohibent. Excitant autem in tempore muſculi omnes epigaſtrij, intempeſtiue quidem effluere non ſinunt, & muſculus qui tranſuerſus rectum inteſtinum fortiter claudit, & is qui veſicæ collum ſimiliter circumambit, obliquus admodum exiſtens, quamuis ille claudendi duntaxat meatus gratia extiterit, hic autem priori quidem ratione, vt contractus vndique depellat quidquid in ipſo meatu continetur, conſtructus eſt, poſteriore autem vt ipſum claudat,eodem Gal.auctore præcitato lib.v. de Vſu part. quo loco concludit triplicem prædicti muſculi vſum,quorum primus eſt, vt nihil in meatu vrinario relinquatur,ſecundus,vt ori veſicæ claudendo opitulentur,& tertius,vt excernendorum celeritatem acceleret. Quapropter mirari non oportet quomodo per bonam valetudinem,volentibus nobis,vrina excernatur,cum videlicet muſculus iam dictus ceruicem veſicæ circundans voluntatis noſtræ imperio obtemperans ab actione quieſcit,fungente autem tum veſica ſuo munere, in excernendo naturaliter agens: & proinde Gal. vj. de Locis aff. tum eos condemnat,qui vrinarum, ac cibi excrementorum deiectionem totam ab electione procedere exiſtimarunt,tum eos qui his qui è diuerſo totum hoc corpus naturale putarunt,tanquam à veritate deuiantes. Nam alui deiectio, & vrinæ redditio vtroque inſtrumento proprijs ſuis facultatibus agente perficiuntur,rectum inteſtinum,atque veſica naturali quidem vtuntur facultate,muſculi vero ea quæ & animalis,& voluntaria nominantur. Tunc vero quieſcunt ab opere muſculi hi, qui fluores cohibere ſolent, cum abdominis muſculi munere ſuo funguntur,maxime vero medij: opus autem horum eſt, vt adeo exacte extremam recti inteſtini partem, atque veſicæ ceruicem ſtringant ipſas partes ambientes, vt nihil humoris ex veſica in meatum ingredi poſſit, neque per aluum ſtercus excerni, licet hic ſecundus ſit muſculi ceruicem veſicæ ambientis vſus, vt dictum eſt. Quieſcimus itaque uoluntarie ab horum actione, cum urinam, uel ſtercus excernere propoſitum eſt. At ſi præter uoluntatem excernatur urina,nam de hoc affectu tractare intendimus, ueſica ipſam retinere nequeunte, ſymptoma oritur, quo affectos ἐνουροῦντας, Paulus appellat, à Galeno uero vj. de Locis affectis ἀκούσιος ἔκκρισις τῶν οὔρων nuncupatur affectus hic. Sed à Latinis urinæ incontinentia, ſeu præter uoluntatem excretio. In quo affectu ueſica urinam retinere non poteſt, ſed præter uoluntatem paucis omnino interuallis excernitur, ut liquet ex eodem Galeno ibidem. Quod uero in prædicto affectu ueſica ipſa afficiatur non ſecundum propriam eius eſſentiam, ſeu corpus, ſed ſecundum iam dictum muſculum eius ceruicem ſtringentem citato loco ab eodem Galeno ſcriptum eſt, cum dixit, quòd ſi nerui muſculi ceruicem ueſicę ambientis reſoluantur: proprium indicium, quod muſculus hic reſolutus ſit, eſt urinæ præter uoluntatem excretio. Verum cum hæc actio uoluntaria muſculi læditur, non perpetuo ipſo per eſſentiam affecto læſio excitatur, ſed quandoque per conſenſum, neruis ſcilicet, per quos animalis facultas ad ipſum fertur, oblæſis. Nam cum unica duntaxat perit actio uoluntaria, ſolum muſculum, qui ipſam efficere ſolet, aut neruum ipſius affectum eſſe putandum eſt, eodem Galeno auctore iiij. de Locis aff. Verum nunquid muſculus,aut neruus,qui ad ipſum peruenit,vel ambo ſimul affecti ſint,haud facile percipi poterit,niſi quiſpiam copulata ſymptomata attente deprehendat,& ea quæ præceſſerunt,optime inueſtiget. Nanque muſculo affecto circa ceruicem ueſicæ,

Cap.14. Muſculi veſicæ ceruicem ambiẽtis vſus non vnus eſt. Cap.16. Quòd vrinæ redditio non ſit opus naturale, nec animale duntaxat, ſed miſtũ ex vtriſque. Cap.3. Paul. lib.3. cap.45. Gal.6. de Lo. aff. cap.3. Quid per vrinæ incontinẽtiam intelligẽdum ſit. Pars affecta. Cap.4.

eius affectionis ſigna aderunt. Et ſi intemperie duntaxat laboret, frigida, videlicet, ex aliqua tali procatarctica cauſa, quæ forte præceſſit, ac reliquis ſignis percipi poterit, veluti & Gal. percepit in piſcatore quodam, cum in fluuio piſces venaretur: adeo enim hic circa ſedem, & veſicam infrigidatus erat, vt ipſo inuito effluerent & alui excrementa, & vrina, hunc curauit per calida remedia affectis muſculis adhibita, & celeriter ſanus euaſit, vt ipſe, inquit eodem iiij. de Locis affectis. Quòd ſi nequaquam ſymptoma aliquod apparuerit eo loco, quod prædictus muſculus poſitus eſt, neque talis aliqua externa cauſa infrigidans præceſſerit, proprios neruos eiuſdem muſculi affectos eſſe à quapiam interna cauſa conijciendum erit circa os ſacrum ortos, quem etiam affectum multo tempore per multa præſidia vix idem Gal. ſanauit, quanquam ipſis etiam neruis primario affectis, adeo vt facultas animalis per eos ad muſculum peruenire non valeat. Muſculum quoque per conſenſum affici dicimus, cum priuetur eo, quo præſente ſuum munus perficiebat. Id vero eſt animalis facultas: propterea hunc muſculum perpetuo in vrinæ inuoluntaria excretione per eſſentiam, aut per conſenſum affici dicimus, idque proprium eſſe ſignum quod ipſe læſus ſit. Sed mox objiciet quiſpiam aſſerens falſum eſſe, quòd perpetuo reſoluta veſica inuitis nobis vrina excernatur, nam ea reſoluta (vt inquit Paulus) cap. xviij. lib. iij. & Aëtius cap. xxxiiij. lib. vj. interim inuoluntarie vrina excernitur, quandoque vero omnino detinetur, niſi eſſet quod ſecus hi quàm Gal. de veſicæ reſolutione verba faciunt, nam ipſi commune caput ſcripſerunt de veſicæ reſolutione, tam ſi fiat eius eſſentia, ſeu corpore, aut proprijs neruis ad eam diſtributis oblæſis, quàm ſi muſculus eius ceruicem ambiens, aut nerui ad ipſum deuenientes reſoluti fuerint. Galenus vero particulatim vtranque pertractat, cum una improprie (vt ita dixerim) reſolutio dici poſſit, quando, videlicet, veſicę ſubſtantia, aut eius proprij nerui affecti fuerint, quoniam tunc non motus, ſed ſenſus duntaxat ipſius aufertur. Quapropter rectius obtuſus, ſeu ablatus eius ſenſus diceretur, quàm reſolutio. Quo caſu iſchuria generatur, vt præcedenti cap. oſtendimus. At ſi nerui qui ad muſculum diſtribuuntur, aut ipſemet muſculus, adeo afficiantur, vt eius actio omnino auferatur, tunc proprie reſolutio dicitur, & proprium indicium (vt ipſe inquit) quod muſculus hic reſolutus ſit, eſt vrinæ præter voluntatem excretio. Et propterea affectio hæc cùm ſymptoma ſit in genere excretorum immodice, perpetuo noxam functionis conſequitur, non ſiquidem naturalis facultatis ipſius veſicæ, ſed animalis prædicti muſculi, quæ neque male fit, diminute, aut deprauate oblæſa, ſed nullo modo fit, & ablata eſt: nihil etenim in retinendo veſicæ opitulatur, animali facultate motrice voluntaria omnino priuatus, ac deſtitutus. Indicium autem eius eſt, quòd veſica haudquaquam vrinam retinere poteſt, ſed inuitus, & præter voluntatem paucis omnino interuallis ipſa excernitur. Huius affectionis cauſæ plures eſſe poſſunt, cunctæ videlicet, quæ prohibere poſſunt animalis facultatis tranſitum ad prædictum muſculum, quas omnes cap. de reſolutione conſcripſimus, & propterea non eſt, cur hic iterum eas repetamus, cum exinde ſtudioſi petere poſſint. Quòd vero pueris maxima ex parte ſoleat affectio hæc accidere, xlv. cap. libri iij. Paulus ſcriptum reliquit. At quòd ſi ex aliqua externa cauſa generetur iam dictus affectus, muſculo infrigidato celerius curetur, quàm ſi citra manifeſtam cauſam proueniat, læſis eiuſdem muſculi proprijs neruis circa os ſacrum, iiij. de Locis aff. à Gal. ſcriptum eſt. Eos item, qui vrinam ſine voluntate emittunt ob ceruicis veſicæ vulnus, aut caſum, aut vertebræ luxationem ſuperuenientibus, quæ mortem fatentur notis, nulla medicina periculo ſubtrahit, vt idem Paulus teſtatur cap. xviij. libri iij. Ceterum quoniam ſæpius ex frigida prædicti muſculi, aut neruorum ad ipſum deuenientium intemperie affectio hæc originem ducit, interim per ſe, quandoque vero cum frigidorum ſuccorum redundantia propterea curandi rationem eius cum ex hac cauſa excitetur, conſcribere inſtituimus. Qua de re aer calidum vergens eligatur, ſomnuſque modicus, nam ſimiliter moderatæ vigiliæ conferunt. Ocium, ac deſidioſa vita vitentur, moderatum exercitium confert; alui deiectio ſingulis diebus procuranda erit, ſi non natura, ſaltem arte, clyſteribus, ſeu glandibus. Cuncti animi affectus vitandi præter iram, quæ interim confert. Cibi facilis coctionis, ac boni nutrimenti eligantur, ad calidum etiam vergentes. Propterea pullorum, gallinarum, perdicum, phaſianorum, ac aliarum paruarum auium carnes eligendæ ſunt, quæ perpetuo cum aromatibus condiendæ erunt, ſimiliter in earum iure hyſſopi parum, ſampſuchi, ſaluię, ſatureię, ſeu ſerpilli, fœniculi, ſeu oreoſelini incoquantur. Interim eiſdem carnibus aſſatis vtantur, nam ſicci cibi eiſdem competunt, vt inquit Paulus. Pro potu aqua mulſa exhibeatur, vel vinum ſubrubeum, adſtringens, potiſſimum eis, qui ab eo ſe abſtinere non poſſunt, & (vt ſummatim dicam) vniuerſa victus ratio calidior, & ſiccior ſit, vt inquit Aetius, niſi acriores, & mordaciores appareant vrinę. Quod vero ad medicamentorum rationem attinet, quoniam cōmunia habet auxilia hoc vitium cum iſchuria orta ex torpido veſicæ ſenſu, ſeu eius reſolutione, eodem Aetio teſte cap. xxxiiii. lib. vj. idcirco eiuſdem commode vtare. Et ſi reſolutionis cauſa frigidi, & craſſi ſucci redundantes fuerint, eis quoque vtendum erit medicamentis, cum alterantibus, tum purgantibus, quę cap. de reſolutione probauimus. Vitanda itaque ſunt medicamenta, quę refrigerant, potiſſimum ea in quibus valida eſt hæc vis: & calidis fouendi ſunt ægri, ac roborantibus, potiſſimum (Paulo auctore) Exempli gratia œneleo calido, & ſimilibus.

Cap. 4. | Dubium. | Solutio. | Quis affectus præter naturā ſit vrinę incō tinentia. | Cauſæ. | Prognoſtica. | Cap. 4. | Curatio. | Victus ratio. | Lib. 3. cap. 18. | Lib. 11. c. 24. | Medicamentorum ratio. | Lib. 3. cap. 45

Naturaliter autem huic vitio opitulantur (eodem auctore) gallinæ guttur combuſtum, ſi ieiuno bibendum in aqua tepida præbeatur. Similiter leucanthemi flores, vel leporis teſticulus toſtus, ex vino odorato: potio item calaminthæ, & myrrhæ ante cœnam ſalutaris eſt, vt idem inquit Paulus, preſertim ſi cum vino odorato præbeatur, Aëtio auctore. Ceterum ex Aëtii ſententia eos, qui præter voluntatem vrinam emittunt, per mordacia cataplaſmata, & malagmata, & per rubefacientia ex ſinapi apparata curare conuenit, ſimiliter ex arenæ iniectione à ſole feruefactæ, aquiſque naturalibus, & maxime ſulphurulentis, & bituminoſis, primum quidem calidis, poſtea etiam frigidis curandi ſunt. Nec non & partes exercendæ, ac perfricandæ. Vrinam autem ducentia nequaquam exhibeantur, eodem auctore. Ad eos vero, qui ſe in ſomno permingunt, conuenit ex ſententia eiuſdem Aetij pulmo hœdi moderate aſſatus, & citra panem large ad triduum in cibo acceptus. Similiter leporis cerebellum ſiccum potatum ex vino, aut teſticulum leporis ſiccum in vinum indito, & bibendum dato, vt ipſe refert. Veſica quoque porcina per ſe vſta, & in potu exhibita iuuat. Simili modo & ouilla veſica facit, cinerem itaque eius expoſca præbeto. Item confert ſi caſtorei ℥.j. in vino odorato in potu exhibebis. Eandem veſicam ouillam ſeu caprillam vſtam ex poſca Gal. ix. de compoſitione medicamentorum ſecundum loca præbet bibendam. Necnon & leporis teſticulum in vino odorato feruefactum, oblinereque iubet pudendum cimolia terra cum perdicij ſucco. Cum vero diutum, & inueteratum fiat hoc malum, velut eos qui præter voluntatem ob reſolutionem veſicæ vrinam emittunt, hos curato: differunt etenim ij ab illis, in eo quod ijs per ſomnum ſaltem hæc acceſſio contingit, illis vero, quibus ob muſculi colli veſicæ reſolutionem hoc accidit, etiam dum vigilant eodem modo afficiuntur, ex ſententia eiuſdem Aetij cap. xxv. lib. xj.

Ad eos qui ſe in ſomno per mingunt. Lib. 11. c. 25.

Cap. 9.

περὶ λιθιάσεως τῆς κύστεως. *Id eſt, De lapide veſicæ, ſeu calculo.* Cap. C I.

QVEMADMODVM in renibus, ita quoque in veſica, affectus quidam, qui à Græcis λιθίασις, à Latinis lapidatio, ſeu calculoſus affectus appellatur, gigni ſolet velut à Galeno ſcriptum eſt, primo de Locis affectis, & ab Alexan. libro ix. cap. vij. Quòd vero veſica hoc morbo laboret, hiſce notis deprehenditur, nam vrinæ crudæ, & colore ſubalbidæ conſpiciuntur, ſedimentum eſt arenoſum, & ſcabiei ſimile, præterea ægri pudendum ſcalpere, aut id violenter, & ſæpe diſtendere ſolent, atque tunc magis cum ad vrinarum excretionem vrgentur, vt inquit Alexander. Continue quoque in vrinam propelluntur, ac ſtillicidio vexantur, Paulo teſte cap. xlv. libri tertij. Interim quoque vrina derepente eis ſupprimitur, preſertim vbi lapis in veſicæ ceruicem incidit, vt liquet ex Galeno eodem primo de Locis affectis. Quamuis Hippoc. Aphor. lxxix. lib. iiij. vno duntaxat ſigno hunc affectum dignoſci ſcriptum reliquit, cum dixit. In quorum vrinis, velut arenulæ ſubſiſtunt, his veſica laborat calculo. Verum cum hoc indicium commune ſit, tam veſicæ, quàm renibus calculo laborantibus, vt liquet ex Galeno eodem loco, propterea addendam eſſe alteram Aphor. partem præcepit, pro Aphor. veritate. Prædictis itaque notis tum partem affectam, quæ veſica eſt, cum etiam & qualitatem affectus, qui calculus ſeu lapis dicitur, dignoſcere poterimus. Quòd vero morbus ſit in numero, ac in exceſſu, cap. de renum calculo dictum eſt, toto etiam genere præter naturam, vt liquet xiiij. Meth. med. Ceterum quòd prima, potiſſimaque cauſa ſit vrinarum craſſitudo vj. de Morbis vulgaribus à Galeno ſcriptum eſt, huiuſmodi nanque craſſitudo multa in veſica collecta, & in vnum coiens, cum ſemel aliquando non apto tempore excreta intra diutius remanſerit, concreſcendi, coaugmentandique initium capite, eo vero principio facto, facile (quod iam ſuperest) quidquid iterum craſſi in veſicam delabitur, priori adglutinatur, maiorq́ inde tophoſus calculus redditur, quemadmodum extra, & in calidis aquis ſponte naſcentibus, & in natis, vbi calefit aqua, quotidie lapis coaleſcere cernitur. Opitulatur autem non parum in hoc veſica ipſa, vt quæ frigida ſit, neruoſa, ac pauci ſanguinis, necnon ampliſſima interius concauitate inanis. Vbi etenim in ipſam fuerit craſſitudo tranſmiſſa, ibi cogitur, & conſpiſſatur, initium huius conſpiſſationis (vt diximus) accipiens, quando in eadem veſica diutius commoratur. Præcipua itaque, ac potiſſima cauſa generationis calculorum in veſica eſt ipſa qualitas materiæ, craſſitudo inquam vrinarum, ex Galeni teſtimonio. Id quod confirmauit Alexan. citato loco, cum dixit. Veruntamen veſicæ calculi pueris magis, quàm viris generantur, neque à tanta caliditate, ſed materia potius craſſiore, & ad generandos calculos, prompteque ab inſita caliditate concreſcendos idonea. Atqui caliditas ad coagmentandum lapidem etiam non parum operatur, licet non ipſa præcipue, ſed materiæ qualitas ipſius compactionis cauſa exiſtat, vt diximus, ex Galeni ſententia citato libro vj. de Morbis vulgaribus. Et propterea quiuis calor etiam mediocris, vt in pueris reperitur, ad huiuſmodi materiam ſpiſſandam ſatis eſt, nedum aſcititius, ac igneus, nanque opus eſt, vt & ipſe aliquid faciat ad coaugmentandum lapidem, etenim ſenes humorem crudum non parum aceruant, quanquam non propter edacitatem, vt pueri, ſed propter potentiæ concoquentis imbecillitatem: quia tamen calorem adeo fortem non habent, vt ex

Cap. 1. Veſicæ calculo laborantis ſigna.

1. de Loc. aff. cap. 1.

Quis affectus præter naturã ſit.

14 Meth. c. 13

6. de Morbis vulg. comm. 3 comment. 15.

Materialis cauſa generationis lapidis in veſica.

Efficiens cauſa.

Comment. 3. comment. 15.

Cur ſenibus calculi nõ generantur.

vt ex materia craſſa vaporem reſoluens,lapidem generet,propterea in eis calculi non generantur,
Cur in pueris magis,quã in adultis veſica lapis generetur. eodem Galeno auctore comment. Aphor.xxiij.lib.iij. Requiritur ergo & caliditas etiam pro cal
culis in veſica generandis,etiam ſi mediocris fuerit, velut in pueris, quinimò in eis, magis quàm
in adultis, omnium medicorum conſenſu pro confeſſo habetur, lapides in veſica generari, pro-
pterea quòd craſsiſsimæ vrinæ à pueris redduntur,tum propter ipſorum edacitatem,tum quòd à
Cõmentar. 3. Comm. 15. Lib. 11. cap. 9. cibo ludentes,proſilientesque mouentur,lactentibus vero & materia ipſa occaſionem præbet, lac
enim natura craſſum eſt,& ad calculos creandos aptiſsimum, vt liquet ex eodem Galeno libro ci
tato vj. de Morbis vulgaribus,etiam cibis vtcunque oblatis,& nociuis vtuntur(vt inquit Aëtius)
& neque horam cibum capiendi ſeruant ordinatam; quinetiam priuſquam prior ſumptus cibus
concoquatur,alium ingerunt, & cum vehementius à cibo moueantur, crudus, & incoctus in ve-
Cap. 12. nas diſtribuitur: cuius etiam euentus cauſa à Galeno j. de Criſibus talis aſsignatur. Nam cum
vna ventriculi operatio non poſsit duobus ſimiliter ſufficere, augendo, ſcilicet, & alendo, pro-
pterea antequam in ipſo ſufficienter alimentum ſit coctum, ipſum ad ſe corpus trahit, atque
hinc fit, vt plurimum crudi humoris coaceruet. Neque hoc ſatis eſſet pro calculorum in veſica
generatione pueris ipſis, niſi omnes naturales actiones in eis validæ eſſent, ita vt humorum craſ-
ſitudo funderetur,atque diſſolueretur: contrario modo in declinantis ætatis hominibus,in qui-
bus cogitur,atque inſpiſſatur. Qua de re cum multus inſitus calor ſit in pueris, & actiones fir-
mæ, materiæ craſsitudo attenuata in renes fertur, atque ideo facile in veſicam percolatur, haud
6. de Morbis vulgarib. loco citato. parum (vt inquit Galenus) & actionum vi ad egreſſus celeritatem conducente,ac eorum corpo-
rum mollitie,vt teſtatur Aëtius. Exemplo ſunt & exteriora quæcunque natura craſſa per aliqua
anguſta transfundere volumus, nam quaſdam eorum partes calore eliquatas facile peruadere
conſpicimus,quaſdam non fuſas,neque eliquatas tranſire non poſſe cernimus, veluti pix, reſina,
ſeuum, cera, & mel: adde quòd eadem materia craſſa cum ab inſito calido in pueris magis ela-
borata ſit, rationi conſentaneum, vt tenacior euadat, nam quæcunque à calore in concoquen-
do mutantur,temporis proceſſu lentorem quendam acquirunt, & ſi ab initio nullum habuerint,
quo circa planè magis in vnum coëunt,denſantur,atque coaugmentantur;nam inter æque craſſa
quod tenacius eſt,ad vnionem,ſpiſsitatem,& concretionem aptius habetur. Hinc non ab re cui-
libet facile patere poterit quam ob cauſam, & ſi quibuſdam adultis corporibus magna coacerue
tur copia craſſorum humorum, adſitque aſcititius calor eorundem validus, in eiſdem minus, ac
perrariſsime calculi in veſica generentur, ſed in renibus potius, cum eadem materia non admo-
dum elaborata, diſſoluta, ac fuſa ad renes perueniat: & propterea non facile in veſicam percole-
tur,quinimò in eiſdem magis cogitur,atque inſpiſſatur,ea etiam non ita celeriter diſtributa. Si-
militer cur pueris in veſica poſt mictum,adultis vero in renibus ante mictum calculi generentur.
Ex his quoque patefit eorum error, qui propterea in pueris calculos gigni in veſica aſſerebant,
quod itinera ob vaſculorum exiguitatem anguſta ſunt, nam ſi ita eſſet, oporteret in renibus po-
tius,quàm in veſica calculos pueris creari: anguſti enim per illos tranſitus ſunt, veſicæ autem cer
uix lata adeo in pueris eſt,vt cuiuſque materiæ craſsitudo per eam facile tranſmitti poſsit. Præ-
Loco citato. terea neque in illis forte, qui iam progreſſa ætate ſunt (vt inquit Galenus) meatuum per renes
Dubiũ de calculi generatione in veſica in pueris. anguſtia gignendis lapillis in cauſa eſt, ſed & actionum infirmitas,& craſſorum ſuccorum crudi-
tas,vt ipſe refert. At ſi obijciet quiſpiam aſſerens Hippocr. aliud ſentire de calculi in veſica pue-
ri generatione ij. de Nat. hum. cum ait. Naſcuntur etiam pueris calculi ob loci huius calorem,
Tex. 11. ac totius corporis,viris calculi ob corporis algorem non innaſcuntur. Dicimus nos Hippocrat.
Reſolutio. non ſecus ſentire, ac Galen. Nam quod efficiens cauſa generationis calculi in veſica ſit puero-
rum calor, ambo confitentur, nec idem Galen. abnegat etiam in ipſa veſica pro calculi genera-
6. de Morbis vulgarib. loco citato. tione calorem eſſe neceſſarium, quinimò illud ſcriptum reliquit præcitato comment. Aphoriſ.
xxvj. lib. iij. licet vj. de Morbis vulgar. dixerit opitulari in calculi generatione veſicam, vtpote,
quæ frigida, neruoſa, & pauci ſanguinis ſit, & ampliſsima interius concauitate inanis. Nam re-
latione facta ad alias corporis partes, per quas humorum craſsitudo peruadit, in pueris ipſa veſi-
ca frigidior exiſtit, licet etiam ſuapte natura talis ſit, cum hoc tamen nihil obſtat, quòd in ea
pueris tantus conſiſtat calor, quantus ſatis ſit ex materia craſſa vaporem reſoluere, ac lapidem
generare, quamuis minor ſit, quàm is,qui in iocinore, aut renibus conſiſtit. In viris autem, ac
declinantis ætatis hominibus, quàm optime Hippocrat. ob corporis algorem in veſica calculos
haud quaquam oriri fatebatur. Nam quis veretur eos puerorum relatione natiuo calore frigi-
diores eſſe? licet aſcititio calidiores: frigidiora nanque hoc modo redduntur corpora cum pri-
mum eis incrementum conſiſtit,nihilque corpus augetur,non ingenitus autem calor, qui in eis
copioſior reperitur,cauſa eſt, vt materiæ craſsitudo cogatur,atque inſpiſſetur,& ita ad renes fera
tur,& propterea non facile in veſicam percoletur. Iure itaque propter ingeniti caloris paucita-
tem virorum corpora relatione ad ea quæ puerorum frigida appellari poterunt, quæ iterum cau
ſa eſt,vt in eorundem veſicis calculi non generentur, vt dictum eſt. In veſica igitur pueris ma-
gis, quàm in ætate prouectis calculus concreſcere ſolet ex communi ſententia græcorum ferè
omnium auctorum, quinimò hunc proprium eſſe puerorum morbum Hippocrat. ſimul cum
Galeno Aphor. xxvj. lib.iij. & ij. de Nat. hum. teſtati ſunt. Si autem accidat quod genitus cal-
culus

culus in veſica per chirurgiam curari debeat, pueri vſque ad xiiij. annum propter corporum mol litudinem facile curationem recipiunt, ſenes quod corpus ipſorum contumax ſit, vix conſaneſcunt: mediæ vero horum ætates etiam in hoc medio quodam modo habent, Paulo auctore cap. lx. lib.vj. & rurſus (vi ipſe inquit) facile ſanantur, qui maiores calculos habent, propterea quòd inflammationibus aſſuerunt, qui minores difficulter ſanantur contrarias ob cauſas. Quoniam vero communem habet hæc affectio curandi rationem cum calculo renum, propterea eadem victus ratione vtendum erit, quam ibi inſtituimus; potiſsimum autem cauendum eſt à lacte ex Galeno decreto vj. de Morbis vulg. necnon ab aquis impuris, & multo limo refertis, ac vehementer frigidis, vt inquit Aëtius. Similiter & eiſdem auxilijs vti conuenit, niſi quod validioribus ibi conſcriptis vti oportet, indicatione ſumpta à parte affecta, & preſertim ab eius poſitu. Nanque craſsitiei, quæ potiſsima cauſa generationis calculi in veſica exiſtit, per extenuantia occurrendum eſt, ne multa materia craſſa congregetur. Quapropter validis, atque efficacioribus medicamentis, præcitato cap. conſcriptis vtare: priuatim autem vbi ea non ſuffecerint, ex Aëtij auctoritate, tanquam lapides veſicæ atterentia, & vrinam ducentia, pharmaca hæc competunt, fœniculi ſilueſtris radix, graminis radix, artemiſia, chamæmelum, amaracus, althææ radix, & ſemen ſion, quod circa aquas naſcitur, adiantum, ſmyrnij ſemen, rumicis radix, lapis ſpongiæ, lapis iudaicus recolithon dictum, aſplenon herba, lithoſpermon, lapis qui ab ægris per lotium eiectus eſt tritus, ac potatus, vermes terreni recentes cocti, triti cum vino, vitis lachryma. Horum vnumquodque (vt ipſe inquit) cum vino albo datur decoctum, aut ſiccum inſperſum, aut cum melle, ſeu cum quopiam ex vino, & melle potum. Danda etiam in potu ea quæ vrinam cient, velut cucumeris ſemen, apij, petroſelini ac violæ albæ ſemen: & corporibus, quæ frigidiorem habent temperiem, meon, phu, acorum, ac reliqua calidiora præbeto. Poterunt quoque ex eiſdem varia medicamenta componi, aut prout vſus exiget, exhiberi cum vino albo, aut aqua mulſa, ſeu decocto aſplenij, & radicis graminis, aut etiam oxymelite. Ab extra Alex. tanquam efficax auxilium longo tempore, & experientia prius inuentum, & comprobatum, caprillum, ſeu hircinum ſanguinem calidum extrinſecus illinitum commendauit, ſuper veſicam impoſitum. Verum longe optimum eſſe fatetur, ſi in calido balnei aëre ipſum illinas, atque ita deliges, id vero non modo ſemel, ſed ſæpe, & per interualla. Quòd ſi neque per hæc adhibita pharmaca lapis in veſica atteri poſſit, vbi meatum obturans vrinæ ſuppreſsionem inducat, eo modo curari debet, quem pręcepimus ex Galeni auctoritate cap. de iſchuria orta ex calculo: & vbi ex multifaria concuſsione curari non valeat, catheterem immittere oportet. Sed ſi neque hęc ſuffecerint, ad ſectionem transeundum erit, modo quo à Paulo præcipitur præcitato cap. lx. lib. vj. Exacto autem lapide, & cicatrice vlceri obducta, ea victus ratio conſtituenda erit, ne eos renaſci contingat, quam Aëtius inſtituit cap. xv. eiuſdem lib. xj.

Text. 11. Prognoſtica. Curatio. Victus ratio. Locis citatis. Medicamentorum ratio. Lib. 11. c. 10. Lib. 9. cap. 7.

περὶ φλεγμονῆς τῆς κύστεως. Id eſt, De inflammatione veſicæ. Caput CII.

VESICAE quoque interim vitia quædam ſuperueniunt quæ ceteris corporis partibus communia ſunt, veluti, id eſt, quod Gręci φλεγμονὴν, Latini inflammationem nuncupant. Verum quid ſit; in quo morborum genere reponatur, & à qua cauſa generetur, ac quis ſit eius generationis modus, in præcedentibus locupletiſsime dictũ eſt: neque enim quantum adhæc ſpectat à ceteris inflammationibus veſicæ inflammatio differt. Reliquum eſt igitur vt ad eius indicia deueniamus inſimul conſcribentes quę affectum ipſum, ac partem affectam indicant: teſtantur itaque eam communia inflammationis ſigna, & quędam propria: nam ardor, dolorq. cum grauitate circa pubem, ac inguina ſentiuntur, febris aderit, mentis alienatio, vomitio bilis ſyncerę, & vrinę reddendę impotentia, vt inquit Paulus. Vigilant quoque, & delirantes aliena loquuntur, ac durus fit eius pecten & pubes vna cum vehemẽti dolore, & egerendi appetentię, velut in tineſmo fieri ſolent: quod vero egeritur, tenue eſt, & ſubſidentiam non habet: aliquando & inflationes ſequuntur, & aluus adſtricta eſt, inteſtino recto ob inflammationem veſicæ compreſſo (Aëtio teſte) Inter omnes autem morbos, qui circa veſicam oboriuntur, grauiſsimus, & maxime mortiferus inflammatio exiſtit (eodem Aetio auctore) Hinc ſequitur quòd, vt quibuſdam viſum eſt, inter omnes inflammationes in veſica ortas, ea letalior ſit, in qua vehementior excitatur dolor, febris acuta magis; ac cum vrinæ, tum alui deiectionis omnimoda ſuppreſsio: & è contra minus letalis erit ea, in qua prędictorum ſignorum contraria apparebunt, etenim febris ex inflammatione veſicæ non abſque ratione fit: & quanto illa maior eſt, & grauior, tantum augeri febrem contingit ex Galen. auctoritate comment. Aphor. xliiij. lib. vj. Quantum vero ad eius curationem ſpectat, pauco cibo, ac potu aſſeruandi ſunt ęgri. Potus autem ſit aqua hordei, vel aqua in qua cinnamomi parum fuerit decoctum. Reliqua victus ratio è cap. de inflammatione renum petenda eſt. Ceterum quantum ad medicamentorum rationem attinet, primum omnium aluus leni infuſo clyſtere ſubluatur,

Veſicæ inflammatæ ſigna. Lib. 3. cap. 45. Lib. 11. c. 25. Prognoſtica. Loco citato.

& poſt

& poſt ſtercorum eductionem oleum chamæmelinum, anethinum, aut in quo ſemen lini, vel althæa, fuerint incocta in inteſtinum ſolatij, & leniendi doloris gratia, injiciatur. Et ſi nihil aliud prohibeat, confeſtim in morbi principio ſanguis detrahendus eſt, ex Aëtij, & Pauli decreto. Verum quæ vena ſecari debeat, ambo ſubticuerunt. Circa quod id exequendum eſſe cenſerem, quòd vbi multa ſanguinis copia redundarint, & vires copioſam venæ ſectionem haudquaquam ferre poſſent, potiſſimum in morbi principio, internam cubiti venam ſecare tutius erit, reuulſionis duntaxat gratia, poſt quam eodem die, aut ſaltem ſequenti poplitis, aut tali vena, perpetuo rectitudinem ſeruando, tutius ſecari poterit euacuationis gratia cum deriuatione. Nec obſtat Gal. documentum lib. de Cur. ratione per venæ ſectionem, & xiij. Meth. vbi in inflammata veſica poplitis, aut tali venam incidendam eſſe præcipit, nanque vbique locórum ſuppoſuit vires adeo eſſe robuſtas, vt per vnicam venæ ſectionem ferre valeant, tum auerſionem, tum euacuationem, vel (vt rectius dicam) euacuationem cum auerſione ſimul, quo caſu neque nos aliter exequendum eſſe fatemur: ſed vbi vires (vt diximus) ferre tantam non valeant ſanguinis euacuationem, tunc tutius eſſe audacter aſſerimus prius cubiti venam è directo ſitam internam ſecare, & demum eam, quæ poplitis, aut tali. A venæ ſectione in decoctum ſeminis lini, fœnugręci, in hydrelæo pauco addito aniſo, aut dauci ſemine inſidere ægrum facito, admoneaturque æger quò in dicto decocto deſidens mingat; & ſi imbecilla fuerit veſica ad expellendam vrinam, ægrum ipſum, aut aliquem ex aſtantibus ſcite, ac placide pectinem premere oportet, neque id vltra modum, ne dolor inde intendatur, vt inquit Aetius. Deinceps veſicę locos irrigato ex oleo chamæmelino, anethino, ſeminis lini, aut eo in quo althęa fuerit incocta. Item fomenta adhibeantur per aquam & oleum in veſicis ſemiplenis admota, aut ſpongijs: & vbi hæc non ſuffecerint, cucurbitam circa pectinem, aut pubem vna cum ſcarificatione affigemus. Quòd ſi neque ſic medicamentis malum cedat, præſtabit papaueris calicem, ſimul cum oleo incoquere, & adipem anſerinum, & gallinaceum in ipſo oleo eliquatum ſimul infundere, vt eidem Aetio viſum eſt, qui etiam Rufi auctoritate. vehementioribus exiſtentibus doloribus, opiatis medicamentis vtitur ex opio, modica myrrha, & croco compoſito medicamento, lanæque illito, ac in podicem indito. Similiter cataplaſmatibus vtendum eſſe cenſet ex cruda hordeacea farina, capitibus papaueris, hyoſcyami folijs, ac modico mandragoræ ſucco adiectis. Si vero vrinæ ſuppreſſæ periculum vrgeat, neceſſario ad catheteris vſum confugimus, non quòd affectionis moleſtiam tollat, ſed vt vrgentem vrinæ ſuppreſſionem corrigat, & à præcipiti periculo liberet, vt liquet ex eodem Aetio, quanquam periculo non careat catheteris immiſſio: in viris dolorem ſiquidem exacuit, & inflammationem auget: mulieribus vero ipſum adhibere nihil abſurdum. Breuis enim in ipſis vrinæ meatus exiſtit, & recta ſitus, vt citra dolorem hoc molimen admittant. At poſt vrinæ prolectationem, rurſus ad eadem mitigatiua auxilia accedendum, vſquequo inflammatio ſoluatur, aut ſuppuretur, vt eidem Aetio viſum eſt. Verum vbi ad ſuppurationem vergat, eodem iuuanda erit cum his, quæ in aliarum partium inflammationibus ad ſuppurationem vergentibus conſcripſimus. Et poſt maturationem, ſi non diſrumpatur abſceſſus, eiſdem quoque naturæ opitulandum erit pro eius diſruptione, quo diſrupto, quam præcipiemus in ſequenti cap. vlceris curationem conuenientem eſſe in confeſſo eſt.

Curatio. Locis citatis. Venæ ſectio. — Lib. de Cur. rat. per venæ ſect. cap. 18. 13. Met. c. 11 — Topica. — Loco citato. — Loco citato. — Ibidem.

Περὶ ἑλκώσεως τῆς κύστεως. *Id eſt, De exulceratione veſicæ.* Caput CIII.

NON raro etiam contingit veſicam ipſam exulcerari, quod quidem ſignificari poterit ex his, quæ Hippoc. conſcripſit Aphor. lxxxj. lib. iiij. cum dixit. Si ſanguinem, aut pus minxerit, ac ſquamulas, & grauis odor adſit, veſicę exulcerationem ſignificat. Verum Paulus ex dolore vehementi in pube, & imò ventre, vrinæque difficultate, & ex pure, quod vbi redditum eſt, ſubſidet, ſquamuliſque fœdi odoris, vel laminis ſimilibus, veſicam exulceratam iudicari ſcriptum reliquit, eodem cap. xlv. lib. iij. & ſi eadem ſcabie laborat, furfuracea ſubſidentia ſignificabit, quemadmodum idem Hippoc. Aphor. lxxvij. lib. iiij. decretum reliquit, cum dixit, Quibus cum vrina craſſa furfurea quædam ſimul exeunt, his veſica ſcabie laborat. Quo loco Galenus animaduertebat verbum illud, craſſa, nanque cum vrina tenui furfurea quædam ferri poſſent ex venis ipſis earum tunica affecta, vel ſanguine, qui in ipſis continetur à febre ardenti peruſto. Dignoſcitur itaque veſica exulcerata ex ea excrementorum qualitate, quæ partibus adhærentia eſſentiæ proprietatem obtinent. Cuius generis eſt id quod Græce ἐφελκὶς Latine cruſta ſeu ramentum dicitur, lamarum ſpeciem referens, Gal. auctore j. de Locis affectis. Similiter à dolore cum poſitu, nam vehemens tormentum in pube, imoque ventre ſentiunt ægrotantes, ac etiam ex actione læſa, quoniam vrgebit vrinæ difficultas, ex Pauli teſtimonio. Sed quoniam non ſatis eſt ad affectę ſedis inuentionem ea duntaxat ſymptomata, quę in pręſentia infeſtant, intueri, vt idem Galenus fatetur vj. de Locis affectis, ſed ex his, quę pręceſſerunt, ſubinde definimus, ea de re id quoque inueſtigari debet, vt certior dignotio fiat, num videlicet ęger circa veſicę poſitum ſimul cum horrore, ac febre dolo

Signa veſicæ exulceratæ. — Cap. 1. — Cap. 3.

brē dolo

bre dolores præſenſerit,interrogando. Cum quibus etiam indicijs nonnihil confert,ſi id quod excernitur, ſit cum ipſis vrinis confuſum, an contra. Nam id aliquando quidem exacte commixtum videtur, aliquando mediocriter, interdum vel nullam habet mixtionem, vel quodammodo ſuperfertur, vel ſolum excernitur. Quapropter Gal.non ab re eodem vj. de Locis affectis, Cap.3.
de veſicæ affectibus verba faciens, dicebat, quòd veſica ſuppurata ſolum pus ſine vrina excernitur, Cap.5.
licet citato libro,cum de colis affectibus loquitur, deprehendi manifeſte, atque ſecerni vlcus penis ab eo quod in veſica ortum eſt,præceperit,quoniam in primo protinus exitu ſignum vlceris apparebit,vrinam præueniens,ſi in pene ſit ortum,quòd vero à veſica egreditur,vrinæ admixtum videbitur. Nono etiam de compoſit.medic.ſecundum locos diſcerni dicebat corpuſcula, Cap.8.
quæ excernuntur ex exulcerato pudendo,ab eis quæ ex veſica feruntur, quoniam illa ſtatim circa primum exitum apparent, verum quæ ex veſica delata ipſis vrinis admixta ſunt: quanquam ſi interea ramentum, ſeu pus vrinæ admixtum excernatur in veſicæ vlceribus, confeſtim tamen, vt inquit Paulus, vbi redditum eſt, ſubſidet, licet interim eueniat vt ſolum pus ſine vrina etiam excernatur, vel nullam habens commiſtionem cum ea, quemadmodum ſæpenumero accidit in penis vlceribus: & propterea idem Galenus addidit, vt facilius vnum ab altero diſcernatur, quin- 6.de Loc. aff.
etiam aſsidue inter meiendum mordicus dolent pudendorum vlcera, præcipue cum vel cruſtu- cap.5.
la, vel ſordibus ſolutis pura fuerint: id quod in veſicæ vlceribus haudquaquam fit,niſi iuxta collum eiuſdem vlcera conſiſtant, vt inquit Aëtius. Tunc etenim mictionis tempore duntaxat, & maxime vbi mingere cœperint, aut ceſſauerint, dolor ſentitur, atque id amplius contingit, ſi vrinæ ſint acriores, vt ipſe, inquit cap.xxix. lib.xj. Quare licet in vlceribus, quæ in penè fiunt, Lib.11. c.29.
etiam ſine vrinis,& pus,& ſanguis exeat,vtplurimum (eodem Gal.teſte, comment.Aphor.lxxv. lib. iiij.) nihilominus, & ſimul cum eiſdem vrinis ſtatim circa primum exitum, quandoque pus emittitur,& ſi cum eis nullam habeat mixtionem,quemadmodum de veſicæ vlceribus diximus. Sic etiam in veſicæ vlceribus euenit,interdum quòd vrinæ admixtum videatur id excrementum, quod vlcera comitari ſolet,confeſtim tamen ſubſideat,vt inquit Paulus,idque ſæpius accidit,interdum etiam,vel nullam habet mixtionem,vel quodammodo ſuperfertur, vel ſolum ſine vrina excernitur, vt idem inquit Gal. Attamen vtra potius iſtarum partium fuerit exulcerata, dolor, 6.de Loc. aff.
qui in differentibus accidit locis, & proprietas eorum, quæ cum vrinis excernuntur, indica- cap.3.
bunt, quemadmodum idem Galen. ſcriptum reliquit comment. præcitati Aphor.lxxv. lib.iiij. Quibus indicijs diſtinguē-
Pro diſcernenda exulceratione renum,aut veſicæ,quod quidem indiſcriminatim Hippoc. in eo- dum ſit vlcus
dem Aphor.conſcripſerat ſic dicens,ſi ſanguinem,aut pus mingat,aut renum,aut veſicæ exulce- veſicæ à penis
rationem ſignificat,aut ſaltem ex dolore cum poſitu,illud diſcerni poterit,vel dicas aliud eſſe, ſi vlcere.
pus ex veſica excernatur,eadem ſuppurata,& aliud ſi ramentum ex ipſius vlcere,nam primum relatione ad alias ſuperiores partes ſuppuratas,quæ per vrinam expurgari poſſunt, ſolum ſine vrina excernitur,vt inquit Gal.licet non ſemper,quod in alijs ſuperioribus partibus haudquaquam euenit. At ramentum,ſi ex eiuſdem veſicæ exulceratione ſecernatur,collatione facta ad penis vlcera vrinæ admixtum videbitur, præuenire autem conſueuit vrinam in penis vlceribus, ac protinus in primo exitu apparere, quamuis etiam idem ramentum in veſicæ vlceribus, relatione ad alias exulceratas partes ſe ipſa ſuperiores, interdum vel nullam habeat cum vrinis mixtionem, vel quodammodo ſuperfertur, vel ſolum excernitur (eodem Gal.teſte) Itaque relatione ad penis vlcera,vtplurimum vrinæ admixtum videbitur ramentum ex veſicæ vlceribus decidens, quia non protinus in primo exitu apparebit, aut vrinam præueniet, vt in penis vlceribus contingit. Verum collatione ad alias ſuperiores partes facta, vel nullam habebat mixtionem, vel quodammodo ſuperfertur, vel ſolum excernitur, vt diximus, quia neque exacte, neque mediocriter cum vrina permixtum videbitur, ſed vel nullam, vel exiguam cum vrina mixtionem habebit.
Ceterum cum ueſicæ ulcus morbus ſit in ſoluta continuitate,tum ex iam dictis, & etiam ex his, Vlceris veſicæ
quæ dicemus, dignoſci poterit. Propterea omni tempore dolor acutus comitatur ægros, alia ſigna.
maxime uero mictionis tempore, & excretionis puris: aſsidue etiam decumbunt, & neque erecti ſtare poſſunt, neque reclinati quieſcunt ægri, ſiquidem dolores acuti ſunt, & ulcera iniucunda, partim quòd urina aſsidue ea contingat, partim quòd ea natura acris exiſtat, neque quamuis plurima excernatur, uniuerſa ueſica uacuari poteſt, ſed ſemper ex urina quidpiam in ipſa relinquitur, quod continue ulcera contingit, ut ait Aëtius, & ſi quidem ſordida fuerint Loco citato.
ulcera, fæculenta, ut idem fatetur, ſimul excernuntur, & mucoſa, & quæ craſſam ſubſidentiam ad modum farinæ habent, aliquando autem, & pelliculæ tenues ad modum foliorum, & lamarum cum urina excernuntur. Si uero ſerpendo depaſcant ulcera, ſubcruenta excernuntur, & ſanioſa, & fœtentia: adhæc accedunt urinæ emittendæ difficultas, & pudendi arrectio, & petulantia, & dolor non ſolum cum urinæ meatus fuerit affectus, ſed etiam cum tale quidpiam in profundo exiſtat. Atqui cognoſces num in profundo, ſiue iuxta urinæ meatum ſit Si in eius cauitate, ſeu ceruí
affectus,ex eo,quòd ſi in amplitudine ſua ueſica ſit affecta,dolor circa pubem conſequitur. Si ue- ce fuerit exul-
ro iuxta collum ueſicæ ulcera conſiſtant,tempore mictionis tantum, & maxime ubi mingere cœ- ceratio,ſigna.
perint,ac ceſſauerint,dolor ſentitur,atque id amplius contingit, ſi urinę ſint acriores, ut ſuperius Cauſæ.
dictum eſt, ex eiuſdem Aëtij teſtimonio. Contingit aũt ipſam exulcerari,aut pp præcedentem

abſceſſum,

abſceſſum, aut ob tuberculum, quòd præceſſit, aut ex ruptura, ſeu ob fluxionis roſionem, aut alia ſimili quapiam cauſa, ex eodem auctore. Quomodo autem diuerſæ iam dictæ cauſæ diſcernantur, ex proprijs earundem indicijs prompte percipies.

Prognoſtica. Omnes autem ferè qui veſicæ vlcere laborant ab indeſinente dolore, febribus, vigilijs, & colliquatione perimuntur, alij quidem citius, alii tardius: & propter hoc ipſum, & quoniam neruoſa eſt veſica ipſa, inſanabilia vtplurimum eius vlcera exiſtunt: periculoſiora autem ſunt, quæ ex eroſione ſunt orta, & modica ſpes eſt ea reſtaurandi, vt eidem Aëtio viſum eſt. Verum vlceribus exiſtentibus in eius ceruice, quoniam non neruoſa eatenus, & exanguis eſt, veluti eius cauitas, ſed carnoſa, haud ita periculoſiora ſunt, neque ad curationem difficillima, quemadmodum de eius diſciſſione comment. Aphoriſ. xviij. lib. vj. Gal. ſentiebat. Qua de re tum propter hæc vlcera, tum etiam quoniam ſæpe præter expectationem quædam eueniant, cura aggredienda erit, per quam ſi nihil aliud certe acceſſorij dolores minuentur, vt etiam apud Aëtium legitur.

Curatio. Primum igitur æger, vt decumbat perſuadendus eſt, & in lecto quietem toleret, idque maxime ſi febres ſimul adſint: deinde remedia intermittentibus febribus adhibenda ſunt,

Lactis potus. maximum vero id fuerit lactis potus: neque ſcio, an poſt vllum aliud remedium ſecundo loco id ſit habendum, nam & aſperitates lenit, & exulcerationes eluit, aliaſque affectiones extergit, vt ex eodem Aëtio liquet. Eligatur autem lac aſininum preſertim, aut caprillum pauco adiecto melle roſaceo.

Reliquorum medicamentorum ratio. Reliqua victus ratio ſeruanda erit, prout capite de vlcere renum inſtituimus, adeo vt ex ea vrina acris non fiat, & propterea mordeat, ac irritet vlcera. Quod ad medicamentorum aliorum rationem attinet, illud primo animaduertendum erit, quòd vbi ob humorum acrium fluxionem exulceratio fiat, ijdem primo præparandi, ac purgandi ſunt, deinde ad vlceris curationem deuenire. Similiter ſi cum inflammatione, aut vehementi dolore vlcus complicetur, primo nanque eiſdem affectibus obuiandum erit, deinceps vlceris curationem aggredi. In quem vſum in veſicam mulſa dilutiſſima infundenda eſt, vel lac cum pauculo mellis, aut cum cucumeris ſemine, ſeu candido oui liquore, cum pompholyge, vel ſimilium medicaminum aliquo, ex Pauli ſententia. Sit autem lac aſininum præcipue, aut caprillum, cum quo mellis roſacei pauxillum adijcere poteris, vel decoctum paretur ex hordeo non decorticato, plantaginis folijs, ac radice glycyrrhizæ, cui paulum mellis, aut mellis roſacei admiſceto: & ſi acrimonia conſequatur, optimum amylum addendum erit, aut ſeminis althææ, maluarum, cucumeris, vel fœnugræci cremor: interim etiam, & ſeminis papaueris. Et vbi eadem vlcera ſordida fuerint, magis quæ repurgandi vim habent pharmaca infundenda ſunt, augendaque mellis, aut mellis roſacei quantitas, mordacitatis etiam tempore inſtante. In inteſtinum quoque per ſedem ptiſanæ ſuccus infundendus eſt, & & ſeminis lini ſuccus, & cucumeris ſemen decorticatum tritum cum lacte, roſaceo oleo ad ſingula inſtillato. At ſi exulceratio paſcendo ſerpat, ſubadſtringentibus medicamentis ab extra adhibitis vtendum eſt, atque his quidem calidis actu, vt ob calorem quidem partes circum dolitantes leniendo iuuent: ob poteſtatem autem ipſorum vicinos locos exulcerationem depaſcere prohibeant, ſunt autem hæc vua paſſa, palmæ, gallæ, malicorium, alumen, acacia, hypociſtis, & ſimilia. Singula autem ex his aut palmis excipiantur, aut cataplaſmatis ex loliacea farina; decoctio autem fiat in poſca, vt præcipit idem Aëtius. Similiter etiam in veſicam infundatur lac recens mulctum, per ſe, aut cum amylo, aut roſaceum optimum recens, tepefactum. Cum vero repurgata fuerint vlcera, adiuuare oportet, quo ad cicatricem perducantur, atque id per inſeſſus adſtringentes, & eiuſdem facultatis epithemata: in quem vſum emplaſtrum ex ouis, hordeo vſto, & cadmia, tripla eorum parte cum cerato myrteo, aut roſaceo contemperata commode ſuperponitur. Nec minus confert ſi medicamentum ex amylo, ſarcocolla, & ceruſa, pauxillo oleo roſaceo, & cera additis, & cum lacte diſſolutum injciatur in veſicam, generoſiuſque euadet, ſi vſtum plumbum, ac thuris conticem adijcias. Ceterum ſi ad multum tempus exulceratio perſeueret, quemadmodum in pleriſque fieri conſueuit, tunc ſanè exacerbationes, & interualla, ſiue remiſſiones ægros apprehendunt. qua re in exacerbationibus quidem cataplaſmata, & fomenta, & irrigamenta leniendi vim habentia adhibeantur. Remiſſionis vero tempore, ductu ad deſtruendum malum apto vtendum erit, quemadmodum ab eodem Aëtio decretum eſt; neque alia ratione veſicæ ſcabies curabitur, quàm ſimili victus ratione, ac medicamentis detergentibus, atque exſiccantibus citra morſum.

Περὶ γονοῤῥοίας. *Id eſt, De ſeminis profluuio.* *Caput CIIII.*

QVEMADMODVM omnia corporis noſtri excrementa duobus modis vacuantur, interdum enim à continentibus ipſa corporibus excernuntur, interdum ſponte profluunt, eo quòd ob imbecillitatem ab ipſis corporibus contineri non poſſunt, ita quoque de ſemine dicendum eſt, Galeno auctore vj. de Locis aff. quanquam ſemen ipſum à reliquis differat excrementis, vt quæ inutilia ſint, ipſum vero vtile, ex omnium philoſophorum, ac medicorum conſenſu. In omnibus igitur excrementis vt excernere

Cap.2.

tempeſtiue,

tempeſtiue, ita continere cum oportet, naturæ officium eſt. Fit autem ſecretio aperto fluxionis meatu, ac reliquo conceptaculi ſpatio, & contracto, & ad apertum iam meatum quidquid in continente ſpatio continetur, impellente. Retentio vero fit cum clauſus permanet meatus, & contentum à continente haudquaquam impellitur, ſed contra comprehenditur, atque retinetur. Hoc modo in his, qui integra valetudine degunt, contenti humores in cauis inſtrumentis naturaliter, & excernuntur, & retinentur. At in illis, qui præter naturam ſe habent, retentio ob excretricis facultatis imbecillitatem, excretio vero ob retentricis infirmitatem euenit, aut ob aliquam diſpoſitionem, quæ haud ſecus, quàm naturalis ipſa excretoria vis partes mouere poſſit. Hoc itaque vitium circa ſeminis excretionem ſæpenumero contingit, quod à Græcis γονοῤῥοία, à Latinis ſeminis profluuium appellatur, nomen ſiquidem compoſitum ex γόνη, quod ſemen genitale, & ῥεῖν, quod fluere ſignificat, quaſi genitalis ſeminis profluuium dixeris: ſemen autem modo γόνη, modo γόνος, à Græcis nominari ſolet, vt liquet ex Galeno citato lib. vj. de Locis affectis. Eſt autem (vt ipſe inquit) affectus hic ſeminis excretio inuita, quam etiam inuoluntariam nominare licet, ſed manifeſtius dixeris ſeminis eſſe aſſiduam excretionem, cole haudquaquam extento, quam deſcriptionem confirmauit Aetius cap. xxxiij. lib. xj. cum dixit, profluuium ſeminis excretio eſt eius præter voluntatem citra pudendi tenſionem. & Paulus cap. lv. lib. iij. aſſerens, quòd ſeminis profluuium eſt inuita, ac præter voluntatem excretio, quæ continue naturalibus non intentis ex retentricis naturæ facultatis imbecillitate prouenit, quòd ſine venere, ſine nocturnis imaginibus ſic fertur, vt interpoſito ſpatio tabe hominem conſumat, Celſo auctore cap. xxj. lib. iiij. Cum autem in ſpermaticis vaſis ſuccus hic ſpermaticus congeratur, & propterea flexus multos inſtar capreolorum quorundam varie implexorum retinuerunt, vt diutiſſime, qui ad teſtes feruntur, ſanguis, & ſpiritus detineantur, ac concoquantur, idque clare cernas cum inſpiciens, qui in primis flexibus habetur humorem adhuc ſanguineum eſſe, in ſequentibus deinceps magis, magiſque albeſcere, quoad in omnium poſtremis totus albus omnino fuerit redditus, qui flexus poſtremi in teſtes terminantur, quique iterum cum laxi ſint, & cauernoſi, humorem, qui in vaſis cœptus erat concoqui, excipientes, & ipſi rurſus perconcoquunt, vt liquet ex Galeno xiiij. de Vſu partium. Propterea non ab re in hac affectione ſola vaſa ſpermatica affici manifeſtum eſt, vt citato loco legitur, & ſexto etiam de Locis affectis, cum dixit. Igitur gonorrhœa inſtrumentorum ſeminis affectio eſt, non pudendorum, quæ ſeminis genitalis via ſunt qua excernatur. Id etiam confirmauit Aetius paulò ante citato loco: in ipſis nanque & generatur, & continetur naturaliter genitale ſemen. Quòd vero ſymptoma ſit in genere excretorum immodice, tertio de Cauſis ſymptomatum, à Galeno ſcriptum eſt. Atqui dignoſcitur ex eo, quòd ſemen profluens aquoſum, ac tenue exiſtit: excernitur etiam citra appetentiam coëundi, & vtplurimum citra ſenſum, quandoque vero cum voluptate quadam promanat, corrumpitur etiam ſenſim vniuerſum corpus, ac graciliſcit, preſertim circa lumbos, Aetio teſte. Os quoque ventris quibuſdam reſoluitur, & toto corpore non ſolum relaxantur, imbecillique fiunt, ſed etiam ſicci, graciles, pallidi, cauiſque oculis cernuntur, vt colligitur ex Galeno vj. de Sanitate tuenda. Conſequitur autem ſeminis profluuium ad retentricis in vaſis ſeminarijs facultatis imbecillitatem, vt inquit Aetius, ſeu potius reſolutionem eiuſdem facultatis, ex Galeni teſtimonio, quam facultatem imbecillam reddere poſſunt excedentes omnes intemperaturæ, preſertim humida, aut calida, ſeu quæ ex his conflatur. Id vero ex proprijs earundem intemperierum ſignis diſtinguere poteris, ſimul cum totius corporis natura, ac præcedente victus ratione. Interim autem contingit quòd à copia ipſius ſeminis eandem retentricem facultatem vaſorum ſeminariorum grauante, vt ſemen ipſum retineri haudquaquam poſſit, & ſic inuoluntarie excernatur. Coaceruatur autem talis ſeminis copia eis, qui venerem exercere conſueuerunt, & crebriore vti concubitu, demum vero continentius, & purius, innocentiuſque degant, vt refert Alexander cap. ix. lib. ix. Interdum autem ex ſeminis acrimonia, ac tenuitate, adeo vt eam continere non poſſit eadem contentrix facultas, etiam excitatur ſeminis profluuium: id quod ex ſeminis colore, ac ſubſtantia, quoniam bilioſius, atque tenuius apparebit, iudicabis. Ad hæc prægreſſæ cauſæ, tum victus, tum ſuperior vita illud manifeſtabunt, necnon mordax, atque præcalidum inter emittendum ſemen ſentiunt. Verum magna ex parte ob retentricis facultatis imbecillitatem eorundem vaſorum ſeminariorum propter aliquam intemperiem gonorrhœa excitatur, eodem Alexan. auctore. At quoniam euenit interdum quòd inuitis quoque ſemen excernatur non ob retentricis facultatis infirmitatem, ſed ob aliquam diſpoſitionem, vt diximus, quæ haud ſecus quàm naturalis ipſa excretoria vis partes mouere poteſt, propterea id quoque dignoſcendum erit; quanquam alia quædam differentia gonorrhœæ exiſtat hæc, contrario modo eueniens, quàm ante dicta. Nam illa cole haudquaquam extento (vt diximus) prouenit, quando videlicet ad retentricis facultatis imbecillitatem refertur, hæc vero rigido, ſeu tento quodammodo pudendo fit, & velut conuulſio quædam eſt, Gal. teſte ſecundo, de Cauſis ſymptomatum. Excitatur vero cum quaſi conuulſioni quid ſimile inſtrumenta patiuntur, vt ipſemet teſtatur tertio de Cauſis ſympt. Euenit autem vbi aliquis vel comitiali morbo, vel conuulſione violenter irruente fuerit correptus: quamuis haudquaquam abſurdum fuerit in ſeminarijs vaſis, & quidem ſolis aliquando eiuſ

Quomodo expulſio, & retentio naturaliter fiant eorum, quæ in cauis inſtris continentur. Quomodo in his, qui præter naturam ſe habent.

Cap. vlt. Seminis profluuium quid ſit.

Cap. 10. Quæ pars afficiatur in ſeminis profluuio.

6. de Loc. aff. cap. 5.

Cap. 4. Quis affectus præter naturã ſit.

Loco citato.

Cauſæ.

Aët. lib. 11. cap. 33.

Gal. 6. de loc. aff. cap. 5.

Lib. 9. cap. 9.

Alia differentia ſeminis profluuij.

Cauſæ.

Cap. 2.

Cap 4.

do eiuſmodi diſpoſitionem excitari, quando, videlicet, conuulſioni aliquid ſimile patiantur,

Cap.vlt.

quod idem Galenus confeſſus eſt præcitato lib. vj. de Locis aff. quemadmodum alias quoque partes aliquando videmus vt manus, aut pedes, aut digitos conuelli, modo ſimul cum vniuerſi corpo-

Signa.

ris conuulſione, modo ipſis ſolis affectis. Percipies autem hanc differentiam gonorrhœæ, licet ferè improprie gonorrhœa dicatur (ea proprie, & vere exiſtente, in qua cole haudquaquam extento ſemen præter voluntatem emittitur, vt diximus) quoniam rigido, ſeu extento penè, licet inuoluntarie ſemen emittitur, & vbi citra morbum comitialem, aut aliam vniuerſalem conuulſionem id fiat, nullum dictarum aderit affectionum indicium, ſed ipſa vaſa ſeminis duntaxat conuulſioni ſimilem diſpoſitionem patiuntur, quę diſpoſitio non alio modo generari poterit, quàm

Prognoſtica.
Lib. 11. c. 33.

conuulſio quæuis alia particularis, potiſsimum autem à flatuoſo ſpiritu ortum habet. Ceterum ſeminis profluuium licet in omnibus ætatibus oriri poſsit, maxime tamen contingit pubertatem tranſgreſsis citra xiiij. annum, vt inquit Aetius: quod item non ſolum viris, ſed & mulierculis accidit, licet in fœminis ægre tollatur affectio, vt ipſe refert. At quòd mulieribus tale vitium exci-

Cap. 1.

tetur, lib. ſecundo de Semine, teſtatur Galenus exemplo mulieris, quæ vteralibus morbis vexabatur, cui in vuluam prius, deinde ex ea foras, & copioſiſsimum, & craſsiſsimum ſemen effluere viſum eſt, tale autem collectum erat, propterea quia diu vidua permanſerat, tempore autem, quo ipſum emittebat, lumborum, manuum, & pedum diſtentiones quædam eandem inuaſe-

Curandi Methodus.

rant, adeo vt conuulſa eſſe videretur, vt ipſe, inquit. In vniuerſum autem pro ſeminis pro-

Lib. 9. cap. 9.
Loco citato.

fluuij curatione refrigerantibus, atque exſiccantibus, cum cibis, tum medicamentis vtendum eſt, & potiſsimum in quibus, & ſeminis copia, & facultas retentrix infirma eſt, vt teſtatur Alexand. quoniam cura huius affectionis communis eſt cum ea, quæ in omni fluxione adhibetur, Aetio

Victus ratio.

auctore: & propterea (vt ipſe inquit) vniuerſam victus rationem reſiccatoriam, & adſtringentem conſtituere oportet, & ſimilibus quoque medicamentis vti. Aer itaque eligatur ad ſiccum, atque ad frigidum vergens; ſomnus ſit moderatus in cubili frigido, non valde molli: decubitus vt plurimum fiat in latus dextrum, vel ſiniſtrum, vitata forma ſupina, ne lumborum arteriæ inde ſupercalfiant, quibuſdam etiam herbis areſactis ſubſtratis, quales ſunt portulaca, nymphæa, ſolanum, vmbilicus veneris, lactucæ, roſæ, ac viticis folia, & reliqua huiuſmodi. In quiete quoque circa initia taliter affectos aſſeruare oportet, nam poſt prima morbi tempora exercitijs ægros committere conuenit: quibus totum corpus, parteſque affectæ confirmantur, vt

Lib. 3. cap. 55.

Paulus teſtatur. Alui excrementa quotidie excernantur natura, vel arte lenibus, videlicet, clyſteribus. Abſtineant quoque à ſpectaculis, & lectionibus, quæ venereæ rei vſum in memoriam reuocare poſſunt, quinimò omnem de rebus venereis cogitationem excludere oportet, Aetio

Citato loco.

teſte. Quod ad cibos attinet, paucis vtendum eſt, atque eis, qui ægre corrumpuntur, & difficulter permutantur, ac reſiccandi vim habeant, vt idem Aetius teſtatur. Vitandi autem ſunt flatuoſi, ac etiam valde calidi, nam velut ſemen generant cibi, qui bene nutriunt, & flatuoſi ſunt, ac totis ſubſtantijs familiares, & medicamenta flatuoſa, & calida, ita extinguunt ipſum deſiccantia, & refrigerantia omnia, quæ ue totis ſubſtantijs ſunt contraria, etenim quæ refrigerare ſunt nata, tum edulia, tum medicamenta ſemen cogentia, incraſſantia, & ſtabile reddentia, vim habent ipſum ſupprimentem, non autem corrumpentem, velut eſt lactuca, blitum, artiplex, cucurbita, mora, cucumeres: quæ vero reſiccant, prorſum ne eſſe quidem ſemen permittunt, vt nymphæa: & etiamſi calida ſunt natura, velut ruta, quemadmodum Gal. lib. v. de Simpl. medic. facult. ſcri-

Cap. 21.

ptum reliquit. Qua de re vbi tenue, acre, ac bilioſum ſemen, quod emittitur, fuerit, infrigidantibus, magis quàm reſiccantibus tum cibis, tum medicamentis vtendum erit: nam hi contemperantia, refrigerantiaque exigunt, vt genitura ſenſim craſſior, & temperata reddita non amplius effluat, cum prædictis autem cibis viticis, ac canabis ſemen preſertim toſtum, rutæ item ſemen, ac folia, lactucæ ſemen, & cauliculi, nymphææque radix, ac ſemen præbenda ſunt. Potus ſit aqua frigida, preſertim pluuialis, vel pro communi aqua, ea in qua ferrum ſepe extinctum fue-

Loco citato.
Medicamentorum ratio.

rit, prębeatur, auctore Aetio. A vini potu, potiſsimum multo, ac acrium rerum vſu abſtinendum eſt. Mox quoque quod ad medicamentorum rationem attinet circa lumbos, & pubem medicamentum ex roſaceo, maxime ex omphacino apparato, ac pauco vino cum linteis lineis ſępius applicari debet. Similiter ſi in melino, aut œnanthino oleo, pauco vino addito madefiant: neque ineptę erunt, ſi ſpongię poſca imbutę adhibeantur, dein cataplaſmate vtare ex palmulis, malis, acacia, hypociſtide, œnanthe, rhoe, & ſimilibus: necnon inſeſsibus vtendum erit ex lentiſci, rubi, myrti, & id genus aliorum in vino auſtero, ſiue diluto, aut etiam ipſa aqua decoctis ex

Locis citatis.
Citato loco.

communi conſenſu Pauli, & Aetij. Quanquam vbi ob ſeminis tenuitatem, atque acrimoniam fiat tale profluuium, etiam temperatis balneis vti conuenit, vt Alex. viſum eſt: quinimò ad frigidę lauationem confugere non inconuenit, maxime ſi medicamentaria qualitate aqua predita ſit, velut ſunt in albulis aquę ſapore ſubſalſo, & tactu lactei teporis, ex Aetij teſtimonio: in quem vſum magnopere commendo naturale balneum puteolorum, quod vulgus balneolum appellat, modo eius actualis caliditas fuerit tepida, aut infrigidetur. Per interualla etiam vnguenta adhibenda ſunt, eaque componenda ex cera, & roſaceo, ſucco aliquo adſtringente, aut refrigerante adiecto. Succi vero apti ſunt, ſuccus ſemperuiui, ſolani, vmbilici veneris, ſanguinarię,

nymphęę,

nymphææ,portulacæ, lactucæ, & alij huiuſmodi. Verum ab aſſiduo eorum, quæ vehementer refrigerant,vſu,tum in his,quæ forinſecus apponuntur,tum etiam in his,quæ per os exhibentur, cauere oportet. Intus quoque ſumenda ſunt quæ ſemen extinguunt, veluti viticis ſemen torridum,aut folia,ſeu flores; ſimiliter canabis quoque ſemen, aut lactucæ, ſeu nymphææ ſemen, & radix, quæ cum vino nigro auſtero in potu exhiberi debent, ex Tralliani ſententia. Vel ex aqua bibenda præbeantur,preſertim in qua ferrum ſæpe fuerit extinctum, aut in qua fuerint decocta portulacæ,ſeu ſanguinariæ folia,ijs potiſſimum,in quibus ſemen biliosum,ac acre reperitur: quibus etiam confert corticem radicis halicacabi cum eadem aqua bibendum exhibere. Valet quoque peculiariter ad hoc non ſolum temperamento,ſed tota ipſius ſubſtantia,licet calida ſit,ruta(vt idem Alexander inquit)nanque ea comeſta ſemen coagulat,& corrumpit,vt refert Aetius. Optimum quoque cenſetur(vt liquet ex eodem auctore) laminam plumbeam lumbis ſupponere tum eorum,qui in ſomno,tum qui aliàs ſemen profundunt, multum enim refrigerare conſueuit. In his vero, qui plumbi duritiem ferre non poſſunt, ex prædictis herbis refrigerantibus quædam areſacta ſubſternantur: quibus etiam viticis folia,rutæ,ac calaminthæ commiſceantur,maxime vero & roſæ,proſunt enim hæc citra renum læſionem, nam vehementer refrigerationes eorum,quæ lumbis ſubduntur,renes iniuria afficiunt, vt ipſe inquit: quanquam ante eum Galenus non modo hæc,ſed nonnulla alia,quæ conſcripſimus medicamenta ſexto de Sanitate tuenda,ſcripta reliquerit: quo loco etiam aſſiduum vſum ſeminis viticis, ac etiam rutæ pro cibo commendauit, idque magnopere conferre cuiuſdam experientia comprobauit. Nos vero tanquam experientia comprobata, quibus vti conſueuimus, medicamenta quædam conſcribemus,inter quæ ſyrupus eſt qui recipit ſanguinariæ,acetoſellæ,plantaginis,cuiuſlibet P.j.portulacæ,capreolorum vitis,vmbilici veneris,& rubi ana manip.j.ß. myrtillorum,ſeminum coriandrorum præparatorum,ac ſeminum papaueris albi,ſingulorum ℥.ß.foliorum lactucæ,florum nenupharis,boraginis,& violarum ana manip.ß.foliorum rutæ,viticis,menthæ,ac calaminthæ ſiccorum ana ℥. iiij. bulliant ſecundum artem in aqua pluuiali quantum ſatis ſit, de qua recipe lib.iiij. deinde ſucci roſarum rubearum,granatorum,& pomorum acidorum ana lib.ß. adijcito, & cum ſaccharo,exiguoque aceto fiat ſyrupus,quo vtatur æger ſæpius ſingulis diebus ℥.ij.vel iij. abſorbens. Item paſtilli hoc modo confici poterunt. Recipe ſeminis rutæ, agni caſti, & vrticæ ana ℈.ß.ſeminis lactucæ,portulacæ,plantaginis,& papaueris albi,ſingulorum ℈.j.ſeminum coriandrorum præparatorum,& canabis torrefactorum ana grana iiij. diacalaminthæ ℥.ij. cornu cerui vſti, ſeminis roſarum, ſantalorum, & corallorum rubeorum ana grana vij. ſeminum melonum ℥. iij. ſacchari diſſoluti in aqua roſarum, quantum ſatis ſit,formentur paſtilli,quorum vnum cum pauco vino rubeo adſtringenti,aut pauca,aqua in qua ſæpius ferrum fuerit extinctum,aut etiam eiſdem ſimul permixtis,aſſumant pro qualibet vice: Vnguentum etiam,quo vti conſueui,tale eſt. Recipe olei roſacei,omphacini,cytoniorum,de nenuphare, & myrtini ana ℥.j. cremoris ſeminis lini,& ſeminum cytoniorum extracti cum aqua roſacea ana ℥.ß.foliorum rutæ,agni caſti,& menthæ ſiccorum ana ℥.ß.ſucci polygoni,portulacę,& ſemperuiui ana ℥.j.ß. pulueris corallorum,& ſantalorum rubeorum,ſanguinis draconis,& boli armenię ana ℥.j. cerę quantum ſatis ſit, & aceti parum,miſceantur,& fiat vnguentum. Verum vbi rigido,ſeu intento pene ſeminis profluuium fiat,ſi propterea quòd morbo comitiali,aut alia vehementi conuulſione ęger laboret,eueniat,his opitulandum eſt cum his medicamentis,quę prędictas affectiones curare valent,quorum copiam proprijs capitibus ſtudioſi reperient. Neque tamen pretereundum circa lumbos,& pubem prędicta medicamenta adhibere. At ſi particularem quampiam diſpoſitionem conuulſioni ſimilem ſeminaria vaſa patiantur,& propterea ſeminis profluuium accidat,ijs,quę ſequenti cap.de priapiſmo, dicemus, vtendum erit, potiſſimum ſi ex flatuoſo ſpiritu eadem in eis excitetur affectio, quanquam lentium decoctum in potu ſumptum,pręter id,quod ſemen extinguat,membri etiam tentiginem remittere,ac ſedare valeat,vt quidam aiunt,ex Aëtij teſtimonio.

Aët. lib. 11. cap. 34.

Cap. 14.

Lib. 11. c. 34.

Περὶ πριαπισμοῦ, καὶ σατυριάσεως. *Id eſt, De priapiſmo, & ſatyriaſi.*

Caput C V.

INTER multa adeo,atque admiranda inſtrumenta, quę ad generis propagationem à natura ſunt comparata, nihil minus admirabilem conſtructionem inſpicias ipſius pudendi,ſeu colis,corpus ſiquidem neruoſum, cauum, ſeu cauernoſum & durum, ex oſſe quidem emergens,non aliter quàm reliqua alia ligamenta, eo duntaxat ab eis diſcrepans, quòd cauum, atque cauernoſum ſit, & propterea quòd eius vtilitas ita flagitabat,vt xv. de Vſu partium, à Galeno ſcriptum eſt, cum nanque libidinis impetu quiſpiam ſtimulatur volentibus nobis pudendum ipſum intendi debebat exacte, nedum coitus cauſa, ſed vt ſemen quam longiſſime ab eodem iaculetur; propterea eius eſſentia talis eſt, qualis in nulla alia noſtri corporis parte eſt videre: neruoſum ſiquidem corpus exiſtens (vt diximus) ac

Cap. 12. & 3.

omniquaque fiſtuloſum,& durum, excepta ea parte, quam glandem vocant: diſtenditur autem protinus vbi ad coitum animal inſurgit à naturali facultate, quæ illum attollere poteſt, nam eas actiones,quarum gratia à natura partes inſtitutæ ſunt, protinus ab initio citra doctrinam aggre-
Cap. 5. diuntur,cum vſus requirit, eodem Galeno auctore ſexto de Locis affectis. Verum cum ſic extenſus fuerit à vaporoſo ſpiritu ab arterijs influente,in tumorem attollitur, atqui à ſpiritu in tumorem ipſum attolli manifeſte patet,ijs qui celeritatem eius, & cum intumeſcit, & cum iterum reſidet, perpendunt, ſpiritu eodem modo eius extenſionem ſequente, quemadmodum pulmo thoracem, ob eam, quam habet ad motum ipſius ſequelam. Et ob hanc rem replentis fiſtuloſum neruum ſpiritus vim,cum ad coitum irrumpit animal, non ad arterias proprie referre debemus,ſed ad eiuſdem nerui propriam actionem,quæ ex propria eiuſdem partis eſſentia proficiſci-
Cap.vlt. tur,vt liquet eodem ſexto de Locis affectis, etenim probabile eſt vniuerſi corporis arterias eandem habere actionem, quippe cum eodem tempore totius animalis omnes inter ſeſe ſimiliter producantur. Itaque haudquaquam par eſſe videtur, vt arteriæ pudendis inſertæ aliam quampiam habeant facultatem præter eam, quam antea in toto corpore habebant, niſi quòd ampliora ſint ipſis quàm ceteris arterijs ora,& quidem iure optimo ad celeritatem ſequelæ, ad id quod euacuatur,ſic præparata,ſemper enim natura quod vnicuique actioni vtile eſt, vndiquaque explere videtur. At quoniam quandoque euenit vt nullo præcedente ad libidinem ſtimulo,atque deſiderio,talis fiat pudendi, ſeu colis extenſio in longitudinem, atque circulo quoque totus augeatur,propterea affectus quidam excitatur,qui à Græcis πριαπισμὸς, Latine quoque priapiſmus dicitur,deducta denominatione à priapo, quem ita finxerunt, atque pictura deſcripſerunt homi-
Cap.citato. Priapiſmus quid ſit. nes,quaſi ei ſuapte natura huiuſmodi coles eſſet,eodem Galeno auctore citato libro ſexto de Locis affectis,quem ſectatus eſt Aëtius cap.xxxij.lib.xj. Eſt autem affectus hic(vt eidem Aëtio viſum eſt)tentigo pudendi,atque auctio in longum,& ſpiſſum,citra rei venereæ appetentiam,ex caliditate quadam acquiſititia cum inflammatione quadam, & dolore locorum conſiſtens. Paulus quoque cap.lvij.lib. tertij,priapiſmum eſſe firmum genitalis incrementum,quod in longum, latumque intumeſcit citra veneris appetentiam, fatetur. Galenus autem citato loco priapiſmum eſſe dixit, cum coles & in longitudine, & circulo totus augetur nullo ſtimulante ad libidinem aut deſiderio,aut acquiſititio calore, vt quibuſdam accidere conſueuit, qui ſupini decumbunt. Verum breuiori compendio(vt ipſe inquit)dicere poteris,priapiſmum eſſe permanentem colis,
Cap.9. aut auctionem,aut tumorem: & nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos,ait, Priapiſmus eſt auctio pudendi ſtabilis in longitudinem,ac orbem tumefacti citra rei venereæ appetentiam. conſulto autem ab eo addita ſunt verba illa,aut acquiſititio calore,nam vbi ob ſupinum decubitum calfacti ſunt lumbi,adeo vt coles extendatur, etiam nullo ſtimulante ad libidi-
6. de Sanitat. tuen. cap. 5. nem deſiderio,haudquaquam priapiſmus dicitur,ſed par eſt(vt idem Gal.inqt) vt calfactis lumbis,& arteriæ etiam calidiores reddantur,& propterea magis pateat earum ora,quamobrem non exiquam tunc ſpiritus eſſentiam in fiſtuloſum neruum effundant, qui paulatim impletus colem extendit ſtimulante ad libidinem ipſo calore ob ſupinum decubitum acquiſito: attamen neque
Satyriaſis qd ſit. firmum,neque ſtabile tale incrementum erit. Quòd ſi cum eodem colis tumore,ſeu augmento eiuſdem colis palpitatio contingat,affectum non amplius priapiſmum, ſed ſatyriaſim appellare
Cap.vlt. Quæ pars in eis afficiatur. conſueuerunt,vt liquet ex Paulo cap.lvj.lib.iij. Quòd vero priapiſmus colis,ſeu pudendi affectus ſit,ex Gal. patet vj. de Locis aff. Ipſe nanque ſiue præcipuo,& proprio affectu, ſiue ſecundario, & per conſenſum afficiatur,prout diuerſimode affectio hęc generationem habet,vt dicemus: illudque confirmari poterit ex eiuſdem functione læſa: erat autem eius functio, vt protinus ſtimulato ad libidinem animali,diſtenderetur naturaliter ab eius naturali facultate,cum vero nullo præcedente deſiderio,aut libidinis impetu, neque ſupino decubitu ipſe inuitus diſtenditur, eius
Quis affectus præter naturā ſit priapiſmus Cap.7. diſtentio præter naturam exiſtit. At ipſe affectus morbus eſt in magnitudine, ſeu quantitate, nam ex inflationum genere exiſtit,vt liquet ex eodem Gal.xiiij.Meth.med. Præter autem inuitam erectionem ipſius pudendi priapiſmo laborantibus dolores contingunt, quales tetanici habent, & ij qui reliquis membris diſtenduntur, etenim inflatum, & diſtentum pudendum ipſum
Lib.11. c.32. Cauſæ. conuulſionis modo afficitur,vt teſtatur Aëtius. Atqui velut princeps cauſa auctionis eius, aut erectionis naturalis plenitudo exiſtit, vel nerui ipſius fiſtuloſi, vel arteriarum, aut etiam vtriuſ-
Cap. citato. que cum ex priore conditione mutantur (vt eodem ſexto de Locis affectis,ſcriptum eſt)ita quoque vel ob arteriarum ora immodice patentia,vel vaporoſum ſpiritum in fiſtuloſo neruo ortum hic affectus excitatur. Vtrum autem potius pro cauſa ſit habendum inquirere oportet, preſertim ex ijs quæ præceſſerunt,& ex modo curationis,inquit Galenus,& quanquam ab vtriſque ip-
Immediata priapiſmi cauſa. ſum fieri poſſe exiſtimauit, crebrius tamen ob arteriarum ora patentia ſequi dixit: quippe cum facilius ſit ea diſtendi,quàm flatuoſum ſpiritum in neruo generari,experientia item, nedum ra-
14.Meth. c.7. tione illud comprobauit,cum ſæpenumero fatetur ſe vidiſſe hunc affectum excitatum ob orteria-
3. de Cauſis ſympt. cap.4. rum iam dictam diſpoſitionem,ſemel autem ob ipſius nerui præcipuum,ac proprium affectum; perpetuo tamen halituoſi ſpiritus impletio affectum hunc excitat,vt xiiij.Meth.med.iij. de Cau-
9. de compoſ. medic. ſecun. loc.cap 9. ſis ſymptomatum,& ix.de compoſitione medicamentorum ſecundum loc. ſcriptum eſt,ex humoribus viſcoſis,ac craſſis per moderatam caliditatem, interim genito eodem halituoſo ſpiritu.

Verum

Verum vbi in eodem fiſtuloſo neruo flatuoſus ſpiritus fuerit genitus, ex continua eiuſdem, quę præceſſit, palpitatione dignoſcitur; quemadmodum è diuerſo, vbi ſupramodum arteriarum ora, quæ ad pudendum deueniunt, fuerint patefacta, atque propterea affatim ſpiritus multitudo ad ipſum colem affluat, nullum tale ſymptoma præcedere ſolet. Incidunt autem quidam in talem affectionem cum longo tempore præter conſuetudinem à concubitu abſtinuerint, ſi multo ſemine abundent, preſertim cum non ſtudent, vt multa exercitatione ſanguinis abundantia diſſipetur: alij etiam, qui mali ſucci alimentis, ac acribus vſi ſunt, atque etiam quidam vbi ante nequaquam cingi conſueuiſſet, in hanc affectionem incidit cum duobus menſibus præcinctus peregre proficiſceretur, ex Gal. teſtimonio. Conijciendum itaque eſt iam dictis arteriarum ora nimis patefacta fuiſſe. Alijs, ob humorum copiam, ſeu vitium, & acrimoniam: alijs vero ob flatuoſum ſpiritum, & ſine ordine, & violenter vacuatum. Ceterum ex quacunque cauſa arteriarum ora patefiant, adeo vt affectus hic generetur; colem ſecundario, & per conſenſum, non autem proprio, ac præcipuo affectu laborare conſonum eſt, quemadmodum ſi ſpiritus flatuoſus in eo fuerit genitus, ipſum proprie, ac præcipue affectus infeſtat. Incidit autem hoc vitium non ſanè multis, ſed iuuenibus magis, quàm alijs ætatibus, vt inquit Galenus xiiij. Meth. med. Neque ipſum deſpiciendum erit, nam ex præcipiti perire ſolent, niſi confeſtim eis auxilium feratur, Aetio teſte, cum vero moriuntur, ventre inflantur, & frigidum exudant: id quod & eis euenit, qui alijs conuulſionis modis perimuntur. Qua de re pro eius curatione, & victus, & pharmaca exhibeantur attenuatoriæ facultatis citra manifeſtam calfactionem, vt teſtatur Galenus nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Exhibendus itaque eſt victus, qui & flatui aduerſetur, & ſiccet, ex auctoritate eiuſdem, xiiij. Meth. med. abſtinendumque à cibis calidioribus, qui materiam in ſpiritum reſoluunt, aperiuntque arterias tendentes in pudendum, nec duntaxat ab eis abſtinendum, verumetiam ab his, qui viſcoſum humorem pariunt, aut multum ſemen efficiunt, vt Alexandro viſum eſt: quinimò in primis morbi diebus vſque ad dies tres in inedia eos aſſeruare oportet: dein cibum paucum generis frumentacei, qui leniter attenuare valeat, citra manifeſtam calfactionem, atque omnino nihil inflantem exhibere conuenit, vt liquet ex Aetio, eoſque in aquæ potu continere, ſeu ea, in qua coriandri ſemina præparata fuerint incocta. Motu quoque, & exercitio ægri vtantur, potiſſimum paruæ pilæ, ac frictione partium ſuperiorum. In latus item decumbant, ſubſternendaque in ſtrato ſunt ea, quæ ad ſeminis profluuium dicta ſunt. Similiter à ſpectaculis, narrationibus, turpi conſuetudine, imaginatione, ac commemoratione eorum, quæ ad venerem excitare queunt penitus ſunt arcendi: nam qui præter victum calidum, ac humidum, quo ſemen rurſus gignebatur, etiam à turpibus deſiderijs non ceſſarunt, hi quoque poſt mortem rectum, intentumque habere pudendum depræhenſi ſunt, vt idem Alexander refert. Nulli etiam venus prodeſt, niſi quibus ex huius abſtinentia ſemen abundare conijcimus, vt inquit Paulus, quemadmodum cuidam amico Galenus conſuluit, modo poſt ſeminis excretionem, poſtea à narrationibus, ſpectaculis, ac meditationibus libidem ſuſcitare potentibus ſummopere caueret, vt ab eodem ſexto de Locis affectis, ſcriptum eſt. Quòd vero ad medicamentorum rationem attinet, priuſquam ad iam dicta medicamenta deuenias, totum corpus vacuare oportet, modo id capax vacuationis ſit, ea tamen vtens vacuatione, quam cubans aptiſſime ſuſtinere poſſit. Et quoniam iuuenibus magis quàm alijs ætatibus hoc excitatur vitium, vt diximus ex Galeni auctoritate, ea propter his ſanguinis miſſio præcipue eſt ſalutaris, ceu nec ætate eorum eam recuſante, vt idem Galenus fatetur citato libro xiiij. Method. meden.

A principio itaque ſtatim propter dolores, & inflammationes, ab hac affectione prehenſos venam ſecare conuenit, potiſſimum ſi multo ſemine abundant, ac præter conſuetudinem à venere ſe abſtinuerint: ſecetur autem interna dextri cubiti vena, vtpote quę celerrime, & plurimum ex ijs, quę principes ſunt, partibus vena hęc corpus vacuat, vt quarto de Ratione victus in morbis acutis, à Galeno decretum eſt: necnon & ab inferioribus eadem promptiſſime reuellit. Verum vbi vitioſi magis ſucci in toto corpore redundarint, purgatione vtendum erit, quamuis in priapiſmo vomitorijs medicamentis potius, quàm ſubducentibus aluum ſit vtendum, ex eiuſdem Galeni ſententia pręcitato lib. xiiij. Meth. med. & nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Eandem quoque ſententiam ſectati ſunt Paulus, & Aetius. Atqui licet ab efficacioribus purgantibus pharmacis in totum abſtinendum ſit, vt eidem Aetio viſum eſt, & potius vomitoriis medicamentis vtendum, auerſionis in contrarium gratia, attamen vbi inſuetus ad vomitionem fuerit æger, aut medicamentis vomitorijs vti recuſarit, leuioribus quibuſdam medicamentis aluum ſubducentibus, quę vicinas partes fluxione haudquaquam infeſtent, vti poteris, cum neque id etiam Galenus negauit. Ea ſunt noſtro ęuo, quę leniendo purgant, veluti mel aereum, ſaccharum violaceum, ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum, vel violarum, & reliqua huiuſmodi. Vel lenibus clyſteribus aluum ſubmollies per betę, & maluę decoctum, pauco mercurialis ſucco admixto, vt refert Aëtius. A nimium autem acribus, atque efficacioribus, ne inflammationes exacerbentur, cauere oportet, tam clyſteribus, quam purgantibus medicamentis. Nec minus cauenda ſunt, quę vrinę ciendę facultatem habent, ex auctoritate eiuſdem Aëtij. A ſanguinis miſſione, ſeu purgatione ceratum ex ſimplici roſaceo factum, ac cum aqua

6. de Loc. aff. in fine.

Prognoſtica. Cap.7.

Loco citato.

Curandi methodus. Cap. 9.

Ratio victus. Cap.7.

Lib.9. cap.10

Citato loco.

Eodem lib.9. cap.10.

Paul. lib. 3. cap. 57.

In fine.

Medicamentorum ratio.

Venæ ſectio. Cap.7.

Commen. 24

Purgatio.

14.Meth. c.8. 9. de compoſ. med. ſec. loc. cap. 9.

Clyſteres.

Topica.

 frigida

frigida ſubactum pudendo, & lumbis imponatur. Sic nanque quendam Galenus percurauit à
venæ ſectione prædictis partibus ipſum imponens: quemadmodum & alium, qui poſt miſſum
ſanguinem humido medicamento, quod ex chamæmelo conficitur, fuit vſus, vt liquet eodem
14. Meth. c. 7. 9. de compoſ. medic. ſecun. loc. cap. 9. — xiiij. Meth. med. Hæc eadem medicamenta ſuper eaſdem partes impoſita, nono de compoſitione
medicamentorum ſecundum locos, comprobauit. Alexander vero idem ceratum roſaceum cum
aqua frigida, & pauco aceto ſubactum commendauit. Lumbis autem, quæ euidenter refrigerant,
imponenda, veluti eſt ſolanum, portulaca, hyoſcyamus, & ſemperuiuum, & neceſſario etiam coles, & intercapedo inter anum, & pudendum ex aliquo leniter refrigerante illinitur, velut ex argenti ſpuma, cimolia, & ceruſa, ſi aceto, aut poſca, vel aqua ſint diluta, ex Pauli, & Aëtij ſententia. Verum ipſi laboranti particulæ medicamentum, ſi ea calidior ſit effecta, quod ad portionem
caloris abundantis refrigeret, imponendum, ſin aliter inter initia quidem omnino, quod modice
refrigeret, poſtea vero id neceſſum non eſt. Pari modo & quæ circa lumbos ſunt particulæ omnes eiuſdem facultatis medicamento ſunt comprehendendæ, ex eiuſdem Galeni ſententia
Cap. 7. — eodem xiiij. Method. meden. Valde nanque frigida, preſertim quæ adſtringunt, & torporem inducunt, cauere oportet, ne affectus difficilis ad diſcutiendum reddatur, vt idem inquit Alexander, preſertim vbi hoc vitium ex flatuoſo ſpiritu in cauernoſo neruo orto ſuerit excitatum, nam
quæ ſiccant, ac flatum diſcutiunt abſque valido calore hoc modo affectis adhibenda ſunt. Optimum quoque erit tum coli, tum lumbis, & intercapedini inter anum, & pudendum huiuſ-
Quæ à tota ſubſtantia cõferunt. — modi medicamentum reliquis imponere, quod recipit olei roſacei ℥. j. ß. chamæmelini ℥. j. ſucci
ſolani, aut ſemperuiui, ſeu portulacæ ℥. ß. argenti ſpumæ, & ceruſæ ana ℥. ij. ceræ, & aceti parum,
fiat vnguentum, & rurſus ea præbenda ſunt, quæ naturali efficacia prædita per experientiam ſunt
inuenta, veluti eſt nymphææ ſemen, ac radix, viticiſque ſemen, ac etiam rutæ; ea nanque potui
exhibenda ſunt, & ruta etiam viridis obſonijs admiſceatur, ac ipſum rutæ ſemen copioſe comedatur; non tamen à principio hoc fiat; nanque multum calfacit, ſed poſterius poſt aliorum extenuantium vſum, nymphææ autem ſemen, ac radix à principio præberi poterit, ex ſententia eiuſ-
14. Meth. c. 7. & 9. de comp. medic. ſecun. loc. cap. 9. — dem Galeni præcitatis locis eſt, nanque illud commune præceptum omnium ferme, quos vitioſus ſuccus creat, morborum, quod in fine calfacientibus, & ſiccantibus ſit vtendum: quippe hæc
quod reliquum humoris eſt, prorſus abſumunt, vt ipſe inquit. Amplius ea in potu exhibenda
ſunt, vbi hæc non ſuffecerint, quæ præcedenti cap. de ſeminis profluuio deſcripſimus, potiſſimum quæ genituram infirmare poſſunt, ac extinguere. At ſi prorogatur vitium, cucurbitulæ cute ferro inciſa defigendæ ſunt, preſertim ſi ſanguinis multitudo adeſſe adhuc videatur, & hirudi-
Satyriaſis etiã mulieribus accidit. — nes adhibendæ etiam eo caſu, vt eiſdem Paulo, & Aëtio viſum eſt. Mulieribus quoque hæc affectio ſatyriaſis, & tentigo dicta accidit, ad quam conſequitur ingens pudendorum pruritus cum
dolore, ita vt mulier locis aſſidue manus admoueat, atque ideo intolerabili veneris deſiderio
contabeſcat, & ſalſi humoris effluentis acrimoniam, ac mordacitatem percipiat, vt liquet ex Aetio cap. lxxxij. lib. xvj. quanquam eis raro hoc malum accidat, vt inquit Paulus cap. lvj. lib. iij. Qua
de re ipſis etiam à principio vena ſecanda eſt, alimentum contrahendum, & pubi, ac lumbis illinenda quæ leniter refrigerant, ac contrahunt, vt eidem auctori viſum eſt: reliqua vero ab eodem
præcitato loco petenda ſunt.

Περὶ ἀπράκτων μορίων. *Id eſt, De ignauis partibus genitalibus.*

Caput C VI.

NON minus ſæui, quàm impij diceremur, ſi pauperculis, qui nuper vxorem duxerunt, eiſque potiſſimum, quibus magiſtratus, aut regni amiſſio imminet, necnon &
mœſtis male nuptis eorum vxoribus auxilia non præberemus, cum inefficaces ipſi
in venereis congreſſibus deprærhenduntur contrario vitio laborantes, quàm ij qui
Quid ſit affectus hic. — præcedenti affectu conflictati ſunt. Quapropter pauca etiam de hoc vitio verba
faciemus: eſtque affectus hic impotentia quædam ad rem veneream exercendam, quamuis ea vti
Quæ pars in eo afficiatur. — cupiant, vt ex Aetio colligitur cap. xxxv. lib. xj. propterea quòd ignaua, & impotentia genitalia
membra habent. Afficitur autem in hoc vitio pudendum, cuius proprium munus eſt, vbi ad
Quis affectus præter naturã ſit. — coitum inſurgit animal, media eius naturali facultate, quæ ipſum attollere poteſt, vt protinus diſtendatur, velut pręcedenti cap. iuxta Galeni ſententiam annotauimus. Affectio autem ſymptoma eſt in genere noxę functionum naturalium, ac eiuſdem pudendi proprię ablatę; nam neque hi in venerem ruunt, & propterea ignaui fiunt, vt inquit Paulus cap. lviij. lib. tertij. Excitatur
autem vtplurimum, vel ex pudendorum reſolutione, quę ob frigidam aliquam intemperiem in
Cauſæ. — eis exortam, efficitur, vel ob ſeminis inopiam. Quanquam etiam ob reliquas cauſas quandoque
excitari contingat, renum preſertim occaſione, aut reliquarum partium principium. Atqui nos
relictis huiuſcemodi cauſis, quibus oportet conuenientem quoque curationem accommodare
cum affuerit, ſi affectus hic ob particularum reſolutionem, vel ſeminis inopiam duntaxat fuerit ortus, remedia conſcribemus. Ceterum facile quiſpiam percipiat, nunquid ex ſeminis inopia fuerit

pia fuerit genita affectio, an propter colis reſolutionem, cum ex præſentibus, tum etiam ex his quæ præceſſerunt, indicijs, corporis naturam, temperamentum, ætatem, ac præcedentem victus rationem rimatus. Nec minus quoque & curandi rationem inueniet. Nanque tam alimenta, quàm medicamenta, quæ ipſis conueniunt, calefacientia, & inflantia, necnon & ſeminis gignendi potentia prædita eſſe debent, ex Aetij teſtimonio, etenim ſemen generant. Cibi quidem, qui bene nutriunt, & flatuoſi ſunt, totiſque ſubſtantijs familiares. Medicamenta vero calida, & flatuoſa. Ipſum etiam prouocant, quæcunque calida ſunt, & flatuoſa abſque deſiccatione, quoniam cū ſeminis ſubſtantia ex bona ſuperfluitate generationem ſortiatur, ſitque etiam flatuoſa, bene nutriant & flatuoſa ſint neceſſe eſt, quæcunque ſemen, aut procreare, aut prouocare poſſunt, ex Galeni ſententia quinto de ſimplicium medicamentorum facultat. Carnes itaque pro cibo eligantur gallinarum, caponum, perdicum, phaſianorum, ſtarnarum, iuuenum columbarum, turdorum, merularum, necnon reliquarum paruarum auium montanarum; magnopere autem perdicis oua, ac gallorum teſticuli ad coitum excitant, vt inquit Aëtius. & quoniam non ſolum quod bene nutriant cibi neceſſe eſt, ſed etiam flatuoſi ſint oportet, propterea cum eiſdem, aut per ſe ſoli bulbi conueniunt, cicer, fabæ, nux pinea, vt ex Galeno liquet citato loco. Similiter competit paſtinacæ radix, ac etiam rapa, & porri, erucæ tum folia, tum ſemen maxime agreſtis, orminum, aniſum, fœniculum, amygdalæ dulces, polypodes, & concharum genera, ex Aëtij teſtimonio: vua quoque dulcis, ac recens, & erucæ ſemen tritum cum vitellæ oui in puluerem redactum, ac aſſumptum commendantur. Vinum bibant odoratum, rubeum, aut ſubrubeum, vitentque omnino aquæ potum. Infernas autem corporis partes eos exercere conuenit, in mollibus lectis dormiant, ac legant quæ ad coitum cohortantur. Lectionibus item, ac ſpectaculis huiuſmodi aſſideant, ex eiuſdem Aetij ſententia. Quod vero ad medicamentorum rationem attinet, multi ſeminis eſſe dicuntur ſcincus, & ſatyrion, quemadmodum ſimul cibi, & medicameuta ſunt lini ſemen, & eruca, vt eodem quinto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, liquet, teſtes vulpis ſicci, triti cochlearij menſura potati membri tentiginem faciunt: partes etiam renes ſcinci amplectentes ad tentiginem pudendorum excitandam bibantur. Similiter & maior bulbus orchis herbæ, quæ etiam teſticuli appellationem habet, cum lacte potatus tentiginem ciet, pudendum item cerui aridum vnius drachmæ pondere cum vino meraciore præbeto, vt inquit Aetius. Compoſitis item medicamentis in hunc vſum vti poteris, vt mithridato, diamoſcho dulci, diambra, ac diaſatyrion, cuiuſlibet ʒ.j. cum pauco vino odorato præbens. Vel in hunc modum medicamentum conficito. Recipe ſeminis erucæ, vrticæ, aniſi, ac fœniculi, & paſtinacæ, ſingulorum ℥ ß. nucis pineæ, amygdalarum dulcium ana ʒ.ij. piperis, cinnamomi, cuiuſlibet ℥ ß. ramenti genitalis ceruini, ac ſatyrij ana ʒ.j. diambræ, ſeu diamoſchi, vel diaſatyrij ʒ. j. ß. ſacchari diſſoluti in aqua melliſſophylli, & roſarum quantum ſatis ſit, fiant in morſulis ponderis ʒ.j. & cum odorato vino fuluo, ſeu ſubrubeo præbeatur ante cœnam, vel etiam mane ante prandium. Naturalia quoque continue oleo vngantur, cui adiectum ſit radicis narciſſi momentum, coccignidij, ſeminis vrticæ, pyrethri, aut viticis, vt liquet ex Paulo cap.xxxvj.lib.j. Priuatim autem ſtellio concrematus, in pollinemque redactus magno dextri pedis digito oleo adiecto illinitur, & venus exercetur. Vbi ceſſare voles, digitus abluitur, vt liquet ex eodem auctore cap.lviij.libri tertij. Leporis quoque coagulum, aut leonis adipem pudendo illinito, deinde tria piperis genera cum tragacanthi ſucco teſticulis, intercapedini inter anum & pudendum, ac lumbis illinito, ex Oribaſio. Vel olei liliacei recipe, maſtichini, de caſtoreo ana ʒ.j. adipis leonis ʒ ß. pirethri, piperis, cyperi, myrrhæ, ac ſulphuris viui ana ℥.j. moſchi grana iiij. miſceantur, & cum cera quantum ſatis ſit, fiat vnguentum, quo pudendum, teſtes, locus inter anum, & pudendum, ac lumbi illinantur.

Curandi methodus.

Cap.22. Victus ratio.

Medicamentorum ratio. Cap.22.

περὶ τῶν τῆς μήτρας παθῶν, καὶ πρῶτον περὶ ἐποχῆς ἐκμήνων. *Id eſt, De vteri affectibus, & primo de menſium ſuppreßione.* Caput CVII.

IN conſtruendis animalis partibus, eis inquam, quæ ad generis inſtaurationem fuerunt fabricatæ, natura non colem duntaxat, & teſtes, verumetiam tanquam maxime neceſſarium vterum machinata eſt, quem Græci modo μήτραν, eo quòd ex ipſa omnia animantia, velut à matre oriantur, quandoque ὑστέραν, quod poſterior ſitu ſit, omnibus viſceribus appellarunt, Aetio teſte, cap.j. lib.xvj. Cum itaque vterus tanquam concipiendi inſtrumentum à natura eſſet productus, non ab re ventri ipſum ſubiecit, qui locus eſt (tum ad vſum venereorum, tum ad ſemen recipiendum, & præterea ad fœtus incrementum, atque perfecti enixum) opportuniſſimus, nam ad coitum locum nullum accommodationem in toto animalis corpore inuenias, quoniam longe ab inſtrumentis, quæ faciei inſunt, ſit diſitus: ad fœtus etiam augmentum opportuniſſimus, quòd eo loco poſſit ſine dolore diſtendi plurimum ad partum vtiliſſimus, quòd ad inferiora, & ad crura exitus fœtui ſit futurus facilior, Gal. auctore, xiiij. de Vſu part. nec mirum ſi omnes partes, quæ ſunt in viris, in mulieribus etiam reperias, Cap. 3.

tamen eo duntaxat diſcrepent, quòd in mulieribus hæ partes, quæ ad generis inſtaurationem
ſunt fabricatæ, intus ſunt conditæ, in viris autem ſunt extra, nam quamuis homo animal ſit om-
nium perfectiſsimum, nihilominus eo ipſo rurſus vir muliere eſt perfectior, cuius perfectionis
cauſa caloris exuperantia exiſtit, hic enim primum eſt naturæ inſtrumentum. Quapropter in
quibus parcior inuenitur, in his opificium ſit imperfectius eſt neceſſe, quo fit vt admirari non li
Cap. 6. ceat ſi fœmina mare tanto eſt imperfectior, quanto frigidior, vt eodem xiiij. de Vſu partium, à
Galeno ſcriptum eſt; qua etiam ratione mulier partibus genitalibus, velut & reliquis viro eſt
imperfectior, & propterea partes eædem, quæ intus formatæ fuerunt, dum ipſa vtero adhuc
geſtaretur, cum extare, & foras emicare præ caloris imbecillitate non potuiſſent, animal, quod
conformabatur imperfectius, eo quòd vndique eſt abſolutum, reddiderunt: nam quemad-
modum talpæ oculi exprimi intus incepti foras à natura propelli non potuerunt, ita membra
genitalia fœminis intus formata in exteriorem partem nequiuerunt emergere, ob imbecillio-
rem videlicet, ac imperfectiorem fœminæ naturam, in eo tamen talpis perfectior fœminea na-
tura euaſit, quod talpæ nullam ex cæcitate vtilitatem conſequuntur, fœminæ vero non pa-
rum hac membrorum ſuorum imperfecta fabrica ad generis ſucceſsionem conferunt, vt ex
Cap. 5. eodem Galeno liquet, lib. ſecundo de Semine. Neque credendum eſt opificem partem totius
generis noſtri dimidiam ſua ſponte imperfectam, ac velut mancam fuiſſe facturum, niſi imper-
fectionem hanc magna quædam vtilitas fuiſſet ſecutura: etenim propterea quòd intus ſunt con
ditæ partes hæ, vterus ad ſemen recipiendum fœtuſque generationem, ad retentionem hac
ratione fuit appoſitus: fœtus item non modo ad primam ſui conſtitutionem, ſed ad omne
etiam deinceps incrementum materiam poſtulabat copioſam, & proinde duorum alterum ip-
ſi accidiſſe opus fuiſſet, aut vt ipſius vtero gerentis alimentum raperet, aut vt ſuperfluum accipe
ret, verum rapere non erat melius, ſuperfluum vero aſſumere non poterat, ſi fœmina fuiſſet cali-
diſsima, diſcuteret enim ipſum ſic, & facile exſiccaret: frigidiorem igitur eam eouſque fieri ſa-
tius fuit, quoad alimentum quod confeciſſet, totum diſcutere non poſſet: quod enim eſt frigi-
dius ne concoquere quidem poteſt, quod vero calidius vt concoquere, ita diſcutere valide po-
teſt; quod vero non ita multum à calidiſsimo relinquitur, & coquere ſatis, vt quod non am-
plius eſt frigidum, & relinquere aliquid ſuperfluum, ceu quod non vehementer adeo ſit cali-
dum, poteſt. Hæc denique eſt frigiditatis fœminæ vtilitas, quam mox ſecutura erat partium
imperfectio (vt diximus) cum ipſe præ caloris imbecillitate foras prorumpere non poſſent,
quod quidem commodum maximum, ac ſecundum eſt ad generis inſtaurationem. Hinc fit
vt vterus inſtrumentum ſemini recipiendo, ac retinendo, fœtui præterea alendo, ac perficiendo
ſit aptum, quanquam non in omni ætate: quoniam neque in imperfectis, neque in eis quæ con-
ſenuerunt tantam habet magnitudinem, quod ad concipiendum ſit aptus, ſed in ſolis ætate
florentibus proportionata talis magnitudo reperitur, quemadmodum etiam & ipſum excre-
mentum, ſeu fœtus alimentum in ſolis florentibus animalibus abundare poteſt, nam in decli-
nantibus, cum vires ſint imbecillæ, alimentum non rite concoquitur, quo fit, vt cum illis be-
ne agatur, ſi ad ſuum proprium vſum alimentum, quod ſatis ſit, poſsint comparare. In eis
autem quæ augentur, licet valentes ſint vires, & ob eam cauſam alimentum benignum conco-
quant plurimum, tamen cum duabus actionibus nutritioni ſcilicet, & auctioni ſufficere opor-
teat, ſuperfluum nihil relinquitur. In ſolis igitur ætate florentibus, ſeu augeri iam deſinentibus,
& viribus adhuc valentibus, magna huius benigni alimenti eſt affluentia: & quoniam quidquid
ex alimento ſiue bono, ſiue malo ſuperuacaneum eſt, id à validioribus membris ad infirmiora
depelli ſolet, propterea effectum eſt, vt cum in ipſis (vtpote extremis in formatione) partibus na-
tura defecerit, atque infirmiſsima omnium euaſerint, ea excrementa quæ in ipſis mulieribus re-
dundant, ſeu redundans ſanguis ad omnium infirmiſsimas partes (quæ genitales ſunt) feratur.
Mittuntur nanque in venas quæ vtero committuntur, menſes, & non attrahuntur: nimirum cum
vterus ad delationem eorum nihil conferat, vt quinto de ſimplicium medicamentorum facul-
Cap. 21. tatibus, teſtatur Galenus, qui quidem ſanguis menſtruus fœminis ipſis antequam concipiant ſin-
gulis menſibus fit purgatio ſalubris. Vbi vero concepere, alimentum fœtibus accommodatum
euadit. Fluere autem incipiunt mulierum plurimis menſes circa xiiij. annum, iuxta Aëtij, &
Pauli ſententiam: paucis vero ante xiij. aut xij. pleriſque autem poſt xiiij. erumpunt, ex eiuſdem
Pauli teſtimonio: quo etiam tempore & pubeſcunt mulieres, & mammæ ipſis intumeſcunt.
Aët. lib. 16. Non tamen cunctis eodem tempore, eademque menſura, & per totidem dies prodeunt. Nam
cap. 4. multis ad duos, tres ue dies, non paucis vſque ad quintum profluunt, alijs etiam vſque ad ſepti-
Paul. lib. 3. mum, raræ vero ad xij. purgatæ ſunt: pleriſque etiam minus duarum heminarum menſuram qua
cap. 60. tuor dierum ſpatio, interpoſitis vigintiduobus diebus, aut ſummum triginta, ſingulis menſibus
deferuntur. Porrò deſinunt etiam menſes alijs anno l. paucis vero vſque ad lx. durant; non-
nullis, preſertim oblæſis, à xxxv. anno menſes ceſſare incipiunt, vt eiſdem auctoribus viſum eſt.
Ceterum ſanguinis, qui profluit copia paulatim vſque ad ætatis vigorem augeſcit, deinde ali-
quandiu æqualitatem ſeruans, paululum penitus creſcit, aut minuitur. At vbi ad finem tendit,
Loco citato. paulatim rurſus minuitur, donec in totum deſinat, eodem Aëtio teſte. Cum itaque mulieres

menſtrua purgatione omnino carent: vel naturale eſt, vel præter naturam. Naturale ſiquidem, quantum ad ætatem attinet (vt diximus) vel infra xiiij. vel vltra l. annum. Prægnantibus quoque ſecundum naturam menſes ſupprimuntur. Similiter & cantrices, & ſaltatrices, quoniam quidquid in eis ſuperfluum eſt, nimia exercitij vehementia conſumit, non purgantur; & in ſumma (vt inquit Aetius) mulieres calidioris temperaturæ, & fortibus exercitijs vtentes, & agreſtes parum purgantur. Dignoſces autem ſi ſecundum naturam menſes ſupprimantur, quoniam mulier nulla inde moleſtia, vel totius corporis, vel vteri afficitur, vt inquit Aetius. Atqui non de hac, ſed de ea menſium ſuppreſsione nos proprie loqui intendimus, quæ præter naturam exiſtit ex quapiam præternaturali cauſa orta, vel totius corporis vitio, vel vteri, & partium eius proprio, vt dicemus: quanquam ſemper ipſi vtero tribuenda affectio ſit, eo vel primarie, vel ſecundarie, & per conſenſum affecto: nanque à toto corpore (vt diximus) tanquam ſuperfluum (velut infirmiſsimam partem) ad vterum cum valet mulier, eodem nihil ad eorum tranſlationem conferente, tranſmittitur: vt exinde ab eo naturaliter modo, & tempore, quo diximus, expurgetur, vbi concipiendi tempus non aderit: nam conceptionis tempore ipſæ purgationes tanquam neceſſariæ in eo detinentur: & propterea non concipiunt quæ non purgantur. Rectè itaque dicimus etiam vterum ipſum affici, cum non perueniant ad eum ea quæ antea, cum ſecundum naturam ſe haberet, venire ſolebant. Quòd vero hoc vitium ſymptoma ſit in genere retentorum immodice, liquet apud Galenum libro de diff. & tertio de Cauſis ſymptomatum. Sed quòd præter naturam menſes detenti ſint, ex pluribus indicijs dignoſcere valebis: quorum primum, ac maximum eſt Hippocr. xxxix. Aphor. quinti lib. cum dixit, Si mulier quæ neque grauida eſt, neque peperit, lac habet, huic menſtrua defecerunt. At nullo apparente in mammis lacte, vt refert Galenus vj. de Locis aff. hæc indicia aderunt: grauitas totum corpus moleſtat, faſtidia cibi incidunt, horror inæqualis cum febre quandoque, & ſi vteri os claudatur cum quadam aderit duritie, propter quod differunt ab his, quæ conceperunt: quibuſdam dolor cum grauitate in vteri regione accidit, modo in vna, quandoque in altera parte: quinetiam in coxam dolor tranſit, ac crus ipſum, quod è regione eſt, per inceſſum claudicat: præterea lumborum, colli, & ſyncipitis dolor, qui etiam oculorum fundamenta infeſtat, ſequi ſolet: item febres ardentes, & vrinæ nigricantes cum rubra quadam ſanie, perinde ac ſi aquæ, ex qua nuper mactatæ carnes ablutæ fuerunt, fuliginem quis miſcuiſſet: quemadmodum in illuſtriſsima Donna Maria Sanſeuerina Comitiſſa Nolæ ſæpius talem vrinam inſpexi: quibuſdam etiam vrina, aut difficulter redditur, aut omnino ſupprimitur. Quòd ſi longiori tempore menſes ſupprimantur, nullamque medicus mulieri vacuationem promoueat, tumor aliquis præter naturam in ilibus interdum exoritur, oſtendens nimirum ex internis partibus quampiam eſſe inflammatam, nonnullis etiam in extrema ilium parte panus excitatur, vt liquet ex eodem Galeno præcitato libro vj. de Locis affectis. Quoniam vero menſium ſuppreſsio nonnullos conſequitur præter naturam affectus, tum ipſius vteri proprios in quacunque eius parte ortos, ſiue circa eius cornua, ſiue ceruicem, ſiue totam eius cauitatem, cum etiam totius corporis communes, vt ex Galeno liquet iij. de Cauſis ſympt. propterea eos narrabimus, primo affectus præter naturam, qui ad vterum pertinent, & deinceps eos, qui toti corpori communes ſunt. Vnus autem, & præcipuus vteri affectus retentionis menſium cauſa, eius denſitas, atque duritia exiſtit, ſiue à natura corpus eius tale conditum fuerit, ſiue certo tempore vterum occupauerit, anguſtia item venarum vteri ſtatim à principio congenita, vbi ſcilicet hac parte fœmina male eſt formata, aut eorundem vaſorum compreſsio, quæ ex his quæ circumiacent fit, cum videlicet corpus immodice pingueſcit: necnon & eiuſdem vteri intemperies quædam tum natura, tum ſub quibuſdam affectibus orta, ſuppreſsionis menſium cauſa exiſtunt. Interim quoque menſes retinentur ipſius ſanguinis occaſione quotiens quod vacuatur vel craſſum eſt, vel glutinoſum, quinetiam ſi ipſe ſanguis menſtruus ſine vitio ſit, ceterum in vaſis, quæ ad vterum pertinent, obſtructio quædam, vel obſeratio prius facta ſic, quoque menſtruum retinebitur, vt idem Galenus teſtatur citato loco iij. de Cauſis ſymptom. & comm. Aphor. xxviij. libri v. Vitio itaque vel propriæ ſubſtantiæ ipſius vteri, vel vaſorum, quæ ad ipſum pertingunt, aut eiuſdemmet ſanguinis, qui ad ipſum deuenit, contingit ſæpenumero menſes ſupprimi. Nos autem cunctas has cauſas vteri vitio prouenire fatemur; quemadmodum etiam ſi ob robur vaſorum eiuſdem vteri ſanguine ipſo ad alias particulas delato, contingat menſtruum detineri, eidem vtero vitium tribuimus. Sic ſi ob inflammationes, ſeu eius ceruicis diſtorſiones, aut peruerſiones, ſeu callos, aut carnis excreſcentias iſtic exortas, aut pinguedinis copiam menſium purgatio prohibeatur, ad vteri vitium referendum erit: nec minus ſi aut pellicula circa collum, aut oſculum vteri fuerit adnata: quemadmodum his accidit, quæ imperforatę appellantur: ſiue etiam vlcerum cicatrices, quę vaſorum oſcula in vtero excęcarunt: aut cicatrix obducta poſt abortum, ob quem vteri os fuerit exulceratum menſes detinebunt, etiam vteri occaſione id fiet. Totius etiam corporis culpa aliquando prorſus non purgabitur fœmina, tum propter plura exercitia, tum propter tenuem victus rationem, tum propter ſuccorum ad alias particulas inclinationem, & cum hęc ipſa mediocria ſunt, minus quàm pro naturę debito purgabitur, vt eodem iij. de Cauſis ſympt. à Gal. ſcriptum eſt. Nos vero cunctas tum externas,

Lib. 16. c. 51.

Lib. 16. c. 51.
Quę pars afficiatur in menſium ſuppreſſione.

Quis affectus præter naturã ſit menſium ſuppreſſio.
Lib. de differ. ſymp. cap. vlt.
3. de Cauſis ſymp. cap. 4.
6. de Loc. aff. cap. 4.

Cap. 4.
Suppreſſionis menſiũ cauſę.
Cap. 4.
Cauſæ ex parte vteri.

Ex vitio ſanguinis.

3. de Cauſis ſympt. cap. 4.

Ex parte totius corporis cauſæ.
Cap. citato.

tum internas ſuppreſsionis menſium cauſas totius corporis culpa dinumerabimus, ab externis exordientes. Nam aſsiduæ curæ, immodicus timor, ac mœror ingens, menſes ſupprimunt (Aëtio teſte) item alimenta vel infra, vel ſupra modum ingeſta: nam modicum alimentum ſtatim tranſpirat, multum vero meatus obturat, & excretionem intercipit: nimia quoque exercitij vehementia (quoniam quidquid ſuperfluum eſt conſumit) menſes ſupprimere valet. Internæ vero cauſæ ſunt calidiores, aut frigidiores totius corporis temperaturæ, calidiores ſiquidem hoc excrementum diſcutiunt, ac conſumunt, frigidiores vero quoniam craſsiorem, ac tenaciorem ſanguinem gignunt, vaſa vteri obſtruunt: habitus quoque graciles, aut obeſi nimium: graciles inquam, quoniam nihil penitus ſuperflui ſanguinis habent, obeſi vero, ſeu pingues, propterea quòd reliquis magis exangues ſunt, minimaſque venulas habent, nam ſanguis, qui in ipſis eſt paucisſimus, ferè in pinguedinem tranſit, & propterea tales minime omnium concipiunt, vt inquit Aëtius. Ob diuturnum etiam aliquem morbum fœminæ extenuatæ non purgantur, vel propter præcedentem per nares, aut ſedem, aut quampiam aliam partem ſanguinis euacuationem, etiam per venæ ſectionem immodice factam, potiſsimum ex cubiti venis, nam hæc ſanguinem ad ſuperiores corporis partes retrahens, menſtruas purgationes comprimit (Galeno auctore libro de Curandi ratione per venæ ſectionem) nec minus & reliqua excretionum genera, velut eſt multus ſudor, aſsiduus vomitus, alui profluuia, & puſtularum omne genus per cutem erumpens, morbique acuti, & magni, menſes ſupprimere poſſunt, vt liquet ex eodem Aëtio. Quædam etiam (vt ipſe inquit) ob plenitudinem non purgantur. Has omnes ſuppreſsionis menſium cauſas, tum totius corporis communes, tum ipſius vteri proprias, ex proprijs earundem indicijs, ægrotantium ſermonibus, corporum habitibus, ac ex præcedenti victus ratione, haud ægre dignoſcere queas. Et ſi accidat quòd non omnino menſes fuerint detenti, eorum quoque ſubſtantia, ac color conſiderandi ſunt. Quòd vero mulieribus, quæ non purgantur conſueto more, ſanguinis reiectationes, ac ſyderationis periculum immineat, teſtatur Aëtius cap.lij. lib.xvj. Et quædam in melancholicum atræ bilis morbum, aut inſaniam delabuntur. Quapropter proroganda euacuatio eis non eſt, quippe cum menſtruorum ſuppreſsio offendat, maxime ſi à partu ſupprimantur, nam non abundantiam modo, ſed inſignem etiam humorum pariunt paruitatem, vt iij. de Morbis vulgar. teſtatur Galenus. Quibus autem vlcerum cicatrices oſcula vaſorum in vtero excæcarunt, & propterea menſes fuerint detenti, penitus incurabiles ſunt, quemadmodum curari quoque non poſſunt, vbi pellicula quædam circa collum ſtatim à principio, aut oſculum vteri fuerit adnata, niſi illa perforetur, aut reſecetur, vt liquet ex eodem Aëtio cap.lj. Ceterum cum ſuppreſſorum menſium cauſæ tot ſint, pro earum diuerſitate, curationem quoque variari contingit: & cum plures earum facile curari poſsint, vt ſi ex externis cauſis menſes detineantur, nonnullæ etiam ad vterum pertineant, cum aliquo proprio affectu laborat, quam curationem infra docebimus. Propterea ſi ex plenitudine, ſeu propter frigidorum humorum redundantiam, vel calidorum, aut nimiam caliditatem, ſeu frigidam corporis intemperiem ſuppreſsi fuerint menſes, curationem duntaxat inſtituemus, inſimul quæ menſes prouocare poſſunt medicamenta conſcribentes. Si itaque ob plenitudinem mulieres non purgantur, alijs conſentientibus, venam ſecare conuenit. Nam copioſa ſanguinis miſsione ſanantur, propterea (vt inquit Aëtius) tum cubiti, tum tali venam ſecare oportet, neque eiſdem proroganda euacuatio eſt, vt Galenus inquit libro de Curandi ratione per venæ ſectionem. Verum nequaquam in cubito venas ſecandas eſſe admittit, nanque ſectæ in cubito venæ reuellere purgationem aſſolent, ſed in malleolis, aut poplitibus ſecari venam iuſsit, etenim ex cruribus euacuationes tantum abeſt vt retrahant, vt etiam menſes promoueant, vt ipſe inquit. Conciliari autem poſſunt, nam Aëtius magnam ſuppoſuit plenitudinem, quæ cum copioſa euacuatione indigeret, vires, aut reliqua haudquaquam permitterent, quapropter cubiti venas primo, deinceps eas, quæ in talo ſecari iuſsit, vt ex vtriſque ſimul tanta poſsit ſanguinis copia euacuari, quantam vnica ſectione plenitudo requirebat: Galenus vero non adeo magnam plenitudinem inſpiciens, & ex aduerſo vires robuſtas in mulieribus plenitudine laborantibus ſupponens, eandem in poplitibus, ſeu tali venis venæ ſectionem fieri decretum reliquit. Et cum dixit quòd ſectæ in cubito venæ mulierum reuellere purgationem aſſolent, ac purgationes menſtruas comprimunt ad ſuperiores corporis partes ſanguinem retrahentes tanquam verum admittendum, vbi poſt eas poplitis, ſeu tali venæ non incidantur. Neque perpetuo cunctis mulieribus venam ſcindere neceſſe eſt, ſed quibuſdam malleolorum ſcarificationes ſatis eſſe queunt euacuandæ ſuperfluitati, vt mulieribus albidioribus, ac carnoſis, quibus paruę ſunt venę, & quę ſanguinem quoque tenuem aceruare ſolent, vt dicemus. Tempus autem ſecandi venam non erit multo ante ſtatum menſium tempus, ſed vbi iam acceſſerit, tribus, quatuor ue diebus conſuetis mulieri circuitus anteuertens, vt idem inquit Galenus. Quantitatem autem, nedum plenitudinis quantitas, ſed virium robur metietur: & vbi quid piam non vrgeat eandem ſectionem venę iterare tutius erit quàm ſemel vniuerſum vacuare, aut in eodem crure, vel in altero, vt videbitur. Conducit etiam nedum iſtis diebus, in quibus ſanguinem vacuas, verum & ante eos quatuor, aut quinque, vt extenuantem victum procures (eodem

Marginal notes:
- Externæ cauſæ.
- Lib.16. c.51.
- Internæ.
- Loco citato.
- Cap. 18.
- Loco citato.
- Prognoſtica.
- Comment. 3. comm. 73.
- Lib. 16.
- Si ob plenitudinem mẽſes ſupprimant, curatio.
- Lib.16. c.57.
- Venæ ſectio.
- Cap.15.
- Conciliatur Aëtius cum Gal. de venæ ſectione.
- Lib. citato cap.18.
- Tempus venę ſectionis.
- Lib.de Cur. rat. per venæ ſect. cap.18.

(eodem Gal. teſte) & tenuis victus eiſdem exhibeatur, veluti eſt ptiſanæ ſuccus cum aceto præparatus, & olera ad hunc etiam vſum idonea. Sanguine vero vacuato, medicamenta, quæ menſes prouocare poſſunt, adhiberi debent, quorum infra mentio fiet, & cucurbitæ pubi, & inguinibus affigendæ ſunt, ſiquidem menſes euocant, vt liquet xiij. Method. meden.

Loco citato.

Cap.19.

Si ob nimiã caliditatem menſes ſupprimantur, curatio.

Si vero ob nimiam caliditatem citra calidorum humorum redundantiam mulieres non purgantur, licet victus rationem adeo inſtituere valeremus, vt menſtrua purgatione non haberent opus, tamen quia conceptioni penitus aduerſaretur, propterea conceptus gratia purgationes ſunt neceſſariæ. Ea propter eas quàm maxime humectare oportet quacunque ratione calidiores fuerint, ſiue ex naturali temperamento, ſiue ob exercitiorum exceſſum.

Victus ratio.

Aër itaque eligendus eſt ad humidum, ac paulo ad frigidum vergens, ſomno longiori vtantur, quies eligatur, exercitium autem vitetur, ac caueant immodicos animi affectus, iram, mœſtitiam, timorem, vberiore, humidioreque cibo, ac potu vtantur, vt ptiſana, ac eius cremore, & amylo ex lacte parato, ex oleribus, lactuca, cucurbita, è carnibus, caro gallinarum, caponum, & pullorum, & aliarum auium, quæ teneriores ſunt, ſimiliter agni, hœdi, ac recentis porcelli competit. Ptiſana quoque in prædictarum carnium iure parari poterit interim autem ex lacte. Piſces item qui teneras carnes habent, guſtari poterunt, & ex fructibus, ficus recentes, vuæ maturæ, pepones, ac cucumeres, vt inquit Aëtius.

Lib.16. c.53.

Nec erit abſonum quandoque recentibus ouis gallinarum ſorbilibus, aut etiam tremulis vti. Potus autem ſit vinum tenue, album, dilutum, non vetus, vt idem Aëtius teſtatur.

Loco citato.

Ac balneis aquarum dulcium vtantur, & (vt ſummatim dicam) renutritoria victus ratione, nam ex multo calore huiuſmodi corpora ſicca euadunt.

Si bilioſus redundarit ſuccus, curatio.

At ſi ſimul cum corporis calida intemperie bilioſus redundarit humor, congruis medicamentis ipſum purgare conuenit, melle aëreo videlicet, caſſia fiſtula, rhabarbaro, ſyr. ex pluribus infuſionibus roſarum, vel violarum, & reliquis huiuſmodi, idque præſtantius fiet, ſi prius ſyr. violaceus, aut roſaceus, ex ſucco cichorij, vel boraginis, aut aliquis talis ſimilis pluries fuerit exhibitus; quo expurgato, pubi, & inguinibus cucurbitulæ affigantur; necnon frictiones, & vincula infernis partibus, cruribus inquam ac tibijs fieri præcipias, & reliqua, quæ ſanguinem, ac vterum alterare poſſunt medicamenta tum intus ſuſcepta, tum foris impoſita adhibeantur, preſertim aquæ dulcis balneum, inſeſſus ex maluarum, ac althææ folijs & violarum, hordeo, & chamæmeli floribus decocto parentur.

Topica.

Item circa pubem, & inguina tale vnguentum imponatur. Recipe olei amygdalarum dulcium, & amararum, & olei de cucurbita ana ℥. j. adipis anſeris, & butyri recentis ana ℥. iij. ladani ℥. ij. fiat vnguentum.

Per os ſumenda medicamẽta quæ.

Inſuper peſſi fiant ex contuſis maluarum, & althææ radicibus, hordeo decocto, ſaccharo rubeo, adipe anſeris, vel gallinæ omnibus contuſis, ac ſimul permixtis, & ſerico linteo veteri inuolutis, prius tamen quàm immittantur in oleo amygdalarum dulcium, vel de cucurbita intingantur. Hoc item tempore cremor ſeminum melonum, vel cucumeris cum aqua hordei cum corticibus paretur, aut aqua capillorum veneris, vel in qua radix glycyrrhizæ fuerit decocta, & exhibeatur. Inſuper paſtilli parentur ex prædictis, ac reliquis ſeminibus communibus: qui à balneo, ſeu inſeſſu cum prædicta aqua hordei, vel capillorum veneris præbeantur, & vbi hæc non ſuffecerint, ad ea, quæ menſes prouocant, medicamenta in fine huius capitis conſcripta confugias, ea tamen eligendo, quæ minus calida ſunt, & cum prædictorum aliquo permiſceas, ac vtare.

Si ob frigidã corporis intẽperiem mẽſes ſupprimãtur, curatio.

At vbi frigida corporis intemperies menſes profluere impediat, oppoſitam curationem eſſe oportet, quam ad calidiores temperaturas retulimus, nam calidioribus tum cibis, tum medicamentis vtendum eſt, fortioraque exercitia, ac plurimos labores imperabimus. Vinum item fuluum, odoratum, vetus, ac minime dulce exhibeatur.

Lib.16. c.54.

Inter medicamenta vero ea eligenda ſunt, vt inquit Aetius, quæ calore ſuo ſanguinem diſſoluunt, veluti eſt thymum, pulegium, calamintha, dictamum, abrotonum, & alia huiuſmodi, quorum in fine mentio fiet.

Vbi frigidi redundarint ſucci.

At ſi cum frigida corporis intemperie craſſorum, ac frigidorum adſit redundantia ſuccorum, qui ſanguini admixti menſium purgationem impediant, ipſos prius decenti medicamento purgare conuenit, vbi concocti, ac præparati fuerint, & deinde quæ menſes prouocare poſſunt, adhibenda ſunt.

Præparatio.

Præparentur autem tum extenuanti victus ratione, cibiſque ſemper, ac potibus aliquid odoratum admiſcens, cum etiam extenuantibus, ac incidentibus medicamentis, vt roſaceo melle, interim etiam & oxymelite, modo vterus affectus non ſit, aut quæpiam alia neruoſa pars. In quem etiam vſum ſyrupus de tribus radicibus gentilis, de duabus radicibus Meſues, aut de hyſſopo, vel eiuſdem hyſſopi, pulegij, calaminthæ, origani, ſeu abrotoni decoctum ex aqua mulſa præbeto.

Purgatio.

Concoctis autem, ac præparatis iam dictis frigidis, ac craſſis ſuccis, medicamentum purgans exhibeto ex Galeni hiera, & agarico compoſitum, vt Recipe agarici trochiſcati ℈. iiij. pulueris hieræ ℥. j. formentur catapotia cum mello roſaceo, aut oxymelite, vel ex caſſia fiſtula, agarico, & hiera bolum conficias, adiectis interim ℈. ij. vel iij. diaphiniconis. Et vbi validioribus indigeas, pillulis fœtidis, de ſagapeno, aggregatiuis, ac de agarico, & reliquis huiuſmodi vtare.

Venæ ſectio.

A purgatione autem ſanguinem ex malleolis mittere conuenit, non tamen in multa copia vena inciſa, vel adhibitis malleolorum ſcarificationibus, potiſſimum ſi mulieres albidiores, ac carnoſiores fuerint, quæ quidem

paruas

paruas in cruribus venas habent,& ſanguinem aceruare tenuem ſolet, iuxta Galeni decreta libro de Curan. ratio. per venæ ſectionem. Tempus autem mittendi ſanguinem ſit (vt ſuperius demonſtrauimus)

Cap.11. Si atra bilis redundarit, curatio.

Verum ſi redundans humor atra bilis fuerit, ſyrupus de pomis, de ſucco boraginis, aut fumariæ, aut etiam de epithymo pluries exhibeatur, & demum epithymi, ac ſenæ decocto, in quo ʒ.j. caſsiæ fiſtulæ fuerit diſſoluta, & ʒ.vij. diacath. aut ʒ. iij. confectionis hamech purgetur. Nec etiam inconuenit ʒ.j. agarici in prædicto decocto adijcere, quo expurgato, in malleolis vena incidatur congruo tempore, vt docuimus, potiſsimum vbi graciliores, ac nigriores fuerint mulieres, ac magis ſi magnas habere venas appareant. Hæ etenim craſsiorem, ſanguinem, ac magis melancholicum colligunt, vt liquet eodem libro de Curandi ratione per venæ ſectionem.

Cap.11. Medicamẽta quæ menſes euocant.

Poſt hæc medicamenta, quæ detentos menſes euocant, conſcribenda ſunt, quibus prædictæ omnes à purgatione vti debent.

Cap.21.

Huiuſmodi autem ſunt quæ excalfaciunt, non tamen valenter deſiccant, vt teſtatur Galenus quinto de ſimplicium medicamentorum facultatibus. Cuius farinæ ſunt (vt ipſe inquit) pulegium, calamintha, ſallina, meium, dictamum, aſarum, coſtus, caſsia, cinnamomum, amomum, ariſtolochia, iris, bunium, & eius generis reliqua.

Cap.18.

Hæc enim (vt refert) abſolutas vteri purgationum retentiones ſanant. At eodem libro de Curandi ratione per venæ ſectionem, menſes abunde prouocare aſſerit, nepitam, & pulegium, ſi in melicrato coctæ exhibeantur, aut contuſa, arida, cribroque ſubtili diſcreta, ac rurſum trita vſque dum pollinem tenuitate referant, & inde in melicrato inſperſa. Conuenientiſsimum autem tempus ſumendi eſt à balneo inuolutis adhuc linteo. Verum hæc medicamenta, eiuſdem auctoritate, mitia ſunt. His autem valentiora exiſtunt, ſauina, & dictamum, quorum vſus ſit antedictis ſimilis: quo etiam tempore medicamentum datur, quod proprie amarum appellatur, confert nanque mulieribus, quæ non probe purgantur ſing. ʒ.j. exhibeatur cum aquæ calidæ cyathis tribus, vt eidem Galeno viſum eſt ij. de compoſit. medic. ſecundum locos, & citato lib. de Curandi ratione per venæ ſectionem.

Cap.1.

Lib. de Cur. rat. per venæ ſect. c.18.

Aët.li.8.c.54.

Duo autem tempora commoda ſunt ad talia medicamenta accipienda (vt refert Aëtius) Alterum appropinquante iam purgationis tempore. Alterum vt poſt vnctionem fomentaque, ac balneum ſtatim bibant, comedantque cuncta ſupra à nobis commemorata. Ac inſuper thymi, radicum aſphodeli, corticum radicis mori, mercurialis, carpeſiæ, floris iunci odorati, ſpicæ nardi, ac celticæ, ſimiliter acori decoctum in vino albo veteri, quod excolatum calidum exhibeatur, vt ſupra, his preſertim quæ frigidam temperaturam habent. Probe item facit opopanacis, ſagapeni, myrrhæ, aut caſtorei ʒ. j. ſi exhibeatur. Idem quoque poſſunt cumini, fœniculi, oreoſelini, dauci, ammij, & cicerum decocta, vt idem auctor refert.

Gal. lib. de Cur. rat. per venæ ſectio. cap.18.

Paulus præter hæc helenij radicis decoctum, artemiſiæ, ſaluiæ, abſynthij, ſeminis apij, ac ſeſeli approbat, quæ omnia nedum vino (vt inquit Aetius) aut aqua mulſa, ex Galeni auctoritate, verum etiam in aqua decoqui poſſunt, prout magis, vel minus mulieres fuerint natura frigidiores: qua etiam ratione habita magis, vel minus calfacientia medicamenta eligi poſſunt, nedum eorum, quæ hic conſcripſimus, ſed aliorum quæ ab alijs commemorantur, quorum copia magna eſt, adeo vt ſi quis omnia auxilia in hunc vſum commoda recenſere velit, ei multo ocio opus fuerit, vt Aetius inquit. Paſtillos tamen, quibus in hunc vſum vti conſueui, hic conſcribam, potiſsimum cum ſemper ingentem ex eis vtilitatem perſpexerim, recipiunt autem ſeminis fœniculi, dauci, & ſeſeli, ſingulorum ℈. j. cinnamomi caſsiæ, cuiuſlibet ℈. ß. ſeminum melonum, aut cucumeris ʒ. ß. ſacchari diſſoluti in aqua melyſſophylli, aut capillorum veneris quantum ſatis ſit, formentur paſtilli, quibus temporibus ante dictis vtantur cum aqua mulſa, aut aqua capillorum veneris. Conſueui interim ſemen apij, ammij, oreoſelini, interim quoque maiorem, vel cinnamomi, & caſiæ, vel ſeminum communium frigidorum quantitatem adijcere, habita ratione diuerſi habitus temperaturæ, ac ætatis ipſarum mulierum, ſimiliter & temporis anni, ac reliquorum. Mirifice quoque conducunt paſtilli è myrrha, ſi ʒ.j. exhibeatur cum aqua mulſa, aut aqua capillorum veneris.

Topica medicamenta.

Item inſeſſus, fomentationes, & balnea adhibeantur, balnea quidem mineralia ſi haberi poterunt, inter quæ ſummopere præſtat id quod Puteolis reperitur, Syluianæ balneum appellatum. At ſi naturale balneum haberi nequit, inſeſſus fiant in aqua, in qua artemiſia, chamæmelum, pulegium, calamintha, ſauina, maiorana, ac ruta fuerint decocta, aut quædam alia ex his, quæ ſupra meminimus. Ex quibus quoque ſaccelli parari poterunt, qui calfacti in latere irrorato ex pauco vino albo applicentur: ſæpius iterentur, ac foueantur partes circa vterum. Inſuper ſuffitus ex aromatibus muliebria ducit. Hippocr. auctore Aphoriſ. xxviij. lib. v. quoniam vaſorum ora obſerata aperit, extenuat humorum craſſitudinem, & obſtructiones incidendo liberat, vt in communi inquit Galenus. Fiat quoque inunctio in imò ventre, pube, & inguinibus ex hoc vnguento, quod recipit olei liliacei, & irini ana ʒ. j. olei amygdalarum amararum, & de capparibus, cuiuſlibet ʒ. ß. ſucci rutæ, aut ſauinæ, & artemiſiæ, vtriuſque ʒ. iiij. ladani ʒ. vij. cum cera quod ſatis ſit, fiat vnguentum. Peſsis etiam vbi opus fuerit, vtendum, primo mitioribus, deinde etiam validioribus. Atqui mitiores peſsi fiunt ex anſerino, ſeu gallinaceo adipe, ſaccharo rubeo, & pauco croco, quibus interim mercurialis herbæ contuſæ parum adiicere poteris, aut tantundem artemiſiæ, vel maioranæ, ſeu rutæ, aut ſauinæ, & pulegij quandoque. At ſi validioribus opus erit, myrrham, bdellium,

bdellium, galbanum, ſtyracem, ariſtolochiam, rubeam tinctorum, abrotonum, calamintham, reſinam terebinthinam, ac reliqua huiuſmodi adijcienda ſunt, eiſdem prius contuſis, ac linteo ſerico, aut lineo tenui ad formam digiti humani inuolutis, oleoque irino, aut liliaceo prius infuſis, mulieris pudendo immittantur, adeo vt os vteri attingant, ligentur tamen cruribus, vt promptius vbi opus fuerit, auferri valeant.

περὶ ὑπερκαθάρσεως, καὶ αἱμοῤῥαγούσης ὑστέρας. Id eſt, De immodica purgatione vteri, & ſanguinis profluuio. Caput CVIII.

MODERATI ſunt menſes prodeuntes in omni muliere ſi ſana ſit, vt duarum heminarum atticarum menſura ſecedant, aut paulò plures, vel pauciores, atque hoc ad duos, aut tres dies, Hippocr. auctore lib. de morb. muliebribus: longius autem tempus, vel breuius morboſum, & ſterile eſt. Etenim ſi pauciores, aut plures dies quàm ſolent, prodeant, aut ipſi etiam pauciores, aut plures fuerint, morboſi ſunt, vt ipſi inquit, ſiquidem menſes iuxta ſanitatem corporis, & vterorum exitum inueniunt, itemq. iuxta naturalem, ac iuſtum modum, & à calore, & humiditate menſium, & ſtomacho, ſcilicet vteri non valde læſo, vt idem Hippocr. teſtatur lib. de ſterilibus. Solet autem menſtrua purgatio quibuſdam mulieribus cum albæ, & molles fuerint, propterea quòd multus, tenuiſque ſanguis in eis colligatur, diutius permanere, tum de ipſarum ætate intelligendo, tum etiam de diebus, quibus huiuſmodi mulieres purgantur, quemadmodum contrario modo affectis, nigris inquam, duris, ac gracilibus contrarium euenit, ex Galeni ſententia, vj. de Morbis vulgar. Cum itaque menſes plures, ac copioſiores fuerint, quàm ſolent, nimiam eorum purgationem appellamus, Græci ὑπερκάθαρσιν καὶ αἱμοῤῥαγίαν dicunt. Idque trifariam fieri contingit, vel collatione habita ad priores circuitus, ita vt ſanguis copioſior quàm conſueuerit, & per plures dies prodeat, vel à partu, vel etiam ab aborſu, ad quos plurimus ſanguis inſequatur: quanquam in hoc veluti & in reliquis naturalibus excretionibus, non quantitas duntaxat pro ſcopo proponenda eſt, vel qualitas, aut genus ſubſtantiæ, vt libro de differ. ſympt. ſcriptum eſt, ſed ſi tempeſtiue, vel intempeſtiue fiant, ad animalis commodum, vel incommodum. Quapropter tunc nimiam vel immodicam dicemus proprie menſium purgationem, cum ea amplius non tempeſtiue, neque ad animalis commodum fiat, ſed potius intempeſtiue, & noxa, ac nocumentum ex ea mulieribus conſequatur, nam quandoque plus iuſto purgabuntur abſque earum læſione propter longam deſidiam, & victum liberaliorem. Quòd vero in hac affectione vterus oblæſus ſit, nemini in dubium venit, nam mittuntur in venas, quæ vtero committuntur menſes, vt præcedenti cap. dictum eſt, tanquam ad omnium infirmiſſimas, partes, qui eiſdem mulieribus valentibus exiſtentibus antequam concipiant, ſalubres fiunt purgationes: Qua de re ſi immodice profluant, ipſum vterum affectum eſſe indicabunt, aut per ſe ſolum, vel ſimul cum toto corpore, vel aliquibus partibus eius. Affectus vero ſymptoma eſt in genere excretorum immodice, non tamen toto genere præter naturam, veluti & reliqua ſanguinis profluuia. Nam præter eam, quæ mulieribus, per vterum erumpit, ceteræ ſanguinis pluſculæ vacuationes toto genere præter naturam ſunt. Illæ vero ſola multitudine, ſeu quantitate, vt liquet ex Galen. iij. de Cauſis ſymptom. Cum autem immodice menſes vacuantur, ſequitur color fœdus, pedes molli tumore attolluntur, corporis robur proſternitur, vitiatur ciborum, tum concoctio, tum cupiditas, atque in totum omnia, quotquot immoderatam ſanguinis vacuationem, ſiue ex hæmorrhoide, ſiue alio quopiam ſanguinis fluore euenientem ſequi conſueuerunt accidentia, huiuſmodi fœminas infeſtant, ex eiuſdem Galeni teſtimonio lib. vj. de Locis aff. Vt autem rite diuerſæ cauſæ huius immodicæ excretionis inueſtigentur, primum conſideranda eſt erumpentis ſanguinis multitudo, & delationis modus: ex his nanque perdiſces, num ex vaſorum ruptura, reſeratione, aut eroſione fiat, nam amplioribus vaſis ruptis, aut apertis, magna ſanguinis copia confertim profluit, à minoribus vero vice verſa (vt inquit Aëtius) At ſi ea quæ præceſſerunt conſideres nunquid ex ruptura, vel apertione vaſorum ſanguis profluat, prompte perdiſces, nam eis diſruptis, aut vehemens frigus, aut vehemens motus, vel ſanguinis abundantia præceſſit, aderitque interim aliquis dolor. Apertionem autem eorum non frigidæ, ſed è contrario calidæ diſpoſitiones præcedunt, veluti ſi multis, eiſdemque calidis balneis mulier vſa fuerit, atque terram inhabitet calidam, fueritque antecedens tempus eiuſmodi, ſimiliter quoque alimenta, & potiones, nulluſque dolor aderit. Ab eroſione vero, ſi ſanguinis profluuium prodeat, dignoſces quoniam non confertim, ſed modicus, ac paulatim, & cum maximo dolore defertur, eodem Aëtio teſte cap. lxiiij. lib. xvj. Quòd ſi eroſionis cauſa redundantes in toto corpore vitioſi ſucci fuerint, bilioſi inquam, aut pituitoſi ſalſi, tum ex reliquis eorundem humorum proprijs indicijs, tum etiam ex colore eiuſdem, qui profluit, ſanguinis menſtrui, percipies, iuxta Hippoc. ſententiam lib. de Morbis muliebribus. Eiuſdem autem menſtruæ purgationis immodica vacuatio haudquaquam ſpernenda eſt, nam nonnullę, cum vteri nimio ſanguinis profluuio laborarunt,

Lib. 1. circa principia.

In principio.

Comment. 1. comm. 6.

Cap. vlt.

Quid per immodicam mēſium purgationem intelligendum ſit.

Pars quæ afficitur.

Quis affect⁹ præter naturā ſit menſium profluuium.

Cap. 4. Signa.

Cap. 4. Quæ animaduertenda ſint pro cauſarum cognitione.

Lib. 16. c. 64.

Cauſæ diuerſæ.

Loco citato.

Prognoſtica.

Cap.8.

borarunt, hydropem accerſiuerunt, Galeno auctore ij. de Natur. facult. Id quod etiam timendum eſt in omnimoda menſtruæ purgationis ceſſatione, vt ipſe inquit, cum vtrunque ad extremam frigiditatem mulierem ducat. Quæ vero menſium profluuia grandiores partus conſequuntur, haud ita periculum minantur, quinimò etiam plerunque ſua ſponte ceſſant, vt inquit Paulus cap.lxij.libri iij. Quemadmodum ſi abortiui fœtus cauſa fiant, repentinum quandoque periculum inducunt, vt liquet ex eiſdem Aëtio, & Paulo. Verum ex quacunque tantundem cauſa fiat menſium profluuium, vbi fuerit immodicum, animi deliquium minatur, & ſyncopem, vt patet primo de Arte curat. ad Glaucon. Interim etiam & mortem, quamuis naturalem partum conſequatur, velut in reliquis accidit immoderatis ſanguinis profuſionibus.

Cap.14.
Curatio.

Pro curatione itaque profluuij menſium, aër eligatur temperatus, aut parum ad ſiccum, frigidumque vergens, ſomno etiam temperato vtantur, caueant à motu, atque exercitio ſed quies iniungatur, animi affectus immodicos vitent, preſertim iram.

Victus ratio.

Cibus eligatur quantitate moderatus, qualitate adſtringens, bonique ſucci, ſimilisque potus. Quapropter circa initia micas panis è poſca exhibebis vbi preſertim ieiunium tolerare nequeant, aut oryzam ex poſca, aut ouum ſorbile, molle, frigidum (vt inquit Aëtius) in quem vſum etiam ſimilagine, amylo cum poſca vti poteris.

Loco citato.

Carnibus vbi opus fuerit vtantur, ſyluestribus potius, quam domeſticis, ac eiſdem aſsis, magis quàm elixis, vt phaſianorum, ſtarnarum, perdicum, merularum, turdorum, aliarumque paruarum auium montanarum, & inter quadrupedes leporum, cuniculorum, ſeu capreolorum carnes eligantur. Quòd ſi eiſdem etiam elixis vti velint, in earum iure polygoni, plantaginis, aut oxalidis folia decoquantur, aut etiam fructus adſtringentes, vt citonia ſtruthia, ſeu pyra. Vinum omnino pro potu vitandum, ex Pauli teſtimonio, ſed aqua pluuiali vtendum, in qua etiam ignitum ferrum fuerit extinctum, aut aqua, in qua oxalidis, polygoni, ſeu plantaginis folia fuerint decocta, aut myrti fructus, ſeu cydonia, atque ipſa item poſca pro potu vti conuenit, non ſiquidem frigida, ſed tepida, vt Aëtio viſum eſt.

Medicamentorum ratio.

Confeſtim quoque artus, & extremas partes, preſertim ſuperiores, conſtringere oportet, quanquam & inguina vinculis excipi poſſent, Paulo, & Aetio teſtibus, & iuxta Hippocr. ſententiam cucurbitulæ magnæ ſub mammis apponendæ, vt Aphor.l. lib.v. ſcriptum reliquit, in quem etiam vſum, potiſsimum vbi ſanguinis fuerit redundantia, ac reliqua non prohibuerint, venæ ſectio reuulſionis gratia in cubito facta confert, preſertim internæ venæ, exiguaque ſanguinis quantitas auferatur, & ſi opus fuerit, iteretur.

Venæ ſectio.

Deinceps vero ſi ob vaſorum apertionem ſanguis profluat, per ea, quæ obturant, curare oportet, quemadmodum ſi ex eorundem vaſorum ruptura contingat, quæ conglutinant adhibenda ſunt. Atqui obturatur oſculum dilatatum per adſtringentia, conglutinatur autem ruptum per eadem, & quæcunque ipſis in compoſitionem miſcentur citra mordacitatem reſiccantia, & glutinoſum quoddam habentia, veluti eſt terra lemnia, ſphragis appellata, & ſamius aſter (Galeno auctore vij. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos) quæ veluti ad ſanguinis ſpuitiones vndecunque natas conferunt, eademque vi ſanguinis ex vtero profluuia, & vocatum fluxum muliebrem iuuant, vt liquet ex eodem auctore, nono de ſimplicium medicament. facult.

Cap.4.

Cap. de terra ſamia.

Quæ in potu præbẽda ſint.

Dabimus item in potu balauſtium ex poſca, aut hypociſtidis, vel acaciæ ſuccum, ſiue lycium, vel etiam vuæ acerbæ ſuccum ſiccum, ex ſententia eiuſdem Pauli, & Aetij. Prodeſt etiam ſeſamum poſca macerare, atque ita molle factum edendum præbere, aut loti ramenta, & eorundem decoctum, ſimiliter & corallorum ℥. ij. exhibere (vt idem refert Aetius) In quem etiam vſum ſuccus polygoni, aut plantaginis ex poſca potus non parum confert, vel ℥. j. cornu cerui vſti, & tantundem corallorum rubeorum, lapidiſque hæmatite ℈. j. cum poſca exhibeantur. Nec minus conducit, ſi ℥. j. vel ℥. ij. radicis ſymphyti cum eadem poſca, quæ ſemper tepida ſit, exhibeatur, & vbi hæc non ſuffecerint, ℥. j. paſtillorum è ſpodio, è ſuccino, vel è terra lemnia cum eadem poſca præbeas.

Topica.

Extrinſecus autem vteri loca perfundantur, ſeu foueantur ex eadem tepida poſca, aut oleo roſaceo, melino, ſeu myrteo pauco vino admixto. Item cataplaſmata ex hordei, fabarumque farina, ſymphyti radice, polygoni, ac plantaginis folijs, acacia, alumine, & hypociſtide ex poſca compoſita adhiberi poterunt, aut ex palmulis, malis cydonijs, malicorio, balauſtijs, alumine, gallis, acacia, & hypociſtide, teneris rubi, ſeu lentiſci virgultis cum eadem poſca cataplaſma fiat. Vel vnguentum, quod vulgus medicorum Comitiſſe appellat, pauco aceto addito adhibeatur. Efficaciter quoque prodeſt taurocolla aceto macerata, donec diſſoluatur, deinde valido linteolo inducta, lumbis agglutinetur, decreto eiuſdem Pauli, & Aetij. Inſuper inſeſſus fiant ex foliorum myrti, roſarum, plantaginis, polygoni, ſymphyti, virgultorum rubi, ac lentiſci decocto, peſſulorum quoque vſus haudquaquam contemnendus erit, qui ex folijs plantaginis, polygoni, aut myrtillorum, ſymphytique radice contuſis, pauca addita manna thuris, hypociſtide, ac balauſtio cum eiuſdem plantaginis, ſeu polygoni ſucco conficiantur. Interim gallarum puluis, ac aluminis ſciſsi, necnon acaciæ ſuccus cum ouorum toſtorum luteis adijci poterunt, & quandoque cupreſsi folia, aut rubi, pariterque & cytini. Cum vero vſus exigit linteo ſerico, aut lineo tenui excipiantur, & ad formam humani digiti redacti in roſaceum intingantur, ac ſubdantur. Suntque peſſuli penitius vſque ad os vteri immittendi. Infunduntur quoque per inſtrumenta ad hunc vſum parata in vterũ,

quæ

quæ μητρεγχύτας Græci vocant, plantaginis, polygoni, ſeu ſolani ſuccus. Similiter acaciæ, vel hypociſtidis. Vel decoctum in aqua pluuiali, malicorij, gallarum, balauſtium, hypociſtidis, ac foliorum lentiſci cum polygonij, ſeu plantaginis ſucco, aut etiam acacia. Gal. vero ex vtero ſanguinis profluuium quaternis iam diebus profluens, cum nullo alio potuiſſet ſiſti remedio, plantagini ſucco vtens, prorſus ſanauit. Quanquam id medicamen & ad ea quæ ex eroſione excitantur, ſanguinis profluuia, ſit vtiliſsimum, vt patet v. Meth. med. Eroſio vero magna ex parte in ceruice potius vteri, quàm alibi contingere ſolet, diſcerniturque per excretam ſaniem, ſi fuerit profunda. Si vero circa os ceruicis conſtiterit, non ſolum per hanc, ſed per tactum quoque cognoſci poteſt (eodem Galeno teſte vj. de Locis aff.) At quod ea per renutrionem eroſorum, quæ fit per cibos boni ſucci, & medicamenta ſarcotica dicta, hoc eſt, carnem gignentia curetur, patet eodem vij. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Quapropter nedum iniectus plantaginis ſuccus (vt diximus) huiuſcemodi profluuium ſupprimere valet, ſi cyathi menſura inijciatur, vt inquit Aetius, verum etiam aliquando fortius aliquod admiſcendum erit, aliàs aliud pro affectionis reſpectu, nam ſi vas, vnde profluit ſanguis magnum, & amplum fuerit, auſteris medicamentis opus erit, balauſtio inquam, acacia, hypociſtide, gallis, malicorio, & ſimilibus. Si vero paruum, conferent aloe, manna thuris, cortex pinus, terra lemnia, lapis hæmatites, & reliqua huiuſmodi, quæ nedum cum ſucco plantaginis, verum etiam vino auſtero nigro, aut ſenecionis ſucco ſubdita, & iniecta conferunt, ex ſententia eiuſdem Aetij. Et (vt ſummatim dicam) quæ mediocriter, & ſine morſu detergunt, atque exſiccant, commoda ſunt, vt quę carnem generent, vt liquet tum iij. Meth. med. tum ij. de compoſit. medic. per genera. Vbi vero exulceratio, ſeu eroſio adhuc fiat, vel augeatur propter redundantes (vt diximus) in toto corpore vitioſos ſuccos, nulli in dubium venit eos prius purgandos eſſe, & deinceps modo dicta medicamenta adhibere. Qua de re ſi климат biliosi fuerint, adhibitis prius (ſi detur occaſio) ſyr. quibuſdam, vt ex infuſione roſarum, vel ſucco myrtino, vel è ſucco oxalidis, ſeu acetoſo ſimplici, vel oxyſaccharo cum aquis plantaginis, polygoni, vel oxalidis, hoc purgans medicamentum exhibeatur, quod recipit, tamarindorum ℥. ß. corticum myrobalanorum citrinarum ʒ. iij. in aqua oxalidis, & plantaginis fiat decoctum in quo diſſolue ſyr. de nouem infuſionibus roſarum rubearum ʒ. iiij. rhab. ſine ſpica ʒ. j. vel ℈. iiij. miſceantur, & fiat potio. At ſi ſalſa pituita eroſionis cauſa fuerit, ſyr. è corticibus citri, vel mel roſaceum cum ſyr. myrtino, vel ex abſynthio aliquibus vicibus præbeto, deinceps vero medicamentum purgans tale exhibebis. Recipe corticum myrobalanorum chebularum ʒ. iiij. agarici trochiſcati ʒ. j. vel ℈. iiij. fiat decoctum in aqua plantaginis, in quo ʒ. iij. ſyrup. ex tribus infuſionibus roſarum perſicarum, vel ʒ. iiij. ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum diſſoluas, & potui exhibeatur.

Si ex eroſione proueniat mēſium profluuium, curatio
Cap. 5.
Cap. 4.
Cap. 4.
Curandi methodus.
Cap. 4.

3. Meth. c. 3.
2 de compoſ. med. per gen. cap. 1.
Quibus purgari cōpetat.

περὶ γυναικείου ῥοῦ. *Id eſt, De muliebri profluuio.* *Caput CIX.*

QVEMADMODVM totius corporis culpa aliquando prorſus non purgabitur fœmina, aliquando parcius, aut liberalius, ita quoque interdum malum quidpiam per vterum vacuabit, vt liquet ex Gal. iij. de Cauſis ſympt. Vocatur autem hæc affectio à Græcis ῥοῦς γυναικεῖος, vt patet ex Gal. citato loco, & lib. de differ. ſymptom. ac vj. de Locis aff. quem ſectati ſunt Paulus cap. lxiij. lib. iij. & Aetius cap. lxv. libri xvj. A Latinis vero muliebris fluxio, ſeu profluuium muliebre appellatur. Eſt vero totius corporis recrementi deſtillatio, vt inquit Paulus, vel vteri deſtillatio diuturna, vt Aetio viſum eſt, vel vniuerſi corporis per vterum expurgatio, ipſo haudquaquam affecto, vt ex Gal. colligitur citatis lib. iij. de ſymptom. Cauſis, & vj. de Locis aff. In hac autem affectione (licet eius multiplex habeatur ortus, vt paulò poſt dicemus) vterus ipſe haudquaquam affectus eſt, licet per ipſum vniuerſum corpus expurgetur, quemadmodum interdum per renes quoque euacuatur, ex eiuſdem Gal. auctoritate præcitato lib. vj. de Locis aff. nec alicuius determinatæ corporis partis affectio hæc dici poterit, quanquam & ipſa ſymptoma ſit in genere excretorum immodice, preſertim in qualitate, nam vitioſum eſt, quod expurgatur, vt eodem lib. de differ. & iij. de Cauſis ſymp. ſcriptum eſt. Deprehenditur vero muliebris fluor hiſce notis, à menſtrui ſanguinis eruptione differens, eo quòd in illa ſyncerus ſanguis prodit, hic vero fluxus corruptus apparet, diuerſorum tamen colorum, pro diuerſitate redundantis ſucci, vt dicemus, qui etiam citra dolorem prodit. Quapropter loci (vt inquit Paulus) continue madent humoribus colore variantibus, laborans decolor eſt, cibum non ſentit, eumque faſtidit, in obambulatione difficulter ſpirat, oculos habet prætumidos, nunc cum dolore, nunc citra illum, aut cum exulceratione, aut ſine illa, aut inflammata, aut ſordida, aut pura. Inferre quoque ſolet hic fluor inenarrabilem triſtitiam, & pedum tumorem, & in aliquibus perpetua deſtillatio perſeuerat; in aliquibus vero per interualla quædam redit, ex Aetij teſtimonio. Atqui ſi purus ſanguis, qualis ex diſſecta vena profluit, & cum dolore promanabit, vteri eroſionem indicabit, de qua præcedenti capite ſermonem fecimus, nec tale profluuium muliebre appellari debet, nam in eo vterus haudquaquam affectus eſt, in hoc

3. de Cauſis ſympt. c. 4.
Lib. de differ. ſympt. c. vlt.
6. de Loc. aff. cap. 4.
Muliebre profluuium quid ſit.
3. de Cauſis ſympt. cap. 4.
6. de Loc. aff. cap. 4.
Quæ pars afficiatur.
Loco citato.
Quis affectus præter naturam ſit.
Lib. de differ. ſymp. cap. vlt.
Signa profluuij muliebris.
3. de Cauſis ſympt. cap. 4.

proprio morbo laborat, qui eroſio, ſeu exulceratio exiſtit. Hic vero corruptus fluxus, qui in
muliebri profluuio fit, aliquando ruber eſt, veluti tenuis ſanguinis ſanies, aliquando albus, velut
ptiſanæ ſuccus, à pituitoſo, videlicet, ſanguine ortum habens, interdum pallidus, vbi bilis amara
redundarit, interdum aquoſus à ſeroſorum humorum ſuperfluitate. Nam perpetuo id quod
Loco citato. euacuatur, tale ſpecie eſt, quale eſt quod in animali redundat, vt liquet eodem iij. de Cauſis ſym-
Loco citato. ptomatum, potiſſimum autem id fit, ſi mulier laxis ſit carnibus, & pituitoſa, ex eiuſdem Galeni
ſententia citato lib. vj. de Locis affectis. Qui itaque exquiſite colorem præ ſe fert aliquem, is re-
dundantem humorem facile indicat. Si vero obſcurum colorem habeat, cauſam eius ita perſcru-
tabimur, linteum eo inquinatum arefactum ſimplici aqua eluemus, & inde à maculæ colore re-
Cauſæ. dundantis humoris notionem capiemus, vt inquit Aëtius. Generatur autem talis fluxus mulie-
bris, vel ex complectendi functione imbecilla, vel expultrice immodice concitata, vel ambabus
Cap. vlt. ſimul læſis, aut quod totus ſanguis tenuis, ſeroſuſque eſt redditus, vt lib. de differ. ſympt. à Galeno
ſcriptum eſt. Atqui ſanguis talis fieri poteſt, vel ex ſanguificæ facultatis operis fruſtratione, vel
eius, quæ tenue, & ſeroſum ſeparat, ſeu idem excernit. Incidere etiam aliquando poteſt ex reten-
Loco citato. trice ipſa immodice opus ſuum vrgente, & cute inſpiſſata, & renibus occluſis, ex eiuſdem Gal. au
ctoritate citato libro de differ. ſymptom. Præter has itaque cauſas vniuerſus ſanguis tenuis, ſe-
roſuſque reddi poteſt, ac per vteri vaſa expurgari, retentrice eorundem vaſorum facultate in-
terim imbecilla, interdum vero expultrice (vt diximus) immodice concitata, aut etiam ambabus
ſimul læſis ob copiam, & ſanguinis qualitatem. Si autem num ſanguificæ uirtutis vitio, vel eius,
quę tenue, & ſeroſum ſeparat, ſeu excernit, ſymptoma hoc fiat, diſcernere velis, ea conſulas, quę
cap. de hepatica affectione, aut de renum affectibus conſcripſimus. Inſpiſſatam autem cutem
probè ex te ipſo percipies, neque magno labore retentricis, aut expultricis facultatis læſionem,
Prognoſtica. ſeu vtrarumque reperies. Ceterum ætate vigentes muliebres rubra ferè fluxio infeſtat, declinan-
te vero ætate, alba, & vtraque fluxio, ſi ſuæ ætati acciderit, facile curatur, ſi alienæ, difficulter, ex
Aetij teſtimonio. In omni vero muliebri defluxu vteri os aperitur, & velut relaxatur, quibuſ-
dam etiam vterus ipſe procidit, vt vſque ad muliebre pudendum progrediatur. Qua de re ma-
gna cum diligentia curanda eſt affectio hæc, neque localibus auxilijs fluxus confeſtim reprimen-
dus erit, nam aliquæ in hydropem, aliquæ in neruorum affectiones, aut oris ventris, aut capitis
Lib. 16. c. 66. vexatione collapſæ ſunt, vt liquet ex eodem Aëtio. Vniuerſo itaque corpori pro eius curatio-
Curandi methodus. ne, quæ citra immodicam calorem exſiccant, auxiliantur, cum affectus ſit humidus, atque aquo-
Cap. 8. ſus (Gal. auctore lib. de præſagitione ad Poſthumum) quem etiam ſectatus eſt Paulus præcitato
Victus ratio. loco. Et propterea vniuerſa victus ratio ad duo inclinare debet, vt idem Gal. aſſerit, potus, vi-
delicet paucitatem, & totius corporis frictionem ex melle ſolo multum cocto (tantum tamen re
frigerato, vt hac in re fontanæ aquæ ſimilis æſtiuo tempore ſit) poſt fricationem corpore perun-
cto: ſimili itaque victus ratione adſtrictoria, ac ad ſiccum vergente aliquatenus craſſefaciente
quandoque, quam præcedenti cap. etiam inſtituimus, vtendum eſt (vt ſummatim dicam) ſi quod
interim magis, aut minus exſiccantibus, ac adſtringentibus cibis vti oportet pro diuerſo humore
redundante, quemadmodum etiam & eadem victus ratio ad frigidum, vel calidum magis, vel mi-
Medicamentorum ratio. nus vergere debet. Quod vero ad medicamentorum rationem attinet, ſimilis quoque ratio ha-
benda erit. Verum ſi mulier rubro fluore muliebri vexabitur, primum ei ſanguinem per venæ
ſectionem vacuabimus, vbi nihil obſtiterit, partitur autem ſanguinis detractio, veluti in his, qui
Aët. lib. 16. cap. 46. ſanguinem reijciunt, quo paulatim reuulſio fiat, vt inquit Aëtius. Secanda autem eſt cubiti ve-
Venæ ſectio. na, nam hæc non ſolum materiam ad vterum confluentem diuertit, ſed muliebris fluoris deten-
Topica medicamenta. tionem, ac conſtrictionem tutam efficit. A venæ ſectione, lumbis ac inguinibus detrita, & mol-
lia lintea imponenda ſunt frigidis ſuccis imbuta, quorum præcedenti cap. meminimus. Locetur
autem mulier coxis accliuibus, cruraque extendat, ac inter ſe complicet ad vteri partes contra-
hendas. At ſi copioſe ſanguis feratur, coxæ, pecten, & lumbi ſpongijs poſca madefactis inte-
gantur. Si vero modice deſtillet, lana ſuccida vino, & roſaceo imbuta adhibeatur, & extremę
partes deligentur, atque hæc non ſolum in principio fiant, ſed etiam poſt circuitus, ante exacer-
Lib. 19. c. 66. bationem, & in ipſa exacerbatione, ex eiuſdem Aetij decreto, & reliquis etiam vtatur medica-
mentis extra adhibitis, quæ præcedenti capite adnotauimus. Commodæ quoque ſunt quæ-
Potiones. cunque potiones ſanguinem reiectantibus competunt, ex eiuſdem Aetij ſententia. Ceterum vbi
Loco citato. vitioſi redundarint ſucci, bilioſi inquam, pituitoſi, aut ſeroſi, quamprimum quoque ijdem expur
Cap. 8. gandi, ac ab vtero deriuandi, & diuertendi ſunt, & propterea Galenus eodem libro de præcogni-
Quibus medicamẽtis fuerit vſus Gal. tione ad Poſthumum, in Boethi uxore, quæ hac affectione laborabat, primum medicamento
per aluum educente vſus eſt, ſecundo eis quæ per vrinam ipſum educere valent, & tertio his quę
per cutem euocare poſſunt, quibus remedijs xv. diebus cum fuiſſet vſus, prorſus prædictam mu
Purgatio, vbi ſeroſus redundarit ſuccus. lierem à morbo vindicauit, & proinde Boëthus xl. aureos ad eum miſit. Seroſo itaque humo-
re exiſtente, qui redundat, ex hiera, & agarico formatis catapotijs, & potione ex decocto myro-
balanorum chebularum cum ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum, vel perſicarum
ægram purgabis. Quòd ſi neque vna purgatio ſatis ſit, iteranda quoque eadem erit, in minorį
tamen quantitate, quemadmodum & Galenus in modo dicta ægra rurſus medicamentum pur-

gans exhibuit. At ſi pituitoſis fuerit ſanguis, nedum hiera, agarico, & myrobalanis purgare conuenit, verum etiam & reliquis inſignioribus medicamentis pituitam per aluum ducentibus, vt catapotijs fœtidis, ex ſagapeno, aut agarico compoſitis, item & noſtris, quę cap. de aqua inter cutem conſcripſimus, prius tamen ea exhibeantur medicamenta, quæ iam dictam pituitam concoquere ac præparare valeant. Bile autem flaua redundante eadem hiera, cum rhabarbaro myrobalanorum citrinarum decocto, ac ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum purgabis. A purgatione vero ea medicamenta exhibeantur, quæ proprie οὐρητικὰ, id eſt, vrinam cientia dicuntur, quorum ſylua à Galen. ſcripta eſt lib. v. de Simplic. medicam. facultatibus, calida inquam, ac ſicca exiſtentia. A quibus ſanguis non extenuatur duntaxat, ſed & funditur, ac ſecernitur, non ſecus, atque lac, quod coagulatur, ſeroſo, videlicet, & tenui ſeorſum ſegregato, craſſo vero in ſeſe coëunte, ſiquidem quo facillime ad ſe attrahant renes quod in ſanguine aqueum, tenueque, ac ſeroſum eſt, vtraque hæc conferunt, nempe totius ſanguinis primum fuſio, deinde ſegregatio, quorum neutrum abſque valido calore peragi queat. Hæc itaque peculiariter ab eodem Galen. ibidem vretica, ſiue vrinam mouentia appellantur, non quia ſolum moueant vrinas, ſed quia ſolas abſque vi etiam menſes, aut lac: inter quæ apium, atque aſarum eligens, prædictæ mulieri eorundem decoctum in aqua exhibuit: hæc nanque per vrinam humorem, qui per vterum expurgabatur, deriuando etiam euacuant, vt ipſe teſtatur, cum hoc quod neque menſes ciunt, vt quibuſdam arabicis falſo viſum eſt, & renes occluſos liberant, ſi id quoque talis muliebris profluuij cauſa fuerit; nec minus, & per totius corporis frictiones humor quoque euocandus eſt. Et ſi ex cute ſpiſſata adhuc talis affectio fuerit orta, iiſdem frictionibus rarefiet, quæ primo mollibus linteis, & demum aſperis faciendæ ſunt, iuxta eiuſdem Galen. doctrinam præcitato libro de præcognitione ad Poſthumum; his quippe medicamentis vniuerſo corpori adhibitis, intacto quidem vtero huiuſmodi muliebres fluores Gal. ſanauit, vt eodem vj. de Locis affectis ſcriptum eſt. Subſequebatur autem totius corporis fricationem inunctio ex melle ſolum, multum quidem cocto, vt diximus. Verum vbi hæc non ſufficerint, perſeuerauerítque muliebre profluuium, ea exhibenda ſunt, quæ præcedenti cap. de menſium profluuio dicta ſunt, potiſſimum autem ea eligantur, quæ non admodum efficacia exiſtunt, item portulaca commanducata, ſuccuſque ipſius potus præſidio eſt, balauſtium, rubi fructus, & flos, vt inquit Paulus: nec minus & equiſetum ſiſtit rubrum fluorem potum eſt aqua, aut vino, vel hypociſtidis, aut lentiſci fructus torrefactus cum vino ſumptum, vt idem Paulus refert, ſimiliter ſamius aſter, terra lemnia, ſphragis appellata, item coagulum leporis, aut hœdi, aut ouis, aut vituli, aut cerui confert; vua etiam immatura ſicca, piceæ cortex, & myrti (vt liquet ex eodem) faciunt quoque & pæoniæ grana pallida quindecim aſſidue pota, aut corallorum ℥. j. è vino nigro, aut vinacia trita cum vino, aut corticis loti arboris decoctum, vt inquit Aëtius, preſertim vbi fluor albus, aut ſeroſus fuerit, proditum quoque eſt, vt inquit Gal. x. de ſimpl. medic. facult. leporis coagulum ſi cum aceto ebibatur, ſanare profluuium muliebre. Quòd ſi cum dolore fluxus deferatur, aſininum lac, preſertim aſinæ per paſcua pratorum nutritæ, quiuis fuerit ſuccus, præſtat. Confert etiam & ſtercoris eiuſdem aſinæ ſuccus, ſimiliter & alicæ, aut ptiſanæ ſuccus, & roſaceum quoque, vel per ſe, vel cum lacte infuſum. Ne vero ab humore tranſeunte vlcus excitetur, ſanies profluens aſſidue calida aqua eluatur, & ipſis locis moderate adſtringentia adhibeantur, quæ ſimul abſtergendi vires habeant, deinceps roſaceum, aut myrteum, aut melinum oleum illinatur, & aqua etiam pura nihil adſtringens habens admixtum in principio preſertim adhibeatur ob influentis humoris acrimoniam, necnon & ob eandem cauſam & alicæ, & orizæ ſuccus infundantur, ex eiuſdem Aëtij decreto. Ceterum vbi fluxus ceſſauerit, à veloci ambulatione, à multis pectinis, ac lumborum frictionibus, ab acrium eſu, à calefacientibus, à flatuoſis, & ab his, quæ vrinam prolectant, diu abſtinendum eſt, & balneis raro vtendum, neque venter mouendus eſt, neque ſpiritus retinendus. Hæc enim omnia malum reuocant, vt idem inquit Aëtius, quæ forte præcepta Boëthi vxori Gal. inſtituit, poſtquam ab eodem affectu ipſam vindicauit, ne in poſterum amplius eo morbo ægrotaret, ab eodem Boetho rogatus prohibens ne illi ſimile quod vacuauerat, in futurum aliud gigneretur.

Si pituita redundet, purgatio.

Bile redũdãte

Cap. 12.

Cap. 8.

Cap. 4.

Quæ medicamenta à purgatione competunt.

Aët. lib. 16. cap. 71.

Galen. 10. de Simp. fac. cap. de Coagulo.

Lib. 16. c. 67.

Loco citato.

Περὶ ὑστερικῆς πνιγός. *Id eſt, De vteri ſtrangulatione, ſeu ſuffocatione.*

Caput *C X.*

QVANQVAM ea pars, quæ mulieribus ad pariendum à natura data eſt, à Græcis μήτραν, ſeu ὑστέραν, à Latinis matrix, ſeu vterus appellata (vt ſuperius annotauimus) in internis corporis partibus poſita ſit (quoniam ſupernis, eiſque principibus communicat, cordi ſiquidem per arterias, cerebro per ſpinę membranas, ac neruos, & iocinori per venas) propterea non mirum, ſi interim in eo affectus quidam oritur, cui omnes, vel quędam prædictarum partium conſentiunt, qui affectus à Græcis

interim ὑστέρας καὶ ὑστερικὴ πνὶξ, à quibuſdam ἄπνοια ὑστερικὴ dicitur, Latini autem vteri ſtrangulatum, ſeu vterinam ſuffocationem, vel ſpirationis ob vterum priuationem vocant, volentibus tamen ipſis vtraque appellatione vnum quendam affectum explicare, nomen aſſumens tum à parte

Quid ſi ſtrangulatio vteri. 6. de Loc. aff. cap. 4.
Aët. lib. 16. cap. 68.

ipſa affecta, tum à ſuperueniente ſymptomate. Eſt autem affectus hic (Paulo auctore cap. lxxj. lib. iij.) vteri recurſus ad ſuperiora: in hac affectione modo ſurſum, modo in latus vterus retrahi videtur, Gal. teſte vj. de Locis aff. quamuis Aet. quoque fateatur, quod in hac affectione vterus velut ad ſupernas partes aſcendiſſe videtur, ſemper etenim, ſiue ſurſum retractus fuerit totus vterus æqualiter, ſiue ad latus inæqualiter trahatur, velut ſupernas partes aſcendiſſe videtur, cum eiuſdem ſuffocatio oritur: quo motu non creandæ prolis gratia mouetur, ſi priuetur his, quæ concupiſcit veluti animal, vt quibuſdam viſum eſt, & propterea vniuerſo corpori nocere fatendum eſt: nec ob id quod poſteaquam ita per corpus vterus errauerit ad ſeptum tranſuerſum perueniens reſpirationem impedit, veluti quidam prædictæ opinioni addiderunt, idcirco ſtrangulatio fit: ſicut etiam falſa quoque eorum opinio eſt, qui afferunt vterum exſiccari vbi ſuppreſſi ſint menſes, deinde humectari cupientem, ad viſcera vſque aſcendere, cum vero aſcendendo non nunquam ſeptum tranſuerſum contingat, idcirco animal ſpiratione priuari, etenim tanquam erroneæ prædictæ opiniones à Galeno eodem vj. de Locis affectis, impugnantur, & refelluntur, alia

Cap. 4.
Quæ pars afficiatur in vteri ſtrangulatione.

propterea cauſa huius retractionis, ſeu recurſus inueſtiganda erit, ſi prius partem ipſam affectam, ac affectum ipſum demonſtrabimus. Quòd vero vterus primo, ac præcipue in hoc vitio afficiatur, omnium medicorum conſenſu liquet, & Galenus citato loco per hęc verba confirmauit, cum dixit. Quòd autem à priſcis iam inde ſeculis optimo iure creditum fuerit hyſterica dicta ſymptomata ad vterum tanquam ad radicem pertinere, vel maximo argumento eſſe poteſt, quòd & ſolis viduis, & ijs quibus menſes ſupprimuntur, huiuſmodi affectus euenire conſueuerunt, quanquam ſi quiſpiam dixerit, quòd vbi in hac affectione vterus retrahitur, vteri corpus non eſt affectum, ſed peruerſione laborat, cum aliàs alioſum trahatur, hic haud abſurda dicere videbitur, vt

Quis affectus præter naturã ſit.
Text. & comment. 100.

idem Galenus inquit. At quiſnam affectus ſit vteri ſuffocatio, ſeu ſtrangulatio, non admodum liquet, nam interim cum eius retractione, ſeu peruerſione fit, interim autem citra peruerſionem, ſed quando cum vteri peruerſione affectio iam dicta generatur, nulli in dubium venit morbum eſſe in ſitu, ſeu figura ipſius vteri, prout ab Hippocr. & Galen. iij. de Articulis, ſcriptum eſt, quanquam non propterea quod peruerſus, ſeu retractus eſt vterus, ſymptomata, quæ in animalis corpore apparent, oriantur, ſed propter aliam cauſam (vt dicemus.) In hac etiam vteri ſtrangulatione, quæ cum eius peruerſione fit, idem vterus intemperie, eademque frigida immodice laborat, qua duntaxat eum laborare aſſerimus cum citra eiuſdem peruerſionem affectus hic excitatur, licet oriri haudquaquam poſſit quomodolibet generationem habeat, niſi intemperies hæc principibus partibus impertiatur, cordi inquam, aut cerebro, ſeu vtriſque primum, & deinceps ab eis vniuerſo corpori preſertim in prima, ac præcipua eius ſpecie, ſeu differentia. Perpetuo itaque

Vide Aët. loco citato.
Signa ſuffocationis vteri.

intemperie, eaque nimium frigida in hac affectione vterus laborabit. Qua de re morbum hunc non inflammationem, ſed flatuoſam perfrigerationem eſſe Soranus dicebat, interim autem ſimul cum ea male ſituatus, ſeu figuratus erit pro diuerſitate, ſeu magnitudine cauſarum, ex quibus originem duxerit, vt dicemus. Comitatur autem taliter affectos cum acceſsio propinqua eſt, torpor mentis, pigritia, crurum imbecillitas, pallida facies, ac triſtis quidam aſpectus: inſtante vero ſtrangulatione, ſopor grauis, ac profundus, mentis, ac ſenſuum apprehenſio cum vocis interceptione, pulſus autem parui, ac debiles fiunt, & aliquando penitus intercipiuntur, quibuſdam autem neque reſpiratio ſenſibilis permanet, aliquando vero alijs actionibus integris manentibus, magnam reſpirationem ex hac affectione habent, ſtomachi etiam dolore vexantur, & ſaliuam vomunt, ſi in ſtomacho, aut capite humiditas ſita eſt. Interdum etiam ſic exanimat, vt tanquam comitiali morbo proſternat: diſtat tamen hic caſus, eo quòd neque oculi vertuntur, nec ſpumæ profluunt, nec nerui diſtenduntur, ſopor tantum eſt, idque quibuſdam fœminis crebro reuertens, perpetuum eſt (Celſo auctore, cap. xx. lib. iiij.) Inclinante vero acceſsione, corpus firmari incipit, & malæ rubeſcunt, ac oculi poſt multam grauitatem attolluntur, & vbi iam malum ægram relicturum eſt, humiditas quædam ex locis muliebribus excurrens tactu percipitur, & inteſtina murmurant, ac ipſe vterus paulatim laxatur, atque ſic exurgens ægra intellectum, & ſenſum recipit, vt liquet ex Aëtio, & Paulo. Obſtetrices quoque, ſeu medicæ, quæ ipſas exquiſite tetigerunt, fatentur circa vterum notas quaſdam apparere, nam ceruix eius inclinata videtur, interdum quidem veluti ſurſum retractus ſit totus vterus, interdum vero veluti ad latus trahatur, nam ſimul cum vtero, ceruicem quoque ipſius retrahi neceſſe eſt (Galeno auctore, eodem vj. de Locis affectis.) Ceterum cum vteri ſtrangulationis differentiæ plures eſſe poſ-

Cap. 4.
Quomodo viuere poſſint, quæ vteri ſuffocatione laborant, etiam ſi nihil omnino ſpirent.
5. de Loc. aff. cap. 1.

ſunt, pro efficientis cauſæ magnitudine, vel pro ſpecierum quarundam varietate inter ſe differentes, quia in earum aliqua omnino ſpiratio perditur, non ab re quæreret quiſpiam quomodo viuere tales poſſent, quæ nihil omnino ſpirant? Cum in confeſſo ſit ſpirationem à vita, & vitam à ſpiratione ſeparari non poſſe, adeo vt viuentem non ſpirare, & ſpirantem non viuere ſit impoſsibile, quinimò vbi correſpiratione priuetur, illico hominem perire neceſſe eſt, vt liquet quinto, & ſexto de Locis affectis, & libro de vtilitate reſpirationis; qua de re quidam Heraclide

raclide poſteriores credentes ſeruari aliquid ſpirationis, quamuis ipſa non appareat, carptæ lanæ flocculos coram naribus ſuſpendi iubent, vt exacte depræhendatur num ſpiritus aliquis inter ſpirandum tum intro, tum foras rurſus deferatur: aliqui poculum aqua plenum ori ventriculi imponere præcipiunt, & conſiderant an aliquo motu aqua agitetur, quippe immotum omnino ſeruari humorem aiunt, ſi tota perierit ſpiratio; & profecto vtrique ignorant aliquando ſublata penitus, oris, ac narium reſpiratione animal viuere poſſe, modo ea ſuperſit, quæ in toto corpore ab arterijs, & corde perficitur: id quod in latentibus animalibus manifeſto apparet, nulla apparente in ipſis ſpirationis nota: hæc etenim per totam hyemem mortuis ſimillima in cauernis latitant per arterias tantum totius corporis tranſpirantia: pari item ratione in vteri ſtrangulatione fieri poteſt, vt toto corpore frigefacto (vt diximus) id enim manifeſte videtur, nulla prorſus prodeat ab ore ſpiratio, ſuperſit autem ea quæ à corde, & arterijs fit, eſt etenim maximus, & præcipuus reſpirationis vſus (vt ſexcentis in locis à Galeno decretum eſt) vt intimus calor, & refrigeratione, & ventilatione ſeruetur. Qua de re exiguus ille calor in hiſtericis mulieribus derelictus arteriarum, cordiſque officio conſeruari poterit, quæ actio à quibuſdam medicis tranſpiratio dicitur, quamuis (vt diximus) quæ fit ab ore, & naribus reſpiratio omnino fuerit abolita, licet etiam adeo parua eſſe poſſit, vt ſenſum lateat nedum reſpiratio, ſed etiam tranſpiratio ipſa: illudque clare conſtat non ſolum in Galeni, ſed etiam Ariſtotelis doctrina, qui libro primo de Natura animalium, cap.xj. talia protulit verba. Sed datur viuendi facultas etiam ſi deſit ſpiratio, quanquam itaque perfecta animalia, quæ temperate calida ſunt, preſertim dum ſanitate fruuntur, citra ſpirationem haudquaquam viuere poſſint, vt liquet ex modo citatis Galeni locis, attamen quæ frigida ſuaptu natura ſunt, vt latentia, aut ex accidenti vniuerſum eorum corpus tale redditum eſt, vt in hyſtericis conſpicimus citra reſpirationem non inconuenit, vt in vita ſeruentur, modo arteriarum, cordiſque officium eis conſeruetur; nec propterea his, quæ cap. de apoplexia, ſcripta ſunt, contradicimus. Adhuc vt nihil ad affectum hunc pertinens maneat indiſcuſſum, iterum quæret quiſpiam quàm ob cauſam corpus hyſtericarum mulierum refrigeretur? Ea vero haud difficulter diſſolui poteſt, ſi cauſas, quæ præceſſerunt, diligenter intueamur. Nam conuenit inter omnes medicos, vt idem Galenus aſſerit citato libro ſexto de Locis affectis, hunc affectum magna ex parte viduis euenire, hiſque maxime, quæ cum antea probe purgarentur, ac parerent, atque virorum concubitu gauderent, ijs omnibus priuantur; ex quibus conijcere poſſumus, quòd ob retenta menſtrua, vel ob ſemen cohibitum mulieres vteri ſuffocatione, ſeu ſtrangulatione cruciantur, idque fortaſſe magis (vt idem Galenus inquit) à ſemine retento contingere poteſt, vtpote magnam vim obtinente, vt eſt enim in mulieribus humidius, ita etiam & frigidius, ſemen etenim in vtero paulatim coaceruatum, aut etiam ſanguis menſtruus, vitioſi redduntur, ac perfrigerantur, quibus perfrigeratis vterus quoque taliter afficitur, à quo demum ad cerebrum, ac cor frigiditas tranſmittitur paulatim tractu temporis. à quibus deinceps vniuerſum corpus celeriter alteratur, ac refrigeratur, & relata inferunt ſymptomata, vel tenui quadam ſubſtantia, veluti aura ab eiſdem excrementis ad iam dictas partes principes aſcendente, vel continuitate partium traducta alteratione per quandam veluti qualitatis diffuſionem medijs corporibus, cum quibus vterus ipſe prædictis principibus partibus communicat. Neque mirum videri debet, ſi vel ex minima humorum mole tanta conſequantur ſymptomata, etenim à phalangij quoque ictu totum corpus affici videtur exiguo veneno per minimum foramen iniecto, & longe maiori admiratione eſt ſcorpionis ictus, quod breui admodum tempore grauiſsima infert ſymptomata, quanquam exiguum ſit id, quod inijcitur, aut nihil omnino, nullo apparente foramine in ipſius aculeo; necnon quòd canis rabie capti, ſolum ſputum ſi humanum corpus tetigerit, rabiem excitare poſſit, ex eiuſdem ſputi qualitate aucta quadam corporis diſpoſitione, ita vt poſt ſex menſes quando ad magnitudinem notatu dignam peruenerit, diſcerni poſſit: item ſimilibus quoque affectibus infeſtari poſſumus ijs, qui pernicioſo epoto veneno eueniunt corruptis in nobiliſsis adeo humoribus, vt veneni tum qualitates, tum vires æquent. Vitiatum itaque ſemen, aut menſtruum cum retinentur, corporibus potiſsimum vt afficiantur idoneis, paulatim tractu temporis principalium partium aliqua conſentiente, à qua deinceps vniuerſum corpus celeriter alteratur, cum totum corpus refrigerare valeant, prædicta grauia ſymptomata inferre poſſunt, & aliàs aliæ quoque accidentium ſpecies oriri ſolent pro multitudinis, qualitatis ue ratione tum menſtruorum, tum ſeminis. Nam vbi craſſa, vel acris fuerit eorum natura, conuulſiones, ſi vero atræ bilis naturam habuerint, mœſtitiam inducere poſſunt, quemadmodum animi quoque defectiones, & ad fortes extenſiones, & refrigerationes, & ſtomachi actum ſequi conſueuerunt. Et propterea contingit etiam quibuſdam ſenſus, ac motus priuatio, & pulſus obſcurus, ac paruus, & penitus interceptus, in aliquibus vero tum ſenſus, tum motus adeſt, itemque ratio, verum vix reſpirant, aliquibus etiam vox intercipitur, alijs contrahuntur artus, vt liquet nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. At ſi ex menſium ſuppreſsione vteri ſtrangulatio excitetur perueniente quidem ad vterum ipſo ſanguine menſtruo, ſed ad interna ipſius ingredi non potente, aut quia craſsior eſt quàm vt per ora vaſorum poſſit penetrare, aut quia clauſa ſunt ora, propter quod multiplicatus in venis eas extendit,

6. de Loc. aff. cap.4.

Lib. de vtilit. reſp. cap.1.

Cur hyſtericarum corpus refrigeretur. Loco citato.

Cauſæ.

Cap.10.

Si ex menſiũ ſuppreſſione fiat vteri ſuffocatio, ſigna.

tendit, atque vicina ipſis vincula madefacit, citra eius peruerſionem non erit, quoniam plenitudo repletorum corpora & in latum, & in profundum extendit, ſed longitudinem abbreuiat, continuo propterea vterum retrahi neceſſe eſt: ob quam cauſam vel ſurſum, vel ad latus retrahatur oportet. Quo fit, vt ſi æqualiter vndique trahatur, recta erit, & ſine inclinatione ipſius transmutatio, ſi vero inæqualiter ad partem vehementius trahentem. Vaſorum itaque ad ipſum vterum peruenientium & plenitudo, & ſuſpenſio cauſa eſt, ob quam vterus in eius ſtrangulatione vel ſurſum, vel ad latus trahatur: id quod ſemper euenit quando eadem affectio ex menſtruorum retentione originem habet, & præter id quòd purgationes eiſdem ſupprimuntur, ſpiratione tamen non priuantur, neque animi defectu, aut alijs modo dictis ſymptomatibus valde laborare videntur. Nam vitiato ſemini maior quidem quàm menſtruis vis adeſt ad noxam vniuerſo corpori inferendam, ex eiuſdem Galeni ſententia, & proinde magis ſpirationis, ac pulſus abolitiones eo redundante apparebunt, conuulſiones, animi defectiones, ac alia paulò ante dicta ſymptomata, & ſæpius viduis, atque alijs monialibus ex tali cauſa proueniet vteri ſtrangulatio, etiamſi optime purgentur, preſertim ſi naturaliter multo ſemine abundauerint, aut affatim à concubitu, quo antea creberrime fuerant vſæ, abſtinuerint: ſæpenumero citra vteri peruulſionem tales fiunt ſtrangulationes, cum videlicet tenue, ac non multum fuerit ſemen retentum; quandoque etiam cum eiuſdem peruerſione, ſeu retractione, cum videlicet ſemen ipſum plurimum fuerit, ac craſſum, eodem modo quo ſanguis menſtruus tum vaſa, tum vincula implens, extendens, ac madefaciens, quemadmodum accidit in muliere vidua longo iam tempore, quæ præter cetera mala, neruorum quoque diſtentione vexabatur, cui cum manibus tractarentur partes muliebres, adhibitiſque calidis medicamentis oborta titillatioue cum labore, ac voluptate, veluti per coitum vſu venire ſolet, craſſum, plurimumque ſemen excreuit, atque ita moleſtia ſua liberata eſt, vt idem Gal. teſtatur citato lib. vj. de Locis affectis. Huic etenim vterus retractus erat ſic obſtetrice dicente. Quandoque etiam (vt inquit Aëtius) oritur affectio hæc, vel vtero perfrigerato dum menſes prodeunt, vel propter abortum, vel ſanguinis eruptione ab vtero ab aliquo repente ſuppreſſa: id quod prompte ex adſtantium loquela percipies. At quòd mulieri, quæ vterinis moleſtatur, aut difficulter parit ſuperueniens ſternutatio bonum ſit, liquet ab Hippocrate Aphoriſmo xxxv. libri v. quo loco per vterina, ſuffocationes vteri intellexit Galenus, & bonum tum ſignum, tum cauſam eſſe ſternutationem fatetur. Quòd vero grauior, ac moleſtior ſit vteri ſuffocatio ex detento ſemine orta, quàm ex ſuppreſſis menſibus, maiorem noxam, ac maiora ſymptomata inferens, ex eodem Galeno liquet, eodem vj. de Locis aff. Quemadmodum etiam quod ſatis perículoſior ſit ea, in qua tum ſpiratio, tum pulſus abolentur (quam primam eius ſpeciem, ſiue differentiam nominauimus) etenim nonnullæ ex talibus pereunt, licet quædam etiam ſeruatæ videntur. Accidit hæc affectio omni quidem tempore, ſed hyeme præcipue, ac autumno, iunioribus preſertim ſalacibus, ac ſterilibus, maxime ſi per medicamenta ſteriles fuerint. Ceterum affectus hic vbi inuadere aſſueuerit, comitialis modo diuturnus, & per circuitum repetens efficitur, & tutus quidem apparet, ſingulis tamen acceſſionibus præceps periculum affert, vt non eadem ſolum die, ſed intra paucas horas interimat, vt patet ex Aëtio, & Paulo. Quoniam vero hæc affectio duplicem curationis modum requirit, vnum acceſſionis tempore, reliquum vero eadem non vrgente, propterea, quæ acceſſionis tempore adhibenda ſunt, primo conſcribemus, victus ratione derelicta. Nam acceſſionis tempore, ac etiam vbi eadem conquieuerit, cibum nullum, aut paucum præbere oportet, vt liquet ex Paulo. Aegra itaque ceruice, ac ſcapulis accliuibus collocetur, femoribus, ac inguinibus decliuibus, extremę partes deligentur, ac fricentur, crura preſertim, & pedes, & quemadmodum in multo effluxu cucurbitas mammillis imponimus, ſic quibus ſurſum, aut in latus tractus eſt vterus, inguinibus, & coxis adhibebimus: & naribus quidem ea quæ fœtidiſsimum odorem habent, vteris autem odorata, & ea etiam, quæ laxare, ac calefacere poſsint, medicamenta afferemus, Gal. decreto j. de Arte cur. ad Glauc. Qua de re naribus admouere oportet caſtoreum, ſagapenum, galbanum, ſingula ex aceto trita, ac naribus illita, aut acetum accerrimum calfactum naribus adhibeatur, in quo calamintha, thymus, & alia huiuſmodi acria fuerint decocta: hæc etenim craſſos cerebri vapores incidere, ac attenuare poſſunt, ac ſimul frigiditatem depellere, & inſpirata thoracem, ac pulmonem expurgant, & ſtomachum corroborant, vt inquit Aëtius. Item nares ſuffiantur caſtoreo, galbano, aut ſulphure, aut funiculo lucernario recens extincto, aut pennis vſtis, ſeu ſoleis antiquis, aut cæparum, aut alliorum corticibus, aut capillis ipſius proprijs exuſtis: quidam etiam matulam vrinariam inueteratam, & pannos ſulphureos incenſos naribus admouent; ſinapi item tritum cum aceto naribus adhibeatur, aut rutam viridem manibus contritam ſuffito, aut eadem cum melle lana excepta in anum indatur, ex Galeni auctoritate, ix. de compoſit. medic. ſec. locos, qui etiam excitare ſtrangulatas aſſerit: bitumen, caſtoreum, galbanum, picem liquidam, & cedriam, pilos vſtos, rutam, allium, cæpam, & cornu cerui, ſi odorentur. Sternutationes etiam excitetur caſtorio, aut pipere naribus per ſpecillum admoto. Os item ægre aperiatur, ac medius digitus ad vomitum proliciendum intromittatur, & ſuper hæc omnia mulier magnis vociferationibus excitetur, aut vocetur. Vterum vero inferne per pudendum odoratis ſuffias ſtyrace, cinnamomo, caſia, coſto, amomo, ligno

Signa, ſi fiat ex vitiato ſemine.

6. de Loc. aff. loco citato.

Prognoſtica.

Citato loco.

Curatio acceſſionis tēpore.

Cap. 14.

Quæ naribus admouenda ſint.

Lib. 16. c. 68.

Cap. 10.

Suffitus.

ligno aloës,ac ſimilibus : illiniantur etiam intra pudendum ea quæ laxandi,calfaciendi, ac flatus diſſoluendi vires habent,veluti eſt oleum irinum,nardinum,rutaceum,aut in quo cuminum , vel aniſum fuerit decoctum, & reliqua huiuſmodi , quæ digitis excepta obſtetrix vſque ad vteri os immittat,ac leniter,& diu confricet,vt hinc irritatus craſſus humor,qui in vtero hæret prouocetur,ac calfactus excernatur,vt idem Aëtius inquit. Peſſi item parentur ex his, quæ eandem vim habent calfaciendi,laxandi,& flatus diſcutiendi,quorum formulas cap. de menſium ſuppreſſione,inuenies,niſi quòd odorata quædam inijcere poteris, lignum aloës videlicet , caſſiam , cinnamomum,coſtum,moſchum,& interim ea quæ à vulgo ambra canis,& zibet appellantur : teſtudinis item terreſtris hepar tritum in peſſo ſubdito iij.nanque ad vteri ſtrangulatus,ac dolores confert : hoc etiam tempore in ſedem glandes indantur ex ruta,cumino,agarico,ſale gemma,hiera , ac melle præparatæ : aut ex cumino,ruta , & caricis eædem parentur . Proderit quoque vbi hæc non ſuffecerint clyſteribus ſtercus ſubducere,vt inquit Paulus,quorum copiam cap. de coli dolore,reperias . Præcordia item faſcijs vinciantur , & diſtentis manibus os vteri comprimatur ; illinanturque imus venter,ac inguina,& ſaccelli in eiſdem locis adhibeantur,prout eodem cap. de menſium ſuppreſſione,docuimus : & vbi facultas detur,inſeſſiones quoque parentur in decoctis baccarum,& foliorum lauri,pulegij,calaminthæ,marrubij,artemiſiæ,conizæ, ſauinæ, centaurij , dictanni,ſampſuchi, fœnugræci, althææ, chamæmeli, ariſtolochiæ, iridis, & ſerpilli,ex eiuſdem Aëtij ſententia . Verum inſeſſionum tempore cerebri cura non relinquatur,ſed roſaceo, & aceto caput irrigetur,& in aceto etiam prius ſpondylium,ſerpillum,ruta,& interdum caſtoreum decoquatur,ac naribus quoque prædicta odoramenta aſſidue adhibeantur,preſertim caſtoreum cum aceto,vt ipſe inquit . Poſthæc ad caſtorei potionem tranſibimus , quod aſſidue potum ſæpe penitus ab hoc morbo liberat, dandumque eſt quotidie ℥.j. pondere , aliquando cum aqua mulſa , aliquando cum artemiſiæ decocto , Aetio , & Paulo teſtibus . At vbi acceſſio conquieuerit , ac ab eadem præſeruari velit ægra , aut diuturnus factus fuerit affectus , plerunque à venæ ſectione initium facimus , preſertim ſi menſtruæ purgationes fuerint detentæ , deinde ad alui euacuationem progrediemur . Secetur autem tali vena . Purgatio autem fiat ex hiera, vt prædictis auctoribus viſum eſt . Verum ſi cum menſium ſuppreſſione craſſi etiam,ac frigidi ſucci redundabunt, ijdem prius concoqui , ac præparari debent , & deinde purgari ex eadem hiera cum agarico , ſeu pillulis fœtidis,aut de ſagapeno cum eadem hiera,& agarico,& (vt ſummatim dicam) eiſdem medicamentis vtare,quæ cap. de menſibus ſuppreſſis, conſcripſimus . A quibus diaſpolitico pharmaco aſſidue vti debent, & eo quod ex tribus piperis generibus conſtat,ac etiam eo quod ex calamintha appellationem habet . Verum ſingulis admiſcenda ſunt quæ ſemen minuunt , ac abolent,qualia ſunt viticis,rutæ,cannabis ſemina,nymphææ radix,ac reliqua huiuſmodi,quæ cap.de fluxu genituræ,notauimus , preſertim ſi ex detento ſemine vteri ſtrangulatus fiat : caſtorei quoque ℥.j. aſſidue potent, modico aniſo adiecto, vt Aetius aſſerit ex Philagrij auctoritate . Interim quoque diambra, diamoſcho, ac antidoto mithridatica vti poteris . Celſus caſtoreum, vel git, vel anethum potui dandum eſſe præcipit . Adhibeantur quoque ſupra relatæ inſeſſiones , ac peſſi . poſtremo vero ad naturalia balnea, eaque calida confugiendum , poſtquæ vnctiones quoque approximentur pectini,inguinibus,ac lumbis ex oleo liliaceo,irino,ac rutaceo , & nardino , viticis, ac rutæ ſemine, coſto, ac caſſia, exiguaque cera paratæ : interim quoque ſaluiæ, aut calaminthæ contuſæ,ſeu ſeminis cannabis quidpiam admiſceto : multum etiam conferunt deambulationes matutinæ, geſtationes, quæ in curru, vel naui , vel iumento . A motu vero geſtationis prodeſt vociferatio,& lectio clara,modulata,ac concinna : item vnctio,frictio,& exercitatio per congrua interualla repetita , vt inquit Aetius . Et in vniuerſum vbi ex redundante potiſſimum ſemine generatur hæc affectio,tum victus,tum medicamenta conferunt , quæ reſiccandi vim habeant,ſiue calida,ſiue frigida fuerint : ſimiliter & ex his vtendum, quæ totis ſubſtantijs ſemen extinguunt . Ad vteri ſtrangulatus conuenire inquit Gal.ix.de compoſ.medic.ſec.loc. agarici ℥.j. in potu acceptam ex vino; item plantaginis ſemen,& ſuccum cum vino : nec minus confert onyx ex conchylio potatus, & acetum ſcilliticum abſorptum, vt ipſe inquit .

Vtero quæ immittenda ſint. Loco citato.

Peſſi.

Quæ per ſedē inijciēda ſint.

Inſeſſiones.

Vbi acceſſio non vrgeat, curatio.

Venæ ſectio.

Purgatio.

A purgatione quæ tribuēda ſint.

Lib.16. c.71.

Topica.

Lib.16. c.68.

Cap. 10. De agarico nota.

περὶ προπτώσεως ὑστέρας. *Id eſt, De vteri prolapſu, ſeu procidentia.*

Caput CXI.

CONTINGIT etiam,licet raro,vt quemadmodum ſurſum,aut ad latus vterus peruertitur , ita quoque deorſum prolabatur : atqui ipſum prolabi dicimus , cum ita deorſum euertitur , vt foras promineat , ex Aetij auctoritate , cap. lxxvj. lib. xvj. Non tamen velut quidam imperiti putant à ſuis appendicibus exolutus totus excidit, nam ſi ita procideret, reſtitui haudquaquam poſſet, ex eiuſdem Aetij, ac Pauli ſententia . Quòd vero vterus hoc vitio laboret, morbo, ſcilicet in ſitu, ſeu poſitione hæc ſigna manifeſtabunt . Nam id quod procidit ſtruthiocameli ouo ſimile eſt iuxta maioris , ac minoris

Vteri procidētia quid ſit. Aët. loco cit.

Paul. lib. 3. cap. 72. differentiam, prout violenta euerſio contingit, & in principio plurimus ſanguis erumpit, deinde conſequitur dolor præcordiorum, lumborum, imi ventris, ac pudendorum, & periculum eſt ne
Prolapſi vteri ſigna. perfrigeratis locis conuulſio inferatur, quamuis progreſſu temporis vbi affectio inualeſcit, &
Cauſæ. loci calloſi facti ſunt, neque conuulſionis periculum imminet, neque dolor infeſtat, eodem Ae-
Externæ. tio teſte. Sunt autem eiuſdem prolapſus cauſæ multæ, quarum quędam externæ ſunt, & quædam internæ: externæ quidem, vt ſi ab alto delapſa ſit mulier, & in coxas delata diſruptis pelliculis, ac ligamentis, quæ vterum continent, ac vicinis partibus connectunt: ob violentam etiam ſecundę extractionem, quod pręcipue in abortibus contingit, ac ob inartificioſam fœtus extractionem, item nimia ſpiritus detentio, immenſa oneris eleuatio, aut plaga vteri prolapſum inducit: quin & ob vehementiores animi affectus; velut ſi liberorum amiſsio, aut hoſtium incurſus nuncietur, aut ob periculoſam nauigationem, aut eiuſmodi quandam cauſam mulieres toto corpore
Internæ. ſolui ſolent, ita vt vterus ſimul prolabatur. Internę autem cauſę eſſe poſſunt humoris plurimi, ac lenti defluxus, ac partuum frequentia, ob quę appendices, ex quibus vterus dependet, laxantur, ac ſoluuntur: aliquando etiam ob membranarum, ac muſculorum vterum ſuſtinentium reſolutionem, hæc affectio contingit, quod inclinata ætate maxime fieri ſolet, vt inquiunt Aetius, & Paulus, quarum cauſarum dignotio haud ęgre haberi poterit, partim ex ipſo, partim ex
Prognoſtica. ęgrę, ſeu adſtantium ſermone. Verum ex quacunque cauſa fiat, cum adhuc recens eſt affectio, conari oportet, vt vterus ipſe contrahatur, in principio enim facile dirigitur, & rectè locatus permanet, pręcipue in vigoris ętate, nam in ętate prouectioribus contrahitur quidem, ſed ex leui occaſione rurſus prolabitur, ex eiuſdem Aetij teſtimonio. Cum vero in hac affectione vterus ex
Curandi via. ſua ſede diuaricatus ſit, vt iterum reponatur in proprium locum oportet. Conuenit igitur (ſęcibus clyſtere prius euacuatis, vrinaque excreta, ſi in veſica lotium collectum fuerit, quo vterus vndequaque ſit liber, nam inter vtrunque, rectum inquam inteſtinum, ac veſicam ſitus eſt) laborantem figurare ſupinam coxis altioribus reflexis poplitibus, ac cruribus diſparatis, deinde prolapſam vteri partem oleo tepido, ac butyro, vel betę, maluę, altheę, fœnugręci, ſeminis lini, aut ſimilium decocto fouere, poſthęc lanam conuolutam figura, ac craſsitudine muliebri pudendo correſpondentem accipiemus, tenuique linteo circundabimus, ac inuoluemus, & acacię, aut hypociſtidis ſucco vino diluto intingemus, ac vtero apponemus; & citra violentiam totum, quod prolapſum eſt, ſurſum reprimemus, quoad tota moles intra ſinum recipiatur, & vterus in proprium locum reponatur, deinceps alium lanę hapſum vino adſtringente imbutum ſuperponemus, atque totum pectinem ſpongijs ex poſca expreſsis integemus, & mulierem reclinabimus crura extenſa, ac coaptata habentem, ita vt alterum alteri incumbat, inde cucurbitulę agglutinabuntur cum flamma copioſiore vmbilico, & vtriſque inanibus partibus (quas ilia nominant) naribus odorata admouebimus olfacienda: inferne autem quę grauem odorem habent applicabimus, quorum omnium pręcedenti cap. copiam reperies. Tertia vero die lana adhuc intra pudendi ſinum exiſtente, mulier in vino nigro auſtero aliquatenus tepefacto, aut in myrti, lentiſci, rubi, aut malicorij decocto inſideat, & poſt inſeſsionem rurſus ſupina coxis altioribus locetur, & ſublata ex pudendo priore lana, alia rurſus eodem medicamento imbuta ſubdatur. Cataplaſmata vero deforis imponantur, ac imum ventrem ex palmulis, polenta, lenticula, ac malicorio cum oxymelite, atque hæc tribus diebus interpoſitis rurſus fient, quoad perfecte vitium diſcuſſeris, & vbi vteri crebro prolabuntur, poſca abluantur, in eademque mulier diutius inſideat, & deinceps omnia relata fiant. Vbi vero prolapſus vterus temporis progreſſu intumuerit, plurimoque humore refertus fuerit, vt præ tumore reduci non poſsit, betarum decocto ipſum rigamus, deinde acetum affundimus, & ſalem tenuiſsimum inſpergimus, & poſtea ſedato tumore eodem decocto perfuſum detrudimus, vt inquit Aetius, & deinceps cucurbitas, vt ſupra affigemus, & odorata aſsidue naribus admouebimus, ægraque vndequaque circuntecta rebus fœtidis ſuffiatur inferne. At ſi proceſſu temporis, id quod prolapſum eſt, computruerit, idipſum auferetur nullius metu periculi. Etenim vniuerſo vtero ablato vbi putrefactus fuiſſet, mulierem nihilominus ſuperuixiſſe, narrant Aetius, & Paulus quorundam auctoritate. Oportet autem vt à vociferationibus, ſternutationem mouentibus, ac tuſſim, alijſque immodicis motibus abſtineant, ita vt quiete, & tranquille viuant, vtanturque cibis boni ſucci, & odorato vino, ac tenui.

περὶ μύλης. *Id eſt, De mola.* *Caput CXII.*

Quid ſit mola, ex Aëtio, & Paulo. INTER propria quoque vteri vitia connumeratur id, quod à Græcis μύλη, à Latinis mola nuncupatur, nomen ſumens à motus tum difficultate, tum grauitate, vt Aetius refert cap. lxxx. lib. xvj. Nam velut mola ipſa grauis eſt, ac difficulter mouetur, ita & affectus hic mola appellatus, ad eius ſimilitudinem, & grauat, & difficulter mouetur, licet non niſi per accidens, vt dicemus, quemadmodum & ipſa mola. Hanc molam induratum eſſe vteri tumorem, qui modo in uuluę oſtiolo, interim in tota ipſa prominet,

minet, Aetius citato loco, & Paulus cap.lxix.lib.iij. fatentur, etſi idem Paulus in fine citati capitis aliorum quorundam auctoritate aſſerat, molam carnem eſſe informem ipſis vuluę tunicis adhęreſcentem, ac fœtus modo in lucem edi. Verum quidquid pręcitati auctores aſſerant, nos Galenum ſectantes dicimus cum eo molam eſſe carnem informem, quę in mulieribus vtero geſtatur, vt xiiij. Meth. med. ab eo ſcriptum eſt. Vel molam eſſe carnem quandam inutilem, atque informem, ex eiuſdem Gal. ſententia, xiiij. de Vſu part.

Mola quid ſit, ex Galeno 14. meth. c. 13 14. de vſu par. cap. 7.

Quapropter non omnem induratum vteri tumorem molam eſſe fatemur, vt Paulus, & Aetius ſentire videntur, ſed inutilem illum conceptum carnoſum, atque informem, qui etiam vtero geſtatur. Inutilis nanque eſt, cum ſit à natura aliena caro illa, nec vtilis mulieri, cum & ipſam grauet, ac laborem inferat, impediatque menſium purgationes, vt dicemus. Nec etiam vtilis pro generis propagatione, veluti & naturalis conceptus eſt: item informis caro hęc cum artificioſa forma, & humana careat, liceat quandam figuram contineat, quinimò diuerſas figurationes ſuſcipit pro diuerſitate materię, ex qua generatur, ſimiliter & agentis, à quo figurationem recipit. Quòd vero ſub conceptu mola contineatur, licet idem imperfectus, atque inconcoctus ſit, confirmatur ab Ariſt. iiij. de gener. animalium, cap. vij. dum dixit. Cum igitur ex humore concoctu difficili conceptus conſtitit, tunc gignitur quod mola vocatur, afficitur enim conceptus eo modo, quo ea quę inquinari dicimus, cum elixantur, portatur etiam, ſeu geſtatur vtero conceptus hic, qui mola appellatur, & non eſt vteri tumor induratus in eius ſubſtantia ortus, quoniam interdum fœtus modo in lucem editur. Pariunt enim quandoque mulieres carnem hanc, quam molam vocamus, vt teſtatur idem Ariſtoteles eodem loco, & Aëtius illud quorundam auctoritate confirmauit citato loco, cum dixit. Quidam vero tradunt in quibuſdam mulieribus carunculas ad iuglandis magnitudinem per pudendum excretas eſſe, aliquando ſingulis menſibus, aliquando bimeſtres, aut trimeſtres. Præterea Galen. eodem xiiij.

Cap. 7.

de Vſu partium, ſcriptum reliquit molæ conceptum ouo proportione reſpondere, quamuis non perfecto, ſed ſubuentaneo: at oua animalium partes non ſunt, nec eorundem tumores præter naturam, ſed proportione reſpondent ijs, quæ adnaſcuntur, vt liquet ex eodem Gal. xj. de ſimplic.

Cap. de ouis.

medic. facult. Quare & mola in numero eorum, quæ adnaſcuntur, exiſtit, non tamen familiarium, & vtero geſtatur, ac non ipſius induratus tumor eſt. Hinc quoque patet error eorum, qui volunt molam eſſe in multiplici differentia,

Error quorũdam de mola.

nam præter hanc, quæ carnoſa exiſtit, quandam aquoſam, & quampiam etiam flatuoſam eſſe fatentur, quoniam niſi caro ſit inutilis, atque informis, quæ in mulieribus vtero geſtatur, haudquaquam mola appellari debet, iuxta Ariſtotelis, & Galeni ſententiam. Quòd vero vterus afficiatur in hoc vitio, ex menſium ſuppreſſione, præter naturam tumore, ac ipſiuſmet vteri dolore percipitur.

Quòd vterus afficiat, ſigna.

Affectus vero morbus eſt in compoſitione, ſpeciatim in numero, ac inter eos, qui toto genere præter naturam exiſtunt, velut eſt lapis in veſica, iuxta Galeni ſententiam, eodem xiiij. Meth. med.

Cap. 13.
Quis affectus præter naturã ſit mola.

Quanquam Ariſtoteles velit, quòd nec perfectam, nec alienam omnino habeat naturam mola ipſa. Atqui Galenus propterea toto genere præter naturam eam eſſe fatetur veluti in veſica calculus, hypochyma, & myrmecia, quoniam omnia talia tanquam moleſta, & inutilia in totum ſubmouere properamus, & non quòd in eius generatione, ſeu ſubſtantia nihil ſit eorum, quæ ſecundum naturam ſunt, qua de re ab Ariſtotele non diſcrepat.

Molæ ſigna.

Dignoſcitur autem affectus hic ex tumore duro circa vteri partes, detractione, ſeu contractione partium ſuperiacentium, ac gracilitate corporis, appetitus proſtratione, & coloris vitio, menſeſque ſupprimuntur, & mammæ intumeſcunt, ſtomachus ſubuertitur, lumbi grauantur, venterque attollitur, adeo vt primum conceptus veri ſuſpicionem de ſe præbeat, verum temporis progreſſu diſcernitur. Nam molam dolor punctionis ſenſum inferens ſubſequitur, nec in ea motus vllus, velut in vteri conceptu percipitur, niſi quòd per compreſſionem dextra, & ſiniſtra mouetur, cum manibus mola comprimitur, & ex accidenti quoque cum mulier de vno latere in alterum vertitur. Ceterum poſtea toto corpore imminuto, ac ventre ampliato hydropis imaginem præ ſe fert. Diſcernitur tamen ab illo per tumoris duritiem, & quòd tumor, hic ad digitorum compreſſionem, ac pulſationem non cedit, neque tympani ſonum veluti in hydrope ædit, & quòd neque ad manus contactum vlla fluctuatio percipitur, quanquam temporis progreſſu quandoque hepate perfrigerato hydrops ei ſuperueniat, vt liquet ex eodem Paulo, & Aëtio.

Cauſæ.

Cum itaque talem vteri molam eſſe fateamur, reliquum eſt eius cauſas inueſtigare, quoniam hæc non (vt Aëtius aſſerit) aliquando prægreſſa inflammatione ſuccedit, aliquando poſt locale vlcus, cui caro ſuperexcreuit, velut ea, quam ipſe tumorem vteri induratum appellat: nec ex ſeminis muliebris, & plurimi ſanguinis menſtrui affluxu, ac in vtero retentione, quem cogit calor immodicus, ac in carnis formam tranſmutat, generationem ſuſcipit, vt quibuſdam falſo viſum eſt, ſed aliam tum materialem, tum efficientem quoque cauſam habet, vt ex Hippocratis, Ariſtotelis, & Galeni auctoritatibus demonſtrabimus, ait enim Hippocrates libro de Morbis muliebribus, & libro de ſterilibus.

1. de Morbis muliebribus lõge poſt medium.

Molæ porrò conceptus cauſa hæc eſt, cum multi menſes modicum, & morboſum ſemen conceperint, neque conceptus rectus ſit, & venter plenus eſt, velut prægnantis.

De ſterilibus poſt med.

Quibus verbis clare oſtendit materialem cauſam ipſius molæ eſſe menſes multos cum modico, & morboſo ſemine commixtos, ſemine inquam maris, & non fœminæ.

Materialis cauſa molæ.

Nam ſi de fœmineo ſemine intellexiſſet, fruſtra modicum, & morboſum adiecisset,

ciſſet, cum quantulumcunque, & qualecunque tale eſſet ſemen frigidius, & humidius exiſtens,
atque imperfectius viri ſemine, molæ conceptus ſequeretur, addidit etiam, neque fœtus rectus
ſit,quaſi imperfectus conceptus ſit in mola ex paucitate,& vitio ſeminis ortus,nanque ex eius me
diocri multitudine, ac ſalubritate fœtus rectus generatur, ſi cum moderatis menſibus fuerit
Cap.7. permixtum. Quòd vero idem ſentiat Ariſtoteles, præcitato libro quarto de generatione ani-
malium, clare patet. Nam quærens cur ceteris animalibus mola non generetur, niſi quid ad-
modum lateat, ſed mulieribus duntaxat, Reſpondet eam inter animalia affectionibus vteri ob-
noxiam eſſe,& menſtruis abundare; quibus verbis menſtruorum copiam neceſſariam eſſe pro
molæ generatione fatetur Ariſtoteles. Quòd vero neceſſarium quoque ſit viri ſemen, eodem
loco oſtendit, cum dixit. Iam accidit cuidam mulieri, vt cum concubuiſſet,& ſe concepiſſe pu-
taſſet, primum ventris moles augeretur,& reliqua ex ratione venirent, quæ demum difficultate
inteſtinorum implicata, eoque modo periclitata peperit carnem, quam molam vocant. Quid
clarius, quòd ſemen viri ſimul cum ſanguine menſtruo concurrat in molæ generatione? Gale-
Loco citato. nus autem libro xiiij. de Vſu partium,aduerſus eos,qui volebant fœminæ ſemen conferre ad fœ
tus generationem tanquam motus principium quoddam,hæc protulit verba. Si igitur eouſque
volunt ſemen fœminæ progredi primum quidem, quòd parum artificioſam actionem ei tri-
buunt,quæ vtique vel ſoli menſtruo forte affuerit,nemo eſt,qui ignoret. Secundo autem quòd
mentiuntur etiam in his,quæ accidunt explorandis,non enim ſicut gallinæ, ſine maribus oua pa
riunt, ita mulierem aliquando viderunt ſine viro, vel molam, vel huiuſmodi quippiam aliud
concepiſſe. Cum igitur in fœmineo ſemine nullum adſit motus principium, neque perfectum,
neque imperfectum, licet ad animalis generationem aliquid conferat, aut ſaltem ſi illud habe-
ret, non niſi cum maris ſemine habere putandum eſt, vt in eiuſdem Galeni doctrina ſępius legi-
tur, abſque controuerſia cenſendum erit, neque perfectum fœtum, neque etiam molam (vt ex
his, quæ diximus clare patet) citra viri ſemen poſſe generari, vt quidam ad pauca reſpicientes
Efficiens molæ cauſa. falſo putarunt. Ceterum, quòd efficiens molæ cauſa non ſit immodicus calor, ſed potius eiuſ-
dem caloris imbecillitas, ab eodem Ariſtotele citato loco ſcriptum eſt, loquens enim de molæ
generatione, ſic ait. Afficitur enim conceptus eodem modo, quo ea quæ inquinari dicimus,
cum elixantur,nec per calorem,vt quidam volunt, ſed potius propter caloris debilitatem. Na-
tura enim de vita certare videtur,nec poſſe perficere,finemque apponere generationi, & demum
ſubdit. Cauſa nanque duritiæ cruditas eſt, quippe cum inquinatio quoque cruditas quædam
Loco citato. ſit. Idem quoque ſentire videtur Gal.citato lib. xiiij. de Vſu partium. Nam loquens de ouis,
quæ ſubuentanea nuncupantur, quibus proportione molæ reſpondent, aſſerit ea propterea eſſe
imperfecta, & ex ipſis animal gigni non poſſe, veluti ex alijs ouis,quoniam vt perficiantur à ma-
ſculo ſolam deſiderant caliditatem. Ergo veluti ex diminuto calore ſubuentanea fiunt oua, ita
& mola, quę eiſdem proportione reſpondet ex imbecillo, & non immodico calore ortum du-
Concluditur modus generationis molę cit. Erit autem eius generationis modus talis, quòd cum in concubitu multa copia ſanguinis
menſtrui in vteri cauitate contineatur, proiecto à mare modico, eoque morboſo ſemine, ac ei-
dem ſanguini menſtruo commixto ex imbecillitate caloris, præcipue ipſius ſeminis, & ſecun-
dario forte ipſius ſanguinis menſtrui, vtroque tamen in vnum motum tanquam vno principio
conſpirante non potente eandem materiam perficere, ac concoquere, cum ſit humor concoctu
difficilis,vt inquit Ariſtoteles,neque finem generationi apponere, carnem hanc inutilem, atque
informem, idem imbecillus calor (quam molam vocant) procreat, quæ interim per annos tres,
aut quatuor perſeuerat, quandoque tota vita perdurat, adeo vt & conſeneſcat, & commoriatur,
Prognoſtica. vt inquit Ariſtoteles. Cum autem intenditur hic affectus in aquam ſubtercutem degenerat,
nonnunquam etiam inſanabilis magna ex parte redditur, quibuſdam & ſanguis erumpit, Paulo
auctore. Hanc affectionem alij velut incurabilem penitus reliquerunt: alij incipientem tantum
curari poſſe confidunt: negligenda tamen eius curatio non eſt, ſed omnia, quæ conuenire vide-
Lib. primo loco citato. buntur, facienda, vt aſſerit Aëtius. Quanquam Hippocrates libro eodem de Morbis mulie-
Curatio. bribus, ſic de ea ſcripſerit. Hanc igitur maxime quidem ne curato, aut certe cum prædictio-
ne. Qua de re pro eius curatione ægra decumbat in domuncula anguſtiore, minus luci expo-
ſita, modice perflata, cubili immobili, ſed ita vt pedes habeat elatiores, quietos ue, nam motus
Victus ratio. quamlibet fluxionem concitat, vt teſtatur Paulus. Itaque aër temperatus in actiuis, aut mo-
dice ad calidum vergens, & ſiccum eligatur, ſomno moderato vtantur, exercitium potiſſi-
mum partium infernarum fugiant, quandoque vero moderata deambulatio confert. Sit aluus
lenis quotidie, & immodici animi affectus omnino vitentur: cibi tribuantur quantitate mode-
rati, ac boni ſucci. Sitque vini odorati optime diluti potus, cum quibus interim ea quæ la-
xandi viribus prædita ſunt, permiſceas, & ea etiam quandoque quæ extenuandi vim habent:
Venæ ſectio. & vbi totum corpus plenum fuerit, ſi quid non prohibeat, interna cubiti vena ſecanda erit,
haud tamen multa ſanguinis copia extrahenda eſt, quin potius vbi opus fuerit,eadem iteretur;
interim quoque preſertim circa initia huius affectus malleolorum venam ſecare conuenit
Purgatio. multo ſanguine redundante poſt ſectionem venæ cubiti. Nam ſi frigidorum, craſſo-
rumque humorum copia adſit, ijdem potius præparandi,ac purgandi ſunt,quemadmodum cap:
de

de ſuppreſsis menſibus, docuimus: deinceps ad particularem molæ curationem deueniendum, eiſque vtendum eſt medicamentis, ſiue intus, ſiue extra adhibeantur, quæ laxandi, ac molliendi, & mitigandi vim habeant, veluti inſeſſus, & decocta maluarum, althææ, chamæmeli, ſeminum lini, fœnugræci, ſertulæ campanæ, & anethi: fiat autem decoctum aut in aqua, aut in hydrelæo: & proceſſu temporis lauri folia, pulegium, thymum, hyſſopum, ſaluia, artemiſia, polium, ac centaurium permiſceri poterunt. Ex eorundem quoque decocto exiguo vino albo addito fotus cum ſpongijs fiant, poſt quos imus venter, pecten, & inguina infraſcripto vnguento perungantur. Recipe olei irini, liliorum alborum, anethini, & chamæmelini ana ℥.j. butyri recentis, adipis anſeris ana ℥.iij. ladani ℥.j.ß ceræ, & vini odorati parum, fiat vnguentum. Interim adijci poterit cremor ſeminis lini, althææ, aut fœnugræci, ammoniacique, aut bdellij in vino diſſoluti pauxillum. Item cataplaſmata hoc modo parentur. Recipe radicum, & foliorum althææ, & maluarum ana manip.j. farinæ fœnugręci, ſeminis lini, & hordei ana manip. j.ß. olei vtriuſque amygdalæ, & liliorum alborum, ſingul. ℥. j. miſceantur, & cum aqua mulſa, & pauco vino odorato, fiant cataplaſmata. Peſſi item ſubdantur ex œſipo, butyro, adipe anſerino, medulla, aut cerebro cerui, melle, caricis pinguibus, & vuis paſsis cum oleo irino, ſampſuchino, aut amaracino, vt inquit Aëtius, aut ex adipe anſeris, radice althææ, caricis pinguibus, butyro, ac ſaccharo ijdem figurentur: quibus interim rutæ, ſaluiæ, artemiſiæ, aut maioranæ folia contuſa miſcebis. Perſeuerante vero malo, acrium eduliorum vſus aſſumatur, & innatationes aquarum calidarum, & aquæ marinæ, vt refert Aëtius. Rutam, & anethum in vino veteri fuluo odorato decoque, & abiectis herbis, idem vinum calidum bibendum dato, & fermè aquæ loco exhibito. Nam hoc medicamento mulier quædam excreta ſanguinis copia ſalutem adepta eſt, vt ipſe refert. Hippocrates vero citato lib. de Morbis muliebribus, dictamnum creticum, aut caſtoreum in vino bibitum commendat. Tu vero eiſdem etiam medicamentis vti poteris, quæ cap. de menſium ſuppreſsione, conſcripſimus, tam intus, quàm extra adhibitis: ſimiliter quoque & eis, quorum cap. de aqua inter cutem, meminimus, potiſsimum vbi affectus proteletur. Lib. primo loco citato.

περὶ τῶν μὴ κυισκομένων. *Id eſt, De non concipientibus, ſiue de ſterilibus.* *Caput CXIII.*

QVOD natura, ſi fieri potuiſſet, maxime optaſſet ſuum opificium eſſe immortale, nemini in dubium venit, verum cum per materiam non liceret, nam quòd ex arterijs, venis, neruis, & oſſibus, ac præterea carne eſt compoſitum, incorruptibile id eſſe non poteſt, ſubſidium quod potuit ipſi ad immortalitatem eſt fabricata. Propterea mirabilem quandam rationem inuenit, quomodo in demortui animalis locum nouum aliud ſufficiat, vt nullum animalis genus pereat, ſed incolume ſemper ſit, atque immortale. Qua de re omnibus animalibus concipiendi inſtrumenta natura inſtituit, ad generis inquam inſtaurationem, quæ cum communia ſint cum viris tum mulieribus, ea propter eiſdem quandoque oblæſis contingit aut viri, aut mulieris, aut vtriuſque ratione conceptionis impedimentum, quod quidem ſterilitas appellatur. Nam nihil aliud eſt ſterilitas, quàm priuatio conceptionis, tempore potiſsimum quo eadem perfici deberet. Sterilitas q̃d ſit. De hac itaque conceptionis priuatione, quæ ipſarum mulierum ratione prouenit, & non quæ virorum, aut vtriuſque verba faciemus, quanquam eadem ad viros transferri poſsit. In qua quòd vterus afficiatur tanquam concipiendi inſtrumentum nemo vereri debet, ex eiuſdem vteri propriæ actionis, ſeu vſus læſione id dignoſcens. Pars affecta. Quod vero ſterilitas ſymptoma ſit in genere noxæ functionum ablatarum patet. Quis affectus præter naturam ſit ſterilitas. Nam omnino abolita eſt propria ipſius vteri tanquam inſtrumenti actio, concipiendi inquam. Atqui cum ſterilis eſt, non concipit tempore quo concipere deberet. Huius autem affectionis cauſæ plures eſſe poſſunt, vt inquit Ariſt. ij. de Gener. animalium cap.v. Cauſæ ſecundum Ariſtot. Nam & à primo ortu naturæ locis ad coitum commodis oblæſis ſteriles, & mulieres, & viri redduntur, vt alteræ non pubeſcant, alteri non barbeſcant: alijs in proceſſu ætatis idem accidit affectus, aut propter corporis nutricationem pleniorem, aut ex morbo, viris humidum, frigidumque emittitur ſemen, mulieribus purgationes vitiantur. experimento autem in aqua probatur fœcunditas ſeminis num per ſumma innatet, aut deſcendat, ſuffitu vero mulierum probatio fit per odores ſubeuntes vterum. multis etiam tum viris, tum mulieribus hoc idem accidit malum oblæſis partibus, & locis accommodatis ad venerem; quæ vitia (vt ipſe refert) partim curabilia, partim incurabilia ſunt, ſed maxime ſteriles tunc perſeuerant cum primo naturæ ortu tales conſtiterint. Verum enimuero in ipſis mulieribus nonnullæ ipſius vteri præter naturam diſpoſitiones poſſunt eſſe cauſæ, & preſertim eiuſdem intemperaturæ, quemadmodum ab Hippocrate, & Galeno Aphoriſ. lxij. lib.v. ſcriptum eſt. Ex Hippoc. & Gal. cauſa ſterilitati. Nanque bene temperati vteri ad conceptiones ſunt idonei, male autem temperati ſi parum à bonitate recedunt, difficulter concipiunt, ſi vero nimium, mulieres ſteriles fiunt, & proinde mulieres eſſe fœcundas ſine ambabus bonis temperaturis, eſt impoſsibile, vt

inquit Galenus in commento, appello ambas bonas temperaturas mediocres, ſcilicet tum ex calidi, & frigidi, tum etiam ex humidi & ſicci commixtione, cum fieri poſſit, vt ſecundum vnam oppoſitionem bene temperatus ſit vterus, ſecundum alteram vero male; propterea Hippocrates dicebat, quæcunque vero ex vtriſque mediocrem habent temperaturam, eæ fœcundæ ſunt. Nam ne mulier concipiat, poteſt altera efficere intemperatura, vt inquit Galenus, modo nimium à bonitate recedat: hæc vbi frigida fuerit immodice, adeo quòd ex ea vterus ſpiſſior efficiatur, ſterilitatem efficit. Nam anguſta quidem erunt ſupramodum ora vaſorum, quæ ad ipſum pertingunt vterum, adeo vt neque ſecundæ poſſint adnaſci ad iam dicta ora vaſorum, neque ſi hoc fiat aliquando poteſt bene nutriri conceptus, cum vel nullo modo fiant hiſce mulieribus purgationes, vel omnino paucæ, & eæ ipſæ vitioſæ, ſolo tenuiore, ac aquoſiore ſanguine perlabente. Hæc item eadem ora facile obſtruuntur, & propter natiuam anguſtiam, & quoniam magna ex parte hæ mulieres humorem aggregant pituitoſum, ſiquidem corpus totum ferè eſt vtero ſimile. Adhæc in talibus vteris contingit etiam maris ſemen refrigerari, niſi

Frigidi vteri ſigna.

natura ſit callidiſſimum. His itaque de cauſis vteri nimia frigiditas conceptionem omnino impedit, ac mulieres ſteriles facit. Coniectamus autem vterorum frigiditatem ex ſuppreſſis menſibus, neque enim præ nimia craſſitudine commode feruntur, ſed & ſtupidus ſenſus circa pectinem, lumbos, ac crura percipitur, aliquæ etiam crurum impotentes ſunt, victus quoque præceſſit frigidior, ac craſſi ſucci. At ſi prorſus perfrigeratæ fuerint, ne venerem quidem appetunt, & vteri oſculum contractum habent, vt ex Aëtio cap. xxvij. lib. xvj. & Paulo cap. lxxiiij. libri iij.

Humidi vteri ſigna.

liquet. Ob nimiam quoque vteri humiditatem mulieres non concipiunt, extinguitur enim in talibus genitura, quemadmodum in terra paluſtri cerealia ſemina, ex Galeni teſtimonio, præcitato Aphoriſmo. Hanc indicant in coitu humor diſtillans, tenuius, & copioſum menſtruum, vt inquit Paulus. In habentibus autem immodicam vteri caliditatem ſterilitas contingit modo, quo vbi valde calidæ terræ ſemina committuntur, veluti in æſtibus ſub cane, eodem Galeno auctore. Coniectatur autem vteri caliditas ex reliqui corporis caliditate, & ex menſium paucitate cum dolore prodeuntium: ita vt pudenda mulieris exulcerent, ſed & quæ prodeunt, nigriora ſunt, & ob nimiam puncturam nullum ordinem ſeruant. Sequitur etiam ad hanc temperaturam inſignis ſalacitas, & totius corporis ſiccitas, vt inquit Aëtius. Propter defectum quoque alimenti ſicciores vteri non concipiunt. Nam in ipſis tale quid accidit, quale vbi aut arenæ, aut

Calidi vteri ſigna.
Lib. 16. c. 28.

argilloſæ terræ, aut petroſæ mandantur ſemina, eodem Galeno teſte. Humor vero incoitu ex eiſdem haudquam diſtillat: exiguum quoque ac craſſum erit menſtruum, aderitque totius corporis exiccatio. Si quando vero prædictæ ſimplices intemperaturæ inuicem miſceantur, ex earundem indicijs manifeſta erit earum commixtio. Atqui cognitionem omnium immodicarum vteri intemperierum Aphoriſmo lix. libri quinti, ſcripſit Hippocrates, cum dixit, ſi mulier non concipit, ſcire autem velis ſi conceptura ſit, pannis circuntectam inferne ſuffies, & ſi odor

Sicci vteri ſigna.

videatur per corpus ire ad nares, & os, ſcito quòd ipſa non ex ſeipſa ſterilis eſt, frigiditas nanque ſpiſſitudinis ratione non permittit vſque ad os, & nares ferri aromatum exhalationem: eodem modo & ſiccitas. Humiditas vero, ſicuti ab ipſo Hippocrate dicta eſt extinguere genituram, ſic & aromatum qualitatem. At vehemens caliditas ea ratione, qua vincit aromatum facultatem, alterat, atque corrumpit, ac propterea non permittit ipſa ſeruantia ſuam naturam ſyncera ad os, & nares ferri. Quòd ſi in hiſce naturis ex ſuffitu aromatum cognitio ſufficienter haberi non poſſit, ex alijs indicijs nobis erit talis natura inueſtiganda, hoc ipſum cognoſcentibus, quòd rara admodum eſt huiuſcemodi calida temperatura in mulieribus, ſiquidem fœmina eſt mare frigidior. Vtiliſſima eſt itaque in ſterilibus mulieribus ex aromatum ſuffitu dignotio, vt inquit Hippocrates, vel quia omnis immodica intemperatura iſti ſubijcitur, vel quia rariſſime vna ipſam ſubterfugit in mulieribus illis, quæ tenues apparent, & nigræ, & hirtæ, ita quòd ex his ſignis percipitur earum immodica intemperatura ſine ſuffitu aromatum, vt Galenus aſſerit citato commento Aphoriſmi lxij. libri quinti. Idcirco idem Hippocrates Aphoriſ. xliiij. eiuſdem lib. quinti dicebat, quæcunque præter naturam tenues exiſtentes vtero gerunt, abortiunt priuſquam craſſeſcant. Quapropter prius eas reficere oportet; quemadmodum etiam quæcunque præter naturam craſſæ non concipiunt vtero, vt idem Hippocrates aſſerit Aphor. xlvj. eiuſdem lib. ijs omentum os vteri comprimit, & priuſquam extenuentur, non concipiunt. Præterea eiſdem menſes pauci feruntur, cum maxima alimenti pars in pinguedinem transeat, vt Aëtius

Lib. 16. c. 26.

refert. Cum vero hi duo habitus præter naturam ſterilitatem efficiunt, ex teipſo eos dignoſcere valebis, de quibus Paulus ſic ſcriptum reliquit. neque enim pingues liberis procreandis ſunt idonei, eo quod genitalibus mutuo ſe contigere commode haud poſſunt, tum quod momentum ſeminis emittant; neque etiam nimis extenuanti liberis operam dare feliciter queunt. ſermo autem Pauli communis eſt tum viris, tum mulieribus. Accidit quoque interim ex vitioſorum humorum redundantia quod mulier non concipiat: qualis autem vitioſus ſit redundans humor, ex his quæ diximus capite de menſium ſuppreſſione inueſtigabis. Item ob cicatricem inductam ſi vaſa fuerint excæcata, id quod dignoſces ex præcedenti vlcere, & ab eodem etiam vlcere ſterilitas interim fit, quod ex ſignis vlceris patebit, quemadmodum ſi ob membranam

oſculum

oſculum vteri obturantem, aut ob nimiam eiuſdem oſculi anguſtiam, vel amplitudinem, ſiue quod ceruix vteri obliqua fuerit, conſequatur ſterilitas, ex obſtetricum relatione percipies. Si etiam mulieri menſes non omnino prodeant, aut pauciores quàm debeant, aut plures profluant quàm profluere deberent, adhuc non concipiunt, ex Hippoc. auctoritate lib. de ſterilibus.

In principio.

Flatus quoque in vtero exiſtentes conceptionem impediunt, quos inſequitur pectinis, & imi ventris tumor, extenſio, & quandoque cum dolore pungitiuo ſæpe ad alterum, ſæpe vero ad vtrunque inguen ſe extendente: quandoque etiam flatus per muliebre pudendum erumpit, ita vt mulieres ipſum percipiant: interim quoque ſtrepitum, ac ſonitum circa vterum eædem ſentiunt. At ſi per aliquod aſſumptum pharmacum mulier non concipiat, ex eiuſdem mulieris loquela, aut adſtantium percipies. Sed & inuiti quoque coitus, inanes ac ſteriles ſunt, amor enim genituram conciliat, & propterea fœminæ amantes crebro pariunt. Aetas etiam vel iunior, vel prouectior conceptionem impedit, & inepta mulieris forma ſterilitatis occaſio eſt, vt liquet ex Aetio eodem cap. xxvj. lib. xvj. Intempeſtiuus etiam congreſſus cauſa ſterilitatis eſt, cum conceptionis tempus ſit, vel incipientibus, vel ceſſantibus menſtruis. Reliquo autem alio toto expurgationis tempore licet aperta fuerint vteri venarum ora, non tamen tunc concipere mulier vllo modo poteſt, cum ſemen nequeat in vulua remanere, ſed ab influentis ſanguinis copia eluatur. Ceſſantibus autem, vel incipientibus menſibus, & ora aperta ſunt, & menſtruum non multum, neque vniuerſum, ſed paucum & paulatim effluit, vnde efficitur, vt ob aſperitatem vuluæ ſemen adhæreat, ſatiſque alimenti ex ſanguinis confluentis paucitate habeat. Ante etiam quàm menſes veniant conceptus fieri propterea non valet, quia & alimento caret ſemen, & adhærentiam nullam inuenit, cum eo tempore occluſis vaſis læuis vulua relinquatur: defluit itaque ſemen, neque vniri cum tunica eius poteſt, ſiquidem aſpera magis idonea ſunt, quàm læuia ad coaleſcendum, ex Galeni ſententia libro de diſſectione vteri.

Cap. 16.

Nam ſi læues fuerint vteri, mulier in ventre non concipit, quoniam licet genituram ſuſcipiant, foras tamen emittunt, vt teſtatur Hippoc. eodem libro de ſterilibus. Ceterum ſi medicamenta ſterilitatem inducentia vaſa vteri excæcent, incurabilem plerunque affectionem faciant, licet quædam potiones cæcitatem curabilem inducant, cui ſi protinus ſubuenias mederi poſſis, ex Aetij teſtimonio.

In principio.
Prognoſtica.
Aët. lib. 16. cap. 31.

Quod vero quæcunque præter naturam craſſæ ſunt, priuſquam extenuentur non concipiunt, ſuperius dictum eſt, ex Hippocratis auctoritate Aphoriſ. xlvj. libri v. Similiter ex Galeni liquet, quòd male temperati vteri ſi parum à bonitate recedunt, difficulter concipiunt, ſi vero nimium, mulieres ſteriles fiunt. Si vlcera in vteris fuerint etiam oborta, & ſi menſes ſano modo prodeant, plerunque incurabilia ſunt; & propterea in ventre tales non concipiunt quan diu vlcera habuerint, ex ſententia eiuſdem Hippocr. citato lib. de ſterilibus.

Loco citato.
Vbi ob frigiditatem mulieres non cõcipiant, curatio.

Verum vbi ob frigiditatem mulier non concipit, vniuerſa victus ratio eligatur ad calidum vergens. Cibi boni ſucci exhibeantur, attenuanteſque, ac omnibus alimentis admiſceantur quæ purgationes irritare poſſunt, veluti ſunt olera odorata, & acria, ſcandix inquam, crythmon, fœniculum, gingidium, apium, ſmyrnium, aſparagus paluſtris, & ſimilia. Speciatim autem, accommodatum victum cap. de menſium ſuppreſſione ex frigidis ſuccis reperies.

Victus ratio.

Conuenit nanque nedum victus ratione, ſed alijs remedijs omnibus eiſdem calorem reuocare. At vbi frigidi etiam, & craſſi ſucci cum frigida vteri intemperie redundarint, poſt eorum coctionem, ac præparationem purgante medicamento vacuandi ſunt, quorum copiam, ac formulam citato capite requiras.

Purgatio.
Lib. 16. c. 27.
Vomitus.

Quod ſi purgatio per inferna non ſuffecerit, vomitus quoque prouocetur origani, aut thymi decocto ante, & poſt cibum omni ſtudio adhibito, vt pituita euacuetur, ex Aetij auctoritate.

Loco citato.
Potui quæ pbenda ſint.
Lib. 16. c. 32.

A purgatione autem, vel vomitu haudquaquam incommodum fuerit caſtoreum, cuminum, aniſum, pulegium, ſeu iuniperi fructum, & alia huiuſmodi bibere, & ſingulis piper admiſcere, ex eiuſdem Aetij, ac Pauli ſententia, quæ omnia abſorberi poterunt vino albo odorato, aut aqua mulſa: item confert mercurialis cum caſtoreo, aut abſynthium tribus, aut quatuor diebus conſueto menſium tempore, ſi in potu exhibeatur: eſt etenim hæc potio ad conceptum efficax, vt idemmet Aetius inquit. In quem etiam vſum conferunt ℥. j. eclegmatis diambræ, aut diamoſchu dulcis, ſeu de xyloaloe exhibeatur cum vino albo, aut aqua florum citrangulorum: nec minus & antidotj mithridati, aut theriacæ ſi tantundem exhibeas.

Suffitus.
Fomenta.

Vteris vero fomenta fiant per ſuffitus, & vapores, arundine ollæ operculo perforato inſerta, aut igni adeo adhibita, vt ſuffitus, aut vapor intra pudendum excipiatur, ſit etiam mulier pannis circumtecta: ſuffitus inquam fiant ex calidis odoratis, vt caſſia, cinnamomo, coſto, amomo, thure, myrrha, ſtyrace, & alijs huiuſmodi, quæ calidam habent temperaturam, & odorata ſunt valde, vapor autem fieri poteſt ex aqua calida, in qua prius fuerint decocta artemiſia, ſaluia, ruta, cuminum, pulegium, cyperus, acorum, iuncus odoratus, & reliqua ſemina odorifera, vt prædictis Paulo, & Aetio viſum eſt: poſſunt quoque & hæc ſingulatim cataplaſmatis modo pubi imponi, & idem decoctum per pudendum vtero iniectum confert: item pubis, coxarumque frictiones nihilominus conducunt: nec minus ſi oleo perfricentur irino, aut amaracino.

Paul. lib. 3. cap. 74.
Aët. lib. 16. cap. 27.
Cataplaſmata
Peſſi.

Peſſi quoque ſubdantur ex myrrha, ruta, galbano, & caſtoreo, chia maſtiche, & cypero parati, & ne mordeant, ac exulcerationem faciant, adipe anſeris, aut gallinæ, & ſaccharo rubeo excipiantur, & ſerico linteo

inuoluti,

inuoluti, ac oleo irino, ſeu liliaceo intincti immittantur, ſit autem eorum quantitas exigua, adipis autem, & ſacchari maior. Nam neque difficile eſt eorum quantitatem artificioſa metiri coniectura pro affectionum magnitudine, aut diuturnitate, & reliquis. Sunt quoque & peſſi alij ad conceptionem idonei, vt ſi coaguli leporis partes duas, aluminis ſciſſi partem vnam melle excipias, ac peſſo formato vtitor, vtero tamen prius per prædicta purgato. Item ſeminis ſatyrij, & mellis, ſingulorum ſexunciam in peſſum afformato, & vtere, ex Aëtij auctoritate: nec minus, & reliquis medicamentis, capite de ſuppreſſis menſibus ob frigiditatem conſcriptis vti poteris.

Lib. 16. c. 32.

Sterilitatis ex caliditate ortæ, curatio.

Vbi vero calida fuerit vteri intemperies, victus ratio conuenit ad frigidum, ac humidum vergens, talis item eligatur aër, ſomno vtantur longiori, & quiete: ac infrigidantibus cibis, quales ſunt, ex oleribus lactucæ, maluæ, blitum, cucumis, cucurbita, pepo, attriplex, & portulaca, alijque cibi conſimiles:

Victus ratio.

Vinum eligatur tenue, album, & aquoſum optime dilutum: Competunt item aquarum dulcium balnea: Ad lumbos vero, pubem, & imum ventrem infrigidantia quoque adhibenda ſunt, velut eſt ſolani, aut vmbilici veneris ſuccus, ſemperuiui, aut lactucæ, roſaceo admixto: aut foliorum atriplicis, portulacæ, ſeu lactucæ excipe pugillos duos, olei roſacei, violacei, & cytoniorum, ſingulorum ℥.j. farinæ hordei pugillum j. cum ſucco ſolani, aut vmbilici veneris, & pauca aqua roſacea fiat cataplaſma, & prædictis locis applicetur: item in pudendum commode ſubditur idem ſolani, aut vmbilici veneris ſuccus roſaceo admixto, qui inuoluto linteo lineo, ad digiti formam excipiantur:

Medicamentorum ratio.

Lib. 16. c. 28.

mercurialis item lumbis, ac pectini impoſita vtero calidiori prodeſt, vt inquit Aëtius, & argenti ſpuma, ac ceruſa cum aqua trita: rectè autem metienda erit horum omnium quantitas, ita vt perpetuo caueas perfrigerationis exceſſum: Conferunt item non minus ſi ea, quæ infrigidandi vim habent, potui exhibeantur, ſiue ſyr. fuerit, ſiue decocta: quorum magna copia habetur, & propterea nos breuitati indulgentes prætermittimus, illud animaduertentes quòd ſi cum calida vteri intemperie calidi, ac vitioſi redundarint ſucci, ijdem etiam prius purgandi ſunt, concoctis ipſis, ac præparatis, ſeu à natura euictis, & deinceps, quæ modo ſcripſimus medicamenta adhibere oportet. Nam quoad menſes morboſi fuerint, ſiue bilioſi, ſiue pituitoſi extiterint, mulier non concipit, vt liquet ex Hippoc. eodem lib. de ſterilibus.

Loco citato.

Si ob humiditatem fiat ſterilitas, curatio.

Lib. 16. c. 29.

At mulieres, quæ ob vteri humiditatem non concipiunt, ſicciore diæta vti conuenit, multumque exerceri, ac fricari per ſuperiores potiſſimum partes: cibis vtantur ſiccis, & mediocribus, ita vt carnes aſſatas potius, & vigentium ætate animalium edant, & vinum potens meracum, ſed parcius bibant, vt Aëtius fatetur: auerſionis autem gratia aliquando poſt cibum, aliquando ieiune vomant: ſicca etiam fomenta crebro, balnea vero raro adhibenda ſunt: & vbi totum corpus purgatum fuerit, reſiccantia, ac adſtringentia medicamenta vtero adhibeantur, quæ ſi ante purgationem propinentur, non parum lædunt, cohibita enim materia (vt inquit Aëtius) ad principales partes decurrit:

Loco citato.

huiuſmodi ſunt lentiſci decoctum, myrti roſarum, & rubi tenerorum virgultorum, rhus coriarij, mali punici florum, & gallarum, & pillularum cupreſſi: ex quibus inſeſſus, irrigationes, fotus, cataplaſmata, inſeſſiones, & peſſi formari poterunt: hoc item epythemate vti poteris, ex eiuſdem Aëtij auctoritate, quod recipit pſyllium tuſum, & palmularum carnem cum aqua mulſa, aut etiam mala cotonea ſimiliter palmulis excepta adhibeto, vt ipſe inquit, ad nimiam quoque vteri humiditatem huiuſmodi potiones conueniunt, myrti baccas, aut malicorium punici dulcis cum vino terito, & exhibeto, aut auellanas nuces vſtas, cum vino tritas propinato, ex eodem auctore:

Loco citato.

Si propter ſiccitatem vteri non cõcipiãt, curatio.

Mulieri vero, quæ ob vteri ſiccitatem non concipit, humidiora alimenta exhibenda ſunt, & reliqua victus ratio humidior inſtituenda, mediocrique vino, & non nimis veteri vtatur, balneiſque, inunctionibus, cataplaſmatis, ac inſeſſionibus humectandi vim habentibus vti conueniet, quanquam vbi totum corpus fuerit humectatum, vterus quoque eadem qualitate participabit.

Si ex flatuoſo ſpiritu ſterilitas fiat, curatio.

Aët. lib. 16. cap. 31.

At ſi ex flatuoſo ſpiritu in vtero exiſtente conceptio impediatur, primum quidem parcior cibus exhibendus eſt, mox danda quæ flatus expellunt, velut eſt ruta, cuminum, anethum, apij ſemen, aniſum, & plæraque alia familiaria ſemina, ac aromata, quæ partim potanda, partim applicanda ſunt ipſi vtero, atque ſubdenda: Poſſunt & ex eiſdem fomenta parari, cataplaſmata, ac cerata, & ad pubem imponi, vt liquet ex eiſdem Aëtio, & Paulo.

Ex anguſtia oris vteri.

Paul. loco cit.

Si vero ob oris vteri anguſtiam propterea quod ipſum conniuens, aut concluſum fuerit, ſterilitas fiat, inſeſſionibus, fomentis, ac perfuſionibus, & peſis odoratis, atque mollientibus aperiendum erit. A molliorib tamen incipiendum, vt ex decocto maluarum, ſeminis lini, althææ, fœnugræci in oleo, aut hydrelæo, quo decocto, nedum pro inſeſſionibus, ſed etiam perfuſionibus, ſeu iniectionibus vti conuenit: deinceps caſſiam, cyperum, aut nardum adijcere poteris, interim etiam ad validiora tranſeundum qua de re artemiſiam, chamæmelum, conizam, calaminthам, pulegium, & amaracum apponere licebit, ex quibus quoque peſſi hunc in modum parari poterunt.

Si os vteri nimium hiat, curatio.

Paul. loco cit.

Recipe radicum, & foliorum maluarum, & althææ contuſarum ana ℥.iij. farinæ ſeminis lini, & fœnugræci ana ℥.j. adipis anſeris ℥.iij. croci parum, & moſchi parum, miſceantur, & in ſerico linteo inuoluta peſſi fiant: qui in oleo irino, aut liliaceo, aut nardino intincti ſubdantur. Procedente vero tempore caricæ, caſſia, reſina terebinthina adijci poterunt: interim quoque artemiſia, amaracus, calamintha, pulegium, & myrrha. At ſi propterea quod vteri os nimium hiat,

hiat, non concipiant, victus, fomenta, ac reliqua omnia medicamenta ſicciora, & adſtringentia conueniunt, talia ſunt gallarum decoctum, cytini, lentiſcus, rubi radix, myrtus, & alia huiuſmodi, quæ humidiori vtero congrua ſunt, ex eiuſdem Pauli, & Aëtij ſententia. Vbi vero diſtortum fuerit, ſeu peruerſum eiuſdem vteri os, mollientibus quoque fomentis dirigere, ac corrigere oportet, etenim fomenta ad hoc maxime faciunt. Conducit quoque & peſſos mollitorios ſubdere, ſpecillo quoque, & digito correctio facienda eſt eiſdem mollitorijs medicamentis prius in tinctis. Inſuper maxime conferunt pulegij, & artemiſiæ decoctum, ac caſtoreum è poſca potum, vt refert Aëtius. Si vero ex deuorato pharmaco quopiam ſterilitas conſecuta fuerit, pharmaci viribus indagatis contraria medicamenta adhibere conuenit. Reliquæ ſterilitatis cauſæ, quæ etiam particulares requirunt curationes, ſuis proprijs capitibus petendæ ſunt, & nos breuitati indulgentes conſulto prætermiſimus, veluti eſt habitus gracilis, vel obeſus, vlcus, cicatrix, membrana os vteri obturans, menſium ſuppreſsio, ſeu eorundem immodicus fluor, & intempeſtiuus, ſeu inuitus congreſſus, ac reliquæ huiuſmodi. Reliquum eſt, vt ea conſcribam medicamenta, quibus pro remouenda ſterilitate vti conſueui, potiſsimum vbi orta ſterilitas non fuerit ex immodico vteri calore, id quod perrariſsime accidit; quorum primum eſt, Recipe teſticuli apri ſyueſtris exſiccati in vmbra, & ſcobis eboris, ſingulorum ℥.j. teſticulorum vulpis ℥.j. ß. matricis, & coaguli leporis ana ℈.ij. ſeminum melonum ℥.iiij. cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſacea, & melliſſophylli fiant morſuli. Vel recipe ſeminis ſeſeleos, ſcobis eboris, & matricis leporis in vmbra exſiccatæ ana ℥.j. diambræ, ſeu eclegmatis de xyloaloë ℥.j.ß. cum ſaccharo in aqua roſacea diſſoluto figurentur morſuli, quibus vtatur mulier cum pauco vino albo, aut aqua melliſſophylli, ſeu florum citrangulorum per plures dies ante viri congreſſum: quo etiam tempore peſſi adhibeantur, ex coagulo, matrice, & ſtercore leporis, caricis pinguibus, adipe anſeris, pauco croco, ac moſcho figuratis, qui etiam in linteo ſerico inuoluti, & oleo irino, ſeu liliaceo intincti ſubdantur. Interim vngula aromatica, ſpica, aut cyperus eiſdem permiſceri poterit: à quibus deſinentibus iam menſibus (quod tempus optimum eſt) medio mutuo amore (nam amor genituram conciliat, vt inquit Aetius) Venus ineunda eſt, quæ etiam à tergo exercita ad concipiendum videtur conducere, vt inquit Paulus, ſed & virum ſtrenuam operam nauare oportet, interimque à venere abſtinuiſſe, & boni cibi ſuccis nutritum eſſe, ex Aëtij decreto. Si vero velis cognoſcere an mulier concipiet, vel non, butyrum, & lac mulieris maſculum alentis bibendum dato, & ſi eructauerit, concipiet: ſin minus, non: vel caput alij integrum depurgatum, ac deraſum ad vterum apponat, & poſtridie videat an per os oleat, & ſi oluerit concipiet, ſin minus, non: item aniſum in aqua tenuiſsime tritum bibat, ac dormiat, & ſiquidem pruritus ipſam circa vmbilicum corripuerit, concipiet: ſin minus, non, vt liquet ex Hippoc. in lib. de ſterilib. At ſi velis dignoſcere num prægnans ſit, mel, & aniſum tenuiſsime terito, deinde in aqua diluito, ac exhibeto, & dormire ſinito, & ſi quidem tormen ipſi fiat circa vmbilicum, prægnans eſt; ſin minus, non eſt, vt liquet ex eodem, citato loco: item cum dormitura eſt, aquam mulſam potandam, & ſi alui tormina patietur, concipit: ſin minus, non concipit, vt liquet Aphor. xlj. lib. v.

Aët. lib. 16. cap. 31.

Si diſtortum, aut peruerſum fuerit idẽ vteri os, curatio.

Ex deuorato pharmaco.

Medicamẽta propria.

Lib. 16. c. 26.

Paul. lib. 3. cap. 74. In fine.

Aët. lib. 16. cap. 32.

Circa principia.

Περὶ δυστοκίας. Id eſt, De difficultate partus. Caput CXIIII.

PARVM admodum ad generis propagationem machinata eſſet natura in fabricandis concipiendi inſtrumentis, potiſsimum mulieribus, nec notatu dignam opem medicus pro eodem ſcopo præſtitiſſet in profligandis ſterilitatis cauſis, niſi eadem natura, quæ in fœtus generatione, ac conſeruatione adeo fuit ſolicita, in eius quoque ortu, ac editione in lucem miranda quædam commentata eſſet, & medicus vbi opus eſt, in hac actione eidem naturę ferret auxilium. Propterea ab eadem natura factum eſt, cum mulieri partus appropinquat eo videlicet tempore, quo ſufficiens fœtui alimentum præſtare non valet, vt inquit Hippoc. lib. de natura pueri, aut vbi per os nutriri poteſt, nam tunc proprie fœtus perfectus eſt, & partus naturalis fit, Gal. teſte xv. de Vſu part. vt idem puer vberius præſens alimentum quærens, calcitrando membranas diſrumpat mouens ſe manibus, ac pedibus: quo fit vt rumpatur membrana quædam interna, qua diſrupta contingit etiam alias debiliorem vim habere: & rumpuntur etiam primum quidem illi contiguæ, & cohærentes, poſtea extrema; quæ cum ruptæ fuerint, tunc fœtus à vinculo exoluitur, & agitatus foras procedit, neque amplius vteri ipſum continere poſſunt abruptis membranis, ſed & ipſi quoque vteri in hoc præſtant auxilium, haud enim ſufficiens eſſet fętus ex ſeipſo duntaxat perfectus in lucem edi (niſi quod vteri inhibẽtes, & ceſſare facientes ab opere retentricem eorum facultatem, quæ id quod vtero geſtabatur vſque quo ad debitam perueniret magnitudinẽ retinuerat, ac amplexata erat, altera, quæ hactenus quieuerat loco eius aſſumpta propultrice videlicet, ac eorum os, quod toto imprægnationis tempore adeo conniuebat, vt ne ſpecilli quidem cuſpidem admiſiſſet, ex Herophili auctoritate, paulatim adaperientes eo vſque vt poſit fœtui facilem præbere exitum ipſum propellentes) non parum pueri ortui auxiliantur. A ſeipſis quoque & ipſæ parturientes in hoc non exiguam opem

Verſus finem Cap. 7.

opem præſtent medijs abdominis muſculis, vt iij. de naturalibus facult. ſcriptum eſt. Non ab re

Cap. 13.

igitur comm. Aphor. lv. lib. v. dicebat idem Gal. quod ad bonum partum duorum corporum vigore eſt opus, & grauidæ mulieris, & infantis. Tot itaque, ac talia admiranda in animalis partu natura machinata eſt, prouidens vt fœtus iam abſolutus, ac conſummatus tuto emittatur.

Inter naturalem partum, & abortũ dr̃ia 3. de Nat. fac. cap. 12.

Partus autem nominatur quando ex naturæ commodo fit, quando vero non naturæ ſponte, ſed violenter incidit, abortus prouocatur, vt liquet eodem iij. de naturalibus facultatibus. Appello autem abortum imperfectam fœtuum emiſsionem vtcunque factam, cum Gal. vj. de Morbis vulgaribus, à diuerſo autem naturalem partum nuncupamus eorundem fœtuum conſummatorum, ac perfectorum naturalem emiſsionem, qui (vt inquit Hippoc. eodem libro de natura pueri) hoc modo fit.

6. de Morbis vulg. commẽtario 1. com. 1

Loco citato.

Quomodo fiat partus naturalis.

Cap. 12.

Vbi enim adeo auctus infans eſt, vt alimentum, & augmentum, quod à matre deſcendit, non amplius ei ſufficiens ſit, copioſius alimentum appetens calcitrat, & membranas diſrumpens initium partus matri affert. Fœtus itaque vehementiſsimis motibus ſuccedunt partus, ex Hippocrati ſententia. Hoc etiam tempore & vteri, qui amplius fœtus grauitatem, ac eorum diſtentionem ferre nequeunt, Gal. teſte eodem iij. de natural. facult. nec minus & ſentientes interim ſe morderi à qualitate humoris in ſeipſos effuſi, quòd eos moleſtat facultate propultrice media abijcere properant, necnon & à ſeipſis parientes in hoc præſtant opus non medijs vteris, ſed muſculis (vt diximus) qui in abdomine exiſtunt, qui ad deiectionem etiam, tum ad reddendam vrinam nobis ſunt auxilio. Fit itaque partus hoc modo.

In fine.

Quo tempore fiat.

Hippocrates.

Verum quo tempore fiat, non admodum liquet. Nam Hippocrates eodem libro de natura pueri aſſerere videtur fœtus perfectionem, ac naturalem partum decimo imprægnationis menſe fieri, ait enim, alimentum, & augmentum, quod à matre deſcendit non amplius ſufficiens eſt puero, vbi decem menſes præterierint, & fœtus auctus fuerit: & poſt pauca iterum ait, atque hæc, vt longiſsime in decem menſibus fiunt.

Ariſtoteles.

Ariſtoteles vero quarto de generatione animalium cap. iiij. & vij. de hiſtoria animalium capite quarto, ſic de pariendi tempore ſcriptum reliquit. Sed cum cetera animalia omnia ſingulari, ac ſimplici modo partum ſuum perficiant, vnum enim pariendi tempus ſtatutum omnibus eſt, homini vni multiplex datum eſt. Nam & ſeptimo menſe, & octauo, & nono parere poteſt, & quod plurimum decimo, nonnulla etiam vndecimum tangunt. Fœtus vero, qui maturius quàm ſeptimo menſe prodeat, nullo pacto vitalis eſt, qui ſeptimo vitalis quidem, hic primus exit, ſed magna ex parte infirmior. Idem conſcripſerat Hippoc. lib. de ſeptimeſtri partu, dum dixit, ſunt autem ex his ſeptimeſtribus qui & ſuperſtites manent ex multis pauci.

In principio.

Galenus.

3. de Nat. fac. cap. 3.

Gal. autem quod nouem menſibus perficiatur in vtero fœtus ij. de natur. facult. his verbis demonſtrauit, aſſerens, quippe nouem menſibus pleriſque mulieribus perficitur in vtero fœtus, & ij. de Cauſis ſympt. illud confirmauit, cum dixit, ſanè eadem virtus, quæ ſic de fœtu eſt ſollicita, vt nouem menſium ſpatio eius ſuſtineat pondus, atque vt abſolutus tuto emittatur, prouideat, & cetera: & paulo ſupra dicebat, quippe qui (de vteris loquens) tum fœtus grauitatem, tum ſui diſtentionem nouem menſibus protulerunt, ij abſoluto in ipſis fœtu ad eius expulſionem ſe comparant, ſic itaque diuerſimode ſentire videntur de pariendi tempore præcitati magni viri.

2. de Cauſis ſymp. c. 3.

Conciliantur hi tres auctores.

Verum ſi quiſpiam eorum ſententiam, & non verba percipere velit, abſque nimio labore conciliari poterunt, ea primo ſumpta hypotheſi, quæ ab eiſdem tanquam manifeſta admittitur, quòd cum adeo perfectus, ac conſummatus fœtus exiſtit, vt per os nutriri valeat, deficiatque ei alimentum, ac augmentum, quod à matre ſuppeditatur, tunc partus naturalis fit, ac naturaliter in lucem editur fœtus, huic aliam & ſecundam hypotheſim addas, quòd hoc alimentum diuerſimode in diuerſis vtero gerentibus ſe habet, ſi maiorem, vel minorum ſufficientiam, aut paucitatem eius conſiderabis, prout ſufficientes, vel paucos menſes demittere conſueuerunt, ſimiliter & inter ſe non parum diſsident fœtus, qui maiores, vel minores cum exiſtant, aut robuſtiores, vel imbecilliores plurimo, aut pauciori alimento indigeant etiam dum perfecti, ac conſummati fuerint.

Loco citato.

Propterea Hippocrates horum haud ignarus eodem libro de natura pueri, talia verba protulit, quin etſi alimentum à matre prius puero defecerit, etiam ſic partus matri prius aduenit, & ante decimum menſem puer prodit, & hoc perpetiuntur magis mulieres primiparæ, deficit enim pueris alimentum, vt ad decimum vſque menſem ſufficere non poſsit, & demum: quæ vero menſes paucos demittunt, eæ etiam pueris poſtremo tempore vbi iam maturi fuerint alimentum rarius exhibentes ipſos calcitrare faciunt, vt & ante decimum prodire feſtinent, modicus enim ſanguis à iuuenculis, ac nouellis matribus procedit longiſsimum itaque terminum naturalis partus conſcripſit Hippocrates eſſe decimum menſem, per hæc verba, atque hæc vt longiſsime in decem menſibus fiunt, non negans illum poſſe citius contingere propter iam traditas cauſas, vt idem met eodem lib. in citatis verbis ſcriptum reliquit: nec Ariſt. Hippoc. ſententiæ aduerſatur: quinimò ipſam confirmauit, dum aſſeruit, & ſeptimo, & octauo, & nono menſe mulieres parere poſſe, & quòd plurimum decimo (vt ipſe inquit) nonnullæ etiam vndecimum tangunt. Plurimum itaque naturalem partum decimo menſe contingere faſſus ex Ariſt. quemadmodum Hippoc. ſcriptum reliquit, non negauit autem, id quod nec Hippoc. negare videtur, poſſe contingere, ac feſtinare ante decimum menſem, & quandoque vndecimum attingere, pro iam dicta tum fœtus, tum alimenti diuerſitate, poſtquam à ſeptimo menſe fœtus

vitalis

vitalis eſt,antea vero nequaquam : quamuis quædam,quæ longius, quàm decem menſium tempus vterum geſtare ſibi viſæ ſunt,deceptæ fuerint,modo quo idem Hippoc. citato loco ſcriptum reliquit. De reliquis vero menſibus libro de carnibus hunc in modum ſcripſit, puer ſeptimeſtri partu natus pro ratione natus eſt,& viuit,& demum: octimeſtris autem natus nullus vnquam vixit, nouem vero menſium, & decem dierum partus fit, & viuit: In eandem quoque ſententiam deuenit Galenus. Nam licet nouem menſibus pariendi tempus præſcripſerit, illud pleriſque mulieribus contingere aſſeruit, forte qui ſic ſæpenumero obſeruauerit haudquaquam negans in decimo poſſe euenire, quinimò admittere illud videtur, ex eiuſdem Hippocratis auctoritate comment. Aphor.xxxvij. libri quinti, ac alijs quoque menſibus pro prædictorum varietate. Conſummato itaque ac perfecto fœtu, deficienteque eidem alimento, ac augmento partus naturalis fit ſiue nono, ſiue decimo menſe id contingat, quod plurimum obſeruatur, vt præcitatis auctoribus viſum eſt, raro autem in alijs temporibus. Ceterum cum adeo miranda pro eius emiſſione requirantur,euenit (idque non raro) vt difficulter edatur in lucem fœtus, & ſic difficilis fiat parientibus partus. Huic difficultati quomodo,& quibus opitulari, valemus conſcribere intendimus, prius tamen eius cauſis indagatis.

Quis affectus ſit partus difficultas.

Eſt autem partus difficultas ſymptoma ſub genere contentorum immodice contentum; ſunt etenim fœtus non vtero gerentium partes,ſed proportione reſpondent ijs, quæ adnaſcuntur, familiarium inquam, quemadmodum, & oua, & fructus, nimirum vt diximus ad generis propagationem à natura creati, ex Galeni teſtimonio xj.de ſimpl.medic.facult.& propterea vbi detineantur tempore quo edi in lucem debent, præter naturam detinentur.

Cap. de ouis.

Cauſæ.

Conſequitur autem hæc eorum præter naturam detentio,aut ad noxam alicuius facultatis naturalis,retentricis inquam,ac expultricis ſiue ipſius pueri,ſiue prægnantis: interim vero citra noxam earundem facultatum ad alias conſequitur cauſas, ſeu præter naturam diſpoſitiones. Vniuerſæ autem aut externæ ſunt,aut internæ.

Externæ.

Externæ ſiquidem quæ partus difficultatem inferunt,ſunt aut immodicum frigus, quod vterum denſauerit, aut immodicus calor, qui vires diſſoluerit, aut quoddam aliud fortuito eueniens, vt liquet ex Paulo, & Aëtio.

Paul.lib 3. cap. 76.

Aët. lib. 16. cap. 22.

Internæ cauſæ trifariam.

Internæ vero cauſæ aut vitio parientis, aut fœtus, aut membranarum eſſe poſſunt, parientis ſiquidem, vt ſi craſſa, obeſaque ſit, vterus exiguus, dolorum imperita,aut timidiuſcula,aut natura imbecillis,vt fœtum nequeat propellere, aut etiam ſi ante tempus pariat, vel inflammationem in locis genitalibus, alia ue particula fuerit experta, aut alio quodammodo laborans: ob ceruicis etiam vteri obliquitatem, & ob carnem eidem ceruici, vel oſculo eius adnatam, abſceſſum, vel duritiem.

Parientis vitio cauſæ

Poteſt & difficultas pariendi contingere, ſi etiam oſſa pubis nimium conſerta fuerint, quoniam in partu dilatari non poſſunt pariendi difficultatem faciunt: ſimiliter ſi puerpera veſicæ calculo laboret, vel excrementorum copia in inteſtino recto, aut veſica fuerit detenta, ſiue prouectæ ætatis fuerit, aut puella nondum virilis, nec vires vigoris adepta: nec minus ob nimiam lumborum cauitatem vterum comprimentem difficulter pariet.

Ex parte fœtus,cauſæ.

Fœtus quoque vitio hoc idem quandoque contingit, vt ſi inuſitate magnitudinis fuerit, vel exiguus, & modicæ grauitatis, ſeu magni capitis, vel monſtruoſus, vel mortuus, aut viuus quidem, ſed adeo imbecillis, vt foras non poſſit procedere: ſimiliter ſi plures fœtus fuerint, nam Herophilus quinque edidiſſe mulierem memoriæ prodidit.

De Herophilo vide.

Paul. lib. 2. cap. 76.

Gel lib. 10. cap. 2.

Confirmauit idem Gellij auctoritas, qui diuo Auguſto imperante ancillam in agro Laurente quinque pueros peperiſſe teſtatur. Figura etiam ipſius fœtus naturæ contraria difficilem efficit partum, vt ſi obliquus, aut in pedes procedat, ex Hippoc. auctoritate eodem lib. de natura pueri: naturalis ſiquidem figura prodeuntis fœtus eſt, vt rectè in caput manibus ad vtrunque femur extentis prodeat: proxima huic vbi in pedes conuerſus: eſt præcipue ſi manibus ſuper vtroque extentis prodeat.

In fine.

Locis citatis.

Reliquæ vero omnes præter naturam ſunt, Aëtio, & Paulo teſtibus, vt ſi caput in dextram, vel ſiniſtram vteri partem declinet, aut altera, aut vtraque manus exeritur, & crura intus inter ſe diducuntur: aut etiam altero pede intus detento, altero prodeant, aut duplicati vteris innitantur, aut etiam obliqui prodeant, licet hi minus improbandi ſint, vt liquet ex eodem Aëtio. Quapropter diligenter natura prouidit quo pacto fœtus qua conueniebat figura ad collum vteri proueniret: caput etenim eius primum collo matricis indidit, tum per id alijs ipſius partibus viam muniuit, vt liquet xv. de Vſu partium procedit autem in caput ſi ſecundum naturam prodierit, vt inquit Hippocr. quoniam grauiſſimæ ſunt ipſi ſupernæ partes, ſi ex vmbilico perpendantur.

Cap.7.

Atqui ſi fœtus obliquus, aut tranſuerſus paret egredi, aut ſi ſecundum longitudinem quidem, ſed non vt nunc ſcilicet caput non inſereret, quod nonnunquam etiam, ſed raro accidit, vel eius ante caput, vel manum exerens, difficilem alijs membris exitum efficeret, vt eodem xv. de Vſu part. à Gal. ſcriptum eſt.

Loco citato.

Cauſæ ex parte mébranaꝝ.

Cap. 5.

Difficilis quoque fit partus ſi ſecunda, aut propter craſſitudinem non abrumpatur, aut propter tenuitatem antequam oportet,diuellatur ſimul cum alijs membranis fœtum ambientibus, ſiquidem humore euacuato, infans præ ſiccitate ægre mouetur,ac per os,& per collum vteri difficulter elabitur: humor enim iſte, qui in pueri membranis continetur nedum eiſdem lubricandis confert, ſed vteri ceruicem ad maximam dilatationem reddit facilem: à prædicto nanque humore collum humectatum mollius redditur,dilataturque facilius,eodem Galeno teſte citato lib.xv.de Vſu partium. At licet tot

ſint

ſint pariendi difficultatis cauſæ, haud tamen ægre à medico percipi poterunt. Externæ ſiquidem ex adſtantium, ſeu puerperæ ſermonibus. Internas vero tum ex ſe ipſis medici inueſtigabunt, tum etiam ex earundem parientium, ſeu obſtetricum loquela. Iure igitur particularem earundem cauſarum dignotionis modum omiſimus. Ceterum ex parientibus, ac puerperis maxime laborant primiparæ propter inexperientiam dolorum: & dolent quidem totum corpus, maxime vero lumbos, ac coxendices, nam coxendices ipſarum diſparantur, verum ex partæ iam partus minus primiparis dolent, quæ vero multoties pepererunt multo minus dolent, vt inquit Hippoc. eodem libro de natura pueri. & vbi obliquus, aut in pedes fœtus procedet, nedum mulier difficulter pariet, ſed multæ, vel ipſæ perierunt, vel puer, aut ſimul matres vna cum fœtibus, vt citato libro ſcriptum eſt. Quòd vero mulieri, quæ difficulter parit ſternutatio ſuperueniens bonum ſit, decretum reliquit idem Hippoc. Aphor. xxxv. lib. v. quoniam vehementiori concuſſu, atque feruore partim quidem naturam excitat, partim vero excernit, quæ partibus corporis firmiter infixa adhærent, vt inquit Galenus in comm. Quod autem ad curandi rationem pertinet, variatur quidem iuxta cauſarum diuerſitatem, ſi ſpeciatim eas curare velis. Quanquam quædam ſint animaduertenda tanquam omnibus cauſis communia, quæ primo conſcribemus, ſimul etiam & memoriam facientes quorundam medicamentorum, quæ indifferenter omnibus puerperis difficulter parientibus ex quauis cauſa adhiberi poterunt. Primum animaduertendum eſt quod puerperæ eo tempore, quo partus inſtat, non ſunt multa alimentorum copia grauandæ, neque varia alimenta, & crebro exhibenda ſunt, veluti Neapoli abuti conſueuerunt nedum mulieres, & vetulæ, verum etiam vulgares quidam medici, vt eiſdem obſequantur, & quidam quoque non vulgares: diſtrahitur enim calor pro conficiendis multis, ac diuerſis alimentis, & quo etiam tempore coctioni, ac recentioni alimentorum vacat, viriliter expellere nequit, qua facultate, ac functione valida eo tempore parientes indigent. Pauca itaque, ac moderata alimentorum copia tribuatur, ſintque concoctu faciles, bonique nutrimenti cibi, vt oua recentia, ac ſorbilia, ſeu tremula, ius pullorum, gallinarum, phaſianorum, aut ſtarnarum, quod ex contuſis carnibus fit, & vulgus conſummatum appellat, vel etiam eorundem animalium contuſa caro, quam idem vulgus tortilium nominat, aut buccellæ panis in vino græco, ſeu altero odorato vino maceratæ ſimul cum eodem vino tribuantur. Ad hæc permittendum haudquaquam eſt, vt obſtetrices difficile parientium vterum diutius dilanient, ſed leniter, & placide vteri partes contrectent, dulci interim oleo, aut alio quopiam eoſdem locos perfundentes, item non illico parturientes in ſella collocandæ ſunt, ſed obſtetrices prius os vteri tangere debent, & cum non paulo apertum inueniunt, ſed adeo dehiſcentis ejus modum auctum, quod ad fœtus tranſitum ſatis pateat, tunc vt ſurgat mulier iubere debent, eandemque in ſubſellio collocare, adhortarique, vt ad expellendum fœtum ſtrenue ſe parent, quemadmodum iij. de Natura. facult. à Gal. ſcriptum eſt: ſpiritum quidem detinentes, verum non velat imperitæ faciunt ipſum in gutture congregare debent, ſed ad inferiores partes propulſare, ex decreto Aëtij cap. xiiij. lib. xvj. quo tempore vbi partus difficilis ſit, corallum, aut lapidem aquilæ, aut ſtyracem, coriandrum viride, ſeu polygoni radicem in dextro crure alligare conuenit, inſuper & accipitris, ſeu falconis ſtercoris ℥. j. cum vino albo, aut aqua capillorum veneris præbe, vel tantundem cinnamomi, ſeu caſſiæ. Aut hunc in modum puluerem conficias, quo vti conſueui, Recipe fimi accipitris ℥. j. cinnamomi, caſſiæ ana grana vij. croci grana iij. miſceantur, & cum pauco vino albo odorato aqua capillorum veneris, aut florum citrangulorum exhibeatur. Interim quoque myrrhæ, aut caſtorei ℥. ß. aut ℈. ij. cum granis iiij. cinnamomi propinabis. Sunt qui trociſcorum è myrrha etiam ℥. j. exhibent, inſuper & phaſeolorum, ſeu cicerum rubeorum, ac fœnugræci decoctum cum oleo amygdalarum dulcium: quòd ſi parum cinnamomi, croci, aut caſſiæ, ſeu alterius prædictorum permiſceas, magis confert. Excitare quoque hoc tempore ſternutamenta conducit, modo non admodum imbecilli capitis parturientes ſint. Suffitus etiam reſinæ, aut cumini, aut pinus corticis confert. Hippoc. auctore libro de Morbis muliebribus. Speciatim autem vbi ex immodico frigore vterum denſante, ac coarctante fiat pariendi difficultas, in aere mediocriter calido locanda erit, & in eo geſtatione eam mouere conuenit, modo febris, aut aliud quidpiam non impedierit. Nonnulli etiam conquaſſationes validas, ſternutamentisque cienda idonea adhibuerunt, Paulo, & Aetio teſtibus: quibus etiam opem ferre oportet laxationi per inſeſſus calidos, & ſuffitiones, ac per infuſiones oleorum tum actu, tum potentia calidorum: itemque per illinitiones, ac cataplaſmata eiuſdem generis. Qua de re infundere oportet largiter oleum dulce, & calidum: item decoctum fœnugræci, aut maluarum, vel ſeminis lini, deinde & pubem etiam cum abdomine, & lumbis eiſdem medicamentis illinire, aut aliquo alio relaxante medicamento, vt hydrelæo, & alijs huiuſmodi: eadem quoque laxamenta adhibenda ſunt à balneis ſi non febris, aut aliud quidpiam prohibuerit, ex eorundem auctorum teſtimonio. Si vero ob calorem immodicum vires exoluentem pariendi difficultas excitetur, condenſantibus, ac maxime adſtringentibus, & firmitatem inducentibus eam roborare oportet: qualia ſunt inſperſiones, ac inſeſſiones ex myrto, pampinis vitis, malis punicis, aut roſis: nec minus odoramenta fiant ex aqua roſacea, myrtyllorum, & nymphææ cum aceto, addendo ſi lubet parum ſantalorum, & corallorum rubeorum.

Conuenit

Marginalia: Prognoſtica. — In fine. — Loco citato. — Curatio. — Primum documentum. — Secundum documentum. — Tertium documentum. — Cap. 3. — Lib. 1. circa medium. — Si ex immodico frigore fiat partus difficultas, curatio. — Si ex immodico calore fiat, curatio.

Conuenit quoque vnguentum ex vino,& oleo roſaceo frigidis,vt inquit Aetius: nec minus cibis,& potionibus refocillanda erit facilis coctionis,multi nutrimenti,ac modicæ quantitatis, per mixtis ſemper quibuſdam adſtringentibus,vt cydonijs, malis punicis, ac reliquis huiuſmodi. Inſuper buccellæ panis vino imbutæ ad arcendum animi deliquium eiſdem offerantur, in aereque parum frigidiori degant: timidis autem,ac puellis mentis robur admouendum, quemadmodum eis, quæ inexpertes dolorum ſunt, vt validiſsime ſpiritum comprimant, & ad inguina depellant, admonendum eſt. At ſi imbecillæ ſint mulieres parturientes ex morbo, temperamento,vel ætate prouectæ, eiſdem cibis boni nutrimenti, ac potibus reficiendæ ſunt. Quòd ſi ob lumborum cauitatem,aut propter nimiam pinguedinem pariendi difficultas contigerit: puerpera in ſella prona flexis genibus collocetur, ſeu in lectulo, vt vterus delabens ceruicem rectam extendat,atque idem è directo oſtioli habeatur, quod quidem ceratis, oleis, ac pinguedine delinire digito oportet, & ſenſim aperire: idem quoque vteri oſculum, vbi clauſum permanſerit, pinguibus medicamentis emolliatur, ac relaxetur. Si veſicæ calculus affuerit, eum primo propellere oportet,& ſi eadem lotio plena fuerit,idem educendum. Similiter ſi inteſtinum rectum excrementis plenum fuerit, per clyſterem mollem, & leniendi vim habentem eluemus. At ſi ob inflammationem, abſceſſum, vlcus, tumorem laxum, aut durum, ſeu ob carnem collo vteri adnatam, aut aliquam aliam tunicam, vel ob quempiam alium morbum parturiendi difficultas,eueniat,ſingulis pro affectionum ratione ſuccurrendum eſt. Et ſi eiuſdem vteri paruitas in cauſa fuerit, loca pinguedine aliqua inungantur, ac foueantur, & os vteri digitis dilatetur.

Si ob alias cauſas ex parte parturiētis fiat partus difficultas, curatio.

Quæ vero non vtero gerentis vitio,ſed ipſius fœtus difficultatis pariendi cauſa ſunt, hoc modo corrigendæ erunt. Nam ſi propter fœtus imbecillitatem, aut paruitatem id contingat, hortandæ ſunt mulieres, vt ſtrenue medijs abdominis muſculis eundem fœtum conentur expellere. At ſi propter ipſius fœtus figuram præter naturam, partus difficultas adſit, ad naturalem ſitum reducendus eſt,quantum eius fieri poteſt,partim pellendo,partim adducendo, partim flectendo, & partim in rectum agendo, vt inquit Paulus. Et ſi manum, vel pedem præmiſerit, ne attrahatur per membrum, nam magis impingitur, aut luxatur, aut etiam abrumpitur, verum digitis humero fœtus, vel coxæ affixis rurſus in conuenientem locum introducatur, id quod iam præmiſſum eſt. Si vero vna cum fœtus figura mala, os vteri compreſſum, ſeu coarctatum fuerit,prius ab oſculo vteri in ſublime eleuetur fœtus, & poſtea rurſus ad oſculum recta dirigatur, fiantque omnia placide, leuiter, ac citra compreſsionem, oleo aſsidue locis affuſo: hoc etenim ex ſalute tum fœtus, tum parientis fuerit, & vterus ita quoque illæſus manet. Vbi vero infans prægrandis fuerit,aut totus,aut ob capitis,ſeu thoracis, aut ventris magnitudinem: ea adhibenda ſunt,tum intus,tum extra quæ laxare, ac dilatare os vteri poſſunt. Verum vbi nec ſic procedat,aut etiam infans mortuus fuerit,modo ſpes ſit ſaluti vtero gerentis, omnino neceſſarium eſt fœtum ſecare ex communi ſententia tum Aetij, tum Pauli, modum autem ſectionis reperies apud Paulum libro vj.cap.lxxiiij. & ab Aetio conſcriptum cap.xxiij. libri xvj. At ſi gemini fœtus fuerint, aut terni, aut collum vteri obſederint, aut etiam plures, reliqui ad fundum vteri repellantur,& is qui magis paratus videbitur, prius educatur: ſenſim autem, & citra contuſionem omnia fiant,oleo locis perunctis, vt idem Paulus refert. Si vero ex parte membranarum contingat pariendi difficultas,vbi ſecunda ſolidior,ac craſsior fuerit, quàm vt rumpi poſſit, diſcindatur, vt inquit Aetius. Verum ſi propter tunicarum tenuitatem, in quibus humor continetur, difficilis fiat partus, propterea quod humor in membranis contentus ante debitum tempus effluxerit,ita vt vteri ſint reſiccati,eis albumina ouorum cum maluæ, aut fœnugræci decocto excolato, aut cum ptiſanæ cremore tepido infundantur, decreto eiuſdem Aetij.

Si ex parte fœtus fiat, curatio.

Ex parte membranarum ſi fiat difficilis partus curatio.

περὶ χωρίου ἐκλείψεως. *Id eſt, De ſecunda derelicta. Caput C X V.*

DVM fœtus vtero adhuc geritur,ipſum natura conformans, machinata quoque eſt loca, per quæ alimentum, ac ſpiritum poſſet à matre ſuſcipere, & reliqua quoque eiuſdem fœtus excrementis idonea comparauit: etenim toti ipſi membrana tenuis vndique eſt circumiecta, quam ἄμνιον .i. amiculum appellant, fœtus velut ſudorem excipiens: huic extrinſecus tenuior alia incumbit,quam ἀλλαντοειδῆ, id eſt, inteſtinalem nuncupant, in ipſius veſica perforata, quæ & hæc in ſe ipſa colligit vſque ad partum ipſum velut fœtus lotium. His autem extrinſecus in orbem altera membrana circūmiecta eſt totum vterum intrinſecus ſubiungens, qua media fœtus vtero connectitur. Nam in ſingulis orificijs vaſorum, quæ intrinſecus in vterum pertinent, per quæ etiam ſanguis menſtruus in ipſum ferebatur (quo tempore vtero geritur) aliud vas gignitur,arteria quidem in arteriæ, vena vero in venæ orificio, vt ſint ea, quæ generantur numero æqualia ijs orificijs, quæ intro in vterum deſinunt; colligat autem ea membrana hæc, tenuis quidem, ſed fortis, ita vt ſimul & munimentum, & ligamentum eorum ſit tum inter ſeſe, tum cum vtero, & quoniam exiguum eſt vaſorum quodque cum primum ab vtero ex oritur, cuiuſmodi ſunt arboris radices extremæ in

Prognoſtica. gocio partim ex teipſo, partim etiam ex ægræ, aut aſtantium loquela percipere poteris. Deterior autem inflammatio ea eſt, quæ plures vteri partes occupat, quàm quæ pauciores, ſimiliter quæ os, aut ceruicem fatigat, minus periculoſa exiſtit, quàm ea, quæ fundum, ſeu cauitatem, quoniam promptius curationem admittit. Si vero vtero gerenti eryſipelas vtero fiat, letale eſt, inquit Hippoc. Aphor. xliij. libri v. quanquam de vera inflammatione proprie dicta dubitet Gal. num fœtus poſsit aliquando viuere, id quod negari haudquaquam debet eadem exigua exiſtente, ex qua nedum maligna, verumetiam nec acuta febris gignitur neceſſario, etiamſi in iocinore,

Commen. 20 ventriculo, aut ſepto tranſuerſo orta ſit, vt liquet ex Gal. ſecundo prorrheticorum. Ex eryſipelate autem ſemper acuta febris generatur, & ſæpenumero maligna.

Curatio. Victus ratio. 6. de Morbis vulg. commẽtario 4. commento 17.

In principio itaque curationem agreſsi ægram in domicilio obſcuro, & moderate tepido collocabimus: ſomnus moderatus præcipiatur, nam & vigiliæ etiam conferunt in principio magis quàm ſomnus, prohibent enim phlegmonem augeri cum in viſceribus generatur, vt patet ſexto de Morbis vulgaribus, & commento Aphor. j. lib. ij. quietem quoque imperabimus, omnem crurum motum interdicentes: alui excrementa ſi non natura, molli infuſo clyſtere euacuabimus: immodicos animi affectus vitent. A cibo per triduum abſtineant, vt inquit Paulus: deinde aut pane loto, aut ptiſana, ſeu eius cremore ægra alatur, aut etiam alternis diebus ouis ſorbilibus vtatur. In potum vero aquam hordei, aut ſeminum coriandrorum præparatorum decoctum, ſeu ipſammet aquam modice calidam dabimus. A vino autem abſtinendum eſt, deinde artus, ſeu extremas corporis partes, manuum preſertim, auerſionis gratia perfricabimus. At ſi vehementior inflammatio fuerit, & neque vires, aut ætas, aut habitus, ſeu anni tempus obſtiterint, neque inflammatio poſt abortum, aut nimiam ſanguinis euacuationem ſuperuenerit, confeſtim circa initia cubiti vena ſecetur, ex Aëtij, & Pauli decreto, & ſanguis pro virium ratione detrahatur.

Venæ ſectio.

Licebit autem, vt inquit Aetius, in ſecunda die venam incidere, in tertia vero detractionem repetere. Atqui mox obijciet quiſpiam aſſerens Galenum aliter ſentire de ſectione venæ pro curatione inflammationis vteri, nam libro de Curandi ratione per venæ ſectionem, poſtquam nonnullas partes enarrauerat, quæ ex ſectione venæ cubiti iuuabantur, hæc protulit verba, ſic quæ his inferiores ſunt illis quæ per poplites, & malleolos decurrunt, ſunt autem dictis inferiores coxendix, vterus, veſica, & paulò poſt. porrò vteri inflammationes magis, quàm renes à venis in crure ſectis iuuantur. Idem confirmauit xiij. Meth. med. cum dixit. Renibus vero, & veſica, pudendo, & vtero ſic habentibus eas, quæ in cruribus ſunt ſitæ, ac potiſsimum quæ circa poplitem ſunt, ſin minus eas, quæ iuxta malleolum, ac perpetuo quidem in omnibus eam, quæ è directo eſt.

Dubium de venæ ſectione Cap. 18.

Cap. 11.

Reſolutio.

Verum ſi quis prædicta loca optime perlegerit, luce clarius percipiet Galenum præcitatis locis venæ ſectionem præcipere pro euacuatione, indicatione ſumpta à parte affecta, aut pro euacuatione cum deriuatione eius, quod in parte inflammata continetur, & non pro auerſione eius, quod influit, quod quidem in inflammatione, quæ adhuc in generatione exiſtit, prius exequendum eſt per contrarias, atque longinquiſsimas partes, vt eodem xiij. Meth. med. ab eo decretum eſt. Quapropter ſi reuulſionis duntaxat gratia venam ſecemus, nemini in dubium venit ſecandam eſſe cubiti venam, eamq. internam, & è directo, vt Aetius, & Paulus præcipiunt. At ſi euacuationem ſimul cum deriuatione requirimus, crurum venæ ſecandæ erunt. Id quod decretum reliquit idem Gal. ſecundo de Arte curatiua ad Glauconem, his verbis, Veluti in locis muliebribus in contrarium trahes, ſi eas, quæ in cubito ſunt ſecaueris venas, aut mammillis cucurbitas appoſueris, vel manus concalefeceris, & fricueris, atque alligaueris: deriuabis autem, ſi eas, quæ poplitibus, aut talis venas diuiſeris, & cucurbitas coxis applicaueris, & crura calefeceris, atque perfricueris, & alligaueris: & ſiquidem in parte dextra locorum paſsio fuerit, à dextra manu, aut crure ſanguinem detrahes, ſi vero in ſiniſtra à membris, quæ illi è directo ſunt.

Cap. 11.

Cap. 2.

Circa initia itaque cum vteri inflammatio adhuc ſit, magna eadem exiſtente, viribuſque non admodum valentibus, ita vt exquiſitam venæ ſectionem ferre non poſsint, reuulſionis duntaxat gratia, interna cubiti vena ſecanda erit, & demum ſi opus fuerit, quæ in talo exiſtit incidatur pro deriuatione ſimul cum euacuatione. Exigua vero exiſtente inflammatione, valentibus viribus, potiſsimum vbi corpus totum plenum non fuerit, & inflammatio iam facta ſit, tali vena incidatur, & ſi opus eſt, eadem iteretur, rectitudinem perpetuo ſeruantes. Quòd ſi Galenus fateatur magis vteri inflammationes à venis in crure ſectis iuuari, illud haudquaquam negandum, cum per eam venæ ſectionem nedum deriuatio, ſed euacuatio ſanguinis in parte inflammata exiſtentis perficiatur: ſecta vero in cubito vena, reuulſio duntaxat eius quod influit ad inflammatam partem fit, efficiturque confluentis ſanguinis inhibitio, quod in phlegmones generatione primo exequendum eſſe cenſet Galenus eodem xiij. Methodi medendi, quamuis eius curationi minus conferat, cum nihil ex parte inflammata detrahatur, & menſtruas purgationes comprimat.

Cap. 6.

Aliorum medicamentorũ ratio.

Purgatio.

A venæ ſectione ſi eadem inflammatio eryſipelate preſertim participet, vbi quodammodo mitior fuerit reddita (non autem circa initia) leni quadam purgatione vti conuenit, etiam pro deriuatione perficienda, vt caſſia fiſtula, melle aereo, ſaccharo violaceo, & reliquis huiuſmodi, quibus etiam parum diacath. adijcere poteris, dein imò ventri, ac pubi, & lumbis fotus, irrigationes, ſeu epithemata ex vino & oleo, aut vino & oleo roſaceo, ſeu aceto & roſaceo cum linteis lineis adhibeantur tepida.

Topica.

Similiter

Similiter palmulæ,aut mala citonia,in vino,aut in poſca cocta,oleo citoniorum , aut roſaceo admixto imponantur,& vbi hæc non ſuffecerint, cataplaſmata applicentur ex farina hordei,ſeminum lini,& fœnugræei,vitellis ouorum aſſatis cum roſaceo,& decocto capitum papaueris, & meliloti , ac exiguo vino , ſeu aceto compoſitis , aut etiam ex palmulis vino diluto decoctis , cum farina hordei,& oleo roſaceo,ſeu cydoniorum cataplaſma fiat . At ſi eryſipelatis naturam participauerit,quod ex igneo calore percipies,intubum,& vmbilicum veneris,ſedum,polygonum, portulacam,plantaginem,ac vitis pampinos cataplaſmati apponito . Quòd ſi cataplaſmatum onus loci non tolerent,aqua roſacea admixta ex modicis interuallis affundatur . Hoc etiam tempore in pudendum ſubdatur aliquis prædictarum herbarum ſuccus . Peſſi item figurentur ex prædictarum herbarum folijs contuſis,aut ſuccis,roſaceo,melino,aut lentiſcino, ouorum vitellis crudis, ſiue aſſatis , anſeris pinguedine , & exiguo croco . Admodum tamen vtiles ad ſedandos inflammationis dolores vteri peſſi tales ſunt,fœnugræcum madefacito,& prima , ac ſecunda aqua diffuſa,cum tertia pura,ac dulci coquito,& excolato, ad decoctum autem adipem anſerinum,vel gallinaceum recentem addito,& ad prunas liquari ſinito,& vbi frigefacta fuerint, concretum adipem tollito,ac ſeruato,& vſus tempore peſſo excipito,ac ſubdito, vt inquit Aëtius . At vbi dolor multus excruciat,lachrymæ papaueris exiguum cum lacte muliebri,& ſucco fœnugræci apponendum exhibeto , & per totum etiam morbi decurſum , ex Pauli ſententia . Etiam inſeſſus vtiles ſunt ex decocto fœnugræci,ſeminum lini,maluarum artemiſiæ , & olei præcipue, poſt principium . In ijs autem,quæ calorem non ſuſtinent, & maxime circa initia ex aqua modice calida roſaceo perfuſo inſeſſus fiant . Poſtquam autem inflammatio declinare incœperit , ad ea deueniendum eſt,quæ laxare,ac diſcutere poſſunt,proinde in fœnugræci,althææ,ſeminum lini , interdum etiam pulegij , marrubij , ſaluiæ , & artemiſiæ decocto ægra inſideat , & ad imum ventrem,ac pubem,vt inquit Aëtius, farinam hordeaceam cum fœnugræco , & lini ſemine in aqua mulſa coctam imponat,aut caricarum decoctum adhibeat,ac peſſi etiam ſubdantur,ſi calorem ferre poſſint ex œſipo , butyro , medulla ceruina , adipe anſerino , oleo anethino , chamæmelino , ſeu irino , & cera compoſiti . Ceterum , butyrum , medullam , & adipem omnia recentia ad peſſos deligas , etenim antiqua dum liquantur , nidocoſa fiunt , ac calidiora euadunt , & inflammationes exacuunt , vt liquet ex eodem Aëtio . Illud item animaduertendum ex præcepto eiuſdem,quòd nec in diſtentionibus,neque in inflammationibus vteri menſes prouocandi ſunt,etenim loci magis diſtenduntur,& cum ob inflammationem concluſi ſint,ſanguinis tranſitum impediunt . Vbi vero curatio proceſſerit,tenuis victus , & ciborum parcimonia tollatur, & manifeſta iam facta declinatione, balneum , ac vinum concedi poſſunt , & cibi reficientes exhiberi , quemadmodum ab eodem Aëtio ſcriptum eſt : Si vero inflammatio diſcuti non poteſt , ſed ad ſuppurationem vergat , ſuppurationi auxilium ferendum eſt . Itaque imò ventri, ac lumbis cataplaſmata imponantur ex lini ſemine , fœnugræco , farina hordei , caricis decoctis , althææ radice , ac terebinthina : quo etiam tempore pudendi ſinus per ſpongiam aſsidue foueatur,& vapores per arundinem operculo ollæ perforato inſertam intra pudendum recipiantur . Demum inſeſsiones frequentes fiant decoctis in aqua his , quæ vim attractoriam habent, velut eſt pulegium,marrubium,laurus , ſaluia , artemiſia , dictamum , centaurium . Item peſſuli indantur ex terebinthina , myrrha , œſypo , anſeris pinguedine , & butyro compoſiti , aliquando etiam columbinum ſtercus cum oleo, & melle pro cataplaſmate adhibebimus . Diſrupto autem abſceſſu, quibus medicamentis vtendum ſit , ſequenti cap. docebimus . At ſi non in abſceſſum,ac ſuppurationem inflammatio tranſeat,ſed ad duritiem vergat , emollientibus purgandum eſt medicamentis,tum intus,tum extra adhibitis,quorum ſyluam reperies cap. de ſcirrho , cum lienis , tum iocinoris .

Si inflammatio ad ſuppurationem vergat , curatio.

περὶ ἑλκώσεως ὑστέρας. *Id eſt, De exulceratione vteri.* *Caput CXVII.*

NON raro etiam contingit vterum exulcerari dignoſces autem ipſum eſſe exulceratum,quoniam ægræ in affecta parte dolorem punctorium percipiunt, & ex interuallis fœtidi , ac ſanioſi humores ab vlcere ſordido prodeunt , & conſequuntur etiam alia vtero affecto peculiaria ſymptomata,velut eſt capitis,ac preſertim ſyncipitis dolor, vt præcedenti cap.adnotauimus . Item dolor ligamentorum, & radicis oculorum,qui ad manus vſque, ac digitos ſe extendit, & reliqua ſupra de inflammatione relata, ex Aëtij teſtimonio cap.lxxxviij. lib.xvj. Quòd ſi prompta in conſpectum exulceratio venerit, ſpecillo oriculario deprehenditur,in profundo vero reconditum humores qui excetnuntur, indicant,nanque diuerſus pro vlceris diuerſitate excernitur humor,quoniam eo inflammato paucus,cruentus,ac fæculentus cum magno dolore euacuabitur . Atſi ſordidum extiterit,copioſior humor,& ſanies cum minori cruciatu profluit . Depaſcens vero ſi fuerit,fœtidus,niger cum doloribus vehementibus,ac alijs inflammationis aderit . Præterea quæ laxant medicamenta hoc irritant,contraria leniunt . Cum autem purum fuerit vlcus,humor paucus,æqualis , craſſus , candidus ,

Exulcerati vteri,ſigna.

Cauſæ. didus, minime fœtidus excernetur, vt teſtatur Paul. cap. lxvj. lib. iij. Ceterum non vnam duntaxat habet ſuę originis cauſam. Nam quandoque vteri exulceratio ab acribus medicamentis, interim ob partus difficultatem fętu excuſſo, aut corrupto ortum habet; non raro autem ex diſrupto abſceſſu, aut fluxione erodentium ſuccorum generationem habet, velut idem Paulus, & Aëtius teſtantur. ſingulas autem iam dictas cauſas ex loquela, vel earundem ægrotantium, vel aſſiſtentiũ percipies, partim eam ex teipſo, ea quæ præceſſerunt, & quæ comitantur conſiderans, Nullum vero vteri vlcus contemnendum eſt, ſed quamprimum fieri poteſt curandum. Nam cum totius corporis recrementa excipiat, atque neruoſæ ſubſtantię ſit vterus, haud facile curationem admittunt eius vlcera, preſertim cum diuturna fiunt: quanquam ex eis, quæ in conſpectum veniunt promptius, quàm quæ in profundo ſunt recondita, & quæ pura, aut etiam ſordida exiſtunt facilius, quàm depaſcentia medicamentis cedant. Si itaque ex redundantibus vitioſis, ac erodentibus ſuccis exulceratio vteri fuerit orta, purgantibus medicamentis prius vtendum erit, preſertim cum alterati, concocti, ac præparati fuerint qui redundant humores. Et deinceps ad vlceris curationem confugiendum. Ea autem victus ratio inſtituatur, ac eadem exhibeantur medicamenta, quæ in reliquis exulcerationibus renum potiſſimum, & veſicę à nobis fuere conſcripta. Quantum vero ad topica medicamenta ſpectat, ſi purum fuerit vlcus, leuiter adſtringentibus, atque exſiccantibus medicamentis vtendum erit: quod vbi conſpicuum fuerit, eiſdem illinatur vlcus. Si vero profundum exiſtat, infundere ea oportet per inſtrumentum ad hoc appoſitum. Quare roſaceum, aut tetrapharmacum cum butyro recenti, ac roſaceo infundatur: Eluantur item loci roſarum, aut lentium decocto, aut ptiſanę, ſeu plantaginis ſucco: pręſtabit etiam portulacę, aut polygoni decoctum cum roſaceo. Si vero cum inflammatione vlcus compoſitum ſit, ijs primo vtendum eſt, quę ad illam præcedenti cap. conſcripſimus, & deinceps ea adhibeantur, quę modo annotauimus. Verum vbi ſordidum fuerit vteri vlcus, detergentibus medicamentis vtendum erit, veluti eſt ptiſanę cremor cum melle, vel mulſa, in qua fœnugræcum ſit decoctum, aut malua, aut furfures, aut lenticula, cui contex ſit detractus, ex Pauli teſtimonio, & ſi validioribus detergentibus indigebis, etiam marrubium, aut eruum, vel melli adiuncta erui farina, vel iris, aut alumen rotundum, vel aliquid ſimile inijciatur, quę etiam extrinſecus ex mulſa macerata illinuntur, vt liquet ex eodem Paulo. Vtendum eſt etiam ad ſordida vteri vlcera eo medicamento, quod ex melle, terebinthina, roſaceo, & butyro conſtat, quibus aliqui etiam parum croci addunt. Ad eadem quoque repurganda efficax eſt & iris illyrica cum melle impoſita, & ariſtolochię decoctum per ſe, vel cum melle infuſum, vt inquit Aëtius. Vlcere vero depaſcente robuſtiora, adſtringentiaq. medicamenta adhibenda ſunt, veluti eſt baccarum myrti, palmularum, lentium, & malicorij decoctũ ſi infundatur. Fomenta quoque & inſeſſiones ex aqua mulſa fiant, in qua abſynthium, marrubium, eruum, centaurium, aut lentes ſint decoctę. Loci item ptiſanę ſucco eluantur addito melle, & roſaceo, vt ex eodem Aëtio liquet. Paulus vero pręter hęc decoctum roſarum, cupreſſi, ſummitatis oleæ, malorum cotoneorum, rubi, lentiſci fruticis, rhus coriarij ex vino adſtringente cõmendat, & poſthæc aluminis quoque, acaciæ, licij, & hypociſtidis, ex quibus etiam decoctis inſeſſus parari poterunt, eodem auctore. Verum vbi nedum depaſcentia, ſed efferata quodammodo vlcera fuerint, equino, aut aſinino lacte recens mulcto eluantur, & in vtriuſque penuria quodcunque haberi poteſt recens coctum accipiatur: duabus autem lactis heminis, mellis hemina dimidia addenda eſt, & iiij. iridis ℥. inſpergendę, & tale infuſum calidum ſępe ſingulis diebus infundendum erit. Idem facit aqua mulſa, in qua abſynthium, aut calamus aromaticus, aut leucanthemũ, vel chamæmelum, ſeu buphthalmum decoctum ſit: & vbi quod infuſum eſt, fuerit excretum, loci protinus maluę decocto eluantur, deinde peſſus ſubdatur ex farinę erui, & iridis, ſing. ℥. ij. cum melle ſubactis, aut etiam farinam lentium cum melle ſubdes, ſeu oleæ folia cum vino trita, & melle admixto: nec minus & vuarum paſſarum carnes tritas cum melle ſubdito, ex ſententia eiuſdẽ Aëtij. Vbi vero depaſcentia, ac efferitas fuerint cohibitæ, ea adhibeantur, quæ paulò ante ad vlcera repurgata relata ſunt. Cibus quoque dandus boni ſucci, modicus: balneorum, ciborumque varietate ęgrotans ſolicitari, vinoque refici debet, quo caro ſtatim procreetur, ex Pauli ſententia: deinceps his, quę ad cicatricem perducunt, primo mitioribus, deinde efficacioribus vtendum eſt, etiam deforis adhibitis, abdomini, videlicet, ac coxis. Nam quemadmodum cataplaſmatum, ita etiam emplaſtrorum facultas per latentes meatus traducitur, vt idem inquit Paulus. Inter quæ magnopere ab Aëtio commendatur ceratum hoc, quod recipit ceræ albæ quadrantem, roſacei optimi dodrantem, ad prunas liquefacito, & quadrantenus refrigerato, deinde in mortarium conijcito, ac lacte mulieris, aut aſinino, aut caprino recens mulcto affuſo cum piſtillo ſubigito, donec totum inalbeſcat, deinde diffuſo priore lacte, nouum infundito, ac rurſus ſubigito, & croci circiter ℥. j. admiſceto. Quòd ſi magis mitigatorium facere volueris, roſacei ſeptuncem, adipis anſerini, & medullæ eiuſdem ſingulorum ℥. j. accipito. Potes etiam & pro roſaceo melinum admiſcere. Hoc etiam vnguento ad hunc etiam vſum vtare. Recipe tutiæ ablutæ partes ij. lithargyrij, ceruſæ, & ſarcocollæ, ſingulorum partem j. cum oleo roſaceo, & cera fiat vnguentum, cui etiam adipis anſeris, & croci parum admiſcere poteris. Interim etiam & plumbum vſtum, & pro roſaceo melinum, aut myrteum admiſceto.

Prognoſtica. [margin note beside "ſceſſu, aut fluxione…"]

Curatio. [margin note beside "ro vteri vlcus contemnendum…"]

Purgatio. [margin note beside "lius, quàm depaſcentia…"]

Topica. [margin note beside "quæ in reliquis exulcerationibus…"]

Vbi ſordidũ fuerit vlcus, curatio. [margin note beside "tauimus. Verum vbi ſordidum…"]

Depaſcentis vlceris curatio. [margin note beside "vel cum melle infuſum…"]

περὶ ἰσχιάδος. *De iſchiade, ſeu coxendicum dolore.* Caput CXVIII.

CONSEQVENS eſt poſtquam de internarum partium affectibus ſermonem abſoluimus, de quibuſdam qui extremas, ſeu externas partes occupant, verba faciamus, quanquam in eis pars, quæ afficitur (cum ſenſui ſubijciatur) haud ægre percipi poſſit, preſertim ſi articulos obſederint. Nam de his pertractare intendimus, quoniam extremæ partes corporis articulis inter ſe conferuntur, vt inquit Celſus cap. xxij. lib. iiij. per articulum intelligentes nos, quod à Græcis ἄρθρον dicitur: eſt autem articulus Galeno auctore libro de oſſibus, naturalis oſſium compoſitio (veluti & naturalis eorundem vnio σύμφυσις appellatur) tam ſi dearticulationem, quàm ſi coarticulationem articulus ſignificet. Hæ nanque pro motus quantitate diſſident, cum dearticulatio ſit oſſium ſtructura, quorum motus euidens eſt, coarticulatio vero oſſium compoſitio eſt, quæ neque validum, neque manifeſtum, ſed obſcurum, difficilemque habet motum. Omnem igitur naturalem oſſium ſtructuram, compoſitionem, ſiue cohærentiam articulum nuncupamus. De quorum affectibus ſermonem facturi ab eo exordiemur, qui ἰσχίον nuncupatum articulum cruciare ſolet, à Græcis ἰσχιάς, velut & qui eo affectu laborant ἰσχιαδικοὶ nuncupantur, barbaram ſectantes medicinam, ſciaticam, & ſciaticos vocant, Latine vero etiam iſchias, & qui eo affliguntur iſchiadici nuncupari poſſunt, poterit etiam & coxendicum dolor, ſeu morbus dici. Nam Plinius articulum hunc coxendicem nominauit, in quo oſſis femoris caput cum coxendice oſſe appellato, alligatur, atque dearticulatur. Inditum ſiquidem nomen huic affectioni eſt à parte oblæſa, ex Galeni teſtimonio, ij. Meth. meden. quemadmodum etiamſi pedum articulis vitium adſit, ποδάγρα, & ſi cunctis, aut plurimis corporis articulis ἀρθρῖτις nuncupatur: ſunt etenim tum iſchias, tum podagra ex arthritidis genere, vt x. de compoſit. medic. ſecundum locos, à Galeno ſcriptum eſt, affectis locis duntaxat differentes. Habent autem communem hi tres affectus humoris redundantiam, quæ affectam occupat coarticulationem, qua expleta in omnem partem circunſitam neruoſæ particulæ tenduntur, & ex his dolor oritur, neque enim neruos, per quos motus diſpenſatur voluntarius primario affectu fluxio infeſtat, quoniam artuum prius internodia obſidere ea neceſſe eſt. Afficiuntur tamen ijdem nerui lege conſortij, quod cum articulis ineunt, ſeu per conſenſum, vt liquet ex Paulo cap. lxxviij. lib. iij. quare ſi ad inferiores partes facta fluxio pedum articulos repleat, podagra vitium nuncupabitur, ſi ceteros corporis artus, arthritis, ſeu articularis affectio nuncupabitur, vt diximus. Id vero bifariam contingit. Nam vel multi corporis articuli afficiuntur, vel ſinguli, quando proprie arthritis, ſeu articularis affectio nominatur. Ceterum incipit plerunque podagræ generatio ex vno articulo, & paulatim ad genua procedit, progrediturque in omnes malum temporis diuturnitate accedente, quanquam aliquando repente irruat æqualiter per omnes articulos diſperſum. At quod in omnibus articulis arthritis eſt, hoc in vno iuxta coxendicum iſchiada, & coxendicum vitium appellant, quod dolor eſt haudquaquam exiguus circa eum articulum, quem Græci ἰσχίον vocant, ab aliqua fluxione ortum, ſymptoma exiſtens, vt cap. de dolore capitis, determinauimus, & non morbus, neque inflammatio. Nam licet fluxione iſchij articulatio impleatur, propter quod, & quæ ipſis circuniacent ligamenta extendi eſt neceſſarium, non tamen veriſimile eſt neruos, & chordas inflammari, ſed ſolum dolere, quoniam ſimul cum articulatione extenduntur, argumento eſt, quoniam nunquam viſus eſt podagricus (vt Galenus inquit, commento Aphoriſm. xlix. lib. vj.) pati conuulſionem, quæ frequenter ſolet in neruorum, ac chordarum inflammationibus aduenire. Pari quoque ratione neque in coxendicum dolore eaſdem partes inflammari fatendum erit, neque etiam articulum, qui primam ſuſcipit fluxionem, nam ipſe (& non ſpatia vacua, quæ inter prima ſunt corpora) fluxionem ſuſcipit, quanquam intentio ſanationis huius affectus communis ſit cum omnibus inflammatione laborantibus, vt liquet ab eodem Galeno ibidem. Verum ſiquis velit fluxionem hanc in articulum decumbentem inflammationem nominare, & ſic fateri morbum eſſe, non reclamabimus. Sequitur autem dolor hic tum ad inæqualem intemperiem ipſius articulationis, & partium circuniacentium, tum etiam & præcipue ad earundem extenſionem, ſeu continui ſolutionem, qui dolor à natibus, inguinibuſque ad genua vſque, in plurimis autem ad ſummum vſque pedem pertinet, vt refert Paulus cap. lxxvij. lib. iij. Aetius vero Archigenis auctoritate cap. j. lib. xxij. inquit, quòd antecedit, & quaſi auſpicatur hoc malum, aliquando quidem vicinorum muſculorum dolor, & maxime lumborum, aliquando vero ab ipſa iunctura initium fit affectionis. Iam vero quandoque contingit, vt articuli dolore ferè ſublato circa poplitem afflictio hęreat, alijs autem iuxta talum, quibuſdam vero totum crus ęqualiter colore affligitur: multis item circa inguina dolor figitur, quo fit vt vrinę difficultatem inducat, & tunc maxime totum crus à coxendicibus vſque ad calcaneum dolorem perfert. Non parum autem adiuuant huius affectionis generationem aſſiduę cruditates, immodicus rei venereę vſus, aliquando etiam deambulationes concitatiores, hęmorrhoides ſuppreſſę, & vomendi conſuetudo intermiſſa, exercitiorum contemptus, & purgationes menſtruę, aut etiam alię familiares excretiones impeditę, ex eiuſdem Aetij auctoritate, quę omnia humorum redundantiam efficiunt diuerſum in

Articulus q d ſit.
In præfatione.
Iſchias, ſeu coxendicum dolor.
Plin. lib. 20. cap. 3. & 9. & alibi.
Cap. 2.
Quibus communicet, & differat à podagra, & arthritide.
Cap. 2.
Quid ſit iſchias, ſeu coxendicum dolor.
Vide ſupra cap. 10.
Quis affect⁹ præter naturam ſit.
10. de comp. med. ſecun. loc. cap. 2.
Signa.
Cauſæ.
Citato loco.

diuerſis corporibus. Et propterea quandoque irruens ad coxendicem humor ſanguineus eſt, vtplurimum vero pituitoſus, aut ex pituitoſo, & bilioſo mixtus, interim etiam ſanguine cum ipſis permixto: quanquam id ſit commune podagræ etiam, & arthritidi, vt eodem loco de compoſitione medicamentorum ſecundum locos à Galeno ſcriptum eſt. vtplurimum autem diximus pituitoſum humorem prædominari in hiſce affectionibus, eum proprie, qui crudus appellatur, craſſus exiſtens ad ſimilitudinem puris craſſioris, & vbi in ipſis articulis diutius moram traxerit, non ſolum craſſior, ſed & viſcoſior redditur, & qui tophi, ſeu calli appellantur, eorum generatio ex huiuſcemodi humoribus ſit. Cognitio vero ipſorum humorum redundantium ex coloribus tum ſymptomatis coincidentibus, itemque per experientiam pharmacorum, quæ adhibentur, haberi facile poterit, vt liquet à Galeno ibidem. Ad cuius etiam humoris noxij cognitionem non parum conferet tibi prægreſſa victus ratio, ſiue per exercitia, ſiue per otium tranſmiſſa, & per balneum poſt & ante cibum acceptum, conferet etiam & gymnaſiorum, & eduliorum tum quantitas, tum qualitas, item anni tempus, & regionis, ac aëris conſtitutio, inſuperque & ætas, & habitus corporis, & reliqua huiuſmodi, inſuper & doloris ſpecies, ſiue feruens, & pungens, ſiue ſtupidus fuerit. Nam vbi bilioſus ſanguis in cauſa fuerit, caliditatis ſenſum ægroto exhibet, color corporis flauus, ruffus, ſeu pallidus, & calfacientibus impoſitis exacerbatur dolor, quemadmodum rurſus à frigidis relaxatur, & quæ præceſſit victus ratio, ac cuncta, quæ dinumerauimus ad generandam bilem apta fuere. Pari etiam ratione ſi ſanguineus humor, aut pituitoſus redundarint, prompte percipi poterit, ſi cuncta, quæ ſupra meminimus rite conſiderabis. Illud tamen animaduertendum ex Galeni decreto, eodem decimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, quòd vbi tophi, ſeu calli ex humoribus craſſis, ac viſcidis, qui in articulis diutius moram traxerint, fuerint producti, haudquaquam ſperandum eſt ad priſtinam conſtitutionem exacte redire articulum poſſe. Ceterum, quòd quibuſcunque à longo coxendicum dolore moleſtatis cauitate ſua excidit coxa, & rurſus recidit, ijs mucores ſuperueniant, & quòd eiſdem crus tabeſcat, & claudicent ſi non vrantur, ab Hippocr. Aphor. lix. & lx. lib. vj. ſcriptum eſt. Quòd vero raro fiat coxendicum dolor ex ſanguinis multitudine, & ſi fiat, citiſſime curetur, à Gal. decretum eſt, eodem x. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, quòd autem coxarum ingens dolor eſſe conſueuit, iſque hominem ſæpe debilitat, & quoſdam non dimittit, eodem loco à Celſo ſcriptum eſt. Pro iſchiadis itaque curatione aër eligatur ad ſiccum vergens, in calido, & frigido temperatus, vel parum etiam ad calidum declinans, pro diuerſitate redundantis ſucci, ſomno moderato vtantur, aut conſueto parciori. Circa initia corpore non euacuato quies eligatur, temporis autem proceſſu deambulationibus, aſſiduis flexibus, & moderato curſu vti conuenit. Aluum autem quotidie probe ſolutam habere præſtat, ſi non natura, arte ſaltem, premuntur etenim, & aggrauantur articuli coxendicum maxime vbi ipſa ſit adſtricta. Vitanda venus eſt, & ab animi affectibus immodicis cauendi ſunt. Cibus ſit mediocriter tenuis, modicus, ac concoctu facilis, haudquaquam humidior, potiſſimum in primis morbi diebus, deinceps vero ſolidior ſit, & reparandis viribus magis accommodatus, habeatque interim acrium eduliorum comeſtiones quaſdam adiunctas, quorum ſyluam ſæpe conſcripſimus. Perpetuo tamen bonæ coctioni conſulendum, ita vt cibi nihil viſcoſum, aut craſſi ſucci, aut ægre concoctyle, ſeu quòd difficulter digeratur in ſeipſis complectantur, etſi caro exhibeatur, ſit paucarum ſuperfluitatum, vt montanarum auium, & ſylueſtrium quadrupedum. Potus ſit aqua mulſa, aut aqua in qua cinnamomi parum fuerit decoctum, à vino penitus abſtineant, affectus ratione. Quòd ad medicamentorum autem rationem attinet, initium curationis fiat ab affligentis humoris euacuatione. ſiquidem ſi humoribus ex æquo redundarit corpus, venæ ſectio primum omnium aſſumatur, deinde purgatio, quibus accedat pharmacorum dicendorum conueniens (& tempore, & ordine) vſus, vt præcitatis locis liquet à Galeno, & Aëtio. Verum quanquam à ſanguinis multitudine coxendicum dolorem obortum venæ ſectio curet, ex qua tamen vena ſanguis minuendus ſit, in dubium venit. Nam lib. de Cur. rat. per venæ ſect. Galenus coxendicem iuuari ſecta vena poplitis, aut malleolorum confeſſus eſt, & eodem libro dicebat. memini me iſchiadas, ſiue coxendicum dolorem vno die facta ex crure euacuatione curaſſe, nimirum vbi non ex frigore, ſed impletis ſanguine, quæ in coxa ſunt venis, proueniſſent, quare ſecta in poplite vena commodior ita affectis eſt, quàm in malleolo. Idem confirmauit x. de compoſit. medicam. ſecundum locos, quanquam eodem libro poſt pauca ſic ſcripſerit. Tanquam igitur maximam vim ad affectionis curationem habeat totius corporis euacuatio, ab ipſa exordiendum eſt, non ſolum à cruribus, ſed etiam à cubito primum ſanguinis detractione facta. Hanc ſententiam ſectatus Aetius, hunc in modum ſcriptum reliquit. A multitudine itaque ſanguinis coxendicum dolorem obortum venæ ſectio curat, ſi primum cubiti venam ſecemus, deinde etiam eam quæ iuxta talos eſt, aut poplitem, & cauſam reddens, ſtatim ſubdit. In principio enim omnium inflammationum diuulſoriam venæ ſectionem facere oportet. In affectionibus vero iam inueteratis maxime quidem ex ipſis locis affectis extrahemus, aut ſi id fieri non poſſit, ex vicinis: quanquam hęc eadem verba à Gal. tranſcripſerit, lib. de Curan. rat. per venæ ſectio. Et propterea Paulus id etiam perpendens eodem cap.

Marginal notes: Cap. 2. — Prognoſtica. Cap. citato. — Loco citato. Curatio. — Ratio victus. — Medicamentorum ratio. — Venæ ſectio ſanguine redundante. Quæ vena ſecanda ſit. Cap. 18. Cap. 2. — Cap. 19.

lxxvij. libri tertij, per initia igitur dicebat ægro nobis oblato, fæcibus clyſtere euacuatis, vena in cubito ſecanda, ſi autem vetuſtas vitium occupauerit ex malleolo partis affectæ imminutionem ſanguinis moliemur. Facta itaque ex crure venæ ſectione, inueteratas ſiquidem iſchiadas, ſeu coxendicum dolores, robuſtisque corporibus, quibus non multa admodum ſanguinis copia redundabat in toto corpore, ſed impletis ſanguine, quæ in coxa ſunt, venis duntaxat, vno die curauit Gal. Quare & nos eundem ſectantes eaſdem venas incidere debemus, vbi dolor fuerit inueteratus quodammodo, & vires ferant ſanguinis miſſionem copioſam, & corpus totum haudquaquam fuerit multo ſanguine refertum, ſed quæ in coxa ſunt venæ ſanguine impletæ fuerint. Nam per hanc venæ ſectionem fit euacuatio ſanguinis in venis coxendicum contenti cum deriuatione: quò fit vt neceſſario citiſſime per eam coxendicum dolor curetur. Verum in recenti dolore, viribus haudquaquam robuſtis, adeo vt exquiſitam venæ ſectionem ferre non poſſint, refertumque ſit totum corpus multo ſanguine, in cubito primum vena ſecanda erit, reuulſionis duntaxat gratia, & deinceps à crurum venis ſanguis mittendus, iuxta Galeni ſententiam, eodem decimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, quam ſententiam omnino ſectatus eſt Aëtius, & Paulus quodammodo, vt diximus. Suppoſuit etenim Galenus hoc loco vniuerſum corpus humoribus ex æquo redundare, quemadmodum etiam, & Aëtius. Miſſo ſanguine, vbi adhuc dolor perſeuerauerit purgatione vtare, ex eiuſdem Galeni auctoritate. Verum (vt ipſe inquit) auxiliantur ipſis iſchiadicis vomitus magis, quàm euacuationes infernæ per ventrem, vt qui reuellant deorſum repentem humorem. Faciendi itaque ſunt vomitus in principio ab accepto cibo, poſtea vero etiam per vomitoria medicamenta initio à mediocribus facto. At ſi neque per vomitum coxendicum dolor auferatur, aut corpora ad eum inepta fuerint, amplius non confluentibus humoribus, aut parum, purgatione per inferiorem ventrem vti non inconuenit, preſertim ſi cum ſangnine birioſus etiam ſuccus redundarit, neque id negauit Galenus quanquam vomitum tanquam magis commodum commendauit, propterea quòd reuellat. Fiat autem ea per familiaria medicamenta purgantia, veluti eſt hiera, agaricum, diacath. ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum, myrobalani, & reliqua huiuſmodi. Confert quoque hoc tempore clyſteribus vti paulo efficacioribus, fiat decoctum ex folijs maluarum, betæ, mercurialis ana manip. j. furfuris, & florum chamæmeli ana pugil. ß. caricarum numero vj. ſalis communis ℥. ij. cui adijciantur olei communis, anethini, vel chamæmelini ℥. iiij. mellis roſacei, ſeu mellis deſpumati ℥. ii. ß. diacath. & hieræ picræ ſimplicis ana ℥. ß. fiat clyſter, interim ℥. j. vel ℈. iiij. agarici etiam permiſcebis. deinceps ad topica medicamenta confugiendum eſt, id primo animaduertens, quòd licet manibus, & pedibus pharmacis fluxionem repellentibus vti poſſumus, vt ſequenti cap. docebimus, circa coxendicum tamen iuncturam id facere omnino vitandum eſt, nam cum in profundo ea ſita ſit, ſanguis ex vicinis, & ambientibus vaſis, ac muſculis ad illam compellitur, vt liquet ex eodem Galeno citato libro decimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Item ex præcepto eiuſdem eodem loco, cauendum eſt ne quiſpiam ante totius corporis euacuationem (preſertim ſi coxendicum dolor ex humorum copia fuerit exortus) acribus pharmacis circa partem affectam vtatur, nam ægre curabilem reddet affectionem copia nimirum indiſſolubiliter ibidem condenſata, præter alia enim & craſſa, & viſcoſa ſit ob calorem, & ſiccitatem acrium pharmacorum, non diſſimile quidpiam aſſationi perpetiens, quare mitigatorijs in principio medicamentis opus eſt in dolore circa coxendicem hærente, quæ neque refrigerent multum, neque fortiter calfaciant, qualibus ſanè poſtea opus habet: exacerbantur enim per ipſam fluxiones, caliditate nimirum plus attrahente ipſas, quàm impediente (eodem Gal. teſte ibidem.) Irrigandi itaque loci ſunt ex oleo chamæmelino, anethino, liliaceo, irino, ſeu etiam nardino, & rutaceo, vel rutam, chamæpityn, ſaluiam, chamæmeli flores, ac althææ folia, ac radices decoque in oleo communi, demum exiguo adiecto vino, vel aceto albo cum ſpongijs, ſeu lineis, vel laneis linteis ſæpius loci foueantur, & deinde aliquo prædictorum oleorum irrigentur, aut ex contuſis folijs, & radicibus althææ, ſambuci, ac rutæ, farina fœnugræci, & ſeminis lini, adipe anſerino, ac butyro, & oleo chamæmelino, ſeu anethino cum poſca cataplaſma fiat, & adhibeatur. Poterunt quoque fotus fieri ex decocto foliorum, & fructuum iuniperi, radicum althææ, meliloti, & chamæmeli in vino albo, quibus ſæpius iteratis loci abſtergantur, & aliquo dictorum oleorum, ſeu aliquibus ſimul mixtis ijdem irrigentur, perpetuo tamen primum mitioribus, & demum efficacioribus vtare. Sacculi item ex fricto milio, ſale, & furfure, præter id, quod dolorem mitigant, leuiter doloris cauſam diſcutiunt calfacti in calido latere, pauco vino irrorato, & ſæpius adhibiti, & vbi vehemens fuerit dolor, papaueris calices in aqua mulſa decoquito, ipſiſque proiectis farinam hordeaceam aquæ mulſæ imponito, ac coquito. Si autem coxendicus dolor ex irruente pituitoſo humore generetur (velut plurimum contingit) aut ex eodem cum bilioſo permixto, circa initia quoque reuulſionis gratia in cubito ſecta vena confert, ſeruata rectitudine, potiſſimum ſi cum eo etiam ſanguis fuerit permixtus. Procedente vero tempore, vel vbi idem pituitoſus humor craſſior, ac viſcoſior fuerit citra ſanguinis miſſionem, per vomitum purgatione prius vtare, nedum ab accepto cibo, verumetiam per vomitoria ſumpta medicamenta à mediocribus ſemper initio facto, veluti eſt acetum, ſyrup. acetoſus,

Lib. de Cur. rat. per venæ ſectio. c. 18.

Cap. 2.

Purgatio.

Clyſteres.

Quæ animaduertenda ſunt circa localia medicaměta. Cap. citato.

Quibus medicamentis vtendum.

Si ex pituitoſo humore fiat coxendicum dolor, curatio.

Venæ ſectio.

Vomitus.

Purgatio. Clyſteres.

poſtea oxymel ſimplex, aut ſcillinum cum aqua tepida. At quibus inſuetus, ac valde moleſtus vomitus fuerit, aut etiam vbi vomitus non ſuffecerit, purgantia per inferiorem ventrem medicamenta exhibenda ſunt, primo tamen per clyſteres, & deinceps per ea quæ per os exhibentur: fiant autem clyſteres hoc modo. Recipe foliorum maluarum, mercurialis, & betæ ana manipulum j. centaurij minoris, florum chamæmeli, ſingul. manipulum ß. caricarum nume. vj. furfuris pugillum j. ß. fiat decoctum cum pauco ſale communi, cui adde olei communis, vel chamæmelini, anethini, rutacei, liliacei, aut irini ℥. iiij. mellis roſacei, aut mellis deſpumati ℥.ij. ß. confectionis de dactylis, hieræ picræ ſimplicis, aut diacath. ℥. iiij. fiat clyſter, & ſi efficaciori indigebis, chamæpitym, rutam, centaurium maius, ſaluiam; ac ſtœchadem in decocto adijce, & demum agaricum, hieram picram compoſitam, compoſitionem indi, ac quam benedictam appellant, permiſceto: ſunt qui etiam efficacioribus clyſteribus vtuntur, potiſſimum vbi vehementer humores denſati fuerint, decocto vtentes lupinorum amarorum, colocynthidis, radicis cucumeris ſyluestris, ſalſorum piſcium, & oliuarum colymbadum muria, & reliquis huiuſmodi, à quibus abſtinendum eſſe quoad fieri poteſt cenſerem, nobilioribus preſertim corporibus: conſueuerunt enim maximo cum dolore periculoſum dyſenteriam efficere, ſed potius, ac tutius purgantia per os aſſumenda medicamenta præbeantur, prius tamen humoribus ipſis concoctis, ac præparatis ex melle roſaceo, ſeu oxymelite ſimplici, vel ſcillino, ſyr. è ſtœchade, & reliquis huiuſmodi. Commendantur etenim purgantia medicamenta ad hunc vſum à Paulo, & Aëtio.

Purgantium medicamentorũ deſcriptio.

Paretur autem medicamentum purgans hunc in modum. Recipe corticum myrobalanorum chebularum ℥.iiij. citrinarum ℥.ij. polypodij, & agarici, ſingul. ℥.j. fiat arte decoctum, cui per colum transfuſo adde electuarij roſati, aut confectionis de dactylis ℥.ij. ß. vel iij. ſyr. ex pluribus infuſionibus roſarum ℥.ij. fiat potio. Et vbi craſſior, ac tenacior fuerit redundans humor pituitoſus, catapotijs vtare fœtidis, aut de ſagapeno, eorundem accipiens ℥.j. cum altera trochiſcati agarici, & cum melle roſaceo, aut oxymelite catapotia formentur, ſeu pulueris hieræ ſimplicis ℥.j. & ℈. iiij. agarici trochiſcati excipe oxymelite, & ſimiliter catapotia formato, à quorum aſſumptione per aliquod tempus decoctum ℥.iij. ſeu iiij. myrobalanorum chebularum, in quo ℥.ij. vel ℥. iij. ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum fuerint diſſolutæ, aſſumant: & vbi opus fuerit tam vomitus, quàm ea, quæ hic conſcripſimus, medicamenta purgantia, ac clyſteres bis, ac ter, & ſæpius iterari poterunt.

Topica.

Deinceps vero irrigandi ſunt affecti loci oleo rutaceo, coſtino, nardinō, vulpino, de caſtoreo, ac etiam de piperis, & pyrethro, vbi adeo efficacioribus indigebis, & vt penitius eorum facultas traducatur, aceti, ſeu vini albi parum permiſceto.

Vnguenta.

Vel hoc vnguento vtare, quod recipit cremoris ſeminum maluarum, & althææ, cuiuſlibet ℥.ij. farinæ fœnugræci, ſeminis lini, vtriuſque ℥.ß. adipis anſeris, & ſuilli, ſingulorum ℥.iiij. olei rutacei, & chamæmelini ana ℥.j. ß. ceræ, & aceti parum, fiat vnguentum. Vel fœnugræcum in vas fictile conijcito, & ad ipſum poſcam ſufficientem affundito, & prunis impoſitum donec diſſoluatur, coquito, ad diſſolutum vero mellis, quod ſatis eſt inijce, ac rurſus coque, deinde exempta diligenter tere, & in linteolum infarcta locis affectis impone, hoc autem fiat ad biduum, & triduum. Symphyti quoque lib. j. ß. raſam, & minutim conciſam, ac in mortarium coniectam diligenter terito, ac attritam mannæ thuris quadrantem, & ouorum recentium crudorum candida vna cum luteis trita adijcito, & rurſus terito, & vbi vnita fuerint adipis ſuilli veteris lib. j. adijcito, & conquaſſata diligenter, atque in linteolum infarcta imponito, ex Galeni ſententia, Aſclepiadis auctoritate, eodem x. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, qui etiam ex Andromachi monumentis hoc medicamentum commendauit, quod recipit picis partes ij. ſulphuris viui partem j. vtraque trita mixta dolenti loco imponito, & ſinere eum oportet donec ſua ſponte dilabatur, poterit quoque picis pars vna recipi, modo ſciamus efficacius eſſe medicamentum, ſi pari menſura miſceantur, debilius vero, in quo duplum picis ad ſimplum ſulphuris conijcitur.

Cap. 2. Cataplaſmata.

Valebis etiam cataplaſma componere ex folijs althææ, ſaluiæ, rutæ, ac ſambuci leuiter decoctis, ac contuſis, ſingul. P. ß. capiens, quibus olei irini, de caſtoreo, ac anethini ana ℥.j. adijciatur, cremoris ſeminis lini, & fœnugræci ana ℥.ij. farinæ loliaceæ, & lupinorum, cuiuſlibet ℥. j. & cum poſca quantum ſatis ſit, fiat cataplaſma, quibus vt efficacius reddatur, adijci poterunt ebuli radix, lauri folia, pulegium, ſauina, oleum de piperibus, de caſtoreo, coſtinum, aut nardinum, galbani quoque, aut ammoniaci parum.

Emplaſtra. Fomenta.

Vel in formam emplaſtri, redigito in hunc modum, Recipe ſucci foliorum rutæ, ſambuci, & calaminthæ ana ℥.j. bdellij, opopanacis, ammoniaci diſſoluti in aceto, cuiuſlibet ℥.ß. myrrhæ, & reſinæ terebinthinæ ana ℥.iiij. cremoris ſeminis althææ, ſeminis lini, & fœnugræci ana ℥.j. ß. farinæ hordei, fabarum, & lupinorum ana ℥.vij. picis, & ceræ quantum ſatis ſit, fiat emplaſtrum. Poterunt inſuper ex eiſdem fomenta parari, vt, Recipe radicum, & foliorum ebuli, & althææ ana manipulum j. foliorum rutæ, ſauinæ, ſambuci, & pulegij, ſingulorum manipul. ß. florum chamæmeli, fœnugræci, & meliloti, cuiuſlibet pugil. j. ß. decoquantur arte in tribus partibus olei, & vna vini albi, & cum ſpongia in eodem decocto madefacta dolentibus locis iterum, atque iterum applicetur, poſt quæ iidem loci aliquo ex iam dictis vnguento irrigentur. Paulus vero lupinorum amarorum farinam cum oxymelite, aut calaminthæ folia ex oxymelite, vel aqua mulſa admouenda commendat. At ſi ne hæc quidem profecerint, adeo vt

eo vt

eo vt morbus infeſtare deſierit,congruum erit ad ſinapiſmos,atque vrentium medicamentorum vſum deuenire,& ex Pauli ſententia ſinapi cum caricis,vel etiam per ſe illitum confert. Vel hunc in modum ſinapiſmum conficito, Recipe ſeminis ſinapis in aceto fortiſsimo macerati ℥.ij. caricarum ℥.iiij. ſtercoris columbini in vino albo decocti ℥. iij. mellis anacardini ℥. j. miſceantur, & fiat ſinapiſmus,vel accipe cantharidum alis abiectis ℥ ij.ſtaphidis agriæ ℥.iij.cum fermento,& aceto fiat medicamentum, & vtare. Poſtremo autem tam Paulus, quàm Aëtius iberidis herbæ vſum extollunt,tanquam in totum iſchiadicos ſanitati reſtituentem,cuius radicem aſſumptam diligenter tundito,& ſuilla axungia veteri modica excepito, adeo vt emplaſtri ſpeciem repræſentet,& exinde linteolo denſiori illitum locis maxime dolentibus imponatur,ac incumbere ſinito, mulieribus quidem non infra duos horas,viris autem per quatuor horarum ſpatium,ſi poſsibile ſit id perferre,excitat enim tumores cum ardore, & rubore, veluti ſinapiſmus facere ſolet, poſt vero ægrum in balneum inducito,atque reliqua exequaris prout ijdem præcipiunt. Nanque conſueuit hoc præſidium nullo alio auxilio opus habere. Quòd ſi tamen aliquando veſtigium affectionis relinquatur,viginti diebus interpoſitis, rurſus eodem præſidio vtare. Ex Democratis tamen auctoritate Gal.huius iberidis vſum,ac modum vſus,eodem decimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos,ante Aëtium,& Paulum ſcriptum reliquit,nec tacuit ea,quæ Archigenes lib.ij pharmacorum ſecundum genera,de ea conſcripſit. Porrò ſi igne ſub genu externa in parte inuſtio fiat, diuturnis coxendicum doloribus valde conferet.

Sinapiſmi, ac alia vrentia medicamenta

Paul. lib. 3. cap.77.

Aët. lib. 12. cap. 2.

Iberidis vſus.

Cap. 2.

Cauterium cum igne.

Περὶ ποδάγρας, καὶ ἀρθρίτιδος. *Id eſt, De podagra, & arthritide, ſeu morbo articulari.* *Caput CXIX.*

Q VONIAM podagra non toto genere(vt dictum eſt) ſed affectis duntaxat locis differt ab arthritide, nanque in ambobus affectibus imbecillitas adeſt articulorum diuturna cum fluxione, vt Aëtio viſum eſt cap.vj. lib.xij. eundemque requirunt curationis modum,propterea vno capite de ambabus affectionibus pertractare propoſuimus.Ceterum vterque affectus ab oblæſa parte denominatus eſt,vt liquet ex Galeno ſecundo Methodi medendi. Nam ſi ad inferiores partes facta fuerit fluxio, & pedum articulos repleuerit, podagra vitium nuncupabitur: ſi vero in multis corporis articulis innititur, aut per omnes æqualiter articulos fluxio diſpergatur ἀρθρίτιδα Græci, nos articularem morbum appellare conſueuimus, ex eiuſdem Aëtij teſtimonio: neque enim quemlibet articulorum difficilem motum, ſeu dolorem arthritida, ſeu articularem morbum modo nominamus, ſed eum duntaxat,qui ex eorundem articulorum imbecillitate, ac humorum influxu ortum habet, cum autem excitatus fuerit articulorum dolor ex aliqua immodica intemperantia,potiſsimum ſicca, vt liquet ab Hippocrate Aphoriſmo xvj.libri tertij,affectum hunc haudquaquam arthritida nuncupabimus,niſi improprie,eodem Galeno teſte, commento citati Aphoriſmi. Accedit ad hæc quoniam omnes,qui articulari morbo laborant,magna ex parte prius podagrici fiunt, communemque habent hi duo affectus inſimul cum iſchiade humoris redundantiam,quæ affectam occupat articulationem, quemadmodum ex eodem Gal. liquet commento Aphor.xxviij. libri vj. & x.de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, quare ſi podagra fieri nequit ex imbecillitate articulorum ſola, ſed humorum influxum etiam requirit, neque etiam & articularis morbus. Non ſola itaque particularum corporis imbecillitas articularios podagricoſque cruciatus excitat,ſic etenim acceſsiones ſine vllo temporis interuallo vrgerent,cum natiua imbecillitas continuo exiſtat: atqui datur podagricis tempus acceſsionum intermedium. Item ne humor quidem ſolus hos dolores creat,quandoquidem non ſolum vitium hoc articulis inſidet, verum ambo,& hūmor à natura alienus,& particularum imbecillitas morbum afferunt articularem,ac podagram, Paulo teſte cap. lxxviij. libri tertij, id quod decretum erat à Galeno citato commento Aphor.xxviij.libri ſexti. Liquet igitur ex his podagram nihil aliud eſſe, quàm articulorum pedum dolorem à fluxione quapiam ortum. Articularis morbus nonnullorum articulorum,aut omnium æqualiter dolor exiſtit ab eadem etiam fluxione ortus. Denique excipiantur dolores ij, qui in quibuſuis articulis fuerint orti citra fluxionem,nam neque podagra,ſi pedum articuli fuerint affecti,neque articularis morbus,ſi ceteri totius corporis articuli fuerint oblæſi, proprie appellari poterunt, vt ſupra demonſtrauimus, neque etiam generari poterunt, ſi humor quiſpiam non influxerit,ex ſententia eiuſdem Gal.citato comm.Aphor.xxviij.lib.vj. Quapropter neque de eis verba faciemus. Hos affectus ſi tanquam dolores conſiderabis,ſymptomata eſſe haudquaquam formidabis,veluti & reliquos dolores omnes. At ſi fluxionem inſpicias,ob quam articulationes implentur,ac ea,quę ipſis circumiacent,extenduntur,hos affectus morbos appellare non inconuenit,inflammationes inquam,quemadmodum Hippocrates nominauit, Aphor.xlix. libri ſexti,licet improprie,& non vere articulorum dolores, quicunque fuerint etiam ex fluxione orti, inflammationes appellari poſſint, vt cuilibet (quem non præterit inflammationis generationis modus, & qui Galeni verba commento citati Aphoriſ.xlix. lib.vj. optime perlegerit) patere

Cap. pcedēti. Podagræ, & arthritidis cōuenientia, & differentia. Cap. 2.

Loco citato.

Quæ neceſſario requirantur,pro arthritidis, ac podagræ gnatione 10. de comp. med. ſec. loc. cap. 2.

Podagra quid ſit.

Quid arthritis.

Affectus pter naturam qui ſint.

Cauſæ. tere poteſt. At quidquid ſit de horum affectuum qualitate, poſtea quàm gigni non poſſunt, niſi articulorum imbecillitas adſit, & humores ſuperabundauerint, ac ad eos defluxerint, decens eſt annuere, ac fateri cuncta, quæ imbecillos reddere articulos valent, ac ſuperfluitates in corpore generare, eſſe tum podagræ, tum articularis morbi cauſas. Sunt autem hæc aut extrinſecus occurrentes, aut internæ. Euidentes quidem, externæ, ſeu manifeſtæ, vt nimium ocium, ſeu deſidioſa vita, multorum alimentorum eſus, ſeu crapulæ, potus multorum, ac fortium vinorum, præcipue cum aliquis ea ieiunus potauerit, & in ſumma cruditates, atque ebrietates, ac veneris vſus immoderatus. Incidunt autem & plerique in eoſdem affectus, propterea quòd patres, & auos habuere podagricos, aut arthriticos, in quibus ſemen erat vitiatum, atque ideo poſteris vehementiorem fecerunt partium, imbecillitatem, vt eodem commento Aphor. xxviij. lib. vj. à Gal. ſcriptum eſt, excernitur nanque Hippoc. auctore, lib. de aëre, regione, & aquis, ſemen genitale ab omnibus corporis membris, à ſanis quidem ſanum, & à morbidis morboſum; magnam tamen vim habet ad podagræ generationem vſus venereorum, vt ex eodem Gal. liquet comm. Aphor. xxx. eiuſdem vj. lib. Ceterum hæc vitia (vt inquit Paulus) frequenter antecedit improbus labor, vehemens ambulatio, creber equitatus, intempeſtiuus vſus veneris, inſueta frigidæ potio, frigidorum, vel multorum, ac noxiorum ciborum eſus: mœrores, curæ, vigiliæ, & reliquæ animi affectiones: iam aliqui (vt ipſe fatetur) prolapſu, deturbatione, vel propulſu, luxatione, vel id genus alijs originem huius affectionis traxerunt Aëtius deambulationes concitatiores quàm pro more, & familiares excretiones ſuppreſſas, ac conſuetorum exercitiorum iatermiſſiones inter vniuerſales cauſas harum affectionum connumerauit, licet ſuppreſſæ conſuetæ excretiones inter internas cauſas dinumerentur, redduntque corpus ſuperfluitatibus plenum. Interna autem cauſa eſſe poteſt quæuis humoris redundantia, quoniam & hoc ſæpius diximus commune exiſtit cuius articulorum dolori. At externas, euidenteſque cauſas ex ægrotantium, aut aſſidentium ſermone facile percipies. Internæ vero ex earundem proprijs indicijs facile deprehenduntur, nam affligentium humorum differentiæ tum ex coloribus, tum ſymptomatis coincidentibus, itemque per experientiam pharmacorum, quæ adhibentur deprehendi poterunt: ad quarum etiam exactam cognitionem non parum confert, ſi prægreſſa victus ratio intelligatur, & reliqua, quæ præcedenti cap. adnotauimus. Ad vberiorem vero doctrinam hic quoque particulariter conſcribemus ſigna cuiuſlibet redundantis humoris podagram, ſeu articularem morbum efficientis. Nam ſi ſanguineus humor redundet, plenitudinem efficit, & tumorem ingentem non venarum modo, ſed totius membri affecti circa cutem, eumque calidum quidem moderate, ſed vehementer rubentem, pulſuſque adeſt in alto inflammationis mediocris, qui hoc modo affecti ſunt neque refrigerantia, neque calfactoria valde præſidia adhiberi ſuſtinent, & aſſidue, ac continue exacerbantur, quanquam & per circuitum quidam irritatione vexentur: vrinæ vero eorum fuluæ ſunt, & mediocri craſſitudine præditæ: aliquando etiam ſubſidentiam albam, aut nubem, aut tale quidam in medio pendens quaſi ſuſpenſum habentes: ætas ad multi ſanguinis generationem apta magis eſt, ab adoleſcentia vſque ad ætatem vigoris: edulia item boni ſucci, & quæ maxime alunt, ac exercitia moderata præceſſerunt, tempus vero anni ver, & regio temperata. Bilioſam vero fluxionem, color cutis inflammati loci ſubpallidus, & ſubrubens teſtatur, item caloris ſenſus, doloriſque lancinantis modo acris gaudet: vero caliditas hæc, quæ vehementiſſima & feruentiſſima eſt, amplius refrigerantibus pharmacis, qui enim ita habent, vehementer à refrigerantibus iuuantur medicamentis ſiue actu, ſiue potentia talia exiſtant, læduntur autem à calidis, humor in cutem ſubito ſine euidenti tumore erumpet, exacerbatione his mouentur per tertium quenque diem, ſubinde febris in ipſo acceſſionum ſtatu accedit, ac valida ſitis, eorum lotia ſubflaua erunt, & ſubfulua, quandoque etiam acria: curæ item ingentes, iræ, vigiliæ, fatigationes, & vt ſummatim dicam, vniuerſa victus ratio bilem gignens, & attenuatoria ex acribus, & ſalſis edulijs huius humoris influxum præceſſit: ætas vero, & corporis temperies calida: & ſicca, anni tempus æſtiuum, itemque conſimilis regio. At ſi pituitoſa fuerit fluxio, color exalbidus, & aquæ ſubter cutem ſimilis apparebit, ac ad digitorum appreſſionem cauus fiet tumor ſublaxus exiſtens, & moderatus: dolores autem aliquando quidem fortes, aliquando mediocres, & exacerbationes quotidie paulatim irruunt, & augentur, & per plures horas durant, & breuem intercapedinem habent, imò neque vnquam integre remittunt, tardius etiam in tumorem materia ſeſe attollit, aderitque ætas ſenilis, temperamentum frigidum, & humidum, ſimilis ambientis nos aëris ſtatus, & tempus hybernum, aliquando etiam & frigoris ſenſum in alto locorum affectorum ægri perceptant, vita præceſſit ocioſa, ac ſecors: hæc nanque plurimum conferunt ad pituitoſi humoris generationem, edulia etiam refrigerantis, humectantis, ac inſpiſſantis facultatis: & balnea à cibo, vrinæ craſſiſſimæ ab eis prodeunt, & ſæpe conturbatæ reperiuntur. At ſi ſalſa fuerit pituita, color, & tumor affecti membri eodem modo ſe habent, pruritus autem maximus, & mordacitas locos infeſtabit: vrinæ vero tum his, tum prædictis aliquando quidem tenues, & aquoſæ, aliquando vero craſſum in eis eſt quod ſubſidet, ſuntque conturbatæ, vt diximus. Quòd ſi ex atra bile ſit fluxus (quanquam raro id contingat) colore tumorum nigriores erunt, frigoris ſenſus quandoque affectis aderit, & corpora in

Externę cauſæ.

Multo poſt medium.

Lib. 3. c. 78.

Lib. 12. c. 7.

Cauſæ interna.

Si ex ſanguine fiāt, ſigna.

Bilioſæ fluxionis ſignę.

Signa pituitoſæ fluxionis.

Si ex atra bile ſit fluuio, ſigna.

profundo

profundo velut atterantur, aut ſcalpantur, afficiuntur, cicuitus exacerbationum per quartum quenque diem redeunt, ſuntque eæ tum magnitudine, tum impetu mediocres: ætas vero, quæ magis hunc fluxum generat, eſt vigore inclinato, & vergente, temperies frigida, & ſicca, quæ quidem ſuperfluitates natura etiam pituitoſas generat. Præcedit hunc fluxum ratio victus ex edulijs bilem atram gignentibus, & laſſitudines immodicæ, regio frigida, & ſicca, tempus autumni, & conſimilis aëris ſtatus, vrinæ vt plurimum in principio eis tenues fiunt, & aquoſæ, poſtea vero, quàm ſecundum naturam, acriores, & modice craſſæ, & quod ſubſide, in eis aliquando fuſcum, aliquando vero mixtum, ſubcruentum videlicet, & fuſcum reperitur, vt liquet ex Aëtio, & Paulo. Interdum autem ex prædictorum humorum complexum fluores fiunt, nam fluxus fluxui commiſcetur, vt calidus frigido, aut frigidus calido, & ſecundum eorundem qualitatem tum dolores, tum colores, ac calores, & exacerbationes erunt permixti. Verum vbi ſic vitium hoc contrahatur ægre dignoſci, & difficulter medicamentis elidi poteſt, vel etiam penè nullo remedio ſaneſcit, vt inquit Paulus: & hac de re podagricus morbus moleſtam, triſtemque de ſe opinionem acquiſiuit (nempe quod nequaquam arte medica vnquam curari poſſit) propter generationis inquam varietatem, propter quam neque internoſci probe, neque abſolutam curationem conſequi potuit. Verum ſi hæ differentiæ, ſeu ſpecies ipſius quot, & quales exiſtant, internoſcantur, faciles curatu medicis erunt, Tralliano auctore cap. primo libro xj. quanquam vbi tophi, ſeu calli appellati fuerint producti, ne ſperaueris ad priſtinam conſtitutionem exacte articulum redire poſſe, ex Galeni ſententia x. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Hippoc. eunuchos podagra non laborare, neque mulieres niſi menſes defecerint, neque pueros ante veneris congreſſum, vj. Aphor. ſcriptum reliquit Aphor. xxviij. xxix. & xxx. & eodem lib. Aphor. xlix. Quibuſcunque morbi podagrici fiunt (dicebat) ij ſedata in quadraginta diebus inflammatione, finiunt, modo (vt inquit Gal. in comm.) medicus in ſuo opere non aberrauerit, & æger illi in omnibus obedierit, & Aphor. lv. ſic ſcriptum ab eo eſt. Dolores podagrici vere, & autumno magna ex parte mouentur. Quoniam vero præcipuæ cauſæ tam podagræ, quam articularis morbi ſunt (vt prius dictum eſt ex Gal. ſententia) & articulorum imbecillitas, & redundantium humorum copia, propterea duplex etiam ſanationis ſcopus nobis præfigitur euacuatio inquam redundantis humoris, & corroboratio debilitatarum partium. Verum quoniam tam euacuatio redundantis ſucci, quàm partium imbecillium roboratio varia exiſtit pro ratione diuerſi humoris redundantis, ea de re nos particulatim eadem conſcribemus, ab eius podagræ, ſeu articularis morbi curatione exordientes, quæ ob ſanguinis copiam ortum ducit. Eligatur igitur aër ad ſiccum vergens, ac etiam parum ad frigidum, ſeu in caliditate temperatum, ſomno, & vigilia vtantur moderatis, vitentque ſomnos longiores, aluum eos oportet facile ſolubilem, habere, & ſi ſua ſponte talis non ſit, lenibus clyſteribus vtantur; fluxione incipiente, ac vigente quieſcant. Cum vero inclinauerit, & reliquis temporibus exercitijs vtendum eſt pluſquam mediocribus: mœrores, & curas, ac reliquas immoderatas animi perturbationes vitent, cibos modicos, ac parum nutrientes, & leuiter quoque infrigidan es adhibere oportet: abſtineant autem ab his, qui multum nutriunt, ac copioſum ſanguinem gignunt, eumque magis adaugent. Quapropter à carne prorſus abſtinere oportet, aut ſi id fieri non poſſit, propter virium imbecillitatem, volucrum, potiſſimum montanarum caro exhibeatur: vinum etiam penitus circuncidendum eſt, niſi corporum intemperantia, aut conſuetudo illud requirat, quo etiam vſu moderatione vtantur. Nam multos noui (vt inquit Alex.) ex ijs, qui cum vino tantum abſtinerent, non amplius morbos fuiſſe expertos, copioſum nanque vinum multo ſanguine præditis inimicum eſt, in vicem vini aqua vtendum, in qua præparatorum coriandrorum ſemina fuerint decocta, aut etiam cinnamomi parum. A venere abſtinendum, preſertim immoderata, nam venus omnes podagricos extreme lædit, & preſertim ſi aſſidue, & intempeſtiue ea vtantur, Aëtio teſte cap. xx. lib. xij. quinimò nedum ſi quis venereis vtatur immoderatis incidet in podagram, ſed crapulæ etiam, cruditates, ac ebrietates, deſidioſaſque vita cuiuſlibet podagræ auctores ſunt, & & morbi etiam articularis, vt liquet ex Gal. commen. citati Aphor. xxviij. lib. vj. Qua de re ab eiſdem cauendum erit, & bonæ coctioni, ac ſobrietati vacandum, & mediocri exercitio vti oportet eum qui à podagra, ac morbo articulari cupit eſſe immunis. Nanque ſalubris victus caput eſt (inquit Hippoc. vj. de Morb. vulg.) non ſatiari cibis, & impigrum eſſe ad labores. Ceterum in quibus ſanguineus humor redundat, neceſſario protinus ſanguis mitti debet vbi quidem nihil prohibeat, Pauli, Aëtij, ac Alex. ſententia. Verum ſtatim cum quis morbum experiri cœperit, ſanguinis miſſio erit tentanda, id enim inter initia ſtatim factum ſæpe annuam, nonnunquam perpetuam valetudinem præſtat, Celſo auctore cap. vltimo lib. iiij. Qui vero iam ſæpius huiuſcemodi fluxionibus ſunt conflictati plus noxæ, quàm auxilij ex ſanguinis detractione ſentiunt, vt inquit Paulus, preſertim ſi corpore ſint imbecillo, & frigido, hac etenim ratione (vt Alexan. teſtatur) multos nocuit, aut in totum morbo liberatos, aut raro fluxionibus correptos, eo quòd non neglexerint, ſed veris ſtatim initio ſanguinem ſibi detrahi curarint non ſolum vacuandi, ſed etiam præſeruationis gratia id facientes. Neque ſemel, duntaxat, ſed iterum, atque iterum pluries vena ſecanda erit detractione ſanguinis paulatim repetita, ſecanda eſt autem vena,

Aët. cap. 14. 15. 16. & 17. Paul. lib. 3. cap. 78.
Prognoſtica.
Loco citato.
Cap. 2.
Curandi methodus.
6. Aphor. comment. 28.
Si ex ſanguinis copia excitentur, curatio.
Victus ratio.
Lib. 11. vbi agit de podagra ſanguinea.
De vino nota
Comment. 4. tex. 22.
Venæ ſectio.
Paul. lib. 3. cap. 78. de podagra ſanguinea.
Aët. lib. 12. cap. 23.
Alex. lib. 11. vbi agit de podagra ſanguinea.
Loco citato.
Loco citato.
Lib. 11. c. 23.

vena, ex Aetij decreto, ex directo cruris fluxione infeſtati in brachio interna. Si vero hæc non appareat, media. Quòd ſi manus dextra dolore infeſtetur, venam in dextro crure ſecabis, adeo etenim magnam habet vim venæ ſectio in his, qui multo ſanguine redundant, vt nedum cum inceperit podagra, ſeu articularis morbus ægros à morbo vindicet, ſed eiſdem nondum ea laborantibus, ſed obnoxijs, ac paratis incidere, etiam ſi tribus, quatuor ue annis per interualla laboraſſent, ineunte vere ſecta vena ab eadem fuerunt liberati, Gal. auctore lib. de Curan. rat. per venæ ſectionem, & commen. Aphor. xlvij. libr. vj. modo deinceps in omni victu, vitæque ratione agerent moderati. Porrò à venæ ſectione adhuc ſanguineo influente humore, quemadmodum etiam & reliquis influentibus, ſcopum afferendorum auxiliorum communi rationi influentium humorum ſubijcere oportet, ita vt repellamus, ac reſtringamus, nam manibus, & pedibus pharmacis fluxionem repellentibus vti debemus, vt liquet ex eodem Gal. x. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, quanquam eadem adhibenda non ſint niſi à venæ ſectione, corpore prius præuacuato, aliàs magni mali auctor eris. Nam quod articulis influit, ne ad principales partes recurrens ſuffocationis cauſa fiat ægro, periculumque mortis afferat, metuendum eſt, & ſic pro morbo mortem inducit, Alex. & Aetio teſtibus, quinimò poſt ſanguinem detractum (niſi ſolus ille ſuperauerit) momento temporis interpoſito purgationem etiam molliemur, ex Pauli teſtimonio. Diuerſa autem purgatione vtendum erit pro differentia redundantis cum ſanguine humoris, harum purgationum infra menti fiet. Poſt ſanguinis miſſionem, ac etiam purgationem vbi opus fuerit, particulis fluxione tentatis, ea adhibeantur medicamenta, quæ vim habeant id quod influit repellere, eiſdem partibus robur adijcere, ac quod in eis continetur exſiccare. Vbi vero amplius non influat, diſcutientia approximare oportet. Quapropter circa initia aceto veteri tenuium partium cum roſaceo eas rigare oportet, & preſertim ſi in alto hærere dolorum cauſa videatur, etenim acetum propria ſua tenuitate vſque in altum progreſſum expeditam roſaceo viam exhibet, quod natura ſua dolores lenire poteſt. At ſi in ſuperficie dolor conſiſtat per vini, & iam dicti olei vſum magnopere iueris, æſtate quidem tepidorum, hyeme vero calidorum (vt Aetio viſum eſt) Ex mali punici corticibus, rhu, & ſemperuiuo, vino probe decoctis, accurateque læuigatis, ac cum farina mixtis medicamentum commendat Alex. ſit autem farina hordei, vel fabarum, poteritque adjci roſaceum, ac prædicta in poſca decoqui, preſertim ſi dolor magis in alto hæret, & calor adſit immodicus. Conducit etiam (vt eidem viſum eſt) malum punicum ipſum mediocriter decoctum, vt ſupra, læuigatumque affectis particulis imponere æſtate frigidum, hyeme autem tepidum. Alijs quoque cataplaſmatis vtendum, quæ inflammationes lenire poſſunt citra hoc quod fluxiones prouocent, talia ſunt (vt inquit Aetius) farinæ hordei, fabarum, fœnugræci, ac cicerum tritæ vino coctæ, modica etiam aqua affuſa: quibus quoque oleum roſaceum adijci poterit: necnon & eædem farinæ in poſca, & oleo roſaceo decoctæ dolorem mitigare conſueuerunt, etiam quælibet de per ſe. Permutentur autem aſſidue cataplaſmata, ac etiam foris contegantur ne infrigidentur. Item ex caprillo lacte, ſeu bubulo, farina hordei, vel fabarum, ſeu panis medulla, vitellis ouorum, roſaceo, pauco croco adiecto, & aceto, medicamentum fiat, etenim non parum conferet, debet autem aſſidue permutari. Ad hæc ex malis cotoneis vino maceratis pane permixtis, ac roſaceo cataplaſma imponatur. Ipſis vero affectis partibus neque aqua, neque aliud oleum adhibeatur, ſed ſi eas abluere oporteat, poſca mediocriter tepefacta, aut alterius plantæ auſteræ decocto abluantur, ex Aetij præcepto. At ſi dolor adhuc remanet, preſertim ſi in alto fuerit, hoc cataplaſmate vtare (ex Alex. ſententia) folijs braſſicæ coctis, læuigatiſque diligenter fæcem aceti, ouorum crudorum lutea duo, & roſacei paulum adijcito, ac mixta omnia ſimul, læuigataque inducito continue immutans medicamentum, & vehementes dolores multum lenies, vt ipſe inquit. Si vero articularis, ſeu podagricus dolor ob bilioſi humoris influxum proritetur, victus ratio refrigerans, humidaque præcipiatur, & vitanda ſunt omnia calfacientia, & quæ pallidam ſeu flauam bilem generare valent, ex Pauli, & Alex. monumentis. Talis itaque qualitatis aër eligatur, paulò tamen ad humidum vergat, ne fluxiones proritet: quies, & ſomnus eligantur, labor, & veneris vſus intercidantur, pariter & vigiliæ immodicæ, aluus quotidie ſuo munere fungatur, aliàs leui clyſtere eluatur, ab ira, & furore, ac inedia arceantur: cibis autem vtantur ptiſana, & eius cremore, ex oleribus lactuca, intubo, malua, interim quoque blito, & ſoncho, ex auibus gallinis, perdicibus, merulis, turdis, alijſque montanis paſſerculis, ex piſcibus ſaxatiles, & erinacei conueniunt, ex fructibus parum adſtringentes guſtare conuenit, vt mala, ſorba, pyra, mala punica, & reliquos huiuſmodi, ex bellarijs caſtaneas commendat Alexander. Crapulæ (vt dictum eſt) & nimiæ ciborum repletiones vitentur. Potus ſit aqua hordei, aut in qua ſemina coriandrorum præparatorum fuerint decocta: vitandumque omnino vinum eſt, preſertim vetus, fuluum, aut nigrum. Ceterum circa initia confeſtim tentandum eſt noxium humorem vacuare tum per vomitum, tum etiam per inferiorem ventrem, vt Aetio viſum eſt. Vomitus per aquam tepidam aſſumptam fiat exiguo aceto, aut ſyrup. acetoſo permixto. Purgatio autem non prius exhibeatur (ex Alexandri decreto) quàm acrimoniam humoris, ac roſionem humectaris, ac contemperaueris. In quem vſum ſyr.

è ſucco

Lib. de Cur. rat. per venæ ſect. cap. 7.
Ratio medicamentorum à venæ ſect.
Cap. 2.
Locis citatis.
Purgatio.
Loco citato.
Topica medicamenta qualia eſſe debeant.
Lib. 12. c. 6.
Loco citato.
Lib. 12. c. 26.
Aët. lib. 12. cap. 23.
Loco citato.
Si ex bilioſa fluxione fiat podagra, aut Arthritis, curatio.
Victus ratio.
Paul. lib. 3 cap. 78.
De podagra bilioſa. & Alexan. lib. 11. cap. 1.
De podagra bilioſa.
Loco citato.
Medicamentorum ratio.
Vomitus.
Lib. 12. c. 28.
Loco citato.

è ſucco cichorij, ex ſucco, ſeu infuſione roſarum, & reliqui ſexcenties in præcedentibus conſcripti præbeantur, à quibus eos confidenter purgabis nedum ſemel, ſed ſæpius ſi res poſtulabit, ita nanque (vt refert Alex.) à recrementis, & fluxionibus tutos ſeruare poteris, ſi materiam ſuperantem non vniuerſam, ſed per vices ſubtrahere ſemper coneris. Sit autem medicamentum ſimplicius, ac familiarius quoad fieri poſſit, quod non multum calidum exiſtat bilem ducens cum facilitate, veluti eſt caſſia fiſtula, mel aereum, ſaccharum violaceum, ſyr. ex pluribus infuſionibus roſarum, & reliqua huiuſmodi. Poteris autem hunc in modum purgans medicamentum componere. Recipe mellis aerei ℥.ij. ſeu pulpæ caſſiæ fiſtulæ ℥.j. ß. ſiue ſacchari violacei ℥.ij. ß. aut ſyr. ex pluribus infuſionibus roſarum ℥.iiij. diacath. ℥. ß. cum aqua cichorij fiat potio, & vbi hoc non ſuffecerit, ſed iterata purgatione indigebis, paretur decoctum, ſeu infuſio ex ℥.iij. myrobalanorum citrinarum in aqua cichorij, aut endiuiæ, ſeu aqua lactis, cui ℥.j. rhabarbari, ℥.ij. mellis aerei, aut iij. ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum adijciantur, & ℥. ß. diacath. aut ℥. ij. eclegmatis roſacei, & fiat potio. Quòd ſi adhuc vlteriori purgatione ægri indigeant, eandem aut ſimilem potionem repetas poſt aliquos dies, aut ex ℥.j. rhabarbari, & ℥. ß. agarici, & ℈.ij. corticum myrobalanorum citrinarum, ſeu trochiſcorum eorundem catapotia formato, poſt quæ ℥. ij. mellis aerei, aut iij. ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum abſorbeant ægrotantes. Clyſteribus item lenientibus hoc tempore ſæpius vtare, & vbi bilis defluens ſanguini permixta fuerit, non erit abſonum reuulſionis gratia in principio ante purgationem venam ſecare ſeruata rectitudine, vt diximus, alijs conſentientibus pauca ſanguinis copia emiſſa, à qua eadem bile præparata, contemperata, & concocta tutius purgans medicamentum exhibebis, deinceps ad topica medicamenta te conuertas, expedit enim affectas partes à principio vſque ad vigorem refrigerare, & corroborare, ac mitigare, ne propter immodicam ardorem, ac dolorem magis fluxionibus tententur, vt liquet ex Aetio, & Alex. Ad hoc autem præſtantiſſimum eſt roſaceum, ſi ouorum lutea preſertim ei admiſceas, vini etiam, aut aceti momento addito, ex eiuſdem Alexandri, & Pauli teſtimonio. Herbæ etiam admoueantur, quæ infrigidandi, & adſtringendi vim habent per ſe læuigatæ preſertim virides, veluti ſunt ſemperuiuum, lactuca, ſolanum, portulaca, lenticula paluſtris, ſeris, polygonum, roſarum folia, rumex acutus, atriplex, plantago, blitum, vmbilicus veneris, violarum flores, & reliqua huiuſmodi. Hæc etenim dolores, qui in acceſſionibus fiunt abunde lenire poſſunt, adhuc etiam magis ſi paucæ farinæ hordeaceæ, vel vnum ex prædictis, vel duo admiſceas, & ne ſiccescat medicamentum, vtile eſt etiam roſaceum cataplaſmati adijcere. Frigida autem cataplaſmata admoueantur, mutenturque crebrius, & nunc hæc, nunc micæ panis poſca imbutæ adhibeantur, vel hordeacea farina cum roſaceo accommodetur, vt Paulo viſum eſt. At ſi ſemen pſyllij in aqua feruenti maceretur, & diligenter ſubigatur, viſcoſumque fiat, & hordeaceæ farinæ permiſceatur, mirabiliter dolores mitigabit, feruorem, & ardorem doloris extinguet, & affecta loca ad temperiem bonam reducet, vt liquet ex Alex. Aetio, & Paulo. Optimum autem pharmacum dicebat eſſe idem Aetius ex roſaceo, & betæ ſucco compoſitum, vidit etiam (vt ipſe teſtatur) quendam hac affectione occupatum, qui immiſſis in frigidam aquam pedibus, & aliquandiu in ea detentis præclaram opem tulit. Vbi vero adeo magnus dolor vrgeat, vt laborans eum ferre nequeat, eis quæ torporem inducunt, medicamentis, vtendum eſt, ex dictorum auctorum monumentis, quanquam eorum liberalior vſus cauendus ſit, neque diutius eiſdem inſiſtendum, quàm vt doloris vehementiam duntaxat lenierint, & deinceps prorſus auferre, vbi feruor doloris finierit, aliàs magis offendent, quam iuuabunt, conſtringere etenim inſertum humorem ſic vt in tophaceam duritiem occaleſcat, & languidum ſenſum, diuturnaſque motus difficultates parient. Verum vbi ſedatus fuerit dolor, confeſtim partes refouendæ erunt per ea quæ calefaciunt medicamenta. In hunc itaque vſum cicutæ, papaueris, hyoſcyami, ſeu mandragoræ folia adhibeantur, vel eadem folia contuſa, ac læuigata cum ouorum luteis, ac roſaceo permixta accommodentur. Similis quoque efficaciæ erit hoc medicamentum Pauli. Recipe micam panis aqua maceratam, vel poſca imbutam cum ſucco ſemperuiui, vel portulacæ, vel ſolani, vel palmularum carne, & papaueris ſemine pari portione, adijcias ouorum toſtorum lutea, ac roſaceum, & affectas partes delinias. Galenus x. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, hoc medicamentum ex Aſclepiade commendauit. Recipe ſucci papaueris ℥. iiij. poteris ℥. ij. aſſumere, croci ℥.j. cum lacte bubulo, aut caprillo terito, ac adiecto pane interno diligenter læuigato, vt molle cataplaſma fiat, & roſaceo admoto mollito, ac vtitor, foriſecus betæ, ac lactucæ folijs cuſtodiendi eius gratia impoſitis. Item opium, & crocum cum lacte cerato roſaceo excipiebat, & linteolo intarcta imponebat. Poſt anodynorum vſum thymi, origani, calaminthæ, ſatureiæ, ſaluiæ, & ſimilium decocto in aqua, aut vino, vt videbitur, loci calefaciendi ſunt. Adiuuare etiam oportet ſudorum excluſionem corpus calfaciendo, & fricando, ita tamen ne affectos locos contingamus, vt Aetius refert, & præbenda quoque ſunt ea, quæ vrinam cient, talia etenim bilem per lotium euacuare conſueuerunt, vt ipſe aſſerit. Doloribus quoque valde infeſtantibus, ea quæ ſomnum conciliant, exhibeantur, veluti eſt lactucæ, & papaueris ſemen tum in cibo, tum in potu, ſimiliter & ſyrup. de papauere poſt cibum, hæc autem poſt corporis euacuationem

Ibidem. Purgatio.

Clyſteres.

Venæ ſectio. Topica.

Locis citatis.

Anodyna.

Cap.3.

Lib.12.c.32.

Loco citato. cuationem exhibeantur, ex ſententia eiuſdem Aëtij. At ſi is qui influit humor pituitoſus fue-

Si pituitoſus influat humor, curatio. rit, eligatur aër calidus, & ſiccus, ſomnus moderatus, nam & moderatæ etiam vigiliæ conferunt: circa fluxionis initia quies, poſtea exercitium valde conducit, alui excrementa quotidie natura,

Victus ratio. vel arte excernantur, adhibitis nedum lenibus, ſed efficacioribus quoque clyſteribus. Inedia

Lib.12. c.33. quoque, & fame vtendum eſt ad plures dies, nam pituitoſa natura eam bene tolerare poteſt, vt inquit Aëtius, corporibus etenim carnes humidas habentibus famem adhibere conuenit: fames nanque corpora exſiccat, Hippoc. auctore Aphoriſ. lix. libri vij. Deinceps aut vt inediam

Locis citatis. ferre non valeant cibi tribuantur qui parum nutriant, extenuent, ac ſiccent, ex eiuſdem Aëtij, & Pauli teſtimonio, veluti eſt oryzæ ſuccus, paſſerculi montani aſſati, nuces iuglandes, piſtachiæ, vuæ paſſæ, & cappares ex aceto mulſo: quandoque etiam vti poterunt paruis piſciculis in petroſis aquis coalitis, aſſis, aut elixatis adiectis quibuſdam herbis extenuantibus, vt fœniculo, hyſſopo, ſatureia, ſampſucho, pulegio, ſerpillo, & reliquis huiuſmodi. Ab alijs carnibus, & leguminibus, fugacibus fructibus, reliquiſque refrigerantibus, ac copioſiore vino, preſertim nigro abſtinendum, verum quàm minimum vinum interualli tempore tenue, fuluum, & ve-

Lib.12. c.33. tus præbeatur, vt refert Aetius, quanquam ſi fieri poſſit etiam ex toto vinum circunciden-

Loco citato. dum ſit. Plurimos ſiquidem noui (inquit Paulus) qui prorſus abſtemij omnes ſanitatem conſecuti ſunt, alij ſiquidem per morbi initia omnino liberati ſunt, alij in poſterum rarius, & minori dolore acceſſiones perceperunt. Quapropter niſi quid obſtes, aut futuri inde aliquid metuant mali, perpetuam vitam agent abſtemiam. Inuicem vero vini decocto, aniſi, aut alicuius conſimilis ſeminis vtantur, ſi Paulo credendum eſt. Poterunt item cinnamomi, aut cariophylllorum

Venæ ſectio. decocto, ſeu aqua mulſa vti. Ceterum ſi qui defluit humor, non modo pituitoſus fuerit, ſed ſimul cum ſanguine redundans appareat, vena ſecanda erit prius, deinde viribus recreatis, ad medicamentum purgans veniendum eſt, ex Alex. teſtimonio, ſaltem reuulſionis gratia alijs conſen-

Lib. 11. c. 1. vbi de podagra pituitoſa agit. tientibus, neque Paulus hoc negauit, quoniam magis pituitoſis ipſam prohibere noluit, neque magis etiam melancholicis, verum ea ſtatim tentanda erit, cum quis morbum experiri cœperit, nec multa ſanguinis copia extrahenda, ne plus noxæ, quàm auxilij ex ſanguinis detractione

Medicamentorum ratio. conſequatur. A venæ ſectione, aut vbi pituitoſus ſuccus citra ſanguinis permixtionem redundarit, ac fluxerit, à pituitæ vacuatione principium curationis ſumere oportet, vt inquit Ae-

Vomitus. Lib.12. c.33. tius. Euacuatur autem humor pituitoſus per vomitus quidem nihilominus, & inferne per ventrem. Vtilis eſt autem in hac affectione per inferna purgatio ſiue iuxta manus, ſiue iuxta pedes hæreat morbus, & multo adhuc magis, ſi iuxta omnes corporis articulos fluxus fuerit diſper-

Purgatio. ſus familiarior etenim pituitæ via, & minus periculoſa per inteſtina exiſtit. Si enim in ſuperio-

Loco citato. rem ventrem violenter attracta non euacuetur, periculum inducit, vt teſtatur idem Aetius. Tutius itaque eſt vt ad infernam excretionem pituita, ducatur, paulatim tamen, & per vices,

Loco citato. nam neque craſſiora recrementa vniuerſa, & vice vna extrahi poſſunt, vt inquit Alex. Verum ante purgantium medicamentorum exhibitionem ea tribuenda ſunt, quæ vim habeant extenuandi, ac incidendi, namque ſic præparati pituitoſi ſucci ad purgationem magis idonei redduntur, præparentur autem melle roſaceo, ſyrup. ex ſtœchade, oxymelite ſimplici, aut etiam ſcillino pauco adiecto ſyrup. ex ſucco boraginis, aut de infuſione roſarum: quibus iam præparatis purgans medicamentum præbeatur tale. Recipe myrobalanorum chebularum ℥. iij. agarici ℥. j. ß. fiat decoctum, in quo per colum transfuſo diſſolue ſyr. ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum, vel perſicarum ℥. iij. confectionis de dactylis ℥. ij. aut diacath. ℥. ß. fiat potus, vel ℥. j. pilularum è ſagapeno, ſeu fœtidarum recipe, & alteram agarici trochiſcati, & cum ſyrup. de ſtœchade, aut oxymelite catapotia formato, poſt quorum aſſumptionem decoctum ℥. ij. corticum myrobalanorum chebularum abſorbeant, in quo ℥. ij. vel iij. ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum ſint diſſolutæ. Hæc non ſemel duntaxat, ſed bis, & ſæpius, vt diximus (vbi vſus vrgeat) repetenda ſunt. Noſtris temporibus vniuerſus ferè medicorum cœtus ex quadam praua conſuetudine, ſeu abuſu ductus nedum in articulorum doloribus, ſeu podagra ex pituita ortis, ſed in omnibus ex quacunque cauſa fuerint geniti, hermodactylis aluum purgatione ſollicitant: quandoque etiam catapotijs de hermodactylis à Meſue, ſeu Raze compoſitis, vtuntur, verum ipſe penitus abſtinendum eſſe conſulo ab hermodactylorum vſu. Nam quo ſeplaſiarij hodie pro hermodactylo vtuntur, non eſt hermodactylus, ſed bulbus quidam

De hermodactylo quid ſentiendum. à Græcis κολχικόν appellatum, huic enim omnibus numeris arridet, vt liquet ex Dioſcoride capite proprio, quod quidem in cibo ſumptum (vt ipſe inquit) fungorum modo enecat. Si contingat ipſum exhibitum non enecare, eius exiguæ quantitati, quæ offertur, aſcribendum erit: nec propterea negandum eſt quod ſuapte natura enecet, & ſi non ſuffocat propter eius exiguam quantitatem, ſaltem magnum infert corporibus detrimentum, quemadmodum ſæpius experientia

Lib. 4. c. 72. Lib. 3. c. 78. & lib. 7. c. 3. etiam obſeruatum eſt. At eſto quòd ſi hermodactylus (quod negatur) adhuc ab eo abſtinendum erit, niſi valde robuſtis corporibus tribueretur. Nam etiam verus hermodactylus ſtomacho faceſſit negocium, cibi faſtidium ex repletione, & ventriculi redundantia mouens, cum eiſdem ſit inimicus, & nimis aduerſetur, Paulo auctore cap. de podagra, & cap. de hermodactylo. Quapropter reliquis vtendum eſt purgantibus medicamentis tanquam tutioribus

exiſtentibus

exiſtentibus,hermodactylos,ſeu eorum catapotia omnino vitantes. Atqui ſi euacuatio per purgationes ob aliquam cauſam fieri non poſſit,tum inedia,& fame vtendum eſt ad plures dies,tum etiam frictionibus diſcuſſorijs,efficacioribus clyſteribus, & pharmacis vrinam cientibus, Aetio teſte. Poſt purgationes antidota etiam nonnulla exhibere conuenit, preſertim his, qui natura pituitoſi ſunt,veluti theriacam,mithridatum, ac diacorallium dictum, quod omnium ſecuriſſimum,longoque vſu probatiſſimum eſt,ex Alex. & Pauli teſtimonio, cuius deſcriptionem apud eoſdem perlegas. Partibus vero affectis medicamina imponenda ſunt,quæ vim habeant leniendi,diſcutiendi,atque adſtringendi, preſertim circa initia. Nam deinceps omiſſis adſtringentibus diſcutientibus magis, ac exſiccantibus vtendum. Imponantur itaque terebinthi folia viridia, & tenera cum adipe ſuillo recenti, & roſaceo modica cera adiecta: apta etiam ſunt cupreſſi folia,& pilulæ vino cocta: necnon & cyperi radices, vt rhamni folia, vt inquit Aetius. Verum cum folijs,aut pilulis cupreſſi,cyperiq; radicibus,aut rhamni folijs,poteris tu adipem, ſuillum recentem,ac roſaceum,& modicam ceram admiſcere, & vbi mediocris dolor affuerit, braſſicæ folia conferunt,ſi conciſa obducantur,ſimiliter apij, aut conizæ, ex Alex. & Pauli auctoritate. Sin autem dolor vehemens ortus fuerit,cataplaſmatis mitigantibus vti oportet, qualia ſunt quæ ex farina fœnugræci,ſeminis lini,cicerum, & loliacea conſtant ex aqua mulſa, aut vino tenui decoctis,modico oleo nardino adiecto, item cinis crematæ radicis braſſicæ, eiuſque coliculorum cum axungia illitus multis fuit præſidio,vt inquit Paulus,ſed finiendis doloribus recens adhibenda eſt axungia,diſcutiendo autem humori vetus ſalſa auxiliatur. Bubulum quoque ſtercus cum hordeacea farina in aqua mulſa coctum prodeſt,vel per ſe recens,& liquidum, vel ex folijs braſſicæ, ſimiliter caprillus fimus per ſe,aut cum hordeacea farina coctus in poſca, eodem Paulo teſte. Manſuetiſſimum autem remedium eſt (vt Aetius refert) poſt principium, etenim leuiter diſcutit,& exſiccat, ſi althææ folia cocta trita, tum per ſe, tum cum polline, ſeu hordeacea farina imponantur. Eundem etiam, præſtant vſum radices eius coctæ in aqua mulſa tritæ, vt idem Aetius fatetur,amaraci item coma,artemiſia,abrotoni folia,pulegium,ſampſuchus,braſſica, ſerpillum,fœniculum,ſiſymbrium,mentha,ac reliqua huiuſmodi per ſe ſingula cum pane, ſeu farina fœnugræci, erui, aut lolij, ac recenti adipe ſuillo, oleoque irino, ſeu nardino pro cataplaſmate imponuntur. At ſi nihil hiſce cataplaſmatis leniantur, fotibus, ſeu liquoribus torrentis ritu ab alto proiectis certandum erit: fiunt autem hi chamæmeli, meliloti, fœnugræci, aut centaurij decocto. Nonnullis etiam capparis decoctum abunde fuit auxilij. Verum quod infra ſcribitur omnibus præſtat efficacia,vt liquet ex Alexan. & Paulo. Thymum,origanum, ſatureiam,& calaminthan in aceto acerrimo decoquito,& vbi herbæ probe fuerint decoctæ,tunc eodem aceto adhuc calido affectas partes non modo ſemel, aut iterum, ſed ſæpius, & frequenter ſuperinfundito, ſeu foueto. Hoc præſidio (vt ipſi fatentur) permulti priſtinam valetudinem recuperarunt, quibus non pituita ſolum, ſed etiam flaua bilis fuit infeſta. Vbi vero per iam dicta cataplaſmata, aut ſuperinfuſiones, ſeu fotus dolor moderatior euaſerit, eis vtendum eſt medicamentis, quæ non ſolum ſummam cutem infeſtantia, ſed etiam in alto fixa calfacere, & diſcutere queant, Alexandro auctore: Componatur autem hunc in vſum hoc medicamentum. Recipe adipis ſuilli veteris,& butyri,cuiuſlibet ℥. j. olei veteris,vel nardini ℥. ij. cremoris ſeminis lini,& fœnugræci,ſingulorum ℥.iiij. ammoniaci, & galbani in aceto macerati ana ℥.iij. croci ℥.ß. ceræ quantum ſatis ſit, fiat ceratum. Item & hoc admirandum eſt pharmacum. Recipe caſtorei,thuris ana ℥.j.ß.medullæ ceruinæ,& adipis anſeris ana ℥.iij.olei anethini, & nardini ana ℥.ij.ß.bdellij,& galbani in aceto diſſoluti ana ℥.iiij.farinæ ſeminis lini, & fœnugræci ana ℥.iij.ß. cum cera quantum ſatis ſit, fiat medicamentum. Hoc etiam vtare tanquam magnopere conferente. Recipe ſucci radicis ebulorum ℥. iij reſinæ pinus & terebinthinæ ana ℥. iiij. olei vulpini,& chamæmelini ana ℥.ij.cremoris ſeminis althææ, ſeminis lini, & fœnugræci, cuiuſlibet ℥.ij.ß.opopanacis ſagapeni,& ammoniaci diſſoluti in aceto ana ℥.ß. croci ℥.j. cum cera quantum ſatis ſit,& adipis ſuilli ℥ j.fiat ceratum. Admirandum quoque ijs pharmacum eſt,quod ex croco coſtat ab Aëtio deſcriptum cap.xxvj.libri xij. Hoc etiam tempore naturalia balnea diſcutiendi,ac exſiccandi vi prædita conferunt,quemadmodum puteolis eſt balneum, quod vulgus appellat (Souiene homini) quidam aqua marina, lixiuio, vel vino adſtringenti affectos articulos lauant poſt inflammationum remiſſionem, nonnullaſque in eiſdem, aut etiam aqua decoquunt diſcutientes, ac exſiccantes herbas, & laconicum balneum parant, quo non inutiliter vtuntur. Si vero ex atræ bilis influxu laborabunt, quanquam hoc raro accidat, & ipſi quoque omnino vniuerſali vacuatione indigent, protinus quidem venæ ſectione, quoniam & in his humor,quemadmodum & in magis pituitoſis, quàm maxime in venis continetur, quantitate magis quàm qualitate peccans, ex Pauli ſententia. Verum ſtatim in morbi principio vena ſecanda erit. Nam ſi ſæpius fuerint à fluxione comprehenſi, offenduntur magis à ſanguinis vacuatione, quàm iuuantur, preſertim quibus natura frigidius, aut imbecillius eſt corpus, vt ipſe inquit. Aëtius vero quandoque venæ ſectione,interim purgatione, & interdum vtriſque eos indigere fatetur cap. xxxiiij. eiuſdem lib.xij. Nam quando ad ſanguinem declinant atra bile infectum,venæ ſectione opus habent: quando vero ad atram vergunt bilem,euacuatione per ea quæ

ipſam

Quæ à purgatione tribuenda ſint.

Topica.

Si ex atra bile fluxio fiat, curatio.

Venæ ſectio.

ipſam repurgant. Si vero hæc ambo ſimul per totum hominem redundarint, prius venam ſecare, deinde purgare eos cogimur, vt ipſe aſſerit. At quoniam ſæpius in venis continetur totius corporis cum ſanguine permixta atra bilis, quibus ex eius fluxione podagra excitatur, ſeu articularis morbus, propterea ſaltem reuulſionis gratia in morbi initio vena ſecetur; ac deinceps concocto, ac præparato humore purgetur aliquo medicamento purgante eorum, quæ cap. de melancholia conſcripſimus, & medicamentis vtare in eodem principio ſuper affectas partes repulſorijs, & ſenſim ſimul calfacientibus, veluti ſunt iam dicta terebinthi, ac cupreſſi folia, cyperique radices, & reliqua huiuſmodi. At poſt principium his, quæ ſenſim calfacere, & attenuare, ac diſcutere poſſunt vtemur, ex ſententia eiuſdem Aëtij, cuius farinę ſunt lauri folia mollia, paſtinacæ, caucallidis, conizæ, braſſicæ, iridis, ocymi, naſturtij, & reliquorum innumerorum: admiſcenda autem ſunt hæc pani, aut cuipiam ex prædictis iam ſæpe farinis, adipi anſerino, aut gallinaceo, butyroque, & œſypo, quo leniora reddantur, potiſſimum in mollibus, ac humectis corporibus, vt patet ex eodem auctore. Reliquis quoque medicamentis ſupra relatis poſt huiuſmodi pharmacorum impoſitionem (vbi ea non ſuffecerint) vti conuenit. At in quibus obſcura fuerit podagræ origo, hæc ſemel experiri abunde fuerit, & modo ad conſimilia transgrediendum eſt, modo contrarijs pugnandum, neque tamen eiſdem diutius immorari conſilium eſt, ſi nullum ex eis iuuamentum perceperint. Hæc quotidie in artis operibus fieri videmus, vt idem medicamentum vni articulo profuerit, alteri in eodem ægrotante inflammationem excitarit: quinetiam non modo non opituletur, ſed confeſtim (quod maxime mirum eſt) offenderit: quippe vnus, idemque articulus ſæpe ex eodem remedio nunc iuuabitur, paulò poſt eiuſdem appoſitu inflammationem concipiet, vt liquet ex Paulo. Quoniam vero & tophi etiam in articulis quandoque gigni conſueuerunt modo ob humoris, qui ad eos decubuit, craſſitiem, terreſtremque duritiem, modo propter immoderatum diſcutientium, reſiccantiumque medicamentorum vſum, ſine eorum mixtura, quæ emolliendi virtute pollent; propterea pro eorum curatione (ſi curari poterunt) ea conuenientiora ſunt, quæ emollientem naturam ſortiuntur, velut ſunt adeps ſuillus, caprillus, vitulinus, anſerinus, & medulla, preſertim ceruina, althæa bis cocta, & reliqua huiuſmodi. Interim autem digerentibus, ac diſcutientibus vtare, quemadmodum cap. de lienis ſcirrho docuimus. Proprie autem facit vetuſtiſſimus, acerrimuſque caſeus cum ſuillæ carnis præpinguis, ac veteris decocto contritus, & ſuperimpoſitus, ex omnium ferè medicorum Græcorum conſenſu. Liquet itaque ex his ſimplicium fluxionum articularem morbum, ſeu podagram generantium curatio. Qua de re nulla amplius difficultas aderit etiam mixtarum curam inuenire. Satis enim manifeſtum eſt quod ad humorum complexum, conſequenter etiam curationes oportet mixtas eſſe. Cognitiones etiam mixtarum fluxionum ex prædictis ſimplicibus affectionibus ſunt ſumendæ, & propterea iure eas prætermiſimus.

Purgatio.

Topica.

Lib. 12. c. 34.

Si obſcura fuerit podagræ origo.

Tophorum curatio.

FINIS.

DE MEDENDIS
FEBRIBVS
ARS MEDICA.

DONATO ANTONIO AB
ALTOMARI, MEDICO, AC
PHILOSOPHO NEAPOLITANO,
AVCTORE.

ILLVSTRISSIMO, ACREVERENDISSIMO HIERONYMO CARDINALI SERIPANDO.

DONATVS ANTONIVS ALTIMARVS S.

CVM de medendis febribus artem medicam hoc tempore ſcripſißem, cui eam potiſſimum mitterem, dum cogitarem, præter te, occurrebat nemo. Tibi enim pluribus de cauſis me deuinctum eſſe ſentio, tum quòd fidem meam, ceteraque mea officia in valetudine tua, tibi homini gratiſſimo ſemper grata fuiſſe apertiſſime cognoui, tum quòd in fratrem meum magna abs te collata eſſe beneficia perſpexi: & quem in dies maiora, & plura accepturum eſſe non dubitabam, ni cita eum mors rapuiſſet. Huc accedit virtutis & ingenij tui ab ineunte ætate ſpecimen, & eximius ſplendor, & in bonas artes amor ardentiſſimus. Quibus effectum eſt vt tui ſemper ſtudioſiſſimus fuerim. Nam, vt omnes prædicant, cum publice orantem audires Egidium, maxima eius doctrina, ſummisque laudibus quibus efferebatur, accenſus (hoc enim modo Deus Opt. Max. te ſolicitauit, vt Themiſtoclem Milciadis trophea) Auguſtini religionem ſuſcipere, eumque audire voluiſti. vbi quid, & quàm breui in philoſophiæ, ac Theologiæ, ceterarumque bonarum artium ſtudijs profeceris, Conciones tuæ, in ampliſſimis Italiæ vrbibus, maximo omnium plauſu, atque approbatione habitæ, declarant: & preſertim Caroli V. Imper. ſtudium, qui te vnum Neapoli orantem, & ſæpe audiuit, & admiratus eſt. Auguſtinianæ Religioni poſtea præpoſitus, totam ferè Europam per triennium peragraſti, vt eius ordinis viros in optimum Chriſti ſtatum confirmares: vbi quantum elaboraris, & quantum tua virtus profecerit, teſtes ſunt qui affuerunt, at locupletiß. teſtis eſt Deus Opt. Max. Quare illud omnes aſſerunt diſiunctiſſimas terras non citius cuiuſquam paſſibus circui potuiſſe, quam tuis, non dicam curſibus, at virtutibus, optimisque inſtitutis illuſtratæ ſunt: Quæ quidem ita magna eſſe fateor, vt ea vix cuiuſquam mens, aut cogitatio capere poſſet. Sunt tamen & illa maiora, animum vincere, omni gloriæ cupiditate, atque ambitione carere: poſt enim illa, eam dignitatem omnibus inuitis depoſuiſti vt ſtudijs te totum traderes, Aquilenſem præfecturam à Carolo delatam, renuiſti, vehementer eum rogans ne id muneris tibi delegaret, tum ne ſtudia relaxares, tum vel maxime quòd temperaturæ, ætati ac propriæ ſanitati cælum repugnaret. Interim ſatis longo interuallo ad Carolum miſſus es, qui cum magnis de rebus ageres, inter tot præclariß. viros, tu vnus ea legatione dignus, ab omnibus tuis ciuibus iudicatus es: quod onus libentiſſime ſuſcepiſti, vt patriæ parem gratiam referres, & cui te plurimum debere non ignorabas, ei nulla in re defuiſſe viderere. qua in legatione, & patriæ omni pietate, & ceteris huius Regni ciuibus omni officio ſatisfeciſti, dum totius legationis rationem redderes, Salernique præſul ab eodem (cum maxime recuſares) creatus es. vbi animi tui integritatem, pietatem, ac ſingularem continentiam, inter ceteras eximias virtutes oſtendiſti: nunquam enim tanquam bonus paſtor gregem tuum dereliquiſti. at contra plerique quædam gloriæ cupiditate adducti facere ſolent. Quo quidem tempore, cum tuam ceterarum rerum incredibilem ſapientiam, vitamque honeſtiſſime ante

actam Pius III. Pont. Max. audiret, non modo te in Cardinalium numerum aſciſcere voluit, ſed cum falſa religio totum ferè orbem vana ſuperſtitione repleuiſſet, tua integritate, & doctrina confiſus, (nouerat enim te Fidei, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ acerrimum defenſorem) ad Tridentinum Concilium, maximis de rebus acturum, vna cum ceteris tui ordinis præclariſsimis viris, ſanctiſsimiſque Apoſtolis, delegauit. Quapropter effectum eſt Sacratiſs. Antiſtes, vt lucubrationes meas tibi potiſsimum nuncuparem. At quid medicæ artis regulæ cum viro ſacræ Theologiæ ſtudijs dedito? Non ignorabam te virum doctiſsimum omnium bonarum artium ſtudijs delectari, illiſque preſertim, quæ & animæ & corporis curam gerunt. exiſtimaui præterea, præter te fore neminem, qui hoc munuſculum animo ſuſciperet alacriori: quod qualecunque ſit, tibi gratiſsimum fore arbitror, tum ob ſingularem tuam in me beneuolentiam, tum ob incredibilem humanitatem, quæ literis, quamuis hac ætate ſpretis, viciſsim & delectetur, & afficiatur, harumque cultores & plurimi faciat, & quod poteſt benigne adiuuet atque euehat. Quamobrem præclare mecum actum eſſe arbitror, quòd hoc facultatis noſtræ documentum, nominis tui velamine quodam, quaſi amuleto ab omni, aut carie vetuſtatis, aut etiam liuore, aut obtrectatione tutum poſteritatis memoriæ commendaretur. Nam quo illud ſplendidiore titulo, aut qua grauiori nominis auctoritate inſcribi potuit, quàm eius, qui tanquam fulgentiſs. ſydus inter noſtræ imbecillitatis tenebras eluceſcit? Munus igitur tuæ pietati inſcriptum ea benignitate proſequere, qua tui ſtudioſorum munera ſoles, donantis ſemper attendens animum. Quòd ſi tibi, vt ſpero, & opto, gratum eſſe accepero, non tam præclare cum eo actum eſſe, quàm aliqua ex parte ſatis meo officio factum eſſe putabo.

Vale.

DE

DE MEDENDIS FEBRIBVS ARS MEDICA.

PROOEMIVM.

CVM non liceat vllius artis ſcientiam nanciſci, niſi & quandam Methodum habueris, per vniuerſalia vocata theoremata, & in particularibus te exemplis exercueris: ob id nos artem Medendi febres volentes inſtituere, duobus his, veluti cruribus, ſeu inſtrumentis, tanquam omnino neceſſarijs ad eiuſdem artis ſcientiam adipiſcendam vti propoſuimus. Verum cum in vniuerſalibus Methodus, in particularibus exercitatio conſiſtat, Galeno auctore ix. Meth. medendi, ab vniuerſalibus initium ſumens, Methodum primo condere decreui: ad particularia deinceps progrediens, quomodo exercitatio in earum ſingulis curandis probè procedere debeat, ſcribere non recuſabo. Nam neque vniuerſalis Methodus ſine exercitatione multa in ſingularibus, artificem bonum efficere poteſt: vt liquet ix. de Hippocratis & Platonis decretis. At cum ab vniuerſali Methodo ad omnium particularium exercitationem tranſire non liceat, niſi & particularis ratio habeatur earum, quæ particulares ſunt febrium differentiarum, ob id viſum eſt vniuerſum hoc opus in tres partes diſſecare. In quarum prima, vniuerſalis continetur Methodus dignoſcendi, ac curandi omnes primas ac vniuerſales febrium differentias. Secunda docebit modum inueniendi, ac curandi febrium particulares omnium differentias, vtiles primis illis vniuerſalibus ſubdiuiſis: ſpeciatimque in ea omnium, quæ ex putredine excitantur febrium, particulares differentias, ac generationis modum, tam intermittentium, quàm continuarum, explicabimus. In tertia ad exercitationem particularium accedemus. Necnon pro totius operis complemento, breuem de peſtilenti febre tractatum abſoluemus.

Duo in arte neceſſaria, methodus vniuerſalium, & exercitatio in particularib[us].

Cap. 6.

Cap. 2.

Sũma totius operis diuiſio

DE MEDENDIS FEBRIBVS ARS MEDICA.

PROOEMIVM.

CVM non liceat vllius artis ſcientiam nanciſci, niſi & quandam Methodum habueris, per vniuerſalia vocata theoremata, & in particularibus te exemplis exercueris: ob id nos artem Medendi febres volentes inſtituere, duobus his, veluti cruribus, ſeu fulcimentis, tanquam omnino neceſſariis ad eiuſdem artis ſcientiam adipiſcendam vti propoſuimus. Verum cum in vniuerſalibus Methodus, in particularibus exercitatio conſiſtat, Galeno auctore ix. Meth. medendi, ab vniuerſalibus initium ſumens, Methodum primo conſtituere decreui: ad particularia deinceps progrediens, quomodo exercitatio in earum ſingulis curandis probè procedere debeat, ſcribere non recuſabo. Nam neque vniuerſalis Methodus ſine exercitatione multa in ſingularibus, artificem bonum efficere poteſt: vt liquet ix. de Hippocratis & Platonis decretis. At cum ab vniuerſali Methodo ad omnium particularium exercitationem tranſire non liceat, niſi & particularis ratio habeatur earum, quæ particulares ſunt febrium differentiarum, ob id viſum eſt vniuerſum hoc opus in tres partes diſſecare. In quarum prima, vniuerſalis conſtituetur Methodus dignoſcendi, ac curandi omnes primas ac vniuerſales febrium differentias. Secunda docebit modum inueniendi, ac curandi febrium particulares omnium differentias, veluti primis illis vniuerſalibus ſubiunctas: ſpeciatimque in ea omnium, quæ ex putredine excitantur febrium, particulares differentias, ac generationis modum, tam intermittentium, quam continuarum, explicabimus. In tertia ad exercitationem particularium accedemus. Necnon pro totius operis complemento, breuem de peſtilenti febre tractatum abſoluemus.

Duo in arte neceſſaria, vniuerſalia theoremata, & exercitatio in particularibus.

Cap. 6.

Cap. 2.

Sectio totius operis diuiſio

DONATI ANTONII AB ALTOMARI,

ARTIS MEDICAE DE MEDENDIS FEBRIBVS.

PARS PRIMA.

Qua via vtendum, hac in Methodo conſtituenda. **Caput I.**

SED quoniam ipſius medendi Methodi finis eſt inuenire cuiuſque morbi remedia, quodnam viæ, quæ huc perducit, ſtatuendum primo erit principium? Id vero morbi ipſius cognitio, qualis ſcilicet naturæ is ſit, à Gal. conſtituitur, ſecundo Method. meden. Hoc ſimiliter eſt illud principium, quod primo à nobis inueſtigari ac conſtitui debet in hac noſtra Methodo. Etenim eo inuento, haud difficile erit finem quoque aſſequi, hoc eſt remedia inuenire pro eiſdem febribus medendis. Nam in adagio eſt, quòd principium, dimidium eſt totius: Plato autem cuiuſque operis maximum eſſe retulit; quidam vero amplius etiam, quàm dimidium eſſe dixerunt. Alij vel totum ipſum eſſe, poteſtate videlicet, aſſeruerunt. Erit itaque noſtræ viæ principium, cognitio ipſius febris, qualis inquam naturæ ea ſit. Iuuatur etenim rationalis medicus ab hac cognitione, non ſolum ad curationis inuentionem, ſed futurorum etiam præſentionem, vt primo de different. febr. à Galeno ſcriptum eſt. Hoc item eſt illud, quod idem Galen. docuit ſexcenties, & preſertim ſecundo Method. meden. ex ipſa rei natura ordiri. cognita enim ipſius febris natura, ac conſtituta ratione eſſentiæ eiuſdem febris, confeſtim ad ipſam diuidendam accedentes, hac via omnem eius differentias facile inueſtigabimus. Etenim principium diuiſionis morborum eſt, vt eſſentiæ ratio rei diuidendæ conſtituatur: qui vero omnem morborum numerum hac Methodo non inuenerit, hunc maxime in ipſis meden. Method. foribus, lapſurum eſſe Gal. cenſuit, eod. ij. Method. cum conſtet totidem eſſe medendi modos, quot ſunt morborum ideæ. Funditus nanque rationabilem ſectam ſubuertent, ſi ignorato affectu, curationis tamen facultatem abunde ſibi ſupereſſe dicant. Nam ſi ab ipſius rei natura indicationem non ſumant, ab vſu ipſo omnes quomodo curandum ſit intelligent, vt eod. ij. Meth. ſcriptum eſt.

Methodi meden. initium a morbi natura Cap. 7.

Cap. 3.

Cap. 6.

Loco citato.

Cap. 5.

Quid non ſit Methodus. **Caput II.**

CETERVM ne per ignota progrediamur, prius quid per Methodum intelligendum, ac quid, quotuplexq́ue ea ſit, cum eodem Galeno exponere cenſui; preſertim cum nonnullos viderim in hac re inter ſe digladiari. Græci ferè omnes Ariſtotelis interpretes, crediderunt Methodum habitum quendam eſſe. Simplicius nanque, Alexandri auctoritate, voluit omnem habitum ſpectatiuum, contemplatiuum ue, eorum quæ ad ipſum attinent cum ratione, id eſt cum cauſa, eſſe Methodum. Philoponus vero quòd Methodus ſit quidam habitus fatetur, qui viam præſtat cum ratione cuique ad aliquas artes, ſcientiasq́ue capeſſendas, animum adhibenti. Sed pace tantorum virorum dixerim: licet in omni theoria, ſeu contemplandi genere, omniq́ue tum nobiliori, tum ignobiliori Methodo, duo ſint habitus, vt Ariſtoteli viſum eſt, primo de part. anim. quorum alterum ſcientiam rei,

Simplic. & Alex. male definierunt methodum.

Cap. 1.

Methodus nõ eſt habitus. Cap. 19. Cap.4. Habitus quinque, ex quorũ numero non eſt methodus.

alterum peritiam quandam nuncupat: neutrum tamen eorum Methodum eſſe fatemur: quinimò neque ipſam habitum alium quendam eſſe quiſpiam cum Ariſtotele aſſerere audebit: cum neque tanquam actio ſit quædam habentis & habiti, neque diſpoſitio, ſecundum quam bene vel male diſponitur diſpoſitum, aut ſecundum ſe, aut ad aliud; neque pars talis diſpoſitionis, præter quos nullus alius datur modus ſumendi habitum, vt ab eodem Ariſt. v. Meth. ſcriptum eſt. Non igitur erit Methodus habitus. Illud idem confirmari poterit ex eodem Ariſt. qui vj. Ethic. quinque in vniuerſum enumerauit habitus, quibus quiſpiam vbi nihil impediat, agere poteſt quando voluerit. Sunt etenim qualitates quædam, quæ à ſubiecto haud facile auferri poſſunt, ſcientiam inquam, ſapientiam, intellectum, artem, ac prudentiam. Quorum tres ſpeculatiui, ſcientia, ſapientia, & intellectus; duo vero practici ſunt, ars & prudentia: Horum neque vllum Methodum eſſe quiſpiam fateri poterit. Etenim non ſcientia, quia Methodus, habitus demonſtratiuus non eſt. Neque intellectus, cum ille ſit duntaxat principiorum. Neque ſapientia, quoniam neque virtus alicuius artis exiſtit Methodus, quæ tribuitur illis, qui excellentiſſimi ſunt in arte; quemadmodum Phidiam, & Polycletum ſapientes fuiſſe fatemur. Neque etiam ſit ſcientia, & intellectus precioſiſſimarum natura. Non itaque erit aliquis eorum habituum, qui ſpeculatiui appellantur, Methodus. Multominus eorum qui practici, cum prudentia dici non poterit. nam habitus quidam verus eſt prudentia cum vera ratione, qui in his agendis verſatur, quæ ſunt hominibus bona vel mala, vtilia vel non vtilia, non ſpeciatim ſiquidem, puta qualia ad ſanitatem, vel robur, ſed generatim ad totius vitæ ſtatum bene dirigendum. Huiuſmodi autem Methodus non eſt, quemadmodum neque etiam ars dici poterit, quia non eſt habitus quidam cum vera ratione factiuus, veluti ars ipſa: neque inertia nuncupari poterit, quia non habitus eſt factiuus, falſa ratione, circa id quod aliter ſe habere poteſt. Inſuper quòd non ſit ars, ex Galeno confirmatur nono Meth. qui Platonis auctoritate, de Methodo loquens, dicebat: [Hanc etenim cuiuſlibet conſtituendæ artis Methodum, Plato nos docuit:] Si ergo artes omnes Methodo conſtituuntur, non erit ipſa Methodus, ars; aliàs ars conſtitueretur per artem, & illa per aliam artem, adeo vt ad infinita daretur procedendi venia: quod apud philoſophos magnopere eſt abſurdum. Non itaque vere ars, Methodus dici poteſt, licet improprie, & per abuſionem, quandoque artem appellari poſſe non negamus, cum ſit via quædam ad eas, vt dicemus. Qua etiam ratione philoſophi interim generationem, naturam appellare conſueuerunt, quia via eſt ad eam naturam, quæ forma nuncupatur. Similiter etiam admittimus cum Ariſtotele, quòd in omni Methodo, vt diximus, duo ſint habitus, quorum vnus ſcientia rei, alter peritia appellatur, nunquam tamen Methodum ipſam habitum quempiam eſſe fatemur.

Cap.17.

Methodus ratio non eſt. Commen. 48 Cap.1.

Quòd vero neque ratio ſit Methodus ipſa, tum ex Ariſtotele, tum etiam ex Galeno poterit demonſtrari: ex Ariſtotele, quoniam, vt ipſe inquit primo de anima, ratio omnis eſt definitio, aut demonſtratio, quorum neutrum eſt Methodus: ex Galeno, quoniam tertio Meth. dicebat: [cui facultas datur illa inueniendi, ex quibus perfici poſſit quod à prima indicatione ſuggeritur, is merito morborum ex curator;] & ſubdit, [qui ſi per experientiam inuenit, obſeruator & Empiricus eſt nominandus: ſi ratione & Methodo, logicus & methodicus, & dogmaticus.] Fruſtra itaque dixiſſet ratione & methodo, ſi methodus eſſet ratio. & primo eiuſdem dicebat: [eius quod quæritur inueniendi poteſtas datur ab ipſis methodis rationalibus:] & eodem loco cauendum eſſe retulit ne ſimul de ambobus agamus. dico methodo quæ ratione innititur, ſeu experientia quæ ratione non vtitur, & primo de humor: comm. vij. qui ſola experientia nititur, is obſeruator, empericusq. vocatur, qui ratione, aut methodo quadam, is rationalis, & methodicus nominatur. Ex quibus liquet methodum inniti ratione, non autem ratione eſſe. Illud item clara luce confirmauit eodem primo meth. aduerſus Theſſalum, ijs verbis: [Porrò ſimplici verbo dicere omnes in victu morbos eſſe duos, non methodo, non demonſtratione, nec ratione vlla probabili, aut lenimento aliquo, neque alia re prorſus adhibita, præterquam eiuſmodi in veteres blaſphemiam, id facere imperantis hominis eſt, non docentis.]

1. Meth. c.4.

Cap.3.

Methodus nõ eſt ordo.

Neque etiam ordo eſt ipſa methodus, licet ordine quodam procedat, vt in ſequentibus patebit. Quoniam neque illa relatio, ſeu reſpectus eſt prioris ad poſterius, aut poſterioris ad prius: quamuis in methodo ipſa conſtituenda quidam ſeruetur ordo, ita vt in diſquiſitione aliquid primum ſit, aliquid ſecundum, & tertium, & quartum; & ſic de reliquis omnibus, quoad demum ad ipſum, quod ab initio eſt propoſitum, perueniatur. Neque propterea quòd in methodo ordo ſeruatur, ac ſeruari debet, ipſe ordo erit methodus, quemadmodum falſum eſt etiam opinari, vt inquit Galenus quarto Method. aduerſus Theſſalum, quidquid omnino in his habetur, qui methodo aliquid faciunt, eſſe Methodum ipſam: nam notitiam certe habeat oportet, tum ſimilis, tum diſſimilis, qui Methodo quiduis molitur, non tamen ipſum hoc methodus eſt, ſimilis ſcilicet, diſſimiliſque notitia, nec Ariſtoteles hoc Plato ue affirmat.

Cap.4.

Quid

Quid ſit Methodus. *Caput III.*

CVM itaque nec habitus, nec ratio, nec ordo ſit Methodus, vt abunde demonſtrauimus, non abſque ratione cum Galeno quarto Meth. concludimus Methodum eſſe vnam quandam vniuerſalem viam, quæ omnium particularium eſt communis. dico particularium, quæ ſub ea continentur. Verumenim uero quænam ſit hæc via, ibidem non definiuit, promiſit tamen citato loco ſe oſtẽſurum, cum vnum eſſe in omnibus curationibus principium, tum viam, quæ ab eo principio ad finem vſque ducit in omnibus particularibus ſimilem eſſe. Hæc inquam eſt illa via recta, de qua verba fecit Hippoc. vj. de Morb. vulg. in omni ſcilicet artis conſtitutione, vt inquit Galenus in commento. Appellauerunt autem hanc viam poſteriores Hippocrate, non viam, ſed Methodum, vt ipſe Galenus aſſerit: ex qua rectè inuentorum & factorum in artibus approbatio eſt. non rectè autem redargutio: Methodum, non abſque forti ratione exiſtimare oportet, eam eſſe, quam ipſe Galenus aſſerit, tanquam neceſſariam, Platone auctore, pro conſtituendis ſingulis artibus: de qua idem met Platone in Philebo & Phædro fuſiſſime verba fecit, rationabilemque Methodum eam nuncupauit: vt diſtingueret ab ea, quæ ex diuturna obſeruatione ex ſingulorum peritia in vnum collecta, conficitur. Hanc etiam fieri non poſſe ſine exercitatione diuiſionis & compoſitionis, nedum in eiſdem locis Plato, verumetiam & Galenus nono de plac. Hippocr. & Plat. tanquam manifeſtum arbitratus eſt: aſſerens cum eodem Platone ad artium conſtitutionem, diuidendi & commodendi Methodum eſſe quammaxime neceſſariam; duobusque modis nobis præcipit in ea eſſe exercendum. Vno, vt à primo, maximeque generali, ad ea quæ nullam amplius ſectionem admittunt, deſcendamus, per medias differentias, quibus definitiones ſpecierum conſtare, in Sophiſta, & Ciuili idem Plato oſtenderat. Altero, vt à ſpecialiſsimis quæ multa ſunt, ad primum genus, componendo aſcendamus. Vna ſiquidem vtrorunque via eſt, iter vero duplex, ab altero extremo, ad alterum viciſſim tranſeunte. Hæc eſt illa logica, ſeu rationalis methodus, quæ facultatem præſtat inueniendi eius quod quæritur. Hæc item eſt illa Methodus, quæ ratione nititur; hac demum quippiam inquirere, ac inuenire ex aduerſo opponitur, ei quod eſt fortuito temereque reperire. eſt nanque id cum via quadam & ordine, ita vt in diſquiſitione aliquid, vt diximus, primum ſit, aliquid ſecundum, & tertium, & quartum; & ſic de reliquis omnibus, quoad ipſum, quod ab initio propoſitum fuerat, ſit peruentum, quippe id Methodi (id eſt, ſicut veteres interpretantur) viæ & rationis eſt maxime proprium, vt ex paruo elementari principio, ad ſingula membratim peruenire poſsis; tum quidquid perperam eſt dictum, ſcientificis id theorematis, veluti regula quapiam examinans, iudices: vt liquet ſecundo de ſanitate tuenda. Qui hac Methodo vtuntur, ij ſunt, qui inuentionis ſuæ auctorem, rationem ſtatuerunt, ac ordinem, vnamque viam, quæ ad finem ducat, propoſuerunt: ex aduerſo oppoſiti Empiricis ipſis, qui fatentur nec inueniendi, nec docendi, apud ipſos eſſe neceſſarium ordinem. Nam neç arte vlla, ratione ue experientiam niti, imò vnius fortunæ fauorem, ad ea quæ quærit inuenienda, requirit: quemadmodum à Galeno primo Meth. ſcriptum eſt. Ex quibus omnibus Galeni verbis non abſque ratione colligi poterit Methodum nil aliud eſſe, quàm vniuerſalem quandam viam, rationabilem, ac ordinatam, ad inquirendum, ſeu inueniendum id quod quæritur. Inſuper quòd medendi Methodus, via quædam ſit vniuerſalis, ac ordinata, & rationabilis, ad omnium morborum curationis inuentionem, quæ quidem omnium particularium communis eſt; facile oſtendi poteſt. Nam rationabilis non ab re eſſe dicitur, propterea quòd ab ipſius quæſitæ rei natura, ſeu eſſentia, exordium ſumit. etenim non ad diuidendum modo quiduis quodam in loco, inquit Plato, ab ipſa quæſitæ rei eſſentia, nobis eſſe inchoandum, ſed etiam in omni diſquirenda re, eiuſmodi ſemper principio vtendnm. Et quid aliud eſt quæſitæ rei eſſentia, niſi vt eiuſdem quæſitæ rei eſſentiæ ratio conſtituatur? id quod diximus principium eſſe Methodi medendi, cum Galeno. Per hanc itaque differentiam (rationabilis inquam) diſſentit hæc via, ab ea, qua vtuntur Empirici, quæ ex diuturna obſeruatione conficitur, vt diximus. nec ſatis eſt ſi rationabilem dixeris hanc Methodum, niſi & ordinatam, ita vt in hac diſquiſitione, aliquid primum ſit, aliquid ſecundum, & tertium; & ita de reliquis omnibus. niſi enim is ſeruetur ordo, non erit Methodo inuenire. nam id præterquam quòd cum ratione fiat, opus eſt, vt Galenus inquit, primo Method. quòd ſit etiam cum via quadam, & ordine: Id quod clara luce confirmauit eodem loco his verbis: [Qui vero rationem inuentionis ſuæ auctorem ſtatuunt, ac ordinem, vnamque viam, & cetera:] cuius ordinis tanquam primum auctorem fuiſſe iactat ſeſe Galenus, nono Method. aſſerens nullum alium ante eum ea omnia, quæ hac via ab Hippocrate inuenta ſunt, ordine definiuiſſe. Etenim tanquam primus inuentor idem Hippocrates debitum ordinem omnibus non dedit. Hanc eandem viam, ſeu Methodum tanquam rationabilem, ac ordinatam, ſub quibuſdam paucisſimis verbis figurauit idem Galenus citato libro primo Methodi medendi, aſſerens: [Quoniam omnis morbi curationem inuenire propoſitum eſt, neceſſe eſt morborum numerum prius ſciri.] Et quoniam fieri nequit, vt aut differentias generis vllius, aut ſpecies inuenias, ipſo quod diuiditur non planè explorato, oportet profecto nunc etiam

Cap. 4. Methodus eſt via.

Methodus q̃ via ſit. Comm. 3. in tex. 20.

Cap. 2.

Via duplex. Methodus ex aduerſo oppoſita Empiriæ.

Cap. 4.

Cap. 4.

Methodus medendi quid. Omnis de quacunque re diſputatio à definitione ꝓficiſci debet.

Loco citato.

Ordinis in methodo medendi primus auctor Gal. 9. Meth. c. 8. Cap. 5.

Cap.4.

etiam quid morbus ſit, narremus: quò ſic diuiſionem eius rite adeamus. Si itaque hæc vniuerſalis medendi Methodus, omnium particularium communis exiſtit, vnumq́ue eſt principium eius in omnibus curationibus, tum via, quæ ab hoc principio ad finem vſque ducit, in omnibus particularibus ſimilis eſt; vt liquet iiij. Meth. & propterea, vt ipſe inquit, quamuis in ſingulis morbis priuata quædam Methodus ſanandi videtur, commune tamen in omnibus genus vnum eſt: ob id & hæc Methodus, quam nos inſtituere paramus, via quædam erit vniuerſalis, rationabilis, ac ordinata inueniendi curationem earundem febrium: quam quidem inuenire impoſſibile eſt, niſi dictarum febrium numerus prius ſciatur.

Quo inuentionis inſtrumento febrium auxilia inueſtiganda ſint. Caput IIII.

ET quoniam fieri nequit vt hic numerus ſciatur, ſiue differentias, ſiue ſpecies febrium appellaueris, ſi prius ipſa febris, quæ diuidenda eſt, non exploretur; propterea quid febris ſit primo declarare oportet, cum hoc ſit à natura rei exordiri, vt diximus, quò ſic demum diuiſionem eius rite aggrediamur; & deinceps omnium curationem inueniamus: quod quidem & noſtrum propoſitum exiſtit, ac finis huius noſtræ methodi. Verum animaduerſione dignum eſt, quòd quamuis inuenire remedia pro omnium febrium curatione ſit noſter ſcopus, non tamen qualibet inuentione vtemur.

Duo omnino inuentionis inſtrumenta. 3. Meth. c.2. & 5. Method. cap.10. 1. Meth. c.3.

nam cum duo ſint in vniuerſum cuiuſlibet inuentionis inſtrumenta, nempe ratio, & experientia, nullumq́ue præter hæc duo reperiatur inuentionis organum tertium, Galeno auctore, tertio, & quinto Meth. fidemq́ue item faciant ijs, quæ rectè inuenta ſunt apud omnes homines hæc eadem duo inſtrumenta? vt primo eiuſdem Method. liquet; neque etiam experientia inuenire omnia queat, neque ſola ratio; ſed partim experientia, partim ratione inueniri, non propterea mixtam, confuſamq́ue tradendam eſſe doctrinam cenſemus, ſed ſeorſum Empiricam, & ſeorſum rationalem.

Seorſum de ijs, quæ rõne, & experientia nituntur, agẽdum.

Nunc vero de ea, quæ ratione paritur inuentione, tractare ſtatuimus. etenim Galenus illud primo cauendum eſſe cenſuit, ne ſimul de ambobus cum Methodo, quæ ratione nititur, tum experientia, quæ ratione non vtitur, agamus. Atque vtinam, inquit, rationales omnes medici propoſitum ita premerent, nec experientiam, & rationem miſcerent, atque in vnum confunderent, ſed quam vtraque vim habeat, quantumq́ue ad propoſitum artis finem conducat, ſeorſum tractarent, atque perpenderent. Nam licet eædem in eiſdem affectibus medelæ, & ab his, qui rationem profitentur, & ab Empiricis medicis trahantur, de ratione tamen inueniendi, inter eos diſſenſio eſt, vt liquet libro de ſectis.

Cap.1. Senſus Empiricos, rõ Methodicos, & rationales regit De ſubſ.emp. cap.9. De opt. ſect. cap.8.

etenim Methodo quippiam inuenire, ex aduerſo opponitur ei, quod eſt fortuito, temereq́ue reperire, vt diximus ex Galeni auctoritate: & quemadmodum ſenſus Empiricos ad experientiam, ita ratio Methodicos duxit ad indicationem; vt Galenus inquit lib. de ſubfig. empirica: ſimul atque rationales. nam in hoc cum Methodicis conuenire videntur; vt patet libro de opt. ſect. Quantum itaque ſenſus à ratione differt, tantum altera ab altera, inuentione diſtat. quòd vero à ſenſu ortum ducat inuentio per experientiam, liquet ex eodem Galeno, tum libro de ſubfig. empirica, tum libro de optima ſect. ex intuitu enim empirici inueniunt, qui aut fortuitus, aut conſultus exiſtit: & ſi fortuitus, aut caſu, aut natura. Quocunque tandem modo empirici inueniant medicamenta, eorum inuentio ſemper eſt ſine arte & ratione: imò ex aduerſo pugnat ei, quæ fit cum Methodo, ſeu via quadam, ratione, ac ordine. Merito igitur Galenus experientiam appellabat ἄτεχνον, καὶ ἄλογον. Erit itaque noſtrum propoſitum, quod primo intendimus pro medendis febribus remedia inuenire, non experientia, ſed ratione. Verum cum id fieri non poſſit ſine exercitatione compoſitionis, & diuiſionis, vt diximus, duobusq́ue modis pro artium conſtitutione, in ea exercendum eſſe præcipiat Galenus, Platonis auctoritate, licet eadem ſit via, contrarium tamen eſt iter vnius ad alterum, quo vtroque itinere ipſemet Galenus ſe exercuit, libro ſuo de meden. Method. vt liquet potiſſimum libro nono eiuſdem. Nos vero eo præcipue exercebimur itinere, quod à primo, maximeq́ue generali, de quo inter omnes homines conuenit, procedere debet; ad ea quæ nullam aliam ſectionem admittunt deſcendentes, medijs differentijs, vtpote quòd minus ſit laborioſum, minusq́ue difficile tyronibus artis medicæ; & quòd tanquam præcipuum perpetuo ab eodem Platone, & Galeno præponatur, ac extollatur pro artibus conſtituendis.

Febrium curationem Methodo nullus proſecutus eſt poſt Galen. & Hippocr.

Atqui non parum nobis laboris affert hanc viam, hanc methodum, hoc itinere conſtituere; vt qui poſt Hippocratem, & Galenum, neminem eorum, quos viderim, etiam eorundem doctrinæ æmulatores, qui hanc rem nedum conſcribere conatus ſit, ſed nec prorſus eius limina attigiſſe inſpexerim. Quamuis nonnulli commentaria de medendis febribus compilauerint, id quod equidem non parum admirari oportet, cum nullo alio rationalis medicus in curandis morbis ab empirico differat, quàm hac rationabili Methodo inuenire remedia. Etenim inuenta ferè ſemper eadem ſunt.

Hippo. febriũ curandarum methodum inchoauit duntaxat.

Verum hic obſeruatione duntaxat, nullaq́ue arte, via, ac ratione vtens: ille vero quadam via, ratione, ac ordine inuenit, vt prius dictum eſt, remedia. Auget inſuper non minus difficultatem nobis, quoniam licet Hippocrates primus omnium hanc medendi viam, & Methodum nobis aperuiſſe videatur, vt inquit Galenus nono de Meth. meden. ceu primus inuentor,

tamen

tamen nec debitum ordinem omnibus dedit, nec cuiuſque indicationis dignitatem ad vnguem finiuit: & quaſdam in ipſis diſcretiones omiſit; obſcureque plurima pro antiqua dicendi breuitate eſt interpretatus. Præterea de complicatis affectibus pauciſſima omnino præcepit; & vt breuiter dicam, ait idem Galenus [omnem ad medicationem viam, aperuiſſe mihi videtur; ſed ita tamen, vt ea curam, diligentiamque ad abſolutionem deſideret.]

Cap.8.

Ceterum quid dicam de eodem Galeno, qui quanquam eodem loco fateatur: nullum ante eum omnia ea ordine definiuiſſe, quæ neceſſaria ſunt ad curationem, quæ per Methodum efficiatur; ſeque primum fuiſſe, qui omnibus ad Methodum neceſſarijs, debitum ordinem dedit; apud eundem tamen non reperi, vt vno eodemque loco dilucide hanc Methodum commentatus eſſet.

Gal. non vno lib. Methodũ curãdi febres tradidit, ſed ſparſim, & obſcure.

Et quamuis commentarium vnum confeciſſet de Methodo medendi, in multos libros diuiſum; nihilominus adeo ſparſim, & quandoque obſcure in diuerſis eiuſdem commentarij libris, quæ in dicta Methodo continentur, ac neceſſario ſunt perpendenda, conſcripſit, vt ægre ex eius dictis, hæc Methodus excerpi poſſit. Quinimò ex iunioribus quidem hac ratione freti praue eiuſdem Galeni dicta intelligentes, vt qui diuerſis in locis ferè diuerſa de eadem re ſentire videatur, auſi ſunt aſſerere ſibi Gal. non conſtare, nec ſtata principia ſeruare; qui quantum à veritate aberrarint, quantumque toto hallucinati ſint cœlo, in ſequentibus conabimur oſtendere.

Gal. à recentioribus reprehenſus.

Nunc veto ſatis ſit intelligere quàm perdifficile ſit & laborioſum hoc, quod ſuſcepimus noſtrum opus perficere, cum neque inter iuniores quiſpiam reperiatur, qui hanc methodum ſcribere tentaſſet, dico ad Hippocratis, & Galeni mentem: neque etiam ab Hippocrate, & Galeno, qui ſoli, vt mea fert opinio, hanc nobis ſcriptam reliquerunt, dilucide, exacte, diſtincteque omnia, quæ ad eam requiruntur, ſcripta reperiantur. Non itaque poſteritas dedignetur ingentes nobis gratias agere; poſtquam primus inter omnes ab Hippocrate, & Galeno eiuſmodi artem peruiam effecerim, & glaciem hanc effregerim, potius quàm dicta noſtra tanto labore conſcripta calumniari, & nos leonino dente dilacerare.

Gratia auctori habenda difficile opus aggreſſo.

Et ſi qui ſint, qui aggrediantur hoc opus poſt nos conſcribere, ſciant ſe non inueniſſe noua, ſed forte his, quæ nos breuiter conſcripſimus, pluribus verbis aliqua addere. Nam facile, vt inquiunt, eſt inuentis addere. Sed iam tempus eſt rurſus ad propoſitum redeamus, ad tradendam inquam, omnium febrium medendi Methodum: cuius, vt ſæpius dictum eſt, finis exiſtit remedia pro eis curandis inuenire. At fieri nequit, vt ea inueniantur, niſi earundem numerus, ſpecies, ſeu differentiæ prius ſciantur. eas igitur prius non ignorare neceſſe eſt. Verum ſpecies atque differentias alicuius generis inuenire, ipſo quod diuiditur non planè explorato, impoſsibile eſt, vt liquet primo Method. quoniam principium diuiſionis morborum eſt, vt ait Galenus libro ſecundo eiuſdem, vt eſſentiæ ratio rei diuidendæ conſtituatur.

Cap.5.
Cap.6.

Quapropter oportet quid febris ſit narremus, quò ſic diuiſionem eius rite adeamus.

Ex febris definitione ſpecies eius oẽs inueſtiganda.

Primum autem de notione ipſa dicere conuenit, cum ſine hac propoſitæ rei ſubſtantiam inuenire non liceat: vt citato libro j. Meth. ſcriptum eſt: Ipſa vero notio, quæ ab omnibus in confeſſo ſit, ſumenda erit, vt quæ alias principium iure non diceretur.

Cap.5.

Nam cum duo ſint definitionum prima genera, vt liquet iiij. de differ. pulſ. alterum quod planè rei notionem explicat, quam qui ponunt, nominis tantum notitiam habent: alterum eſt, quod docet eſſentiam. virtus eſt ſua cuique definitioni; illi quæ notionem explicat, vt omnibus ſit teſtata qui eadem vtuntur lingua, & ad rei eſſentiam non aſpiret: huic quæ eſſentiam docet, vt ei quæ notionem ſubijcit, conſentiat, non ſit tamen cum ea, eadem.

Definitionũ genera duo. Cap. 2.

Quis febris ſignificet, & quis calor ſit. *Caput. V.*

CONSVEVERVNT Græci omnes, Hippocrates preſertim & Galenus, quam Latini febrem nominant, interim πυρετὸν, interim πυρεξίαν, nuncupare. Primum quidem ἀπὸ τοῦ πυρέττω, verbo Græco, quod Latine ſignificat febricito, ſeu febre corripior: ſecundum autem eſt ἀπὸ τοῦ πῦρ, καὶ ἕξις, Latine autem habitus, ſeu diſpoſitio ignea.

Ratio nominis febris, Græci, & Latini.

Atqui Hippocrates quandoque ardentiſsimam, ſeu vehementiſsimam febrem, πῦρ nominare ſolitus eſt, vt liquet primo de Morbis vulgarib. quod Latine ignem ſignificat: quaſi non aliam habeat naturam, præterquam ignis ſubſtantiam; vt teſtatur Galenus primo de ratione victus in morbis acutis.

Comment. 3. tex. 19.
Tex. 18.

Verum licet vehementiſsima febris, eandem fere naturam habeat, quam ignis, & propterea πῦρ dici poſſit; non tamen re ipſa eſt ignis. Neque enim ſi vere ignis eſſet aliqua febris, animal viuere poſſet, ſi ea laboraret. Verum ita appellatur, quoniam magis quam ceteræ febres, ad ignis naturam accedit. Latini omnes vno vocabulo febrem nuncupant, à verbo, ferueo. eſt enim veluti feruor quidam, ſeu ferueſcentia quædam corporis; quod ab ea corripitur.

Cap.2.
Notio rei, q̃ febris dicitur.

A Galeno vero libro de Cauſis morborum, ſcriptum eſt, quòd ſi in totum extenditur corpus calor, tunc huiuſcemodi affectus, febris nuncupatur, quæ eſt veluti quædam totius corporis immoderata caliditas.

Cap.1.

Et octauo de Meth. med. hæc verba protulit: [ſanè vnuſquiſpiam morborum eſt, quos intemperies creat, & febris, vtique cum adeo immodice auctus eſt calor, vt & hominem offendat, & actionem lædat; quando ſi neutrum adhuc efficiat, quantumuis ſit homo nunc quàm ante calidior, nondum tamen febricitare eum monſtrauimus.]

Comment. 1. tex. 29.
Febris frigida abuſiue.
Loco citato.

* Rigor, horror, extremorum refrigeratio, non ſunt feb. intermittentium principia, ſed ſymptomata, quæ ad acceſsionis principiũ conſequuntur, q̃d eſt accenſio caloris p̃ter naturam in aliqua parte, cõtra recentiorẽ quendam, cuius nomẽ modeſte ſubticet.

* Verba ſunt eius, qui reprehenditur. Cap. 11.

Ex quibus Galeni verbis cuique facile patere poterit error eorum, qui frigidam quandoque eſſe febrem aſſeruerunt. nam eodem Galeno teſte, ſexto de Morbis vulgarib. febrium eſſentia, non ſecundum Hippocratem modo, atque præclariſsimos medicos, ſed etiam ſecundum communem omnium hominum conſenſum, præter naturam eſt caliditas; maxime quidem in totum animal effuſa, ſin minus, at omnino vel in pluribus partibus, vel in nobiliſsimis accenſa. Si quis autem velit per abuſionem, & ex accidenti, & improprie aliquam appellare febrem frigidam, non reclamabimus: vtpote quòd à cauſa oriatur frigida, vel quia ex accidenti aliquo partes quædam corporis refrigerentur, intus reuocato calore, vel ab aliqua forti inflammatione, ſeu eriſipelate, vel ob aliquam aliam cauſam, vt fit in principijs acceſsionum. Neque enim opus eſt perpetuo vt febrilis caliditas ſit per totum animal effuſa, vt diximus Gal. auctoritate, ſexto de Morbis vulgaribus. * Verum non propterea cenſendum eſt, vt quidam iuniores medici ſentiunt, quòd * rigor, horror ue intermittentium febrium, tametſi acceſsionis eſt initium, febris tamen haudquaquam cenſeri poteſt, quòd nondum ſit calor incenſus. nam pace tanti viri dixerim, ijs verbis videtur bifariam hallucinatus eſſe: Primo quia dixit rigorem, horrorem ue eſſe acceſsionis initium, quod quidem in Gal. doctrina non admittimus. Nam, vt ipſe inquit, ſecundo de different. febr. vbicunque accenditur atque augetur caliditas, iſthuc ab alijs partibus ſanguinem ſolere confluere: quo vero tempore confluit, illas quidem refrigerari priuatas ſanguine, eſt neceſſarium. Quòd vero patitur membrum, grauari, ac diſtendi, ac ſanguinem ipſum confluentem alterari, hoc quoque duplici ex cauſa, & quia alijs, quæ iam putruerunt, ſuperfluitatibus permiſcetur, & quoniam intruſum difflari non poteſt: quò fit vt inſtar lignorum humidorum, quæ paucam ſemper flammam vniuerſim proijciuntur, ſuccendatur: atque hoc tempus, acceſsionis principium nuncupatur: quibus in verbis, manifeſtat Galenus extremas partes corporis in acceſsionum principijs refrigerari; quemadmodum etiam contingit rigere, aut horrere, propterea quòd ab eiſdem partibus ſanguis confluere ſolet ad eas in quibus accenditur, atque augetur caliditas: & propterea ſymptomata hæc, non ſunt acceſsionum partes, neque initia, ſed neceſſario ad earundem acceſsionum principia conſequuntur, tanquam ſymptomata quædam. Eſt etenim vere acceſsionis initium, accenſio, ſiue auctio caliditatis præter naturam

Rigor, &c. nõ ſunt febris, ſed ſymptomata, vt dictũ eſt.

Et ideo non ſunt febris, q̃a nondum accẽſus ſit calor, imò fieri non poſſunt, niſi accenſus ſit calor in quapiã parte.

Comment. 1. text. 29.

2. de differen. febr. cap. 10.

1. ad Glauc. cap. 5.

2. de differen. feb. cap. 3.

in aliqua parte. Secundo hallucinatus eſt, cum dixit, quòd tametſi acceſsionis eſt initium, febris tamen haudquaquam cenſeri poteſt, quòd nondum ſit calor accenſus; falſum ſiquidem eſt fateri, quòd rigor, horror ue febrium intermittentium fiant, calore nondum accenſo, cum fieri nequaquam poſsint, ni calor fuerit accenſus in quapiam parte; vt ex eiſdem Galeni verbis liquet. Eſt enim tunc acceſsionis initium, cum calor accenditur, atque augetur in quapiam corporis parte, vt diximus: & propterea horror, & rigor, febris non cenſentur: quia non ſunt acceſsionis principium, nec pars; & non quia febris non ſit adhuc incenſa, vt voluit hic vir. Nam licet febrilis caliditas non ſit per vniuerſum corpus effuſa, ſatis eſt ſi in plurimis, vel in nobilioribus partibus ſit accenſa: vt ex Galeni auctoritate ſexto de Morbis vulgaribus, concluſimus: quanquam neque ſi ita contingat generari febrem aliqua parte determinata affecta, poſsit aliquod dictorum ſymptomatum fieri: preſertim vbi febris exquiſita fuerit. erit etenim continua, quæ ſui quidem ratione cum exquiſita fuerit, neque horrorem, neque rigorem habet; vt ſecundo de different. febr. ſcriptum eſt; niſi exiguum quendam & paruum, preſertim ſi exquiſita non ſit, vt liquet j. de Morbis vulgar. & primo de Arte cur. ad Glauconem. At ſi vere intermittens febris fuerit, cum ea haudquaquam fieri poſsit, eodem Galeno auctore, ij. de differen. febr. niſi & humor putreſcat, & vehementiori motu moueatur per membra ſentientia, quo tempore, vt ipſe inquit citato loco, & libro de rigore, trem. palpit. partes ipſæ refrigerantur, horrent, aut rigent, modo quo infra demonſtrabimus, quis aſſerere audebit eo tempore calorem non eſſe accenſum, cum putreſcat oportet humor, quo tempore per membra ſentientia mouetur, & talia ſymptomata fiunt? Erit itaque perpetuo febris, feruor, ſeu calor quidam, ex omnium hominum conſenſu.

Febrilis calor de qualitate intelligitur. De tẽper. c. 2. Aduerſus Ly. cap. 2. Cap. 1.

Atqui cum calor in Galeni doctrina, bifariam ſubintelligatur, tum ſecundo de temper. tum libro aduerſus Lycum, primo Aphor. xiiij. & alijs pleriſque locis: vno videlicet modo pro corpore calido, alio vero pro qualitate; cum febrem aſſerimus calorem quendam eſſe, non de corpore calido intelligi volumus, ſed qualitate, cum ea ſit diſpoſitio quædam, ſeu habitus. Manifeſtauit illud idem Galenus commento citati Aphor. xiiij. libri primi, cum dicebat, [per abuſionem quandam, quam in ſermone vſurpamns, interim morbos magnos aut paruos, febrem magnam, aut paruam nominamus, cum tamen in ſola quantitate ſubſtantiæ eadem rectè tribuantur, non autem qualitatibus ac morbis ipſis.] & j. de diff. febr. proponens caloris differentias, in cuius genere febris continetur, inter alias, ex eo quòd magis & minus ſit conſiſtere, de eiſdem aſſerebat. [Sunt autem omnino euidentes, quæ in eo quòd maius aut minus conſiſtunt, quo in genete differentiæ, conſueuerunt medici magnam ac paruam febrem nominare, non proprie quidem rei quali, nomen quanti accommodantes: hoc tamen facere aſſueti non in febribus tantum, ſed in mille alijs rebus, quæ licet in qualitate conſiſtant, magnæ tamen, ac paruæ dicuntur:] & lib. aduerſus Lycum, qualitatem qualitate non effici maiorem, ſed vehementiorem, dicebat: ſicuti nec minorem, ſed imbecilliorem. Verum is vocabulorum vſus, tam in vniuerſa vita, quàm in artibus omnibus,

omnibus,frequentiſsime vſurpatur: qua in re quid refert aliorum mentionem facere, cum manifeſtum orationi noſtræ teſtimonium à febribus ipſis ſumere poſsimus? quas nunc maiores,nunc etiam minores factas eſſe dicentes quotidie audire omnes licet: & alium alio aliquando plus,vel minus febricitare,atque de eodem etiam heri,quàm hodie. Quibus in verbis luce clarius oſtendit febrem ipſam calorem eſſe pro qualitate,non autem pro ſubſtantia, ſeu corpore calido ſumptum. Qualitatem dico,non ſynceram,ſummam,ſimplicem,atque impermixtam, cum eadem non niſi in elementis reperiatur; vt liquet j.de ſimplicium medicamentorum facultatibus,& propterea caliditatem hoc pacto intellectam nonniſi in igne reperiri fatemur cum eodem Galeno: nil etenim in corporibus noſtris ſyncerum,impermixtum, ſeu ſimplex reperiri contingit: quare cum dicimus febris eſt calor, de ea caloris qualitate intelligimus, quæ ſyncera non eſt, ſed aliarum etiam qualitatum quodammodo particeps: & propterea quamuis vehementiſsima, aut ardentiſsima ea ſit,nuſquam tamen,vt prius dictum eſt,vere ignis appellari poterit,tametſi propius ad ignis naturam accedat. Ceterum,ſi febris calor eſt,quæreret quiſpiam,num actu, vel potentia calor dicatur. bifariam etenim à Galeno ij.& iij.de temperamentis,j.& ij.de ſimplicium medicamentorum facultatibus,& alijs pleriſque locis,calor ipſe perpenditur,actu videlicet, & poteſtate. Cui reſponſum ſit,quòd cum eſſe in potentia illud ſit,quod nondum tale eſt,ſed propinquo eſt vt ſit tale,ita vt facile tale eſſe poſſit,vt liquet iij.de temper.febris autem non ſit eiuſmodi, relinquitur febrem calorem non eſſe facultate,ſeu poteſtate,ſed actu,quò fit, vt tactu, non autem ratione, propriæ ac eſſentiales eius differentiæ iudicentur, quemadmodum ab Hippocr. & Gal. vj.de Morbis vulg.decretum eſt. Quod enim actu calidum eſt,tactu iudico: ſi quod autem adhuc calidum non eſt,ſed vt tale fiat eſt idoneum (quod vtique poteſtate calidum appellamus) id ratione inueſtigare conor, inquit Gal. ij. de temper.

Qualitas febrilis calori non ſimplex.

Febrilis calor actu eſt. Cap.2. & c.1. Cap.1. & c.3. & 3. cap.1. & cap.5.

Comment.1. tex.28.

Loco citato.

Explicantur variæ febris definitiones: ac oſtenditur in corporibus noſtris duplex eſſe calidum. *Caput VI.*

NON ab re itaque quotquot febris eſſentiam nobis manifeſtare tentarunt, omnes per calorem eam definiuerunt: quamuis non vna duntaxat ratione. Nos vero ne nimium ſermonem noſtrum protelemus,tres earum in medium afferemus, vtpote quæ inter ſe valde diſtare videntur. Quarum duæ, duorum Arabum principum ſunt, Auerrois inquam, & Auicennæ: tertia vero, medicorum principis Galeni; quam explanare ac ſectari conabimur: licet conciliare hos inter ſeſe viros hac in re nitemur. Inquit Auicennas,quòd febris eſt calor extraneus,accenſus in corde,& procedens ab eo, medicantibus ſpiritu & ſanguine, per arterias & venas in totum corpus: & addit, inflammantur in eo inflammatione, quæ nocet operationibus naturalibus, non ſicut caliditas iræ & laboris, cum non vltimatur, vel cum non peruenit ad hoc vt ſit accenſa, & noceat operationibus. Auerroes tertio colliget,dicebat; [Febris, eſt calor compoſitus ex calore naturali, & extraneo putredinali,miſſo à corde ad totum corpus,& lædit omnes actiones & paſsiones.] Galenus vero commento Aphoriſmi xiiij.& xvj. libri primi ait, quòd febris eſt conuerſio natiuæ caliditatis ad igneam. Et primo de ratione victus, inquit, [febris vero ortus eſt conuerſio natiui caloris ad igneum.] & poſt multa,eodem libro hæc verba, loquens de Hippocr. aſſerebat: [vtpote qui febrem ex natiuo calore exardeſcente,ſuſcitari exiſtimet, atque contraria contrariorum eſſe remedia,] de aqua frigida verba faciens. Hanc Galeni definitionem, tanquam noſtræ Methodi principium, exponendam proponimus, qua expoſita, eiuſdemmet Galeni dicta de eadem febre, quæ diuerſis in locis, quaſi diſcrepantia videntur, necnon & citatos auctores conciliare nitemur. Quòd geminum in animalium corpore calidum agnouit Hippocrates, apud eundem liquet, Aphoriſmo xiiij. & xv. libri primi. Scriptum quoque reliquit Galenus ſexto de Morbis vulgaribus, quorum alterum ἔμφυτον θερμὸν,alterum vero θερμὸν ἐπίκτητον nuncupat. At Latini primum innatum,ſeu ingenitum,alterum ſanè acquiſititium vocant: libro autem de tremore,rigore,& palpitat. non modo innatum appellabat Galenus calidum, ſed etiam primum,& generis principium & quòd natura,atque anima,nihil præter ipſum eſt dicebat Hippocratis auctoritate,quemadmodum & acquiſititium calidum, etiam animalis generationi, ſecundum nominabat. Quòd item acquiſititium calidum, eodem ſexto de Morbis vulgar.interdum non naturalem, nonnunquam & à natura alienum, vocari aſſeruit. Confirmauit idem tertio de Cauſis pulſuum, his verbis. [Neque enim ille abſolute dixit (loquens de Hippocrate) quæ augentur, plurimum habent calidi, ſed innati addidit, vt qui alterum ſciret calidum acquiſititium eſſe, quod plurimum iuuenibus ſuppeditat. nam temperatus eſt natiuus calor: acquiſititius autem intemperatus, & quaſi igneus.] & ſubdit, [ſic etiam ventres, inquit hyeme & vere calidiſsimi natura ſunt, imò ne ij quidem calidiſsimi abſolute, ſed calore natiuo; æſtate pauciſsimum hunc habent; abundant vero aduentitio calore,& ſqualido: vnde marceſcit potius,quàm nutritur corpus. Præterea functiones tantum abeſt vt meliores reddat,vt illæ ne æquent quidem illas, quæ in moderato obeuntur. Hæc ſi retinuerint (inquit ipſe Gal.) lectores, nihil me nec in hac oratione, nec in reliquis

Definitio febris ex Auic. Fen.1.quarti.

Auerroë. Cap.3. Galeno. Tex.18.

Calidum duplex, innatũ, & acquiſititiũ

Comment.4. Tex.25. Cap.6.

Text.6.

reliquis diſsidere ab Hippocrate vllus arbitrabitur,] & commento citati Aphoriſ.xiiij. libri primi, ſic ſcriptum reliquit. [Cum igitur magis terreſtre efficiatur animalis corpus, (tale autem quotidie efficitur dum augetur) tunc licet valde vehementer calidum exiſtat,& igneum,ſubſtantiam tamen innati caloris paucisſimam habet: alioquin febricitantes diceremus plurimum habere calorem innatum: cui non modo plus,ſed ne priori quidem habent æqualem. bene enim temperata eſt caloris innati ſubſtantia: ignea autem aduentitij. Quinetiam ſumoſi quidem,fuliginoſi,aridi,& acres, per totum corpus noſtrum effluxus, calorem acquiſititium conſequuntur: halituoſi vero,ſuaues,ac temperati,natiuum.] Et libro de difficultate reſpirationis aſſerebat, [duplicem ſemper intelligere,iuxta genus,calorem oportet,alterum genuinum,& corpori innatum; alterum vero acquiſititium,ac ſpurium. [His igitur in locis,necnon & alijs pleriſque, quos breuitati indulgens,conſulto prætermitto,ſole clarius apparet,iuxta Hippocratis, & Galeni doctrinam, duplex reperiri in noſtris corporibus calidum.

Cap.12.

Impugnatur Platonis opinio de calido innato. Caput VII.

SED vt quiuis rite percipere poſsit, qua ratione hi duo calores inter ſeſe diſsideant, ac quo modo febris conuerſio ſit natiuæ caliditatis ad igneam; intelligere prius oportet quid per calidum innatum, quid ue per acquiſititium apud Hippocratem, & Galenum ſubintelligendum ſit. Sed quoniam nedum Plato, verum & Ariſtoteles ſecus de innato calido quàm ij ſentire videntur, eorum ſententiam in medium afferre putaui,quòfacilius veritas cum eodem Hippocrate, & Galeno inueſtigetur. Ait Plato in Timæo,omne animal in ſanguine & venis, calorem, quaſi ignis quendam fontem, habere: & eodem lib.quòd igitur ex ignis exceſſu præcipue ægrotat corpus,dicebat; ita vt quòd innatum calorem, omniumq́ue naturalium operum auctorem, Hippocrates nuncupat, Plato ignem appellare videtur. Ariſtoteles ſecundo de Generatione animal. cap. iij. dicebat. [Ineſt enim in ſemine omnium quod facit,vt fœcunda ſint ſemina,videlicet quod calor vocatur, idque non ignis,non talis facultas aliqua eſt, ſed ſpiritus, qui in ſemine ſpumoſoque corpore continetur, & natura, quæ in eo ſpiritu eſt, proportione reſpondens elemento ſtellarum: quamobrem ignis nullum animal generat.] Et paulò poſt ſubdidit: [Ceterum, calorem in animalibus contentum,nec ignem eſſe,neque ab igne originem ducere,apertum ex his eſt.] Quibus in verbis,videtur Ariſtoteles aduerſus Platonem concludere nullo pacto calidum in animalibus contentum ignem eſſe,nec ab igne originem ducere: appellauitque primo calorem,deinde ſpiritum, & tertio naturam; quaſi cum Hippoc.coincidens,qui nullam fecit inter innatum calorem,inſitum ſpiritum,& naturam,differentiam: quamuis vt mea fert opinio,de ortu huius calidi innati, inter ſe diſſentire videantur. Verum id inueſtigare,non eſt præſentis negocij,ſed ſatis ſit monſtraſſe Ariſtotelis ſententiam de calido innato, ex diametro pugnare cum ea quæ Platonis eſt. Quam etiam Platonis opinionem Galenus confutare videtur viij.de Placitis Hippoc.& Plat. cum comparans eiuſdem Platonis opinionem cum ea quæ Hippoc. eſt, dicebat: [Melius tamen erat non ignis,ſed inſiti caloris fontem dicere in corporibus noſtris eſſe, vt Hippoc. vbique appellauit.] Nam ſi ab igne ciborum concoctio,digeſtio,ſanguificatio &nutritio fieret,melius &citius etiam in febrientibus omnia hæc conſpicerentur abſolui: ſed inſitus calor,temperatus cum ſit, ſubſtantia quidem,in ſanguine & pituita ſubſiſtit maxime,qualitate eſt congrue ex caliditate, & frigiditate contemperatus. Hanc eandem Platonis ſententiam,idem Galenus impugnare videtur,commento citati Aphoriſmi xiiij.libri primi inquiens: [Cum igitur magis terreſtre efficiatur animalis corpus (tale autem quotidie efficitur dum augetur) tunc licet vehementer valde calidum exiſtat & igneum,ſubſtantiam tamen innati caloris paucisſimam habet,alioquin diceremus febricitantes plurimum habere calorem innatum: cui non modo plus, ſed ne priori quidem habent æquale.] Non eſt igitur ignis calor innatus,vt Plato ſentire videtur,ad Hippoc. Ariſtotelis,& Galeni ſententiam. An vero Platonis verba quiſpiam ad bonum ſenſum reducere valeat, iterum hic conſulto prætermittimus.

Ariſt.ſnia de calido innato Plat.ſententię aduerſa.

Cap.7.

Quid ſit innatum calidum apud Hippoc. & Gal. Caput VIII.

QVO innati calidi natura, atque eſſentia inueſtigetur, altius exordienda eſt noſtra oratio,cum Hippoc.j. de Natura humana; ac Galeno,tum eodem loco, tum etiam j.de temperamentis j.de Naturalibus facultatibus,j.de ſanit.tuend. & alijs pleriſque locis,quòd videlicet quatuor ſint,nedum noſtræ generationis,ſed omnium,quæ ortui interituique ſubdita ſunt,primordia,principia,ſeu elementa ponentes: quæ Hippocr. ab efficacisſima eorum qualitate nominauit calidum, frigidum, humidum, & ſiccum: at ſi mauis, ab eſſentia ſumptis nominibus, magis quàm à qualitate nominaſſe, aquam, terram,ignem,& aërem appellabis. Qua de re rectè idem Hippocr. non hominis tantum, ſed aliorum omnium naturam,ex calido, humido, frigido & ſicco conſtare, primo de Natura humana inquit:

Cap.1.
Cap.1.
Cap.1.
Cap.2.
Principia 4. omnium quæ oriuntur,& intereunt.

inquit: quamuis niſi calidum frigido,& ſiccum humido,modo,& æqualitate reſpondeat,ſed alteri alterum longe præſtabit, & valentius infirmiori, nil generabitur, vt ipſe refert. Verum licet cum animantium, tum ceterarum omnium rerum, quæ ortui, ac interitui ſubiacent, natura, ex his conſtet, eodem Hippoc. citato libro de Natura humana auctore; tamen cum ipſemet demonſtraſſet hæc eſſe omnium entium communia elementa: calidum, ſcilicet frigidum, humidum, & ſiccum, rurſus ad alterum tranſit elementorum genus, quod neque primum, neque commune exiſtit,ſed proprium animalium ſanguine præditorum. Nam ſanguis,pituita,flaua, & atra bilis,elementa ſunt omnium animalium ſanguineorum generationis,& non hominis tantum. Etenim ex ſanguine,pituita, & gemina bile, & primam oriri noſtram generationem vult Hippoc.& noſtræ vitæ totum curſum ex his ſuppeditare. Denique hæc,vniuerſam hominis naturam eſſe, Gal. teſte ſecundo de elementis, & primo de Natura humana. Ait nanque Hippoc. citato loco. [Corpus autem humanum, continet ſanguinem pituitam, & bilem geminam, flauam,& atram,& hæc illi ſunt natura corporis,& propter hæc ægrotat, valetque;] valet quidem præcipue,cum ea inter ſe virtutem,& copiam mediocriter habeant temperatas, & potiſſimum ſi permixta ſint: contra laborat, cum eorum quidquam fuerit minus, amplius ue, aut in corpore ſecretum fuerit, neque cum omnibus confuſum.

Loco citato.

Principia 4. propria animalium ſanguine p̄ditorũ.

Cap.1.

Cap.1.

Quocirca non ab re Galenus octauo de Hippocratis,& Platonis decretis,accuratius,dicebat,de ipſis elementis, medicoque etiam vtilius ſcripſiſſe Hippocratem conſtare, quàm Platonem: quippe qui cum ex quatuor elementis corpus noſtrum dicat extitiſſe, ab affectricibus qualitatibus omnino ea appellat, ſiccum, humidum, calidum, frigidum. Neque tamen de morbis ſecundum eandem rationem ſermonem facit: poteſtate ſiquidem in corporibus,non actu, inſunt: actu vero inſunt, quæ ex ipſis per media alimenta gignuntur,ſanguis,pituita,flaua,& atra bilis. Quapropter melius eſt,vt ipſe inquit, vt de humoribus dicamus, quod de elementis Plato ſcripſit. Hæc etenim continenter, & proxime corporis membra producunt; ſanguis ſcilicet, pituita, & geminæ biles: & propterea valet corpus,cum moderata maxime hæc inter ſe,tum facultate,tum multitudine,& mixta optima fuerint: dolet vero cum aliquid ex his plus, vel minus ſeparatum in corpore, nec bene cum omnibus confuſum extiterit, vt prius dictum eſt ex eiuſdem Hippocratis auctoritate citato libro primo de Natura humana.

Cap.5.

Hæc inſuper propria animalium ſanguineorum elementa, primis illis communiſſimis correſpondent; vt inquit Galenus citato libro viij. de Hippocratis, & Platonis decretis. Igni enim flaua, terræ atra bilis, pituita aquæ correſpondet: atque idcirco calida & ſicca flaua bilis facultate,ſicut ignis,atra,frigida & ſicca,perinde ac terra, pituita non ſecus atque aqua, frigida & humida eualit, æquabilis autem ex omnibus quatuor elementis temperatura,exquiſitum ſanguinem creat. Appello autem exquiſitum ſanguinem,eum,qui vtriuſque bilis ac pituitæ particeps eſt,cum ſyncerum,omninoque aliorum humorum expertem, in animalium corporibus,reperire non liceat,Galeni auctoritate,libro de multitudine. Solum autem aërem elementum,vt idem Galenus refert,in animalium corporibus, iuxta naturam ſuam, tum in reſpirationibus, tum in pulſibus, cernimus perſtitiſſe: quinetiam in palpitatorijs affectionibus, inflationibus,tumoribus, atque ijs quos flatus dicere conſueuimus.

Loco citato.

Humores cõmunibus elementis reſpõdentes.

Loco citato.

Sanguis ſyncerus non reperitur.

Cap.10.

Hæc item ſanguine præditorum animalium propria elementa,non adeo propria eorum ſunt,quin alia quædam proximiora non reperiantur; quæ generationis noſtræ primordia ſunt. Nam quemadmodum ex primis illis quatuor communiſſimis elementis non immediate corpora conſtituuntur, ſed multis interuenientibus mutationibus, vt liquet eodem viij. de Hippocratis, & Platonis decretis, ſiquidem ex ipſis, plantarum ortus, & fructuum, & ſeminum exiſtit: quæ omnia poſtea, ouibus,ſuibus,capris,bobus,alijſque animalibus,quæ vel herbis, vel arborum fructibus, vel ramis, vel radicibus veſcuntur,alimentum præſtant. Demum hominibus hæc ipſa animalia nutrimento ſunt. Ex quibus quidem cibis,ſanguis in ipſis gignitur,& pituita, & geminæ biles: ſed ſanguis plurimus,vnde ſolus ex omnibus in venis apparet, alia pauciora creantur. Atque hic ſanguis eſt noſtræ generationis quaſi materia, qui ex quatuor quidem humoribus conſtat: à dominio tamen ita appellatur, vt idem Galenus refert.

Cap.5.

Humores principia corporum nõ immediata.

Ita quoque aſſerere licebit de eiſdem proprijs quatuor elementis,ſanguine inquam,vtraque bile, & pituita, etenim non immediate ex eis noſtra conſtituuntur corpora, ſed medio ſanguine menſtruo, ac ſemine: quapropter citato loco Galenus dicebat: [Prima igitur noſtra generatio eſt ſanguis, qui ex alimento intra corpus ſumpto efficitur; eſt item ſemen. Sanguinem voco, qui ex dominio tale nomen ſortitus eſt,quique in venis continetur.] Et primo de ſanitate tuenda,inquit, [ſanguis ſemenque genitale, generationis noſtræ primordia ſunt: ille ceu materia quædam apta, concinnaque & opifici ad quiduis ſequax, hoc opificis rationem obtinens.] Idem confirmauit ſecundo de Naturalibus facultatibus,cum dicebat: [ſemen,principium animalis eſt efficiens,materiale nanque, menſtruus eſt ſanguis.] Et proinde dicebat ſemen,Phidiæ ad portionem reſpondere,ſanguinem vero ceræ rationem habere: quamuis neque ſemen facultas tantum ſit, ſed materia etiam quædam: neque menſtruum materia ſolummodo,ſed etiam facultas; vt ipſemet Galenus inquit, libro ſecundo de ſemine. Conſtat autem horum vtrunque ex eiſdem genere elementis, humido,ſicco,calido, & frigido, diſſident vero inter ſeipſa, temperamenti menſura. Siquidem in

Principia proxima nr̃orum corporum.

Cap.1.

Semen principium efficiẽs.

Sanguis menſtruus, materiale.

Cap.3.

Cap.2.

ſemine

ſemine plus eſt igneæ ſubſtantiæ,atque aëreæ: in ſanguine,aqueæ,ac terreæ: quanquam præpolleat in hoc quoque,& calidum frigido,& humidum ſicco: eoque fit,vt non ſiccus ſicut oſſa, pilus ue,ſed humidus merito dicatur. At ſemen,ſanguine ſiccius quidem eſt; ceterum ipſum quoque humidum, fluxileque eſt: atque ita nobis vtrinque ex humida ſubſtantia genituræ origo proficiſcitur; vt patet eodem primo de ſanitate tuenda. Nec propterea ſibijpſi pugnat Galenus qui commen. Aphoriſ. xiiij. libri primi dicebat, quòd ſemen paucam omnino terrenam ſubſtantiam participat, plurimum autem aëris, calidi humidique in ſe continet. Nam facta relatione ſubſtantiæ aëreæ ad igneam,plus ſatis aëreæ,quàm igneæ participare videtur, licet vtriuſque particeps ſit, ſi vero ad ſanguinem menſtruum ſemen comparetur, nulli in dubium venit, quòd plus igneæ ſubſtantiæ participabit,quàm ipſe ſanguis menſtruus,in quo aquea,terrenaque abundat, etſi in hoc quoque calidum frigido, & humidum ſicco præpolleat, vt dictum eſt. Conſtat itaque dictorum vtrunque ex primis illis quatuor communiſsimis elementis. Nec minus & propria illa ſanguine præditorum animalium, in ſe continet: quamuis alterum altero magis & minus quorundam, quàm aliorum, particeps eſſe videatur: vt ex his quæ diximus, liquet. Ceterum quamuis nobis vtrinque, ex humida ſubſtantia, genituræ origo proficiſcatur, hanc tamen humidam ſeruari non erat poſsibile, ſi modo ex ea nerui, arteriæ, venæ, oſſa, cartilagines, membranulæ, & alia id genus fieri deberent. Qua de re ſtatim in generationis noſtræ initio, coniectum copioſius oportuit fuiſſe elementum id quod ſiccandi vim haberet, eſt vero id natura quidem maxime ignis. Quinetiam & terra, etenim ea quoque res ſicca eſt. Verum huius elementi plus immiſceri principijs noſtræ generationis non erat, ſi modo ea humida eſſe debebant, vt ſæpius dictum eſt. Ea propter igni quominus plus ſit admixtum, nec obſtat quidquam; & ſanè admixtum eſt, tanto planè plus in vtroque principio, ſanguine inquam & ſemine, quantum nec iam torreat, vrat ue, & tamen abunde ſiccet. Tanta itaque ignis portio dictis principijs admixta eſt. Etenim tantus calor adhibitus, agilitatem præſtare ad motiones ſat erat. Ab hoc calore primum cogitur, paulumque concreſcit quod in vtero conceptum eſt; mox ſiccius redditum, veluti lineamenta quædam & rudimenta cuiuſque membri obtinet: vlterius vero etiam ſicceſcens non lineamenta,rudimenta ue modo, ſed etiam exactam vniuſcuiuſque ſpeciem, ſiue figuram oſtendit: & cum in lucem editum eſt, & magnitudine proficit, & tum ſiccius, tum valentius ſemper efficitur, donec ad ſummum incrementum ſit peruentum: tunc vero & incrementum omne ſiſtitur: at in eo quod ſequitur tempore,omnibus iam partibus ſupra iuſtum ſicceſcentibus,non ſolum cuiuſque officium minus probe adminiſtratur,ſed etiam corpus ipſum macilentius, graciliuſque quàm ante redditur. Concludamus itaque corpora noſtra tum ex primis illis communiſsimis quatuor elementis, fuiſſe genita, tum etiam ex proprijs ſanguine præditis animantibus, quæ demum in ſanguine & ſemine continentur: tanquam proximioribus generationis noſtræ primordijs,humidis vtriſque exiſtentibus; quia ex humido noſtra eſt generatio, vt patet commento Aphoriſm. xiiij. libri primi. Et ex humida ſubſtantia, nobis genituræ origo proficiſcitur, vt liquet citato libro primo de ſanitate tuenda. Ex quibus connatum, ſiue innatum, eorum quæ in nobis ſunt, primum corpus eſt, quod ab efficaciſsima, quæ in eo eſt qualitate innatum calidum appellatum fuit; vt liquet libro aduerſus Lycum, Græce vt diximus ἔμφυτον θερμὸν, conſueuit etiam Hippocrat. ἀρχήγονον vocare; quaſi primo genitum dixeris: pro eo quod primitus generandis adſit, & ex quo primam ſortiuntur generationem: idque non ab re. Nam Galeno teſte citato commento Aphoriſmo xiiij. libri primi, ſubſtantia innati caloris, aërea eſt, & aquea: & paulò poſt dicebat [humida ſiquidem eſt, maxime innati caloris affinis, quia ex humido noſtra eſt generatio.] Hoc igitur eſt id, quod calidum innatum appellamus: illud videlicet, corpus, ex iam dictis primordijs primo genitum; illa prima ſubſtantia calida; ille primus inſitus ſpiritus; illa prima natura atque anima, imò natura & anima, nihil præter ipſum eſt; ex Hippoc. & Gal. ſententia: & non immerito primum dicitur,cum primo genitum ſit, & ex eo cuncta alia primam ſortiantur generationem. Hinc Galenus commento Aphor. xv. libri primi dicebat. [Neque enim aliud quidquam animal ab initio afformauit, ſicut neque rurſus adauxit, aut vſque ad mortem enutriuit,præterquam iſte calor innatus,de quo nunc habetur ſermo. Hinc enim eſt omnium operum naturalium cauſa.] Et paulo poſt. [Neque enim aliud quidquam eſt natura animalium, aſſerebat, præter hoc calidum innatum ſecundum Hippocratis opinionem:] Cuius ſubſtantia,relatione facta ad prima communiſsima elementa,aerea erit,& aquea: vt patet commento citati Aphoriſ. xiiij. libri primi: ſi vero ad propria ſanguine præditorum animalium elementa conferas, eius ſubſtantia, in ſanguine & pituita ſubſiſtit maxime: qualitate autem, eſt congrue ex caliditate & frigiditate contemperatum; vt octauo de Hippocratis & Platonis Decretis ſcriptum eſt. At ſi ad proximiora principia collatio fiat, nihil aliud eſſe, quàm ſanguis & ſemen. Quinimò libro aduerſus Lycum,aſſerebat Gal. ego certe nil noui,præter hæc,tertium. Eſt inſuper ex calido,frigidoque commixtum,maximumque vſum præbet frigiditas adiuncta, quia surſum,& foras peteret,& diſpergeretur; vt libro de tremore, rigore & hor. ſimul cum Hippocr. à Galeno decretum eſt. Non ab re itaque infantes recenter nati,ac pueri,& vt ſummatim dicam, qui

Principia noſtrorum corporum proxima, & alia mediata, ex primis 4. cõibus conſtant.

Seminis & ſang. mẽſtrui temperatura. Sãguine, ſub. Cap. 2.

Conciliatio duorum locorum Galen.

Elementum ignis in gñatione noſtra præpollet.

Cap. 2.

Subſtantia calidi innati.

Cap. 6.

qui creſcunt, plurimum habent calidi innati, inquit Hippoc. Quoniam ſubſtantiam aquoſam, & aëream, quæ propria eſt ipſius calidi innati plurimam participant; vt citato Aphor. xiiij. lib. j. ab Hippoc. & Gal. patet. Sanguis quoque & pituita, in eis magnopere redundant: eorumque vniuerſa ſubſtantia, ferè nihil aliud eſt, quàm ſanguis & ſemen, vt liquet lib. aduerſus Lycum. Prima enim eorum conſtitutio ex ſemine, & ſanguine eſt, quæ humidæ, & calidę res ſunt, vt ait idem Gal. ij. de temp. Intelligimus autem plurimam eſſe in his corporibus ſubſtantiam calidi innati, facta, vt citato lib. aduerſum Lycum ſcriptum eſt, cum non innatis corporibus, comparatione. Eorum enim inter ſe inſpicere proportionem debemus, non autem abſolute magnitudinem metiendam eſſe, ſi qua vero de calido innato hic deſiderantur, noſtro libro de alteratione, &c. ſtudioſi petant.

Cap. 2.

Cap. 2.

Quid ſit calidum acquiſititium. Caput IX.

SED iam tempus eſt, vt ad alterius calidi, quod acquiſititium appellamus, inueſtigandam naturam accedamus, quod etiam quandoque animalis generationi ſecundum, interim ſpurium, appellare conſueuit Galen. Et quemadmodum nomine ab innato diſtat, ſic etiam & ſubſtantia, qualitateque, ac operatione, ab eodem diſſentire demonſtrabimus. Acquiſititium inquam dictum, quoniam temporis progreſſu, ac ætatis mutatione, acquiritur: ex Gal. ſententia, ſexcenties citato comm. Aphoriſm. xiiij. lib. j. cum dicebat: [Cum igitur magis terreſtre efficitur animalis corpus (tale autem quotidie efficitur, cum augetur) tunc licet valde vehementer calidum exiſtat, & igneum, ſubſtantiam tamen innati caloris paucisſimam habet:] Et cum dixit ſubſtantiam innati caloris paucisſimam habet, liquido oſtendit huius acquiſititij calidi ſubſtantiam, diuerſam eſſe ab ea, quæ innati caloris exiſtit; quò fit vt quemadmodum innati caloris ſubſtantia eſt aërea & aquea, vt prius diximus, ita ea quæ acquiſititij eſt, terrea & ignea exiſtat, manifeſtauit illud idem Galen. aſſerens. Bene enim temperata eſt caloris innati ſubſtantia, ignea autem aduentitij: & poſt pauca, [puerorum vero corpus, inquit, tale exiſtit, plus humidæ, & aëreæ ſubſtantiæ obtinens, non ſicuti iuuenum, & declinantium ac ſenum, ſiccæ atque terreſtris;] Et eodem commen. [cum quatuor ſint elementa, ex quibus omnia corpora ſunt temperata, inquit, puerile quidem corpus, multum in ſeipſo continet aëreæ atque aquoſæ ſubſtantiæ, minimum terreſtris: contra vero, eorum qui in ætatis vigore conſiſtunt, à terreſtri ſiccitate obtinetur, deficit autem aquoſa, atque aërea ſubſtantia:] Si quis vero memoriæ mandauerit, ea quæ nuper diximus, de noſtræ generationis principijs, facile hanc Gal. ſententiam percipere poterit. Diximus etenim, quòd licet ex humida ſubſtantia origo genituræ in nobis proficiſcatur, quia eadem humida ſeruari haudquaquam poterat, ea propter ſtatim, in generationis initio, quod ſiccandi vim haberet elementum, fuit coniectum: ignis inquam magis, quàm terra, licet & ea quoque commixta ſit: vt liquet j. de ſanit. tuen. Hoc igneo elemento, ac calore, primum cogitur, paulumque concreſcit, quod in vtero conceptum eſt: mox ſiccius redditur, non modo in vtero, verum etiam & in lucem edito: quò fit, vt quemadmodum primo exiguam habebat admixtam terrenam ſubſtantiam ipſa genitura ſeu fœtus, tractu temporis, ac ætatis mutatione, non exiguam acquirat terrenam ſubſtantiam atque propterea & igneam, amittatque aquoſam & aeream. Quinimò quantum de hac deperditur, tantum de terrea & ignea acquiritur: hinc acquiſititium calidum dicitur, præpollet etenim terrea & ignea ſubſtantia in eo. Non ab re igitur idem acquiſititium calidum diximus cum Galeno eſſentiam in ſicca, ac terrena ſubſtantia habere: quò fit vt etiam aucta illa ſicca & terrea ſubſtantia, augeatur & ignea. Differt itaque hoc calidum ab innato, ſubſtantia. Quoniam in innato plurima eſt aërea, & aquea, minima terrea, atque ignea; in acquiſititio contra; minimum eſt aëreæ atque aquæ ſubſtantiæ, multum vero terrenæ, atque igneæ. Animalis quoque generationi ſecundum appellatur, relatione ad primum, quod ἀρχήγονον diximus etiam appellari ab Hippocrate & Galeno, quaſi primo genitum: cuius etiam comparatione lib. j. de differ. reſp. idem Galenus νοθὸν, id eſt, ſpurium, vocauit: ipſum vero innatum, genuinum. Sed non ab re cuipiam hæſitandi occaſio dabitur, nam qui fiet vt hoc calidum acquiſititium, ſpurium, ac animalis generationi ſecundum nuncupetur, ſi illud igneum eſt, quod ſtatim in generationis initio noſtræ genituræ fuit coniectum (Reſpondebimus, quòd licet primordijs noſtræ generationis, humidis ſi quidem vtriſque exiſtentibus, ob aqueę & aereę ſubſtantiæ redundantiam, exiguus quidam ignis fuerit admixtus, quemadmodum etiam exigua admodum ſicca, & terrea ſubſtantia, quia tamen eadem ignis portio, quæ quidem, vt diximus, exigua exiſtit, quemadmodum etiam, & terrena, ad modum ab aerea & aquea ſuperantur, ac vincuntur; ob id tum eorundem elementorum ſiccitas, tum etiam ipſius ignis caliditas, veluti euictæ & ſuppeditatæ ab aerea, & aquoſa ſubſtantia, quæ multa eſt, ferè percipi haudquaquam poſſunt, cum primum genitureę origo proficiſcitur, ac etiam in lucem editur fœtus. In dies autem magis, ac magis cum ſiccior reddatur, quod in vtero conceptum eſt, etiamque in lucem editum animal, magis quoque & terrea & ignea ſiccitas, ac calidi-

Calidum acquiſitítiū cur dicatur.

Calidi acquiſititij ſubſtãtia à calidi innati ſubſtantia diuerſa.

Cap. 2.

Obiectio.

Dilutio obiectionis.

tas,manifeſtatur,ac ſentitur. Nimirum itaque cum talis ſit aduentitij ſeu acquiſititij calidi ſubſtantia,ideo acquiſititium etiam appellatur calidum,eius nanque actio in temporis progreſſu manifeſtatur; vt ex dictis liquet: quoniam & eius ſubſtantia,quæ prius valde exigua arat,augetur,

Alia obiectio ac maior redditur. Sed adhuc inſtabis & fortius,ſi quæ augentur corpora,æqualem habent ſubſtantiam calidam,atque igneam, cum ijs qui in ætatis vigore conſiſtunt, ac propterea æqualiter calida corpora eorum eſſe,vt inquit Gal. comm. citati Aphor.xiiij. lib.j. falſum erit aſſerere,hoc calidum aduentitium,ſeu acquiſititium dici,cum ætatis mutatione,ac temporis progreſſu, ma-

Obiectionis dilutio. ius non reddatur, neque augeatur. Huic dubitationi ſic ſatisfacere poteris; quòd quamuis æqualis fuerit ſubſtantia calida atque ignea,pueris,& iuuenibus,in ceteris paritate ſeruata, tamen in pueris,vt diximus,hæc ſubſtantia ignea,ferè euicta, & veluti ſuffocata permanet à maiori copia aëreæ,atque aqueæ ſubſtantiæ, quæ propria exiſtit ipſius innati calidi, terrea autem minima exiſtit: in iuuenibus contra, nam euicta iam ferè, atque ſuperata eſt ſubſtantia calidi innati, ab hac terrea,& ignea,ætatis ratione,quæ quidem ſubſtantia magnopere familiaris eſt ipſius ignei & acquiſititij calidi, veluti enim temperata eſt caloris innati ſubſtantia, ita ignea aduentitij, inquit Galenos. Nam corpus quotidie magis terreſtre,ac vehementer calidum, & igneum redditur. Quapropter hi qui in ætatis vigore conſiſtunt, pauciſſimam habent innati caloris ſubſtantiam, multam vero aduentitij: quoniam eorum corpus à terreſtri ſiccitate obtinetur, deficit autem aquoſa atque aërea ſubſtantia. Hæc etenim quotidie deficit atque deperditur;illa vero in dies ſemper acquiritur; ac ſuperabundat: qua denique ratione merito acquiſititium appellatur calidum, & animalis generationi ſecundum,ac ſpurium,vt diximus:alterum vero innatum,ſeu connatum, primum,ſeu primogenitum,ac genuinum: quocirca nedum nomine, ſed re ipſa, ac ſubſtantia, ab eodem innato diſſentire videtur. Inſuper etiam & qualitate,cum ſatis arida,acris,atque ignea ſit eius qualitas: halituoſa vero,ſuauis,mitis,ac temperata,ipſius innati calidi: quod quidem qua-

Qualitate, quæ tactu dignoſcitur, differt cali. acq. ab innato. Cap. 2. litate eſt congrue ex caliditate & frigiditate contemperatum, vt viij. de Hippoc. & Plat. dec. à Gal.ſcriptum eſt. Tu vero hæc poteris tactu diſcernere,nanque fumoſi, fuliginoſi, aridi, & acres,per totum corpus noſtrum effluxus,calorem acquiſititium conſequuntur. Suaues,halituoſi,humidi,vaporoſi,atque temperati,natiuum. Neque hoc mirum videri debet: oportet enim,inquit Galenus,ſimilem eſſe defluxum ſubiectæ ſubſtantiæ, vt quando humida & aërea ſubſtantia exiſtit,tum quod ab ea defluit,vaporoſum eſt,atque ſuaue: cum vero terreſtris atque arida,tunc etiam quod effluit,fuliginoſum eſt,ac acre: quod etiam in exterioribus euenit. Nam quæ ex aqua dulci & calida euaporant,bona ſunt,& vaporoſa, ſed quæ ex aliquo corpore ſolido exuſto,

Operatione differt calidũ acq.ſ.ab inato Cap. 2. fumea ſunt & acria. Nec minus & operatio eorum diuerſa exiſtit, cum calidum innatum omnium operum naturalium cauſa ſit,neque aliud præter ipſum quidquam, animal ab initio afformauit: ſicut neque rurſus adauxit,& vſque ad mortem enutriuit,vt ſuperius cum Gal.annotauimus. Neque aliud quidquam eſt natura animalium præter hoc calidum,ſecundum Hippoc.opinionem: quod confirmabat Gal.ij.de nat.fac.ſub his verbis [quippe natura illa,quæ particulas effingit,& ſenſim adauget,omnino per eas totas eſt extenſa,vtque totas eas per totas non tantum extrinſecus effingat,nutriat,atque adaugeat:] ipſius vero acquiſititij calidi,igneique munus tale non eſt,nam ſi ab igne ciborum concoctio,digeſtio,ſanguificatio,& nutritio fieret,melius,vt in-

Comment.1. tex.29. quit Gal.& citius etiam in febrientibus,omnia hæc conſpicerentur abſolui. Eſt etenim,vt dicemus,in hoc genere acquiſititij caloris,& febris ipſa; vt ex vj.de Morb.vulg.ab eodem Gal.liquet. Quinimò eius operatio,contraria eſt operationi calidi innati,cum hoc minuat,deſtruat, corrumpatque,illud vero perficiat,formet,atque adaugeat: digerit etiam,apponit,vnit,& aſſimilat,vt ex lib.de maraſmo patet. A principio nanque ortus,ad finem vſque,vllo non tempore,ſiccius corpus reddere,ignea caliditas deſinit:quoad vltra ſiccatum,non macilentius modo, ſed etiam rugoſum efficiatur,quæ affectio,ſenium appellatur,& deinceps omnino genitum corpus,corrum-

Cap.3. patur,atque interea: quam etiam ſententiam,ſcriptam reliquit Ariſt.ij. de anima, cum dicebat, ignis naturam, ſimpliciter nullo modo cauſam eſſe alimenti, & augmenti, vt quibuſdam viſum eſt: ſed quodammodo concauſam,præcipua etenim cauſa eorum anima exiſtit, tanquam forma in his operationibus exiſtens. Pari ratione dicimus nos calidum innatum,naturam,ſeu animam,

Cap.2. Obiectio. quæ in Hippoc. & Gal. doctrina confunduntur,vt ſæpius diximus,omnium operum naturalium cauſam eſſe: & non acquiſititium calidum,ſeu igneum: non negantes,ignem, cum & ipſe quoque conſtitutionem innati calidi ingrediatur, licet admodum exiguum, eſſe veluti concauſam quandam: quamuis eius munus proprium ſit toto vitæ curriculo corpora ſicciora reddere,quod vna eſt omni genito corpori corruptelæ,interituſque connata neceſſitas,vt inquit Galenus, primo de ſanit. tuen. Altera vero eſt,vt ipſe refert, quæ etiam in animalibus præcipue cernitur totius ſubſtantiæ fluor; quem inſitus calor excitat. At ſi quiſpiam dixerit, & hunc quoque calorem exiccare corrumpere,& interimere,Hippoc.auctoritate fretus,qui vnde gigimur calorem, corpora corrumpere,& nos interimere aſſerit,cum Galeno libro de maraſmo,dicimus,hanc non

Dilutio obiectionis. Cap. 3. eſſe Hippocr. genuinam ſententiam; & ſi Hippocratis ſit, innatum calidum, ſemper ſuapte natura perficere fatemur. Verum, ſit perfecta ſint animalia, opus eſt eorum ſubſtantiam duram euadere. Quare ſi naturæ, vbi ad ſummum vigorem animal prouexit, totidem rurſus

æquis

æquis viribus elementa inſerere liceret, pariter opificium ſuum, citra ſenium, & incorruptibile feciſſet. Cum vero inſeri nec mutari poſſint prima fœturæ elementa, vltra vigorem exſiccari corpus eſt neceſſum; & demum corrumpi: quare ex accidenti corpora ex innato calido ſeneſcunt, & ſenio confecta corrumpuntur, & non per ſe. Quod item innatum calidum, cum plurimum habeant qui creſcunt, plurimum quoque ab ipſis defluere, eſt neceſſarium: vtpote qui humidam & calidam habeant ſubſtantiam, & ob id plurimo inſuper egere nutrimento. Alioqui corpus abſumitur, ait Hippoc. etenim vbi id, quod defluit, plurimum eſt, quòd vero influit, paucum, hic neceſſe eſt ſubiectam corrumpi ſubſtantiam. Inſuper & hoc quoque innato calido, pueri, calidiores etiam dicuntur ijs, qui in ætatis vigore conſiſtunt: quemadmodum hos, pueris calidiores acquiſititio calido eſſe fatemur: cuius ſubſtantiam aridam, & terream, non aquoſam, & aeream eſſe diximus: quapropter ex eorum ſubſtantia, minus diffluit: & propterea minori etiam alimento indigent: quoniam neceſſarium eſt alimentum, vt quod effluxit è corpore, ſuppleatur: ipſaque alimenta, ſemper oportet eſſe innati caloris multitudini proportionalia: niſi forte aliquando ex aeris ambientis caliditate fuſio adueniens, cogat ſubtrahere, Gal. teſte comm. Aphor. xv. lib. j. abſolute vero loquenti, neuter eorum, inquit idem Gal. ij. de temp. ſimpliciter videtur altero calidior, imò in vtriſque æqualitatem caloris inuenies. [Ita igitur mihi cum pueros, iuuenes, adoleſcentes millies conſideraſſem, præterea eundem infantem, puerum, adoleſcentemque factum, nihilo calidior viſus eſt, nec puer quàm ætate florens, nec ætate florens quàm puer.] hæc ille. Circunciſis nanque reliquis omnibus, ſi eas, quæ ex ſola ætate proueniunt, differentias, æſtimaueris, comperies pari portione, in vtriſque elementum igneum: & propterea æqualiter calida corpora eſſe: ſi modo verum ſit, quod huius elementi maiori, vel minori participatione corpora magis, vel minus calida eſſe dicantur. relatione facta ad corpus temperatum: quemadmodum ipſemet Gal. teſtatur lib. de tempera. & aduerſus Lycum. Hanc etenim ob cauſam, calidiora hæc corpora, illa frigidiora, natura facta ſunt: quoniam hæc maiorem calidi elementi portionem, hæc minorem, adepta ſunt. Nam cum vniuerſis nobis calidum inſit elementum à prima ſtatim origine, quam ſortiti ex ſanguine menſtruo, & ſemine ſumus, diſtamus tamen abinuicem, quòd magis minus ue, alius alio calidior reperiatur: ſunt tamen latitudini huic quidam, tanquam termini præfixi, quos vltra, ſi temperamentum progrediatur, aut ægrotare nos, aut iam interire neceſſe eſt: vt eodem libro aduerſus Lycum decretum eſt. Vt enim plus iuſto refrigerati, morbos contrahimus frigidos, ſic cum extra ſanitatis campum ex calfacti fuerimus, in febrem incidimus: ad quam iterum redire iam tempus eſt, cum multo plura quàm propoſueramus, ſermonis affinitate de gemino calido, innato inquam, & acquiſititio, verba fecerimus. Quanquam non adeo ſuperflua ſint, quin tanquam neceſſaria, magnam opem tyronibus, artis medicæ ſtudioſis, afferant: cum ad alia multa, tum ad facilius dignoſcendam febris naturam, quam nos eiſdem dilucidare, inſtituimus.

Cap. 2.

Loco citato.

Qualis ſit febris natura, quæ ue eius definitio. Caput X.

SI cum extra ſanitatis campum excalfacti fuerimus, in febrem incidimus, ex numero earum ægritudinum primarum, quæ primis, ac ſimplicibus animalis particulis accidunt, erit febris ipſa. Nam cum earundem propria elementa ex quibus fiunt ſint, calidum, frigidum, humidum & ſiccum vbi probe fuerint temperata, peculiares, proprij, ac primi morbi, ex eorum intemperaturis neceſſario conſtituentur. Cum vero hæc, octo ſint numero, quatuor ſimplices, & totidem compoſitæ; vnus quiſpiam morborum, quos intemperies creat, erit vtique febris: vt liquet viij. Meth. & j. de differ. febrium, idque perpetuo: cum nuſquam febris aliqua reperiatur, quæ intemperies non ſit: quo circa morbus ſemper erit febris; & non quandoque ſymptoma, vt quidam praue ſentiunt, etenim neque vnquam in aliquo trium ſymptomatum generum contineri poteſt, vt cuilibet omnia tria ſymptomatum genera examinanti, liquido patebit. Eſt itaque febris intemperies, calida inquam & ſicca: quid quid alij velint, Galeni auctoritate comm. Aphor. xvj. primi lib. j. de ratione victus, & ſexcentis alijs in locis: quoniam, vt inquit ipſe, conuerſio, ſeu mutatio eſt, (nam vtroque modo vocem ϑοπὴ, Latini vertunt) natiuæ caliditatis ad igneam. Cum autem ignis, tum calidus, tum ſiccus ſit, atque ob id, etiam febris, ait Galenus in eodem j. de ratione victus. Verum quemadmodum igni, proprius calor quàm ſiccitas ineſt, licet ſicca ſit etiam ignis natura. Ariſt. auctore libro de ſenſu & ſenſili, eſt inſuper ignis magis calidus quam ſiccus, auctoritate eiuſdem ſecundo de gene. & cor. ita quoque de febre aſſerendum erit, quòd ſcilicet, licet affectus ſit calidus & ſiccus, proprius ei calor exiſtit, & magis eſt affectus calidus quàm ſiccus: loquor autem de febre abſolute, quatenus febris eſt, quę, vt diximus, conuerſio eſt, ſeu mutatio natiuę caliditatis ad igneam. Definit autem febrem Galenus per motum, ſeu mutationem, eam eſſe conuerſionem aſſerens, nam licet proxime ad ignis naturam accedat, nondum tamen eſt ignis, vt prius dictum eſt, quantumuis febris vehemens fuerit, ſi enim eam, per terminum motus definiuiſſet, omnino vtique eſſet ignis: quod quidem in Hippocr. & Galeni doctrina, pro falſo habetur. Sed mox inſtabit quiſpiam,

Febris morbus partium ſimplicium in intemperie.

Cap. 1.
Cap. 3.
Febris nunquam ſymptoma.

Tex. 18.

Loco citato.
Text. 3.

Text. 23.

Febris in motu eſt, non in termino motus.

Dubitatio.
Reſpon.

quiſpiam, aſſerens hoc falſum eſſe, ſaltem in febre hectica, in qua, vt dicemus, æqualiter partes ſolidæ, ſunt in calfacto eſſe, ita vt intemperies calida, & ſicca, ac febris facta, apud omnes dicatur, qua de re febris hæc haudquaquam conuerſio dici poterit. Cui reſponſum ſit, quòd quamuis in febre hectica partes ſolidæ incaluerint, & propterea febris æqualis intemperies dicatur, tamen adhuc febrilis ille calor, in partibus ſolidis ſuſceptus, ad igneum vndequaque conuerſus non eſt; ſed in via vt conuertatur. Etenim ſi omnino conuerſus eſſet ad igneam qualitatem, vtique homo viuere non valeret. Non itaque inconuenit partes ſolidas, in febre hectica æqualiter calfactas eſſe, ipſam vero earum partium innatam caliditatem, adhuc conuerti ad igneam, & non omnino conuerſam eſſe. Conuerſio, inquit Galenus, non abſque forti ratione, innatæ caliditatis, & non innati calidi, vtens quandoque vocibus ἐμφύτȣ θερμότητος, interim ἐμφύτȣ θερμασίας: & non ἐμφύτȣ θερμȣ̃. Nam ipſius innati calidi qualitas eſt, quæ præcipue in febre mutatur, atque conuertitur, & non ſubſtantia eiuſdem. Verificauit illud Galenus commento ſæpe citati Aphoriſmi xiiij. libri primi aſſerens. [Nam ſanorum calor vaporoſus eſt, atque ſuauis, & tactu conueniens, nihil triſte, nihil aſperum, nihil mordax præ ſe ferens: eorum vero qui febricitant, & præcipue hecticas febres, aut eas quæ ex putredine humorum ortum habent, acris eſt, & inſuauis, ac mordax, & noſtrum corrodens tactum:] & ratione quoque firmatur. Nam cum febris ipſa qualitas ſit, & nulla qualitas reperiatur extra ſubſtantiam, vt liquet primo de elementis; ſuſcipitur tanquam accidens quoddam, in calidi innati ſubſtantia, quam non aliam, ſed alteratam reddere poteſt; tanquam differentia quædam accidentalis ipſius: quocirca conuerſio hæc natiuæ caliditatis, ad qualitatem attinet. Alterata tamen eiuſdem calidi innati ſubſtantia quodammodo, ac mutata, non tamen corrupta. Sed quæret quiſpiam, vtrum febris, quæ conuerſio eſt natiuæ caliditatis ad igneam, idem ſit cum acquiſititio calido, quo magis eos qui ætatis vigore conſiſtunt, abundare concluſimus? Huic reſponſum volo, non alterius generis eſſe febrem, quàm calidi acquiſititij, ex Gal. auctoritate vj. de Morbis vulg. quo loco admittens geminum calidum in animalium corporibus, poſito ingenito, ac innato, dicebat: [Alterum vero acre, mordax, & igneum, in quo genere, & febris eſt.] Cum igitur tale ſit acquiſititium calidum, relinquitur febrem in eodem genere eſſe: & propterea idem Gal. citato loco dicebat hoc calidum ſæpius acquiſitum, interdum non naturale, nonnunquam & à natura alienum vocari. Quò fit vt propterea quicunque hoc incaleant calido, ſimul atque denſata eiſdem cutis fuerit, febre eos vexari contingat: quemadmodum illi qui altero calido vberrime affluunt ſuppreſſa difflatione, pleniores quidem fiunt, ſed in febrem non incidunt. Ita vt per hæc verba innuere videatur Galenus, quòd quamuis ſub genere acquiſititij caloris, febris ſit, diſcrepat tamen ab eo, quod iuuenes abundare videntur, maioris ratione, inſuper & cauſa. Siquidem ſecundum naturam in iuuenibus acquiſititij calidi cauſa exiſtit: etenim ætatis ratione acquiritur, febrientibus vero, cauſa ſemper præter naturam eſt. Conueniunt itaque in qualitate, quam communem habent, acrem, videlicet, inſuauem, mordacem, atque igneam. Differunt autem cum cauſa, tum maioris, minoris ue ratione, cùm minus acris, mordax, ac ignea in iuuenibus caliditas adſit, quàm in febrientibus, preſertim febre hectica, aut ea quæ ex putredine ortum habet. Quocirca non abſque forti ratione Galenus citato loco aſſerebat, hoc acquiſititium calidum, interdum non naturale, nonnunquam & à natura alienum vocari. Quanto enim magis hoc acquiſititium calidum, ad ignis naturam accedit, eo non naturale, aut à natura alienum, vocabitur. Et ſi quiſpiam hæſitabit, aſſerens qui fieri poſſit, vt febris, tum qualitas, tum forma, eodem in ſubiecto permanere poſſint cum forma ac qualitate innati calidi? Reſpondebimus nos nihil referre in Ariſtotelis & Galeni doctrina, plures tum formas, tum qualitates ac facultates, etiam contrarias in mixtis ſeruari poſſe, eo magis cum vna ſe habeat, vt ſubſtantia, reliqua vt accidens. Non inconuenit ergo quòd in eadem ſubſtantia calidi innati, eodemque ſubiecto, forma adſit, ac qualitas ipſius propria, & ea quæ febris eſt cum forma, tum qualitas; tanquam accidens, nam idem Galenus iij. & iiij. de ſimpl. medic. facul. nonnullas in mixtis ineſſe, tum facultates, tum qualitates per ſe, non diuerſas duntaxat, ſed contrarias, ſcriptum reliquit. Quemadmodum etiam pro abſurdo haudquaquam habemus geminum ſemper in animalium corporibus contineri calidum, quorum alterum ab altero nomine, ſubſtantia qualitate, ac operatione, diſſentire fatemur: quippe cum aut impoſſibile, aut perdifficile ſit aliquam inuenire ſubſtantiam quæ adamuſſim ſimularium ſit partium, vt liquet eodem iiij. de ſimpl. medic. facult. Ex quibus ſtudioſi facile percipere poterunt nihil referre, ſi Galenus dixerit febrem eſſe conuerſionem natiuæ caliditatis ad igneam in præcitatis locis; ſexto autem de Morbis vulg. primo de diff. febrium, & alijs pleriſque locis aſſerat eius eſſentiam, eſſe præter naturam caliditatem. Mutatur enim in febre, natiua caliditas ad igneam, quæ acquiſititia ſepe, quandoque non naturalis, interim à natura aliena ab eodem appellatur. Qua etiam ratione, neque damnandus eſt Arabum princeps, qui febrem dixit, eſſe calorem extraneum, cum febrilis calor, naturali comparatus, ſit à natura alienus. Admittenda inſuper non minus eſt Auerrois definitio, qui voluit febrem, calorem eſſe compoſitum, ex calore naturali, & extraneo putredinali, cum conuerſio ſit naturalis caliditatis ad igneam, ex Galeni auctoritate: qua in conuerſione, neque omnino naturalis, neque præter naturam

Margin notes:

Febris conuerſio eſt qualitatis calidi inna. non ſubſtantiæ ipſius.

Cap. 6.

An febris ſit in genere calidi acquiſititij.

Comment. 1. tex. 29.

Febris differt à calido acq. ſ. maioris, & minoris ratione & cauſa.

6. de Morbis vulg.

Dubitatio.

Reſp. In mixto plures formæ, qualitateſque contrariæ reperiri poſſunt.

Cap. 14. & cap. 23.

Loco citato. Comment. 1. tex. 29.

Cap. 1.

Conciliatio Arabum cum Galeno.

turam in vniuerſum calor exiſtit, ſed ex vtriſque quodammodo compoſitus, in via & mutatione exiſtens, & non in termino: & propterea vtroque participans.

Quòd febris ſubiectum ſit calidum innatum. Caput XI.

CVM ergo febris ſubſtantia, in eo qui præter naturam eſt calore, conſiſtat; quoniam in corde quædam præter naturam caliditas generatur, vt inquit Gal. j. de different. febr. quibuſdam viſum eſt eiuſdem febris ſubiectum geminum eſſe; vniuerſale ſiquidem vnum hoc eſt cor: particulare alterum, ſcilicet tres diuerſæ cordis ſubſtantiæ; ſpiritus, humores, & partes ſolidæ. Nos vero aliter cum Galeno tenemus: quanquam re ipſa parum diſtare videamur, nam cum febris, conuerſio ſit natiuæ caliditatis ad igneam, eius forma, eſſentia, ſeu qualitas, tanquam in ſubiecto, ſuſcipitur primum in ſubſtantia calidi innati, quemadmodum ſuperius concluſimus, hæc nanque eſt quæ mutatur, atque alteratur, accidentalem caliditatem, quæ febris eſt, ſuſcipiens: & propterea dicimus cuiuſlibet febris ſubiectum, calorem eſſe natiuum, cuius cum fons, origo, & principium fuerit cor ipſum, ex Galeni v. de Locis affectis, & vj. de Hippocratis, & Platonis decretis, & alijs pleriſque locis; propterea in corde quandam præter naturam caliditatem generari dicimus, cum febris ipſa generatur: & quemadmodum ab eo in totum corpus diffunditur, ac vniuerſis partibus ſuppeditatur innatum ipſum calidum, ita quoque hæc præter naturam caliditas, ab eodem in totum animal effunditur, aut omnino ad plurimas, vel nobiliſſimas partes. Verum cum in Hippocratis, & Galeni doctrina idem ſit calidum innatum, & natura, idem quoque erit aſſerere calidum cordis innatum, quod naturam eiuſdem: quinimò & proprium temperamentum, ac propriam ipſius cordis ſubſtantiam, quæ omnia apud eoſdem auctores, ſæpius confunduntur: id quod manifeſtauit Galenus non ſolum commento Aphoriſ. xv. libri j. verum etiam primo de Vſu partium, ſub his verbis. [Inſunt autem primum (ipſis videlicet corporibus) & maxime temperamenta, quippe quæ propriam particularem ſubſtantiam complent, corpus enim tale natura eſt, propterea quòd caliditate, frigiditate, humiditate, ſiccitate ſic commixtum eſt, nam carni eſſe carnem, & neruo neruum, & aliorum vnicuique id eſſe, quod eſt ob qualitatum quatuor prædictarum, certam quandam temperaturam, mixtionemq́ue contingit.] Quod calidum innatum, licet ex ſanguine menſtruo, & ſemine ortum habeat, vt cum Galeno concluſimus, quia ſemen ipſum ex ſeroſa humiditate, ac ſpiritu qui in ea eſt, conſtat, vt liquet libro aduerſus Lycum, ob id idem Gal. quinto de ſimplicium medicamentorum fac. dicebat. [Verum nihil prohibet ſanguineam ſubſtantiam, ſimulq́ue aqueam, ſeu ſeminalem, vna cum ſpiritu calidum inaudire innatum:] & comm. citati Aphor. xv. lib. j. [Tria autem hæc erant corpora inquit, quæ primæ noſtræ naturæ ſubſtantiam compleuerunt, ſpiritus, ſanguis, & ſeminalis humiditas, ex qua in primo quidem ortu, veluti in libro de ſemine diximus, fiunt animalis partes ſolidiores:] & xj. Meth. Naturam ex ijs tribus partibus conſtare dicebat, ex ſpiritus, & earum, quæ vere dicuntur ſolidæ, ſubſtantia: quas alibi ex ſemine genitali ortum ducere monſtrauimus, & tertia ab his carnoſa, quæ cuique particulæ eſt ſua. Quocirca, ſi quiſpiam aſſerat calidi innati eſſentiam, ſeu ſubſtantiam ex ſanguine menſtruo & ſemine conſtitutam eſſe, aut in ſanguine, ſeu humoribus, ſpiritu, & ſeroſa humiditate, ſeu carnoſis partibus, ſpirituoſis, & ſolidis, eius ſubſtantiam contineri, idem ſanè aſſerere videbitur, perpetuo pro hypotheſi habens, quòd quidquid de calido innato fatentur, idem quoque de natura verificetur, & è contra. Hinc Hipp. non immerito philoſophorum, ac medicorum princeps, hominis partes vniuerſas, tres eſſe affirmabat vj. de Morb. vulg. continentia inquam, contenta, & fluitantia, ſeu impetentia, continentia appellans ſolidas partes, cum complectantur, & contegant humida, contenta, humores, qui ab eiſdem partibus continentur, fluitantia autem, ſeu impetentia, ſpiritus, qui vel momento, facile & expedite partes corporis omnes vſquequaque permeent.

Cap. 3. — Cap. 1. — Cap. 6. — Calidum inna. natura, idē — Cap. 9. & 4. de ſimpl. fac. cap. 15. — Cap. 7. — Cap. 21. — Cap. 1. & 3. — Calidi innati ſubſtantia in partibus carnoſis, ſpirituoſis, ſolidis. — Sect. 8.

Quot ſint primæ, & eſſentiales febrium differentiæ. Caput XII.

CONSTITVTA eſſentiæ ratione rei diuidendę, hoc eſt febris definitione, tanquam principio diuiſionis eiuſdem, ac noſtræ methodi, conſonum eſt, vt ad inueſtigandas earundem febrium differentias, noſtra conuertatur oratio, à primis & ſupremis generibus, ſeu ſpeciebus, ſeu differentijs exordientes. Hinc rurſus ad alias, donec ad tales peruenerimus, poſt quas ad vnum numero, & indiuiduum perueniamus: cum neque in primis & ſupremis perſiſtendum ſit, neque vſque ad aliquid perueniendum, non tamen vſque ad finem, neque vitioſis vtendum erit diuiſionibus, quod quidem ſeruandum in omni diuiſa methodo eſſe, decretum reliquit Galenus j. de Arte curatiua ad Glauconem. Cum itaque primum, atque præcipuum differentiarum genus, ab ipſius rei diuiſæ ſubſtantia, ſeu eſſentia ſumatur; & febris eſſentia in eo quod præter naturam eſt calore, conſiſtat, vt teſtatur Galenus j. de different. febrium, conſequens eſt, vt primæ atque præcipuæ febris differentiæ, ex ipſius

Cap. 1. — Cap. 1.

Tres caloris differētiæ, ex quibus febriū diuiſio.

Comment. 1. tex. 29.

Cap. 1.

Febrium d'riæ à materia in qua calor accēditur, maxime propriæ, de quibns hic agitur.

Cap. 1.

caloris differentijs oriantur: cuius quidem caloris differentiæ tres exiſtunt, Hippocrate auctore ſexto de Morbis vulgaribus, & Galeno eodem primo de differentijs febrium. Quarum vna ex eo quod magis & minus, altera ex materia in qua hic præter naturam calor accenditur, & tertia ex modo motus caloris eiuſdem accipitur, quas omnes vna cum dignotionis modo, idem Hippocrates citato loco annotauit. Inter has licet omnino euidentes ſint differentiæ, quæ in eo quòd magis, aut minus conſiſtunt; quia tamen non proprie rei quali nomen quanti accommodatur, propterea quæ à materia ſumuntur differentiæ, in qua hic calor præter naturam accenditur; maxime propriæ ſunt ipſius febris, & ob id ipſius caliditatis differentias, quæ à materierum differentia ſumuntur quæ febrilem caliditatem ſuſcipiunt, vna cum Gal. citato lib. j. de diff. febr. explicandas proponimus, ſunt etenim hæ non modo primæ, atque præcipuæ, ſed maxime propriæ, vt inquit idem Galenus citato loco: reliquæ vero quæ ſumuntur ex modo motus caloris, citra iam dictas, dignoſci nequeunt. Nam vel non mordaces apparent primo ſtatim in manus impoſitu, ſed aliquo tempore poſt inſurgunt, vel primo tactu mordaces, acreſque viſæ ſunt febres, demum per longum tempus iniecta in ægrotantem manu, diminui videbuntur. Pari etiam ratione eædem differentiæ ex modo motus caloris, cum his quæ capiuntur ex eo quòd magis vel minus copulantur, cum primo tactu magnæ, & demum minui interdum apparent, interim contra: quamuis magis propriæ ſint hæ caloris differentiæ, quàm illæ, quæ ex eo quòd magis, vel minus ſumuntur. Quocirca Hipp. non ſine miro artificio, primo differentias ſumptas ex diuerſa materia, in qua hic calor accenditur, patefacit demum eas, quę ex modo motus, & tertio eas, quæ ex eo quòd magis & minus oriuntur, & nos quoque eas ſectari propoſuimus, quæ ex materia ſumuntur, in qua hic præter naturam calor accenditur, tanquam maxime proprias febris differentias, ac præcipuas. Nam vel idem calor ipſius cordis corpus occupauit, aut eos, qui in eius ventriculis continentur humores, vel aëream ſubſtantiam, ſeu ſpiritum eiuſdem, quibus in ſubſtantijs tribus innatum calidum contineri, paulò ante conſcripſimus. Quocirca conuertatur oportet caliditas cordis innata, in qualibet febris differentia ad igneam, & cum eadem conſiſtat in ſpiritibus, humoribus, ac ſolidis partibus, ſi præter naturam his calor in ſpiritibus ſuſcipiatur, genus vnum febrium gignitur, ſeu differentia vna, quam diariam appellamus, ſi vero in humoribus alterum genus febrium oritur, quod ex putredine ortum habet, & medicorum vulgus putridas, humoraleſque frebres appellat. At ſi in ſolidis cordis partibus, ſeu ipſis corpore accendatur, hecticam febrem appellare conſueuerunt. Non ab re itaque tres ſunt vniuerſales, ac primæ febris differentiæ, ex eius eſſentia ortæ, calore inquam præter naturam, in diuerſis ipſius cordis materiebus, ſeu ſubiectis, accenſo: ſeu vbi caliditas natiua ipſius diuerſimode ad igneam conuertitur, ſecundum vnam vel alteram eius ſubſtantiam, in qua conſiſtit. Animaduerſione tamen dignum eſt, quòd hic præter naturam calor, quem febrem nominamus, alias ex alijs, quas nuper diximus ſubſtantijs, incipit, ſpargitur autem, atque vna cum patiente afficit duas reliquas. Cum vero vna earum ſufficienter incaluerit, ſeu fuerit calfacta, ſecundum illam dicimus febrem oriri, licet reliquæ ſimul cum eadem caleſcant. Neque enim parum refert, inquit Galenus, ſi calefacere, aut calefacta eſſe dicamus. Eſt etenim corpus noſtrum vndequaque confluxibile, & conſpirabile; verum facillima eſt ab humoribus ad ſpiritum caliditatis tranſumptio. Non æque autem prompte vna cum ſpiritu accenduntur humores, corpus vero ſolidum humoribus, atque aëreæ, ſeu ſpirituoſæ ſubſtantiæ, facilius calorem, impartitur: quàm ipſum ab iiſdem ſuſcipiat, ſiquidem omnis tenuis ſubſtantia promptius alteratur, quàm craſſa, vt patet præcitato lib. j. de diff. febrium, quamuis febrilis diſpoſitio indifferenter aliàs ex alijs iam dictis ſubſtantijs ſumat initium. Verum in genere primum læſo, non ſiſtit, ſed duo reliqua genera inuadit; vt ante diximus: ac niſi antea ſoluatur, progreſſu temporis illa quoque ſimiliter afficit, ſed mox ex ijs quæ diximus quibuſdam dabitur dubitandi occaſio. Nam ſi pro diuerſa materia, in qua calor præter naturam accenditur, præcipuæ, ac maxime propriæ differentiæ ſunt ipſius febris, ſequeretur quòd vnum tantum genus, ſeu vna differentia earum eſſet morbus, reliquæ vero duę non morbus, ſed cauſa morbi exiſterent. Etenim vbi ſpiritus, aut humores, qui in cordis ventriculis continentur, calor hic præter naturam occuparet, non per ſe primo ipſius cordis functiones oblæderentur; ſi prius ipſius cordis propria ſubſtantia, ſeu proprium corpus non afficeretur. Qua de re media læſione ipſius corporis cordis functiones eiuſdem oblæderentur ab hiſce duabus febrium differentijs; & non per ſe primo, & ob id cauſæ morbi, & non morbus eſſent, neque enim ſpiritus, neque humores, qui in cordis ventriculis conſiſtunt, quampiam habent propriam functionem. His hunc in modum ſatisfacias, quòd in quacunque materia, ſeu cordis ſubſtantia calor præter naturam, qui febris eſt, accendatur, perpetuo morbus erit in intemperie, vt antea diximus. Dubitationi reſpondemus, quòd vbi ſpiritus, aut humores cordis hic præter naturam calor occupauit, neceſſario propria cordis ſubſtantia, eſſentia, natura, ſeu innatum calidum per ſe primo oblæditur. Etenim duę iam dictę ſubſtantię, ſpiritus inquam, & humores conſtituunt ſimul cum partibus ſolidis, ipſius cordis temperamentum, naturam, & calidum innatum: adeo vt abſque eis cor ipſum proprias obire functiones nequeat: & propterea cor non eſſe, neq; ſuam propriam eſſentiam, naturam, temperamentum, atque innatum calidum neque proprias vi-

Febrium d'riæ tres à materia

Diaria.

Humoralis.

Hectica.

Calor vna ſubſtantia primū læſa reliquas duas inuadit.

Obiectio.

Reſp. ad obiectionem.

vres

res obtinere, requirit etenim nedum vt pars ſimilaris proprium temperamentum, ſed vt inſtrumentalis optimam compoſitionem, ex ſimilaribus partibus ipſam conſtituentibus, vt rite functiones ſuas exerceat; inter quas humores, & ſpiritus, qui in ventriculis continentur, teſte Gal. Cap.3. connumerantur: quod clara luce ſcriptum reliquit lib. de fœtuum formatione, quando aſſerebat: [cum vero duo ſint cordis ventriculi, in dextrum ſanguis è iecore mediocri caliditate præditus, in ſiniſtrum longe calidior ex arterijs ingreditur; quos vtroſque ventriculos cum iam habuerit cor, & vtraſque has materias, vtpote perfecta iam ipſorum ſubſtantia, pulſat, ſecumque eadem agitatione arterias etiam mouet. Vnde tunc fœtus non amplius vt planta ſolummodo, ſed vt animal iam adminiſtratur.] Non igitur pulſat cor, neque ſuas proprias operationes exercet, ni prius & humores, & ſpiritus in ipſius ventriculis contineantur, cum ſine his neque proprium obtineat temperamentum, neque optime, ac perfecte ſit conſtitutum: & propterea cum hæ duæ ſubſtantiæ, ſeu materiæ à præter naturam calore occupantur, per ſe primo etiam eius operationes oblæduntur, quoniam ipſum cor ſecundum has eius partes propriam eius naturam, ac temperamentum conſtituentes (ſimul tamen cum partibus ſolidis) oblæſum eſſe, ac febrire dicimus. etenim innatum calidum in ipſo tanquam fonte, ac principio conſiſtens, ad igneam caliditatem conuertitur, propter ſpiritus, aut humores, in quibus febrilis calor accenditur, & eius quoque eſſentia conſiſtit, perinde ac ſi accenſum eſſet in partibus ſolidis ipſius cordis: & idem quoque innatum calidum ad igneam mutaretur caliditatem, ſecundum eaſdem partes. Conſtat itaque ex his quæ diximus, ſingulas iam dictas febrium differentias, morbos eſſe perpetuo in intemperie, & nõ quaſdam eſſe morbi cauſas, vt quibuſdam iunioribus parum rectè hæc intelligentibns viſum eſt. De ijs igitur primi febrium differentijs, non ab re pertractare intendimus, cum modum generationis, tum etiam dignotionis earum: quibus rite definitis, & curandi earundem quoque via, ſeu methodus clarior fiet. Nam neque in alijs quibuſdam curandi febres methodus conſiſtit, hoc eſt vniuerſalis quædam via, quàm in dignotione ipſarum, ac modi generationis earundem cognitione, quibus habitis à natura rei exordientes, neceſſarijſque indicationibus vtentes, quomodo iam dicta prima febrium genera methodo curari valeant, facile percipiemus. Nanque in his curandis preſertim methodus conſiſtit: cum neque alias curare docuerit Gal. in ſuo lib. de Meth. med. licet quandoque ſermonis affinitate, quarundam particularium meminerit. Deinceps ſub eadem via, ſeu methodo procedentes ipſis ſubdiuiſis, ad magis particulares febrium differentias deuenie mus, vſque ad eas, quę amplius ſecari non valent. Non derelinquentes etiam, & eas forte, quæ accidentales ſunt, tum proprias, tum etiam communes: ac vtiles, ab inutilibus ſecernentes, imitantes Comment.1. Hippoc. qui vj. de Morbis vulg. hoc ordine eas definiuit, ac enumerauit eas febrium differentias, tex.29. quæ à medicis dignoſcuntur, non ex ijs, quę laborantes referunt, ſed ex ijs quę ex ipſo tactu, viſuque euidenter percipiunt, vt inquit Gal. in commento.

Quòd nulla febris generari poſſit, quin cor afficiatur. Caput XIII.

SI in corde quędam pręter naturam caliditas generatur, cum febris fit, neque fieri poteſt, quin cor ipſum afficiatur in quouis febrium genere: quoniam citra eius affectionem, nec hectica, nec reliquarum vlla febrium conſiſtere poteſt, Galeno teſte, x. Meth. med. iure quiſpiam quæreret, num perpetuo, per ſe primo cor ipſum in his quę fiunt febribus, quęcunque fuerint, afficiatur? Cui reſpondendum, verum eſſe, nedum in Hippocr. & Gal. doctrina, ſed apud cunctos artis medicę auctores, opus eſſe Cap.10. cor ipſum calida affici intemperie, vt febris generetur; qua ſpiritus, aut humores, ſeu partes ſolidę eiuſdem ponantur in calfacto eſſe; licet reliquę ſemper propter viciniam incaleſcant. Verum ſempiternę veritatis haudquaquam eſt, quòd dictę cordis materię ſeu ſubſtantię, primo afficiantur. patet hoc inductiue in omni febrium genere, in hectica quidem apud Galenum, eodem x. Meth. quam incipere quandoque ex nonnullis corporis partibus, vt iocinore, ventriculo, & alijs pleriſque. Interim vero primum quod afficitur, eſſe ipſum cor, affirmauit. De diaria item verificauit Galenus, tum primo de differ. febr. tum etiam primo de Arte curatiua ad Glauconem, & viiij. Meth. meden. docens quandoque in ea primo ſpiritus, qui in ventriculis cordis continentur, accendi; vt ſi ex ira fiat, interdum ex quibuſdam alijs partibus oriri, vt ſi ex ęſtu, frigore, cruditate, inguinum inflammatione, & alijs huiuſmodi. Quid dicam de eo febrium genere, quod ex putredine ortum habet? ſimili etenim ratione generari poteſt, & putreſcentibus primo ijs, qui in dextro cordis ventriculo continentur humoribus, & interim alijs, qui aut in omnibus vaſis, aut in quibuſdam putreſcunt, aut etiam extra vaſa, liquet hoc apud eundem Galenum primo de different. febr. xj. Method. iij. de Pręſagit. ex pulſ. Citra igitur ipſius cordis calidam intemperiem, ita quòd natiua eius caliditas ad igneam conuertatur, ſecundum ſpiritus, aut humores, qui in ventriculis continentur, aut ſecundum partes ſolidas, quę naturam, & innatum calidum ipſius cordis conſtituunt, nulla vnquam febris gigni poterit: quamuis vniuerſum corpus ſupercalfactum fuerit. nam & calor pręter naturam, hoc ipſum, nondum tamen febris exiſtit, niſi cor vna

Febris nõ eſt niſi cor pter naturam incaleſcat, ſed non ſemp primo afficitur.

Cap.8. 1. de diff. febr. cap.3. 1. ad Glauc. cap.3. 8. Meth. c.1. & per totum. 1. de diff. feb. cap 6. & 7. 11. Meth. per totum. 3. de præſag. ex pulſ. c.7.

calfactum ſit: licet quandoque primo, & per ſe, ſeu per eſſentiam; interim vero ſecundario, & per conſenſum, eædem materiæ, ſeu ſubſtantiæ afficiantur.

Quot, quibus ue modis febres omnes generari contingat.

Caput XIIII.

QVOD vero à nonnullis cauſis, cum internis, tum externis, febres generari poſſint, omnes (vt ita dixerim) nedum medici, ſed homines norunt. Verum quis ab eiſdem cauſis, noſtris corporibus adueniat affectus, in quo febricitauimus, hoc ſanè multos latet: & à pleriſque etiam, qui ſe medicos profitentur, ignoratur, vt inquit Galenus, eodem primo de differentijs febrium. quocirca tanquam magnopere neceſſarium, duxi ſimul cum eodem Galeno veſtigare, quam diſpoſitionem in corpore faciant ſingulæ cauſæ, quæ febrem accendunt. hoc nanque dilucidato, facile patebit per quem affectum, in quampiam febrem incidimus, à quacunque cauſa ortum habuerit. etenim niſi quis ad vnguem memoria teneat, inquit Galenus, octauo Meth. & quæ cauſæ febres generant, & in quo cuiuſque corporis affectu; is nunquam methodo febri proſpiciet. At quemadmodum non vnum videmus modum generationis, aut augmentationis caliditatis in alijs corporibus omnibus, neque etiam ipſius ignis, ſed vel propter motum, vel propter putrefactionem, vel propter adhæſum alterius caloris, aut propter detentum calidi efſluxus, aut propter admixtionem calidæ ſubſtantiæ, eadem caliditas & generatur, & augetur, ſimiliter quoque in noſtris corporibus, non vnus erit, neque generationis, neque augmentationis ipſius caliditatis, atque ipſius febris: quinimò neceſſe eſt omnino modos generationis omnium febrium, ad eos, quos proxime diximus, reduci, ex Gal. auctoritate, lib. de Cauſ. morb. & j. de differ. febr. à quacunque cauſa ortum habuerint. Propter motum quidem, eſt vnus modus generationis febris: nam cum quiſpiam immoderata exercitatione vſus fuerit, in laſſitudinem incidit, caliditatem immodicam in muſculis atque articulis habens: etenim hi ſunt qui primo motum excipiunt. Verum ſi non vltra progrediatur calor, atque eum ſolui contigerit, antequam totum animalis corpus inuaſerit, nil vltra laſſitudinem conſequitur. At ſi in totum extenditur corpus, & hinc continuatim calor ad cor aſcenderit, neceſſario in febrem homo incidet. Ita quoque euenit in ira, quæ veluti quidam feruor eſt, ac vehemens motus caloris, ac potentiæ iraſcibilis in ipſo corde exiſtentis; quia ob immoderatum motum eiuſdem caloris, nonnunquam per totum diffunditur corpus, ſimulque cum hoc feruore, aliquando ſpiritus, interim vero & ſanguinis ſubſtantia calfit. Atque ita febrem accendit immodicam propter immodicum motum, ac feruorem ipſius innati calidi cordis, in ſanguinis, ſeu ſpiritus ſubſtantia exiſtentis: quamuis & ea quoque natiua humiditas, quæ in partibus ſolidis ipſius cordis conſiſtit, adeo feruere ex immodica ira poterit, vt etiam ex ea febris hectica generetur; Gal. teſte j. de differ. febr. & iij. de præſag. ex pulſ. quæ vero febris ex triſtitia fit, ex ſolo motu, non autem ex feruore generatur. Ex adhæſu inſuper rei calidæ, ſiue ſol, ſiue ignis, ſiue medicamentum calidum contingat extrinſecus, aut proximum fiat, aut adhæreat, calor præter naturam in noſtris corporibus generatur, nondum tamen febris exiſtit, niſi cor vna calefactum fuerit. Nec eſt quiſpiam qui ambigat, quin calidorum corporum vicinia, inquit Gal. citato lib. de Cauſ. morb. alia concaleſcant, ſi modo ad memoriam reuocet & balneas, & ſolem æſtiuum, & omnem flammam. Propter detentum quoque calidi effluxus, ex cutis denſitate, qualis maxime frigefactis, atque adſtrictis corporibus, ſolet accidere, alius & tertius modus generationis febris contingit, mordaci efſluxu in corpore aceruato, atque detento, ſemper enim animalium corpora difflantur: idque duplici modo, effuſis ad exteriora vaporoſis atque fuliginoſis ſuperfluitatibus, ac rurſus attracta refrigerante, ac ventilante natiuum calorem aërea ſubſtantia. Quapropter ſiquis vehementer riguerit, aut in aqua natauerit, quæ aut alumen, aut aliquam talem naturam acceperit, huic adſtringi cutim, atque denſari contingit, vt quæ difflari conſueuerant, intus cohibeantur. Vbi vero fuliginoſa fuerint, acria, ſeu mordacia, quæ intus colliguntur, febris inde generatur: etenim non attracto eo qui refrigerandi vim habet, acre, neque effuſis ad exteriora eiſdem fuliginoſis excrementis, calor augetur, quo cordi communicato, fit febris; ob mixtionem calidæ ſubſtantiæ. Rurſus & quarto generatur, & augetur præter modum caliditas, & proinde etiam febris ex eſculentorum aſſumptione, acris, & calidæ qualitatis, veluti alliorum, porrorum, cęparum, & aliorum huiuſmodi. Nam quemadmodum aridi calami vehementius flammam attollunt, ita & hæc eſculenta calida, & acria calorem noſtrum adaugent, ac immoderatum adeo efficiunt, vt cordis calori communicato, febrem generent. Calidæ inſuper potiones immodicæ veluti vini veteris, & acris, cum corpus imbecille offenderint, & medicamenta acria, ſiue remedia morborum fuerint, ſiue venena, cauſam attulerunt, vt etiam homines febricitarent quandoque. Nam non ſemper ob harum cauſarum quamlibet febricitant, vt inquit Gal. eodem lib. de Cauſis morb. tum quia ijs cauſæ efficientis quantitas par non exiſtit, tum quia diſpoſitio, quæ eſt eiuſdem affectus, magnam in eo quòd plus, vel minus varietatem admittit. Adde quòd & animantium corpora plurimum alterum ab altero differunt

Cap. 2.

Cap. 1. Quinque modi gñationis febrium.

Lib. de cauſis morb. cap. 2. 1. de differen. febr. cap. 3. 1. Ex motu.

Ex motu, qui in ira, & triſtitia fit, febris.

1. de diff. febr. cap. 8. 3. de præſag. ex pulſ. cap. 7. 2. Ex adhæſu calidi.

Cap. 2. 3. Ex retentione calidi efſluxus.

4. Ex admixtione calidæ ſubſtantiæ.

runt in hoc, vt aut facile, aut ægre à naturali recedant habitu. Quintus modus generationis caloris præter naturam, & febris in noſtris corporibus, eſt ob putredinem. Nam quemadmodum in externis corporibus, ex putredine preſertim ſeminum, & ſtercoris, tum generari, tum augeri caliditatem inſpicimus, pari ratione quæ putreſcunt in animantis corpore, calorem quendam immodicum in his partibus in quibus putreſcunt efficere poſſunt, & demum vniuerſum corpus concalefacientia, ſimulque & cor ipſum febrem excitant. Conſueuerunt humores multi aut craſſi & lenti, ex multis, aut glutinoſis & craſſis cibis orti, hoc modo febres generare, cum ex eis, & obſtructiones fiant, & corpus male diffletur, quibus de cauſis neceſſario, vt in ſequentibus patebit, putreſcere oportet, & febres propterea accendant. Hiſce denique quinque modis, & non pluribus neque paucioribus, vniuerſæ cauſæ tam externæ, quam internę febres generare poſſunt. 5. Ex putredine.

Quod ſi quiſpiam quæreret, febres quæ ad inflammationes conſequuntur, quo illorum quinque modorum generentur? Cum Galeno primo de different. febr. dicimus, quòd partes quæ inflammatione afficiuntur, ratione putredinis febres accendunt. intruſus enim in ipſis influens humor, cum non bene diffletur, putreſcit: & illud decimo Meth. confirmauit his verbis. [Monſtratum vero nobis eſt, in ijs, quæ de febribus ſcripſimus, phlegmonas, ſeu inflammationes quoque propter putredinem humorum, qui in ipſis habentur, febres ſubſequi:] Sed mox inſtabis, non dare tur itaque diaria febris ex aliqua inflammatione orta, ſi perpetuo propter putredinem humorum ad inflammationem febres conſequuntur: etenim cunctæ eſſent ex putredine ortæ: quod quidem Hippoc. ſententiæ aduerſatur, Aphor. lv. libri iiij. cum dicebat ex inguinum tumoribus febres omnes malæ, præter diarias: ſibiquemet Gal. pugnaret, qui eodem j. de differ. febr. eandem Hippocratis ſententiam confirmauit, inquiens. [Sunt tamen quædam febres in inguinum tumoribus ex genere ephemerarum, qui tumores ſunt è genere inflammationum:] At dicimus nos perpetuo febres ſubſequi inflammationes propter putredinem humorum, qui in ipſis habentur, attamen non ſemper eandem febrem dicimus eſſe ex genere earum, quę ex putredine ortum habent. Nam non alia ratione, nec alio modo quàm ratione putredinis febrem accendunt inflammationes ipſæ. Verum non ſemper putredo hæc peruenit ad cor, ſed interim in loco inflammationis circunſcribitur, ita vt fumus, vapor, ſeu fuligo putrida, ex putreſcentibus humoribus, ad cordis ventriculos non perueniat, ſed idem permaneat in loco inflammationis circunſcriptus, ſola alteratione per continuum facta, vſque ad cor perueniente calore; omnibus ſimul humoribus putreſcentibus, ſiue per vnum, ſiue per duos dies continuos, quo tempore diaria febris ex inflammatione generatur; quemadmodum ſæpe euenit in inguinum inflammationibus, vbi potiſſimum ex manifeſta cauſa ortum habuerint: quæ febris diaria non alio modo generabitur, quàm ea, quam propter viciniam generari diximus; ſeu adhæſu, vt ex ſolis ardore. nam communicationis ratione febris accenditur, cum ſemper calefactæ parti proxima pars ſimul incaleſcat, donec ad cor communicatio pertingat, & febris generetur. Quocirca quamuis initium generationis huius febris, ſit ratione putredinis, quia tamen eadem ad cor non peruenit, ſed iam dicto modo generatur, quemadmodum diariæ quædam, propterea ex diariarum genere, & non earum quæ ex putredine ortum habent, febrem hanc eſſe fatemur. Verum vbi nedum in inflammata parte humores putreſcant, ſed ex eiſdem putridus vapor, putridaque fuligo vſque ad cor attingat, ita vt ex putreſcentibus illis humoribus ad cordis ventriculos quidam veluti fumus putridus tendat (quod fieri ſolet cum putreſcens humor è viſcere aliquo, ſeu vaſis ipſis potiſſimum magnis ad inflammatam partem confluat) febrem hanc ex inflammatione ortam, ex earum genere eſſe aſſerimus, quæ putredine ortum habent. neque enim hoc febrium genus alio modo, quàm iam dicto generari poteſt: vt clarum eſt in Galeni doctrina, & preſertim citato libro j. de different. febr. cum omnino neceſſarium ſit, vel putridam fuliginem ad cor attingere, ac humores, qui in dextro continentur ventriculo affici, ac poni in calfacto eſſe; vel eoſdem humores primo putreſcere, vt videre licet in nonnullis peſtilentibus febribus, ad hoc vt febres ex putredine generentur; de quibus febribus verba faciebat Galenus, eodem x. Meth. cum dicebat. [Quocirca ſi quando dicam febribus, quæ ex putredine accenduntur tale quippiam conducere, vel non conducere, etiam eas quæ à phlegmone excitantur in communi putredinis genere comprehenſas intelliges.] Hinc liquet interdum diarias, interim vero, quæ ex putredine ortum habent febres ex ipſis inflammationibus generari poſſe, ex Hippocratis teſtimonio, Aphor. lv. libri quarti, & Galenus primo de differ. febr. potiſſimum ex inguinum inflammationibus pro diuerſa ratione, qua ex eiſdem præter naturam calor ad cor peruenit, & febrem accendit. Sed dices ſi ex inflammationibus contingit interdum oriri febres diarias, ſequitur non eſſe præcipuum earum indicium, ac inſeparabile, quòd ab aliqua cauſa recenti & manifeſta, quæ ante præceſſit, incipiant: quam omnes iuniores medici, vſitato vocabulo, procatarcticam appellant, quemadmodum idem Galenus ſcriptum reliquit, citato lib. j. de differ. febr. & eodem libro poſt pauca his verbis confirmauit, inquiens, [quoniam Ephemeræ omnes à procatarcticis, ſiue præincipientibus cauſis originem habent,] quam dubitationem bifariam delere poteris. primo verum eſſe inquiens, quòd ſemper diariæ febres ab aliqua incipiant procatarctica cauſa recenti, ac manifeſta, ita quòd ſine ijs cauſis generari non poſſunt diariæ febres. Verum non immediate, perpetuo ab eiſdem febres accenduntur, ſed mediate

Quæſtio. Reſp. ad qōnē 1. de diff. febr. cap. 3.

Obiectio.

Cap. 7.

Reſp. ad obiectionem. Cur cū febris perpetuo conſequatur inflāmationes rōne putredinis non tñ illa febris ſemp ſit ex gñe febriū ex putredine ortarum.

Cap. 3.

Cap. 6.

Loco citato.

Obiectio.

Loco pcitato.

Reſp. ad obiectionem.

Diaria febris ſemper à procatarctica cauſa oritur, ſed non ſemper immediate.
9. Meth. c. 1. 1. ad Glauc. cap. 3.

mediate quandoque. Nam ſatis eſt quòd ab eadem cauſa procatarctica, recenti tamen & manifeſta initium ſumat. Fiet autem interdum ab ea non immediate, ſed alijs quibuſdam præter naturam affectibus medijs: qua ratione dicamus ad bubones, ſeu inguinum inflammationes, tunc ſequi diarias febres, cum bubo ipſe ex aliqua euidenti cauſa fuerit ortus; Galeni teſtimonio, ix. Meth. & j. de Arte cur. ad Glauc. loquens enim de diarijs febribus habet hæc verba. [Et quæ ex inguinum inflammationibus febres ortum habent, ex hoc genere ſunt, præterquam ſi abſque vlcere fiant manifeſto, tunc enim ſuſpicionem afferunt, & nullo modo miteſcunt.] ſimiliter quoque dicendum erit de ceteris inflammationibus, ſi ab aliqua manifeſta cauſa ortum habuerint. Cum vero cauſa hæc euidens non præceſſerit, febres conſequi ex putredine ortas, ſimiliter quoque dicendum erit, ſi ad ſtipationem, ſeu adſtrictionem, ſeu puſillam obſtructionem aut cruditatem febris diaria conſequatur. Nam ſemper recens quædam, ac manifeſta externa cauſa præceſſit, vt balneum aquæ frigidæ, aut aluminoſæ, ſeu quippiam aliud infrigidans, aut poros cutis adſtringens, aut ingeſtio plurimorum ciborum, ſeu eorum, qui facile concoqui non poſſunt, ſi ad cruditatem febris diaria conſequatur. Aut dicas, quòd cum multæ appareant eſſe particulares febrium diariarum differentiæ, vna, quando iam prorſus abijt effectrix ipſarum cauſa, veluti vſtio; altera quando hæc etiam adeſt, ſicut ſtipatio, vt inquit Gal. x. Method. quòd illæ, quarum prorſus abijt effectrix cauſa, cum exquiſitæ & propriæ magis diariæ febres ſint, & dicantur, ſemper à procatarcticis, ſiue præincipientibus cauſis originem habent. Quarum vero adhuc etiam effectrix cauſa adeſt, non perpetuo cauſa procatarctica exiſtit, ſed poterit eſſe interna. Ad Galeni auctoritatem, j. de differ. febr. dicas veritatem habere in veris ac maxime proprijs dictis diarijs, quæ effectricem cauſam adhuc non habent. Hæ etenim à cauſa procatarctica omnes ortum ducunt, ita vt quæ ex meatuum denſitate, puſilla obſtructione, inguinum inflammatione, cruditate, ac ceteris huiuſmodi cauſis, fiunt febres diariæ, non proprie & exquiſite tales ſint, ac appellari debent. Sed iam tempus eſt ad propoſitarum febrium cognitionem deuenire, prius tamen eiuſdem febris diariæ, de qua modo erat ſermo, indicia explicabimus: quoniam inter alias hæ febres ſunt ſimpliciſsimæ; vt liquet ex Galeno, j. de Arte cur. ad Glauc. deinceps earum, quæ ex putredine ortum habent, & tandem earum, quas hecticas vocant.

Cap. 2.
Cap. 2.

Quid ſit febris diaria, & quomodo dignoſcatur. Caput XV.

Diaria cur dicatur.

INDITVM eſt huic febrium generi diariæ nomen; à Græcis ἐφήμερος πυρετὸς appellatur, non ſiquidem de ſubſtantia ipſa, ſed conuenienti nomine deſtituti, inquit Gal. ix. Meth. clarioris ſimul breuioriſque doctrinæ gratia, ab eo quod ſæpius eis accidit, nomen indidimus. etenim vt plurimum neceſſe eſt eas vltra vnum diem non porrigi; appello autem xxiiij. horarum ſpatium, diem; adeo vt nox quoque vna comprehendatur. Quidam à ſimilitudine cuiuſdam animalis ephemeri nuncupati, hanc febrem nomen ſumpſiſſe, aſſerunt, cuius meminit Ariſt. lib. v. de Nat. anim. cap. xix. Eſt enim animal volucre, ac quadrupes, à quibuſdam veluti folliculis erumpens, quod genus animalis, in poſtmeridianum vſque diei tempus viuit & volat; mox deſcendente ſole marceſcit & languet, deinde occidente, moritur. vitam non vltra diem vnum agens. Vnde ἐφήμερον, id eſt, diarium appellatum eſt. Sunt autem hæ febres tantummodo ſpiritus affectiones abſque prauis ac malignis illis ſymptomatibus, de quibus docuit Hippoc. in progn. vt liquet ij. de Criſib. & propterea ſimpliciſsimæ ab eodem Gal. nuncupatæ. Huius generis febrium indicia veſtigare intendimus. Neque enim difficile erit per eadem ſigna confeſtim in prima die exacte diariam febrem dignoſcere, ac à ceteris duobus generibus ſecernere, quemadmodum Gal. his verbis, viij. Meth. oſtendit: [Ego vero, inquit, nec in omnibus ægrotantibus fateor exacte me ſcire in primo die affectum, nec vllam diariam me febrem fugere, at vero vt nihil in victus ratione primis ſaltem diebus pecces, hoc ſatis eſt, ſi diſcernere diariam à reliquis queas.] & j. de differ. feb. per hæc verba idem confirmauit. [eas autem, quæ in putredine humorum febres accenduntur, alias à diarijs oportet exiſtimari, neque earum diſcretio difficilis eſt: quanquam nonnullis videatur eſſe impoſsibilis:] nec obſtat ſi j. de Arte cur. ad Glauc. loquens de diarijs febribus, dixerit: [ſed cura quidem harum febrium in promptu eſt; at earum cognitio, maiorem exigit diligentiam, de qua nemo ante nos, quantum oportuerit ſcriptum reliquit.] Nam viij. de Meth. med. & j. de differ. feb. haudquaquam difficile eſſe in prima die hoc febrium genus dignoſcere, ac à reliquis ſecernere tradidit: primo vero de Arte curat. ad Glauc. non genus hoc febrium, ſed eiuſdem generis particulares differentias, à diuerſis cauſis ortas, maiorem requirere diligentiam faſſus eſt; licet earundem curatio in promptu ſit. Cum igitur ad ægrum accedes, primum à maximis, quæ circa ipſum ſunt indicijs, conſideratio exordienda: deinde ab alijs, adeo vt nec minimum aliquod omittas. nam vt magis aut minus ei quæ fit ex maximis indicationi credamus, ex aliorum fit adiunctione: maxima quidem in omnibus febricitantibus ſigna, in pulſibus, atque vrinis conſiſtunt; vt liquet eodem primo de Arte curatiua ad Glauconem, idque non ab re. nam citra cordis affectum (vt ſæpius dictum eſt) febres generari nequeunt, cuius propria functio, ac pecularis, pulſus eſt. Quocirca ſigua ſumpta

Cap. 13.
Cap. 3.
Cap. 7.
Explicatur locus Gal.
Cap. 2.
8. Meth. c. 3.
De differenc. febr. cap. 7.
Loco præcitato.
Signa diariæ febris.
Ex pulſibus.
Cap. 2.

pta ab eo, tanquam à peculiaris cordis actione, non immerito maxima erunt. Similiter & quæ
ab vrinis ſigna capiuntur pro dignoſcendis febribus, non minus maxima appellantur, cum excre
mentum ſit in venis atque arterijs aceruatim, & febres omnes venoſi generis affectiones ſint, com
prehendentes in hoc genere etiam arterias, vt inquit Galenus j. de Criſibus. Quapropter dice- Vrinis.
bat, in febribus omnibus, ad vrinas præcipue attendere oportet. Vnum itaque maximum appel- Cap. 7.
latur ſignum, tanquam à propria cordis functione ſumptum; reliquum vero tanquam à proprio
excremento venoſi generis, cuius febres omnes affectiones ſunt. His vero addere oportet, vt fa
tetur Galenus, & quæcunque alia circa faciem Hippoc. ſcripſit, accubitum quoque & reſpiratio Accubitu, re-
nem. Item ea quæ per ſuperiora, vel inferiora excernuntur: & ſiquid aliud accidere circa aliquam ſpiratiõe, &c.
corporis partem, aut operationem conſiſtere videas. Neque ex his aliquod negligenter prætere-
eas, & cum veluti chorus quidam, omnia concinne loquuntur, tunc etiam fidere oportet. Hæc
quidem omnibus febribus communia ſunt, itaque in his ſimpliciſsimis, de quibus præſens eſt ſer
mo, nil horum relinquere oportet. Atqui dices, cur inter maxima ſigna febricitantium, non con-
numerauerit id quod ſumitur ex caloris qualitate, cum & magis eſſentiale ſignum fuerit ipſius
febris, eodem ſimul cum Hippoc. auctore, vj. de Morbis vulg. & ipſemet ix. & x. de Meth. med. Obiectio.
teſtatur, nedum ex pulſu & vrina, verumetiam ex caloris qualitate euidenter percepiſſe febrem
abſque putredine, atque ſecreuiſſe ab ea, quæ ex putredine ortum habet? Nos vero aſſerimus ſi-
mul cum Hippocrate, & Galeno magis eſſentiale ſignum ipſius febris eſſe id, quod à calore, aut Comment. 1.
eius qualitate percipitur, quàm reliqua duo, quæ ex pulſu & vrina capiuntur. Verum vel propter- text. 29.
ea à Galeno derelictum, j. de Arte curat. ad Glauconem, tanquam omnibus manifeſtum, vel ob 9 Meth. c. 4. &
id quod non perpetuo, quemadmodum ex vrina & pulſu, vnum ab altero febrium genere, per 10. Meth. c. 4. Dilutio obie-
idem ſignum ex caloris qualitate ſumptum, ſecerni queat: cum non ſemper per vniuerſum cor- ctionis.
pus talis caliditas effundatur, ita vt tactu ſentiatur; vt patet ſexto de Morbis vulgaribus, haud æ- Cap. 2.
gre etenim eandem caloris qualitatem perturbari contingit: in febribus ſiquidem ex putredine
ortis, vt in malignis lipyrijs dictis, ac peſtilentibus quibuſdam, & in ipſis item diarijs: quanquam
ad reliquas ſi comparentur, calor mitis appareat; inter eaſdem tamen ſunt, quæ acriorem, ac mor
dacem magis quàm reliquæ, calorem tangentibus inferunt; vt ſi ex ſolis ardore, triſtitia, immo-
dico labore, vigilijs, & reliquis huiuſmodi ortum habeant: quocirca non ab re Galenus eodem Comment. 1.
decimo de Meth. med. dicebat. [Nam & ex pulſu & vrina, & ipſa nonnunquam quæ in calore tex. 29.
eſt qualitate, euidenter id diſcernimus quod ſemper ex pulſu & vrina:] non ſemper autem, ſed
nonnunquam ex caloris qualitate, febrium genus percipiebat, ſi cum putredine, aut abſque ea fuiſ
ſet ortum. Nec etiam indicium hoc à qualitate ſumptum libro j. de different. febr. tanquam pro- Cap. 7.
prium, eſſentiale, atque inſeparabile prætermiſit, cum docuit diariarum febrium ſigna; id autem Ex caliditatis
eſt caliditatis ſuauitas: licet interdum perturbari poſsit adeo vt à medico non percipiatur, Hip- ſuauitate.
pocratem ſectatus, qui eodem vj. de Morbis vulgaribus, mites appellabat has febres, cum dicebat: Comment. 1. text. 29.
[Febres quidem, aliæ mordaces ſunt manui, aliæ mites;] hoc eſt minus inſuaues, ſeu mordaces.
Eſt itaque caliditatis ſuauitas proprium, atque inſeparabile huiuſmodi febrium indicium, qui
etiam calor vaporoſus exiſtit. inſeparabile quoque, æqualis atque incompreſſus aſcenſus in ca-
liditate ac pulſibus ſimul, non tamen proprium, cum & alijs quibuſdam febribus adſit: conſiſten
te etiam febre, mediocritas adeſt maxime eiuſdem caliditatis. Hæc nanque mediocritas, in in-
cremento & vigore ijs potiſsimum febribus ineſt, ac magis, licet quandoque alijs quibuſdam ad-
ſit. Pulſus vero exquiſite ſeruat eam quæ ſecundum naturam æqualitatem, atque mollitiem, &
ordinem, vt liquet ſecundo de Criſib. mutant autem omnes diariæ, quantum in ipſis eſt, in ma-
gnitudinem, celeritatem, ac crebritatem, pulſus: vt tertio de præſagitione ex pulſ. ſcriptum eſt.
Nam ſi concurrat alius affectus mixtam, vt ipſe Galenus inquit, oportebit eſſe mutationem ex il-
la, & hac, quæ comitatur, febri. Ipſius vero diariæ, quatenus diaria eſt, pulſus ad magnitudinem,
celeritatem, ac crebritatem mutatur. Verum frequentia à proportione deficit ſecundum exterio
rem quietem. hæc etenim minus eſt frequens, quàm ea quæ quietis eſt internæ. eſt nanque in
Gal. doctrina exterior quies, quæ contractionem præcedit, conſequitur autem pulſus diſtentio-
nem, interna vero quies, à Galeno appellatur, quæ diſtentionem præcedit, contractionemque
conſequitur: mutatur autem quælibet earum ad mutationem ipſius motus pulſus, quem præce-
dit, & propterea quæ ſyſtolen ſeu contractionem pulſus antecedit, exterior quies appellata, eo-
dem modo, quemadmodum & ſyſtole mutabitur, interior vero modo quo diaſtole, ſeu diſten-
tio, cum ipſam præcedat: qua ratione Galenus dicebat j. de differ. febr. quod magis inſeparabile, Pulſus qualis
& proprium ſignum diariarum erat, quòd nullo modo ad celeritatem ea pars pulſus, quæ ſyſtole in diarijs.
dicitur, tendit: & ſi aliquando hoc contingat, minimum, ac vix perceptibile exiſtit, parumque à Cap. 13.
naturali tenore mutatum, quo fit, vt neceſſario quoque frequentia ſecundum exteriorem quie- Cap. 7.
tem, à proportione deficiat eius quæ ſecundum interiorem, & totum, propterea quòd febres dia
riæ humorum putredine vacant: in quibus vero putredo adeſt, & contractionis celeritas au-
getur, & exterioris quietis frequentia, ſeu crebritas, eo quòd citius arteria confidere incipiat,
quò per ſyſtolen, ſeu contractionem, fuliginoſa excrementa expurget, vt paulò poſt dicemus:
quæ quidem in febribus diarijs, aut exigua ſunt, aut omnino non fiunt. Acceſsione vero ceſſante, Cap. 7.

arteriarum motus in hoc febrium genere, in totum aſſimilatur illi, qui in ſanis deprehenditur: cum in nulla alia febre ad naturalem habitum reuertatur pulſus, neque ſi multum temporis inter primæ acceſsionis finem, & ſecundæ principium intercidat, quemadmodum in tertianis, & quartanis: in his enim febris remanet ſignum: in ephemeris autem in totum aboletur eadem ac

Cap. 2.

ceſsione ceſſante, Galeno auctore, primo de Arte curatiua ad Glauconem, ita vt neque putredinis, neque etiam ea vnius motus inæqualitas, hoc eſt in vno pulſu arteriæ, quæ omnibus communis eſt, percipiatur; vt liquet eodem j. de Arte curatiua ad Glauconem. In omnibus itaque dia-

Cap. 13.

rijs quatenus diariæ ſunt, pulſus tales fiunt. Quòd ſi Gal. ij. de Criſib. dixerit ad paruitatem quandoque, & nonnunquam ad magnitudinem pulſus mutari, pro cauſarum diuerſitate, ex quibus ortum ducunt illud aſſeruit, & non quòd tales diuerſæ pulſus mutationes in diarijs fiant, quatenus diariæ ſunt. nam ſub hac ratione, diariæ omnes, quantum in ipſis eſt alio non concurrente affectu in magnitudinem, celeritatem, & crebritatem pulſus mutant, vt citato libro iij. de præſagitio-

Cap. 7.

ne ex pulſ. à Galeno decretum eſt. Cum ſudore item aut rore, aut omnino cum aliquo optimo vapore fit harum declinatio; ac integra febris ceſſatio ſequitur, & ſi capitis aut alterius partis dolor ſimul inuaſerit, neque hic amplius perſiſtet. Inter maxima quoque ſigna connumerantur

Vrina qualis in diarijs.

ea, quæ in vrinis conſiſtunt. Quocirca inſeparabile, ac proprium diariarum febrium indicium eſt coctio in vrina, ſtatim in prima die, Galeno auctore, j. de differentijs febr. quoniam nonnullæ quidem ſuſpenſiones, nonnullæ vero ſubſidentias bonas habent, quædam autem nebulas, omnes

Cap. 7.

tamen bene coloratæ ſunt, vt ſecundo de Criſib. ſcriptum eſt: ac in inclinatione multo meliores, quàm circa febris principia videbuntur. Et, vt ſummatim dicam, vrinæ omnino ſimiles, ijs quæ ſecundum naturam ſe habent, aut non multum à naturali ſtatu receſſerint; vt liquet citato libro

Cap. 13.

primo de Arte curatiua ad Glauc. idque non ab re, cum neque humores, qui in vaſis continentur,

Loco pcitato.

neque partes ſolidæ in hoc febrium genere, ſed ſpiritus duntaxat accendantur: ob id neque in colore, aut ſubſtantia, neque in contentis, videbitur multum à naturali ſtatu vrina recedere.

Signum inſeparabile diariarum.

Vnum vero præcipuum, ac inſeparabile talium febrium indicium exiſtit, quòd ab aliqua incipiat cauſa procatarctica, recenti, ac manifeſta: quamuis earum proprium non ſit, vt patet eodem pri-

Cap. 7.

mo de differentijs febr. Nam & aliarum febrium quædam ex cauſa manifeſta fiunt, quæ ante præ-

De diff. febr. cap. 8.

ceſſit, vt inquit idem Gal. quod de hecticis febribus patefecit, cum in ſæpe allegato libro primo de differentijs febr. tum tertio de præſagitione ex pulſ. De ijs vero, quæ ex putredine ortum ha-

Cap. 7.

Quæſtio.

bent, in dubium venit, num ex tali quapiam cauſa, quæ ante præceſſit, generari poſſint? Huic vi-

Reſpon.

detur Galenus citato loco ſatisfacere ijs verbis, cum inquit: [Illud vero nonnunquam vſu venit, quòd aliqua ex præincipientibus cauſis ſui ratione, febrem accendat ephemeram, ſubſequitur autem altera ex putredine humorum, quando quod afficit corpus, ad id habile fuerit, hoc eſt quando impurum extiterit, ac ſuperflua materia redundans. hæc enim cum in ephemeris immoderatum calorem contraxerit, atque hinc putreſcendi principium acceperit, alteram ſpeciem febrium

Febris ex putredine non fit à cauſa procatarctica immediate.

ſuccendit, priore deſinente.] Quòd vero à præincipientibus cauſis, ſeu procatarcticis, non immediate, ſed mediate, febris aliqua ex putredine humorum accendatur, in his verbis nobis patefecit Galenus, [cum primum diariam efficiant: ſequitur deinceps altera ex humorum putredine in ijs corporibus, quæ impura ſunt, ac excrementis abundant.] Poſſet item cum eodem Gal. teneri, quòd ex eiſdem cauſis procatarcticis, febres ex putredine non immediate etiam, ſed mediate gigni queunt. Verum alia ratione quàm medijs febribus diarijs, vtpote internis, & antecedentibus cauſis medijs, in eiſdem etiam corporibus impuris, quæ nimium craſſis & glutinoſis cibis fuerint vſu, longo potiſsimum tempore; ex quibus deinceps, ſucci craſsi & lenti geniti, atque adaucti, febres, media obſtructione & putredine generant. Nam ob putredinem, cibi quicunque glutinoſi & craſsi ſunt, febrium ſunt cauſæ, inquit Gal. eodem j. de diff. febr. cum facile ſit eum humorem, qui ab ipſis generatur, obſtrui, atque intendi. Quapropter non ſolum hecticæ febres, ſed earum quædam, quæ ex putredine ortum ducunt, ex cauſa manifeſta, quæ ante præceſſit fieri poſſunt. Quocirca cum dixit Galenus, nam & aliarum quædam ex cauſa manifeſta fiunt, quæ ante præceſ-

Cauſa procatarctica duplex.

ſit, nedum hecticas ſubintelligere voluit, ſed etiam quæ ex putredine oriuntur. Diſcernes autem eas à diarijs, quoniam cauſa hæc manifeſta, quæ ante præceſsit in generatione febris ex putredine humorum, ſaltem non erit recens, ſed diutina. Quamobrem Galenus quando hoc aſſerebat eſſe præcipuum ac inſeparabile ſignum febrium diariarum, dicebat incipere à cauſa procatarctica manifeſta, & recenti, haud ignarus quòd ab ea quæ recens non eſt, modo quo diximus, queat febris generari ex humorum putredine: licebit propterea ſi libeat, interrogare, nunquid aliqua manife-

Explicatur locus Galen.

ſta anteceſſerit cauſa? Qua etiam ratione interpretanda ſunt eiuſdem Gal. verba citato loco j. de diff. febr. vbi indicia deſcribens febrium, quæ ex putredine humorum generantur, dicebat. Pri-

Cap. 7.

mum quidem non inſeparabile, ſed proprium quòd nulla earum quæ præincipientes cauſæ dicuntur, eas antecedit, intelligendum ſiquidem eſt, de recenti, & immediata. Nam ſemper hæ febres pro recenti earum cauſa internam, tanquam immediatam, & non procatarcticam habent. Etenim ſi aliàs exponerentur hæc verba, nedum proprium, ſed inſeparabile eſſet tale indicium febrium ex putredine ortarum. Quarum indicia exponere iam tempus eſt, à maximis quoque exordientes, quæ ex caliditatis qualitate, pulſibus, ac vrinis ſimiliter ſumuntur.

Febres

Febres ex putredine ortas via, & dignoſcendi ratio. *Caput XVI.*

CALIDITATIS igitur qualitas, harum febrium, quæ ex putredine fiunt, maximum eſt indicium, vt Galen. inquit. Nihil enim in ea ſuaue, neque moderatum eſt, neque vllo pacto caliditas ſimilis ei exiſtit, quæ in ephemeris ſentitur, ſed mordax quodammodo potius, tactuique moleſta: & quemadmodum fumus oculos, & nares, ſic ipſa tactum videtur erodere. Id autem commune eſt tum febribus ex putredine ortis, tum etiam hecticis: vt patet ex Hippocr. vj. de Morbis vulg. cum dicebat: [febres aliæ mordaces ſunt manui, aliæ mites:] Per mordaces intelligens vniuerſum hoc genus febrium, ex aduerſo diſtinctum ipſis ephemeris: quamuis hoc genus, nullum quidem commune nomen ſortitum ſit, vt liquet eodem primo de differentijs feb. Verum maior erit, ac mordacior, ex putredine ortarum febrium caliditas, potiſsimum cum primum manus admouetur, contra vero ipſius hecticæ, vt dicemus. in principijs autem acceſsionum, vt in quibus calor adhuc ſuffocatur, ac ſuperfluitates intus ſuccenduntur, non ſtatim admota manu diſcernitur, at per moram prædicta caliditatis ſpecies ex penitioribus partibus effertur. prædicta itaque caliditatis ſpecies, quæ appoſitam manum pungit, atque erodit inſtar medicaminis acris, eſt putredinis humorum progenies, quæ manifeſte quidem ſentitur increſcentibus, ac conſiſtentibus febribus, non manifeſte autem, neque ſtatim, in incipientibus; vt citato libro j. de different. febr. ſcriptum eſt: quamuis in hecticis quoque caliditas mordax ſentiatur, alio tamen modo, vt demonſtrabimus. Proprium vero atque inſeparabile febrium, quæ in humoribus accenduntur, indicium eſt, ſummiſsionis, ſeu contractionis pulſuum: quam Græci συστολὴν appellant, velocitas: quæ manifeſtius quidem increſcentibus febribus, non obſcure autem incipientibus, ac conſiſtentibus, fit. Quapropter Gal. iij. de præſagitione ex pulſ. aſſerebat hoc eſſe perpetuum, & præ ceteris proprium inuaſioni febris ex putredine humorum ortæ, vt arteriæ contractio efficiatur celerior, & ſi quis in cognoſcenda contractione eſt exercitatus, perpetuum hoc & conſtans, initij acceſsionis ſignum habebit; vbi contentione aliqua, vt frequenter admonuimus, pulſus præditus ſit. Nam in languidis contractionem docuimus cognoſci non poſſe, quamuis hæ febres in vigoribus, vt idem Galenus habet, vtrunque poſsident, motum celerem, & diſtentionis, & contractionis. Præterea crebritatem mutant ex æquo, cum externæ quietis, tum internæ. In initio autem acceſsionis, non perinde, ſed magis augent contractionis celeritatem, in incrementis tum hanc, tum etiam externam quietem plurimum concitant. Harum mutationum pulſus, haud facile cauſa reddi poteſt: nam cum febrium omnium differentiæ propriæ & per ſe, quæ ex pulſibus capiuntur, ſint ratione vſus mutati, & non facultatis, nec inſtrumentorum; vt patet eodem iij. de Præſag. ex pulſ. ſitque diſtentionis vſus in Galeni doctrina pro refrigerando, ac ventilando calore per attractum aërem, ipſius vero contractionis pro expurgandis ſumoſis, ac fuliginoſis excrementis, commune autem vtriſque vt caloris ſymmetria ſeruetur; ob id celerior quodammodo ſemper in quolibet acceſsionis tempore, erit ipſius pulſus contractio in febribus ex putredine ortis. Quanquam id manifeſtius percipiatur in incrementis acceſsionum, quàm in earundem principijs, ac vigoribus. Nam cum vſus contractionis ſit pro expurgando fumoſo excremento, cuius copia in huiuſmodi febribus generatur, in principijs tamen acceſsionum cum calor adhuc ſuffocetur, ac ſuperfluitates intus ſuccendantur, adeo vt natura adhuc potens non ſit eaſdem vincere, exigua omnino erunt, quæ debent eo tempore expurgari fumoſa excrementa: quapropter non tam manifeſte percipietur hæc contractionis celeritas. At in incrementis natura ipſa incumbente ad abſtergendum fumoſum illud excrementum, vtpote, incipiente iam euincere ſuccenſam materiam, nedum manifeſtior apparebit hæc celeritas contractionis, verum crebrior erit pulſus, ſecundum externam quietem, adeo vt pulſus in externa quiete creberrimus videatur; quoniam celerius contrahitur, ac citius arteria conſidere incipit propter vrgentem vſum. In vigore autem vtrunque habent pulſus, motum celerem, & diſtentionis, & contractionis, crebritatemque mutant ex æquo, cum internæ, tum externæ quietis. Etenim æqualiter ferè eſt & diſtentionis, & contractionis auctus vſus, cum & caliditas ipſa præter naturam, admodum fuerit aucta, ipſumque excrementum fumoſum, nihilo diminutum: propterea Galenus citato libro iij. de Præſagitione ex pulſ. dicebat: [vbi propè iam attigerint vigorem ſuccenſis humoribus ferueſcentibuſque, ingens incrementum ſuſcipit diſtentionis celeritas, contractionis vero par permanet celeritas: vbi iam vigeat planè febris, in illa acceſsione ad ſummam celeritatem peruenit diſtentio, & diminuitur celeritas contractionis, ac in remiſsionibus, eiuſdem contractionis celeritas diſſoluitur, preſertim cum ad integritatem aut propè eam peruenerint.] Generatur itaque ſemper contractionis celeritas initio acceſsionum harum febrium, per incrementum augetur, & in vigore, ac remiſsione modo quo diximus ſe habet, adeo vt vſque ad ſummum vigorem perſiſtat, in cuius fine minui incipit, & in inclinatione diſſoluitur: licet non ita manifeſte in eiſdem temporibus percipiatur, ſed manifeſtius in incrementis, non ita manifeſte incipientibus, ac conſiſtentibus ipſis acceſsionibus; & quanquam in vigoribus (vt diximus) vtrunque habeant, motum celerem, & diſtentionis, & contractionis, & crebritatem ex æquo mutare videantur, cum externæ quietis,

Margin notes: Signa febriũ ex putredine, à caliditatis qualitate. Particula prima, tex. 29. — Cap. 7. A pulſu. — Cap. 7. — Cap. 7. — Cap. 7.

quietis, tum internæ; tamen & eo quoque tempore contractio, diſtentione erit celerior, & externa quiete pulſus crebrior, licet obſcure illud percipi poſſit, cum ambo motus celeres ſint, & vtræque quietes crebræ: qua ratione ſingula Gal. dicta de pulſibus putridarum febrium, conciliabis, cum diuerſa videantur. Sunt itaque omnibus febribus communes pulſus celeres, in eiuſmodi autem nedum celeres, ſed ſyſtole diaſtole celerior, proprium atque inſeparabile earum indicium eſt. Reliquæ vero differentiæ pulſus omnes, quæ in his febribus animaduertuntur, alium potius affectum quàm febres ſequuntur. quorum affectuum, vt inquit Galenus, duo ſunt genera, aut facultatis, aut inſtrumentorum vitium: quapropter inæqualitas pulſuum, atque etiam caloris, ſiue in principijs, ſiue in augmento contingat, eſt huiuſmodi generis febrium proprium indicium, non tamen inſeparabile. etenim multæ & ſine ſenſibili inæqualitate incipiunt, atque ad conſiſtentiam accedunt. Similiter proprium iſtarum febrium, non tamen ab eiſdem inſeparabile, eſt pulſuum afflictatio: (ſic autem nomino, quando incipiente acceſſione, ſatis paruos atque inæquales pulſus habent ægrotantes) alicui tamen generi febrium hoc ſignum commune non eſt, quemadmodum neque & inæqualitas ipſa, niſi alicuius caſus ratione ſuperueniat. Comitatur etiam has febres in initijs acceſſionum pulſus paruus ac velox, cum vero conſiſtunt magnus ſimul ac velox, & quę in exteriori quiete exiſtit frequentia, vt antea diximus, in huiuſmodi febribus manifeſte deprehenditur, cuius ſimilis neque in ephemeris, neque in hecticis apparet, vt patet eodem j. de diff. feb. Durus autem pulſus neque proprium, neque inſeparabile huiuſmodi febrium indicium eſt, neque alterius generis febrium, vtpote, neque ephemerarum, neque hecticarum: comitatur vero magna ex parte hecticas febres; nonnunquam vero duo alia genera aliquo præter naturam affectu interueniente, ephemeras, vbi ex nimio algore, aut ob nimium ſolis feruorem, aut laſſitudinem, ſeu reliqua huiuſmodi, contingant, adeſt interim pulſus durus illis febribus, quæ ex humorum putredine oriuntur, quando aliquod viſcerum, vel inflammationem, vel durum tumorem patiatur, aut quiſpiam alius caſus, veluti neruorum tentio adfuerit, aut ſiccitas. At quidquid ſit de pulſu duro ſatis ſit noſſe in febribus, ea ratione qua febres ſunt; nunquam fieri, vt citato lib. j. de diff. feb. à Gal. ſcriptum eſt. Etenim tunicis arteriarum, aut ad congelationem, aut tenſionem, aut ſiccitatem, durities aduenit, vt liquet eodem loco. Maximum quoque & harum febrium indicium exiſtit cruditas vrinæ, debilis etiam concoctio proprium eſt earundem febrium indicium. Etenim neque cruda, neque debiliter concocta, in ephemeris apparet. Ceterum earum quidem alterutra ſeorſum, eſt proprium huiuſmodi febrium indicium, ſimul autem vtraque dicta, ſecundum diſiunctionis proloquium, omnino inſeparabile: huic enim febrium generi, vrinæ vel omnino crudæ, vel debiliter coctę, principio aſſociantur. Neque vnquam magnũ aut effatu dignum coctionis indicium, in talibus febribus in primis vrinis apparet, ſi excipiamus eam, quæ fit ob permutationem ex ephemeris febribus, de qua paulò poſt verba faciemus. Appello autem crudam vrinam, cum nullum omnino ſignum in ea appareat coctionis, neque in ſubſtantia, neque in colore, aut etiam contentis. Debiliter autem concoctam, in qua nullum tale ſignum coctionis manifeſte, aut perfecte viſitur; cum vnum in incrementis, reliquum in vigoribus huiuſmodi febrium apparere conſueuerit, vt liquet j. de Criſibus. Proprium quoque & harum febrium ſignum exiſtit, non tamen inſeparabile, initium ſumere à rigore, vbi neque ardor ſolis, neque frigefactio valida præceſſerit, omnibus tamen non ineſt; quemadmodum neque horrores, ab huiuſmodi febribus ſunt inſeparabiles, licet quandoque ab ipſis exordiantur. Proprium quoque & non inſeparabile (vt prius diximus) talium febrium indicium eſt, quòd nulla earum, quæ procatarcticæ, ſeu præincipientes cauſæ dicuntur, eas antecedit, neutri enim aliorum generum hoc ineſt. Contingit quoque præter prædicta indicia, eo tempore quo acceſſio conſiſtit, caſum aliquem febris ardentis apparere, aut quidam alij, qui in febribus epialis, lipyrijs, hemitritæis, aut paludoſis appellatis, aut in quapiam alia tali febre, videri ſolent. Quare vbi hæc adſint, ex his quoque dignoſcere eas licebit, non ſolum earum genus, ſed etiam aliquam earundem ſpeciem. Quòd ſi poſt febris declinationem, integra non ſucceſſit quies, ſiue cum ſudore, ſiue quouis alio modo declinet, ex duobus alterum, vel permutationis eſt argumentum, ſi omnia quæ præceſſerint, febrium ephemerarum fuerint indicia; aut ſi nulla ex his fuerint, ſtatim ab initio febrem aliquam ex his, quæ putredinem humorum ſequuntur, inuaſiſſe indicatur. Atque proprium ſimul & inſeparabile in omnibus ſucceſſionis indicium eſt, quòd febris diaria, quietem integram ſubſequentem non habet. Contingit vero aliquando vbi ephemera febris conſiſtit, aliquod permutationis indicium oſtendi, vtpote indicijs quibuſdam eo tempore apparentibus febris, ex humorum putredine. Verum multo magis, cum declinare cœperint, eadem permutatio erit manifeſta, cum eo tempore abſit ea tranquillitas, quæ adeſſe deberet, neque integra ſuccedit quies, & aliquod putredinis ſignum manifeſte in calore, pulſu, vrina, aut eorum pluribus magis patebit. in hiſce tamen febribus ex putredine ortis, quæ diarias conſequuntur, in primis vrinis effatu dignum coctionis indicium apparere poterit, erit autem id ratione diariæ prius ortæ, & non eius, quæ ob putredinem generatur, & eandem conſequitur.

Margin notes: 1. de differen. febr. cap. 7. — Quid pulſuũ afflictatio. — Cap. 7. — Loco citato. Ex vrina. — Crudæ vrina quæ. — Cap. 5. Ex rigore. — Ex eo quod nulla cauſa procatarctica anteceſſit. — Ex caſu aliquo, qui in vigore acceſſionis contigit. — Ex declinationis ratione.

Cur

Cur febres hecticæ appellentur, & quomodo generantur. *Caput XVII.*

CONSEQVENS eſt, vt earum febrium, quas Græci ἑκτικοὺς πυρετοὺς appellant, indicia tradamus, prius tamen quibuſdam animaduerſis non minus vtilibus, quàm neceſſarijs artis medicæ tyronibus, pro curatione, dignotione, ac prognoſtico earundem. Appellarunt porrò has febres hecticas, vel quoniam firmæ, ac fixæ, ſunt; quemadmodum habitus, quoniam eos affectus, qui ægre diſcutiuntur ἐν ἕξει Græci vocant, ſeu κατ᾽ ἕξιν, quemadmodum eos, qui facile diſcutiuntur ἐν σχέσει, ſeu κατὰ σχέσιν, appellant: vel quoniam ipſum corporis habitum comprehenderunt. (ſic enim vocare conſueuerunt ſolidas partes humidis ex aduerſo diſtinguentes, vt patet primo de differentijs febrium) quæ igitur febres ægre diſcutiuntur, ipſumque corporis habitum comprehendunt, hecticæ nuncupantur.

Cap. 3.

Intelligo autem cum Galeno corporis habitum, eiuſdem corporis partes ſolidas, ex aduerſo diſtinctas humidis, per humidas intelligendo tum humores, tum ſpiritus. Hæc nanque ſunt illa tria, quæ noſtra conſtituunt corpora, vt antea docuimus Hippocratis auctoritate; continentia inquam, contenta, & impetum facientia ab eodem appellata. Qua etiam ratione ſimul cum Galeno negauimus, neque plura, neque pauciora febrium genera prima reperiri poſſe.

Habitus corporis quid.

6. de Morbis vulg. par. 7.

Atqui ſolidæ partes hoc modo intellectæ, ex triplici ſubſtantia conſtituuntur, vna, quæ veluti ros quidam exiſtit inſperſus in ſpatijs inanibus dictarum partium, qui etiam natiua, ſeu naturalis humiditas ab eodem Galeno appellari ſolet, vt liquet libro primo de differentijs febr. interim humor proprius partium ſimilarium, ex quo partes ipſæ nutriuntur, ab eo nominatur, vt ſeptimo, & decimo Methodi medendi, ſcriptum eſt. Hanc humiditatem, ceu rorem quendam in omnibus ſparſum animalis partibus, proprium vnde partes nutriuntur naturalem humorem appellatum, innatum quoque ſpiritum Galenus appellare conſueuit, non vniuerſum, ſed eiuſdem non paruam ſubſtantiam in eo conſiſtere faſſus eſt. Nam hunc innatum ſpiritum, in omnibus contineri partibus, ſed non vndequaque eſſe ſui ſimilem; veluti nec ſanguinem eſſe neceſſe dixit: tum in ſpatijs inanibus, non paruam eius ineſſe ſubſtantiam, imò potius veluti materiam quandam leuiculam etiamnum mutationem expoſcentem ad innati ſpiritus qualitatibus ſuis abſoluti generationem. Nihilo ſecius tamen iam tum etiam admodum ad naturalia opera conducentem aſſeruit, quinto de ſimplicium medicamentorum facultatibus.

Partium ſolidarum triplex ſubſtantia.

Ros.

1. de diff. feb. cap. 9.

7. cap. 6. & 11. cap. vlt.

Altera eſt, quæ ab eodem Galeno ſubſtantia carnoſa, ac adipoſa dicitur: quæ ſubſtantia ex humore concreto conſtat. Tertia eſt, quæ fibroſa & membranoſa nuncupatur, citato libro ſeptimo, & decimo de medendi Methodo.

Cap 8.

Carnoſa ſubſtantia.

Fibroſa.

Harum partium quantitas, pars ſemper manet, ſed ijs, qui adhuc inaugentur numero duntaxat, qui vero abſoluti iam ſunt, etiam magnitudine, carnoſæ vero ſubſtantiæ magnitudo variatur, etiamſi non augeatur animans. Pari modo & ſpiritus ſubſtantia, inquit Gal. xj. Meth. tantum non quolibet momento, tum minor, tum maior conſpicitur, ex quibus tribus partibus, naturam conſtare, eodem loco fatetur.

Cap. 3.

Has quoque fibroſas, & membranoſas ſubſtantias, quandoque ſolidas duntaxat appellauit, ſeu ſolidiores diſtinctas à carnoſa, ſeu adipoſa, & rorida, vt liquet eodem vij. Meth. med. cum dicebat ſiccitatem inſanabilem eſſe, ſi prorſus ſit conſummata. Eſt autem prorſus conſummata, vbi ſolida ſimilarium partium ſubſtantia, reddita eſt ſiccior, ſimiliter & x. eiuſdem, ipſius vero inquit, ſolidis ſiccatis, fieri nequit, vt homo prorſus perſanetur. Nam primum eiuſmodi febris propriam partium humiditatem ex qua nutriuntur, depaſcit, hinc vero ad carnoſum genus tranſit, quod circa tum fibroſas, tum membranoſas partes ſolidorum corporum hæret; ita deinde ipſas ſolidas populatur: & paulò ante fieri non poſſe dicebat, vt ſolidarum partium ſiccitas conſummata ſanetur. Quibus in locis per ſolidas partes membranoſas duntaxat & fibroſas ſubſtantias intellexit.

Per ſolidas partes aliqñ fibroſæ ſolæ intelliguntur. Locis ſupra citatis.

Et xj. eiuſdem, naturam, vt diximus, ex tribus partibus conſtare fatebatur, ex ſpiritus, & earum, quæ dicuntur vere ſolidæ, ſubſtantia; & tertia ab ijs carnoſa, quæ cuique particulæ eſt ſua: vere ſolidas appellans partes fibroſas & membranoſas, à carnoſis diſtinctas, quamuis citato libro primo de differ. febrium, aliter ſenſerit; quemadmodum etiam comm. Aphoriſ. vij. libri ij. quo loco carnoſam partem, contineri in ſolidarum appellatione, oſtendit, aſſerens, quæ enim pauco tempore extenuata ſunt corpora, ab humorum & ſpirituum euacuatione, non ex ſolidorum colliquatione id perpeſſa ſunt: quæ vero longo tempore extenuantur, ijs carnes contabeſcunt & reliqua.

Loco citato.

Quòd vero propriæ & veræ partes ſolidæ, ſint iam dictæ fibroſæ & membranoſæ ſubſtantiæ, quas ex ſemine genitali conditas eſſe Gal. fatetur, patet tum libro de ſemine, tum etiam commen. Aphoriſ. xv. libri primi, & propterea cum pereunt, iterum gigni non poſſe, cum reliquæ duæ ſi pereant, regigni poſſunt, luce clarius Gal. x. Method. medend. manifeſtauit, ijs verbis [illud potius intelliges ſingularum particularum ſubſtantiæ molem ex tali maxime completam eſſe natura, quæ vtique vt in ſinuoſis vlceribus videre licet, & perire, & regigni poteſt. At vero nec fibroſa, nec neruoſa, membranoſa ue natura eandem generationem habere cernitur].

Cap. 13. & 11 Cap. vlt.

Ceterum quamuis hę præcipuę ac proprię ſolidę partes, ſeu ſolidiores à Galeno quandoque nuncupentur; cum tamen aſſerimus pręter naturam calorem, in huiuſmodi febribus, in ſolidis partibus accendi; per ſolidas animalis partes, eas vniuerſas ſubintelligimus, quę humidis ex aduerſo diſtinguuntur, hoc eſt, prout ſubſtantia ſunt diuerſa, à ſpiritibus, &

Cum ſermo habetur de febribus hecticis, quid per ſolidas partes intelligimus.

humoribus

In omni febre hectica cor afficitur.
Hecticarum generandarũ duplex via.

humoribus,quas duas ſubſtantias,cum calor præter naturam occupauerat, duo reliqua iam dicta prima febrium genera oriebantur. In cuius febris hecticæ generatione, quemadmodum etiam de reliquis demonſtrauimus,opus eſt vt ipſius cordis partes ſolidę accendantur,vt ea generetur: quanquam & per eſſentiam,& primo ſæpe; interim vero,& per conſenſum,& ſecundario eædem ſolidæ cordis partes affici poſſint,alias haudquaquam febres hecticæ gigni poſſent. Quomodocunque autem generentur,duplici via ortum habere poſſunt,nam ſæpenumero ex ardentibus febribus,quæ adeo protrahuntur, vt longitudine temporis, humorem in cordis corpore contentũ exſiccent,aut conſumant, ortum habent, ſæpe etiam in hanc febrem incidunt, qui ex diarijs, aut ardentibus,atque acutis febribus,rectè curati non ſunt: & preſertim qui cum aquæ frigidæ potu indigerent, præter id quod eam non biberint, nullum aliud refrigerans medicamen thoraci, ac præcordijs medici appoſuerunt, aut cataplaſmata etiam calida eiſdem partibus adhibuerunt: ex iocinoris quoque,aut ventriculi inſlammatione,ſi diu febrem tolerauerint ægri, inſequuntur febres hecticæ; aliquando etiam ex pulmonis,aut thoracis affectibus,oriuntur: & vt ſimpliciter dicam, ex omnibus diuturnis inſlammationibus, quæ nobiliores partes occupauerunt, læuitatibus inteſtinorum,alui profluuijs,ac dyſenterijs,inſequente totius animalis,ac preſertim corporis cordis febrili caliditate, quæ cum difficultate amouetur. Reliqua autem & ſecunda via, ortum habent febres hecticę,cum ſtatim ab initio inuaſerint ſimilem primi ſui ortum ephemeris facientes, aut ex triſtitia,aut ira,aut laſſitudine nimia, vna cum ſolis feruore contracta: quicunque vero natura ſunt ſicciores,ac preſertim ſi vna calidam habuerint temperaturam,vitamque elegerint in laboribus,vigilijs,ac curis,victuq. pauco,hos ſtatim ab initio ſolet hectica febris inuadere,ex ira, vel triſtitia, ac magis æſtate, ſtatuque temporis calido, & ſicco,ac loco præterea conſimili, vt inquit Gal.j. de differ. febr. Nam nullus eorum qui habitu corporis præditi ſunt humidiore,ſtatim ab initio huiuſcemodi febre correptus fuit: licet Gal.vij. de Criſibus,in fine,fateatur quòd nulla febris hectica in primis diebus, ſed in progreſſu temporis fiat. Illud tamen intelligere oportet, modo à procatarcticis cauſis originem non habeat,nam citra has nunquam ab initio febres hecticæ inuadere conſueuerunt; vt ipſemet teſtis eſt eodem j. de differ. febr.cum ait [quoniam ephemeræ omnes à procatarcticis,ſiue præincipientibus cauſis originem habent,hecticæ autem quando ſine his generantur, nunquam ab initio inuadere conſueuerunt] id quoque confirmauit Paul. cap. xxxj. lib. ij. quo etiam loco duplicem iam dictum modum generationis harum febrium conſcripſit.

Cap.8.
Intellectu loci Galeni.

Num omnes partes, quæ ſolidæ appellantur, in febribus hecticis accendantur, & num ſemper cum ſiccitate copulentur, & quemadmodum cum maraſmo conueniant & diſsideant. *Caput XVIII.*

SED quæres num omnes ſolidarum partium ſubſtantiæ, quas tres aſſeruimus eſſe cum Galeno (ipſas ſolidas aduerſus humiditas diſtinguentes) in huius febris generatione,ſemper accendantur,ſeu calefactæ ſint,an vna duntaxat,vel duæ ipſarum calefactæ ſint,reliquæ, vel reliqua incaleſcant? Huic ſatisfacere videtur Gal. eodem j. de differ.febr. & x.Meth.meden. cum dicebat febrem hanc primum propriam partium humiditatem depaſcere; hinc ad carnoſum genus tranſire; & ita deinde ipſas ſolidas vere dictas populari, principiumque febris hecticæ eſſe cum primum cordis temperies euerti inceperit neq; natiua humiditas protinus aboletur,neque virtus plurimum laborat,ſed primo fit velut quædam efferueſcentia humiditatis, quo in tempore facile eſt huiuſcemodi febrem ſanare, dicebat tanquam nihil adhuc virtute perpeſſa: ratione quoque confirmari poterit. Nam cum tres iam dictæ ſubſtantiæ,quæ partes ſolidas conſtituunt,ſatis diuerſæ ſint, atque inter ſe diſſident, ſaltem tenuitate,& craſſitudine,nulli in dubium venit,quòd quæ tenuior exiſtit,promptius accendatur, cum omnis tenuis ſubſtantia, promptius, quàm craſſa alteretur, ex Galeno citato primo libro de differentijs febrium. Cum itaque tenuioris ſubſtantiæ ſit natiua illa humiditas, ſeu ros diſperſus in ſpatijs intermedijs dictarum partium, quàm reliquæ duæ, & carnoſa, ſeu adipoſa adhuc tenuior ſit, quàm fibroſa & membranoſa, conſequens eſt,vt ille natiuus humor primo, carnoſa & adipoſa ſubſtantia, ſecundo & vltimo membranoſa, & fibroſa, accendantur in febre hectica: neque vnquam ordo hic peruerti contingat, nec inuicem implicari poſſint,ſi plures dentur differentiæ, ſeu ſpecies hecticę febris: quemadmodum nos cum Galeno tenemus, & in ſequentibus declarare conabimur. At qui fiet, interrogabis, quòd ordo hic peruerti non valeat, nec febres eædem complicari poſſint, cum in febribus, quæ ex putredine ortum habent, ordo hic quandoque peruertatur? etenim videmus ex pituita putreſcente, interim ex atra bile febres à principio generari, non autem ex bile quę eſt tenuior. Inſuper ſępenumero & hę febres inter ſeſe complicantur, vt patet ſecundo de differentijs febrium, ſecundo de Criſibus, & ſexcentis alijs in locis. Huic reſpondemus parum rectè tres has ſubſtantias partes ſolidas conſtituentes, tribus humoribus, ſeu potius excrementis ſimilaſſe. Hi nanque preſertim cum excrementa ſunt,

Cap. 1. & 10.
Cap.vlt.
Hectica primum humiditatem partium propriam depaſcitur,deinde alias partes inuadit.
Loco ſupra citato.

Cap.7.
Cap.7.

ſunt,ac putreſcentia,haud vllam conſtituunt noſtri corporis ſubſtãtiam,quemadmodum rorida ſubſtantia,carnoſa,ac membranoſa. Quo fit vt illi pro maiori vel minori quàm habent aptitudinem ſuſcipiendi calorem præter naturam,indifferenter poſsint à principio ab eodem occupari; licet vnus ſubſtantia quàm alter fuerit tenuior; quod haudquaquam negauit Galenus, imò illud ſæpius contingere affirmauit, preſertim citato libro primo de differentijs febr. cum dicebat. [nam diſpoſitio febrilis aliàs ex alijs eorum, quæ ante diximus ſumit initium. Iſtæ vero tres ſubſtantiæ,quæ ſolidas animalis partes conſtituunt,propterea quòd tenuitate, & craſsitudine inter ſe diſtant, ſunt copulatæ in vna natura, vnoque genere eorum quæ corpus conſtituunt, quod genus cum à calore præter naturam occupatur,febres hecticas parit,verum cum non ex ſimilari,æquali,atque homogenea ſubſtantia conſtet, ſed diſsimilari inæquali & diuerſa, quæ tenuior earum exiſtit,neceſſe omnino eſt,vt primo afficiatur ac calfacta ſit, reliquæ vero duæ calfiant.] Qua etiam ratione cum ordo hic peruerti non poſsit: nam ſemper in vna ſubſtantia quæ diſsimilaris exiſtit,ſi accendatur calor præter naturam, pars tenuior promptius & prius accenditur,patere poterit,cur eſt quòd ſi plures ſint differentiæ ſeu ſpecies febris hecticæ, eædem complicari non poſsint,ſed perpetuo vnam altera conſequatur,ac incipiat ea in qua efferueſcit ſeu calfactus eſt innatus humor, ſeu roridus, qui in ſpatijs inanibus, preſertim ipſius corporis cordis, continetur: ſequatur deinceps carnoſarum, & adipoſarum partium, atque ita demum fibroſarum ac membranoſarum accenſio. Illæ item febres quæ in humoribus accenduntur,per putredinem habent generationem,quæ vero hecticæ appellatæ vel per motum,vel per adhæſum, quo fit vt in illis ordo haud ægre peruerti poſsit, ob maiorem, vel minorem quam habent aptitudinem humores vt putreſcant, in hecticis vero, ſemper quod promptius ſua natura alterari conſueuit, primo accenditur, cum neque in reliquis ſolidarum partium ſubſtantijs, quæ craſsiores natura ſunt,accenſionis promptitudo magis quàm in tenuioribus reperiri poſsit. Etenim in febribus,quæ per hos affectus ortum habent, nulla alia aptitudo, vt promptius accendatur eorum materia, reperiri poteſt, quàm tenuitas ſubſtantiæ frigiditate non reluctante, ob id vbi ſpiritus non fuerint,neceſſarium omnino eſt,vt humor hic inſperſus per ſpatia inania exiſtat, non autem carnoſa, aut membranoſa ſubſtantia. Num vero hecticæ febres perpetuo cum ſiccitate coniunctæ ſint,vel interim ſine ſiccitate conſiſtere valeant, nondum liquet, quamuis febris ipſa affectio ſit ſemper calida & ſicca; vt prius cum Galeno & Hippocrati concluſum eſt. Vt vero huius quæſiti veritas pateat,animaduerſione dignum eſt,quòd cum aſſerimus num febris hectica quæpiam citra ſiccitatem conſiſtere queat, non de ea ſiccitate verba facimus, quæ neceſſario febrem, qua febris eſt,conſequitur,ſed intelligimus per ſiccitatem maraſmum ſeu tabem, quæ quidem corruptio corporis viuentis eſt ex ſiccitate,ita vt idem ſit, ac ſi dicas num febris hectica poſsit quandoque abſque maraſmo, tabe, ſeu ſiccitate alicuius ſubſtantiæ ſolidarum partium conſiſtere. Pro quo iterum animaduertas oportet quatuor in vniuerſum noſtris corporibus eſſe ſiccitates, à Galeno ſcriptas ſeptimo Method. meden. quarum vna eſt partium quæ vere ſolidæ appellantur, membranoſæ inquam, ac fibroſæ ſubſtantiæ, altera eſt adipoſæ & carnoſæ. Tertia cum propria humiditas vnde partes nutriuntur omnino eſt aſſumpta, diuerſa ab ijs: & quarta ſiccitas eſt quæ in proprijs cuiuſque particulę exilibus arterijs veniſque conſiſtit,quę etiam ex ſanguinis penuria prouenit: nam venę ſucco ſunt inanitę; hic vero ſuccus, ſeu ſanguis qui in iam dictis exilibus continetur venis atque arterijs, de propria partium ſolidarum ſubſtantia non eſt: quocirca etſi in febre hectica quandoque exſiccetur, eam tamen ſiccitati coniunctam eſſe haudquaquam aſſerimus,neque idem ſuccus inter ſecundas (vt aiunt) humiditates, connumerari debet, vt quibuſdam falſo viſum eſt; cum adhuc ſanguis ſit, & intra vaſa contineatur; & propterea Gal.eodem vij.de Meth.med.narratis tribus ſiccitatibus,volens de hac quarta verba facere,dicebat. [Diuerſa ab ijs ſiccitas eſt,quę in proprijs cuiuſque particulę exilibus arterijs,veniſque conſiſtit:] & paulo infra,[facillima vero omnium ſanatu,quarta eſt,aſſerebat,in qua venę ſucco ſunt inanitę.] De reliquis itaque ſiccitatibus ſubintelligere oportet, cum dicimus febrem hecticam eſſe cum ſiccitate coniunctam, quam iterum conſiſtere citra ſiccitatem, quandoque poſſe, cum Gal.fatemur: quoniam ſine ſiccitate,ſępius hecticę febres conſiſtunt,inquit primo de differ.feb. & paulò ante duplex eſſe hecticarum febrium genus, definierat. quarum vnum cum tabe, reliquum abſque ea eſſe fatebatur. Etenim primo fit velut quędam efferueſcentia natiuę humiditatis,cum primo hectica generatur febris, neque eadem protinus aboletur, quo in tempore vſque dum conſumptio quædam eiuſdem roridę humiditatis efferueſcentiam ſequatur, febrem hecticam abſque ſiccitate,ſeu tabe conſiſtere,clarum eſt,apud eundem Galenum citato libro j. de differentijs febrium. Nam donec pars aliqua huius humoris diſperſi in ſpatijs particularum conſimilium intermedijs,potiſsimum ipſius cordis reſeruatur,ſolum febris hectica exiſtit,vt ipſe inquit,nondum etiam tabida,id etiam confirmauit Paulus cap.xxxj.libri ij.his verbis. Quouſque igitur humiditatis aliquid reliquum eſt, hectica ſolum febris dicitur, cum vero periclitatur, ne nihil amplius humoris ſuperſit, abſolutus iam marcor conſtituitur. Hinc ſequitur, quòd licet in tali efferueſcentia, humiditatis pars aliqua exſiccetur, nondum tamen ſiccitati copulatam febrem hecticam aſſerimus. Etenim quouſque pars aliqua huius humoris reſeruatur in corpore cordis

Loco citato.

Secunda capitis pars.
An hectica ſemper cũ ſiccitate ſit coniuncta?

Siccitas quadruplex.
Cap.5. & 6.

Hectica qñq; citra ſiccitatẽ.
Cap.8.

Loco citato.

cordis contenti, & non vniuerſa fuerit abſumpta, ſiccitatem haudquaquam eſſe fatemur, & pro-
Cap. 5. & 6. pterea neque febri hecticæ coniunctam eſſe; id quod confirmauerat Gal. citato lib. vij. de Meth.
Tabes ſiue marasmus. med. cum de ſiccitatibus verba faciens dicebat. [etiam, tertia, videlicet, ſiccitas eſt, cum propria humiditas vnde partes nutriuntur, omnino eſt abſumpta:] eſt enim ipſius tabis (quam μαρασμὸν Græci appellant) principium, cum primum febris hectica propriam partium humiditatem ex qua nutriuntur, depaſcit, ac preſertim ipſius cordis: ſine cuius ſiccitate, neque maraſmus gigni
Locis citatis. poteſt, vt liquet, tum eodem primo de differentijs febrium, & x. Meth. tum etiam libro de maraſ-
Simplex. mo, qui interim ſimplex, quandoque compoſitus exiſtit, ſimplex, vbi ex ſiccitate duntaxat cor-
Compoſitus. pora corrumpantur, quamuis permanere ſiccitas ipſa per ſe, non mutata oppoſitione, quæ conſiſtit ex calido, & frigido, non poteſt, vt liquet x. Meth. med. compoſitus, vbi aut caliditas, aut frigiditas immodica, ſiccitati aſſerit. Atqui ex inedijs, ſimplicem oriri tabem contingit, ex frigiditate ſiccitati accedente, maraſmus ſenio confectos habet: isque natura conſequitur, ac in decrepita ætate accidere ſolet, extincto natiuo calore, quod nil aliud eſt quàm mors, quæ ſine ſenſu doloris, ac ſecundum naturam ex ſiccitate contingit, vt citato libro j. de differentijs febrium li-
Cap. 8. quet. Conſueuerunt etiam & præter naturam hoc modo contabeſcere, quæ affectio à Philippo ſenium ex morbo vocatur; in quam non ſolum ſenes, ſed etiam pueros vidimus incidiſſe, quàm
Cap. 5. plurimos, inquit Galenus citato loco. Qui vero maraſmus ex calore fit, febribus quibuſdam hecticis contingit, non omnibus, de quo præſens eſt ſermo, quanquam & alius quoque reperiatur maraſmus, qui ſyncopoſus ab eodem Galeno citato libro de maraſmo appellatur, diſtinctus à frigido, & ab hoc quem exurentem nuncupat, & in quibuſdam hecticis contingit febribus.
Maraſmus incipiens. Incipit autem hic exurens maraſmus, quando natiuus humor, qui in vnoquoque diſpergitur cor-
Increſcens. pore, in ſpatijs particularum conſimilium intermedijs, ac in cordis ſubſtantia aboleri periclitatur: cum vero iam res eo periculi peruenerit, vt nihil ex tali humiditate ſuperſit, tunc exquiſita
In vigore. tabes exiſtit. Verum ſi ad carnoſum genus tranſit, quod circa tum fibroſas, tum membranoſas partes ſolidorum corporum hæret, ita vt caro, & adeps ſint liquatæ, tunc non amplius incipere, ſed increſcere maraſmum dicimus, at deinde cum ipſas ſolidas vere dictas partes populatur, tunc vigere maraſmum, non abſque ratione aſſerimus: quòd ſi mauis, non in tria tempora: ſed in tres ſpecies maraſmum diſtinguere, pro diuerſa natura, ſeu ſubſtantia partium quas depaſcit, quæ ſolidas (quas diximus) partes conſtituunt, haudquaquam reclamabimus: neque illud Hippocratis ac Galeni pugnabit, vnus etenim erit, per tria tempora diſſidens, ſi per ſolidas partes, eas totas intelligamus, quæ ex aduerſo diſtinguuntur humidis. Tres non ab re etiam dici poterunt, ſi diuerſas ſubſtantias quæ iam dictas ſolidas partes conſtituunt, tanquam diuerſas ſpecie naturas habentes ſeorſum conſiderauerimus. Ceterum ſiue vnus, ſiue plures dicantur eſſe maraſmi, ſatis ſit noſſe febrem hecticam, interim abſque eo conſiſtere poſſe, vtpote, ea incipiente.
Hectica incipiens. Incipit autem febris hectica, à quacunque generetur cauſa, eo tempore quo quædam velut efferueſcentia fit ipſius innatæ humiditatis diſperſæ in ſpatijs intermedijs conſimilium particularum;
Increſcens. præcipue tamen ipſius cordis, cum neque vlla hectica febris effici poſſit, priuſquam cor ipſum afficiatur, vt ſæpius dictum eſt: quo tempore, naturalis cordis temperies euerti incipit, licet virtus plurimum non laboret, neque iam dicta humiditas protinus aboleatur. Deinceps cum conſumptio quędam efferueſcentiam ſequitur, eademque in longum tempus protracta, ipſæ ſimilares particulę, quę ſunt veluti cordis elementa, ſicciores redduntur, atque etiam alimenti inopia tenuiores, ac tantum virtus laborat, quantum ſiccitas atque caliditas in ipſa febre inualuerit, hoc tempus non amplius initium, ſed incrementum febris hecticæ appellari poteſt: habet tamen ma-
In vigore. ioris, minoriſque ratione, non paruam latitudinem, vt paulò poſt dicemus. Vbi vero non tantum humor in corpore cordis contentus, & carnoſæ, ſeu adipoſæ partes eiuſdem conſumptæ fuerint, verumetiam ad fibroſas, & membranoſas, ſiccitas peruenerit, atque eas populetur febris hectica, tunc exquiſite eam conſiſtere dicimus, atque omnino tabidam eſſe, vtque ab ea paſſione non differat, quæ vere exquiſita tabes appellatur: quamuis febris hæc non tantum ſicca, ſed etiam
Loco citato. calida ſit affectio; vt liquet eodem primo de differentijs febrium. Ex quibus haud ægre quiſpiam percipere poterit, qua ratione maraſmi principium, à principio febris hecticæ differt, nam illud eſt cum omnino rorida humiditas fuerit conſumpta, hecticæ vero principium erit, cum talis humiditas efferueſcat, perdurat autem quouſque eiuſdem pars aliqua reſeruatur; quo etiam tempore febris hectica duntaxat, nondum autem tabida appellabitur. Incrementum inſuper febris hecticæ ab eo, quod maraſmi exiſtit, non minus diſſentire videtur: etenim in eius incremento, non modo carnoſæ, & adipoſæ partes colliquantur, verum etiam humor hic abſumitur, qui prius in eius principio velut quandam efferueſcentiam paſſus erat. At in incremento maraſmi modo dictæ carnoſæ, & adipoſæ ſubſtantiæ duntaxat colliquantur, cum in eius principio natiuus humor omnino fuerit abſumptus. Determino autem principium cum Galeno non dierum, aut horarum numero, ſed ipſo diſpoſitionis modo, in ſummo autem vigore, omnino conueniunt febris hectica, & maraſmus, cum ambo conſiſtere fateamur, eo tempore, quo fibroſæ, & membranoſæ ſubſtantiæ, cordis preſertim, vere ſolidæ appellatæ, ab eiſdem conſumantur: tunc enim tale aliquid cor patitur, quale lucernæ lychnium, ſeu fomes, cum pluri-

mum

mum exuſtus fuerit, nam qui ita torrefactus eſt, frangitur atque diſſoluitur, & ex ariditate continuitatem amittit, adeo vt neque ſi magnam olei copiam ſuperinſundas flamma abundantior poſſit accendi; talis ſiquidem eſt febris, quæ eſt tabida omnino, vtque ab ea paſsione non differat, quæ tabes appellatur, vt prius dictum eſt.

Quomodo vnum, duo, & tria dici poſsint febrium hecticarum genera. Cap. XIX.

SED occaſione eorum quæ diximus, non ab re quæres, num vnum duntaxat ſit febrium hecticarum genus, vel duo, aut tria, vel plura eſſe poſsint genera, ſpecies ſeu differentias dixeris? Huic breuiter hunc in modum ſatisfacere licebit, aſſerens cum Galeno vnum eſſe genus febrium hecticarum, ſi modo taliter dictæ ſint, quoniam ipſum corporis habitum comprehenderunt, per corporis habitum ſolidas ſubintelligentes corporis partes, humidis ex aduerſo diſtinctas, vnum etenim eſt harum partium genus, continentia ab Hippocrate ſolidæ à Galeno appellatæ, & propterea cum hoc genus calor præter naturam occupauerit, vnum duntaxat febrium genus etiam orietur, ex aduerſo & eis quę ex humorum putredine oriuntur diſtinctum, licet genus hoc febrium hecticarum, & id quod ex putredine humorum generatur ſub vno genere, quod quidem nullum nomen commune ſortitum eſt (diarijs ex aduerſo diſtinctum) contineri poſſunt, vt patet eodem j. de different. febrium. Ceterum quamuis hæc ratione vna duntaxat febris hectica dici poſsit, tamen pro diuerſo ipſius diſpoſitionis modo eam licebit cum Galeno in tria tempora, ſeu tres gradus ſubdiſtinguere, in principium videlicet, ſeu primum gradum, quod quidem exiſtit, cum quædam veluti efferueſcentia fit natiui humoris diſperſi in ſpatijs intermedijs earundem partium ſolidarum; perdurat autem quouſque pars aliqua eiuſdem humoris reſeruatur, & in incrementum ſeu ſecundum gradum, quod à conſumptione, quæ efferueſcentiam ſequatur, exorditur: protelatur autem hoc tempus, ſeu ſecundus gradus febris hecticæ, quoad vniuerſus humor, & carnoſa ſeu adipoſa ſubſtantia, cordis preſertim, liquefiat ac conſummetur, cum vero fibroſas & membranoſas cordis partes febris hæc depopulatur, non amplius incrementum, nec ſecundum gradum, ſed ſummum vigorem, & tertium gradum ipſius febris hecticæ appellabimus. At ſi febrem hanc conſideraueris, prout citra maraſmum, tabem, ſeu conſumptionem dictarum partium ſolidarum conſiſtere poterit, vel cum earundem conſumptione, cum eodem Gal. primo de differentijs febrium, fatemur duplex eſſe febrium hecticarum genus; quorum vnum eſt citra tabem, reliquum vero cum tabe: quapropter, poſita hac febrium hecticarum diſtinctione, dicebat Galenus. [Febrium autem hecticarum quandoquidem duplex eſt, vt nuper definiuimus, genus earum:] Indicia deinceps exponamus, nec propterea cum eodem Galeno negamus tres poſſe dici differentias ſeu ſpecies hecticarum febrium, quinimò illud affirmare non veremur. Nam ſi tres diuerſæ ſubſtantiæ; vt ſæpius diximus, partes ſolidas conſtituunt, nec præter naturam calor cum primum febris hectica generatur, æqualiter eas occupat, ſed earundem vna primo ſufficienter incaluit, reliquæ vero incaleſcunt; & deinde paſsim ad reliquas duas pertranſit, non ſine forti ratione fateri poſsimus, hac ratione partibus ſolidis definitis, prout in ſe tres diuerſas ſubſtantias continent, quæ non æqualiter, ſed paſsim, ac ordine quodam præter naturam calorem admittunt, tres eſſe hecticarum febriũ differentias ſeu ſpecies, cum & dictæ ſubſtantiæ ſpecie quoque differant. Quarum vna ac prima erit cum calfactum eſſe in natiua humiditate ſuſceptum fuerit, eadem veluti efferueſcentiam quandam, perpeſſa. Erit & ſecunda ſpecies cum humiditas hæc natiua fuerit abolita, conſumptaque carnoſa ac adipoſa ſubſtantia, quibus ſiccioribus redditis, ac vere ſolidis partibus exſiccatis, fibroſis inquam, ac membranoſis, tertia ſpecies febris hecticæ generabitur. Quod inſuper confirmare videtur Galenus citato lib. j. de differ. febr. nam narratis ſignis febris hecticæ, quæ omnino tabida exiſtit; inſuper definito principio generationis ipſius febris citra tabem, ſubdebat hæc verba: [deinde autem conſumptio quædam efferueſcentiam ſequitur hacque in longum iam protracta, ipſæ ſimilares particulæ, quæ ſunt veluti cordis elemẽta, ſicciores redduntur, atque inopia alimenti, tenuiores: & tantum virtus laborat, quantum ſiccitas atque caliditas in ipſa febre inualuerit, quando earum altera exuperans, virtutem imbecilliorem reddere potuit, huiuſcemodi febris iam quodammodo ad vtranque partem declinat, ac medium obtinet locum, inter eam tabidam febrem, quæ penitus curam non admittit, atque illam de qua paulò ante diximus, quæ facillime curari poteſt, ſunt vero & in hac latitudines multæ: quoniam & diſpoſitiones ipſius multæ in eo quòd magis, & minus diuerſitates: quæ igitur æqualiter diſtat ab vtraque, & ea ſcilicet quæ exquiſite tabida eſt, atque illa in qua nihil eſt adhuc tale, medio quodammodo ſe habet ad curationem, dubio ad partes ambas inclinans momento: quæ autem proximior tabidæ fuerit, periculo vicinior eſt. cum quæ alteri primæ magis adhæret, non paruam ſalutis ſpem poſsit afferre:] His verbis aſſerere videtur Gal. tres eſſe hecticarum febrium ſpecies, ſeu differentias, nam poſitis duabus extremis, altera citra tabem, altera vero omnino tabida conſtituit mediam, eam inquiens, quodammodo ad vtranque partem declinare, ac medium obtinere locum, inter omnino tabidam, quæ penitus curam non admittebat, & illam quæ facillime in principio curari poterat.

Vnum hecticarũ feb. gen⁹ dici poſſe.

Cap.7. Hecticarum tria tpa, ſeu grad⁹, duplex genus, ſeu triplex, dici poſſe.

Loco ſuperiori cap. citato.

Cap.9.

Præterea ipſam cum latitudine magna conſiſtere affirmauit, maioris, minoriſque ratione, non ab re, qm̃ cum ſub ea nedum roridæ humiditatis, verum etiam carnoſæ, & adipoſæ ſubſtantiæ ſiccitas contineatur, prout æqualiter, magis, aut minus earundem ſubſtantiarum pars eſſet abſumpta, eo æqualiter, magis, minus ue ad vnam vel alteram febrem declinare, atque propterea maioris, minoriſque periculi exiſtere. Quòd vero hæ febres, licet ſpecie differant, inter ſeſe complicari nequeant, neque in earum generatione ordo peruerti queat, ex iam dictis patere poteſt. Vnum itaque eſſe febrium hecticarum genus, nec minus & duo, neque à ratione alienum eſſe tria genera, ſeu tres ſpecies ac differentias, neque plures dari poſſe, cum Galeno fateri haudquaquam veremur, modo eas diuerſa ratione conſideraueris, ſed tempus eſt vt earum indicia deinceps exponamus.

Quæ ſint febrium hecticarum indicia communia, examinaturque exemplum Galen. de calce aqua conſperſa. Caput XX.

Signa hecticarũ, æqualitas acceſſionum, cap. 9.
Cap. 7.
Caliditas nõ multa, ſed acris, &c.

COMMVNE eſt omnibus hecticis febribus quòd puſillæ, ac ſemper à principio ad ad finem vſque ſint æquales, inquit Gal. j. de differ. feb. & iij. de præſag. ex pul. febrium hecticarum, duo hæc ſunt propria ſigna, dicebat, ſi perpetuo ſibi illæ ſimiles ſint, nec inuaſionem vllam acceſſionis, nec incrementum nec vigorem, nec remiſſionem habeant, nec ferè febricitare ſe percipiet ægrotus: in quibus etiam febribus, neque multa occurrit tangenti caliditas, quamuis, acris, ac mordax (non tamen adeo vt in febribus quæ ex putredine ortum habent) eadem inſuper licet primo tactu mitis ac debilis ſentiatur, proceſſu tamen temporis, cum plus tangendo immoraberis, paulatim acredinem, atque eroſionem quandam oſtendet, atque etiam arida manui ſe offeret, id quoque confirmauit Paulus cap. xxxj. lib. xxj. aſſerens, caliditas autem primo occurſu languida, paulo poſt acris, & erodens erumpit: cum etiam arteriæ circunſtantibus partibus calidiores ſentiuntur, maximum ſunt hecticarum febrium indicium, vt liquet citato lib. j. de differ. febr. ſi quidem hoc illis nequaquam alijs aduenit in febribus: manifeſtius autem hic accidit caſus, cum loti fuerint ægrotantes, aut quouis alio modo calfacti & laſſati. ita vt aliqua profluat humiditas, ac caliditas efflet: tum etenim alijs partibus omnibus calor percipitur moderatus, vbi calor ita expirauerit: qui vero in arterijs eſt, nihilo minor ſentitur; eſt vero eius manifeſtus ſenſus, cum ſe pulſus attollunt, qui neque ipſi in talibus expirationibus permutantur, ſed continue in eodem ſtatu perſeuerant. Pulſus febris hecticæ, pari modo quantum in ijs eſt, in eaſdem differentias conuertunt, ampliuſque in his mutatur celeritas, inquit Gal. citato lib. iij. de præſ. ex pul. dicit autem in eaſdem differentias, in quas omnes diariæ mutant: nam de ijs prius verba fecerat. Sunt autem hæ differentiæ, magnitudo, celeritas, & crebritas: quamuis, vt ipſe fatetur, in febribus hecticis, amplius mutetur celeritas; verum poſt multa eodem in loco ſcripſit hæc verba. [nec magnus pulſus, nec vehemens cum hecticis febribus vnquam concurrunt, ſed ſi alterutrum habeant horum, non ſunt hecticæ.] De vehementi clarum eſt, cum perpetuo in hecticis febribus imbecilla ſit vitalis facultas, quoniam intemperatum cordis corpus exiſtit, vtpote cum incaluerit iam, licet in principio plurimum non laboret: comes etenim eſt intemperiei imbecillitas facultatis, quemadmodum temperiei, robur. De magno autem fateri poſſumus quòd licet febres hecticæ quantum in ipſis eſt, in magnitudinem quodammodo pulſus mutent, quamuis minus quàm ceterę febres qua febres ſunt, cum minus in eis vſus vrgeat; quia tamen perpetuo cum eis facultatis vitalis imbecillitas aſſociatur ob mox ante dictam cauſam, ob id magnus pulſus eſſe non poterit, cum vna ex cauſis magnitudinis deficiat, quæ ex virium robur, ſemper interim & altera quoque quæ eſt inſtrumentorum obtemperantia propter duritiem ex ſiccitate contractam, quapropter idem Gal. aſſerebat quòd ſi cum febribus concurrat alius affectus, mixtam oportebit eſſe mutationem ex illa & hac quæ comitatur febri, quinimò de hecticis ſic ſcriptum reliquit citato loco, quòd niſi alter cum ijs affectus caſu coëat, ne incipiat quidem vnquam, quamuis hectica febris rariſſime à primo die exiſtat: ex quo affectu vitalem facultatem, aut inſtrumenta variari contingit; & non vſum duntaxat, quemadmodum ab ipſis febribus hecticis quatenus febres ſunt: quinimò collatione facta ad pulſus, qui ſunt in febribus ſynochis dictis, minores, rariores, ac tardiores tanto ſunt hecticarum febrium pulſus, quanto etiam earum caliditas minor eſt: vt patet lib. j de diff. febr. Proprium item & inſeparabile omnibus hecticis febribus indicium eſt, vbi allato cibo febrem accendi, ita vt caliditatis multitudo ſentiatur, ac pulſum ad magnitudinem & velocitatem augeri percipias; ita vt incompreſſa annotatio facta videatur eo tempore, quo maxime omnes horas ſuſpectas ſubterfugiſſe videtur: ſtatim enim hora vna, vel duabus poſt aſſumptum cibum, quæcunque ægrotantem tetigerint, alteram febris acceſſionem adeſſe putabunt: voco autem annotationem incompreſſam, in qua neque horror aliquis, neque extremarum partium frigefactio facta eſt, neque veluti quædam dormitatio, neque aliqua inſignis pigritia, aut omnino inæqualitas aliqua, vel in caliditate, vel in pulſu: adhuc autem magis, neque paruitas, neque debilitas, neque horum aliquid aliud; ſed quemadmodum, & cuique alteri ex cibo maior, ac velocior pulſus efficitur. Fit quidem aliquando & in quibuſdam

Arteriarum caliditas. Cap. 9.

Pulſus ijdem qui diariaꝝ. Cap. 7.

Loco citato. Caliditatis incrementum poſt cibum, & pulſuum mutatio in mag. & velocitate. Febris annotatio incompreſſa.

febribus

febribus alijs,incompreſſus aſcenſus,atſi vniuerſum indiciorum aceruum inſpexeris, non parum differt: etenim in omnibus alijs febribus huiuſcemodi introitus præter cibum aſſumptum, fiunt incompreſſi,in febribus autem hecticis,contrario modo ſe habet omnino,neque etiam fit aliqua annotatio in tempore aliquo,ſed eſt vna febris continua, velut ea quæ ſynochus appellatur. Verum in hac veluti flammam plurimam admouenti manum habet occurſantem, pulſuſque ſunt frequentisſimi ac maximi. In hecticis autem febribus,neque multa occurrit caliditas,pulſuſque tanto minores ſunt,rariores,ac tardiores ijs qui in ſynochis comprehenduntur, quanto etiam caliditas minor fuerit. Differunt etiam ab alijs febribus, quæ incompreſſas habent annotationes; hoc maxime febres hecticæ, quòd afflictatio aliqua omnino illis adeſt cum cibum aſſumpſerint in acceſsionis principio,in hecticis,poſt cibum aſſumptum, velut quandam afflictationis expertem annotationem fieri contingit; quæ non eſt, (vt antea diximus) annotatio, manifeſtius autem die ſequenti hæc febris agnoſcetur,ſi diligentius obſeruabimus,quouſque poſt aſſumptum cibum in caliditate ac pulſibus alteratio facta perdurauerit: eouſque nanque manifeſte alterata apparebunt, donec ex cibo digeſto ac appoſito cordis ſiccitatem humectauerint, deinceps ad priſtinum habitum reuertetur, in quo anteaquam cibus aſſumeretur, conſpiciebatur. Quòd ſi alio in tempore cibo refeceris, eo qui ſequitur die, ac rurſus die ſequenti in tempore pariter diuerſo, ſimiliter videbis caliditatem adauctam, & pulſus, vt diximus, alteratos. Iure itaque diximus hoc proprium ac inſeparabile eſſe hecticarum febrium indicium, vt allato cibo ſtatim hora vna aut duabus elapſis,febris accendatur aucta caliditate,ac pulſus ad magnitudinem & velocitatem augeatur, ita vt incompreſſa annotatio facta videatur: ſimile enim ei contingit quod in calce,ac lapidibus calefactis,ſi enim aquam frigidisſimam infuderis,multo calidiores ſentiuntur,nutriente, vt videtur in ipſis humida ſubſtantia aridam caliditatem, ſi enim quiſpiam intra manus recipiat calcis glebam,eiuſdem paruifaciet caliditatem,quam neque ſentiet, at ſi deponat, aquaue perfundat, videbis quàm primum vehementer calfactam, atque ita feruentem, ſicuti lebetes quando ingenti adhæſerint flammæ, vapores etiam non paucos ab ea efferri conſpicies: quòd ſi etiam tangere auſus fueris,facile deuri continget; adeo ſi ad ſenſus iudicium referatur, humida caliditas vires habet non parum ſicca euidentiores; vt inquit Galenus citato libro j.de differentijs febrium. Quam Gal. ſimilitudinem parum (vt mea fert opinio) quidam ex Arabum familia intelligens, auſus fuit aſſerere, has cauſas à Galeno traditas accidentales eſſe, & veluti fabulas cantatorum. Sed pace tanti viri dixerim,non propterea hoc contingere faſſus eſt Gal. quòd velut aqua contraria calci exiſtit,ita cibus virtuti nutribili ſit contrarius, atque adeo elongatus, vt ipſe eidem ſit contrarius,ſicut aqua calci,quemadmodum ipſe refert: neque propterea quia contraria calci eſt aqua, vbi ei perfundatur calidior ſentitur; ſed ob id quòd humida eſt ſubſtantia, ex qua arida caliditas veluti nutriri videtur; & quia non paucos ab ea vapores efferri conſpicies, adeo vt ſi etiam tangere auſus fueris,facile ex hoc deuri continget, vt ipſe inquit citato j. de differ.febr.quare quemadmodum contingit ipſi calci,quæ debilem obtinet calorem,prius quàm aqua perfundatur, ita per febres hecticas, (per quas partes corporis ſolidiores magis ignitæ euadunt,& propterea aſsidue febris hæc in ſe ipſa ſimilis manet) calor contigentibus appareat,veluti in calce debilis: cum vero cibum aſſumunt ac bibunt,ſimile quiddam accidit quod in calce (vt diximus) aqua perfuſa: quo fit vt contingentes exterius ægrum, multo calidiorem perſentiant: vt ſecundo prognoſticorum, ab eodem Galeno habetur. Continent nanque febre hectica laborantes, calorem debilem; quoniam calfactum eſſe, in partibus ſolidis conſiſtit, è quibus parum eſt quod euaporat ob ſiccitatem earum,cum vero alimentum eis apponitur,vtpote humido exiſtente,non ab re earum partium calor augetur,aucta per alimentum eiuſdem caloris ſubſtantia, quia eodem alimento nutriuntur,& adueniente humida ſubſtantia,magis etiam euaporat: humida etenim caliditas vires habet ſicca euidentiores,vbi ad ſenſus iudicium referatur; quemadmodum Galenus habet libro primo de differentijs febrium. Perſpicue igitur apparet ob iam dictas cauſas,febrilem calorem in hecticis febribus,ſtatim hora vna, aut duabus adhibito cibo augeri,& quàm maxime vehementer per diductionem illius apparere,& eouſque perdurare, donec ex cibo digeſtio,atque appoſito cordis ſiccitas fuerit humectata. Qua etiam ratione pulſus maiores,ac velociores fiunt toto eo tempore, & non quia cibus calorem extraneum adipiſcatur neceſſario,vt inquit vir iſte; etenim non mutaretur. At quia nutrit,propterea accidit febrilem calorem augeri. Sed qui fieri poſsit (non ab re quæres) vt tam breui tempore aſſumpto cibo,poſſit & ipſe diſtribui,ac adijci ſolidioribus partibus,& potisſimum cordis, ſi prius vt concoquatur oportet,deinde digeratur, apponatur, agglutinetur, atque aſsimiletur? At nos facile cum Gal. huic ſatisfacere poterimus,illud haudquaquam difficile contingere poſſe,nam licet deuorato cibo confeſtim ventriculus circa illum ſe contrahat,vt eodem fruatur,nutriaturque: vbi autem eo impletus,ſatiatuſque fuerit,pro onere reliquum habens,ſtatim abijciat,ac deorſum extrudat, ipſe vero ad aliud opus; nempe vt agglutinet,conuertatur,tamen eo etiam tempore, aliquid eiuſdem cibi ad iecur aſcendere clarum eſt,ex eodem Gal.lib.iij.de Nat.fac.qua ratione ad ventriculum ipſum,non paucæ venæ; portæ dictæ progerminationes attingunt,hocque eſſe primum tempus operis naturæ circa alimentum. In ſecundo id ad inteſtina tranſit, ijſque ipſis & iocinori ad

Similitudo Galeni,ab Auer.reprehēſa

Cap.9. Auerr.4.coll. cap.33.

Cōment. 60.

Loco citato.

Quæſtio, cui mox ſatisfacit.

Cap.13.

ſaturitatem apponi, tum portiunculam eius exiguam in omnem corporis partem ferri. Quo in tempore quod in primo eſt appoſitum, id ventriculo affigi intellige. In tertia vero temporis portione, ventriculus ex affixo alimento nutritur, ſibi plane aſſimilato. Affiguntur autem tam iocinori, quàm inteſtinis, quæ ijs fuerant appoſita. Præterea in omnes corporis partes, digeſtionem, appoſitionemque fieri conſtat, vt patet ex citato lib. iij. de Nat. fac. Non igitur à ratione alienum eſt, imò veritati quàm maxime conſonum, quòd tenuior quædam alimenti pars, quæ parata magis concoctioni exiſtit, citius ab ipſo ventriculo euecta & propterea etiam iecori diſtributa (quamuis non integre vniuerſum alimentum, in eodem ventriculo fuerit concoctum) poſſit ex eodem iocinore, poſt horam vel alteram aſſumpto cibo, in omnem corporis partem ferri, digeri, atque ſolidis partibus omnibus, preſertim cordis apponi, quo tempore incipit illa incompreſſa annotatio. Producitur autem eouſque, quò vniuerſum concoctum, digeſtumque alimentum, ſingulis corporis partibus ſolidioribus, ipſiuſque præcipue cordis, fuerit appoſitum & aſſimilatum. Atque preſertim illud contingere poſſe putamus hectica febre laborantibus, quibus cum inanitæ fuerint, ac ſupercalfactæ partes ſolidæ, promptius illud attrahunt. Et quoniam inter ceteras noſtri corporis partes cor etiam facultate vehementi trahendi pollet, vt lib. de Maraſmo Gal. teſtatur, nec minus & huic opitulatur, tenuioris ſubſtantiæ, ac concoctu facilis liquidorum ciborum aſſumptio, qui eiuſmodi febre laborantibus, offerri conſueuerunt.

Cap. 5.

Cuiuſlibet febris hecticæ particularia indicia: & quòd ab vrinis pro earum dignotione nullum ſumatur proprium indicium. Caput XXI.

INCIPIENTIS vero hecticæ febris, ſeu primi gradus, aut primæ ſpeciei, quæ citra tabem exiſtit, præter iam dicta ſigna, quæ communia cunctis exiſtunt hecticis febribus, quædam propria reperiuntur, per quæ omnia, vbi ſola fuerit, haudquaquam cognitu eſt difficilis: alteri vero aſſociata difficilius cognoſcitur, Gal. teſte citato lib. j. de diff. feb. Et quoniam bifariam oriri poſſunt, vt ſuperius concluſum eſt, cum ſtatim ab initio inuadentes, tum etiam quando ad alias nedum diarias, verum etiam ardentes febres, ac reliquos quoſdam præter naturam affectus, conſequuntur, nos quò breuiores ſimus, ab initio incipientis febris hecticæ ſigna trademus, cum ex eiſdem met, ac etiam communibus mox narratis (paucis quibuſdam demptis) eadem poterit dignoſci, quando ad alias febres conſequatur.

Cap. 10.

Hecticæ primæ ſpec. ab initio inuadẽtis ex procatar. cauſa ortæ, indicia.

Cum autem ab initio nunquam inuadat febris hectica citra procatarcticas cauſas, quas etiam ſupra narrauimus, licebit, vt Galeno viſum eſt, etiam ex ægro interrogato, eam addiſcere. Vbi autem ex aliqua earum habuiſſe principium acceperis, ceteris quidem bene ſe habentibus, appareantque in ipſa prima die omnia generis febrium ephemerarum indicia, febris autem ad diem ſequentem extendatur, neque ad quietem declinans, neque magis inualeſcens, ariditatemque maiorem in corpore repræſentet, talem hecticam fore ſuſpicandum eſt. Quòd ſi vſque ad tertium diem ſine cibo permanſerit, dum tertianæ acceſſionis ſuſpectas horas præterit, nihilque effatu dignum priori acceſſerit febri, aut fuerit imminutum, ſed quædam primæ febris exiguæ reliquiæ tantummodo procedant, atque permaneant, cum ariditate corporis, & caliditate, quæ primo tactu mitis ſentiatur, proceſſu vero temporis acris, mordax, atque arida manui ſe offerat, huiuſcemodi febrem, hecticam eſſe, exiſtimandum erit. Terminus autem eius principij eſt cum eo tempore, quo ſolent ephemeræ febres in integram quietem deſinere, nedum illis tale aliquid non euenit, ſed inſuper ſiccitas manifeſta intenditur: tunc enim primum febrem diariam euadens tranſcendit ad hecticam, alter vero cuiuſdam velut ipſius augmenti, atque integræ perfectionis terminus, eſt tertiæ diei acceſſio, ſi enim vt paulò ante dicebamus, neque altera acceſſio ſuperuenerit, neque ægrotus ſine febre fuerit, adaucta inſuper ſiccitate, tunc proculdubio, hic hectica febre laborabit, potiſſimum vbi natura ſicciores ſint, ac calidam temperaturam habuerint ægrotantes, vitamque elegerint in laboribus, vigilijs, ac curis, victuque pauco. Etenim hos ab initio ſolet hectica febris inuadere, præcipue æſtate, ſtatuque temporis calido & ſicco, & loco præterea conſimili. Quòd ſi omnino certus eſſe velis febrem hecticam fore, cibum offeras, eo tempore, quo maxime omnes horas ſuſpectas ſubterfugiſſe videtur ægrotus: ſtatim enim hora vna, aut duabus poſt acceptum cibum, vt nuper demonſtrauimus, quicunque ægrotantem tetigerint alteram febris acceſſionem adeſſe, opinabuntur, ita vt incompreſſa annotatio facta videatur. Eius vero febris hecticæ, quæ omnino tabida exiſtit, ſiue vigorem, ſiue tertium gradum, ſeu tertiam eius ſpeciem appellaueris, ſigna cognitu promptiſſima, atque facillima ſunt, etiam priuſquam pulſum atque calorem tactu perpendas. Decreuimus autem huius febris ſecundo loco indicia exponere, quò promptius eius quæ in medio eſt, nobis indicia pateant, ipſis extremis cognitis. Appellantur autem ſigna hæc promptiſſima, atque facillima, quæ etiam maxima non ſine ratione appellat Galenus cum Hippoc. tum in libro de ijs quæ in medicatrina fiunt, tum etiam j. progn. quoniam ſtatim medico occurrunt: eliciuntur nanque ex facie ægrotantis, quam primo medicum attendere oportet, cum primum ad ipſum accedit, proficiſcuntur autem omnia (ne in tradendis cauſis nimium tempus teramus) ex vnica cauſa, eſt autem ea calida & ſicca immodice

Hecticę tertię ſpeciei ſigna.

Tex. 1. cõm. 1 ; Ex facie.

modice intemperies, tum cordis, tum etiam vniuerſi corporis. Etenim dicebat Gal. eodem j. de diff. feb. [Tabida vero febris, non tantum ſicca, ſed etiam calida paſsio eſt, quapropter extinguitur celerius in hac ægritudine animalis calor, totumque corpus tabeſcit, inſtar arboris ſupra modum areſactæ, aut ob longitudinem temporis, aut flammæ viciniam, aut vehementem, atque immoderatam ſiccitatem. Hinc eſt, quòd oculos immodice videbis concauos, ijs qui ita laborant, veluti quibuſdam quaſi foueis reconditos, exhauſto iam vniuerſo in ipſis liquore; ita vt oſsium quibus palpebræ adhærent, eminentiæ conſpiciantur, & ſordes in ipſis ſiccæ oſtendantur, & quędam veluti ſqualida diſpoſitio, qualis maxime ineſt ijs, qui toto die ſub ſolis ardore iter longum per puluerem egerunt. Eſt etiam in eiſdem flos vitalis coloris extinctus in tota facie, ac in fronte preſertim ſiccitas immoderata conſpicitur, adeo vt ex ſiccitate dureſcat, ac circuntendatur: non poſſunt autem plurimum producere palpebras, ſed ſæpius conniuent dormitantium more. Verum eorum paſsio ſomnus non eſt, ſed potius vigilandi impotentia. Contabuere etiam carnes, quæ in temporibus ſunt, vt collapſa videantur, & concaua ſpatia; nec immerito: quid enim aliud ſunt omnino quàm oſſa & cutis? adeo vt ſi nudato corpore partes ad ventrem attinentes aſpicias, neque ex inteſtinis aut viſceribus aliquod ſupereſſe cenſueris, ac præcordia vehementer contracta verſus thoracem videantur. Quòd ſi eos tangere libeat, cutis quidem apprime arida, quam ſi digitis apprehendens extenderis, inſtar pellis conſiſtit. Caliditas autem, cum primum manus admouetur, debilis, ac mitis quodammodo ſentitur, paulatim vero acredinem, atque eroſionem quandam oſtendit, ac magis, cum plus tangendo immoraberis. Pulſus vero tenuis, durus, debilis, & frequens, inquit Gal. licet paulo poſt aſſerat, non tenuem, ſed paruum eſſe, quod quidem parum aut nihil differre videtur, eſt enim paruus pulſus neceſſario tenuis, licet & breuitatem quoque ac humilitatem in ſe contineat: qua de re & tenuis, & paruus dici poterit eadem ratione, quamuis non propterea febris tabida dicenda erit: quoniam paruus aut tenuis pulſus ſit, nec propterea quia frequens, quam neceſſario vbi paruus fuerit, hic idem erit etiam frequens. Verum ob id potius febris erit tabida, quoniam debilis ac durus eſt pulſus: debilitas ſiquidem vehementem ſequitur cordis intemperiem, durities autem ſiccitatem: qui affectus, vbi cor occupauerit, neceſſe eſt, inquit Gal. eodem j. de differ. febr. animal febre tabida laborare. Reliquum eſt, vt eius febris hecticæ, quæ medium obtinet locum inter iam dictas, ſigna enarremus, ſiue augmentum hecticæ febris eam appellaueris, ſiue ſecundi ordinis, aut ſecundæ ſpeciei, quæ quidem febris, cum quodammodo ad vtranque partem declinet, eius videlicet, quæ eſt citra tabem, & eius quæ omnino tabida eſt, latitudinemque ſatis amplam contineat maioris, minoriſque ratione, ſi æqualiter ab vtraque diſtabit; æqualiter quoque vtriuſque ſigna participabit, ſi vero vni erit proximior quàm alteri, eius cui magis propinqua exiſtit, maxime indicia manifeſtabuntur: ſicciores etenim in ea atque inopia alimenti tenuiores cordis carnoſæ partes redduntur, ac tantum virtus in ea laborat, quantum ſiccitas atque caliditas in ipſa febre inualuerit, qua ratione etiam fit, vt quamuis pulſus paruus, durus, debilis ac frequens adſit, non tamen perinde ac in ea, quæ exquiſite tabida eſt, magis tamen quàm in ea, quæ ſimpliciter hectica, & citra tabem. Sed mox in dubium venit, cum ſigna maxima pro dignoſcendis febribus ex calore, pulſu, atque vrinis capiantur, vt paulo ante concluſimus, cur eſt quòd Hippocrates, & Galenus nullum ex vrinis ſumpſerunt indicium pro febribus hecticis dignoſcendis: potiſsimum cum libro primo de Criſibus fateatur Galenus, quòd in febribus omnibus (quoniam venoſi generis affectus ſunt) ad vrinas præcipue attendere oportet? Cenſemus autem hoc ita eſſe diluendum, quod propterea, quæ ex vrinis indicia ſumuntur ſubticuerunt, quia nullum neque inſeparabile, neque proprium & inſeparabile ab illis indicium pro febrium hecticarum notitia capi exiſtimauerint, ſiue ex ſubſtantia, ſiue ex colore, aut contentis capiatur, non ex ſubſtantia: nam eiuſdem diuerſitas, ex diuerſa humorum redundantia intra vaſa, qui diuerſimode à natura quippiam ſunt perpeſsi, aut penitus non alterati, conſequitur: eſt etenim vrina ipſa ſerum humorum in venis contentorum, vt tertio de Morbis vulgaribus, Hippocrati auctoritate, à Galeno ſcriptum eſt. Nec item ex colore eiuſdem, cum is etiam ex diuerſo humore intra vaſa redundante proficiſcatur: neque etiam ex contentis, ſiue nebulæ, ſiue ſuſpenſa, ſiue ſubſidentiæ, ſeu ſedimenta ſint: nam & hæc clarum eſt in eorundem auctorum doctrina, febrientibus, tanquam partes putreſcentium humorum intra vaſa, quodammodo à natura euictorum, exiſtere. Cum itaque in febribus hecticis, quatenus hecticæ ſunt, partes ſolidæ, & non humores ipſi intra vaſa contenti afficiantur, reliquum eſt ex vrinis nullum elici poſſe indicium pro earum dignotione. Nec quidquam obeſt ſi de diarijs obijcias, nam in illis cum nec humores, nec ſolidæ animalis partes præter naturam calorem ſuſceperint, ſed ſpiritus duntaxat, propterea ab vrinis inſeparabile, ac proprium ſumitur indicium, cum ſtatim à prima die concoctæ apparuerint: indicabunt etenim haudquaquam humores calorem præter naturam occupaſſe, nec ſolidas corporis partes affectas eſſe, quales vrinæ in hecticis videri minime poſſunt, nam concoctionem à ſolidis corporibus ſanis humores conſequuntur, vt liquet j. de Morbis vulgaribus. Cum vero hæc in febre hectica ægrotent, vrinæ haudquaduam concoctæ videri poſſunt, nec cruda, aut obſcure concocta propterea erit vrina in febribus hecticis nam proprium ac inſparabile eſt tale indicium febrium ex putredine ortarum, vt ſupra oſtendimus;

Cap. 8.

Ex tactu. Ex caliditatis qualitate. Ex pulſu.

Loco citato. Hecticę tertię ſpeciei ſigna.

Obiectio.

Dilutio obiectionis. Ex vrinis nullum ſumitur ſignum pro hecticarum dignotione.

Comment. 1. ſuper tex. 5.

Comment. 2. tex. 46.

neque redundans quiſpiam in vaſis putreſcens humor adeſt, ex quo tales vrinæ prouenire queãt
Loco citato. in eiuſmodi hecticis febribus, quantum in ipſis eſt. Ad Gal. auctoritatem j. de Criſib. dicimus ve
ritatem habere in febribus omnibus, de quibus eodem lib. verba facit: & quoniam de hecticis
in eo lib. vt ipſemet teſtatur in fine ij. de Criſib. ſermonem non fecit, propterea de eis eadem au-
ctoritas non intelligitur. Ad hæc eodem loco de vrinis loquebatur relatione ad venoſum genus,
quemadmodum de ſputis, & alui excrementis, relatione facta ad ſpirandi inſtrumenta, ac ven-
trem: quocirca eas præcipue attendere oportere præcipiebat, pro cognitione eorum, quæ intra
venoſum genus continentur, & non propriæ ſubſtantiæ venarum, atque arteriarum: qua ratio-
ne dicere poſſumus febres hecticas paſsiones non eſſe venoſi generis: vel dicas quòd in eiuſmo-
di etiam febribus, attendere vrinas oportet, veluti in reliquis morbis, & ferè omnibus, non tamen
tanquam propria, aut inſeparabilia harum febrium ſigna, quemadmodum decretum reliquit,
Comment. 2. tex. 6. idem Gal. iij. de Morbis vulg. cum dicebat. [Atqui vrinas ſemper memineris, vt ſimul inſpicias
in ventris affectibus, thoracis, pulmonis, neruorumque: nam bonæ ſi appareant, multum valent
ad ſalutem; contra, ſi prauæ, amplificant ſimul ægri periculum.] ſed confeſtim inſtabis inquiens
Alia obiectio Hippoc. ij. progn. pro harum febrium dignotione, ſignum quoddam ex vrina ſumpſiſſe, cum di
xit: [ſi pingue deſuper natans araneorum ſpeciem referat, damnandum eſt. indicat enim conſum
ptionem.] Atqui haudquaquam nos negabimus conſumptionem indicare, ſi quid pingue ſuper
vrinam natauerit araneorum ſpeciem referens: idque ſæpius contingere in colliquantibus febri
bus, cum Hippoc. affirmamus. Quam ſententiam Hippoc. confirmauit Gal. comm. Aphor. xxxv.
libri vij. cum dicebat: [ſiue alui excrementum, ſiue vrina pinguis fuerit, ex colliquatione adipis
ſit, non magis in renibus, quàm in toto corpore exiſtantis.] etenim commune indicium erit om
nis adipis ab igneo calore colliquati. verum non propterea admittimus illud fieri poſſe in febri
bus hecticis, etiam tabidis. licet vniuerſæ hæ febres, quæ maraſmodes appellantur, ex genere ea-
Dilutio obiectionis. Hecticæ in quo differant à reliquis colliquantibus. Cap. vlt. rum ſint, quæ colliquant, in eo tamen differunt, vt Galenus inquit, x. Meth. [quòd quæ portio
carnis in tabidis febribus colliquatur, ea ſemper vaporis vice digeritur: in illis vero ardentiſsi-
mis, ac malignis febribus, quod liquatur, defluit in ventrem.] ex quibus Galeni verbis facile quiſ
piam percipere poterit, quòd quamuis conſumptionem indicet pingue in vrina ſupernatans,
idq. fieri contingat in colliquantibus febribus calidiſsimis, atque malignis, nunquam tamen he-
cticam febrem, tabidam demonſtrabit, neque ex ea ſimilis prouenit conſumptio, ſeu colliquatio.
paucum eſt etenim quod in ea colliquatur, propterea quòd ſolidæ partes ſicciores ſunt, & carno
ſæ etiam, & adipoſæ paucæ, tum etiam quòd febris ipſa exigua, nec nimium calida eſt: quo fit, vt
id quod colliquatur, ſemper vaporis vice digeratur, neque in ventrem defluat, neque per vrinas
excernatur. Cernitur hoc etiam, vt citato loco teſtatur Gal. in carnibus dum in craticulis torren
tur, euidenter fieri: ſiquidem ab aliquibus plurima liquatio defluit, deciditque in prunas largi-
ter; aliquando nihil omnino (quod vtique ſentias) defluere videtur, etiamſi par ſit prunarum
ſubdita copia, quantoque magis adipe, vel carne animal abundat, tanto profecto quod ab ipſis
carnibus, dum in craticulis torrentur, defluit, cernitur copioſius: eodem igitur modo in calidiſ-
ſimis febribus atque malignis, ſi carnes humidæ ac molles cum adipis copia fuerint, eas ſenſu li-
quari deprehendas: ſin ſine adipe, & ſiccæ ſint, in maraſmodes febres tranſeunt; ſiquidem quo-
ad materiam vberem habent, hanc colliquant, vbi illis tum adeps, tum caro mollis defecit, duras
& æque liquabiles carnes ſiccant, à quibus propter ſiccitatem nihil defluit, velut nec ab ijs quæ ſa
le ſunt ſiccatæ, ſiquis has quoque torrere parans, pari cum alijs igni admoueat; nam & ſicciores
earum carnes reddentur, & corij ritu durabuntur, nec defluet ex his vlla ſenſibilis liquatio: quo-
circa licet interdum quædam veluti colliquatio totius corporis fiat, aliquando ſuccorum, qui in
venis ſunt duntaxat: quod vero ex colliquatione proueniat aliàs ad ventrem confluit, aliàs ad
Cap. 2. vrinas, aliàs per ſudores pellatur, Galeno teſte, tertio de Cauſis ſymptomatum, neutrum tamen
eorum in hecticis febribus, etiam tabidis, prouenire poſſe putamus, cum & puſillæ eædem ſint,
nec multa carnis humidæ ac mollis, ſeu adipis copia ſimilibus febribus laborantibus adſit. in-
terim tali habitu præditi hauquaquam parati ſunt in tales febres incidere, vt diximus: quapro-
pter nuſquam eædem ſubſtantiæ, nec etiam aliæ vere ſolidæ dictæ, ſenſu liquari deprehendun-
tur, ſed ſemper vaporis vice digeri, cum Galeno cenſemus. Sed adhuc fortius inſtabis cum
Alia obiectio Cap. 4. Galeno, tertio de præſagitione ex pulſibus, vbi verba faciens de peſtilenti febre hectica, fate-
batur hæc verba. [Inſpicienda porrò præ ceteris vrina eſt: etenim conturbata quorundam eo-
rum videtur eſſe, & aquoſior, ac nonnullorum multoquam pro natura tenuior.] & paulò poſt
ſubdebat: [preſertim ſublimamentis animus eſt adhibendus, nam quædam ſubliuida quodam-
modo ſunt, fugiunt & item alia quæ aranearum latas telas referunt in modum lanæ congeſtæ:]
videtur ſiquidem hoc in loco Galenus, non modo ex contentis, ſed etiam ſubſtantia, & fortaſſe
Dilutio obiectionis. etiam colore ipſius vrinæ indicia ſumere pro dignotione febris peſtilentis hecticæ. Hanc Ga-
leni auctoritatem nos tanquam veram admittimus. Verum fatemur cuncta, quæ ex vrina indi-
cia ſumit hoc in loco febri peſtilenti exitiali, quæ etiam hectica ſit, tribuenda eſſe: in eis nanque
non humores ac ſpiritus, ſed ſolidas corporis partes putredo occupat. Quò fit, vt magnopere
inſpiciendas eſſe vrinas, in huiuſmodi febribus præcipiat, quas ferè pulſu dignoſcere non liceat.
Verum

Verum non vt dignoſcamus febrem hanc eſſe hecticam, ſed peſtilentem, atque exitialem primo, quam etiam eſſe quodammodo hecticam contingit, propterea quòd ad corpus ipſum viſceris, non ad humores, qui in eius ſinibus continentur, putridus calor vniuerſus defluxerit. liquet igitur ex his quàm longiſsime à veritate deuiarint iuniores medici vel Galeni doctrinam profitentes, qui opinantur ex vrinis aliquod ſumi poſſe indicium proprium pro hecticarum febrium dignotione; obſeruantes preſertim (vt vulgus quoque medicorum vniuerſus obſeruat) natantem illam in vrina pinguedinem, quæ licet conſumptionem, ſeu liqueſactionem ſignificet, contingatque (vt modo diximus) in colliquantibus, calidiſsimis, ac malignis febribus, in ijs tamen quæ hecticæ ſunt, etiam & maraſmodes, ſeu tabidæ haudquaquam conſpici queunt; quemadmodum cum Hippocrate, & Galeno abunde determinauimus. Inſpiciendæ tamen ſunt in hecticis febribus vrinæ ſemper, non pro earum dignotione, ſed quoniam ſi bonæ appareant, multum valent ad ſalutem; contra, ſi prauæ, amplificant ſimul ægri periculum, vt in ceteris morbis omnibus, etiam qui affectus venoſi generis non ſunt. Cur in hecticis inſpiciẽdæ vrinæ.

Quòd hæc noſtra Methodus per indicationem fiat: & quid ſit indicatio. Cap. XXII.

HABITA febris cognitione, qualis ſcilicet ſit eius natura, diuiſaque ratione eſſentiæ eiuſdem, ac inuentis inſuper diuiſiua methodo tribus primis differentijs, quod quidem, vt ſæpius diximus, quoddam eſt principium Methodi ſeu viæ noſtræ, quæ ad propoſitum nobis finem perducit, id autem eſt cuiuſque febris remedia inuenire: cumque explicauerimus generationis earundem febrium, ac dignotionis modum, conſonum erit, vt ad ea tractanda deueniamus, quibus finem hunc conſequi liceat, ac qua via pergendum ſit, preſertim in tribus iam dictis differentijs. nam ſub eadem Methodo reliquarum omnium febrium particularium, medendi ratio facile patebit. At cum omnis medendi Methodus ſeiuncta ab experientia procedat, & propterea per indicationem fiat, quoniam quidquid ab experientia ſeiunctum eſt, id totum indicatio nominatur: ob id quiſquis condere medendi Methodum ad vnguem parat (inquit Galenus in ſecundo eius operis libro) huic à primis eſt indicationibus auſpicandum; atque hinc ad eas, quæ deinceps ſunt, transeundum: rurſuſque ab his ad proximas; itaque pergenti non prius perſiſtendum, quàm ipſius finis ſit compos. Ergo primum quæ generalis, communiſque morborum indicatio ſit, inueſtigandum erit, ab hac deinde ad alias ſpeciatim deſcendemus: eadem etenim eſt Methodus in omnibus morbis curandis, vt primas videlicet omnium curationis indicationes conſideres; quas vtique generaliſsimas appelles licet, tum quæ ex harum ſectione naſcuntur, deinde rurſus quæ ex illis oriantur, donec perueneris ad eas, quæ vltra ſectionem non admittant, vt nono Meth. ſcriptum eſt. Non alia itaque ratione, hæc noſtra Methodus à primis indicationibus auſpicari debet, ac eodem modo procedere diuiſiua Methodo, ad eas vſque quæ ſectionem non admittunt, vt noſtrę finis compotes ſimus. quapropter ſi id quod curare debemus, febris eſt, conſonum profecto erit, ab ipſa quoque indicationes eſſe incipiendas, atque ab ipſius rei natura exordiri, & ab ipſa quod ſequens eſt, citra experientiam inuenire, cum id ſit indicatione inueſtigare, vt diximus. Auſpicari nanque perpetuo oportet ab indicatione, quę ab affectu cui paramus mederi, accipitur; vt liquet quarto de Meth. med. Non ab re igitur primum quę generalis, communiſque morborum omnium indicatio ſit, & per conſequens febris, quatenus morbus eſt inueſtigandum; ab hac deinde ad alias ſpeciatim deſcendendum, quę ab eadem ſumuntur, non abſolute vt morbus, ſed vt talis morbus, vtpote in intemperie: deinceps vero vt talis intemperies, & ſic de reliquis. Nam ſi indicatio, quæ ab ipſa rei natura primum oritur, quod agendum ſit inuenit, neceſſe eſt inueniendorum remediorum initium, ex ipſorum morborum natura ſumi. ſiquidem abſurdum eſt aliud eſſe quod curandi rationem pręſcribat, aliud quod curatur. Etenim indicare de ſe quidquam magis poteſt, quàm de alio Gal. auctore, iij. de Meth. med. Verum quoniam omnibus in confeſſo eſt primas indicationes ex affectibus eſſe ſumendas, prius quàm definiamus quęnam ſit hęc prima indicatio, quid per indicationem intelligere debeamus, quid ue ea ſit, explanare duxi, ne per ignota noſtra procedat oratio; preſertim cum dixerimus omnem medendi Methodum per indicationem fieri. Galenus ergo volens ij. Methodi meden. exponere quid hoc vocabulum indicatio ſignificet, profert hęc verba: [τὴν γὰρ οἷον ἔμφασιν τῆς ἀκολουθίας ἔνδειξιν λέγομεν:] hoc eſt, dicimus enim indicationem tanquam emphaſim, id eſt expreſsionem, ſignificationem, demonſtrationem, ſeu repræſentationem eius, quod ſequitur. per indicationem etenim repræſentatur nobis quidquid conſequens, faciendum ue ſit. eſt etiam emphaſis figura quędam, qua latens aliquid ex aliquo dicto eruitur. Huius duo ſunt genera, vnum, quod plus ſignificat, quàm dicit, alterum quod etiam id quod non dicit, vel quod maius dicat, ſub quo etiam minus volunt intelligere; eſt & ſchema cum ſubeſt in verbis tacita quędam (vt aiunt ſignificatio. Quocirca quemadmodum per figuram emphaſim dictam, aliquid latens ex aliquo dicto eruitur, propterea quòd ſubeſt in verbis tacita quidam ſignificatio, ita etiam & ipſa indicatio, tanquam emphaſis dici poterit: nam per eam

Indicatione inuenire opponitur inuẽtioni per experientiam. Cap. 7.

Cap. 15.

Cap. 3.

Cap. 1.

Cap. 7. Indicatio q. d.

etiam

etiam aliquod latens eruitur, ſubeſt enim & in ea, tacita quædam ſignificatio, per quam nobis patefit (cognita tamen prius rei natura) id quod conſequens, faciendum ue ſit; ſtatim ſeſe offerente eo quod indicatur: & ob id Gal. ij. Meth. med. dicebat: [ergo ex ipſa rei natura ordiri, atque ab ipſa quod ſequens ſit, citra experientiam inuenire, id eſt indicationem inuenire. nam inuenitur quidem & ab ipſa experientia, id quod conſequens, faciendum ue ſit; ceterum non ita, quaſi in præcedenti aliquo deſignatum: & proinde nemo empiricorum dicit id iſto indicari, quanquam certe hoc ſequi illud dicant, & hoc præcedere illud, & conſiſtere hoc cum illo,] & lib. de opt. ſect. ad Thraſy. definiens indicationem, aſſerebat, [eſt igitur indicatio, iuuantis comprehenſio, ſimul cum comprehenſione nocentis aduenientis, ſine obſeruatione aut ratiocinio.] Secluſit itaque his verbis ab indicatione, cum obſeruationem, tum etiam ratiocinium: obſeruationem inquã, quoniam ab ea conſtituitur experientia. Dicunt nanque Empirici omnem eorum artem, obſeruationem, memoriamque eſſe: inuenire etiam per experientiam, ex aduerſo opponitur inuentioni, quæ fit per indicationem & methodum, vt ſæpius diximus. non enim obſeruatione indigent, quæ per indicationem nobis patefiunt: ſimul etenim cum indicantibus obuia ſunt, vt dicemus. Secluſit item & ratiocinium: quoniam neque eadem vlla cogitationis ope indigent. Quapropter citato loco, inquit Gal. [quædam igitur proportio indicationi, cum ſenſui, intellectuique manifeſtis intercedit.] quando enim cum nocentibus iuuantia pariter occurrunt, tunc neque obſeruatione, neque analogiſmo vtendum; quandoquidem ipſa nocentia quid expediat, manifeſtant: quare quod in apertiſsimis, & ſine controuerſia conceſsis reperitur (omnibus enim demonſtrationem tranſcendentibus, mens noſtra propter euidentiam aſſentitur) id nimirum & in perceptis ex indicatione contingit. ſunt item per ſeipſa ſenſui euidentia, quæ per indicationem nobis patefiunt; quemadmodum album & nigrum, & propterea obſeruatione non indigent, quoniam proportione ad ea reſpondet obſeruatio, quæ non per ſe ſenſui cognita ſunt, ſed per ſigna quædam, ſeu quaſdam notas comprehenduntur. Abſque etiam ratiocinio nobis aduenit comprehenſio iuuantis ſimul, cum comprehenſione nocentis per ipſam indicationem, quemadmodum quædam, quæ licet ſenſui obſtruſa videantur, intellectui tamen perſpicua ſunt, eodem Gal. auctore citato loco. Eſt propterea indicatio ſine obſeruatione & ratiocinio, vt ipſe teſtis eſt, efficitque vt comprehendamus ſimul iuuantia, cum nocentibus, & ab eadem vtilia capiamus: quandoquidem (vt diximus) ipſa nocentia quid expediat nobis manifeſtant, adeo vt neque obſeruatione, neque analogiſmo, ratiocinio ue aut alia cogitationis ope indigeant. Et hanc ob cauſam, inquit Gal. citato lib. ad Thraſyb. [animalia ratione carentia, æſtum, algorem, ſimulque omnia nocere valentia quoad eius fieri poteſt, vitare conantur: ſimul videlicet eo quod iuuat, ſeſe offerente] & addit: [Paxillo enim, aut aliquo alio in membrum defixo nullus cogitatione præmiſſa reuellit.] Non ab re itaque cum Galeno aſſeruimus indicationem eſſe comprehenſionem iuuantis, ſimul cum comprehenſione nocentis, ſine obſeruatione, aut ratiocinio aduenıente.

Cap. 7. — Cap. 11. — Indicatio ab obſeruatione & ratiocinatione ſeiũcta.

Aduerſus eos, qui parum rectè quid indicatio ſit, intellexerunt. Tum quid ex Galeno ſit indicans, indicatum, experientia, & analogiſmus. Cap. XXIII.

SED in hac re non parum hallucinati ſunt Galenici quidam iuniores, perperam hæc Gal. verba intelligentes. Fatentur enim quòd cum Gal. inquit [indicationem, iuuantis comprehenſionem ſimul eſſe cum comprehenſione nocentis aduenientem] intelligere velit, quòd per indicationem ſimul nobis patefiunt ea quæ iuuant & quæ nocent, hoc eſt materiæ medicamentorum nocentes & iuuantes, vtiles & non vtiles: qua ratione deinceps, cogamur hæc amplecti & moliri, vtpote iuuantia & vtilia, illa vero renuere & vitare, vt quæ nocentia ſunt. Sed pace tantorum virorum dixerim, hæc eorum opinio à Galeni doctrina admodum deuiare videtur. Nam quamuis philoſophis ac logicis pateat, quòd vno contrariorum cognito, reliquum etiam cognoſcatur, & propterea fateri etiam poſſumus, quòd habita notitia per indicationem eius quod iuuat & vtile eſt, poſſumus etiam ſecundario & ex accidenti, & quę nocent comprehendere, haudquaquam tamen admittimus quòd per indicationem comprehendamus ea medicamenta, quæ nocent, cum per eam non niſi ea, quæ vtilia ſunt, ac opem ferunt, comprehendamus. [iuuantia etenim per indicationem patefiunt,] inquit Gal. & paulò poſt dicebat: [quandoquidem ipſa nocentia quid expediat manifeſtant.] Ad hæc ſecundo de Meth. meden. [indicationem dicebat eſſe ſignificationem, ſeu demonſtrationem eorum quæ conſequuntur, ſiue agenda ſunt, & non eorum, quæ non conſequuntur, neque agenda ſunt.] Rurſus nec vnquam in Hippocratis, & Gal. doctrina compertum eſt aliquod indicare quod ſibi nocet, ſed perpetuo id quod confert, expedit, & vtile eſt. Adde quòd eodem libro ad Thraſyb. omne quod indicat, fatetur Galenus, aut ſui conſeruationem, aut ſui ablationem indicare. Sed vtrunque horum perficitur ex his, quæ expediunt & iuuant, & non ex eis quæ nocent, ac non expediunt. igitur admittendum non erit quòd per indicationem ſignificetur nobis, ſeu demonſtretur id quod fieri non expedit. Exorditur enim indicatio ex ipſa rei natura,

Galeni verba male à quibuſdam neotericis intellecta. — Cap. 7. — Cap. 45.

natura, ex qua quæ conferunt duntaxat, neceſſario proueniunt, ac per ſe indicantur, & non quæ nocent: quamuis ex accidenti id, quod indicat ab his, quę non iuuant, iuuari poſsit; vtpote ipſis à medico non adhibitis, hoc tamen ex indicatione procedere, aut per indicationem ſignificari, nullo pacto admittimus: nec idem Gal. per comprehenſionem nocentis, medicamentorum materias nocentes, voluit intelligere, ſed id quod præter naturam eſt, id quod lædit, id quod nocet, quando dixit quòd indicatio eſt iuuantis comprehenſio ſimul cum comprehenſione nocentis adueniens; id quod non ſolum confirmauit ac declarauit in exemplo animalium ratione carentium, ſed in paulò ante citatis verbis, cum dicebat: quandoquidem ipſa nocentia quid expediant manifeſtant, cum ſi alias intelligerentur eius verba, fruſtra animantium ratione carentium tradidiſſet exemplum, ac paxilli infixi, nec ex ipſa indicatione vtilia caperemus, niſi ſimul cum ea comprehenderemus naturam rei nocentis, hoc eſt indicantis: ſimul enim, vt ipſe Galenus refert, cum indicantibus obuia ſunt iuuantia, quæ per indicationem pateſiunt. Non igitur intelligit Gal. in indicationis definitione per nocentia, medicamentorum materias quæ nocent, ſed præter naturam affectus, qui corpori nocumentum præſtant. Hi etenim ſunt, quos ſimul per indicationem comprehendimus cum ijs quę iuuant, & fieri expedit; ſimul nanque cum indicantibus indicata ſeſe offerunt, eodem Galeno teſte, citato lib. de optima ſecta. Quòd vero per nocentia affectus præter naturam intelligat per hæc etiam verba citato loco conſcripta, luce clarius manifeſtauit loquens aduerſus methodicos, quòd affectus duntaxat tanquam euidentes, ex quibus indicatio enaſcitur, & non cauſas velut abditas dignoſcendas eſſe putabant. Inquit enim, [ſed cum nocentium notitia, ſimul & cauſarum concurrit agnitio, quinimò nocentinm cognitio, cauſarum eſt comprehenſio. Itemq. ipſa nocentia, quæ vtique cauſæ ſunt, non ex ſeipſis in notitiam veniunt. quare non ſolum adſtrictio ipſa non eſt euidens, ſed neque illa etiam ex quibus adſtrictio dignoſcitur.] Hanc inſuper indicationis deſcriptionem, parum rectè quidam iuniorum intelligentes, auſi ſunt confundere, atque peruertere, quædam verba adijcientes, quò facile ad eorum falſum ſenſum eam traherent, ac Gal. veritatem, ſimulatque verborum eius luciditatem obtenebrarent. Aiunt nanque ſcribi à Gal. lib. optima ſect. [indicationem eſſe comprehenſionem iuuantis, cum comprehenſione nocentis (cum re indicante) ſimul aduenientem:] addunt enim illa verba [cum re indicante] quæ Gal. non appoſuit, tanquam non neceſſaria, imò ſuperflua, quæ ſi addidiſſet, vt iſti quærunt, non vtique indicationis naturam manifeſtaſſet, ſed potius peruertiſſet, ac confudiſſet, quemadmodum iſti & confuderunt, & peruerterunt. ſed cum quodlibet indicans aut ſui cuſtodiam, aut ſui ſublationem indicet, ex Gal. ſententia, eodem lib. ad Thraſyb. videtur quòd ſi indicatio hoc modo intelligatur, aut erit imperfecta eius definitio, aut nihil indicabit ſui cuſtodiam. Nam quando aliquid ſui cuſtodiam indicabit, vtputa virtus, tunc per indicationem non comprehendimus iuuantia ſimul & nocentia. etenim ea quæ conſeruari debent nocentia non ſunt. Hanc obiectionem hunc in modum ſoluas. Quòd illa indicationis deſcriptio, propria eſt eius quæ ſumitur ex his, quæ præter naturam ſunt, & nocentia: de his enim ſermo erat cum empiricis & methodicis, quando probare intendebat diuerſum eſſe modum inueniendi vtilia, hoc eſt remedia ab eiſdem, pro auferendis nocentibus, id eſt his quæ præter naturam ſunt: & propterea imperfecta non eſt, neque ob id aſſerendum, nil ſui cuſtodiam indicare, quoniam de hac indicatione nullus adhuc habitus fuerat ſermo à Galeno, neque diſſenſio aliqua inter iam dictas orta, ſed de modo inueniendi vtilia, hoc eſt medicamenta pro auferendis præter naturam affectibus. Quocirca Galenus inſpiciens hac indicationis deſcriptionem, eſſe propriam eorum quæ indicant ſui ſublationem, confeſtim alteram ſubdit deſcriptionem omnibus indicationibus communem inquiens, aut ſic deſcribere potes. Indicatio eſt quando rebus percipiendis ſimul & quod confert percipitur, abſque oſtenſione & obſeruatione. hæc nanque deſcriptio, communis eſt tum his quæ indicant ſui ablationem, tum his quæ ſui cuſtodiam: ſimul etenim cum indicantibus, quod Galenus ſubintelligebat, cum dicebat rebus percipiendis, & quod confert percipitur, cum perceptio rei indicantis, quodcunque fuerit indicans, cognita eiuſdem natura, ſeu eſſentia, confeſtim percipitur id quod confert, nam ſi confert pro ſublatione eius quod præter naturam eſt, quàm pro tutela, ſeu cuſtodia eius, quod ſecundum naturam exiſtit. Ex qua inſuper deſcriptione patet eorum error, qui putarunt indicationem quampiam indicare nocentia, hoc eſt medicamentorum materias quæ nocent. Nam in hac quoque deſcriptione, quemadmodum in præcedenti demonſtrauimus, quod confert aſſerit Galenus, quod per indicationem percipitur, & non quod lædit ſeu nocumentum infert. Quid itaque ſit indicatio, ſatis ſuperque me demonſtraſſe puto. Ex quibus etiam liquet quid ſit indicans, ſcopus ſeu propoſitum; quid etiam indicatum, vtile, ſeu poſtulatum. Eſt etenim indicans id, quod vtile ſeu iuuans expoſtulat, ac quid fieri expediat, requirit: nunquam tamen ex ſe quod fieri non expedit, expoſtulare videtur: quod vero indicatur, eſt illud vtile, poſtulatum, ſiue iuuans, quod ab indicante indicatur, ſeu requiritur. Indicatio vero, illa ſignificatio, ſeu demonſtratio eius quod conſequitur, ſeu agendum eſt, aut mauis dicere, quòd eſt illa comprehenſio iuuantis ſimul cum comprehenſione nocentis adueniens, ſine obſeruatione aut ratiocinio, vt diximus, vel quando rebus percipiendis ſimul & quod confert percipitur, abſque oſtenſione & obſeruatione.

In definitione indicationis, quæ nocent, ſunt pter naturam affectus. Cap. 27.

Cap. citato.

Obiectio. Cap. citato.

Dilutio obiectionis.

Eodē cap. 11.

Indicans qd. Indicatum. Indicatio.

Experientia vero eſt eius, quod ſæpius & eodem modo viſum eſt comprehenſio, atque memoria, ſiue obſeruatio & memoria. Idem vero eſt obſeruatio, & experientia, ait Gal. citato libro ad Thraſ. Analogiſmus autem eſt comparatio & perceptio cauſarum iuuantium per ſimilitudines; percipitur autem ex eo iuuans, quando cauſa quidem deliteſcit; nullaque obſeruatio habetur, ſed affectus quàm ſimillimus ex caſibus eſt; vt inquit Gal. citato loco: analogiſmo etenim vtentes, à ſimilibus ad ſimillima tranſimus, quamuis empirici ſecus atque nos rationales, huiuſmodi tranſitum vſurpant. Libro autem j. progn. Gal. dicebat, quòd analogiſmus eſt ratio, quæ ab euidenti auſpicatur, rei obſcuræ faciens cognitionem. Quoniam ergo omnis met. vt prius diximus, per indicationem fit, Gal. auctore, ij. de Meth. med. ob id coacti ſumus quid ſit indicatio, quid indicans & quid indicatum, demonſtrare.

Experientia quid.
Loco citato.
Analogiſmus

Cap. 6.

Quomodo indicantibus, & coindicantibus vtendum: & quòd falſo per contraindicantia, prohibentia intellexerint quidam, ſuperfluoque correpugnantia addiderint.
Caput XXIIII.

Ceterum cum recentiores quidam citra hæc, nonnulla alia pro curatione, quæ per methodum efficitur, neceſſaria fore opinentur, propterea quamuis prolixiores eſſe videamur, non minus cogimur declarare (vt noſtra hæc methodus dilucidior euadat) nunquid ea ad hanc conſtituendam quidquam conferant. Sunt vero quæ ipſi aſſerunt, neceſſaria quoque in medendi Methodo coindicantia, coindicationes; contraindicantia & contraindicationes; correpugnantia, & correpugnationes. Appellant coindicantia, ea quæ non primo & per ſe, ſed alio loco, & per accidens monſtrant, id quod ab indicante oſtenditur: & per conſequens, coindicare dicunt, commonſtrare, ſeu coinſinuare: confirmantque illud hoc exemplo. Vires, inquiunt, proprie indicant alimoniam, ea quæ ſimul cum viribus eandem alimoniam commonſtrant, vtpote ætas, conſuetudo, anni tempora, & cetera huiuſmodi, hæc coindicantia appellantur, ac coindicare dicunt. Appellant contraindicantia, ea quæ primo fieri impediunt id, quod ab indicante ſuggeritur: & propterea contraindicare dicunt eſſe repugnare, refragari, atque reluctari. Exemplo illud declarant, Affectus præter naturam vtpote redundantia, hæc, inquiunt, vacuationem exigit atque demonſtrat, vires autem, vbi præ imbecillitate, eam ferre non poſsint, tunc vires contraindicare dicunt: quoniam impediunt primo, id quod ab indicante ſuggeritur. Nominant autem correpugnantia ea, quæ non primo ſed ſecundo loco indicantibus ſeſe opponunt: & propterea correpugnare, dicunt eſſe correfragari, & correluctari. exempli gratia; vbi redundantia, vt diximus, exigat vacuationem, ſi vires præ imbecillitate eam ferre non valeant, eas dicunt contraindicare, at ſi cum ipſis viribus conſentiat ætas, habitus ſecundum naturam, anni tempus, & cetera huiuſmodi, hæc correpugnantia appellant, quoniam non primo, ſed ſecundo loco refragantur ei, quod ab indicante ſuggeritur: hæc eadem non nomine duntaxat, ſed re, & natura inter ſe diſſentire fatentur. Atqui nos aſſerimus primo cum Galeno nono Meth. meden. minime vetare quod hi, & alij vniuerſi, nominibus quibus libitum ſit, vtantur; modo id quod in arte vtile eſt, non egrediantur, & in logicas diſceptationes incidant: eſt nanque (vt ipſe Galenus inquit) artis vtilitas auxilia quibus æger ſanetur, inuenire, & non de nominibus litigare, ad quæ inuenienda, quidquid conducere quomodolibet videbitur, id fatendum eſt, ad curationem eſſe neceſſarium, ſiue ἐνδεικνύμενα, ſiue συνενδεικνύμενα, ſiue ἀντενδεικνύμενα, hoc eſt indicantia, coindicantia, aut contraindicantia appellentur; aut ex eis ἐνδείξεις, aut συνενδείξεις, aut ἀντενδείξεις: id eſt indicationes, coindicationes, ſeu contraindicationes ab eis capi dixeris. Nam quæ circa ægrum adminiſtrantur, omnia ferme eius vnius cauſa fiunt: cuncta itaque quæ ad auxiliorum inuentionem conducunt, neceſſario conſideranda in ægris à medico ſunt; ſiue magnopere, ſiue mediocriter, ſiue exigue conferre videantur: ſimilem ſententiam ſcriptam reliquit xj. eiuſdem, cum dicebat, [atque nominibus quidem quiſque prout volet, vtatur. (id enim ſemper monere oportet) ſed remediorum indicationem, quæ à rebus ſingulis præſtetur, ſeruet: quando ſi vel vnam aliquam earum prætereat, ad portionem tum magnitudinis illius, tum facultatis, curatio claudicabit.] Hæc itaque Gal. inſtituta nos ſeruare intendimus in hac noſtra Methodo, indicationem ſumentes à ſingulis rebus, quæ ad remediorum inuentionem quomodolibet conducere videntur; ſiue ea indicare, ſiue coindicare dixeris: quapropter interdum de coindicantibus, & coindicationibus etiam verba faciemus, quæ coindicantia Græci συνενδεικνύμενα appellant; vt liquet nono, & xiij. de Meth. meden. Nuncupamus autem coindicantia, quæ ſimul cum ipſis primo indicantibus, iuuantia & vtilia ſignificant, atque demonſtrant: & ob id coindicationem dicimus eſſe ſequentis, ſiue agendi conſignificationem, aut condemonſtrationem: interim vero de nominibus parum ſolliciti; vt Galeni æmulatores, eadem coindicantia, indicantia appellabimus: rei tamen natura nunquam mutata. quantum vero ad contraindicantia, quæ Græci ἀντενδεικνύμενα vocant, contraindicationes, quę à Græcis ἀντενδείξεις dicuntur, ſpectat; fatemur inſuper, quod ſi eo modo ſubintelligantur quo ipſi aſſerunt, non ſolum Galeni doctrinæ aduerſantur, ſed nullam ferè ad medendi Methodum afferunt vtilitatem: Quòd

Cap. 7.
In artibus rationalibus de nominibus diſceptandū nō eſt, ſed rerum habēda ratio.

Cap. 2. & 12.

9 cap. 7. & 13. cap. 16.
Coindicantia quę dicantur.
Refelluntur qui contraindicantia dicūt eſſe ea quę primo fieri impediunt, &c.

Quòd vero neque in numero eorum,quæ indicant,neque eorum quę contraindicant,iuxta Gal. ſententiam,connumerari queant,ſi taliter intelligantur, hac prima ratione probari poterit. Inquit enim ipſe lib.de opt. ſect. [ſed quod appetit facultas ſi ab aliquo ſumi impediatur,illud contrarij indicatiuum,ſeu contraindicans haud iure quis appellet.] ſimiliter aduerſus eos dicam, ſi quod appetit affectus præter naturam,vtpote abundantia,impedit facultas,pari ratione,ea contra indicans dici nequit. Inſuper quòd quæ fieri aliquid impediant,neque inter indicantia connumerentur, & propterea neque etiam contraindicantia dici poſſunt (ſunt etenim contraindicantia re & genere,vt etiam iſti viri admittunt,idem cum indicantibus,cum eadem interim quæ indicant, quandoque contraindicent,& quæ contraindicant, interim indicant; ſuntque cuncta vel ſecundum naturam,vel naturæ contraria,vel neutra,vt ipſi fatentur) eiuſdem Gal.auctoritate citato loco,ſub ijs verbis oſtenditur. [Quamobrem id quod aliquid poſtulat,quoniam eius quod poſtulatur propoſitum eſt,quod nos poſtulatum ſumere impedit,propoſitum non erit.] quod itaque poſtulatum,hoc eſt iuuans,& vtile ſumere impedit,id equidem propoſitum,ſcopus,ſeu indicans non erit; quare neque contraindicans dicendum eſt. Ad hæc ſi quæ aliquod fieri impediunt, propoſita quodammodo ac indicantia eſſent, eademque quandoque contraindicantia dicerentur,tunc vtique & morbi tempora,quæ nos interdum poſtulatum accipere impediunt,eſſent propoſita,ac ab eiſdem indicatio ſumeretur,quod in Gal.doctrina magnopere abſurdum eſt. Rurſus ſequeretur quòd quidquid impedit fieri quod ab indicante ſuggeritur, propoſitum diceretur,ſcopus,indicans,ſeu contraindicans: qua de re ægroti timiditatem,patrem,& dominum,propoſita eſſe affirmaremus, vtpote cum ea interim vacuationem facere prohibeant præ timore ægrotus non permittens,& pater,& frater,aut dominus prohibens, quorum nullum quiſpiam rectè ſentiens,indicans,aut contraindicans vocauerit: Quòd vero contraindicans,ſeu contrarij indicatiuum,nullo modo ſit illud quod aliquod vtile fieri impediat, luce clarius patet in Gal. doctrina,preſertim primo de Ratione victus, cum dicebat: [rurſus & hoc in loco remediorum indicationem,ab affectu corporis accepit,ſimulque virtutem conſiderauit, neque tanquam remediorum vſum aliquando indicantem,ſed tanquam contraindicantem, ſeu contrario indicantem modo,interdum autem & prohibentem.] quid clarius ad probandum quòd contraindicare non ſit prohibere, quàm hæc Galeni ſententia? inquit etenim virtutem aliquando contraindicare,interdum autem & prohibere remediorum vſum: diuerſum itaque eſt contraindicare ab ipſo prohibere. libro quoque de Curandi ratione per venæ ſectionem,illud apertiſſime declarauit, cum dixit: [morbi itaque magnitudo cum virium robore, primi erant mittendi ſanguinis ſcopi, ille tanquam indicans quod fieri oportet, ille vero tanquam haud prohibens.] & ſubdit, [id quod contraindicare appellant quidam iuniorum medicorum.] quibus ex verbis quiuis percipere poteſt in Galeni doctrina,contraindicare,nullo modo eſſe impedire,imò contra. nam quod impedit,contraindicare non dicimus,quod vero non impedit,id contraindicare,cum Gal. fatemur eſſe: quemadmodum hoc loco de virtute teſtatur, quam contraindicare venæ ſectionem aſſerit, vbi eam non prohibeat,iuniorum medicorum auctoritate; niſi quiſpiam falſo hæc Gal.verba tentet interpretari, velut quidam eorum, quos meminimus iuniorum medicorum Gal. doctrinam ſectantium,interpretari conantur: non ob aliud,niſi vt ſuæ opinioni faueant, quam contendunt de contraindicantibus. aſſerunt enim hoc in loco Gal.per hoc verbum ἀντενδείκνυσθαι, nolle intelligere contraindicare,ſed coindicare. nam(vt ipſi aiunt) hæc vox ἀντὶ,cum alio copulata,quandoque ſignificat ſin, cum, & ſimul: & ſic volunt quòd Gal. intelligat hoc in loco: in cuius opinionis confirmatione, eiuſdem Gal. auctoritatem adducunt, primo de ſanitate tuen. quo loco hoc verbo vtitur ἀντιδιῄρηται,ac vt ipſi fatentur voce ἀντὶ,pro ſimul, ſeu cum, vtitur: quaſi dicat condiuiditur,ſeu ſimul diuiditur. Verum iſti,vt mea fert opinio,autumantes eorum confirmare opinionem,cum hac Galeni verborum expoſitione,in maiores errores incidunt. nam eſto quòd vox ἀντὶ, concedatur modo,quandoque in compoſitione ſignificare ſimul,aut cum,dicant quæſo,quo in loco repererunt vnquam Galenum,aut quempiam alium auctorem Græcum pro verbo ἀντενδείκνυσθαι,voluiſſe ſignificare συνδείκνυσθαι? cum perpetuo compertum ſit eiſdem vocibus, diuerſimode vti; ita quòd per ἀντενδείκνυσθαι,ſemper contraindicare,& per συνδείκνυσθαι, coindicare intellexerit: aut quo modo vnquam fateri audent Galenum voluiſſe vires venæ ſectionem coindicare, cum ſemper eædem, aut contraindicabunt, aut prohibebunt venæ ſectionem, aut purgationem? Ad hæc verbum ἀντιδιαιρέω, quo Galenus citato libro primo de ſanitate tuen. vtitur,apud Græcos ſignificat ex aduerſo,ſeu ex oppoſito diuido,& non ſimul diuido, ſeu condiuiduo: præter id quòd Galeni verba citato loco conſcripta, nil aliud ſignificare queunt, per vocem hanc ἀντιδιῄρηται,quàm quòd ex aduerſo diuiditur,vt ex verborum inſpectione liquet; & nullo modo verificari poſſet eius ſententia,ſi aliter ſubintelligeretur vox illa ἀντὶ, videlicet pro ſin,cum aut ſimul. ſumptis itaque contraindicantibus & contraindicationibus, ac intellectis eo modo quo iſti intelligunt, methodicorum inquam, in hoc opinionem, & non Gal. ſententiam ſectantes,proculdubio aſſerimus nullam ad medendi Methodum,nec ad eam quam nos condere intendimus, pro medendis febribus afferre opem. Qua etiam ratione profliganda penitus ſunt, ac abijcienda correpugnantia, & correpugnationes, tanquam nullam parientes doctrinam,

Cap.43.

Cap.40.

Tex.cõm.45.

Cap.13.

Cap.vlt.

Quomodo impediētia fieri aliquid conferunt ad inuētionem remediorum. Cap.40.

nam,nihilque conferentes ad artis vſum,ſed potius artis medicæ tyronibus confuſionem , vt ita dixerim,ac incertitudinem quandam afferentes : ex quibus facile in logicas atque ſophiſticas diſceptationes(quas omnino vitare debemus)incidere poſſunt. Verum ne quiſpiam audeat nos in hoc impugnare,aſſerimus cum Gal.ſimul ac Hipp.quòd ea quę impediunt aliquid fieri,quod ab indicante quopiam poſtulatur,quodammodo etiam conferunt ad dextrum vſum remediorum , & propterea neque eadem omnino deſpicienda eſſe opinamur; atqui non vt ſcopos quoſdam indicantes,ſeu contra indicantes,aut vt propoſita poſtulantia,ſed vt prohibentia duntaxat , ea admittimus eſſe conſideranda : neque omnia,ſed quædam. nam neque cuncta prohibentia, ſunt à medio conſideranda,vt liquet lib.de optima ſecta,nunquam tamen quid faciendum ſit,edocent; quæcunque fuerint ea,quæ aliquid fieri impediant, hoc modo ſi conſiderentur.

Quid per contraindicans & contraindicare in Galeni doctrina intelligendum ſit. Caput XXV.

Prima contra indicantium ſignificatio.

NOS vero de contraindicationibus & contraindicantibus, aliter cum Gal. ſentimus quàm ea quæ aliquid fieri impediunt : inuenio ſiquidem in eius doctrina, bifariam de eiuſmodi vocibus, eundem Gal. verba facere. nam quandoque per contraindicans intelligit id , quod contrario modo idem indicat, quod ab indicante fuit indicatum , ſeu ſignificatum : id vero eſt propterea quòd non prohibet. qua ratione dicetur proprie contrario modo indicare, & hoc modo vſus eſt contraindicantibus citatis locis,primo videlicet de ratione victus,& lib.de Cur.rat. per venæ ſectionem, illud vero facile hoc exemplo comprobari poteſt. nam pone, aliquis affectus præter naturam, vtpote humorum redundantia ſit,qui ſuapte natura indicet,ac exigat vacuationem,eamque notatu dignam , ſiue per ſanguinis miſsionem , ſiue per purgationem. ponatur inſuper vires ægroti adeo robuſtas eſſe, quòd nullo modo impediant id , quod requiritur ab indicante, hoc eſt ab humorum redundantia(intelligo autem eas non impedire) cum ex tali vacuatione non modo nulla eiſdem inferatur noxa notatu digna, quinimò iuuentur quodammodo , vtpote exoneratæ ab eo , quo veluti ſarcina premebantur ; hoc caſu dicimus vires ipſas inſpicientes , eas contrario modo indicare aliquod dictorum auxiliorum ; propterea quòd non ex ſeipſis illud indicant, quemadmodum ipſa redundantia,ſed contrario quodammodo,quoniam id non prohibent.Secundo modo poſſumus intelligere per contraindicantia , & contraindicationes (non quòd illud idem oſtendant, ſimul cum ipſis indicantibus,verum contrario modo) ſed quoniam contrarium exigant eius,quod indicans requirit : & hoc modo idem Gal.intellexit,ix.xj.& xiij.de Meth.med.quando dicebat.Interdum contrarias incidere agendorum indicationes,& eodem ix.contraindicationes indicationum,& citato lib.xj.iterum dicebat contingere quandoque contrarias indicationes,ſiue aduerſas & pugnantes:& eodem xiij.quando ſimul coëunt contrarię indicationes,dicebat,[hoc itaque modo dicimus contraindicantia ea eſſe,quæ indicantibus ſunt contraria,aduerſæ quoque ſunt indicationes,quæ ex eiſdem proficiſcuntur,indicata etiam contraria.] quod etiam hoc exemplo confirmari poterit. ſit affectus quiſpiam præter naturam,qui ſui ſublationem indicet, ſint quoque ægrotantis vires quodammodo imbecillæ,ita quòd ſui conſeruationem poſtulent; vtputa affectus ſit plenitudino,quæ exquiſitam vacuationem exigat; vires autem adeo imbecillę,vt ſui conſeruationem poſtulent, & propterea etiam notatu dignam vacuationem ferre non poſsint; tunc fatemur vires contraindicare ipſi affectui præter naturam: quoniam contraindicans,contrarium eſt indicanti,indicatum,indicato,& indicatio indicationi. Quòd vero virtus morbo ſeu præter naturam affectui aduerſatrix ſit,& oppoſita,patet ex Gal.citato lib.xj.de Meth.med.vbi loquens de virtute, dicebat : [Nam ea morbo ceu aduerſatrix eſt oppoſita , propoſitumque medico eſt huic omni ratione opitulari,ac ſubuenire :] quòd vero indicatio,quæ ab ea ſumitur, contraria ſit ei , quæ ab ipſo morbo proficiſcitur,liquet.nam hæc pro ſui cuſtodia,illa vero quę à pręter naturam affectu capitur,pro ſui ſublatione indicat : modo cuſtodia & ſublatio contraria ſunt.Rurſus & indicatum quoque indicato contrarium exiſtit.nam cuſtodia ſimilia exigit,ſublatio vero contraria quibus illa conſeruatur,ille vero curatur,& aboletur.dicuntur ergo hæc propterea rationabiliter contraindicantia,quoniam per ſe ſemper contrarium indicant,quàm ipſum primo indicans, ex accidenti vero , quandoque dixeris ea impedire. Alio item exemplo id confirmari poterit Gal. xiij.Meth.med.Oriatur phlegmone in iocinore,ſitque in ſummo vigore,qua ratione non niſi in halitum digeſtionem,ſeu vaporationem exigat. Verum partis ipſius natura,cum ex numero principum partium ſit,quę perpetuo roborantibus indigent, adſtringentia requirat etiam eodem tēpore,cum contrariæ indicationes coëant,inquit Gal.propterea medicamentum adhibendum eſt compoſitum,quod facultates habeat contrarias, quo caſu neque ex accidenti vna indicatio alteram omnino impediet,ſed ſimul ambę exequi debent ; licet contrarium exigant. Iſtis denique duobus modis percepi in Gal.doctrina ſubintelligi poſſe contraindicantia , contraindicationes , & contraindicare, & nos etiam quandoque in hac noſtra methodo vtemur. Verum ne in verbis deceptio contingat,quando per contraindicantia ſignificare volumus ea quę contrario modo indicant,

Altera contra indic.ſignatio Quæ prima eſt ſignatio. 9.cap.13.11. c.3.11. c.16.

Non primo & per ſe, vt alij definiunt. Loco citato. Tantum abeſt, vt primo contraindicās impediat, vt ne ex accidenti quidem.

dicant,ea,contrario modo indicantia appellabimus,quando vero per ea quę contraindicant ſubintelligere volumus,hoc eſt,quæ contrarium indicant,quàm fuerit ab indicante indicatum,tunc contraindicantia nuncupabimus. Hæc de indicantibus,coindicantibus,contraindicantibus,indicationibus, coindicationibus, & contraindicationibus.

Contrario modo indicantia in 1.ſignif. Contraindicantia in ſecūda.

Quid ſit totius artis medicæ commune propoſitum: quid ue huius noſtræ methodi proprium: ac quæ ſit prima illa vniuerſaliſsima indicatio omnium præter naturam affectuum, à qua curandi methodus exorditur. Caput XXVI.

SED iam tempus eſt,vt rurſus ad propoſitum reuertamur: eſt autem id methodo, quę per indicationem fit remedia inuenire pro febrium ſublatione,quemadmodum etiam & vniuerſæ Meth.med.primum propoſitum eſt morborum ſublatio, ad proportionem reſpondens ei,quod in opere de ſan.tuen.proponitur,quod eſt ſanitatis tuitio: vt patet ix.de Meth.med.quanquam corporis conſtitutio, quæ cauſæ rationem reſpectu actionis continet,vtriuſque facultatis ſcopus ſit,& eius quæ ſanitatem tuendam, & eius quæ morbum profligandum profitetur. quippe cum hanc & præſentem ſeruare,& amiſſam reſtituere,propoſitum nobis ſit,eodem Gal.auctore,lib.j.de ſan.tuen.dirigitur autem omne conſilium vtriuſque facultatis,ad vnum commune propoſitum; id vero eſt vitæ cuſtodia. Nam ſiue ſanitatem tueamur,ſiue morbos profligemus, non ob aliud vtrunque molimur, quàm vt vitam cuſtodiamus; vt citato lib.ix.de Meth.med.ſcriptum eſt.qua ratione ſi quiſpiam velit cum Gal. non ſanitatem, ſed vitæ cuſtodiam eſſet totius artis medicæ commune, ac vltimum propoſitum tenere,nec eiuſdem,nec etiam noſtræ pugnabit opinioni: quidquid tamen ſit de communi propoſito totius artis medicæ in hac noſtra Methodo primum propoſitum eſt febrium ſublatio,methodo videlicet, quæ per indicationem fit; pro cuius methodi inſtitutione, propoſuimus à primis ac vniuerſaliſsimis indicationibus exordiri:deinde ex illis ad alias deſcendere,donec ad eas, quæ amplius ſecari nequeunt,perueniatur. Eſt autem prima,atque vniuerſaliſsima omnium præter naturam affectuum indicatio,quæ eorum ſublationem præſcribit:etenim & actiones lædunt, & noxam corporibus præſtant.ſinguli propterea morbi hoc faciendum dictitant, vt videlicet tollantur,atque auferantur;qua etiam ratione & febris prima indicatio, ſui quoque ſublationem indicabit. Ab hac itaque prima,& vniuerſaliſsima indicatione exordiendum eſt,quò methodo febrem curemus. Verum licet hæc indicatio præcipua,vniuerſaliſsima ac prima,omniumque morborum communis ſit,tamen neque totum eſt,neque magna pars curationis, velut methodici putant: imò nulla prorſus ipſius medicinæ artis adhuc portio,aut certe nec magna,nec propria,ſed quæ etiam plebi ſit communis,& primum tantum(vt ſic dicam)ſuſcitabulum,ſeu excitamentum, vnde medendi ratio promouet,vt ait Gal.lib.iij.de Meth.med.quo loco aduertant ſtudioſi quòd vox illa gręca ὁρμητήριον,parum recte(vt mea fert opinio)interpretata eſt latine à quibuſdam [carcer] cum neque id ſignificare poſſit vox illa;& ſi id ſignificaret,haud ſcio quid vellet Gal.aſſerere,quòd hæc prima indicatio ſit veluti carcer. Longe itaque melius eſt,vt interpretetur latine ſuſcitabulum,ſeu excitamentum:eſt etenim hęc prima indicatio tanquam ſuſcitabulum quoddam, ſeu excitamentum, vnde medendi ratio promouet. ex hac nanque rationalis medicus excitatur ad inueſtigandas reliquas indicationes,quæ amplius plebi communes non ſunt, ſed ipſius artificis methodo medentis propriæ. Nam clarum eſt apud eundem Gal.lib.iiij.Meth. med. primum ſcopum quo medicus tendat,affectum ipſum,qui curari deſiderat indicare,ex hoc vero(vt ipſe inquit)& reliqua omnia ſumi;& citato lib.iij.de Meth.med.dicebat, [cui facultas eſt illa inueniendi, ex quibus perfici poſſit quod à prima indicatione ſuggeritur, is merito morborum eſt curator, qui,ſi per experientiam inuenit,obſeruator,& empiricus eſt nominandus, ſin ratione quadam & methodo,logicus,methodicus, & dogmatibus.] Eſt itaque febris ex eorum genere quæ moleſtiam inferunt,atque triſtitiam: & quidquid homini moleſtiam ac triſtitiam infert, hoc morbus vocatur,Hippoc.auctoritate,lib.de flatibus.Nos vero clarioris doctrinæ gratia,affectum nominabimus præter naturam. merito igitur ex ſui natura primum ſublationem indicat: ſed quoniam hæc indicatio nedum medicis,ſed etiam plebi (vt diximus) exiſtit communis,ex hac tamen impellitur, & excitatur rationalis medicus ad inueſtiganda ea, quæ ei ſunt propria; vtpote quibus auferri debeat,ex communiſsimo quoddam Hippoc.oraculo admonitus,citato lib.de flati.quod inquam contrariorum contraria ſunt medicamina.hoc itaque quod in dictione tam breue eſt, inquit Gal.xj.de Meth.med. poteſtate deprehenditur maximum: quippe omnem medendi methodum confundet,quiſquis hunc neglexerit ſcopum,cum omnia præter naturam ſunt,ab his quæ ipſis ſunt contraria,curentur, ac profligentur. perit enim quidquid in contrarium, & à contrario,vt iij.de Meth.med.ſcriptum eſt: qua item ratione idem Gal.lib.xj.eiuſdem dicebat: prima omnium curationis indicationum,quæ ex ipſo,qui curatur morbo,accipitur,contrarietatem preſcripſit,hancque eſſe vnum communem omnium morborum curationis ſcopum.] Quod confirmauit libro nono,cum dicebat, [atque ita rurſus vnus ſolus erit curationum maxime generalis

Primus ſcop⁹, ſeu propoſitū in medendo. Cap.10.

Cap.1. Loco citato. Communis ſcopus totius medicinæ.

Prima oīum indicatio. Indicatio prima plebi cōis, & ſine arte. Cap.1.

Cap.4. Loco citato.

Cap.12.

Cap.1. Cap.2. Cap.9. & 15.

ralis ſcopus; nempe contrarietas.] & lib.artis medicę. [curatio vero (inquit) vnum pręcipuum, ac communiſsimum habet ſcopum,ei quod auferri debet,contrarium. & lib.de conſt.artis med. fueritque id communiſsimum,& generaliſsimum, quo medela vniuerſa ſpectat morborum, ait, nempe contrarium,vti ſanè vel ab Hippocr.dictum eſt,contraria contrariorum remedia: particulatim vero contraria particularia.] hic etenim eſt ille primus ſcopus,qui nobis pateſit,ac percipitur ab vniuerſaliſsima illa prima indicatione,quę etiam plebi communis eſt,à pręter naturam affectibus primo deſumpta, ablationem ſiquidem ſui indicantibus. nam morbus ſuapte natura ſui ſublationem indicat,ſublatio vero contrarium,ac contrarietatem docet. Verum quoniam morborum plura ſunt genera,cuique eorum ſua erit contrarietas: quocirca cum morbus,quem curare intendimus,in intemperie ſit poſitus,igitur per contrariam ipſi intemperiem ſanabitur: & quoniam vniuerſi febrium generis intemperies eſt calor,nimirum per frigiditatem curabitur, ſic omnes indicationes inter ſeſe concordant. Hac itaque methodo ab ipſo affectu ad materias pręſidiorum peruenimus inueniendas per particulares ipſas indicationes,quę oriuntur ex eiuſdem affectus ſubdiuiſione, quando earundem materierum principium inuentionis id ſit, in quo finita eſt curandi affectus diuiſio,vt liquet eodem xj. de Meth. med. cum ergo in hoc finiat, febris ipſius diuiſio,quatenus febris eſt,quòd videlicet intemperies ſit calida,& ſicca,ob id rationabiliter quę infrigidant & humectant,exigit, tanquam ſua contraria,vt patet ix. x. & xj. Meth. med. hęc quoque perpetuo ſunt omnis febris qua febris eſt,remedia,quę contraria iterum ſubdiuidentes, dicimus aliquando ſanare nos febrem per ea,quę effectu frigida ſunt; aliquando per ea,quę poteſtate; aliquando etiam per ea,quę ex accidenti refrigerant: aut etiam iſta coniungentes. ſic enim largiori vocabulo ſubintelligere contraria volumus,ſimul cum Hipp.ac Plat. & non in qualitate corporum duntaxat,quemadmodum Ariſt.ſentire videtur,parum de nominibus ſolliciti. ſi vero tu mauis oppoſita,& non contrariorum contraria ſibijnuicem eſſe remedia dicere, non reclamabimus. Verum quouis modo contrarium,ſiue oppoſitum intelligatur,tollenda è medio ſunt in hac noſtra methodo,ea quę à tota ſubſtantia febribus aduerſantur: nam illa non alia ratione, quàm experientia inueniri queunt,vt clarum eſt xiij. Meth. nos vero de ijs remedijs ac contrarijs verba facimus,quę methodo,quę per indicationem fit,inueſtigantur: ſunt autem hęc, quę actu, poteſtate,vel ex accidenti,vt diximus, refrigerant, & humectant, ijſque vtendum contrarijs pro cuiuſuis febris ſubleuatione, non negantes, quòd etiam auferri poſsint ijs quę à tota ſubſtantia eiſdem aduerſantur,quorum forte quędam pro curandis quibuſdam febribus recenſebimus.

Cap. 7. 9. cap. 5. 10. cap.10.11.c.2 Contraria, q̃ intelligantur contrariorum eſſe remedia.

Quomodo prima illa omnium curationis indicationum, quæ ex ipſo qui curatur affectu deſumitur, contrarietatem, ac contrarium docuit. Caput XXVII.

CAETERVM quamuis omnia quę pręter naturam ſunt,ab his quę ipſis ſunt contraria curentur,vt ex Hipp.citato oraculo liquet,atque ex Gal.xj. de Meth.meden. & xxij. Aphor.ij. lib. tamen non parum conducere videtur pro hac noſtra methodo conſtituenda, ac ceteris omnibus, inueſtigare,quomodo illa prima omnium curationis indicationum,quę ex ipſo,qui curatur pręter naturam affectu,accipitur, plebique etiam communis exiſtit; hunc edocuerit ſcopum; nempe contrarium,& contrarietatem. Necnon qua ratione hic ſcopus vnus ſit pręcipuus & communiſsimus curationis morborum omnium à quo & reliqui omnes ſcopi, & particulares indicationes progrediuntur, eoque diuiſo duos,aut etiam tres alios oriri ſcopos, & ex his alios donec diuidendo ad vltimas vſque ſpecies perueniamus. Ex ipſo nanque ſumpto initio,reliqui particulares ſcopi inquiruntur,vt citato lib. ix.de Meth.med.ſcriptum eſt. Porrò adeo duo hęc (vt mihi videtur) pro morborum curatione vſum pręſtant,vt ipſis ignoratis audacter cenſeam, per indicationes remedia inueniri non poſſe, nec ordinem & numerum earundem,diuiſiua methodo veſtigari,ab vniuerſaliſsimis diuidendo, vſque ad eas quę amplius ſecari nequeunt,deſcendentes,vt ſępius diximus. Horum etiam inſcitia quoſdam tranſuerſos egit,qui de hac reſcribere tentarunt,vt longiſsime à veritate receſſerint, mendoſoſque ediderint libros,quibus artem ipſam medicam vniuerſam deſtruere conantur: reliquos vero omnes eo perterruit,vt methodum hanc ſcribere haud aggreſsi ſint: quinimò ne quidem tantillum eam viſi ſunt olfeciſſe. Ipſe autem quid cum Galeno ſentiam enarrabo. Quòd igitur auferri debeat quilibet præter naturam affectus, quodque illud ex propria eorum natura omnes indicent,cuique nedum medico, ſed è plebe, ſeu vulgo, patens eſt. At quod perfici debeat à contrario, & per contrarium, hoc vulgus ignorat. Rationabili autem medico confeſtim occurrit,Hippocrat. oraculo (vt prius dictum eſt) admonito, quòd contrariorum contraria ſint remedia,quocirca Gal.lib.de conſt.art.med. loco cit.dicebat: [primum itaque eſt curatiuæ methodi communem ſcopum omnium, vti dictum eſt, reperire, nempe contrarias eſſe contrariorum medelas.] perit enim à contrario vnumquodque, quemadmodum à ſimili conſeruatur. Et ob id idem Galenus (vt prius dicebamus) libro artis medic. ſcriptum reliquit, quòd curatio

vnum

vnum habet primum, ſeu præcipuum ac communiſsimum ſcopum, ei quod debet auferri con-
trarium,quo in loco vſus eſt voce ἐναντίον, quæ Latine ſignificat contrarium : libro autem ix.&
xj. Meth.meden. de hoc primo ac communiſsimo curatorio ſcopo verba faciens,ſub quo ceteri 9. 10. & 11.
omnes continentur ſcopi ; non contrarium dicebat eſſe, ſed contrarietatem, vſus voce, ἐναντίω Loco citato.
σις, vt propterea non ab re in dubium veniat, num contrarium vel contrarietas ipſa, ſit ille pri- Quæſtio.
mus ac cõmuniſsimus ſcopus nobis præſcriptus ab illa prima omnium indicationum, quæ etiam
plebi communis eſt ? Cui reſponſum ſit quòd vtrunque. Nam donec nos contrarium adhiberi Rñ. ad qõnẽ.
debere per quod morbus auferatur, ſimul etiam contrarietatem edocet. Etenim ſi per contra-
rium auferri debet quod præter naturam eſt,opus erit non ignorare quæ, qualiſque contrarietas
ſit,inter hunc præter naturam affectum, & eum qui ſecundum naturam exiſtit, ægrotantis pro-
prium, vt ille aboleri, hic ſeruari poſsit, per eadem contraria adhibita, atque ita ſanatio fiat.
Cuique enim morborum generi ſua erit contrarietas,inquit Gal.xj.Meth.med.ſiquidem morbi Cap.2.
ſublatio,nil aliud eſt quàm ſanatio : ipſa vero ſanatio aliud non eſt,vt inquit Gal.ix. Meth.med. Cap.15.
quàm præſentis in corpore vitioſi affectus in naturalem habitum mutatio. Cum autem contrarij
hi affectus ſint,neceſſe eſt per contraria fiat eorum, alterius in alterum tranſlatio, atque ita vnus
ſolus erit curationis maxime generalis ſcopus, nempe contrarietas: non ſiquidem ea quæ eſt in-
ter præſidia & præter naturam affectum,ſed quæ inter eundem,& ſecundum naturam affectum,
qua ratione citato lib. de conſt.art.med.loco cit. hæc verba ſcripta reliquit. [Igitur curandi me-
thodus, à ſanorum atque ægrotantium corporum diſpoſitione auſpicatur.] Quibus ex verbis,
cum eodem Galeno concludimus ab illa prima indicatione, quæ ex præter naturam affectibus
ſumitur, æque ferè nobis præſcribi ac doceri,cum contrarium,tum contrarietatem, appello au-
tem contrarietatem nunc,viam illam cum quodam reſpectu, quæ eſt inter iam dictos contrarios
affectus, ambos in ſe continentem, vna cum ea diſtantia, quæ habetur inter vtrunque affectum,
illam vero tranſlationem ſeu mutationem præſentis in corpore vitioſi affectus in naturalem ha-
bitum, quæ ex contrarijs adhibitis perficitur, ſanationem. Illud vero quod adhibetur medica-
mentum contrarium affectui præter naturam, nuncupo contrarium, ab eodem præter naturam
affectu indicatum. Sed quæres cur lib. artis medic.contrarium dixerit eſſe primum ac commu- Alia quæſtio.
niſsimum ſcopum curationis: lib.vero ix.& xj.Meth.med.contrarietatem? Dicas quòd cum lib. Locis citatis.
artis medic. ſolum capita,& quædam veluti concluſiones eorum,quæ alibi latius fuerant demon Reſponſ.
ſtrata,ab eodem Galeno dicantur,vt ipſe teſtis eſt citato libro, neque intendebat cunctas indica- Cap.1.
tiones ac ſingulos ſcopos diuiſiua methodo veſtigare, ſatius fuit contrarium dicere, ſub quo
etiam neceſſario contrarietas ſubintelligebatur, vt ſuperius demonſtrauimus, libris vero Meth.
med. preſertim citatis, nedum communiſsimum illum, ac primum ſcopum patefacere intende-
bat,verumetiam ceteros omnes qui ad inuenienda remedia conducunt, ac arte quadam demon-
ſtrare qualiter in eo continebantur ijdem reliqui omnes medicatorij ſcopi ac indicationes,eadẽ,
videlicet,contrarietate diuiſa,& non contrario, ad eandemque ſolam, omnes reduci ſcopos: &
propterea contrarietatem dixit eſſe primum, præcipuum, ac communiſsimum ſcopum, ſub qua
etiam contrarium continetur; & non contrarium; quamuis vbique locorum innuat contrarium
ſemper debere adhiberi pro curatione ſeu morbi ſublatione. Vt vero hoc perficiatur, perpen-
denda eſt contrarietas, quæ non ſolum eſt inter præſidia,& præter naturam affectum,verum etiã
quæ eſt inter præter naturam,& naturalem affectum. Nam cum hi affectus contrarij ſint,neceſſe
eſt (vt diximus) alterius in alterum, per contraria tranſlatio fiat. Hac itaque ratione illa prima
omnium indicationum, quæ à præter naturam affectu ſumitur,& plebi etiam communis exiſtit,
æque ferè nobis, & contrarium, & contrarietatem præcipit. Quòd vero ex hoc vno primo ac Ex cõmuniſs.
communiſsimo curationis ſcopo, nempe contrarietate ipſa, quæ eſt inter vitioſum affectum, & ſcopo qui eſt
eum qui eſt ſecundum naturam,reliqui omnes,ipſa eadem diuiſa,& deinceps eiſdem ſubdiuiſis, contrarietas,
ortum ducant,non erit difficile demonſtrare,nam eadem contrarietate tanquam primo,& com- q. alij orianẽ.
muniſsimo curationis ſcopo, primum diuiſa, duo curatorij ſcopi neceſſario emanant. Vnus eſt 1. Vitioſus af
præter naturam affectus qui curari deſiderat,ex ijs,quæ ſibi contraria ſunt,& propterea adhiben- fectus.
da remedia indicat,alter vero laborantis temperies,ſeu naturalis habitus laborantis, qui vna cum 2. Tempera-
ipſo morbo,contrarietatis menſuram definit, fiat autem hoc modo, quoniam id quod ægrotat, tura ægri.
ei quod valet eſt contrarium,vtique per contraria eſt ab illo in hoc via, nam veluti viam quandã
ire,quod præter naturam ſe habet, dum ad naturam redit, oportet, eandem quidem, ſed contra-
rio itinere,at ſi gradum reuocare debeat, per pręſenti diſpoſitioni contraria,remeabit inquit Ga- Cap.12.
len.citato lib. de conſt. artis med. Neceſſum eſt itaque vt in ipſis contrarijs, modus quidam,ſeu
menſura inueniatur. Non enim ſatis eſt calido affectui admouiſſe frigida, niſi id debita fiat men
ſura; cum alioqui metus ſit, ſi intra modum id fiat, ne morbi reliquum quippiam relinquatur;
ſin modus excedas,contrarium genus morbi inducas,vt citato libro ix. de Meth. med. ſcriptum
eſt. Qui enim ſupra quam par eſt calidum morbum refrigerat, is ſanitatis mediocritate tranſ- Cap.12.
miſſa,alium excitabit morbum,qui ſit frigidus,quod quò minus accidit, naturam curandi corpo
ris ſcias oportet,quo quantum morbus ab illius ſymmetria diſceſſerit intelligens, menſuram re-
frigeranti præſidio imponas. At fieri non poteſt vt quantum à ſe inuicem diſtent inuenias, niſi

compertum habeas quale eſſet corpus,aut humidum,aut frigidum,aut calidum, aut ſiccum cum valeret,quantumcunque ex his exceſſerit poſtquam ægrotauit, quippe quòd plurimum à naturali habitu receſſit,id vehementius eger contrarijs,quod non plurimum,leuibus. Quare ex vtriſque iam dictis ſcopis,hoc modo indicatio curationis præſtatur,vitioſo inquam affectu, ac naturali habitu,natura ſeu temperamento ægrotantis; qui duo communes adhuc ſcopi, à contrarietate ipſa diuiſa,modo quo diximus, proficiſcuntur. Contrarij etenim hi affectus cum ſint, ipſiusque contrarietatis termini,non ab re primo in hos præcipuos ac immediatos ſcopos,ipſa contrarietas diuiditur,qua ratione ſi diuiditur,non erit dare tertium vniuerſalem ſcopum,quem ambiente nos aërem eſſe,cum Galeno demonſtrauimus,nanque eum,vel ægritudinis cauſis, vel ſanitatis,annumerandum eſſe cenſemus: nam ſi contrariam morbo temperiem habeat,è præſidiorum numero vnus eſt,ſin ſimilem,ægritudinalium cauſarum eſt vnus; vt patet eodem ix.de Method.meden.

Cap.14.

3. Ex aëre ambiente ſumitē indicatio.

Poteſt etiam & ambiens nos aër,tanquam vniuerſalis etiam quidam ſcopus,vnam aliam,& tertiam efficere indicationem,vbi ipſum in ſanitatis, vel ægritudinis cauſis non annumerabis,ſed tanquam tertium quoddam à geminis corporis iam dictis affectibus ſecretum,naturali videlicet,& qui præter naturam eſt,cum ambiens ipſe is ſit,ſine quo nec tolli morbus,nec teneri ſanitas poteſt: & propterea cauſæ ſine qua non obtinet rationem; vt eodem ix. de Meth. meden.ſcriptum eſt; qua ratione neceſſarium conſideratu eſſe fatemur, eo quia fieri non poteſt, vt res ſine eo ſit quod cauſæ ſine qua non obtinet rationem, Ariſt.teſte j.de par.animalium cap.j.ob quam rationem ipſe alimento neceſſitatem aſcribit: & v.metaphyſicæ text. vj. non ſolum cibo, ſed etiam reſpirationi talem tribuit neceſſitatem,ipſis videlicet animalibus, nam eadem neque eſſe,neque viuere poſſunt ſine his. Eſt itaque hac ratione ambiens nos aër tanquam neceſſarium quoddam pro morborum ſublatione perpendendus velut tertius quidam vniuerſalis ſcopus, à quo tertia quoque vniuerſalis indicatio proficiſcitur pro auferendis præter naturam affectibus. Oritur quoque & tertius is ſcopus quodammodo ex eadem contrarietate diuiſa. Nam cum morbus & ſanitas in quos primo contrarietas diuiditur, corporis ſint affectus; & ille ſe tollendum, hæc vero ſe tuendam indicet; ambiens vero nos aer is ſit, ſine quo (vt diximus) nec tolli morbus,nec teneri ſanitas poſſit; ſequitur quòd neceſſario cum cauſæ ſine qua non obtineat rationem,ab eo indicatio ſumenda ſit,tanquam tertia à iam dictis duabus pro morborum ſublatione. Nam cum reliquas materias tum diligere,tum fugere liceat, quam vero aer præſtat, fugere non licet; imò neceſſe eſt præſenti cœli ſtatu vti; idcirco huic quoque attenti eſſe cogimur, vt idem Galenus citato loco, inquit: eſt etenim materiæ reliquorum præſidiorum omnium electio,in noſtra poteſtate; eius vero quam ambiens præſtat,in noſtra manu non eſt. Quare oportet ex hoc quoque propriam quandam indicationem ſumamus, vt ipſe Galenus refert, vtpote qui ſæpe cum ijs quæ morbus facienda ſuadet,concors ſit, ſæpe diſcors,& qui contra moliatur. Vbi igitur cum reliquis medendi indicationibus conſonat, pro gratia eſt habendum; ſicubi aduerſatur, inhibenda eius noxa eſt; quinimò ex ipſa rerum ſubſtantia concludit, citato libro ix.

Cap.19.

Meth.meden.non poſſe plura eſſe ſcoporum genera,quę ad medendum pertinent,quàm tria quæ modo diximus,aſſerens medicatorios ſcopos ab ipſo morbo ſumi, à corporis temperamento; & tertio ab ambiente nos aere: quòd ſi alij quidam poſiti ſunt, vel poſtea, non hi modo, verum etiam alij dicentur: omnes tamen ex ijs in partes diductis, nati videbuntur; vt nos clarius infra demonſtrabimus. Hac itaque ratione, cogimur ambienti nos aeri attenti eſſe, tanquam tertio quodam vniuerſali ſcopo ac neceſſario pro auferendis pręter naturam affectibus,febribusque ipſis,qui etiam ſcopus,ex ipſa quoque contrarietate diuiſa,non in duos ſcopos,ſed in tres,proficiſcitur, eodem aere nos ambiente ſeparatim à duobus corporis affectibus, modo quo diximus, perpenſo: & ſic fatebimur tres eſſe,& non duos, curationis vniuerſales ſcopos; quemadmodum etiam ex his quæ diximus patere poterit duos eſſe duntaxat, & etiam vnum, nempe contrarietatem,ex iſtis enim reliquos omnes particulares, tum curatorios ſcopos, tum etiam indicationes particulares cunctas, ipſis videlicet in partes diductis,originem ducere demonſtrabimus.

Galeni reprehenſores taxantur.

Aduerſus quam admirabilem Gal. artem, atque doctrinam, non deſunt quidam iuniores eiuſdem Gal.verba, ac eorundem verborum ſententiam parum rectè (vt mea fert opinio) intelligentes, pugnare,aſſerentes quòd mirari licet Gal. dum ſepulchrum & admirabile quippiam inueniſſe putat, in huiuſmodi improprietates loquendi incidere, aut etiam aliena à ſuis principijs tradere, quo fit,vt eundem obintelligentes, cuncta deſtruere tentent, exordientes ab ipſa contrarietate; quam neque ſcopum,neque indicationem curationis eſſe poſſe,conantur probare: deinceps neque aerem, neque naturalem corporis temperiem,eo modo quo Galenus aſſerit. Ipſe vero non magis Gal.quàm veritati addictus,quam puto ab eo, nedum hac in re, ſed in ceteris omnibus,quæ ad artem medicam ſpectant, fuiſſe prolatam, amicitia inter nos ſemper ſeruata eandem tueri, ac à calumnijs liberare conabor quo Gal. mira hac in re ars, atque doctrina pateat, & hæc noſtra Methodus de medendis febribus firmior euadat, omnibusque calumnijs expurgetur.

Soluuntur

Soluuntur rationes eorum, qui contrarietatem, aduerſus Galenum, curationem non indicare contendunt. *Caput XXVIII.*

QVOD contrarietas nec indicet, nec indicatio aliqua ſit, pro morborum ſublatione, hac prima ratione probare conantur. Si verum eſt quod Gal. ſcribit initio iij. lib. de Meth. med. abſurdum eſſe aliud conſtituendum quod curationem indicet; aliud vero quod curetur, nihil profecto indicare poterit eorum, quæ ad curationem pertinent ipſa contrarietas, quippe cum morbus non ſit, & planè ridiculum fuerit ſi contrarietatem curari dicamus. Solue, Galen. ſententiam eodem loco non eſſe, quòd nihil poſſit curationem indicare, niſi id quod curatur, ſed demonſtrare quòd cum affectus pręter naturam ſit ille, qui curari debet, propterea ab eo, prima ſumenda eſt indicatio, quæ ab eiuſdem natura primum oritur, & inueniendorum remediorum initium quoque ex ipſorum morborum natura ſumendum, abſurdum itaque eſt primas indicationes ab alijs eſſe ſumendas, quàm ab ipſis præter naturam affectibus. Etenim ipſi ſunt qui primo eorum ſublationem indicant, à qua indicatione, (vt ſæpius diximus) præſcribitur nobis contrarietas, quam demum curationem indicare, atque ad ea, quæ ad morborum curationem pertinent conducere, tanquam communisſimum ſcopum, nemo negabit, etiam ſi morbus non ſit, & ſublationem ſui non indicet, neque ipſa curetur: eſt etenim communisſimus curationis ſcopus ipſa contrarietas pro curatione omnium præter naturam affectuum rationali medico præſcriptus ab illa communisſima & prima indicatione primum orta ab ipſorum præter naturam affectuum natura, quæ nedum medico, ſed & plebi communis exiſtit: de qua loquitur Gal. in principio iij. de Meth. meden. omnibus ſiquidem in confeſſo eſt, inquit citato loco, primas indicationes ex affectibus eſſe ſumendas, nec propterea negauit quædam curationem indicare poſſe, licet morbi non ſint. Secundo tantum profecto abeſt, inquiunt, vt curationem indicet contrarietas, vt nihil aliud quidquam indicare poſſit, nam ſi indicare eſt inuenire, quod iuuet aut lædat ea quæ indicant, quid quæſo ipſa indicare poterit contrarietas? qua enim re opus habet, vt iuuetur vel lædatur? an ſimilia vel contraria exiget? an contrarietatem ipſam fouere vel expellere volumus? ſunt ne oppoſitionis, ſiue contrarietatis, vel potius ſtatus corporis cauſa inuenta remedia victuſque ratio? Quibus quidem corporis ſtatus conſeruatur & mutatur. Huic dicimus primo falſum eſſe, vt ſupra probauimus, quòd indicare ſit inuenire, quod iuuet aut lædat ea, quæ indicant in Galeni doctrina. Sed indicare eſt demonſtrare, ſeu ſignificare id, quod iuuat, & non quod lædit, tam ſi conſeruationem, quàm ſi ſublationem intendimus, hæc autem vtilia & iuuantia, fatemur non modo indicari ab his quibus opem ferunt, ſed etiam à quibuſdam alijs quomodolibet conferentibus ad ea inuenienda pro auferendis præter naturam affectibus, aut ſeruandis his, quæ ſecundum naturam ſunt, nam quidquid conducere quomodolibet videtur ad auxiliorum inuentiones, id fatendum eſt ad curationem eſſe neceſſarium, inquit Gal. lib. ix. eiuſdem Meth. med. qua de re contrarietas, licet iuuantia pro ſui ſublatione non indicet, nec conſeruatione, nec eadem auferri, aut foueri per ea debeat; eſt tamen primus ac cōmunisſimus ſcopus curationis omnium morborum, non autem indicatio: ridiculum enim eſſet eam indicationem appellare, licet ab eo communisſima quoque & prima naſcatur indicatio pro eorundem morborum ſublatione, vt diximus, tanquam à communisſimo ſcopo curationem indicante, ac conferente ad remediorum inuentionem, continet enim contrarietas, tanquam primus ſcopus curationis, affectus contrarios, nempe eum qui ſecundum naturam, & qui præter naturam exiſtit: & cum ſanari non valeat is qui præter naturam eſt, niſi in naturalem habitum mutetur, contrarijque ſint hi affectus inter ſe, neceſſarium eſt vt per contraria fiat alterius in alterum tranſlatio, id vero fieri nequit, niſi compertum habeas quantum inter ſe diſtent, ac qualis ſit hæc eorum contrarietas qua rationę contrarietas ipſa curationum omnium vnus ſolus erit præcipuus, maximeque generalis ſcopus, nempe omnes alij (vt ſæpius dictum eſt) ex eo oriuntur. Hac itaque ratione contrarietas curationem indicat, & ad remediorum inuentionem confert pro auferendis quibuſlibet præter naturam affectibus. Rurſus aiunt, quemadmodum idem auctor cauſam externam curationem indicare negat, quòd illa nullius indigeat, ſic eadem ratione contrarietas, nec conſeruationem, nec curationem indicabit vnquam, quòd ſcilicet illis opus non habeat, at ſi non hæc, nihil profecto aliud: quandoquidem omne quod indicat, aut ſui conſeruationem, aut ablationem indicare (eo auctore) neceſſe eſt. Dicimus nos conuenire in hoc cauſam procatarcticam cum contrarietate, quòd neutra earum alicuius indigeat pro conſeruatione, aut ſublatione earundem, verum in hoc diſſentire videntur, quòd cauſa procatarctica, nedum quidquam non indicat pro ſui conſeruatione, aut ſublatione, quinimò nec pro conſeruatione, aut ſublatione eorum qui corporis affectus ſunt, contrarietas vero, & ſi ſui conſeruationem aut ſublationem non indicet, indicat tamen tanquam primus, & communisſimus ſcopus, curationis modum, confertque etiam ad inueſtiganda ea quę conferunt pro morborum ſublatione, modo quo ſuperius diximus. Et cum dicunt Gal. auctoritate lib. de opt. ſecta, & iij. Meth. med. omne quod indicat aut ſui conſeruationem, aut ablationem indicare, dicimus eundem Gal. fateri has eſſe primas duas indicationum differentias, quæ ex his primis duobus corporis affectibus, tanquam

1. Ratio rephenſor. Gal.

Eius dilutio.

2. Eorundem ratio.

Refutatio eiuſdem.

Cap. 7.

Eorundē rō.

Refutatio.

Locis citatis.

ſcopis,oriuntur,eo videlicet,qui ſecundum naturam,& eo qui præter naturam ſe habet: ille nanque ſui cuſtodiam, & propterea ſimilia. hic vero ſui ſublationem,eoque contraria poſcit. Quapropter aſſerimus quòd quæ primo indicant illi duo ſunt ſcopi, quorum alter ſui conſeruationem, alter ſui ſublationem expoſtulat. Verum ab hac prima indicatione, quæ ab ipſius præter naturam affectus natura oritur,confeſtim contrarietas nobis præſcribitur,ex qua primum indicatione ſumpta,morborum curatio nobis patefit,& auxilia inueſtigantur, vt id quod præter naturam eſt,auferatur ſuo contrario: quod quidem fieri non poſſet,eadem contrarietate, quæ eſt inter præter naturam,& ſecundum naturam affectum,ignorata.Poteſt inſuper & hoc modo hęc eorundem ratio tolli,quòd duo ſunt in vniuerſum primo indicantia: quodlibet enim indicans aut ſui cuſtodiam,aut ſublationem indicat,Gal.auctore citato lib.de opt. ſect. eorum videlicet,quæ pro ſeipſis quidquam indicant:nam duæ etiam ſunt corporis conſtitutiones, quarum altera ſeruari,altera auferri debet.Verum quæ non pro ſeipſis,ſed pro alijs quidquam indicant,vtpote pro ſeruandis,ſeu auferendis eiſdem conſtitutionibus poſſunt multo plura eſſe quàm duo, inter quæ contrarietas connumeratur, ex numero eorum quæ ſunt corporis conſtitutiones non exiſtens, & ob id nec ſui conſeruationem, nec ſublationem indicans, ſed morborum duntaxat curationem. Et ſi dicant vnumquodque de ſe magis indicare poſſe quàm de alio,Gal.auctoritate citato lib.iij.Meth.med. Aſſerimus nos verum eſſe in his quæ de ſe ipſis,ac de alijs quidquam indicans: hæc etenim de ſeipſis magis quàm de alijs indicare poſſunt, non autem veritatem habere in his quæ pro alijs duntaxat,& non pro ſeipſis quidquam indicant, quemadmodum eſt contrarietas: hæc nanque de alijs, & non de ſeipſa quidquam indicat, quoniam curationem morborum omnium,& non ſui nec conſeruationem,nec ſublationem.Inquiunt deinceps,indicatur ſanè contrarietas,id eſt contraria actio & contrarium (ſi contrarietatis nomine id intelligamus) ab eo quod præter naturam exiſtit, ſiquidem eo opus habet ad ſui ſublationem, idem autem indicans, & id quod indicatur eſſe non poteſt.Sed (bone Deus) apud quem auctorem compertum vnquam habent contrarietatem indicari? nam licet Gal.xj.Meth.med.inquiat quòd primo omnium indicatio curatrix,quæ oritur ex ipſo qui curatur morbo contrarietatem docuit,nunquam tamen faſſus eſt ipſam,ab eadem indicatione indicari,vtitur enim voce ἐδίδαξεν,à verbo διδάσκω,quod Latine ſignificat doceo,præcipio,ſeu planum facio:docet nanque prima illa omnium curationis indicatio; at non indicat contrarietatem,aliud nanque eſt indicare,aliud docere,præcipere, ſeu planum facere, per quam contrarietatem haudquaquam contrarium intelligendum eſt in Gal. doctrina vt putant,& nos ſuperius declarauimus,neque etiam contraria actio: ridiculum enim eſſet per contrarietatem,contrariam actionem intelligere,illa etenim contraria actio, mutatio ſeu trãſlatio in naturalem habitum,ſanatio eſt & non contrarietas,vt ix.Meth.med.ſcriptum eſt. Verum eo modo intelligenda eſt contrarietas,quo nos paulò ante declarauimus.Quod vero contrarium nedum à prima illa indicatione præcipiatur,verum etiam indicetur,nemini in dubium venit,cum quilibet præter naturam affectus pro ſui ſublatione contrarium exigat medicamentum,non erit itaque idem indicatum & indicans, nam licet indicet contrarietas pro morborum curatione, à nullo tamen indicatur, ſed bene præcipitur,vt dictum eſt. At concedatur pro nunc eandem eſſe indicatam,& deinceps eam indicare.Dicant quæſo quod ſequetur incommodum: nunquid non poterit, diuerſa tamen ratione diuerſoque reſpectu, idem eſſe indicatum & indicans, an putant hoc eſſe nouum quoddam apud logicos & philoſophos? Porrò vt morbus auferatur ſuo contrario,ſcire opus eſt contrarietatem, quæ exiſtit inter eundem morbum & naturalem habitum ſeu ſtatum ęgrotantis,quæ quanta,qualis ue ſit,qua ratione poſſet eſſe indicata:deinceps ea contrarietas ad remedia eligenda, alia tamen ratione pro eiuſdem morbi ſublatione confert ac curatione tanquam primus & communiſſimus curationis ſcopus & indicans, alias ea Methodo inueniri haudquaquam poſſent:idem ergo poſſe indicari & indicare,eſſe indicans & indicatum, propoſitum & poſtulatum,diuerſa tamen ratione, aſſerere nedum in Gal. doctrina, ſed philoſophorum omnium audacter non veremur.Miror tandem cur redarguere Gal.tentant aſſerentes aliud colligi ex eius dictis,quàm ratio illius expoſtulet, ſub ijs verbis: [ac profecto ſiquis locum cum Gal. legat, inueniet aliud planè colligere quàm ratio illius poſtulet, nam quòd morbus contrarijs egeat,ſi ad naturalem ſtatum corpus redire debeat,id quidem certiſſimum eſt, quemadmodum ipſe ſtatuit,ex quo quidem fit,vnum eſſe quod indicetur à morbo, nempe quòd contrarium illi exiſtat,nunquam tamen propterea efficiet vt ipſum contrarietas indicet, aut indicatio ſit.] Verum ſi quis non toruis oculis & pugnandi gratia Gal.verba perlegerit,ab eodem conſcripta citato lib.ix.de Meth.med. ſed vt ex eis veritatem addiſcat, luce clarius percipiet quòd eodem loco Gal. doceat non modo à morbo ipſo, ſeu præter naturam affectu quòd contrarium illi exiſtat indicari, verum etiam contrarietatem præcipi à prima illa morborum indicatione, vt ſupra demonſtrauimus. Deinceps altius admirabilem hanc artem exorſus, eandem conttarietatem curationem indicare docuit, tanquam vniuerſaliſsimum quendam ac præcipuum curationis ſcopum,à quo & reliqui omnes minus generales ſcopi oriuntur. Inquiens ergo hinc rurſus ſumpto initio, age particulares ſcopos diſquiramus, concluſerat etenim (vt ſæpius dictum eſt) contrarietatem ipſam vnum ſolum eſſe ac maxime generalem curationis ſcopum: poſtea ſubdebat: [quoniam

Margin notes: 4. Ratio. — Refutatio. — Loco citato. — Loco citato. — Poteſt idem eſſe indicans, & indicatum diuerſis rationibus. — 5. Ratio qua Gal.reprehenditur. — Refutatio cũ Gal.defenſione. — Loco citato.

quoniam id quod ægrotat, ei quod valet eſt contrarium, vtique per contraria eſt ab illo in hoc via: & quomodo inquies, in contrarijs inuenietur modus? non enim ſatis eſt calido affectui admouiſſe frigida, niſi id debita fiat menſura, cum alioqui metus ſit, ſi intra modum id fiat, ne morbi reliquum quippiam relinquatur, ſin modum excedas, contrarium morbi genus inducat.] Dij boni quis negabit Gal. his in verbis, ac eis quæ paulò ante, & poſt conſcripſerat, firmiſsima ratione probaſſe non ſolum contrarium morbo adhibendum eſſe medicamentum, ſed tale ac tantum, quo tollatur morbus, ſeruetur vero naturalis habitus, ſeu ſecundum naturam affectus, atque ijs omnibus morbum indigere pro ſui ſublatione, tu vero ſi contrarietatem ignorabis quæ eſt inter hos affectus contrarios, quæ qualis, quanta ue exiſtat, qua via, qua Methodo eadem medicamenta contraria inuenias? breuiſsimis itaque verbis, & contrarium, & contrarietatem inſimul nos edocuit, quam itidem ſolam atque vnam tanquam primum ac præcipuum ſcopum, vt ſexcenties aſſeruimus, communiſsimumque curationis eſſe, eodem loco demonſtrauit; cum ſatis ei non fuiſſet contrarium duntaxat demonſtraſſe. Non ergo aliud colligitur ex Galeni citato loco, quàm ratio illius poſtulet, quinimò quod probare ac concludere propoſuit, ſatis ſuperq. ſuis in verbis demonſtrauit. Quòd vero contrarietas haudquaquam indicatio ſit, aut eſſe poſſit, & propterea neque generalis, neque communis à qua aliæ naſcantur, & nos ſupra aſſeruimus, & iterum cum Galeno fatemur. Quare non eſt, cur in hoc noſtra proteletur oratio, ſed ad alia conuertatur oportet. Arguunt poſtremo ſi contrarietas, vel indicatio eſt, aut quippiam indicet, cor negat Gal. in lib. de optima ſecta, communitatem Methodicorum indicare poſſe? nam vt cõmunitas ad communia, ſic contrarietas ad contraria ſe habet, nec aliqua aduerſitatis ratio inueniri poteſt; negat autem communitatem indicare, quia non deſtruitur, atqui eadem ratione nec contrarietas dici poteſt indicare, quoniam nec ea, ſed contraria ipſa pelluntur, itaque concludunt nec ipſam contrarietatem indicare, aut indicationem eſſe, ſed ſi aliquem locum hac in re ſibi vindicare poteſt, indicatur non ſolum à morbo, ſed etiam ab omni alio corporis ſtatu qui præter naturam exiſtimatur. Vt vero huius rationi pateat reſponſio; animaduerſione dignum eſt Gal. citato lib. de optima ſecta aduerſus Methodicos demonſtrare eorum communitates etiam ſi euidentes ſint, nihil tamen vtile demonſtrare. Aſſerit enim diuerſa eſſe ipſa communia indicare, aut indicare valentia ex communibus deprehendi. Methodici eadem indicare affirmabant, Gal. concludit aduerſus eos nihil vtile demonſtrare communitates, ſeu communia. Verum admittit communium notitiam, conducere ad ea percipienda, quę particulatim indicare valent: quo circa prępcepta quodammodo, vt ipſe inquit, communia cum ſint, particularium cognitionem oſtendunt, quæ demum vtilia indicare valent. Vniuerſi igitur cognitio particularis vtile indicare valentis, notitiam ſubminiſtrat, tandem ipſe concludit: deinceps vero poſt pauca, communia non indicare, hac prima ratione probat, licet alias quoque nonnullas, & has efficaciores in medium afferat quibus ſublatis ægri ſaneſcunt, ab auxilijs iſta delentur, ab his vero vtilium indicatio ſumitur, quę ab auxilijs pręcipue deſtruuntur. At particulares cauſas aut morbos ſaltem remedia principaliter deſtruunt; particulares igitur cauſæ aut morbi ſaltem & non communia, vtile indicabunt. Quòd ſi communia vtile indicent, adhibitaque auxilia indicantia deſtruunt, à particularibus auxilijs communia deſtruentur: communi autem deleto omnes eo tempore, ſub eo communi ægrotantes, saneſcunt, nulla penitus re in ipſis ſublata: quamobrem ſi quod indicat, id deſtruitur, communia vero indicant, iam ſatis conſtat deſtructum iri communia, eſt etenim, iuxta eorum ſententiam, medica facultas euidentium communitatum cognitio. Appellant autem euidens non quod ſenſu percipitur, ſed quod per ſeipſum, licet ſenſui non ſubiaceat, comprehendi poſſit: quare ferè manifeſtum, illi euidens vocant. Ex quibus Gal. verbis facile hanc eorum rationem ſoluere poſſumus, aſſerentes primo contrarietatem indicationem non eſſe, ſed ſcopum, qui ſcopus quippiam indicat, quoniam curationem morborum omnium, vt ix. & xj. Meth. med. ab eodem Gal. decretum eſt. Cum vero dicunt pari ratione contrarietatem non indicare poſſe, quemadmodum Methodicorum communitatem, fatemur nos quòd quemadmodum communitas quatenus communitas eſt, nihil particulatim vtile demonſtrare, aut indicare poteſt, ita etiam & contrarietas quatenus contrarietas exiſtit, nihil vtile particulatim nobis indicare valet, niſi id quod diximus, curationem videlicet morborum omnium, tanquam primus, ſolus, præcipuus, ac generaliſsimus ſcopus. Verum ex ipſius contrarietatis notitia, ad ea quæ particulatim indicare valent percipienda deuenimus, quemadmodum & communitatis, atque in hoc conducere ſimul cum Gal. fatemur: inuenimus autem vtilia, non per ipſam contrarietatem quatenus contrarietas eſt, ſed per eam deuenimus in notitiam eorum quæ particulatim indicare valent, deprehendentes particulares contrarietates, quæ exiſtunt inter particulares morborum ſpecies, ſeu genera, & eos affectus, qui ſecundum naturam ſunt. Quamobrem Gal. xj. Meth. med. inquit: [prima nanque indicatio omnium curationis, quæ ex ipſo qui curatur morbo accipitur contrarietatem præcepit.] deinde ſubdit: [at quoniam morborum plura ſunt genera cuique horum ſua erit contrarietas.] quibus in verbis nobis planum facere voluit, quòd licet primus curationum ſcopus ipſa ſit contrarietas, quoniam ſub ea tanquam præcepto vniuerſali ac communiſsimo continetur omnium morborum curatio, cuique tamen morborum generi cum pro-

6. Ratio. Cap. 26.

Refutatio ei⁹.

Loco citato.

Cõtrarietas, quatenus contrarietas nihil vtile particulatim indicat.

Cap. 2.

pria fuerit ac particulares contrarietas, eadem diſcenda erit atque inuenienda pro curatione cuiuſuis generis morborum. per eam nanque & non per contrarietatem, qua contrarietas eſt, particulatim vtilia inueniuntur pro eorundem morborum ſublatione. Quemadmodum etiam ex vniuerſaliſsimo Hippocrat. curationis omnium morborum præcepto, quòd contrariorum contraria ſint remedia haudquaquam vtilia, & remedia contraria pro ſublatione particularium morborum indicantur: & propterea dicimus idem præceptum vtilia non indicare, ſed ex eodem tanquam communi exiſtenti comprehendimus, ea quæ particulatim indicare valent, ad quæ percipienda, præceptum ipſum conducit, habita nanque generis morbi notitia, confeſtim tanquam vtile indicatur nobis quod contrarium ei remedium exiſtit, pro eius ſublatione eſſe adhibendum. Ex quibus liquet quòd falſum eſt dicere vt communitas ad communia, ſic contrarietas ad contraria ſe habet; & ratio diuerſitatis in hoc conſiſtit, nam Methodicorum communitas non diuiditnr in alias particulares communitates, nec eaſdem ſub ſe continet. At contrarietas non vnam duntaxat aut duas, ſed plures ſub ſe ac diuerſas continet particulares contrarietates, & tot quot ſunt morborum ſpecies ſeu genera, cuique enim morborum generi ſua adeſt contrarietas, vt diximus, non autem communitas; quoniam ea pluribus eſt eadem, vt liquet eodem libro de optima ſecta. Ad hæc communitas pro ſe ipſa & non pro alio indicat, vt Methodici ſentiunt, contrarietas autem pro alio & non pro ſe ipſa, vt dictum eſt, curationem indicat: & propterea communitates nunquam vtilia indicare valent, contrarietates autem cum particulares fuerint, eadem particulatim indicant & indicare poſſunt, ad quæ percipienda conducit & ipſa contrarietas, quatenus contrarietas eſt, vt primus ac communiſsimus ſcopus curationis omnium morborum: & cum aiunt communitatem non indicare quia non deſtruitur, eadem ratione nec contrarietatem, quoniam nec ea, ſed contraria ipſa pelluntur; dicemus in hoc etiam hallucinatos eſſe, nam licet per particularia remedia principaliter particulares cauſæ aut morbi deſtruantur, fatemur nihilominus, ſecundario & per accidens eandem particularem contrarietatem, quæ inter eoſdem particulares morbos, aut cauſas, & ſecundum naturam affectus conſiſtit, ſimul deſtrui vno contrariorum deſtructo, ab ipſis vtilibus indicatis ab eadem etiam particulari contrarietate, licet communiſsima illa contrarietas nunquam deſtruatur. Methodicorum autem communitas, nunquam à particularibus auxilijs deſtruetur; nanque (vt ipſe Gal. refert) ſi deſtrueretur, conſequens eſſet vt omnes eo tempore ſub eo communi ægrotantes ſaneſcerent. pelluntur ergo per ſe & primo contraria particularia ab ipſis contrarijs auxilijs, inſimul etiam & eorum contrarietas ſecundario deſtituitur. at Methodicorum communitas, vt ex iam dictis patet, nunquam, & ob id nec vnquam vtile quippiam eadem indicabit pluribus, vna & eadem exiſtens ſemper: contrarietas vero haudquaquam pluribus vna & eadem ſemper eſt cum plura ſint morborum genera, & cuique (vt ſæpe dictum eſt) ſua ſit contrarietas. At ſi quiſpiam voluerit breuiter huic dubitationi ſatisfacere, dicat hanc Gal. rationem aduerſus Methodicos, ſatis probabilem eſſe, ita vt ipſemet eandem pro eis ſoluat, alias plures ſtatim, & multo efficaciores aduerſus eos in medium afferens, ad probandum communitates vtilia non indicare. Liquet inſuper ex his quæ diximus contrarietatem non ſolum aliquem locum in hac re ſibi vindicare poſſe, ſed principium & primum, non modo vt indicatam, vt iſti putant, ſed vt indicantem: quinimò vt indicans ſcopus ſeu propoſitum magis contrarietas præcipuum ac primum locum ſibi vindicauit pro morborum omnium curatiune, à quo ceteri omnes minus generales, ac etiam particulares ſcopi proficiſcuntur: vt licidisſime Galenus libro nono de Meth. medendi, Cap. 15. demonſtrauit: quo ignorato, vniuerſa medendi Methodi rueret atque deſtrueretur.

Rationes, quibus quidam probare conantur aerem curationem non indicare, diluuntur.

Caput XXIX.

1. Ratio. Cap. 1. QVOD ambiens nos aër eo modo ſumptus quo Gal. intelligit, tantum abeſt vt curationem indicet; vt nec eam coindicare, aut contraindicare, vel correpugnare valeat, hac prima ratione probare nituntur. Aiunt enim quòd vbi remedij vim ſubit, & ea ratione conſideratur, qua morbos tollendi facultatem habet, curationem haudquaquam indicare poteſt, ſi modo ea principia quæ lib. iij. Meth. de hac re ſunt poſita, tueri velimus. Etenim eo in loco ſcribitur, nihil eſſe poſſe quod curationem indicet, quòd non curetur; abſurdumque fore ſi quis aliter ſtatuat: quamobrem cum aër non curetur ſed ſolum morbus, quomodo, quæſo, ille rationis indicator fuerit? Vtque hæc eorum ratio efficacior videatur, ijs verbis eam confirmare putant: [nec eſt quòd putemus morbum præcipue indicare curationem, aërem autem ipſum idem facere minori quadam vi, aut vt dicitur, ſecundo loco & per accidens, quomodo quęſtionarij medici vrgentem locum effugere nituntur, nam ſi abſurdum eſt aliud eſſe quod curationem indicet, aliud vero quod curetur, neceſſe eſt vt omnia curari dicamus quæ curationem indicant, præcipue autem illorum opinione, morbum, alio vero modo

aërem

aërem ipſum, quæ planè ſunt ridicula.] ſed pace eorum dixerim, aut Gal. quam portant auctoritatem obintelligunt, aut intelligere nolunt, ſiquidem, vt prius dictum eſt, eius ſententia non eſt, vt iſti putant, quòd nihil eſſe poſſit quod curationem indicet, quod non curetur; ſed cum de primis indicationibus ſermonem faceret, quemadmodum in calce præcedentis lib. de Meth. med. propoſuerat, & in principio eiuſdem lib. iij. pertractare incipit, dicebat eaſdem primas indicationes apud omnes in confeſſo eſſe ex affectibus fore ſumendas, nanque abſurdum eſſet aliud eſſe quod curationem indicaret (primo videlicet & præcipue) & aliud quod curetur: volens concludere quòd prima illa indicatio quæ omnibus communis exiſtit, etiam plebi, à morbis, ſeu præter naturam affectibus ſumitur, qui curari debent: hi etenim ſoli ſunt, qui indicant eorum ſublationem, abſurdum ſiquidem eſſet aliud eſſe quod curationem indicaret; primo ſcilicet, vtpote morbos ſeu affectus ipſos præter naturam, & aliud eſſe quod curaretur præter eos, non negans quòd aliud eſſe poſſit, quod & ſi non curetur, curationem tamen indicare etiam valeat, licet non primo, nec pro ſui ſublatione, quemadmodum ipſi præter naturam affectus: id quod etiam iiij. libro eiuſdem Meth. med. confirmaui, cum dicebat curationis indicationem ab ipſo affectu initium habere; quæ vero particulatim ſunt agenda, hæc tum ab eo quod primum indicatio diſtat, tum vero ab ægræ partis natura, tum ambientis temperie, quæque alia his cognata ſunt, inueniri; & paulo poſt inquit. [Auſpicari nanque perpetuo oportet ab indicatione quæ ab affectu cui mederi paramus, accipitur.] Poteſt itaque, vt ex iam dictis liquet, aër, licet non curetur, curationis eſſe indicator. Inſuper & ex eiſdem haud ægre huius rationis confirmatio diluitur: nam falſum eſt fateri omnia curari quæ curationem indicant, ſed bene quæ primo & eorum ſublationem, & propterea non ſequitur, vt ipſi opinantur, ex Gal. auctoritate morbum præcipue curari. alio vero modo, ſeu ſecundario, aërem ipſum, nam hoc ridiculum eſſet, vt ipſi bene inquiunt. Poſſunt etenim, vt millies diximus, quædam curationem indicare, quæ tamen haudquaquam curantur, inter quæ ambiens nos aër connnmeratur, tanquam cauſa ſine qua non, quemadmodum cum Galeno concluſimus, cum quo etiam proculdubio aſſerimus nihil aliud primo & præcipue curationem indicare poſſe quàm morbum ipſum, ſeu præter naturam affectum qui curari deſiderat, neque à quopiam alio primam indicationem eſſe ſumendam, ac initium inueniendorum remediorum.

Refutatio cõtinens verborum Gal. explicationem, male à reprehẽſoribus intellectorum. Quod primũ omnium indicat, & id quod curatũ, idẽ eſt.

Cap. 4

Altera eiuſdẽ ration. refutatio.

Præterea inquiunt, cum aër eo loco ſumatur, vt inſtrumentum, & materia medica qua vtimur, tum ad naturales affectus conſeruandos, tum ad eos qui præter naturam ſunt, propellendos: quomodo quæſo, aliquid indicare poterit, ſiquidem materia eſt quæ indicatur, non indicat, nimirum cum indicatio comprehenſio ſit iuuantis & nocentis, quæ ab eo quod iuuari debet, oritur; alioqui ſi id quod indicatur vnquam indicare poſſet, idem eſſet morbus & remedium, ſanitas & victus; & idem quod iuuat cum eo quod iuuatur, vt ergo nullum alium remedium indicat, aut coindicat, vel contraindicat, aut correpugnat, ſic nec aër aliquid eorum efficere poteſt. At qui nos cum Galeno fatemur ix. de Method. meden. quòd aër tanquam cauſa ſine qua non, inſtrumentum ſeu materia medica ab eodem ſumitur, quo etiam vt materia vtimur, tum ad naturales affectus conſeruandos, tum ad eos qui præter naturam ſunt, propellendos, & hoc modo eum aliquid indicare poſſe pro morborum curatione, affirmamus. Cum vero inquiunt, quomodo igitur indicare poterit, ſi materia eſt quæ indicatur & non indicat? Dicimus falſum eſſe aërem tanquam materiam indicari, licet vt materia & cauſa ſine qua non, indicet, verum admittimus eundem aërem tanquam auxilium indicari, & non vt materia, & cum probare tentant ipſum veluti materiam indicari, in medium afferentes indicationis deſcriptionem, quæ, vt ipſi putant, comprehenſio eſt iuuantis & nocentis, quæ ab eo quod iuuari debet oritur, dicimus hanc fuiſſe cauſam propter quam velut cæci in foueam lapſi ſunt, putarunt enim ab eo quod indicat, ſimul & nocentia & iuuantia indicari, & propterea auxiliorum materiæ, & non auxilia, quod quidem valde alienum à veritate & Gal. doctrina eſſe cenſemus, vt ſuperius demonſtrauimus. Quandoquidem per indicationem ipſam non niſi iuuantia comprehendimus, inſimul cum comprehenſione nocentium, hoc eſt præter naturam affectuum, qui eadem iuuantia ac eis vtilia duntaxat indicant: & propterea non medicamentorum materias, quæ in quatuor generibus conſiſtunt, vt in ſequentibus patebit, ſed eaſdem materias idoneas tanquam remedia & auxilia, exigunt. Indicatur itaque aër tanquam remedium, auxilium ac iuuans, ab his qui eadem exigunt, indicat vero ipſe vt materia ſeu cauſa ſine qua non: qua ratione, vt tertius ſcopus curationem morborum indicans, à contrarietate ipſa diuiſa proficiſcitur, vt ſæpe diximus: propterea diuerſa ratione indicatur & indicat, & proinde quod concludere incommodum quærunt, non ſequitur, quòd videlicet idem eſſet morbus & remedium, ſanitas & victus, & idem quod iuuat, cum eo quod iuuatur, indicatur enim, vt auxilium & iuuans, nam id auxilium appellamus, indicat vero vt materia, conuenimus propterea cum eiſdem, quòd quemadmodum nullum aliud remedium quatenus remedium eſt, indicat, aut coindicat, vel contraindicat: aut correpugnat, vt ipſi dicunt, ſic nec aer tanquam remedium ac auxilium aliquid horum efficere poteſt; ſed bene ratione qua aer nos ambiens ac materia, & cauſa ſine qua non. Iuſuper aiunt, nec illud quidem aliquid facit quod ſcribit Gal. ideo ab aere indicationem capi, quòd ſine eo morbi tolli, & ſanitas retineri nequeat, quòd in alijs remedijs non contingit, quæ in promptu ſunt, quorum vſum euitare

2. Ratio.

Refutatio. Cap. 14.

Sup. cap. 23.

Aër qua ratione indicatur, & qua ratione indicat.

3. Ratio.

vnicuique licet, neque enim omnes morbi egent aere vt remedio, quales ſunt qui partes affligunt inſtrumentarias, quibus nihil aer confert. Quibus verbis ſole clarius oſtendunt quàm gratis ſtudeant Gal. contradicere, fatetur nanque propterea propriam quandam indicationem ab aere ſumendam eſſe pro morborum curatione, cum id ſit ambiens nos aer, ſine quo nec tolli morbus, nec teneri ſanitas poteſt, etenim reliquorum præſidiorum materiæ omnium electio in noſtra poteſtate exiſtit: eius vero quam ambiens præſtat, in noſtra manu non eſt: & propterea reliquas materias tum deligere, tum fugere licet: quam autem ambiens præſtat, fugere non licet, ſeparat enim aeris materiam à materia aliorum remediorum, & non ipſum tanquam remedium à reliquis remedijs, vt iſti arbitrantur, ipſum nanque ambientem nos aerem tanquam materiam vitare non licet, nam nolentibus etiam nobis, per tranſpirationem ſaltem, qualiſcunque fuerit, ipſum attrahimus, at materias aliorum præſidiorum, in noſtra poteſtate eſt tum deligere, tum fugere: peruertunt ergo verborum Gal. ſententiam, cum materias auxiliorum ſeu remediorum ad auxilia ſeu remedia transferant. Sed magis eos mirari contingit, cum inquiunt quòd non omnes morbi egent aere vt remedio, quales ſunt qui inſtrumentarias affligunt partes, quibus nihil aer confert: cum nedum ſimilarium partium & inſtrumentariarum morbi proprij, aere vt auxilio pro eorum curatio indigeant; verum etiam & qui communes vtriſque exiſtunt: vtpote in ſoluta continuitate, in ſimilarium partium proprijs, nemo dubitat, in inſtrumentarijs, quis negabit? in inflammatione ſeu eryſipelate aerem vt remedium conferre, qui neque nimium calidus aut frigidus exiſtat, ſed egelidus aut mediocriter frigidus, quis in ſcirrho & œdemate frigidum aerem non vitabit, ac calidum non eligat? Atque ſimili ratione in aliorum quibuslibet qui in numero, poſitione, aut figura ſunt morbi pro eorum curatione contrarium aut morbo, aut cauſæ, aut vtriſque præparare non ſtudeat? Vlcera quoque ac reliquas continui ſolutiones carni euenientes oſſibus, tendonibus, neruis ac ligamentis, abſque aere tanquam remedio quis curare tentabit? quod adeo manifeſtum eſt in Hippoc. Gal. ac aliorum artis medicæ bonorum auctorum doctrina, vt alia probatione, vel auctoritate non egeat. Eſt igitur aer nos ambiens tanquam cauſa ſine qua non, perpetuo attendendus pro omnium morborum curatione, velut tertius ſcopus indicans curationem à contrarietate ipſa diuiſa proficiſcens, quemadmodum ſupra demonſtrauimus, nam vbi cum alijs medendi indicationibus conſonat, inter ſanitatis cauſas annumeratur; vbi diſcors ſit inter morbificas ſemper in omni morbo, licet vt remedium indicetur, & non indicet vnquam. Adhæc arguuntur, vt aere ſic cibo & potu, ſomno & vigilia ſanitas conſeruatur, & morbi propulſantur, nec minus ſanè difficile eſt illorum noxas quàm quæ ab aere excitantur, euitare, cum ea mala, quæ ab illis naſcuntur, nulla re ſæpius mitigari queant; aeris autem iniuriæ, vel loci mutatione, vel alia ratione prompte corriguntur. Sed cum parum efficax ſit hæc ipſorum ratio, facile vtique deleri poterit, admittimus enim nedum aere duntaxat nos ambiente, ſed cibo & potu, ſomno & vigilia, motu & quiete, ac reliquis huiuſmodi, & ſanitatem conſeruari, & morbos propulſari tanquam neceſſario corpus noſtrum alterantibus. Verum non pari ratione: nam abſque aere neque ſanitas vlla ſeruari, nec morbus quiſpiam propulſari vnquam poteſt, vt ſæpius diximus: at ſine cibo aut potu, ſomno aut vigilia, motu aut quiete, inanitione aut repletione, & ſanitas quædam ſeruari aliquo tempore, & morbi nonnulli profligari poſſunt, non enim continuo & ſemper eis vtimur, vt aere, nam non ſemper comedimus, aut ſemper bibimus, dormimus, aut vigilamus, mouemur, aut quieſcimus, ſiue ſani, ſiue ægri ſimus: quemadmodum ambientem aerem perpetuo ac continue reſpiratione, aut ſaltem tranſpiratione attrahimus. Quamobrem Gal. ab aere tanquam cauſa ſine qua non, & non à reliquis, indicationem præcepit eſſe ſumendam. Cum vero dicunt quòd non minus difficile eſt illorum noxas, quàm quæ ab aere excitantur, euitare, ob eam quam ipſi reddunt, cauſam; aſſerimus in hoc bifariam eos hallucinatos eſſe, primo quòd non propterea Gal. aerem indicare, & non alia modo dicta fatetur, quòd ſit difficilius eius noxas, quàm illorum vitare, ſed quoniam materia quam aer præſtat, in noſtra manu non ſit: coguntur nanque ægrotantes, velint nolint ue præſenti aere vti: at reliquorum præſidiorum materia in noſtra vtique poteſtate exiſtit; ita vt eligere & vitare valeamus & cibos & potus aliquos, ſimiliter ſomnum & vigiliam ac reliqua pro noſtro arbitrio, & prout conducere aut lædere videantur. Adhæc quis negabit difficilius vitari poſſe, quæ ab aere excitantur, noxas, quàm quæ ab illis; ſi illas omnino vitare eſt impoſſibile, has vero facile? aerem nanque non attrahere qualiſcunque fuerit impoſſibile eſt. Ergo vbi ſimilis morbo fuerit, non poterit non lædere, reliquorum vero noxas, vt diximus, facile euitare valemus, lædentem cibum aut potum haudquaquam ægro tribuentes: ſic ſomnum aut vigiliam vbi nocumentum inferant, ac reliqua omnia prohibentes; licet quæ à quibuſdam illorum nocumenta proueniunt, quandoque ægrius corrigantur, quàm quæ ab aere modice lædente, vt vigiliæ in nephritide, ſomnus in ſoporoſis ac læthargicis affectionibus, & noxæ quæ à venatis cibis aut potionibus producuntur. Subdunt deinceps. Hac multo minus illud video eſſe neceſſarium quod ille ſtatuit: vt ſcilicet, præſenti cœli conditione ſemper vtamur: quandoquidem per ſanitatem & leuiores morbos facile in alium aerem migrare vnicuique liceat, in grauioribus autem malis in quibus non licet id facere, non datur etiam prædictorum vitia fugere. requirimus

Refutatio.

Aër in oĩum morborũ curatione ſpectandus.

4. Ratio.

Refutatio.

5. Ratio.

etenim ad morbos fugandos ſomnum, vigiliam, quæ aliquando nulla arte conciliare aut arcere conceditur.] hæc ipſi, quæ cum reuerentia admodum puerilia eſſe videntur. Nam licet per ſanitatem & leuiores morbos facile in alium aerem migrare vnicuique liceat, num verebitur quiſpiam toto eo tempore quo in alium migrabit aerem æger, quòd ab eo in quo ægrotauerit ſemper non alteretur? cum neceſſario ipſum attrahere cogatur? Quamobrem Gal. faſſus eſt quòd neceſſario oporteat præſenti cœli ſtatu vti, nam quomodo contrarium fiet, ſi abſque aeris attractione viuere non poſſumus, qualiſcunque is fuerit? Cogitur itaque æger eo cœli ſtatu vti, in quo ægrotauit, velit, nolit, etiam in leuioribus morbis, vſque quo in alium aerem migrauerit, non autem eodem cibo & potu ac reliquis, quæ licet neceſſario corpus alterent, vt aer, non tamen ita continuo, & ſemper. [tanta nanque omnibus corporibus ſpiritus neceſſitas extat (vt inquit Hippocrates libro de flatibus) vt ſiquidem omnibus alijs abſtineat homo, neque cibum ſumat, neque potum, poſſit tamen dies duos vel tres, & plures ducere. Si vero ſpiritus in corpus viæ intercipiantur in breui parte vnius diei intereat.] & ſubdit: [amplius autem ab omnibus operibus aliquando homines quieſcunt immunes, verum ab hoc opere, nulla omnibus mortalibus animantibus requies contingit, vt ceſſent ſpiritum adducere, & rurſum exhalare.] hæc ille. In grauioribus autem malis, in quibus non datur aerem mutare, non æque (vt prius diximus) licebit etiam aeris, ac prædictorum vitia fugere, cum aeris noxas haudquaquam vitare valeamus. etenim continue ab eodem ac maxime corpora alterantur: reliquorum vero noxas, aliquo ſaltem tempore vitare poſſumus, vt paulò ante demonſtrauimus: quamuis contingat quandoque ſomnum aut vigiliam, nulla arte conciliari aut arceri poſſe. non enim quòd difficilius aeris noxæ corrigantur, quàm reliquorum iam dictorum, aerem indicare, & non illa decretum reliquit Gal. ſed propterea quòd reliquas materias tum deligere, tum fugere licet; quam autem ambiens præſtat, fugere non licet, vt ſexcenties retulimus. Quo etiam errore ducti alia ratione tentant eandem de aere Gal. ſententiam peruertere, ac impugnare. Aiunt etenim: [Quin & aquæ incommoda difficilius, quàm aeris intemperies emendantur, nimirum cum tota vna regio eadem aut parum differente aqua (quoniam & eadem terra) ſæpe vtatur, aere autem diuerſo, ſiquidem in eadem domo eum variari videmus, quando pro diuerſo locorum eiuſdem domus ſitu, diuerſam naturam & qualitatem aſſumat, eas preſertim, quas in morbis tollendis eo loco Gal. quærit nempe caliditatem, frigiditatem, humiditatem, & ſiccitatem.] Quam rationem iterum eadem ratione tollimus. neque enim Gal. faſſus eſt propterea aerem indicare, & non reliqua commemorata, quoniam eius noxæ difficilius corriguntur, ſed propterea quòd eodem continuo opus eſt corpora noſtra alterari, ſiue ægri, ſiue ſani ſimus: neque id, ne momento quidem vitare poſſumus: id quod ab eiſdem haudquaquam contingit. At concedatur id voluiſſe Gal. nullius valoris, nec ad propoſitum eſſe videtur hæc eorum ratio. Nam non propterea difficilius aeris noxas corrigi fatemur, quia pluribus vel paucioribus ſunt communes; quemadmodum iſti de aqua probare nituntur, verum propterea, quia reſpectu vnius, & eiuſdem ægroti difficilius eaſdem emendari contingat, tanquam magis continuas, atque perpetuas, vtpote cum nullo non tempore eadem ab aere ambiente non inferantur, ac augeantur, id quod de aquæ incommodis (eadem etiam vitioſa exiſtente) haudquaquam aſſerere audendum eſt. poſſumus nanque quodam ſaltem tempore ægros arcere, vt eadem non vtantur aqua. Quapropter ſi Gal. etiam aſſeruiſſet difficilius corrigi noxas, quæ ab aere fiunt, quàm quæ à reliquis, & propterea eundem duntaxat indicare, non propterea hæc eorum ratio quidquam concluderet aduerſus eundem, etiamſi totum id quod in hac ratione fatentur, eis concedatur. Inquiunt poſtremo: [Quòd ſi illud concedamus difficilius aeris noxas vitari, quàm aliarum rerum quæ ſanis ægriſque corporibus adhibentur, non tamen propterea huiuſmodi difficultas indicandi cauſa eſſe debet, alioqui inter alia indicarent, quæ difficilius corrigi poſſunt.] Sed hæc ratio aliud concludit, quàm probare proponit. nam conceſſo quòd aeris noxæ difficilius vitentur, quàm aliarum rerum: & ob id curationem indicet, non propterea ſequitur quod inter alia indicarent, quæ ægrius corrigi poſſunt, ſed ea quorum noxæ difficilius vitantur. aliud etenim eſt noxas alicuius, difficilius vitari, & aliud eaſdem noxas illatas iam, difficilius corrigi. poſſunt etenim noxæ quædam ægrius vitari, & tamen facilius quandoque corrigi. Quamobrem indicandi cauſa eſſe debet ipſius aeris difficultas hæc vitandi eius noxas magis quàm aliarum rerum, & nullum propterea ſequitur ex hoc incommodum: & non ob id quod ægrius eius noxæ corrigi valeant: nam hoc falſum eſſe fatemur, nec vnquam Gal. illud ſomniauit, neque etiam vnquam aſſeruit quòd propterea aer indicet, quia eius noxæ difficilius vitari queunt, ſed tanquam cauſa ſine qua non materiam præſtans, quam vitare omnino non liceat qualiſcunque fuerit, quod reliquis materijs præſidiorum omnium haudquaquam conuenit etenim earum electio in noſtra poteſtate exiſtit, vt ipſe teſtis eſt, ix. de Meth. med. Reponi itaque debet inter indicantia aer non ſine forti ratione, atque connumerari inter præcipuos ſcopos, qui curationem indicant, à contrarietate ipſa diuiſa pullulantes, quemadmodum à Gal. ix. & xj. Meth. med. decretum eſt: quidquid alij aduerſus eum ſophiſticis, admodum probabilibus, & parum efficacibus rationibus probare nituntur, conſentiente ipſa rei natura ſeu ſubſtantia, ac principijs ab eodem Gal. de indicationibus poſitis, nobis illud ſole clarius demonſtrantibus.

Soluuntur

Refutatio.

6. Ratio.

Refutatio.

7. Ratio.

Refutatio.

Loco citato.

Locis citatis.

Soluuntur rationes eorum, qui naturalem corporis temperiem pro morborum curatione nihil indicare contendunt. *Caput XXX.*

NON ſolum naturalem corporis temperiem quam inter primos,& præcipuos ſcopos curationis morborum ſimul cum Gal. connumerauimus, verumetiam ſingula alia quæ ſecundum naturam ſunt, quippiam pro eorundem morborum curatione indicare,euertere tentant,quò penitus vniuerſa,ac mira,artificioſaque hæc medendi Methodus à Galeno conſcripta, ipſaque ars medica tota, ruat, quinimò audent de tanto viro aſſerere quòd in hoc ipſe ſui ſæpe obliuiſcatur, & raro de eadem re diuerſis in locis idem tractat,nec poſita principia tueatur. Nos vero ordinem quendam ſeruantes, eorum ſingulas rationes diluere conabimur,vt & Galeno veritas pateat, & quam ſcripſit medendi Methodũ, & hanc noſtram quam de febribus condimus,à calumnijs liberemus, exordientes primo ab his, quæ in medium afferunt de naturali corporis temperie,quarum prima hæc eſt. Cum Gal.lib.xj. Meth.med.& paſſim alibi ſcribat vnum ſemper vnum indicare,quoniam vnaquæque res vnicam

1. Ratio. Cap.13. habet naturam: pro cuius confirmatione addimus nos illud Galeni ſcriptum etiam reliquiſſe, ix. Methodi meden.aiunt ipſi quòd oportebat huius principij eum memorem eſſe,nec vnum ad

Cap. 12. plura, diuerſique generis indicanda aſſumere, aut alioqui huiuſmodi Methodum non aggredi, quæ (vt inquit) huiuſmodi principio neglecto, conſtare nequit. nam omnia quæ ſecundum naturam ſunt,nobis familiaria,& amica exiſtunt,& propterea ſui conſeruationem, & tutelam perpetuo indicant,curationem autem aut remedia,vel illarum quantitatem, qualitatem,vel locum, vel modum, aut quempiam alium ſcopum, quem in illis obſeruare oportet, nequaquam, ſi modo idem ſui ablationem, & conſeruationem ſimul expoſtulare nequit. nam quod ſecundum naturam eſt, nunquam non deſiderat ſui conſeruationem, at quomodo curationem quæ morbis debetur indicabit vnquam? quomodo illa eadem quæ nobis ſunt familiaria indicabunt remedia? ſi conſeruationem indicant, quæ victu peragitur? remedijs autem mutatio prioris ſtatus

Refutatio. in alium contingit. Hæc ratio licet communis ſit omnibus ſecundum naturam exiſtentibus, eam tamen primo ſoluendam duximus, quoniam naturalem temperiem inter omnia quæ ſecundum naturam exiſtunt primo morborum curationem indicare, ſimul cum Gal. concluſimus. Poterit autem communis eſſe hæc reſponſio ſingulis alijs, quæ ſecundum naturam ſunt: quare dicimus verum eſſe quòd quidquid pro natura ſua indicat, id ſemper vnum indicabit ceu quòd vnam habet naturam, vnamque ſemper dari ex re quaque indicationem. at ſi præter naturam ſit quod indicet,contrarium ſemper indicare,ſin ſecundum naturam ſe habeat, non contra-

Locis pcitatis rium, ſed ſimile, vt liquet nono, & vndecimo Method. meden. Et cum aiunt Galen. vnum ad plura diuerſique generis indicanda aſſumere,hoc falſum eſſe fatemur: nam quidquid indicant ea quæ ſecundum naturam ſunt, non propter aliud quàm pro eorum conſeruatione, & propterea ſimile, indicant, etiamſi eadem morborum curationem quandoque indicent, quemadmodum eſt naturale temperamentum, quod etſi vna cum ipſo morbo contrarietatis menſuram definiat, itaque per eum in contrarijs inueniatur modus,ac debita menſura, illud tamen non alia ratione, quàm vt ipſummet per ſimilia ſeruetur, indicabit, definit enim contrarietatis menſuram, quam morbus ipſe exigit pro ſui ſublatione, pro eiuſdemmet ſui temperamenti conſeruatione, quam ſi vtique non definiret, ac per eam ipſum haudquaquam ſeruaretur, proculdubio morbus ipſe per eadem contraria curationem non ſuſciperet,cum ſanatio nil aliud ſit,quàm præſentis in corpore vitioſi affectus in naturalem habitum, ſeu naturale temperamentum mutatio,vt ſæpius diximus. definitur itaque contrarietatis menſura quam morbus exigit pro ſui ſublatione inſimul ab eodem morbo, & naturali corporis temperie, Galeno auctore, citatis locis, verum à morbo pro ſui ſublatione, à naturali corporis temperamento pro ſui conſeruatione. primo etenim ſublato, & reliquo conſeruato, & morbi curantur,& ſanatio fit. Poteſt itaque temperamentum vna eademque indicatione, ſui tutelam, ac morborum curationem indicare, modo quo diximus,nec quidquam referre putamus, ſi dixeris indicare ſui tutelam, & eadem ratione morbi curationem contrario modo indicare: nec propterea conſeruationem ſimul atque ſui ſublationem indicabit, vt iſti concludere quærunt, ſed perpetuo ſui conſeruationem, & morborum ablationem. Cum vero aiunt quomodo illa eadem quæ nobis ſunt familiaria indicabunt remedia, ſi conſeruationem indicant, quæ victu peragitur; remedijs autem mutatio prioris ſtatus in alium contingit? non poſſum non mirari cur in hæc prorumpant verba. nam etſi conſeruationem indicent quæ nobis familiaria ſunt, ac ſecundum naturam, illa nedum victu peragitur, ſi per victum cibum, & potum ſubintelligunt, ſed alijs quibuſdam nonnullis; vt liquet primo,& quin-

Cap.vlt. to de ſanitate tuenda,& libro num tuenda ſanitas, ad Thraſyb. at ſi per victum reliqua ſubintel-

Cap.10. ligere volunt, quæ quandoque Galenus ſubintelligit, cur effutiunt remedijs mutationem fieri

Cap.40. prioris ſtatus in alium? cum remedia appellentur, ſeu auxilia quando proſunt, ac proficiunt? quinimò omnis materia quæ quomodolibet corpus alterat, quo tempore iuuat, auxilium di-

Cap.1. citur, eodem Galeno auctore, vndecimo Meth. meden. qua de re, & cibus, & potus, ſomnus, & vigilia, motus, & quies, inanitio, & repletio, ac horum reliqua, vbi iuuabunt, remedia,

dia, præſidia, ſeu auxilia nominare licebit, tam ſi priorem corporis ſtatum in alium mutent, quàm ſi eundem conſeruent: & eodem xj. Meth.med.dicebat, quòd ars ordinandi victus ex his maxime remedijs conſtituitur cibo, potione, perfuſione, cataplaſmatis, & clyſteribus: non igitur remedijs mutatio duntaxat fit prioris ſtatus in alium, ſed eiſdem quoque prior ſtatus conſeruatur, ſi ſimilia adhibeantur. qua ratione proprium temperamentum licet morborum curationem (vt diximus) tanquam præcipuus ſcopus indicet, conferatque ad auxiliorum inuentionem, quibus morbi ipſi auferantur, eiſdem ipſum ſeruari poterit, & non alia ratione eadem indicabit, quàm vt præſens vitioſus affectus auferatur, ipſum vero in priori ſtatu conſeruetur. At quomodo quæſo (rurſus inſtant) temperies curationem indicabit, ſi vires nullam indicationem curatoriam, vt Gal. ix. Meth. med. ſcribit, præbere poſſunt? Sunt etenim pariter ſecundum naturam tum vires, tum ipſa naturalis temperies, vt non magis hæc quàm illæ curationem indicare queant. Huic reſponſum volumus, quòd licet pariter ſecundum naturam ſint vires, & naturalis temperies, hac de re naturalem temperiem, & non vires per ſe curationem indicare aſſerimus; quoniam tunc morbos cum Gal. curari dicimus, cum ipſi præter naturam affectus in naturalem habitum, ſeu naturale temperamentum fuerint mutati, ita vt ne morbi reliquum quippiam relinquatur, neque contrarium genus morbi per præſidia fuerit inductum: qua ratione opus eſt vt curandi corporis haudquaquam temperamentum fuerit ignotum, vt quantum à ſe inuicem diſtent morbus, & naturale temperamentum compertum habeas, & propterea ipſum ſimul cum morbo contrarietatis menſuram definit, & præcipuus curationis ſcopus exiſtit. vires autem, vt in ſequẽtibus fuſius patebit, ex numero curatiuorum ſcoporum per ſe non exiſtunt, neque remedium aliquod indicant: quoniam neque vt valeamus, neque vt à morbis liberemur ab eis quidquam primum deſumimus, vt ipſe Galenus aſſerit, eodem nono de Metho. meden. ſed vt viuamus duntaxat. nam ne per contraria adhibita reliquum morbi quippiam relinquatur, aut contrarium morbi genus per eadem inducatur, aut omnino vt à morbis liberemur, haudquaquam vires indicabunt. verum ne alterutrum per contraria fieri contingat, ſed morbi ipſi auferantur, & prior ſanitas reſtituatur à proprio naturali temperamento, indicatio neceſſario ſumenda erit, quo quantum morbus ab illius ſymmetria diſceſſerit intelligens, menſuram præſidio imponat. Hac itaque ratione naturalis temperies, & non vires, licet ambo ſecundum naturam ſint, curationem indicare valet. Ad hæc à morbis liberatos ægros eſſe aſſerimus, vbi priſtinam corporis temperiem recuperauerint, vt liquet nono Meth. meden. non tamen eaſdem vires, quas habebant eo tempore quo laborare cœperunt, nec æque robuſtas, vt videre licet in conualeſcentibus, neque etiam in omnibus morbis æque vires ſeruandæ ſunt, ſed in quibuſdam vt in acutis, parum debilitatas conſeruare oportet: vt liquet commento Aphoriſmi iiij. lib. j. etenim in hiſce morbis ſi eas robuſtas ſeruare ſtuderemus, ac tales quales accepimus, ſemper adderemus ad morbum. vbi ergo in morbis quærimus vires ſeruare, id non intendimus vt à morbis liberemur, ſed vt viuamus. ſeruare tamen eandem naturalem temperiem ſemper oportet, non vt viuamus, nam abſque ea viuere poſſemus, ſed vt ab eiſdem morbis vindicemur, à quibus haudquaquam liberatos eſſe fatemur ægros, niſi ad priſtinum redeant temperamentum; vt Galenus fatetur, & rei veritas eſt. A naturali igitur temperie, & non à viribus indicationem pro morborum curatione ſumendam eſſe, eamque & non vires præcipuum eſſe curationis ſcopum propterea firmiter cum Galeno tenemus. Cum vero probare nituntur morborum cauſas externas inter indicantia ex Galeni tractatione ſtatuendas eſſe, alia ratione tentant, quòd temperamentum curationem non indicet, perſuadere. Inquiunt enim, ſi quæ abierunt, & amplius non adſunt, nec vlla re opus habent, indicare nequeunt, cur à Galeno nono Meth. meden. ſcriptum eſt, corporis temperamentum, quod fuit antequam homo laboraret, curationem indicare, cum à nullo eorum quæ amplius non permanent, neque aliqua re egent indicatio ſumi debeat, eodem auctore, quarto Meth. meden. qua de re aut temperamentum, conſuetudinem, & viuendi conditionem haudquaquam curationem indicare fateri debemus, aut ſi ea admittimus, conuincimur pariter externas morborum cauſas recipere. At nos quantum ad externas morborum cauſas, conſuetudinem, viuendi conditionem, ac reliqua (quæ ibidem meminerunt) ſpectat, ſuis locis in ſequentibus quid cum Galeno ſentiendum ſit, demonſtrabimus, ne ſimul omnia vt iſti conantur facere, confundamus. Nunc vero ad ea quæ de corporis temperamento aiunt duntaxat reſpondebimus, aſſerentes primo eos abuti Galeni ſententia, ſuiſque verbis; ait enim Galenus eam corporis temperiem curationem indicare, quæ illo tempore fuit quo ægrotare cœpit, & non quæ fuit antequam homo laboraret, vt iſti aiunt. Satis enim intereſt dicere, quæ illo tempore fuit quo ægrotare cœpit, & quæ fuit anteaquam homo laboraret, volens innuere, quòd ab illo corporis temperamento ſumenda eſt indicatio, quod eo aderat tempore quo primum æger ægrotare cœperit, reliqua excludens temperamenta quæ poterant multo ante tempore fuiſſe, & deinde aliqua ratione mutata, intelligenſque per hæc verba præſens, & non præteritum temperamentum; id vero xj. lib. eiuſdem, clarius manifeſtauit, cum dixit: [præſtari vero (vt prædictum eſt) modi auxiliorum indicationem ex eo temperamento, quod iam præſens ſit, ita nimirum ſicut ex ætate, non quam æger prius habuerit, ſed quam nunc habeat.]

non

Cap. 15.

2. Ratio.

Refutatio.

Cur vires inter curatorios ſcopos non ſint.

Cap. 13.

Cap. 14.

3. Ratio.
Cap. 3.
Refutatio.

A temperamẽto quod pñs erat cum morbus cœpit, ſumitur indicatio.
Cap. 3.

non ergo ex eo temperamento quod prius fuit antequam homo laboraret (vt iſti Gal.tribuunt) ſed ex eo quod iam præſens eſt, quo tempore ęgrotare cœpit, ſumenda indicatio erit pro morborum curatione: id enim intelligere voluit, ix. & xj. Meth. med. quam igitur habebunt inter ſeſe ſimilitudinis rationem externa morborum cauſa, & corporis temperamentum? ſi eadem poſtquam fecit, & præter naturam affectum excitauit, iam abijt, & in corpore amplius non permaneat? qua ratione, neque vlla re opus habet cum amplius non adſit. corporis vero temperamentum quod iam præſens eſt, illo tempore quo ægrotare cœpit æger, adhuc eo ægrotante adeſt, nec omnino abijt, ſed adhuc in corpore permanet, licet quodammodo immutatum ſeu alteratum ab ipſo morbo, ſeu febre, de qua verba facimus: eſt etenim febris conuerſio quædam natiuæ caliditatis ad igneam, & non conuerſum eſſe: quemadmodum etiam & reliqui morbi corporis naturale temperamentum immutant, atque alterant, non autem omnino corrumpunt, atque deſtruunt vbi curationem admittant: & propterea aliqua re indiget pro ſui conſeruatione, ſimul ac morbi ſublatione, vt ad idem temperamentum æger redeat: aliàs neque eoſdem morbos ſublatos eſſe, ac ab eiſdem ægros vindicatos eſſe fatebimur; quia igitur morbo ſeu febre genita, adhuc in corpore reſtat temperamentum, natura, ſeu naturalis habitus, cauſa vero morborum externa, nequaquam, propterea temperamentum ipſum curationem indicare admittimus, ac ab eodem curatoriam indicationem ſumi aſſerimus, eamque præcipuam cum Galeno, externas autem morborum cauſas haudquaquam indicare poſſe dicimus; nec ab eiſdem indicationem aliquam pro curatione ſumendam eſſe, fatemur.

Locis citatis. A cauſa externa non ſumitur indicatio, nec quidquam habet ſimile cũ temperamẽto ægri immutato.

Proponitur primorum trium ſcoporum indicantium diuiſio: ſoluiturque Galeni contradictio de indicatione, quæ à morbo ſumitur. Caput XXXI.

IVRE itaque cum Galeno ad tria capita, primos ac præcipuos omnes curationis morborum ſcopos, contrarietate ipſa diuiſa redegimus: etenim illa tria prima ſunt, quæ curationem indicant, neque eſſe poſſe plura genera, quæ ad medendum ſpectent quàm tria: nempe ambientem nos aerem cum geminis corporis affectionibus, ſiue conſtitutionibus, altera naturali, altera quæ præter naturam ſit, quæ ſanè morbus eſt, ex ipſa rei ſubſtantia docti non ab re cum eodem Galeno concluſimus, quidquid alij noua dogmata introducentes ſentiant, quorum ratiunculæ quanti momenti ſint, & ex his quæ diximus, ac in ſequentibus dicemus cuilibet patere poterit. At quoniam non ſolum pro morborum curatione ipſarumque febrium, eiſdem ſcopis ac indicationibus ab eiſdem ortis vti conuenit, ſed alijs quibuſdam magis particularibus, qui etiam Methodo quadam diuiſiua ex prædictis originem ducunt, nam qui & omnia quæ ſunt ſecundum naturam, & quæ præter naturam, hoc diuiſionis artificio complectitur, ab omnibuſque ſufficientes ſumit indicationes, hic ſolum quantum humanis permittitur viribus medendo non errabit, vt primo Art. cur. ad Glauc. ſcriptum eſt, ea propter vt vniuerſi tum ſcopi, tum indicationes, curatorij nobis pateſiant, eoſdem tres primos, ac præcipuos in partes diducere inſtitui, donec ad inſectiles veniamus. Etenim cum vnum ſit eorum vtrunque, aer videlicet, & corporis temperies, ex pluribus tamen tale efficitur. ob id cum corporis temperiem, tum ambientem aerem in ſuas cauſas diducere oportet, affectum vero præter naturam, non in cauſas, ſed differentias, eiuſdem Galeni auctoritate, citato libro nono Method. meden. Atqui nos affectum ipſum præter naturam, quem curare intendimus, qui febris eſt, in particulares differentias iam ſuperius diduximus vſque ad inſectiles peruenientes. Reliquum igitur eſt vt geminos alios ſcopos, nempe ambientem nos aerem, & corporis naturalem temperiem pro diuerſis cauſis eoſdem alterantibus, ac mutantibus, in partes diducamus, ſecemuſque, donec ad eos particulare ſcopos, particulareſque indicationes perueniamus, qui amplius ſectionem non admittunt. Prius tamen quàm eorundem ſcoporum ſectione, reliquos omnes particulares ſcopos inueſtigemus, ac ab eiſdem quæ particulares curationis morborum indicationes ſumantur cum Galeno doceamus, neceſſarium fore duxi eam quæ in eiuſdem Galeni dictis pugnantiam eſſe videtur de indicatione, quæ à morbis ſeu præter naturam affectibus ſumitur conciliare, quæ hucuſque nonnullos non parum fatigauit. Inquit enim libro tertio Meth. meden. in principio, omnibus in confeſſio eſſe primas indicationes ex affectibus eſſe ſumendas, initiumque inueniendorum remediorum ex ipſorum morborum natura ſumi, libro vero de optima ſecta ad Thraſyb. non morbos, ſed cauſas medelam indicare aduerſus Methodicos concludit, atque non morbos, ſed morborum cauſas quod conducit, nobis aperire: etenim conducibile non à morbis, ſed à cauſis indicari fatetur. Sed omiſſis aliorum opinionibus dicam quid ſentiam, atque fateor vbique locorum Gal. eadem ſentire. nam tertio Meth. meden. licet primas indicationes ex affectibus eſſe ſumendas innuerit, dicebat inſuper indicationem hanc, quæ à morbis ſumitur, nullam prorſus eſſe ipſius medicæ artis adhuc portionem, aut ſanè nec magnam, nec propriam, vt quæ etiam plebi ſit communis, nil aliud indicans quàm eorum ablationem aduerſus Methodicos, qui hanc indicationem dicebant, vel totam curationem indicare, vel magnam partem, ipſe vero principium tantum eſſe, ac veluti excitamen

Cap. 1.

Cap. 14.

Cap. 1. Conciliatio duorum locorum Gal. qui pugnare vĩr inter ſeſe. Cap. 24. & 25

excitamentum quoddam, vnde medendi ratio promouet, affirmauit, illud quoque demonſtrare propoſuerat citato libro de optima ſecta ad Thraſyb. aduerſus eoſdem Methodicos, qui negabant non modo ſymptomata curationem indicare, verumetiam & morborum cauſas, internas maxime. nam eas potius quàm externas latere, atque ineuidentes eſſe aſſerebant, morbos vero ac communitates, vtpote laxum, & adſtrictum, cum euidentes ſint, vtilia atque conducibilia indicare fatebantur. non etenim ab effectis, vtputa ſymptomatis, ſed ab efficientibus, quemadmodum & ipſi profitentur, indicationes accipiendæ ſunt: affectus vero cauſarum loco Methodici habent, eo quòd ſymptomatum ſunt effectiui, ſed non qua cauſæ ſunt, inquiunt, ſed qua communitates, quas Græci κοινότητας vocant, vim habent indicandi, nihilque vetare idem & pro cauſa, & pro communitate, & pro alio quopiam accipi: ipſos vero affectus indicare inquiunt, non quatenus effectus, aut aliorum effectiui, ſed quatenus communitates ſunt. Cum vero Galenus nonnullis rationibus aduerſus eos probaſſet, quòd iuxta eorum decreta, ſymptomata conducibilia ſint in curatione, poſt nonnullas rationes quas in medium attulerat, iterum probat aduerſus eos ipſos affectus, hoc eſt, latum & adſtrictum, neque conferens indicare iiſdem rationibus, quibus ipſi Methodici inutilia eſſe ſymptomata probare nitebantur, quas non paucas cum in medium attuliſſet, tamen illud aduerſus eos probare voluit, quòd non quid agendum ſit, ſed ſuam ipſorum ſublationem, deſtructionemque indicant, quod quidem nec vulgus, nec brutæ animantes ignorant, morbos ſcilicet ſublationem, ſanitatem vero conſeruationem indicare. Atqui artifices, inquit ipſe, huiuſmodi indicatione non egent, ſed illa ſcire exoptant per quæ languores pelluntur, & ſanitas conſeruatur: propterea illis opus habent quæ particulatim remedia indicant, quibus accerſitur ſanitas, ac retinetur. per id enim artifices vulgo præcellunt, quòd ea percipiunt, quibus particulatim remedia patefiunt: quandoquidem ſi morbi ſua ipſorum remedia edocerent, laborantes ipſi per quæ ad ſanitatem redirent, intelligerent. at iſtud ignorant, quid vero morbus indicet certum habent, ſublationem ſcilicet: quare pellendi morbi cauſa medicos acciri iubent. Hac ratione concludit aduerſus Methodicos Galenus affectus ipſos prima eorum indicatione non quid agendum ſit, hoc eſt, conducibile & vtile indicare, ſed ſuam ipſorum ſublationem, ſeu deſtructionem: id quod quidem commune exiſtit nedum vulgo, verumetiam & brutis, quod ſanè aduerſus eoſdem Methodicos in principio citati libri tertij de Meth. med. concluſerat. Addit & ſecundam rationem inquiens. quin & ex adhibitis auxilijs, non morbos, ſed cauſas medelam indicare agnoſcendi facultas dabitur. auxilia nanque non effectis, ſed facientibus auerſantur: comprobat illud Gal. euacuationis exemplo, quæ multitudini contraria eſt, morbo vero nulli, vt phlegmone, aut febri: atqui multitudine inquit, per euacuationem ſubtracta, ſimul & genitus per eam morbus tollitur: ſed non propterea quòd ſimul cum efficiente cauſa morbus recedit, auxilium morbo auerſari dicendum eſt. Inſuper alia quoque remedia cauſis ſemper reſiſtere inuenies, morbo vero minime, ita vt velit per hanc rationem aduerſus Methodicos concludere, quòd non ex ipſis morbis (vtputa laxo & adſtricto) tanquam communibus exiſtentibus, conducibilium indicatio præſtatur, vt ipſi aſſerebant, ſed eorum cauſis, cum eiſdem ſublatis, ijdem morbi deſtruantur, & eadem remedia atque auxilia tanquam contraria cauſis, & non morbis adhibeantur, ad quarum ſublationem ipſi quoque morbi auferantur: & propterea cauſas & non morbos contraria & vtilia demonſtrare. & confirmans illud iterum ſubdebet: [amplius ex hoc quiſpiam didicerit, ſi neque adſtrictio, neque fluxus auxilium aliquod, ſed potius affectum quendam indicent (& adſtrictioni contrarius fluxus eſt) non inanitionem, ſed fluxum indicabit adſtrictio, & fluxus adſtrictionem.] quod igitur admittimus, non idem morbo indicatur, at lædentes cauſæ ſibi contraria demonſtrant, quodque ab ipſis indicatur admittimus; quocirca non morbi, ſed cauſæ quod conducit, aperiunt: itaque non prorſus incommoda eſſe ſymptomata, neque à morbis conducibile, ſed à cauſis indicari ſatis ample dilucideque oſtenſum eſt. hoc poſtremo concludit Galenus aduerſus Methodicos. Ex quibus omnibus haud ægre quiuis percipere poterit Gal. citato lib. de opt. ſect. voluiſſe aduerſus Methodicos nedum ijs rationibus, quas in medium attulimus, ſed alijs pleriſque ab eodem prius explicatis, demonſtrare morborum ſymptomata non prorſus incommoda eſſe, quemadmodum ipſi fatebantur in curatione, neque à morbis modo quo ipſi intelligebant, quatenus videlicet communitates ſunt, conducibilia pro eorum ſublatione, ſed ab eorum cauſis indicari, id quod ipſi haudquaquam admittebant: quapropter nulla adeſt pugnantia cum his quæ dixit in principio iij. Meth. med. neque enim negauit citato lib. ad Thraſyb. nec alibi vnquam negabit primam indicationem ab ipſis morbis ſeu affectibus eſſe ſumendam. Verum cum hæc communiſſima ſit, adeo quòd etiam plebi pateat, & brutis; nam nonniſi eorundem ſublationem indicat, id vero quod conducit pro eorum ſublatione, haudquaquam: propterea volebat Gal. hanc indicationem non eſſe ipſius artis medicæ adhuc portionem, aut ſanè nec magnam, nec propriam, neque ab eadem tanquam vniuerſaliſſima exiſtente quidquam vtile indicari, quemadmodum aſſerebant Methodici, qui ipſa communia, indicare vtilia affirmabant, vtpote laxum, & ſtrictum, vt ſæpius diximus. ipſe vero communium notitiam ad ea percipienda, quæ particulatim indicare valent conducere affirmauit, & ob id ab eadem communiſſima indicatione tanquam

prima

prima exordiendum eſſe, veluti initio quodam pro inueniendis his, quæ particulatim remedia indicant, decretum reliquit iij. Meth. med. & citato lib. de opt. ſect. communitates nihil vtile demonſtrare, ſed ex ipſis communibus ea quæ indicare valent, comprehendi affirmauit, non negans illam primam indicationem perpetuo ex morbis etiam ſumendam eſſe. Verum ex ipſis tanquam communibus exiſtentibus nihil vtile indicari fatetur, quemadmodum methodici ſentiebant: quinimò eo modo intellectis ipſis affectibus aut morbis, nequaquam ab ipſis, ſed eorum cauſis conducibile indicari poſſe demonſtrauit, cum lædentes cauſæ ſibi contraria demonſtrent, ac quod conducit aperiant, & non morbi ipſi, videlicet laxum & adſtrictum: quamuis ſimul cum ipſis ijdem morbi recedant. Si vero quiſpiam velit vniuerſaliter Gal. de omnibus morbis, qui efficientes cauſas habent, feciſſe ſermonem, lib. de opt. ſect. aſſerimus hoc quoque nequaquam eius doctrinæ repugnare, cum perpetuo verum ſit in ſingulis morbis efficientes cauſas habentibus, conducibilia, ac auxilia non ab ipſis quà morbi ſunt, ſed ab eorum cauſis indicari. etenim morbi ratione quà morbi ſunt, nihil particulatim vtile, neque particularia remedia indicant, ſed eorum ſublationem duntaxat: cauſæ vero quæ particulatim agenda ſunt, & quæ ſibi ſunt contraria perpetuo demonſtrant, ac quod conducit, aperiunt.

Locis citatis.

Morbi hñtes cauſas efficiẽtes, quatenus morbi ſunt, non indicant vtilia, ſed eoꝝ cauſæ.

Aeris nos ambientis, & corporis temperiei in particulares ſcopus indicantes diuiſio.

Caput XXXII.

SED tempus eſt, ad ea quæ de ambientis nos aëre, ac corporis naturali temperie declarare propoſuimus, redire, ac docere quomodo cum vnum ſit eorum vtrunque, ex pluribus tamen tale efficiatur; qua ratione ab eiſdem plures quoque particulares ſcopi curationem indicantes oriuntur. Aër ſiquidem nos ambiens tum ex præſente cæli ſtatu, tum anni tempore, tum etiam & regionis natura, in calido, humido, ſicco & frigido mutationes ſuſcipit, vt ix. & xj. Meth. med. à Gal. ſcriptum eſt: qua de re ex illorum rurſus vnoquoque aliæ particulares indicationes oriuntur, & quamuis cæli ſtatum Gal. citato lib. ix. Meth. med. vocant ambientis nos aëris temperiem, ſub qua & anni tempus, & regio comprehenditur, tamen cum nos dicimus ex cæli ſtatu tanquam ex tertia cauſa aërem alterari in calido, frigido, humido, & ſicco, præſentem, ac peculiarem cæli ſtatum intelligere volumus, ſecretum ab anni tempore, & regionis natura. eſt etenim particularis cæli ſtatus, idem quòd particulare, ac præſens aëris temperamentum, vt primo de Morb. vulgar. liquet, ac eius præſens conſtitutio, quemadmodum in auſtrinis, ſeu aquilonijs conſtitutionibus contingit, quocunque anni tempore, ac quauis regione excitentur. pro diuerſo itaque peculiari ac præſenti aëris temperamento, ſeu ſtatu, eidem mutationes accedunt, in iam dictis qualitatibus: ſimiliter ex anni tempore diuerſo, vtpote hyeme, vere, æſtate, vel autumno, necnon & varijs regionibus: ſiquidem ex eiſdem quoque eundem ambientem aërem variari contingit in caliditate, humiditate, frigiditate, & ſiccitate. alio nanque modo ei mutationes accedunt, vbi regio fuerit ſulphurea, alio vbi paludoſa, argilloſa, petroſa, aut arenoſa. tot itaque particulares ſcopi, à quibus etiam particulares indicationes proficiſcuntur, ab eodem ambiente nos aëre ortum ducunt, vbi idem reſpectu diuerſarum cauſarum à quibus mutationes ſuſcipit, fuerit diuiſus, omnes tamen morborum curationem indicant, medio ipſo aëre ambiente, & propterea rectius coindicare, quàm morborum curationem indicare dicuntur, ac ab eiſdem coindicationes potius, quàm morborum indicationes præſtari fatendum erit. Corporis vero temperies quæ illo tempore fuit, vt diximus, quo ægrotare æger cœpit, quæque ad inuenienda remedia eſt vtilis, vt ad vnguem dignoſcatur, planè difficile eſt, vt Gal. fatetur, tentandum tamen eſt, tum ex ijs, quæ in libro de temperamentis ſunt ſcripta, eam inuenire, vt ipſe inquit citato lib. ix. Meth. med. tum vero vltra hæc quò magis ſcientifica notitia ſit, ex ætate, tota anteacta vita, quæ nimirum in vitę exercitio, & victus ratione conſiſtit: præterea in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc cæli ſtatu, conuerſatione, similiter natura, ac conſuetudine. etenim ex natura, ætate, conſuetudine, & ambiente nos aëre, eadem corporis temperies ortum habet, vt citato lib. ix. Meth. med. ſcriptum eſt: quapropter ex illorũ rurſus vnoquoq; alię particulares indicationes pro morborum curatione ortum ducunt, eaq. particulariter eandem curationem indicare fatebimur, corporis tamen temperie intercedente. illa nanque inuenta, adminiſtrandorum indicatio ſuppeditabitur: ſiquidem omnia hæc temperamenti interuentu indicationem præſtant, vt patet eodem ix. Meth. med. etenim ſi natura gracilis, & tangenti calidus, & bilioſus, & propenſus ad iram, & hirtus ſit, calidus hic, ſiccuſque natura eſt, non tamen neceſſe eſt nunc quoque cum ægrotare incepit, eundem planè habere affectum. fieri enim poteſt vt in deſidia vixerit, idque cum frigidis humidiſque potione & cibis. adhæc etiam cum balneis poſt cibos, & multo ſomno; præterea in regione humida, & frigida, & hyeme in qua frigidus & humidus exuperat cæli ſtatus. Rurſus fieri poteſt vt horum præceſſerint contraria, id eſt calefacientia & exſiccantia, idque per ſingula dictorum iam generum. Ergo ſi qua ad temperamentum noſcendum deficimur, id ex præeuntibus ipſis ſupplebimus: ob id non ab re

9. cap. 14. & 11. cap. 1. Aëris diuiſio in præſentem cæli ſtatum. Comment. 1. ſuper tex. 1. & in procœmio. Anni tempus Regionis naturam.

Temperamenta ſingulorum pfecte dignoſci vix pñt. Cap. 15.

Loco pcitato.

Gal. xj.

Gal.xj. Meth. med. temperiem ipſam corporis,ſeu naturam bifariam diuidi aſſerebat,in originalem, & aſcititiam: & deinceps ſubdebat: [ſæpe autem aſcita temperies ad efficientes cauſas reducta illis indicationem concedit.] ad hunc itaque modum ex ætate, vitæ inſtituto, & conſuetudine indicationem remediorum ſuggeri diximus. Cum igitur ex his præſens corporis temperies ortum habeat,ex eiſdem quoque tanquam ex cauſis ipſius temperiei nobis indicatio præſtatur,pro inueniendis,ac adminiſtrandis remedijs,ex ætate quidem, nam aliam conſtituit corporis temperiem puerilis ætas,aliam & omnino diuerſam ſenilis; aliam iuuenum,adoleſcentum, ſeu conſiſtentium. ſimiliter & propriæ naturæ diuerſitas,corporis temperaturæ notitiam affert: nam quibus ſubſtantia conſtans ſtabiliſque adeſt,& propterea difficulter diſſipatur ægreque per halitum digeritur, id propter frigiditatem ac corporis ſiccitatem contingit, quemadmodum etiam & alijs,quæ terra conſtant,corporibus,auro inquam, argento, ferro, & alijs huiuſmodi. quibus vero laxa admodum ac mollis prompteque diſſipabilis ſubſtantia adeſt,calida, & humida temperatura exiſtit,atque hæ naturæ veluti diametro longoque interuallo à ſe diſtant,reliquæ vero omnes mediæ naturæ ſunt; interim ad alteram dictarum,quandoque ad alteram magis accedentes,qua ratione diuerſas quoque corporis temperaturas efficiunt,& demonſtrant, ſi eas ſeorſum à temperamentis conſideraueris. nam ſæpius Gal. naturam cum temperamento confundit,vt ſexcentis locis liquet, preſertim commen. Aphor. xxxiiij. ſecundi,& ſecundo tertij lib. & & iiij.& vj.Meth.med.ex tota item vita anteacta,quæ vt diximus,in vitæ exercitio & victus ratione conſiſtit: præterea & cæli ſtatu,qui in tempus anni,regionem,ac particularem aëris temperaturam diuiditur corporis oſtenditur temperatura. ex tempore nanque anni calido, & calida regione, ac peculiari aëris calida temperatura, calidum corporis proficiſcitur temperamentum: quemadmodum ijſdem frigidis exiſtentibus,frigidum,& ita de reliquis. & quo rurſum modo, ab ambiente nos aëre corporis temperaturam ortum ducere dicimus, idem quoque dicendum erit de particulari exercitio,victuſque ratione. Atqui ſi omnes temperamentorum notas in vnum colligas,hæ longiſsime abſunt,vt parem ei quam conſuetudo præſtat fidem faciant, inquit Gal. citato lib.ix.Meth.med. Et propterea maximam eſſe quæ à conſuetudine ſumitur indicationem, dicebat.xj.eiuſdem quippe, vel temperamentum originale ipſam ſeruare, vel aſcititium inducere poteſt, tantaque profecto in omnibus quæ ad medicinam ſpectant, vim habet conſuetudo, vt ea aduentitia natura à maximis medicis fuerit appellata, vtpote quæ aſcititiam, & acquiſititiam in corporibus gignit naturam: quinimò & ipſa, natura eſt acquiſititia, quemadmodum ſcripſit Galenus libro de his quæ in medicatrina fiunt, ſecundo de temperamentis, & primo de ſanitate tuenda, ob id non ſicuti alia quædam exiguam, leuemque, ſed maximam, ac maxime principalem vim habere videtur, vt quæ ſingulorum corporum naturam oſtendat. non eſt igitur quod parum quiddam, atque ad ſpectandum leue ad inuentionem remediorum conſuetudinem exiſtimemus: veluti nec ad ſanitatem tuendam, adeo quòd non modo in conualeſcentium victus ratione,ſed etiam in morbis magna pars ad totius victus, medicamentorumque inuentionem ex conſuetudine indicatio ſumitur: vt ſeptimo, & nono Methodi medendi, Galenus ſcripſit. Verum non modo de conſuetudine, ſed & de ætate contrarium omnino videtur Gal. ſenſiſſe, quinto de ſanitate tuenda. Dicebat enim: [Verum quoniam affectuum naturam per coniecturam accipimus, idcirco ætatem quoque conſideramus, porrò eadem vtilitas, & conſuetudinis noſcendæ eſt, præterea extrinſecus incidentium cauſarum quas προκαταρκτικὰς græce vocant: quippe ad certiorem affectuum notitiam, talia omnia nobis conducunt, remediorum tamen inſinuatio ex his non præſtatur:] quæ quidem Gal. dicta hoc modo conciliabis. Quòd ſcilicet verum eſt remediorum indicationem, ſeu inſinuationem, neque ex ætate, neque ex conſuetudine pręſtari, quemadmodum neque ex cauſa procatarctica, verum eadem ad certiorem affectuum notitiam nobis conducere, vtputa naturalis corporis temperiei, quemadmodum externę cauſę conferunt etiam ad certiorem notitiam ipſius pręter naturam affectus cum latuerit, vt ſancitum eſt ab eodem Gal. iiij. Method. meden. & quandoque etiam affectus ſecundum naturam, vt de aëre nos ambiente dictum eſt. At ſi dixeris quòd propterea ętas, & conſuetudo ad remediorum inuentionem conducere non debeant, dicimus nos, quòd verum eſt per ſe, ac primaria ratione, quoniam ipſa de numero ſcoporum primorum indicantium haudquaquam ſunt. Verum quoniam maximam habent vim pro notitia corporis temperiei, quę quidem eſt de numero primorum indicantium, propterea ad remediorum inuentionem ipſa quoque non parum conducere profitemur, inquam eadem corporis temperatura, tanquam cauſa eiuſdem. eadem enim inuenta, per ętatem, & conſuetudinem adminiſtrandorum ſuppeditabitur indicatio, vt inquit Galenus citato quarto Method. medend. Conferunt itaque ad remediorum inuentionem, atque eorum adminiſtrationem indicationes, quę ex ętate, & conſuetudine ſumuntur, non immediate & primo, quoniam hac ratione ad certiorem affectuum notitiam conducunt, vt liquet v. de ſanitate tuenda. Verum cum ab eiſdem certior habeatur notitia ipſius corporis temperiei, vt diximus, propterea eiuſdem temperiei interuentu, velut cauſæ dictæ temperiei (vt idem Gal. eodem ix. Method. medend. teſtatur) ad curationem, ac remediorum inuentionem, indicationem præſtant, ita quòd potius coindicare,

Cap. 1.

Ex temperamenti diuiſione oriuntur ſcopi.

Aetas.

Naturæ diuerſitas.

4 cap. 6. & c. 5

Vita anteacta quæ ex vitæ exercitatione & victus rōne conſiſtit.

Cæli ſtatus.

Conſuetudo, quæ maximā habet vim.

Loco citato.

Cap. 3.

Comment. 3. ſuper tex. 20.

Cap. 4. & 1. de ſanit. tuen.

Cap. 5.

Cap. 6. & 9.

Cap. 9. & 16.

Declaratur locus Gal. qui modo dictis repugnare vř.

Cap. 10.

Loco citato.

Aetas & conſuetudo non immediate cō ferunt ad inuentionem remediorū, ſed immediate ad affectuum cognitionem.

coindicare, quàm indicare ea dixeris, qua de re nulla erit in Galeni dictis pugnantia de indicatione, quæ ex ætate, ac conſuetudine præſtatur. lib. vero j. Artis cur. ad Glauc. aſſerit Gal. quòd non ex horum duntaxat differentia, ad propriam laborantis naturam agnoſcendam proxime accedimus, verumetiam ex potentijs, coloribus, caloribus, temperaturis, habitudinibus, pulſuum motionibus, ac animi moribus differentibus, ſimiliter ſiquis adiunxerit maris à fœmina differentiam. atqui rectè dixit proximè accedimus, ad dignoſcendam propriam laborantis naturam: nam cuiuſque priuatim naturam explorare, atque ad vnguem ſcire, planè eſt difficile, adeo quòd idem Gal. iij. Meth. med. de ſeipſo dicat: [ſi cuiuſque priuatim naturam explorare ad vnguem ſcirem, vtique qualem fuiſſe Aeſculapium mente concipio, talem me eſſe putarem.] aduertas tamen quòd in Gal. doctrina, quandoque natura idem ſignificat quòd temperamentum, ſecundum proprium eius ſignificatum, vt liquet comm. Aphor. xxxiiij. lib. ij. & ij. iij. lib. interim quippiam à temperamento diuerſum, vt liquet citatis locis, & ix. & xj. Meth. med. j. de Morbis vulg. ac j. Art. cur. ad Glauc. in principio: & propterea quandoque naturam per temperamentum, interim temperamentum per naturam, dignoſcendum eſſe, cenſet.

Cap. 1. — Cap. 7. — Natura plura ſignificat.

Diluuntur rationes eorum, qui probare nituntur ætatem, conſuetudinem, vitæ inſtitutum, ac alia quædam, curationem non indicare. Caput XXXIII.

ATQVI non deſunt & hi quoque quorum ſtudium non niſi in contradicendo exiſtit, Galenum in his, quæ mox cum eo concluſimus calumniari. aiunt nanque quòd ſi verum eſt id quod lib. iiij. Meth. meden. Galenus aduerſus methodicos de externa cauſa probare nititur, quòd videlicet propterea ab ea indicatio non ſumitur, quia à nullo eorum quæ amplius non permanent, nec aliqua re egent, indicatio ſumi debeat, eadem ratione nec conſuetudo, nec viuendi conditio per morbos aliquid indicare poſſunt, quippe cum aſſuetis per ſanitatem rebus amplius non vtamur, & ſolita vitæ munia ob vrgentem morbum omnia ſint intermiſſa. quamobrem ſi hæc ratio facit quòd ea quæ iam abierunt, & amplius non adſunt, nec vlla re opus habent, indicare nequeant, temere hæc inter indicantia enumeramus: aut ſi ea admittimus, conuincimur pariter externas morborum cauſas recipere, quippe cum non minus illa, quàm hæc abſint, nec magis rem aliquam deſiderent quæ huius, quàm quæ illius generis ſunt. Huic rationi reſpondendum eſt primo eos parum rectè intelligere conſuetudinis ac viuendi conditionis ſignificatum. conſuetudinem nanque Gal. nuncupat, vt prius declarauimus aduentitiam illam ſeu acquiſitam temperiem ac naturam, quæ iam ex aſſuetis rebus in noſtris corporibus genita eſt, & non aſſuetas illas res quibus eadem corpora continue vtebantur per ſanitatem. quare etſi aſſuetis per ſanitatem rebus amplius non vtamur, adhuc tamen in corporibus noſtris permanet aduentitia illa natura, ſeu temperies, quæ per eaſdem res aſſuetas fuit genita: quomodo autem hæc generetur, Galen. docet lib. de aſſuetudinibus. ab hac itaque tanquam aduentitia natura, præcepit Galen. indicationem ſumi & non à conſuetis rebus vt ipſi imaginantur. Hanc quoque ſeruandam eſſe perpetuo Hippocr. & Gal. preſertim in ægris corporibus iuſſerunt ſecundo, de Ratio. victus; à conſuetudine enim ſemper eſt indicatio ſimilium, quoad ſcilicet, ægrotent homines inquit Galenus viij. Meth. meden. & xj. eiuſdem, etiam eam quæ omnino vitio non caret, in ægris percipit eſſe ſeruandam. pariter dicendum erit de viuendi conditione ſeu vita anteacta, quoniam etſi ſolitæ vitæ munia ob vrgentem morbum ſint intermiſſa, non propterea viuendi conditio, ſeu vitæ inſtitutum conſiderari non debet, pro morborum curatione. Etenim nec exercitia quæ præceſſerunt, nec victus rationem, nec conuerſationem in hac regione, hoc anni tempore, & hoc cæli ſtatu, quæ ſub anteacta vita continentur, Galenus conſiderari debere iuſſit, niſi quòd per ea magis ſcientificam habeamus notitiam eius corporis diſpoſitionis, ſeu temperiei, quæ ab eiſdem fuerit genita, & non vt ab eiſdem vitæ munijs, ſeu victus ratione, quæ pręceſſerunt, ac diuerſi aëris conuerſatione, pro morborum curatione indicationem ſumamus, vt luce clarius ab eodem ſcriptum eſt citato ix. Meth. meden. At pone (ſemper tamen hac firma veritate exiſtente) quòd per conſuetudinem, & vitam anteactam intelligere voluiſſet Galenus ea quibus vſi fuerimus per ſanitatem, qua ratione ſibijpſis perſuaſerunt quòd aſſuetis per ſanitatem rebus amplius non vtamur? cum Hippocr. & Galenus citato lib. ij. de Ratio. victus contrarium ſentiant. nam de his, qui conſueuerunt bis, vel ſemel, ſanis exiſtentibus, cibum aſſumere, quòd idem quoque eiſdem ægrotantibus ſeruare debeamus, pręceperunt? adhuc de qualitate victus verba faciens Hippocr. Aphoriſ. xvj. lib. j. ſeruandam quoque eſſe in hoc conſuetudinem iuſſit, & Aphoriſmo l. lib. ij. nonne pręcepit, quòd quę ex longo tempore conſueta ſunt, etſi deteriora ſint inſuetis, minus moleſtare ſolent? id quod non ſolum de exercitationibus, verumetiam de omnibus ſimpliciter conſuetis pronunciauit, vt Galenus in commento inquit, & libro de aſſuetudinibus, dicebat, quoniam autem hęc ita habere videntur, primum quidem illius oportet memorari, ſcilicet ferre homines delectabilius alijs alia ſecundum naturę familiaritatem,

Cap. 3. — 1. Ratio. — Refutatio. — Conſuetudo quid, ex Gal. — Tex. com. 36. 8. cap. 3. & 11. cap. 5. — Loco citato. — Loco citato.

liaritatem,venireque ad horum eſum magis, quemadmodum & bene digeſtibilium eſſe eis viſo-
rum: auertere autem & fugere ab indelectabilibus aut à difficulter digeſtibilibus; itaque & ſi-
gnum eſt tunc aſſuetudo proprietatis naturalis. Rurſus viuendi conditionem ſeu vitæ inſtitu-
tum aut anteactam vitam,quo loco didicerunt ſub ſolitis munijs duntaxat contineri? cum Gale Cap. 15.
nus ix. Meth.med.nedum in vitæ exercitio,verum etiam in victus ratione,præterea in hac regio-
ne,& hoc anni tempore,& hoc cæli ſtatu,conuerſatione,conſiſtere dixerit. Quare licet eiſdem
non vtamur per morbos exercitijs, poſſumus tamen eodem aere & quodammodo ſimili victus
ratione vti in qualitate,quantitate, ac modo vſus. etenim à conſuetudine nedum indicationem
ſumimus pro qualitate,& quantitate rationis victus, verum etiam pro modo vſus, vt liquet A-
phor.& commen.xvij.libri primi permanet itaque in corpore ea natura,ac aduentitia temperies,
quæ per conſuetudinem ac viuendi conditionem præcedentem fuit acquiſita: & propterea ali-
qua re eget,ſui inquam conſeruatione. Cauſa vero externa poſtquam morbos peperit, omni- Alia eſt ratio
no abijt,& amplius non adeſt, & ob id nulla re amplius opus habet, nec pro ſui conſeruatione, cauſæ externę
nec ablatione. vtimur etiam & aſſuetis quibuſdam per ſanitatem rebus, nec omnino anteacta & conſuetudi
vita ægrotantibus inter dicitur: quamobrem haudquaquam temere & conſuetudinem,& viuen nis, &c.
di conditione inter indicantia enumerauit Gal.media etenim corporis temperie conducibilia in
dicare poſſunt, tanquam efficientes cauſæ aſcitæ temperiei. atque ad hunc modum ab eiſdem
remediorum indicationem ſuggeri,ix.& xj.Method.meden.decretum reliquit. cauſas vero ex- Locis citatis.
ternas haudquaquam recipere conuincimur: quoniam eædem omnino abierunt,nec amplius in
corpore permanent aut aliquam rem deſiderant, vt prius diximus, & Gal.iiij. Method. meden. Cap.3.
abunde aduerſus methodicos demonſtrauit. Præterea arguunt,ſi concedit Gal. externam cau- 2. Ratio.
ſam conferre ad affectus excitatos in corpore dignoſcendos, concedat etiam oportet ab ea in-
dicationem capi,quomodo ab ætate,ſexu,conſuetudine, viuendi conditione, corporis habitu,
alijſque multis,indicationes ducit, non alia quidem ratione, quàm quòd ex illis ſigna petamus,
quæ,qualis ſit corporis ſtatus oſtendere valent,quod & ipſe ix.Method. meden. aperte teſtatur, Cap.16.
conſuetudinem ſcilicet, ac ætatem temperamenti interuentu, quòd nimirum monſtrent qualis
ſit corporis temperies,ſuas indicationes præbere. itaque ſi cauſa externa non indicat,nec ea igi-
tur quæ prædiximus indicabunt,à quibus tamen ille paſſim, indicationes ſumit. Huic facile ex Refutatio.
his quæ diximus reſponſio patere poterit. nam licet prædicta omnia conferant ad affectus di-
gnoſcendos,quemadmodum &cauſa externa,hacque ratione conueniant,differunt tamen quòd
hæc citato iam affectu non amplius permanet,nec amplius quidquam in corpore efficit, aut ali-
quid confert ad conſeruandum vel augendum id quod factum eſt,illa vero & permanent,& ali-
quid ſemper efficiunt etiam affectu ipſo genito,vt ętas,conſuetudo,&reliqua huiuſmodi,quam-
obrem nedum conferunt ad corporis temperiem dignoſcendam, ſed ſæpius ipſa adſcita tem-
peries,ad eaſdem cauſas reducta vt Gal.inquit xj.Meth. med. illis indicationem concedit: & ad Cap.1.
hunc modum ex ætate, vitæ inſtituto & conſuetudine remediorum indicationem ſuggeri fate-
tur Gal.prout ex his adſcita temperies diuerſa fuerit genita: qua etiam ratione,ix.eiuſdem,æta- Loco p̄citato.
tem, & conſuetudinem temperamenti interuentu indicationem præſtare dixit, at externa cauſa
cum prorſus abeat, affectu iam genito, nec amplius quidquam efficiat pro dignotione affectus
duntaxat quandoque conducit, nec quidquam ad curationem, ac remediorum inuentionem
confert, etenim nunquam ad eandem cauſam reducitur corporis affectus, cum ſedulo eo geni-
to corrumpatur & ipſum non amplius efficiat: & propterea illi indicationem non concedit.
nanque à nullo eorum quæ adhuc non permanent,indicatio ſumi poteſt, eius, quod ex vſu ſit.
Gal. auctore iiij. Meth. med. Non itaque indicat cauſa externa, reliqua vero iam dicta indica- Loco citato.
tiones propterea præbere valent, tanquam cauſæ corporis ſtatus, & non vt ſigna, vt iſti cre-
dunt. Rurſus & tertio inſtant dicentes. An non clare xj. Meth. cauſam externam, perinde vt 3. Ratio.
conſuetudinem & ætatem ad affectus dignotionem facere: & ob id ab omnibus illis indicatio- Cap.13.
nes accipi ſcribit, contrarium plene quàm fecerit iiij. eiuſdem operis lib. in quo externam cau- Loco citato.
ſam ab indicationum numero excludit. Qua ratione probare nituntur quòd quemadmodum
à conſuetudine & ætate indicationes ſumuntur,ita etiam ab externa cauſa ſumi debent,Gal.ver-
ba,ac eorum ſententiam peruertentes, & praue intelligentes. Nam Gal. citato loco volens ite- Refutatio, ex
rum ſermonem, quem de vera curatiua methodo febrium continuarum ex putredine ortarum Gal. contextu
fecerat, repetere, quo medicorum etiam vulgus eam dignoſcere valeret, hæc ſcripſit verba. declarato quē
[Quoniam inquam ſeptem præter naturam poſita ſunt à quibus indicationes ſumuntur, humo- aduerſarij per
rum multitudo,craſſitudo,lentor,obſtructio,tranſpirationis retentio,putredo, & febris carens uertunt.
intermiſſione,atque hæc contraria omnino eſſe adhibenda docebant: præter hæc vero ab ijs quę
ſecundum naturam ſe habebant poſitæ indicationes ſunt ex temperamento,tum ipſius laboran-
tis partis,tum reliquarum omnium, quæ principes ſunt ex ſubſtantiæ ipſarum quantitate, & ex
ſpiritus ipſius ſubſtantiæ tum quantitate, tum qualitate: horum vero indicationes, non con-
trariorum erant,ſed ſimilium; ad iſta vero ſicut diximus dignoſcenda, tum ætas, tum conſue-
tudo, tum omnes quæ externæ morbo cauſæ fuere, contulerunt.] quo finito ac magno pun-
cto clauſa periodo,aliam incipit, (vt in codice græco cuilibet inſpicere licebit) inquiens: [ortis

vero & deinceps, vel & hic aut exinde indicationibus non paucis, in omnes ſimul medicum inſpicere oportet, quò ſcilicet intelligat, quonam primum ac magis, quonam minus & ſecundo, quonam adhuc tertio, atque deinceps quo, poſt quod præſidio ſit vtendum.] quibus in verbis luce clarius patet qaòd cum Gal. iterum enumeraſſet & quæ præter, & quæ ſecundum naturam ſunt, à quibus ſumendæ erant indicationes pro curatione febrium ex putredine ortarum, preſertim continuarum ſimul cum eiſdem iterum in memoriam reuocauit ea, per quæ cuncta poterant facilius dignoſci, aſſerens: [ad iſta vero dignoſcenda, tum ætas, tum conſuetudo, tum omnes quæ externæ morbo cauſæ fuere, contulerunt.] qua finita periodo, aliam exordiens dicebat [ortis vero & hinc indicationibus non paucis, in omnes medicum inſpicere oportet.] ſuum ſermonem non ætati, conſuetudini, ac cauſis externis referens, ſed prædictis ſeptem præter naturam exiſtentibus, & eis quæ ſecundum naturam ſe habebant, ex his nanque ortis non paucis indicationibus, medicus omnes ſpectare debet, quò ſcilicet intelligat quonam primum, ac magis, quonam minus & ſecundo, quonam adducet tertio atque deinceps, quo, poſt quod præſidio ſit vtendum, & non ab ætate, conſuetudine, & cauſis externis. de his nanque hoc loco mentionem fecerat, tanquam conducentibus ad dignoſcenda ea quæ ſecundum, & præter naturam ſunt duntaxat, non tanquam curationem indicantibus, nec modum aut ordinem præſidiorum: quamuis lib. ix. eiuſdemmet. & xj. paulo ante dicta verba, quomodo ex ætate & conſuetudine ſumenda ſit indicatio pro morborum curat. fuſius demonſtraſſet. qua de re licet citato loco externas cauſas conducere ad affectus præter naturam dignoſcendos admiſerit Gal. ac eas cum ætate & conſuetudine hac ratione connumerauerit, haudquaquam (vt iſti volunt) ſcripſit: [& ob id ab omnibus illis indicationes accipi.] cum neque hæc verba ab eodem conſcripta reperiantur, neque illud eodem in loco, concludere intendat, vt ex eiuſdem loci inſpectione, verborumque eiuſdem ponderatione, ac eorundem ſententiæ intelligentia, cuiuis, parum etiam in eius doctrina exercitato, patere poterit, habet enim græcus codex προερχομένων δὲ καὶ τοὐνθεν ἐνδείξεων οὐκ ὀλίγων, εἰς ἁπάσας χρὴ βλέπειν ἅμα τὸν ἰατρόν: hoc eſt, [ortis vero & hinc ſeu deinceps indicationibus non paucis, in omnes oportet inſpicere ſimul medicam. [quamuis ergo externæ cauſæ ad dignoſcendos morbos conferant, non propterea ab eis indicationes accidi debent pro eorundem curatione, quemadmodum ab ætate & conſuetudine ſumuntur: nec illud hoc in loco aut alibi vnquam faſſus eſt Gal. poſtquam ab indicantium numero iiij. Method. eas excluſit. Quomodo autem eius ſententia, quam de eiſdem protulit lib. v. de ſanit. tuen. ſubintelligi debeat, nos in præcedentibus declarauimus: ac qualiter conſuetudo, & ætas coindicare poſſint, cauſæ vero externæ haudquaquam, abunde cum eodem Gal. demonſtrauimus: neque enim eandem vim habent (quemadmodum his viſum eſt) vt prius oſtendimus. Nec quidquam obſtat quòd interdum indicare, interdum coindicare dixerit ætatem & conſuetudinem: nam de nominibus parum ſollicitus quandoque non ſolum indicationes & coindicationes, quinimò & indicationes & contraindicationes pro nominum diuerſitate parum, aut nihil conferre fatetur, deſpiciens eos qui de nominibus litigant, eſt etenim id planè in arte inutile, & propterea dicebat, minime vetare nominibus quibus libitum ſit, vti: vt liquet ix. Meth. med. modo rei natura non mutetur. ſæpe vero exquiſitius voces obſeruans, coindicationes, ab indicationibus: & coindicantia ab indicantibus, ſeparat, vt xiij. eiuſdem operis ſcripſit, inquit enim: [coindicantia igitur voco virtutem, naturam, ętatem, anni tempus, regionem, & conſuetudinem, etſi qua ſunt id genus alia.] non modo diuerſa nomina perpendens, ſed diuerſa eorundem ſignificata, ac diuerſam quam habent naturam. Quapropter toto (vt aiunt) cælo errarunt, dum temere aſſeruerunt, Gal. ſuiſmet principijs repugnare, ſeque in eoſdem errores labi, & eiſdemmet telis perfodi, quibus aliorum famam & gloriam labefactare tantopere laborauit, cum ſtata principia ſemper ſeruet, nec vnquam in aliquem errorem lapſus ſit, in his quæ de medicina ſcripſit, aut quempiam non ſine forti ratione proſecutus eſt, aut repręhendit: idque vt veritatem tueatur duntaxat: & non ſtudio contradicendi, aut vt noua dogmata introducat, quemadmodum iſti conantur. Quæ vero in medium afferunt de tempore aduerſus eundem Gal. cuius momenti ſint, ſuo loco patebit.

Locis citatis.

Loco citato.
Loco citato.

Cap.7.
Cap.16.

Num à viribus ſumenda ſit indicatio pro morborum curatione. Cap. XXXIIII.

Tres facultates animaliū gubernatrices Cap.4. & 2.

SI quis velit exacte ſcire num à viribus indicatio pro morborum curatione ſumatur, haudquaquam ignorare debet quid per vires intelligendum ſit: quamobrem id primo declarandum fore cenſui. Quod ergo tres diuerſi inter ſe generis facultates, animal gubernant pleriſque in locis Galenus demonſtrauit, preſertim v. & vj. de Hippocratis & Platonis decretis, quodque has facultates interim animæ partes, interim ſpecies nominauerit, quæ non ſedibus tantum corporis, verum etiam ſubſtantijs naturiſque, item quòd facultatibus & functionibus differant, Platonis auctoritate eodem etiam libro fuſiſsime oſtendit: hæ inquam facultates quas Plato animas vocat, animal gubernant toti corpori ex ſuo veluti fonte quæque diſtributa, vt ſexcentis in locis & preſertim ix. Method. medend. Galenus aſſeruit, eſt enim earum quædam ad nutriendum animal

Cap.10.
Naturalis.

animal neceſſaria,ac cum ſtirpibus communis,quæ iecur veluti pro fonte habet, canales vero ab hoc in totum ſparſos,ipſas venas: hanc ſeu appetitricem,ſeu naturalem,ſeu altricem voces, nihil intereſt, veluti nec ſi animam, aut facultatem. Altera eſt quæ non modo vt ſtirpibus, aut vita præditis, ſed etiam vt animalibus anima eſt inſita, hæc ſedem in corde habet ipſo quoque inſiti caloris quodam ceu fonte, à quo canales arteriæ ſunt: vocaturque hæc multis ſanè nominibus, nam & facultas, ſiue virtus vitalis, & facultas, ſiue virtus animoſa, & anima animoſa dicitur. Tertia anima ratiocinatrix in cerebro domicilium habet, & voluntarijs actionibus vna cum ſenſibus præſidet, vtitur & hæc particulis quibuſdam ceu canalibus, nempe ipſis neruis, ſenſum, motumque per hos in totum animal tranſmittens. Hæ tres animæ ſeu facultates, licet diuerſa ratione vt ex iam dictis patet, corpus gubernent, quælibet tamen earum propter vnum & eundem finem eſt, qui finis eſt animalium vita: & propterea Galenus citato nono Methodi medendi dicebat, [ergo has facultates ſeruare,nil planè eſt aliud quàm vitam ſeruare] nec ipſum animal eſſet vnum,ſed triplex,vbi vnum non intenderent hæ tres animæ finem, nec ſemper vna alterius indigeret ope: nunc vero cum vna facultas reliquis ſemper indigeat,factum eſt, & quòd vnum ſit animal, & quòd qualibet earum amiſſa, neceſſe ſit & reliquas vna perire, vt quinto de Locis affectis, & alibi ſæpius Galenus demonſtrauit. etenim confluxio vna. conſpiratio vna,conſentientia omnia,vt diuinus inquit Hippoc.libro de alimento. Præterea vnam naturam eſſe & non eſſe: & paulo ante,vna natura ſunt hæc omnia, & non vna,dixerat: cuius Hippocratis ſententiæ haud immemor Galeno commento Aphoriſmi xvj. libri ij. aſſerebat nihil referre ſi quæ regit animalia vnam dixeris numero ſingulari eſſe facultatem,virtutem, ſeu potentiam,ſiue plurali facultates,virtutes, ſeu potentias: ſiquidem vna eſt genere facultas, ſeu virtus, ſpecies autem plures habet; ita vna anima genere exiſtit,ſpecie plures. Id itaque per vires intelligere oportet cum dicimus,num à viribus indicatio ſumatur: quod ſole clarius Galenus manifeſtauit citato nono Methodi medendi,& xj. eiuſdem his verbis confirmauit: [neque enim pulſus duntaxat vires ad eiuſmodi agenda,firmas requirimus, veluti nec eius facultatis quæ voluntarium motum præſtat,ſed (vt dictum eſt) ipſius potius concoctricis] quarum ſubſtantia ſeu eſſentia,tum ex ſpiritu,tum ex carnoſa ſpecie, tum ſolidis ipſis earundem partium in quibus reſident,completur; in horumque temperamento conſiſtit,vt xj.& xij.Meth.med.ſcriptum eſt. Nihil itaque refert ſi vires aut virtutem indicare dixerimus, poſtquam id quod diximus, per vires intelligere oportet. Quòd vero ſic intellectis viribus, ipſæ indicent, nemini in dubium venit: ſimiliter quòd ſuapte natura ſemper vnum indicent, nam quidquid pro natura ſua indicat, id vnum ſemper indicabit,ceu quòd vnam habeat naturam, vt patet eodem ix. Meth. med. id vero vnum quod ſemper habent vires indicare,eſt earum cuſtodia,vt citatis ix.& xj.Meth. meden. liquet. Verum non vna tantum ratione ſeruantur,nempe potisſima ratione, ex eo quod de ſubſtantia earum,vel inanitum, vel alteratum eſt corrigendo, ſecundo loco ex prohibendis ijs quæ ipſarum ſubſtantiam vacuare alterare ue poſſunt, ipſas ſeruamus: comprehenſa vero inter ea quæ alterant,breuitatis cauſa ſint,& quæ earum vnitatem diſtrahunt: Hæc itaque ſunt,quæ perpetuo vires indicant vt Gal.eodem ix.Meth.inquit. Si quis autem quæreret propter quid vires ſemper ſeruandæ ſint: aut ſui cuſtodiam indicent, dicimus quòd non propter aliud quàm propter vitæ cuſtodiam,nam has facultates ſeu vires ſeruare,nil aliud eſt,quàm vitam ſeruare vt diximus: idque non ab re.nam ipſum viuere nobis,ex harum cuſtodia conſtat,vtpote cum vitam aut ipſas eſſe vires,aut earum actiones ſit neceſſarium,vt ibidem ſcriptum eſt. Cum itaque perpetuo ex earum natura vires ſui cuſtodiam indicent,propterea in dubium venit,num vires curationem indicare valeant?cui dubitationi abunde ſatisfacere viſus eſt Gal.eodem lib.Meth.med.preſertim ix. & xj. ob id cum eodem aſſerimus vires ipſas non connumerari inter primos curatorios ſcopos,neque eius indicationem ex numero curatricium indicationum eſſe, vtpote quòd ipſæ curationem primum non doceant,nam neque vt valeamus,neque vt à morbis liberemur ab eis quidquam primum deſumimus,ſed vt viuamus: quapropter virtutis indicatio ex vitalium ſeu quę ad vitæ cuſtodiam pertinent numero,exiſtit,& non curatricium: additum vero eſt in ſermone [primum] quoniam ex accidenti aliquando virtutis roboratio,ad affectus curationem conducit,vt citato ix.Meth. ſcriptum eſt,illudque docuit Galenus lib.xj. eiuſdem operis. [nam virtus inquit, morbo ceu aduerſatrix eſt oppoſita, propoſitumque medico eſt huic omni ratione opitulari, ac ſubuenire.] & deinceps poſt multa dicebat: [ſanè ſcire licet difficile eſſe, acrique iudicio indigens febrem, putredinem & effectricem cauſam (vbi ſcilicet ipſa & quoque adeſt) inter ſe conferre: difficilius tamen eſt ſi vires quoque cum illis vna conferre velis, quod vtique, ſicut ante comprehenſum eſt, propter ipſius vitæ reſpectum ſemper eſt neceſſarium: aliquando vero & ex accidenti ſicut ad morborum ſanationem hoc vere me oſtenſurum promiſi (id autem libro nono promiſerat declarare) oſtenditque illud in his quæ in corporibus noſtris putreſcunt, etenim ea ſanare poſſunt tum quæ alterare, tum quæ concoquere ac vtile reddere valent: quidquid videlicet putreſcentium, veluti ſemiputreſcens & ſemimalum eſt, vtique facultatem eius qua naturaliter concoquit excitans, firmanſque.] his in verbis clare docuit ex accidente quandoque virtutis roborationem conferre ad affectus curationem: ea nanque roborata

Vitalis.

Animalis.

Loco pcitato.

Cap.1.
Vna natura, & non vna.

Vires quid.
Cap. 9.

Loco citato.
Cap.5.

Quibus vires ſeruantur.
Loco citato.
Vires ſeruant vitæ cuſtodiæ cauſa.
Dubitatio, cui mox rñdet ex Gal.
Cap.7. & 3.
Vires ex quorum ſcoporũ numero ſint.
Vires per accidens ad aff. curationem cõferr.
Cap.13.
Cap.9.

Loco citato.

 borata

borata eſt, quæ concoquere ac vtile reddere valet quidquid ſemimalum, aut putreſcens eſt, & per conſequens ſanare: id etiam paucis quibuſdam interpoſitis eodem loco confirmauit, dicens. [hoc vero tempore etiam vires roborare, quo putredinem ſuperantes ſuccos concoquant, ſtudebimus.] Verum non propterea quòd curationem primum non doceant vires, aſſerendum erit ad curationem non eſſe neceſſarias, & nihil planè ad eam conferre, ceu nonnullis, etiam ante Gal. tempora, viſum eſt: logica potius ac ſophiſtarum (vt ipſe inquit) & non operum artis propria diſceptatione vtentibus: quos etiam ſectati ſunt quidam iuniores noſtri temporis: ſed cum eodem Gal. proculdubio aſſerimus eaſdem vires ſemper ad curationem eſſe neceſſarias, cum & ipſæ conferant ad auxiliorum inuentiones: & quidquid confert ad auxiliorum inuentiones, quomodolibet conducere videatur, id fatendum eſt ad curationem eſſe neceſſarium, inquit Gal. citato ix. Method. meden. Sed non ab re quiſpiam interrogabit, ſi virtus non eſt ex numero curatricium ſcoporum præcipue, neque primo curationem docet, vt ſexcenties citatis locis apud Gal. liquet, qui fieri poſſit quòd ſemper ſit ad curationem neceſſaria, ac quòd conferat ad auxiliorum inuentiones? Atqui nos ſumpta prius pro hypotheſi Gal. ſententia, quam xij. Meth. med. ſcriptam tradidit, quæ talis eſt: [crudelis hominis officium facit, qui vna cum morbo vitam quoque homini aufert: [facile reſpondebimus. nam neque valere, neque à morbis liberari quærimus, niſi vt viuamus, & propterea idem Gal. citato ix. Method. meden. vnum eſſe commune propoſitum, tum operis de ſanitate tuen. tum etiam eius, quod eſt de Method. med. aſſerit, nempe ipſius vitæ cuſtodiam: quæ nimirum in opere de ſanitate tuen. ſanitatis cuſtodiam ſequebatur: quod enim ſecundæ valetudinis tuendæ gratia geritur, idem ſtatim & vitam tuetur. At in opere de Meth. med. aliter ſe habet, propterea quòd quæ affectiones præter naturam in nobis diſcutiunt, non omnino vitam cuſtodiant, quippe aliqua eiuſmodi prædita ſunt facultate, vt ſi immoderate, aut intempeſtiue vtatur, vitam adimant: & eodem lib. illud idem confirmauit, cum dixit: [in valentibus (vt dictum eſt) conſenſus agendorum omnium ad virium perennitatem eſt, in ægrotantibus autem non ſemper:] hanc ob rem audacter cum eodem Gal. aſſerimus vires in ægris à medico ſemper conſideratu neceſſarias eſſe, quamuis non pari neceſſitate vt dicemus, easque conducere ad auxiliorum inuentiones, ac ad morborum curationem, etenim non ſemper ab his quæ morbos diſcutiunt, ipſas cuſtodiri eſt neceſſarium, quinimò à quibuſdam earum ſubſtantia vacuatur alteratur ue, à quibuſdam vero omnino eædem corrumpuntur, vtpote quòd vitam adimant: propterea eis vtendum eſſe præcipiunt vires, quibus etſi morbus tollatur, ipſæ cuſtodiantur, eaque vitare medicum docent, quæ ſimul cum morbo vitam adimunt, aut valde eorum ſubſtantiam alterant atque diſſipant, idque non propter aliud perpetuo indicabunt, niſi pro earum cuſtodia, & non pro morborum curatione, etenim nunquam ad affectum amouendum quidquam indicabunt. Hac itaque ratione vires indicant, ac ad curationem ſunt neceſſariæ; & conferunt ad auxiliorum inuentiones. Sed dices, igitur vires non ſemper vnum indicabunt, vt diximus, ſed plura, id quod falſum eſſe, ac contra Gal. videtur, niſi eſſet quòd non alia ratione ad curationem ſunt neceſſariæ & conducunt ad auxiliorum inuentiones, quàm vt ipſæ cuſtodiantur, & propterea quidquid indicant, eſt pro earum tutela, ſeu cuſtodia, non enim vt diximus, vna duntaxat ratione ſeruantur, vtpote quia id quod de ſubſtantia earum vel inanitum, vel alteratum eſt corrigatur, verum etiam ex prohibendis ijs, quæ ipſarum ſubſtantiam vacuare, alterare ue poſſunt: vt ſæpius citato ix. Meth. med. à Gal. ſcriptum eſt. Cum itaque vires ea admittant auxilia pro curandis morbis, quæ earum ſubſtantiam haudquaquam euacuare aut alterare valent, prohibeantque ea quæ contrarium poſſunt, propterea ad auxiliorum inuentiones conferunt, idque vt diximus, non propter aliud indicabunt, quàm pro earum cuſtodia & non vt à morbis liberemur, nam vt dictum eſt neque vt valeamus, neque vt à morbis liberemur, ab eis quidquam deſumimus, ſed vt viuamus: & propterea non plures, ſed vna ſemper eſt, quæ à viribus præſtatur conferentis: perpetuo enim quidquid pro natura earum indicant, eſt propter ipſarum cuſtodiam, & vt viuamus: quinimò tantæ eſt potentiæ & dignitatis, ea quæ à viribus ſumitur indicatio, quòd licet non ſit ex numero curatricium indicationum, neque primum curationem doceat, tamen ea omnibus alijs præferenda eſt, atque prima omnium indicatio exiſtit, cunctæque aliæ quæ pro morborum curatione ſumuntur à quouis ſcopo indicante ei cedunt: propterea quòd vita ipſa nil eſſe prius in animantis corpore poteſt, nam nec ſanos eſſe citra vitam licet: & ob id virtus omnium prima hominibus eſt cuſtodienda, ſeruabitur autem in ægris preſertim, vt ſæpius diximus, ſi nec eius ſubſtantia inaniatur, nec tanta alteratione alteretur, vt ea corruptioni ſit propinqua: atque huius cuſtodię pars eſt, vt idem Gal. teſtatur, vbi vel temperiem ipſam preſentem ſeruamus, vel abſentem inducimus. Quidquid igitur indicationi, quam vires prębent aduerſatur, id ſecundi eſt loci, ac poſterioris ijs quę illę pręcipiunt, quę vero cum his quę viribus eonducunt in idem competunt, hęc citra controuerſiam ſunt facienda, quę vero aduerſantur, aliquando prorſus non ſunt adminiſtranda; aliquando vero paulatim, ſeu modice, quapropter licet vires pro morborum curatione ſint conſideratu neceſſarię, ac conferant ad auxiliorum inuentiones modo quo declarauimus (quoniam quemadmodum ab affectu ad materias pręſidiorum peruenimus, eodem modo à ſingulis primorum generum reliquorum deſcendendum

Loco citato.

Dubitatio, cui mox reſpondetur.

Cap. I.

Cap. 10.

Alius ſcrupulus, quem ſtatim tollit.

Cap. 10.

dendum ad eas eſt, vt xj. Meth. med. liquet) tamen non ſemper par eſt earum neceſsitas, etenim ſæpe maxime neceſſariæ ſunt ſic, vt quæ circa ægrum adminiſtrantur, iam ferme eius vnius cauſa fiant, vbi videlicet admodum imbecillæ fuerint, aliquando mediocriter neceſſariæ, ſit vt aliquid ex his quoque ad ea quæ facienda ſunt conſilij petatur, non tamen præcipua faciendorum ratio huc omnis referatur vbi ſcilicet mediocriter imbecillæ ſint, & morbus magnus vel diutinus, interim vero parum neceſſariæ ſunt, ita vt adeo exiguum ad inuenienda remedia conferant, vt propter exilitatem etiam lateant, aliàs vero prætermittantur, quaſi prorſus ex vtiliter conſiderandis non ſint, quemadmodum accidit in diarijs febribus, in quibus neque vllam egregiam prouidentiam requirunt, vtpote quæ omnino validæ ſint, veluti eodem lib. Meth. meden. ſcriptum eſt, & x. eiuſdem operis, ſic ſcriptum reliquit. [Quod vero ex viribus conſilij petatur, vt in diarijs ſanè eſt exiguum, ita in ijs quæ pluribus diebus vrgent, ſatis magni ex momenti, eoque maioris, quo hæ ſunt longiores.

Cap.3.

11.cap.5.
Cap.1.

Reſponſio ad obiectiones eorum, qui vires ad morborum curationem nihil indicare, probare conantur. *Caput XXXV.*

SVMPTA eſt occaſio inconſideratis quibuſdam & temerarijs medicis, virtutem in morbis prætermittere, ceu nuſquam quidquam indicet; inquit Gal. ix. Meth. med. propterea quòd ſæpe ex vacuatione eadem nihil lædatur, quam opinionem ſectati iuniores quidam medici, hac prima ratione credunt probare vires ad curationem non eſſe neceſſarias. Si vna eſt inquiunt, quæ à viribus ſemper præſtatur indicatio, vtpote quòd vnam habeant naturam; ergo vnam rem ſemper indicabunt, quemadmodum reliqua, quæ ſunt ſecundum naturam, id vero eſt ſui cuſtodia, quare nec curationem, aut remedia, vel illorum quantitatem vnquam indicabunt, ſi modo idem ſui ſublationem, & conſeruationem ſimul expoſtulare nequit. Quæ ſanè ratio haud ægre diluitur, ſi quæ in præcedentibus retulimus in memoriam reuocabimus, etenim vires perpetuo ſui cuſtodiam indicant, nec quidquam ad affectum amouendum vnquam indicabunt, cum ex numero curatricium ſcoporum non ſint, ſed alterius cuiuſdam rei cauſa, in morbis ſemper ſpectandæ ſunt, vt prius dictum eſt: & propterea nec curationem, aut remedia, vel illorum quantitatem per ſe & primo indicabunt, ſed perpetuo quæ ab eis ſumitur indicatio, pro earum cuſtodia exiſtit, & vt viuamus duntaxat. Conferunt autem & ipſæ ad remediorum inuentiones & propterea à medico in ægris conſideratu ſunt neceſſariæ, non pro morborum curatione, ſed pro earum conſeruatione & vitæ cuſtodia, modo quo ſuperius declarauimus: & ob id eædem non ſui ſublationem, & conſeruationem ſimul expoſtulant, ſed conſeruationem duntaxat, nam quamuis in ijs qui valent ſemper vita comitetur ea quæ ſanitatis gratia adminiſtrantur, nec eſt quidquam inuenire quod ſanitatem tueatur, quòd idem vires corrumpat, in ægrotantibus tamen aliquando ſuccedit, quòd veluti in perniciem earum adminiſtrantur quæ morbos diſcutiunt, aliquando ab ipſis ſoluuntur, vt Galenus inquit. Nec inconuenit eaſdem vires eo quòd contrario modo indicent, propterea conducere ad remediorum inuentiones: nam quomodolibet conducere videantur ad curationem ſemper ſunt neceſſariæ, licet nec curationem, nec remedia pro ſeipſis, aut morborum ſublatione vnquam indicent: & propterea licet contrario modo indicare admittamus, hacque ratione conferant ad auxiliorum inuentiones, ac neceſſariæ ſint ad curationem, non ob id contraindicantia, cum indicantibus confunduntur, cum nunquam compertum ſit in Gal. doctrina vires curationem, aut remedia indicare, ſed vel contrario modo eadem indicare, vel prohibere: vt liquet primo de Ratione victus in morbis acutis. & ſi quandoque remediorum quantitatem metiuntur, pro earum etiam conſeruatione, & vitæ cuſtodia, & non pro morborum curatione id docere videntur, vt ſæpius dictum eſt, tantum remediorum quantitatem contrario modo indicantes (hoc eſt admittentes) quanta eaſdem vires nec immodice alterare, aut earundem ſubſtantiam vacuare valeat, adeo vt corruptioni ſint propinquæ, maiorem vero eadem ratione prohibentes, propter earum ſcilicet cuſtodiam, pro qua contrarium quodammodo indicant. Adhæc arguunt, quo pacto quantitatẽ remediorum vires indicabunt, ſi curationem indicare nequeunt? nihil enim materiam quæ vni actioni ſeruit inſinuare poteſt, quin ipſam etiam actionem oſtendat: ſiquidem abſurdum fuerit quippiam remedium curatiuum requirere, ipſam autem curationem minime. Logica profecto ac ſophiſtica ratio, quæ ex ſemetipſa ruit, ſi eorum quæ diximus non fueris immemor. nam ſæpius dictum eſt, vires ipſas, quemadmodum nec curationem, ita quoque nec remedium curatiuum, nec quantitatem remediorum requirere, aut indicare vnquam, quamuis ad curationem ſint neceſſariæ, & conferant ad remediorum inuentiones, & alterius cuiuſdam rei gratia, hoc eſt propter ſui cuſtodiam, aut vt viuamus. quòd ſi interim remediorum quantitatem metiantur, vtpote quòd affectus, quò ſanetur, multa vacuatione indigeat, reſoluuntur autem ex tanta vacuatione vires; quoniam hæc vacuatio non modo homini non prodeſſet; ſed maximum illi afferret periculum, propterea dicimus à viribus hanc vacuationis quantitatem metiri, non quòd ipſæ exigant, ac indicent talem remedij quantitatem,

Cap.10.
1. Ratio aſſerentium vires ad curationẽ nihil cõferre.
Dilutio.

Vires & ſi cõtrario modo indicent, non propterea ad curationẽ nõ conferunt.
Super text.45

2. Eorundem ratio.
Refutatio.

neque hoc curatiuum remedium,vt iſti imaginantur,verum quia tantam remediorum quantitatem admittunt,& propterea non eadem exigere, & indicare aſſerimus, cum id proprium ſit affectus prę́ter naturam,ſed contrario modo indicare; quod idem eſt quòd non prohibere,vt liquet lib. de Curandi ratione per venæ ſectionem, neque etiam contrario modo remedia, aut eorum quantitatem indicant, pro ſublatione affectuum præter naturam, vt toties dictum eſt,ſed perpetuo pro earum tutela,vitæque cuſtodia, etenim cum tanta remediorum quantitate poteſt vita cuſtodiri, virium ſubſtantia haudquaquam vacuata, aut immodice alterata. Interim autem contingit quòd vires quemlibet remediorum vſum impediant, etiamſi morbus non remedia duntaxat, ſed magna exigat, vbi videlicet eædem extreme imbecillæ ſint, & affectus quò expugnetur, notabilem vacuationem deſideret,ortis vtique contrarijs inter ſe indicationibus,cum vires refectionem affectus vacuationem deſideret. quare vires duntaxat reficere oportet, cum omnium prima ſit indicatio quæ à viribus ſumitur, vt ſupra concluſimus: & toto eo tempore, quo vires reficimus, eorum quæ affectum ſanant, nihil planè ægrotanti exhibebimus, quo caſu vires non contraindicare,ſed prohibere remedia omnino, tanquam contrarium indicantes,quàm morbus, ſeu præter naturam affectus exigit,aſſerimus: illæ ſiquidem adiectionem, ſeu refectionem indicantes,hic vacuationem deſiderans, quæ ſibi aduerſantur: & propterea in ſimilibus corporibus aduerſas inter ſe eſſe faciendorum indicationes, dicimus. Habes itaque qualiter nec curationem,nec remedia, neque eorum quantitatem vires indicant, neque remedium aliquod curatiuum requirunt,ſed eadem vel contrario modo indicant, aut prohibent; contrarium omnino indicantes,quemadmodum à Galeno j. de Rat. victus,decretum eſt,& eodem ix. Meth. med. circa finem commemorans multos ſcopos quos medicus in ſanguinis detractione ſpectare debet,dicebat, [ſanè erunt in hac quoque detractione multi ſcopi à medico ſpectandi,natura ab initio,conſuetudo,ætas,locus habitationis,anni tempus,cœli ſtatus: adhæc ægritudinalis, quem curamus, affectus,aliaque ratione ante hunc, laborantis vires,] dixit alia ratione, quia non vt curationem indicantes,ſeu venæ ſectionem,ſicut ceteri ſcopi,quos dinumerauerat,ſed modo,quo diximus. Inquit etiam ante hunc,videlicet,affectum præter naturam, quoniam quæ à viribus indicatio ſumitur,prior eſt ea, quæ accipitur ab affectu præter naturam, quemadmodum ipſe eodem libro, paulò ante demonſtrauerat. Ex quibus etiam facile ſedari poterit ea contradictio, quam hi viri nituntur Gal.imponere: aiunt nanque quòd libro de optima ſecta,contra Methodicos idem Galenus conatur probare vires nullum remedium indicare; demum alijs in locis, eas poſtea vacuationem,& quantitatem aliorum remediorum indicare, nuſquam non ſtatuit: qui profecto Methodici reprę̨hendendi non eſſent,ſi indicantium nomine,contraindicantia complecti potuiſſent ſiquidem omnibus notum eſt,vires aut prorſus remedia impedire,vt venæ ſect. & purgationem, aut certe illorum quantitatem moderari. Sed dicant quæſo, quibus in locis in Galen. doctrina compertum eſt, vires vacuationem, & aliorum remediorum quantitatem indicare? cum nullibi illud aſſeruiſſe videatur,licet ad curationem eſſe neceſſarias,conducereque ad remediorum inuentiones,eas vbique admittat,quemadmodum nos paulò ante demonſtrauimus. Quòd vero libro de optima ſecta demonſtrauerit fuſiſſime ex ipſis nullum remedium indicari, cuique ſatis manifeſtum eſſe arbitror, nam ſi conſtans vis remedium indicat, in ſanis quoque, quoniam conſtat, remedium indicabit. at in ſanis remedium non indicat. ergo neque etiam in ægris, modum ſeruans facultas indicabit remedium, inquit idem Galenus, & deinde ſubdit: quamobrem ſi vbi facultas, ſeu virtus indicare deberet auxilium non admittimus, ideo iam in confeſſo eſt nihil opem ferens à virtute demonſtrari. opus eſt enim propoſitum demonſtrare præſentia, ſed quod requiritur prohibere ne accipiatur; vt ſupra poſui,virtus valet: remedij vero propoſitum nequaquam eſt. Non igitur ſibijpſi contradicit Galen. ſed vbique locorum illud idem fateri videtur, quòd videlicet vires nec curationem nec remedium indicent: nec indicantium nomine, contraindicantia complectitur,imò aliud eſſe quod contrarium indicat, ſeu id quod contrario modo indicat,ab eo quod vere indicat,ſemper fatetur,vbi eorundem naturam,ac vim conſiderat: & propterea vires interim contrario modo remedia,aut eorum quantitatem indicare, interim vero prohibere, eo quòd contrarium indicent, quàm id quod affectus præter naturam exigunt: nuſquam autem eadem indicare profitetur,quemadmodum Methodici putabant. volebant enim vires eſſe propoſita,& indicantia,& propterea indicare,& requirere remedia, & non contraindicare,vt Gal.ſentit. Et cum inquiunt quòd nemo ex contraindicantium natura inueniet vnquam id quod agere oporteat,ſed quod ab indicantibus iam eſt inuentum,prohiberi ab illis,vel certe moderari intelliget,nam quis virium natura percepta cõcipiet vnquam vacuatione aut alio remedio opus eſſe? Dicimus nos eos parum rectè intelligere contraindicantium naturam, modo quo Galenus ſubintelligit,& nos prius demonſtrauimus, cum eadem non ſit prohibere ea quę ab indicãtibus inuenta ſunt; verum aut eadem contrario modo indicare (id quod eſt admittere, & non prohibere) aut prohibere eo quòd contrarium indicent, & hoc vel omnino, vel quodam modo, quod metiri, ſeu moderari dicimus. Inuenitur ergo ſæpius ex contraindicantium natura, id quod agere oportet, vtputa, cum morbus magnus fuerit, & vires valeant, inuenitur venæ ſectionem fieri debere, ab ipſis etiam viribus, contrario modo illam indicantibus,

etenim

Vires quãdo cõtrario modo indicant. Cap. 13.

Quando vires remediorum vſum impediunt.

Loco citato.

Gal.falſo imponitur quod dixerit vires nullum remedium indicare &vacuationẽ, & remediorũ quantitatem indicare. Cap.42.

3. Ratio,quæ refellitur ex contraindicãtium natura male intellecta ab aduerſarijs.

Contraindicãtia aliqñ quid agendum ſit indicãt, aliqñ id moderant, aliqñ contrarium indicãt.

etenim vbi robuſtæ fuerint, eam admittunt, ac minime prohibent, cum ab eadem haudquaquam lædantur. ſimiliter vbi non admodum, ſed parum imbecillæ fuerint, eadem venæ ſectio, ab eiſdem viribus ſumpta indicatione, moderatur: etenim à copioſiore læderentur, quoniam contrarium quodammodo indicant. vbi vero extreme imbecillæ fuerint, eandem non admittunt, ſed prohibent omnino, propterea quòd contrarium omnino indicant vires ipſæ quàm præter naturam affectus; hic nanque vacuationem, illæ vero adiectionem, & refectionem. Hac itaque ratione virium natura percepta, licet nec curationem nec remedia indicent, dicimus tamen ad curationem eas eſſe neceſſarias, conducereque ad remediorum inuentiones, non ſiquidem pro morborum ſublatione, ſed pro ipſarum cuſtodia. Nec obſtat quòd idem Gal. virtutem inter coindicantia, quæ συνενδεικνύμενα appellat libro xiij. Method. meden. connumerauerit. nominantur enim talia ab eo, quæ non primo, vt aiunt, & per ſe, ſed ſecundario & per accidens indicant, concluſerat nanque ix. eiuſdem operis libri, virtutem per ſe & primo non contineri inter curatorios ſcopos, vtpote quæ primam curationem doceat, at quidquam indicet ad amouendum præter naturam affectum, verum ex accidente quandoque ad affectus curationem conducere aſſeruit. qua ratione inter coindicantia curationem non ab re citato loco dinümerauit, ab indicantium numero eandem & reliqua ibi commemorata ſeiungens, tanquam non primo & per ſe, ſed ſecundo loco & per accidens, curationem coindicantia. Scrupulus tollitur. Cap. 16.

In quot, quibus ue generibus præſidiorum materiæ contineantur.

Caput XXXVI.

QVONIAM non ſolum ab affectu ad materias præſidiorum peruenimus, verum etiam à ſingulis primorum generum ad eas deſcendendum, vt inquit Gal. xj. Meth. med. ob id nos, diducta indicatione quæ ab affectu quem curare paramus, ſumitur, hoc eſt ab ipſa febre, in particulares indicationes, quæ materias Methodo inueniebant. (etenim eius principium eſt id, in quo ſinita eſt curandi affectus diuiſio) reliqua quoque prima genera, quę quomodolibet ad hoc conducere videntur, commemorare oportuit; ac in particulares indicationes diducere, quoad peruenerimus ad eas quæ ſectionem non admittunt. & quoniam vires ad eaſdem etiam remediorum inuentiones conducere videntur, & conſideratu ad curationem ſunt neceſſariæ, licet non ſemper æqualiter conferant, propterea eas duximus non eſſe prætermittendas, ac quomodo ad curationem neceſſarię ſunt cum Gal. demonſtrauimus, eundemque à iuniorum quorundam medicorum calumnijs liberare non piguit, vt ſimul pateat quanta ſit tanti viri auctoritas, & doctrina, & quàm parui momenti ſint ac ſophiſticæ eorundem rationes, quibus hanc miram ac artificioſam Gal. Methodum euertere tentant, in iuniorum, ac proborum medicorum perpetuam calamitatem. Reliquum eſt poſtquam ex tot vniuerſalibus ac particularibus ſcopis & indicationibus, deſcendimus ad auxiliorum materias, veſtigare in quot, ac quibus generibus talia veſtiganda ſint. Nam ſi cuiuſlibet febris, quà febris eſt, humectatio, refrigeratioque remedia ſunt, vt concluſimus, ac ſi ſola ſit, ad refrigerandum humectandumque, omne medentis conſilium veluti ad finem dirigitur, ita vt nihil ſit quod præter ea ad curationem deſideretur, vt Galenus inquit ix. Meth. med. niſi vt materiæ inueniantur, quæ huic propoſito ſunt idoneæ, materia vero inuenta, vt opportunum tempus ex quatuor febris temporibus captes, quantitatem vero, ex conferendo cum naturali habitu morbum, quippe quantum is à naturali habitu receſſit, tantum opus eſt ægrum refrigeres & humectes, hanc ob rem in quot, quibus ue generibus iam dictæ præſidiorum materiæ primo inueniantur, deinceps de temporis opportunitate diſſerendum eſſe cenſui. de quantitate etenim cum de temperamento loqueremur, ſatis abunde verba fecimus. Quantum ergo ſpectat ad id quod primo propoſuimus, cum Gal. libro de Conſt. artis medicæ, aſſerimus auxiliorum materiæ genus vniuerſum, in ijs quæ per os ſumuntur, quæ fiunt, quę vacuantur, & quę de foris incidunt, poſitum eſſe, per quę omnia vbi decurrerit, qui artem conſtituit, ac particularis materiæ vniuerſę ſcientiam non ſolum facultatis, ſed vſus etiam obtinet, ſic vtique ſalubres cauſas compleuerit vniuerſas, vt nihil ad curatricis artis conſtitutionem deſideret, omnibus nimirum ijs, in duo ſeſe capita redigentibus, in corporum quibus remedia adhibentur notitiam, & ipſam remediorum naturam. Lib. vero j. & v. de ſan. tu. & lib. num tuenda ſanitas ad Thraſyb. non modo auxiliorum materias pro curandis morbis, verum etiam pro ſanitatis cuſtodia in quatuor iam dictis generibus complecti affirmauit, auctoritate iuniorum probatiſſimorum, inquit eodem j. de ſanit. tu. in admouendis videlicet, educendis, faciendis, & extrinſecus incidentibus, & deinceps quid intelligendum ſit admouendorum nomine, ac reliquorum, patefacit, tum eodem loco, tum etiam citato lib. ad Thraſyb. inquiens admouendorum quidem nomine cibus, potio, & ſi quid medicamentorum intro ſumitur, etiam aër attractus intelligitur, faciendorum vero frictio, ambulatio, vectio, equitatio, omniſque denique motus; quòd ſi non quiuis motus exercitatio eſt, ſed ſolum qui eſt valentior, adijciatur motui exercitatio, vt ſint facienda tum motus, tum exercitatio: referuntur item ad hoc

Margin: Cap. 1. — Cap. 14. — Materia omnis præſidiorũ 4. Gen. ↄtinet. Cap. 14. — Cap. vlt. & cap. 10. Admouenda. Facienda.

cauſæ genus ſomnus, vigilia, & venus, adhæc ſtudia, ira, curæ, & lauatio ex hoc genere ſunt, vt patet eodem lib. ad Thraſyb. Ex foris incidentibus primus eſt circundatus nobis aër, deinde quæcunque lauantium, vnguentium ue cuti propinquant, etiam ſi quod medicamentum ſanitatis tuendæ fines non exceſſit, veluti ſal, mirrha, nitrum, aphronitrum, & aquarum aliquæ ſponte nata rum, & calentium. quòd vero balneum diuerſa ratione inter facienda, & ea quæ foris incidunt connumerari poſſit nemo ambigat: nam ſumptum pro lauatione ipſa, inter ea quæ fiunt continetur; ſi vero capiatur pro ipſa aqua qua lauantur, ex numero foris incidentium exiſtit: quo etiam in genere continentur epithemata, cataplaſmata, perfuſiones, & id genus alia, quæ ad morborum curationem conducunt. In his vero quæ educuntur, ſudores, deiectiones, vrinæ, in vniuerſumq. omnia quæ corpus noſtrum excernere debet, ſpectanda ſunt. Atqui licet Gal. citatis locis hanc diuiſionem in quatuor genera iuniorum probatiſſimorum auctoritate admiſerit, dubitat tamen eodem j. de ſanitate tuen. num rectè fuerit facta, cum melius fortaſſe fuerit in tria, ſecludens educendorum genus, tanquam in illis tribus contentum, & non æque primum exiſtens velut reliqua tria genera, & breuibus licet difficillibus admodum verbis illud confirmauit, inquiens: [ex admouendis, faciendis, & extrinſecus incidentibus, alterari mutarique corpus noſtrum, mutationem vero aut in qualitate fieri, aut in quantitate: in qualitate, dum aut incaleſcit, aut refrigeratur aut ſicceſcit, aut humectum redditur: in quantitate, dum alitur, aut inanitur, iam inanitionem ipſam duplicem quoque eſſe, ſubdit, alteram excrementorum de quibus mox diximus, alteram naturalis ſubſtantiæ noſtræ aſſidue defluentis, quæ nutritioni ex aduerſo opponitur.] quibus in verbis liquet educenda (quæ in excrementis conſiſtunt) in illis tribus generibus ex quibus corpus (tanquam primis generibus) alteratur, & immutatur, contineri, & non eſſe quartum genus: id quod eam confirmare videtur in procemio lib. de Morb. vulg. aſſerens [cum igitur tres ſint cauſæ à quibus morbi auſpicantur, vna quidem in ijs quæ offeruntur, altera vero in operibus quæ obimus, & tertia in ijs quæ extrinſecus occurrunt nobis & cetera.] nulla facta de excrementis mentione, ita vt Gal. rectius viſum ſit dictarum cauſarum ſalubrium diuiſionem fieri in tria, quàm in quatuor genera, licet eandem citatis locis admiſerit, eorundem videlicet iuniorum probatiſſimorum auctoritate. Libro vero artis medicæ, inuento eorum numero quæ ex neceſſitate corpus alterant, in ſex generibus ibi declaratis, dicebat proprium in ſingulis eorum, cauſarum ſalubrium genus inueniamus, ita vt ſex admittat & non quatuor, ſeu tria cauſarum ſalubrium genera: ſed vbique locorum eaſdem complectitur materias, quas lib. de ſanitate tuen. & lib. ad Thraſyb. particulariter dinumerauit, ſiue eas ad quatuor, ſiue ad tria, aut ad ſex redegeris genera, parum curans, modo nulla præſidiorum ſeu ſalubrium cauſarum materia prætermittatur, & cuiuſlibet vires compertas habeas. Nec deſunt qui velint Gal. quandoque fateri duo eſſe genera in quibus præſidiorum materiæ reperiuntur vt x. Method. medend. Sed ij non aduerterunt quòd citato loco intendebat materias præſidiorum inueſtigare, pro medendis hecticis duntaxat febribus, & non ceteris morbis, quæ in duobus planè generibus continentur, foris videlicet incidentibus, & in admouendis. Sed quidquid ſit de eiuſmodi diuiſionibus. (nam ſimul cum Gal. citato lib. j. de ſanit. tuen. dicimus quòd de talibus diuiſionibus ſtatuere pro arbitrio cuiuis liceat) concludimus in talibus generibus veſtigari debere materias præſidiorum, pro curandis febribus, atque ſingula quæ in eis continentur, ſpectare oportet, nec minus vires compertas habere, vt diximus, cuiuſlibet materiæ, quoniam hinc demum oritur dexter earum vſus, vbi videlicet opportunum etiam tempus ac modum, ſeu menſuram inueneris: quapropter citato lib. ad Thraſyb. idem Gal. enumeratis omnibus quæ in dictis quatuor generibus continentur, hæc protulit verba [atque ſingulorum enumeratorum ſalubrium, quantitas, qualitas, & occaſio dignoſcenda eſt.] libro vero ix. Meth. med. (licet ſub alijs verbis) illud idem confirmauit aſſerens [at quæ membratim medicatio agitur, ex his duobus conficitur, nempe materiæ copia, & huius congruo vſu.] per congruum vſum nil aliud intelligens quàm quantitatem, qualitatem, & occaſionem: hæc etenim explent materie tum congruum vſum, ita vt præſidia fiant. Quam Gal. auctoritatem, male intelligentes iuniores iſti, quorum ſtudium aſſidue in contradicendo Galeno verſatur, opinantur alijs ſuadere, in hoc etiam Gal. ſibi pugnare, cum clarum ſit idem, licet ſub diuerſis verbis, vtrobique præcipere. Siue itaque quatuor, ſiue tria ſint prima genera materierum præſidiorum in his inueſtigandæ ſunt materiæ idoneæ, ad refrigerandum, humectandumque pro febrium curatione, quà febres ſunt, tam ſi effectu, quàm poteſtate, vel ex accidenti refrigerent, quibus inuentis, occaſio ſeu opportunum tempus adhibendi ſpectare oportet, de quo diſſerere tempeſtiuum eſt, vbi prius dubitationem quandam ſoluerimus, quæ de ipſis excernendis fieri ſolet, vtcunque ſint; ſiue quartum genus, ſiue in tribus contineantur. Eſt autem ea, num in ipſis excrementis, ſudoribus inquam, deiectionibus, vrinis, ac reliquis tam humanis, quàm reliquorum animalium, inueſtigandæ ſint præſidiorum materiæ, velut in reliquis generibus dictum eſt, ita quòd eiſdem vtendum ſit pro morborum ſublatione, tanquam pręſidiorum materijs, vel hęc cõſiderare debeat medicus in ægrotantibus ipſis tanquam alterantia, eorumque corpus immutantia, vbi immodice detineantur, aut excernantur, & propterea eadem vel propulſare, vel alcere oporteat, velut etiam conferentia ad morborum curationem. Huic reſponſum ſit, quòd licet de facultatibus

Balneũ alia atque alia rõne inter facienda & foris incidẽtia numeratur

Educenda.

In tria genera redigi poſſunt ſupradicta 4. Loco citato.

Cap. 85.

Locis citatis.

In duo genera nõ redigit Gal. 4. ſupradicta.

Cap. 7.

Loco citato.

Loco citato.

Materiæ præſidiorum dexter vſus conſiſtit in quantitate, qualitate occaſione.

Cap. 3.

Qũo excernẽda ꝯſiderẽtur.

excrementorum poſt Xenocratem,& Dioſcoridem Gal. quoque conſcripſerit, vt completa fuiſſet tractatio de ſimplicium med. facul. tamen idem Gal.x. lib. eiuſdem operis dicebat,non ita ſe habere in tali materia quemadmodum in reliquis, cum in illis operam dediſſet, vt per experientiam eorum omnium facultatem cognouiſſet,aliàs nequaquam de aliquo quidquam conſcripſiſſet, cenſens alijs haudquaquam eſſe credendum: verum in tali excrementorum, ac reliquarum partium animalium materia, non ita res habet, inquit ipſe; ingenue ſiquidem fateor complura eſſe tum partium, tum reliquorum in animantium corporibus contentorum, quorum nullius eiuſmodi feci periculum,cuiuſmodi quidam ſcriptum reliquerunt,& reddens cauſam aſſerebat: ſiquidem quædam eorum abominanda,deteſtandaque ſunt,quædam etiam legibus vetita: at demum derelictis ijs,quæ contra leges erant,ad excrementa deueniens,dicebat: [At potio ſudoris, aut vrinæ,aut menſium mulieris,abominanda,deteſtandaque eſt,atque horum in primis ſtercus, quod tamen ſcribit Xenocrates ſi oris ac gutturis partibus inungatur, & in ventre deuoretur, quid præſtare valeat: ſcripſit etiam de aurium ſordibus deuorandis: at ego ne has quidem vnquam deuorare ſuſtineam: ne ſi in totum quidem morbo deinceps liber degerem,atque his etiã magis abominandum puto ſtercus.] videtur itaque Gal.his verbis deteſtari, atque odio habere talem auxiliorum materiam: quanquam eodem lib. fateatur, quòd optimus medicus facultates eiuſmodi excrementorum ignorare non debeat: ceterum potiora eligere, potiſſimum ad vrbanos,& honoratos,alicuiuſque exiſtimationis viros, in quibus teſtatur nunquam vſum fuiſſe medicamine tali, cum multo meliorum ſuppeteret copia. Verum non negat quòd talium vſus, & preſertim aliorum animantium admittendus non ſit,aut in itinere, aut in venatione, aut ruſticatione,cum ſcilicet meliorum nihil adfuerit,aut homo ruſticus perinde fuerit carnis duræ ac aſinus,& poſt pauca de ſtercore bubulo verba faciens,ſubdebat: [ſcire tamen oportet omnia in genus medicamenta duris agreſtium hominum corporibus aptari, nempe foſſoribus, aut meſſoribus,& qui opus tám validum obeunt, &c.] cum igitur potiora habeamus remedia quàm ea quæ ex excrementis capiuntur,ſintque ea vilia,deteſtabilia,ac abominabilia; quamuis eorum facultates medicos ignorare non debeat,vt in quibuſdam iam dictis corporibus,ac locis,vbi contingat, vti valeat,in defectu aliorum medicamentorum,iure aſſerendum eſt Gal. noluiſſe per educenda, hæc intelligere; ſed per educendorum materiam,quam medicus conſiderare debet,intelligit ſudores,vrinas, deiectiones, & in vniuerſum omnia quæ corpus noſtrum excernere debet: vt ipſemet fatetur citato libro ad Thraſyb. tam in ſanitatis conſeruatione,quàm in morborum curatione,ac febrium de quibus loquimur,ait enim educendorum,ſeu quæ educuntur,ſeu quæ euacuantur,& non quæ educta, ſeu vacuata ſunt, ita vt velit medicum ſpectare debere hæc omnia, quomodo, ſcilicet educantur, ſeu euacuentur, aut præter naturam detineantur, non modo in ſanis corporibus, ſed ipſis ægrotantibus: & non poſtquam excreta ſunt, in eis inueſtigare præſidiorum materiam: refrigerant nanque ſæpius ſudores, ac febribus medentur: quemadmodum & alui deiectiones,& vrinæ vbi tempeſtiue vacuentur, pariter & vomitus, ſaltem ex accidente, id quod apertiſſime oſtendit lib. ad Thraſy. his verbis: [quæ vero in his quæ vacuantur, ſudores deiectiones,vrinas,in vniuerſumque omnia quæ corpus noſtrum excernere debet, conſiderat.] & lib.j.de Sanit.tuen.cum dicebat: [educendorum vero materia prædicta paulò ſupra eſt.] quo loco docuerat, quomodo euocari debebant, vbi detenta eſſent ſingula excrementa, quæ in noſtris corporibus generantur: in his itaque quantitatem,qualitatem,ac occaſionem obſeruamus, cum pro ſanitatis cuſtodia, tum pro morborum curatione.

Loco citato.

Loco citato.

De temporis occaſione: & vnde capiendum ſit opportunum auxiliorum tempus.
Caput XXXVII.

INVENTIS auxiliorum materijs in iam dictis generibus pro febrium curatione, definitaque earum qualitate ex natura earundem febrium (nam omnis febris, quà febris eſt,refrigerantia & humectantia expoſtulat.) determinata inſuper quantitate dictorum auxiliorum quæ refrigerant ac humectant,modo,ſeu menſura, à naturali corporis temperie vna cum ipſo morbo, nam quantum æger à naturali habitu receſſerit,tantum opus eſt eum refrigeres, & humectes tanquam neceſſarium,opus eſt opportunum quoque tempus non ignorare: cum ſatis non ſit præſidiorum materias,eorumque qualitatem,& quantitatem inueniſſe,niſi & opportunum tempus inuenias, vt ix. Meth. meden. liquet: idemque confirmauit lib. num tuenda ſanitas ad Thraſy. cum dixit: [atque ſingulorum enumeratorum ſalubrium quantitas, qualitas, & occaſio dignoſcenda eſt.] De hoc itaque tempore, non vno eodemque modo ſcripſiſſe Galen. reperio. nam præter ea quæ ſcripta reliquit ix. & xj. Method. meden. libro Artis medicinalis, aſſerebat. [Neque enim eſt rationi conſentaneum,etiam temporis occaſionem, quæ in his quæ dicta ſunt, continetur, veluti tertium aliquod ab eis diuerſum, introducere. ſi enim tali, & tanta re allata egeat corpus, nemini dubium quin etiam in tempore opportuno afferatur.] noluit itaque Galenus, hoc in loco temporis occaſionem tanquam tertium quoddam, à qualitate, & quantitate ſpectandam eſſe,

Cap.14.
Cap.40.
Sub qualit. & quantitate tẽpus cõplexus eſt Gal.
Locis pcitat.

ſed

Alibi modum & tps adijcit.
Cap.15.
1.ad Glauc.1.

ſed in eiſdem contineri. Libro vero j.de ſanit.tuen.præter opportunum tempus,modum quoque eſſe inueniendum ſtatuit, vtiturque voce μέτρον: & j.de Arte curat. ad Glauc. præter temporis occaſionem,vſus modum eſſe neceſſarium pro medendi Methodo aſſeruit, ſub his verbis καὶ τοῦ τρόπου τῆς χρήσεως. hoc eſt vtendi modi. at comm.Aphor.xvij.libri j.relicta temporis occaſione,dicebat præter qualitatem & quantitatem eorum quę offeruntur,dignoſcendum eſſe modum eorundem, cum non ſatis eſſe nouiſſe qualitatem & quantitatem, voce τρόπον vtens. Verum ſi quis verba Gal.perpenderit,quæ citato lib. Artis medic. poſt ea quæ modo citauimus, conſcripſit,haud ægre cuncta quæ diuerſis in locis aſſeruit,licet diuerſa videantur,conciliabit, nam ſubdebat [occaſio ſiquidem temporis inde ortum habet,quoniam fluxile,ac facile mutabile eſt mortale corpus,ac pro tranſmutationis modo alijs alio tempore eget auxilijs. quare non eſt tertium aliquod præter ea quæ dicta ſunt,tempus: ſæpius autem eo tanquam tertio quodam,ob eam quā, diximus cauſam,ad docendum,vti conſueuimus.] ex quibus Gal.verbis liquido conſtat tempus, ſeu temporis occaſionem,quam per vocem καιρὸν,ſignificare voluit,ſemper re ipſa non eſſe quoddam tertium diuerſum à quantitate,& qualitate, ſed in eiſdem contineri: ſæpius autem ipſo tanquam tertio quodam vtitur ad docendum,pro faciliori videlicet doctrina: propterea quòd mortale corpus fluxile & facile mutabile eſt,& pro tranſmutationis modo alijs alio tempore eget auxilijs.

Conciliatio locorum Gal.

Locis præcit.
Modus quid.
Cap.15.

Non ab re itaque ix.& xj.Meth.med. ipſum tempus,tanquam tertium quoddam ſpectandum eſſe præcipit,vt facilius medendi Methodum doceret. j. vero de ſanit. tuen. per μέτρον non intellexit modum vſus,ſed menſuram,per eam intelligens quantitatem. nam poſteaquam præceperat vires omnis materiæ,quę ad ſalubrem victus rationem pertinet debere medicum non ignorare.(nam inde oriebatur dexter eius vſus) ſubdebat; adhuc pro congruo vſu, opportunum quoque tempus,ac menſuram inueniendam eſſe. hoc eſt, quòd præter virium dignotionem quæ ex qualitate oriuntur,& opportunum tempus,& menſuram,hoc eſt quantitatem, medicus ſpectare debet præter qualitatem vero,ſingulorum medicaminum quantitatem,& temporis occaſionem, modo vſus eorum,addit j.Artis cur.ad Glauc.quò medendi Methodus perficiatur, vt particulatim dinumeraret omnia ad vniuerſalem medendi Methodum neceſſaria, haud ignorans quòd ſub qualitate & quantitate reliqua duo continebantur, & vt Glauconi etiam cauſam traderet, cur non propria vnicuique ægrotanti,ſed communia ſcribere fuerit coactus, aſſerens quòd cum ad rectè medendum plurimum conferat & temporis occaſio,& auxiliorum quantitas,& hæc vnicuique ægrotanti ſint propria,nihilque proprium poſſit ſermone explicari, propterea quòd commune eſt,coactus fuit ſcribere:quod planè ſcribere non cogerent medicaminum qualitas,& modus vſus; cum non vnicuique ægrotanti hæc propria exiſtant,& ſcribi poſſint. poſſet autem modus vſus diuerſus à tempore ſic conſiderari, vt eſto quòd egeat pro opportuno tempore cibo æger,qualibet die, vel nocte, hoc erit tempus opportunum offerendi:at ſi eadem nocte vel die ſemel,bis,vel ſæpius eo indigeat,hic erit modus vſus,quanquam ſub modo vſus,reuera & opportunum quoque tempus contineatur,quamobrem comm.Aphor.xvij.lib.j.idem Gal. temporis occaſionem ſubticuit,meminitque ſolum modum vſus, præter qualitatem, & quantitatem eorum quę offeruntur,per τρόπον modum, ſcilicet vſus, intelligens: quod eodem comm. manifeſtauit, cum dixit: [neque enim ſufficit hoc ipſum ſolum cognoſcere,quòd huic plus,vel minus ſit offerendum,vel quòd victu exiccante vel humectante vtendum ſit, ſed nunquid ſemel, aut ſepius, qualibet nocte,vel die cibum offerre oporteat,neceſſarium eſt conſiderare.] per modum itaque complexus eſt temporis opportunitatem,& vſum.qua de re licet ſub modo vſus contineri poſſit temporis occaſio,& ſub temporis occaſione modus vſus,ſubintelligi poſſit,& vtrunque ſub quātitate,& qualitate re ipſa contineatur. & interim Gal. ſub congruo vſu, omnia contineri voluerit,quantitatem ſcilicet,qualitatem,tempus,& modum vſus,vt liquet vij. Meth. med. cum dixit: [at, quę membratim medicatio agitur, ex his duobus conficitur nempe materię copia, & huius congruo vſu.] nos tamen clarioris doctrinę gratia de hac temporis opportunitate, ſimul cum Gal.in hac noſtra Methodo, ſeparatim à quantitate, & qualitate, verba faciemus; ſub ea etiam modum vſus ſubintelligentes, ac veſtigabimus à quibuſnam ſumenda ſit hęc temporis occaſio pro medendis febribus.

Locis præcit.

Modus vſus.

Cap.3.

Tpis occaſio ex feb. tpibus ſumitur.
Cap.14.
Refellit eos, qui reprehendunt Gal. qđ captet tpis occaſionum ex quatuor feb. temporibus.
Cap.5.
Cap.35.
Loco pcitato.
Loco citato.

Huic ergo licet breuiter ſatisfacere videatur Gal.ix.Meth.med.cum inquit. opportunum tempus capiendum eſſe ex quatuor febris temporibus, non tamen ſic facile eius verba interpretantur: quinimò eiſdemmet iunioribus,ob prauam eorum intelligentiam,anſam prębuerunt,in hoc quoque ipſum calumniandi aſſerunt enim pugnantia ſibipſi de tempore conſcripſiſſe,cum iiij.de Meth.meden.tempora non niſi dierum numerum nos poſſe docere,nec quidquam aliud indicare poſſe ſcriptum reliquerit,& lib.de opt.ſect.longa oratione eos refellat, qui tempora indicare aſſerebant. cur itaque citato ix.de Meth. med. opportunum tempus auxiliorum ex quatuor febris temporibus indicari fatetur? & alibi cibandi tempus per morbos ex acceſſionis,& intermiſſionis tempore monſtrari ſcribit? Sed quòd toto cęlo aberrarint,parumque rectè Gal.ſententiam circa hoc,veluti in alijs,perceperint,ex his quę dicemus luce clarius patebit. Eſt etenim eius ſententia perpetuę veritatis,quòd morbi tempora vtile indicare non valent, aduerſus Methodicos,quarto Meth.meden. & libro de opt. ſecta. crediderunt nanque Methodici morborum tempora indicare,hac ratione impulſi, quod tempora non omnia ad cibi, medicinę

ue

ue aſſumptionem apta cernebant,cumq́ue temporibus nonnullis hęc vtiliter exhiberi, nonnullis vero noxie ſpectarent, id ob temporum diſcrimina incidere arbitrabantur. quare ex eodem fonte,& cibi propoſita, & remediorum tempora manare putarunt. Gal. vero priuſquam aggrediatur citato lib.de opt.ſect.declarare,tempora nihil vnquam conferens indicare quędam de temporum differentijs tractanda proponit,inquiens quòd duę temporum differentię apud medicos celebrantur: aliqua enim morborum,aliqua auxiliorum tempora dicuntur, atque hinc iam manifeſta curatio fiet. canſarum autem motiones, morbi tempora eſſe dicuntur. motionis autem differentiæ quatuor ſunt,initium,crementum,ſummus vigor,& declinatio.nam ſi motio quæ prius non erat,nobis ineſſe incipit,atque ita diuexat,huiuſmodi motum,initium morbi appellamus; ſi vlterius motus procedat,crementum,ſi crementum conſiſtit,ſummus morbi vigor,ſeu impetus dicitur,cum motus imbecillior redditur,atque decreſcit, remiſsio, ſeu declinatio nominatur. Hæc itaque eadem ſunt & temporum nomina. At auxiliorum tempora ea quæ ad ipſorum adhibitionem idonea ſunt, appellant. Sunt autem ea idonea, quando remedium poſtulantia adſunt,prohibens vero nullum,neque eorum tempora nomina propria habent,quemadmodum dicta morborum tempora. & quoniam plerique auxiliorum morborumq́ue tempora non re ipſa, ſed cogitatione tantum differre crediderunt. aiunt enim auxilij morbiq́ue tempus ſimul incidere,ita vt vtraque tempora ſimul ſint, neque auxilij tempus abſque morbi tempore poſsit deprehẽdi; propterea Gal.nonnullis efficaciſsimis rationibus contra eos pugnauit,ac Hipp.etiam auctoritatibus,ita vt eodem loco fuſsiſsime demonſtrauerit,non ſola cogitatione,ſed re ipſa etiam huiuſmodi tempora differre.& quanquam tam morborum,quàm auxiliorum tempora,& vniuerſalia,& particularia ſint,tamen ea quę morborum ſunt,tam vniuerſalia,quàm particularia,deſcribi poſſunt. etenim vno eodemq́ue inſtrumento iudicantur quod ſanè inſtrumentum ſcribi poteſt. nam vtraque ex quali quadam cauſæ ratione cenſentur,eademq́ue habent nomina,cum ſint certæ cuiuſdam motionis nomina,vt diximus, ambo tempora tam vniuerſalia, quàm particularia. quare eadem quoque erunt iudicandi inſtrumenta. at auxiliorum tempora nec vllum habent peculiare nomen,neque eodem inſtrumento iudicantur, neque particularium temporum iudicatoria inſtrumenta ſcribi queunt: & propterea eorundem tempora vniuerſalia ſeu generalia ſcribi poſſunt,particularia vero nequaquam, cum non ex ipſis modo,ex quibus vniuerſalia opportuna tempora deprehenduntur,ſed ex alijs quæ minime ſcribi poſſunt,reperiantur. ex quorum conſideratione medicus ſingularium opitulandi temporum coniecturam capiet,quemadmodum validiſsimis rationibus idem Gal.citato lib.demonſtrauit. Sunt itaque auxiliorum tempora generalia,quando adſunt & præſentia ſunt,quæ remedia poſtulant,abſuntq́ue ea quæ impedire poſſunt. His ſic iactis tanquam quibuſdam,fundamentis,facile quiſpiam intelliget num Gal.ſibi pugnantia in hac re conſcripſerit,vel iſti qui talia effutiunt,propter verborum ac eiuſdem Gal.ſententiæ obintelligentiam, tanquam cæci in foueam lapſi ſint. nam cum auxiliorum tempora ea ſint idonea,quando adſunt,quæ vtilia, ſeu conducibilia poſtulant, abſunt vero ea quæ eadem impedire valent,nuſquam morborum tempora conducibilia indicabunt, cum neque eadem expoſtulent, aut exigant. Verum quandoque eiſdem conducibilibus vti impediunt, quod vero poſtulatum ſumere impedit,propoſitum non erit,inquit Gal.& idcirco morbi tempore nos interdum poſtulatum accipere impedientia, propoſita haudquaquam ſunt, neque etiam contraindicare ea quiſpiam dixerit,cum quæ impediunt,contraindicare non dicantur,vt ſuperius demonſtrauimus:pariter nec coindicare ea dicendum erit; nam non ſunt veluti cauſæ,ſed ſigna,& effectus, ac nomina ſolum certe cuiuſdam diuerſæ motionis,vel cauſæ,vel ipſiuſmet morbo affectus. quapropter & toto cælo aberrant,& falſo Gal.imponunt,qui credunt eundem fateri morbi tempora contraindicare,aut coindicare occaſionem,ſeu opportunum tempus auxiliorum; quinimò vbique locorum totum contrarium ſentit,& aduerſus Methodicos citato lib.de opt.ſect. ex diuerſis Hippoc.ſententijs, alijſq́ue rationibus illud confirmauit, nedum de auxilijs ipſis vt quibuſdam falſo viſum eſt,verumetiam de victu,probans tempora, neque ciborum qualitatem, neque quantitatem demonſtrare poſſe, & propterea nec eorundem temporis occaſionem: de auxilijs quidem Hipp. dixit: [cum morbi inchoant,ſi quid videtur mouendum moue, in ſummo vero vigore, quietem agere præſtat.] Aphor.xxij.lib.ij.de victu Aphor.viij.lib.j.dicebat: [vbi morbus in ſummo vigore conſiſtit,tum & tenuiſsimo victu neceſſario vtendum eſt.] non enim in hiſce ſententijs,quemadmodum Theſſalus ſuſpicatus eſt,à morbi tempore auxilia,aut alimenti qualitatẽ pręſcripſit,aut eadem interdixit,ſed quia nouerat in morborum initijs,facultatem valentem eſſe, & ꝓpea remediorum applicationi non obſtare,in eorum vero vigore quodammodo flacceſcens remediorum agitationem non ſubſtinere.itaque non ratione temporis,ſed virium,auxiliorum adhibitionem in vno tpe admittit,in altero vero denegat Hipp.ita quoque eundem Theſſalum fefellit,cum de victu verba fecit.non enim tempus propoſitum faciens Hipp.hanc victus rationem in ſummo vigore inſtituit citato Aphor.viij.lib.j.Verum,vt inquit Gal.à tpe facultatem menſus eſt à facultatis menſura,cibi qualitatem accepit; id vero ex ijs quæ ſubiunxit,declarauit.coniectandum enim(inquit)an æger duraturus ſit &c.& comm.citati Aphor.Gal.inquit, [non enim diſtrahere oportet naturam ad alteram nouam coctionem, cum eo tempore vni humorum noxiorum

Loco citato. Temporũ differentiæ duæ à medicis ſpectantur.

Tẽpora morborum.

Tempora auxiliorum.

Tẽpora morborum nunq̃ indicant.

Neque cõtra indicant.

Nec coindicant.

coctioni

coctioni fortiter vacet, & haud ita multo poſt, ipſos ſit euictura.] plerunque itaque tempora ›
quod à facultate requiritur, interuertunt, & ne accipiatur, impediunt, nunquam autem quid fa-
ciendum ſit, edocent. Perpetuæ igitur veritatis eſt in Hippocr. & Gal. doctrina morborum tem-
pora nunquam indicare aut poſtulare conducibilia, neque edocere quid faciendum ſit; neque
etiam coindicare eadem, aut contraindicare, ſed quandoque interuertere ac impedire. adhæc
Neque quatenus tempora ſunt, vtilia admittunt. neque etiam quatenus tempora ſunt, eadem admittere quandoque dicuntur, aut non impedire;
quemadmodum quibuſdam viſum eſt, impulſi à modo citata Hipp. ſententia Aphor. xxix. lib. ij.
non enim morbi initium propoſitum ſibi faciens Hipp. citato loco, tunc admouenda remedia pręcepit, ſed ab initio nondum vires infirmas eſſe ſignificatur, conijciturq. poſſe eas inanitionem ci-
tra noxam ferre, at morbi ſummus impetus facultatis imbecillitatem manifeſtat: tunc enim cauſę
valentes ſunt, facultas vero languida, atque ideo quieſcere iubet. qua de re facultatem quoque
menſus eſt Hipp. ab his duobus temporibus diuerſis, principio inquam, & ſummo vigore; & ob
id diuerſimode ſe habentem inſpiciens, in morborum principis, atque eorundem vigoribus in
principijs vtendum eſſe remedijs præcepit, in ſummis vero vigoribus haudquaquam. Non igitur
indicant, aut coindicant, neque contraindicant vtile quidquam, nec exigunt conducibilia morbi
tempora; quemadmodum neq; eadem admittere cenſemus ratione qua tempora ſunt cum Hip-
pocr. atque Gal. neque quod faciendum ſit edocent, licet ne accipiatur quandoq; id quod requi-
ritur impediunt; vt ex modo dictis patet. verum requiſitis vti, aut impediunt, aut permittunt,
Gal. falſo adſcribitur velle eum remediorum tempus à 4. morbi temporibus indicari. prout magis aut minus in ipſis facultas mutata eſt. Cum vero dicunt quòd lib. ix. Meth. idem pla
nè ſentit quòd illi, quos lõga oratione refellit lib. de opt. ſect. remediorum, ſcilicet tempus à qua-
tuor morbi temporibus indicari, aſſerimus falſum eſſe id quod Gal. imponunt. etenim Gal. nõ in
dicari, ſed capere remediorum occaſionem, ſeu opportunum tempus ex quatuor febris tempori
bus faſſus eſt, vtens verbo λαμβάνειν, quod eſt accipere, & non δεικνύναι, quod eſt indicare: & pro
Cap. 14. pterea morbi tempora haudquaquam indicare admittit; quemadmodum ipſi Gal. aſcribunt, ne-
Loco p̄citato. que ſibi pugnare videtur, velut falſo imaginantur, etſi diuerſa quodammodo quibuſdam con-
ſcribere videatur hoc loco de auxiliorum temporibus, quàm ea quę ſcripſerat citato lib. de opt.
ſect. ſiquis tamen velit rectè interpretari ea quæ vtrobique ſcripta reliquit, eadem & non diuerſa
de auxiliorum temporibus pręcepiſſe intelliget. nam opportuna & vniuerſalia auxiliorum tem-
pora, & remedia poſtulantium præſentia, & potentis impedire abſentia deprehenduntur; ita vt ea
ſint idonea auxiliorum tempora, quando remedium poſtulantia adſunt, prohibens vero nullum,
Locis citatis. quemadmodum citato lib. de optima ſect. decretum reliquit. lib. vero ix. Meth. med. cum iam ex
febris natura inueſtigaſſet, humectantia ac refrigerantia eiuſdem eſſe remedia, & propterea mate-
rias inueniendas eſſe, quæ huic propoſito eſſent idoneæ, ſubdebat, quòd materia inuenta opportu
num quoq; tempus inueſtigari debebat, ipſumq. capiendum eſſe ex quatuor febris temporibus,
quæ quidem vt dictum eſt, nedum in febribus, ſed in omnibus morbis ex certa quadam motione
cauſę morbum efficientis proueniunt; vel ſi cauſam non habuerint eadem quatuor tempora, no
mina ſunt certę cuiuſdam motionis ipſiuſmet affectus pręter naturam ſeu morbi. Cum itaque ex
quadam diuerſa motione cauſę facientis febrem, aut ipſiuſmet febris, vbi cauſam non habuerit,
vniuerſalia eiuſdem febris tempora proueniant, non ab re Gal. ex quatuor ipſius febris tempori-
bus capiendam eſſe opportunitatem auxiliorum pręcepit. nam ſpectans medicus hęc quatuor fe
bris tempora, tanquam effectus quoſdam diuerſos à diuerſa motione cauſę, vel ipſiuſmet febris
prouenientes, facile percipere poterit quodnam opportunum ſit tempus adhibendorum reme-
diorum, quę quidem non ipſa tempora, neq; eorum nomina exigunt, ſed aut ipſa febris, aut eiuſ-
Lib. 9. cap. 14. dem cauſa. quanquam citato loco de Meth. med. de ipſa febre quatenus febris eſt, verba faciat,
quam eodem loco curare intendebat, & non eam quę cauſam efficientem adhuc habet; & quid
aliud innuere voluit, niſi quòd habita notitia per ipſa quatuor febris tempora, tanquã per ſigna,
& non cauſas diuerſæ motionis eiuſdem, facile medicus percipiet, nam adſint quę remedia poſtu
lant, & abſint quę impedire valent, ex quibus idonea auxiliorum tempora deprehendi concluſe-
Loco p̄citato. rat, citato lib. de opt. ſect. pro diuerſa etenim ipſius febris motione vtraq; percipiet medicus: &
ea videlicet, quę remedia poſtulant, quę eſt febris ipſa, & ea quę ipſa non prohibent, vtputa, vires
ipſas, ſeu aliud quippiam (meminit autem Gal. ſolas vires, citato lib. de opt. ſect. tanquam præci-
Comment. 4. puas, quemadmodum mos eſt Hipp. vt liquet apud eundem j. de Rat. vict. & propterea non ſic te
mere damnandus de inſufficiẽtia, velut ijdem iuniores auſi ſunt) ex his denique pręſens medicus
promotus, & ex conſideratione remediorum quę ſumi debent, ſingularium opitulandi tempo-
Cap. p̄citato. rum coniecturam capiet. hoc itaque eſt illud quod intelligere voluit Gal. citato ix. Meth. med.
quando dixit, opportunum tempus auxiliorum ſumendum eſſe ex quatuor febris temporibus,
& non quòd ipſa quatuor febris tempora indicent opportunum remediorum tempus, cum eadẽ
(vt ſæpius dictum eſt) nunquam quid faciendum ſit, edocent, ſed interuertunt ac impediunt quã
doque ea, quæ adminiſtranda ſunt: qua etiam ratione admittimus ex eiſdem capi poſſe opportu
num auxiliorum tempus, cum non ſolum capiatur, vt diximus, ex præſentia eius quod poſtulat,
ſed etiam ex abſentia eius quod prohibere valet: poterunt enim ab vno febris tempore auxilia
Obiectio. impediri, ab altero vero nequaquam. Sed dices, non erit itaque perpetuæ veritatis Hippocrat.
oraculum,

oraculum,contraria contrariorum eſſe remedia,falſoque aſſeruiſſe Gal.ix.& xj.Meth.& alibi ſæpius,quòd ipſius febris, quà febris eſt, ſemper quæ refrigerant & humectant remedia ſunt,ſi eadem quandoque in quibuſdam eius temporibus exhiberi nequeant. Atqui aſſerimus nos ſempiternæ veritatis eſſe Hippoc.oraculum,& Gal.ſententiam: præſentibus enim remedia poſtulantibus,hoc eſt morbis,aut cauſis, abſentibuſque eis, à quibus prohiberi poſſent, ſemper contraria quæ exigunt adhibenda ſunt,definita tamen eorum menſura, ſeu quantitate, neque erit aliquod tempus importunum eiſdem ſic ſeruatis, & ob id Gal. rectè determinauit lib. art. med. tempus, ſeu temporis occaſionem non eſſe quippiam tertium à qualitate, & quantitate diſtinctum. nam ſi quod corpus requirat tale,ac tantum remedium,nihilque impediat,quocunque tempore illud adhibueris,erit opportunum. ſunt itaque perpetuo contraria contrariorum remedia: exigitque quolibet tempore febris quæ refrigerant,& humectant,vbi abſint quæ impedire valent. Sed iterum quæres,cur ergo Gal.voluit temporis occaſionem ſumendam eſſe ex quatuor febris temporibus, ac ſi voluiſſet fateri non omnia quatuor febrium tempora eſſe opportuna, pro adhibendis his quæ refrigerant & humectant.ſed dicimus primo quòd non ob aliud,quàm in vno febris tempore adeſſe poſſunt impedientia,in alio vero nequaquam: vel quòd non omnino cuncta quæ refrigerandi & humectandi vim habent in aliquo febris tempore interdicãtur,ſed quędam in vno, & quædam in alio tempore exhiberi debeant: nam pro mutationis modo alijs alio tempore eget auxilijs, perpetuo tamen eis vtendum quocunque tempore,verum diuerſis in vno, quàm in alio vtendum eſt auxiliorum materijs,propterea quòd quędam,& non omnia impediantur. Sunt etenim febris, quà febris eſt, contraria nedum quæ actu refrigerant, velut eſt aqua frigida, ſed alia plura,quę partim poteſtate (vt dictum eſt) partim ex accidente refrigerant,quorum alijs propter concurſum pugnantium inter ſe indicationum aliàs vtimur,vt inquit Gal.xj.Meth. Quapropter ex eis, quod conducit ante alia ſemper eligendum. Omni itaque tempore febris, quà febris eſt, refrigerantia,& quę humectant expoſtulat. Verum non quolibet tempore aqua frigida exhiberi debet; non enim in principio; cum adſint eo tempore quę eam impediunt,ſed reliquis vtendum quę vel poteſtate,vel ex accidenti,vt lactuca,ſeu cichorio,clyſteri, vel venæ ſectione,& ita de alijs temporibus eſt ſentiendum. Sumenda igitur eſt temporis occaſio pro adhibendis auxilijs, à quatuor febris temporibus,non quòd in ſingulis non indigeat eis quę refrigerant & humectant, ſed quia in vno quædam,in alio vero alia deſideret,& opportuna ſint, ob eorum præſentiam, vel abſentiam,quę talia impedire,aut non impedire valent. Sunt etenim idonea auxiliorum tempora (vt ſępius dictum eſt) cum adſunt poſtulantia,abſuntque impedire valentia. Quapropter non minus decipiuntur,cum credunt Gal.cibandi tempus per morbos ſcripſiſſe ex acceſſionis, & intermiſſionis tempore monſtrari, & propterea tempora morborum indicare: nam ea nunquam aliquid vtile,& quippiam eſſe faciendum edocent,vt paulò ante demonſtrauimus,poſſunt tamen quandoque impedire ea,quæ indicantia deſiderant,qua ratione eadem tempora quandoque ſpectamus,tanquam impedire valentia,vel tanquam non impedientia,ſeu minus impedientia,& non tanquam indicantia: ea etenim quæ impediunt nunquam indicantia,coindicantia,aut contraindicantia quiſpiam eſſe affirmauerint, vt à Gal.citato lib.de opt.ſect.decretum eſt, & nos ſæpius declarauimus: & ob ſi id quandoque Hipp.& Gal. cibandi tempus ex acceſſionis,& declinationis, ſeu intermiſſionis tempore capiendum eſſe iuſſerint, vt lib.j.Aphor.& j.de Rat.vict.liquet,&alijs pleriſque locis,vt in ſequentibus fuſius patebit,non tamen vt ſcopos aliquid vtile indicantes, eadem tempora ſpectanda eſſe cenſuerunt,ſed vt prohibentia,vel non prohibentia, cum vnus duntaxat ſit tam ſanis quàm ægris alimoniæ ſcopus,nempe virtutis cuſtodia,vt citato j. de Rat. vict. ſcriptum eſt. Verum neceſſario, vt inquit idem Gal.ſimul & morbi affectio contemplanda eſt,ita vt cibi offerendi tempus, ex morbo etiam non prohibente inueniatur. Si enim morboſam affectionem nullo pacto offenderet alimonia,nos virtuti ſoli attendentes, ægros vt ſanos aleremus, ſed quoniam ſępius noxam affert,ob id morbi affectionem,non tanquam cibi indicatricem, ſed tanquam prohibitricem contemplamur: vbi ergo non prohibuerit,facultaſque pręceperit, tunc nutrimus. hæc ille. quę omnia ſerioſius in ſequentibus nos explicabimus,cum ſcilicet de victus ratione loquemur. Non igitur indicant opportunum cibandi tempus acceſſionis, ſeu intermiſſionis tempora,neque eadem indicare vnquam faſſus eſt Gal.licet ſpectanda ſint tanquam prohibentia, vel non prohibentia, pro opportuno tempore adhibendi cibi, quemadmodum etiam in exhibendis auxilijs demonſtrauimus.

Cap.14.& ...

Rñdet obiect.

Quæſtio mox rñdet.

Loco citato.

Tpa acceſſionis,&intermiſſionis non indicant cibandi tempus.

Cap.35.

Locis pcitatis

Methodi medendi febres, quà febres ſunt, compendioſa repetitio.

Caput XXXVIII.

CETERVM quò nedum excellentes ac eruditi, verumetiam vulgares quoque medici Methodum hanc condiſcant, grauari non debemus iterum atque iterum quē de ea ſermonē fecimus breuibus repetere,& veluti ſub compēdio quodā vniuerſam perſtringere,vt facile quiuis ordinē,ac numerū indicationū omnium,quas aſſerimus,

mus,ac demonſtrauimus neceſſarias eſſe pro remediorum inuentione,& curatione febrium , qua febres ſunt,memoria teneat. Cum ergo febris ex numero ſit eorum, quæ præter naturam ſunt, atque morborum,propterea prima omnis febris indicatio,veluti à morbo eſt,ablationem ſui prę ſcribens , vt liquet viij. Meth. med. quidquid enim præter naturam eſt, eius ſublationem ſuapte natura indicat,quemadmodum quod eſt ſecundum naturam : ſui conſeruationem deſiderat. Verum cum hoc priuatorum cuique patere poſsit, propterea quibus rationibus id fiat, hoc porrò eſt,quod addiſci à medico debet. ob id rationalis medicus haudquaquam ignorans,quòd contrariorum contraria ſint remedia,& quòd quidque perit à contrario & in contrarium, confeſtim per contraria auferri debere cenſebit. quapropter febrem ipſam non amplius vt morbum , ſed vt talem morbum ſpectans,qua ratione non ſublationem abſolute , ſed certam quandam ſublationem indicabit,eiuſdem certa contraria inueniet. Nam cum febricitantes ex intemperie laborant (eſt enim febris morbus in intemperie) neceſſe eſt ſanationem quoque eorum intemperantiæ depulſionem: eſſe etenim omnis exceſſus per contrarium exceſſum ſanatur , vt patet eodem viij.Meth.med.quare febrilis quoque intemperantię exceſſus, per contrarium exceſſum ſanabitur . eſt autem febrilis intemperantiæ exceſſus,in caloris abundantia ; huic ergo ad temperamentum via erit,per id quod refrigerat,prima nanque omnium curationis indicationum,quę ex ipſo qui curatur morbo accipitur, contrarietatem præcipit: & quoniam morborum plura ſunt genera,cuique eorum ſua erit contrarietas,inquit Galenus xj. Meth.med.in tot itaque numero particulares indicationes inducta eſt indicatio,quæ ab ipſa febre tanquam præter naturam affectu ſumitur, ita vt in ſpeciales magis deduci nequeat. Hæ deinceps particulares morbi indicationes , materias inueniunt, quando illarum principium eſt id , in quo finita eſt curandi affectus diuiſio . Atqui in febre finita eſt diuiſio,cum eam dixerimus eſſe calidam intemperiem,ſimul tamen cum ſiccitate copulatum . quare nimirum per ea quæ refrigerant,& humectant, tanquam per propria contraria ſanabitur . Hæc itaque in dictis quatuor materierum generibus veſtigari debent, tam ſi effectu , aut poteſtate , quàm etiamſi ex accidenti refrigerent : indifferenter enim ex his febris ſanatur, ſuntq. ei contraria , tam ſi ſeparatim eis , quàm coniunctim , vtare: vt eodem xj. Meth. med. ſcriptum eſt; perpetuoque ea tanquam contraria febris ipſa pro eius curatione deſiderat: huc ergo tantum eius ſanandæ conſilium dirigetur , nempe vt eam refrigeres,& humectes : nam omnis febris,qua febris eſt,humectatio, refrigeratioque remedia ſunt, Galen. auctore ix. Meth. med. At quoniam nos febrem,quà febris eſt,non in communi homine ſanare intendimus, ſed in quolibet particulari, vt Petro, Ioanne, Franciſco, & reliquis,& ſanatio aliud non eſt, quàm præſentis in corpore vitioſi affectus in naturalem habitum , ſeu temperiem mutatio . propterea ipſa quoque naturalis corporis temperies , quoad fieri poteſt , haudquaquam ignoranda erit, ex hac nanque indicatione ſumpta,contrarietatis modus,ſeu menſura ſimul cum eadem febre definitur, ita vt per ea febris auferatur , ſeruetur tamen naturalis corporis temperies , quoniam id quod ægrotat, ei quod valet eſt contrarium,vtique per contraria eſt ab illo in hoc via . Atqui non ſatis eſt febri tanquam calido affectui admouiſſe frigida , niſi id debita menſura fiat,alioqui metus eſt ſi intra modum id fiat, ne morbi reliquum quippiam relinquatur , ſin modum excedas , contrarium morbi genus inducas, quod quominus accidat, naturam, ſeu naturalem curandi corporis temperiem ſcias oportet, quo tantum febris ab illius ſymmetria diſceſſerit intelligens , menſuram refrigeranti auxilio impones . id vero fieri non poterit,niſi compertum habeas , quàm eſſet corpus,aut calidum,aut frigidum,aut humidum,aut ſiccum cum valeret, quantumque ex his exceſſerit poſtquam ægrotauit . nam quod plurimum à naturali habitu, ſeu temperie receſsit , id vehementibus eget contrarijs, quod non plurimum, lenibus; vt itaque certa ac determinata contraria pro febris curatione adhibeantur , ab ipſa naturali corporis temperie neceſſario ſumenda eſt indicatio : per hanc enim in contrarijs, quæ febris requirit , inuenitur modus , ſeu menſura , ita vt per ea nec morbi reliquum quippiam relinquatur,nec contrarium morbi genus inducatur, ſed ipſe vitioſus affectus qui febris eſt , in naturalem habitum , naturalemque temperiem mutetur : id enim eius ſanatio eſt , & non aliud . Porrò cum id quod ægrotat alteramus , niſi conſtet quouſque ſit mutandum , vtique quando ſit ab alterando deſiſtendum , non intelligemus , quapropter ad vnguem noſſe corporum temperamenta oportet,alias nec febris, nec alterius cuiuſuis morbi,rite curatio fiet. id vero planè difficile eſt,tentandum tamen erit,ea inuenire tum ex proprijs ſignis,quę libro de temperamentis,ſcripta ſunt,tum vero vltra hęc quò magis ſcientifica notitia ſit (inquit Galenus ix. Meth.) ex ætate,& tota anteacta vita,quæ nimirum in vitæ exercitio, & victus ratione conſiſtit . præterea in hac regione,& hoc anni tempore , & hoc ſtatu cæli, conuerſatione , qua ratione diducto corporis temperamento in partes plures orientur particulares ſcopi , febris curationem indicantes , prout ex pluribus particularibus tanquam ex cauſis ortum habere poteſt , ac tale efficitur : & ob id ætatem , conſuetudinem , totamque anteactam vitam , temperamenti interuentu , curationis rationem indicare diximus , atque ex eiſdem particulares indicationes ſumere , pro febris curatione oportet , ſiue mauis eas coindicationes appellare . Cum vero morbus , & ſanitas corporis ſint affectus , ille ſe tollendum , hæc ſe tuendam indicans , & aër ambiens is ſit , ſine quo nec tolli morbus , nec teneri ſanitas poteſt ; igitur cauſæ

ſine

1. Indicatio à morbo, q̃ in plures particulares diducit. Cap.1.

Loco p̃citato.

Cap.7.

Cap.5.

Cap.4.
2. Indicatio ab hominis temperiei, ex qua plures aliæ naſcuntur

Cap.15.
3. Indicatio ab aëre ambiente, quæ plures alias parit.

ſine qua non obtinet rationem, & propterea ab eo quoque neceſſario ſumenda erit indicatio, tanquam tertio, ac præcipuo ſcopo pro febrium curatione. nam abſque eo ipſæ tolli nequeunt: reliquas enim materias tum deligere, tum fugere licet; quàm autem aër ambiens præſtat, fugere non licet, imò neceſſe eſt præſente cæli ſtatu vti; idcirco huic, & non alijs pręſidiorum materijs attenti eſſe cogimur, ab eoque & non alijs indicationem ſumere debemus. nam ſæpe cum his quæ febris facienda ſuadet, eſt concors, ſæpe diſcors, & qui contra moliatur. habebit itaque ambiens nos aër rationem, modo materiæ ſanantis, modo cauſæ morbum facientis, quippe cum humectari, refrigerarique febris poſtulet, ſi hæc ambiens præſtat, ſanantis materiæ rationem obtinebit, ac pro gratia habendus, ſin calefaciat, & ſiccet, morbificis cauſis eſt annumerandus, ac propterea inhibenda eius noxa erit, reliquorum ſcilicet præſidiorum humiditate, ac frigiditate intenſis, adauctiſque: ipſum vero ſedulo agendum eſt, vt quoad fieri poteſt, qualem eſſe expedit, præpares, humidiores videlicet frigidioreſque domos tum deligens, tum præparans. Eſt itaque hac ratione neceſſario ſumenda indicatio ab ambiente nos aëre, pro febrium curatione, qui cum eiuſmodi reddatur, calidus videlicet, frigidus, humidus, & ſiccus, tum propter regionem ipſam, tum anni tempus, tum peculiarem & præſentem cæli ſtatum, propterea & ipſe quoque in has particulares cauſas diductus, tot parit particulares ſcopos, ex quibus etiam particulares indicationes capiuntur à quot cauſis ipſe immutatur, ac eiuſmodi redditur, ob id ab anni tempore, regione, & cæli ſtatu ſumendas eſſe indicationes diximus: indicant enim & hæc morborum, ac febrium curationem, ſeu coindicant medio aëre nos ambiente. tot igitur ſunt, tùm vniuerſales, tum particulares ſcopi, à quibus indicationes proficiſcuntur pro febris curatione, quatenus febris eſt: quos omnes, ſi velis, poteris à Galeno inſtructus ad tres iam dictos communes, ac vniuerſales ſcopos, aut duos, & deinde ad vnum duntaxat communiſſimum deducere, vtputa ad contrarietatem. etenim omnes quos enumerauimus, ſub ea continentur, ipſaque eſt primus, ac communiſſimus ſcopus curationis omnium morborum nobis patefacta, ac demonſtrata à prima illa omnium curationis indicationum, quæ ex ipſo, qui curatur morbo, accipitur, & plebi etiam communis exiſtit, quæ ſanè nulla prorſus ipſius artis medicæ adhuc portio eſt, aut certe nec magna, nec propria. Licebit itaque hac ratione dicere vnum eſſe omnium morborum communem curationis ſcopum, atque ipſarum febrium, nempe contrarietatem ipſam: qua rurſus diuiſa, duos exiſtere, morbum, ſcilicet febrem, ex ijs, quæ ſibi contraria ſunt adhibenda remedia indicantem; & laborantis temperiem vna cum ipſo morbo, ſeu febre (vt diximus) contrarietatis menſuram definientem. qua prima ſectione contrarietatis in duo tantum facta, in febrem inquam, & laborantis temperiem, ambientem ipſum, vel ægritudinis cauſis, vel ſanitatis annumerandum eſſe fatemur, prout concors fuerit, aut diſcors cum his quæ morbus facienda ſuadet. Poterit etiam & aër ſeorſum ab his duobus affectibus ſpectari, & ita tertius eſſe præcipuus communiſque curationis ſcopus, tanquam cauſa ſine qua non: etenim is eſt ſine quo nec tolli morbus, ſeu febris, nec teneri ſanitas poteſt. Qua ratione non in duo tantum capita, ſed in tria diuidetur contrarietas ipſa; in duos videlicet iam dictos affectus contrarios, & in ambientem, ſine quo nec vnus tolli, nec alius ſeruari poteſt. Hac igitur diuerſa ratione, curationis præcipuos ſcopos, ac communes ſpectantes, & vnum, & duos, & etiam tres eſſe fatebimur; nec plura ſcoporum genera eſſe poſſe, quæ ad medendum pertineant, quàm tria, cum Galeno cenſemus, neque etiam ipſius febris, quà febris eſt. Quibus rurſus in partes diductis, ipſa inquam febre tanquam morbo, ſeu præter naturam affectu, in particulares eius differentias, vt ſupra demonſtrauimus; corporis vero temperatura, ac ambiente nos aëre, in cauſas ex quibus tales efficiuntur, tot numero particulares ſcopi ſub vnoquoque eorum continentur, particulareſque indicationes, quot narrauimus, conducentes omnes ad auxiliorum inuentiones, pro febrium curatione, partim qualitatem, partim etiam quantitatem eorum definientes, aut tanquam cauſa, ſine qua non curationi deſeruientes. quibus inuentis opportunum quoque tempus inueſtigare oportet, quod quidem ex quatuor febris temporibus capiendum eſſe præcipit Galenus nono Methodi medendi, & nos ſupra demonſtrauimus quo modo hanc Galeni ſententiam intelligere oporteat, & quòd ab ea non differat, quam de opportuno auxiliorum tempore, ſcriptam reliquit lib. de optima ſecta, quòd videlicet opportuna præſidiorum tempora vniuerſalia, & ex remedia poſtulantibus præſentia, & ex potentibus impedire abſentia deprehendantur, ad quas etiam auxiliorum inuentiones, videntur vires quoquomodo conducere licet non ſemper eodem modo, nec vt à febre liberemur, ſed vt viuamus. etenim & ipſæ nihil vnquam ex earum natura indicare videntur, præterquam vitæ cuſtodiam: ſunt tamen perpetuo conſideratu neceſſariæ in curandis febribus, morbiſque alijs, ſub eadem ratione, hoc eſt pro virium cuſtodia, vt propterea eis vtendum ſit præſidijs pro febrium curatione, ex quibus vires ipſæ, ſeu ipſarum ſubſtantia, nec inaniatur, nec immodice alteretur, ita vt corruptioni fiat propinqua, quamuis pro febrium curatione, quatenus febres ſunt; hoc eſt, vbi ſolæ ſint, nec cauſam habeant, quæ eas vel gignat, vel augeat, vt in veris diarijs, vires nullam egregiam prouidentiam requirant, vtpote quæ validæ ſint, & propterea exiguum eſt quod à viribus conſilij petitur, vt citato nono, & vndecimo de Method. meden. ſcriptum eſt. oportet tamen eam quæ à viribus ſumitur

Poſſumus dicere vnum eſſe ſcopum, vel duos, vel tres.

Cap. 14. Cap. 35. & 36 Vires in febribus conſiderãdæ, & quõ.

Locis citatis.

ſumitur indicationem, tum in reliquis morbis omnibus, tum in diarijs febribus ſemper adhiberi, vt patet in calce octaui Meth.med. de quibus ſatius viſum eſt primum ſermonem facere, vtpote, ſimplicem primam curationis indicationem habentibus. nam quæ cauſa eas accendit, iam abijt, ſi qua vero earum ſit, cuius cauſa adhuc adſit, quamuis vere diaria non ſit, vt quæ ex ſtipatione oritur, de hac ſermo in ſequentibus fiet. Nunc vero ſatis ſit nouiſſe numerum & ordinem ſcoporum, ac indicationum vniuerſalium, & particularium febris, quà febris eſt, curationem indicantium, & qua ratione pauci & plures eſſe poſſint, ac etiam vnus.

Febrium hecticarum medendi Methodus. Caput XXXIX.

Diariæ, & hecticæ quò differunt.

QVAMVIS diſſideant inter ſe hecticæ febres, & diariæ, quoniam diariæ in leui ac facili (vt ſic dicam) affectu calorem habent, eos enim affectus, qui facile diſcutiuntur ἐν σχέσει Græce vocant, hecticæ vero in habitu, quòd ægre ſoluantur ἐν ἕξει Græci dicunt, & propterea quæ facile diſcutiuntur febres ſcheticas, quæ ægre, hecticas vocant, dilucidioris doctrinæ gratia; vt liquet viij. Meth. med. differant inſuper quòd diariæ,

Cap. 1.

potiſſimum exquiſitæ nunquam ad tertium vſque diem protelantur, niſi quid delictum circa laborantem ſit, at hecticæ ſæpius pluribus diebus vrgent, preſertim vbi fuerint maraſmodes, illud

Quid commune habent.

tamen commune cum diarijs habent hecticæ febres, quòd videlicet, non amplius fiant, nec vllã intus habent cauſam, quæ eas accendant, aut excitet: & propterea harum febrium, diariarum,

Cap. 2.
Hectica curatꝰ refrigerãtibus & humectantibus.

videlicet & hecticarum vera, & propria curatio eſt, Gal. auctore, xj. de Meth. med. Conueniunt ergo in hac febrium differentia, quòd vtraque excitata, earum cauſa deſijt, nec amplius adeſt eas generans, aut augens: ob id hecticarum febrium medendi Methodum tradere inſtitui, priuſquã de eis, quæ ex putredine ortum habent, ſermonem faciam. Eſt etenim in eis, perinde ac in dia-

Cap. 10.

rijs, ſimplex quidam præter naturam in corpore affectus, ſimplicem quoque curationis indicationem, propterea habens, cum amplius hecticæ febres non fiant, ſed factæ iam ſint. Quamobrem totius curationis earum caput, in ijs remedijs, quæ refrigerent, & humectent, ſtatuere oportet, Galeno auctore, x. de med. Meth. Verum quoniam refrigeratio per efficaciſſimam qualitatem inducitur, & parui temporis eſt, & periculoſa, contra ſiccitatis per ea quæ humectent curatio, vt longi temporis eſt opus, ita minus eſt quàm refrigeratio periculo expoſita, vt citato loco Gal. ait, hanc ob cauſam audaciores minus eſſe debemus, in refrigerando, quàm in humectando febres iſtas: preſertim cum puſillæ, & æquales ſint, vt declarauimus; ita vt periculum immineat, ſi animoſe infrigides, aut vt contrarium genus morbi inducas, aut vt ipſemet corporis calor, aut etiã determinatæ partis extinguatur. id quod ſuſpicandum haudquaquam erit, ſi quodammodo immodice humectes, quamuis vtriſque moderate vtendum ſit, adeo vt febris curetur, ſeruetur autem corporis, aut partis naturalis temperies. Ideoque Gal. ix. Meth. dicebat, quòd minus tuta

Cap. 5.

ijs qui exiguum ſanguinem, carnemque obtinent, frigida potio eſt. eò etiam fit, vt hecticæ febres nec perinde eam, quæ prorſus ſit frigida, nec multam deſiderant: ceu quæ extenuatis omnino, exiguique ſanguinis corporibus incidant. minus itaque refrigerantibus, quàm his, quæ humectant, vtendum eſt, pro harum febrium curatione, licet, vt diximus, vtraque deſiderent, quatenus febres ſunt. & propterea maximum huius febris remedium, eſt victus humectans, vt inquit Paulus cap. xxxij. lib. ij. Quamuis prima materia idonea harum rerum quæ refrigerant & hu-

Materia refrigerantibus, & humect. duplex.

mectant, pro hecticarum febrium curatione duplex genere ſit, vt inquit Galenus, citato x. Meth. med. Vna eorum quæ foris admouentur, ſeu extrinſecus incidunt; altera eorum quæ intro in

Cap. 7.

corpus ſumuntur. prætermittit autem reliqua duo genera materierum præſidiorum, tanquam minus neceſſaria. etenim in faciendorum, & educendorum genere pauca omnino præſidia, & non adeo prima, atque non admodum conducentia pro hecticarum febrium curatione reperiuntur; vt ſatius eſt videre in ijs, quæ ſub ipſis generibus continentur. & hac ratione dicebat Galenus, quòd prima materia idonea, & præcipua continebatur in duplici iam dicto genere, & non omnis, non negans quòd in reliquis duobus materierum generibus, poſſit quoque quædam præſidiorum materia idonea, pro harum febrium curatione reperiri, attamen non adeo idonea, conducibilis, & præcipua, quemadmodum ſunt quæ in duobus generibus ab eodem nominatis

Foris incidentia.

materiæ continentur. Particulatim autem ſunt in his, quæ extrinſecus occurrunt, tum aër qui nos ambit, tum pharmaca quæcunque humectandi, & refrigerandi vim obtinent, intelligas tu, quæ deforis applicantur, & tertium eſt præter hæc dulcis aquæ balneum. In genere vero eorum quæ intro in corpus ſumuntur, ſeu adhibentur, ſunt quæ eduntur, bibuntur, & inſpiratus aër.

Admouenda.
Aëris frigiditas pro diuerſa parte, quæ in hectica primum afficitur.
Cap. 8.

Ab his itaque tentandum eſt propoſitis hoc loco febribus tum humiditatem, tum frigiditatem comparare; quamuis eorum quædam magis in quibuſdam febribus hecticis conferant, quædam vero minus. præterea nec æqualem ſemper frigiditatem habere debent, ſed interim magis, quandoque vero minus frigida admittenda ſunt, quædam autem communiter omnibus conferunt. Etenim ambiens, vbi temperatus ſit, hoc eſt, nec admodum calidus, nec admodum frigidus, qualem ſe exhibet, vtique tali nobis eſt vtendum, nihil amplius de eo ſollicitis, in his, videlicet,

cet hecticis,quibus primum,quod afficitur,non eſt ipſum cor,ſed aut ventriculus, aut iecur, ob quæ quidem viſcera,magna ex parte hecticas,maraſmodeſque febres accidere, contemplati ſumus,inquit Galenus,eodem x.Meth.med.licet etiam quandoque alijs affectis viſceribus ſuperueniant,vt liquet ibidem, & nos ſupra declarauimus. Nam ex inſpirato aëre, iocinori nulla certe vtilitas accedit, minima etiam & ventriculo. At vbi primum quod afficitur,ſit ipſum cor, nedum modice frigidus, ſed & frigidiſsimus admittendus erit, quatenus preſertim reſpirando attrahitur,vt qui calorem qui in corde exiſtit,admodum refrigeret,ſiquidem per pulmonem quod rarum viſcus eſt,difficile non eſt,vt tum qualitas ipſius,tum etiam ſubſtantia ad cor facile perueniat: quamuis quatenus extrinſecus ægrum contingit,quodammodo lædat, quippe cum cogat, denſetque cutim,ac putredinoſorum humorum effluxum tranſpirare prohibeat. fieri etiam nequit,vt tranſpirati per cutem aëris vel qualitas,vel ſubſtantia ad cor perueniat, atque noſſe licebit maius fore ex frigida inſpiratione commodum,quàm ex cute denſanda incommodum, preſertim cum hanc operimentis calfacere liceat. Ab ipſo corde, pulmones vbi ij ſunt, qui primo afficiuntur,plus ceteris omnibus refrigerantem aërem requirunt,eodem Gal. auctore citato loco. vbi vero ventriculus primum fuerit afflictus, ipſi magis per comeſta & ebibita eſſet ſuccurrendum: huic enim illa cum integris adhuc viribus,occurrunt,ſicut cordi inſpiratus aër. At iocinori,vt dictum eſt,ex inſpiratio aëre,nulla certe vtilitas accedit,à comeſtis vero & ebibitis,minor planè quàm ventriculo.ceterum aliqua non obſcure aduenit. Confert itaque magis alteratus aër,ac præcipue vtilis eſt cordi primum affecto,quemadmodum vbi ventriculus aut iecur primum afficiatur, cibus & potus magis vtiles ſint: quamuis & in his quoque febribus hecticis, ac reliquis omnibus,non parum etiam conferat aer: quandoquidem in his quoque neceſſum eſt cor ſimilem ſuſcipere intemperiem,citra quam,nec maraſmus,nec hectica, nec reliquarum febrium vlla conſiſtere poteſt, vt ibidem patet. Communis autem omnium hecticarum febrium ſanatio,per ea eſt quæ forinſecus applicata,refrigerant & humectant: quanquam horum quoque ea deligenda ſunt, quæ citra vehementem adſtrictionem refrigerant: talia etenim præterquam quòd non humectant, etiam demittere frigiditatem ſuam alte non valent, propterea quòd cutim cogunt & coarctant: & ob id optima ſunt, quæ non modo citra adſtrictionem refrigerant, ſed etiam tenui ſunt corporis ſubſtantia, vt citato loco ſcriptum eſt. Porrò vtendum ijs quoque eſt, non ſicut vulgus medicorum facit toti impoſitis thoraci, aut toti ventri, imò illi maxime quod primo eſt affectum: neque enim neceſſum eſt (inquit Galenus) vt aut cum eo quod refrigerari valenter deſiderat,etiam id refrigeres, quod prorſus non deſiderat, aut ante iuſtum tempus refrigerare deſiſtas, timens vicinam aliquam particulam lædi. ſemper autem ſtudendum ne ſtrenue refrigerantibus, ſed his quæ modice id efficiant, vtare: preſertim vbi cordi ea adhibueris,eo potiſsimum non primo affecto. requirit nanque hoc viſcus ſemper in omni hectica febre præter inſpiratum aerem, ea quæ refrigerant & humectant, cum perpetuo ipſum in qualibet earum afficiatur,non tamen immodice frigida deſiderat, cum ſit fons & principium calidi innati, præcipue vbi ipſum,vt diximus, non fuerit primo affectum. Sunt vero quædam remedia, quæ non vnam duntaxat facultatem habent,vtpote quòd actu aut poteſtate refrigerant, ſeu ex accidenti,ſed complicatam quodammodo,duplicemque,ita vt & prima ratione,& ex accidenti proficiant,in quo genere & balneum eſt aquæ dulcis temperatum,vt liquet citato x.Meth.med.eo itaque in qualibet febre hectica tuto vtare. Inſuper & reliquas omnes indicationes,quas paulò ante meminimus,inſpicere oportet,quò opportune eiſdem vtaris medicamentis,ac menſuram non excedas. vbi vero ſiccitati coniuncta fuerit febris hectica, hoc eſt maraſmodes effecta,quæcunque fuerit,ſubſtantia ſolidarum partium exſiccata, ſingulas quoque ſimilarium partium propria humiditate,humectantis nutrimenti ope repleas oportet. Eadem enim victus ratio genere eſt, in ſingulis,nedum tribus ſiccitatibus partium ſolidarum,ſed etiam in quarta,quæ in proprijs cuiuſque particulæ exilibus arterijs,veniſque conſiſtit,ac ex ſanguinis penuria prouenit,licet ea omnium ſanatu facillima ſit,vt patet vij.de Meth.med. frigiditatis tamen reſpectus in hac ſiccitate exuperat, ſiccitas vero ſecundum locum obtinet, vt ibidem liquet.

Refrigerantia citra adſtrictionem in hecticis.

Refrigerantia quibus partibus admouenda.

Cap.10. Siccitas qbus corrigenda.

Continentium abſque putredine febrium dignotionis, & generationis modus, ac curationis via. *Caput XI.*

CVM præter diariarum febrium genus, duo, veluti oſtendimus, reliqua ſint febrium genera,alterum quod iam ſolidas animalis particulas occupat,& hecticum, nominant; alterum quod ex humorum putredine naſcitur, ac tranſeant ſæpe in vtrunque genus eædem diariæ febres,niſi quis eas commode tractet; veluti in ceteris rebus omnibus quæcunque vno genere comprehenſæ, ſocietatem in naturis habent,ac propterea mutuo in ſe tranſire valent, tertia quædam formula in tranſitu ipſarum exiſtit,quæ neutrius extremitatum formam planè exhibet, ita nimirum & in diariarum febrium trãſitu imagineris oportet,alterum quoddam genus in tranſitu exoriri, quòd neutri extremitatum ſit idem,de quo prius diſſerendum eſſe mihi videtur,quàm de ijs febribus, quæ ex humorum putredine

Mediũ febriũ gen⁹ inter hecticas,& putridas.

tredine oriuntur.nam licet medium quodammodo eſſe videatur hoc febrium genus,maiorem tamen,vt dicemus,cum diarijs, quàm cum his, quæ ex putredine naſcuntur, cognationem habet; quamuis cum ambobus generibus communia quædam habere videatur, vt in ſequentibus patebit.opus nanque eſt ſicut reliqua febrium genera,etiam ipſum,tum protinus noſcatur cum incidit,tum ſic inhibeatur in primo ortu, ne aut ægre ſanabile, aut inſanabile poſtquam auctum eſt, euadat; & ne noſtra Methodus imperfecta quoque reddatur. Appellant autem has febres συνόχους, id eſt continentes, non illi quidem græco nomine vſi, ſed ſolœciſmum committendum potius rati, quàm formam ipſarum ſine nomine linquendum, ſiquidem in his febribus vna acceſſio ab initio ad finem perpetuo manens, in multos dies porrigitur. Sed dices, aliud ergo (præter tria iam dicta) genus eſſe in prima febrium diuiſione dicendum erit, niſi eſſet, quòd appellatione pro nihilo habita, diarias ipſas nominare etiam oportebit, vt Galen. inquit, vndecimo de Method. medendi neque enim profecto de ſubſtantia ipſa talium febrium eſt diariæ vocabulum, verum conuenienti nomine deſtituti clarioris ſimul, breuiorisque doctrinæ gratia, ab eo quod ſæpius eis accidit, nomen inditum eſt: ſæpius autem diarijs accidit, vt non vltra vnum diem porrigantur. qua de re licet continentium febrium acceſſio, vltra vnum diem porrigatur, & vſque ad tertium, vel quartum, & quintum quandoque extendatur, non propterea diaria non erit nuncupanda, cum eadem ſit earum natura quæ, & diariarum; licet nomen ſit diuerſum. neque enim in eis humor putreſcens ſubeſt, neque corpus ipſum febrilem calorum vt habitum ſuſcepit.quare ab his duobus generibus diuerſum erit: continebitur autem ſub diariarum genere hoc genus febrium,cum eadem vtriſque ſit natura,habent enim vnam à principio ad finem vſque acceſſionem, & citra putredinem, quemadmodum diariæ ipſæ,licet ad plures dies porrigantur,& propterea ab eis quodammodo diſſentire videantur,ita vt non exquiſite hac ratione,& vere diariæ dici poſſint. qua etiam ratione,& quòd earum effectrix cauſa adhuc adſit,cum his quæ ex putredine oriuntur, quodammodo conuenire videntur:& ob id nos poſt hecticas febres,de eis diſſerendum eſſe cenſuimus,&priuſquam de febribus ex putredine ortis ſermo fiat.ſunt tamen diariæ,licet effectrix earum cauſa adſit. eſt nanque vna particularis diariarum differentia, quando cauſa etiam adeſt, vt liquet x. Method. medendi licet non veræ, & exquiſitæ diariæ dici poſſint. Verum quoniam non ſicuti id ea vna eiuſmodi febrium eſt, à qua Synochos eas nominant, ita & natura ſimplex vnaque eſt. nam quædam earum manifeſtam habent putredinis notam, quædam prorſus non habent, propterea eas duntaxat ex diariarum febrium genere eſſe diximus, atque de eis modo diſſerere intendimus, quæ nullam prorſus putredinis habent notam: reliquas vero nunc prætermittimus, cum vnum duntaxat commune cum diarijs habeant; duo vero cum ijs, quæ ex putredine ſunt ortæ: & propterea ſub earum, & non diariarum genere continentur. ſubſtantia etenim earum totaque natura ex eo genere febrium eſt, quæ ex putredine naſcuntur, vt liquet vndecimo Method. medendi. Quapropter ſimul cum eiſdem earum curationem tractabimus. Porrò quæ putredine vacant, continentes febres, & in diariarum febrium tranſitu generantur, vt dictum eſt, non ex quauis diaria ex quacunque cauſa orta generari eas contingit, neque in omnibus corporibus, ſed vbi diariarum febrium occaſio ſtipatio duntaxat fuerit; hæc autem vel obſtructis exilibus meatibus, vel conniuentibus, vel & corpore ipſo immoderatius denſato accidit, Galen. auctoritate, citato ix. Meth. meden. verum ſi propter ipſorum corporum denſationem, aut exiguorum meatuũ conniuentiam diariæ febres oriantur,has & deſiſtere poſt primam acceſſionem(ſiquis rectè eas tractet)& vere diarias tum eſſe,tum appellari,inquit Gal.citato loco.Vbi vero ex obſtructione creantur,ſi hæc puſilla ſit,ſolui ipſas quoque vt alias diarias,ſi quis eas legitime ſanet,ſin vero valenter impacti humores ſint,ſic vt valentius aliquid, quod eos eximat,deſiderent,eas febres porrigi vltra vnum diem neceſſe eſt,& diariarum febrium genus videri egreſſas.ex quibus liquet non ad quaſcunque diarias febres ex ſtipatione ortas continentem febrem ſine putredine inſequi,quia ex conniuentia meatuum,aut corporum denſatione ab externis cauſis,ſi ſtipatio fiat,eadem generari non conſueuit,preſertim ſi non adſit abundantia,ſed ad eas quarum ſtipationis cauſa obſtructio exiſtit,eademque magna conſequitur,aut exiiis,ſed non rectè curata eſt.nanque eiuſmodi febris quæ ex obſtructione gignitur(quantum ex ipſa eſt)earũ quæ plures dies infeſtat, & quæ diariæ ſunt,communis eſt. Ceterum propter cauſæ paruitatem, vnius diei efficitur,ſicut etiam propter magnitudinem,multorum interim dierum.Verum acceſſio eius ab initio ad exitum vſque vna eſt,modo ne ipſam excipiat ea, quæ ex putredine humorum naſcitur,vt lib.x.eiuſdem operis à Gal.ſcriptum eſt.Quòd vero neque eiuſmodi febris indifferenter in omnibus corporibus conſiſtere ſoleat,ab eodem Gal.citato ix. Meth. med. ſcriptum eſt: ait enim quòd in gracili & frigido corpore eadem fieri non conſueuit, quemadmodum nec ea quę cum putredine exiſtit,ſed plurimum in ijs qui ſanguine abundant,&corpulentis gignitur, quando nec obſtructio citra putredinem excitare febrem;valet niſi id quod tranſpirat,hoc eſt trãſpirare ſolet,vel quod attollitur vt tranſpiret,copioſum ſit,& calidum: ita enim Gal. verba interpretanda ſunt, aliàs paucis in verbis ſibijpſi pugnaret: dixerat enim paulò ante, quòd cum à feruentibus humoribus vapor attollitur plurimus; effluit autem foras exiguus, tunc febris hæc generatur;

Dubitatio, cui mox ſatisfit. Cap.1.

Quæ continẽtes ſub diarijs contineantur

Quæ continẽtes ſub putridis febribus cõprehẽdant Cap.1.

Quæ notam putred. nullã habẽt, ſubau.

Cap.4.

Continentes, ſine putredine nõ ex quauis diaria oriuntur.

Cap.1.

Continentes ſine putredine non quæuis corpora inuadit. Cap.3.

generatur: eoque fit vt nec in frigida ætate, nec in frigido corporis temperamento, ſiue id ab initio conſtitit, ſiue modo frigidum ſit factum, continens excitetur febris, neque etiam in gracilibus, vel qui raro ſunt corporis habitu; imò tum ætate, tum natura, tum acquiſititio temperamento quæ calida ſint, & præcipue ſi & carnoſus, & bono, ac multo ſanguine affluens, & denſo corpore æger ſit, aut etiam calidis excrementis refertus. Proinde fit vt qui ita febricitant, ijs & pulſus maximus ſit, æqualis, & vehemens, quibus etiam arteriæ conſiſtentia nec durior quàm pro natura eſt, nec mollior, celeritatis tamen frequentięque eo peruenit, quò febris ipſa magnitudinis: caloris autem qualitas, vt quę minime tactum mordeat exiſtit, vrinę vero tum craſſitudine, tum colore à naturali habitu non multum alienę, ita vt nec in pulſu, nec in calore, nec lotio putredinis aliqua adhuc animaduertatur nota: vbi etenim cum iam dictis ſignis putredinis aliqua nota aduerteretur, alteram indicarent continentem febrem, quę cum putredine exiſtit. Conflatur autem continens hęc febris citra putredinem ob calidi ſanguinis copiam nondum putrefacti, & eo quod non tranſpirat feruore ſolum caliditatem excitantis, quemadmodum nouum vinum ſolet in dolijs, Aet. teſte cap. lxx. lib. v. multorumque dierum fit vna earum acceſſio ad finem vſque. nam cum acceſſionis remiſſio ex feruentium humorum tranſpiratu contingere ſoleat, non tranſpirāt autem in vehementi ſtipatione quę per obſtructionem fit in hac febre, nullaque in ea ſubeſt occaſio, quę alterius acceſſionis initium excitet. Ceterum non adeo vehementer ſtipata corpora ſunt in hoc febrium genere, vt nullum ex eis humoribus qui tenuati admodum ſint, effluere foras ſinat, cum nec ſi de oſſibus ita dixeris, id verum ſit, nedum de carne & cute, verum cum à feruentibus humoribus vapor attollatur plurimus, effluat autem foras exiguus, vt dictum eſt, hunc qui relictus eſt, febrem ſeruare oportet, neque id modo propterea quòd ipſe manet, ſed etiam propterea quòd quę proxima ſunt adurit. Cum vero ex duobus his ſeruari poſſit febris, & quòd totus vapor non tranſpiret, & quòd idem vapor ea quę contingit etiam excalfaciat, aduratque, neceſſe eſt (inquit Gal. citato loco) tres eſſe in ſynochis febribus differentias, nempe vel pari permanente ea magnitudine, quam in principio acceſſionis ſummam habuit; vel ſemper aliquid exigui adijciente, vel diminuente, atque hęc vel ęqualiter, vel inæqualiter faciente. ſi enim quod accenditur, ei quod tranſpirat par fuerit, nec augeri, nec minui febrilis calor videtur, ſed perinde ſibi ſimilis permanebit, ac ſi nihil illi adijceretur, aut demeretur: quippe cum ad ęqualitatis cuſtodiam nihil interſit, ſeruetur ne eadem aſſidue ſubſtantia, an ei quæ vacuatur, par ſit ea quę adijcitur. Verum ſi altera earum vicerit, vtique ſi ea quæ euacuatur, minui febrem neceſſe eſt, ſin quæ adijcitur, omnino increſcere. Appellant autem Gręci primas illas ἀκμαστικὰς vel ὁμοτόνους, alias παρακμαστικάς, reliquas vero ἐπακμαστικάς. Tres igitur ſunt continentium abſque putredine febrium differentiæ, quæ ex ſtipatis per obſtructionem meatibus oriuntur, ac ex diariarum genere exiſtunt, ac cum obſtructio incidat, vel propter craſſos, vel glutinoſos, vel copioſos ſuccos (vt liquet viij. ix. & xj. Meth. med.) quando corpus inhabile ad tranſpirationem redditur, ex ſuccorum abundantia, tales conſueuerunt febres generari, ac in ijs qui ſanguine abundant, & corpulentis plurimum, vt modo diximus, ac cum eodem Gal. concluſimus; & non vbi ex humorum craſſitie ſeu tenacitate obſtructio fiat, ac in corporibus gracilibus & frigidis, ætate, natura & temperamento, quando vt idem Gal. inquit, neque ipſa obſtructio citra putredinem excitare febrem valet, niſi id quod tranſpirat, & copioſum ſit, & calidum: neque etiam ex quauis ſuccorum; ſeu ſanguinis redundantia tales procreantur febres, eodem Gal. teſte citato ix. Meth. med. quoniam non ex ea quæ ad virtutem comparatur, ſed ex ea quæ contineri à vaſis vltra non valet, quæque ob id ipſum tum perrumpere eadem vaſa, tum recludere ſolet; inducitque obſtructionem, diſtentionem, ruborem, ac tumorem: ſiquidem copia hæc dum bonitatem ſuam ſeruat, vt pariter augeri cum robore virium eſt, nata ita ſi quando has grauat, nec de cetero augebitur, & bonitatem naturæ amittet, ea vero quæ ad virtutem comparatur abundantia, nec ſic obſtruit ora venarum, vt refrigerationem prohibeat, nec earum tunicas diſtendit, nec ruborem, nec tumorem inuehit, multoque minus vel carnis, vel cutis tranſpirationem moratur, vt citato loco ſcriptum eſt. Fit itaque continens febris abſque putredine ex ſtipatis per obſtructionem meatibus à ſuccorum abundantia, ad vaſa, & non ad vires comparata, vt abunde demonſtrauimus. quamuis interdum craſſitudo etiam cum abundantia copulari poſſit, vt ſentit Aetius citato loco. qua de re eis vtendū erit auxilijs pro eius curatione, quibus abundantia vacuetur, obſtructio eximatur, & febris feruor deferueat, ac confeſtim, priuſquam humores putreſcant, ex eiuſdem Gal. præcepto citato ix. Meth. non enim ſimplicem omnino curationis indicationem habent, velut reliquæ exquiſitæ febres diariæ, cum earum effectrix cauſa adhuc adſit: quamuis x. eiuſdem operis libro aliter ſentire videatur: ait enim quòd quæ febris ex ſola obſtructione citra putredinem ortum habet, vtique ipſius obſtructionis ſolutio eius, eſt ſanatio, & loquitur Gal. de hac febre, niſi eſſet ꝙ poſt pauca ſubdidit. Iam vero ipſarum obſtructionum, alia eſt quæ ex abundantia, alia quæ ex qualitate ſuccorum, ſcilicet qui aut lenti aut craſſi ſint, incidit: præferetur autem inter remedia in ea quam copia facit, ſanguinis miſſio. hæc nanque ſanguinis miſſio inſimul ambos curat affectus, abundantiam ſcilicet, cui potiſſimum opponitur, ac obſtructionem ex ea ortam. Quapropter idem erit dicere, quòd vti debeamus auxilijs quibus abundantia vacuetur, & obſtructio

Dignotio cōtinentis feb. ex pulſu, caloris qualitate, vrinis.

Cauſa febr. continentis.

Tres continent. feb. dfię.

Cap. 2. & c. 1. & cap. 4.

Continens feb. citra putred. oritur ex redundantia ad vaſa.

Loco citato.

Cap. 5.

Cap. 2.

Conſtructio duplex.

Continens feb. ſanguinis miſſione curatur.

eximatur, ac fateri quòd obſtructio quam copia gignit, auferri debeat: at non alio aufertur auxilio, quàm venæ ſectione, qua etiam neceſſario abundantia exhauritur, inſuper & febris feruor remittitur, cum ex accidenti infrigidet, vt dictum eſt. Cum itaque omnibus, quæ requirit hoc genus febrium pro eius curatione abunde ſatisfaciat vnum præſidium, quod eſt venæ ſectio: licet cum hac febre plures complicentur affectus, vtpote, abundantia, & obſtructio, quę pariter eandem deſiderant, iure ad detrahendum ſanguinem feſtinare oportet: ſiquidem, vt Gal. inquit, eorum qui ex ſola obſtructione febricitant, nemo in putredinis febrem incidit, cui prius ſanguis miſſus fuerit, quem vbi valida virtus fuerit, & ætas permiſerit, vſque ad animi defectum mittere expedit. vbi horum alterum non ſatis reſpondeat, tutius eſt quantum ſatis viſum fuerit, tantum principio detrahere, quod defuit, iteratione ſupplere, quando quibus corpus ex ſuccorum abundantia inhabile ad tranſpirationem iam redditum, tantum caloris congeſſit, vt inde iam febricitet, ijs tantum ſanguinis eſt detrahendum, quantum vires tolerant. Hæc ille: & lib. de Curratio. per venæ ſect. inquit: ceterum vbi ferueſcentis ineſt ſanguinis plenitudo, acutiſſimam accendens febrem, ſubito ac ſimul euacuare expedit, eamque inanire tentandum, vel ad animi deliquium vſque, virium modo inſpecto robore. Atqui nos tutius eſſe cenſemus tantum principio ſanguinem detrahere, quantum ſatis viſum fuerit, nec vſque ad animi defectum ipſum mittere, & quod defuit in prima ſectione, iteratione quàm primum poterit, ſupplere. etenim ſatis admodum periculoſam eſſe talem venæ ſectionem fatemur, tum quoniam ſæpius contingit, quòd alterum non ſatis reſpondeat, vtpote virtus aut ætas, tum etiam quòd ex tali & tanta venæ ſectione non parum merito ſequetur incommodi, niſi opportuno tempore, aut debita menſura fieret, vt ipſemet Gal. teſtatur eodem lib. duos nanque ipſe vidit in medicorum manibus perijſſe; multi autem, licet non protinus, at poſtea propter virtutis imbecillitatem periere, alioſque non paucos inſpexit, in graues ac longos, exitiales ue morbos incidiſſe ex tali vacuatione, vt ipſe refert, quia igitur valde periculoſa eſt talis venæ ſectio vſque ad animi defectum, (licet vbi rite adminiſtretur, tot ſequantur commoda, quot Gal. narrat, ſitque maximum continentis febris remedium, vbi valentes vires ſint) ab ea tamen abſtinendum eſſe conſulo, ac quantum in prima detractione defuit, pro abundantiæ vacuatione, confeſtim repetitione ſuppleatur: id enim tutius eſt, & ab eodem præcipitur Galen. vbi alterum non ſatis reſpondeat, quòd quidem ſæpius contingit. at in hoc te exerceto (inquit Hippocr. j. de Morbis vulg.) morbis vt proſis, aut ſaltem nequid lædas. adhibenda eſt itaque hac ratione his corporibus quæ ita laborant, venæ ſectio. nam ſi id non adhibeatur præſidium, timor eſt ne ſuffocentur, vel certe ſyncope prehendantur, & omnino periclitentur, niſi eos vel virium robur, vel plurimus ſudor, vel largum ſanguinis profluuium à morte vindicet, eodem Galen. auctore. atque à principio ſtatim, aut quam primum poteris, non numero dierum, ſed vni virium robori attentus, in huius generis febribus, venam ſecabis. Attendenda vero cum venæ ſecandæ ſcopis nonnulla ſunt, tum quæ præcedunt, tum etiam quæ conſequuntur, vt ſi præcedat ciborum cruditas, aut neceſſario vacuatio quædam ſequetur: nam in illa tantum differre venæ ſectionem oportet, quantum ſatisfacere, tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa deſcendant, videbitur, in reliqua tantum illi de eo quod ſuperfluum eſt relinquendum, quantum eſt per eam vacuandum, nec minus & alia quædam attendenda ſunt, vt natura, ſeu naturalis habitus ægrotantis, ætas, & cœli ſtatus, ſub quo regio, & anni tempus comprehenditur. nam quędam eorum, ſanguinem interdum detrahere coindicant, quædam vero quandoque refragantur, quando eadem venæ ſectio pro vacuatione omnino ſuſcipitur, vt patet eodem ix. Meth. meden. quæ etiam fuſius in ſequentibus recenſebimus. Quòd ſi curare infirmum aliquando cogeris, cui non ſolum antea ſecandæ venæ remedium prætermiſſum eſt, ſed nunc quoque vel per medicorum ignorantiam, vel ipſius laborantis, propinquorum ue eius timiditatem procedente tempore mittere ſanguinem prohiberis, ad frigidam exhibendam accedes, inquit Gal. citato loco, prius tamen diligenter diſcernens, quantum ex ea nocumentum contingere poſſit. nam ſi id aut exiguum, aut nullum ſit, offerenda potui eſt, quæ prorſus ſit gelida, quantum bibere ægro libet, magiſque id audebis ſi frigidæ potioni inſueuerit. hanc vero quantitatem determinauit idem Galen. j. de Ratio. victus. licet quibuſdam varius in hoc eſſe videatur, dicebat enim: [potio autem frigidæ tanta ſit, quantum frigidæ aquæ æger inſpirando haurire poſſit.] id enim eſt quod dixerat in libris Meth. med. inquit ipſe, valida exiſtente febre, ac conſtante virtute: quantum igitur ęgro bibere libeat vna tamen inſpiratione, tanta potio aquę eſt offerenda, quę prorſus ſit gelida, ita quòd non plus, minus autem quantum libeat ęgro. at ſi magnum timetur incommodum, ab hac quidem abſtinendum, atque alijs auxilijs quibus obſtructio eximatur, & abundantia vacuetur, & febris feruor deferueat, vtendum, eiuſdem Gal. auctoritate. Cum ergo concoctionis humorum in eiuſmodi febricitantibus notas inſpexeris, audacter frigidam dabis, quòd ſi etiam frigidę aſſuetus ęger ſit, magna cum fiducia frigida exhibebis, ipſa ſcilicet experientia iam doctus, omnia viſcera eius occurſum familiariter tolerare: ex hac nanque tempeſtiue exhibita, ſolidarum animalis partium natura roborata, pręparatos iam humores aggreditur, ita vt qui vtiles ſint atque ad nutriendum habiles, hos quidem ad ſe trahat, inutiles vero, vel per ventrem, vel per cutim eijciat. accedit ad hæc ipſa caloris copia, hic

Cap. 12. Tutius ſanguinis miſſionem iterare, quàm vſque ad animi deliquiū educere.

Tex. 50.

9. Cap. 5. Potus frigidæ quibus conditionibus offerendus. Super tex. 43.

hic nanque cum in vaſorum ſinubus plurimus contineatur, vtpote, tum aërea in his corporibus ſubſtantia, tum etiam ſuccis omnibus inflammatis, quantum ab frigido patitur refrigeratus, tantum rurſus calefaciendo in ipſum agit, ſunt tamen incommoda quæ frigidam potionem intempeſtiue, immodiceque exhibitam ſequuntur, non pauca, nec contemnenda, quę magnopere animaduertere oportet. nam vbi eadem timerentur, ab hac omnino abſtinere neceſſum eſſet, ac ad alia, vt diximus, conuerti remedia: viſcoſos etenim ac craſſos humores attenuari, ac transpirari frigida impedit. Quare vbi obſtructiones, aut quemuis pręter naturam tumorem in viſceribus creauerint, eam exhibere non conuenit, neque etiam eis quibus debile aliquid viſcus fuerit ex quauis cauſa, vt ſtomachus, ſeu gula, ventriculus, aut eius os, aut iecur, aut pulmo, ſeptum tranſuerſum, colon, renes, veſica, aut tale quippiam aliud fuerit inflammatum. Quidam ex eius intempeſtiua immodicaque potione, non multo interpoſito tempore, ſed illico in aquam inter cutem, aut ſpirandi difficultatem, aut conuulſionem, aut tremorem inciderunt, aut etiam alto ſopore lethargo, aut aurium abſceſſu correpti fuere, &, vt ſummatim dicam, omne neruorum genus, ac caput etiam offendit, preſertim quibus non conſueuit. Quare cauenda quoque eſt frigidæ potio, vbi hæc eadem fuerint imbecilla, vbi autem hæc non affuerint, tute ea vtare, ſeruatis tamen prius quæ diximus: etenim maxima continentium febrium remedia, hæc duo ſunt, inquit Gal. eodem ix. Meth. venæ inquam ſectio, & potio frigidæ: verum illa nullo non tempore modo vires ſubſtineant, hæc cum & in pulſu, & in vrinis concoctionis euidentes cernuntur notæ, febris autem eſt maxima. & ne quippiam deſit pro harum febrium curatione, placuit alia quædam particulatim addere, ne iterum cogar de eius curatione verba facere: ſunt autem hæc, quòd confidenter eos tertio aut quarto die lauabis in dulcis aquæ balneo, ptiſanæque ſucco, ac eo modico cibabis vſque ad tertium vel quartum diem, robuſtis exiſtentibus viribus, quo tempore finiri morbum expectatur; vti itaque tenuiſsimo victo propterea oportet. At vbi vires ægræ ſunt, non licebit tenui hoc victu vti citra magnum detrimentum, ſed alimentis tantum apponendum eſt, quantum roboris viribus detractum eſt, vt inquit Aëtius cap. lxxiij. lib. v. tempus vero, vt ipſe refert eodem loco, & Gal. præcipit xj. Meth. exhibendi cibi in febribus continentibus omnibus eſt, bona ægri tolerantia, & conſuetudo, quando cibus eo tempore eſt offerendus, quo facilius quàm in ceteris morbum tolerant ægri, eoque potiſsimum diei tempore, quo prius in ſanitate, cibari erant ſueti, etenim facillime cibum ferent, ſi ex his conſiderationibus aſſument; de hoc vero fuſius in ſequentibus pertractabimus.

Frigidæ intempeſtiuum potum quæ ſequantur incō moda.

Cap. 2.

Balneū dulcis aquæ, & ptiſanæ ſuccus. Cibi modus. Cibādi tēpus. Cap. 5.

Febrium ex putredine ortarum curatiua Methodus. Caput XLI.

ERAT vna febrium differentia pro earum curatione, ſpectanda, in qua cauſa adhuc adeſt febrem creans, aut febre excitata iam deſijt, Gal. auctore viij. Meth. cum itaque modum, ac viam docuerimus quo illæ febres, quæ amplius cauſam non habent ex qua fiant, ſed eis excitatis, iam deſijt, curari debeant, de eis conſequenter diſſerendum eſſe putaui, quæ non amplius factæ ſunt, vt diariæ, & hecticæ, quarum diximus veram & propriam curationem eſſe, ſed adhuc fiunt, quarumque cauſa adhuc adeſt, eas creans, ac adaugens, & propterea earundem non propria, & vera curatio dicitur. nam vocata curatio, prophylacticen quoque admixtam habet, cuius officium eſt cauſam, quæ morbum creat, adimere, nominatur tamen & hæc ipſa quoque artis pars curatrix, vt quæ ab ea quæ pure, ſincereque prophylactice dicitur, in eo diſtincta eſt, quòd ſub hac iam ſenſibiliter ex ipſa cauſa morbus eſt genitus in vera prophylactice eſt futurus, vt liquet xj. Meth. med. ſunt vero hæ febres quę ex putreſcentibus excitantur humoribus, ac propterea multos dies continuant, nam quamuis continens abſque putredine febris, quam prius curare docuimus, cauſam quodammodo adhuc habeat, nec prorſus abierit, atque ob id multorum etiam dierum ſit, oſtendimus tamen, ac cum Gal. concluſimus, eam eſſe ex diariarum genere, ſunt etenim diariarum (vt idem Gal. teſtatur x. Meth.) particulares differentiæ multæ, quarum vna eſt quando iam prorſus abijt effectrix ipſarum cauſa, veluti exuſtio; altera quando hæc etiam adeſt, vt ſtipatio. Licet igitur eius effectrix cauſa prorſus non abierit, non tamen ægre tolli poteſt, ſimul cum his quæ febrem curant, quæ in generatione adhuc eſt, quemadmodum & ipſa cauſa ſublata, ipſa quoque febris vna interit, modo eam putredo non excipiat, & idcirco diaria eſt, & dici debet, quamuis paulo plus protelletur quàm conſueuerint exquiſitæ diariæ, cum quartum, aut quintum diem non tranſcendant. quare earum etiam relatione, & non illarum, quæ ex putredine ortum habent, dicentur quodammodo eſſe multorum dierum febres. Iure igitur cum Gal. concludamus febrium, quæ multos dies continuant, manente adhuc in corpore cauſa, quæ eas excitauit, talem cauſam eſſe putredinem. quapropter in eiuſmodi febribus nec affectus ſimplex, nec ſanatio eſt, veluti in diarijs: ſiquidem quod febris iam receptum in corpore eſt, id ex propria ipſius curandi indicatione diſcutere oportet, quod adhuc eſt futurum, propulſare, ac ne fiat, vitare. vitabitur autem ſi quę id excitat cauſa, prorſus ſit ſummota. Itaque ſi febrium quæ multos dies continuant, rectè oſtendimus putredinem

Cap. 1. Curatio cum præ cautione mixta.

Cap. 2. Febres putridæ, quæ.

Cap. 1.

Prima indicatio à cauſa, id eſt, putredine. Locis citatis.

eſſe cauſam, prima indicatio, ab ipſa tanquam à cauſa ſumetur, eaque nimirum prima, eſt ſananda: ſed nec interim extinguendæ febris, quæ per eam iam accenſa eſt ratio non habenda: ac ſiquidem in idem conſentiant, & quæ febrem extingunt, & quæ cauſam oppugnant, in quod vtraque conſpirant, cum vnum ſit, ſine cunctatione agendum eſt, vt citato lib. x. de Meden. Method. ſcriptum eſt. Libro autem viij. eiuſdem operis, loquens de febribus, quarum cauſa quæ eas excitauit, adhuc adeſt, dicebat, [& ſi in generatione adhuc febris eſt, cauſa quæ eam accendit ſummouenda eſt, ſin pars eius iam genita eſt, pars in gignendo adhuc eſt, vtrique conſulendum eſt, primum quidem ſummouendo quæ eam accendit cauſam, deinde extinguendo quæ ab hac accenſa eſt febrem:] quo loco, (mea quidem ſententia) per febrem, quæ in generatione adhuc eſt, intellexit continentem, ac reliquas, quæ ex ſtipatione oriuntur, ac eas omnes, quæ cauſam intus habent abſque putredine: in his enim dum aufertur cauſa, ipſæ quoque vna intereunt; ſiquidem ſanamus id febris, quod iam inuaſit, etiamſi exiguum eſt, proſpicimus ne quid amplius proueniat, adimentes cauſam; vt ipſe inquit eodem libro & x. eiuſdem ait, quòd quæ ex ſola obſtructione, citra putredinem, orta eſt febris, ipſa obſtructionis ſolutio eſt eius ſanatio, vt prius diximus. indifferenter enim eodem libro octauo de omnibus febribus quæ adhuc cauſam intus habent, & non de his duntaxat, quæ ex putredine oriuntur, ſermonem faciebat, libro autem decimo de his quæ ex putredine duntaxat naſcuntur, in citatis verbis loquebatur. Sed intelligas quaſcunque velis febres, per eas quæ in generatione adhuc ſunt, ſatis eſt, quòd in eis ſublata earum cauſa, propterea febris vna interit, quòd eadem adhuc adeo in generatione eſt, quòd exiguum ac puſillum eſt, id quod factum eſt, idque non permanens, nec difficulter ſolubile, quemadmodum in modo dictis febribus ſemper contingit, per quam rariſſime autem, in his quæ ex putredine ortum habent: & propterea in eiuſmodi febribus primo ſummouenda eſt earum cauſa, ac prima indicatio ab ea ſumenda erit, deinde quæ ab hac cauſa, accenſa febris eſt, extinguenda. de ijs etiam febribus, ac morbis fientibus, in quibus non exiguum eſt id, quòd iam factum eſt, verba fecit lib. Artis medic. cum dixit: [oportet prius vnamquanque cauſam, quæ efficit, abſcindere, deinde ita venire ad eam, quæ ab eadem cauſa facta eſt ægritudinem.] nam quando puſillum eſt, id quod per cauſam factum iam eſt, ſublata cauſa, ſimul quoque & ipſum aboleri non ignorabat: quapropter veniendum eſſe ad eam quæ facta eſt ægritudinem præcipit, vbi ſublata cauſa eadem permaneat. Hoc idem dilucidius à Galeno primo de Locis affectis ſcriptum eſt, cum dicebat: [quippe nonnunquam à cauſa quapiam oritur affectus, ſed ita oritur, vt ſeparata cauſa haudquaquam permanentem habeat diſpoſitionem: interdum autem partim iam factus eſt, partim etiam dum fit, ſæpenumero quanquam fieri deſinit ablata cauſa, perſeuerans tamen remanet diſpoſitio.] probatque illud exemplo dyſenteriæ, licet quibuſdam viſum ſit hanc Gal. ſententiam diuerſam eſſe ab ea quæ viij. Method. meden. conſcripta eſt, eſt tamen, vt mihi videtur eadem, niſi quòd hoc in loco ſpeciatim magis ſuam explicat ſententiam, morbi etenim qui fiunt, aut ſunt in generatione, vt inquit, eodem octauo, & ſunt illi de quibus, hoc in loco aſſerit, qui ita oriuntur & fiunt, vt ſeparata cauſa haudquaquam permanentem habent diſpoſitionem, ſimul enim cum ea intereunt, propter eius exiguitatem, aut ita fiunt; quòd eorum pars iam genita eſt, non tamen exigua: & hoc bifariam contingere poteſt, quemadmodum in hoc j. de Locis affectis fatetur, id quod non ſubdiuiſit citato lib. viij. de Meth. meden. quoniam aut id quod factum eſt maximum exiſtit, quo caſu quanquam fieri deſinat, ablata cauſa, tamen perſeuerans eſt, & difficulter ſolubile, aut non adeo maximum, ſed medium inter hoc, & puſillum, quod quidem abſciſſa cauſa licet præſidia exigat, haudquaquam tamen difficulter diſcutitur. Sed de his qui fiunt morbis, ſatis dicta ſint; ad febres vero quæ ex putredine oriuntur, ſermonem rurſus conuertamus, aſſerentes iterum quòd cum earum cauſa putredo ſit, ab eadem ſumenda prima indicatio erit pro earum curatione, vt liquet citato lib. x. Meth. med. cuius occaſione mox dubitabit quiſpiam, qui fieri poſſit, inquiens, vt prima indicatio in eiuſmodi febribus curandis, à putredine tanquam earum cauſa ſumatur, ſi iij. de Meth. med. ab eodem ſcriptum eſt, omnibus in confeſſo eſſe primas indicationes ex præter naturam affectibus, hoc eſt morbis, eſſe ſumendas, ac initium inueniendorum remediorum ex ipſorum morborum natura ſumi, & xj. eiuſdem, in principio, aſſerebat hæc verba: [febrium quas putreſcens accendit humor primi remediorum ſcopi dicti prius ſunt.] quo loco eos quemadmodum & duos, & tres efficias, ac etiam, ſi velis, vnum, docuit citans librum nonum, vbi ex propoſito communiſſimos, ac primos ſcopos curationis febrium, vnum eſſe dicebat, vtpote contrarietatem, interim duos vtpote febrem ipſam, & naturalem corporis temperiem, interim tres, dictis duobus aërem nos ambientem adijciens. Huic dubitationi reſponſum dabimus, quòd vbique locorum veritatem Gal. conſcripſerit, nempe aliud eſt fateri quòd prima indicatio pro inueniendis præſidijs ab aliquo ſumatur, & aliud quòd prima indicatio capiatur ab aliquo pro eo auferendo: quapropter cum Galeno decernimus perpetuo principium inueniendorum remediorum ab ipſa morbi natura auſpicari; ſiue adhuc cauſam habeat, ſiue ea iam deſierit, id quod promulgauit tanquam perpetuæ veritatis, idem Galenus citato libro tertio Method. meden. verum ipſis inuentis, aſſerimus cum eodem, non ſemper ipſi morbo primum remedia eſſe adhiben

Locis citatis.

Cap. 2.

Febris quæ in gñatione eſt, tollitur, cauſa ſublata, ſi exiguum ſit qd' factum eſt, indicatioq. vna eſt.

Febris quæ in gñatione eſt, partim tollit̃ ſublata cauſa, partim quæ iã accenſa eſt, extinguitur, ſi non exiguum eſt quod iam factum eſt. Quare indicatio eſt duplex.

Cap. 89.

Cap. 3.

Cap. 1.

Morbi qui fiunt duplices ſunt, aut tollũtur ſublata cauſa, aut ea ſublata remanet adhuc diſpoſitio.

Cap. 1.

Dubitatio.

Cap. 1.

Cap. 1.

Reſpondet dubitationi.

adhibenda, niſi is cauſam non habeat. nam vbi cauſam, aut plures cauſas intus habeat, eiuſdem morbi cauſa primo auferenda erit, ac pro eius ſublatione præſidia prius ſunt adhibenda, quemadmodum idem Galenus inſtituit citato lib. x. Meth. med. nec obſtat eius auctoritas paulò ante citata libro xj. eiuſdem operis, in principio, nam cum eodem admittimus primos ſcopos curationis februm, etiam earum, quas putreſcens accendit humor, quatenus febres ſunt, eos eſſe quos diximus, pro inuentione videlicet remediorum, ab eiſdemque Methodum eſſe exordiendam, quamuis eis inuentis, in eorundem adhibitionis ordine, aliud ſeruari oporteat in his, quas putreſcens accendit humor, nam cauſa prius, (vt ſæpius dictum eſt) per inuenta remedia auferenda erit, & deinceps febris ipſa extinguenda, quæ omnia idem Galenus paucis quibuſdam verbis citato libro xj. eiuſdem Meth. abſoluit, eo loco quo febrium ex putredine ortarum reſolutiua Methodo cauſas inueſtigans, ordinem curationis earum docebat. dicebat enim in vltimis verbis: [quod vero febris ipſius iam accenſum eſt, id refrigerabimus.] in auxiliorum enim ordine vltima eſt, quæ ab hac ſumitur indicatio, quamuis alia ratione ſit prima, quippe cum à febre inceperit inueniendorum præſidiorum Methodus, id quod in ſequentibus fuſius patebit. Cum itaque in curandis febribus ex putredine ortis, prima indicatio ſumenda ſit ab ipſa putredine tanquam à cauſa, ita quòd ea prius eſt abolenda, vt demonſtrauimus, inueſtiganda primo à nobis erit pro hac Methodo conſtituenda eiuſdem putredinis natura, vt ſciamus quæ ab ea, ac eiuſdem propria ſubſtantia, ſeu eſſentia prima, ac communis ſumatur indicatio pro ea auferenda, deinceps eadem in particulares differentias diducta, quouſque ad eas peruenerimus quæ amplius ſectionem non admittunt, quot quales ue ab eiſdem quoque particulares differentiæ ſumendæ ſint, oſtendemus, ac quæ ſit ſingulatim cuiuſque propria indicatio. par eſt enim profecto, & quod omnium earum commune eſt, communem habeat indicationem, & quod in ſingulis eſt proprium, quantum à reliquis eiuſdem generis eſt diuerſum, intantum & diuerſam ab illis ſortiatur indicationem: ſunt autem natarum ex humoris putredine eiuſmodi differentiæ, vt inquit Galenus citato libro xj. de Meth. meden. vna ex eo quòd cauſæ ipſius putredinis adſunt, vel non adſunt, ſecunda ex eo quòd per totum animal, aut eius partem aliquam diffuſa ſit putredo, tertia quatenus cum phlegmone eſt, aut citra hanc, igitur conſiderandum nobis eſt, quid nam commune habeat indicatio, quæ à cauſa ſumitur adhuc manente; quidnam ea quam putredo ipſa præſtat; ab his deinde quid indicatio putredinis, quæ per totum diffunditur animal, aut certe maxime principalia in eo vaſa, quid eius quæ in vna conſiſtit parte; mox deinde earum quæ in vna quadam parte ſunt ęſtimabimus differentias, quippe aliam eſſe indicationem eius, quę cum phlegmone coniungitur ratio eſt, aliam eius quæ ſine hac conſiſtit. rurſus in his etiam ipſis, aliam eſſe adhuc præſente effectrice cauſa, aliam vero hac ſummota, poſtremo cuiuſque cauſam adhuc manentis differentias, per omnia quæ in ſpecierum diuiſione ſunt inuenta, ſpectabimus, ſiquidem hic iam deſinant, neceſſe eſt indicationes, quæ ex curandis affectibus ſumuntur, poſt has eas nimirum, quæ ab ipſis curandis ſuggeruntur pro particularis, pro iam dicta Methodo, ſumemus, quibus, ſi eas quæ à viribus præbentur, adiecerimus, abſoluta nobis Methodus, de febribus omnibus à putredine incenſis, ſanandis, erit.

Si morbi cauſa adeſt, ipſi cauſæ non morbo primo remedia adhibentur. Cap. 10.

Cap. 4. 2. Indicatio, ex putredinis cauſa. 3. Indicatio.

Methodus medendi humorum putredinem vbi eius cauſæ non adſint, ſed iam abierint.

Caput XLII.

CVM itaque humorum putredo tanquam immediata cauſa febrium, quæ ex ea ortum habent, fuerit id, à quo, vt diximus, prima ſumitur indicatio, ac quòd primo indicet, ex ea igitur exordiamur oportet, ac conſideremus quibus maxime ſcopis, quibuſque indicationibus vſi, curationem eius inuenire valeamus, principium inuentionis facientes ab ipſa de qua agitur rei natura; quemadmodum etiam in præcedentibus docuimus. Eſt autem putredinis natura Gal. auctore xj. Meth. med. mutatio totius putreſcentis corporis ſubſtantia ad corruptelam à calido externo, inquit autem Gal. à calido externo, vt qui non ignorauerit duplex calidum, id quod Ariſtoteles etiam confirmauit iiij. Meteororum: & idem met Gal. eiuſdem Ariſtotelis auctoritate ij. de differentijs febrium, vnum videlicet proprium, ac naturale, reliquum vero alienum, & præter naturam, non enim profecto à proprio calore corrumpitur quidque, imò contra prorſus quidquid in rebus ſubſiſtit, id gliſcit, roboratur, ſanum eſt, ac viuit dum proprio calore regitur, veluti nimirum ipſa animantium corpora, tametſi plurimam ſubſtantiæ ſuæ portionem, calidam & humidam ſortita ſunt; magnum tamen annorum numerum, ſine putredine, ac ſana, viuaque exigunt, ſi ſeruetur eorum proprius calor, in cordis quidem corpore per reſpirationem, in reliquis omnibus partibus, tum per communitatem quam habent cum corde, medijs ſcilicet arterijs, quibus participant, tum per aliam quandam reſpirationis ſpeciem, quæ per totam agitur cutim medijs etiam arterijs quæ ad eam terminantur, & tranſpiratio, ſeu perſpiratio dicitur: quibus quidem læſis, vna etiam naturalis calor læditur. Alter vero calor qui alienus, & præter naturam dicitur, quando in corporibus

Putredo quid. Calidum duplex. Cap. 8. Tex. 3. Cap. 9. Caloris naturalis vix. Calor natiuus quo ſeruet.

excitatur (excitatur autem ex tot cauſis quot in præcedentibus enarrauimus, cum de febribus generatione diſſeruimus) primum quidem ipſos ſuccos propter eorum humiditatem, & putrefacit, & corrumpit, ſpatio vero, tum adipem inuadit, tum carnem eodem Galeno auctore citato libro xj. Meth. meden.

Caloris alieni vis, & quib. de cauſis in corpore excitet. Cap. 8.

Excitatur itaque humorum putredo tanquam efficiente cauſa ab alieno, & præter naturam calore: id vero quod ab eodem mutatur, eſt ſubſtantia putreſcentis corporis ad corruptelam: non enim in qualitate duntaxat id quod putreſcit mutatur, ſed in propria ſubſtantia, atque eſſentia, exigua tamen, & non magna mutatione. nam vbi magna foret, corruptio potius quàm putredo nominanda eſſet, quemadmodum à Gal. ſancitum eſt Aphoriſ. xvij. lib. ij. quamobrem Gal. mutationem dixit, & non mutatum eſſe, in fieri generatione, ac in motu, & non in facto eſſe, aut termino motus, putredinis naturam ſpectans, atque definiens. cuius etiam mutationis terminus præſcripſit aſſerens, mutationem eſſe totius putreſcentis corporis ſubſtantiæ ad corruptelam, putredinem ipſam: quamuis Ariſtoteles citato lib. iiij. Meteororum, aliter ſentire videatur, ait enim putrefactionem eſſe corruptionem &c.

In putredine ſubſtantia inuitatur.

quam etiam ob rem, idem Gal. tanquam optimus logicus, putredinem ipſam conſiderans, tanquam id quod eſſentiam habet in fieri, per omnia quatuor genera cauſarum ipſam definire voluit, vt cuilibet patet eius definitionem rectè inſpicienti.

Putredo per motum definita eſt.

Cognita igitur ipſa putredinis natura neceſſario inueſtigandum eſt quid ſit illud, quod ex ſua natura nobis indicet ipſa putredo, ac quot, quæ ue indicationes ab ea oriuntur, pro eius ſublatione. Et cum eodem Gal. citato loco aſſerimus, quòd quemadmodum in his corporibus quæ non viuunt, cum putreſcunt, primum quantum eorum iam computruit ſeparant, dein ei quod reliquum eſt in frigidum aërem ſublato, perſpirationem refrigerantem moliuntur, ita vtique & putredinem quæ in viuis eſt orta, ſanabimus, id ſcilicet, quod iam corruptum eſt omni ratione vacuantes, quod reliquum eſt moderatis motibus, & refrigerante perſpiratu ad exactam ſymmetriam reducentes.

A putredine duo indicant, corrupti vacuatio, ſemimali alteratio Cap. 9.

Duo itaque ſunt quæ ab ipſa putredine ſuapte natura indicantur, pro eius ſublatione, prout duæ etiam in ea conſiderantur partes vna quæ iam corrupta eſt, & hanc omni ratione vacuare debemus, reliqua quæ ſemimala, ac ſemiputreſcens, & hæc indicat, vt ad exactam ſymmetriam reducantur, ſed quoniam, vt diximus, putredo hæc quam ſanare intendimus, in viuente corpore concipitur, propterea; vt inquit Gal. citato libro xj. de Meth. meden. quidquid humorum putreſcentium, veluti ſemiputreſcens, ſemimalumque eſt, per ea quæ tum alterare ea poſſunt, tum concoquere, tum vtile reddere, ſanabis, facultatem eius qua naturaliter concoquit, excitans, firmanſque, & paulò poſt vires roborandas eſſe præcipiebat, quò putredinem ſuperantes, ſuccos concoquerent.

Cap. 10.

hac etenim ratione, prius diximus cum de viribus loqueremur, quòd ex accidenti quandoque virium roboratio ad effectus curationem conducit, quod quidem ipſe Galenus promiſerat libro nono eiuſdem operis, in ſequentibus ſcilicet, velle declarare.

Cap. 19.

denique quidquid putreſcentium humorum iam computruit, omni ratione vacuare debemus, quidquid vero ſemiputreſcens, ſemimalumque eſt, ad exactam ſymmetriam reducere, cum his quæ alterant, refrigerando videlicet, & ventilando, ac etiam concoquunt, & vtile reddunt, firmando, & excitando eam corporis facultatem, qua naturaliter concoquit. ita enim quæ putreſcentia ſunt, ſanabis. etenim in humorum putredine, & excretio, & refrigeratio, & ventilatio & ſemiputridorum concoctio, ex aduerſo reſpondent, inquit Gal. citato loco.

Vacuatio multiplex. Alteratio itē multiplex.

Tentabimus autem non vna ratione id quod iam corruptum eſt vacuare, ſed per deiectionem, vomitum, ſudores, & vrinas quandoque. id autem quod ſemiputreſcens eſt, cum his quæ alterant, frigidis inquam & ſiccis, ſubſtantiaque tenui adhibitis, atque refrigerante perſpiratu, ambientis videlicet bona temperie adhibita, ſimul atque vires roborantes ac firmantes, quò ſuccos concoquant & vtiles reddant, ad exactam ſymmetriam reducemus. Quomodo vero horum vnumquodque rectè adminiſtrandum ſit, paulò poſt demonſtrabimus. nunc autem ſummatim ea, quibus hæc omnia moliamur, recenſere oportet ſub quibuſdam exemplis. nam eorum quæ iam dictas vacuationes promouent, non parua materiæ copia eſt, quamuis maior eorum portio cum calida ſiccaque facultate ſit, febrem augent. itaque deligenda medico ſunt ea, quæ citra calfactionem ſiccationemque vehementem ſupra dictas vacuationes præſtent, cuiuſmodi ſunt, vt Gal. inquit cremor ptiſanæ, & aqua mulſa, & oxymeli. & apomemeli, & apij radix in aqua, quæ potui datur incocta.

Vacuantia citra calefactionem & exſiccationem.

hæc autem ipſa, ventri quoque ſunt idonea, qui ſi nihil reddat, inijcienda per clyſterem aqua mulſa cum oleo eſt; noſtris vero temporibus, & alijs nonnullis clyſteribus vtimur, quos tanquam vulgo etiam notiſſimos, bona fronte prætermittimus: necnon & vtimur non paucis etiam deuoratis medicamentis pro vacuatione humoris, qui computruit, per aluum, vt melle aëreo, ſiliqua ęgyptia, ſaccharo violaceo, tamarindis, rhabarbarum etiam, & agarico potiſſimum, ſi cum iam dictis hæc miſceantur, alijſq. nonnullis compoſitis medicamentis, quæ per aluum vacuationem promouent citra valentem calfactionem & ſiccitatem, quemadmodum etiam vbi ad os ventriculi impetum ſua ſponte faciat, qui iam computruit humor, eum per vomitiones vacuare tentabimus, ex multa aquæ tepidæ potione cum pauco aceto, aut ſyrupo acetoſo, ſeu oxymelite permixto, potiſſimum vbi aſſuetus vomitioni fuerit æger, & ſua ſponte ad os ventriculi putridi ſucci impetum capiant, aliter non eſt quòd eos præter naturam irrites, vrinas autem ciunt quatuor ſemina communia frigida, caucalis,

Medicamen quibus nunc vtimur. Vomitum ciētia.

calis, gingidium, radicis apij, fœniculique decoctum in aqua. ſudores promouent, vinum aquoſum ſi bibatur, & temperamentum dulcis aquæ balneum. Quod vero ſemiputreſcens eſt, alteramus, exhibendo citri acidum, aut ſyrupum ex eo paratum, oxyſaccharum, & acetoſum ſyrupum, ac aliquos alios ſyrupos ſimiles, refrigerantemque perſpiratum parantes: opitulamur etiam eius concoctioni cum his quæ naturalem fouent calorem, aut eius ſubſtantiam augent, de quibus fuſius diſſeruimus in noſtro libello, quem de alteratione & concoctione conſcripſimus. Rectè autem horum quodque adminiſtrabitur, ſi præter id quod valenter non calfaciet nec ſiccet, prius vniuerſum corpus per aluum vacuabis, adhibendo ea, quæ hanc moliuntur vacuationem, vbi nihil impediat, deinde eis quæ vrinas, & ſudores ciunt: vtare: etiam rarefacientibus medicamentis, vino aquoſo, ac balneo, vbi febris magnitudo non obſiſtat, & concoctionis humorum notæ planè fuerint euidentes, in remiſſione enim febris, ſi balneum adhibeatur, corpore iam mediocriter tranſpirante, non exiguum affert commodum, omnia ex eo tum fuliginoſa excrementa, tum fumida educens. tribus tamen in balneo quod in quacunque febre adhibebis, intentus ſis oportet. Vni quòd citra horrorem ſit adminiſtratum. Secundo quòd nullum primæ notæ viſcus ſit imbecillum. Tertio, quòd multitudo crudi humoris in primis venis non contineatur. vt eodem xj. Meth. med. ſcriptum eſt. Si vero febris ardentiſsima fuerit, & vires cunctæ validæ, ac concoctionis notæ euidentes, frigidam homini dare, audacter debebis, vt liquet ex Galeni citato loco: hoc vero tempore quod ſemiputreſcens, ſemique malum eſt iam dictis, aut reliquis ſimilibus alterabis, ac vires roborabis, quo putredinem ſuperantes, ſuccos concoquant, quod vero febris iam accenſum eſt, deinceps refrigerabis.

Vrinas prouocantia. Sudores promouentia. Alterantia quod ſemiputreſcens eſt.

Tria in balneo adhibendo neceſſario ſpectanda. Cap. 20. Frigidę potus

Curatiua Methodus putredinis humorum, manentibus adhuc quæ eam excitarunt cauſis. Caput XLIII.

NVNC ad alteram putredinis differentiam accedamus, doceamusque quemadmodum quis, cauſis quæ putredinem excitarunt adhuc manentibus, remedia facillime inueniat: eſt autem neque in hoc difficultas vlla, quippe cum per contraria tollantur. nam licet ex vſu non ſit ſemper omnibus quæ præter naturam ſunt mederi, ſed cum ſola per ſe ſubſiſtant, cum eis quæ in ipſo (vt ſic dicam) fieri eſſentiam ſuam habent, ac vmbræ ritu affectus comitantur, ſanatio quidem affectuum, ipſorum eſt ſublatio. hanc etenim ſymptomatum amotio ſequitur; ijs tamen quanquam nihil prima ratione adhibetur, perpetuum manet communiſsimum Hippoc. præceptum, quòd contrariorum contraria ſunt remedia, quippe, cum affectus, quos ſymptomata ſequuntur, ſanamus, ſymptomata nimirum ipſa in contrarium ſtatum reducimus. quòd ſi ipſi quoque ſymptomati quandoque ſymptomatum genus aliud, contra aliud opponere velis, ne ſic quidem deſit quòd dixeris in ſymptomatis ipſis, hac ratione veritatem habere, quòd contrariorum contraria ſunt remedia: quamuis in his quæ vere & primum curantur, hoc eſt affectibus, qui vere ſunt ſubſiſtentes, præcipue verificetur, contraria eſſe remedia. ſiue itaque ſymptomata, ſiue alij præter naturam affectus per ſe ſubſiſtentes, cauſæ fuerint ipſius putredinis, ſiue quædam ex earum generibus, perpetuo ſuis contrarijs tolli debent, cum omnia quæ præter naturam ſunt, ſuis contrarijs auferantur. quare ſi verum eſt, quòd Gal. ſcripſit citato libro xj. de Method. meden. quòd ſi quid in noſtris corporibus manifeſte putreſcere debeat, neceſſario oportet, perſpirationem ſeu tranſpirationem impeditam, vel prohibitam eſſe, quoniam illa tantum putreſcunt, quæ cum calida humidaque natura ſint neque perflata, neque ventilata in calida humidoque loco manent; vt citato loco, & ix. etiam eiuſdem operis lib. & j. de differ. febr. ab eodem decretum eſt, neceſſe erit immediatam putredinis humorum cauſam, eſſe tranſpirationem prohibitam, ſeu impeditam. hac enim oblæſa, diximus vna etiam & naturalem calorem lædi, atque alienum, & præter naturam excitari, à quo ſucci ipſi propter eorum humiditatem putreſcunt, ac corrumpuntur. neque enim ipſe alienus, & præter naturam calor excitaretur, ac ſucci putreſcerent, niſi prius perſpiratio fuiſſet impedita. erit igitur ipſa putredinis humorum cauſa propinquiſsima adeo quòd abſque ea fieri ipſa putredo nequeat; & ſi quiſpiam dixerit eam quandoq; oriri poſſe ab alijs cauſis, quam ex prohibita tranſpiratione, impulſus eiuſdem Gal. auctoritate lib. de Cauſis morborum cum dicebat, [putreſcunt autem nonnulla quidem à medicaminibus, quæ vim habent putrefaciendi, aut ab ijs quæ in ipſis animalibus oriuntur ſuperfluitates nonnulla vero ob id quòd minime euaporant:] dicemus Gal. alio modo locutum tum fuiſſe de putredine hoc loco, quàm xj. de Method. meden. & alijs modo citatis locis. nam per ea quæ putreſcunt, ſubintellexit omnia quæ quouis modo in corporibus noſtris deſtruuntur, ac corrumpuntur. erat etenim ei ſermo de morbis in numero contingentibus, & proprie in defectu, cum videlicet aliqua ex partibus naturalibus defuerit; quorum voluit vniuerſas tradere cauſas, quòd videlicet non ſolum ſectione, & valida frigeſactione præcedente poterant oriri, ſed vniuerſaliter à quauis corruptione à quacunque cauſa orta. adeo vt per putrefactionem, corruptionem intellexerit,

Cauſæ putredinis adhuc manentes per contraria tolluntur.

Cauſa pxima putredinis. Cap. 4. Cap. 3. Cap. 3. Obiectio quę mox diluitur. Putredo aliquando pro corruptione.

intellexerit, & non eam duntaxat, cuius naturam expoſuit libro xj. de Method. meden. de qua nos etiam loquimur: nam huius putredinis humorum vere dictæ, cum Galeno audacter aſſerimus cauſam perpetuo eſſe, prohibitam tranſpirationem, nec aliter eam generari poſſe; licet ſemper generetur ab extraneo & præter naturam calore, tanquam efficiente cauſa, & ex humiditate tanquam ex materia, ac quiete etiam augeatur, vt liquet iij. de Morbis vulgar. Itaque cum tranſpirationis prohibitio, putredinis occaſio ſit, hanc (arbitror) ſummouere oportet, verum quoniam ea etiam varijs generibus orta eſt, vtpote denſatis exiguis meatibus, & conſtrictis corporibus, & humoribus tum abundantia, tum craſſitudine, tum lentitie ſua, obſtruentibus, ſingulæ etiam harum affectionum curandæ per contraria ſunt, denſitas, per ea quæ rarefaciunt; conſtrictio, per ea quæ fundunt; abundantia, per ea quæ euacuant; craſſitudo, per ea quæ diſſecant, & lentor ijs quæ detergunt, vt citato xj. Method. meden. à Galeno præcipitur. At cum nos loquamur de ea tranſpirationis prohibitione quæ putredinis humorum cauſa exiſtit, per quàm rariſſime autem id contingat, cum ipſa denſatis exiguis meatibus, aut conſtrictis corporibus, impediatur (nam diariæ febres ex his generari conſueuerunt, vt ſuperius dictum eſt, potiſſimum vbi ab externa cauſa, ortum habeant, à quibus ex humorum putredine haudquaquam generari queunt) propterea prohibitam tranſpirationem, quam aſſeruimus putredinis cauſam eſſe, ex obſtructione generari potius fateri oportet. ad hanc enim (potiſſimum vbi non exilis fuerit) ipſa prohibita tranſpiratio, ac putredo neceſſario conſequuntur, vt liquet viij. & decimo Method. meden. cuius obſtructionis, non quæpiam externa cauſa, ſed humorum abundantia, craſſitudo, aut lentor, aut omnia, vel eorum quædam cauſæ neceſſario exiſtunt: vt vero quæ diximus omnia, ad ordinem redigantur, pariter & quæ dicenda ſuperſunt, aſſerimus cum Gal. quòd qui febrem hanc curare volet, neceſſe eſt putredinem inhibeat: ita, duæ indicationes ſe exhibent, altera à febre, altera à putredine: atque à febre rurſus duæ, ſcilicet vt portio febris quæ iam accenſa eſt, curetur, quæ vero in generatione eſt, inhibeantur. Aliæque duæ rurſum à putredine erunt indicationes, vt quod putredinis iam factum eſt ſenes, & quod in generatione adhuc eſt ſiſtas, porrò quod in generatione eſt, id perſpiratio impedita efficit; & ita ab hac quoque duæ aliæ indicationes naſcentur: tum vt quod retentum eſt vacuetur, tum quod retinendum eſt prohibeatur: prohibebitur autem ijs præſidijs quæ obſtructioni medentur: cuius rurſum ipſius quod iam occupauit ſanandum eſt, quod futurum eſt, propulſandum. at curabitur quidem quod obſtructionis iam factum eſt, per ea quæ obſtructa liberant, propulſabitur quod futurum eſt, ſi affluxum confluentium ſuccorum compeſcas. Ergo quod vltimum in ipſa reſolutiua Methodo eſt inuentum inquit Gal. id primum omnium in curatione eſt peragendum. Aduertant tamen hoc loco ſtudioſi tyrones, ne decipiantur opinantes quòd vltimum inuentum in reſolutiua Methodo fuerit obſtructio, & quòd hic deſinat. dicebat enim Gal. quòd curabitur quod obſtructionis iam factum eſt, per ea quæ obſtructa liberant: propulſabitur quod futurum eſt, ſi affluxum obſtruentium humorum compeſcas. igitur compeſcere affluxum obſtruentium humorum eſt, id quod per reſolutiuam Methodum inuentum eſt. ſed diximus tribus modis humores poſſe obſtructionem efficere, vel eorum abundantia, vel craſſitie, vel lentore, quare ſi hæc auferantur, inhibebitur quod futurum eſt ipſius obſtructionis, ſimul atque prohibebitur eorum affluxus. in hoc ergo, & non in obſtructione deſinit hæc reſolutiua Methodus, & hoc eſt illud vltimum quod per eam eſt inuentum: hocque primum omnium in curatione eſt peragendum, vt videlicet abundantia, aut lentor, aut humorum craſſities quæ obſtructionis auctor eſt, ſuo contrario auferatur. nam licet externæ quoque cauſæ à medico ſpectandę ſint, pro certiori affectuum notitia vbi latuerint, ab eiſdem tamen nulla ſumitur pro eorundem affectuum curatione indicatio, nec etiam vt probauimus pro ſeipſis quidquam indicant, cum non permaneant, ſed ſtatim affectu genito abeant, & propterea ad remediorum inuentionem non conducunt. Cum igitur ſeptem numero ſint præter naturam affectus, quos narrauimus eo ordine ſeſe conſequentes, à quibus omnibus indicationes ſumuntur, ita quòd omnes, contraria eſſe adhibenda pro eorum ſublatione docent, atque ſuum vnumquodque habeat contrarium; licebit propterea cuique eorum inuenire, ac adhibere contrarium, ſi febrem hanc quam propoſuimus, curare velimus: eo tamen ordine, quo etiam ipſa fuerint per reſolutionem inuenta, exordiendo ab eo quod vltimum per eam inuentum eſt. ita enim ſi nullum interim vehemens incidat ſymptoma, prohibeatque quò minus auxilijs ab initio morbi ad finem ita procedaut, celerrime finietur febris, vt
1 idem Gal. inquit. Indicabit itaque abundantia, ſeu multitudo (cum ex eorum numero ſit quæ ſunt ad aliquid in prædicamento quantitatis) vacuationem tanquam contrarium, lentitia vero & craſſitudo, quæ ſunt in qualitatis affectu, licet forte eorum contraria non ita conſueta nomina habeant, tamen quia, vt dictum eſt, largiori vocabulo eis vtimur, etiam ſi improprie talia
2 lia dicantur, eorum etiam contraria indicabunt, vt lentitia deterſionem, ſeu inciſionem: craſſi-
3 tudo, extenuationem, ita quòd detergendi ac incidendi ſunt lenti ſucci, & craſſi extenuandi, vbi
4 hac ratione offendant, obſtructio inſtrumentarius morbus, exiſtens, recluſionem exigit, tran-
5 ſpirabilium retentioni, excretio ipſorum contrarium eſt, etſi ſymptoma exiſtat, humorum pu-
6 tredini, iam dictum eſt, excretionem, refrigerationem, ventilationem ac ſemiputridorum

concoctio

Putredinis cauſa efficiés, materialis, augens.
Comment. 3. ſuper tex. 22.
Tranſpirationis prohibitæ cauſæ variæ. Cap. 8.
Tranſpiratio prohibita qua cauſa eſt putredinis humorũ ex qua febris, fit ab obructione.
Obſtructionis cauſa.

Indicationes à putredine duæ.
A febre item duæ.

A tranſpiratione ꝓhibita indicationes duæ.
Ab obſtructione duæ.
Quid per vltimum intelligas in hac reſolutione.

Cauſa externa ad affectus cognitionem confert, non ad curationẽ.
Indicationes 7. ab affectib. 7. modo dictis

concoctionem,ex aduerſo reſpondere,ipſius vero febris,refrigeratio,oppoſitum eſt: Hoc nanque ordine etiam ipſa contraria, & eorum remedia adhibere oportet, ita quòd quamuis ab ipſa febre cœperit inueniendorum remediorum Methodus,in auxiliorum tamen ordine, vltima eſt quæ ab hac ſumitur indicatio. Vltimo enim loco ea exequi debent, quæ febris ipſa exigit, quà febris eſt. & hæc eſt illa via rationabilis ac ordinata, qua febres omnes ex putredine humorum ortæ, cuius cauſæ adhuc adſunt, curari debent. 7

Abundantiæ humorum curatio. Caput XLIIII.

EXORDIAMVR autem ab ipſa humorum abundantia: nam vbi obſtructio ab ea fuerit orta,ipſa primo auferenda erit,cum ſi his auxilijs quę obſtructiones eximunt, vti non vacuata prius abundantia velimus,fore,vt non modo nihil proficiamus, ſed vt affectum maiorem reddamus; inquit Gal.lib.xj.de Meth.med.pugnantibus ſcilicet inter ſe indicationibus, eadem autem prius vacuata ſi ad curandam obſtructionem accedamus,medicamentis ijs quæ obſtructiones expediant,opus erit, vt liquet citato loco, & viij.eiuſdem Meth.ſic ſcriptum reliquit. [Præſtat enim vitioſi ſucci maiore parte emiſſa,ad detergendas obſtructiones accedere,cum alioqui metus ſit, ſi obſtructionibus liberandis priuſquã vacuaueris,ſtudeas,ne ipſas magis impingas.] Erit itaque prius humorum abundantia tollenda, idque ſuo contrario, quod quidem eſt euacuatio, perficiendum; quam per venæ ſectionem rectè molimur. ſedulo igitur vena ſecanda erit,modo nihil eorum quæ prius diximus prohibeat, preſertim virtus,aut ætas; tam ſi hæc multitudo,ſeu abundantia fuerit quoad vires,quàm quo ad vaſa,tam ſimpliciter,quàm ſecundum quid. Appello autem multitudinem ſimpliciter,quando ex æquo quatuor humores fuerint aucti, aut etiam ſanguis ſolus. nam cum alius quiſpiam humor redundarit,veluti eſt pituita,&vtraque bilis,eiuſmodi auctionem,ſeu abundantiam,non plenitudinem,aut multitudinem ſimpliciter,ſed cum appoſitione pituitæ, aut flauæ, ſeu nigræ bilis nuncupabimus,vt liquet ij.de compoſitione medic.ſecundum loca,modo horum humorum redundantia fuerit iuxta ſanguinem,aliàs neque multitudo,aut abundantia,ſeu cacochymia diceretur: id quod manifeſte declarauit idem Gal. lib. de multitudine,cum dixit: [Verum ſpecies multitudinis,cum ſcilicet æqualiter in corpus totum porrecta eſt,diſtingui hac ratione conuenit. Ruborem præ ſe fert ſanguinis copia,flaua bilis pallorem, pituita vbi dominatur, ad albidius quàm natura poſtulet; vt ſi potior ſit atra bilis,ad nigrius declinat.] deinde ſubdit: [Porrò ſingulis ijs quos enumerauimus iuxta ſanguinem quoque oportet augeri. nam ſi flaua bilis aliquando ſola, vt in ictericis ſuperauerit,talis affectus,non plenitudo,aut abundantia, ſed cacochymia, hoc eſt humorum vitium eſt: idem quoque in atra bile,ac pituita.] & eodem libro paucis quibuſdam interiectis,illud confirmauit aſſerens: [nobis vero non ſimpliciter quid,quouis modo abundauerit inuenire,ſed multitudinem conſiderare ſententia erat,id autem humorum in toto animalis corpore exuperantia eſt.] & deinceps addidit: [nihil eſt igitur quòd neque tumorum ſigillatim ſpecies,neque cacochymiæ,hoc ſermone cupias audire, ſed cum aut cuncti pro veteri proportione aucti fuerint,aut vnus ex ijs breuem quendam cœperit exceſſum,poteſt ergo ſanguis in plethoricis diſpoſitionibus exceſſum ampliſſimum adipiſci, nullus autem aliorum poteſt, humorum enim prauitas id genus, non etiam multitudo, neque plethora nuncupatur: eam ob rem pulſus quoque in cacochymijs proprij adamuſſim ſunt humòrum naturæ: in ſupradictis vero multitunibus,non perinde euidentes ſeruant differentias, quoniam ſuperfluens humor omnino cum copioſo ſanguine eſt. Ex quibus omnibus liquet in Gal. doctrina præter plethoram, ſeu abundantiam,ſeu multitudinem ſimpliciter dictam,& cacochymiam,hoc eſt humorum vitium, alteram dari plenitudinem, ſeu multitudinem ſecundum quid, & non ſimpliciter dictam, quæ fit quando aliquis alius humor,vtputa bilis flaua, vel atra, vel pituita, iuxta ſanguinem, ſeu ſimul cum ſanguine redundarit, ac breuem quendam cœperit exceſſum, licet omnino idem quoque cum copioſo ſanguine ſit. nam vbi multum excederet, & non iuxta ſanguinem, hoc eſt non ſimul cum copioſo ſanguine, cacochymia diceretur, & non multitudo, ſeu abundantia talis, vel talis ſucci: quemadmodum etiam ſanguis ipſe vbi redundarit, & breuis, ſeu pauca in eo fiat corruptio, adhuc non corruptionem, ſed multitudinem nominabimus, vt patet commento Aphoriſ. xvij. lib. ij. ſola ea vocata corruptione, vt Galenus inquit, quæ tam magnam habet eam quæ contra naturam eſt conuerſionem, vt non poſſit iterum per naturæ coctionem ad priſtinam humoris redire bonitatem. Quæuis itaque fuerit humorum abundantia, venam, pro eius ſublatione ſecare oportet: ipſa nanque eſt, quæ multitudini opponitur. Verum ſemper ſeruare oportet, ne quid eam prohibeat, preſertim virtus, aut ætas, vt in præcedentibus fuſius diſſeruimus. quapropter quantum ſatis ſit ſanguinis in principio detrahere licebit: & deinde, ſi videbitur, quod deſuit in prima ſectione, iteratione ſupplere. hoc enim tutius eſt quàm ſemel immodice vacuare: potiſſimum cum aliquid eorum quæ venæ ſectionem coindicare ſolent,pro ratione non ſatis reſpondeat; id quod ſemper aut ſaltem ſæpius contingit: tum etiam quoniam nec obſtructio, nec putredo curari per ſanguinis miſſionem poteſt: vt quæ

alia

Abundantia ante obſtructionem tollenda.
Cap.9.

Cap.4.

Venæ ſectio.

Plethora ſimplex, & cum adiectione.

Cap.1.
Cacochymia.
Cap.11.

Venæ ſectio iteranda.

Venæ ſectio, nec obſtructionẽ,nec putredinẽ curat.
Cap.14.

alia remedia (ceu prius eſt demonſtratum) deſiderent,& ob id aliquid ſanguinis reponi ad curationis ſpatium debebit,quò minus intempeſtiue nutrire neceſsitate vlla cogamur,vt citato lib.xj. de Method. meden. ſcriptum eſt. Si vero aliquid venæ ſectionem prohibeat, vt ætas, aut virtus,aut etiam propter ægri timiditatem, vel propinquorum, eam prætermittere cogaris, larga purgatione vtendum erit, ex Galeni auctoritate, quarto de ſanitate tuen. & deinde ad liberandam obſtructionem accedere,modo aliquid hanc etiam non prohibeat, aut alia ratione educendum,quod ſuperuacuum eſt. nam abundantia,ſeu plethora, tum venæ ſectione, tum frequenti balneo, tum exercitatione, tum frictione, præterea digerentibus medicamentis; & præter hæc omnia cibi parſimonia,& inedia curatur; vt patet quarto, & xiij. Method. meden. & lib. de Curan. ratione per venæ ſectionem. Verum vbi febricitet æger (nam de hac modo ſermonem facimus) nec exercitatione vacuare abundantiam licet, nec vnctione quæ excalfaciat, nec multa frictione,nec balneo,imò ſanguinis miſsione, vna cum inedia, vel purgatione aliqua, vt eodem xiij.de Method.meden.liquet. Erit inſuper & purgatione vtendum à venæ ſectione,priuſquam ad eximendas obſtructiones accedas,vbi abundantia non ſimpliciter fuerit, ſed aliorum humorum,vt diximus,pro ratione humoris redundantis,quemadmodum in ea multitudine, quæ ſimpliciter dicitur,iterandam eſſe venæ ſectionem non ſemel,ſed bis,& ſæpius ſi videbitur, conſulimus. Sed quæres,num refragante ætate duntaxat,omnibus alijs conſentientibus, omnino venæ ſectio prætermittenda ſit? & reſpondemus, quòd non propter aliud à ſcopis venæ ſectionis Hippocrates duas duntaxat ætates ſecluſit,ex Galeni teſtimonio, libro de Curandi ratione per venæ ſectionem; ſenum inquam,& puerorum.ſunt nanque ſenes vtplurimum ſicci ac pauci ſanguinis & propterea vires imbecillas habent.nulli enim qui in hac ætate eſt,robur ineſt,vt idem Gal. citato loco inquit. Pueri vero non propterea quòd vires imbecillas habent,vt quibuſdam non perperam viſum eſt,ſed quoniam plurimum corporis ſubſtantiæ quotidie eis abſumitur,vt quæ calida & humida ſit, venæ ſectionem non admittunt. Quapropter ſi ſenibus multus adſit ſanguis, ac robuſtæ vires, formidare non oportet venam ſecare, vbi affectus iubeat, & alia omnia conſentiant,minus tamen his ſanguinem detrahes,quàm affectus exigat,etiamſi eandem affectionem habere videantur,quam corpus ætate florens: quinimò viribus,& corporis habitu confiſus, deſpiciens annorum numerum,ſeptuagenarijs etiam venam ſecabis,decreto eiuſdem Galeni citato libro; quo etiam loco docuit,quibus ſignis tanquam minime fallacibus,robuſtarum virium fides ſit adhibenda,quia vehementi pulſui,cum æquabilitate,& ex abundanti etiam, & magno. quòd ſi prius eodem libro dixerit nulli qui in hac ætate eſt, robur ineſſe, intelligendum eſt ratione ætatis,& relatione ad florentem ætatem, & non habitus ratione, & collatione facta ad reliquos ſenes ſiccos,& pauci ſanguinis,qui etiam ſexageſimo ætatis anno venæ ſectionem non ferunt. itaque ſenibus etiam,vbi abundantia ſit huius febris auctor,venam audacter ſecabis, ſi reliqua omnia conſentiant,minus tamen ſanguinis his detrahes, quàm abundantia requirat: corporis habitui,& virium robori confiſus. Quod vero ad pueros attinet,Gal. eſt ſententia non ſolum citato libro de Curandi ratione per venæ ſectionem, ſed nono, & xj. de Methodi medendi, ac ſexcentis etiam alijs in locis, quòd ſi quartumdecimum annum non attingunt, mitti illis ſanguis non debeat: quoniam, vt decretum reliquit, eodem xj. Method. meden. quod ex incidenda vena moliendum nobis fuerat, id vltro nobis ex curati corporis natura præſtatur: quæ cum calida & humida ſit, plurimum eius ſubſtantiæ quotidie abſumitur, ac digeritur. Verum cum non propter aliud venæ ſectionem Gal. pueris interdicat, niſi quòd eorum ſubſtantia quotidie digeratur ac diſsipetur, aſſerimus nos, quòd vbi laxæ admodum, ac mollis carnis non ſint, nec pingues & albi, aut etiam graciles venas habeant, & rarum corporis habitum, eiſdem quoque ſi affectus iubeat, & reliqua omnia conſentiant, venam ſecare licebit. nam non ſolum annorum numerum ſpectare oportet, ſed etiam corporis habitum, eiuſdem Gal. teſtimonio, qui vbi talis fuerit, quòd ad digerendos tales ſuccos propenſus non ſit, vtpote denſus, non laxæ admodum, ac mollis carnis, ſed carnoſus, multoque ſanguine præditus puer, eidem quoque audacter venam ſecabis, vbi affectus exigat,& reliqua omnia conſentiant, ætate neglecta, quemadmodum de ſenibus idem Galenus ſentiebat. non enim propter ætatem qua ætas eſt, ſed propterea quòd in illa ætate puerorum natura, ac ſubſtantia cum calida humidaque ſit, omnium facillime digeritur, ac diſsipatur, vitanda eſt venæ ſectio. At ſi contingat in tali ætate pueros diuerſo,ab ætate, habitu præditos eſſe, ac bene ſanguinea natura, ijs magis quàm ætati confiſus venam audacter ſecandam eſſe cenſerem,nec illud Gal. contradicere. nam & de ſenibus ita cenſuit,& ſi illud in pueris affirmare auſus non ſit, id non propter aliud puto, quàm quòd ipſe perpetuo exquiſita venæ ſectione vſus fuerit, vbi affectus præciperet, adeſſetque virium robur. excepit ergo pueros ab hac copioſa vacuatione,vt qui carnem facile tranſpirabilem habeant. verum vbi non adeo exquiſita,ac copioſa venæ ſectione fieret vacuatio, nec pueri carnem adeo facile tranſpirabilem habeant, neque ipſe Galenus venam ſecare prohiberet: quemadmodum eodem libro de Curandi ratione per venæ ſectionem, conſtat, quo loco de quantitate mittendi ſanguinis verba faciens, aſſerebat duo eſſe, ob quæ maxime coniecturalis efficitur in hoc auxilio quantitas euacuationis; laborantis videlicet natura, qualis ſit: quam vtique ad amuſſim nouiſſe

Purgatio loco venę ſectionis.
Cap.4.
Abundantia alijs ẽt tollit, quã venę ſect. 4.cap.6.& 13. cap.6.
Cap.10.
Loco ſupra citato.
Purgatio à venę ſectione,in plethora non ſimplici.
Iteratio venæ ſectionis in plethora ſimplici.
Quæſtio, cui mox rñdet.
Cap.9.
Senibus, & pueris, cur ſanguis non detrahendus.
Quibus ſenibus ſanguis mitti poteſt.
Cap.13.
Cap.9.
Cap.14.
Cap.5.& c.14
Quibus pueris ſanguis educi poteſt.
Cap.14. & 1. ad Glauc. cap.14.

noviſſe non liceat, & ambientis temperies qualis ſit à miſſo ſanguine futura. nam cùm febrilis calor multum ſanguinis digerit, atque abſtinenter laborans victitat, neceſſario breui illum nutrimentum ex ſanguine deſtituit, interimque virtus exoluitur. Abſumitur autem ob laborantis temperiem calidam & humidam, cuiuſmodi eſt puerorum, & ambientem calidæ regionis, & temporis æſtiui: deinde ſubdit: [Proinde minus detrahimus quàm multitudo commonet, quod ad ætates quidem attinet, in pueris, quod ad corporis habitus, in candidis, & quibus mollis & tenera eſt caro, quales Galli ſunt, quod ad tempus, ſub cane: ſimiliter etiam in regionibus, & conſtitutionibus.] quibus manifeſte oſtendit Gal. copioſam, ac exquiſitam venæ ſectionem pueros non ferre, quam ſanè plenitudo commonet, moderatam autem ferre poſſe: & ob id non ſine forti ratione cenſendum, quòd vbique locorum præceperit pueris, ad xiiij. vſque annum non debere venam ſecari, quòd de eadem exquiſita, & copioſa intellexerit, vbi ſimilem quoque ętati habitum ac naturam pueri habuerint, quam etiam ſemper nos interdicimus quemadmodum modicam perpetuo admittimus, vbi quæ meminimus adſint, nihilque aliud obſtet quàm ætas. Animaduerſione tamen dignum eſt, quòd vbi pueri vndecimum, aut ſaltem decimum annum non attingerent, etiam omnibus conſentientibus à venæ ſectione abſtinendum eſſe putarem, ac tutius per ſcarificationem, ſed hirudines, ſanguinem mitterem. Hæc de venæ ſectione, quod ad ætates attinet, ſeruanda eſſe ſentio, non modo pro abundantia ſeu multitudinis curatione, de qua præſens eſt ſermo; ſed etiam pro curatione reliquorum omnium præter naturam affectuum, qui magni ſunt, & venæ ſectionem deſiderant. Venæ ſectioni vicem quid ſuppleat.

Humorum, craßitie, aut lentitie obſtruentium, ac ipſius obſtructionis, & prohibitæ tranſpirationis, curatiua Methodus. Caput XLV.

VBI vero non humorum abundantia, ſed iidem craſſi, aut glutinoſi obſtructionem efficiant, ſuis etiam contrarijs eos curare oportet, ita vt ſi craſſi fuerint ſucci, iis quę extenuant vtendum ſit, ſi vero glutinoſi, detergentibus, ac incidentibus medicamentis vti oportebit, vbi autem craſſi ſint, & glutinoſi, eiſdem complicatis medicamentis, tenues eos, ac fluxiles afficies. Extenuant autem, atque detergunt, & incidunt ptiſana, aqua mulſa, & oxymeli, & reliqua nonnulla. Verum iis vtendum eſſe cenſerem, quæ aut citra calfactionem & exſiccationem eadem moliantur, aut ſaltem exigua ſit eorum calfactio, & exſiccatio, quanquam ipſa ptiſana extenuet atque incidat, non modo citra calfactionem, verumetiam abſque exſiccatione, vt lib. de ptiſana, ſcriptum eſt. Sed ſtatim quiſpiam quæreret, num obſtructione orta ex craſſitie, ſeu humorum lentitie, priuſquam iam dicta medicamenta extenuantia, ac detergentia adhibeantur, vena ſecanda ſit? pro cuius quæſiti ſolutione, animaduertendum eſt id quod prius diximus ex Galeni mente de obſtructione ipſa, videlicet quòd curabitur id quod obſtructionis iam factum eſt, per ea quæ obſtructa liberant, propulſabitur autem quod futurum eſt, ſi affluxum obſtruentium ſuccorum compeſcas. duas itaque ex ipſa obſtructione Gal. ſumit indicationes, vnam ab eo quod factum iam eſt, alteram vero ab eo quod futurum eſt. quibus ita poſitis, dicimus quòd ſumpta indicatione ab eo quod ipſius obſtructionis iam factum eſt, vbi eadem ex iam dictis ſuccis ortum habeat, venæ ſectio nequaquam conducere videtur, ſed eiſdem duntaxat extenuantibus, ſeu incidentibus vtendum erit, & potiſſimum ſi eam nec putredo, nec febris excipiant. hæc nanque obſtructio vnum habet ſcopum, ipſi morbo contrarium, nempe apertionem, ſeu recluſionem, eodem Galeno teſte, libro Artis medic. cuius cauſæ ſalubres ſunt, iam dicta medicamenta detergentia, & incidentia. Si vero ab eo quod futurum eſt indicatio capiatur, audacter cum Gal. aſſerimus, quòd priuſquam talia adhibeantur medicamenta, vena ſecanda erit, non euacuationis gratia duntaxat, quemadmodum in ea quæ ex abundantia gignitur, ſed reuulſionis potiſſimum etenim cum prohibeatur quod futurum eſt, ſi affluxum obſtruentium ſuccorum compeſcas, eodem Galeno auctore, citato vndecimo Method. meden. prohibebitur vtique obſtruentium ſuccorum defluxus ex tali venæ ſectione, ſaltem etiam ipſis humoribus craſſis aut lentis exiſtentibus. id autem quod obſtructionis iam factum eſt, per ea quæ obſtructa liberant, curabitur, nempe detergentibus, vt dictum eſt, atque extenuantibus: quoniam nec obſtructio, nec putredo curari per ſanguinis miſſionem poteſt, vt quæ alia remedia deſiderent, inquit Galenus citato loco. Sed adhuc inſtabis, aſſerens hoc eſſe contra Gal. ſententiam, x. Method. meden. quo loco talia retulit verba: [iam vero obſtructionum ipſarum alia eſt, quæ ex abundantia, alia quæ ex qualitate ſuccorum, ſed qui aut lenti aut craſſi ſint, incidit.] & demum ſubdit: [præferetur autem inter remedia, in ea quam copia facit, ſanguinis miſſio, in ea quæ ex humorum qualitate conſiſtit, attenuantium vſus.] Huic reſponſum ſit rectè Gal. hoc loco dixiſſe: [præferetur autem inter remedia &c.] nam in ea quam copia facit, præferenda eſt venæ ſectio, vt quæ quantitatem ac copiam euacuet: reliquæ vero quæ ex qualitate humorum efficiuntur, ex medicamentis contrariam qualitatem habentibus, præcipue curatur. Quapropter talia præferenda ſunt medicamenta. Atqui non propterea negauit,

Quæſtio, cui mox r̃ndet.

Venæ ſectio in obſtructione.

Cap 94.

Cap. 10. Alia quæſtio. R̃ndet q̃oni.

negauit, quòd priuſquam hæc adhibeantur, ſanguis mittendus non ſit, reuulſionis ſaltem gratia, alijs conſentientibus, quo etiam modo intelligenda erit Alexandri ſententia lib. xij. cap. j. cum dixit: quòd ſi non copia, ſed viſcoſi, craſſique humores obſtructionem procrearint, ſanguis mittendus non eſt, ſed decoctis potius quibuſdam vtendum quæ extenuare poſſunt. Quinimò hoc

Cap. 4. idem Gal. luce clarius demonſtrauit, viij. eiuſdem operis lib. qua parte diarias febres, aut eiſdem ſimiles ex parua obſtructione ortas, curare docuit, inquiens: [ac ſiquidem vel puer, vel ſenex ſit, ſanguinem detrahere non licet, inter has ætates vbi robur ægro non deeſt, ſecanda vena eſt, etiam ſi plenitudinis ſigna non adſunt.] præſtat enim, vt ipſe ait, vitioſi ſucci maiore parte emiſſa, ad detergendas obſtructiones accedere, cum alioqui metus, ſit ſi obſtructionibus liberandis, priuſquam vacuaueris, ſtudeas, ne ipſas magis impingas. & deinceps: [at ſoluunt quidem obſtructiones, quæ deterſoriam facultatem obtinent, ſeu foris cuti ſint admota, ſeu intro in corpus accepta. periculum vero eſt etiam ne quæ foras trahunt, vna cum his quæ obſtruunt etiam aliud quippiam attrahant, & quæ ab interno ſurſum feruntur, aliquid ſecum ex ijs quæ in vaſis continentur, rapiant: quòd ſi ipſum tenax ſit & craſſum, obſtructionem ſanè geminabit, ſin aliter multitudine certe ſua non parum omnino nocebit.] Erit itaque ſanguis mittendus ſaltem pro reuulſione, & vt tutius quæ extenuant ac diſſecant adhibere valeas, in obſtructione ex craſſis, & glutinoſis ſuccis orta, preſertim vbi putredo & febris ad eam conſequantur, de qua etiam eſt noſter ſermo (poſtquam Gal. in exigua etiam obſtructione, ad quam putredo adhuc conſecuta non eſt, ſed diaria febris, etiamſi plenitudinis ſigna non adſint, ſanguinem mittere præcepit, priuſquam ad liberandas obſtructiones accedamus.) ſanguis vero tum ad virtutis, tum ad obſtructionis modo portionem mittendus erit. diſcernetur autem obſtructionis magnitudo, ex ipſa magnitudine febris, vtque ex maiore obſtructione maior, ex minore, minor inciderit. Diſſectis deinceps ac extenuatis, per ea medicamenta, quæ incidendi, detergendi, ac extenuandi vim habent, humoribus ipſis craſſis, aut lentis, eandem obſtructionem efficientibus, ad auferendum id quod ipſius obſtructionis iam factum eſt, accedere eſt tempeſtiuum, pro quo ijs medicantis opus erit, quæ obſtructionem expediunt tanquam contrarijs. etenim obſtructioni tanquam inſtrumentali morbo, con-

Cap. 13. Tollentia obſtructiones. traria eſt recluſio, eodem Gal. auct. citato lib. xj. de Meth. med. Verum quoniam horum plurima calida ſunt, metus eſt ne tum putredinem, tum febrem augeant. itaque ijs quæ liberare obſtructiones valent, vtemur, ἐμφρακτικὰ Græce dicta, inter quæ ea eligenda ſunt, quæ citra calorem obſtructionem eximant. Et quoniam, vt dictum eſt, ſoluunt etiam obſtructiones quæ deterſoriam facultatem habent, foris, ſeu cuti ſint admota, ſeu intro in corpus accepta, propterea aut nutrimẽtum aliquod, aut pharmacum cum his quæ detergunt, exhibebis, ſunt tamen non multa quę in febribus id præſtent, eodem Gal. teſte, præcitato lib. viij. Meth. med. In alimentorum enim ratione, ſunt ptiſana & mulſa, in pharmacorum autem oxymeli, & quæcunque incoquere in mulſa licet, ceu calamintham, hyſſopum, origanum, ſerpillum, irim, & apium. Verum hæc omnia iuſto ſunt calidiora, ideoque febres accendunt, haud aliter, ac vinum. Oxymeli vero ſolum, nec febres accendit, & ſtrenue detergit, ſic vt ea quæ glutinoſa craſſaque ſunt, diſſoluat, & meatus obſtructos liberet, vt liquet ibidem: poteris autem prædicta, non in aqua mulſa, ſed aqua hordei incoquere, & quandoque etiam eiſdem vti, vbi febris valida non fuerit, & ſucci admodum lenti & craſſi. incident etenim, atque detergent non obſcure, & meatus obſtructos liberabunt cum exiguo calore, in quem vſum & vinum quoque conducit aquoſum, album, & ſubadſtringens. cuius autem naturæ talia ſint medicamenta omnia, ac qua Methodo dignoſcenda ſint, & quæ inter ea magis, &

Cap. 12. & 14 Det ergentia & repurgantia quæ minus detergant, ac obſtructionem liberent, Gal. lib. de ſimplic. medicamentorum facult. abunde docuit, preſertim quinto: quo loco repurgantia, ab extergentibus, quomodo conueniant & differant, abunda etiam demonſtrauit. ſunt nanque ſubſtantiæ genere minime diuerſa, ratione maioris, ac minoris differentia: nam quæ poros etiam expurgant, ſunt ſubtiliorum partium quàm ea, quæ in ſuperficie ſordem auferunt, ſiue in cute, ſiue in vlceribus, & extergentia proprie nominantur, illa vero proprie pororum ecphractica, & eccatharctica, quaſi expurgantia poros, & farctu liberantia appellantur, inſuper & hæc proprie tum nitroſa, tum amara ſunt; cum ea quæ cuti extimæ impoſita, ſolam nitroſam qualitatem poſſideant exactam, eſt opus, ad ea peragenda quæ diximus, intro vero in corpus aſſumpta, etiamſi adiuncta ſit quædam adſtrictio, poſſunt tamen ſic quoque magnos purgare, abſtergereque meatus, cuiuſmodi ſunt in vaſis: nam foris meatuum exiguitas, prius ab adſtrictione occluſa, quàm probe queat expurgari, non etiam inde in altum abſtergentem ſubſtantiam recipit, nec expurgatur. At quæ circa ventrem ſunt partes omnes, quæque in iocinore, liene, alijſque omnibus viſceribus cum maximos in ſe meatus habeant, maius accipiunt commodum, ex vaſorum corroboratione, quàm propter oſculorum exiguitatem lędantur. proinde intus abſynthium repurgare poteſt, foris non poteſt, quippe quod compoſitum

Abſynthium repurgat. eſt ex amara, acerbaque facultate. Concludendum itaque, quòd quæcunque reperiuntur nitroſa & amara, ea ad purgandos meatus omnes valere, at cutis vniuerſæ, ac vlcerum ſordes, non hæc tantum, ſed & viribus minora, auferre poſſunt, Gal. auctore, citato lib. v. de ſimpl. medicamentorum facultat. id quod in ipſis amygdalis accidit: nam & horum ipſorum ea quæ amara ſunt, & detergunt, & meatus expurgant, ſeu infarctu liberant, quæ vero edendo ſunt, detergunt quidem,

non

non tamen infarctu liberant. Vbi vero qui obſtruunt humores deterſi, diſſectique ſunt, recluſæque viæ per quas expurgari debent, per ea quæ diximus medicamenta, per aluum, vrinas, & ſudorem eos vacuare tentandum eſt, Gal. teſte, præcitato lib. xj. de Meth. med. ſi ſponte non excernantur. cum vero materiæ quæ hæc efficiunt, etiam calidæ ſint, quoad licet, id agendum erit, vt, quæ minus calfaciat (quemadmodum in hoc caſu balneum) vtique ea eſt petenda, vt inquit Gal. eodem loco. nos vero plura conſcripſimus, quę eandem vim habent, parumque calfaciunt, & quędam quæ nequaquam calfaciunt, paulò ante quando docuimus putredinem (cuius cauſa adhuc non adeſt) curare, quibus audacter vti poteris. interim in memoriam reuocabis Gal. hoc loco, nil aliud voluiſſe præcipere, quàm id quod decretum reliquit Hippoc. Aphor. ix. lib. ij. cum dixit: [corpora cum quiſpiam purgare voluerit, oportet fluida facere.] erit autem fluidum, vt idemmet Gal. teſtis eſt in commento, omnibus meatibus quidem reſeratis, humoribus vero inciſis, abſterſis, atque extenuatis, ſiquis fuerit humor in corpore craſſus, ac glutinoſus. ſi vero plures cauſæ obſtructionis aliquando coëant, vt multi ſimul ac craſſi, & lenti humores, omnibus etiam per contraria iam dicta occurres, abundantia prius per venæ ſectionem ſublata, omnibus conſentientibus, ſiquid vero prohibeat, alia ratione, vt dictum eſt, vacuata. deinceps craſſos ac lentos humores extenuabis, ac incides. ſemper enim cœpiſſe à ſanguinis miſſione conueniet, vt liquet eodem xj. de Meth. med. Sequebatur obſtructionem neceſſario prohibita tranſpiratio, à qua duæ etiam indicationes oriebantur, tum quod retentum eſt vacuetur, tum quod retinendum eſt, prohibeatur. atqui prohibetur quod retinendum eſt, ijs præſidijs quæ obſtructioni medentur, quapropter alijs non indigebis, quàm modo dictis. quod vero retentum eſt, vacuare oportet: nam ſymptomati, quod eſt tranſpirabilium retentio, vt teſtatur Gal. excretio ipſorum contrarium eſt, quæ item non alia ratione vacuanda ſunt, quàm ea quæ obſtructionem pariunt, vbi eadem obſtructionem conſequatur. quibus hoc ordine peractis, ad curandam putredinem, & deinceps ad extinguendam febrem, ijs quæ paulò ante meminimus, accedendum eſt: nam ſi denſatis exiguis meatibus, aut conſtrictis corporibus, quandoque fiat tranſpirationis prohibitio, ſuis contrarijs curanda eſſet, denſitas ſiquidem per ea quæ rarefaciunt, conſtrictio vero per ea quæ fundunt. ſi vero omnes iam dictæ cauſæ coibunt, omnibus etiam per contraria occurrendum erit. ſiquidem fieri poteſt & coarctatum corpus ſit, & exigui meatus denſati, & multi ſimul ac lenti humores ſubſint, etiam ipſos maiores meatus obſtruentes. in huiuſmodi autem cauſarum complexu, ſi rectè quæ prius comprehenſa ſunt meminimus, cœpiſſe à ſanguinis miſſione etiam conueniet, ac abundantia euacuata, tum ad extenuandos humores venire, ac obſtructionem recludere; ab hoc ad remittenda quæ ſunt adſtricta, & rarefaciendo quæ ſunt denſata, eodem Galeno teſte. Ex quibus liquet quomodo, & quibus curanda ſit putredo febrem efficiens, tam ſi eius cauſæ abierint, & ipſa ſola per ſe ſubſiſtat, quàm ſi etiamnum adſint. Conſequens eſt, vt ad ſecundam, quam poſuimus putredinis differentiam, accedamus.

Cap. 9. & 10.

Cap. 14. A prohibita tranſpiratione indicationes duæ.

Methodus medendi putredinem, tam per totum animal diffuſam, quàm ſi in vna quadam parte conſiſtat. Caput XLVI.

ERAT autem ſecunda putredinis differentia, ex eo ſumpta, quòd per totum animal, aut eius partem aliquam, diffuſa putredo eſſet: etenim ipſa, vel æqualiter in omnibus ſubſiſtit vaſis, vel in maximis, maximeque principalibus (ea porrò ſunt inter alas & inguina) vel vna quapiam particula, quæ vel phlegmonem in ſe habet, vel citra phlegmonem, veluti in foco quodam principium febris in ſe continet, & eſt tertia eiuſdem putredinis differentia. In ſingulis his differentijs, ſeorſum exercitari conueniet, vt liquet xj. Meth. med. Nos vero primum iam tractandum proponimus, quæ vel in maximis vaſis, vel ſimul omnibus conſiſtit: quæ autem ex tali affectu oritur febris, planè neceſſum eſt, σύνοχον, id eſt continentem eſſe. Erat nanque harum continentium febrium natura, non ſimplex atque vna, nam quædam earum manifeſtam habet putredinis notam, de qua diſſerere nunc propoſuimus, quædam prorſus non habet, de qua prius ſermonem fecimus, quoniam maiorem communitatem habebat cum diarijs, quemadmodum hæc cum ijs, quæ ex humorum putredine ortum ducunt. Quamobrem merito in vtroque genere de ipſa mentionem fecimus: eſt enim harum continentium febrium ſubſtantia, totaque natura ex eo genere: febrium, quod nunc nobis proponitur, in vno tantum cum diarijs conueniens, quòd videlicet vna in totum, totius morbi aceſſio eſt, vnde & earum curatio, vnum hoc duntaxat commune cum diarijs habeat oportet, in reliquis autem omnibus, conueniat cum his quæ ex putredine ſunt ortæ, quod vero omnium earum commune eſt, communem habet indicationem. & ob id hæc quoque febris continens ex putredine orta, ſub hac ratione cum omnibus alijs communem habebit indicationem, de quibus ſermo prius habitus eſt. Quatenus vero ad propriam eius ſubſtantiam ſpectat, propriam quoque curationis indicationem habebit, & quantum à reliquis eiuſdem generis eſt diuerſa, intantum & diuerſam ab illis ſortietur indicationem. nec opus eſt iterum repetere quam indicationem

Vide cap. 41. circa finem.

Cap. 4.

nem ab eadem capere debemus communem,tanquam,videlicet,ex putredine orta,tam ſi putredinis cauſæ adſint, quàm ſi ipſa putredo per ſe ſola ſubſiſtat: fuſius enim de his paulò ante diſſeruimus.

Febris ex putredine occupante vniuerſum corpus, quomodo generetur, & in quibus corporibus.

Verum cum eadem gigni nequeat, niſi per vniuerſum corpus perſpirationes impeditæ fuerint, vaſorum finibus ſtipatis, vel tota cute, propterea in his, qui ſanguine abundant plurimum, & corpulentis gigni cernitur: nam humorum putredo in omnes, quæ inter inguina, & alas interſunt venas, æquabiliter ac cito porrigi in frigido habitu non poteſt: debent enim quæ putreſcunt tum calida humidaque eſſe,in calido humidoque loco manentia, tum vero difficilem tranſpirationem habere, vt ſcriptum eſt ix.& xj. Meth. meden.

Cap.3. & c.4.

Venæ ſectio.

Topica remedia quando intempeſtiua.

Quapropter cum in totum corpus diffuſa putredo ſit, toti etiam corpori per contraria eſt ſuccurrendum, atque ob id mittendus ſtatim,morbo incipiente, ſanguis eſt, vbi reliqua prius dicta conſentiant, tam ſi putredinis cauſæ adſint, quàm ſi non adſint: hæc enim vniuerſum corpus æqualiter euacuat. Vbi vero detractus ſanguis fuerit, neque etiam particularibus vtendum eſt topicis medicamentis, vt prouidentia habeatur eorum viſcerum, quæ in medio ſunt corpore, preſertim ſi relaxantia remedia fuerint,quippe deuſta immodico calore, viſcera, etiam amplius deuruntur, & torrentur ab eiuſmodi medicamentis: talem nanque prouidentiam illi duntaxat requirunt,quibus in vna particula putredo conſiſtit, ſi tamen ij quoque ſanguinem prius miſerint,vt dicemus,reponi tamen debebit aliquid ſanguinis ad curationis ſpatium, quò minus intempeſtiue nutrire neceſsitate vlla cogamur. Quamobrem eadem venæ ſectione moderate vtendum erit,& ſiquid defecerit iteratione potius ſupplere,quoniam vt aliàs dictum eſt,nec obſtructio, nec putredo curari per ſanguinis miſsionem poteſt,vt quæ alia remedia deſiderent.

Purgatio.

Topicis qñ vtendum. 11. Met. c.9.

Balneum.

Potus frigidæ

Deinceps quæ putruerunt expellenda ſunt per vrinas,aluum, & ſudorem, quòd ſi ad os ventriculi aliquando ſua ſponte impetum capiant, etiam per vomitiones, aliter autem non eſt quòd ea præter naturam irrites. quæ vero dictas vacuationes promoueant,ſuperius annotauimus. vniuerſum quoque corpus vbi vacuatum fuerit, rarefacere expediet medicamento aliquo,cui calor inſit tepidus, cuiuſmodi eſt quod ex chamæmelo conficitur, vt inquit Galenus, inſuper & frictiones ipſæ in vniuerſo corpore conducunt: quo etiam tempore ſi vinum quoque aquoſum bibatur, id omnes vacuationes promouet. idem faciet & temperatum dulcis aquæ balneum,preſertim vbi magnitudo febris non obſtet,quo caſu vbi cetera omnia conſentiant,aqua frigida pota in his febribus eſt aptiſsima. Ad eundem vero modum,& ceteras natarum ex putredine febrium differētias,ſanari conueniet,nempe, ſicut prius dictum eſt,indicatione tum à communi ipſarum genere, tum à cuiuſque propria differentia deſumpta.

Si in parte vna ſit putredo.

Quapropter ſi in vna parte quapiam putredo inuaſerit,præter indicationem,quæ à communi harum febrium genere ſumitur, propriam habebit, quòd illi particulariter adhibenda iam dicta ſunt remedia. Verum non eaſdem omnes partes vacuationes, medicamenta ue requirent, cum & temperamentis,& poſituris,& forma,ſeu figura,& omni denique conſtitutione, naturaq. inter ſe diſsideant,ob id præter id quod particulatim affectus indicat in hac febrium differentia, adijcere neceſſario oportet eas nimirum,quæ ex curandis ipſis ſuggeruntur particulares indicationes,vt eodem xj. de Meth.med.liquet.

Cap. 15.

Topicis qñ vtendum.

Atqui priuſquam ſanguinem miſeris, vniuerſumque corpus vacuaueris, haudquaquam affectæ parti iam dicta remedia adhibenda ſunt. quapropter in his quoque venam ſecabis primo, potiſsimum vbi cauſæ putredinis adſint, & quæ parti adhibentur medicamenta,ſint calida.

Venæ ſectio omnibus febribus putridis competit.

etenim ſaluberrimum eſt, eodem Galeno teſte citato loco, in febribus venam incidere,non continuis modo,verumetiam alijs omnibus,quas putreſcens concitat humor,vbi preſertim nec ætas, nec vires prohibeant: leuata nanque, vt ipſe, inquit, quæ corpus noſtrum regit natura, exonerataque eo quo veluti ſarcina premitur, haud ægre quod reliquum eſt,vincet. itaque proprij muneris haud oblita,& coquet,quod concoqui eſt habile,& excernet, quod poteſt excerni.& Paulus cap.xvij. lib.ij. inquit, ſi vires ſunt validæ, ei qui ex putredine febricitat,ſanguinem demittes protinus,modo cruditas ventriculum non infeſtet.

Indicationes à partiũ dr̃ia, temperie, &c.

A venæ ſectione ei parti quam putredo inuaſerit particulatim remedia adhibenda ſunt, prout vſus requiret, ac ea quæ narrauimus expoſtulant, atque ab eadem putredo euacuanda erit, quanquam nec eaſdem vacuationes, nec medicamenta alia omnes eædem partes requirant, ſed pro earum diuerſitate,diuerſa. conſiſtit autem earum diuerſitas in temperamento diuerſo, diuerſaque actione,necnon figura,& ſitu,& tarditate,ſeu acutie ſenſus,vt vij. de Meth.med.ſcriptum eſt,à quibus omnibus ſumptis etiam, indicationibus diuerſis pro earum diuerſa ratione, poteris iam dictis medicamentis rectè vti.

Cap. vlt.

A laborantis loci temperie quidem ſumenda indicatio erit. etenim calfaciendi, refrigerandi, ſiccandi, humectandi, vel aliquid horum coniuncte cum alio faciendi menſuram præſcribit, quemadmodum ſuperius de vniuerſo corporis temperamento ſcriptum eſt. ob id quæcunque calidiores natura partes, ex frigore laborant, eæ liberalius, & diutius calefieri poſtulant,ſicuti etiam quæ frigidiores natura ſunt, ſi ex calore laborent, refrigerari, & ſicciores ſiccari, & quæ humidiores naturaliter ſunt, humectari, vbi illæ ex humiditate, hæ ex ſiccitate laborent. contra vero pars quæ calidior natura eſt, ſi calido morbo ægrotat, exigua breuiſque temporis refrigeratione eget, ſicut quæ frigidior eſt calefactione; ita quoque ſentiendum erit de reliquis intemperantijs, etiamſi coniugatæ fuerint, quippe eatenus redeat ad naturam eorum quodque neceſſe eſt, quatenus à natura receſsit, ac veluti quadam via

retro

retro feratur, quæ in diuerſum agat ei, quæ facta eſt in ipſo transmutationi. vnde etiam minus periclitantur quicunque cognato ſuæ naturæ morbo laborant, vt inquit Galenus eodem vij. de Meth. meden. & decretum reliquit Hippocr. Aphoriſ. xxxiiij. lib. ij. quippe cum priuſquam ad propriam naturam particula redeat, nondum curationi impoſitum finem arbitrandum, atque ita quidem à temperamento laborantis partis auxiliorum indicatio ſumitur, in hac etiam putredine curanda, quæ in vna parte conſiſtit: etenim, vt dictum eſt, eorum menſuram præſcribit. A facultate item ſeu functione laborantis partis ſumitur indicatio, ob id quòd actio eius, omnibus animalis partibus vtilis ſit, aut paucis quibuſdam, aut vni ſibi; in his tamen intemperiei generibus, quæ ex humoribus ſunt orta. nanq; in ijs quæ abſque humore infeſtant, vtique nihil ex hoc ſcopo ſumitur. qua de re ſi particula ſoli ſibi inſeruiat, audacter vacues licet, prout affectus ſuadebit ſed tamen etiam virtuti attentus; ſi neceſſarium opus eius ſit, omnibus animalis partibus, veluti ventriculi, & iocinoris, non leuis habenda ſolicitudo de robore virtutis eſt, ne hanc diſſoluas, magna ſemel vacuatione vſus. ergo in illis quamprimum vacuare redundantiam licebit, prout volueris, ex ventriculo vero, & iocinore vtcunque vacuare non licet, ſed cum cautione, vt nequid virtuti officias. Quoniam autem non par eſt actionum dignitas ad ægros ſeruandos, ſed aliæ magis ijs, aliæ minus vtiles ſunt, vtique ad portionem actionum dignitatis etiam cuiuſq; partis, proſpiciendum eſt robori. maxima nanque eſt cordis officij dignitas, atq; ægrotantibus maxime omnium neceſſaria, cerebri vero ad vitam quidem par eſt momentum, nõ tamen par robur eius, in ægrotis requirimus, cum neceſſe omnibus non ſit neruorum ac muſculorum opera vti. itaq; abunde fuerit, ſi tantum eius ſeruatum ſit, quo reſpirationis munus ſit obeundum. At vero iocinoris opus, omnibus particulis per neceſſarium eſt, non tamen adeo ſaltem perpetuam neceſſitatem habet, ſicut ipſius cordis; ad portionem autem iocinoris, etiam ventriculi opus ſe habet. Intelligens ergo omnium particularum tum functiones, tum vſus, haud difficulter inueniens quantum cuiuſq; robur, in vacuationibus cuſtodiri oporteat, vt liquet citato vij. de meth. med. ac idē particulatim ſeruabis, vbi putredo in earum aliqua conſiſtat, quæ vacuatione indigeat. A ſitu inſuper earundem partium indicatio dabitur, tum ad ſolidarum intemperies, tum etiam ad ſuccorum vitium, ſanè non leuis: nam per quæ vacuare oporteat, atque quomodo ipſe præcipuæ demonſtrat. qui enim pro ſumma corporis intemperie laborant, ijs medicamenta quæ intemperies requirit, applicabimus, quibus autem in profundo corpore intemperies eſt, in his rationem interualli inibimus: nam ſi medicamentis quæ intemperies requirit vtare, vtique multo imbecilliora, quàm pro vſu ad locum affectum peruenient. Ad vacuationes quoque nonnihil ſitus indicat, dum ſocietatem laborantis particulæ cum alijs docet: nam niſi illud compertum haberemus, quòd cauo iocinoris ſubijcitur ventriculus, & ieiunum, tum quod ieiuno ipſi tenue inteſtinum ſuccedit, id vero colon excipit, ac colon quod rectum appellant, vtique inueniſſe illud non licuiſſet, quod iecur & per aluum, & per vomitum expurgari poſsit: quanquam aptior ſit prior vacuatio, tanquam vſu iam callentibus inteſtinis iocinoris ſuperflua tolerare: A figura vero partis, ipſius quoque modi vacuandi excrementi indicatio ſuggeritur, ad hunc modum, ventriculus vomitu, deiectioneque inanitur, inteſtina deiectione tantum, ſicut etiam & iocinoris euacuatio aptius quidem, renes vero & veſica, ac iocinoris gibba, ſi multo vitioſo ſucco ſunt referta, per deiectiones, & pharmaca deiectoria expurgantur, ſin mediocri, per vrinales meatus. Cerebrum vero per palatum & aures; pectus & pulmones per aſperam arteriam & fauces. Non aſpernanda autem ea indicatio erit, quam ſenſus partium acuitas, hebetudoque ſuppeditant, quando omne medicamen contemnunt, quæ tardi ſunt ſenſus, etiamſi non leuiter mordeant, at quæ acuti ſenſus, earum vires dolore reſoluuntur. Expedit igitur has nec confertim, nec ſemel valentibus auxilijs mederi tentes, ſed tuto potius in tempore. vbi vero tardus eſt ſenſus, in ijs etiam celeriter obire quod iuſtum eſt, licet, ſemel vſis remedio, quod ſit idoneum. ſi vero quiſpiam hanc indicationem reponat in ea, quam ex virtute partium deſumimus, nihil quantum ad rectè medendum errabit, quemadmodum etiam ſiquis eam velit illis quatuor, quas ante memorauimus, quintam annumerare, vt lib. ij. de Art. cur. ad Glauc. à Gal. ſcriptum eſt. Has itaque omnes indicationes memoria habere oportet, in quacunque particula, nedum putredine, ſed quouis alio morbo affecta, communi tamen perpetuo indicatione ſeruata, quam ex ipſo affectu ſemper aſſumendam eſſe docuimus, & hoc non ab re. nam partis temperatura, & facultas, ſeu virtus, formatio, & ſitus, ac facilitas, ſeu difficultas ad ſentiendum, ſingulas quæ in nobis fiunt operationes commutant, nihil igitur in curationibus præterire oportet, preſertim earum febrium quæ ex putredine excitantur, & putredo in vna determinata parte conſiſtit, ne noſmetipſos decipiamus, in eum incidentes ſermonem, morbus quidem curatus eſt, homo autem obijt, quod à quampluribus quotidie factitari videmus. Harum autem indicationum quædam à parte tanquam eadem ſimilari exiſtente, quædam vero quà inſtrumentalis, non quà ſimilaris exiſtit, capiuntur. Sunt & aliæ quæ tum vt inſtrumentales, tum etiam vt ſimilares communes ſunt, vt ſimilaris quidem conſiderata, ſecundum propriam naturam, ac temperamentum indicat, vt inſtrumentalis, ex eius figura, tum poſitione, indicatio ſumitur. ſi vero earum actionem inſpexerimus, præterea, an rara ſit pars, an denſa, an acuti, vel hebetis ſenſus pars ipſa, tum vt inſtrumentalis, tum vt ſimilaris indicabit. ſunt enim hæc

Cap. ſupracit.

Indicatio à functione partis.

Partium dignitates.

Indicatio à ſitu.

A figura.

A ſenſus partiũ acutie, vel hebetudine.

Cap. 2.

Indicationes à parte, vel vt ſimilaris eſt, vel inſtrumentalis, vel cõis.

Cap. 7. & 10. Cap. 7.

vtriſque communia, vt xiij. de Meth. med. liquet. Hoc itaque eſt illud quod Gal. innuere voluit xj. lib. eiuſdem operis, narratis indicationibus omnibus, quæ ex curandis affectibus ſumuntur, pro harum febrium ſublatione, cum dicebat: [ſiquidem hic iam deſinant, neceſſarium eſt indicationes, quæ ex curandis ſumuntur affectibus, poſt has vero eas nimirum, quæ ab ipſis curandis ſuggeruntur, particulis, pro iam dicta Methodo ſumemus.]

Putredinis in quapiam parte exiſtentis citra phlegmonem, & cum phlegmone, curatio. Caput XLVII.

EIVS porrò putredinis, quæ in vna parte conſiſtit, duæ ſunt differentiæ: nanque alia eſt quæ cum phlegmone coniungitur, alia quæ ſine hac exiſtit, à quibus etiam diuerſæ oriuntur indicationes. De ijs vtique poſtremo diſſerere opus eſt, pro complemento vniuerſæ Methodi de curandis febribus ex putredine ortis, quanquam in his etiam ipſis alia ſit indicatio, præſente adhuc effectrice cauſa, alia vero hac ſummota, de quibus iam abunde ſermonem fecimus, quo loco ſtudioſi has petant indicatio nes: ſunt enim omnibus communes febrium particularibus differentijs, quæ ex putredine naſcuntur, tanquam primæ & vniuerſales exiſtentes, veluti etiam illæ, quæ ex propria natura putredinis pullulant. Verum vbi abſque phlegmone in parte quapiam putredo conſtiterit, nullam aliam particularem habebit curationis indicationem, præter eam quæ modo à nobis dicta eſt, de ea putredine quæ in vna parte conſiſtit, diſtincta aduerſus eam quæ per vniuerſum corpus diffuſa eſt. eſt vero ea, quòd eidem parti & non alijs, neque vniuerſo corpora medicamenta adhibere oportet. hoc igitur duntaxat præter alias communes putredinis indicationes deſiderat putredo, quæ in vna parte conſiſtit abſque phlegmone, quanquam ſimul cum eadem modo dictæ à nobis indicationes, quæ à partibus ipſis affectis capiuntur, ſpectandæ ſunt. At ſi cum phlegmone coniuncta putredo fuerit, neceſſario cum his quæ diximus indicationibus, eas quæ à phlegmone ipſa capiuntur pro eius curatione, conſiderare oportebit. Eſt vero phlegmone quæ totius generis nomen accipit, atque inflammatio nominatur (de qua etiam verba facturi ſumus) morbus tum in quantitate, tum in intemperie, vt liquet libro de inæquali intemperie, & xiij. de Meth. meden. Conſiſtit autem omnis è ſanguinis confluxu, qui ſtatim calidior eſt quàm pro natura fuit, omnibus certe in ipſa parte quæ phlegmone vexatur, calidior efficitur, vt eodem xiij. de Meth. medendi, ſcriptum eſt. Quò fit vt etiam curationis indicatio, omnibus ſit communis, nempe euacuatio redundantis in particula phlegmone obſeſſa ſanguinis: quoniam momentum omne curationis laborantis phlegmone partis, in redundantis in ipſa ſanguinis vacuatione conſiſtit, eodem Galeno teſte citato loco. hic etenim earum primus ſcopus eſt, euacuatio videlicet humoris, qui in parte phlegmone conflictata graſſatur, ex ſententia eiuſdem libri de Conſtitut. artis medic. & tertio de temperamentis. Hoc itaque modo, licet duplici ratione à natura receſſerit quòd, & pars ipſa videlicet, multo ſanguine ſit referta, & quòd eadem ſit calidior, curare eam oportet: nam immodice calida, non ſtatim ab initio, ſed tempore fit inflammata pars, vt liquet libro de tumo. præter naturam: & propterea particulæ, quæ per phlegmonem excalfacta eſt vacuationi, omnino ſuccedit refrigeratio. ergo cum duplex in his, quæ à phlegmone laborant particulis affectus ſit, vnus quidem in quantitate, ex ſuperuacui naturæ modum exeuntis abundantia, alter in qualitate, qui ex caloris ſpectatur ratione; ſequitur prioris eorum curationem etiam poſterioris curatio, fiuntque ex accidenti quæ vacuant, calentis materiæ remedia, & inflammationis particularum, ſeu feruoris refrigeratoria, vt eodem libro iij. de temper. ſcriptum eſt. Nec obſtant Galeni verba libro de differentijs morbor. quæ propter eorum ob intelligentiam omnes (quos viderim) tum barbaram ſectantes medicinam, tum etiam eos, qui Gal. doctrinam profitentur, deceperunt. Arbitrantur enim citato loco Gal. velle, inflammationem primo morbum eſſe in intemperie, & deinde in magnitudine, ſeu quantitate. At ſi ea diligenter perpendiſſent, ac intellexiſſent, percepiſſent vtique Gal. quiduis aliud potius ſubintelligere voluiſſe, quàm id quod ei tribuunt. Nam proponens ſe velle diſſerere de compoſitis morborum differentijs, relictis eis ſecundum priorem ſuppoſitionem, volens eos determinare iuxta ſecundam ſuppoſitionem, aſſerebat in vnaquaque ſimilari particula, qualitatibus naturæ modum egreſſis, quatuor numero eſſe compoſitas ægritudines, profluente vero ad ipſas aliqua ſubſtantia, adhuc pariter eſſe quatuor alias. Et quoniam continuitatis ſolutio, non tantum in compoſitis inſtrumentis, ſed in ſimplicibus quoque particulis fit, inquit ipſe, quòd complicabitur & hæc nuper dictis iuxta vtranque ſuppoſitionem, compoſitis ægritudinibus, & ſimplicibus ijs, de quibus ſtatim ab initiò ſermonem habuimus. nam fieri poteſt vt idem membrum, & vlcus patiatur, ſimul & ſiccitatem habeat, aut humiditatem, vel frigiditatem, vel caliditatem pręter naturam, aut vna cum vlcere caliditatem ſimul atque humiditatem. & demum ſubdit: [quę igitur exulcerate ſunt partes, & inflammantur, tripliciter ab eo quod ſecundum naturam eſt, diſcedunt; propter exulcerationem quidē vnitas deperditur propriarum partium, quoniam autem inflammantur, calidiores & humidiores, eo quòd ſecundum naturam eſt, efficiuntur; tumor enim in ipſis, quando in tantam quidem magnitudinem

Marginal notes: Partium diſguntes. — Curatio putr. in parte vna citra phlegmonem. — Curatio putredinis cum phlegmone. — Phlegmōe q d — Cap. 3. — Cap. 1. & ſeq. — Indicatio communis in omni pleg. vacuatio. — Cap. 2. — Cap. 17. — Cap. 5. — Cap. 2. — 2. Indicatio, refrigeratio. — Vacuatio p accidens refrigerat. — Cap. præcit. — Cap. 12. — Gal. mens & locus declarātur, quē male multi intellexerunt. vnde vacuatione non eſſe primum ſcopum cōcludebant.

gnitudinem attollitur, vt lędere operationem poſsit, propter hoc ipſum iam morbus appellandus eſt, aliter verò ſymptoma, & pathema tantum, quemadmodum & dolor. Omnia igitur quę ſimul inflammantur atque vlcerata ſunt corpora, tres quidem neceſſario, nonnunquam vero & quatuor ægritudines patiuntur.] Hæc ſunt Gal. verba fideliter ex græco codice tranſlata citato lib. de differ. morborum. Ex quibus clarius luce liquet, nunquam Gal. aſſeruiſſe inflammationem primo morborum eſſe in intemperie, & deinde in magnitudine, ſeu quantitate; ſed bene faſſus eſt, quòd exulcerata pars, ſimilaris inquam (nam de huius generis morbis verba faciebat) poterat ſimul ſimplicem intemperiem quandoque compoſitam habere, vtputa caliditatem ſimul & humiditatem; hoc eſt, ob calidam & humidam intemperiem præter vlcus laborare, id quod accidit quando partes ipſæ inflammantur, ait, & non inflammatæ ſunt, vt iſti credunt: tunc enim tripliciter naturæ modum egrediuntur. nam ob vlcus vnitatem admittunt, cum vero inflammantur, calidiores & humidiores, eo quòd ſecundum naturam eſt, efficiuntur. hoc etenim tempore, partes vere inflammatæ ac inflammationem pati, haudquaquam dicentur, ſed inflammari duntaxat, propterea quòd ex calida & humida fluxione, calidiores quoque & humidiores efficiuntur: & propterea partes vlcere affici, inſuper & calida & humida intemperie. qua ratione tripliciter naturę modum egrediuntur, quoniam propter vlcus, propter calidam, & tertio propter humidam intemperiem; quæ quidem intemperies, licet compoſita ſit calida videlicet & humida, ac genita à calida & humida ſubſtantia influente, non tamen propterea pars vere inflammata dicetur, ſed bene compoſitum erit vlcus cum calida & humida intemperatura. ſi vero præter iam dictam compoſitam intemperiem tumor accedat, veluti ſymptoma, & pathema tantum erit ipſius partis quæ inflammatur, quemadmodum & dolor; quo etiam tempore neque inflammatio dicenda erit, neque partem inflammatione laborare, niſi ad tantam magnitudinem attollatur, vt propter hoc ipſum lædere actionem poſsit: læſio enim actionis (vt idem Gal. inquit lib. de tumoribus præter naturam, circa principium) eſt terminus exceſſus pręter naturam tumorum. & hoc tempore vere & proprie inflammata pars dici poterit, & partem quadruplici morbo laborare, aſſerimus. nam priuſquam ad hoc deuenerit, neutiquam inflammationem genitam eſſe, neque partem inflammatam aſſerere licebit, quemadmodum ipſemet ſe exponens poſt dicta verba explicabat, quidnam eo loco inflammationem appellaret, quoniam renitentem, ac rubeſcentem, dolorificumque tumorem: adeo vt ſiquid horum deerit, inflammatio appellanda non ſit. poteſt itaque pars aliqua exulcerata intemperie calida & humida laborare, ac eo tempore eam quodammodo inflammari dicemus, nunquam autem inflammatam eſſe vere & proprie inflammatione, dicta niſi prius ad tantam magnitudinem pars attollatur, vt per eam operationes lædantur, & deinceps immodice calida & humida fiat, quemadmodum vbique locorum diſſeruiſſe Gal. compertum eſt. Nec quidquam refert ſi inflammationem eo loco dixerit morbum eſſe primorum ſeu ſimilarium corporum: nam licet ſimilare aliquod corpus primo ab ea oblædatur, ſecundario vero & ex accidenti totum inſtrumentum, non tamen ipſum offendit vt ſimilare eſt, ſed vt partem conſtituentem totum inſtrumentum, cum ex ea diſtendatur, & in tumorem attollatur primo, ex quo totius inſtrumenti conſtitutio oblæditur, & propterea totius inſtrumenti, & ex accidenti morbus dicetur. Hoc igitur modo Gal. verba citato lib. de differ. morborum, exponenda ſunt, quæ, vt mea fert opinio, hucuſque à nemine, quos viderim, fuere intellecta. Non ab re itaque primus, præcipuus, ac proprius eius curationis ſcopus, eſt vacuatio. Atqui vacuatio hæc duplex excogitata eſt, aut tranſlato ad alias partes, qui in ægra continebatur ſanguine, aut foris à corpore expulſo: ſatius profecto erit vtraque vti, vt inquit Gal. obſeruantibus diligenter, ne qua ex accidenti læſio ſequatur. Cum vero gemina ſit dictarum vacuationum vtraque, quadruplex in vniuerſum naſcitur vacuantium auxiliorum genus. tranſlationis enim ſanguinis ad alias partes vnum genus eſt, vbi ipſa pars quæ phlegmone laborat, ſanguinem abigit, alterum cum eæ quæ integræ ſunt, ad ſe trahunt. eius autem quæ extra corpus educit, alterum ſenſibili effluxu, alterum ratione tantum contemplabili perficitur. Cum itaque obſeruare oporteat diligenter ne aliqua ex accidenti læſio ex eiſdem vacuationibus ſequatur, propterea eis quæ tutiores ſunt euacuationibus, in principio vtendum erit, geminis videlicet iam dictis, à quibus ſanguinis tranſlatio ad alias partes efficitur, tam ſi ipſa laborans phlegmone pars ſanguinem abigat, quàm ſi aliæ quæ integræ ſunt ad ſe trahant: ex reliquis nanque duabus læſio ex accidente ſequeretur, vt dicemus. Trahunt autem ad ſe quæ integræ partes ſunt, aut venæ ſectione inanitæ, ſecta videlicet ex eiſdem partibus vena, aut fortibus adhibitis vinculis, ſeu applicatis cucurbitulis, potiſsimum vbi cum parte phlegmone tentata communitatem habeat. repellunt autem à ſeipſis partes quæ phlegmone laborant ſanguinem, infrigidantibus atque adſtringentibus medicamentis adhibitis, tum quoniam id quod influit, ex eiſdem inhibetur, tum etiam quòd ex accidenti partes ipſæ corroborantur, vt minus prompte diffluentem in ſe recipiant ſanguinem, ac quod in eis continetur promptius à ſeipſis abigant, vt xj. & xiij. de Meth. med. decretum eſt. ob has itaque cauſas primo repellentia adhibemus, quamuis ex accidenti partes ipſæ ex eiſdem roborentur, vt minus prompte recipiant excrementa, non propterea quòd eiſdem denſentur ac conſtringantur, quemadmodum Methodici ſentiebant, ſed quoniam morbi cauſa ab eiſdem primo repellitur, ad cuius expulſionem neceſſario partis roboratio

Phlegmone primo morbus eſt in quātitate, deinde in intemperie

Phlegmone ſimilariū par. primo, totius inſtrī per accidens.

Vacuatio duplex.
13 Met. c.19
Vtraque vacuatio, gemina

Tranſlatio ſanguinis duplex.

Cap.15.&c.6

ratio conſequitur, vnde minus prompte affluentem ſanguinem recipiunt: quamobrem eiſdem quoque medicamentis in inflammationum principio ſæpius vtimur, tum quod parum eſt quod eo tempore affluit, tum magna ex parte non ita craſſum, tum partis ipſius quæ recipit virtus, non nunquam valentior, vtpote nondum laſſata, tum quod in afflicta continetur parte nondum violenter impactum, & citato lib.xiij. de Meth. meden. teſtatur Galenus, & lib.xj. eiuſdem operis, idonea eſſe in principijs adſtringentia duplici ratione aſſerebat: & quòd robur affectis particulis inſerunt, vnde minus prompte affluxum excrementorum in ſe recipiant, & quod eorum quæ in ijs iam contenta ſunt, tenuiſsimum extrorſum exprimant. qua de re licet quod impletum eſt vacuetur, non modo medicamentis ijs quæ digerunt, ſed etiam quæ adſtringunt & refrigerant, magis profecto ad incipientes phlegmonas frigidis adſtringentibusque, quàm iis quæ digerunt, eſt vtendum, atque magis vbi quod confluit, craſſum non ſit, cum neque partem phlegmone obſeſſam calfaciant, neque ad eandem trahant, veluti ea quæ digerunt. Inter hæc vero vacuantia, per quæ tranſlatio ſanguinis ad alias partes efficitur, ea præferenda ſunt, quibus integræ partes ad ſe trahunt paulò ante à nobis conſcriptæ, quanquam interim quoque purgatione vbi opus fuerit vti poteris, deinceps vero frigidis adſtringentibusque medicamentis vtare, licet vbi admodum exigua inflammatio fuerit, priuſquam corpus vacuaueris, eiſdem quoque medicamentis vti poteris, nedum in hac inflammatione, verumetiam in aliis quæ ex vitioſis fiunt humoribus. Siquidem, vt inquit Galenus xiiij. de Meth. medendi, exiguum vitioſi humoris etiam ſiquis ad viſcera & magnas venas retrudat, nullum profecto quod ſenſu percipiatur, malum committet, at ſi eius non leuis quantitas ſit, in princeps aliquod membrum aliquando procumbit, vbi prius totum corpus vacuatum non fuerit, quod quidem tutius eſſe arbitror, vt moliatur in quacunque inflammatione. His itaque auxiliis in inflammationis principio pro eius curatione vtare. Si vero ſanguis in particula quam phlegmone prehendit vehementer eſt impactus, non eſt amplius repercutientibus vtendum, ſed tum digerere eſt tempeſtiuum: etenim in phlegmone tantiſper eſt refrigerandum, quatenus & ad incrementum eius ſiſtendum inhibendumque eſt commodum. ſiſtunt autem ac inhibent inflammationis incrementum refrigerantia & adſtringentia duplici ratione, & quòd immoderatum extingunt calorem qui dolorem excitat, & quòd repercutiunt id quod affluit, ac quippiam ex eo quod in laboranti membro continetur, in proximas partes repellunt, id quod phlegmones iam factæ medela eſt, vt diximus. Simili etiam modo vbi ſanguis in parte quam phlegmone prehendit, vehementer fuerit impactus, & quæ modice ex calfaciunt, vtraq; ratione proſunt, verum tranſacto principio, ac corpore præeuacuato, quoniam & dolorem ſedant, & quod contentum in laborante particula eſt, digerunt: quippe dolorem mitigando augeri phlegmonas vetant; digerendo quod earum iam impactum eſt, eaſdem ſanant. Dixi autem non ab re his vtendum eſſe medicamentis poſt inflammationis principium, totoque etiam corpore prius vacuato, quippe cum particulæ quam obſtructio, aut putredo, aut phlegmone obſedit, febris ipſius veluti focus ſit. Ergo cum huic, propter calorem ſua ſponte trahenti, alia quæpiam occaſio extrinſecus, ex iis quæ poteſtate excalfaciunt acceſſit, neceſſe eſt affectum intendi, vt liquet eodem xj. Meth. meden. in incremento igitur commode digerentibus vtendum eſt medicamentis, preſertim vbi quippiam amplius non affluat, nec repelli quod in laborante particula continetur, poſſit, vtpote quòd violenter impactum ac craſſum ſit. Verum vbi fluxio non prorſus conſtiterit, repellere ſimul ac digerere hoc tempore conuenit, quamuis digerere magis, repellere autem minus, & ob id cum his quæ digerendi vim habent, adſtringentia quoque miſcenda ſunt exigua tamen, ita quòd digerant magis, repellant autem minus, tum propter eas quas nuper tradidimus cauſas, tum etiam quia, vt inquit Galenus iij. de Simpl. med. fac. abſurdum planè eſt ſemel, vnoque impetu, ab adſtringentibus contrahentibusque ſubſtantiam, ad laxantia fundentiaque tranſire, ſicut ſanè æquum eſt in intermedio principij ſtatuſque ſpatio, dum videlicet morbi adhuc increſcunt, nec planè repellere ſicut in principis, nec itidem digerere ſicut in vigore, ſed perinde vt morbi conditio media eſt inter contraria, ita medicinam quoque mediam eſſe oportet, quæ videlicet non vt in principiis adſtringat, nec vt in vigore digerat: quanquam ſemper vtraque miſceantur oportet, & quæ repellendi, & quæ diſcutiendi facultatem habent, niſi quando fluxio prorſus conſtiterit, & corpus vacuum fuerit. tunc etenim ad dirigentem ſeu diſcutientem facultatem tuta eſt acceſsio, preſertim in vigore, & in inclinatione, quo tempore magis relaxantibus, & digerentibus vtendum eſt, ſicut in primis incurſibus infrigidantibus, ac repellentibus, vt liquet j. de compoſit. medic. per genera. hac igitur vacuationis ſpecie in modo dictis inflammationis temporibus, quæ ratione tantum contemplabili ex ægra parte ſanguinem euacuat, qui in inflammatione cōtinetur, non autem in principiis earum vti licebit, propter eas, quas nuper cauſas aſsignauimus, interdum ſolis eiſdem medicamentis vtentibus, quæ digerendi vim habent, interdum cum his quæ infrigidant & adſtringunt permixtis, prout vſus requiret, & nos determinauimus. Ea autem vacuatio, quæ extra corpus educit eundem ſanguinem in phlegmone contentum, ſenſibili effluxu, vltimo loco molienda erit, quo videlicet tempore aliæ vacuationis ſpecies non ſatis fuerint. Ac tales quidem omnis phlegmones communes medicationes ſunt, variantur autem pro laborantium particularum ratione. quapropter memoria tenere oportet ſemper cunctas, quas narrauimus

Frigida, & adſtringentia in principijs inflammat.

Purgatione quando vtendum, & qn̄ nō. Cap. 27.

Digerentibus qn̄ vtendum. Cap. 15.

Cap. 17. Cap. 4.

Indicationes ſumēdæ à parte affecta, vt cap. 46.

rauimus indicationes, quæ ab ipſis affectis partibus capiuntur: ſic etenim eaſdem inflammationes, in quacunque parte fuerit excitatæ, rectè curabis. nam ſi quis eam quæ à partibus ipſis præſtatur indicationem adimat, nihil obſtat quo minus medicinam non ſex menſibus, ſed ſex diebus totam perdiſcas, vt inquit Gal. eodem xiij. Method. meden. quamuis nec ſi quæ à partibus ſumitur, indicationem adijcias, vt ipſe inquit, iam totum quod exigitur ad curationem habeas, niſi etiam Methodos de medicamentis didiceris. itaque eas aggrediatur oportet, quiſquis conſummate ſanaturus eſt morbos. Vbi vero phlegmone in generatione adhuc ſit, gemina oritur indicatio, veluti in reliquis morbis omnibus, quicunque in gignendo adhuc ſunt, & cauſam habent, oſtendimus, atque idcirco non ſimplicem, ſed compoſitam eſſe totam, de ijs ægritudinibus quæ in generatione adhuc ſunt, medentis ſolicitudinem oportet, ex ea ſcilicet quæ prouidet, & ea quæ curat, eodem Gal. auctore citato libro xiij. de Meth. med. quæ igitur cauſæ phlegmonem ac ceſſere videntur, has cum in corpore ſint conceptæ, vtique ne maiores fiant, cohibere conueniet, atque hoc præcauentis phlegmonem eſt officium, cum vero ea magnitudine ſint vt iam phlegmonem creent, eas ſummouere oportet, ac quantum iam phlegmones genitum eſt, ſanare. itaque cum adhuc in generatione phlegmone fuerit, in ea, prior vacuationibus quas ſupra retulimus, confluentis ad affectum locum ſanguinis, fienda eſt inhibitio. inhibebitur his commode ſi ipſam confluxionis cauſam inuenerimus, vt idem Gal. inquit. eſt autem ea duplex, aliquando ex ipſa parte quam phlegmone vexat, orta, aliquando ex alia quapiam, alijs ue. ex ipſa quidem quoties aut calidior eſt facta. aut dolore vrgetur non ex ipſa, quando vel ab alia quapiam parte, vel ab alijs ſuperfluum illi tranſmittitur, vel etiam ex totius corporis affectu. inuenta itaque fluxionis cauſa, eam primo auferre oportet, vt confluentis ad affectum locum ſanguinis fiat inhibitio, ita vt ſi ex calore proritetur fluxio, idem primo ſedetur, ſi ex dolore, in contrarium quoque alteretur, ſi vero ab aliquo, vel pluribus partibus ſuperfluum tranſmittatur, tanquam robuſtioribus exiſtentibus, aut etiam ab vniuerſo corpore, ex eiſdem prius vacuatio molienda erit, ac à tenta fluxionis parte reuulſio, & deinceps quod in affecta parte reſtitit, ac ipſius phlegmones iam genitum eſt, paulò ante dictis vacuationibus ſanare oportet, curationem eandem immutantes pro ipſarum partium tum natura, ſeu temperamento, tum facultate, ſeu actione, tum poſitione ſeu figura, ac alijs quæ ſupra narrauimus. Et hæc pro curatione ſigularum trium differentiarum ipſius putredinis quas propoſueramus, hoc eſt, tam ſi eius cauſæ adſint, quàm ſi non adſint, tam ſi per vniuerſa vaſa, ſeu maiora & principaliora fuerit diffuſa, quàm ſi vna parte conſiſtat; tam ſi fuerit cum phlegmone quàm citra phlegmonem, dicta ſatis. Quibus omnibus, ſi eas quæ à viribus præbentur indicationes adiecerimus, abſoluta nobis Methodus de febribus omnibus à putredine incenſis, ſanandis, erit, vt Gal. inquit. Nos vero quæ indicationes à viribus ſumendæ ſunt, nedum pro febrium omnium, verum etiam quorumcunque morborum curatione, ſuperius abunde diſſeruimus, quatenus ſpectat ad auxiliorum inuentiones. Reſtat modo de eis ſermonem ſacere quod ad victus rationem attinet, id quod ſtatim abſoluemus, pro complemento huius noſtræ Methodi de medendis febribus, ſi prius rationes quaſdam diluamus, quibus ijdem iuniores probare etiam nituntur, eas indicationes, quas ab affectis partibus neceſſario ſumendas eſſe cum Gal. concluſimus, quidquam ad curationem conducere non poſſe, quemadmodum nec reliqua, quæ ſecundum naturam ſunt.

Cap. 20. Indicatio duplex in phlegmone quę adhuc fit.

Cap. 2.

Cap. 3. Fluxionis cauſæ.

Supererat vna ſolum indicatio à viribus, ſed eadem eſt in oibus morbis.

Soluuntur rationes quibus quidam probare nituntur quòd indicationes quæ ab affectis partibus ſumuntur, ad curationem non conducunt. Cap. XLVIII.

SI natura ſeu partis temperamentum, actio, ſeu virtus, ſitus, poſitura ac ſenſus, omnia ſunt ſecundum naturam, & propterea nobis familiaria & amica, qua ratione ſui conſeruationem & tutelam perpetuo indicant, quomodo poſſunt curationem, aut remedij genus, qualitatem, locum, quantitatem & vtendi modum, aut quempiam alium ſcopum, quem in illis obſeruare oportet, demonſtrare, inquiunt iſti, ſi modo vnum ſemper indicare vnum, ſit opus, Gal. auctore ix. & xj. de Meth. med. Atqui nos vna cum Gal. aſſerimus, perpetuæ veritatis eſſe quòd quidquid pro natura ſua indicat, id vnum ſemper indicabit, ſeu quòd vnam habeat naturam: qua etiam ratione fatemur, quodlibet quod ſecundum naturam eſt, ſui cuſtodiam perpetuo indicare, nec propter aliud ab eo quampiam ſumi indicationem. quam propter hunc finem, videlicet, vt cuſtodiatur. Quamobrem ſi Gal. præcepit à partiũ natura, ſeu temperamento proprio ſumi indicationem pro morborum (qui in eiſdem excitantur) curatione, non propter aliud illud inſtituit, quàm vt earum partium natura, ſeu temperamentum conſeruetur ex eis medicamentis, quæ morbum auferunt: etenim eadem laborantis loci tẽperies medicamentis, quæ pro auferendis morbis adhiberi debent menſuram præſcribit, vt liquet vij. de Meth. med. quemadmodum etiam de vniuerſi corporis naturali temperie ſuperius diſſeruimus, quippe eatenus redeat ad naturam eorum quodque neceſſe eſt, inquit, idem Gal. quatenus à natura receſſit. item quòd nondum curationi impoſitum finem arbitrandum, priuſquam ad propriam naturam particula redeat, idem etiam Gal. teſtatur, atque ita à temperamento laborantis

Cap. 12. & cap. 13. A temperamento partis ſumitur indicatio, vt ipſum conſeruet. Cap. vlt.

partis auxiliorum indicatio ſumitur, in ijs, videlicet, intemperiei generibus, quæ abſque humore infeſtant: nam & refrigerari, & calfieri, & ſiccari, & humectari, & per coniugationem quiduis horum pati ſingulæ particulæ pro morbi portione requirunt, vt citato lib. vij. de Meth. med. ſcriptũ eſt. Non igitur propter aliud, à propria partis temperie indicatio ſumitur, pro dictorum iam morborum curatione, uiſi pro earum conſeruatione, id quod indicant, contrarietatis iam dictæ, menſuram præſcribentes. Pari ratione à virtute, ſeu partis actione non propter aliud indicatio ſumitur, niſi pro eiuſdem cuſtodia. etenim ea vtilis eſt in ijs intemperiei generibus, quę ex humoribus ſunt ortæ, pro quorum curatione, vacuatione aliqua vtendum eſt: quapropter eiuſdem vacuationis quantitas ab ea definitur. etenim non adeo vacuandum eſt vt affectus ſuadet ſemper, ſed habenda ſollicitudo erit, de virtute partium à quibus vacuatur, non leuis quidem in ijs, quæ principes partes ſunt, ne hanc (magna ſemel vacuatione vſus) diſſoluas, quemadmodum à quibuſdam alijs partibus ſibi ſolis inſeruientibus, audacter vacuare licet, prout affectus ſuadebit, eius tamen virtuti attentus, & quoniam non par eſt, vt diximus, actionum dignitas ad ægros ſeruandos, ſed aliæ magis, aliæ minus vtiles ſunt, vtique ad portionem actionum dignitatis etiam cuiuſque partis proſpiciendum eſt robori, atque id etiam non propter aliud quidem, niſi propter ipſius virtutis cuſtodiam. definit itaque actio. ſeu virtus partis affectæ vacuationis quantitatem, & pro dignitate eiuſdem actionis, ſeu facultatis, robur ſeruandum erit, atque maior, vel minor ſollicitudo habenda prout magis, vel minus fuerit eius officij dignitas, eatenus admittens vacuationis quantitatem, quatenus & morbus ſoluatur, eius vero virtus, ſeu actio ſeruetur. Quemadmodum etiam à partis figura, ſi ipſius modi vacuandi excrementi indicatio ſuggeritur, non niſi pro ipſius partis natura, temperamento, ac naturali conſtitutione ſeruandis, quæ quidem ſi modo alio vacuaretur, vtique deſtrui neceſſum eſſet, vt ſi ventriculum quiſpiam non deiectione, aut vomitu, ſed per vrinales meatus inanire tentaret, & inteſtina per vomitum, pectus & pulmonem non per aſperam arteriam, & fauces, ſed per deiectiones, & pharmaca deiectoria. Oſtendit itaque figura partis affectę vacuationis modum, non niſi propter ſui tutelam, & conſeruationem: & propterea illud idem ſemper indicat. Nec aliter etiam & ſitus earundem partium, nam ab eo indicatio ſumitur, tum ad ſolidarum intemperies, tum ad ſuccorum vitium. Pro ſolidarum intemperie curanda, metitur quoque contrarietatis menſium, adeo vt ſi quis per ſumma corporis intemperie laboret, ei medicamenta quæ intemperies requirit, applicabimus; ſi vero in profundo corporis intemperies ſit, ſi his medicamentis vtaris, quæ intemperies requirit, vtique multo imbecilliora, quàm pro vſu ad affectum locum peruenient: & propterea affectus non curabitur, nec affecta pars ad propriam naturam redibit. erit itaque fortioribus vtendum, interualli rationem habentes. quandoque vero vbi medicamen affectum locum non attingat ſua natura, admiſcendum eſt aliquod, quod quidem dux veluti viæ ſit: Ad ſuccorum etiam vitium ſi nonnihil ſitus indicat, ſocietatem laborantis particulæ cum alijs docens, non alia ratione indicabit, quàm pro eiuſdem partis conſeruatione: hac etenim ignorata vitioſos humores per conuenientia loca vacuare ignorabimus, quos ſi vacuare per alia loca quiſpiam tentaret, vtique eiuſdem partis ſubſtantiam, temperamentum, ac vniuerſam conſtitutionem deſtrueret. Ad quodcunque itaque conducat indicatio quæ à ſitu datur, pro morborum ſublatione, non propter aliud conducere videtur, quàm pro ipſius affectæ partis cuſtodia. Similiter & eiuſdem partis ſenſus acuitas, ſiue hebetudo pro viribus partium cuſtodiendis, & non ob aliud indicant. nam quæ acuti ſunt ſenſus partibus, ſi ijs vtaris medicamentis, quæ non leuiter mordeant earum vires dolore reſoluuntur, inquit Gal. quapropter expedit has non confertim, nec ſemel valentibus auxilijs mederi, ſed tuto potius in tempore, in ijs vero partibus quæ tardi ſunt ſenſus, ſeu hebetis, celeriter obire quod iuſtum eſt licet, ſemel vſis remedio quod ſit idoneum, propterea quòd ab eo vires dolore non reſoluantur. ergo pro cuſtodia virtutis earundem partium, indicationem ſumimus ab acuitate, & hebetudine ſenſus earum, ita vt propterea ea admittant medicamenta, à quibus curari affectus valeat, vires autem haudquaquam ſoluit, ea vero non admittant à quibus virtutis ſubſtantia eiuſdem partis aut diſſipetur, aut immodice alteretur. Sunt itaque dictæ indicationes ad curationem neceſſarię, & quamuis non vno eodemque modo ad affectus ſublationem conferant, vt diximus, in hoc tamen omnes conſentiunt, quòd quidquid indieant, licet conferat ad eorum morborum ſublationem, qui indeterminatis excitantur particulis; nam ijs neglectis curari nequeunt, tamen non propter aliud indicant primo & per ſe, quàm pro earum partium tutela, ac cuſtodia, naturæ, videlicet, ſeu temperamenti, actionis, ſeu virtutis, & omnis denique earundem conſtitutionis. Nunquam igitur Gal. ſui obliuiſcitur, perpetuoque de eadem re, diuerſis etiam in locis idem tradit, & poſita principia ſemper ſeruat, ac tuetur, quamuis quandoque pro diuerſa de qua agit tractatione, diuerſa quoque aſſerere videatur, ijs potiſſimum qui parum in eius doctrina ſunt exercitati, ac perperam eiuſdem verborum ſententiam interpretantur: quò fit vt nimium etiam audaces ſint in calumniando Galeno, ad contradicendum potius quàm ad veritatem inueſtigandam laborantes.

Loco citato. A partis functione ſumit indicatio, pro eius cuſtodia.

A partis figura indicatio, ad ipſius part. cuſtodiam refertur. Indicatio etiã à ſitu non alio refertur quã ad partis conſeruationem.

Indicatio à partis ſenſu acuto, vel hebete eodem refertur.

Gal. ſibijpſe conſtat.

Quibus

Quibus potiſsima ratione vires cuſtodiantur, ac quomodo veſtiganda ſit nutrimenti quantitas. Caput XLIX.

Vita quid.

CVM neceſſe ſit vitam, aut ipſas eſſe vires, aut earum actiones, nihilque ipſa vita prius in animantis corpore eſſe poſsit, propterea quòd nec ſanos eſſe citra vitam licet, eædem propterea omnium primæ, cuſtodiendæ hominibus ſunt. etenim has vires ſeruare, nil planè eſt aliud quàm vitam ſeruare, vt liquet ex Gal. ix. de Meth. meden.

Cap. 10.

Quid vero per vires intelligere oporteat, fuſius in præcedentibus diſſeruimus: nunc autem in memoriam iterum reuocemus, quibus, quot ue rationibus vires ſeruari poſſint, quò id quod deficit in his quæ diximus, pro viribus ſeruandis in ægris hac febre laborantibus, exacte definiamus, poſtquam & ſanis & ægris adeo neceſſariæ ſunt, vt ſine ipſis viuere non valeamus, nec quidquam conduceret à morbis febribus ue liberari, ipſis haudquaquam ſeruatis. Seruantur autem potiſsimum ratione vires, ex eo quod de ſubſtantia earum vel inanitum, vel alteratum eſt corrigendo, ſecundo loco ex prohibendis ijs, quæ ipſarum ſubſtantiam vacuare, alterare ue poſſunt, vt ix. de Meth. med. ſcriptum eſt: Atqui quo pacto ſeruari ipſæ debeant hoc ſecundo conſeruationis modo, ſuperius abunde cum Gal. demonſtrauimus, quando vires ipſas neceſſario conſiderandas eſſe pro morborum ſublatione, ac ad remediorum inuentiones, oſtendimus.

Virium propria ꝯſeruatio

Reſtat modo diſſerere modum quo valeamus ipſas tueri, corrigendo id quod de earum ſubſtantia fuerit inanitum, & alteratum, quod vere & proprie earum eſt conſeruatio, id vero efficiemus ſi prius admonuerimus vires, vt ſæpius dictum eſt, perpetuo ſui cuſtodiam præſcribere, cuſtodiam autem ſimilium exhibitionem indicare. cum vero virium ſubſtantia tum ex ſpiritu, tum ex carnoſa ſpecie, tum ſolidis ipſis compleatur, ex ijs quæ ſimilia ſunt, moliri cuique ſuam cuſtodiam conueniet, ſpiritui, ex reſpiratione, ac tranſpiratione, & qui ex ſanguine attollitur, vapore, ſolidorum vero generi, ex ſolido nutrimento, carnoſo autem per eam naturam, quæ in medio humidorum, ac ſolidorum corporum eſt, Gal. teſte xj. de Method. meden.

Cap. 3.

cuiuſque autem horum quantitatem, ſeu modum, ex conſeruandæ ſubſtantiæ quantitate, ſeu modo inuenies, qualitatem vero ex ipſius temperie. Cum vero horum cuiuſque vel optima temperies ſit, vel aliquatenus vitioſa, quæ quidem optima eſt, ſemper ſeruari debebit, quæ vero omnino vitio non caret, hæc in ſanis quidem vel ſeruanda eſt, vel alteranda, in ægris vero ſeruanda ſemper eſt. at cum diuerſitas non parua ſit in partium animalis temperamento, propriam cuiuſque menſuram fore eorum, quæ ipſi ſunt ſimilia, nempe ei quæ terrea magis eſt, eorum quæ magis ſint terrea, & ei quæ humidior eſt, eorum quæ ſint humidiora. ad eundem modum ei quæ magis aërea eſt, eorum quæ plus huius ſubſtantiæ in ſe habent, ſicut calidiori eorum quæ magis ſubſtantiæ igneæ participant. hinc materias iam particulares omnes in cibis, potione, aëre, & omnibus peragi ſolitis inueniendas eſſe decreuit Gal. citato lib. xj. Meth. med.

Cap. præcit.

quamuis, vt ipſemet inquit, eodem loco, vires ipſas ſeruent præcipue cibi, potiones, & ſpiritus, certa menſura, & apta qualitate exhibita. idque non ab re, cum dictum ſit eorum ſubſtantiam ex ſpiritu, carnoſa ſpecie, ac ſolidis compleri, atque ob id iam dictis tribus etiam ſubſtãtijs ſeruari, certa tamen menſura, & apta qualitate exhibita. quantum vero ad ſpiritum, ſeu aërem ſpectat, pro febrium curatione, ac ſpirituoſæ noſtræ ſubſtantiæ conſeruatione, ſatis abunde factus eſt in præcedentibus ſermo. Reſtat modo diſſerere quomodo reliquæ duæ virium ſubſtantiæ præcipuæ, carnoſa videlicet, & ſolida, per ea quæ ſimilia ſunt ſeruari debeant, id vero potiſsimum conſiſtit in cibis atque potionibus. quanquam & ex ijs quoque ſpiritus nonnihil vtilitatis participent, cum ex ſanguinis etiam attenuatione, ſeu vapore præter aerem, nutriantur. De hac itaque menſura ſeu quantitate, ac qualitate victus, ſeu cibi, & potus, pro viribus ipſis ſeruandis, verba facere intendimus. etenim cum tota moles animalium in perpetuo fluore ſit, vt inquit Gal. j. de ſanit. tuen.

Cap. 2.

ni ſimilis altera ſubſtantia pro ea, quæ defluxit; reſtituta ſit, euaporabitur certe atque diſsipabitur vniuerſa, nedum in ſanis, verum etiam in ægris corporibus, id vero admodum facile non exiſtit, nam cum ars ipſa tota ſit magna, non leuiſsima eius pars eſt ſcientia ordinandi victus, inquit idem Gal. xj. Method. meden.

Cap. 15.

nos vero qua ratione inueſtiganda ſit nutrimenti quantitas in ægris, ac febri laborantibus, veſtigabimus primo, deinde quomodo eiuſdem qualitas, necnon & opportunum tempus diſſeremus.

Quantitas cibi vnde petat.

Et quoniam diximus inueniri quantitatis eius menſuram ex virium ſubſtantia, nimirum æſtimari debebit, quemadmodum vires, quæ corpus regunt, in his ſe habeant: quippe cum vires legitimum robur ſuum habent, & morbi ſummus vigor breui futurus expectatur, tenuiſsimo victu vti licet, cum vero infirmiores ſint, non licet ſine graui noxa, ſed adijcere ad nutrimenta tantum oportet, quantum de robore virium eſt imminutum, atque ex his ſcopis accipienda quantitas nutrimenti, vt liquet eodem xj. de Method. meden.

Cap. 5.

quibus in verbis clara luce oſtendit Gal. nutrimenti quantitatem deſumendam eſſe, tum ex ipſarum virium ſubſtantia, ſpectantes inquam num robuſtæ, vel imbecillæ fuerint, tum etiam ex morbi ſummo vigore, cum ſcilicet breui vel longo futurus tempore expectatur.

Coindicant a cibi quantitatem.

nam ſi qui ſunt alij ſcopi, pro hac victus quantitate inſtituenda, illi coindicare, & non indicare dicuntur, quatenus vires metiuntur, vt ætas, tempus anni, regio, conſuetudo, &

Quantitas cibi quid ſit.

reliqua huiuſmodi. Quamobrem non immerito quiſpiam quæreret quid intelligat Gal. hic per nutrimenti quantitatem, num molem videlicet, ſeu copiam eiuſdem, an quippiam aliud, quod ſcilicet ipſum nutrimentum plus, vel minus nutriat? Pro quo animaduertere oportet, quòd hoc in loco Gal. vtitur voce græca πόσος, interim ποσότης, quod Latine ſonat, prima quidem quantus, aliquantus, & quotus, ſecunda vero quantitas, quamuis (mea quidem ſententia) voce πόσος, hic quodammodo abutatur, volens etiam per eam, quantitatem ſubintelligere: ſed quidquid ſit,

Quantitas cibi quandoq; copia, apud Hipp. & Gal.

dicimus nos quòd per quantitatem hoc loco Gal. non intelligit multitudinem, ſeu copiam alimenti, quemadmodum intelligere videntur tum ipſe, tum etiam Hippoc. Aphor. xiiij. & xv. libri primi, per voces πλέον, & πλειστὸς καὶ πλειστής, hoc eſt plus & plurimus. etenim ijs in locis de multitudine, ac alimentorum copia ſermo ab ijs fit, quæ proportionalis eſſe debet, & quantitati eius, quod difflatur, ac innati caloris multitudini, niſi forte aliquando ex aëris ambientis caliditate fuſio adueniens, cogat ſubtrahere, vt inquit Gal. comm. citati xv. Aphor. & propterea vbi multus fuerit calor innatus, & vires robuſtæ, multum quoque competit nutrimentum, vbi vero paucus, & vires imbecillæ, contra. ſed voluit, vt mihi videtur, per nutrimenti quantitatem Gal.

Quantitas cibi pro forma ſeu ſpecie hic ſumenda.

intelligere diuerſam formam, figuram, ſed ſpeciem ipſius alimenti: quod quidem alijs in locis ſignificauit per vocem σχῆμα, vt liquet comm. Aphor. vij. & ix. eiuſdem lib. j. id quod eius verba manifeſtant. ait enim docens nutrimenti quantitatem ex quibus deſumi debeat: [cum vires legitimum robur ſuum habent, tenuiſſimo victu vtendum eſſe, cum vero infirmiores ſint adijcere ad nutrimenta tantum oportet, quantum eſt de robore virium imminutum.] quod quidem falſum eſſet, ſi de alimentorum copia illud ſubintelligeretur. nam robore virium imminuto adijcere nutrimentorum copiam non oportet, neque etiam minuere, vbi legitimum robur ſuum haberent, ſed contrarium efficere, vt in citatis Aphor. præcepit Hipp. Quinimò in virium

Loco citato.

imbecillitate parum quidem alimenti offerre ipſe Gal. docuit, comm. Aphor. xvij. lib. j. quoniam virium imbecillitas non poteſt totam ſimul multitudinem alimenti ſubſtinere; quod vero per nutrimenti quantitatem quam πόσον nominauit xj. de Meth. med. eiuſdem nutrimenti ſpeciem ſeu formam intelligere voluit, ex qua plus vel minus corpora nutriuntur, liquet apud eundem commen. citati Aphor. ix. libri primi. ait nanque Galenus, [nunc hoc in loco alterum adijcit ſcopum ſcilicet victus, vt quantitatem declinationis exquiſite noſcamus. eſt autem hic ſcopus, vis ipſa ægrotantis, cuius gratia nutrimus; neque enim morbi gratia.] & deinde ſubdit: [cum enim vis ita robuſta fuerit, vt ſperemus ipſam poſſe perdurare totum tempus intermedium vſque ad ſummum morbi vigorem cum tali victus forma, ſpecie, ſeu figura (vtitur enim voce σχήματι.) tunc, (inquit ipſe) exhibitam habebimus declinationis. quam diximus quantitatem.] vtens verbo πόσον, & ſubdit. quòd ſi imbecillior extiterit, adijciendum aliquid victus, & plenior eſt adhibendus, tantum ſcilicet, quantum natura imbecillior expoſtulat. conſiſtit ergo nutrimenti quantitas exquiſita, in ipſa victus forma, quæ talis inſtituenda eſt, vt æger perdurare cum ea poſſit vſque ad morbi ſummum vigorem, vt clare ex his verbis oſtendit Galenus, & commen. citati Aphoriſ. vij. eiuſdem libri, cum Hippocrat. in Aphoriſ. ſcripſiſſet: [vbi morbus peracutus eſt, ſtatim extremos labores habet, & extreme tenuiſſimo victu vtendum eſt; vbi vero non, ſed pleniorem victum contingit adhibere, tantum cibi indulgendum eſt, quanto morbis extremis eſt mollior.] inquit ipſe. [in quibus vero morbi vigor ſtatim futurus eſt, hoc eſt in primis quatuor diebus, in ijs poſſumus victu extreme tenuiſſimo vti, cum eundem vires tolerent: qui vero minus tenuis exiſtit, quem etiam pleniorem nominauit, illis conuenit morbis qui poſterius in ſuo debent vigore conſiſtere, in quibus præcepit tantum à victus tenuitate declinare, quantum morbus ab extremis recedit, hoc eſt vigore ſummo. hoc enim proximo exiſtente, paulò pleniorem victum offeremus; longius vero diſtante, plus: & quanto tardiorem fore ſummum morbi vigorem expectabimus, tantum victus ſpeciem, formam, ſeu figuram commutabimus.] iterum vtens hac voce σχῆμα, liquet igitur ex ijs, quòd tam Hipp. quàm Galen. indicatione ſumpta tum à viribus, tum à morbi ſummo vigore, pro quantitate victus inſtituenda, per quantitatem victus diuerſam, prout diuerſi fuerint iam dicti duo ſcopi, non multitudinem, ſeu copiam eiuſdem, ſed formam, ſpeciem, ſeu figuram ſubintelligere voluerunt.

Cap. 39. Aphor. 5. lib. 1. illuſtratus.

de qua etiam victus forma, ſeu ſpecie, Gal. verba fecit cõm. Aphor. xj. eiuſdem lib. ſub voce εἶδος, & Aphor. xij. vtens eadem voce σχῆμα, interim quoque victus qualitatem appellauit, vtens voce ποιότητα, vt liquet libro de optima ſecta. At idem Hippoc. Aphoriſ. iiij. eiuſdem libri j. de hac meminit, aſſerens non vnam duntaxat in omnibus morbis ſpeciem, ſed diuerſam inſtituendam eſſe, pro diuerſa morborum natura: & quoniam coniecturalis erat hæc etiam quantitas, quæ in ſpecie, ſeu forma continetur victus, veluti reliquæ omnes, & propterea aberrare quandoque contingit in hac declinationis quantitate, nedum medicos ipſos, verumetiam ægros, non abſque ratione Aphor. v. eiuſdem libri primi, collatione facta inter eadem delicta, aſſerebat ægros magis lædi cum ad magis quàm oportet, tenuem victum fieret declinatio, quàm vbi ad paulo pleniorem, quæ Hippoc. ſententia hucuſque à paucis, vt mihi videtur, rectè fuit intellecta. Non negamus propterea quòd in hac diuerſa nutrimenti ſpecie ſeu forma quæ ægrotantibus inſtituitur, ea qua diximus ratione, conſideranda etiam ſit certa quantitas, ſeu menſura, quamuis id

uis id

uis id præcipue à medico non intenditur. etenim de hac etiam victus ſpecie quibuſdam plus,qui
buſdam minus,quandoque tribuere oportet,pro diuerſa ægrotantium ætate, ſeu conſuetudine,
anni tempore,ac reliquis huiuſmodi,quibus eædem vires metiuntur,quemadmodum neque ipſe
Hippoc. hanc prætermiſit, ſed de ea meminit in paulo ante citatis Aphor.xiiij. & xv. libri j. & ij.
de Ratione victus in morbis acutis,cum dicebat: ciborum autem adiectioni, intendendum mul
to minus,&c. Verum aſſerimus quòd per nutrimenti quantitatem, quàm primo inuenire debe-
mus ex virium ſubſtantia,vt Gal.docet citato libro xj.Meth. med. intelligere debemus ſpeciem, Cap.5.
ſeu formam, & non copiam aut multitudinem eiuſdem nutrimenti. ſunt etenim diuerſæ nutri-
menti ſpecies diuerſimode quoque nutrientes,atque ſubſtantiæ virium adijcientes, id quod præ
cipue conſiderare debemus in febribus ipſis,ac morbis omnibus, & propterea eadem nutrimen-
ti ſpecies immutanda erit conſideratis tum virium robore, tum morbi ſummo vigore: id quod
etiam manifeſte x.Meth.meden.idem Gal. nobis demonſtrauit,cum dixit: [ſunt igitur tibi à pri Cap.5.
mo ſtatim die in omni ægro ſpectanda duo illa quæ Hippoc. iuſſit, à quibus cibandi conſi-
lia petas,morbi ſummus vigor, & ægrotantis vires: poſtea ſi tranſiri ſummum incrementum ſi-
ne omni cibo poteſt,in cibi abſtinentia hominem ſeruabis, ſin exiguum adminiculum requirat,
abunde erit ſola mulſa: quòd ſi maius deſiderat quàm ſit ex mulſa, ptiſanæ cremor ſatis erit.
At ſi fas non eſt ſummum morbi incrementum aut tenui victu,aut inedia traſmitti, id agendum
eſt vt homo ſtatim in primæ acceſsionis inclinatione cibetur.] Immutat igitur Gal. diuerſam
victus ſpeciem ſeu formam pro vario virium ſtatu,ac diuerſa morborum ſummo vigore,& non
multitudinem ſeu copiam eorundem alimentorum, quæ quidem contrario ad hoc modo per-
mutari debet. nam vbi calor innatus plurimus fuerit,& propterea vires valentes, plurimus quo-
que cibus adhibendus erit; vbi exiguus, & propterea imbecillæ vires, exiguum quoque nutri-
mentum dabimus, vt Aphoriſ. xiij. xiiij. & xv. libri primi decretum eſt. oportet enim alimen-
ta, vt inquit Gal. ſemper eſſe innati caloris multitudini proportionalia, & eorum quantitatem,
eſſe eius quod difflatur quantitati, proportionalem; preſertim in ſanis corporibus. Sunt vero Vict⁹ ſpecies
ipſius ſpeciei ſeu formæ victus differentiæ non paucæ, quas pro diueſa morborum natura, va- permultæ.
rioque virium robore, artificioſa quadam coniectura aſſequi licebit. etenim vbi morbus per-
acutus fuerit, ac ſtatim ſummum vigorem habiturus eſt,hoc eſt in primis quatuor diebus,& vi-
res ſuum legitimum robur habent,poſſumus victu extreme tenuiſsimo vbi,quemadmodum illis
morbis qui poſterius in ſuo vigore conſiſtere debent,non adeo extreme tenuiſsimum adhibebi-
mus victum,& vbi paulò poſt conſiſtant,extreme tenuem: vbi vero plus, victum tenuem adhi-
bebimus,& deinceps etiam pleniorem,quandoque modice, quandoque mediocriter, quando-
que admodum,prout vires requirent, & morbi ſummus vigor breuius, aut tardius expectatur.
quocirca præcipit Hippoc.tantum à victus tenuitate declinare, quantum morbus ab extremis re
cedit,hoc eſt à ſummo vigore,adeo vt tunc quantitatem declinationis exquiſite habeamus, tum
in febribus,tum in cunctis morbis,cum adeo vis robuſta fuerit,vt tali vel tali victus ſpecie,ſpere-
mus ipſam poſſe perdurare totum tempus intermedium vſque ad ſummum morbi vigorem.
nam non permutandam eſſe victus ſpeciem, prius quàm ſigna coctionis manifeſta ſint, inquit
Gal.Hippoc.auctoritate ij.de Rat. victus,& deinde ſubdidit: [id autem fiet,ſi quot diebus ad vi
gorem morbus venturus ſit præcognoueris.] & paucis quibuſdam interiectis, eodem loco do-
cens modum inuentionis generis victus, inquit: verum quomodo ad generis victus inuentio-
nem,operę precium eſt vt cognoſcas,an robuſta,vel infirma ſit laborantis facultas,quot item die
bus morbi coctio futura ſit,ſic & conſiderandum quantum vel robuſta,vel infirma fuerit,nempe
in virtutis tum robore,tum infirmitate magis,&minus valde diſcrepant,ſic morbi quoque diſcri
mina differentiaſque conijcere oportet.Sed hic non ab re dubitaret quiſpiam aſſerens Hippoc.& Dubitatio.
Gal.in hac victus ratione inſtituenda,ſibi ipſis pugnare,nempe Aph.vij.viij.ix.&Gal.etiam com. Alicubi Gal.
Aph.xj.& xij.& citato lib.ij.de Rat.vict.aperte præceperunt,à duobus ſcopis ſumendam eſſe to- &Hipp.à duo
tius victus rationem in vnoquoque morbo,nempe ex morbi conſtitutione, ſeu eiuſdem morbi bus ſcopis ſu-
vigore,& ex viribus ægrotantis. At citato lib.xj.Meth.med.Gal.hæc verba(poſt ea quæ modo ci munt victus
tauimus)de victus quantitate conſcripſit,inquiens, [ſiquidem oſtenſum prius eſt ſolum virtutis rationem.
reſpectum eſſe,qui de nutrimento indicationem præbet.] & lib.j.de Rat.vict.inquit: [verum nos Alibi ex vni-
co.
qui veritatem honoramus,laudamus Hipp.cum in ceteris omnibus,tum quòd in vnoquoque o- Cap.14.
pere ſcopum ita docuerit, vt huic attentus omnino quiſpiam, definitam certamque inuentionis Super tex. 44.
auxiliorum habeat viam: ſic ſanè & cibandi ſcopum vnum communem prorſus tum ſanis, tum
langueſcentibus eſſe demonſtrauimus. his autem facultatis vitalis cuſtodia eſt, quam nunc ma-
nifeſte explicuit cum dixit,ſi validus fuerit,ob eandem ſanè facultatem ſani edimus, & bibimus,
aliaque omnia vitæ munia exequimur. propter hanc eandem & ægri ad cibos,potuſque procedi
mus: nempe morbus ſuæ affectionis indicat auxilia, phlebotomiam videlicet, clyſma, cata-
plaſma, purgationem, oxymeli, aquam mulſam, atque aliorum vnumquodque; virtutis vero
cuſtodia ſolam indicant alimoniam.] Quibus in locis vnum ſolum eſſe ſcopum,qui alimoniam Super tex.36.
indicet,virtutis videlicet cuſtodiam,dilucidisſime eos aſſerere patet quamuis Gal.j. de Arte cur.
ad Glauc. cap. viij. oppoſitum ſentire videatur, quòd videlicet in omnibus morbis commune
præceptum

Soluitur dubitatio.

Præcipuus cibandi ſcopus, cuſtodia eſt virtutis.

Morbi ſummus vigor nõ vt indicans cibum,ſed vt ꝓhibens ſpectatur.

Cap.40.

Loc. præcit.

Cap.39.

Tēpora morbi nõ indicāt, ſed impediũt.

Victus rationem non indicant, ſed coindicant ætas, ꝯſuetudo, &c.

Super tex.45.

præceptum eſt, vt ab initio ſtatim ad vniuerſum ægritudinis tempus inſpicientes, rationem victus inſtituamus,nullam faciens de viribus mentionem. Niſi eſſet quòd idem Gal. citato etiam loco j. de Rat. victus,per ea verba,quæ ea,à nobis modo conſcripta, conſequuntur, ſe ipſum ac Hippoc. conciliat inquiens. [ſi igitur morboſam affectionem nullo pacto offenderet alimonia, nos virtuti ſoli attendentes,ægros vt ſanos alteremus, ſed quoniam ſæpius noxam, vt oſtendimus,affert,ob id morbi affectionem, non tanquam cibi indicationem, ſed tanquam prohibitricem contemplamur. vbi ergo ea non prohibuerit,facultaſque præceperit,tunc nutrimus. neque enim cibus morbi affectionem ſua ratione iuuabit,niſi vim tum cibi tum medicamenti obtineat.] Hinc liquet vnum eſſe præcipuum ac proprium ſcopum, alimoniam indicans duntaxat. nempe cuſtodia ipſius virtutis. Quòd ſi Hippoc. & Gal. quandoque morbi conſtitutionem, ſeu eiuſdem ſummum vigorem contemplari etiam iuſſerint pro ipſa alimonia inſtituenda, ea non tanquam cibum indicantia, ſed tanquam prohibentia ſpectarunt, veluti hoc in loco ſeipſum declarat Gal.concludens vniuerſale tempus offerendi alimenti eſſe,ac tunc nutrire oportere, cum facultas præceperit, & morbus non prohibuerit: quemadmodum etiam de auxiliorum tempore lib. de opt. ſecta. definierat, id eſſe præcipiens quando morbus exigit, & facultas non impedit. ſpectatur itaque morbi affectio, ſeu eiuſdem morbi ſummus vigor neceſſario in ipſis ægris, pro victus ratione inſtituenda, non tanquam ſcopus quidam, quid faciundum ſit indicans, ſed tanquam prohibens. Atqui quod prohibet,haudquaquam vtile indicare poſſe, decretum reliquit idem Gal. citato lib. de opt. ſecta, & nos in præcedentibus fuſius declarauimus. Erunt itaque duo ſcopi, vnus, vt indicans, ac requirens nutrimentum, tanquam vtile ei exiſtens; alter vero non tanquam ei conducens,ſed tanquam prohibens. neque enim,vt diximus, cibus morbi affectionem ſua ratione iuuabit; quod quidem (ſi verum fateri liceat) vere indicare haudquaquam admittendum eſt: & propterea reuera vnus erit cibandi ſcopus, communis prorſus tum ſanis tum languentibus,nempe virtutis cuſtodia,licet de altero quandoque ſcopo fiat ſermo, hoc tanquam omnibus manifeſto prætermiſſo,ab eodem Galeno, quia etiam ratione conciliari poterit idem Galenus cum ijs quæ ſcripta reliquit eodem lib. de optima ſecta, quo loco aduerſus Methodicos,morbi tempora haudquaquam quippiam vtile indicare poſſe, nonnullis rationibus demonſtrauit; neque medicamenta ſeu auxilia,neque alimentorum genus quantitatem aut qualitatem, quoniam nihil quod expedit à temporibus indicari poteſt. Poſſunt tamen id quod à morbo ſeu facultate poſtulatur,quandoque impedire: iccirco & ipſa morbi tempora, interdum impedientia ea quæ conducunt, haudquaquam propoſita, ſeu ſcopi vere eſſe dicentur, vt ipſe inquit, ſed tanquam impedientia, eo quòd nos auxilijs aut cibis vti, plerunque impediant, conſideranda ſunt. Hinc Gal. concludebat quòd quam vicem in exhibendis remedijs facultas gerit, eandem in dandis cibis morbi tempora: quamuis ipſa quoque interdum auxilia exhiberi prohibeant,atque interuertant, veluti & cibum. itaque morbi tempora pro victus ratione inſtituenda,ſpectanda à medico,non tanquam alimoniam indicātia, nec quantitatem,aut qualitatem eiuſdem,ſed tanquam impedientia,& interuertentia quandoque: & hac ratione Gal.interdum ſimul cum Hippoc. ea contemplanda eſſe pro victus inſtitutione (& non tanquam ſcopos quidquam faciendum eſſe indicantes) nobis præceperunt. Quemadmodum etiam ſicubi in eorum doctrina compertum fuerit pro nutrimenti inſtitutione,conſiderandam eſſe ætatem, conſuetudinem,anni tempus,regionem, ac reliqua ſimilia,non tanquam indicantia, ſed velut coindicantia ſubintelligi debet: præcipuus ſiquidem eſt virtutis ſcopus,vt ſæpius diximus. Hæc vero omnia tanquam eandem virtutem immutantia,ac propterea coindicantia, contemplari debent. Et ob id quiſpiam mirari non debet,ſi interdum ſolius virtutis meminerit Hippoc.interdum ſimul cum ea,omnium,aut quorundam iam dictorum. Eſt etenim hæc Hippoc.conſuetudo,Gal.teſte j. de Rat. victus in morbis acutis, comm. Aphor. xvj. lib.j.

Nutrimenti qualitas ex quibus deſumenda ſit. Caput L.

Cap.5.

Qualitas alimenti morbo ſit contraria, ſimilis ſolidorum corpo. tēperatura, &c.

Obiectio.

CETERVM nutrimenti qualitas deſumenda eſt ex morbi affectu vna cum ſolidorum corporum (quod tum eſt) temperamento ab affectu, ſi is obſtructio ſit, quæ extenuet. à naturali ipſorum temperie vna cum conſuetudine, prout etiam prius eſt definitum,inquit Gal. citato lib.xj. Meth. med. ita vt velit qualitatem alimenti debere eſſe contrariam ipſi præter naturam affectui, ſimilem vero naturali ſolidorum corporum temperiei,atque etiam conſuetudini ægrotantium,cum & ipſa vel temperamentum originale ſeruare poſſit,vel aſcititium inducere. ijs nanque ſeruatis circa nutrimenti,qualitatem,auferetur ſiquidem morbus per contrariam alimenti qualitatem; ſeruabitur autem naturalis temperies,prout etiam ſuperius definitum eſt de medicamentorum qualitate. ſemper enim definitur contrarietatis menſura ab ipſa naturali laborantis temperie,vna etiam cum ipſo morbo qua ratione febrientibus frigida alimenta exhiberi debent, verum adeo frigida, vt & febris ipſa auferatur, naturalis autem temperies, & conſuetudo febrientis per eadem ſeruentur. ex ijs nanque ſanatio perficitur. At Hippoc. Aphor.xvj.lib.j. aliter de victus qualitate quæ febricitantibus

competit,

competit,ſentire videtur: ait etenim: [victus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime vero pueris & alijs qui tali victu vti conſueuerunt.] ſubticuit nanque hoc loco Hippoc.indicationem quæ à corporis temperamento ſumitur,licet aliam adiecerit quæ ab ætate. At ſi in memoriam reuocabis ea,quæ in præcedentibus de ætate & conſuetudine diximus, haud difficulter percipies hos viros idem aſſerere. etenim & conſuetudo & ætas non propter aliud in morborum curatione indicare videntur,tam pro remediorum inuentione,quàm pro victus ratione inſtituenda,niſi medio temperamento, veluti præcipuæ cauſæ ipſum immutantes: quamobrem Hippoc. ætatis,& conſuetudinis mentionem faciens,non aliud ſignificare voluit, (& ſi illud non expreſſerit) quàm proprium temperamentum, quemadmodum ipſe Gal. ætatem ſubintelligere voluit ſub temperamento,cuius ſimul cum couſuetudine,meminit. Hinc Gal.comm.citati Aphor.huic tacitæ obiectioni ſatisfaciens,dicebat, [verum ſi quid expreſsis verbis Hippoc. in Aphor. non dixit,quod tamen idem habeat iudicium,cum ijs quæ ab ipſo dicuntur, hoc quoque ſuiſſe dictum potentia,debemus exiſtimare. nam & ætatis meminit,& conſuetudinis,tu vero & naturalis temperaturę,& temporis anni,& regionis non abſque ratione memineris,quę & ipſe Hippoc.adiicit aliquando, nonnunquam vero vnius aut duorum mentione facta,reliqua quæ ſunt eiuſdem naturæ atque ordinis prætermittit.] Quibus etiam verbis ſibi ipſi Gal. ſatisfacere videtur, quòd pro nutrimenti qualitate,temperamenti duntaxat,& conſuetudinis meminerit. nam ſub iis, reliqua etiam iam dicta ſubintelligere voluit, ſeruantibus nobis quòd ſimilem perpetuo victum exigunt corporum temperies naturales,etiam ſi inculpatæ non ſint in ipſis ægrotantibus, & reliqua quæ ſecundam naturam ſunt,quemadmodum quæ pręter naturam per contraria corrigi debent. id enim hac in breui ſententia propalare nobis voluit Hippoc.non tamen hoc Aphor. ſimul præcipere intendit qualitatem victus in ſanis,& ęgris,quemadmodum quidam ſibi ipſi perſuaſerunt: etenim,(vt Gal.viſum eſt in fine comm.præcedentis Aphor.)ab hoc Aphor.xvj.de victus ratione ægrotantium ſermonem facit Hipp. inquit enim. [Deinceps autem de illa victus ratione quæ ægrotis conuenit,ſermonem faciet:] inſuper nec perfectus eſſet ſermo de victus ratione, quæ febricitantibus conuenit, ſi ſolam indicationem de eius qualitate ſumpſiſſet ab ipſa febre, neque enim ſatis eſſet,niſi adijceretur ea quæ ab ætate,& conſuetudine,hoc eſt corporis temperamento ſumitur. Quapropter perfectam voluit qualitatem rationis victus, febricitantibus conuenientem,hoc in loco nos docere Hippoc. & non inſimul ſanorum exiſtentium, nec propterea quiſpiam mirari debet ſi humidum dixerit, ſubticendo frigidum victum febricitantibus omnibus conferre: erat etenim hoc vel medicorum vulgo cognitum: nihil autem vulgare ſcribere Hippoc.dignatus eſt.vt liquet ij.& iij.de differ.reſp.ab affectus itaque qualitate,& ſolidorum corporum temperie,vna cum conſuetudine,& etiam ætate ſi velis,anni tempore,& regione,nutrimenti qualitas deſumitur, vel breuiter ex morbi affectu vna cum ſolidorum corporum, quod tum eſt, temperamento, vt Gal. teſtatur. ſub his enim reliqua continentur.

Dilutio.

Cap.7.&c.1.

De particulari exhibendæ alimoniæ tempore. Caput LI.

QVAMVIS nutrimenti tempora vniuerſalia,cum vniuerſalibus auxiliorum temporibus conſentiant,quia eadem ſcribi poſſunt,& inſtrumenta quibus eadem indicantur,ſimilia quoque ſunt,& ſcribi etiam poſſunt (vtriuſque nanque opportuna vniuerſalia tempora, ex eorum quæ conducunt poſtulantium præſentia, & potentis impedire abſentia, deprehenduntur) non tamen ſimiliter ſe habent, circa ea ex quibus particularia tempora colliguntur, cum neque ipſa particularium auxiliorum tempora, neque inſtrumenta ſeu propoſita quibus eadem indicari valeant, ſcribi queant: vt liquet lib. de opt. ſecta. Nam & remiſsionis ſpatia, quibus potiſsimum adhibentur remedia, non æqualia omnium ſunt, & conditiones abſimiles, & ſymptomata diſſidentia, quorum ſingula particularis auxilij tempus conuariant,vt ipſe Gal. inquit. At victus rationis particulatim tempora ſcribi poſſunt, quemadmodum & ipſorum morborum, ſimul atque eorum indicatorie inſtrumenta,tum Hippoc.tum Gal.auctoritate. Dico autem particularia tempora,quæ diſtinguuntur aduerſus vniuerſalia,& non propria cuique. nam proprium nec dici,nec præcipi, nec ſcribi ad vnguem poteſt,vt patet iij.Meth.med.& j.de Arte cur.ad Glauc. Cum itaque cum Gal.concluſerimus vniuerſale nutrimenti tempus eſſe,cum facultas præceperit,& morbi affectio non prohibuerit,reſtat modo diſſerere poſtquam ſcribi poſſunt alimenti particularia tempora, ex quibus ea deſumenda ſint. determinatis nanque propoſitis ex quibus talia capiuntur tempora,inſimul etiam patebit quòd eadem ſcribi poſſint: id vero particulatim oſtendemus in ipſis febribus,& preſertim,ex putredine ortis. nam in ceteris facile patere poterit. Hæ vero,vel vnam duntaxat habent acceſsionem,vel plures,vt ſæpius dictum eſt,ſi vnam habeant,à principio ad finem vſque, in his facilis toleratio,& conſuetudo ſpectari debebunt,quando cibus illis eo tempore eſt offerendus, quo facilius quàm in ceteris morbum tolerant,eoque potiſsimum diei tempore,quo prius in ſanitate cibari erant ſueti. etenim facillime cibum ferent,ſi ex ijs conſiderationibus aſſument,Gal. teſte eodem xj. Method. meden. quamuis,vt ipſe inquit, paucisſimas ſorbitiones, potioneſque eiſdem

Cap.37.
Particularia tempora.
Cap.7.
Cap.1.
Cibus quando dandus in febribus vni⁹ acceſſ.
Cap.5.

eiſdem exhibere debeamus,quibus vtique ceu medicamentis potius,quàm nutrimentis egemus.
Cibus qñ dandus in febri pluriũ acceſſ. maxima etenim febris eſt,ac cito finietur,& virtus vt plurimum valida. Si vero febris plures ac-
ceſſiones habeat,aſſerimus cum Hippoc.& Gal.in earum principijs cibum nequaquam adhiben-
dum eſſe,dico in principiis,tam ſi cœperint acceſſiones,quàm ſi iamiam cœpturæ ſint,liquet hoc
ex Hipp. Aph.xxj.lib.j.cum aſſerebat, [in acceſſionibus abſtinere oportet, nam cibum dare no-
1. Tex.46. cuum eſt,&c.] & ex Gal.qui eodem comm.dicebat, [quomodo vero quiſpiam particulatim ci-
bum offerat conuenienter,in hoc docet ſermone,caueri iubens morborum acceſſiones.ipſæ ve-
ro manifeſtius in lib.j.de victu acutorum dixit,quòd neque cum iam adſunt,neque haud ita poſt
affuturæ ſunt acceſſiones,cibus dandus eſt,ſed cum declinant aut ceſſant.]quæ quoque ſententia
Tex.39. iiij.de Ratione victus ſcripta eſt. Pręterea Aph.xix. eiuſdem j.lib.ait Hipp.[iis qui per circuitus
acceſſiones habẽt,nihil dare oportet, neq; cogere,ſed ſubtrahere adiectioni ante iudicationem.]
& Gal. in cõm.dicebat,[nam tempora commoda ciborum particularium præcipue docent acceſ
ſiones, in morbis quidem in quibus ordinate adueniunt, hoc eſt per circuitus.] libro etiam pri-
Tex.46. mo de Rat. victus,docens Hipp. particularia tempora nutrimenti, hæc conſcripſit: [tempus au-
tem dandæ ſorbitionis,tum per initia,tum per omnem morbi decurſum,hoc maxime ſeruare o-
portet.nam ſi pedes frigidi fuerint,non à ſorbitione modo,verum quoque & maxime à potu tem
perandum.at cum caliditas ad pedes deſcenderit,tũc dare expedit.] Tũc etenim moderatiſſime ſe
habent, tũ thorax, tum venter,quemadmodum teterrime in initiis. fit nanque acceſſionis princi-
pium,calori omni, toto ex corpore ad cor, thoracemque concurrente, Galeno auctore ex eiuſ-
Tex.39. Loc. præcit. dem textus commen.Quamobrem concludebat optimum tempus ipſis languentibus dandæ ali-
In vigore cibus nõ dãdus moniæ eſſe in inclinationibus, quemadmodum deterrimum in acceſſionum principiis tunc ete-
nim moderatiſſime ſe habent,quemadmodum in principiis deterrime thorax,& venter.lib.quo
que de humoribus idem Hipp.hæc ſcripta reliquit:[in exacerbationibus per circuitus fientibus,
ciborum oblationes dandę non ſunt,neq; cogere oportet,ſed auferre de appoſitionibus,ante iu-
dicationes.]idem confirmatur quarto de Ratione virtus,per hæc verba:[cum autem purgaueris,
ſorbitionibus quibuſdam vtitor,obſeruatis ita febrium acceſſionibus,vt nunquam cum adſunt,
neq; cum futuræ ſunt exhibeas,ſed vel cum ceſſant,vel quieuerunt,& maxime à principiis receſ-
ſerunt.frigentibus ergo pedibus,neque potum,neq; ſorbitionem, neq; aliud quippiam huiuſmo
di dabis.] Non vtique offerendus erit cibus in acceſſionum principiis,ob iam dictas cauſas,neque
etiam in incrementis ex ſententia Gal. eodem j.de Rat.vict. cum dicebat,[ſed quoniam in acceſ
ſionum tum principiis,tum incrementis ingeſta alimonia lædere admodum nata eſt,ob id differi
mus ipſius exhibitionem, quanquam corpus ipſum iamiam digerere videatur.] ſecluditur etiam
Tex.114. ab vtriſque,dico tam Hipp.quàm Gal. ſummus vigor acceſſionum, cum eo tempore licet pedes
calfiant,manet tamen in corporis medio:hoc eſt ventre,& thorace, præter naturam caliditas im-
modica,necdum ad pedes deſcenderit,quo tempore dare expedit Hipp. auctore, tum in morbis
omnibus,tum præcipue in acutis,& potiſſimum quibus febris vehementior ſuberit periculumq́.
ſummum.Sed quid clarius quòd tria hæc tempora alimoniæ exhibitionem prohibeant, ſi in ac-
ceſſionibus iuſſerit Hipp.abſtinere oportere,nam cibum dare nocuum eſt? Et iiij.de Rat.victus,
per hæc verba particulare cibi porrigendi tempus inſtituit,cum dixit:[eius medicinæ partis quæ
victu medetur,maximum eſt febrium tum intentiones, tum declinationes, non in acutis modo,
verum quoque,& in longis obſeruare,vt tempora quibus cibi offerendi non ſunt,& tuto, & qui
bus offerendi ſunt,cognoſcas,atq; adhuc quando plurimum ab intentione abierint.] in cuius tex
tus expoſitione diuiniſs.Gal.nobis præſcribit ſimul cum eodem auctore particulare tempus por
rigendi cibi.inquit enim:[Artis ciborum exhibendorum maximum eſſe ait particulare cibi porri
gendi tempus noſſe,ſcopumq́. vnum eſſe fatetur, quòd ſcilicet tempus illud, quo cibus exhiberi
debet,quamplurimum abſit à febris intentione(quam ἐπίτασιν dicit)acceſſionis principium intel
ligens:Id autem nõ in diuturnis ſolum,ſed in acutis quoq; verum eſſe videtur.]deinceps ſubdit:
[ſed quare longis in morbis adiecit? nempe ꝙ in his magis, & forſan ſolis,euidens ſit ſcopus, in
acutis etenim morbis,deprehenſa in pedibus caliditas, cibi tempeſtiue offerendi ſignũ ſufficiens
fuit,non tamen in longis ita nutrire oportet, ſed melior declinationis pars eſt expectanda, quod
in acutis haudquaquam eſt expectandum.timore cito futuræ acceſſionis:& propterea confeſtim
Cap. vlt. cum caliditas ad pedes deſcenderit,tunc dare expedit.] Particularis itaque temporis cibum porri
gendi,vnum ait eſſe ſcopum Gal.hoc in loco,quòd videlicet tempus illud quo cibus debet exibe
ri,plurimum abſit ab acceſſionis principio. Id vero in continuis inclinatio exiſtit,in intermitten
tibus interuallum,ſeu integritas,& propterea cum ceſſant,vel declinant,dicebat Hipp. offerendũ
eſſe cibum, quanquam nec in omnibus continuis febribus eadem declinationis pars expectanda
ſit,ſed prout citius,aut tardius ſequẽs acceſſio futura eſt. Id quod dilucidiſſime manifeſtauit Cel
ſus lib.iij.cap.v.inquiens,[Scire licet optimum cibo tempum eſſe febre finita;deinde cum deceſ-
ſio eius conſiſtit;tertium,ſi neceſſe eſt,quandocunq; decedit,cetera omnia periculoſa eſſe.] idem
vero Gal. citato xj. Meth.med.in fine dicebat:[porrò aptiſſimum in febribus quæ intermittunt,
& repetunt tempus eſt,cum,vt dictum eſt,exhalare iam cęperit febrilis calor:ſtatim enim corpus
ad nutrimentum præparant, huius quoque opportuno tempore ex duplici coniectato reſpectu,

nempe

nempe ſummo præcedentis acceſsionis vigore, & futuræ principio. adhæc nanque ſpectantes operam dabimus, vt quàm longiſsime ab vtroque nutriamus. ergo ſi ſpatium quod inter ſummum prioris acceſsionis vigorem, & ſequentis principium interuenit, ſatis ſit amplum, facile eſt idoneum tempus inuenire, ſin exiguum id affuerit, alterum facias neceſſe eſt, aut vt ægrum admodum adhuc calentem nutrias, aut ſequentis acceſsionis inuaſione iamiam adfutura, quo magis præſagio medici eiuſmodi febris indiget, qui primis ſtatim diebus, quanto ſpatio febris duratura ſit, conijciet.] Quòd ſi continua ſit, & breui finiendam eſſe conſtabit, & virtutem non defuturam conijcimus, continendus à cibo æger erit. ſin vero nutrire cogamur, propterea quòd vires infirmiores ſint, & febris vltra progreſſura ſit, neceſſum erit id deligere quod minus ſit noxium, vt in re ancipiti conuenit: id vero diſtingues (vt ipſe inquit) tum ex loco afflicto, vna cum affectu, tum acceſsionis, & principij, & ſummi etiam vigoris conſuetudine: ſiquidem vbi iecur phlegmone præhendit, pernicioſiſsimum eſt paulò ante acceſsionem cibare. vbi hæc abeſt, infirma autem ſit virtus, vtiliſsimum. in alijs vero animalis inſtrumentis, quod iam dictis portione reſpondeat, tum ex ſitus eorum ratione, tum dignitatis, exiſtimabis. ſummi autem vigoris & acceſsionis principij morem ſic conſideres, ſummi inquam vigoris, an citra magnitudinem febrilis caloris, ſiccus ſit, & ſqualens, an citra ſiccitatem vrens, priorem nanque humectante victu madefacere quamprimum oportet; in ſecundo dum plurimum caloris ſe remittat, manere. principij vero acceſsionis morem exiſtimabis, an corporis extrema perfrigerent, & magnam ſanguinis reuocationem ad interiora corporis faciat, an omnino corpus non premat: quippe hoc ſecundum, ceu facile manſuetum ue contemnes, in priore diſtinguas oportet: nam ſi abſque viſceris phlegmone, aut ſuccorum redundantia motus ad interiora in acceſsionibus polleat, nihil offendes paulò ante cibans, ſin vel phlegmone, vel redundantia ſubſit, cauenda eſt ante acceſsionem cibatio, ceu res maxime noxia. Celſus vero, vbi febris intermittens fuerit, his verbis cibandi tempus determinauit, lib.iij.cap.iiij. ſatius eſſe principia cibi à decedente febre, quàm reliquias ab incipiente excipi, ita ſi longius tempus ſecundum eſt, quàm integerrimo dandus eſt, ſi breue etiam antequam ex toto integer fiat. ſic itaque definiendum eſt particulare tempus cibi offerendi. ſed quoniam diximus cum Hippoc. & Gal. vnum eſſe ſcopum, quod ſcilicet tempus illud quo cibus exhiberi debet, quamplurimum abſit ab acceſsionis principio, animaduerſione dignum eſt ſcopum hunc non quid faciendum ſit indicare, nam alimoniæ vnus perpetuo ſcopus eſt, nempe virtutis cuſtodia, vt ſæpius diximus. Verum quemadmodum de morbi affectione, ac eius vniuerſali ſummo vigore determinauimus, ita etiam de hoc particulari tempore diſſerere oportet: dicimus enim hoc cibi offerendi tempus eſſe, quoniam ipſum exhiberi non prohibet, hoc vero non eſſe, quoniam ipſum prohibet, & quoniam inter cetera acceſsionis tempora declinatio non prohibet: quinimò rectius dixeris, ſi fatearis quòd minus prohibet, etenim cibus ſua ratione nunquã morbum iuuabit, vt dictum eſt, ob id cum Hipp. & Gal. concluſimus quatenus ad particularia acceſsionis tempora ſpectat, in hoc duntaxat tempore, cibum exhiberi debere, vbi videlicet vires abſque eo vſque ad morbi ſummum vigorem ſufficere non valeant; alias haudquaquam ipſe offerendus eſſet etiam in ipſa inclinatione. nam vbi ob copiam vel obſtructionem, vel phlegmonem, vel, vt ſemel dicam, humoris alicuius putredinem febris eſt orta, maximo malo eſt cibus, atque hos quidem nec in inclinatione febris citra noxam nutrias, vt inquit Gal.x.Meth.med. Sumitur itaque ſcopus particularis exhibendæ alimoniæ, ab ipſius acceſsionis inclinatione, non tanquam ipſum exhiberi indicante, ſed tanquam minus prohibente, quàm reliqua acceſsionis tempora. Quamobrem magnopere hallucinati ſunt qui crediderunt Hippoc. & Gal. hac in re admiſiſſe tempora indicare, veluti Methodici affirmant. licet alijs in locis Gal. illud negauerit. Nos vero in præcedentibus abunde demonſtrauimus, quantum à veritate deuiarint.

Tempus ante acceſſionẽ nõ indicat cibum dandum eſſe, ſed nõ ꝓhibet

Cap.4.

Quo acceſsionis tempore præter inclinationem cibus cum minori noxa offeratur, ac quomodo in omnibus morbis inſtituenda ſit victus ratio. Caput LII.

AT occaſione eorum quæ diximus de particulari nutrimenti tempore, non abſque ratione quiſpiam dubitaret, quo acceſsionis tempore præter inclinationem, cauenda magis cibatio ſit, ceu res maxime noxia? Cernimus enim hac in re non barbaram duntaxat ſectantes medicinam, ſed eos qui Galeni doctrinam profitentur inter ſeſe non parum digladiari, idque non ob aliud (vt mea fert opinio) quàm quòd parum rectè intellexerint cauſam, ob quam interdum cogamur ijs in temporibus cibum offerre febricitantibus, declinatione non expectata. Conabimur nos propterea breuibus quoad fieri poterit cum eodem Galeno, & Hippoc. illud dilucidare, aſſerentes primo nullum aliud opportunius particularis cibationis tempus eſſe, quàm acceſsionis inclinationem in continuis, & integritatem in intermittentibus, vt paulò ante determinauimus, ob dictas etiam cauſas, vbi hæc eadem tempora expectari valeant, & vbi fuerint anguſta, id perpetuo ſeruandum eſſe cenſemus, quod cum Galeno concluſimus: interim videlicet ad ſequentis acceſsionis

Si quid accide rit vires diſſol uens, cibamus neglecto acceſſionis tpe. Si ſolæ vires inediam non ferunt, initio acceſſionis ci bamus.

acceſsionis principium, quandoque vero ad præcedentis vigorem magis accedentes. Fatemur etiam ſecundo quòd quocunque acceſsionis tempore caſus aliquis interuenerit, robur naturæ, ſeu virium diſſoluens, eodem neglecto tempore, cibum offerre cogimur, inſtante magis virium cuſtodia, quàm prohibente aliquo acceſsionis tempore, quemadmodum cum Hippocr. decreuit Gal. commento Aphor. ix. lib. j. etiam de ſummo totius morbi vigore, quo tempore omnino à victu abſtinendum eſſe præceperat idem Hippocr. Aphor. viij. eiuſdem libri. Eſſet autem caſus hic animi defectus, ſeu ſyncope, aut quiuis alius adeo virium robur diſſoluens, vt nutrire omnino cogat, propterea quia vt diximus, hic ſolus eſt alimoniæ ſcopus, nempe virtutis cuſtodia. Porrò quærimus nos, vbi nullus ſimilis interueniat caſus, verum vires ferre inediam non valeant vſque ad acceſsionis inclinationem, quo tempore cum minori noxa cibus offerri queat? & quoniam inter cetera corpora quæ minime inediam ferre poſſunt, ſunt ea quæ natura, ſeu temperamento calida, & ſicca exiſtunt, ſiue ex prima origine talia ſint, ſiue ex victu, & immodico labore, vigilijs, & animi perturbationibus, regione, anni tempore, & cæli ſtatu, talem naturam acquiſiuerint: propterea quòd ijs aduerſiſsima ſit inedia, eaque vehementer lædat, cum neceſſario viribus ſint imbecillis, de eiſdem præcipue loquemur, quemadmodum ipſemet Galen. verba fecit x. Meth. med. Quamobrem dicimus eiſdem & cum inuaſura adhuc ſit, & cum incipiat acceſsio, cibum offerri debere; ſi coniectura aſſequare, eos vſque ad acceſsionis inclinationem, inediam ferre non poſſe. nam, vt Gal. inquit, cum accenditur in his febris propter mordentem acrimoniam, excalfacti, attenuatique ex ſole, & inedia, & laboribus ſucci, maximum eius remedium eſt humidum nutrimentum; quanto vero hos citius cibaueris, tanto, ſcilicet magis febrem prohibueris,

Cap. præcit. & cap. 6.

inquit idem Gal. citato lib. x. Meth. med. Quibus ex verbis dicere licebit, corporibus iam dictis, vbi ex prænarratis preſertim cauſis in febrem incidant, non modo adhiberi debere humidum cibum, cum primum cęperit acceſsio, aut cum iamiam inuaſura ſit, tanquam nutrimentum, verumetiam tanquam maximum remedium exiſtens ipſis excalfactis, attenuatiſque propter mordentem acrimoniam ſuccis, ac ipſi febri, & quanto citius exhibueris, tanto magis febrem prohibueris, ob iam dictam cauſam. Vbi vero propter quampiam cauſam hoc tempore eiſdem corporibus ci-

Cap. 4.
Cap. vlt. & 10. c. 5. & 8. c. 2

bus oblatus non fuerit, audacter etiam fatemur cum eodem Gal. in eiuſdem acceſsionis vigore, cibum eſſe offerendum, quemadmodum ipſe teſtatur citato lib. x. potiſsimum vbi febris admodum valida non ſit, ipſumque corpus ſiccum, & ſqualłens, vt poſuimus: hos nanque humectante victo, quamprimum madefacere oportet, inquit xj. eiuſdem operis lib. ne vel in febrem ardentem

In vigore qñque cibandū. Si cum viriū infirmitate ſit phlegmone in parte principe mors ſequit̃. Quæſtio. Reſpondet quæſtioni. Cap. 4. Super tex. 46.

vel eadem prętergreſſa, in hecticam incidant, priuſquam inclinare cœperit acceſsio. His itaque de cauſis non modo cum minori noxa, quinimò tanquam maximum remedium exiſtens, humidum alimentum exhibebimus eiuſmodi corporibus, interim in acceſsionum principijs, quandoque vero in earundem ſummo vigore, inclinatione non expectata, preſertim vbi ex prædictis cauſis in febrem inciderint, & non ob aliquam inflammationem, aut humorum copiam: perquam rariſsime vero contingit hęc corpora ab humorum copiam, ſeu multitudinem febricitare. Quòd ſi momentanei membri phlegmone cum eiuſmodi febre, ac corpore ſit coniuncta, omnino æger morietur. nam quod ad plegmonem, quæ in ijs eſt partibus, ſpectat, minime plane eſt cibandum, quod ad virium infirmitatem, vtique ſępe, vt idem Gal. inquit citato loco, ita neceſſario aut vires reſoluentur, aut phlegmone augebitur. Sed dices, quid aſſerendum ſit de acceſsionis incremento num etiam hoc tempore eiſdem quoque corporibus cibum offerre quandoque liceat? Cui reſponſum ſit, hucuſque nec in Hippocratis, nec in Galeni doctrina me illud ſcriptum reperiſſe, quòd videlicet febricitantibus quibuſdam hoc in tempore aliquando cibum exhibuerint: quinimò eodem x. Meth. med. Galenus omnino vitare videtur, cum dixit: [quòd ſi horror præterierit, ac iam planè febricitent, cibandi id temporis non ſunt.] & j. de Ratione victus, per hæc verba idem confirmauit, cum dixit: [ſed quoniam in acceſsionum tum principijs, tum incrementis, ingeſta alimonia lædere admodum nata ſit, ob id differimus ipſius exhibitionem, quanquam

In incremētis non dandus cibus. Tex. 39. Loco citato. Obiectio, q̄ mox diluitur.

corpus ipſum iamiam indigere videatur.] videtur ergo Galen. his verbis prohibere alimoniam in acceſsionum incrementis, quoniam hoc tempore admodum lædere nata eſt, quemadmodum in principijs. verum peracto incremento aduenienteque ſummo vigore, illud negare non videtur, licet in inclinatione ſit optimum, quemadmodum nec ipſe Hippocrates quarto de Ratione victus cum dicebat: [frigentibus ergo pedibus, neque potum, neque ſorbitionem, neque aliud quippiam huiuſmodi dabis, ſed maximum exiſtimato, ſi id tantiſper obſeruaueris, donec valde incaluerint, deinde ita quod confert dabis.] Atqui valde incaluerunt ægri in ſummo vigore, & non in incrementis acceſsionum, quo tempore paulatim ad extremas corporis partes calor ſeſe expandit, paulatimque incaleſcunt ægri, quemadmodum in ſtatu calor ex æquo corpus totum occupat, vt liquet eodem j. de Ratione vict. & ſi dices æqualiter etiam prohibere in acceſsionum principijs alimoniam hoc in loco Gal. aſſerimus nos ſatis eſſe, quòd in incrementis cibum ſemper interdicant Hippocr. & Gal. nunquam vero admittant; in principijs autem, ac vigoribus, ſi quandoque prohibeant, interim admittere videantur, vt ex citatis locis patet, idque non propter aliud, niſi quòd eo tempore cauenda omnino cibatio ſit, tanquam res maxime noxia. Adhæc quem vſum afferat ægrotantibus exhibitus in incremento cibus, quemadmodum in principio, &

ſummo

ſummo vigore probauimus? eo etenim tempore ſi exhibeatur, neque maximum erit remedium ipſius febris, quemadmodum ſi in principio fuerit exhibitus, neque etiam febres prohibebit, inſuper nec adeo inhibebit febrem, vt ea aut in ardentem, aut in hecticam non pertranſeat, veluti ſi fuerit in vigore oblatus, & præter id, quod nihil confert, maxima ex eo parabitur noxa, quæ in neutro dictorum temporum ſi exhibeatur, contingit. Nam augebitur porrò febris, vt decimo Method. meden. liquet, & cum detineatur ex cibo calor, prohibebit ne ſeſe expandat ad extremas corporis partes, ſed diutius in thorace, & corde, ac ventre contineatur, augebiturque ex eo putredo, ſeu phlegmone, ſi ex eiſdem febris fuerit orta, quæ omnia ſpectans Gal. xj. Method. meden. in fine, cum exiguum fuerit ſpatium inter præcedentis acceſſionis ſummum vigorem, & ſequentis principium, tanquam minus noxium docuit, interim ægrum admodum adhuc calentem nutrire, quandoque vero iamiam futura ſequenti acceſſione, nulla omnino facta de incremento mentione, non ob aliud quidem, niſi quod in incremento cibatio eſſet magis noxia, quàm in dictis temporibus, alioqui parum rectè præcepiſſet ineiſdem duobus temporibus diſtinguendum eſſe duntaxat quod minus ſit noxium, ſi cum minori noxa in incrementis cibus exhiberi poſſet. Sed adhuc inſtabis, qui fieri poſſit vt exhibito cibo in acceſſionis principio, eædem noxæ, aut forte plures non inferantur, quàm modo dictæ vbi cibus fuerit in incremento exhibitus? eo magis cum ipſe Galenus docuerit quarto de Ratione victus, quòd eo tempore acceſſionis cibus exhiberi debet, quod magis abſit ab ipſo acceſſionis principio, tanquam hoc tempus inter omnia deterrimum putarit. Huic reſponſum volumus, quòd non modo ſi in principio fuerit cibus exhibitus iam dictis corporibus, ſimiles noxæ non prouenient, quæ in incremento generantur, aut maiores, & plures, ſed vt dictum eſt, maximum erit remedium humidum nutrimentum exhibitum tum febris, tum humorum, qui propter mordentem acrimoniam excalfacti, attenuatique ſunt. & ſi qua noxa forte generabitur, maius ſequetur commodum ex vſu quem præſtat, quàm incommodum ex noxa quæ fieri poſſet. Nec quidquam obſtat, quòd citato loco decreuerit tempus quo exhiberi debeat alimentum, quamplurimum diſtinctum eſſe debere ab acceſſionis principio, nanque illud ſubintelligi debet, vt paulò ante demonſtrauimus, vbi vires, ac corpora ferre poſſint inediam vſque ad idem tempus. quod quidem declarauerat citato libro primo de Ratione victus, idem Galenus: quo caſu exhibitum in principio alimentum, quemadmodum & in incremento acceſſionis admodum læderet, & ob id differendum eſſet, quanquam corpus ipſum iamiam indigere videatur, vt ipſe inquit: preſertim vbi ob humorum copiam, aut phlegmonem febricitent. Adhuc obijceret quiſpiam aduerſus ea quæ diximus de ſummo vigore, aſſerens quòd maior noxa ſequeretur ex oblato cibo in ſummo vigore acceſſionis, quàm incremento, illud probans Hippocratis auctoritate, Aphoriſ. viij. libri primi, dum inquit: [vbi morbus in ſuo vigore conſtiterit, tunc victu tenuiſſimo vtendum eſt.] ſi igitur in vniuerſali morbi ſummo vigore per hæc verba vitandum eſſe cibum omnino præcepit Hippocrates, & non in incremento, ſimili etiam ratione de vigore particularis acceſſionis diſſerendum erit. Huic reſponſum dabimus, ſimilitudinem, quam credunt eſſe inter hæc tempora, non valere. etenim in vniuerſali morborum ſummo vigore propter tum ſymptomatum magnitudinem, tum morbi coctionem, vtendum eſt tenuiſſimo victu, vt ait Galenus in commento citati Aphoriſ. neque enim oportet naturam diſtrahere ad alteram nouam coctionem, cum eo tempore noxiorum humorum coctioni fortiter vacet: & haud ita multo poſt ipſos ſit euictura. at in eo qui particularis acceſſionis exiſtit, neque adeo ſymptomatum magnitudo infeſtat, neque natura eo tempore ita noxiorum humorum coctioni fortiter vacat, ita vt paulò poſt ipſos ſit euictura, cum in eodem particulari ſummo vigore materiam ſuperauerit, vt Galenus inquit tertio de præſagit. ex pulſ. atque fuliginoſum excrementum expiratione, & contractione eo tempore expellat. Quapropter per alimentum eadem natura ac virtus non diſtrahitur ad alteram concoctionem, videlicet ipſorum alimentorum. eſt inſuper & eadem materia exigua valde, collatione facta ad eam, quæ in vniuerſali ſummo vigore concoquitur, qua etiam ratione non adeo impeditur: præter id quod eadem ſequuntur commoda, quæ paulò ante dicta ſunt: quanquam & hoc etiam tempore vbi vires deficiant, cibare non inconuenit, vt dictum eſt. Ex ijs itaque liquet cauendam eſſe omnino cibationem in acceſſionum incrementis, ceu rem maxime noxiam exiſtentem, etiam in iam dictis corporibus, quæ (vbi oporteat) nedum cum minori noxa quàm in incrementis, verumetiam magno cum emolumento in principijs, ac vigoribus earundem acceſſionum perpetuo exhibetur. Sed iterum obijcies, aſſerens hoc falſum eſſe eiuſdem Galeni auctoritate, citato decimo Meth. meden. vbi verba faciens de eiuſmodi corporibus, ac febrientibus dicebat: [illos vero omni certe tempore, ſed potiſſimum per inclinationem.] addas tu, nutrire poteris. ergo videtur admittere in ipſo etiam incremento alimoniam, dicens omni certe tempore. Huic dicas primo Gal. eiuſmodi corporibus omni certe tempore cibum concedere, eorum videlicet, in quibus paulò ante cibum conceſſerat, & non eo in quo cibum offerre vitauerat, hoc eſt incremento. Vel dicas omni certe tempore hæc corpora nutrienda eſſe, ſed potiſſimum per inclinationem, in ceteris vero temporibus, ſi cibus offeratur, minori cum noxa, aut (vt rectius dicam) citra noxam exhibebitur in princi

Principio, & vigore, ſubau.
Loco citato.

Altera obiectio.
Super tex. 114
Reſpondet obiectioni.

Loco citato.
Tertia obiectio.

Diluitur obiectio.
Cap. 7.

Quarta obiectio.
Cap. 5.
Reſpondetur obiectioni.

in principijs,ſeu vigoribus,maiori autem,aut ſaltem non citra noxam,in incrementis.in hoc nan que tempore ſemper maiori cum noxa, quàm in principio, & ſummo vigore cibus adhibetur, vbi laborantes inediam vſque ad inclinationem ferre non valeant, id quod paucisſimis quibuſdam verbis,neſcio quo diuino furore percitus,confirmauit Celſus cap.v. lib.iij. cum dicebat: [ſi tamen propter infirmitatem neceſsitas vrget, ſatius eſſe conſiſtente iam incremento febris aliquid offerre,quàm increſcente,ſatius eſſe inſtante quàm incipiente, cum eo tamen vt nullo tempore is qui deficit non ſit ſubſtinendus.] Quamobrem nedum in prædictis corporibus (licet in his potisſimum) idem in exhibendo nutrimento ſeruare oportebit,ſed ceteris omnibus, in quibus protinus in primo,ſecundo ue die,vires imbecillæ cernuntur,licet rarius accidat. accidit tamen interdum,vel propter ægrotantis malum corporis habitum, vel propter ſenium, nonnullis vero fatigatio,vel triſtitia,vigiliæque præceſſerunt,& inedia, & per totum ſecuta eſt diem; item febris priuſquam homo cibaretur circa veſperam occupauit,& nox inſomnis eſt acta,& propterea vires imbecillæ redditæ,vt eodem x.Meth.ſcriptum eſt. Sit porrò cibus, qui eiſdem tempori bus exhibetur,non copioſus,ſed modicus, humectandi vim habens, & qui facile concoquatur, ita vt non modo vt nutrimentum, ſed vt remedium conferat. Itaque victus ſpecies ſeu forma, modo quo diximus, inſtituenda erit, morbi ſummum vigorem, ac ægrotantis vires ſimul ſpectans.Deinceps ſi pertranſiri ſummum incrementum ſine omni cibo poſſe noueris,ęgrum in cibi abſtinentia ſeruato,ſin exiguum adminiculum requirant vires, talis victus adhibendus erit, quo ſperare poſsis eas perdurare poſſe totum tempus intermedium vſque ad morbi ſummum vigorem,vtputa tenuis. At ſi maius requirant vires adminiculum, tantum adijcere ad nutrimenta oportet,quantum fuerit de robore virium immutatum,ac plenior victus adhibendus erit, tantum ſcilicet, quantum virtus imbecillior expoſtulat. ab his denique ſcopis nutrimenti, diuerſa ſpecies,ſeu forma deſumitur,cuius copiam maiorem licebit adhibere in morbi principio, atque incremento,at in ſummo vigore minorem,&interim(ſi vires ferant)minimam,atque ita victus for mam eo tempore etiam immutare quandoque,quam victus formam ſi adeo exquiſitam artificioſa quadam coniectura non aſſequaris, ad paulo pleniorem victum declinare potius, quàm ad tenuiorem nitaris,tanquam minus malum: eritque talis cibus offerendus in his febribus ex putredine ortis,quæ vnam duntaxat à principio ad finem vſque acceſsionem habent,tempore quo con ſueuerunt cibari,ac potisſimum eo,quo morbum facilius tolerant,in his vero quæ plures habent acceſsiones,in inclinatione,ſi continuæ fuerint,in integritate,ſi intermittant, & vbi ſpatium fuerit anguſtum, inter vigorem præcedentis acceſsionis, & principium futuræ, interim ad vnum, quandoque ad aliud tempus magis accedere licebit,prout ſupra cum Gal.concluſimus. Quòd ſi propter virium imbecillitatem tanto tempore inediam ferre non poſsint, in acceſsionum principio ſæpius,interim vero & in earum ſummo vigore cibum offerre licebit,incrementum vitantes: quamuis vbi ob aliquem caſum virium robur diſſoluatur, omni certe tempore cibus ſit offerendus. Verum non propterea damnandi ſunt noſtri tempoais medici,qui in primis morbi diebus,primo videlicet,aut ad ſummum ſecundo,tenuiori vtuntur victu in omnibus ferè morbis indifferenter, vbi exacte eorundem morborum natura non fuerit cognita, modo eadem cognita confeſtim conueniens victus forma, ſeu ſpecies vſque ad morbi ſummum vigorem inſtituatur. eam amplius non immutando præterquam in quantitate, & interim in qualitate ſeu ſpecie quoque eo modo quo diximus,ni aliquid interuenerit. etenim vires eo tempore validæ ſunt,& corpora vtplurimum crudis ſuccis,ac cibis referta,nec adeo facile eſt morbi naturam, aut etiam febris ſtatim in prima die exquiſite dignoſcere. nam ipſemet Gal.dicebat viij.Meth.med. [ego vero nec in omnibus ægrotantibus fateor exacte me ſcire in prima die affectum, nec vllam diariam me febrem poſſe fugere.] poterit etiam & morbus talis eſſe,natura, vt eodem tenuiori victu indigeat,& ita quoque nihil in victu peccabant, non propterea negantes ſatius eſſe talem victus ſpeciem à primo die ægrotantibus,& preſertim febrientibus inſtituere,qualis expedit, habita eiuſdem morbi, ſeu febris exacta notitia, ac perceptis ægrotantis viribus.

Loco citato.

Non improbādi medici, qui initio tenuiorem victū præſcribunt.

Cap.3.

Quomodo eorum quæ indicant magnitudo ſpectanda, & quotuplex ea ſit: ac qua ratione vbi plures coeant indicationes magnæ, inter ſe conferendæ ſint. Caput LIII.

CVNCTA quæ circa ægrum ſpectari debent pro febrium curatione,ac eorum quæ conducunt inuentione, tam ſi medicamenta, quàm ſi alimenta fuerint, ſatis ſuperque cum Hippoc.& Gal.expoſuiſſe puto. Sed quoniam non ſatis hæc eſſe cenſet Gal. ſed inſpicere etiam ſemper conuenit, quando indicationes omnes ſecum conſentiant,& quando inter ſeſe diſſentiant, vt ipſe ait: omnibus enim conſentientibus vnam prorſus victus ſpeciem conſtituemus, diſsidentibus vero inter ſe quæ valentiores ac plures ſint, præferemus, ita vt victus ſpecies quam hæ præſcribunt, præferatur: ſic tamen vt ne contraria ſit neglecta,vt liquet viij.Meth.med.id quod etiam ſeruari perpetuo iuſsit in inueniendis,ac adhibendis medicamentis, vij. ix. x. & xj. eiuſdem operis lib. etenim vbi ambiguitas, pugnaque indicationum inter ſe oritur,eodem auctore,tum numerum indicationum, tum magnitudinem,

Cap.vlt.
Cap.12.

tudinem,ſimul conferas oportet,nihilq. in contrarijs indicationibus,vt ipſe Gal.inquit,tam com petit expendi, quàm magnitudinem eorum , quæ ad indicationem coierunt; propterea quomodo hæc indicationum magnitudo inueſtigetur,& qua ratione cum alijs conferenda ſit,ac præferenda , vbi eædem indicationes pugnabunt, diſſerere oportebit, poſtquam abunde tractauimus quid faciendum ſit,vbi omnes conſentiant; quibus dilucidatis huic noſtræ Methodo extremam manum imponemus. Quocirca indicationum poteſtates recte examinabis, vbi magnitudinem eorum,quæ ad indicandum coierunt,intelligas. non eſt autem in omnibus rebus,vnius rationis ipſius maioris natura,eodem Gal.teſte,iij.de ſanit.tuen. ſed alibi pro viribus & quaſi dignitate rei, alibi pro ipſius propria eſſentia ſpectãda eſt.idem confirmare videtur viij.Meth.med. ſub his verbis: [porrò nihil in contrarijs indicationibus tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum,quæ ad indicationem coierunt,quam vtique ex lib.de ſan.tuen. duplicem eſſe oſtendimus; alteram quæ ex ipſorum quæ indicant dignitatibus cenſetur,alteram quæ ex ipſorum, vt ſic dicam,proprijs ſubſtantijs,ſpectetur,quas ex conferendo cum mediocri, & quod ſecundum naturam eſt,ſeu naturali habitu,accipiendas eſſe teſtati ſumus.] Longe tamen diuerſa ab his de indicationum magnitudine ſcripſiſſe cernitur idem Gal.xj.Meth.med.dum dixit: [vbi vero ſecum pugnauerint indicationes aliquæ ſuperius comprehenſa Methodo, ad ea quæ agenda ſint inuenienda,vtendum eſſe,perpenſis ſcilicet eorum quæ indicant tum magnitudine,tum dignitate. oſtendimus enim eligendas eas indicationes eſſe,quas digniora,maioraque indicantia præſcribent. at dignitatem eorum vel vitæ,vel ſanitatis reſpectu iudicandum,magnitudinem vero duplicem eſſe,vel propriæ ſubſtantiæ ratione,vel declinationis à naturali habitu.] hanc vero Methodum conſcripſerat tum citato lib.viij.de Meth.med.partim etiam & ix.& x.Porrò hic videtur non in vno duntaxat ſibimet pugnare Gal.nam citato viij.Meth.med.& iij.de ſanit.tuen. magnitudinem tanquam genus quoddam diuidebat, in eam quæ cenſetur ex dignitatibus eorum quæ indicant, & eam quæ ſpectatur ex proprijs ſubſtantijs eorundem,hoc vero in loco, magnitudinem ſeorſum à dignitate perpendendam eſſe præcipit.inſuper citatis locis magnitudinem diſtinctam ab ea quę ex dignitatibus cenſetur,ſeu viribus eorum quæ indicant,vnam eſſe ait,quæ ex proprijs eſſentijs, ſeu eorum quæ indicant ſubſtantijs ſpectatur,hic vero duplicem eſſe magnitudinem fatetur,vel propriæ ſubſtantiæ ratione,vel declinationis à naturali habitu; citatis etiam locis eas quæ ex proprijs ſubſtantijs ſpectantur,ex conferendo cum mediocri,& quòd ſecundum naturam, deſumendas eſſe præcepit,hic vero alteram dixit eſſe magnitudinem per declinationem à naturali habitu, ſecluſam ab ea quæ eſt ratione propriæ ſubſtantiæ. Horum primum facile conciliabimus, ſi dixerimus iij.de ſanit.tuen.& viij.Meth.med.vniuerſalius ſumpſiſſe magnitudinem eorum,quæ indicent,& vt quoddam genus commune vtriuſque magnitudinis, tam illius quæ ſpectatur ex dignitate eorum,quæ indicant, quàm alterius quæ ex proprijs ſubſtantijs deſumitur. ſunt etenim magnæ ambæ indicationes,quæ ex ipſis deſumuntur. lib.vero xj.Meth.med.perpendendam eſſe eorum quæ indicant tum magnitudinem, tum dignitatem, aſſeruit; ſpecifice magis ſubintelligens magnitudinem; ſumens tamen nomen generis,vt eam diſtingueret ab ea,quæ pro dignitate capitur, non negans quòd magnitudo generalius ſumpta ſit vtriſque communis tanquam genus. At non perinde facile eſt reliqua conciliare. pro quo animaduertendum, quòd ipſa magnitudo quæ ex aduerſo diſtinguitur ei,quæ pro viribus, & quaſi dignitate rei ſpectatur, poteſt ſola ſeorſum exiſtere abſque alijs magnitudinibus eiuſdem rationis, aut alterius, ſed cum alijs duntaxat indicationibus complicari, quæ nullo modo magnæ ſunt; poteſt inſuper coire, tum cum reliquis magnis indicationibus eiuſdem generis,tum etiam cum his quæ pro dignitate magnæ ſunt. adhæc id quod dignitatis magnum dicitur, ratione etiam propriæ ſubſtantiæ magnum,paruum ue eſſe poteſt,tam ſi ſeorſum conſiſtat,quàm ſi cum alijs complicetur,id quod manifeſte Gal.declarauit citato iij.de ſanit.tuen. Vbi exemplum ponens laſſitudinis,quæ phlegmones ſenſum præfert,cum ea quæ vlceroſa ſeu excrementoſa dicitur,ſi inuicem copulentur, dicebat dignitate maiorem eſſe primam. demum ſubdit: vtraque tamen ipſarum ſic propria ratione eſſentiæ magna,paruaque eſſe poteſt,vt ſi ſola ſeorſum conſtiterit, vtraque quoque ipſarum poteſt cum alijs copulari magnis,& poteſt ſeorſum conſiſtere. Verum vbi ſeorſum conſiſtant,coeuntes tamen cum alijs indicationibus,ac indicantibus non magnis,vna pro viribus, & quaſi dignitate indicantis maior dicitur,reliqua vero pro propria eſſentia eius quod indicant, vt ibidem liquet. vbi vero ſimul coëant,id quod magis in indicando pollet,explorandum eſt. modum vero idem Gal. oſtendit eodem loco,vbi continuans adhuc ſermonem de iam dictis laſſitudinibus dicebat: [ſi igitur vtraque pari interuallo à naturali habitu,ſeu ab eo quod ſecundum naturam eſt,receſſit,quæ phlegmones ſimilis eſt,præcipuam curationis ſolicitudinem ad ſe conuertet,vtpote dignitate pollens,ſin exigue quæ phlegmones,plurimum quæ vlceris ſenſum repræſentat,à naturali habitu receſſit,æſtimandum num tantum ſuperet magnitudine vlceroſa, quantum quę phlegmoue ſimilis eſt,viribus,an minus,an magis,atque ita quod pollet explorare, quòd ſi ęqualiter pollentes videris, pari ſtudio vtrique conſulendum, atque ratio hęc perpetua ſit omnium coniugatorum affectuum.] Hanc eandem ſententiam, ſcilicet vbi plura coëant, quę ob eorum magnitudinem indicent,ac contrarium exigant,confirmauit idem Gal. viij. Meth. meden. cum

Cap.13.
Cap.1.
Cap.3.

Indicationũ magnitudo ex dignitate eorum,q̃ indicãt & propria eſſentia.

Cap.9.

Cap. citato.

Cap. citato.

Locis citatis.

Gal. ſibiipſe repugnare vr.

Conciliatio locorum Gal.

Loco citato.

Loco citato. dicebat: [Porrò nihil in contrarijs indicationibus tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum quæ ad indicationem coierunt.] dixit nanque eorum numero plurali, deinceps hanc magnitudinem duplicem eſſe in lib. de Sanit. tuen. ſe oſtendiſſe fatebatur, & declarans inſuper hanc
Loco citato. duplicem magnitudinem, ſubdebat alteram quæ ex ipſorum quę indicant dignitatibus cenſeatur, alteram, quæ ex ipſorum, vt ſic dicam proprijs ſubſtantijs ſpectetur; & addit, quas iterum in numero plurali, & non dixit quam, in ſingulari, ex conferendo cum mediocri, & quod ſecundum naturam eſt, accipiendas eſſe teſtati ſumus. quando itaque plura coeunt, quæ ob eorum magnitudinem indicant, ac contraria expoſtulant, eorum ſubſtantias ſpectare oportet, collatione facta ad id quod ſecundum naturam exiſtit, hoc eſt quantum eorum quodlibet à naturali ſtatu receſſerit. quantum enim quodque à naturali ſtatu receſſerit, ad tantam magnitudinem morbus peruenit, inquit idem Gal. j. de Arte curat. ad Glauc.
Cap. 1. hoc etenim inuento, eadem ratio ſeruanda erit in curatione perpetuo, quam docuit in paulò ante citatis verbis, iij. de Sanit. tuen. libro vero xj. Methodi med. eaſdem indicationes, quas digniora, maioraque indicantia pręſcribunt, tam ſi inſimul complicentur, quàm ſi cum alijs indicationibus copulentur non magnis, vbi ſecum pugnauerint aliquæ, particularem magis modum eas perpendendi docuit, ab eis tamen quæ citatis locis præceperat non recedens. Docebat enim primo quomodo iudicanda ſit dignitas eorum, quæ indicant; quòd videlicet, vel reſpectu vitæ, vel reſpectu ſanitatis, vt vires vbi indicant, earum indicatio digna eſt reſpectu vitæ, febris autem indicatio digna reſpectu ſanitatis; & ob id ix. de Meth.
Cap. 13. medendi, præcipiebat quòd virtus omnium prima eſſet cuſtodienda, vtpote, quæ dignitate magis pollet, à virium indicatione proximam eſſe, quæ ab affectibus, quos curare proponimus, datur, deinceps reliquæ.
Cap. citato. ſubdebat poſtmodum eodem xj. [magnitudinem vero duplicem eſſe, vel propriæ ſubſtantiæ ratione, vel declinationis à naturali habitu: non quòd hæc magnitudo, quam ex aduerſo diſtinxerat paulò ante, ei quę ex dignitate ſumitur, re ipſa duplex ſit, ſed quòd ea non ſemper vno duntaxat modo perpendenda ſit, ſed duplici, vno modo ſi ſola ſeorſum conſiſtat, pugnaueritque cum alijs indicationibus non magnis, & ita ſpectanda eſt ratione propriæ ſubſtantiæ, quoniam non comparatur alteri magnæ indicationi: hanc etiam noſcendam eſſe magnitudinem ex propriorum ſymptomatum quantitate, ſeu magnitudine præcepit, libro tertio de
Cap. 4. Criſibus, & libro de Conſtitutione artis medicæ:
Cap. 16. & 18 ſecundo modo iudicanda erit per declinationem à naturali habitu, vbi videlicet, cum alijs coeat magnis indicationibus, ſecumque pugnauerint. nam aut æque ab eo recedunt, & ita vtrique pari ſtudio conſulendum, aut magis, aut minus, quo caſu magis de vno quàm de altero ſoliciti eſſe debemus, præcipuam ſemper curationis ſolicitudinem ad ſe conuertens, id quod maiori interuallo à naturali habitu receſſerit, vel licet pari interuallo receſſerint, polleat tamen vna altera dignitate. nam & hæc etiam dignitatis magnitudo ratione propriæ ſubſtantiæ quandoque magna eſſe poteſt, nec aliter perpendenda erit, quàm per receſſum à naturali habitu, tam ſi ſeorſum conſiſtat, quàm ſi cum alijs coeat ratione propriæ ſubſtantiæ indicationibus magnis, & hæc ratio perpetua eſt omnium coniugatorum af-
Cap. 9. fectuum, inquit Galenus, præcitato libro tertio de Sanitate tuenda. Ex quibus liquet, quòd quamuis ſpeciatim magis definiuerit harum magnitudinum naturam, lib. xj. de Methodo me-
Loco citato. dendi, Galenus non propterea aliud re ipſa per eaſdem intelligere voluit, quàm id quod de eiſ-
Obiectio. dem diſſeruerat citato libro tertio de Sanitate tuenda, & octauo Methodo medendi, neque in
Cap. 6. his ſibi pugnantia ſcripſit. Sed non ab re quiſpiam quæreret, quomodo citatis locis Galen. duplicem tantum eſſe magnitudinem determinarit eorum quæ indicant, eamque eſſe ſpectandam vel ratione dignitatis, vel ratione propriæ ſubſtantiæ, ſi quarto de Methodo meden. aſſerit non vlcera, vulneraque duntaxat, verumetiam reliqua omnia vitia grauia magnaque poſſe reddi trifariam. Nam vel propter afflictæ partis præſtantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propterea quòd ſunt cacoethe, & paucis quibuſdam interiectis illud confirmauit aſſerens: [nam cum triplici genere morbus quiſque ſit grauis, aut propter præcellentiam partis, aut propter affectus
Cap. 12. magnitudinem, aut propter ipſius cacoethiam.] necnon & ſeptimo eiuſdem operis libri, de affectus magnitudine verba faciens, quòd videlicet, ea perpendenda ſit, dicebat: [ea triplex eſt, alia quæ ex læſæ actionis pręſtantia ſpectatur, alia quæ ex propria affectus eſſentia, & tertia pręter has,
Diluit obiectionem. quæ ex facultate quæ læſum corpus gubernat, æſtimatur.] Dicas perpetuo magnitudinem eorum quæ indicant, duplici tantum ratione ſpectandam eſſe, nempe vel ratione virium, ſeu dignitatis, vel ratione propriæ eſſentiæ, ſeu ſubſtantiæ.
Gal. magnitudines plures ſub duabus cō plexus eſt. & ſicubi Gal. plures conſcripſerit, clarioris doctrinæ gratia, de eis ſpeciatim magis verba fecit, tamen omnes ad iam dictas duas reduci, atque ſemper ſub eis contineri voluit; & propterea cacoethia, ſi ob magnitudinem quandam indicat, erit ratione dignitatis: quare ſub ea continebitur. Si autem eadem quoque magna fuerit ratione propriæ eſſentiæ, vtraque ratione indicabit, vt paulò ante demonſtrauimus. Similiter ea magnitudo quæ æſtimatur ex facultate, quæ læſum corpus gubernat, ad eandem reducitur magnitudinem, quæ ratione dignitatis capitur. Sed quod mihi admodum difficile videtur, eſt concordare eiuſdem Gal. dicta de triplici magnitudine ipſorum affectuum. nam quarto de Methodo medendi, vt paulò ante annotauimus, pro tertia affectus magnitudine connumerabat cacoethiam, ſeptimo vero eiuſdem, non ex cacoethia, ſed ex facultate, quæ læſum corpus gubernat,

æſtimandam eſſe dicebat. fateor mehercle diu fatigaſſe pugnantiam hanc, ac diu etiam laboraſſe pro ea ſoluenda, dicam tamen quid ſentiam. Appellant medici vlcera, quę omnibus rite decenterque factis tamen non ſanantur Gręce κακοήθη, nos maligna contumacia, rebellia ue dicimus, vt liquet iiij. Meth. med. libro vero j. de Morbis vulg. fatetur Gal. ſibi conſtare eſſe morbũ κακοήθη, vbi cum rectè omnia adminiſtrantur, nihilo fit mitior. conſtat inſuper apud omnes medicos tales morbos ob vitium, ſeu humorum corruptelam fieri, ac generari, ſiue in vniuerſo corpore, ſiue in quibuſdam partibus, aut in vna duntaxat corrumpantur, propterea quòd virtus eos haudquaquam euincere, domare, ac concoquere valet, & aſſimilare. Hanc facultatem puto Gal. intellexiſſe per eam quæ læſum corpus gubernat, diuerſam ſiquidem ab eis quæ in tribus principibus partibus reſident: eſt autem ea alteratrix, ſeu immutatrix facultas, quę ſingulis partibus communis exiſtit, eſt etiam cuiuſque propria. Quapropter & in quibuſdam determinatis, & in vniuerſo corpore lædi, ſeu vitiari eam contingit, qua taliter corrupta, aut particularis quiſpiam morbus κακοέθεσ, ſiue malignus generatur, aut quiſpiam alius vniuerſalis etiam in vniuerſo corpore. Ex quibus cuiuis patere arbitror, idem ferè eſſe dicere, quòd quidam magni reddantur morbi, propterea quòd ſunt κακοήθεις, quòd aſſerere vitiatam eſſe facultatem, quę læſum corpus gubernat, atque eam ęſtimandam eſſe, cum ex eiuſdem vitio, vt diximus, humores corrumpantur, ex quibus maligni contumaceſque morbi originem ducunt.

Gal. aliter atque aliter de triplici magnitudine affectuum. 4. Meth. c. 6. Conciliatio locorum Gal. Comment. 3 ſuper tex. 1.

Nonnullis exemplis, ratio ſpectandi indicationum magnitudines, examinatur. *Cap. LIIII.*

VT vero communis hæc ratio, omnium quæ inter ſe complicatæ ſunt contrariarum indicationum, magis pateat artis medicæ tyronibus, pluribus exemplis eam examinandam eſſe duxi, atque primo in morbis ipſis, vbi ſimul coëant, ſiue contrarij, ſiue non contrarij ſint, in quibus omnibus eiuſmodi complexionibus triplex tibi propoſitus ſcopus, ſeu finis erit, Gal. auctoritate, iij. & vij. Meth. med. Primò nanque æſtimare debes à quo maxime affectu diſcrimen ægro impendere videatur. ſecundo quid, quæ ue ex his, cauſæ rationem obtineant, & quæ ab ipſis efficiantur. Tertio, quę ſanari ante alia poſſint, & quę non poſſint. Vbi enim à quoquam affectuum periculum non leue inſtat, ad id quod vrget dirigi primum curantis conſilium debet. nam affectus vnde primum maximeq. periculum homini imminet, hic primus curari debebit, interim vero non primus modo, verũ etiam ſolus, quemadmodum exempla ponit Gal. eodem iij. de Meth. med. de cap. muſculi puncti, & ſuperueniente conuulſione, quæ nulla conuenientium medicamentorum vi remittatur. pręciſo etenim per trãſuerſum toto muſculo, conuulſionem ſanabis, licet aliquem ex particulę motibus vitiaueris, ſimiliter etiam cum è vena, vel arteria ſanguis immodice profluat, cogimur interdum totum vas pręcidere, & etiam neruum punctum vbi conuulſiones vel deliria, aut etiam ambo magna, ęgreque ſanabilia ſuperuenerint. Eſt itaque in hoc curationis conſilio, quod ab vrgente initur, affectus magnitudo ſemper perpendenda, cum ex his maxime ac primum ęgro periculum immineat, vt diximus, quacunque ratione magni fuerint. Vbi etenim inuicem copulentur morbi quidam, eatenus habebunt communem indicationem curationis, quatenus copulabuntur, vel nobis, ſcilicet ad id quod magis vrget obuiantibus, non tamen alterius cura omnino poſthabita, vel omnibus pari ſtudio auxiliantibus, vbi videlicet, æque vrgeant, & magni ſint, perquam rariſſime autem, vt dictum eſt, quandoque ſolum, etiam vbi maxime vrgeat, curamus. Sic itaque ſi quiſpiam morbo laterali, ac ſanguinis ſputatione laboret, qui contrarias exigunt curationes, ad id quod vrget magis obuiare oportet, non omnino poſthabita etiam alterius curatione, vt inquit Gal. cõm. Aphor. xvj. lib. j. ſimiliter ſiquis febricitauerit, & aqua intercute laborauerit, ad ambos affectus reſpicientes, qui quidem contrariam exigunt curationem. vtrique eorum ſolerter reſiſtimus, ſicut & in alijs omnibus pariter copulatis, vt ibidem teſtatur Gal. Atqui ſolerter omnibus talibus reſiſtimus, vt ſi æque vrgeans, omnibus pari ſtudio auxiliemur, ſi vero vnus altero magis vrgeat, huic primo & magis auxiliabimur, altero tamen omnino non neglecto; hæc vero curationis prçlatio fiet, eodem Gal. teſte, viij. Meth. med. alias vtriſque in vnius auxilij materiam mixtis, alias ſeorſum ſumptis. Secundo loco exiſtimandum eſſe propoſuimus, quid ex ijs quæ copulantur cauſæ rationem obtineat, & quid ab ipſo efficiatur, ita vt id augere aut gignere reliqua poſſit, reliquum vero vel gignatur, vel incrementum ab eo accipiat. etenim manente adhuc eo affectu, qui velut cauſa aliũ excitauit, hunc prius tolli expedit. Nam omnino in omnibus, in quibus effectrix cauſa adhuc manet morbis, ab hac exordienda curatio eſt, inquit Gal. iiij. Meth. meden. quemadmodum abunde etiam in præcedentibus à nobis demonſtratum eſt. quapropter vbi aliud efficiens eſt, aliud quod ab eo efficitur, ipſa cauſa ſpectanda erit, vt liquet eodem vij. Meth. med. Si vero in complicatis hiſce affectibus, vnus rationem obtineat eius ſine quo non, ita vt reliqui affectus ſanari non poſſint, eo non curato, ipſe vero ante alios curari poſſit, ordo ſpectandus eſt, quid ante quod videlicet, vel quid cum quo, vel quid poſt quod ſanari poſſit, eodem Gal. teſte, citatis lib. iij. & vij. de Meth. med. At ſi non plures fuerint coeuntes morbi, ſed is vnus ſit, verum qui contrariam indicationem ſubijciat, aut naturali laborantis temperamento, aut ei quod nunc acquiſierit, præterea

Cap. 9. & c. 22. Primus ſcop' in cõplexibus indicationũ.

Cap. vlt. 2. Scopus in indicationum complexibus conſiderãdus. Cap. 4.

ætati,cõſuetudini,regioni,anni tempori,& cæli ſtatui,ita vt pugna i idicationum inter ſe oriatur, hoc etiam caſu magnopere opus eſt tum numerum indicationum,tum magnitudinem ſimul con ferre. Exempli gratia,ſi quiſpiam febre correptus fuerit,qua ratione victum requirat,qui refrigeret & humectet,reliqua vero contraria expoſtulent, niſi quiſpiam ita indicationum poteſtates examinet,nequeat ſane menſuram victus inuenire. Nam cum refrigerandum,humectandumque eſſe febris perpetuo indicet,reliquorum vero cuiuſque concors indicatio fuerit,nullum exhibetur negotium.nam humectantia refrigerantiaque exhibenda ſunt non ſolum,ſed etiam nec leuiter hæc,nec vtcunque facienda,imò planè magnopere ac vehementer omnibus ſcilicet indicationibus idem dictantibus. vbi autem diſcors,pro pluribus ac potioribus formari victus ratio debebit: quippe quæ à ſebre ſumitur indicatio,ea reliquis,quando omnes contrarium faciundum indicabunt,numero quidem inferior eſt, magnitudine tamen quæ ex dignitate, aut poteſtate ſpectatur,ſuperior,potiſſimum ſi longe à natura receſſerit.nam tum duplex magnitudo illi accedit, ſiquidem & quia febris plus ceteris omnibus ſolicitos nos habet,& quia preterquam quòd febris eſt,etiam illi magnitudo notabilis acceſſit,idcirco contrarias indicationes inducit,atque obumbrat: ſin vero parua fuerit febris,fas eſt reliquas omnes indicationes vna coniunctas cum ea con ferri atque expendi; ac ſiquidem pares videantur,neque febris indicatio præferetur,neque etiam reliquorum,imò media victus ratio,vbi ita ſe corpus habet,eligenda erit; ita vt neque humectan dum refrigerandumque ſit,vt febris deſiderat,neque calfaciendum & exſiccandum,quemadmodum reliqua præſcribunt. ſin altera indicatio exuperat, tantum receſiſſe à temperato & medio victu par eſt, quantum ea quæ pollent, ſua contraria ſuperant; qua de re tum exercitatum in his omnibus,tum natura prudentem eſſe medicum conueniet, quò cuiuſque indicationis poteſtate diligenter conſiderata,omnibuſque inter ſe collatis,vnam idonei victus ſummam,quæ laboranti ſit,comparet,vt liquet viij. de Meth. med. quo loco duorum hominum febre laborantium ponit exemplum,qui,licet in regione nati,ac educati ſint temperata,in diuerſis tamen febre corripiantur,ac diuerſa quoque indicantia pro victus inſtitutione contineant. idem quoque ſeruari debet in victus forma,ac eius quantitate.nam ſi febris peracuta fuerit infra ſeptimum videlicet iudicanda,qua ratione tenuis victus febrienti exhibendus ſit, vt ptiſanæ cremor, & eius quoque exigua quantitas,verum conſuetudo,ætas & tempus anni,aut etiam ipſa per ſe ſola conſuetudo aliam victus formam,ſeu eiuſdem maiorem copiam requirat, cum ſemper ſeruandam eſſe in ægris conſuetudinem præceperit Gal. & quantum ipſius ptiſanæ ingerere oporteat ab ipſa conſuetudine ſumenda ſit indicatio,vt liquet j. de Rat. vict. in morbis acutis.propterea ab hac indicationem ſumentes alia victus forma,quam morbus requirat,immutanda erit,aut ſaltem eiuſdem quantitate adaucta,dignitate pollens in hoc indicatio quæ à conſuetudine ſumitur, etiamſi febris aliam admittat victus rationem. Item vbi quiſpiam affectu aliquo laborabit,qui pro ſui curatione,vacuationem requirat,vires autem extrema imbecillitate laborent,adeo vt nullam notatu dignam ferre poſſint vacuationem,cum indicantia contraria ſint,indicationes aduerſentur,pariter & indicata, dicimus cum Gal. ix. Meth. meden. quòd toto illo tempore quo vires reficimus, eorum quæ affectum ſanent nihil planè ęgrotanti exhibebimus. quidquid enim indicationi,quam vires prębent, aduerſatur,id ſecundi eſt loci,ac poſterioris ijs,quæ illæ præcipiunt: dignitate nanque ipſæ præ ualent,&propterea quę ipſis aduerſantur dicebat Gal. citato loco,aliquando adminiſtranda prorſus non ſunt, vt in hoc caſu, aliquando paulatim ſeu modice, & quoniam à virium indicatione proxima eſt,vt ipſe refert,quæ ab affectibus,quos curare proponimus,datur,vbi eo roboris perueniſſe eas conijcimus,vt nihil,aut parum ex vacuendo ſint lædendæ, tum quoque ad affectus curationem eſt accedendum. nanque ſi abundantia paulo viribus ſuperior fuerit, vtique ex moderata vacuatione,adeo nullum accedit viribus incommodum,vt etiam maximum comparetur cõmodum,eo quòd eas premebat,ſublato,eodem Gal. teſte citato loco. Rurſus laboret quiſpiam affectu quopiam,qui pro eius curatione multa vacuatione indigeat,idque vel vena inciſa, vel pur gatione,vires vero adſint laboranti non adeo extrema imbecillitate,imbecillæ tamen, vt ex tanta inanitione reſoluantur, ſit porrò affectus hic humorum corruptela: quod enim corruptum eſt, id alienum à natura exiſtit quod tale eſt, id ſe auferendum dictat, quinimò quod omnino alienum eſt,nulla fieri ratione poteſt,vt id naturæ ſuæ gratiam recipiat,ſed educere id quamprimum eſt tentandum Gal. auctore, iij. de ſan. tuen. verum vbi perinde fuerit æger viribus imbecillis,vtique quod affectus remedium eſt,id cum virtutis cuſtodia pugnat,ſiquidem affectus,vt diximus, vacuandum eſſe præcipit,idque vel vena inciſa,vel purgatione,harum autem neutram ferunt imbecillæ vires: quoniam vero in eiuſmodi repugnantijs incerta ſuccurrendi ratio eſt, aliàs inſanabilis omnino affectus relinquetur, aliàs ſpatio & ægre ſanari poterit: idque ſi magnum nactus ſit medicum. Quapropter vbi indicationes,ac indicantia ita ſibi aduerſantur, & paulatim quod vitioſum eſt vacuare,& paulatim inuicem quod ſalubre eſt, pro eo reponere oportet. vocant autem medici eiuſmodi vitioſi ſucci curationem Græce ἐπίκρασιν hoc etenim caſu cum vires non extrema imbecillitate laborent,ea quæ ipſis aduerſantur,modice & paulatim adminiſtranda ſunt & non prorſus vitanda,vt in eo quem ante hunc poſuimus. id etiam confirmauit idem Gal. lib. de Cur. rat. per venæ ſectionem,dum inquit. [Vbi ergo multa euacuatione eſt opus,verum vires ſunt

Loco citato. 3. Scopus de ordine curandorum. Locis citatis. Si vnus morbus plures offerat indicationes.

Cap. vlt. Super tex. 20. & 21.

Cap. 13.

Cap. 4.

Cap. 12.

ſunt imbecilliores,in his euacuationem partiri expedit.] Amplius cum tria ſint illa prima quæ in febribus ob putredinem ortis agendorum indicationem nobis præbeant,ad quæ attentum te eſſe oportet in prædictis febribus curandis,vna quidem febris ipſa,altera effectrix eius cauſa, & tertia ægrotantis vires,quorum prima duo ſubmouenda ſunt;tertium vero eſt tuendum; & ideo oportet vt cum viribus tum febrem,tum cauſam inuicem conferas,vt inquit Gal.x.de Meth.med.vbi Cap.12. horum indicationes pugnabunt, quæ inter eas præferenda ſit, nempe quæ veteris ſit valentior, hanc magis ſequaris oportet,non tamen ceteras negligens,hinc doceberis, primum cauſam, febremque profligare,vbi videlicet conieceris harum remedia vires poſſe ferre. rurſus primum roborandas vires eſſe,vbi hæ imbecilliores fuerint,quàm vt cauſæ,febriſque præſidia ſuſtineant. Si vero cauſam ad febrem compares, plerunque cauſæ maior eſt vis: quamuis aliquando fieri poſſit,vt ea ſit febris magnitudo,quæ præſentem perniciem niſi occurras,offerat. quo caſu oportebit hac prius ſummota,deinde ac cauſam accedere,quapropter vbi in idem conſentiant,& quę febrem extingunt,& quæ cauſam oppugnant,in quod vtraque conſpirant cum vnum ſit,ſine cunctatione agendum eſt. ſin febris,quæ iam accenſa ſit,ſanatio,cauſam quæ hanc excitauit,eſt auctura,aut quę cauſam ſummouent,febrem exaſperabunt,diligens habenda conſideratio eſt de remediorum ſpecie,vt inquit Gal. citato loco. Hinc colligas,quòd vbi quiſpiam febre laboret ex Cap.1. putredine orta,quæ mediocris ſit,ac vires valentes fuerint,quæ à cauſa ſumitur, indicatio præferenda eſt,vt paulò ante concluſimus: interim autem ea quæ à febre deſumitur haudquaquam negligenda.ſi vero febris perinde magna ſit,vt ægro fuerit intolerabilis, adeo vt præſentem perniciem,niſi occurras,afferat,viribus adhuc validis exiſtentibus,adhibenda prius ſunt, quæ febrem extinguunt,cum eius indicatio maior,ac valentior fuerit, non ſolum dignitatis ratione, verumetiam & propriæ ſubſtantiæ. Quare eadem præferenda erit, cauſam adhuc non contemnendo, ſed ea extincta,deinde ad cauſam accedere oportet. Sed dices,ſi magna fuerit febris,& cauſa, ita vt ambo propter earum magitudinem indicent,& vires non amplius robuſtæ,ſed imbecillæ,adeo vt dictorum auxilia ferre non valeant,quam dicemus præferendam eſſe indicationem? Huic cum Gal. ſatisfacimus,quòd ea præferenda eſt, quæ à viribus deſumitur. dicebat etenim citato lib.x. Meth. med. [Rurſus primam roborandam virtutem eſſe,vbi hæc imbecillior eſt,quam vt cauſæ, febriſque præſidia ſuſtineat.] & ſi dices plures eſſe indicationes quæ à cauſa, & etiam febre capiuntur,ac etiam maiores quàm ea quæ à viribus deſumitur,dicimus nos adhuc præferendam eſſe indicationem à viribus deſumptam; & ſi numero inferior ſit, præualet tamen magnitudine. nam & ſanitatis ratione quæ à febre, & eius cauſa deſumuntur indicationes magnæ ſint, licet in ſubſtantia adhuc magnæ ſint,quæ vero à viribus,& æque magna eſt, aut forte maior ratione propriæ ſubſtantiæ, & dignitate etiam præualet, cum non reſpectu ſanitatis iudicetur eius dignitas, ſed reſpectu vitæ,nec quiſpiam aſſerere poterit quòd minus vires recedant à naturali habitu,cum poſuerimus eas adeo imbecilles eſſe,vt dictorum auxilia ferre nequeant. Quòd ſi quiſpiam hæſitauerit aſſerens hoc in loco Gal.de virtute naturali duntaxat mentionem feciſſe, cum ix. eiuſdem tres facultates, ſeu vires corpus noſtrum diſpenſare aſſeruiſſet, ac cunctas ſpectandas eſſe, cum nihil aliud ſic vitam ſeruare,quàm eaſdem vires conſeruare, fatebimur nos primo in quibuſdam Græcis codicibus deſiderari vox illa [naturalis,] ſed virtus duntaxat ſcribi, per quam idem intelligendum erit quod de tribus facultatibus dixerat,citato lib.ix.etenim vna eſt virtus genere, plures ſpecie,vt in præcedentibus cum Hipp. declarauimus, quòd ſi eadem conſcribatur, adhuc conciliari poterit Gal.cum ijs quæ ſcripſit xj.lib.eiuſdem operis,cum dicebat: [neque enim pulſus duntaxat vires,ad huiuſmodi agenda firmas requirimus,veluti nec eius facultatis quæ voluntarium motum præſtat, ſed ſicut dictum eſt, ipſius potius concoctricis.] quare dicendum erit in febribus nos vires omnes firmas requirere, præcipue tamen naturales, & inter eas concoctricem. quapropter & ſi dixiſſet lib.x. à virtute naturali ſumendam eſſe indicationem, intelligendũ eſt præcipue,non negans idem Gal. quòd ceteræ quoque firmę requirantur, pro curandis febribus,preſertim ex putredine ortis. Sed quid agendum ſit,quæreret quiſpiam, ſi cum quapiam febre ex putredine orta,coëat vehemens aliquod ſymptoma,dixi vehemens,quoniam ſymptoma, quà ſymptoma eſt, nunquam curationis rationem indicat, nec curationem interpellat, quippe cum vna cum affectu vnde naſcitur ceſſet: & propterea cum affectuum ſanatio, eorum ſublatio ſit,hanc ſymptomatum quoque amotio ſequitur,vt xj.& xij. med.meth.ſcriptum eſt. ſed quæritur ſi cum febre incidant vehementia,ſeu grauiora ſymptomata, quibus proſpici maiore medentis ſollicitudine debet,quę ratio eorum in curatione habenda ſit.poſſunt etenim quemadmodum vnus morbus cum alio morbo,& ſymptoma ſymptomati vno tempore,ita quoque, & ſymptoma cum morbo copulari; dico ſymptoma talis rationis quod ſcilicet vehemens, ſeu grauius ſit: hoc nanque ſymptoma eſt quod ex accidenti quandoque curandi rationem mutat. cauſæ, ſcilicet locum eo tempore habens. At cum eorum omnium,quæ veluti cauſæ curationem immutãt, vnum caput ſit,dico id vnum læſionem, ſiue ea ipſius virtutis ſit, ſiue affectionis, quando ſi nihil ijs officiat,curationem non interpellat,ea propter cum Gal.decernimus, quòd cum ſimilia ſymptomata cum quauis febre incidunt, ſollicitudinem medici ad ſe conuertunt, affectumq. ipſum hoc eſt febrem,deſerere cogunt, cauſæ eo tempore vt diximus, locum habentia, & veluti etiam

Dubitatio, cui mox ſatisfacit. Cap.præcit.

Cap.10.

Cap.9.

Loco citato. Si cum febre ex putredine grauius aliquod ſymptoma copuletur. Cap.12.& c.1

cauſæ,curationem immutant. Sunt vero potiſsimum ſymptomata hæc vigiliæ,dolor,& immo-
Cap. 1. dica euacuatio,vt liquet eodem xij.de Meth.med.quæ quidem vires ſemper lædunt, affectui vero ea non vtique ſemper. Ceterum magna ex parte nocent, ac potiſsimum cum fuerint immodica,vt Gal. inquit. ob hæc igitur curandi ratione, quam ab initio inſtitueramus ad præſens mutata,ſymptoma prius ſubmouere cogimur. Ergo ſi etiam labant vires ob aliquod iam dictorum ſymptomatum,non tamen vehementer ſint reſolutæ, ſed adhuc reſiſtant, ad ſymptoma tantum ſumus attenti,atque id quamprimum ſubmouere maturamus: ſin vero iam reſolutæ vehementer vires ſint, non modo ſymptoma ſedare, ſed etiam illas firmare properamus. nam ſi ex dolore vires reſoluantur,atque ex eo periculum impendet,& mitigari dolor,& roborari vires debebunt, quo & morbo reſiſtere, & curationis ſpatio ſufficere valeant, vt citato lib. xij. Meth. med. ſcriptum eſt. Eadem quoque ratio habenda erit de vigilijs,& immodica vacuatione,ac reliquis ſymptomatis, quæ cum febre incidunt: nam hæ febres non æque ſimplicem exigunt curationem. at pro viribus metiendum eſt quanta ſit febris, quantum ue ex ſymptomatis periculum immineat, atque ad id quod vehementius ac difficilius,intendendum, non omnino alterius curatione poſt-
Cap. 14. habita,vt liquet j. de Arte curat.ad Glauc. Si quis autem velit quantum humanis permittitur vi-
1. Memoriæ mandandum. ribus,hac noſtra Methodo in medendis febribus non errare; pauca hæc ſemper memoria tenere oportebit. Primum ſpectare debet omnia à quibus indicatio præſtatur ad auxiliorum inuentiones,quomodolibet ad eas conducere videbuntur,atque à ſingulis ſufficientes indicationes ſumere,quando ſi vel vnam aliquam earum prætereat ad portionem tum magnitudinis illius, tum fa-
Cap. 2. cultatis,curatio claudicabit, Gal.auctore xj. Meth. med. Quibus omnibus perpenſis id quoque neceſſario ſpectandum erit, quòd eorum, quæ ad auxiliorum inuentiones conducunt, magis, quòd ue minus alio valeat ad inuenienda remedia,aut adeo valens ſit,vt ſolum indicare videatur, aut ita imbecillum vt omittatur: quinimò nec in alijs vllis curatio, quæ per Methodum agitur
Cap. 7. & 8. conſiſtit,quàm in his,eodem Gal.teſte ix. Meth.med. Tertium & vltimum,cuius nunquam obliuiſci oportet,eſt,quòd vbi indicationes ipſæ inter ſeſe pugnauerint,valentiores, ac plures præferendæ ſunt,alijs tamen non omnino neglectis. Dico valentiores,eas quę magnitudine alias præcellunt: etenim nihil in contrarijs indicationibus tam conuenit expendi, vt Gal.
Cap.vlt. ait viij.Meth.med.quàm magnitudinem eorum,quę ad indicationem coierunt: cum autem non vnius duntaxat rationis ſit magnitudinis natura,quomodo quælibet earum ſpectanda ſit, paulò ante diſſeruimus.

Nunc vero iam tempus eſt, ad particularem medendi Methodum accedamus; qua media valeamus ſingulas particulares omnes febrium differentias inueſtigare,tum dignoſcere,tum etiam curare.

FINIS PRIMAE PARTIS.

DONATI

DONATI ANTONII A B ALTOMARI,

ARTIS MEDICAE DE MEDENDIS FEBRIBVS.

PARS SECVNDA.

Qua via particulares febrium differentiæ veſtigentur: ac proponuntur quæ ex humorum putredine excitantur diſſerendæ. *Caput I.*

QVOMODO tria prima ac vniuerſaliſsima febrium genera quiſpiam Methodo curare valeat, ad vnguem definiuimus. ſed quoniam in primis atque communibus generibus ſtandum non eſt, ita vt ab illis duntaxat indicationes ſumamus, ſed (vt poſuimus) eadem quoque ſubdiuidere oportet, quouſque ad ea quæ amplius ſectionem non admittunt perueniamus, vt perfectæ, & particulatim omnes particulares febrium differentiæ curari poſsint. Hanc ob rem ad diuidenda ea prima genera tranſeundum eſſe arbitror, vt ab omnibus, ac ſingulis particulatim deſumptis ſufficientibus indicationibus, in curandis eiſdem febribus, quantum humanis permittitur viribus non erremus, ab ipſis diarijs exordientes, quæ quidem quatenus in genere communicant, communem quoque omnes curationem deſiderant, & nos eam in præcedentibus docuimus. Eſt vero diarijs omnibus commune, quòd in eis ſola aërea, ſeu ſpirituoſa ſubſtantia ſufficienter incaluit, vt liquet primo de differentijs febrium, & ob id ſuapte natura, & vna die ſoluuntur, & vnam habent à principio ad finem vſque acceſsionem citra putredinem, perpetuoque quantum in ipſis eſt refrigerantia, & humectantia requirunt, vt viij. ix. & x. Meth. med. ſcriptum eſt. Quatenus vero non omnes ex eadem cauſa accenduntur, neque etiam per eundem corporis affectum, ſed à pluribus, ac varijs cauſis, & per diuerſos quoque corporis affectus generantur, in particulari curatione diſsidere videntur, particularibus ex ijs pro earum curatione indicationibus deſumptis, externas tamen cauſas ſemper à ſermone excipiendo, à quibus nunquam pro curatione aliqua ſumitur indicatio, vt fuſius diſſeruimus. Fieri autem conſueuerunt ex immodice frigore, exuſtione, balneo aluminoſæ aquæ, aut alterius adſtringendi vim habentis, ex leui obſtructione, labore, ira, timore, triſtitia, vigilijs, pertinaci ſtudio, cruditate, ex bubone, furore, ebrietate, inedia, curis, ac diuturnis cogitationibus. Quarum etiam diariarum febrium, quemadmodum non vna eſt cauſa, ita etiam neque vnus eſt affectus, per quem generationem habent, ſed in quibuſdam inſeparabilis eſt ſtipatio, ab aliquibus minime inſeparabilis, ſed vel plerunque ſimul adeſt, vel ambigua ſorte, vel raro, vt Galen. inquit x. Meth. med. Quamobrem diariarum febrium plures videntur eſſe particulares differentiæ, vna, quando iam prorſus abijt effectrix earum cauſa, veluti exuſtio, altera, quando hæc etiam adeſt, ſicut ſtipatio, vt liquet citato loco; quamuis vno quatuor modorum ſemper generentur, vt prius determinauimus. attamen cum harum omnium curatio quidem facillima ac in promptu ſit: omneſque balneis curare oportet, Gal. teſte j. de Arte cur. ad Glauc. ob id ad particularem earundem curationem non deſcendam, tum propterea, quòd raro à medicis febres hæ particulatim curari ſoleant, eamque curationem prompte quiſpiam inueniet apud omnes fermè artis medicæ auctores, & preſertim apud Galen. viij. & x. de Meth. med. & eodem j. de Arte curatiua ad Glaucon. quemadmodum etiam, & particularem earum dignoſcendi modum, non

Diarijs omnibus communis materia, & indicatio.
Cap. 1.
Cap. 1. c. 14. & cap. 10.
Diariæ pro cauſarum, & corporis affectuum varietate, varias & particulares habent curationum indicationes.
Diariarum cauſæ.
Cap. 2.
Diariarum differentiæ.
Cap. 14. 1. partis.
Cap. 2.
Loco citato.

ſolum citatis locis,ſed etiam ij. de Criſibus. idem auctor conſcripſerit. Reliquorum vero duorum generum,alterum in præcedenti noſtra Methodo ſubdiuiſimus, abundeque monſtrauimus hecticarum differentias plures quàm tres eſſe non poſſe; licet quomodo ſpeciatim illæ curari debent,diſtulimus: intendimus enim poſtea in particulari febrium exercitatione,particularem modum curationis earum fuſiſſime conſcribere,vbi prius modum curationis docuerimus particularem omnium earum febrium, quę ex putredine ortum habent. Hoc itaque genere primo deſumpto, ac in particulares differentias ſubdiuiſo vſque dum ad inſectiles perueniamus, ſingulas eius differentias diuiſiua Methodo veſtigare intendimus,ac eis inuentis ſpeciatim curare. Quocirca aſſerimus cunctas quas dinumerauimus putredinis differentias, qui in noſtris corporibus continentur humores ſuſcipere poſſe,licet quidam ægrius,quidam promptius putreſcant, id vero omnibus ferè medicis in confeſſo eſt. quamobrem pro humorum varietate,qui eandem ſuſcipiunt putredinem, particulares huius generis febrium differentias facile quiſpiam inueſtigabit, ſimplices primo,de quibus in primis ſermonem faciemus,& deinde compoſitas: qua etiam via, & ratione ipſemet Galenus eaſdem differentias veſtigare docet ij.de differ.feb.& ij.de Criſib.neque enim plures, neque pauciores eſſe poſſunt, quàm humores, qui eandem ſuſcipiunt putredinem. Quamuis & in hoc etiam non vna duntaxat reperiatur erronea, ac praua opinio. Etenim quidam,ex bile ſolummodo redundante,has febres accendi putarunt. Aduerſus quos Galenus tum ratione,tum etiam experientia abunde inuehit,citato lib.ij.de differ.feb. demonſtrans,quòd non ex ſola flaua bile, ſed & alijs etiam humoribus febres oriri queunt. probat inſuper neque etiam ſatis eſſe ad earundem febrium generationem, quòd flaua bilis redundet, aut etiam ceteri humores, ſed quod eos prius putreſcere oporteat, alias febrem haudquaquam efficient. Quidam vero non bilem, ſed pituitam, febrium materiam eſſe cenſebant, ex eo quòd ad putreſcendum,& obturandum non parum idonea eſt,cum humida ſit, & craſſa: indicareque illud dicebãt pituitæ vocabulum quod φλέγμα Græce dicitur ἀπὸ τοῦ φλέγειν,quod eſt inflammare. Ceterum quidam aſſeruerunt ab humore melancholico nunquam febrem ipſam accendi poſſe, eo quòd ipſe frigidus ſit natura & ſiccus, nihilque habet humidi aut calidi, vnde putredines generantur. Nec deſunt qui in vniuerſum febrem nunquam à putredine fieri pronunciauerint, nam humores in venis exardeſcere, & non putrefieri dictitant. ſi nanque hoc eſſet (inquiunt) cur tandem non etiam lumbrici, aut aliæ quædam beſtiæ in vaſis, ſi putrefactio eſt, gigni cernantur, quemadmodum in ventre, & alijs particulis? Quæ omnes prauæ opiniones ab Alexandro cap.ij. lib. xij.recenſentur. Et ſi quis velit Gal.verba perfecte examinare,ac intelligere,omnes ferè iam dictæ opiniones, ab eodem confutantur circa principium ij. de differentijs febrium. Atqui nos non in refellendis aliorum opinionibus ſtudebimus, ſed in veritate inueſtiganda duntaxat laborantes,ſimul cum Galeno fatemur tot eſſe primas particulares,ac ſimplices differentias febrium, quæ ex humorum putredine fiunt,quot numero ſunt humores ipſi: quapropter ex eorum numero eadem diuiſiua Methodo vtentes eas inueſtigabimus,quemadmodum etiam eadem prima vniuerſaliſſima tria febrium genera ex triplici ſubſtantia, ex qua noſtra conſtituuntur corpora, inueſtigauimus, quæ Hippocrates continentia, contenta, & impetum facientia nuncupauerat, Gal.vero partes ſolidas,humores,ac ſpiritus. Cum vero tres etiam ſint humores (præter ſanguinem, in quo omnes continentur, & de quo etiam ſermo fiet) tres denique particulares primæ differentiæ febrium ex putredine ortarum excitabuntur, totidemque numero fient febrium ex putredine ortarum exquiſitæ formæ, ſeu figuræ. Quarum vna ex putreſcente flaua bile, altera ex pituita putreſcente oritur; & tertia ex ſucco melancholico, ſeu nigra bile etiam putreſcente naſcitur. Verum quoniam earum quædam continuæ ſunt,quas græcis συνεχεῖς appellant,quædam vero intermittentes, quæ à græcis διαλείποντας dicuntur, de omnibus particulatim ſermonem faciemus: prius tamen modum generationis earum explicabimus in hac ſecunda parte,deinceps vero ſingularum, tum dignotionem tum curationem ſpeciatim docebimus in particulari exercitatione, & tertia huius operis parte.

Cap.13. Hecticæ,& ex putredine ortæ.

Diuiſio feb. ex putredine, ex humorum diuiſione.

Cap.1.& c.2. cap.1.& ſeq.

Errores quorundam de febri. ex putredine.

Cap.12. 1. parte. Sex feb. driæ, tres continuæ ex tribus humoribus putreſcentibus, tres ex eiſdẽ intermittẽtes.

Quid per continuas & intermittentes febres intelligendum: cur vtræque fiant, & quomodo inter ſe diſſideant. *Caput II.*

CVM itaque ſex numero ſint particularium febrium differentiæ ſimplices, quæ ex humorum putredine fiunt, priuſquam deueniamus ad earum tum dignotionem,tum curationem, tanquam valde neceſſarium fore duxi modum generationis earundem prius animaduertentes quòd Galenus intermittentes febres,appellat quæcunque ad ſenſibilem infebricitationem ſeu(vt rectius dicam) ad febris vacuitatem perueniunt,Græci ἀπυρεξίαν dicunt,vt citato lib.ij.de differ.febr.liquet. Continuas vero, quæ ad iam dictam infebricitationem ſeu febris vacuitatem, antequam ex toto ſoluantur, non deſinunt quamuis declinatio aliqua ſenſibilis appareat,quemadmodum ab eodem Galeno ij. de Criſib.ſcriptum eſt.cui ſententiæ ſubſcribit Paulus cap.xxvj. libro ij. aſſerens, [continua itaque

Intermittẽtes feb.quæ. Cap.2.
Continuæ. Cap.6.

ſebris

febris eſt, quæ non ante ad integritatem terminatur quàm ex toto fuerit ſoluta, & ſi inclinatio aliqua ſenſibilis appareat.] Quamuis, vt idem Gal. teſtis eſt 3. de Morbis vulgar. bifariam veteres vti continui nomine, & intermittentis, videntur. nam continuas vocant febres, quandoque omnes quæ nullum tempus liberum habent acceſſione, quandoque non omnes quæ acceſſione nunquam vacant, ſed ſolas extra ordinem illas, quæ omni carent, vſque ad iudicium mutatione. ita intermittentes interdum appellant ſolas quæ acceſſionem perpetuam non habent, interdum eas, quarum non recedit acceſſio, ſed inſignes faciunt mutationes in initium, incrementum, vigorem & remiſſionem. At medici iuniores, quidam febres quæ non magnam mutationem habent, non continuas, ſed ſynochos nominant (vt fuſius declarabimus, quando continuas ipſas febres ſubdiuidemus) continuas autem, iidem has ſolas, quæ non deueniunt ad integritatem, & intermittunt ſingulis acceſſionibus, appellant. Has antiqui vocant interim continuas, interim intermittentes. nam ſunt planè inter vere continuas, & deſinentes ad integritatem, mediæ; proinde rectè vbi cum ſynochis conferuntur, intermittentes appellantur, cum ad integritatem venientibus, continuæ. Nos vero, Galeni vt diximus morem ſeruantes, quæcunque febres ad ſenſibilem infebricitationem, ſeu febris vacuitatem perueniunt intermittentes appellabimus, reliquas vero omnes, continuas, quæ ad dictam infebricitationem, antequam ex toto ſoluantur, non deſinunt; & ſi declinatio aliqua ſenſibilis appareat, relicta veterum medicorum opinione. Fiunt autem intermittentes ab humore febrem generante extra vaſa contento, ſed qui per omnes corporis partes defertur. Continuæ vero, vbi idem humor qui febris eſt auctor, in vaſis incluſus continetur. Quapropter idem genus habent continuæ febres cum intermittentibus, vbi ex eodem humore ortum habeant, eandemque hypotheſim habere dicuntur, hoc vno ſolo differentes quòd per venas, vel per totum corpus in eis deferuntur humores, Gal. auctore ij. de Criſib. ceterum in continuis propterea etiam ſi plures fiant acceſſiones, eadem ad infebricitationem non perueniunt, quoniam qui earum cauſa eſt humor, non expurgatur, vt liquet citato lib. ij. de Criſib. Præterea cum humores ſibi inuicem adhæreant, ac continui ſint, ſuoque contactu vicinos ad putredinem trahant, quando in venis continentur, priuſquam deſinat vna acceſſio, alteram incipere neceſſe eſt. In intermittentibus vero cum humor vehementer moueatur, diſſeminetur per ſingulas corporis partes, ſuo delationis impetu, per vomitum, vrinas, ac ſudores ſæpe expurgatur, interim vero inſenſibiliter in vaporem portio quædam digeritur, aut, ſi craſſus fuerit humor, per alui quoque deiectionem expurgatur, quamuis & tenuis etiam quandoque, & propterea ſenſibilem intermiſſionem habent, & priuſquam acceſſio ſuperuenerit, altera præcedens intermittit. neque etiam adeo adhærentes ac continui extra vaſa humores ſunt, quemadmodum ſi in eiſdem continerentur. Sed cum eandem habeant hypotheſim, idemque genus continuæ cum ſuis intermittentibus, vbi ſcilicet ex eodem humore fiant, non ab re quæreret quiſpiam, quæ cauſa ſit, quòd humores ipſi quandoque intra vaſa, interim vero putreſcant, & febrem efficiant? Quidam, vt Trallianus fatetur citato cap. ij. lib. xij. arbitrati ſunt febres intermittentes intra vaſa conſiſtere, quemadmodum & continuas, ac nihil prorſus loci, ſed quantitatis, & qualitatis ratione differre. Etenim in continuis, & multam, & craſſam eſſe materiam exiſtimare conuenit, atque ideo (inquiunt) neque extra vaſa emitti poſſe, intermittentem vero tenuiorem, & vt in extimam cutem efferatur, magis idoneam. Aëtius quoque cap. lxxiiij. lib. v. dicebat: [cauſa vero cur non excidant extra vaſa humores in febribus continuis, eſt, aut multitudo, aut craſſitudo, aut viſcoſitas ipſorum.] ita vt admittere videatur, ſi continuarum, multitudo, aut craſſitudo, aut viſcoſitas humoris cauſa exiſtit, quòd paucitas, & tenuitas ipſorum citra lentorem intermittentium febrium cauſa ſit. Sed, pace eorum dixerim, non videntur hi viri ſatis admodum ſufficienter tradidiſſe cauſas, cur intra vaſa quandoque humores putreſcant. perquam rariſſime nanque, ſi vera eſſet eorum opinio, ex putreſcente bile febres continuæ fierent; ſæpiſſime vero ex putreſcente pituita, ſeu ſucco melancholico, cuius ferè contrarium, & Galenus teſtatur, & nos indies experientia obſeruamus. ſed rectius cum Galeno dicamus, quas iſti in medium afferunt cauſas, ſufficientes haudquaquam eſſe, nam & præter eas ob meatuum obſtructionem, aut etiam propter virium imbecillitatem, ita vt nequeant quod ſuperuacuum ac vitiatum eſt, vaſa ipſa expellere, in eiſdem putreſcit humor. ſemper enim, vt ipſe, inquit citato lib. ij. de differentijs febrium, natura ſuis viribus vtens, quidquid optimum fieri contingit, ijs quæ aluntur partibus aſſimilare, quidquid vero alienum, conatur excernere. Quòd ſi aliquando ob craſſitudinem, aut multitudinem, aut tenacitatem materiæ inutilis, aut aliquam meatuum obſtructionem, aut propter ſui imbecillitatem, totum quod vitiatum eſt nequeat expellere, neceſſe eſt, vt ſi id diutius perdurauerit, in animalis corpore putrefiat, ac corrumpatur. Cum itaque vaſorum natura, ſeu expultrix eorum facultas, qui in eis redundant, ac geniti ſunt, vitioſos ſuccos expellere nequit, ob aliquam iam dictarum cauſarum, intus contenti putreſcunt, ac febrem efficiunt continuam, vt diximus. vbi vero nihil eorum obſtet, foras propellit, qua ratione intermittentes generari contingit. Quamuis & alia quoque ratione continuæ, & ipſæ febres generari poſſint, trahentibus, videlicet, vaſis ipſis ab vniuerſo corpore, ſeu partibus quibuſdam eoſdem vitioſos humores, vt liquet iiij. de Rat. victus, & ipſæ quoque intermittentes pari ratione, aut trahentibus carnoſis

Comment. 3. ſuper tex. 2.

Continuarũ, & intermittẽtium nominũ quo vtitur auctor.

Cauſa intermittentium, & continuarum.

Loco citato.

Continuæ cur in infebricitationem non deſinant.

Intermittẽtes cur deſinant in infebricit.

Cur humores aliqñ in vaſis, aliqñ extra putreſcunt.

Error eorum qui cum non poſſint qõni ſatisfacere, dicunt feb. intermittentiũ humores eſſe intra vaſa, ſicuti continuarum.

Rñdetur quæſtioni.

Cur idem humor, genus febrium intermittent. & cõtinuarum, aliqñ intra vaſa, aliqñ extra putreſcat.

Cap. 5.

Tex. 1.

carnoſis partibus eoſdem vitioſos humores ab eiſdem venis, aut etiam in ſeipſis eoſdem gignentes fieri poſſint, vt in ſequentibus ſuſius demonſtrabimus. Continuarum igitur ac intermittentium febrium cauſæ dictæ iam ſunt.

Quot modis continue & intermittentes febres generari poſſint. Caput III.

CVM autem eiuſdem generis ſint (vt dictum eſt) continuæ febres cum ſuis intermittentibus, vno ſolo differentes, quòd in continuis humor in venis incluſus continetur, in intermittentibus vero per totum corpus deferatur, animaduerſione dignum eſt in venis nullam aliam materiam contineri præter ſanguinem. Verum cũ is in duplici ſit differentia, vt lib. j. de Natura humana, & alijs pleriſque locis à Gal. ſcriptum eſt, vnus quidem ſyncerus aliorum humorum expers, vtriuſque, videlicet bilis, & pituitæ, alter vero non ſyncerus, ſed vtriuſque bilis, & pituitæ particeps; quando aſſerimus intra vaſa nullam aliam ſubſtantiam contineri præter ſanguinem, ſubintelligendum eſt non de ſyncero, ac reliquorum humorum experte, etenim hic in venis nunquam contineri poteſt, ſed de eo ſubintelligere oportet, qui, vt dixi, vtriuſque bilis, & pituitæ particeps eſt. Hanc ſententiam confirmauit Galen. lib. de multitudine, cum dixit: [His antegreſsis præfinitionibus, poterit turgor tandem venarum ſanguinariæ ſignum eſſe multitudinis, ſanguine nunc per præualentiam dicto, quippe cum exquiſitus vſque adeo ſanguis in venis contineri nunquam poſsit, vt nihil in eo, nec bilis, nec pituitæ, nec ſeroſæ feratur ſaniei, proinde ego ſupra, ſiue humores dixiſſem, ſiue ſanguinem redundare, cenſebam perinde audiendum, cum impermiſcuus nunquam puruſque aliorum humorum ſanguis comprehendatur in venis.] Quapropter cum dixerimus in continuis humores incluſos in venis contineri, vel intelligendum eſt, talem ſanguinem veteri omnino proportione ſeruata, abundare, ſic tamen per præualentiam appellatum, ſeu eundem tanquam quartam ſubſtantiam, veteri proportione haudquaquam ſeruata, ſuperabundare, de quo fuſiſsime diſſeremus in ſequentibus: vel quiſpiam alius humor excedens, ſimul cum eodem ſanguine redũdabit, ac putreſcet. Idque biſariam eſſe poterit, vt liquet citato lib. de multitudine, quoniam aut iuxta ſanguinem, & cum copioſo ſanguine idem redundabit, aut debita proportione non ſeruata magnopere excedet, ita quòd non amplius cum copioſo ſanguine, ſed ipſe vehementer præualens, ſanguini tamen adhuc permixtus abundabit, ac putreſcet. Si primo modo auctus fuerit quiſpiam aliorum humorum, ita vt breuem quendam cœperit exceſſum, ſitque commixtus cum copioſo ſanguine, adhuc verem, & proprie non eundem humorem redundare, ſed ſanguinem ipſum ſimul cum tali humore fatebimur, vnde potius bilioſum ſanguinem, pituitoſum, ſeu melancholicum, (vbi bilis, pituita, ſeu ſuccus melancholicus eodem modo excedat) redundare dicemus, quam humores ipſos. eſt enim & hæc redundantia in numero plenitudinum, ſeu multitudinum, licet non exquiſite, & ſimpliciter talis dici poſſit, ſed cum adiectione bilis videlicet, pituitæ, ſeu ſucci melancholici, quemadmodum & prius nos declarabimus, quando abundantiam curare docuimus, & in ſequentibus demonſtrabimus. Cum vero iam dictorum quiſpiam humor magnum ſuſceperit exceſſum, ac in venis ſimul etiam cum ſanguine commixtus redundans putreſcet, tunc vere & proprie non amplius multitudo appellabitur, ſed humorum vitium, ſeu prauitas, & eoſdem humores in venis contineri, ac putreſcere proprie fatebimur, ita vt nunquam humor quiſpiam in venis contineri poſſit citra ſanguinis admixtionem, ſed vna cum ſanguine ſemper contineatur, diuerſimode tamen prout modo diſſeruimus, neque etiam ſi magnum ſuſceperint exceſſum, adeo quiſpiam eorum præualebit, vt omnino ſanguinem, hoc eſt tres reliquas ſubſtantias ſuperet, ſed ipſum fatebimur, ampliſsimum exceſſum adeptum eſſe, quoniam pro veteri eius proportione, magnopere ſit auctus, alias nequaquam animal viuere poſſet, aut ſanè exiguo tpe ſi eundem ſanguinem copia, ſeu multitudine exuperare admiſerimus talem humorem redundantem. eſt etenim eius copia minor, quàm ſanguinis, licet eidem valde propter redundantiam improportionatus ſit, quam cacochymiam dicimus. Quomodo vero humores tales poſsint æqualiter in omnibus vaſis ſeu maioribus principalioribuſque vel in quibuſdam non adeo principalioribus, & particularibus contineri ac putreſcere, in ſequentibus patebit. nunc vero ſatis ſit monſtraſſe modum, quo humores ipſi putreſcentes, ac in venis contenti febres accendant diuerſas, continuas ſiquidem, pro diuerſa eorundem humorum putreſcentium natura, eo quòd ab eiſdem, ad ipſum cor putrida fuligo, ſeu veluti quidam fumus putridus perueniat, licet non ſemper eodem modo. etenim neque cum pari vehementia, ac impetu in omnibus continuis febribus, vt dicemus. ad cor putredo ipſa fertur. Sed cum putreſcentes humores intra vaſa, ijs qui putredine vacant, propter contactum, continuitatem, ac adhærentiam, poſsint facile commiſceri, potiſsimum cum ex omnibus ad omnia confluxus & conſpiratio fiat Hipp. auctore qui fieri poſſit, interrogabit quiſpiam, vt putredo nunc vnã nunc aliam occupet partem, & propterea continuæ febres generentur, quæ plures habeant particulares acceſiones, niſi inflammatio putreſcentem humorem arceat, & coherceat? Huic reſponſum dabimus, propter eaſdem cauſas, in quibuſdam febribus continuis per circuitum fieri acceſſiones,

Sanguis duplex.
Super tex. 27.
Sanguis purus nõ repit.
Cap. 10.

Humores in venis incluſi qũo putreſcãt vnde febres gignuntur cõtinuæ.
Humor aliqs cum ſanguine in venis redũdat ac putreſcit duob⁹ modis, aut vt efficiat plethorã cũ adiectione aut cacochymiam.
Cap. 11.
Cap. 44. 1. partis.
Cacochymia.

Cur continuę feb. plures habent acceſſiones.
Rñdetur qõni, triplexque cauſa aſſignat

ſiones, ob quas contingit in ceteris omnibus morbis, qui per circuitum repetunt; id vero fieri
poſſe ob triplicem cauſam Gal. decretum reliquit ij. de differ. febr. Quarum vna eſt, cum partes Cap.11.
robuſtiores ad imbecilliores excrementa tranſmittunt. Secunda eſt, cum ipſæ eædem partes, 1.
alijs haudquaquam tranſmittentibus, ſibi ipſis præter naturam excrementa trahant, dolore, vel 2.
calore affectæ. Altera, & tertia cauſa eſt, cum eædem partes ſibi ipſis excrementa generent, quæ, 3.
aut ob earum imbecillitatem; ſeu earum obſtructionem expellere nequeant. Iſtis igitur tribus
de cauſis, & febres ipſæ continuæ, quæ plures acceſſiones habent, excitari poſſunt. nanque vel à
maioribus ac robuſtioribus, cordique propinquioribus vaſis, redundantes detruduntur humores
ad imbecilla, ac minora, ſeu etiam à corporis habitu ad eadem effluunt vbi imbecilliora fuerint,
& carnes validiores: aut eadem parua vaſa à corde diſſita, calore immodico, aut dolore affecta,
nedum ex iam dictis vaſis maioribus, ſed ex reliquis etiam corporis partibus, eoſdem humores
præter naturam attrahunt, vel in eiſdemmet geniti eos nequeuntia detrudere, propter imbecillitatem,
aut meatuum obſtructionem, in eiſdem quoque detenti, ac putrefacti febrem generant,
in qua per circuitus acceſſiones fiunt, id quod breuiſſimis verbis nos docuit Gal. in fine
citati libri ij. de differentijs febrium, inquiens: [Quæcunque per circuitus aliquos ægritudinum Loco citato.
acceſſiones fiunt, ex partium diſpoſitionibus ortum habent, quæ ſcilicet partes, vel mittunt,
vel ſuſcipiunt, vel generant, vel attrahunt ſuperfluitates, eo quo nuper diximus modo; ſed
quæ circuitum non habent, in ijs nulla eſt corporis pars præcipue offenſa, quemadmodum de
continentibus febribus, paulò poſt declarabimus.] Neque hic acceſſionum circuitus nunquam
deſinit, donec idem affectus in eiſdem partibus ſuperfluitates generantibus ſeruetur, vt ibidem Quõ gignunt
liquet. Ceterum quemadmodum aſſeruimus in continuis febribus humores ſemper intra vaſa febres inter-
contineri ac putreſcere, ita quoque fatemur in intermittentibus, perpetuo eos extra vaſa conti- mittentes ex
neri, ac putreſcere, neque amplius vna cum ſanguine permixtos eſſe, ſed per ſingulas corpo- putredine hu
ris partes diſſeminatos. etenim per totum corpus in eis deferuntur humores, vt liquet ij. de morum extra
Criſibus ac citato libro ij. de differentijs febrium, à natura ipſa detruſi. quapropter & quòd pu- vaſa.
treſcant, & quòd vehementer per partes ſentientes deferantur humores, oportet vt intermit- Cap.3.
tentes accendantur febres, aliàs nunquam quæpiam earum generabitur, vt citatis locis liquet.
Sunt autem qui velint eiuſmodi humores acceſſionis tempore in intermittentibus, ſemper ex ip- Non eſt hic
ſis vaſis detrudi, à maioribus ſiquidem primo ad minora, dein ex ipſis ad reliqua, quo ad extra ſolus modus
ad ſentientes corporis partes propellantur: neque alium dari generationis modum cenſent ea- gñationis feb.
rundem intermittentium febrium. Nos vero licet admittamus hanc vnam eſſe, & forte præci- intermittẽtiũ
puam earundem febrium generationis cauſam, cum eodem tamen Gal. aſſerimus, ob alias quo- In fine cap. 2.
que cauſas, quas nuper tradidimus de ipſis continuis, eaſdem intermittentes generari etiam 2. Modus gña
poſſe, tum videlicet ipſis ſentientibus corporis partibus ad ſeſe humores trahentibus, tum etiam tionis febr. in
in ſeipſis eoſdem gignentibus, nequeuntibus tamen eos propellere. Quòd vero ſentientes cor- termitten.
poris partes, carnes, ſeu partes ſolidæ, dolore, aut immodico calore laborare poſſint, nemini in Super tex. 1.
dubium venit. quibus ita laborantibus, quis hæſitabit eas, humores etiam vitioſos trahere è ve-
nis, etiamſi ab eis non mittantur. quibus attractis, ac præter naturam in eis detentis, quòd putre-
ſcant opus eſt, & vehementiori motu per eas moueantur, ac febrem generent. quod quidem con
firmare videtur Galenus iiij. de Ratione victus aſſerens, quòd quemadmodum venarum facul-
tas attractoria perpetuo vicinis ex partibus humiditatem attrahit, ſubſtantiam ipſius qualiſnam
ſit nullo pacto diſcernens, veluti pueri, ac bruta animantia, ad caſu oblatum humidum, cum ſi-
tiunt irrunt, ita quoque & carnes ab ipſis venis: habent enim & hæ quoque vim eorum quorum
indigent, attractiuam, ſiue in parte vna, ſiue in toto corpore eas pati contigerit. Volens nobis oſtẽ
dere quod febris ardens non modo generatur, cum venulæ exſiccatæ tempore æſtiuo, acres, bi-
lioſas, & tenues humiditates ad ſe trahunt, ſed vbi eodem modo affectæ fuerint carnes, eandem
quoque generari contingit. ſimili etiam modo vbi in parte, vel in toto dolore, aut immodico
calore laborauerint, ab eiſdem venis eoſdem ſuccos, haud ægre attrahere valent, etiamſi ipſa va-
ſa haudquaquam eos tranſmiſerint, qui demum eaſdem carnes ſtimulantes, ac pungentes, & pro
pterea delati violenter per corporis ſingulas partes, ac diſſeminati, febres generant. Quod ve-
ro primo modo intermittentes febres generari poſſint, omnes ferè medici conſentiunt, præter
paucos quoſdam, qui vt videantur paradoxa ſcribere, illud deſtruere tentant. Quorum ratio-
nes refellere non piguiſſet, niſi facillime à quouis ſolui poſſent, conceſſis facultatibus naturali-
bus, tam in ipſis vaſis, quàm etiam in corporis habitu, ac perpenſis eis, quæ diximus, & dice-
mus de harum febrium generatione. neque enim perpetuo, vt dictum eſt, febres hæ ortum ha-
bent, propterea quòd vaſa tanquam robuſtiora, humores in corporis habitum propellant, ſed
geminam aliam ob cauſam: neque cum hoc modo generantur, ſemper neceſſum eſt à maiori-
bus, ac cordi propinquioribus venis in minores, & ex his in corporis habitum propelli, vt ipſi pu-
tant, ſed interim ab omnibus, interim à quibuſdam determinatis alicuius viſceris venis, id quod
ſæpius contingit, ad ſentientes partes propelluntur humores, quemadmodum ſæpius Galenus
teſtatur, preſertim citato libro iiij. de Ratione victus, quo loco docens diuerſum ab eo quem Loco citato.
poſuerat modum generationis febris ardentis in carnibus, inquit: [Præterea & fieri poteſt
vt

vt modo altero ſimilis affectio fiat,modum alterum dico, cum ex validioribus partibus ad imbe-
cilliorem aliquam mittantur excrementa . ergo fieri poteſt vt interdum quidem ex parte , inter-
dum vero & ex pluribus , acres bilioſæ,quæ tenues ſint humiditates exacte , ad dictas fundantur
particulas, quæ ſcilicet imbecilliores ſunt:] fuſius autem id explicauit , non de febribus dunta-
xat,ſed morbis omnibus, qui hoc modo generationem habent . Galenus citato lib. ij. de differ.
Loco citato. febr. iij. de Natur. facult. & ſexcentijs alijs in locis . Quam autem ipſi perſuadere tentant de ha-
Cap.13. rum febrium generatione,opinionem,impugnare ac refellere ſuperuacaneum fore duxi,cum chi
3.Modus gñationis febr.in termit. mera potius videatur,parcant mihi cineres eorum,quàm quippiam rationis habere,aut veriſimi-
litudinis : quamuis ipſi non ratione tantum,ſed exemplis eam confirmare tentent . Fiunt & ter-
Commenta. tio modo intermittentes febres , veluti etiam de continuis diximus , cum ipſę ſentientes partes ,
2.ſup.tex.28. ſeu totius corporis carnes , à venis nec trahant , nec ſuſcipiant excrementa , ſed in ſe ipſis eadem
generent , quemadmodum de tertiana ſcriptum reliquit Gal. j. de Morbis vulg. volens tradere
cauſam cur tertianæ febres in illa ij. Conſtit.numeroſiores erant ardentibus, vt dicebat Hippoc.
ait ſiquidem : [propter flauæ bilis exuperantiam febres ardentes,& tertianas oriri,atque hoc con
uenire inter illas, locis vero in quibus ſuperfluus contrahitur humor diſtare . etenim ſi ardentes
Cap.7. febres ſint,in venis abundat , præcipue & iocinoris , & ventris . Tertianæ fiunt cum totius cor-
Cap.de ſudore. poris carnes affluant flaua bile : proinde tranſpiratione impedita eorum, qui natura bilioſa ſunt ,
quantum bilis in carnoſo genere congeſtum ante expurgabatur,in hoc ſtatu,non purgatum, ter-
tianas generauit , ardentibus frequentiores .] Quibus in verbis Gal.oſtendit non modo in car-
noſo genere colligi,ac generari bilem flauam, ex qua tertianæ originem habent , verum propter
earum carnium expultricis imbecillitatem , ac meatuum impedimentum , ipſam expurgari non
poſſe,& hac ratione tertianæ magis generabantur febres . idem quoque de eiſdem tertianis luce
clarius confirmauit , libro de tremore rigore , & palpit. cum dicebat : [Medicamentorum enim
calidorum vſu,quandoque horror ſolus, multoties rigor etiam ſuperuenit , ſicut in ardentibus ,
& tertianis,flaua bile,non in vaſorum cauis , ſed per carnes mota,vel quòd in illis ſupra metrum
generata fuerit,vel quòd medijs illis natura expurgetur . hoc enim ſolo diſtant ab ardente tritęi,
ſeu tertianæ . Ardentes enim in vaſis bilem delatam, tritæi per ſenſitiua loca extra habent .]
Quod item ratione firmari poterit : nam ſi ſudor eandem habet materiam quam vrina , & eun-
dem generationis modum,ſiquidem vtrique ex bibito humore conſtat generatio, excalfacto ſi-
mul in corpore,& bilioſæ nonnihil ſubſtantiæ adepto,quamuis ſudor plus eſt elaboratus , vtpo-
te,qui ad cutem vſque permeatis omnibus,quæ inter ſunt partibus,peruenit,vt idem Gal.inquit
x.de ſimplic.med. facul. vbi idem ſudor craſſior redditus, aut immodice auctus fuerit,cutiſque
meatus conſtipati,diuque detineatur in eodem corporis habitu,nonne neceſſario putreſcet, quo
putrefacto,ac per ſentientes corporis partes vehementiori motu delato , cui in dubium venerit ,
quòd febrem accendet,& quidem bilioſam,cum multum ipſius bilis particeps ſit , vt dictum eſt,
nec minus, & in eodem corporis habitu ceteri quoque humores (pituitam dico, & ſuccum me-
lancholicum) generari poſſunt,vbi corpora non natura bilioſa , ſed pituitoſa , ſeu melancholica
fuerint. liquet igitur ex his febres ipſas intermittentes triplici modo oriri poſſe,quemadmodum
& continuas,quæ plures acceſſiones habent,& tandiu perdurare quàm diu tales in partibus ſuper
Cap.5. fluitates generantibus,affectus ſeruantur . Verum,vt dictum eſt ſæpius,ex humoribus à venis de
truſis ad eundem corporis habitum generationem habent,id quod innuere voluit Gal. j. de Ar-
te curatiua ad Glaucon.cum dicebat : [quotidiana vero intermittens raro aduenit quin os ventri
culi patiatur quemadmodum quartana ex male affecto ſplene generatur,tertiana ex iecore labo
rante.] in his nanque viſceribus præcipue tales coaceruantur humores, quibus in eorundem ve-
nis congeſtis,robuſta exiſtente expultrice facultate,eiſdem venis medijs , ad totius corporis car-
nes eos propellunt,tanquam imbecilliores exiſtentes.bilis ſiquidem ex iocinore, pituita ex ven-
Cap.5. triculo,ſuccus melancholicus ex affecto plene. Dixit inſuper Galenus raro,& non ſemper,haud
quaquam ignorans quod ob alias iam dictas cauſas , licet raro , eaſdem quoque febres generari
contingat,quemadmodum nos cum eodem probauimus, & libro ij. de differentijs febrium, ſub
ijs verbis illud idem confirmauit cum dixit : [ſæpius etiam aut hepatis, aut ſplenis affectus attulit
febrem.] quamuis indifferenter intelligat cum continuas,tum intermittentes hoc loco. poterunt
inſuper & earum cauſarum plures tam in continuarum , quam intermittentium febrium genera-
tione complicari . eadem etenim pars,quæ ab alijs tanquam imbecillior, excrementum admittit,
propter eandem cauſam , & in ſe ipſa quoque eadem generare potens eſt . quibus deinde
putrefactis,febris generabitur,quę duplex habebit principium,quòd ſi dolore etiam,
aut calore immodico laborabit, ob triplicem cauſam febris accendi poterit ,
& tandiu etiam perdurabit , quandiu affectus hi in eadem parte per-
manebunt . Tot igitur ſunt cum continuarum tum inter-
mittentium febrium generationis modi .

Propter

Propter quid in intermittentibus, & non in continuis, rigor, horror, ſeu extremarum partium, refrigeratio fiat: & quamobrem eadem in earum acceſſionum principijs fiant, & naturalis calor intus ſe colligat. Caput IIII.

Cap.8.

1. Cauſa cur continuæ ſint ſine rigore, &c.

Cap.5.

2. Cauſa.

Cur continuę quædam primum cum rigore inuadūt, poſt a nunq.

Cap.5. Comment. 2. tex.25.

Quæſtioni reſpondet.

CAETERVM cum omnis febris continua ſui quidem ratione cum exquiſita fuerit, neque rigorem habeat, neque horrorem, vt citato lib.ij.de differ.febr.liquet, inueſtigare licebit quamobrem hoc fiat, in his potiſſimum continuis quæ plures acceſſiones habent? poſtquam ipſæ intermittentes ſemper cum rigore, horrore, aut forti extremarum partium reſrigeratione inuadunt. Huius prima cauſa eſt quòd putreſcens humor in paruis ac particularibus vaſis non amplius propter obſtructionem, per eadem vehementiori motu defertur, ſed in eiſdem incluſus detinetur; qua ratione minus etiam lædit, quàm ſi vehementiori motu moueretur, id quod commune eſt omnibus excrementis preſertim acribus, ac mordacibus, vt liquet ij. de Cauſis ſymptom. Præterea nec eadem vaſa adeo exactiori ſenſu prædita ſunt, quemadmodum totius corporis carnes, ita vt ab eiſdem putreſcentibus ſuccis vehementer ſtimulentur, ac pungantur; & propterea ad eos excernendos vehementius moueantur, etiam ſi per eadem putreſcentes ſucci vehementiori motu deferantur, vt ibidem ſcriptum eſt. Sed dices cur continuæ quædam febres in prima earum generatione cum aliquo dictorum ſymptomatum incipiantur, vt indies obſeruamus, & deinceps illud non admittant? Ad hæc idem Gal.j.de Art.cur.ad Glauc.de tertianæ rigore verba faciens, dicebat: [quòd ſi cum paruo rigore inceperit, tunc magis alia ſigna attendere oportet, quoniam non quotidiana intermittẽtes tantum, atque quartana, ſed etiam hemitritæus, aut aliqua alia ex continuis eſſe poteſt.] Et Hipp.j.de Morb.vulg.in continuis febribus quæ omnino nunquam intermittebant, rigores omnibus, dicebat, inordinati & errantes erant. At non inconuenit, dicemus nos, quòd in prima continuarum acceſſione, quædam febres rigorem, frigus, aut horrorem prę ſe ferant. Verum non ratione qua continuæ ſunt, ſed quia ob humorum copiam, ſeu eorundem tenuitatem, quæ in vaſis contineri nequeat, pars quædam ad ſentientes confluit partes, ex qua tale aliquod ſymptoma gignitur, & non ex eo humore qui in vaſis continetur; temporis vero progreſſu cum magis in eiſdem vaſis impingantur humores, ac propterea obſtructio augeatur, craſſioreſque reddantur, & vaſorum vires imbecilliores, propterea non amplius cum aliquo dictorum ſymptomatum inuadunt, quoniam nec eiſdem humoris propterea pars aliqua, ad ſentientes partes effunditur. Ad Hippoc. & Gal.auctoritatem, eodem modo ſatisfacimus. nam quæcunque febres continuę, cum aliquo dictorum ſymptomatum incipiant, quamuis ſæpius ac plures earum acceſſiones comitetur, id non ratione qua continuæ ſunt, euenit; vel exquiſite continuæ non ſunt, qua ratione & in ſemitertianis, & ceteris quoque continuis nonnullis, vbi exquiſitæ non fuerint, & rigores parui, & horrores, extremarumque partium refrigerationes quandoque fieri contingit, quomodo interpretari debet tum Hippoc. tum Gal. citata ſententia. Sunt vero continuæ quędam febres lipyriæ, ſeu valde malignæ dictæ, in quibus fortis extremarum partium refrigeratio fit, ob maximam inflammationem ortam ſeu eryſipelas in viſceribus, ex quibus excitari conſueuerunt; id vero aliam ob cauſam fit, quemadmodum paulò poſt dicemus.

Cur intermittentes à rigore, &c. ſemper incipiunt.

Cur in principijs intermittentium ſumma refrigerantur.

Cap.citato.

Intermittentes autem febres, ac earum acceſſiones omnes, propterea cum aliquo dictorum ſymptomatum ſemper incipiunt, eo quòd in eis (vt dictum eſt) per ſentientes corporis partes, putreſcens ſuccus vehementiori motu fertur, cuius delatione, & acuitate lædens, morſum, ac dolorem eiſdem partibus infert, ob quem duo contingunt, ſanguinem in corporis profundum ferri, eoque corporis exteriora frigeſieri, ac partes ſentientes in quibus humor adeſt, expultrice vi in proximam vnamquanque eum reijcere, quouſque ab omnibus expulſus via aliqua expurgetur. Quare non mirum, inquit Gal.ij.de Cauſ. ſympt. (licet de rigore loquatur) ſi reſrigerentur omnes externæ partes, animali virtute vna cum ſanguine in profundum commeante. ſentiunt enim hoc tempore qui rigent, externarum partium frigus, non earum quæ ſunt in profundo, quippe cum ſitiant ſenſibiliter eo tempore nonnulli, tanquam calore ijs in internis partibus ſeruato. Quòd vero id rationabiliter accidat, inde colligi licet; nam ſi in vna quapiam parte dolor vehemens infixus, tum animi deliquia, tum perfrigerationem inferat, in eo qui in toto fit corpore, ſi non animi deliquia fiant, neque mors, certe per frigerationes effici debent. Sunt etenim dolores rigentium eiuſdem (cum ceteris alijs doloribus) generis: deficiunt ab his qui interimunt, magnitudine, & tempore, quippe cum & minores magnitudine ſint, & breuioris temporis, vt citato lib.ij.de Cauſis ſymptom. liquet. Qua de re ſi rigor, aut horror futurus ſit, non modo humorum redundantia opus eſt, ſed vehementia etiam motus per corpora ſenſibilia requiritur, quo tempore, dum ſanguis cum calore ſimul intima corporis, & viſcera confugit, cutis frigidæ partes fiunt & exangues, manuum etiam, & pedum ſumma frigidiſſima, vtpote quòd admodum adſunt à viſceribus, vt lib. de tremore, rigore, &c. ſcriptum eſt.

Loco citato.

Quòd vero nedum in principijs acceſſionum intermittentium febrium, verumetiam & continuarum quæ plures acceſſiones habent calor naturalis vna cum ſanguine ad corporis intima confugiat, commen. Aphoriſ. j. libri ij. liquet, his verbis: [In principijs ſiquidem acceſſionum, & calor naturalis totus, & humores in profundum corporis vergunt, quemadmodum

ipſe docuit]innuens Hipp.& deinceps addit: [& præcipue in quibus horror quiſpiam, vel rigor, vel fortis partium exteriorum refrigeratio contingit.] Et lib. j. de Rat. vict. acceſsionis principium fieri ait Gal.calore omni toto ex corpore ad cor,thoracemque concurrente. & iiij. de Ratione victus,volens Hippo.tradere cauſam ob quam pedes in acceſsionum principiis frigeant,aſſerebat, hoc prouenire calore toto eo tempore ad ſupernas partes concurrente. quapropter non abſque cauſa pedes frigeſcunt,vtpote qui natura & carne vacent, & neruis abundant, præterea & à calidisſimis locis ſeparati refrigerantur,ſeſe ad thoracem colligente calore.Confugit itaque calor naturalis ſimul cum ſanguine ad corporis intima in acceſsionum principijs, tam ſi intermittentes,quàm ſi continuæ fuerint,maiori tamen cum impetu, ac vehementiori motu. in intermittentibus: etenim in his putreſcens ſuccus per ſentientes partes vehementiori motu delatus, ſua acuitate magis lædet eaſdem partes,ac dolorem infert maiorem,cum & ipſæ partes exactiori ſenſu præditæ ſint,quàm vaſa ipſa,quemadmodum prius dictum eſt. & propterea in intermittentibus, & non in continuis dicta ſymptomata fiunt. At ſi verum eſt quod Gal. ſcriptum reliquit. ij.de differ.febr. videlicet quòd vbicunque accenditur,atque augetur caliditas,iſthuc ab alijs partibus ſanguis confluere ſoleat, quo vero tempore confluit, illas quidem refrigerari priuata ſanguine eſt neceſſarium, quòd vero patitur membrum grauari ac diſtendi, idque fieri contingat in acceſsionum principijs, cur in intermittentium febrium acceſsionum principijs ad corporis intima,thoracem inquam, & cor naturalis calor ſimul cum ſanguine ſe colligit? cum præter naturam caliditas in intermittentibus ipſis accendatur, atque augeatur per ſingulas ſentientes corporis partes,ſeu per corporis habitum,qua de re ad eaſdem,&non ad corporis intima confluere deberet? Tantam ſanè apud quoſdam vim habuit hæc difficultas, quod coacti ſunt hac in re Galenum deſerere, ac alio modo ſentire quàm ipſe ſentiat. Quidam vero quòd in vaſis, & non extra contineatur in intermittentibus putreſcens ſuccus, auſi ſunt dicere. Alij quòd extra vaſa, non tamen in toto habitu contineantur humores, ſed omnium propria ſedes & origo, in prima ſit corporis regione, circum præcordia, ventriculum, diaphragma, iecoris caua, lienem, pancreas, omentum, aut meſenterium. hæ ſiquidem partes (inquiunt iſti) quaſi publica corporis ſentina, in quam omnis confluit, cumulaturque humorum colluuies, ex quibus etiam ſedibus horrores, rigores, ac partium extremarum refrigerationes ſuſcitantur. idque perſuadere tentant ratiunculis quibuſdam ac pluribus exemplis confirmare. Verum nos ducem noſtrum Galenum in hoc,velut in reliquis ſectabimur, eiuſque ſententiam ac veritatem tuebimur, aſſerentes,quòd cum in principijs acceſsionum febrium intermittentium putreſcentes ſucci moueantur vehementiori motu per ſentientes corporis partes, vt ſæpius dictum eſt, eædem partes hoc in tempore mordacitatem, ac dolorem ſentiunt, ob quem doloris ſenſum vehementi quodam impetu,calor ipſe tanquam offenſus, ſimul cum ſanguine in intima corporis, & viſcera confugit,proprie tamen ad thoracem, adque cor ipſum, tanquam ad ſuum principium & fontem, non ſiquidem (vt quidam ignari putant) vt ipſi cordi opem ferat, tanquam à putridis vaporibus oblæſo,ſed vt ibidem collectus,vnitus,ac vigoratus, vehementiori, quodam impetu redeat, ac certet cum eo quod ſentientes partes doloribus laceſſat,ac ipſas moleſtat(modo non accidat idē calidum innatum eo tempore in profundo extingui obſtructum adeo,vt extra expirare nequeat aut à frigidis cauſis euictum.)Vbi vero hoc non contingat,violentia victa acernatur; quo pacto inſtrumentum expultricis,in quocunque membro eſt,euadit.hæc etenim & per ſeipſam nata eſt lædentia expellere.fortius autem cum calore redundante ab intra,propulſabit ea expellere adiuta,quò motus impetus promptior contingat,vnde quæ lædunt per cutem,ſępius propellit vomitu,atque citata aluo pluries,vt eodem lib.de Rig.tremore,&c.à Gal.decretum eſt. Non igitur ſe colligit ad corporis intima calor in acceſsionum principijs, vt cordi opituletur, nec etiam vt ibi permaneat,ſed vt collectus,roboratuſque in eodem ſuo principio, maiori cum impetu foras redeat,perueniatque ad affectas partes doloribus laceſsitas,vt tanquam inſtrumento, eodem vtantur calore, vt inquit Gal.ita enim quod moleſtum eſt,promptius propulſabunt.Itaque tandiu extremarum partium refrigeratio,rigor,ſeu horror perdurabit,quandiu calor ipſe naturalis, cum cauſa dolorem,ac moleſtiam inferente, pugnabit. Quinimò, nec idem ſolus naturalis calor ſimul cum ſanguine &ſpiritu,qui in ſentientibus partibus continebatur,ac ad intima corporis confugerat,verum & aliarum quoque partium quiddam ad eas peruenit. Nam, vt refert idem Galenus commento Aphoriſ.liij.libri v. hæc eſt quædam ratio communis in his quæ natura aliquid violenter excernit, vt ſanguinis & ſpiritus impetus eo feratur: quibus duobus veluti inſtrumentis natura vtens,ea quæ infeſtant, per vim expellat. Vera eſt itaque citata Galeni ſententia libro ſecundo de different.febr. quòd vbicunque accenditur atque augetur caliditas,iſthuc ab alijs partibus ſanguis confluere ſolet. nam licet primo intus calor cum ſanguine & ſpiritu ſe colligat,acceſsione incipiente,ſtatim tamen ad eas redit partes in quibus accenditur, ſiue augetur calor,hoc eſt ad totius corporis carnes,per quas putreſcens ſuccus defertur, ſi intermittentes fuerint febres. quoties enim aliquid per has violenter agitur, ac ad cutim defertur, neceſſe eſt dum carnem,cutimque permeat, omnia in quæ incidit, pungat, ſtimulet, diuidat, ac vulneret; vt citato libro ſecundo de Cauſis ſymptom. liquet. Quamobrem ſatis recte aſſerebat eodem

loco

Super tex. 46.
Super tex. 39.

Quare initijs intermittētiū calor naturalis ad corporis intima ſe colligit.
Cap.vlt.

Quæſtionis propoſitæ difficultas coëgit quoſdam Gal.& veritatem deſerere. Rñdet qōni.

Loco citato.

loco Galenus, quòd qui in rigore habetur caloris naturalis motus, non ei qui in timore, ſed ei potius qui in verecundia, ac frigida lauatione videtur, ſimilis eſt. pugnat enim virtus, ac certat cum his quæ offendunt, quoad excuſſerit, profligaueritque omnia. in verecundia nanque primum quidem intro agitur animalis facultatis motus, deinde rurſum foras celeriter vniuerſus, quippe cum niſi redeat, timor ſit, non verecundia. ſiquidem verecundia de repente fit omnino niſi expectante malum animali facultate, ſed, vt ſic dicam, præ mollitia, & timiditate naturali, cum homine longe meliore verſari non ſubſtinente, ſed refugere, & ſi poſſit, à conſpectu ſubducere properante. ideoque veluti refugiens tantum, citra vllam perfrigerationem, in profundum recedit: ratione vero patibilem partem animi, id eſt, quæ terretur & verecundatur excitante, atque inhortante, redit, extrorſumque mouetur, ſimillimo motus modo, atque cum ex frigida lauatione, caloris fit repercuſſio. [hæc Galenus. Huic itaque motui ſimilis eſt qui in rigoribus habetur. primo etenim naturalis calor confugit ad cor tanquam offenſus, impeditusque ab eius naturali motu, deinde collectus, ac vigoratus, vibratus magis, maiorique cum impetu, ad ea quæ offendunt, peruenit, pugnatque cum eis quoad ipſa exceſſerit, ac profligauerit. Quòd vero de rigoris motu aſſeruit Galenus de horrore quoque, ac partium refrigeratione ſimiliter ſubintelligere oportet. etenim non alia ratione calor naturalis mouetur vbi hæc contingant in principijs acceſſionum, quàm in ipſis rigoribus, propter dolorem videlicet, qui in toto corpore fit: hoc etiam tempore, ex putreſcentibus ſuccis, per ſentientes corporis partes vehementiori motu delatis, neque alia ratione inter ſe diſſident, quàm maioris, minoris ue. validi nanque motus fiunt expultricis facultatis in rigoribus, mediocres in horroribus, ac multo magis mediocres in inæqualitate, & patrium extremarum refrigeratione ita vt eiuſmodi motus dixeris propemodum motus non eſſe, ſed tantum ſenſus. Inſuper mordacior, vel copioſior humor concutientem rigorem infert, minus mordax, ſeu mediocriter auctus horrorem excitat. vbi vero quæ dicta ſunt remittantur, ne horror quidem fiet, ſed vel inæqualitas, vel refrigeratio extremarum partium, adeo quòd ſi paucus fuerit humor, aut exigua eius acrimonia, motus ue lentus, ac languidus, ſolum frigus inuehit: ſin copioſior ſit, aut acrior, vt eius motus impulſuſque concitatior, horror inuadit. cum vero plurimus, iſque vehementer acer, ac mordax, magnoque impetu per ſentientes corporis partes defertur, verus rigor inducitur, vt apud eundem Galenum legitur, citato libro ij. de Cauſis ſymptom. & x. de Meth. med. Quamobrem acceſſum exacerbationis ſæpe cum rigore huic, alij cum horrore, alij cum frigore ſolum acceſſiſſe fatemur: nominumque eiuſmodi paſſim, vſum per volumina medicorum omnia reperias, vt niſi quis quaſſatione atque agitatione frigeat, rigere non appelles. nam vbi rigor nominandus ſit, difformem, & inuoluntariam motionem adeſſe ſit operæprecium: quod hoc vacat, niſi ſuperficiem etiam impariter commoueat, dicunt frigefactionem: quòd ſi hanc per aliquas acceſſiones turbet, & concutiat, reliquo non moto corpore, horrorem nominant, vt ſolius cutis horror eiuſmodi affectio exiſtat, ſicut rigor vniuerſi corporis. eſt enim rigor repentina, violentaque innati caloris frigefactio, quoniam eiuſdem caloris naturali motu violenter impedito fit, atque ita rigere, horrere, frigefierique in valetudinarijs ac febrientibus ipſis differre dicendum erit, ex eiuſdem Gal. teſtimonio, lib. de rigore, tremore, palpitatione, & conuulſione.

Idem eſt motus caloris naturalis in horrore, & refrigeratione extremorum, q in rigore.

Loco citato Cap. 10.

Rigor quid.

Refrigeratio. Horror. Cap. 6.

Epilogantur quæ dicta ſunt de cauſa motus caloris naturalis in principijs acceſſionum: ac oſtenditur alia ratione ipſum moueri, vbi in viſceribus magna fuerit inflammatio orta, aut eryſipelas: confirmaturque intermittentes febres fieri non poſſe, niſi per corporis habitum humor putreſcens deferatur. Caput V.

COMMVNE eſt itaque omnibus ſuccis putreſcentibus, ac vehementiori motu per ſentientes partes delatis, ex quibus etiam intermittentes fiunt febres, vt eorũ mordacitate & acuitate, dum carnes, cutimque permeant, pungant, ſtimulent, diuidant, ac vulnerent quodammodo, & proinde dolorem inferant; ob quæ naturalis calor ſimul cum ſanguine & ſpiritu in corporis profundum fertur, ad viſcera corque confugit. Hinc extremæ corporis partes frigidę, exangueſq. fiunt. Verum vbi ob aliquam iamdudum dictarum cauſarum ipſum in profundo extingui non contingat, violentia victa, aceruatur, & quaſi in ſeſe coactus ac vnitus, vehementiori cum impetu, cum perſiſtere in ſuo principio nequeat ſubſtantię enim ſemper mobili, quies eſt mors) iterum ad propulſanda ea quę moleſta ſunt, redit, vt dictum eſt: ac tandiu cum his quæ offendunt, pugnat, quoad ea excuſſerit, ac profligauerit. Verum quanto maior ex redundantibus ſuccis, ſentientibus partibus infertur dolor, adeo maiori cum impetu, & intro confugit, & extra progreditur vt ea expellere valeat, atque euincere: quemadmodum vbi minori dolore laceſſitæ ſentientes partes fuerint, & eius impetus minor erit, ſemper tamẽ duobus hiſce motibus in acceſſionum principijs, calor naturalis vna cum ſanguine mouebitur; primo foras intro confugiens, deinde ab intra foras rediens, vt demonſtrauimus. atque ita nedum in intermittentibus febribus, verumetiam in continuis, vbi plures habeant acceſſiones, vbicunque accenditur atque augetur caliditas, iſthuc calor naturalis ſemper vna cum ſanguine

Cap.vlt. Proximo cap.

guine ferri conſueuit; vt liquet ſecundo de differentijs febrium. At non perinde vt in intermittentibus,in continuarum acceſſionum principijs, aliquod iam dictorum ſymptomatum neceſſario incidit,propter iam dictas cauſas, licet quandoque, quamuis raro admodum, in earum quoque acceſſionum initijs, aliquod eorundem ſymptomatum incidat. Verum aut propterea quòd exquiſite continuæ non ſunt, vt diximus; aut leuis quædam refrigeratio contigit, ob id quòd magnis ſanguinis fit reuocatio ad corporis interiora, ob copiam, ſeu mordacitatem maximam putreſcentis humoris intra vaſa:& ſic magnitudine diſtingitur ab ea,quæ in intermittentibus fit partium extremarum refrigeratio: modo citra phlegmonem intra vaſa putreſcant ſucci. Nam quando aliqua fortis inflammatio in corporis parte profundiori, vel eryſipelate euenerit, totus ex toto corpore ſanguis ad locum trahitur patientem,atque ideo vruntur profunda,ſed cutis refrigeratur,vt fit in principiis acceſſionum,vt liquet commento Aphoriſ.xlviij.quarti libri. Contingit autem hoc in febribus ardentibus,pernitioſis,ac valde malignis,lipyris dictis.Quo caſu non amplius leuis, ſed fortis fit partium extremarum frigiditas, quemadmodum in principiis acceſſionum febrium intermittentium, verum alia ratione quam in iſtis eædem partes extremæ refrigerantur. nam vbi inflammationis calor in viſceribus ortæ adeo vehemens fuerit, ad ſe cucurbitulæ modo,ex toto corpore ſanguinem trahit; & propterea iis qui ita ſe habent,viſcera peruruntur;extremæ autem partes frigeſcunt propter defectum ſanguinis ad viſcera ſe recipientis, ac cucurbitulæ modo attracti,eodem Galeno auctore,commento Aphoriſmi primi,ſeptimi lib. in principiis vero aliarum iam dictarum febrium,non quia trahitur calor,ſed quia alia ratione ad corporis intima confugit, dictæ extremæ partes refrigerantur, vt iamdudum declarauimus. neque his qui ita laborant adeo viſcera peruruntur,quemadmodum accidit in magnis viſcerum inflammationibus,ac eryſipelatibus; de quibus verba faciens Hippocr. ſecundo prognoſtic.dicebat: [ſi manus,caput,& pedes frigidi ſunt,ventre,coſtiſque calentibus, malum eſt.] nam in morbis acutis (vt ait Galenus in commento) propter inflammationis magnitudinem in viſceribus fatigantis,parum ſanguinis in omne permeat corpus, plurimum vero eius in parte inflammatione affecta includitur,& ob eam rem mediæ corporis partes, quæ ſunt thorax, & venter, admodum calent.& ſubdit:[at vero per morbos acutos interdum annotatio cum rigore præhendens aut frigore,non ſolum extremas corporis partes,ſed etiam cutem circa coſtas,ac ventrem,frigidam reddit,& quidem circa viſcera vitium non oſtendit.]quibus in verbis (vt mea fert opinio) demonſtrare nobis voluit Galen. non ſolum quòd alia ratione in internis inflammationibus, extremæ partes refrigerantur, quàm in annotationibus febrium acutarum, quæ cum rigore aut frigore præhendunt, * verumetiam modum docuit quo valeamus has febres inter ſe diſtinguere, ac dignoſcere,inquiens,quòd quando in viſceribus inflammationis magnitudo orta eſt,licet aliæ partes frigidæ ſint,venter tamen & coſtæ admodum calent,ſecus autem in reliquis,in quibus annotatio cum rigore aut frigore præhendit: quoniam eædem partes,veluti reliquæ,frigidæ redduntur. * Sed ſtatim obijciet quiſpiam aduerſus ea quæ diximus de intermittentium febrium generatione, inquiens non ſemper opus eſſe vt ipſæ fiant, quòd putreſcens ſuccus deferatur per vniuerſum corporis habitum,ſeu totius corporis carnes. Nam putreſcat humor quiſpiam in ventriculi cauitate,aut inteſtinorum,ſeu vtriuſque veſicæ,aut vteri; dico extra vaſa, qua ratione intermittens febris gigni debet, in hac aut neutrum dictorum ſymptomatum incidet, aut ſi fiat, falſum eſt quod aſſeruimus eandem ortum habere,propterea quòd vehementiori motu per ſentientes corporis partes putreſcentes, ſucci deferuntur. * Tu vero nodum hunc diſſoluas, inquiens,quòd ſi ex iam dictis putreſcentibus ſuccis intermittens febris generetur,neceſſum eſt aliquod dictorum trium ſymptomatum fieri,cum ſine his intermittens febris gigni nequeat,& quoniam nullum eorum generari vnquam poteſt,niſi per ſenſibiles corporis partes deferatur eorum cauſa,aſſerimus cum Gal.x.de Meth. meden. quòd non mordax ſuccus duntaxat,verumetiam & mordax halitus,vbi per ſenſibilia corpora feratur,horrores,& rigores facit. Quapropter vapor ſeu halitus ad eadem ſaltem corpora perueniens, ex putreſcentibus in iam dictis locis ſuccis eadem ſymptomata efficiet: neque aliter fieri poſſent,Galeni auctoritate,ij. de Cauſis ſymptomatum. nam licet quælibet dictarum partium expultrice facultate ſit prædita, qua quod moleſtum eſt,excutiat, in eo tamen excernendo, nullo dictorum ſenſibilium motuum vtitur: ſunt nanque carnium,& muſculorum omnino proprij: quare vbi eadem non lædantur, neque hi motus inæquales totius corporis fiunt: & tunc eadem ratione fierent hæc ſymptomata, qua ex mordacibus,acribuſque medicamentis vlceribus,ſeu pures, progigni ſolent: moueretur etenim per ſentientes corporis partes mordax ille halitus, ſeu vapor ex putreſcentibus ſuccis eleuatus, & non putreſcens ipſe humor. Vel dicas,quòd hæc quoque intermittens febris, ex delatis putreſcentibus ſuccis per ſenſibiles corporis partes, generatur. nam acceſſionis tempore, aut vniuerſus humor putreſcens in modo dictis partibus, aut ſaltem pars quædam ad corporis habitum effunditur,alias febris intermittens fieri nequit; ſed vel diaria, vel intra vaſa incluſus, ac effuſus talis humor,continuam excitabit febrem,quod quidem difficile haudquaquam videri debet. nam ſi ex eiſdem ſentientibus partibus,accidit quandoqua,quòd humor putreſcens ad ventriculum ſeu inteſtina confluat,ac vomitu,ſeu deiectione excernantur,quinimo eodem tempore poteſt, partim

per

Differentia caloris intro confluëtis in inflammationibus interioribus, & in principijs acceſſionum.

Tex.cõm.4.

Loco citato Cap.10.

* Dignotio inflammationis viſcerum, à qua refrigerantur extrema, & principij acceſſionũ à quo etiam refrigerantur extrema.

* An intermittentes aliqñ fiant humore putreſcente p corpora ſentientia non delato, & ob id ſine rigore, &c.?

* Nodus diſſoluitur.

Cap.10.

Cap.6.

per ſudorem, partim per vomitum, partim etiam per deiectionem humor, & preſertim bilis excerni, ſimul eodem die intro, foraſque delata, vt liquet eodem ij. de differ. feb. & ij. de Cauſis ſymptom. ita quoque difficile non erit, quòd humor, qui in ventriculi, ſeu inteſtinorum, aut reliquarum dictarum partium cauitate collectus eſt, etiamſi inceperit putreſcere, vi expulſus ab eiſdem partibus vniuerſus, aut ſaltem pars quædam eiuſdem, ad ſentientia corpora, ſeu vniuerſum habitum acceſsionis tempore, effundatur; & hac ratione aliquod dictorum trium ſymptomatum fiat, & febris generetur intermittens, quam alio modo fieri non poſſe, iterum cum Gal. proculdubio tenemus, & abſque controuerſia confirmamus. & hæc de generatione intermittentium & continuarum febrium dicta ſatis.

Locis citatis.

Quomodo tres intermittentium febrium differentiæ conueniant, & diſſideant inter ſe, & continuarum ex bile ortarum ſubdiuiſio. Caput VI.

ATQVI iam tempus eſt veſtigare quomodo iam dictæ tum intermittentes, tum continuæ febres inter ſe conueniant, & diſsideant, ac quot etiam numero ſint continuarum differentiæ. Id vero promptius fiet, ſi iterum in memoriam reuocemus omnes earundem intermittentium febrium differentias ex putredine ortarum. Sunt ergo intermittentium differentiæ omnes numero tres, tertiana videlicet, quartana, & quotidiana, à Græcis τριταῖος, τεταρταῖος, & ἀμφημερινὸς appellatæ, vt ſecundo de differentijs febr. & ſecundo de Criſibus, ſcriptum eſt, tertiana quidem ex putreſcente flaua bile, eaque vehementiori motu delata per ſentientes corporis partes, generatur, quartana ex putreſcente nigra bile, atque ſimili modo per ſentientes corporis partes vehementer delata accenditur, quotidiana, ex pituitæ putredine ortum habet, ſimiliter per ſentientes corporis partes à natura detruſæ, vt liquet citatis locis. Conueniunt itaque hæ tres intermittentium febrium differentiæ, quòd niſi humor qui eſt earum cauſa putreſcat, ac vehementiori motu deferatur per ſentientes corporis partes, nulla earum gigni poterit. Verum cum propoſuerimus de ſimplicibus harum febrium differentijs primo verba facere, attendas oportet tertianam, interim exquiſitam, interim ſimplici appellatione appellari tertianam ab Hippocrate, & Galeno, vt patet commento Aphoriſmi lix. libri quarti, & ſecundo de differentijs febr. interim vero intermittens tertiana, vt diſtinguatur, à continua nuncupatur, eodem Galeno teſte, citato libro ſecundo de different. febr. Nec alia ratione dicendum erit de quartana, & quotidiana: nam interim ſimpliciter abſque alia adiectione ita appellantur. Interim cum adiectione exquiſita, interim quotidiana, ſeu quartana intermittens dicitur: ſed de nominibus non oporteat prolixius diſputare; neque de eis (vt Plato inquit) magna cura habenda eſt; ſed ſatis ſit nouiſſe, has eſſe tres duntaxat intermittentium febrium ſimplices differentias; quæ cauſarum diuerſitate inter ſe diſsident, vt ex dictis patet, ac etiam circuitus forma. Etenim tertio quoque die efficitur tertianæ circuitus, quartanæ vero quarto quoque die, ipſius autem quotidianæ ſingulis diebus. Sunt etiam & earum ſymptomata quoque diuerſa, vt dicemus. Nunc vero ad continuarum differentias accedamus, & primo earum quæ ex bile fiunt, tanquam ſæpius contingentes, quàm reliquæ, vt apud eundem Galenum citatis locis ſcriptum reperitur. Continuarum ergo, quæ ex bile fiunt, inquit Galenus eodem ſecundo de differentijs febr. duplex eſt ſpecies, altera earum quæ à continuo feruore ſynochi appellantur, quarum vniuerſum tempus in vna conſumitur acceſsione, quæ à principio vſque ad finem pertingit. Altera earum quæ vna cum genere nomen ſortiuntur, & continuæ etiam appellantur, atque in pluribus circuitibus continentur. Earum vero quæ ſynochi dicuntur, tres ſunt omnes numero differentiæ, quemadmodum in præcedentibus dictum eſt. Nam quædam earum à principio ad finem vſque æqualiter perdurant, quas ὁμοτόνους τε, καὶ ἀκμαστικοὺς, hoc eſt in eodem ſtatu & vigore perſeuerantes. Quædam paulatim augentur, quas ἀναβατικοὺς τε, καὶ ἐπακμαστικοὺς, hoc eſt aſſurgentes, atque inualeſcentes dicunt, quædam paulatim decreſcunt, quas παρακμαστικοὺς, hoc eſt decreſcentes appellarunt. At continuarum quæ idem nomen cum genere ſortiuntur, duæ item ſunt primæ differentiæ; nonnullarum quidem quæ ſingulis tertijs diebus inualeſcunt aliarum vero quæ die intermedio alteram faciunt acceſsionem, quæ ſanè nullum præcipue obtinent nomen, vt Galenus inquit. Verum, quæ tertio die inualeſcunt, fatetur ab eo nominari conſueuiſſe τριταιοφυεῖς, id eſt tertianæ naturam referentes, vt liquet apud eundem citato libro ſecundo de differentijs febr. & primo, & ſexto de Morbis vulgaribus: non tamen prohibet quin pro ſuo quiſque arbitrio alterum eis nomen imponat, modo rerum obſeruet differentiam, ita vt hanc ſciat alteram eſſe differentiam ab ea, quam ſupra diximus, quæ ad in febricitationem terminatur. nam hæc licet ad febrilem declinationem deſinat, nunquam tamen intermittit vt illa. Quare clarioris doctrinæ gratia poterit hæc continua tertiana appellari. Præterea alia quoque eſt natura illius, quæ die intermedio etiam acceſsionem facit, cuius quidem duæ acceſsiones inter ſe diſsimiles ſunt; nam ſi ſimiles eſſent, haudquaquam ex billioſo humore ortum haberent, ſed ex pituitoſo potius, vt dicemus: ſunt autem diſsimiles, nam primæ quidem, tertia ſimillima eſt, & ſecundæ, quarta, in figura duarum tertianarum progredientes: &

Intermitten. ſpecies tres. Cap. 2. Cap. 9.

In quo conueniant omnes intermitt.

Cap. 3.

In quibus diſſideant.

Continuarũ ex bile ſpecies duæ. Cap. 2.

Synochorum drĩæ tres.

Cõtinuarum plurium acceſſio. drĩæ duæ.

Loco citato. Comment. 2. tex. comm. 25 & commen. 3. tex. comm. 5. & commen. 2 tex. comm. 23

Tertiana continua.

Duplex tertiana.

propterea aut duplicem tertianam continuam, aut duas tertianas continuas, appellare poteris. tot itaque ſunt continuarum quæ ex flaua bile proueniunt, febrium differentię, iuxta Gal. ſententiam eodem ij. de differ. febrium.

Qua ratione ex putreſcente intra vaſa flaua bile, febris ſynochos dicta accendatur; & quòd ſimiliter ex alijs humoribus generari poſſit, nedum ex ſolo ſanguine. Caput VII.

EX his itaque luce clarius cuilibet patere poterit continuas febres ex bile indifferenter accendi poſſe, tum eadem putreſcente in particularibus quibuſdam venis, ac à corde diſsitis, & proinde febres eaſdem plures habere acceſsiones, vt iamdudum explicauimus, tum inſuper in omnibus, aut ſaltem principalioribus, magniſque vaſis, quæ ſunt inter alas & inguina, poſtquam alia ratione oriri haudquaquam poſſent ex eadem bile intra vaſa putreſcente continuæ febres, vnam duntaxat à principio ad finem vſque acceſsionem habentes, quemadmodum decretum reliquit Galenus ſecundo de differentijs febr. iuxta fin. cum dicebat: [ſed quæ circuitum non habent, in his nulla eſt corporis pars, quæ præcipue ſit offenſa, ſed qui in venis, & arterijs omnibus continentur humores, atque hi preſertim qui in maximis, atque plurimo calore abundantibus ſunt; aut ob aliam quamuis cauſam, quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionem feruentes, febrem accendunt συνοχὸν appellatam, quæ à principio vſque ad finem nullam habent intermiſsionem.] * Nemo itaque hæſitare debet, quòd vbi continua febris generatur, quæ à principio ad finem vſque vnam duntaxat acceſsionem habet, opus eſt humores in omnibus vaſis æqualiter, aut ſaltem in maioribus, ac principalioribus putreſcere, vbi ex putredine ortum habuerit. Verum cum hoc genus febrium ex ſanguine putreſcente generari conſueuerit, vt in ſequentibus fuſius demonſtrabimus, id quod ſubintelligere voluit Galenus ix. de Meth. med. cap. iij. cum dicebat: [Alterum genus eſt vbi in omnibus vaſis, ac potiſsimum maximis æquabiliter ſucci putreſcunt.] * idem enim ſubintelligendum eſt in eius doctrina per ſuccos, ſeu humores æqualiter putreſcere, quòd ſanguinem ipſum, quemadmodum ipſemet teſtis eſt lib. de multitu. cap. x. cum inquit: [Demonſtratum hoc eſt alibi nobis, nihil referre, humores, an ſanguinem de mixto appelles, modo ei non temere, ſed vt in menſura quadam mediocri, animalibus naturali habitu præditis, admixti alij ſuerint. Nam cunctis in naturali commoditate augeſcentibus cum ſanguine, per præpotentiam dicto, idem humorum vocabulum notat, nihilque diſcriminis eſt creuiſſe humores an ſanguinem proferas, oratione, quæ humores dicit, idipſum demonſtrantem, nimirum pro veteri omnino proportione abundare.] Propterea non ab re hæſitare contingit. qui fieri poſsit, vt hoc idem genus febriũ ex putreſcente flaua bile gigni valeat? quòd vero Galenus admiſerit continentes has febres, quas Græci συνοχοὺς appellant, (nos vero clarioris doctrinæ gratia continentes nuncupamus) ex eadem putreſcente bile intra vaſa accendi poſſe, liquet in hoc ſecundo de differentijs febrium, nec minus & ſecundo de Criſib. ab eodem confirmatur, quo loco tradens differentiam inter continuas febres & intermittentes ex bile ortas, hæc protulit verba: [Continuam quidem nomino febrem, quæ ad infebricitationem antequam ex toto ſoluatur, non deſinit: & ſi declinatio aliqua ſenſibilis appareat. Cum autem neque declinatio aliqua ſenſibilis fiat, ſemper vero à primo principio febris vſque ad criſim ſimilis perſeuerauerit, erit & hæc ex genere febrium deurentium, ab eiſdem vero acutie differt. ſed neque in primo die, neque in ſecundo eſt huiuſmodi febrem prænoſcere, neque aliter vtile. ſufficit enim genus agnoſcere, quòd ſcilicet bilioſa ſit, atque deurens, & peracuta. neque enim ſi etiam συνοχὸν ipſam nominaueris, vt quidam medici faciunt, appellationis ratione à febribus deurentibus differt.] ſynocham igitur febrem ex bile ortam his verbis clara luce fatetur Gal. idem quoque confirmare videtur citato loco. nam cum dicebat eiuſdem generis eſſe intermittentes cum ſuis continuis, comparans tertianam cum ſua continua, illam ſignificare voluit, per febrem ardentem ſemper & non πιταιοφὺν, quo nomine (vt paulò ante diximus) conſueuit ipſe Gal. tertianam continuam nuncupare. ergo quippiam aliud ſignificare voluit pręter tertianam continuam, & id non niſi ſynocham febrem. hæc nanque, duo genera ſunt continuarum ex bile ortarum, vt dictum eſt. Amplius iiij. de Rat. vict. cum venæ totius corporis ſupra modum exſiccatæ, acres, bilioſas, ac tenues traxerint humiditates è carnoſis partibus, ardentem febrem ſimul cum Hippocrate fieri, teſtatus eſt. Quòd ſi continens febris humores requirat in omnibus venis redundantes, vt prius diximus, habebit & ipſa, ex bile generationem, cum idem humor è carnoſis partibus ad omnes venas fuerit attractus, atque in eiſdem incluſus putreſcat. Poterit inſuper & hac ratione illud confirmari. Nam ſi ex putreſcente ſanguine, ſeu humoribus æqualiter adauctis in omnibus, vel principalioribus vaſis putreſcentibus gignitur ſynocha febris, quidnam prohibebit ſi bilioſus humor, ſimul cum copioſo ſanguine ſimiliter redundarit, quòd ex eodem ſynocha febris generari nequeat? potiſsimum cum ipſemet Galenus fateatur hanc quoque redundantiam connumerari inter multitudines, quamuis non ſimpliciter ea dicenda ſit, ſed cum adiectione bilis. Nemini itaque in dubium veniat

ſynocham,

Cap. 3. huius partis, ferè circa med.

Cap. vlt.

* Continuæ febres vnius acceſsi. ex bile in omnibus vaſis putreſcẽte, ſeu magnis &c. oriuntur, vt in ſuperioribus declaratum Galen. tñ modo ex humoribus, modo ex ſanguine, modo ex bile, oriri ſcripſit in locis hic citatis, qui omnes hic cõciliantur, & explicantur.

* Succos, humores, ſanguinem putreſcere idem.

Cap. 2.

Cap. 6.

Quę idem nomen cum gñe habet, & plures acceſsiones habet. Synochus intelligitur, quẽ ex Gal. ꝓbat à bile oriri.

Cap. proxime præcedente.

Tex. comm. 1

ſynocham, ſeu continentem febrem generari poſſe ex redundante bile ſimul cum ſanguine putreſcente in omnibus, aut ſaltem maximis, & principalioribus vaſis. Ad dubium vero ita ſatisfacias, quòd licet Galenus nono de Method. meden. aſſeruerit ex ſanguinis redundantia talem progigni febrem, cum his qui ſanguine abundant, & corpulentis gigni cernatur; quando nec obſtructio, nec humorum putredo, in omnes, quæ inter inguina & alas interſunt venas, æquabiliter, & cito porrigi in frigido corpore poteſt, propterea quòd quæ putreſcunt tum calida, tum humida eſſe debent, tum etiam difficilem habere tranſpirationem, non tamen omnino negauit, in alijs quoque corporibus eandem gigni poſſe, potiſſimnm vbi corpora, & calida etiam ſunt, & redundantes humores bilioſi, ſimul etiam cum copioſo ſanguine, & breuem quendam exceſſum ſuſceperint: dixit enim plurimum contingere in his qui ſanguine abundant, & corpulentis, & non dixit in his duntaxat ſemper, & perpetuo ſynocham febrem ex putredine generari. Poteſt enim ipſa bilis breuem quendam exceſſum vna cum copioſo ſanguine adipiſci, quæ etiam plenitudo, ſeu plethora nuncupabitur ſecundum quid, vt liquet libro de Multitud. & vbi in omnibus, aut ſaltem principalioribus vaſis redundauerit, putreſcere; & hac ratione febrem accendere continentem, quæ à principio ad finem vſque vnam habeat acceſſionem, quemadmodum vbi multum excedat, non cum copioſo ſanguine in quibuſdam particularibus vaſis putreſcens, etiam efficit continuam, quæ plures acceſſiones habet. Ad hæc, ſi ex putreſcente ſanguine fit continens febris, ergo ex putreſcente bile. Nam vbi admodum exuctus ac putrefactus fuerit, in bilem vertetur, preſertim quod in eo pingue, ac tenue exiſtit. quare aucto in eodem ſanguine calore, ac magis putreſcente, quæ prius erat ex ſanguine orta continens febris, modo ex bile accenſam eſſe vere quiſpiam affirmauerit. id vero neceſſario conſequitur, vbi confeſtim eadem continens ex ſanguine orta, non fuerit curata, aut ſi interficere anticipauerit, priuſquam in bilem ſanguis conuertatur. Sed mox inquies, plures ergo erunt harum febrium differentiæ quam ſex, ſi tot ſint continuarum, quæ ex flaua bile fiunt differentiæ? Huic reſponſum ſit, totidem eſſe continuarum febrium ſimplices, ac primas differentias, quot etiam ſunt intermittentes, & propterea ſex ſunt numero, vt ſimul cum Galeno concluſimus, licet eædemmet [1] continuæ poſſint in plures particulares differentias ſecari. [2] Id vero quod magis vrget, eſt, num quemadmodum ex ipſa bile ſimul cum copioſo ſanguine in omnibus, aut principalioribus vaſis putreſcente, continens accenditur febris, ita quoque eadem gigni poſſit pituita, aut nigra bile, eodem modo ſimul cum copioſo ſanguine redundante? potiſſimum cum hi etiam ſucci paruum quendam exceſſum adepti inſimul cum copioſo ſanguine redundare poſſint, atque hæc etiam multitudo, ſeu plethora nuncupari, ſecundum quid tamen, vt ſuperius annotauimus, & liquet apud eundem Galenum citato libro de Multitudine? Porrò aſſerimus nos, & ex eiſdem quoque eandem ſynocham, ſeu continentem febrem gigni poſſe. Nam quemadmodum ſanguis veteri aliorum humorum proportione in eo ſeruata, aut etiam inter eos ſolo ſanguine ſuperabundante, ac alios excedente, poteſt æquabiliter in omnibus vaſis putreſcere, perinde etiam vbi quiſpiam aliorum humorum breuem quendam exceſſum, ſimul cum eo ſuſceperit (quemadmodum de bile dictum eſt) ſentiendum erit. [3] Nec obſtat ſi dixeris pituitam, ac nigram bilem frigida natura eſſe, & hanc ob cauſam non adeo facile poſſe eorum humorum putredinem in vniuerſa, aut principaliora vaſa porrigi, & ob id neque febris continens generari. nam eoſdem humores ſemper cum copioſo ſanguine redundare intelligimus, ipſos vero exiguum quendam ſuſcipere exceſſum, adeo vt potius pituitoſum, aut melancholicum ſanguinem redundare dixerimus, ita etiam & bilioſum, quam pituitam nigram, aut flauam bilem in ſanguine ſuperare.
Quapropter cum copioſa fuerit ſanguinis ſubſtantia, exiguus vero eorundem humorum exceſſus, haud ægre porrigi eorum putredo poterit per ſingula, aut principaliora vaſa, quamuis non adeo prompte, vt ſi æquabiliter adaucti omnes ſucci putreſcerent, ſeu ſolus ſanguis, vt quarta ſubſtantia exceſſerit, aut bilis cum copioſo ſanguine, & propterea ſæpius ex putreſcente ſanguine, non raro ex bile ſimul cum eodem copioſo ſanguine, perquam rariſſime autem ex nigra bile, ac pituita, ſimul etiam cum copioſo ſanguine, eandem ſynocham ſeu continentem febrem accendi poſſe, ſimul cum Galeno cenſemus. quòd vero ex pituita gigni poſſit, confirmari etiam poterit ex Hippocratis, & Galeni auctoritate, libro quarto de Ratione vict. quo loco ex pituita ſalſa à totius corporis venis attracta, aliud cauſi genus generari fatetur. Cum itaque propterea ſynochæ febres vnam acceſſionem à principio ad finem vſque habentes generentur, quòd in omnibus, aut maioribus, & principalioribus vaſis putreſcant humores, ita quoque attracta pituita ab omnibus venis, eaque in eiſdem putreſcente, in hoc cauſi ſeu febris ardentis genere, eadem continens generabitur febris. Atqui ſtatim inquiens, propter quid Galenus ne vnum quidem fecerit verbum de his continentibus febribus, quæ ex pituita, & nigra bile fiunt, ſi ab eiſdem generari poſſunt, nec in ſecundo de differentijs febrium, nec in ſecundo de Criſib. nec etiam libro de Methodi medendi? verum ex his quæ iamdudum diximus, reſponſum facile patere poterit. Nam de eis ſermonem fecit, quæ ſæpius accidunt, paruifaciens ea quæ raro, & perquam rariſſime contingunt. Nam cum ex dictis humoribus, febres continuæ, quæ plures acceſſiones habent, raro accendantur, eodem Galeno teſte, citato libro ſecundo de differentijs feb. & admodum raro

Conciliatio, & explicatio locorum Gal. Loco citato.

Cap. 11.

1 Nam præter continuas pluriũ acceſs. & continuas vnius acceſs. quæ continentes dicuntur, earum continentium quædam fiunt ex ſuccis æqualiter adauctis, & putreſcentibus quædam ex bile, quædam ex pituita, &c. vt paulò poſt dicitur

2 Altera capitis pars.

An ſynochi ex alijs humoribus, quã ex ſanguine oriatur?

3 Pituita, & atra bilis cũ ſanguine pñt putreſcere.

Tex. cõm. 13.

Cur febrium continẽtium ex pituita, & atra bile Gal. nõ meminit?

Cap. 2.

fiant illæ,quæ vnam duntaxat habent à principio ad finem vſque acceſsionem,propterea has con ſulto prætermiſit. difficulter nanque hi humores,cum frigidi ſint,intra vaſa putreſcunt: & ſi putreſcant,difficillime eorum putredo per vniuerſa vaſa æquabiliter,& cito porrigi poteſt, ſed potius in quibuſdam paruis,minuſque calidis vaſis impacti,ac detenti ob eorum craſsitiem & tenacitatem,preſertim ſi multum excedant ſanguinem,in eiſdem putreſcunt,priuſquam per omnia, & calidiora vaſa diffundantur,eiſdem etiam maximis vaſis tanquam calidioribus exiſtentibus ex tenuantibus,ac euincentibus,aut ſaltem tales expellentibus humores,ad eadem minora,ac remotiora vaſa,ita vt difficulter in eis aceruentur, & proinde continuæ magis febres ex eis fient. quæ plures acceſsiones habent quàm ſynochi,ſeu continentes, vbi eos contingat intra vaſa putreſcere. Adde quòd nec etiam alia ratione curari deberent,quam reliquæ continentes,quarum putredo in omnibus,vel in maximis,maximeque principalibus ſubſiſtit vaſis,paucis quibuſdam adiectis,ſiue immutatis,pro ratione exigui exceſſus humoris cum copioſo ſanguine redundantis. & propterea eas non meminit Gal.& non quia nulla ratione fieri nequeant; id nanque nullibi ab eo ſcriptum reperitur. Sed dices,ſi ex pituita & nigra bile fient continentes febres, id ſaltem vitare nequeas, quòd plures videlicet, quam ſex erunt primæ febrium ex putredine ortarum differentiæ. etenim Gal. quotidianæ & quartanæ intermittenti nullam communem oppoſuit vocem, quæ omnes eiuſdem generis (continuas tamen) ſignificaret, quemadmodum in his quæ ex bile accenduntur per vocem καύσον, ſed inquit quotidiana intermittens & continua; & quartana intermittens & continua,vt liquet ij.de Criſibus,& ij. de differ. febr. Niſi eſſet quòd vt dictum eſt, perquam rariſsime fiant ex iam dictis humoribus continentes febres, quocirca de eis ſermonem non fecit: & per vocem etiam continuam Græce συνεχὴ dictam, continentem etiam ſubintelligere voluit. Vel rectius dicas,continentes febres, quas ex eiuſmodi humoribus oriri diximus, accendi non poſſe,niſi cum copioſo ſanguine redundauerint,eorum vero humorum paruus fuerit exceſſus,adeo vt pituitoſus,aut melancholicus magis dicatur ſanguis redundare, quàm pituita,& nigra bilis. Cum vero veſtigauit Gal.particulares febrium differentias ex putredine ortas, per continuas quæ ex eiſdem fiunt humoribus,intellexit,quando copioſi fuerint, ac multum redundauerint. hæ nanque febres proprie eiuſdem ſunt generis cum ſuis intermittentibus.quapropter neque erunt plures quàm ſex,quæ ex eiſdem humoribus redundantibus fiunt.tres,inquam, intermittentes,& totidem continuæ. quoniam licet non intermittant,plures habent acceſsiones, eandem formam ſeruantes cum ſuis intermittentibus,vt liquet ij.de Criſib.cap.vj.poſſunt itaque continentes febres non modo ex putreſcente in omnibus vaſis ſanguine, ſeu bile cum copioſo ſanguine generari,verumetiam ex pituita, & nigra bile, modo paruus fuerit eorum exceſſus, & cum copioſo ſanguine etiam redundauerint,vt dictum eſt, neque propterea plures erunt primæ particulares febrium differentiæ,quæ ex putredine oriuntur quàm ſex, ſubdiuiſis eis in intermittentes & continuas.

Cap.6. Cap.1.

Quid per καύσους, ſeu febres ardentes intelligendum ſit. Caput VII.

CVM itaque plures traditæ ſint continuarum febrium ex bile putreſcente ortarum differentiæ; tanquam valde neceſſarium diſſerere putaui, nunquid omnes,vel earū quaſdam per καύσον, hoc eſt febrem ardentem ſubintelligere oporteat? cernimus enim ſæpenumero in Hippocratis, & Galeni doctrina diuerſimode vocem hanc vſurpari. Nam quarto de Ratione victus, cum Hippocrate de καύσῳ verba facit (quæ vox nil aliud Latine ſignificat,quàm combuſtionem,ſeu ardorem) quamuis ipſe determinaſſet eum fieri,cum venulæ tempore æſtiuo exſiccatæ,acres, & birioſas, tenueſque traxerint ad ſe humiditates, Galenus in comment. cauſum nedum in vniuerſo corpore, verum in vna eius parte,quæuis illa ſit,interdum gigni fatetur,vt in ventriculi ore,atque ipſo ventriculo, & ſtomacho,ſiue etiam pulmone, & ſubinde in ieiuno, vbi earundem partium venæ ad ſe eaſdem traxerint humiditates. Quinimò admittere videtur quòd in carne etiam,ſiue in parte vna,ſiue in toto corpore pati eam contigerit,generari cauſus poſsit, ita vt videatur & vniuerſalem & particularem cauſum admittere,nedum intra,ſed etiam extra venas, ex binoſis acribuſque humiditatibus ortum. Et eodem libro poſt pauca,non modo ex bilioſo humore, verumetiam ex ſalſa pituita, febrem,cauſum dictam,hoc eſt ardentem,oriri fatetur ſimul cum ipſo Hippocrate,idem Gal. libro vero de rigore,tremore,& c.tertianam de genere ardentium febrium eſſe fatetur: ait enim: [nullus autem ſanæ mentis febrem hanc in ſucco frigido fieri affirmet, cum genere ardens ſit, illius tantum continuitatis egens.] & paulò poſt: [hoc ſolo diſtant ab ardente tertianæ (dicebat) ardentes enim in vaſis bilem delatam,tertianæ vero,per ſenſitiua loca extra habent.] & ſecundo de differentijs febr.loquens de tertiana inquit: [atque de genere ardentis eſt.] Idem quoque confirmauit octauo de Hippocratis, & Platonis decretis, inquiens: [ita nunc ſatis erit tantum quæ illis in libris demonſtrauimus,commemorare,acutiſsimas ſcilicet, & ardentiſsimas febres à flaua bile oriri, & tertianam ex ardentium febrium eſſe.] Nec minus & libro ſecundo de Criſibus, ſimilem videtur proferre de tertiana ſententiam, dum ait: [continuas febres idem habere

Loco citato. Cauſus nomē homonymū.

Tex.cōm.13.

Cap.3.

Cap.6.

Cap.6.

habere genus,eandemque hypotheſim cum intermittentibus,cum tertiana quidem exquiſita,exquiſitam ardentem & c.] quamuis & eodem loco, & commen. Aphor. lviij. & lix. libri quarti, & primo etiam de Morbis vulgaribus, ſæpiſsime tertianam febrem ab ardentibus ſeparet, aſſerens eam hoc ſolo ab ardentibus diſsidere, quòd in illis intra vaſa, in ea vero extra, bilis putreſcat. Quamobrem mirum videri non debet in hac re plurimos hallucinatos eſſe, poſtquam diuerſis in locis, varia, de febre ardente ſcribere conatur Gal. conabimur autem nos eiuſdem Galeni in hac re ſententiam exponere,id prius pro hypotheſi aſſumentes, quòd quidam ſit cauſus proprie dictus,quidam autem communiter, proprie dictum per vehementem totius corporis caliditatem,inextinguibilemque ſitim circumſcribi tanquam per propria, ac pathognomonica ſigna. hanc etenim febrem,cum videlicet vrens caliditas, ſitiſque incompeſcibilis hominem torquent, καῦσον (hoc eſt ardentem) ſimul cum reliquis medicis ſimplicem, ac exquiſitum appellat idem Galenus citato libro quarto de Ratione vict. Et tertio de Morbis vulg.inquit,quod non appellabitur ardens febris, niſi adiunctam perpetuo habeat per totum morbum ſitim aſsiduam,atque exurentem calorem. Huic cauſo opponitur is qui communiter,& non ita proprie ſic appellatur,vtpote ſi in vna parte fiat,ob quam non de neceſsitate ſitim pariat,aut etiam in totius corporis carne eum generari contingat,vt diximus eiuſdem Gal. auctoritate, citato lib.iiij. de Rat.vict.fit autem & hic ex ipſa etiam flaua bile. Sit inſuper & ſecunda hypotheſis quòd cauſus,ſiue febris ardens,adhuc etiam proprie dictus bifariam eſſe poteſt ex eiuſdem Gal. ſententia, quia aut proprie exquiſitus, ſimpliciter, ac legitimus eſt, aut pro dimidia parte, quem breuioris doctrinæ gratia,haud perperam fuerit,cauſum nothum,illegitimum, ſeu ſpurium appellare; ita quòd quemadmodum tertianarum duo eſſe genera quiſpiam dixerit,vnum exquiſitum, legitimumque,alterum vero nothum,& ſpurium,cui videlicet ex legitimi quidem ſymptomatis nonnulla inſunt,aliqua vero non,vt in ſequentibus patebit, ita quoque duo cauſorum genera eſſe intelligemus,homonymian inter ſe habentia,verum non eam per quam nullo pacto niſi nomine inter ſeſe communicant,vere æquiuoca nuncupata,ſed modo quo diximus.Quibus ita iactis fundamentis, aſſerimus, intermittentes febres ex bile ortas, delatas per ſentientes corporis partes, aut etiam ſi ex eryſipelate generationem habeāt, quæcunque fuerint,etiam ſi pars ipſa de neceſsitate ſitim non pariat,communi appellatione καῦσον denominari poſſe,vt liquet ex Gal.citato lib.iiij. de Rat. vict. qua ratione tertiana ipſa ardens febris à Galeno interdum nuncupatur. inſuper cum eodem fatemur nothum cauſum ex alio humorum,quàm ex bile, generari poſſe, vtpote ex ſalſa pituita; legitimum vero non niſi ex eadem putreſcente bile. At ſi non modo legitimus,ſed ſimpliciter,& exquiſitus cauſus generari debeat,cum eodem Gal.cenſemus,non niſi eadem bile intra vaſa putreſcente fieri poſſe,& propterea per exquiſitum cauſum,ſeu exquiſitam febrem ardētem,quam interdum conſueuit Gal.acutiſsimam,ac ardentiſsimam nominare,vſus vocibus ὀξύτατος, καὶ καυσωδέστατος πυρετός,vt liquet ij.de Criſ. continuam febrem ex bile ortam intelligimus,indifferenter,tam ſi æqualiter in omnibus vaſis putreſcat, & vnam habeat à principio ad finem vſque acceſsionem,quàm ſi in quibuſdam particularibus,plures in ſe continens acceſsiones, ſiue tertio quoque die eædem fiant,ſiue etiam die intermedia aliam acceſsionem habeant. id vero vbique locorum manifeſtauit Gal.quo tertianam ab exquiſita febre ardente ſecernere voluit, cum non in alio diſsidere aſſeruerit,quàm quòd in febre ardente intra vaſa bilis,in tertiana,extra putreſcat,& propterea illa continua,hæc vero intermittens eſt,& ij.de Criſib.facta hac diſtinctione,quidnam per continuas intelligeret febres, his verbis propalauit, inquiens: [continuam quidem nomino febrem,quæ ad infebricitationem,anteaquam ex toto ſoluatur non deſinit,& ſi declinatio aliqua ſenſibilis appareat. cum autem neque declinatio aliqua ſenſibilis fiat,ſemper vero à primo principio febris vſque ad criſim ſimilis perſeuerauerit,erit hæc & de genere febrium deurentium,ab eiſdem vero acutie differt.] & paulò poſt ſubdit: [neque enim ſi etiam ſynochum ipſam nominaueris(vt quidam medici faciunt) appellationis ratione à febribus deurentibus diſfert.] quam etiam ſententiam ſcriptam reliquit Paul.cap.xxvj.lib.ij.dum ait: [continens itaque febris eſt quæ non ante ad integritatem terminatur,quàm ex toto fuerit ſoluta,& ſi inclinatio aliqua ſenſibilis appareat.cum autem nulla accedit quæ ſenſibus queat percipi,hęc quoque ex ardētium genere habetur,ſed acutie ſeu acrimonia ab ipſis variat.] illud etiam clara luce nobis pateſecit eodem iiij.de Rat. vict. nam cum dixiſſet,cauſum proprie dictum non caliditatis modo,quæ per totum fit corpus vehementia,præſtare,verum quoque & ſiti, quæ in eo vehemens & incompeſcibilis eſt,declaraſſetque eum fieri poſſe,quemadmodum Hippoc.docuerat,cum venæ totius corporis ſupra modum exſiccatæ calidas carnoſis è partibus humiditates traxerint.ſubdit: [deficit ergo pręſenti dictioni ſingularis de cauſi generatione ſermo,quem nos nuper adiecimus,nempe in vna corporis parte quæuis illa ſit interdum cauſus gignitur,interdum & toto in corpore.] & paulò poſt aperte demonſtrauit in qua etiam corporis parte fieri poſſet proprie & exquiſite dictus cauſus,qui iam dictas etiam duas conditiones contineret,vrentem ſcilicet caliditatem,& incompeſcibilem ſitim,exemplificans de ore ventriculi,ac ipſo etiam ventriculo,ſtomacho,ac pulmone,in quarum partium venis ſi cauſus fiat,neceſſario præter vrentem caliditatem incompeſcibilis ſitis paritur. ſimilem quoque ſententiam non ſemel duntaxat, ſed ſæpius conſcripſit lib.j.

Comment. 2. tex. comm.2.

Cauſus proprie dictus.

Super tex 13. Comment. 3. tex.comm.34

Cauſus improprie dict⁹.

Cauſus proprie dictus duplex, exquiſitus,& nothus

Cauſus noth⁹

Loco citato.

Cauſus exquiſitus.

Cap. 3.

Tam febris continua quā continens per cauſum exquiſitum intelligitur,id quod tam auctoritatibus, q̃ rōnibus cōfirmat. Cap.6.

Super tex.1.

Comment. 1. ſuper tex. 9. & comm. 2. ſup text. 20. & 73. Exquiſita febris ardens dicitur à Gal. continua circuitus hñs, & continens. Cap. 6.

de Morb. vulg. quòd videlicet cauſus, ſeu exquiſita febris ardens accendatur cum in vaſorum capedinibus, vna cum ſanguine putreſcens flaua bilis contineatur, præcipue vero vbi in ventris aut iocinoris, aut pulmonis venis, bilis efferueſcat, tanquam cordi proximioribus exiſtentibus. Ad hæc quòd per exquiſitam febrem ardentem Gal. quamlibet continuam ex bile ortam ſubintelligat, citato ij. de Criſib. manifeſtauit his verbis: [Dico autem febres continuas idem habere genus cum ſingulis intermittentibus, cum tertiana quidem exquiſita, exquiſitam ardentem.] & paucis quibuſdam interiectis aſſerebat citato loco: [Nam quæ in ſola flaua bile febris accenditur ſine aliquo viſceris affectu, ſiquidem manente adhuc intra vaſa bile accendatur, exquiſita febris ardens nuncupatur; ſi vero per totum corpus deferatur, exquiſita tertiana.] Non igitur quam vulgus medicorum, tertianam continuam appellat duntaxat, Gal. febrem ardentem exquiſitam nominat, verum quamlibet continuam quæ ex flaua bile accenditur, quemadmodum in citatis locis patet. Quinimò ſi quiſpiam recte perceperit verborum ſenſum eiuſdem Gal. quæ conſcripſerat citato loco de febre continua, clara luce intelliget quòd ea continua genita ex flaua bile, quæ vnam duntaxat habet acceſſionem à principio ad finem vſque, & ardens, & peracuta magis ab eodem eſſe dicatur. dicebat etenim: [erit & hæc ex genere febrium deurentium.] & paulò poſt: [ſufficit enim genus agnoſcere (aſſerebat) quòd ſcilicet bilioſa ſit, atque deurens, & peracuta.] vocibus vtens πυρικαὴς, καὶ κατόξυς, licebitque illud non Gal. auctoritatibus duntaxat, ſed & rationibus confirmari. Nam ſi ea eit exquiſita febris ardens, quæ exurentem habet calorem, & incompeſcibilem ſitim, hæc duo non magis fiunt in ea continua bilioſa febre, quæ plures habet acceſſiones, & continuam tertianam appellant, quàm in illa quæ vnam duntaxat habet à principio ad finem vſque acceſſionem, imò potius in hac, ac magis calor exurens erit, vehemensque ſitis, cum bilis putredo extenſa ſit per omnia vaſa, aut ſaltem per maiora, & principaliora. Quare ſi ea quæ plures habet acceſſiones, exquiſita febris ardens appellari debet, multo magis & hęc, propter iam dictas cauſas. Ad hæc ſi continuam duntaxat tertianam appellaſſet Gal. exquiſitam ardentem, cum eandem conſueuerit τριταιοφυῆ appellare, cur nullibi eam meminerit, cum tertianam exquiſitam ab eadem ſecernere intendit, ſed ſemper vſus eſt voce καῦσος, ſeu καῦσος ἀκριβὴς, hoc eſt ardente, ſeu ardente & exquiſita febre. Patet igitur exquiſitam febrem ardentem nuncupari in Hippoc. & Gal. doctrina, quamlibet continuam ex bile ortam, tam ſi tertio quoque die acceſſionem habeat, quàm ſi etiam in die intermedio aliam habuerit, & multo magis eam, quæ à principio ad finem vſque vnam habet acceſſionem. Nec quidquam obſtant eiuſdem Gal. verba citato lib. ij. de Criſ. cum inquit: [in adurentibus autem febribus ſingulæ acceſſiones ad infebricitationem non perueniunt, quoniam qui earum cauſa eſt humor, non expurgatur.] etenim hæc auctoritas verificatur indifferenter in his, quæ vnam habent acceſſionem à principio ad finem vſque, & in his, quæ plures. in omnibus enim acceſſiones non perueniunt ad infebricitationem, quouſque morbus ex toto ſoluatur, quòd ſi per hæc verba velit adurentes febres eſſe, quæ plures acceſſiones habent, quæ tamen ad infebricitationem non perueniunt, id etiam nos cum eodem Gal. admiſimus, quòd hæ febres connumerentur inter ardentes. Verum hoc loco Gal. noluit has duntaxat nuncupari ardentes, ſed eas cum exquiſitis tertianis comparauit, volens cauſam reddere cur hæ non intermittant, illæ autem intermittere videantur; aſſerens quòd licet habeant plures etiam acceſſiones, quemadmodum & exquiſitæ tertianæ, non tamen vt illæ intermittunt, neque ad febris vacuitatem perueniant, quoniam qui earum cauſa eſt, humor non expurgatur, etiamſi plures acceſſiones habeant, non negans alias quoque febres continuas adurentes eſſe, ſi ex eadem bile vna cum ſanguine putreſcente intra vaſa accendantur, vt iamdudum concluſerat in præcedentibus verbis, cum dicebat: [in alijs vero adurentibus febribus quæ nullam habent intermiſſionem, flauæ bilis humor in vaſis vna cum ſanguine contineri oſtendebatur, atque hoc ipſæ à tertianis differunt, quamuis eo, qui vtrunque facit morbum humore communicent.] Qua etiam ratione liberari à calumnia poterit Aëtius, qui lib. v. cap. lxxvj. dicebat: [differt autem febris ardens à continente putrida, eo quòd hæc ex ſanguine putrefacto conflatur, & à principio vſque in finem vnam habet exacerbationem, febris autem ardens ex flaua bile putreſcente accenditur, & alternis diebus exacerbatur, & quandam habet febris imminutionem, ac velut remiſſionem, continens vero putrida, ſimilis manet vſque ad ſolutionem.] Videtur etenim hoc loco Aëtius eam febrem ardentem quæ alternis diebus exacerbatur, cum ea continente quæ ex ſanguine putrefacto conflatur, comparare, & non quamlibet febrem ardentem ex flaua bile putreſcente ortam, quam etiam hic fieri poſſe non negauit, alias inſufficiens fuiſſet in tradendis ardentibus, atque adurentibus febribus, iuxta Hippoc. & Gal. ſententiam, quorum nos ſemper imitatores ſumus. An vero exquiſita tertiana de genere ſit acutorum morborum, quemadmodum ex genere ardentium eſt, nos fuſius diſſeruimus in noſtro quęſito, nũ tertiana ſit morbus acutus.

Reſpondet obiectioni. Cap. 3.

Aëtius à calumnia liberatus.

De

De continuarum febrium quæ plures acceſſiones habent conuenientia & differentia. De Epiala, & compoſitis febrium differentijs: Deque ſingulas particulares febres ex putredine ortas curandi via. Caput IX.

QVEMADMODVM continentes febres quæ vnam acceſsionem à principio ad finem vſque habent, ex quouis humore redundante fiant, conueniunt, eo quòd in omnibus vaſis, aut ſaltem in maioribus continetur putreſcens humor, qui breuem quendam cœpit exceſſum, & ſimul cum copioſo ſanguine redundat; vt paulò ante dictum eſt, perinde etiam & illæ continuæ quæ plures acceſsiones habent, ex quouis humore accendantur, inter ſeſe conſentire videntur. Nam in particularibus quibuſdam à cordeque diſsitis venis incluſus humor, ampliſsimum exceſſum adeptus ſimul etiam cum ſanguine putreſcit, tam ſi bilis flaua, quàm nigra fuerit, quàm etiam, ſi pituita, & propterea primam, continuam tertianam appellabimus; alteram, quartanam continuam, quæ ex nigra bile accenditur; reliquam vero, continuam quotidianam, quæ ex putreſcente pituita generationem habet. Hoc tamen inter ſeſe diſsident, præter humorum diuerſitatem. Nam licet quemadmodum aliquando ipſa tertiana tum intermittens, tum continua duplex, aut triplex fit, ita quoque & ipſa quartana, non modo duplex, ſed etiam triplex euadit, prout in pluribus, ac diuerſis locis iſtarum febrium cauſa continetur, cumulatur, ac putreſcit. Attamen continuæ quartanæ perraro eueniunt, tertianæ frequenter, vt liquet ij. de Criſibus, & ij. de Differentijs febrium, & eadem ratione magis raro fit duplex, aut triplex quartana, quotidiana vero duplex aut triplex admodum raro fit, quoniam & ipſa quotidiana tam intermittens, quàm continua raro admodum accidit, fit enim omnium rariſsima. nam pituitoſus humor propter ſui tum frigiditatem, & humiditatem, tum craſsitiem, & lentorem, ſeu tenacitatem, ægre accenditur, & propterea de duplici quotidiana ſermonem non habuit Galen. libro ij. de Differentijs febrium, licet eam admittere videatur libro ij. de Criſibus, & libro de Typis. Verum cum ipſius pituitæ differentiæ plures ſint, ſiue quatuor eas dixeris, vt acidam, dulcem, ſalſam, & vitream, ſiue tres, nam & vitrea pituita acidæ qualitatis eſt particeps, animaduertendum, quòd ex hac quæ vitrea pituita appellatur, differentia quædam particularis pituitoſæ febris generatur, vbi putreſcat, & per ſentientes corporis partes deferatur, quæ à Græcis epialos, Latine epiala febris dicitur. cur vero febris hæc epialos Græce nuncupetur, ſequenti capite de quotidiana explicabimus. hæc ab intermittente, ſeu exquiſita quotidiana differt, non ſolum ipſius pituitæ differentia, verum etiam & putredinis modo. Nam in hac febre ſimul febricitant, & rigent ægrotantes, atque eodem tempore in toto corpore vtrunque ſentiunt affectum, propterea quòd humor hic vitreus, ſatis cum frigidus ſit, & tenax, ac ſubſtantiæ inæqualis, non adeo prompte vniuerſus putreſcit, ſed veluti ſemiputreſcens, vbi modica aliqua in ipſo fiat putrefactio, per ſentientes corporis partes delatus quatenus frigidus admodum natura eſt, frigus, ac rigorem ſentiunt laborantes quatenus vero putreſcens, calorem, ita vt acceſsione tota non modo rigeant, ſed etiam febricitent qui hac febre laborant, epiala appellata: in his etenim febribus, tum ab interno, tum exiguis portionibus, eoque vniuerſum corpus, ambo ſentire videtur. cum enim exiguis portiunculis aſperſum per corpus, tum calidum ſit, tum frigidum, nullam ſenſilem alterius portiunculam ita paruam deſumas in qua non alterum ſit comprehenſum, vt patet lib. de inæq. intemperie, cap. ij. quòd ſi vehementius putreſcat ac æqualiter, rigor quidem antecedit, febris vero ſequitur ſuperata frigiditate à multitudine caliditaris, adeo vt dum febris incaleſcit, atque conſiſtit, minime ſentiatur. Atqui licet hæc febris valde diuturna, & difficulter ſolubilis ſit, in quotidianæ tamen ſpecie, ſeu figura progreditur, vt liquet citato lib. ij. de differ. febr. & propterea in quotidianarum genere reponenda eſt, quamuis ab exquiſita quotidiana, modo quo diximus diſsidere videatur. Eſt etiam & in numero ſimplicium, & non compoſitarum febrium, quoniam à ſimplici cauſa febris hæc ortum habet, quæ pituita vitrea, modice tamen putrefacta, per ſentientes corporis partes delata exiſtit: totum enim id quod ex eadem putreſcit, febrem accendit, reliquum vero quod nondum putreſcit, rigoris ac frigoris cauſa eſt, non eandem ferè habens cum putreſcente qualitate. Quapropter ab hac quidem rigor, à putreſcente vero febris generatur, vt citato loco teſtatur Gal. Tot itaque ſunt ſimplicium febrium differentiæ, quæ ex putredine ortum habent, tam ſi continuæ, quàm ſi intermittentes fuerint. Quarum omnium primæ ſex duntaxat numero ſunt, tres, videlicet, intermittentes, & tres continuæ, quemadmodum auctoritate Gal. ij. de Criſi. & ij. de diff. feb. prius declarauimus, licet affinitate quadam ſermonis, de quibuſdam cōpoſitis habitus fuerit ſermo, de quibus diſſerere iam tempeſtiuum eſt, ſi prius his, quæ ſimpliciter conſiſtunt, quod deeſſe videtur adiunxero: quòd videlicet nulla dictarum febrium, vbi continua fuerit, exquiſita ſimplex eſſe poterit, nec tertiana, nec quartana, nec quotidiana, cum ſaltem redundans humor nunquam omnino à ſanguine ſecerni poſsit; ſed ſimul cum ſanguine intra vaſa contineatur, licet quandoque magis, quandoque minus, vt prius dictum eſt, ſanguini ſit admixtus, & cum copioſo interdum ſanguine redundet, interdū non cum copioſo ſanguine. Si vero intermittentes fuerint, poſſunt exquiſitam ſimplicitatem ſeruare, preſertim quo ad ſenſum; nam ſecundum rei naturam forte, neq; hæ ſimplices

In quo conueniunt continuæ plurium acceſſionum.

In quo differunt.

Cap. 9.
Cap. 2.

Cap. 9.

Pituitæ ſpecies.

Epiala ex pituita vitrea.

Epialæ dr̄æ ab exquiſita, & intermittēte quotidiana

Cap. 2.

Epiala ſimplex eſt febris

Cap. 9.
Cap. 2.

Nulla continua exquiſita ſimplex dr̄.

Intermittentes ſimplices exquiſitæ dici poſſunt, quoad ſenſum.

plices omnino conſiſtere queunt. Verum ſimplices eas fatemur eſſe, cum nullus alius humor qui ſenſu iudicari poſſit, cum eo qui febrem generat eſt permixtus. Atque ita aſſerimus exquiſitam tertianam, exquiſitam quartanam, atque exquiſitam quotidianam exiſtere, cùm flaua, aut atra bilis, ſeu pituita ſola putreſcens, per ſentientes corporis partes vehementer mouetur. vbi vero eorum quiſpiam humor non ſolus, ſed alteri cuipiam permixtus fuerit, vt bilis flaua cū nigra, aut pituita, tunc haudquaquam talem febrem, aut talem febris differentiam exquiſite ſimplicem eſſe fatebimur, ſed ſi bilis dominabitur, tertianam illegitimam, notham, ſeu ſpuriam nominabimus, ſi pituita, & ſingulis diebus æqualem habeat, acceſsionem, quotidianam ſpuriam: ſi nigra bilis, ſpuriam quartanam, quæ ſingulis quatuor diebus acceſsionem habet. Neutra tamen earum adhuc compoſita febris denominanda erit, vt quidam falſo imaginantur, licet efficiens eam humor amplius ſyncerus non ſit, ſed alteri permixtus, vna ſiquidem ex diſpoſitio, vna febris forma, ſeu ſpecies, hactenus ab eius exquiſita ſimplicitate recedens, quatenus fuerit eius cauſa alteri humori permixta. dicetur itaque febris hæc ſimplex adhuc, licet non exquiſite talis ſit. Quoniam & ſi legitime & exquiſite febris ſymptomata aliqua non inſint, ſed eorum nonnulla habent, eundem tamen ſeruat intenſionis ac remiſsionis ordinem, eundemque typum, & propterea vna, ſimplexq. erit febris licet non exquiſite, quidquid alij ſentiant, quod manifeſte Galenus confirmauit citato libro ij. de differentijs febrium, ſub exemplo tertianæ: neque enim ſola tertiana appellabitur quæ omnia in ſe habeat, quæ exquiſita tertiana requirit, erit tamen hæc exquiſita, ſi vero aliquid horum defecerit, non propterea tertiana non appellabitur, licet non amplius habeat exquiſitæ nomē, ſed vel tertiana ſimpliciter, vel extenſa, vel magis ſeu plurimum extenſa dicetur, ſeu quomodocunque eam appellare volueris, ſatis ſit eam eſſe, & dici tertianam, quoniam typum, formam, ſeu ſpeciem tertianæ ſeruat, tam ſi eius acceſsio breuiori tempore vltra duodecim horas protrahatur, quàm ſi longiori, tam ſi exiguus fuerit flauæ bili permixtus pituitoſus, ſeu melancholicus ſuccus, quàm ſi multus, modo ipſa præualeat ac dominetur. Genus vero febris compoſitum dupliciter conſtituitur, vt inquit Galenus lib. ij. de Criſibus, vel quia hæ quas diximus, febres, citra alicuius membri paſsionem, ſeu inflammationem commiſcentur, quia ex membri cuiuſpiam inflammatione accenduntur. Nos vero relicta ea febrium compoſitione quæ ex affectis, ſeu patientibus inflammationem locis accidunt, eam proſequemur, quæ citra inflammationem, ſeu alicuius membri paſsionem commiſcentur. nam ſimili ratione febres quæ ob membri alicuius inflammationem oriuntur, permiſceri poſſunt, quemadmodum illæ quæ citra hanc, generationem habent, eodem Galeno teſte citato loco, quinimò ſæpenumero idem Galenus, eaſdem febres quæ à phlegmone excitantur in communi putredinis genere comprehenſas intelligit, vt liquet x. de Meth. med. Commiſcentur autem febres ipſæ dupliciter, aliquando quidem per ἐπιπλοκήν, hoc eſt per implexum, & has febres, implexas, implicatas, ſeu complexas dicimus, nonnunquam vero per κρᾶσιν, hoc eſt confuſionem: ſunt etenim per ſe totæ (vt quiſpiam dixerit) confuſæ ſeu temperatę. verum ſiue per complexionem ſeu complexum, ſiue per confuſionem febres ipſæ miſceantur, id non vno duntaxat modo erit. nam quandoque quædam febres vnius generis, cum alijs eiuſdem generis componuntur, vel vnius ſpeciei cum alijs eiuſdem ſpeciei: interim vero contingit vt etiam differentes ſint, vt citato libro ij. de Criſ. ſcriptum eſt. vnius ſiquidem generis, cum alijs eiuſdem generis, vt diaria cum diaria, aut quæ ex putredine ortum habet, cum alia quæ ex humorum putredine naſcitur; vnius generis cum alijs diuerſis genere, vt diaria cum hectica, aut ea quæ ex putredine originem habet, vel hæc etiam cum febre hectica complicatur. Complicantur item febres vnius ſpeciei cum alijs eiuſdem ſpeciei, vt tertiana cum tertiana, quotidiana, cum quotidiana, & quartana cum quartana, & quęlibet earum ſiue intermittens cum intermittente, aut continua cum continua, ſiue intermittens cum continua. Diuerſæ autem ſpeciei febres componuntur, vt tertiana cum quotidiana, aut quartana, ſiue quotidiana cum quartana; quādoque etiam & tertiana & quotidiana & quartana inſimul ſiue etiam intermittentes ſiue continuæ fuerint. Tot itaque modis permiſceri febres poſſunt, & potiſsimum quæ ex putredine ortum habent, licet quandoque per implexum, quandoque autem per confuſionem, vt dictum eſt. Voco autem implexum, quando eædem febres horis differentibus inuaſerint confuſionem vero, quando eodem tempore inceperint, vt liquet citato lib. ij. de differ. feb. modo earundem febrium compoſitarum putredinis ſedes fuerit diuerſa, ſeu acceſsionis principium diuerſum. Nos vero (ne nimis prolixus noſter reddatur ſermo) de ſingulis dictarum compoſitarum febrium differentijs, particulatim diſſerere non intendimus; ſed de ea duntaxat quæ ex quotidiana continua, & tertiana intermittente componitur. huius nanque tum modum generationis ac dignotionis, tum etiam curationis in ſequentibus conſcribimus. ſub huius etenim exemplo, reliquæ omnes compoſitæ febrium differentiæ tum cognoſci, tum curari haud ægre poterunt, potiſsimum vbi quiſpiam exercitatus fuerit in dignoſcendis ſimplicium febrium differentijs, atque in eiſdem curandis, modo quo in ſequentibus conſcribemus. quibus ita perpenſis ac exacte definitis, haud ægre quiuis curandi viam & rationem dictarum particularium febrium ex putredine ortarum, tam ſimplicium & exquiſitarum quàm non exquiſitarum & etiam compoſitarum inueſtigare poterit. etenim citra eas quas in vniuerſali Methodo recenſuimus indicationes tanquam

Nothæ intermittentes. Nothę febres non cōpoſitæ ob id quod nothæ ſunt, ſed ſimplices non exquiſitę

Febris compoſita dupliciter Cap. 7.

Cap. 6. Febres commixtæ dupliciter.

Febrium commixtio per cōplexum, & cōfuſionem multiplex.

Per implexū complicatæ febres, & ꝑ ꝯfuſionem, quid.

quam neceſſario ſumendas in omnibus febribus ex putredine excitatis, hæc particularis adijcienda erit, quæ ex qualibet particulari iam dicta differentia oritur: ea vero non niſi ex diuerſa humoris natura, qui putredinem admittit, proficiſcitur. alia nanque particularis indicatio ſumitur vbi flaua bilis putreſcat, alia vbi nigra, & alia vbi pituita, pro particulari curatione febrium, quæ ex eiſdem humoribus putreſcentibus excitantur. nam ſi continuæ, aut intermittentes hę fuerint, nullam aliam præ ſe ferent diuerſam indicationem; vbi ſcilicet continuæ plures acceſſiones habeant, ab eis quas diximus ex affectis partibus, ac inflammationibus ipſis eſſe deſumendas (vbi eædem etiam fuerint ortæ) ſi vero continentes pariant febres, nullam præſcribent, quæ à parte affecta ſumitur, indicationem, nihilque particulariter indicabunt, præter id quòd ex eorundem humorum natura diuerſa indicant. oportet præterea quæ ſingulis iam dictis febrium particularibus differentijs, ex putredine ortis, propria eſſe diximus, conſiderare (preſertim intermittentibus) vt diſtinguas videlicet, nunquid earum quælibet exquiſita ſit, & legitima, aut non exquiſita & illegitima, & velut notha? nam quantum quælibet earum à legitima, & exquiſita diſtabit, tantum oportet ab eo qui commiſtus eſt humore, pro eiuſdem febris curatione, indicationem ſumere, id quod ſeruandum eſſe puto in compoſitis etiam febrium differentijs, vbi diuerſi generis, aut ſpeciei fuerint; in continuis vero cum exquiſitæ eſſe non poſſint, quantum quilibet humor putreſcens ſanguini cui ſemper, ſeu alteri humori cui interdum permiſcetur, exacte perpendendum eſt. At quomodo hæc dignoſcenda ſint; in particulari exercitatione patebit. Nunc vero tempus iam eſt vt determinati cuiuſlibet humoris periodi cauſas inueſtigemus.

De quotidiani, tertiani, & quartani circuitus cauſa. Caput X.

QVID autem humorum motus efficiat, & cur putreſcens pituita quotidie, bilis, tertio, melancholia quarto quoque die impetum faciat, non ſatis admodum liquet. Quin potius plena diſſenſionis ac controuerſiæ exiſtit hæc diſceptatio, nec minus difficilis Gal. auctore libro iij. de diebus decret. cum dicebat: [quæ igitur cauſa ſit, ob quam in acutis morbis tertio quoque die plurimum acceſſiones fiant, in longis autem, vel quotidie, vel quarto, non promptum eſt inuenire.] Propterea eam ſilentio præterire nolui, ſed breuiſſimis quoad potero huius veritatem ſimul cum eodem Gal. veſtigare conabor. Sunt nanque nonnulli, qui putant hoc ex humorum multitudine prouenire; nam quoties adeo aucta & collecta ſint excrementa, vt partem ad excretionem ſtimulent, tunc validior in imbecillam, ea quaſi onus excutiens deponit, atque ideo morbos omnes qui per circuitum repetunt, fieri affirmant: qua etiam ratione interpretantur pituitæ ſatis quotidie, bilis flauæ non niſi tertio, ac ipſius melancholiæ non niſi quarto die proinde cumulari poſſe, vt naturam ad excernendum proritet, circuitumque moueat: eſt etenim maior pituitæ copia, quàm bilis flauæ, & maior bilis flauæ, quàm melancholiæ in corporibus noſtris, vt ipſi fatentur. Quæ opinio admodum erronea eſſe videtur, nulliſque erroribus ſcatens; nanque non omnes cauſas repetentium per circuitus morborum tradit, ſed vnam duntaxat, vtpote quando à robuſtioribus ad imbecilliores partes, excrementum tranſmittitur. Nos vero cum Galeno duas alias recenſuimus, videlicet quando partes quædam dolore, vel calore affectæ ſibijpſis excrementa trahant, alijs quidem non tranſmittentibus; item cum eædem ſibijpſis, ac in ſeipſis propter ibidem dictas cauſas generant excrementa. Nec minus deficit in narrandis fluxionum cauſis, etiam earum quæ fiunt robuſtioribus ad imbecilliores excrementa tranſmittentibus; neque enim multitudine duntaxat ſeu copia grauatæ partes à ſeipſis (vbi robuſtæ fuerint) ſuperfluitates excutiunt, verum etiam à qualitate irritatæ, cum videlicet acre vel mordax fuerit excrementum; vt apud eundem Galenum legitur iij. de Natural. facult. tertio de Cauſis ſymptom. ij. de differ. feb. & ſexcentis alijs in locis. Ad hæc ſequeretur quòd vbi admodum non eſſet pituitæ copia, ſed exigua quędam ipſius portio putreſceret, quotidianum non efficeret circuitum, cuius in dies contrarium cernimus; nam vbi putreſcat, ſiue multa, ſiue exigua fuerit; quotidianam efficit febrem. Rurſus pone quòd quibuſdam in corporibus maxima adſit bilis flauæ copia, aut ſucci melancholici, pauca vero pituitæ, tunc ijdem humores ob copiam pari ratione quotidianam efficerent febrem, cuius oppoſitum indies cernimus, quantum vis enim fuerit auctus quilibet eorum, tertio quoque die, ſi bilis flaua fuerit, & quarto, ſi nigra, acceſſionem pariet. Adde quod idem Gal. (vt paulo poſt dicemus) humorum copiam non typi ſeu acceſſionis formam variare fatetur, ſed acceſſionis longitudinem efficere. non igitur potens eſt humorum copia, diuerſorum circuituum cauſa eſſe, neque eorum ordinem ac ſpeciem mutare. Quidam alij non ſolam excrementi copiam, ſed aliam quandam vim maiorem eorundem circuituum, neceſſario cauſam eſſe fatentur: eſt autem vis hæc propria contractæ putredinis qualitatis ue natura atque conditio, quæ vis ſeu qualitas in humore genita, efficit vt putreſcens pituita quotidie, bilis flaua tertio, atra quarto die impetum faciat, atque vt ſua eſt cuiuſque humoris ſpecies, ita & ſua cuiuſque putredo, & qualitas, ſuus cuiuſque motus: ſed inuenire nequeo quomodo contractæ, putredinis, qualitatis

Cap. 8. Refellitur error eorum, q motũ humor& in febrib. horum copiæ aſcribunt.

Circuituum febrium ſub aud. cap. 3. huius partis. Hæc opinio.

Altera opinio de circuituum feb. cauſa, quæ etiam improbatur.

qualitatis ue natura atque conditio, efficere valeat horum circuituum diuerſitatem, cum eadem putredinis natura vna ſit, Gal. auctore xj. de Meth. med. eſt etenim mutatio totius putreſcentis corporis ſubſtantiæ ad corruptelam à calido externo. vna quoque ponitur ab ipſo Ariſt. iiij. Meteor. cum dicebat, quòd eſt corruptio quædam in vnoquoque humido, &c. cum itaque vna ſit cuiuſlibet putredinis natura, qua ratione poterit eadem diuerſos typos, diuerſosque circuitus efficere, etiamſi in materijs diuerſis ſuſcipiatur, ipſius natura eadem ſemper exiſtente? At ſi velit iſte vir per propriam contractæ putredinis naturam, putredinis proprietatẽ intelligere, ita vt velut cuiuſque humoris ſua eſt ſpecies, ita & ſua cuiuſque propria putredo, nil aliud aſſerere intendit, quàm, id quod ferè vbique fatetur, cauſam, videlicet cæcam eſſe, & occultam; ſed à forma (vt quiſpiam dixerit) ſpecifica, ſeu à proprietate ſubſtantiæ id prouenire; quia quemadmodum quilibet humor ſuam propriam habet ſpeciem, ita etiam & putredinem, ſeu putredinis qualitatem propriam: & propterea proprium etiam motum ac circuitum. quam opinionem via alia conſutare nequimus, niſi manifeſtam vna cum Galeno inueniamus cauſam; hac etenim inuenta, fruſtra ad occultam quiſpiam confugiat. Sunt & qui huius cauſam ad ſtellas, ſiue planetas quoſdam referendam eſſe contendunt: quæ opinio cum adeo ſit (vt mea fert opinio) à veritate aliena, impugnationem non deſiderat, confugiunt enim ad communiſsimas cauſas, propriam ignorantes, qui iſthæc fatentur: neque nos falſas omnium opiniones, hic refellere intendimus, ſed rei veritatem inquirere, pro qua inueſtiganda ſit prima hypotheſis, quòd pituita (vt inquit Galenus eodem ij. de differ. febr.) humor eſt frigidus, & humidus in temperatura, lentus autem, craſſus ac tenax in conſiſtentia, & idcirco ægre accenditur, ac tarde mouetur, ſæpiuſque in foraminibus retinetur, & longum etiam conſumit tempus, dum inualeſcendo peruenit ad ſummum, ita vt eius caliditatem cum putreſcit, igni fumido in lignis viridibus accenſo, non male aſsimilaueris: nam quædam fumoſa caliditas cum multo vapore commixta, exire videbitur, eo quòd magis ignis in multo humore ſuffocetur, quàm ipſum poſsit conuincere, vt patet primo de Arte curatiua ad Glauc. oppoſito modo ſe habet flaua bilis; nam temperatura eſt calida, & ſicca ſubſtantiæ tenuis, quæ nullum in ſe habet, nec lentorem, nec tenacitatem, qua ratione humor hic putreſcens, promptius accenditur, cuiuſque mouetur & inualeſcendo peruenit ad ſummum, nec foraminibus adhærens detinetur, quapropter eius calor veluti ignis effulgens, puruſque eſt, omnis fumoſæ fuliginis expers. Ipſa vero nigra bilis medio quodammodo ambigit, frigida, ac ſicca temperatura conſtans, craſſæ & terreæ ſubſtantiæ, nullum tamen lentorem, nullamque tenacitatem in ſe continens, & propterea vbi accenſus fuerit in eo calor præter naturam, paulatim ſuccenditur, velut lapis aliquis, aut teſta, aut os, aut tale aliquid huiuſcemodi corpus frigidum, & ſiccum. Sit altera, & ſecunda hypotheſis, ex Galeni ſententia citato loco, quòd eadem pituita cum putreſcit, ac calor præter naturam in ea accenditur, propter iam dictas cauſas eius acceſsio admodum producitur, magis quàm in ceteris febribus, quæ ex vtraque bile accenduntur, neque intermiſsionis tempus eſt adeo, vt in tertiana, ſyncerum, ſed humoris putrefacti ſeruat indicium, idque propterea, quòd cum frigidus, lentus, tenaxque ſit humor, paruæ eius fiunt vacuationes in acceſsionum inclinationibus, neque integre expurgatur, ſed ſæpius in foraminibus retinetur, vt diximus, ita quòd cum exquiſite ſuam ſeruauerit naturam, pleriſque videatur puram intermiſsionem habere, & nos quoque hoc idem non raro fatemur, cum nimium diligẽs ſermo fuerit intempeſtiuus inquit Galenus licet ad integram quietem manifeſte (exceptis paucis) non perueniant, eodem Galeno teſte citato libro j. de Arte curat. ad Glauc. Si vero bilis flaua putreſcat, præter naturam calor qui in ea accenditur, contrario modo ſe habet; etenim eius acceſsio breuior erit quàm in alijs febribus, vbi exquiſita fuerit; neque enim vltra duodecim horas æquinoctiales protelabitur, tempuſque intermiſsionis longius ac ſyncerius, quàm in quotidiana. Nam cum humor natura ſit calidus, & ſiccus, conſiſtentia tenuis, & cito accenditur, & quamprimum etiam ad ſummum peruenit vigorem, & propter ipſius humoris tenuitatem vniuerſus in acceſsionibus expurgatur. & propterea ad puriorem quandam infebricitationem terminare videtur, poſt quam acceſsionem breue aliquod putridæ caliditatis veſtigium relinquere. Cum vero nigra bilis putreſcit paulatim (vt dictum eſt) veluti lapis, aut teſta ſuccenditur. Verũ vbi aliqua ex ea flamma fuerit accenſa, nihil fumidum, aut ſemicombuſtum in acceſsione relinquit, & idcirco in hoc humore copioſiores fiunt vacuationes, quàm in pituita, cuius febris acceſsio temporis ſpatio eſt ſimilis tertianæ; nonnunquam & longior, cum adhuc exquiſita perſeuerat, vt quæ ex frigidiore humore conſiſtat, atque intermiſsio exquiſite pura videtur, quoniam quidquid nigræ bilis fuerit accenſum, exhauritur, atque diſpergitur, propterea quòd licet craſſus conſiſtentia ſit, nec lentitiem, nec tenacitatem poſsidet, quemadmodum pituita. Quibus ita poſitis, cum eodem Galeno fatemur nullam aliam cauſam eſſe, quòd pituita quotidie, flaua bilis tertio, & nigra quarto quoque die acceſsionem pariat; quàm eorundem humorum naturam; appello autem naturam eo modo quo Gal. eam definiuit iij. de temper. cum dixit: ſanè naturam cum dico, vniuerſam ſubſtantiam, ac temperiem quæ ex primis elementis conflatur, ſignifico; calido, frigido, humido, & ſicco.] ita vt per humorum naturam intelligam, tum eorum conſiſtentiam, ſeu ſubſtantiam, tum etiam temperaturam, quæ in calido, frigido, humido, & ſicco

Cap. 8.
Cap. 3.

Tertia opinio de eadem circuituũ cauſa non minus improbanda.

Cauſæ circuituum ex Gal. ſumptę ex tẽperatura, conſiſtentia humorum, &c.
Cap. 4.
Cap. 7.

Cap. 4.

ſicco conſiſtit. Cum vero dixerimus ex Galeni auctoritate pituitam eſſe frigidæ & humidæ temperaturæ, craſſæ, lentæ, ac tenacis conſiſtentiæ, hac ratione ægre quoque accendebatur, ac tarde mouebatur, longumque conſumebat tempus, donec inualeſcendo perueniret ad ſummum. Ob quas cauſas rationabiliter concludimus eius acceſsionem citius quàm decem & octo horis terminari non poſſe, cum ægre (vt dictum eſt) accendatur, tardeque moueatur, ac longum tempus conſumat, dum ad vigorem perueniat, inſuper cum tenax lentus ue ſit humor, & propterea cutis foraminibus retineatur, neceſſario ſequitur eum non exacte expurgari in acceſsionum declinationibus: quamobrem eius quod veluti ſuccendi videtur, non parum etiam relinquit, in eiſdem acceſsionum declinationibus, ita vt ob id longe deterior ſit eius intermiſsio quam in tertiana, ac ſecundæ acceſsionis feſtinat inuaſio eodem Gal. teſte citato loco, quæ feſtinatio cum citius fieri nequeat vna die, ſequitur quòd quolibet die faciat impetum. & ſi dicas quòd non propterea protelari vltra vnum diem eius circuitus non valet, fatemur & hoc quoque fieri non poſſe: nam adeo plurimæ ſunt reliquiæ ex priori acceſsione derelictæ, adeoque copioſum eſt id quod veluti ſuccendi videtur, & prohibitum ob cutis ſtipationem ne tranſpiret, & propterea deterrima eius intermiſsio, vt vltra diem vnum ſequens acceſsio prorogari nequeat, ob quas cauſas Gal. eodem loco dicebat, quòd pituita ſingulis diebus accenditur, quamuis minus calida ſit biliosa tertiana; ac ſi velit innuere quòd quamuis pituita minus ſit opportuna vt accendatur quàm bilis, citius tamen ſecundæ eius acceſsionis feſtinat inuaſio, quoniam non integre expurgatur, neque parum relinquit eius quod velut ſuccendi videtur, eiuſque intermiſsio propterea longe deterior eſt quam in tertiana, quæ omnia bilis maiori opportunitate, longe præualent. Non igitur citius, neque tardius quàm quotidie pituita accendi valet, propter iam dictas cauſas, & propterea quotidiani circuitus ex propria pituitæ natura, hoc eſt ſubſtantia ac temperie, & non aliam ob cauſam, proueniunt. Similiter & flaua bilis, cum calida & ſicca temperatura exiſtat, tenuiſque ſubſtantiæ, & propterea ad accenſionem parata, quia tamen cum accenſa eſt, facile ſubinde propter ſubtilitatem, quidquid ex eadem efferbuerit, totum in acceſsione expurgatur, ac ad puriorem quandam infebricitationem terminare videtur, & poſt acceſsionem quoque breue aliquod putridæ caliditatis veſtigium relinquit, propterea ſecundæ acceſsionis non ita feſtinat inuaſio; quemadmodum in pituita, ſed tertio quoque die fatigat. etenim quantum ad eius naturam ſpectat, opportunus magis eſt humor hic accenſioni quàm pituita: quia vero vniuerſus in acceſsione expurgatur, exigua propterea relinquitur occaſio, vt iterum ſuccendatur reliquus humor, cum breue aliquod putridæ caliditatis veſtigium relinquatur acceſsione ſoluta, adeo vt eius intermiſsionis tempus, longius, ac ſyncerius ſit quàm in quotidiana; & ob id non vt pituita ipſa circuitum pariet, ſed ipſam conſequitur: euincitur enim eius opportunitas quam ad acceſsionem magis, ac citius quàm pituita habere deberet, ab eius integra expurgatione, ob quam cauſam tardius accenditur. ergo quatenus ipſam præcedit pituita in acceſsione, eatenus eam inſequi debet, ſed pituita ſingulis diebus fatigat, & ipſa igitur flaua bilis tertio quoque die fatigare debet. At nigra bilis, quoniam frigidæ & ſiccæ temperaturæ exiſtit, terrenæ craſſæque conſiſtentiæ, difficilius quàm flaua bilis accenditur, quamuis in hoc humore copioſiores ſint vacuationes, quàm in pituita; nihilque fumidum, aut ſemicombuſtum in acceſsione relinquatur, quapropter & intermiſsio exquiſite pura videtur, eo quòd quidquid nigræ bilis fuerit accenſum, exhauritur, atque diſpergitur in eius accenſione, & ob id licet cum flaua bile conueniat quòd accenſus humor vniuerſus in acceſsione expurgetur, differt tamen ab ea & ſubſtantia ſeu conſiſtentia, & temperatura, ob quæ difficilius accenditur: frigidæ etenim & ſiccæ, ac craſſæ conſiſtentiæ exiſtit; tardius itaque accendi debet quàm flaua bilis: & quam proportionem eadem flaua bilis habet cum pituita in ſecundæ acceſsionis generatione, eandem & hic humor cum flaua bile, qui propter eius frigiditatem, ac craſitiem duntaxat ægrius quàm ipſa flaua bilis accenditur, & non ob aliam cauſam. Quare rationi conſentaneum eſt quòd par ſit tempus quo ipſa, quàm bilis flaua tardius accenditur, cum eo, quo etiam ipſa flaua bilis pituita: erit itaque propterea quarto quoque die eins circuitus, quemadmodum bilis tertio quoque die.

De quintanis, ſeptimanis & nonanis circuitibus, longitudine & breuitate ac ordine & perturbatione ordinis ipſarum acceſsionum. Caput XI.

SED ſtatim obijcies, cum nonnullæ ſint febres quintanæ, ſeptimanæ & nonanæ, quemadmodum ab Hippoc. ſcriptum eſt j. de Morbis vulgarib. ſequeretur quòd nullus poſſet dari humor, ex quo oriri poſſent, ſi ex eorundem humorum natura dicti circuitus, & non alij excitari valent. At nos (id quod Galenus fatetur eodem j. & iij. de Morbis vulgaribus, & j. de differentijs febrium, aſſerimus quòd quemadmodum ipſe, etſi ab ipſa adoleſcentia ad illum vſque diem obſeruaſſet, nunquam ſeptimanum, aut nonanum omnino viderat circuitum, nec clare, nec obſcure; quintanos tamen obſcuros, ſed non exacte, aut aperte, vt quotidianos, tertianos, & quartanos. ita & nos, cum

Comment. 3. ſuper tex. 2. 7. & 17. Comment. 3. ſuper text. 64. Cap. 5.

hucuſque obſeruauerimus, neque eoſdem circuitus inſpexerimus ſimul cum ipſo Galeno, illos fieri poſſe negamus. nam (vt ipſe inquit) non habebis ex quibus ſignis, aut humoribus oriri dicas, vel quintanum, vel ſeptimanum, vel nonanum circuitum. Hippoc. autem auctoritati ſimul cum eodem Galeno ſatisfacere poterimus, quòd videlicet illa quæ lib.j. de Morbis vulgaribus, de his febribus ſcripta ſunt, non ſint eiuſdem Hippoc. ſed ab alio fuerunt infarcta. nam cum eodem libro & ij. & iij. eiuſdem operis, multos ſeparatim ægros adduxerit, ac tempeſtates integras ſit proſecutus, nunquam nec quintana nec ſeptimana quenquam ægrum laboraſſe ſcripſit, nuſquam etiam de quintanis, vel ſeptimanis, vel nonanis meminit, non modo in præſagijs, ſed nec

Cap.4. & c.5. etiam in Aphoriſmis, quemadmodum ipſe Galenus teſtatur. Quòd ſi eundem textum Hippocratis eſſe contendes, & non alterius, adhuc eius ſententiam ſaluare poterimus, potiſsimum cum

Cap.4. libro de Typis, videatur Gal. non negare tales circuitus, cum dicebat: [eadem de quintano, & ſeptimano intelligantur & ſi quis alius Typorum ordo inuenitur.] nam (vt ipſe inquit) libello de

Cap.23. exercitio paruæ pilæ, [nihil prodeſt qualitas, vbi quantitate labefactetur.] Et libro iij. de ſimplic. medicamentorum facult. de letalibus, & ſeu de leterijs medicamentis verba faciens, tam calidis, quàm frigidis, dicebat: [opus eſt enim vt quidquid agat, etiam ſi valentisſimum ſit, quòd aliquantam tamen & magnitudinem habeat, quando nimirum & ignis ipſe, ſi prorſus minimus ſit, præterquam quòd non vret, nec calfaciet quidem, quippe cum & centeſima quidem ſcintillæ portiuncula ſenſu à nobis ſit imperceptibilis.] ita quoque & nos dicere poterimus quòd quemadmodum letalia medicamenta præ paruitate innoxiæ corpus permeare valent, licet ſuapte natura interficiant, perinde etiam & humores ipſi, licet ſuapte natura iam dictos excitent circuitus, poterit, hæc eorundem natura, ex quantitate labefactari, adeo vt eorum circuitus forma, ſeu ſpecies omnino propter exiguitatem peruertatur, quoniam nec naturam proritant, vt eos ad proprios eorundem etiam motus excitet, niſi eo tempore quo conueniens etiam copia eorundem fuerit cumulata; hoc vero eſſe poterit quinto, ſeptimo, vel nono die, vt non prius ob eorum exiguitatem, ob quam impeditur eorum proprius determinatus motus, ſed protelatur. horum autem circui-

Quintanoꝝ, & ſeptim. circuituū cauſa. Obiectio cui mox reſpōdet

tum cauſa potiſsimum atra bilis eſſe poterit, paulo teſte capite xxj. libri ſecundi. Sed iterum pugnabis, inquiens nos decreuiſſe quòd ſiue multa fuerit eorum copia, ſiue exigua, ſemper tales ſeruabunt circuitus. ergo propter exiguitatem eorundem circuituum ordo non peruertetur. Huic ſatisfacies, nos de ea exiguitate ſermonem feciſſe, cum qua poterit humorum natura, ac temperies ſeruari, ita quòd aliquantam habeat magnitudinem, & non vbi prorſum minima ſit eorum quantitas, adeo vt in ea, propria natura ſeruari non poſſit, ita vt à nobis ſit perceptibilis, quemadmodum de centeſima ſcintillæ portiuncula exemplum dabat Galenus: hæc etenim eſt illa exiguitas quam aſſeruimus poſſe eorundem proprios circuitus peruertere, ac diutius protelare, potiſsimum vbi nigra bilis fuerit; poterit enim eius circuitus ob iam dictam cauſam vſque ad quintum, ſeptimum, vel nonum diem produci. licet ſimul cum Galeno cenſeamus per quàm raro illud euenire poſſe, & inter eos circuitus, potius quintanos quàm ſeptimanos, & nonanos contingere poſſe: & ſi ſigna propria non habeamus talium circuitum, ſatis ſit nouiſſe eorundem cauſam ex proprijs eiuſdem ſignis. Poterunt etiam caſu interdum iam dicti circuitus prouenire, atque adeo ſimili etiam victus ratione, licet reuera circuitus dici nequeant: qui enim ægroti non prorſus ſunt affectione morboſa liberati, ſed ſemen aliquod retinuerunt, ijs ad victum negligentioribus euenit, interdum ſexto die à principio febricitare, ſæpe ſeptimo, non raro octauo, ſæpenumero alio; & cum febris ceſſauerit, putantibus ſe prorſus eſſe liberatos, eodem etiam victu omnino vtentibus, ex ſemine morbi reliquo, totidem diebus in eandem affectionem deuenientibus ſimiliter febricitare; quod quidem ſæpe poteſt accidere, vt & æquale ſit quod affectio

Com.3. ſuper tex.7. nis eſt reſiduum, & ægroti eundem victum habeant, Galeno teſte citato libro j. de Morbis vulgaribus. Ceterum cum quælibet acceſsio dictarum trium differentiarum febrium, in eo quod ma-

Cauſa diuerſitatis acceſsionum triplex. Cap.3.

gis & minus plurimam habeat differentiam, tanquam valde neceſſarium, ac vtile diſſerendum eſt, quam ob cauſam hoc fiat; & breuiter vna cum Galeno aſſerimus citato ij. de differentijs febr. triplicem ob cauſam hoc fieri poſſe, quarum vna humoribus, ſecunda viribus, & tertia corporis diſpoſitioni tribuenda eſt. Humoribus quidem, aut propter eorum multitudinem, aut qualitatem, ſeu ſubſtantiam, & conſiſtentiam; viribus, quoniam aut robuſtæ, aut imbecillæ ſunt, corporis diſpoſitioni, quoniam aut rara aut denſa corporis diſpoſitio exiſtit. Multus ſiquidem humor, eo qui paucus eſt longiorem affert acceſsionem, & craſſus tenui. Robuſtæ vires breuiorem, quemadmodum imbecillæ longiorem. Corporis autem diſpoſitio, rara quidem, breuiorem,

Cauſa ordinis acceſſionum ſeruati. Cap.vlt. Cauſa ordinis acceſſionum peruerſi.

denſa longiorem affert. Et vbi omnes, aut plures iam dictæ cauſæ copulantur, breuisſimam aut longisſimam efficient acceſsionem. tantoque tempore earundem acceſsionum ordo ſeruabitur, donec in partibus quæ acceſsionum cauſa exiſtunt, ſimilis ſeruatur affectus; qui quidem duplex exiſtit Gal. auctore eodem lib.ij. de differ. febr. alter quidem imbecillitas partis, ex qua fiunt ſuperfluitates, alter vero qui ex eiſdem quotidie genitis oritur. Peruertitur autem earundem acceſsionum ordo, aut ob tranſmutationem humoris, aut ob victus errorem. atqui maxime tranſmutatur, ac in alteram naturam tranſit ſanguis cum putreſcit, cum pars vna fiat flaua bilis, alia vero nigra, vt dicemus. Accedit etiam interdum, quòd qui putreſcere incipit

humor

humor in aliquo membro conſiſtat, alter vero ex alijs defluit partibus, qui, vel in ipſis ſolis continebatur, aut in vniuerſo corpore animalis redundabat. quantum igitur in ægrotantium corpore humores mutantur, tantum etiam & acceſſionum circuitus. ſic quoque & quæcunque circa victus rationem errata ab ægrotantibus fiunt, nhilominus, hæc circuituum ordinem euertunt. etenim quodcunque offenſionis genus effatu dignum interuenerit, vel circuitus anticipare, vel alios diuerſæ naturæ à prioribus oriri eſt neceſſarium, à quibus acceſſionum, ordo peruertitur. Animaduerſione tamen dignum eſt quod ſæpius ob circuitũum complicationem, quæ à medicis ignoratur, videntur abſque ordine acceſſiones in ægrotantibus fieri: ſed non ita reuera res ſe habet, quemadmodum videtur; nam tunc vere ordo euariatur, vt diximus, quando qui febrem faciunt humores, in alteram naturam tranſierint, aut in victu errare contigerit, & ob id aut diuerſæ naturæ à prioribus circuitus fiunt, aut anticipant, vel cunctantur.

Conſiderandum ne ordinis acceſſionum immutationem exiſtimemus eſſe q̃ ſit circuituum complicatio.

De febre ſanguinis, & quòd ipſe interdum putreſcat, permaneatque ſub forma propria; & febris ex ea orta ſit ſanguinea. Caput XII.

SED iam tempus eſt, vt completus fiat ſermo de omnibus febribus ex humorum putredine ortis, id quod iam conſulto diſtulimus, aggredi. Eſt vero. Num ex ſanguinis putredine aliqua febris ſpecies oriatur diuerſa ab ijs de quibus ſermonem habuimus? Contemplatio ſiquidem omnibus ferè quæ de ipſis febribus diſſeruntur, præſtantior. Nam ephemeras ea tantummodo calefacto, non autem putreſcente fieri, nemo hæſitare videtur. Verum cum hac in re nonnullos videam inter ſeſe digladiari, quò facilius veritas cuilibet pateat, ordine quodam nonnulla diſſerenda putaui. Quorum primum
eſt, Num ſanguis ipſe veluti & ceteri humores, putreſcere poſſit? Secundum, Num ſi pu- 1.
treſcat, confeſtim quod putreſcere incipit in alterius humoris naturam vergat, vel adhuc ſuam 2.
propriam formam ſeruet? Tertium, ſi ſanguis putreſcat febris quæ ex eo generatur, num con- 3.
tineatur in aliqua iam dictarum trium differentiarum, vel ſit quarta differentia ſeorſum ab eiſdem diſtincta? Quartum, Num hæc eadem febris, ſiue quartum genus ſit, ſiue ſub iam dictis 4.
tribus contineatur, febris dicatur ardens, vel non? Quintum & vltimum, Num eadem febris ſit 5.
acuta, vel non acuta? Et ſi acuta, num acutior, vel minus acuta ea quæ ex flaua bile generatur? Quibus declaratis, quæ ſiti veritas facile patebit. Quantum ergo ad primum attinet, ſimul cum Gal. lib. ij. de diff. feb. aſſerimus ſanguinem ipſum neceſſario quandoque putreſcere, & propterea, inquit ipſe, quærendum quænam ſit harum febrium ſpecies. idem quoque confirmari poterit eiuſdem Gal. auctoritate j. de differ. feb. & ix. & xj. Meth. med. cum dicebat quòd promptiſſime putreſcunt quæcunque corpora ſunt calida & humida, atque in calidis locis permanentia, niſi difflari, ac refrigerari contigerit, cum vero ſanguis ſit eiuſmodi, non modo putreſcere, ſed etiam promptiſſime valet, vbi difficilem tranſpirationem habeat, in eoque putredo oritur ab aliena caliditate, quemadmodum in ceteris omnibus: hæc nanque apta eſt putrefacere, & corrumpere, quemadmodum inſita atque natiua concoquere; veluti idem Gal. Ariſt. auctoritate citato lib. ij. de diff. feb. ſcriptum reliquit. & cum putredo nedum in omnibus, aut principalioribus vaſis, verumetiam in quibuſdam particularibus, ac determinatis partibus generari poſſit, eodem Gal. auctore vndecimo de Method. meden. vt ſæpius dictum eſt, ſimul cum eo etiam fatemur ſanguinem, non modo in omnibus, aut principalioribus vaſis poſſe putreſcere, verumetiam in quibuſdam particularibus, quòd vero in omnibus ac potiſſimum maximis interim putreſcat, citato lib. ix. de Meth. med. ſcriptum eſt; vbi de συνόχῳ (hoc eſt continente febre) verba faciens, poſtquam declarauerat vnum genus eiuſdem febris citra putredinem exiſtens ſubdit hæc verba: [alterum eſt, vbi in omnibus vaſis, & potiſſimum maximis æquabiliter ſucci putreſcant.] At qui per humores, vt in præcedentibus dictum eſt eiuſdem Gal. auctoritate lib. de Multitudine, ſanguine perpetuo ſubintelligit Gal. ita vt nihil referat ſi humores, an ſanguinem appelles. idem quoque confirmauit xj. eiuſdem operis lib. & in fine citati lib. ij. de differ. febr. illud luce clarius patefecit cum dixit: [Sed quæ circuitum non habent febres, in illis nulla eſt corporis pars, quæ præcipue ſit offenſa, ſed qui in venis & arterijs omnibus continentur humores, atqui hi preſertim, qui in maximis, atque plurimo calore abundantibus ſunt, aut ob aliam quamuis cauſam quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionem feruentes febrem accendunt σύνοχοι appellata.] Quid clarius quòd feruentibus ob putrefactionem humoribus qui in vaſis omnibus continentur, hoc eſt ſanguine ipſo, continens accendatur febris? quòd vero in aliqua corporis parte, particularibuſque & paruis vaſis, ſanguis putreſcere, ac interdum corrumpi conſueuerit, idem Gal. manifeſtauit citato lib. ij. de differ. febr. inquiens: [ſed & quando in aliqua corporis parte ſanguis plurimus aceruatus eiuſdem corporis facultatem opprimit, corrumpi conſueuit, ac tum præcipue cum in paruis vaſis propter craſſitudinem obſtruitur, aut propter multitudinem impingitur, quemadmodum inguinum tumoribus ac collectionibus, atque vt vniuerſaliter dicatur, in inflammationibus vniuerſis: nam in huiuſmodi affectibus,

Sanguis quandoque putreſcit. Cap. 9.

Cap. 4.

Cap. 3. & c. 4.

Cap. præcit. Sanguis putreſcere poteſt in omnibus vaſis, vel in quibuſdã, ex Galeno. Cap. 4. Cap. 3.

Sanguis, & humores idem. Cap. 10. Cap. 1.

Cap. 9.

ctibus, duplicem ob cauſam corrumpitur ſanguis, & quia ſcilicet non difflatur, & quia natura non conuincitur.] Ex quibus manifeſte iam liquet ſanguinem ipſum quandoque putreſcere, non modo in omnibus ſeu maximis & principalioribus vaſis, verum etiam in quibuſdam paruis, in aliqua corporis parte exiſtentibus, patet inſuper quo pacto in eiſdem locis putrefiat. At quod ſecundo loco diſſerere propoſuimus, admodum in Gal. doctrina difficile videtur, ita vt propter eius difficultatem eiuſdem Galeni opinio praue à quibuſdam fuerit intellecta. Nam Auicen. libro iiij. fen. j. tracta. ij. cap. xliij. habet hæc verba: [opinatus eſt Galenus, quòd non fit febris ſanguinis, à putredine ſanguinis: nam ſanguis cum putrefit, fit cholera, & non eſt ſanguis; fit ergo tunc febris cholerica, & non ſanguinea, & fit cauſon prædictus, aut tertiana: & cura eam cum illa cura.] Auerroës vero iiij. collig. cap. xxxj. dicit: [quòd Gal. verba vana ſunt in hac febre, quia aliquando dicit quòd eſt cholerica continua, & aliquando dicit quòd eſt aliud à cholerica, & quòd non debet attribui cholericę, niſi quia non habet putrefactionem perfectam, quia natura iſtius febris eſt media inter febrem diei, & febrem putridam.] Hæc Auerroës. Nos autem conabimur eius opinionem, ac veritatem dilucidare, qua inuenta clara luce patebit quantum ij ex Arabum familia præcipui viri (pace eorum dixerim) hallucinati fuerint; cum aut Gal. ſententiam non perceperint, aut ſi perceperunt, gratis & abſque vlla ratione, ſatyrico intellectu, & leonino, vt quiſpiam dixerit dente, eundem damnare, ac dilacerare conati ſint. Pro cuius veritatis inueſtigatione, ſtatuendum eſt primo pro hypotheſi, quòd cum ſanguinem dicimus putreſcere, non eundem exquiſite ſyncerum ſubintelligere oportet; ſed eum qui vtriuſque bilis & pituitæ particeps eſt, quippe cum exquiſitus vſqueadeo ſanguis, in venis contineri nunquam poſſit, vt nihil in eo nec bilis, nec pituitæ, nec ſeroſæ feratur ſaniei, Gal. auctoritate lib. de multitudine, per præualentiam tamen, ſeu præpotentiam ſanguine appellato, quamuis menſura quadam mediocri, animalibus naturali habitu præditis, admixti alij fuerint ſucci, vt ſæpius dictum eſt, qui etiam proportionem quandam inter ſeſe ſeruant, etenim non ſolum maior copia eſt eius ſubſtantiæ quæ ſanguinea dicitur, quàm pituitæ, ſed etiam maior pituitæ, quàm bilis flauæ, & maior bilis flauæ quàm nigræ. ſunt vero perpetuo iam dicti humores intra vaſa confuſi: & ob id cum dicimus ſanguinem putreſcere, & ſub eius forma adhuc permanere, de hoc ſanguine intelligendum eſt, quem etiam ſæpe confundere videtur Gal. cum humoribus, ita vt idem ſit dicere humores redundare, aut putreſcere, quòd ſanguinem; vt citato lib. de multitudine, & alijs pleriſque locis à Gal. decretum eſt. Sequitur ex dictis altera, & ſecunda hypotheſis, quòd talis ſanguis licet ad ſenſum homogeneus, ac ſimilaris videatur, tamen ſecundum rei naturam, heterogeneus eſt, ac diſsimilaris, plures in ſe continens diuerſas ſubſtantias, ac humorum naturas, vt diximus, quia pituitæ, & vtriuſque bilis particeps eſt. id vero in dies cernitur etiam in ſanguine, ſecta vena euacuato; ſi pauco poſt tempore inſpiciatur, nam in diuerſas ac inæquales ſubſtantias diſſoluetur, licet primo intuitu ſimilaris videatur, quemadmodum etiam & lac. Et proinde rationi conſentaneum eſt, quòd cum ipſum putreſcere aſſerimus, non æquabiliter ſecundum omnes eius partes putreſcere intelligamus, cum non æqualiter eædem partes præter naturam calorem ſuſcipiant, ac putredinem, ſed vna magis, altera minus; vna promptius, altera ægrius, prout vna, vel earum altera maiorem reperitur habere aptitudinem ad ſuſcipiendam putredinem, & calorem præter naturam. Quinimò tantam ineptitudinem quandoque ad ſuſcipiendam putredinem, ac præter naturam calorem, aliquam earundem ſubſtantiarum habere poſsibile eſt, quòd licet commixta ſit cohæreatque cum alijs putreſcentibus, nequaquam & ipſa putreſcat. Quapropter illa promptius ac magis putreſcit, quæ magis obnoxia putredini exiſtit; deinde altera quæ minus, & deinceps (vbi inualuerit putredo) altera, quouſque populetur omnes ac ſingulas ſanguinis partes. quoad autem adeo augeatur putredo, vt vniuerſus ſanguis ſecundum ſingulas eius partes corrumpatur, ſemper in eo permanet ſaltem vna eius ſubſtantia, quæ videlicet minus putredini obnoxia ſit, à putredine innoxia, aut ſaltem ſemiputreſcens, quamuis quòd eadem alteretur, ac incaleſcat neceſſum ſit, cum commixta, ac confuſa cum putreſcente ſubſtantia intra vaſa, conſiſtat. quæ quidem ſanguinis pars ceſſante putredine, & ſedata febre, ſiue in omnibus vaſis, ſiue in aliquibus ſanguis putreſcat, confeſtim ad ſuam redit naturam. id vero comprobare licebit: nam genita continente febre ex ſanguinis putredine ac per venæ ſectionem curata (etiam ſi vſque ad animi defectum fiat) ſanguis quidam omnino in ipſis venis permanebit, qui nutriendo idoneus eſt, etiam ſi nulla alia ſanguinis portio recenter fuerit genita, nullumque alimentum fuerit exhibitum; aut exiguum adeo, vt tantam ſanguinis copiam, quæ pro animalis vita ſatis ſit, gignere non valeat. hac enim victus ratione in his febribus vtendum eſt, id vero fieri haudquaquam poſſet, ni cum tali ſanguine putreſcente, aliqua ipſius ſubſtantia immunis à putredine ſeruaretur, alterata duntaxat, ac calfacta, aut ſaltem ſemimala, & ſemiputreſcens, adeo vt ſublata putredine, poſſit ad priſtinam redire naturam, corpuſque nutrire, alterata ſiquidem, ac vtili reddita à naturali vaſorum facultate. liquet igitur quòd cum ſanguis putreſcit, non æqualiter ſecundum quamlibet eius partem præter naturam calorem ac putredinem ſuſcipit, niſi eius putredo fuerit exitioſa, aut valde magna in eo fiat corruptio, ſed perpetuo aliqua eius ſubſtantia à putredine immunis, aut ſaltem ſemiputreſcens, ſeu ſemimala remaneat. Cuius ſimile oſtendimus de febre hectica; nam

Num ſi putreſcat ſanguis, &c.

Sanguis quis intelligatur in quæſtione propoſita. Loco citato.

Sanguis corpus heterogeneum.

Sanguis non æqualiter ſecundum omnes ſui partes putreſcit.

nam licet in ea ſolidæ accendantur partes, non tamen in earum qualibet, ſingulæ ſubſtantiæ quæ ſolidas conſtituunt partes accenſæ ſunt, ſed quædam incaleſcunt duntaxat, vt in principio, ſeu prima ſpecie febris hecticæ fieri demonſtrauimus. Nec quiſpiam dixerit quòd tunc quòd putreſceret non diceretur ſanguis, ſed alius quiſpiam humor; nam nullum alium dicimus humorem redundare, ſed veterem ſeruare proportionem, & propterea non quempiam eorum, ſed ſanguinem putreſcere aſſerimus, magis tamen ſecundum vnam quàm alteram eius ſubſtantiam, ob iam dictas cauſas: ſimiliter, & æquabiliter ſuccos putreſcere fatebimur, hoc eſt ſanguinem. Inſuper & tertio pro hypotheſi habeatur, quòd quemadmodum putredo in reliquis omnibus corporibus, ac ceteris humoribus non generatur in inſtanti, ſed in tempore, ita quoque aſſerendum eſt de ſanguinis putredine, quòd non in inſtanti, ſed in tempore introducatur. eſt nanque putredo, de qua nunc fit ſermo, non ſubſtantialis, ſed accidentalis forma, & propterea ſicuti ea, in inſtanti non introducitur, & cum accidentalis ſit, ſuſcipit etiam magis & minus, in quacunque re generetur, alioqui dicere haudquaquam valeremus hæc maior, illa minor putredo eſt; perpetuo tamen per putredinem intelligentes, mutationem totius putreſcentis corporis ſubſtantiæ ad corruptelam, à calido externo, quæ etiam à Gal. quandoque exigua ſeu parua corruptio nuncupatur. Quapropter cum mutatio ſit in alteratione, ac (vt ſic dicam) in fieri conſiſtens, audacter aſſerimus non ſolum putreſcente ſanguine, non æqualiter omnes eius partes putredinem ſuſcipere, verum etiam illas quæ putredinem ſuſcipiunt, non æqualiter putridas eſſe. etenim cum aſſerimus aliquod putreſcere, quandam eius partem putrefactam, ſeu omnino corruptam eſſe fatemur, quandam vero non ita, ſed ſemimalam ſeu ſemiputridam, quemadmodum xj. de Meth. meden. Galenus teſtis eſt; quæ iterum pars ſemimala, & alterari, & concoqui, & vtilis reddi valet, id quod perpeti haudquaquam poſſet, ſi omnino putrefacta, ac corrupta foret, quod dilucidiſſime manifeſtauit Gal. commen. Aphor. xvij. libri ij. cum dicebat: [quòd incipere quidem poteſt ea quæ ad vires refertur multitudo abſque corruptione, verum non poteſt bona permanere. nam omnino neceſſe eſt vt ſecundum qualitatem tranſmutetur, & proceſſu temporis corrumpatur.] & addit: [quod enim in vinis accidit aceſcentibus, tale quidam & in ſanguinis alteratione contingit: quod autem in vinis accidit, tale eſt, vbi ex toto acida facta ſunt, non redeunt rurſum ad vini naturam, paruo autem in ipſis facto momento, ita quòd acidum quidem habeant ſoporem, nondum tamen acetum ſunt, multa ſæpius ex his priſtinam naturam recuperarunt; hoc idem in ſanguine euenit. nam & ipſe vbi magna in eo facta ſit corruptio, non redit amplius ad habitum naturalem, ſi vero pauca fiat, vbi id quod eſt ſuperfluum fuerit euacuatum, quod reſiduum exiſtit, ad ſuam natura reſtituitur.] Id etiam confirmauit de ſingulis humoribus lib. ij. de differentijs febr. inquiens: [ſemper enim ſuis viribus natura vtens, quidquid optimum fieri contingit, ijs quæ aluntur partibus aſsimile, quidquid vero alienum conatur expellere, quòd ſi aliquando ob quampiam cauſam expellere non valeat, fieri non poteſt, qualiſcunque fuerit humor, nedum alienus, vt talis permaneat, qualis erat ab initio, ſed alterum omnino ſequitur, vt ſcilicet concoquatur, atque aſsimiletur ſolidis partibus animalis, aut putreſcat, & corrumpatur.] Non itaque opus eſt vt confeſtim quidquid excerni non valeat, etiamſi alienum ſit, nedum ſanguis ipſe, vt putreſcat & corrumpatur, ſed vbi diutius in animalis corpore perdurauerit, & concoqui, apponi, atque aſsimilari ſolidis animalis partibus nequeat. Neque etiam cum aſsimilari non poſsit, confeſtim corrumpitur vniuerſus, ſed paulatim putreſcens, exiguaque prius in eo facta corruptione progreſſu temporis magnopere putreſcit, ac corrumpitur, vt ex iam dictis liquet. Quibus ita poſitis aſſerere non dubitabo, quòd ſanguis interdum putreſcens ſub eius forma permanere poterit, ita vt non confeſtim in alterius humoris naturam tranſeat, potiſsimum vbi exigua in eo putredo, ſeu corruptio generetur. etenim vbi quod eſt ſuperfluum, fuerit euacuatum, quod reſiduum exiſtit, ad ſuam naturam reſtituitur, vt paulò ante ex Gal. auctoritate comm. Aphor. xvij. lib. ij. concluſimus: ſi enim omnino corrumperetur, ac eius formam penitus deperderet, vtique non poſſet iterum ad primam redire bonitatem, vt liquet citato loco. Id quoque contingit, vbi non omnes eiuſdem ſanguinis partes æqualiter corruptæ ſint; quòd fieri poſſe paulò ante demonſtrauimus, ſed quædam eiuſdem ſanguinis partes veluti ſemimalæ, ſeu ſemiputreſcentes ſint. Nam vacuato prius quod putrefactum eſt, poſſunt ab ipſa natura alterari, ac vtiles reddi, quemadmodum & ceteri humores ſemiputreſcentes, ſeu ſemimali exiſtentes. Quòd vero ſi in omnibus corporis venis, aut maioribus & principalioribus putreſcat ſanguis, adhuc ſanguis ſit, & dicatur, decretum reliquit Gal. lib. vj. de Morbis vulgar. cum inquit: [inter omnes corporis partes, plurimas, grandiſsimaſque venas vteri habent, cumque eos aut menſes, aut à partu purgamenta ſuppreſſa, aut phlegmone aliqua vtcunque orta, male accipiunt, ipſos ſanguine compleri neceſſum eſt; quo deinde putreſcente ſi febris excitetur, inter ſynochorum ſpecies ipſam connumerari opus eſt; nam id genus febrium, ex putrido ſanguine accendi oſtenſum eſt.] & ſecundo de differentijs febrium, circa finem, illud idem affirmauit, cum dicebat: [quòd quando qui in venis & arterijs omnibus, aut preſertim in maximis, & calidioribus continentur humores, aut ob aliam quamuis cauſam, aut ob putrefactionem feruentes ſint, febrem accendunt ſynochon appellatam.] hoc idem & nono, & vndecimo de Methodo medendi, ab eodem ſcriptum eſt, quemad

Si ſanguis putreſcit, id eſt humores, aliquis ex his putreſcit, & non ſanguis. Huic obiectioni reſpondet.

Cap. 8.

Cap. 5.

Comment. 1. ſuper tex. 2.

Locis ſupra citatis.

quemadmodum in præcedentibus demonſtrauimus. At quòd in quibuſdam partibus, ſeu paruis & determinatis vaſis, idem ſanguis putreſcens, quandoque ſuam formam ſeruauerit, neque in alterius humoris naturam tranſeat, clariſsimis verbis ſcriptum reliquit Gal. citato lib. ij. de differ. feb. inquiens: [eius vero quod dicitur fidem facere poteſt, id etiam quod in laterum inflammationibus cernitur: nam quidam in ipſis ſpumoſum, quam pallidum, quidam rubrum expuunt liquorem, quod nihil aliud eſt, quàm ea humoris pars in inflammatione exuperantis, quæ retineri non poteſt, ſed præ tenuitate ſudat exterius.] & paulò poſt ſubdit: [quando pallida ſputa fuerint, bilis exuperantis ſunt indicia, quemadmodum ſpumoſa, pituitam, rubra vero ſanguinem indicant: quare (inquit) decens eſt ipſum ſanguinem nonnunquam in his, quæ inflammationem patiuntur particulis ſubire putredinem, ex qua ſimpliciores quidem, quàm ex alijs humoribus febres fiunt, ſimilem vero acceſsionum proportionem aſſumere, qualem tertianæ maxime febres oſtendunt. nam ita in ijs, qui laterum inflammationes patiuntur obſeruatum eſt, quo tempore maxime rubrum expuunt.] Nemo itaque in Gal. doctrina hæſitare debet, quòd interdum putreſcens ſanguis, ſiue in vniuerſis, aut maioribus vaſis, ſiue in paruis, & particularibus adhuc propriam in ſe ſanguis formam retineat, adeo vt ſanguis dicatur, & ſit, quamuis non optimus, ſed putreſcens ſanguis appelletur, nullumque aliud ſortitur nomen alterius humoris, potiſsimum vbi exigua fuerit eius putredo, ſeu corruptio, aut non omnes eius ſanguinis partes eandem æqualiter ſuſceperint, ſed quædam minus, quædam forte nullo modo, eiuſque febrem ſanguineam eſſe, & dici, σύνοχον, videlicet, hoc eſt continentem appellatam, ſi in omnibus, aut maioribus vaſis, aut συνεχῦν, hoc eſt continuam, quæ plures acceſsiones habet, ſi in paruis quibuſdam aut particularibus putreſcat, ex eoque ſimplrciores fieri febres, quàm ex alijs humoribus, & ſi συνεχὺς fuerit ſimilem acceſsionum proportionem aſſumere, qualem tertianæ febres oſtendunt.

Cap. 9.

Febris ex ſanguine putreſcente in omnibus, aut maioribus vaſis, continens eſt, ſi in paruis q. buſdam, continua pluriũ acceſsionum.

Quòd licet febris orta ex putreſcente ſanguine ſit ſanguinea, poteſt bilioſa appellari, quo fit, vt non detur quartum genus febrium. Caput XIII.

SED confeſtim inſtabit, inquiens hanc non eſſe Galeni ſententiam, ſed potius eidem aduerſari, nam ſecundo de Criſib. loquens de ſanguine ſecundum naturam ſe habente, impacto ac detento in aliquo loco, ac inflammationem faciente, quemadmodum in inguine, habet hæc verba: [liquet autem quòd cum hic putreſcere cœperit, non amplius bonus remanet, ſed iam ad amaræ bilis naturam tranſit, ſeu iam bilioſus fit.] habet enim textus Græcus ἀλλ' ἤδη πικρόχολον γίνεται: hoc eſt, ſed iam bilioſus, ſeu bilioſæ naturæ fit. non igitur putreſcens ſanguis, eiuſdem formam ſeruare poterit, poſtquam cum putreſcere cœperit, non amplius bonus remanet, ſed bilioſus fit. Hæc Gal. ſententia nonnullos tranſuerſos egit, ex prauo eius intellectu, ita vt propterea quidam putarint, vt diximus, Gal. opinionem eſſe, quòd ſanguis putreſcens, confeſtim in amaræ bilis naturam vergat, & non amplius ſanguis ſit, nec dici poſsit. Verum ſiquis intimius eius verba ſpectauerit, optimeque perpenderit, inueniet hanc ſententiam, nedum ei quam prius concluſimus aduerſari, ſed eandem eſſe cum illa. Nam fatemur nos inſimul cum eodem Gal. quòd cum putreſcere cœperit ſanguis, non amplius bonitatem ſuam, ac mediocritatem ſeruat; ita vt poſsit optimus, aut bonus ſanguis appellari, quemadmodum etiam verum eſt in ceteris humoribus, qui cum putreſcere cœperint, haudquaquam optimi, vel boni ſunt, ſed idem ſanguis cum primum putreſcere incipiat, ſimul etiam incipit mutari, ac conuerti quodammodo in bilis naturam, ita quòd incipit bilioſus fieri, quaſdam bilis qualitates participans, quoniam calidior quodammodo redditur, cum à præter naturam calore mutetur, & alteretur; at non confeſtim, & immediate omnino conuertitur in bilem, adeo vt ipſe fiat exacte bilis, ac in eandem conuertatur; ſed taliter alteratus, ac tranſmutatus aptior redditur, ac præparatur ad ſuſcipiendam bilis formam, quæ quidem alteratio, tranſmutatio, putrefactio, ſeu ſanguinis corruptio adeo magna, vt ipſe omnino corrumpatur, in inſtanti haudquaquam fieri poteſt, ſed in tempore, paulatim ac ſenſim, & per gradus quoſdam acquiritur: quo ſtante proculdubio fateri licebit, quòd donec hæc alteratio, ac ſanguinis putrefactio, ſeu corruptio exigua eſt, in motu, ac generatione, & (vt quiſpiam dixerit) in fieri, licet non amplius bonus remaneat, vt optime inquit Gal. & propterea bonus ſanguis dici nequeat, appellari tamen poterit ſanguis, ſed bilioſus, & non bilis: participat enim quaſdam qualitates ipſius bilis, vt dictum eſt; non tamen exacte in eandem conuerſus eſt, quouſque magna in eo corruptio facta fuerit, ſiq. in alterationis termino, & eandem bilis formam ſuſceperit. id enim ſubintelligere voluit Gal. cum dixit quòd fit bilioſus, & non dixit quòd cum putreſcere cœperit, fit bilis, & non eſt ſanguis, vt falſo eidem imponit Auicenna. Quinimò toto alterationis tempore, quo putreſcit, ac corrumpitur, ſanguis eſt, & non flaua bilis, licet bilioſus, vt ſæpius dictum eſt. Neque etiã vniuerſus ſanguis cum putreſcere cœperit, fit bilioſus, licet calidior reddatur, ſed in duntaxat quod in eo pingue, ac tenue eſt. Quod demum cum magnopere exuſtum, putrefactum, ac corruptum fuerit, fit flaua bilis, eodem Gal. auctore citato lib. ij. de Criſibus, & de differentijs febr.

Cap. 11.
Sanguis cum putreſcit, bilioſus fit, non ſtatim bilis.

Quatenus

Locis citatis.

Quatenus itaque putredine ei adueniente, ſanguis ab eius natura, & bonitate recedit, eatenus ad bilis naturam accedit. Verum toto hoc tempore quo ab eius natura recedit, ac ad bilis naturam accedit, donec eiuſdem bilis formam ſuſcipiat, verum erit dicere ſanguinem putreſcere, eiuſque formam ac naturam ſeruare licet non optimum, nec bonum, ſed quodammodo bilioſum eſſe. Temporis autem progreſſu, cum valde putrefactus, corruptus, ac exuſtus fuerit, tunc pars quidem eius ſubtilior, & pinguior omnino in flauam conuertitur bilem, quæ autem craſſior, in atram; quemadmodum citatis locis ab eodem Gal. ſcriptum eſt; nec amplius ſanguis appellari poterit, cum iam conuerſus fuerit omnino in aliorum humorum naturam, ſpeciem, ac formam, & hoc tempore fatemur bilem eſſe ab eo genitam flauam, ſeu atram. verum quemadmodum in his tumoribus qui carbunculi appellantur, ex ſanguine craſſiori ſupra modum efferueſcente, ortis, ad atræ bilis humorem eiuſdem ſanguinis fit tranſmutatio, appellatque Gal. atræ bilis humorem, licet nondum exquiſite in atræ bilis naturam tranſierit, ſed in quodam ſit confinio conſtitutus, vt patet citato libro ij. de differentijs febrium, ita quoque improprie quiſpiam, licet non vere poterit, tenuiorem, ac pinguiorem ſanguinis partem, cum putreſcere cœperit, licet nondum in flauæ bilis naturam tranſierit, ſed in quodam confinio ſit conſtituta, bilem appellare. Neque nos de nominibus haudquaquam altercantes, reclamabimus, modo rei natura ſeruetur, quòd videlicet re ipſa ſanguis ſit, etiamſi putreſcere cœperit, & bilioſus fiat; licet non amplius bonus permaneat, vt Gal. inquit, & febris quæ ex eo oritur, ſanguinea ſit, & non bilioſa, quemadmodum neſcio quo pacto, parum rectè interpretatius hoc in loco Galenum, princeps Arabum Auicen. contrarium ei impoſuerit quòd videlicet idem Galenus velit. cum ſanguis putreſit, fit cholera, & non eſt ſanguis, & tunc febris fit cholerica, non ſanguinea; quod quidem vnquam ne vel ſomniaſſe viſus eſt, quinimò contrarium ſentire iamdudum demonſtrauimus, & ix. etiam de Meth. med. non modo duplex eſſe febrium genus, quod ex ſanguine proficiſcitur, manifeſte fatetur, cum dixit: [atque vnum quidem hoc, ſiue genus, ſiue ſpeciem, ſeu quiduis aliud appellare libeat συνόχων, id eſt continentium febrium eſt, quodque ex eadem cum diarijs natura conſtat, alterum eſt vbi in omnibus vaſis, ac potiſſimum maximis, æquabiliter ſucci putreſcunt.] Verumetiam ambo dicta duo continentium febrium genera, ſe curaſſe teſtatur, vnum in adoleſcente libero, & palæſtræ perito, alterum in ſeruo adhuc exercitato; liber quidem, vt ipſe inquit, continenti citra putredinem febre laborauit, ſeruus vero continenti cum putredine. Qui etiam locus, ſi optime fuiſſet ab Auerroë interpretatus, ac perpenſus, non vtique ſic temere aſſeruiſſet, quòd verba Gal. varia ſunt de hac febre. non enim (vt palam ex eius verbis liquet) percepit hoc duplex genus febrium συνόχων, id eſt continentium dictarum, à Gal. fuiſſe poſitum, quorum vnum eſt citra putredinem, & bene (vt idem Auerroës inquit) mediam habens naturam, inter febrem diei, hoc eſt diariam, & febrem ex putredine ortam; exoritur enim velut tertia quædam formula in trãſitu diariarum febrium, & neutri extremitatum eſt idem, vt citato lib. ix. de Meth. med. ſcriptum eſt, de qua febre non quæritur num bilioſa ſit, cum in hoc febrium genere ſanguis haudquaquã putreſcat.

Cap.3.

Alterum vero cum putredine exiſtit, quemadmodum eodem loco ſcriptum eſt, & alijs pleriſque, & hoc eſt illud quod cum perfectam non habeat putrefactionem, hoc eſt (vt nos declarauimus) magnam, & in termino, adhuc ſanguinea, & non bilioſa febris nuncupatur, licet idem ſanguis quodammodo bilioſus fiat, & quandam putredinem, licet exiguam ſuſcipiat. Verum ne ſic libenter tanti viri condemnentur, excuſandos eſſe puto, quòd deprauatos habuerint Gal. codices, & propterea parum rectè eum hac in re fuiſſe interpretatos. quidquid autem ſit, ſatis fore putaui me propriam Gal. in hac re ſententiam demonſtraſſe.

Loco citato. Febris continens cum putredine, eſt ex ſanguine putreſcente, & ſanguinea, nõ bilioſa.

Rñdet obiectioni. Si febris ſit ſanguinea, eſt quartum genus febrium ex putredine ortar.

Cap.9.
Cap.2.

Et ne quis eum impugnare putet, inquiens, quòd vbi hoc verum eſſet, daretur quartum genus febrium ex putredine ortarum, cuius contrarium ipſe ſemper ſentire videtur, preſertim ij. de Criſibus, & de differentijs febrium, inquiens, tria tantum eſſe prima ſimplicium febrium ex putredine ortarum genera; tertianam videlicet, quartanam, & quotidianam. quarum vna ex amara bile, altera ex atra, & tertia ex pituita generatur, ad diluendam hanc dubitationem accedam. Porrò ſi quis rectè perceperit ea quæ de ſanguinis putredine retulimus, haud ægre eam è medio tollet: etenim cum is putreſcere cœperit, ſuam bonitatem amittit, ac continue ad flauæ bilis naturam accedit, fitque bilioſus, quanquam non propterea ſecundum rei naturam non ſit ſanguis, ſed quia à principio quo putreſcere incipit ad finem vſque, quo bilis formam recipit, eo magnopere putrefacto, ac corrupto, ſemper alteratur, ac tranſmutatur in bilis qualitatem, præparaturque ad eius formam ſuſcipiendam, tanquam ad finem; propterea quæ hoc tempore medio, ex eo febris accenditur, licet ſecundum rei naturam ſanguinea ſit, quoniam ex ſanguine oritur, quia tamen non bonus exiſtit, ſed bilioſus, & continue magis bilioſus fit, à ſua natura recedens, accedensque ad eam quæ bilis eſt, ob id febris hæc poterit quodammodo dici, & appellari bilioſa, licet ſanguis non omnino conuerſus ſit in bilem, ſed proximus ſit vt eius formam ſuſcipiat: admittit enim denominationem à fine, ſeu à termino ad quem, tanquam à ſuſcipienda forma, ac acquirenda, cui proximus iam ſanguis eſt: & hac ratione dici poterit, licet improprie, quodammodo febris bilioſa, & reduci ad vnum iam dictorum trium generum febrium ex putredine ortarum, & ita quartum genus non dabitur. nam licet pars illa pinguis, ac tenuis, quæ in ſanguine eſt, fiat flaua bilis, eo putrefacto, ac cor-

rupto,vniuerſus tamen ſanguis cum putreſcere cœperit, calidior redditur à calore præter naturam,& propterea biliosum reddi quiſpiam cum dixerit; ſanguis enim ex moderato calore generatur,flaua autem bilis ex maiore,atra vero,ex ſufficienter immodico, inquit Galenus, & id eſt
Cap. 12. quod voluit aſſerere libro ij.de Criſibus,cum dixit: [atque in hoc illud ſeruatur, triplex eſſe genus vniuerſum ſimplicium febrium,quæ enim ex ſanguinis putredine fit,iam quodammodo bilioſa eſt.] dixit enim: [ἤδη πὼς χολώδης ἐςὶν,] hoc eſt, iam quodammodo, ſeu quoquo pacto bilioſa eſt. quaſi velit quòd non omnino ſit bilioſa, ſed poteſt ita quodammodo appellari, propterea quòd cum ſanguis putreſcere cœperit, non amplius bonus remanet, ſed bilioſus fit, qua ratione ſaluari poterit triplex eſſe genus vniuerſum ſimplicium febrium ex putredine ortarum.verum cũ idem ſanguis immodice exuſtus,ſeu putrefactus fuerit,tunc vere & proprie quod in eo pingue ac tenue eſt,fit flaua bilis; craſſum vero ac veluti fæx, atra: & proinde vere vna, vel altera febrium ſpecies generabitur,& pro varietate humorum,in quos conuerſus fuerit ſanguis, febres fient,ſola bonitate vel malitia differentes; ſiquidem illæ quæ ſanguinis transmutationem conſequuntur,ſimpliciores ſunt,tum in reliquis,tum in caliditatis qualitatē mitiori, vt liquet ij.
Cap. citato. de diff.feb.Generatur itaque ex putreſcente ſanguine,donec exigua in eo putredo fiat,reuera ſanguinea febris,cum ſanguis adhuc ſit eius cauſa,appellari tamen quodammodo poteſt,licet improprie,& non vere bilioſa,propter eas quas nuper tradidimus cauſas,quoniam ad illud genus reducitur,&ita non dabitur quartum genus febrium,ſed ſeruari poterit triplex in vniuerſum exiſtere
Loco ſupracitato. quemadmodum citato lib.ij.de Criſ.à Gal.decretum eſt.etenim & illę quoque febres quę fiũt eodem immodice exuſto,ac putrefacto,bonitate etiam differunt à reliquis ſimilibus,quæ ab alijs excitantur humoribus,non ex ſanguine genitis, ita quòd non vndequaque eædem eſſe videantur.

Quòd febres ex putreſcente ſanguine ortæ, non ſint de genere ardentium.
Caput XIIII.

QVARTVM quòd de febre ſanguinis abſoluendum propoſuimus,erat num ſanguine putreſcente,quæ ex eo oritur febris, ſit de genere ardentium, ſeu deurentium, ita vt poſſit appellari καῦσος,hoc eſt febris ardens. ſubintelligimus autem per ſanguinem putreſcentem, quando idem breuem quandam & exiguam ſuſceperit putredinem, ſeu corruptionem, priuſquam omnino putreſcat ac corrumpatur, hoc eſt toto eo tempore quo ipſe alteratur,mutatur,ac putreſcit; diximus enim toto eo tempore febrem eſſe ſanguineam,quamuis bilioſa quodammodo appellari poſſit,improprie tamen.Huic facilis eſt reſponſio,ſi in memoriam reuocentur quæ à nobis explicata ſunt de καύσῳ, ſeu febre ardente. Concluſimus enim cum Gal. exquiſitam febrem ardentem ex flaua bile intra vaſa putreſcente accendi; quam duo neceſſario comitantur,exurens ſcilicet caliditas,& incompeſcibilis ſitis.Quibus ita poſitis,abſque controuerſia aſſerimus,febrem ortam ex putreſcente ſanguine,donec is ſuam ſeruauerit formam,& exiguam ſuſceperit putredinem,non eſſe,neque dici poſſe καῦσον,id eſt febrem ardentem. etenim toto hoc tempore,neque ſanguis ipſe putreſcens bilis eſt,vt declarauimus,neque etiam hanc febrem illa duo neceſſario comitantur,quod facile patere poterit inſpecta ipſius ſanguinis natura. Sed aduerſus hæc ſtatim inuehunt quidam,aſſerentes quòd febris hæc de genere eſt deurentium,Gal. auctoritate ij. de Criſ. cum dicebat: [continuam quidem nomino febrem,quæ ad infebricitationem antequam ex toto ſoluatur non deſinit, & ſi declinatio aliqua ſenſibilis appareat; cum autem neque declinatio aliqua ſenſibilis fiat, ſemper vero à primo principio febris vſque ad criſim ſimilis,perſeuerauerit, erit & hæc ex genere deurentium.] ſed febris hæc(inquiunt iſti) quæ à principio ad finem vſque vnam habet acceſsionem σύνοχος,à iunioribus appellata,oritur ex ſanguinis putredine;ergo erit ex genere ardentium atque deurentium.Sed pace eorum dixerim,peruertunt hoc in loco Gal. ſententiam,cum non de continente,quæ ex putreſcente ſanguine accenditur febre,hic ſermonem faciat,ſed de ea quæ ex bile oritur,quemadmodum paulò ante à nobis explicatum eſt: id vero confirmant verba eiuſdem Gal.quæ ſubſequuntur.ait enim: [ſed neque in primo die,neque in ſecundo eſt huiuſmodi febrem prænoſcere,neque aliter vtile: ſufficit enim genus agnoſcere,quòd ſcilicet bilioſa ſit,deurens,& peracuta: neque etiam ſi ſynochum ipſam nominaueris,vt quidam medici faciunt,appellationis ratione à febribus deurentibus differt.] cum itaque Gal. paulò ante determinaſſet exquiſitam febrem ardentem eſſe,ac fieri quando flaua bilis intra vaſa putreſceret, hoc in loco voluit docere,quòd eadem bilis quandoque in particularibus,& exiguis vaſis putreſcebat,&tunc febris continua nomine generis appellabatur, plures acceſsiones vſque ad eius ſolutionem habens: quandoque in omnibus, aut ſaltem maximis & principalioribus, & tunc ſynochos à iunioribus medicis nuncupabatur,vnicam habens à principio ad finem vſque acceſsionem. Et comparans has duas febres ex bile ortas inter ſeſe, de hac ſecunda differentia dicebat, quòd ſatis erat genus agnoſcere,quòd ſcilicet bilioſa ſit,atque deurens. erit itaque propterea ex deurentium genere febris hæc,quoniam ex putreſcente bile,& non ſanguine ortum habet, vt liquido ex Galeni verbis conſtat, quinimò & tanto ardentior eſt febris hæc ea, quæ plures habet acceſsiones, quanto

Obiectio ex Galen. verbis male intellectis, quæ ſtatim declarant. Cap. 6.

quanto bilis in pluribus,ac maioribus vaſis putreſcit. De bilioſo ergo ſynocho &non ſanguineo, hoc in loco Gal.loquitur; neque de febre ex putreſcente ſanguine adhuc verba fecerat,ſed poſt nonnulla,ferè circa finem eiuſdem libri,priuſquam de ephemeris febribus loqueretur, de hac febre meminit,ſuamque de ea propalauit ſententiam,quemadmodum præcedenti capite fuſius diſſeruimus. Tentant ſecundo probare,hanc eandem febrem ex genere deurentium eſſe,in medium aſſerentes Gal.auctoritatem,ix.de Meth.med.quo loco verba faciens de ambabus ſynochis ortis ex ipſo ſanguine dicebat febrem hanc eſſe magnam,imò maximam, & facta collatione eius quæ cum putredine exiſtit,cum ea quæ citra putredinem eſt,dicebat,eam putredinis notas,tum in lotio, tum in pulſu, tum ingrata caloris qualitate manifeſtare. Atqui non negamus nos febrem hanc magnam eſſe,imò & maximam : ſemper enim febrilis caloris multitudo,in multitudine defluxus conſiſtit,inquit Gal.ij.de differ.febr.porrò multum defluit in hac febre ex putreſcente ſanguine orta,cum ſanguis natura ſit calidus & humidus,& propterea propenſus vt exhalet, ac digeratur in halitum eius ſubſtantia, potiſſimum vbi putreſcens ſupra modum incaluerit, & idcirco plurima manui tangenti ſe offert in hac febre caliditas; eſt tamen omnino mitis, ſicut ea quæ in balneo contrahitur, vt ait idem Gal. etiamſi ſupra modum exuſtus fuerit, & in aliorum humorum naturam conuerſus; ideoque ardens febris dici nequit.non enim conſiſtit in caloris febrilis multitudine,neque in multitudine defluxus ipſa febris ardens, ſed in eius caloris mordacitate, moleſtia,ac acrimonia. quamobrem exurentem,& non multum calorem, dicebat eſſe febris ardentis ſignum pathognomonicum,qui quidem ex humoris acredine prouenit, & tangenti manui moleſtus ſentitur; hocque tibi ſit maximum humoris febrem facientis indicium,eodem Gal. teſte citato loco; qualitas videlicet caliditatis. nam quæ magis vaporoſa, ac minus moleſta exiſtit,ex ſanguine naſcitur: quæ vero moleſtæ ſunt,& erodentes,atque mordaces,vtranque bilem conſequuntur. Quare non propterea quòd febrem hanc magnam,ſeu maximam appellauerit Galenus,ardens,ſeu deurens febris dicenda erit,quæ non multam caliditatem requirit,ſed eam exurentem,mordacem,atque moleſtam. Et cum inquiunt,quòd in ſynocha ex putreſcente ſanguine orta ſentitur caloris ingrata qualitas, admittimus nos quodãmodo eius qualitatem ingratam ſentiri,idque ratione putredinis ac febris. Verum collatione facta ad reliquas febres, cum Gal. fatemur mitiorem eſſe hanc caliditatis qualitatem, hoc eſt minus mordacem, minuſque inſuauem quàm ea quæ ex vtraque bile prouenit ſaltem,& propterea dici non poteſt exurens. ſimiliter eſt dicendum ſi huius caloris qualitas comparetur ei quæ prouenit ex continente abſque putredine,cuius relatione eodem ix.de Meth.meden. dicebat,huius febris ingratam eſſe caloris qualitatem,verum non ſimpliciter talem eſſe. Quòd ſi dixerint Gal.ij.de differ.febr.de febre ſanguinis verba facere,quæ generatur eodem putreſcente in quibuſdam determinatis partibus, & non de ea quæ oritur cum putreſcit in omnibus,aut maximis,& principalioribus vaſis:nam in hac febre caloris qualitas mordax eſt atque inſuauis. Dicam & ego ſatis admodum in hiſce verbis oſtendere ſeſe pertinaces eſſe,cum Gal.citato lib.ij.de diff.febr.dicat: [ſemper enim febrilis caloris multitudo,in multitudine defluxus conſiſtit.quod vero manui tangenti moleſtum ſentitur,ex humoris acredine prouenit.] Non igitur ex diuerſo loco,ſed ex humoris diuerſitate, inquit Gal. ſemper caloris qualitatem ſimilem percipi à manu tangente,& propterea hoc tibi dicebat eſſe maximum humoris febrem facientis indicium,qualitatem videlicet caliditatis: nam quæ magis vaporoſa,ac minus moleſta exiſtit,ex ſanguine naſcitur ſemper,& non quandoque vt iſti putant. Adhæc quæ vnquam poterit diuerſitatis cauſa reddi,ſi in omnibus,ſeu maximis vaſis,aut exiguis & particularibus ſanguis putreſcat? nonne ſanguis eſt vtrobique? nonne æqualiter erit id quod defluit vaporoſum,minuſque moleſtum, potiſſimum vbi æqualiter vtrobique putreſcat, an forte ex loci diuerſitate mutabitur eius natura? Qua de re licet febris ex putreſcente ſanguine orta, magna,ſeu etiam maxima dici poſſit,nunquam autem exurens,ſeu ardens proprie appellabitur, vt ex iam dictis liquet,cum in alio febrilis caloris multitudo conſiſtat,& in alio eius acredo, ſeu mordacitas, cuius relatione febris ardens dicitur. Adhuc febrem continentem ex putreſcente ſanguine ortam,nedum ardentem, ſed ardentiſſimam eſſe Hippoc. & Gal. auctoritate Aphoriſ. xxiij. lib.j. probare conantur.inquit etenim Hippoc. [atque vbi vſque ad animi defectionem expedit ducere,faciendum,ſi æger tolerare poſſit.] & Gal. in horum verborum expoſitione dicebat: [ea igitur animi defectio quæ fit ratione euacuationis, nunc ab Hippoc. dicta eſt menſura euacuationis,& in maximis inflammationibus, & in ardentiſſimis febribus, & in vehementiſſimis doloribus.] & poſt pauca inquit: [& nos ſæpius huiuſcemodi euacuationes prodeſſe plurimum experientia didicimus; nam & in ardentiſſimis febribus, ſi vſque ad animi defectionem ſanguis mittatur, ſtatim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur, & plurimis etiam aluus citatur,& ſudores emanant,& quidam eorum ex ijs ſanitati ſunt prorſus reſtituti, alij adiuti plurimum,vehementiam ægritudinis abſciderunt.] Atqui,inquiunt hi viri,hanc ſanguinis miſſionem vſque ad animi defectionem nullibi Gal.præcepiſſe,præterquam ix.de Meth.meden.pro curatione febrium ſynochon dictarum,hoc eſt continentium,quæ fiunt ex ipſo ſanguine tum putreſcente,tum etiam non putreſcente. cum igitur has febres ardentiſſimas, in hoc loco nuncupauerit Gal.ſequitur quòd nedum ardentes,ſed ardentiſſimæ etiam ſint. Sed ſi verum

Cap. 12. Altera obiectio.

Cap. 4. Quamuis febris ſanguinea ſit maxima,non ꝓpterea erit ardens.

Cap. 9.

Febris ardens in quo ɔſiſtat. Qualitas caloris maximũ ſignum humoris febrem facientis.

Tertia obiectio,quę mox diluitur. Cap. 9.

Loco ꝓcitato.

Quarta obiectio, q̃ diluit̃ explicatione verborũ Gal. perperam intellectorum.

Cap.citato. In commentario Aphor. 23. lib. 1. pro febribus ardẽtiſſimis, verte calidiſſimas.

dicere fas eſt (parcant mihi) parum rectè videntur hoc in loco Gal. verba exponere, licet de ſynochis verificentur, de quibus ſermonem habuit citato lib. ix. de Meth. med. Nam licet in primis Gal. verbis Græcus codex habeat πυρετῶν διακαεστάτων, à verbo διακαίω, quod Latine inflammo, ardeo, ſeu inflammationem infero, ſignificat, non propterea interpretari debent eius verba in febribus ardentisſimis ducti à vocis ſignificatione, ſed potius inflammationem inferentibus, vtpote, quæ calidisſimæ ſunt. Id vero idem Gal. confirmare videtur citato loco. Nam cum dicebat ſe didiciſſe experientia, plurimum prodeſſe huiuſcemodi euacuationes in eiuſmodi febribus, non amplius vſus eſt voce διακαεστάτων, ſed dicebat θερμοτάτοισ πυρετοῖσ, hoc eſt calidisſimis febribus, à verbo θερμαίνω, quod Latine ſignificat calfacio, ita vt calidisſimas appellauerit eas febres, in quibus tali vſus eſt venæ ſectione, etiam eodem ix. de Meth. med. & non ardentisſimas. Quòd vero calidisſimæ ſint febres quæ ex putreſcente ſanguine oriuntur, & non ardentisſimæ dici debeant, idemque voluerit intelligere per vocem διακαεστάτων, quòd θερμοτάτων, nedum hoc in loco manifeſte oſtendit, verumetiam citato lib. ij. de diff. feb. illud luce clarius demonſtrauit Gal. cum dicebat, febrilis caloris copiam, ſeu multitudinem ſemper poſitam eſſe in ipſa effluuij copia, quapropter ſi vaporoſa ſit, ac minus moleſta, ex ſanguine naſcitur, cum etſi plurima manui tangenti ſe offerat, eſt tamen omnino mitis, vt paulò ante dictum eſt. Itaque non negamus continentes febres ex putreſcente ſanguine ortas, eſſe magnas, & calidisſimas, cum ſemper in eis tangenti manui ſe offerat febrilis caloris copia, ſeu multitudo, magis quàm in ceteris febribus, ob eam quam nuper diximus cauſam. verum non propterea ardentisſima, aut ardens dici debet, de cuius ratione eſt, quòd non multus ſentiatur calor, ſed exurens, acris, ac mordax, quemadmodum prius à nobis demonſtratum eſt. Non igitur καῦσος, hoc eſt febris ardens exquiſite, & proprie quæ ex ſanguinis putredine accenditur febris, etiamſi continens ſit, dici poterit. ſiquis autem velit eam improprie ſic appellare, quemadmodum etiam non vere, & proprie biliosa dici poteſt, propterea quòd proximus eſt putreſcens ſanguis, vt in bilem conuertatur, ita etiam quoniam proxima eſt vt febris ex eo orta in ardentem transmutetur, modo rei veritas ſeruetur, quòd videlicet, vere & proprie ardens, neque ſit, neq; dici poſſit; ne videamur de nominibus litigare, non reclamabimus. Quin imò & ipſe Hipp. etiam febres has continentes ab ardentibus ſeiunxit Aphor. xxj. lib. iij. cum dicebat: [æſtate autem nonnulli horum, & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ, &c.] quo in loco liquido febres continuas ab ardentibus ſeparaſſe, intelligens per continuas febres, non alias quidem, quàm has continentes, quæ ex ſanguine naſcuntur, licet vſus vt voce συνεχὴς, quæ Latine continuæ interpretatur: nam nunquam vel Hipp. vel ex antiquis alius continuam febrem appellauit συνοχὸν, Gal. teſte, in fine ij. lib. de Nat. hum. quare alias non potuit per continuas ſubintelligere febres, quàm continentes ex ſanguine, quas generari æſtate, potisſimum circa eius initia conſonum eſt, quemadmodum & ardentes, & tertianas.

Cap.citato.

Quòd febres quæ ex ſanguinis putredine generantur ſint de genere acutorum morborum.

Caput XV.

AT ſi ardens non ſit febris ex putreſcente ſanguine orta, non ab re quęreret quiſpiá, num ſaltem poſſit dici acuta? & ſi acuta, num acutior vel minus acuta ipſa febre ardente, quę ex putreſcente bile oritur? Huic reſponſum dabimus in ſimul cum Gal. lib. iij. de Criſibus, quòd cum in omnibus morbis peracutis, vt ipſe inquit, neceſſarium ſit febres, vel ſynochos eſſe, vel continuas quidem, ſed quæ per tertium exacerbantur, ſequitur ſynochos ex putreſcente ſanguine ortas non ſolum ex acutorum morborum genere eſſe, ſed peracutorum. Nec quiſpiam interpretari poterit per ſynochos, eas duntaxat febres, quæ ex putreſcente bile vna cum ſanguine in vniuerſis, aut principalioribus vaſis fiunt, cum indifferenter, ac vniuerſaliter dixerit Gal. vel ſynochos eſſe, ſubdens demum: [ſynochi quidẽ raro eueniunt.] id quod etiam confirmare videtur iij. de dieb. decretorijs, cum dicebat: [quæ igitur cauſa ſit ob quam in acutis morbis tertio quoque die plurimum acceſſiones fiant.] & non dixit ſemper, quaſi velit innuere, quòd ſynochæ febres, licet ex genere acutorum morborum ſint, raro eueniant. Id etiam confirmari poterit ex eiuſdem Gal. verbis citato lib. iij. de Criſ. cum dicebat: [nam ſi febris ſynochus fuerit, ac nullus error acciderit (nam ſemper eiuſmodi oportet meminiſſe) in quarto die ſperandum eſt criſim futuram.] cum ergo cito terminetur, quoniam nõ vltra quartum diem, vt ipſe inquit, & eius ſolutio per criſim fiat, quæ fieri nequit, niſi in morbis magnis, & qui celeriter mouentur, ſequitur neceſſario quòd acuta ſit febris: hos etenim morbos appellauit acutos Gal. ij. de dieb. decretorijs, & vj. de Morbis vulg. qui videlicet celeriter mouentur, interim quoq; magnitudinem adijcit, vt liquet comm. Aphor. xix. & xxiij. lib. ij. vt quæ motus celeritatem adiuuat, eodem auctore, iij. de Criſ. Quòd vero celeriter moueatur, facile patere poterit, quoniam cũ putreſcere cœperit ſanguis, iam bilioſus fit, cuius naturæ eſt celeriter moueri. Eſt itaque continens febris ex putreſcente ſanguine genita, de genere acutorum morborum, & acutarum febriũ ob iam dictas cauſas. ſimiliter etiamſi continua fuerit plures habens acceſſiones, erit adhuc acuta: quoniam ſimilem acceſſionum proportionem aſſumit, qualem tertianæ maxime febres oſtendunt,

Cap.4.

Cap.8.

Cap.citato.

Acutus morbus quis.

Cap. 12.

Comment. 1. ſuper tex. 29.

Cap.citato.

dunt, vt ij. de diff. feb. ſcriptum eſt, licet eis ſimplicior ſit. cum ergo per tertium exacerbetur, erit & hæc etiam febris acuta, vt ex iam dictis patet. Num vero acutior ſit, vel minus acuta febre ex bile orta, non ita facile diſſerere licet. Nam ſunt qui opinantur hanc febrem ex putreſcente ſanguine accenſam, biliosa acutiorem eſſe. Nos vero oppoſitum cum Gal. tenemus; propterea noſtram ſtatuemus prius opinionem, & deinceps rationes eorum qui contrarium ſentiunt, diluemus. Fatemur enim συνόχους, hoc eſt continentes febres, ex putreſcente ſanguine genitas, minus eſſe acutas, quàm continentes ex bile ortas, & continuas quæ plures acceſſiones habent, etiam minus acutas eſſe, eis continuis febribus quæ ex putreſcente bile, in determinatis ac exiguis vaſis excitantur, ac propterea plures etiam acceſſiones habent. Nam ſi eſſe acutum in motus celeritate conſiſtat, vt iamdudum Gal. auctoritate explicauimus, nemini venit in dubium quòd cum calidior ſit, ac tenuior bilis flaua ipſo ſanguine, quòd celerius ac citius mouebitur ad criſim quàm ſanguis ipſe. At ſi velis acutum morbum non ſolum conſiſtere in motus celeritate, ſed in ſymptomatum magnitudine, adhuc liquido conſtat quòd maiora, & ſæuiora ſymptomata ex putreſcente bile, quàm ſanguine fiant. id quod decretum reliquit Gal. ij. de diff. feb. cum dicebat, febres ex putreſcente ſanguine ortas mitiores, ſeu ſimpliciores eſſe quàm reliquas ex alijs humoribus ortas; & ſi tales humores ex eodem ſanguine geniti ſint, adhuc febres mitiores eſſe, tum in reliquis omnibus, tum in caloris qualitate, etiamſi immodice exuſtus, in bilem conuerſus fuerit: quoniam ex tali bile adhuc mitior generatur febris, quàm ex alia bile non genita ex putreſcente ſanguine, & ait tum in reliquis omnibus ſimpliciorem, ſeu mitiorem eſſe, hoc eſt, reliquis ſymptomatis. Concludimus itaque ex dictis vna cum Gal. continuas febres, quæ ex putreſcente flaua bile intra vaſa accenduntur, tam ſi vnam habeant à principio ad finem vſque acceſſionem, quàm ſi plures acutiores eſſe quàm continuas ex putreſcentes ſanguine genitas, ſpectata ipſa acutie, tam relatione facta ad motus celeritatem, quàm ad ſymptomatum magnitudinem, modo ſemper in ceteris paritas ſeruetur. Quòd vero falſa ſit hæc noſtra opinio probare tentant quidam, primo Gal. auctoritate, ij. de Criſib. cum dicebat: σύνοχον, hoc eſt continentem febrem eſſe nedum acutam, ſed peracutam, eſſeque ex genere febrium deurentium, ab eiſdemque acutie differre, quoniam magis acuta exiſtit. Huic obiectioni ſiquis memoria teneat, quæ paulò ante à nobis dicta ſunt, facile reſpondebit: diximus etenim eo in loco Gal. haudquaquam de ſynocho, quæ ex ſanguine putreſcente ortum ducit, verba facere, ſed de ea febre continente, ſeu ſynocho quæ ex bile generationem habet, etenim idem Gal. dicebat: [ſufficit enim genus agnoſcere, quòd ſcilicet biliosa ſit, atque deurens, & peracuta.] quam etiam prius dixerat eſſe ex genere febrium deurentium, & ab eiſdem acutie differre, hoc eſt, quòd magis acuta eſt febris continens orta ex bile, quàm continua plures habens acceſſiones, quoniam in maioribus, ac principalioribus vaſis, cordique proximioribus putreſcit. Inuehunt ſecundo, Gal. auctoritate, freti iij. de Criſ. cum dicebat συνόχους, id eſt continentes febres, licet raro eueniant (vbi nullus ſit error) in quarta die per criſim finiri, qua ratione idem aſſerebat raro accidere, vt in quarta die fiat criſis, ita vt bis tantum Archigenes toto tempore vitæ ſuæ id obſeruaſſet. Ipſe vero vſque ad eandem horam ſemel ſolum, ſed quæ tertio die exacerbantur (inquiunt iſti) ex bile originem ducentes, perquam rariſſime in tertia aut quarta die iudicantur, ſæpius vero in quinta, ſeptima, & vltra. quapropter aſſerendum erit acutiores eſſe continentes febres ex putreſcente ſanguine ortas, quàm continuas plures acceſſiones habentes ex bile genitas. Atqui nos fatemur primo quòd quicunque morbi ex bile fiunt, in ceteris paritate ſeruata, potiſſimum ea intra vaſa putreſcente, ſunt acutiores, & celeriori motu mouētur, quàm qui ex putreſcente ſanguine. dicebat enim Gal. citato lib. iij. de Criſib. [adiuuat motus celeritatem morbi magnitudo, & anni tempus, & regio, & ætas, & quæcunque alia amaræ bili conueniunt.] & cum aiunt per criſim finiri ſynochum in quarta die, fatemur nos Gal. de omni ſynocho ſubintelligere voluiſſe, tam ex ſanguine, quàm ex bile: & facta inter has febres collatione, adhuc dicimus quòd ſi ex bile fiat febris continens citius per criſim finiet quàm ſi ex ſanguine, cum & ipſa bilis velocioris ſit motus, vt probauimus; ac maiora, ſæuioraque ſymptomata inferat. continuæ vero febres ex bile putreſcente in particularibus ac paruis vaſis plures acceſſiones habentes, quamuis ſæpius poſt quartum iudicentur, & raro ante, non propterea dici debent minus acutæ, cum & celeriori motu etiam moueantur, & magnitudinem habeant magis quàm ipſæ etiam continuæ, quæ plures acceſſiones habent genitæ ex ſanguine putreſcente ſimiliter in particularibus & exiguis vaſis. ſunt etenim hæ ſimpliciores ſemper, quàm aliæ quæ ex alijs humoribus fiunt febres, vt ſæpius dictum eſt, & propterea minus acutæ, cum neque ita celeriori motu moueatur ſanguis, quemadmodum flaua bilis, neque adeo magna, ſæuaque ſymptomata pariat, modo æqualiter putreſcant. qua ratione licet continentes febres ex ſanguine citius iudicentur, quàm quædam febres biliosæ continuæ quæ per tertium exacerbantur, non propterea ſequitur eas eſſe ſimpliciter acutiores; nam facta inter eas relatione, celerior ſemper erit motus ipſius bilis, quàm ſanguinis, & maior ac acntior erit quæ ex bile, quàm quæ ex ſanguine putreſcente accenditur febris, dummodo ſemper ſeruetur in ceteris paritas, id eſt continens continenti, & continua continuæ comparetur, vtrique humores pariter putreſcant: quamuis etiam audacter cum Gal. cenſeamus, aliquam febrem quæ per tertium exacerbatur ex putreſcente bile ortam, acutio-

Cap. citato. An febris ex ſanguine ſit acutior, vel non, febre ex bile? Synochus ex ſanguine minus acutus eſt q̃ continēs ex bile, ex definitione acuti morbi.

1. Obiectio ex Gal. auctoritate male intellecta. Cap. 6.

2. Obiectio, quæ diluitur explicatione ſniæ Galeni. Cap. 4. Cap. præcit.

rem eſſe aliqua continente ex putreſcente ſanguine genita, vt ea in qua iij. de Criſis fit, licet eius
motus non adeo continuus ſit,& æqualis. id quod etiam manifeſtauit Gal. citato lib.iij. de Criſ.
cum dicebat,quòd quamuis oportet criſim in idem tempus incidere cum acceſſione,& propter-
ea raro accidat vt in quarta die fiat criſis,contingit tamen in ipſis ſynochis febribus, natura à pro
prijs circuitibus ad criſim perueniente,quaſi ex ſeipſa excutiens quod moleſtum eſt,non irritata
ex ipſis acceſſionibus,neque à velocitate motus,ac ſymptomatum magnitudine,ita vt propterea
citius moueatur ad criſim, ſed ſponte ferè ad criſim peruenit, vt exoneretur ab eo quod velut o-
nus moleſtum exiſtit; citius ergo iudicatur propterea continens febris ex putreſcente ſanguine
genita,quàm continua plures acceſſiones habens,ex putreſcente bile orta, quandoque non pro-
pter eius motus celeritatem,aut ſymptomatum magnitudinem,ſed ipſa natura à proprijs circuiti
bus ad criſim perueniente.ſunt etenim acutiores,vt diximus,morbi qui ex bilioſo humore fiunt,

Cap.4.

quàm qui ex ſanguine ac reliquis humoribus. Quod etiam oſtendit Gal.comm. Aphor.vij. lib.
iij.cum dicebat: [ſiccitas vero pauciores quidem humores efficit,ſed qualitate bilioſiores, & ob
hanc cauſam febres numero quidem ſunt pauciores, quàm in temporibus pluuioſis, ſed acutio-
res. Cum ergo continuæ hæ febres,quæ per tertium exacerbantur ex bile genitæ, in acceſſioni-
bus criſim habeant,poſſunt in tertia die finiri,vt eodem iij. de Criſ. liquet, & ita acutiores erunt,
quam continentes ex putreſcente ſanguine accenſæ, quæ in quarta finiuntur, id quod prouenit
non propter aliud, quàm propter acceſſionis magnitudinem, ac motus celeritatem maiorem
quàm habent ipſis ſynochis ex ſanguine genitis.Cum vero inquiunt,propterea acutiores eſſe fe-
bres ex putreſcente ſanguine ortas,quia Hippoc.j.de Rat. vict. dicebat,quòd harum vi complu-
res pereant,aſſerimus Hippoc.citato loco connumeraſſe morbos,quos priſci acutos nominatim
perſtrinxerunt,quemadmodum eſt pleuritis,peripneumonia,phrenitis,lethargus,cauſus,& qui-
cunque alij hos conſequuntur morbi; & propterea per febres continuas,non continentes ex ſan
guine putreſcente ortas duntaxat ſubintellexit,ſed quæ ex alijs humoribus, diuerſiſque inflam-
mationibus fiunt,quapropter & peripneumoniæ,& lethargi, & cauſi, hoc eſt ardentis febris me-
minit,& deinceps dixit. [& quicunque alij hos conſequuntur morbi,quorum febres prorſus con
tinuæ interficiunt.] ac ſi velit innuere omnes febres continuas, preſertim ex inflammatione vi-
ſcerum ortas,ex quouis humore generationem habeant, acutas eſſe, ac vtplurimum interficere,

Cap.præcit.
3. Obiectio, quæ ſoluitur declarata ſnia Hippocratis. Text.8.

etiamſi ex humore frigido generentur,vt lethargus. Nec etiam noſtræ opinioni pugnat Gal.au-
ctoritas lib. de Cur. ratione per venæ ſect.cum inquit: [ceterum vbi ferueſcentis ineſt ſanguinis
plenitudo acutiſsimam accendens febrem.] Nam ex ſanguinis plenitudine febrem acutiſsimam
fieri non negamus,cum de numero peracutorum morborum ſit (vt prius dictum eſt.) at quæ ex
bile excitantur non propterea eiſdem acutiores eſſe non fatemur, quinimò has perpetuo eiſdem
acutiores magis eſſe affirmamus (ijs quæ retulimus ſeruatis) quamuis citato loco etiam Gal. de
Plenitudine ferueſcentis ſanguinis, qui quodammodo bilioſus eſt,ad bilioſamque accedit natu-
ram,& non de putreſcente,ſeu redundante ſolo ſanguine verba fecerit. Reliquas quas in mediũ
afferunt rationes,conſulto prætermiſimus,cum & parui momenti ſint adeo, vt quiuis vel parum
in medicina exercitatus, facile eas diluere valeat, tum etiam quòd de putrefacto omnino ſangui-
ne,ac corrupto extra vaſa,ſupraque modum exuſto potiſsimum concludant, & nõ de eo qui mo
dice putreſcit, ac corrumpitur intra vaſa, adhuc eius formam ſeruante,de quo noſter eſt ſermo,
vt ſæpius dictum eſt. Qua de re cum eodem Gal.proculdubio tenemus,continentem febrem ex
putreſcente ſanguine accenſam,minus acutam eſſe,quàm ea quę ex putreſcente bile oritur,ſimili
ter & continuam febrem quæ plures acceſſiones habet ex eodem ſanguine ortam,minus acutam

4. Obiectionem refellit ſenſum Gal. declarando. Cap. 12.

eſſe,quàm continuam,ex bile quę per tertium exacerbatur. Quinimò & quaſdam iſtarum febriũ
plures acceſſiones habentium quæ ex bile generantur,adhuc acutiores eſſe συνόχῳ ex putreſcen
te ſanguine, & (vt vniuerſaliter dicam) quæ ex putreſcente bile febres ortum ducunt, in ceteris
paritate ſeruata,ſemper eis acutiores eſſe, quæ ex ſanguine putreſcente accenduntur; quidquid
alij ſentiant: ſunt tamen & hæ febres quæ ex ſanguinis putredine generantur acutæ, licet non ve

An febres q̃dam ardentes eſſe poſſint,& non acutæ? Comment.3. tex.3.
R̃ndet qõni febres oẽs ardentes etiam acutas eſſe.

re & exquiſite ardentes. Sed mox quæreret quiſpiam,num ſicuti febres quædam acutæ eſſe poſ-
ſunt,& non ardentes,vt de ſynochis ex ſanguine concluſimus,ita quoque poſſint ardentes quæ-
dam eſſe,& non acutæ? quod quidem admittere videtur Hipp.iij.de Morbis vulg.ſub his verbis:
[febrium ardentium quæ vigebant,hæc erat natura,initio ſopore erant oppreſſi,faſtidioſi,inhor
reſcebantque,febris non acuta, neque magnopere ſitibundi, vel deliri.] manifeſte hic Hipp. ad-
mittere videtur ardentem febrem, quæ non ſit acuta. Verum nos quamlibet ardentem febrem
acutam eſſe cum Gal.fatemur; Hippocratis autem auctoritati eo modo ſatiſfaciemus, quo ipſe-
met Gal.in comm.ſatiſfacere videtur,dicens, quòd cum dixit febris non acuta,in quibuſdam co
dicibus abſque negatione reperitur; vtputa febris acuta. Deinceps vtroque modo conatur Hipp.
dicta verificare,inquiens,quòd qui negationem omittunt,quòd diuelli ab ardente febre,acuta fe
bris nequeat,intendunt. vel intelligendum eſt,quòd quemadmodum non magnopere erant ſiti-
culoſi, tametſi etiam in febribus ardentibus hoc ſit peculiariſsimum, ita conſentaneum eſſe eos
non valde febricitaſſe acute,& propterea potuit ab Hippoc.ſcriptum eſſe febris non perinde acu-
ta,deinceps corruptum ab eo qui primus hæc ſcripſit,errorque remanſiſſe; quamuis quidam (vt
ipſe

ipſe fatetur) velint, quòd quemadmodum raro ijs, & nouo quodam exemplo acciderit ſopor, ita hæc febris. Atqui nos vel eſſe auferendam dictionem [non] vel ſi non auferatur, addendam eſſe, valde, aut perinde, cum eodem Galeno putamus; & proinde nullam febrem ardentem eſſe, quæ etiam non ſit acuta, cum eodem Galeno verum eſſe arbitramur. Qua etiam ratione in noſtro quæſito de tertiana, num ſit morbus acutus, probauimus eam eſſe de genere morborum acutorum, cum etiam de genere ardentium ſit; nam qua ratione ardens dicitur, ſimiliter etiam & acuta febris dicenda erit, vt fuſius nonnullis cum auctoritatibus, tum rationibus eodem loco demonſtrauimus.

FINIS SECVNDAE PARTIS.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI, ARTIS MEDICAE DE MEDENDIS FEBRIBVS,

PARS TERTIA.

EXERCITATIO.

De dignotione, prognoſtico, ac curatione febrium ex putredine ſanguinis accenſarum.

CAPVT I.

QVOMODO particulares omnes febrium differentiæ, preſertim earum quæ ex putredine accenduntur, eadem diuiſiua Methodo vtentes, veſtigentur, & quot, quæ ue ſint, ac quis ſit modus earundem generationis, quæ ue curationis via & ratio fuſiſsime explicaſſe arbitror. Reliquum eſt, vt tyrones inſtituamus, quomodo ſe exercere debeant, pro dignotione, ac curatione earum, adeo vt in ſingulis dignoſcendis primo ſe exerceant; & demum eis cognitis, quid de ipſis prædicendum, ac quibus curari debeant, haudquaquam ignorant. id nanque eſt quod pro huius tractationis perfectione, ac complemento à principio docere propoſuimus, & ne longius euagemur, ab hac quæ ex ſanguinis putredine oritur differentia, quæ tot in medium attulit lites, exordiendum eſſe putaui, vt vniuerſus de ea abſoluatur ſermo; vtque ea cognita & ſublata, ad reliquas quietius tranſire valeamus, neque propterea reliquarum & dignotionis, & curationis ordo peruertetur, vt patebit.

Febris ex ſanguine duplex.

Pro loci porrò diuerſitate, in quo ſanguis putreſcere conſueuit, duæ etiam febrium differentiæ oriuntur, vt dictum eſt; quarum altera σύνοχος, hoc eſt continens, altera συνεχής, id eſt continua appellatur. Prima, quoniam in omnibus aut principalioribus vaſis idem ſanguis putreſcit, vnam à principio ad finem vſque habet acceſsionem, quæ in multos dies porrigitur, cum ob vehementem ſtipationem ſanguis non tranſpiret, nec vlla ſubſit occaſio, quæ alterius acceſsionis principium excitet, vt iamdudum diſſeruimus. Huius tres differentiæ (quemadmodum de ſynocho abſque putredine explicatum eſt) reperiuntur apud artis medicæ auctores, & preſertim apud Galenum nono de Meth. meden. Nam aliæ ſimilem tenorem ſeruant, à principio ſiquidem ad finem vſque æquali magnitudine, ac vehementia perdurant, quas Græci ὁμοτόνους, καὶ ἀκμασικοὺς vocant, quædam vero ſemper augentur, & exiguum aliquid adijciunt, eas Græci ἀναβατικοὺς, καὶ ἐπακμασικοὺς nominant, hoc eſt creſcentes, ſeu incrementum ſuſcipientes, aliæ paulatim diminuuntur & decreſcunt, quas παρακμασικοὺς, hoc eſt decreſcentes appellant.

Continentis feb. ex ſanguine dſiæ tres. Cap. 3.

Cõtinua feb. ex ſanguine.

Reliqua differentia, licet ad febris vacuitatem priuſquam ex toto ſoluatur non deſinat, plures tamen habet acceſsiones, ac declinatio aliqua ſenſibilis in ea apparet, quoniam in paruis quibuſdam vaſis ſanguis putreſcit, & vt vniuerſaliter dicatur, in inflammationibus vniuerſis, adeſtque occaſio aliqua, quæ alterius acceſsionis principium excitat: ſimilem vero acceſsionum proportionem aſſumit, qualem tertianæ maxime febres oſtendunt, vt liquet ij. de differ. febr.

Cap. 9. In quo conueniunt feb. oẽs ex ſanguine.

Commune autem omnibus febribus quæ ex ſanguinis putredine accenduntur exiſtit, Alexandro auctore cap. iij. libro xij. quòd mitis ſtatim calor ad primum manus tactum percipitur, qui

nihil

nihil habeat rodens & acre, quale in febribus, quæ ex flaua bile plus ſatis aduſta generantur, deprehenditur. differt etiam hic calor ab eo qui ex putreſcente pituita ſentitur; quoniam licet per initia tum mitis, tum vaporoſus ſentiatur, paulò poſt tamen, manum diutius admouentis rodens caliditas, tactui occurrit, veluti per colum quoddam aut cribrum ſurſum emergens in eadem pituita putreſcente, vt ipſe inquit. Quam ſententiam prius conſcripſerat Gal. ij. de diff. feb. aſſerens quòd quamuis manui tangenti plurima ſe offerat caliditas in hiſce febribus ex putreſcente ſanguine ortis, earum tamen caliditas mitis eſt, magis vaporoſa, ac minus moleſta, quàm quæ ex ceteris putreſcentibus humoribus percipitur. hoc itaque ſignum maximum, commune eſt omnibus febribus ex putreſcente ſanguine accenſis. Pulſus eis qui ita febricitant, preſertim vbi continens fuerit febris, maximus, vehemens, celer, frequens, & æqualis eſt, arteriæ conſtitutio, nec durior quàm pro natura eſt, nec mollior, celeritatis tamen frequentiæq; eo peruenit, quo febris ipſa magnitudinis; hęc tamen indicia communia ſunt, vt inquit Gal. eodem ix. Meth. med. cum ſynocho citra putredinem: priuatim tamen huic de qua ſermonem facimus putredinis ſigna aderunt, tum in lotio, tum in pulſu, tum caloris ingrata qualitate. In lotio, quoniam colore & craſſitudine magis à naturali habitu recedent vrinæ, craſſæ ſiquidem & rubeæ, vt liquet lib. de vrinis. Eſt etenim ſanguinis color rubeus, licet quandoque etiam & flauus, non tamen adeo vt bilis natura ſemper rubicundior exiſtit, Gal. teſte j. de Criſib. eruntque crudæ in principio, aut ſaltem obſcure concoctæ. In pulſu manifeſtabitur putredinis ſignum, etenim celerior erit cõtractio quàm diſtenſio, & pulſus per externam quietem frequentior, quod ſignum commune eſt omnibus febribus ex putredine ortis, vt iij. de præſagit. ex pulſib. ſcriptum eſt. In caloris etiam qualitate putredo oſtenditur; nam quamuis ſemper ex ſanguinis putredine calor ſit mitior, quàm ex putredine ceterorum humorum, vt iandudum oſtendimus, erit tamen aliquantiſper acris & mordax in continente hac febre ex putredine orta, relatione facta ad continentem citra putredinem: rubicundi quoque ac pleni apparent ægri, ac plenitudinis ſenſum ſe percipere aiunt. Hæc febris neque in frigida ætate, nec frigido corporis temperamento excitari conſueuit, nec in gracilibus, vel qui raro ſunt corporis habitu, imò tum ætate, tum natura, tum acquiſititio temperamento quæ calida ſunt, ac præcipue ſi & carnoſus, & multo ſanguine affluens, & denſo corpore ęger fuerit, aut etiam calidis excrementis refertus, vt patet citato libro nono de Method. meden. & propterea qui hac febre percipiuntur, ſi rectè curari debeant, ijs ſanguinis miſſio eſt adhibenda, pro certo habens quòd niſi id adhibeatur præſidium, fore, vt vel ſuffocentur, vel certe ſyncope prehendi, & omnino periclitentur; niſi eos, vel virium robur, vel plurimus ſudor, vel largum ſanguinis profluuium à morte vindicet, vt liquet ibidem. Harum vero omnium continentium febrium deterrima eſt quæ incrementum ſuſcipit, inter reliquas, quæ ſimilem tenorem ſeruat, deterior eſt. Quo circa eiuſmodi febris curatio, non ſecus ac illius quæ citra putredinem, à venæ ſectione auſpicanda erit: quam licet Galenus citato loco, vbi valida ſubſit virtus, & ætas permiſerit vſque ad animi defectum, fieri debere præceperit, quia tamen vt ipſemet fatetur ij. eiuſdem operis lib. nec obſtructio, nec putredo curari per ſanguinis miſſionem poteſt, vt quæ alia remedia deſiderent, & propterea reponi ſanguinis aliquid ad curationis ſpatium debebit, quominus intempeſtiue nutrire, neceſſitate vlla cogamur; ob id ſatius eſſe puto, ac tutius, vt quantum ſatis viſum fuerit, tantum principio detrahas; quod vero defuit iteratione ſupplere oportet: quod quidem nec ipſe negauit eodem ix. de Method. meden. vbi vires, aut ætas non ſatis reſponderent, cetera autem quæ pro huius febris curatione conducunt, tum eo loeo quo continentem citra putredinem curare docuimus, tum etiam vbi abundantiam curare præcepimus, ac putredinem, ſtudioſi petant, ne iterum eadem hic repetamus: reperient enim quibus febrilis calor extinguatur, obſtructio eximatur, & putredo vacuetur. Similiter & victus rationem requirant in vniuerſali Methodo, in qua eius inſtitutionem fuſius diſſeruimus, nedum in his, ſed in ceteris omnibus febribus; particulatim autem ſis contentus in eiuſmodi febribus, pauciſſimas ſorbitiones, potioneſque exhibere, quibus vtique ceu medicamentis potius quàm nutrimentis egemus, eodem Galeno teſte xj. de Method. meden. veluti eſt aqua hordei, aut ptiſanæ cremor. Nam quibus febribus continuis ſtatus non vltra ſeptimum futurus eſt, & vires validæ ſunt, atque ætas præterea conſentit, his quidem admodum exquiſitus, & tenuis victus eſt inſtituendus, vt patet j. de Arte curat. ad Glauc. vnum autem iterum repetere non grauabor, quòd maxima continentium febrium remedia hæc duo ſunt, ſanguinis detractio, & potio frigida, verum illa, nullo non tempore, modo vires ſuſtineant, hæc, cum & impulſu, & vrinis concoctionis euidentes cernuntur notæ, febris autem eſt maxima, vt citato libro ix. de Method. medend. ſcriptum eſt. Continuas vero febres quæ plures acceſſiones habent ex eodem putreſcente ſanguine genita, ex eiſdemmet ſignis dignoſces, hoc ſolo ab eis diſſidentes, quòd plures habent acceſſiones, quoniam non in omnibus ſeu maximis vaſis, ſed in quibuſdam, ac paruis ſanguis putreſcit, & ſimilem habent acceſſionum proportionem, qualem tertianæ maxime febres oſtendunt, differunt autem ab eis febris bonitate. ſunt etenim hæ quæ ex ſanguinis putredine oriuntur, ſimpliciores, tum in reliquis ſymptomatis, tum etiam in caloris qualitate, vt ſæpius diximus, quòd ſi non modo ſanguis ipſe putreſcat, ſed inflammationem pariat,

Caloris qualitas.

Cap. ſupracit.

Pulſus.

Cap. 3.

Vrinæ.

Cap. 12.

Pulſus cõis febribus oibus ex putredinẽ.

Quibus in corporibus febris ex ſanguine generẽ

Cap. 3.

Curatio per venæ ſectionẽ

Cap. 4.

Cap. 14.

Iteranda venæ ſectio.

Loco citato.

Victus ratio.

Cap. 9.

Cap. 8.

Potus frigidæ qñ offerẽdus.

Loco citato.

Curatio febris factæ ab obſtructione ſanguinis.

pariat, aderunt & eadem ſimul inflammationis indicia; ac etiam propria ſi ex ſanguine excitetur, diuerſaque ab alijs humoribus, ſi eadem fiat, vt in laterum inflammatione clare cernitur, quarum inflammationum ſigna, ac curationis modum, potiſsimum vbi internis partibus fiant, fuſisſime & particulariter in noſtra arte medica docuimus. verum vbi in quibuſdam paruis vaſis propter eius craſsitudinem aut multiiudinem impingitur, adeo vt putreſcat, propterea quia non difflatur ſanguis, & febrem accendat; ſi omnia conſentiant, vena ſecanda erit, eaque repetenda, vt dictum eſt; preſertim ſi multitudine obſtruat, deinceps ad liberandam obſtructionem, ac craſitiem extenuandam accedere, putredinemq. euacuandam, ſub eadem via & ratione, qua in vniuerſali Methodo præcepimus; ea autem deligenda medico ſunt, quæ citra calorem liberare obſtructiones valeant, ac putredinem auferre, aut ſaltem quæ citra calſactionem ſiccationemque valentem, eadem moliantur, tum intus aſſumpta, tum foris adhibita. quæ vero ſint quæ tali facultate polleant; in vniuerſali Methodo ſunt explicata. particulatim autem, aqua hordei non decorticati, aut ptiſanæ cremor exhibeatur, vel radicis cichorij, apij, borraginis, vel fœniculi decoctum in aqua, aut oxyſaccharum, vel ſyrupus acetoſus, ſeu oxymel interdum. De foris vero ea quæ extenuandi, digerendi, alterandique vim habent, adhibeantur, perpetuo indicationibus à parte affecta, quas prius in vniuerſali Methodo explicauimus, ſumptis. atque perpenſis. Sed quoniam exiguo quodam tempore ſanguis hic putreſcens ſuam ſeruabit naturam, ſed paulò poſt in aliorum humorum ſpeciem permutabitur, propterea pro diuerſo humore in quem mutatur, varia quoque exigit tum topica, tum alterantia ac purgantia medicamenta, quorum copiam ſtudioſi in ſequentibus requirant. Si vero in eadem parte in qua ſanguis putreſcit inflammationem pariat, pro eadem curanda, illæ etiam indicationes penſitandæ ſunt, quas ſupra in vniuerſali Methodo diſſeruimus, cum ſcilicet putredinem cum inflammatione curare doceremus. ſemper enim (ne eadem ſæpius repetamus) ſub eadem via & ratione particulares febrium differentiæ curandæ ſunt, quam in vniuerſali Methodo ſeruandam eſſe monuimus, particulari quadam indicatione addita, quæ ex cuiuſque cauſæ adhuc manentis differentiæ deſumitur; ex qua & diuerſa particularis febris, ex putredine ortæ. differentia gignitur, ac varius modus generationis ipſius circuitus; quemadmodum in præcedenti ſecunda huius operis parte fuſius explicauimus.

Curatio febr. ex putredine ſanguinis in aliam humoris ſpeciē trāſ mutati.

De cauſi, id eſt, ardentis febris dignotione, prognoſtico, ac curatione. Caput II.

QVOD per exquiſitum cauſum, ſeu exquiſitam febrem ardentem vna cum Galeno quamlibet febrem continuam ex bile ortam, ſubintelligere debeamus, tam ſi plures habeat acceſsiones, quàm ſi vnam duntaxat à principio ad finem vſque, in præcedentibus abunde demonſtrauimus. Nam quæ in ſola flaua bile febris accenditur, ſine aliquo viſceris affectu, ſiquidem manente adhuc intra vaſa bile accendatur, exquiſita febris ardens nuncupatur. ſi vero per totum corpus deferatur, tertiana, eodem Galeno teſte ij. de Criſib. ipſæ vero febres continuæ ex bile genitæ, in alio non diſsident niſi quòd quandoque eadem bilis in omnibus vna cum ſanguine, aut maioribus, principalioribusque vaſis putreſcit; interim in exiguis ac à corde diſsitis. nam cum in vaſorum capedinibus, vna cum ſanguine continetur flaua bilis, vtcunque accendatur, contingit febres ardentes prodire: præcipue vero vbi in ventris, aut iocinoris, aut pulmonis venis bilis efferueſcat, vt liquet ex eodem Galeno primo de Morbis vulgaribus. Harum itaque omnium dignotionem primo aggrediemur; & deinceps prognoſticum ac curationem. Cum autem duo ſint, vt prius dictum eſt, propria, eximia, ac pathognomonica indicia ardentium febrium, ſitis videlicet incompeſcibilis, ac exurens caliditas, neque appellari poſsit febris ardens, niſi adiuncta perpetuo habeat per totum morbum hæc duo, vt liquet tertio de Morbis vulgaribus, propterea ab his exordienda eſt harum febrium dignotio. Pulſus eorum qui hac febre laborant, celerior, & frequentior erit, quàm qui fit ex ſanguinis putredine, inæqualis magis; nam multo celerior erit contractio diſtentione, & frequentior ſecundum exteriorem quietem; erit etiam & durus, & propterea non adeo magnus ac vehemens, quemadmodum in continentibus ex ſanguine ortis videbitur, aderitque manifeſtum proprium febrium ſignum, hoc eſt inæqualitas in vno pulſu: nam multo velocius principium, finemque motus inuenies, quàm medium, licet hoc commune ſit omnibus continuis, vt patet primo de Arte curatiua ad Glauconem. Eſt etiam proprium harum febrium ſymptoma lingua nigricans, vt liquet primo de Locis affectis, nigreſcit autem ob immoderatam caliditatem, quemadmodum etiam arida & aſpera redditur ob immoderatam ſiccitatem, eodem Galeno auctore quarto de Ratione victus; quo loco ab auctore cuncta hæc quæ ſequuntur ſigna conſcripta ſunt. inquiens: [fit quoque & lingua aſpera, ſicca, & valde nigra, venterque morſu dolet, deiectioneſque & liquidæ, ac pallidæ fiunt, vrgetque ſitis vehemens, & vigiliæ. atque interdum mentis aberratio]: quæ etiam ab Aëtio capite lxxviij. libro v. & à Paulo cap. xxviij. libro ij. annotata ſunt. Verum non omnia hæc ſymptomata perpetuo febribus ardentibus inſunt. nam ventrem morderi & bilioſa deijcere, non de eis quæ perpetuo

Cap. 6.
In quo diſſidcant febres continuæ ex bile.

Comment. 2. ſuper tex. 20.
Signa ꝓpria feb. ardentis.
Comment. 3. tex. comm. 34
Signa ex pulſibus.

Cap. 8.
Ex linguæ colore.
Cap. 5.
Super tex. 1.
Signa alia.

perpetuo inſunt,niſi cum morbus vehemens ſit, motuſque acrium & tenuium humiditatum ad interna fiat. quapropter ijs qui ventrem heparque cauſi veluti ſedem habent, hæc contingunt, verum ijs qui pulmonem veluti ſedem habent, hæc non admodum contingunt; ſed quæ de lingua dicta ſunt,& deſipientia magis. difficulter etiam & hi ſpirant. (ea ſcilicet quæ denſa,& magna eſt ſpirandi difficultate) efflantque continenter os aperientes,igneique ſpiritus efflatione leuantur,ab eodem Gal.citato libro iiij.de Rat.victus ſcriptum eſt. vnde Hippoc.Aphor.l.lib.iiij. dicebat:[vbi in febre non intermittente difficultas ſpirandi, & delirium acciderit, letale:] ſit autem in his febribus interdum mentis aberratio, ſeu deſipientia, ob eam, quæ ad caput recurrit,bilem, & ob temperaturæ caliditatem ſiccitatemque, & propterea vbi admodum vehementes fuerint hæ febres,eſt hoc peculiare; quemadmodum etiam ſanguinis ex naribus profluuium. etenim nihil habet admirationis ſi recludantur, & diſrumpantur huius regionis venæ à ſanguine qui ſurſum incitatus calore effertur, à quo non poſſunt non inflari, ac tum referari venæ, & rumpi ob ſpiritus copiam, qui diſrumpit vel vtres ac dolia, cum in muſto ferueſcente accumulatur, vt liquet j. de Morbis vulgaribus, cum ergo copioſus ad caput calor attollatur, vbi vehementes fuerint hæ febres,ſanguinis fiunt profluuia, & delirant. erunt & vrinæ in his febribus tenuiores, quàm in febribus ortis ex ſanguine putreſcente, ſimiliter non adeo rubeæ, ſed rufæ,ſeu flauæ & igneæ. Differunt autem hæ febres ab exquiſitis tertianis, quoniam neque cum rigore inuadunt vt illæ,neque etiam ſi plures acceſſiones habeant, ad febris vacuitatem deſinunt, propter eas quas ſupra meminimus cauſas. diſtingues autem eas, quòd quæ continentes non ſunt, plures habent acceſſiones, illæ vero vnam duntaxat, minus etiam quodammodo ſitiunt ægri, & calor, ac cetera modo dicta, in eiſdem ſunt paulo mitiora; reliqua vero quæ vtriſque communia ſunt, ſequenti capite de tertiana expectabis, nec eadem bis repetamus.

Loc. præcit.
Delir j cauſa.
Sanguinis profluuij cauſa.
Comment.2. tex comm.63 & 66.
Signa ex vrinis.

Nunc ad prognoſtica transeamus. Si incipiente ardente febre confeſtim parum rigeant laborantes,prauum eſt ſignum: etenim iudicare ardentes febres rigor ſolet,Hippoc. auctore Aphor. lviij.libri iiij.cum dicebat:[febre ardente laboranti,rigore ſuperueniente ſolutio fit.] bile ſiquidem ex qua febris ardens habuerit ortum, expurgata. Atqui decretiora non ſtatim elucere oportet, vt idemmet teſtatur ij. de Morbis vulg. inſuper malum eſt ſi inſomnes ac faſtidioſi ſint, grauiterque angantur. nam vigiliarum & angoris ſymptoma ſemper exitioſum eſt, nedum in principio. Adhæc vbi paululum in fronte & clauiculis ſudabunt, multumque delirabunt, prauum eſt ſignum: nam eiuſmodi ſudor, etiam ſi frigidus non ſit, minatur ſyncopem; peſſimus autem erit,ſi frigidus egrediatur, quippe qui non fore ſed iam eſſe ſyncopem indicet Galeno teſte primo prognoſticorum,& propterea dicebat Hippocrates Aphor. xxxvij. lib.quarti, [frigidi ſudores cum acuta quidem febre mortem,cum mitiori autem,longitudinem morbi ſignificant.] delirare vero læſum ſignificat cerebrum,nec minus timores,mœſtitiæ, extremitates ſubfrigidæ vt ſummi pedes,magiſque minus,praui ſunt timores inquam,quoniam magnopere acris, & deuſtæ flauæ bilis ſymptomata ſunt,cognatæ vero timoribus ſunt mœſtitiæ. At partium extremarum frigus pernicioſiſſimum febribus ardentibus ſymptoma eſt, & ſignum, quemadmodum etiam deſipere: febris æſtu caput inflammante, cum proprium ſit, & familiare febribus acutis, vri extremis corporis partibus; quæ ſi quando refrigerentur,regioneſque ad viſcera continentes ardeant,in corporis meditullio coactum ſanguinem eſſe,indicio eſt,extrema autem membra ſanguinem deſiderare,refrigerari,& ſemel emori, deſtituente iam ea natura. Quapropter Hippoc. Aphoriſ.xlviij.libri quarti,ſic ſcriptum reliquit; [in febribus non intermittentibus, ſi partes exteriores ſint frigidæ,interiores vero vruntur,& ſitim habeant,letale.] & Aphoriſmo primo, libri, [in morbis acutis frigus partium extremarum malum.] Nec minus & malum quoque eſt, vbi ardentes febres plures habeant acceſſiones,ſi eædem diebus paribus fiant à principio ſtatim; nam interim ad ſextum diem peſſimum iudicium fore prænunciant, interim in longum producendum morbum: at ſiquidem velociter moueantur (quarto die prauam acceſſionem habente) ad diem ſextum de vita decedunt, Gal. auctore j. de Morbis vulgaribus, & preſertim ſi eadem die quarta, ſudores diutiſsime frigidiores appareant. Hippoc. vero. Aphoriſ. lxj. lib. iiij. ſcriptum reliquit, quòd qui morbi diebus paribus iudicantur, male iudicantur, ac lubenter repetunt. inſuper quòd febricitans, niſi diebus imparibus febris reliquerit, ſolet recidiuare. ſi vero exttemitates liueſcant ſimul cum earum frigitate, neque amplius calor eis redeat, demori eos indicat, & eſt argumentum conſtans, vt inquit Galenus non poſſe vltra diem ſextum vires ſuſtinere: quòd ſi cum antea æſtuaſſent, & propterea ſiti flagrarent, poſtea ſint à ſiti liberi, ita vt amplius non ſitiant, horum duorum alterutrum eſſe neceſſe eſt, aut morbi ſolutionem, aut virtutis extinctionem, ita vt impræſentia mala amplius uon ſentiant. At ſi cum lingua nigra, arida, ac aſpera à principio, abſit ingens ſitis, alterutrum indicat, aut mentem læſam ægrorum eſſe, vt propterea quæ patiuntur non ſentiant, aut ventriculi naturalem facultatem extingui,vt ij. de Morbis vulgarib. ab eodem Gal. ſcriptum eſt. cum vero iam dicta exitialia ſymptomata adfuerint,atque prius ſitierint,cum non contingat eos à morbo vindicari, proinde ſi amplius non ſitiant perditi ſenſus ſignum eſt: fiunt tamen interdum minus ſiticuloſi ob ſiccas tuſſes, leuiter irritantes, ſiue ob faucium aſperitatem, ſiue ex ſola intemperatura

Prognoſtica lethalia, ex rigore.
Sect.1.
Ex vigilijs,angore.
Ex ſudore.
Super tex.26.
Ex delirio, timore, &c.
Extremorum frigore.
Ex acceſſionibus,q̃ paribus diebus fiunt.
Com.2.ſuper tex.75.
Ex ſiti ſedata ſine cauſa.
Comment. 1. ſuper tex.2.

inſtrumen

inſtrumentorum reſpirationi ſeruientium accidant: nam ex locis vicinis humor aliquis tenuis vel diſtillat, vel trahitur ad loca quæ ad aſperam arteriam pertinent, vt liquet Aphoriſ. xxxiiij. libri iiij.

Ex vrinis.

Vrinæ item nigræ, tenues ac paucæ, aluique duræ, in his febribus, exitialia ſunt ſigna. nam nigræ, ab aduſto iam bilioſo humore proueniunt: paucæ, quòd omnis ſit ex ſanguine humor aquoſus, ab ardente febre toſtus, ſignificat; quodque vrinæ inſtrumenta iam emortua ſint, tenues, quia à natura bilis non euicta eſt. eandem etiam ob cauſam alui duræ fiunt.

Ex ſanguine guttatim è naribus ſtillante
Comment. 2. ſuper tex. 63.
ſuper tex. 67.
Super tex. 67.

Pernicioſum inſuper ſignum eſt cum in alijs, tum maxime in ardentibus febribus, ſanguinis è naribus ſtillicidium in his febribus: ſiquidem familiariſsimum eis eſt, ſanguinis è naribus profluuium, vt liquet citato libro j. de Morbis vulgar. Quòd etiam in ceteris febribus malum ſit, ex eodem Gal. liquet iiij. de Ratione victus. At quòd non ſolum ſanguinis è naribus ſtillatlone, ſed quælibet alia exigua excretio in febribus potiſsimum ardentibus, praua ſit, idem Gal. decretum reliquit ij. prorrhet. ſub his verbis: [excerni pauca in ægris vnum quoddam ex ſignis eſt, quæ ex toto prauitatem habent, ſiue ſanguis per nares excernatur, ſiue deorſum per ventrem, ſiue per vomitum tale quippiam, quod ſuperfluum ſit, excernatur. idem & in ſudoribus eſt, & his quæ per vterum excernuntur.] & reddens cauſam ſubdit: [nihil etenim eorum quæ decretoria exiſtunt, exigue ſecerni conuenit, ſed quæ ita vacuantur, omnia duorum alterum ſubeunt. nam vel quòd non queat tolerari ob copiam, ab affectis effunduntur partibus, vel imbecillitatem oſtendunt naturæ, quæ proponit quidem ſuperflua excernere, ſed nequit.

Ex lachrymis non voluntarijs.
Comment. 1. comm. 2.

ſi vero cum iam dictis ſymptomatis prauis inuoluntariæ ex oculis lachrymæ cadant, mortem ſignificant, vt liquet vj. de Morbis vulgar. quanquam & hoc ſymptoma malum ſit in ceteris febribus, ac alijs quibuſque morbis Hippoc. auctore Aphor. lij. libri iiij. exitioſum autem atque letale in morbis acutis, vt patet j. prognoſt. Idem quoque Hippoc. Aphor. xxxiiij. & xxxv. citati libri iiij. ſic ſcriptum reliquit. [ſi febrem habenti ſuffocatio repente ſuperuenerit, nullo tumore in faucibus exiſtente, eſt letale.] Item, [ſi febrem habenti, repente collum peruertatur, ac vix deuorare poſsit, non exiſtente tumore, eſt letale.] & Aphoriſ. lxv. [in febribus circa ventriculum fortis æſtus, & cordis morſus, malum.] & lxvij. [in acutis febribus conuulſiones, & circa viſcera dolores fortes, malum.] malum quoque eſt & ſpiritus offendens. mali item ex ſomnis timores, & conuulſiones, ſeu labores, vt Aphor. lxvij. & lxviij. ſcriptum eſt. Inſuper ſi in frigido ambiente vehementer vri hominem contingat, exigua ſalutis ipſius ſpes eſt habenda. ſi vero nec concoctionis habeat ſigna, nec vires validas, ſeruari is planè non poteſt Galeni auctoritate xj. de Method. meden.

Cap. 9.

Signa bona facilis tolerãtia
Facilis ſpiratio.
Tex. cõm. 25.
Dolor nullus
Lingua non admodũ male colorata.
Vrinæ laudabiles.
Deiectiones bonæ.
Tex. com. 26.
Sudores boni
Sõnus vtilis.
Delirium nullum.
Solutio morbi.

Cum vero tot explicauerimus mala, ac letalia ſigna ardentium febrium, tempus eſt bona, & ſalutaria, ſi qua ſunt, conſcribere. Ergo bonum erit ſignum vbi ægri morbum facile ferant, ita vt non admodum æſtuent, propterea quòd calor non admodum fuerit exurens, neque incompeſcibili ita ſiti detineantur, neque faſtidioſi ſint, nec grauiter angantur; ſimiliter ſi bene ac facile ſpirent; magnam etenim habet vim in omnibus morbis acutis qui cum febre fiunt, ſpirandi facilitas, vt inquit Hippocrat. j. prognoſticor. Adhæc ſi nullum ſentiant dolorem, preſertim internarum partium, ſi eorum corpus æqualiter calidum eſſe videatur, ac molle, lingua non admodum nigra, arida, & aſpera. inſuper ſi eorum vrinæ bonæ ſint, nedum in colore, ſubſtantia, & quantitate, ſed ſi ſtatim coctæ appareant, candidum ſedimentum habentes, leueque & æquale per omne tempus dum morbus iudicetur: ſecuritatem enim, ac morbum fore breuem ſignificabunt, vt liquet ex eodem Hippoc. ij. prognoſtic. & deiectiones ſimiliter, ſi concoctæ appareant, bonæ ſunt. ſudores item boni ſunt, ſi per diem decretorium euenientes, ac ex toto corpore prodeant, à quibus à febre vindicentur, aut ſaltem facilius morbum ferant. quòd ſi dormiant & ex ſomno iuuentur, ſalubre quoque erit ſignum. ſimiliter ſi non delirent, aut ſaltem parum; nam in quouis morbo mente conſtare, & bene ſe habere ad illa quæ offeruntur, bonum eſt, contra vero ſe habere, malum vt ait Hippocrat. Aphoriſ. xxxiij. libri ij. ſi etiam non timeant, nec mœſti ſint, ac de ſalute confidant, bonum, ſi vero ſignis concoctionis prius apparentibus, cum virium robore, in aliqua die critica largum fiat ſanguinis è naribus profluuium, aut ſudor qualis modo dictus eſt, abſque dubio æger liberabitur. ſimiliter quoque febris fiet ſolutio, ſi rigor ſuperueniat; ſi modo dicta præceſſerint. Nam à febre ardente habito rigore ſuperueniente, ſolutio fit, inquit Hippoc. Aphor. lviij. libri quarti, vbi vero febre non intermittente rigor incidat (videlicet non ſemel) ægro iam debili exiſtente, letale eſt, eodem Hippocrat. auctore Aphor. xlvj. citati libri iiij. vt vero ſummatim dicam, nedum de his febribus, ſed de ceteris omnibus, præter ea quæ diximus, calorem videlicet, arteriarum motus, vrinas, excrementa, & corporis habitus, & nonnulla alia quæ inſpicienda ſunt, vt regiones, anni tempora, conſtitutiones, ætates, corporum temperaturas, conſuetudines, & antecedentes cauſas; necnon & quæ ſimul cum morbo inuadunt, & quæ in medio tempore apparent;

Duo ad bene prædicendum neceſſario ſpectanda.

præ ceteris omnibus quoddam maximum, breue tamen dictu, ſpectandum erit, ſi velis rectè prædicere: eſt vero hoc morbi quantitas, ac virium, res quæ ad eam explicandam vno indiget verbo, ad vſum vero permagnam: neque enim bene prænoſcere poſſumus, niſi horum ſingulorum magnitudinem diligenter penſitemus; nam vtrum morbus ſit exitialis, aut non, & quando magis debeat mori, aut ſanitati ægrotus reſtitui, niſi omnino quæ diximus diligentius animaduerteris, ad duo ea redigens capita ſcilicet, ad ipſius

morbi

morbi magnitudinem,& ægroti vires,non poteris vere prænoſcere,vt liquet j. de Arte curat. ad Glauc.etenim ſi vires adeo validæ ſint,vt poſſint morbum ſuperare,neceſſe eſt ægrotus euadat: ſi vero contra,omnino morietur. Non igitur ſolum inſpicias qualis ſit morbi ſpecies, ſeu forma,ſed & eius magnitudinem aduertas,quod quidem non paruam exigit experientiam: nanque ex nulla alia re poſſumus ad exquiſitam peruenire notitiam ipſius quantitatis,ſeu magnitudinis, quàm ex crebra exercitatione circa quantitatis coniecturam,vt eodem loco ſcriptum eſt, & lib. ij. progn. inquit idem Gal. quòd ſumma totius præſagitionis in morituris conualituriſque eſt, quoties vis ægrotationis,cum ægri facultate conferatur: ſi enim morbus vehementior eſt, æger omnino morietur,ſi debilior quàm ægri facultas,haudquaquam morietur, vbi nihil comitatur. Hæc itaque de prognoſticis dicta ſatis. Nunc ad curationem harum febrium accedamus. Prima ergo auxilia in ardenti febre,decubitus ſunt in locis frigidis,qui ad purum aërem patent, ac perflantur; ſtratum vero ſit molle, amicula aſſidue permutata, ſatis gracili & non ſordida, ſit etiam lectus abunde amplius quo poſſint membra calefacta ſubinde ad alias atque alias eius partes transferri, & per flabellum aër ignauior concitetur: quin & alia animi oblectamenta procurentur,folia vitis viridia,item myrti ac roſarum per pauimentum ſpargantur;& aqua frigida frequenter irroretur, ac aquæ ſalientes in vicinia ſonum edant, vt liquet ex Aëtio Philumeni auctoritate cap.lxxviij.lib.v.ſomnus quoad fieri poteſt conciliari debet,nam vigiliæ,vt dictum eſt, magnopere lædunt.Motus omnino prohibeatur,vitentque immoderatos animi affectus;iram ſcilicet,triſtitiam,& timorem,citandaque aluus erit quotidie clyſteribus lenientibus,ac emollientibus,potiſſimum vbi naturæ ſponte eadem alui excrementa non excernantur.Quod ad cibum & potum attinet, ab initio ſtatim ad vniuerſum ægritudinis tempus inſpicientes, rationem victus inſtituemus.Nam quæ velociter fiunt,ac celeriter ad ſtatum veniunt, etſi valde tenuem victum exhibueris,haud magnum afferes detrimentum,vt inquit Gal.j.de Arte curat.ad Glauc. potiſſimum vbi vires validæ ſint.quæ vero ſunt diuturniores,niſi ab initio pleniori cibo reficias,hominem cum morbo pariter perimes, aut intempeſtiue victus formam commutabis: neque enim oportet ſtatu aduentante pleniorem quàm prius cibum offerre,ſed contra potius tenuiſſimum victum qui in toto morbo adhibeatur, ad ſtatum reſeruare, vt patet citato lib.j. de Arte curat. ad Glauc.ſunt inſuper cibi offerendi qui humectandi,refrigerandique vim habeant,vt lactuca, intybumque agreſte,& domeſticum: omnibus vero ptiſanæ cremor idoneus exiſtit Alex. teſte cap. iij.lib.xij.Prædicta autem olera cum aquoſa poſca ferueſacta exhibeantur,ex Aëtij præcepto. Verum cum ex oleraceis nihil ſit,quod bonum ſuccum præſtet, lactuca enim in ijs quæ boni, malique ſucci ſunt,mediocriter ſe habet,Gal.teſte lib. de cibis boni & mali ſucci; propterea in iure parui pulli dictis oleribus decoctis,aut quibuſdam alijs,vt malua,portulaca,atriplice,rumicæ, oxalidæ,bugloſſo,bucellæ panis maceratæ,tutius,ac vtilius exhiberi poterunt. Interim eædem panis bucellæ aqua frigida lotæ,inſperſæque preſertim aut citrangulorum,aut citri acido,ſeu malorum punicorum accidorum ſucco,exhibeantur.Nec minus & ptiſanę cremor,ſeu eadem ptiſana, iniectis in ea mali punici granis,conducere videtur.vbi vero propter virium infirmitatem pleniorem cogeris victum exhibere, paruorum pullorum, aliarumque paruarum auium montanarum carnes elixas,cum aliquo iam dictorum olerum,aut etiam cucurbita, præbebis. & ſi pleniori indigebunt alimento ægri,ad gallinarum ſeu caponum, perdicum, faſianorum, ac ſtarnarum carnes accedendum erit; interimque eiſdem contuſis,aut in aqua tabefactis,adiecto citri,ilimoncelij,limonis,aut citrangulorum acido,aut malorum punicorum ſucco,ſeu omphacio, vtare. Perpetuo tamen vitare conſulo cibos qui ex amygdalis conficiuntur: ſunt enim temperamenti calidi,& pinguis,ac oleoſæ qualitatis participes,vt liquet vj.de ſimplic.medic.& ij.de aliment.facult. Qua ratione, quemadmodum & cetera dulcia calidioribus corporibus exhibita, facile in bilem mutantur,vt ij. de Naturalibus facult.ſcriptum eſt,ita & hæc,vbi nedum calidis, ſed calidiſſimis corporibus exhibeantur,& eo poriſſimum quòd nedum quia dulcia ſunt & calida,verum etiam oleoſa & pinguia, vt dictum eſt, promptiſſime in bilem mutantur. igitur cane peius & angue amygdala,eorum ſorbitiones,& quicunque alij ex eiſdem parantur cibi,aut dulciarij panes,vitari debent,nedum in iſtis febribus,ſed ceteris omnibus,preſertim acutis: quinimò & multo deteriores redduntur cibi ex amygdalis, ſi cum ſaccharo parentur. nam & ipſum quoque ſaccharum, in hiſce febribus vitandum eſt quoad fieri poterit, quoniam velut cetera dulcia facile in bilem vertitur, niſi quiſpiam alterius cuiuſdam rei gratia, & non pro cibis eiſdem interdum vtatur. Pro potu aqua hordei tribuatur, aut leuiter decocta aqua exiguo adiecto mali punici acido, ſeu mali medici, vinum quoque vires exigant, aut propter conſuetudinem ægri ab eo abſtinere nequeant, exhiberi poterit, quòd tum aſpectu, tum viribus ſit aquoſum: id enim ad omnia vtilius quàm aqua eſt, vtpote, quòd & concoctionem iuuet, & vrinas, ac ſudores prouocet Galen. auctore viij. de Method. meden. Nam & Hippocrat. quoque non modo in diarijs febribus, verum etiam in acutis vinum exhiberi præcepit, vt liquet iij. de Rat. victus in morbis acu. nec propterea ſibijpſi pugnat, ſi vj. de Morbis vulgaribus dixerit (etiam ſi ipſe ſit auctor) [calidæ naturæ refrigeratio potus aquæ, quies.] nam in eiuſmodi naturis non omnino vinum prohibet, ſed ſuadet copioſius vtendum eſſe aqua, quàm vino: id quod etiam nequaquam nos negamus,

Cap.8.
Super tex.6.
Curatio.
Aër.
Somnus.
Quies.
Victus ratio.
Cap.8.
Loco citato.
Cap. 6. & 2. de alim. fac. cap.11.
Cap.11.
Cap.29.
Cap.8.
Potus.
Cap.3.
Comment.4. Tex.côm.15.

mus, admittimus autem quòd quibuſdam ardente febre laborantibus ipſum innocue exhiberi poterit, modo, vt dictum eſt, tum aſpectu tum viribus ſit aquoſum, inſuper & mediocriter aqua dilutum. Huius generis vina ſunt Amynea quæ in eo colle naſcuntur qui Neapoli imminet, vt liquet ex Gal. j. de cibis boni & mali ſucci; quo loco eoque delato ac magis aprico noſtrum ſitum eſt rus amœnum, mihique iucundum, & quod in eo naſcitur vinum album) neſcio tamen an amyneum ſit) tenue, aquoſum, ac ſubadſtringens eſt, ac ferè infirmisſimum vt citra nocumentum hac febre laborantibus exhiberi posſit, vt ſæpius obſeruauimus. haud tamen me præterit, & in alijs quoque regionibus, Italiæ preſertim, huius generis vina reperiri, quibus hac febre laborantes innocue vti poterunt. idem quoque vinum interim colluendum, ſeu gargariſſandum præbeatur aut aqua hordei, ſeu iam dicta aqua leuiter decocta, adiecto granatorum acidorum ſucco, aut mali medici, ſeu exiguo aceto, inuicem aquæ frigidæ fractæ quam Aëtius præbet. Verum acetum tanto debet aquæ frigidæ permiſceri, vt bibi posſit, ita enim refrigerabit, & humectauit, vt liquet x. de Method. meden. confert item poſt cibum, vt inquit Aëtius, ſi quandoque frigidam cochlearij vnius aut duorum menſura abſorbeant, potisſimum vbi frigidæ potui asſueuerint ægri. Inter prima quoque auxilia venæ ſectio ſuum habet locum, & proinde initio etiam venam ſtatim incidere oportet, vbi quippiam non impediat Alexand. auctoritate cap. ij. & iij. lib. xij. quod quidem præcipere videtur Gal. lib. j. de Arte curat. ad Glauc. quo loco docet continuarum febrium curationem inquiens: [ſanguinem vero mittere oportet & ob morbi magnitudinem, & quibus rubor multo pluſquam naturæ conueniat, & maior quàm pro corporis conſuetudine tumor, & venæ emanentes atque extenſæ, ijs omnibus eſt auferendus, niſi vires, aut ętas, aut aliquid eorum quæ ſupra meminimus, prohibuerint. Id etiam & ratio dictat: nam cum bilis ſimul cum ſanguine intra vaſa fuerit aucta, efficacius remedium eſt venę ſectio, ac tutius etiam, quàm purgatio; cum febris validisſima ſit, incognitaque ſępius ægrotantis natura quomodo ſe habeat ad purgationes. Quamobrem hoc auxilio nedum morbi cauſa exhauritur, verum etiam ex accidenti corpore refrigerato, febris extinguitur. id vero animaduertendnm erit ne admodum copioſa fiat, ac vſque ad animi deliquium venæ ſectio in hiſce febribus ardentibus, vt quidam iuniores temere conſulunt, autumantes ſe Galen. fautorem habere, commento Aphoriſ. xxiij. libri primi, quæ auctoritas, vt paulò ante expoſuimus, nonnullos fefellit, cum non de his febribus, ſed de continentibus ex ſanguine ortis Galen. ſententia verificetur, nos vero ſatius eſſe conſulimus moderata vti venæ ſectione, etſi quod deficit in prima ſectione, etſi quod deficit in prima ſectione, potius repetenda ſit; quam venæ ſectionem tanquam efficacisſimum, ac tutisſimum remedium, fiendam eſſe arbitramur, nedum in eiuſmodi ardentibus febribus, verum etiam & alijs omnibus quæ ex putredine excitantur, vbi reliqua omnia conſentiant ex Gal. vniuerſalisſimo decreto xj. de Meth. med. cum inquit: [ſaluberrimum autem, vt prædiximus, eſt in febribus venam incidere, non continuis modo, verum etiam alijs omnibus, quas putreſcens humor concitat, vbi preſertim nec ætas, nec vires prohibent. leuata nanque quę corpus noſtrum regit natura, exonerataque eo, quo veluti ſarcina premitur, haud ægre quod reliquum eſt, vincet. itaque proprij muneris haud oblita, & coquet quod concoqui eſt habile, & excernet quod poteſt excerni.] Quapropter valeant & Arabes, & Barbaram quidam ſectantes medicinam, qui præter rationem timentes, vt ipſi aiunt, bilis efferueſcentiam in hiſce febribus, venam ſecari vetant in ægrorum perniciem; ignorantes (vt mea fert opinio) quòd per venæ ſectionem redundante flaua bile cum ſanguine intra vaſa, perpetuo eadem proportio ſeruabitur vtriuſque ſucci ſi venæ ſectio fiat, adeo vt non magis de vno quàm de reliquo euacuetur; ſed ſemper eandem ſeruabunt proportionem quam intra vaſa habebant. ſecetur autem interna cubiti vena; nam velocisſime, & plurimum ex ijs quæ principes ſunt partibus; vena ea corpus vacuat, Galeno auctore iiij. de Ratione victus. prius tamen, quàm ſanguis mittatur, aluus emollientibus, lenientibusque clyſteribus exinaniri debet, qualis eſt is qui recipit foliorum maluarum, violarum betę, & lactucæ, ſingulorum manip. j. fiat decoctum ſecundum artem, cuius per colum transfuſi R. libra j. ß. vel libras ij. adijcitoque olei violacei ℥. iij. vel iiij. mellis violacei ℥. ij. medullæ casſiæ fiſtularis recenter extractæ, aut etiam casſiæ tractæ ℥. j. ſalis communis ℥. ij. vel iij. miſceantur ſingula, & fiat clyſter, quo nedum ante ſanguinis misſionem, verum vbi vſus requirat ſępius, & quouis ferè die vti poteris. quibus auxilijs hora quietiori vtendum eſſe omnes conſentiunt, potisſimum vbi febris ardens plures habeat particulares acceſsiones. At quoniam ſi perfecte ardens febris ſolui debeat, horum alterutrum fieri neceſſarium eſt, aut bilioſos excerni humores, aut eoſdem extingui Paulo auctore cap. xxix. lib. ij. ob id à venę ſectione per ſudores, imum ventrem, aut vomitiones, eadem bilis excerni tentanda eſt, atque etiam extingui, aut frigidę potu, aut reliquis infrigidantibus, & humectantibus. vt vero promptius eadem bilis expurgetur, potisſimum per imum ventrem, eiuſdemque feruor mitigetur, ac putredo extinguatur, vbi eandem occaſionem arripere poteris, ſyrupum acetoſum ſimplicem, de oxyſaccharo, de citri acido, cum eo qui fit de ſucco bugloſi, endiuiæ cichorij, ſeu ex ſucco vel infuſo roſarum, aut violarum præbeas; adiectis ęquis cichorij, endiuię, aut bugloſi, non ſiquidem in acceſsionum principio, ſi eędem adſint, ſed in earum incremento, ſeu ſummo vigore. Quàm primum autem poteris,

Cap. 8. Cap. 9. Venæ ſectio. Cap. 13. Cap. 15. Reprehendútur Arabes, & hæmaphobi. Super tex. 24. Clyſteres lenientes. Tps vtendi. Purgatio humoris, & refrigeratio.

poteris, à venæ ſectione, vbi purgatione indigeant ægri, ea vtare; nec numerus dierum ſpectandus eſt, vt quidam Neapolitani medici falſo opinati ſunt, perpetuo quartum expectantes diem; nam vel ſtatim ab initio priuſquam in partem aliquam firmentur humores, medicandum, vel poſtea, cum ad maturitatem perducti fuerint. Quam ob cauſam & prima interdum die, & ſecunda, & quarta, & interdum quinta, & non in quarta ſolum medicamenta dedimus, inquit Galenus iiij. de Ratione victus, & Hippoc. Aphor. xxix. libro ij. [cum morbi inchoant, ait, ſi quid videtur mouendum, moue.] & Aphor. xxiiij. lib. j. [in acutis morbis raro, & in principio medicinis purgantibus vti.] & hoc cum præmeditatione faciendum præcipit. cuius cauſam reddit Gal. in commen. aſſerens deinde quòd in acutis morbis circa principia, ſtatim circa primum videlicet diem, vel non vltra ſecundum, ſi ſumus vſuri purgantibus medicamentis, eis vtendum. non igitur expectandus eſt perpetuo quartus dies, ſed vbi eiſdem opus ſit, ſingulis iam dictis à Galeno diebus, & quàm citius poteris præbenda erunt, etiam concoctione non expectata, quemadmodum nos fuſius noſtro tractatu de purgatione explicauimus; præterquam ſi criſis aliqua futura ſperetur, quo caſu omnino à purgatione abſtinere oportet. vbi vero purgantia medicamenta conueniunt, cholagoga Græce dicta, hoc eſt bilis eductiua, ea eligenda erunt, vt in vniuerſali Methodo docuimus, quæ aut calida non ſint (qua ratione dicebat Hippocrates, raro eiſdem in principijs vtendum eſſe) aut parum calida cum ſint, alia miſcenda erunt medicamenta quæ refrigerandi vim habeant, cuius generis medicamenta noſtris temporibus non pauca reperiuntur. Quamobrem audaciores eſſe poterimus in exhibendis purgationibus in eiuſmodi febribus quàm veteres. Sunt vero hæc tamarindi, caſſia fiſtularis, mel aëreum, ſaccharum violaceum, ſyrupus è pluribus infuſ. roſarum, ſeu violarum, atque etiam roſarum ſuccus, rhabarbarum, quibus hunc in modum vti poterit. Recipe florum bugloſſi (intelligo autem per bugloſſum, borraginem) nymphææ violarum, & hordei decorticati ana ℥. iiij. tamarindorum ℥. j. fiat decoctum in aqua fontis, in quo per colum transfuſo diſſolue mellis aërei ℥. ij. ß. rhabarbari vigorati, macerati in ℥. ij. ſucci roſarum, & collati ℈. iiij. fiat potus: vel inuicem mellis aërei ℥. j. ß. pulpæ caſſiæ fiſtularis adijcito, aut ſacchari violacei ℥. iij. vel ſyrupi è pluribus infuſ. roſarum, vel violarum tantundem. vbi vero robuſtiora ſint corpora quæ hac febre laborant, ℥. ß. diacat. iam dictis medicamentis adijcere poteris, aut ℥. iij. ſacchari violacei ſumito, & cum ℥. iiij. aut diapruni ſolutiui, aut electuarij è ſucco roſarum cum eodem decocto exhibeto. Quòd ſi bolum potius quàm potionem ſumere cupiant ægrotantes, ex eodem ſaccharo violaceo, diacat. diaprumi, aut electario de ſucco roſarum & rhabarbaro formari poterit, vel ex pulpa caſſiæ fiſtularis, ſeu ſaccharo violaceo, & rhabarbaro, ac diacat. formetur. Ceterum à purgatione apparentibus manifeſtis coctionis indicijs, inſtante iam vigore, viribuſque valentibus (& nullo alio prohibente, ex ijs quæ in continenti febre citra putredinem relata ſunt) aqua frigida exhibenda eſt, quam ſi quid impediat, aqua hordei commode exhibebitur, aut etiam ſtillatitia aqua bugloſſi, cichorij, ſeu domeſticæ endiuiæ, quibus ℥. ij. vel iij. zulapii violacei, aut roſacei, ſeu ſyrupi de oxyſaccharo aut ex citri acido, adiicere poteris; cuius quantitas eo etiam modo determinetur, quo iandudum citato loco expoſuimus. Poſſunt item & paſtilli hũc in modum figurari quibus tutè vti poteris cum iam dictis aquis, Recipe pulueris diamargaritonis frigi. ℥. j. triaſantalati ℥. ß. ſeminum com. frig. ℥. j. ſacchari diſſoluti in aqua roſarum quantum ſatis ſit, miſceantur & fiant paſtilli. Vt vero bilis feruor mitigetur, reſtinguaturque febris, ac putredo arceatur, & ſitis ſedetur, hoc noſtro medicamento ſæpe tum à purgatione, tum etiam ante vtare. Recipit autem ſacchari violacei, bugloſſi, & roſacei, ſingulorum ℥. j. ß. diſſoluantur in aqua acetoſellæ, bugloſſi, & endiuiæ, cuiuſlibet libram ß. deinceps per colum transfundantur, & adiicito pulueris diamargarit. frig. ℥. ij. ſyrupi de pomis, de citri acido, & de oxyſaccharo ana. ℥. ij. foliorum auri num. iiii. quibus ſimul commixtis omnibus, æger ſæpe vtatur, cochlear vnum pro qualibet vice aſſorbens. Reliquum eſt vt ad topica medicamenta tranſeamus: verum animaduerſione dignum eſt quòd vbi febris ardens vnam duntaxat habebit à principio, ad finem vſque acceſſionem, eadem cordi, ac thoraci, & non reliquis adhibenda ſunt partibus. ſi vero plures acceſſiones habeat, inueſtiganda prius eſt ea pars, in qua bilis ipſa corriuata putreſcat: num videlicet in venis pulmonis, iocinoris, aut ventriculi, in quibus præcipue putreſcere conſueuit in eiuſmodi febribus, vt liquet primo de Morbis vulgaribus, aut in reliquis. nam illi præcipue parti, & non ceteris præterquam cordi adhibenda remedia ſunt; cordi vero perpetuo tanquam principi membro, ac ſemper affecto ſuccurrendum erit: non enim conuenit indiſcriminatim (vt maior pars medicorum hodiernis temporibus præcipit) medicamenta adhibere, tam ſi refrigerantia, quàm ſi calfacientia ſint, imò illi maxime parti quæ primo affecta eſt, quemadmodum in cura hecticarum febrium decretum reliquit Galenus decimo de Method. medend. Nam ſiue refrigerantia ſint medicamenta, ſiue calfaciendi vim habeant, ſemper partes quæ eis non indigent, lædentur. Quamobrem cordi hoc epithemate ſuccurrendum erit, Recipe aquæ roſaceæ libram j. aquæ acetoſellæ, & bugloſſi, & meliſſæ ana libram ß. ſantalorum omnium, & corallorum rub. ſingulorum ℥. iii. ligni aloës, corticum citri & ſeminis baſiliconis ana ℥. j. oſſis de corde cerui

Quando purgandum.

Super tex. 38. & 76.

Cholagoga pharmaca.

Frigidę potio

Paſtilli cum aquæ miſcẽdi.

Topica.

Loc. pluries citatis.

Cap. 9.

cerui numero ij. croci parum, & vini albi odoriferi parum, miſceantur, & fiant epithemata pro corde. ſunt qui margaritas, aliosque precioſos lapides adijciant, quæ cum parum, aut nihil conferre videantur (vt mea fert opinio) conſulto prætermitto. hæc epithemata communia ſunt ardentibus febribus omnibus, ac calida adhibenda ſunt. confert etiam magnopere huic febri, ſi panniculi linei complicati moderate graciles, madefacti in aqua roſacea oleoque roſaceo pauco adiecto aceto, thoraci imponantur. interim pampinorum vitis, cichorij, endiuiæ, lactucæ, aut cucurbitæ ſuccus adijci poterit. oportet autem vt abunde calida ſint, nam tepida partium firmitatem exoluunt Aëtio teſte præcitato loco; id enim mirum in modum febrium ardorem, ſedabit; aſsiduus tamen horum vſus vitandus eſt, eodem auctore. Iocinore vero laborante, hoc applicandum eſt remedium, Rec. ſucci ſolani, & cichorij ana lib. ß. aquæ roſaceæ & endiuiæ ana. lib. j. ſantalorum omnium ℥. iij. aceti parum, miſceantur, & fiant epithemata. ex ſucco inſuper cichorij, ſolani, ſeu endiuiæ, vnguentoque roſaceo, ſantalis, pauco aceto, & cera, vnguentum parari poterit. Vbi vero ventriculus primo affectus ſit, palmulæ cum vino, & roſaceo, aut melino tritæ adhibendæ ſunt, ex eiuſdem Aëtij teſtimonio: vel, Rec. aquæ roſaceæ lib. j. ß. ſucci pampinorum vitis polygoni, ſeu cichorij lib. ß. vini albi odoriferi, in quo leue prius factum fuerit decoctum abſynthij, & chiæ maſtiches parum, ℥ iiij. miſceantur, & fiant epithemata. Poteris inſuper & ex ſantalis ſiue corallis quippiam adijcere, vitandaque perpetuo ſunt hoc in caſu, quæ validam calfaciendi vim habent, velut vulgus medicorum, & medici etiam quidam non vulgares in dies, in ægrorum perniciem indifferenter abutuntur. Tempus autem horum frigefacientium epithematum, ac ſimilium in his febribus, quæ plures acceſsiones habent, eſt vigor exacerbationes, vt inquit Aëtius: nam in principijs ac augmentis earundem, dum adhuc inæqualiter affectum eſt, & caliditas circa viſcera reſidet, ſi hæc adhibeantur, diffundunt quidem ſenſum, verum repellentia caliditatem in profundum maius detrimentum inducunt, incluſo intus feruido calore, & rurſus febrem ardentiorem efficientem. At in vigore expanſa caliditate per totum corpus, facile extingui poterit ea, quæ adhuc reliqua eſt circa viſcera. nam & melius ſpirantes, & minus ſiticuloſi fiunt, his in tempore adhibitis, & ipſorum roſcido vapore excluſo, ad ſomnum conuertuntur. Si vero vnam duntaxat acceſsionem habeant, omni certe tempore à purgatione adhiberi poterunt. Quòd ſi renes etiam admodum calfacti videantur, albo Gal. cerato, aut roſaceo vnguento, oleoque violaceo, aut de cucurbita, pauco adiecto aceto, exiguaque cera inungantur: nec parum eis confert, ſi odoramentum parabis hunc in modum: Rec. aquæ roſaceæ, myrtillorum, & florum nymphææ ana ℥. ij. ſantalorum omnium, & corallorum rubeorum, ſingulorum ℥. j. ß. corticum citri ℥. j. aceti roſacei ℥. j. ß. miſceantur in ampulla tenui panniculo lineo tecta, quam ſæpe agitatam æger odoret. Hunc etiam in modum medicamentum parare poteris ad vigiliarum inſtantiam, Reci. florum, & foliorum lactucæ, & hyoſcyami, ac florum nymphææ ſingulorum ℥. iiij. corticum papaueris albi, & nigri, ana ℥. ij. roſarum rubearum pugillum ß. fiat decoctum in aqua fontis, de quo Recipe lib. ß. & adijcito olei de nenufare, de papauere, & violacei, ſingulorum ℥. j. aceti parum, & fiat odoriferum, interim & pomorum, ſeu radicum mandragoræ ℥. j. adijcere poteris, aut etiam opij ℈. ß. Porrò Balneum illis ſolum conuenit in ardente febri, vt inquit Aetius, qui citra tumorem aliquem inflamatum, aut eryſipelatum a grotant, vbi concoctionis ſigna apparuerint in vrinis. ſi vero qui ægrotat, iuuenis ſit bene carnoſus, ſeu bona corporis habitudine, tum ſtatus cœli calidus & ſiccus, vires cunctas valentes habeat, febris ſit ardentiſsima, & concoctionis notæ planè euidentes ſint, etiam ſi in frigidam natationem hunc dimittas, haudquaquam lædetur: quinimò protinus ſudabunt, & nonnullis eorum aluus biliosa redditur. Gal. auctore xj. de Meth. med. ſubintelligere autem oportet quòd citra viſceris alicuius inflammationem febricitet. at ſi mediocris febris ſit, vires non adeo validæ, cum eiſdem tamen concoctionis notis, ijs etiam qui ita ſe habent, balneum prodeſt, non tamen aquæ frigidæ, ſed temperatum, aquæ dulcis, vt liquet eodem xj. de Meth. med. & ab Aetio citato loco. aduertant autem ſtudioſi quòd Galenus de putredine quæ totum corpus occupat, indifferenter hoc loco verba facit, quæ ſynochos, id eſt continentes efficit febres, & non de continente ex ſanguine ſola, vt quidam putant. quapropter & eas etiam ſubintelligit quæ ex bile continentes excitantur febres, quas ardentiſsimas, & vehementer vrentes ibidem appellat, in quibus etiam frigidam natationem commendauit, quæ enim ex ſanguine putreſcente continens excitatur febris, licet maxima dici poſsit, nunquam tamen ardentiſsima, vt ſæpius dictum eſt. Alexander vero præcitato cap. iij. lib. xij. de balneo ſic ſcriptum reliquit. [lauandi ſunt qui feruida, & perardenti febre laborant, in domo potiſsimum, vbi ſolium habeatur tepente aqua plenum, vt totum ægri corpus vndequaque ab aqua operiatur.] verum vbi nec concoctionis habeat ſigna, neque vires validas, ambiens vero ſit frigidus, quoniam ſeruari, vt dictum eſt is planè non poteſt, nec lauandus eſt in balneo, nec aliquod aliud medicamentum exhibendum. in quo enim deſperata omnino ſalus eſt, imprudentis conſilij fuerit apud vulgum infamare præſidia, quæ multis fuere ſaluti, eodem Galeno auctore citato libro xj. de Method. meden. Cum vero lipyriæ febres quæ ex aliqua forti inflammatione in corporis parte profundiori genita, vel eryſipelate fiunt, ex genere ſint ardentium, licet malignæ, & pernicioſæ magis, vt liquet commen. Aphoriſ. xliiij. lib. iiij. & lib. de

Balneum.

Cap. 9.

Cap. præcit.
Curatio lipyriarum.
Cap. 2.

lib. de inæqu. intemperie. [cum dixit, tales perpetuo febres ſunt, & quæ lipyriæ vocantur, præterea quoddam ardentium febrium pernicioſum genus.] non alia ratione curari debent, vbi curari queant, quàm reliquæ ardentes febres, particularibus tamen indicationibus deſumptis, tum ab inflammatione quæ cum putredine copulata eſt, ſeu eryſipelate in his febribus, tum etiam à parte affecta, in qua talis genita eſt inflammatio, ſeu eryſipelas, quas fuſius in vniuerſali Methodo explicauimus, perpetuo tamen abſtinebis ab eo medicamento quòd à Meſ. Alchermes nuncupatur, & maior pars Neapolitanorum medicorum, in eiuſmodi febribus ſæpe vtitur, propter eas quas capite de curat. febr. peſtilentium recenſebimus cauſas.

De exquiſitæ tertianæ dignotione, prognoſtico & curatione. Caput III.

QVAE ex eadem flaua bile ſyncera per ſentientes corporis partes delata oritur febris, exquiſita tertiana nuncupatur, quandoque ſimplici appellatione tertiana, vbi videlicet ſuam naturam ſeruat puram, atque ſynceram, vt liquet commen. Aphor. lix. lib. iiij. & nos etiam prius expoſuimus. ſeruabit autem ſuam aaturam ſynceram, eritque ſimplex, impermixta, ac legitima, vbi omnia quæ enumerabimus, in ea manifeſtantur. At qui primum eſt, quòd cum valido rigore incipit, quo cum nulla alia febris incipere poteſt, eritque rigor vehemens, pungens, ac carnem feriens. in quotidianis etenim rigor non antecedit, neque ſtatim ab initio, neque in progreſſu, ſed ſolum frigefactio, aut forte exiguus quidam rigor. Quartanæ autem, non primo ſtatim die cum rigore inuadunt vehementi: nam progrediente ipſa, atque aucta vna etiam rigor augetur, ſenſuſque ægrotantibus adeſt, non quaſi pungantur, ſed potius refrigerentur, vt in ſequentibus patebit. Quia vero cum rigore inuadit, & ad infebricitationem deſinit, differt quoque ab exquiſita febre ardente, quæ omnia alia ſeruat exquiſitæ tertianæ indicia, præter hæc, vt patet ij. de Criſibus. Hoc etiam tempore pulſus parui erunt debiles, tardi, ac rari; non tamen adeo vt in quartanis tardi, ac rari ſunt, ſed tarditas propè accedit ad eum qui ſecundum naturam eſt motus: præterea certus ordo, atque æqualitas pulſibus ineſt, neque enim in his aliqua in vno motu adeſt inæqualitas, neque enim in collectione, quamuis hoc rarum ſit, & quod paucis acceſſionum principijs ſolet accidere. ſubintelligere tamen oportet, quòd non aderit inæqualitas aliqua in pulſu, in vno motu, neque etiam in collectione, vt Galenus inquit ſecundo de Criſibus, manifeſta videlicet: aut non aderit inæqualitas aliqua præterquam febrilis, vt ipſemet teſtis eſt primo de Arte curatiua ad Glauconem. eſt etenim omnibus communis febribus, inæqualitas pulſus in vno motu, quòd videlicet multo velocius principium, finemque motus inuenies, quàm medium, licet in ipſa tertiana non adeo ſit manifeſta: breuis etenim in ipſa eſt velocitatis exceſſus, atque inconſiſtentia preſertim, vt liquet citato loco. Nam licet in hac febre, velut in ceteris ex putredine ortis, pulſus contractio celerior ſit diſtenſione, non tamen hæc, pulſus inæqualitas dici poteſt: etenim neque in vno motu, neque in collectione inæqualitas eſt. at in aſcenſu, ſeu incremento acceſſionis, pulſus magni ac calidi, vehementes, veloces, atque frequentes erunt, æqualemque, & liberam habebunt celeritatem. ſtatim enim ad magnitudinem, vt diximus, atque vehementiam excitabitur pulſus, atque omnibus ijs frequentiam reſpondentem habebit: neque vllum aderit inflammationis ſignum. Calor vero multus, & acris ſentietur, inueniesque æſtum, deuſtionem, & quendam veluti feruorem, inuehitque febris ſitim atque hominem exurit, vt ſe denudet, & abijciat veſtitum, ſeu operimentum, & magnum ac denſum ſpiritum ducat, & velut flammam quandam efflet, & frigidam bibere expectat, vt inquit Aëtius. & paulò poſt in vigore conſiſtit, calorque æqualiter quaque verſus extenditur, nihiloque plus thorax extremitatibus calet, & ſi manum impoſueris, in primo occurſu quidem multus, atque acris erit, vt diximus; quique veluti quodam cum vapore efferatur, paulo poſt vero à manu ſuperatur, non vti in febribus malis adurentibus accidit: contra enim illæ grauiores ac moleſtiores, quanto diutius perdurant, apparent. quod tempus ſanè bibendi adeſt ægrotanti, & ſtatim poſt potum plurimus vapor calens, per cutem exhalat, ſudoris nuncius: biliſque ſuperuenit vomitus, venter ſoluitur, & bilioſum mingunt. Incipit enim ſudor vaporoſus, ac calidus, quemadmodum in balneis, totum vero ipſis corpus æqualiter ſudat, taliſque eſt pulſus hoc tempore, qualis in his qui bene valentes exercitantur, ac balneantur; velox ſcilicet, ac magnus, vehemens, & frequens, erat autem & ſtatim ab initio æqualis, & præter hæc omnia etiam ad infebricitationem deſinit, vniuerſum acceſſionis tempus, vltra duodecim horas non extendens. nam hoc tempus in veris, legitimis, atque exquiſitis tertianis, longiſſimum eſt. ſæpius autem ſeptem horas acceſſio continet, nonnunquam citius, aut tardius, ſed non multo finitur, prout multa, vel pauca; craſſa, vel tenuis fuerit bilis; virtus robuſta adſit, aut imbecilla, ac ægrotantis corporis diſpoſitio rara, vel denſa. ſi vero æger minxerit, vrina ſubruffa, vel ſubflaua, & craſſitudine mediocris apparebit, ac paulò poſt vel albam nebulam, vel ſuſpenſionem optimam habebit. quinimò ex hac vrina noueris, nedum exquiſitam eſſe tertianam, ſed etiam quòd vltra quartum circuitum non

Cap. 9. 2. partis.

Signa tertianæ puræ.

Ex rigoris ſpecie.

Cap. 6.

Ex pulſibus.

Cap. 3.

Cap. 5.

Ex caloris qualitate, &c.

Ex ſudore.

Ex tempore acceſſionis.

Ex vrina.

progredietur; ruffiore vero exiſtente vrina, neque ſuſpenſione aliqua, neque nebula in primo circuitu apparente, ad ſeptem circuitus extendetur. Inter omnes autem exquiſitas tertianas, illa erit ſimpliciſsima, quę cum omnia illa nuper à me dicta ſigna commonſtrauerit, in vrinis etiam ſubſidentiam, & leuem, & æqualem ſtatim in primo fecerit die: neque enim hæc vltra tertium progredietur circuitum, vt inquit Galenus ſecundo de Criſibus. Ipſius vero generatio tempeſtatem aridam, & calentem requirit, & vt ſummatim dicam, æſtiuam, iuuenilem, ſeu conſiſtentem ætatem, & naturam bilioſam, quæ in laboribus, vigilijs, curis, & inedijs extiterit, ſolis incenſus, & etiam ciborum parcitate, preſertim calidorum, atque ſiccorum; præterea medicaminum calfacientium immodicus vſus, febres tertianas faciliter affert: ſimiliter & mœrores, & intenſæ cogitationes. Quòd ſi multos alios eodem tempore laborantes contigerit tertianis corripi febribus; hoc quoque maximum præter ea quæ diximus, ſignum erit. Si vero inter hæc à febre quieuerit homo, hac inquam, quæ in ſuo motu eſt, & omnibus nota, propria vero febrium inæqualitas in arteriarum motu relinquatur, tunc certiſsime poteris enunciare febrem eſſe tertianã, æque ac ſi tertio die acceſsionem feciſſe vidiſſes, vt liquet j. de Arte cur. ad Glauc. cum in nulla alia febre arteriarum motus ad naturalem habitum reuertatur, etiamſi multum temporis inter primæ acceſsionis finem, & ſecundæ principium intercidat, præterquam in diarijs: ſemper enim febri remanet ſignum, in ephemeris autem in totum aboletur acceſsione ceſſante, vt eodem libro ſcriptum eſt. Tempus autem intermiſsionis in hac febre, nullum habet humoris putreſcentis ex pulſu perceptibile indicium, in die aut nocte quæ conſequitur acceſsionem. cum vero parum per ſuccenditur, vix agnoſci poteſt in primis diei, aut noctis ſubinde ſequentis partibus, manifeſtius autem iam circa finem eiuſdem diei, vel noctis; adhuc vero manifeſtius proxima quæ ante cedit (videlicet acceſsionis diem, vel noctem.) in illa vero, iam ſignum euidentius apparet, ac multo etiam magis acceſsione incipiente, atque adhuc plus iam inualeſcente febre: cum vero iam conſiſtit, minus quàm cum augebatur, multo vero minus vbi iam declinat, eodem Galeno teſte, ij. de differ. febr. eſt vero in febribus putreſcentis humoris ex pulſu indicium proprium atque perpetuum, vt arteriæ contractio efficiatur celerior quàm diſtenſio, vt tertio de præſagit. ex pulſ. ſcriptum eſt. Ex his itaque indicijs quocunque tempore ad ægrum accedes, exquiſitam tertianam dignoſcere poteris; ex proprijs ſiquidem eiuſdem temporis ſignis, vt principij incrementi, vigoris, inclinationis, & intermiſsionis, inſimul cum reliquis, proprijs ſiquidem, ipſius tertianæ, ac communibus ſingulis temporibus eius complicatis. Quod ad prognoſticum attinet, Aphor. lix. lib. quarti, de tertiana exquiſita Hippoc. ſic ſcriptum reliquit: [tertiana exquiſita ſeptenis circuitibus, cum longiſsima eſt, iudicatur.] Et j. de Morbis vulg. [Tertiana exquiſita, inquit, cito iudicatur; nec eſt letalis.] Galenus vero idem confirmauit commen. Aphoriſ. xliij. lib. iiij. & lib. j. de Arte curat. ad Glauc. [ex intermittentibus, ait, breuiſsima quidem, ac mitiſsima eſt tertiana.] & lib. ij. de Criſibus dicebat: [quòd in tertiana exquiſita, ruffiore vrina exiſtente, neque ſuſpenſione aliqua, neque nebula in primo circuitu apparente, ad ſeptem circuitus extendetur.] ſi vero ſubruffa, vel ſubflaua, & craſsitudine mediocris appareat, ac paulò poſt vel albam nebulam, vel ſuſpenſionem optimam fecerit, vltra quartum circuitum non progredietur. Omnium autem tertianarum illa eſt ſimpliciſsima, quæ cum omnia ſeruet exquiſitæ tertianæ indicia, in vrinis ſubſidentiam etiam habet, & leuem, & æqualem ſtatim in prima die: hæc etenim vltra tertium circuitum non progredietur. Trallianus vero cap. vj. lib. xij. aſſerit: [tertiana quidem facilis curatu eſt, cum autem à medicis illis qui nulla ratione, & via vtuntur, male tractatur, non difficilis modo curatu, ſed etiam inſanabilis interdum redditur.] quod confirmare videtur Galenus citato libro j. de Arte cur. ad Glauc. ſub exemplo eius, qui corrupto iudicio calidis balneis vſus, extenuato corporis habitu, deinde ad tantam deuenit perniciem, vt tabe conſumptus interiret. Cum vero exquiſita tertiana ex flaua bile per ſentientes corporis partes commota, inualeſcat, ſitque flauæ bilis humor inter omnes qui in corpore ſunt, aridior, ac calidior, quanto magis fieri poteſt, pro eius curatione; refrigerare, ac humectare oportet, Galeno auctore, primo de Arte curat. ad Glauc. & Aëtio cap. lxxx. lib. v. necnon & Paulo cap. xx. lib. ij. Quapropter in loco frigido ęger decumbat, pauimentumque frequenter ſpargatur aqua frigida, vel roſacea, cum exiguo aceto; inſuper ſternantur ſalicis, ſeu vitis folia, myrti, roſarumque, aut violarum flores, ac etiam nymphaę, conſtat etiam cunctis hac febre laborantibus cibum humectantem, refrigerantemque præbendum eſſe. itaque ptiſanæ cremor ſuper omnia vtilis ipſis cenſetur, vt inquit Alexander citato loco. ab omnibus autem cibis qui vim calfaciendi habent, abſtineant, Paulo teſte: quamuis Gal. ante eum ipſa etiam vitauerit. præter hæc autem ab omnibus dulcibus abſtinendum eſſe præcepit Aetius citato loco. Qui vero humectant atque refrigerant, omnes vtiles ſunt exquiſitis tertianis, Gal. teſte citato loco. eorum vero quantitas tanta ſit, vt bene concoqui poſsit. qua de re ex oleribus conueniunt atriplex, blitum, lapathum, malua, lactuca, & cucurbita, ptiſanæque ſuccus. Addas tu cichorium, endiuiam, bugloſſum, ſeu boraginem. quamuis vtilius ſit his oleribus vti modo quo in præcedenti capite docuimus: nam licet refrigerent & humectent, probum tamen ſuccum non generant, vt diximus. & ex piſcibus, ſaxatiles, ex volatilibus quæ mollibus conſtant carnibus; quæ autem talia non ſunt, eorum alæ, necnon & gallorum teſticuli, vt ipſe Gal. inquit.

ſuum

Marginalia: Cap. citato. | Ex cęli conſtitutione. | Ex pulſu, qui reperitur tpe primæ intermiſſionis. | Non iam reperiatur. | Cap. citato. | Cap. 2. | Cap. 3. | Cap. 7. | Prognoſtica. | Comment. 3. tex. 8. | Cap. 8. | Cap. 3. | Cap. 9. | Curatio. | Loco pcitato | Aër. | Victus ratio.

ſuum vero pedes,& cerebra,ac etiam porcellorum carnem liquefactam,noſtris temporibus vitamus. licet (vt ipſe inquit) non lædant; cum & præſtantiores, ac longe temperatiores cibos habeamus, quemadmodum præcedenti capite explicauimus. interim quoque & oua ad ſorbendum offerimus,preſertim vitellos. permittendum quoque eſt ex fructibus vt illos deguſtent,qui non ſunt omnino concoctu difficiles,nec etiam facile corrumpantur, vt ſunt pruna damaſcena, ſeu ſurrentina,& qui azarolæ, ſeu amarenæ vulgo appellantur. Verum vbi non admodum delitioſi ſint,qui hac febre laborant,ſuccus ptiſanæ duntaxat vſque ad criſim exhiberi debet, vt idẽ Gal. citato loco fatetur, aut ex illis quos præcedenti capite narrauimus, aliquem eligas cibum pro natura,ac ęgrotantis conſuetudine,ſeu viribus,vt in vniuerſali Methodo fuſius diſſeruimus. quo in loco conuenientiorem exhibendi cibi horam,etiam ſtudioſi requirant. A vino vero antequam morbus concoquatur omnino abſtinendum; at vbi concoqui cœperit,tenue,aquoſum,ac modicum primo dandum eſt: vbi vero iam prope eſt vt morbus ſoluatur,amplius offerendum, vt liquet ex eiſdem auctoribus præcitatis locis. Toto vero eo tempore quo à vino abſtinere debent,aqua hordei,aut aliquo alio ex eis,quæ in præcedenti capite narrauimus,pro potu vtantur: ac reliqua etiam in motu & quiete,inanitione & repletione, animi affectibus,& ſomno, & vigilia ſeruentur, quæ ibi præcepimus. Illud vero præcipue ſeruandum tam in hac exquiſita tertiana, quàm etiam continua, ac ſingulis febribus quæ plures acceſsiones habent, quòd in acceſsionum principijs haudquaquam dormire debent ægri, propter ea quæ à ſomno, hoc tempore conſequuntur mala à Galeno conſcripta,commento Aphoriſ.j. libri ij. quo etiam tempore nec cibus, nec medicamentum exhibeatur,niſi aliquid vrgeat: retineretur ſiquidem longiori tempore ſaltem intus calor naturalis, non ſine magno eiuſdem ægri detrimento: ob quam cauſam & vigilias præcepimus hoc in tempore,& à cibo, alijſque medicamentis abſtinemus. alui etiam excrementa ſi excernantur priuſquam inuaſerit acceſsio,confert,& ſi non natura, ſaltem mollibus clyſteribus aluus exinanienda erit. in earum vero acceſsionum incrementis, frictiones lenes competunt: excitant enim caloris naturalis ad exteriora motionem, humoremque extenuant,qui in vniuerſo habitu continetur, ac cutis meatus rarefaciunt. At in ſummo vigore tempus eſt ſanè ægro vt bibat, Galeno teſte ſecundo de Criſibus, & Aëtio cap. lxxix. libri quinti. bibant autem aquam hordei, ex hordeo potiſsimum decorticato factam, aut ſtillatitiam aquam intybi, ſeu cichorij,aut endiuiæ,aut bugloſsi,cui zulapij violacei,aut roſacei ℥.ij.adijcito,aut ſyrupi acetoſi ſimplicis, ſiue oxyſacchari tantundem; nec minus adijcere poteris ſyrupum è ſucco cichorij,ſeu endiuiæ, aut bugloſsi. ſi vero malint paſtillos aliquos potius quàm ſyrupos, ex margaritarum ℨ.j.& ſaccharo diſſoluto in aqua roſacea quantum ſatis ſit,formari poterunt. interim ℨ.ß. ſeminum communium frig.adijcito. quandoque etiam demptis margaritis ℨ j.pul. diamargaritonis frig. addere poteris. Vbi vero potione æger fuerit recreatus, ſtatim copia vaporis calidi per cutem emergit ſudoris nuntia,& vomitus bilis quandoque ſuperuenit,aut aluus ſoluitur, & per vrinam bilioſa reddunt,vt liquet ex Gal.Paulo,& Aëtio.qua de re ſi ad ventriculum bilis repat,per vomitum educere oportet, cum vero vergit ad inferiora, per inferiorem excretionem, vbi ſponte à natura eædem excretiones non perficiantur, iuuat enim per inferiores partes bilis expurgatio,& per vrinam quoque,& ſudores,eam diuertere oportet,vt ipſe Galenus teſtis eſt citato lib.j.de Arte curat.ad Glauconem. mollibus itaque clyſteribus eo tempore aluus exinaniatur, vomitus aqua tepida exiguo aceto, ſeu ſyrupo acetoſo adiecto proritetur. reliquæ excretiones per vrinam, & ſudores à medico prouocari non debent, niſi vbi maior pars bilis per aluum,aut vomitum fuerit excreta,aut ſaltem manifeſtæ concoctionis notæ appareant, nec ipſius bilis multa copia adſit,præterquam ſi frictionibus mollibus,ac lenibus ſudores excitabis. Quamobrem acceſsione finita,in tempore intermiſsionis,eodem oxyſaccharo,ſeu ſyrupo acetoſo ſimplici,aut reliquis modo dictis cum cichorij,endiuiæ,aut bugloſsi aqua vti poterunt ægrotantes, necnon & mollibus clyſteribus ex hordei,foliorum maluarum,violarũ,mercurialis & betæ prius facto decocto,deinde adiecto pauco ſale,℥.iij.vel iiij.olei violacei,& duabus mellis roſacei, & fiat clyſter. interim addere poteris ℥.j. medullæ caſsiæ fiſtularis, aut caſsię tractę, interdum etiam ℥.ß.diacatholic.aut diapruni ſolutiui ℨ.iij. Apparentibus vero manifeſtis coctionis indicijs,perſeueranteque acceſsione,potiſsimum vltra tres periodos,vbi criſis aliqua non expectetur, purgans medicamentum exhiberi poterit: nanque iuuat in hac febre, vt inquit Galenus, per inferiores partes bilis expurgatio, & libro ſecundo de Morbis, Hippocrate aſcripto, reperitur: [ſi tertiana febris tenuerit, ſiquidem non omiſsis tribus inuaſionibus, quarta corripiat, pharmacum deorſum purgans,bibendum dato.] & Actuar cap.xix. lib. iij. ſuæ Meth. meden. his verbis clarius id ſignificauit,cum dixit: [febre vero leuiori facta modice quoque purgantibus,refrigerantia ac humectantia medicamenta permiſcentem,quò purgantia,quę magna ex parte calida ſunt, & turbandi vim obtinent, minus offendant, vacuare oportet.] Quibus autem purgantis medicamentis vtendum ſit, præcedenti capite explicauimus. atqui deinceps cienda vrina erit ex iam dictis ſeminibus communibus frig. cum radicum & foliorum cichorij decocto: interim etiam apium,aut fœniculum adijcito,aut ſyrupum è tribus radic. præbeto, quo caſu etiam, cum fiducia abſynthium exhibere poteris vbi coctionis ſigna monſtrantur, quod alioqui ſummum eſt

Vu ij ſtomacho

Potus.
Quies, ſomnus, &c.
Somnus initio acceſſionis vitandus, &c.

Clyſteres.
Frictiones.
Bibendi tps
Cap. 3.

Purgatio.

Cap.citato.

Cap. de febre à bili, verſus finem.
Vrinæ prouocatio.

Abſynthium qñ cõpetit in tertiana.

Sudoris prouocatio. Balneum. Cap.citato.

ſtomacho remedium,vbi bilis infeſtauerit,Gal. teſte,ſi preſertim ex ipſius coma (vt ipſe inquit) quantum ſufficiat,accipiens,mellicrato intinxeris,tutius autem cum iam dicto cichorij decocto exhibebis . ex eodem quoque decocto cichorij , radicumque apij, & fœniculi, ſudor prouocari poterit , ſi ℥. iij. vel iiij. eiuſdem præbebis, cum aliquo ex prædictis paſtillis, aut etiam ſequenti . Recipit autem diarhodon ℥. ß. triſantalati ℥. j. ſeminum melonum ℥. vij. ſacchari diſſoluti in aqua roſacea quantum ſatis ſit,fiant in morſulis . Nec minus proſunt balnea temperate calida,ex aqua potabili , tum quia aliquid bilis educunt , tum etiam quia ſua qualitate plurimum iuuant : nam huiuſmodi balnea humectant,ac potentia refrigerant.ſemper autem oportet contrarias qualitates opponere illis, quæ præter naturam inualuerint,cum hoc multo plus iuuet,quàm quomodolibet euacuare,vt liquet citato j. de Arte curat.ad Glauc. Illud tamen in memoria ſemper habeto,vt in tempore fiant : ſi vero etiam coctionis ſigna oſtendantur,tunc & ſi etiam ſæpius laueris,nihil deliqueris,vt ibidem liquet . Reliquis etiam medicamentis alterantibus,tum intus,tum extra adhibitis præcedeuti capite explicatis,commode vti poteris . Vnum tamen magnopere neceſſarium, pro curatione huius febris, definiendum reſtat. Num, videlicet, competat venæ ſectio ?

An ſectio venæ competat in tertiana pura.

Quam licet Galenus vniuerſaliter commendauerit xj. de Meth. med. in omnibus febribus ex putredine ortis,vt ſuperius annotauimus,eam tamen j. de Arte curat.ad Glauc. pro exquiſitę tertianæ curatione ſubticuit. Hunc nodum ſic ſoluerem,quòd cum ſine periculo ſit,& cito iudicetur hæc febris, quantum in ipſa eſt,modo nihil in ea delinquatur,ſi quis eam ſolam inſpiciēs, venam ſecari non præceperit pro eius curatione,non errabit,id quod inſpiciens Galenus(vt mea fert opinio) propterea in eius curatione eam non præcepit,ſed ipſius bilis motum ſpectans, per eandem viam qua vergit,& à natura tentatur excerni,eam vacuari iuſſit. Atſi multa ſit bilis copia,ex qua exquiſita tertiana accenditur,coaceruata intra vaſa, à quibus acceſſionis tempore excernatur ad ſentientes corporis partes,ſiquis non inſpiciens bilem putreſcentem ſolam , quæ acceſſionis cauſa eſt,ſed eius copiam in venis,ac iocinore genitam,nondum tamen putrefactam,venam ſecari iuſſerit,nec rationi,nec Galeni ſententiæ pugnabit . Taceo Arabes, qui eam commendant, potiſſimum ſi reliqua omnia conſentiant,eademque moderate fiat,etenim leuata nautra ab

Cap. 15.

eo quo velut ſarcina premitur,quemadmodum ipſemet Gal.fatetur citato lib.xj. de Meth. med. haud ægre quod reliquum eſt, vincet ; itaque proprij muneris haud oblita, & coquet quod coqui eſt habile,& excernet quod poteſt excerni . At ſi quiſpiam dixerit propterea non debere fieri venæ ſectionem, quoniam Galenus eam non præcepit, citato lib. j. de Arte curat. ad Glauc. quemadmodum eam commendauit pro cura tertianę nothę,aſſerimus nos quòd ſi eam non commendauit , non tamen omnino negauit . nec obſtat eam commendaſſe in cura tertianæ nothæ , cum de ea curanda,magis dubium eſſet,num competeret venæ ſectio, quàm pro curatione exquiſitæ tertianę, eo potiſſimum quòd (vt diximus) impetum duntaxat putreſcentis bilis, acceſſionem facientis,ſpectauit , non negans , quòd vbi formidetur , propter eius copiam, naturam non poſſe eam euincere,aut vix,& fuluiores apparuerint in primo circuitu vrinæ, & crudæ, quod tutius erit ſtatim venam ſecare,hoc tamen tanquam in vniuerſali Methodo explicatum , hic ſubticuit. vbi igitur prædicta adſint, ac reliqua conſentiant , confeſtim ſanguis mittendus erit , hora tamen quietiori, & alijs quæ ſæpius diximus, ſeruatis . id quod confirmauit Actuarius præcitato loco , cum dixit : [& niſi quid impedierit , ſanguis eſt detrahendus : etenim in omnibus propemodum febribus ſanguinem mittere,niſi adſit quod interpellat,præſtat .]

Duplicis, ac triplicis tertianæ curatio.

Qua etiam via,& ratione, & duplicem , ſeu triplicem curabis tertianam , modo exquiſitæ ſint; nanque hæ non propter aliud fieri contingunt,quàm propter multitudinem,& craſſitudinem , ac bilis inæqualitatem, vt inquit Aëtius citato cap. lxxix. lib. v. Dignoſces autem duplicem , aut triplicem tertianam , ex iam dictis ſignis . etenim & cum rigore vehementi irruent , & omnes prædictas habebunt notas in pulſibus, vrinis, ac reliquo corpore, & omnino ſimiles acceſſiones erunt .

De tertianæ nothæ dignotione, prognoſtico, ac curatione. Caput IIII.

SI omnia, quæ præcedenti capite tertianarum febrium indicia ſcripſimus,adfuerint, exquiſitam reddunt tertianam , cuius acceſſionis tempus, vt dictum eſt , breue exiſtit ; nam quatuor,aut quinque,aut ſex , & longiſſime vndecim , aut duodecim horas complectitur : quarum etiam febrium vrinæ tertio die, aut ad ſummum quarto coctionis ſignum oſtendunt . Si vero aliquid eorum deſit, non amplius exquiſitæ erunt . nam quæcunque febris exquiſitam ſimplicitatem ſeruauerit , vnam obtinebit formam, veluti regulam quandam aliarum quæ exquiſitæ non ſunt . etenim quæ aliquo modo ab illa defecerit, tantum etiam à febrium ſimplicitate recedet; vt liquet ſecundo de differentijs febrium :

Cap.3.

id quod tanquam proprium, nedum tertianis , ſed ſingulis febribus intermittentibus primum conſiderare oportet . Itaque in ipſis tertianis primum diſtinguere opus eſt , ſi exquiſita & (vt quiſpiam diceret) legitima ſit febris,aut non exquiſita,ſed velut notha,Galen. auctore primo de

Cap. 10.

Arte curatiua ad Glauconem . quantum enim natura differunt , tantum rationabile eſt, & victus

rationem ,

rationem, ac reliquam curationem permutare. ſunt nanque tertianæ quædam, quibus aliquid am dictorum deficit, quæ non exquiſitæ, ſed ſimpliciter tertianæ appellantur, quarum accesſio longius, quàm duodecim horarum occupat tempus, adeo vt ad decem & octo perueniat horas, tantoque longiores ſunt hæ tertianæ, quàm illæ quæ exquiſitæ dicuntur, quanto earum accesſiones maiores extiterint ac longiores. ſi vero longiorem habuerint accesſionem, intermisſionem autem minorem, accesſione, videlicet, in longius tempus protracta, quàm decem & octo horis, tertianæ extenſæ vocantur; licet & hæ ipſæ extenſæ tertianæ plurimam in eo quòd magis, aut minus differentiam ſuſcipiant. nam licebit ex his aliquam ſimpliciter extenſam nuncupare, quæ cum xxiiij. horas in accesſione conſumpſerit, reliquas habet febris expertes; aliquam vero ſufficienter extenſam, quæ vſque ad triginta extenditur horas, atque aliquam etiam in longius tempus productam, vt quæ vſque ad triginta ſex horas protendatur, atque aliam adhuc amplius vſque ad quadraginta, vel plures: neque enim ex his aliqua certis terminis poteſt definiri. Et quanquam huiuſcemodi nomina adeo curioſe inueſtigare non ſit necesſarium, tamen clarioris doctrinæ gratia, præter exquiſitam tertianam nominatam, quæ parum ab ea diſtat, ſimpliciter tertianam appellabimus, vt dictum eſt, deinde aliam paululum extenſam, deinde aliam ſufficienter extenſam, aliam vero amplius, & deinde aliam plurimum extenſam, vt liquet ij. de diff. feb. nam ſi ea ſola tertiana eſſet, quam exquiſitam conſueuit Hippoc. appellare, vtique ſimpliciter tertianam eam appellaſſet, & non exquiſitam, quæ duodecim horis breuiorem accesſionem habet. cum vero aliæ ſint tertianæ iam dictæ quæ exquiſitæ non ſunt, propterea iam dictam exquiſitam nuncupauit, vt vj. de Morbis vulg. ſcripſit Gal. aduerſus Agathinum, & eius ſectatores, qui extenſas tertianas non admittebant, ſed eas ſemitertianas nuncupabunt. differunt autem inter ſe accesſionis longitudine, vt dictum eſt; qua etiam ratione magis, vel minus ab ea quæ exquiſita eſt, recedunt. nam quanto longior fuerit earum accesſio, tanto impuriores erunt; raro tamen reperies febrem, quæ vltra tria interualla exacerbationem producat, in vocatam integritatem deſinere, vt liquet ibidem. Appellat autem Galenus interuallum, interſtitium, ſeu ſpatium duodecim horarum, vt liquet ſecundo de Criſibus. Vt vero quiuis valeat ſingulas, quas dinumerauimus tertianas nothas, ſeu non exquiſitas dignoſcere, illius ſigna explicauimus, quæ exquiſitæ tertianæ maxime contraria exiſtit. nam ex extremis determinatis, non difficulter inuenies intermedias, haud quidem numero paucas, vt Galenus refert citato lib. j. de Arte curatiua ad Glauconem. erit autem maxime contraria ea quamplurimum, ſeu admodum extenſam nuncupauimus, cuius accesſionem vſque ad trigintaſex, ſeu quadraginta horas, vel etiam plures diximus extendi. Quam tertianam ſub exemplo adoleſcentis cuiuſdam, qui medio tempore inter occaſum Pleiadum, & autumnale æquinoctium tali febre laborare cœpit, nobis ſignificauit Galenus eodem lib. j. de Arte curatiua ad Glauconem. incipit enim febris hæc, quemadmodum in eo adoleſcente cœpit, haud quaquam cum rigore, ſed cum horrore; quæ etiam, neque in caliditate ſimilis eſt exquiſitæ tertianæ: mitior etenim eſt eius caliditas, neque adeo confeſtim per vniuerſum corpus effunditur, neque etiam ſimilatur ei in pulſibus, neque ſubſequitur bilis vomitus, neque ſudor ſufficiens, ſed pauci quidam humidi vapores exeunt in eius inclinatione, ex quibus febris pedetentim tranſpirat, ac vix intermittit; longo tamen tempore, cum eius accesſio diutius producatur, vt dictum eſt. pulſus vero minores, tardiores ac rariores fiunt, & in dies duriores euadunt; permanet etiam in pulſibus intermisſionis tempore febris ſignum ſatis manifeſtum. in quam febrem, licet adoleſcentes, & iuuenes incidant, non tamen ij, qui natura bilioſi ſunt, ſed pingues, aſpectu albi, qui in otio degunt, & crapulis, balneiſque plurimis, & repletionibus vſi ſunt, & propterea bene cibos non concoquant; ſimulque eis aduenit pulſus durities in prima, atque ſecunda die mediocriter, in tertia autem, quarta, atque ſequentibus vſque ad ſeptimam, ad magnam peruenit duritiem; qui quidem multorum fore dierum, ac menſium, ægritudinem indicant: deinde paulò poſt tempore paulatim molleſcere incipit, ac minores etiam quotidie fient accesſiones; vrinæque meliorem habebunt ſubſidentiam, cum in priori tempore admodum crudæ fuerint tardius etenim concoctionis ſigna apparent in hac ſpuria tertiana, quàm in exquiſita. His itaque indicijs non exquiſitam tertianam cognoſces, eam ſcilicet quæ exquiſitæ maxime contraria exiſtit, reliquas vero intermedias, cognitis exquiſitæ tertianæ indicijs, & huius non exquiſitę, eidem maxime contrariæ, non difficulter inuenies; & eatenus eas magis accedere, vel recedere, ab altera earum percipies, quatenus plus, vel minus eiuſdem ſigna participabunt, ac earum accesſio longius, aut breuius ſupra duodecim horarum tempus occupabunt. Hæc vero omnia prouenire cenſendum eſt, propterea quòd bilis ex qua nothæ tertianæ accenduntur, amplius ſincera non ſit, ſed alteri permixta humori, craſſioris, ac frigidioris naturæ exiſtenti; & prout frigidior, ac craſſior fuerit, ac maior eius copia cum bile permixta, eo impurior tertiana fiet, accesſionemque habebit longiorem, & intermisſionis tempus breuius, quemadmodum in hac quam modo deſcripſimus, in qua multa admodum commixta eſt pituitæ copia, vt ex enarratis indicijs colligitur, & propterea non ab re eam dicebat Galen. eſſe maxime exquiſitæ tertianæ contrariam, non negans, quòd ſi minor ſit copia pituitæ eidem bili permixta, posſit aliqua notha tertiana generari, quæ non adeo ſit exquiſitę contraria, neque etiam eodem loco, aut alibi negare

Tertianæ ſimpliciter, etiam non exquiſitę

Tertianæ extenſæ, ſimpliciter, ſufficienter, &c.

Cap. 8. Comment. 2. ſuper tex. 23. Cap. 3.

Cap. 8.

Cap. præcit. Tertianæ plurimum extenſæ ſigna. Ex horrore. Caloris qualitate. Ex pulſibus. Ex temperatura ægrorum.

gare viſus eſt, vt quidam iuniores Galenici ſentire videntur, quòd eadem tertiana ſpuria gigni poſſit, atra bile, & non pituita ipſi flauę bili permixta, quemadmodum etiam vniuerſa Arabum ſchola admittit. Verum de his particulatim haudquaquam verba fecit, excuſans ſe, citato libro

Cap.ſupracit.

primo de Arte curatiua ad Glauconem, quòd cognitis extremis tertianis, hoc eſt exquiſita, & illa quę ei maxime contraria eſt, quam ipſe figurauerat ſub exemplo adoleſcentis, vt diximus, haud ęgre poterant inueniri reliquę intermedię, quę quidem numero paucę non ſunt, vt ipſe fatetur.

Loco citato. Comment.2. ſuper text.25. & comm.3. ſuper tex.5. cõment.2. ſuper tex.23.

Decepit autem hos viros quòd arbitrati ſint aliam Gal. non nouiſſe tertianam notham, quàm eam de qua verba fecit pręcitato libro primo de Arte curatiua ad Glauconem, ſub citato exemplo; non animaduertentes, quòd primo, & ſexto de Morbis vulgaribus, & ſecundo de differentijs febrium, plures conſcripſerit tertianæ ſpuriæ differentias; hoc vero in loco arte, & breuitate quadam vſus, eam deſcribens, quæ (vt diximus) extrema eſt, poterant reliquæ intermedię facile percipi, quemadmodum etiam & curari.

Prognoſtica.

De hac quoque verba faciens, dicebat ſe vidiſſe aliquam tertianam notham in autumno incepiſſe, & deinceps vere terminaſſe: nam non omnes nothæ tertianæ in tam longum protrahuntur ſpatium. ſunt nanque inter eas quæ citius terminantur, & eo citius quo pulſus paulatim ad mollitiem non longo poſt tempore ab eius initio tendant. ſimiliter vbi non longo poſt tempore à principio, acceſſiones minores fiant, & in vrinis coctionis nothæ apparuerint meliores, ſubſidentiam, ſcilicet habentibus, quæ priori in tempore crudæ, aut minus concoctæ viſæ ſint; quapropter interdum in ſexaginta, interdum vero in quadraginta diebus terminentur.

Minus formidanda mixta cum atra bile, quam cum pituita.

minus tamen formidanda erit, ac citius quoque ſoluetur ea quæ ex atræ bilis permixtione generatur, quàm quæ ex pituitæ, in ceteris paritate ſeruata; quamuis nulla earum quantumuis impura & illegitima fuerit, ex ſeipſa periculoſa exiſtat, vt liquet Aphoriſmo xliij. libri quarti, niſi in aliquo fuerit delictum, nec opus eſt vt particulatim hic cuiuſlibet ſigna conſcribamus. nam ſi bili pituita permixta fuerit præter ea quæ diximus, quædam alia aderunt indicia ex ijs quæ in cap. de quotidiana narrabimus, & prout plura aut maiora adfuerint eiuſdem quotidianæ indicia complicata, aut minora, maiorem, aut minorem etiam permixtionem ipſius pituitæ coniectare licebit. perinde etiam exiſtimare oportet, vbi atra bilis flauæ fuerit commixta; aderunt enim & nonnulla quartanæ indicia, & pro eorum multitudine, aut paucitate, maiorem, vel minorem atræ bilis permixtionem percipies, ex cuius quoque notitia vna cum acceſſionis maiori vel minori longitudine prædicere poteris, num longiori vel breuiori tempore iudicentur. Pariter etiam patebit & curationis modus, vbi iam dictæ tertianæ nothæ, ex-

Curatio. Victus ratio. Cap.citato.

quiſitæ maxime contrariæ, curationem pręceperimus, ac quotidianæ, & quartanæ. Vniuerſa itaque victus ratio pro eius curatione, non quæ refrigeret, ac vniuerſum corpus humectet, inſtituenda erit, qualis in exquiſitis exhibetur tertianis, ſed & aliquem modum aſſumat ad calfaciendum & incidendum, eodem Galeno auctore, citato libro primo de Arte curatiua ad Glauconem, quem etiam ſectati ſunt Paulus cap. xx. lib. ſecundi, & Aëtius cap. lxxxj. libri quinti, nimirum velut craſſiore bile ſubiecta, & non valde calidiore, vt idem inquit Aëtius. Prouidendum etiam pro viribus eſt, ne morbus augeatur, ne ue ægrotantis vires proſternantur, quæ longiori tempore debent laborare, difficile vero eſt ſeruare vtrunque, quoniam inediæ, quantum proſunt ad morbi coctionem, tantum, vel amplius officiunt viribus, cibi vero quantum ægri vires adaugent, tantum coctiones impediunt. ſed id quoque noſcere opus eſt, ad quantam magnitudinem perueniat morbus, ac quantæ ſint ægroti vires, vt ad ea inſpiciens, quæ maius auxilium expoſcunt, inedia quidem in valentioribus vtaris viribus, & morbo coctu difficili, largiori autem cibo vbi vires ſunt debiliores, neque morbus admodum concoqui contumax. hæc quidem & in omnibus alijs morbis conſiderare oportet, vt liquet ex eodem Galeno, & nos in vniuerſali Methodo fuſius diſſeruimus. Maxime vero eis conducit ptiſanæ ſuccus iniecto pipere, hyſſopo, aut origano modico, necnon & aliæ ſorbitiones concoctu faciles, ex prædictorum auctorum teſtimonio. ſemper autem plenior victus in hac febre adhibendus erit à principio, quàm in exquiſita tertiana. Reliqua vero quæ ad victum ſpectant, tum præcedenti capite de tertiana, tum ſequentibus de quotidiana, & quartana ſunt petenda, eatenus ipſum victum varians, quatenus ipſa tertiana notha ab ea quæ exquiſita eſt, declinauerit. & cum acceſſionem habeat longiorem, cibum non quotidie exhibere oportet, ſed alternis diebus (niſi quippiam vrgeat, vt in acceſſione cibum offeras) quanquam etiam exiguus magis, minuſque nutriens, ac medicamentoſus eo tempore exhiberi debe-

Refellitur Alexander reprehendens Galen.

bit. Sed mirum ſanè eſt de Alexandro, qui cap. vj. lib. xij. adeo facile putat Galenus condemnare, eo quòd commendauerit ptiſanę ſuccum pauco pipere, hyſſopo, vel origano adiecto in hiſce febribus, inquiens, huiuſmodi plerunque periculoſa eſſe, & febres vehementiores accendere, idque magis adhuc ſi temperamentum corporis calidius inueniatur, & pituita minor quàm bilis; & quę non adeo calfacientia requirat, parum (vt mea fert opinio) animaduertente, quòd nec Gal. eis, qui ita laborauerint, eadem præceperit, neque vt eiſdem, immodice vtantur cum ptiſana: docet enim (vt diximus) eam notham tertianam curare, quæ alteri exquiſitæ tertianę maxime contraria exiſtit, cuius exemplum paulò ante conſcripſerat in adoleſcente, circiter decimumoctauum ætatis annum, albo aſpectu, pingui, & ſæpius antea in otio degente, ac crapulis, balneis plurimis, & repletionibus vſo: quæ quidem febris, nec vehementior erat, neque in corpore

tempera

temperamento calidiore, nec pituita permiſta bili, adeo mitis, ac exigua erat, vt non etiam calfacientia requireret, ſimul cum his quæ refrigerant & humectant. In qua etiam febre ea quæ ſupra modum calefaciunt & exſiccant, ipſemet Gal. omnino vitauit, eodem loco. Conatur etiam idem auctor citato loco Gal. reprehendere, quòd pro curatione exquiſitæ tertianæ, apparentibus concoctionis ſignis abſynthij decoctum comprobet, tanquam valde nocuum ægris, calidum & ſiccum temperamentum habentibus, aſſerens ſe nouiſſe in quibuſdam, qui immoderatius illud aſſumpſiſſent, particularum colliquationem expertos eſſe, quibuſdam partes ſolidas ſicciores reddi, alijs vero bilem efferueſcẽtem qualitate potius offendere, alium autem igneam intemperiem, aut inflammationem in ore ventriculi ſentire. atqui ex eiſdemmet verbis liberari à calumnia Gal. poterit cum immoderatum eius vſum non commendet, ſed moderatum, ex ipſius coma quantum ſufficiat accipiens. ad hæc quis vnquam arbitrabitur tanta poſſe prouenire incommoda ex abſynthij decocto, modo immoderatius illo ægri non vtantur? neque enim tantam habet vim calfaciendi, licet amatoris particeps ſit, cum & adſtringendi facultatem habeat, plurimam etenim obtinet adſtrictionem, vt ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, liquet, maxime vbi ponticum ſit, & propterea intus aſſumptum idoneum eſt medicamentum ad repurgandos meatus; gratumque eſt ſtomacho, adeo vt propterea neque igneam intemperiem, aut inflammationem in ore ventriculi proritare valeat. parcat itaque mihi Alexander in hoc, cum ſatis animoſe, exigua ſeu nulla ratione promotus, in Galenum inuehere conatus ſit. Nos vero ad penſum redeuntes, aſſerimus etiam, quòd pro potu vti poterunt hac febre laborantes cinnamomi decocto, aut hordei cum exiguo cinnamomo, & vbi admodum delitioſi ſint, vt à vino abſtinere nequeant, eo etiam vti poterunt, pauco, tenui, atque aquoſo potiſſimum circa initia. nam procedente tempore amplius offerri poterit, neque ita aquoſum, modo tenuis ſubſtantiæ ſit. Quòd ſi ſanguinem mittere oporteat, neque hoc quoque omittendum erit, ſed ab initio ſtatim adhibita earum rerum, quas explicauimus diſtinctione, tantum mittendum, quantum præſens exigit ſtatus, eodem Galeno auctore. erit itaque ſecanda interna cubiti vena, vbi quippiam non impediat ſtatim ab initio. Conferunt etiam clyſteres, ijque non admodum molles, vt idem auctor inquit, qui parari poterunt ex maluarum, mercurialis, foliorum betæ, florum camomillæ, & hyſſopi decocto, cui colato iuri, mellis roſacei ʒ.ij. olei communis, vel chamæmelini, & violacei ʒ.iij. vel qnatuor, confectionis de dactylis ʒ.iiij. aut diacatholiconis, ſeu hieræ picræ ſimpl. ʒ.ß. ſalis communis ʒ.iiij. adijcito, & fiat clyſter. extenuantes quoque modiceque calfacientes ſyrupi exhibeantur, permiſti cum ijs quæ vim humectandi ac refrigerandi habent, veluti ſyrupus acetoſus ſimplex, roſaceum mel, aut ipſummet oxymel, cum ſyrupo de ſucco boraginis, endiuię, aut cichorij parato hunc in modum, Recipe ſyrupi acetoſi ſimp. mellis roſacei, aut oxymellis, & ſyrupi è ſucco borraginis, endiuiæ, vel cichorij, ana ʒ.j. aquarum cichorij, & boraginis ʒ.iij. miſce. quibus ſæpius aſſumptis, apparentibusque concoctionis nothis, aliquod exhiberi poterit pharmacum ex his quæ leuiter ventrem ſubducunt, vt rhabarbari dilutum, diaphœnicon, ſeu diacatholicon, quod quidem hunc in modum componas, Recipe rhabarbari vigorati cum ſpica, diluti in ʒ.ij. ſucci roſarum, & per colum transfuſi ℈.iiij. diacath. ʒ.vij. aut diaphœniconis ʒ.iiij. mellis aërei ʒ.ij. cum aquis cordialibus fiat potus. Poteris in vicem mellis aërei vti ʒ.iij. ſyrupi è plurib. infuſ. roſarum, vel violarum, aut ʒ.j.ß. pulpæ caſſiæ fiſtularis. Cum vero febris hæc ex craſſiori accendatur bile, non vnicam forte purgationem duntaxat deſiderabit, ſed plures, quod quidem ſub his verbis nobis inſinuauit Alexander citato loco: [conuenit igitur, vt qui humores diſſolutos nouerit, non modo ſemel exhibeat, quæ per aluum ſubducere poſſunt, ſed etiam rurſus humectante victu vſi, & diſſoluentes, ſi quæ ſiccæ, & craſſæ reliquiæ ſubſint, iterum leuiter expurgent.] Quapropter vbi adhuc perſeuerauerit, reliquis vtendum eſt ſyrupis extenuantibus, ac aperientibus magis, vt ſyrupo de tribus radic. cum aceto, quo Neapoli vtimur, aut ſyrupo de duabus, vel quinque radic. vel etiam acetoſo compoſito, de bizantijs, aut de eupatorio, aut etiam oxymelite; quibus etiam adijcias aliquem ex ijs quæ refrigerandi vim habeant, vt ſyrupum de ſucco, vel infuſ. roſarum, aut de ſucco cichorij, ſeu borraginis. Quibus deinde ſæpius aſſumptis repetenda erit purgatio, eiſque vtendum eſt medicamentis, quæ expurgandi craſſiorem bilem vim habeant, & propterea agaricum adijcito ſimul cum rhabarbaro, vel catapotia quædam tribuas quæ ex eiſdem figurentur, aut ex agarico & aggregatiuis pil. ſeu ex rhabarbaro, & eiſdem pil. catapotia formato, ʒ.j. pilularum aggregatiuarum, & alteram ſeu ℈.iiij. ſeu agarici, ſeu rhabarbari accipiens, à quorum aſſumptione, mellis aërei ʒ.ij. aut ſyrupi de pluribus infuſionibus roſarum, vel violarum ʒ.iij. aut ſacchari violacei ʒ.ij.ß. præbeto cum aqua cichorij, aut bugloſſi. Conferunt etiam hoc in tempore ea quæ vrinam ciunt, præterquam illa quæ ſupra modum calfaciunt & exſiccant, vt inquit Galenus, cuiuſmodi eſt decoctum hyſſopi, aut ſpicæ nardi, & poſt diem ſeptimam danda eſt (vt ipſe Galenus ait) iugiter abſynthij coma. inſuper paſtillis in hunc vſum vtantur, hoc modo confectis. Recipe diarhodon abbatis, & aromatici roſ. ana ℈.ij. ſeminum communium frigidorum maiorum, aut melonum duntaxat ʒ.ß. cum ſaccharo in aqua roſacea, & capillorum veneris, ſeu melliſſophylli diſſoluto, fiant paſtilli, quibus vtantur cum aliquo ex prædictis decoctis, aut ſyrupis, aut aquis cichorij, vel borraginis. multis quoque fuit

Vide de abſynthio cap.3 huius partis, circa fin.

Cap. proprio.

Potus.

Venæ ſectio.

Clyſteres.

Syrupi.

Purgationes.

auxilio oxymel epotum, vt citatis auctoribus viſum eſt, vomitus inſuper poſt cibum adeo iis, quibus hæc febris perdurauerit, vtilis eſt, vt multos ſciam ſolis vomitibus ſtatim fuiſſe curatos, vt Galenus inquit citato libro primo de Arte curatiua ad Glauconem. Vbi vero adhuc perſeuerauerit febris, neque iam dictis cedat medicamentis, iis quæ leuiter expurgant, ſemel ſaltem in hebdomada, vtare, vt trociſcis de rhabarbaro, ſeu de eupatorio, aut de abſynthio cum ſyrupo è pluribus infuſionibus roſarum perſicarum, aut ſyrupo compoſito è cichorio Nicholi hunc in modum, Recipe trociſcorum de rhabarb. de abſynthio, aut de eupatorio ℥.j. diſſoluatur in ℥. ii. ſyrupi è cichorio Nicholi, aut è pluribus infuſionibus roſarum perſicarum tantundem, & cum aqua melliſſophylli, cichori, aut capillorum veneris, fiat potus, vel ex ℥. j. ſeu ℈. iiii. trociſcorum dictorum, tria catapotia formato cum melle roſaceo, ſeu oxymelite, & vtare. Et ſi videbitur, poteris poſt horam vel alteram ℥. ii. dictorum ſyruporum cum iam dictis aquis ſimul exhibere. nec etiam parum efficaces ſunt trociſci è roſis, preſertim vbi admodum laborauerit ventriculus, maleque concoxerit, & febris admodum producta ſit, ac color ægri fuerit vitiatus, quorum poteris ℥. j. exhibere ſingulis tribus, vel quatuor diebus cum ℥. iii. aut iiii. decocti ex radicibus cichorii, & pauco abſynthio facti. conducit etiam non parum ſi ℥. j. vini albi odorati adiicias. Iuuat inſuper ex Galeni præcepto citato libro de Arte curatiua ad Glaucon. necnon Pauli, & Aëtii citatis locis, hypochondriorum calefactio ſeu fotus. at non indifferenter omnia calefacere oportet (vt ſæpius animaduertimus) ſed ea quæ laborant. Quare laborante iocinore tales fiant fotus. Recip. cichorii, & fumariæ an. manip. ß. florum chamæmeli, meliloti, & fœnigræci an. ℥.iiii. ſummitatum abſynthii, & roſarum an. manip.j. ſpicæ, iunci odorati, cuiuſlibet ℥.j. bulliant ſecundum artem in ſufficienti quantitate aquæ, deinceps aceti albi ℥. ii. vel iii. adiicito, & cum panniculis lineis in eo irrigatis, iecur ſæpius foueatur, inungatur demum hoc vnguento. Recipe olei roſacei, & de abſynthio ana ℥ j. olei chamæmelini, & amygdalarum amararum, ſingulorum ℥. ß. olei nardini ℥. iii. pulueris ſeminis lini, fœnigræci, & florum chamæmeli an. ℥. ii. corall. rub. ℥. j. ß. ſucci cichorii ℥. vi. cum cera & exiguo aceto, fiat vnguentum. At ſi lien laborauerit, ac intumuerit, non iocinori, ſed lieni calfacientes ſunt approximandi fotus, quos hunc in modum componas. Recipe corticum rad. capparorum, & tamaricis an. ℥. iiii. ſcolopendrii, abſynthii an. p. j. ſpicæ ℥. iii. lupulorum, fumiterræ ſingulorum manip. ß. florum chamæmeli, fœnigræci, meliloti, ſeminis lini & anethi an. ℥. iiii. ß. fiat arte decoctum in quatuor partibus aquæ, & vna aceti albi, & irrigatis in eo ſpongiis, fiant fotus, à quibus tale applicetur vnguentum. Recip. olei liliorum alborum, & irini an. ℥. ß. olei de capparibus, & amygdalarum amararum an. ℥. j. nardini ℥. iiii. ſucci ſcolopendrii ℥. j. ß. butyri recentis, & adipis anſeris cuiuſlibet ℥. iiii. pul. ſeminis lini, fœnigręci, & florum chamęmeli an. ℥. j. ß. cum aceto pauco, & cera, fiat vnguentum. huic etiam ℥. j. rad. capparorum, aut tamaricis, interim etiam ℥. ß. ſucci ciclamini adiicere poteris. Vbi vero ventriculus primo affectus ſit, aut etiam ob dicta hypochondria laborauerit, flatibusque ſit oppletus, & ſubtumida in facie decoloratio apparuerit, idem quoque fouendus erit, ex eo quod ita paratur fomento. Recipe ſummitatum abſynthij, & roſarum rubearum ana manip. j. ſpicę nardi, chię maſtiches an. ℥. ii. cinnamomi ℥. j. ß. florum chamęmeli, meliloti, & anethi, ſingulorum ℥. iiii. ſingula bulliant in tribus partibus aquę, & vna vini albi odorati, vt conuenit, & ſpongiis in eo irrigatis, ventriculus foueatur. vel, Recipe vtriuſque menthę & abſynthii ana manip. j. chię maſtiches, cinnamomi, ligni aloes, cort. citri, ſingulorum ℥. j. maceris, galangę, an. ℈. ii. florum chamęmeli, anethi, & meliloti an. ℥. iiii. roſarum rubearum manip. j. ß. ſingula contundantur, & ex eis cum linteo lineo fiant ſacculi, qui irrigati in ſequenti decocto, calidi, ventriculo applicentur. Recipe abſynthii & roſarum rubearum, an manip. ß. cinnamomi, chię maſtiches ana ℥. j. fœnigręci, ſeminis lini, cuiuſlibet ℥. ii. ebulliant omnia, in ſufficienti quantitate aquæ, & vini albi, tribus videlicet partibus aquę, & vna vini, & fiant fotus, quibus ſępius adhibitis, licet eundem ventriculum hoc vnguento inungere, quod accipit oleorum de abſynthio, & maſtichini ana ℥. ß. olei roſacei, & amygdalarum amararum ana ℥. j. olei nardini ℥. iiii. corallorum rub. ℥. j. ß. cinnamomi, chiæ maſtiches ana ℈. j. vini albi, & ceræ parum, fiat vnguentum. Hæc ſatis eſſe puto pro tertianæ nothæ curatione, nam licet plures, vt recenſuimus, ſint eius differentiæ, non difficulter tamen earum curationem inuenies, vbi extremarum curationem non ignorabis; eius, videlicet, quæ exquiſita eſt, & alterius quæ eidem maxime contraria exiſtit; cuius curationem hoc in cap. docuimus. Etenim prout magis, vel minus ab exquiſita recedit, ita poteris tam victus, quàm medicamentorum rationem permutare, ac pro eadem ratione permiſcere. ſimiliter pro diuerſo humore qui permiſcetur, poteris eadem etiam componere, nedum ex his quæ pro cura tertianarum explicauimus, verumetiam eis quæ ſequenti cap. de quartana, & alio de quotidiana conſcribemus.

Vomitus. Loco citato.

Fotus hypochondriorum

Exquiſitæ quartanæ cauſa, dignotio, prognoſticum, ac curatio. *Caput V.*

ALTERAM intermittentium febrium genus eſt exquiſita quartana, quæ ex ſolo melancholico humore generatur, qui frigida & ſicca conſtat temperatura, ſuccenditur autem paulatim velut lapis aliquis, aut teſta, aut os, aut tale aliquod huiuſcemodi corpus frigidum & ſiccum. verum ſi neque putreſcat, neque vehementer per ſentientes corporis partes deferatur melancholicus hic ſuccus, nunquam efficiet quartanæ exquiſitæ circuitum, vt liquet ſecundo de differentijs febrium, quamuis Alexan. cap. viij. lib. xij. velit quòd quartanæ febris non vna ſit ſpecies, ſed multiplices, & diuerſæ exiſtant: etenim alia ex flaua bile nimium aduſta, alia ex fæculento ſanguine naſcitur, quod quidem neque negare videtur Galenus tertio prognoſtic. quo loco quartanam (dicebat) ex melancholico humore conſiſtere, atque ipſum duplici modo generari, tum ex ſanguine craſsiore, qui reſpondeat proportione in venis, ſubſidenti fæci in dolio vini, tum etiam flaua bile vehementer aſſata. Inſuper illud confirmare videtur comm. Aphor. libri iij. ſub his verbis: [quin etiam illo tempore quartanas febres fieri inquit (loquens de autumno) quia ſcilicet ex atra bile ortum habent, quæ duplicem habent generationem, alteram quidem ex flaua bile ſuperaſſata, alteram vero ex ſanguine craſſo.] ex quibus indifferenter innuere videtur quartanam febrem generari poſſe, licet ij. de differentijs febrium (vt dictum eſt) contrarium ſentiat.

Cap. 5.
Febris quartanæ multæ ſpecies.
Super tex. 27.

Verum ne quiſpiam putet ſibi pugnantia conſcripſiſſe Galenum hunc in modum conciliandus erit, quòd exquiſita quartana, incipiens preſertim, à ſolo melancholico humore frigido & ſicco, temperatura exiſtente, ac vini fęci ſimili, eoq́ue putreſcente, ac vehementer per ſentientes corporis partes delato, generationem habet, quemadmodum ipſe fatetur citato libro ſecundo de differentijs febrium. Nam licet frigidus natura ſit hic ſuccus, tamen cum putredinem ſibi adiunxit, cuius cauſa febrem accendit, tantum poſſidet caloris, quantum etiam putredinis, vt liquet ſecundo de Cauſis ſymptomatum. Eam vero quæ ita exquiſita non eſt, neque ſtatim ab initio inuadit, ſed alijs febribus ſubſequitur inordinatis, ſeu (vt ita dixerim) erraticis, ex præaſſatorum, ac efferueſcentium humotum, & veluti in cinerem verſorum, putredine, quando eadem affectio in cunctis fiat venis, ita vt in eis generetur atra bilis, non tamen quòd eadem in eis putreſcat, ſed exuperet duntaxat, & deinceps acceſsionis tempore ad ſentientes corporis partes tranſmittatur ac putreſcat, generari contingit, potiſſimum vbi præcedens febris præter inordinationem intermiſerit, atque ita per finem æſtatis eueniat, autumnoq́ue propinquet, ex Hippocratis auctoritate, citato libro tertio prognoſticorum.

Loco citato.
Conciliatio locorum Gal.
Cap. 4.

& hoc modo forte ſubintelligere voluit Galenus eodem loco febrem quartanam, fieri etiam poſſe ex atra bile, genita ob vehementer aſſatam flauam bilem, non autem ſynceram, ſed ob veluti cinerem quendam vehementer aſſatorum humorum (inquit) quem natura non antea excreuit, putrem quandam recipientium affectionem: ex immodice enim cocto, & feruente ſanguine, veluti cinis quidam, atra bilis efficitur, ac quæ in eo tenuior pars continetur & bilioſa, ac aſſata fuerit, in atram conuertitur, ex quibus quartana generatur vbi putreſcant, & per ſentientes corporis partes vehementer deferantur. & vbi maior fuerit ſuperaſſatæ bilis copia, ex ſuperaſſata bile quartanam generari fatebimur, non ſynceram, ſed atræ bili ex feruente craſsiore ſanguine genitæ, permiſtam.

Quartanæ febris ex bilis aduſtione generatio.
Loco citato.

nam pituitoſus humor vſque adeo minime aſſari poterit, vt ex eo atra bilis, & deinde quartana generetur (quemadmodum Arabum principi, & ſectatoribus eius viſum eſt) bene autem ceteri humores. ex putreſcente itaque melancholico ſucco, ſeu quod in ſanguine craſſum, ac veluti fæx eſt, immodiceq́ue excalefacto, per ſentientes corporis partes delato, exquiſita accenditur quartana febris, ac ſtatim ab initio ſæpius inuadere ſolet. ex putreſcente vero, ac vehementer ſuperaſſata bile, eaq́ue haudquaquam ſyncera, & impermiſta, perinde etiam vehementer per ſentientes corporis partes delata quartana etiam interdum accendi poterit, non tamen ſtatim ab initio inuadens, neque adeo exquiſita; nunquam tamen ex ſuperaſſata pituita.

Pituita per aduſtionẽ in atram bilem mutari nõ poteſt, cõtra Auicennam.
Loco citato.

Quapropter neque ſibiipſi in hoc pugnantia conſcripſit Galenus, ſiquis autem velit cum Galeno fateri quartanam tam ſtatim ab initio inuadentem, quàm ſi alias conſequatur inordinatas febres, ſemper à melancholico ſucco, natura frigido & ſicco accendi, & non ex flaua bile aſſata, vtique non errabit: ait enim Galenus tertio prognoſtic. [ſed ſi non antea natura quodammodo excernat veluti cinerem vehementer aſſatorum humorum, hic rurſus permanens in corpore, ac caleſcens, putrem quandam recipit affectionem; idq́ue quoties ei accidit, feruendo excitat febrem, quoties vero in cunctis venis eadem fiat affectio exuperante atra bile, quartana conſiſtit febris.] atqui clarum eſt in Galeni doctrina per humores ſanguinem ſemper ſubintelligere, vt nos etiam in præcedentibus adnotauimus, eoque magis hoc in loco, cum inquiat, quoties in cunctis venis eadem fiat affectio, per quam videlicet veluti cinis vehementer aſſatorum humorum generetur, tunc enim exuperante atra bile, quartana conſiſtit febris. per cinerem itaque vehementer aſſatorum humorum, non bilis, aut alterius ſucci intelligit, ſed ſanguinis, neque propterea quòd duplicem dixit commen. Aphoriſ. xxij. libri tertij, habere generationem atram bilem, alteram ex flaua bile ſuperaſſata, & alteram ex ſanguine craſſo, voluit quòd ex vtriſque quartanæ fiant febres, ſed explicata duplici atræ bilis differentia, tanquam in alijs locis declaratum, ac manifeſtum,

reliquit

reliquit differere quòd ex ea duntaxat quæ ex ſanguine craſſo generatur, fiant quartanæ febres; ex hoc nanque feruеſcente, immodiceque cocto, & exuſto veluti cinis quidam, nigra bilis efficitur, frigida quidem, eo quod terrea, caloris autem particeps, ſicuti cinis, & acetum, eodem Gal. auctore, iij. de Cauſis ſymptom.

Cap. 2. circa finem.

Id itaque quod in ſanguine craſſum, & veluti fæx exiſtit, quando immodice excalfactum exaruerit, fit atra bilis, vt liquet ij. de Criſib. & ij. de differ. febr. Quare ſemper ex putreſcente melancholico humore, ſeu atra bile ex eo genita, quartana accenditur febris. Nam quæ ex ſuperaſſata flaua bile, nigra bilis generatur, præter cetera mali moris eſt, & erodit, ſeu exulcerat partes vbi contingat plurimum colligi, & propterea ab ea quartana febris generari nequit. exulceraret etenim ipſas, preſertim ſi ſyncera eſſet, priuſquam quartanam accenderet febrem, ac putreſceret: demum ea putreſcente & vehementiori motu per ſentientes corporis partes delata, multomagis eas eroderet, cum mota mordacia excremenia magis lædant, quàm quieſcentia. verum interim exquiſita, vbi ſyncerus fuerit talis melancholicus humor, interim non exquiſita, vbi alteri humori fuerit permiſtus, quartana accenditur, quemadmodum etiam de tertiana determinauimus. Nunc vero exquiſitæ indicia explicabimus: ea etenim cognita, facile etiam non exquiſita dignoſci poterit.

Dignotio. quartanæ ex rigoris ſpecie Ex pulſibus. Cap. 3.

Hæc quidem manifeſtum ſui præbet indicium in principijs acceſsionum, quando rigent adhuc qui quartana laborant: eſt etenim eius rigor non vehemens, quemadmodum in tertiana, ſed mediocris ſeu paruus: etenim quartana febris non primo ſtatim die cum rigore inuadit vehementi, verum ipſa progrediente atque aucta vna etiam rigor augetur, ſenſuſque ægrotantibus adeſt; non quaſi pungatur ac percutiatur corpus, ſed frigefactionem ſimilem habent, qualis per gelu tempore hyberno ſentitur, cum ex frigido accenſo humore ortum habeat, vt dictum eſt; necnon & cum quibuſdam veluti contuſionibus vſque ad oſſa tendentibus, ita vt eos audire licebit dicentes quòd videanrur in oſſibus pati laborem, & carnem habere confractam vt liquet ij. de Criſib. quo etiam tempore eorum pulſus qui quartana laborant, ſatis tardi ſunt, ac rari, parui, ac debiles, & magis quàm in nulla altera affectione: nam quamuis in tertianis etiam parui, debiles, tardi ac rari cum inuadunt pulſus neceſſario adſit, tarditas tamen, ac raritas non parum ab ijs abeſt, qui in quartanis accidunt; nam in quartanarum principijs videbitur tibi arteria quodammodo eſſe alligata atque ad interiora retracta, neque liberum habere aſcenſum, in tertianis vero, neque aliquid tale percipietur, tarditaſque prope accedit ad eum, qui ſecundum naturam eſt motum, quapropter vbi quartanæ febres inuadunt, quamuis iuuenis ægrotus fuerit, talis fit motus arteriæ, qualis in ætate decrepita, in qua cum calor paucus exiſtat, cui par quoque eſt generatio fuliginoſorum excrementorum, ſpirituſque animalis nutritio, iure pulſus paruos, tardos ac raros habent, vt iij. de Cauſis pulſuum ſcriptum eſt.

Cap. 5.

Cum autem conſiſtit atque etiam augetur huius febris acceſsio, neceſſe quidem eſt vt veloces fiant, atque frequentes pulſus, ſeruatur tamen & tunc ipſius tarditas ac raritas, ſi additam velocitatem atque frequentiam in acceſsionibus ratione perpendas; & quidem ſi comparaueris quartanæ febris conſiſtentiam, tertianæ conſiſtentiæ, non paulò velociores atque frequentiores in tertianis pulſus oſtendere arteriæ videbuntur, & quæ etiam omnibus communis eſt febribus in vno pulſu arteriæ inæqualitas, in quartana manifeſtiſsime licet comprehendere ex Galeni decreto libro j. de Arte curatiua ad Glauconem.

Cap. 6. Ex caloris qualitate. Ex vrinis. Cap. 7. Ex natura ægri. Aetate. Tẽpore anni.

Caliditatis quoque indicia diuerſo modo ſe habent quàm in tertianis: nam æſtum, & deuſtionem, & quendam veluti feruorem qualiter in tertianis videtur, in quartanis haudquaquam inuenies, vt liquet ibidem. Vrinæ quoque tenues, & albę & aquoſę erunt, nimirum propter materię craſsitudinem percolatę, progrediente vero morbo, pro ratione coloratiores fiunt, & ſubſidentiam habent craſſam, Aëtio teſte cap. lxxxiij. libro v. quo circa inquit Galenus citato libro j. de Arte curat. ad Glauconem, in quartanis varię erunt vrinę, ſed crudę omnes. Hæc igitur ſigna maxima ſunt ipſius quartanę. Verum non propterea reliqua omittenda ſunt ſigna, ſed ęgrotantis natura inſpicienda, ſi in ea atra bilis abundat, & ętas, ſi ſenior ſit quàm conſiſtentiam, vtpote declinans, tempus quoque anni ſi autumnus, frigidam & ſiccam, ac inęqualem habens temperaturam: in hoc enim magis ſperabis quartanos circuitus fore frequentiores. ſimiliter & loci natura inſpicienda, ſi lien intumuerit, febriſque ſine ordine anteceſſerit, ſi cibus, potuſque, ac victus vniuerſus, frigidus & ſiccus præceſſerit, necnon ſi eo tempore quartanę febres populariter fiant, quòd ſi febris ceſſauerit, remanſeritque adhuc in pulſibus febris ſignum, ac ijdem pulſus ijs qui ſecundum naturam ſunt, rariores, ac tardiores fuerint, proculdubio huiuſmodi febris quartana cenſenda erit, vt eodem primo de Arte curatiua ad Glauconem, ſcriptum eſt. huius etiam febris acceſsio temporis ſpacio eſt ſimilis tertianę, nonnunquam & longior, cum adhuc exquiſita perſeuerat, vt quę ex frigidiore humore conſiſtat; in qua neç etiam bilis flauę vomitus, quemadmodum in tertianis expectandus eſt, vt liquet ij. de differentijs febrium, & citato libro j. de Arte curatiua ad Glauconem.

Loco citato. Cap. 5. Loco citato. Sudoris copia

Sequitur autem ſudorum copia circa exacerbationis declinationem: copioſiores etenim in hoc humore euacuationes fiunt, quàm in pituita, quoniam quidquid atrę bilis fuerit accenſum, exhauritur. atque diſpergitur. Eadem inſuper in hiſce febribus, atque alijs omnibus eſt cauſa, quę differentiam facit longitudinis acceſsionum, quemadmodum in pręcedentibus declarauimus, multitudo videlicet, ac humoris qualitas, vigor inſuper ac virtutis imbecillitas, & pręterea ipſius ęgrotantis

tantis diſpoſitio rara & denſa; ex ijs enim diuerſitas aſſumitur. Exquiſita autem, an non exquiſita ſit, nedum ex acceſsionis breuitate ſeu longitudine, ſed & alijs quoque indicijs percipi poterit. Neque enim omnia aderunt exquiſitæ quæ explicauimus quartanæ indicia, ſed nonnulla deerunt, & alia quædam alterius humoris, cum eadem atra bile permiſti, percipies. Ex intermittentibus vero febribus, quemadmodum tertiana breuiſsima quidem, & mitiſsima eſt, ita longior ac quantum in ipſa eſt haudquaquam periculoſa quartana exiſtit; quæ neque etiam ſtatim ab initio inuadere ſolet, ſed alijs quæ anteceſſerint febribus, preſertim inordinatis, ſubſequi, vt j. de Arte curat. ad Glauc. ſcriptum eſt: etenim admodum difficulter putreſcit melancholicus humor, cum frigidus & ſiccus natura ſit, promptius vero vbi prius efferueſcat, ac ſupramodum exuſtus fuerit. Hippoc. vero j. de Morbis vulgar. inquit, quòd omnium eſt quartana ſecuriſsima, facillima, longiſsima, hæc enim non eſt ipſa quidem tantum per ſe talis, ſed etiam à magnis alijs vindicat morbis, & vj. eiuſdem ait: [quartana laborantes magno morbo non capiuntur: ſi prius autem capiuntur, & quartana ſuperuenit, liberantur.] Id etiam confirmauit Aphor. lxx. lib. v. cum dixit: [à quartanis capti non admodum à conuulſionibus capiuntur; ſi vero capiantur, & quartana ſuperuenerit, liberantur:] verum animaduerſione dignum eſt per quartanas, intermittentes ſubintelligere Hippocr. nam continuæ (licet perraro eueniant, liquet ij. de differentijs febrium) cum nullam habeant vſque ad iudicium moleſtiarum remiſsionem, ſed perpetuo infeſtant, merito graues & dicuntur, & ſunt. oportet item quòd ea genita ſit abſque lienis, aut alterius viſceris affectu, quandoquidem ex liene ſæpenumero grauiter vidimus (vt inquit Galenus) citato libro primo de Morbis vulgaribus, homines febre laboraſſe quartana, ac deinde collecta aqua inter cutem, eſſe defunctos. Verum ipſa ſua ſponte quartana, abſque alio viſceris affectu, preſertim magno, periculo vacat, neminemque iugulat, vt inquit Celſus cap. xv. libro tertio, & ab alijs etiam morbis liberat, atque ita nouimus morbos comitiales fuiſſe à quartana, diu tamen infeſtante, diſcuſſos; vt ibidem teſtatur Galenus, id vero nulli dubium eſt quòd prius quartana febre laborantes, comitialis morbus adoriri nequit, quandoquidem iam adortum, ſuperueniens quartana diſcutere conſueuit: quo circa multo ſanè magis ipſum impendentem arcere poterit, vt præcitato libro ſexto de Morbis vulgaribus, à Galeno ſcriptum eſt. Quartanæ inſuper à ſplene initium ſumentes, diuturniores ſunt: fiunt autem manifeſtæ ex colore, & cruditatibus, & quod venter non facile egerit, & ex ſplenis tumore, & quòd ad ſiniſtram magis ſe reclinent. eſt autem periculum ne progreſſu temporis etiam in aquam inter cutem incidant, Aëtio auctore præcitato loco. At vero propter hepar inflammatum quartanarij, vt ipſe inquit eodem loco, coloris ſunt albicantis, & toto corpore tumidi, & vrinæ ipſæ valde rubræ, ſandaracham referentes, & ad contactum tumor dextri hypochondrij occurrit, & hi etiam magis difficulter ſpirant quàm ſplenici, & ſubtusſiunt, & poſtremum in hydropem ineuitabilem labuntur. Atqui Aphor. xxv. lib. ij. Hipp. dicebat quòd æſtiuæ quartanæ magna ex parte breues fiunt, autumnales longæ, & maxime quæ hyemem attingunt, quamuis nedum de quartana verificetur Aphor. Gal. auctore in comm. ſed de quolibet alio morbo; nullus etenim æſtate fit longus, Hippoc. vero de ſolo omnium longiſsimo fecit mentionem, veluti per exemplum de omnibus alijs ex iſto præcipiens. Vetus vero quartana raro, niſi vere ſoluitur, vt inquit Celſus cap. xvj. lib. iii. omnium vero peſſima eſt quintana; etenim & ante tabe, & iam tabidis ſuperueniens perimit. ſeptimana vero longa eſt, verum non letalis. Nonana hac longior etiam, at non letalis, eodem Hipp. auctore præcitato lib. j. de Morb. vulg. Ceterum quod ad curationem ipſius quartanæ attinet, illud primo ſeruare oportet, quòd qui ea laborant, ab initio mediocritrr ac leniter tractandi ſunt, ita vt neque aliquod ex fortibus medicamentum, neque vacuationem adhibeamus, Gal. teſte præcitato lib. j. de Art. cur. ad Glauc. quem ſectati ſunt Paulus cap. xxij. lib. ij. & Aetius cap. lxxxiiij. lib. v. victum itaque inſtituere oportet optimum, minimeque flatuoſum, arcendique ſunt à carnibus ſuillis, atque ab omnibus edulijs quæ tenacia ſunt, & tardum habent exitum, ac quæ refrigerant & exſiccant corpus, vt ibidem à Gal. ſcriptum eſt; ob id boni ſucci cibi, concoctu faciles, ſubſtantia non craſſa, nec tenaci, tribuẽdi ſunt, quemadmodum volatilia quæ in paludibus non degunt, vt Gallinæ, earumque pulli, ſimiliter & columbarum, capi, perdices, faſiani, & reliquæ huiuſmodi. inſuper & qui non refrigerandi. exſiccandique vim habeant, ſed leuiter calfaciendi, ac humectandi corpus. Conducunt quoque pices mollibus carnibus, nihilque tenacis habentes, & concoctu faciles. interim autem ſalſis quibuſdam & ſinapi in cibo vti poterunt, pro extenuando, incidendoque craſſo humore: eſt etenim valde terreſtris, ac craſſus. Quapropter neque colymbades interdum, neque parui quidam piſciculi ſale conditi vitandi ſunt, in quem vſum confert etiam, & quod Neapoli paratur condimentum quoddam ex ſapa, & ſinapis ſemine, pauco etiam adiecto cinnamomo, quandoque vti, vino quoque vtendum eſt albo, & tenui, non autem aquoſo, ſed mediocriter calido, optime diluto, aut aqua in qua cinnamomum fuerit decoctum. à frictionibus autem, ambulationibus, & balneis, atque alijs viitatis arcendi penitus non ſunt, quanquam omnino poſſent à balneis abſtinere, ſolis contenti frictionibus quamplurimum ex eo iuuamen admitterent. & ſi quartana febris breuis ſit, neque admodum violenta nihil nocuerit ſi diebus intermediis ad conſueta exercitia ſe transferant laborantes. reliqua quæ ad victus rationem pertinent, noſtro capite de

melancholia

Non exquiſitæ ſigna.
Prognoſtica.
Loco citato.
Comment. 3. tex. 4.
Comment. 6. ſuper tex. 7.
Cap. 2.
Loco citato.
Loco citato.
Comment. 3. tex. 7.
Curatio.
Cap. 11.
Victus ratio.
Potus.
Frictiones, & exercitatiões.

Tempus cibi exhibendi.

melancholia ſtudioſi petant. Illud vero haudquaquam prætereundum eſſe arbitror, quòd quartana laborantes, vbi vires non indicent, in die acceſsionis minime cibandi ſunt, aut ſatis modicus eis exhibeatur cibus, iſque per ſex, aut ſaltem quinque horas ante acceſsionem, aut eadem finita: etenim natura ipſa cibo non impedita, facilius humoris tum euictioni, tum etiam expulſioni vacabit. quod quidem confirmare videtur Actuarius lib. iij. ſuæ Meth. med. cap. xx. cum dixit: [ceterum in omnibus acceſsionum annotationibus, ne aliquis in ventriculo ſit cibus, qui mali pondus ingeminet ſtudendum eſt. Nam cum natura tempore acceſsionis ad propellendum ea, quæ affligunt exurgat, ſi quis intempeſtiue nutriens illi obſtiterit, dubio procul quo minus valide noxios humores adoriatur præpedit.] Optimum ijs quoque eſt ventrem quantum poſsibile ſit, mollem facere his quæ vſitata ſunt. quòd ſi ea nihil proficiant, clyſteribus vtendum erit, à principio quidem mollibus, poſtmodum acrioribus, vt idem Gal. inquit, molles quidem ex præcedenti capite de tertiana petas, acriores hunc in modum parabis, Rec. foliorum maluarum, mercurialis, betæ, & florum chamæmeli ana M. j. folliculorum ſenę ℥. iiij. furfuris M. ß. decoquantur omnia in ſufficienti quantitate aquæ, cui decocto per colum transfuſo admiſceantur olei communis, chamæmelini ſeu anethini ℥. iiij. mellis roſacei ℥. ij. medullæ caſsiæ fiſtularis, aut caſsię tractę ℥. j. ſalis communis ℥. iij. diacath. ℥. ß. ſeu ℥. vij. Interim confectionis de dactylis, aut hamech, ſeu electarij indi ℥. vel ij. adijcere poteris. Vbi vero ſanguis abundare valde videatur, ab initio quoque venam ſecare licebit alijs conſentientibus, & ſi vena inciſa is qui fluit ſanguis, niger & craſſus videatur, audacius mittendus erit, pręcipue vero in ijs qui lienę laborant talis viſitur. Quòd ſi flauus, aut tenuis apparuerit, ſtatim ſupprimendus eſt: venam vero ſecare oportet, aut interiorem, aut eam quæ eſt in ſiniſtro cubito mediam, Gal. auctore citato libro j. de Arte curatiua ad Glauc. Secanda autem erit interna, aut media in ſiniſtro cubito vena (vt Gal. inquit) ſi ſplenicus fuerit homo, Aëtio teſte præcitato loco; nam ſi circa hepar fuerit affectio (vt ipſe fatetur) in dextro ſecanda erit. Quamobrem non ſemper in quartanis febribus in ſiniſtro cubito vena ſecanda eſt, ſed interim in dextro Aëtio auctore, preſertim, ſi circa hepar magis quàm lienem laborauerit æger. Illud tamen perpetuo ſeruare oportebit, quòd ſi flauus, ac tenuis ſanguis appareat, ſtatim ſupprimendus eſt ex Gal. decreto, quamcunque ſecaueris venam. A venæ ſectione, quamuis Gal. omne vitauerit ab initio forte medicamen, ac vacuationem, quàm non niſi coctionis indicijs apparentibus admittere videtur, tamen vbi multa adſit atræ bilis copia, & quædam apparuerint coctionis indicia, licet non admodum manifeſta, ſeu perfecta, purgans aliquod, atque id lene medicamentum exhiberi poterit. Nec propterea Gal. pugnabis cum fortem interdixerit ab initio vacuationem, quam etiam vitandam eſſe omnino arbitramur, quemadmodum leuem intermittimus: id quod puto Celſum ſubintelligere voluiſſe, quando aluum ducere præcepit poſt ſeptimam diem, quam purgationem hunc in modum parare poteris, Recipe florum boraginis, fumarię, violarum, & hordei decorticati, ſingulorum ℥. iij. vuę paſſę vinacijs detractis ℥. ß. fiat decoctum in aqua fontis, aut aqua lactis caprini, cui per colum transfuſo ℥. ij. mellis aërei, aut ℥. j. ß. medullę caſsię fiſtularis, vel ℥. iij. ſyrupi ex pluribus infuſionibus violarum, vel ij. ſacchari violacei cum ℥. vij. diacatholiconis adijcito: in vicem autem diacath. ℥. iij. ſyrupi domini Auguſtini adiicere poteris, prius tamen quàm tale præbeatur purgans medicamentum, ſyrupi aliqui, non ſemel duntaxat, ſed ſæpius exhiberi poterunt, etiam acceſsionis tempore, potiſsimum ſex à principio tranſactis horis, vt ſyrupus ex ſucco borraginis, fumariæ, aut de pomis cum ſyrupo ex infuſ. roſarum, adiectis aquis meliſſophylli & borrag. his quippe purgantibus medicamentis, etiam ſi non ſatis manifeſte, aut perfecte coctionis notæ apparuerint, citra noxam vti poteris, vbi ea adſint quæ paulò ante explicauimus. Atque hæc quidem in principio, & augumento facienda ſunt. Si vero in ſtatu morbi præcipue ægrotus eſſe videatur, aut prope ſtatum, tunc ſubtilioris victus ratio eſt adhibenda quàm antea; ſtatim quoque præcipiendum eſt, vt diu conquieſcat, & viſceribus prouidendo, vngendo, atque emplaſtrando, ijs quæ mollire ac laxare poſſunt; deinde medicamentis vtendum, quæ ciendi vrinam vim habent: quamuis vbi coctionis morbi indicia apparuerint, tunc purgare oportet ijs quæ humores atros exinaniendi vim habent, non ſemel tantum, ſed ſæpius, ſi fuerit neceſſarium, vt inquit Galenus præcitato loco. Quamobrem & alijs quoque vtendum eſt ſyrupis, ac purgationibus validioribus; ſyrupis quidem, vt ſyrupo ex epithymo, ex duabus, tribus, ſeu quinque radicibus paratis, ac ſyrupo de bizantijs, cum eo qui è ſucco fumariæ aut roſarum fit, ſimul permiſtis, adiectis etiam prædictis aquis, vel aquis lupulorum, ſcolopendrij, ſeu abſynthij, purgantibus vero medicamentis ſequentibus vtare, Rec. florum violarum, fumariæ, & borraginis ſingulorum ℥. iiij. ſenæ & epithymi cuiuſlibet ℥. ij. ß. ſcolopendrij, capillorum veneris ana ℥. ii. vuæ paſſæ vinaceis detractis ℥. j. fiat decoctum in aqua fontis, in quo per colum transfuſo, diſſoluas mellis aërei, aut ſacchari violacei ℥. ii. rhabarbari in parte prædicti decocti infuſi, & iterum per colum transfuſi ℈. iiii. ſpicæ gra. v. diaſenæ ℥. iii. vel iiii. diacat. ℥. ß. aut confectis hamech ℥. ii. ß. Poteris inſuper & eiuſmodi catapotijs vti, Rec. pill. de lapide lazuli, vel de lapide armeno, aut aggregatiuarum ℥. j. rhabarbari vigorati cum ſpica, aut agarici trociſ. ℈. ij. figurentur pillulæ quinque cum melle roſaceo, aut aqua meliſſophylli, à quibus poſt horam

Clyſteres.

Venæ ſectio.

Loco ſupracitato.

Purgatio à venæ ſectione

Syrupi.

horam vel alteram abſorbeant laborantes ʒ.ii.mellis aërei, aut iii. ſyrupi è pluribus infuſ. violarum cum aqua borraginis, meliſſophylli, & ſcolopendrij. Et quoniam non ſemel tantum, ſed ſæpius, vbi vſus vrgeat, præcipit Gal. purgans medicamentum exhiberi, quod vim habeat humores atros exinaniendi, propterea eadem vbi oporteat repetenda ſunt. in quem vſum etiam confert, ſi exhibeatur decoctum ſenæ & epithymi in aqua lactis, ſenæ & epithymi ʒ. iii. vel iiii. accipiens, & vuæ paſſæ vinaceis detractis ʒ. ß. ex quibus arte in ʒ. v. vel vj. aquæ lactis fiat decoctum, & exhibeatur. Hoc etiam tempore ſi paſtilli quidam figurentur, ac exhibeantur, conferunt nedum in diebus intermiſſionis, verum etiam & acceſſionis tempore, per ſex horas poſt principium: vt, Recipe pul. diamarg. frigidi ʒ. j. diambræ, diarhodon, ſeu diamoſchi dulcis, aut electarii de gemmis ʒ. ß. vel ℈.ii. ſeminum communium frig. ʒ. iiii. vel ʒ. ß. ſacchari diſſoluti in aqua roſacea & meliſſophylli quantum ſatis ſit, fiant paſtilli, quorum vnus vel duo præbeantur cum iii. aut iiii. vncijs aquæ borrag. aut ſcolopendrij, & meliſſophylli. inſuper ſemel ſaltem in hebdomada, theriacæ ʒ. j. exhibere poteris cum pauco vino albo odorifero, aqua ſcolopendrii aut meliſſophylli diluto. quam etiam per tres vel duas horas ante acceſſionem ſumendam eſſe commendarem, cum magnopere etiam rigori conduceret, apparentibus tamen coctionis morbi indicijs, ac à purgatione (ſi modo eadem rite confecta reperiri valeat, quod mihi ſemper in dubio fuit, tum propter alia, tum vel maxime propter ipſius viperæ cognitionem incertam) in hunc quoque vſum Galenus tanquam ſibi familiare, & præ ceteris laudatiſſimum, quod ſuccum cyrenaicum recipit medicamentum eodem j. de Arte curat. ad Glauconem commendauit. Eſt etenim quartanariis ſumme præſentaneum remedium, preſertim dum à rigore maximo tenentur, eodem auctore libro de rigore, tremore, palpitatione, &c. hoc medicamentum Aëtius citato capite lxxxiiii. libro v. hunc in modum deſcripſit, Recipe ſucci cyrenaici, piperis, myrrhæ troglodyticæ, & florum rutæ viridium, ſingulorum æquales partes, ſingula ſeorſum leuiſſime teruntur, & ruta cum melle trita excipiuntur, fiuntque pillulæ de quibus aliquibus obolus vnus, alijs duo, exhibentur, ſed quoniam citato libro de tremore & palpit. Gal. medicamentum ex cyrenaico ſucco & caſtoreo compoſitum commendat quartanarijs, propterea ſi dimidia pars caſtorii prædictis adijciatur, non parum commendarem. Nam & ipſe per tres, aut ſaltem duas horas ante acceſſionem caſtorii & myrrhę cuiuſlibet ʒ. ß. apparentibus coctionis ſignis manifeſtis, ſeu perfectis, cum ʒ. iii. vini albi odoriferi diluti cum aqua borrag. exhibere conſueui, ex quo medicamento ſemper ingentem quartanariis vtilitatem prouenire conſpexi, vbi tribus, vel quinque vicibus fuiſſet aſſumptum. nam caſtoreum potum rigores mitigat, & morboſam carnem conſumit, & concoctionibus in venis opitulatur, & ſegnitiem ad motum eximit, vt inquit Aetius Archigenis auctoritate præcitato loco; & myrrha Dioſcoride auctore horrores diſcutit, duabus horis ante febrium acceſſiones, fabæ magnitudine epota cum pipere & aqua vt ipſe ait, nullum autem ex prædictis medicamentum ab initio exhibendum erit, aut omnino ante ſtatum; nam ſæpius quæ ſimplex eſt duplicem facient, aut ex duplici triplicem, aut omnino maiorem ac difficiliorem reddunt, vt liquet ex eodem Galeno citato loco, nec minus etiam confert hoc in tempore vrinam cientibus vti, inter quæ præter eos quos ſupra annotauimus tum ſyrupos, tum paſtillos, apij, rutæ, & anethi decoctum ex aqua mulſa valde commendantur. At viſceribus prouidendum erit ijs quæ mollire ac laxare valent medicamentis, quæ capite de tertiana notha ſtudioſi requirant, paucis quibuſdam adiectis, vbi ea non ſuffecerint, inter quæ ſunt iris, chamæpithys, ruta, ſemen apij, fœniculi, aniſi, dauci, & cumini. potiſſimum vbi lien, aut ventriculus afficiantur. vtendum eſt etiam & vomitibus à cibo, & à raphanis, ſi nihil impedierit. plerique enim ipſis aſſidue vſi partim perfecte à morbo liberati ſunt, partim facile pertulerunt. Nam vna cum hoc quòd euacuant ea quæ ſtomachum infeſtant, etiam facilius concoquunt tales, vbi vero nihil iam prohibet, etiam album veratrum dandum eſt, primum quidem raphanis infixum, veluti in ſermone de purgatoriis dictum eſt; poſtea vero ipſum per ſe, vt inquit Aëtius citato loco, quem etiam vomitum à cibo cum iam dictis etiam albo helleboro & raphanis Gal. commendauit eodem j. de Arte curat. ad Glauc. Id vero intelligendum eſt in iis qui prompti ad vomitiones ſunt: nam qui vomere nequeunt, per inferiora valentius purgandi ſunt, vt ipſe ait, tutius autem pro ciendis vomitionibus oxymelitis ſimp. ʒ. ii. cum lib. ß. aut ʒ. iiij. aquæ tepidæ exhibebis. interim ipſius raphani, ſeu radicum in eadem aqua facto decocto, aut adiectis eiuſdem ſucci ʒ. ii. vel tribus, ab albo helleboro ægros abſtinendo, quoad fieri poterit. Alexander vero eodem cap. viii. libro xii. vomitum omnibus vtiliſſimum eſſe fatetur, preſertim iis qui humores craſſos in ore ventriculi continent. verum non à cibo, ſed optimum eius tempus eſſe inquit, acceſſione incipiente, quoniam etiam tunc humores cum materia mouentur, & illi in ſtomachum confluunt, illumque rodunt & nauſeam excitant. exhibet autem mulſam non nimis aquoſam, ac præcipit anſerinis pennis præcipue vtendum eſſe, vt maiori irritatu vomitus omnino proueniat, preſertim vbi humores valde lenti ſint, ac difficulter auelli poſſunt, quo modo inueteratas quartanas diſcuſſiſſe fatetur, vt nonnullæ ipſarum ſuperata iam deteriore parte conquieuerint. porrò quæ de vomitu inquit Alexander, licet ab ijs quæ de eo præcipit Galenus Paulus, & Aetius diſſidere videantur, haud ægre conciliari queunt; nam à cibo vo-

mitus

Preſtans Gal. pharmacũ ex ſucco cyrenaico in quartana.

Cap.7.

Lib.1.c.67.

Topica.

Vomitus.

Cap. citato.

Conciliatur Alexander cũ Gal. Paulo, & Aëtio.

mitus quem pręcipiunt iam dicti viri, eos exinanire videtur humores, qui futuram acceſsionem, excitare debent; & proinde aut ipſam prohibebit, aut ſaltem leuiorem efficiet, vbi potiſsimum præcedenti die ante acceſsionem talis fiat vomitus: propterea id ſpectantes Gal. Aëtius, & Paulus, à cibo eum præceperunt, quò promptius craſsiores ſucci aptitudinem quandam habentes ad futuram acceſsionem per eum exinaniantur. Alexander vero eos duntaxat tentauit per vomitum craſſos ſuccos exinanire, qui iam acceſsionem efficiant, & propterea incipiente acceſsione vomitum commendauit; inſuper & motum eorundem humorum, ac confluxum in ſtomachum eo tempore inſpexit, vt ipſemet eodem loco manifeſtauit. vterque igitur vomitus diuerſa ratione iuuabit, vbi ad eundem prompti fuerint laborantes. Sed magis mirandum eſt de eo qui tam facile in Galenum inuehit, ipſumque condemnare tentat quòd quartanarijs omnibus (vt ipſe ait) præcipere videatur idem Gal. non alium victum quàm qui calfacere ipſos & ſiccare poſsit, præbet enim ipſis antidotum diatrionpipereon, & quod diaſpolites dicitur: item liquorem cyrenaicum, & theriacam, & in cibo ſalſamentum, & piper. hoc autem potiſsimum quotidie bibere iuſſit, & in vniuerſum (vt fatetur idem Alexander) præcipit Gal. abſtinere ab ijs, quæ refrigerant & humectant, eo quod humor (inquit) morbum efficiens frigidus exiſtat. ex quibus ſiccantur, aſſanturque magis, ac craſsiores reduntur qui quartanam efficiunt humores, vt ipſe Alexander concludit. ſed pace tanti viri dixerim nimis animoſe Gal. condemnare tentat. Nam arcendos eſſe qui quartana laborant ab omnibus edulijs, quæ tenacia ſunt, & tardum habent exitum, ac quę refrigerant exſiccantque corpus, præcepit Galenus, & non quæ humectant, vt ipſe eidem Galeno imponit. eſt enim ſuapte natura melancholicus ſuccus, ſeu atra bilis ex eo genita, frigida & ſicca temperatura, caloris participans velut cinis, & acetum, vt vbique locorum ab eodem Gal. ſcriptum eſt, preſertim iij. de Cauſis ſymptom. ſimiliter vbi putreſcat, adhuc frigidus & ſiccus eſt natura, tantam ex accidenti habens caliditatem, quantam habet putredinem, eodem auctore ij. de Cauſis ſympt. & hanc ob rem victum prohibens, omne quod refrigerat ac exſiccat, ex neceſsitate admittit, quod vim habet calfaciendi & humectandi. & ſi quandoque eis quæ calfaciunt, ſimul atque exſiccant vti præcipit, vt ſalſis, & ſinapi, diatrionpipereo, & diaſpolitico, quæ certis diebus aſſumenda eſſe dixit, non propterea condemnandus eſt; nam cum craſſus valde, ac terreſtris fuerit hic humor, qui quartanæ auctor eſt, non ſolum quæ proprio temperamento eius contraria exiſtunt, calida videlicet & humida, ſed quæ quodammodo eius ſubſtantiæ ſe opponunt exhibenda ſunt. Quamobrem craſsis quæ extenuant contraria ſunt, & tenacibus quæ detergunt ac incidunt, vt xj. de Meth. med. ab eodem ſcriptum eſt. extenuandi igitur gratia eadem aſſumere iuſsit & non ſemper, ſed certis diebus, vt ipſe refert, quaſi dixerit quiſpiam, ne ea proueniant quæ ipſe Alexander fatetur incommoda, quo etiam modo neque ipſemet Alexander ratione coactus eodem loco inhibet. Quare non inconuenit, & ſi ſiccus natura fuerit hic humor, quandoque ſiccantibus vti pro eius extenuatione, præparatione, ac etiam euacuatione, per quæ etiam curatio per contraria efficitur. Nam licet frigidus & ſiccus natura ſit hic humor, qua ratione quæ ſiccant non conducunt, quia tamen terreſtris valde, ac craſſus eſt, per ea quæ extenuant tanquam per contraria etiam curabitur; qualia ſunt quæ ſiccant, ac calfaciunt, non tamen immodice adeo vt aſſent. At ſi quiſpiam dixerit Gal. quartana laborantibus piper quotidie commendare, dicimus nos ipſum cum aqua potum admittere, & non ſolum. Atqui ſi cum aqua etiam quotidie bibatur, multam eſſe aquę copiam, paucam vero ipſius piperis coniectandum eſt. quapropter non adeo valide calefaciendi ac exſiccandi vim habebit potus hic, quinimò leuiter calefaciendi potius & humectandi, ſimul atque extenuandi, & detergendi, vbi (vt dictum eſt) multa fuerit aquę copia, exiguuumque piperis recipiat. Theriacam quoque ac medicamen, quod ſuccum recipit cyrenaicum probat; apparentibus prius coctionis morbi indicijs, & poſteaquam purgans medicamentum aſſumpſerint, vt quod reliquum eſt ipſorum humorum euictorum iam ab ipſa natura, per eadem extenuatorum facilius poſsit expellere, necnon vt per ea partes corporis alteratæ, amplius in futurum eundem humorem non generent. pugnat itaque Gal. cunctis modo dinumeratis ſemper ijs quæ præter naturam ſunt, pro quartanæ curatione contrariorum vſu, tam victu, quàm medicamentis, & prout vſus vrget diuerſimode, diuerſiſque in temporibus eiſdem vti præcipit, & proinde nullum ex eorum vſu incommodum ſeu malum prouenire poterit, vt Trallianus perſuadere conatur ijs, qui parum artem medicam guſtarunt, eo potiſsimum quòd quartanam Gal. exquiſitam videlicet, à nullo alio humore quàm à melancholico, ſeu fæculento & craſsiori ſanguine, aut ex atra bile ex eo genita ortum habere arbitratus ſit, quemadmodum ſupra explicauimus. miror inſuper cur Ariſtotelem non legerit Alexander problemate lviij. primæ ſectionis, vbi habet quòd quartanis febribus victus calfaciens prodeſt, quia febris quartana imbecilla eſt: nam niſi imbecilla eſſet, quartana non fieret, & propterea ignem corpori inſerendum eſſe præcepit: quo etiam curationis modo & duæ, vel tres quartanæ, vbi exquiſitæ fuerint, necnon & continuæ, quamuis raro eueniant curari poterunt, modo febris valida non fuerit, quomodo autem continuæ febres omnes dignoſcantur, & ab intermittentibus diſcernantur, Galenus docuit j. de Arte curat. ad Glauc. & nos in ſecunda huius operis parte, modum generationis earundem demonſtrauimus. Vbi vero non exquiſitæ fuerint, pro diuerſo humore qui eidem

Oſtendit Gal. iniuria ab Alexandro reprehenſum.

Cap. 2.

Cap. 13.

Cap. 5. & 8. Quartana nō exquiſitæ curatio.

eidem nigræ bili permiſcetur, ac diuerſa etiam quantitate eiuſdem curationem variare licebit, habita ratione humoris, qui cum eadem nigra bile permiſcetur, quod quidem in continuis ſemper perpendere oportet: nam cum ſanguine ſaltem perpetuo permixtus eſt humor. At præter iam dicta medicamenta ferunt (inquit Dioſcorides) tres plantaginis radices cum tribus vini cyathis, & pari aquæ modo tertianis auxiliari, & quatuor quartanis. & capite de trifolio, bituminoſo videlicet (nam hoc per trifolium intelligit) inquit: [quidam terna folia aut ſemina in tertianis cum vino potui dedere, & in quartanis quaterna, vt quæ febrium circuitus diſcuterent.] Aëtius præcitato loco, Dioſcoridis etiam auctoritate eaſdem plantaginis radices quatuor ſiccas tritas in vino bibendas eſſe fatetur. ſimiliter conferre (inquit) ſi verbenacæ rectæ quartus à terra geniculus tritus cum vino potetur, in tertiana vero tertius: quamuis Dioſcorides de ſupina verbenaca, & non recta idem aſſeruerit. inſuper radicis libanotidis ℥.j.ſ. in vino etiam exhibeatur confert. & ne ſic doctiſſimum Alexandrum deſeramus, medicamenta quæ appendi ſolent ab eodem conſcripta quædam hic annotare placuit; inquit enim multis experimentis ſæpe ab eo comprobatum fuiſſe quòd ſcarabeus quartanarios curat; oportet autem ipſum viuum extrinſecus fuluo linteolo firmiter alligatum collo ſuſpendere. dicunt autem hoc ipſum præſtare ſi ita appendatur. Referunt quoque ſi quis ex gena hirci pilos excerptos ægro alliget, mirabiliter quartanæ poſſe mederi, omniumque naturalium medicorum teſtimonio firmatum eſſe fatetur, ſanguinem, qui primus à virgine fuerit excretus, naturaliter quartanæ aduerſari. Similiter etiam corruptæ ſanguinem efficere, ſiquis ipſum ægro ad brachiale dextræ manus, aut eiuſdem brachium alliget. Hæc ex Alexandro hic conſcripſiſſe libuit, cum Gal. doctrinæ non pugnent. Quæ vero aduerſus eum ſcribere auſus fuit, inſoluta, non deſeruiſſe, quo Gal. veritas eluceſcat, non ab re arbitratus ſum. Adhæc fatetur quoque Dioſcorides quòd vermiculi in dipſaci capitulo inuenti in aluta clauſi tum collo brachio ue hominis alligati, quartanas finiunt febres: finit & eaſdem cum etiam & tertianas hypericum in vino potum. inſuper id bugloſſum quod quatuor tantum caules protulerit totum cum radicibus ad tertias decoctum quartanarijs ad bibendum datum, confert: bibuntur etiam pentaphylli folia in dulci aqua, aut diluto vino, addito exiguo pipere contra circulares febres, quartanas quidem ex quatuor ramulis, tertianas tribus, quotidianas vno. quatuor quoque heliotropij ſemina cum vino pota ante acceſsiones quartanas, tertianas vero tria finire febres idem inquit Dioſcorides.

Lib. 2. c. 153.
Lib. 4. c. 56.
Lib. 3. c. 13.
Lib. 3. c. 153.
Lib. 4. c. 123.
Lib. 4. c. 38.
Lib. 4. c. 185.

De exquiſitæ quotidianæ dignotione, cauſa, prognoſtico ac curatione.
Caput VI.

EST altera, & tertia, exquiſitæ ſimplicitatis febris, quæ ex pituitæ putredine ortum habet, per ſentientes corporis partes à natura detruſa, Græce ἀμφημερινὸς, Latine quotidiana dicitur, licet à quibuſdam iunioribus medicis καθημερινὸς ἢ μεθημερινὸς appellari ſolet, preſertim vbi ad integritatem non deſinat, vt j. de morbis vulgar. & ij. de differ. febr. ſcriptum eſt. At Gal. quotidianas etiam continuas ἀμφημερινοὺς cum hac adiectione, continuas, nominare conſueuit, faterurque hoc vocabulum καθημερινὸν nuſquam apud Græcos ſcriptum reperiſſe, vt liquet ij. de differ. febr. verum quoniam (vt inquit Plato) non eſt habenda de nominibus cura, nos hanc febrem quotidianam ſimpliciter, nulla alia ſermoni facta adiectione, interim vero intermittentem appellabimus; quæ non ab re ἀμφημερινὸς Græcis vocatur: etenim de ambabus participat, die videlicet & nocte, vniuerſum tempus acceſsionis faciens horarum plerunque xviij. Aëtio teſte cap. lxxxv. lib. v. hęc febris incipit ab extremorum frigefactione, atque horrore potius quàm rigore, vt patet eodem ij. de differentijs febr. quinimò rigor eam non antecedit, neque ſtatim ab initio, neque in progreſſu, ſed refrigerationes potius quàm rigores ipſis adueniunt vt ij. de Criſibus ſcriptum eſt. Quarum etiam caliditatem humidiorem cum quadam acritudine eſſe oportet, non cum primum manus admouetur confeſtim occurrentem, ſed per moram. Nam quędam fumoſa caliditas cum multo vapore commiſta exire videbitur cum magis ignis in multo humore ſuffocetur, vt inquit Gal. j. de Arte curat. ad Glauc. quàm ipſum poſſit conuincere. Cum itaque in primo tactu calor quidam potius vaporoſus quàm acris ſe manui repręſentat, at per moram paulatim mordacitas aduenit, ac maxime inæqualitas, adeo vt per colum quoddam & cribrum percolari videatur, ex pituitæ putredine huiuſcemodi febrem oriri cognoſcas, eodem Gal. teſte præcitato lib. ij. de different. febr. quo loco cauſam reddit, cur in febribus alijs calor æqualis occurſet, quæ vero ex pituita ortum habent, talem caloris inæqualitatem oſtendunt; inquiens, [quòd nulla potior cauſa ſibi viſa eſt, quàm tenacitas, atque humoris craſſitudo, qui difficulter diſſoluitur. Nam & in hoc ſicut alijs omnibus primo ea pars omnis expirat, quæ fuerit extenuata, vix autem extenuatur quidquid valde craſſum extiterit, quòd ſi etiam natura frigidum fuerit, tunc & difficultas augetur. Non itaque totus humor, neque ex omni parte æqualiter, ſed ex illa tantummodo inquam putredo inualuerit inflatur, atque extenuatus effertur.] Hæc ille. Cum primum autem acceſsiones fiunt, neque vllus ordo, aut æqualitas pulſibus aſſidet, vt liquet ij. de Criſibus, qui etiam pulſus

Comment. 3. ſup tex. 4. c. 7.
Loc. præcit.
Signa febris quotidianæ.
Horror & extremorum refrigeratio.
Cap. 4.
Cap. 5.
Caloris qualitas.
Cap. 7.
Cap. 9. & 1.
Pulſus.

Cap.citato: pulſus in his febribus multo minores ſunt pulſibus quartanarum, quàm iſtarum pulſus pulſibus
Cap.citato. tertianarum, vt patet eodem j. de Arte cur. ad Glauc. Nam humor ex quo febris hæc conſtitui-
tur, frigidus eſt, & humidus temperatura, lentus autem, & tenax in conſiſtentia, ita vt magis ignis
in multo humore ſuffocetur, quam ipſum poſsit conuincere, vt dictum eſt, Tarditas vero pulſus
in vtriſque febribus tam, videlicet, quartanis, quàm quotidianis, eodẽ modo ſe habet, inquit Gal.
verum tanto rariores ſunt in quotidianis intermittentibus pulſus, iis qui in tertianis, quanto quo
tidianis, pulſus quartanarum: nam cum in tarditate eodem modo ſe habeant, verum multo mi-
nores ſint pulſus in quotidianis, quam pulſus quartanarum, & magis recedant à paruitate ab eis
qui in quartanis fiunt, quàm pulſus quartanarum, à pulſibus tertianarum, propterea licet in quo-
tidianis rariores ſint pulſus quàm in tertianis, tamẽ pulſus quartanarum tanto illis rariores ſunt,
quanto quotidianarum pulſus, pulſibus tertianarum: expletur enim magis vſus in quartanis, cum
non adeo minores ſint pulſus, veluti in quotidianis, & propterea pulſus rariores fiunt quàm in
quotidianis, licet in tarditate eodem modo ſe habeant. Sunt itaque quotidianarum intermit-
tentium pulſus, minores pulſibus quartanarum, æque tardi, licet minus rari: opprimit autem at-
que aggrauat aliquando virtutem humor qui quotidianam conſtituit. hinc inæquales, & debiles
magis, ac paruos efficit pulſus, quamprimum ea inuadit, atque inualeſcit, vt ſecundo de differen-
Cap. præcit. tijs febrium ſcriptum eſt. Sed dices, Galenus ſecundo de criſibus, loquens de quartanis aſſerit,
Obiectio, quã diluit cõciliando Gal. locos duos. quòd hæ paruos, & debiles, & tardos, & raros adeo pulſus faciunt in inuaſionibus, ſicuti nulla alte
ra diſpoſitio, ita vt quamuis iuuenis fuerit ægrotus, talis fit motus arteriæ, qualis in ætate decre-
pita. ergo ſibi ipſi pugnat cum dixit j. de Arte curatiua ad Glauconem, quòd minores ſunt pul-
Cap.3. ſus in quotidianis, quam in quartanis. Tu vero hoc modo eius dicta conciliabis, veriſsimum eſ
Cap.7. ſe affirmans, quòd in quartanis parui, & debiles, & tardi, & rari pulſus fiant, in inuaſionibus, ma-
gis quàm in ceteris alijs diſpoſitionibus, ac febribus. Verum non inconuenit quòd in aliqua a-
lia febre minores duntaxat pulſus adſint, quemadmodum de quotidianis aſſeruit citato loco pri
mo de Arte curatiua ad Glauconem, ſed neque deurunt laborantes hæ febres, neque denuda-
re corpora, & pallia iactare coguntur, neque multum, aut frequenter reſpirare, ac veluti flam-
mam ex ore efflare, frigidumque potum expetere, quemadmodum in tertianis, minimeque ſi-
Cap.5. tiunt, vt ij. de Criſibus ſcriptum eſt: minus etenim ſiticuloſa hæc febris eſt tantumque eam quar-
tana excedit, quantum iſtam, tertiana. lingua vero, & totum corpus ſicciſsimum eſt in tertianis;
Vrinæ. at in his febribus humidiſsimum. Vrinæ in primis diebus tales ſunt, quales in quartanis inci-
Cap.præcit. pientibus adſunt, inquit Gal. ij. de Criſib. At j. de Arte curat. ad Glauc. ait, quòd in quotidianis
Cap.7. vrinæ vel albæ ſunt & tenues, vel craſſæ & turbulentæ, vel rubidæ. Aëtius vero citato cap. lxxxv.
lib. v. id declarauit aſſerens, quòd vrinæ in primis quidem diebus, albæ & tenues minguntur, po-
ſtea vero craſſæ & turbatæ fiunt, quoniam humor concoquitur & euincitur, ac etiam expurga-
Vomitus. tur per eas; qua etiam ratione rubidæ fieri poſſunt: vomitus etiam pituitoſi, & quæcunque per
ventrem excernuntur, frigidiora ſunt, atque humidiora, crudiora, aquoſiora, & pituitoſiora, vni-
uerſum denique corpus in his febribus plenum crudis humoribus inuenitur, vt citato lib. j. de
Sudores. Arte cur. ad Glauc. ſcriptum eſt. in primis diebus minime ſudant, ſed progrediente tempore hoc
etiam illis aduenit, qua ratione ad integram quietem manifeſte exceptis paucis, non perueniunt;
Aetas, anni tempus, temperatura. & quidem ætatibus, naturis, anni temporibus, & temperaturis humidioribus accidunt. Nam iu-
uenem biliosa ac ſicca natura nunquam vidi huiuſcemodi corripi febre, inquit Gal. Pueri au-
tem, & maxime paruuli, & ex ijs qui iam perfectum corpus habent ſenes, pituitoſi, & habitus craſ
ſi, atque otio plurimo dediti, crapulis, ebrietatibus, balneis aſsiduis, poſt cibum preſertim vten-
tes, à quotidianis facile capiuntur, loca etiam humidiora atque ex anni temporibus hybernum,
Affectus viſcerum. & ex conſtitutionibus humidiores, hanc præcipue afferunt febrem. ac perrarum eſt, quin & os
ventriculi, & hepar in ipſis male afficiatur, ſed & cruditates antecedunt plurimæ, & coquendi mo
ræ, & acidi ructus, & cum primum febrire incipiunt, præcordia vltra naturalem habitum intume
Color. ſcunt, magna vero ex parte inflantur, ac diſtenduntur; color ijs cum palliditate albus, etiam cum
acceſsio ad ſtatum venerit, & acceſsionum principium ſub veſperam inuadit. Quod ſi ſit etiam
populo communicata, tunc præter ea quæ ante diximus ſigna, hoc quoque non parum ad hanc
Locis citatis. febrem dignoſcendam conducit; quę omnia eo. lib. j. de Arte cur. ad Glauc. ij. de Criſ. & ij. de diff.
feb. à Gal. ſcripta ſunt; & magna ex parte ab Aëtio præcitato loco, & Paulo cap. xxiij. lib. ij. ac Ale
xan. cap. vij. lib. xij. quo in loco modum etiam docet dignoſcendi hanc febrem, quando germa-
na ſeu exquiſita fuerit, & quando non exquiſita, aſſerens quòd quandoque indicia omnia ſimul
adſunt, interdum non, in germanis ac exquiſitis vniuerſa prope inueniuntur, in falſis autem non
omnia, ſed quædam ipſorum adſunt, quædam non ſemper, propter varias ipſarum cauſas, qua
Pituitæ 4. ſpecies. etiam ratione in curatione differunt, quemadmodum de reliquis dictum eſt. Ceterum cum
quatuor ſint pituitæ ſpecies, vna videlicet dulcis, altera ſalſa, tertia acida, & quarta vitrea appella-
ta, aut ſaltem ſi diuerſos earundem duntaxat ſapores ſpectes, tres, dulcis inquam, ſalſa, & acida:
Cap.11. nam & vitrea pituita acidæ qualitatis eſt particeps, vt liquet lib. de multitudine, & ij. de differ. feb.
Cap.6. quæreres à qua iſtarum pituitæ ſpecierum quotidiana ortum habet? num à quibuſdam, vel ab
omnibus? Huic cum Gal. ſatisfacimus quod à quauis earum, vbi putreſcat, & per ſentientes
corporis

corporis partes deferatur, quotidiana accendi poteſt febris, quemadmodum idem Gal. ſentire citato lib. ij. de diff. feb. ex cuius etiam auctoris verbis facile percipi poterit modus dignoſcendi ac diſtinguendi, quando ab vna ſeu ab altera pituita ſpecie quotidiana accendatur. Nam vbi ex dulci pituita ortum habeat, aut etiam acida, verum non vitrea exiſtente, acceſsio cum extremarum partium frigefactione incipit, frigent autem magis in acida, quàm in dulci, vtpote quæ frigidior ſit. At ſi ex ſalſa pituita quæ talis ſit, aut propter putredinem, aut propter ſalſæ ſeroſæ humiditatis permiſtionem, febricitare contingat, acceſsione incipiente horrent potius quàm rigent, & hoc eſt illud quod voluit innuere citato loco Gal. cum dixit: [incipit autem ab extremorum frigefactione, atque horrore potius quàm rigore:] ex dulci enim & acida pituita extremæ partes refrigerantur: vbi vero ſalſa, hanc efficiat febrem, horrent potius febrientes in acceſsionum initijs. At ſi ab acida, ac vitrea pituita ortum habet hæc febris, ſi modica aliqua fiat eius putrefactio, febrem epialam appellatam, inducit, in qua non modo rigent, ſed etiam febricitant ægrotantes, atque eodem tempore in toto corpore vtrunque ſentiunt affectum. ſi vero vehementius putreſcat, rigor quidem antecedit, febris vero ſequitur ſuperata frigiditate à multitudine caliditatis, inquit Gal. eodem loco, adeo vt dum febris inualeſcit, atque conſiſtit minime ſentiatur. Verum vbi per ſentientes corporis partes deferatur hæc acida & vitrea pituita nondum putrefaſta, ſine febre rigores generat. Quantum vero ad ſomnos attinet, ex prædictis quidem pituitis omnibus, paulò ſupra modum naturæ ſunt, & crudus, ſeu vitreus humor perinde, ac dulcis pituita aperte ſomniculoſos facit, vt liquet citato lib. de multitudine. Sed ſtatim hæſitabis, ſi Gal. ij. de Criſ. ſcriptum reliquit, quòd in quotidianis non antecedit rigor, neque ſtatim ab initio, neque in progreſſu, ſed ſolum frigefactio, aut eodem ij. de differ. feb. dixit quòd hæc febris quotidiana incipit ab extremorum frigefactione, atque horrore potius quàm rigore, quomodo poſt pauca citato loco fatetur in epiala febre, quæ ex genere quotidianæ eſt, inſimul rigere, & febricitare laborantes, & ſi vehementius putreſcat humor, rigorem antecedere, febrem vero ſequi? Atqui dicimus nos in exquiſitæ ſimplicitatis quotidiana, neque rigorem ſtatim ab initio, neque in progreſſu, ſed ſolum frigefactionem antecedere. hanc autem generari aſſerimus ex dulci, ſeu acida pituita, quæ vitrea non ſit, vbi prius putuerint, & per ſentientes corporis partes deferantur; nam aliàs (vt ſæpius dictum eſt) febris hæc non accenditur. ſi vero quoſdam febricitare hac febre contingat ob ſalſam pituitam, horrent tantummodo, & non rigent ſuperueniente acceſsione, cum non adeo mordax & frigidus ſit humor hic, quemadmodum vitreus, nec adeo exquiſita quotidiana ab eodem humore conſtituitur, velut à modo dictis alijs duabus ſpeciebus, preſertim vbi eadem propter ſalſæ ſeroſæ humiditatis miſtionem generetur. minus etiam frigidus exiſtit quam dulcis, & etiam acida pituita, & propterea horrore potius, quàm frigefactione, aut rigore incipit quotidiana ex ſalſa pituita genita; vbi vero vitrea atque acida pituita modice putreſcens, per eaſdem ſentientes corporis partes deferatur, febrem epialam appellatam inducit quæ nec vere quotidiana, nec exquiſita à Gal. nuncupatur, ſed ait eam progredi in quotidianæ figura. quòd ſi vehementius putreſcat, rigor quidem antecedit, febris vero ſequitur ſuperata frigiditate à multitudine caliditatis adeo, vt dum febris inualeſcit atque conſiſtit, minime ſentiatur rigor, quę etiam febris cum ex eodem humore vitreo generationem habeat, licet vehementius putrefacto, eiuſdem erit quoque generis cum ea quæ proprie vocatur epiala, quam non veram quotidianam appellari, ſed in quotidianæ figura progredi diximus. quapropter non incõuenit quòd in his febribus rigor incidat, aut quòd ſimul febricitent & rigeant, atque eodem tempore in toto corpore vtcunque ſentiant affectum, vt in ea febre quę proprie vocatur epiala, aut quòd rigor quidem antecedat, febris vero ſequatur, eodem humore vehementius putreſcente, neutra tamen earum nec vera, nec exquiſita quotidiana dicetur, licet in eius figura progrediatur. ſempiternæ itaque veritatis erit Gal. ſententia quod in quotidianis veris, ac exquiſitis rigor non antecedit, neque ſtatim ab initio, neque in progreſſu temporis, ſed aut ab extremorum frigefactione incipiunt, ſi exquiſitæ ſimplicitatis febris fuerit, vel ab horrore ſi non adeo exquiſitæ ſimplicitatis fuerint quotidianæ febres, vtpote quæ ex ſalſa pituita ortum habeant. quæ vero cum rigore inuadunt, veræ quotidianæ dicendæ non ſunt, licet in eius figura progrediantur vt dictum eſt, ortæ ſiquidem ex pituita vitrea vel modice, vel vehementius putreſcente, ac per ſentientes corporis partes delata. Ex quocunque tamen humore quotidiana intermittens generetur, longa eſt, & non ſine periculo, vt liquet j. de Art. cur. ad Glaucon. etenim nunquam eam vere intermittere dixeris, minus tamen diuturna erit, ac minus periculoſa ea, in qua citius ſudor apparuerit, coctione tamen præcedente, quæ vero ex vitrea pituita ortum ducit, ex valde diuturna, & difficulter ſolubilis, vt liquet citato lib. ij. de differ. feb. cum frigidus magis, craſſus ac tenax fuerit humor. ſunt autem febres quarum quædam interdiu tenent, nocte intermittunt, quædam nocte tenent, die intermittunt, quas Hippoc. nocturnas & diurnas appellat j. de Morb. vulg. & Gal. ad quotidianas reducere videtur, harum nocturna non admodum letalis, longa tamen eſt, diurna longior. ſunt quibus ad tabem vergat, vt idem inquit Hippoc. cuius cauſam Gal. reddit in comm. ſi vero exquiſita non fuerit quotidiana, breuior erit quàm exquiſita: nam quemadmodum exquiſita tertiana, vt diximus, breuis eſt temporis, ſic quotidiana, & quartana cum exquiſitæ fuerint, ſunt diuturniores Gal. teſte j. de Arte cur. ad Glauc. Quod ad

A quauis pituitæ ſpecie feb. quotidiana oritur.

Signa quotidianæ ortæ à pituita dulci, vel acida, &c.

Obiectionem diluit ſtatim Gal. locis explicabis. Cap. citato.

Prognoſtica.

Comment. 3. ſuper tex. 26.

Cap.8.
Curatio, in qua primum ſpectatur victus ratio.
Aër.
Somnus.
Frictiones.
Clyſteres.
Potus.

curationem huius febris attinet, vniuerſa victus ratio extenuans ac inciſoria eſſe debet. quapropter aër eligatur ad calidum,& ſiccum vergens,modice tenuis,purus,ac clarus,qui ſi natura talis non fuerit,arte paretur. ſomnus eſto mediocris. pro motu ſeu exercitio,frictiones adhibeantur. preſtat ſingulis diebus aluum adſtrictam glandibus,aut clyſmatis inanire.animi affectus omnes vitandi ſunt. cibum boni ſucci,nec craſſum ȩger ſumat: permiſcenda autem cibo ſunt quȩ incidere tenuare & meatus obſtructiones liberare poſſunt,non tamen admodum calida eſſe debent. vino potandus eſt ȩger tenuiori & paucifero in morbi principio. At vbi iam tenuior humor diſſipatus eſt,etiam ruſſiore, ac ſi licet tota victus ratio in calidiorem migret ex Actuarij ſententia lib. iij.ſuæ Meth.cap.xx. eligantur itaque pro cibo gallinȩ, gallinaceiq. pulli,capi,perdices,ſaſiani,aliȩque aues non in aquis degentes,paſſerculiq. omnes; interim quoque & lepuſculorum, capreolorum,ſeu cuniculorum caro exhibeatur: item & vitulina,hœdina,& iuuenum caſtratorum: gallinarum autem,pullorumq. gallinaceorum ac caponum caro interdum contuſa,aut alio modo liquata,quomodo iura quædam Neapoli parantur. exhiberi poterunt.in earum autem iure,ſeu decocto quædam extenuandi ac incidendi vim habentia decoqui poſſunt,vt hyſſopum,radix apij, petroſelini,aut fœniculi, & reliqua huiuſmodi. interim confert eas in ptiſanȩ ſucco decoquere; habet etenim & ipſa ptiſana leuem quandam extenuandi, atque incidendi vim, licet humidum præbeat alimentum,vt liquet lib.de ptiſana,ſimiliter & cinnamomi modicum cum iam dictis cibis permiſceri poterit: conducunt quoq; cappares cum aceto conditi, interim etiam exiguo melle adiecto,& inter fructus vua paſſa. panis exhibeatur optime fermentatus,modico ſale adiecto, & poſt primos morbi dies,ſi ſeminis fȩniculi,aut aniſi quippiam impoſueris,non parum confert: qui etiam panis in gallinarum, ſeu caponum iure, modico cinnamomo adiecto madefactus, ſeu maceratus,exhiberi poterit. verum in triduo primo magnopere abſtinere oportet,vel ſi ex quartana quotidiana facta eſt,per biduum abſtinere oportet,vt inquit Celſus cap.xiij.& xvij.lib.iij.potiſſimum vbi crapulȩ prȩceſſerint,&admodum frigidus,ac crudus humor quotidianam excitauerit. talis itaque victus ratio omnibus competit quotidianis ex quocunque humore accendantur. verum animaduertere oportet quòd prout magis,vel minus frigidus fuerit humor,ex quo generationem habent,perinde etiam magis,vel minus calefacientia ac extenuantia iam dictis cibis permiſcenda ſunt,ita etiam & diuerſa ipſius quotidianæ febris tempora,obſeruare licebit,nam in primis morbi diebus non adeo calida, extenuans, ac incidens victus ratio inſtituenda erit quemadmodum temporis progreſſu, & poſt primos morbi dies; tunc etenim efficacioribus vtendum erit,ac calidioribus,vt liquet ex Actuario præcitato loco,& Gal.j.de Arte cur.ad Glauc.licet non indicatione ſumpta à morbi temporibus,ſed à diuerſa cauſæ motione illud definiatur,ita vt nemini in dubium venerit, quòd febris quotidiana, vt quæ ſemper ex pituita naſcatur, extenuantium incidentiumq. vſum requirat,vtpote,quæ craſſa & tenax ſit. verum cum quȩdam eorum admodum calida ſint,ac ad incidendum efficaciora,quædam vero modice calfaciant,atque exſiccent, aut in totum non calfaciant; quemadmodum à principio eis vtendum eſſe præceperunt dicti auctores,quæ non admodum calida, ac efficacia ad extenuandum, incidendumq. ſint, ita quoque putandum eſt non indifferenter in ſingulis quotidianis ex quauis pituita ortis eiſdem medicamẽtis vtendum eſſe conſuluiſſe,vtpote,quòd non ignorauerint aliquam pituitæ ſpeciem valde frigidam,aliquã non adeo,ſed mediocriter aut parum frigidam eſſe. quocirca non parum mirandum eſt de eodem Alexandro,qui adeo aut oſcitanter,aut toruis (vt ſic dixerim) oculis Gal.verba perlegerit,ac eadem impugnauerit,vt qui indiſtincte (vt ipſe ait) Glauconi philoſopho præceperit, vt in hac febre extenuantibus vtatur, inquiens, quòd ſalſa pituita non ſimiliter extenuantia ad curationem deſiderat,vt quæ calida ſit,& ſicca facultate,etiamſi videatur humida.quòd vero calida ſit,probat exemplo dyſenteriæ,quam nihilominus bilis ſuſcitat, & propterea nequit eadẽ pituita ſalſa extenuari,quandoque & diffundi per ea quæ ipſam inflammant, ſiccantque; ſed potius adhuc craſſior ex eis efficitur: illud inſuper probans nitri,& ſalis exemplo,ac ſalſi iuris. hęc quippe caleſcentia craſſiora redduntur,nec minus & Ariſt.auctoritate,iiij. Meteor. ac experientia: nam ea quæ à calore coacta fuerint,non à calore,ſed à contrario diſſolui poſſunt.Qua de re vbi ſalſi humores quotidianam excitauerint,non calefacientia,aut quæ admodum ſiccant,aut extenuare poſſunt,adhibere oportet,ſaltem per initia morbi, cum ſalſus adhuc humor fuerit. verum tanti viri ſententiam ac verba impugnare haudquaquam auderem,niſi diuiniſs.Gal.aduerſarentur,qui vbique locorum,preſertim ij.de diff.feb.& lib.de Cauſis morb.quemcunque humorem natura frigidum,atque humidum pituitam appellari aſſeruit,quamuis vnus altero frigidior exiſtat, qua ratione & pituita etiam ſalſa,ſiue ob putredinem talis ſit,ſiue propter ſalſȩ ſeroſæ humiditatis miſtionem,perpetuo quã pituita eſt,frigida & humida erit natura,alioqui pituita appellanda non eſſet. inquit enim: [quicunque enim frigidus,atque humidus natura humor exiſtat,ad pituitæ appellationem reducitur, ſi Hipp. omneſque non modo priſcos, ſed alios etiam Græcos in nominibus imitari velimus.] adeo vt quiuis humor donec frigidam,atque humidam ſeruauerit naturam, ex pituitæ genere ſit,vt liquet citatis locis. non igitur imaginatione,ſeu actu duntaxat frigida humidaq. eſt pituita ſalſa,ſed etiam natura propria,ac facultate,alias ſub pituitæ nomine non contineretur,minus tamen frigida eſt,quàm ceteræ pituitæ ſpecies,ex accidenti tamen,caliditate & ſiccitate

Tẽpora morbi obſeruãda in victus ratione.
Cap.10.& 12

Alexandrum refellit, qui Gal.rephẽdit, præcipientem in febre quotidiana extenuantibus ſemper eſſe vtẽdũ
Tex.36.

Cap.6.
Cap.6.

tate quadam participabit,aut ob putredinem,videlicet,aut propter miſtionem ſalſę ſeroſæ humi
ditatis,vt dictum eſt.quapropter cum craſſæ etiam ſubſtantiæ,atque eſſentiæ ſit,non ob immodi
cam caliditatem,vt putauit Alexander,ſed ob frigiditatem,extenuabitur vtique calidis , non ta-
men adeo immodice vt ipſam inflamment,atque exſiccent. quocirca nec exemplum ſalis,ſeu ni-
tri,nec Ariſt. auctoritas,neque etiam ipſa experientia erit ad propoſitum : neque enim cum Gal.
negamus nos,quòd ea quæ à calore coacta fuerint, non à calore,ſed à contrario diſſolui poſſunt ,
at cùm eodem aſſerimus , pituitam ſalſam haudquaquam ab immodico calore coactam eſſe, ſed
propter frigiditatem craſſiorem habere ſubſtantiam,& ob id non ſecus,quàm ceteræ pituitæ ſpe
cies eam extenuantia deſiderare , quæ tamen immodice calfaciant , atque exſiccent, aut in totum
non calfaciant. quòd ſi dyſenteriam efficiat,eamq́. crudeliſſimam,vt inquit Gal.comm.Aphor.
xij. lib. iij. tum propter eius putredinem, aut ſalſæ ſeroſæ humiditatis permiſtionem,tum etiam
propter lentorem in tranſitu per inteſtina inhęrens,ac tardans,ſemperq́. aliquid deterens, & non
propter eius immodicam caliditatem naturalem, ac ſiccitatem eam afficere videtur : eſt etenim
natura ſemper,quà pituita eſt,humor hic frigidus,& humidus: quòd vero Gal.nec in hac quoti-
diana,quę ex ſalſa pituita ortum ducit,neque in ceteris alijs per initia morbi, eis quę efficacius ex
tenuant,ac incidunt,valdeq́. calefaciendi poteſtatem habeant,vti Glauc. pręceperit, clara luce ex
eius verbis liquet,cum dixerit eiſdem vtendum eſſe non ſtatim à principio,ſed poſt primos mor
bi dies ; id quod etiam Alex.minime negare videtur: inquit etenim Gal. μετὰ τὰς πρώτας ἡμέ-
ρας,tunc enim(vt ipſe inquit)oxymelite vtendum,& illis quę poſſunt vrinam valde ciere,& vni-
uerſum totius victus caput ſit ad incidendum efficacius,quaſi velit etiam innuere,quòd in primis
morbi diebus,ijs quę concoquendi,leuiterq́. extenuandi , ac calfaciendi vim habēt quotidianam
curare oporteat tam cibis,& potibus,quàm ceteris medicamentis . quanti igitur momenti ſint ra
tiones Alex.aduerſus Gal. cuiuis facile admodum ex iam dictis patere poterit . Nos vero rurſus
ad penſum redeuntes cum eodem Gal. ac Actuario fatemur , leuiter in principio extenuantibus
medicamentis,quę non valde calefaciendi facultatem habeant, aut etiam ijs quæ citra calorem ex
tenuare poſſunt,vtendum eſſe,nec minus,& humoris coctioni vacandum ; ex quocunque humo
re pituitoſo quotidiana accendatur febris . conueniunt itaq; in hunc vſum ſyrupus acetoſus ſim Syrupi.
plex, ſyrupus è ſucco borrag.è corticibus citri, mel roſaceum ſimplex , & cum ſaccharo confe-
ctum,cum aquis borrag.fœniculi,& capillorum veneris : quibus per ſe,aut inuicem prout videbi
tur compoſitis,pluribus vicibus in acceſſionum inclinatione vti poteris pro redundantis humo-
ris concoctione,ac pręparatione. quo etiam tempore clyſteribus vtare,qui ex maluarum,mercu
rialis,foliorum betę,ac furfuris decocto,interim etiam,& florum chamęmeli, adiectis pauco ſale
communi,& ℥.iij.aut iiij.olei communis,aut chamęmelini,& ℥.ij.mellis roſacei,℥. ß.aut ℥.iiij.dia-
cathol.hierę picrę ſimplicis,aut confectionis de dactylis parari poterunt. humore autem conco-
cto,ac ad euacuationem parato,purgans exhiberi debet medicamentum, quod pituitam ſubdu-
cat.Verum (vt rectè inquit Alex.) non conuenit vniuerſam curationem moliri,ſed per vices , & Purgationes.
interualla; ita nanque accommodari debet morbis,qui ex craſſioribus generantur humoribus,ac
ſenſim extenuare,& leuiter purgare materię copiam oportet,donec ſatis habere videbitur, & pri
mo ſimplicioribus , hinc demum aliquanto valentioribus vti medicamentis : cum enim materia
ſit craſſa,haud facile ijs cedit,quæ vniuerſam,celeremq́. vacuationem præſtant,vt ipſe,inquit, in-
ter quæ ſummopere commendauit agaricum,vbi ℈.iij.aut iiij.ex melle exhibueris,interim etiam
plus,aut minus pro ægrotantis virium ratione,& humoris,qui ſuperat quantitate,quippe pituitã
educit,nec morbum inueterari ſint, vt ipſe fatetur . Tu autem poteris purgans medicamentum
hunc in modum parare,Recipe agarici trociſ.℈.iiij.diacath.℥. ß.vel ℥.vij.medullæ caſſiæ fiſtulæ,
℥.j. ß.fiat bolus : vel,Recipe agarici ℥.j.vel ℈.iiij,polypodij ℥.j. ß.fiat leue decoctum in aqua bor-
rag.in quo per colum transfuſo diſſoluas ℥.ij. mellis aerei,& ℥.vij. diacath. & fiat potus : interim
℥.j.rhabarbari,quod etiam pituitam educit,adijcere poteris;interdum vero vice diacath.℥.iiij.con
fectionis de dactylis adijcito,& pro melle aereo ℥.iij.ſyrupi è pluribus infuſ.roſarum,aut tantun
dem ſyrupi domini Auguſtini, vt licebit . & quoniam (vt dictum eſt) non oportet vniuerſe hos
purgare,ſed per vices, iterum extenuantibus ac incidentibus medicamentis materiam præparare
licebit,eiſdemq́ue efficacioribus vbi prædictis morbus non ceſſerit, in quem vſum conuenit ſy-
rupus de hyſſopo,acetoſus,compoſitus,de abſynthio,ſyrupus de duabus radicibus,de bizantijs,
& oxymel ſimplex,tum etiam & compoſitum,quibus pro diuerſo humore redundante, diuerſi-
mode quoque vti oportebit,ac non ſemel,ſed ſæpius quoque eos exhibere conuenit, quò craſſi
iam humores,ac lenti extenuentur, & diſſecentur, vacuationiq́ue paratiores reddantur . deinceps
repetenda purgatio eſt, & vbi prædicta non ſuffecerint , ijs quæ valentius pituitam ſubducunt vti
expedit;vt,Recipe pil.aggregatiuarum,aut ſtomachicarum ex deſcriptione Meſue,&agarici tro
ciſ. an.℥.j. formentur pillulæ cum oxymelite,à quibus poſt horam vel alteram,℥.ij. mellis aerei ,
aut ℥.iij.ſyrupi ex pluribus infuſ.roſarum rubearum,vel perſicarum,cum aqua borrag.abſorbeat
æger.poterunt inſuper ex puluere hieræ ſimplicis Gal.& agarico trochiſ.catapotia formari,qui-
bus ſingulis decem diebus æger vti poterit : formentur autem ex drachma vna agarici trochiſ.&
℈.ij.pulueris hieræ ſimplicis pill.quinque cum oxymelite,quibus(vt dictum eſt)vtantur.in quem

etiam vſum trochiſci de agarico,& etiam de abſynthio magnopere conducunt.circa ſtatum etiã
Topica. huius febris de ventriculo habenda eſt ſolicitudo,ac de eius ore preſertim, Gal. auctore, citato
Cap.12. lib.j.de Arte cur.ad Glauc.in quem vſum tali medicamento vtare. Recipe abſynthij,ac menthæ
vtriuſque an.m.j.cinnamomi,chiæ maſtiches,corticum citri,maceris,& ligni aloës, ſingulorum
ʒ.iij.ſantalorum omnium,& corallorum rubeorum,cuiuſlibet ʒ.ij.roſarum rubearum m.j.ß.con
tundantur omnia, & fiant tres ſaccelli, ad ſcuti figuram, quorum duo per vices madefacti in vi-
no græco,aut guarneto,& aqua roſacea,ſeu citoniorum ſucco,calidi ventriculo adhibeantur,al-
ter vero aridus,ventriculo ſuperimponatur.vel hoc applicetur vnguentum,quod recipit olei nar
dini,de abſynthio,& maſtichini an.ʒ.ß.chiæ maſtiches,caryophyllorum,& ligni aloës an.ʒ.j.o-
lei roſacei ʒ.iiij.corallorum rubeorum ʒ.j.ceræ quod ſatis ſit,& vini odorati parum, fiat vnguen-
tum,quo ventriculi regio inungatur.confert inſuper ſi chiæ maſtiches ʒ.j.aut ʒ.j.ß.diſſoluatur in
oleo nardino,aut de abſynthio,& cum pauca cera in modum emplaſtri in aluta extendatur, & ſu
pra ventriculi regionem imponatur.interim quoque ʒ.ij.vel iij.aloës adijcere poteris.Nec parum
confert hoc etiam tempore ijs quę intus aſſumpta ventriculum roborant,vti,quemadmodum eſt
aromaticum roſaceum,diarhodon,ac confectio de xyloaloes. Tutius autem eis vtare ſi ʒ.j. alte-
rius eorum aſſumas,& ʒ.iiij.aut ʒ.ß.ſeminum communium frigidorum adiicias,& cum ſaccharo
diſſoluto in aqua roſacea paſtillos parabis,vnum, vel duos pro qualibet vice tribuens, cum aqua
fęniculi,vel borrag.vel abſynthij & cichorii inclinante acceſſione.Ad oris etiam ventriculi imbe
cillitatem, etiamſi ad eam animi defectus ſequatur, magnopere conducit emplaſtrum, eiuſdem
Gal.citato lib.j.de Art.cur.ad Glauc.quod ex palmulis conficitur,vino,farina hordei,croco,aloe
Vrinã cientia & maſtiche.ea quoque quę vrinam valide ciere poſſunt hoc tempore exhibeantur,veluti apii,aſa
ri,&acori decoctum,vel etiam hyſſopi,ſeu ſpicę nardi,preſertim in aqua mulſa.quanquam etiam
Vomitus. & ex ijs quæ diximus, nonnulla eandem vrinam ciere valeant. Quòd vero vomitus inſuper hoc
in tempore conferat,etiam à cibo,omnes ferè conueniunt,vt vero facilius fiat,octo,aut decem vn
Venæ ſectio, an competat in febre quotidiana. cię,ſeu libra vna aquæ tepidę,vna cum ſyrupi acetoſi,aut oxymelitis ʒ.ij.vel iij.bibantur.At quid
ſentiendum ſit de venę ſectione non admodum liquet,cum neque Gal.nec poſt eum Aetius,Pau
lus,& Alexander,eam meminerint.Actuarius vero præcitato loco hæc verba ſcripſit: [quotidia-
nam,quæ à pituita ortum duxit,neque venæ ſectione(niſi aliud vrget)nec refrigerantibus medi-
1.4.tract.2. cap.55. camentis compeſcere oportet.] Taceo Arabum principem,cum eum non ſectemur,qui ait: [quo
ties videris vrinam groſſiorem & rubicundiorem,non erit malum ſi phlobotomaueris.] verum
aſſerimus nos,quòd quotidiana quatenus quotidiana eſt ac exquiſita,venę ſectionem pro eius cu
ratione non deſiderat,preſertim vbi à frigidiori humore ortum habeat;& propterea nec Gal.nec
Cap.15. Epiala vnde dicta. citati auctores Græci eam præceperunt: vbi vero aliquid aliud vrgeat(vt inquit Actuarius) po-
tiſſimum ſi corpus cum pituitæ redundantia ſimul ſanguine plenum ſit, adeo vt pituita cum co-
pioſo ſanguine redundet,viribus valentibus,ac reliquis omnibus conſentientibus,quæ in vniuer
ſali Methodo commemorauimus,ſanguinem mittere non inconuenit,vniuerſaliſſimo præcepto
ſæpius citato ipſius Gal.xj.de Meth.med.Adhæc ſi morbi magnitudo adſit cum virium robore,
mittendus ſiquidem ſanguis eſt,vt idem inquit lib.de Cur.rat.per venę ſectionem,quibus ſcopis
præſentibus (vt ipſe refert) nulla eſſe poteſt crudorum humorum tanta, taliſque plenitudo quæ
hoc inhibere auxilium poſſit. venam itaque ſecare interdum non inconuenit pro quotidianæ cu
ratione,modo vires,ac cetera omnia quæ requiruntur pro venæ ſectione, eam non prohibeant,
haudquaquam tamẽ copioſus mittendus eſt ſanguis: leuata enim per eam natura, atque exonera
ta,eo quo veluti ſarcina premitur,haud ægre quod reliquum eſt,concoquet,ac vincet.Ea autem
febris,quæ priuatim à leni afflictione epiala appellatur,vt inquit Aetius cap.lxxxvij. lib.v. vel, vt
refert Paulus cap.xxv.lib.ij. per tranſlationem à ſale,dico autem mari,quòd à principio tranquil
lum apparet,cum turbatur difficillimum euadit,vel ab ἠπίως,quod eſt molliter,& ἀλεαίνειν,quod
ſignificat calfacere,quaſi dicas,quoniam blande,&leuiter calfacit,cum ex quotidianarum genere
exiſtat,in earum figuram progrediens,vt dictum eſt;ſimiliter quoque curãda erit inciſorio tum
Epialæ curatio. curationis modo amplius aucto,vt inquit Aetius,vel(vt ait Paulus)niſi quòd tanto commemora
ta quotidiana calidioribus,magiſq. incidentibus præſidijs indiget,quanto etiam pituita frigidior
illa exiſtat. ſi vero contingat continuam fieri quotidianam, non alio etiam modo curanda erit,
quàm intermittens,niſi quod propter pituitæ cum ſanguine permiſtionem, vbi reliqua conſen-
tiant, audacter venam ſecabis magis, quàm in intermittentibus. vitanda autem quæ admodum
calfaciunr atque exſiccant in hac,magis quàm in intermittentibus, quamuis admodum raro cum
intermittens, tum etiam continua quotidiana, preſertim exquiſita febris, accidat.

De ſemitertianarum differentijs,earumq. dignotione,prognoſtico,& curandi ratione. *Cap. VII.*

QVAMVIS non paucæ ac variæ ſint(vt dictum eſt)compoſitarum febrium differen
tiæ,& eædem poſt ſimplices tractari debeant,ex Gal. auctoritate, cum tamen de ea
duntaxat diſſerere propoſuiſſem,quæ confuſa eſt ex quotidiana & tertiana,nam ſub
huius exemplo,& reliquæ omnes compoſitæ febrim differentiæ, preſertim ſi ex pu
tredine ortum habeant,facile dignoſci,ac curari poterunt,propterea ſermonis quadam affinitate
ductus,

ductus, hoc in loco de eadem compoſita febre diſſerere inſtitui (licet nondum de ſimplicium febrium differentijs ſermonem abſoluerimus) vt completus fiat noſter ſermo de febribus, quæ ex putredine ortum habent. Appellatur autem hæc febris Græce ἡμιτριταῖος, Latine ſemitertiana, ex duarum ſiquidem febrium temperatura compoſita, quoniam ex duobus etiam humoribus conſtat. miratur tamen Gal. lib. j. de Morb. vulg. quare adducti, ſic potius nomen huic febri poſuerunt primi iſtius auctores, quàm aliter. Pro quibus quatuor in medium affert reſponſiones, quarum prima eſt, quòd cum tertiana febris habeat, vt tertio quoque die inuadat, & ad integritatem veniat, quòd ſemitertiana alterum habeat de his, alterum non habeat, & propterea ita fuiſſe ei inſtitutum vocabulum: habet enim vt tertio quoque die inuadat, vt autem ad integritatem veniat. non item, inquit, ſecundo quòd potuerunt hoc nomen impoſuiſſe, quòd & acceſſione careat cum rigore incipiente. Ad hæc & tertio quòd non cum excretione finiatur. Iam etiam & quarto quòd diem ſecundum non habeat integrum.

Comment. 3. tex. comm. 5. Cur ſemitertianæ nomen ſit poſitum.

Attamen cui potiſſimum tribuat febri ſemitertianæ nomen Hippoc. non planè tenemus, vt ibidem à Gal. ſcriptum eſt; neque ex proprio inſtituto ſemi tertianam appellauit, ſed dixit eodem loco: [in febre quam ſemitertianam vocant, & non pronuntiauit ſimpliciter in febre ſemitertiana.] quaſi videatur, vt cenſet Gal. vt improprium vocabulum, illud reprobare: ſiquidem illis quæ integram non ſunt abſolutionem conſecuta, dimidij attribuimus vocabulum, qua ratione dicimus ſemimortuum, ſemiuocalem, ſemideum, ſemiaſinum, & ſemiaſſum, & id genus reliqua.

Semitertiana improprie dicta videtur.

at ſemitertiana tantum abeſt vt dimidia ſit, vel multitudine ſymptomatum, vel viribus, vel horum tota conditione, vt longe etiam ſit tertiana deterior, vt potius huius illa, quàm hæc illius eſſe videatur dimidia, vt liquet ex eodem Gal. citato loco. quidquid tamen ſit, de huius febris conuenienti nomine, quoniam (vt dictum eſt) ex quotidiana & tertiana tota eius natura confuſa eſt, dimidiam partem vtranque ex dictis febribus retinens: etenim dimidiam eius partem habet tertianam, alteram vero partem dimidiam, quotidianam. ob id non omnino ſine ratione inditum eſt huic febri nomen ſemitertianæ. Pro cuius febris faciliori notitia animaduertendum eſt, quòd pituitoſa cum bilioſa febre quatuor modis commiſceri poteſt: nam, aut quotidiana continua permiſcetur cum tertiana continua, aut intermittens cum intermittente, aut continua tertiana cum quotidiana intermittente, vel intermittens tertiana cum quotidiana continua.

Quatuor modis feb. ex pituita cũ febre ex bile miſceri poteſt.

ex his autem diuerſis harum febrium miſtionibus non omnibus, ſed vna duntaxat, ſemi tertiana febris, vere, & proprie generationem habet, Gal. teſte, ij. de differ. febr. vtpote ex quotidiana continua, & tertiana intermittente.

Cap. 7. & 8.

Vera febris ſemitertiana ex quotidiana, continua, & tertiana intermittente.

Id vero comprobat Hippoc. auctoritate, qui eodem j. de Morb. vulg. hæc verba de ſemitertianis conſcripſit: [Infeſtabant illos pleroſque hæc incommoda, febres horrificæ, continuæ, acutæ, non intermittentes, modus erat ſemitertianus, vno die leuiores, altero grauius, iterum inuadentes, in ſumma, in dies acutiores euadebant.) cum itaque horrificæ ſint febres ſemitertianæ, non poterunt ex duabus continuis originem ducere, quarum altera ex bile, altera ex pituita generetur: etenim hæc commiſtio febrem horridam, ac quæ multas habeat reduplicationes non facit, cum febris omnis continua ſui quidem ratione, cum exquiſita fuerit, neque horrorem habeat, neque rigorem, neque etiam quæ ex eiſdem componitur horrida fiet. Appellauit autem Hippoc. horrificas has febres, non quòd initio acceſſionis horrores incidant, ſed quoniam per totam prope acceſſionem horroris ſymptoma produceretur, & ſi id bifariam contingat, modo cum reduplicet incrementum, modo cum nihil niſi ipſum inæquale faciat incrementum, vt liquet citato lib. ij. de differ. febr. & j. de Morb. vulg.

Comment. 1. tex. comm. 23 & commen. 2 tex. comm. 25 Locis ſupracitatis.

neque etiam generari poterit ſemitertiana ex duabus febribus intermittentibus, quoniam neque erit continua. Neceſſe eſt igitur ſi horrifica ſimul atque continua futura ſit ſemitertiana, ex duabus ipſam febribus generari, quarum altera ſit intermittens, altera vero continua cum neque vtraque continua, neque vtraque intermittens huiuſcemodi queat febrem generare. Verum vbi miſtio fuerit ex quotidiana intermittente, & bilioſa continua, licet & ipſa poteſt continuam ſimul, atque horridam febrem efficere, quoniam continuitatem quidem ex bile obtinebit, horrorem vero ex pituita, reduplicationes autem ex pugna mutua: non tamen vere ac proprie febrem hanc ſemitertianam appellabimus, improprie autem & abuſiue, ſiquis eam ita appellauerit, non reclamabimus, cum neque illud negare videatur Gal. ij. de differ. febr. licet febrem hanc ſemitertianam appellare auſus non fuerit:

Semitertiana improprie ex quotidiana intermittente, & tertiana cõtinua.

Loco citato.

contrario tamen modo ſe habet quàm ea, quę vere ſemitertiana dicitur, ea etenim continuitatem quidem habet ex quotidiana, horrorem vero ex tertiana. & propterea quæ ex tertiana intermittente, & quotidiana continua compoſita eſt febris, ſemitertianam appellamus, vt ipſe inquit: nam vere ſemitertiana ex quotidiana continua, & tertiana intermittente tota eius natura confuſa eſt, quæ quidem aut flauam bilem habet exuperantem, atque ob id in ea ſunt tertianæ febris ſymptomata maiora. aut hic quidem humor paucior, pituita vero abundantior eſt, atque idcirco quotidianæ continuæ affectus firmiores. aut neuter horum alterum vincit, ſed ambo æquipotentes exiſtunt, quo tempore exquiſita ſemitertiana eſt, & dicitur, nam æqualis earum febrium miſtio ſola exquiſitum hemitritæum conſtituit, eodem Gal. teſte citato loco.

Semitertiana exquiſita.

quamuis Archigenes hanc haud intellexit, neque in ſcriptis ſuis oſtendit, ſed omnino prætermiſit, & ſolas duas ſemitertianarum differentias cognouerit, alteram in qua præualet tertiana videlicet, alteram vero in qua quotidiana. parum etiam rectè ſemitertianæ naturam fuit aſſecutus, cum in numero febrium

intermittentium ipſam poſuerit. quo circa licet triplex fuerit ſemitertianarum differentia, exquiſita tamen quæ talem repræſentat formam, qualem de ea Hippoc. manifeſtauit præcitato lib. j. de Morbis vulg. quòd videlicet ſit horrida, continua & acuta, ex æquali dictarum duarum febrium temperatura compoſita eſt, atque etiam ex duobus humoribus conſtat. quæ vero exquiſita non eſt aut bilem, aut pituitam habet præpotentem, & propterea cum æquales magnitudine fuerint, & febris ex bile intermittens, & ex pituita continua, acceſsionis initium fit cum horrore, qui medium inter rigorem, & frigefactionem obtinet locum, cum ab vtroque extremo æqua diſtet proportione, quorum alterum tertianam febrem, alterum quotidianam comitatur. neque etiam cum horrore duntaxat inuadit hæc febris, ſed horrida ab Hipp. dicitur; quoniam (vt dictum eſt) magnam acceſsionis partem horrores aſſumunt, altera dierum, ſcilicet in qua & tertiana, & quotidiana ſimul inuadunt: nam altera dies ſolam habet quotidianam. etenim cum ab inuaſione inualeſcit, tertianæ quidem ratione cito caleſcit, ac feſtinat ad ſummum, at propter quotidianam ex pituita tardatur, atque in aſcenſu retinetur nonnunquam, ac interrumpitur, eſtque inter varios affectus veluti pugna quædam, cum æger nonnunquam inualeſcente febre tertiana, atque ad cutem humores impellente, vehementius calefiat, contra vero remorante atque ad interiora reuocante ipſius motum febre quæ ex pituita ortum habet, vt quæ tardi ac difficilis motus, frigidaque ac lenta exiſtat materia. in hoc autem certamine cum humor frigidus ſuperauerit, ſummiſsiones, horrores, atque extremarum partium, & cutis refrigerationes ſequuntur; adeo vt videatur altera rurſus acceſsio renouari, cum vero calidior vicerit, tunc ſtatim totum corpus caleſit, ac iam videtur febris penè in ſummo conſiſtere, mox paulò poſt ad pituitam redeunte victoria, ægroti denuo contrahuntur, refrigerantur, & horrent, neque hoc terminum vllum habet, donec febris ad ſummum perueniat, quod quidem citius accidit, quàm pro more pituitæ, tardius tamen quàm in bile fieri conſueuit. Nam huius quidem celeritatem cohibet pituita, ac rurſus pituitæ tarditatem, atque hebetudinem excitat bilis. acceſsio igitur ſemitertianæ ex vtriuſque humoris ac febris commiſtione atque confuſione, nam de hac miſtione loquimur, quando humores fuerint æquipotentes, & propterea exquiſita ſemitertiana fiat, talis vtique erit qualem deſcripſimus. Ceterum non exquiſita ſemitertiana, aut bilioſum humorem, habet prçualentem, aut pituitoſum. cum vero tertiana prçualuerit, horridior fit febris, atque in annotatione ſibi aliquid rigoris aſſociat, confeſtim vero & feruidior eſt huiuſcemodi febris, & incendij plus habet, magiſq. feſtinat ad ſummum, & aliquid bilis per vomitum, aut per aluum, aut per ſudorem excernitur. at cum altera ex pituita febris potentior exiſtit, tunc frigus vehementius extremas occupat partes horroreſque pauci fiunt, & pulſuum fit afflictatio maior, ac diuturnior, tardiuſque acceſsio inualeſcit, ac longum poſt tempus conſiſtit: non tamen aut ſtatim, aut magnum affert incendium, neque in ea per vomitum, aut per aluum, aut per ſudorem bilis excernitur. Duplex autem eſt ſemitertianarum generationis modus, vel ſcilicet duabus in vnum tempus conuenientibus acceſsionibus, quia altera præuenit, altera vero differtur, quemadmodum de adoleſcente teſtatur Gal. eodẽ ii. de diff. feb. aut ſtatim ab initio ambabus acceſsionibus inuicem confuſis. quæ tamen fit in vnũ tempus conuenientibus vtraque acceſsione, altera, ſcilicet præueniente, altera vero retardante, vnam tantummodo habet hemitritææ naturæ acceſsionem. altera autem omnes à principio ægritudinis vſq; ad finem, quæ maxime atque præcipue ab omnibus febris ſemitertiana appellatur, vt liquet eodem ij. de diff. feb. talis itaque eſt tam exquiſitarum, quàm non exquiſitarum ſemitertianarum natura, ex Galeni, Pauli, ac Aëtij ſententia, quamuis earum naturam parum rectè fuerit aſſecutus Archigenes, vt dictum eſt, & minus etiam Agathinus, qui ſemitertianam in eodem genere cum tertiana manifeſte locauit, ac ſola acceſsionis vehementia ab eadem differre fatetur; eodem Galeno auctore, citato libro ij. de differ. febr. At Hippocrates nullam ex ijs quæ ad integritatem euadunt febribus, ſemitertianam vocare viſus eſt, vt liquet ex eodem Hippocrate primo de Morbis vulgaribus, & Galenus tum eodem loco, tum etiam ſecundo de differentijs febrium, quamuis idem Galenus libello de Typis, huic ſententiæ pugnare videatur, quo loco loquens de ſemitertiana, habet hæc verba: [Porrò non ſemper continua eſt, ſed etiam intermittens reperitur.] niſi eſſet quòd eodem loco dicebat Galenus, quòd ſemitertiana tres habet in magnitudine differentias, alia enim exigua eſt, alia media, alia magna. exigua ſiquidem eſt, quæ horarum xxiiij. interuallo vertitur, media quæ xxxvj. magna vero quæ xlviij. quæ & continuæ febri propinqua eſt. ex quibus verbis videtur Galenus non ex propria ſententia, ſed Agathini potius de ſemitertiana verba facere: hic enim (vt iamdudum diximus) eandem ſemitertianam in tertianarum genere collocauit, eas appellans ſemitertianas febres, quæcunque tertianæ exiſtentes, vehementiores habent acceſsiones, ac magnopere productas. Nam licet quandam quotidianam & quartanam febrem appellauerit extenſam Agathinus, poſtmodum in tertiana non ſeruauit eandem vim proportionis, cum ſi longius acceſsio protendatur, non tertianam, ſed ſemitertianam appellat, vt liquet apud eundem Galenum citato loco ſecundo de differentijs febrium. Id etiam confirmari poterit ex eiuſdem Galeni verbis primo de Morbis vulgar. cum dicebat: [Atqui ſane qui aiunt, ſi horas quatuor & viginti quis febre vacet, mediam eum ſemitertianam habere, in numero habent talem febrem intermittentium: ſic etiam qui mediam, & paruam à magna diſtare hora

Acceſsiones ſemitertianæ exquiſitæ, quales ſint.

Acceſsiones quales ſint ſemitertianç, in qua bilis dñat

Acceſsiones ſemitertianæ pituita dominante.

Modus gñationis ſemitert. duplex. Cap. 7.

Semitertiana ex continuis eſt ſemper. Locis citatis. Cap. 4.

Conciliatio locorũ Gal. in quibus ſibi contradicere videtur.

Comment. 3. tex. comm. 5.

re horarum numero ferunt,ſtudentes vtranque ad integritatem deducere,ab Hippoc.ſenſu diſce dunt,dum in febribus intermittentibus ponunt ſemitertianam , quia nihil hæc periculi habebit, quamuis ab illo letalis dicatur.] damnat itaque Gal. eos qui horarum numero aiunt ſemitertianas diſtare,ſtudentes eas quæ mediæ & paruæ ſunt,ſaltem ad integritatem reducere, quicunque hi fuerint.poſſet & aliter huic controuerſiæ ſatisfieri,quòd videlicet lib.de typis,omnem miſtionem quotidianæ cum tertiana largiori vocabulo ſemitertianam appellauerit, qua ratione dixerit eam non ſemper continuam eſſe,ſed reperiri intermittẽtem ſemitertianam,quando ſcilicet intermittens quotidiana,cum intermittente tertiana fuerit permiſta, quod quidem confirmare videtur ipſemet Gal.citato lib.j.de Morb.vulg.in expoſitione illius textus: [inter febres quędam continuæ ſunt &c.] inquit enim eo loco,quòd intermittentes dicemus febres,ſiue integritatem,ſiue remiſsionem quam vocant, aſſequantur: & demum poſt pauca ſubdit: [At ex ſemitertianis quædam vtraque incedunt via,quædam altera tantum earum quæ ad integritatem non veniunt.] videtur ſiquidem hoc in loco quaſdam admittere ſemitertianas, quæ vtraque incedunt via, videlicet ad integritatem,ſiue remiſsionem peruenientes,& iſtæ ſunt communiter,& non proprie dictæ ſemitertianæ,quæ quandoque poſſunt intermittere, hoc eſt integritatem aſſequi, & quaſdam quæ ad integritatem non veniunt,& ſunt proprie dictæ,& preſertim exquiſitæ.vel dicas quòd quando lib.de typis,aſſeruit quòd aliquam ſemitertiana intermittens reperitur,pro intermittente non intellexit quæ veram integritatem,ſed quæ remiſsionem magis aſſequitur, cum bifariam intermittere intelligat citato loco de Morb.vulg.ita quòd eam intellexerit ſemitertianam intermittere,quæ licet vere non intermittat,tamen magis accedit ad veram integritatem, vt ea quæ exigua ſeu media ab eo nuncupatur. Altera vero quæ magna dicitur,non adeo remiſsionem aſſequitur, & propterea continua magis dicenda erit: nulla etenim ex ijs quæ vere ad integritatem euadunt, ſemitertianam,neque Hippoc. neque Gal. vocare compertum eſt. De qua ſemitertiana ſic ſcriptum reliquit idem Hipp.citato lib.j. de Morb. vulg. [in febre quam ſemitertianam vocant cum morbi eueniunt acuti, tum præter cetera hæc eſt letalis, ac tabidi, & qui longis alijs morbis detinentur,ac præcipue ægrotant] ex quibus verbis infert Gal.in comm.quòd fortaſsis,etiamſi horrore careat, vocabimus eam ſemitertianam, ſi die ſecundo iterum inuadat, quamuis improprie. Nam propriam & exquiſitam ſemitertianam prius eodem lib.non modo horrore non carere,ſed horrificam eſſe aſſeruerat Hippoc.vt iampridem explicauimus,& lib.de typis,clarius hanc confirmauit ſententiam,cum dixit: [traditum eſt ab Hippoc.non modo acutis eam morbis annumerandam eſſe,ſed etiam diuturnis.] veram enim propriam,& preſertim exquiſitam ait Hippoc.citato lib. de Morb. vulg. eſſe acutam,non veram autem ac improprie dictam ſemitertianam tabidis, & alijs qui longis morbis detinentur contingere,ac diuturnis annumerari. Quòd vero ſemitertiana periculum minatur,vt quæ non ſolum ſtomachum,& neruoſam eius partem attingat, & ſummatim media,ſed etiam lethargicas animi delationes,attonitaſque vigilias inuehat,interim & ad ſyncopem vſque corpus deferat,linguam valde ſiccet,animæ defectum efficiat, vehementer ea quæ in alto ſunt commouens,ſcriptum reliquit Gal.eodem lib. de typis,& deinde ſubdit: [in vniuerſum typus hic & ferus eſt,& periculoſiſsimus.] ac poſt pauco inquit, quòd frequentius corripit naturam virilem,ætatem florenti proximam,tempore potius autumnali,quando etiam valde periculoſa accidit. non exquiſita ſemitertiana,ſi abundantiorem habeat pituitam, magis curationi renititur,vt liquet ex Paulo,quàm exquiſita. Quòd ad curationem eius attinet cum ex vtriſque humoribus relatis confletur,etiam miſtam eſſe conuenit curationem, Aëtio auctore,cap.lxxxij. lib.v.quare ex his quæ de tertiana & quotidiana relata ſunt, curationem componere oportet. & vbi exquiſita fuerit ſemitertiana,ex æquo vtriſque proſpiciendum,tum tertianæ, tum quotidianæ.vbi vero exquiſita non ſit,ſi flaua bilis ſuperior ſit,præſidijs maxime vtendum eſt, quæ in cura tertianæ explicauimus, quotidiana non penitus neglecta, ſin pituita largior fuerit ijs maxime vtare medicamentis,quæ pro cura quotidianæ approbauimus, ſimiliter bile non neglecta, in totum ei quod vrget incumbentes, ſed ita ne alterum prorſus negligamus, vt inquit Paulus cap. xxxiij. lib.ij. &,vt ſummatim dicam,cum complicati ſint affectus,quorũ vnus magis vrget quàm reliquus, id ſeruandum eſt, quod in vniuerſali Methodo docuimus: ſimiliter vbi æqualiter vrgeant.Non igitur conuenit hic particulatim iterum omnia recenſere,quibus febris hęc curari debeat,cum prompte quiuis ex eiſdem capitibus de tertiana & quotidiana colligere poterit,ac pro humorum diuerſitate recte vti. Nam ſiquis ſimplicium febrium curationem exacte ſciuerit,abſque vllo labore,& compoſitas curare non ignorabit.& proinde etiam quæ de bilioſa & pituitoſa febre ſimul commiſtis conſcripſimus,licebit ad atræ bilis humorem transferendo,eius cum vtraque illarum complexionem,ſeu implexum,ac confuſionem pariter coniectare.voco autem complexionem,vt ſuperius iterum annotauimus,quãdo horis differentibus inuaſerint, confuſionem vero quando eodem tempore inceperint commiſtæ febres, ſic etiam & tres ſimul febres per ſe quiſpiam complecti & confundere poterit,ac eaſdem haud ægre dignoſcere,nam harum omniũ primum fons atque elementum eſt ſingularium atque ſimplicium febrium formam ac figuram exquiſite cognoſcere,vt Gal.inquit ij.de diff.feb.& nos in præcedentibus explicauimus qualiter ipſæ dignoſcendæ ſint.quibus cognitis,& earum quoque curatio facile patebit, & ob id particu-

Comment.3. ſuper tex. 2.

Cap.citato.

Semitertianæ periculoſæ.

Curatio.

Semitertiana per complexũ & confuſionẽ Cap. 10.

larē̃m omnium compoſitarum febrium curationem, haudquaquam ſcribere arbitratus ſum, ſed ipſius ſemitertianæ duntaxat, tanquam ſub exemplo quodam reliquarum omnium, curationis, vniuerſalem modum inſtituimus, ſub qua via & ratione, ad particularem tum eiuſdem ſemitertianæ, tum etiam & ceterarum compoſitarum febrium curationem facile quiuis accedere poterit; quemadmodum in ſecunda etiam huius operis parte docuimus.

De febrium hecticarum prognoſtico, ac curatione. Caput VIII.

CVM duplici via quæ febres hecticę appellantur ortum habeant, nam aut ſtatim ab initio inuadunt, aut reliquis ſuccedunt febribus, ſitque earum differentia duplex, quandoquidem aut hecticæ febres duntaxat, aut nedum hecticæ, ſed etiam tabidæ exiſtunt, quemadmodum in vniuerſali Methodo fuſius explicauimus, quæcunque

Prognoſticũ.

ſtatim ab initio inuadunt, nondum autem tabidæ ſunt, non admodum difficile eſt eas curare. At quæ ex ipſis ad tabem peruenerunt, vbi iam exquiſitæ conſiſtunt, & iamdudum inceperunt, non modo eas curare difficile eſt, ſed impoſſibile: etenim omnium hecticarum febrium diſpoſitio, dif

Cap.8. & 9.

ficilis eſt, vbi iam principij tempus præterierit, Gal. auctore, lib. j. de differ. feb. quæ vero quodam modo ad vtranque partem declinat, ac medium obtinet locum inter eam tabidam febrem, quæ penitus curam non admittit, atque illam quæ citra tabem, ac facillime in principio curari poteſt, quoniam eius & ampla latitudo eſt, & multæ ſunt in eo quod magis & minus diuerſitates, pro eadem ratione magis vel minus difficulter curationi reſiſtit. Nam quæ æqualiter diſtat ab vtraque, & ea ſcilicet quæ exquiſite tabida exiſtit, atque illa in qua nihil eſt adhuc tale, medio quodammodo ſe habet ad curationem, dubio ad partes ambas inclinans momento; quæ autem tabidæ proximior, eſt etiam periculo vicinior. At quæ alteri primæ magis adhæret, non paruam ſalutis ſpem

Cap.9.

afferre poteſt, eodem Gal. teſte citato loco. Quòd verò ad earum curationem attinet, nos primo qualiter curandæ ſint quæ citra tabem exiſtunt, deinceps, quæ ſimul etiam cum tabe, docebimus.

Curatio hecticæ citra tabē.

Illarum etenim vera & propria curatio eſt, quemadmodum & diariarum, vtpote ſimplicem habē tes primam curationis indicationem, quoniam & ipſæ ſimplices affectus ſunt. Quapropter non

Cap.6.

ab re Gal. x. de Meth. med. dicebat, quòd caput totius curationis harum febrium in ijs remedijs quæ refrigerent & humectent, ſtatuere oportet. quæ autem ſimul tabidę exiſtunt, quęcunque fuerit ſubſtantia ſolidarum partium, exſiccata propria humiditate, humectantis nutrimēti ope, replere etiam oportet. Quapropter non adeo ſimplicem habent curationis indicationem, licet vbi propria ſolidarum partium ſubſtantia, membranoſa videlicet, & fibroſa fuerit exuſta, ſeu exſiccata, ea vt corrigatur fieri omnino non poteſt, veluti nec ſenium, vt liquet vij. & x. de Meth. med. & li-

Cap.5. & 6.
Cap.vlt.
Cap.5.
Aër.

bro de Maraſmo. erit itaque pro cura hecticæ febris citra maraſmum, aër eligendus qui non admodum calidus, aut admodum frigidus ſit, verum ſi temperatus eſt, qualem ſe exhibet, vtique tali nobis eſt vtendum, nihil amplius de eo ſollicitis. vbi vero admodum calidus fuerit, pro calido reducendus eſt arte contrarius, ſubterraneis inuentis domibus, quę & frigidiores ſint, & maxime perflatæ, & ad ſeptentrionem verſæ, tum auris quibuſdam quæ ipſis ſint ſuaues opera noſtra paratis, alias ex euripis in quo ſe deijciant multi aquarum fontes, alias aqua frigida, de vaſis in vaſa trāſfuſa, quod quidem ſtatim etiam ſomniferum eſt. præterea domi aſſidue aqua quæ prorſus frigida ſit aſperſa, ac roſis plurimis humi fuſis, aut vitium capreolis, aut ruborum ſummitatibus, ſeu etiam arundinum, aut denique reliquarum quæ refrigerent ſtirpium aliquibus, turba quoque hominum ingredi prohibita; nam id quoque domum calefacit. Atque ita calidiſſimum aërem refrigerare tentandum eſt, qui non niſi æſtate calida & ſicca accidit: quandoquidem in hyeme calidiſſimus eſſe non poteſt, ſicut nec frigidiſſimus in æſtate. ſiquis vero aër modice frigidus ſit, hoc eſſe contentos oportet, nihil aut machinantes, aut de ipſius temperie alterantes. qui vero frigidiſſimus eſt, vtique quatenus reſpirando attrahitur admittendus eſt, vt qui calorem qui eſt in corde admodum refrigeret, non tamen quatenus extrinſecus ęgrum contingit, quippe id denſat cogitque cutim, ac putredinoſorum humorum fluxum tranſpirare prohibet: maius tamen fore ex frigida inſpiratione commodum ſcire licebit, quàm ex cute denſanda incommodum, preſertim cum operimentis hanc calfacere liceat. Porrò vtendum maxime eiuſmodi aëre eſt, in his hecticis, quibus primum quod afficitur eſt ipſum cor. A corde vero vbi pulmones primum afficiūtur, plus ceteris omnibus refrigerantem aerem requirunt. Vbi vero ex reliquis partibus primo afflictis ipſa febris hectica generetur, temperato, aut modice frigido aere, contentos eſſe oportet.

Somnus.

ſomnus item ſit moderatus, vel paulo longior, &, vt inquit Actuarius, cap. xxj. lib. iij. ſomnus conciliandus eſt à cibo; ac quęrenda animi oblectamenta, & relaxationes, ac quodcunq; tandem cum

Quies, & motus.

refrigeratione humectare putatur. quies inungenda erit, & pro exercitio lenibus frictionibus vtē

Inanitio per clyſteres.

dum eſt, & vbi aluus plus æquo adſtricta fuerit, lenes clyſteres adhibere oportet, qui ex hordei, foliorum maluarum, ac violarum decocto, exiguo ſale, & ℥. iij. olei violacei, & ℥. ij. ſacchari, vel ſacchari violacei, vnaque medullæ caſſiæ fiſt. aut caſſiæ tractæ adiectis, parari poterunt. Interim eadem gallinarum iuri, aut ex capitibus arietum parato decocto, adijcies. Vitent omnes animi affe-

Affectus animi.
Cibus.

ctus immodicos, preſertim iram, timorem, & triſtitiam. Nutrimentum autem humidum eſſe ac frigidum, quod hecticis febribus ſit conducturum, nemo neſcit, inquit Gal. x. de Meth. medendi.

Huius

Cap. 11.

Huiuſmodi eſt ptiſanæ cremor cum frigidus ſumitur,& exiguus in aqua frigida panis. Ceterum nullius horum pura frigiditas eſſe debebit,ſicuti potionis,quippe hæc mature tum incaleſcit,tum per corpus digeritur,illa cum pluſculum temporis in ventriculo morētur,ipſum fortaſſis refrigerant,ſi fuerint immodice frigida,eodem Gal. auctore citato loco. Alexander cap.iiij. lib.xij. ijs qui primario in hecticam febrem inciderint,præter ptiſanæ cremorem, & panem in aquam tinctum,lactucas commendat,& poſt cibum,aquam frigidam quantum æger velit,potui tribuit.etenim in hac febre cauere febris inſultus,& metuere non oportet:neque enim remiſſionem,aut acceſſionem in hac febre,quemadmodū in febribus ex putredine ortis inuenire licet,vt ipſe inquit: ea ſiquidem tribuenda fatetur,quando febris hectica per ſe,ac primario fuerit,ęgrique vires non imbecillæ,& non alia febris ex putredine creata ei ſit admixta.Poſſunt quoque & his ſaxatiles piſces exhiberi,ac etiam ſcorpij,& mulli,eodem Actuario auctore citato loco,necnon & borrago, endiuia,& cichorium, & panis item in pullorum ſeu gallinarum iure maceratus. Inſuper & aues paruæ quæ in montibus degunt.

Potus.

Pro potu aqua hordei præbeatur,aut aqua in qua coriandrorum pręparata ſemina fuerint decocta:quibuſdam etiā & aquoſum vinum modice dilutum conuenit, ijs preſertim qui aquam bibere non ferunt,ac vires quodammodo imbecillas habent, eodem Actuario,ac Alexandro teſtibus.

Lac aſininum qūo hecticis propinandū.

Vbi vero febris iam traxerit,dandum quoque erit aſininum lac, ſed diligenter obſeruare oportet ne in ventriculo cogatur:id vero interim ipſe nos ęger docebit, vtpote qui ſuę ipſius naturę peritus,interim id à nobis inueniendum eſt paulatim ad eius vſum accedentibus,ac mel exiguum illi admiſcentibus,ſeu ſaccharum,licet quoad fieri poteſt in hecticis febribus à melle,atque idcirco etiam à mulſa abſtinendum ſit;quippe protinus vertitur in bilem, & ſicciores,acriorisque caloris febres reddit,& proinde à principio non plus aſinini lactis, quàm cyathus dandus eſt,inducta in ipſum cubiculum aſina,quo nullum tempus interponatur, ſed æger id protinus bibat.& vbi non corrumpatur(quod quidem dignóſcere ex pulſu pręcipit Gal.citato lib.x.de Meth. med.) dimidium cyathi lactis adaugeas, deinde rurſus aliud dimidium adijcias,ſicque ſenſim vſque ad mediocrem modum addas.id vero quouis tempore exhiberi poterit, illud tantum obſeruans quòd per quatuor,aut ſaltem tres horas ante cibum offeratur,mane potiſſimum, quo etiam tempore non inutiliter & alia quoque medicamenta refrigerantia ac humectantia præbebis,etſi(vt diximns)ea quacunque hora præbere poteris; modo vacuus à cibo ventriculus fuerit;neque enim in hac febre acceſſionum ſeruantur tempora,cum eiſdem careant.

Cap. præcit.

Syrupi.

huius generis ſunt zulapium roſaceum,ac violaceum,ſyrupus violaceus,de nymphæa,de ſucco endiuiæ,de ſucco cichorij,de ſucco borrag.& de ſucco ſeu infuſ.roſarum cum aquis endiuię,cichorij,ſeu borrag.aut paſtillis vtare,qui hunc in modum parentur, Recipe diarhodon abba. aut triaſantalati,ſeu diatragacanthę,aut electarij regum ſine ſpeciebus ℥.j.quatuor ſeminum com.frig.℥.ß.ſacchari diſſ.in aqua roſacea quantum ſatis ſit,fiant in morſulis;quorū vnum qualibet vice præbeas cum ℥.iij.aquæ endiuiæ,aut cichorij.his vero neque indiſcriminatim vtare:nam cum eorum quædam magis,quædam minus refrigerandi facultatem habeant, quanto hecticarum febrium affectus fuerit calidior,tanto vtique frigidiora requirit auxilia,& ſimul maiorem ſolicitudinem habere debemus,ne valentibus auxilijs vtentes quidquam lędamus,vt x.de Meth.med.ſcriptum eſt.

Cap. 11.
Purgatio.

Purgantia autem medicamenta eis qui febre hectica laborant,propinanda non ſunt,niſi aliqua ex eis quæ ex putredine ortum habent,fuerit ei copulata. verum vbi admodū aluus adſtricta fuerit, nec leniri lenientibus iam dictis clyſteribus valeat,aut æger eis vti recuſauerit ℥.ij.ſacchari violacei,aut iij.ſyr.è plur.infuſ.viol.aut ℥.ij.mellis aërei,vel ℥.j.aut ℥.j.ß.medullæ caſſiæ fiſt.cum prædictis aquis præbere non inconuenit,cum & aluus ex eis ſoluatur,nec febri quidquam obſunt;nam corpus neque calefaciunt,neque exſiccant.

Admouenda extrinſecus.

Sed quoniam communis febrium omnium hecticarū ſanatio eſt,per ea quæ extrinſecus applicata refrigerant & humectant, licet ea, non indifferenter etiam admoueri debeant ſingulis partibus,ſed illi maxime,quę primo affecta eſt,vt liquet eodem x.de Meth.meden.ſequitur propterea vt de ijs medicamentis agamus,porrò horum ea deligenda ſunt,vt inquit Gal.citato loco,quę citra vehementem adſtrictionem refrigerant:etenim talia pręterquam quòd non humectant, etiam dimittere frigiditatem ſuam non valent; propterea quòd cutim cogunt,& coarctant. quapropter optima ſunt quæ non modo citra adſtrictionem refrigerant,ſed etiam corporis ſubſtantia ſunt tenui. abſolutiſſime vero quæ tenuium partium ſit,ſubſtantiam exacte frigidam inueniſſe fortaſſe non eſt,cum neque acetum quod omnium quæ nouimus poteſtate refrigerantium,tenuiſſimarum eſt partium,exacte frigidum ſit,ſed admiſtam ſibi aliquam caliditatem habet,attamen deligi materias oportet,quę ad eiuſmodi medicamentorum compoſitionem maxime ſint idoneæ, quæ etiam pro ratione partis primario affectæ admouendæ ſunt.quæcunque tamen ea ſit,ſemper cordi proſpiciendum erit; quandoquidem in omnibus neceſſe eſt vt ipſum ſimilem intemperiem recipiat,citra quam nec maraſmus,nec hectica,nec reliquarum vlla febrium cōſiſtere poteſt,vt liquet ab eodem Gal.citato loco. quapropter tali epithemate cordi ſuccurrendum eſt,quod recipit aquæ roſaceæ,& nymphæę an.℥.viij. aquæ borrag.& oxalidis,cuiuſlibet lib.ß.ſantalorum omnium,corrall.rubeorum an.℥.ij.corticum citri ℥.iij.oſſis de corde cerui num.j.croci gra.iij.vini albi aquoſi ℥.iij.olei roſacei omphacini ℥.ij.ß.interim vbi cor primo affectum ſit, & febris hectica non exigua, ℥.ij. ſucci polygoni, cichorij, vel endiuiæ adijcere

Cap. 9.
Loco pcitato

Cap. 8.

adijcere poteris,miſceantur,& fiant epithemata,quæ ſæpius repetenda ſunt.Iecur inſuper hoc epithemate refrigerare & humectare licebit,quod recipit ſucci ſolani,& cichorij, ſingulorum lib. ß. aquæ roſarum rubearum,violarum,nymphææ,& endiuiæ,cuiuſlibet ℥.iiij.ſantalorum omnium , & corallorum rubeorum an.℥.ij.aceti ℥.ij.miſceantur,& cum duplicato linteo lineo in eis madefacto,iocinoris regioni imponantur,ſæpiuſque renouentur, preſertim vbi ipſum primo fuerit affectum.Pro renibus hoc vnguento vtitor,Recipe ſucci polygoni,vel lactucæ,portulacæ,ſeu ſemperuiui,vel vmbilici veneris ℥. j. ß. olei de nymphæa,de papauere,& de cucurbita,an. ℥. ß. olei amygdalarum dulcium,roſacei,& violacei,ſingulorum ℥.j.medullæ cruris vituli ℥ iij. lenti cremoris tragacanthæ extractæ cum aqua roſ.℥.iiij. ceræ quod ſatis ſit,& aceti parum,fiat vnguentum. in quem vſum magnopere conducit Gal.ceratum,quod ex cera quàm optima & elota, vtpote alba,& roſaceo omphacino,ac etiam aqua conficitur,pauco aceto addito,vt liquet ex eodem x.de Meth.meden. Id vero medicamentum (vt ipſe inquit)aſſidue mutari debet,ac eouſque ſuper ægrum corpus manere,donec manifeſte incaleat. Idem quoque Gal.refrigerandæ particulæ,quæcunque ea ſit,imponenda nonnulla medicamenta,citato loco conſcripſit,quemadmodum eſt oxalidis, aut oxylapathi ſuccus, cum exigua polenta miſta : quinetiam portulacæ, ſemperuiui , & vuæ immaturæ ſuccus,ſimiliter ſi polentæ miſceantur . Adhæc lentis paluſtris,& viridis tribulj , polygoni,& lactucæ,ac intybi ſuccus, etiam cum tenui polenta , quamuis etiam ſine polenta liceat integris dictis herbis tuſis vti,vt ipſe refert,&ſi dictorum ſingulis roſacei quippiam aliquando miſcere volueris,nihil vtilius pharmacum habebis,eodem auctore, modo ſimplex , & perfrigidum ſit,& quod factum ex oleo ſit ſalis experti.Tu vero omphacino roſaceo cum eiſdem vtare,exiguumque aceti albi adijcito,atque illi maxime particulę,quæ primo affecta eſt,imponito, vt in ea veluti ignis fomitem extinguas.At pectori non nimis refrigerantia medicamenta admoueri debent,niſi multus feruor,aut inflammatio in eo ſpectetur . verum ne ſic quidem linamenta diutius inhærere ſinemus, eo quòd pleroſque ab immodica ipſorum refrigeratione haud mediocrem non ſolum reſpirationis,ſed etiam vocis noxam expertos nouimus,vt Alexāder inquit prę citato loco . id quod etiam ante eum, innuere ferè videtur Gal. de his quæ ſtrenue refrigerant , pręcordijs impoſitis eodem x.de Meth.med.Porrò aquæ dulcis balneum,eis qui hectica febre laborant,nemo eſt qui non commendet, preſertim Gal. citato loco , vt quod tum prima ratione , tum etiam ex accidente eis proficiat. vtraque ſiquidem ratione refrigerans & humectans : eſt autem & ipſum quouis tempore huic febri idoneum . atqui licet totum curationis momentum in his febribus in refrigerando humectandoque conſiſtat, & propterea illico qui hectica laborant, refrigerandi ſunt antequam progreſſi in maraſmum proueniant , quoniam omnibus refrigerantibus auxilijs propter corporum horum gracilitatem quodammodo noxa imminet, vbi preſertim eis quiſpiam non rite vtatur.ob id non ſtatim in frigidam aquam balneandi ſunt,ſed prius in eiuſdem aquę dulcis balneo temperate calido,moderatiſſime primo calfaciendi ac balneandi ſunt,ac in eo moderate etiam commorari debent : deinde priuſquam de eorum propria ſubſtātia aliquid exhauriatur,ſeu ſudor aliquis excitetur ab eo demittendi ſunt,atque in frigidum balneum dimittendi : nam qui hectica febre laborantes ad balneum accedunt,niſi in frigidam ſint dimiſſi, nihil iuuantur,vt liquet eodem x.de Meth. med. quoniam in hecticis febribus id quod remedium affert,calidæ ſolium non eſt,ſed frigidæ.ex hac nanque & innoxie refrigerantur quę fuerant excalfacta,ſolidarumque partium ariditas corrigitur, & vires firmantur , ſit autem ea frigiditate aqua in qua balneantur,vt nullam euidentem qualitatem nec prorſus frigidarum,nec tepidarum aqua præferat,ſed qualem ea quæ fontana vocatur,quæ & frigoris quod ferit, & teporis qui reſoluit , eſt in medio,preſertim ſi maraſmo etiam tententur,eodem Gal.teſte citato loco.quicunque igitur hectica febre laborant modo his alia nulla febris , vel ex ſolo putreſcente humore , vel cum phlegmone ſit adiuncta,eos omnes audacter ita lauabis,ſed prorſus citra omnem laborem ne vires reſoluas ; protinus vero vbi à balneo fuerit egreſſus æger,alter paratam habens ſindonem ipſi inijciat,ac deinde aliam,& in lectulo collocetur,mollibuſque deinde linteis blandiſſime detergatur , ita vt qui detergebunt violentius eum non contrectent.id vero diligentius ſeruandum eſt , vbi nedum febre hectica ſed tabe etiam laborabit,poſt lauationem oleo vnguendus eſt, ne videlicet plus iuſto digerantur,ſed obſtruantur exigua cutis ſpiramenta, idem protinus & ſiccitati remedium fuerit , & aduerſus incommodum quod ab aëre ambiente contingit , veluti munimentum,vt patet vij.de Meth. med. erit autem oleum violaceum,aut roſaceum omphacinum,ſeu de nymphæa,aut amygdalarum dulcium,quo ſæpe vtor,ſolo,aut violaceo admiſto.Poſt hęc aut lac exhibebis,preſertim vbi eo delectetur,aut ptiſanam diligenter coctam,ſeu eius cremorem, quem in gallinarum ſeu pullorum contuſorum iure paratum aſſumendum præbeo ; nam tunc potius in vniuerſum corpus diſtribuitur atque attrahitur , quæ ferè omnia breuibus quibuſdam verbis Actuarius præcitato loco ſub his verbis conſcripſit . [Balnea porrò ijs ſunt idonea quæ corporis ſquallorem humectent,verum tepida eſſe debet,nec vllam reſipere qualitatem, nec tempus in ijs trahere conuenit,ſed vbi modice fuerint immorati,egredi,ne quod ex natiuo humore ſupereſt , euaneſcat,& exhalet,egreſſo ſorbitio quæpiam refrigerans dabitur.] & poſt pauca ſubdit: [quod ſi ſolium exeuntem,melino, aut roſaceo , aut omphacino ſaltem oleo inunxeris , & meatus præcludes,

Cap.9.

Cap.præcit.
Cap.10.

Cap.6.

cludes,& ne maior fiat difflatio,prohibebis,ac antea ex irrigatione inductam humiditatem intro compeſces atque hoc quoque pacto opem homini tuliſſe videberis :] conferunt etiam ſemper, potiſſimum eo tempore quo ægri balneantur, media quæcunque odorata refrigerant, quorum copiam cap. de cura febris ardentis ſtudioſi petant ; inter ſimplicia ſunt roſæ,violarum, & nymphææ flores , ſeu etiam myrtillorum .

Hecticarum febrium cum tabe curatio. *Caput IX.*

SI vero febres non hecticæ duntaxat ſint , ſed quæ Græce παρασκώδεις dicuntur , hoc eſt tabide & ſiccitati coniunctæ,quatenus hecticæ ſunt , non aliam deſiderant curationem quàm modo dictam,quę in refrigerando & humectando conſiſtit,quatenus vero ſiccitatem,ſeu tabem coniunctam habent, deperditæ ſubſtantiæ humidę etiam indicant inſtaurationem,ſeu refectionem,hanc autem inſerere particulis ſine nutrimento non eſt ; quare præter eam quam inſtituimus victus rationem, alimenta quoque eligere oportet,quæ reficere corpus valeant , nam quæcunque partium ſolidarum ſubſtantia fuerit exſiccata , eadem genere victus ratio competit,quamuis vna altera difficilius inſtauretur,& quædam nullo modo refici poſſit. primum enim eiuſmodi febris propriam partium humiditatem ex qua nutriũtur,depaſcit;hinc vero ad carnoſum genus trãſit,quod circa tum fibroſas, tum membranoſas partes ſolidorum corporum hęret,ita deinde ipſas ſolidas populatur,quando exacte tabida febris dicitur,Gal.teſte citato lib.x.de Meth.med. Donec autem propriã partium humiditatem depaſcit, non admodum difficile eſt eam curare,nam hanc humiditatem,etiam ſi omnino ſit aſſumpta regigni licet:cum vero ad carnoſum genus pertranſit,licet curare difficilius ſit,vtique eam ſanandi adhuc ſpes eſt . At cum vere ſolidas populatur,fibroſas inquam,& membranoſas,fieri haudquaquam poteſt vt talis ſiccitas perſanetur. verum ne deſperata horum ſalus relinquatur , hac etiam victus ratione vti debent,ſaltem vt quoad fieri liceat,eorum vita proteletur. Vt vero paucis alimẽti ſummam complectar,ſit coctu facile, & nutriens , minimeque glutinoſum atque excrementoſum,quamuis,maxime nutriente cibo haudquaquam ſit vtendum.nam ſi nutrimentum ipſum ſe ipſum coqueret,ac in partes digereret , præterea aſſimilaret alendis partibus , & quibus alimento plurimo eſt opus adhereſceret,proculdubio maxime nutriente cibo eſſet opus. Verum quoniam non aliud eſt quod nutrimentum deſiderat,aliud quod ipſum conficit,ſed quod nutriendum eſt ipſum ſibi & nutrimentum attrahit & mutat,& concoquit,& adiungit,& aſſimilat, ad duo nimirum nobis in opportuno cibo eligendo,ſpectandum eſſe dictat . vnum ipſius cibi naturam,alterũ vires ſuas proprias inſitasque.itaque ex his illud patet, nec planè quod maxime nutriat optimum eſſe ijs corporibus quę refici magis egent,vtpote quibus concoquendi facilitas non eſt;nec etiam quod facillimum concoctu eſt,cum ſcilicet ipſum nequeat maxime eſſe nutriens ex Gal.decreto, vij.de Meth.med.medius itaque victus ceu optimus eſt præferendus qui modice refrigeret. pleno nanque victu opus non eſt quòd is concoqui nequit, ſed cibus boni ſucci ac coctu facilis dandus,vt inquit Actuarius citato loco. Quo circa panis purus qui curioſe ſit in furno coctus exhibeatur,qui tum fermenti,tum etiam ſalis quippiam habuerit,carnes gallinarum,caponum,pullorum gallinaceorum,&preſertim eorum teſtes qui lacte ſint alti,idonei ſunt.ſimiliter faſianorum, perdicum,ſtarnarum,omniumque auium montanarum,& mollis carnis. vitanda tamen ſunt quę paluſtria,& quæ etiam carnem duram habent.inſuper & hœdinæ carnes,vitulinę,capreolorum,leporum,ac cuniculorum iuuenum,necnon & arietum caſtratorum conducunt,quę omnes elixatę potius,quàm aſſatæ præbeantur;cum quibus etiam decorticatum hordeum,lactuca,cucurbita,endiuia,cichorium,ſeu etiam bugloſſum decoqui poterit.oua item recentia,& ſorbilia,caſeumque molliſſimum,ac recentem ipſis dare,alienum non eſt. Et quoniam qui ita ſe habent,plurimo nutrimento indigent,nequeunt autem,vel quod mediocre eſt concoquere,paulatim hos , & ſæpius cibare melius fuerit; & hac de cauſa Gal.inquit: [ipſe ter eos cibare ſum ſolitus.] Verum quando iam manifeſte meliores facti appareant,etiam bis nutriuiſſe ſit ſatis . Pro potu vino vtendum eſt, quod quidem aquoſum natura ſit,& leuiter adſtringat,vtpote albo & tenui,idque modice diluatur;hoc enim ab aquæ imbecillitate recedit,& vini noxam nondum habet.vitanda eſt frigidæ potio,preſertim multa,& quæ prorſus ſit gelida cum corpora extenuata , exiguique ſanguinis ſint . Quocirca eiſdẽ minus tuta eſt frigidæ potio,vt quæ celeriter ad ſolidas animalis partes peruenit, nulli quod eius vim frãgat occurrens,vt liquet ix.de meth.med.Poſſunt etiam & ea animalia quorum carnibus hac febre laborantes veſcuntur,per aliquod tempus prius decocto hordeo &decorticato,ſeu eius farina,inſuper & lactucæ,endiuiæ,portulacę,ſeu cichorij folijs nutriri,vel cochlearum,ſeu teſtudinum carnes prius decoctas,farinaq. hordei permiſtas,eiſdem pro cibo prębeas,& quibuſdam eorum lac quoque tribuendum erit.Conſueuerunt etiam Neapoli ex his carnibus cõtuſis quibuſdam etiam ex iam dictis refrigerantibus alteratis , cibos prędictis parare , vtpote quę citius ac promptius concoquantur : interim vero & iura quędam ex contuſis ac liquatis eiſdem carnibus . ſimiliter etiam cum ptiſana, aut dictorum refrigerantium aliquo alterata , ac exigua aqua roſacea parantur,quibus etiam quandoque memoralium teſtudinum carnes adijciunt . inſuper & ſtillatitium quendam liquorem extrahunt, ex pullorum, gallinarum, caponum, ſeu faſianorum

Quarum partium ſiccitas inſtaurari poſſit, & quarum minime.
Cap. 11.

Victus ratio.

Cap. 6.

Potus.

Cap. 5.

norum carnibus,ſimiliter contuſis: adijciuntque & teſtudinis nemoralis carnes bugloſsi, oxalidis,& lactucæ,ſeu endiuiæ folia minutatim conciſa. necnon & poma dulcia quædam, ex quibus omnibus qui poſtea ſtillat humor iam dictis ægrotantibus præbetur. Quidam vero noſtræ tempeſtatis Medici neſcio qua ratione, ſeu auctoritate freti ſtillatitium cochlearum liquorem eiſdem ægrotantibus præbent, putantes eos cum refrigeratione quadam valenter reficere. verum cum hoc,& à ratione alienum ſit,& Gal.pugnet,omnino ab eo abſtinendum eſſe conſulo. Nam licet aceruatim reficere poſſint, maximeque nutriant cochleæ ſi conficiantur, in corporibus tamen quæ refici magis egent,talia nutrimenta quæ concoctu difficilia ſunt,non competunt, vtpote quibus concoquendi facilitas non adſit,vt liquet ex Gal.vij.de Meth.med. Adhæc ſi nutrire debeant cochleæ,non crudæ,nec ſemel,aut bis elixæ,ſed ter,& veluti in aqua tabefactæ exhiberi debent,vt iij. de Alim. facul. ſcriptum eſt. Præter id etiam quòd craſſum,ac lentum generant ſuccum,ex quo prompte obſtructio,& putredo fit,ac præter naturam calor augetur, potiſsimum hectica febre laborantibus,in quibus nedum concoctio,verum etiam diſtributio imbecilla eſt. At ſi dixerint non totam cochlearum ſubſtantiam, ſed earum tenuiorem ſuccum ignis artificio extractum conducere,dicimus nos,& hunc quoque difficilem concoctu eſſe, quòd ex earum ſubſtantia trahatur,quæ talis eſt naturæ tum vel maxime,quòd ab eis crudis,quæ eſculenta non ſunt extrahatur,quamobrem promptius aluum ſoluere,quàm eos nutrire poterit. poſſunt item hunc in modum paſtilli formari non parum conferentes, vt Recipe, carnium gallinarum, pullorum, vel caponum,elixatarum ℥.ij.carnium teſtudinis,ſimiliter elixatæ ℥.j.electarij regum, ſine ſpeciebus drach.ij.margaritarum drach.j.quatuor ſeminum communium frigidorum ℥.ß.ſacchari diſſoluti in aqua roſa. quantum ſatis ſit. fiant in morſulis,quorum ℥.j.ß.vel ℥.ij. pro qualibet vice exhibeantur cum ℥.iij.aquæ endiuiæ,vel bugloſsi, aut tantundem prædicti ſtillatitij liquoris. lac etiam ijs mirifice prodeſt,preſertim muliebre; & vbi ex ipſa mulieris papilla ipſum hauſerint; id vero optimum quidem,vtpote,cognatum,inter alia exiſtit. ſed quoniam plerique id ſibi adhiberi recuſant, aſininum ipſis dare conuenit: id enim reliquis omnibus ad propoſitum affectum eſt vtile: quippe cum tenuiſsimum ſit, & minime coagulatur & quoquo verſus ocyſsime in corpus digeritur, aut ſi hoc etiam recuſauerint, aut ægre aſſumpſerint, caprillum ijs dandum eſt, quod medium ferè exiſtit, & magis poteſt nutrire, vt liquet ex Tralliano, miſcendumque ei erit exiguum mellis,aut ſacchari,vt paulò ante dictum eſt. quòd vero balneum quoque mirum in modum eis proficiat,atque conueniat,decretum reliquit Gal. citato lib.x. de Meth.med. quo etiam loco,modum præcipit quo tales ſint balneandi,etiamſi exactè tabidi fuerint,ac non parum imbecillles,eo itaque in loco ſtudioſi hęc petant: quamuis nonnulla pręcedenti cap.explicauimus. etenim maiori cum diligentia hi balneandi ſunt, quàm ceteri qui hectica duntaxat febre laborant. Nec etiam parua cura habenda eſt aliorum refrigerantium medicamentorum,quibus etiam & in hac febre vti licebit,tam ſi intus, quàm ſi extra adhibeantur. vitanda nanque perpetuo magis erunt quæ immodice refrigerant in his febribus,quam in hecticis,quæ nondum tabidæ ſunt.

Cochlearum ſtillatitium liquorem non probat in hecticis.

Cap.6.

Cap.3.

Paſtilli.

Lac hecticis vtile.

Balneum.

Cap.10.

FINIS TERTIAE PARTIS, SIVE EXERCITATIONIS.

DE

DE PESTILENTI FEBRE.

Quid per communes, quid ue per diſperſos, & diſsimiles morbos ſubintelligendum ſit, ac ex quibus proficiſcantur. Caput I.

QVAMVIS febris communiſsimus ſit morbus, eius tamen duo ſunt genera Hippocrate auctore lib.de flatibus,quorum alterum commune omnibus,peſtis appellatur, alterum propter malam diætam priuatim ijs contingit qui ea vtuntur,de quo,vt cuique patere poterit,abunde diſſeruimus. Vt igitur completus fiat noſter ſermo de febribus,reliquum eſt de altero genere pertractare, quod quidem omnibus commune, ac peſtem citato lib.Hipp.appellauit. De quo febrium genere,licet à recẽtioribus nonnullis multa fuerint exarata,ac paſsim ſcripta reperiantur, non propterea viſum eſt noſtram de eo, quam veram Galenique putamus eſſe ſententiam,non explicare,breuibus tamen quoad fieri poterit. Vt vero promptius tyrones eam aſſequi valeant,animaduerſione dignum eſt morbos in Hipp.& Gal.doctrina,quoſdam eſſe vniuerſales ſeu communes, quoſdam vero particulares, diſperſos ſeu diſsimiles. Appellant autem morbos diſsimiles eos,qui ſparſim,priuatimque prehendunt,ægros diſcrepanter fatigantes,neque ſecundum communem modum conſtantes, σποράδης Græce dicti,vt patet j.de Rat.victus. etenim diuerſis eodem tempore morbis homines afficiuntur,ſeorſumq. vnumquenque prę hendunt. horum cauſa eſt ſuus cuique victus,vt liquet ij.de Nat.humana,cum dixit Hippoc. [At vbi diuerſis eodem tempore morbis homines afficiuntur,ſuus cuique victus ſine cõtrouerſia cauſa eſt.] vniuerſales autem ſeu communes appellant morbos,vbi omnes,aut multi vno morbo homines corripiantur eadem tempeſtate,qui morbis diſperſis è regione opponuntur, Græci παγκοίνους, interim πανδήμους, & κοινοὺς appellant,quorum cauſa referenda eſt ad quoddam communiſsimum,quo maxime vtimur vniuerſi. tunc enim victus cuiuſque noſtrum nequaquam in cauſa eſſe,manifeſtum eſt;cum morbus omnes iuxta attingit,tam iuuenes,quàm ſenes,tam fęminas, quàm viros,perinde vinum,ac aquam bibentes,tam qui offam,quàm qui panem commanducãt; tam qui multum,quàm qui parum laborant. ergo non fuerit victus ratio in cauſa, cum homines quoque victu vtentes in eundem incidunt morbum, vt ibidem teſtatur Hippoc. & proinde non immerito aſſerebat eodem loco,quòd morbi fiunt partim à viuendi ratione,partim à ſpiritu,cuius attractione viuimus; diſperſos morbos tribuens viuendi rationi,pro ſuo cuique victu, viuendi rationem nuncupans,non ipſa ſola eſculenta & poculenta, ſed vniuerſam vitæ ſortem complectens; neque enim cibi ſolum,& potiones,verumetiam balneæ,exercitationes,otium,vigiliæ,mœror,ira,frigus,æſtusque pariunt morbos; vt Gal.inquit,in comm. vniuerſales autem ſeu communes morbos cuidam cauſæ,quæ quidem communiſsima ab eo appellatur,referens, ſpiritui videlicet,ſeu aëri,cuius attractione viuimus. Sed mox inquies Hippoc.ſibi ipſi pugnare,quoniam citato lib.de flatibus poſtquam duo poſuit febrium genera,vt dictum eſt,ſubdit hæc verba: [vtriuſque autem generis auctor,& cauſa aër exiſtit.] cur itaque eodem loco vnum dixerit febrium genus priuatim contingere ob malam diætam? & ij.de Nat.hum.illud confirmauit nedum in febre, ſed in alijs morbis qui diſsimiles,diſperſique ſunt, eos aſſerens oriri ex diuerſa viuendi ratione, quæ cuique propria exiſtit? Atqui nos hunc in modum Hipp. dicta conciliabimus,aſſerentes verum eſſe omnem morborum cauſam eſſe aërem; verum quorundam proprie,vtpote eorum qui communes omnibus ſunt,quorundam vero improprie, quemadmodum ipſemet Hipp. ſeipſum declarat.

Morbi ſporades qui,& quę eorum cauſa.

Tex.comm.9

Tex.comm.3

Morbi cões, & eo℞ cauſa.

Tex.2.

Obiectio, q̃ ſoluitur conciliatione duorum locorum Hipp. qui repugnare vñr.

declarat. nam cum multorum ciborum ingeſtione neceſſe eſt, & multum ſpiritum ingredi: omnia enim quæ eduntur, & bibuntur, ſpiritus in corpus inferunt aliquando plures, aliquando etiam pauciores (vt ipſe inquit) & propterea iſtorum etiam morborum diſsimilium qui ex victu oriuntur, cibo inquam & potu quodammodo ſpiritus auctor exiſtit, qui ſimul corpus ingreditur cum eodem cibo & potu. Id vero ſigna quodam confirmauit cum ait: [id autem inde manifeſtum eſt quòd plurimis eructuationes poſt cibos & potus euenire ſolent, diſcurrente nimirum aëre incluſo, vbi perruperit bullas quibus fuerit incluſus.] deinceps declarat modum quo affectus præter naturam ex eo ſimul cum cibis & potionibus ingeſto generantur, vbi exire nequeant. erit itaque aër ſeu ſpiritus non proprie ſeu primaria ratione horum morborum cauſa, ſed ex accidenti quodammodo, & improprie quatenus ſimul cum cibis & potibus qui morborum cauſa præcipue ſunt, corpus ingreditur, aliorum vero qui multis ſeu omnibus communes ſunt, proprie & primaria ratione auctor, & cauſa exiſtit. vel dicas vnum eſſe morborum genus quod ex inſpirato aëre proficiſcitur, idque commune eodem Hippoc. teſte ij. de Nat. humana. Alterum vero ſemper priuatim accidit ex mala victus ratione. quod quamuis dixerit ex ſpiritu ſeu aëre quoque oriri, modo quo prius explicauimus, non tamen aſſeruit ex inſpiratio aëre, ſed potius, vt dictum eſt, cum cibis ſeu potionibus ingeſto. non igitur ſibi pugnat Hippoc. nam vere & proprie hoc morborum ſeu febrium genus ob malam diætam priuatim contingere faſſus eſt, licet quodammodo aër cum eiſdem ingeſtus poſsit aliquo pacto dici eſſe etiam eorum cauſa. at communium, ſeu vniuerſalium morborum ſolus præcipuus & proprie auctor & cauſa aer exiſtit, non cum cibis & potibus ingeſtus, ſed per reſpirationem attractus, vt liquet citato lib. ij. de Natura humana. Atqui adhuc cum Gal. obijcies huic Hipp. ſententiæ. videtur ſiquidem non rectè, vt Gal. inquit, citato loco, communium morborum ortum in ſolum aerem conferre Hippoc. nam cum in fame quidam frumentum ſemiputre coacti eſſent, manducare, in communem, communi de cauſa, morbum inciderunt, aliquando etiam cum vſus infecta aqua eſſet totus exercitus, ſimiliter afflictos omnes milites fuiſſe: idque confirmabat Thucydidis auctoritate ij. hiſtoriarum volumine: quo loco ſcripſit quòd qui Aeno graſſante fame leguminibus veſcerentur, cruribus debilitabâtur, qui vero eruum eſſent, hos genuum dolor corripiebat. Huic obiectioni ipſemet Gal. ſatisfacere videtur in prooemio lib. de Morb. vulg. cum dicebat: [Porrò qui à cibo proficiſcuntur & potu (loquens de vniuerſalibus, ac communibus morbis) tum infrequentes, tum cognitu ſunt faciles.] cum itaque infrequentes ſint qui ab hiſce cauſis oriuntur vniuerſales morbi, ſintque cognitu faciles, propterea eos Hippoc. prætermiſiſſe videtur, de ſola ea cauſa verba faciens, quæ nedum communis, ſed communisſima eſt, communisſimam cauſam appellans aerem, à quo ſæpius ac frequentius vniuerſales morbi proficiſcuntur. Sed dices nonne idem Gal. in eodem prooemio lib. de Morb. vulg. inquit, quòd cum tres ſint cauſæ à quibus morbi auſpicantur, vna quidem in ijs quæ offeruntur, altera vero in operibus quæ obimur, & tertia in his quæ extrinſecus occurrũt nobis, per vnamquanque communes morbi fieri conſueuerunt. igitur eius verba quæ mox citauimus Hippoc. à calumnia non liberant; niſi eſſet quòd ſtatim poſt citata eius verba, ſubdit: [ac preſertim quidem per affectum aeris ambientis: non enim frequenter accidit, vt per ingeſtos cibos morbus communis ciuitatem, vel nationem, vel exercitum peruadat, ſicut neque per communes tum occupationes, tum labores. At continens nos aer ſi immoderatius calefiat, frigeſcat, humeſcat, vel ſicceſcat, corporum ſymmetriam, quæ ſanitas eſt, confundit, interturbat, ac corrumpit: alijs vero cauſis neque omnes ſimul obuiamus, neque integrum diem ſubijcimur. ſed aer ſolus extrinſecus omnes ambit, & inſpiratur. Non enim fieri poteſt, quin corporum animalium temperaturæ cum eius permutatione afficiantur, ac permutentur.] Hæc ille. quibus ex verbis id quoque elicitur, quòd quamuis ex illis etiam duabus ab eodem Gal. explicatis cauſis, veluti ceteri priuatim, & diſperſi, ita quoque communes morbi fieri conſueuere, frequentius tamen, ac preſertim ab aere nos ab ambiente communes morbi contingunt: ab alijs vero per quàm rarisſime ob eas quas ipſe tradit cauſas. & ob id iterum ad eandem Hippoc. ſententiam conuerſi, ſimul cum eo aſſerimus, communes morbos qui communisſimam cauſam habent, & frequentius contingunt, à ſpiritu ſeu aere cuius attractione viuimus, quoque maxime vtimur vniuerſi, originem ducere, reliquos vero à viuendi ratione, raro autem contingere, quòd per ingeſtos communes cibos & potus, communeſque occupationes, ſeu labores ijdem communes morbi fiant.

Alia obiectio quã diluit declaratiõe ſententiæ Gal. Tex. comm. 3

Alia item obiectio ex Gal. quam ſimiliter diluit.

Quot modis Aer nos ambiens qui communium morborum auctor eſt, in calido, frigido, humido, & ſicco alteretur. *Caput II.*

CVM vero aer nos ambiens non vno duntaxat modo immutetur, qua etiam ratione diuerſorum communium morborum auctor & cauſa eſſe poteſt, propterea à quibus cauſis ipſum immutari contingat, diſſerere putaui; illis nanque habitis ac intellectis, facile poterimus in quo communium morborum genere peſtis contineatur, inuenire. Alteratur autem aer bifariam Galeno auctore, libro Artis medic. ij. de Natura humana, j. de ſanitate tuenda, ac xij. Method. meden. vno modo ſecundum

Aër duobus modis mutaẽ.

manifeſtas

manifeſtas eius qualitates, quando videlicet eidem accidunt mutationes in frigido, calido, humido & ſicco, aut horum coniugatione. ſecundo modo in tota eius ſubſtantia mutationes adueniunt, ſeu in totius proprietate eſſentia, quæ ex vtraque ſimul iuncta, forma inquam, & materia conſiſtit, vt liquet libro de conſtitutione Artis medicæ. vtputa quando ex puro impurus, coinquinatus, ſeu infectus, ob quampiam cauſam redditur, vt paulò poſt docebimus; prius tamen cauſas ob quas eidem aeri mutationes accedunt, in calido, frigido, humido, vel ſicco recenſebimus, quas mutationes omnes, cœli ſtatum vocare conſueuit Galenus, hoc eſt ipſam ambientis nos aeris temperiem, vt liquet ix. de Meth. med. quæ temperies eidem prouenire poteſt, tum propter regionem ipſam, tum anni tempus, tum ob præſentem cœli ſtatum, hoc eſt particularem eius præſentem temperiem, quemadmodum liquet ab eodem Galeno citato libro ix. de Meth. med. necnon & xj. eiuſdem. Alteratur ſiquidem à diuerſa regione aer, pro vt in concauo, aut ſublimi ſita fuerit, ad orientem, vel occidentem, aquilonem, vel Auſtrum expoſita; pro eius item regionis natura diuerſa, vtputa ſi ſulphurea, aluminoſa, paludoſa, petroſa, vel argilloſa regio fuerit; iuxta mare, flumen, aut montes, aut alia ſimili ratione, diuerſa fuerit regionis, loci, ſiue ciuitatis natura; ex cuius aeris alteratione communes quidam oriuntur morbi, quos Hippoc. interim ἐπιχώρια νοσήματα, interim vero ἔνδημα καὶ ἐνδήμια, hoc eſt collectaneos, vernaculos, patrios, ſeu regionales, & publicos morbos appellare conſueuit, vt liquet ab eodem lib. de aere, region. &c. & à Galeno j. de Morbis vulg. & j. de Ratione victus in morbis acutis. Qui morbi quouis tempore procedente, ſeu æſtate, ſeu hyeme, & quoquo anno, in eadem regione communes multis ſuperuenire conſueuerunt. etenim perpetuo tenent locum quempiam, incolaſque ac ſi cognati eſſent nullo non tempore comitantur. & hoc vnum genus eſt communium morborum modo quo diximus ab Hippoc. & Gal. locis citatis nuncupatum, de quibus morbis, in eodem libro de aere, aqua, & locis egit Hippoc. Alteratur item, & ſecundo nos ambiens aer, ex diuerſis anni temporibus; diſtant autem mutuo anni tempora humiditate, calore, frigore, & ſiccitate, & propterea magnæ differentiæ temperamenti, quas rectè generales appellaueris, annum diuidunt in quatuor tempora, genere inter ſe, aut ſpecie differentia, vtcunque tibi appellare viſum ſit. Nominantur autem Hyems, Ver, Aeſtas, & Autumnus. Horum temporum hyems humiditate alijs frigoreque præſtat. Aeſtas item calore ac ſiccitate. Ver plane in medio eſt vtriuſque: nam in vtraque oppoſitione neutrum alteri illic præſtat, neque ſicco humidum, neque calido frigidum. Verum quaſi ambarum eſt æquilibrium oppoſitionum, æquabilitaſque horarum omnium totius prope diei & noctis, atque nulla in illis fit magna immutatio aut exuperantia; cuiuſmodi conſpicias in Autumno: hic enim de matutino frigus viget, circa meridiem magnus æſtus, qui rurſus ad crepuſculum veſpertinum tranſit in algorem. dominatur tamen in eo ſiccum humido, & frigidum calido. Atque hoc eſt temporum anni temperamentum, quorum ferè mutatio fit paulatim, vt à nemine toto tempore ſentiatur, vt liquet j. de Morbis vulgar. Quòd ſi lib. j. de Nat. humana. Hippoc. Ver dixerit calidum eſſe & humidum, quemadmodum etiam nonnulli alij philoſophi fatentur; poterit & illud quoque veritatem habere; etenim ſic dicunt in temporibus anni, Ver eſſe calidum & humidum, vt in genere corporeorum animalia, hæc cum plantis conferentes. Ver autem cum Autumno optimum inter tempora anni, & quaſi ſolum prorſus naturali præditum ſtatu, cum illo quod præter naturam affectum eſt, rectius tamen erit aſſerere ipſum temperamentum eſſe; vt eodem libro de Nat. humana à Galeno ſcriptum eſt, ob eam quam modo ex eius ſententia primo de Morbis vulg. tradidimus cauſam, & vt fuſius nonnullis rationibus j. de temperamentis demonſtrauit. horum autem quatuor temporum ordo hic eſt. ab ortu Pleiadum, ſeu dixeris Vergiliarum, vſque ad Arcturi ortum Aeſtas dicitur. ab Arcturi ortu vſque ad occaſum Pleiadum, Autumnus perdurat. deinde occaſus Pleiadum, principium facit hyemis, & quod hyemem ſequitur Aequinoctium, veris principium habet. totumq. tempus eius ad ortum vſque Vergiliarum, ſeu Pleiadum protenditur; atque hæc ſunt quatuor anni tempora, vt liquet j. de Morbis vulgar. & comment. Aphor. xiiij. libri iij. qui vero in ſeptem partes annum diuidunt, quemadmodum inuenies libro de ſeptimanis, qui Hipp. nomen præfert, ij hyemem in tres partes diſſecant, cuius ſub ſolſtitium tempus, medium conſtituunt, de extremis duobus primam ſementem, poſtremam φυταλίαν, quod eſt inſerendi tempus: nam hoc pacto illi iſta appellant. Aeſtatem autem in duas diſſecāt partes, quarum vna eſt à Pleiadum ortu, & dicitur eius prima pars, poſt quam Canis ortus oporan, id eſt fructum generationem inchoat, quam & ipſam pro ſecunda parte æſtatis ponunt; & vſque ad Arcturi exortum protendunt. Veris autem tempus, quoniam ne duos quidem habet ſolidos menſes, factum eſt vt iure indiuiſum permanſerit, quemadmodum etiam & Autumnus, quod licet ſit vere maius, quia in menſes duos extenditur, magnitudine tamen longe ab æſtatis & hyemis tempore vincitur: eſt enim inter Vergiliarum & Arcturi ortum tempus, menſium quatuor; plurium etiam quàm quatuor inter Pleiadum occaſum, & Aequinoctium vernum intereſt. atque eſt & hæc etiam anni vtilis partitio, vbi duas differentias generales hyemis ſcilicet, & æſtatis in maius & minus ſeces, in duas quidem æſtatem, in tres hyemem. Verum nos primam anni temporum diuiſionem in quatuor generales differentias admittimus potius, vt quæ magis noſtro propoto arrideat: nam quamuis bifariam tempus quod intercedit inter Vergiliarum exortum,

Cap. 85. ſup tex. 4.
Cap. 11.
Cap. 5.
Cap. 11.
In qualitatib. manifeſtis.
Cap. 5.
Propter regionem.
Cap. præcit.
Cap. 1.

Morbi regionales, ſpecies vna cōium.
Cap. 1. & 2. in proœmio 1. ſuper tex. 9.

Propter anni tempora.
Quæ ſint anni temporum temperaturæ.

Super tex. 1.
Comment. 1. ſuper tex. 33.
Ver quo calidū, & humidū intelligatur.
Loco citato.
Cap. 4.

Comment. 1. ſuper tex. 1.
Hyems partes tres.
Aeſtatis duæ.

exortum, & Arcturnm diuidas, nihilominus omni nimia caliditas & ſiccitas eſt communis, vt etiam hyemi immodicus algor & humiditas, licet etiam in tres partes diducas. cum itaque tali prædita ſint temperatura, quatuor anni tempora, vt dictum eſt, fieri etiam non poteſt quin animantium corporum temperaturæ ab eiſdem non afficiantur ac permutentur, & humorum exuperantiæ in iiſdem corporibus non diſsideant: & propterea dictum eſt ab Hippoc. lib. j. de Nat.

Tex.32.& ſequent.

hum. ſingulis annis temporibus, ſingulos vigere humores: ſiquidem hyeme pituita viget, ſanguis vere, Aeſtate bilis, Autumno bilis atra. vnde fit vt frigida & humida appelletur pituita iuxta ac hyems, & calidus humidusque ſanguis vt ver, calida & ſicca vt æſtas bilis flaua, atra vero, vt autumnus, frigida & ſicca.

Text.36.

Cum vero hæc eodem loco confirmaſſet Hippoc. voluit etiam cauſam adducere ſub hyemis exemplo, inquiens propterea hyeme maiorem eſſe pituitæ copiam, quòd frequentiores ſint pluuiæ, & noctes longiores, quod perinde eſt, ac ſi dicas (vt ait Gal. in comm.) quòd humidum ſit, frigidumque hoc anni tempus, humidum eſſe pluuiarum frequentia probatur, frigidum, noctium prolixitate. ſiquidem caloris quo præditus eſt aër nos ambiens æſtate, auctor ſol eſt: qui tum antecedit prope ſupra verticem noſtrum, & diem longiorem efficit. Idem item frigus hyeme inducit, quòd obliquus & humilis, paucoque tempore ſupra terram feratur. vult denique Hippoc. cum circunfuſi aeris ſtatu, vna animalium corpora affici, ſiccari in ſiccis eius temperamentis, humectari in humidis, incaleſcere in calidis, & in frigidis algeſcere: & proinde libro de aëre regio. & aquis.

In princip.

[Quicunque artem medicam integre aſſequi velit, (ſcriptum reliquit) primum quidem temporum anni rationem habere debet, quantum potentia quodlibet eorum valeat: non enim ſimile quidquam in illis exiſtit, verum differunt inuicem propter varias quæ in eis fiunt mutationes.] Quare ſi humida hyems, & frigida eſt, merito in ea frigida & humida præualet pituita. Quæ ratio, & alijs etiam anni temporibus conſtat; æſtate flaua bile dominante, quando ſicca & calida virtute eſt. Vere ſanguine, humido, & calido humore, etenim & ver eſſe ait calidum & humidum. Autumno atra bile, vt quæ iuxta, ac hoc anni tempus, frigida ſit & ſicca, ſi autem velis ver eſſe potius temperatum recenſere, Galeni opinionem ſectatus, eadem etiam ratione non calidum & humidum, ſed temperatum eſſe ſanguinem dices: eſt etenim humorum temperatiſſ. quemadmodum temperatum anni ver. & propterea in bene temperata conſtitutione abundat, eodem Galeno teſte in prooemio lib. j. de Morbis vulgaribus, quia igitur non propter dictorum temporum appellationes, in eiſdem temporibus, dicti generantur ac redundant ſucci, ſed ob eorum proprias temperaturas, aliàs vbi ad eorum temperatura aliquando generarent, alios generare ſuccos non valerent, vt liquet ab eodem Galeno citato loco. propterea pro ratione, ſeu temperatura, & non propter nomen prædictos ſuccos vnumquodque tempus auget. quo fit vt quando ambientis nos aëris temperatura ab eiſdem temporibus permutatur, permutentur etiam ſucci, & corporum temperamenta, neceſsitate cogente, & ob id vti ſingula anni tempora propriam temperaturam ſeruabunt, pro ſuarum naturarum ratione, etiam morbi ipſi creentur: non enim exiſtimare debes quòd propter anni

Cap.3. Morbi pro ratione cuiuſq; tpis anni, altera ſpecies morborum communiū.

temporum appellationes ſingulæ ægritudines accidant, tales ſcilicet, vel tales, vt inquit idem Gal. ij. de Criſibus, ſed propter ambientis aeris temperaturam: nam qualem hic naturam habet, ita etiam nos afficit. fiunt itaque morbi pro ratione cuiuſque anni temporis, ſimilitudinem habentes cum natura ſucci exuperantis vbi ipſa tempora propriam ſeruabunt. Qua etiam ratione & communes ſeu vniuerſales eſſe dixeris, ac ſub eiſdem contineri, cum cauſam habeant vniuerſalem atque communem, aerem videlicet, vt liquet iij. prognoſtic. de quibus locutus fuit Hippocrat. lib. iij. Aphor. xx. xxj. xxij. & xxiij. Aphor.

Tex.38.

Obiectio, quā diluit explicata Gal. ſnia. Comment.1. tex.1.

quòd ſi dixeris hoc pugnare eidem Gal. qui j. de Morbis vulgarib. ait: [itaque experimentis & ratione didicimus vbi in hunc modum anni tempora procedant, & in ſe mutuo conuertantur, non exiſtere neque peſtem vllam neque quenque alium morbum vulgarem, ſed ſolos diſperſos quos vocant morbos, qui victus comites ſunt.] aſſerimus nos quòd vbi quatuor anni tempora ſuam ſeruant naturam, & paulatim in ſe mutuo conuertantur, neque morbus vllus vulgaris generabitur (quorum morborum cauſas, nos in ſequentibus explicabimus) ſed bene vniuerſales & communes (vt dictum eſt) quoniam à cauſa vniuerſali aere inquam nos ambiente, à diuerſis anni temporibus immutato. & ſi dicas contrarium aſſerere Gal. citato loco j. de Morbis vulgar. quoniam fatetur diſperſos ſolos generari, eoſque victus comites eſſe, admittimus nos cum eodem Gal. hos morbos qui in diuerſis anni temporibus ſuam ſeruantibus propriam naturam generantur, quodam modo dici etiam diſperſos, eo quòd in his generantur qui praua vtuntur victus ratione, vt ipſe inquit, & non in alijs: hi enim diſperſi appellantur morbi, Græci σποράδης dicti. at quoniam non ijdem eos tenent omni tempore morbi, vt ipſe Hippoc. docuit in præcitato Aphoriſ. ſed immutantur eorum ſpecies ſeu formæ pro diuerſo anni tempore, quemadmodum pro diuerſa natura, & ætate pro quibus tum corporum alterantur temperamenta, tum humorum exuperantiæ diſsident, vt ipſe inquit Galenus citato libro j. de Morbis vulgaribus, ob id communes morbi appellari poſſunt, propterea quòd communem habeant cauſam: obtinet enim parem vim laborantis corpus ad concitandam cauſam, ac aer quæ vbi ambo coeant, acquiſititium efficiunt temperamentum, cuius comes eſt publice prodeuntium, ſeu vagantium morborum ortus, vt idem Galenus inquit.

ſunt

ſunt itaque hi morbi de genere communium, quatenus ab aëre ortum habent, alterato pro diuerſo temperamento anni tempore. at quia ſufficiens non eſt talis alteratio morbos procreare, licet cauſa ſit, cur ſinguli in ſingulis temporibus anni, humores vigeant; pro quorum etiam ratione morborum ſpecies commutantur, ſed opus eſt etiam, vt hi quos morbi tentant, praua vtantur victus ratione, propterea diſperſi quoque morbi ab eodem Galeno, quandoque ſub hac ratione appellantur: nam ex offenſione quidem in ratione victus proficiſcuntur. ceterum immutantur eorum formæ pro anni tempore, vt diximus. De genere etiam morborum, qui multos in communi inuadere ſolent, & communes, ſeu vniuerſales appellantur, ſunt ij qui à Græcis ἐπιδημοι, tum ἐπιδήμιοι vocantur, Latini populares, ſeu vulgares nuncupant. dicuntur autem vulgares morbi hi qui per aliquod tempus aliquam regionem inuadunt, vt liquet à Gal. j. de Morbis vulg. & j. de Rat. victus: dicebat idem Gal. quòd vulgaris morbus eſt, qui tempore anni aliquo, in regione aliqua abundat, inſoleſcitque: neque enim certi eſt morbi nomen vulgare, ſed quicunque vno in loco multos ſimul inuaſerit, vulgaris hic vocatur, eodem Gal. auctore iij. de Morbis vulg. quorum etiam morborum auctor, & cauſa aër exiſtit, at non ex regione, aut anni tempore aliquo alteratus, ſed ex peculiari cœli ſtatu, ipſiſque anni temporibus præter naturam immutatis. quare ex particulari aeris intemperie proficiſcuntur, quæ eidem prouenire poteſt, ex nonnullis, ac diuerſis ſtatibus, conditionibus, tempeſtatibus, ſeu conſtitutionibus dixeris, eundem ambientem nos aerem in calido, frigido, humido, ac ſicco, aut horum coniugatione immutantibus, de quibus ſummatim, & velut per capita docuit Hipp. lib. iij. Aphor. particulatim autem, lib. de morbis vulg. Ceterum ſcire licet hos morbos quos vulgares, ſeu publice graſſantes nuncupauimus, non quemlibet aeris particularem ſtatum, ſeu particularem conſtitutionem comitari: nam cum quædam exiguæ eſſe poſſint, quædam vehementes, & quædam mediæ aeris ambientis intemperaturæ, ſeu particulares conſtitutiones, vt liquet comment. Aphoriſ. xiiij. lib. iij. non quælibet earum poteſt eſſe vulgarium morborum cauſa, quia non quæ modico tempore durat, ac imbecilla eſt, ſed quæ vehemens exiſtit, ac etiam multo tempore durat, quod ſignificare voluit Hippocr. per verbum dominari, inualeſcere, ſeu vigere, vt teſtatur idem Gal. citato lib. j. de Morbis vulg. atque hæc de communibus morborum generibus, quorum auctor eſt aer à diuerſis cauſis immutatus, dicta ſatis ſint; cum non ob aliam cauſam, quàm ob tres quas narrauimus in calido, frigido, humido, aut ſicco, ei mutationes adueniant.

Morbi epidemij tertia ſpecies morbor. communium.

Loco citato.

Comment. 3. ſuper text. 20.

Non quælibet particularis cõſtitutio cauſa eſt morbi epidemij.

Loco citato.

Quòd peſtis è genere ſit vulgarium, & non aliorum communium morborum: & quomodo ab eis etiam diſſideat. Caput III.

SED iam tempus eſt vt ad peſtem noſtra conuertatur oratio, cuius gratia cuncta, quæ de aere ac morbis ab eo genitis diſſeruimus, à nobis explicata ſunt, quòd quidem è genere communium etiam morborum qui ex aere proficiſcuntur ea ſit, præter id quod auctoritate Hippocratis paulò ante demonſtrauimus, cum dicebat libro de Flatibus, quòd alterum febrium genus commune omnibus Peſtis appellatur. poterit etiam confirmari eiuſdem Hippocr. auctoritate j. de Ratione victus in morbis acutis, cum aſſerebat: [cum enim nullum commune genus peſtilentis morbi vulgetur, &c.] necnon & Galen. auctoritate in procœmio lib. de Morbis vulgaribus, cum dicebat: [quòd morbi qui perpetuo tenent locum quempiam ἐνδημοι vocati, ex illorum ſunt genere, qui multis communes ſunt, vt peſtis quoque.] & deinde ſubdit: [nam & hæc in communibus morbis eſt.] At cum tria à nobis communia morborum genera fuerint enarrata, in quonam eorum peſtis reponenda ſit, nondum liquet. quòd vero fieri non poſſit peſtis, aere ex anni temporibus immutato ſuam ſeruantibus naturam, paulatimque eorum facta mutatione, ſeu conuerſione in ſe mutuo, idem Galen. confirmauit citato j. libro de Morbis vulgaribus, cum dixit: [itaque experimentis, & ratione didicimus, vbi in hunc modum anni tempora procedant, & in ſe mutuo conuertantur, non exiſtere, neque peſtem vllam, neque quenquam alium morbum vulgarem. Adhæc quòd neque generari peſtis valeat ab ea aeris alteratione, quæ fit ab ipſis regionibus diuerſis, eiuſdem Hippocr. auctoritate lib. de aere regio. & aquis confirmari poteſt, cum dicebat, eos morbos, quoquo tempore procedente & anno, ciuitatem tenere, ſeu æſtate, ſeu hyeme. Præterea Galen. in præcitato procœmio lib. de Morbis vulgaribus fatetur eiuſdem Hippoc. auctoritate, quòd qui morbi perpetuo tenent locum quempiam, endimi vocantur: cum vero peſtis perpetuo locum, regionem, ſeu ciuitatem aliquam non occupet; nec etiam quam occupat regionem, eam omni tempore teneat, ſed quibuſdam annis, ſeu anni temporibus, ac certis aeris conſtitutionibus, vt infra patebit, ſequitur propterea quòd nequaquam peſtis ſit ex eorum communium morborum genere qui à Græcis ἐνδημοι, à Latinis publici, vernaculi, ſeu regionales appellantur. quo circa neceſſario aſſerendum erit peſtem è numero, ſeu genere eorum communium morborum eſſe, qui ex aere ob cœli ſtatum immutato proficiſcuntur: quemadmodum Galenus teſtatur citato libro j. de Morbis vulgaribus, quo loco de Morbis vulgaribus verba faciens, ſic inquit: [horum pernicioſiſſimi quique peſtilentes vocantur qui perinde ac

Tex. 9.

Peſtis non eſt ex gñe cõium morbor., qui fiunt ex aëre anni tpibus immutato.

Loco citato.

Neque ex genere cõium q. regionales dicuntur.

Cap. 1.

totum vulgarium morborum genus, ex cœli ſtatu proficiſcuntur.] & libro j. de Ratione victus in morbis acutis, ſic ſcriptum reliquit: [Nullum autem peculiarem de peſte confecit librum, quoniam ex epidemijs vnum eſſe illam, per lib. de Morbis vulgaribus demonſtrauit.] Nemo itaque hæſitare debet, & communem eſſe morbum peſtem ipſam ex eorum genere, qui ab aere immutato, proficiſcuntur, ac ſub his contineri qui vulgares; ſeu populares appellantur: eo quod & genere vulgaris eſt morbus, peſtis, vt inquit idem Galenus citato libro j. de Morbis vulgaribus. Diſſident tamen ab ijs pernicie; nam (vt teſtis eſt Galenus citato loco) peſtes appellant omnes homines, ſciuntque exitiales morbos eſſe, & poſt pauca de vulgaribus (vt paulò ante diximus) verba faciens, dicebat: [horum pernicioſiſſimi quique peſtilentes vocantur, qui perinde ac totum vulgarium morborum genus, ex cœli ſtatu proficiſcuntur.] & eodem j. de Rat. victus inquit: [peſtis vero eſt epidemia pernicioſa.] Tertio quoque de Morbis vulg. clarius illud confirmauit cum aſſeruit: [neque enim certi eſt morbi nomen vulgare, vel peſtilens. ceterum quicunque vno in loco multos ſimul inuaſerit, vulgaris hic vocatur, qui ſimul ſi hoc habeat, vt multos perimat, peſtis eſt.] Pro cuius rei exactiori notitia animaduertendum, quòd peſtis à Græcis λοίμος appellata, nil aliud ſignificare videtur quàm morbus peſtilens, qui ab eiſdem Græcis νόσημα λοιμώδης, ſeu λοίμινον nuncupatur, vt liquet ex ijs quæ diximus. Quapropter cum peſtis vnus ſit morbus ex genere epidemiorum, ab epidemijs ſola pernicie differens (vt dictum eſt) propterea rectè inquit Galenus eodem j. de Ratione victus quòd peſtis eſt epidemia pernicioſa eſt. ſiquis autem quæ de peſte aſſerit Gal. in procœmio libri de Morbis vulg. rite perpenderit, reperiet vtique peſtem morbum eſſe communem, nam & hæc in communibus morbis eſt, vt ipſe inquit, ac ex gñe vulgarium cum dicebat ex vulgarium morborum eſſe genere eos qui peſſimi, ſeu maligniſſimi, & peſtilentes appellantur. & paulò infra, horum pernicioſiſſimi ait, quique peſtilentes vocantur. Ex quibus omnibus liquet quòd nihil aliud ſit peſtis quàm morbus communis, vulgaris, peſſimus, atque pernicioſiſſimus, quæ perinde ac totum vulgarium morborum genus ex cœli ſtatu proficiſcitur. additum eſt autem clarioris doctrinæ gratia, quòd ex cœli ſtatu proficiſcatur, cum id ſub vulgaris morbi nomine contineatur. quòd vero peſtis peſſimus ac exitialiſſimus morbus ſit, ex eodem Galeno etiam patet libro de Theriaca ad Piſonem, cum ait; [Nanque peſtis tanquam & ipſa exiſtat quædam bellua, haud paucos interimit, & ciuitates quoque totas depaſcens, male conficit.] Ceterum non ab re, pernicie peſtis diſſidere videtur à ceteris Morbis vulgaribus, cum non à quouis cœli ſtatu, quauis anni præter naturam conſtitutione, ſeu quauis tempeſtate eadem oriatur, etiam ſi valde vehemens, ac inæqualis, & diuturna fuerit: nam cum tot in libro Aphoriſmorum, & libris de Morbis vulgar. varias tempeſtates conſcripſiſſet Hippoc. ex quibus vulgares morbi orti fuere, cunctæ ſanè fuiſſent peſtilentes. nunc vero cum non omnes ab eo peſtilentes fuerint appellatæ, neque multi in ſingulis tempeſtatibus perierint, neceſſario aſſerendum erit, quòd non in omnibus peſtilentes morbi, licet vulgares fuerint orti. Hinc patet eorum error qui volunt ex quauis aeris diuturna intemperie peſtem oriri. quocirca cum eodem Hippoc. & Gal. fatemur, quòd cum tot fuerint ab eodem Hippoc. ſtatus, quorum comes eſt vulgarium morborum ortus, conſcripti, duo duntaxat ex eis fuere peſtilentes, vnus qui in lib. iij. de Morb. vulg. tractatur, alter qui in ſecundo, primum in vnum caput reduxit, his verbis: [Annus auſtrinus pluuius, à ventis in totum ſilens.] iam alium ſtatum initio ſecundi ſcripſit, hunc in modum: [erant carbunculi in Cranone æſtiui, pluebat per æſtum larga pluuia; acciderunt autem magis Auſtro ſpirante.] qui duo ſtatus, Gal. teſte citato lib. j. & iij. de Morb. vulg. in alio non diſſident, niſi quòd hic in vno anni tempore accidit, æſtate videlicet; at ille de quo in lib. iij. agitur per totum annum, & propterea diuturnior. addidit etiam in hoc ſtatu, à ventis in totum ſilens, id quod illic non aſcripſit, niſi fortaſſe arbitreris, vt inquit Gal. quòd illo libro addidit: [acciderunt magis auſtro,] hinc tale quid ſignificari. nam hic etiam auſtrinum ſimul, & tranquillum totum dicit annum fuiſſe, nobis ita accipientibus, tanquam poſſit tranquillus ſimul, & auſtralis aut Aquilonius eſſe, & dici totus annus. verum quidquid ſit, cum valde calidi, humidique fuiſſent ambo hi ſtatus, & ob id etiam peſtilentes. aſſerendum propterea abſque controuerſia erit, nullam aliam tempeſtatem, ſeu preter naturam conſtitutionem peſtem comitari, quàm calidam & humidam, quamuis diuturna ac inæqualis, ſeu vehemens fuerit, cum hæ ſolæ quæ talem habuerunt aeris temperaturam, inter tot quas Hippocrates conſcripſit, & lib. iij. Aphor. & libro de Morbis vulgar. fuerint peſtilentes.

Comment. 3. ſuper tex. cit.

Locis citatis.

Cap. 16.

Peſtis non à quouis cœli ſtatu, quamuis vehemẽti, & diuturno oritur, ſed alij epidemij oriũtur ſine peſte.

Comment. 3. à principio, 2. ſect.

Quòd vt peſtilentes morbi generentur, opus eſt, nedum in manifeſtis qualitatibus, verum etiam ſecundum totam ſubſtantiam aerem immutari.

Caput IIII.

SED mox quæres, num pro peſtis generatione, ſatis ſit aerem in manifeſtis qualitatibus à calida & humida conſtitutione immutari, vel opus ſit vt in ſubſtantia etiam, ſeu propria eſſentia tranſmutetur. Huic reſponſum ſit nullum peſtilentem morbum oriri poſſe ex aeris alteratione in manifeſtis duntaxat qualitatibus,

tibus, etiam ſi immodice calidus & humidus fiat, niſi & ipſe etiam in tota ſubſtantia mutationem accipiat. quod quidem probatur primo auctoritate Hippoc. lib. de flatibus, quo loco de communi febrium genere, quod peſtem appellari dicebat, verba faciens, reddens cauſam cur omnibus accidat, quòd eundem ſpiritum omnes attrahunt, inquit: deinceps cur alicui animantium generi, & non omnibus incidat quærens, ait, quia corpus differt à corpore, natura à natura, & nutrimentum à nutrimento; & poſt pauca dicebat: [Quando igitur aër eiuſmodi inquinamentis plenus eſt, quibus humana natura offenditur, homines ægrotant.] his in verbis clare docuit quòd vt homines peſte laborent, opus eſt aërem adeo eſſe inquinamentis plenum, vt natura humana offendatur. Non igitur qualitate ſola, ſed tota ſubſtantia aer, cum inquinamentis plenus eſt, oblædit, & propterea peſtis oritur. Idem confirmatur eiuſdem Hippoc. & Gal. auctoritate ij. de Natura humana, cum poſitis duobus modis generationis morborum, volens docere Hippoc. eorundem etiam curationem, eam inſtituit morborum ab aere genitorum curationem, qui non ex aere in nuda qualitate alterato ortum ducebant, ſed potius ex eodem, totius proprietate eſſentiæ, immutato, vt Gal. etiam in commen. fatetur: referens ſiquidem eorum curationem in duo propoſita, loci viciſsitudinem videlicet, & paululæ attrahendæ vſum animæ. ex quibus autem aer in propria ſubſtantia immutetur, idem Gal. meminit citato loco, & nos in ſequentibus explicauimus. Nunc ſatis ſit quòd ex modo curationis quem docent Hippocr. & Gal. in commen. confirmat, tales morbi, qui ex aeris attractione in propria ſubſtantia, ſeu totius proprietate eſſentiæ immutati, fiunt, peſtilentes ſint, & non ij qui fiunt ex eius qualitate duntaxat immutata, quoniam hi aliam exigunt curationem, vt Galenus inquit in comment. cum peſtilentes, & exitiales non ſint, & propterea Hippocr. pro eorum curatione, hæc ſcripta reliquit: [At ſpiritus vt fluxus quàm parciſsimus corpus ſubeat, vtque ſit quàm familiariſſimus prouidebis, atque ſolum quoad eius facere poteris, in quo morbus vigeat, vertas, corporaque extenuabis; ita enim minime multum ſpiritum, & frequentem, homines requirent.] Adhæc, & fortius ſi in peſte (vt inquit Galenus libro de theriaca ad Piſonem) praua quædam aeris ad corruptionem prompta mutatio efficitur, & mutatio ad corruptionem (quæ putrefactio dicitur à Galeno xj. de Methodi medendi) eſt totius putreſcentis corporis ſubſtantiæ ad corruptelam mutatio, à calido externo, ſequitur neceſſario quòd aeris ad corruptionem mutatio fiat in eius ſubſtantia, & non qualitate ſola, quando peſtis oritur. præterea eodem loco ait Galenus, quòd cum homines hoc tempore reſpirationis neceſsitate, periculum euitare nequeant, ipſum aerem veluti venenum quoddam, ad ſe per os attrahunt. quòd ſi venena tota ſubſtantia nobis aduerſantur, & aer ipſe, veluti venenum redditus inſpiratur, erit vtique & ipſe non in qualitate ſola, ſed in propria ſubſtantia, ſeu eſſentia immutatus. rurſus ſi Hippoc. luem illam ex Aethiopia Graecos inuadentem, non aliter curauerit, quàm aeris immutatione, alteratioueque, ne talis amplius inſpiraretur, ignem per totam vrbem incendi iubens, neque ſimplicem lignorum materiam, alimentum ipſius eſſe conſuluit, verum ſerta, floreſque ſuauiſsimos, vnguentaque pinguiſsima & odorifera ipſius ſuperinfundi, vt aerem purum hoc modo redditum, homines in mali ſubſidium reſpirarent, vt inquit Gal. citato loco, cui venerit in dubium, quod cum hoc modo peſtem curaſſet, non ex ſimplici aeris alteratione in manifeſtis qualitatibus ea fuerit orta, ſed ex eodem coinquinato ac impuro, & propterea hominibus aduerſiſsimo, poſtquam ſerta, floreſque ſuauiſsimos ignis alimentum eſſe conſuluit Hippoc. & non ſimplicem lignorum materiam, necnon & vnguenta pinguiſsima & odorifera, ipſis ſuperinfundi, vt hoc modo aerem impurum coinquinatumque, purum redderet. Ex quibus etiam patefit eorum error, qui putant propterea fieri poſſe peſtem ex frigida & humida aeris intemperie, quòd Hippoc. hanc igne curauerit: etenim non ſimplicem voluit Hippoc. lignorum materiam fuiſſe ignis alimentum, ſed ſerta, floreſque ſuauiſsimos, nec non & vnguenta iuſsit pinguiſsima, & odorifera ipſis ſuperinfundi, & in hoc decepti ſunt quidam magnæ auctoritatis viri, niſi ab eorum codice auferatur hæc vox [frigidum] vt itaque peſtis generetur, neceſſario (vt demonſtrauimus Hippoc. & Gal. auctoritatibus) aer nedum in manifeſtis qualitatibus, & per calidum & humidum, verum etiam ſecundum totam eius ſubſtantiam, ſeu eſſentiam immutari debet, intelligentes per totam ſubſtantiam eam, quæ ex vtraque ſimul iuncta conſiſtit, forma inquam & materia ipſam excipiente, vt paulo ante animaduertimus, ſupra cap. ij. & propterea non ab re peſtilentes morbos valde malignos ac exitioſiſsimos eſſe; atque hac ratione à ceteris vulgaribus morbis diſſidere à Gal. decretum eſt. Præter id quod nec etiam à quouis cœli ſtatu proficiſcantur, ſed à calido duntaxat, ac humido, vt præcedenti capite definiuimus. Sed dices hoc pugnare Hippoc. & Gal. ſententiæ, qui conſtitutionem peſtilentem tam ij. quàm iij. de Morbis vulgar. conſcriptam fuiſſe (aſſeruerunt) calidam & humidam, nihil aſſerentes de eiuſdem aeris immutatione in propria ſubſtantia. Quamobrem & peſtilentes morbi oriri poterunt abſque eo quòd aer mutationem ſuſcipiat, in eius propria eſſentia ſeu ſubſtantia. huic obiectioni hunc in modum ſatisfacies, quòd in citatis ſtatibus, ſeu conſtitutionibus peſtilentibus ij. & iij. de Morbis vulgar. ab Hippoc. conſcriptis, aer etiam nedum in manifeſtis qualitatibus, ſed etiam ſecundum totam ſubſtantiam fuit immutatus: fuit etenim nedum calida & humida conſtitutio, ſed nebula turbida: vmbroſa, ſeu caliginoſa, & aer multis nubibus plenus,

Tex. comm. 4

Cap. citato.
Cap. 8.

Cap. citato.

Error quorũdam de peſte refellitur.

Obiectio quę ſoluitur explicato ſenſu Galen. & Hipp. Loco citato.

nus,non lucidus,nec purus,neque omnino ſerenus, vt inquit Gal. propterea igitur quòd auſtri-
nus ſimul,pluuius,nebuloſus,turbidus, & nonnunquam nubium plenus fuit aër toto anno,in ea
peſtilenti conſtitutione,quæ iij.de Morb.vulg. ſcripta eſt,quemadmodum tota æſtate,in ea quæ
ij.de Morb. vulg. conſcribitur,ob id à naturali temperie immutatus ob caliditatem & humidita-
tem,tota eius ſubſtantia ſeu eſſentia impurior,vaporibuſque plena craſsis, ac caliginoſis, reddita
Comment.3. eſt.Quod quidem luce clarius manifeſtauit Gal.iij.de morb.vulg. Inquiẽs.[tamen affectus vtriuſ
ſuper tex. 1. que communis tempeſtatis,putredo eſt, vtique cauſam obtinens humiditatem citra ventos.] &
Cap.4. ſubdit: [& videtur putredo ex materia quidem gigni humida; ex cauſa vero efficiente extraneo
& pręter naturam calore,augeri porrò quiete,quę omnia in his conſtitutionibus,aëri adfuiſſe cer
nuntur. Necnon & lib.j.de diff.feb. Illud confirmauit cum dixit; [erat autem eorum ſumma (vt
oſtendit Hipp.)ipſa putrefactio.] loquens de his duobus ſtatibus:quæ quidem (vt prius dictum
eſt)mutatio eſt totius putreſcentis corporis ſubſtantiæ,& non qualitatis. Quòd vero talis tempe
ſtas humida calidaque,& pluuia propterea peſtilens ſit, quòd aër, nedum in qualitate, ſed etiam
in tota ſubſtantia immutetur, Ariſtoteles teſtatur proble.xxj. ſect. primæ his verbis: [cur annus
peſtilens tunc inuadit,cum ſol multum vaporis de terra excitat? An tunc annus humidus, plu-
uiuſque ſignificetur neceſſe eſt,terramque madeſcere neceſſarium;fit igitur vt quaſi locis paluſtri
bus,grauibuſque proinde inhabitetur,&corpora quoque multis tunc excrementis redundare ne
ceſſarium eſt,ita,vt ægrotandi materiam habeant in æſtate.] cum itaque aër (vt inquit Ariſt.) ſi-
militer alteratur in hac conſtitutione,perinde ac in locis paluſtribus, & grauibus ex eorum hali-
tu,ſeu euaporatione,& hac ratione in totius proprietate eſſentiæ, & non in nudis qualitatibus aë
Loco citato. ri accidunt mutationes Gal.teſte ij.de Nat.hum.Et xij.de Meth.med.ſequitur neceſſario quòd in
Cap.2.ſupra. iam dictis conſtitutionibus aer fuerit etiam alteratus in propria ſubſtantia,& non in qualitatibus
ſolis.nec minus idem Ariſ.illud confirmare videtur, quòd videlicet peſtilentes morbi ex aere o-
riantur in propria ſubſtantia immutato,& non in qualitate ſola,probl.iiij.ſect.vij.cum dixit: [ce
lerrime autem omnes morbis arripiuntur ijs,qui ſpiritui corrupto proueniunt,quale eſt omne pe
ſtilens genus.prouenit ergo omnis morbus peſtilens ex corrupto ſpiritu,ſeu aere,&propterea ſe
cundum totam ſubſtantiam, & non in ſola qualitate immutato, & vt ex iam dictis liquet.

Quomodo ac quibus ex cauſis Aer putreſcat: & quòd ex eo, & non abditis cauſis peſtilentes morbi fiant. Caput V.

PORRO ex his quæ diximus,duo inſurgunt neceſſario de ipſo aere diſſerenda.pri-
mum,num poſsit in propria ſubſtantia ſeu eſſentia alterari &putreſcere,adeo vt pro
pterea peſtilens reddatur,cum inter corpora ſimplicia connumeretur? ſecundum,
eſto quòd talis fieri poſsit.inueſtigandum eſt quomodo,&ex quibus cauſis illud ef
Primæ qõnis diſquiſitio. ficiatur. Quantum ad primum attinet aſſerimus aerem,donec propriam ſeruat naturam,vel ſub-
ſtantiam,ita vt prorſus purus,ac ſincerus ſit putreſcere nullo modo ſeu corrumpi, & peſtilentem
reddi poſſe.At vbi contingat,vt amplius,eo modo quo fieri poſsit,ſyncerus,ac purus non fuerit;
ſed aliqua ei permiſceatur ſubſtantia praua,vt expiratio,halitus,ſeu vapor putridus, fatemur ae-
rem nedum poſſe putreſcere,verum etiam & corrumpi,ac ſecundum totam ſubſtantiam immuta
ri,adeo vt peſtilens,ſeu venenoſus reddatur: coinquinatur nanque atque inficitur,nobiſq. aduer
ſiſsimus redditur,ex putrida euaporatione, putridoq. halitu, & peſtilenti quadam aura, vt paulo
Tex.5. poſt declarabimus.Quòd vero nedum aer,ſed cetera quoq; elementa(excepto igne)putreſcant,
decretum reliquit Ariſtoteles iiij. Meteor.tum propter alias cauſas,vt inquit Alexander in cõm.
tum vel maxime,quòd cum putrefactio corruptio ſit calidi in humido,in omnibus alijs elemen-
tis præterquam in igne,humiditas reperitur;etiam in ipſa terra,quę licet humiditatem ſecundum
propriam naturam non habeat, eſt tamen in ipſa quædam humiditas, per quam vnitur, ac ſimul
manet: poteſt. itaque aer,ſecundum totam ſubſtantiam, ſeu in totius proprietate eſſentiæ, quæ
vtraque ſimul iuncta forma inquam,ſeu qualitate,& materia eiuſdem conſiſtit,vt prius diximus,
immutari, putreſcere, ac corrumpi, vbi prorſus purus non ſit, ſed altera ei permiſta fuerit praua
Ariſt.ſibi conſtat etiam ſi dixerit aërem nõ putreſcere ſubſtantia,quamuis vnum ſit elementorum. At ſi idem Ariſtoteles probl.xx.ſect.xxv. dixerit ae-
rem,& ignem non putreſcere,ſed aquam,& terram, cauſam reddidit hanc eſſe non ob aeris natu
ram,ſed quia igne refertus eſt,qui imputreſcibilis omnino exiſtit,cum eo nihil ſit calidius.quem
Secundæ qõ. diſquiſitio, à quibus cauſis aër putreſcat. admodum ergo qui igne refertus eſt aer non putreſcit, ita ob alteram ei permiſtam ſubſtantiam
prauam,ſuamque humiditatem,non raro putreſcere contingit,quo fit vt ſibi ipſi non pugnet A-
riſtoteles.Quod vero ad ſecundũ,aſſerimus,nos nolle inueſtigare cauſas peſtilentis aeris,vt Theo
logi,aut Chriſtiani. nam hanc haudquaquam Deo referendam eſſe ignoramus,quemadmodum
& ceterarum rerum. Quinimò Gal.qui neutiquam Chriſtianus fuit,in proœmio lib.j. de Morb.
vulg.hæc de peſte protulit verba: [At peſtes appellant omnes homines,ſciuntque exitiales mor-
bos eſſe: & vero etiam ad Deos ſæpe referunt,de curatione earum conſulentes.] Neque etiam vt
Aſtronomi tales cauſas veſtigare intendimus, haudquaquam etiam ignorantes illos ortui & oc-
caſui aſtrorum,ſeu ſyderum, diuerſiſque alijs aſpectibus, effectus hos inferiores tribuere. inda-

gabimus

gabimus tamen eas, vt medici philoſophi, non recurrentes ad abditas, & cæcas (vt quidam qui artem medicam, ac philoſophiam profitentur, aſſerentes peſtis cauſam, ac peſtlientis febris eſſe pernicioſam, venenatamque qualitatem è ſublimi, cœlituſque in aerem demiſſam. Etenim fruſtra, cum manifeſtas habuerimus cauſas, ob quas aer venenatus ac peſtilens redditur, propter eius putredinem, ad abditas confugimus, preſertim cum in Hippocr. & Galen. doctrina paſsim eædem conſcriptæ reperiantur. quibus inuentis ac enarratis facile patere poterit quàm toto etiam (vt inquiunt) cœlo errarint, qui ex diuturna duntaxat aeris intemperie, peſtem oriri credunt: necnon & hi qui ex prauo victu, ſeu ex humoribus, ad putreſcendum paratis citra aeris immutationem peſtem generari poſſe arbitrantur; cum nunquam excitari poſsit peſtis, ſeu morbus peſtilens, niſi, vt diximus, aeri nedum in caliditate, & humiditate immodice, verum etiam ſecundum propriam ſubſtantiam mutationes accidant, ita vt putridus, impurus, coinquinatus, & vt ita dixerim, venenoſus redditus ſit, ac naturæ humanæ aduerſiſsimus, & pernicioſiſsimus ob aliquam putreſcibilem euaporationem ſibi permiſtam, vel cadauerum multitudine non crematorum, quemadmodum in prælijs contingere ſolet, aut ex aliquorum lacuum, vel ſtagnorum, ſeu paludum, vel locorum cœnoſorum halitu, etiam fluminum quorundam, potiſsimum æſtatis tempore, vel ob auram peſtilentem, quæ ex profundo ſpecu ſpiret, vel ex cloacis quæ vrbem, aut numeroſum exercitum purgent, aut ex aliorum animalium mortuorum, olerum, aut leguminum putredine, aut etiam fimo coinquinatus fuerit. poterit etiam ipſe aer per contagium primo infici, coinquinari, ac peſtilens reddi, quemadmodum Thucydides, inquit, de ea peſtilentia quæ Athenienſes inuaſit, propterea quòd ex Aethiopia per continuum quædam putredinis fluxere contagia. verum & experientia compertum eſt non modo ventorum vi, aut alteratione, peſtilentiæ ſemina à remotiſsimis regionibus prouenire poſſe ad reliquas, verum etiam ex peregrinis aduentantibus, cum veſtimentis, aut alijs quibuſdam rebus peſtilentem aërem incluſum afferentibus, quemadmodum etiam pericoloſa eſt conuerſatio cum peſtilenti morbo laborantibus, ne inde contagium contrahatur, vt inquit Galen. j. de differentijs febr. Et Ariſtoteles probl. iiij. ſect. vij. ſic quoque & cum aëris temperatura à naturali habitu ad caliditatem, atque humiditatem immodice fuerit conuerſa, vt in his ſtatibus quos Hippocr. ſcripſit ij. & iij. de Morbis vulgar. peſtilentes quidem oriri morbos eſt neceſſarium, vt citato lib. j. de differentijs feb. ſcriptum reliquit Galen. & nos paulò ante annotauimus. Nam in his quoque aëris conſtitutionibus putridi vapores, qui è terra eleuantur, ad eum perueniunt, ipſumque aerem ſecundum totam ſubſtantiam inficiunt, & coinquinant, ac ſi in locis paluſtribus, grauibuſque inhabitaretur, vt inquit Ariſtoteles citato probl. xxj. ſect. primæ. ex his itaque omnibus aer putrefieri, coinquinari, ac peſtilens reddi poteſt, Galen. auctore j. de differ. feb. ij. de Nat. hum. j. de Sanit. tut. lib. de Morbis vulg. & alijs plериſque locis. Qui vero peſtilentiæ ſemina occulta, cæca & à ſenſibus aliena eſſe contendunt, aduerſus hanc Galeni ſententiam inuehunt, primo quòd cum nulla putrida, nullaque intemperantior aeris conſtitutio ex iam dictis cauſis orta, poſſit in valde multas mundi regiones euagari, illiſque vigere peſtilentia vero tam immaniter interdum ſæuit, vt vniuerſum planè orbem occupet, propterea eadem ex iam dictis cauſis oriri non poterit, verum ſi quis memoria teneat ea quæ paulò ante diximus, facile hanc eorum rationem ſoluet. Nam quamuis in vna mundi regione poſsit peſtilentia oriri, poteſt tamen per continuum nonnullis communicari, veluti ex Aethiopia Thucydides ait, propterea quòd per continuum quædam putredinis fluxere contagia, Athenienſes etiam inuaſit. poteſt itaque per contagium in diuerſas regiones peſtilentia diſſeminari, tum medijs ventis quibuſdam, tum etiam peregrinis per diuerſas regiones vagantibus, aut quapiam alia ſimili ratione. peſtilens item aeris conſtitutio, calida inquam, & humida immodice poterit nedum in vna, ſed pluribus regionibus vno in tempore dominari, aut in vna, vel duabus prius vigere, & deinde in valde multas euagari, & ita peſtilentiam nonnullas mundi regiones occupare. Rurſus inquiunt, ſi vna putredo tantæ perniciei cauſa foret, omnes animantes peræque attingeret: nam ſalubris aer ſpiritu ductus, omnes animantes tuetur, ac ſubſtinet, toti illarum generi ſalutaris. qui ergo ex aduerſo à putrida illuuie peſtilens euaſerit, toti animantium generi æque pernicioſus euadet, & inſpiratus omnes peræque lædet, neque homines magis quàm boues; aut hos potius quàm oues, & ſues. Sed non poſſum tantum virum non admirari, vt qui huius ſolutionem apud Hippocratem libro de flatibus, non perlegerit, poſtquam eiuſdem obiectione vtitur. Ait nanque Hippoc. citato loco: [ſed eſt fortaſſe qui dicat, vt quid ergo non omnibus animantibus, ſed alicui eorum generi incidunt hi morbi? cui ego ſic reſponderem, differt corpus à corpore, natura à natura, & nutrimentum à nutrimento: non enim omni animantium generi eadem aut non conferunt, aut commoda ſunt, ſed ſunt alia alijs magis conuenientia. quando igitur aer eiuſmodi inquinamentis plenus eſt, quibus humana natura offenditur, homines ægrotant: quando vero alteri cuipiam animantium generi aer inconueniens eſt, tum morbus illud genus corripit.] ſoluit itaque Hippocrates his verbis dilucidiſsime hanc ſecundam eorum rationem. Quinimò nedum in peſtilentia quadam nonnulla animantium genera poſſunt illæſa permanere, quemadmodum Hippocr. nos docuit in citatis verbis, verum etiam & nonnulli homines. Galeno teſte in prooemio

Cap.2.
Loco citato.

Diluuntur rõnes eoꝝ q. peſtis cauſas eſſe cæcas exiſtimantes Gal. reprehendunt

3. Obiectio.
Dilutio.

libri de Morbis vulgaribus ob eas quas ipſe tradidit cauſas, ait nanque: [cur igitur in vnaquaque tempeſtate non omnes vno & eodem morbo capiuntur? quoniam ſane non parum adinuicem diſtant (vt ipſe fatetur) per connatas naturas, & per ætates, necnon per viuendi formas. quocirca hic quidem facile cedet malitiei temperaturæ præſentis tempeſtatis, alius vero quàm multum repugnabit, alius vero lædetur omnino nihil, alius vero per malam viuendi rationem prius morbo occupabitur, quàm tempeſtatis ſentiat læſionem.] quod etiam confirmauit fuſiſſime libro primo de differ. febr. Arguunt & iij. aduerſus Hippoc. reſponſionem, aſſerentes cum homines ſoli peſtilentia corruunt, quæ nam cauſa hanc ſtragem facit? non ſimplex putredo, vt quæ omnes animantes pariter attingit. neceſſe igitur fuerit abditiorem cauſam, & peculiarem eſſe, ipſumque aerem peculiari quodam quaſi veneno inquinari, quòd huic, non illi animantium generi ſit infenſum, totaque ſubſtantia contrarium. & ſiquis aſſeuerauerit aeris putredinem cauſam eſſe peſtilentiæ, ſed quæ tamen non vna ſemper ſit, & vnius modi, verum nunc illi, nunc alteri animantium generi pernicioſa; inquiunt iſti, ergo neceſſe eſt fateamur malignam hanc eſſe, & quæ huic, illi ue præcipue aduerſetur. id autem quid aliud eſt quàm venenum tota ſubſtantia, non manifeſta qualitate infenſum? non enim explicare poſſis quis modus, aut quæ ratio ſit eius putredinis, quæ ouibus, vel bobus, vel hominibus ſolis ſit infenſa. igitur, ſi nec dilucide exprimi, nec animo percipi poteſt, debet in eorum genere cenſeri, quæ cæca, obſcura, & abdita nuncupauimus, & quæ tota ſubſtantia contraria ſunt, totoque genere deleteria, quæ nec ab elementis, nec ab eorum qualitatibus fluxerunt. itaque quidquid aſſeratur, omnis peſtilentiæ cæca, & delitescens eſt cauſa, & aliunde quàm ex primis qualitatibus, aut ex putredine profecta, hoc eſt à certa permiſtione ſyderum, ſeu cœleſti configuratione. itaque concludunt terrenas, inferioresque infectiones ſolas peſtilentiam inferre non poſſe, quamuis ad illam non parum præparant, & excitant.

3. Obiectio. Cap. 6.

Solutio. Atqui nos cum Hippocrate & Galeno fatemur propterea huic, & non illi animantium generi aerem peſtilentem eſſe infenſum, quia tota ſubſtantia eidem contrarius exiſtit, & non illi, verum huius putredinem ſolam ipſius aeris cauſam eſſe cenſemus, à quacunque cauſarum quas paulo ante meminimus eiuſdem aeris putredo initium ſumpſerit. Inſuper aſſerimus illam quoque malignam eſſe putredinem, quæ huic, illi ue præcipue aduerſatur animantium generi: quoniam talibus plenus eſt aer inquinamentis, quòd alteri cuipiam generi inconueniens eſt, totaque ſubſtantia alienus: alijs vero nequaquam, ita vt propterea confugiendum non ſit ad cæca, abditaſque cauſas. & cum inquiunt, quòd tunc aer nil aliud eſt quàm venenum tota ſubſtantia, non manifeſta qualitate infenſum atque contrarium, quemadmodum quæ toto genere ſunt deleteria, admittimus nos quòd ob putredinem, eamque prauam ac malignam ſecundum totam ſubſtantiam aer, & non in qualitatibus ſolum immutatus, veluti venenum deleterium redditur; & propterea tanquam contrarium nobis aduerſatur. verum non propterea etiam (vt ipſi putant) confugiendum eſt ad abditas cauſas, quemadmodum in vere dictis venenis deleterijs quandoque confugiunt: hæc nanque ſecundum vniuerſam eorum ſubſtantiam ac naturam propriam, perpetuo quouis tempore noſtra corpora corrumpunt, vt Neapellus, qui nullo non tempore deleterium venenum non eſt, quoniam ſuapte natura à tota eius ſubſtantia nobis aduerſatur. at aer ſuapte natura cum optima temperie fuerit, prorſuſque ab omni inquinamento puriſſimus, nobis adeo familiariſſimus eſt, ac neceſſarius vt abſque eo ne pauco quidem tempore viuere valeamus, ita vt ſi cui ſpiritus in corpus viæ intercipiantur, in breui parte vnius diei intereat, eodem Hippoc. auctore citato lib. de flatibus, cum vero contingat eum nedum in manifeſtis qualitatibus immutari, adeo vt eius optima temperies alteretur, verum etiam in eius eſſentia tota, ita quòd à putreſcibili aliqua euaporatione vitietur, putreſcat, coinquinetur, impuruſque reddatur, ex accidenti, & non ex eius propria natura, efficitur nobis infenſus, peſtilens, ac venenoſus: quoniam non vt aer, ſed vt taliter immutatus ab aliena ſubſtantia ei permiſta in eius tota ſubſtantia, ſeu proprietate eſſentiæ alteratur, quando non amplius ſynceram, prorſuſque puram eam ſeruet. hoc etenim modo ipſum ſecundum totam ſubſtantiam immutari ſubintelligendum eſt, vt præcedentibus demonſtrauimus, & non quòd eius cauſa ſit abdita, quemadmodum forte dicere quiſpiam poterit de deleterijs venenis: habet etenim aer manifeſtas immutationis cauſas, ob quas ſecundum totam ſubſtantiam alteratur, permiſtionem, videlicet alienæ, nobiſque aduerſiſſimę ſubſtantiæ, vtpote putreſcibilis aurę, vel halitus, ſeu euaporationis, ob quæ putreſcit, valde coinquinatur, inficitur, ac peſtilens, & velut venenum nobis efficitur. quibus ſublatis ad propriam redit naturam. ſunt itaque manifeſtæ cauſæ quæ aerem peſtilentem, nobiſque infenſum reddunt, ac ſecundum totam ſubſtantiam immutant, & non abditæ, & cæcæ, quidquid alij ſentiant.

Quid

Quid ſit febris peſtilens, & quod nonniſi ex peſtilenti Aeris ſtatu proficiſcatur: ſoluunturque rationes in contrarium. Caput VI.

QVONIAM non eſt alicuius certi morbi nomen, vulgare, vel peſtilens, ſed quicunque vno in loco multos ſimul inuaſerit, vulgaris hic vocatur; ſi vero ſimul & hoc habeat, vt multos perimat, peſtis eſt, Gal. teſte iij. de Morbis vulg. Propterea cum non de omnibus vulgaribus ſeu peſtilentibus morbis, ſed de febribus duntaxat peſtilentibus pertractare intendamus, iam tempus, eſt vt ad eas noſtra conuertatur oratio, earum naturam inueſtigantes, ac cauſas, vt exinde etiam & prognoſticum, & earum curatio pateat. Eſt itaque febris peſtilẽs praua ſeu peſſima, ac pernicioſiſſima, communis ac vulgaris febris, ex peſtilenti aëris ſtatu proficiſcens. quòd vero febris peſtilens communis ſeu vniuerſalis morbus ſit, ex eo quòd omnes homines aut ſaltem plures eodem tempore inuadit, liquet ex Hippoc. citato lib. de flatibus cum dicebat: [Alterum genus febrium commune omnibus, peſtis appellatur.] & addit: [communis ergo febris, propterea omnibus accidit quòd eundem ſpiritum omnes attrahunt, fitque vt ſimili corpori ſimiles ſpiritus ſimiliter permiſti, ſimiles gignat febres.] id etiã experientia comprobare licebit: cernimus enim aut omnes, aut plures ſaltem homines, cum hæc vagatur febris, inuadere eſt: inſuper nedum vniuerſalis ſeu communis, ſed vulgaris etiam hæc febris, veluti ceteri peſtilentes morbi, qui perinde ac totum vulgarium morborum genus, ex cœli ſtatu proficiſcuntur, vt dictum eſt, & perinde peſtis morbus eſt è genere vulgaris, vt Gal. aſſerebat in prooemio lib. de Morbis vulg. non igitur è genere eſt aliorum communium morborum febris peſtilens, ſed vulgarium. & quemadmodum ceteri peſtilentes morbi à vulgaribus nonniſi prauitate & pernicie differunt, ita quoque & hæc febris: etenim & ex hac plures pereunt, propterea quòd non ex ſola aëris in qualitatibus manifeſtis alteratione efficitur, ſed ex eodem ſecundum totam ſubſtantiam immutato. quamobrem diximus ex peſtilenti aeris ſtatu proficiſci. Quid autem per peſtilentem aëris ſtatum ſeu conſtitutionem intelligendum ſit, nuper declarauimus, ac etiam quomodo, & à quibus cauſis talis efficiatur aer putridus, peſtilens, ac venenoſus, qui peſtilentium morborum, ac febrium auctor, & cauſa exiſtit. Sed confeſtim obijcies, aſſerens non eſſe perpetuo verum quòd ex peſtilenti aeris ſtatu, peſtilentes oriantur febres, & propterea neque ſemper eſſe eas ex genere vulgarium morborum: etenim ex prauis quoque cibis eas interdum gigni fatetur Gal. j. de different. febr. Quorum natura duplex eſt; aut enim à natura tales, vt allia, cepæ, naſturtium, porri, braſſicæ, vrticæ, ocyma, & quæcunque alia agreſtia dicuntur. aut natura quidem optimi ſunt, ſed ob quaſdam putrefactiones, modo æquale prædictis, aut maius aliquando vitium contrahunt, veluti frumenta, hordea, atque omnes aliæ fruges, quæ ad vſum cibi aſſumuntur, quæque vel temporis longitudine ad putreſcibilem ducuntur diſpoſitionem, vel quia male repoſita fuerint, ſitu ſint repleta, vel etiam in primo ortu rubigine fuerunt deprauata, cum vrgente fame tales cibos plures comedere coacti ſint, inquit Gal. nonnulli quidem à putridis, ac peſtiferis febribus interierunt, nonnulli autem puſtulas inſtar ſcabiei ac lepræ in corpore contraxerunt. ſed dicas tu has febres non fuiſſe omnino peſtilentes, nam licet fuiſſent prauæ, & pernicioſæ, ortum tamen non duxerunt ex cœli ſtatu, ſeu peſtilenti aeris conſtitutione. quòd ſi dicat Gal. nonnullos perijſſe à putridis, & peſtiferis febribus, dicas has febres Galenum nuncupaſſe putridas & peſtilentes: putridas quidem, quoniam ex putredine ortum duxerunt, genita ex prauorum ciborum vſu, ex qua cum plures interierint, aſſerit eas fuiſſe peſtilentes, quaſi vere dictis peſtilentibus ſimiles, in hoc duntaxat, quòd plures ex eis periere; non autem omnino peſtilentes, quia ab aere non ſumpſerunt originem, ex quo vere peſtilentes dictæ ſemper proficiſcuntur, vt idem teſtis eſt lib. j. de Morbis vulg. & Hippoc. lib. de flatibus. Sunt etenim & febres quædam ardentes, pernicioſæ, valde malignæ lipyriæ dictæ, ex forti viſcerum inflammatione, vel eryſipelate ortæ, adeo letales velut peſtilentes vere dictæ, vt liquet Aphoriſ. xlviij. lib. iiij. & j. libri ſeptimi, & de inæquali intemperie. Amplius & citra inflammationem, ſeu viſcerum eryſipelas corruptio in animantibus aliqua naſci poteſt tanta, citra externam cauſam, vt veneni tum qualitatem, tum vires æquet, eodem Gal. teſte vj. de Locis affectis. Et lib. de cibis boni & mali ſucci, idque non ob aliud quàm ex praua victus ratione, prauorumque ciborum vſu, & ob id non mirum ſi in febres incidant putridas adeo malignas, & peſtilentes, hoc eſt pernicioſiſſimæ dicantur, non tamen omnino peſtilentes ſint, cum earum cauſa non ſit aer. incidunt itaque ex prauis cibis nonnulli in putridas febres quæ adeo malignæ & pernicioſæ ſunt, veluti peſtilentes vere dictæ, vt Gal. teſtatur hoc in loco, & lib. de cibis boni & mali ſucci, & non tamen poſſunt exquiſite & vere peſtilentes appellari, vt diximus, quemadmodum inſigniores quidam medici, etiam ſi ſine peſte oriantur febres hecticæ, ex ipſo cordis corpore excitatæ peſtilentes vocant. Galeno teſte iij. de præſag. ex pul. Quoniam exitiales ſunt. Adhæc dixit Gal. quòd nonnulli ex vſu talium prauorum ciborum vrgente fame non in putridas, & peſtilentes febres inciderunt, ſed puſtulas inſtar ſcabiei & lepræ in corpore contraxerunt ita, vt non omnes eodem morbo laborarint. At peſtilentes febres cum fiunt, omnibus accidunt, omnibuſque communes ſunt, vt inquit Hippoc. in ea vero fame

Loco citato.

Quid feb. peſtilens.

Obiectio quã paulò poſt diluit negando. Cap. 3.

Locis citatis. Cap. 8.

Cap. 4.

non ſolum non omnes homines in eaſdem febres inciderunt, quinimò nonnulli (vt inquit Galen.) contraxerunt puſtulas inſtar ſcabiei ac lepræ, ex quibus neque etiam perierunt, ita vt propterea neque dictæ puſtulæ peſtilentes fuerint, idque non ab re: nam quibus praui humores ex vitiatis cibis orti intra vaſa, ac in viſceribus quibuſdam fuerunt detenti, ibidemque putrefacti, in febres inciderunt putridas, ac perinde etiam pernicioſas, & interierunt. At quibus tales humores ad cutim priuſquam in internis partibus putreſcerent, peruenerunt, tales puſtulæ fuerunt ortæ, & febre non laborarunt putrida & peſtilente, imò neque etiam febre, & propterea neque interierunt. Fuerunt itaque hæ febres ex putredine, ob vitioſorum ciborum vſum ortæ, & propterea prauæ, & pernicioſæ, non autem vere peſtilentes, vt quæ omnes inuaſerint, neque ex particulari & peſtilenti aëris ſtatu principium habuerint. Sed quomodo (inquies) ex peſtilenti aëris ſtatu peſtilentes febres perpetuo oriuntur, ſi conuerſatio eorum qui peſtilenti morbo, peſtilentique febre laborant, periculoſa eſt, ne inde contagium contrahatur, vt inquit Gal. citato lib. j. de differ. febr. Admodum facilis eſt huic obiectioni reſponſio, nam hæc quoque febris quæ per contagium ex conuerſatione contrahitur, ex peſtilenti aëre quem prius laborantes inſpirarunt, & deinde expirant, ortum habet, vel ab eiſdem inſpiratus inficitur, ac coinquinatur prius; qui demum ita infectus, ac peſtilens expiratus, ab his qui cum eiſdem conuerſantur attractus, peſtilentem in eis gignit morbum, ac febrem. Adhuc obijcies aſſerens quòd cum Gal. dicat eodem j. de differ. febr. [in peſtilentibus vero conſtitutionibus, inſpiratio potiſsima, ſeu maxima cauſa eſt.] & ſubdit: [fit quidem & aliquando propter humores ad putredinem paratos in corpore exiſtentes.] loquens de febre peſtilenti, ſequi videtur quòd non ſemper peſtilens febris ex aere gignitur, neque etiam ex peſtilenti ſtatu. huic breuiter ſatisfacies, quòd licet aliquando febris peſtilens ob eos qui ſunt in corpore humores ad putreſcendum paratos, fieri poſsit, hoc tamen ad eius generationem ſatis non eſt, niſi aër etiam ambiens concurrat, quod quidem manifeſtauit Gal. adijciens ſtatim citatis verbis: [cum breuem aliquam occaſionem ad febris originem, ab aëre ambiente acceperit animal.] itaque vt febris peſtilens generetur, ſatis non eſt vt in corpore humores ad putreſcendum parati, conſiſtant, niſi & hi quoque breuem ſaltem aliquam occaſionem, pro eiuſdem febris origine, eorumque putredine, ab aere ambiente ſuſceperint. Sed confeſtim fortius inſtabis aduerſus hanc reſponſionem inquiens, Galenus poſt dicta quæ modo citauimus, verba ſtatim ſubdidit: [vt plurimum autem ex inſpiratione incipit aeris ambientis à putreſcibili euaporatione vitiati.] ergo non ſemper ad generationem peſtilentis febris, neceſſaria eſt peſtilens aeris conſtitutio, cum dixerit ſæpe, ſeu vt plurimum, & non ſemper. Niſi eſſet quòd Gal. noluit per hæc verba aſſerere peſtilentem febrem magna ex parte fieri ex ambiente nos aere à putreſcibili euaporatione vitiato duntaxat, & interdum fieri poſſe ab alijs cauſis præter ipſum aerem; ita quòd nequaquam is ad eius generationem concurrat; ſed cum paulo ante dixiſſet ipſam quandoque fieri poſſe propter humores qui ſunt in corpore, ad putreſcendum paratos, cum breuem aliquam occaſionem in origem febris, ex ambiente aere acceperit animal, ſtatim ſubdidit hoc raro accidere, quemadmodum vtplurimum contingit eam incipere ex reſpiratione ambientis aeris à putreſcibili euaporatione vitiati; ita opus ſit quòd ambo coeant ſi peſtilens febris generari debeat, & peſtilens videlicet aeris conſtitutio, & qui humores in corpore, ſeu ipſamet corpora ſint ad patiendum parata, ſed quandoque magis ſunt humores ad putreſcendum parati, quàm aer ſecundum totam ſubſtantiam immutatus, interim contra, quod & ſæpius accidit. Sed inquies iterum, ſaltem effugere non poteris quòd licet ſemper concurrat aer pro peſtilentium febrium generatione, non tamen ſemper opus eſt, vt vitiatus ſit, à putreſcibili euaporatione, ſeu peſtilens effectus: nam citato lib. j. de differ. febr. Paulo poſt dicta verba quæ modo citauimus idem Gal. inquit: [contingit autem quandoque præcedere ambientis aeris caliditatem immodicam, quemadmodum in ea peſtilentia quæ Athenienſes inuaſit, vt Thucydides inquit. in hac ergo peſtilentia immodica ambientis aeris caliditas præceſsit, & non peſtilens eiuſdem aeris ſtatus. quare non ſemper requiritur eundem eſſe coinquinatum ſecundum propriam ſubſtantiam, ſed ſatis eſt, vt in qualitatibus manifeſtis fuerit alteratus, vt immodice calidus redditus. verum dicimus nos, quòd in hac quoque peſtilentia, aer fuit ſecundum totam ſubſtantiam immutatus: nam (vt inquit Thucydides) in ſuffocatis tugurijs, æſtatis tempore, habitantium corpora corruptione laborabant, & quia erant humores corporum ex victus prauitate geniti putredini obnoxij, hic febribus peſtilentibus origo data eſt eiſdem corporibus. quemadmodum enim qui in cauo loco aer incluſus nullum recipiens perflatum, ſuffocans, putriſque eſt, & ſimiliter is qui in domibus quibuſdam eſt incluſus, ſuffocans ac putris exiſtit, potiſsimum in quibus ob putredinem, & per flatus defectum plurimus aceruatur ſitus, vt inquit Gal. j. de ſanit. tuen. Ita quoque in hac peſtilentia ea corpora in febres peſtilentes inciderunt æſtatis tempore, quæ in ſuffocatis (ob domorum penuriam) colebant tugurijs ſeu cauernis, propterea quòd haud quaquam perflatum recipere poſſet aer in eiſdem cauernis ſeu tugurijs incluſus; ex immodicoque calore præcedente, putris, ſuffocanſque redditus eſt, & ita in ſubſtantia immutatus, quemadmodum in ceteris peſtilentijs. verum cum non adeo praua eſſet hæc aeris immutatio in pro

Obiectio, cui rñdet febrem quæ per contagium contrahitur, ex peſtilenti quoq; aëris ſtatu oriri.
Cap. 2.

Alia obiectio Cui rñdet, non ſatis eſſe humores in corpore putridos ad gñationem feb. peſtilentis, niſi aër peſtilens concurrat.
Cap. 4.

Obiectio, quę Gal. auctoritate nititur, quã explicando, & ſuo more ad ſenſum ſuum accommodando, obiectionem ſe diſſoluiſſe putat.

Alia obiectio quã diluit aſſerendo ſemp requiri aëris peſtilentiam ſi altera cauſa concurrat.
Cap. 4.

Cap. 11.

in propria ſubſtantia, ſed manifeſtius ad caliditatem immodicam fuiſſet alteratus, propterea Galen. dicebat febribus peſtilentibus originem datam fuiſſe ex eo, quia erant humores in corpore ex victus prauitate putredini parati, ac ſi voluiſſet dicere, quòd harum febrium peſtilentium origo, magis referenda eſt ad humores ex victus prauitate genitos, & putredini obnoxios, quàm aerem, licet ambo requirantur: ſiquidem exigua erat aeris putredo. quòd vero ambo requirantur, & quòd quandoque vna cauſa potentior altera exiſtat, ipſemet Gal. citato loco, fuſiſsime demonſtrauit, inquiens: [oportet enim hoc in toto ſermone memoria repetere, quòd nulla cauſarum ſine patientis aptitudine agere poteſt, alioqui omnes qui ſub æſtiuo ſole commorantur, febricitarent, & circa canis ortum omnes ægrotarent, & in peſtilentibus aeris ſtatibus morerentur, ſed magnam in generatione ægritudinum partem habet, eius qui paſſurus eſt habilitas corporis.] & ob id ex aeris peſtilentis inſpiratione rationabile eſt, quædam corpora ſtatim à prima inſpiratione principium putredinis ſumere, ac plurimum in malo procedere, nonnulla vero nihil, & nonnulla minimum mali ſentire, ac facile ad naturalem habitum habere regreſſum. itaque vbi aeris ambientis intemperatura ac immutatio in propria ſubſtantia admodum immodica non fuerit, neceſſum eſt plurimum eos peſtilentibus morbis laborare, quicunque magis ad patiendum parati ſunt, vtpote in quibus ſuperflua adeſt humiditas, & ex victus prauitate præcedente humores magis putredini parati ſunt, minus vero quæ corpora ſicciora ſunt, ac modicis laboribus vſa, victuque moderato: hæc etenim vel nullam omnino ſentiunt offenſionem, vel exiguam, ac facile ad naturalem habitum reuertuntur, ſunt propterea nedum in peſtilentis febris generatione, ſed cuiuſlibet alterius ægritudinis, neceſſariæ præter cauſas eas efficientes, corporum diſpoſitiones, verum quandoque efficiens cauſa valentior eſt, corporum vero diſpoſitio non magna. interim vero maxima eſt corporum diſpoſitio, quamuis efficiens cauſa non admodum valida exiſtat, vt in hac peſtilentia, interdum vero ambæ valentes exiſtunt, vbi vero ambæ imbecilliores fuerint, haudquaquam morbus generabitur. licet ergo in hac peſtilentia præceſſerit ambientis aeris caliditas immodica, fuit tamen efficiens eius cauſa immediata, aer putris, ſuffocans, in propria ſubſtantia immutatus, ob perflatus defectum, qui ab habitantibus in eiſdem tugurijs ſeu cauernis inſpirabatur. potiſsimum autem ijs febres ortæ ſunt peſtilentes, in quibus humores ob victus prauitatem erant putredini obnoxij, tanquam maiorem habentibus aptitudinem ad ſuſcipiendam aeris inſpirati putredinem. Poteris & aliter etiam dicere cum eodem Gal. ibidem, quòd non ex immodica aeris ambientis caliditate præcedente fuerit talis peſtilentia orta ſolum, ſed per contagium: nam inquit Thucydides forte per continuum ex Aethiopia quædam putredinis fluxere contagia his, quorum corpora erant ad patiendum parata, febrium cauſæ futura. quomodocunque tamen fatearis ſempiternæ veritatis erit, quòd febris peſtilens ortum ducat ex ambiente nos aere, nedum in qualitatibus manifeſtis, ſed ſecundum totam eius ſubſtantiam immutato, quantumuis humores corporum, ſeu corpora ipſa ſint putredini obnoxij, & ad patiendum parata. Ceterum aduerſus hanc ſententiam iterum pugnabis probans cum Gal. non ſemper peſtilentes morbos, peſtilenteſque febres ex aere originem ducere, ſed ex praua duntaxat victus ratione: nam in illa annonæ caritate aſsidua, quæ multas nationes Romano Imperio ſubditas afflixit, vt ſcribit Galen. lib. de Cibis boni & mali ſucci, Cum coacti eſſent homines mali ſucci alimentis toto vere veſci, vtpote teneris fruticibus, arborumque germinibus, & extremis ramulis, tum bulbis, & mali ſucci plantarum radicibus, ac agreſtibus oleribus, herbiſque ferè omnibus vitentibus decoctis, quas nemo vnquam prius degustauerat, easque ad ſatietatem edebant: propterea nonnulli vltimo vere, ſed ferè omnes ineunte æſtate multimodis, varijſque per cutim vlceribus, laborarunt, cumque nonnullis inſtar carbunculi, aut phagedenæ cum febre acciderunt, multos longo quidem tempore ſuſtulerunt, vixque paucisſimi ita affecti, morbo periculum euaſerunt, quinetiam febres permultæ abſque cutis vlceribus fiebant, quas nonnullæ graues excretiones ſequebantur, quibus vero nulla earum excretionum, ſeu abſceſſus contingebant, omnes, vel aliquo ex extis euidenti phlegmone correpto, vel ex vehementi, prauaque febre interiere.] Horum itaque variorum vlcerum, prauarumque febrium, & exitioſarum, cauſa extitit ſolus prauus victus, ex quo vitioſi in corpore ſucci geniti ſunt, nihil conferente ambiente nos aere, At ſi quiſpiã Gal. verba perlegerit, quę citato lib. paulò poſt ea quæ modo citauimus, conſcripſit, quàm facile hæc obiectio tollatur, prompte dignoſcet, cum non ſolum peſtilentes non fuerint morbi illi, ſeu febres eo tempore geniti, quinimò neque πάνδημοι, ſeu πάγκοινοι. hoc eſt communes, ſeu vniuerſales: etenim non omnes quoque victu vtentes in eundem inciderunt morbum, neque etiam ex eodem victu, vno eodemque morbo correpti ſunt omnes: horum etenim morborum velut generatio, ita quoque & cauſa communis eſt, Aetio & Paulo teſtibus, ſed diuerſos contraxerunt morbos, prout varijs, diſsimilibuſque cibis vti, pro fame cogebantur, quamuis omnes fuerint praui ſucci. Quare ſporades, ſeu diſperſi potius, tales appellandi ſunt morbi eo tempore orti, quàm communes, aut peſtilentes, quod quidem manifeſtauit Gal. ſub his verbis: [ſed nec mirum fuiſſe contrarios morbos, ſymptomataque quibus tunc illi corriperentur, cum non modo natura, aut ætate inter ſe, inuicemque differrent, ſed victus quoque ratione, quo varie, & contra

Cap.8. lib.1. de differ.

Alia obiectio quam refutat negando morbos fuiſſe cõmunes, ſeu peſtilentes, ſed ſporades erãt Cap.1.

Sporades fuiſſe probat autoritate eiuſdem Galen.

& contrarias vires habente, ſuperiore victus inopia vſi ſunt: his enim rebus quarum cuique copia erat, veſcebantur, quæ cum diſsimiles, variæque eſſent, eas nonnulli ſumebant, quæ vel acido, vel acri, vel amaro ſalſo ue ſucco forent, alij quæ auſtero, aut tenaci, aut aſtringendi, vel refrigerandi, vel egregie quidem humectandi vim obtinente, aut quæ veneni participes extitiſſent.] ex quibus quiuis, vel parum in Gal. doctrina exercitatus haud ægre percipiet tales morbos, taleſque febres, licet ex prauo victu fuerint ortæ, nedum non fuiſſe peſtilentes, ſed neque communes & vniuerſales, quamuis nonnulli ex eis perierint: nam de ratione peſtis (vt dictum eſt) non ſolum eſt vt plures perimat, ſed vt ex aere originem ducat, eoque non modo in manifeſtis qualitatibus, ſed ſecundum totam ſubſtantiam immutato: quod etiam perpetuæ veritatis exiſtit de peſtilentibus febribus, quarum cauſæ tot numero eſſe poſſunt, quot ſupra explicauimus poſſe aerem inficere, coinquinare, putrefacere, ac in totius proprietate eſſentiæ, immutare.

De modo generationis peſtilentium febrium, & quod in nullo trium primorum gener contineatur. Caput VII.

Cap.4.

EST itaque peſtilentium omnium febrium ortus ex putredine, vt inquit Gal. j. de different. febr. Quæ putredo prouenit (vt dictum eſt) ſemper ex aeris vitiati, ſeu coinquinati & putrefacti inſpiratione, cum ſine eo febris peſtilens generari nequeat perueniens ſiquidem talis aer ad cor, neceſſum eſt & ipſum ab eo infici, coinquinari, & præter naturam calidum reddi, quemadmodum eodem puro ac ſyncero per inſpirationem attracto eius caloris ſymmetria ſeruabatur, & ita febris generatur peſtilens. nam quamuis eodem etiam tempore idem aer peſtilens extrinſecus corpori circunfuſus, per tranſpirationem ab arterijs trahatur; quia tamen ægre cum ſua ſubſtantia, ſuiſque viribus ad cor peruenit, quemadmodum vbi fuerit inſpiratus, propterea qui per inſpirationem attrahitur aer peſtilens, potiſsimum peſtilentis febris cauſa exiſtit, quod etiam ſubintelligere voluit Gal. cum dicebat præcitato lib. j. de different. febr. In peſtilentibus aeris conſtitutionibus inſpiratio potiſsimum cauſa exiſtit, dixerat enim prius quòd ex calidiori aeris ſtatu æque poterat febris gigni, tum per inſpirationem, tum etiam per tranſpirationem, eodem calidiori aere attracto, ipſoque corde immodice calefacto, quamuis non eadem ratione. At in peſtilenti ſtatu aer non ita, ſed potiſsimum febrem efficit per inſpirationem attractus, vtpote quòd promptius ſua qualitate & ſubſtantia ad cor perueniat, non negans omnino, quòd ſi per arterias quæ ad cutim terminantur, idem vitiatus aer trahatur, quòd poſsit etiam cor affici, & eadem febris generari, vtcunque tamen ſit, vt febris peſtilens generetur, opus eſt vt putrefactus, ac coinquinatus aer ſua cum ſubſtantia ac viribus ad cor perueniat, & media putredine febrem generet. At non propterea quiſpiam dixerit peſtilentem febrem eiuſdem generis eſſe cum his quæ ab humorum putredine accenduntur, cum non vna duntaxat ratione ab eiſdem diſsideat: perpetuo etenim illa ab externa cauſa exoritur, aere inquam coinquinato & putrefacto, iſtæ vero ſemper ab internis fiunt cauſis, nunquam autem ab externis, recentibus, ac manifeſtis putredinis item excellentia febris peſtilens ab eiſdem differt, nam illæ à quauis humorum putredine excitantur, iſta vero generari nequit niſi maxima ac excellens putredo fuerit genita, ita vt potius corruptio per putredinem, quàm putredo ſimpliciter appellanda ſit; cum neque alterari, neque concoqui, neque euinci, adeo poſsit, quod in hac febre putreſcit, vt iterum naturæ gratiam ſuſcipere queat. amplius in hac febre id quod putreſcit perpetuo eſt aliqua cordis ſubſtantia; in alijs vero febribus ex humorum putredine ortis, admodum raro hoc accidit ſed alijs in locis humores ſæpius putredinem ſuſcipiunt, quamuis febris etiam generari nequeat ex humorum putredine, niſi & qui in corde continentur humores, fuerint præter naturam calefacti. Diſsident rurſus & magis, quòd in febribus ex humorum putredine accenſis, ſemper aliquis ex humorum quatuor putredinem ſuſcipit, in peſtilenti febre nequaquam, ſed poſſunt aliæ etiam cordis ſubſtantiæ præter humores qui in eius ventriculis continentur, à peſtilenti aere infici, coinquinari, ac eiuſdem aeris putredinem admittere, vtpote ſpiritus, qui in ſiniſtro eius ventriculo continentur, ac etiam eius partes ſolidæ. quo fit vt in nullo trium febrium genere proprie contineri poſsint hæ febres, vt quidam arbitrantur, diuerſi inquam ad diuerſa genera reducentes, quamuis omnes à putredine ortum habeant, ſed pro diuerſa cordis materia, in qua præter naturam calor accenditur, ab inſpirato peſtilenti aere diuerſimode ſit denominanda, ita vt interim diaria, interim hectica febris peſtilens appelletur, quandoque vero ex numero ſit earum quæ ex humorum putredine excitantur, improprie tamen, & non vere, cum neque diaria, neque hectica, neque ex humorum putredine orta vere dici poſsit, vt patet ex his quæ diximus, & clarius ex dicendis. Quod autem ex humorum putredine poſsit febris peſtilens generari, vbi à vitiato aere inſpirato principium putredinis ſuſceperint, propterea quòd ipſi magis fuerint ad putreſcendum parati, decretum reliquit Gal. citato lib. j. de differ. febr. Et iij. de præſag. ex pul. de inſpirato aere qui putredine infectus ſit loquens, ſub his verbis illud confirmauit:

Cap. præcit.

Febris peſtil. in quo diſsideat ab ijs, q̃ ex putredine oriuntur.

Peſtilens hectica diaria, &c. improprie dicitur.

Locis citatis.

[Nam

[Nam quibus calor hic putridus ad humores quos continent cordis ſinus, vniuerſus deflexit, non autem ad corpus ipſum viſceris, multi horum fuerunt ſuperſtites.] quibus etiam in verbis (vt cuilibet patere poterit) manifeſtauit calorem hunc putridum poſſe ad corpus cordis deflectere, & ita hectica generabitur. Quod paulò ante dilucidius explicauerat inquiens: [quod in ſermone præteriuimus vbi aer quem inſpirando attrahimus infectus putredine ſit, ac putredo ad corpus cordis peruenerit, illi pulſus fiunt &c.] & poſt nonnulla eodem lib. talia protulit verba: [etenim ſunt (vt docuimus) peſtilentes non paucæ, inde vſque ab initio hecticæ, diſtantque ab omnibus alijs febribus, quæ ex magna putredine oriuntur.] & ante omnia præcitata verba, inter cauſas ob quas corpus cordis largius incaluerit, qua ratione febris excitatur hectica, dinumerauit aërem peſtilentem ſpiritu attractum, offenſo cordis corpore, & non alijs ſubſtantijs, quæ in eius ſinubus continentur. Adhæc x. de Meth. med. in fine inquit: [verum de colliquantibus febribus diſſerere in poſtremum licebit æque, vt de his hecticis febribus, quæ in peſtilentijs contingunt, cuiuſmodi ea eſt quæ nunc publice graſſatur: dicetur nanque & de hac inter peſtilentes febres.] Nemo itaque hæſitare debet peſtilentem febrem, nedum in humoribus accendi poſſe, verum etiam in partibus ſolidis ipſius cordis, ex Gal. ſententia. quòd ſi ex peſtilenti aëris ſtatu poſſunt tum humores, tum ſolidæ cordis partes præter naturam calorem ſuſcipere, quis negabit ſpiritus etiam eiuſdem cordis poſſe ex eodem inſpirato aëre infici, ac propterea in eiſdem eundem pręter naturam calorem accendi, & ita diariam fieri peſtilentem febrem? Quinimò promptius ipſi hunc præter naturam calorem admittent, quanto paratiores ſunt ab inſpirato aëre alterari, & veluti ex eodem puro ac ſyncero inſpirato generantur, ac nutriuntur, ita ex eodem coinquinato, & infecto, putreſcunt, ac corrumpuntur: neque hoc etiam intactum prætermiſit Gal. num. j. de diff. feb. Cap. cita o.
Dinumerans nonnullas procatarcticas cauſas, ex quibus homines febricitare conſpiciuntur, dicebat: [& quidem quòd aëris peſtilens conſtitutio febrem afferre conſueuit, nemo ſanæ mentis dubitauit.] Atqui cum cauſæ quæ ab eo narrantur, omnes ſint externæ, à quibus diariæ fiunt febres, connumerans inter eas aerem peſtilentem, ex quo febris generatur, ſubintelligere etiam voluit eam eſſe diariam, aut certe aſſerens abſolute, peſtilentem aeris ſtatum febrem afferre, non magis intelligendum eſt de alijs, quàm de diaria, imò de ea potius cum cauſa ſit febris externa, ex qua diariæ potiſſimum accenduntur febres. Adhæc eodem lib. paulò poſt dicta verba, explicans modum generationis febris propter adhæſum alterius caloris, poſuit exemplum ambientis ſtatus aeris calidioris, qualis maxime contingit circa canis ortum, inquiens, quòd talis aer per inſpirationem attractus, manifeſte cor calefacit, & febrem generat, corpori autem extrinſecus circunfuſus, totum ipſum prius calidius efficit, & preſertim arterias quæ aliquid dicti aeris ambientis ſubſtantiæ attrahunt. ex quibus demum omnibus ſimul cor afficitur: & cum ſupra modum incaluerit febris generatur.] & deinde ſubdidit: [in peſtilentibus autem conſtitutionibus inſpiratio potiſſima cauſa eſt.] ſi ergo ex calidiori aeris ſtatu, tam per inſpirationem attracto, quàm per tranſpirationem, & etiam toti corpori circunfuſo febris generatur, eaque nonniſi diaria, licet diuerſa ratione, ſequitur neceſſario quòd vbi idem aer coinquinatus, & peſtilens fuerit per inſpirationem attractus, diaria etiam peſtilens debeat generari, cum eadem ſit cauſa externa, & idem generationis modus, aut ſaltem præcipue, vel non minus ea quàm ceteræ. verum ſi peſtilentes febres omnes à putredine ortum habent, non ab re dubitabis, qui fieri poſſit vt diariæ peſtilentes generentur, cum ſpiritus haudquaquam putreſcere queant? Huic reſponſum ſit, quòd quamuis ex putredine accendi poſſit diaria febris, modo ea ad cor non proueniat, vt de bubone ſcriptum reliquit Hippocrat. Aphoriſm. lv. lib. iiij. & Galen. j. de differentijs febrium. Spiritibus ipſis haudquaquam putrefactis, quia tamen inſpiratus peſtilens, ac putrefactus aer ad cor peruenit, aſſerimus diariam peſtilentem febrem fieri non poſſe, niſi & ſpiritus, qui in cordis ſinubus continentur, putreſcant: qui licet ex eorum natura ſynceri, tenues, ac puri exiſtentes putreſcere nequeant, permixta tamen eis aeris putrefacti ſubſtantia impuriores, craſſioreſque propterea redditi, putredinem admittunt, quemadmodum de aere dictum eſt, qui licet ſynceriorem habeat naturam, quàm ſpiritus, ſimpliciorque fuerit, ex permiſtione tamen putreſcibilis alicuius ſubſtantiæ quandoque putreſcit. hac etiam ratione, & magis ſpiritus putreſcere, licebit aſſerere, cum eiſdem aliqua putreſcibilis ſubſtantia, (vt aer peſtilens) fuerit permiſta: donec autem ſuam ſeruauerint propriam naturam ac puritatem, putredinem non admittunt. non igitur in qualitate ſola vitales ſpiritus, quemadmodum in ceteris febribus diarijs, immutantur cum peſtilens ac putrefactus aer inſpiratus eiſdem permiſcetur, verum etiam in propria ſubſtantia, & propterea diarias aſſerimus eſſe has febres, quatenus in ſpiritibus calor præter naturam accenditur, peſtilentes autem, eo quòd ſecundum propriam ſubſtantiam immutantur, inficiuntur, ac coinquinantur, & propterea putreſcunt, commiſta eiſdem iam dicta peſtilenti, ac putrida aeris ſubſtantia per inſpirationem attracta. qua etiam ratione, nec vere, & proprie hæ febres diariæ nuncupari poterunt, ſed diariæ peſtilentes. ſimili quoque ratione dicimus alienum à veritate non eſſe, hecticas generari febres, & peſtilenti aeris conſtitutione, quamuis, & hæ quoque à putredine ortum habeant. Nam vbi aer quem inſpirando attrahimus, infectus putredine ſit,

Quō peſtilentes diarię fiūt, cū ſpiritus nō putreſcant. Cap. 5.

ac

ac putredo ad corpus cordis perueniat, corpus ipſum cordis non ſolum præter naturam calorem ſuſcipit, vt in ceteris hecticis febribus, ſed eius vniuerſa ſubſtantia ſolida inficitur, ac coinquinatur à praua, malignaque aëris qualitate, ac ſubſtantia, ita vt ſimilis etiam eidem aëri reddatur. & quemadmodum ab eodem aere puro ac ſyncero exiſtente per inſpirationem attracto, eius propria ſubſtantia, natura, ac temperamentum in ſymmetria ſeruabatur, ita quoque cum coinquinatus ac putridus, peſtilensque redditus fuerit, ac vniuerſus ad eiuſdem cordis corpus deflexerit, eius naturam, temperamentum, ac propriam ſubſtantiam deſtruit, putrefacit, ac corrumpit, & veluti alienam ac venenatam reddit, adeo vt propterea nullus ab hac febre euadat? quemadmodum teſtatur Gal. iij. de præſagit. ex pulſ. Cum inquit; [quam enim excogites medicinam ad putredinem quæ cor occupauit?] Aliorum autem nonnulli ſuperſtites fuerunt, quibus videlicet ad humores quos continent cordis ſinus, vniuerſus aer putridus deflexit. ſed de his in ſequentibus fiet ſermo, cum de prognoſticis huius febris pertractabimus, nunc vero ſatis ſit nouiſſe. quòd cum putrefactus aer ad corpus cordis peruenit, hectica febris peſtilens generatur quæ vere & proprie hectica non eſt: quoniam non ſolum in ſolida cordis ſubſtantia præter naturam calor accenditur, eadem excalfacta, ſed putrefacta quodammodo ac corrupta. Ceterum adhuc dubitabis quomodo generari poſſit febris peſtilens diaria, aut hectica, ſi Gal. j. de different. febr. dicebat: [eam promptius generari ijs corporibus quibus humores ex prauitate victus erant putredini obnoxij?] Niſi eſſet quòd aliquando, dicebat Galenus, & non ſemper febris peſtilens generatur ob eos, qui ſunt in corpore humores ad putreſcendum paratos, cum breuem aliquam occaſionem ad febris originem ab aere ambiente acceperit animal, id quod nequaquam nos negamus. & ſi dixeris quòd in ea peſtilentia quæ Athenienſes inuaſit, ijs etiam corporibus febrium peſtilentium origo data eſt, vt ibidem poſt pauca ſcriptum eſt. adhuc aſſerimus in ea peſtilentia corpora promptius laboraſſe, in quibus, ob victus prauitatem humores erant putredini obnoxij, quæque in ſuffocatis tugurijs habitabant. at non propterea negauit Galenus quòd in illa, & in alijs etiam peſtilentijs poſſint, & diariæ, & hecticæ peſtilentes febres generari. non ob id quòd humores ſint in talibus corporibus magis putredini obnoxij, ſed ſpiritus magis parati ſuſcipiendam talem aeris putredinem, vel partes ſolidæ cordis. quod etiam innuere videtur idem Galenus citato libro primo de differentijs febrium, cum dicebat: [oportet enim in toto ſermone memoria repetere quòd nulla cauſarum ſine patientis aptitudine agere poteſt.] & paulò poſt inquit: [At vt diximus magnam in generatione morborum partem habet eius qui paſſurus eſt, habilitas corporis.] ſatis eſt itaque vtplurimum eos peſtilenti febre laborare, qui magis parati ſunt ad ſuſcipiendam aeris putredinem: quæ diſpoſitio corporis, non modo referenda eſt ad humores putredini obnoxios, verum etiam ad ſpiritus. & partes ſolidas, eo quòd indifferenter aeris putredo inſpirata, ſingulas has tres cordis ſubſtantias occupare poteſt, prout vna vel altera ad ſuſcipiendam eius putredinem magis parata eſt. Nam veluti febris ipſa indifferenter incipere poteſt calore præter naturam accenſo, in vna trium ſubſtantiorum ſeu materierum, quæ noſtra corpora conſtituunt, humoribus videlicet, ſpiritibus, aut partibus ſolidis, vt liquet citato libro primo de differentijs febrium, quamuis in genere primo læſo non ſiſtat, ſed duo reliqua genera inuadat, progreſſu temporis, niſi antea ſoluatur, perinde etiam non inconuenit vt ab inſpirato peſtilenti aere febrilis diſpoſitio alias ex alijs dictarum cordis ſubſtantiarum initium ſumere poſſit, & ſi dicas hoc non eſſe vndequaque ſimile, nam non ſolum maior diſpoſitio vnius, ſeu alterius ſubſtantiæ efficit vt quandoque vnum, quandoque alterum genus febrium generetur, ſed requiritur etiam cauſarum efficientium diuerſitas: ex alijs nanque cauſis diariæ oriuntur febres, & ex alijs hecticæ; atque etiam ex alijs quæ ex humorum putredine fiunt. At febrium peſtilentium omnium vnicam aſſeruimus eſſe cauſam, aerem ſiquidem peſtilentem, ac putridum, & ob id fieri nequit, vt ex eadem cauſa diuerſæ cordis materiæ ſeu ſubſtantiæ accendantur; & propterea diuerſæ etiam genere febres peſtilentes fiant. Huic reſponſum dabimus, quòd licet perpetuo aer putridus ſeu peſtilens, auctor, & cauſa ſit peſtilentium febrium, non tamen ſemper idem aer, eadem ratione, eodemque modo coinquinatur, ac peſtilens redditur, ſed diuerſa ratione, & quandoque magis, quandoque minus talis efficitur, ob quam diuerſitatem, maiorem etiam, vel minorem proportionem habebit cum hac, vel illa cordis ſubſtantia. quo fit vt interdum ſpiritus, interim humores, non raro autem ſolidam cordis ſubſtantiam occupet, atque in ea primo febrilis diſpoſitio initium ſumat, progreſſuque temporis, reliquas etiam, niſi antea ſoluatur, inuadat. Diuerſum itaque genus eſt peſtilentium febrium à iam dictis tribus primis generibus, cum in nullo eorum contineantur, ſed indifferenter, non ſolum ex hecticarum, & diariarum numero eſſe poſſit, ſed earum quæ ex putredine ortum habeant, ſi earum febrium ſubiecta inſpexeris, ſemper tamen in aliquo ab eiſdem diſcrepabunt peſtilentes febres, vt in præcedentibus explicauimus. & propterea Hipp. libro de Flatibus alterum genus febrium eſſe dicebat commune omnibus, quod peſtis appellatur; quarum febrium tempus iam eſt ſigna recenſere, primo dignoſcitiua, & deinde prognoſtica.

Cap. 3.

Dubitatio. Cap. 4. Reſpondet. Non ſemper febr. peſtilens generatur ex humoribus putridis.

Cap. 8.

Cap. 1. Alia obiectio Diuerſæ ſubſtantiæ ex eadem cauſa accẽdi nequeãt. Rñdet aërem nõ ſemper eo dẽ modo corrũpi, quare ꝑ diuerſa rõne corruptionis diuerſas cordis ſubſtãtias corrumpit.

De peſtilentium febrium dignotione, ac prognoſtico.
Caput VIII.

QVONIAM in peſte omnia horrendisſima fieri poſſunt, & grauisſima quæque ſuperueniunt, nihilque in ea, velut in alijs morbis definitum eſt: plurima etenim, & varia fiunt ſymptomata, Aetio & Paulo teſtibus, ob id à maximis exordiemur indicijs febrium peſtilentium, quemadmodum in ceteris febribus egimus: & deinde reliqua omnia recenſebimus. ſunt autem maxima quæ à calore, pulſu, & vrina ſumuntur, calor ſiquidem harum febrium ab alijs per putredinis excellentiam differt, nam tangentibus nobis eos qui tali febre laborant neque calidi, & perurentes videbuntur, quamuis interius magno flagrarint incendio, vt liquet ex Gal. vj. de Morbis vulg. ita vt in ea peſte quam Thucydides deſcripſit, adeo interiora ægris vrebantur, vt neque valde ſubtilium veſtimentorum, neque linteolorum velamenta, neque aliud quidquam prẹter nuditatem, ferre poſſent, quamuis tangenti corpus exterius valde calidum non erat, neque viride, ſed ſubrubrum, liuidum, puſtulis exiguis, & vlceribus eflloreſcens. & ſi manum thoraci exercitatus medicus in explorando febrili calore, imponat, caliditatem maiorem, ac acriorem ſentiet, quàm in reliquo corpore, & æſtum quoque ſentiunt ægri in thorace maiorem. Pulſus aderunt omnino celeres, frequentes ſæpius, non autem præualidi, ſed quibuſdam imbecilli, manifeſtiuſque in hac febre celeritatem contractionis percipies, in quacunque cordis ſubſtantia præter naturam calor fuerit accenſus; magis tamen, vbi peſtilens febris cordis humores occupauerit. quibuſdam vero aderunt pulſus ferè moderatis ſimiles, parumque præter naturam immutati, ac in eodem ſtatu perpetuo permanentes, aderitque ſimiliter reſpirationis frequentia, interim & magnitudo, & ſi quiſpiam obſeruauerit expirationem ægrotantium, ſæpius graueolentem reperiet, quemadmodum vulgus obſeruare vſu conſueuit. Tu vero non vſu modo, ſed & ratione æſtima id veritatem habere. Vrinæ non ſemper eodem modo videbuntur: nam quorundam conturbatæ, & aquoſiores erunt. nonnullorum autem multo quàm pro natura tenuiores. Quibuſdam vrina naturali ferè vndequaque ſimilis erit, colore, craſſitudine, & ſedimento; quæ inter omnes exitioſior eſt, vt dicemus. erit quoque animus, preſertim vrinarum ſublimamentis, adhibendus: nam quædam quæ ſubliuida quodammodo ſunt, fugiunt; & item alia quæ aranearum latas telas referunt, in modum lanæ congeſtæ. At ſi quid tale animaduertas, aut nullum planè ſublimamentum innatare vrinis, in peiorem partem hæc interpretare, vt Gal. inquit iij. de præſagit. ex pulſ. verum ex vrina in eiuſmodi febribus, preſertim vbi corpus cordis occupauerint, firmam notitiam petere ſemper non licebit, vt ipſemet Gal. teſtis eſt; ſed alia ſunt perpendenda. Nam & in ore eorum cernes aliquid peſtilentis coloris, cum partim eryſipelatoſum, partim colorem habent depaſcentibus herpetibus ſimilem, per plures partes diffuſum, cibum reſpuunt, ſitiunt præter modum, ac frigidam poſtulant, & oculi manifeſte calidi & flammei redduntur, potisſimum ſi licebit eos balneare, à balneo hæc accidunt, vt Galenus inquit citato libro tertio de præſagit. ex pulſ. Accidunt quoque eis deliria varia, bilis vomitus, præcordiorum diſtentiones, dolores, ſudores multi, extremitatum frigiditas, profluuia biliosa, tenuia, flatuoſa. vrinæ alijs aquoſæ & tenues, alijs bilioſæ, alijs nigræ, malas ſubſidentias habentes, & peſſima ea quæ in medio vaſis dependent. ſanguinis narium deſtillationes, æſtus in thorace, linguæ torrefactæ, vigiliæ, conuulſiones violentæ: ſed & vlcera praua, & carbunculoſa, & pernicioſa in peſte fieri poſſunt, & in reliquo corpore, & in facie, ac tonſillis, vt ex Ruffi auctoritate fatetur Aetius cap. xcv. lib. v. & Paul. cap. xxxv. lib. ij. interim ex hac febre incidunt in ſyncopem, anguſtia premuntur, ac inquietudine vehementi. Alui excrementa fiunt graueolentia, quandoque vero ſyntectica & pinguia, & vrinæ etiam oleoſæ: interim in cataphoram incidunt, & vox eiſdem vitiatnr. Ex his omnibus, aut eorum quibuſdam, peſtilentem febrem dignoſces. Num vero in humoribus, partibus ſolidis, aut ſpiritibus cordis accenſus fuerit præter naturam calor, ita diſcernas. Nam ſi in humoribus fuerit accenſus, interius magis æſtu laborabunt, & vruntur, & hi ſunt qui maxime velamenta linteolorum tum ferre non poſſunt, neque aliud quidquam præter nuditatem; licet exterius corpus valde calidum non ſit, ſed ſubrubrum, liuidum, puſtulis exiguis, & vlceribus effloreſcens. Pulſus habent celeriores, neque adeo imbecillos, quamuis neque præualidos, percipiuntque ægri ſe febre laborare, neque æqualiter perpetuo, ſed inæqualiter febricitant. Reſpiratio maior, & frequentior erit, vrinæ quoque conturbatæ, interim aquoſæ & tenues, alijs bilioſæ, alijs nigræ, malas ſubſidentias habentes, aut peſſima ſuſpenſa, ſeu etiam ſublimamenta: interim oleoſæ, & pingues videbuntur; ſpiritus graueolens, & in ore aliquid peſtilentis coloris magis percipietur; ſitiunt magis ac linguam habent aridiorem, & frigidam maxime deſiderant, ac cibum reſpuunt. Poſt aures, aut ſub alis, aut circa inguina potisſimum fiunt abſque manifeſta cauſa eiſdem bubones, vigiliæ, conuulſiones, deliria, anguſtiæ, inquietudines, alui excrementa graueolentia magis, bilioſa, & interim ſyntectica, & pinguia maxime aderunt. Si vero ſolidæ cordis partes fuerint accenſæ, febris admodum exigua erit, adeoque exiguus

Marginal notes: Signa febris peſtilentis. — Ac caloris qualitate. — Comment. 1. ſuper tex. 29. — Ex pulſibus. — Ex reſpiratione. — Ex vrinis. — Ex colore, & alijs in facie conſiderandis — Ex delirijs. — Ex excretionibus, &c. — Dignotio ſi in humoribus calor ſit accenſus. — Si in partibus ſolidis.

exiguus præter naturam calor, ac perpetuo æqualis aderit, vt quidam ſe febricitare negent, cum ſe febricitare non percipiunt. Pulſus etiam aderunt moderatis ſimiles, eo quòd parum ſunt præter naturam immutati, & in eodem ſtatu perpetuo manebunt, neque maiores iuſto, atque interim neque crebriore, omnino tamen celeres quodammodo, eo quòd celeritas febricitantium pulſibus perpetua eſt, ſuntque omnino etiam imbecilli, cum ipſum corpus cordis fuerit occupatum. ſimiliter vrina colore, craſsitudine, & ſedimento, naturali ſimilis erit Gal. auctore, eodem iij. de præſag. ex pul. verum non propterea hæc accidunt (vt quibuſdam viſum eſt) quòd natura præ malitia ſeu veneno ſitate aggredi non audeat peſtilentis febris cauſam. quidam vero aliter at que aliter interpretari hoc conantur, qui omnes, quos viderim, vſque ad noſtra tempora in hoc hallucinati ſunt. Neque enim propter aliud (vt Gal. viſum eſt citato libro iij. de præſag. ex pul. febris exigua eſt, calorque exiguus, pulſusque moderatus, ſeu his qui ſecundum naturam ſunt admodum ſimiles, in eodemque ſtatu perpetuo manent, nec febricitare ſe percipit æger, & vrinæ quoque colore, craſsitudine, ac ſedimento admodum naturalibus ſimiles ſunt) niſi ob id, quòd febris peſtilens ipſum cordis corpus occupauerit, planeque confirmata fuerit; & vt ita dicam, hectica, & in habitu. qua ratione hi ſunt quoque qui omnino inter omnes qui peſte laborant morituri ſunt. Nam quam excogites medicinam, inquit Gal. citato loco, ad putredinem, quæ cor occupauit? cum autem ad corpus ipſius viſceris calor hic putridus vniuerſus deflexerit, non abre pulſus non omnino celeres erunt, nec maiores, aut crebriores, in eodem ſtatu perpetuo manentes, parumque præter naturam immutati, licet imbecilli ſint omnes, febriliſque calor exiguus & æqualis, quoniam nullam acceſsionis inuaſionem, nec incrementum, nec vigorem, nec remiſsionem habet, vt ceteræ febres hecticæ. Et quoniam vaſorum facultas concoctrix ferè oblæſa non eſt, aut parum ob febrium exiguitatem, ob id etiam vrinæ colore, craſsitudine, & ſedimento, naturalibus pene ſimiles erunt, minuſque deliria, vomitus, ſudores, aluique profluuia his febribus accidunt; neque puſtulæ aut vlcera quædam in corpore eſfloreſcent, aut bubones fient, & dolores, ſeu labores minus eos afficient. At ſi contingat calorem hunc putridum ad cordis ſpiritus deflectere, & ſi raro eueniat, quòd ſi contingat ſtatim hominem perimit, aut ad aliquam duarum ſubſtantiarum peruadit (non enim in eiſdem ſpiritibus diu ſiſtere poteſt) non tamen deeſt facultas id dignoſcendi, ægrius tamen ab hectica, quàm ab ea quæ in humoribus accenditur, diſtingui poteſt; quemadmodum & ceteræ diariæ ab incipientibus hecticis febribus difficulter etiam ſecernuntur. erit autem in his febrilis calor non adeo exiguus & æqualis velut in hectica, nec ita acris & mordax, vt in ea quæ in humoribus accenditur. Corporis extrema non admodum frigida. & ſi thorax tangatur, licet calidior reliquis corporis partibus reperiatur, minus tamen acris, & mordax ſentietur caliditas, quàm in ceteris peſtilentibus. Pulſus non adeo imbecilli velut in hecticis, celeriores tamen, & frequentiores: minus quidem celeres & frequentes quàm ſi in humoribus calor hic putridus fuiſſet accenſus. vrinæ admodum ſimiles his quæ ſecundum naturam ſunt. Incidunt in animi deliquia, ac ſyncopen ſæpius qui hac febre laborant, quàm ceteri. qua etiam ratione pauci quoque ſudores, preſertim in ceruice & fronte, in his cernuntur, ſeu madores quidam, lingua aderit non admodum ſicca & ſalebroſa, & propterea neque ſitis intenſa, corporiſque iactatio, ac inquietudo citra dolorem quempiam, propter virium imbecillitatem in his percipietur; neque etiam puſtulæ, aut vlcera, ſeu bubones eiſdem oriuntur, aut alui profluuia. His quippe indicijs febres peſtilentes dignoſcuntur; atque hoc modo inter ſe diſsidere videntur. Nunc ad prognoſtica tranſeamus. Si quis ſolerti fuerit ingenio præditus, futuram peſtem prænoſcet, & animaduerſione malignorum anni temporum, & vitę ſtudiorum ad ſanitatem haud conducentium, aliorumque animalium pręcedente interitu. Inſuper etiam ſi expenderit cuiuſmodi ſit pręſens anni tempus, qualiſque vniuerſus annus, vt liquet ex Aëtio & Paulo pręcitatis locis. Ceterum neminem pręterit peſtilentes febres omnes pernicioſas eſſe magna ex parte ex earum propria natura, cum non modo duplicem, ſed ſępius etiam triplicem in ſe magnitudinem contineant. inter ceteras vero illæ ſunt pernicioſiores in quibus plura, ac ſęuiora ſymptomata accidunt, vbi eiuſdem generis fuerit. Quòd in humoribus calor hic putridus ſuſcipiatur, minus periculoſa febris erit, ſi puſtulę, aut vlcera in corpore efforeſcent, ſeu bubones appareant, quàm vbi talia non fiant, etenim virium robur prę ſe ferunt, vt quę adeo robuſtę ſint, vt venenoſam materiam extra expellere conentur: quamuis vbi peſtilens fuerit conſtitutio, vt plurimum criſes ad mortem terminantur, vt liquet comment. Aphoriſ. xiij. libri ſecundi. Verum relatione ad eas febres peſtilentes in quibus aëris putredo ad corpus cordis peruenit, ſemper minus minantur periculum hę, in quibus calor hic putridus, ad humores quos continent cordis ſinus, vniuerſus deflexerit, cum horum multi ſuperſtites fuerint, illi vero omnes interierint, vt inquit Galenus tertio de pręſagit. ex pulſ. Quapropter neque hos curare tentandum erit, cum nullam excogitare poteris medicinam, ad putredinem, quę cor occupauit eodem Galeno teſte. vbi vero aër quem inſpirando attrahimus, putredine infectus ad ſpiritus cordis vniuerſus peruenerit, admodum exitioſa eſſe conſueuit febris peſtilens, ac cito interimens, niſi ſpiritus prętergrediens priuſquam omnes inficiat ac corrumpat, ad humores quos continens cordis ſinus, ſiue ſolidas cordis partes deflexerit:

Cap. citato. Cur cum peſtis occupauit ſolidas cordis partes, quædã quæ hic recenſentur, ſm naturã reperiuntur. i qua cauſa explicanda omnes hallucinantur. Cap. 3.

Si calor putridus cordis ſpiritus inuaſit.

Prognoſtica.

Quæ peſtis minus periculoſa, & quæ periculoſior.

Cap. citato.

xerit: & ob id neque etiam tales peſtilentes febres curationem deſiderent, cum autem cito interimant, aut in aliud peſtilentem febrium genus tranſeant. Reliquum itaque eſt, vt earum quæ curationem admittunt aggrediamur: earum inquam, in quibus aër infectus, putredine, inſpiratus, ad humores quos continent cordis ſinus, vniuerſus peruenerit: Nam harum quædam curari poterunt.

De peſtilentium febrium curatione. Caput IX.

CVM vero hæ febres omnes ex putredine ortum habeant, vt concluſimus, Galen. auctore j. de differentijs febrium, neque etiam ſimplicem habebunt curationis indicationem, quemadmodum de ceteris febribus, quæ ex humorum putredine fiunt cum eodem Galen. determinauimus, ſed geminam, alteram, videlicet, quæ ex putredine ſumitur, alteram, quæ ex ipſa febre præſtatur; quamuis putredo nimirum primo ſananda ſit, tanquam febrium cauſa, nec interim febris, quæ per eam accenſa eſt, ratio non erit habenda, modo vires valeant. & ſi in idem conſentiant, quæ febrem extingunt, & putredinem auferunt, ſine cunctatione id agendum erit. At cum putredo in his febribus, non ex quapiam interna cauſa, ſed ex putrido inſpiratu aëre originem ducat, huic primo proſpiciendum erit, ne & putredinem, & febrem amplius in corporibus efficiat atque augeat, deinde quidquid eorum iam factum eſt ſummouere tentandum. Et ob id ſecundo de Natura humana (ſiue Hippocrat. fuerit, ſiue alius quiſpiam auctor) ſcriptum eſt; [At ſpiritus vt fluxus quam parciſſimus corpus ſubeat, vtque ſit quàm familiariſſimus prouidebis, ac ſolum quo ad eius facere poteris in quo morbus vigeat, vertes, corporaque extenuabis: ita enim minime multum ſpiritum, & frequentem homines requirant.] & Galen. in comment. dicebat: [auctorem, curationem eo loco ordine tradidiſſe eorum morborum, quos totius proprietate eſſentiæ, potius quàm nuda qualitate corpora offendens parit aër, in quorum numero febris peſtilens eſt; in duo (vt ipſe inquit) referens propoſita, loci ſiquidem viciſſitudinem, & pauculæ attrahendæ vſum animæ.] verum vbi ob quampiam cauſam ſolum vertere non liceat, id ſaltem quam primum curabis, vt quàm parciſſimus, aer, & minime frequens, corpus ingrediatur, ſitque his quàm familiariſſimus; ac corpora extenuabis: ita enim (vt inquit Hippocrat.) minime multum aerem, & frequentem homines requirent, parumque ab eo nondum familiariſſimo reddito, oblædentur: quoniam aeris nos ambientis temperamentum, corporis diſpoſitionem ſecum mutat, acquiſititiumque efficit temperamentum, quemadmodum natura, & ætas, Galeno teſte quarto de Ratione victus, & primo de Morbis vulgaribus. eoque magis, ſi nedum in qualitate, ſed in tota ſubſtantia fuerit immutatus. Quo circa huic attenti eſſe cogimur, maxime & primo, quoniam non tanquam cauſa ſine qua non duntaxat, vt in ceteris febribus ab eo indicationem ſumimus, ſed velut efficiente, cum ipſe putridus, ac peſtilens redditus (vt dictum eſt) ſit harum febrium auctor: & proinde domus in qua æger decumbit, eligenda erit ſita verſus aquilonem, in loco non vtique cauo, qui nullum percipiat perflatum, ſed elato: ſint tamen feneſtræ clauſæ quodammodo, ne multus, & peſtilens aer ingrediatur, preſertim ſi quæ erunt verſus auſtrum. Quæ vero ad aquilonem ſunt poſitæ, interim patere conuenit, vbi potiſſimum aer clarus, ac ſerenus fuerit. Turba quoque hominum, quantum fieri poteſt, ingredi prohibeatur: nam præter id quod aerem peſtilentem ſecum trahunt, domum etiam calefaciunt. Atqui curare oportet ipſum ad frigidum ſiccumque alterare, quod ad qualitates ſpectat. Quod vero ad ſubſtantiam, vt ſyncerus, purus, atque odoratus ſit, ob id aſſidue domus hæc aqua roſacea, aſpergatur, aut aceto roſaceo, vel vtriſque ſimul permiſtis, aut humi roſæ plurimæ, violæ, nenupharis flores, ſeu myrti ſubſternantur; in reliquis vero ædibus, aulæ in qua æger iacet, contiguis quotidie ignis ſuccendatur ex optimis, atque odoratis lignis, quo illatus peſtilens aer purgetur; vt quercus, iuniperi, pinus, oliuæ, lentiſci, cupreſſi, lauri, myrtillorum, roriſmarini, ſarmentorum vitis, & huius generis ſimilibus, ponanturque deſuper res odoratæ, vt ſantali, roſæ, roriſmarini, mali medici, ſeu citrangulorum flores: neque inconuenit vt interdum in eodem conclaui in quo æger decumbit, paruus quidam accendatur ignis, ex dictis lignis odoratis rebus etiam, ac floribus odoratis iniectis, preſertim vbi febris valida non fuerit, ac tempus anni non vehementer calidum. Nam & temperate calidus aer, etiam in febribus à Galeno probatur, vt patet decimo de Methodo medendi. præter id quòd talis ignis purum, ac familiarem aerem reddit, in hunc etiam vſum confert ſi domus hoc decocto inſpergatur, Recipe roſarum rubearum manip. j. ſantalorum omnium drach. iiij. florum nenufaris, & violarum ana manip. ß. bulliant in ſufficienti quantitate aquæ, & addita quarta aceti parte, vtare. interim iuniperi baccas, & myrtillorum folia ac fructus adijcito, ac poma, quæ apia vulgo appellantur, ſeu eorum cortices, lauri, malique

Marginalia: Cap. 4. — Indicatio duplex, à putredine, & à febre — Tex.comm.4 — Super tex. 1. Comment. 1. ſuper tex. 1. — Domus qualis eligēda in peſte. — Ignis ſuccendi debet. Cap. 8.

maliq́ue medici tum folia,tum flores. item odoramenta aſsidue æger teneat,quæ capite de febr ardente requiras. & licet in hac febre vigiliæ, & ſomnus moderate conueniant, quia tamen ſæpius vigiliæ ægrum moleſtant,cum his quæ eodem capitulo conſcripſimus ſomnus conciliandus erit. Cauendus tamen immodicus ſomnus, cum humidiora corpora reddat, quemadmodum vigiliæ, ſicciora, & imbecilliora vbi modum exceſſerint omninoq́ue motus vitandus erit, tum quòd febrientibus haudquaquam conueniat, tanquam calorem in corpore augens, vt liquet ab Hippocrate, & Galeno vj. de Morbis vulgaribus, & ex eodem Galeno comment. Aphoriſm. xxviij. libri ſecundi,& xx. lib. tertij, tum vel maxime, quòd maius frequentius infectum, & venenatum aërem inſpirare cogentur. quies igitur ægrotis iniungenda: pari ratione repletio vitetur,ac excrementorum omnium, preſertim alui inanitio procurabitur congruo tempore; ſingulisq́ue diebus, prout docuimus citato cap. vitentur inſuper animi accidentia omnia immoderata, cibis etiam & potibus eiſdem vtantur, quos eodem capitulo de curatione ardentis febris probauimus, ſemper eiſdem acetum, aut acida quędam, preſertim mali medici acidum permiſcendo: nam corruptela exigit contemperamentum, & non ſolam adiectionem Galen. teſte comment. Aphoriſ. xvij. libri primi. Et quamuis cogendi ſint ęgri vt cibos aſſumant, vbi eos faſtidiuerint: nam fortiſsimi, qui vim ſibijpſis afferentes, cibum oblatum aſſumpſerunt, omnes ferè ſuperſtites fuerunt,vt ait Galenus tertio de Morbis vulgaribus: plurimi vero mori quàm co medere quidquam prius duxerunt, & minime vtile ſit, vt inquit Celſus capitulo ſeptimo lib. iij. fame vti,vitanda tamen cane peius & angue erit nimia cibi & potus repletio, quam quidam Emperici ac Barbari nimiopere probarunt, parum rectè eadem Galeni verba intelligentes, ac propterea ęgros nimio cibo implentes,citius ſtrangulantes,eo quòd putredinem, ac humorum corruptionem augeant. quocirca corpora extenuare pręcipiebat Hippocrates libro ſecundo de Natura humana. ita enim minus cogentur multum ac frequentem ſpiritum attrahere,& non eadem replere iuſsit. Tanta itaque cibi & potus quantitas exhiberi debet, quantam vires exigunt, vt ex ea ſeruari poſsint vſque ad morbi ſummum vigorem, vt fuſius in vniuerſali Methodo explicauimus. & vbi non valeant vnica vice vel duabus in die eam euincere ac concoquere, in plures tum diuidenda erit, hoc eſt ter & ſępius, ſed parum, cibus exhibendus erit, quemadmodum docuit idem Galenus comment. citati Aphoriſmi xvij. libri primi, vbi videlicet, vires laborantis debiles fuerint,& ea quę eſt in corpore diſpoſitio ſit ex corruptione humorum, vel defectu. confeſtim autem in primis morbi diebus nulla expectata coctione,quoniam neque omnino euinci, aut concoqui quod putrefactum, ac corruptum eſt in his febribus, à natura valet, euacuare tentandum eſt: nam quod alienum à natura eſt, ita vt amplius ad primam humoris bonitatem redire non poſsit, educere, idq́ue primum eſt tentandum, vt liquet quarto de Sanitate tuenda. quapropter omnibus conſentientibus, per venę ſectionem tentabis, quod putrefactum eſt vacuare, & ob id ſtatim vbi potiſsimum ſanguis abundet (vt inquit Aetius) venam ſecare licebit internam dextri cubiti. nam velociſsime & plurimum ex his,quæ principes ſunt, partibus, vena hæc corpus vacuat, quo circa in acutiſsimis morbis ad hanc incidendam ſe confert Hippocrates, vt liquet ex eodem, & Galenus quarto de Ratione victus in morbis acutis. qua ſecta, eam quæ ſiniſtri cubiti interna eſt, venam, iterum ſecabis: neque enim ſimul multa ſanguinis copia in his febribus extrahenda erit, ne vires proſternantur: ſunt etenim hæ ſemper in eiuſmodi febribus parum validæ,vt dictum eſt,propterea quòd cor primario ſit affectum, & ob id tutius erit venæ ſectionem repetere, quàm ſimul multam ſanguinis copiam vacuare, etiam ſi morbus exigat: in quem etiam vſum confert ſiniſtri cubiti ſecundo venam ſecare, magis quàm dextri, vt quæ magis è directo ſita ſit ipſi cordi. ſi vero cum hac febre, poſt aures, vel ſub alis, aut in inguinibus bubones fiant, non minus etiam vena ſecanda erit, potiſsimum vbi non tota materia, ad eaſdem partes fuerit delegata, & expultrix facultas, ſegnis fuerit ad excernendum. At non ſemper interna dextri cubiti, ſed ſeruata rectitudine, ea incidatur, quæ cum iam dictis partibus maxime communicat,vt humeralis,vbi poſt aures,interna cubiti,vbi ſub alis,poplitis,ſeu maleoli vena,vbi in inguinibus bubones apparuerint; dextra tamen vbi in dextra, & ſiniſtra vbi in ſiniſtra bubones emerſerint. Exonerata etenim natura ab hac venæ ſectione, potentior efficitur ad excernendum à corpore quod corruptum, ac omnino alienum eſt. At ſi vlcuſcula, puſtulæ, ſeu reliquæ cutis efflореſcentiæ in toto corpore apparuerint, quæ φύματα, ſeu ἐξανθήματα Græci vocant; perpendendum eſt criticæ,vel ſymptomaticæ excretiones ſint. dignoſces autem id ex conferentia & tolerantia: nam ſi criticæ fuerint,conferent,& ægri leuius ſe habebunt,ſi ſymptomaticæ, haudquaquam, ſed contra. ſecabis itaque venam alijs conſentientibus ſemper, vbi ſymptomatis ratione hæc proueniant; neque enim ab eiuſmodi excretionibus natura iuuabitur vnquam, preſertim vbi ea fuerint exanthemata, quæ vulgo paſticij Neap. appellantur, & propterea non modo ea iuuanda non erit per hanc viam, cum vtiles tales vacuationes non fuerint, ſed cohibere Hippocrat. decreto Aphoriſm. ij. lib. iiij. id quod in dies admodum formidare cernimus quamplures noſtros Neapolitanos medicos, in ſimilibus febribus peſtilentibus, cum eiuſmodi cutis efflореſcentijs. Qui ob eorum imperitiam putantes à venæ ſectione naturæ motum, ac ſi eſſet criticus, impediri, eam omnino prohibent. & propterea ægros veluti gladio

Marginalia: Sõnus qualis. — Quies & motus. — Comment. 3. tex. 31. — Inanitio, & repletio. — Animi affec⁹ — Cibus & pot⁹ — Comment. 3. tex. 81. comment. 53. — Text. citato. — Purgatio. — Cap. 4. — Venæ ſectio. — Tex. cõm. 24. — Vena ſecanda et ſi bubones appareant. — Puſtulę ſi ſymptomaticæ ſint etiam ſecanda vena.

quodam

quodam iugulant, quamuis nos non cohibendas, hoc eſt repellendas eas eſſe aſſerimus, ſed cum ex eis æger iuuetur, quòd venæ ſectionem, aliaque medicamenta, tum intus, tum etiam de foris adhibita non impediant, fatemur. quinimò eiſdem audacter vtendum eſſe, cenſemus. Si vero critice natura ad cutim pellat redundantes, ac vitioſos humores, animaduertere oportet num integre eos excernat, vel excreuerit, hoc eſt perfecte, & indeficienter, an non vel excreuerit, hoc eſt perfecte, & indeficienter ſit iudicatum, aut iudicetur, neque mouere, neque nouare aliquid oportet, Hippocratis decreto Aphoriſmo xx. libri primi, & ita inhibenda erit venæ ſectio. At ſi non integre, & perfecte expellantur, aut fuerint expulſi ad cutim contenti in corpore vitioſi ac venenati ſucci, ſed permulta fuerit eorum copia, adeo vt à natura expelli nequeant, eadem per venæ ſectionem exoneranda prius erit, vbi reliqua conſentiant, & deinceps iuuanda per ea quæ per cutim vacuant, vt ſexto de Morbis vulgaribus à Galeno decretum eſt. Nec propterea natura impedietur, ſed citius, ac promptius aggreſſam iam criſim perficiet, à multa humorum copia exonerata, ob quam prius grauata, inceptam criſim perficere non poterat. ſi vero ætatis, aut virium ratione, ſeu alterius cuiuſpiam, venæ ſectio fieri nequeat, cucurbitulis ſcalpello circunciſis, aut hirudinibus vtendum erit. ſimilis quoque ratio de purgatione habenda erit. Nam vbi ea indigeant ægrotantes, nulla (vt diximus) coctione expectata, eadem vti oportet, quam citius poteris à venæ ſectione, vel ſtatim in primo ſaltem, vel in ſecundo die, ſi venæ ſectio fuerit impedita, etiam ſi materia non turgeat: eſt etenim venenoſa, & in corde conſiſtens. quapropter neque concoctionem admittit, neque ſi eam admitteret, eadem expectanda eſſet, ratione partis in qua continetur; quemadmodum fuſius noſtro libello de concoctione diſſeruimus. eſt itaque in principio ſtatim purgatione vtendum, vbi ea indigeant ægrotantes, nulla expectata morbi coctione in his febribus. Nam non ſolum per vrinas, euacuationes, ſed quaſcunque alias corporis purgationes, probarunt Aëtius capite xcv. libro v. & Paulus capitulo xxxv. libro ſecundo ambo tamen ex Ruffi auctoritate. & Galenus primo de differentijs febrium, corpora in quibus ſuperfluitates redundabant, peſtis tempore, purgatione ſanabat, inquit ipſe: quamuis de præſeruatione loqueretur; neque enim alia, & diuerſa ratio eſt, quòd ad cauſæ abſciſionem, in præſeruatione, & curatione, quamuis in illa quæ poteſt in futurum, morbum facere, cauſam tollimus, in hac, quæ iam actu facit: quoniam ſub hac, iam ſenſibiliter ex ipſa cauſa morbus eſt genitus, in illa vero eſt futurus: vtraque tamen prophylactice appellatur, vt liquet vndecimo de Methodo medendi. quamuis & curatio quoque appellari poſſit, nam & quæ præcuſtodia dicitur, eſt etiam curatio quodammodo, eodem Galen. teſte citato lib. primo de differentijs febrium. at purgationis ea ratio habenda erit, vt per ea purgantia medicamenta perficiatur; quæ nihil venenati, nihilque moleſti habeant: per hæc etenim non modo morbi malitia non augetur, neque cum maximo labore, & virtutis proſtratione, putrefactus humor ſimul cum bono educitur, vt quibuſdam viſum eſt: quinimò redundans humor, licet excellenti putredine, & malitia præditus fuerit, tuto & non multo cum labore, ac cum virtutis robore eadem exonerata, expurgatur. Neque enim eadem ſeruanda eſt lex in educendis eiuſmodi venenatis humoribus, ac in ceteris, ita vt concoquendi, ac præparandi prius ſint, neque natura, poſt coctionem, & ſecretionem, eos excernere tentat, ſed cum omnino alieni ſint atque venenati, eos quam primum expellere conatur, æque certe, vt quæ in ventre corrupta prorſus ſunt, & propterea confeſtim etiam indiget aliquo manum porrigente, & hunc eiuſdem motum adiuuante, vt ex vtroque noxij humoris fiat euacuatio. Natura quidem expellente, medicamento vero attrahente, perinde ac in materia turgente, cum non minus in peſtilenti febre, imò magis eadem pericula immineant: decumbunt etenim ad membrum princeps, & non per corpus vagantur putrefacti ac venenati humores. ſunt vero hæc, mel aëreum, caſſia fiſtula, tamarindi, ſaccharum violaceum, roſarum rubearum ſuccus, rhabarbarum, agaricum, ſena, epithymum, myrobalani, è quibus ea ſeligenda ſunt, ac inuicem componenda, quæ tibi pro ratione redundantium ſuccorum conducibilia eſſe videbuntur. Interim diacatholicon, ac etiam tryferam perſicam deſcriptione Meſues adijcere poteris: neque enim in his febribus omnino deſpicienda erit. Id vero memoria ſemper teneas, quod vbi putridus, ac peſtilens inſpiratus aër, vniuerſus ad partes ſolidas cordis, aut eiuſdem ſpiritus deflexerit, neque venæ ſectione, neque purgatione vtendum erit, neque his quæ vrinas, aut ſudores ciunt, quibus à purgatione iam dicti vti poterunt, ſed ceteris medicamentis alterantibus intus, & extra, quæ ſtatim docebimus: ſunt etenim hæc communia omnibus peſtilentibus febribus. nam quod futurum eſt putridum, ſeu venenatum, vitandum eſt ne fiat in cunctis peſtilentibus febribus, quod vero corruptum atque omnino à natura alienum, omni via vacuare tentandum eſt, potiſſimum autem vbi humores tales fiant, vt dictum eſt, & licet id vitabitur præcipue vbi cauſa fuerit ſummota, non parum etiam confert, ſi cum eiuſdem medicamentis, aëris inſpirati malitiæ valde obſiſtat, & corpus imparatum ad ſuſcipiendam eiuſdem aeris putredinem reddas, eamque ſiſtas, ne amplius progrediatur, ac reliquas nondum putrefactas cordis ſubſtantias, occupet, & corrumpat: & quamuis in reliquis peſtilentibus febribus non ex putredine humorum ortis, fruſtra hæc etiam ferè remedia tentabis: ſunt etenim exitiales

Si puſtulæ per criſim non integre iudicauerint, etiam vena ſecanda. Comment. 2. tex.comm.29

Purgatio à venę ſectione, & ante.

Cap. 4.

Cap. 2.

Cap. 4.

Si putridus aër ſolidas cordis partes occupauit, neque venę ſect. neque purgatione vtendũ.

les ferè omnes, vtcunque non ea exhibere non inconuenit: in quem vſum magnoperè à Ga-
Quæ in peſti lenti febre ma xime commē dentur. Cap. proprio — leno commendatur terra Armenia, ſeu lapidem nominare volueris. Inquit enim nono de
Simplicium medicamentorum facultatibus. quòd in magna illa peſte cuius eadem facies fuit,
atque eius quæ Thucididis memoria graſſabatur, quotquot hoc medicamentum bibere, ce-
leriter curati ſunt. At quibus non profuit, omnes interiere, ſcilicet cum nec alio quouis iu-
uarentur. vnde colligitur quòd ijs duntaxat non fuerit auxilio, qui planè erant incurabiles.
vult itaque Galenus hoc in loco quòd qui à peſte curari poſſunt, omnes hoc medicamento
liberantur. Deinceps exhibendi modum docens, aſſerit: [Ceterum bibitur ex vino albo, con-
ſiſtentia tenui, modice diluto, ſi aut planè febri careat, aut leuiter ea teneatur, ſin grauiter fe-
briat admodum aqueo, non tamen calore vehementes ſunt febres peſtilentes.] hæc ille. ſed
vtinam bolus hic, lapis, ſeu terra, ex Armenia, ea quæ Cappadociæ finitima eſt, etiam ſiccan-
tior (vt ipſe ait) ad nos perueniret: neque enim hæſitandum eſſet de eius facultatibus, quas Ga-
lenus citato loco teſtatur, neque in peſte præſtantius vllum medicamentum eſſet præferendum.
verum cum talis lapis ſeu terra ex Armenia haudquaquam ad nos deferatur, aut ſaltem per
quàm rariſsime, & pauciſsimus, & propterea neque verus, & ſyncerus reperiatur, vt ex eius
tum colore, tum ſubſtantia coniectare licet, ab eo potius abſtinendum eſſe arbitror, ne pro
lapide armeno, alia vtamur adſtringenti ac obſtruente terra, ex qua potius ægri lædantur,
quàm iuuentur, vt indies cernimus quoſdam Neapolitanos medicos in omnibus ferè febri-
bus, etiam non peſtilentibus, vti, non paruam ægrotis noxam inferentes, cum obſtructionem
ac putredinem augeant, ob eiuſdem terræ craſſam ſubſtantiam, frigidumque ac ſiccum tem-
peramentum. neque hic qui apud nos reperitur (orientalis bolus communiter dictus) omnis
ex Lemno vehitur; eſſet etenim forte vera terra lemnia; ſed adhuc eius conditiones omnino
participare haudquaquam videtur. Quamobrem neque etiam eodem vtor, neque vti conſu-
lo, poſtquam terra illa non eſt armenica, quæ ex Galeno commendatur, & dubia res eſt, num
etiam ex Lemno feratur. ſed veriſimilius eſt adulteratam eſſe terram, tum ob eius copiam, quæ
paſsim in Italia reperitur, tum vel maxime quòd neque terræ lemniæ, omnino conditiones par-
ticipare videtur; & valde difficile ſit, etiam veram à non vere diſcernere, ita vt veram à ficta
Cap. 2. — dignoſcere queat nemo, vt liquet ex Galeno j. de antidotis. ſed pone veram eſſe terram lem-
niam, non eam ſed armeniam commendauit Galenus. quam ſi conducere ijs febribus nouiſ-
ſet, non vtique ſubticuiſſet inter tot quas ei tribuit facultates, licet tutum reddere accipientem
eam, à venenis, aliiſque mortiferis medicamentis, ac forte ferarum morſibus, non negauerit,
Cap. 3. — ix. de Simplicium medicamentorum facultatibus, ſimul cum iuniperi fructibus. quod medi-
camentum poſſe à peſte etiam præſeruare cum eodem Galeno admittimus. vbi autem lapis hic
armenus forte haberi poterit, apud quoſdam Regulos repertus, modo quo Gal. commenda-
uit, tuto in his febribus vtare. commendatur etiam non minus à Galeno libro de Theriaca ad
Theriaca. — Piſonem, Theriaca, ceu ipſa quoque ignis quidam purgatorius exiſtat, vt ipſe inquit, præſu-
mentes enim in peſtifero aëris ſtatu, neutiquam malo corripi ſinere nouimus, correptis iam
poſſe mederi, aëris inſpirati malitiam inalterantem, mutantemque, vt quæ corporis tempera-
turam infici magis prohibeat: de qua ſimilis mihi occurrit hæſitandi ratio, velut de bolo ar-
meno, tum propter viperæ varias opiniones, atque eius incertitudinem (neque enim hucuſ-
que, licet magnopere laborauerim, & plures ad me ſub hoc nomine fuerint delatæ, veram vi-
peram ſuis cum conditionibus inſpicere potui) tum etiam propter alia medicamenta ſimpli-
cia quæ Theriacæ compoſitionem ingrediuntur; quorum nonnulla haudquaquam compe-
Syrupi. — riuntur. At vbi forte exacte, & probe præparata reperiri contingat, audacter ea vtare. In
hunc etiam vſum confert magnopere mali medici ſuccus acidus ſolus, aut exiguo ſaccharo pa-
ratus, nec minus & limonum, & limoncelij, aut ceterorum malorum aureorum acidorum, ac
malorum punicorum, ac pomorum acidorum, oxalidis, ſonchi, bugloſsi, melliſſophylli, ex qui-
bus ſeparatim, aut quibuſdam eorum permiſtis cum ſaccharo, ſyrupum conficere poteris, cum
quo interim ſmaragdi gemmæ pollinem (vbi diues fuerit æger) miſceto. Conducit inſuper ſyru
pus acetoſus ſimplex, aut oxyſaccharum. poteris etiam hunc in modum medicamentum quo ip-
ſe vtor, parare. Rec. ſacchari roſacei, & bugloſſati ana ℥.j. ß. diſſoluas in lib. j. ß. aquæ meliſſophyl-
li, oxalidis, ac ſeris ſeu bugloſsi, transfunde per colum, & adijcito ſyrupi ex citri acido, oxyſaccha
ri, & de pomis ſing ℥.ij. pulueris diamargarit. frigidi drach. ij. foliorum dictamni, zedoariæ, & ra-
dicis hepthaphylli ana drach. ß. foliorum auri numero ſex, miſceantur, & ægrotanti ſæpius in
Pulueres. — die & nocte, parum exhibeatur. Huius etiam pulueris per duas horas ante cibum drach. j. exi-
bere poteris cum ℥.j. vini albi odoriferi. & altera aquæ roſaceæ, & mirifice confert. Recipe radi-
cis hepthaphylli, & pentaphylli ana ℥. j. zedoariæ, dictamni cretenſis, ſeminis mali medici, &
cornu cerui vſti ſingulorum ſcrup. ij. cyperi, baccarum iuniperi cuiuſlibet ℈. j. oſsis de corde
ceroi ℈. ß. croci gra. iij. miſceantur & fiat puluis tenuiſsimus. interim drachmam ß. margarita-
rum, aut ſmaragdi pollinis adijcere poteris. & vbi ſynceram habueris terram armeniam,
drach. j. ß. eiuſdem adijcito. denique ex his inuicem diuerſimode commiſtis, diuerſos com-
ponere poteris, prout vſus vrgebit, pulueres, eoſque prout conducere magis videbitur,

accommo

accommodabis. Cordis inſuper regioni epithema hoc erit imponendum, quod recipit. aquæ oxalidis, bugloſſi, nymphææ, & roſarum rubearum ana ℥. iiij. aquæ meliſſophylli, & florum citrangulorum ana ℥. ij. ſantalorum omnium, & corallorum rubeorum ſingulorum drach. iij. ligni aloes, corticum mali medici, ſeminis baſiliconis, cinnamomi, cuiuſlibet ℈. j. oſſis de corde cerui numero ij. croci grana. iiij. vini albi odoriferi ℥. ij. ß. omnibus ſimul commiſtis cum ſerico, purpureoque linteo, fiant epithemata. Conuenit inſuper eidem cordis regioni hoc medicamentum imponere. Recipe Theriacæ drach. iiij. terræ lemniæ, & ſantalorum rubeorum ana drach. j. aquæ roſaceæ, & aceti parum, fiat ad modum vnguenti: roborat enim cor, medicamentum hoc, foraſque trahit id quod in eo venenatum eſt, & prohibet ne vlterius, ac magis inſpirati aeris malitia eiuſdem cordis ſubſtantiam inficiat. etenim non propellendo à ſe Theriaca, aut cetera alexiteria medicamenta, ſed ad ſe trahendo venenum, vacuant, Galeno auctore quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus. & preſertim vbi foris fuerint impoſita. ait nanque. [omne deleterium venenum à foris impoſitis medicamentis euacuatur, nempe aut caliditate attractionem molientibus, aut totius ſubſtantiæ ſimilitudine.] horum tamen medicamentorum, quæ alexiteria, ſeu alexipharmaca vocant, duplex eſt natura; vna eorum quæ diximus, quæ vacuant à patiente corpore venenum, ſeu deleterium medicamentum; altera quæ alterant, aut vna duabus ue qualitatibus, aut denique tota ſubſtantia, vt ibidem à Galeno ſcriptum eſt. ſacculi inſuper parari poterunt hunc in modum, Recipe florum nymphææ, bugloſſi, roſarum rub. ana manip. ß. florum citrangulorum, roriſmarini, & melliſſophylli ana drach. ij. ſantalorum, & corallorum rubeorum ana drach. iij. ligni aloes, corticum citri, ſeminis baſiliconis ana drach. j. foliorum dictamni, zedoariæ, cyperi, & baccharum iuniperi ana ℈. ß. croci grana iij. oſſis de corde cerui numero j. interim margaritarum, aut lapidum precioſorum contritorum, ſeu ſolius ſmaragdi drach. ß. aut ℈. iiij. adijcere poteris: ambræ quoque, & moſchi grana ij. & cum ſerico, & purpureo linteo, omnibus ſimul commiſtis, ac contuſis, ſacculi fiant; atque his topicis medicamentis vtendum eſt, etiam ſi exanthemata quædam apparuerint, quæ Neapoli vulgo paſtitij vocantur vt dictum eſt, cum per ea materia aliqua intus non repellatur, neque per hæc exanthemata vnquam criſis fieri poſſit, cum non humor, ſed vapor ad cutim perueniat; etiam ſi à natura fiat eorum excretio. Adhæc roborato per eadem medicamenta corde, promptius ad alias ſaltem cutis partes à ſe quod moleſtat, excutiet, adeo vt ſemper maius ſequatur commodum, quàm incommodum. Quod quidem perſuaderi quibuſdam noſtris Neapolitanis medicis, nunquam potuit, in grauem tamen ægrorum perniciem, ob eorum pertinacem ignorantiam. & hæc ſatis eſſe duxi pro cura febris peſtilentis. neque enim me præterit complura peſtis remedia apud nonnullos eruditiſsimos viros, qui de ea conſcripſerunt, reperiri, à quibus vbi hæc non ſuffecerint, ſtudioſi petant. Nos vero quæ præſtantiora ac magis conducibilia ſunt, vſuque comprobata, hic conſcripſimus. At bubonum, exanthematum, aliorumque ſymptomatum, quæ cum his febribus complicari ſolent, curationem propriam conſulto prætermiſimus: neque enim deſunt qui horum curationem fuſius explicauerint, innumeraque eorum ferè remedia ſcripta reliquerint. Nos vero hic peſtilentis duntaxat febris curationem docere propoſuimus: qua etiam ratione, & febres peſtilentibus ſimiles curari poterunt. Id tamen perpetuo vitare conſulo, ne in communem grauiſſimumque noſtræ tempeſtatis medicorum errorem incidas, qui in eiuſmodi febribus, preſertim pernicioſis, & valde malignis, velut in lipyrijs, in quibus ob magnam inflammationem in corporis parte aliqua profundiori ortam, ſeu eryſipelas, interiora vruntur, exteriores autem partes ſunt frigidæ, medicamentum quoddam Meſues exhibent, non ſemel duntaxat, ſed ſæpius, quod Alchermes dicitur, putantes ex eo naturalem augeri calorem, atque ita extremas partes calfacere; ignorantes quòd cum propter inflammationem, ſeu eryſipelas calor intus trahatur ac detineatur, & propterea extremæ partes frigeant, ex eodem calido medicamento inflammationem ipſam, aut eryſipelas augeri, magiſque propterea extremas partes refrigerari. Nec etiam innatum calorem augebit vnquam medicamentum hoc, cum non nutriat, quo circa ægrotantes ſæpius hac ratione iugulant, tum vel maxime ſi ipſum cum vino, aut alio etiam calido potu præbeant. Admodum certe pernicioſus abuſus, nulla ratione, aut auctoritate, nec etiam experientia comprobatus.

Epithemata. Vnguēta cordi admota.

Cap. 18.

Sacculi.

Vide finem cap. 2. partis tertiæ.

Quomodo, & quibus à peſtilentia quis præſeruari poſſit. *Caput X.*

SED quoniam non minus confert peſtilentiæ tempore corpora ægrotantia curare, quàm eadem vbi non ægrotauerint præſeruare, ne in peſtilentem incidant febrem, propterea quo pacto ea præſeruari poſſint, breuiter exponere decreui, ea videlicet, corpora quæ iuſtas ob quaſdam cauſas peſtilentem aerem fugere, ac alias in regiones migrare nequeunt. quo minus ergo hæc corpora à peſtilenti, & putrefacto aere patiantur, vnus ſiquidem, ac primus eſt in omnibus communis ſcopus; quòd

Corpora exſiccanda, & pori aperiendi Cap. 4.

videlicet corpus; quàm maxime ſuperfluitatibus vacet, atque optime ſpiret. ſecundo loco poſt hoc, vt præpotenti cauſæ quoad eius fieri poteſt aduerſetur, Galeno auctore primo de differentijs febrium. quapropter ſtatim ab initio (vt ipſe fatetur) quæcunque corpora humida videbat, omni via exſiccare conabatur, quæ vero ſicciora, in his antiquum habitum conſeruabat. At in quibus ſuperfluitates redundabant, hæc purgationibus ſanabat. obſtructionem autem foraminum aperire, atque abſtergere ſuadebat. hæc itaque omnia ſeruare oportet, ſi velimus à peſtilentia corpora præſeruare, neque alia tentanda eſt via, ſeu Methodus: & ob id præpotenti cauſæ, hoc eſt aëri peſtilenti, & venenoſo, hoc modo aduerſetur. Primo, domus in qua commorari debent, eligatur ab omni inquinamento, ſeu fœtore puriſsima, his etiam quæ in præcedenti capitulo docuimus, ſeruatis conditionibus. & quia ignis potiſsimum vbi eius non ſimplex lignorum materia fuerit, ſed lignorum, aliarumque rerum odoratarum aëris putredinem conſumit; propterea quiſque domi ſuæ frequenter ad focum ſedeat, cuius ignis alatur lauri, pinus, iuniperi, quercus, oliuæ, lentiſci, cupreſſi, roriſmarini, & myrtillorum lignis, ac vitium ſarmentis; ſuperimponendo etiam, interim thus, myrrham, lignum aloës, ebenum, ladanum, ſtyracem, ſpicam, iuncum odoratum, malorum, ocimum, caſiam. Huic itaque igni mira vis eſt in omni tempore, & preſertim hyeme, quo tempore largius eo vtendum eſt, parcius autem æſtate. Aërem inſuper conclauis his odorameutis alteramus, thure, videlicet, maſtiche, ſtyrace, ladano, iuniperi baccis, ligno aloe, caryophyllis, caſsia, ſantalis, roriſmar. ex quibus omnibus, vel quibuſdam puluis fiat craſſus, aut orbiculi quidam cum meliſſophylli, ſeu roſarum aqua, figurentur, ac in exiguo igne proijciantur, ſuffitusque fiat. His deuique atque alijs in præcedenti capitulo conſcriptis, alterandus eſt aer. Inſuper pomum, ſeu pila odorata componatur, quam hoc tempore manu geſtare conuenit, quæ ex his conſtat, Recipe ligni aloes, carpobalſami, caſiæ ſingulorum ℈. j. calami odorati, amomi, ſpicæ ana grana vij. caryophyllorum, nucis muſcatæ, thuri, myrrhæ ana grana v. ſtyracis drach. j.ß. croci grana. iij. labani ʒ. iij. ambræ, & moſchi, ſeu zibeti ana grana ij. florum nymphææ, violarum, bugloſsi, ana drach. ij. ſantalorum, & corallorum rubeorum drach. ß. roſarum rubearum drach. ij. contundantur omnia ſimul, & cum aceto, aqua roſacea, & florum citrangulorum fiat pila; & vbi opus fuerit adde cremoris tragacanthi, ſeu gummi arabici, aut reſinæ terebinthinæ parum. Quòd ſi omnia prædicta haberi nequeant, aut pauper fuerit æger, poterit ex quibuſdam eorum eadem pila figurari. Item pro diuerſa natura, ætate, conſuetudine, regione, anni tempore, ac reliquis huiuſmodi, eorundem ſimplicium medicamentorum quantitatem, minuere, aut augere licebit, maximeque curæ hoc tempore eſſe debet, vt hominum cœtus quoad poſſunt, vitare conentur. ſomnus autem, & vigiliæ (vt dictum eſt) moderate conueniunt, vitandus tamen erit ſomnus meridianus, preſertim inſuetis. frictiones lenes conueniunt, potiſsimum aluo exonerata: curare etenim opus eſt, vt ſingulis diebus eadem alui excrementa natura excernantur, aut ſaltem arte, clyſteribus, videlicet, lenibus, aut glandibus: nec minus, & reliqua corporis excrementa excerni debent. exercitio, niſi admodum modico, haudquaquam vtendum eſt. Aere etiam prius perſuffitus, aut aliqua iam dicta etiam in præcedenti cap. purificato: coguntur enim ob exercitium, vbi aliter fiat, multum & frequentem aerem inſpirare homines; cuius contrarium iuſsit Hippocrates ſecundo de Natura humana, & ratio etiam dictat. ſimiliter & animi affectus omnes immoderati, vitandi ſunt: iuuat tamen hoc tempore fabulis, locis, leui lectione, liberalibusque ludis animum recreare. Triſtitia autem, & animi mœror, omnino pellatur; ſimiliter & peſtis timor, coitus item magnopere fugiendus, preſertim immoderatus. Quod ad cibum & potum attinet, nihil adeo vitandum, ac nimia cibi & potus repletio, vt dictum eſt: vitanda quoque, vt letale, eſt cruditas, nec minus & fames, ſed quantum oportet, & vires exigunt, exhibere conuenit. ſint autem cibi facilis coctionis, boni nutrimenti, ac putrefactioni minus obnoxij; ſemperque eiſdem acetum, aut acidum quempiam ſuccum, preſertim mali medici, permiſcendo, quemadmodum cap. de ardenti febre, & præcedenti etiam, explicauimus, ſit itaque carnis vſus moderatus, aſſæ magis quam elixæ, qualis eſt gallinarum, caponum, gallinaceorumque pullorum, perdicum, faſianorum, ſtarnarum, attagenarum, vitulorum, hœdorum, capreolorum, leporum, merularum, turdorum, turturarum, iuuenum columbarum, ac reliquarum paruarum, & montanarum auium. oua item recentia, ſorbilia, & tremula conueniunt. Inter piſces, ſaxatiles commendantur omnes; neque contemnendus eſt mullus, ſcorpus fluuiatilis truta, & pelagicus mugil, & reliqui qui ſaporis ſuauitatis ceteris præſtant, minime lentam, ſeu viſcoſam & craſſam habentes carnem, qui omnes toſti in craticula ex aceto, aut ex eodem, gelu præſtricti, conferunt. Ex oleribus lactuca ex aceto conuenit, cichorium, ſcariola ſonchus, pimpinella, oxalis, bugloſſum, potiſsimum æſtate. Hyeme vero meliſſophyllum, flores mali medici, vbi leuiter ebullierint, & cappares ſimiliter ex aceto. Item ruta ſaluia, pulegium, hyſſopum, ſeruillum, apium, calendula, ſampſuchus, betonica, fœniculum. A fructibus præterea recentibus omnibus abſtinere oportet, præter quàm ſi acidi fuerint, vt mala medica, limones, limoncelia, & reliqua aurea mala, pruna, & acida mala punica: his nanque vti conuenit,

Domus qualis eligenda.

Aër immutādus.

Somnus & vigiliæ quales.

Text. 4.

Cibus & pot'

uenit, quemadmodum etiam vua paſſa, nucibus pinus, caricis, ac nucibus iuglandibus. lactis omnia genera, oleoſa præterea ac pinguia, vitanda ſunt; & vniuerſaliter omnia quæ humectandi, ac calfaciendi vim habent: etenim vniuerſa victus ratio exſiccans eſſe debet, vt à Galeno præcipitur, primo de differentijs febrium, ſimiliter & refrigerans poſtquam ob immodica aëris intemperie calida & humida, ac ab eodem putrido exiſtente, peſtis generatur.

Loco citato.

Pro potu, vino vtantur tenui, aquoſo, ac ſubadſtringente. Vinoſiora autem, & meraciora vitare oportet. Mediocris tamen potentiæ vinum, ſubflauum, & ſuaue, mediocriter lymphatum. hyeme, & quibus crudi redundant ſucci, ceteriſque corporibus temperamento frigidioribus, vitandum, non eſt; quemadmodum aqua etiam confert calidis admodum temperaturis, & quibus ea vti conſueuerunt, interim ſola, interim vero cum momento cinamomi, aut cyperi decocta; aut etiam caryophyllis paucis adiectis. Vbi vero in corporibus ſuperfluitates aliquæ redundarint, eaſdem purgare conuenit, Galeni inſtituto, citato libro primo de differentijs febrium.

Cap. citato.

Necnon & foraminum obſtructiones aperire, atque detergere ſtudendum, quorum medicamentorum copiam in præcedentibus conſcripſimus. Eligenda tamen ex eis ſunt quæ minus moleſta ſint, nihilque venenoſi habeant, minimeque corpus agitent, ac moleſtent, & pro ratione redundantium humorum vtendum: prius tamen eiſdem concoctis ac præparatis. quæ vero obſtructiones aperiant, ac detergant, in vniuerſali Methodo explicauimus, eorumque magna copia habetur. quare non eſt cur hic iterum ea repetamus. id tamen non præteream, quòd inter purgantia medicamenta hoc ipſe potiſſimum vterer, Recipe pulueris hieræ ſimplicis Galeni drachmam vnam, rhabarbari cum ſpica tantundem, aut ſcrupulos quatuor, cum aqua meliſſophylli, aut bugloſi, fiant catapotia, & præbeantur, à quibus per horam, vel alteram mellis aërei, aut ſyrupi è pluribus infuſionibus roſarum rubearum vncias duas aut ij. ß. cum eiſdem aquis exhibeas.

Pharmacum conueniens.

quòd ſi pituitoſi magis redundauerint humores, pro rhabarbaro, agarico vtare; & ſi melancholici, ſena, & epithymo: poſſunt etenim humores omnes indifferenter qui in cordis ventriculis continentur, à peſtilenti aëre inſpirato infici ac putreſcere, quamuis vnus altero ſit paratior. Inter celebratiſſima peſtis remedia, quibus corpus tutum redditur, ſunt Ruffi Catapotia, quæ (vt quibuſdam viſum eſt) conſtant ex aloës lotæ partibus duabus, myrrhæ, & croci ana parte vna, quorum drachma vna aut drachma ß. ex vino datur ſummo mane: promittit enim Ruffus quòd qui his fuerit vſus catapotijs, neque peſtilentia, neque contagione correptus fuerit vnquam.

Pilulę peſtilētiales. Ruffi.

Paulus vero capitulo xxxv. libri ſecundi aliter ex Ruffi intentione hoc medicamentum deſcripſit; ex aloë videlicet partibus duabus, guttæ ammoniaci tantundem, & myrrhæ parte vna. hæc in vino odorato contrita inſtar dimidij cyathi exhibentur, nimirum quotidie, inquit ipſe. eius autem quantitas ſit ſimiliter drachma vna, aut drachma ß. nec quotidie, ſed ſingulis tribus, aut quatuor diebus exhiberi poterit. etenim præter id quòd à peſtilentia præſeruat, ventrem etiam exonerat hoc medicamentum. quòd ſi huic Pauli deſcriptioni momentum etiam croci adieceris, non erit abſonum. Præſeruant item à peſte caricæ cum ruta, nocibuſque præſumptæ: etenim vniuerſis venenis aduerſari teſtantur nonnulli, de letalium venenorum compoſitione ſcribentes, vt liquet libro de Cibis boni & mali ſucci.

Caricæ cum ruta.

At libro ſecundo de Antidotis. Et Apollinij muris auctoritate hunc in modum medicamentum hoc deſcripſit Galenus. Rutæ folia. xx. nuces iuglandes duæ; ſalis granum vnum; caricæ duæ. hæc ſi ieiunus quis comederit, à venenis non lædetur.

Cap. 5.
Cap. 8.

Deinceps aliam conſcripſit eiuſdem auctoris antidotum, quæ exhibita, accipientem tutum à venenis reddit. Recipit autem baccharum iuniperi drachmas duas, terræ lemniæ drachmas duas. hæc vbi in puluerem redegeris, oleo & melle commiſcebis & repones, atque cum opus fuerit, ex aquæ mulſæ cyathis duobus, quantum eſt auellana, dabis. Hac antidoto Nicomedes rex vtebatur, ſi quando ſuſpectos habuiſſet qui ſe vocarant; nam ſi venenum non ſubſit, quieta manet, ſin adſit, nauſeam concitat, & euomere cogit; ita vt venenum quoque cum antidoto reijciatur. hæc ille. Nec minus à peſte præſeruat myrrhidis herbæ radix, Dioſcoridis auctoritate: ait nanque capitulo proprio:

Lib. 4.

[Ferunt præterea quidam bis, ter ue pota quotidie in vino in peſtilentia radice eius; incolumes à peſtilenti morbo ſeruari qui biberint.] in hunc etiam vſum conferunt flores meliſſophylli, roriſmarini, & mali medici ſaccharo conditi; mirifice tamen conducit ipſiuſmet mali medici acidum ſimiliter ſaccharo conditum, & vniuerſa eius ſubſtantia, ſi cum ſaccharo conficiatur. ſaccharum quoque roſaceum, & bugloſſatum, non parum etiam confert. Si vero cum eorum aliquo drachmam vnam huius pulueris mane per tres horas ante cibum exhibebis, aut cum exiguo vino albo odorato & aqua roſacea, ſi quod aliud, præualebit, Recipe cornu cerui vſti, ſeminiſque citri ana drachmas duas, foliorum dictamni cretenſis, baccarum iuniperi, radicis heptaphylli (tormentillam vocant) & zedoariæ ana drachmam vnam, ſeminis roſarum, & oxalidis, ac corallorum rubeorum cuiuſlibet ſcrupulos duos, croci grana quatuor. fiat puluis, quo, vt dixi vtere. poterunt inſuper ex oxalidis, ſeu ſonchi ſucco, limoncelij, limonum, aut ceterorum malorum aureorum acidorum ſucco ſyrupi ex ſaccharo parari, quibus ſæpe vti, æſtate potiſſimum,

apprime conſerre puto, adiecta interim drachma vna prædicti pulueris. reliqua præcedenti capitulo petas. quæ ſi ſatis eſſe non videbuntur, ceteros conſulito: reperies enim non paucos, qui peſtis medicamina conſcripſerunt. Nos vero quæ magis conducibilia viſa ſunt, ratione, & experimento comprobata, hic meminimus; ne ſcilicet in magnam tractatus hic excreſceret molem; & Tyrunculos artis medicæ perterrefaceret, atque confunderet. Qua etiam cauſa nonnulla breuitati indulgens, reliquo in hoc opere conſulto prætermiſi, quæ fuſius ſcribere potuiſſem.

TRACTATVS DE FEB. PESTILENTIBVS FINIS.

RAIMVS GRAECVS
PADVANO GVGLIELMINO
AMICO OPTIMO S.

NEGOTIVM, quod tuo ſuaſu ſuſceperam, notandi particulares locos in miro illo, & iam diu ſatis à nobis expectato libro Altimari Præceptoris noſtri, Methodus de curandis febribus inſcripto, præter expectationem, non parum mihi attulit laboris. credidi enim id facile præſtare: ſed cum facto opus fuit, longe ſecus ac cogitaueram, rem ſe habere perſpexi. neceſſe enim fuit omnia ferè Galeni, & nonnullorum aliorum bonorum auctorum monumenta legere ac relegere. multum enim cum ſolus fuerim, te abſente laboraui: ſed maxima vtilitas, quam conſecutus ſum ex hac doctiſſima lectione, inuentione ornata, diſpoſitione digeſta, & orationis perſpicuitate illuſtrata: in qua nihil eſt, quod non idem apte, diſtincte, & ordinate dictum ſit, hunc laborem perpeti fecit. Quantum profecerim non pœnituit, occaſio mihi data fuit, vt viderem multos auctores, & preſertim noſtrum Galenum. nullus quippe fuit ferè in eo locus, quem non accurate viderim. quàm mira legi de diffinitione Methodi, & indicationis de primis præcipuiſque indicationibus, deque numero, & dignitate earum: & quàm conſtantem ſibimet Galenum in ſua doctrina faciat: licet aliquibus à ſe diſſentire videatur: & quàm acerrimum Galeni defenſorem cognoui hunc virum contra quoſdam non poſtremæ famæ, hac noſtra tempeſtate, medicos: qui credebant ſuis rationibus, ſi dijs placet, demonſtratiuis, ſolidam, & veram Galeni in Arte medica Methodum euertere: quàm miro ordine prima genera febrium, prius aſſignata definitione, ad Galeni mentem ſtabiliuit: & diuiſiua Methodo, ad inſectiles differentias, deuenit: demum qua arte omnium febrium, & preſertim peſtilentialis (in qua tractanda, omnes, quos viderim, ſuperauit) dignotionem, prognoſticum, ac curationem, tradidit. ſatis, ſuperque tibi debere ſentio, cum ad hunc fructuoſum me laborem excitaueris. nullus enim eſt ſenſus, in illa abſtruſa, & difficillima Methodo Galeni, qui hac lectione duce non pateat. nullus ordo, qui non eluceſcat: omnia diuine potius quàm humane in Arte medica vir iſte ex rei natura rimatur. cuius ingenium quanti faciam, ſemperque fecerim, tu teſtis es. quò fit, vt omnis Artis medicæ ſtudioſi huic non parum debeant. nam ſi verum dicere licet, noſti iam diu eſt, meum liberum iudicium (abſit adulatio, quæ neſcit ſtare cum vera amicitia) nullus poſt Galeni memoriam, quem viderim febrium doctrinam ſub Methodo vniuerſali ac perſpicua, à principio ad finem tradidit. quapropter ſi quis erit, qui ſe huic doctiſſimo viro non debere ſentiat, monſtroſæ & ingratæ erit naturæ. interim artium medicinæ Tyrones commonefacio, vt, de hoc noſtro qualicunque labore, tibi amico ſincero ac optimo gratias agant, qui me ad illum ſubeundum impuliſti: & Deum Optimum Maximum comprecentur, vt noſtrum Altimarum in re medica φιλόπονον ſeruet, licet enim mihi ſic eum nominare, quia iuxta Græcam ſententiam τὰ ἀγαθὰ τῆς πόνοις ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἔπραξεν: hoc enim, ſaluo capite, promitto vobis, omnia in Arte medica fore clara, perſpicua, & facilia, & in veſtri gratiam ac vtilitatem vna cum amico noſtro non ceſſabimus illi ſuadere, vt, ſub compendioſa Methodo doctrinam de tumoribus præter naturam, iuxta Galeni placita, elaboret: vt nihil obſcuri remaneat in Arte medica. ſperamus exoraturos quod petimus: perſpectum enim eſt nobis, iam diu eſt, viri ingenium, quàm ad omnia verſatile, pronum ad iuuandum, & benefaciendum: & tandem de omnibus benemerendum. Vale amicorum optime: & me vt ſoles ama.

DE MANNAE, VT AIVNT, DIFFERENTIIS, AC VIRIBVS, DEQVE EAS DIGNOSCENDI VIA, ET RATIONE.

DONATO ANTONIO AB ALTOMARI AVCTORE.

AD EXCELLENTEM HIERONYMVM ALBERTINVM intimum PHILIPPI REGIS, *ac primum hoc in Regno Conſiliarium ornatisſimum.*

DE ea re quam vulgus mannam appellat, & noſtræ tempeſtatis Medici ad aluum molliendam vti conſueuere, quid ſentiam Albertine iucundiſ. honorum omnium, atque bonarum artium ornatiſ. inſtanter ſcribere petijſti. Et quamuis id diu in animo fuiſſet, meque ad hoc alij nonnulli ſæpius impulerint, meam tamen de hac re ſententiam propalare nolui: ne forte ſi aliud quàm ceteri eruditiſ. viri qui de ea ipſa ſcripſerunt, ſentire cogerer (ſunt etenim non pauci) contradicendi potius gratia, quàm veritatem aſſerendi me ſcripſiſſe putarent, hiſce noſtris preſertim temporibus, quibus plerique eorum, qui libros ſcribere tentant, quò ſapientiores videantur, aliorum dictis contradicere potius, quàm ex propria Minerua vtile quidquam poſteritati in apertum proferre nitantur. Id quod (Deus mihi teſtis eſt) ſemper odio ſum proſecutus in his omnibus, quæ hactenus literis mandaui. Nunc vero, & vt tibi morem geram, & poſteris non parum, vt mihi videtur, proficiam, hanc ſubire prouinciam non recuſaui. nam pro tantis tuis in rempub. meritis honores tibi habendi, gratiæque ſunt referendę, mecumque preſertim tam amice, honorificentisſimeque te ſemper gesſiſti, vt nullam partem tuorum meritorum non modo in referenda, ſed ne cogitanda quidem gratia conſequi posſim, cogitansque (virtute excepta) nihil amicitia præſtabilius eſſe, omnes, & me tibi, concordi beneuolentia, & charitate coniunxiſti. Demum vera opinione, & ſcientia præditus, atque ob id prudentisſimus cum fueris, merito in omnibus tibi, Patriæ & huic Regno ſiquid accidat, ſummum agens conſulem conſulere potes. eſt nanque res ſacra conſilium, vt inquit Plato in Theage. Quamobrem ius ſuum hominibus tribuens; Mannæ (vt aiunt) ne iniuria inferatur, tuum etiam erit conſulere, cumque mater (vt ita dicam) Natura rerum omnium in hac noſtra cæli clementia hoc bonum nobis tribuerit, ne per eius vim, ne per Deos quæſo direptioni, & contumelijs relinquatur, & dum nonnullorum iam diu vſitata rabies, vt aliquid facere videantur in hæc cœleſtia dona propter animi acerbitatem inuadit, te acerrimum defenſorem agnoſcat, & natura, & ars ipſius æmola quæ humano generi miro quodam ingenio hoc medicamentum parans, deque ægris benemerita, Dij immortales, cur cauſa cadere debeat non video. Illud tamen ingenue fateor iure ac prudenter à noſtro iuſtiſſ. præſide atque conſulibus de quadam manna ſancitum eſſe, vt igne cremaretur. Non enim ſuam ſententiam ſecuti, ſed pharmacopolarum, & quorundam medicorum teſtificationem id decreuere, qui eam mannam aiebant rem eſſe pesſimam, & humano generi omnino aduerſisſimam: quæ vera ne an falſa ſint, videant eorum conſcientiæ; non enim cenſorem agere conſtitui, ſed tantum poſteritati conſulens, quid de hac re ſentiendum ſit, tibi ſcribere volui, vt te fautore fa-

cile

cile huius regni ſummo præſidi pateat veritas, dum ea, quæ ſcripſi, rem non aliter eſſe præſtabunt & propterea perficienda iubeat, legemque hac in re velut in ceteris condat, tanquam maximum huic regno, Vniuerſæq. Italiæ & toti fere Europæ bonum, cuius ratione legum latores leges cōdere conſueuerunt Plat. auctoritate lib. de pulchr. Nec à tua dignitate alienum arbitro ſi ſummus Conſul, & Iureconſultus in hac re te medicum præbeas: intereſt enim Reip. ipſius rectores ad hęc etiam deſcendere, quæ ad ſalutem pertinere videntur. Quod vt facias Chriſtiana pietas te admonet, rogatque noſtra humana ſocietas atque charitas, quæ me etiam hortata eſt, vt hæc ad te ſcriberem; quæ dum legeres, facilius pro manna dicere poſſis. Nam oportere (vt ait idem Plato in Alcib.) cum aliquid facturi, aut dicturi ſumus, nos prius vere cognoſcere quod prius agere & loqui debemus. Itaque quid ſentiam currenti calamo libenter ſcribere aggrediar, meam cum auctoritatibus, tum rationibus ac etiam experientia firmans ſententiam, reliquorum iuniorum opinionibus prætermiſsis, cum non eas improbare intendam, vt diximus, imò eoſdem potius ſemper venerari ac colere. At vt dilucidior noſtra reddatur oratio, quoniam cum Medicis omnibus ac Pharmacopolis res agenda erit, & demittendum eſſe ſtilum cenſui, ac primo diſſerendum, Num ea Māna qua noſtri temporis Medici ad aluum molliendam vtuntur, velut ros quidam ſit è cælo delapſus, quemadmodum Arabum familia cenſuit, an arboreus ſuccus, liquor, ſeu veluti lachryma, vel vtroque modo eam generari contingat? Secundo vtrum eorum fuerit, Num innoxie ea vti citraque omne diſcrimen indifferenter valeamus, vel vniuerſa omnino explodenda ſit? vel ſi altera ſit altera perfectior, num alicuius duntaxat ſit innoxius vſus, quædam vero omnino vitanda? Tertio ſi vna fuerit altera perfectior, & vtroque modo generari poſſit, Num detur via, ſeu poteſtas aliqua, aut quiſpiam modus, quo alteram ab altera dignoſcere, ac ſecernere valeamus? Quòd igitur ad primum attinet, attendere oportet Ariſt. j. Metheor. ſcriptum reliquiſſe, quòd quemadmodum ex media Aeris regione ſeu loco circa nubes tria proueniunt corpora, propter vaporum ad eandem aeris regionem eleuatorum infrigidationem, aqua videlicet, nix, & grando: ita quoque proportionabiliter propter eaſdem cauſas, maioris duntaxat minoris ue ratione diſsidentes, ac multitudine & paucitate, in eiuſdem aeris parte inferiori quæ prope terram habetur, duo pari ratione corpora generari conſueuerunt, ros inquam, & pruina: quorum primum aquæ, alterum niui correſpondet: ros enim, & pluuia idem ſunt, quamuis pluuia multa ſit, ros autem paucus, cum ex multo vapore infrigidato, multo etiam tempore, ampliorique loco pluuia generetur, ex exiguo vero, atque vno die conſiſtente, paucoque in loco ros fiat: id vero manifeſtum eſt ex pauca roris multitudine eiuſq. veloci generatione. Similiter pruina & nix idem ferè eſſe videntur: cum enim congelata eſt nubes, nix eſt, cum vero vapor, prius quàm in aquam concretus fuerit, iterum pruina fit. Grandini autem quemadmodum idem Ariſt. citato loco fatetur, nihil hic ſimile correſpondet, ita vt quippiam grandini proportione correſpondens, circa terram generari non contingat, ob cauſas ab eodem philoſopho ibidem explicatas; quemadmodum pluuiæ & niui ſimiles ros & pruina generantur. Verum quamuis ros & pruina communicent, eo quòd ambo ex vapore fiant, qui de die euaporat, & propter caloris paucitatem, ſurſum admodum, ad eum locum quo in aquam fit transmutatio, eleuari non poſſit, ſed nocte prope terram infrigidatus (frigidiores enim noctes ſunt) deorſum tandem deſcendat: item quòd ambo etiam fiant ſerenitate, & tranquillitate: nam ſerenitate non exiſtente neque eleuari poterunt vapores, neque etiam conſtare vento flāte, vt eidem Ariſt. viſum eſt: ſiccitate etenim opus eſt ad ipſius eleuationem, ac etiam tenuitate à qua ſurſum ferantur; flante vero vento, non conſiſtent, ſed potius diſpergentur, & corrumpentur, vt inquit Alexander: diſsident tamen inter ſe: nam ros generatur cum vapor concretus fuerit in aquam ita, vt neque adeo ſit immodicus calor continentis loci, aut anni temporis, aut particularis conſtitutionis cauſa, vt idem ſurſum latus vapor exiccetur, neque ita ingens frigus, vt prius quàm in aquam conuertatur, congeletur: & proinde intemperie quadam & temperatis locis, ros fit magis, pruina vero cum vapor prius congelatur quàm in aquam concretus fuerit: & quoniam ampliori frigiditate opus habet vt ipſe congeletur, propterea fit magis hyeme, & frigidioribus locis, ac particularibus conſtitutionibus frigidioribus exiſtentibus. Quidquid tandem ſit, ſerenitate, & tranquillitate indigent, vt ros & pruina fiant: & quamuis à diurno calore in vtriſque ſurſum vapor feratur, minori tamen exiſtente eo quod eleuatur, caloreque exiguo vt ſurſum admodum eum eleuare non valeat vt dictum eſt, à noctis tamen ſuperuenientis frigiditate, generationem vtrique habent: quæ ſi minor fuerit, in aquam concretus idem vapor, ros fit, & proinde in temperatis maxime locis hic fieri conſueuit: Si vero frigidior nox ſuperuenerit, ita vt prius quàm in aquam conuertatur, vapor congeletur, pruina prouenit. His itaque de cauſis ros, & pruina fiunt, atque ita inter ſe conuenire, & diſſentire videntur iuxta Ariſt. decreta. Quo fit, vt & rationi conſentaneum ſit quibuſdam etiam particularibus regionibus ſeu locis, ſtatis quibuſdam anni temporibus, ac particularibus aeris conſtitutionibus, ſerenis tamen ſemper, ac tranquillis exiſtentibus, liquor quidam ſuauis, melleæ conſiſtentiæ, rorique ſimilis, necnon res quædam ſacchari, ſeu gummi ſimilitudinem præ ſe ferens pruinæ inſtar generetur, craſsiuſculis quibuſdam. interim etiam & lentis è terra vaporibus, atque aqua diurno tempore à ſolis calore ſublatis, exacteque tenuatis, ac coctis; & deinde ſuperuenientis noctis frigore concretis, ſeu congelatis, ac deorſum decidentibus.

tibus. Qua ratione liquidam interim mannam generari rori ſimilem, quam roſcidum,ſeu roridum mel,aut ſaltem eidem ſimile,appellare licebit,interdum concretam,atque congelatam,ſaccharo,ſeu gũmi ſimilem, pruinæ inſtar, quam roridum ſaccharum iure appellare poterimus, ſeu mauis pruinoſum,cum pruinæ magis quàm rori ſimilis ſit eidemque in eius generatione proportione reſpondet. Sed mox quęret quiſpiam,cum ros intemperie ac temperatis locis magis generetur,pruina vero in frigidioribus magis vt Ariſt. viſum eſt,citato lib.j.Meth. & liquida manna, ſeu mel roſcidum rori,concreta vero,& quæ coagulata eſt,pruinę correſpondeat,num eodem anni tempore,eodemque loco ambo generari valeant?Huic reſponſum ſit,quod quamuis vterque halitus ſeu vapor,ex quò tam liquida, quàm concreta manna generatur, à ſolis & diurno calore, vt dictum eſt,ſubleuetur atque à ſuperuenientis noctis frigore prope terram infrigidatus ac concretus deorſum tandem deſcendant,quemadmodum de rore & pruina dictum eſt, diſsident tamen inter ſe maioris,minoris ue ratione. Nam cum exiguum fuerit ſuperuenientis noctis frigus, quemadmodum ros magis generatur,perinde etiam,& liquidum,roſcidum,aereumque mel,potiſsimum gignitur;ſi vero maius fuerit ſuperuenientis noctis frigus, cõgelatus ſiquidem idem vapor à maiori frigore priuſquam in liquidam,& melleam ſubſtantiam conuertatur, concreta manna, pruinæ ſeu etiam niui ſimilis procreatur, etenim amplioris frigiditatis eſt ipſum congelaſcere,vt inquit Ariſt.citato loco. Quapropter in temperatis etiam natura locis,ac etiã calidis,& æſtate,nihil impedit ꝙ quandoq; pruina generari poſsit,particulari cęli ſtatu (ſuperueniente nocte) frigidiori exiſtente,& ob eandem etiam cauſam congelata,ſeu coagulata manna ſimiliter eodem in loco,eodemq. anni tempore diuerſis tamen noctibus,quemadmodũ & liquida generari poterit:quamuis ros in temperie atque temperatis locis,pruina vero hyeme, & hyemalibus locis magis fieri contingat.nam idem operari poterit particularis aëris cõſtitutio frigida,quod regio,ſeu anni tempus frigidum. At ſi dixeris,ex ſolis calore extenuatos,& coctos adeo fuiſſe pridie ob calidam & ſiccam aëris intẽperiem ſublatos vapores,vt concreſcere amplius,ſeu congelaſcere pruinæ inſtar,à ſequentis noctis frigiditate etiã valida exiſtente,haudquaquam valeant,adeo vt concreta manna fieri poſsit,æſtate preſertim,dicimus nos non modo non impedire, ſed conferre ad modum ad promptiorem,& celeriorem maioremq. coagulationem,ſeu congelationem præcalefactos vapores ſeu halitus: etenim citius ad eorũ tenuitatem,ac impenſius à ſequẽtis noctis frigore infrigidantur,& propterea congelantur,ſeu coagulantur: quemadmodum ſiqui voluerint citius aquam refrigerare, ad ſolem primo imponunt, & qui circa Pontum habitant,cum in glacie habitacula faciunt ad piſcium venationes,(venãtur etenim intercidentes glaciem)aquam calamis calidam circunfundunt,propterea quod citius coagulatur,eodem Ariſt.auctore citato lib.j.Met. Id quod Gal.etiam confirmauit vj.de Morbis vulg.inquiens, Hac ergo ratione cum aquam frigidiſsimam reddere voluerimus,niuem habentes prius ferueſactæ aquæ ipſam exterius circumponemus;ſed niue carẽtes in puteo ſeu amne labente ipſam prius calefactam, vt facilius permutetur reſrigerabimus. Nam quodque prius calefactum à vicinis in ſe totum alterationem admittit. Ex pręcalefactis itaque à ſolis & diurno calore vaporibus,& deinde à ſequentis noctis frigore congelatis,nihil impedit quominus concreta manna æſtatis tempore generari poſsit, quemadmodum ex ipſis concretis à pauco frigore mel roridum fit eadem in regione, eodemque anni tempore, modo frigidior ſuperueniat cæli ſtatus in ſequenti nocte; quinimò & æſtate magis vbi eandem quam diximus ſeruauerit conſtitutionem. Proinde etiam conſtat ex dictis, quod veluti materia ex qua roſcidum,ſeu aereum mel generatur, eiuſdem eſt cum rore generis,vt inquit Gal. iij. de alim.fac. perinde etiam & ea ex qua manna concreta,quam roridam vocãt,generationem habet, eiuſdem erit cum pruina generis, vt probauimus Ariſt.auctoritate. Eſt namque pruina(vt ipſe inquit lib.de mundo)nil aliud quàm ros concretus. Et Plin.cap.lx.lib.ij.his verbis idem confirmauit, grandinem conglaciato imbre gigni,& niuem eodem humore mollius coacto, pruinam autem ex rore gelido. Et idem Ariſt.v.de Gen.anim.cap.iiij.ponens conuenientiam & differentiam inter ſitum,& pruinam,dicebat,omnis enim vapor terrenus,vim habet aeris craſsioris; ſitus enim quaſi reſpondens pruinæ exiſtimatur:nam ſi vapor ſe efferens concreſcit,pruina fit,ſin putreſcit, ſitus. quamuis neque aſsidue,neque copioſe vt illa,ambo hæc proueniant: mel inquam roſcidũ, & manna hæc concreta. Et licet poterit à lapidibus ſeu plantis in quibus reperitur quodam modo in eius coagulatione,ſeu congelatione iuuari,eius tamen præcipua & propria coaleſcentia ſeu congelatio, ab ambientis aeris frigiditate prouenit: eſt enim eius generatio niui,ſeu pruinæ aſsimilis,vt dictum eſt,quamuis non tantam exigat frigiditatem pro eius concretione,ſeu coagulatione,propterea quòd vapores,ſeu halitus ex quibus manna hæc cõcreta generatur, licet craſſiuſculi & lenti propemodum exiſtant, tamen non eo indigent frigore pro eorum concretione,quo nix,& pruina,ſed minori,propterea quòd à ſolis calore pridie ſublati,exacte fuerint extenuati & cocti,qua ratione citius concretionem,ſeu coagulationem admittunt à ſequentis noctis frigore, vt demonſtrauimus, etiamſi immodicum non ſit; cumque è cælo ambo hi liquores proueniant, tam liquidus, videlicet, quàm concretus, neceſſario ſequitur, quòd non in quibuſdam arboribus,ſeu fruticibus, aut etiam particularibus quibuſdam eiuſdem generis plantis, ſed indifferenter in omnibus tum arboribus, tum fruticibus, ac reliquis plantis, ſimulque lapidibus,

ac terra

ac terra eiuſdem loci etiam decidat, quamuis boni mali ue quippiam ex his plantis in quibus colligitur ipſi accedere poſſit,& in quibuſdam magis,in quibuſdam vero minus ſeruari valeat.fit itaque quemadmodum ſuauis ac liquidus quidam liquor,quem mel roſcidum,ſeu aereum nominamus,aut admodum melli ſimilis,à materia quæ eiuſdem eſt generis cum rore ; ita quoque & concretus ſeu coagulatus quidam ſemini gummi,ſaccharoque ſimilis,qui manna aerea appellatur,ex eiuſdem generis materia ex qua fit pruina. At quę eo quo diximus modo generantur,conueniũt, ac diſſident inter ſe,vt prius demonſtrauimus. Sed ſtatim quiſpiam ea quæ diximus oppugnaret, inquiens. Si ex frigore vtraque enarratam mãna generationem habet,qui fieri poſſit vt dulcis ſit, temperateque calida,ac aluum ſoluat, vt omnes medici vno ore fatentur ? Niſi eſſet quòd quamuis à frigore concreſcant ſublati halitus ſeu vapores ex quibus vtraque manna generatur , à ſolis tamen calore, prius fuere extenuati & concocti, aliàs eleuari haudquaquam potuiſſent, quapropter & ſi concretio ex frigore eis proueniat,earum tamen materia calida eſt & humida,cuius etiã temperaturæ remanet vtraque manna ex eis genita, ſimilem etenim habet generationem ac pinguedo ipſa , quæ non minus dulcis ac calida moderate exiſtit, quamuis à frigore concreſcat , vt Gal. viſum eſt. Quòd vero vtraque manna taliter generari poſſit, auctoritatibus quoque confirmare non grauabor, ab Arabum familia exordiens. Sunt etenim inter eos qui de vtriſque iam dictis liquoribus verba feciſſe videntur,preſertim Serapio & Auicenna. Nam Serapio cap. xlv. loquens de manna ait. Men,id eſt Manna,eſt calida,& abſtergit,& lauat, niſi quia virtus eius augetur,& diminuitur ſecundum diuerſitatem arborum ſuper quas cadit,meſuragie,eſt calida in primo,temperata in humiditate & ſiccitate,bona pectori,& pulmoni,& quod de ipſa cadit ſuper arborem Tamariſci,eſt bona tuſſi. Haben meſuhai,manna, cadit ſuper Tamariſcum & quod de ipſa colligitur,confert tuſſi,& aſperitati pectoris. Collegit Razes,& dixit quòd manna cadit ſuper arborem quæ dicitur maluauiſcus ſicut mel , & quando facit moram ſuper plantam iſtam, albeſcit ; ſed quando non diu ibi moratur,ſed colligitur cito cum folio eius,eſt viridis.& deinde ſubdit. Habix eſt calida in fine ſecundi gradus &c. Ex quibus verbis & reliquis quæ eodem cap. conſcribuntur,clara luce apparet hoc loco,non de liquida (vt quibuſdam viſum eſt) ſed de concreta ac coagulata aerea manna Serapionem verba facere. Quod confirmare videtur idem auctor cap. xj. cum de Tereniabin ſermonem habet,quo loco luculentiſsime apparet liquidam,& melli ſimilem conſcribere,ait enim. Tereniabin eſt ros cadens de cælo,aſsimilatur melli granuloſo aggregato,eſtque nominatum mel roris, & plurimum quod de ipſo cadit , eſt ſuper arbores quæ ſunt in terra Coraſceni in Oriente,quæ arbores habent folia ſimilia,& ſpinas virides, & flores rubeos & non faciunt fructum , & cadit in caſtella ſuper ſummitates palmarum . & deinceps poſito eius temperamento,narratiſque eius viribus. ſubdit . Habix Tereniabin eſt plus ſaccharo,& ſedat inflammationes febrium calidarum, & aufert ſitim, & mollit ventrem mollitione mediocri , & eſt manna quæ cadit ex aere ſicut cadit manna,& lenit pectus ex tuſſi,& reliqua. Ex his itaque locis manifeſte apparet,Serapionem vtrunque iam dictum aereum ſuauemque liquorem, tam ſcilicet liquidum & melli ſimilem, quàm concretum , ſacchariqne ſimilitudinem gerens, deſcripſiſſe : à qua Serapionis ſententia,ne latum quidem vnguen diſcedere videtur Auicennas,qui cap. ccccxc. lib. ij. tract. ij. de manna ſic ſcriptum reliquit : Manna quid eſt ? eſt omnis ros cadens ſuper lapidem,aut arborem,& fit dulcis , & coagulatur ſicut mel , & exiccatur ſicut gummi , quemadmodum Tereniabin,& Siracoſt,inquit Bellunenſis,antiquus codex habet haſce eracoſt,& mel aſportatum de terra Cuſaran ſylueſtri ; habet autem Bellunen. Caſſeram in reb. & demum inquit : & nos quidem iam diximus vnumquodque in ſuo cap. & ipſum aſſumit de natura eius ſuper quod cadit virtutem & cetera . cap. vero dccij. eiuſdem lib. & tract. de Tereniabin,ita ſcripſit. Tereniabin quid eſt? hic eſt ros qui plurimum cadit in Coraſceni,& in locis qui ſunt vltra fluuium,& plurimum caſus eius in regione noſtra eſt ſuper lapides. melius eſt recens,album,& cetera. Nemo itaque heſitare debet quòd per Tereniabin Auic. quoque liquidam mannam intelligere voluerit quæ melli aſsimilis exiſtit,& per mannam, concretum , ſeu coagulatum rorem , & velut gummi exiccatum. verum aliud intelligere videtur per tereniabin quàm mel roridum,licet eodem modo generetur,& Serapio aliud forte ſentiat : id quod comprobare videntur eius verbi poſita cap. de manna,& etiam quæ de melle profert cap. ccccxcvij. cum inquit: Mel eſt ros occultus cadens ſuper flores,& ſuper reliqua quod colligunt apes, & eſt vapor qui eleuatur, & maturatur in aere, & conuertitur,& ingroſſatur in nocte,& mel factum cadit,& quandoque cadit mel,ſicut quãdo eſt circa caſeran,inquit Bellunen. in monte chaſeran.& ſubdit: diuerſificatur autem ſecundum ea ſuper quæ cadit,quæ ſunt arbor,& lapis,& manifeſtum ipſius colligunt homines: quod vero occultum eſt,colligunt apes. Concreta nanque manna non modo ros eſt,vt ipſe fatetur,& coagulatur ſicut mel ſed exiccatur etiam ſicut gummi, vt ipſe dixerat Cap. de manna, id quod de Tereniabin haudquaquã aſſeruit. Succedit tertio loco inter Arabes, Ioannes Meſues qui in ſuo tract. de ſimpl. cap. de manna, hæc ſcripſit. manna eſt ros cadens ſuper quaſdam plantas & lapides cuius materia eſt vapor qui eleuatur,cui accidit digeſtio,& maturatio in aere quando eſt æqualis & fœcundus , lætis aſpectibus : diuerſificatur autem ſecundum diuerſitates rerum ſuper quas cadit : cadens enim ſuper lapides eſt ſicut guttæ paruæ quæ congelantur , & ſunt ſicut ſemen, & cadens ſuper plantas,

Obiectio.

Reſponſio.

plantas,ſuſcipit de virtute plantarum,& eſt cum permiſtione particularum foliorum, & florum. Quibus ex verbis liquido conſtat Meſuem de concreta & coagulata manna,& nõ de liquida hoc loco verba facere. Nanque dixit quod eſt ſicut guttæ paruæ quę congelantur,& fiunt ſicut ſemen & prius dixerat eius materiam eſſe vaporem cui accidit digeſtio & maturatio in aere. De liquida vero forte non meminit,niſi quiſpiam velit eam voluiſſe intelligere per alſiracoſt,cuius meminit in confectione yeracoſt,deſcriptio irani in ſuo antidotario. Patet inſuper ex eius dictis eam eſſe rorem cuius materia vapor eſt eleuatus,digeſtus,& maturatus in aere æquali & fœcundo,lætis aſpectibus,vt ipſe ait,& demum refrigeratus & congelatus à ſuperueniente frigore, quemadmodũ nos prius determinauimus. Etenim concretus hic vapor,&congelatus in aere deorſum deſcendit & non liquidus, & deinceps congelaſcit in lapidibus ſeu plantis, in quibus reperitur, vt quibuſdam viſum eſt,quamuis in hoc quodammodo opem ferre videantur, ſaltem pro eius cõſeruatione,quod quidem liquido conſtat ex his quæ Meſues dixit, quòd videlicet vapori ex quo fit manna,digeſtio,& maturatio accidit in aere, & quod cadens ſuper lapides, vt ſicut guttæ paruæ quæ congelantur,& ſunt ſicut ſemen. Neque etiam potens eſſet lapidum aut plantarum natura talem rorem vbi liquidus deflueret congelare,niſi prius concretus ac congelatus in aere fuiſſet, confeſtim quoque liqueſceret à ſuperueniente diurno ſolis calore, neque diu ea etiam collecta eiuſdẽ concretio permaneret,potiſſimum cum in regionibus,anniq́ue tempore calidioribus,concreta & congelata hæc manna generari ſoleat. Nam cum præceſſerit calidior dies,& ſiccior adeo,vt à ſolis calore vapores ſeu halitus è terra,&aquis ſubleuentur,exacteq́ue fuerint ab eo extenuati ac cocti, ſuperueniente deinde frigore, ſequentis noctis ob particularem cœli ſtatum, etiam frigidiorem,ijdem halitus,ſeu vapores,concreſcunt,ac coagulantur, atque ita manna hæc decidit, vt dictum eſt. At ab hoc frigore,frigidaq́ue particulari aeris conſtitutione ſuperuenientis noctis, acrem ipſum magis,quàm terram, lapides, ſeu plantas refrigerari neceſſum eſt, cum tenuioris ſit ſubſtantiæ aer ipſe. Nam vt aqua facilius quàm omnia terrena corpora calet,atque frigeſcit,quippe cum illa tenuitate partium ſuperet, pari ratione, & aer quàm aqua, vt inquit Gal. vj. de Morb. vulg. ſatis itaque non eſſet lapidis,plantarum,terręque frigiditas,ad vaporis huius ex quo concreta manna generatur,congelationem,ſi ab aeris frigore congelari,ſeu coagulari non potuiſſet,maiori ſiquidem exiſtente eiuſdem aeris frigiditate,vt probauimus,quàm terræ,lapidum,ſeu plantarum; decidit ergo,& non in his locis in quibus reperitur,concreſcit,concreta,& congelata manna,ſaccharo,aut ſemini ſimilis exiſtens. Quòd vero in calidis regionibus,temporeq́ue anni calidiori aer frigidior eſſe poſſit in nocte,quàm terra in eius ſuperficie,& terrena omnia corpora,particulari potiſſimum conſtitutione frigida exiſtente, hac inſuper ratione conformari poterit. Nam quemadmodum ex præcedentis diei calore impenſius ob eius tenuitatem ac citius fuit calfactus aer,pari ratione à ſequentis noctis frigore impenſius ac citius refrigerabitur,id vero terræ & terrenis,haudquaquam contingit: non ſolum autem ob eiuſdem aeris ſubſtantiæ tenuitatem, verum etiam propter radiorum ſolis reflexionem,in die factam,id veritatem habet. nam ob vicinitatem,calorem magis perpetiuntur terra, & quæcunque terrena ſunt, quàm locus ille aeris in quo liquor hic concretus generatur, & propter craſſam quoque eorum ſubſtantiam, diutius in eis permanet calor illæ,adeo vt vix tota etiam nocte deliteſcat,quinimo non abſque ratione cenſendum, mannam hanc concretam roridam ſublucanis maxime temporibus, primaq́ue aurora, quo tempore pręcipue frigus intenditur,potiſſimum decidere,quemadmodum Plin. cap. xij. lib. xj. de roſcido ac liquido melle ſcriptum reliquit. eſt autem eo tempore aer frigidior quidem, tũ ob ſolis longiorem abſentiam, tum quod eodem iterum appropinquante, è terra ſublati frigidi vapores vniantur ac denſentur magis. Quamobrem mannam quam vocant aeream concretam & coagulatam è cælo delapſam, proculdubio in aere, & non locis in quibus reperitur, concreſcere ac coagulari cenſendum eſt;conferre tamen locos in quibus colligitur quodammodo ad eius ſaltem conſeruationem,adeo vt in quibuſdam plantis,terris, ſeu lapidibus melius quàm in quibuſdam alijs conſeruetur,licet,vt rationibus ſufficienter probauimus,& ex iam dictis Arabum auctoritatibus liquet,preſertim Meſues, indifferenter in vniuerſis tum arboribus, tum lapidibus in ea regione decidat,in qua generatur,& non in quibuſdam ſpeciebus duntaxat,ac determinatis eiuſdem ſpeciei arboribus,vt quidam falſo imaginantur. Neque etiam prætermittendus erit Auerrois,qui lib. v. colliget,talia de manna verba ſcripta reliquit,de hac forte quæ concreta eſt intelligens,aut ſaltem de ea quæ liquida eſt. ait enim: Terregebin, id eſt manna, eſt ex ſpeciebus antiquæ mannæ qaæ prouenit à partibus ſuperioribus Syriæ vel Indiæ, & eſt ſimilis ſaccharo, in ſuis virtutibus,calida & humida in primo gradu,& eius proprietas eſt purgare ſuauiter choleram, & eſt debilior alijs purgatiuis,ideo datur in paſſionibus calidis, antequam etiam appareant ſigna digeſtionis. De hoc ſuaui ac coagulato liquore inter Græcos quos legerim, neminem hactenus reperi,qui meminiſſet,quidquid alij ſentiant,niſi quiſpiam velit Actuarium de hac manna intelligere voluiſſe,cum dixit,quę his deinceps ſuccedunt perquam moderate purgant,nimirum caſſia nigra,& manna: caſſia quidem tribus aut quatuor drachmis ſumpta, vix moueret aluum,manna vero etiam maiore modo quàm caſſia ſumenda eſt,& flauam bilem ſimplici ratione pellit,&c. De liquida autem manna,ſeu potius roſcido melle, Theophraſtus lib. iij. de hiſt. plantarum cap. ix.

de robore verba faciens, hunc in modum ſcriptum reliquit. Sed nihilominus, vt dictum eſt, ferax hæc arbos habetur plurimum, ſin autem auctore Heſiodo, mella, apeſque ferat, magis quoque illud confirmatur. ergo naſcitur vel hic melleus humor cęlo cadens, nec alijs magis inſidens frontibus. De melleo itaque liquore ſeu humore, quem mel roſcidum, ſeu aëreum appellant, hoc in loco verba fecit Theop. & non de coagulato, de quo quidem ſoli Arabes ſcripſiſſe videntur. De eodem etiam aëreo ſeu roſcido, & liquido melle, meminit Gal. iij. de ali. fac. c. de melle, vbi de melle verba faciens inquit. omnis alimentorum materia, hactenus duobus generibus eſt comprehenſa, quorum alterum quidem ipſorum à plantis, alterum vero animalibus ſumebatur. & deinde ſubdit. ab vtroque vero ipſorum mel eſt ſecretum, ita vt duo ſint mellis genera apud Gal. quorum vnum ab animalibus, vt ex apibus, reliquum vero à plantis colligitur, quod quidem, vt ipſe inquit, oritur in plantarum folijs, eſt vero neque ſuccus earum, neque fructus, neque pars, ſed eiuſdẽ eſt cum rore generis, non tamen aſſidue, nec copioſe vt ille prouenit, de quo iterum continuans ſermonem, ita ſcripſit. memini aliquando cum æſtate ſuper arborum & fruticum, herbarumq́. folia mel quamplurimum fuiſſet repertum, Agricolas velut ludentes ceciniſſe, Iupiter mella pluit. & deinceps declarans eius generationis modum, ait. præceſſerat autem nox, vt per æſtatem bene frigida, nam tunc tempus anni ęſtiuum erat, pridieque calida & ſicca fuerat aëris temperies, peritis quidem naturæ interpretibus videbatur halitus è terra & aquis, à ſolis calore ſublatos ac deinde exacte tenuatos, ac coctos, à frigore ſecutæ noctis concretos, coaluiſſe, apud nos vero raro id accidit, in monte autem Libano quotannis perſæpe. Itaque coria ſuper terram extendentes, & arbores excutientes, quod ab eis defluit excipiunt, & ollas ac fictilia melle implent, vocantque id mel roſcidum, & aereum. proinde conſtat materiam ex qua mel generatur rori eſſe cõgenerem. videtur autem ex plantis in quarum folijs colligitur boni, mali ue quippiam ipſi accedere. Hæc Gal. de roſcido, ſeu aereo melle. Quibus ex verbis quilibet vel parum in eius doctrina exercitatus, percipere poterit de liquido, ac aereo melle rori ſimili eundem verba facere & non de ea liquida manna quā Tereniabin Serapio, & Auicennas appellant, neque de congelato melle quod manna appellatur, & ſaccharo ſeu ſemini ſimilis exiſtit: nam licet concreti fuiſſent à ſecutæ noctis frigore halitus pridie à ſolis calore ſublati, & propterea coaluiſſent, non tamen adeo concreti fuerunt, vt congelarentur, ac coagularentur, & ſolida genita fuiſſet manna ſed eo concreti fuerunt, vt mel genitum fuiſſet liquidum, vt cetera mella, & rori ſimile: concreſcit etenim vapor, ſeu halitus, etiam dum in rorem ſeu aquam conuertitur, vt inquit Ariſt. citato lib. j. Meteor. Patet inſuper ex eiſdem Gal. verbis, modus, tempus, ac locus generationis eius, & quod cum ſit eiuſdem generis cum rore, non ſuper quaſdam arbores duntaxat, eaſque determinatas, ſed ſuper arborum, fruticum, herbarumque folia indifferenter reperiatur quando decidit; necnon quòd in monte libano quotannis ſæpe id accidat; raro autem in Gal. patria: ita vt velit ipſe oſtendere quòd non ſemper neque in quolibet anni tempore, aut quauis regione, & cœli ſtatu, hoc etiam mel roſcidum defluat, ſed quibuſdam anni temporibus, & potiſſimum æſtate; quibuſdam etiam in regionibus, vt in monte libano, & eadem exiſtente particulari aeris conſtitutione, quàm ipſe deſcripſit, & nos ſupra narrauimus. De quo etiam roſcido melle Ariſtoteles lib. v. de hiſtor. anim. cap. xxij. hunc in modum ſcripſit. De apibus verba faciens. conſtruunt fauos è floribus, ceram ex lachryma arborum fingunt; mella ex rore aeris Syderum ortu potiſſimum, & arcus cœleſtis incubitu contrahunt, omnino ante Vergiliarum exortum mel non fit. fauos itaque, vt dictum eſt, floribus faciunt, mel autem ipſas non facere apes, ſed rorem cadentem deferre, argumento eſt quòd vno aut altero die cellas melle repletas inueniunt apiarij. Hæc Ariſtot. Inter Latinos auctores Plinius vir alioqui magnæ auctoritatis, de hoc eodem roſcido, aereo, ac liquido melle, non ſemel duntaxat meminit. Nam libro xvj. cap. viij. videtur ad vnguem quę de eo Theoph. ſcripta reliquit, tranſcripſiſſe, dum inquit. Robora ferunt & viſcum, & mella, vt auctore eſt Heſiodus, conſtatque rores melleos è cęlo (vt diximus) cadentes, non alijs magis inſidere frontibus. & lib. xj. cap. xij. tractans de mellis nactans de mellis natura, ait; venit hoc ex aere, & maxime ſyderum exortu, præcipueque ipſo ſyrio explendeſcente fit, nec omnino prius Vergiliarum exortu ſublucanis temporibus. itaque tam prima aurora folia arborum melle roſcida inueniuntur, ac ſi qui matutino ſub dio fuere, vnctas liquore veſtes, capillumque concretum ſentiunt, ſiue ille eſt cœli ſudor, ſiue quædam ſyderum ſaliua, ſiue purgantis ſe aeris ſuccus, vti nanque eſſet, & purus, ac liquidus, & ſuæ naturę qualis defluit primo &c. Quis itaque hæſitabit vnquam quòd Plinius hiſce in verbis de aereo liquidoque melle, & non coagulato verba fecerit inquiens. vrinamque eſſet & purus, ac liquidus & ſuę naturę qualis defluit primo. Et cap. xiiij. eiuſdem lib. inquit. Alterũ genus eſt mellis æſtiui quod ideo vocatur horæum, à tempeſtiuitate præcipua, ipſo ſyrio explendeſcēte, poſt ſolſtitium diebus triginta, ferè immenſa circa hoc ſubtilitas (alius tex. dicit ſublimitas) naturæ mortalibus patefacta eſt, niſi fraus hominum cuncta pernicie corrumperet, & cetera. Et ſi liceat nobis Latinorum etiam Poetarum auctoritatibus hac in re vti, Vergilius lib. iiij. Georg. de aere melle ſic cecinit.

Protinus Aerei mellis cœleſtia dona.
Exequar. Et in Bucolicis ecloga quarta.
Et auræ quercus ſudabunt roſcida mella.

Hæ

Hæ ſunt quæ(vt mihi videtur)cum rationibus, tum au&toritatibus dici poſſunt de roſcido & aereo melle, tam liquido, quàm coagulato; ob quæ proculdubio fateor quòd neque vllus inficias ibit, mannam quam vocant aeream, tam liquidam quam concretam generari poſſe; at non in vniuerſis regionibus mundique locis, quia non in valde intemperatis, neque quouis anni tempore, ſed æſtate, potiſsimum circa auroram, neque etiam quauis exiſtente aeris particulari conſtitutione, ſed vbi dies præceſſerit calida, & ſicca, ſuperueneritque nox, vt ad æſtatem bene frigida, lætis quibuſdam, & benignis aſpectibus, ac ſyderum exortibus concurrentibus, ſi iam dictis auctoribus aſtrorumque peritis credendum ſit: nam vt ait Plin. citato loco, ab exortu ſyderis cuiuſque, ſed nobilium maxime, aut cœleſtis arcus, ſi non ſequantur imbres, ſed ros tepeſcat, ſolis radijs, medicamenta, non mella gignuntur, oculis, vlceribus, internisque viſceribus dona cœleſtia, & Meſues mannam prouenire in aere, quando eſt æqualis, fœcundus, & lætis aſpectibus fatetur. Nec minus Ariſt. citato loco, mella ex rore aeris, ſyderum ortu potiſsimum, & arcus cœleſtis incubitu apes contrahere, nec omnino ante Vergiliarum exortum, aſſeruit. Confirmant inſuper hæc rorida mella, liquida & coagulata, locupletiſsimi noſtri temporis teſtes, viri alioqui eruditiſsimi Ant. Muſa braſauolus, & Petr. Andræas Matthiolus, quorum alter vtranque ſpeciem ab Oriente delata, proprijs oculis inſpexiſſe fatetur: alter vero concretam, & granuloſam duntaxat, tam perfectam & veram (maſtichinam vocant) quàm adulteratam, ſeu quæ iam euanuerit, bombicinam dictam, ab Oriente & ipſam quoque delatam, & proinde vtranque Orientalem dictam. Refert inſuper idem doctiſſ. Matthiolus ſe nedum cognouiſſe, ſed manibus proprijs legiſſe tam liquidam, quàm concretam mannam è cœlo defluxam anno M. D. XLVI. in Goritiæ comitatu, ac Friuli patria, & quibuſdam etiam vicinis regionibus, menſe Maio, & Iunio ſuper ficus, & Orni folia, quæ candida, & granuloſa erat. At ſuper perſici, amygdalæ, & quercus, liquida reperiebatur, ſapore ac colore melli ſimilis. Ipſe vero ingenue fateor, & ſi maximam adhibuerim diligentiam neutram adhuc Orientalem vidiſſe mannam, præter eam quam bombicinam vocant, ex Venetijs tranſmiſſam. At in Regno noſtro Neapolitano, pluribus in locis ſæpe liquidam, & melleæ conſiſtentiæ mannam inſtar roris decidere ſupra folia ac ramos nonnullarum arborum. necnon ſuper herbas & lapides, nedum à quamplurimis ruſticis, verum etiam à non paucis Nobilibus percepi: ipſamque ſole ſuperueniente, fundi ac liquari cognoui; verum adeo noxiam eſſe retulerunt plantis ſuper quas decidit, vt protinus earum folia ſaltem marceſcant. Hanc vero vno ore fatentur omnes, ſuper vniuerſas indifferenter arbores, plantas, ſeu herbas ac lapides cadere, ea in qua decidit parte; quam tanquam nullius vſus paruifacientes, minime colligunt, nec quiſpiam eorum quos nouerim, hactenus ea vti auſus eſt. Concretam vero & granuloſam, ſemini, aut gummi ſimilem, & cuius frequens eſt vſus, quotannis colligere conſueuerunt, nedum Calabri, ſed & Samnites, & veſtini, qui Garganum incolunt montem, & pleraſque Apuliæ partes, vt Caſtellanetam, alijsque etiam in locis ipſam colligere ſolent. Eam tamen non niſi ex fraxino, & orno, altera ipſius fraxini ſpecie colligi, vno ore fatentur: quæ item ea eſt manna, quam communiter ad molliendam aluum medici omnes vtuntur, ac vſi ſunt quotquot per centum ferè annos & vltra, medici ante nos fuere. De qua non ab re diſſerendum eſſe cenſui, an ſit velut ros quidam è cœlo cadens, quemadmodum ea de qua Arabes meminerunt, vel dictarum arborum ſuccus, humor, ſeu lachryma? Quòd vero quam colligunt ex fraxino & orno manna, minime ros ſit, ſeu pruinæ ſimilis è cœlo cadens, velut ea quam Arabes ſcripſerunt, hac prima ratione poterit demonſtrari. Quæcunque ex aëre decidunt, in quacunque regione, ac quouis loco, non ſpeciatim ſupra vnam rem determinatam illius regionis ſeu loci, ſed indifferenter in vniuerſis ibi exiſtentibus rationabiliter cadere debent; ſed manna hæc nonniſi in fraxino & orno reperitur, in ceteris vero arboribus, herbis, ſeu lapidibus eiuſdem loci nequaquam; igitur non generatur in aëre, neque è cœlo cadit. Adhæc illa quam Arabes ſcripſerunt, preſertim Meſues manna, ſuper arbores, herbas & lapides indifferenter decidit, hanc vero qua vtimur, nunquam ſuper reliquas plantas, ſeu lapides præterquam ſupra fraxinum & ornum colligunt, neque etiam eadem in ceteris præter dictas arbores, vt collectores aiunt, reperitur. Igitur eiuſdem ſpeciei non eſt cum illa quæ è cœlo decidit. Rurſus hæc qua vtimur manna, quotannis ex eiſdem colligitur particularibus arboribus, quod quidem per XXX. ferè annos, vt aiunt, aut XXXX. ſeruatum eſt, ac etiam vltra, vt colligentes eam fatentur, ita vt non deſint qui eaſdem arbores emant, tanquam ſingulis annis hoc producentes vectigal, veluti & nos ab eiſdem emptoribus accepimus; ſuntque eodem in loco, & eiuſdem etiam ſpeciei arbores nonnullæ ſuper quas manna hæc non reperitur. igitur è cœlo non cadit. Nam quæ maior ratio reddi poſſet de vna quàm de altera, preſertim eiuſdem ſpeciei arbore, eodem in loco exiſtente, ac per plures continuos annos eam producente, vbi è cœlo caderet? nulla inquam, quamuis in vno plantarum genere magis quàm reliquo quædam afferri poſſit apparens ratio. Præterea ſi manna cœleſtis ſeu aërea pro eius generatione, particularem quandam, vt dictum eſt cœli conſtitutionem requirit, ita vt calida & ſicca præcedat diurna aëris temperies, nox vero ſequatur, vt per æſtatem bene frigida, (etenim æſtiuo tempore potiſsimum generatur) conſonum rationi exiſtit vt non qualibet die, ſingulisque noctibus etiam æſtiuo tempore ea generari poſſit,

ſed

ſed raro admodum,quemadmodum & liquida,hac preſertim noſtra in regione. At hæc qua vtimur,quæ quidem in fraxino & orno colligitur,ſingulis diebus,Canis tempore preſertim,aut parum ante in eiſdem reperitur, modo pluuiæ, & preſertim magnæ, aut ventorum vehementia non adſit; igitur aerea non eſt. Amplius ſi aerea manna de genere eſt mellis roſcidi,ſeu aerei,magis tamen à frigore concreti,vt determinauimus,cum mel ſoluatur à calido ſicco,coaguletur autē ab aqua,hoc eſt ab eo quod in ea eſt frigido,vt liquet iiij.Meteor. ſequitur quòd eadem manna, à frigido,tanquam contrario cauſis liquefactionis,coagulari debeat: ſolui vero à calido: cum vero hæc quæ in orno,& fraxino reperitur,contrarium perpetiatur,etenim à calido durior fiat, atque coagulatur,ab aqua vero ſoluitur,ac diſſipatur, neceſſario ſequitur quòd eadem,aerea, & de genere mellis roridi non ſit. Quòd ſi dixeris non modo à ſolis calore mannam in his arboribus repertam concreſcere,& duriorem reddi,verumetiam à frigore, vt eam colligentes diu obſeruarunt, aiunt etenim non ſolum à ſole, verum etiam à frigore Aquilone videlicet modice flante in nocte,eam condenſari, ſicciorem que reddi, dicimus nos: & hac etiam ratione probari eam non eſſe rorem è cœlo cadentem; nam hic cum ſit aquæ,à frigido duntaxat coagulatur. quæcunque etenim ſunt aquæ(inquit Ariſt.citato lib.iiij. Meteor.) non coagulantur ab igne,ſoluuntur enim ab igne: quæ vero communia ſunt terræ & aquæ, & ab igne coagulantur, & à frigida, vt ipſe inquit,quoniam ab vtriſque ingroſſantur,recedente videlicet,& euaporante humido, diuerſa tamē ratione.Cum itaque coaguletur,& à ſolis calore, & ab aquilonis frigore, hæc quæ in fraxino & orno reperitur manna,neceſſario ſequitur eam,nec vaporem,nec rorem eſſe, aut ex eiſdem genitam, propterea neque etiam aquæ ſolius, ſed aquæ & terræ eſſe. Item & fortius, ſi à ſolis calore manna hæc non ſoluitur,nec liquefit,ſed potius concreſcit,duriorque efficitur, adeo vt eam colligentes aſſerant meridie,ſoleque magis ardente,aridiorem,candidiorem,magiſque concretam, & coagulatam eſſe,& collecta iam vbi humidior fuerit, ac liquefieri cæperit, ſoli impoſita, albidior etiam duriorque redditur, quis vnquam aſſerere audeat eam à cœlo fuiſſe delapſam? atque ex concreto rore genitam? Cum quæcunque à frigore concreſcunt ſeu coagulantur, à calido liquefiant,& ſoluantur,& quæ à calido concreſcunt & coagulantur,à frigore liqueſcant, eiuſdem Ariſt. auctoritate eodem iiij. Meteor. Quinimò manna hæc ab aqua ſoluitur atque liqueſcit, id quod nedum in dies obſeruamus:verum etiam eam colligentes teſtantur,aqua nanque superueniente,confeſtim eadem ſoluitur,atque euaneſcit adeo vt amplius haudquaquam colligant,cum primum auguſti menſe puluere cœperit,quod quidem proprium eſt eorum,vt inquit Ariſt. citato loco, quæ à ſicco calido coagulata ſunt: quemadmodum eorum quæ à frigido ſunt coagulata,ab igne ſolui: etenim quæcunque coagulata ſoluantur,à contrarijs ſolui neceſſarium eſt,& hoc aut frigido,aut calido.ſi igitur ab aqua ſoluitur,neceſſario ſequitur quod ab igne,ſeu calore igni aſſimili fuerit coagulata, igitur non eſt aerea, nam quæcunque ſunt aquæ, vt ipſe inquit Ariſt. non coagulantur ab igne,ſoluuntur enim ab igne. At vapor aquæ eſt,vt inquit idem Ariſt.ſignū, quod vbi conſiſtat,aqua eſt,vt patet in eis qui in aereis operculis congregantur.Cum itaque non ab igne,neque à ſole,ſed ab aqua ſoluatur atque liqueſcat manna hęc in fraxino & orno duntaxat reperta, coaguleturque ac durior reddatur à calido, demonſtratiue concluditur eam non eſſe de genere roris,nec ex concretis à frigore vaporibus genitam,neque è cœlo cadere,ſi Ariſt. ac veritati fides ſit adhibenda. Adde quòd vt huius mannæ copia maior generetur,contrariam requirit particularem aeris conſtitutionem quàm aerea: non ſi eo tempore quo emanare conſueuit, dies pluuioſa præceſſerit & frigida quodammodo, ſequaturque admodum calida & ſicca altera non prima duntaxat,ſed ſecunda,& tertia, maior, vt aiunt, in eiſdem arboribus quantitas colligitur. Qua item ratione aerea ſeu roſcida eſſe non poterit. Quòd ſi quiſpiam rationibus deſtitutus, ad cæcas & occultas cauſas confugerit, inquiens cauſam ob quam manna hæc in fraxinis & ornis duntaxt reperitur,eſſe earundem arborum proprietatem quandam, ob quam ad ſeipſas magis alliciant,trahantque hunc ſuauem liquorem è cœlo cadentem quàm ceteræ arbores, quemadmodum magnes ferrum, & ſuccinum paleam trahit, dicat quæſo cum hæc totius ſpeciei proprietas exiſtat,nonne cuilibet particulari eiuſdem ſpeciei conuenire debet? adeo vt quemadmodum cuilibet particulari magneti,& particulari ſuccino donatum eſt,vt ferrum & paleam trahat,ita etiam cuilibet fraxino & orno hæc facultas tribuit debet. At per multos annos, eoſque continuos obſeruatum eſt,quòd in vna regione eodemque loco quotannis quidam determinati fraxini & orni talem in ſe contineant dulcem liquorem: quidam vero alij eodem in loco exiſtentes,eiuſdem magnitudinis, eiuſdemque ætatis nequaquam; obſeruatumque præterea eſt, quòd diuerſæ magnitudinis ac ætatis quædam particulares arbores ex iam dictis,eodemque in loco conſiſtentes, quotannis etiam, talem in ſe contineant dulcem liquorem: determinatis tamen temporibus, vtputa ſub Cane, vel parum ante,quædam vero nunquam. qua de re fateri haudquaquam poterit hanc eſſe fraxini & orni quandam proprietatem, quoniam ſingulis hæc ineſſet proprietas, etiam ſi non æqualiter eiſdem reperiretur: non itaque à tota ſubſtantia ſeu ſpecifica forma fraxini & orni talem ſibi liquorem alliciunt è cœlo cadentem: nam omnibus talis donata eſſet trahendi facultas. Nunc vero in paucis id obſeruatur: qua item ratione neque id perſuadere mihi valeo quòd manna hæc ſupra eaſdem arbores è cœlo ceciderit, proxime antegreſſis menſibus Maio,

& Iunio,

& Iunio, imbibitaque ſit in earum corticibus, ac intra eoſdem attracta: propterea quòd arefacti & exſiccati, necnon rarefacti & ſciſſi, à ſolis calores cortices fuerint, & ob id inciſit eiſdem corticibus canis tempore ab eodem Canis ardentiſſ. calore foras trahatur, à quo iterum concreſcat condenſetur, & granuloſa inſtar gummi fiat, nam eiſdem etiam corticibus haudquaquã inciſis, eodem tempore hæc manna ſæpe emanare viſa eſt, quapropter cur prius trahatur, deinceps ab eiſdem ſponte etiam Canis tempore excernatur. nam in ornis etiam ante ſponte emanat, ratio nulla dari poterit, preſertim longo tempore, & per ſingulos dies continuos, cadit quoque eadem, in aëre prius ex frigore concreta, & coagulata, & non liquida vt probauimus, quæ aërea eſt, neque à ſole ſeu alterius calore concreſcit, ſed liquatur ac ſoluitur potius cum fuerit à frigore iam coagulata. Sed pone eam liquidam decidiſſe, cur potius à ſolis calore Maij & Iunij etiam tempore non liquatur ac ſoluitur, adeo vt ſolum petat, quàm à dictarum arborum cortice trahatur, & in eodem, vt ita inquam, bibatur, cum nulla adſit familiaritas aut altera cauſa ob quam attrahi ab eodẽ debeat. quinimò cum ſit à dictarum arborum natura aliena, & veluti ſuperfluum quoddam, propterea quòd earum nutrimentum non eſt, expelli potius quàm attrahi deberet, opem ferente in hoc ſolis calore, qui foras trahit. Nec ſatis eſt, quòd ab eodem ſolis calore cortex fuerit eo tempore exſiccatus, aridusque redditus, & arefactus pro eius attractione, cum valentior admodum fuerit ſolis calor in diſſoluendo, exſiccando, ac foras trahendo, quàm dictarum arborum cortex, necnon & ipſimet cortices in expellendo tanquam ſuperfluum, in hoc potius opitulantur quàm in trahendo: ſimiliter vt eorum ſciſsio & arefactio potius opem ferre videntur, vt commodius à ſolis calore foras trahatur, quàm vt intus in eorum ſubſtantia imbibatur, & detineatur. At ſi dixeris roridam hanc mannam non eſſe velut ſuperfluum quodam, & alienum dictarum arborum, ſed ſimile, & familiare, ac velut alimentum quoddam, & propterea ab eis trahitur, cur cauſa fuerit quòd deinceps tam continue, & diu, & copioſe ab eiſdem excernatur, & non detineatur potius, imaginari nemo queat. Rurſus quæ poterit diuerſitatis cauſa tribui quòd ſolis calor opituletur, vt eadem manna in cortice imbibatur prius, ipſum exſiccando, arefaciendo, ſcindendo, ac rarefaciendo, & deinceps Canis feruidus calor eundem humorem foras trahat, condenſet, ac coagulet, cum multo magis corticem ipſum coagulet, cum multo magis corticem ipſum exſiccet, & arefaciat, quàm præcedens ſolis calor menſe Maio & Iunio, potiſsimum cum abſque inciſione aliqua ſæpius ſponte ex eiſdem arboribus prodeat, ac in eis reperiatur Canis tempore: & interdum ante preſertim in ornis vt dictum eſt. Adhæc quid fuit impedimento quod eodem Maij & Iunij tempore eadem manna non fuerit à ſolis calore concreta potius & coagulata inſtar gummi circa cortices dictarum arborum, quàm cauſa vt in eiſdem imbibatur, & intus trahatur? poſtquam Canis tempore ab eodem calore iterum condenſata & granuloſa, inſtar gummi reddita eſt, equidem id ipſum imaginari non valeo, quamuis eruditiſsimi certe viri, à me ſemper colendiſs. ita ſentiãt. Sed puto eos deceptos fuiſſe à villicis, & paſtoribus calabris falſo aſſerentibus quòd mannam hãc quæ in fraxinis, & ornis reperitur, mane antequam ſolis calor inualeſcat, collectores colligant, cũ communiter contrarium, & hodie obſeruetur, & ſemper obſeruatum ſit: etenim non mane priuſquam ſol, valde perurat, vt ipſi falſo retulerunt, ſed meridie, ſoloque feruidiſs. eam colligunt: neque eadem à ſolis calore rarefit, ſoluitur, atque in aërem vertitur; ſed potius concreſcit, & durior ac candidior redditur. Vt vero non adeo areſcat, duriorque reddatur, ſolis ſuperueniente feruidiſs. calore, & non quòd ab eo ſoluatur, & liqueſcat, eam quæ ex ornis prouenit, preſertim à ſolis ortu per tres, vel quatuor horas colligunt. non enim vt concreſcat, & coaguletur, perinde vt ea quæ in fraxinis colligitur immodico calore hæc manna indiget, cum ſiccioris ac terreſtrioris, vt ita dixerim; naturę fuerit orni quàm fraxini humor, ſeu ſuccus: colligunt inſuper eam quandoque, vt aiunt, ante ſolis ortum, vbi pridie inclinante iam ſole profluxerit, & ab eodem concreta fuerit, aut nocte flante aquilone fuerit coagulata, ob eandem, videlicet, cauſam, ne ſole ſuperueniente ſiccior, aridiorq́. reddatur, potiſsimum vbi non ſponte, ſed vi adiectis cæſuris proſilierit. Quapropter aſſerendum haudquaquam erit, quòd à proprietate quadam ſpecifica fraxini & orni hanc aeream, & è cęlo cadentem mannam ſibi ipſis alliciant, & trahant, neque quod in eorum corticibus imbibatur, menſe Maio & Iunio delapſa, & deinde ſub cane dureſcat, & coaguletur ob dictas cauſas, & Iunio etiam menſe preſertim in ornis, eadem ſponte prodiens reperitur, ac colligitur. neque etiam dicenda erit cęleſtis & aërea hæc manna quæ in eiſdem duntaxat colligitur arboribus, ſed arborea, & propria dictarum arborum. nec etiam aſſerendum eſt hanc mannam eſſe mel ſaccharum Dioſc. aut zuccharum alhuſar Auic. nam mel ſaccharum, vt inquit idem Dioſc. ciiij. lib. ij. in India, & fœlici Arabia reperitur in arundinibus, & non in Regno Neap. in fraxinis, & ornis. pręterea ſalis modo coactum eſt, fragile dentibus, vt ipſe inquit, quod quidem huic noſtrę mannæ haudquaquam conuenit. ſimiliter quoq; dicendum eſt de zuccharo alhuſar Auic. quod quidem, vt ipſe ait, manna eſt cadens ſuper alhuſar, & non ſuper ornum & fraxinum; eſt etiam ſicut fruſta ſalis, præterea in eo eſt cum abſterſione, & reſolutione ponticitas, & amaritudo quæ omnia huic noſtrę mannę non competunt. Qua etiam ratione nemo aſſerere audebit mannam hanc, id eſſe quod à Gal. vij. de Simpl. med. fac. cap. de melle, ſacchar nominatur. nam id quoque (vt de melle ſaccharo dicebat Dioſc.) ex India & fœlici Arabia conuehitur, vt Gal. inquit, & in

calamis,vt aiunt,concreſcit,& non in fraxinis,& ornis,quemadmodum hęc noſtra manna reperi
tur,& propterea idem eſſe reor mel ſaccharum Dioſc.& id quod ſacchar à Gal.nominatur.quam
obrem neque ros cadens è cœlo, neque mel ſaccharum, ſeu ſacchar, aut zuccharum alhuſar eſt
manna hæc quæ in fraxinis, & ornis duntaxat colligitur, & noſtræ tempeſtatis medici ad aluum
molliendam vtuntur. Quòd vero neque manna thuris fuerit,nedum medicis omnibus, & phar
macopolis; ſed & tonſoribus liquet. Sed porrò aliud quippiam eſt ſeorſum ab his diſtinctum,
vtpote proprius dictarum arborum ſuccus,ſeu humor,& propterea arborea,& non rorida,& aë-
rea appellari debet:id vero lucuientius patebit,vbi eiuſdem generationis modum,ac cauſas inue-
ſtigauerimus. Quapropter animaduertendum eſt nonnullas eſſe plantas quæ humorem,ſeu ſuc-
cum plurimum habentes, determinatis quibuſdam tpibus in caules, ſeu caudices,ramos, atque
etiam radices earum ab eiſdem delegatur,ibidemq. conſiſtit,nec deſunt etiam quæ tum in radice
tum in caule eundem habeant humorem.Verum quibuſdam earum humor ipſe craſſitudlne tan
tum conſiſtit,vt lactuoſis,quibuſdam etiam in lachrimæ modum gignitur,vt Abieti, Pino,Tere
bintho,Larici,Piceæ,Amygdalæ,Ceraſo,Pruno,Iunipero,Vlmo,Spinæ Aegyptiæ,& plantis quę
thus & myrrham pręſtant,Theophraſto auctore cap.j.lib.ix.de hiſt.plan.Accidit vero,vt vel pro
prij ſucci colorem plantæ nonnullę ſortiantur,id quod planius in annuis &anni caulibus animad
uertitur,quàm in arborum genere,licet vires pro cuiuſque plantæ ratione,humor,ſeu ſuccus ſor
tiatur,ſapor vero humorem alium magis,alium minus conſequitur,ita vt nec omnibus ineſſe ap-
pareat ſic exilis,& dilutus quidam in pleriſq; ſentitur,vt idem Theoph. inquit citato loco. Inter
has arbores,ſeu plantas quæcunque pinguedine aliqua conſtant, gummi, ſeu lachrymæ odoratæ
percipiuntur,quæ contra pinguedine carent,ſine odore proueniunt, ex prædictis vero omnibus,
alia ſponte conſiſtunt,alia inciſura,alia modo vtroque, quibus concretio ſponte conſiſtit, ijs flu-
xus humoris largior prodit,cęſura vero capiuntur quæ vtilia,magiſq. operæpretium ſunt: at nõ
eodem tempore omnium inciſurę, atq; concretiones notantur: nam quamuis humor plurimus
omnibus iam dictis ac reliquis etiam plantis reperiatur cum germinare incipiant, validiſſimus ta
men,maximeq. ſuam oſtendens naturã eſt,cum iam à germinatione,& à fructificatione aſſarunt.
Quapropter qui talem humorem,ſeu gũmi ad vſum quempiam conſeruant, hæc eadem pro eius
collectione tempora obſeruant,vt patet ab eodem Theoph.citato loco.Inter has itaque arbores,
quæ copioſum ſuccum,ſeu humorem habent,non ab re fraxini & orni connumerari debẽt, poſt
quam modo vtroque,ſponte,videlicet,atque etiam inciſura,& in caudicem,ramos,ſurculos, iux
taq. foliorum pediculos,ac folia ipſa talem expuunt humorem,ſeu lachrymam,vt in ſequẽtibus
patebit,non quolibet tamen tempore,ſed ſub cane,aut iuxta canem,quo tempore hæ dictæ arbo-
res à germinatione,& fructificatione etiam ceſſarunt,qua ratione,eodem quoque tempore earum
ſuccus validiſſimus exiſtit,maximeq. ſuam oſtendit naturam,vt diu obſeruatum eſt, & nos infra
demonſtrabimus. Nec quidquam refert,ſi Theop.ceteriq. veteres auctores qui de plantarum hi
ſtoria ac cauſis ſcripſerunt,inter eas arbores in quibus iam dictus humor emanat, cõſiſtit, ac coa
gulatur,fraxinum & ornum non connumerarint: nam neque oleam tam domeſticam quam ſyl-
ueſtrem, quæ ſponte, & vi etiam ſimilem procreat lachrymam, vt diu à quibuſdam obſeruatum
eſt,meminerunt; huius tamen lachrymę hucuſque nullus eſt in medicina vſus,preſertim ad aluũ
moliendam,ſed potius contrarium molitur.eſt quoque impedimento,reliquis purgantibus me-
dicamentis vbi cum eiſdem propinetur,velut qui ſæpius id experti ſunt medici, mihi retulerunt,
& nonnulla quoque alia à iunioribus inuenta obſeruataq. ſunt, etiam in arte medica, quę priſcis
fuere incognita. Neque etiam iam dictę arbores omnes,ſed inter eas paucę admodum,nec ſingu
lis etiam in locis & quolibet anni tempore,ſed quibuſdam particularibus cum regionibus,tũ an-
ni temporibus,ſponte preſertim,talem expuunt humorem,ac procreant,ita vt facile priſcos fuge
re potuerit,quamuis cetera de eiſdem plantis conſcripſerint. Etenim Theoph. cap.xj. lib. iij. de
hiſt.plan.duo fatetur eſſe fraxini genera,quorum alterum excelſum procerumq. eſt, lignum can
didum,craſſiuenium,neruatum,mollius,enodius,criſpiuſq. habens: alterum humilius,minus au
ctile,ſcabrius,durius,flauius: folia habens laurinis,lauri latifoliæ ſimilia,in acutius tamen coacta,
& ambitu leuiter ſerrata,ac ſubſidentia,ſeu aculeata, ramulus totus, quem folium vnum putaue-
ris,quoniam ſimul cuncta folia ferat,ſingulari pediculo, & ſingulis folijs coniugatim, veluti per
genicula pendentes,conſtat; amplo interuallo,coniugationibus diſtinctis,ſimiliter atq; in ſorbo:
ſunt alijs breuiora internodia,coniugationeſque pauciores,alijs,vtputa,candidis,longę,pluresq.,
& ſingula folia oblongiora,anguſtiora,coloreq. porracea,cortice leui,ſpiſſo,tenui, coloreque ru
bro integritur,radicibus crebris,craſſis ſublimibuſque adhæret.Fructum Iudæi nullum hanc ha-
bere exiſtimant, atque etiam flore carere; fert tamen in ſiliqua fructum minutum, nucis modo,
qualis amygdalæ, guſtu ſubamarum. & poſt pauca eodem loco ſubdit. leuis illis, locis potiſſi-
mum concauis,madidiſq. emigrat,ſcabra,ſiccis,atque ſaxoſis,quidam alteram fraxinum,alteram
bubulam Fraxinum vocant,hoc eſt ingentem,& maiorem, vt Macedones,&c. Dioſcorides vero
cap.cix.lib.j.de Fraxino ſic ſcriptum reliquit: [Fraxinus arbor nota eſt,cuius folia & ſuccus, illa
illita, hic potus ex vino, viperarum ictibus auxiliatur. Corticis cinis ex aqua illitus, lepras
eximit: ligni ramenta pota letalia eſſe ferunt. [At Plin. cap.xxxj. lib.xvj.hæc de fraxino ſcripſit.

materiæ enim cauſa reliquas arbores natura genuit,copioſiſsimamque fraxinum,procera hæc ac teres,pennata & ipſa folio,multumq́. Homeri præconio, & Achillis haſta nobilitata, materies eſt ad plurima vtilis,ea quidem quę fit in Ida Troadis,in tantum citio ſimilis, vt ementes fallat cortice ablato. Græci duo genera eius fecere longam enodem, alterã breuem,duriorem,fuſcioremq́. laureis folijs (Bumeliam vocant in Macedonia) ampliſsimam,lentiſsimamq́ue, alij ſitu diuiſere. Campeſtrem enim criſpam,montanam ſpiſſam,folia earum iumentis mortifera, ceteris ruminantium innocua Gręci prodidere: in Italia neç iumentis nocent,contra ſerpentes vero,ſucco expreſſo ad potum,& impoſita vlceribus opifera,ac nihil æque reperiuntur,tantaque eſt vis,vt ne matutinas quidem,occidentes ue vmbras quæ ſunt longiſsimæ,ſerpens arboris eius attingat, adeo ipſam procul fugiat. & demum ſubdit. experti prodimus ſi fronde ea gyro claudatur,ignis & ſerpens,in ignem potius quàm in fraxino fugere ſerpentem,mira naturæ benignitas, priuſquam hæ prodeant florere fraxinum,nec ante conditas ſolia dimittit: & cap. xviij. eiuſdem lib. inter arbores quę montes amant ornum. qui & ipſe fraxini ſpecies quędam eſt: inter eus vero quę aquoſis montibus gaudent,fraxinum connumerauit lib.vero xxiiij.cap.viij.hæc de fraxino protulit verba.Fraxinus quam vim aduerſus ſerpentes haberet indicauimus.Semen eius folijs ineſt,quo medentur iocinoris,& lateris doloribus in vino:aquam quæ ſubit cutem extrahunt,corpus obeſum leuant onere,ſenſim ad maciem deducentes, iiſdem folijs cum vino tritis ad virium portionem, ita vt puero quinque folia,tribus cyathis diluantur, robuſtioribus ſeptem folia quinque cyathis vini. & ſubdit. Non omittendum ramenta eius & ſcobem quibuſdam cauenda prædici. Hæc Pli.de fraxino & orno tradidit, quæ ferè omnia, potiſsimum quæ de fraxino ſcripſit, à Theoph. & Dioſc. tranſcripſiſſe videtur,quamuis iuniores quidam (vt Hermolaus & Ruellius) voluerint in hoc parum ſibi conſtare Plinium, vt qui fraxini folia dixerit omnibus venenatis ſalutaria eſſe, iumentis tamen lætalia, ceteris vero ruminantium innocua, quæ quidem de Taxo, & non fraxino Theoph. interpretatur: poſſet tamen (vt mihi videtur) à calumnia idem Pli. vendicari. Nam quamuis Theophraſtus cap. x. lib. iij. de hiſt. plan. de Taxo verba faciens inquit. aiunt, quòd ſi iumenta folia comederint, emoriuntur; ſi ruminantia, nihil patiuntur. non propterea notandus erit Pli.quòd idem quoqne de fraxini folijs ſentiat, potiſsimum cum neque id Theophraſt.negare videatur, quamuis id non fateatur; & ſi quiſpiam dixerit in Italia obſeruatum eſſe Taxi folia, & non Fraxini, non ruminantia animalia interficere; dicimus hoc haudquaquam Plin. negaſſe,& ſi fraxini folia eadem interficere teſtatur, illud in Italia veritatem non habere fatetur,imò fraxini folia nec iumentis in Italia nocere ait. ſed quidquid ſit, ſatis eſt monſtraſſe ornum & fraxinum inter eas arbores connumerari poſſe quæ ſuccum, ſeu humorem ſuperfluum habentes,lachrymam,ſeu gummi procreant ac generant,quamuis à iam dictis auctoribus,aut ceteris quibuſdam illud haudquaquam ſcriptum fuerit,nam quemadmodum alia quædam ferunt, vt Theophr.teſtatur citato cap.xj.lib.iij.de hiſt.plan.Veluti muſcos quemadmodum laurus,verũ magis adſtringentia guſtu,ſingulaque per ſe in orbem circumacta platani pilorum ſpecie, & horum alia circa fructum,alia multo ſemota exeunt, quin & implicamina quædam eodem modo in eis naſcuntur,perinde etiam cum multo humore ſcateant, ac redundent, lachrymæ, ſeu gummi modo,vbi idem ad caudicem ramos,ſeu ſurculos, & etiam folia demandatur,iuxtaque corticem concreſcat,& coaguletur,hæc quam in eis colligunt,& mannam appellant, generari poterit gummi ſubſtantia ſimilis,poſtquam è cœlo,vt probauimus,eadem lapſa non eſt,& in eiſdem ſolis, & non ceteris in plantis herbis,fruticibus, ſeu lapidibus eiuſdem loci reperitur,ac colligitur. At ſi dixeris non omnes eiuſdem generis arbores talem producere liquorem,& propterea non eſſe earundem arborum humorem,ſeu ſuccum proprium,aſſerimus nos hoc arborum genus,fraxini inquam & orni,talem habere naturam,vt eandem lachrymam,ſeu gummi, ob earundem ſuperfluũ humorem,ſeu ſuccum,generare poſſit. Quòd vero non omnes,ſed paucæ eiuſdem generis illam procreent,ſponte preſertim (nam cæſuris illatis modo,& tempore quo decet,plures illam expuere videntur, vt ferunt) ob aliquod prouenit impedimentum, vt puta vel ob earundem arborum defectum aut vitium aliquod,vel ob ſoli,ſeu regionis diuerſitatem,quemadmodum & amygdalarum,prunorum,ceraſorum,iuniperorum,ac reliquarum quarundam arborum generi cõtingit, licet eandem habeant facultatem,ſeu naturam. Eſt igitur proprius dictarum arborum ſuccus,ſeu humor manna,quæ quotannis,ſub cane potiſsimum in fraxinis, & ornis duntaxat pluribus continuis diebus colligitur, qua & nos longo tempore Neap. vſi fuimus, & quotquot etiam ante nos per plures annos medici fuere ad aluum ſoluendam vſi ſunt,& non ros è cœlo cadens; vt fuſiſsime demonſtrauimus,quod quidem,pluribus etiam experientijs confirmare voluimus. Nam ſuperiniecto linteo laneo,aut lineo,vt quibuſdam præcepimus ſæpius,per plures noctes,ac dies, ſupra eaſdem arbores,ita vt ros ad eas peruenire non potuiſſet, inuenta nihilominus in eis, eiſdem diebus,ac collecta manna fuit,dictis etiam arboribus nõ inciſis,vt retulerunt, id quod fieri haudquaquam potuiſſet, ſi ſponte ex eiſdem arboribus non emanaſſet, potiſsimum cum ſupra idem linteum ne veſtigium quidem eiuſdem generis roris, nec liquidæ, nec concretæ, aut coagulatæ mannæ fuiſſet inuentum. At quid opus eſt diu hac in re ſermonem protelare, tempuſque fruſtra terere,cum non vnus duntaxat,duo,vel tres,ſed longe plures, & quidem fide digni vno ore con-

feſſi fuerint,mihiq́ue retulerint,vt qui rem hanc penitius inueſtigare decreuerim,eos proprijs cõſpexiſſe oculis,poſt collectam in dictis arboribus mannam ex eiſdemmet locis,reliquam reſudaſſe,ac emanaſſe,atque ſenſim effluxiſſe &deinceps ſolis calore ſuperueniente,coagulatam eſſe:idq́. non ſemel duntaxat,ſed ſæpius ac ſæpius ſe obſeruaſſe teſtantur. Aiunt inſuper in fraxini,orniq́. caudicibus iuxta corticem ſæpius adnatas veluti veſiculas quaſdam ſe inueniſſe, ſeu tubercula quas diſrumpentes primo,liquorem quendam album dulcem,concretum &craſſum in optimam mannam conuerſum,deinde minus album,tenuiorem,liquidioremq́ue,ſed dulcem quoque maniſeſtiſsime emanantem ſæpius inſpexiſſe,qui etiam à ſuperueniente ſolis calore coagulatus,concoctus,albidiorq́ue redditus,effectus eſt manna primę aſsimilis,& vbi diu permanſiſſet ſuperflue à ſolis calore exſiccata,inutilis reddita eſt. Adhæc ſi inciſis dictis arboribus,in eiſdem inciſuris talem iam reperiunt concretum,& coagulatum humorem,eiuſdem ferè coloris,ſaporis, & conſiſtẽtiæ cum ea quam in eiſdem arboribus non inciſis colligunt,manna,quis vnquam hæſitare audeat eam non eſſe earundem arborum humorem,ſeu ſuccum,ſponte ad eoſdem ramos,caudicem,ſeu ſurculos detruſum,potius quàm rorem quempiam è cœlo delapſum,poſtquam eiſdem inciſis arboribus ſimilem colligunt concretum humorem, ac antea priuſquam cæſuræ factæ fuiſſent? nemo inquam niſi admodum duræ ceruicis homo , ac pertinax valde. Confirmant illud inſuper, quoniam cicadas, & quædam alia animalcula ſe proprijs oculis inſpexiſſe fatentur quæ à dictis arboribus,ornis preſertim,cum corticem perforauerint, hanc lachrymam exigunt, & deinceps eiſdem profligatis,ex eodem foramine,ſeu ſciſſura,liquorem hunc dulcem profluxiſſe,quem poſtea à ſolis calore coagulatum legerunt,tanquam in optima in mannam conuerſum. Qua de re dubio procul quæ in ornis, & fraxinis ſolis colligitur manna, non modo hac noſtra tempeſtate, verum etiam quæ per omnes iam elapſos annos collecta fuit,earundem arborum humor, ſeu ſuccus eſt,quemadmodum rationibus locupletiſsime probatum eſt,& experientia confirmauimus, & vt longo tempore,ac ſępius ab eiuſdem collectoribus obſeruatum eſt. Cognoui inſuper à fide dignis quibuſdam viris ſe plures ſecuiſſe ornos, vt ex eis pro vini dolijs circulos pararent, quos cum findiſſent,Soliq́. expoſuiſſent, non paruam in eis huius mannę, quantitatem inueniſſe, non quidem extra in cortice, ſed in lignoſa ac veluti eiuſdem orni etiam medulloſa ſubſtantia emanatam. Teſtatur item quidam faber ferrarius, vir probus, cuius nomen Cæſar de ruodi, quòd cũ in quandam perrexiſſet Syluam pro carbonibus faciendis,igneq́. accenſo,ex orno qui propè fornacem aderat,mannam reſudaſſe oculis proprijs inſpexit, & exiguo poſt tempore ab eodẽ igne coagulatam fuiſſe. At cum dictarum arborum cortex ſimul atq; folia amarum prę ſe ferant ſaporem non ab re quęreret quiſpiã,qui fieri poſsit vt tam dulcis liquor,ſi earum arborum humor ſeu ſuccus eſt,ex eiſdem gigni poſsit. Et dicimus,ꝙ quamuis cuiuſque plantę humor,vires,pro eiuſdem plantæ ratione ſemper ſortiatur,ſapor tñ humorem alium magis, alium minus conſequitur, nec omnibus ineſſe apparet, ita ex illis & dilutus quidam in pleriſq; ſentitur, quemadmodum etiam neq; idem ſuccus (in arboribus preſertim) eundem ſemper ſeruat colorem,vt inquit Theoph.citato cap.j.lib.ix.de hiſt.pla. Qua de re non inconuenit liquorem hũc dulcem eſſe,licet ex amaris profluat plantis. At hęc licet cortex dictarum arborum amarum repręſentet ſaporem,hic tñ humor,ſeu liquor,non ex cortice,ſed ex propria lignoſa,ac medulloſa ſubſtantia effluit,quę ſapore dulcis ferè eſt,aut ſaltem amaritudinis non eſt particeps,aut parum admodũ,ita vt non ſentiatur, effertur autem foras per corticis meatus,ſeu fiſſuras,&non ex corticis ſubſtantia. Et ſi quis permiſcetur ipſius corticis humor,exiguus cum ſit,à ſolis calore cõcoctus,tandem dulcis redditur; potiſsimum cum maior ſit copia eius qui à propria arborum ſubſtantia humor excernitur, quã qui ex cortice. Propria eſto quod multus fuerit humor, qui ex cortice emanauerit,inciſis potiſsimũ arboribus,aut vniuerſus ex eo profluat,& harum etiam arborum propria medulloſa &lignea ſubſtãtia,eiuſdem particeps ſit amaritudinis quemadmodum cortex & folia,adhuc mirum videri nõ debet, ꝙ talis dulcis liquor in eiſdem colligi poſsit, aut ferè inſenſibilis amaritudinis particeps. Nam cum ſuperfluus fuerit,vt prius dictum eſt,harum arborũ humor ſeu ſuccus hic,qui ad caudicem ramos, ſeu etiam folia excernitur, non quantitate duntaxat, ſed etiam qualitate neceſſario is dulcis erit,poſtquam pro earum nutrimento quod ſatis eſt ex eiſdem attraxerint ſimilẽ,ac retinuerint humorem,qui rationabiliter amarus eſſe debet,quemadmodum iam dictæ arbores,is vero qui excernitur,dulcis eo potiſsimum,quoniam à ſolis calore,cœliq́ue benignitate,concoctionem,coagulationem,ac perfectionem acquirat, ſimileq́ue huic liquori accidere videtur ac terris in quibus agricolæ lupinos ſeruerint:aiunt nanque terram dulciorem,ac fertiliorem reddi,nõ ob aliud quàm quòd amarum ſuccum è terra lupini pro eorum nutrimento traxerint tanquam eis familiarem,dulcemq́. reliquerint. Adde quòd cum per tenues ac anguſtos corticis meatus idem excernatur humor, quod quidem ipſius craſſum eſt, in eiſdem impingitur, ita vt per eos expelli nequeat,niſi quod dulce & tenue exiſtit: id quod contingit etiam ijs qui aquam dulcem ex ſalſa, ac etiam amara interdum extrahunt vaſe cereo tenuiq́ue conſtructo,adeo vt tenues,&quę dulces ſunt in id reſudent aquæ partes,reliquæ vero reſudare,ac extrahi nequeant. Retinent itaque pro earum nutrimento dictę arboſes id omne, quod eiſdem familiare ac ſimile eſt liquoris, ſeu eius humoris quem in ſe continent; quod vero alienum & diſsimile,tanquam ſuperfluum excernunt,

& pro

& propterea dulcis eſt qui in earum caudice, ramis, ſeu folijs colligitur (hoc eſt aut nullam præ ſe fert amaritudinem quę ſenſu iudicari queat, aut valde exiguam, nam ſecundum naturam forte ab ea omnino non abſoluitur) preſertim cum per anguſtos tranſeat meatus, & à ſolis calore concretionem, perfectionem, dulcedinem quodammodo, ac concoctionem acquirat.

Sed id ſaltem vitari non poſſe (inquies) quòd quę in folijs reperitur atq; colligitur manna dictarum arborum, aërea non ſit: nam quo pacto, aut qua via ad ea tranſmitteretur ac peruenire poſſet ſi earundem arborum humor eſſet? At dicimus nos ꝙ in orni folijs nunquam talem colligunt mānam, neq; in eiſdem reperitur, quinimò nec etiam in eorum ramis, niſi perquam rariſſime, & forte quæ non in eiſdem ſit genita, ſed ex caudice defluxerit; ſed in eorum caudicibus, ſeu truncis, aut craſſioribus ramis duntaxat ipſam reperiunt & colligunt. Cuius cauſa eſſe poterit, quòd cum in ſaxis magis montoſiſq. ac ſiccis locis emigret ornus, ſiccioris etiam naturę, hoc eſt minus humidæ eſt, quàm fraxinus, qui in concauis, madidiſq. magis gaudet, Theoph. & Plin. auctoribus. Quapropter tantam in ſe non continet humiditatem ſuperfluam, neque adeo dilutam, & tenuem, vt ad folia vſq; ac paruos ramos perueniat. Eſt item ſcabroſa arbos, ita vt facile priuſquam ad ramos & folia humor deueniat, per caudicis corticem prorumpat: idque facile comprobatur, propterea quod qui eam colligunt, aiunt huius arboris mannam perfectiorem eſſe, ſi mane & veſperi legatur, quàm meridie ſub ardenti ſole; nam ex immodico ſolis calore aridior, ſicciorque admodum redditur, & propterea imperfectior. In fraxini vero folijs, eam ſæpius colligere tradunt. At non mane ac veſperi, ſed meridie, ac calidiſſimis diei horis, vt dictum eſt. Nam mane humidior cum ſit, colligi nequit. Verum ſatis exigua eſt ea, quam in folijs reperiunt, & veluti milium parua eius grana, ita vt facile perſuaderi poſſit ex eiuſdem arboris ramis ſuper folia deciſiſſe potiuſquā in eiſdem genitam eſſe, aut ſaltem propterea quod magna ex parte, vt collectores referunt, in fraxinis manna emanat ex ramis, ea potiſſimum parte, qua foliorum pediculi eiſdem annectuntur, quem locum vulgo vocant, gli occhi, atque in eiſdemmet pediculis & ramis coaleſcentem inueniunt; poterit ob id quæ in folijs reperitur per eoſdem pediculos ad folia effluxiſſe, poſtquam minuta admodum ac milij grano ſimilis ferè in eiſdem reperitur, adeo vt die vna ac etiam altera ex folijs ipſis vix ſemunciam colligant. Rurſus dicas quid erit impedimento quominus in fraxinis, qui in concauis, madidis, paludoſiſque locis oriuntur, in quibus preſertim (vt aiunt) manna reperitur, quod in eorum folijs eadem genera poſſit, quemadmodum in caudice, ramis, ſurculis, ſeu foliorum pediculis, ad eadem folia tranſmiſſa portione quadam exigua ſuperfluentis humoris, ſeu ſucci, per eoſdem foliorum pediculos ab eiſdem fraxinis, poſtquam humidiores ſunt quàm orni, & in madidis locis magis quàm in ſiccis talem producunt lachrymam, ſeu gummi, nonne & in quibuſdam etiam arboribus, vt vlmis, veſiculæ, ſeu tubercula quędam, humore etiam craſſo & lento plenæ in folijs reperiuntur? Et in Fago proprijs me inſpexiſſe oculis fateor, præter eos quos in ſpinoſis quibuſdam folliculis proprios fructus procreant, in folijs etiam plures generare veluti fructus quoſdam cono ſimiles, herbacei coloris primo, deinde rubeſcentes, duros quidem, intus vero inanes. Non itaque à ratione alienum cuipiam videri debet, quòd in fraxini folijs ſimilis concreſcat, & coaguletur humor veluti in eius caudice, ramis, ac foliorum pediculis, tranſmiſſo tanquam ſuperfluo per eoſdem pediculos humore ad eadem folia, ac per eorum poros demum reſudans, à ſolis calore concreſcat, & coaguletur, poſtquam humidiores natura ſunt, ac in madidis locis magis talem producunt lachrymam, cuius indicium maximum exiſtit, quia (vt ferunt qui eam colligunt) derelicta illa exigua manna quandoque in folijs, vno vel altero die, maiorem poſtea eam reperiunt, circa quam grana alia etiam, admodum minuta & coagulata ſunt. Aiunt inſuper parua illa grana quæ mane ſuper folia reperiunt, eodem etiam die ſole ſuperueniēte augeri, & maiora reddi, quæ poſtea veſpere colligunt. Quod fieri haudquaquam poſſet ſi ex aëre fuiſſet delapſa, nam à ſolis calore potius liquefacta ac abſumpta fuiſſet, quàm coagulata, & maior reddita eius ſubſtantia, vt paulò ante probauimus. Quapropter valeant qui mannam in fraxinis, & ornis ſolis repertam, aeream, ſeu roridam, ac è cœlo delapſam eſſe contendunt. Dixi non ab re ſolis, nam contingere poterit quòd eædemmet arbores in quibuſdam locis, in quibus aërea manna decidit, reperiantur, & ita in eaſdem etiam decidere poterit. At non in eis ſolis, & quotidie per multos dies, ſed ceteris quoque omnibus, & raro tum arboribus, tum fruticibus, tum herbis & lapidibus eiuſdem loci ſimiliter eam inueniri neceſſum eſt, poſtquam è cœlo decidit, in aëreque & non particularibus plantis concreſcit & coagulatur, vt probauimus particularemq. quandam aëris conſtitutionem, vt diximus requirit: ſed quę in eis duntaxat reperitur, earum arborum humor proprius ſeu ſuccus exiſtit: qui cum ſuperfluus fuerit, non ſolum quantitate, ſed etiam qualitate pro earum nutrimento ad caudicem ramos, ſeu ſurculos, interim etiam ad folia eorumque perdiculos excernitur, quemadmodum in ceteris plantis, quæ lachrymam ſeu gummi procreant: pro cuius generatione non parum etiam ſolis calor opitulatur, earūdem arborum corticem, aliaſque partes, rarefaciendo, ac findendo, dictumque humorem liquando primo, ac extenuando, foraſque trahendo, & deinceps cogendo, coagulando, ac concoquendo, ita vt ſuauior & dulcior fiat, & ad vſum quempiam paratior, idque potiſſimum ſub cane, aut non multo ante tempore, quo quidem tempore feruentior calor exiſtit. Nam feruentiſſimis etiam diebus, ſub cane

videlicet, thus, & myrrham colligunt, Theophr. auctore cap. ij. libri ix. de hiſt. plan. licet hæc inciſis arboribus (vt ipſe inquit) fiant. Cuius rei occaſione non ab re quis quæreret, num inciſis eiſdem arboribus, fraxinis inquam & ornis, quemadmodum ſponte concluſimus, hanc etiam lachrymam ſeu gummi dictæ arbores producant? Huic ex his quæ prius diximus reſponſum patere poterit: diximus enim has arbores inter eas poſſe connumerari quæ & ſponte, & inciſura quoque talem valeant lachrymam generare, atque experientia etiam eorum, qui inciſis eiſdem arboribus, eam colligunt vt vno ore omnes fatentur, probauimus poſſe etiam ſponte dictas arbores eandem producere. Qua de re nemo inficias ibit quòd manna ex his arboribus inciſis emanet, ac emanare poſſit, quinimò ad vulnera illata copioſior humor confluit, vt aiunt. Verum non vnus duntaxat earum eſt inciſionis modus, vt ferunt omnes, nam quidam nonnullis factis inciſuris in toto caudice, ita ſequenti die, vel altera eam colligunt, quidam vero per aliquos dies ante eaſdem arbores incidunt, quibuſdam inciſuris in inferioribus earundem partibus illatis, & deinde eadem collecta, ac proiecta quam primo reperiunt in eiſdem inciſuris manna, quæ deinceps confluit per eaſdem inciſuras, colligunt, & conſeruant. Alij vero prætermiſſa omnino ea quæ per primas effluit inciſuras, poſt paucos dies alijs in locis ſuperioribus eaſdem arbores incidentes colligunt, quæ quidem præ ceteris dulcior, admodumque ſuauior exiſtit, purgato, vt inquiũt, per primas inciſuras arbore, hoc eſt excreto eo humore, qui impurior, & propterea amarior, & crudior erat. Id vero in ornis potius quàm fraxinis non ab re machinati ſunt: nam fraxini humidiores cum ſint, vt dictum eſt, ſponte magis, nedum in caudicibus & ramis, verum etiam in folijs eorumque pediculis atque eo in loco qui eſt inter foliorum pediculos & ramos, talem emittunt lachrymam. At orni, vt qui ſicciores natura ſint, hoc eſt minus quam fraxini humidi, corticeque duriores & ſcabriores, locisque ſaxoſis, montoſis ac ſiccis degant, tantam in ſe humiditatis copiam non continent, nec adeo dilutus & tenuis eſt eorum humor vt ad ramos & folia eum ſponte emittere valeant. Sed in caudicem ſolum, & rariſsime in ramos. Quapropter vt copioſus effluat ex eis humor, eiſdem vulnera inijciunt; ita enim & promptius effluit, & à ſolis etiam calore non parum arbores pro eius expulſione eiſdem inciſis iuuantur, eundem ſcilicet humorem ad corticem trahente. Ex quibus pleniſsime ſatisfactum eſſe cenſeo ad primum quod diſſerendum propoſuimus. Etenim non ſolum mannam quam vocant, rorem eſſe quendam è cœlo delapſum, vt Arabes ſentire videntur, verum etiam arboreum humorem ſeu ſuccum, fraxini inquam & orni, ſatis ſuperque demonſtrauimus, ita vt modo vtroque eam generari contingat.

Validiſsimis inſuper rationibus atque experientia probatum eſſe reor, eam, qua noſtra tempeſtate vtimur ad aluum molliendam, quaque etiam prædeceſſores noſtri per plures ante annos vſi fuere, illam non eſſe quæ eiuſdem generis cum rore exiſtit, quamque etiam Arabes ſcripſere, ſed fraxini ſeu orni humorem, ſiue ſuccum concretum, poſtquam ex eiſdem duntaxat, hoc noſtro in regno Neap. pleriſque in locis preſertim Calabriæ eam colligunt, & per plures ante annos ſe collegiſſe fatentur: idque etiam percepiſſe aiunt ab ijs qui eam colligere eos docuerunt. Reliquum eſt vt ad ſecundum dilucidandum tranſeamus. Erat autem num liceat medicis indifferenter atque innoxie eiſdem mannæ ſpeciebus vti, poſtquam rationibus, auctoritatibus, atque experientia inuentum eſt bifariam eam generari poſſe: & num vna etiam eiuſdem ſpeciei ſit altera perfectior, & quæ imperfectior quodammodo earum eſt nunquid omnino vitanda, explodendaque ſit? Pro cuius dilucidatione aſſerimus aeream mannam ex rore genitam, ab Arabibusque deſcriptam, potiſsimum concretam, & quam Meſues commendat, ad eos vſus quos ipſe ac Serapio & Auic. probarunt eſſe vtiliſsimam; etenim cum ex rore ſit genita æquali, ac fœcundo aere, & lætis aſpectibus, ſaporeque dulcis ſit, ad æqualitatem ferè accedit, ad caliditatem, & humiditatem parum vergens quodammodo: quapropter guttur, pectus, ac ventrem lenit, leniendoque cum facilitate quadam bilem educit, ac ſitim ſedat; præter id quod ſua dulcedine, ſi cum alijs purgantibus miſceatur medicamentis, eorum operationes vigorat: efficit enim vt natura ob eius dulcedinem promptius ea aggrediatur, ac ad actum ducat. Verum ſi ſuper lapides cadat, ea optima eſt (vt inquit idem Meſue) quæ eſt ſicut ſemen album, & eſt dulcis, & recens: ſequitur deinde quæ eſt ſubcitrina, nam fuſca, cœnoſa, & antiqua non eſt bona. At ſi ſuper arbores ſeu plantas cadat, melior eſt illa quæ eſt paucæ permiſtionis cum folijs, & eſt ſubalbida, recens; ſuſcipit enim hæc quippiam de virtute plantarum, vt idem Meſues teſtatur. Quas etiam ferè omnes facultates Tereniabin dictæ, quam liquidam & melleam mannam eſſe diximus, Auic. & Serapio etiam tribuerunt: ita vt non minus innoxie iuxta eorum ſententiam ad iam dictos vſus Tereniabin vti valeamus, quàm iam dicta concreta & coagulata manna. Ipſeque vtranque apprime idoneam ad eos vſus eſſe cenſerem, modo vtraque his noſtris in partibus reperiretur. Verum neutram hoc noſtro in Regno Neap. è cœlo cadere puto, aut valde exiguam, eamque rariſsime, & non quotannis, potiſsimum concretam, & coagulatam: liquidam vero aut non omnino, aut ſi qua reperitur quę non concreſcat, vt dictum eſt, eam non eſſe eiuſdem ſpeciei ac facultatis ingenue fateor, cuius Arabes Tereniabin eſſe fatentur, poſtquam neque eiuſdem notas habet. Et qui coagulatam mannam colligunt, tanquam inutilem eam derelinquunt, & per plures ante annos dereliquerunt, quotquot concretam & coagulatam mannam hoc noſtro in Regno Neap.

quibuſuis

quibuſuis in locis colligunt,eamque ſegetes in quotquot inciderit,protinus tabe quadam veluti rubigine perimere aiunt,quod quidem haudquaquam de Tereniabin Arabes ſcripſere. Itaque vbi haberi poſſit roſcida concreta ac coagulata manna,tute ad iam dictos vſus vtare:at eius defe-ctu,num ea,quam arboream eſſe probauimus vti liceat,nondum liquet. Pro cuius dilucidatione in memoriam reuocandum eſt fraxini folia,eorumque ſuccum,illa illita,hunc potum,ſerpentum morſibus ſubuenire Dioſc. auctoritate. Quod etiam confirmauit Plin.cap.xiij.lib.xvj.Cap.vero viij. lib.xxiij. vt paulo ante animaduertimus,hæc de fraxino ſcripſit, fraxinus quam vim haberet aduerſus ſerpentes,indicauimus. & deinde ſubdit. ſemen folijs eius ineſt, putarem ipſum melius dixiſſe folliculis ſeu ſiliquis eius ineſt,vt cum Theoph.concordaret qui dicebat.fert tamen in ſiliqua fructum minutum nucis modo.& deinceps idem Plin.de ſemine ait.quo medentur iocinoris & lateris doloribus in vino.& iterum de folijs ita ſubdit. Aquam quæ ſubit cutem extrahunt, corpus obæſum leuant onere,ſenſim ad maciem reducentes,iiſdem folijs cum vino tritis ad vinũ portionem:ita vt puero quinque folia,tribus cyathis diluantur, robuſtioribus ſeptem folia, quinque cyathis vini,non omittendum ramenta eius & ſcobem quibuſdam cauenda prædici.Has Pli. de ſeminis & fraxini folijs facultates enarrauit, quamuis in fine enarrationis addiderit id quod fabuloſe potius de eodem fraxino conſcripſerat Dioſc.cum dicebat.ferunt tamen ligni ramenta pota lætalia eſſe:nam cum inſipida quodammodo ſit lignea fraxini ſubſtantia,nec quampiam pręſe ferat excedentem qualitatem,aut fungorum modo enecet, propterea quòd multo liquore plena non eſt vt colchicon,imaginari non valeo,cur eius ramenta pota poſſint eſſe lætalia,ſeu deleteria venena, eo potiſſimum cum illa nonnullis ſæpius exhibens, lætalia non eſſe experientia comprobarim; quibus non modo lætalia non fuere,verum neque vllum periculum,aut aliud quoduis ſymptoma potu malum attulere. adhæc ſi foliorum ſuccus potus velut alexiterium eſt aduerſus ſerpentum ictus pharmacum,eorundem auctoritate,qui fieri poſſit vt ligni ramenta pota deleteria eſſe poſſint non inuenio.ſi igitur lætalis haudquaquam eſt fraxinus,vt ex eius ſapore liquet,& experientia comprobauimus, ſed tales habet vires ſecundum folia & fructus, poſtquam manna quæ in eo colligitur probatum eſt eiuſdem arboris humorem ſeu ſuccum eſſe,& quilibet ſuccus ſeu humor,vt Theoph.auctoritate dictum eſt c.j.lib.ix. de hiſt. plan. vires ſortitur pro cuiuſque plantæ ratione,ſequitur quòd eaſdem etiã habebit vires,& quòd tute & innoxie ea vti valeamus, preſertim ad iam dictos vſus, ad quos ſemina & folia fraxini, eorumque ſucci ſunt accõmodata. Similiter quoque ſentiendum eſſe puto de ea quæ in ornis colligitur manna,poſtquam eiuſdem ſunt cum fraxino generis,parumq. inter ſe diſſidere videntur,vt prius oſtendimus:nam ſi roſcidum mel,aëreaq. manna cadens ſuſcipit de virtute plantarum ſuper quas cadit,vt Gal. & Meſue, viſum eſt,quanto magis proprius earundem plantarum humor eadem participabit facultate,quę ipſis arboribus propria eſt? Rurſus ſi dulcis eſt humor hic ſeu lachryma quam mannam vocant, neque multo craſſo lentoque humore plena eſt, aut parum amari ſaporis particeps, adeo vt ferè imperceptibilis ſit,& à ſenſu iudicari nequeat,ſintque dulcia omnia moderate calida,grataque,& noſtræ naturæ amica,vt liquet iiij.de ſimpl.med.fac. neceſſario ſequitur quòd ex eius aſſumptione nulla corporibus noſtris noxa prouenire poſſit.Quinimò præter iam dictos vſus quos præſtare poteſt manna hæc,velut fraxini & orni humor,propterea quòd earundem arborum vires ſortiatur,vim etiam habebit concoquendi,laxandi &rarefaciendi,quemadmodum cetera dulcia,nec non fundendi,læuigandi,ac molliendi,vt eodem iiij. & v. de ſimpl.med.fac.à Gal. ſcriptum eſt: & vt ſummatim dicam,præter iam dictos vſus cunctas etiam præſtabit vtilitates, quas Arabes aëreæ mannæ tribuerunt,quatenus dulcedine communicant,quamuis non tantę humiditatis ſit particeps,neque adeo temperate calida exiſtat.Et ſi dixeris id ſaltem vitari non poſſe quòd licet propria dictarum arborum lignoſa, & vt ita dicam medulloſa ſubſtantia nullum excedentem præ ſe ferat ſaporem,cortex tamen & folia amaritudinem manifeſtam repræſentent, quapropter & hęc arborea manna quę in folijs & iuxta corticem earundem arborum colligitur,neceſſario quadam participabit amaritudine,ſaltem occulta,& ſenſu imperceptibili,&ob id pręſtare eos non poterit vſus quos pręſtat aërea,quę dulcis eſt omnino,aſſerimus nos dubio procul quòd ob eas quas ſuperius diximus cauſas, non inconueniet quòd amaritudine careat, quamuis cortex & folia amarum repręſentat ſaporem; & ſi alicuius amaritudinis particeps ſit manna hęc arborea,adeo tamen exigua eſt,vt nullo pacto,aut vix percipiatur,multam vero,eamque ſuauem admodum pręſe fert dulcedinem,& proinde quos pręſtant vſus dulcia omnia, & ipſam quoque pręſtare poſſe non inconuenit,licet non adeo exquiſite,& pręter id eaſdem quodammodo vtilitates molietur,quas amara pręſtare ſolent,non tamen valenter,& exquiſite. Qua de re citra manifeſtam ſeu excedentem caliditatem,abſtergendi vim quodammodo habebit,extenuabit,incidetque humoris craſſitiem,& meatus quoque perpurgabit,quemadmodum de ceteris amaris ſcriptum reliquit Gal. citato lib.v.de ſimpl.med. fac. nec minus & menſes mouebit,educendoque ex pectore & pulmone quidquid in eis continetur, ſiue pus, ſiue pituita craſſa, non parum auxiliabitur, & eadem quoque ratione comitiali morbo opem feret,velut de amaris omnibus teſtatur Gal.citato lib.iiij. de ſimpl.med.fac.Et quo amarior fuerit manna hęc arborea,eo magis & valentius, eos vſus quos amari ſapores pręſtare poſſunt, pręſtabit, minus tamen quos dulcis ſapor, & quo dulcior,

magis dulcis ſaporis facultates potius molietur, minus autem eos producet effectus, quos in corporibus noſtris amara efficere ſolet, vtroſq. tamen perpetuo præſtabit vſus, cum vtriuſque ſaporis ſit particeps, & à neutro mãna hæc omnino abſolui poſſit, eos tamen imbecillius quàm exquiſita dulcia, exquiſitaq. amara operabitur, itaque cum ea adeo dulcis ſit, vt nullam ſenſui repræſentet manifeſtam amaritudinem, nam ſecundum rei naturam ab ea forte non abſoluitur, quoniam omnino ſyncera, &ab aliarum qualitatum miſtione alienam dulcedinem aut ſaporem quempiam alium inuenire impoſſibile eſt, vt liquet ex Gal. citato lib. iiij. de ſimpl. med. fac. non ab re eos pręſtabit vſus, quos aerea manna, ceteraque dulcia præſtant, & quo magis vel minus amaritudine participabit, eo plus vel minus eaſdem in corporibus noſtris vtilitates molietur, quas amaris omnibus conuenire cum Gal. concluſimus, eos tamen non adeo exacte & abſolute poſtquam ſemper in hac arborea manna ſiue ſponte, ſiue vi emanauerit dulcis ſapor prædominatur, dulcedoque in ea primo ac magis à guſtu percipitur quàm amaritudo, etenim hæc aut non omnino, aut vix, & in fine percipitur, quapropter non modo citra omne diſcrimen ac periculum penituſq. innoxie hac quę in fraxinis & ornis reperitur manna vti poterimus, quomodolibet ea prodierit, ſed ad omnes iam dictos vſus proculdubio erit accommodata, ac prę ceteris eligenda erit poſtquam ſapore dulcis, moderataque calida exiſtens, aut exiguæ amaritudinis particeps, quę etiam interdum in ea nõ percipitur, aut vix tandem eas quas narrauimus vtilitates præſtabit, & nullius exceſſus periculi, aut mali auctor mortalibus eſſe poterit etiã ſi manifeſte amaritudo aliqua in ea ſentiatur. At quid opus eſt tot rationibus ac auctoritatibus vti, vbi res experientia pateat, & longo vſu fuerit comprobata? quippe cum huius rationem quęrere dimittentes ſenſum, infirmitas quędam intellectus eſt, quemadmodum aduerſus Zenonis opinionem qui omnia quieſcere fatebatur, Ariſt. dicebat viij. phyſ. Neque enim ipſe ſolus, ſed eorum omnium qui hac noſtra tempeſtatę medici ſunt, nemo eſt qui ſæpius longoque tempore hac manna quæ ex ornis & fraxinis colligitur vſus non fuerit, perpetuoque cum bono & fœlici ſucceſſu citra vllam noxam eorum qui eam ſumpſerunt, preſertim ad aluum molliendam: etenim neque inquietudines & faſtidia, neque tormina, colliquationem, aut ſuperpurgationem, aut aliud malum ſymptoma ex eius aſſumptione quiſpiam perpeſſus eſt, tam ſi ex folijs, aut loco qui eſt inter foliorum pediculos & ramos, ſeu ex ipſiſmet foliorum pediculis, ramis, ſeu caudice fuerit collecta, quarum primam frondium, ſecundam vero corporis mannam vulgo appellant. Quotquot item medici hoc noſtro in Regno Neap. permultos annos ante nos fuere, ſemper hac qua modo vtimur manna, citra diſcrimen aliquod vſi ſunt. Puto tamen eos hactenus non obſeruaſſe ceteros quos eiuſdem narrauimus vſus, arbitrati (quemadmodum & ipſe etiam multo tempore arbitratus ac hallucinatus fui) hanc mannam eam eſſe quã Arabes ſcripſere. Poſtea vero non multis abhinc annis rationibus inſtructus, & vſu, ac experientia certior redditus, iam dictos enarratos vſus omnes, per Deum immortalem me obſeruaſſe, ingenue fateor, & dubio procul omnes in futurum quos narrauimus vſus, citraque vllam noxam ex eius aſſumptione, non ſolum periti & generoſi medici, ſed vulgares etiam (ſi vt decet, ea vtantur) perpetuo prouenire videbunt. Sed mox inquies ea omnia quæ de fraxini & orni lachryma narrata ſunt, veritatem habere, vbi ſponte emanauerit, & non ſi inciſis iam dictis arboribus colligatur: quæ etiam non multo ante hac fuit inuenta: hæc nanque cum factitia quodammodo fit, & non ſponte proueniat, ſaltem inhibenda erit, omninoque vitanda tanquam mortalibus noxia, & veluti deleterium quoddam pharmacum. At nos aſſerimus quòd quouis modo fiat & producatur earundem arborum lachryma ſeu concretus humor, quem mannam appellant, & in quacunque dictarum arborum parte ſiue ſponte, ſiue vi aliqua emanabit, ea innoxie ad diuerſos tamen vſus vtendum erit, neque earum quæpiam prohiberi, aut omnino vitari debet: cum quælibet ipſarum tempeſtiue adhibita non parum conducat: etenim vbi ſponte proueniat, cum dulcis admodum ſit, moderateque calida, eos præſtabit vſus, quos narrauimus dulcia omnia moliri, & propterea valde ſimiles facultates habebit cum Arabum manna, quæ etiam (vt ipſi aiunt) ex plantis ſuper quas cadit, aliquam ſuſcipit facultatem. Idque veritatem habere cenſemus, tam ſi in folijs eorumque pediculis, quàm ſi in ramis, aut caudice colligatur, eo duntaxat diſſidentes, quòd quæ in folijs foliorum facultate, quę vero in ramis & caudice, totius arboris & corticis quoque facultate quapiam participabit. Vbi vero inciſis prius arboribus ea proſilierit, quam mannam vulgo appellant manna forzata, aut eam in primis vulneribus illatis colligunt, & hæc omniũ maxime amaritudinis particeps erit, preſertim ea quæ primo ex eiſdem effluit: aut prius per aliquos dies ante, quibuſdam cæſuris factis, eam quę ex eiſdem profluit, prætermittunt, & deinceps reliquis illatis, quę inde profluit, colligunt, & hęc medio modo ſe habebit & ſapore & facultate inter eam quę ſponte, & eam quę ex primis inciſuris factis, primo emanat, quę libet tamen earum ſemper dulcedinem magis prę ſe fert quàm amaritudinem, cum hic ſapor in eis omnibus pręualeat, quapropter licet prima quę inciſuris factis colligitur, minorem habeat concoquendi, laxandi, ac rarefaciendi, ſeu lęuigandi & fundendi vim, propterea quòd non adeò temperate ſit calida ob amaritudinem cuius magis particeps eſt, maiorem tamen habebit abſtergendi, extenuandi, meatus purgandi, ac incidendi facultatem, & ob id in educendo pure, aut craſſa pituita ex thorace, & pulmone, menſeſque mouendo, magis auxiliabitur, magiſque aluum ſoluet, & liberandis

obſtru

obſtructionibus opitulabitur. quinimò Theophraſtus citato cap. j. lib. ix. de hiſt. plant. de lachrymis, quæ inciſis arboribus conſiſtunt, inquit: cæſura capiuntur quæ vtilia, magiſque operæprecium ſunt: ita vt propterea vtilior hæc manna quodammodo eſſe videatur, & non ab re tot præſtabit vſus quot narrauimus; vbi congrue ea vtaris: cauenda tamen erit in ardentibus febribus alui fluoribus, ac diſſenterijs alijſque calidioribus morbis, ſimiliſque naturæ corporibus, ac etiam æſtate, regionibus, anniq; conſtitutionibus, ſimiliter valde calidis exiſtentibus, non tamen adeo vt cetera pharmaca aluum ſoluentia quæ calidiora ſunt, tempore anni calido, calidioribusq. corporibus, prohiberi debet, cum non adeo noceat, atque calidior ſit, ſed ea vtendum præcipue vbi hæc adſint, quæ ſponte emanat & in folijs eorumque pediculis, ac eo potiſsimum loco qui inter pediculos & ramos colligitur. Si vero quibuſdam vulneribus prius dictis arboribus illatis, quàm primo reperiunt ex eiſdem emanantem mannam non colligunt, ſed eam quæ deinceps ab eiſdē, aut ex alijs ſecundo loco factis cæſuris, profluit, hæc licet vi etiam extrahatur, inciſis ſcilicet dictis arboribus, & propterea violenta quodammodo appellari poſsit, & in hoc conuenit cum modo dicta, tamen quod ad facultates attinet, medio modo ſe habebit inter hanc, & eam quæ ſponte profluit, cum non adeo exquiſita & pura fuerit, quemadmodum ea quam ſponte dictę arbores amittunt, neque adeo impura & violenta, vt ea quæ ex primis illatis cæſuris primo emanat: propterea quòd ex primis illis inciſuris, qui impurior ac magis amaritudinis particeps eſt humor, fuit expurgatus. Iure igitur mediocriter ſe habebit tam ad eas operationes, quas ſpontaneæ competere diximus, quam ad eas, quas perficere retulimus eam mannam quæ ex primis inciſuris illatis primo effluit. Quamobrem proculdubio aſſerimus quemlibet ex iam dictis ſuccum, ſeu concretum humorem, lachrymam, ſeu gummi, aut quomodolibet appellare volueris, admittendum eſſe, etiamſi vi extractus fuerit, mortalibuſque ad diuerſos vſus eſſe accommodatum, & citra noxam aliquam magnopere conducere, & proinde nullum eorum prohibendum eſſe, iure arbitror, nec minus naturæ, & arti quoque plurimum deberi cenſeo, & innumeræ agendæ ſunt gratiæ (mea ſententia) vt quæ nobis inter cetera medicamenta valde conducibilia, hunc fraxini & orni humorem, quem mannam appellant, producere, ac propalare conatæ ſint; quo vt decet vtentes citra noxam aliquam, vt ſæpius dictum eſt, nonnullos præter naturam affectus curare valeamus, etiam ſi aliqua ferro inquam, aut igne, & non ſponte proſilierit. Quocirca vt rem hanc paucisſimis perſtringamus, nam præclarum prouerbium illud eſt (vt inquit Plato in Philebo) quo dicitur quæ pulchra ſunt, & bis, & ter, repetenda eſſe, vbi ea haberi non poterit manna quæ ab Arabibus ſcripta eſt, loco eius ea vtare quæ ſponte in dictis arboribus emanat, nam eoſdem ferè præſtabit vſus, quos Arabes bonæ, aereæ mannæ tribuerunt, & longe plures preſertim ea, quam in fraxini folijs, eorumque pediculis, aut parte ea qua foliorum pediculi ramis annectuntur, colligunt, & frondium mannam appellant, hæc namque inter cetera, eligenda erit. Nam præterquam humor ille ex quo generatur ſyncerior, dilutior, ac tenuior eſt, quoniam ad extremas peruenit ac ſummas arboris partes, ac concoctus magis, & ob id dulcior exiſtit, foliorum etiam viribus quodammodo participabit, quorum ſuccus, vt dictum eſt, ſerpentum ictibus valde opitulatur, Dioſcor. & Plin. auctoribus, qua de re inter ceteras ad eos vſus ad quos aerea accommodata eſt Arabum auctoritate, præcipue hæc eligenda erit. Nam cum dulcior ſit quàm ceteræ arboreæ mannæ, candido, aut ſubcitrino calore velut roſcida, ceteris propterea eiuſdem generis præſtare videtur, & aerea etiam præſtantior, cum nedum ſerpentum ictibus, verumetiam & eadem ratione malignis peſtilentibuſque febribus auxiliabitur. Deinceps vero ea quæ etiam ſponte prodiens in ramis aut caudice tam fraxini quam orni reperitur, ſuccedit. Nam in orni folijs aut eorum pediculis humor hic ſponte non emanat aut raro admodum, & raro etiam in ramis. Sed in caudice plurimum, vt ſæpius dictum eſt: quamuis quæ in fraxini ramis, ſeu caudice colligitur exigua ſit, vt diximus, collatione facta, ad eam quæ in ornis ſupra dictas partes legitur, dignitate tamen præſtat ea quæ in eiſdem orni partibus reperitur; propterea quòd non adeo calidæ temperaturæ ſit fraxinus ac ornus, humiditateque magis participet: & ob id dulcior quoque eſt quæ in fraxini ramis, ſeu caudice colligitur manna, quàm quę in orni eiſdem partibus reperitur. Sequitur in bonitate tertio loco quæ non ex primis illatis cæſuris colligitur, videlicet quæ ex eiſdem primo profluit, ſed ex alijs vulneribus poſt aliquos dies factis. Nam ex primis illis quod primo effluit, impurum, inconfectum, ac excrementoſum valde eſſe cenſendum eſt; & propterea puriorem, perfectiorem, dulcioremque ex ſecundis cæſuris humorem profluere: necnon & ſecundo loco ex illis primis inciſionibus factis, non ab re putandum eſt. Poſtremo neque etiam ea omnino ſpernenda eſt arborea manna, atque penitus profliganda, quamuis quarto loco in bonitate ſuccedat quæ primo ex primis illis inciſuris profluit. Nam & hæc quoque, licet amaritudinis cuiuſdam quodammodo particeps ſit, dulcedinem magis præ ſe fert, qui ſapor perpetuo in ea etiam pręualet, quamuis parua quędam, & in fine ſentiatur amaritudo, cuius etiam gratia quandoque morſus quidam ſentitur dum guſtatur, eſt enim mordicatio communis cum accidi, tum amari, tum etiam acris ſaporis, vt liquet iiij. de Simplic. medic. facult. quapropter & ad eos valde conducere videtur vſus, quos dulcia omnia, modiceque amara perficere ſolent, vt ſæpius dictum eſt, & ſi contingat, vt quidam ferunt ac experti ſunt, quandoque humorem

rem hunc lento igne ſub dictis arboribus accenſo, vi extrahi; & hęc quoque manna admittenda
erit, cum nonniſi caliditate quadam magis participabit, quę non adeo erit immodica vt vrat, &
corrumpat, at ſenſibiliter lędat, ſed vt valentius operetur, id quod manifeſtat huius humoris dul
cedo; quę quomodocunque is humor ex iam dictis arboribus effluat, ſemper in eo pręualet, &
amaritudo aut nulla ineſt, aut adeo exigua, vt vix percipi poſſit, perquam rariſſime autem, idque
in fine potius manifeſte ſentitur: quo fit vt hoc eodem humore, ſucco, lachryma, ſeu gũmi, quo-
modocunque à dictis arboribus emanauerit, ſiue ſponte, ſiue vi aliqua innoxie, citraque omne pe
riculum vti valeamus. Id quod non ſolum validiſſimis rationibus, ac auctoritatibus probatum eſ
ſe reor, verumetiam & longa experientia confirmatum. etenim nedum ipſe ſępius & longo tem
pore eadem ſponte, & vi etiam collecta vſus ſui, ſed & ceteri ferè quotquot ſunt in hoc noſtro Re
gno medici, indifferenter per plures annos eadem manna quomodolibet collecta, ad moliiendam
aluum, præcipue citra noxam aliquam, citraque omne diſcrimen vſi fuere. At ſi quiſpiam dixerit
quandoque obſeruatum eſſe, ex eius ſaltem mannæ vſu, quæ primo arboribus iam dictis inciſis
emanat, ſuper purgationes, inteſtinorum abraſiones, ſeu tormina & alia quoq; mala ſuperueniſſe:
nos facile obiectionem hanc delebimus, aſſerentes hæc non huius arboreæ mannæ ratione, proue
niſſe, ſed quia minus rectè medicus quiſpiam ea vſus fuerit intempeſtiue, aut morbis ſeu corpori
bus quibus non competit, exhibens: vel coniectura male eius quantitatem aſſecutus, aut forte de
ceptus, putans eam aëream eſſe, vel quippiam aliud adulteratum, ſeu factitium, pro manna hac ex
hibens: quamobrem fruſtra non animaduertimus nos prius quando diximus quòd abſque noxa
ſemper hac arborea manna vti poterimus: vbi vt decet ea vtamur. Ceterum quis vnquam eiuſdẽ
vſum impedire audeat, ſi nonnulli alij arborum, fruticum, ſeu herbarum ſucci, humores, lachry-
mæ, reſinæ, ſeu gummi, in medicinæ vſu admittuntur, quamuis eorum aliqui violentiores, calidio
res, acrioreſque fuerint, & quidam venenoſa etiam qualitate participent, vt ſcammonium, elate-
rium, euphorbium, & alij ſimiles: ſunt & præter hæc humores alij, gummi ſeu reſinæ, quorum in
arte medica vſus admittitur, vt aloe, bdellium, ſagapenum, oppoponax, Hammoniacum, myrrha,
maſtiche, thus, & reliquæ reſinæ omnes, preſertim terebinthina, nonnullaque alia, quæ breuitatis
cauſa conſulto prætermittimus. Admittenda itaque eſt hæc noſtra manna, quę ex fraxino & orno
duntaxat quouis modo colligitur, tanquam mortalibus magnopere ad iam dictos vſus conferẽs:
illud tamen animaduerſione dignum puto, quo maiori emolumento ac tutius ea vti valeas, vt eã
quæ recentior & humidior eſt ſemper eligas: nam quæ diuturnior aut quouis modo aridior red-
dita eſt, omnino vitari debet, necnon vt vnam ab altera ſecernere coneris, ac rectè diſtinguere:
nam & hoc erat tertium à nobis abſoluendum. Quod etſi difficile admodum videatur, id tamen
quoad fieri poterit manifeſtare conabimur, aſſerentes aeream, & quam Arabes ſcripſerunt mannã
haud ægre dignoſci preſertim optimam, eiſdem videlicet notis, quas Meſues animaduertendas,
ſuo proprio cap. de manna, neque etiam admodum difficile eſt hanc, ab ea quæ arborea eſt diſtin
guere, nam cum hæc à frigore concreſcat ſemper, atque coaguletur, vt ſæpius dictum eſt, neceſſa
rio liquefiet ac ſoluetur à calore, ſi Ariſtotelis principia vera ſint. Itaque ſi ſoli feruentiſſimo, aut
igni ſeu calefacto ex igne ferro aut lateri impoſita, ſoluatur, atque liqueſcat, quòd aerea ſit, certo
affirmare poteris, modo adulterata non fuerit, & eas ſeruauerit notas, quas Meſues meminit: qua
etiam ratione neque admodum difficile erit hanc qua vtimur, & arborea eſt, à roſcida diſcerne-
re. Etenim à ſolis ſeu ignis calore, etiam immodico, neque ſoluetur, neque liquefiet, cum ab eodẽ
vt dictum eſt concreſcat, & coaguletur. Quod etiam dum hæc ſcriberem experiri volui. Nam
cum diligentia Ferdinandi imparatis, ſolertis quidem pharmacopolæ Neapolitani, ex Venetijs
eam Orientalem mannam quam bombacinam appellant, habuiſſem, calefacto ex igne ferro, ac la-
teri, impoſitis eiuſdem, & noſtræ mannæ granis quibuſdam, tam eius quæ ex folijs, quàm quę ex
caudice & ramis colligitur, illa protinus liquefacta & ſoluta, hæc vero aridiora durioraque reddi
viſa ſunt: expoſui quoque eadem ſoli feruentiſſimo, proprijsque oculis inſpexi, & ſi non ita re-
pente & affatim, pauco tamen interiecto temporis ſpatio, bombacinam mannam ſenſim liquefa-
ctam, noſtram duriorem effectam, & albidiorem. Nec ſecus cenſendum puto de ea quam maſti-
chinam vocant, & de qualibet alia manna è cęlo cadente, quocunque in loco, ac quouis tempore,
vbi adulterata non ſit. cum enim & humidior & recentior ſit quàm bombacina, conſentaneum
eſt vt citius & ad ſolem, & ad ignem impoſita liqueſcat. Liquefit autem, ac ſoluitur à frigido hu-
mido, hoc eſt aqua, manna hæc arborea: nam quæ à ſicco calido coagulata ſunt, ab aqua ſoluun-
tur, quæ ex frigida & humida, inquit Ariſt. iiij. Meteor. ſiquidem coagulata, quęcunque liquabilia
exiſtunt, diſſoluuntur ab his, quę cauſis coagulationis contraria ſunt; & propterea, vbi fuerit fri-
gidum aliquod ſine humiditate eam quoque ſoluere non valet, quoniam & à frigido ſicco etiam,
quandoque concreſcit hæc manna, vt collectores teſtantur, & nos prius dilucidauimus, & hoc
non ob aliud niſi quòd non ſolius aquæ, ſed terrę etiam exiſtit eius materia, quę quidem dicta-
rum arborum ſuccus, ſeu humor eſt vt diximus, & quęcunque communia ſunt terrę & aquę, &
ab igne coagulantur, & à frigido, ait Ariſt. citato loco. Idque non ob aliud, niſi quòd hęc quę ſunt
communia terrę & aquę cum eorum coagulatione ingroſſantur etiam, quę ingroſſatio alio mo-
do fieri nequit, quàm humido abeunte, ſicco autem conſtante: id vero indifferenter, & à calido &
à frigido

à frigido, quamuis diuerſa quodammodo ratione perficitur, vt liquet ex eodem Ariſt. ibidem. Quo fit vt non abſque ratione arborea hęc manna interim à frigida, interim vero à calida, preſertim non immodica, aqua ſoluatur atque liquefiat, eo ab vtraque iniecto iterum, quod prius abierat humido, ac in maiori copia, ſiccoque, quod propterea conſtiterat, iterum diſſoluto à ſuo contrario. Illa vero quæ aerea eſt, & à calida aqua, tanquam à contrario, nonnunquam autem à frigida cuius cauſa quod prius à ſicco frigido concretum erat, iterum liquefit ac ſoluitur, quemadmodum niui, atque grandini contingit, quę nedum à ſolis ſeu ignis calore liquefiunt ac ſoluuntur, verumetiam à calida & frigida aqua. Soluitur itaque atque liquefit aerea & roſcida manna ſemper à ſolis, ſeu ignis calore atque etiam à calida aqua quatenus ſcilicet calida eſt potisſimum; & à frigida quoque, verum non tanqnam frigida, ſed tanquam humida. Quę vero arborea eſt, nunquã à ſolis ſeu ignis calore ſoluitur, ſed potius concreſcit, & coagulatur magis, ab aqua vero, ſiue modice frigida, ſiue modice calida fuerit, & ſoluitur, & liquefit, tam ſi à calore, quàm ſi à frigore fuerit concreta, propterea quòd eadem aqua ſemper humiditatem admiſtam habet, & quod actiuas qualitates attinet, perpetuo contrariam quodammodo habebit qualitatem ei, quę cauſa coagulationis fuit, ſiue immodicus calor, ſiue immodicum frigus ingroſſationis & coagulationis eius cauſa fuerit. At cum decretum à nobis prius ſit hunc arboreum ſuccum interdum concreſcere & coagulari à frigore, quemadmodum aeream, & roridam mannam ſemper; non ab re quiſpiam quęreret, cur cauſa ſit, quòd hęc ſaltem arborea manna, à ſole & igne non liquefiat, velut ea quę è cœlo lapſa eſt, cum vtraque à frigore concreta, ac coagulata fuerit. At nos dicimus non eſſe vnum & eundem modum concretionis & coagulationis vtriuſque, ſed valde diuerſum, quamuis ab eadem cauſa efficiente perficiatur, frigore inquam. Pręterea materia etiam quę coagulatur, diuerſa eſt; nam arboreę mannę materia, ſuccus, ſeu humor eſt, qui terrę & aquę exiſtit, aereæ vero vapor, aquę exiſtens ſolum. Quę vero communia ſunt aquæ & terræ, vbi coagulantur, incraſſantur etiam inſimul, quæ incraſſatio, humido quidem recedente & euaporante fit, ſicco autem conſtante, vt diximus, tam ſi à calido, quàm ſi à frigido coagulentur, & incraſſentur. At quæ ſolius aquæ ſunt, & à ſolo frigore coagulantur, & talia coagulata cum fuerint, non incraſſantur, vt inquit Ariſt. citato lib. iiij. Met. propterea quòd neque recedit, neque euaporat humidum quod in eis continetur, quemadmodum in his quæ cum coagulatione incraſſentur. quò fit vt à ſolis, ſeu ignis calore, qui ſiccitati etiam commiſtus eſt, quod in eis continetur humidum & prius à frigore fuerat concretum ſeu coagulatum, fundatur, & propterea eadem liquefiant, quamuis calor ſiccitati fuerit copulatus. Verum quæ ſimul coagulata, & incraſſata à frigore ſunt, nequeunt à calore ſiccitati commiſto ſolui, ac liquefieri: nam nedum calido, verumetiam humido indigent; eo iam euaporato quodammodo; & niſi eiſdem illud adijciatur, quoniam iam ferè euaporatum erat, & receſſerat, liquefieri nequeunt, nec ſolui. Qua ratione dictum eſt hæc à calida aqua liquefieri, non tamen ab igne & ſole, quæ videlicet ſimul aquæ, & terræ exiſtentes, à frigore fuerint coagulata, & incraſſata: cuius generis eſt arborea hæc noſtra manna ſi à frigido ſicco concreuerit, & propterea eadem à calida aqua quæ humida eſt, etiam ſoluitur, atque liquefit, non autem ab ignis, ſeu ſolis calore, qui ſiccitati permiſtus eſt, quoniam cauſis coagulationis contrarius omnino non eſt, veluti aqua modice calida. Diſſidet inſuper hæc arborea manna, quomodocunque coagulata fuerit, ab aërea, colore. Nam non ita candida erit, quemadmodum illa, neque adeo exacte dulcis, modo à plantis ſuper quas decidit roſcida manna, aliquam non participauerit amaritudinem. Eſt item huius mannæ arboreæ ſubſtantia ſiccior, & denſior quodammodo, cum non ſolum aquæ, ſed etiam terræ ſit particeps, & ob id etiam ponderoſior, niſi immodice fuerit à ſolis calore exiccata. His denique notis aeream ab arborea manna, haud ægre diſcernere poteris. At arboream num ſponte ea prodeat, vel vi fuerit extracta, non ita facile dignoſces. Poteris tamen & illud quoque coniectura quadam aſſequi, nam vbi ſponte emanauerit, ſi in folijs eorumque pediculis, ac locis quibus pediculi ramis annectuntur proſilierit, & alba, & dulcia, admodumque exigua grana ſibijnuicem adhærentia citra inciſionem, vbi ſimul coaceruata fuerint videbuntur. Hæc quippe eſt illa manna quæ ſemper ſponte erumpit, & ceteris etiam ſponte emanantibus præſtat, ad aluum molliendam, bilemque leuiter educendam, ac thoracis aſperitatem leniendam, & præter hæc aduerſus venena confert, quemadmodum fraxini folia, hancque noſtri temporis medici pro magnatibus eligunt, preſertim in febribus acutis, & frondium mannam appellant, quamuis, vt diximus optimam aëream mannam ſe elegiſſe putent, hactenus ignorantes, quòd dictarum arborum ſuccus fuerit, vt demonſtrauimus. Si vero in caudice & ramis legatur manna hæc arborea, quæ manna corporis nuncupatur, vbi ſponte prodierit, præterquam, quòd eius grana maiora ſunt, & ita ab ea proxime ſcripta diſtat, dulcior quoque erit, albidior, atque humidior ea quæ vi emanat, ob eas quas ſupra recenſuimus cauſas, minus tamen ea, quæ in folijs, eorumque pediculis legitur, & alba, & dulcis erit. Quæ vero inciſis arboribus effluit, ſi ex primis inciſuris prodierit obſcurior, ac quodammodo herbaceo, ſeu ſubuiridi calore participans apparebit: ſapore vero in fine ſaltem cum eam guſtaueris, amaritudinem repræſentabit, & cum ea quandoque mordacitatem quandam, ſicciorisque ſubſtantiæ erit, præterea quod terreæ magis

ferè

ferè quàm aqueæ ſubſtantiæ & earundem arborum corticis coloris ac ſaporis quoque particeps eſt. Verum vbi non ex primis inciſuris, ſed ceteris poſtea illatis, aut ex eiſdemmet primis, ſed non prima collgatur quæ effluit manna medio modo ſe habebit inter hanc, & eam quæ ſponte emanat, ſubſtantia, calore, ſapore ac humiditate, & ſiccitate, & ob eaſdem etiam cauſas facultate & viribus mediocriter ſe habebit. Hæ igitur breuiter animaduertendæ ſunt notæ pro cuiuſlibet (vt aiunt) mannæ notitia, tam ſi aerea quàm, ſi arborea fuerit, & ſi arborea, tam ſi ſponte quàm non ſponte emanauerit. Illud tamen prætereundum non eſt, quòd ſi contingat hac in re quempiam decipi pro eius exacta cognitione, quod ad vires & facultates attinet, parum aut nihil referre, modo deceptio valde magna non fuerit, tam ſi fuerit aërea quàm arborea manna, & ſi arborea, tam ſi ſponte quàm non ſponte prodierit. Neque enim valde inter ſe, quod ad vires attinet, diſſidere videntur; niſi pro aerea aut ea quæ ſponte naſcitur arborea, eam eligas, quæ ex primis arborum inciſuris primo effluit. Hæc nanque valentius purgat, incidit, & detergit quàm vtræque earum, & propterea ad eos affectus, qui talibus indigent, licet valde idonea fuerit, minus tamen confert thoracis, & pulmonis aſperitati ac febribus ipſis, preſertim acutis, vt paulò ante determinauimus. Hæc denique ſunt quæ de manna (vt aiunt) qua noſtræ tempeſtatis medici, in hoc Neapolitano Regno ad aluum molliendam ſæpiſſime vtuntur, iure ſentio, quidquid alij (eorum pace dixerim) ante nos, & nunc etiam ſcripſerint, aut abſque ratione auctoritate, & experientia ſentire videantur. Tua nunc intereſt clariſs. Albertine, vt quæ de manna ſcripſimus tot validiſſimis rationibus, & auctoritatibus, ac etiam experientia comprobata, ſummo huius Regni præſidi iuſtiſſimo ac prudentiſſimo Alchalæ Duci, conſulas, vt perfici iubeat, poſtquam nedum hoc Regnum incolentibus, ſed & Italiam totam, & vniuerſam ferè Europam, quæ de ipſa ſcripſimus, tot taleſque vtilitates præbebunt: omniumque tu velut præcipuus auctor eris, & Deo Optimo Max. rem gratiſſimam facies. Si quid vero inconcinne, & imperfecte à me ſcriptum fuerit, corrigere, ac emendare tuum erit, idque non mihi, ſed temporis anguſtiæ, qua hæc ad te ſcribere coactus ſum, adſcribas quæſo.

Vale.

FINIS.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI, DE VINACEORVM FACVLTATE, AC VSV.

AD EXCELLENTEM FRANCISCVM ANTONIVM Villanum intimum PHILIPPI REGIS, *Conſiliarium Digniſsimum, Iuſtitiam atque Prudentiam colentem.*

CVM diebus non longe ab hinc elapſis in tuo iucundiſsimo agro ſimul conueniſſemus, excellens vir, literis, & dignitate clariſsime, cupiebam ſiquidem ſimul, & tecum colloqui de re, quam pridie mihi commiſeras, nec minus & vxorem tuam, mulierem ſanè lectiſsimam, diu laborantem viſere; poſtquam iam pridem vocatus, ob vehementiſsimum cruris dolorem, quo eo tempore cruciabar; quod magnopere deſiderabam, perficere nequiui. præter cetera, inter nos ſermo incidit de vinaceorum facultate, ac vſu; cum ex eis me à tali dolore vindicatum tibi aſſeruiſſem; exoptabasque à me intelligere num illuſtrisſimo, & excellentisſimo Don Parafanno Riberæ Alchalæ Duci huius Regni Proregi genuum imbecil litate, ac dolore quandoque laboranti, ſimulatque tibiarum frigiditate, ac debilitate, necnon pedum œdematoſo tumore, & interdum dolore affecto, eorum vſus conferret. Quamobrem viſum eſt extemporaria hac, incultaque epiſtola tibi, cui multum debeo, de vinaceorum facultate, ac vſu, quidquid ſentiam, recenſere. potisſimum cum & tu id, vt ex tuis percepi verbis, ſcire deſiderares, & perquam vtilis in nonnullis, vt demonſtrabimus, affectibus ſit eorum vſus, neque vllus ante nos, qui ad manus noſtras peruenit, de his verba fecerit. id vero non in me ſolo experimento, ac aliorum nuda experientia, ſed ratione etiam, ac auctoritatibus confirmare conabimur. illud primo animaduertentes, quòd per vinaceos nihil aliud ſubintelligere volumus, quàm ſolidas vuæ reliquias, cum in torculari ſuccus ipſius omnis expreſſus fuerit, auctore Galeno ſecundo de Alim. facult. quamuis quidam per vinaceos, ſeu vineaceas acinorum ſemina Cap. 9.
intelligere videantur. hos tamen vinaceos Galenus Græce στέμφυλα citato loco appellat. ſimilite & Dioſcorides lib. v. reliqui Græci, interdum τρύγα quandoque βρύτια nuncupant. qui iti- Cap. 3.
dem vinaceorum dilutum τρύγα vocitant, aliquando autem & vini fæcem ita appellant. στέμφυλα vero oliuarum partes ſolidas, cum ex eis oleum fuerit expreſſum. Quamobrem rationi conſentaneum eſt, vinaceos iuxta Galeni doctrinam conſtitutos eſſe ex membranoſo acinorum tegumento, ſeminibus, ſeu nucleis, γίγαρτα Græci dicunt, & eorundem acinorum radice, quæ ex palmite enaſcitur, vnde ipſi acini pendent, quàm Gal. βότρυχον nominat citato loco, Cap. eodem.
quidam, vt ipſe inquit, στέμφυλον; Plin. vero lib. xxiij. partes eas, in quibus acini fuere, ſarmen- Cap. 1.
ta vocat; poſtquam vuarum partes ſolidas, quæ muſto expreſſo ſuperſunt, cum eodem Galeno vinaceos nuncupamus ſed mox dubitabis, ſi acinorum ſubſtantia, qui ῥᾶγες Græce dicuntur, ex Galeni monimentis compoſita eſt ex ipſorum velut carne, & humore, qui per carnem diſperſus eſt, ex quo fit vinum; præterea ex ſeminibus, atque ex membranoſo tegumento, quod

quod omnia hæc extrinſecus circumambit, nunquid particula quædam muſto etiam in torcula
ri expreſſo tum ipſius velut carnis acinorum, tum etiam ipſius humoris per eandem diſperſi re-
maneat; & ſanè videtur per ea, quæ modo citauimus Gal. verba, quòd vtique non. Nam ſo-
lidas vuarum reliquias, cum in torculari ſuccus ipſius omnis fuerit expreſſus, vinaceos appellat.
Atqui nos quòd vtriuſque ſubſtantiæ quidpiam relinquatur, in vinaceis, etiam ſi torculari vuæ
admodum expreſſæ fuerint, audacter aſſerimus, quinimò ipſius humoris nedum portiuncula quę
dam per carnem diſperſa, verum etiam in membranoſo tegumento, nucleis, ac ſarmentis effun-
ditur, Argumento eſt, quòd coniectis in dolia vinaceis, vbi tantum aquæ ſuperinfunderis,
quoad omnia permadeant, & pro vinaceorum copia aqua effundatur, non multo poſt in dolij
fundo foramen aperiens dilutum effluit, idque pro vino bibant, ſapitque vinum, ſaporem, co-
lorem, odoremque ipſius prius expreſſi vini præ ſe ferens, qua ratione & ſubſtantiam quoque
participare conſentaneum eſt, hoc dilutum Græci quandoque τρύγα Attici vero δευτερίαν vo-
Citato loco. citant, à noſtratibus, inquit Gal. στεμφυλίτης, à Latinis lora appellatur. poteritque eadem a-
quoſior, interdum etiam meracior fieri, vt ipſe fatetur, pro maiori, vel minori quantitate a-
Cap. 10. Cap. 40. quæ ſuperinfuſæ, quanquam huiuſmodi aquæ quantitatem Plinius metitur lib.xiiij. triaque nar-
Cap. 54. rat loræ genera. & Columella lib.xij. de re ruſtica, quomodo optima lora fiat, docuit. Marcus
etiam Varro lib.j. quomodo lora paretur inſinuat, quando pro vino operarijs dari hyeme dice-
Cap. 25. bat. & M. Cato de recentibus vinaceis ſeruatis verba faciens dicebat; itidem, ſi voles lauito pau-
lulum, & lora erit familiæ, quod bibat. Quòd vero in loris ipſis portio quædam acinorum, &
eius ſubſtantiæ, quæ velut caro exiſtit, & humoris, qui per eam diſperſus eſt, ex quo fit vi-
Cap. 10. num, permixta ſit. idem Plin. eodem lib.xiiij. his verbis confirmauit. Non poſſunt iure dici vi-
na, quæ Græci δευτερίαν appellant, Cato, & nos loram, maceratis aqua vinaceis: ſed tamen in-
ter vina operaria nominantur, quinimò rurſum aliam aquam, parciorem tamen priori, vinaceis
Citato loco. quidam affundentes, vt inquit idem Gal. aliud parant dilutum, ita vt id quoque in potu ſit tole-
rabile, quod etiam loram nos appellamus: quamuis quidam Attici proprie non, vt prius, dilu-
tum hoc δευτερίαν nominari velint, nec minus & ipſum vini quandam commiſtionem habens,
cum & vini antea etiam expreſſi quodam modo ſaporem, colorem, ac odorem habeat. id vero
fieri haudquaquam poſſet, niſi & ſubſtantia quæpiam ipſius humoris, ex quo fit vinum, ipſis per-
miſta eſſet. Accedit ad hæc, quòd ni ſuccus, ſeu humor quiſpiam, ſimulque carnoſæ ſubſtan-
tiæ aliquid in vinaceis relinqueretur, ſed ſolidæ duntaxat partes ſupereſſent, non haberent vi-
nacei ex quo, veluti ex materia, parua quædam animalia volatilia quidem, & admodum culici-
bus ſimilia generarent, exiguam quandam putredinem perpeſſi, & deinceps eadem magis aucta
vermiculos quoſdam paruos inſtar eorum, qui in ceraſis, alijſque fructibus humidioribus exi-
ſtentibus, ac putreſcentibus, poſtquam humiditas in eis non adeſſet, ex qua talia produci animalia
poſſent; aut ſaltem eadem ſatis non eſſet ad eorum generationem. Attendendum inſuper quòd
pro maiori, vel minori etiam vuarum prelo expreſſione, maior item, aut minor copia tam ip-
ſius veluti carnoſæ ſubſtantiæ, quàm humoris per eam diſperſi, ex quo fit muſtum, in vina-
ceis relinquitur; nunquam tamen vniuerſæ hæ geminæ ſubſtantiæ prorſus à vinaceis, eiſque
preſertim recentibus, ſecernuntur, ob eas, quas nuper retulimus, cauſas. Ad Galeni auctori-
tatem, cum dixit, vinaceos appellare, ſolidas vuæ reliquias, cum in torculari ſuccus ipſius
omnis expreſſus fuerit, hoc modo ſatisfacias; eum intelligere voluiſſe omnem ſuccum, qui ex-
primi poteſt per torculari; qui autem minime etiam valde prelo preſſis vuis ſecerni poteſt, cum
eiſdem vinaceis relinqui non negans, adeo vt ſecundnm ſenſum, non autem ſecundum rei natu-
ram videatur omnis ſuccus fuiſſe expreſſus. Nam vt dictum eſt, non modo per eam ſubſtan-
tiam, quæ velut caro exiſtit, portiuncula eius diſperſa, ſed in membranoſo tegumento ſemini-
bus, ac ſarmentis impacta in ipſa expreſſione permanet, de ea autem ſubſtantia, quæ ceu carno-
ſa exiſtit, hæſitari non debet quin aliqua eius portio remanet ſimul cum acinorum tegumento
permiſta. Quòd ſi aliter Galeni verba interpretentur, nequaquam vindicari poſſet, quin ſibi ip-
ſi pugnaret; poſtquam citato loco aſſerit ex iam dictis vinaceis, ſi aqua pro eorum copia in-
fundatur, vt quidam experientia docti infundunt, dilutum fieri ſuaue, & interim dilutum hoc
aquoſius, quandoque vero meracius, ſeu vinoſius, quod quidem procul dubio abſque aliqua
humoris, ex quo fit muſtum, permiſtione, haudquaquam fieri poſſet: & nos etiam paulò an-
te probauimus. intelligere itaque per vinaceos oportet cum Galeno ſolidas vuarum reliquias,
quæ prelo ſubiectæ, muſtoque expreſſo ſuperſunt. Sunt autem hæ maxime membranoſum aci-
ni tegumentum, ipſiuſque nuclei, ac radices acinorum, quæ ex palmite naſcuntur, ſeu ſarmen
ta, necnon & exigua quædam portio eius ſubſtantiæ quæ ceu caro exiſtit, atque humoris per
eam diſperſi, & reliquis etiam ſolidis ſubſtantijs per expreſſionem imbibiti. harum autem dua-
rum ſubſtantiarum portio maior, aut minor in vinaceis relinquitur, prout magis etiam, vel
minus per torcular vuæ fuerint expreſſæ. Et quoniam valde exigua, vt dictum eſt, harum dua-
rum ſubſtantiarum quantitas in vinaceis continebatur, aliarum trium ſolidarum relatione, pro-
pterea Galenus de eis haudquaquam meminit; ſed ſolidas vuarum reliquias vinaceos appel-
lauit. At quoniam magnum reperitur vinaceorum diſcrimen, pro varia, ac diuerſa vuarum
ſpecie,

ſpecie, ex quibus vinacei ſunt, ob id rurſus attendas oportet quot, quæ ue ſint hæ vuarum differentiæ, quo diuerſas etiam vinaceorum naturam inueſtigemus. verum non de omnibus vitium generibus verba facere oportet, ne nimis longa ſumatur oratio; ſed earum duntaxat differentias recenſebimus, quæ ex diuerſo vuarum ſapore pullulant. eæ etenim ad noſtrum inſtitutum non parum conducere videntur: tum vel maxime quòd Plinius libro xiiij. ſcripta reliquerit de vitium generibus hæc verba. omnia genera vitium numero comprehendi poſſe vnus exiſtimauit Democritus, cuncta ſibi Græciæ cognita profeſſus. ceteri innumera, ac infinita eſſe prodiderunt. ſunt tamen & quod ad ſaporem attinet vuarum inſuper differentiæ non paucæ; id quod manifeſtauit Gal. eodem libro ij. de Alimentorum facultatibus, cum inquit. Non parua autem eſt inter vuas differentiæ, quòd aliæ ſint dulces, aliæ acidæ, aliæ auſteræ, aliæ denique quæ nullam habent vehementem qualitatem, vocant autem ipſas vinoſas, qui licet in his verbis de acerbis vuis non meminerit, paulò tamen poſt comparans inter ſe auſteras, & accidas, de eis verba facit, inquiens. auſterarum autem quædam ſi ſuſpenſæ diutius fuerint, dulciores redduntur, acerbæ vero, vt acidæ, etiam ſi ſuſpenſæ fuerint diutius, mutationem in dulcius nunquam aſſequi poterunt. quocirca ipſarum eſus perpetuo eſt cauendus. quibus ex verbis liquet quinque in vniuerſum eſſe ſimplices vuarum differentias, quæ ab earundem ſaporibus capiuntur: dico ſimplices quoad fieri liceat; neque enim reperias omnino ſyncerum ſaporem aliquem eodem Galeno auctore quarto de Simplicium medicamentorum facultatibus. compoſitæ autem multo plures eſſe poſſunt ex varia dictorum ſaporum commiſtione. quas omnes vbi ſimplices quiſpiam recte perceperit, facile aſſequi poterit. Ceterum quæ dulces ſunt vuæ, ſuccum habent calidiorem, & ob id ſitibundæ: acerbæ vero, auſteræ, & acidæ frigidiores, vinoſæ autem inter calidum, & frigidum medium locum obtinent: cuius etiam naturam putandum eſſe, cenſeo, & dictarum vuarum vinaceos. Nam veluti dulcium acinorum ſuccus calidior eſt reliquis vuarum ſuccis, ita & reliquæ eorum ſubſtantiæ proportionabiliter ſe habebunt relatione ad eas, quæ aliorum ſaporum ſunt, preſertim ob eiuſdem ſucci ſubſtantiam, cuius participes eſſe videntur, & quemadmodum frigidiorem habent ſuccum vuæ acerbæ, auſteræ, & acidæ, ita quoque & reliquas earum ſubſtantias eſſe dixeris, & vinoſarum velut ſuccus, ita & reliquæ partes medium locum obtinebunt. inter acerbas autem. auſteras, & acidas, ceu ſuccus acerbarum, ita & reliquæ ſubſtantiæ frigidiores erunt, quàm auſterarum, & acidarum; & auſterarum ſuccus rurſus, ceteræque ſubſtantiæ frigidiores quàm acidarum. hunc etenim ordinem ſeruant in frigiditate ſapores ij, vt liquet iiij. de ſimplic. medic. facultat. verum non ab re dubitabis, propter quid auſterarum vuarum quædam, vbi diutius ſuſpenſæ fuerint, dulciores redduntur, acerbæ vero, & acidæ, etiam ſi diutius fuerint ſuſpenſæ, mutationem in dulcius nunquam aſſequi poterunt? An dicas tu quòd acerbę multam habeant terrenam, ſiccam, craſſamque ſubſtantiam quę à calido etiam aſcititio minime poteſt adeo euinci, vt dulciores fiant? auſterę vero tenuiorem, humidioremque: ac minus etiam frigidæ ſunt. & quamuis acidæ minus frigidæ ſint, quàm auſteræ, id tamen aquoſum, & quod velut ſemicoctum eſt in eis excrementum, multum eſt; adeo vt neque ab earum calore etiam aſcititio confici poſſit, & in dulcius mutationem aſſequi, quamuis ipſæ minus frigidæ ſint, quàm auſteræ. Ad hæc non omnes auſteræ, ſed quædam, dulciores redduntur, inquis Galenus, vt pote illæ, quæ non exquiſite tales ſunt, ſed quidpiam dulcedinis, licet non manifeſte, in ſeipſis continent. Acerbæ vero, & acidæ ſyncere, nunquam. Facta inſuper collatione inter eaſdem quatuor acinorum partes eiuſdem vuæ inter ſe, fatemur membranoſi tegumenti, ac ſeminis ſubſtantiam ſiccam, & frigidam eſſe, frigidiorem tamen, ac ſicciorem ſeminis, quàm membranoſi tegumenti; calidam autem eſſe fatemur eam, quæ ceu caro exiſtit, ac humoris ſubſtantiam, qui per eam diſperſus eſt: necnon & humidam, minus tamen calidam, ſed humidam magis eſſe humoris ſubſtantiam, quam carnis, argumento eſt, quòd minus nutriat, & promptius ſubſideat. calidior item quodammodo, & mediocris humiditatis eſt ea ſubſtantia, quæ velut caro exiſtit, eo quòd copioſius quàm ſuccus nutriat, nec adeo cito deijciatur. & propterea vuæ quibus exiguus eſt ſuccus, magis nutriunt. quibus vero vberior, minus quidem nutriunt, ſed promptius ſubſident. Quamobrem, vt inquit Galenus citato loco copioſius ex carnea acinorum ſubſtantia, quàm humida, alimentum corpori accedit. Cum itaque in vinaceis minima ſit acinorum tum caro, tum ſuccus, quorum ſubſtantia, vt dictum eſt, calida, & humida exiſtit, ſignum quòd eis duntaxat deuoratis aluus magis laxatur, vt idem Gal. inquit citato loco, ſemina autem ferè omnia reliqua ſint, quorum ſubſtantia eodem auctore ſicca eſt, & quodammodo aſtringens, quo fit vt ii tranſglutiantur, nihil quod ſenſu deprehendi queat, à ſeſe mutata, omnia inteſtina peruadant, inſuper & tegumenta omnia remanent, quæ cum vſum acinis præſtent, quem cutis animalibus, eandemque ferè ſiccam ſubſtantiam habeant, quemadmodum. & ſemina, vt diximus, qua ratione & ipſa quoque exiguam, cum deuorata fuerint, in ventriculo mutationem ſuſcipiunt. nec minus & ſarmenta, in quibus acini fuere, omnia poſt muſti expreſſionem ſuperſunt, ipſa quoque frigida, & ſicca, ac aſtringendi vim habentia, quemadmodum & acinorum nuclei ex Plinij auctoritate citato libro xxiij. cum dixit; ſarmenta earum, in quibus acini fuere,

Cap. 11.
Cap. eodem.
Cap. 5.
Cap. 6.
Cap. citato.
Cap. 1.

fuere,loquens de vuis,aſtringendi vim habent,efficaciora ex ollis. nuclei acinorum eandem vim obtinent: reliquum propterea eſt,vt vniuerſa vinaceorum ſubſtantia frigida ſit,& ſicca,atque aſtringendi vim habeat. qua ratione mammarum inflammationi triti cum ſale vtiles ſunt: decoctúmque eorum veteres dyſentericos, & cœliacos iuuat, & potione, & fotu, vt idem Plinius ibi-
Cap. 3. dem teſtatur,haud valde diſſentiens à Dioſc. qui lib.v. de eis verba faciens ita inquit; Reconditi vinacei inflammatis mammis,ac duris,nimioq. lacte turgentibus,ita enim interpretanda ſunt eius verba,cum dixit σπάργωσι μασῶν illiniuntur.eorum decoctum dyſentericos,cœliacos, & fœminas fluxione vuluæ laborantes iuuat infuſum; ad deſeſſiones, ac fotus aſſumitur. & demum de acinorum nucleis ait. Nuclei acinorum aſtringendi vim obtinent: ſtomacho vtiles ſunt: inſpargitur farina toſtorum polentæ modo dyſentericis,cœliacis,& ſolutis ſtomacho. Talis itaque eſt vniuerſa vinaceorum propria ſubſtantia,ſeu natura. hoſq. vſus præſtare valent, ſi eorum potentiam perpendas.magis tamen,& minus pro diuerſis vuarum differentijs,ex quibus fiunt,quas etiã prius narrauimus. ſed cum non ſolum vires eorum, quas in potentia poſſident, verum etiam & eas,quæ ab eorundem qualitate actu exiſtente proficiſcuntur,animaduertendæ ſunt.Reſtat propterea diſſerendum,quidnam præſtare corporibus noſtris valeant per hanc,quam actu obtinent, qualitatem;poſtquam in potentia aſtringendi,ac refrigerandi facultatem habent; necnon & prius hoc vnde tale ſuſceperint actu aſcititium temperamentum, ſiquidem tangendo eos ſentimus, quod licet poteſtate frigidi ſint, vt retulimus; actu tamen calidos eſſe, potiſſimum vbi recenter fuerint prelo preſſi,ſimulq. cum muſto prius efferbuerint, quæ vtique huius caliditatis cauſa exiſtat,inueſtigare primum oportet;vt exinde pateat,quot,qui ue vſus ex his hac ratione noſtris corporibus adhibitis prouenire poſſint.vt vero huius quæſiti veritas pateat,altius quodammodo in-
Cap. 6. choanda erit oratio noſtra,ſumpto principio ab Ariſt. qui lib.v. de Gen. anim. concoctionem à
Tex. 14. calore fieri ait.& iiij.Meteor.concoctionem perfectionem quandam eſſe,retulit,quæ à calore pro
Tex. 19. prio,& naturali efficitur. Quamobrem concludit eodem iiij.Meteor. fructuum maturationem à naturali etiam calido fieri,quam πέπανσιν appellat,calor,enim,vt ait Theophraſtus lib.ij.de Cauſis plant.vbique vim obtinet concoquendi.nam,ſi quem vſum frigiditas præſtat,per euentum fieri neceſſe eſt,vt ipſe refert,vel ex accidenti,quemadmodum Ariſt.eodem iiij.Meteor. ſentire vi-
Citato loco. detur.hanc fructuum concoctionem idem Theophraſtus lib.j. de Cauſ. plant. duplicem eſſe aſſe-
Cap. 18. uerauerit,aliam videlicet pulparum; aliam vero ſeminum,quarum prima ad hominum vſum prę ualet,propter cibum:cum eadem in pulpa fructus fieri ſoleat. qua confecta,ſuccum,ſaporemque
Cap. 12. capeſſere noſtræ naturæ congruum neceſſe eſt. Quamobrem idem etiam auctor lib. vj. eiuſdem aſſerebat, quòd vuæ etiam ſapor in ipſa etiam carne conſiſtit. de qua concoctione tanquam noſtro inſtituto neceſſaria diſſerere intendimus.Nam reliqua,quæ ſeminum eſt, cum ad generationem, vt ipſe inquit, perpetuitatemque arborum pertineat, cuius cauſa fructus, ac ſemina natura produxit,ad rem noſtram haudquaquam conducere videtur.quemadmodum etiam pręſentis negotij neque eſt indagare, vtra earum perfectior ſit; nunc vero ſatis ſit ſciuiſſe concoctionem, ſeu fructuum maturationem,quam nunc intendimus,cum perfectio quædam eorum ſit,ab inſito eorum calore perfici,eamq. ad hominum vſum,propter cibum,vt diximus,præualere. Et quoniã
Cap. 10. 15. quidquid nutrit,ex genere dulcium eſt,imo nihil præter dulce nutrire poteſt, vt liquet per Gal.
Cap. 1. iiij.de Simpl.med.facult.id vero omne concoctione efficitur. Nam concoctum, vt inquit Ariſt.
Eodem cap. 6. iij.de Gen. animalium in quouis genere dulcius eſt. coctione nanque dulce efficitur eodem auctore citato lib.v. de Gen. anim. propterea non ab re inquirendum eſt,à quo calore dulce omne efficiatur,vt deinceps pateat inter fructus,vuis,ac muſto à quo calore dulcedo proueniat. hoc etenim inuento,tum muſti,tum etiam & vinaceorum caliditatis cauſa, quam actu poſſident, facile patebit.Cum vero familiare,amicum,iucundumqne fuerit,ac modice calidum id,quod continue ex noſtra ſubſtantia euacuatur.ac diſſipatur;ſitq. nutritio euacuati repletio,quòd familiare quoque eſſe neceſſe ſit id, quod nutrit, nemini dubium eſt, ac etiam modice calidum, qua ratione à moderato calore dulce omne prouenire confiteri neceſſario oportet, idque bifariam fieri poſſe
Cap. 10. in quocunque corpore decretum reliquit Gal. eodem iiij. de Simpl. medic. facult. partim enim ſunt,vt ipſe inquit,proprio,& inſito calore dulcia,partim vero aſcititio:proprio quidem calore, vt mel,aſcitio vero,vt ſunt omnia,quæ pro cibo igne præparantur; ac proinde dum calida ſunt, ſuauiora his,quibus nutritione eſt opus,apparent.quædam autem non ſuo modo proprio,& inſito calore dulcia fiunt,ſed acquiſititio quoque; quemadmodum in fructibus apparet, in his enim
Cap. 11. vt ait Gal.citato lib.iiij.de Simpl.medic.facult.Ariſt. & Theophraſti auctoritate multum ceu ardoris,Græci ἐμπύρευμα vocant,etiam ex ſolari calore reliquum eſt,à quo illud aqueum,ac etiam num ſemicoctum ad concoctionem ducitur, conficiturque, ac tranſmutanti ſimile redditur. & propterea tam acinis,quàm muſto multa ineſt talis caliditas,ita vt non ſolum muſtum ipſum feruere deprehendas, ſed ex quibuſcunque pomis, ſi ſuccum exprimas, eum protinus non ſecus, ac quibuſcunque pomis,ſi ſuccum exprimas, eum protinus non ſecus, ac muſtum feruere videbis. tanto tamen feruoris diſcrimine,quanta erit vnius fructus ab alio in calore diuerſitas.à ſolari de-
Cap. eodem. nique calore prouenit vuis dulcedo,& fructibus omnibus maturatio,eodem Gal. teſte citato loco.nihil enim fortaſſe prohibet,quominus externo quoque calore fructus coquantur, vt Theophraſtus

phraſtus inquit lib.ij.ineſt itaque ipſi muſto omni dulcedo quamdiu feruet,ex eo,qui circa ſemi Cap.10.
coctum, aquoſumque excrementum ineſt ſolis feruore proueniens, & proinde quodlibet mu-
ſtum, donec ferueat, actu calidum eſt, ac dulce ſentitur. ſed vbi quod iam aquoſum,ac ſemico-
ctum erat,tranſmutatum fuerit,atque confectum,& is,qui feruorem concitabat,calor, euanuerit,
tunc proprie vinorum naturæ,ac quæ propriæ ſunt ſuccorum proprietates, ſyncerę conſpiciun-
tur. eo etenim tempore,quę proprie ſit vinorum natura,agnoſcimus,vt liquet apud eundem Gal.
citato loco.ex quibus omnibus liquet,quòd quamdiu feruor,dulcedoque iam dicta,quę ex aſciti
tio calore in muſto prouenit,perdurauerit,tam diu etiam id actu calidum eſſe. idq. eidem proue
nire ab illo acquiſitio calore,quem ex ſole ſuſcepit.cum vero qui feruorem concitabat calor,eua
nuerit,neque amplius omne muſtum dulce permanebit,ſed ad propriam ſuam quodlibet redibit
naturam,quòd ſi poſtquam efferbuerint,in quibuſdam dulcedo quędam remaneat,eadem ſynce
ra erit,ſuauis,ac ex propria ipſius ſucci natura,eiuſque proprio, ac inſito calido proficiſcens, non
qualis antea erat miſta,ſcilicet proprio,ac inſito calore, & aſcititio ex ſolari calore ſuſcepta. nul-
lum tamen eorum hoc tempore actu calidum ſentietur. Quod etiam rationabiliter de eorum vi- Tex.6. & 19
naceis aſſerendum eſt. etenim acquiſititiam,quam habent actu caliditatem à ſolari calore ſuſce-
perunt medio muſto,ſeu acinorum humore,ac carnea eorum ſubſtantia præcipue,eaque tamdiu
in eis reperitur, quamdiu aſcititius ille calor euaneſcat, qui licet aſcititius ſit, moderatus tamen
eſt, vt diximus, & concoctionem, perfectionemque operatur velut proprius, & inſitus. conficit
enim id,quod ad eum,& velut ſemicoctum eſt in muſto excrementum, quo cum participare de-
cretum ſit vinaceos ipſos,ſimiliter & talem calorem participabunt,qui licet externus ſit, & aſciti
tius, moderatus tamen eſt, ceu inſitus, vt dictum eſt, ac proprius ipſorum acinorum, poſtquam
idem quoque operatur,dulcedinem inquam, & concoctionum, ſignum quòd ſuperinfuſa eis a-
qua,vbi exiguo tempore cum ea macerentur,dulcedinem, ac actu caliditatem retinet, vt in loris
in dies obſeruamus. deinceps autem temporis progreſſu vtrumque euaneſcit. poterit tamen dul
cedinem quandam diu retinere, vbi ex dulcibus natura vuis vinacei fuerint expreſſi, & modica
aqua ſuperinfuſa. hac itaque ratione vinacei cum primum cum muſto efferbuerint, ac prelo ex
acinis fuerint preſſi,actu calidi ſunt,ſed dices,hoc Ariſtoteli pugnare, quòd videlicet, muſtum, Cap.10.
acini,ceterique fructus ab aſcititio calore dulcedinem,ac concoctionem nanciſcantur. cum ipſe
velit iiij. Meteororum, vt dictum eſt, ab inſito calore hoc fieri, ab alieno autem non perfectio-
nem,& concoctionem, ſed putredinem, ac corruptionem proficiſci. huic reſponſum dabimus,
quòd Ariſtoteles à naturali calido maturationem fieri fructuum aſſeruit,intelligens præcipue, &
proprie, non negans, quòd ab aſcititio quoque quodam calore, vt ſolis, poſſit etiam ſimul cum
eodem inſito calido concoqui, & perfici; quemadmodum Galenus innuere videtur citato libro Tex.16.
iiij. de Simplic. medicam. facultatibus. vel dicas eam fructuum concoctionem à naturali calido
perfici voluiſſe Ariſtotelem,quæ præcipue ſeminum eſt ad generationem, perpetuitatemque ar-
borum pertinens, vt prius cum Theophraſto concluſimus. id vero eius verba oſtendunt. dice-
bat etenim eodem iiij. Meteororum, fructuum tunc perfectam eſſe maturationem, quando ſe- Tex.6.
men,quod in ipſis eſt, poteſt efficere tale alterum,quale ipſum eſt. quam confiteri à naturali ca-
lido perfici, abſonum non erit. Atqui nos, vt iam dudum diximus, de hac verba non facimus.
Rurſus,cum dicebat,ab aliena caliditate putrefactionem,ac corruptionem generari, intelligebat
de ea extrinſeca caliditate,quæ valde immoderata,validiorque exiſtit,nec minus,& humida,aſſe-
rens eam eſſe,quæ ambientis. Nos vero non de hoc immoderato valde, humidoque calore ex-
terno,& aſcititio ſubintelligimus. ſcimus etenim rem quamlibet ab hoc corrumpi, quemadmo
dum à proprio,& inſito calore in propria ſeruatur natura, ſed ſolarem calorem ſimul cum Gale-
no faſſi ſumus,eumque moderatum in acinorum,reliquorumque fructuum concoctione opitu-
lari,à quo quidem,cum moderatus ſit,& vuis ac fructibus omnibus maturatio prouenit, & dulce
do,hic namque generationem, accretionem, concoctionem, &, vt ſummatim dicam, perfectio-
nem omnem cunctis rebus afferre ſolet,haudquaquam ignorantes, quemadmodum hi, qui circa
naturam exercitati non ſunt, quòd caliditas mediocris omnibus ſit vtilis: immoderata vero non
minus frigiditate noxia, eodem Galeno auctore citato libro quarto de Simplicium medic. facul. Cap. eodem.
Sed iterum quæres; propter quid vuarum acini,aliique fructus, priuſquam in minutas partes re-
dacti ſint,aut ab eis ſuccum exprimas,hanc eorum actu caliditatem tactui non prę ſe ferunt? huic
reſponſum ſit,quòd cum craſſa ſit eorum membrana,qua veluti tegumentum eos circumambit,
eam tactu ſentire caliditatem non valemus. hæc etenim vna ex cauſis eſt,vt inquit idem Galenus
iij. de Simplic. medicam. facult. quòd pleraque, quæ actu ſunt calida nos fugiunt, propter craſ-
ſam,videlicet,eorum eſſentiam. addit & aliam cauſam, propter quam hoc contingat,quòd ſcili-
cet ipſi plurimum habeamus caloris. propter vnam itaque vel alteram dictarum cauſarum, aut
ob ambas,contingit acinis,aut fructibus haudquaquam in minutas partes redactis,aut expreſſis,
quem in ſe continent actu calorem,nos fugere. An propterea talem nos calorem non percipere
inquies, quoniam extrinſeca eorum ſuperficies ab ambiente extrinſecus aere ſit refrigerata?
quemadmodum de calce refert Galenus citato libro iij. de Simplic. medicam. facultat. Nam ſi
bolum ex ea vnum acceperis, nullum ob iam dictam cauſam, calorem percipies. quippe qui re-

frigeratas tantum eius partes contingas. idque antequam in minutas partes redactum ſit. ſi vero accumulatæ calci manum in profundo inſeras. confeſtim calidam ſenties, quemadmodum etiam accumulato ſtercori columbino, quippe cum refrigeratæ ab ambiente extrinſecus aere nō ſint, nec minus & hoc ſimile in vuis contingit. Nam ſi eiſdem ſimul aceruatis ad internas partes manum inſeras, confeſtim earum caliditatem percipies, hæc eadem inſuper ratio in vinaceis ipſis ſeruatur. quippe cum eorum externa ſuperficies ab ambiente aere ſit refrigerata, calorem nō præ ſe fert, ſi vero altius manus imponas, protinus eorum caliditatem ſenties. Vel dicas, exiguum eſſe humorem, qui in ſingulis vuarum acinis, ac fructibus continetur, & propterea calorem quoque exiguum eſſe. Quo fit vt commiſtis etiam cum ſeminibus, ac tegumento, vix, aut nullo modo ſentiatur. Cum vero fuerit expreſſus, ſeparatus, multuſque ob eam rem effectus talis ſuccus, protinus eius calor percipitur. Permanet igitur ille, ceu ardor, ex ſolari calore acquiſitus, ac moderatus calor in vinaceis ipſis, quemadmodum & in ipſis vuis priuſquam fuiſſent expreſſæ, continebatur. eumque excipiunt ex humore præcipue, qui per acinorum ſubſtantiam, quæ veluti caro exiſtit, diſperſus eſt. tamdiuque eum in eiſdem permanere fatemur, donec alter validior, ac immoderatus extrinſecus calor ſuperuenerit, eundem moderatum calorem, ac etiam inſitum, quem habent in propria humiditate exiſtentem, vincens, ac corrumpens, moleſtus ſiquidem, immitis, inſuauis, ac tactui mordax, quo tempore cum putreſcere cœperint vinacei ipſi, ac eorum humiditas corrumpi, necnon & acidi fieri, amplius eis vtendum eſſe non cenſeo. nam cum aliena omnino validior, mordax, ac immoderata fuerit hæc eorum caliditas, vt ad ſenſum cuilibet tangenti patere poterit non minus vt diximus, frigiditate noxia eſt, quemadmodum quoad eorum caliditas moderata, ac mediocris fuerit, omnibus eſſe vtilem cum eodem Galeno audacter affirmo. Quamobrem vinaceos recentes, qui mox, cum muſto efferbuerint, ac prelo preſſi ſint, valde vtiles eſſe aſſerimus, priuſquam tale aliquid perpetiantur, ſed moderatam, ſeu mediocrem in ſe ipſis caliditatem obtineant; & ij ſunt, quibus procurandis nonnullis præter naturam affectibus vtendum eſſe conſulo. quod quidem ratione, & experientia facile confirmabimus. Nam cum mediocris, ſeu moderata ſit, vt determinauimus, eorum caliditas, non tantum calore excedunt, vt hos lædat, ac moleſtus ſit, aut immodice calorem noſtrum exuperet, calefaciunt tamen moderate, ac mediocriter vinacei ipſi, non tamen adeo vt ſoluant, ſecent, diſtrahant ue continuum, ac propterea mordacitatem, doloremq. inferant; ſed eorum caliditate fundunt, læuigant, ac molliunt. fundunt ſiquidem quòd in corporibus noſtris conſtiterat, atque concretum fuerat. quo maxime affectu voluptas animantibus conſtat. hactenus itaque nos calefaciunt, vinacei ſuo mediocri, ſeu moderato calore, vt concretas frigore in nobis particulas fundant, quemadmodum quælibet ſimilis caliditas efficere ſolet Gal. auctore iiij. de Simpl. medic. facul. cuius quidem proprium eſt fundere, & liquare. qua ratione ſcirrhoſis, ceu induratis corporis tumoribus magnopere conferunt. tales enim affectus, vt inquit Galenus ſecundo de Arte curat. ad Glauconem; ſimile quid pati debent ijs, quæ ſub ſole funduntur. Quapropter curari debent eo medicamento, quod calorem habeat tepidum; humiditatem vero nec omnino multam, nec omnino minimam. vocantur autem huiuſmodi medicamenta mollificantia, ſeu mollientia. algentes quoque partes propterea moderate calefaciunt, ita, vt ad refrigeratas corporis partes magnopere conducant. Quamobrem non ſine ratione putandum eſt, podagra, & coxendicum dolore laborantibus, preſertim ex frigidis ſuccis, magnopere conducere, etiam ſi à principio fuerint adhibiti, præcedente tamen totius corporis vacuatione. nam eorum moderato calore, fundendi, molliendi, & læuigandi vim habent, vt dictum eſt, necnō & dolorem leniendi, quemadmodum & cetera huiuſmodi medicamenta, inſuper cum adſtringendi; vt diximus, facultatem obtineant, robur eiſdem partibus addunt; ita vt per eos, qui morbum parit humor frigidus, calefiat, fundatur, ac emolliatur cum earundem partium firmitate. Quòd ſi diutius etiam eis vtare, ſenſim eundem humorem digerere, ac diſſoluere valent. nam quatenus etiam vim habent molliendi, adhuc parum diſſoluunt, quemadmodum, &c. huius generis medicamenta, iuxta Gal. ſententiam citato lib. ij. de Arte curat. ad Glauc. & v. de Simpl. med. fac. œdematoſos inſuper tumores exſiccant, ac diſcutiunt, vbi eis, preſertim nō exiguo tempore, ſed diutius quodammodo vtare. nec minus & neruoſarum partium imbecillitates, ex humiditate, frigiditate ue, aut ex frigidis, & humidis humoribus ortas tuto curant, ob eam, quam habent caliditatem, ac ſiccandi, & adſtringendi facultatem. A qua etiam inter cutem laborantibus propterea non parum conducere videntur, preſertim λευκοφλεγματία, verum admodum expreſſi, & dulcium vuarum vinacei eſſe debent. At non propterea quòd eorum caliditate vinacei fundant, molliant, læuigent, ac diſſoluant, partibus etiam immodico calore affectis, ac propterea imbecillibus exiſtentibus non opitulantur. nam cum modicus ſit eorum calor, ſiquis eis moderate vtatur, æſtuantes etiam frigefacient, quemadmodum, & balnea. hic etenim eſt moderati caloris effectus, vt rigentes excalfaciat, æſtuantes vero frigefaciat, veluti etiam, & roſaceum eodem Galen. auctore tertio de Simplicium medicamentorum facultatibus id vero ſemper cum partium robore, poſtquam ab eis vis adſtringendi, quam habent, ſeparari non poteſt. admodum tamen preſſi vinacei in his affectibus eſſe non debent, & ex vinoſis, aut quibuſdam auſteris potius, quàm ex dulcibus vuis preſſi, neque diutius eſt eis vtendum.

Eodē cap. 14.

Cap. de ſcirrhis.

Cap. eodem.

dum, inſuper quamuis partes frigidis humoribus refertas, ac propterea etiam in tumorem adau-
ctas cum earum robore curare valeant vinacei, non ob id extenuatis quoque partibus conducere
non videntur, ob quamcunque cauſam fuerint extenuatæ, ſiue ex immodico calore, ſiue ex frigo
re, aut propterea obſtructæ ſint viæ, per quas ſanguis, & ſpiritus ad eas peruenit. & ita ob nutrimẽ
ti defectum id perpetiantur. poſſunt etenim, vbi, vt decet, eis quiſpiam vtatur, vtramque intempe
riem corrigere eorum moderato, ac mediocri, vt diximus, calore, necnon & obſtructionibus libe
rare. Quamobrem non immerito à Gal. decretum eſt citato lib. iiij. de Simpl. med. facult. calidita- Cap. 14.
tem mediocrem omnibus eſſe vtilem. qua etiam ratione & nos concludamus cum eo, vinaceos o-
mnibus eſſe vtiles, & preſertim iam dictis, propter eorum, quam habent, mediocrem, ſeu modera
tam actu caliditatem, ac poteſtatem adſtringendi, quam ſemper obtinent, ſi quis eis rite vtatur.
Porrò rectè eis vtare, vbi præter naturam affectum, quem curare ſtudes, eiuſque cauſam, ſimulq́.
& affectarum partium, ac totius corporis temperamentum exacte noueris, nam vbi is frigidus ſue
rit, eiuſque cauſa frigida, vinaceos adhibebis dulcium vuarum, & preſertim earum, quas Græcas
vulgus appellat, diutiuſque, ac ſæpius eis vtantur. Quòd ſi humidiores fuerint tum affectus, tum
cauſæ, eligendi ſunt ex eis vinacei admodum prelo preſsi, quemadmodum ſi hic humor concre-
uerit, frigidus, aut ſiccior fuerit, ita vt ex eo duriores tumores fuerint geniti, aut etiam extenuatæ
partes fuerint ob nutrimenti penuriam, ſeu ob quamcunque aliam cauſam, eoſdem vinaceos non
admodum expreſſos applicabis. Sunt vero inter omnes vinaceos hi calidiores, cum nedum actu,
ſed poteſtate etiam quandam obtineant caliditatem. & quò dulciores vuæ fuerint, eo & vinacei
quodammodo calidiores erunt. Propterea eis præcipue vtendum. Si vero hos vinaceos habere ne
queas, aut non adeo frigidi affectus fuerint, eos, qui ex vinoſis reſtant vuis eligas, cum ſuapte na-
tura quodammodo medium obtineant locum inter calidum, & frigidum, quemadmodum & eo
rum vuæ, vt dictum eſt, eadem ſeruata ratione circa earum expreſsionem. Ab acidarum autem, a-
cerbarumq́ue vuarum vinaceis, quemadmodum & ab earundem vuarum eſu, omnino abſtinen-
dum eſſe conſulo, cum maiorem habeant vim refrigerandi, & exſiccandi, ob eorum propriam na
turam, ac ſubſtantiam, quàm calfaciendi ob aſcititium, quem obtinent, actu calorem; auſterarum
tamen vuarum vinaceis, vbi eędem tales non exacte fuerint, ſed quandam habeant permiſtam dul
cedinem, quandoque vtendum ad affectus calidos, aut non adeo frigidos, minuſque frigidiores
cauſas; cum frigidę quoque ſint natura partes affectę. tutius tamen erit eos prętermittere, & dul
cium, ſeu vinoſarum duntaxat vuarum vinaceis vti. vtrum vero ſępius, aut non; longiori etiam
tempore; aut breuiori laborantibus ſint adhibendi, ac repetendi, affectus ipſi pręter naturam, ea-
rumq́ue cauſæ ſuadebunt: necnon & ægrotantium natura, ſeu temperamentum. Nunc ſatis me
rationibus, ac auctoritatibus demonſtraſſe puto vinaceorum vſum; ac qua ratione, quibus ue cau
ſis cunctis à me narratis affectibus præter naturam conferant, modo eorum curationem aſſequi li
ceat. & quos, quales ue vinaceos pro eorum ſublatione quilibet ipſorum deſideret. nec minus &
illud ex his, quæ diximus, neceſſario conſequitur, quòd eo vtiliores, ac potiores ſunt vinacei pro
medendis narratis præter naturam affectibus, naturalibus balneis, ac exſudationibus ſiccis, Puteo
lanis videlicet, quibus etiam pro eiſdem curandis vti conſueuimus, quò vinaceorum caliditas ſua
uior, mitior, ac moderatior, quàm earum fuerit, ac ſemper cum adſtrictione coniuncta. qua ratio
ne affectis quoque partibus robur afferre ſolent. id quod in iam dictis naturalibus balneis, ac exſu
dationibus ſiccis haudquaquam perpetuo contingit. Sed iam tempus eſt eorum vtilitates, quas ra
tione inueni, experientia comprobare, à me ipſo inchoans, qui cum graui quodam dolore diu la-
borantem muſculorum circa iſchium, ac lumborum. qui dolor inſuper ab eodem articulo non
raro ſumebat initium, quandoque etiam in crurum muſculis, modo vno, modo alio ſentiebatur;
interim circa poplitem, preſertim in muſculo ſub eius inflexu ſubſtrato, aut in tendonibus iuxta
rotulam, interdum autem tibiæ muſculi afficiebantur. nonnunquam partes iuxta talum. inter ce-
teras autem partes ſæpius dolore cruciabar eius nerui magni, qui quatuor habens principia ab oſ
ſis ſacri vertebris ad plantam vſque pedis diſtribuitur. Quamobrem nonnullis adhibitis reme-
dijs, venæ inquam ſectionibus, purgationibus, fotibus, cataplaſmatis, vnguentis, emplaſtris, perfu
ſionibus, denique balneis tum naturalibus, tum arte paratis, cum ab eiſdem parum, aut nihil vtili-
tatis percepiſſem, ad vinaceorum vſum me contuli; à quibus omnino Deo fauente ſui liberatus,
& vxor mea coxendicum dolore diu vexata à frigidis, craſſis, lentiſque ſuccis, nec valde à ceteris
medicamentis adiuta, ex eorundem vinaceorum vſu curata fuit. Excellens Troilus Spes poda-
gra, coxendicumq́ue dolore ex eiſdem frigidis, craſsiſque ſuccis orto magnopere, ac diu offen-
ſus, ex eorum vſu non paruam percepit vtilitatem. quamuis ob vinaceorum inopiam paucis qui
buſdam diebus eiſdem vſus fuerit. Illuſtriſsima quoque Caterina Sanſeuerina nuper eodem co-
xendicum dolore affecta ob iam dictos frigidos, craſſoſque humores, necnon & crurum, ac tibia
rum, ob eandem cauſam magnam cum contraxiſſet imbecillitatem, ex iam dictis vinaceis maxi-
mum commodum ingentemq́ue vtilitatem adepta eſt, & ferè omnino curata: quamuis paucis
etiam quibuſdam diebus eiſdem vſa fuerit, ob eorum etiam inopiam: erant etenim eo tempore
omnes ferè vindemiæ abſolutæ. Magnificus item artium, & medicinæ doctor Fuluius de Ber-
nardis à dextræ tibiæ, ſiniſtrique cruris diuturno dolore ex vinaceorum vſu prorſus liber euaſit,

quamuis valde extenuatas eaſdem etiam partes habuiſſet.percepi inſuper excellenti Hieronymo Albertino Philippi Regis intimo Conſiliario digniſsimo, vinaceorum vſum mirum in modum contuliſſe; cum podagra, maximaque pedum imbecillitate laboraret.& ſi neque ipſe, vt intellexi, neſcio qua de cauſa diutius, neque, vt nos infra docebimus, eiſdem forte vſus fuerit.licet cum me interrogaſſet, non aliter vt eis vteretur, præceperim. Nec deſunt & alij nonnulli, qui ex vinaceorum vſu magnam quoque nacti ſint vtilitatem pro diuerſis enarratis affectibus curandis; quos breuitati indulgens iure prætermitto. illud tamen ſilentio non prætereain, quod nuper dum hæc conſcriberem, retulit excellens Marius Galeota vir alioqui prudentiſsimus, omniumque bonarum artium peritiſsimus, nec minus veritatis amantiſsimus, ita vt propterea non parua ei adhibenda ſit fides, retulit, inquam, quòd cum eius filia nomine Maria nunc in venerabili monaſterio Sancti Franciſci monialis, tribus, quatuor ue annis, magno, ac duro amborum genuum tumore laboraſſet, vt ambulationis motus ferè fuerit ablatus, ex dictorum vinaceorum vſu adeo perfecte curata fuit, vt exinde nullum amplius neque dolorem, neque laborem, in eiſdem partibus ſenſerit. inſuper in quadam eius ſubdita contrarios vinaceorum effectus ſe obſeruaſſe teſtatus eſt, hæc cum diuturno tempore cum crura, tum tibias maxime extenuatas haberet, motu omnino priuatas, cũ pauco admodum ſenſu, viginti ad ſummum diebus vinaceis inſidens, ambulare cœpit, carneque impleri cœperunt dictæ partes eo anno. ſequenti autem, cum iterum eis vſa fuiſſet, ſanitatem omnino adepta eſt, inſtauratis, quæ extenuatę erant, partibus, articulis, ac neruis omnibus roboratis, adeo vt motum, ac ſenſum omnino recuperarit. ad hæc quendam inſpexit genuum tumore, tibiarumque extenuatione ſimul laborantem, qui ex eorundem vinaceorum vſu omnino liber euaſit. &in ſeipſo expertus eſt, quòd cum ex pręcedenti podagrico dolore pes reliquus eſſet admodum imbecillis, tumoreque affectus, ita, vt, cum moueretur, non parum doleret, ex vſu vinaceorum, tumor, & dolor penitus ceſſarunt; tantumque robur inde adeptus eſt, vt non modo citra dolorem ambulet, ſed robuſtior etiam altero pede euaſerit. quinetiam cognoui à Cæſare Scamnapeco medico, & philoſopho peritiſſ. magnam attuliſſe vtilitatem vinaceorum vſum Andreæ Carlutio laboranti œdemate magno, ac diuturno in vtraque tibia, vbi ne minimam quidem ex nonnullis alijs medicamentis adhibitis vtilitatem ſibi comparaſſet. Non ab re itaque vir peritiſsime pro medendis omnibus præter naturam affectibus, quibus laborare percepi iam dictum illuſtriſsimum, ac excellentiſsimum Proregem noſtrum, vinaceorum vſum commendaui; iterumque commendo, tanquam ſaluberrimum, valde bonum, citraque omne periculum medicamentum, dummodo eiſdem, vt decet vtatur. Ad quem, & ſi nullus mihi datus ſit aditus, vt eidem mea opera inſeruirẽ, nihilominus tanquam diuinum quendam hominem exiſtimo, ac colo, ex his, quæ in dies, prudentiſsimis ſuis operationibus, intelligo, ac experientia obſeruo. adeo enim vera opinione, ac prudentia ad rectum dux eſt, recteque præeſt, ac ſapienter & iuſte omnia gubernat, vt cuncti per publicam amicitiam, iuſtitiamque ſeruentur. Quamobrem nedum ſanitatem, ſed vitæ etiam perennitatem ſummopere ipſi deſidero, ac exopto. Rectè denique vinaceis vtetur, ſi prius, quæ à me de eiſdem narrata ſunt, obſeruentur, ac inter cetera, quòd ex dulcibus vuis fuerint expreſſi, non parum prelo preſſi, vbi prius cum eorum muſto efferbuerint, recenteſque fuerint. ij etenim vinacei ſunt, qui eidem domino magis conducere videntur, vt ex his, quæ prius diſſeruimus facile liquet. & quò dulciores fuerint vuæ, ex quibus ſecreti fuerint, eo etiam vtiliores erunt, perpenſis eiuſdem excellentiſsimi domini morbis omnibus, earumque cauſis, ac totius corporis temperamento, & reliquis. Modum vero vſus eorum omnibus communem recenſebimus. ſub quo, & qui proprius & particulari huius illuſtriſsimi, ac excellentiſsimi domini exiſtit, proculdubio continebitur. Capiendi ſnnt vinacei modo dicti, aut reliqui, quos ſupra probauimus, ſimiliter recentes, preloque preſſi, qui prius cum eorum muſto, & non aqua efferbuerint, humique, aut conclauis pauimento aceruandi. Nam multi eſſe debent, ijque manibus adeo premendi, ad læuigandi ſunt, vt, quoad fieri liceat, partes omnes inuicem cohæreant. deinde craſsis laneiſque tegumentis, quæ eos omnes, circum ambiant, contegendi ſunt, ne ex ambiente aëre refrigerentur, ſerueturque eorum caliditas, foribus ac feneſtris omnino clauſis, potiſsimum vbi ex aliqua cauſa aër ambiens frigidior fuerit. Atque vbi eiſdem vti velis, vniuerſo prius corpore vacuato, ventreque à cibis, alijſque ſuperfluitatibus immuni, ac deiectis alui prius excrementis, exutus veſtibus, ſcrobe quàm primum longitudine, latitudine, & profunditate manibus commode parata, in eos ſe inſerat æger, protinusq. eiſdem vinaceis, qui pro ſcrobe fienda ſublati ſunt, contegi debet, eis moderate manibus compreſſis, ac læuigatis, & deinde laneo etiam tegumento velentur. vbi vero mediæ, ac ſuperiores corporis partes minime affectæ ſint, ſatis erit eiſdem vinaceis inſidere, ac crura, tibias, ſimulque pedes affectos in eos inferre, reliquo corpore conſuetis pannis contecto. At ſi admodum delicioſus fuerit æger, molliſq. carnis, ne in partibus circa ſedẽ labor aliquis, dolor, aut exulceratio ex vinaceis inferatur, lineum linteum duplicatum, triplicatum, aut ẽt quatruplicatum ſubſternes, ſuper quod inſideat. ſi vero dorſo, ac ſcapulis ſolis laboret, eædem partes vinaceis immergendę ſunt, crura autem & pedes haudquaquam verum vbi vniuerſum corpus fuerit affectum, fouea in vinaceis effodienda erit pro vniuerſo corpore congrua, maiorque copia vinaceorum eſſe debet, vt eis contegi vndequaque vniuerſum corpus valeat, atque ita in eis, veluti in lecto iacere puluinari duntaxat

ſub

ſub capite impoſito; laneo etiam tegumento ſuperpoſito; id quod ſemper ſeruari debet, brachijs autem, & manibus, ſi quiſpiam afficiatur, eaſdem partes vinaceis obruat. hoc modo ſi quiſpiam vinaceis vtatur, vtiliores erunt. At vbi admodum delicioſi ſint ægrotantes, vt pueri, vel mulieres, aut reliqui molles carnes habentes, priuſquam vinaceis immergantur, linteo lineo molli, ac veteri inuoluantur, deſuperque vinacei proijciantur, manibuſque premantur, ac læuigentur; & deinde laneo, vt diximus tegumento contegantur. Nec minus quàm per mediæ horæ ſpacium in eis quiſpiam immorari debet, melius tamen erit, ſi hora vna permanſerit. Nam cum mediocris, ſeu moderatus ſit vinaceorum calor, exiguo tempore, ſi in eis permanſerint, quibuſdam parum proficiunt, longiori autem multum. eſt tamen eorum vſus omnibus ſemper vtilis, vt dictum eſt, vbi probe eis vtare. ſunt demum à vinaceis ægrotantes detergendi, cum congruo tempore in eis commorati ſint, & in eodem conclaui cubili parato, leuiterque excalfacto ab eiſdem exurgentes iacere debent ſaltim per horam pannis mediocriter contecti, deinde calido etiam linteo lineo detergantur, & conſuetis veſtibus induantur. At cum primum ex vinaceis exurgunt, iterum ijdem aceruari debent, manibuſque premi, & læuigari, & pannis contegi, vt prius, atque id quoque ſequenti die, & reliquis ſeruandum erit, quamuis vbi robuſta fuerint corpora, nedum mane ante cibum, verum etiam veſperi eiſdem vti poterunt, maioremque vtilitatem afferunt. quemadmodum & ipſe vſus fui. illud tamen animaduertas oportet, quòd ſingulis tribus, aut ad ſummum quatuor diebus ijdem vinacei renouandi ſunt. etenim verendum eſt, ne poſt hac putreſcere cœperint, eorumque mediocris caliditas deperdatur, & altera immoderata ſuperueniat, quæ ambientis eſt, qua ratione nocumentum magis, quàm iuuamentum corporibus præſtent. ſed videbar forte oblitus eſſe diſſerere, num renum dolore laborantibus, etiam ſabulo, aut calculo vinacei conferant, cum id, quoque à me ſcire deſiderares. Quare priuſquam huic epiſtolæ extremam manum imponam, in hoc quoque tibi ſatisfacere putaui, potiſſimum cum in eiuſmodi dolorem non raro incidere conſueueris: fateor propterea, quòd cum vinacei eorum moderato calore, vim habeant fundendi, læuigandi, ac molliendi, vt prius demonſtrauimus, admodum vtiles eſſe puto ijs, qui graui renum dolore vexari ſolent. Nam cum tenuare, ac mollire præter cetera iubeat Hippoc. in renum dolore. vj. de Morb. vulg. & optima res ſit, tenuare videlicet humores, & renum corpora mollire, vt per ipſa tranſire facile humores poſſint; vt inquit Gal. in commento, imò ſi quis hæc vtraque diligenter obſeruauerit ab initio, calculus in ipſis nunquam generabitur. ob id non parum vinacei conducere videntur. ſiquidem ipſa renum corpora mollia reddunt; ac humores etiam tenuant, & fundunt eorum moderato calore: ita, vt facile per eoſdem renes tranſire queant. qua in ſuper ratione & arenulæ facile pelluntur. & ſi qui ſunt calculi, eorum etiam calore molliuntur, franguntur, & demum per vrinam excernuntur: roboranturque ex eis renes, ob eorundem adſtringendi facultatem, quam habent. Nec quiſpiam dixerit, quòd propter vinaceorum caliditatem calidiores fiant renes, & propterea aptiores ad calculos generandos reddantur; nam vt prius determinauimus, moderatus, ac mediocris eſt eorum calor. ex quo renum caliditas etiam ſi immodica fuerit, moderatior redditur. neque enim poſſent calculos generare, niſi æſtuarent, & immodice calidi eſſent renes, vt etiam lippis, & tonſoribus, nedum medicis omnibus liquet. Qua de re non modo calidiores renes non fiunt ex vinaceorum moderato vſu, ſed preter id, quod dictum eſt, à lapidis generatione præſeruant, cum eius cauſam extenuent, ex qua fiunt, & renum caliditas immodica, quæ eſt eorum cauſa efficiens, per eos obtundatur, & moderatior reddatur. vt itaque eis vtaris, conſulo, omnibus tamen ſeruatis, quæ prius narrauimus, preſertim vniuerſo corpore antea euacuato, vinaceoſq. eligas vuarum dulcium, aut etiam vinoſarum, non tamen multum prelo preſſos, neque diutius in eis immoreris, aut multo tempore eiſdem vtaris. quæ, ſi rite ſeruabis, non paruam ex eis vtilitatem aſſequeris. & ne adeo de vinaceis noſtra oratio protrahatur, vt & tuas puriſſimas, ac aliorum aures offendere videar, ſatis ſit hæc currenti calamo ſcripſiſſe, & meam de eis ſententiam explicaſſe: quam nedum experientia ſed validiſſimis quoque rationibus comprobaſſe puto.

Comment. 2. tex. 6.

FINIS.

DOMINICVS PIZIMENTIVS VIBONENSIS IN DONATI ANTONII ALTIMARI EPISTOLAM, DE VINACEIS.

Huc Iouis imperijs tulerat genus omne malorum
Pandora, excelſo culmine lapſa poli,
Pellit at Altimarus morborum millia, mittens
Pharmaca muneribus nobiliora Iouis.
Quam terris igne abrepto pater altus ademit,
Cernimus hunc dulcem ferre ſalutis opem.
Per quem nunc primum meritas vinacea laudes,
Et Bacchus tanti muneris author, habet.
Ergo vulgetur diuumq́ue, hominumq́ue per aures,
Altimarum meritis exuperaſſe Iouem.

SERIES LITERARVM.

* ** A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz. Aaa Bbb.

Omnes Quaterniones, præter Bbb, Duernio.

VENETIIS,
SVMPTIBVS IACOBI ANIELI DE MARIA,
BIBLIOPOLAE NEAPOLITANI.
M. D. LXXIIII.

DOMINICVS TEZIRENTIVS [illegible]

VERONENSIS IN [illegible] ANTONI[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

SECVNDI [illegible]

A B C D [illegible]

[illegible]

Omnes [illegible]

VENETIIS,

[illegible] IACOBI [illegible] DE MARIA.

[illegible]

M D [illegible]

DE DIFFERENTIIS PVLSVVM AD TYRONES TABVLA EX GALENO, DONATO ANTONIO AB ALTOMARI MEDICO, AC PHILOSOPHO NEAPOLITANO, AVCTORE.

In quantitate diſtentionis.

- In ſingulis dimenſionibus.
  - Ex æquo
    - Magnus, ſi diſtenſionis magnitudo arteriarum magnitudinem excedat, ita vt arteriæ contendantur.
    - Moderatus, cũ iuſta eſt arteriæ diſtentio, vt neq; cõtendatur, neq; laſſam aliquam ſui partem relinquat.
    - Paruus, ſi minor ſit diſtentio, quàm arteriarum magnitudo, ita vt arteriæ corpus maius eſſe appareat, quàm pulſus.
- In tribus.
  - Non ex æquo. cuius ſunt differentiæ 24. deſcriptæ in prima tab. pri. de diff. pulſ.
    - In Longitudine.
      - Longus eſt, quando longitudine excedit.
      - Moderatus, cum moderate arteria diſtenditur in longitudine.
      - Breuis eſt, quando deficit.
    - In Latitudine.
      - Latus, ſi latitudine excedit.
      - Moderatus, cum moderate arteria diſtenditur in latitudine.
      - Anguſtus, quando deficit.
    - In Profunditate.
      - Altus, ſi profunditate excedat.
      - Moderatus, cum moderate diſtenditur in profunditate arteria.
      - Humilis, quando deficit.

Harum dimẽſionum nullam poſſumus totam ſentire, vt in longitudine apertiſſimum eſt, cum paruæ arteriæ parti iniçimus tactum, at iudicandæ ſunt ex obiecti corporis mole, nam digitorũ numero definiri non poſſunt, ipſa namq; efficit vt longus, vel breuis, latus, aut anguſtus, altus, ſeu humilis pulſus dicatur, relatione eius molis, quæ ſub cute in optima natura eluceſcit, in qua moderata eſt, vbique tamen ad moderatum pulſum referimus, cum alios æſtimamus, & ſi ſenſu nullius dimenſionis exacte quantitas dignoſci poſſit.

In motus Qualitate.

- Celer, cum celerius decedat, ac facile locis cedere videatur, atque ob id in celeri pauco tempore motum finit arteria.
- Moderatus, cum mediocriter decedat, ac locis in quibus ſemper ſit, cedat mediocricer, propterea mediocri tempore in moderato arteria motum finit.
- Tardus, qui tardius decedit, ac diutius in locis commoratur. in tardo autem multo tempore arteria motum finit.

In Qualitate occurſus, ſiue ictus.

- Vehemens, cum violenter adeò tactus ab ictu impellitur robuſtius pulſans arteria, vt ipſum euertat, hunc contentum proprius, Gal. appellari præcipit.
- Moderatus, qui medium locum in altera extrema differentia obtinet, hoc eſt inter vehementiores non naturales, & minus vehementes, ſed vere medius non eſt inter vehementem, & languidum, licet ſit naturalis, qui autem vere medius eſt inter languidum, & vehementem non aliter atque languidus præternaturam eſt, erit vero qui nec tactum euertat, veluti vehemens, neque ipſe à tactu euertitur, vt languidus.
- Remiſſus, ſiue languidus eſt, cum ipſe pulſus à tactu euertitur.

In Qualitate tunicarum arteriæ.

- Mollis, qui prompte tactui cedit, nec de loco migrat, veluti languidus.
- Moderatus, qui nec tactui cedit, nec ab eo premitur, contunditur, ac grauatur tactus.
- Durus, qui tactum premit, contundit, & veluti cutem ſubit, ac cauat, eiq; noſtræ carnis natura cedit.

In interualli, ſeu quietis tempore.

- Creber, qui breui tempore, ac paruo interuallo interpoſito quieſcit.
- Moderatus, qui moderato tempore, ac moderato interuallo interpoſito quieſcit.
- Rarus, qui longo tempore, ac longo interuallo interpoſito quieſcit.

In æqualitate, & inæqualitate collectiua, quæ omnibus prędictis differentijs accidunt.

- Aequalis eſt, cum paritas primi pulſus cum reliquis inſequentibus omnibus ſeruatur.
  - Abſolute, cum omnes vnius pulſus differentiæ inſequentium differentijs omni in genere pares ſint, ac pares omnino maneant.
  - Non abſolute, cum in vna, vel pluribus non tamen omnibus differentijs pulſus pares ſunt, quare ſi in magnitudine paritas ſeruatur, æqualis magnitudine dicitur: cum par celeritas, æqualis celeritate, ſic de reliquis omnibus, hi vero pulſus, qui in vna, vel pluribus differentijs pares ſunt, & in vna, vel pluribus impares, quatenus pares ſunt, hactenus pulſus æqualis appellabitur, quatenus impares, hactenus inæqualis, cum partim æquales, partim inæquales ſint.
  - Aequalis abſolute, vel non abſolute partitionem non recipit.
- Inæqualis eſt cum prædicta paritas corrumpitur.
  - Abſolute inæqualis eſt cum in omni genere paritas corrupta fuerit, ac omnino impares permaneant, vt omnes omnibus impares ſint.
  - Non abſolute, cum in vna, vel pluribus, non tamen omnibus differentijs paritas ſit corrupta, ita vt quædam quibuſdam impares ſint, aut aliqua alicui, velut. ſi magnitudinis paritas corrumpitur, pulſus dicetur magnitudine inæqualis, ſi celeritatis, inæqualis celeritate, ſic de reliquis.

In ordine, & eius perturbatione qui pluribus duntaxat pulſibus fiunt, diuiſa inæqualitate in circuitum paritatem, & circuitum in paritatem.

- Ordinatus dicitur, cum circuituum paritas ſeruatur, vel abſolute, vel in pluribus pulſuum differentijs, vel in una, vt ſi primus, ſecundus, et tertius pulſus magnitudine ſint pares: Quartus vero impar, hic pulſus magnitudine inæqualis eſt, nondum tamen ordinatus, nec inordinatus: at ſi tres inſequentes pulſus mutuo inter ſe, & illis prioris circuitus pares ſint, ac mox quarto quartus erit hic pulſus magnitudine ordinatus, ſi quidem æque primos duos circuitus ſequentesq; pares omnes retineat eadem eſt ratio, de celeritate, crebritate, ceteriſq; differentijs.
- Inordinatus dicitur, cum circuituum imparitas ſit, vel abſolute, vel in pluribus pulſuum differentijs, in quibus fiat, vel in vna, & propterea nec habet omnes pares circuitus, neque certos, vt ſi non omnes alterius circuitus primi circuitus pulſibus ſint pares magnitudine, inordinatus pulſus dicitur, eadem ratione in ceteris differentijs.
- Circulatim ordinatus, inter eos, medius eſt, aliquam habens ordinis partem, aliquam etiam per turbationis ordinis, vt ſi pulſuum duo, vel tres circuitus omnino inter ſe ſint impares, ac proximi non item, ſed ſint proportione pares, vt quartus primo, quintus ſecundo, & ſeſtus tertio vnde quaque adæquetur, hic pulſus cum non omnes circuitus æquales habeat, participat ordinis perturbatione, cum vero certos habeat circuitus æquales, ordinis particeps eſt, non igitur in merito inter ordinatum, & inordinatum, medius eſt quãuis nec ipſe moderatus ſit, nec naturalis. Inæqualem pulſum, qui ſit ordinatus raro inuenies, ſed ferè inæqualitatibus comitari perturbationem ordinis, minores tamen offenſæ, inæquales & ordinatos, maiores inæquales, & inordinatos pulſus creant.

In collectiua inæqualitate differentiæ, quæ in aceruo plurium pulſuum conſtant.

- Aequaliter inæquales hi pulſus, quatenus æqualitatẽ permutant vocantur inæquales, quatenus æquam ſemper mutationem aſſequuntur, æqualiter dicuntur mutari, vt ſi primo pulſu ſecundus paulo minor ſit, & tertius tanto ſecundo, & quartus tertio, pari modo, idq; ad plures vſque deinceps perueniat, hos pulſus Græci μειεζοντας, & μέιουρος, hoc eſt mutilos, & quaſi accurtatos appellant, à figuris nomen, quæ in acuto terminant, mutuantes, quorum.
  - Quidam decurtati deficientes, cum videlicet perpetuo diminuuntur, nec minui deſiſtunt, ac ad quietem prorſus recidunt, motuq; deficiuntur.
  - Quidam decurtati reciproci, qui minui quidem deſinunt, at in qua primum paruitate minui deſierint, de integro augentur, ad paremq; ſeu minorem, aut maiorem priſtinæ magnitudinem reuertuntur.
  - Quidam decurtati ſimpliciter ſunt pulſus, qui in qua primum paruitate minui deſierunt hanc ſeruant conſtantiſſime, at quamuis nomen decurtati vſitatum ſit à medicis in magnitudinis, & paruitatis inæqualitate, in alijs vero generibus non ita celebre ſit, tamen eadem rerum eſt in quoq; genere conuenientia, nam aut æqualiter inæqualitatem, aut inæqualiter corrumpunt.
- Inæqualiter inæquales ſunt, qui nec priſtino conſtant ſtatui, nec parem mutationem decipiunt, horum.
  - Quidam nullam prorſus æqualitatem retinent.
  - Quidam retinent ad tres vſque, vel quatuor, vel quinque pulſus, ſed poſtea amittunt: at ſi vteruis eorum motibus deficiatur, inæqualis deficiens appellatur, velut illos decurtatos deficientes nominabamus.
  - Ineſt quoque vtriſque, vel ordo, vel perturbatio ordinis, ordo ſi circuitus ſeruent aliquos pares: perturbatio ordinis, ſi & hos quoque violent.

In inæqualitate vnius pulſus differentiæ.

- In æqualis abſolute eſt cum in vniuerſis generibus vnus pulſus æqualitatem perdit.
- Inæqualis non abſolute eſt cũ vnus pulſus ſecundum aliquod genus perdit æqualitatem

Pulſus eſt peculiaris actio præcipue cordis, deinde arteriarum, quæ diſtentione, & contractione mouentur à facultate vitali, quò caloris natiui mediocritas retineatur, generetur autem in cerebro ſpiritus animalis. Eius vero differentiæ ſunt.

In inæqualitate generis qualitatis motus explicatio, qua ratione reliqua nullo negotio percipiũtur.

- In vna arteriæ parte, cum temporibus diſtinctis motus eiuſdem partis arteriæ videtur non idem: cuius tres ſunt primæ differentiæ.
  - Vna, cum quies interpellat partis motum, in qua nouum iterum differentiæ inueniuntur, quarum vna caprizans pulſus dicitur, ex ſimilitudine quam cum capris habet nomen aſſumens, quæ hoc modo ſalire videntur, fit vero, cum motus à quiete alter, celerior primo, & vehementior ſit.
  - Altera cum continuus apparet motus, imparis tamen celeritatis, vt ſi initio celerior, in exitu tardior ſit, vel econtrario, quæ inæqualitas, ſi æqualis ſit ſex differentiæ in ea percipi poſſunt, licet plures poſſint excogitari, at ſi mutatio fuerit inæqualiter inæqualis, plures ac diuerſæ oriuntur differentiæ, prout duæ, vel tres, aut interdum quatuor motus differentiæ apparent, ac cognoſci poſſunt in vno pulſu, ac vna arteriæ parte.
  - Tertia eſt, cum in occurſu arteriæ quaſi repellitur, mox redit, nec tunc arteria contrahitur, ſed quaſi concuteretur decidit, cuius delapſum à primo diſtentionis termino nulla dirimit manifeſta quies, vt in contractione animaduertem, ſed ſimul atque attolli deſtitit, recedit, atque illa paulisper vibrata mox iterum occurrit, in quorum genere ſunt pulſus dicroti, hoc eſt bis ferientes ſeu gemini pulſus dicti, vel recurrentes inſtar geminorum ad incudem mallei ictuum, id quod etiam vi tractis ramis, atque inde dimiſsis accidit. ſunt tamen quidam pulſus deficiantes, qui non vere dicroti appellantur, cum nulla in eis ſit arteriæ durities.
- In diuerſis arteriæ partibus, cum vna arteriæ pars celerius Altera tardius mouetur, cuius duæ ſunt primæ differentiæ
  - Vna, cum continuus eſt motus, qui bifariam adhuc fieri poteſt, nam vel,
    - Aequaliter inæqualis eſt, vt, ſi imitatur, vel increſcat celeritas æqualiter in diuerſis partibus arteriæ in vno tamen pulſu, cuius iterum ſex ſunt differentiæ (vt Paulò ante declarauimus) vel
    - Inæqualiter inæqualis, cuius differentiæ plures ſunt pro diuerſitate occurſus arteriæ, ſi duobus, vel tribus, vel quatuor digitis occurrat, nam ſi duobus erunt differentiæ ſex: ſi tribus, quatuor & viginti, ſi quatuor, ſeptuagintaocto.
  - Altera cũ interruptus, cuius primæ differentiæ quatuor ſunt nã aut primus, & totius digitus motũ ſentiunt, nõ aũt ſecundus, & quartus, aut primus, tertius, & quartus, nõ aũt ſecũdus, aut primus ſecũdus quartus, nõ tamẽ tertius, aut primus, atq; quartus, ſecũdus et terti' minime, ſuarũ ſingularũ cõplures ſũt differẽtiæ nũero diuerſæ, put diuerſi digiti motũ ſẽtiũt, vel nõ ſẽtiũt, l3, earũ nũerus aptus ſit

In inæqualitate vnius pulſus in ſitu arteriæ promutua diſtentione partium eius.

- Hoc genus pulſuum finitimum eſt in ſpeciem diſtentionis inæqualitati quantitatis, conſiſtit autem in ſitu partium arteriæ inæqualitas, cum vna pars eius traducta videatur ſurſum, altera deorſum, partim dextrorſum, partim ſiniſtrorſum deflectatur, vel prorſus vna, rurſum altera, id autem accidit, aut duobus locis, aut pluribus, ſunt autem huius generis pulſus differentiæ plures, prout varijs modis eius prædictæ differentiæ inter ſe commiſceri, ac confundi poſſunt.

In pulſuum compoſita inæqualitate differẽtię quę proprium nomen ſortitę ſunt.

- Vndoſus, cum exurgere quaſi vndas in arteria videtur alteram ab altera, vt nulla interueniat pars à motu libera, ſed altera vnda ſemper priorem excipiat, non tamen ſimul videtur arteria vniuerſa in ea inæqualitate diſtendi, ſed primo, prima pars eius ſuperna, deinde ſecunda, mox tertia, ab hac quarta cum quadam vndoſa eleuatione vndarum ſine propemodum quieti ſimili exiſtenti, componitur hæc inæqualitas ex ſola inæqualitate quantitatis diſtentionis adiuncto ſibi, vt partium motus alter anteuertat, alter cunctetur, & ſi ſpeciales differentiæ eius plures eſſe poſſint, pro vt diuerſimode cum alijs inæqualitatibus prænarratis permiſceri poteſt, id quod etiam ipſis vermiculantibus non minus accidere valet.
- Vermiculans, cum ſpecies exhibetur, veluti perreptantis arteriam vermis, vndarum in modum inſurgentis non vno tempore arteriæ partes diſtatæ, ſed primo prima pars, deinde ſecunda, mox tertia, ab hac quarta velut de vadoſo diximus, conueniunt vero qualitate, licet quantitate differant, nanque habet hic quoque vt talis ſit ex ſola inæqualitate quantitatis diſtentionis adiuncto ſibi, vt partium motus alter anteuert at, alter cunctetur, quò fit, vt hos pulſus ambos conſtituant pulſus inæquales quantitate in diuerſis partibus, & illi qui non habent omnes ſimul partes motas, ſed quaſdam maturius, quaſdam ſerius, diſiungit autem eos magnitudo, quæ cum vndoſo coniuncta eſt, paruitas vero cum vermiculante.
- Formicãs nomẽ ĩuenit à formicæ ſimilitudine, ſiue ab eius paruitate, ſiue motu, ſiue vtriſq;, ex genere ĩæqualiũ eſt, et cõpoſitarũ ĩæqualitatũ, licet inæqualitas, vt quæ parua ſit fugiat, nã velut vermiculãs ĩminuto vndoſo ſuccedit, ita formicãs vermiculãti, cũ n. ad extremã deuenit remiſsionẽ, crebritatẽ, et paruitatẽ, formicãs appellatur, q et ſi celer videatur. et Archigeni viſũ fuerit neceſſario eẽ celerẽ, re vera celer neq; ẽ, neq; eẽ pot vt Gal placuitẽ, nãq; ſatis paruus, quo haud eſt alius minor languidiſsimus, ac creberrimus.
- Hecticus pulſus, ita vt febris vocatur, qui non magnopere vllo modo variat, licet inæqualis ſit, ſed perpetuo conſimilis manet, cohæretq; nec propellitur vnquam, aut ſoluitur. toto habitu in morbum conuerſo in hoc pulſu, & prædicta febre.
- Hecticus pulſus fit, cum vna arteriæ pars ſurſum, altera deorſum naturali ſede deſerta agitatur vno eodemq; tempore, itaque aſsimilis videtur motus eius iaculis, quæ magna vi emiſſa celer impetu vibrantur, vt in hoc pulſu partes arteriæ quædam ſuperiora petere, quædam demitti vno eodemq; tempore aperte conſpiciantur, & ipſum conſtituat violenta diſtentio duræ arteriæ proinde vt vibretur, & vnde quaque concutiatur arteria opus eſt crebra & inæquali concusſione.
- Conuulſiuus pulſus fit, cũ ex vtriſq; terminis arteria tẽdi, retrahi, & cõuelli videtur, nomẽ ĩuenit rectè ex ipſa ſpẽ, et affectu, quẽ denotare ſolet, quare cũ vibrato cõuenit, nã in vtriſq; arteria nõ vnũ locũ tenet, ſed vna pars ſurſum, altera deorſum naturali ſede deſerta, agitatur, et ſi nõ adeo is affectus in cõuulſiuo cadat, in vibrato magnopere, et perſpicue, paruaq; ſemper eſt diſtẽtio in cõuulſiuo, velut in vibrato magna frequẽter, ſenties deniq; in conuulſiuo pulſu veluti fidẽ quãdã intẽſam, quæ illi res cum nullo alio conuenit.

In rhythmi æqualitate differentię, cum per omnes pulſus æqua pportio ordine ſeruatur.

- Rhythmi pulſus. i. modulati ſeu conſonantis, tres diuerſæ opiniones fuere, nam quidam ipſum gigni aſſerunt ex proportione temporis ictus ad tempus quietis, idem per ictum motum, ſeu diſtentionem intelligentes, & per quietem, idem quòd interuallum, ſeu contractionem hi vero ſunt qui inſenſilem fatentur contractionem eſſe: at qui eam ſe ſentire dictitant, partim diſtentionis tantum tempore comparato cum tempore contractionis rhythmum dicunt fieri, partim vtriq; motui tempus attribuunt quietis, quæ ipſum ſequitur, muſicorum inſtituto: at cum potius ad præſagiẽdum conducat ſi ſecũdo modo ſumatur rhythmus ut Galeno placuit repudiato muſicorum nomine, eiuſq; notione labefactata eo modo cum Galeno ſentiendum eſt, cuius principes differentiæ duæ ſunt.
  - Eurhythmus. i. honorhytmo præditus, qui amplius partitionẽ non recipit
  - Arhythmus dicitur, non qui omni orbatus eſt rhythmo, ſed qui vitiatum habet ſecundum naturã rhytmum, cuius tres ſunt differentiæ.
    - Parathytmus ætatis relatione, dicitur qui ætati naturalem labefactat rhythmum, ac vicinæ ætatis mutuatur.
    - Heterorhytmus, cum cuiuſuis alterius ætatis mutuatur rhythmum naturalem ſuæ ætati labefactans.
    - Echrythmus dicitur, qui rhythmum prorſus nullius ætatis (retinet.
    - Idem de naturis, anni temporibus, ac locis omnibuſq; alijs ſtatuendum, ſuus enim cuique horum eſt certus quidam rhythmus, qui cum corrumpitur arhytmus appellatur, ac ſimiliter tres ſunt eius differentiæ.

In rhythmi inæqualitate differentiæ ſecundum primam ſectã, explicatio, quò clariores ſint, & nullo negotio ad alias demum traducas.

- Collectiua. i. ex pluribus pulſibus conſtata inæqualitas fit cum variatur, ac corrumpitur illa prima proportio temporis ictus ad interualli tempus quomodo ſi internallori (quas quietes vocant) magnitudines mutentur, inæqualitas fit crebritatis, & raritatis collectiua.
- In vno, pulſu, & eſt duplex.
  - Vna cum omnes partes arteriæ ſimul motum exordiuntur, mox motæ minus æquis temporibus à motu deſiſtunt, ſed primo prima, ſecundo ſecunda, poſtremo altera, iterumq; vbi alteram diſtentionem ſimul inceperint, duorum generum in vno pulſu inæqualitas erit (licet illa cognita ſit cum ſecunda diſtentio cœpit: verum priuſquam ipſa finiatur ſtatim in eius principio cognoſcitur, & proinde non eſt collecti ua nominanda) vna crebritatis & veritatis inæqualitate internallorum, Altera rhythmi proportione temporis ictus ad interualli tempus, quæ inæqualis eſt, & non in omnibus eadem: At ſi altera diſtentio motum auſpicata ſit, non vna omnium partium veluti prima, ſed prius quæ prior quieuerat, atque eò prius, quò prius quieuiſſet, ſecundo, quæ ſecunda, atque ita deinceps tertia inæqualitas rhythmi fiet crebritatis, & raritatis, non item, velut ſi alio quodammodo ſecunda diſtentio à prima moueri cœperit: vt ne quies quidem in omnibus æqua ſit. crebritatis & raritatis inæqualitas ſit, non tamen neceſſario rhythmi: poſſunt enim omnium partium tempora motus quietum temporibus reſpondere.
  - Altera cum partim maturius, partim tardius arteriæ partes diſtendi cœperint, vt hæc primo, illa ſecundo, ſi omnes ſimul quieuerint, ac deinde diſtentionem alteram vna auſpicatæ ſint, inæqualitas in altero tantum genere neceſſe eſt, ſit rhythmi, quandoquidem æqua omnibus partibus erunt interualla motuum, & ſic inæqualitas in hoc genere nulla erit, quod ſi alteram diſtentionem vna auſpicatæ ſint, inæqualitas in altero priorem, vt in vtraque diſtentione eadem pars prior altera pari interuallo incipiat, idq; in omnibus partibus ſit conſtans, ac illæ ſimul deſierint priorem diſtentionem, non poteſt non eſſe in vtroque genere, inæqualitas, uidelicet, rhytmi, & crebritatis & raritatis, ſi vero altera diſtentio perinde ac prior fecerat initium motus partium ſit orſa. i. ſi eadem vtrobique pars incipiat moueri hæc primo loco. illa poſteriore, non ſit autem prioris finis diſtentionis in omnibus æquus, poterit, vno modo æqualitas in vtroque genere pulſus effici, & duorum generum inæqualitas, & inæqualitates aliæ per multa oriuntur, quas breuitatis cauſa omittimus, et ne obſcuritatem tyronibus pariamus, hæc namq; ea exiſtimo de pulſuum differentijs ſufficere.

Ioannes Andreas
Noti non forſan paucis ſi lector habere
Pulſuum aues prompta multaque ferre manu
Hanc lege, quam ſolers mira dedit arte tabellam
Altimarus, ſtudijs eximius medicis.

Plenum autem & vacuum pulſum conſultò prætermiſimus: nam ſi ſtatum corporis arteriæ declarant, à duro, & molli non diſcrepabunt, ſi quantitatem infuſæ ſubſtantiæ, cum magno, & paruo ijdem erunt, at ſi vitalem contentionem ſeu facultatem oſtendunt, nihil aliud quàm vehemẽtem, et languidũ ſignificabũt. Si præter hæc aliquid planè diſcerni nequeunt.

Ioannes Hieronymus Nola, Crotoniata
Authoris diſcipulus.
Si pulſus formas varias, ſi diſcere cauſas.
Lector aues, tabulas perlege conſpicuas.
Nam pulſuum vaſto in pelago quodcunque Galenus
Explicat, Altimari parua tabella docet.

DE CAVSIS PVLSVVM AD TYRONES TABVLA EX GALENO EODEM DONATO ANTONIO AB ALTOMARI AVCTORE.

In quantitate diſtentionis.

- **In ſingulis Dimenſionibus.**
  - **In longitudine.**
    - *Longus*: Ex inſtrumentorum, & cutis duritie, facultatis imbecillitate, non vltima tamen, ac totius corporis gracillitate fit. Velut ſidem quandam tenuem, ſiue pilum repræſentat occurſus. Nequit enim facultas contumacia propter duritiem inſtrumenta diſtendere, per excellentiam hoc nomen ſortitus: propriè autem tenuis, & gracilis dicitur. At abſolutè, & propriè longus pulſus, aut ex corporis tenuitate, aut ex ſua ipſius magnitudine talis euadit: Alterantes cauſæ ſunt, diuturna, & in ſcyrrhum verſa inflammatio, & tympanitis.
    - *Moderatus*: Ex arteriarum, ac cutis mediocritate, mediocriq́ habitu, & facultate valida, earumq́ motu non impedito.
    - *Breuis*: Vitio arteriarum, vbi in parte quapiam parua arteria ſola cute muniatur, & partes ex vtroq́ latere illius omnes preſſæ in profundum demergantur, hoc nonnullis ſponte euenit. Morboſis autem affectibus fit, cum in ſitu diſtorqueatur aliquo modo arteria, ac parua ſit eius pars perſpicua: reliquæ omnes in profundum depreſſæ ſint: per excellentiam breuis, ſed propriè craſſus, & turgidus dicitur, eius alterationis cauſa eſt, coma.
  - **In latitudine.**
    - *Latus*: Cum naturali robore facultas deficiatur aliquatenus, pondusq́ accedat arterijs ex ſuperioribus partibus: vt ſæpe ſunt cutis ipſius rugæ, interdum vbi immodica humiditas arteriarum corpora irrigat, latitudoq́ locorum inſignis non deficiat. Cauſæ alterantes ſunt ſuppuratio cum erumpit, coma, anaſarca.
    - *Moderatus*: Cum ſeruat naturale robur facultas ſit, nullumq́ præter naturam ex ſuperioribus partibus arterijs pondus accedat, ſed tam ea, quàm quæ latera earum cingunt corpora, mediocritatem ſeruant.
    - *Anguſtus*: Cum arteria in latera anguſtatur, & premitur ob corpulentiam, pinguedinem, aut membranarum craſſitiem ipſius corpori obiectam, ſeu oppoſitam, aut ipſarum regiones in latera humorum plena ſint. Cum arteria in latera anguſtatur, ... ut maximam valeat diſtentionem moliri, at loca cingentia arterias eam capere nequeant, pars autem eius ſuperna duntaxat ſoluta, et libera ſeruetur, in alijs vero omnibus impedita diſtentio ſit.
  - **In Profūditate.**
    - *Altus*. Ex valida facultate, quæ maximam valeat diſtentionem moliri ... familiaris eſt: huius alterationis cauſa eſt ira. Vel neceſſitas fuerit quædam maxima prorſus diſtentionis. Concitata facultatis foras, familiaris eſt: huius alterationis cauſa eſt ira.
    - *Moderatus*. Vbi nulla præter naturam inſignis in craſſitudinem mutatio, aut in gracilitatem corporis fit: præterea nec ſiccitas immodica, vel humiditas, vel neceſſitas fuerit quædam maxima prorſus diſtentionis.
    - *Humilis*. Cum arteriæ compreſſa profunditas eſt, ac in profunditate motus arceatur, ob iam dictam pinguedinem, vel carnem, cutis, ſeu membranarum craſſitiem arteriarum corpori obiectam: at conuerſo membro non amplius videtur humilis. Ruenti facultati, & intro retractæ familiaris eſt.
- ∴
- **In tribus dimenſionibus ex æquo.**
  - *Magnus*. Peculiaris eſt vſus vrgentiæ: ſiue copioſus fuerit calor, vel exhauriatur animalis ſpiritus. ſit item à facultate valida, ſed non citra vehementiam: velut à molli inſtrumento, ſed non citra mollitudinem, poſtulante tamen perpetuo vſu, interdum & ſi non ſit, videtur eſſe magnus ex corporis gracilitate. Eius alterationis cauſæ ſunt. temperamentum calidum, habitus gracilior, florida ætas medium veris, autumni medium, temperatus aëris ſtatus, ac talis regio, impregnatio, mox expergefactio, exercitatio moderata, balneæ calidæ moderatæ, cibus modicus, vini potus modicus, ira, lætitia, paruus dolor in initio, inflammatio partium venis, & arterijs pluribus præditarum: peripneumonia, lethargia, catalepſis, angina.
  - *Moderatus*. In optima corporis conſtitutione reperitur, cum à nulla externa cauſa pulſus ei fuerit immutatus. Quò cum alios excedentes comparamus omnes, tanquam medium inter eos locum obtinente, ſiquidem naturales mediocritates talem efficiunt pulſum. Verum is ſi diligenter expendatur altior eſt quòd deficiat ſemper eius in latum motus, præpolleat autem ſemper motus in altum. At quia menſura nobis hic eſt, reliquorumq́ regula aliorum, nec altum eum, nec anguſtum appellamus, ſed (vt par eſt & poſtulat æquitas) ſecundum naturalem proportionem, Moderatum, & inter omnes exceſſus medium, in quo omnino longitudo præſtat profunditati, atque hæc latitudini: potiſſimumq́ ad moderatum ſequitur vſum, ſi eius diſtentio nuſquam coartatur, ac impediatur, quò fit vt naturalem trium dimenſionum proportionem tueatur, ac ſeruet.
  - *Paruus*. Familiaris eſt remiſſo vſui, interdum imbecilla exiſtente facultate fit, at cum paruitate coniuncta, erit tunc remiſſio. Veluti ſi ex inſtrumentis durioribus, durior erit cum paruitate pulſus, interim & ſi non ſit, videtur paruus, occultata diſtentionis magnitudine, à numen, craſſitie, vel duritie circumſtantium corporum ſeu obiectorum: huius alterationis cauſæ ſunt: Senilis ætas, media æſtas, media hyems, calidior & frigidior aëris ſtatus ac regio: ſomnus circa initia, exercitationes immodicæ, immodicæ balneæ calidæ, balneæ frigidæ, triſtitia, auctus, & validus dolor, phthiſis, phrenitis vt plurimum, paralyſis grauis apoplexia, & morbus comitialis, angina vbi vehementer ſuffocat, ſtomachi compreſſio, vellicatio, ac languor, canina appetentia, aſcites, elephantiaſis, morbus regius ſine febre.

> Reliquæ in tribus dimenſionibus non ex æquo cum mixtis compoſita differentia, velut ex prædictis inuicem permixtis oriuntur: ita earum cauſas pro diuerſa mixtionis ratione abſque labore inuenias. At ſi velis ſigillatim cuiuſq; earum diſcere, habes à Galeno primo de præſagatione ex pulſibus conſcriptas.

In motus qualitate.

- *Celer*. Peculiaris eſt vſui vrgenti, plus tamen quàm in magno: quòd ſi calor mundus & purus copioſior fuerit, diſtentio, ſi fumoſus contractio celerior redditur. ſit inſuper à facultate valida, ſed non citra vehementiam, velut à mollitudine inſtrumentorum, ſed ab eo mollis nō ſecluditur, attamē nec ab his cauſis fieri poteſt, niſi poſtulet vſus, ſine quo exiſtere nequit. Alterātes cauſæ ſunt, Natura calidior, puerilis ætas, media æſtas, calidior aëris ſtatus, ac regio, impregnatio, expergefactio ſtatim, exercitatio moderata, multæ exercitationes, balneæ calidæ moderatæ, modicus cibus, vini potus modicus, ira, timor recens & vehemens, initio paruus dolor, inflammatio pleuritis, ex inflammatione marcor, phthiſis, phrenitis, febris, coma, interim vellicatio, ſeu languor ſtomachi, tympanitis.
- *Moderatus*. Vſum moderatam comitatur, reliquis continentibus cauſis non mutatis.
- *Tardus*. Familiaris eſt remiſſo vſui, huius quoque auctor eſt facultas languida, verū non citra remiſſionē, quemadmodum inſtrumentorum durities, ſed non citra duritiem: eius alterationis cauſæ ſunt, ſenilis ætas media hyems, frigidior aëris ſtatus, ac regio, ſomnus in initio, nimium immodicæ exercitationes, balneæ frigidæ, lætitia, triſtitia, ſuppuratio cum erumpit, letargus, catalepſis, paralyſis, grauis apoplexia, ac morbus comitialis, orthopnea violentiſſima, ſtomachi compreſſio, canina appetentia, elephantiaſis.

> Cum vero quidam pulſus neceſſario aliquam continentium cauſarum conſequantur, quidam alij illis familiares ſunt, non tamen neceſſario coniuncti, propterea vt pulſuum alterationes optime diſcernas, ſemper quæ in examen venit cauſa ſola intelligenda eſt, vt conuertatur, reliquæ vero maneant omnes in eodem ſtatu.

In qualitate occurſus, ſiue ictus.

- *Vehemens*. Neceſſario conſequitur facultatem validam, & rectè habentem naturam, huius alterantes cauſæ ſunt, naturæ calidiores, habitus graciliores, iuuenilis ætas, medium veris, autumni medium, temperatus aëris ſtatus, ac talis regio, mox expergefactio, exercitatio moderata, balneæ calidæ moderatæ, modicus cibus vini potus modicus, ira, initio paruus dolor.
- *Moderatus*. Qui medium locum ſortitus eſt, cum non aliter quàm languidus præter naturam ſit, parum languidam facultatem comitatur, cum videlicet, non nihil facultatis contentio alterata ſit: at ſi medium in altera extrema differentia obtineat, ac naturalis ſit: facultatis firmæ, ac valentis naturæ comes eſt per nullam extraneam cauſam (quæ violentia ſit) commotæ.
- *Remiſſus*. Neceſſario ab imbecilla facultate, & à natura deſciſcente oritur. ipſius cauſæ alterantes ſunt, ætas ſenilis, media æſtas, media hyems, calidior, & frigidior aëris ſtatus, ac regio, initio ſomnus, exercitationes immodicæ, īmodicæ balneæ calidæ, balneæ frigidæ, triſtitia, validus & auctus dolor, cum erumpit ſuppuratio, & inflammatione marcor, phthiſis, peripneumonia, lethargus, paralyſis, morbus comitialis, ac apoplexiæ graues, orthopnæa quæ iam perimit hominem, ſtomachi compreſſio, vellicatio, ac langor, canina appetentia, tympanitis, elephantiaſis.

> Quorum pulſuum generatio poſtulat vnam cauſam, huic perpetuo illis adhærebunt, & inditium erunt cauſæ fideliſſimum.

In qualitate tunicarum arteriæ.

- *Mollis*. Humiditatis, ſeu mollitudinis inſtrumētorū neceſſario comes eſt. cauſæ quæ alterāt ſunt, copia humidorū ciborū, multū ociū, ſōnus lōgus, balnea à cibo, phthiſis, peripneumonia, lethargus, anaſarca, ædema, pracipuè preſertī viſcerū.
- *Moderatus*. Qui medius eſt inter durum, & mollem, naturalis. Moderatam, ac mediocrem ſequitur arteriarum temperiem.
- *Durus*. Comitatur neceſſario inſtrumentorum duritiem, ob tenſionem, frigus, ſeu ſiccitatem comparatam. Alterantes cauſæ ſunt, aqua ſulfurea & aluminoſa, medicamenta, & quæcunque vim habent exiccandi diu foris applicata, atrophia, ſicca cordis intemperies, ex ciborum, ſeu medicamentorum, & potuum excitantium aſſumptione, labore immodico, ſenio, ſollicitudine, triſtitia, & diutinis vigilijs: pleuritis, initio ſuppuratio, phrenitis, conuulſio, morbus comitialis, & apoplexia grauis: aſcites, tympanitis, morbus regius ſine febre, febris hectica preſertim cum marcore.

In interualli, ſeu quietis tēporis.

- *Creber*. Cum adeo auctus fuerit vſus, vt prior actio eum non expleat: nam creber (ſi large vſui ſatisfactum ſit à magnitudine & celeritate) nulla ratione ſit. at ſi is propter inſtrumentorum duritiem non expleatur, durus pulſus erit, ſi propter languidam facultatem ſimul cum crebritate aderit remiſſio: interna quiete crebrior, ſi purus calor copioſior fuerit, externa vero ſi is fumoſior fuerit, vt in putridis febribus. Eius alterationis cauſæ ſunt: temperamento calidiores, ætas infantiæ, media æſtas, calidior aëris ſtatus, ac regio, impregnato, e veſtigio expergefactio, exercitatio moderata, multæ exercitatines, balneæ calidæ moderatæ, modicus cibus, vini potus modicus, ira, in initio paruus dolor, inflammatio, pleuritis, ex inflammatione marcor, phrenitis, coma, paralyſis interdum angina vbi ægri morti proximi ſunt, orthopnæa mediocriter grauis, orthopnæa quæ iam hominem perimit, exitialis vteri ſuffocatio, vellicatio ſtomachi ſeu languor, aſcites, tympanitis, elephantiaſis, morbus regius ſine febre.
- *Moderatus*. Cum mediocris fuerit vſus, ac largiter ab arteriarum motu expleatur.
- *Rarus*. Remiſſum vſum ex ingenti frigiditate comitatur, quæ corpus cordis vel ſpiritum & ſanguinem in eius finibus contentum, aut partem aliquam vicinam occupet. Cauſæ alterantes ſunt habitus gracilior, ſenilis ætas, media hyems, frigidior aëris ſtatus, ac regio, circa initia ſomnus, nimium immodicæ exercitationes, balneæ frigidæ, letitia, triſtitia, ſuppuratio cum erumpit, ex morbo ſenium, lethargus, catalepſis, paralyſis quandoq́, grauis apoplexia, ac morbus comitialis, angina vbi vehementer ſuffocat, vteri ſuffocatio, ſtomachi compreſſio, canina appetentia.

In æqualitate, & inæqualitate collectiua, quæ omnibus prædictis differentijs accidunt.

- *Aequalis*.
  - *Abſolutè*. Cum omnibus inſtrumentis facultas imperat, nec ipſa fuerint impedita, æqualeq́ ſit cordis temperamentum.
  - *Non abſolute*. Cum aliqua prædictarum cauſarum continentium non fuerit mutata, reliqua ſeu reliquis in eodem ſtatu non permanentibus.
- *Inæqualis*.
  - *Abſolute*. Collectiuæ inæqualitates omnes comites ſunt inæqualis cordis intemperiei, aut vitiatorū inſtrumētorū, arterijs, videlicet, obſtructis, vel adſtrictis, ſeu compreſſis, vel facultatis oneratæ, cunctas, vel forte nonnullas prædictarū cauſarū inæqualis abſolutè pulſus comitatur, & quamuis tres continentes ſint generationis pulſuum cauſæ, non tamen poterit ex vſus alteratione cōſtitui in pulſibus collectiua (quæ aperta ſit) inæqualitas, Galeni decreto nonnunquam ex inæquali corporis cordis intemperie ſola: abſolutè inæqualis cum hic, tum qui in vno pulſu, fieri conſueuit.
  - *Non abſolutè*. Neceſſario ex prædictarum cauſarum aliqua ortū habet, preſertim facultate, grauata, inſigniter autem grauata in pluribus differentijs, parum in paucis, ad inæqualitatem pulſus vertitur. Ipſius alterantes cauſæ interdum; abſolutè vel non abſolute ſunt: cibus largus, recens ac vehemens timor, nonnunquam ſuppuratio, morbus comitialis & apoplexia grauis, angina vbi ægri morti proximi ſunt, orthopnæa.

> De dolore vero, ac inflammatione illud animaduertendum, quòd niſi magni ſint, vel principem aliquam partem teneant, pulſum per totum corpus minime in mutant, velut quòd nec ex quauis in temperie pulſus alterari poſſunt, niſi arteriæ, vel cor afficiantur.

In ordine, & eius perturbatione, qui pluribus duntaxat pulſibus fiūt diuiſa inæqualitate in circuituum paritatē, & circuituū i paritatē.

- *Ordinatus*. Fixam quodammodo, & ſemper firmam cauſam (quæcunque inæqualem pulſum efficiat) videtur indicare & proinde non inexpectatum habet euentum, ſed certum, eiuſdemq́ generis ordo potio perturbatione exiſtimatur, propterea quod natura noſtra ordo (ſi quid aliud) familiaris eſt.
- *Inordinatus*. Non fixam, nec in vna manentem, vel magnitudine, vel ſpecie, vel regione cauſam, quæ inæqualem efficiat pulſum, indicat: quare nihil certi, aut firmi habet, ac incertum indicat euentum. Eius cauſæ alterantes ſunt, cibus largus, recens ac vehemens timor, nonnunquam ſuppuratio, paralyſis, orthopnea, exitialis vteri ſuffocatio.
- *Circulatim ordinatus*. Hic velut medius intercedens inter eos, qui abſolutè ſunt ordinati, & qui abſolutè inordinati, aliquam habet ordinis partem, aliquam etiam perturbationis ordinis, ita nec omnino fixā nec pœnitus variantem cauſam (quæ efficiat inæqualitatem) habebit.

In collectiua inæqualitate differētiæ quæ in aceruo plurium pulſuū conſtant.

- *Aequaliter inæquales.*
  - Quidam decurtati deficientes. Extremam facultatis imbecillitatem (à qua pulſus creantur) conſequuntur, cum à corde permeans in ſingulas arterias contentio magis, ac magis in partibus remotioribus diſſoluitur, interdum vna cum corporis gracilitate. ... alterantes cauſæ ſunt orthopnæa, vteri exitialis ſuffocatio.
  - Quidam decurtati reciproci. Imbecillitatem facultatis (quæ ex corde influit) comitantur, repugnantis adhuc, ac reſiſtentis nonnunquam tamen ſine corporis gracilitate.
  - Quidam decurtati ſimpliciter. Conſequuntur & hi ... imbecillam facultatem, minus tamen quàm deficientes, verum magis quàm reciproci, ipſam habent languidam.
- *Inæqualiter inæquales.*
  - Quidam nullam prorſus æqualitatem retinent. Inter ... nomē habent.
  - ∴
  - Quidam retinent ad tres vſq́, vel quatuor & c.

> Intermittēs qui ex inæqualitate conſtat raritatis, quiete lōgiſſime producta, nō tātū ex facultatis imbecillitate ortum habet, ſed ex inſtrumentorum valida obſtructione, aut compreſſione, ſeu conſtrictione, vbi in ſe arteriæ nihil prorſus allicere valent: quòd ſi diſtenſione minimum dilatata fiat potius deficiens appellabitur, cuius habet cauſam in decurtato deficiente. Cauſæ ipſum alterantes ſunt, peripneumonia interdum, lethargia, paralyſis. Intercurrens ex ſola crebritatis inæqualitate conſtat. ſit vero ex valida facultate, vel humorum copia vel inſtrumentorum obſtructione impedita, ſeu ipſis in arctum coactis, quò minus plenam functionem ac poſtularet vſus obeat. diſſidet autem ab intermittente, quòd in hoc pugnat, ac decertat cum noxijs cauſis facultas, in illo hoc piget illam facere. Alterans cauſa huius eſt peripneumonia interdum.

In inæqualitate vnius pulſus differentiæ.

- *Inæqualis abſolute*. Non ſecus quàm abſolute inæquales in aceruo ortum habet, incommodi ... vnius pulſus inæqualitas ea, quæ in aceruo conſiſtit.
- *Inæqualis nō abſol.* Vt decurtati in vna diſtentione, qui ſimiliter ex facultatis, aut arteriarum ... ſunt, vel vt decurtati prædicti, ſemper tamen coniunctam habent corporis gracillitatem. Decurtati etiam magnitudine in vno ictu ex vtriſque partibus innuentes & circumnuentes dicti: vt apertè declarent diſtentionis breuitatem cum vtriuſque extremitatis quaſi inclinatione, ceu partibus vtrinque inflexis, ex imbecilla ſiunt facultate, non tamen adeò, vt in decurtatis, & ex corporum ambientium arteriam ... qua parte illorum, maximè marcida eſt, maximè etiam elucēſcit magnitudo, tanquam præ illis nudiore exiſtente, & minus quàm reliqua grauante, interim ex propria conformatione tales euadunt. cauſa alterans eſt marcor preſertim ... manifeſta.

> Si fieri poſſit, vt in partibus cordi propinquioribus minores quàm in remotioribus pulſus fiant, aut ad arteriarum inæqualem ſitum, vel ad inæqualitatem intemperiei referenda erit origo. Interdum ex propria conformatione tales, quemadmodum etiam innuens & circumnuens interim reperitur.

In inæqualitate generis qualitatis motus explicatio. qua ratione reliqua nullo negotio pcipiuntur.

- *In vna arteria parte.*
  - *Vna*. Cū quies īterpellat partis motū, quāuis plures ſint ſpēs huius ... periculoſa (cū intermittēs inæqualitas in vno pulſo oīm inæqualitatū ſit īcōmodiſſima) mutuo tamē īter ſe plus, vel minus diſſidēt. ... & languidior, periculoſior, vbi vero celerior, & vehementior ... commodior eſt, qui capriʒans dicitur, ſit vero vbi retineat facultas contentionem natiuam, vſusq́ vrgeat, arceatur autē à motu, vel ob humorum immodicam copiam, vel ob oppilationē, ſeu cōpreſſionē inſtrumentorū, et propterea ... in media diſtentione ſubſiſtens facultas ſtatim motum abſoluit nonnunquam ēt ex ipſius corporis inæquali cordis intēperie proline pōt. Cā alterās eſt peripneumonia.
  - *Altera*. Cum continuus apparet motus, inæqualis tamen celeritate ... facultate obſtructione quadam, ſeu compreſſione arteriarum ſit, minus tamen quàm in prædictis intermittentibus: at inter ſe diſtant prout in maiorem, vel minorem celeritatem incipiat, vel deſinat arteriæ motus.
  - *Tertia*. Cum in occurſu arteria quaſi repellitur. ... pulſus dicitur, comitaturq́ interim in gentem duritiem cum quadam intemperie arteriæ, interim magnam intemperiem, paruamq́ duritiem, vel craſſitudinem, ſeu abundantiam humorum, & carnis, vrgente vſu, ac facultate valida exiſtente, oritur ēt quidā bis pulſans non tamen vere dicrotus ex inæquali corporis cordis intemperie, concertantibus mutuo ... facultatibus, & quæ diſtendit, & quæ contrahit cor, qui neque neceſſario durus eſt. Veri dicroti cauſæ alterantes ſunt. peripneumonia interdum, interim lethargia.
- ∴
- *In diuerſis arteriæ partibus.*
  - *Vna cum continuus eſt motus.*
    - *Aequaliter inæqualis.*
    - *Inæqualiter inæqualis.*
  - *Altera cum interruptus.*

> ... omnes hæ differentiæ indicandæ ſunt, ac prædictæ in vna arteriæ parte, vt quæ communi genere communes habent generationis cauſas. proinde vt iterum repetamus opus nō ... inæqualiter inæquales ab inæqualiter inæqualibus in prædictis non diſtinximus, cum & communes cauſas habeant ſecundum magis & minus differentes tantū, & quo... hæc poterat ſimiliter in illis patere facilius velut cauſas illarum aſſignantes ad has transferamus ne eadem inutiliter bis repetantur. ... inæqualitate quantitatis diſtentionis animaduertuntur crebro omnes hæ differentiæ, cuius generis ſunt iam dicti decurtati in vna diſtentione, & illi qui innuentes, & circumnuentes appellantur, in vna vero arteriæ parte non recipit has inæqualitates vnius pulſus, in alijs quoque generibus traduci poſſunt prædictæ qualitatis motus differentiæ ferè omnes ... earum cauſæ perpendi.

In inæqualitate vnius pulſus in ſitu arteriæ pro mutua diſtentione partium eius.

- Ex ipſiuſmet arteria ſecundum diuerſas eius partes, tenſione ortum habet. proinde omnes cauſæ ... aliud arterias diſtorquet in alias partes in quibus tenduntur: etiam phrenitis quandoque ... tumorem inducunt hunc pulſum cauſant, vt tumores præter naturam omnes, ſqualida durities, frigus immodicum, conuulſiua intenſio, & inæqualis intemperies, quorum aliæ ... cauſæ ſunt.

In pulſuum compoſita inæqualitate differentiæ, quæ proprium nomen ſortitæ ſunt.

- *Vndoſus*. Ex humida molliq́ arteria oritur, facultate valida, humorum tamen copia ... ipſa modicè affecta, ſeu non firma exiſtente, licet non ſtatim infirma ſit, oportet. cauſæ alterantes ſunt peripneumonia, alti ſopores omnes, phrenitis, quandoque angina, (anaſarca.
- *Vermiculans*. Inſtrumentorum mollitudinem comitatur, facultatemq́ inſigniter debilitatam ... non modo non valida eſt, ſed omnino infirma in eo facultas. Eius alterantes cauſæ ſunt cholera, validi ventris fluxus, ſanguinis ac menſium profluuia, omnes euacuantes affectus non tamen extremi preſertim, ſine febre, aut quàm minuta.
- *Formicans*. Ex fatiſcente facultate magis tamen quàm in vermiculante ſit, cum in illa ... vſuq́ vrgente ſemper, ac interdum arterijs etiam duris exiſtentibus, quo ſit vt minimus, languidiſſimus & creberrimus ſit, cauſæ quæ ipſum alterant ſunt: dolor qui facultatem diſſoluit, cardiaca ſyncopæ, acutæ & cacoethes febres, omnes extremi ... etiam cum febre.
- *Hecticus*. Cū corpus cordis inæqualem ac hecticam teneat intemperiem, ac proinde facultate ... reddita, hic pulſus ſit, qui cum vndequaque ſimilis par ac ſtabilis permaneat hecticus appellatur, quòd in ſolidis conſiſtat partibus ipſis, affectus: alterantes ... ſuppuratio, marcor omnis, phthiſis.
- *Vibratus*. Vbi contentionis nam nihil facultas obtineat, inſtrumentum fuerit durum, ac ... ſit pulſus. Illa vero inæqualitatis in vno occurſu ſpecies quæ ſerrantis imaginem præbet ex inſtrumentorum duritiæ inæqualique eorum intemperie ... cauſæ ſunt: recens expergefactio, vehemens ac recens timor, inflammatio, initio ſuppuratio. At veluti ſerrantem efficiunt inflammatio, ple...
- *Conuulſiuus*. Fit cum pulſuum vſum functio non impleat propter duritiem inſtrumentorum ... arterias amplius facultas diſtendere. Tremulus vero incidit, vbi facultas ſit imbecilla, arteriæ tunica mollis, corporisq́ habitus gracilis. Conuulſiuus à co... morbo comitiali, angina tenſione quadam ſimilem conuulſiuo efficit. Vteri ſuffocatio pro tenſione quadam quaſi conuulſiuum efficit. Tremulus vero ... phrenitide ſit.

In Rhythmi æqualitate differentiæ, cum per omnes pulſus æqua proportio ſeruatur.

- *Eurythmus*. Cum proportio naturalis diſtentionis, & contractionis non mutatur, quod ... vtriuſque vſus naturali ratione ætatis proportione.
- *Arhythmus.*
  - *Pararhythmus*. Cum exigua facta mutatione naturalis proportionis ... magis quàm contractionis inſtat, aut è contra mediocriter tamen.
  - *Heterorhythmus*. Notatu digna mutatione naturalis rhythmi ſit ... vrgentia vnius quàm alterius vſus, proinde longius à naturali recedit.
  - *Echrythmus*. Fit cum nullius ætatis ſeruat proportionem vſus diſtentionis ... contractionis: vtriuſque motus plurimus infantibus vſus eſt, adeo vt contractionis arteriarum vſus æquat ipſis penè vſum diſtentionis: at minime ... quantum ergo à pueris ad ſenes magis recedunt, tanto ſemper vtrunque motum habent tardiorem magis autem contractionis: & propterea verè rhythmi ... ætatibus differentiæ oriuntur. de naturis, anni temporibus, regionibus, ac alijs ſimilibus idem ſentiendum.

In Rhythmi inæqualitate crebritatiſque et raritatis differentiæ ſecūdum primam ſectam explicatio, quo clariore ſint, et nullo negotio ad alias demum traducas.

- *Collectiua*. Haud aliter (ac ceteræ inæqualitates, quæ in aceruo conſiſtunt) ſit ... te, & frequentia conſiſtit, in qua intermittens & intercurrens ... autem oppreſſis, & veluti grauatis viribus: eſt talis menſura motus, qui celeritate ...
- *In vno pulſu*. Quamuis ex onerata facultate & inæquali arteriarum intemperie, ... affectis hæc inæqualitas gigni poteſt ex inæquali tamen corporis cordis intemperie ortum habet vt plurimum: prodibunt nanque ex ea cum in ... arterijs plures in vna diſtenſione motuum differentiæ, partim illam ad celeritatem concitantium, partim ſubſtinentium, & moueri cogentium ... ſit vt tot Rhythmi inæqualitates excitentur.

ANDREAS DINVS, AD LECT...

Qui cupit abſtruſas pulſuum cognoſ...
Dicta hæc Diuini perlegat Alti...

Hæcque notis ſcribens, cogit diſcrimina quæque.
Galeno longis ſcripta voluminibus.

> Vt Valeas candide Tyro via quadam, ac ratione, pulſuum omnium cauſas perdiſcere, diuiſionis, & compoſitionis via vtens (ſine qua rationabili Methodo, artis conſtitui nequeunt) hic eas conſcripſi. Nam cum cauſæ quæ pulſus variant, partim ſint generationis earum, quæ continentes dicuntur, quòd illorum eſſentiam contineant, partim alterationis tantum. Sunt continentes pulſuum principes primæ ac præcipuæ neque enim poteſt vlla continens cauſa mutari, vt non ſtatim maneat affectus eius, ac priuſquam ad eas pertingat alteratio, pulſus immutari non poſſunt. Eadem primum quot ſint pulſuum continentes cauſæ, ac quamobrem quæque earum poſſit pulſum generare perpendere oportet, nam quæ ratione generandorum eorum ſunt origines, eadem etiam & alterandorum, cum vnumquodque ab eiſdem melius, aut potius redditur, per quæ omnino produci ſolet: has autem tres numero eſſe Galeni ſententia liquet, facultatem, videlicet, vitalem, inſtrumenta, ac vſum. facultas vitalis pulſus cauſa efficiens eſt, hæc nanque pulſus molitur, ac in commodo cordis temperamento poſita eſt. Inſtrumenta corpora ſunt arteriarum, tanquam ad hoc opus apposita cum earum conſtructione accommodata. At vſus eſt cum tuendi cauſa caloris vniuerſi corporis, diſtentione ac contractione, tum pro ſpiritus animalis generatione. Itaque cum ex his cauſis pulſus proficiſcantur, omnes illorum variationis cauſarum, neceſſe eſt comites ſint alterationum. Sunt etenim præcipuæ, & primæ, vt nequit immutari pulſus valeant, priuſquam ipſarum aliqua aut plures alterentur vt dictum eſt. propterea cum ſibet pulſus differentia eas primo aſſignauimus continentes cauſas. Deinde alterationis eorum nonnullas adiecimus, quas in naturales, non naturales, & præter naturam diuiſerit quiſpiam, ſiue in externas & præcedentes, ſeu internas: cum neque earum propè vllam reperias quin hos immutet: & ſi immutare non valeat niſi primo continentes quas aſſignauimus eorum cauſas, alteret. Igitur non abre continentes prima, reliquas demum pulſuum cauſas conſcripſimus: Quæ ſi probè obſerues abſq; magno labore ipſorum omnium cauſas rationabili Methodo percipies, quamuis alterantium tantum quaſdam ſpatio prætermiſerimus. Cum non cunctarum hæc pagina capax eſſe potuiſſet, immenſus nanque eſt earum numerus, preſertim quæ præter naturam ſunt, & ſi earum qualibet vel diſſoluat, & diſſipet vitalem facultatem vel oneret, & quaſi deprimat, & quoniam continentibus intellectis promptè quæque & ipſa percipi poſſunt.

IOANNES ALTIMARVS AD LECTOREM.

NATVRALI deſiderio flagrans, ac patris pietati ſatisfacere volens, ipſius opera omnia, prius quidem diſperſa, in vnum nunc collecta, ac ab erroribus, quibus plurimis ſcaturiebant, purgata, in lucem edenda curaueram; Idq́ non ſine maximo meo, ſtudioſorumq́ omnium deſiderio ac vtilitate expectabatur. Verum præter ſpem euenit. quod enim opus ſic politum ac caſtigatum videre putabam, id tot mendis, ac erroribus ferè incorrigibilibus adeò refertum video, vt nequidem Patris ingenij, mearumq́ manuum opus, ac facturam dicere audeam: His enim omiſſis quæ in latinitate cernuntur errata, quæq́ cum prioribus communia tenet, vnum quod omnium maximum, ac peximum exiſtit, vbique cernitur. Nam, in medicinarum (vt aiunt) doſibus, Medicamenta quæ Dragmæ pondere exibebantur, nunc nouiter Vnciæ pondere inueniuntur exibita: Res quidem adeò grauis, vt Medici mei tantum patris authoritate medicamenta exibentes, ægros omnes ad mortem, ſummamq́ paupertatem facile deducant. Quapropter huiuſmodi opera omnia igne comburenda, iterumq́ imprimenda curare decreueram, (vt mihi ſemper in animo erit) Niſi Bibliopolæ cuiuſdam pietate deuinctus eſſem, qui cum forſan meum ob eius in patrem, beneuolentiam, in operis excuſsione octingentos aureos impendiſſet, ac à Typographis deceptus fuiſſet, tanto quidem ſupplicio dignus, minime videtur: Ob hoc ex quam plurimis (vt fieri potuit) erratis expurgandum, operiq́ ſimul coniungenda curaui, vt quilibet ea facillime corrigere poſſet. Illud vero te rogatum velim, Res omnes, quæ in medicamentis, ægrotantibus vnciæ pondere non exibentur. Vnciæq́ Caractere ſunt in opere ſignata, Dragmæ pondere exibendas, eiusq́ Caractere ſignandas eſſe, ibiq́ errorem adeſſe, ac corrigi debere, vt in Reubarbaro, & alijs opiatis confectionibus, quarum quidem Doſis in Dracmis tantùm conſiſtit. Verùm quia per hanc animaduerſionem, locorumq́ caſtigationem, non plenè mihi ſatisfactum video (per hoc enim non tollitur, quin adhuc totum deprauatum remaneat opus) ob id mirum in modum optarem, vt denuò impreſſores illud imprimerent, ipſumq́ exemplari, à me diligenter caſtigato omnino ſimile reſtituerent. Vale.

Errata operi coniungenda.

In cap. de memoria deperdita. fol. 67. à tergo. verſ. 53. vbi ait. pōdere ℥ iij. legatur. ʒ iij. in eodem ver. vbi ait, agarici troc. ℥ j. legatur ʒ j. in eodem verſu, vbi ait, florum ſtecadis ʒ. s. legatur. ʒ. s. in eadem pag. verſ. 55. vbi ait, confet. de dattilis ʒ ij. vel ℥ iij. legatur. ʒ ij. vel iij. In pag. 68. à fronte. In verſu primo, vbi ait, ℥ j. vel ℈ iiij. legatur. ʒ j. vel ℈ iiij. In eadem prima, verſ. ſecundo, vbi ait, agar. troc. ℈ ij. vel ℥ j. legatur, ʒ j. In eadem ver. quarto, vbi ait, præto℞ mirobolanorum ℥ iij. legatur. ʒ iij. Ibidem verſ. 29. vbi ait & bettonice, ana ℥ iij. legatur, ana ʒ iij. Ibidem verſ. 33. vbi ait, aut nigelle ℥ j. legatur. ʒ j. In eodem verſ. vbi ait, ſeu ſtecadis ℥ ij. legatur. ʒ ij. Ibidem. verſ. 36. vbi ait, eboris ℥ j. legatur, ʒ j. in eodem verſ. vbi ait, ſimiliter ℥ j. legatur ʒ j. ibidem. verſ. 38. vbi ait. laudarem ℥ j. legatur, ʒ j. ibidem verſ. 48. vbi ait, ſtecadis ℥ iii. legatur. ʒ iii. ibidem. vbi ait. caſtorei ℥ j. legatur, ʒ j. ibidem. verſ. 52. vbi ait. florum ſtecadis ana ℥ j. legatur, ana ʒ j. ibidem verſ. 53. vbi ait, & ligni aloës ana ℥ j. s. legatur, ana ʒ j. s. in eadem pag. à tergo fol. 2. vbi ait. indorum ℥ iii. legatur. ʒ iii. in eadem verſ. vbi ait. ſenæ & epithimi ana ℥ ii. legatur. ana ʒ ii. in verſ. 3. vbi ait, & borraginis ana ℥ ii s. legatur. ana ʒ ii. s. in verſ. 4. vbi ait, diacatholicon ℥ vii. legatur. ʒ vii.

In cap. de lethargo. fol. 69. à tergo. verſ. 44. vbi ait, potuit eius quantitas eſſe ℥ j. legatur. ʒ j.

In cap. de catalepſi. fol. 70. à tergo. verſ. vltimo, vbi ait, diacatholicon ℥. s. vel ℥ vii. legatur. ʒ vii. in fol. 71. à fronte, vbi ait, epithimi ana ℥ iiii. legatur, ana ʒ iiii. in 2. verſ. vbi ait. confett. hamech ℥ iiii. legatur, ʒ iiii. ibidem verſ. 6. vbi ait. borrag. ana ℥ iii. legatur, ana ʒ iii. in eodem verſu. vbi ait, epithimi ana ℥ ii. legatur. ana ʒ ii. in fine illius capitis. vbi ait, caſtorei ℥ j. legatur, ʒ j.

In cap. de phrenitide. fol. 73. à tergo. verſ. 32. vbi ait. ℥ iii. vel iiii. legatur, ʒ iii. vel iiii. in fol. 74. à fronte. verſ. 47. vbi ait, corallorum rubeorum ana ℥ j. legatur, ana ʒ j. in eodem fol. à tergo. verſ. 7. vbi ait, hordei mundi ana ℥ iii. legatur, ana ʒ iii. ibidem. verſ. 10. vbi ait, vigorati infuſi ℥ j. legatur. ʒ j. in eodem verſu, vbi ait, Triphere perſice ℥ iii. vel iiii. legatur. ʒ iii. vel iiii. ibidem. verſ. 58. vbi ait. ℥ iii. aut ℥ j. alicuius. legatur ℥ iii. aut ʒ j. alicuius.

In cap. de melancolia, fol. 76. à tergo. verſ. 43. vbi ait, diacatholicon ℥ vj. vel vii. legatur. ʒ vj. vel vii. in eodem verſu. vbi dicit. loco eius ℥ iii. vel iiii. diaſenæ, legatur. ʒ iii. vel iiii. ibidem. verſ. 45. vbi ait, lupulorum ana ℥ ii. legatur. ʒ ii. in verſ. 46. vbi ait, hordei mundi ℥ iii. legatur, ʒ iii. in eodem verſ. vbi ait, ſenæ & epithimi ana ℥ ii. s. legatur, ana ℥ ii. s. in eodem, vbi ait, mirobolanorum Indorū ℥ j. s. legatur. ʒ j. s. in eadem pag. verſ. 49. vbi ait. diacatholicon ℥ vii. legatur. ʒ vii. ibidem. verſ. 50. vbi ait. confett. hamech ℥ iii. vel iiii. legatur, ʒ iii. vel iiii. ibidem. verſ. 57. vbi ait. vel ℥ i. ecatapotiis. legatur ʒ i. in fol. 77. verſ. 8. vbi ait, diantus ℥ iiii. legatur. ʒ iiii. in eodem verſu, vbi dicit, diambre ℥ ii. legatur. ʒ ii. in eodem verſu. vbi ait, diamargaritonis frigidi ℥ iii. legatur, ʒ iii. ibidem, verſ. 15. vbi ait, ſtecadis ℥ iii. legatur, ʒ iii. ibidem. verſ. 19. vbi ait. & altheæ ana ℥ ii. legatur, ʒ ii. in eodē fol. à tergo, verſ. 4. vbi ait, de pomis ℥ i. & v. legatur. ℥ i. s. ibidem verſ. 5. vbi ait, de abſinthio ℥ v. legatur. ℥ s. ibidem. ver. 6. vbi ait. excipe ℥ i. legatur, ʒ i. in eodem verſu, vbi ait, epithimi ana ℥ v. legatur, ana ʒ s. ibidem ver. 7. vbi ait. diacatholicon ℥ vi. vel vii. legatur. ʒ vi. vel vii. ibidem verſ. 25. vbi ait, & pulegii ana ℥ ii. vel iii. legatur, ana ʒ ii. vel iii. in eodem verſu, vbi ait, & anethi ana ℥ iiii. legatur, ana ʒ iiii. ibidem. verſu 26. vbi ait, ſem. feniculi ana ℥ i. legatur, ana ʒ i. ibidem. verſ. 45. vbi ait. manip. v. legatur, manip. s. in eodem verſu. vbi ait. pugill. v. legatur. pugill. s. ibidem. verſu. 46. vbi ait, & capparorum ana ℥ iiii. legatur. ana ʒ iiii. in verſu 47. vbi ait, epithimi ana ℥ iii. legatur. ana ʒ iii. in eodem verſu. vbi ait, centauri ana ℥ ii. legatur, ana ʒ ii. ibidem verſu 48. vbi ait, camepithyos, ana ℥ ii. & v. legatur. ana ʒ ii. s. in eodem verſ. vbi ait, aſari ana ℥ i. legatur, ana ʒ i. ibidem. verſ. 51. vbi ait. acidorum ana lib. v. legatur, ana lib. s. In vltimo verſu. illius capitis. vbi ait, inchoante vere ℥ i. legatur. ʒ i.

In cap. de inſania, fol. 79. à fronte. ver. 42. vbi ait, lattucæ ana p. v. legatur, ana p. s. ibidem, verſ. 43. vbi ait, papaueris albi ℥ ii. legatur. ʒ ii. in eodem verſu, vbi ait, camemeli ℥ iiii. legatur, ʒ iiii. in eodem verſu. vbi ait, ſtechadis ℥ i. legatur. ʒ i. ibidem. verſ. 59. vbi ait. ſingulorum ℥ ii. legatur, ʒ ii. ibidem. verſ. 61. vbi ait. ℥ ii. mirobolanorum, legatur. ʒ ii. in eodem verſu. vbi ait. & ℥ i. Indarum. legatur. ʒ i. in vltimo verſu. vbi ait. aut diaſenæ ℥ iii. legatur. ʒ iii.

In cap. de dolore capitis. fol. 83. à fronte. verſ. 32. vbi ait. ſeu pſillii. ℥ iiii. legatur. ʒ iiii. ibidem. verſ. 37. vbi ait, florum nimpheæ ℥ iii. legatur. ʒ iii. ibidem, verſ. 38. vbi ait, fenugræci ana ℥ ii. legatur. ana ʒ ii. in eadem fol. à tergo. verſu 9. vbi ait, tamarindorum ℥ vii. legatur. ʒ vii. verſu 10. vbi ait, citrinarum ℥ ii. legatur. ʒ ii. in eodem verſu. vbi ait. decorticati ana ℥ iii. legatur. ana ʒ iii. in ver. 11. vbi ait, ℥ s. vel ℥ vii. diacatholicon. legatur, ℥ s vel ʒ vii. in verſ. 13. vbi ait, ℥ i. vel ℈ iiii. legatur ʒ i. vel ℈ iiii. in verſ. 14. vbi ait. aut ℥ ii. diaprunis. legatur, ʒ ii. ibidem verſ. 21. vbi ait, hiere picre ſimplicis ana ℥ s. legatur, ana ʒ s. ibidem. verſ. 23. vbi ait. prius ℥ i. mirobolanorum. legatur ʒ i.

In eodem fol. 83. à tergo. verſ. 59. vbi ait. bettonice ana ℥ iii. legatur, ana ʒ iii. in verſ. 60. vbi ait. ſpicæ ana ℥ i. legatur. ana ʒ i. in verſ. 61. vbi ait, florum ſtechadis ana ℥ s. legatur, ana ʒ s. in vltimo verſu, vbi ait, thuris ana ℥ i. legatur. ana ʒ i.

In fol. 84. in verſ. 2. vbi ait, florum ſtechadis ana ℥ i. legatur, ana ʒ i. ibidem. verſ. 3. vbi ait, ſampſuchi ana ℥ iii. legatur. ana ʒ iii. ibid. verſ. 24. vbi ait. diacatholicon. iii. vi. legatur. ʒ vi. in eodem verſ. vbi ait. diaphenicon ℥ iii. legatur. ʒ iii. ibidem. verſ. 25. vbi ait. agarici trociſcati ℥ i. s. legatur. ʒ i. s. in eodem verſu. vbi ait, mirobolanorum chebulorum ℥ ii. legatur. ʒ ii. ibidem. verſ. 26. vbi ait, florum ſtecadis ℥ i. legatur. ʒ i. ibidem. verſ. 28. vbi ait. diaphenicon. ℥ ii. legatur. ʒ ii. ibidem. verſ. 34. vbi ait. aut cochiarum ℥ i. legatur. ʒ i. ibid. ver. 22. vbi ait. beneditte ℥ iiii. legatur. ʒ iiii. in eodem verſu. vbi ait. hieræ picræ ℥ vii. legatur. ʒ vii. in eodem verſu. vbi ait. agarici ℥ i. s. vel ℥ ii. legatur ʒ i. s. vel ʒ ii. ibidem. verſ. 44. vbi ait. agarici ℥ ii. legatur. ʒ ii. in eodem verſ. vbi ait. pul. hierē ℥ i. legatur. ʒ i. ibidem. verſ. 48. vbi ait. ℥ i. theriacæ. legatur. ʒ i. ibidem. verſ. 49. vbi ait. vuæ paſſe ℥ iii. legatur. ʒ iii. ibidem. verſ. 50. vbi ait. ſingulorum ℥ i. legatur. ʒ i. in eodem verſu. vbi ait. maſtices ℥ ii. legatur. ʒ ii. ibidem.

verſ.

verſ.51.vbi ait.ſingulorum ℥ i.legatur.ʒ i.ibidem verſ.52.vbi ait. vuę paſſę ℥ iii.legatur.ʒ iii.ibi.verſ.61. vbi ait ligni aloes ana ℥ s. legatur ana ʒ s.

In eod.fol.84.à tergo.verſ.1. vbi ait.ſingulorum ℥ i.legatur.ʒ i. ibid.verſ.58.vbi ait,beneditte ℥ iiii.legatur.ʒ iiii.in eodem verſ.vbi ait. hiere picre ℥ vii.legatur.ʒ.vii.in fol.85.verſ.18. vbi ait. aut dianiſi ℥ i.legatur.ʒ i.

In cap.de hemicrania.fol.87.à fronte.verſ.44.vbi ait.ex quibus ℥ i.vel ℈ iiii.legatur.ʒ i.vel ℈ iiii.ibid.verſ.46.vbi ait.Galeni ℥ ii.legatur.ʒ ii.in eod.ver.vbi ait. pillular arabicarum ℥ iii.legatur.ʒ iii. ibi.verſ.47.vbi ait.citrinarum ℥ i.s.legatur.ʒ i.s. ibi.verſ.48. vbi ait. vt diximus ℥ i.vel ℈ iiii.legatur. ʒ i.vel ℈ iiii. ibid.verſ.49. vbi ait. excipe ℥ iii.legatur.ʒ iii.ibid.verſ.50.vbi ait.Galeni, ana ℥ i.s. legatur.ana ʒ i.s.ibid.verſ.51.vbi ait.ſingulorum ℥ i.legatur.ʒ i.ibidem verſ.52.vbi ait.℥ i.vel ℈ iiii.legatur.ʒ i.vel ℈ iiii.ibi.verſ.54. vbi ait. pillular arabicarum ℥ ii. legatur. ʒ ii.in eod.verſ.vbi ait. epithimi ana ℥ ii.s.legatur.ana ʒ ii.s. in eo.verſ.vbi ait.hieræ ſimplicis Galeni ℥ i.s.legatur.ʒ i.s.

In cap. de conuulſione.fol.89.à fronte.verſ.22.vbi ait.ex ſagapeno ℥ i.vel ℈ iii.legatur.ʒ i.vel ℈ iiii.ibidem.verſ.23.vbi ait. agar. troch.℥ i.vel ℈ ii.legatur.ʒ i.vel ℈ ii.ibid.verſ.36.vbi ait. acanthii radicis ℥ i.vel ii.legatur.ʒ i.vel ii.in eod.verſ.vbi ait. caſtorei ℥ i.legatur.ʒ i.ibid.verſ.41.vbi ait. aut diambræ ℥ i.legatur.ʒ i.in eod.fol.à tergo.verſ.22.vbi ait.tribuatur ℥ i.legatur.ʒ i.

In cap. de reſolutione. f.91. à fron.verſ.20.vbi ait. præparati ℥ s. leg.ʒ s. ibid. verſ.23. vbi ait. circiter ℥ i.legatur.ʒ i.ibi. verſ.31. vbi ait.ſingulorum ℥ ii.legatur.ʒ ii.in eod.verſ.vbi ait.vtriuſque ℥ i. s.legatur.ʒ i.s. ibid.verſ.32. vbi ait. florum ſtecadis ℥ ß.legatur.ʒ ß. ibid.verſ.34.vbi ait.ſingulorum ℥ ii.legatur.ʒ ii.ibi.verſ.38. vbi ait. caſtorei ℥ ii.legatur.ʒ ii.in eod.verſ. vbi ait. & ſpicæ ana ℥ i.s. legatur.ana ʒ i.s. in eod.fol.à tergo.verſ.3.vbi ait. ſingulorum ℥ i.legatur.ʒ i.ibid.verſ.4.vbi ait.baccarum lauri ana ℥ s.legatur.ana ʒ s.

In cap.de conuulſione canina.fol.92.à fronte.verſ.7.vbi ait.maſtices ℥ ii.legatur.ʒ ii.in eod.ver.vbi ait.ſem.ſinapis ℥ s. legatur ʒ s. ibid.verſ.8.vbi ait.vuæ paſſe ℥ iii.legatur.ʒ iii.

In cap.de vertigine.fol.93.à tergo.verſu 45.vbi ait.excipe ℥ iiii. legatur.ʒ iiii.ibid.verſ.47.vbi ait.diacatholicon. ℥ vii.legatur. ʒ vii. ibid.verſ.48. vbi ait. cum pauca ſpica ℥ i. legatur. ʒ i. ibid.verſ.56. vbi ait.epithimi ana ℥ i.legatur.ana ʒ i.in eod.ver.vbi ait.mirobolanorum indorum ℥ ii.legatur.ʒ ii.

In cap.de epilepſia.fol.96.à tergo.verſ.52.vbi ait.ſimplicis ℥ iii. legatur.ʒ iii.ibi.verſ.59.vbi ait.ſiccarum ℥ iii.legatur.ʒ iii.in fol.97. à fronte. verſ.21.vbi ait. agarici ℥ i.vel ℥ i.s. legatur.ʒ i.vel ʒ i. s. in eod.verſ.vbi ait ſimplicis ℥ vii.legatur.ʒ vii.in eod.verſ.vbi ait.benedictæ laſſatiuæ ℥ ii.vel iii.legatur.ʒ ii.vel iii.ibid.verſ.42.vbi ait. nempe ℥ i.legatur. ʒ i.ibidem.verſ.44. vbi ait. aut ℥ i.pulueris hieræ legatur ʒ i. In eodem fol.à tergo.verſ.4. vbi ait. quinque ſolii. ℥ j.legatur. ʒ i.

In cap.de apoplexia.fol.99.à tergo.verſ.45.vbi ait.ſpicæ ℥ iii.legatur.ʒ iii.ibid.verſ.48.vbi ait.aniſi ana ℥ ii.legatur.ana ʒ ii.ibidem verſ.49. vbi ait.benedittæ.℥ iii.legatur.ʒ iii.ibid.verſ.50.vbi ait. antidoti indi ℥ iiii. legatur.ʒ iiii. in eodem verſu.vbi ait. agarici ℥ i. s. legat.ʒ i.s.ibid.verſ.54.vbi ait.aut ℥ ii.ex pillulis cochiis. legatur. ʒ ii.ibid.ver.59.vbi ait.ſumpta ℥ i.legatur.ʒ i.in eod.verſu.vbi ait.veratri nigri ℈ i.vel ℥ s. legatur.℈ i.vel ʒ s.in fol.100.à fronte.verſ.4. vbi ait. piperis ana ℥ s. legatur.ana ʒ s. in eod. verſ. vbi ait,origani ana ℥ j.legatur.ana ʒ j.in eod.verſu.vbi ait.maſtiches ℥ j.s. legatur. ʒ j.s. in eodem verſ.vbi ait.vuæ paſſæ ℥ ij.legatur.ʒ ii.

In cap.de lippitudine.fol.102.verſu 42.vbi ait ℥ j.lotæ pompholygis.legatur,ʒ j.ibidem.verſu.43. vbi ait aloeſque non lotæ ℥ s. legatur,ʒ s. ibidem ver.44.vbi ait,nutritię ℥ j.legatur,ʒ j.in eodem verſu,vbi ait pompholygis ℥ s. legatur,ʒ s.

In cap.de cicatricibus,& albuginibus oculorum, fol.104. à tergo,verſu 22.vbi ait,cornu cerui vſti ℥ j.legatur ʒ j. in eodem verſ. vbi ait ſæpiæ teſte combuſte ℥ s. legatur,ʒ s. ibid. verſu 23. vbi ait, ſarcocolle ℥ j.s. legatur,ʒ j.s.

In cap.de tabe pupillæ,fol.107.à fronte,verſu 11. vbi ait, aloes ℥ j.legatur,ʒ j.ibi.verſu 12.vbi ait,crocomagmatis ℥ ii.legatur,ʒ ii. in eodem verſu,vbi ait,croci ℥ s. legatur,croci ʒ s.

In cap.de ſuffuſione,fol.108.à fronte, verſu 17.vbi ait, aſſumas autem ℥ j.vel ℈ iiii.legatur,ʒ j.vel ℈ iiii.ibid. verſu 18. vbi ait, cum ℈ ii.aut ℥ j.præſ.agarici,legatur,cum ℈ ij.aut ʒ j.ibidem, verſu 26. vbi ait,hiere ſimplicis Galeni ℥ s. legatur,ʒ s.

In cap.de offuſcatione oculorum,fol.109.à fronte,verſu 11.vbi ait,croci ℥ j.legatur ʒ j.ibidem,verſu 12.vbi ait,ſucci feniculi ℥ xvj. legatur,ʒ xvi.in eodem verſu,vbi ait, ammoniaci thymiamatis ℥ j. legatur, ʒ j.

In cap.de nyctalope,fol.109. à fronte, verſu 51. vbi ait, piperis ℥ j.legatur,ʒ j.in eodem verſu,vbi ait, ſinapis ℥ s. legatur ʒ s. ibid. verſu 56.vbi ait,non ℥ s. ſed ℈ s.legatur,non ʒ s, ſed ℈ s. ibidem, verſu 61.vbi ait,vel cochiarum,℥ j.legatur,ʒ j.in vltimo verſu,ibid. vbi ait,aut ℥ j.agarici. legatur,aut ʒ j.

In cap.de ozænis,fol.115.à fronte, verſu 1. vbi ait, ceruſſæ ℥ vj. legatur,ʒ vi.in 2.verſ.vbi ait, plumbi uſti & loti ℥ iiii. legatur,ʒ iiii. in eodem verſu,vbi ait,ſingulorum ℥ ii.legatur ʒ ii. in eodem verſ. vbi ait,gallarum ℥ j.legatur, ʒ j.

In cap.de polypo.fol.115.à tergo,verſu 6.vbi ait, argenti ℥ iij. legatur,ʒ iii.in eodem verſu,vbi ait, ceruſſe ℥ iiii. legatur,ʒ iiii. in eodem verſu,vbi ait,malicorii ℥ ii.legatur,ʒ ii.ibi verſu 10.vbi ait, ſquamæ æris ℥ viii.legatur,ʒ viii.ibidem verſu 11.vbi ait, atramenti ſutorii ℥ vi.legatur,ʒ vi.in eodem verſu,vbi ait,ſandarachæ ℥ iii. legatur,ʒ iii.in eodem verſu,vbi ait,veratri nigri ℥ ii.legatur,ʒ ii.

In cap.de fluxu ſanguinis narium,fol.116.à tergo,verſu 10. vbi ait,antidoti micletæ dittæ ℥ j.legatur,ʒ j.ibidem, verſu 20. vbi ait, terræ lemniæ ana ℥ ii.legatur,ana ʒ ii.in eodem verſu,vbi ait,omphacitidis gallæ ℥ j.legatur,ʒ j.in eodem verſu, vbi ait, lapidis hæmatitis ℥ j.s. legatur,ʒ j.s.

In cap.de dolore dentium,fol.118.à fronte,verſu 12. vbi ait, ſi etiam gallæ ℥ ii.s. legatur,ʒ ij.s. in eodem verſu,vbi ait,mirrhę ℥ j. legatur, ʒ j.

In cap.de deſtillatione,fol.121. à fronte, verſu 32. vbi ait, ℥ s. ſeu ℥ vii.antidoti.legatur,ʒ vii.in eodem verſu,vbi ait, agarici ℥ j. legatur ʒ j.ibidem,verſ.48.vbi ait,meliloti,ana ℥ j.s. legatur,ʒ j.ſs. ibidem,verſu 49.vbi ait,cuiuſque ℥ s. legatur,ʒ s.in eodem verſu, vbi ait,roſarum aridarum ℥ iii.legatur,ʒ iii.ibidem, verſu 55. vbi ait,rubeorum,ana ℥ j.legatur,ana ʒ j.in eodem verſu,vbi ait, incōpletarum ℥ iiii.legatur,ʒ iiii.ibidem,verſu 58.vbi ait,ladani ℥ j.legatur,ʒ j.ibidem,verſu 59.vbi ait,gariofillorum ℥ s. legatur,ʒ s. in eodem verſu,vbi ait,ſiccarum ℥ ii.vel iii.legatur,ʒ ii.vel iii.

In cap.de inflammatione gurgulionis,fol.122.à tergo,verſ.35. vbi ait,roſarum rubearum ſiccarum ℥ ii.legatur,ʒ ii.

In cap. de angina,fol.125.à tergo,verſu 46. vbi ait, in qua rhus ℥ iiii.legatur,ʒ iiii.ibidem,verſu 49.vbi ait,diacodii ℥ ii.legatur, ʒ ii.ibidem,verſu 50.vbi ait,coriandrorum præparatorum ℥ j. legatur,ʒ j.ibidem,verſu 59.vbi ait,glicyrrhize ℥ iiii. legatur, ʒ iiii. in eodem verſu,vbi ait,hiſſopi ℥ iii.legatur,ʒ iii.

In cap.de tuſſi,fol.128.à fronte,verſu 7. vbi ait, & borraginis, ana ℥ iii.legatur,ana ʒ iii.in eodem verſu,vbi ait,glicyrize ℥ j.legatur,ʒ j.ibidem,verſu 15. vbi ait, glicyrrhize ℥ ii.legatur,ʒ ii. in eodem verſu,vbi ait,e papauere ℥ j.s. legatur,ana ʒ j.s.ibid. verſu 16.vbi ait,ſine ſpeciebus ℥ ii.legatur,ʒ ii.ibidem,verſu 29.vbi ait, ex cuius ℥ j.s. ſeu ii.legatur,ʒ j.s.ibidem,verſu 30.vbi ait, ac ℥ j. s. trociſcati.legatur,ʒ j. s.ibidem,verſu 34. vbi ait, adianti, ana ʒ.iii. legatur,ana ʒ iii in eodem verſu,vbi ait, glicyrize ℥ ii. legatur ʒ ii. ibidem,verſu 36.vbi ait, ſingularum ℥ j.s. legatur,ʒ j. s. in eodem verſu,vbi ait,feniculi ℥ j.legatur,ʒ j.in eodem verſu,vbi ait, marrubii ℥ ii.legatur,ʒ ii.ibidem,verſ.47.vbi ait,epino, ana ℥ ii.legatur, ana ʒ ii.in eodem verſu,vbi ait,tragacanti ana ℥ j.legatur, ana ʒ j. ibidem,verſu 53.vbi ait,anſeris,ana ℥ ii.legatur, ana ʒ ii. ibidem, verſu 54.vbi ait,altheæ ana ℥ s. legatur, ana ʒ s. ibidem, verſu 55. vbi ait,ſingularum ℥ j legatur,ʒ j.

In cap.de difficultate ſpirandi,fol.130.à fronte,verſ.56.vbi ait, diaphinicon ℥ ii.legatur,ʒ ii.ibidem,verſu 57.vbi ait,hiere ſimplicis Galeni,ana ℥ j.legatur,ana ʒ j.ibidem,verſu 58. vbi ait, pulueris hiere ℥ j.legatur,ʒ j.ibidem, verſu 61.vbi ait, ex ℥ j. trociſcati agarici.legatur,ex ʒ j.in eodem fol.à tergo,verſu 11.vbi ait, vulpini aridi ℥ j.legatur,ʒ j. ibidem, verſu 16.vbi ait, ſingulorum ℥ ii. legatur,ʒ ii.in eodem verſu,vbi ait,nicolai ℥ j.legatur, ʒ j. in eodem verſu,vbi ait,diatragacanti calidi ℥ j.s, legatur,ʒ j. s. ibidem, verſu 31.vbi ait,& altheæ ana ℥ ii.legatur,ana ʒ ii.ibidem, verſ.32. vbi ait,radicis iridis ℥ j.s. legatur,ʒ j.s. ibidem,verſu 33 vbi ait, vtriuſque ℥ iii.legatur,ʒ iii.

In cap.de ſpuitione ſanguinis,fol.133.à fronte,verſ.26.vbi ait, centauris radicis ℥ ii.legatur,ʒ ii.in eodem verſu,vbi ait, lapidis hæmatitis ℥ j.legatur, ʒ j.in eodem fol.à tergo,verſu 31. vbi ait, ſine ſpica ℥ j.vel ℈ iiii.legatur,ʒ j.vel ℈ iiii.ibidem,verſu 38. vbi ait, amyli vtriuſque ℥ j.s. legatur,ʒ j.s. ibidem,verſu 43.vbi ait, ſi videbitur ℥ j.vel ℈ ii.legatur,ʒ j.vel ℈ ii.ibidem,verſu 45.vbi ait, diacodii ℥ ii.legatur,ʒ ii.ibidem,uerſu 47.vbi ait,gummi arabici ana ℥ s. legatur.ana ʒ s. in eodem uer.ubi ait,ſaccari roſacei ana ℥ iii. legatur,ana ʒ iii.ibidem, uerſu 54.ubi ait, in quem uſum ℈ ii. uel ℥ j.legatur,℈ ii.uel ʒ j.in eodem cap.fol.134.à fronte.uerſu 5.ubi ait,ſingulorum ℥ j.legatur,ʒ j.ibidem,uerſu 60.ubi ait,farinæ ℥ ii. legatur,ʒ ii.in eodem uerſu,ubi ait, decottorum ana ℥ iii. legatur, ana ʒ iii.in eodem fol.à tergo,uerſu 5.ubi ait,ſi ℥ j.infraſcripti. legatur. ſi ʒ j.ibidem,uerſu 6.ubi ait, præparatorum ℥ j. legatur,ʒ j. ibidem,uerſu 7.ubi ait,præparate ℥ s. legatur,ʒ s.

In cap.de pleuritide,fol.141. à tergo, uerſu 48. ubi ait, hordei mundi ℥ iii.legatur,ʒ iii.in eodem uerſu, ubi ait, ſingulorum ℥ ii. legatur,ʒ ii.in eodem uerſu,ubi ait,glicyrrhize ℥ j.legatur,ʒ j. ibidem,

dem,verſu 49.vbi ait. mundatarum ℥ iiii.legatur,ʒ iiii. ibidem,verſu 53.vbi ait,transfuſi ℥ j.legatur,ʒ j.ibidem,verſu 54. vbi ait,agarici troc.℥ j. legatur,ʒ j. ibidem,verſu 56. vbi ait,& hiſopi,℥ ii. legatur,ʒ ii. in eodem verſu,vbi ait,agarici,troc. ℥ j. vel ℈ iiii. legatur, ʒ j.vel ℈ iiii.ibidem,verſu 58.vbi ait,vtriuſque ℥ ii.legatur,ʒ ii. ibidem,verſu 59.vbi ait.cum ℥ s.aut ℥ vii. diacatholicon,legatur,cum ʒ s. aut ʒ vii.

In cap. de pneumonia,fol.144. à fronte,verſu 2. vbi ait, vtriuſque ℥ j.legatur,ʒ j.ibidem,verſ.3. vbi ait,eſipi liquide ℥ iii. legatur, ʒ iii. ibidem, verſ.6. vbi ait, fenugræci,ana ℥ ii. legatur, ana ʒ ii. in eodem,verſu,vbi ait,ſingulorum ℥ j. legatur,ʒ j. in eodem verſu, vbi ait,æſipi liquidæ,ana ℥ j.s. legatur, ana ʒ j.s.

In cap. de tabe,fol.148. à tergo,verſ.41. vbi ait,℈ j. aut ℥ s. pro qualibet vice,legatur,℈ j. aut ʒ s. ibidem,verſu 42. vbi ait,boli armeni ℥ j.legatur,ʒ j.ibidem. verſ.59. vbi ait,amborum ℥ j.legatur, ʒ j.ibidem,verſu 50. vbi ait,radicis ſimphiti ℥ ii. legatur,ʒ ii. in eodem verſu,vbi ait,diatragacanthæ ℥ iii.legatur,ʒ iii. in eodem cap. fol.149.à fronte,verſ.2.vbi ait,quotidie ℥ j.legatur,ʒ j. ibidem,verſu 4.vbi ait,ſine ſpeciebus ℥ ii. legatur,ʒ ii. in eodem verſu, vbi ait, margaritarum ℥ j.legatur,ʒ j.ibidem,verſ.5.vbi ait,ſeminum melonum ℥ iiii. legatur , ʒ iiii.

In cap. de palpitatione cordis,fol.151. à fronte,verſ.3. vbi ait, qualibet vice ℥ j.legatur,ʒ j.ibidem,verſ.41.vbi ait,diamoſchu ℥ j. legatur,ʒ j. ibidem fol. 53. vbi ait, cinamomi ana ℥ j. legatur, ana ʒ j.ibidem,verſ.54. vbi ait,ſeminis ozimi ana ℥ ii. legatur,ana ʒ ii. ibidem,verſ.59. vbi ait,ſerpilli ana ℥ ii. legatur, ana ʒ ii. in eodem verſ.vbi ait,maceris ana ℥ j.legatur,ana ʒ j.ibidem,verſ.60.vbi ait, Roſarum rubearum ℥ iiii.legatur,ʒ iiii.in eodem fol.151. à tergo, verſ.7.vbi ait,trociſcati ℥ j.legatur,ʒ j.in eodem verſ.vbi ait,chebulorum ℥ ii.legatur,ʒ ii. ibidem,verſ.8.vbi ait,ſingulorum ℥ iii.legatur,ʒ iii.ibidem,verſu 9.vbi ait,in quo ℥ vj.diacatholicon,aut iii.legatur,ʒ vj.ibidem,verſ.10.vbi ait,ex ℥ j.pulueris,legatur,ex ʒ j.ibidem,verſ. 11. vbi ait,& altera ℥ ſeu ℈ iiii. legatur, & altera. ʒ ſeu ℈ iiii. ibidem . verſ.17. vbi ait,epithimi ana ℥ ii. legatur,ana ʒ ii. ibidem,verſ.18.vbi ait,indorum. ℥ iiii. legatur,ʒ iiii. in eodem verſu, vbi ait,ſingulorum ℥ j. legatur,ʒ j. ibidem, verſ. 19. vbi ait,diaſenæ ℥ iiii.legatur,ʒ iiii.in eodem verſ.vbi ait,diacatholicon,℥ vii. legatur,ʒ vii.ibidem,verſ.21.vbi ait,ex ℥ j.pillularum,legatur,ex ʒ j.ibidem, verſu 22. vbi ait, aut ℥ j. pulueris hiere, legatur , aut ʒ j.

In cap. de ſyncope,fol.154. à tergo,verſ.5. vbi ait, ſingulorum ℥ i.legatur,ʒ i.ibidem verſu 9.vbi ait,ſingulorum ℥ ii. legatur,ʒ ii. in eodem verſu, vbi ait, vtriuſque ℥ s.legatur,ʒ s.ibidem,verſ.46. vbi ait , cuiuſlibet ℥ i.s.legatur,ʒ i.s.ibidem,verſ.49.vbi ait,ſingulorum ℥ ii.legatur,ʒ ii.in eodem verſu.vbi ait,cuiuſlibet ℥ s.legatur, ʒ s.ibidem, verſ.53. vbi ait,corallorum rubeorum ana ℥ iii. legatur, ana ʒ iii.

In cap. de mammarum inflammatione, fol.149. à tergo, verſ. 27. vbi ait,ſem. lini ana ℥ iii. legatur, ana ʒ iii.

In cap. de cardiaca, fol.159. a tergo , verſ.32. vbi ait, roſarum, ℥ i.vel ℈ iiii.legatur,ʒ i.vel ℈ iiii. ibidem,in vltimo verſu,vbi ait, ſandalorum ℥ ii. legatur , ʒ ii.

In cap.de canina appetentia,fol.161. à fronte,verſ.16. vbi ait, poteris autem ℥ ii.legatur,ʒ ii.ibidem,ver.17. vbi ait,vel ℥ i.s.eiuſdem, legatur,ʒ i.s. ibidem,verſ.30. vbi ait,ſingulorum ℥ iii.legatur,ʒ iii.ibidem,verſ.31.vbi ait.farinæ hordei ℥ iiii.legatur,ʒ iiii.

In cap.de inappetentia,fol.163. à fronte,verſ.41.vbi ait,ſantalorum omnium ℥ ii.legatur,ʒ ii.in eodem fol. à tergo, verſ.3. vbi ait,℥ i.rabarbari,legatur,ʒ i.ibidem,ver.47.vbi ait,maſtiches ℥ iii. aloes ℥ ii. ſucci abſinthii ℥ iiii. legatur , maſtiches ʒ iii. Aloes ʒ ii. ſucci abſinthii ʒ iiii.ibidem, verſ.49. vbi ait,cinamomi ana ℥ ii.legatur,ana ʒ ii. ibidem,verſ.50.vbi ait,galange,ana ℥ i. legatur,ana ʒ i.ibidem,in vltimo verſu,vbi ait , pondere ℥ i.s.vel ℥ ii. legatur, ʒ i.s.vel ʒ ii. in fol. 164. à fronte, verſ.3. vbi ait,nedum ℥ i. ſed ii. vel iii.legatur,ʒ i. ibid. verſ.5. vbi ait,aut theriacæ ℥ i. legatur,ʒ i.

In cap.de immoderata ſiti,fol.165.verſ.30.à fronte,vbi ait,excipe ℥ iiii.tragacanti ℥ ii. legatur,excipe ʒ iiii.tragacanti ʒ ii.

In cap.de ſingultu,fol.166.à fronte,verſ.58. vbi ait,cinamomo ana ℥ ii. legatur,ana ʒ ii. in eodem verſu,vbi ait,& chiamaſtiche, ana ℥ i. legatur,ana ʒ i. in vltimo verſu,vbi ait,℥ i. caſtorei,legatur,ʒ i. in eodem fol. à tergo, verſu 31. vbi ait,in quem vſum ℥ i. medicamenti philonii, legatur , ʒ i.

In cap.de nauſea & vomitu,fol.168. à tergo,verſ.46. vbi ait,ea elota ℥ ii.legatur,ʒ ii.ibidem,verſ.47.vbi ait,℥ i. vel ℥ i.s.formatis, legatur,ʒ i.vel ʒ i.s.ibidem,verſ.49.vbi ait,vel ℥ s.prædicti medicamenti,legatur,vel ʒ s.ibidem,verſ.50.vbi ait,diacatholicon ℥ iiii. legatur,ʒ iiii.ibidem,verſ.51.vbi ait,℥ i.elote aloes,legatur ʒ i.ibidem, verſu 61. vbi ait. ex eo ℥ i. aſſumens,legatur, ʒ i. in eodem cap.fol. 169. verſ.5.vbi ait,ſi ℥ i. eorum exhibeas,legatur,ʒ i. ibidem,verſ.12.vbi ait,galange ana ℥ j.legatur, ana ʒ i.in eodem verſu, vbi ait.chiemaſtiches ℥ iiii. legatur, ʒ iiii. ibidem,verſ.14. vbi ait,calami odorati ana ℥ s.legatur,ana ʒ s.ibidem,verſ.13. vbi ait, ligni aloes ana ℥ ii. legatur , ana ʒ ii.

In cap. de inflammatione ſtomachi,fol.170. verſ.22. à fronte, vbi ait, amigdalarum dulcium , ana ℥ v. legatur, ana ℥ s. ibidem, verſ.23. vbi ait, roſarum rubearum, ſingulorum ℥ ii. legatur,ʒ ii.

In cap.de inflatione ventriculi,fol.172.à tergo,verſ.58.vbi ait, & cumini ana ℥ iii.legatur,ana ʒ iii.ibidem,verſu 60. vbi ait,confett.de dattylis ℥ iii. diacathol. ℥ vii. vel benedittæ ℥ iii. legatur, confett.de dattylis ʒ iii.diacathol.ʒ vii.vel beneditte ʒ iii.ibidem in vltimo verſu,vbi ait,ſiue rotunda ℥ pondere.legatur, ʒ pondere,in eodem cap.fol.173.à fronte,verſ.4.vbi ait,℥ j.pondere acceptum,legatur,ʒ i. ibidem,verſ.6. vbi ait,confett.ſi ℥ i. exhibeatur, legatur , ſi ʒ i.

In cap.de leuitate inteſtinorum,fol. 174. à tergo, verſ. 43. vbi ait , citrinarum ʒ iii. tamarindorum ℥ vii. legatur , citrinarum ʒ iii.tamarindorum ʒ vii.ibidem.verſu 46. vbi ait, decotti macerati,℥ i.legatur,ʒ i. ibidem,verſ. 50. vbi ait,torrefattorum ℥ i. legatur,ʒ i.ibidem,verſu 56.vbi ait,℥ i.cornu cerui vſti,legatur,ʒ i. ibidem,verſu 57.vbi ait,ſi ℥ i. trociſcorum deſpodio,legatur,ſi ʒ i in eodem cap.fol.175.à fronte,verſu 12.vbi ait,ſingulorum ℥ i. legatur,ʒ i.ibidem,verſu 13.vbi ait,corall.rubeorum ana ℥ ii. legatur, ana ʒ ii.in eodem verſu,vbi ait,& acaciæ ana ℥ i. legatur, ana ʒ i. ibidem,verſu 14.vbi ait.chiemaſtiches ℥ s.legatur ʒ s.ibidem,verſu 16. vbi ait,boli armeni ℥ i. legatur ʒ i. in eodem verſu, vbi ait , ſandal. rubeorum ana ℥ ii. chiæ maſtiches ℥ s. legatur,& ſandalorum rubeorum ana ʒ ii. chiæ maſtiches ʒ s. ibidem , verſu 37. vbi ait,chebularum ℥ iiii.legatur ʒ iiii.ibidem,verſu 39.vbi ait,agarici ℥ i.legatur,ʒ i.in eodem verſu,vbi ait,vel ℥ i. aut ℈ iiii. legatur . vel ʒ i.aut ℈ iiii.ibidem,verſu 47.vbi ait,ſi ℥ i.cuiuſlibet dabis,legatur,ſi ʒ i.ibidem,verſ. 51.vbi ait,maceris ana ℥ s.legatur,ana ʒ s.in eodem verſu,vbi ait,maſtiches ℥ i.legatur,ʒ i.ibidem,verſu.54. vbi ait,cuiuſlibet ℥ ii.legatur,ʒ ii. in eodem,verſu,vbi ait,calami odorati ana ℥ i. legatur , ana ʒ i.

In cap.de alui profluuio,fol.178.à tergo,verſu 12.vbi ait.rhabarbari ℥ j.vel ℈ iiii.legatur,ʒ j.vel ℈ iiii.ibidem,verſu 16. vbi ait,citrinarum ℥ j. vel ℥ ii. legatur,ʒ j. vel ʒ ii. ibidem,verſu 26. vbi ait,℥ j. aut ℥ ii. mirobolanorum,legatur,ʒ j. vel ʒ ii. ibidem, verſu 55. vbi ait,epithimi ana ℥ iii.legatur,ana ʒ iii.ibidem,verſu 56.vbi ait,indarum ℥ ii.legatur , ʒ ii.

In eodem cap.fol.179.à tergo,verſu 14.vbi ait,℈ j.vel ℥ s.infraſcritti,legatur,ʒ s.in eodem,verſu,vbi ait,menthelicce ℥ ii.legatur, ʒ ii. ibidem,verſu 16. vbi ait, oxalidis ana ℥ ii. legatur,ana ʒ ii. ibidem,verſu 17. vbi ait,& ℥ j. vel ℈ ii. legatur, & ʒ j. vel ℈ ii. ibidem, verſu 29. vbi ait,thuris ana ℥ iii.legatur, ana ʒ iii. in eodem verſu, vbi ait,cinamomi,ana ℥ j. s. legatur, ana ʒ j.s.

In cap.de dyſenteria,fol.183.à fronte,verſu 41. vbi ait,citrinarum ℥ ii.legatur,ʒ ii.ibidem,verſu 43.vbi ait,℥ j. aut ℈ iiii. legatur, ʒ j.aut ℈ iiii. ibidem,verſu 48. vbi ait,℥ iiii. aut ℥ s. corticum,legatur,ʒ iiii. aut ℥ s. in penultimo verſu,ibidem ait,epithimi ana ℥ ii. legatur ; ana ʒ ii. in vltimo verſu , ibidem , ait , indarum ℥ iii. aut ℥ iiii. legatur , ʒ iii. aut ʒ iiii. in eodem fol. à tergo , verſu 2. vbi ait , macerati ℥ j. legatur , ʒ j. ibidem , verſu 31. vbi ait , cuiuſlibet ℥ j. legatur , ʒ j. in eodem verſu , vbi ait , tragachanti ana ℥ s. legatur . ana ʒ s. ibidem verſu 35. vbi ait . ℈ j. vel ℥ s.legatur . ℈ j.vel ʒ s. in eodem verſ.vbi ait. aut ʒ j. micletæ.legatur,aut ʒ j.ibidem.verſ.43.vbi ait.leporis,℥ j.legatur. ʒ j.in eodem cap.fol.184.à fronte. verſu 23.vbi ait rubearum ℥ iij.legatur. ʒ iij. in eodem verſ.vbi ait hypociſtidis ana ℥ ij.legatur.ana ʒ ij.ibidem. verſ.26.vbi ait.draconis ana ℥ j.legatur . ana ʒ j.ibidem, ver.28.vbi ait . vtpote ℥ s.aut ℈ ij.legatur . ʒ s.

In cap.de hæmorrhoidibus.fol.187. à fronte verſ.40. vbi ait. de ſem.lini ana ℥ j.legatur.ana ʒ j.ibidem verſ.43.vbi ait.fenugræci ana ℥ ij.legatur.ana ʒ ij.ibidem verſ.46.vbi ait.perſicorum ana ℥ j.legatur.ana ʒ j.in eodem verſu.vbi ait.ciclaminis ana ℥ ij.legatur.ana ʒ ij.in eodem verſu.vbi ait.ſtercoris columbini ℥ iiij.legatur. ʒ iiij. in eodem fol.à tergo . verſu 43. vbi ait . altheæ ana ℥ s. legatur,ana ʒ s. ibidem.verſ.44.vbi ait.ſi ℥ j. triphæræ . legatur. ſi ʒ j. ibid.verſ. 46.vbi ait.aut ſi ℥ j.trociſcorum . legatur . ſi ʒ j.ibidem.verſ.57. vbi ait . aloës ℥ ij.legatur.ʒ ij . in eodem verſu. vbi ait. thuris ℥ j. legatur. ʒ j.ibidem,verſ.58.vbi ait . roſarum ana ℥ j. legatur,ana ʒ j.ibidem.verſ.60.vbi ait.terræ lemniæ ana ℥ ij.s.legatur. ana ʒ ij.s.in eodem verſ. vbi ait. & roſacei ana ℥ j. legatur . ana ʒ j.ibidem.ver.59. vbi ait.& ſolani ana ℥ ij.legatur.ana ʒ ij.in verſu 61.ibidem . vbi ait. albuminis ouorum ℥ vij. legatur . ʒ vij.

In cap.de ragadijs.fol.188.à tergo.verſu 39.vbi ait. argenti ſpumæ,ana ℥ j.legatur ana ʒ j.in eodem verſ.vbi ait.pomphol.lotę ℥ j. legatur.ʒ j.ibidem.verſ.40.vbi ait.ſem.roſarum ℥ ij. legatur. ʒ ij. in eodem verſu . vbi ait.ſucci plantag.℥ j.℥ ij. legatur ʒ j.℥ ij.in eodem verſ.vbi ait.adipis anſeris ℥ ij.legatur.ʒ ij. ibidem . verſ.60. vbi ait. plumbiuſtiloti ana ℥ ij.legatur.ana ʒ ij.in eodem verſu.vbi ait.ſpu-

mæ argenti.ana ℥ j.legatur.ana ʒ j.ibid.verſu 61. vbi ait. tragacanti.ana ℥ j.legatur,ana ʒ j.in eodem verſ.vbi ait . radice ſimphiti,ana ℥ ij.legatur.ana ʒ ij.in eodem cap.fol.189.à fronte. verſ.1.vbi ait . centaureæ minoris ℥ j.legatur.ʒ j.in eodem verſ.vbi ait.radicis ℥ ij. legatur . ʒ ij. ibidem in 2. verſu . vbi ait. & gallarum,ana ℥ j.legatur . ana ʒ j.

In cap.de procidentia ani.fol.189.à fronte verſu 59.vbi ait. mirtill.vtriuſque ℥ iij.legatur.ʒ iij.ibidem.verſ.60. vbi ait. ſingulorum ℥ j.legatur. ʒ j. in eodem verſ. vbi ait.rhu obſoniorum ℥ j.legatur . ʒ j.in eodem ver. vbi ait.thuris ℥ j.s. legatur.ʒ j s.in eodem fol.à tergo.verſu 2.vbi ait. thuris ana ℥ j s. legatur . ana ʒ j s.in eodem verſu.vbi ait.gallarum.ana ℥ j.s. legatur.ana ʒ j.s.ibidem.verſ.3.vbi ait. rhu obſoniorum ana ℥ j.legatur.ana ʒ j.ibidem. verſ.4. vbi ait.ſingulorum ℥ ij.legatur.ʒ ij.in eodem verſ.vbi ait. plumbi vſti.℥ iiij.legatur.ʒ iiij.ibidem . verſ.5.vbi ait.ſpumę argẽti.℥ viij.legatur.ʒ viij. ibidem.verſ.6.vbi ait. ſingulorum ℥ ij. legatur. ʒ ij. in eodem verſ. vbi ait.aridarum ℥ ij.legatur.ʒ ij.in eodem verſ.vbi ait . plumbaginis ℥ ij.legatur ʒ ij.ibidem verſ.8.vbi ait.balauſtiorum ʒ j. legatur. ʒ j.in eodem.verſ.vbi ait.malicorij ℥ ij.legatur.ʒ ij.in eodem . verſ. vbi ait.ſeminis hioſciami ℥ ij.legatur. ʒ ij. in eodem verſu. vbi ait . ceniſſæ ℥ viij.legatur.ʒ viij.in eodem verſ.vbi ait.mirrhæ ℥ ij. legatur . ʒ ij.in eodem verſu . vbi ait.plumbiloti . ℥ ij. legatur . ʒ ij.

In cap.de affectu colico. fol. 191. verſ. 35. vbi ait. vt cumini ana ℥ ij.legatur.ana ʒ ij.ibidem . verſu 36.vbi ait.communis ℥ iij. legatur.ʒ iij.ibidem vbi ait. diacatholiconis ℥ vij.legatur.ʒ vij.ibidem. verſ.37.vbi ait.de dactylis ℥ iiij.legatur . ʒ iiij.ibidem . verſ.38. vbi ait . compoſitæ ℥ iiij.legatur.ʒ iiij.ibidem. verſ.43.vbi ait.ſingulorum ℥ j.legatur. ʒ j.in eodem verſu. vbi ait . fol.rutæ ℥ ij. legatur . ʒ ij.ibidem verſ.50.vbi ait. ſem. feniculi ana ℥ iij. legatur.ana ʒ iij. ibidem.verſ.60.vbi ait.ſingulorum ℥ ij.legatur.ʒ ij.in eodem fol. à tergo . verſ.6. vbi ait,diacathol.℥ vij.legatur . ʒ vij. in eodem verſ. vbi ait.ſimplicis ℥ j.s.legatur.ʒ j.s.ibidem verſ.7.vbi ait. de dactylis ℥ iiij.legatur.ʒ iiij.ibidem.vbi ait.pul.hierę ſimplicis ℥ j.legatur.ʒ j. ibidem.verſ.9.vbi ait.& ℥ iiij.diaphinicon,legatur.ʒ iiij. in eodem verſu.vbi ait.aut ℥ vij.diacatholicon.legatur,aut ʒ vij.ibidem. verſ. 26.vbi ait.inſuper.℥ j. dianiſi. legatur,ʒ j.ibidem. verſu 53.vbi ait. vel gallinæ ℥ iiij.legatur.ʒ iiij.in eodem cap.fol.192. verſu 22. vbi ait.aut ℥ vij.eiuſdem.legatur. aut ʒ vij. ibidem. verſ.32. vbi ait. ℥ j. philonij perſici. legatur.ʒ j.ibidem.verſ.58.vbi ait. Datur eius ℥ j. legatur . ʒ j.

In cap.de ileo.fol.193.à tergo. verſ. 10. vbi ait ℥ s.vel ℥ vij. diacatholicon . legatur . ʒ s. vel ʒ vij.

In cap.de lumbricis.fol.196.à tergo.verſu 37.vbi ait.puluiſculi ℥ j.legatur.ʒ j.ibidem verſ.38. vbi ait. vocant,℥ ij. legatur. ʒ ij. ibidem verſ. 39. vbi ait.portulacæ, ana ℥ j.s.legatur , ana ʒ j.s. in eodem cap.fol.197.à fronte. verſ.34. vbi ait . ſiquis eam ℥ iiij. legatur.ʒ iiij.ibidem verſ.43.vbi ait.cuiuſque ℥ iiij.legatur. ʒ iiij.in eodem verſu.vbi ait.cardamomi ℥ vj.legatur.ʒ vj. in eodem verſu.vbi ait . marrubij ℥ ij. legatur . ʒ ij.

In cap.de hepaticis.fol.199.à fronte.verſ.vltimo vbi ait . camepithyos ℥ viij.rad.cicorij ℥ iiij.legatur.camepithyos ʒ viij. rad. cicorij ʒ iiij.ibidem verſ.16.vbi ait.triaſantalorum ℥ j.legatur.ʒ j. in eodem verſ.vbi ait.vuarum paſſarum ℥ iij. legatur ʒ iij. ibidem . verſ. 17.vbi ait,ſem.melonum ℥ iiij.legatur.ʒ iiij.ibidem.verſ.22.vbi ait. cuiuſlibet ℥ iiij.legatur.ʒ iiij. ibidem. verſu 22. vbi ait. rubeorum . ana ℥ ij.legatur.ana ʒ ij.ibidem.verſ.50. vbi ait.ſingulorum ℥ iiij.legatur.ʒ iiij.ibidem verſ.51.vbi ait.ac exhibe ℥ j.legatur.ʒ j.ibidem. verſ. 53.vbi ait.recipe ℥ j.legatur.ʒ j.in eodem verſu.vbi ait.petroſelini ℥ ij.legatur.ʒ ij.ibidem verſ.54.vbi ait . ſingulorum ℥ j. legatur, ʒ j.in eodem verſ.vbi ait,& dato ℥ j. legatur,ʒ j. ibidem, verſu 60.vbi ait,carnis ℥ xxv.legatur,ʒ xxv. in eodem, verſ. vbi ait,croci ℥ j.legatur,ʒ j.in verſ.61. vbi ait,calami ℥ ii. s. legatur, ʒ ii.s. in eodem,verſ. vbi ait, bdellij ℥ ii.s.legatur,ʒ ii.s.in verſ.vltimo,vbi ait, ſpicæ nardi ℥ iii.legatur,ʒ iii. in eodem, verſu . vbi ait, odorati ℥ ii. s.legatur, ʒ ii.s. in eodem, vbi ait,mirrhæ ℥ iiii. legatur,ʒ iiii.in eodem, vbi ait,terebintinæ ℥ iiii.legatur,ʒ iiii. in eodem,vbi ait,aſpalathi ℥ ii. legatur , ʒ ii.

In fol.200.à fronte.verſ.1.vbi ait.mellis ℥ xvj. legatur,ʒ xvj.ibidem,verſ.15. vbi ait, paſſarum ℥ iii. legatur, ʒ iii. ibidem, verſ.16. vbi ait, cuiuſlibet ℥ j. legatur,ʒ j. in eodem, vbi ait, ſem. melonum ℥ iiii.legatur,ʒ iiii. ibidem,verſ.35. vbi ait,fumariæ ana ℥ iii. legatur,ana ʒ iii. ibidem,verſ. 38. vbi ait,lupinorum ana ℥ iiii.legatur, ana ʒ iii. ibidem, verſ.40. vbi ait cuiuſlibet ℥ s.legatur, ʒ s. ibidem, verſ.41. vbi ait, camepithyos ℥ iiii. legatur, ʒ iiii. ibidem, verſ.42. vbi ait,feniculi ana ℥ j. legatur,ana ʒ j. in eodem, vbi ait , ſtecadis ℥ j.s. legatur , ʒ j.s.

In cap. de hepatis obſtructione, fol.202. à fronte, verſ.32. vbi ait,℈ iiii.vel ℥ j.s.legatur,vel ʒ j.s.ibidem,verſ.34.vbi ait,diacatholicon ℥ vii.legatur,ʒ vii.ibidem,verſu.37.vbi ait,vel intubi ℥ j.legatur,ʒ j. ibidem,verſ.38. vbi ait, & ℥ iiii. vel ℥ s. legatur , & ʒ iiii . vel ʒ s. ibidem ,verſ.39. vbi ait, & rhabarbaro ℥ j. legatur,ʒ j. ibid. verſu 45.vbi ait.exigit ℥ j.legatur.ʒ j.ibid.verſ.46.vbi ait,ſeu ℥ j.prędicti agarici,legatur, ſeu ʒ j.

In cap.de inflammatione hepatis,fol.204.verſ.22. vbi ait,diacatholicon,℥ vii.legatur,ʒ vii.ibidem, verſ.34. vbi ait,diacathol. ℥ vj. legatur,ʒ vj.in eodem, vbi ait, triphæræ perſice ℥ iiii.legatur,ʒ iiii. ibidem,verſ.36.vbi ait, ℥ j. ſeu ℈ iiii. legatur, ʒ j. ſeu ℈ iiii. ibidem, verſ.37.vbi ait,aut ℥ iiii. triſere perſicæ,legatur,ʒ iiii.

In cap.de ſcirro hepatis,fol.205.à fronte, verſu 38. vbi ait, eupatorii ℥ j.legatur,ʒ j. in eodem,fol. à tergo,verſ.17. vbi ait, celticæ ana ℥ s.legatur,ana ʒ s. ibidem , verſ.24. vbi ait,& altheæ ana ℥ iii. legatur,ana ʒ iii. ibidem,verſ.27. vbi ait, cuiuſlibet ℥ j. legatur,ʒ j.

In cap.de ittero morbo,fol.207.à tergo,verſ.50.vbi ait,diacath. ℥ vii. legatur,ʒ vii. in eodem, vbi ait, triſere perſice ℥ iiii. legatur, ʒ iiii. in eodem, vbi ait, in qua prius ℥ j. legatur, ʒ j. ibidem, verſ. 59. vbi ait,ac ſingul. ℥ j. dato, legatur, ʒ j. in eodem cap. fol. 108. à frõte,verſ.3.vbi ait,adiiciens,℥ iiii.legatur,ʒ iiii. ibidem, verſ.5. vbi ait,aggregatiuarum ℥ j.legatur, ʒ j.in eodem,vbi ait,cum altera ℥ i. rhabarbari, legatur , ʒ i.

In cap.de nigro ictero,fol.209.à fronte,verſu.17.vbi ait,& borraginis ana ℥ iii. legatur, ana ʒ iii. in eodem, vbi ait, de corticare ℥ iiii.legatur,ʒ iiii. in eodem,vbi ait, cuiuſlibet ℥ ii. s. legatur, ʒ ii. s.ibidem,verſ.18.vbi ait,indarum ℥ i.s.legatur, ʒ i.s. ibidem, verſ. 19. vbi ait,diacathol. ℥ vii. legatur,ʒ vii. ibidem , verſ. 20. vbi ait, eclegmatis indi ℥ ii.vel diaſenæ ℥ iiii.legatur,ʒ ii.vel diaſene ʒ iiii. ibidem,verſ.60.vbi ait,fumariæ ana ℥ iiii.legatur,ana ʒ iiii. in eodem,vbi ait,ſene & epithimi ana ℥ ii. legatur,ana ʒ ii.ibidem,verſ. 61.vbi ait,capparorum ana ℥ i.s. legatur, ana ʒ i.s. in eodem, fol. à tergo,verſ.2.vbi ait,℥ i.aut ℈ iiii.legatur,ʒ i. aut ℈ iiii.in eodem, vbi ait diacath.℥ vi.legatur,ʒ vi. in eodem,vbi ait,indi ℥ ii. vel iii. legatur, ʒ ii.vel iii.

In cap. de inflammatione lienis,fol.210. à fronte,verſ.14. vbi ait,ſingulorum ℥ iii.legatur,ʒ iii.in eodem,vbi ait.ſingulorum,℥ ii. legatur, ʒ ii.ibidem,verſ.16.vbi ait,diacathol.℥ vi. vel vii. legatur, ʒ vi. vel vii. ibidem,verſ. 19. vbi ait,eclegmatis indi ℥ iiii. legatur, ʒ iiii.ibidem,verſ.44.vbi ait,ſingulorum ℥ iiii. legatur,ʒ iiii.

In cap.de ſcirrho lienis,fol.211.à fronte,verſ.15.vbi ait,ſi radicis eius ℥ i.legatur,ʒ i. ibidem,verſ.50.vbi ait,cuiuſlibet ℥ iiii. legatur,ʒ iiii.ibidem verſ.51.vbi ait, cuiuſlibet ℥ ii.legatur, ʒ ii. in eodem,vbi ait,gallinacei ℥ iii.legatur,ʒ iii.ibidem,verſ.52.vbi ait,ſeu vituline ℥ ii. s. legatur, ʒ ii.s.

In cap. de malo corporis habitu. fol.212. à fronte. verſ.30. vbi ait. ſi ℥ j. ſeparatim. legatur. ſi ʒ j.

In cap.de aqua inter cutem. fol.214.à tergo.verſ.6.vbi ait. Gal. ℥ j.legatur.ʒ j.ibidem.verſ.17.vbi ait.eorundem ℥ j.legatur ʒ j. ibi. verſ.21.vbi ait. ſimiliter etiam ſi ℥ j.legatur.ʒ j.ibid.verſ.44.vbi ait. origani ana ℥ iiij.ſulphuris ℥ ij.legatur.origani ana ʒ iiij.ſulphuris ʒ ij. In eod.cap.fol.215.à fronte.verſ.1.vbi ait.ſimplicis Gal.℥ j.legatur.ʒ j.ibid.verſ.2.vbi ait.vigorati ana ℥ s.legatur.ana ʒ s. ibidem verſ.3.vbi ait. chebularũ ℥ ij.legatur.ʒ ij.ibi. verſ.4. vbi ait. citrinarum ℥ j.legatur.ʒ j.ibi.verſ.18.vbi ait. quorum doſis eſt ℥ j.vel ℈ ij. legatur.ʒ j.vel ℈ ij.ibid.verſ.19.vbi ait.℥ s. agarici. legatur.ʒ s. ibid. verſ.41.vbi ait. ſi eiuſdem ℥ j.legatur.ʒ j.ibid.verſ.42.vbi ait. viticis ℥ j.legatur.ʒ j.ibid.verſ.43.vbi ait. hiperici ℥ j.legatur.ʒ j.ibid.verſ. 46.vbi ait . ac ℥ j.ex vino. legatur.ʒ j.ibid.verſ.55.vbi ait . ſimplicis ℥ vij.legatur.ʒ vij.ibid.verſ.56.vbi ait . laxatiuæ ℥ iiij.legatur. ʒ iiij. ibid.verſ.57.vbi ait.comunis ℥ iij.legatur ʒ iij.in eod.vbi ait.agarici ℥ i.vel ℥ i.s.legatur.ʒ i.vel ʒ i.s.in eo.fol.à tergo.verſ.25.vbi ait. cumini ana ℥ i.legatur.ana ʒ i.ibid.verſ.29.vbi ait. & cumini ana ℥ iii.legatur.ana ʒ iii.ibi.verſ.30.vbi ait.fenugræci ana ℥ iiii.legatur. ana ʒ iiij.ibid.verſ.36.vbi ait . & cumini ana ℥ iiii.legatur ana ʒ iiii. In eodem vbi ait. & dauci ana ℥ iii.legatur ana ʒ iii.

In cap.de diabete. fol.217.à tergo.verſu 16.vbi ait. ℈ ii.vel ℥ i. philonii.legatur.ʒ i.ibid.verſ.22.vbi ait.excipe ℥ ii.legatur.ʒ ii.ibid. verſ.25.vbi ait.℥ iii.cremoris. legatur.ʒ iii.ibid.ver.26.vbi ait.citoniorum ℥ iiii.legatur.ʒ iiii.ibid.verſ.31.vbi ait. cotoneorum ana ℥ iii.legatur.ana ʒ iii.ibid.verſ.32.vbi ait. ſingulorum ℥ i.legatur.ʒ i.

In cap.de profluuio ſanguinis renum. fol. 218. à tergo verſ.33. vbi ait.ceruini vſti ℥ i.legatur.ʒ i.ibid.verſ.34.vbi ait. hæmatitæ ℥ i. legatur.ʒ i.ibid.verſ.39.vbi ait.℥ i.radicis.legatur. ʒ i. ibid.verſ.41. vbi ait.℥ i.ex paſtillis.legatur. ʒ i.ibid.verſ.49.vbi ait. balauſtiorum ana ℥ iii.legatur.ana ʒ iii.ibid.verſ.52.vbi ait. ſingulorum ℥ ii. legatur.ʒ ii.in eod.cap.fol.219.à fronte.verſ.8.vbi ait.croci ℥ i.leg.ʒ i.

In cap. de lapide renum. fol.220.à fronte. verſ.55.vbi ait. vel ℥ iii.confectionis.legatur.ʒ iii.in eod.fol.à tergo.verſ.43.vbi ait diacatholicon ℥ vii.legatur.ʒ vii.ibid.verſ.44.vbi ait.de dactylis ℥ iiii. lega.ʒ iiii.in eod.vbi ait.glycyrrhizæ ana ℥ i.leg.ʒ i.ibid.verſ.46.vbi ait.& ℥ vi.diacathol.legatur.ʒ vi.in eodem vbi ait.vel ℥ iii.confectionis.legatur. ʒ iii.ibid.verſ.55.vbi ait. recentis ana ℥ iii. legatur. ana.ʒ iii.ibid.verſ.60.vbi ait.contuſæ ℥ iiii.legatur.ʒ iiii. ineod.fol.

à tergo.

à tergo.verſ.4.vbi ait. melonum ℥ iiii.legatur. ʒ iiii.ibid.verſ.5.vbi ait.℥ i.pro qualibet vice.legatur. ʒ i.ibid.verſ.10. vbi ait. nouellæ ℥ i.legatur.ʒ i.ibid.verſ.56.vbi ait,℥ i.prædictæ pellis legatur.ʒ i.

In cap. de inflammatione renum. fol.222. à tergo. verſ. 46. vbi ait.cuiuſlibet ℥ iiii.legatur. ʒ iiii.ibid.verſu 47.vbi ait. ℥ s. vel ℥ iiii. diacatholicon.legatur.ʒ s. vel ʒ iiii.

In cap. de exulceratione renum. fol.224. à fronte verſ. 58. vbi ait. cuiuſlibet ℥ s.legatur,ʒ s.ibid.verſ.59. vbi ait, & cucumeris ana ℥ iii.legatur.ana ʒ iii.

In cap.de ſtillicidio vrinæ.fol.225.à tergo.verſ.18.vbi ait,& cucumeris,ana ℥ ii.legatur.ana ʒ ii.ibid.verſ.19.vbi ait.radicis glycyrize.ana ℥ i.legatur.ana ʒ i.

In cap.de difficultatæ vrinæ.fol.226.à fronte.verſ.50.vbi ait. ſcilicet ℥ i. legatur. ʒ i.

In ca.de ſuppreſſione vrinæ. fol.227.à tergo.verſ.31.vbi ait ſtechadis ana ℥ ij.legatur. ana ʒ ij.in eod. vbi ait. caſtorei ℥ j.legatur. ʒ j.in eod.vbi ait.bdellij ana ℥ s.legatur.ana ʒ s.ibid.verſ.44.vbi ait, in ſole exiccati ℥ j.legatur.ʒ j.

In cap.de his.qui vrinam continere non poſſunt.fol.229.à fronte.verſ.14.vbi ait.ſi caſtorei ℥ j.legatur.ʒ j.

In cap.de ſeminis profluuio.fol.223.à fronte.verſ.25.vbi ait.ſiccorum ana ℥ iiij.legatur.ana ʒ iiij.ibid.verſ.30.vbi ait.diacalaminthæ ℥ ij.legatur.ʒ ij.ibi.verſ.31.vbi ait.melonum ℥ iij.legatur. ʒ iij. ibid.verſ.37.vbi ait.ſiccorum ana ℥ s. legatur. ana ʒ s.ibid. verſ.38. vbi ait boli armeni ana ℥ j.legatur.ana ʒ j.

In cap. de priapiſmo. fol.234.à tergo.verſ.20. vbi ait & ceruſſæ ana ℥ ij.legatur.ana ʒ ij.

In cap.de ignauis partibus genitalibus.fol.235. à fronte verſ.30 vbi ait.cuiuſlibet ℥ j.legatur.ʒ j.ibid.verſ.32. vbi ait. ſingulorum ℥ s. legatur.ʒ s.in eodem,vbi ait. dulcium ana ℥ ij.legatur.ana ʒ ij.ibid. verſ.33.vbi ait.diaſatyrij.℥ j.s. legatur.ʒ j.s.ibid.verſ.43. vbi ait. viui ana ℥ j.legatur.ana ʒ j.

In cap. de menſium ſuppreſſione. fol.236.à fronte.verſ.31.vbi ait.recentis ana ℥ iij.legatur.ana ʒ iij.in eod.vbi ait.ladani ℥ ij.legatur.ʒ ij.ibid.verſ.57.vbi ait.pulueris hierę ℥ j.legatur.ʒ j.in eod.fol. à tergo.verſ.5.vbi ait. ℥ vij. diacathol.legatur.ʒ vij.in eod.vbi ait. aut ℥ iij. confettionis hamech. legatur. ʒ iij.ibidem.verſ.6. vbi ait. ℥ j.agaricici.legatur.ʒ j.ibid.verſ.22.vbi ait.ſing.℥ j.legatur.ʒ j.ibid. verſ.30.vbi ait.aut caſtorei ℥ i.legatur.ʒ j.ibid.verſ.46.vbi ait. ſi ℥ j. exhibeatur legatur.ʒ j.ibidem.verſ.58.vbi ait.vtriuſq; ℥ iiij.legatur. ʒ iiij.in eod.vbi ait.ladani ℥ vij.legatur.ʒ vij.

In cap. de immodica purgatione vteri.fol.238. à tergo verſ.41. vbi ait.corallorum ℥ ij.legatur.ʒ ij.ibid.verſ.42.vbi ait.vel ℥ j. cornu cerui. legatur.ʒ j.ibidem.verſ.44. vbi ait. ſi ℥ j.vel ℥ ij. radicis. legatur.ſi ʒ j.vel ʒ ij. ibidem. verſ.45.vbi ait. ℥ j.paſtillorum. legatur.ʒ j.in eod.ca.fol.239.à fronte verſ.26. vbi ait. citrinarum ℥ iij. legatur.ʒ iij.ibid.verſ.27. vbi ait.ſine ſpica ℥ i.legatur.ʒ i.ibid.verſ. 30. vbi ait. citrinarum ℥ iiii.lega. ʒ iiii.ibid.verſ.31.vbi ait. agarici trociſcati.℥ i.legatur.ʒ i.

In cap. de Muliebri profluuio.fol.240. à fronte.verſ.33.vbi ait. corallorum ℥ i.legatur.ʒ i.

In cap. de ſuffocatione vteri. fol.242. à fronte. verſ.22. vbi ait. quotidie ℥ i. legatur. ʒ i.ibidem. verſ. 35. vbi ait. quoque ℥ i. legatur.ʒ i.

In cap. de mola. fol.244. à fronte.verſ.8. vbi ait. chamomelini ana ℥ i.legatur,ana ʒ i.ibid.verſ.9.vbi ait.adipis anſeris ana ℥ iiii.legatur.ana ʒ iiii.

In cap.de ſterilibus fol.245. à fronte. verſ.49.vbi ait. ſi ℥ i.eclegmatis.legatur.ſi ʒ i.in eod.folio.à tergo.verſ.58.vbi ait.contuſarum ana ℥ iij.legatur, ana ʒ iij.ibidem, verſu 59. vbi ait, adipis anſeris ℥ iiij.legatur,ʒ iiij.in eodem cap.fol.246.à fronte,verſ.16.vbi ait, ſingulorum ℥ j.legatur.ʒ j. in eodem,vbi ait, vulpis ℥ i.s. legatur.ʒ i.s. ibidem,verſu 17.vbi ait,ſeme melonnm ℥ iij.legatur.ʒ iij.ibidem verſu 19.vbi ait,exiccatæ ana ℥ i.legatur, ana ʒ i.in eodem, vbi ait, de xilo aloe ℥ i.s.legatur,ʒ i.s.

In cap.de difficultate partus,fol.247.à tergo,verſu 39. vbit ait, ſtercoris ℥ i.legatur,ʒ i.ibidem, verſu 40.vbi ait,accipuris ℥ i.legatur,ʒ i.ibidem, verſu 43.vbi ait caſtorei ℥ s. aut ℈ ii. legatur,ʒ s. aut ℈ ii.in eodem,vbi ait,etiam ℥ i.legatur. ʒ i.

In cap.de ſecunda derelitta,fol.248.à tergo,verſu 53.vbi ait,ſingulorum ℥ i.legatur,ʒ i.

In cap.de exulceratione vteri,fol.250.à tergo,verſu 41. vbi ait, & iiii.indis ℥.legatur,& iiii.indis ʒ.ibidem, verſu 45.vbi ait. ſingulorum ℥ ii.legatur,ʒ ii.ibid.verſu 57.vbi ait, circiter ℥ i.legatur,ʒ i.

In cap.de iſchiade,fol.252.à fronte,verſu 29.vbi ait, ſalis communis ℥ ii.legatur,℥ ii.ibidem,verſ.31.vbi ait,interim ℥ i.vel ℈ iiii. legatur, ʒ i.in eodem fol.à tergo, verſu 8.vbi ait, aut diacath.℥ iiii. legatur,ʒ iiii.ibidem,verſu 20.vbi ait, chebularum ℥ iiii. legatur,ʒ iiii.in eodem,vbi ait,citrinarum ℥ ii.legatur.ʒ ii.in eodem, vbi ait, ſingulorum ℥ i.legatur,ʒ i.ibidem,verſu 21.vbi ait,de dactylis ℥ ii s.vel iii. legatur,ʒ ii.s.vel iii. ibidem,verſu 23.vbi ait, accipiens ℥ i.legatur,ʒ i.ibidem, verſu 24.vbi ait, ſimplicis ℥ i.legatur, ʒ i.ibid. verſu 26.vbi ait,decottum ℥ iii.ſeu iiii.legatur,ʒ iii.ſeu iiii. ibidem, verſu 32. vbi ait, cuiuſlibet ℥ iii.legatur, ʒ iii.ibidem,verſu 33. vbi ait,ſingulorum ℥ iiii.legatur,ʒ iiii.ibidem,verſu 54.vbi ait,terebinthinæ ana ℥ iiii.legatur,ana ʒ iiii.ibidem,verſu 55.vbi ait, lupinorum ana ℥ vii.legatur,ana ʒ vii.in eodem cap.fol.253.à fronte,verſu 5.vbi ait,alis abiectis ℥ ii.legatur,ʒ ii.in eodem,vbi ait ſtaphidis agriæ ℥ iii.legatur,ʒ iii.

In cap.de podagra,& arthritride, fol.255.à fronte,verſu 10. vbi ait, ex ℥ iii,mirobolanorum, legatur,ʒ iii.ibidem,verſu 11. vbi ait, cui ℥ i.rabarbari,legatur,ʒ i.ibidem ,verſ.12.vbi ait, aut ℥ ii.eclegmatis,legatur,aut ʒ ii.ibidem,verſu 14.vbi ait,aut ex ℥ i.rabarbari, legatur,ʒ i.in eodem,vbi ait,& ℥ s.agarici,legatur,ʒ s. ibidem verſu 52.vbi ait,papaueris ℥ iiii.legatur,ʒ iiii.in eodem,ubi ait, poteris ℥ ii.legatur,ʒ ii.ibidem,uerſu 53.ubi ait. croci ℥ i.legatur,ʒ i.in eodem fol.à tergo.uerſu.40.ubi ait, chebularum ℥ iii.legatur.ʒ iii. ibidem,uerſ.41.ubi ait, agarici ℥ i.s. legatur,ʒ i.s.ibidem, uerſu 42. ubi ait,de dactylis ℥ ii.legatur,ʒ ii.ibidem,uerſu 43.ubi ait, uel ʒ i. pillularum,legatur, uel ʒ i.ibidem,uerſu 45.ubi ait, ℥ ii.corticum. legatur,ʒ ii.in eodem cap.fol.256.à fronte,uerſu 40.ubi ait, ſingulorum ℥ iiii.legatur,ʒ iiii in eodem,ubit ait.macerati ana ℥ i.i. legatur, ana ʒ iii.ibidem, uerſu 41. ubi ait, croci ℥ s.legatur,ʒ s.ibid. uerſu 42. ubi ait, thuris ana ℥ i.s.legatur, ana ʒ i.s.in eodem,ubi ait adipis anſeris ana ℥ iii.legatur,ana ʒ iii. ibidem, uerſu 43. ubi ait. diſſoluti ana ℥ iiii.legatur, ana ʒ iiii. in eodem, ubi ait, fenugreci. ana ℥ iii.s.legatur,ana ʒ iii.s.ibidem, uerſu 45.ubi ait, ebulorum ℥ iii.legatur,ʒ iii.in eodem,ubi ait,terebintine ana ℥ iiii legatur,ana ʒ iiii.ibidem, uerſu,47.ubi ait, cuiſlibet ℥ ii.s. legatur,ʒ ii.s. in eodem,ubi ait,croci ℥ i.legatur,ʒ i.

In lib. de Medendis febribus. Par. III.

In ca. de curatione febris ardentis,fol.336.à fronte,verſ.23.vbi Cap. 2
ait, decorticati ana ℥ iij.legatur.ana ʒ iij.ibid.verſ.29.vbi ait, ℥ iiij. aut diaprunis.legatur.ʒ iiij.ibid.verſ.40.vbi ait.diamargaritonis frigidi ℥ j.legatur.ʒ j.in eod. vbi ait.tria ſantalati ℥ s. legatur.ʒ s.ibid. verſ.45.vbi ait.frigidi ℥ ij.legatur.ʒ ij.ibid.verſ.vlt.vbi ait.ſingulorum ʒ iij.legatur.ʒ iij.in eod.vbi ait.ſem.baſiliconis,ana ℥ j. legat. ana ʒ j.in eod.fol.à tergo,verſ.2.vbi ait.omnium ℥ iij.legatur ʒ iij. ibi.verſ.31.vbi ait.ſingulorum ℥ j.s.legatur.ʒ j.s.ibi.verſ.32.vbi ait. corticum citrj ℥ j legatur.ʒ j.ibid.verſ.35. vbi ait. ſingulorū ʒ iiij. legatur.ʒ iiij.in eod.vbi ait. & nigri ana ℥ ij.legatur. ana ʒ ij.ibid. verſ.38.vbi ait.mandragoræ ℥ j.legatur.ʒ j.

In cap.de curatione tertianæ exquiſitæ, fol.338. à fronte.verſu In c. 3.
32.vbi ait.margaritarum ℥ j.legatur.ʒ j.ibid.verſ.33.vbi ait.margaritis ℥ j.legatur.ʒ j.ibid.verſ.50.vbi ait.ſolutiui ʒ iij.legatur.ʒ iij.in eod.fol.à tergo.verſ.5.vbi ait.diarhodon ℥ s.leg.ʒ s.in eod.vbi ait. triaſantalatti ℥ j.leg.ʒ j.in eod.vbi ait.ſem.melonū ℥ vij.leg.ʒ vij.

In cap.de curatione tertiane nothæ, fol.340. à fronte verſ. 29. In c. 4.
vbi ait. de dactylis ʒ iiij legatur. ʒ iiij.ibid.verſ.30.vbi ait. comunis ℥ iiij.legatur.ʒ iiij.ibid.verſ 38.vbi ait. diacatholiconis ℥ vij.leg.ʒ vij.in eod.vbi ait. diaphiniconis ℥ iiij. legatur.ʒ iiij.ibid.verſ.53. vbi ait.℥ j.pillularum.legatur.ʒ j.in eod.fol.à tergo.verſ.7. vbi ait. de eupatorio ℥ j.legatur.ʒ j.ibid.verſ. 10.vbi ait,vel ex ℥ j.ſeu ℈ iiij. legatur.ʒ j.ibid.verſ.14.vbi ait poteris ℥ j.legatur.ʒ j.ibid.verſ.20. vbi ait.fenugræci ana ℥ iiij.legatur. ana ʒ iiij.ibid.verſ.21. vbi ait. cuiuſlibet ℥ j.legatur.ʒ j.ibid.verſ.24.vbi ait. olei nardini ℥ iij.legatur.ʒ iij.ibid.verſ.25. vbi ait. chamæmeli ana ℥ ij.legatur. ana ʒ ij. in eod.vbi ait.corallorum rubeorum ℥ j.s.legatur. ʒ j.s.in eod. vbi ait.ſucci cicorij.℥ vj.legatur.ʒ vj.ibid.verſ.28.vbi ait.tamaricis ana ℥ iiij.legatur.ana ʒ iiij.in eod.vbi ait. ſpicæ ℥ iij.legatur. ʒ iij.ibid. verſ.29.vbi ait.& anethi ana ℥ iiij.s.legatur.ana ʒ iiij.s.ibid.verſ.32 vbi ait.& nardini ℥ iiij.legatur.ʒ iiij.ibid.verſ.33.vbi ait.cuiuſlibet ℥ iiij.legatur.ʒ iiij.in eod.vbi ait.chamæmeli ana ℥ j.s.legatur.ana ʒ j.s.ibid.verſ.38.vbi ait.chię maſtiches ana ℥ ij.legatur.ana ʒ ij. in eodem.vbi ait.cinamomi ℥ i.s.legatur.ʒ i.s.ibid.verſ.39.vbi ait.ſingulorum ℥ iiii.legat.ʒ iiii.ibid.verſ.42.vbi ait. ſingulorum ℥ i.leg. ʒ i.in eo.vbi ait meliſoti ana ℥ iiii.leg.ana ʒ iiii.ibi.verſ.45.vbi ait. chię maſtiches ana ℥ i.leg.ana ʒ i.in eod. vbi ait. cuiuſlibet ℥ ii.leg. ʒ ii.ibid.verſ.49.vbi ait.olei nardini ℥ iiii.legatur.ʒ iiii.in eod. vbi ait.corallorum nubeorum ℥ i.s.legatur.ʒ i.s.

In cap.de curatione febris quartanæ, fol. 242. à tergo. verſ.13. In c. 5.
vbi ait.ſenæ ℥ iiii.legatur.ʒ iiii.ibid.verſ.16.vbi ait.ſalis cōmunis ℥ iii.legatur ℥ iii.in eod.vbi ait.diacath.℥ s.ſeu ℥ vii.legatur.ʒ vii.ibi. verſ.17.vbi ait.indi ℥ ii.vel iii.legatur.ʒ ii. vel iii. ibid.verſ 35.vbi ait.ſingulorum ℥ iii.legatur.ʒ iii.ibi.verſ 38.vbi ait.℥ vi.diacatholicon.legatur. ʒ vii.ibid.verſ.56.vbi ait.ſingulorum ℥ iiij. legatur. ʒ iiii.in eod vbi ait.cuiuſlibet ℥ ii.s.legatur. ʒ ii.s.ibi.verſ.57.vbi ait. veneris.ana ℥ ii.legatur. ana ʒ ii.ibid.verſ.59. vbi ait. diaſenæ ℥ iii.

vel

vel iiii.leg.ʒ iii.vel iiii.ibid.verſ.60.vbi ait. confett.hamech ℥ ii,s. legatur. ʒ ii.s.ibid.verſ.61.vbi ait. aggregatiuarum ℥ i. legatur. ʒ i. in eod.cap.fol. 343 à fronte.verſ.5.vbi ait.ſenę & epithimi ℥ iii.vel iiii.legatur.ʒ iii.vel iiii.ibid.verſ.90.vb ait. frigidi ℥ i.leg. ʒ i.ibid. verſ.10.vbi ait. de gemmis ℥ s. vel ℈ ii.legatur. ʒ s.vel ℈ ii. in eod. vbi ait . frigidorum ℥ iiii.vel ℥ s.legatur.ʒ iiii.ibid.verſ.13.vbi ait. theriacæ ℥ i.legatur.ʒ i.ibid.verſ.28.vbi ait.cuiuſlibet ℥ s.legatur.ʒ s.in eodem cap.fol.344.à fronte.verſ.11. vbi ait libanotidis ℥ i. legatur.ʒ i.

In cap.de curatione quotidianę febris,fol.346.à fronte ver.33. vbi ait.aut ℥ iiii.diacath.legatur.ʒ iiii. ib.ver.44.vbi ait.diacath.℥ s. vel ℥ vii.legatur.ʒ vii.ibid.verſ.45.vbi ait.agarici ℥ i.leg.ʒ i.in eod. vbi ait.diacath.℥ s.vel ℥ vii.legatur.ʒ vii.ibi.verſ.46.vbi ait.& ℥ vii. diacath. legatur. ʒ vii. ibid.verſ.47.vbi ait.℥ i.rhabarbari.legat.ʒ i. in eod.vbi ait.diacath.℥ iiii.legatur.ʒ iiii.ibid.verſ.58.vbi ait.trociſcati ana ℥ i.legatur.ana ʒ i.in eod.fol.à tergo.verſ.5.vbi ait. ſingulorum ℥ iii. legatur. ʒ iii.in eod.vbi ait. cuiuſlibet ℥ ii. legatur ʒ ii. ibid.verſ.9.vbi ait. ligni aloes ana ℥ i.legatur. ana ʒ i. ibid.verſ.10. ubi ait.roſacei.℥ iiii.legatur.ʒ iiii.in eod.vbi ait.corallorum rubeorum ℥ i.legatur.ʒ i.ibid.verſ.13.vbi ait.℥ ii.vel iii.aloes.legatur.ʒ ii. vel iii.ibid.verſ.15.vbi ait.vtare,ſi ℥ i.leg.ſi ʒ i.ibi.verſ.16. vbi ait. ℥ iiii.vel ℥ s.ſeminum communium. legatur.ʒ iiii.

In cap.8.de curatione febrium hecticarũ.fol.349.à fronte.verſ. 33.vbi ait.ſine ſpeciebus ℥ i.legatur.ʒ i.ibid.verſ.60.ubi ait. corallorum rubeorum ana ℥ ii.legatur.ana ʒ ii.in eod.vbi ait. corticum citri ℥ iii.legatur. ʒ iii. in eod.fol.à tergo.verſ.4. ubi ait.corallorum rubeorum ana ℥ ii.legatur.ana ʒ ii.ibid.uerſ.8.ubi ait.uituli ℥ iii.legatur. ʒ iii.ibid.uerſ.9.ubi ait.cum aqua roſarum ℥ iiii.legat.ʒ.iiii.

In ultimo capite febrium peſtilentium.fol.362.à tergo.uerſ.25 ubi ait.ladani ℥ iii.legatur,ʒ iii.

F I N I S.

Fondazione Diabete To
Museo del Diabete
Libri Antichi
7